

F. LUCII FERRARIS

PROMPTA

BIBLIOTHECA

CANONICA, JURIDICA, MORALIS, THEOLOGICA.

F. LUCII FERRARIS

SOLER-ALEXANDRINI, ORD. MIN. REG. OBS. S. FRANCISCI, LECTORIS JUBILATI, EXPROVINCIALIS
EXAMIN. SYNODALIS AC S. O. CONSULTORIS,

PROMPTA

BIBLIOTHECA

CANONICA, JURIDICA, MORALIS, THEOLOGICA,

NEC NON

ASCETICA, POLEMICA, RUBRICISTICA, HISTORICA.

EDITIO NOVISSIMA, MENDIS EXPURGATA,

NOVIS AD SINGULAS FERE VOCES ADDITAMENTIS NOVISQUE ARTICULIS LOCUPLETATA,
TUM PECULIARIBUS SUMMARIIS, TUM GENERALI MATERIARUM INDICE INSTRUCTA,
ADJECTA AD CALCEN CUJUSCUNQUE VOLUMINIS ABSOLUTISSIMA APPENDICE EX OMNIUM SS. CONGREGATIONUM DECRETIS
QUAE VEL IN ANTEACTIS EDITIONIBUS DESIDERANTUR, VEL DEinceps USQUE AD PRESENS LATA SUNT,
JUXTA VOCUM HUJUSCE BIBLIOTHECE SERIEM DIGESTIS;

OPERA ET STUDIO MONACHORUM ORDINIS SANCTI BENEDICTI

ABBATUM MONACHIS GASTINE,

PATRONO ET AUSPICE VIRO EMINENTISSIMO

ALOISIO S. E. R. CARDINALI LAMBRUSCHINI

EPISCOPO SABINORUM,

SANCTISSIMI D. N. GREGORII XVI P. M.

A PUBLICIS NEGOTIIS ET A BREVIBUS, ETC., ETC.;

ACCURANTE RURSUM ET INNIMERIS MOTIS LOCUPLETANTE J.-P. MIGNÈ.

BIBLIOTHECA CLERI UNIVERSE,
SIVE

CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIAE ECCLESIASTICÆ RAMOS, EDITORE.

TOMUS SEXTUS.

VENEUNT 8 VOL. 60 FRANCIS GALLICIS.

EXCUDEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA D'AMBOISE, PROPE PORTAM LUTETIAE PARISIORUM VULGO D'ENFER NOMINATAM,
SEU PETIT-MONTROUGE.

1856

Rec. July 25, 1901.

Ex typis L. MIGNE, àu Petit-Montrouge.

BIBLIOTHECA

F. LUCII FERRARIS.

P

PAPALIS BENEDICTIO.

Quid novissime statuerit Clemens XIII circa *Benedictionem*, quam vocant *Papalem*, cuius impertiendae aliquoties infra annum facultatem patriarchis, primatibus, archiepiscopis, etc. (eam auferendo ceteris eccl-

esiasticis omnibus) tribuit, cum præscriptione ritus in casu servandi; vide t. I, verb. *BENEDICERE*, *BENEDICTIO*, art. 5, n. 63, ubi ad litteram adducuntur ea de re editæ laudati Pontificis *Apostolicae Litteræ*.

PARAMENTA SACRA.

SUMMARIUM.

1. Paramenta sacra ex *Glossa in cap. Ad nuptias* 45, De consecratione, non debent fieri ex vestibus mulierum. — 2. At vero Barbosa, Lezana, Quarti, et alii sustinent contrarium. — 3. Paramenta ecclesiastica debent esse mundæ, honestæ et proportionata usui et ministerio, ad quod accommodantur. — 4. Paramenta ecclesiastica, et præsentim sacerdotalia debent esse benedicta. — 5. Unde celebrare sine vestibus, seu paramentis benedictis, aut cum antiquis non benedictis, regulariter sine justa causa est peccatum mortale. — 6. Qui possint paramenta ecclesiastica, et vestes sacerdotales benedicere? remissive. — 7. Quæ sint paramenta et ornamenti necessaria pro celebratione missæ? remissive. — 8. Paramenta sacra non possunt amplius converti in usus profanos. — 9. Nec ad alios usus, quam quibus dedicata sunt, transferri debent. — 10. Paramenta sacra, cum fuerint vetustate consumpta, incendio danda sunt, et cineres in baptisterio, vel alio loco honesto condi. — 11. Paramenta pretiosa nequeunt alienari sine justa causa, et debita solemnitate. — 12. Imo nequeunt hypothecari et oppignorari. — 13. Cum justa tamen causa et solemnitate debita possint hypothecari, et oppignorari, et alienari. — 14. Quæ, et quot sint istæ causæ, et solemnitates? remissive. — 15. Paramenta sacra, quando urgente aliqua justa causa alienantur, oppignorantur vel hypothecantur, tunc non debent alienari, oppignorari vel hypothecari, nisi ad servitium, et ministerium alterius ecclesiae, et altaris, et ad usus sacros et pios. — 16. Paramenta sacra, si absque necessitate vendantur, hypothecantur vel oppignorantur etiam ad usus sacros, et pios, et ad servitium alterius ecclesiae, cum vendantur solum ratione materiæ, qua constant, et non quatenus sacra sunt, committunt quidem sacrilegium, sed non *Simonia*. — 17. Paramenta et vasa sacra, licet ex justis causis vendi possint etiam laicis, et ad usus prolanos, tamen prius contractæ, et confilata esse debent. — 18. Paramenta ecclesiastica, et sacra exsecrantur, et benedictionem amittunt, ac nova indigent, quando ita franguntur, et in eo statu ponuntur, ut non possint amplius decenter inservire usui sacro, cui fuerant deputata, aut non amplius priorem figuram retineant. — 19. Hinc stola tacta

de planeta benedicta debet iterum benedici. — 20. Secus autem si de stola fiat manipulus. — 21. Alba non indiget nova benedictione, si ad eam resiliendam aliqua adjungantur, quorum additione remaneat adhuc prior figura, etiamque adduntur non sint benedicta. — 22. Si vero refectio fiat secundum maiorem partem tam ipsius albæ, quam alterius paramenti, seu ornamenti, opus est nova benedictione. — 23. Paramenta non benedicuntur substantialiter per usum in sacrificio mala fide factum. — 24. Autem benedicantur per usum bona fide factum? remissive. — 25. Paramenta altaris, et celebrantis, et ministrorum debent esse coloris convenientis officio, et missæ diei secundum usum Romanæ Ecclesiæ, que quoque coloribus uti consuevit, albo, rubeo, viridi, violaceo, et nigro. — 26. Rubrica de coloribus parmentorum non est præceptiva, sed directiva, unde non inducit rigorosam obligationem. — 27. Potest tamen peccari venialiter, si absque rationabili causa varietur communis Ecclesiæ ritus circa colores: imo etiam mortaliter, si ex circumstantiis timeatur grave scandalum. — 28. Color aureus, sive erucens æquivalit omni colori: non videatur tamen absolute substituendus pro colore nigro, et violaceo. — 29. Paramenta a dignitatibus, et canonicis sumenda sunt juxta regulas libri cærimonialis in processionebus, et solemnitatibus pontificalibus; licet præbendæ non sint distinctæ. — 30. Paramenta nova et antiqua mutare possunt canonici absque consensu episcopi, etsi de aliis mobilibus adgit consuetudo, quod de consensu episcopi id fiat. — 31. Solis episcopis licet sumere paramenta de altari. — 32. Hinc neque abbates possunt sumere saeras vestes de altari, nisi pontificatus divinis vacaturi. — 33. Episcopus tenetur providere de illis paramentis, quæ deserviunt pro sua persona, vel pro altari majori; sed pro aliis altaribus, et sacristia providebuntur decenter a capitulo. — 34. Sedes archiepiscopalæ ære proprio archiepiscopi, non ex sacristie sacris vestibus ornanda est. — 35. Non potest episcopus uti paramentis cathedralis extra ipsam cathedralem. — 36. Omnia, et singula ornamenti, et paramenta capellarum prælatorum decadentium non faciunt spodium, sed pro rata dividuntur ecclesiis et monasteriis, quæ possidentur in titulum, vel commen-

dam. — 37. Paramenta et ornamenta pretiosa quando possint habere in eorum ecclesiis Fratres Minores Reformati? — 38. Sub excommunicationis latæ sententia Papæ reservata, ac privationis vocis activæ et passivæ poenis prohibetur, ne quisquam paramenta et ornamenta ecclesiastica extrahat ab ecclesiis Coelestinorum ordinis S. Benedicti, ut commendentur aliis ecclesiis, nec ut id fiat, permittere audeat. — 39. Fratres Minores de Observantia sub

(1. Paramenta sacra ex *Glossa in c. Ad nuptiarum* 43, *De consecr.*, dist. 1, non debent fieri ex vestibus mulierum, ibi: « Ex ueste alicujus domiæ, vel alterius non debet fieri casula, vel aliquis ornatus ecclesiæ, » et hanc glossam sequuntur Bacco in 4, dist. 11, q. 1, art. 5, et alii quos tacito nomine citant Barbosa, lib. III *Juris ecclesiast. univers.*, cap. 2, n. 33, et Suarez, disp. 81, *De sacrificio*, sect. 8, § Sed quæres, et hujus opinionis videtur esse etiam Matthæucci *Officialis curiæ*, c. 7, n. 33, et alii: arg. cap. *Vestimenta* 42, et cit. cap. *Ad nuptiarum* 43, *De consecrat.*, dist. 1, et cap. *Ad hæc* 4, *De religiosis domibus*. (2. At vero ipse Barbosa, loc. cit., n. 33, tenet contrarium; dicit enim expresse: « Non prohibetur autem sacras uestes et alia ornamenta ecclesiæ ex materia profana, vel etiam muliebri ueste fieri, quamvis aliqui per Gloss., in cap. *Ad nuptiarum*, *De consecrat.*, dist. 1, et in c. *Ad hæc*, *De religiosis domibus*, contrarium senserint, quia per consecrationem episcopi sanctificantur, et templo idolorum in ecclesiæ convertuntur. » Idem expresse tenet Lezana, *Summa q. regularium*, t. IV, verb. *Paramenta sacra*, n. 3, ubi dicit, quod ornamenti, seu paramenta sacra possunt fieri ex materia etiam profana, vel etiam ex malie- rum vestibus, non solum propter vivæ vocis oraculum Sixti IV, pro Minoribus, quod refert Casarubius, in *Compend. privileg. Mendicant.*, verb. *Ornamenta ecclesiastica*, n. 6, sed etiam jure communis; quia per benedictionem sanctificantur, et ex profanis fiunt sancta et sacra. Et idem absolute tenet Quarti, *Comm. in Rubr. Missalis*, part. I, tit. 19, dub. 4, ubi dicit, quod communis et vera sententia docet hoc licite fieri posse absque ullo scrupulo. Tum quia hoc nullibi reperitur prohibitum: tum quia ex communi usu fideles uestes pretiosas ecclesiis donant, ut ex illis conficiantur casulae, et paramenta altaris; et præfecti ecclesiæ etiam doctissimi ita exsequuntur; tum etiam, quia constat ex praxi communes domos nonnunquam in templo converti, exemplo Marcelli Papæ, qui domum Lucinæ in ecclesiam consecravit, et Bonifaci IV, qui Pantheon templum idolorum consecravit in honorem omnium sanctorum. Imo id expresse concessit Sextus IV, Fratribus Minoribus, ut refert Casarubius, in *Compendio privilegiorum*, verb. *Ornamenta ecclesiastica*, n. 6.

(3. Paramenta ecclesiastica debent esse munda, honesta et proportionata usui et ministerio, ad quod accommodantur. C. *Vestimenta* 42, *De consecr.*, dist. 1, cap. *Relinqui* 2, *De custodia Eucharistiae*. (4. Paramenta

gravissimis poenis prohibentur aliis commodare paramenta, ornamenti, Vasa et hujusmodi suarum ecclesiæ. — 40. Fratres Minores de Observantia possunt habere paramenta et ornamenti pretiosa pro suis ecclesiis. — 41. Paramenta sacra, uestes et vasa ad ministerium divinorum consecrata non debent commodari ad usus laicæ et profanos. — 42. Alia ad rem, remissive. — 43. Subnectuntur *Additiones ex aliena manu* ad n. 48.

ecclesiastica, et præsertim uestes, quibus sacerdos utitur in missa, ulti amictus, alba, et hujusmodi, debent esse benedicta, ut colligitur ex cit. c. *Vestimenta* 42, *De consecrat.*, dist. 1, antiqua Ecclesiæ consuetudine, et benedictionibus pro hac re institutis et contentis in Cærimoniali Romano. (5. Unde celebrare sine uestibus seu paramentis benedictis, aut cum aliqua non benedicta, regulariter sine justa causa est peccatum mortale; quia est contra Ecclesiæ præceptum, et consuetudinem in re gravi. *Communis*.

(6. Qui autem possint paramenta ecclesiastica, et uestes sacerdotiales benedicere, *Vide* verb. *BENEDICERE*, *BENEDICTIO*, art. 1, a n. 17 ad 21, et verb. *VASA SACRA*, n. 2 et 3.

(7. Quæ sint paramenta et ornamenti necessaria pro celebratione missæ? *Vid. verb. MISSA*, art. 10 per tot.

(8. Paramenta sacra non possunt amplius converti in usus profanos, quia semel Deo dicatum non est ad usus humanos ulterius transferendum, textu expresso in c. *Semel* 51, *De reg. juris* in 6, et concordat c. *Quæ semel* 4, caus. 19, q. 3. (9. Nec ad alios usus, quam quibus dedicata sunt, transferri debent; c. *Vestimenta* 42, et cap. *Ad nuptiarum* 43, *De consecrat.*, dist. 1. (10. Paramenta sacra, cum fuerint vetustate consumpta, incendio danda sunt, et cineres in baptisterio, vel alio loco abdito et honesto condi, ne forte transeuntium pedibus conterantur; cap. *Altaris palla* 37, *De consecrat.*, dist. 1. (11. Paramenta pretiosa nequeunt alienari sine justa causa et debita solemnitate; cap. final., *De rebus ecclesiast. non alienand.*, Clemen. I, eod. tit. *Extravagant. ambitiosæ*, cod. tit. *Inter communis*.

(12. Imo non possunt hypothecari et oppignorari; cit. *Extravagant. ambitiosæ*, cum aliis juribus adductis sub verb. *ALIENATIO*, art. 2, n. 1. (13. Dicitur autem notanter *sine justa causa et debita solemnitate*; quia, istis intervenientibus et concurrentibus, possunt hypothecari, oppignorari et alienari, ut patet ex variis juribus adductis sub. verb. *ALIENATIO*, art. 2, n. 1 ad 9. (14. Quæ autem, et quot sint istæ causæ et solemnitates? *Vide* dict. verb. *ALIENATIO*, art. 2, a n. 2 ad 9.

(15. Paramenta sacra, quando urgente aliqua justa causa alienantur, oppignorantur vel hypothecantur, tunc non debent alienari, oppignorari vel hypothecari, nisi ad servitium et ministerium alterius ecclesiæ et altaris, et ad usus sacros et pios; c. *Ligna Ecclesiæ* 36, *De consecr.*, dist. 1. (16. Paramenta sacra, si absque necessitate vendantur, hypothecantur vel oppignorentur, etiam

ad usus sacros et pios, et ad servitium alterius ecclesiæ, quamvis vendantur solum ratione materiæ, qua constant, et non quatenus sacra sunt, adhuc committitur sacrilegium propter irreverentiam, quæ sit rebus sacris, dum sine necessitate venales fiunt. Non tamen committitur Simonia, quia non venduntur, quatenus sacra sunt, pro pretio temporali. Covarruv., lib. III *Variar.*, cap. 16, n. 8; Molina, *De justitia*, tract. 2, disp. 240, vers. *Res item sacra*; Navarr., in *Manual.*, cap. 17, n. 205; Barbosa, lib. III *Juris eccles. univers.*, c. 2, n. 47. (17. et alii passim. Paramenta et vasa sacra, licet ex justis causis vendi possint etiam laicis, et ad usus profanos, tamen prius confracta et confitata esse debent; cap. *Aurum* 69, caus. 12, qu. 2, cum ibi notatis; Sanchez, tom. II, *Consil. moral.*, lib. II, cap. 2, dub. 15. *Quarto dico*; Barbosa, *loc. cit.*, n. 48; Lezana, tom. IV, verb. *Vasa sacra*, n. 6, et alii passim.

(18. Paramenta ecclesiastica et sacra execranciantur, et benedictionem amittunt, ac nova indigent, quando ita franguntur et in eo statu ponuntur, ut non possint amplius decenter inservire usui sacro, cui fuerant deputata, aut non amplius priorem figuram retineant. Barbosa, *loc. cit.*, n. 36; Lezana, *loc. cit.*, tom. IV, verb. *Paramenta sacra*, n. 3; Armilla, verb. *Benedicere*, n. 3; Angelus, verb. *Benedictio*, n. 3, et alii. (19. Hinc stola facta de planeta benedicta debet iterum benedici, quia ad ipsam est data particularis benedictionis, et est multata forma, quæ dabat esse rei. Paul. Fuschius, *De visu*, lib. I, c. 25, n. 15; Ugol., *De potest. episcop.*, c. 32, § 1, n. 6; Barbosa, *loc. cit.*, n. 48; Matthæuc., *loc. cit.*, n. 22, et alii. (20. Secus autem si de stola fiat manipulus. Antoniol., *De regimin. eccles.*, lib. I, c. 17, n. 13; Matthæucc., *Official. curie cit.*, cap. 7, n. 22, et alii.

(21. Alba non indiget nova benedictione, si ad eam reficiendam aliqua adjungantur, quorum additione remonet adhuc prior figura, etiamsi quæ adduntur, non sint benedicta; arg. c. *Quod in dubitis 3. De consecrat. eccles. vel altar.* Accessorium enim naturam sequi congruit principalis, cap. *Accessorium* 42, *De regul. juris in. 6*; Barbosa, *loc. cit.*, n. 37; Armilla, Angelus, *loc. cit.*, et alii. (22. Si vero refectio fiat secundum majorem partem, tam ipsius albæ, quam alterius paramenti seu ornamenti, opus est nova benedictione, quia non retinet priorem figuram, et materia addita non benedicta est major priori materia benedicta; arg. cap. *Si Ecclesiæ unic.*, *De consecrat. eccles.* in 6, addita ibi ratione: « Ne minus dignum majus, aut accessorium principale ad se trahere videantur. » *Vide* verb. *ECCLESIA*, art. 4, n. 25. (23. Paramenta non benedicuntur substantialiter per usum in sacrificio mala fide factum. La Croix, lib. VI, part. II, n. 232, cum pluribus ibi citatis. (24. An autem benedicantur per usum bona fide factum? *Vide* verb. *CALIX*, n. 20.

(25. Paramenta altaris, celebrantis et mi-

nistrorum debent esse coloris convenientis officio, et missæ diei secundum usum Romanæ Ecclesiæ, quæ coloribus uti consuevit, albo, rubro, viridi, violaceo et nigro; *communis* ex rubrica Missalis de color. *parament.* (26. Rubrica de coloribus paramentorum non est præceptiva, sed directiva, unde non inducit rigorosam obligationem; quia præceptum S. Pii V latum in bullæ missalis, ex quo rubricæ vim obligandi habent, non se extendit ad hanc rubricam de coloribus. Quarti, *Comment. ad rubr. Missal.*, qu. procem., sect. 2, punct. Colligitur, 4, et par. I, tit. 18, dub. 1; Sunrez, tom. III, in III part., disp. 82, sect. 2, § Secundo est observandum; Homobonus, in *Examine*, par. III, tract. 4, c. 15, qu. 144; Diana, par. I, tract. 14, resolut. 57; Aversa *De sacrificio*, quæst. 11, sect. 13, § Rursus; La Croix, lib. VI, part. III, n. 340, et alii notanter, quod neque etiam de materia, ex qua confici debent ipsa paramenta, aliquid reperitur statutum sub præcepto, quæ tamen majoris momenti est, quam sint colores, adeoque, etc.

(27. Potest tamen peccari venialiter, si absque rationabili causa, ex negligentia, v. g. vel simili motivo, varietur communis Ecclesiæ ritus circa colores. Imo si ex circumstantiis timeretur grave scandalum, v. g. si in die Paschatis quis celebraret in paramentis nigris in publica ecclesia, non excusaretur a peccato mortali. Quarti, cit. par. I, titul. 18, dub. 1; Gobat, in *Exper.*, tract. 3, num. 382; La Croix, *loc. cit.*, n. 340, et alii. (28. Color autem aureus, seu croceus æquivaleret omni colori, quia omnes ad illum concurrunt. Lacroix, *loc. cit.*, n. 340, Quarti cit., par. I, tit. 18, dub. 2, qui tamen dicit, quod non videtur absolute substituendus pro colore nigro et violaceo in diebus jejuniorum et afflictionis.

(29. Paramenta a dignitatibus et canonici sumenda sunt juxta regulas libri ceremonialis in processionibus et solemnitatibus pontificalibus, licet prebendas non sint distinctæ. Sac. congreg. Rit., in *Alexandrina*, 17 Mart. 1608, in respons. ad dubium nonum, quam refert Aldan, in *Compend. canon. resolut.*, lib. I, tit. 33, n. 50; et Barbosa, *Sum. Apostol. dec.*, verb. *Paramenta*, n. 1.

(30. Paramenta nova et antiqua mutare possunt canonici absque consensu episcopi, etsi de aliis mobilibus adsit consuetudo, quod de consensu episcopi id fiat. Sac. congreg. Conc., in *Maxien.*, 23 Aug. 1631, apud Aldan., *loc. cit.*, n. 52, et Barbosam, *loc. cit.*, n. 2.

(31. Solis episcopis licet sumere paramenta de altari: sacr. congregat. Rit., 7 Jul. 1612; apud Gavant., in *Rubr. Missal.*, par. II, tit. 1, n. 2, in princip.; et apud. Barb., *loc. cit.*, n. 3, ubi habetur, quod paramenta non debent ponni in altari, nisi pro solis episcopis et cardinalibus.

(32. Hinc eadem sacra congreg. Rit. in decreto generali circa usum pontificalium prælatis episcopo inferioribus concessorum

coram sanctissimo domino nostro Alexandre Papa VII, emanato die 27 Septembris 1659, § 11, statuit, quod • sacras vestes ex altari non sumant, nisi pontificaliter divinis vacaturi, et ibidem § 21, statuit, quod in missis privatis quoad indumenta, cæremoniæ, ministros, altaris ornatum, et benedictionis largitionem, a simplici sacerdote non discrepent; ac proinde sacras vestes induant in sacristia, neque utantur cruce pectorali, unico sint contenti ministro, aquam cum petri, et urceolo argenteis sibi ministrori non sinant, duasque tantum candelas super altari adhibeant. » Et denuo die 20 Julii 1660, in declaratione prædicti decreti, « Ad § undecimum, quo sacras vestes ex altari sumere abbates privatim celebratur prohibentur, asserentibus monachis, se hactenus tali privilegio gavisos esse, sacra congregatio censuit servandum esse decretum. Et ad § 21 quo in missis privatis prohibentur abbatibus quivis ritus, et prærogativæ ad episcopos privative spectantes, exponentibus monachis, abbates Casinenses hactenus in missis privatis adhibuisse qualuor candelas, ministros ad lationem manuum, et duos assistentes cum cotta, etc. Sacr. congregat. censuit servandum esse decretum ». Vide verb. *ABbas*, n. 13, ubi per extensem datur totum decretum cum sua declaratione.

(33. Episcopus tenetur providere de illis paramentis, quæ deserviunt pro sua persona, vel pro altari majori, sed pro aliis altaribus, et sacristia ea providebuntur deoenter a capitulo. Sac. congregat Episcop., in *Maceraten.*, 9 Jun. 1588; apud Nicol., in *Lucubrat.*, tom. II, lib. I, tit. 26, n. 6.

(34. Sedes archiepiscopalæ sere proprio archiepiscopi, non ex sacristia sacris vestibus ornanda est. Sac. congr. Conc., in *Messan.*; apud Nicol., in *Flosc.*, verb. *Sedes*, n. 8.

(35. Non potest episcopus uti paramentis cathedralis extra ipsam cathedralem. Sacr. congreg. episcop., in *Savonen.*, 3 Mart. 1579, et in *Fundana*, 2 Aug. 1652; apud Nicol., in *Flosculis*, verb. *Episcopus*, n. 25.

(36. Omnia et singula ornamenta, et paramenta, ac vasa, neenon missalia, et gradualia, et cantus firmi, et musicæ, ac alii libri, et alias res sacrae, etiam auri et argenti, ac quæcunque alia bona per quoscunque abbates, seu commendatarios, et alios quoscunque, qualiacunque beneficia ecclesiastica etiam quorumvis ordinum regularia obtinentes ad usum, et cultum divinum, etiam in eorum privatis ædibus, et capellis, vel oratoriis destinata, tempore eorum obitus ex testamento, vel ab intestato reducta, sub quibusvis facultatibus tenuerint, et alias disponendi de bonis, non comprehendendantur, nec sub appellatione spoliorum veniant, sed ad singulas ecclesias, monasteria etiam conventu carentia, et beneficia hujusmodi (in quibus resederint, aut quibus præsuerint, seu quæ alias obtinuerint) omnino pertineant. Quod si aliquis ex præfatis abbatis, seu commendata-

riis, et aliis beneficiatis, pluribus ecclesiis, seu monasteriis pro tempore simul, vel successive præsuerit, seu plura beneficia obtinuerit, ornamenta, et paramenta, ac res et bona prædicta ad illa omnia (habita ratione fructuum, et temporis, quo eadem beneficia possedit) spectent omnino, et proportionaliter inter ea dividantur. Pius V apud Cherubin., in *Bullar. Rom.*, tom. II, constit. 42, quæ incip. *Romani*, et referunt etiam Quaranta, in *Sum. Bullar.*, verb. *Spolia clericorum*, pag. mihi 482; Tamburin., *De Jure abbat.*, tom. III, disp. 16, quæs., 2, n. 2, pag. 268.

(37. In ecclesiis, quas nunc habent, et quas in posterum ædificabunt, vel quovis modo obtinebunt Fratres Minoræ ordinis Sancti Francisci de strictiori observantia, seu reformati, in quibus non sunt organa, vel paramenta, aut vasa ecclesiastica, non possint ea de novo facere nec etiamsi priorum eleemosynis, vel donatione, aut quovis alio titulo offerentur, seu fierent, illa valent acceptare, sed teneantur observare regulam, cum declarationibus Nicolai III et Clementis V ac VIII. In ecclesiis vero, quas nunc habent, vel in posterum habebunt et acceptabunt; sive fratrum de familia, sive quavis alio concessione obtinebunt, in quibus essent hujusmodi organa et paramenta, ac vasa eisdem ecclesiis applicata, conceditur, quod sine scrupulo aliquo, et conscientiæ onere possint ea tenere, et illis uti, donec duraverint. Clemens VIII, apud Cherubin., in *Bullar. Rom.*, tom. III, constit. 84, quæ incipit *Sanctissimus*.

(38. Sub excommunicationis latæ sententiæ (reservata Papæ absolutione) ac privationis vocis activæ et passivæ poenis per contrafaciens eo ipso incurrendis interdictum et prohibetur, ne quisquam vasa, calices, candelabra, lampades, et alia paramenta, ornamenta et ecclesiastica, aut quamcumque supellectilem sacrum ad ecclesiæ Congregationis Cœlestinorum ordinis Sancti Benedicti spectantia, aliis ecclesiis, vel monasteriis, aut locis piis, seu quibusvis commodare, sive sub quovis quæsito colore ex quacunque dictarum congregationis hujusmodi ecclesiarum extrahere et asportare, vel ut commodentur, aut extrahantur et asportentur permittere, aut consentire audeat, seu præsumat. Alex. VII, in *Bullar. Roman.*, tom. V, constit. 40, quæ incip. *Conservationi*.

(39. Fratres Minoræ de Observantia sub gravissimis poenis prohibentur aliis commodare paramenta, ornamenta, vasa, et hujusmodi suarum ecclesiarum, et ad id datur per extensem constitutio Innocentii XI, confirmativa decreti sacrae congreg. Episcop. et Regul.

Innocentius Papa XI, ad futuram rei memoriam: « Alias ad supplicationem tunc existentis commissarii generalis curie ord. Fratrum Min. S. Francisci de Observantia nuncupatorum, emanavit a congregacione venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium, negotiis et consultationibus

episcoporum et regularium præposita, decreta tenoris, ut sequitur :

« Sac. congregatio eminentissimorum S. R. E. cardinalium, negotiis et consultationibus episcoporum et regularium præposita, spectabili cultui et decoro ornatui ecclesiarum ordin. Fratrum Min. S. Francisci de Observantia provide consulens, injungendum censuit, prout præsentis decreti tenore injungit omnibus et singulis dicti ordinis superioribus provincialibus localibus, eorumque subditis, sub pena privationis officiorum ordinis immediate incurrienda, ne ullo unquam tempore, quavis occasione vel prætextu ad instantiam et preces cuiusvis indulgeant, aut consentiant, supellectilem, vasa, ornamenta, vestes, atque omnis generis res spectantes aliquo modo ad præfatas eorum ecclesias, capellas, oratoria, sacristias, extra illa ad usum vel officium cæterorum distrahi, asportari, seu alias ab ipsis minoribus observantibus commodari, quin prius accesserit consensus saltem ultra duas partes capituli cuiuslibet respective conventus per secreta suffragia singulis vicibus præstandus, nec non a ministro provincie authenticè confirmandus, et ita observari mandat. Non obstantibus, etc. Datum Romæ, 4 Martii 1680.

« Cum autem sicut dilectus filius Francisci Diaz a S. Bonaventura, charissimi in Christo filii nostri Caroli Hispaniarum regis catholici concionator, et theologus, ac pro ultramontana familia Fratrum dicti ordinis vice-commissarius generalis Nobis exponi nuper fecit, eo quod ipse decretum hujusmodi (quo firmius subsistat, et servetur exactius) Apostolicæ confirmationis nostræ patrocinio communiri desideret ; Nos ipsius Francisci vice-commissarii generalis votis hac in re (quantum cum Domino possumus) favorabiliter annuere volentes, et eum a quibusvis excommunicationis, suspensionis, interdicti, aliisque ecclesiasticis sententiis, et poenis a jure, vel ab homine, quavis occasione, vel causa latis (si quibus quomodolibet innodatus existit) ad effectum præsentium duntaxat consequendum, harum serie absolventes, et absolutum fore censemtes, supplicationibus ejus nomine super hoc nobis humiliter porrectis inclinati, decretum præiustum auctoritate apostolica tenore præsentium approbamus. et confirmamus, illique inviolabiliter apostolicæ firmitatis robur adjicimus, etc.

« Datum Romæ apud S. Mariam Majorem sub annulo Piscatoris die 16 Septemb., anno 1685, Pontificatus anno ix. »

(40) Leo X, constitution. incip. Merentur, declaravit et decretit, quod Fratres Minoris de Observantia sint tantum custodes, et non possessores paramentorum, et ornamenti, ac vasorum, quæ ad ministerium sacramenti altaris habent: et propter ea illis, etiam pretiosis, absque suæ professionis macula, aut violatione, uti, et portari, libere et licite eos posse, cum deceat

juxta solemnitatem celebritatem, decentioribus paramentis divinam honorare majestatem.

(41) Paramenta sacra, vestes et vasa ad ministerium divinum consecrata, non debent commodari ad usus laicales et profanos. C. Ad nuptiarum 43, De consecr., dist. 1, et communis doctorum.

Alia ad rem. Vnde verb. UTENSILIA.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(42) Usum paramentorum sacrorum ecclesiæ cathedralis deberi episcopo vulgo tradidit. Sed ne in errores incidamus plures uolandi sunt casus.

(43) Porro non est dubium, quin usus paramentorum sacrorum debeatur episcopo in ipsa ecclesia cathedrali celebranti, et quidem sive pontificaliter, sive private, ut respondit Rot., in Spoletanæ paramentorum super executione Brevis, 22 Junii 1722, § Quoniam, et in confirmatoria 14 Maii 1723, § Ex his autem, cor. bon. mem. Crispoltio.

(44) Idemque juris est, si episcopus celebret in capella palatii episcopal, modo tamen inibi non private, sed pontificaliter celebret. Rot., in dict. Spoletanæ, paramentorum super executione Brevis, 14 Maii 1723, § Quo vero, et rursus § Inutiliter, cor. bon. mem. Crispoltio.

(45) Quod procedit, sive palatum episcopi sit finitimum, sive sit remotum ab ecclesia cathedrali, ut prosequitur Rot., in dict. Spoletanæ, paramentorum super executione Brevis, 14 Maii 1722, § Absque eo quod, cor. bon. mem. Crispoltio, et in terminis palatii episcopal distantis ab ecclesia cathedrali 400 pass. rescripsit. Congr. Particularis, in Alben., 19 Septemb. 1710.

(46) Controversia vero est, an hic ipse usus debeatur episcopo pontificaliter celebranti extra ecclesiam cathedralem, tum extra capellam proprii palati? Et negative respondit Rot., in dicta Spoletanæ, paramentorum super executione Brevis, 22 Junii 1722, § Quoniam, et in confirmatoria, 15 Maii 1723, § Evoque fortius, cor. bon. mem. Crispoltio, et resolutum fuit a congregatione particulari, in Casalen., 11 Martii 1708, tum ab altera congregatione particulari, in dicta Alben., 19 Septembribus 1710.

(47) Quinimo Rota, in dicta Spoletanæ, 22 Junii 1722, § Et licet, id admisit, tametsi ageretur de paramentis sacris non expensis capituli factis, sed comparatis ex legatis episcoporum antecessorum.

(48) Quid vero, si episcopus habere consuevit hunc usum extra ecclesiam cathedralem, capellamque proprii palati? Indubio usum hunc referendum esse ad meram convenientiam capituli, adeoque nullum ipsi episcopo præstare titulum, sensit Rota, in dicta Spoletanæ, paramentorum super executione Brevis, 22 Junii 1722, § Longe minus, et in confirmatoria, 14 Maii 1723, § Nec episcopo, coram bon. mem. Crispoltio.

PARENTES.

SUMMARIUM.

1. Parentes tenentur gravi obligatione juris naturalis conservationem et educationem liberorum curare. — 2. Hinc parentes tenentur alere prolem suam. — 3. Non solum prolem legitimam, sed etiam spuriam. — 4. Mater tenetur alere prolem suam, primo triennio, et post triennium tenetur rater usque ad emancipationem. — 5. Mater tenetur proli sue præbtere solum lac, et si alia alimenta subministraverit sine animo donandi, potest repertere a patre. — 6. Si mater nequeat ipsa lac præbtere a patre. — 7. In defectum patris tenetur alere prolem avus paternus, vel alii ascendentis; et in defectum ascendentium paternorum, hæc obligatio devolvitur ad matrem. — 8. Deficiente autem matre, tenetur prolem alere avus, aliique ascendentis materni. — 9. Supradicta de præstandis alimentis proli intelligi debent, si proles non possit habere aliunde unde se alat. — 10. Parentes tenentur filiis legitimis relinquere integrum legitimam nullo aggravatam onere. — 11. Quænam pars, seu portio bonorum debeatur filiis pro legitima? — 12. Parentes nequeunt filios legitimos privare legitima eis debita, nisi concurrat aliqua ex quatuordecim causis assignatis in jure. — 13. Parentes de rigore juris possunt relinquere extraneis id quod in suis bonis habent supra legitimam filiis debitam. — 14. Attamen id non debent facere sine gravi et justa causa. — 15. Imo nec debent totam hæreditatem suam relinquere ecclesiæ, seu pio loco. — 16. Quinimo parentes neque licite possunt absque justa causa ex inordinato affectu erga liberos successionis inæquitatem inter eos instituere, et assignantur ad id justæ cause. — 17. Parentes universim tenentur filiis procurare educationem corporalem, scilicet providentiam vitæ, virtutis et status. — 18. Et insuper strictissime tenentur procurare eis bonam educationem spiritualem. — 19. Assignatur, quando peccent parentes contra debitam educationem corporalem, et signanter contra debitam providentiam vitæ. — 20. Assignantur, quando peccent parentes contra debitam providentiam virtutis. — 21. Parentes, qui exponunt filios ex mera necessitate, vel ex mero timore infamiae, si adhibita cautione vitæ spiritualis et corporalis eos exponant, tunc non peccant. — 22. Si autem, nulla interveniente mera necessitate, nec ullo timore infamiae, eos in viis publicis, aut publicis hospitalibus exponant, ultra peccatum mortale, quod committunt, graviter arbitrio judicis sunt puniendi. — 23. Parentes propter detestandam crudelitatem, quam in filios exercent, eos exponendo, privantur patria potestate, sive ipse pater filium exponat, sive alius, eo consentiente, vel ratum habente. — 24. Nec pater ex eo, quod amittat patriam potestatem, eximitur ab onere dotandi v. g. filiam, aut alimentandi ipsam, vel filium, vel ab obligatione refundendi expensas. — 25. Parentes, si quando filios exposuerunt, erant vere pauperes, nec peccarunt, nec tenentur ad restitutionem. — 26. Si autem, quando filios exposuerunt, erant divites, quoad istos variæ sunt doctorum sententiae. Et prima sententia tenet, quod parentes, quantumvis divites, expensas restituere non teneantur. — 27. Secunda sententia docet, quod parentes divites non

teneantur restituere expensas hospitali de justitia, et jure stricto, sed solum ex equitate. — 28. Tertia sententia communior defendit teneri parentes divites ad has expensas restituendas, ac posse ab hospitali repeli. — 29. Quarta sententia vult esse attendandam mentem fundatoris hospitalis, et dicit, quod si fundavit hospitale simpliciter absque aliqua expressione seu declaratione, parentes divites tenentur refundere expensas. Si autem fundator hospitalis expresserit, aut ex verbis ejus clare concipiatur voluisse, ut redditus illi liberaliter expenderentur in alendis expositis, inspecta solum eorum praesenti necessitate absque aliqua consideratione ad parentes licet divites, ad nihil tenentur. — 30. Parentes divites exponentes filios in locis, qui aluntur expensis reipublicæ, seu communitalis, tenentur omnino ad ipsas restituendas, et ad omnia damna resarcenda. — 31. Item parentes divites exponentes filios ad ostium alterius, qui ideo facere debet expensas, tenentur ad ipsas restituendas. — 32. Qui autem inventit infantem ante ostium suum, et illum ponit ad ostium alterius, qui ea de causa tenetur facere expensas, non tenetur ad ipsas restituendas: imo aliquando id potest fieri etiam sine delicto. — 33. Assignatur, quando peccent parentes contra debitam providentiam status. — 34. Assignatur, quando peccent parentes contra debitam filiis bonam educationem spiritualem. — 35. Parentes nequeunt licite occidere filias in adulterio deprehensiones. — 36. Parentes nequeunt licite occidere filios suos bannitos, nisi aliter ab armis contra patriam averti non possint. — 37. Parentes in casu necessitatis, si nullus alius existat, possunt baptizare proprios filios sine solutione conjugii, seu absque debiti matrimonialis prejudicio. — 38. Parentes peccant graviter filios etiam consentientes castrando, ut evadant prestantiores musici. — 39. Parentes dubitantes an proles adulterinae, seu non legitimæ sint a se genita, vel ab aliis, quam obligationem contrahant? — 40. Parentes an, et in qua necessitate sint a suis filiis subveniendi præferenter ad alios? — 41. Parentes ut subveniantur, in qua necessitate, et quomodo possint, vel debeant filii exercire de religione? — 42. Parentes quo jure, et in qua necessitate, possint vendere suos filios? — 43. Parentes quando, et quibus modis amittant patriam potestatem super filios? — 44. Parentes spirituales an teneantur alere suos filios spirituales in defecum parentum naturalium? — 45. Parentes an, et ob quas causas possint filios exhaeredare? — 46. Parentes contrahentes sponsalia pro liberis nedum septenib[us] invalidem contrahunt, nisi liberi septenio maiores approbaverint. — 47. Parentes etiam invalidem contrahunt pro impuberibus septenio majoribus. — 48. Parentes possunt per se loquendo esse testes matrimonii proflum suarum. — 49. In multis tamen casibus sunt suspecti, et munus testis implere non possunt. — 50. Parentes, quamvis non teneantur benedicere filiis suis benedictione materiali, tenentur tamen eis benedicere benedictione formalis. — 51. Hinc parentes maledicentes filiis suis maledictione formalis peccant graviter, vel leviter juxta gravitatem mali filii imprecati. — 52. Parentes maledicentes filiis solum materialiter, peccant tantum venialiter. — 53. Datur episcopo facultas absolvendi pro suo arbitrio in forma privata ob carcerationem clerici factam per ejus parentes. — 54. Subiect. addit. ex alien. man. ad n. 57.

(1. Parentes, quo nomine etiam intelliguntur ascendentis; v. g. avus, proavus, etc., tenentur gravi obligatione juris naturalis conservationem et educationem liberorum curare. Communis. 2. Hinc pa-

rentes tenentur alere prolem suam, l. Si quis a liberis 5, De agnoscendis et alendis liberis; leg. Unusquisque, 2 cod. De infantibus expositis. 3. Non solum prolem legitimam, sed etiam spuriam, seu ex coitu

damnatio ortam. *Vid. verb. FILIUS FILII num. 127.*

(5. Cum hac tamen advertentia, quod mater tenetur alere prolem suam primo triennio, et post triennium tenetur pater usque ad emancipationem. *Vide dict. verb. FILIUS, num. 129.* (5. Nomine alimentorum aliud intelligitur respectu patris, et aliud respectu matris. Respectu enim matris intelligitur solum lac; plus enim quam lac non tenetur proli exhibere; unde si proli alia necessaria subministraverit sine animo donandi, potest repellere a patre L. *Alimenta*, cod. *De negotiis gestis*, et cit. l. *Si quis a liberis 5, ff. De agnoscend. et alend. liberis, § Si mater alimenta.* (6. Si autem nequeat ipsa lac præbere proli, tenetur pater suis impensis nutricem conducere; si vero possit ipsam, tenetur præbere, vel suis impensis nutricem conducere. *Vide d. verb. FILIUS, num. 130.*

(7. In defectu patris, si is videlicet pauper sit, tenetur alere prolem avus paternus, vel alii ascendentibus, et in defectu ascendentium paternorum, hæc obligatio devolvitur ad matrem, uti colligitur ex cit. l. *Si quis a liberis 5, ff. De agnoscend. et alend. liberis, § Utrum autem, et authent. Si pater, cod. De divortio, in fine. Vide dict. verb. FILIUS, n. 131.* (8. Deficiente autem matre, tenetur prolem alere avus, aliqui ascendentibus materni. L. *Non quemadmodum 8, ff. De agnoscend. et alend. liberis, et cit. l. Si quis a liberis, § 5, ff. eod. Vide dict. verb. FILIUS, num. 132.* (9. Supradicta tamen de præstandis alimentis proli intelligi debent, si proles non possit habere aliunde, unde se alat; cit. l. *Si quis a liberis 5, ff. De agnoscend. et alend. liberis, § 7. Vide d. verb. FILIUS, n. 135.*

(10. Parentes tenentur filiis legitimis relinquere integrum legitimam nullo aggravatalem onus. *Comm. Vide verbum LEGITIMA.* (11. Quænam autem pars, seu portio bonorum debeatur filiis pro legitima? *Vide dict. verb. LEGITIMA.* (12. Parentes nequeunt filios legitimos privare legitima eis debita, nisi occurrat aliqua ex qualiterdecim causis assignatis in jure, et adductis sub verb. EXCLUSIO. *Vide ibi.* (13. Parentes, quamvis de rigore juris possint relinquere extraneis id, quod in suis bonis habent supra legitimam filiis debitam, ut tenent communiter doctores. (14. Tamen sine gravi, et justa causa non debent suam hæreditatem alienis seu extraneis relinquere, quia justa monitum Spiritus sancti: (*Prov. XIII, 22*): *Bonus relinquit hæredes filios et nepotes.*

Item dicendum esset si pater gravi peritus odio contra matrem, relicta tantum legitima filio, eundem reliqua hæreditate privet. Iniquum enim in jure reputatur, ut quis ob odium tertii prægravetur; ideoque hujusmodi testamentum, in quo filius ob odium matris in sola legitima institutus a

patre sit, irritum remanet, et talis filius succedit patri in universa hæreditate tanquam ab intestato. Ita magistraliter Rota in terminis, in *Fulginaten. nullitalis. Testam.*, Maii 1780, § 3, ibi: « Ex purissimis juris fontibus æquissima manet sententia illa, quæ monet contra leges prægravari filium, qui ex odio transversali in tertium in sola legitima a patre instituitur, proptereaque ejusmodi testamentum non valere. »

(15. Imo nec debent totam hæreditatem suam relinquere ecclesiæ, seu pio loco, cap. *Quicunque 43, caus. 17, quæst. 4, ibi*: « Qui cunque vult exhæredato filio, hæredem facere ecclesiam, querat alterum, qui suscipiat, non Augustinum, imo, Deo propitio, neminem inveniet. » Et in ejus summario expresse dicitur: « Non debet ecclesia suscipere, quæ, filio exhæredato, sibi offeruntur. » (16. Quinimo parentes neque licite possunt absque justa causa, ex inordinato affectu erga liberos, successionis inæqualitatem inter eos instituere: justæ autem causæ hujus inæqualitatis erunt merita, et majora obsequia: si pupilli magno sumptu in studiis ali debeat; si qui plus egere videantur, et hujusmodi. Diana, par. I, resolut. 83; Busemb., lib. III, par. II, c. 4, dub. 5, § *His adde*; La Croix, *ibid.*, et alii.

(17. Parentes universim tenentur filiis procurare educationem corporalem, scilicet providentiam vitæ, victus et status. *Communis.* (18. Et insuper strictissime tenentur procurare eis bonam educationem spiritualem, scilicet eos recte instruere per se, vel per alios in omnibus ad salutem animæ necessariis. *Communis.*

(19. Contra debitam educationem corporalem, et signanter contra debitam providentiam vitæ peccant parentes, et quidem graviter, si tempore menstrui, aut alias, impuris et importunis commissionibus vacant cum evidenti periculo abortus, aut prolis. vitiae, et monstruosæ concipiendæ, vel generandæ. Item patres nimia sævitia proprias prægnantes uxores vexantes, et persecutientes in gravissimum damnum fetus in utero existentes; item matres post conceptum prolem immoderate saltantes, currantes, nociva bibentes, aut comedentes, et hujusmodi cum præviso, vel prævideri debito periculo abortus: item peccant saltem venialiter matres illæ, quæ sine rationabili causa filios proprio lacte, seu per se non lactant, c. *Ad ejus 4, dist. 5, ibi*: « Prava autem in conjugatorum moribus consuetudo surrexit, ut mulieres filios, quos gignunt, nutritre contemnant, eosque ad nutriendum aliis mulieribus tradant, quod videlicet ex sola carnis incontinentia videtur fuisse inventum, quia dum se continere nolunt, despiciunt lactare, quos gignunt: » Si autem ad id moveat, seu concurrat rationabilis aliqua causa, v. gr. matris imbecillitas, mos patriæ, vel gentis (1), nullum erit peccatum.

(1) De causis legitimis, quibus matres a lactando proprio lacte filiis excusantur, legi potest Daniel Concina, lib. VI in Decal. dissert. unic. De honoran-

dis parentibus, cap. quæst. IX, ubi cum quesivis est: « Levemne, an graveam culpam contrahant. feminæ nobiles, quæ renuant lactare filios suos? »

Item peccant graviter parentes, qui sine lebito et sufficienti repagulo pueros suos lanellos cum probabili periculo suffocationis secum in lecto recumbendo retinent. Unde merito pluribus in diocesisibus est casus reservatus

(20. Contra debitam providentiam victim peccant graviter parentes, qui filii in aetate infirma, aut alias gravi vel extrema necessitate pressis, victim, vestitum, aliaque necessaria denegant, nisi, filii aliunde se providere possint : item parentes, qui excessivis iudis, lusibus, commissationibus, donationibus superfluis et excessivis aliis expensis, omnia dilapidant, ita ut filii mendicare cogantur : item parentes, qui sine legitima causa filium aliquem exhiberent, vel dotem alicui filiae negant : item parentes, qui, cum possint, filios captivos non redimunt : item parentes, qui, seclusa vera necessitate, in viis publicis, aut in hospitalibus publicis filios alendos exponunt.

(21. Circa hoc ultimum tamen est breviter ad vertendum; quod parentes, qui exponunt filios ex mera necessitate cum non habeant, unde eos alant, vel ex mero timore infamiae, si exhibita cautione vita spiritualis et corporalis eos exponant, tunc non peccant, ut advertunt Barbosa, *De offic. et potest. episcop.*, par. III, alleg. 15, n. 147; Amostaz, *De causis piis*, lib. IV, cap. 11, n. 78; Monac., tom. II, tit. 13, formul. 7, n. 14; Sporer, tom. I, tract. 3, in IV *præcept. Decal.*, cap. 5, sect. 2, n. 41, et alii passim.

(22. Si autem nulla interveniente vera necessitate, nec ullo timore infamiae, eos in viis publicis, aut in publicis hospitalibus exponant, ultra peccatum mortale, quod committunt, graviter arbitrio judicis sunt puniendi. L. *Sancimus* 4, cod. *De infantibus expositis*; Menoch., *De arbitr.*, cas. 496; Vela, *De delict.*, cap. 9; Bossius, in *Praxi*, tit. *De homic.*, n. 7; Barbosa, *loc. cit.*, n. 144; Monacell., *loc. cit.*, n. 5; Amostaz, *De causis piis*, tom. I, lib. IV, cap. 11, n. 77. Quæ quidem pena aliquando poterit extendi usque ad mortem, scilicet quando in expositione secuta est mors; dicuntur enim jure civili hujusmodi crueles et feri parentes partum occidere, dum illum sic periculose exponunt; l. *Necare* 4, ff. *De cognoscendis et alendis liberis*, ibi: « Necare videtur non tantum is, qui partum præfocat; sed et is, qui abjicit, et qui alimoniam denegat, et is, qui publicis locis misericordia causa exponit, quam ipse non habet: » et concordat cit. l. *Sancimus* 4, cod. *De infantibus expositis*, ibi in fine: « Velut omni refertis inhumanitate et crudelitate, quanto quovis homicidio peior est, quanto miserioribus eam inferunt; » et cap. *Si expeditus* 9, dist. 87; Decian., *Tract. crim.*, lib. IX, cap. 8, n. 9; Vallensis, in *Rubr. de infant.*, n. 1; Velasco, *De privilegi. pauper.*

respondeat: « Culpam committere ejusmodi matres, nihil certum est precium vero culpe gradum penitus ignoror. Lethalem non esse communis theo-

2, part. II, qu. 65, § 2. a n. 1; Amostaz, cit. n. 77, et alii.

(23. Parentes propter detestandam crudelitatem, quam in filios exercunt, eos exponendo, privantur patria potestate, sive ipse pater filium exponendo, sive aliis, eo consentiente, vel ratum habente. L. *Unusquisque* 2, cod. *De infantibus expositis*, et cap. *Si a patre unic.* *de infantibus et languidis expositis*, ibi: « Si a patre, sive alio, sciente ipso, aut ratum habente (relegato pietatis officio) infans expositus existit, hoc ipso a potestate fuit patria liberatus. » Non enim convenit, ut qui sic crudeliter et inhumaniter se gessit cum filio, adhuc in eo iura habeat. Sic doctores communiter.

(24. Nec pater, ex eo quod amittat patriam potestatem, eximitur ab onere dolandi v. g. filiam, aut alimentandi ipsam, vel filium, vel ab obligatione refundendi expensas, quia solum perdit patriam potestatem quoad ea, quæ sunt sibi utilia, non autem circa sibi onerosa, et damnum afferentia: « Ne videatur de sua malitia commodum reportare; » ut de simili dicitur in cap. *Intelleximus* 7, *De judiciis*, quia ut habetur in l. *Nemo ex tuo*, ff. *De regul. juris*: « Nemo ex suo delicto meliorem suam conditioinem facere potest. » Gralianus, *Discept. forens.*, c. 267, a n. 54; Amostaz, *loc. cit.*, n. 78; Barbosa, *loc. cit.*, n. 146; Homobon., *De examine ecclesiastico*, p. 10, c. 4, q. 4, supp. 1, et alii.

(25. An autem parentes exponentes filios in hospitali, vel alio loco ad id erecto seu deputato, teneantur restitucionem expensarum pro ipsis alendis et vestiendis factarum? Respondeatur cum distinctione. Vel parentes, quando filios exposuerunt, erant vero pauperes, vel divites: Si erant vere pauperes, nec peccarunt, ut dictum est supra num. 21, nec tenentur ad expensas, quia intentio fundatoris ea fuit, ut ibidem filii parentum pauperum alerentur. Unde parentes filios exponentes ob incipiam in hospitali, vel alio loco ad id destinato, ad nihil tenentur, quia id ex pietate concessum est similibus infantibus, ut de communi testantur Monacell., *loc. cit.*, num. 14; Amostaz, *loc. cit.*, num. 66; Lugo, tom. I, disput. 13, n. 4, et alii; arg. I. *Cum deditis* 1, cod. *De latina libertate tollenda*.

(26. Vel parentes, quando filios exposuerunt, erant divites, et quoad istos variæ sunt doctorum sententiae. Prima sententia tenet, quod parentes, quantumvis divites, expensas restituere non teneantur, ex eo, quia hospitalia ista intuitu pietatis et misericordiae alimenta expositis præbeant propter Dei amorem, et non animo repellendi. Sic Glossa in cap. *Si expeditus* 9, dist. 87; Acunna, *ibidem*, n. 13; Diana, par. III, tract. 6, resol. 40, et alii.

(27. Secunda sententia docet, quod parentes divites non teneantur restituere expensas

logorum sententia est. Inter veniam vero criminis reputatur grave. »

hospitali de iustitia et jure stricto, sed solum ex aequitate, quatenus hospitale absque causa illas expendit, dum expositus patrem habet divitem, licet eas det, ne patres filios necent, aut aliud malum perpetrent. Sic Henriquez relatus a Bossio, *De alimentis*, c. 9, § 1, n. 606, et Amostaz, *De causis p̄is*, tom. I, lib. IV, cap. 11, num. 68.

(28). *Tertia sententia communior defendit teneri parentes divites ad has expensas restituendas, ac posse ab hospitali repeti, quia horum hospitalium institutio est ad nutriendos pauperes expositos, qui non habent parentes divites, qui possint eos alere; adeoque parentes divites tenentur expensas restituere, et hospitale potest illas repeteret.* Sic Leoncillus, *De privileg. pauper.*, par. I, q. 3, n. 67; Trullench., in *Decalog.*, lib. IV, cap. 4, dub. 3, nu. 2; Layman, lib. III, tract. 3, part. III; lib. XIV, nu. 4; Carpio, *De execusat.*, lib. III, cap. 12, n. 31; Bossius, cit., § 1, num. 607; Bonacina, *De contract.*, disput. 6, quaest. unic., punct. 6, § 1, propos. 2, num. 6; Sanchez, *Consil.*, lib. I, cap. 6, dub. 4, num. 16; Villalobos, in *Summa*, part. II, tract. 41, difficult. 7, num. 10; La Croix, lib. III, part. II, num. 259; Lugo, tom. I, disp. 13, num. 4, ubi cum multis aliis dicit esse communem.

(29). *Quarta sententia vult esse attendentiam mentem fundatoris hospitalis; et dicit, quod si fundavit hospitale simpliciter absque aliqua expressione seu declaratione, parentes divites tenentur refundere expensas, quia presumuntur tantum fundasse pro egenis, utpote opus magis pium, et Deo gratius. Molina, *De iustitia*, tract. 3, disp. 103, n. 4; Amostaz, loc. cit., num. 70, et in hoc convenienter omnes citati pro *tertia sententia*, aliisque passim. Si autem fundator hospitalis expresserit, aut ex verbis ejus clare concipiatur voluisse, ut redditus illi liberaliter spenderentur in alendis expositis, inspecta solum eorum praesenti necessitate absque aliqua consideratione ad parentes, tunc parentes, licet divites ad nihil tenentur quia liberaliter expensas illas donatae fuerunt expositis. Sic Villalobos, loc. cit., difficult. 7, num. 10; Amostaz, loc. cit., num. 70, ubi num. 71, subjungit, quod est gravis conjectura donandi liberaliter has expensas expositis, si hospitale fuerit diuissimum, quia compensatione non indiget. Layman, lib. III, *De iustitia*, tract. 2, c. 14, n. 4, vers. Dico 3; Sporer, tom. I, tract. 3, in *IV præcept. Decalog.*, cap. 3, sect. 2, num. 41. Quod Lessius, *De iustitia*, lib. II, cap. 19, dub. 2, n. 69, et alii admittunt, nisi expresse fundator dical pro pauperibus fundare.*

(30). *Parentes divites exponentes filios in locis, ubi aluntur expensis reipublicæ seu communis, tenentur omnino ad ipsas restituendas, et ad omnia damnæ resarcienda, quia parentes tenentur, quantum possunt sine aliorum gravamine providerere filiis alimenta, et quæ necessaria sunt ad illorum educationem et disciplinam. L. Si quis a liberis, ff. *De agnoscendis et alendis liberis*, I. Unusquisque 2, cod. *De infantis**

*bus expositis. Unde parentes divites tenentur omnino refundere expensas omnes, quas pro alendis et educandis suis filiis expositis fecit res publica seu communis cum gravamine tot pupillorum, viduarum et aliorum innocentium ad ipsas expensas non obligatorum. Communis, et a fortiori omnes doctores citati supra pro *tertia sententia V. verb. ADULTERIUM*, art. 5, a num. 27 ad 30.*

(31). *Idem parentes divites exponentes filios ad ostium alterius, qui ideo facere debet expensas, tenentur ad ipsas restituendas. Communis. (32). Qui autem inventit infantem ante ostium suum, et illum ponit ad ostium alterius, qui ea de causa facere debet expensas, non tenetur ad ipsas expensas ipsi restituendas, quia non peccat contra iustitiam, cum hunc non inducat in obligationem iustitiae ad providendum tali infanti, quia ad id non tenetur neque ex charitate, cum possit illum inde mittere ad publicum hospitale pro iis infantibus erectum, vel ad ecclesie cunabula, et licet teneretur ex charitate ei providere de alimentis, si non esset alius modus illi subveniendi, adhuc non peccaret contra iustitiam, quia non est contra iustitiam dare alteri occasionem, qua debit opera charitatis ex necessitate exercere. Imo nec videtur peccare contra charitatem in illum, ad cuius ostium illum infantem exponit, sicut nec esset contra charitatem, si pauperem in extrema necessitate existentem ad illum mitteret ex industria, ut ipse ex charitate teneretur illi succurrere. Sanch., lib. I *Consil.*, c. 5, dub. 5, a num. 70; Bossius, loc. cit., cap. 9, § 2 per tot; Lugo, tom. I, disp. 18, num. 114; La Croix, lib. III, part. II, n. 160; Amostaz, loc. cit., num. 72, ubi dicit id præser-
tim posse fieri sine delicto, quando aliquis timet infamiam, ver. gr. si sit sacerdos aut altera persona gravis, quia pessimi et malitiosi dicent filium ipsius esse, et idem dicendum, quando non haberet superfluum naturam, sibi et suis.*

(33). *Contra debitam providentiam status peccant graviter parentes, si non adhibeant diligenter, saltem mediocrem, secundum suam conditionem, ut acquirant, seu saltem conservent bona, quibus filii alantur, habentque hereditatem secundum suum statum. * Hinc, si parentum dolo, vel culpa damnum aliquod illatum sit filii, actione utili in factum possunt parentes a filiis conveniri, quibus tamen, seclusa reverentia, qua filii tenentur colere parentes, competet etiam actio de dolo malo. Cujac comment. in tit. ff. *De dolo malo*, ad leg. Non debet 11. * Item peccant graviter, si bona dilapidando impotentes se reddant ad liberos honeste secundum suum statum educandos et dotandos. Item graviter peccant parentes si filios, vel filias invitatos cogant ad ingrediendum religionem; vel statum clericalem assumendum. Unde merito a concilio Tridentino, sess. XXV, cap. 15, *De regularibus*, lata est sententia excommunicationis contra eos, qui feminas ad religionem cogunt. Item graviter peccant, si filios vel filias*

a religionis ingressu sine justa causa impedian. Item si filios vel filias absque justa causa compellant ad matrimonium ineundum, seu a matrimonio contrahendo impedian et abstinere cogant.

(34). Parentes, contra debitam filiis bonam educationem spiritualem graviter peccant, si filios in bonis moribus et necessariis ad salutem per se vel per alios instruere non carent; item, si occasiones peccandi ab ipsis non removeant, vel in locis, aut dominibus suspectis et periculosus habitare permittant, aut alias peccaminosam vitam agere sinant. Item si consilio, aut malo exemplo eos ad peccata perducant. Item, si filios aut filias dissolutas pro posse non corrigant, et juxta exigentiam non puniant: in his enim parentes non tantum peccant contra virtutem charitatis, sicuti quivis alii proximum delinquentem corriger negligentes, sed etiam contra virtutem justitiae, quia parentes jure divino naturali obligantur filios educare ad bonum, et avertere a malo. Unde parentes catholici in illis regionibus, ubi Catholicci contrahunt matrimonia cum Catholicis, si moraliter possint, tenentur sub mortali curare, ut proles educentur catholice, ut ex aliis notant Busembaum, lib. II, cap. 4, dub. 3, num 7; La Croix, *ibidem*, num. 95 et 100.

(35). Parentes nequeunt licite occidere filias in adulterio depreheusas. *Vide verb. ADULTERIUM*, art. 2, a num. 10 usque ad finem.

(36). Parentes nequeunt licite occidere filios suos bastinos, nisi aliter ab armis contra patriam averti possint, quia in tali casu prævalet bonum universale patriæ, quæ est communis omnium mater. Ita Layman, lib. III, part. II, tract. 3, cap. 2, num. 2; La Croix, leg. 3, part. I, num. 792, et alii passim: arg. I. *Minime* 33, *De relig. et sumpt. fun.*

(37). Parentes in casu necessitatibus, si nullus alius existat, possunt baptizare proprios filios sine solutione conjugii, seu absque debiti matrimonialis præjudicio. *Vid. verb. BAPTISMUS*, art. 4, num. 41.

(38). Parentes peccant graviter filios etiam consentientes castrando, ut evadant præstantiores musici; cum enim nemo sit dominus membrorum sui corporis, tanto minus erunt parentes domini membrorum corporum suorum filiorum, adeoque, etc. Sic Laym., Tanner., Bonac., Lezana, et alii quos affert, et sequitur Diana, part. VI, tract. 8, resol. 36; Quarti, *De sacris benedictionib.*, tit. 3, sect. 17, difficult. 4; Busemb., l. II, part. I, tr. 4, c. 1, dub. 1, resolnt. 2, et alii passim.

(39). Parentes dubitantes, an proles adulterinæ, seu nou legitimæ sint a se genitæ, vel ab aliis, quam obligationem contrahant? *Vid. verb. ADULTERIUM*, art. 5, a num. 20.

(40). Parentes an et in qua necessitate sint a suis filiis subveniendi præferenter quoad alios? *Vid. verb. FILIUS*, a num. 91 ad 99.

(41). Parentes ut subveniantur, in qua necessitate, et quomodo possint, vel debeant filii exire de religione? *Vide d. verb. FILIUS*, a num. 100 ad 104.

(42). Parentes, quo jure et in qua necessitate possint vendere suos filios? *Vid. d. verb. FILIUS*, a num. 112 ad. 105

(43). Parentes quando et quibus modis amittant patriam potestatem super filios? *Vid. d. verb. FILIUS*, a num. 118 ad 125.

(44). Parentes spirituales, an teneantur alere suos filios spirituales in defectu parentum naturalium? *Vid. d. verb. FILIUS*, num. 136.

(45). Parentes an et ob quas causas possint filios exhaeredare? *Vide verb. EXHAEREDITATIO*.

(46). Parentes contrahentes sponsalia pro liberis necdum septennibus invalide contrahunt, nisi liberi septennio maiores approbaverint. Cap. unic. *De desponsat. imputer.* in 6. Sic. Communis doctor, teste La Croix, lib. VII, part. III, num. 118. (47). Parentes etiam invalide contrahunt pro impuberibus septenno majoribus; cit., c. unic. *De desponsat. impub.*, in 6; La Croix, loc. cit., et alii communiter.

(48). Parentes possunt per se loquendo esse testes matrimonii prolium suarum. *Vid. verb. MATRIM. QUAOD IMPEDIMENTA*, art. 2, num. 88. In multis autem casibus sunt suspecti, et munus testis implere non possunt;

(49) unde card. de Luca, *De matrimonio*, disc. 3, num. 16, citans Passer., Alex., Menoch., Mascard., docet, si verb. gr. pater agat pro valore matrimonii, ut salvet honorem filiæ, tunc tales patrem potius esse partem interessatam et principalem in causa; ideoque non posse implere munus testis. Hinc Joannes Kugrel, *De matrimonio et sponsalibus*, numer. 343; La Croix, lib. VI, part. IV, numer. 757, et alii dicunt parentes in multis casibus merito esse suspectos, nec sufficere.

* Quinimo parentibus omnino testimonium dicere pro filiis vel filiis pro parentibus omnino interdictum esse, tenet Cujac., *Comment. in tit. ff. De testibus*, in princ. *

(50). Parentes, quamvis non teneantur obligatione aliqua particulari benedicere propriis filiis benedictione materiali, id est expressa verbis et signis externis, cum hæc solum ex beneplacito, et in signum benevolentiae soleat conferri a parentibus propriis filiis; tenentur tamen eis benedicere benedictione formalis in ordine ad finem, ad quem dirigi solet, videlicet, ut bene sit filiis quoad animam et corpus, id est procurare, et a Deo precari bona, quæ sunt illis necessaria ad salutem animæ et corporis, quia jure naturali tenentur eorum curam habere, quoad eorum majus bonum spirituale et temporale. *Communis.* (51). Hinc peccant parentes maledicentes filiis suis maledictione formalis, id est imprecaentes eis vere ex animo malum sub ratione mali, cum verc desiderio, ut illud malum eis eveniat, adeoque tenentur parentes hanc circumstantiam in confessione explicare, quia in hoc casu maledictio continet specialem malitiam contra virtutem pietatis, quæ malitia erit mortalism, si malum filiis imprecatum sit

29 PAROCHIA, PAROCHIALIS, PAROCHIANUS

grave : et venialis, si malum imprecatum sit leve ratione parvitatis materis. Sic communis doctorum, cum S. Thoma, Secund. secunda, quæstione 76, articulo 1.

(52. Si parentes maledicant filiis solum materialiter, id est nou ex animo, ut malum aliquod illis eveniat, sed ex ira quadam et impatientia, peccant solum venialiter, quia tunc maledictio, ultra quam quod non est ex animo delibato, non opponitur charitati, cuius obligatio gravis est, sed mansuetudini vel patientiæ, quæ virtutes levius obligant. Sic Molina, Navarr., et alii, quos afferat, et sequitur Laym., lib. II, tract. 3, cap. 8 et alii passim (2).

* Quamvis parentes nequeant maledicere filiis possunt tamen eosdem cum convito instituere, I. His verbis 48, § 1, ff. *De hæreditibus instituendis*. Non enim prohibetur patri, quomodo ipse in filium maledicatur in ultimo elogio objiciat, licet hoc aliis interdictum sit. Cujac., *Comment.* in tit. ff. *De liber. et posthum. hæred.*, ad leg. *Quid sit* 1, et I. *Nominatim.*, circa med. Sed quod non licet parentibus contra filios, nec filiis contra parentes permisum est. Hinc si quis filius erga parentes non modo pietatis et obsequii neglexerit officia, sed aliquid contra pietatem commiserit, juxta naturam commissi varie coercetur. Si parentes maleficos appellant, militia indignus reputatur ex I. I, § ult. ff. *De obseq. parent. et patron. præstan.* Quod si eosdem contumeliis afficiat, vel impies in eos inferat manus, arbitrio præfecti urbis punitur, quin excusat, etiam si miles sit I. I, in princ., et § penult. ff. eod. I. *Si filius*. 3, I. *Congruentia* 4, cod. *De patria potestat.*; Anton. Matthæus, *De crimin.*, lib. XLVIII, lib. VI, cap. 2, nu. 16; Leeuwen, *Cons. for.*, part. I, lib. V, cap. 21, num. 14, in Voet., in *Pandect.*, lib. XXXVII, tit. 15 in fin. Etenim parentes omni genere pietatis, et obsequii a nobis colendi sunt, non modo quounque vivunt, sed etiam si mortui sint, ut quedam Solonis lex statuit, « ut mortuis nullus impune malediceret », et ita tenet Cujac., *Comment. in cod.*, lib. VI, tit. 6, *De obseq. patron. præstan.*, in fin.

(53. Datur episcopo facultas absolvendi pro suo arbitrio in forma privata ob carcerationem clerici factam per ejus parentes. Sacra congregatio Immunitatis, in una Civitatis Ducalis, 19 Februar. 1695, lib. II *Decret.* Vallewan., pag. 171.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(54. De jure occidendi, vendendi, tum exponendi liberos secundum jus civile Romanorum, vide contraria inter se scripta

PAROCHIA, PAROCHIALIS, PAROCHIANUS 30

Noodt in libro singulari *Julius Paulus, sive De partus expositione et nece apud veteres*; Bynckerboek in opusculo, *De jure occidendi, vendendi et exponendi liberos apud veteres Romanos*; tum ejusdem Noodt in amica response ad difficultates *Julii Pauli*, sive libri *De partus expositione et nece*, nuper motas a viro amplissimo Cornelio Bynkersoek.

(55. Hoc ipsum argumentum illustravit etiam, et quidem accommodate tum ad theoriam, tum ad proxim A. Caranza, *De partu*, cap. 4 per tot, ubi de moribus modisque exponendi, de conditionibus expositorum, de pœnis exponentium, de cura in expositos adhibenda, de sumptuum in eosdem erogatorum causa, et repetitione, et denum de sanguinolentis tractat. Consule eum ubi res postulat.

* (56. Post tam anxie demandatam parentibus curam et sollicitudinem in alendis et educandis filiis, iisdem parentibus, qui hanc curam et sollicitudinem adhibuerint, jura nostra constituerunt præmia. Statutum quippe fuit, ut parentes filiis succederent satis reputando unicum etiam filium a parentibus usque ad pubertatem suisse educatum. Quinimo licet nullos suscepissent filios, tamen impetrato jure liberorum, tot scilicet liberorum, quot sufficiunt capacitali assis, tamen illis jus liberorum inde sublatum fuit. Cujac., *Paratit. in cod.*, lib. VIII; Corvin., *ibid.*, tit. 58. Hinc parentes olim apud acta profitebantur natos. Cujac., *Comment. in cod.*, lib. IV, tit. 21, *De fide instrumen.*, in princ.

(57. Hic dubitari posset, an parentes, qui in bonis allodialibus succedunt liberis, succedant etiam in eorumdem feudis. In libris sane feudalibus nihil de hoc constitutum legitur, ideoque sicuti semper, deficiente jure particulari, ad jus commune et regulas generales consugimus, ita successionem feudalem a jure communi metientes, eamdem quoque concedere parentibus debere videremur, nisi tamen obstet consuetudo excludens parentes a successione in feudis filiorum, quæ ceterum fere utrobique viget. Ita tenent Marta, *De succes. regul.*, part. II, quæst. artic. 1, n. 18, et seq.; in *Comment. de feud.*, lib. II, in princ., tit. 1, *In digres. de feudis*, lib. XXXVIII, n. 57, ubi ponit etiam alios casus, in quibus pater succedere potest filio in feudis, ut si feudum resulatum sit a patre; item si filius contemplatione patris acquisiverit feendum. Zues., *De feud.*, cap. 10, num. 38; Schraderus, *De feudis*, part. VII, cap. 6, num. 3, 4 et 5; Vultejus, *De feudis*, lib. I, cap. 9, num. 207; Gudelin., *De feudis*, part. III, cap. num. 3*.

PAROCHIA. PAROCHIALIS, PAROCHIANUS.

SUMMARIUM.

1. Parochia sumitur dupliciter, scilicet stricte, seu proprie, et large, seu impropre. — 2. Paro-

chia large, et impropre sumpta quæ sit? — 3. Parochia stricte et proprie sumpta quæ sit?

— 4. Parochia unde dicta? — 5. Parochia vo-

(2) E. R. Etsi parentes materialiter filiis maledicant, possunt peccare mortaliter ratione scandali, seu mali exempli et pravi habitus.

certus etiam *paroecia*, et quid *paroecia* importet? — 6. Non primum parochia, sed paroecia est appellata. — 7. Paroeciae antiquitus non erant distinctae. — 8. Dionysius Papa XXIV, post 8. Petrum primo eas distinxit. — 9. Quamvis aliqui estimaverint ab ipsissimis apostolis fuisse prius factam divisionem parochiarum. — 10. Parochias erigere et dividere, praeter Papam, solus potest et debet episcopus. — 11. Ad constitutionem paroeciae, seu ad hoc, ut aliqua ecclesia dicatur, sit, et probetur parochialis, plura requiruntur, primo enim requiritur, ut auctoritate Papae vel episcopi sit erecta. — 12. Secundo, requiritur certum territorium, seu certus locus, ac districtus cum certis limitibus ab episcopo determinatis. — 13. Tertio, requiritur quod in ipso designato loco, seu districtu sint saltus decem domus, aut familiæ. — 14. Quarto, requiritur, ut unum soluni, ac perpetuum rectorem, seu parochum habeat cum cura animarum, et potestate fori paenitentialis ipsi soli competente. — 15. Quinto, requiritur, quod non facta aliqua electione sepulturæ per defunctos, et non existentibus sepulturis majorum in dicta ecclesia, corpora ibi sepeliantur tanquam in parochial, in qua concurrentibus predictis, defuncti debent sepeliri. — 16. Nova paroeciae erection, et antiqua dismembratio quomodo, et quando, et quibus concurrentibus fieri possit, et debeat? remissive. — 17. Pluribus in locis adsunt paroeciae, quæ non distinguuntur per domos materiales, et per determinatos districtus locorum, sed per populos et familias, et istæ vocantur paroeciae gentilitiæ. — 18. Parochialis ecclesia dicitur, quæ habet jus consistens in cura animarum parochianorum, ipsis sacramenta ministrans, et proprium habens rectorem seu parochum; parochialis enim nihil est, quam cura animarum. — 19. Parochialis ecclesia, ut probetur, non sufficit, quod rector administret sacramenta, nisi etiam ostendat, quod de necessitate administret, et populus ab eodem de necessitate recipiat. — 20. Parochialis ecclesia de jure non presumentur, sed est probanda. — 21. Unde in dubio est plene, et concludenter probanda ab eo, qui talem esse asserit, et se fundat in ea. — 22. Jura parochialia ecclesiæ, et parocho competitencia assignantur. — 23. Alias ad jura parochialia spectabat, quod parochiani diebus Dominicis, et festivis missam audirent in ecclesia

(1. Parochia sumitur duplamente, scilicet stricte, seu proprie, et large, seu impropre. Communis.

(2. Parochia arge et impropre sumpta intelligitur pro tota diœcesi, ut clare patet ex c. *Si quis ordinatus* 5, dist. 92, ibi: « Si quis ordinatus episcopus ad parochiam, cuius est electus, etc. » : et ex cap. *Si quis episcopus* 5, ead. dist. 91, ibi: « Si quis episcopus ordinatus ad parochiam, cuius est electus, etc. » : et ex cap. *Si qui episcopi* 6, ead. dist. 92, ibi: « Si qui episcopi ordinati sunt, neque recepti ab alia parochia, in qua fuerant deponitati; » et ex cap. *Ad Apostolicæ Sedis regimen* 20, De decimis, ibi: « De parochia unius episcopi in diœcesi alterius transferatur, etc. » Unde etiam parochianus pro diœcesano sumitur in cap. *Nullus episcopus* 3, De parochis, ibi: « Nullus episcopus alterius parochianum judicare praesumat. »

3. Parochia stricte et proprie sumpta est certus territorii districtus per Papam, vel episcopum determinatus, habens unum re-

parochial; secus autem nunc. — 24. Alias ad jura parochialia spectabat etiam, quod parochiani semet in anno sua peccata proprio parocho confiterentur, secus antem nunc. — 25. An autem benedictiones et distributiones candelarum, cinerum et palmarum sint de juribus mere parochialibus? remissive. — 26. An benedictiones mulierum post partum, fontis baptismi, ignis, seminis, ovorum et similium sint de juribus mere parochialibus? remissive. — 27. An functiones omnes hebdomadae sanctæ sint de juribus mere parochialibus? remissive. — 28. An celebratio missæ solemnis feria quinta in Cœna Domini sit de dictis juribus parochialibus? remissive. — 29. An prima pulsatio campanarum in Sabbato sancto sit de juribus parochialibus? remissive. — 30. An celebratio missarum solemnium per annum, sive pro vivis, sive pro defunctis, sit de dictis juribus parochialibus? remissive. — 31. An expositio quadraginta Horarum, et benedictio, quæ fit super populum, sit de dictis juribus parochialibus? remissive. — 32. An expositio, quæ fit cum reliquiis, vel sacris imaginibus, et benedictio, quæ fit cum eis super populum, sit de dictis juribus parochialibus? remissive. — 33. Parochianus alicujus paroeciae ut quis efficiatur, sufficit solum habitationis principium, nec requiritur, quod illibi pro majori anni parte habitaverit. — 34. Intellige tamen de eo, qui contrahit domicilium animo non redeundi, secus vero si de tali animo nullibi constet. — 35. Efficitur tamen parochianus illius paroeciae, qui ad habitandum in ea se contulit ad evitanda impedimenta, quæ parentes suo matrimonio præbere intendent. — 36. Et quoad hoc habentur plures casus sic decisi a sacra congregatione concilii remissive. — 37. Quando quis habitat in conditio duarum ecclesiarum parochialium, censemur parochianus illius, in qua dominus aditum magis frequentatum habet. — 38. Parochianus, si in una ecclesia solet audire missam, in altera vero recipere sacramenta, canonica portio debetur ei, a qua recipit sacramenta. — 39. Parochiani non sunt necessario vocandi in unione parochialium. — 40. Parochialitatis suppressio, et curse translatio sustinetur, quando ex justa causa, et cum superioria permissione facta fuit. — 41. Parochianus ex justa causa exihi potest pro determinato tempore a jurisdictione sui parochi. — 42. Alia ad rem cum addit, ex alien. man., ad n. 80.

ctorem stabilem, cum potestate populum ibidem existente regendi et judicandi, eique sacramenta, aliaque divina administrandi: *Est in re communis.* (4. Parochia ita nuncupatur quasi partitio curæ: Rota rec., part. xv, dec. 39, num. 10; Abbas, in *Rubr. de paroecia*, num. 1, archidiaconus, in cap. *Ecclesiæ 1*, caus. 13, qu. 2; Fagnan, in cap. *Litteræ 1*, De matrimonio contracto contra interdictum ecclesiæ, num. 12; Barbosa, *De officio et potest. parochi*, part. 1, cap. 1, num. 16, cum pluribus ibi citatis: *Paroecia enim Græce, Latine partitio dicitur*, Fagnan, *loc. cit.*, et alii. (5. Et sic paroecia dicitur, quasi partitio curæ, quia parochus, seu rector ecclesiæ curam habere debet animarum totius populi intra limites ecclesiæ sibi assignatae congregati. Cap. *Ecclesiæ 1*, caus. 13, qu. 1; c. *In ecclesiis 1*, De capellis monachor., cap. *Cum singula 32*, De præbend. in 6, cum similibus. (6. Paroecia vocatur etiam *paroecia*, hoc enim nomine usos fuisse antiquos Christianos demonstrat S. Augustinus, lib. xiv *De Civ. Dei*,

bis verbis : « Fuit presbyter nomine Restitutus in paroecia Calamensis Ecclesiae : » Paroecia autem Latine accolarum conventus, seu habitat, aut cura dicitur : Barbosa, l. c.; Calvin., in *Magno lexico jurid.*, verb. *Parochia*; ubi ex aliis notat non primum *parochias*, sed *paroecias* appellatas esse.

(7). Parochiae antiquitus non erant distinctae, sed episcopus euram animarum totius diecesis per sacerdotes pro suo libitu missos, et ad nutum amovibiles administrabat, assignatis cuilibet laboranti sacerdoti iis sustentationis modiis, quæ episcopus pro tali judicabat sufficientia, ut propterea tota diecesis merito diceretur parochia : arg. cit. *Juribus*, sub num. 2. (8). Successu tamen temporis cum populus Christianus magis magisque in dies augeretur, Dionysius Papa XXIV, post. S. Petrum, * secalis et partitis diecesibus in plures ecclesias parochiales, seu parochias, singulas has parochias singulis sacerdotibus assignavit, ut unusquisque proprium haberet territorium, sen certum districtum, ab hac partitione, ut supra dictum fuit, appellatum *parochia*, intra cujus fines ac limites populum inibi existentem in spiritualibus debite pasceret ac regeret, nec unus alterius fines et limites ingrederebetur, ut expresse habetur in cap. *Ecclesiæ 1*, caus. 13, qu. 1, ubi dictus Papa Dionysius sic ait : « Ecclesiæ singulas singulis presbyteris dedimus, parochias, et cœmeteria eis divisimus, et unicuique jūs proprium habere statuimus, ita videlicet, ut nullus alterius parochie terminos, aut jus invadat, sed sit unusquisque suis terminis contentus, et taliter ecclesiam, et plebem sibi commissam custodiat. » Et quod prima parochiarum divisio facta fuerit a Dionysio Papa, habetur etiam in c. *Pastoralis 9*, De his quæ fiant a prælati sine consensu capituli, ibi : « Cum auctoritate Dionysii fuerint parochiæ limitatae : » et testantur passim doctores, et signanter plurimi congesti a Barb., *De offic. et potest. episcop.*, cit. part. II, cap. 1, num. 18. (9). Quanvis, ut ibi ipse notat card. Baron., *Annal. eccles.*, tom. III, ad annum 325, vers. *Unde hic*; et Theoph., *Parochialis*, part. I, conc. *Paroch.*, art. 1, pag. 4, existimat ab ipsismet apostolis faciam divisionem parochiarum.

* Liber pontificalis si inspicatur, videtur hæc parochiarum divisio contigisse ann. 268, sedente adhuc Dionysio; Baronius enim dicti pontificalis verba ad dictum annum § 17, ita exponit : « Dionysii opus fuit parochias a decessoribus suis distinctas limitibus certis, presbyterisque divisas, quas persecutio Valeriani turbaverat, iterum dividere, ac pro ratione distribuere, cœmeteriisque singulis consignare. » Vide etiam Blanchinum in *Notis ad Anastasium Bibliothecarium*, tom. II, pag. 28 et 231. Sed si fides

(9) Sive et apud Anastasium Bibliothecarium XXVI, de quo quidem in *Vitis Rom. Pontificum* Anastasio Bibliothecario attributis, edit. Rom. 1731, t. I, p. 21 : « Hic presbyteris ecclesias divisit, et cœmeteria, parochias et diœceses instituit : » quæ verba

habenda est Murator., *Annal.*, tom. II, ad annum 268, contigisse, cum mortem pontificis Dionysii referat ad dictum annum 268. De parochiis tamen vide Thomassin., part. I, lib. I, cap. 21. *De beneficiis*, et laudatum Murator., dissert., *Sopra l'antichità Italiane*, tom. III, dissert. 74 (3).

(10). Parochias erigere et dividere, præter Papam, solus potest et debet episcopus. Cap. *Nullus omnino 11*, caus. 16, q. 7, et docet ibi Barbosa cum communī doctorum. Accedit concilii Tridentini dispositio in sess. XXI, *De reformat.*, cap. 4, et sess. XXIV, *De reformat.*, cap. 13. (11). Ad constitucionem parochiæ, seu ad hoc, ut aliqua Ecclesia dicatur, sit, et probetur parochialis, plura requiruntur. Primo igitur requiritor, ut auctoritate Papæ vel episcopi sit erecta, ut patet ex dictis numero antecedenti; eructa tamen præsumitur auctoritate Papæ vel episcopi, ex lapsu temporis, quo rector ecclesiae publicedivina officia peregit, sacramenta administravit, ac reliqua parochialis præstabilit et recipit. Barb., loc. cit., num. 39, Afflct., decis. 868, num. 5; Lancell. *Gallia*, cons. 124, num. 6, vol. I, et alii passim.

(12). Secundo requiritur certum territorium, seu certus locus, ac districtus cum certis limitibus ab episcopo determinatis. Arg. cit. c. *Ecclesiæ 2*, caus. 13, q. 1, et cit. sess. XXI *De reform.*, c. 4, et sess. XXIV *De refor.*, c. 13; Rota recent., part. II, dec. 228, num. 3 et seq., et part. XVIII, tom. I, dec. 32, num. 2 et seq.

(13). Tertio requiritur, quod in ipso designato loco, seu districtu sint saltem decem mancipia, seu, ut alii legunt, municipia, id est decem domus, aut familiæ : cap. 3 *Unio 3*, caus. 10, quæst. 3, ubi statuitur, « Ut ecclesia, quæ decem habuerit mancipia, super se habeat sacerdotem, quæ vero minus decem mancipia habuerit, atque conjungatur ecclesiis. » Barbosa, loc. cit., num. 20; Reissenstuel, lib. III *Decretal.* 28, num. 9; Caral., *De juribus paroch.*, titul. 3, cap. 3, in fin.; Pacian., *De probat.*, lib. II, cap. 31, num. 23, et alii cum Rota recentior., part. II, decis. 348, num. 38.

(14). Quarto requiritur, ut unum solum, ac perpetuum rectorem, seu parochum habeat cum cura animarum, et potestate fori penitentialis ipsi soli competente, ita ut jure ordinario nullus alius, sed solus ac unicus parochus prædictam habeat curam et potestatem. Conc. Trid., sess. XXIV *De refor.*, cap. 13, ibi: « Cuicunque parochiæ suum perpetuum peculiaremque parochum assignet, qui eas cognoscere valeat, et a quo solo licite sacramenta suscipiant. » C. *Cum non ignores* 15, *De præbendis*, ibi: « Cum non ignores, quod una ecclesia unius debeat esse sacerdotis, » et c. *Extirpanda* 30, eod. tit., § *Qui vero*, ibi: « Qui vero

qua ratione intelligenda sint, explicatur in *Notis varior.* ad illam sect. tom. II, part. II, pag. 228, seqq. Epistola autem Dionysii, ex qua testimonium hoc ipso numero assertur, supposititia est.

parochiale habet ecclesiam, non per vicarium, sed per se ipsum illi deserviat, in ordine ad quem ipsius ecclesiæ cura requiritur, nisi forte dignitati, vel præbendæ parochialis ecclesia sit adnexa, in quo casu concedimus, ut qui talem habet præbendam, vel dignitatem, cum oporteat eum in majori ecclesia deservire, in ipsa ecclesia parochiali idoneum, et perpetuum habeat vicarium canonice institutum. » Rota rec., pag. 18, tom. I, dec. 32, num. 2, et seq. * Si tamen ob nimiam populi frequentiam rector electus nequeat ecclesiastica ministrare sacramenta, et impar sit divino cultui peragendo, tot sibi debet ad hoc munus perficiendum adjungere sacerdotes juxta dispositionem concilii Tridentini, sess. xxi, cap. 4, *De reformat.*; Barbos., *ibid.*, verb. *Ut unus rector.* 1; Leuren., *For. benefic.*, part. III, quæst. 958, num. 4. Cæterum, hac seclusa circumstantia, unico rectori iuvesse debet necessitas ministrandi sacramenta, et habitantibus eadem suscipiendi. Corrad., *Prax. benefic.*, lib. III, cap. 5; Barbos., *jur. eccles.*, lib. I, cap. 20, num. 18. Qui vero hodie vocantur capellani, vel vice curati, non nomine proprio, prout opus est, sacramenta ministrant, sed alieno, nempe rectoris, ideo cooperatores, non rectores debent appellari, licet curam animarum exerceant; et quod dicitur unicum esse debere rectorem, intelligi debet, de jurisdictione ordinaria, non delegata, qualis est jurisdictione capellani vel vicecurati. Si enim cum ordinaria jurisdictione duo vel plures aliqui ecclesiæ præficiantur, curati vel rectores nequeunt appellari. Ricc., in *Prax for. ecclesiast.*, resolut. 561; Leuren., *For. benefic.*, part. I, qu. 146*.

(15. Quinto requiritur, quod non facta aliqua electione sepulturæ per defunctos, et non existentibus sepulturis majorum in dicta ecclesia, corpora ibi sepeliantur tanquam in parochiali, in qua, concurrentibus prædictis, defuncti debent sepeliri. Cap. Ex part. 5, *De sepulturis*: Rota, in *Florentina parochialis*, 22 Maii 1630, coram Coccinodecano; Barbosa, *loc. cit.*, num. 30, et alii.

(16. Novæ parochiæ erector, et antiquæ dismembratio quomodo, et quando, et quibus concurrentibus fieri possit, et debeat? Vides verb. *DISMEMBRATIO*, a num. 10 usque in finem.

(17. Pluribus in locis adsunt parochiæ, que non distinguuntur per domos materiales, et per determinatos districtus locorum, sed per populos, seu familias, et istæ vocantur parochiæ gentilitiæ earumdem familiarum, ita ut etsi eædem familiæ commorentur in districtu alterius parochiæ, subsunt nihilominus jurisdictioni suæ parochiæ gentilitiæ, et has parochias non extendi ad alias familias diversas ab illis, pro quibus erectoræ fuerunt, ad longum probat Ursaya, tom. VIII, part. II, discept. 24 per tot.

(18. Parochialis ecclesia dicitur, quæ habet jus consistens in cura animarum parochianorum, ipsis sacramenta mini-

strans, et proprium habens rectorem, seu parochum; parochialitas enim nihil aliud est quam cura animarum. Rota recent., part. xv, dec. 49, num. 3; Barbosa, *loc. cit.*, num. 26; Abbas, in *Rub. de paroch.*; Carat., *De juribus paroch.*, tit. 1, cap. 3; Bellamer., consil. 38, num. 8; Guttier., alleg. 8, num. 6, et alii passim. (19. Parochialis ecclesia, ut probetur, non sufficit, quod rector administret sacramenta, nisi etiam ostendat, quod de necessitate administret, et populus ab eodem de necessitate recipiat. Glossa, in *Clementin.*; Dudum, *De sepulturis*, verb. *Impendat*, et ibi l' mola, num. 32; Gonzal., ad regul. 8; Canc. II., gloss. 6, num. 36; Mantica, dec. 48, num. 5; P. Greg., decis. 387, num. 7; Barb., *loc. cit.*, n. 28, et alii cum Rota recent., part. II, dec. 228, n. 4, et part. IX, t. I, dec. 110, n. 21. (20. Parochialis ecclesia de jure non presumitur, sed est probanda; Rota recent., part. II, dec. 228, n. 3, dec. 300, n. 5; Barbosa, *loc. cit.*, n. 36, cum pluribus ibi citatis. (21. Unde in dubio est plene, et concludunter probanda ab eo, qui talem esse asserit, et se fundat in ea. Rota recent., part. II, dec. 228, n. 3, part. XI, dec. 345, n. 9; part. XIII, decis. 37, n. 2; Barbosa, *loc. cit.*, n. 36, et alii plures apud ipsum.* Hinc si incidat quæstio, an in quadam ecclesia recipientes sacramenta ad id compellantur necessitate juris, tunc hæc sunt inspicienda: 1. Quod habeat populum sibi deputatum certis limitibus distinctum; 2. quod populus ibidem audiat missam diebus festis; 3. quod ibidem recipiat sacramenta; 4. quod ibi sepeliantur etiam non facta electione sepulturæ; 5. quod in ea ecclesia asservetur eucharistia, ut in parochialibus debet, et in aliis nequit, nisi ex Indulto Apostolico, quo pollent regulares. Clement. I, *De privileg.*; Piasec. in *Prax. episc.*, part. II, cap. 3, n. 7; 6. ibi fiant oblationes; 7. quod recipiat decimas, Leuren., *For. benefic.*, part. I, qu. 150. Notandum tamen, quod jus baptizandi, decimandi, oblationes recipiendi et sepeliendi, non semper parochiale evincunt, cum hæc omnia alio titulo competere possint. Dec., in cap. *Ad aures*, num. 10; Corrad., *For. benefic.*, lib. III, cap. 5, n. 5; Imol., in *Clement. I De baptis.*; Azor., part. II, lib. III, c. 12, quæst. 3.

Plures autem sunt parochialium ecclesiæ species. Aliæ alias habent inferiores ecclesiæ tanquam adjutrices; aliæ, distinctos fines, et populum habent; aliæ fines non habent distinctos, sed tantum familias; aliæ neglecta quacunque distinctione finiunt et familiarum, quælibet promiscue universo populo, et accendentibus sacramenta ministrant, quam tamen speciem reprobant, et episopis mandat ut tollatur conc. *Tridentin.*, sess. XXIV, cap. 13, circ. fin., *De reformat.* Aliæ matrices, aliæ filiales appellantur, quæ tamen, ut plurimum, æqualem habent jurisdictionem, et quoad curam animarum filiales, nullam habent a matribus dependentiam, servata tantum matrici præminentia quadam ad instar decani, et primæ

dignitatis in capitulo. Quod si filiales omnimode sint matricibus subordinatae, tunc amplius dici non poterunt parochiales, sed tantum ecclesiæ adjutrices. Card. de Luc., *De paroch.*, dist. 32 et seq.; *De decimis*, dist. 12, n. 12; in *Miscell.*, disc. 1, n. 31; Leuren., loc. cit., qu. 151*.

(22) Jura parochialia ecclesiæ, ut parocho competentia, ultra potestatem fori pœnitentialis, sunt sequentia: 1. Quod parochiani proles suas proprio parocho teneantur baptizandas offerre. Arg. conc. *Florent.*, in *Decreto Eugenii IV*, et tenet Barbosa, *De offic. et potest. parochi*, part. 1, cap. 18, n. 1; Layman., lib. v, tract. 2, cap. 7, n. 2; Reiffenstuel, lib. iii *Decret.*, tit. 29, n. 9, et ipsiis testibus, alii communiter: dicentes parochiam graviter peccasse, si absque licentia proprii parochi prolem suam baptizandam alieno offerat; intellige tamen ubi non reperitur specialis ecclesia baptismalis assignata pro omnibus baptizandis cuiuscunque parochiæ: quia tunc presbyter ibi ad hoc deputatus habetur pro proprio omnium parocho quoad collationem baptismi. 2. Ut saltem in Paschate eucharistiæ sacramentum suscipiant in propria ecclesia parochiali; c. *Omnis utriusque sexus* 12, *De pœnitent.* et remiss. Unde, si quis communicaret in ecclesiis regularium infra tempus Paschale animo satisfaciendi præcepto Ecclesiæ, non satisfaceret, quia in canone *Omnis utriusque præcipitur a proprio parocho eucharistiam sumi*. Sacra congreg. Concilii, 23 Jan. 1588. Imo regulares non possunt in die Paschatis administrare sæcularibus eucharistiam, neque per modum devotionis, etiamsi tales personæ sæculares in alia die satisfecerint præcepto, ut respondit sac. congregat. Conc., in *Burdigalen.*, 9 Jun. 1644; in *Sonenen.*, 11 Jun. 1650; et in *Mechlin.*, 31 Jan. 1682. 3. Ut solum a proprio parocho sacramentum extremæ unctioñis percipiant. Clement. 1, *De privilegiis*, ubi etiam exemptis et privilegiatis regularibus sub poena excommunicationis prohibetur, ne absque licentia parochi sacramentum hoc alicui parochiano administrarent. 4. Quod mortui in parochiali ecclesia sepeliri debeant, nisi alibi sepulturam majorum habeant, vel propriam eligant. Arg. cap. *Nos instituta* 1, c. *Ex par.* 5, et cap. *In nostra* 10, *De sepulturis*, juncto c. 1 et 3, eod. in 6. Et si alibi sepulturam majorum habent, vel propriam eligant, debent canoniam portionem, vulgo *Quartam funeralem parochie*, cit. cap. *Nos instituta* 1; cap. *Fraternitatem* 3, cap. *De his* 4, cap. *Cum supra* 8, cap. *Certificari* 9, cap. *In nostra* 10, *De sepulturis*, cum similibus. 5. Quod in ecclesia parochiali coram proprio parocho matrimonia solemni ritu celebrentur, c. 1 *De clandest. desponsat.*, cap. 1, caus. 30, quest. 5, juncto conc. *Trident.*, sess. xxiv, *De reform. matrim.*, cap. 1. 6. Quod parocho solvi debeant decimæ, primitiæ et oblationes. V. v. *Decimæ*, et v. *Oblationes*. V. Append. post art. 4, v. *Parochus*.

(23) Alias ad jura parochialia spectabat,

quod parochiani diebus Dominicis et Festis missam audirent in ecclesia parochiali, c. *Ut Dominicis* 2, *De parochiis*. Nunc autem possunt parochiani missas audire in ecclesiis regularium, et aliis non parochialibus, et ibi satisfacere præcepto de audiendo missam, ut dictum est sub verb. *Missa*, art. 16, n. 9, 10 et 11.

(24) Alias ad jura parochialia spectabat etiam, quod parochiani semel in anno sua peccata proprio parocho confiterentur. Cap. *Omnis utriusque* 12, *De pœnitent.* et remiss., ibi: « Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua peccata semel in anno proprio confiteatur sacerdoti; » nunc autem certo satisficiunt, qui confitentur regularibus aliisque confessariis ab ordinario approbatis, ut patet ex Clement., Dudum 2, *De sepulturis*, § *Statuimus etiam*; Extrav. Joann. XXII, *Vas electionis*, *de hereticis*; Extravagant. Bened. XI, *Inter cunctas de privilegiis*; ex Const. Leonis X, incip.: *Dum intra mentis arcana*, § 6, ex constitut. Pauli III, incip.: *Licet debitum*; ex constit. Clementis VIII, incip.: *Significatum suit nobis*. Hinc dicentes nunc, quod confessi religiosis ab episcopo approbatis teneantur iterum eadem peccata proprio parocho confiteri, suspecti sunt de hæresi, et possunt per inquisidores puniri, quibus sunt denunciandi; Diana, part. iv, tract. 8, resolut. 102; Nicol., in *Floscul.*, verb. *Confessio*, n. 7. Viva ad proposition. 21, ex damnatis ab Alexand. VIII, n. 1, ubi ex Joanne de La Cruz, *De statu religioso*, lib. ii, cap. 6, advertit id suis statutum a Sixto IV.

(25) An autem benedictiones et distributiones canicularium, cinerum et palmarum sint de juribus mere parochialibus. Vide verb. *CONFRATERNITAS*, art. 2, n. 4, in response ad 5 dubium.

(26) An benedictiones mulierum post partum, fontis baptismalis, ignis, seminis, ovorum, et similius sit de juribus mere parochialibus. Vide *ibid.*, in response ad 6.

(27) An functiones omnes hebdomadæ sanctæ sint de juribus mere parochialibus? Vide *ibid.*, in resp. ad 7.

(28) An celebratio missæ solemnis feria quinta in Cœna Domini sit de dictis juribus parochialibus? Vide *ibid.*, in resp. ad 8.

(29) An prima pulsatio campanarum in Sabato sancto sit de juribus parochialibus? Vide *ibid.*, in resp. ad 9.

(30) An celebratio missarum solemnium per annum, sive pro vivis, sive pro defunctis, sit de dictis juribus parochialibus? Vide *ibid.*, in resp. ad 10.

(31) An expositio quadraginta Horarum, et benedictio, quæ sit super populum, sit de dictis juribus parochialibus? Vide *ibid.*, in response ad 11.

(32) An expositio, quæ sit cum reliquiis, vel sacris imaginibus, et benedictio, quæ cum eis sit super populum, sit de dictis juribus parochialibus? Vide *ibid.*, in response ad 12.

(33. Parochianus alicuius parochiae ut quis efficiatur, sufficit solum habitationis principium, nec requiritur, quod illibet pro maiori anni parte habitaverit. Rota recentior., part. iv, decis. 629, n. 3 et 9; part. xv, decis. 252, n. 20; Barbosa, *De offic. et potest. parochi*, part. ii, cap. 2, nu. 35 et seq., cum pluribus ibi citatis. (34. Intellige tamen de eo, qui contrahit domicilium animo non redeundi, secus vero, si de tali animo nullibet constet. Rota recent., part. iv, tom. III, decis. 629, nu. 3 et 9; part. xi, decis. 348, num. 3 et seq.; part. xi, decis. 162, num. 21.

(35. Efficitur tamen parochianus illius parochiae, qui ad habitandum in ea se contulit ad evitanda impedita, quae parentes suo matrimonio prædere intendunt. Rota rec., part. xv, decis. 60, n. 28. (36. Et quoad hoc habentur plures casus sic decisi a sacra congregacione concilii, et referuntur sub verb. MATRIMON. QUOD IMPEDIM., art. 2, n. 77. Vide *ibid.* Plures aliae quoad hoc resolutiones dictæ sacrae congregacionis concilii referuntur a Barbosa, *De offic. et potestate parochi*, part. ii, c. 21, et ab Ursaya, tom. II, p. 1, disc. 10.

(37. Quando quis habitat in confinio dominum ecclesiarum parochialium, censetur parochianus illius, in qua domus aditum magis frequentatum habet. Aloysius Riccius, in *Præz. rerum fori ecclesiastic.*, decis. 333; in 1, edit. alias resolut. 510; in 2 edit.; Barbosa, *De offic. et potestat. parochi*, part. ii, cap. 21, num. 43; et *Offic. et potest. episcop.*, part. ii, allegat. 32, num. 71, et alii. (38. Parochianus, si in una ecclesia solet audire missam, in altera vero recipere sacramenta, canonica portio debetur ei, a qua recipit sacramenta, c. Non instituta 1, De sepultur.; Barbosa, *De offic. et potestat. parochi*, part. iii, cap. 25; Silvester, in *Summa*, verb. Canonica portio, num. 11; Fr. Emmanuel., Qu. regul., tom. I, q. 39, art. 5, et alii.

(39. Parochiani non necessario sunt vocandi in unione parochialium. Sacra congregatio Concilii, in *Fulginatens.*, 30 Januar. 1723. (40. Parochialitatis suppressio, et curæ translatio sustinetur, quando ex justa causa, et cum superioris permissione facta fuit. Sacra congr. Concil., in *Cesenat.*, 31 Jul. 1723.

(41. Parochianus ex justa causa eximi potest pro determinato tempore a jurisdictione sui parochi. Sic in una Romana, 5 Apr. 1690, ut retinet Ursaya, tom. I, part. i, decis. 10, a n. 90.

(42. Parochiales ecclesiæ dignioribus sunt conferendæ. Bened. XIV, constitut. 68, incip. *Cum illud*, § 1 et 7. (43. Parochialium ecclesiarii collatio, prævio concurso, et examine, fieri debet, Idem, *ibid.* Vide, tom. II, verb. *Concursus*, et tom. III, verb. *Examen*.

(44. In electione dignioris in parochialium provisione potest episcopus procedere ex informata conscientia. Idem, *ibid.*, § 14 et 16.

(45. Si autem appellatum fuerit, causas sibi notas significabit judici superiori per litteras familiares. Idem, *ibid.* (46. Vel

cardinali præfecto e congregationis Concilii. Idem, *ibid.*

(47. Quando parochialis collatio spectat ad Datariam Apostolicam, concursus ab ordinario indici, et compleri potest, non petita venia. Idem, *ibidem*, § 19. (48. Electio autem dignioris ab eo fieri potest, si agatur de beneficis curatis reservatis ratione mensium; nec tenetur transmittere acta concursus, nisi postulata fuerint. Idem, *ibid.* (49. Si vero beneficium alia qualibet ex causa reservatum fuerit, acta transmittet, nec dignorem pronuntiabit. Idem, *ibidem*.

(50. Parochiales ecclesiæ conferri nequeunt canonicis regularibus Lateranensisibus absque Indulto Apostolico. Idem, constit. 134, incip. *Quod incrustabili*, per tot. *Vide* tom. II, verb. *BENEFICIA*, et ad verb. *CANONICI REGULARES*. (51. Nec presbyteris, sive clericis congregationis missionis. Idem, constit. 69, incip. *Quo magis*, § 4. *Vide* tom. V, verb. *MISSIONARI*.

(52. Frequentia populi ad ecclesiam parochiale turbari non debet per celebratiōnem solemnitatum in aliis ecclesiis. Idem, constitut. 42, incip. *Etsi minime*, § 15. (53. Ante missam parochiale celebrari non debent missæ in ecclesiis ruralibus parochiæ proximis. Idem, *ibid.*, § 14. (54. In remotoribus autem sacerdos celebrans doctrinam Christianam populo tradere debet. Idem, *ibid.* (55. Parochiali ecclesiæ vacanti vicarius ab episcopo deputari statim debet. Idem, constitut. 68, incip. *Cum illud*, § 16.

(56. Parochiæ Græcorum committi debent, iis, qui in seminariis Italo-Græcorum, seu Albanensium trium ad minus annorum spatio versati sunt. Idem, constitut. 17, incip. *Etsi pastoralis*, § 5. (57. Possunt tam ordinarii Latini alios præsbyteros idoneos parochis Græcis velut coadjutores adiungere. Idem, *ibid.* (58. Nunquam tamen monachis Græcis, seu Calogeris animarum cura debet committi, nisi ex necessitate vel alia justa causa. Idem, *ibid.*, § 9.

(59. Parochiæ Italo-Græcorum committi non debent Italo-Græcis a Latino diocesano episcopo Latine ordinatis, sed ipsis præfici debent Græci, vel Albanenses, catholici tamen, sive advenæ, sive indigenæ Græco ritu viventes. Idem, *ibid.*, § 9.

(60. Parochialia munia in Græcos Melchitas soli exercere possunt fratres ordinis Minorum Custodiæ Terra Sancæ in defectu parochi ritus Græci. Idem, constitut. 87, incip. *Demandatam*, § 13. (61. Parochialia emolumenta jure percipiuntur a missionariis exercentibus curam animarum in defectu parochi catholici nationalis. Idem, *ibid.*

(62. Parochiales ecclesiæ regularium in Indianum regionibus subsunt episcoporum jurisdictioni. Idem, tom. II, constitut. 1, incip. *Quamvis*. (63. Parochi ecclesiarii regularium, sive regulares, sive secularares sint, subsunt jurisdictioni episcopi in iis, quæ animarum curam respiciunt. Idem, *ibid.* (64. Parochi regulares curam ani-

41 PAROCHIA, PAROCHIALIS, PAROCHANUS

marum assumere nequeunt, sine examine, approbatione et consensu episcopi. Idem, *ibid.*

(65. Ad vacante ecclesiam parochiale tenetur patronus ecclesiasticus, etiam in foro externo, praesentare magis idoneum, seu dignorem ex approbatis ab examinatorebus; utrumque enim forum respiciunt verba conc. *Trid.*, cap. 18, sess. xxiv, ibi: « Quem patronus dignorem inter approbatos ab examinatorebus judicabit, episcopo praesentare teneatur. » Ben. XIV, *De synodo diocesana*, lib. iv, c. 8, n. 8. (66. Episcopus debet judicio patroni acquiescere et instituere sic a patrono praesentatum, si ex approbatis ab examinatorebus nullus reclamet; cum concilium Tridentinum dixerit sine ulteriori indagine instituendum, quem patronus tanquam dignorem praesentaverit. (67. Sed si aliquis ex approbatis de judicio patroni conqueratur, et hac de causa ad episcopum provocet, debet episcopus judicis partes assumere, et diligenter inquirere, an rectum fuerit Judicium a patrone latum, de sui praesentati meritorum supra reliquos ex approbatis praestantia. Idem, *ibid.* (68. Si quis appelleat a sententia episcopi, cuius judicium sit conforme judicio patroni, appellatio est admittenda solum in devolutivo. (69. Si vero sit difforme, est admittenda etiam in suspensivo, et interim nullus est instituendus usque ad sententiam judicis appellationis, et parochialis est administranda ab oeconomico. Idei, *ibid.* Quod totum statuit, tom. II *Bullar.*, constitut. 4, incip. *Redditæ.*

(70. Si parochialis ecclesia fuerit jurispatronatus laicorum, vel misti, admittendus est sine concurso praesentatus a patrono, et idoneus ab examinatorebus repertus. Conc. *Trid.*, loc. cit., ibi: « Quod si jus patronatus laicorum fuerit, debeat qui a patrone praesentatus erit, ab iisdem deputatis, ut supra examinari, et non nisi idoneus repertus fuerit, admitti. » Idem, in *citat.*, c. 8, n. 9, ubi subjungit, quod idem declaratum fuit a sac. congregatione Concilii, 5 Feb. 1628, de parochiali jurispatronatus misti, id est partim ecclesiastici, et partim laicalis, ne jura laici ob consortium cum ecclesiastico ulla ex parte laderentur. (71. Si autem ab uno, aut pluribus patronis laicis, gaudentibus aequali jure, plures ad vacante parochiale sint nominati, et episcopo presentati, neque ullus ex presentatis reguliter a patronis plures voces, quam cœteri, tenetur episcopus indicere concursum inter eosdem praesentatos, atque illum eligere, quem ex approbatis ab examinatorebus synodalibus judicaverit magis idoneum, ut decrevit eadem sacra congreg. Concil., apud ipsum, cit., n. 9, et Barbosam, *De offic. et potest. parochi*, part. I, cap. 2, n. 130. (72. Episcopi jus eligendi dignorem in predictis omnibus, sede episcopali vacante, transit ad capitulum, et ab hoc ad vicarium capitularem sive ulla penitus reservatione. Idem, cit., cap. 8, n. 10, ex decreto sacrae congregationis Concil., in *Elven.*,

PAROCHIA, PAROCHIALIS, PAROCHANUS 42

1 Decemb. 1736, et ex pluribus aliis jam ad id allatis tom. II, verb. *CAPITULUM*, art. 3, a. n. 58 ad 64. *Vide ibi.*

(73. Parochiae aliaque curata beneficia, et officia Indiarum Occidentalium, sublato asserto privativo jure regularium, saecularibus sacerdotibus canonice conferuntur. Benedict. XIV, constit. incip. *Cum alias*, § 2, 3. Imo si ob defectum sacerdotum saecularium iisdem præficiantur regulares, hi tanquam amovibiles ad nutum, possunt, nulla expressa causa, ab ordinario, vel etiam a superiori regulari removeri. Idem, *ibid.*, § 2. Et jam id statuerat ad instantiam regis catholici in alia sua constitutione incip. *Cum nuper*, confirmata et declarata in hac ultima *Cum alias*.

(74. Parochialibus ecclesiis basilicæ Assisiensi Sancti Francisci unitis, præficiendi sunt vicarii saeculares ad nutum amovibles. Bened. XIV, const. incip. *Fidelis Dominus*, § 16.

(75. Canonici regulares Præmonstratenses possunt obtinere et retinere perpetuo sine apostolica dispensatione ecclesias parochiales, etiam saeculares, et vicarias; sic declaravit Benedictus XIV, die 1 Septembris 1750, constitution. incip. *Oneroso*.

NOVÆ ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(76. De etymologia verborum *parochia*, *parochianus* *parochus* non sum sollicitus. *Vide* de ea, si lubet, varias opiniones apud Bohemer., *Jur. paroc.*, sect. 1, c. 1, § 1 et plur. seq.

(77. Nec sum sollicitus de origine parochiarum, an ea Tito in Creta, an Evaristo, an Anacleto, an Dionysio sit attribuenda. Confer itidem Bohemer., *Jur. parochial.*, dict. sect. 1, c. 2 per tot.

(78. Parochia est « societas quedam publica ecclesiastica ex parochis et parochianis composita in certo districtu, constitutis et certis limitibus circumscriptis, vi cuius parochiani ecclesiae in illo restrictu sitæ obligantur ad peragenda ibi sacra, et ad onera tum parocho, tum ecclesiæ præstanta, parochus vero ad illa, quæ sui offici sunt. » In parochia igitur considerari debent parochus, ecclesia parochialis, et parochiani.

(79. Facile autem est hic dignoscere, quid requiratur, ut ecclesia dici queat parochialis. Sed vide, si materiæ plenam discussionem desideres, Rot., in Polycastren., *Jurium parochialium*, 10 Januarii 1729, cor. clar. mem. Cincio, et in Sabinen. *Jurium parochialium*, 8 Maii 1733, cor. clar. mem. Calcagni., et 8 Junii 1736, cor. clar. mem. Millin.

(80. At non ita facile est breviter tradere, quis dicendus sit parochianus ad omnes præsertim effectus, tum si una in civitate, de qua agitur sit parochia, tum et maxime si plures sint in ea parochia. Adi Bohemerum, *Juris parochial.*, sect. 3, c. 4 per tot, qui argumentum hoc illustravit.

PAROCHUS.

ARTICULUS I.

Parochus quoad ea, quæ concernunt ejus nomenclaturam, electionem atque approbationem.

SUMMARIUM.

1. Parochi apud ethnicos dicebantur illi, qui legatis publice Roman missis salem, et ligna præparabant. — 2. Parochi in Ecclesia sunt sacerdotes, auctoritate episcoporum ecclesiis præfecti, ut plebibus sive populis omnia necessaria ad pascendas animas subministrant. — 3. Parochus dicitur est quasi parœcus; parœcus autem Græcis est incola, sive habitator in loco. — 4. Parochus seu parœcus dicitur a parochia, seu parœcia, sicut et parochiani seu parœciani. — 5. Ex parochis aliqui vocantur plebani, qui videlicet curam exercent animarum in plebania habente sub se plures ecclesias vel capellas. — 6. Plebani sunt dicti site a plebe vel populo, qui sub eorum cura regitur. — 7. Aliqui appellantur rectores, qui plebem et populum sibi commissum cum cura regunt, et eorum beneficium vocatur rectoria. — 8. Aliqui vocantur capellani, et sunt illi qui in ecclesia monachorum curam animarum exercent. — 9. Aliqui vocantur sacerdotes proprii. Sacerdos enim proprius vocatur cuiuslibet parochie rector. — 10. Aliqui vocantur simpliciter curati sic dicti a cura, quam de regendis ovibus suscepérunt, qui curati alicubi sunt insigniti nomine archipresbyteri, et alibi nomine præpositi, et hujusmodi. — 11. Pro parocho, quoquaque nomine nuncupetur, eligi debet persona idonea, quæ in propria parochia residere, et per se ipsum animarum curam exercere valeat. — 12. Idonea persona in hac materia dicitur prædicta ætatis maturitate, morum gravitate, et litterarum scientia. — 13. Illic parochi debent eligi ad prescriptum concilii Tridentini, sess. xxiv, De reform., cap. 18, et constit. S. Pii V, incip., In conferendis beneficiis. — 14. Nempe per examen, et concursum coram episcopo, vel ejus vicario generali, et saltem tribus examinatoribus synodalibus. — 15. Quomodo autem, quando, ubi, et a quibus sit indicendus concursus pro parochis eligendis? remissive. — 16. In parochos eligendi et promovendi sunt sub gravi culpa meliores, seu digniores. — 17. Parochus in ecclesia exempta animarum curam exercere intendens, prius approbandus et examinandus est ab episcopo. — 18. Examen et approbatio vicariorum ad curam animarum possitorum in ecclesiis unitis ordinis S. Joannis Hierosolymitani ad episcopum pertinet. — 19. Parochus pro cura animarum non potest deputari, nisi de consensu episcopi, et prævio examine. — 20. Examinato et approbatio in Urbe ad curam animarum non possunt ab episcopo ordines denegari sub praetextu insufficiente litterature. — 21. An, et quatenus episcopus possit parochos rite, ac recte semel approbatos iterum ac pluries examinare? ad num. 28. — 29. Alia ad rem ad n. 37.

(1). Parochi apud ethnicos olim dicebantur illi, qui legatis publice Roman missis salem, et ligna præparabant, id est illi, qui omnia necessaria legatis regum, principum ac rerum publicarum hospitio receptis, suppeditabant, teste Acrone in illud Horatii, lib. I, Serm. sat., 5, ibi:

Proxima Campano ponti, quæ villula tectum
Præbuit, et parochi, quæ debent ligna, salemque.

Et sic referunt Calvinus, in *Magno Lexico juridico*, tom. II, verb. *Parochus*; Petrus Gregorius, *Syntag. juris*, lib. xxxvi,

cap. 30, n. 9; Barbosa, *De offic. et potest. parochi*, part. I, cap. 1, n. 1, et alii. (2) Unde quidam censem ad instaristorum dictos esse parochos in Ecclesia catholica, eo quod sint sacerdotes auctoritate episcoporum ecclesiis præfecti, et plebibus, sive populis omnia necessaria ad pascendas animas subministrant. Alii vero existimant parochum dictum esse quasi parœcum. (3) Parœcus autem Græcis est incola, sive habitator in loco, ut habetur in l. *Pupillus* 239, ff. *De verbis significat.*, ibi: « Incola est qui in aliquam regionem domicilium suum contulit, quem Græci parœcon (id est *juxta habitandum*) appellant: » Ita Azorius, *Instit. moral.*, part. II, lib. II, cap. 12, q. 1; Barbosa, *loc. cit.*, n. 3, et alii.

(4) Parochus, seu parœcus dicitur a parochia seu parœcia, sicut et parochiani seu parœciani: Budæus, *citatus et secutus a Barbosa, loc. cit.*, n. 14; Calvin., l.c., verb. *Parochia*. (5) Ex parochis aliqui vocantur plebani, ut in cap. *Scriptum est* 40, *De elect.*, qui videlicet curam exercent animarum in plebania habente sub se plures ecclesias, vel capellas; c. *Statutum* 1, *Ne clerici, vel monachi in* 6. (6) Et sunt sic dicti a plebe, vel populo, qui sub eorum cura regitur, et habet se plebanus cum ceteris curatis unius plebis, sicuti archiepiscopus cum suffraganeis sue provinciæ: Barbosa, *loc. cit.*, n. 5, et alii passim.

(7) Aliqui vero appellantur rectores, quia plebem, et populum sibi commissum cum cura regunt, juxta cap. *Ut quisque presbyter* 3, *De vita et honestate clericorum*, et cap. *In ecclesiis* 1, *De capellis monachorum*, et eorum beneficium vocatur rectoria, c. *Cum olim* 28, *De præbend.* (8) Aliqui vocantur capellani, et sunt illi, qui in ecclesia monachorum curam animarum exercunt, ut in cap. *In ecclesiis* 1, *De capellis monachorum*. (9) Aliqui vocantur sacerdotes proprii; sacerdos enim proprius vocatur cuiuslibet parochie rector, c. *Omnis utriusque sexus* 12, *De pœnit.*, et remiss. (10) Aliqui vocantur simpliciter curati sic dicti a cura, quam de regendis ovibus suscepérunt: qui curati alicubi sunt insigniti nomine archipresbyteri, et alicubi nomine præpositi, et hujusmodi.

(11) Pro parocho, quoquaque nomine nuncupetur, eligi debet persona idonea, quæ in propria parochia residere, et per se ipsum animarum curam exercere valeat, ut colligitur ex c. *In parochia* 31, causs. 16, q. 1; c. *Cum in cunctis* 7, *De elect.*; c. *Eam te decet* 4, *De æt. et qualitat.*; cap. *Quia nonnulli* 3, *De clericis non resident.*; cap. *Grave nimis* 28, *De præbend.*; cap. *Licet canon.* 1b, *De electione* in 6, cum similibus, junct. conc. *Trident.*, sess. VII, *Dereformat.*, cap. 3.

(12) Idonea persona in hac materia dicitur prædicta ætatis maturitate, morum gravitate et litterarum scientia, cap. *Cum in cunctis* 8, *De electione*, § *In inferiora*, ibi: « Alia, quæ curam animarum habent annexam, nullus omnino suscipit, sed nec parochialis

ecclesiæ regimen, nisi qui cum 25 annum ætatis attigerit, et scientia, et moribus commendandus existat; » cum similibus.

(13). Hinc parochi debent eligi, et institui a*il* præscriptum concilii Tridentini, sess. xxiv, *De reform.*, cap. 18, et constit. S. Pii V, incip. In conferendis beneficiis. (14). Nempe per examen, et concursum coram episcopo, vel ejus vicario generali, et saltem tribus examinatoribus synodalibus, conc. Trid., cit. sess. xxiv, cap. 18, *De reformat.*

(15). Quomodo autem, quando, ubi, et a quibus sit indicendus concursus pro parochis eligendis? Vide verb. BENEFICIA, art. 4, a n. 21, verb. CONCURSUS per tot; verb. EXAMINATORES, a num. 25 usque in finem.

(16). In parochos eligendi et promovendi sunt sub gravi culpa meliores, seu digniores. Vide verb. ELECTIO, art. 3 per tot, et si-gnaanter n. 15.

(17). Parochus in ecclesia exempta animarum curam exercere intendens, prius approbadus et examinandus est ab episcopo iuxta dispositionem cap. EXEMPTIONEM, *De privileg.* in 6: sacra congreg. Concilii, in Caputaquen., 23 Junii 1639.

(18). Examen et approbatio vicariorum ad curam animarum positionum in ecclesiis unitis ordinis S. Joannis Hierosolymitani, ad episcopum pertinet: sacr. cong. Conc., in Augustana, 4 Dec. 1631.

(19). Parochus pro cura animarum non potest depulare, nisi de consensu episcopi, et prævio examine: sacr. congr. Conc., in Picciavien., 4 Junii 1627.

(20). Examinato et approbato in Urbe ad curam animarum non possunt ab episcopo ordines denegari sub prætextu insufficientis literaturæ: sac. congreg. Episc. et Regul., in Sultrina, 26 Januarii 1590.

(21). An, et quantum episcopus possit parochos rite ac recte semel approbatos, iterum, ac plures examinare? Respondendum est cum distinctione: Aut enim agitur de parochis examin., et approbatis ab eod. episc. vel ab antecess. Si agatur de parochis examinatis et approbatis ab eodem episcopo, non potest idem episcopus eos iterum examinare, nisi novis supervenientibus vobementibus indicis, etiam extrajudicia libus, de eorum imperitia, seu defectu necessariæ scientiæ ad suum obeundum, et adimplendum officium: Sic expresse Rota recent. 19, tom. I, decis. 257, nu. 1 et seq., cum pluribus ibi adductis, Monacell. tom. I, tit. 10, formul. 15, n. 2, cum Gouzalez, Garcia, Barbosa, et cardin. de Luca ibi allegatis; Pignatell., tom. I, consult. 133, num. 7 et seq. Et sic censuit sacr. congreg. Coacilii, in Pampilonensi; apud Pignatell., loc. c., n. 8, ubi cum quereretur.

(22). Primo: « Utrum episcopus possit examinare parochos et rectores semel approbatos ad curam animarum exercendam, quando ex rationabili et legitima causa habetur vobemens suspicio de illorum imperitia ad sacramenta ministranda, et munus suum adimplendum; et clarius cognita illorum illitteratura, detur illi coadjutor be-

ne meritus cum assignatione alicujus portionis fructuum pro ejus congrua sustentatione?

Secundo: « An possit hoc examen facere non solum in actu visitationis, sed etiam extra illam respectu alicujus parochi, de cuius imperitia habetur certa notitia?

Tertio: « An ad ejusmodi examen faciendum requiratur, quod imperitia talis parochi examinandi probetur juridice per testes deponentes; an vero sufficiat talem imperitiæ constare episcopo extrajudicialiter, vel quia expositum fuit illi per personas fide dignas, quæ nolunt juridice deponere propter metum, respectum, vel aliam rationem, vel quia ipsem episcopum ex aliquibus actionibus, quas videt et notat in ipso parocho, et ex verbis, quæ occurruunt, facit conjecturam sere evidentem de imperitia illius. His igitur scrupulis anxiatus supplicat pro declaratione, ut salutare pabulum suis ovi bus præbere, suoque muneri satisfacere possit;

Sacra congreg., etc., die 16 Januar. 1667, censuit ad omnia respondendum affirmati.

(23). Cumque ab eodem episcopo Pampilonensi iterum die 22 Septembris 1668, quæsitum fuisset, an in actu visitationis ordinario liceret examinare parochos, quamvis contra illos suspicio imperitiæ non urgeret; sacra congregatio absolute respondit negative: Sic Rota, l. c., decis. 166, n. 1.

(24). Et sic etiam censuit eadem sac. congr. Concilii, in Tridentina juris examinandi, 18 Aprilis 1671. Consulta enim, « An possit idem ordinarius examinatos, et ad confessiones audiendas, ac curam animarum exercendam, ecclesiastique parochiales obtineendas idoneos repertos, et approbatos, ad novum examen vocare, quando nulla adest rationabilis suspicio de illorum imperitia? » Respondit, « servandam esse declarationem alias editam sub die 22 Septembris 1668, in Pampilonensi, » quæ non potest esse et intelligi nisi de episcopo approbante, de quo in Tridentina quærebatur, alias sacra congregatio ad eam non remisisset: Sic expresse Rota, l. c., decis. 257, a n. 18.

(25). Et quod possit idem episcopus iterum examinare a se ipso jam examinatos et approbatos parochos, quos probabiliter judicaverit insufficientes, eo quod non vacaverint studio, et scientiam, quem prius habebant, deperdiderint, colligitur aperte ex concilio Tridentino, sess. xxi, c. 5, decernente, quod possit episcopus rectoribus parochialium illitteratis dare coadjutores; nam si non posset examinare, aut non posset dare coadjutores, sic redderetur inane dictum decretum Concilii; aut dando, fieri posset, quod iis quoque daret, quia revera essent litterati, et sufficientes; adeoque ad hæc inconvenientia evitanda, dicendum est, quod episcopus possit reexaminare a se ipso iam examinatos, et approbatos parochos, quos ex supervenientibus vobementibus indicis vere probabiliter judicaverit illitteratos, et insufficientes, ex quo nou-

exulta scientia in ipsis deficerit : opinio enim insufficientem est veluti quedam accusatio, seu denuntiatio.

(26). Si autem agatur de parochis examinatis et approbatis ab episcopo antecessore, non solum potest episcopus successor eos examinare cum probabilitate ex vehementibus indiciis eos judicial illitteratos, ac insufficientes, sed etiam sine talibus indiciis pro sola quiete conscientiam suam : Sic Rota recent., part. xix, tome I, cit. decis. 258, a n. 3, cum pluribus ibi citatis ; Solorz., *De jure Indianorum*, c. 17, n. 2, t. II, lib. III ; Diana, part. IV, resol. 49 ; Barbastren., *De paroch.*, p. I, c. 2, n. 4, tract. 10, et alii. Et ratio est, quia episcopus tenetur ex munere suo curare, et attente prospicere, ut ecclesiæ sibi subditæ recte administrantur, et oves proprie accurate pascantur; cap. *Qui autem episcopatum* 11, caus. 8, qu. 1, id autem præstare non potest, nisi per examen inquirendo, an parochi scientiam semel acquisitam amiserint, vel eam amplius excoluerint, ideoque eos examinare potest, et non alieno, sed proprio iudicio deferre : *Glossa ad cap. Cum secundum Apostolum* 16, *De præbend.*, verb. *Liceat*, ibi : « Sed successor potest, et ita semel approbatos iterum robatur, et reprobatur sicut medicus ; » quod et ante notaverat ad cap. *Acceptimus* 33, *De ætate qualitat. et ordin. præficiend.*, verb. *Examinare*. Unde si in examine eos insufficientes, ac illitteratos reperiat, sufficientem eis coadjutorem assignare tenetur, ne oves suam fame pereant. Quamobrem Christus ipse ecclesiasticos alloquens, præsertim parochos, *Matth. v*, dicit : *Vos estis sal terræ, quod si sal evanuerit, in quo salicatur?* *Ad nihilum vult ultra, nisi ut mittatur foras.* Et *Malachia* II, inquit Deus : *Labia sacerdotis, custodient scientiam, et legem requirent ex ore ejus; vos autem recessistis de via.* Et *Osee* IV, dicit : *Quia tu scientiam repulisti, repelbam te, ne sacerdotio fungaris mihi.*

(27). Eniuero S. Pius V, const. incip. *Rom. Pontificis*, ubi statuit, regulares confessiones secularium audire non posse, nisi prævio examine fuerint ab ordinario approbati, insuper addit *ibid.*, § 2. « Volumus tamen eos, qui semel ab episcopo in civitate, vel diœcesis suis prævio examine approbati fuerint, ab eodem episcopo iterum non examinari; ceterum ab episcopo successore pro majori conscientiam suam quiete examinari de novo poterunt, etiamsi sint lectores, et in theologia graduati. » Quæ sane verba nullam requirunt causam in successore, ut possit examinare regul. approbatos ab antecess. nisi ob solam propriam conscientiam quietem, ac proinde S. Pont. lectores et graduatos in theologia noluit excipere, in quibus suspicio imperitiæ facile considerari non potest, sed eos pro sola quiete conscientiam suam a successore examinari posse sancivit. Unde conculcit argumentum a multo magis authent. *Multa magis*, cod. *De sacrosanctis eccles.* Si enim successor episcopus regulares adeo a

S. Sede privilegiatos, seme a prædecessore approbatos, licet lectores et graduatos in theologia, potest pro recta et lata sacramenti Pœnitentiæ administratione ad examen vocare, multo magis poterit parochos a se nunquam examinatos examinare, ut experietur, an exulta duret scientia, et peritia, de qua cognovit prædecessor, ut sic consulat quieti conscientiam suam, quam ratione induxit Capon., controv. 42, n. 8, post. Joann. Sanchez, in *Select. sacrament.*, disp. 48, et sic censuit sacra congr. Concilii, in *Placentina*, 28 Augusti 1628, his verbis : « Examinare iterum ipotesit episcopus, tam in Visitatione, quam extra super doctrina, et litteratura parochos approbatos ab antecessoribus tempore provisionis parochialium, » apud Barbosa, in *Summa Apostolic.*, decis. Verb. *Examinare*, n. 11. Hactenus Rota cit., dec. 257, a n. 5 ad 17.

(28). Recte tamen concludit Monacell., cit., t. I, tit. 10, formul. 15, n. 3, quod episcopus sententiam hanc ad proxim non debet deducere, nisi raro, cum magna cautela, et non nisi præcedente diffamatione, seu conjectura imperitiæ parochi, ne bonam famam, quæ impinguat ossa (*Prov. xv, 30*), amittat. Imo Pignatell., cit., tom. I, consult. 133, num. 12, absolute dicit, quod extra hos casus, nempe totæ imperitiæ, et illitteraturæ parochorum, seu erroris in administratione sacramentorum, non potest episcopus vocare ad examen parochos; habent enim intentionem fundatam, ut ad exercitium curæ animarum, et ad sacramentorum administrationem admittantur; cum hoc veniat in consequentiam approbationis ab examinatoribus de eorum persona factæ, ut sacra congregatio resolvit in *Nucerina*, die 6 Octobris, et 10 Novemb. 1617. Quia cum eorum approbatio se habeat per modum sententiæ decernentis de idoneitate, quam de jure possidet, et ideo non potest sine causa revocari in dubium ipsa possessio, sicuti revocaretur, si jam approbatus herum ad examen vocaretur. Hactenus ipse, qui *ibid.*, num 19, subjungit, quod tota difficultas reducitur, an fidendum sit arbitrio episcopi, qui prætextu inhabilitatis parochos divexare poterit; et num. 20 concludit, se existimare proinde, quod constare debeat episcopo, examinandos vere esse illitteratos, vel quia tales fuerint antequam ad curam animarum admitterentur, vel propter aliam causam, quæ supervenire potuerit, juxta cap. *Acceptimus* 15, de ætate, et qualitat., et ordin. præficiendor., ibi : « Nisi forte postquam promoti fuerint, reddiderint se indignos; » utque id constet, non debet attendi attestatio ejusdem episcopi, sed requiruntur necessario diligentes investigationes in scriptis reducendæ, juxta Felinum, in cap. *Ex litteris* 11, *De constitutionibus*, num. 7, ibi : *Per diligenter investigationem*, quæ licet fuerint extrajudiciales, attamen ex iis apparare poterit, an constet de illitteratura et imperitia. Quod sentire videtur Gonzalez, ad Regul. 8, *Canicularis gloss.* 4, num. 96. Idque, ut

possint superiores dignoscere, an episcopus jure, meritoque processerit, secundum Rotam, part. II, recent. decis. 25. Esto itaque, quod causa substiterit, ea deberet probari: ex l. Cum hi 8, §. ultim. juncto princip. ff. *De transactionibus*. Vel ex eo maxime, quia revocatio pertinet ad forum externum, et versatur in adiumento jure quae sit. Hactenus ille (4).

(29.) * Parochum regularem suo muneri deficientem potest punire episcopus cumulative cum superiori regulari; ita tamen, ut si aliter statuat superior regularis, aliter episcopus, standum sit episcopi mandato. Ita statuit Benedictus XIV, in bulla *Firmandis*, Bull. tom. I, num. 109. Si removeri debeat, potest tam episcopus sine superiori, quam bic sine illo id praestare. *Ibid.*, § 11.

(30.) Parochi jurisdictionem habent ordinariam in foro interno, non vero externo, quidquid alii censurint, ut proinde nullam excommunicationis sententiam ferre possint, ut ex communiori, et in praxi recepta sententia. *De synod. diæces.*, lib. V, cap. 4, § 2.

(31.) Episcopi successores ex rationabili causa extra visitationem, possunt, examinare parochos ad ecclesias parochiales alias approbatos, ut in decreto S. congr. Concil., *Institut. eccl.*, 9, § 16. Quin et hoc potest praestare pro libitu, et ex sola quiete animarum, suæ, quamvis nihil habeat suspicionis; ib. *Vide adnotationem* sub n. 28 h. art.

(32.) Si vero episcopus velit iterum examinare, quos ipse approbavit, requiritur

(4) Non abs re putamus afferre, quæ hac super re per Benedictum XIV, tradita sunt in *Synodo diæcesana*, lib. XIII, cap. 9, n. 21, suntque tenoris ut sequitur:

« Sepe contingit, ut ii ipsi parochi, qui vel a patrōnis laicis nominati, examine facto, idonei et habiles ab episcopo reperti sunt, vel si parochialis ecclesia provisio per concursum facta est, in ipso concursu doctiores, aptioresque judicati, ideoque celeris competitoribus prælati fuerunt, temporis decursu, indocti et inhabiles comprehendantur, aut tales evadant, cum post adeptam animarum curam necessarium studii exercitium omnino reliquerint. De hoc actum fuit in dicta congr. Conc. dum nos illius secretarii officium gereremus, instantibus nonnullis episcopis, et præcipue Legionensi, in relatione status ecclesiæ suæ; cui, re discussa in congregatio diei 15 Decembris, anni 1725, responsum fuit, « observanda esse antiqua decreta; » quæ quidem ad sequentia reducuntur.

« Nimurum, prudenti episcopo in re tam gravi non esse inconsiderate procedendum; non esse præbendas nimis faciles aures fallacibus vulgi vocibus, clamantis, imperitum parochum esse, et administrandæ paroeciæ ineptum; si vero de ejusdem imperitiæ et ignorantia probables notitiae, et gravia argumenta suppetant, tunc in potestate episcopi esse, etiam extra visitationem, omni judicij forma seclusa, hujusmodi parochum ad examen revocare, quamvis alias ab eodem episcopo in præcedenti examine approbatus fuerit.

« Ita olim sacra congregatio respondit episcopo Pampilonensi die 22 Septembris, anni 1668, sicuti legitur in libro *Decretorum* xxvi, pag. 108. « Cum sub die 15 Januarii 1667, ad instantiam episcopi Pampilonen. ad hac sacra congregatio resolutum fuerit; primo, posse episco-

saltem extrajudicialis infamatio de inscritia. Quamvis hoc non requiratur ab iis, quos laicus patronus nominavit ad beneficium curatum, cum probati non fuerint in concurso, ut ex S. Rota, et ex card. de Luca, *ibid.*

(33.) Parochus habendus est, quoad crimen complicitatis, ille, qui puccat cum famula sua, quæ in ejus domo inhabitat, quamvis in alia parochia habeat paternam domum. Et re ipsa quidem præceptum Paschale tenetur illa implere in paroecia, ubi famulatum habet. *Institut. eccl.* 82, § 22.

(34.) Tolerari potest, ut parochus habeat in domo mulieres sibi conjunctas in primo et secundo gradu consanguinitatis, et etiam affines in primo gradu cum ancillis earum, quæ tamen minores non sint annis quadraginta. Ita decretum est a S. congregatione Concilii pro diæcesi Bononiensi. *Institut. eccl.* 82 per tot, quamvis hoc decretum respiciat famulas cum uno tantummodo parocho cohabitantes; quæ vero munus suum præstant propinquis ejusdem parochi, minoris etiam ætatis permittuntur, dummodo tamen testimonium bonæ famæ suæ habeant. *Vid. secundam appendicem* post art. 4, v. PAROCHUS.

(35.) Dictum fuit supra, eam idoneam ad consequendas parochias esse personam, quæ sit ætatis maturitate prædita, sed quænam sit haec ætas, neque a longe indicatum. S. Trident. concil. duo distinguit dignitatem genera, quæ animarum curam habent adnexam. Aliæ in ecclesiis præsertim cathe-

« pum examinare parochos et rectores semel approbatos ad curam animarum, quando adest vehementis suspicio de illorum imperitiæ; secundo, posse ad hujusmodi examen procedere etiam extra visitationem; tertio, ad dictum examen faciendum, haud necesse esse, ut judiciales probationes imperitiæ præcedant; nunc supplicat episcopus ipse, per hanc sacram congregationem ulterius declarari, an in actu visitationis diæcesis possit episcopus examinare parochos, quotquot visitat; etiam contra illos, vel aliquem ipsum, non vigore suspicio imperitiæ; et Congregatio respondit: Negative.

« Cumque ex vehementi suspicione, sive ex semiplena probatione imperitiæ, licet episcopo ad examen revocare parochum illum, quem ipsem olim ad animarum curam approbavit; multo magis id agere poterit, si agatur de parochis in hujusmodi officio a prædecessoribus episcopis constitutis. Quade re multa sunt congregatiois responsa. Primum est die 28 Augusti 1628, lib. XIII *Decretorum*, pag. 520, a terg. « Sacra, etc., censuit, episcopos successores posse, superveniente rationabili causa, iterum ex officio, etiam extra visitationem, examinare parochos alias ad ecclesias parochiales approbatos. » Secundum diei 13 Januarii 1634, lib. XV *Decretorum*, pag. 146, a terg. : « Sacra, etc., respondit, episcopos successores, superveniente rationabili causa, posse etiam ex officio iterum examinare tam in visitatione quam extra, parochos, quamvis regulares, approbatos tempore provisionis parochialium. » — Et in hoc sensu episc. potest parochos iterum ad examen vocare sub pena privationis: S. C. Conc. in una Luciferina, 13 Jan. 1594, et in una Interammen, 1 Oct. 1602 apud Pignat., l. I, cons. 153. (Edit. Cas.)

stralibus, in quibus etiam viginti quinque annorum requirit sess. **xxiv**, cap. 12 *De refor.*, in princ., ibi : « Nemo igitur deinceps ad dignitates quascunque, quibus animarum cura subest, promoveatur, nisi qui saltem vicesimum quintum suae etatis annum attigerit. » Ad ceteras vero minores dignitates in capitulo, quae nullam habent curam animarum adnexam, minor sufficit etas viginti duo annorum. Concil. *Trident.*, loc. cit. : « Ad ceteras autem dignitates, vel personatus quibus animarum cura nulla subsist, clerici alioquin idonei, etc., et **xxii annis non minores asciscantur**; » et hoc licet sermo sit de canoniciatu, cui unita sit parochialis. Barbos., in dict. conc., loc. cit., in verb. et **xxii annis**. Cum vero hec etas sufficiens non sit ad omnia parochialia munera implenda, hinc merito per canonicas sanctiones statutum est, ut ad parochiam promotus, vel ad etiam dignitatem in collegiata vel capitulo, debeat infra annum ad sacerdotium quoque promoveri. Sic expresse de parochis in capite *Licet*, et in capite *Cum ex eo de elect. in sext.*; *Rebus.*, tit. *De non promotis infra annum*, in princ.; Azor., part. II, lib. VI, cap. 8, quæst. 2. De obtinentibus vero in cathedrali vel collegiata seculari, vel regulari quascunque dignitates, vel beneficia annexum habentia sacerdotium, vel alium ordinem tradit concil. *Trident.*, sess. **xxii**, cap. 4, *De refor.*; Clement., *Et ii II de etat. et qualitat.*; Navarr., *De etat. et qualitat.*, lib. I, consil. 45. De abbatibus et prælatis regularibus, ex non sacerdotibus forte promotis, in cap. *Cum in cunctis*, et cap. *Licet de electione*, in 6; Layman., in cap. *Commissa de electione*, num. 3; Navarr., *Comment. 3 De regularibus*, num. 23.

(36) Quod si ad parochias promoti negligant intra præfinitum tempus sacerdotium suscipere, ipso jure, nulla etiam præmissa interpellatione, parochia privati declarantur, a cit. c. *Licet de electione*. « Intra annum a sibi commissi regiminis tempore numerandum se faciat ad sacerdotium promoveri. Quod si intra idem tempus promotus non fuerit, ecclesia sibi commissa, nulla etiam præmissa monitione, sit præsentis constitutionis auctoritate privatus. » Hie vero annus ex illo incipit tempore, quo regimen ecclesiæ commissum fuit rectori, ipsiusque pacificam nactus fuit possessionem, vel per eum stetit, quominus eam nancisceretur, dummodo non fuerit interea justo impedimento detentus. Cum enim penalis haec constitutio sit, suum consequi effectum non debet, nisi termino præfinito penitus elapsio. Layman., in cap. *Commissa*, num. 2, et in *Theologia moralis*, lib. III, tract. 4, cap. 16, num. 12; Azor., part. II, lib. VI, cap. 8, quæst. 10. Quod si quis malitiose ecclesiam parochiale recipiat animo tantum recipendi unius anni fructus, et inde renuat sacerdos ordinari, tunc non modo ecclesia privat, sed condemnatur insuper ad integrum restituendos fructus, quos fraudulenter percepit, et non restituendo peccat mortali-

ter. Castropal., part. II, tract. 13, dist. 14, part. VII, num. 6, quod extenditur etiam ad eos, qui cum dubio, vel conditionate cogitant suscipere infra annum sacerdotium. Castrop., loc. cit., num. 5; Azor., part. II, lib. VI, cap. 9, quæst. 3; Pass., cap. 25, num. 397 et 400. Ad hoc etiam tenetur pro indemnitate ecclesiae, qui eam contulit personæ, quam non credebat ad hujusmodi ordinem promovendam. C. *Commissa de electione* in 6. Ab hac tamen lege exemptas declarat text. in c. *Statutum 22, De electione* in 6. « Collegiatas ecclesiæ, etiamsi alias parochiales existarent, et assumptos ad eaurum regimen. » Item parochiales ecclesiæ dum in cathedrales eriguntur, decanatus, præpositura, archidiaconatus, ecclesiæ curatæ; parochia unita principaliter beneficio simplici, parochus non habens curam fori pœnitentialis, sed solum contentiosi, parochus demum solum habitu, hoc est actu non habens parochianos. Sanch., lib. II, *Opus.*, cap. 2, dub. 22, n. 7 et 8; *Rebus.*, loc. cit., n. 24, 29 et 31; Leuren., *For. beneficiæ*, part. I, quæst. 320, num. 1 et 4, cum seqq.; vide etiam apud eundem, loc. cit., n. 2 et 3, ubi mirifice questionem expendit super restitutione fructuum, et casus distinguunt, in quibus negligens, vel renuens suscipere sacerdotium mortaliter peccat, vel non, retinendo fructus indebito percepitos.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(37) De qualitatibus, quas sacri canones in parochis requirunt, plene tractant canonistaræ ad tit. *De vit. et honest. clericor.*, sed cum primis adeundus est Daniel Hannibal Fabbrottus, *De vit. et honest. clericor.* Confer etiam Barbos., *De officiis et potest. parochi*, part. I, cap. 2, ubi plena manu totam hanc materiam sistit, quæ omnia sub examen revocare non lubet.

ARTICULUS II.

Parochus quoad ea, quæ concernunt ejus residentiam, præcedentiam et prædicacionem.

SUMMARIUM.

1. Parochus tenetur de jure divino residere in parochia. — 2. Affertur ratio ex concilio Tridentino. — 3. Adducitur et solvitur objectio. — 4. Non est tamen explicite definitum a concilio Tridentino tanquam dogma fidei. — 5. Parochus residere tenetur, quamvis parochiale tenuem habeat. — 6. Item parochus residere tenetur, etiamsi in parochia remanserint tantum tres, vel quatuor incolæ. — 7. Parochus, si duas habet ecclesiæ unitas, residere tenetur in digniore. Si vero non constet, quæ sit dignior, in frequentiori. Sed si una fuerit extra et altera intra urbem, residere debet in ea, quæ est intra. — 8. Unde, si populus dividatur, et una pars habitet in civitate, et altera extra, parochus residere debet in civitate. — 9. Imo parochus residere debet prope ecclesiæ in civitate, licet major pars parochianorum longa habet in oppidis, succurrendo illis, qui longe habitant secundum loci antiquam consuetudinem. — 10. Parochus habens parochiales duas unitas perpetuo invicem æque principaliter, et non unam alteri accessorie, ambasque partes, ita ut una non sit dignior et principalior altera, potest, in

qua maluerit, residere. — 11. Parochus habens ex legitima dispensatione parochialem ecclesiam cum canoniceatu, residere debet in parochiali. — 12. Unde parochus residens in parochiali, quæ non longe abeat a collegiali, in qua canonicatum obtinet, diebus serialibus ad ecclesiam collegiatam accedere, et in ea divinis inservire potest: dummodo omnibus diebus, et horis suis, et congruis parochiali inservit, et nihil prorsus relinquat ex debito servitio ipsis parochialis. — 13. Parochus residere debet in loco, ubi sita est ecclesia parochialis, etiam si eius datus coadjutor ratione infirmitatis. — 14. Parochus, qui non habet domum propriam in loco ubi residere tenetur, aliquam conducere debet. — 15. Parochus non exenzatur, quin intra parochiam residere debeat, quamvis non adsit commoda domus parochialis, et sit magna aeris intemperies, et relinquant capellam in parochia, et ipse accedit singulis diebus festis. — 16. Parochus cogendus est habere in dome ecclesie, vel si ecclesia eam non habeat, in propinquiori intra limites parochiae; quod si non habitaverit, tenetur ad restitutionem fructuum, de quibus in *Decret. Tridentin.*, sess. xxii, cap. 7, *De reform.* — 17. Parochus, parochiali domo relicta, poterit in paterna, vel cognitorum domo intra fines parochiae habitare, si in ea possit residentia muneri satisfacere. Imo id poterit etiam si talis domus sit extra fines parochiae, dummodo parum distet. — 18. Parochus tenetur residere personaliter, nec satisfacit præcepto residentiae, sive conscientiae, si totam curam relinquat capellano, nulla per se ipsum munia parochialia obeundo. — 19. Parochi cogendi sunt ad subeunda per se ipsos, et non per substitutos ea munia, ad quæ tenentur. Tolerandi autem, ut per substitutos suppleant in illis tantum casibus, in quibus expressis verbis canonum, et decretorum concilii, permisum est eis, ut per vicarios coadiutores possint officio suo fungi. — 20. Potest tamen parochus pro meliori cura animarum, atque officiorum parochialium executione, et aliquali sua quiete, unum, vel plures cooperatores habere; dummodo simul ipsem parochus, ceasante justo impedimento, aliqua etiam munia pastoralia, præsertim principaliora, personaliter præstare non intermitat. — 21. Parochi non possunt abesse a suis parochiis neque per duos menses ipsis a concilio concessos absque licentia episcopi; quamvis alii contrarium sentiant. — 22. At veritas nostra conclusionis clare habetur ex verbis concilii, et ex declaratione sacrae congregationis ejusdem concilii. — 23. Imo ad hoc, ut parochi possint etiam per bimestre a concilio concessum abesse, non sufficit licentia petita, nisi etiam fuerit obtenta, et in scriptis data. — 24. Si autem parocco postulantem prælatus, seu episcopus renueret licentiam concedere, posset haberit recursus ad superiorum illius prælati, seu episcopi, et subsistente rationabili causa, posset idem superior compellere prælatum inferiorem ad eam licentiam concedendam. — 25. Occurrente tamen causa aliqua gravi, et necessaria subito abscedendi, tunc parochus, relicto idoneo vicario, discedere poterit absque præhabita licentia ordinarii, dummodo, cum primum poterit, certiore ordinarium de tali suo discessu, atque necessitate urgente; nisi brevi sit reversurus. — 26. Parochus non potest abesse a sua parochia, etiam relicto in ea idoneo vicario approbato cum congrua mercede, ut doceat in civitate grammaticam, etiam si non inventretur aliud idoneus ad legendum, et ipse singulis diebus festis ad suam ecclesiam accedere vellet. — 27. Parochus autem habens in civitate suam ecclesiam, potest inibi in publica universitate sacram Scripturam legere, ita tamen, ut cura animarum per ipsum exercenda nihil detrimenti patiatur. — 28. Parochus ex alio loco oriundus, non potest propter intemperiem aeris extra parochiam habitare, quamvis in ea relinquat vicarium appro-

batum. — 29. Parochi tempore nestis residere omnino tenentur in suis parochialibus, possunt tamen per alium idoneum ministrare parochianis suis peste infectis sacramenta baptismi et penitentiae; et si non resederint, contra eos procedendum est, servata forma c. 1, in fine sess. xxiii *De reform.* — 30. Parochus non potest per hebdomadam abesse a sua ecclesia, non petita, vel non obtenta licentia, etiam relicto vicario idoneo ab ipso ordinario approbato. — 31. Imo nec potest abesse ultra duos dies, si adsit constitutio episcopi prohibens parochis, ne ultra biduum sine sua licentia a propriis ecclesiis absint. — 32. Quinimo potest episcopus prohibere parochis sub pena pecuniaria arbitraria, que tamen dimidiad non excedat, ne ultra biduum ab ecclesia sua possint abesse; non tamen id prohibere potest sub pena excommunicationis latre sententie. — 33. Ubiam autem non adsit talis constitutio episcopi, potest parochus ex causa sibi visa legitima per unum, vel alterum diem abesse, dummodo interim idoneum vicarium ab ordinario approbaturum relinquat. — 34. Imo Barbosa, et alii docent, posse parochum sine licentia episcopi, ex causa sibi legitima visa, abesse per sex, aut septem dies; dummodo interim idoneum vicarium in illo episcopatu admissum pro administratione sacramentorum relinquat. — 35. Parochis possunt ordinarii aliquibus justis de causis, juxta Tridentini formam, licentiam concedere recedenti a parochiali ad aliquid tempus, modo ea utantur intra limites praescriptos a concilio *Tridentino*, sess. xxii, cap. 1 *De reform.* — 36. Pro ordinariis, qui talem licentiam concedere possunt, veniunt etiam ordinarii episcoporum inferiores, ut abbates, et alii similares habentes jurisdictionem et proprium territorium. — 37. Ordinarii possunt concedere parochis licentiam abessendi ad bimestre tempus ob quamcunque justam causam; veluti recreationis, aut visendi amicos, et hujusmodi. Ultra bimestre autem non possunt illam concedere, nisi ob aliquam gravem causam. — 38. Graves causæ, ob quas potest concedi parochis licentia abessendi ultra bimestre, sunt præcipue quatuor assignatae a *Tridentino*, scilicet *Christianæ charitas, urgens necessitas, debita obedientia, ac evidens ecclesiaz, vel reipublicæ utilitas.* — 39. Quid intelligatur per *Christianam charitatem?* — 40. Quid per *urgentem necessitatem?* — 41. Quid per *debitam obedientiam?* — 42. Quid per *evidentem ecclesiaz, vel reipublicæ utilitatem?* — 43. Parochis non licet causa studiorum a suis parochialibus ecclesiis post concilium abesse, nec episcopus licentias ad id concedere potest; illaque, si concessae fuerint, non suffragantur. — 44. Nec episcopus potest uti opera parochi in visitatione, vel alio seruicio suæ ecclesiaz, nisi pro tempore duorum mensium a concilio *Tridentina* permisorum. — 45. Item non potest parochus per episcopum occupari in sui, vel ecclesiaz cathedralis servitio, ut nempe sit vicarius, visitator, secretarius, fiscalis, etc. Vide unum. seq. — 46. Parochus habens curam animarum, an possit esse vicarius generalis episcopi, vel capituli sede vacante? — 47. Parochus non excusat a residentia propter officium inquisitoris. — 48. Parochus justa de causa absens, sive cum superioris licentia, sive absque, per aliquot dies, semper tenetur relinquere idoneum vicarium. — 49. Abesse non potest parochus, si episcopus licentiam denegat judicantis minus aquam causam, licet de facto sit vera, et sufficiens, sed tunc potest habere recursum ad superiorum. — 50. Parochus obtinens licentiam abessendi fingendo causam justam, quam revera non habet, peccat mortaliter, et tenetur restituere fructus in tali absentia perceptos. — 51. Parochus abesse que legitima causa, et licentia non residens in sua parochia, præter culpan mortalem, quam incurrit (nisi modicetas temporis eum excusat) pro rata absentiaz fructus non facit suos, et eos restituere tenetur. — 52. Restitutio hujusmodi fuit

etunni pro rata non facte residentiae amissorum, facienda est fabrica ecclesie, vel pauperibus, nec obtineri potest compositio. — 53. Parochus restituere tenetur statim in conscientia hujusmodi fructus amissos ob non factam residentiam, etiam ante ullam Judicis sententiam. — 54. Parochus juris remedii, etiam usque ad privationem, compelli potest ad residentiam. — 55. Parochus non residens, etiam monitus, non est hodie ipso jure privatus parochiali. — 56. Ad privationem parochi ob non residentiam non est necessarium, quod prius procedatur per alias penas, nempe per censuras ecclesiasticas, ac sequestrationem, et subtractionem fructuum, aliaque juris remedia, sed resiliuntur arbitrio episcopi, qui potest procedere ad privationem, tametsi illa temporum intervalla non fuerint observata. — 57. Praecedentia inter ipsos met parochos, seu curatos ecclesiarum parochialium, sive sint sacerulares, sive regulares, datur secundum prærogativam regulæ. — 58. Parochus induitus superpelliccio in processionibus præcedit omnibus rectoribus et presbyteris. — 59. Parochus in funeralibus non præcedit canonicis cathedralis, sed bene omnibus aliis presbyteris, qui non sunt de cathedrali. — 60. Parochus, sive curatus, aut sacrista cathedralis, etiam quod sint amovibiles, quando intervenit capitulum dictæ cathedralis, debet præcedere proprio parocho defuncti. — 61. Parochus amovibilis cathedralis, in processionibus debet incedere cum capitulo dictæ cathedralis super dñores, plebanos et curatos perpetuos beneficiatos. — 62. Præcedentia in funeralibus debetur archipresbytero parocho ratione stolæ, et non archidiacono primæ dignitatis. — 63. Canonici collegiarum ecclesiarum supra parochum semper, et ubique competit præcedentia, etiam in associandis funeribus defunctorum propriæ ipsius parochiæ. Justam facienda officium circa corpus defuncti ad parochum in sua parochiali ecclesia spectat, ad num. 65. — 66. Parochus locum habet in funeralibus a canonicis sine propria cruce, et sine consessu capituli incidentibus. — 67. Vicarius foraneus sedet primus in illis, quas ipse facit, congregationibus. — 68. Vicarius foraneus nullam habet præcedentiam super alios ipso antiquiores in clero ratione hujus officii. — 69. Parochus, tanquam caput ecclesiæ parochialis, thurificandus est ante dominum loci. — 70. Parochi tenentur per seipso vel alios idoneos, si legitime impediti fuerint, diebus saltem dominicis et festis solemnis plebes sibi commissas pro sua et earum capacitatem pascere prædicatione verbi Dei. — 71. Parochi, qui raro, aut nunquam concionem habent ad populum, peccant mortaliter etiam præcisa gravi populi necessitate. Et si populus graviter indigent prædicatione, peccant toties contra divinum præceptum, quoties populus graviter indiget ipsa prædicatione. — 72. Hinc graviter peccant parochi, si tribus mensibus totius anni discontinuis per se vel per alios non concionentur. — 73. Nec parochi officio sue satisficiunt quoad Deum, prædications totius anni aliis committentes. — 74. Quamvis dum prædicat episcopus, silere debent alii concionatores, illisque possit præcipere, ut eo tempore a prædicatione se abstineant. — 75. Possunt tamen parochi per se ipsum inter missarum solemnia sermonem habere, etiam quando episcopus ipse prædicat. — 76. Parochi si per se velint munus prædicationis obire, non debent impediiri. Imo tempore Quadragesimæ possunt de mane in suis ecclesiis prædicare, non obstante consuetudine, quod in sola matrice, vel alio concionetur. — 77. Parochi per se ipsum concionanti minimis licet prætextu cuiuscunq; paupertatis pretendere sibi præstari elemosynam solitam dari prædictoribus ab universitate electis. — 78. Parochi prohibentur in suis ecclesiis admittere concionatores ab ordinario non approbatos, et amisi prædicare vellet ali-

quis episcopus. — 79. Possunt tamen parochi dare licentiam alicui viro docto, et noto, etiam regulari, ut his, vel ter concionetur in suis ecclesiis sine episcopi approbatione. — 80. Et a fortiori possunt, imo debent parochi concedere approbatos ad ordinario licentiam prædicandi in suis parochiis. — 81. Parochi non naturales Indiarum, sive sacerdotes, sive regulares sint, tenentur omnino habere apud se capellatum natalibus, et origine Indam pro confessionibus audiendis, et diebus festis hortacionibus ad populum lingua vernacula habendis. — 82. Parochi in concionibus caveant ab allegatione doctorum et auctorum modernorum, præsertim viventium. — 83. Parochi utantur specialiter in concionibus catechismo Romano, maximasque utilles, et auditorum capacitatibus adaptatas simpliciter, et clare explicent, ut populus libenter audiat, frequenter concurrat, et fructuose discedat. — 84. Parochi an, et quando teneantur præstare alimenta prædictoribus? remissive. — 85. Alia ad rem ad n. 94.

(1). Parochus tenetur de jure divino residere in sua parochia: colligitur aperle ex concilio *Trid.*, sess. *xxiii*, *De reform.*, cap. 1, ubi sic expresse habet: « Cum præcepto divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, pro his sacrificium offerre, verbique divini prædicatione, sacramentorum administratione, ac bonorum omnium operum exemplo pascere, pauperum, aliarumque miserationib; personarum curam paternam gerere, et in cetera munia pastoralia incumbere, quæ omnia nequaquam ab iis præstari, et impleri possunt, qui gregi suo non invigilant, neque assistunt, sed mercenariorum more deserunt, sacrosancta synodus eos admonet et hortatur, ut divinorum præceptorum memores, factique forma gregis in iudicio et veritate pascant et regant. » Per quæ verba licet concilium loquatur de episcopis, tamen *ibidem* sub jungit, et vult eadem omnino esse intelligenda etiam de parochiis, ibi: « Eadem omnino, etiam quoad culpam, amissionem fructuum, et penas de curatis inferioribus, et aliis quibuscumque, qui beneficium aliquod curam animalium habens obtineat, sacrosancta synodus declarat, et decernit, » etc.

(2). Ex quibus verbis sic argumentari licet: Episcopi, et cæteri curati tenentur jure divino « oves suas, agnoscere; » aliaque a concilio specificata munera obire; sed haec præstare nequeunt illi, « qui gregi suo non assistunt, » id est personaliter non resident, ut dicit ipsum concilium, *loc. cit.*, ibi: « Quæ omnia nequaquam ab iis præstari, et impleri possunt, qui gregi suo non invigilant, neque assistunt, sed mercenariorum more deserunt; » et sess. *vi*, *De reform.*, cap. 1, ibi: « Impleret autem illud se nequaquam posse sciunt, si greges sibi commissos mercenariorum more deserant; ergo, » etc. Et hanc sententiam tenent Garcias, part. *III*, *De beneficis*, cap. 2, num. 16; Pirhing, lib. *III* *Decretal*, lit. *IV*, num. 11; Vallensis, *ibid.*, num. 1; Zesius, *ibid.*, num. 2; Reiffenst., *ibid.*, num. 58; Bernardus Sennig, *De residentia parochor.*, cap. 1, num. 4; Navarrus, cap. 29, *Manual.*,

num. 121, vers. *Ex quo obiter*: Lessius, lib. II *De justit. et jur.*, cap. 24, dubitat. 29, num. 153; Barbosa, *De offic. et potest. episcop.*, part. III, allegat. 53, num. 2, et *De offic. et potest. parochi*, part. I, cap. 8, num. 1, et super concil. Tridentin., sess. II; *De reform.*, cap. 1, num. 3, cum innumeris aliis citatis, Fagnan., lib. III *Decretal.*, in cap. *Ex parte* 8, *De clericis non residentib.*, num. 25, ubi alios plurimos citat, et asserit hanc sententiam teneri ferme ab universa schola theologorum.

(3). Nec valet objicere, quod Papa semper dispensat in residentia episcoporum et parochorum, quod non posset facere, si eorum residentia esset de jure divino, cum Papa in iis, quae sunt de jure divino, dispensare non possit, ex c. *Sunt quidam* 6, caus. 25, q. 1, cum similibus. Non valet, inquam, quia Papa in similibus casibus non dispensat proprie tollendo vinculum, quo episcopus seu parochus obstrictus est ad residentiam, sed justa et legitima existente causa, declarat vinculum illud cessare ob rationabilem causam, quae supervenit, et parochum non teneri in aliquibus casibus residere, et Dei voluntatem esse, ut tunc non cogatur ad residentiam; et quando Pontifex id facit, Deus talem declarationem ita approbat, ut ab obligatione pracepti divini hominem ipso facto liberet. Unde Papa non dispensat, ut agens principale, sed ut agens instrumentale, seu ministeriale, quantum ex officio, et cum auctoritate declarat esse justas causas, ob quas Deus relaxat obligationem; et ita Deus tunc, ut agens principale, tollit illam obligationem. *Vide verb. DISPENSATIO*, num. 20.

(4). Tum quia, ut notant Fagnanus, in cit. cap. *Ex parte*, num. 18 et 19; Pirhing., loc. cit., num. 12; Reiffenst., loc. cit., num. 11, et alii, concil. Trid., loc. cit., noluit definitre hunc articulm, tanquam dogma fidei, alioquin enim disertis verbis euodem posuisset inter canones ad dogmata fidei pertinentes, prout moris est, non autem inter decreta reformationis; unde, si quis de facto affirmaret etiam pertinaciter, praeciput residentiae episcoporum et parochorum esse tantum de jure positivo ecclesiastico, ipse non condemnatur ut haereticus. Et de facto Ecclesia neminem hactenus condemnavit, ex quo docuerit, vel affirmaverit etiam cum pertinacia, residentiae praeciput esse tantum de jure positivo ecclesiastico; et tamen secus esset, si ejusmodi articulus esset ab Ecclesia definitus. C. *Sicut* 1, dist. 15; c. *Cum Christus* 7, *De haereticis*, et docet S. Th., in 2-2, q. 4, art. 3; Fagn., loc. cit., num. 19.

(5). Parochus residere tenetur, quamvis parochiale tenuem habeat. Barb., *De offic. et potest. episc.*, part. III, alleg. 53, n. 70; et *De offic. et potest. parochi*, part. I, cap. 8, n. 4; et super concil. Trid., sess. XXIII, *De reform.*, c. 1, n. 26; Rebus., in *Tract. nominat.*, q. 8, n. 27; Valer. Reginald., in

Praxi fori pœnit., lib. XXX, n. 294, vers. Si objices, et alii passim.

(6). Item parochus residere tenetur, etiam si in parochia remanserint tantum tres vel quatuor incolæ. Nicolaus Garcias, *De beneficiis*, part. III, c. 2, n. 179; Armendar., in *Addit. ad recapitula. legum Návarrae*, lib. II, tit. 23, lib. II, § 2, sub tit. *Sed an parochi debent residere?* n. 142; Barbosa, *De offic. et potest. parochi*, loc. cit., n. 4; et super Trid., n. 27, et alii.

(7). Parochus, si quas habeat ecclesias unitas, residere tenetur in digniore; si vero non constet quae sit dignior, in frequentiori; sed si una fuerit extra, et altera intra urbem, residere debet in ea, quae est intra. Sic decisum fuisse referunt Garcias, loc. cit., n. 179, in declarat. 44; Armendar., loc. cit., n. 143; Barb., *De offic. et potest. parochi*, part. I, c. 8, n. 9.

(8). Unde, si populus dividatur, et una pars habitat in civitate, et altera extra, parochus residere debet in civitate. Garcias, loc. cit., n. 179, in declaratione 15; Armendar., loc. cit., n. 143; Barb., loc. cit., n. 10. (9). Imo parochus tenetur residere prope ecclesiam in civitate, licet major pars parochianorum longe habitent in oppidis, suceurrendo illis, qui longe habitant, secundum loci antiquam consuetudinem, per c. 4, sess. XXI. Sic decisum referunt Garc., l. c., n. 179, in 20 declarat.; Armendar., l. c., n. 248; Barbosa, in concil. Trid., sess. XXIII, c. 1, n. 46.

(10). Parochus habens parochiales duas unitas, perpetuo invicem æque principaliter, et non unam alteri accessorie, ambasque pares, ita ut una non sit dignior, et principalior altera, potest in qua maluerit, residere. Sic decisum referunt Garcias, loc. cit., c. 2, n. 179, in 16 declarat.; Armendar., loc. cit., n. 145; Barbosa, in concil. Trid., sess. XXIII, c. 1, n. 39.

(11). Parochus habens ex legitima dispensatione parochiale ecclesiam cum canonico, residere debet in parochiali, cum prima, et præcipua debeat esse cura animarum, juxta constit. S. Pii V, incip. *Cupientes*, et percipere fructus præbendæ, solum ejus distributiones quotidianas perdit. Sic decisum fuisse referunt Armendar., loc. cit., n. 135; et Barbosa, in concil. Trid., loc. cit., n. 40, subdentes, quod si canonicus est in eodem loco, ubi parochialis est, potest utriusque servire, et quotidianas distributiones percipere, citaturque Garc., loc. cit., n. 179, in septima declaratione.

(12). Unde parochus residens in parochiali, quae non longe abest a collegiata, in qua canonicum obtinet, diebus ferialibus ad ecclesiam collegiatam accedere, et in eis divinis inservire potest, dummodo omnibus diebus, et horis suis, et congruis parochiali inserviat, et nihil prorsus relinquat ex debito servitio ipsius parochialis: sic decisum referunt Garc., l. c., n. 179; in 8 declarat.; Armendar., l. c., n. 136; Barb., in concil. Trid., loc. cit., n. 40.

(13). Parochus residere debet in loco, ubi sita

*est ecclesia parochialis, etiam si esset datus coadjutor ratione infirmitatis. Sacra. congr. Conc., apud Garciam, loc. cit., n. 178, et Barbosam, in *Summa Apostolic. decis.*, verb. *Parochus quoad residentiam*, n. 1.*

(14). Parochus, qui non habet domum propriam in loco, ubi residere tenetur, aliquam conducere debet. Sac. cong. Conc. apud Garciam, loc. cit., n. 179, et Barbosam, loc. cit., n. 2.

(15). Parochus non excusatur, quia in intra parochiam residere debeat, quamvis non ad sit commoda domus parochialis, et sit magna aeris intemperies, et retineat capellatum in parochia, et ipse accedat singulis diebus festis. S. cong. Conc., in *Sarzanen.*, 13 Nov. 1627.

(16). Parochus cogendus est habitare in domo ecclesiae, vel si ecclesia eam non habet, in propinquiori intra limites parochiae. S. cong. Conc., in *Fulginaten.*, 19 Novembris 1718, et 13 Januarii 1720, in cuius causa nulla habita fuit ratio contraria obseruantiae per annos 43, nec aetatis parochi, qui erat annorum 70. Quod si non habitaverit, tenetur ad restitutionem fructus de quibus in conc. *Trid.*, sess. xxiii, cap. 1, *De reform.* Sic Sac. cong. Conc., apud Garciam, loc. cit., n. 4. Vide Fagnan., lib. iii *Decretal.*, in cap. *Exstirpanda*, § Qui vero, a n. 13 ad 16.

(17). Parochus, parochiali domo relictus, poterit in paterna, vel cognitorum domo intra fines parochiae habitare, si ex ea poterit residentiae muneri satisfacere. Possevin., tract. *De offic. curati*, c. 1, n. 7; Barbosa, *De offic. et potest. parochi*, part. i, c. 8, n. 37, et alii passim. Imo Beja, part. iv, casu 21 sub fin.; Maranta, *Controv. Jur.*, respons. 29, n. 2 ad fin.; Ventrigli., tom. I, adnot. 20, § 1, n. 2 et 4; Bonacina, tom. I, *De onere resident.*, n. 2 et 4; Ricci., part. iv, dec. 41 per tot; Diana, part. iii, tract. 4, resol. 156 in fin.; La Croix, lib. iii, part. i, n. 745, et alii plures id sustinent, etiam talis domus sit extra fines parochiae, dummodo non distet ultra milliare Italicum.

(18). Parochus tenetur residere personaliter, et non alio modo satisfacit muneri suo, etiam si populo per alium aequo bene, et forte melius serviatur. Unde parochus non satisfacit praecerto residentiae, suaeque conscientiae, si resideat quidem personaliter in parochiali, sed totam curam relinquat capellano, nulla per se ipsum munia parochialia obeundo. Barb., super *Trid.*, loc. cit., n. 47, et *De offic. et potest. parochi*, part. i, c. 8, n. 41, cum aliis ibi citatis. Possevin., *De offic. curati*, c. 1, n. 10; Reiffenstuel, lib. iii *Decretal.*, tit. 4, § 3, n. 85; Engel, *ibid.*, n. 15, et alii (19). Parochi enim cogendi sunt ad subeunda per se ipsos, et non substitutos ea munia, ad quae tenentur. Tolerandi autem, ut per substitutos suppleant in illis tantum casibus, in quibus expressis verbis canonum et decretorum concilii, permisum est eis, ut per vicarios coadjutores possint officio suo fungi. Sic censuit sac. cong. Conc., in una Nullius, 3 Jul. 1591, apud Garciam, loc.

cit., n. 53; Reif., loc. cit., n. 85; Barb., in conc. *Trident.*, loc. cit., n. 48. Residere enim, est ecclesiæ deservire per se ipsum. C. *Quia nonnulli* 3, et cap. *Relatum 4*, *De clericis non residentibus*. Unde in c. *Exstirpanda* 30, *De præbend.*, § Qui vero, expresse sic statuitur: « Qui vero parochiale habet ecclesiam, non per vicarium (capellanum sive cooperatorem), sed per se ipsum illi deserviat, in ordine, quem ipsius ecclesiæ cura requirit. » *Vide Monach.* part. ii, tit. 16, formul. 2, n. 2.

(20). Potest tamen parochus pro meliori cura animarum, atque officiorum parochialium executione, et aliquali sua quiete unum, vel plures cooperatores habere, et ipsi, seu ipsis relinquere munera magis ardua, ut ire de nocte ad infirmos, peragere divina officia in ecclesiis filialibus distantibus, confessiones multas audire, et hujusmodi: dummodo simul ipsem parochus, cessante justo impedimento, aliqua etiam munia pastoralia, praesertim principaliora, personaliter praestare non intermitat, et quando nominativum vocatur a parochianis, ad ipsos, praesertim infirmos, ire non recusat. Barbosa, *De offic. et potest. parochi*, loc. c., n. 41, cum aliis ibi citatis; Reiffenstuel, loc. cit., n. 86, et alii passim, docetque hoc recepta consuetudo, « quæ est optima legum interpres. » C. *Cum dilectus 8*, *De consuetudine*.

(21). Parochi non possunt abesse a suis parochiis, neque per duos menses ipsis a concilio concessos, absque licentia episcopi. Garcias, l. cit., n. 23; Armendar., loc. cit., n. 155; Reiffenstuel, loc. cit., n. 67; Barb., in *Summa Apostolic. decis.*, verb. *Parochus quoad residentiam*, n. 6; Fagnan., lib. iii *Decretal.*, in c. *Relatum 4*, *De clericis non resident.*, n. 32, qui omnes referunt, sacram congregationem Concilii censuisse, quod parochi non possunt sic abesse per duos menses imo nec per hebdomadam absque licentia episcopi, quæ, causa cognita, et in scriptis concedenda est. Et sie tenet etiam Plascius, part. ii, *Prax. episcop.*, c. 3, art. 3, n. 55; Lessius, lib. ii *De justitia et jure*, cap. 34, dubitat. 29, n. 259; Ugolini., *De offic. episcoporum*, c. 14, § 5, n. 2; Possevin., loc. cit., c. 1, n. 11; Barbosa, *De offic. et potest. episcopi*, part. iii, alleg. 53, n. 96, et *De offic. et potest. parochi*, part. i, c. 8, n. 55, et super conc. *Trid.*, sess. xxiii, *De reform.*, cap. 1, n. 67, cum aliis ibi citatis contra Navarr., in *Manual.*, cap. 25, n. 121, et alios apud Barbosam, locis citatis, existentes in duobus mensibus a concilio concessis posse parochum ex justa causa abesse continue, vel divisim sine licentia episcopi.

(22). At veritas nostræ conclusionis clare palet ex verbis concil., in cit. sess. xxiii, *De reformat.*, cap. 1, ubi dicit, quod quandocunque eos abesse contigerit, debere causam esse prius cogitatum et probatum per episcopum, ibi: « Quandocunque eos causa prius per episcopum cognita, et probata abesse contigerit discedendi autem ti-

centiam in scriptis, gratisque concedendam ultra bimestre tempus, nisi ex gravi causa, non obtineant : » quæ verba satis clare indicant, etiam pro primo bimestri a concilio concessa, non posse abesse sine licentia episcopi. Et idipsum declarasse sacram congregat. Conc., ad cit., c. 1, sess. xxiii *De reform.*, refert Gar., loc. cit., n. 23. Aliamque talem declarationem refert idem Garc., part. ix, *De beneficiis*, c. 2, n. 295, asserens quod cum episcopus Abulensis de anno 1693, dictam sac. congreg. inter alia consuluisset : « Secundo, an parochi possint abesse duos menses absque ordinarii licentia, ex causa, quæ sibi videtur justa ? » ut tradit Navarrus in *Manual.*, cap. 25, n. 121. Respondit : « Ad secundum, de licentia parochorum censuit congregatio eos minime abesse posse absque amplitudinis tuae (sive episcopi) licentia. » Sic ex ipso refert etiam Reiffenstiel, loc. cit., n. 68.

(23). Imo ad hoc, ut parochi possint, etiam per bimestre a concilio concessum abesse, non sufficit licentia petita, nisi etiam fuerit obtenta, et in scriptis data. Ita Abbas, in c. *Relatum 4. De clericis non resident.*, n. 5; Fagnan, ibid., num. 12; Reiffenst., loc. cit., n. 74; et alii id desumentes ex verbis concilii, loc. cit., ibi : « Discedendi autem licentiam in scriptis, gratisque concedendam, » etc., ex quibus patet, quod non sufficit licentiam illam duntaxat peti, sed oportet, eam etiam concedi, et quidem in scriptis.

(24). Si autem parocco postulanti prælatus seu episcopus renueret licentiam concedere, posset haberi recursus ad superiorem filius prælati, seu episcopi, et subsistente rationabili causa, posset idem superior compellere prælatum inferiorem ad eam licentiam concedendam, prout censuit sacr. congr. Conc., ut referunt ac tenent Fagnan., loc. cit., n. 13; Reiffenst., loc. c., n. 74; Garcias, part. iii, *De beneficiis*, cap. 2, n. 37 et seq.; et alii.

(25). Occurrente tamen causa aliqua gravi, et necessaria subito abscedendi, quæ tantam celeritatem requirat, ut non patiatur dilatationem, seu sit periculum in mora petendi et expectandi licentiam, tunc parochus, relictio idoneo vicario, discedere poterit absque prehabita licentia ordinarii, quia necessitas non habet legem. C. *Quoniam 1*, q. 7; c. *Sicut 11*, dist. 1, *De consecrat.*; cap. *Consilium 2*, *De observat. jejunior.*; c. *Onnes 1*, *De feriis*, c. *Consulusti 3*, *De celebraz. missar.*; c. *Quod non est licitum 4*, *De regul. jur.* Ita tamen, ut hujusmodi parochus, quamprimum poterit, teneatur certiorare ordinarium de tali suo discessu, atque necessitate urgente, ut is de causa cognoscat, et licentiam concedat, nisi sit brevi reversurus. Abbas, loc. cit., n. 6; Fagnan., loc. cit., n. 14, 33 et 45; Garcias, loc. cit., n. 34, et alii passim. Et sic declarasse sac. congregat. Conc. referunt Garcias, loc. cit., n. 34; Barbosa, in *Summa Apostolicar. decis.*, verb. *Parochus quoad residentiam*, n. 9.

(26). Parochus non potest abesse a sua pa-

rochia, etiam relicto in ea idoneo vicario approbato cum congrua mercede, ut doceat in civitate grammaticam, etiamsi non inventiretur aliis idoneus ad legendum, et ipse singulis diebus festis ad suam ecclesiam accedere vellet. Sacr. congregat. Conc., testibus Gonzalez, *Ad regul. 8; Cancellar. gloss.* 6, n. 255; Barbosa, loc. cit., n. 12, et *De offic. et potest. episcop.*, part. iii, alleg. 53; n. 76; Armendar., loc. cit., n. 134. (27). Parochus autem habens in civitate suam ecclesiam, potest inibi in publica universitate sacram Scripturam legere, ita tamen, ut cura animarum per ipsum excercenda nihil detrimenti patiatur. Sacr. cong. Conc., apud Sellium, in *Selectis canonic.*, c. 18, n. 25; et Barbosam, loc. cit., in *Summa*, n. 17.

(28). Parochus ex alio loco oriundus non potest propter intemperiem aeris extra parochiam habitare, quamvis in ea relinquat vicarium approbatum. Sac. cong. Conc., testibus Zerola, in *Praxi episcop.*, part. i, verb. *Residentia*, § 7; Barbosa, loc. cit., n. 13; Armendar., loc. cit., n. 132. Nisi accedit ordinarii consensus ex justa causa, ibid., n. 180.

(29). Parochi tempore pestis residere omnino tenentur in suis parochialibus; possunt tamen per alium idoneum ministrare parochianis suis peste infectis sacramenta baptismi et pœnitentiae, et si non resedent, contra eos procedendum est, servata forma, c. 1, in fine sess. xxiii, *De reform.*: Sac. congr. Concik, in *Mediolanen.*, 10 Octobr. 1376; apud Barbosam, loc. cit., in *Summa*, n. 16; Bened. XIV, *De synod. diaces.*, lib. xiii, c. 19, § 2, nov. edit.

(30). Parochus non potest per hebdomadam abesse a sua ecclesia, non petita, vel non obtenta licentia, etiam relieto vicario idoneo ab ipso ordinario approbato. Sacra congregat. Conc., apud Garciam, loc. cit., n. 23, in *tertia declarat.*; Armendar., loc. cit., n. 157; Barbosa, loc. cit., in *Summa*, n. 11, et *De offic. et potest. parochi*, loc. cit., n. 56.

(31). Imo nec potest abesse ultra duos dies, si adiut constitutio episcopi prohibens parochis, ne ultra biduum sine sua licentia a propriis ecclesiis absint; tunc enim parochi, etiam stante causa rationabili, et constituto idoneo vicario, non possunt ultra biduum abesse sine licentia ordinarii; Reiffenst., loc. cit., n. 84, et alii passim. Valet enim constitutio episcopi, ne parochi possint abesse ultra duos dies sine licentia, ut declaravit sacr. congr. Conc., apud Garc., loc. cit., in n. 23, in *1 declaratione*; Barbosa, loc. cit., in *Summa*, n. 6, et *De offic. et potest. parochi*, loc. cit., n. 57; Armendar., loc. cit., n. 155. (32). Quinimo potest episcopus prohibere parochis sub pena pecuniaria arbitraria, quæ tamen dimidiam non excedat, ne ultra biduum ab ecclesia sua possint abesse. Non tamen id prohibere potest sub pena excommunicationis latæ sententie: sic declaravit sac. cong. Conc. ad cit. sess. xxiii, c. 1, *De reform.*, testibus Garc., loc. cit., n. 23, in *2 declaratione*;

Barb., loc. cit., in *Summa*, n. 7; Armendar. loc. cit., n. 156, et sub poena pecunaria esse permissum censuit, ead. sac. congreg. Conc., in *Trevirensi*, 11 Febr. 1628; apud Barb., *De offic. et potest. parochi*, part. I, c. 8, n. 45, et apud alios mox citatos.

(33). Ubi autem non adsit talis constitutio episcopi, potest parochus ex causa, quae sibi legitima videatur, per unum, vel alterum diem abesse sine licentia ordinarii; dummodo interim idoneum vicarium ab ordinario approbatum relinquat. *Communis*. Sic enim docet universalis recepta consuetudo, quae est optima legum interpres, cap. *Cum dilectus* 8, *De consuetudine*. Nec immerito, « quoniam qui aliquantus per tantum absunt ex veterum canonum sententia, non videntur abesse, quia statim reversuri sunt, » ut loquitur idemmet ipsum cone. *Trid.*, cit. sess. *xxiii*, cap. 1, *De reform.* Unde in simili, « brevi reversa uxor nec divertisse videtur, » juxta lexum expressum in *i. Quidquid in calore*, ff. *De regul. juris.* (34). Imo *Barbosa*. *De offic. et potest. parochi*, loc. cit., n. 52; et *De offic. et potest. episcop.*, part. III, allegat. 53, n. 106; *Reiffenstuel*, loc. cit., n. 79 et seq., et alii docent posse parochum sine licentia episcopi ex causa sibi legitima visa abesse per sex aut septem dies, dummodo interim idoneum vicarium in illo episcopatu admissum pro administratione sacramentorum relinquat, ita, sicuti fatetur ibi *Barbosa*, declarante consuetudine universalis.

(35). Parochis possunt ordinarii, aliquibus justis de causis, juxta conc. *Trident.* formam, licentiam concedere recedendi a parochiali ad aliquod tempus, modo ea utentur intra limites prescriptos a concilio, sess. *xxiii*, *De reform.*, c. 1, quia facultas hujusmodi non fuit ipsis ordinariis ablata per motum proprium S. Pij V, publicatum de mense Junii 1568, super residentia canonorum habentium parochiales. Sac. cong. Concil. testibus Garcia, loc. cit., n. 179; *Armendar.*, loc. cit., n. 87; *Barbosa*, l. cit., in *Summa*, n. 16. (36). Et pro ordinariis, qui talem licentiam concedere possunt, veniunt etiam ordinarii episcopo inferiores, ut abbates, et alii similes habent jurisdictionem, et proprium territorium, sicuti et capitulum, sede vacante. *Sanctarell.*, *Variar. resolut.*, quæst. 5, n. 64; *Azorius*, part. II, lib. VI, cap. 10, quæst. 4; *Posselin*, *De offic. curati*, cap. 1, n. 28 et 29; *Barbosa*, *De offic. et potestat. parochi*, part. I, cap. 8, n. 73, et alii.

(37). Ordinarii possunt concedere parochis licentiam abessendi ad bimestre tempus ob quamcunque justam causam, veluti recreationis, aut visandi amicos, et hujusmodi. Ultra bimestre autem non possunt illam concedere, nisi ob aliquam gravem causam. Colligitur clare ex conc. *Trident.*, c. sess. *xxiii*, *De reform.*, cap. 1, ibi: « Discedendi autem licentiam in scriptis, gratus que concedendam, ultra bimestre tempus, nisi ex gravi causa non obtineant. » *Garcia*.

cias, cit. part. III, *De beneficiis*, c. 1, n. 22; *Fagnan*, in cit. cap. *Relatum*, n. 21 et 29; *Barbosa*, *De offic. et potest. parochi*, loc. cit., n. 58, 59 et seq.; *Reiffenstuel*, loc. cit., n. 77, et alii passim.

(38). Graves autem causæ, ob quas potest concedi parochis licentia abessendi ultra bimestre, sunt præcipue quatuor assignatae a conc. *Trident.*, l. c., scilicet « *Christianæ charitas*, urgens necessitas, debita obedientia, ac evidens ecclesiæ vel reipublicæ utilitas; » *Barbosa*, *De officio et potest. parochi*, loc. cit., a n. 45; *La Croix*, lib. III, part. I, n. 747, et alii passim.

(39). *Christianæ charitas* intelligitur, cum quis abest ob proximorum utilitatem, ut ad juvandam aliquam ecclesiam in magno periculo heresis versantem, ad dirimendas lites, controversias et odia; dummodo ex tali absentia in propria ecclesia non sequatur notabile detrimentum, quia esset contra ordinem charitatis. *Sanctarell.*, *Variar. resolut.*, q. 2, n. 1; *Molfesius*, in *Summa theolog. moral.*, tract. 6, cap. 11, n. 29; *Azorius*, part. II, lib. VI, cap. 4; *Barbosa*, *De offic. et potestat. parochi*, loc. cit., n. 47, et *De offic. et potestat. episcop.*, part. III, allegat. 53, n. 6, et in conc. *Irid.*, loc. cit., n. 7; *Reiffenstuel*, loc. cit., a n. 90; *La Croix*, loc. cit., n. 747.

(40). *Urgens necessitas* intelligitur, cum quis abest ob morbum curandum, vel propter aliquam persecutionem, bellum, hostium incursus, pestem sevientem, aeris intemperiem, vel ob inimicitias, sive ob principis et populi fuorem declinandum. Dummodotamen non immineat detrimentum ovium in spiritualibus; nam si illud immineret, ex nulla causa posset abesse, quia bonus pastor animam suam pro ovibus ponit, ut habetur *Joan. 10*. Ita citati doctores, et alii.

(41). *Debita obedientia* intelligitur, cum quis abest ex mandato Papæ, vel ut occupetur in servitio Sedis Apostolice et reipublicæ. Sic citati doctores, et alii.

(42). *Evidens ecclesiæ vel reipublicæ utilitas* intelligitur, cum quis abest ad synodus generalis, vel provincialis, aut diocesanum rite et legitime vocatus. Vel cum quis abest pro tuendis juribus sue ecclesiæ, aut pro oblinenda a superiora reformatione in variis emergentibus, vel ut id exigente reipublicæ utilitate, fungatur legatione apud aliquem sæcularem principem. Ita citati doctores, et alii.

(43). Parochis non licet causa studiorum a suis parochialibus ecclesiis post conc. *Trident.* abesse, nec episcopus licentias ad id concedere potest, illeque, si concessæ fuerint, non suffragantur. Sac. cong. Conc., sub die 8 Maii 1593, apud *Garcia*, loc. cit., num. 1; *Barb.*, loc. cit., in *Summa*, num. 18.

* Licet antea liceret per quinquennium cap. ult. *De magistris*. Tunc enim propter presbyterorum deficientiam cum locus non esset electioni doctiorum, ita expediebat magis, ut animarum cura intermitteretur,

quam quod eadem esset indoctis presbyteris commissa.

(44). Nec episcopus potest uti opera parochi in visitatione vel alio servitio suæ ecclesiæ, nisi pro tempore duorum mensium a concilio *Trident.*, cit. sess. *xxiii*; cap. 1, *De reform. missorum.* Sic declaravit sac. cong. Conc., testibus Gonz., *Ad regul.* 8; *Cancell.*, gloss. 6, num. 258; Pignatell., tom. VII, consult. 4, num. 3, et Garcias, loc. cit., n. 42; Barbosa, loc. cit., in *Summa*, num. 21, et *De offic. et potest. episcopi*, alleg. 53, num. 86.

(45). Item non potest parochus per episcopum occupari in sui, vel ecclesiæ cathedralis servitio, ut nempe sit vicarius, visitator, secretarius, fiscalis, etc. Sic decrevisse sac. congregat. Concil. referunt Gonzal., loc. cit., num. 258; Barbosa, loc. cit., in *Summa*, num. 22, et cit. alleg. 53, n. 86 et 87; Garcias, loc. cit., n. 42; Pignatell., loc. cit. Vide num. seq.

(46). Parochus habens curam animarum non potest esse vicarius episcopi, vel capituli sede vacante. Sac. cong. Conc., sub die 12 Maii 1629, apud Barbosam, in *Summa Apostolicar. decision.*, loc. cit., num. 23; et Sellium, in *Select. canonic.*, c. 18, n. 26. Nam generaliter esse parochum et vicarium sunt officia male compatibilia in eadum persona. Sac. cong. Episcop. et Regul., in *Messana*, 19 Januarii, 1603. Ex eo quod, ut quis bene exerceat alterum ex dictis officiis, alteri necessario deesse cogitur. Ead. sac. cong. Episcop., verb. *Vicarius generalis*, num. 37. Hæc tamen decreta esse intelligenda de parocho rurali et extra civitatem, et non de parocho intra civitatem, respondisse sac. cong. Episcop., in *Orien.*, 19 Julii, 1619, testatur, et tenet Monacell., tom. I, tit. 10, formul. 18, num. 5. Et Nicolius, loc. cit., ex decretis sacræ congregationis Episcoporum dicit, quod non potest parochus esse vicarius generalis, maxime si habet curam animarum extra civitatem, et multo magis, si extra diocesim.

* Hactenus dictis consonat opinio Navar., cons. 15, *De cleric. non resid.*, ubi docet parochum, etiam post Tridentin. posse cum licentia sui ordinarii munus vicarii generalis, non modo proprii, sed etiam alterius episcopi obire (5), quod idem admissit Pirching, *Comment. ad tit.*, *De cleric. non resid.*, num. 41, dummodo alii ad hoc munus non reperiantur idonei, secus contrariam tuerit sententiam supra num. 16, quod nempe parochus nullimode possit eligi in vicarium generale. Hæc sane verior videtur opinio iusta declarationes sacri concil. *Trident.* ad cap. 1, sess. *xxiii*, a congregatione ipsius concilii, habitas quas ad verbum recitat Garcias *De benef.*, part. III, cap. 2, num. 42, quarum prima sic habet: « Episcopus non potest uti opera parochi in visitatione vel

alio servitio suæ diocesis, nisi pro tempore duorum mensium a concilio permisso. » Altera vero prout infra: « Congregatio concilii respondit, non licere episcopo suorum, vel etiam cathedralis ecclesiæ negotiorum causa permittere, ut curati extra ipsorum curam maneat, etiam constituto vicario idoneo. » Hanc eamdem sententiam sequitur concil. Bononien., tit. 6, *De resid.*, § *De causis excusantibus a residentia curatos*, vers. penult.; et concil. provinc. *Mediolan.* v, part. III, tit. *De resid.* « neve ad seminarii quidem curam, vel ad vicarii munus, vel ad sanctæ etiam inquisitionis officium, nec vero ad aliud quidquam opera sacerdotis curam animarum gerentis episcopus ita utatur, ut ab ecclesia beneficio in ejus curam tradito diutius absit, ac muneri debitæ residentiæ personalis desit. » Textus vero, et auctoritates, quæ in contrarium possunt adduci, non de parochis, sed de canoniciis loquuntur tantum, qui eligi possunt in vicarium capitularem. Barbos., *Jur. eccles.*, lib. I, cap. 32, num. 38; Ventrigl., tom. II, ann. 15, num. 15; Pignatell., tom. VII, consult. 4, n. 6, et sac. congreg. *præposita negotiis Episcop.* et Regul., in *una Orien.*, 19 Maii 1619, apud Barbos., ideo extendendæ non sunt ad alios, maxime curatos cum agatur de re damnosa ecclesiæ, et curæ animarum eo vel magis quia ipse Pignat., loc. cit., num. 6 in fin., omnino tenet parochi et vicarii officia esso male compatibilia in eadem persona ex mente dictæ sacræ congregationis in supra allegata ab auctore Messana, 19 Jan. 1603. Cæterum super hac re vide Levren., *For. beneficial.*, quest. 54 et 558, ubi resert interdum a sac. congreg. concedi, ut parochus vicarii generalis munus exercere valeat, sed id tantum intelligi debere, quando parochia destinata parochianis est, adeo ut animarum cura nullo affici possit detrimento. *

(47). Parochus non excusat a residentia propter officium inquisitoris. Sac. cong. Conc., apud Gonzal., *Ad reg.* 8, *Cancellar.*, gloss. 6, n. 273; Barbosa, loc. cit., in *Summa*, num. 24.

(48). Parochus justa de causa absens, sive cum superioris licentia, sive absque ea per aliquot dies, semper tenetur relinquere idoneum vicarium in suo episcopatu admissum pro administratione sacramentorum qui interim pro se populo inserviat; sic expresse statuit concil. *Trid.*, cit. sess. *xxiii*, *De reformat.*, cap. 1, § *Eadem omnino*, ibi: « Quandocunque eos... abesse contigerit, vicarium idoneum ab ipso ordinario approbadum debita mercedis assignatione relinquunt. »

(49). Parochus habens justam causam abessendi extra parochiam per duos, aut tres menses, non satisfacit suæ conscientiæ, si petat licentiam, jurans se habere gravem

esse statuerit, non est putandum ordinarios in hujusmodi statuto conciliari posse dispensare V. 4. Append., post. v. PAROCHUS. (Edit. Casin.)

(5) Cave credas, post Trident. parochos de licentia sui ordinarii vicarii gener. munus in aliena diocesi ubi posse. Quippe cum in c. 1, sess. *xxiii*, *De reform.*, eodem stricte ad residentium obligatos

causam, quam non expedit manifestare, ut sie petita licentia abesse possit, licet episcopus non concedat. Similiter abesse non potest in casu, quo causam rationabilem expresserit, sed rigidus prelatus minus aquam judicat, et licentiam denegat, vel quia innotetur suspicione, quod facta sit, cum tamen sit vera, sed tunc potest habere recursum ad superiorum. Sac. congr. Conc., apud Garc., loc. cit., num. 87; Armendar, loc. cit., n. 155; Barbosa, l. cit., in *Summa*, n. 14.

(50.) Parochus obtinens licentiam absendi fingendo causam justam, quam revera non habet, peccat mortaliter, et tenetur restituere fructus in tali absentia perceptos; nam. conc., l. cit., requirit duo ad justitiam absentiae, scilicet causam justam, et ejus approbationem, ut acquirantur fructus in absentia; unde cum sit falsa prima, erit etiam inutilis secunda, maxime, cum tota ratio acquirendorum fructuum dependeat a justa causa. Sanctarell., Vur. resol., quæst. 4, num. 13; Possevin.; De offic. curati, c. 1, n. 24; Azorius, part. II, lib. VI, cap. 10, q. 5; Barbosa, De offic. et potest. episcop., part. III, alleg. 53, n. 9, et De offic. et potest. parochi, part. I, c. 8, num. 60, et alii passim.

(51.) Parochus absque legitima causa, et licentia non residens in sua parochia, praeter culpam mortalem, quam incurrit (nisi modicitas temporis absentiae eum excusat, uti limitat Fagnan., in cit., cap. Relatum 4, De clericis non residentibus, num. 41), pro rata absentiae fructus non facit suos, et eos restituere tenetur; sic expresse statuit concilium Tridentinum, cit. sess. XXIII, De reform., cap. 1, § Si quis autem, ibi: « Si quis autem (quod ultro nunquam eveniat) contra hujus deo. dispositionem absuerit; statuit sacrosancta synodus praeter alias poenas adversus non residentes sub Paulo III, impositas et innovatas, ac mortalis peccati reatum, quem incurrit, cum pro rata temporis absentiae fructus suos non facere, nec tutia conscientia, alia etiam declaratione non secuta, illos sibi detinere posse; sed teneri, aut ipso cessante, per superiorum ecclesiasticum illos fabricæ ecclesiarum aut pauperibus loci erogare, prohibita quacunque conventione vel compositione, quæ pro fructibus male perceptis appellantur, ex qua etiam predicti fructus in totum, aut pro parte ei remitterentur, non obstantibus quibuscumque privilegiis cuicunque loco, aut fabricæ concessis. »

Quæ dispositio licet loquatur de episcopis, eadem temen statim extenditur etiam ad parochos, ut expresse subjungit concilium, ibi: « Eadem omnino etiam quoad culpam, amissionem fructuum et poenas de curatis inferioribus, et aliis quibuscumque, qui beneficium aliquod ecclesiasticum curam animalium habeant, obtinent, sacrosancta synodus declarat, et decernit. »

(52.) Restitutio hujusmodi fructuum pro rata non factæ residentie amissorum, facienda est fabricæ ecclesiae aut pauperibus;

nec obtineri potest compositio, prout habetur expresse ex allatis verbis concilii, ibi: « Illos fabricæ ecclesiarum, aut pauperibus loci erogare, prohibita quacunque conventione, vel compositione. » Et sic decisum fuisse a sac. congregatione Concilii, referunt Garcias, loc. cit., num. 27; Armendar, loc. cit., num. 158; Barbosa, De offic. et potest. episcop., part. II, alleg. 52, num. 101.

(53.) Parochus restituere tenetur statim in conscientia hujusmodi fructus amissos ob non factam residentiam, etiam ante ullam judicis sententiam; sic habetur expresse ex allatis verbis concilii, ibi: « Etiam declaratione non secuta: » nec ad id requiri citationem, vel monitionem. Sic decisum fuisse a sacra congreg. Concilii referunt Garcias, loc. cit., num. 27; Armendar., loc. cit., num. 259; Barbosa, loc. cit., num. 102.

(54.) Parochus juris remediis: etiam usque ad privationem, compelli potest ad residentiam. Sic expresse statuit concilium Tridentinum, loc. cit., ibi: « Quod si per edictum citati etiam non personaliter, contumaces fuerint, liberum esse vult ordinariis per censuras ecclesiasticas, et sequestrationem, et subtractionem fructuum, aliaque juris remedia, etiam usque ad privationem compellere. Nec execucionem hanc quolibet privilegio, licentia, familiaritate, exceptione, etiam ratione cuiuscumque beneficii, pactio, statuto, etiam juramento, vel quacunque auctoritate confirmato, consuetudine etiam immemorabili, quæ potius corruptela censenda est, sine appellatione aut inhibitione, etiam in Romana curia, vel vigore Eugenianæ constitutionis suspendi posse. »

(55.) Ex quo satls clare patet, quod parochus non residens, etiam monitus, non est hodie ipso jure privatus parochiali. Quamvis enim olim parochus non residens esset ipso jure privatus beneficio parochiali, ut patet ex cap. Conquerente 6, cap. Ex p. 8, De clericis non residentibus cum aliis similibus, et signanter cap. Extirpanda 30, § Qui vero, De præbendis, ibi: « Alioquin non residens illa (scilicet ecclesia parochiali) se sciatur auctoritate hujus decreti privatum, libere alii conferenda. » Hodie tamen parochus non residens, etiam monitus, non est ipso jure privatus sua parochiali, alias enim statim procedendum esset ad declarandum illum privatum, et non esset in arbitrio episcopi, quo remedio ex relatis in d. c. 1, Tridentini uti vellet, quod non est dicendum; quia sacra congreg. Concilii apud Fagn., lib. III Decretal., in cap. Ex fuc 11, De clericis non residentib., num. 18, generaliter consulta: « An sit ad arbitrium episcopi, qua via et quo remedio uti voluerit contra non residentes, nempe vel censuris, vel sequestratione et subtractione fructuum, vel privatione? » Respondit ita esse. Et ita tenent Barbosa, De offic. et potest. parochi, part. I, c. 8, num. 72, et in concilio Trid., cit. sess. XXIII, De reform., cap. 1, num. 7; Garcias, De beneficiis, part. II, cap. 2, num. 139, referentes etiam ipsi sic declarasse sa-

cram congregationem Concilii, et sic alii passim.

(56.) Ex quibus manifeste patet, quod ad privationem parochi ob non residentiam, non est necessarium, quod prius procedatur per alias pœnas, nempe per censuras ecclesiasticas, ac sequestrationem et subtractionem fructuum, aliaque juris remedia; nam licet id de jure communi requiri videretur, cap. *Ex tuae devotionis* 11, De clericis non residentibus, cum similibus, tamen *Tridentinum*, cit. sess. xxiii *De reform.*, cap. 1, id relinquit arbitrio ordinarii, ibi: « Liberum esse vult ordinarii, » ut expresse etiam respondit sacr. congr. Concilii, adducta numero antecedenti. Et hoc modo Domini de Rota apud Manticam, dec. 66, num. 9, dixerunt intelligendum etiam esse idem concilium, sess. xxiv *De reformat.*, cap. 12, vers. *Præterea*. Quemadmodum per sacram congregationem concilii fuit declaratum, ut non afficiat episcopos, qui possunt procedere ad privationem ob non residentiam, tamen illa temporum intervalla non fuerint observata. Sic refert et tenet Barbosa, *De offic. et potest. parochi*, p. 1, cap. 8, n. 74, et ita docent Fagnan., in cit. cap. *Ex tuae devotionis*, num. 18; Garcias, loc. cit., n. 139; Flamin. Parisius, lib. I *De resignat. benefic.*, cap. 10, num. 61; Castropalao, tract. 3, *De benefic.*, disp. 5, punct. 3, num. 10; Reiffenstuel, lib. III *Decretal.*, tit. 4, num. 64; Barbosa, in concil. *Trident.*, cit. sess. xxiii, cap. 1, num. 74, et alii contra alios volentes procedendum esse contra parochos non residentes, primo per censuras, secundo per sequestrationem et subtractionem fructuum, et postea, si haec remedia non prosint, possit contra eos procedi per privationem, prout, dicunt ipsi, videtur declarasse sacram congregationem Concilii, die 6 Decembris 1563, dum asseruit, quod contra parochos tempore pestis non residentes, praemissio edicto seu monitione, sit procedendum, prout concilium

(6.) « Canonici et presbyteri ecclesie cathedralis debent precedere omnibus curatis parochialium ecclesiistarum in omnibus processionibus et functionibus. » Sacra congreg. Rituum, in Pisauren, 23 Maii 1603, et in Sutrina, 2 Augusti 1603, « etiam in priuis iporum curatorum ecclesiis, et procedit, licet curati colla et stola induti sint: » ead. sac. congr. Rit., in Ripana, 50 Julii 1606, et in Viterbien, 25 Jun. 1611. Apud Barbosam, *Summa Apostol. decision. V. Canonici, quoad locum et præcedentiam*, num. 25.

Lubet per extensum referre citat. Decretum in Viterbien, 25 Jun. 1611, in hæc verba:

« In sac. cong. expositum fuit, oriri differentias inter canonicos, et clerus cathedralis Viterbien. ex una, et ejusdem civitatis parochos ex alia partibus, dum simul ad funus aliquius defuncti associandum accedunt; prætentibus parochis stola, et cotta indutis præcedentiam in casu proposito super universum ecclesie cathedralis clerum et capitulum, archidiacono et archipresbytero duntaxat exceptis, et econtra non convenire existimantibus dignitatibus, et canonici ecclesie cathedralis, ut simplex parochus supra clerus et canonicos ecclesie cathedralis, qui simul cum archidiacono et ar-

mandat sess. xxiii, cap. 1, *De reform.* Sic refert Fagn., lib. III, decret. in cap. *Clericos* 17, De clericis non residentibus, num. 41 et seq. Qui tamen est contrariae opinionis, ut clare docet, in cit. cap. *Ex tuae devotionis* 11, De clericis non residentibus, num. 18, ubi dicit non obstare illam declarationem sacrae congregationis Concilii de die 6 Decembris 1563, quia ipsa loquitur de casu speciali, seu de parochis non residentibus tempore pestis, de quibus cum olim fuisse controversum inter theologos et canonistas, au eo tempore parochi personaliter residere tenerentur: noluit sacra congregatio statim contra absentes procedi posse per privationem beneficii, nisi prius aliæ pœnas per ordinem præmitterentur. Verum extra illud tempus generaliter consulta eadem sacra congregatione: « An sit ad arbitrium episcopi, qua via, et quo remedio uti voluerit contra non residentes, nempe, vel censuris, vel sequestratione et subtractione fructuum, vel privatione? » Respondit: « Ita esse. » Hactenus Fagnanus ibi.

(57.) Præcedentia inter ipsosmet parochos, curatos ecclesiistarum parochialium, sive sint sacerulares, sive regulares, datur secundum prærogativam suarum ecclesiistarum, et non secundum prærogativam regulæ. Sacra congreg. Rit., in Asten., 21 Mart. 1609, apud Barbosam, in *Summa Apostolicar. dec.*, ver. b. *Parochus quoad præcedentiam. De præced. in funer.* Vid. addit. in fin. h. art.

(58.) Parochus indutus superpelliceo in processionibus præcedit omnibus rectoribus et presbyteris. Sacr. cong. Rit., in *Firma Terræ Sanctæ Victoriae*, 31 Mart. 1618; apud Sellum, in *Selectis canonicis*, c. 59, n. 50; et Barbosa, l. c., n. 2.

(59.) Parochus in funeralibus non debet præcedere canonicis cathedralis, sed bene omnibus aliis presbyteris, qui non sunt de cathedrali. Sac. congr. Rit., in Viterb., 25 Junii 1611; apud Sellum, loc. cit., et Barbosam, loc. cit., num. 4 (6).

chipresbytero unum corpus constituant, locum obtineant. Quibus auditis, eadem sacra congreg. a decretis factis in similibus non esse recedendum censuit, nempe ut locus dignior in funeralibus semper relinquatur *capitulo et clero ecclesiae cathedralis*. Parochum vero defuncti, vel parochum ecclesie, ad quam corpus defuncti defertur, digniorem locum obtinere debere et procedere quibuscumque aliis presbyteris, non autem ecclesie cathedralis. In ecclesia vero, ubi corpus defuncti sepelitur, ad parochum ipsius ecclesiae pertinere officium facere, et expresse declaratum fuit in una Pisauren., sub die 20 Decembris 1603, et sic in civitate Viterbiæ servandum esse censuit, nisi alias immemorabilis consuetudo ad favorem parochorum legitime probetur, et ita declaravit die 25 Junii 1611. » Apud eund. Barbosam, *De canoniciis et dignitatibus*, cap. 18, num. 59 et seqq.

Au vero a parochio in associandi cadaver, interveniente capitulo cathedralis, stola deferri possit, respond. « quod in defunctione associatione, si capitulum cathedralis invitetur, ipsum solum, et non alia parochia defert crucem... neque stolam; non tantum ex eo, quia cathedralis dicitur parochia totius civitatis, et diocesis., sed quia minor judex,

(60. *Parochus, seu curatus, au. sacrista cathedralis, etiam quod sint amovibiles, quando intervenit capitulum dictæ cathedralis, debet præcedere proprio parocho defuncti. Sacra cong. Rituum, in Pisaurien., 22 Martii 1631; apud Barbosam, loc. cit., num. 7.*

(61. *Parochus amovibilis cathedralis in processionibus debet incedere cum capitulo dictæ cathedralis super priores, plebanos et curatos perpetuos beneficiatos. Sacr. congr. Rit., in Callien., 9 Aprilis; apud Barbos., loc. cit., num. 6.*

(62. *Præcedentia in funeralibus debetur in archipresbytero parocho ratione stolæ, et non archidiacono primæ dignitati. Sacr. congr. Rit., in Nullius, seu Trojana, 12 Martii 1612, et 4 Maii 1613, apud Jul. Lavorium Variarum lucubration., tom. I, tit. 2, cap. 3, n. 211; et Barbosam, loc. cit., verb. *Archidiaconus*, num. 13, et verb. *Archipresbyter*, num. 16.*

(63. *Canonici collegiatarum ecclesiarum supra parochum semper, et ubique competit præcedentia, etiam in associandis funeribus defunctorum propriæ ipsius parochiæ. Jus tamen faciendi officium circa corpus defuncti ad parochum in sua parochiali ecclesia spectat. Sic plures decrevit sacr. congr. Rit., et signanter, in Sutrina, 30 Augusti 1602; et 2 Augusti 1603; et in Meliten., 18 Novemb. 1606; et in alia Ostien. Terræ Corri, 9 Maii 1617; et in alia Prænestina Cavarum, 14 Augusti 1618; et sacr. cong. Concil., in Derthonen., in causa oppidi Novarum, 3 Decembr. 1718, ad 10 dub. Et expresse, quod canonici hujusmodi præcedere debent omnibus rectoribus, curatis, plebanis ac presbyteris ecclesiarum parochialium in publicis processionibus, et functionibus etiam synodalibus, censuit eadem sacr. congr., in Verul., 11 Decembr. 1613, et in Senogallien., 23 Martii 1619, 5 Aprilis 1620. Etiam si ante erectionem in collegiatam misit incedent cum dictis rectoribus, ut declaravit eadem sacr. congr., in Syracusana, 20 Decembri 1601, vel inferiores ecclesiæ essent antiquiores, et fuissent in quasi possessione præcedendi ante erectionem. Ead. sacr. cong., in Ilerden. præminentiarum, 26 Jun. 1602, ubi dicitur hoc procedere, etiam si in erectione adsit clausula: « sine præjudicio aliquius. »*

(64. *Nec obstant contrarie declarationes ejusdem sacre congregationis, quæ ab aliquibus adducuntur, et signanter in una S. Angeli Saxiferrati, 24 Oct. 1609; in Eugubina, 15 Jul. 1614, et in alia Prænestina Ca-*

seu sacerdos non exercet officium, et jurisdictionem præsente majore, nisi major assential...

« *Verum cum stola concedatur parochis non tantum in signum jurisdictionis, sed ut discernantur ab aliis presbyteris, sed etiam in signum parochialis dignitatis, quo etiam in aliena jurisdictione licet uti... non autem ad denotandam superioritatem; ideo posset concedi sine præjudicio, ut illam parochi delerre possent præsente capitulo, ne evaderentur incedere uti simplices clerici... » Sic Baruffaldus, ad *Rituale Roman.*, tit. 36, n. 41, 42,*

*varum, 13 Jul. 1619, ubi dicitur suisse declaratum, quod parochus debeat præcedere canonici collegiatae ecclesiæ in associandis funeribus defunctorum propriæ ecclesiæ. Quibus concordare videtur *Rituale Rom.*, tit. De exequiis, pag. 150, ubi parochus in omniibus funeribus præcedit incedendo ante feretrum.*

(65. *Non obstant, inquam, quia omnes ipsas, quas adducit Barb., De offic. et potest. parochi, part. I, c. 9, num. 8, solvit infra sub num. 11, præcisis his verbis: « Ad illam S. Angeli terræ Saxiferrati, in qua videtur declaratum, illum presbyterum, seu curatum, aut priorem, qui desert stolam, et ad ejus ecclesiam funus defertur aliis omnibus præcedere debere, et sic etiam canonici ecclesiæ collegiatae; potest responderi, non loqui de præcedentia, quando funus defertur ad ecclesiam ejus, qui stolam desert, sed quando ab eo filiosficum in sua ecclesia, in qua præcedentiam habere debet. Ad illam vero Eugubinam respondetur habere locum inter curatum cathedralis, et curatum S. Petri monachorum Olivetanorum, non autem inter capitulum collegiatarum. Ad Rituale Romanum respondetur, habere locum inter presbyteros ejusdem ordinis, et alias prærogativam non habentes, cuiusmodi non sunt canonici collegiatarum Ecclesiarum in quibus terminis loquitur etiam Stephan. Gratian, Discept. Forens., tom. II, c. 298, num. 83 et tom. III, c. 492. Et dico parochium debere præcedere ratione officii, quando est inter pares, non autem quando est inter maiores. Item quo, dum incedit per viam, non videtur exercere officium, sed sociare una cum aliis. » Hactenus Barb., loc. cit., num. 11. Et sic pluribus adductis tenet Paniwoll., dec. 1, adnot. 9, a num. 14 ad. 20, ubi multa habet ad rem. Iuxto canonici collegiatae debent præcedere etiam parocho ecclesiæ matricis, ut patet ex sequentibus ejusdem sac. Rituum congregation. allatis a Pignatell., tom. VI, cons. 84, sub num. 2 ibi :*

1. « *An parochus et clerici parochiali ecclesiæ matrici addicti sint præferendi capitulo et canonici et collegiatae?*

2. « *An parochus, uti protonotarius, possit uti almutia?*

3. « *An parochus protonotarius Apostolicus possit uti habitu prælatitio in processione et functionibus ecclesiasticis?*

4. « *An capitulum, quamvis non invitatum, interesse possit generalibus processioniibus?*

5. « *An parochus matricis ecclesiæ possit ad suum libitum inchoare generales proces-*

45, 46. Et S. cong. in allat. Decret. jam supponebat de facto parochos in funeribus, et aliis process. cum stola incedere.

Iuxto, ut docet Ventriglia: « Parochus non debet prohiberi intervenire luneri cum stola et cruce, etiam quod in illo intervenient capitulum ecclesiæ cathedralis, dummodo tamen omnis præcedentia detur ipsi capitulo. » Prax. for. eccles., tom. II, adnot. 31, n. 41. Vide v. CRUX, et v. STOLA. (Editores Casinienses).

siones, non exspectalis canoniceis collegiate; vel potius eligenda sit conveniens hora?

6. « An decreta alias per dict. sac. congreg. emanata, quod capitulum collegiate in omnibus sit præferendam archipresbytero matricis ecclesiæ, quamvis archipresbyteralis ecclesia sit unica parochialis, et collegiate animarum cura penitus caret; et cum capitulum invitatum fuerit ad levanda funera, debeant omnes tam sacerdotes quam regulares convenire in ecclesiam collegiam, ut sub unica cruce capituli incedant; debent servari etiam in processionibus generalibus, in quibus inceditur etiam sub cruce parochiali, et nullum afferri potest præjudicium juribus parochialibus et parochio; et quis debet facere functiones benedicendi campis, et maledicendi animalia, et a quo debet præscribi, et intimari hora hujusmodi processionum?

7. « An archipresbyter in propria parochia assistens tam in vespere et missis decantatis, quam in concionibus uti possit habitu protonotarii?

8. « An dum capitulum fuerit invitatum ad funus, et illud renuat parochus levare, possit idem capitulum ab hereditibus requisitum illud levare, prævia tamen protestatione parochio facienda?

9. « An capitulum conegiatæ, dum non habet jus funerandi, et corpus est sepelendum in ejus Ecclesiæ ex electione defuncti, possit erigere crucem intra limites parochiæ, cuius jurisdictio, et territorium spectat ad archipresbyterium?

10. « An officium faciendum in ecclesia archipresbyterali circa funus ad eamdem delatum pro sepultura spectet ad archipresbyterum; et capitulum postquam illud associavit ad portam ecclesiæ, teneatur recedere?

11. « An officium faciendum in collegiata circa funus ad eamdem delatum pro sepultura spectet ad parochum, vel potius ad dignitatem collegiale?

¶ Sacra Rituum congreg., anno 1666, mense Augusti respondit:

Ad 1. « Capitulum, et canonicos parochio matricis ecclesiæ in omnibus esse præfendos.

Ad 2. « Non posse.

Ad 3. « Non posse uti habitu prælatilio in processionibus ecclesiasticis.

Ad 4. « Non soluta posse, sed etiam esse laudandum.

Ad 5. « Non posse, sed spectare ad collegiam; et indicenda est hora conveniens.

Ad 6. « Affirmative; et functiones benedicendi spectare ad parochum, et hora debet præscribi, et intimari a prima dignitate collegiale.

Ad 7. « Posse.

Ad 8. « Posse, requisito, et exspectatio parochio, et renuente venire.

Ad 9. « Posse.

Ad 10. « Spectare ad archipresbyterum; capitulum vero posse exspectare vel receivedere.

Ad 11. « Spectare ad dignitatem uti in propria ecclesia. »

(66. Parochus locum habet in funeribus a canoniceis sine propria cruce, et sine consessu capituli incedentibus. S. cong. Rit., 20 Nov. 1603; apud Gavant., verb. *Præcedentia*, in addit., num. 10.

(67. Vicarius foraneus sedet primus in illis, quas ipse facit congregationibus. S. cong. Rit., 20 Decemb. 1603; apud Gavant., in *Manual.*, verb. *Vicarius foraneus*, num. 6.

(68. Vicarius foraneus nullam habet præcedentiam super alios ipso antiquiores in clero, ratione hujus officii. Sacra cong. Rit., 30 Junii 1620; apud Gavant., verb. *Vicarius foraneus*, num. 2.

(69. Parochus tanquam caput ecclesiæ parochialis thurificandus est ante Dominum loci. Sacra Rituum congregat., in *Turritanaq.*, 14 Februarii 1672; apud Barbosam, in *Sunnaq Apostolicar. decision.*, verb. *Parochus, quoad præcedentiam*, num. 8.

(70. Parochi tenentur per se ipsos vel alios idoneos; si legitime impediti fuerint, diebus saltem Dominicis et festis solemnibus plebes sibi commissas pro sua, et earum capacitate pascere prædicatione verbi. Sic expresse concilium Tridentinum, sess. V, *De reform.*, c. 2, ibi: « Archipresbyteri quoque, plebani, et quicunque parochiales, vel alias curam animorum habentes ecclesiæ quocunque modo obtinent per se, vel alios idoneos, si legitime impediti fuerint, diebus saltem Dominicis, et festis solemnibus plebes sibi commissas pro sua et earum capacitate pascant salutaribus verbis, docendo, quæ scire omnibus necessarium est ad salutem, annuntiando cum brevitate et facilitate sermonis vitia, quæ eos declinare, et virtutes quas sectari oporteat, ut pueram æternam evadere, et coelestem gloriam consequi valeant. Id vero, si quis eorum præstare negligat etiamsi ab episcopi jurisdictione quavis ratione exemptum se esse prætenderet, etiamsi ecclesiæ quovis modo exemptæ dicerentur, aut alicui monasterio etiam extra diocesim existenti forsitan annexæ, vel unitæ, modo re ipsa in diocesi sint, provida pastoralis episcoporum sollicitudo non desit; ne illud impleatur. Parvuli petierunt panem et non erat qui frangeret eis. (Thren. IV, 4.) Itaque ubi ab episcopo moniti trium mensium spatio muneri suo defuerint, per censuras ecclesiasticas, seu alias ad ipsius episcopi arbitrium cogantur, ita ut etiandi ei sic expedire visum fuerit, ex beneficiorum fructibus alteri, qui id præstet, honesta aliqua merces persolvatur, donec principalis ipse resipiscens officium suum implete. » Et idem repetit sess. XII, *De sacrific. miss.*, c. 8, his verbis: « Quamobrem retento ubique cujusque ecclesiæ antiquo, et a sacra Romana Ecclesia omnium Ecclesiæ matre, et magistra probato ritu, ne oves Christi esuriant neve parvuli panem petant, et non sit, qui frangat eis, mandat sancta synodus pastoribus, et singulis curam animarum gerentibus, ut frequenter inter missarum celebrationem;

vel per se, vel per alios ex iis, quae in missa leguntur, aliquid exponant, atque inter cetera sanctissimi hujus sacrificii mysterium aliquod declarant, diebus praesertim Dominicis et festis. » Atque id ipsum in parte replicavit sess. **xxiii.**, *De reform.*, cap. 1, in haec verba : « Cum præcepto divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, pro his sacrificium offerre, verbique divini prædicatione, sacramentorum administratione, et honorum omnium operum exemplo passere, pauperum aliorumque miserabilium personarum curam paternam gerere, et in cetera munia pastoralia incumbere, » etc. Et licet ibi loquatur de episcopis, inferius tamen intelligit omnia etiam de curam.

(71). Parochi, qui raro, aut nunquam concionem habeant ad populum, peccant mortaliter, etiam præcisa gravi populi necessitate; et si populus graviter indiget prædicatione, peccant toties contra divinum præceptum, quoties populus graviter indiget ipsa prædicatione; cum ex Dei præcepto teneantur oves suas verbi divini prædicatione pascere, ut expresse habet *Tridentinum*, sess. **xxiii.**, *De reform.*, c. 1, per verba numero antecedenti adducta, ibi : « Cum præcepto divino mandatum sit, » etc. Barbosa, *De offic. et potest. parochi*, part. I, c. 14, n. 8, et alii passim. (72). Hinc graviter peccant parochi, si tribus mensibus totius anni discontinuis, per se vel per alios non concionentur, cum sit materia gravis; conc. enim *Trid.*, sess. v; *De reform.*, c. 2, per verba adducta supra sub n. 69 decernit, parochos, si ab episcopo moniti trium mensium spatio muneri suo defuerint, cogendos esse per censuras, et alias poenias. Unde concilium supponit saltem trium mensium spatium esse notabile, et gravem culpam, cum ecclesiasticæ censuræ imponi non soleant, nisi graviter peccantibus (7). Barbosa, loc. cit., sub n. 8; et apud Bonacina, Trullench, et alii.

(73). Nec parochi officio suo satisfaciunt quoad Deum prædicationes totius anni aliis committentes; Barbosa, loc. cit., n. 9, cum pluribus aliis ibi adductis. Vide supra, n. 18 et 19.

(74). Quamvis in una Bituntina, die 2 Maii 1629, sacra congreg. Concilii de mandato Urbani VIII, statuerit, quod dum prædicat episcopus, silere debeant alii concionatores, illisque possit præcipere, ut eo tempore a prædicatione se abstineant; (75). possunt tamen parochi sermonem babere

(7) In editionibus Romanis haec not. bis verbis subjecta legitur : « Ecclesiasticæ censuræ non semper inducunt peccatum mortale, et viceversa mortale peccatum non semper censuris, aliisve poenias ecclesiasticis coercetur. » Ceterum ex gravitate poeniarum, quæ constitutæ sunt in parochos, qui trium mensium spatio Dei verbum populo eorum curæ credito non aunnuntiant, illos graviter peccare Lucius noster recte intulit. Nam Ecclesia tam severe in eisdem animadvertendum esse non statuisset, si illa omissione levius esset, ut cuilibet rem ipsam consideranti patet.

inter missarum solemnia per se ipsos, eliam quando episcopus ipse prædicat. Sic censuit ead. sac. cong. Concilii, in *Terulen.*, 11 Junii 1631, ubi subdit id non intelligi respectu parochorum in ecclesia parochiali. Ita apud Barb., *De offic. et potest. parochi*, p. I, c. 14, n. 3.

(76). Parochi, si per se velint munus prædicationis obire, non debent impediri. Sac. congreg. Conc., ad c. 2, sess. v, *De reformat.*, in haec verba : « Si curatores animarum per se velint munus prædicationis obire, non debent impediri. » Sic resert Barbosa, loc. cit., n. 5. Imo tempore Quadragesimæ possunt de mane in suis ecclesiis prædicare, non obstante consuetudine, quod in sola matrice, vel alia concionetur. Sacra congregat. Concilii, in *Florentina juris prædi-candi*, 26 Januar. 1697, apud Monacell., tom. I, tit. 10, form. 18, n. 4.

(77). Parochi per se ipsum concionanti minime licet prætextu cujuscunque paupertatis prætendere sibi præstari eleemosynam solitam dari prædictoribus ab universitate electis. Sacra congr. Concilii, in *Vestana*, 10 Martii 1621; apud Sellum, in *Select. canon.*, cap. 23, num. 18; et apud Barbosam, loc. cit., num. 7; et in *Summa Apostolic. decision.*, verb. *Parochus, quoad prædicationem*, n. 3, et in *Trid.*, sess. v, *De reform.*, c. 2, n. 15.

(78). Parochi prohibentur in suis ecclesiis admittere concionatores ab ordinario non approbatos, etiam si prædicare vellet aliquis episcopus. Et ita jam hodie nullus etiam a parochio invitatus prædicare poterit sine licentia episcopi, ut declarasse Clementem VIII, referunt Zip., in *Analytica postremi juris eccles. enarrat.*, lib. III, tit. *De parochis*, n. 3; Berti Lucens., in *Praxi crim. regular.*, cap. 34, *De visitat. eccles. parochial.*, num. 1, verb. *Regulares*; Barbosa, *De offic. et potest. parochi*, p. I, cap. 14, n. 8, in *Trid.*, sess. xxiv, n. 7.

(79). Possunt tamen parochi dare licentiam alicui viro docto et noto, etiam regulari, ut bis vel ter concionetur in suis ecclesiis, sine episcopi (8) approbatione Navar., in *Manual.*, cap. 25, num. 141; Ugolin, *De officio episcopi*, cap. 42, § 1, num. 3; Hieronym. Rodriq., in *Compendio qua-stion. Regular.*, resol. 112, num. 4; Berti Lucens., loc. cit.; Barbosa, *De offic. et potest. parochi*, loc. cit., n. 8, et in *Trid.*, loc. cit., n. 9, et alii. (80). Et a fortiori possunt, imo debent parochi concedere approbatis ab ordinario licentiam prædicandi in suis

(8) Cum in provincialibus, diocesanisque synodis ex concilio Tridentino, ac Romanorum Pontificum constitutionibus cautum sit, ne cui verbum Dei prædicare liceat, cui episcopus prædicandi potestatem non fecerit, sed parochio non est, ulli, sine episcopi approbatione, in sua ecclesia concionandi licentiam dare. Hinc Giraldi ad Barbosam, loc. cit. *De offic. et potest. parochi*. « Attesta declaratione Clement. VIII, sive prædictor vir parochio notus, sive semel, vel bis prædicare velit, nunquam ei necabit sine licentia episcopi. »

parochii. Sic decisum fuisse a sacra congreg. Concilii referunt Galet., in *Margarita casuum conscientiae*, verb. *Parochus* 3; et Barbosa, in *Trident.*, sess. xxiv, *De reformat.*, c. 4, n. 8.

(81). Parochi non naturales Indianorum, sive seculares, sive regulares sint, tenentur omnino habere apud se capellatum natalibus, et origine Indum, pro confessionibus audiendis, et diebus festis hortationibus ad populum lingua vernacula habendis, ne tali auxilio destituti, in ea, qua initiati sunt orthodoxa fide lauguant, ac paulatim deficiant, iisque pro sustentatione, et labore, ubi populus ipse id sponte non praestiterit, congruum suppeditent stipendum. Clemens IX, constit. 38, incip. *In excelso*.

(82). Parochi in concionibus caveant ab allegatione, doctorum et auctorum modernorum, praesertim viventium. Congreg. S. Officii, 27 Octobris 1649, apud Pittonum, *Const. et decis. ad parochos spectantes*, n. 559.

(83). Parochi utantur specialiter in concionibus catechismo Romano, maximasque utiles, et auditorum capacitatibus adaequatas, simpliciter et clare explicent, ut populus libenter audiat, frequenter concurrat et frucluose discedat. Clemens XI, die 16 Martii 1703, in littera circulari *ad Quintum*.

(84). Parochi an, et quando teneantur alimenta praestare praedicatoribus? Vide verb. *Aumenta*, a n. 114 ad 116.

(85). Attendum est sequens decretum scr. congreg. *super disciplina Regulari*, quo officium prioratus conventus S. Marcelli de Urbe ord. Serv. B. M. V. declaratur incompatible cum cura animarum ejusdem ecclesie; hincque statutum, duo praedicta munia, tanquam incompatibilia in omnibus conventibus cuiuscunque ordinis, societatis, et Instituti seorsim, distinctisque personis fore demandanda.

Mature discussa in sacra congregatione *super disciplina Regulari*, habita sub die 28 Maii currentis anni 1715, causa incompatibilitatis prioratus conventus S. Marcelli de Urbe ord. Serv. B. M. V. et curae animarum ejusdem ecclesie, unitim in persona P. Hieronymi Allegri, BE. PP. auditis partibus unanimiter censuerunt, praedicta duo munia esse inter se incompatibilia, et insuper nominationem praefati P. Allegri in priorem dicti conventus esse nullam. Mandantes insimul, sanctissimo Domino N. approbante, ut enuntiata duo officia seorsim provideantur in omnibus et singulis conventibus cuiuscunque ordinis, societa-

(9) Contrarium tamen ex declaratione, ut ait scr. congreg. Episcop. tenet Paxiord. lib. x, tit. 40, num. 53, apud Leuren, *For benef.*, part. i, quest, 385, ubi utitur etiam ad hoc probandum auctoritate Zerol., in *Praz.*, part. i, verb. *Prisatio*; Boure: *De onere et oblig. beneficiat.*, part. v, num. 2. Iuxo ubi parochus non est populo, vel plebi acceptus, nec sui spes reconciliationis inter parochum et populum,

tis, aut Instituti, quibus cura animarum incumbit, aut incumbere contigerit. Et ita perpetuo, et inviolabiliter observetur, sub potestis arbitrio ejusdem Sac. congregationis.

« I. R. Card. imperialis praefectus.
F. DE VICO, secretarius. »

(86). * Parochus ad residentiam materialem, et formalem obstringitur tempore pestis (ut supra traditum n. 29) etiam cum periculo mortis contrahendi, ut ex rescriptis sacr. congreg. a Gregorio XIII, approbatis. Idque verum est: licet sacerdotem idoneum provideat, ut se absente ejus vicibus fungatur. Bened. XIV, *De synodo diocesis*, l. xiii, cap. 19, § 2, nov. edit

(87). Fas est equidem parochio propter inimicitias, et persecutions a residentia recedere ex cap. *Ad supplicationem*, De rescript., quia tunc periculum inimicitarum soli parochio imminet; quare potest aliuin sacerdotem substituere, qui sine suo periculo ejus munus adimplat (9). At in peste omnibus aequo periculum imminet, ideoque convenientius est, ut id discriminis subeat a parochio, quam ab alio sacerdote. Ibid. Quae de parochio dicta hic sunt, valent etiam pro episcopo.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Complectitur hic articulus residentiam, et praecedentiam parochi, tum praedicationem ejusdem.

(88). Quod concernit residentiam, parochum debere habilitate in sedibus parochialibus, praeter allegatos ab auctore, n. 16, firmavit Rot., in Tarragonen. *Juris residendi*, 16 Martii 1734, § 3, coram bon. mem. Harrach, nec recipi potest opinio doctorum ab auctore, n. 17 allegatorum tenentium posse parochum domo parochiali deserta; in domo propria, vel paterna, vel conjunctorum habitare, si ex ea possit suo muneri satisfacere, ut rescripsit sacra congregatio Concilii interpres in *Pontis Curvi Residentiae*, 20 Decembris 1755. Dubium enim ita erat conceptum: « An abbati curato Lucernari liceat habitare in domo paterna sita in regione Civita? » Et licet probatum fuerit, potuisse ex ea parochum onus suum implere, fuit tamen negativè rescriptum.

(89). Quid; si in districtu parochiae sit ecclesia aliqua filialis, in qua sacramenta administrantur, in eaque velit parochus habitare, deserta domo parochiali? Nec posse sensit Rot., in dicta Tarragonen. *Juris residendi*, § 7 et seq., et 11, et quidem etiam prope ecclesiam illam filialem habitet major pars parochianorum.

tunc sponte renuntians parochus admitti debet ad renuntiationem parochiae, etsi renuntiare recusat, cogi debet ad renuntiandum, sed tamen ad aliam transferri debet ecclesiam, vel alio modo pro ecclesia compensari. Paris., lib. v, q. 3, n. 123, aliquae plures apud Leuren, *For. benef.*, part. iii, q. 405, n. 6. — Nullam contrariet: inter doctrin., sub n. 87, et præs. not. videmus (Edit. Cas.)

(90). Neque potest episcopus potestalem facere parocho extra domum parochiale habitudi, nisi ad breue tempus, et quidem duummodo haec altera domus sit proxima domui parochiali, ut firmavit idem sacrum tribunal in dicta *Tarraconen*. *Juris residendi*, § 8 et 9. (91). Idque procedit, etiamsi pro aeris intemperie nequeat parochus in parochiali domo habitare; nam nec concurrente hac, vel alia causa, potest episcopus licentiam parocho dare extra domum parochiale in perpetuum habitandi. *Confer.* Rot., in dict. *Tarraconen*. *Juris residendi*, § 11.

(92). Quod vero attinet ad praecedentiam, parochus, exceptis his, quae sunt sui officii nullam regulariter praecedentiam, et praeminentiam habet, atque hinc est, quod parochus in choro locum altiore et ornatiorem habere nequit, quam ceteri presbyteri inibi assistentes; Rota, in *Pampilonen. manuentionis*, 10 Maii 1707, coram bon. mem. Casarello, ubi quod nec in sede, sed in scaano sedere debet, si ceteri in scannis sedeant.

(93). Huc etiam pertinet, quod ait Rota, in *Alexaner.*, 28 Aprilis 1747, § 11, coram reverendissima Cortada. « Nihilominus (sunt ejus verba) aequum haud erit, rectorem eo usque praeeminere supra presbyteros, ut, seclusis diebus festis solemnioribus, non permittatur coelui presbyterorum, absente parocho, inchoare per ipsorum hebdomadarium sacram psalmodiam, et celebracionem missae postquam tinnierit signum aeris campani, et congruum subinde effluxerit tempus; nam moderatio chori non habentis verum cum dignitate praelatum, ordinem mutuatur, et regulam a capitularibus, per organum hebdomadarii, sive alterius de gremio, prout fert consuetudo cujusque ecclesie. »

De praedicatione, adi Van-Espen., *Jur. eccl. univers.*, part. I, tit. 3, cap. 4, et plur. seq., ibique per tot.

RESPONSIO AUCTORIS ROMANIS ADDITORIBUS.

(94). Quoad residentiam, cui obligatur parochus, sententia mea, a qua non recedo, fuit a me tradita, n. 16, immediate antecedenti, ubi inter alia adduco ad id duo decreta sacr. congr. Concil. Opinio autem doctorum, n. 17, allegatorum adducitur a me ad eruditioinem, et pro iis locis, in quibus ex immemorabili consuetudine, quae est optima legum interpres. L. Si de *interpretatione* 37, ff. *De legibus*, c. *Cum dilectus* 8, De consuetudine, parochi, reliqua domo parochiali, nullo contradicente, pacifice resident in domo propria, vel paterna, vel conjunctorum, et aequa commode ex ea omnimode manus suum adimplent, ut pluri adhuc in dies videatur, ut notum est, tacentibus, seu consentientibus, aut tolerantibus ordinariis, sine ullo detimento et clamore parochianorum. Eo vel maxime, quod allatum decretum in *Pontis Curvi Residentiae*, 23 Decemb. 1755, loquitur in casu, etc., ibi: « An abbati curato lucernari licet habitare in domo paterna sita in re-

gione Civita, in casu, etc. *Negative*. In quo casu concurrerant circumstantiae alibi non concurrentes, ut patet in expositione casus eminentissimi Furielli tunc S. C. secretarii, ubi inter alia sic exponit. Auditus episcopus, respondit (contra adversum assertum) limites esse parochiae, neque defecturam domum parochiale, si eam lucernarius non alienasset nec illam cogeretur habitare, eamque ampliorem, et commodiorem facile a parocho reddi potuisse uberibus parochiae redditibus, ni magno parochianorum detrimento maluisset in propria domo habitare, ex qua praesto esse nequit nocturno praesertim tempore parochianis suis, tum ob loci distantiam, tum ob difficultatem viorum. » Resolutio autem S. C. cum clausula in *casu de quo agitur*, non potest allegari pro aliis causis, in quibus ipsae circumstantiae non concurrunt; ut recte doctissimus Pitonius tradit p. IV, disc. 109, n. 8, sic expresse dicens, ut in punto advertit Monacel., in *Form. for. ecclesiast.*, p. II, in epistola ad lectorem; ibi: « Quoties enim S. C. judicat suum decretum adaptari non posse, nec debere, nisi casui proposito, solet describere *negative* seu *affirmative in casu*, » etc. Haec, inquam, sunt illa decreta, quae allegari non possunt ad decisionem causarum, nisi concurrent ipsae circumstantiae, quae referebantur in casu particulari proposito, nam decisio casus circumstantiati non est universalis, sed particularis in concreto illarum circumstantiarum, in quibus emanavit; card. de Luca, in *Adnotat. ad conc.*, discurs. 1, num. 11; Pignatello, consultat. 1, n. 18, tom. I, et *Ego scripti* disceptat. eccl. 50, num. 19 et dixit Rota, in *Romana pensionis*, 15 Martii 1694, § Non potest curam eminentissimo Priolo. Sic expresse eruditissimus Franciscus Maria Pitonius, dict. part. IV, disceptat. 102, num. 8.

APPENDIX EDITORUM CASINENSIVM

(Ad num. 37 h. art.)

In materia praecedentiae paroch.

« Quoad praecedentiam unius parochi, in cuius Ecclesia quis est mortuus, respectu alterius parochiae ecclesiae, ad quam defunctus sepeliendus effertur, exstat optima dispositio inter acta Ecclesiae Mediolanensis, p. II, Tit. *De funere dusendo*, vers. *Cum eas parochia*, pag. 286, ubi sic legitur: « Cum ex parochia, cui secularis sacerdos presit, mortuus effertur, ut in parochiali ecclesia sepeliatur, cui regularis sit praefectus, vel econtra, tune utriusque parochi superpelliceo, et stola induiti pares progressantur, reliqui vero regulares eum levant, quem in generalibus precessibus tenere consueverunt, non obstante quacunque consuetudine vel actione, quam inter se fecerant. » Idem vidi Romae servari, ubi quoque praecedentia datur parocho illius Ecclesiae, ad quam defunctus desertur. » Sic in terminis Barbosa, *De officio et potestate parochi*, part. I, cap. 9, num. 8. Sed vide tert. Append. post. 4, art. V. Parochus, ubi plura sita.

ARTICULUS III.

Parochus quoad ea, quae concernunt missam, sacramenta, funeralia.

SUMMARIUM.

1. Parochus diebus festis missam celebrare debet in propria ecclesia, et non in alia, quacunque conueniude in contrarium non obstante. — 2. Parochio concedere potest episcopus ob defectum sacerdotum, ut diebus festis, urgente necessitate, his celebret. — 3. Regulares possunt in suis ecclesiis missas celebrare eodem tempore, quo parochi celebrant in suis. — 4. Regulares possunt pulsare campanas ad missam, antequam pulsetur campana majoris ecclesie, præterquam in die Sabbathi sancti. — 5. Imo possunt regulares etiam celebrare missas priusquam parochi celebrent. — 6. Nec episodi possunt illi prohibere, ne campanas pulsent, et missas celebrent in suis ecclesiis, ante pulsationem campanae, et celebrationem missæ in ecclesia parochiali. — 7. Potest tamen episcopus decreto synodali statuere, ut diebus festis de præcepto missæ celebrari non debeant in oratoriis, et ecclesiis ruralibus, nisi celebrata missa in ecclesia parochiali. — 8. Maxime si oratoria et ecclesiae rurales parum distent a parochiali ecclesia, quia alias adest Jecre-tum sac. cong. quo et parochus non potest prohibere, ut abeque ejus licentia celebretur in capella ruri ædificata per laicum, antequam celebretur in parochiali, et matrice. — 9. Servari debet decre-tum, ne in oratoriis confraternitatum celebretur in festis ante parochiam, dummodo parochus celebret hora competenti. — 10. Parochorum de consen-tibilibus est regularibus celebrare in eorum ecclesiis parochialibus, absque ordinarii loci licentia. — 11. Parochus non tenetur subministrare capellanis, seu presbyteris in suis ecclesiis parochialibus celebrare voluntibus paramenta, et alia necessaria; nec ad id possunt per episcopos cogi, sed tantum bortari. — 12. Parochi an, et quando teneantur applicare sa-crificium missæ pro suis parochianis? remissive. — 13. Sacraimenta administrare non licet parochio ca-thedralis in alia parochia. — 14. Neque etiam licet parochio cathedralis ministrare sacramenta infirmis canoniciis ejusdem cathedralis, sed hoc spectat ad parochum domicilii. — 15. Ad parochum spectat ministrare sacramenta famulis, et famulabus inser-vientibus monasteriis monialium, quamvis exempla-ram, non autem ad confessarium eaminiidem monialium. — 16. Non debet ordinarius sine causa valde gravi, et relevanti auferre a propriis curatis cele-brationem baptismorum, et matrimoniorum; eaque ipse ministrare, vel aliis delegare. — 17. Parochi non possunt accipere aliquid etiam a sponte danti-bus pro administratione sacramentorum; possunt laudes accipere, quod sponte pro eleemosyna offer-tur. — 18. Unde parochus nihil petere debet pro administratione baptismi, nec antea investigare, quid sibi donare velint. — 19. Item parochus nihil potest percipere pro matrimonio contrahendo. — 20. Item parochus pro publicationibus matrimonio-rum et ordinum nihil exigere potest; pro fide vero decimam partem unius scoti; nec potest parochus cogere parochianos, ut deferant pro matrimonio contrahendo solita munuscula. — 21. Parochus potest simplici sacerdoti licentiam concedere ad ministrandi sacramenta in sua parochia, excepta po-nitentia. — 22. Curati regulares tenentur adesse benedictioni fontis baptismalis in Sabbato sancto, si alii teneantur. — 23. Curatus regularis debet iuxta solitum accedere ad assistendum in matrice benedictioni fontis, indeque aquam accipere, projecta in sacraarium ea, quam ipse contra solitum benedixerat. — 24. Parochus nequit approbare confessarios non approbatos ab ordinario ad audiendas co..fessiones suorum parochianorum. — 25. Imo

- parochus ne quidem potest sibi in confessarium eligere simplicem sacerdotem non approbatum ab ordinario. — 26. Parochus potest omnia parochia-norum confessiores audire, etiam in aliena diocesi, sine approbatione episcopi illius dioc. — 27. Pro hac conclusione facit resolutio S. congregat. Conc. Vid. addit. In fin. h. art. — 28. Parochus, dimiso beneficio parochiali, non potest absque nova appro-batione confessiones audire. — 29. Parochus ex obligacione justitiae tenetur ministrare sacramenta suis parochianis tempore gravis necessitatibus, etiam cum certo periculo vita sue. — 30. Principes, et magistratus non possunt impedire parochos et sa-cerdoles ministrare sacramenta tempore pestis. Pe-tent tamen parochos, et alios ministrantes infec-tis prohibere a sanorum commercio. — 31. Imo potest episcopus tempore pestis præcipere parochis, etiam cum mortis periculo, ne a sua parochia dis-rendant, et quod necessaria sacramenta petentibus ad-ministrarent. — 32. Parochio ministrantem viaticum etiam prætextu invaleitudinis, neque de morte, neque de die permitti debet pilleolus. — 33. Parochum deloces cogentes ad assistendum matrimonii ex-communicantur ipso facto in septima synodo pro-vinciali Mediolanensi, et in decima synodo diocesana. Beneventana. — 34. Alia de parochi quoad sacramentum matrimonii, remissive. — 35. Parochus violenter rapiens, et spolians funus, antequam veniat ad manus eorum, quibus dobetur, perdit jus, quod habet, et quartam canoniam, teneturque re-stituere cum corpore quidquid accepit. — 36. Oc-casione funeralis cadaverum alterius diocesis, aut parochia in ecclesiis regularium, potest proprius parochus defuncti ad effectum deferendi pro-cessionaliter cadavera ad dictas ecclesias, libere transire per quacunque dioceses, et parochias stola, et cruce elevata, etiam irrequisitione earumdem parochis. — 37. Parochus occasione transitus eam per parochiam cadaveris alterius parochie, et diocesis nequit pretendere aliquam partem cere, aut pecuniarum pro quarta funerali, aut alio titulo ab heredibus defuncti. — 38. Parochus consequi nequit, neque pretendere ab heredibus defuncti, qui sepelitur in Ecclesiis regularium, duplice quar-tain, seu aliquam portionem majorem solito. — 39. Hæredes defuncti in associando cadavere tam ad ecclesiam parochiale, quam ad aliam ecclesiam, possunt vocare numerum regularium, quam sint sacerdotes sæculares. — 40. Adducitur ad id deer. Innoc. XI, nec non resolutio sacre congregat. Episcoporum et Regularium. — 41. Hæredes defunctorum pro illis ad sepulturam associandis nu-merum cere sibi benevism, quolibet contrario prætextu per parochum adducto non obstante, sub-ministrare valent. — 42. Hæredes defunctorum pos-sunt vocare numerum religiosorum sibi benevism in deferendis cadaveribus ad ecclesias. — 43. Et tunc destinatos clericos ab eis, et non alios vocare debebit parochus. — 44. Si vero dicti hæredes nullos destinaverunt, tunc, et eu casu jus advocandi alios sacerdos pro obeundis funeribus parochio competet. — 45. Parochus potest ad libitum vocare ad funus clericos, quos voluerit, nec cogitur vocare viciniores, nisi aliter disponant hæredes. — 46. Parochi contra voluntatem hæredum defunctorum nequeunt impetrare regulares, aliosque clericos vo-catos, ne veniant ad funus. — 47. Parochi non pos-sunt cogere hæredes, seu executores testame-narios, ut pro defunctis, qui tumulantur in ecclesiis regularium, in ecclesiis etiam parochialibus cele-brari facient officia, novenalia et anniversaria, prout celebrantur in ecclesiis regularium, in quibus ca-davera sepeluntur. — 48. Parochi licentia, seu interventus requiritur ad hoc, ut regulares possint defunctorum cadavera in ejis parochia levare, nisi ipse requisitus veniro expresse omnino recusat. — 49. Vocato enim parochio, et ipso renuente interve-

nire, vel alterum mittere, tunc possunt regulares absque parocho deferre cadavera in eorum ecclesiis sepelienda. — 50. Parochus proprius nullatenus est excludendus, quoniam ad sepelendum cadaver regulares duntaxat a defuncto accessiri iubantur. — 51. Ad parochum spectat declarare per quam viam sit exportandus defunctus, et facere omnia necessaria usque ad janum ecclesiae regularium, ubi sepeliendus est. — 52. Vocali omnes ad funus dehent convenire ad parochialem defuncti. Excipiuntur tamen canonici cathedralis capitulariter intervenientes. — 53. Regulares extra claustra de credentes possunt ad eorum ecclesiis deferri inconsultis parochis. — 54. Parochus facere debet officium supra corpus defuncti, etiamsi adsint canonici cathedralis decedens, non electa sibi sepulcra, debet sepeliri in cathedrali, si in ea adsit sepulcrum proprium canonorum: sin minus in sepulcro majorum. — 55. Pro sepultura canonicorum cathedralium debetur quarta funeralis parocho doceilii; non vero parocho cathedralis, neque parocho, ubi adest sepulcrum suorum majorum. — 57. Ubi parochi distinctae sunt per familias, administratio sacramentorum spectat ad proprium parochum dictarum familiarium etiam pro exteris ducentibus uxores de dictis familiis, et pro advenis famulatum praestantibus iisdem. — 58. An, et quando parochus incedere debeat sub cruce regularium in delatione cadaveris ad eorum ecclesiam? — 59. Addicuntur varia quedam ulterius respectu parochi decisa, ad num. 65. — 66. An parochi possint cum stola et cruce elevata ingredi ecclesias regularium occasione associationis cadaverum? ad num. 69. — 70. An confessarii approbati ab ordinario possint confessiones sacramentales excipere sine licentia parochorum in suis respective parrocisiis? ad num. 74. — 75. Parochi associantes funus nequeunt pretendere candelam maiorem illa, quæ datur superioribus regularium; neque alii sacerdotes et canonici majorem illa, quæ datur regularibus. — 76. Afferuntur ad rem varia decreta sacrae congregationis Concilii. — 77. Attendenda est ad rem constitutio Innocentii XIII. — 78. Alia ad rem, remissive. — 79. Alia notanda cum additionibus ex alien. manu ad n. 104.

(1. Parochus diebus festis missam celebrare debet in propria ecclesia, et non in alia, quacunque consuetudine in contrarium non obstante. Sacr. congreg. Concilii, in *Lucana*, 16 Septembris, et 17 Novembris 1629, apud Sell., in *Selectis canonice*, cap. 59, n. 34, et Barbosam, in *Summa Apost. dec.*, verb. *Parochus quoad missam*.

(2. Parochi concedere potest episcopus ob defectum sacerdotum, ut in diebus festis, urgente necessitate, bis in celebret. Sacr. congreg. Concilii, sub die 17 Augusti 1627, apud Sellum, cit. cap. 59, n. 30, et Barbosam, loc. cit., n. 6. Vide verb. *Missa*, art. 5, a n. 24, et Barbos., *De offic. et potest. parochi*, ubi dicit de hac re melius esse eamdem sac. cong. consulere.

(3. Regulares possunt in suis ecclesiis missas celebrare eodem tempore, quib parochi celebrant in suis. Vide dict. verb. *Missa*, art. 5, n. 29.

(4. Regulares possunt pulsare campanas ad missam, antequam pulsetur campana majoris ecclesiae, præterquam in die Sabbati sancti. Vide ib., n. 30.

(5. Imo possunt regulares eam celebrare

missas, priusquam parochi celebrent. Vide ib., n. 31.

(6. Nec episcopi possunt illis prohibere, ne campanas pulsent et missas celebrent in suis ecclesiis ante pulsationem campanæ, et celebrationem missæ in ecclesia parochiali. Sac. congr. Concilii, 2 Julii 1620; apud Pittonum, *Constitut. et decis. ad parochos spectantes*, n. 319. Vide d., verb. *Missa* art. 5, n. 32.

(7. Potest tamen episcopus decreto synodali statuere, ut diebus festis de precepto missæ celebrari non debeant in oratoriis et ecclesiis ruralibus, nisi celebrata missa in ecclesia parochiali. Vide dict., verb. *Missa*, art. 5, n. 33. (8. Maxime si oratoria et ecclesiæ rurales parum distent a parochiali ecclesia, quia alias adest Decretum sac. congregationis Concilii, in *Calaritana*, 18 Septembris 1627, ubi fuit decisum, quod « parochus non potest prohibere, ut absque ejus licentia celebraretur in capella ruri aedicata per laicum, antequam celebraretur in parochiali et matrice: » sic refert Barbosa, in *Summa Apostolic. decis.*, verb. *Parochus, quoad missam*, n. 3, et Sellius, citat., c. 59, num. 36. Et adest etiam simile decretum sacræ congregationis Rituum, in *Capuana*, 31 Martii 1629, ubi fuit decisum, quod « non potest prohiberi celebratio missæ in oratorio ruri aedicato per laicum, ante celebrationem missæ parochialis. » Sic refert Pittonus, loc. cit., n. 467; Barbosa, *De offic. et potest. parochi*, part. I, cap. 11, n. 23; Gavant., verb. *Missa parochial.*, in addit. (9. Servari debet decretum, ne in Oratoriis confraternitatum celebraretur in festis ante parochialem, dummodo parochus celebret hora competenti. Sac. congr. Episcop., in *Senogallien*, 29 Jan. 1613; apud Pitton., l. c., n. 299.

(10. Parochorum de consensu liberum est regularibus celebrare in eorum ecclesiis parochialibus absque ordinarii loci licentia. Sacr. congreg. Episcop. et Regul., 10 Januarii 1617, apud Barbosam, loc. cit., in *Summa*, n. 5.

* Hanc tamen licentiam parochi regularibus concedere nec debent, nec possunt, nisi ad normam decretorum sive constitutionum, *De sacerdotibus ignotis*, etc., ad sacrificii missæ celebrationem non admittendis: legumque synodalium dicæsis, ad quam pertinet. *

(11. Parochi non tenentur subministrare capellanis, seu presbyteris in suis ecclesiis parochialibus, celebrare voluntibus paramenta, et alia necessaria; nec ad id possunt per episcopos cogi, sed tantum bortari. Sacra congreg. Episcop. et Regular., in *Montis Altii*, 15 Maii 1699, non obstante solo; sacra congregat. Rituum, in *Egitaniæ*, 10 Junii 1602, confirmata in *Suanen*, 13 Maii 1698; apud Monacell., tom. I, tit. 10, foium, 18, n. 6.

(12. Parochi an et quando teneantur applicare sacrificium missæ pro suis parochianis. Vide verb. *Missa*, art. 3, a n. 1 ad 11.

(13). *Sacra menta administrare non licet parocho cathedralis in aliena parochia.* Sac. congr. Concilii, in *Eugubina*, 20 Sept. 1628; apud Barb., in *Summa Apostolic. decis.*, verb. *Parochus*, quoad sacramenta, num. 2, et *Sellium*, in *Selectis canoniciis*, c. 59, n. 39.
 (14). *Neque etiam licet parocho cathedralis ministrare sacramenta infirmis canonici ejusdem cathedralis*, sed hoc spectat ad parochum domicilii. Sac. cong. Episc. et Regul., in *Tiburtina*, 12 Maii 1683, in responsione ad primum. *Vide* verb. *CANONICUS*, art. 8, num. 14, ubi refertur integrum decreturn, et sic censuit etiam sacra cong. Concil., in *Novarien.*, 17 Sept. 1695, et in *Narnien.*, 26 Sept. 1699; apud Monacell., tom. I, tit. 10, formul. 18, sub num. 4.

(15). *Ad parochum special ministrare sacramenta famulis et famulab. inservientib. monasteriis monialium, quamvis exemptarum, non autem ad confessarium earumdem monialium, ut respondit sacra cong. Conc., in una *Lodien.*, 14 Apr. 1685, et in alia *Spolletana*, 19 Aprilis 1691, inter famulas monialium S. Matthæi congregationis Lateranensis, quæ habitabant in domo exstructa intra cortile, sive atrium monasterii, et parochum S. Martini, intra cuius parochiæ limites monasterium existit; apud Monacell., tom. I, tit. 11, formul. 20, num. 2. Et iterum, in *Ulixbonen. Occidentalis*, 19 Sept. 1722; apud Ursayam, in *Miscellan. sacro et profano*, litt. M, num. 160.*

(16). *Non debet ordinarius sine causa valde gravi et relevanti auferre a propriis curatis celebationem baptismi ac matrimoniorum, eaque ipse ministrare vel aliis delegare. Sacra congreg. Episcop. et Regul., in *Neapelit.*, 17 Sept. 1604; apud Pitton., loc. cit., num. 267.*

(17). *Parochi non possunt accipere aliquid a sponte dantibus pro administratione sacramentorum; possunt tamen accipere quod sponte pro elemosyna offertur. Sac. cong. Conc., sub die 5 Febr. 1593; apud Barbos., loc. cit., et *Sellium*, cit., cap. 59, num. 31.*

(18). *Unde parochus nihil petere debet pro administratione baptismi, neo antea investigare, quod sibi donare velint. Sac. cong. Episc. et Regul., in *Tropien.*, 5 Junii 1582; apud Pitton., l. c., n. 88.*

(19). *Item parochus nihil potest percipere pro matrimonio contrahendo. Sac. cong. Conc., 17 Mart. 1619; apud Barbos., loc. cit., n. 7; et *Sellium*, loc. cit., num. 33.*

(20). *Item parochus pro publicationibus matrimoniorum et ordinum nihil exigere potest. Pro fide vero decimam partem unius scuti. Nec potest parochus cogere parochianos, ut defterant pro matrimonio contrahendo solita munuscula, ut ad hæc respondit. Sac. congr. Episc. et Regul., referente eminentissimo Acciajolo in Sanctæ Severinæ emolumenter., 6 Augusti 1700; apud Monacell., l. I, tit. 10, num. 8.*

(21). *Parochus potest simplici sacerdoti licentiam concedere administrandi sacramenta in sua parochia, excepta pœnitentia.*

*Sac. cong. Episc. et Regul., in *Castellaten.*, 20 Augusti 1602; apud *Sellium*, cit., cap. 59, num. 32; et Barbos., loc. cit., num. 4.*

¶ (22). *Curati regulares tenentur adesse benedictioni fontis baptismalis in Sabbato sancto, si alii teneantur. Sac. cong. Episc. et Regul., 12 Decemb. 1595; apud Pitton., loc. cit., num. 182.*

(23). *Curatus regularis debet juxta solitum accedere ad assistendum in matrice benedictioni fontis, indeque aquam accipere, projecta in sacrarium ea, quam ipse contra solitum benedixerat. Sac. cong. Episc. et Regul., in *Ariminen.*, 6 Septembris 1625; apud Pitton., loc. cit., num. 432.*

(24). *Parochus nequit approbare confessarios non approbatos ab ordinario ad audiendas confessiones suorum parochianorum. Communis, et colligitur ex concilio Tridentino, sess. xxiii, cap. 15, et expresse declaravit sac. cong. Episc. et Regul., 20 Augusti 1602. Vide verb. APPROB., art. 1, n. 25.*

(25). *Imo parochus nequidem potest sibi in confessarium eligere simplicem sacerdotem non approbatum ab ordinario; nam Alexander VII, die 24 Septembris 1665, damnavit expresse hanc propositionem 16, in ordine: « Qui beneficium curatum habent, possunt sibi eligere in confessarium simplicem sacerdotem non approbatum ab ordinario. »*

(26). *Parochus potest suorum parochianorum confessiones audire, etiam in aliena diœcesi sine approbatione episcopi illius diœcesis, quia in eos ordinariam habet jurisdictionem, et cum actus audiendi confessiones sit jurisdictionis voluntaria, potest etiam in alieno territorio exerceri, lib. I, ff. De offic. proconsul., Glossa, in cap. Novit., De officio legati; Fagnan., lib. v Decret., in cap. Ne pro dilatione 16, De pœnit. et remiss., num. 10, cum aliis ibi citatis; Piasec., Prax. episc., part. II, c. 1, art. 2, num 5; Barbos., in Trid., sess. xxii, c. 18, num. 20, et De offic. et potest. parochi, part. II, cap. 19, et De offic. et potest. episcop., part. II, alleg. 25, num. 18, cum plurimis ibi citatis, et alii contra Matthæum, c. Officialis curiæ, c. 6, n. 16, et in Cautela confessarii, lib. I, c. 9, proposit. 13, ab Alex. VII, etc., num. 4, et alios.*

(27). *Et pro nostra conclusione facit resolutio sacr. cong. Conc., 3 Decemb. 1707, in una Posnanien., in qua fuerunt proposita et resoluta hæc dubia, ut sequitur:*

1. « An curati unius diœcesis vocati a parochiis alienæ diœcesis, possint in ista audire confessiones tam suorum subditorum quam alienorum absque licentia episcopi?

2. « An sacerdotes approbati ad confessiones audiendas in una diœcesi, vocati a parochiis alterius diœcesis possint in ista audire confessiones quorumlibet absque approbatione episcopi loci? Et quatenus negative ad utrumque.

3. « An et quomodo in casibus prædictis sit consulendum, si agatur de magno concurso populi, et magna distantia adetur.

di pro approbatione episcopum diocesani?

Quibus dicta die responsum fuit

Ad 1. « Affirmative quoad subditos; negative quoad alios.

Ad 2. « Negative.

Ad 3. « Arbitrio et prudentia ordinario-rum?

Sic refert et tenet Monacell., t. IV. Suppl., ad tom. I, num. 172 et seq. Vide Ad-dit. in fin. h. art

(28). Parochus, dimisso beneficio parochiali, non potest absque nova approbatione confessiones audire; facultas enim ad absolvendum est connexa cum associatione parochiae, adeoque, ista dimissa, facultas cessat, quia sicuti statim, ac consequitur beneficium parochiale, modo sit sacerdos, et non sit suspensus, consequitur etiam approbationem ad audiendas confessiones in sua parochia, ita statim dimissa parochia, desinit etiam approbatio et facultas: Barbosa, in Trident., loc. cit., n. 21, et *De offic. et potest. parochi*, cap. 19, num. 6, cum pluribus ibi citatis; Piasec., loc. cit., et alii passim.

(29). Parochus ex obligatione justitiae tenetur ministrare sacramenta suis parochianis tempore gravis necessitatis, etiam cum certo pericolo vite suae. Ubi enim detrimentum omnium suarum imminet in spiritualibus, non potest nec propter pestem, nec alium morbum contagiosum, aut aeris intemperiem, seu ob iniurias, aut principis, et populi furorem se excusare, nisi per alios idoneos ministros sufficienter id praestet. S. Thom., 2-2, q. 185, art. 5; Suarez, tom. III, in his part., disp. 72, sect. 8, col. 1; Fagundez, in *quinque Ecclesias praecarta*, lib. II, num. 1; Barbosa, *De offic. et potest. parochi*, part. II, cap. 17, num. 12, et alii com-muniter.

(30). Principes et magistratus non possunt impedi parochos et sacerdotes administrare sacramenta tempore pestis; poterunt tamen parochos, et alios ministrantes infestis prohibere a sanorum commercio; Marta, *De jurisdictione*, part. IV, cas. 73; Barbosa, loc. cit., n. 16, et alii passim. (31). Impo potest episcopus tempore pestis precipere parochis etiam cum mortis periculo, ne a sua parochia discedant, et quod necessaria sacramenta potentibus administrent: Duard, in *Commentarij ad Bullam in Cena Domini*, l. I, cap. 2, q. 2, conclus. 4; Chapeaville, *De administrat. sacrament. tempore pestis*, cap. 1, q. 4; Barbosa, loc. cit., n. 17, ubi subjungit, quod de hac re sac. cong. Conc., instanti S. Carolo Borromeo, sub die 10 Deceunbr. 1576, censuit, « parochus tempore pestis teneri omnino residere in suis parochialibus; posse tamen per alium idoneum ministrare parochianis suis peste infectis sacramenta baptismi et penitentiae, et si non residerint, contra eos procedendum esse, servata forma, cap. 1, in linea sess. XXII, *De reform.* »

(32). Parochus ministranti viaticum, etiam praetextu in quaestudinis, neque de nocte, neque

de die permitti debet pileolus, ut contra parochum ecclesias SS. Laurentii, et Damasi respondit S. cong. Rit., in *Romana*, 13 Augusti 1695, et 22 Januarii 1698; apud Monacell., t. IV, ad *Suppl.* ad tom. II, num. 10.

(33). Parochum dolose cogentes ad assi-stendum matrimonii excommunicantur ipso facto in *septima synodo provinciali Mediolanensi*, et in *decima synodo diocesana Beneventi*, tit. 12, cap. 1, et de qua in *Synodic.*, part. I, fol. 194. Sic apud Ursayam, in *Miscellaneo sacro et profano* 1, littera P, num. 35.

(34). Alia de parocho quoad sacramentum matrimonii, Vide verb. *MATRIMONIUM*, QUODA-IMPERIUM, art. 6, a num. 59 usque ad num. 102.

(35). Parochus violenter repiens, vel spolians funus, antequam veniat ad manus eorum, quibus debetur, perdit jus, quod habet, et quartam canoniam, teneturque restituere eam corpore, quidquid accepit. Barbosa, *De offic. et potest. parochi*, part. III, cap. 26, num. 27, cum aliis ibi citatis. Et sic plures censuit sacra congregatio, et signanter sacra congreg. Rit., in *Bituntina*, 21 Julii 1607, et sacra congreg. Episcop. et Regul., in *Cataritana*, 12 Martii 1680, confirmata ab Alex. VII, die 30 Aprilis 1680; constit. incip. *Arias, pro parte*, et sac. cong. Concilii, in *Alexandrina restitutionis Cadaveris*, 27 Julii 1680. Vide verb. *CADAVER*, n. 11, ubi dictae decisiones referuntur.

(36). Occasione funeralis cadaverum alterius diocesis, aut parochie in ecclesiis regularium, potest proprius parochus defuncti ad effectum deferendi processionaliter cadaver ad dictas ecclesias libere transire per quascunque dioceses et parochias stola et cruce elevata, etiam irquisitis earumdem parochis. Sic sac. cong. Episc. et Regul., in *Placentina*, 24 Novemb. 1713, in responsione ad primum, et pluries alibi.

(37). Parochus occasione transitus per suam parochiam cadaveris alterius parochiae et diocesis, nequit pretendere aliquam partem Ceræ, aut pecuniarum pro quarta funerali, aut alio titulo ab hereditibus defuncti. Eadem sac. cong., in dicta *Placentina*, in responsione ad secundum; et pluries alibi.

(38). Parochus consequi nequit, neque pretendere ab hereditibus defuncti, qui se-pelitur in ecclesiis regularium duplum quartum, seu aliquam portionem maiorem solito. Ead. sac. cong., in dicta *Placentina*, in responsione ad tertium, et pluries alibi.

(39). Heredes defuncti in associando ca-davere ad ecclesiam parochialeum, quam ad aliam ecclesiam possunt vocare maiorem numerum regularium, quam sint sacerdo-tes sacerulares. Ead. sac. cong., in dicta *Pla-centina*, in responsione ad quartum, et pluries alibi, et signanter in *Alexandrina*, 10 Septembris 1688. Quod decretum reperitur authenticum in archivio hujus conuentus

S. Bernardini Alexandriæ, et refertur ad litt. sub. verb. *Hæres*, num. 36. Vide ibi, ubi insuper ad id eitanter constitution. Alexandri VII et Bened. XIII, et anterior decretum in Albinganensi, non obstante syndo provinciali et concordia.

(40. Hinc ad confirmando hucusque dicta, adducitur sequens decretum sac. cong. Conc. confirmatum ab Innocentio XI, ut sequitur:

« INNOCENTIUS PAPA XI.

« Ad futuram rei memoriam,

« Exponi Nobis nuper fecerunt dilecti filii fratres conventus loci de Binasco Pa-
pien, diecesis, ordinis Minorum S. Fran-
cisci de Observantia reformatorum nuncupato-
rum, quod ipsi alias a congregatione tunc
existentium sanctæ Romanae Ecclesie cardinalium
concilii Tridentini interpretum obtinuerunt decretum tenoris, qui sequitur videlicet:

- Papien. funerum. Regulares minores stri-
• cioris observantia S. Francisci diecesis
- Papien. ob aliqua inconvenientia orta oc-
• casione defunctorum, qui ad eorum ec-
• clesiam deferuntur, ubi habent proprias
- sepulturas, supplicant declarari:

- Primo, « An curatus unius diecesis, qua-
• cunque sit, in transitu cadaveris, quod pro-
• cessionaliter defertur ad ecclesiam regu-
• larium ab alia diecesi, transeundo per
• propriam jurisdictionem et parochiam,
• possit aliquam partem cerce, et pecunia-
• rum ab hereditibus defuncti præten-
• dere. »

- Secundo, « An proprius parochus defun-
• di transeundo per parochiam unius pa-
• rochi alterius cuiuscunque diecesis, ad
• effectum referendi processionaliter cada-
• ver ad ecclesiam regularium, possit li-
• bere, et licite per eandem cum stola, et
• cruce elevata transire, etiam irrequisito
• parochio? Die 28 Novembris 1671. »

- Sacra, etc., ad primum respondit nega-
• tive; ad secundum affirmative. In quorum
• fidem, etc. Romæ, 14 Novembris 1676.

« J. M. BRANCACCIO,

« Episcopus Viterb. sacre congregacionis
Concilii secretarius. »

« Cum autem, sicut eadem expositio sub-
jungebat, dicti exponentes decretum hujus-
modi, quo firmius subsistat et servetur
exactius, apostolicæ confirmationis nostræ
patrocinio communiri summopere deside-
rent; Nos speciale ipmis exponentibus
gratiæ facere volentes, et eorum singula-
res personæ a quibusvis excommunicatio-
nis, suspensionis, et interdicti, aliisque ec-
clesiasticis sententiis, censuris et penituis a
jura vel ab homine, quavis occasione, vel
causa latissimæ, si quibus quomodo libet innovatae existunt, ad effectum presentium dan-
tatae consequendam, harum serie absolventes, et absolutas fore eausentes, suppli-
cationibus eorum nomine Nobis super hoc
humiliter porrectis inclinati, decretum
prædictum auctoritate apostolica, tenore
presentium approbanus et confirmamus,
illique inviolabilis apostolicæ firmitatis ro-

bur adjicemus, salva tamen semper in præmissis auctoritate præfætæ congregationis cardinalium decernentes easdem præsentes litteras semper firmas, validas et efficaces existere, et fore, suosque plenarios, et integrlos effectus sortiri, et oblinere, ac illis, ad quos spectat, et pro tempore spectabat, plenissime suffragari, et ab eis respective inviolabilitate observari, sicque in præmissis per quoscunque judices ordinarios et delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici audidores, judicari et definiiri debere, ac irritum, et inane, si securus super his a quoquau quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus Apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque.

« Datum Romæ apud S. Petrum sub an-
nulo Piscatoris die 11 Decembris 1676, pen-
tificatus nostri anno primo

« Juvat etiam adducere in terminis re-
solutionem sacre congregationis Episcopo-
rum et Regularium, in d. Placentina, 24.
Novembris 1713. Quæ authentica pariter ha-
betur in archivio hejus conventus S. Ber-
nardini Alexandriæ, et est ut sequitur.

« In causa Placentina Funeris vertente,
inter Fratres conventus Clastidii Min. Ob-
serv. S. Francisci ex una, et parochum di-
ctæ Terræ Clastidii partibus ex altera, de-
et super infrascriptis dubiis, nempe

- Primo, « An occasione funerationis cada-
• verum alterius diecesis, aut parochiæ in
• ecclesia S. Marie angelorum Provinciae
• S. Didaci Minor, Observant. Terræ Clas-
• tidii possit proprius parochus defuncti ad
• effectum deferendi processionaliter cada-
• ver ad dictam ecclesiam, libere per eam
• parochiam Clastidii transire stola et
• cruce elevate, etiam irrequisito parocho
• Clastidii? »

- Secundo, « An dictus parochus Clastidii
• occasione transitus cadaveris alterius pa-
• rochies et diecesis possit aliquam partem
• cerce, aut pecuniarum prætendere pro
• quarta funeris, aut alio titulo ab herre-
• dibus defuncti? »

- Tertio, « An dictus parochus consequi,
• possit ab hereditibus defuncti, qui sepeli-
• tur in dicta ecclesia S. Marie Angelorum,
• duplice quartam, nempe duos philippes,
• aut integrum ceram, et unum philippum,
• seu potius debeatum unica quartia unius
• philippi, aut solius cerem? »

- Quarto, « An heredes ejusdem defuncti
• in associando cadavere tam ecclesiam pa-
• rochalem, quam ad aliam ecclesiam pos-
• sint vocare maiorem numerum regula-
• riæ, quam sint sacerdotes secularis in
• casu, » etc.

- Saecula congregatio eminentissimorum et
• reverendissimorum S. R. E. cardinalium
• negotiis, et consultationibus episcoporum
• et regularium preposita, auditæ relatione
• episcopi Placentini, referente eminentissimo
• Grimaldo, censuit ad suprascripta
• dubia infrascripta in modum responden-
• dum videlicet.

« Ad primum affirmative, ad secundum et

tertium negative: ad quartum affirmative.
Romæ 24 Novembris 1713.

« G. card. CARPINEUS.

« Loco & Sigilli.

« F. A. NIZANUS, secret. »

(41.) Hæredes defunctorum pro illis ad sepulturam associandis numerum cereb sibi benevisum, quolibet contrario prætextu per parochum deducto non obstante, subministrare valent. Sac. congr. Episcop. et Regul., in Cassanen., 5 Maii 1617; apud Barbos., *De offic. et potest. parochi*, part. III, cap. 26, num. 57.

(42.) Hæredes defunctorum possunt vocare numerum religiosorum sibi benevisum in deferendis cadaveribus ad ecclesias. Sac. cong. Rit., in Camerinen., 21 Novemb. 1627, et 14 Januarii 1649. (43.) Et tunc destinatos clericos ab eis, et non alias vocare debebit parochus, ut censuit, sac. congr. Rit., in Lau-den., 30 Augusti 1601. (44.) Si vero dicti hæredes nullos destinaverunt, tunc, et eo casu jus convocandi alias sacerdotes pro cœnundis funeribus parocco competit. Rota, in *Alexandrina Funeralium*, 1 Julii 1630, coram Merlino. (45.) Et ideo dicta sac. congregatio Rit., in una Ferrarien., 7 Septemb. 1631, censuit, parochum posse ad libitum vocare ad funus clericos, quos volunt, nec cogitur vocare viciniores, nisi alter disponant hæredes defuncli, quorum voluntas est servanda; apud Barbosam, loc. cit., num. 60.

(46.) Parochi contra voluntatem hæredum defunctorum nequeunt impedire regulares, aliasque clericos vocatos, ut veniant ad funus. Sac. cong. Rit., sub die 23 April. 1633; apud Barbosam, in *Summa Apostolic. decis.*, verb. *Parochus, quoad funeralia*, num. 14.

(47.) Parochi non possunt cogere hæredes seu executores testamentarios, ut pro defunctis, qui tumulantur in ecclesiis regularium, in ecclesiis etiam parochialibus celebrari faciant officia, novennalia et anniversaria, prout celebrantur in ecclesiis regularium, in quibus cadavera sepeliuntur. Eadem sac. cong. Rit., sub dicta die 23 Aprilis 1633; apud Barbosam, loc. cit., num. 15, et sacr. cong. Concil., in Novarien., 15 Martii 1705, in responsione ad 7. Vide verb. *Quarta funeralis*, sub num. 32.

(48.) Parochi licentia, seu interventus requiritur ad hoc, ut regulares possint defunctorum cadavera in ejus parochia levare, nisi ipse requisitus venire expresse omnino recuset. Sac. congr. Rit., in Catanien. civitatis Platæ, 18 Octobris 1619, et in Vercellen. Terra Crescentini, 26 Februarii 1621; apud Sellium, in *Selectis canonico.*, cap. 69, num. 48, et Barbos., loc. cit., num. 3. (49.) Vocato enim parocco, et ipso renuente intervenire, vel alterum mittere, tunc possunt regulares absque parocco deferre cadavera in eorum ecclesiis sepelienda. Sac. congreg. Rit., in Senogallien., 22 Junii 1673, in responsione ad sextum; et sic fuit iterum de cissim ab eadem sac. congregatio ad in-

stantiam ordinis Minorum de Observantia S. P. Francisci, die 13 Julii 1673. Et ita jam fuerat decisum a sac. congr. Episcop. et Regul., 14 Januarii 1639, quod decretum fuit confirmatum ab Alexandro VII, 30 Aprilis. in constit. incip. *Alias pro parte.*

(50.) Parochus proprius nullatenus est excludendus, quamvis ad sepeliendum cadaver Regulares duntaxat a defuncto accersiri jubeantur. Sac. cong. Episcopor. et Regular., in una Mantis pilosi de anno 1581; apud Sellium, in *Selectis canonico.*, cap. 69, n. 51, et Barbosam, loc. cit., n. 8.

(51.) Ad parochum spectat declarare, per quam viam sit exportandus defunctus, et facere omnia necessaria usque ad januam ecclesiæ regularium, ubi sepeliendus est. Sacr. cong. Episcop. et Regul., in Castellaneten., 3 Januarii 1594; apud Barbosam, loc. cit., n. 9.

(52.) Vocati omnes ad funus debent convenire ad parochiale defuncli. Sacr. congr. Rit., in Bononien., 9 Decemb. 1617, et in Tropien., 16 Februarii 1631; apud Barbosam *De offic. et potest. parochi*, part. III, cap. 26 n. 63.

Excipiuntur tamen canonici cathedralis capitulariter intervenientes, pro quibus servanda est sequens dispositio sac. congr. Rit., in Assina, ubi cum nomine capituli ejusdem cathedralis supplicatum fuisset pro declaratione infrascriptorum dubiorum.

« Primo: « An iidem regulares teneantur accedere ad cathedralem ad levandum capitulum pro associando cadavere defuncti sepeliendi etiam in ecclesia regularium, licet defunctus non sit de parochia cathedralis? »

« Secundo: « An plebanus S. Petri, seu curatus S. Nicolai d. Civitatis pro associando cadavere sui proprii parochiani defuncti, in alia tamen ecclesia, etiam regularium, sepeliendi, teneatur pariter accedere ad ecclesiam cathedralem, quando intervenerit capitulum ejusdem; et idem servandum sit, si praedictum cadaver per modum depositi existat in sua propria ecclesia parochiali, vel in alia sita intus, vel extra dictam parochiale? »

« Tertio: « An dicti curati teneantur accedere ad d. cathedralem, quando capitulum intervenit, si praefatum cadaver sit sepeliendum in aliqua ex dictis parochialibus Sancti Petri et Sancti Nicolai. »

« His omnibus eadem sac. cong. affirmative respondit, ex declaratione in similibus facta proponente emin. Brancacci, in Nicien., die 9. Augusti, quando capitulum cathedralis capitulariter intervenit, et ab ipso incipiendam esse processionem in prælatis omnibus casibus. Hac die 29 Januarii 1671.

« M. episcop. Portuen. cardin. GINETTUS.
« Loco & Sigilli.

« Bernardinus CASALIUS, sacr. Rit. congregat. secret. »

Sic refert Joannes Baptista Bassi, in tractatu *De sodalitiis*, quæst. 5, sub numer. 19, impress. ad calcem Amostaz de causis pliis,

(53). Regulares extra claustra decedentes possunt ad eorum ecclesias deferri inconsultis parochis, ut declaravit sac. cong. Cone., sub die 2 Julii 1620. Nec id iisdem regulibus prohiberi potest sub praetextu, quod debeant prius jus sepulturæ solvere, quia ab hujusmodi prætensionibus parochos abstinerere debere mandavit sac. congr. Episc. et Reg., in *Puteolana*, 22 Maii 1615.

(54). Parochus facere debet officium supra corpus defuncti, etiamsi adsint canonici cathedralis, in sua parochiali ecclesia. Sac. cong. Rit., in *Ostien. Ceren.*, 28 April. 1607, in *Viterbien.*, 25 Junii 1611, et in *Prænestina Cœterum*, 18 Augusti 1618; apud Barbos., loc. cit., in *Summa*, num. 1; et *Sellium*, loc. cit., cap. 69, num. 45.

(55). Canonicus cathedralis decedens, non electasibi sepultura, debet sepeliri in cathedrali, si in ea adsit sepulcrum proprium canonorum. Sin minus, in sepulcro majorum. Sacr. congr. Concilii, in *Tiburtina*, 14 Maii 1685 in respons. ad secundum.

(56). Pro sepultura canonorum cathedralium debetur Quarta funeralis parocho domicili, non vero parocho cathedralis, neque parocho, ubi adest sepulcrum suorum majorum. Ead. sac. congr. Concil., in *d. Tiburtina*, in respons. ad tertium. Vide verb. *Canonicus*, art. 8, a n. 11 ad 14, ubi refertur decretum ad litteram.

(57). Ubi parochiæ distinctæ sunt per determinates familias, administratio baptismi, aliorumque sacramentorum spectat ad proprium dictarum familiarium parochum, et non ad archipresbyterum collegiatæ seu matricis. Sac. congr. Concil., in *Bojanen. Jurium parochialium*, 24 Maii 1732, in responsion. ad 7 dub. Et ibid. ad 8 dub. respondit, quod ceteri uxorem ducentes de familiis ecclesiæ rectoralium possint eligere ecclesiæ rectoralem familiæ uxoris pro futura administratione sacramentorum, in exclusionem ecclesiæ archipresbyteralis. Item ad 9 dub. respondit, quod advenæ fannulum præstantes Opjidanis de familiis ecclesiæ rectoralium censeri debeant de iisdem familiis, ita ut subiacent pro administratione sacramentorum ecclesiæ rectorali familiæ, cui inserviunt, privative quoad archipresbyterum. Sic apud *Thesaurum Resolutionum*, sac. congr. Concil., tom. III, fol. 325 et 326, quæ resolutiones prostant Venetiis apud Joann. Baptistam Recurti.

(58). Parochus debet incedere sub cruce regularium si cadaver ad eorum ecclesiam deferatur; excepto casu, quo capitulum cathedralis, vel collegiatæ funeris associationi intereat; tunc enim inceditur sub cruce capituli. Sic pluries declaravit sac. congreg. Conc., et signanter in *Fossanen.*, 21 Julii 1645; in *Aretina*, 22 Decemb. 1697; in *Aquen. Jurium parochialium*, 9 Junii 1708, et 2 April. 1709, ad 3 dub.; in *Nullius Atinæ*, 7 Septembr. 1710, ad 2 dub., in *civitatis Casselli juris funerandi*, 16 Aprilis 1732, ad 5, dub.; in *Volaterrana*, 16 Martii 1726, et in *Sabinen.*, 20 Januar. 1735. Nisi tamen aliqui tam parochi quam regulares erigant

proprium crucem ex legitima consuetudine, quæ est servanda; cum ipsa sit altera lex, et pro lege servari debeat, cap. *Dilecti* 4, *De arbitris*, 1. *De quibus* 32, ff. *De legibus*, 1. *Et ab antiquis* 31, cod. *De Testament.*, et ipsa sit optima legum interpres, textu expresso in cap. *Dilectus* 8, *De consuetud.*, 1. *Si interpretatione* 37, ff. *De legibus*.

(59). Parocho jus funerum cum cruce et stola non competit, sed privative ad confessarium monialium pertinet occasione delationis cadaverum ad ecclesiam exteriorem monialium. Sacr. congr. Cone., in *Navarien.*, 22 Aug. 1726, ad 1 dub.

(60). Parocho non licet in Sabbato sancto benedicere Collocutoriis, aut Januæ monasterii monialium. Sacr. cong. Conc., in *d. Navarien.*, ad 3 dub.

(61). Parochus non potest in ecclesia monialium assistere matrimonii, vel eorum nuptiationes facere, aut benedictiones nubilorum post partum, vel similes impetrari. Sacr. congreg. Conc., in *d. Navarien.*, ad 4 dub.

(62). Parocho præstare non tenetur confraternitas eleemosynam, vel alteri pér eum deputando missam celebranti, tam pro consecratione quam pro consummatione sanctissimi exponendi, occasione, qua exercitia spiritualia peraguntur. Sacr. cong. Concil., in *Bononien.*, 13 Maii 1728 ad 8 dubium.

(63). Parochus, qui dat benedictionem cum venerabi eucharistie sacramento in ecclesia confraternitatis, nihil omnino exigere potest, sed id gratis agere debet. Sac. cong. Conc., in *d. Bononien.*, ad 9 dub.

(64). Parocho cathedralis non licet ministrare sacramenta quibuscumque clericis et sacerdotibus infirmis, et in alienis parochiis commorantibus, sed id competit privative parochis domiciliariis. Sac. cong., in *Eugubina jurium parochialium*, 2 April. 1729.

(65). Parochus non tenetur invitare regulares ad officia, quæ in parochiali peraguntur. Sac. cong. Concil., in *Volaterrana*, 16 Mart. 1726, ad 8 dub.

(66). Non posse parochos cum stola et cruce elevata ingredi ecclesiæ regularium occasione associationis cadaverum ad illorum ecclesiæ, pluries fuit resolutum a sacris congregationibus tum concilii, tum episcoporum, et regularium, tum sacrorum rituum, et confirmatum a pluribus summis Pontificibus; et omissis, brevitalis gratia, antiquioribus resolutionibus dictarum sacramentum congregationum, sic expresse respondit sacra congregat. Concil., 22 April. 1623 apud Novar., in *Summa Bullar.*, part. I, commentar. 91, et in *Lauden.*, 2 Maii 1711, in respons. ad 1; apud Ursayam, tom. I, part. II, disceptat. 14, n. 137. Item sac. congregat. Episcop. et Regular., in *Placentina*, 16 Decembris 1661, expresse confirmata a Clemente X, constit. incip. *Nuper edita ad instantiam procuratoris generalis ordinis Minorum de Observantia*, in *Sutrina*, die ultima Februarii 1708; in *Brixinorien.*, 16 Martii 1717. Item Sacr. Rit. congregat., in *Vaden.*, 3 Augusti 1698; in *Avenionen.*, 3 Dec. 1701.

in Camerinen, t. Septembris 1708. Ita etiam per viam legis confirmingo aliquas ex cito-
tis, et quaniplures alias dictarum sacrarum congre-
gationum resolutiones, ad instantiam nostri ordinis Minorum regularis Observantiae demandarunt Alexander VII, consti-
tut. 95, incip. *Altus*, et Clemens X, consti-
tut. 57, incip. *Nuper*, et alia 58, incip.
Altis. Et Innocent. XI, speciali Indulcio con-
cesso Carmelitis Excalceatis congregationis Italiae, et relato ab Ursayam, tom. I, part. II,
discept. 14, n. 4. *Vide infra*, n. 88.

(67.) Econtra vero posse parochos cum stola et cruce elevata ingredi dictas regu-
larium ecclesias, fuit etiam plures resolu-
tum ab iisdem saoris congregationibus, et
signanter a sacr. congr. Episcop. et Regul.,
in Firmana, 29 Nov. 1641; in Placentina, 9
Nov. 1693, et 7 Dec. 1698, et in Parmen., 21
Mart. 1720, et 5 Nov. 1721, apud Ursayam,
tom. IV, part. II, discept. 6, n. 188. Item a
sacr. congr. Rit., in Eugubina, 12 Maii et 3
Julii 1613; in Placentina, 23 Maii 1619; in
Cataniæ, civitatis platic, 12 Oct. ejusd. anni
1619. Et in Spoletoana, 1 Julii 1702, favore
parochi Cœstri Vissi adversus PP. minores
conventuales, apud Ursayam, t. IV, part. I,
discept. 11, n. 16, ibi: « An parocho Terræ
Vissi licet deferre stolam in ecclesiis regu-
larium occasione cadaverum in casu, etc.
Sacr. congreg. respondit, affirmative, dum-
modo non peragat officium. » Ita etiam per
viā legis expresse statuit Benedictus XIII, consti-
tut. incip. *Pretiosus*, derogando omni-
bus in contrarium facientibus, etiam con-
suetudinibus immemorabilibus, et decla-
rando, ac decernendo, quod talis crucis
erectio, stolæ delatio, et ingressus in ec-
clesias, nullam penitus jurisdictionem im-
portet, aut minimum in aliquo præjudicium
cuicunque irroget, aut quandocunque, et
quomodocunque irrogare, et inferre possit.
Quæ Benedictina sanctio esset utique ubiq-
ue servanda, nisi videretur revocata a
Clemente XII, constitut. incip. *Romanus*
Pontifex, in qua dictam Benedicti XIII,
constitut. incip. *Pretiosus*, una cum variis
aliis ad favorem diversarum religionum
emanatis, moderatur, ac reducit ad termi-
nos juris communis, concilii Tridentini, et
constitut. Apostolicarum, statuendo quod
dictæ Benedictinas constitut. habendæ sint
in omnibus judiciis, etiam in foro con-
scientiæ, perinde ac si illæ non emanassent.

(68.) Quid autem, attentis tot allatis con-
trariis resolutionibus et decisionibus con-
cludendum sit? mihi videtur standum esse
çujusque loci legitimæ consuetudini, cum
ipsa sit optima legum interpres, textu ex-
presso in cap. *Dilectus* 8, *De consuetudine*; I.
Si de interpretatione 37; ff. *De legibus*.
Imo ipsa sit altera lex, et servari debeat,
cap. *Dilecti* 4, *De arbitris*, I. *De quibus* 32;
ff. *De legibus*, I. *Scævola* 26, ff. *De aqua et
aqua pluvie arcendæ*, I. *Et ab antiquis* 31,
cod. *De Testament.*, cum similibus; eo vel
maxime, quod plures ex prædictis resolu-
tionibus emanarunt cum addito *Salvo jure
probandi immemorabilem consuetudinem*.

(69.) Nisi tamen declaretur, ut satis pro-
babile, et consonum est, quod Clemens XII,
in dicta sua constitutione *Romanus Ponti-
fex* revocaverit illas ad favorem regularium
a Benedicto XIII emanatas, solum quo ad
maxima privilegia, indulta, gratias, exem-
ptiones et facultates in eis contenta et con-
cessa, uti videtur colligi ex verbis ipsius
met suæ constitut., § *Quantois*, ibi: « Ita ut
in posterum supradicti ordines regulares
earundem litterarum et constitutionum
usu, commodo et effectu penitus careo
debere intelligentur. » Non autem voluerit
revocare dictam Benedic. XIII constitutionem
Pretiosus, etiam quo ad hanc dispo-
sitionem et declarationem de ingressu pa-
rochorum cum stola et cruce elevata in
ecclesiis regularium, faciat omnino pro-
vide, ac laudabiliter ad tollendum fidelium
scandalum, et nimis frequentium contro-
versiarum originem, ut loquitur ipsa consti-
tutio, que proinde quo ad hoc est magis
ad favorem, et commodum parochorum
quam regularium, ut de se patet. Unde hoc
stante, quod uti dicebam, satis probable, et
valde consonum est, cum ratio legit, sit
anima legis, I. *Cum ratio* 7, *De bonis dam-
natorum*, possent parochi cum stola et cruce
elevata libere ingredi in ecclesiis regu-
larium, non obstante quacunque in contra-
rium immemorabili consuetudine, cum Be-
nedictus XIII, in dict. constitutione *Pretio-
sus*, § *Et ad tollendum derogaverit omnibus
in contrarium facientibus*, et etiam consue-
tudinibus immemorabilibus.

(70.) Parochi frustra repugnant, si epi-
scopus dederit confessario absolutam facul-
tatem audiendi confessiones suorum die-
cesanorum. Confessarius enim, qui absolu-
tam facultatem obtinuit ab episcopo audiendi
confessiones in alterius parochia inde-
pendenter a voluntate et consensu parochi,
non indiget de rigore juris, sed solum
ex quadam aequitate, consensu parochi. Et
ratio est, quia singuli parochiani sunt sub-
diti episcopo tanquam pastori universali
omnium, etiam ipsorum parochorum: epi-
scopus enim habet absolutam jurisdictionem
in tota sua dioecesi independenter a pa-
rochis, et potest ipsis invitatis salutis suarum
ovium, prout melius sibi videbitur expe-
dire, consultare. Ita Bonacina, tom. I, *De
Penitentia sacramento*, disp. 5, q. 7, punct.
4, § 1, num. 17, ubi proposito hoc præciso
quesito: « Utrum sacerdos, qui sicut ab
episcopo approbatus, ab eoque facultatem
obtinuit audiendi confessiones, petere de-
beat novam licentiam a parochis, in quo-
rum parochia vult confessiones, juxta fa-
cultatem sibi ab episcopo concessam,
audire? » *Respondeo*, dicit ibi: *Negative*,
nisi episcopus concederit facultatem sub
conditione, vel cum onere facultatis a pa-
rocho impetrandæ; ratio est, quia episco-
pus jurisdictionem habet concedendi facul-
tatem dependenter et independenter a pa-
rocho. » Sic etiam Suarez, disp. 27; Hen-
riquez, lib. III *De penitent.*, cap. 12; Regi-
nald., lib. III, num. 46 et 67; Cronich.,

disp. 8, dub. 4, num. 3 et 29; Zerola, in *Praxi*, cap. 15, q. 2; La Croix, lib. vi, part. ii, num. 1513; Sayrus, *De penit.*, cap. 22, num. 1, ubi refert Panormitanum, et alios in contrarium, ut videtur sensisse, saltem quoad esse licitum, etiam Pontas, verb. *Approbatio*, casu 17.

(71). An autem posito, quod episcopus concedat approbationem pro confessionibus excipiendis cum supradicta conditione, scilicet *De licentia*, seu *consensu parochi*, possit confessarius ipsas valide excipere, tali licentia non requisita? Bonacina, *loc. cit.* num. 18, cum aliis probabilius existimat posse dictum confessarium adhuc confessiones ipsas valide excipere sine licentia et *consensu parochi*; quia dicit ipse, sacerdos approbatus per dictum loquendi modum certior tantummodo fit de modo, quem debet saltem ex aequitate servare; nec obstat, quod dictus loquendi modus, ut volunt aliqui, tanquam ablativus absolutus, videatur importare conditionem ad aliquid valide agendum, sed aliquando connotat modum ad aliquid licite praestandum (10).

(72). Quod de sic approbatis confessariis regularibus absolute tenet cum multis aliis mox citandis Barbosa, *De offic. et potest. parochi*, part. ii, cap. 19, n. 22, expresse dicens, quod Fratres Minores, ex privilegio ab Alexand. IV sibi concessso, possunt confessiones audire, assensu parochorum minime requisito, ut refertur in *Compendio privilegiorum*, verb. *Absolutio*, quoad *sacerdotes* 2, § 2. Et idem alii posteriores pontifices concederunt; sicque ipsos ac alios regulares cum eis in privilegiis communicantes posse parochis contradicentibus secularium confessiones audire. Ita F. Emmanuel in *Explicat. Bullæ Cruciatæ*, § 9, num. 145, et § 12, num. 4, et sequent., et *Question. Regul.*, tom. I, q. 60, art. 4; Miranda, in *Manual prælat.*, tom. I, q. 44,

(10) *Note Romani theologi.* — Periculosa censura Romana videtur Bonacinae opinio, quando licentia episcopi sit conditionata, quare in praxi non est attendenda. Ideo dicendum de confessariis regularibus. Neque vero his pontificis constitutio-nes sub initium num. 72 indicata suffragantur. Nam quæ ante concilium Tridentinum editæ fuerant, nunc praæsidio esse regularibus non possunt, cum amplissima privilegia Mendicantibus concessa excipiendi ubique Christianorum hominum confessiones, non modo parochis repugnantibus, sed etiam facultate ab episcopis diocesis non impen-trant, a Tridentinis Patribus sublata fuerint; in aliis autem Constitutionibus sermo fiat de regularibus illis, quibus episcopi confessionum excipien-darum veniam absoltæ leceriut. Hinc tenenda est sententia ab auctore nostro, num. 73, tradita. Jam vero quod attinet ad formulæ concedendi facultatem confessionum excipiendarum de *licentia rectorum*, nonne quidem in litteris patentibus, non facultate confundi confessiones, quæ regularibus danter, hæc apparetur: Ut sacramentales omnium Christi fideliū... non tam monialium, oblatarum, puerularum, aliarumque in monasteriis, vel conservatoriis degentium, neque in domibus privatis, nisi infirmorum, et tunc de licentia parochi, sed tantum in... non autem in aliis ecclesiis etiam de consensu quorumcunque, rectorum audire, etc. Quamobrem in *Praxi secretarii tribunali eminentissimi cardinalis vicarii*, cap. 22, inter requisita, quæ de stylo urbis prærequiruntur in iis qui ad audiendas confessiones petunt admitti, num. 7, recensetur: Ut obtinuerint deputationem, seu placitum illarum ecclesiarum, in quibus sacramentales confessiones audire velint. Benedictus quoque XIV, inst. 86, num. 14, de confessariis et parochis Bononiensis diocesis agens inquit: Ea tamen conditio semper intergrual necessaria est, ut confessarius rectorem ecclesie audire non peccaverit, ubi sacramentum preteutiae administrare debet. Ideo officium præstandum est a diocesis parochi, si in urbe et a confessario urbano, si in diocesi confessiones audire velint: hoc enim institutum, ac disciplina diurna consultudine in hac civitate ac diocesi firmantur, eisque consuetudinem clericatus testatur *De penitentia*, decis. 37 num. 42.

art. 16, conclus. 2; Joannes a Cruce, *De statu relig.*, l. II, cap. 6, dub. 1, concl. 3; Fagundez, in *quinque Eccles. præcepta*, præcpt. 2, lib. I, cap. 5; Tamburin., *De jure abbat.*, tom. II, disp. 7, quæst. 63, qui omnes asserunt procedere hanc resolutionem, etiamsi episcopi in licentiis regularibus concessis dicant, quod eis, parocho reniente, non utantur, quia ipsi ordinarii, dicunt ipsi, Summorum Pontificum hac in re concessa privilegia tollere aut limitare non possunt, arg. cap. *Inferior*. 4, dist. 21, c. *Cum inferior* 16, De majorit. et obedient.; Clement., *Ne Romani* 2, De elect. Hæc ille, *loc. cit.* n. 22, qui num. 23, insuper addit, quod nec etiam parochi ipsi impedire possunt confessarios regulares, quo minus confessiones audire possint in domibus pénitentium regotorum, quando ab eis vocantur, dummodo eorumdem infirmorum parochos de auditâ confessione eodem die certiores reddant, ut censuit sacra congr. *Visitationis apostolicae*; apud Lezanum, in *Summa quæstion. Regular.*, cap. 10, n. 82; et sac. cong. *Episcop. et Regul.*, 2 Julii 1587, 5 Julii 1666, et in *Senogallien*, 22 Januar. 1616, ac in *Anconitana*, 6 Octobr. 1640, et saepissime alibi, et expresse statuit Clemens X, const. incip. *Superna*.

(73). At vero quoad illos confessarios sive *sæculares*, sive *regulares*, quibus ab episcopo concessa est solum conditionata facultas excipiendi *sæcularium* confessiones cum hac, vel simili conditione, « de licentia tamen rectorum in ecclesiis earum, seu solum consentiente rectore ecclesiæ ». Ego sentio, nisi aliter constet de mente episcopi quoad vim istius conditionis, quod non possint dictas confessiones excipere in ecclesiis parochorum, nisi accedat eorum licentia, aut consensus, saltem tacitus, aut implicitus; quia conditio in tali concessione videtur apposita tanquam forma; et con-

audire valeas. In litteris autem patentibus pro sacerdotibus *sæculariis*. Ut confessiones sacramentales omnium Christi fideliū... non tam monialium, oblatarum, puerularum, aliarumque in monasteriis, vel conservatoriis degentium, neque in domibus privatis, nisi infirmorum, et tunc de licentia parochi, sed tantum in... non autem in aliis ecclesiis etiam de consensu quorumcunque, rectorum audire, etc. Quamobrem in *Praxi secretarii tribunali eminentissimi cardinalis vicarii*, cap. 22, inter requisita, quæ de stylo urbis prærequiruntur in iis qui ad audiendas confessiones petunt admitti, num. 7, recensetur: Ut obtinuerint deputationem, seu placitum illarum ecclesiarum, in quibus sacramentales confessiones audire velint. Benedictus quoque XIV, inst. 86, num. 14, de confessariis et parochis Bononiensis diocesis agens inquit: Ea tamen conditio semper intergrual necessaria est, ut confessarius rectorem ecclesie audire non peccaverit, ubi sacramentum preteutiae administrare debet. Ideo officium præstandum est a diocesis parochi, si in urbe et a confessario urbano, si in diocesi confessiones audire velint: hoc enim institutum, ac disciplina diurna consultudine in hac civitate ac diocesi firmantur, eisque consuetudinem clericatus testatur *De penitentia*, decis. 37 num. 42.

ditionale nihil ponit in esse, nisi purificata conditione, arg., § *Sub conditione 5*, Institut. *De verbis obligationibus*, l. *Legata sub conditione 41*, ff. *De conditionib. et demonstrationib.*, et l. *Unic.*, § *Sin autem*, cod. *De caducitat. tollendis*; suspenditur enim ejus valor usque ad eventum conditionis l. *Is cui 42*, ff. *De actionib. et obligationib.*, et cit. l. *Legata sub conditione 41*, ff. *De conditionib. et demonstrationib.*, cum similibus. Tum quia ex *Tridentino*, sess. *xxiii*, cap. *18*, *De reformat.*, nullus, quatuorvis privilegialis, potest confessiones *secularium* audire absque approbatione episcopi, ut fuit dictum sub verb. *Approbatio*, art. *1*, n. *44* et sequent. Et ne quidem Romæ approbati, quicunque sint, possunt in aliis diœcesibus sine expressa approbatione suorum respective ordinariorum diclas confessiones recipere, ut expresse statuit Urbanus VIII, die *17 Septembr. 1628*; constitut. incipient. *Cum sicut accepimus*. Dicti autem confessarii, ut supra, sic conditionate approbati, non censentur vero approbati, nisi sub tali conditione, nisi, ut dicebam, aliter constet de mente episcopi quoad vim illius conditionis, adeoque, etc.

(74). Parochi associantes funus sive una cum capitulo, sive non: nequeunt prætendere candelam majorem illa, quæ datur superiori regularium associato ab aliis suis religiosis. Sic expresse decrevit sac. Conc. cong., in *Novar.*, *15 Martii 1604*, in responsion. ad *3*; apud *Monacell.*, tom. *II*, tit. *13*, formul. *1*, sub. n. *92*. Sique neque alii sacerdotes, ac canonici, sive capitulariter, sive seorsim interveniant, nequeunt prætendere candelam majorem illa, quæ datur regularibus, ut expresse defendit D. Ursaya, tom. *II*, p. *1*, discep. *15*, n. *13*, ubi ad id adducit *lecreta ac doctores*. Et ratio clara ac convincens est, quia si parochi, qui portant pondus diei et aestus, præstanto omnino dlam assistentiam, ac sacramenta suis parochianis toto tempore vitæ suæ, nequeunt prætendere candelam majorem illa, quæ datur superioribus regularibus, qui eis ordinarie non ministrant sacramenta; ac parvam, et interdum nullam assistentiam præstant, tanto minus canonici, ac alii sacerdotes poterunt illam prætendere majorem ea, quæ datur regularibus, cum ipsi parvam, et ordinarie nullam eis præsent assistentiam, ubi regulares indefesse ipsis assistunt, cum in eorum sacramentalibus confessionibus excipiendis, tum in eorum ultimo agone suas animas diu, noctuque Deo commendando.

(75). Et quoad canonicos et capitula varia ad rem sunt edita decreta a sacra congreg. Concilii, et signanter in *Trojana Funerum* *7 et 21 Mai 1701*, ubi ad v. dubium. « An cedula gestanda per canonicos in associatione funeris debeat esse ponderis ad minus quatuor librarum, vel arbitrio hæredum; et an canonici, ultra dictam candelam, prætendere possint uniuersum ducatum regni pro qualibet canonico? Dicta sac. cong. Conc. ad v. respondit, negative quoad pri-

mam partem, sed remittendum arbitrio hæredum; quo vero ad secundam partem, negative. » Item decrevit, quod capitulum, canonici et parochi nequeunt prætendere maiorem portionem funeris, quando cadaver sepelitur in ecclesiis regularium extra civitatem ac extra parochiam, quamvis sita intra civitatem, quam acciperent, si cadaver in illorum ecclesia sepeliretur. Ead. sacra congr., in d. *Trojana*, in respons. ad *7*. Item, quod capituli cruce interveniente in funere ducento ad ecclesiam regularium unam cum abbate vel alio sacerdote, capitulum nequit exigere emolumenutum eo modo, quo exigeret, si totum capitulum interveniret. Eadem sacra congregat., *sic*, in respons. ad *8*. Sic apud *Thesaurum Resolutionum*, S. congr. Concil., anni *1740*; tom. *IX*, ubi in fine dicti tom. referuntur etiam resolutiones ab anno *1700* ad an. *1718*.

(76). Et in *Nullius seu Montis Casini*, die *26 Januarii 1726*, fuerunt inter alia ab ead. S. cong. Concil. edita sequentia Decreta; ubi ad *8* dubium. « An hæredes defunctorum possint adhibere circa cadavera defunctorum quantitatem certæ sibi benevisam, seu potius constet de aliqua consuetudine quoad quantitatem certæ eaque sit servanda? » Respondit, ad *8*, esse statuendam taxam ab ordinario, auditis interessè habentibus, et taxa ab eodem transmittatur ad sacram congregationem; et ad *9*: « An liceat hæreditibus defunctorum vocare, ultra parochum, presbyteros sibi benevisans, et excludere integrum capitulum ecclesiæ matricis ab associatione cadaverum tam in ipsa ecclesia matrice, quam in aliis ecclesiis, in quibus fuerit electa sepultura? » Respondit, Licere hæreditibus defunctorum solum parochum vocare, sed quatenus alios presbyteros vocare velint, esse præferendos illos ecclesiæ matricis in numero ipsis hæreditibus beneviso; et ad *10*: « An, et quæ quantitas certæ, et quod emolumenutum culibet ex dictis presbyteris debeatur pro simplici et pura associatione cadaverum, tam ad alias ecclesiæ quam ad ecclesiam matrem? » Respondit, « Servetur quantitas prescripta in concordia. » Et ad *15*: « An presbyteri dictæ ecclesiæ valeant prohibere sonum campanarum, tam de tempore obitus quam de tempore delationis cadaveris ad aliam ecclesiam; et quod emolumenutum ab hæreditibus defunctorum sacrissimæ debeatur in casu, » etc.: Respondit. « Negative quoad tempus obitus, et pro sonitu nihil deberi; quoad tempus vero delationis cadaveris, pulsandas esse campanas, si hæredes velint, soluta competenti mercede taxanda ab ordinario. » Alia jam posita sunt n. *59* ad *65*.

(77). Attendenda est ad rem constitutio Innocentii XIII, incip. *Emanarunt nuper*, edita *24 Augusti 1722*, in qua confirmantur Decreta sacre congregat. Episcoporum et Regularium, super *Quarta Funerali et ingressu parochorum*, cum stola et cruce in ecclesiis regularium, absque tamen aliquo exercitio; et id in *Parmensi*, ubi aderat

Consuetudo, ut vicissim possent regulares cum stola et cruce elevata ingredi in ecclesiis parochorum; et parochi in ecclesiis regularium.

(78. **Alia ad rem. Vide verb. QUARTA FURNITURA, et verb. SERVULTURA.**

(79. Parochi exercitiis spiritualibus quotannis vocare debent: Bened. XIV, tom. I, const. incip. *Ubi primum*, § 3. Parochi proprii assistentia in celebratione matrimoniorum non est temere omittenda. Idem, const. 83, incip. *Nimiam*, § 9. (80. Parochi missam applicare debent pro populo diebus festis. Idem, constitut. 103, incip.). *Cum semper. Vide* tom. V, verb. *Missa*, art. 3.

(81. **Parochus** duarum ecclesiarum unitarum curam exercens, quando missam eadem die iterare possit. *Vide dict. verb. Missa*, ex declaratione ejusdem pontificis in constitut. 3, incip. *Declarasti*. (82. Parochus relinquere non potest animarum curam, inconsulto episcopo. Idem, constitut. 23, incip. *Ex quo*. (83. Quod si religionem ingredi voluerit, episcopus ipsi licentiam denegare nequit. Idem, *ibid.*

(84. Parochi aliqui curam animarum habentes tradere debent doctrinam Christianam juxta dispositionem concilii Tridentini omnibus diebus festis. Idem, tom. I, constit. 42, incip. *Etsi minime*, § 3 et 4.

(85. Quae doctrina Christiana tradenda est etiam a sacerdotibus celebrantibus in ecclesiis ruralibus non parochialibus. *Ibid.*, § 14.

(86. Parochi ante vel post missam parochiale in recitare debent elata voce actus fidei, spei et paritatis, populo verba iterante. Bened. XIV, constit. incip. *Cum religiosi*, § 4. (87. Parochi, etiam extra dioecesim, possunt audire confessiones suorum parochianorum. Idem, const., incip., *Apostolicum ministerium*, § 22. *Vide supra*, n. 26 et 27.

(88. Quoad dicta supra n. 68 et seqq. concludendum est, non amplius suffragari parochis pro ingressu cum cruce et stola in ecclesiis regularium, constitut. Benedict. XIII, incip. *Pretiosus*, hæc enim revocata fuit a Clemente XII, constit. incip. *Romanus Pontifex*, quæ ad litteram adducitur infra verb. *PRIULEGIUM*, art. 3, num. 64, ad cuius revocationis tramitem omnia urbis tribunalia hodie decidunt, ut videre est in celebri Baren., *Juris tumulandi*, coram Aldrovando, 12 Januarii 1723, et 29 Novemb. 1763, coram Vajo, ac in *Melevitana funerum coram Millino*, 23 Novembr. 1744, et novissime ita etiam decisum fuit 4 Februarii 1751, a cong. Episc. et Regul., in *Pientina funerum pro Minoribus conventionalibus* licet eorumd. conventus subasset jurisdictio ordinarii ob defectum prescripti numeri religiosorum.

(89. * Parochi ecclesiarum filialium interesse tenentur benedictioni fontium diei Sabbati sancti, ex saepre repetitis sacrae congregatiois Concilii decretis, *Institut. eccles.* 1, § 2 et sequent.

(90. Parochi alienæ dioecesis non possunt in altera audire confessiones sine approbatione ordinarii illius loci, nisi tantum suorum subditorum. Ita ex decret. S. congreg. Concilii., *Institut. eccles.* 86, § 7.

(91. Parochi per concursum provisi censentur idonei ad audiendas confessiones in tota civitate, vel oppido, ubi parochi constituantur, non vero in tota dioecesi episcopi approbantis, ut ex decretis S. congreg., *ibid.*, § 13. Ex consuetudine tamen parochi civitatis confessiones audiunt in dioecesi, et vice versa. *Ibid.*, § 13. Si parochus beneficium renuntiet, indiget nova facultate audiendi confessiones, ut ex communi doctrinam. *Ibid.*

(92. Parochus habens redditus tenues et populum frequentem, ut per se sufficere nequeat audiendis confessionibus, tenetur sibi adjungere alium sacerdotem adjutorem, cui, si ipse nequeat, populus necessaria ad sustentationem subministrare tenetur. Ita ex decret. sac. congr. Concilii., *Inst. eccles.* 94, § 7.

(93. Parochus ex privata scientia noscens alterum ex sponsis matrimonium celebraturis haereticæ sectæ occulte adhaerere, assistere matrimonio non potest, quemadmodum nequit, si sciret impedimentum etiam impediens. *De synodo diœsc.*, lib. vi, cap. 7, § 6 et 7.

(94. Parochus tempore pestis, et eo morbo infectis tenetur ministrare sacramenta baptismi et pœnitentiæ; imo et viaticum, ne tanto bono in illa necessitate parochianæ priventur, nisi in eo rarissimo casu, in quo rarus esset sacerdos vel parochus; ex quo fieret, ut post administratum sacramentum Pœnitentiæ uni, non superesset spatum, ut aliis morituris pœnitentiæ sacramentum administraretur; vel si eo sacramento administrando mortem vilare non posset, et sic populus destitueretur sacerdotibus, ut ex doctrina Suarri, *De synodo diœsc.*, lib. iii, cap. 19, § 18, 19, nov. edit.

(95. In ordine ad extremam unctionem, ex doctrina ejusd. Suarri, tunc tenetur parochus illam administrare, quatenus valeat absque morali periculo. *Ibid.*

NOVÆ ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(96. Mirum, quod auctor tametsi regularis n. 67. videatur sentire, quod ex constitutione Benedicti XIII, quæ incipit *Pretiosus*, fas sit parochis associantibus cadavera suorum parochianorum cum stola et cruce elevata ingredi in ecclesiis regularium. (97. Nulla enim potest amplius haberet ratio de mox dicta Benedict. constitutione, utpote quæ, non dissidente ipso auctore, num. 67, a Clemente XII, in constitutione, cui est initium *Romanus Pontifex*, fuit reducta ad terminos juris communis, concilii Tridentini et Apostolicarum Constitutionum. (98. Nec facit ad rem, quod revocata dici debet Benedictina constitutio, in quantum regularibus est favorabilis. Sciendum enim est, quod ubi constitutio statuit, ut fas esset pa-

rochis associantibus cadavera suorum parochianorum ingredi cum stola et cruce elevata in ecclesiis regularium, ibi simul statuit, ut et vicissim las esset regularibus invitatis ad funera eum eruce elevata ingredi in ecclesiis parochiales. Nulla autem æquibonique ratio patitur, ut, ea revocata, datur in favorabilibus regularibus, non item in favorabilibus / parochis, quando unum alterius gratia concessum est.

(99). De hac igitur quæstione judicium ferendum est, seposita p̄fata constitutione Benedictina. Certum autem est, quod, ea seposita, ubi « agitur (sunt verba Rota, in *Valentina Funerum*, 7 Decembris 1731, § 4 et seq. cor. *felicitate regnante Summo Pontifice* inter impressas, dec. 30, n. 2 et plur. seq.) de cadaveribus tumulandis in ecclesiis regularium ratione exemptionis, qua ipsi sere omnes peculiari sedis apostolicæ beneficio fruuntur in suis ecclesiis et monasteriis, quamvis intra limites parochiæ positis, rector pastorali jurisdictione, et præminentia tam actu quam habitu adeo est destitutus, ut si velit in associatione cadaverum cum stola et cruce per dictas ecclesiis incedere, vel exequias ecclesiastico ritu celebrare, vel alios quoscunque actus ab officio et potestate parochiali simili modo dependentes ibidem exercere, positivam juris resistentiam potius habere dicatur, sitque omnino excludendus, etc. Sed teneatur terminare preces associatorias ante januam Ecclesiæ, ibique benedicere et dare ultimum vale. »

(100). Sentit vero Rota, in dicta *Valentina Funerum*, loc. cit., quod ex immemorabili consuetudine, vel alio legitimo titulo, possint parochi jus acquirere ingrediendi ecclesiis regularium, non obstante ipsarum exemptione, cum stola et cruce elevata, inibique faciendi officium funebre. (101). Adeoque sentit necessarium esse consuetudinem immemorabilem, ut in specie ejus causæ prodesse haud crediderit consuetudinam, propterea quod de ea testificati haud fuere testes cum notissimis requisitis *Glossæ*, in c. 1, verb. *MEMORIA*, *De præscript.* in 6.

(102). At non immerito dubitari de hac opinione potest; idque quia regulares nuntiunt tantummodo privilegiis exemptionis, et non dispositioni juris communis, contra vero parochi pro se habent assistantiam juris communis; immemorabilis autem, vel centenaria, vel quadragenaria cum titulo colorato nusquam requiritur tunc cum agitur adversus eos, qui non dispositioni juris communis, sed privilegiis nuntiatur; præsertim si præscribentes habeant pro se juris communis assistantiam.

(103). Ceterum excludi parochi ab ingressu in ecclesiis regularium nequeant, si declarent « expeditum, ac privativum exemptionum functionum funebrium illis (id est ecclesiis regularium) relictores, ac insuper oblatæ conditione dimittendi propriam crucem, que ingressum præstatum longe facilitiore reddit: removetque obstaculum tam

sacrarum congregationum, quam sacr. Rotæ obstantium bujusmodi ingressui, quæ intelligenda sunt in casu ingressus cum cruce elevata; secus ea inclinata; » sunt verba Rota, in *Malevitana Funerum super ingressu in ecclesiis regularium*, 23 Nov. 1744, § 3, cor. clar. mem. Millino. Confer etiam Pignatell., *Consult. canon.*, tom. III, consult. 48, fer. per tot.

RESPONSIO AUCTORIS:

(104). Quid mirum, si nullius partis studio abreptus ego, loc. cit., visus sum sentire, quod ex constitutione Benedicti XIII, incip. *Pretiosus*, fas sit parochi associantibus cadavera suorum parochianorum cum stola et cruce elevata ingredi in ecclesiis regularium? Visus sum, inquam; nam quæ libi adduco, dubitantis in modum adduco, ut legenti patet; sententiamque meam potius sub n. 68, in medium profero hisce verbis: Quid autem, attentis tot allatis contrariis resolutionibus et decisionibus, concludendum sit? Mihi videtur standum esse cuiuscunq; loci legitimæ consuetudini, cum ipsa sit optima legum interpres... Nisi tamen (ut subjungo, ibid. n. 69), declaratur, ut satis probabile, et consonum est, quod Clemens XII, in dicta sua constitut. *Romanus Pontifex* revocaverit illas ad favorem regularium emanatas solum quoad maxima privilegia, etc. Regularibus concessa, non autem quoad hanc dispositionem, etc., sed quidquid senserim, cit. loc., nunc attendenda sunt quæ tradidi subsequenti, n. 88, prout videre est supra in hoc eodem articulo.

ADDITIONES CASINENSES:

(Ad num. 27 h. art.)

« Dubitatur: An parochus vocatus ab alio parochio ejusdem diœcesis, possit in ejus parochia confessiones audire? Id affirmant Bonacina.... et Croix.... cum communiori; imo Palau, et Mazzotta.... communem sententiam vocant. Sed oppositam sententiam tenent Barbosa, in *Trident.*, sess. xxiii, cap. 13, n. 19, cum Homobon. et Piasec.... et declaratione sacr. congregat. Concilii, quam referunt Barbosa, loc. cit., et Piasec.... ubi ad quæsitum: « An provisus de parochiali per concursum censendus sit approbatus idoneus minister ad audiendas confessiones in illa diœcesi, in qua illam parochiam habet obtinet? » Sacra congr. respondit: « Censeri ad audiendas confessiones duntur in ea civitate vel oppido, ubi sita sit parochialis, non autem passim per totam diœcensem. » Et ratio hujus sententiae est, quia parochus non approbatur ab ecclesia pro ecclesia universalis, sed tantum ab episcopo, juxta episcopi voluntatem; unde nisi constet aliunde de diversa voluntate episcopi, parochus, censetur approbatus tantum pro parochia, ad quam eligitur; potest enim episcopus aliquem judicare idoneum pro uno loco et non pro alio. Recte vero dicunt Bonac. Clericat., *De patient.*, dec. 37, n. 12, idque admittit Bene-

diet. XIV, in *Notificat.* 86, n. 613, quod sententia opposita locum habere potest in iis locis ubi talis adsit consuetudo, quæ jurisdictionem bene conferre valet. Imo Wiggandt, tr. 3, n. 83, primam opinionem approbat, *ex praxi*, ut asserit, *variarum dictiem*. » Ita in terminis D. de Ligorio, *Theol. moral. De sacram. penitent.*, num. 564.

ARTICULUS IV.

Parochus, quoad ea, quæ concernunt immunitatem.

SUMMARIUM.

1. Parochus post delictum commissum confugiens ad propriam domum parochiale, gaudet immunitate. — 2. Parochus captus pro debito in propria domo parochiali, gaudet immunitate, et est restituendus, ad n. 3. — 4. Episcopus potest extrahere parochum a propria domo parochiali ad correctionem tantum. — 5. Parochus repertus in fragrantia delicto cum muliere in domo parochiali, extrahiri potuit per episcopum ad effectum correctionis, ad n. 9. — 10. Parochum conjectum in carcere nimis asperos sacra congregat, mandat episcopo, ut faciat charitable tractari, ad n. 14. — 15. Dominus praepositus contigua ecclesiae gaudet immunitate. — 16. Domus parochialis gaudet immunitate, ad n. 20.

(1. Parochus post delictum commissum confugiens ad propriam domum parochiale gaudet immunitate sacr. cong., in *Mutin.*, 18 Febr. 1631; lib. II, *Decr. Paul.*, pag. 96.

(2. Parochus captus pro debito in propria domo parochiali gaudet immunitate eccles. et est restituendus. Ead. sac. cong., in *Ariminen.*, 2 Maii 1661, lib. *Decret. Roccii*, pag. 331.

(3. Parochus captus in propria domo parochiali, etiamsi distante ab ecclesia, gaudet immunitate; et restituenda ei sunt ablata, seu quæ solvit, ne deduceretur ad carcere. Ead. sac. cong., in *Portuen.*, 24 Maii 1672, lib. I *Decret. Altoviti*, pag. 692.

(4. Verum episcopus potest extrahere parochum a propria domo parochiali ad correctionem tantum. Eadem sac. congregat., in *Interamnen.*, 27 Maii 1640, lib. III *Decr. Paul.*, p. 14.

(5. Sic parochus repertus in fraganti delicto cum muliere in domo parochiali, extrahi potuit per episcopum ad effectum correctionis. Eadem sacra congr., in *Aretina*, 31 Aug. 1648, lib. IV *Decret. Paul.*, pag. 86.

(6. Circa parochum inobedientem, iterato episcopi præcepto de dimittenda e domo sua parochiali muliere malæ famæ, cum de mandato ejusdem episcopi extractus fuisse e dicta domo simul cum muliere, et conjectus in carcere; sacra congregatio pronuntiavit, bene extractum fuisse ad correctionem et retinendum arbitrio episcopi ad eundem effectum, nec dimittendum, nisi renovato præcepto de non conversando cum muliere. Ead. sac. cong., in *Aretina*, 15 Novembris 1689, lib. *Decret. Martelli*, pag. 526.

(7. Attamen parochus nulliter extractus jussu provicarii per curiam laicam e domo parochiali, et successive detenus in carceribus a vicario generali nomine ecclesie est restituendus. Ead. sac. congr., in *Nabantulana*, 22 April. 1698, lib. II *Decret. Vallem.*, p. 140.

(8. Aliquando datur episcopo facultas extrahendi cum debita decentia, et interventu personæ ecclesiastice ad formam bullæ e domo parochiali, tum parochium, tum mulierem, qua sub prætextu famulæ revera ut concubina utebatur, ad effectum retinendi in carceribus per aliquod tempus nomine sacr. congr. ad correctionem tantum. Eadem sac. congr., in *Feretrana*, 10 Dec. 1692, lib. I *Decr. Vallem.*, pag. 9.

(9. Item datur facultas episcopo carcerandi in ecclesia, et quoctunque loco immunitate parochum prævæ, incorrigibilis et scandalosæ qualitatis, qui post barbarem occisionem sui pensionarii, qui ei resignavit eum, ac ejus servæ, fugitus e carceribus habitabat cum suis in domo parochiali, et celebrabat sacrum suo populo, et datur etiam facultas ejiciendi ab ecclesia et domo parochiali consanguineos ejusdem, et alias personas ibidem confugitas pro dicta causa. Ead. sac. cong., in *Asculano*, 26 Sept. 1679, lib. II *Decret. Altoviti*, pag. 1847.

(10. Parochum seu curatum conjectum in carcere nimis asperos sacr. cong. mandat episcopo, ut faciat charitable tractari, Ead. sac. cong., in *Pisana*, 19 Febr. 1698, lib. I *Decretor. Vallemanni*, pag. 172.

(11. Quoad parochum suspensum ab episcopo in contumaciam, injungitur eidem episcopo, ut procedat ad reintegrationem bonorum, et suspensi censuris per duos menses, dictus parochus compareat coram episcopo, qui charitable recipiat, et nullo modo molestet. Ead. sac. cong., in *Aquen.*, 7 Jul. 1699, lib. II *Decret. Vallem.*, pag. 229.

(12. Eodem recusante comparere, ac denuo suspenso a curia episcopali, sacra congregatio decrevit, suspensa suspensione per tres menses, episcopus transmittat omnia acta. Ead. sac. cong., in *ead.*, 8 Jun. 1700, ibi., p. 293.

(13. Extractus ab ecclesia ob violentiam illatam parochio jubetur restitui ecclesia, præstila idonea fidejussione de non offendendo eumdem parochum. Ead. sac. cong., in *Spoletana*, 9 Maii 1690, lib. *Decret. Martelli*, pag. 610.

(14. Vicarius generalis ordinans carcerationem parochi in loco immuni, suspenditur arbitrio sacre congregationis. Sic sac. cong. *Immunit.*, in *Albanen.*, 12 Septembr. 1684, lib. III *Decretor. Altoviti*, pag. 363.

(15. Dominus praepositus contigua ecclesie gaudet immunitate, etiam respectu bonorum ibidem existentium, quamvis pars ejusdem domus sit laico locata. Sac. cong. *Immunit.*, in *una Castri Durantis sive Urban.*, 19 Aug. 1630, lib. II *Decret. Paul.*, pag. 54.

(16. Domus parochialis gaudet immuni-

tate. Ead. sac. cong. Immunit., in *Comen.*, 25 Febr. 1698, lib. II *Decret.* Vallem., pag. 138.

(17. Eliamsi ab ecclesia distans, modo non sit locata et inhabitata a laicis. Ead. sac. congreg. Immunit., in *Cesenat.*, 17 Novemb. 1654, lib. V *Decret.* Paul., pag. 24.

(18. Attamen distans ab ecclesia parochiali spatio circiter tertiae partis milliarii, non gaudet immunitate. Ead. sac. cong. Immunit., in *una civitatis Castelli*, 4 Jul. 1673, lib. I *Decret.* Altoviti, p. 817.

(19. Domus, quæ habitatur a parocho, sed non est parochialis, id est de pertinen-
tia parochiæ, non gaudet immunitate. Ead. sac. cong. Immunit., in *Alatrina*, 5 Maii 1699, lib. II *Decret.* Vallemui, pag. 217.

(20. Domuncula de juribus ecclesiæ pa-
rochialis, ab ea tamen, et a domo parochi
distans circa triginta passus, quæ solum in-
servit pro usu et servitio parochi, non
gaudet immunitate. Ead. sac. cong. Immunit.,
in *Ferestrana*, 27 Jul. 1683 lib. III *Decret.*
Altoviti, pag. 209.

APPENDIX EDITORUM CASINENSIVM.

De juribus parochialibus.

(Ad n. 22, v. *Parochia*, hic supra.)

(1. Opportunum ducimus functiones pri-
vative parochi, duce monacello, enumerare,
qui sic habet :

a. Verum hodie functiones privative, quæ ad parochos spectant, et quæ in viridi observantia sunt, ad pauca reducuntur, nempe primo, ad delationem stolæ in processionebus funeralibus. (2. Sac. congreg. Rituum; apud Pignatell., consult. 73, n. 110, tom. VIII, sacr. congregat. Concilii, in *Ebrunden.*, in responsione ad 11, 25 Junii 1695.

(3. « Secundo, ad benedictionem domorum in Sabbato sancto. Barbos. et alii..., Ro-
mag., ad *Synod. Gerunden.*, lib. III, tit. 11, c. 6.

(4. « Tertio, ad perceptionem decimarum, cap. *Cum contingat*, cap. *Quoniam nobis*, De decim.

(5. « Quarto, ad administrationem sacra-
menti Eucharistiae tempore Paschatis, c.
Omissis, utriusque sexus, De pœnit. et remiss.
et infirmitalis, etiam canonice cathedralis.
Sac. congregat. Concilii, in *Tiburtina*, 12
Maii, et in *Norvariensi*, 17 Septemb. 1695, et
in *Narnien.*, 26 Septemb. 1699.

(6. « Quinto, ad retentionem clavis taber-
naculi, et reruin, quæ pertinent ad sacra-
menta, cap. 1. *De cust. Euchar.*; sacr. con-
gregat. Concilii, in *Pignina præminentiorum*, 18 Novembr. 1690, et 13 Januarii 1691, et in *Neapolitan.*, 11 Novemb. 1693.

(7. « Sexto, ad benedictionem spousesorum
et cadaverum defunctorum antequam e
domo levantur Lezana, *Oper. moral.*, tom.
II, et verb. *Benedictio*, num. 18; Rota, co-

(11) In Decreto S. Congregat. Rituum 10 decem-
bris 1703, de quo fit mentio inferius in eod. n. 10,
ad 6 dub. « Ali benedictiones mulierum post par-
tum, fontis baptismalis, ignis seminis, ovorum ei-

tam *Zarat.*, decis. 45, num. 40 et seq.;
sacr. congr. Concil., in *Bononien.*, 14 Fe-
bruar. 1694.

(8. « Septimo, ad publicationem matrimo-
niorum, excommunicationum et indulgen-
tiarum. Sacr. congregat. Episcop., in *Fir-
mana*, 3 Julii 1615, in responsione ad 8.

(9. « Hæc, inquam, non nisi a parocho,
vel de ejus licentia exerceri et expleri non
valent, ut firmant jura et decreta allegata.
Adde benedictionem fontis baptismalis, et
quod parocho tempore Quadragesimæ po-
test de mane in sua Ecclesia prædicare,
non obstante consuetudine, quod in sola
ecclesia matrice, vel alia concionetur. » Sacr.
cong. Concil., in *Florentina juris prædi-
candi*, 26 Januar. 1697. Hæc Monacellus,
Formul. legal. pract., tom. I, tit. 10, formul.
18, n. 4, p. 299.

(10. Functiones autem non mere pa-
rochiales sunt benedictio, ac distributio can-
delarum, cinerum et palmarum, benedictio
fontis baptismalis, ignis, seminis, ovorum
et similium, receptio mulierum ad purifi-
cationem post partum (11), functiones Heb-
domadæ Sanctæ, celebratio solemnis missæ
in feria v. Cœne Domini, aliæque celebra-
tiones missarum per annum, sive pro vivis,
sive etiam pro defunctis, expositio quadra-
ginta Horarum, sacrarum reliquiarum, aut
imaginum, ac benedictio cum illis fieri so-
lita super populo, nec non processiones in-
tra ambitum Ecclesie. Hæc, inquam, omni-
nia non sunt de juribus mere parochiæ, ut
responsum fuit per sac. congreg. Rituum, 10
Decembris 1703, in responsionibus ad 5, 7,
8, 10, 11, 12, 21 dub.; de Fargna, *De jure pa-
tronatus*, part. I, can. 4, cas. 9, n. 4. Quod
decretum d. cong. approbatum fuit a Sum-
mo Pontifice Clemente XI, quodque legere
est per extensum in opere Lucii nostri V.

CONFRATERNITAS, art. 2, n. 4.

(11. Hisce positis « parocho non potest
impedire celebrationem missarum, et alia
spiritualia in oratorio seu ecclesia (sita intra
limites parochiæ), sub prætextu jurium pa-
rochialium, quia parocho, quoad missam
et alia spiritualia obsequia omnibus com-
munia, non habet jus prohibendi, ut resolvit
sacra congregatio Concil., in *Savonen.*,
18 Decembris 1685; *Mutinen.*, 29 Novemb.
1687, et in *Fulginaten.*, oratorii, 1 Jul. 1696;
de Fargna, *ibid.*, num. 13. »

Idem dic de aliis functionibus non mere
parochialibus. *Vide Decreta. sac. cong. Conc.*
infra adducenda.

(12. Atque ut rite procedanus, expenden-
dum est, an ecclesia, aut oratorium patro-
nale, sive liberum situm intra limites paro-
chiæ sit sub dominio et subjectione parochi.
A. « Oratorium publicum seu ecclesiam si-
tam intra limites parochiæ, sive sit libera,
sive de jure patronatus, habere quidem
dependentiam a parochiis quoad functiones,

similium sint de juribus mere parochialibus; » re-
sponsum fuit negative; additum vero : « Sed bene-
dictiones mulierum, et fontis baptismalis fieri de-
bere a parochiis. »

seu jura parochialia, consistentem in eo, quod parochus possit prohibere, ne exerceantur in ea a capellano aut rectore jura parochialia; non vero quoad functiones non parochiales. Habemus enim constantem omnium doctorum opinionem unanimiter firmantium, quaslibet ecclesias, eti sitas intra fines ecclesiae parochialis, esse in functionibus non parochialibus a parochio omnino independentes, quia eidem nullatenus subjectas. » *De Fargna, loc. cit., num. 4.*

« Ecclesiæ siquidem (ut optime ratiocinatur cardinalis de Luca) intra alicujus parochie limites fundatæ, non dicuntur ipsius parochie subditæ, neque ab ea aliquam habent dependentiam, nisi ex lege fundationis, aut legitima consuetudine, seu alias id specialiter probet. » *De parochis, discurs. 31, num. 6.*

Atque ita firmavit Rota, decis. 2089, num. 10 et 13, *coram Coccin*, et in *Civitatis plebis jurium parochialium*, 5 Jul. 1700, § Sicuti, coram reverendiss. Molines, et 6 Junii 1708, *coram R. A. Ansaldo*; apud eundem de *Fargna, loc. et n. citat.*

(13. « Unde parochus ecclesiæ parochialis non potest benedicere candelas, cineres et palmas, facere benedictiones mulierum post partum, fontis baptismalis, seminis, ovorum, nec functiones Hebdomadæ Sanctæ, aliasque functiones non parochiales peragere in ecclesia patronali, sed istæ functiones non parochiales, si fiant a parochio, facienda sunt ab ipso in propria ecclesia parochiali.... Ita ut non ad parochos, sed ad dictarum ecclesiarum rectores spectet facere benedictiones ovorum, seminis palmarum, aquæ benedictæ, et alias functiones non parochiales peragere. » *De Fargna, ibidem, n. 6 et 9.*

(14. Et sic resolutum fuit ab eadem sacra Rota, in *Neapolitana jurium parochialium*, 13 Martii 1711, § Ex abundanti, *coram Ansaldo*. Apud d. de *Fargna, ib. cit., n. 9.*

(15. Limita vero, ubi agatur de ecclesiis seu oratoriis fundatis, constructis aut dotatis ex bonis ecclesiæ parochialis, quippe in hac hypothesi eidem ecclesiæ parochiali subjecta merito censentur, unde in talibus ecclesiis et oratoriis, utpote recognoscuntibus parochiale ecclesiam in matricem, atque idcirco filialibus nuncupatis, dominium et jurisdictionem libere exercere valent parochi. *De Fargna, loc. cit., num. 8.*

(16. « Insuper parochus non potest quæstare pro sanctissimo sacramento in ecclesia patronali sita intra limites parochie non subjecta, vel quæ habeat proprium rectorem, cui in titulum confertur, nec potest retinere capsulam eleemosynarum, sive claves ipsius ecclesiæ, vel ibi privative quoad rectores, benedicere mulieres post partum, sive missam celebrare in diebus solemnibus, aut serialibus, aut pacem populo dare, ut fuit resolutum a s. congregat. Concil., in *Forolivien. jurium parochialium*, 18 Novembris 1684. Ubi propositis dubiis :

1. « An parochio ecclesiæ S. Joannis in Vico, privative quoad rectorem Ecclesiæ S.

Mariæ de Populo, sitæ intra limites dictæ parochie liceat quæstare, etc.

2. « An eidem parochio liceat retinere claves Capsulæ eleemosynarum existentis in d. Ecclesia S. Mariæ.

3.... «

4. « An in d. Ecclesia S. Mariæ solus parochus valeat missas celebrare in diebus solemnibus, et serialibus, et pacem populo dare. »

Sacra congreg. respondit : « Non competere parochio quæstare in ecclesia S. Mariæ. » — « Ad 2. Negative. Ad. 4. Negative. » Apud de *Fargna, loc. cit., num. 12.*

(17. Imo parochio non licet explere nequidem functiones parochiales in ecclesiis patronalibus, sitis intra limites parochie, ad sui libitum, independenter a patronis, et iis invitatis, ut resolutum fuit per S. congregat. Concil., in *Cominen. jurium parochialium*, 9 Junii 1714, ubi ad 2 et 3. Dubium nempe.

2. « An liceat parochio dictæ ecclesiæ parochialis independenter a patronis explere functiones parochiales in ecclesia seu oratorio publico S. Joannis Bapt. de jure patronatus fratum de Tricanis, ad sui libitum, iis invitatis ;

3. « An retentio clavis dicti oratorii spectet solum ad patronos, seu personam ab iis deputandam, vel potius patroni teneantur tradere alteram clavem parochio :

« Sacra congregatio respondit : « Ad secundum, Negative. » Ad tertium, « Clavem esse retinendam a capellano pro tempore, non autem a parochio, et amplius. » Apud Pitonium, *De controvers. patronorum*, allegat. 54, num. 50 in fin.

(18. Unde idem cl. scriptor sic habet : « Oratorium, vel ecclesia de jure patronatus fundata intra limites parochie non subjetat parochio, præterquam quoad jura parochiali..... Hæc autem subjectio quoad jura parochiali seu functiones parochiales, non intelligitur, ut parochus, invito patrone ecclesiæ sitæ intra suos limites, possit ibi docere doctrinam Christianam, sacramentare populum parochie, prædicare, tenere ibidem sanctissimum viaticum pro defendo ad infirmos, et in summa occupare sibi usum illius Ecclesiæ pro explendis suis functionibus parochialibus; esset enim servitus, quæ, invito patrone, obtineri non potest. » *Cit., allegat. 54, num. 50 in fin.*

(19. Quæ omnia sane obtinent pro aliis ecclesiis liberis et publicis oratoriis sitis intra limites ecclesiæ parochialis. Hinc sacr. congregat. Rit., cit. decr. 10 Decembris 1703, ad 17 dub. « An parochus, invitatis confratribus, docere possit doctrinam Christianam in dictis ecclesiis et oratoriis publicis, vel privatis, et a parochiali divisis et separatis. Resp. Negative. »

(20. Lubet nunc sequentes S. congregat. Concilii Resolutiones afferre, utpote ad rem quam maxime facientes.

Die 9 Februar. 1732.

1. « An celebratio missæ solemnis pro defunctis cum anniversario in ecclesia S. Nicolai sita intra limites parochialis et Collegiatæ ecclesiae S. Martini civitatis Cerreti, spectet ad archipr. et canonicos dictæ collegiatæ privative quoad omnes, sive potius ad capellatum dictæ ecclesiae, cum facultate assumendi in dicta missa, et anniversario presbyteros sibi benevisoros ?

2. « An celebratio missæ solemnis cum primis et secundis Vesperis die festo S. Nicolai spectet ad dictum archipresbyterum, vel potius ad capellatum dictæ Ecclesiae, independenter, et sine licentia parochi, et cum facultate assumendi presbyteros, quos voluerit in casu, etc.

« Sacr. congregat. respondit : Ad utrumque negative quoad primam partem, et affirmative quoad secundam, et amplius. » In Thesaur. Resolut., S. C. Concil., tom. V, p. 212 et 222.

FIRMANA JURIUM PAROCHIALIUM,

die 2 Junii 1736.

1. « An sacerdotes deputandi ab asserta societate Suffragii possint solemniter canere missas in ecclesia seu oratorio sub titulo suffragii absque licentia parochi S. Mariæ, vel potius missæ solemnes, quatenus in dicta Ecclesia seu oratorio canendæ sint, celebrari debeant ab eodem parochio, etiam invitatis confratribus :

2. « An in dicta ecclesia seu oratorio exponi possit sanctissimum Eucharistie sacramentum publicæ adorationi cum sola scientia ordinarii, sine interventu parochi prædicti ? et quatenus affirmative.

3. « An eidem parochio S. Mariæ competit saltem jus benedicendi populum cum sanctissimo sacramento in dicta ecclesia seu oratorio, etiam invitatis confratribus.

4. « An parochus SS. Joannis et Pauli, de consensu parochi S. Mariæ possint dictas functiones expiere in dicta ecclesia seu oratorio, etiam invitatis confratribus.

5. « An cadavera defunctorum tumulari possint in dicta ecclesia seu oratorio, invitatis parochis, quatenus aliquis elegerit in eodem oratorio tumulari in casu, etc.

« Sac. congreg. respondit :

« Ad 1. Affirmative, quoad primam partem de licentia episcopi (12), et negative quoad secundam.

« Ad 2. Affirmative ; ad 3 et 4 negative ; ad 5 Affirmative, salvis, juribus parochialibus. » — In Thesaur. Resolut., ut supra, tom. VII, pag. 218 et seq.

(12) Videtur hic agi non de missis solemnibus in festivitatibus solemnioribus ejusdem ecclesiae vel oratorii publici, sed de aliis missis solemnibus per annum. Siquidem in supra laudat. Decreto S. congreg. Rii., 10 Decembris 1703. Ad 10 dub. « An celebratio missarum solemnium per annum, sive pro vivis, sive pro defunctis, sit de juribus paro-

HORTANA JURIUM PAROCHIALIUM,

die 5 Julii 1738.

1. « An in ecclesiis confraternitatum laicalium terræ Suriani expleri possint functiones non parochiales, et signanter celebrationis missarum cum assistentia diaconi et subdiaconi, independenter a parochio in solemnioribus earumdem ecclesiarum festivitatibus.

2. « An in dictis ecclesiis possint parochi peragere functiones tam parochiales quam non parochiales, irrequisitis officialibus et capellaniis dd. ecclesiarum ?

3. « An capellani dd. ecclesiarum recitare possint officium Defunctorum, et canere missam ac præscriptum Ritualis, antequam sepeliantur cadavera illata in dd. ecclesiis, seu potius privative id spectet ad parochos ?

4. « An occasione tumulationis defunctorum in dd. ecclesiis debeantur parochio omnia intorticia, et ceræ, seu potius debeantur sola quarta funeris, in casu, etc. :

« Sacra congregatio respondit : Ad 1. Affirmative. Ad 2. Negative. Ad 3. Affirmative quoad primam partem, et negative quoad secundam (13). Ad 4. Servetur solitum ad formam const. San. mem. Benedicti XIII. » — In prædicto Thesaur. Resolut., S. cong. Concilii., tom. VIII, part. II, pag. 104 et seq. 107 et seq.

HORTANA JURIUM PAROCHIALIUM,

die 1 Augusti 1739.

« Exoptantes præfecti plurium confraternitatum, quarum publica oratoria intra fines parochiæ oppidi Suriani erecta reperiuntur, plures dirimi controversias, quæ inter ipsos, et rectores dictæ parochiæ in solidum, ut aiunt, animarum curam exercentes jam fuerunt exortæ, ac reliquas auverteveri, quæ in posterum facile excitari possent, quatuor dubiorum decisionem ab hoc supremo concessu efflagitarunt.

1. « An in ecclesiis confraternitatum laicalium terræ Suriani expleri possint functiones non parochiales, et signanter celebrationis missarum cum assistentia diaconi et subdiaconi, independenter a parochis, in solemnioribus earumdem ecclesiarum festivitatibus ;

2. « An in dictis ecclesiis possint parochi peragere functiones tam parochiales quam non parochiales, irrequisitis officialibus et capellaniis dictarum ecclesiarum :

3. « An capellani dictarum ecclesiarum recitare possint officium Defunctorum et canere missam ad præscriptum Ritualis, antequam sepeliantur cadavera illata in dictis ecclesiis, seu potius privative id spectet ad parochos ? (14)

chialibus ? » Respondit : « Negative prout jacet : sed licet confratribus duntaxat in festivitatibus solemnioribus ejusdem eccles. vel oratorii. » V. Decr. subsequenti decreto.

(13) Vide notam sub subsequenti decreto.

(14) Quando tumulandus est subjectus parochio, intra cuius fines est ecclesia, vel oratorium. ad

4. « An occasione tumulationis defunctorum in dictis ecclesiis debeantur parochis omnia intorticia, et ceras, seu potius debeantur sola quarta funeralis in casu? etc.

« Quibus propositis sub die 5 Julii superioris anni, rescriptum fuit.

« Ad 1. *Affirmative*. Ad 2. *Negative*. Ad 3. *Affirmative* quoad primam partem, et *Negative* quoad secundam. Ad 4. *Servetur solitum ad formam constitutionis S. M. Benedicti XIII.*

« Cum autem rectoribus antedictis parochies facta postmodum fuerit potestas experiendi jura sua, quae in anteacta causae propositione neglexerint adducere, oportet hodie, resumpto folio sub memoratum diem 5 Jul. distributo, perpensisque rationum momentis eorumdem rectorum nomine circumferendis respondere.

« An, et in quibus sit standum, vel recessendum a decisio*n*is in casu? etc.

« Dilata, et scribatur episcopo iuxta instructionem. » Ita in terminis in *praed. Thesaur. Resolut.*, S. Conc. tom. XI, pag. 83 et seq.

Nullum amplius prodiit responsum.

eudem spectat facere officium funebre super cadaveribus sepeliendis. Sic memorat. Decret. S. cong. Rit., 10 Decemb. 1703, in resolut. ad 20, dub. Huic quidem conforme est Decretum Sacr. cong. Conc., in comen. functionum, 17 Mart. 1749, post hoc in Hortana in propria serie adducendo, ubi ad 7 dub. circa jus peragendi exequias, et officium funebre super cadaveribus tumulandis in ecclesia intra limites parochiae, dict. sacra congreg. respondit, bujusmodi jus competere parocho.

Hisce decretis adversari videtur Resolutio hic supra in 1. *Hortana*, ad dub. 4, et in 2 *Hortana* ad 3 dubium, ubi responsum fuit, recitare officium, et canere missam defunctorum, antequam sepeliantur cadavera illata in eccl. ejus. intra limites parochiae, non spectare privative ad parochos, sed ea a capellaniis eamdem eccles. peragi posse.

Et de Fargna tenet: « Non esse de juribus parochialibus facere officium super cadaveribus, postquam ista sunt illata in ecclesiam existentes intra limites parochiae. De jur. patronal., can. 4, cas. 9, num. 2 et 9. Citatque ad assumptuum firmandum Rot. decis. 2089, n. 18 et 19, coram Coccin; et in Neapolitanis juriis parochialium, 13 Mart. 1711, coram Ansaldo. ibid., n. 10.

¶ Nos citata decreta, et decisiones conciliaturi, in eam videmur ire posse sententiam, nempe, quoties tumulandus est subjectus parocho, tunc officium funebre per eumdem esse faciendum in d. ecclesiis intra ambitum parochiae: competere vero ejusmodi jus capellano, seu rectori *praed.* Ecclesiarum, si tumulandus non esset parochi filianus.

(15) Pignatellus, tom. VI, consultat. 68, putavit, antiquioribus decretis S. congreg. Rituum innixis, parochoe, seclusa legitima consuetudine vel privilio apostolico, posse peragere functiones, etiam sacerdotales in ecclesiis et oratoriis publicis sitis intra limites suarum parochiarum. At vero de Fargna, *De jure patronatus*, can. 4, cas. 9, num. 7, hujusmodi Resolutions a Pignatello allegatas applicat pro ecclesiis seu oratoriis non sejunctis et subjectis ecclesiarum parochiali, eo quod fundata, et constructa, aut dotata fuerint ex ejus bonis, et redditibus, aut ei unita; minime vero pro ecclesiis et oratoriis sejunctis, et nullatenus subjectis ecclesiarum paro-

COMEN. FUNCTIONUM,

die 17 Maii 1749.

1. « ...?

2. « An ven. sacramentum exponi possit in dicta ecclesia (in ecclesia libera, et non subjecta parocho); sola impetrata licentia episcopi, et independenter ab eodem parocho?

3. « ...?

4. « ...?

5. « An ibidem de licentia episcopi, et independenter a parocho haberi possint panegyricæ conciones?

6. « An anniversaria et officia pro Defunctis ad libitum celebrari valeant independenter a parocho in eadem ecclesia?

7. « An, et cui competit jus peragendi exequias, et officium funebre super cadaveribus, quae tumulantur in sepulcro dictarum ecclesiarum?

« Sacra congr. Concilii respondit: Ad 2. *Affirmative*. Ad 5 et 6. *Affirmative*. Ad 7. Competere parocho. Apud Lucium Ferraris ad calcem t. VIII (*Edit. Barbiell.* 285) (15).

ebialis, quippe fundatis, constructis aut dotatis de bonis propriis laicorum.

Cæterum quo tempore scribebat Pignatellus, saepius memorat. decretum S. cong. Rituum. 10 Decemb. 1703. Pontificia auctoritate roboratum, nequaquam prodierat, multoque minus alia posteriora decreta sac. congreg. Concil. a nobis hic supra allata, ex quorum norma res, de qua sermo est, dijudicanda venit.

Monacellus quidem *autedictum decretum* 1703, præ oculis habuit; illudque per extensum inseruit in suo opere *formul. legal. pract.*, t. II, tit. 13, formul. 4, n. 46. At ibid., num. 54 et seqq., in eam ivit sententiam « quod præter jura mere parochialia, adiungit quoque functiones parochiales ita dictæ, quia ad parochum pertinent, vel propter affinitatem, connexionem et dependentiam, quam habent a juribus mere parochialibus, vel ratione officii pastoralis in regimine curæ animarum. » Hoc pacto cinerum, palmarum et candelarum solemnis benedictio, missæ celebratio in *Cœna Domini*, expositio publica Eucharistie, missarum solemnium celebratio, et aliae similes functiones, etsi peragantur in ecclesiis confraternitatum, ex ejus sententia non nisi per parochos explenda sunt. *Cit. num. 54 et 66, ibid.*

« Attamen (inquit sapientissimus Benedictus XIV, *Instit. eccles.*, 105, n. 102) huic sententia adhaerere nullo modo possumus, eo quod labefactare prorsus videtur decreta prudentissime confecta, et summa pontificis auctoritate confirmata (nempe saepè laud. decret. S. cong. Rit. 1703). Equidem S. congregatio ea decreta promulganda censuit « ad debitum imponendum finem controversiæ siis, quæ inter parochos et confraternitates secularis, earumque capellanos, et officiales super juribus parochialibus, et functionibus ecclesiasticis, nonnullisque præminentibus, seu prærogativis frequenter exoriri solent. » Sed haec utilitas minime sequeretur, nec ullum finem haberent dissidia, si postquam sacr. congr. constitut, « aliqd non esse de juribus parochialibus, » illud peragendum a capellaniis sodalitatum non concederetur. »

APPENDIX ALTERA EDITORUM CASINENSIMUM.

De parochis habitantibus cum mulieribus, vel consanguineis, vel servitio sibi additis (16).

Cum in articulo 1, v. PAROCHUS, n. 34, de famulabus parochorum breviori calamo agatur, placet institutionem 82, Bened. XIV, hic ex parte transcribere, ut hinc, quid hujus rei sit, lector exactius assequatur. Est porro hujusmodi.

« Commendandum procul dubio magis es-
set, si parochi nullis mulieribus suum do-
miciolum commune esse permetterent, li-
cet cognitionis vinculo cunjungantur; ta-
men inherentes recentiori disciplinæ, con-
cedimus, ut in societatem contubernii re-
cipiant eas mulieres tantum, cum quibus
cognatio intercedit in primo et secundo
gradu, nempe cum matre, avia, amita ac
materlera, cum neptibus etiam, sive ex fra-
tre, sive ex sorore; item cum mulieribus
affinitibus in primo gradu, nempe cum no-
verca, cum nuru et cum uxore fratri, sive
ipse inter vivos agat, seu vita decesserit;
tandem concedimus, ut iudicem contubernium
habeant cum mulieribus, cum quibus af-
finitatis secundus tantum gradus intervenit,
si alter alteri reverentiam debeat; uti tra-
dunt scriptores; inter has mulieres uxor
defuncti avunculi annumeratur.

« Certissimum est non licere parochis vi-
tam agere, nisi cum illis mulieribus, quas
nuper indicavimus; cum tamen ea consue-
tudo invaluerit, ut famula pro obeundis
ministeriis domi habeatur, ideo permitti-
mus, ut non solum mulieres consanguineas,
sed illarum quoque famulas in domi-
ciliu[m] suu[m] parochi accipient. Quod si
famulus etiam uxorem duxerit, et in pa-
rochi domo moretur, uxor etiam in iisdem
parochi ædibus ex nostra facultate deti-
neatur. Sin autem parochus nec mulieres
consanguineas, nec ullum famulum secum
habeat, unam, vel etiam duas famulas in
domum recipiat, modo tamen has condi-
tiones obseruet. Primum constet, opera
famulæ alicuius ipsum necessario indigere,
Neque enim novum, aut inusitatum videri
debet, si opera sui consanguinei, vel con-
sanguineæ domi utatur, vel etiam affinis,
quæ gradus attingat, quos superius memo-
ravimus; opus est etiam, ut parochus
virtutis fama, ac præsertim honestatis er-
ga famulas opinione palam commendetur;
nec satis est ostendere vitæ anteactæ ra-
tionem, moresque ita immutatos, ut novam
disciplinam, novumque vivendi institutum
suscepere. Siquidem non decet, eam mu-
lierem diutius in parochi domicilio reti-
neri, de qua suspicio aliqua in populum

(16) « Nam parochi semper id impedit possent
capellanis, ob eam causam, quod ilud quidem non
est de juribus mere parochialibus, sed tamen ascri-
bitur inter functiones, quæ a solis parochis exer-
ceri debent: Idem prorsus continget, si post De-
creta urbis et orbis anno 1703, liceret repetere
contraria decreta, quæ ante illud tempus edita fu-
erint.

pervasit. Neque ipsi facile permitti potest,
ut novam famulam conducat, nisi prius ad
tuendam parochi existimationem cautions
aliquæ adhibeantur.

« Honestæ pariter esse debent, et com-
muni opinione probatae mulieres, quæ con-
sanguineis parochi inserviunt in ipsius do-
micio; idem statuendum est de uxore
famulorum, ac de ancillis parochi, quibus
idem cum parochio contubernium permittitur.
Ipsarum quoque ætas cognita sit, ita ut
parochi famulæ, qui consanguineis careat,
quadraginta saltem annos jam absolverint;
aliter tamen decernendum est, si cum pa-
rocho etiam mulieres consanguineæ ver-
senter, aut si famulæ servis in matrimo-
nium datæ fuerint, aut tandem si aliqua ex
parochi consanguineis curam domus gerat,
si tamen iis gradibus cum parochio jun-
cta fuerit, quos superius enumeravimus.
Magnum sane discrimen interest, cum plu-
res simul mulieres, aut mulier una cum
viro suo, aut consanguinea cum parochio
eadem domo continentur; diverso tamen
modo se res habet, cum sola mulier, nulla
sanguinis propinquitate, sed famulæ tan-
tum conditione accita, cum parochio ver-
satur, qui fortasse per hiemem longissi-
mum noctis spatium non precibus, aut li-
bris impedit, sed cum ipsa famula prope
ignem vanis colloquiis insumit. Itaque ne-
cessere est, ut eædem mulieres testimonio sui
parochi, cui subjectæ sunt, omnino com-
mendantur; sin autem ad eundem paro-
chum spelet, qui ipsas mulieres famulas
accersit, testimonium vicinioris parochi,
aut vicarii foranei requiritur. Pro etate il-
larum cognoscenda testimonium obsigua-
tum baptismi proferatur.

« Qui disciplinam, et instituta ecclesiæ
penitus non ignorat, facile intelligit, illud
consilium a nobis haud susceptum esse,
ut gravissimum jugum clero nostro super-
addamus, sed potius, ut leviores redda-
mus eam disciplinam, quam indicere con-
stituimus, quæ nullam sane novitatem con-
tinet, sed usu recepta semper fuit, et poste-
riori hoc tempore solum negligi cepit. Il-
lud tamen expresse declaramus, si parochi
mulieres consanguineæ infamia aliqua no-
tentur, non licere cum ipsis in eodem do-
micio vitam degere, irritasque facultates
omnes, quas antea ob evulgatum mulierum
honestatem obtinuerint. Idem sancimus de-
aucillis etiam plus quam quadragenariis, si
rumor aliquis excitetur, qui ipsarum, vel
parochi nomen offendat. Iugenue pariter
fatemur, nullam a nobis rationem, vel ex-
cusationem probandam contra ea, quæ his
litteris decernimus, cum de negotio agatur
maximi momenti ac ponderis.

runt, cum S. congregatio, post diuturnum et accu-
ratum examen, aliqua ex ipsis penitus abrogaverit,
alia vero confirmaverit, et alia nova condiderit, ut
pristinis controversiis optatus finis, certaque in po-
sterum norma super hac re statueretur. Sic præ-
laud. Bened. XIV, loc. cit.

Sic prælaud. scriptor. loc. cit.

APPENDIX 3. EDITORUM CASINENSIVM.

(Addit. ad art. 2, v. PAROCHUS, in fine.)

De præcedentia parochi in respectu alterius parochi in funeralibus.

Biceat hic de præcedentia parochi in respectu alterius curati, sequentia scitu digna volare ex Benedict. XIV, *Inst. eccles.* 105, n. 24, 25, 26, 27, 53, 54. Ubi simul occasione consuetud. Bononiensis non pauca in materia funeralium exponuntur, et illustrantur, in hæc quidem verba :

« Cum ab ædibus (loquitur de consuetudine Bononiensi), sive ab ecclesia parochiali cadaver effertur, tot crucis vexilla præseruntur, quot accitæ fuerunt sodalitates, ut cadaver ipsum prosequantur. Ita omne sodalitum erigit vexillum suum, et singuli ordines Regularium crucem signum quoque deferunt ex prorsus modo, qui in publicis supplicationibus præscribitur. Idem institutum servatur, etiam si capitulum hujus metropolitanae accersitum fuerit. Singuli enim ordines crucem suam præferunt, at illa capituli, quaro sequuntur canonici, locum propiorem cadaveri sibi sumit. Quod si ecclesia, ubi tumulus eligitur, inter parochiales annumeretur, tunc ipsius vexillum præfertur, non vero parochiæ, ad quam defunctus pertinebat. Uterque parochus crucem eamdem sequitur parochiæ, ubi cadaver sepulturæ committendum est, ita tamen, ut rector parochiæ *a qua*, dexterum latus obtineat, donec per ditionem parochiæ suæ incedit, vel etiam per alienas parochias, quæ interponuntur, usque ad confinia parochiæ *ad quam*, et statim ac eos terminos attigerit, locum suum rectori parochiæ, *ad quam*, concedit, et ipse latus sinistrum occupat.

« Si vero ecclesia tumulando cadaveri proposita nullo parochiæ titulo prædicta sit, vexillo crucis non utitur, sed illud ecclesiæ parochialis *a qua* solum præfertur. Insuper, si ecclesia non parochialis, ubi cadaver sepeliri debet, dictum sibi proprium sacerdotem habeat, veluti præfectum regularis conventus, ubi defunctus tumulum sibi constituit, aut capellanum sodalitii, in cuius sacris ædibus cadaver condendum est, tunc sacerdotes ejusmodi proprium sibi locum desumunt, atque ita præfectus conventus incedit cum suis regularibus, si ipsi ad supplicationem funebrem interveniant; capellanus autem sodalitum suum prosequitur, si illud accitum fuerit, ut funebrem pompam comitetur; et tum rector parochiæ *a qua* reliquis omnibus solus anteponitur.

« Si hanc consuetudinem diligenter expendamus, nonnulla juri communij consenseræ, alia vero prorsus aliena deprehenduntur. Ac primum juri cohæret, quod sodalitates, vel ordines regularium, quæ ad pompam funebrem vocantur, ad parochiam defuncti prius se conferant, et inde ad ipsos domicilium, sive ad eam ecclesiam, ubi

cadaver expositum fuerit. Porro id continuit, cum defunctus ita jusserit, vel ipsius hæredes ita decernunt. Evidem sæpius constitutum, ac sanctum fuit, haud opus esse, ut cadaver in ecclesia regularium, aut alia quacunque sepeliendum, in parochiali ecclesia prius deponatur, nisi forte defunctus ipse, sive hæredes id statuerint. Petutum fuit a sacra congregatio die 14 Martii anno 1722. In *Lucana funerum* : « An « cadavera defunctorum sepelienda in ecclesia Patrum Minorum de Observantia terræ » Petræ Sanctæ, antequam ad eorum ecclesiam deferantur, debeant prius asportari « ad parochialem, et eorum ibidem debeat fieri expositiō usque ad horam sepulturæ ? « Sacra autem congregatio respondit negative. » Lib. LXXII. *Decretor.*, pag. 94. Evidem sententia die 16 Martii 1726, lib. LXXVI *Decretor.*, pag. 122, atque iterum die 6 Februarii, anno 1734, in *Tolentina Funerum* confirmata fuit. Insuper ex jure communij desumitur, quod capellanus sodalitii, in cuius ecclesia tumulum sibi defunctus elegit, si ad pompam funebrem veniat, post sodales suos locum teneat. Bassius, *De sodalitiis*, quæst. 5, n. 9.

« Juri pariter valde accommodatum videatur, quod cadaver ab ædibus suis minime efficeretur, neque ab ecclesia, ubi collocatum fuerit, nisi parochus intersit, ad cuius ditionem pertinet defunctus; nisi forte idem parochus accitus venire recusaverit, nec alios in locum suum sacerdotes sufficere velle declaraverit. Decreta super hac re Passarinus *De statu hominum*, tom. II, quæst. 187, art. 4, num. 153 et 154; Donatus, *Rer. regulari.*, tom. III, tract. 10, quæst. 12 et 13; Lantueja, *In Theatro regularium ad vocabulum associatio cadavorum*, ac Pignatellus. *Consult.* 49. tom. III, fuit commemorant, et ob eadem decreta scriptores unanimes idem docent : Samuel *De sepulturis*, tract. 1, controv. 5, concl. 5; Pirring. ad tit. *Decretal. de Sepultur.*, § 1, num. 34 et seqq.; Monacellus, in *Formular.* legali practico, tom. I, tit. 5, formul. 7, num. 34 et seqq.; Ursaya, tom. II *Suarum discept.*, part. II, discept. 30, num. 84 et seqq.

« Sed abhoret a jure communij tot cruces deferri in pompa funebri, quot sodalitatem vel ordines regularium accersiri contigerit; siquidem ecclesiæ ubi defunctus terræ mandatur, solum elevandum vexillum die 16 Martii an. 1726 sac. congregatio constituit, omissis aliis sententiis, quæ eadem congregatio haud dissimiles olim promulgavit. Siquidem, in *Votaterrana*, petitum fuit : « An archipresbyter associando cada vera sepelienda in ecclesia Patrum conuentualium, teneatur incedere sub illorum cruce, seu potius valeat propriam crucem elevar? » Responsum est : « Affirmative quoad primam, et negative quoad secundam partem. » Lib. LXXXIX *Decretor.*, pag. 122.

« Congruit alia quoque sententia, quam die vicesima nona Januarii an. 1735. S. congreg. edidit, cum *Sabinensis causa funerum* pro-

posita fuisset. Sed alienum magis a jure videatur, quod sodalitia vel ordines regularium suas cruces præferant, cum metropolitanæ ecclesiæ capitolum ad funebrem pompam invitatur; nam ipsius solum vexillum tam elevandum est, et omnes, quid ad exsequias celebrandas acciti fuerunt, illud sequi debent, uti a sacris congregationibus Roinæ toties decretum fuit. Monacellus, in loco cit., n. 38 et 39; Ursaya, tom. VII suarum Discept., part. 1, discept. 6, n. 65 et seqq., et tom. IX, part. 1, discept. 36, n. 79 et seqq.

« Cum ob antiquam consuetudinem in hac civitate, ac diœcesi minime id observetur, sed tot vexilla crucis ferantur, quot sodalitates vel ordines regularium pompæ funebri interfuerint, quemadmodum ab archiepiscopali cardinalis Gabrielis Palmetti, pag. 185, primi hujus urbis archiepiscopi apprehenditur, illis verbis : « Expressæ præcipimus, ut omnes, et singuli statim horis simul convenire debeant sub suis quicunque vexillis et crucibus in locum, ubi defunctus erit, ut sepeliri possit ; » quod institutum quidem tenetur, etiamsi capitulum metropolitanæ ecclesiæ accesserit : Hieronymus Prediera, *De funerib. associand.* Ideo vetustatis gratia nihil novi statuendum volumus, et consuetudines a decessoribus nostris jam inducas permitemus, èa tamen conditione, ut aliæ quæcunque sodalitates, ordines regularium et capellani conductitii prius ad metropolim convenient, quoties ejus capitulum funeribus associandis intervenerit, et in eo loco pompa funebris incipiat usque ad domicilium defuncti, sive ad ecclesiam, ubi cadaver fuerit expositum....

« Quæcum ita sint, quoties cadaver ab urbe in diœcesim, vel a diœcesi in urbem transferri contigerit, nobis statuendum reservamus, an rector diœcesanus prælata cruce in urbem se conferre debeat, et an parochus urbanus prælata cruce a civitate profici. Quod si nemo pro re declaranda nos convenerit, decernimus, privatim a diœcesano parocco civitatem esse subeundam, qui deinde ædes defuncti, sive templum petat, ubi cadaver ipsius depositum est, consuetum officium urbano rectori persolvat, atque, prælata cruce, ambo induti superpelliceo, stolaque cadaver assortient. Idem præcipimus urbano parocco, cum defunctus in diœcesi ad suam ecclesiam efferendus est ; quippe indecorum est sepulcro cadaver inferri, nisi vexillum crucis præferatur. Juri autem communi maxime consentaneum superius ostendimus, quod in funebri pompa crux ejus ecclesiæ sola præcedat, ubi defunctus sepelitur. Accedit, quod veteri consuetudine, institutoque hujus urbis ac diœcesis, vexillum illius tantum ecclesiæ deferri solet, ubi cadaver tumulo committitur, si tamen inter parochias recenseatur, nou vero crux alterius parochiæ, ubi ægrotus vitam expiravit.

« Parochus primum locum semper occupat, donec in sua ditione versetur, card. de Luca, *De præminentibus*, disc. 16, num. 3 et 4. Quare urbanus parochus dextero incedet

latere, donec parochi diœcesani limites attigerit. Tunc enim ipsi primum locum concedet. Eodem pacto, cum parochus urbanus cadaver efferre debebit ex diœcesi, tum rector diœcesanus in sua parochia dexterum latutus occupabit, donec ad fines alterius diœcesis pervenerit. Hunc ordinem per urbem, ac diœcesim tenebunt, donec venerint ad ecclesiam, ubi defunctus sepultus mandatur. Aliquod sane discrimen intercedere cognoscimus in his officiis, quæ modo præscriptissimus ; sed ita decernendum putamus, et aliquid urbanis parochis præ diœcesanis esse tribuendum. » Sic Bened. XIV loc. et numer. citatis.

APPENDIX 4. EDITORUM CASINENSIVM.

(Ad n. 46, art. 2, v. PAROCHUS.)

(De PAROCHO, quoad residentiam.)

In cit. art. 2, v. PAROCHUS, sub n. 46, notatum per nos fuit, contra id quod ibi sub d. n. assertur, parochos nequaquam abesse posse de sola licentia proprii Ordinarii, ad abeundum munus vicarii generalis in aliena diœcesi, eo quod S. concil. Tridentinum eosdem stricte ad residentiam obligaverit. Neque illa est sententia Lucii nostri, sed additoris anonymi. Hic vero, pro sua opinione firmando, provocat ad auctoritatem Navarri et Pirrhingii, qui postremus ad tit. ex. *De clericis non residentibus*, n. 41 (non in sensu indeterminato additoris) hæc tantummodo habet.

« Quæritur secundo : An sit sufficiens causa, ut parochus ab ecclesia sua ultra duos menses, adeoque etiam ad longum tempus absit, eo quod ipsi ab episcopo visitatoris, vel vicarii generalis, vel aliud officium in sua diœcesi sit demandatum. Negat Garc., cap. 2, n. 40; Piasec., in *Praxi episcop.*, part. II, cap. 3, art. 3, n. 27, sed contrarium tenet Navar., lib. III, consil. 15, h. t. Quia etiam jure antiquo licite potuit parochus ex justa et gravi causa abesse a sua ecclesia, etiam ad longum tempus ; non est autem recedendum a jure antiquo, nisi ei per novum jus contrarium, et expressum sit derogatum. Atqui concilium Trident., cit., c. 1, sess. XXII, *De ref.*, hoc jus antiquum non abrogavit, cum permittat, ut episcopus ex gravi causa, licentiam dare possit parocco discedendi a propria ecclesia ultra duos menses. Hujusmodi gravis causa occurere potest, si in aliqua diœcesi ad aliquod tempus non adsint alii idonei, qui munere visitatoris, vel vicarii generalis, aut fiscalis fungantur, et sine detimento ecclesiastarum, loco parochorum, vicarii temporales constitui possint ; non enim mens concilii fuit velle impedire majus bonum cuiusque diœcesis ; quamvis non facile, aut ob levem causam, parochi a suis ecclesiis avocari, et aliis diœcesis officiis applicari debant, ita ut parochiæ interim per vicarios administrentur, si alii clerici ad ea munera idonei haberit possunt. »

Sed huic opinioni, etsi cum clausula *ad aliquod tempus*, nequaquam nos subscribimus. Enimvero « eviscorus non votest re-

clorem ecclesiae parochialis extrahere a servitio parochialis, et illum occupare in servitio ipsius episcopi et ecclesiae cathedralis, ut exerceat officium vicarii, visitatoris vel secretarii, seu in alio ministerio occupetur, ut censuit S. congr. Concili. » Ita Gonzalez, *super regul. 8.* cancell. gloss. 6, num. 258. « Unde hodie (addit. is idem scriptor) non est securum consilium 15. Navarri. . . dum contrarium dixit. » *Loc. cit.*, n. 259.

« In tantum autem, ut prosequitur Piasecius, obligatur curatus ad residentiam, ut ne quidem pro servitio episcopi possit abesse ultra duos menses, quod in diversis casibus fuit declaratum a sac. congregazione Concilii. . . in haec verba :

« An si episcopus judicaverit expedire uti opera alicujus curati pro secretario, vel pro vicario foraneo, possit abesse, vel excusetur a residentia, dummodo cura sue ecclesiae diligenter exerceatur. Congregatio censuit, *Non posse.* »

« Et iterum :

« Episcopus non potest uti opera parochi in visitatione, vel alio servitio suae diocesis, nisi pro tempore duorum mensium, et idoneus vicarius deputetur. » Sic apud *Prax. episc.*, part. II, cap. 8, num. 27.

Quam eadem decreta referuntur in terminis a Barbosa, in *Summa Apostolica*, decis., v. *Parochus quoad residentiam*, n. 21 et seqq.

Si igitur ex sac. congr. Concil. oraculo, episcopus non potest uti opera parochorum pro servitio suae diocesis, nisi pro tempore duorum mensium, nullo pacto concipere valamus, praedictum ordinarium posse veniam facere rectori hujusmodi animarum abessendi a propria ecclesia, gerendi causa munus vicarii in aliena diocesi, utut ad aliquod tempus, juxta phrasim ipsius Pirrhingii; quam dictio importare procul dubio videtur temporis intervallum, non quidem paucorum dierum, aut unius, aut alterius mensis, sed aliquid ultra.

PAROCHI PRÆSENTIA QUOAD MATRIMONIA.

Vide verb. MATRIMONIUM, QUOD IMPEDIMENTA, art. 6, a n. 60 ad 113

PARRICIDUM.

De PARRICIDIO, haec sub seqq. num. notanda

(1. Filius occidens proprium patrem natum crudelis, saepe saepius indiscrete percutientem ipsum filium bone indolis, restituatur ecclesiae, a qua fuit extractus, nec condemnatur ad poenam extraordinariam, ut petebatur. Sac. congreg. Immun., in *Fulginat.*, 18 Jul. 1690, lib. *Decret.* Martelli, pag. 636.

(2. In causa parricidii sanctissimus tribuit archiepiscopo Ravennæ licentiam consignandi curiae legationis Urbini processum constitutum a notario subdito ejus jurisdictioni. Ead. sac. congreg. Immun., in *Pi-*

Verum quidem est, concil. Tridentinum, sess. XXII, cap. 1, *Dereformat.*, episcopis reliquise, posse concedere licentiam parochis abessendi, etiam ultra duos menses, causa legitima intercedente, ibi : « Discedendi autem licentiam ultra bimestre tempus, nisi ex gravi causa non oblineant. » Sed haec verba ex modo relatis sac. congreg. Decretis, cum limitationibus ut ibi, intelligenda veniunt. Præterea, necessitas, de qua loquitur Pirrhing, metaphysica potius quam realis censenda videtur; quippe supponit veluti *extremum* necessitatis, quo casu, parochus alienæ diocesis vicarii generalis officium penes alium episcopum impleat. At cum Romani Pontificis sit « pro supra potestate sibi in ecclesia universalis tradita, sollicitudo universæ Ecclesiae ex muneris sui officio, » ut ex ipsissimis verbis Tridentini, *citat.*, sess. XIV, *De sacr. pœnit.*, cap. 7, sess. XXIV, *De reformat.*, cap. 1, non videamus quare, concurrente necessitate in aliena diocesi in sensu Pirrhingii, ordinarius veniam abessendi a propria ecclesia alieni curato diocesano concedere valeat; et non potius, et rectius, et verius Apostolica Sedes sit in tali casu consulenda, ab eaque licentia hujusmodi impetranda.

Illud vero hic monendum, ex dictis minime nos adversari velle sententie monachelli, de qua apud Lucium nostrum V. PAROCHUS, art. 2, n. 46, *vide ibi*. Quippe talis opinio, quam nos etiam sequitur, nil commune habet cum Navarri, et Pirrhingii doctrina, a qua utique recedendum putamus, sac. congregat. Concilii Decretis, auctoritative Fagnani, ad cap. *Relatum*, ex de clericis non residentibus, n. 21 et seqq.; Barbosæ, *De officio parochi*, cap. 8, n. 58 et seqq.; Garciae, p. III, cap. 2, n. 21 et seqq., *De benefic.*; Zerolæ, Reiffenstuel, aliorumque, nec non gravioribus rationum momentis innixi. Ceterum additor ipse opinionem, quam prius plus quam genericam præmonstrabat, in fine suæ additionis coarctare, licet confuse, visus est.

acuren., 21 April. 1694, lib. I *Decret.* Vallein., pag. 117.

(3. Matricida extractus ab ecclesia audire debet immunitate ecclesiastica. Ead. sac. congreg. Immun., in *Ariaven.*, 15 Nov. 1661, lib. *Decret.* Rocci, pag. 267, * sed non amplius gaudet immunitate eccles. post constit. Bened. XIII, *Ex quo*; Clem. XII: *In supremo*, et Bened. XIV, *Officii nostri*; *vide verb. IMMUNITAS*, art. 2, n. 90, 156, 157.

(4. Parricidii poena quæ sit? *Vide verb. POENA*, art. 2, a n. 28 ad 133,

PARVULI.

SUMMARIUM.

1. Parvuli originale tantum peccatum habent. —
2. Parvuli utiliter baptizantur, licet non credant. —
3. Parvulis in baptismō fides aliorum sufficit, ad n.
4. — 5. Parvuli baptizati dicuntur fideles, non quia actu credunt, sed quia recipiunt sacramentum fidei,

(1. Parvuli originale tantum peccatum habent. Cap. *Majores* 3, *De baptismo*, ibi : « Qui peccato tantum originali tenentur. »

(2. Parvuli utiliter baptizantur, licet non credant; ipsis enim in baptismō deletur originale peccatum. *Cit.*, c. *Majores* 3, *De baptismo*.

(3. Parvulis in baptismō fides aliorum sufficit. Cap. *In ecclesia*, dist. 4, *De consecrat.*, ibi : « In ecclesia Salvatoris per alios parvuli credunt; » et in ejus summario expresse dicitur : « Aliorum fides in baptimate parvulos salvat. » (4. Fiunt enim fideles per fidem offerentium. Cap. *Parvuli fideles* 138, dist. 4, *De consecrat.*, ibi : « Parvuli fideles recte vocantur, qui fidem per verba gestantium quodammodo confitentur: » et in ejus summario expresse dicitur : « Offerentium fides parvulos facit fideles. »

(5. Parvuli baptizati dicuntur fideles, non quia actu credunt, sed quia recipiunt sacramentum fidei, scilicet baptismum. Cap. *Nihil est aliud* 76, dist. 4, *De consecr.*

(6. Parvuli baptizati morientes salvantur. Cap. *Majores* 3, *De baptismo*.

(7. Sine baptismō enim non possunt salvare, sive moriantur nati, sive in utero matris. C. *Firmissime* 2, et c. *Nulla* 142, dist. 4, *De consecr.*, ibi : « Nulla præter baptismum salus promittitur infantibus, quia infantes, si per sacramentum, quod ad hoc

scilicet baptismum. — 6. Parvuli baptizati morientes salvantur. — 7. Sine baptismō enim non possunt salvare, sive moriantur nati, sive in utero matris. — 8. Quid de parvulis decadentibus sine baptismō? — 9. Parvulis baptizatis non est necessaria pœnitentia. — 10. Alla ad rem ad n. 12.

est divinitus institutum, in credentium numerum non transeunt, in tenebris manent. »

(8. Parvuli decadentes sine baptismō, quomodo puniantur iuxta sententiam S. Augustini, sive potius S. Fulgentii Rospensis in canone *Firmissime tene*, 2, dist. 4, *De consecrat.*, vide ibi: At observa responsionem, datam sub verb. *PECCATUM*, n. 72.

(9. Parvulis baptizatis non est necessaria pœnitentia. Cap. *Tres sunt* 81, dist. 1, *De pœnit.*

(10. Parvuli carentes usū rationis non tententur ad eucharistiam de necessitate salutis. Non tamen damnari debent patres antiqui, qui eam dabant. Conc. *Trid.*, sess. XXI, cap. 4, et canon. 4.

(11. Parvulorum sepulcrum ab aliis debet esse separatum. Sac. congr. Rit., in una *Civitatis Castellanæ*, 12 Decemb. 1620; apud Aldan., in *Compendio canonie. resolut.*, l. I., titul. 36, num. 2, et Barbosa, in *Summa Apostol. decis.*, verb. *PAROCHUS*, num. 1.

(12. Parvulorum corpora possunt sepeliri in ecclesia regularium, si ibi est sepulcrum majorum, vel si, concurrente consuetudine, pater ibi eligit sepulturam. Eadem sac. congr. Rit., in d. causa *Civitatis Castellanæ* 12 Decemb. 1620; apud eosdem, loc. cit., et sacra congreg. Conc., in *Navarien.*, 15 Martii 1704, in respons. ad primum. Vide verb. *QUARTA FUNER.*, n. 32.

PASCHA, PASCHALIS COMMUNIO

SUMMARIUM.

1. Pascha in uno die, et tempore per universam Ecclesiam celebrari debet. — 2. Pascha celebrari non potest ante æquinoctium vernale cum Iudeis, id faciens debet ejici ab Ecclesia. — 3. Pascha celebrari debet die Dominico post lunam 14. — 4. Datur præceptum, ut fideles omnes adepti usum rationis communicent singulis annis ad minus in Paschate. — 5. Ad satisfaciendum tali præcepto sufficit Eucharistiam sumere in hebdomada sancta, vel infra Octavam Paschæ Resurrectionis. — 6. Potest tamen tempus Paschale extendi in longius tempus ex episcopi, aut parochi dispensatione rationabiliter. — 7. Eucharistia pro adimplendo præcepto communonis Paschalis est sumenda in propria parochia. — 8. Communicans in ecclesiis regularium infra tempus paschale animo satisfaciendi præcepto Ecclesiæ, non satisfacit. — 9. An communicans in ecclesia cathedrali satisfaciat? — 10. Sacerdos satisfacit pro communione Paschali, ubique celebret missam, tamen, si non celebret, teneatur communicare in parochia. — 11. Vagi, peregrini et advenæ possunt ubilibet præcepto paschali satisfacere, etiam in ecclesiis regularium. — 12. Fratres et sorores Tertiæ, Ordinis, necnon Mantellati, Corrigati, Pinzonchere, Cordellati, et alii similes quounque nomine nuncupati in propriis dominibus habitantes debent pro satisfaciendo præcepto ecclesiæ Paschali

Eucharistiam recipere a proprio parocco, et non a regularibus. — 13. Famuli domestici, et continuæ commensales in monasteriis regularium degentes satisfacient præcepto Paschali recipiendo eucharistiam ab ipsis regularibus. — 14. Hoc tamen privilegio non gaudent secularares illi, qui tantum ipsis monasteriis deserviunt, sed in eis non sunt de familia, nec continuæ commensales, et cuin secularibus, exteris extra monasteria habitant. — 15. Nec hoc privilegio gaudent advenæ, qui in monasteriis regularium infirmantur. — 16. Regulares non possunt in die paschatis administrare secularibus eucharistiam. — 17. Etiam si tales personæ in alia die satisficerint præceptio. — 18. Per communionem sacrilegam non satisfit præceptum. — 19. Qui culpabiliter non adimpleret præceptum Paschale, vivens interdictur ingressu ecclesie, et moriens privatur ecclesiastica sepultura. — 20. Ipse tamen non adimplens præceptum Paschale non est ipso jure interdictus, sed interdicendus; unde si ante declaracionem moriatur non est privandus ecclesiastica sepultura, nisi tamen intermissione esset notoria, vel adesset statutum synodale in contrarium. — 21. Qui ex malitia, vel impotentia noui communicavit in Paschale, probabilius, et in praxi debet statim post communicare cum primum poterit. Quod tamen varijs alii negant. — 22. Affertur ratio nostræ conclusionis. — 23. Qui prævidet tempore Paschali se-

impediendum, probabilitate non tenetur prævenire, si jam semel eo anno communicaverit. vel brevi post Pascha esset communicaturus. — 24. Qui tamen nec ante communicaret, nec postea habiturus esset occasionem, teneretur prævenire, ut satisficeret præcepto communionis annuae. — 25. Qui tempore Paschalis Eucharistiam ex negligentia non suscepit, potest ab ordinario excommunicari. — 26. Imo potest etiam multe pœna pecuniaria aliquip loco applicanda. — 27. Non expedit tamen, quod episcopus talium absolutionem sibi reservet. — 28. Excommunicati paulo ante Pascha, non sunt molestandi, si non communicant in Paschate. — 29. Communio an, et quomodo possit dari pueris, matris et surdis a nativitate, energumenis, epilepti-

(1). *Pascha in uno die, et tempore per universam Ecclesiam celebrari debet. Conc. Roman. sub Victore, l. cap. Pascha 22, et cap. De observatione Pascha 23, dist. 3, De consecr. (17).*

(2). *Pascha celebrari non potest ante æquinoctium vernale cum Iudeis. Id faciens debet ejici ab Ecclesia. Conc. quod dicitur Apostolor., c. 8, ubi sic habetur : « Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus sanctum Paschæ diem autem vernalem æquinoctium celebraverit, abiciatur. Lib. vi Constitut. Apostol., c. 16, ubi sic statuitur : « Oportet ergo, fratres, ut qui pretiosi Christi sanguine redempti estis, dies festos Pascha accurate, et omni diligentia post æquinoctium celebretis... Neque amplius cum Iudeis tempus celebrandi Pascha observetis; nulla enim nobis nunc cum eis communitas est (18).*

(3). *Pascha celebrari debet die Dominico post lunam 14, Concilium Romanum, sub Victore I, ubi sic habetur statutum : « Decretum est Pascha non decima, quarta luna primi mensis, sed potius die Dominico post 14, lunam, et vernale æquinoctium occurrente, prout ab apostolis traditum est, celebrandum esse. Conc. Roman. III, sub Silvestro, c. 1, ibi : « Omnibus episcopis, et presbyteris præceptum est Paschæ observantiam custodiare a luna 14 usque ad vicesimam primam, ita ut Dominicus dies coruscet. Et dixerunt episcopi, placet. Cap. Nostræ 21, dist. 3, De consecr., ibi : « Nosse vos volumus, quod Pascha Domini die Dominicæ annuis temporibus sit celebrandum: istis enim temporibus Hermes doctor fidei, et Scripturarum effulsi inter nos. Et licet nos idem Pascha prædicto die celebremus, quia tamen inde quidam dubitaverunt, ad corroborandas animas eorum eidem Hermeti angelus Domini apparuit in habitu pastoris, et præcepit ei, ut Pascha Domini die Dominicæ ab omnibus celebraretur; unde et nos Apostolica auctoritate instruimur omnes eadem servare debere, quia et nos eadem*

cis, semifatuis, stolidis, phreneticis et amentibus, aliisque infirmis. — 30. Studiosi scholas frequentantes extra parochiam satisfaciunt præcepto communionis paschalis communicando in ecclesiis regularium, et aliorum, apud quos scholas frequentant. Ubi tamen ordinarii et parochi contradicent, essent mittendi studiosi singuli ad suas respective parocrias. — 31. Qui fuerunt interdicti declarati ex eo, quod in Paschate non communicaverint in parochia, si postea ibi communicant, debent absolvi, et Cedulones amoveri. — 32. Episcopus non debet procedere contra eos, qui in Paschate communicaverunt Romæ. — 33. Alia ad rem. ad. num. 35.

servamus, neque debetis a capite quoquo modo dissidere. »

(4). *Datur præceptum, ut fideles omnes, adepti usum rationis communicent singulis annis ad minus in paschate, cap. Omnis utriusque sexus 12, De poen. et remiss. Idem declarando statuit Trident., sess. XIII, can. 9, sub v. EUCHARISTIA, art. 1, n. 8.*

(5). *Ad satisfaciendum tali præcepto sufficit eucharistiam sumere in hebdomada sancta, vel infra octavam Paschæ Resurrect. V. v. EUCHARISTIA, a. 1, n. 9.*

(6). *Potest tamen tempus Paschale extendi in longius tempus ex episcopi aut parochi dispensatione rationabili. Vide d. verb. EUCHARISTIA, ib. , n. 10.*

(7). *Eucharistia pro adimplendo præcepto communionis Paschalis, est sumenda in propria parochia. Vide d. verb. EUCHARISTIA, cit., art. 1, n. 10.*

(8). *Communicans in ecclesiis regularium infra tempus paschale animo satisfaciendi præcepto ecclesie, non satisfacit. Vide d. v. EUCHAR. ib. , n. 12.*

(9). *An communicans in ecclesia cathedrali satisfaciat. Vide d. verb. EUCHARISTIA, n. 13 et n. 90, ib.*

« * Non satisfacit huic præcepto, qui in Paschate extra parochiam sine consensu pastoris communicat, ut habent Navar. Azor. et alii commun., nisi tamen communicet in cathedrali ecclesia; hunc enim satisfacere præcepto censet Bonacina; sed negat card. de Lugo, lib. I, Resp. mor., nisi episcopus expresse vel tacite consentiat (sed opinio Bonacinae nescio, an sit probabilis, nisi adsit in aliquo loco communis usus, qui consensum episcopi præsumere faciat; oves enim a proprio pastore agnoscit debent). » Busembaum apud D. de Ligorio, *Theol. moral.*, De Eucharistia, n. 300 *.

(10). *Sacerdos satisfacit pro communione Paschali ubicunque celebret missam; tamen, si non celebret, tenetur communicare in parochia. Vide d. verb. EUCHARISTIA, loc. cit., n. 14.*

ctoris Papæ cum Arianis episcopis controversia, cuius causa Roma, ac late per diversas ecclesias, habitas fuisse synodos ex Eusebio novimus liber v. Histor, eccles., cap. 23, licet horum conciliorum, quæ circumferuntur acta, dubiae fidei sint, de illa, inquam, Victoris controversia, Legesis, Zaccariam, diss. I. De jure Liturgico, cap. 4, e n. 3, tom. I, ejus Bibliothecæ Ritualis præmissa.

(11. Vagi, peregrini et advenæ possunt ubilibet præcepto paschali satisfacere, etiam in ecclesiis regularium. *Vide d. verb. EUCHAR.*, n. 13.

NOTA ROMANI THEOLOGI.

Debent semper vagi, peregrini et advenæ in ecclesia parochiali præcepto Paschalis communionis satisfacere.

RESPONSIO AUCTORIS.

Cum Paschalis communio debeat fieri in propria parochia, et vagi, peregrini, et advenæ nullam habeant parochiam, stat mea conclusio suffulta, nedum classicis auctoribus, sed etiam constitutione Julii II, incip. *Dum ad sacram*, § 37, relata a Lantusca, in *Theatro regularium*, verb. *EUCHARISTIA*, n. 6, edit. Rom., et novissime meam conclusio- new defendit ut communissimam D. Alphonsus de Liguori, *Nell' Istruzione, e Pratica per li confessori*, italico idiomate, impressa Venetiis 1759, qui tom. I, cap. 12, punto 2, num. 42, sic expresse tradit: « I pellegrini, quali si trovano lungi dalla parrocchia propria, possono far la comunione in qualunque chiesa; né sono tenuti a farla nella parrocchia del luogo, dove si trovano: così comunissimamente Gaet. Soto, Azor, Suarez, Lugo, Sanchez, Bonacina, Castropalao. Salm. contro Barbosa, Torn. e Roncaglia, La ragione è, perchè essi non hanno allora il proprio pastore, che debba riconoscerli, onde cessa affatto il fine di comunicarsi in parrocchia. » .

(12. Fratres et sorores tertii ordinis, nec non Mantellati, Corrigiati, Piuzocheræ, Cordellati, et alii quoquenque nomine nuncupati in propriis domibus habitantes, debent, pro satisfaciendo præcepto paschali, eucharistiam recipere a proprio parocco et non a regularibus. *Vide d. verb. EUCHARISTIA*, cit. art. 1, num. 16.

(13. Famuli, domestici, et continui commensales in monasteriis regularium degentes, satisfaciunt præcepto paschali, recipiendo eucharistiam ab ipsis regularibus. *Vide d. verb. EUCHARISTIA*, n. 17.

(14. Hoc tamen privilegio non gaudent, sacerdotes illi, qui tantum ipsis monasteriis deserviunt, sed in eis non sunt de familia, nec continui commensales, et cum sacerdotibus exteris extra monasteria habitant. *Vide d. verb. EUCHARISTIA*, num. 18.

(15. Nec hoc privilegio gaudent advenæ, qui in monasteriis regularium infirmanter. *Vide d. verb. EUCHARISTIA*, num. 19, ibid.

* Famuli famulæque communicare debent in parochia dominorum, penes quos habitant, Bened. XIV, *Inst. ecclesiast.*, 83, n. 22. Id quod pro solo implemento præcepti communionis in Paschate limitandum venit, cum cæteroquin a proprio parocco dependentiam habeant, v. g. in matrimonio contrahendo, in funeribus. *Ibid.*, l. c., et *Inst. eccles.* 33, n. 17. *

(16. Regulares non possunt in die Paschatis administrare sacerdotalibus eucharistiam.

Vide d. verb. EUCHARISTIA, num. 20, *cod.*

(17. Etiamsi tales personæ sacerdotes in alia die satisficerint præcepto. *Vid. v. verb. EUCHARIST.*, n. 21.

(18. Per communionem sacræ regam noui satisfici præcepto. *Vid. d. verb. EUCHARISTIA*, num. 22.

(19. Qui culpabiliter non adimpleret præceptum Paschale, vivens interdictus ab ingressu ecclesiæ, et moriens privatitur ecclesiastica sepultura. *Vide d. verb. EUCHARISTIA*, n. 23, l. cit

(20. Ipse tamen non adimplens præceptum Paschale, non est ipso jure interdictus, sed interdicendus; unde si ante declaracionem moriatur, non est privandus ecclesiastica sepultura, nisi tamen intermissione esset notoria, vel adesset statutum synodale in contrarium. *Vide d. verb. EUCHARISTIA*, num. 24.

(21. Qui ex malitia, vel impotentia non communicavit in Paschate, probabilius et in praxi debet statim post communicare, quam primum poterit. Ita S. Thomas, Navarr. Suarez, Vasquez, Azor. Coninch, Silvester, Fagund., Layman, Hurtadus, Lugo, Bernal, Avers., Ilsung, Platel, citati, et seculi a La Croix, lib. vi, part. i, n. 644, et plures alii contra S. Antoninum, Victoriam, Tolet., Medin., Gran., Praeposit., Valent., Henr. aliasque cum Diana, part. iii, tract. 4, resolut. 41, dicentes, non amplius ipsum obligari pro tali anno, quia communio videtur per præceptum suis alligata isti determinato tempori, uti obligatio audiendi missam alligatur certæ diei, qua transacta, non est amplius obligatio.

(22. At ratio pro nostra conclusione est, quia tempus Paschale est designatum, non ad terminandam, sed ad urgendam obligationem, quod colligitur ex verbis præcepti, nam cap. *Omnis utriusque sexus* 12, De penit. et remiss., dicit: « Ad minus in Paschate, » et concil. *Trid.*, sess. xiii, canou. 9, dicit: « Saltem in Paschate; » tum quia præceptum communionis Paschalis videtur esse virtualiter duplex, et continere in primis præceptum communicandi semel in anno, deinde communicandi circa Pascha ob venerationem festi, et commemorationem Cœsæ Domini; unde quamvis hoc posterius non possit amplius impleri, tamen prius, si nondum impletum est, adhuc impleri potest; adeoque etiam debet impleri, sicuti qui ex penitentia debet jejunare die Sabbati, si ex negligencia vel impotentia non jejunet tali die, tenetur jejunare tempore sequenti, et idem probat Carden., in 1 *Crisi*, d. 52, dicens esse moraliter certum.

(23. Qui prævidet tempore Paschali se impediendum, probabiliiter non tenetur prævenire, si iam semel eo anno communicaverit, vel brevi post Pascha esset communicatus. Suarez, Lugo, Castropal. Bernal., Burg. Platell. Ilsung citati, et seculi a la Croix l. vi, part. i, num. 642, et alii plures. (24. Qui tamen nec ante communicasset, nec postea habiturus esset occasionem, teneretur prævenire, ut satisfaceret præcepto communio-

nionis annuae. Omnes citati doctores, et alii.

(25). Qui tempore Paschatis eucharistiam ex negligentia non suscipit, potest ab ordinario excommunicari. Sac. cong. Concil., 28 Januarii 1587, in responsione ad primum.

(26). Imo potest etiam mulctari pena pecunaria alicui pio loco applicanda. Eadem saepe congreg. Concil., in responsum ad secundum.

(27). Non expedit tamen quod episcopus talium absolutionem sibi reservet. Ead. sac. cong., in responsione ad tertium. Vide verb. EUCHAR., n. 25, ubi afferuntur d. dubia cum respons. sac. congr.

(28). Excommunicati paulo ante Pascha non sunt molestandi, si non communicant in Paschate. Vide d. verb. EUCHARISTIA, num. 26.

(29). Communio an, et quando possit dari pueris, mutis et surdis a nativitate, energumenis, epilepticis, semifatuis, stolidis, phreneticis, et amentibus, aliisque infirmis. Vide d. verb. EUCHARISTIA, a num. 30 ad 33.

(30). Studiosi scholas frequentantes extra propriam parochiam, satisfaciunt pracepto communionis Paschalis, communicatingo in ecclesiis regularium, et aliorum, apud quos scholas frequentant, Gobat. tom. I, tract. 4, num. 77: « Consuetudine, inquit, fere ubique id obtinente. » La Croix, lib. vi, part. I, num. 636, et alii dicentes, quod ideo conniveant prudenter ordinarii et parochi; quia professores longe facilius observant defectum, et ad confessionem et communionem urgent. Ubi tamen ordinarii et parochi contradicerent, essent mittendi studiosi singuli ad suas respective parochias, quia ex supra adductis tenentur omnes pro satisfaciendo pracepto communionis Paschalis communicare in propria respective parochia, nisi alibi communicent ex dispensatione, vel permissione ordinarii seu parochi.

NOTA ROMANI THEOLOGI.

Falsa videtur haec opinio censoribus, ordinario etiam, et parochio non contradicentibus (19).

RESPONSIO AUCTORIS.

Nescirem quomodo, si admittatur haec opinio, seu censura Romani theologi, possunt sine gravi culpa ordinarii et parochi id scientes, tales gravem transgressionem tolerare, et nullimode contradicere, cum facile possent, et tenerentur. Unde ad ipsos, aliasque eximendos a gravi culpa, dicendum est, quod non contradicendo, sed id tole-

SUMMARIUM.

1. Pascua unde nomen deducant? — 2. Pro pa-
scis intelliguntur illa loca, in quibus pecora, alia-
que similia animalia pastum sumere solent. —

(19). Rectius putamus studiosos hujusmodi in parochia penes quam degunt, communicare de-

rando, accedat eorum, si non expressa, saltem tacita facultas, seu permissio; taciti autem, et expressi eadem est virtus, ac idem iudicium. L. Cum quid 3, ff. De rebus creditis, cap. Ex part. II, De rescriptis. Et frustra exprimitur, quod jam intelligitur. L. Cornelius 69, ff. De hereditibus instituendis; et I. Haec verba 3, ff. De legatis 1. Habetur enim pro expresso, quod facile subintelligitur. L. Fideicomissa 11, ff. De legatis 3, § Si filio; maxime, ut inquit Gobat, tom. I, tract. 4, num. 67. « Consuetudine fere ubique id obtinente, » cum ipsa sit optima legum interpres. L. Si interpretatione 37, ff. De legibus, cap. Cum dilectus 8, De consuetudine; sicque, his stantibus, sistit in suo robore mea conclusio *; consule notam. *

(31). Qui fuerint interdicti declarati ex eo quod tempore paschatis non communicaverunt in parochia, si postea ibi communicant, debent absolviri, et cedulae amoveri. Sac. congreg. Episcop., in Trojana, 30 Aprilis 1613.

(32). Episcopus non debet procedere contra eos, qui in paschate communicaverunt Romae. S. congr. Episcop., in Castrensi, 26 Maii 1624.

(33). Paschale tempus pro communione Paschali a Dominica Palmarum ad Dominicam in Albis concluditur, nec potest ab episcopo prorogari, praesertim in sua synodo usque ad festum, v. g. Ascensionis Dominicæ, vel sanctissimæ Trinitatis, inconsulta sacra congregatione: Benedictus XIV, De synodo diocesana, lib. VII, cap. 69, nu. 9, ubi dicit, quod si ejusmodi synodalis constitutio ederetur, corrigenda foret, quia non decerneret, quod est a jure pretermissum, sed contra jus limites ampliaret, ab ipso jure jam præfinitos. (34). Quocirca cardinalis Cantelius archiepiscop. Neapolitanus probe noscens sibi non competere facultatem prorogandi dictum tempus usque ad diem Ascensionis, illam sibi concedi petiit a sacra congregatione, qua ob ingentem numerum populi Neapolitanam urbem incolentis, petitam prorogationem concessit die 20 Martii 1694, quam idem cardinalis in suam inseruit diocesanam synod. eodem anno celebratam. Quod idem præstitum fuit ab ejus successore cardinali Pignatello in synodo ab ipso celebrata anno 1726. Haec ille.

(35). Superiores regulares, et non parochi debent exquirere a suis familiaribus et continuis commensalibus, eisque actu inseruentibus, an pracepto Paschalis communionis satisfecerint: sic S. cong. Conc. ex Bullario ordinis Prædicatorum, t. VII, p. 322, constit. 69.

PASCUA.

3. Pascua, et silvae de jure communi spectant ad communiteam. — 4. Adeo ut communia sint omnibus pascua publica. — 5. Et sic dominus loci potest et ipse sua animalia mittere ad pascua. — 6. Intellige tamen jus mittendi propria animalia ad

bere; colligitur ex Inst. Eccles. 82, Bened. XIV, n. 32. (Edit. Casin.)

pascua publica competit quidem domino loci, tanquam civi illius loci. — 7. Non autem tanquam domino. — 8. Hinc si ex causa publica per communitatem fuit prohibita pascuatio, tunc nec ipse dominus loci potest mittere sua animalia in loco prohibito pasculari. — 9. Jus pascendi in bonis communibus competit communitati, et dictum jus potest communitas exercere in iis tantum, quæ sub dominio universitatis esse censentur. — 10. Adeo ut hujusmodi jus prohiberi non possit a domino castri ratione jurisdictionis, quam in eo exercet. — 11. Dominus enim loci prohibere non potest incolis usum pascendi, lignandi, et hujusmodi. — 12. Etiam si domino loci per principem esset concessum expresse feudum cum nemoribus, silvis, et forestis exemptum ab omni onere. — 13. In aliis vero pascuis, quæ non sunt juris communitatis, sed ipsius domini castri, vel privatorum, communitas non potest, illis invitis, animalia ad pastum mittere. — 14. Dominus enim prohibere potest pastionem in suo. — 15. Unde si alicujus animalia depascant in loco, in quo a domino fundi jus pascendi sit interdictum, ad resarcendum damnum inde emergens tenetur ipse animalium dominus. — 16. Jus pascendi potest acquiri quinque modis, qui assignantur. — 17. Ad præscribendam servitutem juris pascendi requiritur immemorabilis, seu centenaria;

(1. Pascua nomen et originem ducunt a pascendo. *Communis.*

(2. Unde pro pascuis intelliguntur illa loca, in quibus pecora, aliaque similia animalia pastum sumere solent. *Communis.*

(3. Pascua, et silvæ de jure communi spectant ad communitatem, l. *Omnes* 12, cod. *De operibus publicis*; l. *Omne territorium* 4, cod. *De censibus*, cum similibus, Rota, part. iv, recent., tom. I, decis. 275, num. 2. (4. Adeo ut communia sint omnibus pascua publica, l. *In tantum* 9, ff. *De divisione rerum*, § *Universitatis sunt*; l. *Cum nulla* 1, et l. *Insignis* 2, cod. *De pascuis publicis*; Rota, part. iii, rec. dec. 433, num. 1. (5. Et sic Dominus loci potest et ipse sua animalia mittere ad pascua: Rota cit. dec. 433, num. 1. (6. Intellige tamen jus mittendi propria animalia ad pascua publica competere quidem Domino loci tanquam civi illius loci. Rota, loc. cit., num. 1. (7. Non autem tanquam domino, cum ratione dominii, et jurisdictionis nullum habeat jus in publicis pascuis. Rota, loc. cit., num. 1.

(8. Hinc sequitur, quod si ex causa publica per communitatem fuerit prohibita pascuatio, tunc nec ipse dominus loci potest mittere sua animalia in loco prohibito pasculari, cum talis pascuatio sibi non competit tanquam domino, sed tanquam civi, et propterea debet subjacere legibus aliorum civium. Uude cessat quod dicitur, leges inferiorum non ligare superiorum, quia hoc est intelligendum respectu illius, in quo est superior et dominus. Rota, cit. dec. 433, num. 2.

(9. Jus pascendi in bonis communalibus competit communitati, et dictum jus potest communitas exercere in iis tantum, quæ sub dominio universitatis esse censentur: Rota rec., part. ii, dec. 300, num. 1. (10. Adeo ut hujusmodi jus prohiberi non possit a domino castri ratione jurisdictionis, quam in eo exercet. Rota, loc. cit., n. 2.

vel requiritur, quod probetur quadragenaria cum titulo. — 18. Qui sine ullo ex dictis quinque titulis animalia sua pascit in interdicto fundo alieno, peccat graviter, vel leviter, juxta gravitatem, vel levitatem damni causati, et tenetur ad restitutionem. — 19. Item, qui sua animalia pascit in pascuis communitatis elocatis alicui privato, tenetur restituere damnum datum. — 20. Qui pascit animalia sua in pascuis communitatis non locatis alicui particulari, non peccat, nisi fortasse essent pascua divisa, et assignata singulis pro parte, ut plurimi solet fieri de silvis singulis assignatis pro parte, quia tunc pascendo in pascuis assignatis aliis, graviter peccaret, vel leviter juxta gravitatem, vel levitatem damni dati, et tenetur ad restitutionem. — 21. Qui pascit animalia sua in pascuis spectantibus ad communitatem, cuius ipse non est pars, secundum aliquos non peccat, nec tenetur ad restitutionem, maxime si pascat in pascuis communitatis vicinæ. Opinio contraria est probabilior et communior. — 22. Quæ dicta sunt de pascuis, intelligenda sunt etiam de lignatione in silvis. — 23. Recete tamen monent doctores, quoad ista attendendas esse consuetudines, et leges diversis provinciis ac locis proprias. — 24. Alia ad rem ad n. 52. — 25. Subnectuntur Add. ex aliena manu ad n. 41.

(11. Dominus enim loci prohibere non potest incolis usum pascendi, lignandi et hujusmodi. Card. de Luca, *De servitut.*, disc. 42, per tot. et disc. 36, n. 11. (12. Etiam si Dominus loci per principem expresse concessum esset feudum cum nemoribus, silvis et forestis exemptum ab omni onere. Card. de Luca, cit. disc. 42, n. 2.

(13. In aliis vero pascuis, quæ non sunt juris communitatis, sed ipsius domini castri, vel privatorum, communitas non potest, illis invitis, animalia ad pastum mittere. Rota, rec., cit. dec. 300, n. 3. (14. Dominus enim potest prohibere pastionem in suo: Rota, loc. cit., num. 4, et communis doctorum. (15. Unde si alicujus animalia depascant in loco, in quo a domino fundi jus pascendi sit interdictum, ad resarcendum damnum inde emergens tenetur ipse animalium dominus, jure naturali id suadente, et juribus scriptis id demandantibus; textu expresso in l. *De his* 6, cod. *De lege Aquilia*, ibi: « De his, quæ per injuriam depasta contendis, ex sententia legis Aquilie agere minime prohiberis; l. *Si Quadrupes* 1, ff. *Si quadrupes pauperium fecisse dicatur*, ibi: « Si quadrupes pauperiem fecisse dicatur, actio ex lege 12 tabularum descendit; et concordant l. *Si quis* 1, cod. *De fundis et saltibus rei dominicæ*; l. *Insignis* 2., et l. *Praea* 3, cod. *De pascuis publicis*.

— (16. Jus pascendi potest acquiri quinque modis. Primo institutione, vel alia ultima voluntate, si jus pascendi relinquatur. Secundo, stipulatione, pactione, vel emptione, donatione, et simili contractu. Tertio, sententia. Quarto, lege, vel statuto. Quinto, præscriptione; Cæpol, *De servit. rustic.* præd., cap. 91, a n. 6 usque ad 31, ubi late de omnibus; Panimol., dec. civil. *Moral. criminal.*, part. i, dec. 25, adnotat. 2, n. 2; et alii.

(17. Ad præscribendam tamen hanc ser-

vitatem juris pascendi requiritur usus immemorabilis. seu tantum tempus, cuius initii memoria non existet in contrarium, seu centenaria. Capol., loc. cit., nu. 32; Panimol., loc. cit., n. 3; Rota rec., part. ix, t. II, dec. 320, n. 8, et part. ix, t. II, dec. 337, n. 17. Vel requiritur quod probetur quadragenaria cum titulo. Rota, part. ix, tom. I, cit., dec. 300, n. 10.

(18). Qui sine ullo ex dictis quinque titulis animalia sua pascit in interdicto fundo alieno, peccat graviter, vel leviter juxta gravitatem, vel levitatem damni causati, et tenetur ad restitutionem, sicuti si in alia redamnificasset. *Communis.* (19). Item qui sua animalia pascit in pascuis communitatis elocatis alicui privato, tenetur restituere damnum-datum, non aliter ac si ad personam privatam spectarent talia pascua, quia communitas illa locando dictae personae private, transtulit totum suum jus in illam, non aliter ac si pro tempore vendidisset. *Communis.*

(20). Qui pascit animalia sua in pascuis communitatis ab ipsa non elocatis alicui persone particulari, sed relictis communibus omnibus incolis, et civibus, nullimode peccat, nisi fortasse essent pascua divisa, et assignata singulis pro parte, ut plurib[us] solet fieri de silvis ad ratam singulis assignatis pro parte, quia tunc non posset animalia sua pascere, nisi in pascuis sibi pro sua parte assignatis, et pascendo in pascuis assignatis aliis, peccaret graviter, vel leviter juxta gravitatem, vel levitatem damni dati, et teneretur ad restitutionem, ac si pasceret in interdicto fundo alieno, maxime si repartilio, et divisio talium pascuorum sit juste, et recte facta, quia quisque in parte sibi juste a communitate assignata habet jus strictum, tanquam in pascuis propriis. *Communis.*

(21). Qui pascit animalia sua in pascuis spectantibus ad communitatem, cuius ipse non est pars, secundum Dicastill. et alios cum Burg., centur. 3, caus. 77, non peccat, nec tenetur ad restitutionem; quod admittunt Hlsung, tom. IV, dec. 2, n. 284; Sanchez, in consil., lib. I, cap. 5, dec. 1, n. 21 et 35, et alii, si pascal in pascuis communitatis vicinæ, quia talia damna mutuo compensantur in oppidanis vicinis; unde videntur ista licite per consuetudinem, aut saltem tantum sub pena prohiberi, vel per pacta disjunctiva, ut vel non pascant, vel si pascant, et reprehendantur, solvant penam: opinio tamen contraria est probabilior, et communior cum Bonacina citat. et secura a La Croix, lib. III, part. II, n. 253, quod nempe in hoc fiat injuria, possitque etiam peccari mortaliter, si attingatur materia gravis; nam quævis communitas habet ad sua pascua jus strictum contra alias communitates, neque scitur, quod adsint talia mutua pacta; neque potest dici, quod talia daruna mutuo compensentur, quia, ut recte dicit Vasquez, cap. 5, *De restitutione*, § 4, dub. 1; compensatio debet fieri in bonis ejusdem, qui damnum intulit, et non in bonis alterius

innocentis, prout in hoc casu frequenter fieret; cum non fiat ex bonis proprijs ejus, qui damnum intulit, sed communibus aliorum, qui nihil debent.

(22). Quæ dicta sunt de pascuis, intelligenda sunt etiam de lignatione in silvis, ut tradunt communiter doctores. (23). Qui insuper docent, quoad ista attendendas esse consuetudines, et leges, diversis provinciis, ac locis proprias.

(24). Gabella imposita ab universitate super pascuis non comprehendit animalia ecclesiasticorum. Sac. congreg. Immun., 14 Sept. 1673, lib. I *Decret.* Altoviti, pag. 1146.

(25). Pro pasculatione animalium ecclesiasticorum nihil solvendum, si hucusque ita fuit observatum. Sac. cong. Immun., in Lague-donen., 2 Jul. 1630, I. II *Decret.* Paul., pag. 51.

(26). Statutum laicorum prohibens moram, et ingressum animalibus in pascuis non comprehendit ecclesiasticos. Sacr. cong. Immun., in una montis Falisci, 24 Jan. 1646, I. III *Decret.* Paulucci p. 243.

(27). Si territorium sit proprium communitatis, non intrat immunitas ecclesiasticorum circa pascua. Sac. cong. Immun., in Amerina, 7 Oct. 1631 lib. II *Decret.* Paul., pag. 92.

(28). Verum pascua provenientia non extenua particulari communitatis, sed totius territorii proprii ecclesiarum, et particularium civium reducidebent ad pristinum statutum libertatis, tam quoad laicos, quam quoad clericos. Sac. cong. Immun., in Faventia, 26 Jun. 1628, lib. II *Decret.* Paul., pag. 97.

(29). Laici pro belluis ab ecclesiasticis eis traditis sub specie ejusdam contractus nominati census revera transferentis dominium ipsarum belluarum in laicos, tenentur ad solutionem fidæ, seu pasculi, et in hoc decreto sacra Cong. recessit a jam decisio, quod non tenerentur. Sac. cong. Immun., in Larinen., 24 Septemb. 1697, lib. II *Decret.* Vallem., pag. 113.

(30). Circa edictum episcopi, an obliget clericos ad solvendum pro pascuis aliquam summam munorem, quam laici? Sac. congr. remittit causam ad A. C. Sac. cong. Immun., in Marsicen., 7 Jul. 1699, lib. II *Decret.* Vallem., pag. 113.

(31). Super controversiis inter abbatem commendatarium, et baronem loci Laterzæ, sacra congr. respondit: « Firma remanente restitutione Jacci, omnia quoad pascua, seu prætensionam fidam remittuntur ad A. C. cum facultibus sacræ congregationis. » Sacr. congr. Immun., in Acheruntina II, *Decret.* 1704, I. in *Decr.* Vallem., p. 632.

(32). Cum jus supra pascua animalium competat archiepiscopo Regien. ratione domini temporalis, injungitur episcopo Boven. ut informet, et interim nihil innovet. Sac. congr. Immun., in Boven., 3 Sept. 1695, lib. II *Decret.* Vallem., pag. 213.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(33). De jure pascendi, et quando ipsum secum ferat prohibitionem immutandi cul-

turam, tum restringendi, non incongrue hic disquiritur.

(34. Potest jus pascendi competere vel in propriis agris aliis concessis ad percipientes fructus duntaxat industrielles, uti est tunc, cum competit *jure dominii fundiarii*, vel in agris alienis. (35. Priori sane casu non est dubitandum, quin possessores agrorum nequeant immutare culturam, et restringere cum dominium unde provenit libertas immutandi culturam et restringendi, non sit apud possessores agrorum, sed apud illum, qui jus habet pascendi. Cardinal. de Luc., *De servit.*, discurs. 37, n. 10; Capyc. Latr., consult. 83, num. 34, et plur. seq.

(36. At posteriori casu non semper eodem modo se res habet. Porro si jus pascendi in agris alienis competit *jure servitutis verae et propriae*, ut est dum ab uno praedium alterius praedium debetur, et sic talia pascantur animalia, quae praedii vicini instrumento continentur, adeoque praedii accessoria sunt, in hoc pariter casu nou est in arbitrio possessorum agrorum, quamvis dominorum, immutare culturam, et restringere. Surd., consil. 27, num. 10; Cæpoll., *De servit. rustic. præd.*, cap. 9, num. 40; Oter., *De pascuis*, cap. 16, num. 2; Antunez., *De donat. reg.*, tom. II, lib. III, c. 9, n. 78; Cohel., *De Bon. Regin.*, cap. 10, n. 198.

(37. Quod si jus pascendi in alienis agris competit *non jure servitutis verae et propriae, sed abusivæ et impropriæ*, prout est cum non praedium, sed personæ, et quidem indefinite et generaliter pro quibuscumque animalibus debetur, et in hoc disparato casu, si acquisitum ostendatur titulo expresso, eoque oneroso, nec in potestate est possessorum agrorum licet dominorum culturam immutare et restringere. Rot., in *Veliterna juris pascendi*, 9 Jun. 1755, § 4, cor. eminentiss. Bussio.

(38. Sin autem acquisitum sit titulo quidem expresso, sed *liberalis concessionis*, puta *statuto*, *privilegio*, etc., liberum est possessoribus agrorum vi dominii immutare culturam, et restringere, cum concessum intelligendum sit, quandiu ipsi agri aperi remaneant, prout erant de tempore ipsius liberalis concessionis, ne alias propria cuique liberalitas noceat. Calcan., consil. 50, n. 4 seq.; Casanatt., concil. 22, n. 10; Capiblanc., *De Baron. pragm.* II, n. 115; Corradin., *De jur. prælat.*, q. 74, n. 17, et duob. seq.; Thomat., *Decis. Maceraten.* 234, n. 31 et 34; Rot., *coram Molin.*, decis. 774, n. 16 et seq.

(39. Idemque juris est, si acquisitum sit consuetudine, seu præscriptione. Cum con-

suetudo hæc, seu præscriptio proveniat « ex natura campestri, et aperta agrorum, tanquam ex cessante murorum, vel sepium, aut fovearum impedimento : » ut sunt verba card. de Luc., *De servit.*, discurs. 37, n. 6, et adamussim convenient Capiblanc., *De Baron. prag. xi.* n. 30; Antonell., *De tempor. legal.*, cap. 110., n. 4; Carol. Anton. de Luc., *ad de Franch.*, decis. 301, n. 6; Thomat., *Dec. Maceraten.* 234, n. 34. Hinc est, quod impediri haud valet, quominus possessores eorumdem agrorum, virtute dominii, culturam immutent et restringant, Rocc., *Disp. jur. select.*, c. 169, n. 23; Bonden., *ad Oter. de Pasc.*, cap. 16, n. 5; Panimoll., dec. 25, adnot. 2, n. 36; Rot., in *Prænestina herbarum*, 27 Junii 1736, § Ast., cor. clar. mem. Calcagnino.

(40. Idque procedit, etiamsi agatur de consuetudine, seu præscriptione immemorabili. Tametsi enim vigore consuetudinis, seu præscriptionis immemorabilis allegari regulariter queat quicunque titulus magis utilis; ea tamen in casu, uti habens certam originem ex mox dicta *natura campestri et aperta agrorum*, operari haud valet præsumptionem tituli utilis, adeoque inefficax est ad immutationem culturæ, et restrictum. Rot., in *Signina juris pascendi*, 25 Jun. 1725, § fin., cor. clar. mem. Aldovr.; in *Carpentoraten. Territorii super damnis*, 16 Junii 1747, § 2, et in *confirmatoria*, 2 Decemb. 1750, § 4, cor. reverendis. Molin., et in *Balneoregion. juris pascendi super bono jure*, 25 Januar. 1751, § 3, cor. eminentiss. Bussio.

(41. Solumque consuetudo, seu præscriptio immemorabilis efficax esse potest ad impediendam immutationem culturæ, et restrictum, si illi, qui ex ea acquisiverunt jus pascendi, simul prohibuerint, quominus possessores agrorum immutarent culturam, et restringerent, et hi acqueverint. Ceterum, secluso concursu talis prohibitionis, talisque acquiescentiae, nequit consuetudo, seu præscriptio immemorabilis impedire immutationem culturæ, et restrictum, eo quia fieret transitus ab *affirmativo jure pascendi ad negativum*, illudque longe diversum *jus prohibendi immutationem culturæ*, et restrictum, qui sane transitus non permittitur. Rota, in *Balneoregion. juris pascendi super bono* 1751, 25 Januarii 1751, § 6, coram eminentiss. Bussio; in *Sutrina juris pascendi quoad facultatem faciendi restrictum super reservatis*, 27 Martii 1752, § 3 et 16 Martii 1753, § 3, coram eminentis. Elephant., et in *Veliterna juris pascendi*, 9 Junii 1755, § 4 et seq., cor. eminent. Bussio.

SUMMARIUM.

1. Pater, et filius dicuntur una persona. — 2. Dicuntur tamen una, et eadem persona non vere, sed ficte, seu juris fictione. — 3. Nominis patris venit etiam avus, et proavus paternus respectu nepotum et pronepotum, seu respectu neplum et proneptum, si fuerint sub potestate avi et proavi. —

4. Pater filius avi, vivente eodem avo, non habet jus in suos filios, nisi habitu. — 5. Pater, decedente avo, acquirit actu potestatem in suos filios. — 6. De jure communi pater ob transitum ad secundas nuptias non privatur ususfructu honorum filiorum prioris matrimonii. — 7. Adducitur, et solvit objectio de paritate matris. — 8. Pater non potest beneficium habere in una eccl., et filius i-

alia, quando ambae sunt sorores, v. n. 23. — 9. Pater, et filius possunt celebrare in eadem ecclesia. — 10. Pater legitimus nulla indiget dispensatione ad obtinendum immediate beneficium filii, licet filius, quamvis legitimus, dispensatione egeat ad obtinendum immediate beneficium patris. — 11. Pater enim non prohibetur obtinere immediate beneficium filii sui legitimi. — 12. Pater, reclamantibus filiis, etiam minoribus, uxore moritur, potest professionem in aliqua religione emittere. — 13. Pater, qui dormiens in lecto filium suffocavit, efficiatur irregularis. — 14. Pater percutiens filium in

Sublata distinctione dominorum et servorum, praecipua personarum divisio ea est, quae patresfamilias a filiisfamilias distinguit: « Nam civium Romanorum quidam sunt patresfamiliarum, alii filiisfamiliarum, quedam matresfamiliarum, aliæ filiæfamiliarum. Patresfamiliarum sunt, qui sunt spes potestatis, sive puberes, sive imputuberes; simili modo matresfamiliarum, filii-familiarum, et filiæ, quæ sunt in aliena potestate. » L. 4, ff. *De his, qui sui vel alieni juris sunt.* Non satis constat, quomodo Ulpianus matresfamiliarum eas simili modo appellat, quo patresfamiliarum. Nam patresfamilias tunc talis incipit vocari, cum a patria exiit potestate: at materfamilias non modo ex vocatur, quæ sui juris est, sed et ea, quæ in mariti manum venit, licet alterius potestati subjecta. L. 44, ff. *De adopt.* Etenim ut arbitratur Aulus Gel., *Noct. Att.*, lib. xviii, c. 6, « probabilius est matremfamilias appellatam esse eam solam, quæ in mariti manu, mancipioque, aut in ejus, in cuius maritus manu, mancipioque esset, quoniam non in matrimonium tantum, sed in familiam quoque mariti, et in sui haeredis locum venisset; » quæ matersfamilias mariti certe potestati subjecta est. Quare non alio modo allatus Ulpiani textus intelligi potest; nisi ibidem sermonem haberi de iis mulieribus, quæ postquam in mariti manum venerontur, defuncto viro, in ejus familia remanserunt, nullo alio superstite, in cuius potestate reversuræ sint. L. 20, 34, ff. *Solut. matrim.*, l. 5, ff. *De bonis damnat.* Notandum tamen, quod hæc distinctio in patres et filiosfamilias minime observatur, ubi agitur de publicis causis et muneribus: « Nam filiusfamilias in publicis causis loco patrisfamilias habetur, veluti ut magistratum gerat, vel tutor detur. » L. 9, ff. *De his, qui sui vel alieni juris.*

(1) Pater et filius dicuntur una persona, et habetur expresse in iuribus, tam civilibus quam canonicis; in civilibus, in l. *Si quis duobus* 11, cap. *De impuberum et aliis substitutionibus*, ibi: « Cum, et natura pater et filius eadem esse persona pene intelligentur, » et saepè alibi. In canonicis in c. *Contradicimus* 21, caus. 33, q. 3, §. 1, ibi: « Cum una caro probetur Pater et Filius, » et saepè alibi. (2) Dicuntur pater et filius una, et eadem persona, non vere sed ficte, seu juris fictione, * ob quosdam juris effectus, ut in contractibus, successionibus, aliquique de quibus opportuno loco disputandum; prolecto ita statuunt Baldus, in l. *De tutela*, §

sacris constit., excommunicat. incurrit: *Sed v. ibi *remissive* *. — 15. Immunitas duodecim aliorum non conceditur patri propter adoptivos. — 16. Talis immunitas non tollitur per emancipationem aliquorum ex filiis. — 17. Nec tollitur ex nuptiis filiarum. — 18. Nec tollitur per professionem aliquorum ex filiis in religione. — 19. Alia, *remissive*. — 20. Pater an, et quando teneatur ad restitutionem mutui sine suo consensu accepti a filio? — 21. An, et quo sensu patris iniquitas transfundatur in filium? Ad n. 22. — Subnect. Addit. ex aliena manu ad n. 30.

Si duo, lf. De legitim. tutei., et alii communiter.

(3). Nomine patris venit etiam avus et proavus paternus respectu nepotum et pronepotum, seu respectu neplum et proneplum, si fuerint sub potestate avi et proavi. L. *Cum oportet* 6, cod. *De bonis, qua liberis in potestate, etc.*, cum similibus. (4). Pater filius avi, vivente eodem avo, non habet jus in suos filios, nisi habitu, l. *Nam Civium* 4, ff. *De his, qui sui vel alieni juris sunt*, ibi: « Nam qui ex me et uxore mea nascuntur, in potestate mea sunt, item qui ex filio meo et uxore ejus, id est nepos meus et neptis aequo in mea sunt potestate. » * Sed non solum liberi nostri patris nostræ potestati subjiciuntur; sed et nostræ uxores cum in manum nostram convenerunt, item nurus, et pronurus. Est enim talis uxor nobis loco filia: nurus autem, et pronurus sunt nobis loco neptis et proneptis. Hæc discimus ex lib. iii *Instit. Caii*, qui apud collatorem Mosaicarum et Romanarum legum, tit. 16 *De legitima successione*, ita se habet: « Uxor quoque, quæ in manu ejus est, ei sua haeres est, quia filia loco est, item nurus, quæ in filii manu est; nam et haec neptis loco est. Sed ita demum erit sua haeres, si filius, enjus in manu erit, dum pater moritur in potestate ejus non sit. Idem dicimus et de ea, quæ in nepotis manu matrimonii causa sit, quia proneptis loco est. » * (5). Pater, decedente avo, acquirit actu potestatem in suos filios. L. *Nepotes* 5, ff. *De his, qui sui vel alieni juris sunt*, ibi: « Nepotes ex filio, mortuo avo, recidere solent in filii potestatem, hoc est patris sui. »

(6). De jure communi pater ob transitum ad secundas nuptias non privatur usufructu bonorum filiorum prioris matrimonii. Gomez ad leg. 48 *Tauri*, num. 1, in fine, *Paschalis*, *De viribus patr. potest.*, part. 1, cap. 3, num. 37; Ascanius Clemens, *De patria potest.*, cap. 7 et sect. 2, num. 40, vers. *Amplia decimo tertio*; Castillus, *De usufructu*, cap. 3, num. 26; Sanchez, *Consil. moral.*, lib. 1, cap. 2, dub. 28 in fine; Joannes Angelus Bossius, *De patr. potest.*, cap. 7, num. 170, et in tractat. *De contractu matrimonii*, cap. 11, num. 276 et 325, et innumeris alii ibi ab ipso citati. Et ratio est, quia filiisfamilias ex priori matrimonio nati, per transitum patris ad secundas nuptias, non desinunt esse sub patria ipsius potestate, ut omnes concedunt, ergo nec eorum bona desinent esse sub ipsius administratione et usu-

fructu; jura etenim, quæ non dissidunt quoad personam, nec dissidere videntur quoad bona; hoc idem evincitur ex l. Generaliter 5 et l. Hac edictali 6, cod. De secundis nuptiis.

(7. Nec valet objicere, quod sicuti mater transiens ad secundas nuptias privatur iure educationis, et tutelæ filiorum prioris matrimonii, ita pater transiens ad secunda vota debet privari usufructu honorum filiorum prioris matrimonii. Non valet, inquam, quia non currit paritas quoad hoc de matre et patre; mater enim nec habet filios sub sua patria potestate, nec gaudet usufructu in eorum bonis, sed solummodo exercet munus tutelæ, quod est quid diversum a munere patriæ potestatis, et cum ipsa quodammodo transeat sub potestate secundi mariti, non est æquum, quod filios prioris apud se retineat: Quæ omnia considerari non possunt in patre transeunte ad secundas nuptias.

(8. Pater non potest beneficium babere in una ecclesia, et filius in alia, quando ambae sunt sorores, ita ut residens in una conseatur in alia residere, quarum aliquæ reperiuntur in Hispania, Sac. congreg. Concil.; apud Nicol., Garciam, *De benefic.*, part. vii, in addit. ad c. 3, nu. 75; et Barbos., in *Summa Apost. dec.*, verb. *Pater*, n. 3. V. in fine, n. 23.

(9. Pater et filius possunt celebrare in eademi ecclesia. Sacr. congr. Concilii, sub die 31 Jar. 1603; apud Sellium, in *Selectis canoniciis*, c. 92, n. 7; Barbosa, loc. cit., n. 4.

(10. Pater legitimus nulla indiget dispensatione ad obtinendum immediate beneficium filii; licet filius, quamvis legitimus, dispensatione egeat ad obtinendum immediate beneficium patris. Sac. congregat. Concil., apud Nicol. Garciam, *Addit. ad dict.*, part. vii, c. 3, n. 29; et Barbosa, loc. cit., num. 5 et 6.

(11. Pater enim non prohibetur obtinere immediate beneficium filii sui legitimi. Sac. congr. Conc., sub die 30 Maii 1602, et in *Maceraten.*, 18 Novemb. 1628; apud Sellium, c. 92, n. 8; et Barbosam, loc. cit., n. 7.

(12. Pater, reclamantibus filiis, etiam minoribus uxore mortua, potest professionem in aliqua religione emittere. Sacra congregatio Concilii, in *Casalen. educationis filiorum*, 26 Augusti, et 26 Decembris 1719; de qua late Ursaya, tom. IV, part. I, discept. 15.

(13. Pater, qui dormiens in lecto, filium suffocavit; efficitur irregularis propter culparum vel negligentiam, quæ homicidium processit, ut est textus in cap. *Quæsumum*, et ibi DD. *De paenit. et remiss.*; cap. *Consuluerit* 2, q. 5; cap. ult. cum ibi notatis, *De iis, qui filios occiderunt*; Fagnan., lib. v *Decret.*, in c. *Si constituerit* 12, *De accusationib.*, n. 39; Silvester in verb. *Homicidium*, n. 15, in 28 *Quæstion.*, et alii passim.

(14. Pater percutiens filium in sacris constitutum excommunicationem incurrit,

ut efficaciter probat textus a contrario sensu, in c. *Cum voluntate*, § fin. *De cent. excomun.* Cum enim percutientes correctionis causa propinquos inferiorum graduum, id est minorum ordinum, in sententiam excommunicationis non incident, ut ibi deciditur, utique a contrario sensu in hujusmodi excommunicationem incident, qui percutiunt propinquos superiorum gradum, id est in sacris constitutos, et ita videtur sentire ibi glossa final. et tenet expresso Hostiens., n. 13; Butrius, n. 25; et Abbas, n. 8, vers. *Item quoad percussionem*. Idem firmat Hostiens., in c. *Indecoram* 3, *De ætat. et qualit.*, n. 8, vers. *Item quoad nimiam violentiam*; Jo. Andreas, n. 13, vers. *Item quoad violentiam*; Fagn., n. 48, et ipso teste, reliqui omnes.

* Sed vide *Addit. Casin.* ad v. *MAGISTER*.

(15. Immunitas duodecim filiorum non conceditur patri propter adoptivos; si enim per statutum, seu constitutionem dispositum sit, quod pater habens duodecim filios, gaudeat immunitate quoad onera communia, ut in statu Mediolanensi, et pluribus aliis provinciis habetur concessum, ne nimio gravamine in alendis tot liberis prematur pater, qui in procreatione tot liberorum s.e favorabilis videtur reipublicæ, ut notatur per textum in leg. *Cum ratio naturalis* 7, et § *Si plures filios*, ff. *De bonis damnator.*, et leg. 2, c. *De indicta viduitate*; tunc si pater non habeat complementum filiorum duodecim, nisi computatis adoptivis, talis immunitas eidem non competit. Arg. leg. *Sextum* 2, ff. *De vacacione et excusatione numerum*, § *Adoptiv. filii*, ibi: « Adoptivi filii in numerum non proficiunt eorum liberorum, qui excusare parentes solent; » et Inst. *De excusationibus tutorum*, in princ., ibi: « Sed adoptivi liberi non prosunt; » Rosignol., *De patr. potest.* discept. 2, c. 10, n. 4, et alii communiter.

(16. Immunitas duodecim filiarum patri concessa non tollitur per emancipationem aliquorum ex filiis. Roland., cons. 32, n. 5, vol. 2; Menoch., consil. 486, n. 6; Rosignol., loc. cit., discept. 6, cap. 23, n. 3, ubi pluribus adductis testatur de comm.

(17. Nec talis immunitas tollitur ex nuptiis filiarum, licet enim plures ex filiabus nubant, non cessat privilegium in patre duodecim liberorum, ut definit *« excellentissimus Mediolani senatus per litteras patentes in casu Joannis Petri de Mutina dicti Othonæ*, » die 7 Maii 1552, teste Rosignolo, loc. cit., n. 5.

(18. Item nec talis immunitas tollitur per professionem aliquorum ex filiis in religione. *Communis*, teste Rosignolo, loc. cit., n. 6.

(19. *Alia*, Vide verb. *FILIUS*, *PARENTES*.

(20. Pater an et quando teneatur ad restorationem mutui sine suo consensu accepti a filio? Vide verb. *Mutuum*, a. n. 1 ad. 19.

(21. Patris iniquitas transfundit potest in filium quoad poenam seu punitionem temporalem, non quoad culpam seu defectum moralem; quoad poenam quidem, ut expro-

nunt SS. Pa'res. *Exodi c. xx, vers. 5: Visitans iniuitatem patrum in filios in tertiam et quartam generationem; et idem c. xxxiv, vers. 7, ac n. xiv, vers. 18,* ut etiam multoties Deus propter unius peccatum populum totum punivit; ita lib. *II Reg. xxiv, 15,* propter Davidis peccatum pestem in populum Israelicum immisit tantum, quod tribus diebus septuaginta hominum millia mortui sunt; ino id etiam quandoque contigit propter privati hominis peccatum; sic *Josue, vii,* accidit propter furtum Acham filii Charmi in Jericho. Praesata tamen dubio procul a Deo praestita sunt, et praestantur sanctissime; siquidem poena in insonte ordinatur in patientiae exercitium, virtutumque excitamentum, atque incrementum; accedit, quod *Exodi cap. xxxiv, 7,* nullus apud Deum per se innocens est, proindeque poena illa in proprii piaculi expiationem cedere potest.

(22. At patris iniuitatem transfundi non posse quoad culpam in filium, patet *Ezech. xxviii, 20: Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur: filius non portabit iniuitatem patris, et pater non portabit iniuitatem filii; justitia justi super eum erit, et impietas impii erit super eum;* et idem *Deuteronom. xxiv, 16; Regum lib. iv, xvi, 9; Paralip. lib. ii, c. xxv, v. 4.* Quod si filii Adam nedum malum peccatum, sed etiam malum culpas peccati originalis contraxerunt; *Psal. l, 7: Ecce enim in iniuitatibus conceptus sum, etc.,* et ad *Rom. v, 12: Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, et per peccatum mors, et ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes homines peccaverunt.* Id sane, quia Dei infinita sapientia et voluntate æquissima, sicut Adam postulatus generis humani caput creatus, tum phisice, tum moraliter; ac omnium voluntates in protoparente, tanquam in capite, et principio totius posteritatis, repositæ fuerunt; sicque, ut iustitia originalis participanda erat, si supremi Numinis mandatum observasset, ita contra-bendum originale, quoties violasset, de quo tamen non plus æquo, et temere explorandum, sed potius firma mente incessanter volvendum, quod justa judicia Domini, et in seipsis justificata; atque non minus grato corde jugiter meditandum, hominem primum, ac in eo omnes peccavisse, et filium Dei de coelis descendisse, amictumque carne sanguinem, et vitam in copiosam redemptionem profudisse.

NOVÆ ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(23. Quod ait auctor, num. 8, scilicet non

posse habere beneficium patrem in una ecclesia, et filium in altera ecclesia sororia, id intellige de filio illegitimo. (24. Ceterum filius legitimus non prohibetur habere beneficium non solum in ecclesia sororia, sed et in eadem ecclesia, in qua pater habet beneficium, solumque prohibetur immediate succidere in patris beneficium. *Confer Murg., De benefic., q. 3, subsect. 2, num. 649.*

(25. Quænam vero ecclesiæ dicantur sororiæ, tum quid requiratur, ut ecclesiæ possint esse sororiæ, tradit. Rota, in *Cæsaraugustana canonicatus*, 2 Julii 1742, coram eminentiis. Bussio, (26. ubi quod si proponatur qualitas sororia ad omnes juris effectus, requiritur vel privilegium Apostolicum, vel consuetudo immemorabilis, secus vero, si ea proponatur ad simplicem illum effectum, (27. ut beneficiarii unius ecclesiæ possint promiscue interesse divinis officiis in altera.

(28. Ut autem prohibetur filius illegitimus obtinere beneficium in ecclesia sororia, non est probanda qualitas sororia ad omnes effectus, sed satis eam probare ad effectum illum, ut possint beneficiarii ecclesiæ, in qua pater habet beneficium, interesse divinis officiis in altera illa ecclesia. Rota, in d. *Cæsaraugustana canonicatus*, § 2 et 3.

(29. Quod si filius illegitimus jam obtinuerit beneficium in una ecclesia, tunc pater prohibetur obtinere, vel in eadem, vel in sororia ecclesia alterum beneficium. « Ratio hujus est (inquit Murg, *De benefic.*, quæst. 3, subsect. 1, num. 624), quia cum simul post concilium Tridentinum beneficia obtinere nequeant in eadem ecclesia, congruentius erit prohibere patrem, ne acquirat de novo, quam compellere filium ad dimittendum jam quæsumus et oossessum. »

BESPONSIO AUCTORIS.

(30. Quod mea conclusio intelligenda sit de filio illegitimo, jam patet ex iis quæ traxi in verb. *Filius*, num. 67, ubi sic expresse conclusi: *Filius illegitimus nequit in ecclesia, ubi pater ejus beneficium habet, vel habuit, quocunque beneficium obtinere; id probando ex sacris canonibus et concilio Tridentino, ut ibi videre est. Hic autem paucis refero sensum declarationis. Sac. cong. Concil. prout refertur a Garcia, et Barbosa, loc. cit. Quod autem subjungitur hic ab Additore, num. 7, jam tradidi ibi num. 10 et 11, ex declaratione sac. cong. Concil.*

SUMMARIUM.

1. Sanctorum Ecclesiæ Patrum nomine latius sumpto venire possunt quicunque primarii Ecclesiæ pastores, ac doctores, etc. — 2. At communis, probatique Ecclesiæ usu, SS. Patrum nomine pressius acceptio, intelliguntur hi, qui post apostolorum

(1. Sanctorum Ecclesiæ Patrum nomine latius sumpto, venire possunt quicunque

tempora, his tamen paulo saltem viciniores, aut eminentiis doctrinæ, sanctitatisque fama magis celebres, Ecclesiam qua voce, qua libris ad posteros transmissis illustrarunt, ad n. 3. — 4. Scripta, quæ sub SS. Ecclesiæ Patruin nomine circunfueruntur, triplicis sunt generis, ad n. 5. — 6. De auctoritate rectoque usu Patrum ad n. 48.

primarii Ecclesiæ pastores, ac doctores, qui speciali lumine a Deo perfusi, ac insi-

qui sanctitate conspicui, Ecclesiam plantandas vel selubri fidei, morumque doctrina irrigandae, sedulam magis operam collocarunt. Quo in amplio significatu Ecclesiam Patres dici possunt, tum ipsi apostoli, qui viventes in carne plantaverunt Ecclesiam, etiam sanguine suo; tum ipsorum successores episcopi quivis, sapientia, sanctimoniaque singulari illustres, qui suis scriptis eundem in scopum impensis collinarunt, quibus S. Augustinus applicat verba Psalmista: *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii* (*Psalm. XLIV.*, 17), id est, inquit S. Presul, pro apostolis episcopi.

(2.) Verum, quia priores illi clarioribus aliis titulis resplendent, et e posterioribus compleures ab istorum state sunt remolires, hinc communi, probatoque Ecclesiae usq. SS. Patrum nomine pressius accepto, duntaxat intelliguntur ii, qui post apostolorum tempora, his tamen paulo saltem viciniores, aut eminentis doctrinæ, sanctitatisque fama magis celebres, Ecclesiam, qua voce, qua libris ad posteros transmissis illustrarunt: atque ita, exemplo apostol. filios quam plurimos in Christo Iesu per Evangelium, ejusque fidei, ac doctrinæ legitimam expositionem genuerunt.

(3.) Idem etiam Ecclesiae doctores appellantur, neque privati duntaxat, sed universales, ac publici, inter illos proinde venerandi, quos Deus, post apostolos, posuit in Ecclesia doctores: quippe, qui ecclesiam universam sapientia, sanctitatisque suæ radiis collustrarunt. Sunt tamen ex illis quidam, qui speciali etiam honoris prærogativa, præ ceteris nuncupantur Ecclesiae doctores; eo quod, præster eminentem scientiam et virtutem, qua omnibus, qui in domo Dei sunt, præluxere, publico Ecclesiae ipsius testimonio pro talibus agniti, ac declarati fuerint: cuiusmodi ex antiquioribus Græcis quidem sunt: SS. Basilius, Athanasius, Gregor. Nazianz., Chrysostomus: e Latinis præcipue quatuor: SS. Gregorius M. Augustinus, Ambrosius et Hieronymus, quibus recentius accessere sanctus Bernardus, dictus doctor Mellifluus, div. Thomas Aquinas, et sanctus Bonaventura, hic seraphici, illi angelici doctoris titulo insignis. Doctoris quoque nomen in Ecclesiae precibus obtinent SS. Anselmus, Isidorus Hispanensis, Petrus Chrysologus, etc.

(4.) Scripta, quæ sub SS. Ecclesiae Patrum nomine circumferuntur, triplicis sunt generis. 1. Etenim alia sunt certo genuina, seu eorum propria, quorum nomine inscribuntur. 2. Alia indubie spuria, vel ex toto, vel ex parte: quia vel librarii ignorantia, aut incuria unum nomen suppositum pro altero; vel ab illo, aut alio, auctore quamvis catholico, ad concilium operi pretium, sub nomine celebris, alicujus patris, edita: vel denique fraude hereticorum supposita, aut quibusdam, seu insertis, seu expunctis, corrupta, quibus suos errores tali patrocinio tuerontur, aut saltem obtegerent. 3. Alia sunt incerta,

ant dubia; esque iterum vel ejusmodi, ut, etsi non omnino constet, esse genuina, verosimilius tamen habeantur pro talibus, vel istiusmodi, ut quanquam non certo constet esse spuria, sint tamen fidei admodum ambiguæ.

(5.) In Sanctorum Patrum scriptis, etiam genuinis, duo in primis universum rerum genera occurunt, de quibus tractant: aliæ enim sunt res sacrae, quæ maximam istarum lucubrationum partem occupant: aliæ profane, quas identidem, saltem obiter, in cursu immiscent; veluti sunt Quæstiones philosophicæ, vel mathematicæ, et aliæ, quæ solo naturali lumine investigari solent. De his posterioribus, utpote ab instituto nostro alienis, id duntaxat advertere sufficiat, quod licet e SS. Patribus plures naturalibus etiam disciplinis egregie fuerint exculti, qui tamen sublimioribus addicti toti, inferiores istas quæstiones, ubi nullam cum fidei, morumque doctrina connexionem habebant, ex proposito non tractarunt, eorum in his determinandis auctoritas fortius non suppeditat argumentum, quam ipsorum perspecta talium materiarum major, vel minor peritia, aut rationis, ab ipsis adductæ, robur persuaserit. Deinde, quæstionum sacrarum duæ rursum species sunt, quas versant SS. PP. Aliæ pertinent ad fidei morumque dogmata: aliæ materiam tangunt, salva fidei, morumque Christianorum puritate, inter ipsos orthodoxos controversam. Hujus discriminis meminit S. Augustin.: «Alia sunt, ait, in quibus inter se aliquando etiam doctissimi, atque optimi regulæ catholicæ defensores, salva fidei compage, non consonant; alia vero, quæ ad ipsa fidei pertinent fundamenta.» Est et hoc in SS. Patrum operibus observandum, alia reperiri ad erudiendos Christianos in fide et moribus aut revincendos convellenadosque hereticos presse rigideque prolatæ, alia ad populum dicta pro concione, subinde non sine aliqua exaggeratione oratoribus sat familiari.

(6.) Duo committi solent, præcipue ab hereticis, peccata contra SS. Patrum auctoritatem: alii, præsertim cum illos, sibi manifestius adversantes experiuntur, eam nimium deprimunt, imo penitus contemnunt, ut facere solent Lutherici, et Calvinistæ: quanquam sicubi specie tenus in aliqua, a contextu decerppta lacinia favere videantur, avide illam pro se arripiant, et cum triumpho ostentent. Ipsi adeo Sociiani, ut vel ipsas concilii Nicæni de Verbi divinitate decisiones infringant, vel eludant, velutissimorum Patrum auctoritatem, velut illis contrariam, audacter obtendunt. Alii SS. Patrum auctoritatem nimium extollunt, adeo ut vel unum ex illis, velut irrefragabilem, ipsius etiam apertis Ecclesiæ definitiōibus anteponant; uti faciunt Janseniani, qui S. Augustini auctoritati adeo tenaciter adhaerent, ut ejus, uti prætendunt doctrinam, ab ipsis haud secus ac olim ab Adrumelinis quisbusdam monachis, aliisve male intellectam, omnibus Pontifici-

cum decretis, etiam ab universa Ecclesia orthodoxa receptis, ante habeant.

(7). Quid bac in re catholicum virum sentire debeat, ut explicemus, primum, generaliter loquendo, magna semper fuit in Ecclesia SS. Patrum quoad res ad fidem, morales spectantes auctoritas. Primum, quia semper habiti sunt ab orthodoxis omnibus tanquam orbis magistri, qui proprius a fonte fidei, morumque dogmata hauserunt, coevi testes antiqui spiritus Ecclesiae, ejusque doctrinæ ac discipline: fidi custodes Apostolicarum traditionum, quas vel a majoribus, qui apostolorum temporibus viciniores fuere, acceperunt, vel in synodis, quibus intersuere, didicerunt. Deinde quia propterea CC. et SS. pontifices, quolies de traditione, aut Scripturarum expositione aetum fuit, Patrum mentem ex ipsorum monumentis solerter indagarunt, ac, saltem ubi uniformis fuit, secundum illam, sententiam tulerunt. Sic Ephesinum: « in tali sensu, inquit, SS. PP. fuisse, comperimus. » Item: « Sequentes itaque SS. Patrum confessiones, et intentione eorum æquis vestigii insistentes, profilemur, » etc. Et Chalcedonense: « Sequentes igitur SS. PP. docemus, » etc. Iterum: « Hæc est fides Patrum, » etc.; utque de cæteris conciliis nihil memorem, quæ in suis decretis formandis semper ad PP. eorumque effata respexere, Justinianus imp. in concil. Constantinop II: « Sequimur, inquit, in omnibus SS. PP. et doctores S. Dei Ecclesiae, id est Athanasium, Hilarium, Basilius, » etc. Demum ipsimet SS. PP. posteriorum sæculorum in rebus fidei et morum soliti sunt anteriorum sententiam ex ipsorum scriptis sedulo explorare, et libenter sequi; probe memores illius sapientis Oraculi: « Sapientiam omnem antiquorum exquiresapiens... narrationem virorum nominatorum conservabit. » Hinc merito sunt explodendi novatores illi, qui SS. illos doctores superbe fastidunt, vel impie aspernantur; et quibus Lutherus, pro more suo, impudentissime effulire non erubuit: « Non curo mille Augustinos, mille Cyprianos, » etc. Contra SS. PP. etiam calamum effrenem strinxere Rivetus, et Dalmatius Calvinianus, l. *De usu Patrum*, quem redarguit Natalis Alexander. Speciationis S. Augustini, petulantissime aggressus est, sub ementito nomine Joannis Phereponi latitans, Leclerc, quem egregie confutavit, pariter sub assumptione Lamindi Prandi nomine tectus, Cl. Muratori, l. *De ingen. moderat. in negot. religion.*

(8). Deinde singuli e SS. Patribus non habent irrefragabilem auctoritatem in questibibus fidei et morum dirimendis. 1. Quia nullibi legitur singulis appromissa S. Spiritus assistentia, neque necessaria est, ad conservandum fidei depositum, eam cuivis illorum esse promissam. 2. Quia liquido constat et Historia ecclesiastica, quosdam illorum nonnulla docuisse, quæ postea fuerunt improba ab Ecclesia, uti jam sœpius diximus de opinione S. Cypriani, quoad rebaptizandos hereticos; idemque patet in quorumdam

aliorum opinionibus de Millenario Christi in terris regno, et differenda sanctarum animalium beatitudine. 3. Quia ex ipsis SS. Patribus quidam expresse scribunt, nolle sibi irrefragabilem auctoritatem attribui; nam, praeter S. Hieronymum apud card. Gotti, S. Augustinus ad Hieronymum, scribens: « Solis, inquit, iis Scripturarum libris, qui jam canonici appellantur, didici hunc timorem honoremque deferre, ut nullum eorum auctorum scribendo aliquid errasse firmissime credam. Alios autem ita lego, ut, quantilibet sanctitate doctrinaque prepolleant, non ideo vero putem, quia ipsi ita senserunt; sed quia mihi, vel per illos autores canonicos vel probabili ratione, quod a vero non abhorreat, persuadere potuerunt. » Et iterum: « Nequinem velim sic amplecti omnis mea, ut me sequatur, nisi in iis, in quibus me non errare perspexerit: nam propterea nunc facio libros; in quibus opuscula mea retractanda suscepit, ut nec me ipsum in omnibus me secutum fuisse demonstrem. » Addit olibi, omnia episcoporum et doctorum scripta, sola excepta S. Scriptura, posse reprehendi, non tam tamen temere, et per quomlibet privatum doctorem; sed « per sermonem forte sapientiorem cui justibet in ea re peritioris, et per aliorum episcoporum graviorem auctoritatem, doctrinæque prudentiam, et per concilia. »

(9). Ex his tria fluunt corollaria. Primum est, hallucinari Jansenianos, dum unius S. Augustini auctoritatem, quem, omnifere hereticorum more, a se stare perperam buccinant, ipsius Ecclesiae auctoritali anteferendam prædicant; etenim recte quidem Vasquez, ait S. Augustinum in materia de gratia et prædestinatione inter cæteros Ecclesiae PP. non aliter quam sol, inter minora sidera præfulgere. Et Suarez ejus sententiam semper esse præferendam, nisi cum major Patrum, aut Ecclesiae auctoritas obstat videtur, quod raro, vel nunquam contingat. Altamen ejus auctoritas non est irrefragabilis, nisi quoad puncta a CC. et Pontificibus approbata ut vera, quæ habentur in Ep. Coelestini I ad Epp. Galliæ; unde idem Pontifex ait se non asserere profundiiores partes questionum, quas Augustinus, et alii pertractarunt, qui hereticis restituerunt. Merito igitur dampata ab Alexandre VIII fuit hæc propositio: « Ubi quis invenerit doctrinam in Augustino clare fundatam, illam absolute potest tenere, et docere, non respiciendo ad ullam Pontificis bullam. »

(10). Alterum corollarium est, culpando quoque merito esse novatores alios, qui ex humili illa S. Augustini, et aliorum Patrum, se errori obnoxios esse, candide agnoscunt confessione, ansam arripiunt, quælibet illorum scripta vel effata, novis suis erroribus adversantia, temere et impudenter carpenti, suggillandi, aspernandi. Audiant hi eundem S. præsullem, cuius auctoritate, ad hanc ipsam spernendam improbe abutuntur, postquam humiliter dixisset, se in omnibus suis litteris non solum pium lectorem, sed

etiam liberum correctorem desiderare , ita mox disserentem : « verumtamen , sicut lectorum meum nolo mihi esse deditum , ita correctorem nolo sibi. Ille me non amet amplius quam catholicam fidem , iste se non amet amplius , quam catholicam veritatem. Sicut illi dico : Noli meis litteris , quasi Scripturis canonicis , inservire; sed in illis , et quod non credebas , cum inveneris , incunctanter crede; in ipsis autem , quod certum non habebas , nisi certum intellexeris , noli firmiter retinere ; ita illi dico : Noli meas litteras ex tua opinione vel contentione , sed ex divina lectione , vel inconcussa ratione corriger. »

(11. Tertium corollarium est , uti Catholico cuivis omnino recedendum est a sententia unius , vel alterius Patris , quam quidem is innoxie ac impune docuit , cum nondum ab Ecclesia fuissest aperte saltem reprobata , uti postea fuit ; cujusmodi sunt ea , quas paulo ante nun. 166 , retulimus ; ita fas esse theologo orthodoxo , in questionibus nondum ab Ecclesia decisis , a quorumdam opinione discedere , presertim , quae singularis sit , et ab aliorum Patrum mente aliena. Sic piaculo sibi non ducunt plures dissentiri opinioni , quae tribuitur M. Augustino , de poena parvolorum absque baptismō decedentium ; item ab ejusdem expositione libri *Genesios* , ubi hujus mundi creationem uno die absolutam indicat , per ordinem ad diversam cognitionem angelicam , veluti septempliciter multiplicato.

(12. Interim viri catholici et probi , tres hic merito cautiones observant. Prima est , quam suggerit Facundus Hermaniensis apud Petavium , ut videlicet errores Patrum intueantur veluti « luminarium defectus , quae licet nonnunquam splendoris sui detimenta sustineant , non tamen amittant luminaria esse , quod sunt. » Quapropter , etsi quidam in uno , vel altero etiam fidei puncto , praesertim innocue , decepti fuerint , nil eorum arbitrentur detractum auctoritati in ceteris , uti de S. Cypriano ostendit S. Augustinus. Altera cautio est , ut ne temere illos , ac nisi magno cum judicio notemus erroris , adeoque ubi privata Patris alicujus opinio apertus error non est , non facile illi aperie , ac rotunde contradicamus , minius protreverem contemnamus , vel explodamus ; sed , si quid minus consone dictum videtur , reverenter ac benigne interpretemur , si quid ambiguum , quod ex aliis eorum sententiis explicari , excusarique possit , excusemus potius , quam illis errorem ascribamus. Quemadmodum enim ut monet laudatus Facundus Herman. calumniantium haereticorum est , ex dubiis et obscuris , quae certa et manifesta sunt male interpretari (ut idem animadvertisit in *Nestorianis* , qui clarissimos Ecclesias DD. suae parti volentes applicare , et in suam detorquere sententiam , sententias eorum suo dogmati contrarias ex aliis minus aperitis obscurare conabantur) : ita prudentiae et pietatis est catholicæ , ex indubitatis atque evidentiis est firmare ambigua , et latentia declarare , ac quae dubia vi-

dentur in eorum dictis , melius interpretari ex his , quae certa sunt , denique non tam secundum verborum sonos , quam secundum mentis intentionem dicta majorum judicare. Cautio tertia est ut sive ab errorea alicujus Patris sententia , sive a singulari aliqua ipsius opinione discedamus , id faciamus modeste , et non sine honorifica præfatione , salvaque , ut loquitur S. Augustinus honorificentia quae illis debetur hominibus. Hujus cautelæ exemplum nobis hic idem S. D. exhibuit , cum *adversus Donastitas* de opinione Cypriani circa rebaptizandos haereticos disputans , nunquam , nisi honorifice de eo loquitur ; nec sine præfatione venie , non tam eum , quam opinionem ipsam , in quam incautus , ac nesciens impegerat , refellit et arguit : « Reddens , inquit debitam reverentiam , dignumque honorem , quantum valeo , persolvens pacifico episcopo et gloriose martyri Cypriano , audeo tamen dicere , eum aliter sensisse de schismaticis , vel haereticis baptizandis , quam postea veritas prodidit , » etc. Quanquam vero Patres ipsi , inter se disputantes , interdum paulo acrius se mutuo redarguerent , cuius exemplum nobis præbet longa illa contentio ipsum S. Augustinum inter et Hieronymum ad annos fere 14 propagata , observatione tamen dignum est quod notat Baronius « istos Deo dilectos filios pacis , Ecclesiæ magistros eo animo suis in altercando , ut inter ipsos verborum ictus verberibus graviores , se mutuo complectenter , petentque furtivis osculis charitatis. »

(13. Etsi vero auctoritas unius vel alterius Patris in iis questionibus , quae circa fidem moresve versantur , sed nondum ab Ecclesia definitæ sunt irrefragabilis non sit ; magnum tamen pondus habet , præcipue si non fuerit plane singularis , neque a Patribus aliis communiter fuerit illi contradictum. Fundatur hoc principium tum in 1 supra stabilito ; tum in insigni doctrina et sanctitate ejusmodi doctoris , quae idonea utique est per se locum ad conciliandam fidem et extorquendum assensum propositioni ab ipso assertæ. Ceterum illud auctoritatis pondus neque in singulis Patribus est æquale , cum unus alteri , sicut sanctitate , sic et doctrina præstet ; neque etiam par in singulis , quas pertrant , materis. Hinc recte observat illustrissimus Du Plessis , eorum , quos Deus in sua Ecclesia posuit , ut catholicam doctrinam contra haereses sui sæculi defendenter , maximam esse auctoritatem circa ea dogmata , quae propugnanda suscepere ; veluti Athanasii et Hilarii circa Verbi divinitatem , et cum Patre consubstantialitatem *contra Arianos* ; S. Augustini circa liberum arbitrium , gratiam , et alia *contra Manichæos* , *Pelagianos* , *Donatistas* , etc.

(14. Auctoritas plurium SS. Patrum , imo majoris partis illorum , communis consensu aliquid in questionibus fidei vel morum adhuc inter orthodoxos libere controversis , ex instituto asserentium , aliis tamen , etsi paucis reclamantibus , quorum opinio nondum fuit improbata ab Ecclesia , multo gra-

vioris quidem ponderis est, sed nondum plane irrefragabilis. Prima pars liquet a fortiori ex praecedente principio; altera ex eo, quod opinio contraria, licet paucorum, quandiu non reprobatur ab Ecclesia possit remanere probabilis, imo firmioribus rationibus niti; consequenter illa communior plurium sententia non est omnino certa, saltem ea certitudine, quæ ad sphæram divinæ fidei pertingat, uti patet in iis sententiis, quæ adversantur quibusdam opinionibus singularibus S. Augustini supra indicatis.

(15. Unanimis SS. Patrum consensus in rebus ad fidem vel mores pertinentibus, saltem cum aliquam doctrinam aperte constanterque proferunt, tanquam communem Ecclesiae fidem ab apostolis descendenter, aut contrariam, velut hæreticam immugnant, est auctoritatis prouersus irrefragabilis. Hoc principium jampridem expressit Vincentius Lyrin., dum, loquens de SS. Patribus, qui diversis licet temporibus et locis, iu unius tamen Ecclesiae catholice communione, ac fide permanerunt, aul, quidquid non unus, aut duo tantum, sed omnes pariter uno, eodemque consensu, aperte, frequenter, perseveranter tenuisse, scripsisse, docuisse, dignoscuntur, id nobis absqne ulla dubitatione credendum esse. Stabilit hoc suum principium in concilio Ephesino, cui, inquit, divinitus placuit, nihil aliud posteris credendum decernere, nisi quod sacra sibi consentiens SS. Patrum tenuisset antiquitas. Idem placuit aliis synodis œcumenicis, Chalcedonensi, synodo vi, vii, viii. Florentina, item et Tridentina, quæ postrema speciatim cavit, ut nemo in rebus fidei et morum, ad ædificationem doctrinæ Christianæ pertinentium, contra unanimem consensum Patrum Scripturarum S. interpretari audeat. Exemplo præivre eadem CC. et SS. pontifices, qui, quoties aliquid circa fidem occurrebat determinandum, diligenter praecedentium Patrum monumenta scrupuli consueverunt; et ubi concordes illos invenirent, secundum eorum sententiam definitionem protulerunt.

(16. Id ipsum ratione theologica fulcitur, esque præcipue duplice. Prima est, quod viri illi sapientia ac sanctitate illustres, qui, diversis locis et temporibus viventes, in ejusdem dogmatis assertionem tam unanimiter omnes consenserunt, illudque tanquam dogma catholicum proposuerunt, non alius sensisse, prudenter credendi siut, quam quod ipsa sentiebat, ac credebat catholicæ Ecclesia; « quod enim invenerunt in Ecclesia, » inquit S. August. « tenuerunt. » Quapropter esto consensus iste non sufficeret ad fidem ingenerandam a priori, super modum causæ; sufficit tamen ad minimum a posteriori, per modum signi et argumenti, ex quo colligimus id, quod omnes PP. velut dogma catholicum propoununt, re ipsa doctrinam esse a Christo vel apostolis ejus nomine traditam Ecclesie.

(17. Altera ratio est, quia credibile non

est, tot tantosque Patres, quos Deus posuit in Ecclesia doctores, tempore, locoque adeo dissitos, in unam eamdemque sententiam circa fidem, morumque dogmata fidelibus explananda, uno animo convenire potuisse, nisi Spiritu S. auctore. Maxime, cum si omnes in ejusmodi dogmate errassent, simut in eodem amplectendo errassent reliqui fidèles, qui juxta Ephesinum id crederent, « quod sacra sibi consentiens SS. Patrum tenuit antiquitas. » Igitur errasset, adhucque erraret universa Christi Ecclesia. Quod cum, stantibus Christi promissis, sit adynaton, quid mirum, si ii, qui uniforme SS. Patrum sententiam in materia dogmatica contempserent, in turpisimos errores, manifestasque hæreses prolapsi sint, et pro hæreticis ab Ecclesia reputati? Ut de aliis nol hic commemorem, de Luthero, et Calvinio supra diximus: de Abailardo queritur S. Bernardus, quod spernat communem Patrum sententiam, et gloriatur, se habere meliorem, non veritus contra præceptum Sapientis transgredi « terminos antiquos, quos posuerunt Patres nostri. » Eamdem viam ingressus pridem fuerat Paulus Samosatenus, teste Eusebio; eamdem Origenes, de quo Vinc. Lyrin. postquam ejus ingenium et eruditio extulisset: « Hic idem, inquit, tantus ac talis, dum gratia Dei abutitur, dum ingenio suo nimium tribuit, dum se plus cunctis sapere præsumit, dum ecclesiasticas traditiones et veterum magisteria contemnit, etc. Nempe, ut Fulbertus Carnotensis, pridem adnotavit, dum ejusmodi superbi spiritus nolunt esse discipuli veritatis, sunt magistri erroris. » Quamobrem verissime Augustin. dixit, eum, qui ab unanimi Patrum consensione discedit, ab universa Ecclesia recedere; ut vel inde palescat, cum idem S. D. scriptores quoscunque, exceptis canonicis, pronuntiat errori obnoxios, ipsum de singulis loqui, non de omnibus in unum aliquid fidei dogma uniformi sententia concordantibus: « Hos etenim, ut rursus Vinc. Lyrin. in Ecclesia Dei divinitus per tempora et loca dispensatos, quisquis in sensu catholicæ dogmatis unum aliquid in Christo. sentientes conteipserit, non hominem contemnit, sed Deum. »

(18. Patrum nolitia haurienda præsentim ex auro ven. card. Roberti Bellarmini libello *De scriptoribus ecclesiasticis*, præsentim collato cum P. Philippi Labbei dissertatione historica. Exstat etiam alias præclarus P. Caroli Sardagna liber Ratisbonæ editus an. 1772 hoc titulo: *Judiculus Patrum ac veterum Scriptorum ecclesiasticorum*, qui a primordiis Christianæ religionis, ad tempora usque B. B. Thomæ Aquinatis, et Bonaventura Ecclesiam scriptis suis illustrarunt. Qui plura voluerit, audeat Possevini apparatus, et magnum opus D. Ceillieri Benedictini. Protestantes, Caveus, Oudinus, Joannes Albertus Fabricius, præter Rivelum, et Coicum, in eodem argomento versati sunt; sed parce legendi sunt, nec nisi ab illis, qui facultatem habeant, et doctrina satis polleant, ne erroribus, quibus horum libri

scatent, misere imbuantur. Du Pinium omisi, ejus enim lectio periculosior fit, quod cum catholicum se esse credi velit, ex haereti-

corum fraudibus, totus compositus sit. Pa-tribus contumeliosus, totisque Ecclesiam dogmatibus pessime meritus *.

PATRIA POTESTAS.

SUMMARIUM.

1. Patria potestas rigorose capta quid sit? —
2. Patria potestas radicaliter oritur a jure naturæ corroborato lege divina. — 3. Quoad modum autem, quo utimur, dicta patria potestas oritur a jure civili. — 4. Definitio tradita de patria potestate proredit solum de ipsa rigorose capta, quæ oritur ex vi naturalis et legitimæ generationis. Unde ipsa solum radicaliter oritur a jure naturæ corroborato lege divina. Quæ autem oritur per adoptionem vel per quid aliud, originem habet a jure civili. — 5. Ad acquirendam patriam potestatem rigorose captam, requiriuntur, ut proles procedat ex justis nuptiis. — 6. Patria potestas extenditur ad omnes filios legitimos, sive fuerint masculi, sive feminæ. — 7. Etiam ad conjugatos et senes, si albus eorum pater, seu avus vixerit. — 8. Filii, nepotes et propnepotes, quantumvis conjugati, dicuntur filiis familiæ, et vivunt sub potestate avi seu proavi adhuc viventis. — 9. Pater, filius avi, vivente eodem avo, non habet patriam potestatem in suis filiis, nisi habitu. — 10. Decedente autem avo, pater acquirit actu patriam potestatem in suis filiis. — 11. Decedente vero proavo, et remanente avo, et ejus filio patre nepotum, tunc filii non recidunt actu in patriam potestatem sui patris, sed in potestatem avi primi descendenter. — 12. Patria potestas, mortuo patre, non transit in matrem. — 13. Mortuo filio soluto patria potestate, ejus filii non recidunt in potestatem avi. — 14. Filii nati ex filio illegitimo, sed ex legitimis nuptiis, non transdeunt in patriam potestatem avi, qui non ex legitimis nuptiis, sed fornicarie genuit hunc patrem, sed transeunt immediate sub potestate patris sui, licet illegitimi. — 15. Patria potestas acquiritur non solum per procreationem ex justis nuptiis, sed de jure communii acquiritur etiam per legitimationem prolis, aut per adoptionem hominis liberi. — 16. Legitimatio prolis illi, vel per subsequens matrimonium inter parentes

(1. Patria potestas, rigorose capta, est jus radicaliter a natura inditum et per jura civilia modificatum, quod habet pater in filios, eorumque bona ex vi legitimæ generationis; Rosign., *De patr. potest.*, c. 2, n. 3; Mising., *Instit. lib. 1, tit. De patria potest.* in princ. n. 1; Sanchez, *Opuscul. moral.*, lib. 1, c. 1, dub. 11, et in re alii passim. (2. Unde, ut vides, Patria potestas radicaliter oritur a jure naturæ corroborato lege divina, ut evincitur ex Aristotele, lib. 1 *Politico*, cap. 8, ubi sic habet: « Naturæ lege, ac præcepto liberos parentum imperio subesse; quod enim procreavit, et genuit, id ut præsit, et amicitia ratio, et senectutis postulat: » et ex quarto Decalogi præcepto *Honorare parentes*, quod præceptum doctores communiter asserunt esse juris naturalis corroboratum lege divina. (3. Quoad modum vero, quo utimur, dicta Patria potestas oritur a jure civili, ut evincitur ex § *Jus autem potestatis* 2 et § *Qui igitur 3*; Inst., *De patria potest. et leg.* Item 3, *De his, qui sui, vel alieni juris sunt*, ibi: « Item in po-testate nostra sunt liberi nostri, quos ex justis nuptiis procreavimus, quod jus proprium civium Romanorum est. »

- ejus legitime contractum, vel per rescriptem principis. — 17. Per quale subsequens matrimonium, et per quale rescriptum principis legitimatur proles? — 18. Adoptio quid sit? — 19. Adoptio est duplex, una propria et perfecta, quæ *adrogatio* dicitur, et alia impropria, et imperfecta, quæ *Adoptio simplex*, et in specie vocatur. — 20. Quænam sit utraque, et in quibus differant? — 21. Per simplicem, seu im-propriam, et imperfectam adoptionem adoptans regulariter non acquirit patriam potestatem in adoptatum. — 22. Exceptam, nisi filius legitimus datus fuerit in adoptionem aeo materno filii, vel etiam si ipse pater legitimus fuerit emancipatus a suo patre, et filium suum in adoptionem dederit suo patre, et respective aeo sui filii paterno. — 23. Per adoptionem vero propriam et perfectam, seu per *adrogationem* adrogans patriam potestatem in adrogatum acquirit. — 24. Adoptare seu adro-gare possunt solum mares, non autem feminæ, nisi ex speciali concessione principis. — 25. Adoptantes, seu adrogantes debent esse maiores natu adrogatis, et ipsos decem et octoannis præ-cedere. — 26. Adoptantes seu adrogantes debent esse potentes saltem phisice, et naturaliter ad generandum; unde castrati adoptare non pos-sunt. — De jure communii, quævis non possunt adoptare *castrati*, possunt tamen *spadones*. Et qui veniant nomine *spadonum*, et nomine *castratorum?* — 28. Sacerdotes et alii sacris ordinibus initiati possunt adoptare. — 29. Adoptantes seu adrogantes debent esse sui juris. — 30. Adoptari seu adrogari possunt tam masculi quam feminæ. — 31. Adoptari possunt solum legitimi et legitimæ. — 32. Adoptari possunt solum inferiores aetate saltem 18 annorum adoptante, seu adrogante. — 33. Patria potestas quando et quibus modis amittatur a tribus super filios; et qualis fuerit penes Romanos, et qualiter tollebatur? — 34. Alia ad rem ad n. 39. — 40. Sub-nect. Addit. ex alien. man. ad num. 41.

(4. Dicta autem definitio tradita procedit de patria potestate, ut fuit dictum, *rigorose capta*, quatenus oritur ex vi naturalis, et legitimæ generationis; nam quæ oritur, vel per adoptionem, vel per quid aliud, non est proprie talis, sed solum per quamdam accom-modationem, nec proprie habet originem a natura, sed solummodo a jure civili, per quod inducta est adoptio.

(5. Unde ad acquirendam patriam potestatem rigorose captam, prout oritur ex vi naturalis et legitimæ generationis, requiriuntur, ut proles procedat ex justis nuptiis, nempe ex masculo et femina conjunctis per verum et legitimum matrimonium, de quibus loquitur textus Inst. *De patria potest.*, in princ. (6. Hinc patria potestas exten-ditur ad omnes filios legitimos, sive fuerint masculi sive feminæ, ut colligatur expresse ex § *Qui igitur 3*, Inst. *De patria potest.*, ubi fit mentio æque de masculis, ac de fe-minis, ibi: « Nopos tuus, et neptis æque in tua sunt potestate, et pronepos et pro-neptis. » (7. Etiam ad conjugatos et senes, si adhuc eorum pater seu avus vixerit. Cite *Qui igitur 3*, Inst. *De patria potestate*, ibi: « Qui igitur ex te, et uxore tua nasci-

tur in tua potestate est. Item, qui ex filio tuo et uxore ejus nascitur, id est nepos tuus, et neptis aequae in tua sunt potestate, et pro nepos, et proneptis, et deinceps ceteri: et l. *Nam civium 4, ff. De his, qui sui vel alieni juris sunt*, ibi: « Nam qui ex me, et uxore mea nascuntur, in potestate mea sunt. Nam qui ex filio et uxore ejus, id est nepos meus, et neptis aequae in mea sunt potestate. » (8. *Filiis enim, nepotes et pronepotes, quantumvis conjugati, dicuntur adhuc tiliifamilias, et vivunt sub potestate avi, seu prauvi adhuc viventis, nisi fuerint emancipati, cum avus et prauvus habeant patriam potestatem in nepotes et proneptes descendentibus per lineam rectam masculinam, per textum in cit. § Qui igitur 3, Inst. De patria potestate, et l. Si maritus 7, cod. eod.*, ibi: « Si maritus tuus licet militans in patria potestate constitutus filium ex legitimiis suscepit nuptiis, eum in potestate avi perseverasse non ambigitur. »

* Inopportunum hoc loco non est inquirere tempus, quod requiritur, ut justae dici possint nuptiae, ut patriae potestatis effectus locum habeant. In dubium verti nequit, ad hoc requiri, ut justae fuerint nuptiae eo tempore, quo concepti sunt filii. Unde Paulus respondit: « Eum, qui, vivente patre et ignorantie, de conjunctione filiorum conceperat, licet post mortem avi natus sit, justum filium ei, ex quo conceptus est, esse non videri. » L. 11, ff. *De stat. hom.* Nam cum nuptiis non consensisset pater, prout jure Romanorum requirebatur, non erant justae nuptiae eo tempore, quo conceptus est, nec refert, quod cum natus est, fuerint justae utpote mortuo avo, nam tempus conceptionis inspicitur *.

(9. Unde pater filius avi, vivente eadem avo, non habet patriam potestatem in suos filios, nisi habitu, per textum in cit. § Qui igitur 8, Inst. *De patria potestate*, et cit. l. *Maritus 7, cod. eod.* et cit. l. *Nam civium 4, ff. De his, qui sui vel juris sunt*, cum similibus.

(10. Decedente autem avo, pater acquirit actu patriam potestatem in suos filios, textu expresso in l. *Nepotes 5, ff. De his qui sui vel alieni juris sunt*, ibi: « Nepotes ex filio, mortuo avo, recidere solent in filii potestatem, hoc est patris sui. »

(11. Decedente vero prauvo et remanente avo, et ejus filio patre nepotum, tunc filii non recidunt actu in patriam potestatem sui patris, sed in potestatem avi primi descendenter. § *Permissum est*, Institut. *De tutelis*, et cit., § *Qui igitur 3, Inst. De patria potestate*, et cit. l. *Nepotes 5, ff. De his, qui sui vel alieni juris sunt*. Et ratio est, quia sicuti, mortuo prauvo, pater ipse remanet in potestate avi, ita in ejusdem avi potestate remanere debent filii seu nepotes ex filio, cum non possit alios in sua potestatis habere, qui non est suus potestatis, textu expresso in l. *Sic evenient, 21, ff. Ad l. Julianum, De adulteriis*, ibi: « In sua enim potestate non videtur habere, qui non est suus potestatis. »

(12. Patris potestas, mortuo patre, non transit in matrem; evincitur expresse ex textu in § *Cateri 3, Institut. De haeredum qualitate et differentia*, ibi: « Quia feminæ in potestate liberos non habent. » * Hujus rei rationem validiorem habes infra sub n. 40, novissime adjectam. * Et ex § *Feminæ 10, Institut. De adopt.*, ibi: « Feminæ quoque adoptare non possunt, quia nec naturales liberos in sua potestate habent. » Rota recent., part. v, tom. I, dec. 329, n. 15, et doctores passim.

(13. Mortuo filio soluto patria potestate, ejus filii non recidunt in potestatem avi, quia soluto patre a patria potestate sui patris, etiam ejus filii intelliguntur soluti ab ipsa, cum non ex alio capite subjiciantur nepotes patris potestati avi, nisi ex quo dictæ potestati remanet subjectus eorum pater, adeoque ipso ab ea soluto, solvuntur et ipsi, nec eo mortuo videntur in eamdem recidere, sed remanent sui juris absolute. Arg. l. *Nepotes 5, ff. De his, qui sui vel alieni juris sunt*. Sic Glossa in d. l. *Nepotes*, verb. *In familia*; Sanchez, lib. i, *Consil. moral.*, cap. 1, dub. 12, n. 4; Joan. Angelus Bossius, *De patria potestat.*, c. 1, n. 34; Rosignol., *De patria potestat.*, discept. 4, c. 40, n. 1 et 3.

(14. Filii nati ex filio illegitimo, sed ex legitimis nuptiis, non transeunt in patriam potestatem avi, qui non ex legitimis nuptiis, sed fornicarie genuit hunc patrem, sed transeunt immediate sub potestate patris sui, licet illegitimi. *Communis*. Et ratio est, quia in tantum filii filiorum non transeunt in potestatem suorum patrum, sed avorum et ascendentium, in quantum et patres ipsorum non sunt sui juris, sed sub potestate patrum suorum, per jura adducta sup. n. 7 et seq., sed in hypothesi, de qua loquimur, patres istorum filiorum, utpote geniti fornicarie, non sunt sub potestate sui patris fornicarii, ad terminos Inst. *De patr. potest.*, in princ., ibi: « In potestate nostra sunt liberi nostri, quos ex justis nuptiis procreavimus, et cit. § *Qui igitur, 3, Inst. sub eodem De patria potestate*, et cit. leg. *Nam civium 4, ff. De his, qui sui vel alieni juris sunt*; ergo nec filii istius transeunt in potestatem patris, illegitimi sui patris, sed immediate in potestatem sui patris, quamvis illegitimi, quia quamvis ipse sit illegitimus, legitimate tamen eos genuit ex justis nuptiis, quas præcise requirunt supracitata iura ad inducendam patriam potestatem.

* Acquiritur etiam patria potestas in liberos cum in nostram potestatem recidunt, mortuo eo, cuius potestati eos quæsiveramus, si tamen pater in familia mansit. l. 5, ff. *De his, qui sui vel alieni juris sunt*. « Nam si pater filium, ex quo nepos illi est in potestate emancipaverit, et postea eum adoptaverit, mortuo eo, nepos in patris non revertitur potestatem. Nec hic nepos in patris revertitur potestatem, quem avus retinuerit filio dato in adoptionem, quem denuo readoptaverit. » L. 41, ff. *De adopt. et emancip.* Nam hic filius, et nepos per eman-

cipationem passus est irrevocabilem deminutionem capit, quod in familia habebat, et cum postea adoptatus est, factus est quidem filius hujus familie, sed novus filius, non idem, qui erat ante. Novum jus in familia quæsivit, nec potuit hoc, quod ante haberat, et per quod liberi ipsius in ejus potestatem recidissent, recuperare, cum fuerit irrevocabiliter amissum per emancipationem*.

(15). Patria potestas acquiritur, non solum per procreationem ex justis nuptiis, seu legitimo matrimonio, sed de jure communis acquiritur etiam per legitimationem prolixi aut per adoptionem hominis liberi. *Communis* per iura infra adducenda.

(16). Legitimatio prolixi sit, vel per subsequens matrimonium inter parentes ejus legitime contractum. C. *Conquestus* 1, et c. *Tanta* 6, Qui filii sint legitimi; I. *Divi Constantini* 3, l. *Nuper* 11, leg. *Cum quis* 18, c. *Natural. liber.*, cum similibus. Vel per rescriptum principis, § *Si quis sane non habens filios legitimos*, et § *Sit igitur licentia, auth. Quibus modis naturales efficiantur legitimi*, et auth. *Præterea*, et auth. *Item sine*, cod. *De naturalib. liber.*, c. *Per venerabilem* 13, Qui filii sint legitimi, cum similibus.

(17). Per quale autem subsequens matrimonium, et per quale rescriptum principis legitimetur proles? *Vide* verb. *FILIUS*, a n. 32 ad 56.

(18). *Adoptio* quid sit? *Vid. verb. MATRIM.*, quoad impedimenta, art. 1, n. 74.

(19). *Adoptio* est duplex, una propria, et perfecta, quæ *adrogatio* dicitur; et alia impropria, et imperfecta, quæ *adoptio simplex et in specie vocatur*. L. 1, *De adoption.*

(20). Quænam sit utraque? et in quibus differant? *Vid. verb. MATRIM.*, *QUOAD IMPEDIMENTA*, art. 1, n. 7 et seq.

(21). Per simplicem, seu imperfectam et impropriam adoptionem adoptans regulariter non acquirit patriam potestatem in adoptatum. *Communis* per textum in § *Sed hodie* 2, Instit. *De adoptionibus*, ibi: « Sed hodie ex nostra constit. cum filius familias a patre naturali extraneæ personæ in adoptionem datur, jura patris naturalis minime dissolvuntur, nec quidquam ad patrem adoptivum transit, nec in potestate ejus est. » Et ratio est clara, quia qui remanet sub alterius potestate, non potest transire sub potestate adoptantis, sed dum sit simplex adoptatio, adoptatus remanet adhuc sub potestate ejus, sub quo prius erat, ut patet ex ejus definitione, et ex § *Adoptio* 1, et cit. § *Sed hodie* 2, Instit. *De adoptionibus*; et I. *Generalis* 2, ff. *De adoptionibus*, ergo, etc.

(22). Excipe tamen, nisi filius naturalis et legitimus datus fuerit in adoptionem avo, materno filii, vel etiam si ipse pater naturalis, et legitimus fuerit emancipatus a suo patre; et filium suum in adoptionem derelicit suo patri, et respective avo sui filii paterno; tunc enim ipse avus maternus, et paternus respective ad casus propositos

acquirerent in nepotem patriam potestatem, per textum in cit. § *Sed hodie* 2, Instit. *De adoptionibus*, et l. *Cum in adoptivis filii* 10, cod. *De adoptionibus*, addita ratione, quod in hoc casu copulantur iura naturalia.

(23). Per adoptionem vero propriam, et perfectam, seu per *adrogationem* adrogans acquirit patriam potestatem in adrogatum. *Communis*, per textum in § *Adoptio* 1, Instit. *De adoptionibus*, et l. *Generalis* 2, ff. *ead. tit.* Cum enim sic adrogatus sit sui juris, vel ex eo quod ascendentis per lineam masculinam non habeat, vel ex eo quod sit emancipatus, si alia serventur, quæ ad legitimam et propriam *adrogationem* requiruntur, certum est, quod transeat in patriam potestatem adrogantis, per citata iura.

(24). *Adoptare*, seu *adrogare* possunt soli mares, seu masculi, nam feminæ *adoptare* non possunt, nisi ex speciali concessione principis. § *Feminæ* 10, Instit. *De adoptionibus*, ibi: « Feminæ quoque *adoptare* non possunt, quia nec naturales liberos in sua potestate habent, sed ex indulgentia principis ad solarium liberorum amissorum *adportare* possunt. »

(25). Adoptantes, seu adrogantes, debent esse maiores natu adrogatis, et ipsos decem, et octo annis præcedere, textu espresso in § *Minorem* 4, Instit. *De adoptionibus*, ibi: « Minorem natu, majorem non posse *adoptare*, placet; *adoptio* enim naturam initatur, et pro monstrum est, ut major sit filius quam pater; debet itaque is, qui sibi filium per adoptionem, vel *adrogationem* facit, plena pubertate, id est decem et octo annis præcedere. »

(26). Adoptantes seu adrogantes debent esse potentes saltem physice et naturaliter ad generandum; unde castrati *adoptare* non possunt § *Sed et illud* 9, Instit. *De adoptionibus*, ibi: « Sed et illud utriusque adoptionis commune est, quod et ii, qui generare non possunt (quales sunt spadones), *adoptare* possunt, castrati autem non possunt. » (27). Ubi, ut vides, textus dicit, quod spadones possunt *adrogare*, non autem castrati; nomine autem spadonum, ut nolat *Glossa*, *ibid.*, in verb. *Spadones*, veniunt ii, quibus testiculi vel genitalia abscissa sunt cultello, vel spatha; nomine vero castrorum veniunt ii, qui sic nati sunt, et ab origine sunt inepti ad generationem; ratio autem cur possint *adoptare* spadones, non autem castrati, ea est, quam adducit *Glossa*, ib., quia scilicet naturæ fortius est impedimentum, quam accidentium, per textum in l. *Sed est quæsumus*, § 1 et 2, ff. *De liber. et posth.* Et sic tenent *Mysingerius* in d. § *Sed et illud*, 9, Instit. *De adoptionibus*; *Picardus* in d. § *Minorem* 4, *ead. tit.*, *Rosignol*. *De patria potest.*, disceptat. 2, cap. 1, num. 10, et alii. Vulgo tamen castrati, spadones et eunuchi pro synonymis, soleant accipi. Adverendum autem est quod sacri canones castrationem voluntariam expresse velant, et sic castratos irregularares declarant. Cap. *Si quis* 4, cap. *Hi qui* 5, cap. *Qui partem* 6, cap. *Si evangelica* 13, dist. 55, cap. 1, *De*

cleric. pugnant. in duell., cap. ult. De hominid. in 6; Clem, unic., eod. tit. cum similibus. Rationes autem quare saceri canones castrationem delestentur, enumerat Pignatell., tom. VII, consult. 66, et Ursaya, Inst. crim., lib. II, tit. 5, a num. 162. 1° Scilicet, quia pomorum amoris abscissio magno vitæ periculo peragitur; 2° quia vigor etiam mentis interit, et malignitas quedam, pusillitasque accedit, ipsaque corpora deteriora fiunt, quod in belluis experientia manifestum est; et 3° quia voluntatum voluntas nullatenus excenditur, sed potius inercentum accipit, præcipue ex parte mulierum, ob remotionem periculorum gravitationis, juxta lepidum dictum Anton. abbatis, *Nelle Frascher.*, fol. 198, ibi; et apud Ursayam, loc. cit., n. 163. Vide ipsum ibi, ubi n. 223 et 224, aliqua refert lepida carmina.

(28). Sacerdotes et alii sacris ordinibus initiati possunt adoptare, quia isti non a natura, seu physice, sed per accidens, et moraliter tantum inhabiles sunt ad generandum. Abbas in cap. *Si qui* 1, *De cognatione legali*, n. 4; Hostiens., *ibid.*, n. 4; Rosig., loc. cit., num. 11, et alii.

(29). Adoptantes seu adrogantes debent esse sui juris, et maiores xxv annis, quia alias nondum habent administrationem suorum bonorum. Quæ omnia, et alia habentur tot. titul. ff. et cod. *De adoptionibus*, et *Institut.*, *eodem*.

(30). Adoptari seu adrogari possunt tam masculi, quam feminæ, textu expresso in § *Adoption.* 1, *Institut.* *De adoptionib.*, ibi: « Qualis est filius, filia, nepos, neptis, propnepos, proneptis. »

(31). Adoptari possunt solum legitimi et iegitimæ; spuriæ enim, et etiam solum naturales excluduntur. L. *Legem* 7, vers. *In posterum*, cōd. *De naturalibus liberis*, § *Oportet enim semper, authent. Quibus modis natural. efficiant. sui.* Sic Joann. Angelus Bossius, *De patria potest.*, cap. 1, n. 59; Ascanius Clemens, *De patria potest.*, cap. 1, n. 7; Decius, consil. 288, et alii.

(32). Adoptari possunt solum inferiores estate, saltem xviii annorum adoptante vel adrogante, textu expresso in § *Minorem* 4, *Inst. De adoptionibus*, per verba adducta n. 25.

(33). Patria potestas quando et quibus modis amittatur a patribus super filios. Vide verb. *Filius*, a n. 121 ad 128. Hic autem ad ubiorem notitiam insuper accipe, quod patria potestas tanta erat apud cives Roman. quod lex XII Tab. sic præcipiebat: « In liberos suprema Patrum auctoritas esto: venundare, occidere liceto. » A patris autem potestate liber efficiebatur, ac sui juris, paterque familias filius constituebatur post triplicem venditionem mox declarandam. Leg. cit. « Si Pater filium ter venunduit, filius a patre liber esto. » Hinc præhabendum, emancipationem in jure Romano esse actum, quo pater e manu, seu mancipio, id est ex potestate et dominio filium etiam imponuerem, et tute indigentem di-

mittebat. Purch., part. II *Ethicæ*, cap. 19, ad tit. 9, *De patria potest.*, ubi etiam tradit apud Gal. emancipationem esse actum, quo minor xxv annis, altero vel utroque parente orbatus, ex consanguinorum consilio, auctoritate principis judicibus cognita tutoris potestate dimittitur, ut suorum bonorum usumfructum habeat sub curatoris auctoritate, donec completo anno xxv plenum habeat rerum suarum dominium.

Liberorum igitur emancipationes veteri jure Romano fiebant per tres imaginarias venditiones, et totidem manumissiones (est autem manumissio idem, ac de manu missio, sive datio libertatis, ut rigorose loquendo est respectu servorum, de quibus in verb. *Servitus*). Pater itaque naturalis adibat prætorem cum aliquo sibi amico, cui maxime fidebat, ac idcirco pater fiduciarius appellatur. Huic vendebat seu mancipabat filium sic: Pater fiduciarius coram prætore, et quinque testibus, ac libripende, sic votato, quod libram, seu stateram ferret, patri naturali dabat in similitudinem pretii unum vel duos nummos, quos ferebat libripens, sicut filius in illius transibat potestatem; illico tamen cum manumittebat, ac iterato in patris naturalis potestatem recidens, rursus ab eo mancipabatur, et a patre fiduciario manu mittebatur ut supra bis et tertio; quibus expletis, filius a patria potestate dimittebatur.

His successit 1° emancipatio Anastasiana, quæ fiebat ex rescripto principis, ut constiterat imperat. Anastasius, l. I, cod. *De emancipationibus* 72. Justinianæ quæ fiebat coram magistratu, prout statuit Justinianus, l. 6, cod., *eod. tit.* Item patria potestas jure Rom. solvebatur per summam filii dignitatem, aut patris, et filii mortem civilem. Hæc autem erat capituli diminutio, id est status prioris mutatio, quæque triplex distinguitur, nempe minima, media et maxima: 1° est tantum familiæ mutatio, salva civitate et libertate, ut in adoptivis, qui in alienam transibant familiam; 2° est amissio civitatis, et consequenter familiæ, retenta tamen libertate, ut iis accidebat, quibus aqua et ignis interficebatur, sive qui, ut postea mos obtinuit, ob maleficium in insulam deportabantur; quæ poena major erat relegatione: deportati namque civitatem amitterebant, et peregrini fiebant, retentis duntaxat iis, quæ de jure gentium. Relegati vero cives Romani persistebant, juribus Rom. gaudebant, videlicet testamenti factione, jure coniubii, patriæ potestatis, etc.; 3° est amissio libertatis civitatis et familiæ, ut eveniebat iis, qui maiores xx annis ad pretium participandum venundari patiebantur, vel qui servi poenæ efficiebantur, id est qui ob maleficia ad metallum e fodinis eruendum damnavabantur, aut bestiis subjiciebantur. Media et maximæ capituli diminutione solvebatur patria potestas, non tamen minima, ut nec etiam solvebatur, sed solum suspendebatur per captivitatem patris propter jus postliminii, quo scilicet lingebatur patrem nunquam abluisse, post-

limimo autem reversus dicebatur, qui ab hostibus captus ad patriam remeabat. Prae-laud. Purch., loc. cit.

(34. Patria potestas neque divino, neque naturali, aut gentium jure inducta est, sed legibus Romanorum. Benedic!. XIV, tom. II, constitut. incip. Postremo mense, § 9. (35. Ea ab imperatore Antonino ad omnes imperii Romani subditos ampliata est, et consequenter ad Judæorum nationem. Idem, ibid. (36. Et amittitur a parentibus, si liberos exponant, et abjiciant. Idem, ibid. (37. Patria potestas residet apud patrem, non vero apud matrem. Idem, ib., § 15. (38. Ut tamen infidelium filius licite baptizetur, sufficit, quod a matre ad baptismum offeratur, etiam dissentiente patre. Idem, ib., § 16. (39. Patria potestas non officit, quin baptizetur filius adultus, sive adolescens, qui sponte baptismum petit. Id., ib., § 36.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(40. Jam in additionibus ad verbum *mater* dictum est, quod, inspecto jure naturæ. potestas in filios æque matri ac patri competit. Jure vero Romano competit solummodo patri, et quidem in immensus.

* Rationem affert Gaius, ubi quam jus patriæ potestatis solis masculis competit. « Nam seminarum liberos in familia earum non esse palam est; » (adeoque nec in potestate; in eos enim solos patriam acquirimus potestatem, qui in familia nostra nascuntur, aut per adoptionem nasci intelliguntur) « quia qui nascuntur, patris, non matrisfamiliam sequuntur. » Ita Caius, in l. 196, § 1, ff. *De verb. signif.* Quod si ex iuusta coniunctione nascuntur in nullius familia sunt, sed sunt suæ familie caput. *

(41. Num autem hodiernis moribus effectus omnes patriæ potestatis secundum jus Romanum obtineant, non utilis est disquisitio. Confer tamen Stryk., *De usu modern. Pandect.*, lib. 1, tit. 6 per tot, qui rem pro dignitate tractat, consulatis Groenvegg., Gudelin., Bugnyon, aliisque tenentibus omnes patriæ potestatis effectus hodie cessasse.

* Diximus supra olim consueuisse jus patriæ potestatis acquiri in uxores, nurus et pronurus, quam ob rem non abs re erit, hic breviter indicare modos, quibus haec patria potestas acquirebatur. Acquirebat nempe vir jura patriæ potestatis tribus modis; scilicet farre seu confarreatio, coemptione et usu testem habemus Ciceronom, in *Oratione pro Flacco*, cap. 24. Et ut a confarreatio incipiamus, Ulpianus inquit in *Fragm.*, tit. 9: « Farre convenitur in manum certis verbis, et testibus decem presentibus, et solemini sacrificio facto, in quo panis quoque farreus adhibitus. » Hic confarreatio ritus antiquissimus fuit, et diu viguit, sed sensim exolevit, et jam Tiberii tempore raro frequentabatur. Tacit., *Annal.*, lib. iv, cap. 16.

Diutius viguit coemptio, quæ sine ullo sacrificio adhibitis verbis solemnibus, neo non ære et libra liebat: scilicet per manci-

pationem. Pater enim filiam suam viro mancipabat, de qua mancipatio alibi. Mulier vice versa sibi virum, virique lares coemebat, qua de causa « Asses tres ad maritum veniens solebat afferre, atque unum, quem in manu tenelbat, marito dare; alterum quem in pede habebat, in foco Larium familiarium ponere; tertium, quem in saccipero considerat, in compito vicinali resonare, » seu potius resignare. Ita Nonius, *De propriet.*, serm., lib. xii, cap. 50. Saeciperium erat crumena quedam, in qua reponebatur argentum. Quid autem compitum vicinale? Heinicus, *Antiquit. Rom.*, lib. I, tit. 10, arbitratur, fuisse maceriam horti, in quo sponsa domum deducenda aliquandiu commorabatur: ita ut tertio illo numero quasi aditum sibi in domum mariti paterfaceret.

Denique usu in manum mariti mulier deveniebat, quæ cum sine confarreatio et coemptione nupsisset, postea a viro usu capiebatur, nimurum si tute auctore (nam veteri jure mulieres in perpetua tutela erant, nec poterant nubere, nisi tute auctore, ut infra) cum viro annum unum confererat, nec ante finem anni usurpatum irerat, id est tribus noctibus a viro non absfuerat; haec enim absentia videbatur usurpatio, id est interruptio usus ac possessionis mariti. De hac re fusius Gell., *Noct. attic.*, lib. iii, cap. 2. Sicut in uxores nostras, sic et in nurus, prourusque cum his modis in manum liberorum, quos in potestate habemus convenienti, jus patriæ potestatis acquirimus. Sed haec attigisse sufficiat, cum haec veteri tantum jure obtinerent, et postea paulatim exoleverint; nam jure Justiniane nulla amplius uxor est in potestate mariti. *

ARTICULUS II

De effectu patriæ potestatis.

Expenditur ex jure Romano propria potestas in liberos, eorumque bona, item potestas maritaria.

(1. Patria potestas Romanorum in liberos tanta jure antiquo erat, quanta dominorum in servos, liberique, respectu parentum non personæ habebantur, sed res, quarum dominium ex jure Quirilium parentes habebant. Hinc parentes eos directa actione in rem petere poterant, adjecta tamen hac causa ex jure Romano, ut videndum infra de rei vindicatione. Hujus potestatis duo sunt præcipui effectus, primus, ut pater de persona liberorum suorum posset tanquam de re sua ad arbitrium disponere, alter, ut quidquid liberi acquirent, patri tanquam ex re sua profectum acquireretur.

(2. Quoad primum ex ipsius Romuli instituto pater potest jure sue potestatis liberos in carcерem conjicere, flagris cōdere, vinctos ad opus rusticum detinere, occidere, quin etiam eos vendere. Valerius Maximus ad hanc rem, lib. v, cap. 8. Cassii exemplum referit, qui judicio domestico filium verberari ac necari jussit; item Ful-

vii, qui filium in castra Catilinæ euntem necari imperavit. Similiter Quintilianus, declamat. 3, Fabii Eburni mentionem facit, qui filium impudicum, cognita causa, domi necavit. Hujus juris mentio est in lege XII tabularum, tabula 4, c. 2. « Endo liberis jus vitæ, necis, venundandique potestas esto. » Videndum de hac re Dionys. Halicarnas., lib. II, cap. 4, qui fuse hoc idem describit, et insuper addit discrimina, quæ intercedebant inter patriam potestatem, quæ exercebatur a Romanis, et eam, quæ apud cæteras gentes in usu erat. Non eo tamen porrigebatur hoc jus venundandi liberos, quod habebat pater, ut eos venundando, posset in servilem conditionem destrudere, verum salvis ingenuitatis, civilisque libertatis iuribus, ei cui venundati erant, servire tenebantur. Hinc Constantinus : « Libertali a majoribus tantum impensum est, ut patribus, quibus jus vitæ in liberis, necisque potestas olim erat permissa, libertatem eripere non liceret : » I. 10, cod. *De patr. potest.* Ab hoc jure Numa eos liberos exceperat, qui, volente patre, uxores duxissent, ut refert idem Dionys. Halicar., loc. cit.

(3. Sed paulatim hoc jus venundandi filios exolevit, nec, præter quam in casu extremæ necessitatis, parentibus servatum est. Et quidem « qui contemplatione extremae necessitatis, aut alimentorum gratia filios suos vindiderint, statui ingenuitatis eorum non præjudicant : homo enim liber nullo pretio estimatur. Idem nec pignori ab his aut fiducia dari possunt, ex quo factio sciens creditor deportatur : operæ tamen eorum locari possunt. » Paul., *Recept. sentent.*, lib. V, tit. 1, § 1. Extra hunc casum necessitatis « liberos a parentibus neque venditionis, neque donationis titulo, neque pignoris jure, aut alio quolibet modo, nec sub prætextu ignorantiae accipientis in alium transferri posse manifestissimi juris est : » I. 1, cod. *De patr. qui fil. suos.* Eliam in casu necessitatis Constantinus recens natorum duntaxat venditionem permittit. Ita ille : « Si quis propter nimiam paupertatem egestatemque, victus causa filium, filiamve sanguinolentos (id est recens natos adhuc a matre rubentes) vendiderit, venditionem in hoc tantummodo casu valente, empator oblinendi ejus servitii habeat facultatem ; licet autem ipsi, qui vendidit, vel qui alienatus est, aut cuilibet alii ad ingenuitatem eum propriam repetere, modo si aut pretium offerat, quod potest valere, aut mancipium pro ejusmodi præstet. » L. 2, cod. eod. tit.

(4. Modum etiam accepit jus, quod pater habebat occidendi liberos, et quidquid in eos sœviendi. Nam divus Adrianus fertur, « eum in venatione filium suum quidam necaverat, qui novercam adulterabat, in insulam eum deportasse, quod latronis magis, quam patris jure eum interfecit. Nam patria potestas in pietate debet non atrocitate consistere. » L. 5, ff. *Ad legem Pompei.* Ante Adrianum « Divus Trajanus filium,

quem male contra pietatem pater affiebat, coegit emancipare. » L. fin., ff. *Si a parente quis manumiss.* Deinde parentibus relicta est modica duntaxat castigatio librorum. Si quid autem gravius commiserint, quod majori animadversione dignum esset, debet magistratus adiri, qui circa poenam irrogandam obtasperabit, ut statuit Alexander, in I. III, cod. *De patria potest.*, et I. 2, ff. ad leg. *Cornel. de Sicar.* Constantinus denique parricidii poena puniri voluit, qui aliquem ex liberis occidisset. L. unic., cod. *De his, qui parent. vel lib. occid.*

(5. Alter effectus patriæ potestatis est, ut quidquid filius acquirit, non sibi, sed ei, in cuius potestate est, acquirat. Ab eo jure sub imperatoribus exceptum est peculium castrense, id est quidquid occasione militiæ liberi acquisivissent. Postea ad instar peculii Castrensis factum est quidquid ex professione liberalium studiorum, et quidquid in ecclesiæ militia acquisivissent, quod peculium dictum est quasi castrense. De utroque peculio alibi fusius actum est.

(6. Aliam peculii speciem introduxit Constantinus; voluit, enim, ut bonorum maternorum, quæ filio obvenirent, proprietas penes ipsum esset, usufructu tantum in his bonis patri servato. L. 1, cod. *De bon. matern.* Gratianus autem, Valentinianus, et Theodosius jus illud porrexerunt ad bona omnium cognatorum materni generis. L. 6, cod. Theod., *De bon. matern.* Idem jus postea ad lucra nuptialia et sponsalitia porrectum est legib. 1, 4, 5, cod., *De bon. quæ liberis.* Denique Justinianus hoc porredit ad omnia, quæ liberi aliunde, quam ex re patris acquirerent. L. 6, eod. tit. Hoc peculium dictum est *adventitium*, et valde differt a castrensi, nam præterquam quod usufructus in eo est patri servatus, liberi de eo testari non possunt, sicut possunt de Castrensi, ut iufra notabimus de *testamentis*, ubi expendendæ erunt personæ, quæ testamentum facere possunt, et bona, de quibus quis testari potest. Præterea cum pater emanciparet liberos, tertiam olim hujus peculii adventitii partem retinebat. Ex constitutione autem Justiniani dimidiam solum usufructus retinet partem d. I. 6, § 3, cod. *De bon. quæ liber.*

(7. Diximus, patrem usumfructum habere bonorum adventitiorum : hoc ita intelligendum est, nisi fuerit donatum quid sub ea ege, ne pater usumfructum haberet; quin immo ne administrationem quidem rerum sic donatarum pater habebit, si filius minor sit, sed is administrabit, quem donator designaverit, aut, si neminem designavit, is, quem prætor dederit curatorem. Novell 117, cap. 1. Ex his liquet jus antiquum patri servatum esse in his duntaxat, quæ ab ipso patre ad liberos proficiscuntur, quod peculium profectitum dicitur.

(8. Quæ de potestate patris in liberos diximus eadem de potestate mariti, quandiu haec potestas in usu fuit, dicenda sunt. Sic ut enī parentibus in liberos, ita maritis jus vitæ et necis in uxores, quæ in manum

ipsarum convenerant, competit: judicio domestico de facinoribus eorum una cum ejus propinquis cognoscebant, ut discimus ex Dion. Halicar., lib. xi, cap. 4. Hujus juris vestigium aliquod videre est apud Tacit., Annal., lib. xiii, cap. 32, ubi referatur quædam Pomponia superstitionis externæ rea Plautii mariti suo judicio permissa. Isque prisco instituto propinquis coram de capite, famaque conjugis cognovit, et inson tem nuntiavit. Item quidquid habebant

illæ uxores, et bona earum quælibet, acquir erantur viro dotis nomine, etc., in Topic., lib. iv. Et hæc est origo dominii dotis, qnqd marito competit. Vice versa uxor siebat marito hæres sua, quasi loco filiæ. Hæc tamen omnia immutata sunt a juribus præcipue municipalibus, quæ cum varia sint ut plurimum, ita ea omittimus. In hoc omnes conveniunt, circa nempe dotes, et lucra dotalia in genere, cum in specie in hoc etiam varia sint pro varietate locorum*.

PATERNUS.

SUMMARIUM.

1. Quid patriarchæ nomen, ad n. 2. — 3. De numero patriarcharum in Ecclesia Christi, et quid

(1. Patriarcha non dicitur is, qui sit πατρίας ἐπίσκοπος, id est rector diœcesis, quod Salinas visum est; nec etiam πατρία, nec πατρία patriarchis nomen fecit, sed πατρία, hoc est tribus, et familia. Quis enim nesciat in sacris litteris eos, qui cujusque, aut tribus, aut familiæ principes erant, et quos Hebrei lingua sua primos Patres appellabant, a Græcis Interpretibus πατρίπολες, fuisse, et ἀρχιπατρώτας nuncupatos? Id sane ex veteri documentis compertum est, unde I Paralip. ix, legerem est: οἱ ἄρχοντες πατρίων πατρίπολες.

(2. Primum igitur nomen illud datum est iis, a quibus populus Dei et propagatus est, et in lege tum naturali, tum Mosaicâ eruditus, deinde dum Christiana res adolesceret, Judaicæ sectæ principibus; erant enim post templi excidium, et Alexandriæ, si Vopisco credimus, et Tiberiade, ut auctores sunt Origenes apud Hieronymum, et Epiphanius, Judæorum patriarchæ, quorum hæc jura fuisse memorie proditum est: a Judæis ubi essent, aurum coronatum per apostolos exigere; primates imponere provinciis; de litibus inter Judæos ortis cognoscere, eamque dignitatem hæreditario jure transmittere ad posteros. Hi duo patriarchæ, sed Alexandrinus potissimum, spectabiles, clarissimi et illustres ab imperatoribus interdum vocitati; donec anno Christi circiter 400, et a Theodosio Juniore in Oriente, et in Occidente ab Honorio potestas omnis sublata illis est, collectumque ab apostolis vectigal imperitoris ærario addictum.

(3. Ab illis Judæorum tum antiquis, tum recentioribus patriarchis in Ecclesiam vox illa patriarchæ deducta est; et ad illorum exemplum patriarchæ dicti sunt principes episcopi, earum in primis sedium, ex quibus ad ceteros Christiana religio propagata est, ut Romanæ ut Antiochenæ, ut Alexandrinae, quoniam inter Ecclesias olim, cur una alteri, aut præcesset, aut subesset, hæc maxima ratio fuit. Summa enim religione servatum est, ut quæ ab aliis prima fidei semina suscepserant, hæc illarum ductu regerentur, has illæ tanquam a se institutas suo sibi jure vindicarent. Hinc primatum et patriarcharum edita distinctio; inde Alexandrinus toti Ægypto præfuit, inde

amplius notandum ad rem, ad n. 7. — Vide insuper Addiciones Casinenses, v. INDULGENTIA, tom. IV, pag. 384.

Antiochenus Orienti et Occidenti universo Romanus.

(4. Hisce tribus patriarchis duo aliquanto post Hierosolymitanus, et Constantinopolitanus additi; illi tres Palæstinæ attributæ, huic tres diœceses, Pontica, Asiana et Thracica; ut quemadmodum corpus humanum quinque sensuum organis; ita Ecclesia quinque patriarcharum auctoritate et nutu regeretur; iis tamen nec idem honor habitus est, nec idem jus fuit, ut patriarchæ dicerentur: « Desideratis nosse, » inquit Nicolaus I, « quot sint veraciter patriarchæ: veraciter sunt illi patriarchæ, qui sedes Apostolicas per successiones Pontificum obtinunt... Romanam videlicet, Alexandriam, Antiochenam.... Constantinopolitanus autem, et Hierosolymitanus antistites, licet dicantur patriarchæ, non tantæ tamen auctoritatis, quantæ superiores existunt. »

(5. Duo ille, nisi falsus sum, requirit, ut quis, et dicitur, et sit verus patriarcha: unum, ut illius Sedes ab apostolis, vel eorum discipulis instituta sit; alterum, ut ipse vel uni præsit diœcesi, vel pluribus. Primum defuit Constantinopolitanus præsuli, Hierosolymitano alterum. Integram obtinuit diœcesim patriarcha, tum Alexandrinus, tum Antiochenus; ille Ægyptum, hic orientem; partem unius tantum Hierosolymitanus; multas simul et Constantinopolitanus, et Romanus, qui eo longe præstat ceteris, quod regat et plures diœceses, ut patriarcha, et universam Ecclesiam ut Summus Pontifex. Unde in Chalcedonensi synodo sancto Leoni acclamatum, Leoni patriarchæ. Licet ii quinque sæpe vocarentur patriarchæ, usus tamen obtinuit apud Græcos, posterioribus potissimum sæculis, si Balsamonii credimus, ut Pontifex Romanus sæpius diceretur Papa; Constantinopolitanus, patriarcha œcumenicus; Antiochenus, patriarcha; Alexandrinus, archiepiscopus. Horum quinque patriarcharum historiam qui nosse cupiat, præter Orientem Christianum P. Le Quien, adeat Bollandianorum opus, in quo Papebrochius Hierosolymitanorum, Sollerius Alexandrinorum, Boschius Antiochenorum, Cuperus Constantinopolitanorum patriarcharum historiam chronologicam dedit. Neque omisero histo-

riam Alexandrinorum patriarcharum a Renaudotio quoque editam fuisse.

(6. Non ita tamen peculiare fuit harum quinque Sedium episcopis *patriarchæ* nomen, quin aliis etiam interdum, sive primatibus, sive metropolitanis, tum apud Græcos, tum apud Latinos delatum sit; ea que notione, et a Socrate, et a Justiniano in *Novellis* usurpatur; quorum ille dioeceses Ponticam, Asianam, Tracicam, πατριάρχας τεσσαράς διοικήσεως appellat, qui alludit, opinor, ad decretum illud Chalcedonensis synodi, quo jubentur πατριάρχας τεσσαράς διοικήσεως unum, aut alterum sibi episcopum ex sua quisque dioecesi ad companionam fidei formulan asciscere. Idem de Armeniorum patriarchis dictum est, qui tamen, more apud aliquot Græcorum ecclesias recepto, *Catholici* vocari solent. Non eodem tamen illi jure, quo alii quinque, *patriarchæ* dicti sunt; quod Justinianus ipse tum ubique passim nos docet, tum maxime Novella 193, cap. 3: « Jubemus, inquit, ut archiepiscopi et patriarchæ, hoc est senioris Romæ, et Constantinopolis, et Alexandriæ, et Theopolis, et Hierosolymorum, in ordinatione sua ea solum præbeant, quæ præberi mos est. » Illi etiam Gregorius Magnus consensisse videtur, dum de electione sua, ut moris erat, ad quatuor scribit *patriarchas*, præterea nemini.

(7. Apud Latinos *patriarchæ* nomen diu Romani episcopi proprium fuit; nobilium tandem civitatem metropolitani, quod tan-

dem quam apud Græcos, et rarius et serius factum est, *patriarchæ* appellati sunt, ut Nicetus Lugdunensis a Gregorio Turonensi, ut Honoratus Mediolanensis, et Paulinus Aquileiensis a Paulo Diacono, ut Rodulphus Bituricensis a Nicolao I. Supressus tamen fuit a 1755 a Benedicto XIV, patriarchatus Aquileiensis, in duosque archiepiscopatus dissectus, alterum Utini, quæ Forojulii Veneti princeps urbs est, alterum Goritiæ in Cæsarea ditione constitutum. Erepta tamen jam ab anno 1450 fuerat patriarchæ Aquileiensi Gradensis ecclesia, patriarchatus et ipsa nomine olim donata, atque a Nicolao V, Veneto episcopo cum patriarchæ titulo attributa. Novus quoque hoc sæculo patriarchatus in Occidente emersit, Ulyssiponensi sede in patriarchalem erecta. Cùr vero nomen istud in Occidente aliis, quam Romano præsuli datum sit; duplex potissimum causa perhibetur: una, quod vim eamdem huic voci subesse, quæ *archiepiscopi* vocabulo, crederetur; altera, quod Isidorus in Decretalibus fictiliis Pontificum epistolis, *patriarcham* et *primatem* confundere visus sit, dum jubet, ut, qui pluribus præest provinciis, is vel *primas* vel *patriarcha* appelletur. Eo tamen nomine illis metropolitanis nihil aut potestalis, aut juris collatum est; quare noui eadem eorum dignitas erat, quæ Græcorum quatuor, de quibus supra diximus: hi enim Romano Pontifici suberant tantum ut pape; illi vero ut et pape et patriarchæ.

PATRICIUS.

1. De dignitate et munis patriciatus pro temporum diversitate.

(1. Patriciatus alia aliis temporibus et ratio fuit, et dignitas; cuius triplicem, vel gradum, vel ætatem assignare licet. Prima a Romulo ad Augustum pertinet; altera ab Augusto ad Constantium; tertia a Constantino ad octavi sœculi finem. De prima agunt, qui de Romanorum antiquitatibus agunt, ut Cantelius, *De Romana republica*, lib. iii, da secunda, et tertia hic disserendum.

(2. Augustus Cæsar jam senex, primum mensibus singulis senatores ascivit quindecim, quorum consilio in regenda publica re uteretur; deinde viginti, qui annui essent, a senatu petiit, et conditione, ut quæ cum illis, cum consulibus, cum Tiberio, nepotibus, aliisque pro arbitrio evocandis, statuisset, ea proinde rata forent, ac si ab universo senatu essent decreta. Ii, quod, et una cum principe de causis tum publicis, tum privatis cognoscerent, et soli in senatu dicebent sententiam, aliter ab aliis nuncupati sunt, *summi senatores, comites consistoriani, patricii*, quos Adrianus apud se habilitare jussit; et Alexander Severus ad quinquaginta adhibuit in consilio, ut eorum sententias senatus consulta fierent.

(3. Ex his cuivis intelligere est, non institutam a Constantino patriciorum dignitatem, quod Zosimo visum est, sed multis

auctam honoribus, ila ut post cæsares, vel ante præfectos prætorio loci prærogativa iis data sit; nulla tamen illis præcipua potestas permissa est, nullaque attributa jurisdictionis nisi quis forte ad regendas provincias mitteretur. Sed hic omnibus est a principe habitus honor, ut si bellum hostibus inferendum, si sanciendum fœdus, si quid, quod ad publicam imperii rem spectaret, gerendum esset; quæ eorum mens, quid darent consilii, diligenter exquireret; taliæ fuit patricium esse, ut non a Romanis solum ea dignitas, sed ab exteriis etiam principibus fuerit vehementer appetita. Ita Theodosio Gothorum regi datam legimus a Zenone, a quo edictum illud perhibetur, ne quis deinceps legeretur in patricium, nisi qui prius consul fuisset, aut magister militum, aut præfectus, sive prætorio, sive urbi.

(4. Patriciis, aut Justiniani tempore, aut aliquando post, et pauperum, et Ecclesiæ tuendæ cura demandata est, quod nos docet ea, quam refert Paulus Diaconus, creandi patricii formula. Ubi enim dignitatis illius candidatus imperatoris pedes, genu, osque ipsum erat deosculatus, ipsum tanquam adjutorem regendi imperii eo nomine ascisci moris erat, ut ecclesiis et pauperibus le-

ges diceret, tum *mantum*, ut vocant, injectum humeris ab imperatore, in dextro indice insertus annulus, datum scriptum bombycinum, aureusque circulus impositus capiti; tum haec verba profatus imperator, « Esto patricius misericors et justus, » illum dimisit.

(5. Est tamen cur quis, nec immerito dubitet, an ista formula adversus patricios omnes usurpata sit, an in iis tantum, quibus una cum patriciatu data provinciae regendae potestas est. Usus enim diu fuit, ut patricii et provinciis praesessent, et bellis; ita Aegidius et Aetius Galliis; Longinus Ravennæ exarchatui, et alii aliis provinciis praepositi. Unde apud historicos interdum legere est: « Patricius Italæ, Siciliæ, Africæ, » quod ii, qui eas regebant provincias, essent patricii. Quin etiam qui clarissimis urbis, ut Constantinopoli, ut Romæ, praefecti erant, ii ut plurimum patricii fuerunt; unde quis intelligat, cum Pippino, cum Carolo Magno a Summis Pontificibus, populoque Romano patriciatu honoros delatus est, iis nihil datum esse aliud, quam tuendi populi, hostis repellendi, et Ecclesiæ protegendas potestatem.

(6. Hinc Adrianus (ep. 97, al. LXXXV) Carolum M. Romanæ ditionis patricium, exarchatus vero, ac pentapolis D. Petrum: « Honor, inquit, patriciatu vestri a nobis irrefragabiliter conservatur, etiam, et plus amplius honorifice honoratur; simili modo ipse patriciatu B. Petri fautoris vestri tam a S. Rec. domno Pippino magno rege genitor nostro in scriptis in integro concessus, et a nobis amplius confirmatus, irrefragabili jure permaneat. » Quidnam vero hac comparatione patriciatu velit, perse patet, inquit Cl. Cennius (*Codic. Carol.*, t. I, pag. 294). Petrus enim in cœlis habitanus, nonnisi protector, aut defensor sui successoris in administratione provinciarum esse poterat. Talemque fuisse Carolum Romæ, et ducatus immensa testium integrorum serie comprobari posset; satis tamen erunt duo apud Ducangium, in *Glossario* (v. *Patricius*); in *Capitulari* 1, an. 769, et *Aquisgran.*, an. 789 Carolus dicitur: « Rex, regnique Francorum rector, et de volus S. Ecclesiæ defensor atque adjutor in omnibus Apostolicæ Sedis. » Hugo Flavinacien in *Chron.*, pag. 223: « Non debere regem imperatoris filium, qui non sine causa gladium portaret, qui Romanæ reip. patricius, tutor et defensor esse deberet, tantum pati Ecclesiæ Dei conculationem. » lucirco pontifex in laudata epistola eundem honorem exigit a Carolo erga patriciatum D. Petri, quo ipse Caroli patriciatum prosequebatur. Deinde pergit dicere: « Quia sicut nos semper vestros homines suscipientes commōnemus, ut in vera fide, atque puritate cordis totis eorum viribus in vestro maneant servitio, ita et vos simili modo quicunque ex nostris hominibus ad vos veniunt, » etc. Nam summam eamdem fidem, ac benevolentiam erga apostolorum Principem tutorem, et defen-

sorem donationis Pippinianæ ab eo confirmatae servandam esse ait a Carolo, quam ipse Carolo servabat tutori ac defensori Apostolicæ Sedis, ut perspicue Paulus I eum appellat: « Ecclesiæ tutorem » (ep. 27, al. XXXVII), et alibi passim protectorem ac defensorem.

(7. « Quod si forte aliquando Carolus quidquam juris sibi arrogari tentavit pro sui patriciatu honore, ut suggestum ei fuerat ab adversariis Apostolicæ Sedis, Pontifex suaviter restitit, suosque terminos patriciatum excedere non permisit. Rei exemplum suppetit ex iisdem Adriani epistolis (93, al. LXXI) suggerebatur Carolo, Ravennæ archiepiscopum eligi debere coram missa regio. Negat Pontifex et ad patriciatu honorem quod attinet: « Nullus homo, inquit, esse videtur in mundo, qui plus pro vestrae regalis excellentiæ decertare molitur exaltatione, quam nostra Apostolica assidua deprecatione; et sicut in nostris praecordiis, nisibus totis ubique superomnes, vos honoravimus, et honoramus; ita amplius, ac amplius honorem regni vestri præcellere omnibus, qui in mundo esse noscuntur; verumtamen et de ipsa benivolentia, quam in vestrum gerimus culmen honoris, in universo innotuit mundo, sicut nempe omnibus patet, quia die noctuque in confessione fautoris vestri B. Petri non intermittimus fundere preces. » Hujusmodi alia et in prædecessorum, et in Adriani epistolis multa inventiuntur. Quare evidens est, patriciatum, quem alibi videre est appellatum *vestram regalem tutiōnēm* (ep. 83, al. LXXXIV) in eo situm fuisse, ut S. sedes defendetur spe præmii cœlestis (quod nostri ævi eruditis aliquot extra Italiam, terrena sapientibus, modicum videtur), et de adversariis victoriæ in hoc mundo per sancti apostolorum Principis adjutorium, assiduis publicisque Pontificis, et Romanorum precibus ante ejus confessionem imploratum. Hac una spe illectos Pippinum et Carolum Francorum reges longe lateque amplificasse apostolicæ Sedis ditionem invenio: at dominii quidquam sibi aut arrogasse, aut reservasse, præterquam in Spoleti, et Tuscis ducatibus, nusquam legitur. »

(8. Diu apud Romanos in honorem suit patricii, et appellatio, et dignitas; quæ et sublata sepius, et restituta est. Quis enim non noverit celebratissima illa Alberici, Crescentis, Jordanis nomine, quorum frequens apud Hugonem Flaviacensem, Heluanum, Othonem Frisingensem, mentio est. Anno tandem 1152 ab Eugenio III, pax ea lege cum Romanis inita est, ut abrogato patriciatu, praefectus qui urbem regeret, revocaretur.

(9. A Romanis ad exteris etiam gentes patriciatu dignitas propagata est, maxime apud Francos, Burgundiones, Anglo-Saxonnes; unde Dynamius Galliarum patricius a Gregorio Magno dicitur, Mumolus a Gregorio Turonensi, et ab aliis alii. Patriciorum etiam meminit Charta regis Inæ, cuius

testamento principes, senatores, et patricii subscibunt. Ipsi etiam rerum gestarum gloria, et generis nobilitate insignes viri

patricii nomen honoris ergo sibi asciscebant, ut Richardus ille, qui Normannorum se et ducem et patricium nuncupat.

PATRIMONIUM.

SUMMARIUM.

1. Ad titulum patrimonii vel pensionis ordinari possunt nisi illi quos episcopus judicaverit assimilando pro necessitate vel communitate ecclesiarum suarum. — 2. Necessitas, vel saltem utilitas Ecclesiae pro admittingendo patrimonio, vel pensione regulariter concurrit, et alterum adesse censetur, quoties agitur de promovendo viro docto, vel nobili, seu potente, probata vita et integratia. — 3. Patrimonium seu pensio debet vere et realiter ab ordinando pacifice obtineri; et debet esse sufficiens ad suam honestam sustentationem. — 4. Unde clerici suscipiunt ordines sacros cum patrimonio ficto, sicuti etiam cum ficto beneficio, suspensionem incurrit. — 5. Non esset tamen suspensus ipse ordinatus si bona fide et sine illa fraude, et solo absque legitimo titulo ordinatur. — 6. Et sic ordinatus in subdiaconum ad titulum patrimonii ipsi a patre assignati, si postea habuit notitiam prioris obligationis dicti patrimonii, nullas incurrit penas statutas a Tridentino. — 7. Donans fraudulenter, vel silete promittens patrimonium, reprehensa fraude, et constito, quod promissio patrimonii fuit ficta, vel donatio tantum verbalis, debet propter fraudem commissam contra Ecclesiam puniri per sententiam judicis amissione patrimonii. — 8. Unde patrimonium pro ordinari semel constitutum non potest amplius revocari praetextu, quod fuerit fictio constitutum et donatum; nec admittitur constituens, aut donans ad allegandam et probandam fictionem, sed cogitur illud libere ordinato consignare. — 9. Patrimonium clericorum non dicitur fictum, neque fiduciarium, neque insufficientis, si patri una cum fratribus insimul donantibus nihil remaneat pro eorum victa; dummodo donatio sit realis, firma, legitime facta, et tot bonorum, ut fractus ascendant ad summam praescriptam in diocesi. — 10. Non potest tamen solus pater donare nisi filio clero pro patrimonio in prejudicium aliorum filiorum, non relicia eis legitima portione. — 11. Donatio patrimonii facta a patre filio, ut ad sacros ordines promoveri possit, non conferri debet, nec imputari in legitimam. — 12. Donatione facta, et secuta traditione bonorum donatorum pro patrimonio ad suscipiendos ordines sacros, si clericus moriatur ante susceptos ordines, non obstat Decretum concil. Trident., cit., sess. xxi, c. 2, quiu donans recuperet eadem bona, si, attento iure communii, restituenda forent. — 13. Non desunt tamen, qui tenent contrarium. — 14. Patrimonium donatum per parentes ea conditione, ut filius usumfructum habeat; donec beneficium aliquod, aut bona alia ad ejus congruam sustentationem sufficiencia acquisierit, est sufficientis, et ad illius titulum potest ordinari. — 15. Talis autem clericus non spoliatur dicto patrimonio, quamvis beneficium, vel bona acquirat, sed vigil patrimonium ut prius, non obstante dicta conditione, donec ab episcopo non fiat subrogatio. — 16. Tale patrimonium assignatur clericu a consanguineis cum clausula: *Donec fuerit de beneficio provisus, non comprehendit officium organiste et magistri capellae.* — 17. Patrimonium debet constitui super re immobili. — 18. Item patrimonium debet esse res certa et fructifera. — 19. Patrimonium pro ordinando clericu potest constitui super bonis emphyteuticis. — 20. Patrimonium constitui potest etiam in censibus, dummodo, etc. — 21. Patrimonium constitui non

poteat in bonis hypothecatis. — 22. Potest tamen in ipsis bonis hypothecatis constitui, quando bona hypothecata, deducis oneribus, sufficient ad congruam sustentationem. — 23. Item potest in ipsis bonis hypothecatis constitui, quando donator vel assignator patrimonii aliis hypothecati promisit evictionem, et habet alla bona libera, de quibus eam prastare potest, et multo magis quando ipsa bona donata, vel assignata, sufficient ad congruam sustentationem. — 24. Patrimonii quantitas, ad quod quis promoveri possit, non taxatur, sed remittitur ad terminos concilii. — 25. Patrimonii examen pertinet ad episcopum privative quoad alios. — 26. Taxa patrimonii sacri extra urbem in summa scutorum quadraginta monetarum Romanarum non dicitur excessiva, nec est reducenda. — 27. Ultra taxam non possunt in patrimonium assignari alia bona. — 28. Impetrato beneficio, bona assignata in patrimonium redeunt ad proximum statum, etiam pro rata beneficij obtenti, facta tamen prius subrogatione per ordinarium. — 29. Patrimonium ordinandi inserviens solum pro supplemento defectus reddituum beneficij, non admittitur, nisi Ecclesiae utilitas, aut necessitas id exigere episcopo videatur. — 30. Facilius tamen ordinandus admittitur a hunc titulum, quam si haberet patrimonium simplex sine admitione beneficij. — 31. Obtinens breve extra tempora cum clausula: *Ut ad titulum patrimonii sui promoveri licite possit, non censetur dispensatus super necessitate, vel communitate Ecclesiae a concilio Tridentino requisita ad hoc, ut quis ad titulum patrimonii possit ordinari.* — 32. Episcopus non potest ordinare suum familiarem triennalem ad titulum patrimonii, vel pensionis ob necessitatem, vel utilitatem Ecclesiae; sed requiriur beneficium. — 33. Patrimonium clericorum, ad cuius titulum fuit ad sacros ordines promotus, non potest capi in executionem ob illata vulnera alicui ad reliquias curationis expensas a judice condemnatas, etiam si nihil aliud praeterea possidat. — 34. Sine patrimonio, aut beneficio non possunt promoveri ad sacros ordines clericorum religiosi more regularium in communii viventes, qui nunquam, vel nonnisi ad certum tempus professionem emitunt, et interim ad saeculum redire possunt. — 35. Patrimonium, an tale sit, quod sufficient, relinquitur arbitrio ordinarii propter diversitatem locorum, cum in uno loco sufficient, quod in alio non erit sufficientis. — 36. Patrimonium, seu pensio, posthac sine licentia episcopi alienari, aut extinguui, vel remitti nullatenus potest, donec ordinati beneficium ecclesiasticum sufficiente suo statui sint adepti, vel aliunde habeant, unde vivere possint. — 37. Unde patrimonii titulus non extinguitur, etiam si ordinatus acquirat alia bona, donec ab episcopo loco patrimonii subrogentur. — 38. Neque ordinatus potest absque expressa licentia episcopi donare patrimonium libere constitutum, reservato sibi usufructu ad vitam. — 39. Neque potest absque dicta licentia episcopi illud in emphyteusis concedere, reservato desuper annuo canone fructibus correspondente. — 40. Neque patrimonium, potest sine licentia episcopi alienari, etiam si ordinatus consequatur beneficium. — 41. Prohibitio concilii Tridentini alienandi patrimonium extenditur ad fidejussionem ordinati, et quomodo in tali casu provideatur creditor? — 42. Venditio, hypothecatio, extinctio patrimonii vel pensionis subsequens promotionem est invalida. — 43. Patrimonii sacri permutatio sine episcopi consensu nulla est. —

44. Ad ubiorem notitiam adducitur hic epistola encyclica sacrae congreg. Concilii super patrimonio

(1. Id titulum patrimonii vel pensionis ordinari posthac non possunt, nisi illi, quos episcopus judicaverit assumendos pro necessitate vel commoditate ecclesiarum suarum. Sic expresse concil. *Trid.*, sess. **xxi**, *De reformat.*, cap. **2**, ibi : « Patrimonium vero vel pensionem obtinentes ordinari posthac non possint, nisi illi, quos episcopus judicaverit assumendos pro necessitate vel commoditate ecclesiarum suarum; » et novissime de mandato Innocentii XI, sacra congregat. *Conc.*, **3 Mart.** 1679.

(2. Necessitas autem, vel saltem utilitas Ecclesiae pro admittendo patrimonio vel pensione regulariter concurrit, et utrumque adesse censemur, quoties agitur de promovendo viro docto, vel nobili seu potente, probatae vitae et integritalis, quibus valde indiget Ecclesia. Cap. *Super specula* **5**, *De magistris*, cap. *Cum ex eo* **34**, *De electione*, in **6**; Riccius, *Prax. for. eccles.*, tom. **III**, resolut. **438**, num. **3**; Ventrigl., tom. **I**, adnotat. **44**, § *Unico*, num. **29**; Monacell., tom. **I**, tit. **3**, formul. **17**, num. **3**, ubi addit : « Quod nota pro captando arbitrio episcoporum, qui non semel rerum cortici hærendo, excusatione deficientia beneficij, etiam hos ab ordinatione repellunt. » Et eod. t. **I**, in *Appendice ad litteram sac. cong. Concilii super patrimonio ordinandorum*, num. **7**, ubi citat etiam Garciam.

(3. Patrimonium seu pensione debet vere et realiter ab ordinando pacifice obtineri, et debet esse sufficiens ad suam honestam sustentationem. Sic expresse concil. *Trident.*, *cit.*; sess. **xxi**, cap. **2**, ibi : « Eo quoque prius perspective patrimonium illud vel pensionem vere ab eis obtineri, taliaque esse, quæ eis ad vitam sustentandam satis sint. » (4. Unde clericus suscipiens ordines sacros cum patrimonio facto, sicuti etiam cum ficto beneficio, suspensionem incurrit. *Vid. v. Ordo*, art. **2**, n. **90**. (5. Ubi jura et decreta ad id adducuntur. Nou esset tamen suspensus ipse ordinatus, si bona fide, et nulla fraude, et dolo absque legitimo titulo ordinaretur. *Vide verb. Ordo*, n. **91**. (6. Et sic ordinatus in subdiaconum ad titulum patrimonii ipsi a patre assignali, si postea habuit notitiam prioris obligationis dicti patrimonii, non incurrit penas statutas a *Trident.*, *cit.*, sess. **xxi**, cap. **2**, quia ab initio fuit in bona fide. Sic decisum fuisse a sacra cong. Concilii sub die **26 Junii** 1621, referunt Sellius, in *Selectis canon. cap. 3*, n. **17**; et Barbosa in *concil. Trid. loc. cit.*, num. **72**.

(7. Donans fraudulenter vel facte proximitens patrimonium, deprehensa fraude, et constito, quod promissio patrimonii fuit facta et donatio tantum verbalis, debet propter fraudem commissam contra Ecclesiam puniri per sententiam judicis amissionem patrimonii. Nicol. Garcias, *De benefic.*, part. **II**, cap. **3**, num. **152**; Sanchez, *De matrimon.*, lib. **VI**, disp. **92**, num. **8**, ad. med.; Fr.

ordinandorum. — 45. Alia ad rem notabilia, cum additionibus ex aliena manu, ad num. **76**.

Emmanuel, in *Summa*, tom. **II**, cap. **15**, num. **7**; Petrus de Ledesma, in *Summa*, part **1**, *De sacrament.*, ubi *de sacramento Ordinis*, cap. **7**, conclus. **6**, definit. **5**; Avila, *De censor.*, part. **III**, dist. **5**, dub. **5**, vers. *Tertia conclusio*. Rodericus a Cunha, in *Commentar.*, ad c. **1**, num. **23**, dist. **70**; Barbosa, in *concil. Trident.*, *cit.*, sess. **xxi**, cap. **2**, n. **70**, et alii.

(8. Patrimonium pro ordinando semel constitutum non potest amplius revocari praetextu, quod fuerit ficticie constitutum, et donatum, nec admittitur constituens, aut donans ad allegandam et probandam fictionem, sed cogitur illud libere ordinato consignare. Sic respondit S. cong. Episc., in *una Januen.*, **6 Septemb.** 1697, proponente eminentissimo Collaredo.

(9. Patrimonium clerici non dicitur fidetum, neque fiduciarium, neque insufficiens, si patri una cum fratribus insimul donantibus, nihil remaneat pro eorum victu, dummodo donatio sit realis, firma, legitime facta, et tot bonorum, ut fructus ascendant ad summam praescriptam in diœcesi. Sacra congreg. Episcop., in *Aretina*, **10 Aprilis** 1590, citat. et secut. a Nicolio, *Lucubrat. canon. lib. I*, tit. **1**, post. n. **23**, vers. *Et quod Patri*, et a Monacell., tom. **I**, titul. **3**, formul. **13**, n. **5**. Tales autem donationes non debent recipi, nisi prius constet, parentes aliunde habere, unde honeste pro status qualitate sustentari queant. S. cong. Conc., in *Cæsenaten. synodi*, **26 Febr.** 1695, apud. Monacell., tom. **III**, tit. **2**, formul. **2**, n. **4**.

(10. Non potest tamen solus pater donare uni filio clero pro patrimonio in praedium aliorum filiorum, non relicta eis legitima portione, sed tantum relicta debita portione aliis filiis, ita ut talis donatio in praedium aliorum filiorum, nec juramento firmetur. Gabriel, *De donationibus*, conclus. **4**, n. **5**; Marius Antonius de Macerata, *Variar. resolut.*, lib. **1**, resolut. **88**, n. **9**, vers. tertio; Nicolius, *Lucubrat. civil.*, lib. **II**, tit. **7**, *De donat. inter virum et uxorem, et inter patrem et filium*, n. **15**, vers. *Imo filius*; Monacell., tom. **I**, tit. **3**, formul. **13**, n. **6**; Ventriglia, tom. **I**, adnotat. **42**, § **1**, n. **24**, subdene, quod hinc bene servant nonnullæ curiæ ecclesiasticae informationem capiendo super numero filiorum et bonis donantis.

(11. Donatio patrimonii facta a patre filio, ut ad sacros ordines promoveri possit, non conferri debet, nec imputari in legitimam, quia talis donatio non dicitur ob causam, cum non habeat necessitatem, ut est donatio causa dotis, nec respiciat commodum donantis; tum quia patrimonium non est libere assignatum, ut de illo possit clericus ad libitum disponere, cum non possit vendi, nec alienari, quod requiritur in legitimam, adeoque, etc. Gratian., *Discept. Forens.*, cap. **139**, n. **31**; Squillant., *De privileg. cleric.*, cap. **12**, n. **25**; cum aliis ibi citatis. Ventriglia, *loc. cit.*, n. **22**; Barbosa, *De offic. et*

potest. episcop., part. II, allegat. 19, a n. 66 ad 69, cum innumeris ibi citatis contra olres alios citatos, *ibid.*, n. 70.

(12. Donatione facta et secuta traditione bonorum donatorum pro patrimonio ad suscipiendos ordines sacros, si clericus moriatur ante susceptos ordines, non obstat decretum concilii Trident., *cit.*, sess. XXI, cap. 2, quin donans recuperet eadem bona, si, attento jure communi, restituenda forent. Sic decisum fuisse a sac. cong. Concilii, in *Mutinæ*, 11 Junii 1631, referunt Sellius, in *Select. canon.*, cap. 3, n. 3; et Barbosa, in *concilii Trid.*, *loc. cit.*, n. 43. Ventriglia tamen, *loc. cit.*, n. 23, cum Riccio, Antonio de Marinis. (13. Donat. ibi adductis dicit, quod si haec donatio facta pro suscipiendis sacris ordinibus non habuerit effectum suum, quia donatarius discesserit e vita ante susceptionem ordinum, adhuc donatio ad haeredes donatarii transit, et non ad donantem revertitur.

(14. Patrimonium donatum per parentes ea conditione, ut filius usumfructum habeat, donec beneficium aliquod, aut bona alia ad ejus congruam sustentationem sufficientia acquisierit, est sufficiens, et ad illius titulum potest ordinari. Sic decisum fuisse a sac. congr. Episcop. et Regul., in *Eugubina*, 22 Maii 1590, referunt Sellius, *loc. cit.*, cap. 3, n. 2, et Barbosa, *loc. cit.*, n. 41. Vide infra, n. 28. (15. Talis autem clericus non spoliatur patrimonio, quamvis beneficium vel bona acquirat, sed viget patrimonium ut prius, noui obstante dicta conditione, donec ab episcopo non fiat subrogatio. Vide verb. Ordo, art. 2, n. 93, ubi afferuntur ad id Decreta sacre congregations.

(16. Tale autem patrimonium assignatum clero consanguineis cum clausula: « Donec fuerit de beneficio provisus », etc., non comprehendit officium organistarum et magistrorum capellæ. S. congregat. Concilii, 26 Jun. 1631; apud Barbosa, in *Summa Apostolicæ decisi.*, verb. *Patrimonium*, n. 10.

(17. Patrimonium super re immobili constitui debet. *Communis* cum Barbosa, in *concil. Trid.*, sess. XXI, cap. 2, n. 36, et *De offic. et potest. episcop.*, part. II, allegat. 19, n. 53, cum pluribus ibi citatis.

(18. Item patrimonium debet esse res certa et fructifera. Sic decisum referunt Garcias, *De beneficiis*, part. II, cap. 5, n. 96, et Barbosa, in *Trid.*, *loc. cit.*, n. 37, et in *Summa*, *loc. cit.*, n. 4.

(19. Patrimonium pro ordinando clero potest constitui super bonis Empytheuticis. Sacr. congregat. Concilii, in *Lucana*, 7 Septembris 1630; apud Barbosam, in *Summa Apostolicæ decisi.*, *loc. cit.*, n. 12.

(20. Patrimonium constitui potest etiam in censibus, dummodo constituentes tale patrimonium in forma juris valida se obligent, quod in casu redemptionis pro sufficienti ordinati victu providebunt, donec iterum investiantur. Sacra congr., in *Nulinus*, 21 Junii 1629, l. XIII *Decretor.*, p. 109.

(21. Patrimonium constitui non potest in

bonis hypothecatis, quia ordinatus non poterit ex illis bonis sustentari, si creditor de iis sibi satisficer voluerit, nam transierunt cum onero hypothecæ. Sacra congr. Episcop., in *Ugentina*, 6 Octobris 1717. (22. Potest tamen in ipsis hypothecatis constitui, quando bona hypothecata, deductis oneribus sufficient ad congruam sustentationem. Eadem sacr. congreg. Episcop., in *Faventina*, 9 Martii 1614, et etiam sacr. congreg. Conc., apud Nicol., *Lucubrat canonic.*, lib. I, tit. 11, n. 25, vers. *Quod tamen*. (23. Item potest in ipsis bonis hypothecatis constitui, quando donator vel assignator patrimonii aliis hypothecati promittit evictionem, et habet alia bona libera, de quibus eam præstare potest, quia tunc ratio cessat, et multo magis, quando ipsa bona donata vel assignata, deductis oneribus, sufficient ad congruam sustentationem. Eadem sacr. congreg. Episcop., in *dicta Faventina*, 9 Maii 1614; apud Nicol., *loc. cit.*, vers. *Limitandum tertio.*

(24. Patrimonii quantitas, ad quod quis promoveri possit, non taxatur, sed remittitur ad terminos concilii. Sacr. cong. Cone., penes Garciam, *De benefic.*, part. II, cap. 5, num. 113; et Barbosa, in *Tridentin.*, sess. XXI, cap. 2, num. 57, et *Jur. Eccles. univers.*, lib. I, cap. 33, num. 153, et in *Summa*, *loc. cit.*, num. 3.

(25. Patrimonii examen pertinet ad episcopum privative quoad alios. Sacr. congr. Conc., in *Placentin.*, 16 Martii 1630; apud Barbosa, in *Trid.*, *loc. cit.*, num. 39, et in *Summa*, *loc. cit.*, num. 11, et *Jur. Eccles. univers.*, *loc. cit.*, num. 156.

(26. Taxa patrimonii sacri extra urbem in summa scutorum quadraginta monetae Romanæ non dicitur excessiva: nec est reducenda. Sacra congregat. Concil., in *Senogallien. pro terra Rocca contrada*, 20 Jun. 1705, in responsion. ad primum dubium.

(27. Ultra taxam non possunt in patrimonium assignari alia bona. Eadem sacr. congregat. Concil., in *dicta Senogallien.*, in respons. ad tertium dubium:

(28. Impetrato beneficio, bona assignata in patrimonium redeunt ad primævum statum, etiam pro rata beneficij obtenti, facta tamen prius subrogatione per ordinarium. Eadem sacr. congregat. Concil., in *dicta Senogallien.*, in responsione ad 4 et 5 dubium, juxta alia Decreta, in *Terracinen.*, 20 Julii 1619, et in *Tolentinaten.*, 10 Maii 1692, in quibus responsum fuit, titulum et privilegium patrimonii ordinati non extingui, quamvis ordinatus acquirat beneficium, nisi fiat ab episcopo subrogatio.

(29. Patrimonium ordinandi inserviens solum pro supplemento defectus reddituum beneficij, non admittitur, nisi Ecclesiæ utilitas, aut necessitas id exigere episcopo videatur. Sacr. congr. Concil., in *Asculana*, 13 Martii 1693, l. XXIII *Decret.*, fol. 62, et in *Tridentina*, 1 Martii 1687.

(30. Facilius tamen ordinandus admittitur ad hunc titulum, quam si haberet patrimonium simplex sine admitione beneficij.

Monacell., tom. I, in *Appendic.* ad litteram sacrae congregationis Concilii, *De patrimonio ordinandorum*, num. 16, et tom. IV, *Supplement.* ad tom. III, num. 185; Quarant., in *Summ. bullar.*, verb. *Ordo*, vers. *Secundo extende*; Riccius, *Prax. for. eccles.*, tom. I, resolut. 458, n. 3, ubi declarationem sacrae congregationis affert.

(31). *Oblinens breve extra tempora cum clausula*: « Ut ad titulum patrimonii tui promoveri licite possis, » non censetur dispensatus super necessitate vel communitate Ecclesiae a conc. Tridentin. requisita ad hoc, ut quis ad titulum patrimonii possit ordinari. *Sacr. congreg. Conc.*, in *Par-men.*, 10 Jun. 1648, et in *S. Agathae Gothorum*, eodem die et anno.

(32). *Episcopus non potest ordinare suum familiarem triennalem ad titulum patrimonii, vel pensionis ob necessitatem, vel utilitatem Ecclesiae; sed requiritur beneficium ut declaravit sacr. congreg. Conc.*, in *Tricerion.*, 27 Julii 1697, in qua, proposito dubio: « An stante novissima constitutione sanctissimi D. N. possit episcopus familiarem triennalem ad titulum patrimonii promovere ad sacros ordines ob necessitatem vel utilitatem Ecclesiae, nullo collato ecclesiastico beneficio. Respondebit Negative. » Et est contra Barbosam, in *Summa*, loc. cit., n. 2; Gargiam, *De benef.*, p. II, cap. 5, n. 81, et alios citantes antiquum sacr. congregat. decretum.

(33). *Patrimonium clerici, ad cuius titulum fuit ad sacros ordines promotus, non potest capi in execuzione ob illata vulnera alicui ad reficiendas curationis expensas a judice condemnatas, etiamsi nihil aliud praeterea possideat, quia ejus alienatio interdicta est decreto concilii, cap. 2, sess. XXI, De reform.*; *Sacr. congreg. Concil.*, 5 Febr. 1604; apud Barbosam, in *Summa*, loc. cit., num. 9, et libr. I *Juris Eccles. univers.*, cap. 33, num. 160.

(34). *Sine patrimonio aut beneficio ad sacros ordines promoveri non possunt clerici religiosi more regularium in communione viventes, qui nunquam, vel non nisi ad certum tempus professionem emitunt, et interim ad seculum redire possunt. S. Pius V, constit. 75, incip.: Romanus Pontifex.*

(35). *Patrimonium autem tale sit, quod sufficiat? relinquitur arbitrio ordinarii propter diversitatem locorum, cum in uno loco sufficiat, quod in alio non erit sufficiens. Sacr. congreg. Concil.*, apud Barbosam, in *Summa*, loc. cit., n. 2.

(36). *Patrimonium seu pensio posthac sine licentia episcopi alienari, aut extingui, vel renunti nullatenus potest, donec ordinati beneficium ecclesiasticum sufficiens suo statui sint adepti, vel aliunde habeant, unde vivere possint. Vide verb. Ordo, art. 2, n. 92.*

(37). *Unde patrimonii titulus non extinguitur, etiamsi ordinatus acquirat alia bona, donec ab episcopo loco patrimonii subrogentur. Vide dict. verb. Ordo, art. 2, n. 93.*

(38). *Neque ordinatus potest absque expressa licentia episcopi donare patrimonium libere constitutum, reservato sibi usufructu ad vitam. Vide dict. verb. Ordo, art. 2, n. 94.*

(39). *Neque potest absque licentia episcopi illud in Emphyteusim concedere, reservato desuper annuo canone fructibus correspondente. Vide d. verb. Ordo, art. 2, n. 95.*

(40). *Neque patrimonium potest sine licentia episcopi alienari, etiamsi ordinatus consequatur beneficium. Vide d. verb. Ordo, art. 2, n. 96.*

(41). *Prohibitio conc. Trid. alienandi patrimonium extenditur ad fidejussionem ordinati. Et quomodo in tali casu provideatur creditori. Vide d. verb. Ordo, n. 97.*

(42). *Venditio, hypothecatio, extincio patrimonii vel pensionis subsequens promotionem est invalida, quia dictio illa concilii: Nullatenus possint, importat nullitatem actus ipso jure. Barbosa, in concil. Trident., cit., sess. XXI, cap. 2, n. 60 et seq., cum pluribus ibi citatis, et alii communiter.*

(43). *Patrimonii sacri permutatio sine episcopi consensu nulla est. Sacr. congreg. Concil., in Fanen. patrimonii sacri, 2 August. 1717, ad primum dubium.*

(44). *Ad ubiorem notitiam juvat hic afferre epistolam encyclicam sacrae congregationis Concilii super patrimonio ordinandorum, quae est ut sequitur:*

« Etsi sacra congregatio Concilii Tridentini, c. 2, sess. XXI, *De reformat.*, diserte caveat, ne quis clericus secularis, quamvis alias sit idoneus moribus, et scientia, et estate, ad sacros ordines promoteatur, nisi prius legitimate constat, eum *beneficium ecclesiasticum*, quod sibi ad victimum honeste sufficiat, pacifice possidere; patrimonium vero vel pensionem obtinentes ordinari non possint, nisi illi, quos episcopus judicaverit assumendos pro necessitate ecclesiistarum suarum; temporis lamen cursu animadversum est, nonnullos episcopos ab hac ordinandi norma, absque ullo discrimine deflexisse, passim quoconque ad patrimonii titulum ad sacram ministerium admittendo. Quantum ex hoc jacturus in ecclesiastica disciplina acceptum fuerit, manifestum est. Quare sanctissimus Dominus Noster pro suo insigni zelo malis hujusmodi provide obviaturus, praedictae dispositionis exactissimam observantiam in Urbe in primis instauravit, deinde per hasce circulares litteras ordinariis omnibus Tridentini decretum in memoriam reduci mandavit, quatenus omnes illud sancte custodian, scientque non aliter eum ordinandum ad titulum patrimonii et pensionis, nisi cum Ecclesiae *necessitas*, vel *commoditas* ita exigat, qua in re prudens ordinarii, timororumque judicium versari debet. Dominatio igitur tua, sanctitatis sue exempla, et mandalo sese conformare non omissit,

dum ei omnia prospera precamur a Domino.
« Romæ, 3 Maii 1679.

« Uti frater.

« F. card. COLUMNA præfector.

« S. archiepisc. BRANCACIUS episcopus Viterb.
secretarius. »

(45. Bona assignata in patrimonium clericorum pro ordinibus suscipiendis non sunt subjecta, nisi oneribus certis realibus et invariabilibus, quando tempore assignationis erant subjecta similibus oneribus. Sacra congregatio Immunit., in una Montis Regalis, 11 Augusti 1638, lib. III Decret. Paul., pag. 69.

(46. Patrimonia, ad quorum titulum clerici sunt ordinati, sunt immunia ab impositiobibus, et Gabbellis. Eadem sacra congregatio Immunit., in Alban., 14 Septembris 1626; lib. I Decret. Paul., pag. 15, et in Faventina, 24 Martii 1627, ibid., pag. 42.

(47. Limita tamen quoadusque clerici non obtineant beneficium legitime subrogatum loco patrimonii. Eadem sacra congreg. Immunit., in Fundana, 25 Septembris 1627, eodem I., pag. 66, 13 Nov. 1629; lib. II Decret. Paul., pag. 62; in Aquilana, 27 Apr. 1638, lib. III Decret. Paul., pag. 58; in Lycim., 26 Augusti 1636, ibid., pag. 12; in Nucerina, 23 Jan. 1674; lib. I Decret. Alt., pag. 891; in Firmana, 14 Maii 1675, d. lib. p. 197.

(48. Licet patrimonia clericis sint assignata pro assumendis sacris ordinibus, non est permittendum gaudere exemptione patrimonii ecclesiastici, nisi post assumptionem sacrorum ordinum; gaudere tamen debent exemptione bonorum clericorum, si vere cum effectu fuerint in clericum translata. Eadem sacra congregat. Immunit., in Aquilana, 5 Martii 1641; lib. III Decret. Paul., pag. 138.

(49. Bona integre assignata clerici in patrimonium non gaudent Immunitate patrimonii sacri ab oneribus laicis, nisi a die suscepti ordinis sacri. Eadem sacra congreg. Immunit., in Aquilana, 4 Augusti 1627, lib. I Decret. Paul., pag. 58; in Aprutina, 2 Julii 1630; lib. II Decret. Paul., pag. 47; in Nazarena, 2 Aprilis 1669; lib. I Decret. Altov., pag. 336; in Neritonen., 12 Jul. 1689; lib. Decret. Martelli, pag. 493; in Pedemontana, 22 Novemb. 1692; lib. I Decret. Vallem., p. 4; in Aquilana, 11 Aprilis 1693, d. I. p. 36.

(50. Restituenda sunt quæcunque fuerunt a clero indebole exacta per ministros laicos super bonis, ad quorum titulum fuit ordinatus. Ead. S. cong. Immunit., in Caputaguen., 30 Mart. 1694; lib. I Decret. Vallem., pag. 114.

(51. Amplia I. Etiamsi ille promotus fuisse ad ordines sacros incepto jam semestri, in ejus fine collectæ solvendas erant. Eadem sacra congreg. Immunit., in Esina, 5 Octobris 1688; lib. Decret. Martelli, pag. 357, excipe tamen onera privilegiata, ibid.

(52. Amplia II. Riam quoad collectas Camerales. Eadem sacra congreg. Immunit., in Camerinen., 7 Octobris 1681, lib. II Decret. Paul., pag. 93; in Forosemprenien, 13 Aug.

1647; lib. IV Decret. Paul., pag. 23; in Montis alti, 14 Octobris, 1630; lib. II Decret. Paul., pag. 62.

(53. Amplia III. Quod bona patrimonii clericalis sunt exempta ab onere subsidiis triennalis. Eadem sac. congreg. Immunit., in Anagnina, 13 Aug. 1632, lib. II Decret. Paul., pag. 166.

(54. Amplia IV. Quamvis in assignatione patrimonii apposita fuisse clausula: « Donec, et quoisque obtinuerit beneficium ecclesiasticum, vel de aliis fructibus pro visus fuerit, quibus se alere possit. » Eadem sac. congreg. Immunit., in una Civitatis Castelli, 2 Martii 1700; lib. II Decret. Vallemanni, pag. 275.

(55. Amplia V. Quod bona subrogata loco honorum, ad quorum titulum quis fuit ordinatus, si subrogatio legitime facta fuerit, gaudent exemptione. Ead. sacr. congr. Immunit., in una S. Severini, 26 Aug. 1636; lib. III Decret. Paul., pag. 13, et in una S. Angeli in Vado, 12 Julii 1686; lib. Decret. Martelli, pag. 495.

(56. Amplia VI. Quod etiam bona acqui sita a clero, et subrogata in patrimonium sunt exempta.

(57. Amplia VII. Qund bona assignata pro patrimonio clerici delenda sunt de Catastico laicorum, et describenda inter bona ecclesiastica. Eadem sacra congreg. Immunit., in Squillacen., 21 Jan. 1676, I. I Decret. Altov., pag. 1202.

(58. Amplia VIII. Nec possunt confiscari, et ideo restituenda sunt. Ead. sacr. congreg. Immunit., in Mulinen, 15 Junii 1638; lib. III Decret. Paul., p. 64 et 13 Junii 1640, d. lib. pag. 127.

(59. Amplia IX. Quod bona assignata in patrimonium ad sacros ordines suscipiendos gaudent exemptione a collectis impositis per eos, et libram pro eo tempore, quo ordinatus non habuit sufficiens beneficium. Ead. sacr. congr. Immunit., in una Civitatis Plebis, 10 Novemb. 1674; lib. I Decret. Altov., pag. 1022.

(60. Amplia X. Quod etiam bona assignata pro supplemento patrimonii, juxta taxam factam in synodo, gaudent exemptione. Ead. sac. congr. Immunit., in una Raci neten., 18 Decemb. 1668; lib. I Decr. Altoviti, pag. 300.

(61. Amplia XI. Quod bona assignata in patrimonium clerici sunt immunia a Bonatenentia; illa vero transeunt cum suis hypothecis, pro quarum liberatione clericus agere potest contra assignantem. Eadem S. cong. Immunit., in Sulmanen., 19 Novemb. 1630; lib. II Decret. Paul., pag. 66.

(62. Sacerdos, cui fuit evicta possessio, super qua erat constitutum patrimonium, si subrogavit aliam possessionem legitime cum auctoritate episcopi, gaudet pro subrogata, exemptione a collectis. Eadem sacra congregatio Immunit., in Esina, 21 Januarii 1676; lib. I Decret. Altoviti., pag. 1158.

(63. Injungitur episopis status Sabaudiæ, ut circa assignationes pro patrimonii clericorum obviem fraudibus, observando

sacros canones, concilia et constitutiones Apostolicas in illorum constitutione. Eadem S. congr. Immunit., in Taurinum., 15 Martii 1650: l. XLIV Decret. Paul., pag. 101.

(64). Injungitur episcopis status Pedemontis, ut sedulo curent, ne fiant fraudes circa patrimonia assignanda clericis in praेजudicium communitatū et ne eadem patrimonia excedant quantitatem sufficientem pro quolibet ordinandorum episcomi arbitrio juxta dispositionem sacri concilii Tridentini. Eadem S. congr. Immunit., in Pedemontana, 28 Februarii 1658; lib. Decret. Rocci, pag. 70.

(65). Verum quando pater habens plures filios assignat duobus omnia sua bona in patrimonium, episcopus provideat, ne subrepant fraudes et informet. Ead. S. congr. Immunit., in Squillac., 9 Junii 1704; lib. III Decret. Vallem., pag. 592.

(66). Patrimonii loco ad suscipiendos ordines sacros a Graecis assignari nequit dos nuxoris. Bened. XIV, l. I, constit. 57, incip. *Etsi pastoralis*, § 7.

(67). * Constitui non debet patrimonium in industria clerici, ut si sit musicus, ludimister, etc., ut respondit sacra congregatio, in una Segunt., mense Oct. 1589. Sic ut nec constitui potest in bonis mobilibus et semoventibus, ut respondit sac. c. Concil., 29 Nov. 1670, Inst. eccl., 26, § 7.

(68). Patrimonium admissum se proficitur Benedictus XVI, dum erat tantum archiepiscopus Bononiensis. in capellania amovibili, dummodo patronus obligasset fidem suam nunquam ab ordinato removendi illam capellaniam, quo adusque ille vixisset, vel quoadusque ordinandus non obtinuissest aliud sive beneficium, sive patrimonium, et idem patronus, vel alius se pariter obstrinxisset ad alimenta ordinatio præstanta, si forte impediretur a celebratione missæ. Ibid., § 11.

* Uique consensus patroni requiritur, ad effectum, ne ordinatus ad titulum capellaniæ amovibilis removeatur, eoque accedente, potest quis ad h. titulum ordinari; modo tamen jus patroni, esset hereditarium, nam alias, non posset episcopus ordinare, etiam accidente consensu patronorum, qui non possent ligare manus successorum in jure patr. gentilitio, nisi isti essent heredes eorum, qui consensum dedissent ordinationi et promissioni de non removendo; quippe tunc ex juris principiis tenerentur præstare factum auctorum, cuius forent successores*. Amostaz., De caus. piis., lib. III, cap. 1, n. 49; Piton., De contrav. patr., allegat. 24, n. 33.

(69). Item admisit in censibus perpetuis, dummodo debitores census, si voluissent illum restituere, obligassent sese ad depoñendam pecuniam in loco luto, ad hoc ut in novis censibus vel stabilibus impenderetur. Ib., § 12. Tunc autem curæ erit ordinato sub pena suspens. de investienda pecunia.

(70). Si quis voluerit assignare de suo

patrimonium sufficiens ordinando, dummodo haec liberalitas sit vera, et alienabilis absque licentia ordinarii, id ubique admitti poterit ex variis responsis sacrae congregationis. Ibid., § 13. Curandum est tamen ut bona illa adeo libera sint ab aliis oneribus, ut remaneant ex iis sufficientia alimenta ordinato. Ibid., § 14. Dummodo etiam absit omnis pactio tacita, vel expressa extra instrumentum, ut possessio bonorum remaneat apud assignantem. Non valet assignatio patrimonii facta a patre respectu filii, cui in prejudicium legitime reliquorum filiorum omnia sua tribuit. Sicut nec admittitur, si pater transferat omnia sua in filium cum onere, ut se alat, nisi id expressum candide fuerit in instrumento patrimonii. Ibid.

(71). Si quis sicutum patrimonium suum sciat et nihilo secius ordinationem recipiat, manet suspensus, ut ex can. *Neminem et canon. Cunctorum*, dist. 70, et ex decreto sacrae congregationis anni 1610. Si vero id nesciat, sciat autem ordinarius, et tamen ordinet, ordinarius quidem suspensionem non incurrit, tenetur tamen de suo ordinatum alere ex vi eorumdem canonum, et sensu sacrae congregationis Concilii. Ibid., § 16.

(72). Patrimonii alienatio absque ordinarii licentia ipso jure nulla est, ut ex decretis sacrae congregationis. Ibid., § 28. Nec commutari potest in alia bona, vel in alio pariter beneficium sine facultate ordinarii, ut ex similibus decretis. Ibid., § 29. Nec tandem obligari possunt bona patrimonii adeo ut si forte accidat, ut debitum solvendum sit, nulla fieri executio poterit, nisi supra eorum bonorum partem, quæ alimentis ordinati superfluit. Fas est tamen creditori recipere in solutum, seu vendere jus, quod post mortem transiret ad heredes. Ita ex decretis sacrae congregationis, ibid., § 30.

(73). Denique ordinati ad titulum beneficii resignare illud nequeunt, nisi facta mentione tituli, qui beneficio resignando adjacet, et concludentibus probationibus demonstretur aliam suppetere resignanti viam, qua commode sibi de victu provideat. Ita ex decretis sacrae congregationis, ibid., § 30.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(74). Ad titulum patrimonii non posse ordinari, nisi eos, qui necessarii, vel utiles sunt Ecclesiæ, communiter traditur. At non in eo omnes convenient, quinam dicendi sunt vel utiles, vel necessarii Ecclesiæ.

(75). « Stimo utili alla Chiesa (recte inquit auctor notarum in novissima concordata inita S. Sedem inter et serenissimum regem Neapolis, c. 4, art. 2, n. 2), quelli, i quali si provuvono allo stato ecclesiastico chiamati dal Sign. non già per ambizione, o per altro rispetto, o vantaggio umano, e che fanno sperare, che col di loro buono esempio, e doctrina possano edificare i po-

poli, e servire i parochi, assistere ai vescovi, ed adempire alle parti, che sono proprie del loro istituto. Necessarj poi si considerano a riguardo del bisogno delle chiese, e del comodo de' popoli, accadendo che in un luogo, benchè numeroso di popoli, per mancanza di beneficj, capellanie, servizj di chiese, e simili, necessiti minor numero di ecclesiastici, e che all'incontro maggior numero si richieggia quantunque meno numeroso di popoli, e ciò per soddisfare al servizio delle chiese collegiali, cattedrali, ed altre chiese, che hanno bisogno del cotidiano

servizio del coro, o per adempire all' obbligo delle messe, e simili fondazioni; e concorrendovi l'utilità delle chiese, i vescovi devono essere più facili, perchè mai fu superfluo, e molto meno odioso il numero di buoni, e santi ecclesiastici, ma piuttosto da nostri popoli desiderato. »

(76. Recteque idem auctor ubi supra, n. 4, monet, quod: « Basta che per detto effetto vi concorra l'una, o l'altra, cioè, la comodità, o sia l'utilità, o la necessità della chiesa; » idque quia disjunctive loquitur conc. Trident., sess. xxi; c. 2, *De Reform.*

PATRINUS.

Vide verb. BAPTISMUS, art. 7, a n. 4 ad 43 (20).

PATRONUS PATRONATUS

MONITUM EDITORUM CASINENSIAVM,

Sub v. JUSPATRONATUS, polliciti sumus hic sub v. PATRONATUS, PATRONUS inserere de hac materia lucubrationem ad formam tractatus pluribus sectionibus distinguiam. Sed cum moles addit. ea sit, ut unus,

et alter *Fasciculus* ad id minime-satis sit; idcirco, ne ab edendis Lucii nostri articulis nimium divertamus, disquisitiones ad rem post finem operis, tanquam in separato libello, collocabimus.

PATRONI BENEFICIORUM.

(1. Patronus ecclesiasticus tenetur praesentare ad beneficium curatum illum, quem digniorem putat inter approbatos ab examinatorebus, ex vi Tridentini, sess. xxiv, cap. 18, eliasri de preselectione dignioris non fuerit ei facta interpellatio. Benedict. XIV, tom. II, *Bull.*, constitut. 4, incip. *Redditæ Nobis.*

(2. Patroni ecclesiastici judicium in electione dignioris sequi tenetur episcopus, si nemo adversus patroni judicium reclamat. Secus vero si inter approbatos ab examinatorebus sit, qui reclamat a preselectione patroni. Idem, *ibid.* *Vide infra* verb. PRESENTATIO.

(3. * Patronus laicus praesentare tenetur digniorem ad beneficium curatum, ut ex S. Thoma, 2.-2., q. 65, art. 2 ad 3, aliusque theologis firmatur, *Instit. eccles.* 7, §. 5, 8.

(4. Patronus, si promiserit conferre alicui beneficium ex motivo aliquo temporali, nempe quia sibi sit conjunctus sanguine, etc., non obligatur servare, quod spopondit, cum nondum beneficium

vacat. Ita ex S. Thome, *Instit. eccles.* 23, § 28.

(5. Patroni praesentare possunt canonicos regulares Lateranenses, et SS. Salvatoris ad beneficia secularia curata et residentialia, cum præservatione Beneficiti apostolici, aliisque conditionibus latius expressis, et per extensum positis a Benedicto XIV, t. I, constit. 135, incip. *Quod inscrutabili*, § 17 et 18. *Vide infra* verb. PRESENTATIO.

(6. Ex stylo Datariæ, si lis inter patronos intra tempus præfixum finiri nequeat, provisio beneficii reservata est Papæ, ex allegatis per Rigant., tom. III, pag. 279, n. 191, in *Regulam 42 Cancellariae.*

(7. Si patronus beneficii rectorem interficiat, ipse, et omnes ad patronatum jus habentes illud emittunt, ex cap. *In quibusdam De poenis*; Ben. XIV, *De synodo dioc.*, lib. xiii, cap. 24, § 21. Sed vide libellum edi. Cas., *De jure patron.*, in fine h. operis.

(8. Alia ad rem, *vide sub* verb. BENEFICIA, art. 3, a n. 69, et art. 5, a n. 31, et verb. JUSPATRONATUS per tot, et signanter, art. 4.

PATRONI SANCTI.

SUMMARIUM.

1. Electio sanctorum in patronos facienda est iuxta decretum a sacra congregatione Rit. editum de mandato Urbani VIII, die 25 Martii 1630. — 2. Hoc decretum est in viridi observantia. Recurrentibus enim ad sacram congregationem Rit. pro approbatione electionis in patronum alicujus sancti, solet describi, quod doceant de servato decreto Urbani VIII. — 3. Et si in electione requisita dicti decreti observaverint, et locus non sit celebria notæ, solet concedi approbatio cum clausula: *Dummmodo aliud principalem patronum seu protectorem non-*

habeant. — 4. Electio patroni non confirmatur a sacr. congreg. Rituum ex solo motivo devotionis, sed ex aliis causis hic recensitis. — 5. In electione sancti in patronum non debent fieri promises, et vota servandi diem festum ejusdem de præcepto, et jejunandi in ejus vigilia. — 6. Excipitur tamen festum unius ex principalioribus patronis in quocunque regno, sive provincia, et alterius pariter principalioris in quacunque civitate, oppido vel pago, ubi hujus patronos haberi et venerari contigerit; nam tale festum est de præcepto observandum. — 7. Excipiuntur etiam electiones sanctorum

(20) Unum addo, patrinos olim sacris ministris lautum parasse convivium, quod coeruit Moguntinum concilium 11, can. 16.

sanctorum patronorum factæ ante emanationem supra allati decreti Urbani VIII. Tale enim decretum, licet irritet electiones postea factas vel faciend., non irritat tamen electiones jam antea celebratas. — 8. Regulares tenentur celebrare festum et officium de patrone principali civitatis, et regni, aut provincie sub ritu duplice primæ classis, et sine octava. — 9. Ad officia vero de patronis minus principalibus, ac de sanctis diocesum non tenentur, nisi sint descripta in Kalendario, et tunc non sub alio ritu, quam ibi assignata. — 10. Ad hoc autem, ut regulares teneantur ad officia patronorum principalem, et clerici sacerdotes etiam ad officia patronorum minus principalem, debent esse electi in patronos juxta conditiones requisitas in dicto decreto Urbani VIII. — 11. Regulares exempti, et utentes Breviariorum.

(1. Electio sanctorum in patronos debet fieri juxta decretum a sacra congregazione Rituum editum de mandato Urbani VIII, quod ut ab omnibus præ oculis habeatur, hic ad litteram datur:

DECRETUM

Super electione sanctorum in patronos a Sacra Rituum congr. de ordine S. D. N. Urbani PP. VIII, emanatum die 33 Mart. 1630.

« Sacra Rituum congregatio, annuente sanctiss. D. N. in electionem patronorum mandavit infrascripta in posterum servari dehere, declarans quod aliter facta electio nulla sit ipso jure.

« Primo, quod eligi possint in patronos ii solum, qui ab Ecclesia universalis titulo sanctorum coluntur, non autem beatorum duntaxat.

« Secundo, quod de patrone civitatis electio fieri debeat per secreta suffragia a populo, mediante consilio generali illius civitatis vel loci, non autem ab officialibus solam, et quod accedere debent consensus episcopi et cleri illius loci.

« Idemque servari debeat in patrono regni qui pariter eligi debeat per secreta suffragia a populo singularum civitatum provinciae.

« Et quod representantibus regnum, civitatem vel provinciam nulla competit facultas eligendi patronos, nisi ad hoc habeant speciale mandatum, et ulterius interveniat consensus episcopi et cleri dictarum civitatum.

« Et tertio, quod causæ electionis novorum patronorum debeant in sacra congregazione deduci, et ab ea examinari, ac demum cognita, ab eademi congregazione approbari, et confirmari.

« Et ne præmissorum ignorantia ullo unquam tempore possit allegari; eadem sacra Rituum congregatio supradictum decretum imprimi, et publicari mandauit. »

(2. Hoc decretum est in viridi observantia, nam recurrentibus universitatibus ad sacram congregationem Rituum pro approbatione electionis in patronum alicujus sancti, si preces dictis requisitis sunt destitutæ, rescribi solet: « Doceat de servato Decreto Urbani VIII; » prout non semel se vidisse testatur Monacell., tom. II, tit. 16, formul. 10, n. 11, vel « Pro concessione, servata forma Decreti Urbani VIII. »

(3. Aliis vero, qui in electione requisita

Romanum an possit recitare officia de patronis minoribus principalibus, et de festis diocesum solitis recitari a clero sacerdotali? — 12. Regulares sub ritu primæ classis, sed sine octava, tenentur recitare officium Sanctorum, qui provinciis ipsorum regularium præsunt, tanquam eorum patroni seu titulares. — 13. Officium patroni principalis loci tenentur omnes recitare sub ritu duplice primæ classis; clerici quidem sacerdotes cum octava, regulares autem sine octava. — 14. Si in locis diocesis nullus reperiatur electus patronus, tenetur diocesia non solum ad festum de patrone civitatis, sed etiam ad octavam. — 15. In patronorum sive protectorum præcedentia servandus est ordo hierarchia Ecclesiæ, et inter ordinem hierarchicum, anterioritas in electione. — 16. Alia ad rem ad n. 18, — 19. Subiunct. Add, ex alien. man. ad. n. 30.

Decreti observarunt, si locus non sit celebris notis, solet concedi approbatio cum clausula: « Dummodo alium principalem patronum, seu protectorem non habeant. » ut in una Massarien., 30 Martii 1697, pro Universitate castri Veterani, et in alia Lycien., 11 Julii 1699, pro Universitate terræ Monasteriorum,

(4. Hinc edoceri debet clerus et populus, quod electio sancti in patronum non debet fieri ex solo motivo devotionis, sed vel quia loci primus episcopus fuit, vel quia ibi corpus humatum reperitur, quia oriundus, et civis fuit, vel quia in necessitatibus mirabiliter populum protexit et adjuvit, vel tandem ob alias similes et congruentes causas, quæ in concilio Universitatis exprimitur, prout expresse ex Gavant. notat Monacell., l. c., num. 12, afferens insuper Decretum sacræ congregat. Rituum, in Alessanen., 6 Septembr. 1698.

(5. Item edoceri expedit clerum et populum, quod in hujusmodi patronorum electione fieri non debent promissiones et vota, quæ frequenter fieri solent ab Universitatibus, servandi diem festum patroni electi tanquam de præcepto, ac jejunandi in ejus Vigilia: nam has promissiones, et vota sacra congregatio Rit. non admittit, nec approbat, sed rejicit, et tantum ex devotione servari posse concedit; ut respondit in Theatina, 15 Martii 1689, pro clero et populo nonnullorum oppidorum, ut refert Monacell., loc. cit., num. 12, et d., tom. II, lit. 13, formul. 1, n. 15, ubi dicit, se pluries vidisse, supplices libellos hac in re sacræ congregationi Rituum porrectos pro confirmatione hujusmodi promissionum et votorum suis rejectos, et præcise in Urbevetana, 6 Octob. 1696; in Messanen., loci Millazzi, 26 Januarii, et in Alessanen., terræ Corsani, 6 Sept. 1698, Hactenus Monacell.

(6. Excipitur tamen festum unius ex principalibus patronis in quocunque regno sive provincia, et alterius pariter principalioris in quacunque civitate, oppido vel pago, ubi hos patronos haberi et venerari contigerit. Nam tale festum est de præcepto observandum, ut expresse statuit Urbanus VIII, constitution. iincip. Universa, § 2.

(7. Excipiuntur etiam electiones sanctorum patronorum factæ ante emanationem

supra allati Decreti Urbani VIII, quia tale decretum, licet irritet electiones postea factas seu faciendas, non irritat tamen electiones jam antea celebratas, ut respondit sacra Rit. congregat., in Trojanensi patronatus, 13 Junii 1638, et in Pampilonensi patronatus sancti Francisci Xaverii, in qua fuit approbata electio facta in comitiis regni Navarræ; quæ resolutio tanquam juridica fuit per Rotam, proponente reverendissimo decano, approbata, considerato solum, quod ad evitandum præjudicium electionis antiquissimæ S. Firmini, debet uterque tanquam patronus coli, quod certo præsupponit validitatem electionis. Et in Neapolitanâ patronatus ejusdem sancti Francisci, sub die 16 Septemb. 1656. Et in terminis electionis patroni, qui ab Ecclesia universali titulo sancti nondum celebratur, post dictum decretum fuit observatum in admissione beati pro tunc et nunc Sancti Jacobi de Marchia, cujus electio anno 1620, atque adeo ante decretum editum, celebrata fuit, et deinde anno 1647, admissa, et solemnî repositione statuæ in Thesaurum Neopolitanum comprobata.

(8). Regulares tenentur celebrare festum et officium de patrono principali loci conuentus, ac de patrono seu protectore principali civitatis, regni aut provincie sub ritu duplice primæ classis, et sine octava. Sacra congregat. Rituum, 3 Junii 1682, et 20 Martii 1683, ut patet in *Rubricis particularibus nostri Breviarii Franciscani*, n. 78 et 80. (9). Ad officia vero de patronis minus principalibus, ac de sanctis diœcesum non tenentur, nisi sint descripta in Kalendario, et tunc non sub alio ritu, quam ibi assignato. Cit. *Rubr. particul.*, d. n. 78, ex decreto S. congregationis Rit. ibi adducto.

(10). Ad hoc autem, ut regulares teneantur ad officia patronorum principalium et clerici sacerulares etiam ad officia patronorum minus principalium, debent esse electi in patronos juxta conditiones præscriptas in d. Decreto Urbani VIII adducto, *supra*, n. 1.

(11). Regulares exempti utentes Breviario Romano an possint recitare officia de patronis minus principalibus et de sanctis diœcesum, seu solitis recitari in diœcesibus in quibus existunt? Vide verb. *OFFICIIUM DIVINUM*, art. 3, n. 86.

(12). Regulares sub ritu primæ classis, sed sine octava, tenentur recitare officium Sanctorum, qui provinciis ipsorum regularium præsunt, tanquam eorum patroni seu titulares. *Rubr. particular. nostri Breviarii Franciscani*, n. 77.

(13). Officium patroni principalis loci tenentur omnes recitare sub duplice primæ

(21) Præter sanctos locorum patronos, de quibus hecceaus auctor egit, sunt et alii plures sancti, quibus pietas Christiana præfecturas super certa virtute generibus, et negotiis, vel etiam malis certis arcenatis ascripsit. *Confer Raynaudum, tom. VIII, operum*, ubi *De titulis cultus sanctorum specialibus*, et si licet, *Fabrichii, Bibliographiam antiquariam*, p. 362 seqq., ubi tamen protestantium more hujusmodi patronatus iusectatur, et irridet. In his qua-

classis; clerici quidem sacerulares cum octava, regulares autem sine octava. *Sacr. cong. Rit.*, 27 Maii 1628, et pluries in aliis decretis

(14). Si in locis diœcessis nullus reperiatur electus patronus, tenetur diœcessis non solum ad festum de patrono civitatis, sed etiam ad octavam. *Sac. Rit. congreg.*, 28 Sept. 1658.

(15). In patronorum sive protectorum præcedentia servandus est ordo Hierarchiæ ecclesiæ, et inter ordinem hierarchicum anterioritas in electione. *Sac. Rit. cong.*, 12 Martii 1690.

(16). Patronus civitatis nationis, et hujusmodi non constituitur sanctus aliquis, nisi ab Ecclesia universa titulo sancti colatur. *Benedict. XIV, tom. II, constit.* 29, incip. *Jampridem*, § 22. (17). Patroni principales plures sancti, ad sedandas populorum controversias, interdum a Sede Apostolica conceduntur. *Idem, ibid.* (18). Patroni principales urbis Romæ denominandi sunt SS. apostoli Petrus et Paulus. *Idem, in Appendix.*, n. 4, pag. 29.

(19). Sacrum tribunal Rotæ, « in Tarentina celebrationis festivitatis super processione, 26 Junii 1754, § 6, coram reverendiss. P. D. Canilliac Decano, in medio reliquit; an approbatio, (sunt ejus verba) seu confirmatio Apostolica in electione S. patroni necessaria duntaxat sit ad certos principaliiores effectus; ex. gr. vel ad effectum concedendi officium, et missam propriam, vel ad effectum recitandi officium sub ritu duplice secundæ classis, vel denique ad effectum determinandi festum de præcepto, quod alias non esset; non autem requiratur ad alios, et quoscunque effectus, licet minus principales, qualis reputatur ille celebrandi cum exteriori pompa et solemnitate diem a S. Sede in honorem ejusdem sancti consecratam, cum catholicæ gentis pietatem ac devotionem sovere quoquo modo deceat, ac nutritre. »

(20). Illud tamen ex mente ejusdem supremi auditorii in d., *Tarentina celebrationis festivitatis super processione*, § 6, certum est quod si actus electionis sancti in patronum præcesserit Decretum Urbani VIII, quo necessitas hæc approbationis sac. congregationis Rituum imposita est, ea non requiratur, tametsi actus ille post decretum hoc fuerit innovatus et confirmatus. Præsumitur itidem hæc approbatio S. congregationis Rituum ex centenaria observantia, ut firmavit idem Tribunal in d. *Tarentina celebrationis festivitatis super processione*, § 7 (21).

undevicesimus opificatores, seu auxiliatores generalis in quoconque calamitatibus genere implorandi sunt, sancti Blasius, Dionysius, Erasmus, Pantaleo, Vitus, Georgius, alii Gregorium appellant, Cyprianus, Christophorus, Achatus, Eustochius, Aegidius, Sanctæque Barbara, Catharina et Margarita, de quibus Martinus Crusius in Corona anni, t. II, p. 280 seq.

PAUPERTAS.

Vide verb. VOTUM, art. 2, n. 43 ad 116.

PAX.

SUMMARIUM.

1. Pax est vinculum echaritatis et spiritualis virtus. — 2. Pacem cum alio facere nullus est compellendus, sed sufficit pro foro conscientiae intus injuriam remittere. — 3. Pacis osculum viris ecclesiasticis in choro sedentibus, non cum instrumento, sed osculo oris dandum est. — 4. Pacis osculum nulli etiam praesidenti, vel regio consiliario dandum

(1. Pax est vinculum charitatis, et spiritualis virtus, qua salvamur, et in bono pacis consistit universorum salus. Leo X, const. 20, incip. *Pastor*.

(2. Pacem cum alio facere nullus est compellendus, sufficit enim pro foro conscientiae intus injuriam remittere. Sac. congr. Episcop. et Regular., in *Cajetana*, 15 Novemb. 1588; apud Sellium, in *Selectis canon.*, cap. 17, num. 24; et Barbosam, in *Summa Apostolicar. decision.*, verb. *Pax*, num. 2. Signis tamen externis animus remittentis ostendi debet, prout notavit Rom. Theol., in *Edit. Rom.*, 1768. Ego quidem retuli Decretum sac. cong. Episc. ad litteram prout jacet, loc. cit., ceterum probe sciens cuique esse comperimus, quod veniam legitime petenti, tenetur quilibet non tantum interioris injuriam remittere, sed etiam externa remissionis signa ei ostendere. Videantur ad rem quae tradidi sub. verb. *Viatu*s, a num. 54 ad 59.

(3. Pacis osculum viris ecclesiasticis in choro sedentibus, non cum instrumento, sed cum osculo oris dandum est. Sac. congr. Rit., in *Messanen.*, 8 Julii 1620: apud Sel-

est ante episcopum. — 5. Pax et thus debet dari Domino loci juxta formam libri ceremonialis. — 6. Pax non debet dari domino loci et aliis laicis, nisi post datam pacem omnibus de choro, et tunc debetur non a beneficiato, sed ab aliquo ministro cotta induito, non cum osculo, sed cum instrumento. — 7. Pax mulieribus non datur. Et aliquando an danda sit, remittitur arbitrio episcopi.

lium, loc. cit., num. 25; et Barbos., loc. cit., num. 3.

(4. Pacis osculum nulli, etiam praesidenti vel regio consiliario dandum est ante episcopum. Sac. cong. Rit., in *Granaten.*, 9 Maii 1606; apud Sellium, loc. cit., num. 26, et Barb., loc. cit., num. 4.

(5. Pax et thus debet dari domino loci, juxta formam libri ceremonialis. Sacr. congreg. Rit., in *Strongolen.*, 4 Martii 1606; apud Sellium, loc. cit., num. 29, et Barbosam, loc. cit., num. 6.

(6. Pax non debet dari domino loci et aliis laicis, nisi post datam pacem omnibus de choro, et tunc debetur non a beneficiato, sed ab aliquo ministro cotta induito, non cum osculo, sed cum instrumento. S. Cong. Rit., in *Pacen.*, 21 Martii 1509, et in *Calagurit.*, 5 Jul. 1614; apud Sell., loc. cit., num. 30 et Barbos., loc. cit., num. 7.

(7. Pax mulieribus non datur. Sac. cong. Rit., in *Lucerin.*, 3 Junii 1637, et aliquando an danda sit? remittitur arbitrio episcopi. Eadem sacr. congreg. Rit., in *Pacen.*, 28 Januarii 1612; apud Sellium, loc. cit., num. 11; et Barbos., loc. cit., n. 8.

PAX RELIGIOSA.

Brevis expositio conventionum circa materias relig. cum protest. initarum.

(1. Anno 1517, Martinus Lutherus monasticæ vitæ et religionis catholicæ deserter, nova contra avitam fidem dogmata spargere coepit, quem proin non solum Leo X, Summus Pontifex, sed etiam imperator Carolus V, per edictum Wormatiense anno 1521, die 8 Maii datum, « tanquam membrum ab Ecclesia Dei separatum, perniciosi schismatis auctorem, pertinacemque haereticum damnavit. » Cui editio cum imperator, et status imperii in sequentibus comitiis saepius inhærerent, sectatores Lutheri, contra intentatas pœnas protestando, *Protestantium* nomen adepti sunt. Doctrinam eorum Philippus Melanchthon formula quadam complexus est, quæ a loco ubi, anno 1530, exhibita fuit, *Augustana confesso* dicitur, ab imperatore in publicis comitiis rejecta.

(2. Salutem hucusque novatores querebant in mora, appellaudo identidem ad concilium generale, vel nationale; demum fortius praesidium in armis querendum rati, foedus Schmalcaldicum in finibus Thuringiæ inierunt. Carolus autem imperator multum

remisit a primo suo zelo, quod testatur transactio Norimbergensis anno 1532, ejusque confirmatio in comitiis Ratisbonensi bus. Sed ferociores inde expertus est confessionis augustanæ assecelas, aperto bello ab iis petitus. Duces præcipui erant Joannes Fridericus elector Saxonie, et Philippus landgravius Hassiae; prior in pugna Mühlbergensi captus est; alter se ipsum spontanea deditione captivum stitit anno 1547.

(3. Mitius, quam rei opportunitas expertere nonnullis videbatur, victoria usus est Carolus. Unde sequenti anno 1548, in comitiis Augustanis processum est famosum illud *Interim*, seu Decretum per viginti sex articulos declarans quid in causa religionis interim tenendum sit, donec controversias per concilium generale finirentur, quod jam Tridenti anno 1545, initium sumpserat, sed anno 1547 Bononiam translatum, et demum per aliquot annos suspensum. Postquam vero illius reassumptio a Julio III, Pontifice, indicta fuerat, status imperii rursus controversiarum fidei decisionem concilio submittendam statuerunt.

(4. Sed mox novas turbas inopinato excitavit Mauritus Saxonie elector, ipso electoratu, aliisque plurimis beneficiis ab imperatore ornatus. Unde Ferdinandus, Romanorum rex nomine fratris sui Caroli imperatoris, aliis bellis distenti, intervenientibus quibusdam principibus imperii, cum Maurilio, et Federatis *Transactionem Passavii* init 2 Augusti 1552. Ubi quantum ad rem nostram spectat, conventum fuit, ut intra semestre celebrarentur comitia, in quibus de via componendi dissidia religionis per concilium generale, aut nationale, etc., deliberaretur: interim confessioni Augustanæ addictis nulla in imperio molestia, violentia, aut contemptus propter religionem inferretur, sicut vicissim nec illis, qui veteri religioni adhaerent.

(5. *Transactio ista* demum anno 1555, confirmata fuit Augustæ Vindelicorum in publicis comitiis, *Pace religionis*, ut vulgo vocatur, 25 Septembris ibidem conclusa. En eius capita ex Francisci Ignatii Wedekin dissertatione historica juridica, Fulda edita 1738, et a P. Schmidt in tomum X, sui *Thesauri juris ecclesiastici* illata p. 425.

I. Nullus status imperii propter Augustanam confessionem invadatur, lædatur, opprimatur, neque invitus ab illa, ejusque fide, ritibus, ordinationibus, quas instituerunt protestantes, vel instituturi sunt, in suis principatibus ac dominis repellatur, gravetur aut contempnatur.

II. Vicissim status Augustanæ confessionis contra catholicos nihil attentent.

III. Controversa religio aliter, quam Christianis, amicis, ac pacificis viis et mediis non componatur.

IV. Qui alterutri harum religionum ad-dieci non sunt, hac pace non comprehen-dantur.

V. Si archiepiscopus, episcopus, præla-tos, aliusve quispiam ordinis ecclesiastici a catholica religione recesserit, ecclesias, ac beneficia cum fructibus absque mōra quidem, sed sine detimento honoris sui relinquat.

VI. Bona ecclesiastica, ante transactio-nem Passaviensem occupata, quæ ad imme-dios imperii non pertinent, neque intra, neque extra judicium repetantur.

VII. Ecclesiastica jurisdicatio adversus Augustanam confessionem, ejusque mini-stros, ritus, ordinationes, quas instituerunt, aut instituent, quiescere, atque suspensa esse, et manere debet.

VIII. Catholicis redditus, census, pen-siones salvæ maneant, salvis juribus sœcu-laribus ejus status, in cuius territorio isthæ sita sunt; ecclesiarum quoque mini-striis, parochiis, scholis, eleemosynis, hospitalibus, ex iis bonis provideatur, non attento religionis discrimine.

IX. Si super his præstationibus lites oriantur, per arbitros componantur.

X. Nullus status alium, ejusque subditos ad suam religionem compellat, nec eos arte aliqua ad se altrahat, aut contra magistra-

tum suum in tutelam suscipiat, aut ulla-te-nus defendat.

XI. Si aliqui religionis ergo ex statuum, seu catholicorum, seu protestantium pro-vinciis alio migrare velint, emigratio, bo-norumque distractio consueto emigrantium tributo, et si mancipia fuerint, lytro per-soluto, absque impedimento, et hono-ris, obligationumque præjudicio conceda-tur.

XII. Si compositio religionis in concilio generali, aut nationali, aut tractatione imperiali comitiorum non sequatur, nihil minus pax ista secundum omnes supra dictos articulos vigorem obtineat, usque ad finalem religionis compositionem, atque ita modo jam dicto, et alias undequeque constans, absoluta, sive inconditionata, et perpetua pax constituta, et decreta sit, ac maneat.

XIII. Ita hac pace libera quoque nobili-tas Cæsari immediate subjecta comprehen-datur.

XIV. In civitatibus imperii utraque reli-gio, ubi aliquandiu viguit, etiam in poste-rum ita maneat; et neutra pars alterius religionem et ritus abroget, vel ad eam deserendam alios compellat, sed utraque pacifice et quiete cohabitet.

XV. Constitutiones imperii, vel aliæ or-dinaciones contraria nihil huic paci dero-gent, neque declaratio in contrarium dari, impetrari, acceptari possit, data vero, im-petrata, acceptata nullius sit roboris, sive in judicio, sive extra.

XVI. Hos articulos cæsar, rex, eorumque successores inviolate observabunt, nec contra, seu ex potestatis plenitudine, seu ex alio prætextu agent, neque suo nomine agi permittent; idem præstabunt principes, prælati, comites et civitates imperii, eorumque successores, et heredes sub obliga-tione cæsarea, regiæ et principalis digni-tatis, fidei et fidelitatis in verbo veritatis, omni dolo secluso.

XVII. Ex utraque parte nec Cæsar, nec ullus status alterum quocunque modo per se, vel per alios gravet, opprimat, lædat. Si quis aduersus hanc pacem alteri vim, aut mole-stiam intulerit, cæsar, aliique status, id faciendo non solum consilium, auxilium, patrocinium nullum præstabunt, sed contra alteram partem, auxilio et patrocinio juvabunt.

XVIII. Cameræ imperialis præses, et as-sessores secundum hanc pacem, non intenta religione, partibus jus dicant, neque con-tra hanc processum, aut mandatum decer-nant, vel alio modo, agent.

(6. In istis pacis articulis nullum confes-sionis Augustanæ dogma approbat, aut discutitur; sed solummodo intenditur tran-quillitas publica, *tractatu de religione in aliud opportunum tempus dilato*. Eventus autem docuit, occasione hujus pacis, erro-res latius esse sparsos, quietem imperii magis turbatam. Nam cum in conventione ista nihil statueretur de modo, quo status imperii in causa religionis erga subditos se

gerere debeant; hinc principes protestantes, et qui æquali cum principibus jurisdictione in imperio gaudent, ex jure reformandi, quod sibi competere credebant, opprimebant subditos suos Catholicos, occupabant ecclesias, monasteria, ejectis presbyteris, et religiosis; imo integratos archiepiscopatus, episcopatos, ac immediatas abbatias ad se trahebant: et quidem sine ullo juris remedio; cum protestantes circa has causas nec in camera imperiali jus experiri, nec majoribus comitiorum volis stare vellent.

(7. Spes etiam componendi dissidia reli-

gionis omnino præcisa videbatur, dum protestantes generali concilio, ad quod antea sœpius provocarant, jam Tridenti congregato, se submittere renuehant. Agendum erat de causa religionis mediis amicibus, pacificis; sed quibus? Rejecto, nisi ad præscriptum protestantium celebraretur, concilio generali, aliquando præplacuit via colloquii; mox ea inutilis ad intentum finem agnita. Certe concordia in dissidiis religionis identidem in aliud tempus rejecta fuit.

PAX WESTPHALICA.

Summaria expositio tract. Westphalici.

(1. Post pacem religiosam, de qua nuper, adeo compositæ res in Germania non fuere, ut bellum eruperit. Diviso enim in factio-nes imperio, Lutherani in *Unionem Halæ Suevorum*, Catholicæ in *Ligam Heribipoli-coeunt* anno 1610. Accedunt tumultus Bohe-mici, electo in regem Frederico V, palatino contra Ferdinandum Austriacum: cum cumulatum addidit fœdus protestantium cum Suecis, Gallis, Batavis, Anglis, etc. Res catholicorum eo perducta fuit, ut fere solus imperator, et elector Bavariæ vires aliquas possent opponere, contra tot hostes vix suffecturas. Ex catholicis principibus aliqui induciis, successione, singularibus pactis, aut me-dio statu, sive neutralitate rebus suis me-lius consultum credebant, alii hostilibus armis fracti, attriti, et pene subacti erant: aliis imminens Suecorum exercitus ultima quæque, si se moverent, minabatur. His-pani Gallico bello impediabantur: Italæ principes a Cæsare de periculo Catholicæ religionis admoniti negabant auxilia ob motus Turcarum adversus Rempublicam Venetam.

(2. Igitur post triennale bellum varia for-tuna gestum, vastatis provinciis, exhaustis ærariis, exercitibus clade, lue, omniq[ue] malorum genere diminutis, demum anno 1648, pax concluditur in Westphalia a Ferdinandō III, imperatore, et fœderatis, Osnabrugæ quidem cum Suecis, et conjunctis; mona-sterii autem cum Gallis. Duplex igitur habe-mus pacis Westphalicæ instrumentum, scilicet Cæsareo Sueicum et Cæsareo-Gallicum. Nostra solummodo interest, ut ea referamus, quæ juris canonici forum attingunt, et potis-simum in articulo quinto instrumenti Cæsa-reo Sueici continentur, omissis tamen iis, quæ jura religionis in privatis quibusdam ci-vitalibus concernunt.

(3. Osnabrugæ igitur conventum, et trans-actum est:

I. Transactio Passaviensis, et pax religio-nis Augustanæ inviolabiliter observetur: præsens transactio pro perpetua dictæ pacis declaratione habeatur, donec per Dei gra-tiam de religione ipsa conventum fuerit; nec contra eam nulla jura, protestationes, transactio[n]es, sententie, privilegia, aut aliæ quæcunque exceptiones unquam alle-gentur, audiantur, aut admittantur; si quid

dubii incidat, de eo in conventibus imperii nonnisi amicibili ratione transigatur, non attenta votorum pluralitate.

II. Inter utriusque religionis status sit exacta æqualitas, ita ut quod uni parti ju-stum est, alteri quoque sit justum. Præter Catholicos, et Augustanæ confessioni adhæ-rentes, comprehendantur etiam reformati, seu Calviniani, ita ut, præter istas tres reli-giones, nulla alia in imperio recipiatur vel toleretur.

III. Prohibetur omnis violentia, aut via facti, pace profana ad materiam religionis extensa: nemo ob religionem suam despiciatur habeatur, nec a mercatorum, opificum, etc., communione, multo minus publi-cis cœmeteriis, honoreve sepulturæ arcea-tur.

IV. Terminus a quo restitutionis in eccl-e-siasticis, sit dies prima Januarii anni 1624, fiatque reductio ad statum dicti anni et diei in omnibus, quoad prælaturas et beneficia immediata et mediata, jura, redditus, etc., item quoad numerum canoniconum, et ex-ercitium religionis in ecclesiis mistis.

V. Reservatum ecclasiasticum, de quo in Pace religionis, extenditur etiam ad acatholicos, qui prælaturas ecclasiasticas obtinent. Jura eligendi, et postulandi illibata retineantur, ut tantum nihil contineant Augu-stanæ confessionis adversum: spondeantque electi, se prælaturas nequaquam hæredita-rio jure possessuros.

VI. Imperator per primarias preces præ-sentet ejusdem religionis consortem cum defuncto: investiat postulatos protestantes post præstata juramenta: nulla executio decernatur pro exactione Annatarum, etc.

VII. Statibus immediatis cum jure ter-ritoriæ competit jus reformandi exercitium religionis; subditi tamen retineant exercitium an. 1624, quacunque anni parte habitu-m. Qui dicto anno modernæ suæ religio-nis exercitium non habuerint, his concedi-tur jus emigrandi; si nec sua sponte emi-grare voluerint, nec a territorii Domino jussi fuerint, patienter tolerentur consciエンtia libera domi devotioni suæ privatim va-care.

VIII. Jus diœcesanum et tota jurisdictio ecclasiastica cum omnibus suis speciebus contra Augustanæ confessionis status, eo-

rumque subditos suspensa esto, et intra terminos territorii cuiusque se contineat.

IX. Inter ecclesias, quæ non ex possessione anni decretorii, sed ex aliis rationibus nominatum protestantibus traditæ sunt, præcipue sunt hæc. 1. Coronæ Suecicæ præter alia decernitur archiepiscopatus Bremensis, et episcopatus Verdensis. 2. Electori Brandenburgico archiepiscopatus Magdeburgicus, episcopatus Caminensis, Halberstadiensis, et Mindanus. 3. Megapolitano duci episcopatus Suerinensis, et Rarenburgensis. 4. Domui Brunswicensi Alternativa cum Catholicis in episcopatu Osnabrugensi præter abbatiam Walckenried, et Groningen. 5. Domui Hasso-Casselana abbatia Hirschfeldensis. 6. Domui Wirtembergicæ restituuntur variæ ecclesiae collegiatæ, abbatiae, preposituræ et monasteria.

(4). Hoc pacis instrumentum dictos, pluresque articulos continens, in proximis comitiis receptum, confirmatumque est tanquam lex fundamentalis imperii, et perpetua regula ac norma judicandi inviolabiliter observanda. Nec destiterunt protestantes, donec, quantum in suæ religionis favorem erat, rigorosa executio fuerit secuta. Quasdam tamen provincias non omnibus pacis Westphalicæ constitutionibus subiacere experientia dœvit.

(5). Quanto autem animi dolore tantam rei catholicæ stragam senserit Innocentius X,

Romanus Pontifex, abunde constat ex ejusdem Bulla *Zelo Domus Dei*, data 20 Novembris 1648, in qua omnia transactionis Westphalicae capita, quæ in prejudicium religionis et ecclesiarum vergunt, damnat, reprobatur, irritat, cassat, annullat, viribusque et effectu evanescat, et contra illa, deque eorum nullitate coram Deo protestatur. His vestigiis insistunt Innocentii successores, ut videre est in Brevibus Clementis XI, quibus damnat, reprobatur et annullat, tum recessum capituli Hildesiensis anno 1711, cum principi acatholico initum; tum postulationem Ernesti Augusti Brunswicensis ducis in episcopum Osnabrugensem anno 1716, juxta instrumentum pacis celebratum.

(6). Non obstantibus his Pontificum constitutionibus, ut videre est apud P. Zech. in suis *Præcognitis juris canonici*, § 400, controvertitur inter doctores Germanos, an hæc pacta fuerint a statibus catholicis licite inita, eosdemque obligent? Utut est, celebris liber Bar. de Ickstadt dissertationem vulgavit omnino legendam *De justa et effaci Summi Pontificis protestatione aduersus pacem religiosam et Westphalicam*. Hujus dissertationis compendium exhibuit P. Schmidt, t. I, sui *Thesauri juris ecclesiastici*, pag. 515 seqq., quem vide. Historiam hujuscemodici pacis longe accuratissimam, ac per elegantem dedit Gallico Parisiis P. Bougeant.

PECCATUM.

SUMMARIUM.

1. Peccatum generalissime sumptum potest esse vel naturæ, vel artis, vel moris. — 2. Peccatum sic generalissime sumptum definitur, quod sit transgressio legis. — 3. In hoc sensu etiam natura dicitur peccare in suis effectibus, quando productum contraria, aliaque naturaliter defectuosa et imperfecta, et appellatur *peccatum naturæ*. — 4. Item in hoc sensu etiam artifex dicitur peccare, quando errat in operibus suis, illa non faciendo iuxta regulas artis, et voratur *peccatum artis*. — 5. In proprio autem non est sermo de peccato naturæ vel artis, sed solum de peccato moris, quod proprio dicatur culpa, in quantum est transgressio legis per earentiam rectitudinis debitæ inesse actibus moralibus. — 6. Peccatum moris interdum sumitur pro causa, vel effectu peccati. Interdum sumitur pro materia, circa quam versatur peccatum. Interdum sumitur pro hostia in expiationem peccati; hic autem nos agimus de peccato moris, sive morali stricte et rigorose sumpto. — 7. Peccatum moris, sive morale stricte et rigorose sumptum varie definitur a Paribus et Doctoribus, sed in re omnes convenienter et adducuntur præcipue definitiones. — 8. Explicantur per singulas particulas illa tradita a divo Augustino, cum qua omnes alias in re convenienter. — 9. Peccatum, ut sic, varie dividitur. Primo enim dividitur in peccatum originale et peccatum personale, et quid sit utrumque? ac breviter de justitia originali, vulneribusque peccati originalis. — 10. Secundo peccatum personale subdividitur in *reputabile* et *habitabile*; et quid sit utrumque? — 11. Tertio peccatum personale actuale dividitur in peccatum commissionis, et omissionis; et quid sit utrumque? — 12. Quarto peccatum personale dividitur in peccatum carnale, et spirituale, et quid sit utrumque? — 13. Quinto peccatum personale dividitur in mortale et veniale; et quid sit utrumque?

datur salutare monitum circa veniale. — 14. Sexto aliqui dividunt peccatum personale etiam in philosophicum et theologicum; et quid sit utrumque? — 15. At revera non datur peccatum philosophicum re ipsa, et in præcepto a theologico separatum. — 16. Et affertur ratio. — 17. Ad contrahendum quocunque peccatum actuale, sive mortale, sive veniale, tres requiruntur conditiones, quæ assignantur. — 18. Item tria requiruntur potissimum ad peccatum mortale, quorum si unum desit, jam non erit peccatum mortale, sed ad summum veniale; et assignantur, ac ubertim elucidantur, ad num. 23. — 24. Peccatum mortale potest esse triplex. Primo mortale ex genere suo; secundo mortale ex præcepto; tertio mortale ex accidenti vel circumstantia; et quid sit unum quodque? — 25. Peccatum veniale etiam triplex esse potest. Primo veniale ex genere suo; secundo veniale ex imperfectione actus; tertio veniale ex parvitate materia, et quid sit unum quodque? — 26. Peccatum mortale ex genere suo fit veniale per accidens in individuo potissimum quatuor modis, qui assignantur. — 27. Peccatum veniale ex genere suo potest per accidens fieri mortale potissimum sex modis, qui assignantur. — 28. Peccatum formaliter acceptum non consistit in positivo, sed in privativo. — 29. Sic tenent aperte plurimi sancti Patres, qui adducuntur. — 30. Et affertur ratio. — 31. Distinctio specifica moralis peccatorum omissionis desumitur ex actibus debitis, quorum sunt omissiones. — 32. Distinctio specifica moralis peccatorum commissionis desumitur ex diversis specie virtutibus, seu diversis ejusdem virtutis rectitudinibus, quibus privat. — 33. Unde ad distinctionem specificam moralis peccatorum sufficit, ut vel diversis specie virtutibus opponatur, vel opponatur eidem virtuti, secundum diversas specie honestates, et rectitudines. — 34. Distinctio numerica moralis peccatorum desumitur ex distin-

ctione numerica actuum voluntatis moraliter interruptorum. — 35. Actus voluntatis interni quando moraliter interrupi censeantur? — 36. Hinc resolves primo, quod peccata interna, quæ solo animo perficiuntur, toties multiplicantur numero, quoties actus ipse internus renovatur. — 37. Resolves secundo, quod peccata, quæ opere externo perpetrantur, toties numero multiplicantur, quoties acius ipsi exteriores peccatum illud consummantes reperuntur. — 38. Resolves tertio, quando actus sunt ordinati ad unum numero actum. seu finem principalem, omnes illi actus non sunt tot peccata distincta ab ipso actu finali, sed unum dantaxat peccatum. — 39. Resolves quarto, quod quando actus sunt disparati, ita ut unus non dependeat ab alio, nec ordinetur ad ipsum, tunc tot sunt numero peccata, quot sunt actus in se completi et consummati. — 40. Peccatum originale deletur in infantibus per solum baptismum in re susceptum. — 41. In adultis autem peccatum originale deletur per baptismum sive in re sive in voto. Imo in ipsis adultis per baptismum delentur insuper omnia peccata personalia ante ipsum baptismum commissa, non solum quoad culpam, sed etiam quoad totam penam. — 42. Peccatum mortale post baptismum commissum remittitur solum per sacramentum poenitentiae in re, vel in voto. — 43. Unum autem peccatum mortale in hac providentia remitti non potest sine alio. — 44. Neque de facto unquam remittitur peccatum veniale sine remissione peccati mortalis. — 45. Potest tamen econtra remitti peccatum mortale, quin remittatur veniale. — 46. Peccatum veniale post baptismum commissum remittitur universim duobus modis. Primo ex opere operantis, secundo ex opere operato per sacramenta, et aliquatenus per sacramentalia. — 47. Ex opere operantis quomodo remittantur peccata venialia? ad num. 50. — 51. Ex opere operato quomodo remittantur peccata venialia? — 52. Per sacramentalia quomodo remittantur peccata venialia? — 53. Sacramentalia quare sic appellantur? — 54. Sacramentalia enumerantur et explicantur, ad num. 60. — 61. De poena debita decedentibus cum solo peccato originali, quinque sunt diversæ sententiae;

(1. Peccatum generalissime sumptum potest esse vel naturæ, vel artis, vel moris. Communis.

(2. Peccatum sic generalissime sumptum definitur a S. Augustino, lib. II *De consensu evangelistarum*, cap. 3, dicendo: « Peccatum est transgressio legis. » (3. In hoc enim sensu etiam natura dicitur peccare in suis effectibus, quando producit monstra, aliaque naturaliter defectuosa et imperfecta, et appellatur *peccatum naturæ*. (4. Item in hoc sensu etiam artifex dicitur peccare, quando errat in operibus suis, illa non faciendo juxta regulas artis, et vocatur *peccatum artis*. (5. In proposito autem non est sermo de peccato naturæ vel artis, sed solum de peccato moris, quod proprie dicitur culpa, in quantum est transgressio legis per parentiam rectitudinis debitæ inesse actibus moralibus.

(6. Peccatum moris interdum sumitur pro causa, vel effectu peccati, uti ad *Romanos* VII, 17, ibi: *Quod habitat in me peccatum, id est fomes peccati seu concupiscentia*; interdum sumitur pro materia, circa quam versatur peccatum, uti *Deuteronom. ix, 11*, ibi: *Peccatum autem vestrum, quod se-*

et assignatur, quid sentiat prima. — 62. Assignatur, quid sentiat secunda. — 63. Assignatur, quid sentiat tertia. — 64. Assignatur, quid sentiat quarta. — 65. Assignatur, quid sentiat quinta. — 66. Ex enumeratis sententiis prima, et secunda, non solum falsa, sed etiam sunt hæreticæ. — 67. Quarta sententia, licet non careat sua probabilitate, tamen a nobis non admittitur. — 68. Quinta sententia, licet non videatur aperte ab Ecclesia catholica reprehensa, rejicitur tamen passim in scholis. — 69. Secundum tertiam sententiam, quam sequimur, pueri decadentes cum solo peccato originali nullam patiuntur pœnam sensus. Nec post diem iudicii passuri sunt alias corporis afflictiones, sed tantum patiuntur, et patientur solam pœnam damni sine ullo dolore interno et externo, seu sine ullo prorsus dolore vel tristitia de ammissione beatitudinis. — 70. Probatur prima pars quod scilicet tales pueri nullam patiuntur pœnam sensus, nec post diem iudicii passuri sint alias corporis afflictiones. — 71. Probatur secunda pars, quod scilicet tales pueri patiuntur, et passuri sint perpetuo pœnam damni, ad num. 72. — 73. Probatur tertia pars, quod scilicet tales pueri patientur, et passuri sint perpetuo patiendi damni sine ullo dolore, interno et externo, seu sine ullo prorsus dolore, vel tristitia de ammissione beatitudinis. — 74. Affertur et solvitur prima objectio, ad num. 75. — 76. Affertur et solvitur secunda objectio, ad num. 77. — 78. Affertur et solvitur tertia objectio, ad num. 79. — 80. Adducitur distinctio locorum in quibus recipiuntur animæ ex hoc mundo decadentes. — 81. Pœna debita decedentibus cum peccato actuali mortali est pœna æterna, tam damni quam sensus. — 82. Pœna debita decedentibus cum solis peccatis venialibus non est æterna, sed solummodo temporalis. — 83. Peccatum veniale conjunctum cum mortali punitur in inferno pœnae temporali. — 84. Affertur et solvitur instantia. — 85. Assignatur verus sensus illius catholicorum axiomatis, quod in inferno nulla est redemptio. — 86. Circumstantiae peccati, remissive. — 87. Peccatum lethale mortua constituit bona opera, quæ in eo sunt, et jam facta reddit mortificata, remissive. — 88. Alia ad rem ad n. 97.

ceratis, id est vitulum, arripiens igne consumpsi; interdum sumitur pro hostia in expiationem peccati, uti *II ad Corinth. v, 21*, dicitur, quod Christus factus sit pro nobis peccatum, id est hostia pro nostro peccato. Hic autem nos agimus de peccato moris, sive morali, stricto et rigorose sumpto.

(7. Peccatum moris seu morale stricte, et rigorose sumptum varie definitur a Patribus et doctoribus, sed in re omnes conveniunt. Sanctus enim Joannes apostolus, in sua prima Epistola, III, 4, dicit quod *peccatum est iniquitas*. S. Ambrosius, lib. *De paradiſo*, cap. 8, sic habet: « Quid est peccatum, nisi prævaricatio legis divinæ, et cœlestium inobedientia præceptorum? » S. Augustinus, lib. *XXII contra Faustum*, cap. 27, eumque secutus S. Thomas, 1-2, q. 71, art. 6, ita definit actuale peccatum, dicendo: « Peccatum est dictum, vel factum, vel concupitum contra legem Dei. » Scotus, in 2, dist. 37, q. 1, dicit, quod « Peccatum est parentia rectitudinis debitæ inesse actu. » Alii passim dicunt, quod « Peccatum est actio, vel omission voluntaria contra legem divinam (22). »

(22) E. B. Verbum, quo utitur Joannes apóstolus epistol. I, iii, 4, significat transgressionem legis.

(8. Unde hic explicatur per singulas particulas definitio illa tradita a divo Augustino, cum qua omnes aliae in re convenient. Dicitur autem primo: *Dictum, vel factum, vel concupitum ad denotandum triplex peccatum, quod committi potest, scilicet cogitatione, verbo et opere; et quamvis talia videantur comprehendere sola peccata commissionis, et non omissionis, tamen, quia affirmatio et negatio reducuntur ad idem genus, ut notant communiter doctores, et constat etiam ex l. Si mōra 9, juncta Glossa verb. Facto, ff. Soluto matrimonio, vere comprehendunt etiam peccata omissionis; per ly enim dictum, vel factum, etc., intelliguntur etiam horum negationes, scilicet non dictum, non factum, et sic peccata omissionis reducuntur ad percata commissionis, ut expresse dicit D. Thomas, De veritate, q. 15, art. 4 ad 10, ibi: « Agere, et non agere, cum quis agere debet, ad idem genus actus reducuntur, secundum quod peccatum omissionis ad peccatum actus reducitur. » Et idemmet S. Augustinus, De perfec. just., cap. 3, dicit: « Duobus modis constat esse peccatum, si aut fiant illa, quae prohibentur, aut illa non fiant, quae jubentur. » Dicitur secundo, *contra legem*, in quo consistit formale peccati; est enim peccatum terminus concretus dicens pro materiali ipsam actionem vel omissionem, pro formalis inobedientiam, seu actum contra legem. Dicitur tertio *contra legem Dei* simpliciter, quia peccans contra legem humanam, peccat saltem mediate contra divinam, cum transgressio legis humanæ, sive canonicæ, sive civilis, non aliter sit peccatum, nisi quia est contra legem Dei volentis ac præcipientis, ut nostris legitimis superioribus aliquid juste præcipientibus obediamus. Ad Hebreos enim XIII, 17, habetur expresse: *Obedite præpositis vestris, et subjaceite eis, ipse enim pervigilant quasi rationem pro animabus vestris redditori.* Et ad Rom. XIII, 2, præcise dicitur: *Qui resistit potestati, Dei ordinacioni resistit.* Et sic sufficit, quod S. Augustinus posuerit in definitione verba illa *contra legem Dei*, nec fuit necesse addere contra legem humanam.*

(9. Peccatum ut sic varie dividitur. Primo enim dividitur in peccatum originale, et peccatum personale. *Peccatum originale*, est carentia iustitiae originalis transfusa ab Adamo per virtutem seminalem, seu carnalem propagationem in posteros; siquidem iuxta illud Apostoli ad Romanos v, 12: *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, et per peccatum mors, et ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt;* quod de peccato originali est intelligendum, prout communiter docent SS. Patres, et theologi, et ipsum concilium Tridentinum, sess. v, in *Decret. de peccat. originali*. Ut autem peccati originalis descriptio perfecte percipiatur, ad mentem breviter revocandum est, per iustitiam origina-

lem dona illa omnia supernaturalia designari, per quæ homo rectus efficiebatur, per quæ scilicet portio, sive pars inferior hominis, videlicet appetitus sensitivus portioni, sive parti superiori, nempe rationi perfecte subiectebatur; ast (proh dolor!) *Homo, cum in tanto honore esset, non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus, et similiis satatus est illis.* (Psal. XLVIII, 13, 21.) Hinc ultra exclusionem a vita æterna, secum traxit originalia præcipua quatuor vulnera, quibus sœve sauciamur, et sunt ignorantia intellectus, malitia voluntatis, seu pronitas ad malum, concupiscentia carnis adversus spiritum, et infirmitas corporis aggravantis animam, ac voluntatis ad tentationes vincendas, et ad bonum arduum aggrediendum; et haec vulnera neque per baptismum tolluntur, unde PP. et theologi docent, semper in nobis somitem peccati manere, puta perduellionem appetitus sensitivi contra rationem, etc. *Peccatum personale* est illud, quod a propria cujusque voluntate contrahitur; alique a propria (ut ita dicam) evijsque persona committitur, unde et *personale* nuncupatur. *Communis.*

(10. Secundo, *peccatum personale* subdividitur in *actuale* et *habituale*. *Peccatum actuale* est actualis transgressio legis divinae; et sic tunc committitur peccatum actuale, quando actualiter violatur lex divina, sive eliciendo actum ab ipsa prohibitum, sive omittendo actum ab ipsa præceptum. *Communis.* *Peccatum habituale* est macula relicta in anima de peccato actuali moraliter permanente; unde peccatum habituale nihil aliud est, quam peccatum actuale, cuius commissio physice iam præteriit, moraliter tamen permanet, donec per veram poenitentiam expietur. *Communis.*

Tertio, peccatum personale actuale dividitur in peccatum commissionis, et omissionis. *Peccatum commissionis* est, quod fit id, quod a lege divina prohibetur. *Communis.* (11. *Peccatum omissionis* est, quo omittitur id, quod a lege divina præcipitur. *Communis.* Unde S. Augustinus, De perfect. just., cap. 3, ad rem sic dicit: « Duobus modis constat esse peccatum: si aut fiant illa, quae prohibentur, aut illa non fiant, quae jubentur. »

(12. Quarto, peccatum personale dividitur in peccatum carnale et spirituale, juxta illud Apostoli II ad Corinth. vii: *Mundemus nos ab omni inquinamento carnis et spiritus.* *Peccatum carnale* est illud, quod in concupiscentia carnis, seu in inordinata delectatione carnis consistit, uti sunt gula, et luxuria, et diversæ peccatorum species ad haec duo peccata reducibles. *Communis.* *Peccatum spirituale* est illud, quod in concupiscentia, seu in inordinata delectatione spirituali perficitur et consummatur, uti sunt superbia, inanis gloria, et hujusmodi. *Communis.* Quinimo S. Gregorius lib. xxxi Moral., c. 31, dicit, quod capitalium vicio-

discrepantium a lege. Est enim anomia, et a priv. et nomos lex. Itaque definitiones Ambrosii, Augustini et Thomæ eodem recidunt.

rum quinque sunt spiritualia, scilicet superbia, invidia, avaritia, ira et acedia, duo vero carnalia, scilicet gula, et luxuria.

(13). Quinto, peccatum personale dividitur in mortale et veniale. *Peccatum mortale* est defectus contra legem, vel praeceptum, cuius observantia necessaria est simpliciter ad consequendam gratiam et salutem finalem consequendam; unde dicitur *mortale*, quia ob sui gravitatem solvit penitus amicitiam et gratiam cum Deo, pœnamque meretur æternam, quæ est mors secunda; et de hoc dicitur *Sapient. XVI: Homo per malitiam occidit animam suam* (23). Et *Ezechiel. XVIII: Animæ, quæ peccaverit, ipsa morietur*. Et *ad Romanos VI: Stipendia peccati mors*. Et *Jacobi I: Peccatum, cum consummatum fuerit, generat mortem*. Peccatum veniale est defectus contra legem vel præceptum, cuius observantia non est simpliciter necessaria, sed tantum secundum quid, ad melius et citius salutem finalem consequendam; unde dicitur *veniale*, quia licet servorem charitatis minuat, non tamen penitus amicitiam, et gratiam cum Deo solvit, nec meretur pœnam æternam, adeoque ob sui levitatem veniam facilius consequitur. Et de hoc intelligitur illud *Proverb. XXIV: Septies enim cadet justus, et resurget*; et *Jacob. III: In multis offendimus omnes*, et hujusmodi. Sic in re communis doctorum. Prætereundum autem non est commiserandum valde fore, quod multi parum timeant, aut nihil sibi a venialibus careant; minime advertentes grandia mala, ad quæ paulatim disponunt; imo per venia a pedetentim non paucos in ruinam fuisse prolapsos; unde *Eccl. XIX, 1: Qui spernit modica, paulatim decidet*; *Eccles. X, 18: I: a pigris humiliabitur contignatio, et in infirmitate manum perstabilbit domus*; *Apoc. III, 16: Quia tepidis es incipiam te evomere ex ore meo*. D. Bern., *De ordin. vit. et morum instit.*, ait: « A minimis incipiunt, qui in maxima prorunt. » S. Chrys., hom. 87 in *Matth.*: « Mirabile quidem, et inauditum dicere audeo. Solet mihi nonnunquam non tanto studio magna videri esse peccata vitanda, quanto parva et vilia: illa enim ut aversemur ipsa peccati natura efficit; hæc autem hac ipsa re, quia parva sunt, desides redditum; et dum contemnuntur, non potest ad expulsionem eorum animus generoso insurgere: unde cito ex parvis maxima sunt, negligientia nostra. » D. Bonavent., *De profect. relig.*, l. V, cap. 10: « Ex minimis guttis multiplicatis inundationes aquarum sunt, quæ etiam magna aliquando mœnia subruunt; per modicam rimam aqua latenter in navem influit, donec submergatur. » S. August., *in psalm. XXXIX, 13: Præcavisti magna; de minutis quid agis? annon times minutia? projecisti molem, stude na arena obruaris*. Quare concludendum cum *Eccl. VII, 19, qui timet Deum, nihil negligit*. »

(23) *Sapientie c. XVI, v. 14*, hæc habentur: *Homo... occidit quidem per malitiam, et cum exierit spiritus, non revertetur, nec revocabilis animam, quæ recepta est: quemadmodum anima recepta revocari*

(14). Sexto, aliqui dividunt peccatum personale in philosophicum et theologicum. *Peccatum philosophicum*, dicunt ipsi, est actus humanus disconveniens tantum naturæ rationali, seu rationi. *Peccatum vero theologicum* est actus humanus Dei offensivus ut disconveniens ejus legi æternæ: unde primum dicitur philosophicum, quia consideratio rationis et virtutis moralis, naturalis est philosophi; secundum vero dicitur theologicum, quia consideratio Dei, ejusque legis æternæ, est theologi; hinc homicidium, v. g. innocentis consideratum ut contrarium naturæ rationali, seu principio naturali rationis. *Quod tibi non vis fieri, alteri ne faceris* (*Tob. IV, 4*), dicitur peccatum philosophicum; consideratum autem ut contrarium voluntati Dei, et ejus legi æternæ dicitur peccatum theologum.

(15). Ast tamen revera, et ex natura rei idem peccatum, v. g. idem homicidium innocentis est simul philosophicum et theologicum, quia eo ipso, quod adversatur rationi naturali, indispensabiliter adversatur Deo, ejusque legi æternæ, adeoque est offensa Dei, et peccatum theologicum; cum quando attingitur peccatum, ut disconveniens naturæ rationali, attingatur impræcæsibiliter, ut prohibitum a Deo, atque adeo ut Dei offensivum, ex quo in actibus ab intrinseco malis malitiæ philosophicæ sit naturaliter et inseparabiliter adnexa malitia theologica seu offensa Dei; unde non datur peccatum philosophicum ipsa re, et in prælii a theologicis separatum; imo implicat peccatum, quod solum sit philosophicum, et non etiam theologicum.

(16). Et ratio est, quia peccatum de sua ratione adversatur formaliter dictamini rationis; implicat autem, quod rationis dictamini adversetur, et non adversetur simul legi æternæ, cum dictamen rationis sit veluti præco indicens nobis divinam voluntatem, sive præceptivam, sive prohibitivam, sive permittivam, ut docent doctores communissime ex S. Augustino, serm. 6, *De verbis Domini*, cum S. Thoma, part. III, q. 91, art. 2, ubi dicit lumen rationis nihil aliud esse quam impressionem divini luminis in nobis, juxta illud regii Psaltis in *psalm. IV*, qui cum interrogasset: *Quis ostendit nobis bona?* ut scilicet ea sequamur, statim responderet: *Signatum est super nos lumen vulnus tui, Domine*. Hinc Apostolus ad *Romanos II, 14*, scribit: *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, ejusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis*. Et Cicero I, *De legibus*, legem naturalem definit, quod sit: « Ratio suprema insita in natura, quæ jubet ea quæ facienda sunt, prohibetque contraria. » Unde revera implicat peccatum, quod solum sit philosophicum, et non etiam simul theo-

potest a Deo, de quo, *ibid.*, vers. 13: *Tu es... Dominus, qui vitæ et mortis habes potestatem, et deducis ad portas mortis, et reducis*.

ingenum, cum impliceat, quod dari possit homo legis naturalis invincibiliter ignarus. Hinc merito ab Alexandro VIII, die 24 Augusti 1690, damnata fuit sequens propositio in ordine : « Peccatum philosophicum, seu morale, est actus humanus disconveniens naturae rationali et rectae rationi; theologum vero, et mortale est transgressio libera divinitatis legis. Philosophicum quantumvis grave, in illo, qui vel Deum ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque pena eterna dignum. »

(17. Ad contrahendum quocunque peccatum actuale, sive mortale, sive veniale, tres requiruntur conditiones. Prima est, ut sit voluntarium, id est, ut fiat a voluntate consentiente. Unde S. Augustinus, lib. *De terra religione*, c. 4, dicit : « Usque adeo peccatum voluntarium est malum, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium. » Secunda est, ut sit liberum, id est, ut sit in potestate voluntatis illud facere, vel non facere; non enim sufficit libertas a coactione, sed requiritur libertas a necessitate, id est potentia indifferens, tum ad ponendum, tum ad omissendum actum; hinc ab Innocentio X, pridie Kalend. Junii anno 1653, damnata est sequens propositio Jansenii tertia in ordine : « Ad merendum, et demerendum in statu naturali lapsæ non requiritur in homine libertas a necessitate, sed sufficit libertas a coactione. » Nec etiam sufficit qualiscunque libertas in causa, seu mediaita, sed peccatum debet dependere a propria libertate operantis. Unde ab Alexandre VIII, die 7 Decembris 1690, damnata fuit sequens propositio prima in ordine : « In statu naturæ lapsæ ad peccatum mortale et demeritum sufficit illa libertas, qua voluntarium ac liberum fuit in causa sua peccato originali, et voluntate Adami peccantis. » Et quamvis damnatio dicat *Ad peccatum mortale*, tamen eadem ratio est etiam de peccato veniali; hinc additur, et *demeritum*, quod etiam veniali conuenit. Tertia conditio est, ut advertatur malitia peccati. *Communis*.

(18. Item tria requiruntur potissimum ad peccatum mortale, quorum si unum desit, jam non erit peccatum mortale, sed ad summum veniale. Primo igitur ex parte intellectus requiritur plena advertentia, et deliberatio; secundo ex parte voluntatis requiritur perfectus consensus. Tertio requiritur gravitas materiæ. *Communis*. Ad pleniorum autem horum captum est advertendum, (19. 1. Plenam, et perfectam advertentiam in eo consistere, quod intellectus per plenum et firmum judicium cum libero et expedito interiorum sensuum usu de malitia objecti deliberet expendendo singula; contra vero esse semiplenam et imperfectam advertentiam ad mortale insufficiem; (20. 2. Plenum et perfectum voluntatis consensum situm esse in plena, et perfecta voluntatis approbatione plenam intellectus advertentiam presupponente; contra vero esse semiplenum et imperfectum consensum.

Ferrari. VI.

item ad lethale insufficiem: ex quibus consequens est cum plena advertentia compati posse imperfectum consensum, est enim voluntas semper libera; et cum imperfecta advertentia minime stare posse plenum consensum, nil namque volitum, quia praecognitum: atque adeo si objecti malitia sit imperfecte representata, non potest esse perfecte volita. (21. 3. Quod tres in voluntate spectantur motus, videlicet primo primus, qui vel omnem rationis usum, et malitiæ advertentiam prævenit, vel ex vehementissima passione sensitiva et distractione rationem perturbante ita celer est, ut cohiberi non possit; unde motus primo primus libertate non potitur; 2. motus secundo primus, qui advertentiam supponit aliqualem, vel maiorem, adhuc tamen ita imperfectam, ut solum semiplene liber haberi possit; denominantur autem præfati actus primo primus, et secundo primus respectively ad plenam advertentiam, quam suo ordine præveniunt; 3. Motus perfectus, et plene deliberatus, est, qui supponit rationem plene expendentem singula, et non perturbatam, vel vehementissima passione libertatem simpliciter tollente, nec vehementi eam diminuente, proin est actus consensus perfecte liber.

(22. Uterius magis, magisque dicta elucidantur adducendo juxta communes conjecturas, signa valde utilia imperfectæ advertentiae, imperfectique consensus, per quæ quisque tute adjudicare potest se non habuisse plenum consensum, ac proinde memoris committendæ pro serenitate conscientiæ, ut advertit Fel. Pot., cap. 4, *De peccatis*; ex quo ut sequitur. Signa igitur imperfectæ advertentiae sunt: 1. Si remisse, et ut ita dicam, ad similitudinem semidormientis rei malitiæ apprehendis. 2. Si postea melius considerans, judicas te id non fuisse facturum, si apprehendisses. 3. Si vehementi passione, apprehensione, vel distractione laborasti; vel turbatus fuisti, ita ut fere nescires quid ageres. * Confer Antoine in tractatu *De peccatis*, cap. 2, quæst. 5, ubi recensisit indicis, quibus in dubio de consensu sufficienti ad mortale cognosci potest datum fuisse, vel non, subdit: « Ceterum cum bæ omnes conjecturæ veritatem non ostendant, est obligatio constendi consensum illum dubium. » *

Signa imperfecti consensus sunt. 1. Si quando actionem alias graviter malam quis fecit, non fuit plene sui compos, sed quasi semidormiens, distractus, etc., ita ut judicet, se id non fuisse facturum, si plene vigilasset; imo addit Mastr., in *Theol. moral.*, disp. 13, *De peccatis*, quod si quis post factum dubitet, an id fecerit in sonno, vel in vigilia, num esset sui compos, vel non? non est leve indicium id fecisse sine plena advertentia et sine pleno consensu: nam quæ cum plena advertentia flunt, facilius sic facta cognoscuntur, quia plena advertentia præterita liberam permittit homini de suis actibus cognitionem, nisi forte temporis mora aliquam induixerit oblivionem. 2. Si

quis dubitet, an plene consenserit, et timorat sit conscientia, peccatum mortale abhorrens, eique dissentire solitus, presumendum est non plene consensisse, licet aliquam in repellendis tentationibus negligentiam admiserit; secus est judicandum de viro perditio tentationibus succumbere solito: ratio utriusque est, quia ex juris peritis valida presumptio, et probabilitas ex consuetis desumitur. 3. Si quis valde timide, et suspense se processisse meminit. 4. Si comperias te fuisse sub tali dispositione, talibus circumstantiis, ut faciliter potuisses peccatum exequi, non tamen sis executus, imo cum tui plene compos es, pro viribus respuis, presumere potes, te non plene consensisse; quia non ita faciliter affectus deliberatus mutatur. Hinc ut advertit. Tamb., cap. 1, *De pecc.*, § 3, quando motus pravus tempore imperceptibili insurgit, et paulo post ut advertis, curas expellere, est signum nullius, aut certe duxit imperfecti consensus praestiti. 5. Si quis soleat ita esse affectus, ut animum firmum, et saepe repetitum non committendi mortale habeat, presumere potest non plene consensisse peccato, hic enim non consensit faciliter, et quod est multoties odio habitum, si postea plene ametur, facillime cognoscitur.

(23). Postremo circa gravitatem materiarum est eam agnosci, vel ex horrore rei, et gravi conscientiae remorsu, vel ex eo quod apprehendatur rem esse contra legem graviter obligantem; legem vero graviter obligare dignoscitur, vel ex modo loquendi sac. Scripturarum, ut si pœnam æternam, v. g. comminetur, vel ex declaratione Ecclesiæ, vel ex communis sensu doctorum.

(24). Peccatum mortale potest esse tripes. Primo mortale ex genere suo, quod scilicet ex ipso objecto secundum se habet intrinsecam malitiam mortalem, seclusa prohibitione legis, ut blasphemia, adulterium, et hujusmodi. Secundo mortale ex precepto, quod ideo solum mortale est, quia lege positiva prohibetur, ut comedere carnes diebus Veneris et Saturni, opera servilia facere diebus festis, et hujusmodi: tertio mortale ex accidente, vel circumstantia, quod licet secundum se, neque ex objecto, neque ex precepto mortale sit, sed vel veniale, vel omnino indiferens, tamen ex accidente, vel circumstantia aliqua malitiam mortalem contabit, ut ratione conscientiae erroneæ, ratione mortalis finis adjuncti, ratione contemptus, et hujusmodi, ut clarius infra. Sic communis doctorum.

(25). Peccatum veniale etiam tripes esse potest. Primo, veniale ex genere suo, quod scilicet ex natura sua, et proprio objecto ita levis est malitia, ut, seclusa malitia alterius speciei, non possit excrescere in peccatum mortale, ut est verbum otiosum, mendacium jocosum vel officiosum, vana cogitatio et hujusmodi. Secundo, veniale ex imperfe-

(24) E. R. Animadveritas velim, mi Lector, per raro contingere, in preceptis præsumendum divinis et naturalibus, peccatum mortale, ex conscientia er-

ctione actus, quod scilicet, quamvis ex genere suo sit mortale, tamen ex defectu plenæ advertentiae, et perfectæ deliberationis evadit hic et nunc in individuo veniale, ut est subitus, et non plene deliberatus motus odii, luxurie, superbie, invidie, et hujusmodi. Tertio, veniale ex parvitate materiae, quod scilicet, quamvis est genere suo sit mortale in sufficienti materia, evadit veniale ratione parvitalis, ut est furtum unius oboli, aut alterius rei levis, et hujusmodi. Sic doctores communiter.

(26). Peccatum mortale ex suo genere fit veniale per accidens in individuo polissimum quatuor modis. Primo, ex conscientia erronea (26), quando scilicet quis ex errore invincibili putat peccatum aliquod esse veniale tantum, quod revera mortale est, ut perjurium assertorium in re levi, tunc enim is solum venialiter peccat; secundo, ex causa excusante, quando scilicet, quamvis non adsit plena causa excusans a peccato in toto, adest tamen aliqualis causa excusans in modico sui defectu a mortali, et veniale constituens, ut ignorantia invincibilis excusat a toto peccato, ignorantia tamen aliqualiter vincibilis, et leviter culpabilis excusat a mortali, et constituit veniale; item metus gravioris morbi excusat omnino a jejunio, vel ab auditione sacri; metus autem morbi non ita gravis excusat a mortali, et veniale efficit transgressionem, et sic de similibus: tertio, ex imperfectione actus, quando scilicet, nec ex parte intellectus adest perfecta advertentia, nec ex parte voluntatis plenus consensus, quorum unum si desit, et adsit solum imperfecta advertentia, vel semiplenus consensus, erit solum peccatum veniale ex imperfectione actus in quacunque materia, lege seu præcepto; sic omnis actio de se mortaliter peccaminosa, quæ sit a semidormiente, semiebrio, distracto, vel turbato vehementi passione, ita ut ad id, quod agit, ejusque malitiam advertere plene non possit, nec plenum et perfectum consensum præbere ratione imperfectæ advertentie, et imperfecti, seu non pleni consensus, erit solum peccatum veniale; dummodo non fuerit mortale in causa; quarto, ex parvitate materiae, quando scilicet aliquid, quod ex genere suo in sufficienti materia caset mortale, hic et nunc evadit veniale ratione parvitalis materiae, ut furtum unius oboli, aut alterius levis rei, et hujusmodi. Sic communis doctorum.

NOTA ROMANI THEOLOGI.

Cave ne putas, metum levem quoque excusare hominem a mortali culpa, levis enim metus est vanus, ac lex aliunde obligat saltem, cum aliquo incommodo, etsi ecclesiastica sit. Hinc regula juris habet, vanitatem justa excusatio non est.

RESPONSIO AUCTORIS.

At haec ipsa est mea opinio: etenim sub

rona, veniale evadere. Haec enim præcepta talia sunt, ut ignorantiam invincibilem a culpa excusantem haud facile admittant.

verb. *Merus*, n. 27, tradidi expresse, quod metus gravis cadens in constantem virum excusat a præcepto positivo, tam divino quam humano. *Vide ibi*, n. 27 et 28. Scio enim ego, quod *tanti timoris justa excusatio non est*, per lexum expressum in l. *Tanti timoris* 184, ff. *De divers. regul. jur.* sine ullo numero allegata ab Antoine, a quo theologus noster ipsam sine citatione desumpsit.

(27). Peccatum *ex genere suo veniale* potest per accidens fieri mortale potissimum sex modis. Primo, *ex conscientia erronea*, quando scilicet quis ex errore invincibili credit peccatum aliquod esse mortale, licet de se revera non sit, nisi veniale, ut credens erronee, quod mendacium jocosum sit mortale, si jocose mentitur cum tali errore invincibili, peccat mortaliter. Secundo, *ex fine mortaliter malo*, quando scilicet ratione finis mortalis adjuncti, quod est de se leve, evadit mortaliter grave, ut si quis leviter, vel officiose mentitur, ut feminam inducat ad fornicationem vel adulterium, ipsum mendacium de se veniale fit mortale ratione talis gravi finis. Tertio, *ex contemptu*, quando scilicet transgressio aliqua, seu inobedientia de se venialis committitur ex formalis contemptu legis vel legislatoris, tunc enim licet materia legis obligantis sub veniali sit levis, contemptus tamen legis, seu legislatoris est gravis. Quarto, *ex scandalo*, quando scilicet ratione gravis scandali, quod peccator secuturum prævidit, aut prævidere potuit ac debuit, aliqua sua actio venialis cedit directe in grave proximorum scandalum, seu ruinam spiritualem; sic levitates de se veniales religiosorum coram sacerdibus exinde graviter scandalizandis evadunt mortales. Quinto, *ex ultimo fine constituto*, quando scilicet ex nimio affectu ad aliquod peccatum de se veniale constituit quis in eo ultimum finem, ut si quis ita inordinate afficiatur ad fabulas, ad verba ciiosa seu jocosa, ad lusum, et hujusmodi, ut propriae paratus sit potius quamcumque legem Dei transgredi, vel Deum quomodo libet offendere, et non raro transgreditur, seu offendat, quam illis privari; tunc enim is graviter peccat, quia in ipsis peccatis de se veniatis constituit ultimum finem, cum plus creaturam, quam Deum diligat. Sexto, *ex periculo*, quando scilicet advertitur in aliqua actione de se veniali tantum, aut etiam indifferenti, adesse periculum proximum labendi in mortale, juxta illud *Ecclesiastici*, III, n. 27: *Qui amat periculum, in illo peribit*. Sic si quis excedendo in potu, etsi veniatis tantum, certe prævideat se inebriando in pollutionem aliudve peccatum lapsurum, si frequentando conversationes de se non mortaliter malas, certe ex experientia prævideat se mortaliter peccaturum, et hujusmodi, eo ipso peccat mortaliter.

(28). Peccatum formaliter acceptum non consistit in positivo, sed in privativo, id est in carentia, seu privatione debitæ relictudinis, seu conformitatis ad legem divi-

nam. S. Bonaventura, in 2, dist. 37, art. 1, quæst. 2; Scotus in 2, dist. 37, q. 1, et Scotistæ passim cum plurimis aliis contra varios alios.

(29). Nostram tamen conclusionem videntur aperte tenere plurimi sancti Patres: sanctus enim Dionysius, sive potius auctor libri *De divinis nomin.*, c. 4, circa finem sic ait: « Relinquit ergo, malum imbecillitatem, atque privationem boni esse. » S. Ambrosius, lib. *De fuga sæculi*, cap. 4, sic habet: « Non inveniet in me malitiam, quia malitia nihil est. » S. Augustinus, tract. 1, in *Joann.*, sic habet: « Peccatum nihil est, et nihil sunt homines cum peccant. » S. Damascenus, lib. vii, *De fide*, cap. 4, sic expresse dicit: « Nihil aliud est malum, nisi boni privatio: » quæ verba habet etiam S. Fulgentius, lib. *De fide ad Petrum*, cap. 11. S. Anselmus, lib. *De concordia præscientie et prædestinationis*, cap. 1, aperte pronuntiat: « Non est injustitia qualitas, aut aliqua essentia, sed tantum absentia debitæ justitiae. »

(30). Et probatur ratione, quia, si peccatum non consisteret in privativo, sed in positivo, haberet causam sui efficientem, sed non habet causam sui efficientem, ut expresse docet sanctus Augustinus, lib. viii *De civitate Dei*, cap. 7, ibi: « Nemo ergo querat efficientem causam malæ voluntatis: non enim est efficiens, sed deficiens; quia nec illa effectio est, sed defectio, adeoque, » etc. Tum quia eodem modo se habet peccatum ad legem, sicut malitia moralis ac dictamen rationis; sed malitia moralis consistit formaliter in privatione conformitatis, seu convenientie ad dictamen rationis; ergo peccatum consistit in privatione rectitudinis, seu conformitatis ad legem; unde S. Thomas 1-2, quæst. 83, art. 4, dicit quod « ordinatio actus sit quoddam bonum, » et subdit: « Hujus privatio est essentialiter ipsum peccatum. » Tum etiam, quia si peccatum formaliter consisteret in positivo, sequeretur, quod Deus per se, et directe esset causa peccati, quia omne positivum per se, et immediate efficitur a Deo: *Omnia enim per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil* (*Joan.* 1). Quod autem Deus per se, et directe sit causa peccati, est falsissimum, quia Deo, qui nihil odit eorum, quæ fecit, odio sunt impius, et impiezas ejus (*Sap.* xiv), adeoque, etc.

(31). Distinctio specifica moralis peccatorum omissionis desumitur *ex actibus debitibus*, quorum sunt omissions; unde omissiones illæ sunt peccata specie distincta, quæ privant actibus debitibus secundum speciem moraliter distinctis. *Communis*. Hinc omissione missæ die festo audiendæ distinguitur specie ab omissione præcepti jejunii, quia auditio missæ, et observantia jejunii sunt actus debiti specie distincti; *contra omissione missæ in die Dominico*, et omissione missæ in die festo non distinguuntur specie moraliter, quia neque actus præceptus auditio missæ in predictis distinguitur specie.

(32). Distinctio specifica moralis peccatorum commissionis desumitur ex diversis specie virtutibus, seu diversis ejusdem virtutis rectitudinibus, quibus privant. Sic Scotus, in 2, dist. 37, quæst. 1, et Scotistæ passim, aliqui tenentes, peccatum actuale formaliter consistere in privativo, et non in positivo. Et ratio est, quia peccatum formaliter sumplum est privatio rectitudinis debitæ, seu debitæ conformitatis præcepto; ergo ubi reperitur diversitas specifica privationum, reperitur et diversitas specifica peccatorum, licet sit unicus actus, vel plures; atqui ubi actus privatur diversis specie rectitudinibus debitis, adsumt diversæ specie privationes, cum privationes specificentur a formis, quibus privant, ergo, etc.

(33). Dicitur autem notanter sub disjunctione *ex diversis specie virtutibus, seu diversis ejusdem virtutis rectitudinibus*, quia ad distinctionem specificam moralem peccatorum sufficit, ut vel diversis specie virtutibus opponantur, ut v. g. furtum et mollicitates, quorum prius opponitur virtuti iustitiae, et alterum virtuti castitatis; vel opponantur eidem virtuti secundum diversas specie honestates, et rectitudines, ut verb. gr. mollicitates, sodomia et bestialitas, quæ, non obstante, quod opponantur eidem virtuti castitatis, et eidem ipsimet naturæ, tamen quia ipsi opponuntur secundum diversas honestates et rectitudines, propterea distinguuntur specie, non solum in genere entis, sed etiam in genere moris; unde merito ab Alexandro VII, die 24 Septembris 1665, fuit damnata sequens propositio 24 in ordine: « Mollities, sodomia et bestialitas sunt peccata ejusdem speciei insimæ, ideoque sufficit dicere in confessione se procurasse pollutionem. »

(34). Distinctio numerica moralis peccatorum desumitur ex distinctione numerica actuum voluntatis moraliter interruptorum; unde tot sunt numero distincta peccata, quot sunt actus voluntatis moraliter interrupti et repetiti. *Communis.* Et ratio est, quia cum voluntas sit principium actuum moralium bonorum et malorum, nec ullum sit peccatum nisi in quantum ab ipsa voluntate deliberata procedit, hinc sequitur, quod tot peccata numero distincta multiplicentur, quot actus pravi ipsius voluntatis moraliter interrupti repetuntur.

(35). Actus autem voluntatis interim moraliter interrumpi censemur, quoties nec formaliter, nec virtualiter perseverant, id est quoties nullus effectus assignari potest, in quo virtualiter prior ejusmodi actus permanere censeatur. Et ita actus internus voluntatis moraliter interrumpitur per retractionem, seu voluntatem contrariam. Item moraliter interrumpitur actus internus voluntatis per cessationem ab illo voluntariam et liberam. Iuno aliqui, inter quos Vasquez XII, disp. 15, cap. 3. Diana, et alii tenent actum internum peccaminorum moraliter interrumpi etiam per cessationem involuntariam et naturalem, sive ea

fiat per somnum, sive per distractionem ad alia.

(36). Hinc resolvet primo, quod peccata interna, quæ solo animo perficiuntur, ut odium Dei, vel proximi, heres, delectatio venerea morosa, et hujusmodi, toties multiplicantur numero, quoties actus ipse internus peccati renovatur, quia quilibet talis actus internus in se est completus, et posterior actus nullam habet dependentiam, vel connexionem cum priori. *Communis.*

(37). Resolvet secundo, quod peccata, quæ opere externe perpetrantur, toties numero multiplicantur, quoties actus ipsi exteriores peccatum illud consummantes repertuntur, quia intervenient plures actus mali, quorum unus ad alterum non ordinatur, nullamque cum ipso habet connexionem, cum quilibet eorum in se sit completus actus. *Communis.*

(38). Resolvet tertio, quod quando actus sunt ordinati ad unum numero actum, seu finem principalem, omnes illi actus non sunt tot peccata distincta ab ipso actu finali, sed unum duntaxat peccatum, quia unitalem numericam desumunt ab ipso actu principali et finali; unde oscula, tactus, verba impudica et alii actus copulam præcedentes, comitantes, et subsequentes unum numero peccatum integrant cum actu principali, seu finali, nempe cum copula; quæ sola est explicanda in confessione. *Communis.* * Generatim tamen eorum numerus exprimendus est, eo quod multum aggravant peccatum, « quod tanto gravius est, quanto plura concurrunt, » ut docet Antoine in tractatu *De peccatis*, cap. 1, in resp. ad quæst. 6, num. 4, ubi haec addit: « Si quæ tamen circumstantiae extraordinariæ per se malæ illis adjungerentur, specialiter explicande sunt, ut monet Suarez. Dixi, similis malitia; nam si media assumpta, vel actus habeant malitiam specie diversam a malitia finis, seu actus principialis, sunt plura specie peccata exprimenda. Delectationes vero morosæ, tactus et verba impudica, quæ subsequuntur copulam, sunt peccata inter se, et a copula distincta. Ita Suarez, Vasquez et alii. Quia sunt ex se inchoationes ac dispositiones ad novam copulam. Et quia actus subsequentes actum principale, ac consummatum, neque sunt partes aut dispositiones, nec proprietates prioris actus, neque etiam ejus complementum, cum ipse actus sit consummatus, et ex se completus, neque in illo expresse intelliguntur, cum ei tantum per accidens ex malitia operantis adjungantur. »

(39). Resolvet quarto, quod quando actus sunt disparati, ita ut unus non dependeat ab alio, nec ordinetur ad ipsum, tunc tot sunt numero peccata, quot sunt actus in se completi et consummati, quia quilibet actus habet terminum definitum et limitatum, in quo completetur et terminatur, adeoque de se independenter ab alio est peccatum; unde qui plures homines successive occidit, plura commisit homicidia numero distincta; qui plures fornicationes commisit eadem nocte,

etiam cum eadem muliere et voluntate continua per totam noctem fornicandi, plura commisit peccata fornicationis numero distincta in confessione explicanda. *Commissari.*

NOTA ROMANI THEOLOGI.

Eiamsi non successive, sed unica actione, seu ictu occideret, plura homicidia committeret numero distincta.

RESPONSIO AUCTORIS.

Hæc nota non percutit meum assertum. An autem plures occidens unica actione, seu ictu, plura revera homicidia committat, eorum teneo opinionem, qui affirmant præterim si unica actione, seu ictu plures intendat occidere, et revera occidat.

* Pariter ut scribit Antoine, loc. cit., si actus similis malitiæ « subordinati non referantur per intentionem peccantis ad eundem actum principalem, sunt multiplex peccatum. Quia tunc non uniuntur, nec in estimatione prudenti censentur una moraliter actio, et ad actum subordinatum, et actum principalem requiritur duplex, etiam moraliter, deliberatio et determinatio. Sic si Petrus primo voluisset tantum vulnerare Paulum, et postea ex ira fervescente eum occideret, sunt duo peccata speciatim explicanda. Item si Titius oscula et tactus exercens non intendat copulam, sive hæc postea ob libidinem auctam sequatur, sive non, debet numerum tactuum et oscularum confiteri. Imo actus sibi subordinati, et ad eundem finem ordinati, sunt plura moraliter peccata, si inter illos intercedat magna mors temporis; quia tunc censentur moraliter interrumpi nec continuari. » *

(40). Peccatum originale deletur in infantibus per solum baptismum in re susceptum. Cap. *Majores* 3, De baptismo; cap. *Firmissime* 2, et cap. *Nulla præter* 142, dist. 4, De consecr., ibi: « Nulla præter baptismum salus promittitur infantibus, quia infantes, si per sacramentum, quod ad hoc est divinitus institutum, in creditum numerum non transeant, in tenebris manent; » cum similibus juncto concilio Florentino, in *Decreto Eugenii*, § *Primum omnium*, et concilio Tridentino, sess. v, § 5, et sess. vi, cap. 14, et sess. xiv, cap. 8. * Nota, quod ubi noster auctor ait, *per solum baptismum in re susceptum*, loquitur de baptismo sive fluminis, sive sanguinis, ut cohæreat hæc doctrina cum iis, quæ alibi dicta sunt, verb. *BAPTISMUS*, art. 1, num. 16, et verb. *MARTYRUM*, num. 13 et 14. *

(41). In adultis autem peccatum originale deletur per baptismum sive in re, sive in voto. Imo in ipsis adultis per baptismum delenter insuper omnia peccata personalia ante ipsum baptismum commissa; non solum quoad culpam, sed etiam quoad totam pœnam; sic expresse concilium Florentinum, in citat. *Decret. Eugenii*, § *Primum omnium*, his verbis: « Hujus sacramenti effectus est remissio omnis culpe originalis et actualis,

omnis quoque pœna, quæ pro ipsa culpa debetur; propterea baptizandis nulla pro peccatis præteritis injungenda est satisfactio, sed morientes antequam culpam aliquam committant, statim ad regnum cœlorum, et Dei visionem perveniunt. » Et hoc idem definivit concilium *Tridentinum*, sess. v, § 5, ubi docet, homines per baptismum renasci Deo innocentes, immaculatos, puros, innoxios, Deo dilectos, hæredes Dei et co-hæredes Christi, « Ita ut nihil prorsus eos ab ingressu cœli remoretur; » et expressius, sess. vi, cap. 14, ubi dicit, in sacramento Pœnitentiae non semper totam pœnam remitti, ut in baptismo sit; quod latius repetit, sess. xiv, cap. 8, ubi in hoc constituit discrimen inter justificationem, quæ per baptismum et per sacramentum Pœnitentiae sit.

(42). Peccatum mortale post baptismum commissum remittitur solum per sacramentum Pœnitentiae in re vel in voto, id est per sacramentum Pœnitentiae vere, et realiter susceptum, aut per contritionem cum votale sacramentum suscipiendo. Sic ultra varia sacræ Scripturæ testimonia, expresse sacrum concilium *Tridentinum*, sess. xiv, cap. 1, 2 et 4: et *ibidem*, cau. 1, 2 et 3.

(43). Unum autem peccatum mortale in hac providentia remitti non potest sine alio; expresse enim deducitur, tum ex sacra Scriptura, quæ nonnisi integrum peccatorum remissionem promittit pro integra pœnitentia, ut patet *Ezechiel*, xviii, 21, ibi: *Si autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est... omnium iniquitatum ejus, quæ operatus est non recordabor.* Unde si penitens de uno solo peccato complacentiam haberet, jam esset prorsus indignus remissionis aliorum, juxta illud *Jacobi*, ii, 10: *Quicunque totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus;* tum ex doctrina concilii Tridentini, *De justificatione*, sess. vi, et *De pœnitentia*, sess. xiv, ubi justificationem declarat per modum vivificationis et liberationis a morte juxta modum loquendi sacræ Scripturæ. Hæc autem non habetur, nisi per integrum omnium peccatorum mortalium remissionem, nam per unum solum peccatum mortale, quod in anima remaneret, homo non esset justus, sed impius; non esset vivus, sed mortuus spiritualiter, demum non esset in statu salutis, sed damnationis æternæ. Sic communis Catholicorum.

(44). Neque de facto unquam remittitur peccatum veniale sine remissione peccati mortali. Communis Catholicorum cum S. Thomas, iii part., quæst. 87, art. 4. Et ratio est, quia nullum etiam veniale peccatum remittitur de facto sine infusione gratiæ sanctificantis; sed gratia sanctificans non potest de facto consistere cum peccato mortali, ergo, etc. Tum quia inconveniens et absurdum est, quod Deus reconcilietur in re levi illi, a quo manet graviter offensus, et cum quo graves adhuc gerit inimicities, ut est peccator perseverans in peccato mortali.

(45. Potest tamen econtra remitti peccatum mortale, quin remittatur peccatum veniale, quia potest haberi dolor de mortali, quin habeatur dolor de veniali, immo adsit complacentia de ipso veniali, quod infusionem gratiae sanctificantis non impedit. *Communis*.

(46. Peccatum veniale post baptismum commissum remittitur universum duobus modis, primo ex opere operantis, secundo ex opere operato per sacramenta, et aliquatenus per sacramentalia. *Communis*.

(47. Ex opere operantis remittuntur peccata venialia per contritionem, et quidem omnia quorum displicantiam continet, seu de quibus in genere saltem habetur contritio. *Communis* ac certa; cum enim contritio perfecta sufficiat ad tollenda peccata mortalia; multo magis sufficiet ad tollenda venialia. (48. Item ex opere operantis peccata venialia delentur in homine justo per attritionem de iisdem conceptam, utpote quod Deum offendendo venialiter, sit peccator penas purgatorii, aliasque penas temporales promeritus. Item privationis majoris gratiae, gloriae, etc. Suarez, part. III, tract. 4, disp. 11, sect. 3, n. 11; Mastrius, *Theol. moral.*, disp. 11, quæst. 4, n. 82, et ipso teste omnes Scotistæ, Coninch., dis. 2, dub. 4; Reiffenstuel, *Theol. moral.*, tract. 3, *De peccatis*, dist. 1, quæst. 3, n. 28; Sporer, tom. III, *Theol. sacramental.*, part. III, cap. 2, sect. 4, n. 37, et plures alii contra Vasquez, et quosdam recentiores in homine justo ad deletionem venialium extra sacramentum requirentes contritionem formalē, vel saltem virtualem; et ratio nostræ conclusionis est, quia ex opposita sententia sequeretur quod magis vel aequo rigorosa satisfactio exigetur pro peccato levi seu veniali, ac pro peccato gravi seu mortali, quod non convenit justitiæ; sed contritio formalis, seu virtualis necessario extra sacramentum exigitur ad deletionem peccati mortalis, ergo talis satisfactio non necessario exigitur ad deletionem venialis, præsertim in homine justo, sed minor sufficiet, qualis est attritio, cum minor offensa sit venialis, quam mortalis.

(49. Item ex opere operantis peccata venialia delentur in homine justo per omne opus meritorium propter Deum factum in ordine ad deletionem peccatorum venialium, seu saltem in ordine ad deletionem omnium suorum peccatorum, ut sic a Deo ad talem finem acceptetur. Sic Scotus, in 4, dist. 21, q. 1, § *In ista quæstione*; Mastrius, loc. cit., n. 83, et, ipso teste, Scotistæ omnes, Suarez, loc. cit. et plurimi alii: et ratio desumitur ex illa Salvatoris prouissione *Luc.* vi: *Dimitte, et dimittemini*, quæ prouissio habetur similiter de actibus aliarum virtutum, ac præsertim misericordiæ, sæpe saepius in sacra Scriptura: tum quia concilium Tridentinum, sess. XIV, c. 5 dicit, quod peccata venialia multis aliis remedii expiari possunt, ibi: « Multisque aliis remediis expiari possunt; » unde S. Augustinus, aliquique saneti Patres et doctores dicunt, quod peccatorum venialium remis-

sionem a Deo consequimur per Orationem Dominicam, et alias preces ad Deum fusas continentis in se petitionem venie peccatorum, atque per omne opus bonum factum, et Deo ad talem finem oblatum.

(50. Item ex opere operantis peccata venialia delentur in homine justo per actum formalem amoris Dei super omnia, quo Deus præfertur omnibus omnino rebus ei displicitis, tam levibus quam gravibus; justus enim perfecto amoris actu se Deo absolute et penitus subjiciens, volens ipsi in omnibus actionibus placere et obtemperare, eo ipso implicite saltem, et virtualiter detestatur omnia peccata, non solum mortalia, sed etiam venialia, quatenus omnia Deo displicant, adeoque talis actus perfecti amoris semper ad omnia, etiam venialia se extendit, atque omnia delet secundum culpe realum. *Communis*.

(51. Ex opere operato peccata venialia remittuntur per omnia sacramenta novæ legis cum debita dispositione suscepta; dummodo ad ea nullus formalis, vel virtualis vigeat affectus. Sic S. Thomas, III part. quæst. 87, art. 3; Mastrius, loc. cit., n. 80, et, ipso teste, communis sanctorum Patrum et doctorum. Et ratio est, quia omnia sacramenta novæ legis instituta sunt ad sanctificandas animas nostras ex opere operato, easque perfecte disponendas ad gloriæ consecutionem, et consequenter ad tollenda omnia impedimenta, quæ aliquo modo possunt a gloriæ consecutione impedire: unde cum peccata venialia nos retardent a consecutione gloriæ, debent per sacramenta digne suscepit remitti.

(52. Per sacramentalia remittuntur peccata venialia ex opere operato, remote tamen, et mediate, quatenus nempe per preces Ecclesiæ junctas rebus sacramentalibus, dum iis pie ultimur, moveatur Deus (otsi non infallibiliter), ut in nobis excitet pios illos motus, quibus adnexa est remissio venialium, partim ex opere operantis, quatenus homo iis sacramentalibus pie ultur in remedium, ac remissionem peccatorum suorum cum piis motibus displicantibus peccatorum, conversionis in Deum, amoris, adorationis, et hujusmodi: et haec videtur esse mens D. Thomæ, III part. q. 87, part. III, ubi habet haec verba: « Triplici ratione aliqua causant remissionem venialium peccatorum; uno modo in quantum eis infunditur gratia, quia per infusionem gratiae tolluntur venialia peccata, ut supra dictum est; et hoc modo per eucharistiam et extremam unctionem, et universaliter per omnia sacramenta novæ legis, in quibus confertur gratia, peccata venialia reimituntur: secundo in quantum sunt cum aliquo motu deletionis peccatorum; et hoc modo confessio generalis, luctio pectoris, Oratio Dominicæ operantur ad remissionem peccatorum venialium. Nam in Oratione Dominicæ petimus: *Dimitte nobis debita nostra*. Tertio modo in quantum sunt cum aliquo motu reverentiae in Deum, et ad res divinas. Et hoc modo benedictio episcopi (* et qui-

dem etiam sacerdotis in missa, et praesertim cum venerabili sacramento^{*)} aspersio aquæ benedicte, quælibet sacramentalium unctionis, oratio in Ecclesia dedicata, et si quæ alia sunt hujusmodi, operantur ad remissionem venialium peccatorum. » Hactenus S. doctor relatus et secutus a Spor., t. II, *Theol. sacram.*, part. III, c. 1, sect. 4, n. 45. Et videtur idem sentire Scot., in 4, dist. 21, q. 1, idem. sentit Reiffenst., loc. c., n. 31 et seq. et com. DD.

(53) Sacramentalia autem sic appellantur, vel ex eo quod soleant adhiberi ad sacramenta efficienda, vel ministranda, ut efformatio crucis, benedictiones, orationes Ecclesiae; vel ex eo, quod aliqualem sequuntur, et imitentur virtutem sacramentalium, ut aspersio aquæ lustralis, usus rerum benedictarum ab Ecclesia, confessio generalis, unctionis pectoris, et hujusmodi. (54. Et communiter enumerantur sex, ad quæ certe reducuntur, et continentur sequenti versiculo :

Orans, Tinctus, Edens, Confessus, Dans, Benedicens.

(55. Per ly *Orans* denotatur quotidiana oratio fidelium, ac praesertim *Pater noster*, de quo dicitur cap. *De quotidianis*, *De Pénit.*, diss. 3 : « De quotidianis, brevioribus levibusque peccatis, sine quibus haec vita non ducitur, quotidiana oratio fidelium satisfacit; eorum est enim dicere *Pater noster*, qui es in celis, etc. Debet omnino haec oratio minima, et quotidiana peccata : » hic reducitur unctionis pectoris.

(56. Per ly *Tinctus* significatur aspersio aquæ benedicte, de qua c. *Aquam*, *De consec.*, dist. 4, sic legitur : « Nam si cinis vitulæ sanguine aspersus populum sanctificabat et mundabat, multo magis aqua sale aspersa, divinisque precibus sacra populi sanctificat atque mundat. » Huc reducuntur unctionis cæremonialis in regnum, et similes unctiones; item propositio cineris benedicti.

(57. Per ly *Edens* intelligunt aliqui dignam sacrosanc*tæ* eucharistie, immo cuiuslibet sacramenti susceptionem; verum hoc non tam videtur spectare ad sacramentalia, quam ad ipsa sacramenta, et hinc alii per ly *Edens* intelligunt devotam manducationem panis benedicti, et hujusmodi.

(58. Per ly *Confessus*-communiter intelligitur confessio generalis, quæ in hunc finem ab Ecclesia est instituta, ut dicatur in principio missæ, atque sub prima, et completorio.

(59. Per ly *Dans* denotatur elargitio elemosynæ, juxta illud *Tob.* iv : *Eleemosyna ab omni peccato liberat*; Daniel. iv : *Pecata tua eleemosynis redime*, et alibi : Huc reducuntur alia opera misericordiæ, tum corporalia, tum spiritualia.

(60. Tandem per ly *Benedicens* designatur benedictio episcopi vel abbatis consecrati alios benedicentis, prout explicat Bonacina, tom. I, disp. 5, quæst. 6, sect. 2, punct. 2, citans plures alios, et tenet Glossa, in *Proximio sexti Decretalium*, vers. *Benedic-*

tionem, ubi inquit : « Per benedictionem prælati devote susceptam venialia remittuntur, » atque ad hoc allegat cap. *Dictum est*, cap. *Maledicūm*, cap. *Intra 1*, quæst. 1, quamvis non adeo clare id habeant. Hæc ad litteram P. Reiffenst., *Theol. moral.*, tract. 3, dist. 2., q. 3, a. n. 34 ad 39.

(61. Pœna debita decadentibus cum solo peccato originali non una et eadem ab omnibus assiguaruntur: quinque enim de infantibus non baptizatis referuntur auctorum sententiæ a Bellarmino, tom. III, *De controversiis*, lib. vi *De statu peccati*, cap. 1, ubi sic habet : Prima sententia fuit eorum, qui regnum cœlorum infantibus non baptizatis promittere audebant, etiam si non negarent, eos in peccato originali conceptos et natos. Ita sensit quidam Vincentius, quem refellit S. Augustinus, in lib. I, *De origine animæ*, cap. 9, et lib. III, cap. 13. Idem sensit Zuinglius, in *declarat. De peccato originali ad Urbanum Regium*, ubi docet probabile esse per Christum universam naturam humanam ita esse restitutam, ut etiam filii infidelium sine baptismō decadentes salventur. Et id ceuset non solum probabile, sed etiam certum, de filiis fidelium; quem errorem, quod attinet ad filios fidelium, sequuntur multi sectatorum, ut Bucerus, *Martyr*, Calvinus, et alii.

(62. Secunda sententia paulo quidem minus liberalis, sed tamen valde mitis, fuit eorum qui parvulos non baptizatos exclusabant a regno cœlorum, et vita beata saeculis promissa, tamen eis dabant vilam æternam, et naturalem beatitudinem sine ulla molestia, aut dolore extra regnum beatorum, et procul a carcere damnatorum, hoc est in loco medio inter gehennam et cœluum, qualis locus vix potest fungi aliis quam terre convexus; ita sensisse olim Pelagianos docet S. Augustinus, in lib. *De hæresibus*, c. 88 : « Nam, inquit, etiam si non baptizentur, promittunt eis extra regnum quidem Dei, sed tamen æternam, et beatam quamdam vitam suam. » Ad quem errorem proxime accessisse videntur Ambrosius Catherinus in lib. *De statu puerorum sine baptismo decadentium*; Alberlus Plighius, in *Prima controversia*, et Hieronymus Savonarola in I. *De triumpho crucis*; docent enim ipsi (et alii), infantes sine baptismō morientes futuros post judicium beatos naturali beatitudine, et in quodam veluti paradiſo terrestri perpetuo, feliciterque viventuros.

(63. Tertia sententia-jam aliquanto severior, docet parvulos sine baptismō decadentes damnari apud inferos æterna morte, sed tamen sic puniri carentia visionis Dei, quæ dicitur pœna damni, ut nullum patientur omnino dolore, neque internum neque externum. Ita docet S. Thom., in q. 5. *De malo*, art. 1, 2 et 3, et tum ipse, tum alii aliquot scholastici doctores in I. *Sententiar.*, dist. 33.

(64. Quarta sententia superiora adhuc severior liberat quidem parvulos ejusmodi a cruciali ignis et vermis, de quo legitimus.

*Marci ix : Vermis eorum non moritur, et ignis non extinguitur, quæ proprie dicitur poena sensus, sed non eos liberat ab interno dolore, qui sequitur ex amissa beatitudine sempiternæ felicitatis; ita docet Petrus Dombardus in *n Sententiar.*, dist. 33, litt. E, eumque nonnulli alii secuti sunt, ut referunt S. Thomas, S. Bonaventura, Gregorius Ariminensis, et alii in *Commentar.* ejusdem, loc. cit.*

(65). *Quinta sententia severissima atque extrema docet, parvulos propter originale peccatum utroque pœnæ genere, damni scilicet, et sensus in gehenna perpetuo cruciari. In hanc sententiam satis aperte propoundet Gregorius Ariminensis, in *2 Sententiar.*, dist. 33, q. 3, et Joannes Driedo in *1 lib. De gratia et libero arbitrio*, tract. 3, cap. 2. Hactenus doctissimus Bellarminus, loc. cit., et hanc sententiam sequitur novissime Pontius, disp. 8, quæst. 6, et alii.*

(66). *Ex enumeratis sententiis, prima et secunda non solum falsæ, sed etiam hereticæ existimandæ sunt (25). Et contra, fide catholica tenendum est parvulos sine baptismo decadentes absolute esse damnatos, et non solum cœlesti, sed etiam naturali beatitudine per etiū charituros. Sic expresse Bellarminus, loc. cit., cap. 2*

(67). *Quarta sententia licet non careat sua probabilitate, eamque sequatur idem Bellarminus l. cit., c. 6, citans pro ipsa varios SS. Patres et theologos; tamen a nobis non admittitur, cum, ut infra patet, teneamus, quod quamvis pueri decadentes sine baptismo, sint passuri re ipsa pœnam danni, non tamen de illa ullum habituri sunt dolorem vel tristitiam.*

(68). *Quinta sententia, licet non videatur aperte ab Ecclesia catholica reprobata, rejicitur tamen passim in scholis, ut testatur idem Bellarminus, loc. cit., c. 4. Unde sicut ipsi, ita et nobis improbabilis esse videtur; unde tertiam sententiam adhærentes, concludimus, quod :*

(69). *Pueri decadentes cum solo originali peccato, secundum tertiam sententiam, quam sequitur, nullam patientur pœnam sensus, nec post diem judicii passuri sunt alias corporis afflictiones; sed tantum patientur et patientur solam pœnam danni sine ullo dolore interno et externo, seu sine ullo prorsus dolore, vel tristitia de ammissione beatitudinis. Sic S. Thomas, et Bonaventura, et Scotus in *n Sententiar.*, dist. 33, aliquique scholastici. Et pro hac nostra sententia citatur etiam Nyssenus, oratione *De infantibus*, et S. Augustinus, lib. *De peccatorum meritis et remissione*, cap. 27,*

(25) *Cardinalis Bellarminus, tom. IV *Controvers.* lib. vi, cap. 2, opinionem Catharini, quæ fuit etiam Alph. Salmeron, Ludovici Molinæ, Gregorii Martínez, aliorumque (non minus quam alteram Pelagianorum), non solum falsam, sed etiam hereticam existimandam esse pronuntia. Cui Bellarmianæ causaræ (inquit Gazzanica in *Prælect. theol.*, tom. IV, dissert. 3, sect. 3, cap. 8, num. 253) equidem subscribere non possum... Reipsa, (sic idem in nota ibid.) ii theologi, sive veteres, sive*

asserens infantes in limbo non tristari, nec dolorem pati; idem tenent Vasquez, Suarez, Salas, Lessius, Bocanus, Arriaga, Turrianus, Aversa, Oviedus, Amicus, et late Mastrius in *n Sententiar.*, disput. 4, quæst. 6, *De peccato originali*, artic. 1 et 3, et in *Theolog. moral.*, disp. 28, q. 3, num. 67, ubi testatur esse hanc sententiam omnium recentiorum.

(70). *Probatur igitur prima pars nostræ conclusionis, scilicet quod pueri decedentes cum solo originali peccato nullam patientur pœnam sensus; nec post diem judicii passuri sint corporis afflictiones; quam sententiam S. Bonaventura dicit omnes magistros magis approbare communiter, et Scotus hanc sententiam magistrorum appellat, teste ipsomet Mastrio, in *n Sententiar.*, disput. 4, quæst. 5, art. 1, num. 159. Et ratio est, quia, ut dicunt Scotus et S. Bonaventura, loc. cit., acerbitas pœnæ correspondet quantitatæ delectationis juxta illud *Apocalypsis*, xviii, 7: Quantum glorificat se, et in deliciis fuit, tantum date illi tormentum et luctum; sed parvuli nullam delectationem inordinatam habuerunt, nec in spiritu, nec in carne, ergo non debent ullum tormentum et pœnam sensus pati. Tum quia, quod pœna sensus et afflictio corporis soli peccato actuali ac delectationi illud consequenti correspondeat, habebut ex variis aliis sacrae Scripturæ consimilibus locis, ut *Deuteronom.* xliv: *Præ mensura peccati erit et plagarum modus; Apocalyp. XXII: Ecce venio cito... reddere unicuique juxta opera sua; et Matthæi xxv: Discidete a me, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo, et angelis ejus; esurivi enim, et non dedistis mihi manducare: sitiavi, et non dedistis mihi potum, etc., et ad Romanos II: Qui reddet unicuique secundum opera ejus, et II ad Corinth. v, 10: Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum; ex quibus et similibus locis aperte desumitur, pœnam ignis seu corporis afflictionis soli correspondere peccato actuali, quod eum pueri decadentes sine baptismo non habuerint, tali pœnæ obnoxii esse non debent.**

(71). *Probatur secunda pars nostræ conclusionis, quod scilicet pueri decedentes sine baptismo patientur, et passuri sint perpetuo pœnam danni, id est visione Dei perpetuo sint charituri, et primo ex illo *Ioan.* III: Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei, et secundo ex cap. Majores 3, Du-*

recentiores, qui eam adoptarunt, in Ecclesia tolerati sunt, ac tolerantur: quod nullo modo fieret, si possent heresis accusari, ut Bellarminus contendit.— Libentissime tamen (prosequitur autem Gazzanica) subscribo P. Thomæ Lemosio, qui tract. 1, *De lesione liber. arbitr. per pec. orig.*, cap. 22, eam probat esse falsissimam, quia in parvulis peccatum originale veram culpam esse non confitetur. — (Editores Casinenses.)

baptismo, ubi Innocentius III, dicit : « *Po-*
nem peccati originalis esse parentiam divi-
ne visionis, actualis vero perpetuae gehennæ
cruciatum, » et idem habetur c. Nulla 142,
dist. 4, De consecrat., his verbis : « Nulla,
præter baptismum Christi salus promittitur
infantibus, quia infantes, si per sacramen-
tum, quod ad hoc est divinitus institutum,
in credentium numerum non transeant, pro-
fecto in tenebris manent; » id est divina
visione parent, qua illuminarentur. Item ex
enec. Flor. sub Eugenio IV, in litteris Unionis
asserente : « Decedentes in mortali, vel
originali mox in infernum descendere, »
hoc est in inferiores terræ partes, ut teste
Mastrio, locis citatis, exponunt communi-
ter doctores, sed pénis inæqualibus punien-
dos, quam inæqualitatem in eo consistere
dicunt, quod originali sola pœna damni re-
spondet, actuali autem ultraque, scilicet et
pœna damni, et pœna sensus.

(72). Tum quia, absolute loquendo, non
est futurus aliquis medius status inter bea-
tos et damnatos, in quo quis feliciter et
beate vivat, ut definitum est in concilio
Araucano, post canon. 77, tom. I Conciliorum,
ubi dicitur : « Si quis dicat, ideo
dixisse Dominum, in domo Patris mei man-
siones multas sunt, ut intelligatur, quia in
regno cœlorum erit aliquis medius, aut alius,
aut alicubi locus, ubi beate vivant parvuli,
qui sine baptismo ex hac vita migrarunt,
anathema sit. » Plures etiam Patronum auco-
titates refert Salmeron, in cap. 5 ad Romanos, disput. 43, apud ipsum videndas, qui-
bus permotus Angles merito, inquit, oppo-
sitam sententiam tenentes parvorum tor-
tores vocari, et propterea illam tanquam
duram esse ab omnibus exclusam, quam
etiam valde duram appellat S. Bonav., dist.
33, part. iii, quæst. 1.

NOTA ROMANI THEOLOGI.

Vide ea, quæ disputavimus de pœna par-
vorum sine baptismo decedentium in ap-
pendice nostra *De inferno*.

RESPONSIUS AUCTORIS.

Videat igitur benignus lector ibi tradita a
theologo, et simul meam responsionem ad
dict. verb. *INFERNUS*; nec non in hoc verb.
PECCATUM, a d. 65 ad 81, inclusive a me ex-
posita, et pro sua æquitate pronuntiet.

(73). Probatur tercia pars nostre conclu-
sionis, scilicet, quod licet pueri patientur,
et re ipsa passuri sint pœnam danni, sine
ullo tamen erunt dolore interno, et externo
de illa, seu sine ullo prorsus dolore, vel
tristitia de ammissione beatitudinis; quia, ut
discurrunt S. Bonaventura, et Scotus, loc.
cit., si infantes de tali privatione beatitu-
dinis tristarentur, cum tristitia secundum
S. Augustinum sit de his quæ nobis invitis
accidunt, ipsi involuntarie sustinerent suum
statum, et vellent oppositum ad divinam
voluntatem et dispositionem, qua *Eccle-
sias.*, xi, 3, statutum est, quod *ubique* *que*
cederit lignum, ibi erit; sed quod tales
infantes velint oppositum ad divinam

voluntatem, et dispositionem dulce modo
est dicendum, cum isti nullam inordinaten
volitionem habuerint in isto statu, ergo
nullam etiam habebunt inordinatam voli-
tionem in alio statu, et consequenter neque
ullam tristitiam interiorum habebunt. Tum
quis, si tristarentur de parentia visionis
Dei, cum desperaret de ea, haberent pœnam
gravissimam inter pœnas omnium damna-
torum, scilicet tristitiam ex desperatione.
Hoc autem non est dicendum, adeoque, etc.
Tum etiam, quia tales infantes, ut probatum
est supra, sub n. 65, ex fere communis om-
nium Patrum et theologorum, non habe-
bunt pœnam sensus ab extrinseco, ergo
tanto minus habebunt pœnam interiorum,
scilicet tristitiam spiritus, cum' longe ma-
jor sit dolor et pœna spiritus, quam dolor et
pœna sensus. Sic in re discurrevit Scotus, cit.,
dist. 33.

(74). Objiciunt tamen primo adversarii
contra nostram conclusionem dicentes, quod
cum Dominus iuxta cap. xxv *Matthæi* ad
judicandum venerit, duæ tantum assigna-
buntur hominum classes, una eorum, qui a
dextris erunt, et ibunt in vitam æternam,
et altera eorum, qui a sinistris erunt, et
ibunt in ignem æternum; atqui parvuli non
erunt a dextris neque ibunt in vitam æternam,
ut omnes fero sententur, ergo erunt a
sinistris, et ibunt in ignem æternum.

(75). Respondetur, quod ibi est sermo so-
lum de adultis damnatis ob proprias culpas
actuales, ut ex ipsomet textu clare habetur;
reddens enim ibi Christus Dominus causam,
cur, qui sunt a sinistris, in ignem æternum
sunt ituri, inquit : *Esurivi enim, et non dedisti mihi manducare*, etc. Unde ex hoc potius
nostra confirmatur sententia, quod pro
solis actualibus et personalibus peccatis
infligenda sit omnis positiva pœna sensus,
universaliter nomine æterni ignis signifi-
cata. Tum quia, ut talen textum exponit
S. Augustinus, lib. vi *contra Donatistas*,
post collationem, cap. 4, ibi, dicit S. do-
ctor, exprimitur forma, qua judicabuntur
fideles in Ecclesia existentes; comparantur
enim boni et mali ovi bus, et hædis ejusdem
pastoris et ovilis. Ceterum autem est parvulos
ante baptismum ad ovile Ecclesiæ non
pertinere. Et sic etiam explicandi sunt alii
consimiles textus, qui solent adduci ab ad-
versariis, quod nempe in eis seruo sit de
adultis puniendis propter peccata sua per-
sonalia et actualia, ut communiter expo-
nunt sacri interpretes; vel de fidelibus intra
gremium Ecclesiæ, ut dicebat S. Augustinus.

(76). Objiciunt secundo dicentes, quod S.
Augustinus, serm. 25 *De verb. apostol.*, sa-
lis aperte scribit : Parvulos decedentes sine
baptismo igne sempiterno esse cruciandos,
et idem S. Augustinus (seu, ut alii volunt,
S. Fulgentius sub nomine Augustini, qua-
tenus opus illud S. Augustino olim ascri-
pitum fuit) *De fide ad Petrum Diaconum*, cap.
17, relatus in cap. *Firmissime tene* 3, dist.
4, De consecration., sic expresse dicit :
« Firmissime tene, non solum homines ra-
tione utentes, verum etiam parvulos, qui

sive in uteris matrum vivere incipiunt, et ibi moriuntur, sive jam de matribus nati sine sacramento baptismi, quod datur in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, de hoc saeculo transeunt, sempiterno igne puniendos; quia etsi peccatum propriæ actionis nullum habeant, originalis tamen peccati damnationem carnali conceptione ex nativitate traxerunt. »

(77. Respondetur, quod ibi S. Augustinus et S. Fulgentius sub nomine Augustini, loquuntur metaphorice, et nomine ignis poenam damni significant, ut docent S. Thomas, q. 5, *De malo*, et in 2, dist. 33, q. 2, art. 1, ad 1; S. Bonaventura, *end.*, dist. 33, q. 1 ad 1; et glossa in c. *Nulla* 143, *De consecr.*, dist. 4. Nomine enim ignis qualilibet poena designatur, ut patet ex illo *psalm. LXX: Transivimus per ignem et aquam, et eduxisti nos in refrigerium*, quod expresse tradit ipsem S. Augustinus, q. 9 in *Josue*. Et quod sic veniat intelligendus S. Augustinus aperie constat, ex quo suum intentum erat contra Pelagianos probare, quod parvuli decessi sine baptismo non essent aeternæ felicitate donandi; quod satis convincitur dicendo ipsos passuros esse poenam damni, cum qua nequit conjungi aeterna felicitas; tum quia S. Augustinus (seu ut alii volunt, S. Fulgentius sub nomine Augustini) in cit. canone *Firmissime tene*, asserit pertinere ad fidem, quod tales parvuli sint sempiterno igne puniendi. Nemo autem dubit dicere, dogma fidei esse, quod tales parvuli sint cruciandi aeterna poena sensus, sed solum, quod sint dannati et puniendi aeterna poena damni; adeoque S. Augustinus, seu S. Fulgentius sub nomine S. Augustini, nomine ignis poenam damni ibi significare intendit; unde Glossa supracitata in dicto canone *Nulla*, sic ait: Carentia visionis Dei est pena ignis, de qua intelligendus est canon, *Firmissime tene*. »

(78. Objiciunt tertio dicentes, quod pueri passuri saltu sint tristitiam ad amissionem gloriae consequentem, quia, ut arguit Bellarmius, loc. cit., cap. 6, ubi hanc defendit opinionem; ex apprehensione privationis aeternae felicitatis naturaliter sequitur aliqua tristitia; sed tales infantes cognoscunt, seu cognoscunt se privatos esse aeterna felicitate, quia quainvis nunc fortasse nesciant, se propter peccatum originale excludi a regno Dei, scient tamen in die judicii, in quo hoc mysterium eis revelabitur; ergo, etc.

(79. Respondetur cum Scoto, loc. cit., quod, relictis variis aliis responsionibus ab aliis datis, et videndis apud Mastrium, loc. cit., num 174 et 175, tales infantes non sunt tristituri de ammissione aeternæ felicitatis, quia erunt contenti de statu suo, scientes Deum de se ita disposuisse; nec suo actu id aliquando demeruisse. Tum quia, ut dicit S. Bonav., dist. 33, art. 3, q. 2, tales infantes non sunt habituri tristitiam de dicta ammissione felicitatis, seu gloriae aeternæ, quia causas solatii habebunt, cum caudem impedian, v. g. quod non

peccaverint peccato actionis ex una parte, et quod non patientur penam ignis, ut dannati in inferno, ex alia; pro quo rationem satis idoneam affert S. doctor, quia nimirus infantes constituti sunt a Deo in statu quodam medio inter beatos et damnatos; quare opus fuit, ut ex una parte beatitudine carerent, siue damnati, et ex altera nullum haberent dolorem, sicut beati; ex quo sit, ut licet agnoscant, se errare beatitudine, ad quam fuerant ordinati, et ex hac parte magnam habeant tristitiam occasionem, quia tamen simul agnoscunt se evasisse gravissimas inferni penas, et peccata mortalia, quasi in aequilibrio sunt constituti, ut non doleant de ea beatitudinis amissione, sed potius gaudent de penarum inferni evasione, quam rationem ceteris probabiliorem existimat Arriaga, d. 52, sect. 3.

(80. Hic juvat adducere distinctionem locorum, in quibus recipiuntur animæ ex hoc mundo decedentes, ut optime declarat S. Bonav., in 4, dist. 45, art. 1, q. 1 et 2; ubi ait, quod loca animarum sunt in duplice differentia; est enim locus gloriae, scilicet cœlum, et quia charitas, quæ meretur gloriam, est unius speciei, ideo iste locus non subdividitur; alias autem est locus poenæ, qui dicitur infernus, generaliter accipiendo nomen inferni; est autem locus iste penalis dupliciter, scilicet secundum poenam damni, et secundum poenam sensus, et utrumque membrum dividitur. Illi enim, qui puniuntur poena damni, aut simpliciter, et aeternaliter puniuntur, et sic locus iste dicitur limbus puerorum cum solo originali decedentium; aut ad tempus, et sic locus illorum est superior, qui dicitur sinus Abrahæ. Similiter illi, qui puniuntur poena sensus, aut puniuntur aeternaliter, et sic istorum locus est infernus proprio dictus inferior aliis; aut ad tempus, et sic istorum locus est purgatorium, quod est locus aliis superior secundum legem communem et ordinariam; et subdit tandem S. Bonav., loc. cit., q. 2, quod post Christi adventum, vel in paradiso, vel in inferno, vel in limbo, vel in purgatorio, animæ defunctorum recipiuntur, ergo secundum veteriorem et probabiliorem sententiam animæ puerorum cum solo originali decedentium in limbo recipiuntur et detinentur, non autem in inferno, etiam post diem judicii, et in perpetuum; unde auctoritates Scripturæ et SS. Patrum, quæ dicunt animas puerorum cum solo originali decedentium in infernum descendere, vel in inferno detineri, non sunt intelligendæ de inferno proprio dicto, qui est locus damnatorum, sed de inferno generaliter sumpto, ut significet quemlibet locum inferiorem in visceribus terræ existentem; sicuti aliae quoque auctoritates Scripturæ et Patrum, quæ locum, in quo purgantur animæ justorum, appellant infernum, quæ tamen de tali inferno proprie dicto, qui est locus damnatorum, non sunt intelligendæ, ut magis ostenditur sub verb. PURGATORIUM. Sic ex divo Bonaven-

tura habet expresso Mastrius, *Theolog. moral.* disp. 28, q. 3, num. 69.

(81). Poena debita decedentibus cum peccato actuali mortali, est poena eterna, tam damni quam sensus; et quidem de poena damni, quae in beatificæ visionis privatione consistit, satis constat ex illo *Matthæi* viii, ubi de reprobis et peccatoribus dicitur, quod ejiciuntur in tenebras exteriores; de poena vero sensus habetur ex *Matthæi* xxv, ibi: *Discidite a me, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo, et angelis ejus;* et sic de variis aliis similibus, quæ non juvat hic in longum adducere; cum hoc sit de fide.

(82). Poena debita decedentibus cum solis peccatis venialibus non est eterna, sed solummodo temporalis. Communis et de fide. Difficultas solum est de peccatis illis venialibus, cum quibus decedunt etiam peccato mortali obnoxii; an scilicet peccatum veniale conjunctum peccato mortali puniatur in inferno poena eterna vel temporali?

(83). Thomistæ cum D. Thoma iii part., q. 87, art. 4, ad 3, tenent tale peccatum veniale puniri poena eterna, cum in inferno nullus, neque remissio, neque redēptioni sit locus. Scotistæ vero cum Scoto in 4, distinct. 21, quæstion. 1, asserunt peccatum veniale, sive in hac vita remissum quoad culpam, sive non, sola temporali poena etiam in inferno remitti posse, nedum quoad poenam, sed etiam quoad culpam. Et quidem de peccato veniali in hac vita remisso quoad culpam, non vero quoad poenam, est ratio evidens, quia qui solvit rem, quam debet, a debito illius omnino liberatur, adeoque damnatus, qui totum temporalem poenam veniali correspondēt patitur in inferno, vere liberatur debito illius poenæ, cum passione illius solvit, et patiatur totum id quod solvere et pati debebat. Idem dicendum est etiam de peccato veniali non remisso in hac vita quoad culpam, quia peccatum veniale, quamvis non remissum quoad culpam, tantum est dignum poena temporali, et determinata, quam vere solvit, qui patitur in inferno, et passione illius temporalis poenæ extinguitur debitum illius poenæ.

(84). Nec valet dicere quod damnatus in inferno existat in peccato mortali, adeoque non possit solvere debitum pro culpa neque veniali. Non valet, inquam, quia, licet damnatus in inferno existat in peccato mortali, adhuc vere solvit debitum pro culpa veniali, quæ est solum digna poena temporali, sive jam ipsa culpa venialis fuerit remissa in hac vita, sive non; Deus enim semper punit citra condignum, et esto quod secundum rigorem justitiae puniret ad condignum, omnino injustum esset eternam poenam infligere pro peccato veniali, cui secundum se solum poena temporalis debeatur. Vide Mastrius, in ii *Sent.*, disp. 6, De peccatis, quæst. 8 per tot, et in *Theol. moral.*, disp. 25, num. 53 et 54, ubi multa ad rem.

(85). Sensus autem illius catholici axiomaticis: « Quod in inferno nulla est redēmpcio. »

est solum, quod nulla sit spes inde evadendi, juxta illud *Lucæ* xvi, num. 26, ibi: *Hū, qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transmeare.* Unde nihil facit, sive ibi aliquod veniale remitti possit, aut aliqua poena venialis, vel etiam mortalism. jam hic dimissi, sive non. Vide Mastrius, cit., q. 8, num. 222 et 223, et cit., disp. 52, num. 54.

* Quid vero ad hæc reponant Thomistæ, et quibus fundamentis eorum sententia nitetur, vide apud cardinalem Gotti in *Tractatu De vitiis et peccatis*, quæst. 7, dub. 4, et alios, ex quibus Gotti duplē propositionem statuit, primam: « Peccatum veniale non remissum quoad culpam in hac vita, et conjunctum cum mortali per accidens puniatur in inferno poena eterna, quamvis ex se poena solum temporali puniendum esset; » alteram: « Valde probabile est, peccatum, sive mortale, sive veniale, remissum quoad culpam in hac vita non puniri in inferno poena eterna, sed temporali tantum. » *

(86). Circumstantiæ peccati. *Vide* verb. POENITENTIA SACRAMENTUM, art. 2, num. 100

(87). Peccatum lethale mortua constituit bona opera, quæ in eo fiunt, et jam facta reddit mortificata. *Vide* verb. POENITENTIA, art. 3, num. 8.

ADDITIONES ROMANI TREOLOGI.

(88). Circa advertentiam ad malitiam peccati, quæ nom. 17 et sequentibus, plena a P. Lucio desideratur, ut homo mortalis culpe sit reus, notare necesse est atque distingue: « Primum posse esse peccatum mortale imputabile sine advertentia actuali malitiæ. » Nam falsum omnino est, numquam graviter peccari, nisi prævia peccati cognitione animus illustretur, ut per plenum et firmum judicium intellectus de malitia objecti deliberaet, ac vitandi peccati desiderio extimuletur. Hæc doctrina firmissimis argumentis ex Scriptura de promptis fulcitur. Primo, absurdum enim est a peccato excusare persecutores apostolorum, qui tamen præviā mentis illustrationem circa illius peccati malitiam non habebant, nec illud vitandi desiderio stimulabantur: cum potius hac in persecutione obsequium se præstare Deo arbitrarentur juxta illud Christi discipulos alloquentis oraculum (*Joan. xvi, 2*): *Venit hora, ut omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo: et hoc facient vobis, quia non novirunt Patrem, neque me.* Secundo, Apostolus, dum persequebatur Ecclesianum, procul dubio graviter peccabat, ut ipse fatetur *I ad Timotheum* i: *Fui blasphemus, inquit, et persecutor, et contumeliosus.* Sed præviā illam animi illustrationem, et attentionem ad actionis pravitatem non habebat, imo potius se laude dignum ob illud facinus existimabat, dum se abundantius supra coetaneos suos paternarum traditionum emulatorem agnoscebat, juxta illud Epistolæ ad Galatas, i, 13: *Audistis conversa-*

*tionem meam atiquando in Judaismo, quoniam supra modum persequebar Ecclesiam Dei, et expugnabam illam, et proficiebam in Judaismo, supra multos coetaneos meos in genere meo, abundantius emulator existens paternarum meorum traditionum. Non ergo necesse est ad peccatum, ut attendat peccator ad actionis pravitatem. Tertio, idem probat Christi Domini pro suis crucifixoribus oratio, *Luc. xxiii*: *Pater, dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt.* At tantum abest, ut se prave agere arbitrarentur, quin potius justitiam se agere adimplere existimabant, cum Christum seductorem et malefactorem haberent, non Dominum gloriam cognoscerent. Quarto, illos peccare certum est, quos Deus dimisit vias suas ingredi, quosque tradidit in desideria cordis eorum: at illi non modo ad actionis pravitatem non attendunt, nec desiderii ab ea abstinenti stimulis agitantur; quin potius cum gaudio et ostentatione quadam, nefaria perpetrant facinora. Non est igitur necesse ad imputationem peccati, ut homo ad ejus pravitatem attendat, ejusque vitandi desiderio moveatur. His omnibus expletis S. Bernardus, in tractatu *ad Hugonem a S. Victore* probat in magnis ignorantiae tenebris eos versari, qui peccari posse per ignorantiam non agnoscunt. Adde illa Psalmorum oracula (*Psalm. ix, 3*): *Exacerbavit Dominum peccator, secundum multititudinem irae sua non queret. Non est Deus in conspectu ejus, inquinata sunt illius via in omni tempore. Auferuntur judicia tua a facie ejus.* (*Psalm. xlix, 22*): *Intelligite hæc, qui obliviscimini Deum, nequando rapiat, et non sit qui eripiat.* (*Psalm. lxxviii, 6*): *Effunde iram tuam in gentes, quæ te non noverunt.**

(89). Confirmatur ex S. Augustino, lib. i *Retractionum*, cap. 15: « Nam et qui nesciens peccavit, inquit, non incongruenter nolens peccasse dici potest, quamvis et ipse quod nesciens fecit, volens tamen fecit; ita nec ipsius esse potuit sine voluntate peccatum. Quæ voluntas utique sicut definita est, animi motus fuit, nullo cogente, ad aliquid vel non admittendum, vel aspicendum. Quod enim si noluisse, non fecieset, non coactus est facere. Quia voluit, ergo fecit, etiamsi non quia voluit, peccavit, nesciens peccatum esse quod fecit: ita nec peccatum sine voluntate esse potuit, sed voluntate facti, non voluntate peccati, quod tamen factum peccatum fuit: hoc enim factum est, quod fieri non debuit. » At si necessaria esset attention ad actionis pravitatem, nunquam peccaret, qui nescit peccatum esse, quod facit, neque sola facti voluntate, sed etiam voluntate peccati, quodlibet peccatum esset voluntarium.

(90). Iterum confirmatur ex eodem S. doctore. Manichæis alingebat Julianus Pelagianus errorem illum, quod a peccato immunem esse dicere eum qui flagitium aliquod perpetraverit ad malitiam ejus non attendens, nec repugnante conscientia illud committens, imo exultante id perpetrans audacia, et quasi se bene agere existimans.

Quid ad hæc S. Augustinus? De Manichæis ipsis id credere refngit, ceterum assertiō nem horret ut catholicæ fidei repugnantem, libro iv *contra Julianum Pelagianum*, cap. 8: « Quid autem ad nos pertinet, quia Manichæos dicere affirmas, si quis homicidium conscientia formidante commiserit, reus est, quia timuit; si autem aliquid facinus exultans perpetravit audacia, velut credens se ex fide facere, quod male facit, evasit culpm? Quod quidem nunquam audivi dicere Manichæos. Sed quid ad nos, sive dicant, sive etiam ipsis calumnieris; cum hoc catholicæ fides non dicat, quam tenemus, et cujus te pondere urgemus? » Præterea, hanc propositionem: « Nunquam peccatur, nisi prævia peccati cognitione animus illustretur, ejusque vitandi desiderio extimuletur: » plerique Galliarum episcopi et Parisiensis academia « Falsam esse, et viam sperare ad excusandas excusationes in peccatis olim pronuntiaron. Non minus erronea est illa propositio: « Peccatum philosophicum seu morale est actus humanus disconveniens naturæ rationali et rectæ rationi. Theologicum vero, et mortale est transgressio libera divinæ legis; philosophicum, quantumvis grave, in eo qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque æterna poena dignum » Quæ propositio atheos et infideles omnes et peccata quantumvis gravia perpetrantes, nec non Christianos excæatos et obdurate, a peccato absolvit, a poena inomines facit; ut felicior illorum conditio hac ex parte videatur, quam fidelium, qui Deum noverunt, et nondum in illam cætitatis abyssum prolapsi sunt. At vero, paganos in ignorantia tenebris sedentes, peccata nihilominus æterna poena digna commisisse, testatur Apostolus *ad Ephesios* iv.

(91). Ostendi potest etiam ex aliis absurdis. Superflua certe diceretur paterna Dei erga nos sollicitudo, inutilis charitatis divinæ Filium unigenitum pro salute hominum dantis commendatio censeretur, labores Apostolici pro revocandis ab errore hominibus, ut vani abjicerentur, si prava illa opinio recepta esset. Ad quid enim verbi divini prædicatores in regiones remotissimas proficiscuntur, si gentes Christianorum dogmatum inscie nullatenus Deum offendant, nec peccata mortalia et æterna poena digna committant; imo in salutis discrimen vocentur documentis et adhortationibus concionatorum, qui illos ad cogitandum de Deo et de lege divina excitant, quam alias sine mortalis peccati et æternæ poenæ reatu violent, ut peccati philosophici inventoriis aut propugnatoribus visum est? Non esset, cur parentes de sua filiorumque salute solliciti, tam sedulam in illorum institutione operam collocarent; cur pastores et sacris pulpitib[us] verbum, legemque Dei tam accurate exponerent. Siquidem homines in ignorantia Dei, legumque divinarum relictæ, voluptatibus tranquillo servirent animo et

absque peccati formidine. Denique tam exiguus non esset electorum numerus, tam ercta non esset via, quæ dicit ad vitam. Non diceret Propheta (*Psal. cx. 2*): *Longe a peccatoribus salus, quia justificationes tuas non exquisierunt.* Quæ verba sanctus Hilarius expendens in *psalmum cxviii.* littera 20: « *Non habet veniam, inquit, ignoratio voluntatis, quia sub scientiæ facultate nescire, repudiat magis, quam non repertæ scientiæ est reatus.* Ob id enim longe a peccatoribus salus est, quia non exquisierunt justificationes Dei; cum non utique ob aliud consignatæ litteris maneant, quam ut ad universorum scientiam notionemque defuerint. »

(92). Merito itaque Alexander VIII, Pontifex maximus distinctiunculam illam peccati philosophici et theologici, et opinionem, quæ huc veluti cardine nitebatur, damnavit ut *scandalosam, temerariam, piarum aurium offensaram et erroneam;* excommunicationem ipso facto incurriendam. Sedique Apostolice reservatam tulit in eos omnes, qui hanc propositionem atque opinionem docuerint, defendent, ediderint, aut de ea etiam disputationem publice, seu privatum (nisi forsan impugnando) tractaverint. In virtute denique sanctæ obedientiæ, et sub intermissione divini judicij omnibus Christi fidelibus prohibuit, ne damnatai propositionem ad praxim deducant, decreto edito die vicesima quarta Augusti, anno Domini 1690.

(93). Deinde ne ex Luciana doctrina deciparis, præter ea, quæ ex Summa Alexandrina bactenus recensuimus, placet etiam hac alia ex P. Antoine subnectere, quo facilius valeas gravia peccata distinguere ac declinare. Ait itaque: « *Ad mortale, etiam secundum se imputabile, sufficit advertentia virtualis et interpretativa malitiæ aut periculi illius, consistens in eo, quod quis possit, ac debeat advertere malitiæ, vel ejus periculum, nec tamen advertat.* Quia 1, malitia actus secundum se ei merito imputatur, qui debuit et potuit illum advertere et vitare actum, cui annexa est. Nam ei malitia satis voluntaria est, et libera, cum potuerit et debuerit ab eo vitari. Ut malitia secundum se imputetur, ex communi sententia sufficit consensus voluntatis interpretativus, cum scilicet voluntas potest et debet repudiare objectum malum, et non repudiat. Ergo etiam sufficit advertentia interpretativa; nam ad peccatum imputabile non minus requiritur consensus voluntatis, quam advertentia rationis. 2. Peccatum mortale est libera transgressio præcepti graviter obligantis; sed ad talem transgressionem sufficit advertentia virtualis interpretativa; nam talis transgressio est libera hoc ipso, quod posita est ex defectu advertentiae actualis, quæ potuit et debuit haberit; hoc ipso enim talis transgressio ita posita est, ut potuerit non ponit a voluntate. Advertentia virtualis et interpretativa est ea, quæ quidem non habetur, sed haberit potest ac debet. Sed qui legem violat, quam potuit,

ac debuit cognoscere, perinde se habeat moraliter, et in estimatione prudenti, in ordine ad imputabilitatem etiam moralem (licet non tantam, quando inadvertentia non est affectata), ac si eam actu cognosceret; ac proinde non excusat a peccato etiam mortali. » Paulo aliter: « *Advertisentia interpretativa est ea, cuius privatio est culpabilis, cum ipsa potuerit, ac debuerit haberit, ac proinde non excusat a peccato actiones, et omissiones secutas contra legem, cum ipsa sit culpabilis; nec tollat voluntarium indirectum, ac interpretativum sufficiens ad culpam, nec culpa possit quemquam excusare.* Igitur malitia actus merito imputatur voluntati, hoc ipso, quod actus malus procedit a voluntate libere et scienter, vel cum vincibili ac culpabili ignorantia, aut inadvertentia agente. 3. *Vincibilis ignorantia, seu carentia cognitionis habitualis, non excusat a peccato.* Ergo multo minus excusat inconsideratio et inadvertentia vincibilis; nam, ut ait Suarez, « *ignorantia non refertur ad voluntarium, vel involuntarium ratione habitualis scientiæ, qua privat, sed proxime et immediate ratione actualis considerationis, quam tollit; quia voluntas non mouetur proxime, et immediate ab habituali cognitione, sed ab actuali.* » Inadvertentia autem erit vincibilis et voluntaria, hoc ipso quod potuit, et debuit pelli per advertentiam, sicut ignorantia habitualis est vincibilis et voluntaria, hoc ipso quod potuit et debuit depelli per inquisitionem voluntatis.

(94). « *Equidem nihil est volitum, quin præcognitum; et voluntarium est id, quod est a principio intrinseco cum cognitione; sed cum cognitione, vel actuali, et virtuali, et interpretativa. Nam ad voluntarium indirectum, et interpretativum sufficit cognitio virtualis et interpretativa.* Item cum actus moralis definitur actus, qui libere fit cum advertentia ad regulam morum, intelligi debet advertentia vel actualis, vel virtualis, et interpretativa, aliqui definitio mala est, cum non conveniat omni actui morali, nempe peccato commissio ex ignorantia, vel inadvertentia vincibili.

(95). « *Advertisentia virtualis et interpretativa adest, cum quis potest et debet advertere ad præceptum, seu obligationem, vel malitiæ actus, et tamen non advertit. Potest tamen advertere, quando ex aliqua conditione præsentí ejusdem vel alterius objecti, aut circumstantiæ, prudenter ac circumspective agendo, deveniret in cognitionem malitiæ, quam novit quidem habitu, sed actu non advertit. Tunc enim habet sufficiens principium discurrendi et considerandi, an actus sit licitus vel illicitus.* Et si hoc non cognoscit aut considerat, male consultat et imprudenter agit; unde merito illi imputatur peccatum, quod inde sequitur. Nam in omni deliberatione humana primo considerandum est ultrum res liceat, neque eodem enim præcepto, quo tenemur vivere peccatum et servare legem, tenemur

adhibere advertentiam et considerationem, cum sine ea lex observari nequeat.

(96. « Hinc in iis, quæ intrinsece mala sunt, et contra legem naturalem, ad virtutem advertentiam malitiae moralis habitualiter notæ sufficit, ut consideretur ipsa actio secundum se, seu ut quis mere advertat quid agat. Nam hoc ipso facilissime excitari potest actus cognitio malitiae, utpote habentis eum illa intrinsecam connexionem, si considerate et sine præcipitatione agatur, ut notat Suarez. In iis vero, quæ non sunt per se mala, sed velita solo jure positivo, quamvis semper sufficienti consideratio ipsarum actionum secundum se, cum non habeant intrinsecam connexionem; tamen si quis non laboret illa ignorantia habituali præcepti, regulariter sufficit ad excitandam cognitionem malitiae, si, qua pars est, consideratione et mora in agendo procedatur. Possunt et alia principia deliberandi in talibus rebus occurrere, ut si quis non cogitans de die abstinentiæ, videat alios vesci cibis quadragesimalibus; vel die festo nihil cogitans de sacro, audiat festivum campanarum pulsum, aut videat populum ad tempulum currentem. Ex his, aut similibus excitari potest cogitatio præcepti; quæ tamen, si, adhibita sufficienti attentione et consideratione, non habeatur, tunc inadvertentia erit naturalis et invincibilis, qualis esse solet in timoratis et ex circumspectione agentibus; in aliis autem plerumque est vincibilis et culpabilis. Quod si malitia

non sit habitualiter nota, tunc actus est culpabilis, si ignorantia sit vincibilis, quia haec non excusat a peccato. » Sic Antoine, *De peccat.*, cap. 2, q. 4.

RESPONSIUS AUCTORIS.

(97. Circa ea, quæ hic notat et tradit theologus, quoad plenam advertentiam a me desideratam, ut homo mortalis culpæ sit reus, sufficit mihi, ultra ad id probandum adducta ibi argumenta, et allegatos classicos autores, superaddere, quæ recol. mem. Benedictus XIII, in *Appendice ad concilium Rom.*, in Instructione in forma dialogi inter confessarium et penitentem, tradit, part. I, sic expresse, ibi : « *Ponit.* : Come ho da conoscere, se il peccato è mortale, o veniale? *Confess.* : Se l'offesa è contro la carità di Dio, o del prossimo in cosa grave e l'avete fatta con piena avvertenza, e deliberata volontà, il peccato è mortale; ma se l'offesa è in cosa leggiera, (eccettuati alcuni casi, nei quali la leggerezza della materia non iscusa da colpa grave), o benchè sia in cosa grave, se l'avete fatta senza la piena avvertenza, o senza la piena deliberazione, è peccato veniale. » Quid, quæso, clarus?

* Nihil quidem clarus, ut evincatur, ad peccatum mortali requiri, ut aliquis plane ad actionem, quam elicit, advertat; non autem ut evincatur requiri, ut plane advertat actu ad malitiam illius actionis; aliter nullus peccatis ex ignorantia vincibili profectis locus est.

PECCATUM CONTRA NATURAM.

Vide verb. LUXURIA, a d. 33 ad 70.

PECCATA CAPITALIA.

(1. Peccata capitalia communiter cum S. Greg. lib. iii *Moral.*, c. 31, enumerantur septem, indicata hac dictione *Saligia*; singulis litteris ordine indicantibus litteras initiales peccatorum, superbia, avaritia, luxuria, ira, gula, invidia, acedia. (2. Dicuntur autem capitalia, vulgo etiam mortalia, non quod de se semper mortalia sint, sed quia ab ipsis alia peccata oriuntur, et instar capitatis, quod fluit in membra, ipsa influunt in

alia peccata, ut inquit S. Greg., loc. cit. Si quidem ex his septem capitalibus peccatis frequentius cetera peccata oriuntur secundum rationem causæ finalis; quamvis nonnulla ex illis causis interdum non oriuntur. Quid autem, et quale peccatum sit quodlibet ipsis? *Vide* sub proprio cuiuscunque verbo, scilicet sub verb. SUPERBIA, verb. AVARITIA, verb. LUXURIA, verb. INVIDIA, verb. GULA, verb. IRA, verb. ACEDIA.

PECULATUS.

SUMMARIUM.

1. Peculatus quid sit.—2. Quando ex publica pecunia aliquid auferatur, occupatur, et quomodolibet defraudatur, committit dicitur peculatus.—3. Committitur peculatus tam a judicibus et officialibus publicis de tempore suæ administrationis publicas pecunias subripientibus, vel eas ab aliis subministratas subrabitentibus, quam ab aliis personis privatis non administrantibus subripientibus.—4. Peculatus committitur prius, si quis per semel ipsum pecuniam publicam quomodolibet auferat, intercipiat et exportet.—5. Secundo, si mandet, ut quis auferat et intercipiat.—6. Tertio, si quis ex metallis caesarianis ad publicam monetam cedendam, vel ad alium publicum opus destinatis, furatus fuerit.—7. Quarto, si quis prædam ab hostibus captam subripuerit.—8. Quinto, si quis pauros pu-

blicos perfoderit ad pecuniam, vel aliquid pretiosum surandum. — 9. Sexto, si quis publicam tabulam continentem formam, et fines agrorum publicorum, et latitudinem, et mensuram viarum publicarum, et curiarum refluxerit, et aliquid inde immutaverit, vel deleverit. — 10. Septimo, si quis etiam privatam pecuniam subripuerit, quam tamē publica evadere debebat. — 11. Octavo, si quis pecuniam sacram religiosam, et quidquid donatum Deo abstulerit et intercepserit.—12. Si crimen peculatus committatur a judicibus vel aliis officialibus durante tempore suæ administrationis, hi capitali poena puniuntur.—13. Si committatur ab aliis personis privatis subripientibus pecunias ab aliis administratas, patiuntur civiliter poena pecuniaria, seu quadrupliciter et criminaliter poena judicis arbitraria seu deportationis. — 14. Quando idem crimen est plures rei-

teratum, tunc devenitur ad pœnam mortis. — 15. Quando eum peculatus concurrit falsitas, a quibuscumque personis committitur, semper intrat pœna mortis. — 16. Reus delicti peculatus confugitus gaudet immunitate. — 17. Ex gratia speciali sanctissimus annuit pro retentione nulliter extracti ex causa peculatus, etc. — 18. Datur facultas archie-

(1. Peculatus est species furti, quo vel pecunia ad ærarium publicum, aut fiscum principis pertinens, vel pecunia sacra aut religiosa subripitur ab eo, cuius fidel non est commissa, l. *Lege Julia peculatus* 1, l. *Lege Julia peculatus* 4, § 1 et 7, l. *Sacrilegium* 9, § 2, ff. ad legem *Juliam peculatus*, et § 9 Institut. *De publicis judiciis*. (2. Et sic quando ex publica pecunia aliquid auferatur, occultatur, et quomodolibet defraudatur, committit auctoritate peculatus. Ludov. Gillean sen, in *Arbor. judicior. crimin.*, cap. 29, num. 7; Valenz., cons. 10; Sanfelic., dec. 283, n. 5, 29 et seqq.; Bugiol., *Inst. crimin.*, l. ii, tit. 19, num. 1; Ursaya, *Inst. crimin.*, lib. ii, tit. 3, num. 2, et alii.

(3. Committitur autem tam a judicibus et officialibus publicis de tempore suæ administrationis, et in administratione ipsa publicas pecunias subripiantibus, vel eas ab aliis administratas subtrahentibus, quam ab aliis personis privatis non administrantibus subripiantibus. § 9 Institut. *De publicis judiciis*, et l. *Judices* 1, c. *De crimine peculatus*; Farinac., quest. 171, n. 64 et seqq.; Gaglio., *Respons. Fiscal.* 22, n. 15 et seqq.; Raynald., tom. II, cap. 14, § 21, num. 29 et seqq.; Ursaya, loc. cit., num. 3 et 4, et alii.

(4. Peculatus committitur multis modis juxta casus enumeralos a Raynald., tom. II, cap. 14, § 21, a n. 28 usque ad 42; et ab Ursaya, loc. cit., a n. 11. Et primo, si quis per se vel ipsum pecuniam publicam quomodolibet auferat, intercipiat et exportet. L. *Lege Julia peculatus* 1, ad legem *Juliam peculatus*. (5. Secundo, si mandet, ut quis auferat, et intercipiat. Cit. l. *Lege Julia peculatus*, ibi: « Ne faciat quo quis auferat, intercipiat. » (6. Tertio, si quis ex metallis cæsarianis, id est ex virgis aureis et argenteis, quæ sunt Cæsariorum, et ad publicam monetam cedendam, vel ad aliud publicum opus desinatis, furatus fuerit, l. *Sacrilegii* 6, § 2, ff. ad legem *Juliam peculatus*. (7. Quarto, si quis prædam ab hostibus captiæ subripiuerit l. *Is qui prædam* 13, ff. ad legem *Juliam peculatus*. (8. Quinto, si quis muros publicos perforerit, et inde aliquid abstulerit, puta pecuniam, metalla vel alia pretiosa, vel de materia ipsa murorum aliquid exemerit et abstulerit. L. *Qui perforaverit* 11, ff. ad legem *Juliam peculatus*. (9. Sexto, si quis publicam tabulam continentem formam et fines agrorum publicorum et latitudinem, et mensuram viarum publicarum, et curiarum refixerit, et aliquid inde commutaverit vel deleverit. l. *Qui tabulam* 8, ff. ad legem *Juliam peculatus*. (10. Septimo, si quis etiam privatam pecuniam subripiuerit, quæ tamen publica evadere debebat; veluti si quis, quod fisco debetur, simulans se fisci creditorem, acceperit. L. *Sacrilegii* 9, § 3, ff. ad legem

piscopo extrahendi thesaurarium, et alios debitores ærarii ducalis, et aliorum interesse habentium, ut reos peculatus, etc. — 19. Depositarius in alios usus convertens pecunias publicas, non tenetur pœna peculatus. — 20. Subiectuntur *Addit. ex alien. manu* ad n. 25.

Juliam peculatus. (11. Octavo, si quis pecuniam sacram, religiosam, et quidquid donatum Deo abstulerit, intercepit. L. *Lege Julia peculatus* 4, ff. ad legem *Juliam peculatus*.

(12. Pœna criminis peculatus est a lego diversimode taxata juxta diversitatem personarum ipsum committentium; si enim committatur a judicibus, vel aliis officialibus durante tempore suæ administrationis, hi capitali pœna puniuntur. L. *Judices*, et verb. *Publicas*; Decian., lib. viii, c. 28, n. 29, c. 39; n. 6; Berlich., conclus. 57, n. 3, lib. v; Rovit., cons. 60, n. 4, lib. iv; Raynald., tom. II, c. 14, § 21, n. 42; Ursaya, loc. cit., n. 23, et alii.

(13. Si committatur ab aliis personis privatis, subripiantibus pecunias ab aliis administratis, puniuntur civiliter et criminaliter. Civiliter, hoc est pœna pecuniaria seu quadruplici; dummodo lis contestata, vel inquisitio formata sit, vivente ipso delinquente, alias secus. Anell. Amat., cons. 55 per tot; card. de Luca, *De regularibus*, disc. 119, n. 25; Ursaya, l. c., n. 25, et alii. Criminaliter vero pœna judicis arbitraria, seu deportationis. L. *Peculatus pœna* 3, ff. ad legem *Juliam peculatus*, cum aliis apud Farin., q. 171, n. 8; et Rovit., con. 60, lib. v, n. 3. (14. Uoi quod quando item crimen est plures reitteratum, tunc devenitur ad pœnam mortis, quod admittit etiam Cahal., *Resolut. crimin.* cons. 99, n. 4. (15. Quantlo vero cum peculatu concurrit falsitas, a quibuscumque personis committatur, semper intrat pœna mortis. L. *Scient omnes*, c. *De his, qui ex publicis rationibus*. Ibiique *Glossa*, verb. *Omnibus*; Rovit., cons. 60, n. 6, lib. iii; Ursaya, loc. cit., num. 28, et alii.

(16. Reus dilecti peculatus confugitus gaudet immunitate, cum non sit de exceptis in Bulla Greg. XIII, (adde nec in bulla Bened. XIII.) Sacr. cong. Immun., in *Neapolitana*, 24 Martii 1627; lib. i *Decret. Paul.*, pag. 43, et die 31 Januar. 1628, eod lib., pag. 82.

(17. Ex gratia speciali sanctissimus annuit pro retentione nulliter extracti ex causa peculatus ab archiepiscopo, attento, quod princeps suspendit acceptare sententiam archiepiscopi, usquedem audiret sensum sacrae congregationis. Sacr. congr. Immun., in *Taurinen.*, 8 Febr. 1667, l. i *Decret. Altoviti*, p. 84.

(18. Datur facultas archiepiscopo extra hendi thesaurarium, et alios debitores ærarii ducalis, et aliorum interesse habentium, ut reos peculatus, modo constet summarie de veritate facti, et retinendi in carceribus Eccles. ad dispositionem sacrae congregacionis, et etiam perquirendi et extraheundi eorum bona in quoconque loco immuni, exceptis monasteriis monialium, et coaser-

vatoriis, et consignandi. Sacr. congreg. Immun., in Taurinen., 14 Junii 1698, lib. II Decret. Altar., pag. 157.

(19). Depositarius in alios usus convertens pecunias publicas non tenetur poena peculatus, quia pecuniae, quae penes depositarium sunt, ejus periculo subsunt. Ad hoc autem, ut peculatus verificetur, debet fieri pecuniarum fortum ab eo, cuius periculo non sunt. Ursaya, loc. cit., num. 34, cum aliis ibi citatis.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(20). Interdum, tametsi publica pecunia intervertatur, minime tamen peculatus admittitur; ut si illi interverterint, ad quorum periculum pecunia pertinebat, sed ita scilicet, et qui trahiciendam pecuniam accepissent. L. 9, §. ad l. Jul. peculat., idque, quia eo ipso, quod perieulum pecuniae suscipiunt, de accusatione peculatus quasi cum ipsis deciditur.

(21). Objici potest, quod arcarii, et qui arcario praesunt, peculatum cominxunt, si vel mutuo dederint pecuniam fidei sua commissam. L. 1 et 2, De his qui ex public. ration., quanto igitur magis si intervertebant? Cum etiam capite eo casu plectantur, ex l. unic., c. De criminis peculat. (22). Tum quod absurdum sit, extra poenam eos esse, quorum fidei et periculo pecuniae publicae sunt commissa, quive eas administrant, cum his major peccandi, quam ceteris facultas sit, eo autem gravius punienda delicta, quo major peccantibus delinquendi facultas, atque copia patet.

(23). At videndum, ne male confundantur exactores, arcarii, et arcario praefecti, judices denique, et administratores pecuniarum publicarum, cum iis denique, quorum periculo ipsae sunt. Illi administrant quidem, cogunt, curant, non temen suo perieulo; ideoque si quid interceperint, rei fiunt peculatus: hi autem, quorum periculo sunt pecuniae, peculatus rei non fiunt, propterea quod, ut dictum mox est, periculo imposito de crimine cum eis decidi videtur, ita ut eam pecuniam, si interverterint, tanquam privati debitores reipublicae debeant, non tanquam criminis rei.

(24). Publica pecunia, cujus subtractio locum facit peculatum, est pecunia populi Romani, non item pecunia civitatum, secundum Papinianum, in l. 81, De furtis, ita ut, subtracta pecunia hac civitatum, furti, non peculatus actio competat. At imperatores Trajanus et Adrianus etiam ad pecunias civitatum accusationem peculatus produxerunt. L. iv, § ult. ff. ad l. Jul. peculat., quo jure utimur.

(25). Poena peculatus ex lege Julia erat aquæ, et ignis interdictio: constitutionibus vero principum capite plectitur, qui peculatum committit. L. unic., c. Hoc tit. Et frustra hanc poenam, ut duram, improbavit Leo, novell. 103. Defenditur enim rigor utilitatis publica, quæ tanta est, ut nisi peculatores severissime puniantur, nunquam defuturæ sint hirundines, quæ corpus reipublicæ sanguine et nervis desitutum reliquerent.

PECUNIA.

Vide verb. EMPTIO, art. 1, num. 8 et 9.

PEDAGIUM, SEU GUIDAGIUM.

Vide verb. GABELLA, num. 9.

PEDOMANTIA.

Vide verb. SUPERSTITIO, num 23.

PENSIO, PENSIONARIUS.

SUMMARIUM.

1. Pensio unde sit dicta? — 2. Pensio dividitur in laicalem et clericalem, et quæ intraque sit? — 3. Pensio clericalis subdividitur in duas species, una est, quæ assignatur in titulum beneficij ecclesiastici, et demonstratur quæ sit. — 4. Alia autem est pensio, quæ nomine pensionis communiter intelligitur, et demonstratur quæ sit. — 5. Afferatur definitio pensionis sic: acceptæ. — 6. Pensio clericalis primo modo accepta et collata in titulum, est vere, et proprie dictum beneficium ecclesiasticum. — 7. Nec refert, quod appelletur pensio, cum ipsi integre conveniat definitio beneficij. — 8. Pensio clericalis secundo modo accepta in materia odiosa non venit nomine beneficij, bene vero in materia favorabili. — 9. Pensio hujusmodi potest imponi, vel personæ beneficiarii, vel beneficio, et assignatur, quando imponatur uni, et quando imponatur alteri. — 10. Papa potest ex rationabili motivo omnibus praefatis modis pensionem beneficij imponere. — 11. Hinc papa potest pensionem super quocunque beneficium imponere, etiam nulla causa

- expressa. — 12. Unde papa potest etiam imponere pensionem super beneficio patronato, facta mentione hujus qualitatis. — 13. Excepto beneficio de Jure patronatus regio, cui papa derogare non solet. — 14. Episcopus, et quicunque alius collator Papa inferior non potest novum censem, vel pensionem perpetuam imponere, neque antiquum censem, seu pensionem augere. — 15. Regulariter loquendo episcopus nequit conferre beneficium sub reservations pensionis cuiquam persolvendæ. — 16. Potest tandem episcopus ex causa rationabili pensionem imponere saltem duraturam ad vitam beneficiarii gravati, atque in eam consentientis, cum quo extinguatur pensio. — 17. Talis autem pensio non potest constitui ab episcopo incerta quota redditum, sed in certa quantitate fructuum seu reddituum. — 18. Assignantur justæ et rationabiles causæ, propter quas potest episcopus pensionem in certa quantitate reddituum imponere personæ beneficiariae ad ejus solam vitam duraturam. — 19. Justa causa, ut episcopus reservet pensionem, est quoque amio erga suum ex fratre nepotem, vel ut commodius

sacrae theologie, sacris canonibus, seu sacrae Scripturæ operam dare possit. — 20. Episcopus non potest propter predictas causas beneficio impetrare pensionem transmissibilem ad successorem. — 21. Contrarium tamen sustinent aliqui, sed minus probabilitate. — 22. Episcopus in collatione beneficii convenire non potest, ut pensio solvatur sibi. — 23. Simoniaca est pactio inter partes sine iudice, ut una pars cedat liti super beneficio, et recipiat pensionem annuatim ab altera, si pars cedens habeat jus in causa, alias secus. — 24. Potest episcopus, cessante pacto partium, in permutatione beneficiorum mandare, quod recipiens beneficium piagnus solvat aliquam pensionem suo tempore duraturam ad coequandos fructus utriusque beneficii. — 25. Quamvis de jure illicitum sit, atque Simoniaca resignare beneficium cum pacto, seu conditione apposita parti solvendi pensionem; tamen ex justa et gravi causa potest episcopus resignari pensionem constituere ipsi solvendam ad vitam beneficii gravati, seu consentientis in eam. — 26. Imo resignans, existente rationabili causa pro reservanda sibi moderata pensione, ut securior sit, potest ante suam resignationem episcopo supplicare. — 27. Insuper possunt partes prius inter se tractare, atque resignans super aliqua pensione sibi danda cum successore amicabiliter componere, non quidem absolute, et quasi per se ipsos illam concludendo, sed sub conditione relata in consensum superioris seu episcopi, in cuius manibus beneficium resignatur, ac sese omnimode submittendo ejus liberæ dispositioni. — 28. Episcopus, et quicunque collator Papa inferior nequit impetrare pensionem super parochialibus, et assertur ad id novissima constitutio Benedicti XIII. — 29. Vicarius episcopi non potest vi officii sui impetrare pensionem. — 30. Legatus a latere potest idem circa impositionem pensionum, quod potest episcopus. — 31. Collatores inferiores, item compravissarii et judices non possunt pensionem impetrare, nisi auctoritate episcopi. — 32. Superiores regularium possunt pensionem impetrare in beneficiis sua religionis manuibus et amovilibus, seu incorporatis suis monasteriis, et per vicarios administratis. — 33. Praeceptor generalis militarium potest impetrare pensionem in commendis sua religionis speculantibus ad favorem religiosorum, sive equitum ejusdem religionis. — 34. Laicus de jure est capax pensionis temporalis. — 35. Imo de jure communis est capax etiam pensionis ecclesiasticae, quando non conferitur in titulum. — 36. Ex stylo tamen, et observantia curia non concedunt pensiones, nisi clericis cum exercitio seu privilegio clericali. — 37. Sicuti laici non sunt capaces pensionis ecclesiasticae, ita neque illius commeditatis seu percipiens fructuum. — 38. Papa vero potest pensionem etiam laico reservare. — 39. Prout eidem laico concedi potest facultas retinendi pensionem. — 40. Quinquo ubi pensio ecclesiastica concedatur alicui tanquam laico, tunc si sit bigamus, non eget alia dispensacione. — 41. Pensio conferri potest pueri septenarii. — 42. Filii clericorum, qui non ex legione nati sunt matrimonio, non possunt obtinere pensiones super fructibus beneficiorum, quae parentes eorum obtinent vel obtinuerant. — 43. Filius autem legitimus potest obtinere pensionem super beneficio, quod pater obtinet de presenti, non obstante concilio Trident., sess. xxv, c. 45, *De resolut. — 44. Pater clericus, habens facultatem pensionem, quam possidet, transferendi, illam transferre potest in filium clericum, etiam illegitimum, dispensatum simpliciter ad beneficia et pensiones. — 45. Milites Laurentiani ex privilegio peculiari possunt retinere pensionem ecclesiasticam usque ad summam ducatorum auri de camera, non obstante matrimonio contrahendo et bigamia. — 46. Milites SS. Mauriti et Lazari, etiam si cou-*

trahant matrimonium, dummodo cum unica tantum, et virgine, remanent capaces retinendi pensiones usque ad summam ducatorum auri de camera. — 47. Milites S. Stephani retinent pensiones usque ad summam ducatorum auri de camera, non obstante matrimonio contracto, et bigamia. — 48. Milites etiam biganni militiae Christianae possunt recipere pensionem usque ad summam ducatorum ccc. — 49. Equites Hierosolymitani, seu Melitenses capaces sunt pensionis super commendis et beneficiis sue religionis, et magnus Magister habet amplissimam facultatem a statuto imponendi tales pensiones. — 50. Sunt autem incapaces pensionis beneficio ecclesiastico seculari impositae, nisi accedat dispensatio Apostolica, qua mediante, sunt capaces, sicuti et alii regulares. — 51. Regulares non possunt obtainere pensionem super beneficiis ecclesiasticis secularibus, et vacant per professionem regularem. — 52. Nisi praecesserit gratia Apostolica, et dispensatio retinendi pensionem, etiam emissâ professione. — 53. Religiosi Societatis Jesu post professionem trium votorum, et ante professionem quarti voti possunt retinere pensiones ecclesiasticas super beneficiis ecclesiasticis secularibus, quarum regulares professi sunt incapaces. — 54. Illegitimus sicuti est incapax beneficij ecclesiastici, ita est etiam incapax pensionis ecclesiasticae. — 55. Illegitimus prævia dispensatione ordinatus eo ipso censetur, et efficitur capax pensionis absque particulari dispensatione. — 56. Excommunicatus, suspensus, interdictus est incapax pensionis. — 57. Irregularis an sit, vel non capax obtainendæ et retinendæ pensionis. — 58. Filii et nepotes haereticorum, et a fortiori ipsi haeretici, sicuti sunt inhabiles ad beneficia obtainenda, ita etiam inhabiles sunt ad obtainendas pensiones. — 59. Militia seculari operam dantes, sicuti sunt incapaces beneficij, imo ipsum amittunt statim, ac declarantur milites, ita etiam incapaces evadunt pensionis, eamque statim amittunt, si habent, etiam si re integra, antequam pugnant, militiam deserunt, et primævnum statum reassumunt. — 60. Sicuti per matrimonium a clero contrario vacant eius beneficia, ita vacant eius pensiones. — 61. Nisi pensio fuerit reservata alicui, non tanquam clero, sed tanquam benemerito pro servitu præstis. — 62. Vel nisi dispensatio Apostolica intercesserit, aut privilegium Apostolicum juxta dicta supra a num. 46 ad 50, de milibus Laurentianis, SS. Mauriti et Lazari, etc. — 63. Sicuti per professionem regularem in religione approbata vacant beneficia, ita vacant etiam pensiones. — 64. Potest tamen regularis professus obtainere pensionem super beneficio regulari ad nutum superioris amovibilem, non obstante voto paupertatis, et præcipue, si inservire debeat ad sublevandam religionem ab oneribus, quibus alias religio gravaretur. — 65. Sicut vacant beneficia per promotionem ad episcopatum, ita etiam vacant pensiones datae in titulum clericalem, nisi concedatur a Papa retentio. — 66. Facultas autem retinendi pensionem concessa promoto ad episcopatum, non intelligitur cum facultate transferendi, quæ ante promotionem competit, nisi fuerit expressa. — 67. Non vacant tamen pensiones per promotionem ad episcopatum titularem, seu in partibus iudicium. — 68. Neque vacant per promotionem ad episcopatum cardinalium non obligantem ad residentialiam. — 69. Per promotionem autem ad episcopatum non vacant pensiones, nisi secuta consecratione et adepta possessione. — 70. Pensio non extinguitur per promotionem ad cardinalatum. — 71. Neque etiam ex ingressu pensio per assumptionem cardinalis ad papatum. — 72. Pensio excedens summam scutorum LX de camera extinguitur eo ipso sine ulla monitione, citatione, judicis decreto, aut ministerio, si pe-

sionarius non deferat habitum et tonsuram clericalem tanto tempore, ut ab omnibus reputetur laicus. — 73. Si pensio sit reservata in persona minis ad commodum tamen, et utilitatem alterius, tunc extinguitur per mortem cuiuslibet ex his duobus, nisi tamen qui præmoritur, in alium anima mortem transstulerit. — 74. Pensio potest transfreri cum legitimia facultate ab una in aliam personam. — 75. Et tunc ad vitam pensionarii constitutur novum jus ad pensionem. — 76. Pensionis translationis fieri potest etiam in articulo mortis. — 77. Indultum autem, vel facultas transferendi pensionem, seu concedendi pensionem cum facultate illam transferendi in alium, potest concedi a solo summo pontifice. — 78. Pro transferenda in alium pensionem, est sub pena nullitatis servanda forma translationi præscripta a Papa in Indulcio. — 79. Formula talis Indulti traditur a card. de Luca. — 80. In dicto Indulto apponitur clausula: *Servata tamen forma Constitutionis Innocentii XI super translationibus pensionum editæ.* Unde, ut ab omnibus pre oculis haberi possit, hic ad litteram datur. — 81. In qua, ut vides, translationi pensionis ab habentibus Indulatum fieri non potest, nisi pro medietate. — 82. Si tamen Indultriaris pensionem transferret ultra medietatem, et sumimam permissam, translationi non esset nulla, sed solum insineret vitiata in excessu. — 83. Item per translationem invalidum non remaneat consumpta facultas transferendi. — 84. Translationi pensionis potest fieri coram omnibus in dignitate ecclesiastica constitutis. — 85. Non habentes ad id speciale privilegium, debent pro translatione pensionis exhibere executoris Indulturn. — 86. Tale autem privilegium transferendi pensiones sine exhibitione Indultri habent omnes cardinales, et etiam milites Sancti Petri. — 86. Translationi autem pensionis debet fieri in clericum, qui talis sit tempore translationis, et qui capax esset primo recipiendi pensionem, nisi in Indulcio habeatur aliud speciale privilegium. — 88. Facultas transferendi pensionem exerceri potest etiam per procuratorem Indultriarum: dummodo persona, in quam est transferenda, sit certa, et nominata ab Indultrio. — 89. Pensio translati est eadem pensio cum prima, et transit in translatorium cum eisdem privilegiis, quibus utebatur transferens. — 90. Ad translationem penitus requiritur consensus titularis seu beneficiarii. — 94. Adeoque translationi ab initio facta absque consensu titularis est nulla. — 92. Quandoque tamen sufficiens reputatur, quod consensus superveniat. — 93. Nisi aliter habeatur ex mandato Papæ. — 94. Papa tamen potest absque alicuius consensu ex mera ejus liberalitate transferre pensionem, et concedendo facultatem illam transferendi, dicitur suppicere consensum titularis. — 95. Intellige tamen hoc verum solum respectu consensu requisiti juxta Regulas cancellariae, non autem requisiti vigore pacti inter titularem et pensionarium initi. — 96. Papa enim in facultate translationis pensionis derogando simpliciter consensui titularis, non censetur derogasse speciali consensui illius virtute pacti acquisito. — 97. Unde mentio specifica requiritur pro derogatione pacti inter partes initi et acceptati, alias subreptio committitur, si in iudicto translationis pensionis non fuerit narratum Papæ, quod in litteris reservationis fuit expresse prohibita translationi etiam vigore Indulci. — 98. Qui non habet iudictum transferendi pensionem, potest illam in toto, vel in parte quoad commoditatem ipsam percipiendi, gratuito, libere, et sine ullo pacto, et pecunia, sive anticipata solutione pedere et remittere ad favorem titularis, donec naturaliter vixerit. etiam sine benefacito Apostolico. — 99. Pensio secundum se non potest sine benefacito Apostolico redimi pecuniis, licet istæ dicantur esse veluti anticipatae aliquot annorum solutiones. — 100. Vendere fru-

ctus pensionis, retento adhuc titulo, an sit Simonia? — 101. Etiam dato, quod vendere fructus pensionis, retento adhuc titulo, non sit Simonia, tamen hæc venditio non potest ad totam vitam, et prolongu tempore fieri sine benefacito Apostolico. — 102. Pensio debet esse ita moderata, ut congrua sustentatio adhuc remaneat beneficiario. — 103. Et ideo Papa solet reservare pensiones; dummodo remaneant pro titulari seu beneficiario diuæ tertiae partes fructuum. Aliquando tamen reservatur usque ad dimidiam partem fructuum. Et sane juxta stylum Datariae beneficia solent gravari pensione ascendentæ ad medietatem fructuum. Ultra tertiam vero, aut dimidiam partem reservari non solent pensiones. — 104. Ita ut pensio reservata ultra medietatem fructuum sit nulla, et corrut tota. — 105. Hinc clausula solita apponi: *Dummodo pensio tertiam partem, seu medietatem fructuum non exceedat, operatur, ut pensionarius non possit agere ad pensionem, nisi prius eamdem clausulam verificaverit et justificaverit dictum non excessum, etiam si titularis consenserit pensioni; pensio enim reservata cum dicta clausula nullatenus sustinetur, nisi prius verificata fuerit ab ipso pensionario, ad quem spectat onus probandi, et qua non verificata, corrut reservatio pensionis.* — 106. In impetratione ab impositione pensionis facienda est mentio, quod beneficium sit alia pensione gravatum. — 107. Pensio autem reservata, nulla facta mentione primæ antecedenter impositæ super eadem beneficio, dicitur subreptitia, et nulla. Et quidem nulla est ipso jure, non ope exceptionis, adeo ut nec reviviscat, ubi prima pensio cesseret, etiam si secundâ pensio motu proprio fuerit reservata: immo corrut in totum. — 108. Pensio legitime imposta est a beneficiario sub mortali solvenda. — 109. Si pensiones non sint soluta a priore beneficiario, tenentur ejus bæredes; et si hi non possint, et pensionarius probet se fæcisse debitas diligencias pro obtinenda pensione suis temporibus, tenetur successor in beneficio solvere ipsas pensiones decursas non solutas ab antecessore, et ad id datur actio pensionario contra ipsum. — 110. Pensionario moriente ante terminum solvenda pensionis, beneficiarius tenetur solvere bæredibus pro rata fructuum perceptorum vivente pensionario; et idem servandum est, quando camera Apostolica defuncto succedit in spolio; debetur enim cameræ, ubi adest usus spoliarium. — 111. Annus pro solvenda pensione incipit currere a die constituta pensionis, et terminat eadem die sequentis anni. — 112. Locus, in quo solvi debet pensio, ordinarie est, ubi situm est beneficium, et ubi fructus percipiuntur, nisi aliter in litteris reservationis sit dispositum. — 113. Pensio imposta in pecunia, solvenda est in pecunia debita, nec beneficiatus liberatur solvendo aliam. — 114. Eset tamen admittenda solutio in alia specie pecuniae, quando esset penuria qualitatibus prouinas, et debitæ, et pensionarius in equivalenti servaretur indevenis. — 115. Pensio simpliciter et indistincte constituta, et reservata in ducatis et in scutis, nulla facta mentione, an sint ducati de camera, vel moneta usualis, an sint scuti aurei, vel argentei, solvenda est in ducatis, seu scuti moneta usualis regionis, et exiguioribus, et iuvitis gravantibus beneficiaturn. — 116. Si autem ex usu vel ex regione, vel ex contextu literarum reservationis possit haberi interpretatio, de qua specie Summus Pontifex intellexerit, tunc in illa specie facienda est solutio. — 117. Pensio reservata in ducatis cameræ, si solvatur in curia, debet solvi in ducatis auri de camera, et pro eis scuta aurea in euro cum additione unius Julii; si autem solvatur extra urbem in aliis regionibus, ubi difficulter reperiuntur aures, suffici, quod fiat solutio in alia moneta valoris equivalentis. — 118. Aurea autem de camera testimoniatur in ratione Juliorum quatuordecim, nec ab

corum valitatione recedendum fest de tempore gratiae. — 119. Qnomodo solvenda sit pensio, quando valor monetæ, qui erat tempore reservationis pensionis, fuit alteratus et mutatus? remissio. — 120. Pensio exigi non potest ante expeditionem littoralem Apostolicarum; et si ante fuerit exacta, redditus nulla, stante decreto in reservatione ponitur: *Vigore litterarum Apostolicarum desuper confiendarum, nec ante, alias præsens reservatio si nulla.* — 121. Dicuntur autem litteræ expeditæ, quando sunt plumbatae. — 122. Pensio post expeditas litteras est solvenda a die reservationis, non autem a die expeditionis earum litterarum, quamvis expeditio sit in conditione positæ. — 123. Pensionarius sub onere non faciendi fructus suos, sed eos restituendi, tenetur quotidie recitare officium B. Mariæ Virginis. — 124. Satisfacit tamen pensionarius, si recitet officium divinum, et omittat officium Beate Mariæ Virginis. — 125. Insuper clericus in sacris, vel habens beneficium, et pensionem satisfacit sua obligationi unica recitatione divini officii, etiam si omittat officium parvum B. M. V. — 126. Pensionarius, cui auctoritate Apostolica est redempta pensio in totum, non obligatur amplius ad officium B. M. V. — 127. Secus autem, si auctoritate propria admittat tantum aliquas anticipatas solutiones. — 128. Quando pensio est reservata in capite, seu persona unius in commodum, et utilitatem alterius, ille duntaxat ad recitationem officii obligatur, in cuius commodum pensio reservata est. — 129. Pensionarius ex redditibus pensionis impositis super beneficio tenetur pro rata concurrende ad ecclesias reparationem, sicuti tenetur ipse beneficiatus, nisi pensio ita imposita fuerit, ut ab omni pro rursus onere libera solvatur. — 130. Nisi

¶. Pensio est ita dicta, vel quia penditur, si est solvitur, nam et quælibet annua solutio dicitur pensio, et ipsius pensionis solutio dicitur pensatio, ut cum multis notat Barbosa, lib. III *Juris ecclesiastici univers.*, cap. 1, num. 2. Vel dicitur pensio a pendeo, quia dependet formaliter a beneficio, a quo detrahitur, sicut ususfructus a proprietate, ut notant card., in *Clementin.* 1, *De supplem. negligent. prælator.*; Barbosa, loc. cit., et expresse Fagnan., lib. I *Decretal.*, in cap. *Ad audientiam* 33, *De rescriptis*, num. 49, per text. in cap. *Quicunque* 12, qu. 2, cap. *Possessiones* 16, qu. 1, cap. *Fidal.*, *De pignoribus*, et cap. *Quamvis* 4, *De pambend.* in 6.

(2). Pensio dividitur in laicalem, et clericalem. *Communis.* Pensio laicalis est quæ datur ob ministerium temporale, aut aliam temporalem causam: et ista convenire potest nedum clericis, sed etiam laicis, ut, v. g. *oconomis Ecclesiæ*, cantoribus, organistis, ædilituis, et aliis hujusmodi. Pensio clericalis seu ecclesiastica econtra est, quæ clericis auctoritate superioris ecclesiastici justis de causis constituitur, ipsisque solis competere potest. Et de hac sola clericali in præsenti est sermo, et non de laicali.

(3). Pensio clericalis subdividitur in duas species: una est, quæ assignatur in titulum beneficij ecclesiastici, prout accedit cum ecclesia redditibus abundat, et caret suffragio ministri, et auctoritate superioris statuitur, ut ibi sit unum beneficium perpetuum, v. gr. perpetua vicaria pro clericis, cui assignetur pensio, seu portio fructuum ejusdem ecclesiæ annuatim percipienda, ut habeatur

enim Papa eximeret pensionariorum a quibuslibet oneribus et impositionibus, tenetur pensionarius ad onera, que in dies imponuntur super beneficij. — 131. Imo, ubi agatur de pensionibus super beneficij religionis Hierosolymitanæ impositis, pensionarius, etiam si cardinalis, tenetur ad onera ejusdem religionis. — 132. Prout in casu contributionis tenetur pensionarius contribuere pro rata pensionis, adeoque tenetur ad solutionem decimorum et onerum præstandam principi, nisi fuerit specialiter derogatum. — 133. Unde generaliter tenetur pensionarius pro rata pensionis contribuere ad omnia onera beneficij, nisi Papa addiderit, quod pensio sit omnino libera, immunitis et exempta. — 134. Pensionarius habens pensionem ultra valorem LX ducatorum auri de camera tenetur deferre vestes clericales talares sub pena privationis. — 135. Pensionarius habens pensionem solitam concedi clericu gaudet privilegio fori, etiam si non deferat habitum et tonsuram. — 136. Contrarium tamen defendunt alii. — 137. Pensionarius, qui habet Indulsum retinendi pensionem, etiam si non incedat in habitu et tonsura clericali, et matrimonium contrabat, non censetur dispensatus ad militiam, ad quam si transeat, amittit statim pensionem, etiam si, re integra, antequam seva exercet, militiam deserat, et primæcum statum reassumrat. — 138. Item pensionario pro retinenda pensione obstat officium militis levis armaturæ. — 139. An, et quando teneatur, vel non, pensionem minuere, seu remittere? remissio. — 140. An pensionarius teneatur eodem modo ac beneficiatus superfluos fructus pensionum in pios usus expendere? — 141. Alia ad rem cum add. ex al. man. ad num. 150.

cap. *Conquerente* 6, *De cleric. non resident.*, et docent abbas in cit. cap. *Conquerente*, num. 1 et 6; Anton. de Butrio, in *Notabil.*; Petr. de Ancharen., num. 2, et Joann. de Imol., in *Notabil.*; Fagnan., in cit. cap. *Ad audientiam* 31, *De rescriptis*, num. 42 et seq.; Reiffenst., lib. III *Decretal.*, tit. 8, num. 86 et 87, dicentes expresse, quod, cessante fraude, super fructibus Ecclesiæ potest constitui certa pensio nomine beneficij, et sic potest super uno beneficio creari aliud; dummodo primo rectori romaneat tantum, unde honeste sustentari valeat, et dummodo id non fiat in fraudem, quo casu est locus prohibitioni concilii generalis in cap. *Exstirpanda* 30, § fin., *De præbend.*, ubi statuitur: « Illud autem penitus interdicimus, ne quis in fraudem de preventibus ecclesias, quæ curam habere debet proprii sacerdotis, pensionem alicui quasi pro beneficio conferre presumat. »

(4). Alia est pensio, quæ nomine pensionis communiter intelligitur, et ea est, quæ simpliciter constituitur ad tempus de fructibus alicujus beneficij, justaque de causa cuiquam assignatur auctoritate superioris. (5). Et pensio sic accepta definitur, quod sit « Jus percipiendi partem fructuum ex alieno beneficio auctoritate superioris ecclesiastici cuiquam clericu justa de causa constitutum: est in re communis. »

(6). Pensio clericalis primo modo accepta, et collata in titulum est vere, et proprium dictum beneficium ecclesiasticum, ut probatur in cit. cap. *Conquerente* 6, *De cleric. non resid.*, et tenent expresse Covarruvias, *Pract. quæst.*, cap. 36, pum. 10, vers. *Quarto quo-*

ties; Cardinal in *Clementin.*, 1, § *Eadem*, num. 4, vers. *Sed qualiter est beneficium, De supplend. negligent. prælat.*; Reiffenstuel, *loc. cit.*, num. 90; Fagnan., *loc. cit.*, num. 44 et 46, ubi cum aliis ibi citatis indubitanter infert, quod de tali pensione facienda est mentio in rescriptis beneficialibus, perinde ac de beneficio.

(7). Nec refert quod appelletur pensio, quia non est vis in nomine, quando constat de re; tali enim pensioni, utpote datæ in titulum, atque tribuenti jus perpetuum percipiendi fructus ex bonis ecclesiasticis integre convenit definitio beneficii. Ancharen., in cap. 1, n. 5, vers. *Si igitur prædictæ conditiones, De regul. juris in 6; abbas, consil. 46, incip. Illud de jure queritur, vers. Quartum consideretur, lib. III; Cacciapul., De pensionibus, quæst. 12; Gigas, De pensionibus, quæst. 1, num. 1, et quæst. 28, num. 20, et quæst. 96, num. 23; Redoan., De Simonia, II part., cap. 14, num. 11; Cardinal., *loc. cit.*; Ancharen., *loc. cit.*; abbas, *loc. cit.*; Covarruv., *loc. cit.*, Fagnan., *loc. cit.*; Reiffenstuel, *loc. cit.*, num. 91, et alii.*

(8). Pensio clericalis secundo modo accepta, scilicet constituta ad tempus in materia odiosa, non venit nomine beneficii, bene tamen in materia favorabili: sic expresse Fagnan., *in cit.*, cap. *Ad audientiam* 31, *De rescriptis*, a num. 117, ubi cum fusissime præmisisset contrarias doctorum opiniones, tandem num. 117 et seq., eadsen hac ratione conciliat, et addit num. 120 et 134, quod hanc distinctionem inter materiam odiosam et favorabilem sæpius probaverit sacr. cong. Congr., quod ipsum repetit in cap. *Cum in cunctis* 7, *De electione*, num. 103 et seq., et Gregor. XIII, proposito sibi dubio a sacra congregazione die 19. Jul. 1577, respondit in materia favorabili, ut est illa privilegii fori, appellatione beneficii venire pensionem. Unde die 8 Augusti ejusdem anni 1577. Congregatio generalis, cum essent sibi hæc relata, dixit servandam esse hanc distinctionem, et ita rescribendum, prout refert idem Fagnan., *in cit.*, cap. *Ad audientiam*, num. 134; et Reiffenstuel., *loc. cit.*, a num. 92 ad 98, ad longum variis adductis id probans.

(9). Pensio hujusmodi potest imponi, vel personæ beneficiarii, vel beneficio. Pensio tunc imponitur personæ beneficiarii, quando ea imponitur soli personæ clericorum gravati, ita ut talis obligatio solvendi non transeat in successorem ipsius in beneficio, sed cum se ipso solo extinguitur, ut est casus in c. *Nisi essent* 21, *De præbend.* Tunc autem pensio imponitur ipsi beneficio, quando imponitur ad vitam pensionarii, ita ut transeat etiam ad successores ejus in beneficio, quandiu vixerit ille, cui pensio constituta iuit. *Communis.*

(10). Papa potest ex rationabili motivo, ac dispensando in jure communii, omnibus præfatis modis pensionem beneficiis imponere. *Communis* per text., in c. *Licet* 2, *De præb.* in 6, ubi habetur, quod « ecclesiarum, personatum, dignitatum, aliorumque

beneficiorum ecclesiasticorum plenaria dispositio ad Romanum noscatur pontificem pertinere; » et *Clementin.* *Si duobus* 1, *Ut lice pendente*, § final., ibi: « Salva tamen in præmissis omniibus Romani Pontificis potestate, ad quem ecclesiarum, personatum, dignitatum, aliorumque beneficiorum plena et libera dispositio ex suæ potestatis plenitudine noscitur pertinere. »

(11). Hinc Papa potest pensionem super quoconque beneficio imponere, etiam nulla causa expressu, cum in beneficiis plenissimam habeat potestatem per *citatos textus*, et de jure possit secundum plenitudinem potestatis supra jus dispensare, cap. *Proposuit* 4, *De concessione præbend.*, ibi: « Qui secundum plenitudinem potestatis de jure possimus supra jus dispensare: » Fagnan., *in cit.*, cap. *Nisi essent* 21, *De præbend.* in 6; Barbosa, lib. III *Juris eccles. univers.*, cap. 11, num. 55, et alii passim.

(12). Unde Papa potest etiam imponere pensionem super beneficio patronato, facta mentione hujus qualitatis; card. de Luca, *De jure patr.*, discurs. 66, num. 14. (13). Excepto beneficio de jurepatronatus regio, cui Papa derogare non solet; card. de Luca, *loc. cit.*, num. 15, cum super beneficio de jurepatronus regio imponi non soleat pensio sine consensu patroni. Card. de Luca, *De jure patr.*, disc. 66, n. 15, et *De pensionibus*, disc. 58, num. 3, et disc. 94, num. 5 et 8.

(14). Episcopus, et quicunque alius collator Papa inferior non potest novum censum vel pensionem perpetuo beneficio imponere, neque antiquum censum seu pensionem augere, textu expresso, in cap. *Prohibemus* 7, *De censibus*, ibi: « Prohibemus, ne ab abbatis, episcopis, vel ab aliis prælatis novi census imponantur ecclesiis, nec veteres augeantur..... Si quis vero aliter fecerit, irritum, quod egerit, habeatur. » Et concordant cap. *Scientes* 3, eodem, et *clementin.* 1, § *Eadem quoque*, *De supplenda negligent. prælator.* Ita abbas, *in cit.*, cap. *Prohibemus*, n. 2, *De censibus*; Fagnan., *in cap. Nisi essent* 21, *De præbend.*, num. 46; Pirrhing., lib. III *Decretal.*, tit. 39, num. 8; Engel, *ibidem*, num. 2; Reiffenstuel, *ibid.*, num. 8, et tit. 12, num. 87; Barbosa, *in cit.*, cap. *Prohibemus* 7, *De censibus*, num. 2 et part. III *De offic. et potest. episcop.*, alleget. 83, num. 1, citans alios et communem doctorum.

(15). Regulariter loquendo episcopus nequit conferre beneficium sub reservatione pensionis cuiquam persolvendæ. *Communis*, ac certa ex Rubrica, et textu tituli 12 libri III *Decretalium*, ubi pro Regula punitur: « Ut ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur, » cum similibus.

(16). Potest tamen episcopus ex causa rationabili pensionem imponere saltem duraturam ad vitam beneficiarii gravati, atque in eam consentientis, cum quo extinguitur pensio. *Glossa*, *in cap. Audivimus*, verb. *Pensionem*, *De collusioni*, detegend.; Innocentius, *in cap. De cætero*, num. 7, et abbas,

ibidem, num. 2, *De transactionibus*; *Navarr.*, consil. 43, num. 4, *De Simonia*; *Garcias*, part. 1; *De benefic.*, cap. 5, num. 295 et 296; *Gonzalez*, *ad regul. 8 cancellar.*, gloss. 5, § 7, num. 27, citans *Rotam*, *in una Melitensis. canoniciatus*, 6 Mart. 1596, *coram Millino*, et alias *stipius*; *Fagnan*, in cap. *Nisi essent 21*, *De præbend.*, num. 28, ubi cum pluribus aliis dicit receptissimam sententiam esse, episcopum jure suo ordinario posse imponere pensionem ad vitam titularis gravati. *Reiffenstuel.*, *cit.*, lib. iii *Decretal.*, tit. 12, n. 89, et tit. 39, num. 9; *Engel*, *ibid.*, num. 3; *Barbosa*, *De offic. et potest. episcop.*, part. iii, allegat. 85, num. 11, et in cap. *Prohibemus 7*, *De censibus*, num. 3, atque ibi *Joan. Andr.*, num. 1; *card. de Luca*, *De pensionibus*, discurs. 40, num. 2 et 3, citans plures alios, et *Rotam apud Millin.*, dec. 104, dec. 166, num. 5, part. ii, recent., ubi in specie de pensione reservata ad favorem pauperis nepotis studiis operam dantis, et dec. 386, num. 3, part. v, decis. 94, num. 6, part. 6; *Monacell.*, part. ii, tit. 14, formul. 7, num. 5. Et conclusio nostra desumitur clare ex cap. *Nisi essent 21*, *De præbend.*, ubi pensio quadraginta librarium alteri litigantium, eo quod dignitatis prioratus cesserit, per iudicis compromissarios fuit pro *bono pacis et utilita'* ordinata, eidem per priorum confirmatum annuatim porrígenda, quam etiam Papa toleravit ac confirmavit, ibi: « Nos eam hoc adhibito moderamine toleramus, ut ad præstationem quadraginta librarium non dignitas prioratus, sed persona prioris maneat onerata. Ne forte circa preventus aliqua videatur facta sectio prioratus, ita quod, priore defuncto, successor ipsius ad præstationem quadraginta librarium minime teneatur. » Accedit alias notabilis textus in cap. *De cetero 5*, *De transactionibus*, ibi: « Si compositio non est iuri contraria, non est a loci episcopo reprobanda, sed census absque episcopali auctoritate, cui præest Ecclesiae sub hoc prætextu solutus, vitam ejus, qui solverit, non excedit.

(17) Talis autem pensio non potest constitui ab episcopo in certa quota reddituum (puta in dimidia, vel tercia), ne videatur facta sectio beneficii, contra expressam prohibitionem in cap., *Majoribus*, 2, et cap. *Tuæ 20*, *De præbend.*, sed in certa quantitate fructuum seu reddituum. Sic abbas in citat. cap. *De cetero 5*, *De transactionibus*, n. 2, cum aliis ibi citatis; *Fagnan*, in cit. cap. *Nisi essent 21*, *De præbend.*, n. 37, cum aliis ibi adductis; *Reiffenstuel*, *loc. cit.*, tit. 12, n. 98; *card. de Luca*, *De pensionibus*, disc. 40, n. 2, et discurs. 41, n. 12, et alii passim.

(18) Justæ causæ, propter quas potest episcopus pensionem in certa quantitate reddituum imponere personæ beneficiæ ad ejus solam vitam duraturam, sunt pro bono pacis, pro aliqua lite compонenda, pro studio aliquuj scholarij pauperis, pro utilitate Ecclesiae, pro pauperibus et egenis, pro beneficiis, pro usu pio, pro renuntiantibus ex

causa renuntiationis loco alimentorum in quantitate moderata et non ex pactione partium. *Barbosa*, *De offic. et potest. episcop.*, part. iii, cit. allegat. 85, n. 11, et lib. iii *Jur. eccles. univers.*, cap. 11, n. 56, cum alitis ibi citatis; *card. de Luca*, *De pensionibus*, disc. 49, n. 3, et alii passim, teste *Barbosa*, loc. cit.

(19) Justæ causa, ut episcopus reservet pensionem, est quoque amor, quo ille suum ex fratre nepotem prosequitur, vel ut commodius sacræ theologiae et sacris canonicis, seu sacræ Scripturæ operam dare possit. *Barbosa*, *citat.*, lib. iii *Jur. eccles. univers.*, cap. 11, num. 57, ad textum in cap. *Dilectio 23*, *De præbend.*, ubi, ipso teste, illi notant doctores, et expresse Rota, part. ii, recentior., decis. 166, num. 4; quam citat et sequitur etiam *card. de Luca*, *De pensionibus*, disc. 40, n. 3; *Rebuff*, *De pacific. possess.*, num. 23, et alii. Justam similiiter causam reputat eadem Rota, *in una Melitensis. canoniciatus*, 9 Martii 1596, *coram card. Millino impressa per Marchesan.*, *De commissionibus*, part. i, § 1, pag. 611, quia ille, ad cuius favorem episcopus pensionem imposuerat, originarius Melitensis erat, et in urbe sacræ litteris operam dabat, quæ causa respicit utilitatem, non solum illius particularis ecclesiæ, sed etiam universalis, quæ ad suum regimen viris litteratis maxime indiget, cum ab ipsis regatur et sustineatur, cap. *Super specula*, *De præbend.*, cap. *Cum ex eo*, *De election.* in 6, cum similibus, et notant doctores communiter cum *Barbosa*, *De offic. et potest. episcop.*, part. ii, allegat. 46, num. 1 et seq.

(20) Episcopus non potest propter predictas causas beneficio imponere pensionem transmissibilem ad successorem, seu ad vitam ipsius pensionarii, ita ut post mortem beneficiarii transeat onus pensionis præstandæ ad successorem ipsius in beneficio. *Card. de Luca*, *De pensionibus*, disc. 40, num. 4; *Navarr.*, consil. 8, num. 9, *De jurepatronat.*, et consil. 43, num. 4, *De Simonia*; *Fleming*, *Parisius*, *De confidentiis beneficij*, q. 28, num. 120; *Azorius*, part. ii, lib. viii, c. 6, quæst. 1t; *Lessius*, lib. ii *De justit. et jur.*, cap. 32, num. 206; *Sanchoz*, lib. viii in *Decalog.*, cap. 29, num. 99; *Reiffenstuel*, lib. iii *Decretal.*, tit. 12, num. 92; *Fagnan*, in cit. cap. *Nisi essent 21*, num. 40 et seq., *De præbend.*, ubi ex professo, ac fusissime hanc sententiam propugnat et multipliciter probat, scilicet episcopum ordinaria sua potestate non posse pensionem imponere transmissibilem ad successores in beneficio. Et ratio hujus nostræ conclusionis desumitur clare ex cit. cap. *Nisi essent 21*, *De præbend.*, ubi *Innocentius III* Papa expresse decernit, quod pensio pro bono pacis ex jussione judicium delegatorum super prioratu constituta, non debeat vitam ejus, qui solverit, excedere, neque successorem ad ejus præstationem ullo modo obligari, ne forte circa preventus ipsius prioratus aliqua videatur facta sectio illius explicitis verbis adductis supra num. 16.

(21. Contrarium tamen, scilicet, quod ex gravi causa possit episcopus pensionem constitutere transmissibilem ad successorem, seu ad vitam ipsius pensionarii; ita ut post mortem beneficiarii gravati transeat onus praestandum ad successorem ipsius in beneficio, tenet Felinus, in c. *Ad audientiam* 31, *De rescriptis*, num. 2, conc. 2; Gigas, *De pensionibus*, quæst. 6, num. 4; Garcias, *De benefic.*, part. I, c. 5, num. 339; Layman, l. IV *Theolog. moral.*, tract. 2, cap. 18, num. 9, citans alios adducentes pro sua ratione cap. *De cætero* 3, *De transactionibus*, ubi dicitur: « Sed census absque episcopali auctoritate, cui præest Ecclesiæ sub hoc prætextu solitus, vilam ejus, qui solverit non excebat: » ex quibus verbis, argumento a sensu contrario dæsumpto, inferunt, auctoritate episcopi posse excedere. Vide Fagnan., in cit. cap. *Nisi essent* 21, *De præbend.*, a num. 40, et signanter num. 69; et Reiffenstuel, lib. III *Decretal.*, cit. tit. 12, a num. 61 ad 97, ubi ad longum istam sententiam cum suis fundamentis rejiciunt et evitant.

(22. Episcopus in collatione beneficij convenire non potest, ut pensio solvatur sibi: hoc enim est Simoniacum, quia omne pactum, et omnis modus, et conditio, quæ jure non inest adjecta collationi beneficij, efficit eam Simoniacum, ut cap. *Quam pio* 1, quæst. 2 et cap. final. *De pactis*, et in hac specie respondit Navarrus, consil. 4, *An committatur Simonia, si episcopus de Simonia*, et cur multis probat Fagnan., in cit. cap. *Nisi essent* 21, *De præbend.*, num. 5 et 18, per textum ibi: « Non ex pactione partium, sed ex jussione judicum. »

(23. Simoniaca est pactio inter partes sine judice, ut una pars cedat liti super beneficio, et recipiat pensionem annuatim ab altera, si pars cedens habeat jus in causa, alias secus; quia, si altera pars jus non habet, non esset aliqua Simonia, sed pars potius redimeret vexationem suam, ut dicit Glossa, in capit. *Cum pridem*, verb. *Illicita pactionis*, *De pactis*, et pluribus adductis Fagn., in cit. cap. *Nisi essent* 21.

(24. Potest episcopus, cessante pacto partium, in permutatione beneficiorum mandare, quod recipiens beneficium pinguius solvat aliquam pensionem alteri suo tempore duraturam ad coequandos fructus natriusque beneficij. Rota, part. IV, recent., decis. 163, num. 4, et *Melitens. canonizatus*, 9 Martii 1596, *coram card. Millino*, et in *Albinganen. confidentiæ*, 9 Martii 1606, *coram card. Marquemontio*; Ancharan., consil. 279. *Quæstio proponitur*, vers. *Ex qua causa*, num. 1; Flamin. Parisius, *De confid. benefic.*, quæst. 28, num. 120, in princip. et in fine, vers. *Ad coequandum*; Redoan., *De Simonia*, part. II, cap. 21, num. 34 et seq.; Stephan. Gratian., *Discept. forens.*, part. VI, cap. 18, num. 1 et 2; Cainill. Curt., *De pensionibus*, in princip.; Paulus Roman., *De pension.*, cap. 4, num. 10; Caccialup., *De pensionib.*, q. 13, num. 4; Gambarupt., *De offic. legati*, lib. VI, num. 77; Barbosa,

De offic. et potest. episcop., part. III, allegat. 85, num. 11, et lib. III *Juris eccles. univers.*, cap. 11, num. 58, et alii contra alios citatos et secutos a La Croix, lib. IV, num. 1104. *Vide ibi.*

(25. Quamvis de jure illicitum sit, atque Simoniacum resignare beneficium cum pacto seu conditione apposita parti solvendi pensionem, tamen ex justa et gravi causa (puta si resignans est ætate decrepitus, vel infirmus, aut quia pro bono pacis fit resignatio beneficij litigiosi, et hujusmodi) potest episcopus resignanti pensionem constitutere solvendam ipsi ad vitam clerici gravati, seu consentientis in eam. Colligitur ex citat. cap. *Nisi essent* 21, *De præbend.*, et tradit Barbosa, *ibidem*, num. 8; Fagnan., *ibidem*, num. 28; abbas in cap. *Ad audientiam* 31, *De rescriptis*, num. 6; Felinus, *ibidem*, num. 2; Navarr., consil. 5, num. 1 et 2, *De Simonia*, Piasec., in *Prax. episcopat.*, part. II, cap. 5, num. 64; Garcias, part. I, *De beneficis*, cap. 5, num. 295; et seq.; Reiffenstuel, lib. III *Decr.*, tit. 12, num. 102; Rota recent., part. V, tom. I, decis. 386, num. 10.

(26. Imo resignans existente rationabili causa pro reservanda sibi moderata pensione, ut securior sit, potest ante suam resignationem episcopo supplicare. Colligitur ex cap. *Tua nos* 34, *De Simonia*, ibi: « Rogans humiliter, » et docent Engel, lib. III *Decretal.*, tit. 12, num. 10; Reiffenstuel, *ibid.*, 105, et alii.

(27. Insuper possunt partes prius inter se tractare, atque resignans super aliqua pensione sibi danda cum successore amicabiliter compouere, non quidem absolute, et quasi per se ipsos illam concludendo (hoc enim esset Simoniacum, cap. *Quam pio* 1, q. 2, c. *Final.*, *De pactis*, et cap. *Quæsitum* 3, *De rerum permutat.*, cum similibus); sed sub conditione relata in consensum superioris seu episcopi, in cuius manibus beneficium resignatur, ac sese omnimode submittendo ejus liberæ dispositioni. Glossa, in *Clement.* unica verb. *Volentibus*, *De rerum perm.* Abbas, in cit. cap. *Quæsitum*, num. 10, eodem hanc opinionem appellans veriorem; Navarrus, consil. 18, num. 1, *De Simonia*; Layman, lib. IV *Theol. moral.*, tr. 10, c. ult., § 5, num. 50; Reiffenstuel, loc. cit., n. 106; Suarez, Silvester, et alii plures. Cavendum tamen est, ne in his committat Simonia, cum compositiones et conventiones pro beneficis ad hoc, ut a Simonia excusentur, debeant capere principium ab auctoritate superioris, et non a pactione, seu a conventione saltem absoluta partium. Arg. cap. *Nisi essent* 21, *De præbend.*, ibi: « Non ex pactione partium, sed ex jussione judicium, » et notant Fagnan., *ibid.*, num. 5; et Garcias, cit., part. I, *De benefic.*, cap. 5, num. 340 et 343.

(28. Episcopus, et quicunque collator Papa inferior nequit imponere pensionem super parochialibus. Sic declaravit per speciale edictum Iunocentius XII, die 11 Novembris 1692, et per specialem constitutionem

confirmavit et innotavit novissime Benedictus XIII, viii Idus Septembbris 1724. Quæ constitutio, ut scitu summopere necessario, hic ad litteram datur.

Constitutio qua edictum fel. record. Innocentii Papæ XII, de parochialibus ecclesiis pensionum onere non gravandis confirmatur, perpetuisque futuris temporibus observari mandatur.

« BENEDICTUS episcopus, etc.

« Quanta pastoribus animarum, quas Redemptor noster Jesus Christus pretiosissimo cruento suo acquisivit, in crediti sibi gregis regimine adhibenda sit vigilantia, exenti muneris ratio ab ipsis supremo pastorum principi districte reddenda aperte Nos docet, dum commissarum ovium sanguinem quæ ex custodum fortasse incuria peribunt, extremiti examinis die de illorum manibus severus iudex requiri. Porro inter cælera, quæ animarum rectoribus divino præcepto mandata sunt, quemadmodum sancta Tridentina synodus recte admonet, illud esse dignoscitur, ut ipsi pauperum, aliarumque miserabilium personarum curam paternam gerant; hoc est illis qui inopia laborant, præsertim vero viduis atque virginibus, orphanis, pupillis et infirmis, non modo spiritalia debita pietatis et charitatis officia tribuant, verum etiam more boni patrisfamilias, eorum necessitatibus pro viribus subveniant, et quæcumque possunt, temporalia subsidia conferre non prætermittant. Nec sane minorem, imo forte potiorem iidem animarum rectores adhibere tenentur curam et diligentiam, ut parochiales eausque ipsorum Ecclesiæ, quas maxima decet sanctitudo, quoties necessitas exigit, a temporis injuriis vindicentur, ac insuper omni cultu, ornatu, atque decoro præfulgeant. Quæ quidem omnia a plerisque parochis, præsertim in Italia (ut diuturno quinquaginta annorum in episcopatu, licet infeliciter a nobis transactorum, experientio satis novimus) præstari et impleri non possunt, quoniam parochialis, quæ obtinent, beneficia gravibus adeo pensionibus, fructuum reservationibus, aliisque oneribus, ut plurimum, obnoxia sunt, ut ipsis interdum proprio victui necessaria vix supersint, et quia altari serviunt de altari vivere aliquando non valeant.

« § 1. Gravem ejusmodi pensionum, onerumque abusum animo secum reputans fel. record. Innocentius Papa XII, prædecessor Nostri, pro eximio zelo suo a sancta Dei Ecclesia eum submoveare curavit, et re ipsa toto pontificalis sui tempore submovit ac e medio sustulit, saluberrimo desuper promulgato, typisque edito edicto tenoris sequentis, videlicet: « Bandino del titolo di San Pancrazio, prete cardinale Panciatichi, e della santità di Nostro signore Prodatoario. Volendo la santità di Nostro Signore con la sua paterna carità, e zelo eccitare li parochi alla maggiore vigilanza dell' anime alla di loro cura commesse,

« e facilitargli il modo di sovvenire alle necessità delle medesime con più abbondanti elemosine. Quindi è, che per ordine datoci a boeca dalla Santità Sua comandiamo, ed ordiniamo, che per l'avvenire non s'abbiano da aggravare le parochiali, etiam di juspardonato laicale, di pecuniari, e che ciò debba osservarsi ancora dagli ordinari nelle proviste, che essi saranno per farne. Inoltre che non si ammettino rassegne, o permute di parochiali con riserva di pensioni a favore di chi si sia, e sotto qualsivoglia titolo, etiam di prestazione di alimenti, e che molto meno si riservino pensioni sopra le medesime parochiali, sine causa beneficio pleno di senso de' possessori per qualsivoglia causa, e titolo. Dalla Dataria questo dì 11 Novembre 1692. Bandino cardinal prodatorio. » Quod quidem edictum, tanquam æquitati, justitiæ sacrisque sanctionibus maxime consentaneum, ut omnibus innotesceret, et ab omnibus etiam quemadmodum par erat, observaretur; Nos, qui tunc præter cardinalatus honorem, metropolitanæ Ecclesiæ Beneventanæ regimini præeramus, in prima nostra provinciali synodo ejusdem Ecclesiæ habita anno 1693, tit. 22, cap. 2, expresse memoravimus, ejusque præterea integrum tenorem in Appendix retulimus.

« § 2. Verum postquam antedictus Innocentius prædecessor viau universæ carnis ingressus fuit, præfatum edictum, utpote temporarium, in desuetudinem abiit, omnique penitus effectu caruit, et parochiales Ecclesiæ iisdem, ut antea, pensionibus, aliisque oneribus prægravari cooperunt; quin etiam, sicut accepimus, atque diuturno pastoralis muneris exercitio abunde compiperimus, quorundam patronorum laicorum; quibus jus præsentandi seu nominandi rectorem pro tempore earumdem parochialium ecclesiarum, occurrente illarum vacatione, cæteroqui legitime competit, impudentia, ac effrenis avaritia, quæ idolorum servitus est, alicubi eo usque processit, ut ejusmodi præsentationem, seu nominationem velut sub hasta ponere, et (quod dolentes dicimus) licitatori ampliorem pensionem offrenti polliceri, et addicere non erubuerint.

« § 3. Hinc igitur est, quod Nos de testandæ huic beneficiorum ecclesiasticorum nundinationi aliisque præmissis pro pastoralis officii nostri debito consulere, ac si uul opportune providere volentes, ut antedictis animarum pastoribus de cælero commodior suppetat modus, nedium suas parochiales ecclesias, quotiescumque oportuerit, reparandi, ornandi, sacrisque supellectilibus, ad divinum cultum necessariis instruendi, sed etiam subveniendi pauperum, aliarumque miserabilium personarum præfatarum indigentiis ex eo, quod honestæ et congruæ ipsorum sustentationi supererit, ac insuper ipsis incitamentum præbere cupientes, ut suscepti ministerii labores et incommoda libentius perferant, et gregi alacrius atten-

dant, in quo positi sunt regere plebem Dei; motu proprio, ac ex certa scientia, et matura deliberatione nostris, deque apostolicæ potestatis plenitudine, hac nostra perpetuo validura constitutione præmissum laudissimi prædecessoris edictum, omniaque, et singula in eo contenta amplissime confirmamus et approbamus, illaque perpetua ac irrefragabilis Apostolicæ firmatatis vim, robur et munimen adjicimus, omnesque et singulos juris et facti, ac alios defectus, si qui forsitan intervenerint, in eisdem supplemus, atque illud, et illas, quatenus opus sit, innovamus, ac instauramus, et ab omnibus, ad quos spectat, ac de cæstro quomodolibet spectabit, perpetuis futuris temporibus inviolabiliter, et inconcurrens observari volumus, statuimus et mandamus. Reservata tamen Nobis, et Romano Pontifici pro tempore existenti facultate ac auctoritate imponendi antedictis parochialibus ecclesiis eas pensiones, quas beneficiorum proventus et locorum, personarumque conditio imponi permiserint, in favorem duntaxat, et commodum fabricæ earumdem ecclesiarum, ad hoc ut illæ ejusmodi certo subsidio promptius reparari, opportune manuteneri, et congruis etiam ornamenti, ut præfertur, augeri possint et valeant.

« § 4. Decernentes, præsentes litteras, et in eis contenta quæcunque etiam ex eo, quod in præmissis ius, vel interesse habentes, aut habere quomodolibet prætendentes, illis non consenserint, nec ad ea vocati, ac auditii, cause, propter quas eadem præsentes emanarunt, verificatæ, seu alias sufficienter, aut etiam in aliquo justificatæ non fuerint, vel in aliis quibusvis de causis quantumvis urgentibus, ullo unquam tempore a quoquam de subreptionis, vel obreptionis vitio, aut intentionis Nostræ, vel alio quolibet, quantumvis magno, formati et substantiali defectu, notari, impugnari, retardari, invalidari, aut ex quovis quæsito prætextu, vel colore in controversiam vocari, ad terminos juris reduci, seu adversus illas aperitionis oris, restitutionis in integrum, aliudve, quodcunque juris, vel gratiæ remedium impetrari, aut quempiam impetrato, seu etiam motu, scientia et potestatis plenitudine similibus, concessso, uti nullatenus posse, sed eadem præsentes litteras semper et perpetuo validas, firmas et efficaces existere, ac fore, suosque plenarios et integros effectus sortiri ac obtinere, neconon memoratis animarum rectoribus plenissime suffragari; sicutque, et non aliter in præmissis omnibus, et singulis per quoscunque judices ordinarios, et delegatos, etiam causarum Palatti Apostolici auditores, ac sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales, etiam de latere legatos ac nuntios, et quosvis alios qualibet auctoritate, præminentia et potestate fungentes, et quandocunque functuros in qualibet causa, et instantia, sublata eis et eorum cuiilibet in quocunque judicio aliter judicandi ac interpretandi facultate, judicari et definiri debere, irritumque, inane, nulliusque pror-

sus roboris vel momenti, quidquid secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit atten-

teri.

« § 5. Non obstantibus, quatenus opus sit, de jure quæsto non tollendo, aliisque nostris, et cancellariæ Apostolicæ Regulis, neconon aliorum Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum constitutionibus et ordinationibus quibuscumque, ac illa præsertim fel. recordat. Pii IV de gratiis quæcunque interesse cameræ nostræ Apostolicæ concernentibus intra certum inibi expressum tempos exhibendis et registrandis, ita ut easdem præsentes litteras ibidem exhiberi, et registrari nunquam necesse sit; aliisque quibuscumque Apostolicis, et in provincialibus, ac synodalibus concilii editis, ac edendis specialibus, vel generalibus constitutionibus, statutisque, decretis, et consuetudinibus etiam immemorabilibus, ac privilegiis, indultis et litteris apostolicis sub quibusvis tenoribus et formis, etiam motu simili, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, et cum quibuscumque etiam derogatoriarum derogatoris, aliis efficacioribus, efficacissimis et insolitis clausulis, irritantibusque, et aliis decretis, etiam consistorialiter, ac alias quomodolibet in contrarium præmissorum concessis, editis, confirmatis et approbatis, ac pluries, et quantiscunque vicibus innovatis. Quibus omnibus, et singulis, etiam si pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa et individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales ideam importantes, mentio, seu quælibet alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda foret, illorum omnium, et singulorum tenores, formas, causas et occasions præsentibus pro plene, et sufficienter ac exactissime expressis, insertis, servatis et specificatis respective habentes, illis alias in suo robores permansuris, ad præmissorum effectum specialiter, et expresse, ac plenissime, et amplissime derogamus, et derogatum esse volamus, et mandamus; ceterisque contraria quibuscumque.

« § 6. Volumus autem, etc.

« § 7. Nulli ergo omnino hominum, etc.

« Datum Romæ, apud S. Mariam Majorem anno Incarnationis Dominicæ 1724, viii Idus Septembbris pontificatus Nostri anno primo.

« P. M. card. prodatarius.

« F. card. OLIVERIUS. »

*Vide Append. h. tom. sub. v. PENSIO. **

(29). Vicarius episcopi non potest vi sui officii imponere pensiones. Garcias, Sbroz, Bero, Leurenus citati, et seuti a La Croix, lib. iv, n. 1123.

(30). Legatus a latere potest idem circa impositionem pensionum, quod potest episcopus. Azorius, Garcias, Filiuc., Castropal., Leurenus citati, et seuti a La Croix, loc. cit., n. 1123.

(31). Collatores inferiores, item compro-

missarii et judices non possunt, nisi auctoritate episcopi. Garcias, Leurenius citati, et secuti a La Croix, l. c., n. 1123.

(32) Superiores regularium possunt pensionem imponere in beneficiis sua religiosi manualibus, amovilibus seu incorporatis suis monasteriis, et per vicarios administratis. Barb., l. iii *Juris eccles. univers.*, c. 11, n. 61; abbas, in c. *Nisi essent* 21, *De præb.*, n. 12; La Croix, loc. cit., num. 1123, et alii; Rota, in *Trojana pensionis*, 24 Junii 1610, coram Pirovano.

(33) Praeceptor generalis militarium potest imponere pensionem in commendis snae religionis spectantibus ad ipsum ad favorem religionis. Rota, in *una Montis Fassisci pensionis*, 10 Junii 1630, coram Pirovano; Barb., loc. cit., n. 62, et in specie, quod magnus magister religionis Hierosolymitanæ possit illam reservare super commendis vel dignitatibus. Card. de Luca, *De pensionibus*, disc. 42 per totum.

(34) Laicus de jure est capax pensionis temporalis. Rota recent., part. v, tom. I, decis. 50, n. 22, et communis doctorum. (35). Imo de jure communi est capax etiam pensionis ecclesiasticae, quando non confertur in titulum. Rota recent., part. v, tom. II, decis. 450, n. 3; card. de Luca, *De pensionibus*, disc. 10, n. 5; disc. 78, n. 10; disc. 81, n. 25; disc. 95, n. 3, et alii.

(36) Ex stylo tamen, et observantia curiae non conceduntur pensiones, nisi clericis cum exercitio seu privilegio clericali. Rota recentior., part. v, t. II, decis. 450, n. 20, 21, 31 et 34; et decis. 450, n. 4; et decis. 539, n. 6; card. de Luca, *De pensionibus*, disc. 2, sub n. 3, disc. 78, n. 11, disc. 81, n. 21, disc. 82, n. 9 et 10, *De benefic.*, disc. 94, n. 2; Annot. ad concil., disc. 12, n. 5. Sanctus enim Pius V, expresse statuit, quod pensiones ecclesiasticae non possint concedi laicis. Sic in constitut. 78, incip. *Sacrosanctum*.

(37) Sicuti laici non sunt capaces pensionis ecclesiasticae, ita neque illius commoditatis seu perceptionis fructuum. Rota recent., part. v, tom. II, decis. 539, n. 17 et 19. (38) Papa vero potest pensiones etiam laico reservare. Rota, part. iv, tom. I, decis. 12, sub n. 3. (39) Prout eidem laico concedi potest facultas retinendi pensionem. Rota, part. v, t. II, decis. 450, n. 25. (40) Quinimo ubi pensio ecclesiastica concedatur alicui tanquam laico, tunc si sit bigamus, non eget alia dispensatione. Rota, part. v, t. I, dec. 12, n. 39.

(41) Pensio conferri potest pueru septen-nali. Sacra congregat. Conc., in *Nullius*, 24 Martii 1624, lib. xiii *Decret.*, fol. 123; Ur-saya, in 1 *Miscellan. sacr. et profan.*, litt. P, n. 137, qui ibi n. 144, subjungit, quod pensionis capax est puer annorum septem: *Imolen. Pensionis*, anni 1694, de qua in tom. III, part. i, discept. 32, ubi ad rem plura habet per totam; Monacell., tom. II, tit. 14, formul. 7, n. 3, et multi alii citati a Barbosa, lib. iii *Juris eccles. univers.*, cap. 11, n. 42, et a Ventriglia, tom. II, adnot. 11.

§ 1, n. 28, ubi testantur ex style Dataria sufficere septem annorum aetatem ad obti-vendam pensionem.

(42) Filii clericorum, qui non ex legitimo nati sunt matrimonio, non possunt ob-tinere pensiones super fructibus beneficio-rum, quae parentes eorum obtinent vel ob-tinuerunt. Concil. Trident., sess. xxv *De reform.*, cap. 15, ibi: « Nec pensiones super fructibus beneficiorum, quae parentes eo-rum obtinent, vel alias obtinuerunt, ha-bere. » Rota recent., part. ii, decis. 549, n. 4, et fuit dictum in *Meliten. pensionis*, 14 Martii 1604, coram Buratto, et tenent expresse Barbos., supra conc., l. c., n. 32, et *De offic. et potest. episc.*, part. iii, alleg. 65, n. 26, et lib. iii *Juris ecclesiast. univers.*, cap. 11, n. 64, et plures alii ibi citati.

(43) Filius autem legitimus potest obti-nere pensionem super beneficio, quod pater obtinebat de praesenti, non obstante concil. Tri-ident., c. sess. xxv, c. 15, *De reform.* Sic sa-cra congreg. Conc., die 11 Januar. 1601; apud Barbos., in *Summa Apostolico. decis.*, verb. *PENSIO*, n. 3, et in concil. Trid., loc. cit., n. 33.

(44) Pater clericus habens facultatem, pensionem, quam possidet, transferendi, illam transferre potest in filium clericum, etiam illegitimum, dispensatum simpliciter ad beneficia et pensiones, quia concil. Tri-ident., loc. cit., loquitur de pensione re-servata super beneficio, quod habuit pater. Gonzales, ad *Regul.*, 8, *cancellar.*, gloss. 5, n. 22 et 23; Barbosa, lib. iii *Juris ecclesiastic. univers.*, cap. 11, n. 66, et *De offic. et potest. episcop.*, part. iii, alleg. 65, num. 27, et in *Tridentin.*, loc. cit., num. 35, cum pluribus ibi citatis, ubi refert, quod sacra congregatio Concilii, in *Zamorensi*, 9 No-vembr. 1619, censuit clericum reservatum pensionis annuae scutorum cc, super ecclesia, quam ipse nunquam obtinuit, posse transferre medietatem ad favorem sui filii illegitimi, et sic etiam in alia sub-die 15 Septembris 1629, ut refert etiam in *Summa*, loc. cit., num. 6, et in *Trident.*, loc. cit., num. 25.

(45) Milites Lauretani ex peculiari privi-legio possunt retinere pensionem ecclesiasti-cam usque ad summam ducentorum ducato-rum auri de camera, non obstante ma-trimonio contrahendo, et bigamia. Sixtus V, constitut. incip. *Postquam divina clementia*, et alia incipient. *Ad exsequendum*, et alia incipient: *Solet Apostolicæ Sedis*; Rota, in *Hieracensi pensionis*, 21 Junii 1631, coram Ve-rosio, cuius dispositio vindicat sibi locum, non solum super beneficiis liberæ collatio-nis, sed etiam juris patronatus, etiam prin-cipium, et regum; Rota, in *Terulensi pensionis*, 15 septembr. 1600, cor. card. *Sacratu*.

(46) Milites SS. Mauritii et Lazari, etiam si contrahant matrimonium, dummodo cum unica tantum et virgine, remanent ca-paces retinendi pensiones usque ad sum-mam ducatorum cc, auri de camera; Cle-mens VIII, constit. incip. *Decet*; ubi ad id moderatur, limitat et reducit facultatem

retinendi pensiones pro summa ducatorum **DLXXX.**, auri eis prius concessam a Pio IV, constitut. 93, § 48.

(47). *Milites sancti Stephani retinent pensiones usque ad summam cd ducatorum auri de camera, non obstante matrimonio contracto, et bigamia; Paulus V, constitut. incip. *Dum generos.**

(48). *Milites etiam bigami militiae Christianae possunt recipere pensiones usque ad summam scutorum ccc, Urbanus VIII, constitut. incip. *Incrustabiles.**

(49). *Equites Hierosolymitani, seu Melitenses capaces sunt pensionis super commendis et beneficiis suae religionis, et magnus magister habet amplissimam facultatem a statuto imponendi tales pensiones. Rota recent., part. xvi, decis. 152, num. 13, et patet ex dictis supra num. 33.* (50). *Sunt autem incapaces pensionis beneficio seculari impositae. Lotter., Leurenus citati, et secuti a La Croix, lib. iv, num. 1145, vide verb. *HIEROSOLYMITANI MILITES*, num. 16, ubi sicut probatum, equites Melitenses sine dispensatione pontificia non esse capaces pensionis super beneficia ecclesiastica, sicuti nec capaces beneficii secularis, et mediante Pontificia dispensatione fieri capaces, sicuti alios regulares.*

(51). *Regulares non possunt obtinere pensionem super beneficiis ecclesiasticis sacerularibus et vacantibus per professionem. Rota, part. iv, tom. II, decis. 246, num. 2 et 6, et part. xii, decis. 121, num. 1; card. de Luca, *De beneficiis*, disc. 64, num. 3, 5 et 6; *De pensionibus*, disc. 44, num. 2, et *Adnotat. ad concil.*, disc. 13, num. 2, et communis aliorum.* (52). *Nisi præcesserit gratia Apostolica, et dispensatio retinendi pensionem, etiam emissa professione, cum dispensatio præserves pensionem, et removet omne impedimentum, et incapacitatem ex futura professione contrahendam, et regularis, media ipsa dispensatione apostolica, fiat capax pensionis super beneficio seculari. Doctores communiter, in cap. *Cum de beneficio*, *De præbend.* in 6; Rota, part. xii, decis. 121, num. 2 et 3.*

(53). *Religiosi Societatis Jesu post professionem trium votorum, et ante professionem quarti voti possunt retinere pensiones ecclesiasticas super beneficiis sacerularibus, quarum regulares professi sunt incapaces. Card. de Luca, *De renuntiat.*, discurs. 17, num. 7; *De regularibus*, discurs. 62, num. 12; *Adnotat. ad concil.*, discurs. 13, num. 6; Ventriglia, tom. II; adnotat. 11, § 3, num. 23, et alii passim.*

(54). *Illegitimus, sicuti est incapax beneficij ecclesiastici, ex cap. 1, *De filiis presbyter.* in 6, cum similibus, est etiam incapax pensionis ecclesiasticae. Barbosa, lib. III *Juris eccles. univers.*, cap. 11, num. 20, cum pluribus ibi citatis, et alii communiter.*

(55). *Illegitimus prævia dispensatione ordinatus, eu ipso ceusetur, et efficitur capax pensionis, absque particulari dispensatione. Rota, in *Veneta pensionis*, 10 Decembbris*

1572, coram Robusterio; in *Cæsaraugustana pensionis*, 19 Februarii 1595, coram Gypso; in *Melitensi pensionis*, 14 Maii 1614, coram Buratt., et sepe alibi; Barbosa, loc. cit., n. 28, et communis aliorum.

(56). *Excommunicatus, suspensus, interdictus est incapax pensionis; ideo enim premititur absolutio pensionarii ab his censuris. Leurenus, in *Foro beneficiali*, part. III, q. 624; La Croix, lib. IV, n. 1149, et alii passim.*

(57). *Irregularis, quod sit incapax obtinenda et retinenda pensionis, tenet Barbosa, loc. citat., num. 46; Ugolin. Zerola, Castropal. Sayrus, Avila ibi citati; Ventriglia, tom. II, adnotat. 11, § 1, num. 20, cum pluribus ibi citatis, et alii. At quod irregularitas non causet amissionem pensionis, tenet expresse card. de Luca, *De pensionibus*, disc. 47, num. 11, dicens, quod neque homicidium voluntarium, vel aliud crimen, quantumvis majoris irregularitatis inducitum, hujusmodi effectum producit, citans ad id Rotam, in *Perusina*, 29 Januarii 1663, coram Cerro. Et de facto Fagnan., l. I *Decret.*, in cap. *Ad audientiam* 31, *De rescriptis*, num. 134, refert, sacram congregationem Concilii, die 11 Julii 1577, et iterum de mente sanctissimi, die S. Augusti, eodem an. 1577, quod clericus homicida voluntarius, ejusque socius obtinere, et obtentas retinere potest pensiones absque dispensatione, non obstante cap. 7, sess. XIV, concilii Tridentini. Vide verb. *Homicidium*, num. 66, et sic tenet Leurenus, in *Foro beneficiali*, part. III, q. 640; La Croix, lib. IV, num. 1173, et alii.*

(58). *Fili et nepotes haereticorum, et a fortiori ipsi haeretici, sicuti sunt inhabiles ad beneficium obtinenda, ex cap. 2, § *Haeretici*, *De haeret.* in 6, ita etiam inhabiles sunt ad obtinendas pensiones. Barbosa, loc. cit., num. 43, et alii communiter.*

(59). *Militiae seculari operam dantes sicuti sunt incapaces beneficij, imo ipsum amittunt statim ac declarantur milites, ex cap. final. *De clericis conjugat.*, cum similibus; ita etiam incapaces evadunt pensionis, ipsamque amittunt, si habeant; Barbosa, loc. cit., num. 50; Rota, coram Celso, decis. 69, num. 16 et 17, ubi ampliat num. 22, locum habere, etiamsi, re integra, antequam pugnent, militiam deserant, et primævum statum reassumant, et sic respondit quoque sac. cong. Conc., in *Nicensi*, 19 Decemb. 1648.*

(60). *Sicuti per matrimonium a clero contractum vacant ejus beneficia, ex cap. 1, *De clericis conjugat.*, ita vacant ejus pensiones. Barbosa, loc. cit., n. 30, et alii communiter. Rota recent., part. v, t. I, decis. 50, n. 10, part. viii, decis. 33, n. 1. Cessat enim pensio ipso jure, et est incompatibilis cum matrimonio sive matrimonio fuerit contractum cum virgine, sive cum vidua. Rota, part. v, tom. II, decis. 450, n. 6, part. xviii, t. I, decis. 126, num. 12.* (61). *Nisi pensio fuerit reservata alicui, non tanquam clero, sed tanquam benemerito pro servitiis*

præstitis. Rota, part. II, decis. 387, num. 3. (62. Vel nisi dispensatio Apostolica intercesserit. Rota, part. V, tom. I, decis. 50, n. 10 et seq. Aut privilegium Apostolicum iuxta dicta *supra*, a n. 43 ad 48, de militibus Lauretanois, SS. Mauriti et Lazari, et S. Stephani, et militie Christianæ.

(63. Sicut per professionem regularem in religione approbata vacant beneficia, in cap. *Beneficium 4*, De Regularibus in 6, ita vacant etiam pensiones. Barbosa, *loc. cit.*, n. 39, cum communi aliorum. Rota recent., part. IV, t. I, decis. 246, n. 2 et 6, part. XII, decis. 121, n. 1, et patet ex dictis *supra*, n. 51 et seq. (64. Potest tamen regularis professus obtinere pensionem super beneficio regulare ad nutum superioris amovibilem, non obstante voto paupertatis, et præcipue si inservire debeat ad sublevandum religionem ab oneribus, quibus alias religio gravaretur. Rota rec., part. II, decis. 302, n. 2 et 3.

(65. Sicuti vacant beneficia per promotionem ad episcopatum, ita etiam vacant pensiones date in titulum clericalem. Barbosa, *loc. cit.*, n. 38, et alii communiter. Rota, part. II, decis. 143, n. 1, pag. 18, tom. I, decis. 126, n. 11. (66. Nisi concedatur a Papa retentio. Rota, *ibid.*, num. 11. Facultas autem retinendi pensionem concessa promoto ad episcopatum non intelligitur cum facultate transferendi, quæ ante promotionem competebat, nisi fuerit expressa. Rota, part. II, decis. 143, num. 1; Barbosa, *loc. cit.*, et alii passim.

(67. Non vacant tamen pensiones per promotionem ad episcopatum titulari, seu in partibus infidelium. Card. de Luca, *De pensionibus*, disc. 43, n. 3; disc. 58, sub n. 11; disc. 73, n. 2; La Croix, lib. IV, n. 1177, et alii passim. (68. Neque vacant per promotionem ad episcopatum cardinalium non obligantem ad residentiam. Card. de Luca, *De pensionibus*, disc. 58, n. 19; disc. 75, n. 6, et alii.

(69. Per promotionem autem ad episcopatum non vacant pensiones, nisi secuta consecratione et adepta possessione. Card. de Luca, *De pensionibus*, disc. 43, n. 2, circa finem; Gratian., *Disceptat. forens.*, cap. 296, n. 1 et seq.; Ventriglia, tom. II, adnotat. 11, § 8, n. 32; Seraphin., decis. 210, ubi de fine concludit, Rotam voluisse ad inducendam extinctionem pensionis, et vacationem beneficiorum, requiri utrumque, scilicet consecrationem et adoptionem possessionis.

(70. Pensio non extinguitur per promotionem ad cardinalatum. Card. de Luca, *De pensionibus*, disc. 75, n. 4, 5 et 9; La Croix, *loc. cit.*, b. 1177, et alii passim. Amplia, ut reservata ad favorem cardinalis duret, etiam dimisso cardinalatu. Cardin. de Luca, *De benefic.*, disc. 2, n. 3; *De pensionibus*, disc. 2, n. 6.

(71. Neque etiam extinguitur pensio per assumptionem seu auspicationem cardinalis ad Papatum; Lotter, *De re benefic.*, lib. I,

q. 41, n. 1 et seq., ubi id non solum de jure comprobatur, sed servatum fuisse in praxi in multis casibus resert. et tenet Ventriglia, tom. II, adnotat. 11, § 3, n. 26; La Croix, *loc. cit.*, n. 1177, et alii contra Gabriel., consil. 200, n. 2, l. 2; et Gratian., *Disceptat. forens.*, cap. 296, n. 11 et seq.

(72. Pensio excedens summam scutorum LX de camera extinguitur eo ipso sine ulla monitione, citatione, judicis decreto aut ministerio, si pensionarius non deferat habitum et tonsuram clericalem tanto tempore, ut ab omnibus reputetur laicus. Sic expresse Sixtus V, constit. incip. *Pastoralis*; card. de Luca, *De pensionibus*, disc. 48, num. 7; Laurenius, in *Foro beneficial.*, part. III, q. 642; Ventriglia, tom. II, adnot. 11, § 3, n. 28; Barbosa, *loc. cit.*, num. 49; La Croix, *loc. cit.*, n. 1176, et alii communiter.

(73. Si pensio sit reservata in persona unius, ad commodum tamen et utilitatem alterius, prout servatus in locis, in quibus viget *pragmatica*, ne pensiones reserventur ad favorem exterorum, tunc extinguitur per mortem unius ex his duobus, scilicet, tam per mortem personæ contemplatæ, si præmoriatur, ita ut cum ea remaneant extinctæ omnes obligationes, quam etiam per mortem reservatarii, in quo actio formaliter radicatur, nisi tamen, qui præmoriatur, in alium ante mortem transtulerit. Seraphin., decis. 1088; Ventriglia, *loc. cit.*, n. 15; Lotter, *De re beneficar.*, lib. I, q. 36, n. 98 et seq.; Garcias, *De benefic.*, part. I, cap. 5, n. 266; La Croix, *loc. cit.*, n. 1179, cum aliis ibi citatis.

(74. Pensio potest transferri cum legitima facultate ab una in aliam personam. Leurenus, in *Foro beneficial.*, part. III, q. 607, cum communi aliorum. Et tunc ad vitam pensionarii constituitur novum jus ad pensionem. Leurenus, *loc. cit.*, et alii communiter. (75. Pensionis translationi fieri potest etiam in articulo mortis. (76. Neque hic locum habet Regula cancellariæ de infirmis intra viginti dies morientibus; Leurenus, *loc. cit.*, q. 616 et 622; La Croix, l. IV, n. 1170, et alii passim, patetque ex verbis Indulti concedi soliti.

(77. Indultum autem, vel facultas transferendi pensionem, seu concedendi pensionem, cum facultate illam transferendi in alium, potest concedi a solo Summo Pontifice. Leurenus, *loc. cit.*, quæst. 613; La Croix, *loc. cit.*, num. 1170; Parisius, Gamb. Garcias, Castropal, Lotterius ibi citati, et alii passim. (78. Pro transferenda in alium pensione est, sub pena nullitatis servanda forma translationis præscripta a Papa in Indulto. Leurenus, *loc. cit.*, q. 660; La Croix, *loc. cit.*, num. 1170; Corrad. Lotter, et alii passim. (79. Formula talis Indulti traditur a card. de Luca « post tractatum *De pensionibus ad ornatum constitutionis Innocentii XI*, de non transferendis pensionibus ultra mediatatem illarum. » Vide ibi: « In quo Indulto apponitur clau-

sula : « Servata tamen forma constitutionis Innocentii XI, super translationibus pensionum editæ. » Unde ut ab omnibus præ oculis haberi possit, hic ad litteram datur.

CONSTITUTIO,

Ut nemini liceat pensiones, vel fructus ecclesiasticos transferre ultra illorum medietatem.

« INNOCENTIUS PP. XI, etc.

« § I. Circumspecta Sedis Apostolicae prævidentia Christi fidelium commodis jugiter invigilans, ea, quæ alias pro ecclesiarum et beneficiorum ecclesiasticorum exoneratione optimo quidem constituta fuere consilio, si optatus inde effectus minime proveniat, sed gravia potius exoriantur incommoda, in melius commutare atque reformare studet, sicuti magistra rerum experientia faciendum suadet, ac æqui bonique ratio, nec non ecclesiarum et beneficiorum ipsorum utilitas et Christifidelium pax, et tranquillitas noscuntur postulare.

« § II. Cum itaque dudum fel. rec. Urbanus PP. VIII. prædecessor noster omnes et singulas facultates, Indulta et Privilegia transferendi quascunque pensiones annuas super patriarchalium, metropolitanarum, cathedralium et abbatialium mensarum, et quorumvis ecclesiasticorum, tam sacerularium quam regularium beneficiorum, quomodounque qualificatorum, fructibus, tam certis quam incertis, ac etiam distributionibus quotidianis reservatas, quæ tamen per extractionem integrarum pensionum hujusmodi ab ipsis translatariis factam realem et actualem effectum sortita non essent, pro summa, quæ medietatem veri anni valoris fructuum mensæ, seu beneficii, super quibus pensio transferenda, seu translata reperiatur, excederet, quibusvis personis, etiam abbatiali, episcopali, archiepiscopali, patriarchali, vel alia quavis dignitate, etiam cardinalatus honore fulgentibus, sive etiam ad favorem quorumcunque locorum piorum, et collegiorum, quovis intuitu et consideratione, etiam motu proprio, ac exacta scientia, et de Apostolicae potestatis plenitudine, ac cum quibusvis clausulis, et decretis; tam per quoscunque Romanos Pontifices prædecessores suos, quam ipsum Urbanum prædecessorem concessa eatenus revocaverit, cassaverit, et annullaverit, ac viribus, et affectu evaucaverit, ita tamen, ut facultates transferendi pensiones hujusmodi pro ea parte, quæ medietatem fructuum, etiam incertorum, veldistributionum, quatenus super illis essent impositæ, non excederent, firmæ et illæsæ remanerent: et insuper voluerit et ordinaverit, eos, qui prætextu excessus medietatis fructuum seu distributionum, hujusmodi partem pensionum translatarum solvere recusarent, ad excessum ipsum probandum teneri, nec interim illius dispositionis prætextu processum executivum, aut solutionem integræ

pensionis, quatenus alias illis locis esset, impediti aut retardari debere et alias, prout in ejusdem Urbani prædecessoris constitutione desuper edita, et in cancellaria Apostolica anno Incarnationis Dominicæ 1624 die 24 Januarii publicata, cujus tenorem præsentibus pro plene et sufficienter expresso et inserto haberi volumus, uberioris continetur.

« § III. Verum cum quotidiano experimento comperatum sit, prænarratam constitutionis hujusmodi dispositionem ecclesiis et beneficiis, pensionum hujusmodi onere gravatis, illasque obtinentibus, qui excessum medietatis fructuum iisdem pensionibus gravatorum probare, et interea, donec rei judicatae, effectum desuper oblinuerint pensiones ipsos solvere tenentur, parum esse proficiam, et e converso tam transferentibus quam translatariis pensionum hujusmodi non modicum afferre incommode; illis quidem quod propter ignorantiam, cum veri valoris anni fructuum et distributionum, tum quantitatis aliarum pensionum desuper reservatarum, frequentissime, ac fere semper dubii sint, et incerti, quas pensiones transferre possunt, his vero, quod lites super pensionibus in eos translati, quas ecclesiarum et beneficiorum hujusmodi possessores, sub prætextu excessus prædicti impugnant, sustineret et prosequi cogantur; ita ut ejusmodi litibus discutiendis ac decidendis tribunalia assidue fatigentur, partes vero seruantes dispendiis prægraventur.

« § IV. Hinc est, quod Nos litibus, et dispendiis hujusmodi ansam præcidere, ac tam ecclesiarum et beneficiorum prædictorum exonerationi, quam alias, et illa obtinentium, nec non eorum, quibus ejusmodi facultates transferendi pensiones ab hac S. Sede concessæ sunt, et in posterum concedentur, ac illorum, in quos pensiones ipsæ transferentur, commodati, securitati et indemnitat, quantum Nobis ex alto conceditur, providere cupientes, ac quoruncunque privilegiorum, indultorum et facultatum transferendi pensiones hujusmodi; seu illarum loco fructus, redditus et preventus ecclesiasticos reservandos, quibusvis personis, cujuscunque status, gradus, ordinis, præminentiae, et dignitatis existentibus, etiam cardinalatus honore fulgentibus, seu alias specifica et individua mentione, et expressione dignis, etiam motu proprio, ac de Apostolicae potestatis plenitudine, ac cum quibusvis clausulis, derogationibus et decretis per quoscunque Romanos Pontifices prædecessores Nostros, ac etiam per Nos, et Sedem prædictam hactenus quomodolibet concessorum, litterarumque Apostolicarum, tam sub plumbo quam in simili forma brevis, cedularum motus proprii desuper expeditarum et chirographorum cujusvis Romani Pontificis manu subscriptorum tenores, etiam veriores, et datas, aliaque omnia, et singula, etiam speciale et individuam mentionem, et expressionem requirentia, præsentibus pari-

ter pro plene et sufficienter expressis, et insertis, exactissime et accuratissime specificatis habentes: motu proprio, non ad eujusquam Nobis super hoc oblatæ petitio-nis instantiam, sed ex certa scientia et ma-tura deliberatione nostra, deque Apo-stolicæ potestatis plenitudine, ut de cætero omnes, et singuli etiam S. R. E. cardinales seu quavis alia præminentia et dignitate prædicti, et alias quomodolibet qualificati, seu specificam et individuam mentionem requirentes, quibus ejusmodi indulta, pri-vilegia et facultates transferendi pensiones annuas super fructibus, et redditibus, et proventibus, juribus, obventionibus, et emolu-mentis undecunque provenientibus, et in quibusunque rebus consistentibus, ac di-stributionibus etiam quotidianis, et manua-bus, patriarchalium, metropolitanarum, cathedralium, abbatialium, aliarumque men-sarum, ac dignitatum etiam majorum, et principalium personatum, officiorum, præ-positurarum, præpositatum, canonicatum et præbendarum, aliorumque quorumlibet cum cura, et sine cura, sacerdotalium, et cu-jusvis ordinis, congregationis, et instituti regularium beneficiorum reservatas, seu illarum loco fructus, redditus et proventus bujusmodi reservatos, sive per viam cas-sationis, et novæ reservationis, sive sim-plicis translationis, seu alias quomodolibet hactenus a Sede Apostolica concessæ sunt, et in futurum tam per Nos, quam per Ro-manos Pontifices successores nostros, et Sedem prædictam concedentur, eorumdem privilegiorum, indultorum, et facultatum vi-gore dimidiæ duntaxat, seu dimidia mino-rem partem ipsarum pensionum, seu fru-ctuum, reddituum et proventuum illarum loco reservatorum bujusmodi; quas, et quos vigore primæ reservationis, seu in eos faciæ translationis de præsenti percipiunt, et pro tempore percipient, seu legitime percipere possunt, et poterunt respective, transferre valeant, ita tamen, ut ejusmodi translationes, si, servata cæteroquin dictor-um privilegiorum, indultorum et faculta-tum, ac præsertim quoad quantitatem pen-sionum et fructuum transferendorum in eis expressam, formam, et dispositionem, fa-ciæ fuerint, tametsi fructus, redditus, pro-ventus, jura, obventiones et emolumenta, ac distributiones, etiam quotidianæ, et manuales mensarum, aliorumque beneficio-rum bujusmodi pensionum, et fructuum reservatorum oneribus ultra eorum me-diatatem adhuc gravata remanerent, nihiliominus validæ, firmæ et efficaces existant, nec ex capite excessus medietatis fru-ctum, aliorumque prædictorum, in vim prædictæ constitutionis Urbani prædeces-soris, quam hac in parte quoad futuras translationes nullius roboris, et momenti fore decernimus, ullo modo impugnari possint, tenore præsentis perpetuo statui-mus, et ordinamus.

« § V. Decernentes easdem præsentes litteras, et in eis contenta quæcunqne, etc.

« § VI. Non obstantibus facultatibus, pri-

vilegiis indultis, aliisque præmissis, etc.
« § VII. Ut autem præsentes litteræ om-nibus facilius innescant, etc.

« Datum Romæ, apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris, die 7 Febr. 1677 pon-tificatus nostri anno secundo.

« J. G. SLUSIUS. »

(81. In qua, ut vides, translatio pensionis ab habentibus Indultum fieri non potest, nisi pro medietate: Innocentius XI, ibi.

(82. Si tamen indultarius pensionem trans-ferret ultra medietatem et summam permis-sam, translatio non esset nulla, sed solum maneret vitiata in excessu, quia cum sit materia dividua, utile per inutile non vi-tiatur. Card. de Luca, *De pensionibus*, disc. 66, n. 66; Lolter., *De re benefic.*, lib. I, quæst. 40, num. 74; Tondut., *De pensionibus*, cap. 23, num. 14; Adden., *ad Buratt.*, decis. 12, litt. F; Monacell. tom. II, tit. 14, formul. 7, num. 7. (83. Item per translationem invalidam non remaneat con-sumpta facultas transferendi. Garcias, *De beneficiis*, part. I, cap. 3, num. 249; Mona-cell., *loc. cit.*, num. 7, et alii passim.

(84. Translatio pensionis potest fieri co-ram omnibus in dignitate ecclesiastica con-stitutis, id est non solum coram episcopis, aut aliis dignitatibus sed etiam coram ca-noniciis cathedralium, qui ad hoc dicuntur in dignitate constituti, ut patet ex verbis ipsis indulti, ibi: « Ut quicunque loci ordi-narius, vel canonicus metropolitanus, aut alterius cathedralis ecclesie, vel alia per-sona in dignitate ecclesiastica constituta a te quomodounque eligendi vel eligenda. » Tondut., *De pensionibus*, cap. 28, num. 30; Monacell., *loc. cit.*, num. 1, et alii commu-niter.

(85. Non habentes ad id speciale privile-gium debent pro translatione pensionis exhibere executori Indultum. Rota recent., part. V, tom. I, decis. 113, num. 8, part. XIII, decis. 142, num. 4; La Croix, lib. IV, num. 1170; Leurenus, et alii passim. (86.

Tale autem privilegium transferendi pen-siones sine exhibitione indulti habent om-nes cardinales, ut patet ex verbis indulti so-liti ipsis concedi, et relati a card. de Luca, post dict. tract. *De pensionibus*, in quo hæc præcisa verba leguntur: « Seu si tibi magis placuerit, et ita volueris, etiam præsenti-bus litteris non exhibitis, vel præsentatis pensionem seu pensiones pro summa et quantitate, etc., in unam, vel plures per-sonas, et alias saltem charactere clericali in-signitas, etc., quandocunque tibi placuerit, etiam in mortis articulo nominandas, etiam coram solo notario et testibus, transferre possis, concedimus et indulgemus, etc. » Quod privilegium habere etiam milites Sa-ncti Petri, testantur Tondutus, *De pensionibus*, cap. 28, num. 31, et Monacell., *loc. cit.*, num. 2

(87. Translatio autem pensionis debet fieri in clericum, qui talis sit tempore translationis, et qui capax esset primo re-cipiendi pensionem, nisi in indulto habe-

tur aliud speciale privilegium. *Communis*, et patet ex citatis verbis consueti indulti, et alias saltem charactere clericali insignitus.

(88). Facultas transferendi pensionem exerceri potest etiam per procuratorem indulatrii; dummodo persona, in quam est transferentia, sit certa et nominata ab indultrario, Rota, *coram Dunozett.*, Jun. decis. 208, num. 2, 11, 50, 53, 62, et per tot; Garcias *De benefic.*, part. 1, cap. 5, n. 246; Tondut., *De pensionibus*, cap. 39, num. 5 et 6; Monacell., *loc. cit.*, num. 5, et alii passim.

(89). Pensio translata, est eadem pensio cum prima, et transit in translatarium cum iisdem privilegiis, quibus utebatur transversens. Rota, part. 1, recent. decis. 122, num. 10; Lotter., *De re beneficiaria*, part. 1, quæst. 40, num. 346. Unde etiam illius favore vi gent, et intactæ remanent obligationes factæ, et fidejussiones datae in pensionis reservatione. Addend., ad Greg., dec. 443, n. 9, idem ad Burat., decis. 638, num. 13; Tondut., *De pensionibus*, cap. 30, num. 32; Monacell., *loc. cit.*, num. 15, et alii.

(90). Ad translationem pensionis requiri tur consensus titularis, seu beneficiati. Rota recent., part. XIII, dec. 142, num. 5. (91). Adeoque translatio ab initio facta absque consensu titularis est nulla. Rota, *ibid.*, num. 9. (92). Quandoque tamen sufficiens reputatur, quod consensus superveniat. Rota, part. XIII, dec. 299, num. 6 et 7. (93). Nisi aliter habeatur ex mandato Papæ, *ibid.*, num. 8.

(94). Papa tamen potest absque alicujus consensu ex mera ejus liberalitate transferre pensionem, et concedendo facultatem illam transferendi dicitur supplere consensum titularis. Rota, part. XI, dec. 247, num. 18 et 23. (95). Intellige tamen hoc verum solum respectu consensus requisiti juxta regulas cancellariæ, non autem requisiti vi gori pacti inter titularem et pensionarium initi, quia facultas transferendi pensionem non suffragatur, quando illius translatio est prohibita ratione pacti in illius reservatione appositi. Rota, dec. 689, num. 1, part. IV, divers. et part. V, rec. tom. I, dec. 153, num. 1, et part. XI, dec. 247, num. 17 et 24. (96). Papa enim in facultate translationis pensionis, derogando simpliciter con sensui titularis, non censetur derogasse speciali consensus illius virtute pacti acquisito, cum derogatio, tanquam odiosa, non debeat extendi ad alios casus. Arg. cap. *Odia*, 15, De regul. juris in 6, et pluribus adductis sic expresse tenet Rota, part. XI, dec. 247, num. 25 et 26. (97). Unde mentio specifica requiri tur pro derogatione pacti inter partes initi et acceptati, alias subreptio committitur, si in induito translationis pensionis non fuerit narratum Papæ, quod in litteris reservacionis fuerit expresse prohibita translatio, etiam vigore indulti. Rota, part. XI, rec. dec. 147, a num. 12 ad 17.

(98). Qui non habet indultum transferendi pensionem, potest illam in totum, vel in parte, quoad commoditatem ipsam percipi-

piendi, gratuito, libere, et sine ullo pacto, et pecunia, sive anticipata solutione, cedere et remittere ad favorem titularis, do nec naturaliter vixerit, etiam sine beneplacito Apostolico. Sic expresse Rota recent., part. XII, dec. 397, num. 3, 19 et 20; card. de Luca, *De pensionibus*, discurs. 68, num. 6, et *De regalibus*, disc. 37, sub num. 9 in fine; Lotter., *De re beneficiar.*, lib. III, quæst. 39, num. 86 et seq.; Tondut., *De pensionibus*, cap. 17, num. 25 et seq.; Ventriglia, tom. II, adnot. 12, § 3, num. 38; Monacell., tom. II, lit. 14, formal. 7, num. 10, et apud ipsum S. cong. conc., in *Nullius*, 27 Maii 1645, lib. XVII, decr., pag. 480.

(99). Pensio secundum se non potest sine beneplacito Apostolico redimi pecuniis, licet istæ dicantur esse veluti anticipatae aliquot annorum solutiones. Navarr., Gigas, Parisius, Azorius, Garcias, Bonacina, Barbosa, Lotterius, Leurenus citati, et securi a La Croix, lib. IV, num. 1183; card. de Luca, *De pensionibus*, disc. 6, num. 3, disc. 11, n. 10, disc. 80, num. 5, dicens expresse, quod extincio pensionis facta gratis non exigit beneplacitum, secus mediante pretio. Ventriglia, tom. I, adnot. 11, § 3, num. 42, ubi dicit expresse, quod de stylo curiae, qui facit legem, et vigore constitutionis S. Pii V, incip. *Ex proximo*, non potest pensio vendi aut redimi sine auctoritate Summi Pontificis, alias incurritur crimen Simoniæ, ut post Azorium, Reginald. Suarez, Filliac. Layman, Bonacinam, et alios advertit Barbosa lib. III *Jur. eccl. univers.*, cap. 11, num. 20 et seq.

(100). Attamen ipse Barbosa, *loc. cit.*, num. 25, cum Bonacina per eum adducto, dicit, absolute pensionarium absque Simoniæ labore posse alteri vendere vel donare fructus suæ pensionis etiam ad totum vitam, modo illius titulum retineat. Quod et videtur tenere etiam Rota, part. XIII, recent. decis. 397, num. 19, expresse dicens, quod « pensionis commoditas exigenda cadit in commercio, recipit hypothecam, et potest libere vendi: » et ad id citat aliam Rotæ decisionem 834, num. 11, *coram Buratt.* Azorium, Suarez, Bonacinam et Lauream. In tali enim casu cesso, seu venditio, aut do natio pensionis comprehendit solam com moditatem, et jus casuale ejusdem pensionis, non autem titulum et jus formale, cum talis titulus, et jus formale pensionis remaneat semper penes cedentem, ut advertit eadem Rota recent., part. XV, decis. 8, num. 2. Et probabilius cum plurimis aliis tenet La Croix, lib. IV, num. 1184, ubi contra Henr. Layman, Garciam, Tondut. Lotter, Lucas apud Leuren., *loc. cit.*, quæst. 668, tenentes redemptionem pensionis propria auctoritate factam esse absolute Simoniæ, dicit, quod probabilius tenent pluri mi cum Diana, part. XII, tract. 5, resol. 5; Hann., *De justitia*, t. VI, tract. 2, num. 564, nullo modo esse Simoniacum; imo Cajetan., Valent., Tolet., Suarez, Rayin., Less., Castro pal., Pirrhing dicunt nullum esse peccatum, pensionem jam antecedenter constitutam

redimere anticipate solvendo, quia dicunt, tibi tantum emitur immunitas ab obligatione quotannis solvendi pensionem, quae immunitas est quid mere temporale. Idem etiam tenet Felix Potestas, t. II, part. II, n. 1381, cum Castrop., Tancr., Ant. a Spiritu sancto contra Nav. Sotum, et alios, quia, dicit ipse, redemptio pensionis non est emptio aliquius juris spiritualis, sed extinctio debiti temporalis; imo est quedam anticipata solutio, per quam non tollitur, nec dissolvitur jus, quod pensionarius habet ad recipiendos fructus, sed perficitur et completetur; adeoque, qui pensionem redimit, non emit jus pensionarii ad fructus, sed anticipate ei fructus, ad quos habet jus, solvit. *Hæc ille.*

(101. Ast dato etiam, quod vendere fructus pensionis, retento adhuc titulo, non sit Simonia, tamen hæc venditio non potest ad totam vitam, et pro longo tempore fieri sine beneplacito Apostolico, cum de stylo curiæ, qui facit legem, et vigore constitutionis S. Pii V, incip. *Ex proximo*, non possit pensio vendi, aut redimi sine auctoritate Papæ, et sit contra *Extravagan. Ambitiosa*, De reb. eccles. non alienand., cuius vigore fructus pensionis non posse vendi vel locari ultra triennium defendunt Navarr., consil. 11, *De rebus eccles.*; Lessius, *De just. et jur.*, lib. II, cap. 35, num. 122 ad finem; Garcias, *De benefic.*, part. II, cap. 1, n. 37; Ventriglia, tom. I, adnotat. 1, num. 29 et t. II, adnotat. 11, § 3, n. 42, et alii. Unde tenentes fructus pensionis, et commoditatem posse vendi, intelligendi sunt, et admittendi solum per triennium, et non ultra, secundum dicta per Garciam, *loc. cit.*, cap. 5, n. 26 et seq., et per Ventrigliam, l. c., n. 42, et per alios.

(102. Pensio debet esse ita moderata, ut congrua sustentatio adhuc remaneat beneficiato. Rota recent., part. v, t. I, decis. 187, num. 13. (103. Et ideo Papa solet reservare pensiones, dummodo remaneant pro titulari, seu beneficiato duas tertias partes fructuum. Rota recent., part. XI, decis. 11, num. 15. Quandoque tamen pensio reservatur usque ad dimidiam partem fructuum, Rota, part. IV, tom. III, decis. 536, num. 6. Ultra tertiam vero, aut dimidiam partem reservari non solent pensiones. Rota, part. II, decis. 444, n. 1. (104. Ita ut pensio reservata ultra medietatem fructuum sit nulla, et pro nulla declarari debeat. Rota, part. VI, dec. 342, num. 2; Gigas, Barbosa, Lötter., Ventriglia, Leurenus, *loc. cit.*, q. 484; apud La Croix, l. c., n. 1133, dicentes pensionem excedentem determinatam quantitatem corruere totam.

(105. Hinc clausula solita apponi: *Dummodo pensio tertiam partem, seu medietatem fructuum non excedat, operatur, ut pensionarius non possit agere ad pensionem, nisi prius eamdem clausulam verificaverit, etiam si titularis consenserit pensioni.* Rota, part. XI, dec. 288, num. 4 et 5, part. 8, dec. 24, num. 2 et 3, part. XVII, dec. 24, n. 33 et 34. Quia dicta clausula qualificat reserva-

tionem pensionis, ita ut non mereatur executionem, antequam eadem qualitas fuerit justificata, seu pensio possit exigiri, donec a pensionario non fuerit justificatus non excessus. Rota, part. X, dec. 8, num. 5, 7 et 8. Dicta enim clausula in reservatione pensionis apposita reddit illam conditionalem. Rota, part. XVII, dec. 41, num. 11. Imo non solum reddit illam conditionalem, sed etiam onus probandi transmittit in pensionarium. Rota, part. III, dec. 747, num. 1. Et sic pensio reservata cum dicta clausula nullatenus sustinetur, nisi prius illa verificata fuerit. Rota, part. XVIII, tom. I, dec. 155, num. 1. Qua non verificata, corruit reservatio pensionis. Rota, part. XI, dec. 187, num. 10.

(106. In impetracione et impositione pensionis facienda est mentio, quo*l* beneficium sit alia pensione gravatum. Rota, part. V, tom. I, decis. 49, num. 7. Reservatio enim pensionis super beneficio alia pensione gravato plerumque denegatur, vel difficiliter conceditur a Papa. Rota, part. XVI, dec. 69, num. 4.

(107. Pensio autem reservata, nulla facta mentione primæ antecedenter impositæ super eodem beneficio, dicitur subreptilia, et nulla. Rota, part. II, decis. 666, num. 2 et dec. 739, n. 1, part. IV, tom. I, dec. 119, num. 2, part. VII, dec. 169, num. 1, part. X, dec. 107, num. 13, part. XVI, dec. 69, num. 4, et sœpe alibi; Panimol., dec. 136, num. 54, cum aliis ibi citatis. Et quidem nulla est ipso jure, non ope exceptionis, adeo ut nec reviviscat, ubi prima pensio cesseret, etiamsi secunda pensio motu proprio fuerit reservata. Rota, part. VII, dec. 169, num. 1, 2 et 3. Imo corruit in totum Rota, part. VII, *cit.*, dec. 169, num. 1, part. XVII, dec. 279, num. 15; Garcias, *De benefic.*, part. I, cap. 5, num. 561; Parisius, *Resignat. benefic.*, lib. VI, q. 2, num. 4; Capulaquen., decis. 312, num. 3 et 4, part. II; Panimol., dec. 136, num. 54, et alii passim.

(108. Pensio legitime imposta est a beneficiato sub mortali solvenda, quia acceptando beneficium pensione gravatum, censetur contraxisse cum pensionarie, et se obligasse ad solutionem. Rota recent., part. I, dec. 176, num. 1; part. III, dec. 110, n. 14; Barbosa, lib. III *Juris ecclesiastic. univers.*, c. 11, num. 70, cum pluribus ibi citatis; Leurenus, in *Foro beneficial.*, part. III, quæst. 544; La Croix, lib. IV, num. 1139, cum Azor., Garcias, Barbosa, Castropol., ibi citat. et alii passim.

(109. Si pensiones non sint solutæ a proprio beneficiato, tenentur ejus hæredes, et si hi non possint, et pensionarius probet se fecisse debitas diligentias pro obtainenda pensione suis temporibus, tenetur successor in beneficio solvere ipsas pensiones decursas, non solutas ab antecessore, et ad id datur actio pensionario contra ipsum. Rota, in una *Canariensi pensionis*, 15 Jan. 1597; cor. Gypso; in *Hispalensi pensionis*, 16 Decemb. 1577, coram card. Blanchetto, et in *Oscensi*, et *Barbastrensi pensionis*, 19 April. 1609, coram card. Lancellot, et sœpissime in

aliis citatis, in *Neritonensi pensionis*, 10 Jun: 1614, coram *Gregorio XV*, impressa per *Farinac.*, dec. 382, num. 2, part. II, recent., et per *Bellamer.*, dec. 507, num. 1, et per *Campanil.*, in *divers. jur. canon.*, rubric. 11, cap. 24, num. 20, et sic tenent *Gratian.*, *Discept. Florens.* cap. 9, num. 59; *Garcias.*, *De benefic.*, part. I, cap. 5; num. 199; *Panimoll.*, dec. 134, num. 33 et seqq.; *Barbosa*, loc. cit., num. 72; card. de *Luca*, *De pensionibus*, disc. 19, num. 3 et 14, disc. 31, num. 8, disc. 33, num. 4, disc. 87, num. 2 et 7; *Ventriglia*, tom. II, adnot. 11, § 2, a num. 42, cum plurimis ibi adducitis, et alii passim. Et ratio est quia onus solvendi pensionem videtur esse impositum non hujus, vel illius anni fructibus, sed quibuscumque usquedum solvatur pensio. Tum quia Papa videtur ab initio ad hoc obligasse beneficium et successores in beneficio gravato. Et sic successores tenentur ad solutionem pensionis recursu, non tanquam debitum proprium, sed tanquam debitum beneficii. Rota recent., part. XVI, dec. 231, num. 14.

(110). Pensionario moriente ante terminum solvenda pensionis, beneficiarius tenetur solvere haeredibus pro rata fructuum perceptorum, vivente pensionario. Rota apud *Coccin.*, dec. 327, num. 1; et apud *Cavaler.*, dec. 129; *Panimol.*, dec. 134, num. 25 et seqq.; *Riccius*, in *Praxi*, part. III, resol. 468, num. 1; *Bellet.*, *Disquisit. cleric.*, part. I, tit. *De bonis clericor.*, § 18; *Ventriglia*, tom. II, adnot. 11, § 3, num. 7 et 8; card. de *Luca*, *De benefic.*, disc. 81, num. 23, disc. 138; num. 10, *De pensionib.*, disc. 28, num. 3 et 4, et alii passim, dicentes hoc idem servandum esse, quando camera Apostolica, mediante spolio, defuncto succedit; debetur enim camere, ubi adest usus spoliorum; *Panimol.*, dec. 134, num. 32.

(111). Annus pro solvenda pensione incipit currere a die constitutae pensionis, terminat eadem die sequentis anni. Rota, part. XV, recent. decis. 356, num. 3; *Leurenus*, loc. cit., quæst. 561; *La Croix*, loc. cit., num. 1164, et alii communiter. (112). Locus, in quo solvi debet pensio, est ordinarie, ubi situm est beneficium, et ubi fructus percipiuntur, nisi alter in litteris reservationis sit dispositum. *Leurenus*, loc. cit., qu. 562; *Barbol.*, *Garcias*, *Corrad.*, *Castrop.* citati, et secuti *La Croix*, loc. cit., num. 1164, et alii passim.

(113). Pensio imposta in pecunia, solvenda est in pecunia debita, nec beneficiatus liberalitur solvendo aliam, per textum in l. 2, § *Mutui datio*, ad fin., ff. Si certum petatur; ubicunque enim deducta est qualitas in stipulationem, ea est praestanda; nec potest solutio fieri in diversa, per textum in l. *Cum quid ff. Si certum petatur*, per *Baldum* in d. l. 2, § *Mutui datio*, n. 3, et in terminis *Lotter.*, *De re beneficiar.*, lib. I, q. 39, n. 172 et seq.; *Ventriglia*, tom. II, adnot. 11, § 2, n. 26, et alii passim. Vide verb. *MONETA*, n. 19.

(114). Esset tamen admittenda solutio in alia specie pecuniae. quando esset penuria

qualitatibus monetariorum promissarum, et debitum, et quando pensionarius nullum damnum reportaret ex mutatione, sed omnino conservaretur indemnis. Rota, in una *Cremonensi pensionis*, 15 Jul. 1589, coram D. *Orano*, arg. cap. *Olim*. 20, et cap. *Cum canonis 25*, De censibus; *Ventriglia*, loc. cit., n. 26; *Lotter.*, loc. cit., n. 174.

(115). Pensio simpliciter, et distincte constituta, et reservata in ducatis, aut in scutis, nulla facta mentione, an sint ducati de camera, vel monetæ usualis; an sint scuti aurei, vel argenti, solvenda est in ducatis, seu scutis monetariorum usualis regionis, et exiguioribus, et minus gravantibus beneficium, per textum in leg. *Nummis indistincte legalis* 75, ff. *De legalis* 3, ibi: « Nummis indistincte legatis, hoc receptum est, ut exiguiores legati videantur, si neque ex consuetudine patrisfamilias, neque regionis, unde fuit, neque ex contextu testamenti possit apparere; » leg. *Semper in obscuris de regul. juris*, ubi in obscuris, quod minimum est, debetur; et in dubio semper pro debitore judicandum est, l. 1, § *Cui certum*, ff. *De aur. et argent. legat.* (116). Si autem ex usu, vel ex regione, vel ex contextu litterarum reservationis possit haberi interpretatio, de qua specie Summus Pontifex intellexit, tunc in illa specie facienda est solutio, per textum expressum in cit. leg. *Nummis* 75, *De legalis* 3. *Communis* cum *Ventriglia*, loc. cit., n. 28. Vide ipsum ibi multa adducentem ad rem sub n. 29 et 30.

(117). Pensio reservata in ducatis camerae, si solvatur in curia, debet solvi in ducatis auri de camera, et pro eis scuta auri in auro cum additione unius Julii juxta formam litterarum Apostolicarum; si autem solvatur extra urbem in aliis regionibus, ubi difficulter reperiuntur aurea, sufficit quod fiat solutio in alia moneta valoris equivalentis. Rota, part. IV, tom. I, decis. 430, n. 1, et sepe alibi; *Ventriglia*, loc. cit., n. 27, et alii passim. Vide verb. *MONETA* n. 20. (118). Aurea autem de camera restimantur in ratione Juliorum quatuordecim, nec ab eorum valutatione recedendum est de tempore gratiae. Rota, part. IV, tom. II, decis. 488, n. 1. (119). Quomodo autem solvenda sit pensio, quando valor monetariorum, qui erat tempore reservationis pensionis, fuit alteratus, et mutatus? Vide dicta sub verb. *MONETA*, a n. 13 ad 17.

(120). Pensio exigi non potest ante expeditionem litterarum Apostolicarum; et si ante fuerit exacta, redditur nulla, statu decreto in reservatione apponi solito: « Vigore litterarum Apostolicarum desuper conficiendarum, nec ante; alias praesens reservatio sit nulla. » *Barbosa*, lib. III *Juris ecclesiastic.* citat., cap. 11, n. 98; *La Croix*, lib. IV, n. 1168; card. de *Luca*, *De pension.*, disc. 22, n. 3, disc. 29, n. 3, disc. 30, n. 9, disc. 40, n. 7, disc. 44, n. 9. *De benefic.*, disc. 64, n. 10, et comm. aliorum. Rota, part. II, recent. decis. 392, n. 1, part. III, decis. 78, n. 6, et sepe alibi. (121). Dicuntur autem litteræ expeditæ, quando sunt plumbatae. Rota,

part. III, decis. 68, sub n. 4, et saepe alibi; Barbosa, loc. cit., n. 100, cum pluribus ibi citatis. (122. Debita tamen pensio post expeditas litteras, est solvenda a die reservationis, non autem a die expeditionis ipsarum litterarum, quamvis expeditio sit in conditione posita. Rota recent., part. V, tom. II, dec. 539, n. 16; Leurenus, loc. cit., q. 585; card. de Luca, et alii.

(123. Pensionarius, sub onere non faciendo fructus suos, sed restituendi, tenetur quotidie recitare officium B. M. V. ex constitutione 135 S. Pii V, incip. *Ex proximo*; Barbosa, loc. cit., n. 11, cum pluribus ibi citatis; Ventriglia, tom. II, § 2, n. 86, et alii communiter, dicentes pensionarios teneri ad recitationem officii B. M. V. sub eadem pena, sub qua beneficiati tenantur ad recitationem officii divini. (124. Satisfacit tamen pensionarius, si recitat officium divinum, et omittat officium B. M. V. Barbosa, loc. cit., num. 13; Ventriglia, loc. cit., n. 86; Bonacina, *De horis canonicas*, disput. 1, quest. 2, punct. 4, num. 10, et alii passim.

(125. Insuper clericus in sacris, vel habens beneficium, et pensionem, satisfacit sua obligationi unica recitatione divini officii, etiamsi omittat officium parvum B. M. V. Barbosa, Ventriglia, Bonacina, locis citatis, et alii passim. (126. Pensionarius, cuius auctoritate Apostolica est redempta pensio in totum, non obligatur ad officium B. M. V. quia S. Pius obligat solos pensionarios, qualis hic non est, cum dimiserit totaliter jus pensionis auctoritate legitima Papae Bonacina, loc. citat., num. 11; La Croix, lib. IV, numer. 1156; Barbosa, loc. cit., sub num. 14, et alii. (127. Secus autem, si auctoritate propria admittat tantum aliquas anticipatas solutiones, quia hic revera remaneat adhuc pensionarius, cum adhuc retineat jus pensionis. La Croix, loc. cit., num. 1156, et alii passim.

(128. Quando pensio est reservata in capite, seu persona unius in commodum, et utilitatem alterius, ille duntaxat ad officii recitationem obligatur, in cujus commodum pensio reservata est. Barbosa, loc. citat., numer. 12; Bonacina, loc. citat., numer. 7; Ventriglia, loc. citat., numer. 86, et alii passim.

(129. Pensionarius ex redditibus pensionis impositis super beneficio tenetur pro rata concurrere ad Ecclesiae reparationem, sicut tenetur ipse titularis, seu beneficiatus; nisi pensio ita imposta fuerit, ut ab omni prorsus onere libera solvatur. Panimoll., decis. 6, adnotat. 8, num. 53; Navarr., *Consil. unico de Eccles. edificand.*, relat. per Barbos., *De offic. et potest. episcop.*, allegat. 64, n. 18; Ventriglia, tom. II, adnotat. 11, § 2, num. 1 et seq.; cum pluribus ibi citatis. Rota recent., part. IX, tom. II, decis. 343, num. 32. (130. Nisi enim Papa exemerit pensionem a quibuslibet oneribus et impositionibus, tenetur pensionarius ad onera, que in dies imponuntur super beneficiis. Rota recent., part. III, decis. 407, num. 3.

(131. Imo ubi agatur de pensionibus su-

per beneficii religionis Hierosolymitanæ impositis, pensionarius, etiamsi sit cardinalis, tenetur ad onera ejusdem religionis. Rota, ibid., n. 16. (132. Prout in casu contributionis tenetur pensionarius contribuere pro rata pensionis. Rota, part. V, tom. I, decis. 23, n. 4. Adeoque tenetur ad solutionem decimatarum, et onerum praestandam principi, nisi fuerit specialiter derogatum. Rota, part. V, tom. I, dict. decis. 23, n. 31. Atque etiam concurrere debet ad necessarias impensis reparationum. Rota, part. XIX, tom. II, decis. 343, n. 32. (133. Unde generaliter tenetur pensionarius pro rata pensionis contribuere ad omnia onera beneficii, nisi Papa addiderit, quod pensio sit omnino libera, immunis, et exempta. Azor., Barbosa, Lotter., Leuren., citati et seculi a La Croix, lib. 4, n. 1158.

(134. Pensionarius habens pensionem ultra valorem LX ducatorum auri de camera, tenetur deferre vestes clericales talares, sub pena privationis; Sixtus V, constitut. 92, incip. *Sacrosanctam*.

(135. Pensionarius habens pensionem solidam concedi clero, gaudet privilegio fori, etiamsi non deferat habitum et tonsuram. Sic Barbosa, *De offic. et potest. episcop.*, part. II, allegat. 12, n. 8, cum pluribus aliis ibi citatis, asserens id decidisse sac. congregationem Concilii, et *De offic. et potest. episcop.*, part. III, allegat. 57, n. 151, ubi assertum decretum sacrae congregationis Concilii, et testatur, se vidisse et leguisse ejus originale, et in *Summa Apostolic. decis.*, verb. *Pensio*, num. 4, ubi expresse dicit, quod pensionem obtinens habetur pro clero beneficiato ad effectum privilegii, et fori exemptionis, et refert sic decidisse sacram congregationem Concilii, sub die 18 Decembris 1595, et item, in *Portugallien.*, 10 Aprilis 1622; Sperell., decis. 66, num. 34, ubi etiam ipse asserit, sic decrevisse sacram congregationem Concilii, ob quam decisionem varii sentientes contrarium se retractarunt, et novissime D. Riccius, in sua *Synopei Decretorum sacrae congregationis Immunitat.*, verb. *Pensionarius*, num. 1, præcisis his verbis asserens decretum ejusdem congregationis, ibi: « *Pensionarius censemur beneficiatus ad effectum fruendi privilegio fori, etiamsi non incedat in habitu et tonsura;* » *Perusina*, 20 Febr. 1632, lib. IV *Decret. Paul.*, pag. 175. (136. Contrarium tamen, scilicet non gaudere privilegio fori pensionarium, nisi deferat habitum et tonsuram, sustinent Azeved., lib. I, num. 5, vers. *Sed an pensio*, tit. 4, lib. I, novæ recopil.; Flamin., *De resignationibus*, lib. I, q. 11, num. 70; Garcias, *De benefic.*, part. I, cap. 5, num. 70; Gonzalez, *ad Regul. 8 Cancellar.*, gloss. 5, num. 6, et alia apud Barbosam, in cit., allegat. 12, num. 8, afferentes etiam pro se aliam decisionem sacrae congregationis, et novissime Monacell., tom. II, tit. 14, formul. 7, num. 14, ubi dicit, sic decrevisse sacr. congreg. Concil., 6 Jun. 1622, et late idem Monacell., tom. IV *supplement.* ad d. tom. II a num. 150.

ad 154, ubi etiam pro se allegat' plures doctores, inter quos Fagnani, lib. I *Decretal.*, in cap. *Ad audientiam* 31, De rescriptis, num. 232, dicens ibi adducere ad id declarationem sacræ congregationis Concilii; qui tamen Fagnanus, si ibi attente legatur cum declaratione dictæ sacræ congregationis, imo et cum declaratione sanctissimi, aperte favel nostræ sententiae, ipsamque tuetur contra sententiam oppositam defensam a Monacelli, et ab aliis supracitatis, ut ubi videri potest, et ea, quæ diximus supra num. 8, adeoque, etc.

(137). Pensionarius, qui habet indultum retinendi pensionem, etiamsi non incedat in habitu et tonsura clericali, et matrimonium contrahat, non censetur dispensatus ad militiam, ad quam si transeat, amittit pensionem, quia talis dispensatio nequit supplere defectum provenientem ex militia, quæ est in diversa specie impedimenti, nempe illius, per quod exercentur, seu exerceri possunt sæva, unde indiges sua speciali dispensatione, alias statim ac assicitur miles, beneficium et pensionem amittit. Rota, *coram Celso*, decis. 69, num. 16 et 17, et num. 22, ubi ampliat locum habere, etiam re integra, antequam sæva exerceat, militiam deserat, et primævum statum reassummat; ita respondit quoque sacra congreg. Concil., *Niciensi*, 19 Decembr. 1648, 18, pag. 563, et tenent card. de Luca, *De pensionibus*, disc. 46, num. 3; Monacell., tom. II, tit. 14, formul. 7, num. 11, et alii passim.

(138). Item pensionario pro obtinenda pensione obstat officium militis levis armaturæ. Sac. cong. Concil., in *Romana Indulti*, 7 Decembr. 1720, ad quem effectum concedi non solet sanatoria. Sacr. cong. Concil., d. die ad 2 dub., quam deinde concessit die 22 Mart. 1721. Sic refert Ursaya, i *Miscellan. sacro et profano*, lit. P, num. 245.

(139). An, et quando pensionarius teneatur, vel non, pensionem minuere, seu remittere? *Vide* verb. *Locatio*, a num. 37 ad 47, et sicuti ibi de locatore, discurre hic, salva proportione, de pensionario.

(140). An pensionarius teneatur eodem modo ac beneficiatus, superfluos fructus pensionum in pios usus expendere? Variant doctores. Negat absolute La Croix, l. IV, num. 1157, cum Covarruv., Menoch., Fusc., Vasquez, Ricc., Nald., Gallet., Lugo, Binsf., Redoan., Azor., Reginald., Gigant., Trulench, Vallens., Tabern., Leurenio, ibi etatis. At Mastrius, *Theolog. moral.*, disp. 14, num. 77; Thom. Hurtad., *Respons. moral.*, lib. II, num. 649; Molina, tom. I, *De iustitia et jure*, tract. 2, disp. 145, et plures alii affirmant valde probabiliter ad id obligari (26).

(141). Advertendum est, quod pensio reservata clericu habitum, et tonsuram clericalem non deferenti, et etiam carnales

(26) Cum pensiones ex redditibus bonorum ecclesiasticorum, quæ sunt vota fidelium, bona pauperum, patrimonium Christi, pensionariis obveniant,

nuptias cum pluribus successive, aut cum vidua ineunti, amittitur ob transitum ad sæcularem militiam. Sic expresse sacra congregat. Conc., in *Ulixbonen. Orientalis pensionis*, 23 Novemb. 1737. (142). Quod procedit etiam in terminis equitum levis armaturæ custodie corporis Summi Pontificis destinatorum, ut resolvit eadem sacra congreg., in *Romana Indulti*, 7 Decemb. 1720. (143). Ad hoc enim, ut pensio retineatur post assumptam sæcularem militiam, necesse est, ut ad id, ultra supradictum indultum, specifica dispensatio obtineatur, ut declaravit eadem sac. congregatio, in *Niciensi*, 19 Decembbris 1648, et coram Celso, decis. 69, num. 16, 17, 19 et 22. Nec ad id solet concedi sanatoria. Eadem sacra congregatio, in d. *Romana Indulti*, 7 Decemb. 1720, ad 2 dub., pro equite levis armaturæ, quamvis ipsi postea ex speciali gratia fuerit concessa, die 22 Martii 1621. *Vide Thesaurum Resolutionum S. cong. Conc.*, ad annum 1737, in d. *Ulixbonem. Orientalis pensionis*, ubi ab eminentissimo card. Cavalchino, tunc ejusdem secretario plurima sapientissime ac eruditissime suo more adducuntur ad rem.

(144). Pensionum abolendarum pacta contemporanea resignationi beneficiorum, et earumdem pensionum reservationibus damnantur et annulantur. Bened. XIV, tom. I, constit. 30, incip. *In sublimi*, § 3. (145). Pensionum abolitiones, et cassationes obtentæ intra sex menses a die captæ possessionis beneficii annulantur. Idem, ibidem.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(146). Per promotionem ad episcopatum non modo cessant pensiones, sed et evanescit indultum eas transferendi. Rota, in *Tricaricen. pensionis*, 8 Junii 1735, § 4, coram eminentiss. Crescent., inter impressas, decis. 234, n. 3, et in *Imolen. pensionis*, 21 Junii 1748, § 7, cor. bon. mem vicecomit.

(147). Quod si in Indulso dictum sit: « *Decernentes* prædicta omnia, et singula, præsentesque litteras, etc., nec non quæ in præmissa facta sunt, aut fieri contigerit, etc., nec etiam per promotionem ad ecclesiastiam cathedralem, etiam metropolitanam, aut translationem, vel aliam status et personæ vestræ mutationem; » intelligitur Papa fecisse potestatem indultario transferendi pensiones, non obstante promotione ad episcopatum. Rota, in *Imolen. pensionis*, 22 Junii 1748, § 8, coram bon. mem. vicecomite.

(148). Quid, si promoto indultario ad episcopatum, in decreto consistoriali dictum sit: « *Pensiones annuas quoad viveres obtinere, retinere et percipere, et de illis disponere libere, et licite valeres?* » Prævaluuit opinio, quod his verbis tributa intelligatur facultas retinendi, non item trans-

dubitari non potest, quin illi, quod ipsis superstet, in pios usus erogare teneantur.

ferendi pensiones. *Vide Rotam, in d. Tricacen. pensionis, 8 Junii 1735, § 4, et plus. sequent., coram eminentiss. Crescent., inter impressas, decis. 134, num. 4, et plur. sequent.*

(149). *Votantes signaturæ justitiæ fruuntur indulto transferendi pensiones. Num autem hoc indulto frui possit aliquis de votantibus signaturæ justitiæ, qui sententia judicis ob crimina fuerit relegatus, privatus advocatia consistoriali et clericatu camere, ad quem ascenderat, et de quo vive vocis oraculo dictum fuerit, ut in futurum non describeretur in albo prælatorum?* Affirmat Rota, in *Romana pensionis, 7 Junii 1743, coram clar. mem. Tanario, inter impressa, decis. 168*, idque ex ea potissimum ratione, quod ille haud desierit esse prælatus.

(150). *De eo etiam quæri solet, an sustineatur translatio pensionis ab indultario facta, si pridem is titulari promiserit, se non esse translaturum?* *Confer. Rot., in Aretina pensionis, 16 Junii 1721 et 2 Martii 1722, coram bon. mem. Gamaches.*

APPENDIX EDITORUM CASINENSIVM.

Hæc insuper in hac materia notasse expediat.

(1). *Ac primum, episcopum quod attinet in imponenda pensione, hæc potissimum. ut recte ab illo constituantur, concurrant neesse est.*

I. Ut adsit justa causa (pro pensione imponenda) quippe, illa deliciente, invalida haberetur hujusmodi impositio. *Garc., De benef., p. 1, cap. 5, n. 296 et 322; Clericat, De pension., discord. 1, n. 14; Valleus., ad Titul. ex. Ut ecclesiast. benef., etc., num. 3; Schmalzgrueber, ad tit. cit., n. 12 (27).* Debetque hæc causa exprimi, si non aliunde apparet, eaque probari, alias pensio in fraudem imposita beneficio præsumetur. *Schmalzgrueber, loc. et n. cit. Hinc card. de Luca, De pensionibus, disc. 40, n. 4:* « *Justa vero causa, inquit, justificanda est aliunde per extrinsecas probationes, neque in hoc defertur ipsius ordinarii assertioni, ex generali propositione, de qua apud Rot., decis. 224, p. 10, recent. ut prohibitus facere, dicatur etiam prohibitus confiteri, seu asserere.* » Ideisque astruit Tondut., *De pension., cap. 1, n. 19*, in hæc sane verba: « *Nec creditur episcopo dicenti, se pensionem reservare ex justa causa; quia quando aliiquid fieri non potest sine causa, non creditur asserenti, nisi aliunde causa probetur, ex Regula generali, quod in prohibitis, quando non adest causa, non pro-*

(27) *Et quidem, Fagnano docente, « hæc est differentia inter Papam et episcopum, quia Papa potest reservare pensionem absque eo, quod ullam exprimat causam, cum sit supra omne jus humanum, positivum, et in beneficialibus plenissimam habeat potestatem... episcopus vero hoc non potest sine justa causa, et concernente utilitatem Ecclesie; » ad cap. *Nisi essent, De præb., n. 16 et 17.**

(28) *Ex doctrina Fagnani « super fructibus bene-*

batur, causam adfuisse ex sola prohibiti assertione. »

II. *Quod pensionem reservet clerico, non autem laico; siquidem solus Papa protest conferre pensiones laicis non habentibus primam tonsuram. Sic in terminis clericatus, De pension., discord. 1, n. 25, et communiter DD. Unde de Luca « quamvis, ait, pensio temporale jus super fructibus polius, quam spirituale super beneficio importet, ideoque beneficii substantiam non tangat, neque pensionario in beneficio, ejusque administratione jus tribuat, ac de consequenti laici ex juris communis dispositione vel intentione illius capaces existant; quia tamen ipse Papa de stylo non solet pensiones reservare, nisi pro clericis, talisque in dubio est presumptionio, ubi contrarium expresse non dicat, dictusque stylus per constitutionem S. Pii V in legem positivam transiit, cui dispensare oportet; hinc proinde dictis etiam requisitis concurrentibus, ex quibus episcoporum, aliorumque facultas resultet, non nisi pro clericis id concedendum est, ut inferiores a superiori normam accipiunt. De pension., in Summa, num. 5 et 6.*

Adeo ut nunc (ut prosequitur Clericatus, ibid., num. 27). « *eadem capacitas exigatur in obtinenda pensione, quæ requiritur pro simplici beneficio obtinendo... et per consequens, cum episcopus non possit laico conferre beneficium, ita neque laico valet reservare pensionem.* »

III. *Ut episcopus in constituenda pensione, consensum ad id beneficiati, seu titularis prærequirat, quippe de jure necessarius. Neque juri pontificio, quo hic consensus requiritur, derogare ullo pacto potest. Cascialup., De pension., q. 5; Gigas, De pension., q. 15; Azor., p. II, l. VIII, cap. 8, q. 6. Hinc Garcias discrimen ponendo inter Papam, (nullius consensu indigente), et inferiores collatores beneficiorum, addit, quod « inferior a Papa non possit pensionem imponere sine consensu rectoris beneficii. » De benef., p. 1, cap. 5, n. 319, et est Comm. Sufficit autem consensus tacitus, qualis præsumitur ex diuturna observantia factæ solutionis. Leuren., Forum benef., p. III, q. 461; Submalzgrucher, loc. cit., num. 14.*

Casu vero, quo beneficium rectorem non habet, inter se DD. dissident., Garcias., l. et num. cit., putat eo casu pensionem posse imponi, absque eo quod tunc consensus aliquis requiratur (28). Sed Azor., loc. cit.; Leuren., ibid., q. 458; Pirrhing ad cit. Titul. ut *Ecclesiast. benef., etc., n. 15*, et communis aliorum vult, tunc constituendum

ficii vacantis minime potest, episcopus pensionem alteri reservare, quia nou est ibi rector, qui possit consentire, ac proinde non potest jus reale ibi constitui... et quod, Ecclesia vacante, fructus minui non possunt. » In cap. *Nisi essent, De præb., num. 23.* Quod idem confirmat, ib., sub. n. 53, afferens ad id Rotæ decisionem. Verum communiter canonistas tenent contrarium.

beneficio defensorem, qui loco beneficiarii consentiat pensioni: et suadet hoc etiam ratio; quia licet pensionis impositio alienatio proprie non sit, ejus tamen speciem refert, et naturam imitatur. Igitur sicut vacanti beneficio constituendus est defensor, qui consentiat in alienationem, ita constituendus defensor, qui consentiat in constitutionem pensionis in beneficio vacante. Schmalzgrueber 1, et num. cit.

Amplius « si beneficium sit patronatum, episcopus in eo pensionem constituere nequit sine consensu patroni (29): in quo tamen distinguendum videtur inter pensionem, quae imponitur beneficiario, et ad successorem non transit, et inter eam, quae imponitur beneficio, et transit ad successorem. Ad primam imponendam, spectato jure communi, et secluso speciali privilegio vel consuetudine, episcopus consensu patroni opus non habet, nisi immoderata sit, et nimis onerosa; tunc enim patronus petere posset, ut extinguitur, vel ad debitam quantitatem redigatur. Secundam (admissum, quod episcopus hujusmodi pensionem constituere possit: vide supra, num. 20 et 21*) ut rite imponat, consensus patroni eidem est necessarius, nisi forte casu, quo hic ab episcopo requisitus consentire irrationaliter renuit, et ecclesiae magna utilitas ita exigit. Ratio est, quia per impositionem pensionis ad vitam beneficiarii duratur, solus gravatur beneficiarius, non beneficium, quod proinde estimabilitatem suam priorem retinet, consequenter nullum patrono sit prejudicium. Contra per impositionem pensionis transitur ad successorem, oneratur ipsum beneficium, quod proinde, quandiu onus pensionis sibi annexum habet, minus est estimabile; consequenter patrono sit prejudicium, quippe qui ab eo, quem ad beneficium sic oneratum praesentaverit, gratitudinem minorem sperare potest; alqui opus est consensum exquiri ejus, de cuius prejudicio agitur; igitur in secundo, non primo casu patroni consensus requiri ab episcopo pensionem constituturo debet. » Schmalzgrueber, loc. cit., num. 15.

Illud hic notandum quod « episcopus non potest, etiam cum consensu sui capituli imponere pensiones beneficiis, easque applicare mensa sua aut capitulari; quia sic applicando, auctoritatem praestaret in facto proprio, et suam utilitatem spectante, quod pugnat cum textu Clem. 2, De reb. eccles. non alienand. » Schmalzgrueber, ibid., n. 16 (30).

(29) Quoties de Summo Pontifice res est « Consensus patronorum in reservatione pensionis super beneficio de jure patronatus facta per eundem (per Papam) non est necessarius... de stylo tamen curiae, licet non ad validitatem pensionis, sed ad illius durationem, exigitur consensus patronorum, ea ratione, ne patronus ad egestatem deventus, petens alimenta improbet pensionem, prout advertit Lotter., lib. 1, q. 35, num. 90 et seqq. post Gig. Item in reservatione pensionis super beneficio de jure patronatus, licet necessario non requiratur consensus patronorum, requiritur tamen, quod fiat mentio de jure patronatus laicorum, requiritur enim

IV. « Ut episcopus reservando pensionem in collatione beneficii, et de ea solvenda consensum exigendo a proviso, eidem exprimat, ac nominet personam, ad cuius favorem facit ipsius pensionis reservationem; siquidem si illam non exprimeret, sed diceret, se eam reservare pro persona sibi benevisa, ac quandocunque nominanda, reservatio esset invalida, tanquam expresse prohibita, et comprehensa sub casibus Simoni confidentialis, de quibus, in Const. 85 S. Pii V, incip. *Intolerabilis*, in qua § 2, damnatur hujusmodi pensionis reservatio, his verbis: « Itidem, si ordinarius, vel alius collator contulerit antehac, aut conferat in futurum beneficium ecclesiast. « quovis modo vacans, ea conditione tacita, « vel expressa, etc., ut pensionem illi, vel illis, quem, vel quos idem collator.... « scripso aut verbo jussiterit, seu significativa verit, persolvat. » Idecirco ab omnibus episcopis esse omnino abstinentiam a reservatione pensionum pro personis nominandas; sed in actu reservationis personam esse exprimendam, advertunt Fagnanus: in cap. *Nisi essent præb.*, n. 36 et 37; Tondut., *De pens.*, cap. 1, num. 16; Garc., loc. cit., num. 314. » Ita Clericatus, *De pens.*, discord. 1, num. 31.

(2) Porro reservatio pensionis fieri potest, tum ante collationem beneficii, tum postquam collatum est; frequentius tamen fieri solet in ipsa collatione. Si imponatur postquam beneficium collatum est, fieri id debet cum consensu ejus, cui collatum est, quia habet jus in beneficio; quippe post collationem beneficium non amplius vacat. Schmalzgrueber, l. c., n. 18.

(3) Illud vero in reservatione pensionis advertas licet « quod sive reservetur in pecunia, sive in quota fructuum super fructibus canonicatus simplicis, non dicitur reservata super distributionibus quotidianis, et proinde pensio imposta in quota, non est solvenda de distributionibus, nam appellatione fructuum non veniunt distributiones quotidianæ, cap. *Licet de præb.*, nec imputantur in valore beneficii, aut veniunt sub nomine fructuum beneficii... (unde) condemnatus in fructibus, non censetur condemnatus in distributionibus.

(4) « Fallit proposita conclusio, quando omnes fructus canonicatus consistunt in distributionibus quotidianis; tunc pensio reservata super fructibus, debetur ex distributionibus... Hæc sententia valide in jure fundatur, sed hodie non servatur in praxi,

hæc scientia in Papa, cum difficilius soleat hæc beneficia gravare: fuit resolutum in *Romanæ pensionis*, 4 Jul. 1604, coram D. Pamphilio. » Ita Venetriglia, *Præz. for. eccles.*, part. 2, adnotat. 11, § 1, num. 11.

(30) « Episcopus cum majori parte capituli, et contradicente minori parte, potest statuere, ut quilibet canonicus de suis præbendis conferat aliqui pauperi scholari studenti certainam quantitatem singulis annis in subsidium. » Abbas, in cap. ult. n. 2, *De iis quæ sunt a prælat.*, etc. Rebuff., *De privileg. Scholar.*, privileg. 41. Sic Barbosa, *Jus eccles. univ.*, lib. iii, cap. 11, n. 59.

nem etiam, quod omnes fructus consistant in distributionibus quotidianis, adhuc nullo caso intelligitur reservata pensio super distributionibus, nisi de illis sit facta expressa mentio in reservatione. » Ventriglia, *Prax. for. eccl.*, part. II, adnot. 11, § 2, n. 18, 19; Lott., *De re benef.*, lib. I, q. 39; n. 30 et 31.

(5. « Adde ad supradicta, nempe, quod pensio simpliciter imposta super quota fructuum canonicatus, non se extendat ad distributiones... Quod si pensionarius in hoc casu agit ad executionem suæ gratiæ, tenetur pro justificatione illius probare, quod existant tales, ac tales fructus, qui non sunt distributiones quotidianæ, nec ad illas pertinent. » Lott., l. c., n. 35; Ventriglia, *ibid.*, n. 21.

(6. Ulterius pensio imposta super fructibus et redditibus beneficii, non solum non consetur imposta super distributionibus, sed nec super omnibus aliis fructibus incertis, nisi de his fiat expressa mentio. Garc., *De benef.*, part. I, cap. 5, n. 339 et seqq.; Ventriglia, l. cit., n. 22. Neq. comprehenduntur fructus incerti, etsi pensio imponatur superproventibus et emolum universis. Ventriglia, ib.

(7. Jam porro controversiam est « pensionem legitime impositam esse omnino solvendam a beneficiato; pro qua consequenda jura multis modis favent pensionario. Primo, dicunt, pensionem esse *onus reale*, ita communiter DD. Rota, in rec. decis. 176, n. 3, p. 3, et pensionario competere hypothecariam..., sed hoc intelligendum est, pensionarium non obtinere hypothecam super ecclesiam, seu beneficium, vel illius prædia; haec enim vel sunt extra nostrum commercium, vel per titularem aut per Papam minime obligantur. Sed hypothecam istam solum dici constitutam super fructibus beneficii. » Ventriglia, l. cit., n. 34.

(8. Hic notandum est, quando dicatur pensionarius in quasi possessione exigendi pensionem, ad finem, ut omnino, etiam pendente lite, non possit impediti, quia pensiones exigat; et quidem tunc est, quando alias exigit, etiam si semel; per unicum enim actum exactionis inducitur haec quasi possessio, sicut, et in aliis actibus incorporalibus... » Rota, decis. 396, n. 2, p. 1, divers., et in *Regien. pensionis*, 26 Jul. 1598, coram Ubaldo, in *Cons. pens.*, 4 Maii 1619, cor. D. Ubaldo. Ventrig., ib., n. 56.

(9. « Ampliatur supraposita sententia, ut per unicum actum solutionis acquiratur quasi possessio exigendi pensionem, id procedere, etiamsi solutio facta fuisset metu censoriarum. Rota, divers. p. 1, decis. 196, n. 3; Garc., *De benef.*, part. I, c. 5, n. 450, qui post allegatas Rotæ decisiones advertit,

(31) Clericatus, in tract. *De pension.*, discord. 2, num. 6 et seqq., tenet contrarium, nempe quod compensatio, de qua hic supra, minime locum habeat. « Nec est verum, sic ille, quod detur compensatio sterilitatis unius anni cum ubertate annorum antecedentiorum in fructibus beneficiorum, ob triplicem causam. Una est, quod fructus Ec-

quod solutio facta metu censoriarum, praemissa protestatione, illam fieri metu praedicto, non constituit pensionarium in quasi possessione praedicta... Unde si illa (protestatio) non concurrat, quounque precedente mandato judicis, etiam sub persona censoriarum, sive justo, sive injusto, sive sequantur, sive non censoriae, quia praesumitur obediendi voluntas, merito dicitur acquisita haec quasi possessio.

(10. « Ampliatur quoque proposita sententia, ut per unicum actum solutionis dicatur pensionarius in quasi possessione exigendi pensionem, id procedere, etiamsi pensionarius esset in quasi possessione exigendi partem pensionis, adhuc censetur esse in quasi possessione respectu totius, et quoad totam pensionem, ea potissimum ratione, quia solvens partem debiti, dicitur agnoscere totum debitum... ut fuit dictum in *Pampilonem. pensionis*, 16 Jan. 1613, coram D. Sacrato... Hoc tamen declaratur communiter habere locum, quando sumus in dubio; secus tamen, si clare constet, titularem voluisse agnoscere debitum pensionis, tantum pro parte soluta; tunc enim pensionarius solum pro eadam parte dicitur in quasi possessione exigendi. » Rota, decis. 347, num. 8, p. 1, in recent.

(11. « Ampliatur etiam, induci quasi possessionem exigendi pensionem per unicum solutionem, etiamsi illa fuerit facta a praedecessore titulari, et non ab ipso possessore, contra quem agitur: decisum per Rotam apud Ludov., decis. 275, et ex aliis relativis per Beltram. » Ventriglia, l. c., n. 59.

(12. Monendum denique, ad hoc ut unica solutio constituat pensionarium in quasi possessione exigendi, de illa debere clare constare, et concludenter probari per plenas probationes, maxime si agitur contra successorem, et qui pensioni non consensit. Ventriglia, ib., n. 63.

(13. Jam vero probationes de pens. solutis per instrumenta, per cedulam Bancariam, nec non per testes fieri possunt. De Luca, *De pens.*, disc. 7, n. 6 et 7. « Quatenus vero testes (nullam exceptionem patientes) bene concluderent, tunc eis deferendum esset, quoniam necesse non est, hujusmodi solutionem (pensionis) justificari per scripturam præcise, sed sequi potest etiam per testes. » De Luca, loc. cit., num. 8.

(14. « Quando titularis amisit omnes fructus unius anni ob incursionem hostium, vel ob sterilitatem, grandines, siccitatem, et similia, si precedentibus annis habuit uberes redditus, non potest se excusare a solutione, quia debet sterilitatem cum ubertate compensare... Rota, divers. p. 1, decis. 757, n. 3 (31). Praedicta intellige quando fructus beneficii deficiunt ad tempus; quando vero

clericatus deputati sunt, ut de anno in annum serviant pro sustentatione rectoris: ideo de praeteritis annis nullus potest ab eo petere compensationem, cum factus fuerit dominus ipsorum, et illos vel consumperit, vel de eis libere disponuerit... Altera ratio est, quia pensio est pars fructuum uniuscujusque anni, et quounque znde

sunt perpetuo diminuti ex post in tanta quantitate, ut, soluta pensione, deficiat. congrua titulari, diminui debet etiam quantitas ipsius pensionis... Item reduci debet pensio, quando fuit evictum beneficiario aliquid insigne praedium beneficii; dummodo probetur, fructus extantes non sufficere pro congrua Titularis. Rota, in *Aquen. pensionis*, 4 Maii 1697, coram D. Lancelloto, in qua etiam sub die 10 Martii 1610, fuit decisum, probato fructus defecisse, esse omnino reducendam pensionem.

(15. « (Porro), in his terminis reductionis notandum est, in casu diminutionis fructuum pensionem esse reducendam usque ad eam quantitatem, ut remaneat titulari *integre congrua ei ab initio constituta*, ita ut nullam diminutionem patiatur, prout indubitatum est. » Ventriglia, *loc. cit.*, § 3, n. 12 et seq.

(16. Amplius notandum « quod licet plura beneficia inducant incompatibilitatem, id tamen non procedit in pensionibus, quae si plures sint, nec cum beneficiis inducunt incompatibilitatem aliquam, nee etiam sub eodem tecto, nisi pensio data fuisset in titulum beneficii. » Ventriglia, *ib.*, § 2, n. 87.

(17. Quæritur hic, an impetratio pensionis necessarium sit, ut pensionarius declarat, se possidere alias pensiones, et alia beneficia, si quas, vel quæ habeat?

Affirmativa videretur desumi ex eo, quod de jure qui impetrat a Papa aliquid beneficium, tenetur exprimere omnia alia beneficia per eum ante obtenta cum eorum vero valore; alias impetratio est nulla et subreptitia cap. *Ad aures*, cap. *Cum adeo*; cap. *Pastoralis*, De rescriptis; cap. *Si motu proprio*, De præb. in 6; *Barbosa*, in cap. *Ad audiendum* 31, De rescript.; *Monald.*, cons. 92, n. 1; qui id esse necessarium advertunt, quamvis beneficia essent modici valoris... Ergo in impetratio pensionis beneficia prius obtenta sunt exprimenda; quæ si non exprimantur, reservatio pensionis est nulla.

Multo magis aliæ pensiones prius obtentæ sunt ab impetrante exprimendæ, quia et ipsæ sapiunt naturam beneficij; et cum Papa reservet pensionem clericu, ut commodius vivere valeat, necesse videtur narrare eidem Papæ, quas et quantas pensiones clericus habeat, ut sciat, an ulterioribus præmissionibus egeat.

Ultimo, quia talis est consuetudo, et stylus Curiæ Romanae, ut in impetratio pensionis, narrentur et exprimantur Papæ beneficia et aliæ pensiones, quæ possidentur ab impetrante. *Garc.*, *l. cit.*, n. 87 et seqq.; *Gigas*, *De pension.*, q. 67, n. 3; *Hojedæ*, *De benef.*, p. II, cap. 7, n. 1; *Menoch.*, *De arbitr. judic.*, cap. 201, n. 51, aliq.

« His tamen minime obstantibus (inquit

« occurrat diminutio fructuum beneficij vel ob inrationem aquarum, vel alia infortunia, pensio est diminuenda... Tertia ratio, quia assignata est pensio pensionariis pro eorum alimentis, ergo *jure alimentorum* est regulanda... Sed alimenta

Clericatus).. verior opinio DD. est, quod in impetratio pensionis super aliquo beneficio, ea sola pensio est Papæ exprimenda, quæ antea imposta fuerat, et adhuc durat super eodem beneficio. Tondut., *De pens.*, cap. 44, n. 1; Rota, in *Florentina pensionis*, 24 Januar. 1696, coram R. S. D. dell'Olmo... Verum aliæ pensiones, quas impetrans possidet super fructibus Ecclesiarum aliarum, seu beneficia, quibus alibi ditatus est, non est necesse, ut in impetratio narrentur, ut constanter tenent. Tondut. qq. *Benef.* t. I, part. II, c. 1, § 4, n. 93, et *De pens.*, c. 64, n. 7 et 8; Lotter., *De re benef.*, lib. I, q. 45, n. 1 et seqq.; *Gonsalez*, *ad Regul. 9 Cancell.*, gloss. 5, § 5, n. 18.... ubi relatis contrariis opinionibus *Garc.* et aliorum, ita subjungit: « Cæterum quidquid omnes sub predicti teneant, verius est, quod de pensione non est necesse facere mentionem: quia cum ex suprad. appareat non esse beneficium ecclesiast., et jura solummodo disponant, quod narrentur obtenta beneficia, non igitur opus est narrare pensionem, cum beneficium non sit, et ita servat Rota (ut ab iisdem DD. auditoribus audivi), quod sufficit ad omnem prorsus resecandam difficultatem. Prout etiam par ratione contraria, in gratia pensionis, non est necesse narrare beneficia obtenta, cum talis gratia non sit beneficialis, et ita praxis observat. » Constat itaque (prosequitur Clericatus) quod quando quis impetrat novam pensionem a Papa, non est obligatus narrare beneficia, vel pensiones, quas alibi possidet). » Hæc ille, *De pension.*, discord. 15, n. 5 et seqq.

(18. Quæres, an pensio non soluta longo tempore, intelligatur extincta? R. « Irrefragabilis est juris Regula, quam legistæ, canonistæ, ac theologi admittunt, quod in præscribendis annuis præstationibus requiruntur anni triginta; et tunc non censetur, extinctum totum annum debitum, seu tota annua præstatio; sed tantummodo summa unius anni, ita ut pro aliis xxix annis semper est locus petitioni, ut firmat Antonellus, *De temp. legali*, lib. IX, cap. 68, n. 75, ubi Rota decisiones allegat, ex quibus inducit, quod licet pensio non fuerit petita per annos xxx, per hoc non dicitur extincta, sed semper peti potest a pensionario pro annis xxix, quod post longam disputationem tenet *Gigas*, *De pension.*, q. 83, in qua addit., n. 9 et 10, duas aliæ rationes, scilicet, quia pensio comparatur usufructui anno atque alimentis; et in his præscriptio solutionis non factæ per annos triginta nihil præjudicat, unde concludit, d. q. 83, « erit ergo conclusio, quod pensio non soluta per annos triginta, non erit præscripta, nisi pro illa prima rata, a cuius decurso effluxere anni triginta. » Hanc Gi-

« ob anni sterilitatem diminuntur...; igitur etiam pensiones in casu sunt diminuendæ. » At sententia, quam Ventriglia tenet, fortasse in Fore prævalet.

gantis doctrinam, quam plures Rota amplexa est, sequitur etiam card. de Luca, *De pens.*, disc. 67, n. 6, ita scribens : « Verum facilis erat responsio, quoniam aut dictum silentium deducebatur in ordine ad præscriptionem, et illa non intrabat, cum ageretur de anno debito conditionali, in quo receptum est, etiam tricentalem præscriptionem non sufficere, nisi pro annualitatibus recursus. » Hæc habet Clericatus, *De pension.*, discord. 18, num. 17 et num. 18.

(19). Haud vero omissendum, quod legitur in contrarium penes eundem clericatum, loc. cit., n. 7, nempe, quod ex omissione executionis pensionis, præsumatur ejus nullitas, vel extincio, ut inquit Rota, *coram Boratto*, decis. 591, n. 9, ubi id admittit ex non soluta pensione per quinquennium; eadem Rota, *coram Priolo*, decis. 266, n. 22, nec non part. xvi, recent. decis. 152, in fine, ubi quod pensio non exacta per decennium censemur extincta. Concordat etiam doctrina Mariæ, *De clausulis*, claus. 165, n. 25, p. 1, et Marescotti, *Var. Resol.*, lib. I, cap. 21, n. 15, qui agentes de clausula, non retardata solutione pensionis, etc., inquin, eam non concedi, quando pensionarius per longum tempus pensionem non petiit, et subdunt hanc rationem; quia quando pensionarius potuit agere, et neglexit, præsumitur pensio extincta. Sic in terminis apud eundem Clericatum, licet sub n. 18, contrariam opinionem sequatur.

(20). Verum quidem est, quod si ex juris Romani principiis, ubi de anno legato res est, argumentari velimus neutquam ex pensionibus non solutis, easdem esse extintas autem abinus, quippe arguento de sumpto ab his annis legato ex præscriptio non in totum fiat, sed tantum respectu anni ejusque separatim; adeo ut annorum tricentum petitio supersit, et tantum præscripti consequantur anni tricesimum excedentes; eo quod annua præstatio hæc non est accessio quadam alicujus legati principalis, seu sortis, sed ipse principale legatum constituit. » Ia Voet., *Comment. ad lib. xxxiiii*, ff. tit. 1, *De ann. legat.*, etc., n. 1.

(21). Et ad tit. 2, ff. *De usu et usufr.*, etc., sub n. 4, sic habet : « Scindum est, totum quidem annui redditus legatum præscriptione tolli non posse; cum annua redditus præstatio nullam proprie sortem, seu rem principalem habeat, cuius velut accessio esset, et cum qua ex jure accessionis suum principale sequentis tolli posset, uti in usurarum obligatione receptum est.., sed potius præstaliones hæc reddituum annuæ sint res principales, in quarum præscriptione facienda, tempus non ab exordio ipsius obligationis; sed ab initio cujusque anni computari, manifestum ait imperator, l. *Cum notissimi* 7, § ult. cod. *De præscr.* xxx, vel xl annorum. Cui consequens est, ut illorum quidem reddituum annuorum, qui excedunt annum tricesimum præscriptio admittatur; horum vero, qui intra tricesimum cœperant annum deberi, exactio supersit, longeque

magis eorum, quorum dies necdum venit, petitio pro tempore legatorio integra sit. »

(22). Adeoque is idem cl. scriptor, *ibid.*, quantum ad præscriptionem extinctivam sic concludat : « Plane si immemoriali tempore redditus nullus annuus præstitus fuerit, totam annui redditus obligationem peremptam esse, facilius quis admiserit; uti et illud, quod triginta annorum, aut triantis sæculi decursu tota redditus obligatio præscribi possit, si quis ad redditum solvendum interpellatus, recusaverit solutionem, et se redditus debitorem esse negaverit, eoque ex tempore, illud annorum spatium præterlapsum sit. » Quæ sane doctrina in materia pensio. applicari potest.

(23). Quæritur (addendo iis quæ ab auctore sub n. 99 et seqq. h. articuli dicta fuerunt); utrum sit licitum pensionariis absque beneplacito Apostolico pensiones suas anticipatis solutionibus extinguere? Audiamus in hac re eumd. Clericat. ita disserentem : « De extinctione pensionis mediante pecunia, vel solutis terminis anticipatis, Tondut., *De pens.*, cap. 17, n. 29 et seqq., sic scribit : « Magna est inter DD. controversia, utrum sit licitum, et absque vitio Simoni; » (et opinioni neganti adhæret). Nihilominus (prosequitur Clericatus) ipsem Tondut, d. c. 17, *De pens.*, n. 23, subdit, quod contrariam sententiam plurimi non insimilæ note doctores veriorem esse censuerunt, ea ratione moti, quod subjectum pensionis nullum aliud est, quam fructus beneficii, prout sunt distincti, et separati ab ipso beneficio, et sic est res mere temporalis; non enim datur pro ministerio spirituali, nec titulo spirituali, sed tantum ad sustentationem illius, in cuius favorem reservatur; et sic Clericatus, et *Ordo sacer* considerant tantum per accidens, et concomitante, quod vel ex eo patet, quia pensiones regulariter non solvuntur in fructibus beneficii, sed in pecunia. Hiuc semper Rota consideravit pensiones tanquam quid temporale et separatum a titulo beneficii, nihil habens spiritualitatis, nec connexionis cum ipso titulo beneficii...; et hanc opinionem, tanquam veriorem et probabiliorum ait (ipse Tondut., l. cit.) amplexam esse a Sanchezio, in *Cons. Moral.*, lib. II, cap. 3, dub. 46, num. 13 et seqq., et a Lotterio lib. III, q. 29, n. 78..., et eorum dicta (nempe Sanchezii, et Lotterii) prævalent (ita idem Clericat.) in praxi harum regionum, in quibus pensionarii absque scrupulo extinguunt sœpe sœpius pensiones anticipatis solutionibus octo, vel decem annorum, juxta magis juvenilem, vel senilem eorum ætatem, prout ego vidi (sunt verba ejusdem Clericat.) fieri a diversis tam prælatis, tam canonicis, tam aliis clericis, qui possidebant pensiones; ipsi enim ad effugiendas discordias cum titularibus non prompte solventibus, mediante certa summa pecunia convertita, absque alio beneplacito Apostolico, easdem suas pensiones affrancarunt, et extinxerunt, et hanc praxim, et opinionem tueretur novissime Giballinus, *De Simonia*, q. 20, consec. 11 per tot, ubi

banc quæstionem plene examinat, et concludit, licet esse affrancationem, et citat n. 5, pro hac opinione Cajet., Less., Valent., et alios... Quapropter respondi (concludit Clericatus)... prævalere opinionem tenentem non esse illicitum redimere pensiones anticipatis solutionibus absque benefacito Apostolico, intelligendo de pensionibus reservatis ad favorem clericorum, vel aliarum particularium personarum; et « exceptis semper pensionibus assignatis in titulum beneficii, ac illis, super quibus initum esset pacium eas affrancandi, antequam reservatae fuissent. » *De pension.*, discord. 16, num. 9 et seqq.

(24). Quæritur adhuc, an cessante pauperitate pensionarii, cessare debeat pensio, saltem ea imposta ab ordinario? Affirmativam tuerit de Luca (quoad pensionem nempe ab ordinario constitutam) in hæc sane verba: « Cumque dicta facultas habeat causam præcisam necessitatis providendi, idcirco, quamvis tunc non reperiisse auctoritatem, quæ specialiter descendere ad hos terminos (*scilicet ad casum in quæstione*), neque occasio præberit id formiter disputare, adhuc tamen dixi, contra pensionarium probabilius respondendum videri, ut, *cessante necessitate*, cesseret pensio ex regula cum cessante, » etc. *De pension.*, disc. 40, d. 6.

(25). Id quidem evinci videtur ex Rota, in *Melevitan. contributionis*, 21 Aprilis 1660, *coram Cerro*, apud prælaud., card. de Luca, l. c., disc. 77, n. 2, ubi ponitur, contributionem injunctam ex beneficiis et redditibus

ecclesiasticis pro sustentatione collegii noviter erecti, cessare debere, postquam aliunde idem collegium de congrua dote provisum fuerat, unde properea cessabat ratio, seu causa finalis assignationis. Secus vero tenendum, docet idem clar. scriptor, quoties de pensione per Summum Pontificem constituta sermo est: « Siquidem de potestate Papæ in beneficiis absoluta dubitandum non est gravandi ecclesias, etiam perpetuis pensionibus. » *Dis. cit.*, n. 4.

(26). Tandem disquirendo super quibus beneficiis pensio imponi possit. (27). Illud tene, super abbatis consistorialibus pensiones ab ordinariis minime imponi posse. Leuren., *Forum benef.*, p. III, cap. 4, q. 469. (28). Nec super beneficiis simplicibus non excedentibus xxiv ducatos de camera; Azor., p. II, l. VIII, cap. 8, q. 7; Ventriglia, tom. II, adnot. 11, § 1, num. 39; Leuren., loc. cit., q. 470. (29). Nec super canonicatis et dignitatibus non excedentibus valorem centum ducatorum. Paris., lib. VI, q. 2, num. 28. (30). Leur., l. et num. cit., et non nisi pro parte hujus, excessus gravare hujusmihi. beneficia pensione solet Pontifex. Leuren., *ibid.*, num. 3.

(31). Nec super præbendis theologalibus, quippe hanc esse indolem talis præbendas ut nullius pensionis onere gravari possit. Tondut., *Qq. benef.*, p. II, c. 1, § 4, n. 51; Leuren., l. cit., quæst. 471.

(32). Bene vero super abbatiis, aliisque beneficiis in perpetuum commendatis pensio imponi potest. Leur., *ibid.*, n. 472

Sed hæc satis.

PERCUSSIO.

Vide verb. EXCOMMUNICATIO, art. 12, a n. 2 ad 6.

PEREGRINI.

Vide verb. LEX, art. 3, an. 18 ad num. 31.

PERJURIUM.

Vide verb. ACCUSATUS, a num. 31 ad 43, *verb. JURAMENTUM*, art. 1, a n. 13 usque in finem, *verb. MENDACIUM*, a n. 17 ad 21, *verb. POENA*, art. 2, a num. 176, *verb. RESTRICTIO MENTALIS* per tot., *verb. REUS*, n. 26.

PERMUTATIO BENEFICIORUM.

Vide verb. RESIGNATIO, *sou RENUNTIATIO BENEFICIORUM*.

PERQUISITIO.

SUMMARIUM.

1. De perquisitione juxta varios casus; *vide ut sequitur.*

(1). Perquisitio frumenti ecclesiasticorum in locis immunibus a nuntio demandata ministro laico improbatum; et injungitur, ut deputet personam ecclesiasticam non difidemt ministeris abundantia. Sacra congregatio Immunit., *in Florentina*, 9 Februar. 1694, lib. II *Decret. Paul.*, pag. 71.

(2). Perquisitio in molendinis et in aliis locis commandatæ religionis Hierosolymitanæ, Appaltatoribus non est licita, nisi me-

diante ministerio curiæ ecclesiasticæ habentis facultatem a sac. congregazione. Eadem sacra congregatio Immunit., *in Auximana*, 25 Julii 1643, lib. IV *Decret. Paul.*, pag. 18.

(3). Perquisitiones scripturarum et rerum factarum a fiscali nuntiaturæ in conventu, seu cella regularis pretensi monetarii, sunt nullæ, et agendum cum sanctissimo pro facultate nuntio utendi rebus, et scripturis sic extractis, et prosequendi processum

etiam super asserta moneta contra d. Regularem carceratum a curia laica, et statim remissum in carceribus nuntiatum. Ead. sac. congregat. Immunit., in *Neapolitana*, 29 Maii 1696, lib. II *Decr. Valleman.*, pag. 26.

(4). Vigore litterarum perquisitionis rerum furatarum vicarius non consignet iudici seculari res, et pecunias, quae non sunt expressae et indicatae inter res furatas, sed ipsis consignet cui de jure. Eadem sacra congregatio Immunitat., in *Neapolitana*, 15 Junii 1677, lib. *Decret. Martel.*, pagina 306.

(5). Permittitur perquisitio furti pecuniarum comissi a ministris domus sanctissimae annuntiate, ut praetenditur, absconditi in monasterio monialium; facienda tamen per episcopum, vel aliam personam ecclesiasticam. Ead. sac. congregat. Immunit., in *Trojana*, 11 Januar. 1626; lib. *Scripturarum veterum*, pag. 91.

(6). Datur facultas perquirendi thesaurum in ecclesia ad effectum consignandi cui de jure, facta tamen obligatione de reducendo omnia in pristinum. Ead. S. congreg. Immunit., in *Capuana*, 6 Maii 1664, lib. *Decret. Rocc.*, pag. 553.

(7). Datur facultas perquirendi et extrahendi instrumenta ad usum conficiendi aleas in locis immunibus, etiam in monasteriis regularium, non tamen mulierum. Eadem sacra congregatio Immunit., in *Romana*, 12 Junii 1678, lib. II *Decret. Aldov.*, pag. 1612.

(8). Datur facultas episcopis status Mediolan. perquirendi fraudes, et res repositas in locis immunibus in prejudicium Appaltatorum in forma, etiam in domibus regularium, et illius vigore procedant, et provideant per viam praecepti tantum, non autem per viam edicti. Eadem sac. congreg. Immunit., in *Mediol.*, 23 Sept. 1659, lib. *Decret. Rocc.*, pag. 210.

(9). De mandato Sanctissimi datur eminentissimo archiepiscopo facultas ad annum perquirendi res furatas; res uti dicitur *di contrabbando*, res dolose decoctorum, et res administratorum substantiae pupillorum in locis immunibus quibuscumque (exceptis monasteriis monialium, et conservatoriis), et consignandi judici seculari, ut de ipsis disponat, prout de jure, recepta promissione prius, et juramento non utendi rebus sic extractis pro corpore delicti. Eadem sacra congreg. Immunit., in *Mediol.*, 13 Aug. 1696, lib. II *Decret. Vall.*, pag. 168.

(10). Datur facultas, annuente sanctissimo, perqurendi eminentiss. legato in omnibus locis immunibus (exceptis monasteriis mo-

nia) fraudes contra Appaltatores Tabacchi; dummodo in faciendis istis perquisitionibus utatur ministerio personae ecclesiastice cum solitis cautelis. Ead. sacra congreg. Immunit., in *Ferrarien.*, 14 April. 1693, lib. I *Decret. Vallem.*, pag. 39.

(11). Conceditur facultas perquirendi in locis immunibus bona spectantia ad spoliu, et extrahendi in forma. Eadem sacra congregatio Immunit., in *Ferent.*, 7 Maii 1659, lib. *Decret. Rocci*, pag. 86.

(12). Dantur A. C. litterae perquisitionis in forma contra bona episcopi debitoris pensionis, excepta cathedrali et palatio episcopali. Ead. sac. cong. Immunit., in *Callien.*, 31 Jul. 1674, lib. I *Decret. Altov.*, pag. 977.

(13). Dantur litterae perquisitionis in forma A. C. pro rebus seu frumentis, ac penoribus episcopi ad favorem pensionarii dicti episcopi. Eadem S. congr. Immunit., in *Romania*, seu *Nolana*, 21 Octobr. 1679, lib. II *Decret. Altov.*, pag. 1863.

(14). Dantur A. C. litterae perquisitionis in forma contra episcopum, qui fraudulenter transtulerit omnia sua bona in locis immunibus ad effectum non satisfaciendi eminentissimo cardinali creditori pensionis. Eadem sacra congreg. Immunit., in *Terracinen.*, 8 Septemb. 1675, lib. I *Decret. Altov.*, pag. 1144.

(15). In casu, quo parochus debitor ejusdam sacerdotis conservabat omnia omnino bona sua in domo parochiali, conceduntur episcopo litterae perquisitionis et extractionis ad favorem creditoris, attento, quod jam obtinuerat mandatum executivum contra parochum. Eadem sac. congr. Immunit., in *Tyburtina*, 19 Septemb. 1708, lib. *Dec. Marefusci*.

(16). Contra debitores, qui fraudulenter transtulerunt omnia bona sua in diversis locis immunibus, conceditur episcopo, ut possit perquirere et extrahere ea ad effectum consignandi, facto inventario, judicii competenti, ut de iis disponat, prout de jure. Eadem sacra congregatio Immunit., in *Catacen.*, 6 Octobr. 1708; lib. III *Decret. Marefusci*, in *Neapolitana*, 19 Septembbris d. A. et lib.

(17). Censurati ob perquisitiones eorum jussu factas in sedibus canonicalibus absolvuntur in forma privata; qui vero illas fecerunt, quatenus petant, absolvuntur in forma Ecclesiæ. Ead. sacra cong. Immunit., in *Florentina*, 9 Feb. 1694, lib. II *Decret. Altoviti*, pag. 103.

PERSONATUS.

Vide verb. BENEFICIUM, art. 1, num. 27.

PESTIS.

SUMMARIUM.

1. Quid in variis casibus pestis; ad num. 13. — 14. Quoad administrationem sacramentorum tempore pestis, ad num. 19.

(1). Jubente sanctissimo, injungitur arciepiscopo Neapolitano publicare edictum

penale, ne aliqua persona ecclesiastica secularis et regularis audeat tempore suspi-

cionis pestis ingredi civitatem Neapoitanam, absque speciali licentia ejusdem archiepiscopi gratis concedenda. S. cong. Immun., in *Neapolitana*, 20 Jun. 1606, lib. v *Decret.* Paul., pag. 100, apud Riccium, verb. *Edicta Ecclesiastica*, num. 10.

(2.) Et injungitur nuntio, ut quinque canonicos Lateranenses, qui fuerunt ingressi, puniat rigorose, nec non abbatem, qui illos recepit. Eadem *sacra cong. Immun.*, ib.

(3.) Datur facultas extrahendi personas, et res suspectas morbo pestilentiali. Unde fuit prorogata ad decennium talis facultas extrahendi personas, et res suspectas morbo pestilentiali. Ead. S. congreg. Immun., in *Medilen.*, 26 Mart. 1695, lib. i *Decret.* Vallerman., pag. 179.

(4.) Regulares, qui tempore pestis absque beneplacito Apostolico solvunt scuta duo millia pro construendis Lazaretis, incident in penas contentas in decreto de rebus Ecclesiae non alienandis. Eadem *sacra congregatio Immunitat.*, in *Florentina*, 21 Januar. 1631, lib. ii *Decret.* Paul., pag. 71.

(5.) Similiter regulares, qui sine dicta facultate tempore pestis concedunt vel consentiunt concessioni conventuum pro usu Lazareti, incident in excommunicationem. Eadem *sacra congreg. Immun.*, apud Riccium, verb. *Pestis*.

(6.) Quomodo episcopi residere et ministrare sacramenta debant, et possint tempore pestis. *Vide* verb. *EPISCOPUS*, art. 3, num. 12 et seq.

(7.) Parochi tempore pestis residere omnino tenentur in suis parochialibus; possunt tamen per alium idoneum ministrare parochianis suis peste infectis sacramenta baptismi et poenitentiae, et si non resederint, contra eos procedendum est, servata forma concilii Tridentini, cap. 1, in fine sess. xxiii, *De reform.*, sac. congregat. Conc., in *Mediol.*, 10 Octob. 1576; apud Barbosam, in *Summa Apostolic.* dec., verb. *PAROCHUS QUODAD RESIDENTIAM*, n. 16.

(8.) Parochi tempore pestis an teneantur etiam ministrare Eucharistiam Peste infectis? Variant doctores. Mollesius enim, Major, et alii apud Dianam, part. iii, tract. 4, resol. 174, et part. v, tract. 3, resol. 53; Lohner, in *Instruct.* 6, part. iii, *De Eucharistia*, art. 3, quæst. 5; Gobat, tract. 4, num. 414, et alii, docent, parochum tempore pestis non teneri ministrare Eucharistiam, quia cum ejus vita requiratur ad alia sacramenta magis necessaria, etiam aliis conferenda, non videtur esse propter aliquos exponenda tanto periculo in administratione sacramenti, utilis quidem, sed minus necessaria. Econtra Suarez, Fagundez, Tolet., Navarr., Sotus, Hering., Villalob., Filliuc. Sylvester, Nugnus, Marchant., Mancin., Tabiena, Sa, Castropal., Lugo, Busemb., Aversa, Cardenas, Verivys apud La Croix, lib. vi, part. 1, num. 484, dicunt, parochum teneri, sive per se, sive per alium, Eucharistiam ministrare omnibus liceat potentibus, etiam peste infectis, quia peste infecti habent jus illam petendi, et sunt in gravi necessitate spiri-

tuali illam suscipiendi, licet forte sacramentum poenitentiae suscepereunt; cum nihil minus valde infestentur a dæmoni, indigentque viribus spiritualibus, quas hoc sacramentum causat; possentque ipsis etiam per accidens causare primam gratiam, si non haberent; unde revera saltem per alium, si possit haber, tenerentur parochi Eucharistiam ministrare peste infectis; si vero in aliquo loco non adasset alius sacerdos, qui in defectum parochi posset substitui, tunc ipse parochus ad id non tenetur, quia non deberet, ministrando aliquibus Eucharistiam, exponere se periculo destituendi totum populum, eumque relinquendi sine aliis magis necessariis sacramentis; nam necessitas communis prævalit necessitatibus privatæ, et inter duo mala majus est evitandum et minus eligendum. Cap. *Duo mala* f, dist. 13.

(9.) Idem pariter est dicendum de obligatione parochorum administrandi peste infectis extremam unctionem, sive per se, sive per alios, quando possint haberi; secus autem non, ut mox dictum est de eucharistia. *Vide* verb. *EXTREMA UNCTIO*, num. 43 et 44.

(10.) Pestis causa qui absuerunt, quotidianæ distributiones illis non debentur, nisi probetur legitima consuetudo, quod distributiones hujusmodi darentur absentibus ex justa causa. Sac. congr. Conc., apud Barbosam, in *Summa Apostolic.* dec., verb. *Pestis*, num. 2.

(11.) Pestis occasione canonicus absens non lucratur distributiones quotidianas, nisi pestis grassetur, et probetur legitima consuetudo, quod distributiones hujusmodi dari consueverunt absentibus ex justa causa; (12.) Quando autem dicatur pestis grassetri, ut sit justa causa absentiae, relinquendum est arbitrio episcopi. S. cong. Conc., in *Mediol.*, 9 Novembris 1630, apud Barbosam, loc. cit., num. 3 et 4.

(13.) Cautelæ adhibendas a parochis, et eorum vicariis pro se conservandas in administratione sacramentorum tempore pestis, traduntur a Reiffenstuel, lib. iii *Decretal.*, tit. 4, num. 106. *Vide ibi.*

(14.) Pestis tempore quid agi liceat, vel secus, circa administrationem sacramenti confirmationis, poenitentiae, extremæ unctiois, vide in singulis eorum articulis.

(15.) Num liceat dimidiare confessionem mortalium ex timore contrahendi morbi, quæstio est ances inter doctores, in qua nihil certo decernitur. *De synodo diæces.*, lib. xii, cap. 19, § 19, nov. edit.

(16.) In ordine ad ministrandam Eucharistiam non esse omnem Ecclesiae ritum servandum, qui modo ab Ecclesia præscribitur, docet immortalis memoræ vir Muratorius. *Tract. de Peste*, sed ab episcopi judicio expetendum esse quid a singulis præstari posset, ut minus periculose, sed decenter ministretur, quod etiam rescriptum fuit ad postulata vicarii apostolici Juliæ Cæsareæ. *De synod. diæcesan.*, ibidem, § 26.

(17.) Tuto posset episcopus judicare tem-

pore pestis, quod Eucharistia laicis porrigeretur suis manibus accipienda, ut ipsi per se ori illam inducerent. *Ibid.*, § 27.

(18. Extrema unctio erga peste infectos conferri potest inungendo organum illius sensus, qui unctioni magis expositum se offert, ita formam proferendo, quomodo fieri

PHYSIOGNOMIA.

Vide verb. SUPERSTITIO, num. 24.

PIGNUS.

Quæ vendi non possunt, nec possunt in pignus dari. L. *Pupillus*, § *Eam rem*, ff. *Que res pignori*. Quare res Ecclesiæ, et etiam mobilia pretiosa, non nisi concurrente legitima causa, et accedente licentia

Sedis Apostolicæ, vel episcopi respectu mobilium minoris pretii, vendi possunt. *Instit. Eccles.* 69, § 5.

Alia. *Vide verb. HYPOTHECA* per tot.

PILEOLUS.

SUMMARIUM.

1. Pileoli usus in missa, etiam extra canonem, concedi non potest ab episcopo, sed solum a Papa. — 2. Nullus etiam episcopus pileolo uti potest in missa sine Sedi Apostolicæ licentia. — 3. Qui assistit in choro missæ conventuali non potest por-

tare pileolum per totam missam; in aliis vero divinis officiis uti potest. — 4. Pileolo uti non possunt parochi, tam de die quam de nocte ministrantes infirmis sanctissimum Eucharistiæ sacramentum, neque prætextu invaleudinis. — 5. Alia vide v. *BIRRETUM*. — 6. Agitur de coma fictitia, ad num. 10.

(1. Pileoli usus in missa, etiam extra canonem concedi non potest ab Episcopo, sed solum a Papa. Sac. congr. Episcop. et Regul., 3 Jan. 1590, et die 17 Jun. 1595; et sacr. cong. Rit., 24 April. 1626, et colligitur ex c. *Nullus* 56, De consecr., dist. 1. 1. 2. Nullus etiam episcopus pileolo uti potest in missa sine Sedi Apostolicæ licentia. Sacra congreg. Rit., 3 Januar. et 24 April 1616, apud Barbos., in *Summa Apostolicæ* decis., verb. *Pileolus*, num. 1.

(3. Qui assistit in choro missæ conventuali non potest portare pileolum per totum canonem; in aliis vero divinis officiis uti potest. Sac. congr. Episcop. et Regul., in una *S. Angeli*, 5 Novemb. 1602; apud Nicol., in *Floscul.*, verb. *Pileolus*, num. 2. Alii vero dicunt hoc decretum esse sacrae congregationis Rituum, ut videre est apud La Croix, lib. vi, parte ii, num. 1055, decret. 55.

(4. Pileolo uti non possunt parochi, tam de die quam de nocte ministrantes infirmis sanctissimæ Eucharistiæ sacramentum, neque prætextu invaleudinis. Sic respondit sac. congr. Rit., in *Romana*, 13 Aug. 1695, et 2 Januar. 1696, parocco Sancti Laurentii in Damaso apud Monacell., tom. IV *Supplement.* ad III tom., num. 9 et 10.

(5. Alia. *Vide verb. BIRRETUM*.

(6. Imo neque in choro potest portari coma fictitia, seu, ut vulgo dicitur, *Perucca*. Sac. congreg. Conc., in una *Bergamensi*, 9 Dec. 1690, lib. v *Decret.*, fol. 765, ubi rejecit instantiam abbatis Petri Nigroni, canonicici cathedralis deferendi comam fictitiæ in choro sub prætextu frigiditatis et subtilitatis aeris, apud Monacell., tom. IV, *Supplement.*, ad tom. I, num. 261.

(7. Et tanto minus coma fictitia, seu capillitium ascititum potest deferri et retineri in actu celebrationis missæ, ut expresse prohibuit Innocentius XI, ut patet ex decreto de ejus mandato publicato in *Diocesi Colon.*, die 21 Mart. 1689, quod refertur sub verb. *Missa*, art. 9, n. 4. *Vide ibi*, et apud Reiffenstuel, lib. iii *Decretal.*, tit. 1, n. 93, ubi refertur consimile decretum publicatum de mandato Innoc. XII, die 18 Sept. 1692.

(8. Quinimo clerici deferentes comam fictitiæ, vulgo *Perucca*, possunt excommunicari, si sint beneficiati, vel in ordinibus sacris constituti, ut habetur in concil. iii Constantinopolitano, canon. 96. Et hanc pœnam excommunicationis ferendæ sententiæ contra beneficiatos, et in sacris constitutis deferentes comam fictitiæ, sustinendam et imponendam esse declaravit sacra congregatio nonnullorum cardinalium specialiter a Papa deputata in *Vigilien. synodi*, 18 Maii 1695, in responsione ad 21. Contra vero ceteros clericos minorum ordinum esse procedendum juxta dispositiōnem concilii, sess. xxi, cap. 6, *De reform.*, apud Monacell., tom. I, in *Appendic. adnotat. ad litter.* « Encyclicam sacrae congregationis Episcoporum et Regularium super exercitiis indecentibus ecclesiasticorum, n. 20. »

(9. Et quod capillitium ascititum permitendum non ecclesiasticis personis, decrevit novissime sacra congreg. Conc., in *Melphit.*, 8 Aug. 1722, quod fuit expresse pariter prohibitum in Urbe de mense Februario 1723, de mandato sanctissimi D. N. Benedicti XIII, ut refert Ursaya, in *Miscellan. sacro et profano* 1, litt. C, n. 52, et habetur

solet cum unus tantummodo sensus inungitur. *Ibid.*, § 29.

(10. Licet autem judicio episcopi in eo casu inungere ægrotum adhibita oblonga virga, cuius in extrema parte sit gossipium oleo sacro imbutum. *Ibid.*, § 30.

in concilio Romano ab eodem summo Pontifice celebrato anno 1724, sub tit. 16, *De vita et honestate clericorum*, cap. 3, ubi expresse statuitur, quod « comam fictitiam,

vulgo perucca, aut cerchielli nunquam adhibeant. »

(10) Alia ad rem. Vide verb. *Coma fictitia* per tot, et verb. *Missæ*, art. 2, a n. 2 ad 4.

PLACITUM REGIUM.

in placitum regium animadversiones sequentes ponuntur.

(1). Mira sunt quæ de placiti regii necessitate, ut Apostolicæ quævis litteræ vim habent, post Stockmensium, et Van Espenium Kaperus quidam celebris scriptor tradidit. Sed rem a Zallwein Benedictino Germano, ab aliisque nostro raro diligenter perpensam non multis explicabimus. Utar autem statim Zallweini verbis, qui t. I, *Principior. jur. eccles.*, p. 377, ait: « Quantum ad illud placitum regium, si rem bene examinemus, compriemus, quod omnes discordiæ circa receptionem bullarum et decretorum exortæ inde suam trahant originem, quod sciant et doctores, et magnates, hoc placitum regium ex suggestione politicorum esse susceptum. Ex hoc ipso enim audaciiores sunt, ut omnia decreta, quæ suo patetui non sapient, suggillare, carpere et vilipendere non curent. Certe in illis provinciis, in quibus placiti regii usus non viget, nihil tale unquam, aut raro fuit auditum. Fætus politicorum est istud placitum regium, qui adulandi, placendi, atque jurisdictionis et propriæ, et suorum principalium ampliandæ studio, et fortassis occulto labore, invidia et odio, quo in auctoritatem ecclesiasticam feruntur, nescio quæ pericula, præjudicia, et damna bono publico metuenda fingunt, et suis principibus sub speciosissimis rationibus ante oculos ponunt. »

(2). Hæc, ne perperam dicta videantur, sunt a nobis uberioris explicanda ac confirmanda. Fætus politicorum auctor placitum regium dixit; sed addere omnino debuit extremis tantum sæculis editum. Stockmansius eo loci, in quo tantum *boni sensus* Febronius reprehendit, egregie fallitur, dum *populum* placiti regii *moribus ab omni memoria assuetum* vocat. Ferialis ejus schismatis, quod ab Urbano VI ad *Constansiense* concilium Ecclesiam crudelissime dilaceravit, tempore vetustior non est isthæc *memoria*. Indicent Stockmansius, Van Espenius, et cæteri id genus regiæ dignitatis assentatores, vel unum ex tot imperatoribus, principibusque rerum ante illud schisma politis, indicent, qui Apostolicas litteras suo, ut evulgarentur, consensu indigere contenderit. Quæ lex, aut rei, de qua agebatur, natura, aut tumultum, qui inde timere poterant, causa cum reipublicæ statu conjunctior, quam Siriciana illa, qua majores clerici ab uxoribus abstinere jubebantur: *Ab omni ecclesiastico honore, ni pareant, Apostolicæ Sedis auctoritate dejecti, atque a venerandis attractandis mysteriis per-*

petuo prohibiti

(32) Neque tamen cuiquam in mentem venit, principis, ut ea promulgaretur, exspectandum assensum. Idem de cæteris Pontificum ac conciliorum legibus dicas, quæ ad Urbanum VI prodierunt. Sed quo gravius est, in magnis illis, quæ a nono sæculo ad quartidecimi initia Romanis Pontificibus cum imperatoribus regibusque fuere dissidiis, Apostolicas in hos constitutiones in ipso eorum imperio, regnisque promulgatas novimus, quin de regio placi-to ad illas infirmandas cogitaretur (33). Philippus quidem Pulcher in maxima illa cum Bonifacio VIII controversia cavit, ne ullæ ejus pontificis litteræ in regnum deveherentur, *custodibus ubique appositis*, ut in Spondani annalibus legimus (34), non autem promulgari illas in Galliis absque suo assensu non posse dixit. Idem a 1164, cum Alexandro III gesserat Henricus Angliae rex, non enim ejus litteras nullius futuras roboris, nisi sibi, aut proceribus suis probarentur, arbitratus est, sed sævissima, » ut idem Spondanus ait (35) « edicta per omnes sibi subjectas provincias promulgavit, nempe ut omnes portus diligentissime custodirentur, ne litteræ interdictionis Summi Pontificis: » in Angliam deferrentur. » Quanto facilius, regio negato assensu, pontificias Constitutiones eludere reges ii potuissent! Sed nondum res politica ad eam absolutionem perducta erat, quam posterioribus tandem sæculis obtinuit.

(3). Newope suborto Clementis VII adversus Urbanum VI, schismate, quod deinde ad Martinum V. in Constantiensi synodo electum perduravit, ne ab antipapis, eorumque assecris fraudes impune admitterentur, ipsi Urbano visum fuit per necessarium, ut de Constitutionibus Apostolicis, an legitimæ forent, atque a vero Pontifice proficerentur, episcopi ante judicarent, quam executioni demandarentur. Principes quoque, ne populi a pseudo-Pontifice deciperentur, ca-vendum sibi duxerunt bullarum examine. Quamobrem, ut in *Vita Caroli VI, Galliarum regis* narrat Joannes Juvenalis Ursinius, cum an. 1381. Rector Parisiensis academie ad professorum cæterorumque conventum quasdam Urbani VI, litteras legendas detulisset, dux Andegavensis ob pupillarem Caroli stætem procurator regni, qui Clementis VII partes sequebatur, graviter rectori indignatus eum comprehendendi jussit, non suis se prætexens ab illo Urbani litteras regi antea exhibitos; quod ipsum tamen histo-

(32) Ep. I, ad Himer. Terrac.

(33) Confer opus supra indicatum, cui titulus: *Ragioni della Sede Apostolica, etc.*, t. I, p. II, page

xci et seqq.

(34) Ad ann. 1304, n. 7.

(35) Ad ann. 1164, n. 10.

ricus ducis in Academia rectorem violentia assignat. Adeo explorata res erat, non potuisse ob hanc causam in rectorem, veluti solum, jure animadvertisse. Eadem de causa apud Lusitanos, teste Garzia de Resende in *chronico Joannis regis*, moribus inductum tunc fuit, ut de brevibus ceterisque Romanis litteris ab archicancellario cognoscerebatur. * Cap. 56.: « Costumavasi anticamente in questi regni, che tutti i brevi, e prescritti, lettere, e bolle, che venivano da Roma, non si facesse di esse cosa alcuna, se non erano prima vedute, ed esaminate dal cancelliere maggiore, et quelle, che trovava esser vere, e direttamente spedite, dava licenza, che si pubblicassero, e che avessero esecuzione, e questo era con sano, e buon rispetto, per isfuggire la falsità, di modo che le parti non ricevessero dolosamente perdita, e danno. E principalmente perchè in tempo di scisma essendovi più di un Papaà, come molte volte si vidde, non si aveva da obbedire in questi regni, se non al Padre Santo di Roma; » Ita ille: *

(4). Extincto tamen schismate ubique ad antiquam consuetudinem paulatim redditum fuit. Nam non solum episcopis Martinus V quam Urbanus VI ipsis indulserat, de Constitutionibus Apostolicis cognoscendi facultatem eripuit, sed etiam Carolus VII, Galliarum rex apud Feuretum (36) a. 1424, edictio sanxit, ut Romano Pontifici deinceps sua uti liceret potestate, « tam in beneficiorum collatione, quam in jurisdictionis Apostolicæ exsecutione, modo et forma, quibus fel. new. Clementis VII et Benedicti XIII temporibus usus fuerat, et aliis quibuscumque usibus et mandatis. » In Hispania vero idem fuisse servatum in dubio arguemento est Alexandri VI constitutio, quæ a. 1493, Ferdinando V et Isabella petentiibus indulgentias, omnes cum antea concessas, tum postea concedendas suspendit: « donec per loci ordinarium, in cuius civitate et diœcesi pro tempore publicabuntur, prius et deinde per nostrum, et Sedi Apostolicæ prædictæ nuntium in partibus illis tunc existentem ac capellanum majorem eorumdem regis et reginæ consilio existentem per eos ad id depulandum, bene et diligenter, an sint veræ litteræ Apostolicæ, visæ et inspectæ fuerint. » Si enim Hispaniarum regibus in more positum fuisset, ut Apostolicas Constitutiones suo examini subjicerent, nunquam id ab Alexandro postulasent, sed suo jure quemadmodum in aliis, ita in his quoque Apostolicæ Sedi litteris usi fuissent; multoque minus in legibus, quas de hujusmodi indulgentiis ediderunt, earum cognitionem vi *Alexandrinae Constitutionis* præcepissent (37). Lusitani quidem consuetudinis, quæ in schismate obtinuerat, retinentiores fuere; sed posteaquam Innocentius VIII, a. 1486, Joannem regem de illa aboleunda graviter monuit * ipsas Innocentii ad regem litteras accipe.

« JOANNI Portugallie regi illustri.— INNOCENTIUS, etc.

« Charissime, etc.

« Olim fel. record. Sixtus Papa IV, prædecessor noster immediatus per suum nuntium, deinde per proprium cursorem, celsitudinem tuam monuit, ut revocaret quædam statuta, quibus nonnulli reges Portugallie jamdudum contra libertatem ecclesiasticam usi fuerant, ipsaque Celsitudo tua tunc putebatur: cui cum Majestas tua respondisset, missuram se super his ad eum, supersedit in ulteriore provisione prædecessor noster predictus. Post paucos postea dies diem clausit extreum. Nos vero, quibus in ea re nulla alia excusatione, aut informatione opus erat, quippe qui statuta prædicta, dum in minoribus essemus, experti fuimus, causam, sanctumque propositum prædecessoris nostri præfati, auditio adventu oratorum tuorum, ex quibus statuta prædictajam revocata fuisse intelligere sperabamus, prosequi ac continuare distulimus.

« Cum vero coram Nobis oratores præfati fuere, nihilque in mandatis ad Nos a te in hoc se habere dixerunt, doluimus profecto pro gravitate rei, pro conscientia tua, pro exspectatione nostra; doluit ipsum quoque sacrum Romanorum cardinalium collegium. Neque potuimus (credat Nobis Majestas tua) sine difficultate ipsum collegium adducere, ut differremus in re tam aperta contra ecclesiasticam libertatem pro hujus Sanctæ Sedis, ac nostro honore prævidere, quod oratores præfati ad tuam Serenitatem reverterentur, ipsam de nostra ac sacri collegii prædictamente, justitia, atque honestate verbo plenissime informaturi, qui interfuerunt et audiverunt in secreto nostro consistorio, quam gravia et detestanda statuta haec ipsi collegio visa sunt: Neque possumus, tili charissime, satis mirari, quod reges Portugallie, quorum plurima exstant pro fide Christi egregie gesta, qui inter alios Catholicos appellari volunt, non formident censuras ac poenas in Bulla, quæ in *Cœna Domini* in eos, qui talia audent, publice, ne quis ignorantiam prætendere possit, legi consuevit, contentas. Quia vero ideo Nos Deus, licet immeritos, Ecclesiam suam sanctam, ac huic Sanctæ Sedi præfecit, ut ejus honorum dignitatemque tueamur, vigilemusque super commissum nobis gregem: hortamur Serenitatem tuam, quam ex corde diligimus, monemus atque requirimus (jam enim non dolemus solum, sed compatimur tot afflictis, qui ad Nos clamant, quod litteræ Apostolicæ in cancellaria tua retinentur) districteque (quoniam ignorantiam Majestas tua allegare minime potest) in virtute sanctæ obedientiæ præcipiendo mandamus, ut statutum illud, quod continetur, ne quis tabellio, aut notarius etiam Apostolicus cuique judici, aut personæ ulla litteras Apostolicas, publicare, intimare aut præsentare, nisi primo impetrata a tua Celsi-

(36) *Treatise de l'abus*, lib. I, cap. 4.

(37) Vide ipsam legem apud Alphonsum Azevedum, t. I, lib. III, tit. 6, leg. 37.-

tudine licentia, audeat, addita pena, si instrumentum, quod eas praesentaverit parti, ad quam spectat, quovis modo dederit; aliquid praeter ea, cuius vigore officiales tui litteras (quas vulgo *tuitiones* appellant) in causis beneficialibus concedere, ac de dictis causis se intromittere presumunt, revocet, casset, irritet et annulet. Ut autem intelligamus, quid oratorum tuorum redditus, quid monita nostra profuerint, sciamusque quid acturi sumus, tuamque, cuius etiam rationem reddituri sumus, conscientiam spectet, volumus, ut infra sex mensium spatium a dic, quo oratores predicti ad tuam Celsitudinem redierint, computandum absque ulla dilatione, aut mora. Nos per litteras, aut nuntium certiores tua Majestas reddat, quod dicta statuta revocaverit, ac cassaverit, ut praesertim; sin minus causa jamdiu commissa est; pendet adhuc; fuit saepe tua Celsitudo monita: Exspectamus plus fortasse, quam debemus: prout de jure procedere et providere necesse Nobis erit.

« Datum Romæ apud Sanctum Petrum, etc., die 3 Februarii 1486, anno secundo*.

« Piissimus rex, » ut ait in ejus Chronicco Garcias de Resende, « per ubbidirli come principe cattolico, e per compiacerli fece tutto, come lo mandarono a chiedere. Di che il Papa, ed i cardinali ebbero molto piacere, e molto contento, e con molte lodi li mandarono a render molte grazie, e di poi sino al presente si è fatto così*. » Hinc intelligis, qua fide hæc omnia Febronius dissimulaverit, dum ait (l. I, p. 741). — « Cum anno 1486, Joannes II, Lusitanæ rex ad instantiam Romani Pontificis usum videndi et examinandi litteras Apostolicas abolare proposuisset, status regni sese opposuere, remonstrantes « non licere regale jus a se abdicare in praेजudicium regni et subditorum; » ita referente Augustino Manuel in Vita Joannis II, lib. iv. — Regni quidem proceres *sese opposuere*; sed frustra; quod Febronius callido silentio præteriit*.

Politiorum deinde artibus effectum est, ut quod ob schismatis causam cœptum erat, eo deinde sublatum intermissum, apud multas gentes revocaretur. Hæc regii placiti initia sunt, obscura illa quidem, nec satis gloria; ea tamen, ut nisi cæci omnino esse velimus, nihil illud ad regiae dignitatis constitutionem spectare videamus. Quis enim sibi unquam persuadeat, sæculo pri-
mum quarto decimo inclinante, iterumque, labente sæculo xvi, alibi etiam serius, reges principesque sua jura cognovisse; cæteros praeteritorum sæculorum imperatores, reges, aulicos, tam bardos fuisse, ut quod præcipuum quoddam Majestatis decus, atque adeo præsidium esset, aut ignoraverint aut etiam neglexerint? Sed ad Zallweinum redeamus.

(5). « Res profecto mira, quod sole leges

(38) *De for. eccles.*, part. i, q. 22, n. 19.

(39) *Analys. Jur. Pontif.*, lib. i, tit. constit., tom. II.

ecclesiasticæ, et bullæ Pontificiæ tam sint periculosæ, ut *placito regio*, et judicio politicorum subjaceret debeant, qui bonum Ecclesiæ parvi habentes, solum bonum politicum ex principiis non raro pseudo-Christianis, et rationibus futilebus, saepe saepius a sinistra passione agitat oculos habent. Quæso, si imperatores ecclesiastici, quos posuit Christus regere Ecclesiam Dei, suum quoque *placitum* urgerent, quoties decreta emanant politica, quæ non raro statui ecclesiastico sunt præjudiciosa, libertatibus Ecclesiæ inimica, jurisdictioni Pontificum et episcoporum adversa, imo aliquoties ipsa Sancta sanctorum invadunt, quid dicturi forent? » Quod hic Zallweinius pseudopoliticis objicit, multo antea illum animadverterat insignis apud Lusitanos canorum doctor Oliva, cuius haec sunt (38): « Etiam Summus Pontifex posset per constitutionem generalem præcipere, ut nullum rescriptum gratiæ impetratum a principe sæculari executioni demandaretur, nisi prius apud episcopos præsentetur et examinetur, utrum contra ecclesiæ, seu jura earum, vel Sedis Apostolicæ, aut in præjudicium spiritualis potestatis, aliquid contineat, quia non minor, sed major est ejus potestas ad hoc, quam principis sæcularis ad illud. Verum heu! pergit Zallwein. quidquid contradicant episcopi, reclament Pontifices, cedendum est præpotentiæ magnatum. Sola ratio *status politici* instar imperiosæ Saræ dominatur; dum econtra ratio *status ecclesiastici*, velut humilis Agar servire cogitur. »

(6). Sed ne quis Zallweinium Romanis partibus hac saltem in re nimis addictum fuisse obganiat, in medium afferam quæ celebres duo Belgæ doctores de eodem argumento trahiderunt. Primus prodeat Franciscus Zypæus (39). Quærit ille, an « Constitutiones Apostolicæ in Belgio effectum habere non possint, nisi prævio principiū placito? » Quid autem respondet? « Profecto, inquit, si res, ut se habet, examinetur, ad nullius Constitutionis legisive ecclesiasticae promulgationem placito principali opus esse judicabit, qui non ex præjudicata aliqua opinione, sed ex vero statuere volet; nulla enim edicta id mandant quoad leges constitutionesve Apostolicas, sed quoad rescripta tantum privatis data, eaque non omnia, sed beneficialia tantum. Quæ enim reperiuntur in libro editorum sub rubrica *De causa beneficiali*, omnia tam narrativis verbis, quæ impulsivam et finalē causam earum constitutionum continent, quam dispositivis, sonant de provisionibus beneficialibus. » Quam in rem edicta suæ regionis, pragmaticasque sanctiones accuratissime percensem. Addit inox: « Saltem ex his liquidum est, edicta ea omnia uounisi ad beneficialia, et abusus circa ea porrigi, non vero ad cursum impediendum Constitutionum Apostolicarum, quæ pro salubri regimine Ecclesiæ matu-

ris et repetitis deliberationibus ad tollendos abusus cum magno decore domus Dei, incremento politiae Ecclesiae et augmentatione iustitiae saecularis promulgantur. Beneficialia porro diplomata subreptione, gratia et sorribus saepe obtinentur, ut incommoda in his frequentia esse possint, non in illis, adeoque dispar de ultrisque est ratio iudicandi. Sic qui historias nostras scripserunt, de inhibitionibus hujusmodi circa beneficialia meminerunt, neque ulterius. In rescriptis sane iustitiae, quae nec complectitur edictum anni 1574, dispensationibus matrimonialibus super aetate, aliquaque ordinum sacrorum impedimentis, et similibus, nec usus quidem, seu petendi placiti praxis obtinuit, ut sit hactenus post integrum seculum a primis edictis lapsum, et amplius ne quidem in concilio Brabantie esse videtur formulare placiti aliud, quam pro bullis Beneficialibus. — Pergit Zypaeus : — « At vero nonnemo dicet; usus habet, ut placitum pro quoevere dipломate petatur. Jam in principio dixi, me seponere praejudicatum hunc, si non errorem, at opinionem. Et disputare, an edictum aliquod sit, quod hunc usum firmet, et non esse demonstravi. Sed quod plerique, qui Roma aliquid accipiunt, placitum petant, fit, quia ad nomen Fisci, et minas ingentium mulierarum omnes privatum horrunt, nec ob sumplum paucorum aureorum, quo placitum petatur, evitandum, vult aliquis questionem universalem, seu omnium, sui privatam solius facere; disputare, inquam, num egeat placito, an non? Sed haec singulorum in re sua agendi ratio ipsi universae jurisdictioni Ecclesiae praejudicium inferre non potest: ut et tota petendi placiti ratio, si non sit in gratiam, non praejudicium Ecclesiae atque Reipublicae, omnijure, ratione atque potestate destituitur. — Ku igitur, ut exigendi regii placiti ratio in Belgio non innitatur sacre auri fami, quam recentiores quidam in Romana Curia tanquam exsecrantur*. » Evidem scio aliter Van-Espenio visum fuisse. Ita enim ait (*De promulg. leg.*, p. II, cap. 1, § 1). — « Unius vero regi placiti usus super diplomaticis, bullis et rescriptis e curia Romana emanantibus, adeo notorius jampridem apud Belgas fuit, ut et exteri scriptores de hoc, tanquam de re notoria, scribant: atque inter alios Ludovicus Guicciardinus nobilis Florentinus in *Descriptione Belgii*, de hoc usu ita scribit; quod ad res ecclesiasticas attinet, easdem fere habet cum Pontifice Maximo princeps in hac ditione conventiones, quas in regno Galliarum rex; nec beneficium ullum, nec gratiam potest conferre, aut expedire in hanc terram diplomata, aut quid aliud tale, quod effectum seriatitur absque principis vel conciliorum ejus placito, atque consensu. — Idque etiam Huberti Loens, et Bertrandi Loth testimonio confirmat. » — Verum mendacia mendacis Espenius agglomerat; Loensis enim, et Lothius nonnisi de beneficialibus diplomaticis, quemadmodum Zypaeus, lo-

quuntur; ipse contra, ad omnes Apostolicas constitutiones regio placito subjiciendas, eorum utitur auctoritate. Conventio nem deinde indicat, quae nulla unquam fuit, nec esse potuit. Quis enim Romanus Pontifices tanta sibi fingat animi imbecillitate, ut generale ejusmodi privilegium, quo omnes plane Apostolicas Sedis constitutio nes, ne dogmaticis quidem exceptis, a regiis ministris examinen tur in maximam ejusdem Sedis contemplationem, disciplinae confirmationem, fidei ipsius periculum, indulgeant? Deinde si id conventione pactum, quid ergo ex regio jure idem Placitum Van-Espenius accersit? Tandem quid factum, ut Guicciardiniu m hujus rei testem appellat, quem falli incompertum habere non potuit? Easdem fere habere Belgii principem cum Pontifice Maximo conventiones Guicciardinius ait, quas in regno Galliarum, etc.; tum addit, nec beneficium ullum, nec gratiam potest (Pontifex) conferre, etc. Atqui beneficialia diplomata ea cum primis sunt, quae in Galliis a regio placito immunis esse ac semper fuisse constat; existantque rade re diserta Parisiensis senatus decreta 9, Maii, a. 1703. *Confer Hericourtium, Leg. eccl. Gallic.*, t. I. cap. 15, § 7, et opus ante indicatum, inscriptumque *Ragioni della Sede Apostolica*, etc., tom. I, part. II, pag. cxii, vel ergo non eadem sunt conventiones, vel (quod Belgæ negant) beneficia poterit Pontifex in Belgio quoque, quemadmodum in Galliis, conferre, quin placitum principis ad munienda illorum diplomata postuletur. Vides? quas in ambages consultula quedam temeritas, ac Romanæ Sedis procyclandæ libido Van-Espenium conjecturit? Sed ut Van-Espenius manifestius refellatur, libet exscribere, quae Eustachius Janssenius in Epistola altera ad Jo. Christianum Erkelium Coloniæ a. 1713, edita hanc in rem accurate congesst (cap. xvii, pag. 274 et seqq.):

« Imploratum est, inquit, aliquando auxiliu brachii saecularis ad coercendos refractarios bullarum dogmaticarum, sed non requisitum placitum, ad earum promulgationem, ita Morillonius ad cardinalem Granvillanum scripsit 21 Decemb. 1567, agens de bulla Pii V, contra Bajum: « J' en ay parlé à M. des Bavon, à fin qu'il soit pretenu, si a' avanture opus esset brachio, n' estant aurement besoin in iis, quae sunt iustitiae d' aucun placet. »

« Episcopus Tornacensis, 7 Jan., ad internuntium ita scripsit: « Decreta sacr. congr. spectantia ad librorum prohibitionem, seim per fuisse continuo publicata, et in lucem edita, nunquam viso placito regio. »

« Archiep. Camer., 9 Octobr. 1643: « Decreto (ait) Sedis Apostolicæ, quo errores D. Michaelis Bay olim condemnati sunt, fuit sine litteris placiti regii publicatum. »

« Engelbertus episcopus Namurcensis anno 1643, 8 Octobr., haec ad internuntium scripsit: « Ad hanc diem semper vidi libere publicari bullas absque placito, quae Apostolicas beneficiofum provisiones non

« concernunt. Non capio, qui nonnulli ve-
« lint, vel possint sustinere opus esse pla-
« cito pro publicatione bellarum, quæ mere
« dogmatica fidei continent, quas certum
« est hactenus indiscriminatum, et sine con-
« tradictione suisser per totum Belgium pu-
« blicas, receptas, uti fuere Piana et Gre-
« goriana, de quibus est sermo —. »

Archidiac. Namur., 26 Julii 1658 :
« La Bulle Jansenius a icy été publiée avant
« aucun placet. »

« Antonius Triest episcopus Gandavensis
1653, ad Leopoldum archiducem scripsit :
« Le placet ne doit avoir lieu, si non es pro-
« visions beneficiales. »

« Unde consilium status in consulta-
tione, 29 Octobris 1647, signata Boisschot
vidit, ita habet : Respectu placiti sua Ma-
jestatis a duobus circiter annis decidit Ma-
tritis hanc difficultatem, cum matura cau-
se cognitione et postquam iussisset vide-
ri, et examinari consultationes horum
consiliorum (privati, et Brabantini) super
illa re declarando, quod pro hac bullæ
(Urb. VIII, in Eminentia, in qua prohibe-
tur liber Jansenii) concernente pure ar-
ticulos fidei et religionis, non foret opus
placito. »

« Difficultate iterum mota circa publica-
tionem Decreti die 6 Sept. 1657, supra relati : « Rex catholicus Philippus IV ad Mer-
chionem de Caracena, tum Belgii præf-
clum rescripsit his verbis : « Mon Cousin :
« ayant vu votre lettre du 3 d'Auril der-
nièremen passé responsive à la mienne du
« 1 Fevrier antecedant, sur les plaintes du
« nonce de Sa Sainteté, concernant la publi-
cation d'un edict de Sa dite Sainteté pro-
hibitus des certains livres et écrits de la
doctrine condamnée de Jansenius avec le
deux consultes Des conseils privé, et de
Brabant jointes à votre aite lettre, et le
tout bien considéré, attendu même, que la
matière, dont il s'agit est purement dogma-
tique, n'estants les placets requis, qu'en
matière bénéficiale et litigieuse entre par-
ties, j'ay bien voulu faire celle, a fin que
sans sortir du stile, de ce que par de la
s'est accoutumé de faire en autres occa-
sions de semblables matières, vous permet-
tis, que le dit edict soit publié, de la mé-
me sorte, que par mon ordre ont été pu-
blées les autres Bulles de Sa Sainteté tou-
chant les livres de Jansenius. A tant mon
Cousin, Dieu vous ait en sa sainte garde.
« De Madrid, le 13 de Juin 1659. »

« Quid adhuc queritur ?

« Hæc declaratio, in qua non recte dici-
tur (quod regi catholico fuerit obreptum)
prorsus peremptoria est. Supremus mo-
narcha declarat, placita non requiri, nisi
in materia beneficiali, et litigiosa inter
partes; idque non leviter, sed prævia con-
sultatione concilii privati, et Brabantini,
et præmissa matura deliberatione le tout
bien considéré; insuper rationem addit :
« Attendu que la matière, dont il s'agit, est
purement dogmatique. Ex quo conticuitur,
non solas definitiones fidei, sed et pro-

« hibitiones librorum (quale hoc decretum
erat) ex declaratione regis censeri bullas
dogmaticas et exemptas a placito. Deni-
que decernit, ut permittatur decretum,
5 Septembr. 1657, publicari; de la même
sorte, que par mon ordre ont été publiées
les autres bulles de Sa Sainteté touchant
les livres de Jansenius. Adeoque ejus de-
sensoribus nullum ex hac parte superesse
effugium. »

« Iterato rex Philippus scripsit anno se-
quenti, 12 Augusti 1660, ad eundem Bel-
gii gubernatorum : « Cum tibi scrupuisse-
mus, 31 Julii anni proxime elapsi ad in-
stantiam ejusdem nuntii, probare me, ne
impeditetur publicatio dictæ bullæ, eo
quod esset in materia dogmatica, in qua
materia censi opus non esse placito, at-
que ut dicto internuntio, et favorem, et
operam impenderes, qua publicatio opus
haberet. »

« Porro Belgii gubernator ad concilia ita
scripsit : « Visis, ac per suam Majestatem
examinatis, quæ ex opinione vestra ex-
hibuistis de publicatione constitutionis
Sua Sanctitatis, qua prohibent nonnulla
Folia, tractatus, et scripta spectantia ad
quinque propositiones damnatas ex do-
ctrina episcopi Jansenii : Significamus in-
tentione suæ Majestatis non esse, ut ipse
expressis verbis suis nobis scripsit, ut
velit ad publicationem constitutionum
dogmaticarum a Sua Sanctitate emanata-
rum necessarium esse litteras placiti ob-
tinere. Quare cum sufficienter appareat,
dictam constitutionem dogmaticam esse,
ordinamus nomine, et ex parte suæ Ma-
jestatis, ne moveatis aut interponatis dif-
ficultatem quamcumque adversus publica-
tionem illius constitutionis, aut aliarum,
quæ ejusdem naturæ se possent offerre,
cum visæ et cognitæ fuerint esse tales :
alque interea, etc. Bruxellis, 10 Decre-
to, 1659. »

« Propter hanc postremam clausulam :
« Cum visæ et cognitæ fuerint esse tales,
vues, et reconnues être telles (quæ tamen
non habetur in ipso decreto regio supra
relato, sed hic in Belgio addita est) usus
habet, ut bullæ Pontificiæ exhibeantur mi-
nistris regiis, qui dispiciant, an aliquid
contineant juribus regiis, aut patriæ pri-
vilegiis adversum, quo cognito, absque
ulla signatura de visa, aut alio diploma-
te, quod proprie Placetum vocant libere
publicantur.

« Multum autem interest inter inspectio-
nem, et placetationem : ista nullam in
ipsam bullam auctoritatem tribuit, sed
meram ingerit notitiam; sic inspiciuntur
officialium institutiones, legatorum cre-
dentes adventantium, seu transeuntium
patentes, vel salviconductus, et si inspi-
cientes nullam de illis scriptis dispositio-
nem habeant. Placetum vero est quasi
confirmatio decreti, quæ et dependeret a
voluntate placetantis, et sine qua decre-
tum nullius foret roboris, quod in do-
gmatice locum habere non potest. »

Stochmansium nunc, et Van-Espinum, per me licet, Febronius appelle, nihil enim illorum bono sensu movebor, quos mendacii tot monumenta redargunt.

(7.) Alter Belga Peckius est, insignis olim in magno Belgii consilio consiliarius: acrius ille in hanc consuetudinem invehitur his verbis: « Quam consuetudinem et multas alias ejusdem farinæ non posse jure satis defendi puto, et quæ libertati ecclesiastice plurimum adversantur, et proinde non valent apud justos et catholicos judices » qui timorem Domini habent, licet forte valeant apud eos, apud quos quidquid iubet, licet, et qui Ecclesiam oderunt, eamque principibus sæcularibus libenter iu omnibus subjecerent, confusione passuri (arrogant hic aures adversarii, et totis artibus contremiscant) in magno illo die, cum ad judicandum eos veniet, cuius sponsam hic tempserunt, et injuria affecerunt. » Hinc vel ipsi celebriores apud Hispanos regiorum jurium propugnatores Franciscus Salgado, et Didacus Covarruvias eam consuetudinem emollire student, cavendumque summopere aiunt, ne, nisi arctissimis circumscribatur limitibus, in maximum cedat animarum discrimen (40). Imo Cenedo, etsi placitum regium reipublicæ utilissimum predicet, non tamen illud in regia jura referre audet, sed optimum fore ait, si principes ab Apostolica Sede privilegium impetrarent, ut litteræ, citationes et aliae omnes bullæ obtentæ a Romano Pontifice, antequam executioni mandentur in partibus, examinentur a regis tribunalibus (41).

(8.) Neque adversarii tantam istorum in regio placito non tam circumscrivendo, quam meluendo consensionem contemnunt. Romanum enī Pontificem in omnibus christiani Orbis ditionibꝫ, atque provinciis jus pascendi gregem sibi a Christo creditum exercere liberrime posse, quin politicæ jurisdictioni obnoxius sit, inticiabitur nemo, qui divini primatus finem perspectum habeat. An Petro dictum a Christo: « Pasce oves meas, quo loco et quoad tibi per principes, eorumque magistratus licuerit? » Minime vero. Nulli hic limites Pasce oves meas. Num Petro dictum: Quodcumque principibus eorumque administris indulgentibus, ligaveris super terram, erit ligatum et in celis? Nihil minus: Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in celis; generatione et indebetūte dictum. Neque vero aliter fieri potuit, quam id bono unitatis fuerit constitutum. At si Apostolice constitutiones non ante viam, effectumque sortiri possent, quam a principibus probarentur, ubi illa gregis Christiani pascendi libertas? Ubi illa quodcumque ligandi potestas, quam Christus in Petro Romanis Pontificibus constituit, asseruitque? Præterea quis non intellegat, posita hujus placiti necessitate, eccl-

siaſtiam potestatem politice ſundi? Cum tamen politcam potius in iis, quæ ad spirituale regimen spectant, ecclesiasticæ obnoxiam esse, quæ ſuperiore capite attulimus, Patron, Pontificumque testimonia doceant, et ratio ipsa consentiat? Sed et ipsa imperantum in placito regio exigendo diſſenſio quanlis sacram potestatem angustiis premit. Altero in regno beneficia diplomata principis conſenſum prieſtolantur: in altero immunia hæc ſunt, non alia; apud Gallos ex regio edicto a. 1639. Pontificia diplomata episcopis exhiberi deberent, qui ad regem de illis intra triduum referrent; in Hispaniis regio prætori, ita tamen, ut si hujus auctoritate eorum exsecutio quandoque difſert ac ſuspenditur, « Maximus Christi vicarius, Covarruvia teste (42), interim certior fiat, quot et quantis afficiatur incommodis, et gravaminibus res publica ista propter multa, quæ ab ipso falsis precibus et suggestionibus impetrantur, quæ minime Sanctissimus Pontifex eſſet conſeſſurus. » Sæpe ſæpius regum adminiſtri quasi vadum tentaturi, exiguum quid juris ſibi depoſcunt, ad ſumma morte convolant. * Huc ſpectat, quod a. 1596 ad Olivarium Neapolitum p̄frem Clemens VIII ſcribebat: « Eſſer tanto lontano dal vero, che l'exequatur ſia immemorabile, che ſi ſa benissimo il principio, e quando fu principiato, che colore gli fu dato, e con che occaſione. Si ſa, che il principio fu per le chiese cattedrali ſole; ſi ſa, che prima non ſi notava: ſi ſa quando ſi cominciò a notare, prima in una cartuccia, e poi come ſia ſia andato dilatando da' ministri, e da' conſigli, i quali ſe avvaffenno l'occhio ſolo a quello, che conviene, e non a dilatare ſempre le fimbrie in pregindizio della giurisdizione ecclesiastica, non laboraremus. * » — Quid interim in tanta morum diversitate agant Romani Pontifices? Quam ineant viam, ut Apostolico muneri ſatisfaciant? Et credemus Christum Ecclesiæ ſuæ regimen plane incertum non tam Pontificum quam laicorum hominum voluntati dimiſiſſe? Male enim vero de Christo, ejusque in Ecclesiam ſuam ſtudio ſentiat, oportet, qui ſecum ita ſtatual. At Christo rei quoque publicæ tranquillitas cordi eſſe debuit. Quis negat? Verum quid illa periclitetur, niſi in Apostolicas conſtitutiones imperium principes exercant? An non ſatis illi conſultum, ſi imperantibus licet, quemadmo lumen certe licet, ſi quid dſcriminis jure metueatur, epicos in conſilium vocare, auditisque illorum ſententiis, Romanum Pontificem de iis, quæ timentur, incommode certiorē facere, atque ab illo exspectare praesidium?

(9.) Sed nimicrum, ut cum Zallweinio hanc diſputationem concludam (43) — « ſi tontum haberent curæ zelantes iſti pro decretis politicis, ne in bonum publicum impingant, quantum pro decretis ecclesiasticis, longe

(40) Adi Salgadum, *De supplic. ad Sanctiss.*, par. I, cap. 2, num. 27 seqq., et 111, itemque *De reg. protec.*, par. II, cap 2, num. 15. Didacum vero Covarruviam in questione, pratic., q. 55, num. 6.

(41) In collect. n. v. de decretal.

(42) Quæſt. pratic., q. 55, n. 6.

(43) Lib. I, p. 378.

melius consultum feret *ratiōni status politici*. Si modo aliqui politici, de quibus pene certi sumus, quod in nulla alia re tantum curae et diligentiae impendant, quantum in excogitandis rationibus externe speciosis, interne occulto veneno plenis; quatenus hoc modo potestas ecclesiastica infringatur; et econtra politica amplietur, hanc vel illam legem ecclesiasticam, decretum et prohibitionem pontificiam in rationem status politici impingere asserant, satis est, ut ipsorum judicium velut oraculum Delphicum adoretur. »

(10. De his plura vide in opere saepius ci-

tato, quod praenotatur — *Ragioni della Sede Apostolica*, t. I, p. 1. — tum etiam apud cardinalem Alshan in opusculo inscripto: « Rappresentanza alla M. C. e C. di Carlo IV, sopra la moderna pretensione del regio collaterale di voler esaminare, e dare il regio exequatur ad ogni genere di bolle, e lettere della Sede Apostolica. » — Et illustrissimum Bellugam in libello supplici ad Philippum V, Hispaniarum regem (§ 4, n. 53 seqq.). Quibus addi potest Braschius de libertate Ecclesiae (t. II, cap. 37 seqq.) et Zachariæ Antifebronius vindicatus. (T. IV, diss. 12, cap. 2.)

PLAGIUM.

SUMMARIUM.

1. Plagium quidquid sit? — 2. Qui tale crimen committunt, plagiarii appellantur. — 3. Plagiarii unde dicti? — 4. Tale crimen, si homo, qui subripitur, sit sui juris: non est proprie furtum. — 5. Si autem persona, quæ subripitur, est adhuc sub patria potestate constituta, verum furtum est. — 6.

(1. Plagium est crimen publicum, quo quis dolose subripit hominem liberum, vel servum alienum, sive detineat illum vincitum, aut celat, vel ei suadeat, ut a patre, vel domino suo aufugiat, sive vendat, donet, permuteat, vel alio contractu, quo dominium rerum transfertur, aliis tradat, l. 1, cum seq. ff. et cod. ad l. *Fabiam*, De plagiariis.

(2. Hinc, qui tale crimen committunt, plagiarii appellantur, cit. l. 1 cum seq., ff. et cod. ad leg. *Fabiam*, De plagiariis. (3. Et plagiarii dicti sunt a *plaga*, quia patri et domino magna plaga infligitur, dum ipsis liberi et servi subtrahuntur, et subripiuntur, quo casu committi dicitur furtum, et plagium, juxta text. in § *Interdum*, Institut. *De obligat. que ex delict. nascuntur*, et observat Cotta, in *Memor.*, verb. *Plagiarius*, fol. 450; Ursaya, *Instit. criminat.*, l. II, tit. 8, n. 216.

(4. Tale crimen, si homo, qui subripitur, sit sui juris, non est proprie furtum, quia libera persona sub nullius est dominio. L. *Item juris*, Institut. *De inutil. stipulat.* (5. Si autem persona, quæ subripitur, est adhuc sub patria potestate constituta, verum furtum est, § *Institut. De obligat. que ex delict. nascuntur*. (6. Et inde patri actio furti competit. L. *Eum qui 14, Si filius familias 13*, ff. *De furtis*, ibi: « Si filius familias subreptus sit, patrem habere furti actionem, palam est; » et idem repetitur l. 37, ff. *eodem*.

(7. Talis autem actio furti non competit matri, utpote potestate in prolem carenti. L. *Mater filii 38*, ff. *cod.*, *De furt.*, ibi: « Mater filii subrepti furti actionem non habet. »

(8. Pœna plagiæ olim erat pœna pecunaria. L. *final.*, ff. *ad leg. Fabiam*, De plagiariis. Hodie autem jure est pœna mortis, cap. *Qui furatur 1*, *De furtis*, ibi: « Qui furatur hominem, et vendiderit, convictus, morte

Et inde patri actio furti competit. — 7. Talis autem actio furti non competit matri. — 8. Pœna plagiæ olim erat pecunaria. — 9. Hodie autem jure est pœna mortis. — 10. Plagiæ crimen committunt illi, qui modica, pecunia data, vel fraudulentis suasionibus incautos alliciunt juvenes ad se ascribendum militiæ, ut observat Amenus, *De delictis et pœnis*, tit. 3, § 6, n. 36, ubi, quod id practicari vidit in Urbe pro cuiusdam principis servitio, sed seditione facta, opus fuit ad illam sopiaendam captos pristinæ libertati restituere, et refert etiam Ursaya, loc. cit., n. 219. Quod, et novissime accidisse anno 1738 refertur.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(11. Ridiculus fere semper auctor est, dum etymon nominis tradit; at maxime hic ridiculus est, qui « plagiarii, inquit, dicti sunt a *plaga*, quia patri et domino magna plaga infligitur, dum ipsis liberi et servi subtrahuntur. » Vide, si lubet de etymologia hujus vocis Antonium Matthæum, *De criminis tit. De leg. Fabia*, De plagiariis, cap. 1, n. 2.

(12. Illud hic non omittendum, quod is, cuius consilio plagiæ commissum est, plagiæ non tenetur. Non adversatur, quod qui plagiario in aliqua re socius est, et ipse plagiarius sit. Leg. penult., § ultim., ff. *De leg. Fab.*, *De plagiariis*: « Socium enim (ut recte inquit Antonius Matthæus, ubi *supra*. n. 4) intelligere debemus, non qui consilium duntaxat dedit, aut scalas forte commodavit, sed qui societatem sceleris contraxit, et in ipsa suppressione socius fuit. »

(13. Nec refragatur, quod plagiarius sit, qui servo alieno persuasit, ut a Domino fugiat; dum enim dicimus, plagiæ non teneri eum, cuius consilio plagiæ commissum est, intelligimus, si consilium datum tertio sit, non item si consilium servo datum sit. Anton. Matthæus, *ibid.*

RESPONSO AUCTORIS.

(14. Oh! si adhuc in vivis degoret celeberrimus advocatus Ursaya, ex quo dictam etymologiam desumpsi, certe pro sui defensione ostenderet, quinam magis dicendus esset ridiculus, an ipse, seu potius, qui aliorum placita carpit, et injuriosis verbis auctores ipsos lacessit. (15. Mihi tantum licet repetere hic, quod immortalis memorie Pontifex Benedictus XIV, contra hujusmodi conviciatores habet in Præfatione, tom. I, *De synodo diæcesana*, § Porro; ibi: « Nihil contumeliose jacentes in alios, quantumvis ab opinione nostra longe dissentiant. »

Id enim homini christiano indignum, et honesto viro indecens existimamus, neque vero minus valide unumquemque sententiam suam tueri posse censemus, si ab aliorum contemptu, ac injuria abstineat. » Sed et audiatur laudatus Pontifex in sua constitutione incip. *Sollicita ac provida*, § 23, sic præcipiens: « Cohibeatur itaque ea scriptorum licentia, qui, ut aiebat S. Augustinus lib. xii. *Confes.*, cap. 25, num. 33, sententiam suam amantes, non quia vera est, sed quia sua est, aliorum opiniones, non modo improbant, sed illiberaliter etiam notant alque traducunt. »

POENA.

ARTICULUS I.

De pœnis in genere.

SUMMARIUM.

1. Pœna quid sit? — 2. Pœna est mensura culpe. — 3. Regulariter sine culpa nemo punitur. — 4. Interdum tamen ob publicum bonum punitur quis sine propria culpa. — 5. Pœna et multa quomodo distinguntur pœna et penitentia? — 7. Pœna alia est civilis, alia criminis, alia legalis, alia iudicialis, et que singulae sint. — 8. Pœna criminalis subdividitur in capitalem, et non capitalem, et que utraque sit? — 9. Pœna criminalis alia est corporalis, seu corporis afflictiva, alia pecuniaria, alia temporalis, et alia perpetua. — 10. Pœna in genere alia est ordinaria, et alia extraordinaria, et que utraque sit? — 11. Item alia est latæ, et alia ferendæ sententiae, et que utraque sit? — 12. Assignantur quinque regulæ ad cognoscendum, an pœna sit latæ, vel ferendæ sententiae. — 13. An quando lex utitur verbis imperativi modi, que afficiunt immediate ipsam pœnam, sit latæ, vel ferendæ sententiae; multi volunt, quod sit latæ. — 14. Plurimi tamen sustinent, quod sit solum sententia ferendæ. — 15. Affertur responso ad auctoritates pro prima opinione adductas. — 16. Pœna, seu lex pœnalis sententiae ferendæ non obligat ante sententiam judicis. — 17. Pœna, seu lex pœnalis latæ sententiae in iis, que aliam executionem externam non requirunt, obligat in conscientia ante sententiam declaratoriaj judicis. — 18. Pœna, seu lex pœnalis latæ sententiae in iis, que externam executionem requirunt, non obligat in conscientia ante judicis sententiam declaratoriaj de crimine commisso, nisi lex in specie addat clausulam: *Alia etiam declaratione non secura.* — 19. In secundum plurimos, etiam si lex addat talen clausulam: *Alia etiam declaratione non secura*, vel simile, non obligat ante declaratoriaj judicis de crimine commisso, nisi in aliquibus pœnis, que assignantur. — 20. Declaratoriaj de crimine commisso requirit citationem partis, et ab ea dari potest appellatio. — 21. Adducitur et solvit ins antia. — 22. Assignatur notabilis differentia inter sententiam condemnatoriam et declaratoriaj. — 23. Assignatur quomodo, non obstante clausula: *Ipsa facta incurrienda*, adhuc requiratur sententia declaratoriaj judicis. — 24. Assignatur quomodo, non obstante clausula: *Ab auge aut declaratione*, adhuc requiratur talis sententia declaratoriaj judicis. — 25. Transgressores legis incurruunt pœnam illius, etiam si talen pœnam ignorent, exceptis tamen censuris. — 26. Judex interior, regulariter loquendo non potest augere vel minuere pœnas a jure statutis. — 27. In tamen potest princeps supremus. — 28. Et ex justis causis id potest interdum etiam judex inferior. — 29. Assignatur justæ præcipue causa,

ex quibus reorum pœnæ a judice inferiori augeri possunt, ad num. 37. — 38. Assignantur justæ præcipue cause, ex quibus dictæ pœnae minui possunt, ad num. 45. — 46. In pœnis arbitrariorum debet judex procedere juxta qualitatem delicti, ut sic pœna criminis commensuretur. — 47. Stante antem dubio, aut diversa juris intelligentia, judex debet semper in mitiore partem declinare. — 48. Cum hoc tamen, quod circa reos in gravioribus criminibus legitime convictos, non debet judex uti nimia clemencia. — 49. Pœna unius metus est multorum. — 50. Pœna imposta in foro conscientia non liberalat a pœna imponenda in foro fori. — 51. Pœnas pecuniarias, seu multis tenetur episcopus applicare locis et usibus piis. — 52. Pœnae pecuniariæ non sunt applicandæ fabricæ, vel sacristia ecclesiæ. — 53. Nec possunt applicari pro reparatione Palatii episcopalium, aut domini vicarii generalis. — 54. Nec ulla eorum portio potest ab episcopo assignari depositario earumdem, nec restauracioni carcerum episcopalium, nec pro supplemento salarii musicorum ecclesiæ cathedralis. — 55. Nec applicari possunt pro vicario curiæ episcopalium, aut salario notarii et ministrorum. — 56. Nec pro procuratore fiscali, executtoribus ac ministris curiæ. — 57. Nec pro birmariis curiæ episcopalium. — 58. Nec pro expensis tribunalis. — 59. Nec potest episcopus, etiam si pauper, eas sibi applicare, non obstante contraria consuetudine. — 60. Unde episcopus vere pauper debet recurrere ad sacram cougr. pro gratia talis applicationis. — 61. Et episcopus in his transgressor non est immunis a culpa mortali. — 62. Si concedatur episcopo applicatio pœnae pecuniariæ pro episcopatu et sacrarioru, quid intelligatur nomine ipsorum? — 63. Pœnae pecuniariæ delinquentium in una ex duabus diœcessibus unitis applicandæ sunt piis locis diœcesis, eujus sunt delinquentes, et in pari necessitate pauperibus loci, ubi habitant ipsi delinquentes. — 64. Si multæ non fuerint per episcopum in vita applicate, non possunt ad minorem suminam reduci per vicarium capitularem. — 65. Pro multis retinendis debet ab episcopo fieri depositarius ipsarum. — 66. Et talis multarum depositariorum debet esse aliquis de capitulo. — 67. Debetque cautionem prestare de bene administrando, et reddenda ratione in fine anni eorum ordinario, ut duobus capitularibus. — 68. Quorum canoniconrum alter debet eligi ab episcopo, et alter a capitulo. — 69. Pecunia multarum nullo modo retinerti potest ab ordinario. — 70. Unde depositarius multarum non debet depuniri pro forma, sed ut vere et realiter multæ apud eum deponantur. — 71. Pœna, et multæ non observantium dies festos pro tercia parte applicari debent accusatori et pro quarta executoribus. — 72. Pœna et multa intercipientis presbyterum applicanda est pro medietate ecclesie, cui præfuit, et pro alia medietate

distribuenda est in pauperes pro anima mortui. — 73. Ordinaris abstinere debet a pœnæ pecuniaris contra regulares. — 74. Subnect. *Addition. ex al. man.*, ad num. 83

(1. Pœna, ut expresse habetur in l. *Aliud 131*, ff. *De verbis. significat.*, est noxæ vindicta, ibi : « Pœna est noxæ vindicta, » id est et delictorum, sive criminum coercitio, seu vindicta in emendationem hominum constituta. L. *Si pœna 26*, De pœnis, ibi : « Pœna constituitur in emendationem hominum ; »

(2. pœna enim est mensura culpæ, juxta illud *Deuteronomii xxv* : *Pro mensura peccati erit et plagarum modus*, et cap. *Sane 11*, De officio delegat., cum similibus. (3. Et regulariter sine culpa nemo punitur. L. *Sancimus 22*, cod. *De pœnis*, c. *Joannes 23*, et cap. *Quidam 25*; *De homicid.*, cap. *Sine culpa 23*, *De regul. juris*, ibi : « Sine culpa, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus. » (4. Quamvis interdum ob publicum bonum puniatur quis sine propria culpa, ut sit in crimine læse majestatis, ratione cuius filii etiam innocentes puniuntur in detestationem tanti paterni criminis. L. *Quisquis 5*, § 1, cod. *ad leg. Jul. Majestat.*; et in aliquibus aliis casibus, ubi subest justa causa puniendi etiam innocentes ad cæterorum terrorem; unde in citat. cap. *Sine culpa 23*, *De regul. juris*, merito dicitur, quod sine culpa non est aliquis puniendus, nisi subsit causa.

(5. Pœna differt a multa, ut patet ex l. *Aliud 131*, ff. *De verbis. significat.*, ibi : « Inter multam autem, et pœnam multum interest. » Pœna enim nomen est generale conveniens cuilibet criminis coercioni; multa vero nomen est speciale conveniens tantum pœnas pecuniaris, ibi : « Cum pœna generale sit nomen omnium delictorum coercitio, multa specialis peccati, cuius animadversio hodie pecunaria est; pœna autem non tantum pecunaria, verum capititis, et existimationis irrogari solet. » Item pœna a lege decernitur, multa vero arbitrarie a judice datur, ibi : « Multa quidem ex arbitrio ejus venit, qui multam dicit; pœna non irrogatur, nisi quæ quaque lege, vel quo alio jure specialiter huic delicto imposita est; quinimo multa ibi dicitur, ubi specialis pœna non est imposita. »

(6. Pœna differt etiam a pœnitentia, quia hæc imponitur, ut satisfiat Deo in foro interno; pœna autem ut satisfiat reipublicæ in foro externo, et ideo pœnitentia non liberalat a pœna, ut recte notant abbas, in cap. *De his*, n. 3, *De accusat.*; *Amenus*, *De delictis et pœnis*, tit. 1, *proœcial.*, § 4, n. 4, et alii, unde excommunicatus denuntialis, ut absolvatur a censura, debet subire pœnitentiam sibi injunctam ab absolvente ad satisfaciendum Ecclesiæ offendæ, et pœnam inflamt a judice ad satisfaciendum pro delicto commisso in cæterorum exemplum et terrorem. Item pœna infligitur iuvito independenter, et contra rei voluntatem; pœnitentia autem indiget acceptatione et

consensu pœnitentis, ut recte observant Thesaurus, *De pœn.*, part. ii, vers. secundo, *Pœna*; *Amenus*, loc. cit., n. 6, et alii passim.

(7. Pœna in genere alia est civilis, et alia criminalis. Pœna criminalis est, quæ tendit ad vindictam publicam, estque definita supra, n. 1. Pœna civilis est, quæ non tendit ad vindictam publicam, sed ad privatum coniunctum partis læsæ, quæ tamen, rigorose loquendo, non est pœna propriæ dicta, sed solum minus propriæ talis. Hæc pœna subdividitur in conventionalem, legalem et judicialem. Pœna conventionalis est, quæ committitur, et præstari debet ex conventione partium, si aliquid v. g. datum vel factum non fuerit, ut pact. in cap. *Constitutus 7*, *De pœnis*. Pœna legalis est, quæ imponitur a lege, vel pro reparatione danni illati, vel propter contumaciam aut contemptum. Pœna judicialis est, quæ a judice infligitur.

(8. * Pœna criminalis subdividitur primo in duas species : aliae quippe vitam adimunt, aliae estimationem vel minuant, vel etiam omnino consumunt. Has pœnas explicat Callistratus, in l. 5, § 1, 2, 3, ff. *De extraord. cognit* *. Deinde pœna criminalis subdividitur in capitalem, et non capitalem. Pœna capitalis est, per quam infertur mors naturalis, vel civilis per medium vel maximum capititis diminutionem, adimendo libertatem, vel jus civitatis, sive pœnae capitales sunt tres, scilicet ultimum supplicium, quæ vocatur maxima; damnatio ad metallum, quæ dicitur media, et deportatio ad insulam, quæ appellatur minima, l. *Rei capitalis 2*, et l. *Capitaliam pœnarum 28*, *De pœnis*, et l. *Licet 103*, ff. *De verbis. significat.* Pœna non capitalis est, qua quis, salva vita naturali et civili, coeretur, ut est pœna relegationis, fustigationis, amputationis alicujus membra, stigmatis, seu bullationis, et hujusmodi. Cit. l. *Capitalium 28*, § 1, ff. *De pœnis*.

(9. Pœna criminalis alia est corporalis, seu corporis afflictiva, et alia pecuniaria. Item alia temporalis, et alia perpetua, patentque omnes ex terminis *. Hæc diversarum pœnarum genera paucis complectitur Ulpianus, in l. 6, § 2, ff. *De pœnis*. Sunt pœnae, quæ aut vitam adimunt, aut servitutem injungunt, aut civitatem auferunt, aut exsilium, aut coercionem corporis continent, et l. 8, ff. *eod.* Aut damnum cum infamia, aut dignitatis aliquam depositinem, aut alicujus actus prohibitionem.

(10. Pœna in genere alia est ordinaria, et alia extraordinaria, seu arbitraria. Pœna ordinaria, seu legalis est, quam lex, seu princeps expresse, et determinate statuit, aut consuetudo induxit, seu præscripsit. Extraordinaria autem, seu arbitraria est, quæ nulla lege, statuto, aut consuetudine est definita, sed extra ordinem a judice imponitur juxta prudens ac justum ejus arbitrium pro varia delictorum qualitate. Sic in re communis doctorum.

(11. Item pœna in genere alia est latæ, et

alia ferendæ sententie. Poena latæ sententia est, quæ ipso facto, seu criminis perpetratione, et legis, seu mandati transgressione incurritur absque sententia condemnatoria. Poena ferendæ sententia est, quæ a delinquentे non statim ipso facto, seu legis, aut mandati transgressione incurritur, sed requirit sententiam judicis condemnatoriam, debetque primum a judge infligi. Sic in re dolo communiter.

(12. Ad cognoscendum, an poena sit latæ, vel ferendæ sententiæ, traduntur quinque regulæ, quæ assignantur sub verb. *LEX*, art. 2, a n. 28 ad 35. Vide ibid.

(13. An, quando lex utitur verbis imperativi modi, quæ sufficiunt immediate ipsam poenam, sit latæ, vel ferendæ sententia? multi volunt, quod sit latæ sententia. Vide d. verb. *LEX*, art. 2, n. 32.

(14. Plurimi tamen alii tenent, quod sit solum sententia ferendæ. Vide, *ibid.*, n. 33.

(15. Respondetur ad auctoritates pro prima opinione adductas. Vide, *ibid.*, n. 34.

(16. Poena, seu lex poenalis sententiæ ferendæ non obligat ante sententiam judicis. Vide, *ibid.*, n. 36.

(17. Poena, seu lex poenalis latæ sententia in iis, quæ aliam execucionem externam non requirunt, obligat in conscientia ante sententiam declaratoria judicis. Vide, *ibid.*, n. 37.

(18. Poena, seu lex poenalis latæ sententia in iis, quæ externam execucionem requirunt, non obligat in conscientia ante judicis sententiam declaratoria de crimen commisso, nisi lex in specie addat clausulam. « Alia etiam declaratione non secuta. » Vide, *ibid.*, n. 38.

(19. Imo, secundum plurimos, etiamsi lex addat talēm clausulam, « Alia etiam declaratione non secuta, » vel simile, non obligat ante declaratoria judicis de crimen commisso, nisi in aliquibus specialibus poenis, quæ assignantur. Vide, *ibid.*, num. 38.

(20. Declaratoria de crimen commisso requirit citationem partis, et ab ea dari potest appellatio. Vide, *ibid.*, num. 40.

(21. Adducitur et solvitur instantia. Vide, *ibid.*, num. 41.

(22. Assignatur notabilis differentia inter sententiam condemnatoriam et declaratoriā. Vide, *ibid.*, num. 42.

(23. Assignatur quomodo, non obstante clausula « ipso facto incurrenda, » adhuc requiratur sententia declaratoria judicis. Vide, *ibid.*, n. 43, ubi complura notabilia invenies ad rem.

(24. Assignatur quomodo, non obstante clausula « absque alia declaratione, » adhuc requiratur talis sententia declaratoria judicis. Vide, *ibid.*, num. 44, et ibi nonnulla notata digna videre est.

(25. Transgressores legis incurrint poenam illius, etiamsi tales poenam ignorent, exceptis tamen censuris. *Communis*. Et ratio est, quia ignorantia solius poenæ non tollit causam poenæ, adeoque nec effectum; seu ipsam poenam; tum quia ex praxi om-

nium tribunalium rei, et legum transgressores puniuntur variis poenis, v. g. patibuli, gladii, combustionis, rotæ, et hujusmodi, quamvis invincibiliter ignoraverint delicta a se committenda, et commissa poenis hujusmodi subjacere.

(26. Judex inferior, regulariter loquendo, non potest augere vel minuere poenas a jure statutas. *Communis*. Et ratio est, quia judex tenetur servare aequitatem legalem, debetque, non de legibus, sed secundum leges judicare. C. In istis 3, d. 4, ibi : « In istis temporalibus legibus, cum fuerint institutæ et confirmatæ, non licebit judici de ipsis judicare, sed secundum ipsas, et concordant. *Summopere* 70, caus. 11, q. 3, et l. *Accusatorum* 1, ff. Ad *senatusconsultum Turpilianum*, ibi : « Facti quidem quæstio in arbitrio judicantis est, poenæ vero prosecutio non ejus voluntati mandatur, sed legis auctoritati reservatur. »

(27. Id tamen potest princeps supremus. *Communis*. Et ratio est, quia cum ipse lege humana superior censeatur, leg. *Princeps* 31, ff. *De legibus*, potest licite reo poenam aut minuere, vel omnino remittere, aut augere, quod et interdum expedit, præsertim in delictis enormibus et atrocibus, aliisque frequentatis, cum majorum poenarum metu delinquentes facilius a delictis abstineant; « ut quos timor Dei a peccatis non revoeat, saltem coercent severitas disciplinae; » textu expresso in c. *Cum in cunctis* 7, § *Clerici sane*, *De electione*. Unde princeps uti non debet lenitate contra delinquentes, sed potius severitate, per lenitatem enim rex contemnitur, lex despicitur, et rex inficitur: econtra vero per severitatem rex honoratur, lex servatur et rex salvatur, ut observant *Luc. de Penna*, in l. 3, cod. *De his, qui ex publicat., collect., et Gaballus, Resolut. criminis* 99, n. 102, ac alii.

(28. Et ex justis causis id potest interdum etiam judex inferior; ipse enim ob speciales circumstantias potest poenas ordinarias, et a lege præscriptas imminuere, aut aggravare. *Communis*, per text. in l. *Aut facta* 16, ff. *De poenis*, ubi inter alia dicitur, quod quantum ad hoc delicta « consideranda sunt septem modis, causa, persona, loco, tempore, qualitate, quantitate, eventu. »

(29. Justæ autem causæ, ex quibus eorum poenæ judice inferiori augeri possunt, sunt præsertim sequentes. Prima, est ratione qualitatis personæ delinquentis. L. *Aut facta* 16, § 3, ff. *De poenis*; quæ si ob rationem sui status obligetur ad evitanda delicta, et tamen delinquat, gravius evadit ejus delictum, graviusque est puniendum, *juxta illud S. Gregorii homilia 9, in Evangelia*, ibi : « Lectio sancti Evangelii, fratres charissimi, sollicite considerare Nos admonet, ne Nos, qui plus ceteris in hoc mundo accepisse aliquid cernimus, ab auctore mundi gravius inde judicemur. »

(30. Secunda, ratione objecti, seu personæ offense. Cit. l. *Aut facta*, § 3, gravius est enim offendere Deum, quam hominem, cap. *Sicut qui Ecclesiam* 17, quæst. 6, cap. *Ver-*

gentis, De hæretic., authent., *Catharos*, eod. tit., et gravitas delicti contra hominem commissi mensuratur a dignitate personæ offendit. Clementin. 1, § *Nec super*, De pœnitis.

(31). *Tertia*, ratione causæ. Cit. l. *Aut facta*, § 2, ubi enim nulla, aut debilis est causa delinquendi, gravius evadit delictum, quia in tali casu major arguitur perversitas voluntatis in delinquente; unde gravius puniuntur homicidia sine ulla, aut debili causa commissa; quam cum aliqua gravi causa patrata, cap. *Sicut dignum* 6, De homicid.

(32). *Quarta*, ratione advertentiæ, gravius enim delinquit, qui advertenter, et pensate delictum committit, quam qui ex perturbatione mentis ab ira, amore, furore et hujusmodi cit. l. *Aut facta*, § 2, ut patet de graviori punitione homicidii appensati, quam casualis, cap. *Sicut dignum* 6, De homicid., et cap. *Lator*. 9, tit. eodem.

(33). *Quinta*, ratione consuetudinis delinquendi, quia ob talem consuetudinem censetur delinquens magis deliberato animo, et iniquiori voluntate delinquere. L. *Capitulum* 28, § 3 et 10, ff. *De pœnis*. L. *Nemo deinceps* 3, cod. *De episcopali audientia*, c. *Sicut dignum* 6, De homicid.

(34). *Sexta*, ratione loci, cit. l. *Aut facta*, § 4, gravius enim evadit crimen commissum in palatio, aut præsentia principis, quam alibi, juxta illud *Esther*. vii, 8, ibi: *Etiam reginam vult opprimere me præsente in domo mea*. Et universaliter locus majori reverentia dignus auget delictum in eo commissum. Arg. c. 1, *De pœnit.*, dist. 5, l. *Sed est quaestio*nis, in princip. ff. *De injuriis*, § *Atrox*, inst., eod. tit., l. *Aut facta*, § 4, ff. *De pœnis*, l. *Prætor edixit*, § *Atrocam*, ff. *De injuriis*.

(35). *Septima*, ratione temporis, cit., l. *Aut facta*, § 5 et cit. cap. *Sicut dignum*. Sic omnia delicta commissa tempore nocturno graviora evadunt ratione talis temporis, ut patet de furto, quod ratione nocturni temporis gravius reputatur omni jure divino, ecclesiastico et civili. *Exodi* xxii, 22, capite: *Si perfodiens* 3, *De homicidiis*, l. 4, § 1, ff. *ad leg. Aquil.*, leg. 9, ff. *ad leg. Cornel.*, *De sicariis*; l. *Sacrilegii*, vers. *Cæterum*, ff. *ad leg. Jul. peculatus*, et sic etiam graviora sunt delicta commissa temporibus pœnitentiæ, juniorum, festivitatum et divinorum officiorum, et hujusmodi.

(36). *Octava*, ratione modi, cit. l. *Aut facta*, § 6, cit. cap. *Sicut dignum*; gravius enim delictum est hominum repetitis tormentis, ac lenta morte perimere, quam simpliciter necare; et gravius est homicidium proditorum quam aperta aggressione commissum, l. *Plus est* 1, c. *De maleficiis et malenthal.*, ibi: « *Plus est hominem extinguerre veneno, quam occidere gladio* » cum similibus.

(37). *Nona*, ratione scandali, cum enim scandalum ex se grave peccatum sit, juxta illud *Matthæi*, xviii, 6: *Qui scandalizaverit unum ex his pusillis, qui in me credunt; expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo*

eius, et demergatur in profundum moris; si adjungatur alicui delicto, ex tali adjectione gravius redditur crimen. Unde jure merito leges tuip civiles, tum canonice taliæ scandalosa crimina maxime aversantur. L. *Si quis filio* 6, § 7 et 8, ff. *De injusto, rupto, irrito facto Testament.*, l. *Qui cædem* 16, ff. *ad Leg. Cornel.*, *De sicariis*, cap. *Consideravimus*, 10, *De election*, cap. *Super eo*, 1, *De sent. excom.*, cum similibus. Aliæ adhuc justæ causæ augendi reorum pœnas possent adduci, sed brevitatis gratia videndæ apud criminalistas relinquuntur, et ad justas causas dictas minuendi, et temperandi pœnas transeamus.

(38). *Prima* igitur justa causa minuendi pœnas, est credulitas, et opinio non delinquendi, mitius enim punitur, qui delinquendo credit, se non delinquere, sed licite agere. L. *Igitur, vers. Et generaliter*, ff. *De liber. caus.*, l. *Clam possidere*, ff. *De acquirend. possess.*, c. *Sicut dignum* 6, *De homicid.*, cum similibus.

(39). *Secunda*, est ætas delinquentis, sive tenella et imbecillis, ut in pueris, sive ingravescens, ut in senibus; minores enim, et senes delinquentes mitius puniri consuetum est. L. *Fere omnibus*, ff. *De regul. juris*, l. *Aut facta* 6, § 3 in fine, ff. *De pœnis*, cap. 1 et 2, *De delictis puer.*, c. *Sicut dignum* 6, *De homicid.*, cap. *Fraternitatis*, dist. 34, c. *Tanta nequitia*, dist. 86, cum similibus.

(40). *Tertia*, est iracundia; delictum enim ex ira commissum mitius puniri debet. L. *Aut facta* 16, § 2 *De pœnis*, l. *Abolitio* 2, cod. *De abolitionibus*, cap. *Si quis iratus*, 2, q. 3, cum similibus.

(41). *Quarta*, est sexus fragilitas; mitius enim puniri debent feminæ quam viri, cum in pœnis infligendis sexus ratio habenda sit, text. expresso in cit. c. *Sicut dignum* 6, *De homicid.*, et in c. *Indignanter* 4, caus. 32, q. 6.

(42). *Quinta*, est præstantia, et nobilitas personæ delinquentis; nobiles enim, et digniores mitius puniri debent, quam ignobiles, et minus digni. L. *Podius*, § 1 et l. *final. De incendio, ruina et naufragio*, l. *Aut damnum*, § *In ministerium*, ff. *De pœnis*, l. *Sacrilegii*, § 1, ff. *Ad leg. Jul. peculatus*, l. *Annorum*, § *Pœna*, ff. *De sepulcro violato*, c. *final. De pœnis*, et c. *Pastoralis*, *De ollicio delegat*.

(43). *Sexta*, est insignis peritia delinquentis. Excellens enim, et unicus in arte non debet mori; et propter ejus excellens artificium, et eximiam industriam ei minuitur, vel in totum poena remittitur. L. *Ad bestias* 31, ff. *De pœnis*.

(44). *Septima*, est ebrietas: omne enim delictum, quamvis grave, et atrox, durante ebrietate commissum, non rigorosa pœna ordinaria, sed mitiori extraordinaria punitur. L. *Omne delictum* 2, § 7, verb. *Per vim*, ff. *De re militari*, c. *Sane*, et c. *Inebriaverunt* 25, q. 1.

(45). *Octava*, est diuturnitas temporis lapsi a die commissi delicti. Qui enim jam a multo tempore delictum commisit, non ri-

gorsa poena ordinaria, uti de recenti delinquentes, sed initiori extraordinaria puniendi sunt, text. expresso in l. *Si diutino tempore 25, ff. De pœnis.* Variæ aliae alhuc justæ causæ minuendi reorum pœnas essent; hic adducendæ, sed istæ etiam apud criminalistas videndæ relinquuntur, notando solum, quod omnes illæ adductæ, si adsint, augent reorum culpam et pœnam; si absint, ipsam minorant.

(46. In pœnis arbitrariis debet judex procedere juxta qualitatem delicti, ut sic pœna crimini commensuretur. C. Sane 11, *De officio delegati*, cap. *Sicut dignum 6, De homicide.* Quantum enim quis peccavil, tantum puniri debet, juxta illud *Deuteronomii*, xxv, 3: *Pro mensura peccati erit et plagarum modulus, et aliud Apocalyp., xviii, 7: Quantum glorificavit se, et in delictis fuit, tantum date illi tormentum et luctum.* Et ratio conclusionis est, quia arbitrium judicii relictum non sumitur pro arbitrio libero et absoluto, a pleno suæ voluntatis, sed pro arbitrio regulato a jure et recta ratione, sive pro arbitrio boni viri. Arg. l. *Non possunt 12, ff. De legibus*, l. *Si societatem 6, et l. Societatem 76, ff. Pro socio.*

(47. Stante autem dubio, aut diversa juris intelligentia, judex debet semper in mitiorem partem declinare, cap. *In obscuris 30, De regul. jur. in 6, ibi*: « In obscuris minimum est sequendum, » cap. *In pœnis 49, eod. in 6, ibi*: « In pœnis benignior est interpretatio facienda, » l. *Factum 155, § 2, ff. De regul. juris*, ibi: « In pœnaliibus causis benignius interpretandum est. » Ex capite enim *Alligant 12, caus. 26, q. 7, expresse habetur*, quod « melius est propter misericordiam rationem reddere, quam propter crudelitatem, » et in ejus summario dicitur: « Melius est errare in misericordia remittendi, quam in severitate ulciscendi. »

(48. Cum hoc tamen, quod circa reos in gravioribus criminibus legitime convictos, non debet uti nimia clementia, juxta illud *Exodi xxii: Maleficos non patieris vivere, ne inde malefactores spe clementiae, et ulterioris venie sensim multiplicentur in grave reipublicæ detrimentum, sed cuius istis juxta legum severitatem cum aliquo temperamento benignitatis procedat, prout statuitur in l. Respiciendum 21, ff. De pœnis*, ad hoc ut cæteri punitorum exemplo edocti, ad crimina perpetranda non prosiliant, ut *niuus pœna metus possit esse multorum*, textu expresso in l. *Ut unius 1, c. ad leg. Jul. Repetundarum.* Unde ad rem Seneca, *De clementia*, lib. 1, c. 22, in princ. sic habet: (49. « In vindicandis injuriis tria lex secula est, quæ princeps quoque sequi debet; aut ut eum, quem punit, emendet; aut, ut pœna ejus cæteros meliores reddit, aut, ut, sublati malis, securiores cæteri vivant. »

(50. Pœna imposta in foro conscientiæ non liberat a pœna imponenda, in foro fori. Clar., quæst. 16, n. 5, et quæst. 60, n. 21; Amenus, *De delictis et pœnis*, tit. 8, § 6, n. 69, et alii passim.

(51. Pœnas pecuniarias, seu multas tenet episcopus applicare locis et usibus piis, tum ex dispositione juris, in c. *Presbyteri 2, De pœnis*, tum ex præcepto concil. Tridentin., cap. 1. sess. vi; cap. 1, sess. xxiii, et cap. 3, sess. xxv, *De reform.*, ut pluries decrevit sacra congregatio Concil. ac Episc. et Regul.; apud Barbosam, *De offic. et potest. episcop.*, part. iii, allegat. 107, a n. 19; Dianam, part. x, tract. 9, resolut. 2, § Ad hæc; Quarant., in *Summa bullar.*, verb. *Pœna pecuniariæ*; Nicol., *Lucubrat. canon.*, lib. v, tit. 37 per tot.: Fagnan., lib. i *Decretal.*, in cap. *Presbyteri 2, De pœnis*, per tot.; et tenent Reissenstuel, lib. v *Decretal.*, tit. 37, n. 101; Conciol., *Resolut. criminal.*, verb. *Episcopus*, resolut. 1, n. 10; Monacell., tom. I, formul. 13, n. 1; Ursayn, *Instit. criminal.*, lib. iv, tit. 5, numero 196, et alii passim. Vide verb. *Episcop.*; artic. 6, a n. 63.

(52. Pœna omnes, et multæ, sive ex constitutionibus synodalibus, sive ex præceptis, sive ex decretis episcopi vel vicarii provevant, sive ex stipulatione præatoria descendant, sunt piis locis, non autem fabricæ, vel sacrariæ Ecclesiæ applicandæ. Sacra congregatio Concil., in *Messanen.*, apud Fagnan., *loc. cit.*, n. 32; et Barbosam, in *Summa Apostol. decis.*, verb. *Pœna criminalis pecuniaria*, num. 2.

(53. Pœnae pecuniariæ non possunt erogari in reparationem Palatii episcopaloris, aut domus vicarii generalis. Sacra congregatio Concil., apud Fagn., *loc. cit.*, num. 38, et sac. cong. Episc. et Regul., in *Anversana*, 22 Jan. 1591; apud Barbosam, *loc. citat.*, n. 3.

(54. Pœnarum, seu multarum nulla portio potest ab episcopo assignari depositario earumdem pœnarum, nec restauracioni carcerum episcopalium, nec pro vestiendis apostolis, quibus lavantur pedes in die Coronæ Domini, nec pro supplemento salarii musicorum ecclesiæ cathedrali inservientium. Sac. cong. Concilii, in *Firmana*, 16 Aprilis 1633, apud Barbos., *loc. cit.*, num. 9.

(55. Nec potest episcopus applicare pœnas pecuniarias pro vicario curiæ episcopaloris, aut salario notarii et ministrorum. Sacra congregatio Con., in *Albanen.*, 5 Feb. 1618; apud Barbosam, *loc. cit.*, n. 7.

(56. Nec eas pro aliqua parte applicare potest procuratori fiscalis, executoribus ac ministris curiæ. Sacra congregatio Concilii, in una *Montis Alcini*, 10 Julii 1610; apud Fagnan., *loc. citat.*, numer. 30.

(57. Nec eas assignare potest pro Birruariis curiæ episcopaloris. Sacra congregatio Concilii, in *Januen.*, 5 Junii 1632; apud Barbosam, *loc. citat.*, n. 8.

(58. Nec eas applicare potest pro expensis tribunalis, quia hæc causa non potest dici pia: tum quia cum expensæ hujusmodi spectent ad episcopum, cap. *Militare 3, caus. 23, quæst. 1*, et notatur in cap. *Cum ab omni 10, De vita et honestate clericor.*, talis applicatio cederet in episcopi utilitatem, quo casu nec ipsi ecclesiæ, vel sacrariæ fieri potest earum applicatio, ut respondit S. congr., teste Fagn., l. c., n. 31 et 37.

(59). Nec potest episcopus, etiam pauper, eas sibi, seu cameræ sue episcopali applicare, non obstante contraria consuetudine. Sacra congregatio Concil., apud Quarant., in *Summa Bullar.*, verb. *Poenæ pecuniariæ*; Piasec., in *Praxi episc.*, part. II, cap. 4, n. 97; Barbos., loc. citat., n. 5; Monacell., loc. citat., n. 2 et seq.; Ursayam, loc. cit., num. 196.

(60). Unde si episcopus vere sit pauper, vereque indigent, debet recurrere ad sacram congregationem Concilii pro gratia applicationis dictorum multarum, quæ sollet illas ad tempus permittere episcopis vero pauperibus, vereque indigentibus, vel pro sua, et familiæ necessitate, vel pro episcopalis Palatii refectione, et similibus, ut pluries fuisse decisum refert Zaul., tom. I, lib. IV, rubr. 20, n. 57, et resolvit d. sac. cong. Conc., in *Ravellen.*, 13 Jan. 1646; et in *Civitatis Ducalis*, 27 Maii 1656, ac in *Narnien.*, 6 Feb. 1700; apud Ursayam, l. cit., num. 198.

(61). Et episcopus multas pecuniarias locis et usibus piis non assignans, sed sibi, aut suis officialibus et ministris applicans sine facultate sacre congregationis, non est immunis a culpa mortali, ut multis probat Monacell., loc. cit., num. 3, et sequitur Ursaya, loc. cit., num. 197, et alii; talis enim episcopus contemnit in re gravi sacros canones, ac concilium Tridentinum, quod sess. XXV, *De reform.*, cap. 3, non hortatur, neque obiter decernit, sed imperative omnibus episcopis tam pauperibus, quam divitibus præcipit, quod multæ pecuniariæ locis piis assignentur, adeoque transgressio ex sui natura erit mortalis cum decreta Apostolica et conciliaria obligandivi habeant etiam sub reatu peccati mortalis. C. Nulli fas, 5, dist. 19, cap. *De his* 6, distinct. 5, cap. *Quia* 6, dist. 64, c. *Violatores* 5, caus. 25, q. 1, et tenet Fagnan., in cap. *Quoniam* 13, *De constitut.*, n. 22, cum archidiacon. Geminian., Felin., et aliis ibi citatis, et in cap. *A crapula* 14, *De vita et honest. cleric.*, n. 21, cum aliis ibi allegatis.

(62). Si concedatur episcopo applicatio poenæ pecuniariæ pro episcopatu et sacrario, sub nomine episcopatus intelligitur ecclesia cathedralis, palatum episcopale, et omnes fabricæ, quibus episcopus providere tenetur; sub nomine vero sacrarii, non solum supelleæ, quæ inservit pro ecclesia cathedrali, sed etiam quælibet alia necessaria pro aliis ecclesiis, oratoriis, vel capellis ab ipso episcopatu, vel cathedrali dependentibus. Sac. congregat. Episcopor. et Regular., in *Assisiens.*, 17 Maii 1592, et in *una Montis Pelusii*, 17 Novembris 1593; apud Pitton., *Constitut. ad episcopos*, num. 27.

(63). Pœnæ, et multæ delinquentium in una ex duabus diœcesibus unitis applicandæ sunt piis locis diœcesis, cujus sunt delinquentes, et in pari necessitate pauperibus loci, ubi habitant ipsi delinquentes. Sacra congregatio Episcop. et Regular., in *Venusina*, 21 Novembr. 1600; apud Pitton., loc. cit., n. 376; Barbos., loc. cit., n. 4; et

eadem sac. congr., in *Squillac.*, 6 Mart. 1618; apud Monacell., loc. cit., n. 6.

(64). Si multæ non fuerint per episcopum in vita applicatae, non possunt ad minorem summam reduci per vicarium capitularem. Sic respondit sacra congregatio Concilii, in *Ripana*, 18 Aprilis 1654, lib. xix *Decretor.*, fol. 337; apud Ursayam, loc. citat., n. 199.

(65). Pro multis retinendis debet ab episcopo fieri depositarius ipsarum. S. congreg. Episc., in *Ostunen.*, 3 Septembr. 1577; in *Spoletana*, 25 Octob. 1580; in *Ananien.*, 5 Augusti 1602, et 17 Februarii 1645; et sac. congr. Conc.; apud Fagnan., loc. citat.. n. 32 et seq.

(66). Et talis multarum depositarius debet esse aliquis de capitulo. Sacra congregatio, in *Messanen.*; apud Fagnan., loc. cit., n. 7.

(67). Debetque cautionem prestatre de bene administrando, expendendo cum mandato subscripto ab ordinario, et reddenda ratione in fine anni coram ordinario et duobus capitularibus. Sacra congregatio Episcop. et Regul., in *Cathacen.*, 17 Febr. 1643; et in *Minerbien.*, 6 Septembribus 1632. (68). Quorum cauonicorum alter debet eligi ab episcopo, et alter a capitulo. Sacra congregatio Episcop., in *Terrucinen.*, 20 Novembribus 1634.

(69). Pecunia multarum nullo modo retineri potest ab ordinario. Sacra congregatio Episcop. et Regul., in *Andrien.*, 10 Septembribus 1596; apud Nicol., in *Floscul.*, verb. *Pœna*, n. 6, et sic videtur voluisse etiam sacra congregatio Concil., in *Messanen.*; apud Fagnan., loc. citat., n. 32, dum archiepiscopo Messanensi injunxit, ut pœnarum pecuniariarum depositarium aliquem ex capitulo constitueret. (70). Unde depositarius multarum non debet depulari pro forma, sed ut vere et realiter multæ apud eum deponantur. Monacell., loc. citat., n. 9, et alii id colligentes ex allatis decretis.

(71). Pœna, et multæ non observantium dies festos pro tertia parte applicari debent accusatori, et pro quarta executorialibus. S. Pius V., constitut. incip. *Cum primum*; Fagnan., loc. citat., n. 34.

(72). Pœna, et multæ interficiens presbyterum applicanda est pro medietate ecclesiæ, cui præfuit, et pro alia medietate distribuenda est in pauperes pro anima mortui, textu expresso, in cap. *Presbyter.* *De pœnis*, et ibi canoniste communiter.

(73). Ordinarius abstinere debet a pœnis pecuniariis contra regulares. S. congreg. Episc. et Regul., in *una Conventualium*, 29 Sept. 1645; apud Nicol., loc. cit., n. 7.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(74). Quædam sunt crimina, in quibus minor ætas non minuit pœnam. Hujusmodi sunt furtum hostiæ, ex constitutione Innocentii XI. *Ad nostri apostolatus*, confirmata a feliciter regnante Summo Pontifice, in constitutione *Gravissimum*. (75). Celebratio missæ facta a non promoto ad presbyteratus ordinem, ex constitutione Urbani VIII. *Apostolatus officium*, confirmata a san. mem. Benedicto XIV., in constitutione *Sacerdos in*

eternum. (76. Idemque obtinet, si quis non promotus ad ordinem presbyteratus confessiones fidelium audiverit, ut ex iisdem constitutionibus.

(77. Adverte tamen id procedere, dummodo reus vicesimum annum compleverit. Quod si infra annum vicesimum fuerit, locus est dimissioni poenae, ut habetur in mox citatis constitutionibus.

(78. Quinimo, attentis iisdem constitutionibus, aliud singulare in delictis hisce occurrit, quod scilicet confessio, quam videntur de plano, facta scilicet a reo in primo generali interrogatorio nec etiam suffragatur ad poenam minuendam.

(79. De episcopo quereri solet, an valeat is componere delicta clericorum, convertendo poenam in multam aliquam pecuniariam. Varias doctorum opiniones refert Rosa, *De resid. episc.*, tit. 4, sect. ult. n. 57, et plur. seqq., qui tamen pro affirmativa est. *Confer etiam Romagner, ad synodal. Gerunden.*, lib. iii, tit. 2, cap. 3, n. 11.

(80. Cæterum non debet temere, et sine causa episcopus ad compositionem devenire: « Episcopus (inquit Rosa ubi supra) debet multa observare, præsertim, ut eam tunc faciat, quando pars est concordata, et habita fuit remissio, seu exculpatio a parte offensa, etc. Secundo, ut fiat ante sententiam latam, licet nunc in praxi utatur illa clausula: « Salva potestate minuendi, aggratiandi, etc. Qua attenta, etiam post sententiam latam a vicario potest episcopus facere compositionem, etc. Et sic episcopus compositionem facere debet, quando haec pecuniaria plus juvaret, quam alia, etc. Divitibus autem cum magna cautela, et prudentia imponenda est poena haec pecuniaria, quia nursum reus pretermittit culpam, quam redimere potest auro, etc. Et docent etiam hujusmodi doctores, quod tantum facere potest hanc compositionem, quando venit imponenda poena extraordiaria, et ubi poena non est a jure taxata; secus autem si esset statuta, vel in gravioribus criminibus, vel manifestis, etc. Tandem compositionem facere debet gratia correctionis pro corrigendis excessibus, et charitatis ardore, etc. In visitationibus autem ab hujusmodi compositionibus abstine debet. » *Consule etiam Squillant., De privileg. episcop.*, p. v, cap. 28, n. 16, et plur. sequent.

(81. De applicatione poenæ pecuniariae facienda ab episcopo, vide distinctiones, cum quibus procedunt, apud Rosa, *loc. cit.*, et Fagnanum, in cap. *Presbyteri, De poenis.*

(82. Illud vero non est hic prætereundum, quod episcopus poenas a sacris canonibus impositas, non potest remittere, nisi in casibus expressis. *Romagner, ad synodul. Gerunden.*, lib. I, *De summa Trinit.*, n. 87.

RESPONSO AUCTORIS.

(83. Omnes Pontificæ constitutiones, quæ in bis *Additionibus* adducuntur, jam allegatae fuerant a me, id est illa *Innocentii XI, Ad nostri apostolatus*, tom. III, verb. *Furtum*, n. 77. Illa *Urbani VIII, Apostolatus*

officium, tom. V, verb. *Missa*, art. 6, n. 2 et 3, ubi iusuper ad id allatæ fuerunt constitut. *Gregorii XIM, Officii nostri*; et *Clementis VIII, Etsi alias*, illa *Benedicti XIV*: *Sacerdos in eternum*, in verb. *Approbatio*, et verb. in *Missa*, n. 10 ad 14, et in verb. *Subripentes*, n. 1 ad 4, ubi ad id allata fuit alia ejusdem *Bened. XIV*, incip. *Ab augustinis*; et illa *Gravissimum* feliciter regnantis Summi Pontificis *Clementis XIII*, in verb. *Subripentes*, in qua ad id confirmat constitutiones *Innocentii XI*, *Alexandri VIII* et *Benedicti XIV*. Quæ omnia debuerat saltem adnotare D. additor, ne videretur repeterè jam tradita a me, et addere de non suo.

ARTICULUS II.

De poenis in specie, et variorum delictorum.

SUMMARIUM.

1. Amputationis alicuius membra poena quid sit? cum quibus soleat practicari? — 2. Berlinea poena quid sit? — 3. Bullationis, seu stigmatis poena quid sit? — 4. Carceris poena quid sit? — 5. Catena infamis poena quid sit? — 6. Confiscationis honorum poena quid sit? — 7. Fiscus quid sit? — 8. Poena confiscationis honorum clerici quoque imponi potest. — 9. Damnationis in metallum poena quid? — 10. Degradationis poena quid? — 11. Deportationis poena quid? — 12. Detrusionis in arctum monasterium poena quid? — 13. Exsiliis poena quid? — 14. Fustigationis poena quid? — 15. Ictum funis, seu torturæ poena quid? — 16. Immurationis poena quid? — 17. Infamiae poena quid? — 18. Inabilitatis ad beneficia poena quid? — 19. Mitræ poena quid? — 20. Pecuniaria poena quid? — 21. Privationis beneficiorum poena quid? — 22. Relegationis poena quid? — 23. Stigmatis, seu bullationis poena quid? — 24. Talionis poena quid? — 25. Triremum poena quid? — 26. Verberationis seu flagellationis poena quid? — 27. Ultimi supplicii dividitur in tres species, quæ assignantur. — 29. Delictorum poenæ variae pro varietate criminum hic subnectuntur. Et primo assignatur abigeatus poena. — 30. Abortus poenæ quæ? — 31. Abusus in baptismô poena quæ? ad num. 32. — 33. Abusus in confessione poena quæ? ad num. 36. — 37. Abusus in Eucharistia poena quæ? ad num. 41. — 42. Abusus in matrimonio poena quæ? ad num. 43. — 44. Abusus in ordine poena quæ? ad num. 48. — 49. Abusus sacræ Scripturæ poenæ quæ? — 50. Adulterii poena quæ? — 51. Alchymistarum poena quæ? — 52. Alienationis bonorum ecclesiasticorum poena quæ? — 55. Ambitus poena quæ? — 54. Annonæ fraudate poena quæ? — 55. Apostasiæ poena quæ? — 56. Appellationis malæ poena quæ? ad num. 59. — 60. Arma prohibita deferentium poena quæ? ad num. 61. — 62. Assassini poena quæ? — 63. Astrologiam judicariam profitantium poena quæ? — 64. Bestialitatem committentium poena quæ? — 66. Blasphemias loquientium poena quæ? — 67. Calumniantorum poena quæ? ad num. 69. — 70. Collusionis, seu prævaricationis poena quæ, et quid sit collusio et prævaricatio? ad num. 73. — 74. Concubinatus poena quæ? ad num. 80. — 81. Concubinorum clericorum poenæ quæ? — 82. Concussionis poena quæ, et quid sit concussio? ad num. 85. — 86. Consortii suspecti poenæ in clericis quæ? ad num. 88. — 89. Conspirantium poenæ quæ? ad num. 92. — 93. Dilapidationis poenæ quæ? ad num. 96. — 97. Duellantium poena quæ? — 98. Expilateæ hereditatis poena quæ, et quid sit crimeu. expilateæ hereditatis? ad num. 99. — 100. Falsariorum poenæ

quæ? — 101. Falsificantum monetas poenæ quæ. — 102. Fornicationis poena quæ? ad num. 103. — 104. Furti poenæ quæ? ad num. 121. — 122. Hæreticorum poenæ quæ? — 123. Homicidi poenæ quæ? ad num. 136. — 137. Incendiariorum poenæ quæ? — 138. Incestus poenæ quæ? — ad num. 144. — 145. Injuriantium poenæ quæ? ad num. 146. — 147. Largitionis et receptionis numerum in regularibus, et alius poenæ quæ? — 148. Liesæ majestatis poenæ quæ? ad num. 155. — 156. Libellos famosos componentium, dictantium et vulgantium poenæ quæ? — 157. Litteras alienas aperientiam, lacerantium, et intercipientiam poenæ quæ? — 158. Litteras apostolicas, aliasque falsificantum poenæ quæ? — 159. Magiae poenæ quæ? — 160. Maledicorum poenæ quæ? — ad num. 164. — 165. Monopolii poenæ quæ? — 166. Omittentium sacramentalem confessionem, et communionem in Paschate poenæ quæ? — 167. Omittentium recitationem horarum canonistarum poenæ quæ? — 168. Osculantis seminam invitam poenæ quæ? ad num. 170. — 171. Osculantis monialem, et ulterius copulam carnalem cum ipsa habentis poenæ quæ? ad num. 172. — 173. Parricidii poenæ quæ? — 174. Partus suppositi poenæ quæ? — 175. Peculiaus poenæ quæ? — 176. Perjurii poenæ quæ? — 177. Plagi poenæ quæ? — 178. Poligamiæ poenæ quæ? — 179. Prævaricationis poena quæ? — 180. Rapinæ poena quæ? ad num. 181. — 182. Raptus poenæ quæ? — 183. Repetundarum criminis poena quæ, ad num. 185. — 186. De residuis criminis poena quæ, et quid sit crimen de residuis? ad num. 187. — 188. Revelationis secretorum poena quæ? ad num. 194. — 195. Revelantium auditia in confessione sacramentali poenæ quæ? — 196. Sacrilegorum poenæ quæ? — 197. Schismaticorum peñæ quæ? — 198. Sepulcri violati poenæ quæ, et quid sit sepulcri violati crimen? — 199. Simoniacorum poenæ quæ? — 200. Sodomitarum poenæ quæ? — 201. Sollicitantium ad turpia extra confessionem poenæ quæ? — 202. Sollicitantium ad turpia in confessione sacramentali poenæ quæ? — 203. Sortilegiorum poenæ quæ? — 204. Stellionatus poena, et quid sit crimen stellionatus; ad num. 205. — 206. Stupri poenæ quæ? ad num. 207. — 208. Subornationis testium ad dicendam falsitatem poenæ quæ? — 209. Subornantium vocales regulares poenæ quæ? — 210. Terciversationis poena quæ? — 211. Termini moti poena quæ, et quid sit crimen termini moti? ad num. 212. — 213. Truffatorum poenæ quæ; et quid sit truffa, et truffator? ad num. 214. — 215. Vis publicæ poenæ quæ? ad num. 218. — 219. Vis privatae poenæ quæ? — 220. Quæ differentia intercedat inter vim publicam et privatam. — 221. Usurpiariorum poenæ quæ? — 222. Alia ad rem, remissive. — 223. Alia ad rem cum addit. ex aliena man., ad num. 236.

(1. *Ampulationis alicujus membra*, puta manus, aurium, narium, etc., poena est, quæ solet infligi in delictis atrocibus, et præsertim quando agitur de falsantibus scripturas, armata manu insurgentibus in officiales majores, ipsosque ferientibus, ac occidentibus, et hujusmodi. Sic solet manus abscindi notariis falsa instrumenta contumientibus, scribis scripturas falsas, libellos mosos contra principes componentibus, militibusque suos majores officiales ferientibus, ac occidentibus; sicutque alii propter gravia ignominiosa facinora, nares, seu aures ad eorum perpetuum dedecus solent abscindi. Ursaya, *Institut. criminal.*, lib. iv, tit. 5, n. 166, cum aliis ibi citatis.

(2. *Berlinæ*, seu ut alii dicunt, *Catenæ infamis poena*, est species punitionis dari so-

litæ malefactoribus, eos publicæ derisione et ludibrio exponendo in loco, qui vulgo *Berlina* vocatur, et hæc irrogari solet furibus, incisoribus bursarum, truffatoribus, falsis testibus, merecricibus, et similibus vilibus personis. Farinac., *Prax. crimin.*, qu. 19, n. 28; Gandin., in *Praxi*, tit. *De poenæ reorum*, q. 16; Ursaya, *loc. cit.*, n. 176.

(3. *Bullationis*, seu *stygmatis poena* est species punitionis, qua antiquitus bullabantur rei in facie, sed hæc sublata fuit per Constantimum imperatorem in leg. Si quis in metallum 17, cod. *De pénis*; et quidem pia et sancta ratione, quia, ut ibi dicitur, facies hominis ad Dei similitudinem est efformata, ideo fodari non debet, ibi: « Facies quæ ad similitudinem pulchritudinis est cœlestis figurata, minime maculetur. » Farinac., *loc. cit.*, q. 18, n. 97 et seq.; Ursaya, *loc. c.*, n. 182 et seq., et alii.

(4. *Carceris poena* possunt rei puniri juxta eorum delicta perpetuo, vel ad tempus. Quamvis enim inventio carceris facta fuerit ad reorum custodiā, et non ad poenam; ex recepta tamen communī hodierna praxi, formalis carcer tam perpetuus quam temporalis pro poena reis infligitur. Cap. *Excommunicamus* 15, § final. *De hæreticis*, cap. *Quamvis* 3, *De pénis* in 6, ibi: « Quamvis ad reorum custodiā, non ad poenam, carcer specialiter deputatus esse noscat, non improbamus, si subjectos tibi clericos confessos de criminibus, vel convictos (eorum excessibus, personis, ceterisque circumstantiis provida deliberatione pensatis) in perpetuum, vel ad tempus, prout videris expedire, carceri mancipes ad vocationem peragendam. »

(5. *Catenæ infamis poena* est eadem, ac illa *Berlinæ*. Vide supra, n. 2.

(6. *Confiscationis bonorum poena* est auctio universalis omnium bonorum, vel alicuius quotæ ad fiscum, ita ut idem sit dicere confiscatio, ac applicatio, ut notat Cassan., *ad consuet. Burg. rubr.* 2, *De confiscat.*, n. 2; Ursaya, *loc. cit.*, tit. 6, n. 2, 4 et 5, cum aliis ibi citatis.

(7. *Fiscus autem qui saccus male ablatorum* vocatur, a *De rubris*, in disc. *ad scient.*: Amat., in prin., tom. III, recent. n. 412, dicitur bursa publica in qua pecunia publica reponitur illumque describit Guazzin., *De confiscat.*, concl. 1, n. 3, ut sit vir parum placidus; omnibus invisis, Deo odiosus, et nihil in se æquitatis habens. Bajard. vero *ad Clar.*, quæst. 3, n. 4, asserit fiscum nihil aliud esse, quam subditorum calamitatem, et late Peregr.. *De jure fisc.*, n. 1, ubi quod primo loco fiscus erat bursa, seu crumena publica, deinde transivit in saccum, et tandem in domum seu cameram, indeque appellatur *Camera*; sic expresse Ursaya, *loc. cit.*, num. 6 et 7.

(8. *Pœna confiscationis bonorum clericis quoque imponi potest*. C. *Vergentis* 10, *De hæreticis*; cap. *Cum secundum* 19, eod. in 6, cap. *Super 25, De verbis significat.*, ita tamen ut bona confiscata appli-

rentur ecclesiæ, in qua clericus beneficium habuit. Cap. *Excommunicamus* 13, § *Damnati*, De hæreticis, ibi : « Si vero clerici, applicentur (bona) ecclesiæ, a quibus stipendia receperunt. » Si autem clericus nullum beneficium habuit, bona illius confisca ta veniunt ad fiscum ecclesiæ, vel episcopi convertenda in pios usus. Farin., *Prax.*, *crimin.*, quæst. 190, a n. 154, et alii passim juxta dicta *supra*, art. 1, n. 50 ad 62.

(9). Damnationis poena in metallum, seu in opus metalli poena erat antiquitus multum in usu, et per ipsam, licet rei vitam non amitterent, amitterebant tamen libertatem et civitatem, iuxta text., in leg. *Audamnum* 8, ff. *De pœnis* cum aliis Alciat, lib. i *Parergon*, cap. 39. At hodie illius loco poena tritemum subrogata est, vulgo *Galera*, ubi rei asperis catenis vinciuntur, et ad opus remigandi damnantur. Jul. Clar., in *Prax.*, quæst. 67 et 79; Ursaya, *loc. cit.*, n. 132 et sequ., et alii passim.

(10). Degradationis poena quid sit, et in quibus casibus locum habeat? *Vid. verb.* DEGRADATIO per tot.

(11). Deportationis poena antiquitus satis frequens consistebat in amissione civitatis retentis vita et libertate. Leg. *Relegati* 4, et leg. *Inter pœnas* 6, ff. *De interdictis et relegatis*. Hodie tamen in ejus locum successit bannum, seu exsilium. Farinac., *loc. cit.*, quæst. 19, n. 15 et 16.; Clar., in *Prax.*, quæst. 67, n. 155, et alii.

(12). Detrusionis in arctum monasterium poena antiquo jure infligi solita, cap. *Pertenit* 2, *De adulter.*; cap. *Inter* 10, *De purgat. canonici.*; cap. *Tux* 6. De pœnis, cum similibus, hodie in desuetudinem abiit, et loco illius vel tritemes, vel carcere perpetui infliguntur. Farinac., *Prax. crimin.*, q. 119, n. 53; Ursaya, *loc. cit.*, 5, a n. 90 ad 94; Fagnan., in cap. *Cum non ab homine* 10, n. 104, *De judicis*; Reilserst., l. v *Decretal.*, tit. 37, num. 111, et alii.

(13). Exsilii poena est ejectio a civitate et interdum etiam a tota ditione seu statu, quæ in præsentes dicitur *exsilium*, in absentes vero, *bannum*: Scann., *De visit. career.*, lib. i, cap. 3, n. 15; Ursaya, *loc. cit.*, n. 156, et alii passim. *Vide*, *verb.* BANNITUS, BANNUM.

(14). Fustigationis poena de se clara ex ipso nomine est, quæ irrogari solet furibus, incisoribus bursarum, trussatoribus, falsis testibus, et similibus vilibus personis. Scann., *De visitat. career.*, lib. i, cap. 3, n. 12; Ursaya, *loc. cit.*, n. 174; Farin., *loc. cit.*, quæst. 19, n. 29; Gandin., in *Prax.*, tit. *De pœn. reor.*, quæst. 16. De hac fit sermo in leg. *Ictus fustium* 22, ff. *De his, qui notantur infamia*, et in leg. *Fustibus* 16, cod. *Ex quibus causis nimia irrogatur*. *Vide infra*, num. 22, *De verberationis pœna*.

(15). Ictuum funis, seu torturae poena est, quæ infligitur in delictorum vindictam, et sepe saepius in publico loco etiam pro levibus delictis hac poena torquentur viles per-

sonæ, ut pro iudis vetitis, pro delatione armorum, et similibus. Ursaya, *l. c.*, n. 179, et alii passim.

(16). Immurationis poena est, qua rei clauduntur intra cellam, muro obstructa porta, et relicta tantum parva fenestra ad recipiendum lumen, et altera, per quam eis subministrari possint necessaria ad victimum, qua poena puniendi sunt religiosi hæretici. Cap. *Accusatus* 8, § final. *De hæreticis* in 6, et moniales ob delicta carnis consummata et scandalosa. Sacra congregatio Episcoporum, et Regulare, in *Ragusina*, 16 Martii 1620; Nicol., in *Floscul.*, verb. *Pœna*, num. 2; Ursaya, *loc. citat.*, num. 162, et alii.

(17). Infamie poena quid sit, et quos patriat effectus? *Vide* *verb.* INFAMIA per tot.

(18). Inabilitatis ad beneficia poena, est, qua quis inhabilis et ineptus redditur ad valide recipiendum beneficium, dignitatem et officium ecclesiasticum, ita ut collatio ipso facto, et ante omnem sententiam sit nulla. *Communis*, et patet ex dictis sub verb. *Lxx*, art. 2, num. 27, ubi fuit dictum quod pœna, seu lex pœnal is latæ sententiæ in his, quæ nullam executionem requirunt, sed potius in negatione, et parentia, seu abstinentia consistunt, obligant statim in conscientia ante sententiam judicis. Quinam autem inhabiles sint ad obtinenda beneficia? *Vide* *verb.* BENEFICIA, art. 5, a n. 65 ad 90.

(19). Mitræ poena est, cum qua reus mitratus producitur in publicum, dum fustigatur, idque pro majori ignominia, et judices hanc pœnam infligere solent leonibus, ut observant Vulpin., *De delictis carnis*, quæst. 144 per tot; Peguer., *Decis. crimin.*, 14; Sabell., in *Prax. universal.*, § *Ruffani*, n. 1; Ursaya, *loc. cit.*, 5, n. 178, referens hac pœna punitos fuisse publice per urbem, die 16 Septembris 1711. Maritam et uxorem ob lenocinium ejusdem mariti cum sua uxore.

(20). Pecuniaria poena in hoc consistens, quod delinqutis loco alterius pœnæ, vel una simul cum alia, certam summam pecuniariam solvere debeat, licite et valide etiam a judicibus ecclesiasticis imponi potest. *Communis*. Arg. c. *Statuimus* 54, caus. 16, q. 1; cap. *Dilectus* 6, *De offic. ordinari.*; cap. *Postulasti* 14, *De Judæis*, ibi : « Ipsum pœna pecuniaria punias, vel alia temporali, ita tamen, ut regulariter loquendo, non ipsi judici, sed causis piis debeat applicari, iuxta dicta art. antecedenti a num. 50 ad 62. »

(21). Privationis beneficiorum poena est, quæque privatur beneficiis, dignitatibus, vel officiis ecclesiasticis rite obtentis. *Communis*. Quot autem modis, et ex quibus causis proveniat talis pœna? *Vide* *verb.* BENEFICIA, art. 7 per tot.

(22). Relegationis poena, quæ confunditur cum exilio, seu banno cum hac differentia, quod relegatio restricta est ad certam civitatem et locum; exsilium autem, seu bannum non sic; potest et solet etiam adhiberi

ab episcopis contra clericos delinquentes, ipsos relegando in aliquem certum locum suæ diœcesis, vel etiam in exsilium mittendo extra diœcesis. *Communis*, per text. iù c. *Cum fortius* 1. De calumniatoribus, c. *Cum beatus* 8, dist. 45, cum similibus.

(23). Stigmatis seu bullationis poena quid sit et quare sublata fuerit? *Vide supra*. n. 3.

(24). Talionis poena est, quæ indicta est contra calumpnatores, seu falsi criminis accusatores a S. Damaso Papa, epist. 4, cap. 7, et ab Adriano I, *Ep. Decret.*, cap. 24, relat. in cap. *Calumniator* 2, et cap. *Qui non probaverit* 3, caus. 2, q. 3, leg. *Quisquis* 18, cod. *De calumniatoribus*; et est, ut calumniator, seu falsi criminis accusator subire teneatur eàs poenas, quas de jure subire debuisset accusatus, si concludenter probatus fuisset delinquens; et quamvis haec poena videatur hisce nostris temporibus abiisse in desuetudinem, ejus tamen vim innovavit S. Pius V, constitut. incipient. *Cum primum*; unde adhuc omnia poena talionis infligenda est in illis locis et religionibus, in quibus justis de causis per suas peculiares leges præcipitur observari, ut præcipitur observari in nostra religione Minorum de Observantia: *Statut. Vallisolet.* cap. 7, tit. *De pœna talionis*; Amenus, *De delictis et pœnis*, tit. 5, § 4, verb. *Calumniator*, num. 17; *Compend. sanctorum*, verb. *Accusatio, Accusator*, num. 5, 6, 8 et 9, verb. *Talionis pœna*; Reiffenstuel, lib. v *Decret.*, tit. 1, num. 17.

* Talionis pœna antiquissima est, in legibus XII tabularum sancita: verum de qua talionis pœna hic disserat auctor, non ausim affirmare. Putat sumi consueuisse a calumniatoribus; ego tamen in corpore juris civilis non invenio, quod hujusmodi pœna calumniatoribus fuerit inflicta. De hac ita Festus, in verb. *Talionis*: « Talionis mentionem fieri in XII tabulis, ait Verrius, hoc modo: Si membrum rupserit, ni cum eo pacit, talio esto. Neque id quid significet indicet: puto, quia notum est; permittit enim lex parem vindictam. » Legis enim hic sensus est, ut eamdem pœnam quis a judice patiatur, quam ultro intulit, ejusdem membra amissione multetur quo ipse alteri rupit, quémadmodum et in lege divina *Exod.*, xx, 24, 25: *Oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede.*

Audit lex, *ni cum eo pacit*, id est nisi de injuria dicendo, pactione scilicet, vel satisfactione pœnam redemerit. Cujus exceptionis humanitate legis severitas mirum in modum mitigatur, quasi lex ipsa videatur eum, qui offensus est, invitare ad veniam, aut ad id saltem, ut injuriam deprecari a se permittat. Unde merito Cæcilius apud Aulum Gellium, lib. XX, cap. 1. Favoninum de atroci talionis hujus, ut vocat, acerbitate male disserentem ita reprehendit: « Sed quoniam acerbum quoque esse hoc genus pœnæ putas, quæ, obsecro te, ista acerbitas est, si idem fiat in te, quod

tute in alio feceris? Præsertim cum habeas facultatem pacisciendi, et non necesse sit pati talionem, nisi eam tu elegeris. »

Longe severior fuerat lex Solonis, qui, ut refert Laertius, ambos oculos erui præcepérat ei, qui oculum alteri excussisset *.

(25). Triremium pœna, vulgo dicta *galera*, est qua rei catenis asperis et durissimis vinciuntur, et ad opus remigandi damnatur. Rayold., tom. II, ad cap. 19, § 4, n. 8; Ursaya, *loc. cit.*, tit. 5, n. 33, et alii passim.

(26). Verberationis seu flagellationis pœna, quamvis plerisque in locis in desuetudinem abierit, et clerici præserit verberari non consueverint, teste Claro, § final. quæst. 71, n. 2, tamen de jure adhuc infligi potest: dummodo absque sanguinis effusione, et non enormiter, sed moderate fiat: clericus enim alium clericum calumniouse accusans, beneficio et officio privari, et verberibus castigatus in exsilium mitti potest, textu expresso in cap. *Cum fortius* 1, *De calumniatoribus*, ibi: « Subdiaconus, quo indignus fungitur, privari officio et verberibus publice castigatum in exsilium deportari. » — C. In archiep. b, *De raptoribus*: « Pecuniaria poteris pœna multare, et etiam flagellis afflicere, moderatione adhibita, qua flagella in vindictam sanguinis transire minime videantur. » Clar., *loc. cit.*; Reiffenstuel, lib. v *Decretal.*, tit. 2, n. 10, et tit. 37, n. 104, et alii passim.

(27). Ultimi supplicii pœna consistit in separatione animæ a corpore. L. *Ultimum supplicium* 21, ff. *De pœnis*, ibi: « Ultimum supplicium esse mortem solam interpretamur. » Dicitur etiam Capitale, l. *Præsentि* 6, cod. *De his, qui ad Ecclesiam confugiunt*, ibi: « Capitali et ultimi suppliciis animadversione plectendis. » Et etiam capit. l. *Relegati* 4, ff. *De pœnis*, ibi: « Pœna capit. » Item vocatur *Pœna gladii*, l. *Si quis* 29, cod. *De his, qui accusare non posunt*, ibi: « Ultore gladio feriatur. » Item appellatur simpliciter *supplicium* sine aliquo addito; per antonomasiam enim intelligitur pœna mortis. L. *Qui cum major natu* 14, § 3, ff. *De bonis libertorum*, ibi: « Supplicium habuit, » l. *Frater* 2, ff. *De lege Pompeia, De parricidiis*, ibi: « Supplicio affectus. »

(28). Pœnam hanc ultimi supplicii, seu mortis naturalis, in tres dividit species carrena, *De offic. inquis.*, part. III, tit. 13, n. 1 et seq. In quarum prima ponit illam, quæ sequitur ex concrematione, ab excoriatione et sectione per terram, ex dissectione in partes, ex objectione bestiis ad dilaniandum, ex reptatione et laceratione per spinas et tribulos, ex perpetuis vigiliis, ex lapidatione, et ex inedia. In secunda ponit illam, quæ sequitur ex furca, et ex præcipitatione. In tertia ponit illam, quæ sequitur ex capitatis amputatione, et ex sanguinis per venas paulatim, et non copiose facta emissione; sic litteraliter Ursaya, *loc. cit.*, lib. IV, tit. 1, a n. 105 ad 107.

* Hæc omnia luculentius explicantur a Callistrato, qui pœnarum capitalium gra-

dus distinguit. Ita ille: « Capitalium poenarum fere isti gradus sunt. Summum supplicium esse videtur ad furcam damnatio; item vivi crematio, quod quanquam summi supplicii appellatione merito contineretur, tamen (eo quod postea id genus poenae adinventum est) posterius primo visum est, item capitis amputatio. Deinde proxima morti poena, metalli coercitio. Post deinde in insulam deportatio. » L. 28 ff. *De poenis.*

Quanquam ultimum supplicium esse mortem solam interpretetur, ut inquit Ulpianus, supra a nostro auctore allegatus, nihilominus cum multis modis inferatur et olim inferretur, ita a nostri instituti ratione alienum non erit, ut pauca etiam attingamus super variis ultimi supplicii speciebus quæ apud Romanos antiquis temporibus in usu erant, omissionis illis, quæ hodie in usu sunt, cum omnibus innoescant, et satis a nostro auctore exponantur, eo vel maxime, quia plerique parum antiquioribus dissimiles reperiuntur. Prima igitur species erat suspendium in arbore infelici. Hujus supplicii mentionem videmus jam sub rege Tullo Hostilio in lege, qua creati duumviri, qui Horatio propter cædem sororis perduellionem judicarent. Ita autem lex scripta erat: « Duumviri perduellionem judicent. Si a duumviris provocavit, provocatione certato, si vincent, caput obnubito, infelici arbore resto suspendito; » ut testatur Livius, lib. 1, cap. 26. Erant autem infelices arbores, damnalesque religiones, quæ nec seruntur, nec fructum ferunt, quales populus, alnus, ulnus: Plin., *Hist. natur.*, lib. xxvi. Hanc animadversionem præcedebat verberatio, ut patet ex eodem loco Livii: « Lictor, colliga manus, verberalo, vel intra Pomærium, vel extra Pomærium caput obnubito, » etc.

Secunda species erat furca, quæ eadem fere poena fuisse videtur ac superior. Alio nomine dicitur *patibulum*. Hanc præcedebat quoque verberatio, ut testatur Cic., *De divin.*, § 126, de servo quodam, qui per circum, cum virgis cæderetur, furcam ferens ductus est.

Tertia species erat crux, cuius gravior poena, quam patibuli reputabatur. « Nam patibulum appenos statim examinat, crux autem affixos diu cruciat, » inquit Isidorus, *Orig.*, lib. v, cap. 27. « Hoc supplicium aliquando in carcere sumendum triumviro capitali committebatur, » ut refert Valerius Maxim., lib. viii, cap. 4, n. 2, de Alexandro quodam Fannii servo, qui sexies tortus et a judicibus damnatus, a L. Calpurnio triumviro in crucem actus est. Sed etiam foras hoc supplicium quandoque sumebatur ad summam ignominiam: unde Cicero *pro Rabirio*, n. 4 et 10, queritur, quod Labienus adversus quem defensionem Rabiri suscepit, in Campo Martio crucem ad supplicium civium deligi jubeat.

Quarta species recensetur præcipitatio. Haec pœnajam in usu fuit sub Romulo, qui, testé Dionys. Halycarnass. 5, lib. ii, cives

non obseuros latrociniis convictos e rupe dejici jussit. Postea hanc pœnam statuit lex xii tabularum in eos, qui falsum testimonium dixissent, item in servos furti manifesti convictos; de qua re videndi interpres ad leges xii tabularum tabula 2, cap. 4 et tab. 7, cap. 10. Manlius quoque criminis affectati regni condemnatus, a rupe Tarpeia præcipitatus est, ut testatur Livius, lib. vi, cap. 20. Hujus pœnae meminit etiam Appianus, *De bello civili*, lib. iii, ubi refert. orta seditione occasione aliquis Amatii (qui cum aram Cæsari in loco ubi crematus erat, posuisset, plebemque contra senatum concitasset, in dicta causa necatus est), quosdam ex seditionis comprehensos, ex quibus, quotquot servi erant, suspensos fuisse, ingenuos vero e rupe præcipitatos. Refert pariter Cicero, *Philip.* 1, et ad *Atticum* 13, Dolabellam in servos, et nefarios liberos cruce, et saxo animadvertisse. Præcipitatio igitur fiebat ex rupe Tarpeia, ut adhuc ex Gellio discimus, *Noct. artic.*, lib. xx, cap. 1. Fiebat tamen interdum et ex illo careeris loco, qui *Robus* dicebatur, ut de familia Gracchorum refert Valerius Maximus.

Quinta species est decollatio. Hæc pœna affecti nobiles illi adolescentes fuerunt, qui de Tarquinio reducendo conspiraverant, de quibus ita Liv., lib. ii, cap. 5: « Stabant delegati ad palum nobilissimi juvenes... Consules in eudem processere suam, missique lictores ad sumendum supplicium, nudatos virgis cædunt, securaque feriunt. » Idem de campanis refert apud eundem Liv., lib. xxv, cap. 15.

Sexta erat strangulatio in carcere. Hanc pœnam prætor exsequendam committebat triumviris, penes quos cura et summa carceris erat. Insigne eam in rem testimonium simul, et exemplum pietatis in parentes habemus apud Valer. Max., lib. v, cap. 4, n. 7, ubi mulierem quamdam damnatam prætor triumviro necandam in carcere tradiderat; cum autem custos carceris eam misericordia motus non protinus strangulasset, putans ipedia facile peritaram, hæc lacte filiæ suæ (cui diligenter prius excusæ aditus ad ipsam permittebatur) deprehensa sustentari, pœna remissionem meruit. Salustius quoque refert Lentulo Catilinæ coniurationis socio, in ea parte carceris, quæ Tullianum dicitur, judices capitalium rerum quibus præceptum erat, laqueo gulam fregisse.

Septima species est fustigatio usque ad internecionem, quæ pœna fuit famosorum carwinum ex lege xii tabularum: « Carvene licet fieri ad alterius injuriam leges sanxerunt, » inquit Cicero, *Tusculanarum questionum* lib. iv. Hanc ipsam legem refert, et laudat D. August., *De civit. Dei*, lib. ii, cap. 9, Romanorum inores de cohimbenda poetica licentia comparans moribus Græcorum. Vide etiam ad hanc leg. Gothofred. Putat Marcilius hanc pœnam fustuarium duplicitis generis fuisse, unam non capitalem, alteram, qua damnatus ad internec-

cionem usque cæderetur. An hæc distincio fuerit usque ab initio, non satis constat. Certum quidem est, quod Ulpianus testatur, in l. 8, § 1 et 3, ff. *De pœnis*, « nec ea quidem pœna damnari quem oportere, ut verberibus necetur. » Econtra apud Suetonium legimus perduellium « corpus virgis ad necem cædi; » Sueton., in *Neron.*, cap. 49, quod etiam patet ex Livio, lib. x; Cic., *pro Rabirio*, et Sallustio, in *Catilin.*

. Octava species fuit pœna culei, qua plebeebantur parricidæ. Apud Romanos parentes non occidere solum, sed et pulsare capitale fuit, ex *vetustissima* Servii Tullii lege, quam ita exhibet Festus in verb. *Plorare*. — « Si parentem puer verberit... puer divis parentum sacer esto. » Diis enim semel devoti, seu ob aliquod facinus sacri facti, a quolibet impune occidi poterant, tanquam diis criminis ejus ultioribus victimæ illa mactaretur. Hanc legem de pulsatione parentis denuo sancire decemviri insuper habuerunt, maxime cum Livius auctor sit lib. vi. Regias quoque leges separatim Romæ habitas, servatasque in multis etiam, præter illa, quæ in ducdecim tabulis cauta fuerant. De hac re vide Valer. Maxim., lib. I, cap. 1, n. 13; Festum, in verbo *Nuptias*, auctor, *ad Herennium*, lib. I. Hac parricidii pœna primus affectus fuit Maleulas quidam anno circiter ab Urbe condita 650, ut habeatur ex eodem, lib. LXVIII. Omittendus super hac lege non est elegantissimus Ciceronis locus in oratione *pro Roscio Amerino*, num. 26.

Anno V. C. 654. Lex Porcia a Marco Porcio Catone tribuno plebis lata, Valerio et Apuleio Coss. cives Romanos ab his pœnis vindicaverat, sub gravissima pœna prohibens, ne quis magistratus civem Romanum virgis verberaret aut necaret, sed damnato exsilium permitteret. Liv., lib. x; Cic., *pro Rabir.*; Sallust., in *Catilin.* Sed hæc lex, ver gente republica, minus observari coepit, et sub imperatoribus exolevit. Sub his igitur et jure pandectarum « summa supplicia sunt, crux, crematio, decollatio, » ut his verbis testatur Paulus, *Recept. sentent.*, lib. v, tit. 14, § 19. Constantinus cruci substituit furcam. Item « capitilis pœna est, bestiis objici, vel alias similes pœnas pati, vel animadvertere. » L. 11, § 3, ff. *De pœnis*. Hoc quoque ultimi supplicii genus imperatores Titus et Trajanus delatoribus inflixerunt, ut *vetustissimæ* navii impositi mari ac ventis committerentur. Sueton., in *Tit.*, n. 28; Plin., *Panegyric.*, n. 34, quam pœnam minitabatur etiam Julius Cæsar militibus suis. Sueton., in *Jul.*, n. 26. Verum extra ordinem hoc supplicium decretum est, nec inter ordinarias pœnas referendum.

Pœnas vero non capitales sunt relegatio ad tempus, vel in perpetuum, vel in insulam, vel cum in opus quis publicum datur, vel cum fustium ictui subjicitur. L. 28, § 1, ff. *De pœnis*. Præcipua hæc sunt, quæ ad hunc de pœnis articulum addere existimavimus. Neque enim singula, quæ de pœnis ad Pandectarum jura pertinent, recensem-

tes, congruos additionum limites tenemus.*

(29). Delictorum pœnæ variae pro varietate criminum hic subnectuntur. Et primo, Abigeatus pœna de jure communi varia est pro varietate circumstantiarum delicti et personæ, ita ut aliquando ad bestias damnentur, et aliquando relegentur. L. *De abigeis puniendis* 1, l. *Abigentus* 2, et l. *Oves* 3, ff. *De abigeis*. Hodierna autem consuetudine puniri solent ut fures, prout ad citatas leges magis declarant doctores.

(30). Abortus pœnæ quæ sint. *Vide* verb. *Abortus* per tot.

(31). Abusus in baptismo, si committatur malitiose ex parte materiæ, aut formæ, aut intentionis, et judicialiter posset probari, aliquem sic abusum fuisse ad positivum finem non conferendi sacramentum, quamvis pena pro tali crudeli delicto non reperiatur in jure expressa, esset tamen ultimi supplicii, quia, si tali pœna puniendus est injustus homicida corporis, ut dicetur de pœna homicidii, a fortiori tali pœna puniendus esset homicida animæ. Amenus, *De delictis et pœnis*, tit. 8, § 1, verb. 6, *Abusus in baptismo*, num. 13 et 14. (32). Si abusus committatur in voluntaria, et malitiosa reiteratione baptismi, de jure civili est mors tam in conferente, quam in malitiosa suscipiente, textu expresso in l. *Si quis* 2, cod. *Ne sanctum baptisma iteretur*. Et de jure canonico talis rebaptizans et rebaptizatus, etiam occulte, sunt irregulares. Cap. *Confirmandum* 65, dist. 50, cap. *Afris* 3, dist. 98, cap. *Qui in quolibet* 10, caus. 1, quæst. 7, cap. *Qui in his* 117, et c. *Eos* 118, *De consecrat.*, dist. 4, cum similibus.

(33). Abusus in confessione, si committatur a non sacerdote excipiente sacramentales confessiones, prima pœna est irregularitas. Cap. 1 et 2, *De cleric. non ordinat. ministrant.* Secunda pœna est, quod taliter absolvens puniatur tanquam vehementer suspectus de heresi, ut statuit Gregorius XIII, constit. incip. *Officii nostri*. Tertia pœna est traditio in manus judicis laici, qui reum ultimo supplicio afficiat, ut statuit Clemens VIII, constit. incip. *Etsi alia*, et quamvis minor ætas salvet reos ab ultimo supplicio, tamen si reus hujus delicti superet annos xx, licet non compleverit annos xv, adhuc est morte plectendus, ut decrevit Urbanus VIII, cons!. incip. *Apostolatus officium*. (34). Si committatur a sacerdote absolvente pœnitentes absque jurisdictione, est suspensio ex sententia iudicis. Cap. *Placuit* 9, q. 2, cap. *Placuit*, *De pœnit.*, dist. 6, cum talis se gerat ut confessarius et confessarius non sit: potest insuper puniri pœna falsi. Arg. l. *Eos qui diversa*, § final., ff. *Ad leg. Cornel.*, *De fals.*; Amen., loc. cit., tit. 8, § 4, num. 29, et alii. (35). Si committatur a sacerdote absolvente a censuris et casibus reservatis sine jurisdictione, est excommunicatio, privatio officiorum, dignitatum et beneficiorum, ac inhabilitas ad ipsa, ut jussu Clementis VIII, statuit sacra congr., 26 Novembr. 1602, contra omnes sacerdotes,

sacerulares, aut regulares praesumentes absolvere extra mortis articulum ubique a casibus contentis in bulla *Cœnæ*, aut a quinque casibus Clementinis Papæ reservatis extra Urbem et intra Italiam. (36. Si committatur a sacerdote frangente sigillum confessionis, quas poenæ incurrat. *Vide verb.* **SIGILLUM SACRAMENTALIS CONFESSI**ONIS, a num. 55.

(37. Abusus in eucharistia, si contumeliose et sacrilege committatur, eam pedibus conculcando, brutis comedendam projicendo, in sterquilinium, aut ignem injiciendo, aut cultro, seu pugionibus dilacerando, et hujusmodi, est mors qualificata iuxta modum et gravitatem contemptus, et quidem severior ea, quæ debetur pro crimine læsæ majestatis humanæ, cum longe gravius sit tale crimen læsæ majestatis divinæ. (38. Si committatur per sacrilegum furustum ipsius, ut furans ea utatur ad superstitiones, incantationes, aliaque sortilegia, seu illam de manu sacerdotis ore accipiat communicare fingens, et deinde ad dictos superstitosos et sortilegos fines conservet, atque adhibeat, est etiam mors qualificata iuxta gravitatem contemptus; sicuti si furans sacram pyxidem, indigne projiciat SS. sacramentum in terram. *Vide verb.* **FUR.**, num. 7. (39. Item si furans sacram pyxidem ad eam conflandam ac vendendam, et occasionative etiam eucharistiam asportet, ultimo suppicio punitur, uti etiam morte punitur furans sacram pyxidem, et sacras particulas relinquens in ciborio, altari, aut in terra. Amen., loc. cit., tit. 8, § 2, a num. 13 ad 15. *Vide verb.* **FUR.**, a num. 63. *Vide infra*, num. 115. Si committatur abusus per vomitum Eucharistie causatum ex ebrietate, seu voracitate, si talis abutens sit laicus, debet poenitentia per XL dies; si est clericus vel monachus per LXX, si vero episcopus per XCVI dies. Cap. *Si per ebrietatem, De consecrat.*, dist. 2. (40. Si autem abusus committatur in negligentia, seu minus decenti ipsius Eucharistie custodia, ita ut ob tamem negligentiam Eucharistia aliqua injuria afficiatur, is, cui demandata est talis custodia, debet per trimestre a proprio officio suspendi, textu expresso, in cap. *Statuimus*, 1, *De custodia Eucharistie*. « Et si per ejus incuriam aliquid nefandi inde contingit » (ut videlicet Eucharistia fuerit a muribus corrosa, aut temeraria manu furto sublata) « ad aliqua horribilia, vel nefaria exercenda.... graviori subjacere debet ultiōni, » arbitrio nempe superioris infligendæ, textu expresso in cit. cap. *Statuimus*. (41. Si tandem abusus committatur a sacerdote, qui sine aqua, et candelis accensis, vel in pane fermentato, vel vaso ligneo sacrificet, tunc officio et beneficio privatur; textu expresso in cap. *Litterus* 14, *De celebratione missarum*.

(42. Abusus in matrimonio, si committatur a clero in sacris contrahente matrimonium, poena est excommunicatio et irregularitas. *Vide verb.* **MATRIM.** *QUOD IMPEDIM*, art. 2, num. 6 et 7, insuper tanquam

suscipiens de haeresi potest puniri in sancta inquisitione pena arbitraria sacrae congregationis supremæ inquisitionis, quæ poena aliquando ex circumstantiis facti extenditur usque ad damnationem ad triremes. Amenus, loc. cit., tit. 8, § 5, num. 29. (43. Si autem committatur polygamia, variae pro varietate abusus sunt poenæ. *Vide verb.* **POLYGAMIA**, a n. 27 ad 33.

(44. Abusus in ordine, si committatur, ex quo conferatur et suscipiat ante legitimam ordinem, vel extra tempora, aut sine litteris dimissoriis, seu sine legitimo titulo, aut sine celebratione missæ, vel ex quo eidem conferantur duo sacri ordines eodem die, aut non exspectatis intersitatis, variae pro varietate abusus sunt poenæ. *Vide verb.* **ORDO, ORDINARE**, artic. 4 per tot. (45. Si committatur, ex quo ordines sint furtive suscepti, sic ordinatus non potest ministrare in taliter susceptis, nec ad superiores ordines promoveri. Et si episcopus protulit excommunicationem contra furtive accedentes, solus Papa dispensare potest. Si autem religionem ingrediarunt, et in ea laudabiliter vivat, potest episcopus, aut ejus prælatus dispensare. Quod si episcopus nullam excommunicationem interminavit, potest episcopus cum illo dispensare, peracta poenitentia imposita. C. *Veniens* 1, c. *Cum collator*. 2, c. *Innotuit* 3, *De eo, qui ordinem furtive suscepit*; Amenus, loc. cit., tit. 8, § 3, num. 19. (46. Si committatur abusus, ex quo quis per saltum ordinem suscipiat, ipse est suspensus ab ordine per saltum suscepto, et non potest sine dispensatione ad alios ordines promoveri; et ab ipsa suspensione, si promotus non ministravit in ordine male suscepto, dispensare potest illius episcopus, etiam cum scienter male promoto, et etiam in casu publico, ut ex Trid., sess. XXIII, cap. 14, *De ref.*, ubi Barbosa, num. 9. Si autem ministravit, indigit dispensatio Apostolica, ut firmant Majol., Salzed., Filiuc., Riccius, Homobon., Bonacini; apud Barbos., loc. cit., num. 7; Amen., loc. cit., num. 22, et alii. (47. Si committatur abusus, ex quo clericus aut laicus ministret in ordine sacro, quem non habet, ipse est irregularis respectu ordinum suscipiendorum, et respectu ordinum susceptorum manet suspensus arbitrio episcopi, qui potest (imposita prius penitentia, et ea in parte a reo adimpleta) illam tollere. C. *Ex litteris* 2, *De clero non ordinato ministrante*. (48. Non promotus autem ad sacerdotium attentans missam celebrare, aut sacramentales confessiones excipere (post abjurationem de vehementi, et si clericus sit, degradationem) tradendus est curia seculari ultimo suppicio per mendus. Greg. XIII, const. incip. *Officii nostri*; Clemens VIII, constit. incip. *Etsi alias*; Urbanus VIII, constit. incip. *Apostolatus officium*. *Vide supra*, num. 23. Si tandem committatur abusus, ex quo sacerdos absque privilegio vel necessitate plures missas celebret eadem die, tunc talis sacerdos sit irregularis. *Sac. congregatio Concil.*, in

Placen., 11 Jan. 1710, ad primum dub. *Vide* verb. *Missa*, artic. 5. Addit Casinenses; et a n. 18 ad 27, ubi assignantur sufficienes necessitates celebrandi plures missas eadem die. Et si plures missas celebret propter solam avaritiam, et non jejunus, peccat mortaliter, et est puniendus poena arbitria juxta circumstantias delicti, temporis, loci et personæ, cum id sit contra multos canones. Cap. *Ut jejuni*, dist. 5, cap. *Nihil* 7, q. 1, cap. *Sufficit*, et cap. *Consulisti* 3, cap. *Te referente* 12, De celebr. missarum, cum simil. V. Amen., loc. cit., *Vide* Append. in fin. h. tom. v. POENA.

(49). *Abusus sacræ Scripturæ* variæ sunt poenæ pro varietate multiplicis abusus. Potest enim abusus committi in usurpatione verborum sacræ Scripturæ ad ostendendum acumen ingenii in re lubrica, aut scurrili, aut proximi contumeliosa. Vel ad irridendum simplicitatem phrasis sacræ Scripturæ, aut mysterium aliquod fidei, aut Ecclesie institutionem. Vel ad docendum ex verbis Scripturæ perverse detortis errorem manifestum in fide seu moribus. Vel tandem ad producendos malos effectus per sortilegia, incantationes, etc. Hinc juxta majorem, vel minorem gravitatem abusus, attentis circumstantiis loci, temporis, personæ, consuetudinis scandalosæ, et mali effectus, majori vel minori gravitate poenarum est puniendus, ut sic poena criminis commensuretur. Cap. *Sane* 11, De offic. delegat.; cap. *Sicut dignum* 6, De homicid.; *Deuter.* xxv, 3, et *Apocalyp.*, xix, 7. *Vide* art. antec., n. 45, cum hac semper advertentia, quod si abusus sacræ Scripturæ sit ad inducendam, vel defendendam hæresim, debet puniri poena hæreticorum.

(50). *Adulterii* poena. *Vide* verb. ADULTERIUM, art. 2 per tot, et art. 3, 4 et 5.

(51). *Alchymistarum* poena, ut vult *Amenus*, loc. cit., tit. 6, num. 10, est de jure Cæsareo, quod si reus sit ingenuus, deportetur, et omnia ipsius bona publicentur; si autem servus, ultimo suppicio afficiatur, et allegat. Leg. 1, § finpl. *ad leg. Cornel.*, De fals. Et si aurum adulteratum signetur in monetam, delinquens declaratur reus læsæ majestatis, et igne comburendus decernitur. L. *Si quis nummos* 2, cod. De falsa moneta. Concludit tamen, quod circa hoc crimen diversificantur poenæ juxta statuta municipalia, seu consuetudines regionum. Quæ autem sit eorum poena de jure canonico? *Vide* verb. ALCHYMA, n. 2 et seq.

(52). *Alienationis bonorum* Eccles. poena. *Vide* verb. ALIENATIO 6 per tot, et verb. LIBRI, a n. 15 ad 23.

(53). *Ambitus* poena, cum a laicis committitur, vi aut pecunia pro obtinendis publicis officiis ac dignitatibus sacerdotiis, est, ut convictus de hoc crimine uti vis publicæ reus, in insulam deportetur. L. *Nullus omnino*, cod. *ad Leg. Jul.*, De ambitu, et ut puniatur in quadruplo ejus, quod dedit pro assumendo magistratu, vel pro illo dando accepit. L. *Sancimus* 6, cod. *ad Leg. Jul.*, Repetundar., et ut sit infamis; l. *Hæc*

lex 1, ff. De leg. Jul., Ambitus; Ursayn, Instit. crim., lib. III, tit. 2, a n. 78 ad 82. Si autem clericus circa officia et dignitates Eccles. reus sit hujus criminis, puniri debet poena Simoniacorum, quæ infra assignabitur, sub n. 197.

(54). *Annonæ* fraudatæ poena est, quod qui aliquid facit, quo annona charius vendatur, vel impedit quominus annona in civitatem deferatur, multa **xx** aureorum puniatur. L. *Lege Julia* 2, ff. *Ad Leg. Jul.*, De Annona. Item poena **xx** aureorum puniuntur, qui monopolium faciunt, ut annona carior evadat; l. *Jubemus* 1, cod. *De monopolis*. Item poena criminis stellionatus puniuntur, qui publice emunt annona pluri quam valeat, ut cæteri ad emendam eodem pretio incitentur, et sic rerum premium augeatur; l. *Stellionatus* 3, ff. *De criminis stellionatus*. Item poena extraordinaria puniuntur, qui totam annona emunt, quam reperiunt in provinciis, ut soli possint eo pretio, quo volunt, cam deinde vendere; et si sint negotiatores ac mercatores, interdicitur eis negotiatio, et interdum relegantur, si sint nobiliores; si autem humilioris status personæ, damnantur in opus publicum. L. *Annonam* 6, ff. *De extraordinariis criminibus*; Ursaya, l. c., lib. II, tit. 4, n. 36.

(55). *Apostasiæ*, seu apostatarum poena. *Vide* verb. APOSTASIA, APOSTATA per tot.

(56). *Appellationis* malæ poena, si sit appellantium a Papa ad futurum concilium, est excommunicatio Papæ reservata ipso facto incurrenda, quæ incurritur non solum ab appellantibus principaliter, sed etiam a dantibus circa hoc consilium, auxiliu, seu favorem. Bull. *Cœnæ excommunicat.*

(57). Si sit trahentium causam ecclesiasticam ad forum laicum, appellando scilicet a sententia lata, aut obtinendo a judicibus laicis prohibiciones, aut mandata contra judices ecclesiasticos ordinarios aut delegatos, aut impediendo executionem Decretorum Romanæ sedis, aut quoruncunque ipsorum judicium, est pariter excommunicatione Papæ reservata ipso facto incurrenda, quam incurrint non tantum principales, sed etiam dantes consilium, patrocinium et favorem. Bull. *Cœnæ excommun.* 16. (58).

Si sit regularium tewere appellantium ad tribunal sæculare, ultra dictam excommunicationem latam in Bulla *Cœnæ* contra trahentes causas ecclesiasticas ad tribunalia laica, regulares sic appellantes incurrint particulares excommunications Pontificum, qui fere omnibus ordinibus specialibus sub simili censura vetuerunt hujusmodi appellations, ut videtur est in compendio privilegiorum Mendicantium, et non Mendicantium, et proprio cuiusque ordinis. Et nobis Minoribus de Observantia specialiter id prohibuit inter alios Gregorius XIII, const. incip. *Quoniam nostro*, sub poena excommunicationis Papæ reservata ipso facto incurrenda, privationis vocis activæ et passivæ omnium officiorum ordinis, et perpetuæ inhabilitatis ad illa; quas pœ-

nes incurunt etiam omnes quomodocunque directe vel indirecte per consilium, auxilium aut favorem ad talem appellacionem concurrentes. (59. Et dictas Gregorii penas incurunt etiam appellantes ad tribunal episcopi, cum constitutio seu breve Gregorii loquatur *De tribunalibus sacerdotalibus*, quale est tribunal episcoporum, quod non est regulare, sed sacerdotiale, cum cleris, alius sit sacerdos, et alius regularis. Sanctorum. *De penit.*, cap. 18, q. 3, vers. Respondeo 3; Amenus, loc. cit., tit. 2, § 3, n. 35, qui n. 36 subdit, quod appellantes ad tribunal episcopi, licet incurvant penas latas a Pontificibus contra appellantes ad tribunalia sacerdotia, non tamen incurvant excommunicationem latam in bulla *Cœntra trahentes causas ecclesiasticas ad tribunalia laica*, cum tribunal episcopi, licet sit sacerdotiale, tamen non sit laicum.

(60. Arma prohibita deferentium pena quoad laicos dependet a dispositione statutorum ac edictorum principum, quæ edita seu statuta aliquando multas pecuniarias, aliquando penas corporales, etiam ultimi supplicii cum bonorum confiscatione pro diversitate armorum indicunt. Universaliter autem prima pena est amissio eorumdem armorum, quamvis de hac pena nihil loquantur statuta et edicta, ut cum aliis notat Ripa, *De nocturno temp.*, cap. 8, n. 63 et 69; Amenus, loc. cit. tit. 7, § 1, n. 17, qui ante n. 7 dicit, quod in statu ecclesiastico deferentes, seu etiam domi retinentes archibusillos breviores duobus palmis, vulgo *mazzagatti*, furcis suspendendi sanctiuntur, vocanturque rei criminis læsæ majestatis et rebellionis a Pio IV, constitut. 49, incip. *Cum vices ejus*, et hanc Pii IV constitutionem confirmavit et ampliavit ad arma breviora tribus palmis, ut pugiones, stylos et cultellos, exceptis cultellis, ad frangendam panem, S. Pius V, constitut. 45, incip. *Cum vices*. (61. Quas autem penas incurvant clerici et regulares deferentes, et retinentes arma, et an quoad haec subjaceant bannimentiis laicalibus, possintque a curia sacerdotali ipsis spoliari? Vide verb. *ARMA* per tot.

(62. Assassinii pena. Vide verb. *ASSASSINUS*, *ASSASSINUM* per tot.

(63. Astrologiam judicariam profitentium pena. Vide verb. *ASTROLOGIA*, *ASTROLOGUS*, et verb. *SUPERSTITIO*, a n. 40.

(64. Bestialitatem committentium pena. Vide verb. *LUXURIA*, n. 69.

(65. Blasphemias loquentium pena. Vide verb. *BLASPHEMIA*, art. 2 per tot.

(66. Calumniatorum pena est, quod in primis teneatur calumniator reo refundere expensas litis, et resarcire omne damnum eidem secutum Farin., in *Prax. crim.*, q. 16, a n. 10; Clarus, q. 62, n. 4; Reiffenstuel, lib. v., *Decret.*, tit. 2, n. 6 et communis aliorum; arg. l. *Eum quem* 79, ff. *De judiciis*, l. *Properandum* 13, cod. cap. *Finem* 5, De dole, cum similibus. Item calumniator evadit infamia infamia juris. C. *Si quis* 1, caus. 2, quest. 3, l. *Prætoris*

FERRARI. VI.

verba 1, et l. 1, *Athletas* 4, § 4. T. *De his qui notantur infamia*, l. *Nostris* 8, c. *De calumniatoriis*, cum similibus. (67. Unde incurrit etiam irregularitatem; ita ut neque ordines suscipere, neque susceptos exercere valeat, cap. *Qui aliquo crimine* 5, dist. 5, cap. *Infames* 17, caus. 6, q. 1, ac fit inhabilis ad beneficia et dignitates ecclesiasticas, arg. cap. *Inter* 11, *De excessibus prelati*, cum similibus. (68. Item incurrit postnam talionis. C. *Calumniator*, 2, et c. *Qui non probaverit* 3, caus. 2, q. 3; l. *Quisquis* 10, cod. *De calumniator*. Vide supra, n. 24. (69. Item clericis alium clericum calumniese accusans, beneficio et officio suo privari, et verberibus castigatus in exsilium mitti potest, cap. *Cum fortius* 1, *De calumniatoriis*, cum similibus. Vide supra, n. 62.

(70. Collusionis seu prævaricationis pena, quamvis sit arbitria, seu extraordinaria pro diversitate circumstantiarum imponenda. L. *Sciendum* 2, ff. *De prævaricatione*, ibi: « Sciendum est, quod hodie iis, qui prævaricati sunt, pena injungitur extraordinaria; » juncta l. *Accusatorum* 1, § 7, ac l. *Et in privatibus* 3, ff. *Ad senatusconsulum Turpillianum*; tamen prævaricator etiam penam infamie in specie incurrit; L. *Si est* 4, ff. *De prævaricatione*. (71. Si autem collusio fiat super beneficio ecclesiastico (uti casus habetur in cap. *Audivimus* 3, *De collusione detegenda*) uteque colludendum privari debet ipso beneficio, tum ne fraus, et dolus alicui patrocinetar, cit. cap. *Audivimus*, cum similibus; tum ne delicta maneat impunita, contra l. *Ita vulneratus*, ff. *Ad leg. Aquil.*, cap. *Ut fama* 33, *De sentent. excomm.*, ibi: « Cum publicæ communitalis intersit, ne crimina maneat impunita. »

(72. Et hic adverte, quod « *Collusio* est inter actorem et reum latens, et fraudulenta conventio, qua interveniente, aliquando delicta manent impunita, vel etiam committuntur, ut explicat *Glossa*, in cit. cap. *Audivimus*, verb. *Collusione*. Unde actor seu accusator in judicio dicitur colludere cum reo cōvento seu accusato, si ejus partes adjuvet celando vel dissimulando veras probationes et falsas defensiones, seu exceptiones admittendo, vel ab accusatione omnino desistendo, ut reus absolvatur, et penam ipsi infligendam evitet, ac judicium publicum reddatur illusorium. Arg. c. *Scripta* 1, c. *Audivimus* 3, c. *In tantum* 1, *De collusione detegenda*. Hæc autem collusio a civilistis vocatur *prævaricatio*, quæ est verorum criminum palliatio: prævaricari enim est vera criminis abscondere et palliare, ad hoc ut veritas non appareat, l. *Accusatorum* 1, § *Calumniari*, *Ad Sen. C. Turpillianum*. Ille enim prævaricator dicitur, qui aliquem de vero criminis accusat, sed veras probationes omittit, et fictitias solum adducit, ut ex eis nihil contra accusatum concludi possit. Leg. *Prævaricator* 1, ibique *Glossa*, ff. *De prævaricatione*. (73. Item collusio a civilistis vocatur *tergiversatio*, quæ nihil aliud est quam accusacionis desertio, dum nampe accusator ab accu-

satione jam copta omnino desistit. Tergiversari enim in universum ab accusatione desistere est. Leg. *Accusatorum* 1, ff. *Ad S. C. Turpilianum*. Vide n. 208.

(74. Concubinatus pena, quamvis olim de jure civili nulla ordinaria et determinata fuerit expresse statuta. L. *In concubinatu* 3, § 1 *De concubinis*, et leg. *Unic.*, cod. *De concubinis*, tamen hisce temporibus, etiam in foro saeculari punitur, et quidem gravius, quam simplex fornicatio, scilicet pena extraordianaria et arbitraria judicis. *Clarus*, in *Praxi*, § *Fornicatio*, sub num. 6; *Decian.* lib. vi, cap. 21, n. 38; *Panimol.*, decis. 19, n. 28; *Reiffenstuel.* lib. v *Decretal.*, tit. 16, n. 62; *Engel*, ibid., n. 22, et alii passim.

(75. De jure autem canonico concubinatus semper fuit prohibitus, et specialibus poenis punitus, tam respectu laicorum quam clericorum, ut patet ex concilio *Tolet.* I, c. 17; concil. *Aurelian.* III, c. 9; concil. *Turon.*, IV, c. 10; concil. *Triburiens.* I, cap. 49; concil. *Roman.*, sub *Nicolao II*, cap. 13; concil. *Mediolan.* II, tit. 1, decret. 29; concil. *Lateran.* V, sess. IX, in *Bulla reform.* *Curia*, et ex cap. *Audite* 6, dist. 33; cap. *Concubine* 5, caus. 32, q. 2; cap. *Nemo* 4; c. *Dicat* 9, caus. 32, quest. 4; cap. *Cum dilectus* 20, *De accusationibus*; cap. *Si concubina* 55, *De sent. excomm.*, cum similibus, et specialiter concil. *Trident.*, sess. XXIV, *De reform. matrimon.*, cap. 8, ubi contra concubinarios laicos sic praeceps statuitur: « Grave peccatum est, homines solutos concubinas habere; gravissimum vero, et in hujus magni sacramenti singulare contemptum admissum, uxoratos quoque in hoc damnationis statu vivere ac audere eas quandoque domi etiam cum uxoribus alere et retinere. Quare, ut huic tanto malo S. synodus opportunis remediis provideat, statuit, hujusmodi concubinarios, tam solitos quam uxoratos, cujuscunque status, dignitatis et conditionis existant, si postquam ab ordinario etiam ex officio ter admoniti ea de re fuerint, concubinas non ejecerint, seque ab earum consuetudine non se junxerint, excommunicatione feriendos esse, a qua non absolvantur, donec re ipsa admonitioni factae paruerint. Quod si in concubinatu per annum, censuris negligitis, permanserint, contra eos per ordinarios severe pro qualitate criminis procedatur: mulieres, sive conjugatæ, sive solitæ, quæ cum adulteris seu concubinariis publice vivunt, si ter admonitiæ non paruerint, ab ordinario locorum, nullo etiam requirente, ex officio graviter pro modo culpe puniantur, et extra oppidum vel diacesim, si id eisdem ordinariis videtur, invocato, si opus fuerit, brachio saeculari, ejiciantur, alii poenis contra adulteros, et concubinarios inflictis in suo robore permanentibus. »

(76. Ad hoc, ut ordinarius possit ferre sententiam excommunicationis contra concubinarios, præcedere debent tres monitiones distinctæ et separatae, ex quibus eorum vera contumacia elicatur non resiviscendi

a peccato si autem episcopus velit eos punire poenis pecuniariis, aut aliis a jure communi, vel a synodo statutis, non requiritur talis tria prævia monitio, sed, probato concludenter crimine, potest poenam infligere, ut declaravit sacr. concil. *Conc.*, cuius declarationem refert Gabriel Pereira, *De manu regia*, part. II, cap. 34, n. 12, in fine, vers. *Quare*, relat. a Barbosa in concil. *Trident.*, cit. sess. XXIV, cap. 8, n. 4, his verbis: « Ad quartum respondetur, trinam monitionem tunc tantum esse necessariam, cum ad excommunicationem contra concubinarios proceditur, quod si aliis poenis a jure communi, vel a synodo statutis episcopus afficeret velit hujusmodi delinquentes, utique trinam monitionem minime requiri. »

(77. Episcopus potest punire concubinarios, non solum poena pecuniaria, sed etiam poenis corporalibus, nempe carceris, fustigationis, et hujusmodi, maxime si sint personæ viles et infirmæ plebis, cum ratione concubinatus reddantur infames, et ut tales repellantur ab accusando et testificando, arg. cap. *Cum dilectus* 29, *De accusationibus*, juncta *Glossa*, ibid., verb. *Concubinarius*; *Amenus*, loc. cit., tit. 4, § 3, num. 17. (78. Concubinatus crimen est misti fori, ut tenet Barbosa, in *Conc.*, sess. XXIV, *De reform. matrimon.*, cap. 8, num. 5, cum pluribus ibi citatis; *Amenus*, loc. cit., num. 14, cum multis ibi allegatis, et alii plures. (79. Unde saecularis concubinarius punitus de hoc crimen a judice laico, potest iterum puniri ab ecclesiastico, et sic viceversa, quia iudex laicus procedit ad solam punitionem hujus delicti, ne crimina maneat impunita, ecclesiasticus autem procedit ad correctionem morum pro salute animæ. Hinc cum diversi sint fines judicum in ferenda poena, unus post alium potest procedere et punire, ut tradunt Pereira, loc. cit., num. 22; *Amenus*, loc. cit., num. 14; *Barbosa*, loc. cit., num. 6, et alii. (80. Concubinarius, si moriatur in concubinatu, nullo dato signo poenitentiae, carere debet ecclesiastica sepultura, et si sine poenitentiae signo in loco sacro fuerit sepultus, debet exhumari, et in loco profano sepeliri. Cap. *Sacris* 12, *De sepulturis*; *Clementin.* I, *De sepulturis*; *Amenus*, l. cit., num. 18, cum pluribus ibi allegatis. *Fanniac.*, loc. cit., q. 138, num. 68 et seq.; *Panimol.*, dec. 59, a num. 11; *Ursaya*, loc. cit., lib. III, tit. 5, n. 220, et alii.

(81. Clericorum concubinariorum poenæ sunt, quod ab ipsis nullus missam audire, aut sacramenta recipere debeat, excepto baptismo, poenitentia et sacro viatico, cap. *Nullus*, cap. *Præter*, dist. 32. Item, quod, si moniti non resipiscant, sint ab officio et beneficio suspensi. Cap. *Sicut* 4, *De cohabitat. clericor. et mulier.*, cap. *Quæsitum*, cap. *Vesta*, tit. eod. c. *A multis* 9, *De ætat. et qualit. præficiend.*, cap. *Decernimus*, cap. *De his*, c. *Presbyter*, distinct. 28, cap. *Eru- bescant*, distinct. 32, cum similibus; concil. *Tridentin.*, sess. XXV, cap. 14, *De reformat.*, et quod clerici concubinarii uotorio, et publici tales sint ipso jure suspensi ab officio

et beneficio, ita quod si celebrent, incurvant irregularitatem, decisum referunt Belletus, *Disquis. cleric.*, part. II, tit. *De disciplin. cleric.*, § 5, num. 45; Nicol. Garcias, *De benefic.*, p. vii, cap. 14, num. 11 et 15; Barbosa, in *conc. Trid.*, sess. xxv, *De reformat.*, cap. 16, num. 17, et alii; arg. cap. *Is cui* 20, *De sent. excomm.* in 6. Item si adhuc contumaciter in concubinatu persistant, sunt excommunicandi : cap. *Si quispiam* 2, cap. *Clericos* 3, *De cohabit. clericor. et mulier.*; concil. *Trident.*, sess. xxv *De reform.*, cap. 16, vers. *Sed si postquam*. Et si adhuc non se corrigan, perpetuo deponantur, textu expresso, in c. *Sicut* 4, et cap. *Si autem* 6, *De cohabit. clericor. et mulier.* Item efficiuntur infames et inhabiles ad beneficia et dignitates obtinendas. C. *Infames* 6, q. 1; concil. *Lateranense* v, sess. ix, *Bulla de reform. curie*, cap. 3; Leo X, const. *incip.*, *Superna*. Clerici concubinarii non habentes beneficia debent ab episcopo puniri poena carceris, suspensione ab ordine ac inhabilitate ad beneficia, aliisque modis juxta sacros canones. Sic expresse conc. *Trid. cit.*, cap. 14, vers. *Clerici vero*. Et tandem omnes clerici concubinarii, si moriantur in concubinatu sine signo pœnitentiae, carere debent sepulchra ecclesiastica, et si sine pœnitentiae signo in loco sacro fuerint sepulti, debent exhumari, et in loco profano sepeliri, cap. *Sacris* 12, *De sepultur.*, Clementin. 1, *De sepultur.* *Vide supra*, num. 80.

(82). Concussionis pena de jure communi est extraordinaria, et pro modo et qualitate delicti infligenda. *Glossa*, in l. *Si simulato* 1 verb. *Coercet*, ubi Bartholus, et Salicet. ff. *De concussione*; Raynald. lib. ii *Observat. criminal.*, cap. 14, n. 92, cum pluribus ibi cito, ubi ex aliis refert, concussores aliquando fuisse flagellatos seu fustigatos, aliquando ad tritemes transmissos, aliquando in exsilium extra provinciam, aliquando ad privationem officii. Ursaya, lib. ii, tit. 2, a n. 146, ubi dicit concussores possè puniri civiliter et criminaliter. Civiliter mediante pecuniae restitutio cum concussione extorta, per text., in l. *Si simulato* 1, ff. *De concussione*, et *Gloss.*, *ibid.*, verb. *Ablatum*. Criminaliter vero pœna extraordinaria.

(83). Hic autem adverte, quod concussio nihil aliud est, quam extorsio pecuniarum facta per vim vel metum, et dicitur quasi intimoratio, quia terror et timor incutitur ad extorquendum ab aliquo pecuniam. L. *Si simulato* 1, et *Lege concussionis* 2, ff. *De concussione*; Raynald., *loc. cit.*, num. 88, cum aliis ibi allegatis, diciturque concussio, quasi timoris incussio; Ursaya, *loc. cit.*, num. 73; Brugiot, *Institut. crim.*, lib. XII, tit. 19, num. 30 et seq. (84). Et quamvis concussio soleat committi a persona habente officium, ut quando officialis, seu judex indebit aliquem vexando, pecuniam ab eo invito extorquet. L. *Quod evitandi* 3, cod. *De condition. ob turpem caus.*, veluti si judex minetur honestae mulieri processum de crimen adulterii, nisi ei pecuniam det, juxta exemplum Jodoch., in *Prax. crimin.*,

cap. 129; *De concuss.*, num. 5, famen potest committi a quavis alia persona, ut iunxit *Glossa* in l. *Si simulato* 1, verb. *Ablatum*, ubi Bartol., ff. *De concussione*, et Farinac., quæst. 111, num. 46; Raynald., *loc. cit.*, num. 98, veluti si non judex, sed quivis alter privatus, alicui minetur, se illum accusaturum de crimine aliquo non commisso, nisi sibi pecuniam det, et ideo ab ipso pecuniam extorqueat. L. *Si simulato* 1, et l. *Concussionis* 2, ff. *De concussione*; Decian, lib. viii, c. 35, num. 24; Ursaya, *loc. cit.*, num. 76.

(85). Adverte hic etiam, quod quamvis hæc tria, scilicet *concutere*, *compellere* et *superchiare* videantur esse synonyma, ac unum et idem significare, tamen, ponderata vi et natura cuiuslibet horum, intercedit inter ipsa aliqua differentia. Nam *concutere* dicitur is qui metum infert, et, eo illato, alium invitum inducit ad faciendum, quod non vult. Amad., *De syndic.*, n. 165; Raynald., l. i *Observ.* ad cap. 12, § 2 ad 4, num. 22; Ursaya, *loc. cit.*, lib. ii, tit. 5, num. 242; Farinac., q. 211, num. 42 et 45, ut explicat verb. *Concutere*, hoc est *intimorare*, quod significat actum intrinsecus animum perstringentem, juxta text. in l. *Sæculari*, § *Sunt quædam*, ff. *De extraordin. criminibus*. *Compellere* autem dicitur is, qui per vim aliquem repugnantem inducit ad aliquid faciendum argumento eorum, quæ dicit Farinac., q. 109, num. 76; Raynald., *loc. cit.*, numer. 21. *Compellere* significat actum extrinsecus personam attingentem. Arg. l. *In eadem lege*, verb. *Dejecerit*, ff. *Ad leg. Jul.*, *De vi pub.* *Superchiare* dicitur is qui recurrit ad favorem potentis vel alicujus factionarii ad hoc ut ope et auxilio ejusdem inducat aliquem ad contrahendum, vel distractandum, seu *superchiare* dicitur is qui ad perterrefaciendum adversarium, ad hoc ut desistat a lite, vel aliud faciat, superimponit domui inscriptio nem alicujus potentis, vel in actis asserit dominum seu fundum esse alicujus potentis. L. *Unic.* « De iis, qui potentiorum nomine titulos prediis affigunt, vel eorum nomina in lite prætendunt; » et *superchiare* significat utrumque actum, scilicet intrinsecus et extrinsecus personam attingentem, nam et inducit timorem intrinsecus, et inducit compulsionem, extrinsecus. Raynald., *loc. cit.*, num. 25 et 30; Ursaya, *loc. cit.*, num. 241, et alii.

(86). Consortii suspecti pœnas in clericis, ex decreto conc. *Trid.*, sess. xxv, *De reform.*, c. 14, prohibente clericis non solum concubinatum, sed etiam consortium suspectum, ibi: « Prohibet sancta synodus quibuscumque clericis, ne concubinas aut alias mulieres, de quibus possit haberi suspicio, in domo, vel extra retinere, aut cum illis consuetudinem habere sudeat; » sunt sequentes, nempe, quod si moniti a superioribus non desistant a tali suspecto consortio « pro prima vice priventur terlia parte fructuum, obventionum ac proventuua beneficiorum suorum quorumcunque, et pensionum ipso facto; » si secundæ monitioni non paruerint,

« Fructus beneficiorum ex integro amittant; » et si post tertiam monitionem adhuc perseverent « preventur beneficiis; et si postquam eas dimiserint, semel intermissum consortium repeteret, aut alias scandalosas mulieres sibi adjungere ausi fuerint, praeter praedictas poenias, excommunicentur; » sic expresse concil. Tridentin., loc. cit.

(87. Quoad poenias clericis beneficia et pensiones non habentibus, et hujus criminis reis debitas, sic statuit concilium, loc. cit., ibi : « Clerici vero beneficia ecclesiastica aut pensiones non habentes, juxta delicti et contumacie perseverantiam et qualitatem, ab ipso episcopo carceris poena, suspensione ab ordine, ac inhabilitate ad beneficia obtinenda, aliisve modis juxta sacros canones puniantur. »

(88. Poena lata pro frequentantibus monasteria monialium, sive reis quodammodo suspecti consortii, si sint clericis, est depositio, si autem laici, est excommunication, si, non obstante canonica monitione, non desistant, textu expresso in cap. Monasteria 8. De vita et honestat. clericorum. Si vero sint regulares, variis aliis subjiciuntur poenias. Vide verb. MONIALES, art. 4, a num. 12 usque in finem.

(89. Conspirantium poenae, si conspiratio facta sit in principem supremum, sunt ipsam statuta pro reis laesae majestatis, que adducentur infra num. 148. (90. Si conspiratio facta sit contra episcopum aut clericum a clericis seu monachis, debent deponi; si a laicis, debent excommunicari, et omnes declarari infames, ac poena carceris puniri. Cap. Conjurationum 20, c. Conspirationum 21, c. Si qui clericis 22, cap. Si clericis 23, cap. Si qui clericorum 24, caus. 11, q. 2.

(91. Si conspiratio facta sit a laicis contra privatam personam, est poena arbitraria. L. Hodie 13, ff. De poenis; Amenus, loc. cit., tit. 2, § 4, num. 8. (92. Si conspiratio facta sit a regularibus contra superiorem vel aliquem particularem religiosum, attendi debent poenae statuta a suis specialibus respective constitutionibus.

(93. Dilapidationis poena, si dilapidatio facta sit a laico habente administrationem communis pecuniae, et bonorum alicujus communalis, collegii, societatis et hujusmodi, et contra istos tanquam dolo malo delinquentes in dilapidatione procedatur, talis damnandus est ad compensationem damni, et pro qualitate culpe puniendus poena peculatus. Amenus, loc. cit., tit. 3, § 7, num. 20 et 21. Vide verb. PECULATUS per tot. (94. Si dilapidatio facta sit a prelato seculari absque dolo, sed sola incuria, imprudentia aut inhabilitate ipsius, dandus est ei coadjutor, sine quo nihil agere possit, et prohibenda est utriusque omnis alienatio. Cap. Venerabilis 37, De offic. delegat., et ibi abbas, num. 6 et 11, ac alii passim. (95. Si autem facta sit ex dolo, debet deponi, cap. Apostolicas 13, et c. Monemus 58, caus. 12, q. 2. Et idem dicendum est de quolibet clero beneficiario bona beneficii sui dilapi-

dante. Bernardus Diaz, Pract. crimin. canon., c. 71; Amenus, loc. cit., num. 22.

(96. Et si dilapidatio facta sit a clero officiali smovibili, ut syndico aut procuratore capituli, si probetur reus dolosus, puniendus est poena peculatus arbitrio judicis. Amenus, loc. cit., num. 22. Vide verb. PECULATUS per tot. Regulares tandem dilapidatores bonorum conventus et religionis puniendi sunt juxta proprii ordinis statuta et constitutiones.

(97. Duellantum poenae. Vide verb. DUELLO, art. 2 per tot.

(98. Expilatae hereditatis poena est arbitraria, juxta facti et personarum qualitatem. L. 1 et 3, ff. Expilatae hereditatis; card. de Luca, in Summa, De hereditat., n. 13; Ursaya, Instit. crim., lib. II, tit. 10; num. 54; cum aliis ibi citatis. (99. Pro intelligentia autem criminis expilatae hereditatis advertendum est, quod herede non audeunt hereditatem, hereditas dicitur jacens, et nullum dominum habere dicitur. L. 1, §. Scevola, ff. Si quis testam. liber. esse, et consequenter, si aliqua res hereditaria sublata fuerit, non est proprie furtum, sed ab ipso actu expilationis et diminutionis hereditatis crimen expoliatae hereditatis appellatur, et eas res auferens, non fur, sed expilator hereditatis dicitur. L. Si expilatae hereditatis 2, ff. Expilatae hereditatis; Ursaya, loc. c., n. 54; Brugiot., Instit. crim., lib. III, tit. 8, n. 2, ubi quod expilator hereditatis dicitur improbior fure.

(100. Falsariorum poena. Vide verb. FALSARIOS.

(101. Falsificantum monetas poena. Vide verb. MONETA.

(102. Fornicationis poena, quamvis olim de jure civili nulla fuerit constituta. L. Si uxor 13, § 2, ff. Ad l. Jul., De adul., et l. Quae adulterium 29, cod. eod. Tamen hodie laici fornicatores, nedum in foro ecclesiastico et de jure canonico, sed etiam in foro civili, pro diversitate personarum et circumstantiarum, puniri solent poena arbitraria. Reiffenstuel., lib. v Decret., tit. 16, n. 55; Ursaya, l. c., lib. III, tit. 5, n. 221; Pandimol., decis. 38, et alii apud Farinac. q. 137, n. 36. (103. Clericorum fornicantium poenae ex antiquis canonibus varierant, ut patet ex canone 24 Apostolorum, c. Presbyter et diaconus, dist. 81, cap. Si quis episcopus, ead. dist. 81, c. Presbyter 51, dist. 82, cap. Attendum 57, q. 4, cap. Sicut 4, cap. Si autem 6, De cohabit. cler. et mulier., cap. Clericorum 13, De vita et honest. clericorum. Ast hodie ex communi praxi poena clericorum fornicantium est arbitraria, et ad pecuniariam reduci solet, et juxta qualitates personarum, et circumstantias delicti, quandoque extenditur ad carcerationem, et potest extendi etiam ad suspensionem et privationem beneficii, si fornicatio fuerit notoria et scandalosa. Abbas, in cap. At si clericis, n. 35, De judic.; Farin., q. 137, num. 17 et 24; Fagni., in cap. Non debet, n. 8, De consanguin. et affin.; Pandimol., dec. 38, n. 6; Reiffenst., lib. III Decr.,

tit. 2, a num. 49, et lib. v, tit. 46, n. 58 et seq.; Amenus, l. c., tit. 4, § 3; n. 13, ubi observat, quod poena ab antiquis canonicibus statuta jam abierit in desuetudinem.

(104.) Furti poena pecuniaria est, ut, si sit furti manifesti, praeter rem furto ablata, solvatur quadruplum; et si sit furti non manifesti, solvatur duplum, textu expresso, § *Parac.* 5, Inst. *De obligationibus, quae ex delicto nascuntur*, ibi: « Poena manifesti furti quadrupli est... non manifesti, dupli. » Et concordat § *Furti actio* 19, *Inst. eod.*, et § *Ex maleficiis* 18, *Inst. De actionibus*. (105.) Penæ autem criminales furti, praeter solutionem quadrupli vel dupli sunt, quod in primis furti condemnatus sit infamis. L. *Athletas* 4, § fin. ff. *De his qui infamia notantur*. (106.) Deinde, si criminaliter agitur contra fures, vi juris antiqui puniuntur poena arbitraria, vel pecunia fisco applicandæ vel fustigationis, vel carceris, vel exsiliæ, et hujusmodi, pro diversitate criminum, personarum, et aliarum qualitatum ac circumstantiarum. L. *Meminisse* 92, ff. *De furtis*; l. *Fures* 1 et l. *Sed si*, ff. *De furibus balneariis*; l. *De his* 1 et l. *Inter* 2, ff. *De effractoribus et expilatoribus*, *Sed novo jure*, cod. *De servis fugitivis*. Novella, *Ut nulli judicum* 134, cap. 13, vers. *Pro furto*. (107.) Ita tamen, quod pro simplici furto vetitum fuerit aliquem puniri poena mortis aut mutilationis, textu expressum in cit. authent. *Sed novo jure*, et cit. Novella *Ut nulli judicum*.

(108.) Jure autem novo Cæsareo Friderici I et Caroli V, pro furtis penæ graviores, etiam mutilationis, et mortis sunt statutæ: dictus enim Fridericus I, lib. ii *Feudor.*, tit. 27, § 8, sic expresse statuit: « Si quis quinque solidos valens, aut plus fuerit suratus, laqueo suspenderat; si minus, scapus et forcipe excorietur et tondeatur. » Et Carolus V, in *Constitutione crim.*, *De penis furti ubique recepta*, teste Rieffensuel, lib. v *Decret.*, tit. 18, n. 37, sic statuit, nempe quod furtum primum, seu prima vice commissum, si sit parvum, id est quinque solidos non attingens et simplex, id est tale, quod in solo furandi actu sine concurrentia alterius delicti consistat, et non sit manifestum, puniatur poena dupli, si fur est solvendo; si non, poena carceris, ac debeat rem ablata restituere; art. 157. Si vero hujusmodi primum simplex, et parvum furtum sit manifestum, et fur honestæ conditionis existat, spesque emendationis apparent, punitur poena quadrupli, si est solvendo; sin minus, poena carceris corporalis. Si autem fur vilis conditionis sit, ad nullas virgis damnatur et relegatur, ita tamen quod uteque prius restitut rem ablata, vel estimationem ejus; art. 158. Si tamen furtum primum simplex, et magnum sit, id est quinque solidos adæquans, vel excedens, arbitrio judicis puniendus relinquatur; art. 160.

(109.) Furtum secundum, seu secunda vice commissum, si utriusque valor quinque solidos non adæquat, hanc penam secum trahit, videlicet positionem pro nuelliis,

relegationem et confinacionem; si vero quinque dictos solidos excedat, poena judicis arbitrio imponitur; art. 16f.

(110.) Furtum tertium, seu tercia vice commissum, etiam simplex, nulla attenta quantitate et valore rei ablata, poenam capitalem habet, ita ut mas laqueo, femina autem suffocatione aquæ, vel alia simili mortis poena, gladii v. g. perimitur; art. 162.

(111.) Furtum violentum vero, id est quod cum ædium effractione, vel cum telo, et armis fit, quod etiam furtum periculosum vocatur, poenam capitali, vel si circumstantiae aliud suadent, non capitali punitor; art. 159. Sic Reif. litteraliter, l. citat. n. 37 ad 41.

(112.) Ex dicta constitutione Carolina sub-n. 108, relata patet, quod furti, etiam parvi, tercia vice commissi poena est mors; quod tenent Clarus, § *Furtum*, n. 14; Bajard., ad Clar. in § *Furtum*, n. 28, 29 et 38; Reiffenst., l. c., n. 40; Mascard., *De probatione*, lib. ii, concil. 838, n. 6; Menoch., *De arbitrio judicis*, l. ii, caus. 205, n. 17; Gram., vot. 9, n. 25 et vot. 17, n. 25; Jodoch., in *Practicæ crim.*, c. 110; *Rubr. de furt.*, n. 35; Piring., l. v *Decret.*, tit. 8, n. 22 et seq.; Amenus, l. c., tit. 3, § 8, a n. 18 ad 20, et alii plures tenentes, quod tria furtæ, etiam parva, poenam mortis importent; dummodo sint non solum re, sed etiam loco, tempore et intentione distincta.

(113.) Et ex citata constitutione Frederici I, allata sub n. 108 colligitur, quod poena mortis possit infligi etiam propter unicum simplicem furtum magnum, quod et innuere videtur etiam constitutio Caroli V, allata supra, n. 108, in fine, ubi dum pro uno simplici furtu magno relinquunt poenam arbitrio judicis, videretur statuere, quod si furtum tam magnum sit, ut arbitrio judicis poenam mortis mereatur, eam imponere possit, et sic tenent Baldus, in *Authentic.* *Sed novo jure*, n. 5, cod. *De servis fugitivis*; Covarruv., lib. ii *Variar. resol.*, cap. 5, n. 8; Menochius, *De arbitrio judicis*, cas. 295, num. 9; Reiffenst., l. c., n. 43; Amenus, l. c., tit. 3, 6, a n. 23; Caballus, *Resolut. crim.*, centur. 5, cas. 18, n. 6, cum pluribus aliis ibi citatis contra varios alios.

(114.) Si furtum sit sacrilegium, variis puniuntur penæ pro varietate rerum, personarum, circumstantiarum, modi, temporis, etatis et sexus, textu expresso in l. *Sacrilegii* 6, ff. *ad leg. Jul. Peculatus*. (115.) Hinc furtum sacræ hostiæ, vel unius, vel plurium particularum consecratarum cum sacra pyxide, vel sine illa, punitur poena mortis, ut tradunt communiter doctores, et statuit Carolus V, *Const. crimin.*, art. 172, decernens, quod hujusmodi fures vivi comburantur, et Innocentius XI, constit. incip. *Ad nostri apostolatus auditum*, decrevit, quod tales fures confessi aut convicti, etiam pro prima vice, a curia ecclesiastica, seu sancti offici, cui hujus criminis spectat cognitio, traduntur curiæ seculari condignis penæ pro criminis atrocitate puniendi, non obstante minori aëstate, dummodo xx annum attingant. Vide supra, n. 38. (116.) Si fur

vas aureum vel argenteum cum vel sine reliquiis, aut calicem, vel patenam abstulerit, vel ecclesiam, seu sacristiam, aut gazophylacium, seu cippum, vel capsam eleemosynarum animo furandi effregerit, aut dolosis instrumentis aperuerit, pœna corporali vel capitali exasperata, vel mitigata pro diversitate circumstantiarum est puniendus, ut statuit Carolus V, cit. sua Constit. criminal., art. 172 et 173; et concordat l. Sacilegii 9 et leg. Hac lege 10, ff. ad l. Jul. Peculat., l. Si quis 10, authent., De episc. et clericis.

(117). *De jure canonico furti sacrilegi pœna, si sit factum cum fractura muri, portæ, aut saeræ ecclesiæ, aut hujusmodi, est excommunicatio latæ sententiae, cap. Canonica 107, eaus. 11, q. 3, cap. Omnes 5, caus. 17, q. 4, cap. Quisquis 21, eadem caus. et qu. et cap. Conquesti 22, De sent. excommunicati. Quæ excommunicatione post denuntiationem ab episcopo factam, a Papa solum potest absolviri, cap. Conquesti 22, De sentent. excommunicati, juncto ejus summario sic dicente: « Qui cum effractione spoliant ecclesiæ, excommunicati sunt, et per Papam tantum post denuntiationem absolvuntur: » Amenus, loc. cit., n. 34. (118). Si autem furtum sacri'egum commissum fuit sine ulla effractione, ejus pœna est quidem excommunicatione, sed solum ferendæ sent. text. expresso in cap. Conquestus 16, De foro competent.*

(119). *Clericus fur notorius, aut furti condemnatus, est infamis, cap. Infames 17; caus. 9, q. 1, et consequenter etiam irregularis, adeo ut ad sacros ordines promoveri, vel in jdm susceptis ministrare non valeat. Abbas, in cap. fin. De furtis, n. 3 et 14; Navarr., in Manual., cap. 17, n. 204; Suarez, De censuris, disp. 48, sect 2, n. 2; Pirrhing., lib. v Decret., tit. 18, n. 2; Reiffenstuel, ibid., n. 50, et alii; cap. Qui in aliquo 5. disc. 51, cum similibus. (120). Imo, præter pœnam infamie et irregularitatis clericus fur notorius ab officio et ordine clericali deponi debet, cap. Presbyter. 12, dist. 81 et cap. Cum ab homine 10, De judiciis. Et si non resipiscat, debet excommunicari, et tandem, si incorrigibilis evadat, curia seculari tradi debet, textu expresso, in cit. c. Cum non ab homine 10, De judiciis. (121). Regulares autem fures puniendi sunt juxta proprii ordinis statuta ac constitutiones.*

(122). *Hæreticorum pœnae. Vide verb. HERETICUS.*

(123). *Homicidii simplicis voluntarii injusti pœna est mors, tam de lege divina, quam civili humana; Genesis enim cap. ix, n. 6 habetur: Quicunque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius; Levit. xxiv, 17: Qui percusserit, et occiderit hominem, morte moriatur. Matth. xxvi, 32: Qui acceperint gladium (eoque percusserint) gladio peribunt; Apoc. xiii, 10: Qui in gladio occiderit, oportet eum gladio occidi; et hæc pœna mortis in homicidas voluntarios injustos statuitur pluribus legibus in jure civili, et signanter § Item,*

Lex Cornelio 5, Instit., De publ. jud., l. Quoniam 6, cod. De vi publica, l. unic. vers. Et merito, C. De raptu virg., constit. crim. Caroli V, art. 37 et 137.

(124). *Si autem homicidium voluntarium injustum non sit simplex, sed qualificatum, pœna mortis exasperatur pro diversitate atrocitatis et malæ qualitatis admistæ, ita ut gladius augeatur in forciam, rotam, truncationem membrorum, rogam, adustionem per ferrum candens, etc., juxta cit. constit. crim. Caroli V.*

(125). *Homicidium proditorum, ultra exasperationem pœnae ordinariæ, privat etiam jure asyli. Vide verb. IMMUNITAS, art. 2, a n. 109 ad 116.*

(126). *Homicidium assassinum, ultra exasperationem pœnae ordinariæ, et excommunicationem, ac depositionem ab officio et beneficio ipso facto, et dissipationem perpetuam a toto populo Christiano, juxta cap. 1 De homicid. in 6. privat etiam jure asyli. Vide d. verb. IMMUNITAS, art. 2, a n. 117 ad 125.*

(127). *Homicidium sacrilegum ratione personæ occisæ, præter exasperationem pœnae ordinariæ, inducit etiam excommunicationem majorem ipso facto, juxta cap. Si quis suadente 29, caus. 17, q. 4. Sacrilegium vero ratione loci sacri, in quo committitur, secum trahit etiam privationem asyli. Vide v. IMMUNITAS, art. 2, a n. 102 ad 107.*

(128). *Pœna parricidii proprie talis de jure civili olim erat, ut parricida virgis sanguinis verberatus in corie insueretur et includetur cum cane, gallo gallinaceo, viperæ et simia, et in profundum maris, et vel si mare longe distet, in flumen, vel lacum projiceretur. § Alia deinde 6, instit. De publicis judic., l. Pœna parricidii 9, ff. Ad leg. Pompeiam, De parricidiis, l. unic. cod., De his qui parentes vel liberos occiderunt.*

(129). *Verum hæc pœna ob nimiam ejus crudelitatem recessit ab aula criminali, et in ejus locum imponitur pœna ultimi supplicii pro diversitate circumstantiarum arbitrio judicis, et consuetudine locorum, ac legum municipalium exasperanda vel mitiganda, ut tradunt communiter criminalistæ, et signanter Ursaya, l. ii, tit. 5, Instit. crim. num. 475; Julius Clarus, verb. Parricidium, num. 5.*

(130). *Pœna parricidii improprie talis, de jure civili est ordinarium homicidii suppli- cium; § Alia deinde 6, Instit. De publ. judic., l. Lege Pompeia 2, et l. Pœna parricidii 9, ff. Ad leg. Pompeiam, De parricid., cum hoc tamen, quod juxta diversas circumstantias, et locorum consuetudines pœna hæc exasperetur vel mitigetur.*

(131). *Parricidium autem proprie tale est homicidium, quo proles, parentem, avum aut aviam, vel parentis prolem occidit, l. unic., cod. De his qui parentes vel liberos occiderunt, l. Lege Pompeia 1, et l. Pœna parricidii 9, ff. ad leg. Pompeiam, De parricid.*

(132). *Parricidium vero improprie tale ac*

large sumptum est quodvis homicidium cuiusvis consanguinei, etiam collateralis, aut etiam aliorum et conjugis, citat. l. *Legem Pompeiam* 1, ff. *Ad leg. Pompeiam*, De parricidiis, et insuper homicidium novercae et sponsae vel sponsi, l. *Sed sciendum* 3, ff. *ad Legem Pompeiam*, De parricidiis.

(133). De jure canonico parricidæ olim puniebant variis illis poenis, quæ recensentur in cap. *Latarem* 15, caus. 33, q. 2 et toto tit. *De his qui filios occiderunt*. Verum tales poenæ recesserunt ab aula: unde in casu parricidii judices ecclesiastici remittere debent laicos parricidas judicibus sacerdotalibus poenis legis civilis puniendos. Clericos vero prius juxta præscriptum canonis deponere debent, ac degradare, sive degradatos curiæ sacerdotali consigilare debita poena puniendos, ut tradunt *Pirrhing.*, lib. v *Decretal.*, tit. 10, n. 7; *Reiffenstuel*, *ibid.*, n. 10, et alii.

(134). Quibus poenis subjaceant parentes et alii procurantes abortum? *Vide verb. Abortus per tol.*

(135). Parentes sine debita cautela infantes noctu in lecto cum ipsis tenentes, ac ex culpabili negligentia ipsos suffocantes aut opprimentes, tanquam rei homicidii seu infanticidii, licet moderatius sunt puniendi, cap. *Consulisti* 20, caus. 2, q. 4, ibi: « *Moneendi sunt namque, et protestandi parentes ne tam tenellos secum in uno lecto collocent, ne negligentia qualibet proveniente suffocentur aut opprimantur, unde ipsi homicidii rei inveniantur...* *Hiautem, qui probantur, vel consententur talis reatus se noxiis, tua eos castiget moderatio, quia, si ille, qui conceptum in utero per abortum deleverit, homicida est, quanto magis qui unius saltem diei puerulum pereverit, homicidam se esse excusare nequibit?* » Et concordat cap. *De infantibus* 3, De his qui filios occiderunt; ubi statuitur, quod parentes contra prohibitionem infantes tenellos secum in lecto tenentes, ac ipsos ex negligentia suffocantes aut opprimentes, trium annorum penitentiam, et quidem uno integrō in pane et aqua transigere debeant. *Vide verb. Mater*, n. 16.

(136). De jure canonico homicidæ injusti voluntarii subjacent excommunicationi sententiæ ferendæ, nisi poenitentia satisfactio commissum homicidii crimen deleverint et diluerint. C. *Itaque* 20, cas. 24, q. 3. Et si fuerint clerici, sunt ab ordine et officio deponendi, cap. *Si episcopus* 7, dist. 50, cap. *Inquisitionis* 21, *De accusacionibus*, cap. *Sicuti* 6, § final. *De homic.*, cap. *Tue* 6, De poenis, cum similibus, juncto concilio *Tridentino*, sess. xiv, cap. 7, *De reform.*, et in arctum monasterium sunt detinendi; cit. cap. *Si episcopus*, et cit. cap. *Tue*, quæ poena detrusione jam abiit in desuetudinem, et mutata est in poenam perpetui carceris, aut condemnationis ad tritemes, ut observat *Farinac.*, *Prax. crim.*, qu. 119, n. 149 et 155. Item incurront ipso facto irregularitatem a solo Summo Pontifice dispensabilem. Cap. *Miror* 4, cap. *Cle-*

ricum 5, dist. 50, cap. *Sicuti* 6, § *Clericos*, De homicid., et cap. *De cætero* 7, end. *Clement.* unic. eod., juncto concilio *Tridentino*, sess. xiv, cap. 7, et sess. xxiv, cap. 8 *De reform.* Item perpetuo inhabiles sunt ad omnia beneficia et officia ecclesiastica, concil. *Trident.* cit., sess. xiv, cap. 7, *De reform.* Ac insuper privandi sunt beneficiis prius rite obtentis. Cap. *Si episcopus* 7 dist. 50; cap. *Inquisitionis* 21, *De accusat.*; cap. *Sicuti* 6, § *Clericos*, De homicid.; cap. *Tue* 6, De poenis; cap. *Clericis* 5, Ne clerici vel monachi; cap. *Ex litteris* 10, *De excessibus praetator.* Tandem, si clerici homicidium iterent, gravius plectuntur, et si incorrigibiles sunt, etiam anathematizandi, degradandi, et curiæ sacerdotali tradendi, cap. *Cum non ab homine* 10, *De judiciis*, et ibi doctores communiter.

(137). Incendiariorum poenæ. *Vide verb. INCENDIARIUS.*

(138). Incestus simplicis sine matrimonio commissi poena, pro foro sacerdotali est ultimum supplicium, si committatur inter ascendentias et descendentes. Argum. l. *Si adulterii* 38, § 2, ff. *Ad leg. Jul.*, De adulter., et ibi *Glossa*, verb. *Gentium*; *Farinac.*, q. 146, n. 14 et 16; *Monac.*, *De arbitrio judic.*, caus. 502, a n. 1; *Bajard*, *ad Clarum*, § *Incestus*, n. 3. Item, si committatur inter collaterales in primo gradu, v. g. inter fratrem et sororem, *Menoch.*, loc. cit., a n. 14; *Haunoldus*, *De justit. et iur.*, tom. IX, tract. 2, n. 347; *Reiffenstuel*, lib. iv *Decretal.*, tit. 16, n. 7. Item, quando cum incestu conjunctum est adulterium. *Clarus*, § *Incestus*, n. 2; *Haunoldus*, loc. cit. n. 245; *Reiffenstuel*, loc. cit., n. 70.

(139). Incestuosum matrimonium scienter contrahentes incurrint de jure civili contumaciam omnium bonorum, tam dotalium quam patrimonialium, exsiliū, spoliacionem cinguli militaris, id est privationem dignitatis et administrationis; et si rei viles sint, etiam verberationem, textu expresso, in authen. *Incestus*, cod. *Ad leg. Jul.*, De incest. nupt.

(140). De jure canonico laici incestum simplicem sine matrimonio committentes, sunt excommunicandi, cap. *De his, qui incesti* 9, caus. 35, q. 2. Et si aliquis ex conjugibus incestum committat cum consanguineo, aut consanguinea alterius conjugis, privatur jure petendi conjugale debitum, c. *Si quis* 1, et cap. *Transmissæ* 4, *De eo, qui cognovit consanguin. uxori.* (141). Si autem cum matrimonio seu incestuosas contrahendo nuptias, ipsum committant, sunt ipso facto excommunicati, *Clement.* unic., *De consanguin. et affinit.* Nec possunt amplius cum alia persona matrimonium licite contrahere, nisi ignoranter contrarerint, cap. *Qui propinquam* 4, caus. 45, q. 2. (142). Laici incestuosi de jure canonico sunt infames ipso jure et facto, cap. *Consanguineorum* 4, caus. 3, quæst. 4, et cap. *Conjunctiones* 2, caus. 15, q. 2; *Amenus*, *De delictis et poenis*, tit. 4, § 6, num. 17.

(143). Clerici incestum committentes de-

ponensur, et beneficiis privantur. Argum. cap. *Si quis* 20 et seq., dist. 8, et cap. *adulterium* 11, caus. 32, q. 7; Farinac., *Prax. crimin.*, q. 149, num. 33; Pirrhing., lib. v *Decretal.*, tit. 16, num. 66; Reiffenstuel, *ibid.*, num. 74. (144. Ac item proceedit, etiam si agatur de incestu minus proprio diecio, proveniente ex cognatione spirituali, puta quia clericus rem habuit cum filia spirituali, quam e baptismo levavit, aut tenuit in confirmatione, aut audivit, ac absolvit in confessione sacramentali, aut coimmatrem, seu illius matrem cognovit. Argum. cap. *Omnes*, et cap. *Si quis* 9; et cap. *Non debet* 10, caus. 30, q. 1; Farinac., *loc. cit.*, num. 53 et seq.; Menoch., *loc. cit.*, caus. 502, num. 27; Reiffenstuel, *loc. cit.*, num. 75; Pignatelli., tom. I, consult. 116; Ursaya, *Instit. criminale*, lib. III, tit. 5, num. 130.

(145. Injuriantium poenæ de jure communi sunt extraordinariæ et arbitrariæ judicibus, § *In summa* 10, *Institut.*, *De injuriis*, et l. *De injuria* 43, ff. *De injuriis*. Unde pro diversitate injuriarum indici debet injurianti satisfactio erga injuriatum, quæ regulanda est juxta atrocitatem aut levitatem injuriæ, attentis circumstantiis personarum, locorum et temporum. (146. Condemnati actione injuriarum poenali, sive hæc civilis, sive criminalis sit, incurrunt infamiam juris, tum de jure canonico, tum de jure civili. Cap. *Cum te* 23, *De sent.* et *rejudicata*, l. *Athletas* 4, § final., ff. *De his qui notantur infamia*. Dummodo tamen injuria, de qua condemnati sunt, fuerit atrocior, ut cum communis docet Clarus, § *Inuria*, vers. *Item condemnatus*. Vide supra, num. 66, verb. *CALUMNIATORUM POENÆ*, et infra verb. *LIBELLOS FAMOSOS COMPONENTIUM POENA*, et verb. *MALEDICORUM POENÆ*.

(147. Largitionis et receptionis munerum in regularibus, et aliis poenæ. Vide verb. *DONATIO*, art. 2, a num. 34, verb. *MONIALES*, art. 2, a num. 62, verb. *Regulares*, art. 1, a num. 68 et verb. *XENIA*.

(148. *Læsæ majestatis* poenæ (si reus criminis sit vivens ac præsens in manibus curiæ, et crimen commissum sit in primo capite) sunt multæ. Prima igitur est perpetua infamia. Cap. *Felicitis* 4, *De poenis* in 6; Farinac., qu. 116, § 1, num. 4; Ursaya, *Instit. crimin.*, lib. II, tit. 1, num. 145 et 169. Secunda est delictio armorum et insignium ipsius rei, atque agnationis; Gigas, *De crimin. læsæ majestatis*, lib. I, tit. *De proditor.*, q. 8, num. 2; Ursaya, *loc. cit.*, num. 147; Amenus, *De delictis et poenis*, cit. tit. 2, § 5, num. 40, argum. I. *Forum*, ff. *De poenis*. Tertia est confiscatio omnium bonorum, leg. *Quisquis* 5, cod. ad leg. *Jul. majestatis*, et authent. *Bona damnatorum*, final., cod. *De bonis proscriptor*. Quarta est privatio omnium beneficiorum ac privilegiorum reo a jure civili competentium. L. *Amissione*, § 1, ff. *De capitibus diminut.*, l. 1, ff. *De jurisdic.* *omnium judic.* *extravagant*. *Qui sint rebellæ?* ibique Bartholus, verb. *Rebellanda*, num. 13, 19 et 20; Farinac., q. 116, § 2, num. 92; Amenus, *loc. cit.*, nu. 41; Ursaya, *loc.*

eit., num. 149. Quinta est devastatio et demolitio ejus domus a fundamentis, ita quod non remaneant ejus vestigia, et amplius redificari non possit. C. *Felicitis* 5, *De poenis* in 6; Ursaya, *loc. cit.*, num. 152 et 169; Raynald., tom. I, cap. 2, § 1, num. 109. Sexta est ultimum supplicium. L. *Quisquis* 5, cod. *Ad legem Julianam majestatis*; Ursaya, *loc. cit.*, num. 160 et 169; Raynald., *loc. cit.*, num. 49; Amenus, *loc. cit.*, num. 39, ubi quod mortis genus est per ignem, vel per dissectionem in frusta, vel per aliam atrociorum formam, et testatur Farinacius, *cit.*, q. 116, n. 2.

(149. Insuper filii talis rei evadunt infames, amittunt beneficia juris civilis, arma et insignia domus, privantur omni hereditate et successione sibi ex testamento, aut ab intestato obveniente. L. *Quisquis* 3, § *Filiis*, cod. *Ad legem Julianam majestatis*, leg. *Quando*, cod. *De bonis proscriptor.*; novella 134, cap. fin.; Ursaya, *loc. cit.*, num. 170; Amenus, *loc. cit.*, num. 42.

(150. Excipiuntur tamen a supradictis poenis filii emancipati ante crimen patris, ut defendit *Glossa*, in cap. *Sed quis cum militibus*, in verb. *Filiis vero*, caus. 6, quæst. 1, communiter approbata, teste Ameno, *loc. cit.*, n. 45, adducens pro ratione, quod filius emancipatus desinit esse de familia, leg. *Quin etiam*, § final., *De ritu nuptiar.*, et ex aliis subdens, quod a dictis poenis excipiuntur etiam filii adoptivi, nepotes et filii clerici, et filiæ. Imo dictas poenas, citat. leg. *Quisquis*, ex laudabili consuetudine hodie non extendi ad filios, testantur Angelus, in leg. *Fallaciter*, num. 4, cod. *De abol.*; Gigas, *De crimin. læsæ majestatis*, lib. III, rubr. *De poenis* quas filii incurrint, quæst. 23, n. 3; Decian., lib. VII, cap. 41, num. 38, teste Ursaya, *loc. cit.*, num. 172, ubi ipse ex aliis habet, quod dictæ poenæ non comprehendunt filios natos, antequam pater commisisset tale delictum.

(151. Si autem crimen commissum sit solum in secundo capite, tunc talis reus punitur poena ultimi supplicii et confiscationis omnium bonorum. Farinac., quæst. 116, § 1, num. 23 et 24; Ursaya, *loc. cit.*, num. 173. At poena devastationis domus non habebit locum, minusque aliae tangentes filiorum prejudicium. *Glossa*, in leg. *Eorum*, ff. *Ad legem Julianam majestatis*; Farinacius, quæst. 116, num. 123 et sequent.; Ursaya, *loc. cit.*, num. 173 et sequent.

(152. Si reus hujus criminis sit absens, nec haberi possit in potestate curiæ, depingitur ejus effigies in tabella, capite ad terram verso, et pedibus furcæ suspensis cum inscriptione proditorem, et læsæ majestatis reum indicante. Decianus, lib. VII, cap. 31, num. 15, et cap. 30, num. 27, cum aliis ibi citatis; Ursaya, *loc. cit.*, num. 147 et 175; Amenus, *loc. cit.*, num. 40. Et qui telum imaginem delet seu auferit, poena quingentorum aureorum tenetur. Leg. *Si quis id. 7, ff. De jurisdictione*.

(153. Si reus talis criminis sit praedefunctus, et crimen commissum sit in primis cap-

pite, tunc ejus memoria damnatur, declaratur infamis, ejusque bona confiscantur, atque ab illius hereditibus adimuntur. *L. Majestatis* 6, l. *Meminisse* 7, et l. *Post. D. Marci* 8, cod. *Ad legem Julianam majestatis*; l. *Is qui 11*, ff. eod.; Ursaya, loc. cit., num. 164 et seq.; Amenus, loc. cit., num. 4.

(154). Si vero crimen commissum sit in secundo capite, tunc post mortem delinquantis non potest agi, nec memoria defuncti damnari, vel aliter cognosci, aut procedi contra illum. *Cit. leg. Is qui 11*, ff. *Ad legem Julianam majestatis*; Decianus, lib. vii, cap. 39, num. 37 et 38; Amenus, loc. cit., num. 40; Ursaya, loc. cit., num. 166; *Glossa*, in cit. leg. *Meminisse*, verb. *Meminisse*, cod. *ad legem Julianam majestatis*.

(155). Qua autem poena, et a quo judice puniendi sint clerici et religiosi rei hujus criminis, seu potius proditionis, ut volunt Clarus, q. 36, n. 27; Farinac., q. 111, n. 261, et Pignatell., tom. I, consult. 124, n. 3, ac alii, dissentient doctores; Pignatell. enim cit. consult. 124, sub n. 1 et per tot. pluribus adductis contendit, clericos offendentes suum principem naturalem seu temporalem non esse reos læsæ majestatis, nec posse ab eo puniri per varios sacros canones, et signanter per cap. *At si clerici de judic.*, cap. *Significantibus*, *De offic. delegati*, cap. *Si diligenti*, *De foro competent.*, c. *Si imperator*, dist. 96, cum similibus referens, ibid., sub n. 42, ex Tappia, Riccio, Genuens., Diana, et aliis, sub Clemente VIII, in quadam rebellione suis processum contra clericos et monachos ex delegatione Summi Pontificis per judicem laicum clericali charactere insignitum insimul cum judice ecclesiastico. Gigas vero, tract. *De crimin. læsæ majestatis*, rubr. Qualiter et a quibus crimen læsæ majestatis, committ., q. 63; Decian., *Prax. crim.*, lib. vii, cap. 8, n. 6, et alii plures sustinent, tales clericos ac religiosos evadere reos læsæ majestatis, et posse puniri a judice laico, per text. in cap. *Hac constitutione* 13, vers. *Nec quisquis*, *De offic. delegat.*, in 6, in cap. *Perpendimus* 23, *De sentent. excommunic.*, et in cap. *Si quis laicus* 19, caus. 22, q. 5; Ursaya, loc. cit., n. 176, expresse habet, quod quia hoc crimen committi potest a clericis, a judice ecclesiastico in hoc casu privari debent beneficiis, atque degradari, juxta textum in cap. *Si quis laicus* 19, caus. 22, quæst. 5, quem textum notabilem dicit abbas in cap. *At si clerici*, in princip. *De judic.*; Amenus autem, loc. cit., n. 49, concludit, quod quidquid sit de jure, scit princeps de facto in casus contingentia, maxime si laedatur majestas in primo capite, procedere per suos judices, et ultimo suppicio reos afficeré. An autem bene, vel male procedant, non hominum, sed Dei iudicio dimittit. Unde in tanta doctorum diversitate concluderem pro tutiori cautela, posse, consulto Summo Pontifice, similes clericos et religiosos degradari et tradi curiae seculari puniendos, prout de jure, ut etiam teste Pignatello, loc. cit., n. 6, ad-

mittunt doctores, ut videre est apud Farinac., in *Prax.*, q. 8, n. 81, Episcop. Scallens., *De irregularit.*, c. 14; Felician., *De censur.*, c. 14; Delbene, *De immun. ecclast.*, c. 5, dub. 5, sect. 3, n. 17.

(156). Libellos famosos componentium, dictantium et vulgantium poenæ. Vide verb. *LIBELLUS FAMOSUS* per tot.

(157). Litteras alienas aperientium, lacerantium et intercipientium poena varia est juxta varietatem personarum, quarum litteræ aperiuntur, lacerantur aut intercipiuntur, et etiam juxta diversitatem finis, quem intendit aperiens, lacerans aut intercipiens. Unde quia aliquando id potest esse crimen læsæ majestatis, aliquando crimen falsi, aliquando stellionatus, aliquando injuriarum, ideo reus puniendus est aliquando poenæ læsæ majestatis, aliquando falsi, aliquando stellionatus, et aliquando injuriarum. Hinc videndæ sunt poenæ assignatae sub propriis dictis verbis.

(158). Litteras Apostolicas, aliasque significantium poenæ. Vide verb. *FALSARIUS*.

(159). Magiæ poenæ eadem sunt ac maleficiti et sortilegi. Unde, vide verb. *SUPERSTITIO*, n. 70 et seq., ac 78.

(160). Maledicorum poena, si maledictum sit in personam privatam commissum est, quod præter reatum peccati, et obligacionem restituendi famam, maledicens sit obnoxius actioni injuriarum, et palinodie seu recantationi. Arg. leg. *Item* 15, § 27, ff. *De injuriis et famœ libellis*; Reiffenstuel, lib. v *Decret.*, tit. 26, n. 5. Si maledictum commissum sit in principem supremum, quamvis olim ejus poena fuerit eadem cum poena criminis læsæ majestatis, teste Arnobio, lib. *Adversus gentes*, hodie tamen de jure communi nulli certæ et determinatae poenæ, sed soli arbitriæ poenæ, ipsius principis subest. Leg. unic., cod. *Si quis imperatori maledixerit*. Si autem maledictum sit in ipsum officium principis, aut circumstantiæ aliud suadeant, tunc ad terrorem aliorum graviter puniri debet. Argument. cap. 1, *De maledicis*; Menoch., *De arbitri. judic.*, caus. 377, num. 7 et seq.; Reiffenstuel, loc. cit., n. 6 et 7.

(161). Item, quamvis consultum sit, ut Papa, exemplo mansuetudinis Christi, remittat maledicta in solam suam personam illata. Arg. c. *Inter querelas* 57, caus. 22, quæst. 4, et leg. *Si quis* 10, cod. *De episcop. et cleric.*, juncta, cit. l. unic., cod. *Si quis imperatori maledixerit*, et ut practicavit S. Pius V, testibus Barbosa, in cit., cap. 1, n. 2, *De maledicis*, et Reiffenstuel, loc. cit., n. 8. Tamen gravi et exemplari poena ad terrorem aliorum punienda sunt maledicta prolatæ contra ipsam Sedem Apostolicam, seu officium et primatum ipsius, textu expresso, in cit., c. 1 *De maledicis*, ut tradunt ibi doctores communiter.

(162). Sic quamvis episcopus punire non debeat maledictum contra solam suam personam prolatum, ut tradit *Glossa communiter recepta*, in cit. cap. *Inter querelas*,

arg. cit. l. *Si quis* 10, cod. *De episcopis et clericis*, ibi: « Cui sanctitas ignoscendi gloriam dereliquit; » tamen arbitrio alterius judicis pro qualitate injuriae puniendum est, ut tradunt Hostiens., in *Summa*, tit. *De maledicis*, § *Alii maledicunt*; Farinac., *Prax. crim.*, q. 105, n. 402; Reiffenstuel, loc. cit., n. 11. (163) Clerici maledici poena est, quæ statuitur in c. *Clericus* 5, dist. 46, his verbis: « Clericus maledicus (maxime in sacerdotibus) cogatur ad postulandam veniam; si noluerit, degradetur, nec unquam ad officium absque satisfactione revocetur. »

(164). Religiosi autem aliquem ecclesiæ prælatum maledicto offendentes, aut eidem detrahentes, de jure communi debent per duos menses subjacere illis poenis, quæ juxta regulas seu statuta eorum ob gravia crima sunt imposita, textu expresso in Clementin. 1, § *Quibus etiam*, *De privil.*

(165). Monopolii poena est, quod hujus criminis rei puniantur perpetuo exilio et confiscatione bonorum, textu expresso in leg. unic., cod. *De monopol.*; Ursaya, *Institut. crim.*, lib. II, tit. 4, n. 12, cum pluribus ibi citatis.

(166). Omittentium sacramentalem confessionem et communionem in Paschate, poena est interdictum ab ingressu ecclesiæ, et si in hoc peccato decesserint absque sanguino contritionis, est privatio ecclesiasticae sepulturæ, textu expresso in c. *Omnis utriusque sexus*, *De poenitent.* et remissionibus. Tale autem interdictum est solum sententiæ ferendæ; unde talis censura non incurritur, nisi a judice competente in reum contumacem per sententiam feratur: privatio tamen sepulturæ ecclesiastice est poena latæ sententiæ, ut patet ex verbis citati canonis: « Christiana careat sepultura. » Amenus, loc. cit., tit. 5, § 1, num. 11 et 12.

(167). Omittentium recitationem Horarum canoniarum, si beneficiati sint, seu officii Beatæ Mariæ Virginis, si tantum pensionarii ecclesiastici sint, poena est obligatio ad restituendum fructus beneficii, sive pensionis pro omissionibus; et talis poena subiri debet in conscientia ante quamvis judicis sententiam. Concil. *Lateranensi sub Leone X*, sess. IX, § *Statuimus*; S. Pius V, constit. incip. *Ex primo*; Amenus, l. c., n. 13. Vide verb. *OFFICIUM DIVINUM*, art. 1, a n. 29.

(168). Osculantis seminarum invitam poena est extraordinaria et arbitraria judici pro qualitate personæ, loci et intentionis. Farinac., q. 142, n. 161; Amenus, l. c., tit. 4, § 2, n. 40. Et si osculum fiat in publico ad finem injuriandi seminarum invitam osculatam, vel ejus illustrem familiam, aut aliæ adsint gravantes circumstantiæ, potest extendi poena etiam ad ultimum supplicium, quo revera punitus fuit quidam nobilis Galus, qui osculum rapuerat Susannæ Trivulsiæ illustri seminæ nuplæ, ut refert Bossius, tit. *De extraordinar. crim.*, n. 3, et ex ipso Amenus, l. c., n. 40, ubi subdit,

quod, deficiente publicitate loci, ac malo exemplo, temperatur poena.

(169). Osculans ob oestrum amoris puerlam in publico, puniendum est exilio et poena pecuniaria. Giurba, *Consil. crim.*, 47, n. 16; Amenus, loc. cit., n. 41; Afflict, Farinac., Decian., Menoch. et Caball., ab ipsis citati. (170). Osculans in publico puerlam invitam, ut ducat in uxorem contemplatione dotis pinguis, et hoc modo impediatur matrimonium cum alio, puniendum est poena extraordinaria tritemum. Raynaldus, *Syntax. crim.*, lib. I, c. 11, § 6, n. 3; cum Bartol., Boss., Farinac., et aliis ibi citatis; Amenus, loc. cit., n. 42.

(171). Osculantis obiter monialem poena est extraordinaria. Farinac., q. 146, n. 33; Decian., *Tract. crim.*, lib. VI, cap. 20, num. 16; Amenus, loc. cit., tit. 4, § 9, n. 17 et 18, ubi subdit graviori poena extraordinaria puniendum esse tales sacrilegum, sit post osculum ad alios impudicos et lascivos actus cum ipsa moniali procederet. Et si carnalem copulam cum moniali habeat, vel matrimonium cum ea contrahere attentaverit, de jure civili punitur poena mortis, et bona delinquentes jubentur applicari monasterio, in quo monialis debeat Menoch., *De arbitr. judic.*, casu 389, n. 27; Reiffenstuel, lib. v *Decretal.*, tit. 16, num. 78, per text., in *Novella* 123, cap. 43, et leg. *Si quis* 5, cod. *De episcopis et clericis*, et concordat cap. *Si quis rapuerit* 30, caus. 27, q. 1, et cap. *Si quis non dicat* 3, caus. 36, q. 2. Advertit tamen Farinac., q. 146, n. 1, quod licet poena capitali adhuc puniatur tale sacrilegium crimen cum moniali committens, tamen bona illius non monasterio monialis, sed delinquentis heredibus applicari solent, juncta authent. *Bona damnator.*, cod. *De bonis proscriptor.*, nisi raptus, aut violentia in monialem intervenerit. (172). De jure autem canonico sic peccans cum moniali, si sit laicus, excommunicatur, si sit clericus, non solum beneficio privatur, sed etiam ab ordine depositus in monasterium ad penitentiam agendam detruditur. Menoch., *De arbitr. judic.*, casu 189, n. 24; Farinac., loc. cit., n. 4 et 46; Reiffenstuel, loc. cit., num. 80, cap. *Si quis episcopus* 6, cap. *Virginibus*, cap. 14 et cap. *Si quæ monachorum* 28, caus. 27, q. 1. Moniales autem, quæ ad tale sacrilegium libere consensit, ad agendum penitentiam in arctius monasterium detrudi jubetur. Cap. *Si quæ monacharum* 28, et cap. *Si quis rapuerit* 30, caus. 27, q. 1, juncta novella 123, q. 43. Vel, quod convenientius est, ad perpetuos carceres sui proprii monasterii condemnanda est, Cap. *Impudicas* 11, caus. 27, quæst. 1; Menochius, loc. cit., num. 12; Reiffenstuel, loc. cit., n. 81.

(173). Paricidii poenæ. Vide supra, a num. 128 ad num. 134.

(174). Partus suppositi (id est cum aliqua steriliis femina fetum tanquam ex se natum supponit, cum revera alterius feminæ sit; ut ex leg. *Si partus subject.* 1, et leg. *Cum suppositi partus* 10, cod. *ad legem Cornel.*, De

falsis, et ex cap. *Officii 9, De pœnitentiis et remissioni*) ex cit. leg. Si partus subjecti, existimat Piger., *Decis. crim. 80*, n. 8, esse pœnam capitalem. Basilius autem, decis. 7, n. 11, dicit id esse arbitrio judicis remittendum, qui vel pœnam minuat vel augeat usque ad mortem pro diversitate circumstantiarum, pœna vero partus suppositi hoc modo, si nutrix, v. g., aliqua, quæ infantem opprimat alienum, eique mortuo proprium supponat, ut habetur *III Regum iv*, de litigio duarum meretricum ante tribunal Salomonis, secundum opinionem Alexandri, cons. 50, vers. tertio *Per id*, vol. 1, cunctis ad hoc l. Quoniam 7, et leg. *Plagiarii 16*, cod. *ad legem Fabiam*, *De plagiariis*, et leg. 1 ac penult., ff. eod. tit. est ultimi supplicii; et concordat Bossius, *Tract. crim.*, tit. *De plag.*, allegans ad id statutum Mediolani imponens plagiarii pœnam capitalem. Quod tamen intelligendum esse de consuetatis in hoc delicto, dicit Clarus, q. 68, n. 31, et sequitur Amenus, *loc. cit.*, tit. 3, § 6, n. 39, concludens quod circa mortem puniri debet nutrix, quæ infantem, ut præmissum est, subripere.

(175. *Peculatus* pœna. *Vide* verb. *PECULATUS*.

(176. Perjurii pœna olim de jure civiliter erat, tanquam de criminis læse majestatis, si sponte et deliberate quis pejerasset. Leg. 2, cod. *ad leg. Jul. majestatis*, et sic perjuri ultimo supplicio afficiebantur, cap. *Rex debet*, caus. 23, quæst. 5. Sed hodie dictæ pœnae abierunt in desuetudinem, et redactæ sunt ad pœnam judicis arbitrariam, et regulariter imponitur pro perjurio pœna exsilii ultra refectionem damni, et interesse faciendum illi, contra quem quis pejeravit. Glossa, in. l. finit. verb. *Lucrum*, cod. *De jurejurando*, cum aliis; apud Decianum, lib. vi, cap. 27; Farinac., q. 161, n. 36; Raynald., tom. II, cap. 20, § unic., n. 20 et seq.; Amen., *loc. cit.*, tit. 5, § 7, n. 31; Ursaya, *Instit. crimin.*, lib. III, n. 17. De jure canonico perjurus, si sit laicus, efficitur infamia, et consequenter irregularitatem incurrit. C. *Infames* 18, causa 6, quæst. 1. Si vero sit clericus, deponendus est ab ordine. Cap. *Cum non ab homine* 10, *De judiciis*; Privandus est beneficiis. Cap. *Querelam* 19, et cap. *Tua 11*, *De jurejurando*; atque efficitur inhabilis ad alia obtainenda, cit. cap. *Querelam* 19, *De jurejurando*. Et si fuerit episcopus, privandus et deponendus est. Cap. *Si quis*, causa 22, q. 5, et cap. *Cum quidam* 1, *De jurejurando*; Ursaya, *loc. cit.*, a n. 56 ad 62, cum pluribus ibi citatis.

(177. *Plagii* pœna. *Vid. verb. PLAGIUM*.

(178. Polygamiæ pœna. *Vid. verb. POLYGAMIA*.

(179. Prævaricationis pœna. *Vide supra*, a num. 70 ad 72.

(180. Rapinae pœna, si agatur civiliter, est restitutio in quadruplum, ita ut præter rem ablataem, eamdem in triplo adhuc pretii vel estimationis compensare, post annum vero, non nisi ipsam rem rapina ablataem, vel estimationem illius una cum refusione lu-

cri cessantis et damni emergentis restituere debeat, princip. inst. *De vi bonorum raptor.*, et concordat l. 1 et 2, ff. eod. Si autem agatur criminaliter, et rapina commissa sit cum armis, raptor pœnam capitalem incurrit. L. penult. *ad leg. Jul.*, *De vi public. et ordin.* Caroli V, art. 126. Et si commissa sit sine armis, pœna illius est amissio tertiae partis bonorum, dignitatis, item et honoris cum infamia, § item *Lex Julia* 8, *Instit.*, *De public. jud.* l. 1 in princip., ff. *De vi privata*, juncta, l. 2, cod. eod.

(181. De jure canonico pœna raptorum est excommunicatio infligenda ab episcopo loci, ubi rapina committitur, etsi raptor sit alterius diœcesis, a qua nequit absolvi a proprio episcopo diœcesano, nec recipi ab eo, sed ad episcopum excommunicantem remitti debet, nisi plene satisficerit. Cap. *De illis 1*, *De raptoribus*. Et si raptor in ipsa rapina moriatur, vel satisfacere nolens decedat, tanquam in peccato mortali defunctus caret ecclesiastica sepultura. C. *Super eo 2*, *De raptoribus*, et c. *Fures 2*, *De furtis*.

(182. Raptus pœna. *Vide* verb. *MTRIMONIUM QUOD IMPEDIMENTA*, art. 5, a. n. 184.

(183. Repetundarum criminis pœna est varia pro varietate hujus delicti. Vel hoc crimen commissum est a judice corrupto in causa criminali capitali, accipiendo pecuniam, vel aliam rem a sponte dantibus, ut hominem innocentem condamnaret ad mortem, et mors de facto est secura, et tunc punitur pœna capitii. L. *Lex Julia* 7, § final., ff. *ad leg. Jul. Repetundar.*, et insuper confiscatione bonorum; authent. *Novo jure*, cod. *De pœna judicis male judicavit*, cum aliis Farinac., quæst. 111, num. 61 et seq. Et si causa criminalis non sit capitalis, punitur talis corruptus judex pœna relegationis. Decian., lib. VIII, cap. 39, num 15 et 19; Ursaya, *Instit. criminal.*, lib. II, tit. 2, num. 85. Vel hoc crimen commissum est a judice pecunia corrupto in causa civili, et tunc punitur civiliter et criminaliter. Civiliter condemnatur ad expensas et damna passa per litigatorem propter ejus corruptionem. I. *De eo 2*, cod. *De pœna jud. qui male judicavit*, et ultra damnum, et interesse tenetur ad restituendum quadruplum ejus, quod acceptit. L. *Ut unius 1*, in fine, cod. *ad legem Jul. Repetundar.* Quamvis juxta authent. *Novo jure*, § 1, cod. *De pœna judic. qui male judicavit*, sit restricta talis pœna ad triplum dati, et respective, recepti, ad duplum vero simpliciter promissi, ut ex Farinac., et aliis notat Ursaya, *loc. cit.*, n. 90. Criminaliter autem talis judex privatur dignitate, qua erat insignitus, et redditur inhabilis ad judicandum in futurum, ac efficitur infamia, citat. authent. *Novo jure*, et l. *Judices*, cod. *De dignitatibus*, ac l. *Eadem lege*, 6, § 1, ff. *ad leg. Jul.*, *Repetundar.*, ac insuper punitur pœna extraordinaria, quæ solet esse exsilia, vel durior, aut mitior juxta delicti qualitatem. Glossa, in leg. *Lex Julia*, § *Hodie*, verb. *Extra ordinem*, ff. *ad leg. Jul.*, *Re-*

petundar.; Ursaya, loc. cit., n. 94; cum aliis ibi allegatis.

(184. Si vero hoc crimen commissum sit ab aliquo, qui pecuniam sponte dedit, ut judicem corrumperet, et in suam voluntatem traheret, tunc iste, tam in civilibus quam in criminalibus tenetur eadē poena judicis corrupti, et insuper si reus hujus criminis sit actor, punitur amissione cause et actionis. L. Constit. 1, cod. *De pena jud.*, qui male judicavit. Et si sit reus, amittit jus se defendendi, et sic etiam ipse pro suo jure, et interesse causam amittit. Glossa, in cit. leg. Constitut., verb. *Amittat*; Farinac., q. 111, tit. 3, n. 123 et 129; Ursaya, loc. cit., n. 100 et seq. Nisi tamen agatur de causa criminis sanguinis, quia tunc licitum est reo sanguinem suum, et vexationem quoque modo redimere. L. Transigere 18, cod. *De transact.*; Ursaya, loc. cit., n. 103, cum aliis ibi allegatis.

(185. Si autem pecunia non a sponte dantibus, sed per violentiam et concussionem recipiatur a judice, vel ab alio officiali, qui minetur alicui crimen, et capitale judicium, ut sub hoc praetextu pecuniam ab illo extorqueat, seu recipiatur talis pecunia ab aliquo privato minante alicui, se illum accusatum de crimine aliquo non commisso, et ideo ab eo pecuniam extorsit, tunc punitur poena concussionis. Vide supra, a n. 82. Conspirantes enim in accusationem et condemnationem innocentum, et pecuniam accipientes ad non accusandum, vel non condemnandum, tenentur *Lege Cornelii*, De sacerariis, quae est publici judicij, lib. 1, ff. ad leg. Cornel., De falsis; et insuper *Lege Julia*, *Repetundar.*, quae etiam est publici judicij; l. *Eadem lege 6, ff. ad legem Jul.*, *Repetundar.*

(186. De residuis criminis poena est, quod, praeter restitutionem pecuniae inique detentae, vel non debitae erogatae, solvat adhuc triplum, seu tertiam partem, ita ut qui xc duplas male erogavit, cxx duplas restituere teneatur. L. *Lege Julia 4, ff. ad legem Julianam, Peculatus*. Et insuper reus hujus criminis incurrit infamiam cunctis criminibus publicis debitam. L. *Infamem 7, ff. De public. judic.* Et ulterius puniri debet criminally poena arbitraria graviori, quam puniatur simplex furtum. Ursaya, *Instit. crim.*, lib. II, lit. 3, n. 31 et seq., cum aliis ibi citatis. (187. Crimen autem de residuis est delictum publicum, quo pecunia ad certum debitum usum non erogatur, sed vel retinetur, vel in alium usum convertitur. L. *Lege Julia 4, § 3, 4, ff. ad legem Julianam, Peculatus*.

(188. Revelationis secretorum poenae varie sunt pro varietate revelantium. Si revelans sit persona privata, quo secretum amicisibi communicatum revelet dolo malo ad perniciem ipsius amici, est poena falsi. Arg. leg., *Pœna 1, § 4 et 6, ff. Ad legem Cornel.*, De falsis; Amenus, lit. 5, § 6, n. 32, cum aliis ibi citatis. Hujusmodi enim proditores amicitiae falsarii sunt, et juxta Scotum, in 4 dist. 21, q. 2, art. 1, sunt infames.

(189. Consiliarius, seu alius revelans secreta principis sibi commissa poenas perjurii subire debet, ut ex aliis tradit Amenus, loc. cit., n. 34. Et si illa panderet hostibus principis, de jure canonico anathema esset. Cap. *Si quis laicus 23*, quæst. 3. Et si esset clericus, deberet degradari. De jure vero civili tanquam reus criminis lese majestatis debet ultimo supplicio affici. Leg. *Omne delictum 6, ff. 4, ff. De re militari*, et leg. *Si quis 38, § De pœnis*, ubi habetur, quod hujusmodi rei aut vivi exuruntur, aut furca suspenduntur.

(190. Testes propalantes propria testimonia in judicio sub juramento deposita, antequam auctoritate judicis publicentur, puniuntur poena judicii arbitraria juxta damnatum sua propalatione partum, vel fisco causatum. Leg. *Qui, ff. De testibus*. (191. Notarius seu secretarius, qui secreta judicis partibus, vel secreta unius partis alteri adversarie indicat, incurrit poenam falsi. Leg. *Pœna 1, § 6, ff. ad legem Cornel.*, De falsis. Et eamdem poenam incurrit causidicus, qui secretum instrumentum unius partis alteri ostendit. Cit. l. *Pœna 1, § 6*. Senatores autem, et qui præsident alicui universitatii, si revelant, quod pro bono Universitatis in senatu aut concilio tractatum est sub secreto, privari debent officio. Amenus, l. c., n. 35, cum aliis ibi allegatis.

(192. Qui per se vel per eos, de repub Christianæ reipublicæ Turcas ac hereticos certiores faciunt, ac secreta revelant, incurrit excommunicationem in bulla *Cœna Papæ reservatam*. Bulla *Cœna*, excommunicat. 7.

(193. Auditores Rotæ, ac eorum locantes, et coadjutores revelantes vota seu suffragia in causis, quæ in eorum auditorio discutiuntur, aut suffragantium, et non suffragantium nomina, incurrit poenam perjurii, et excommunicationem Papæ reservatam. Urban. VIII, in *Appendice Bullearii*, const. 57, alias 167, incip. *Exponi*.

(194. Revelantes, quæ secrete tractantur cum Papa, poenis maximis afficiendi sunt, et confiscanda eorum bona, et aliquando ultimo supplicio puniendi. S. Pius V, constitut. 147, incip. *Romani*.

(195. Revelantes audita in sacramentali confessione subjacent gravissimis poenis. Vide verb. *SIGILLUM SACRAMENTALIS CONFESSIONIS*, a n. 25.

(196. Sacilegorum poenæ. Vide supra, a n. 31 ad 50, n. 103, a n. 114 ad 118, n. 127, 143 et seq., n. 170, et infra, n. 203 et n. 214, et verb. *ECCLESIA*, art. 4; verb. *EXCOMMUNICATIO*, art. 10, 11 et 12; verb. *FURTUM*.

(197. Schismaticorum poenæ. Vide verb. *SCHISMATICI*, a n. 14.

(198. Sepulcri violati poena est praeter infamiam, quam incurrit hujus criminis reus, textu espresso, in cap. *Sepulcri violati 1, ff. De sepulcro violato*, arbitraria, et subinde etiam capitalis, præsertim si corpora vel ossa eruantur. L. *Prætor ait 2, l. Sepulcri violati 6, et l. Rei sepulrorum 11*,

ff. *De sepulcro violato*. Sepuleri autem violati crimen est, quo quis sepulcrum non tantum violat, sed etiam inde monumenta, vel alia ausert, vel cadavera effudit et spoliat. L. *Si sepulcrum* 2, et l. *Prætor* et 3, ff. *De sepulcro violato*.

(199). Simoniacorum poenæ. Vide verb. *SIMONIA*, art. 3, a D. 4.

(200). Sodomitarum poenæ. Vide verb. *LUXURIA*, a n. 60 ad 63.

(201). Sollicitantium ad turpia extra confessionem poenæ sunt arbitrariæ pro qualitate et diversitate circumstantiarum. L. *Sollicitatores* 1, ff. *De extraordinariis crim.*, et cap. *Sollicitatores* 15, dist. 1, *De paenitentia*; Amenus, tit. 4, § 2, a num. 33, varia ad rem adducens.

(202). Sollicitantium ad turpia in confessione sacramentali poenæ. Vide verb. *SOLlicitatio ad TURPIA IN CONFESSiONE*.

(203). Sortilegorum poenæ. Vide verb. *SORTILEGIO*, a n. 40.

(204). Stellionatus poena est extraordinaria et arbitraria. L. *Stellionatus* 2, et l. *Stellionatus accusatio* 3, § 2, ff. *Stellionatus*.

(205). Stellionatus autem est quoddam crimen irregularē, vagum atque incertum; nam quandocunque in aliqua actione hominis injuste et dolose facta, et quæ meretur, poenalem animadversionem, deficit titulus criminis, illic stellionatus crimen objicitur, textu expresso in leg. *Stellionatus accusatio* 3, § 1, ff. *Stellionatus*. Et hoc crimen fuit appellatum stellionatus ob suam varietatem, et instabilem, atque irregularem naturam, sumpta similitudine ab animali quod vocatur stellio, quo nullum aliud animal fraudulentius homini invidere observat Plin., lib. iv, cap. 10. Animal hoc tergum habet luculentibus quibusdam guttis depictum ad modum stellarum, est varii et diversi coloris, et ut cœlum stellis, ita intuentium oculis appareat variis stellulis diversi coloris tinctum et transpersum, ut tradit *Glossa*, in cit. leg. *Stellionatus accusatio* 3, ff. *Stellionatus*, et doctores communiter, teste Ursaya, *Inst. crim.*, l. 2, tit. 10, n. 123. Duo inter alia hujus criminis afferuntur exempla in cit. c. *Stellionatus accusatio*. Primum est, si quis rem alteri obligatau, dissimulata obligatione in alium, per calliditatem distraxerit et alienaverit, vel cum alia re permutaverit, aut alteri creditori in solutum dederit. Secundum, si quis merces jam debitori obligatas avertit, quia scilicet bonas jam antea obligatas non tradiderat, postea vero ei tradit malas, et viliiores dicens eas esse illas, quas ei obligaverat. Cabal., *Resolut. crim.*, caus. 66, n. 1 et 3; Ursaya, loc. cit., n. 125; Rota, part. xix; recent. decis., 263, n. 16, ubi de cedente creditum jam exactum.

(206). Stupri poena est, quod si quis vilioris conditionis stuprum sine vi committit, fustigetur ac relegetur; si vero stupratör sit melioris ac considerabilioris conditionis publicatione dimidiæ partis bonorum puniatur, § Item, lxx 2, vers. *Punam*, institut. *De public. judic.* Si autem quis vi, seu vio-

lenter non tantum invitam virginem violaverit, sed etiam honestam viduam, aut maritatem, punitur poena capitinis. L. *Sollicitatores* 1, § 2, ff. *De extraordinariis criminiis*, *Constit. crimin. Caroli V.*, art. 119; Clarus, § *Stuprum* 3, ad finem; Farinac., *Prax. crimin.*, quæst. 147, n. 6; *Glossa*, in cap. *Perrenit* 2, verb. *Plectendus*, *De adulteriis et stupro*, et ibi abbas, num. 5; Reiffenstuel, lib. v *Decret.*, tit. 16, § 2, num. 48, et alii.

(207). De jure canonico qua poena stuprator puniri debeat? Vide verb. *STUPRATOR*, num. 6, et verb. *Dos*, art. 2, a num. 14 ad 38. Addo tamen, quod si stuprator sit clericus, præter dotationem debitam, jubetur deponi, maxime si cum vi stuprum commiserit. Clarus, verb. *Adulterium*, num. 3; abbas, in cap. *Si seduxerit* 1, num. 4, *De adulteriis et stupro*; et in cap. *At si clerici* 4, *De judic.*, n. 35; Farinac., *Prax. crimin.*, q. 147, numer. 62; Pirrhing, lib. v *Decretal.*, tit. 16, num. 43; Reiffenstuel, *ibid.*, n. 52, et teste Claro, communis aliorum, arg. cap. *Presbyter aut diaconus* 12, et cap. *Si quis episcopus* 13, dist. 81, cum similibus Menoch. tamen, *De arbitr. jud.*, cas. 288, num. 6; Vallensis, tit. *De stupro*, § 2, num. 2, et etiam Farinac., loc. cit., num. 65, et alii, censem stupratorem clericum posse a judice puniri poena arbitraria; videlicet quandoque poena pecuniaria, vel carceris, quandoque poena suspensionis, depositionis vel privationis beneficii, prout circumstantiae personarum, et delicti suaserint.

(208). Subornationis testimoniū ad dicendam falsitatem poenæ variæ sunt pro varietate subornationum. Si subornatus sit testis ad offensam, et ejus falsa testificatio sortita sit suum effectum, tunc sicut poena testis falsi est poena talionis. L. *Lege Cornelii* 1, § 1, ff. *ad legem Corneliam*, *De siccarioris*. Ita poena inducentis ad testificandum falsum est ad similitudinem ejus, quæ ipsi testi falso debetur. Ita Clarus, Bertazzin, Menoch., Farinac. et Caball. citati, et secati ab Ameno, tit. 5, § 8, n. 31. Si autem effectus non sit secutus, eo quia falso accusatus se defendit probando falsitatem testimonii, tunc et falsus testis, et subornator puniuntur poena arbitraria. Farinac., quæst. 67, num. 9, 10, 14, 17 et 21; Guazzin., defens. 28, c. 18, num. 3; Amen., loc. cit., num. 31. Item poena arbitraria seu extraordinaria punitur testis falsus, et subornans, si subornatio, et falsa testificatio fuit ad defensam. Clarus, Farinac., Bertazzin, et alii citati, et secati ab Ameno, loc. cit., num. 31. Intellige tamen hoc, quando subornatio, et falsa testificatio est ad puram defensam rei, contra fiscum, non autem quando est ad defensam rei contra accusatorem, quia tunc probando reum innocentem, probat accusatorem ex consequenti calumniosum, et perinde est ac si testis examinaretur ad offensam accusatoris; unde in casu tam subornator quam falsus testis puniendus esset, ut supra dictum est, poena talionis, ut recte advertit Amenus, loc. cit., num. 32.

(209). Régulares subornantes electores pro consequendis officiis regularibus incurunt excommunicationem latè sententiæ reservatam Summo Pontifici, et privationem perpetuam vocis activæ et passivæ, ex constitut. 138, S. Pii V, incip. *Pastoralis officii*, quæ tamen excommunicatio modo potest absolvī a superioribus generalibus, ubi agitur de electione superiorum inferiorum ex declaratione Gregorii XIII, constitut. incip. *Consuevit*, edit. 8 Septemb. 1573, et dictæ constitutiones, quamvis editæ sint pro ordine Minorum, de Observantia, afficiunt tamen omnes regulares, ut docent Pellizar., *Manual. regular.*, tom. II, tract. 9, cap. 2, num. 181, vers. *Cum autem*, et n. 182; Amenus, loc. cit., num. 34, et alii. Et præser-tim, quia Pianam constitutionem confirmavit Clemens VIII, in decretis pro reformatione omnium regularium constit. incip. *Nullus omnino*, § 35, et innovavit Urbanus VIII, decreto edito a sac. congr. Conc. in constitut. 26, ejusdem pontificis, ut tradit etiam Justus Redn., tom. II, p. II, tit. 6, num. 16.

(210). Tergiversationis poena est extraordi-naria et arbitraria. Ursaya, *Inst. crimin.*, lib. II, tit. 10, num. 121, cum aliis ibi allegatis per text., in l. *Accusatorum* 1, § 7, et in l. *Si quis* 7, in fine, ff. *ad senatusconsultum Turpilianum*. Vide supra, numer. 73.

(211). Termini moti poena est vel pecunaria L aureorum, l. *lege Agraria* 3, ff. *De termino moto*, vel etiam relegatio, aut fustigatio illorum, qui occupandorum aliorum finium causa id fecerint, l. *ditus Adrianus* 2, ff. eod. (212). Termini autem moti crimen est, quo quis terminos, vel lapides finales dolose eruit, auferit aut mutat, vel ut præcise noceat alteri, vel ut eidem de fundo aliquid detrahatur, et suo adjiciat, l. 1, et tot. tit. ff. *De termino moto*; Ursaya, *Inst. crimin.*, l. II, tit. 10, num. 55 et seq., ubi multa ad rem; Reiffenstuel, lib. v *Decret.*, tit. 18, num. 68.

(213). Truffatorum poena varia est et regula-tur a qualitatibus et circumstantiis truffæ: aliquando enim est fustigatio, ut notat Bajard., *ad Clarum*, quæst. 70, num. 5, quandoque est poena relegationis, et aliquando triremium, ut advertit Sanfel., dec. 42, et interdum est extraordinaria, ut ob-servat Corrad. decis. 106, num. 62; apud Ursayam, *Inst. crimin.*, lib. II, tit. 8, num. 146. (214). Truffa autem generaliter sumpta idem sonat, ac deceptio, fraus seu dolose gestum, Cyriac., *controvers.* 76, num. 1 et 2; Rota, part. xix, rec. decis. 473, num. 1, ubi quod idem est truffare ac decipere; specialiter vero importat furtum impro-prium. Unde truffam committere dicitur, qui non restituuit id, quod ei ad aliquem fi-nem consignatum fuit, et etiam truffam com-mittit, et truffator dicitur, qui sub colore, seu prætextu mutui, commodati, conducti vel depositi rem sibi traditam in ejus usum distrahit. Et generaliter quod, qui utitur re ad alium usum, quam destinatum, dicatur truffator, advertunt multi allegati ab Ur-

saya, loc. cit., a n. 142 ad 145, ubi sub num. 146, refert ad id aliquos casus.

(215). Vis publicæ poena varia est pro va-rietate casuum, in quibus committitur; si enim committatur in latrocino et grassatione a latronibus et grassatoribus simplicibus, est poena damnationis in metallum, vel relegationis in insulam, l. *Capitalium* 28, § *Grassatores*, ff. *De pænis*. Si vero commissa sit a latronibus et grassatoribus famosis, est poena ultimi supplicii et furcæ: cit. l. *Capitalium* 28, § *Famosos*, ff. *De pænis*. Et si clericus sit hujus criminis reus, degradatur, et in arctum monasterium de-truditur. Cap. *Tue* 6, *De poenis*; Farinac., in *Fragm.*, verb. *Clericus*, num. 314 et 318; Ursaya, *Instit. crimin.*, lib. II, tit. 7, a num. 138, et alii.

(216). Si committatur in raptu, tunc tam raptore quam auxiliatores et fautores, si fuerint laici, puniuntur ultimo supplicio. § *Si autem per vim*, Inst. *De publicis judicitiis*, et l. 1, cod. *De raptu virgin.*, et l. *Si quis*, cod. *De episcop. et cleric.*, qui licet loquatur de rapientibus moniales, ex com-muni tamen DD. opinione extenditur etiam contra rapientes mulieres non sacratas. In-super raptore perdunt omnia bona applicanda raptæ mulieri, si illa sit laicalis conditionis. L. 1, § *Et si*, et seq., cod. *De raptu virgin.*, ubi *Glossa*, verb. *Diminutionem*, et verb. *Transferantur*. Si autem sit monialis, appli-canda ipsimet raptæ quod usumfructum, donec vixerit, post mortem vero monas-terio ipsius monialis. L. *Raptores*, § *Bona*, cod. *De episcop. et cler.*; Ursaya, loc. cit., a num. 142, cum aliis ibi allegatis. Si vero raptore fuerint ecclesiastici, deponuntur ab eorum officiis, nec eis imponitur poena de-gradeationis, et multo minus mortis, etiamsi agatur de raptu monialium, sed alia judicis ar-bitraria regulanda a circumstantiis casus, ut late probat Bertachin. *Vot.*, dec. 504 per tot. ubi quod die 4 Septemb. 1696. Sacra consulta, cui S. M. Innocentius XII, com-misit causam cujusdam sacerdotis religiosi, qui invitis parentibus rapuerat puellam ho-nestæ conditionis, resolvit, eumdem reli-giosum esse perpetuo suspendendum a di-vinis, et relegandum in arctum ergastulum per deceunium. Sic litteraliter Ursaya, loc. cit., num. 146 et seq.

(217). Si vis publica committatur in stupro virginis invitæ, puniuntur hujus criminis reus poena capituli. L. *Sollicitatores* 1, § 2, ff. *De extraord. crimin. Constitut. crimin. Caroli V*, art. 119. Vide supra, num. 204.

(218). Si vis publica committatur ædes, vel villas alienas cum turba armata expugnando, expilando, et bona ibidem existentia ra-piendo, rei capite plectuntur. L. *Hi qui ædes* 11, ff. *ad leg. Jul.*, *De vi publica*. Item, qui ad aliquem expellendum de possessione domus, agri, navis, et hujusmodi accedunt cum armis hominibus, propter quam cau-sam homicidia secula sunt, capite puniu-natur. L. *Quoniam* 9, cod. *ad leg. Jul.*, *De vi publica*. Item poena capituli puniuntur rei, quoties cum vi publica reperitur conjuncta

causa læse majestatis, veluti seditio, tumultus, rebellio, et hujusmodi, ut tradunt communiter DD. per text. in tot. tit. ff. et cod. ad leg. Jul. majestatis. Vide supra, a num. 248. In aliis autem casibus hodie usus, et praxis obtinuit, ut pro vi publica rei hujus criminis extraordinaria et arbitraria poena puniantur, ut testantur Decian., lib. viii, cap. 18, n. 29; Ursaya, loc. cit., n. 150, et alii.

(219). Vis privatæ poena est, quod hujus criminis rei puniantur publicatione tertiae partis bonorum. § Item lex Julia 8, Institut. De public. judic. Usus tamen, et praxis hodie obtinuit, quod pro ea imponatur poena arbitraria, ut observant Decian., loc. cit., et Ursaya, loc. cit., num. 156.

(220). Intercedit autem haec differentia inter vim privatam et publicam, quod vis publica sit cum armis, privata vero sine illis. § Item lex Julia 8, Institut. De publicis judiciis; Raynal., tom. II, cap. 23, § 1, num. 3; Ursaya, loc. cit., num. 2, et alii.

(221). Usurriorum poenæ. Vide verb. USURA, a n. 88 usque in finem.

(222). Alia de variis delictorum poenis brevitatis gratia relinquuntur videnda apud criminalistas de ipsis ex professo tractantes. Sicuti et poenæ impositæ pro delinquentibus regularibus videndæ relinquuntur apud suas cujusque religionis peculiares constitutiones.

(223). Poena adversus baptizantes Hebreorum filios illico modo, et sine consensu parentum, est, quod multentur pro judicis arbitrio et prudentia, poena scilicet aut mitiori, aut severiori juxta circumstantias. Benedict. XIV, tom. II, const. 28, incip. Postremo mense, § 31.

(224). Poenæ contra confessarios exirentes a penitentibus complicum nomina, cum denegatione absolitionis, sunt, quod puniantur uti tradentes et tuentes opiniones scandalosas et perniciose, ut tales a Sede apostolica condemnatas, et in eos pro criminum qualitate et circumstantiis, suspensionis ab officio confessiones audiendi, vel etiam ab executione ordinis, privationis beneficiorum, dignitatum ac perpetuae inhabilitatis ad illa, et si fuerint regulares, vocis activæ et passivæ, aliæve poenæ decernuntur. Idem, constitut. 8, incip. Ubi primum. Vide tom. II, ad verb. CONFESSARIUS.

(225). Poenæ contra impedientes libertatem mutui commercii inter subditos ditionis ecclesiastice, seu contravenientes constitutioni hac de re editæ sunt, quod incurant omnes poenas inficias a Pio IV, Pio V, Gregorio XIII, Clemente VIII, Gregorio XV, Urbano VIII et Innocentio X, contra extrahentes triticum, et aliud genus prohibitum extra statum, et insuper in poenam d' aureorum toties quoties contrafecerint. Idem, constitut. 53, incip. Quo die, ubi plura ad id.

(226). Poenæ adversus episcopos in propria diocesi non residentes sunt omnes et singulæ comminatæ a Tridentino et Constitu-

tionibus Apostolicis, amissionis scilicet quartæ partis fructuum unius anni, si sex mensibus continuis absfuerint, et aliæ quartæ partis, si absentia ad alios sex menses pertrahatur, incursum etiam in peccat. mortale, et obligationis restituendi fructus in absentia perceptos absque prævia declaratione. Idem, const. 18, incip. Ad universæ, ubi multa alia ad rem merito observanda.

(227). Pœnæ contra imprimentes, aut publicantes libros, scripturas, et hujusmodi circa imminutionem dierum festorum de præcepto, sunt quod contravenientes, præster librorum et operum prohibitionem, si laici, excommunicationem latæ sententie, Papæ reservatam incurant, si ecclesiastici usque ad sacerdotalem gradum pœnam suspensionis a divinis, in superioribus vero gradibus constituti suspensionis a Pontificalibus, et a perceptione fructuum omnium suorum beneficiorum, atque pensionum, qbarum pœnarum relaxatio, et retrospective rehabilitatio Papæ reservatur. Idem, const. 53, incip. Non multi menses, ubi multa alia merito observanda.

(228). Pœnæ jam statutæ in presbyteros sacrificio missæ ad sortilegia abutentes, confirmantur, siisque additur perpetua inhabilitatio ad ipsius missæ celebrationem. Idem, in Appendic., n. 8, pag. 46.

(229). Pœnæ in presbyteros, qui vigore Indulti Pontifici plures missas in die commemorationis omnium fidelium defunctorum celebrantes, aliquid plus eleemosynæ loco acceperint, quam pro unica missa, juxta locorum consuetudines, aut leges synodales percipi solitas, sunt, quod contrafacientes, pœnam suspensionis a divinis Papæ reservatæ ipso facto incurvant; quatenus episopi jure delegato relaxare poterunt, facta prius restitutione eleemosynæ perceptæ in pios usus ab episcop. erogandæ; et si dicti sacerdotes post incursum pœnatam suspensionem celebraverint, incurvant irregularitatem omnino Papæ reservatam. Id., const. 61, incip. Quod expensis, ubi varia alia scitu necessaria.

(230). Pœnæ in eos, qui ad sacerdotium non promoti missas celebrant, aut fidelium confessiones excipiunt, statutæ recensentur, reprobataque benigniori praxi, Apostolicarum constitutionum vigor restituitur a Benedict. XIV, constitut. incip. Quam grave, et constit. incip. Divinarum, in cuius summario sic expresse habetur: « Celebrantibus; aut fidelium confessiones excipientibus, sine sacerdotali charactere, sincera criminis confessio facta in primo interrogatorio generali nihil suffragatura decernitur ad evadendam pœnam traditionis brachio sæculari, indictam a constitutionibus Apostolicis. Vide ad id jam tradita a nobis verb. Missa, art. 6, n. 12, 13; et verb. SACERDOS, num. 5, ubi assignantur pœnæ statuta etiam contra sacerdotes, abutentes sacrificio missæ ad sortilegia, vel in sacramentali confessione sollicitantes ad turpia, juxta decretum universalis Inquisitionis coram Benedicto XIV

editum, et a nobis ad litteram jam ad-
ductum in verb. CONFESSARIUS.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(231). Agere de singulis singulorum deli-
ctorum poenitentia immensi esset laboris. Vide
tamen, ubi res postulat, de poenitentia delicto-
rum ecclesiasticorum Thesaurum, *De poenitentia ecclastisticis*, illustratum tamen a clarissimo
P. Giraldi scholarum piarum, qui tum poenitentias omissas ab ipso Thesauro supplevit,
tum vel postmodum mutatas, vel omnino
novas addidit.

(232). Hic vero praeterire haud possumus,
male auctorem, n. 184, secutum Ursayam,
per text. in l. 18, c. *De transact.* asseruisse,
licere reo in casu criminali, cui poena san-
guinis imposta sit, corrumpere judicem,
ex ratione illa, quod licet reo sanguinem
stum et vexationem quoquo modo redimere.

(233). In mox allegata enim leg. 18, cod.
De transact. habetur, quod accusatus de
crimine capitali, excepto adulterio, transi-
gere et pacisci potest impune, ut non ha-
beatur pro confessio; idque quia cum agatur
de vita hominis non praesumitur reus fateri

delictum, sed periculi gravitate propter
dubium litis eventum compulsus.

(234). Non videmus autem quomodo in-
ferri ex hac lege possit, quod valeat reus in
causa criminali, cui imposta sit poena san-
guinis, judices corrumpere.

(235). Aliud enim est transactio, aliud est
corruptio judicis. Transactio enim nil turpe
in se continet, adeoque permitti potest, cor-
ruptio vero judicis, mala in se est, adeo-
que nunquam permittenda.

RESPONSIO AUCTORIS.

(236). Quoniam docunque intelligatur cit. lex,
illam cum Ursaya sic intelligunt et explicant
Bossius, in *Praxi*, lit. *De offic. pecun. corrupt.*,
n. 1; Bellegard, in *Meth. rer. crimin.*, trac.
4, quest. 32, n. 6, et Rainald., tom. I, cap.
4, § 6, n. 5, ubi sic expresse tradit: nam
in causa capitali, licitum est reo sanguinem
stum et vexationem quoquo modo redimere;
l. *Transigere*, cod. *De transaction.* « Unde
in causa capitali satis est, quod amittat id
omne, quod dedit: » hinc non male di-
cendum est, me esse secutum, tam celebres,
et in his rebus versatissimos autores

POENITENTIA SACRAMENTUM.

ARTICULUS I.

*Quoad ea quae concernunt poenitentiae na-
turam, materiam, formam et ministrum.*

SUMMARIUM.

1. Poenitentia unde dicta? — 2. Poenitentia du-
pliciter sumitur, nempe ut est virtus, et ut est sa-
cramentum. — 3. Poenitentia ut virtus quid sit? —
4. Poenitentia ut sacramentum quid sit? — 5. Poenitentia sic sumpta est verum, et proprio dictum
novae legis sacramentum. — 6. Poenitentiae sacra-
mentum est immediate institutum a Christo Domino
inchoative adhuc vivente in carne mortali, simpli-
citer tamen, et absolute in effectu post resurrectio-
nen. — 7. Sacramentum Poenitentiae est omnibus
post baptismum in peccatum mortale lapsis omnino
necessarium ad salutem in re, vel saltem in voto.
— 8. Materia sacramenti Poenitentiae est duplex,
scilicet proxima et remota. — 9. Materia proxima
qua sit? — 10. Actus poenitentis quare dicantur
materia proxima? — 11. Materia remota qua sit?
— 12. Peccata quare dicantur materia remota? —
13. Peccatum originale, et peccata actualia ante
baptismum commissa non sunt materia apta sacra-
menti Poenitentiae. — 14. Hinc si Judaeus seu gen-
tilis de recenti baptizatus sola peccata ante bapti-
smum commissa vellet confiteri, ipse non posset
absolvi. — 15. Materia renova sacramenti poeni-
tentiae est duplex, videlicet necessaria, et sufficiens,
et qua sit necessaria? — 16. Et qua sufficiens. —
17. Peccata jam rite confessa et absoluta esse ma-
teriam sufficientem sacramenti Poenitentiae, et esse
fructuosum, et salubre denuo consteri, ostenditur.
— 18. Adducitur et solvit instantia. — 19. Dicte
materiae necessariae, et sufficienti solet adiungi tertia
materia remota, scilicet materia necessaria, sed non
sufficiens, ut sunt peccata mortalia dubia. — 20.
Forma sacramenti Poenitentiae qua sit? — 21. Li-
cet speculative loquendo sola illa duo verba *Absolvo*
to, vel aequivalentia sint de essentia formae absolu-
tionis, ac necessario exprimenda necessitate sacra-
menti. — 22. In praxi tamen tutius tenendum
est requiri tanquam de essentia formae sacramenta-
lis etiam illa verba a peccatis tuis, vel saltem a pec-
catis. — 23. Alter confessorius peccaret mortali-

ter, et exponeret sacramentum probabili periculo
nullitatis sine necessitate, et contra justissimam
voluntatem poenitentis. — 24. Absolutio est valida,
sed illicita, si deator aliis verbis, quae tamen non
mutent sensum formae ordinariae, nec actum judicij,
et afferuntur variae similes formae. — 25. Omnes dic-
tæ, et similes formæ sunt validæ. — 26. Sunt tamen
illicitæ. — 27. Absolutio data his verbis: *Ego te mundo a peccatis, vel aliis verbis consimilibus a*
pluribus censetur insufficiens, et qui eam daret sub
similibus verbis, peccaret mortaliter, sicuti morta-
liter peccaret, qui extra casum necessitatis voluntar-
ie relinquere *Ego, et, in nomine Patris, et Fili, et Spiritus sancti.* — 28. Omissio vero aliarum pre-
cūm, si fiat aliqua rationabilis causa, non est ne
quidem peccatum veniale. — 29. Urgente aliqua
necessitate, v. g. periculo mortis instanti, potest
confessarius breviter dicere: *Ego te absolvo ab om-
nibus censuri et peccatis, in nomine Patris, et Fili, et Spiritus sancti. Amen.* — 30. Absolutionis verba
non præcise et nude indicant, et declarant poenitentem
esse a Deo absolutum, sed vere, et per modum
sentientiae judicialis, important absorptionem
poenitentis a peccatis loco Dei a confessario, velut
a judge pronuntiatam. — 31. Absolutio non est val-
ida, si proferatur modo de precatio. — 32. Alia,
remissive. — 33. Absolutio a quibus et de quibus
dari possit, vel non? remissive. — 34. Absolutio qui-
bus dari possit, vel non? remissive. — 35. Minister
sacramenti Poenitentiae est solus sacerdos. — 36.
Non tamen quicunque sacerdos est talis, sed solum
ille, qui præter potestatem ordinis, habet etiam
potestatem jurisdictionis. — 37. Quæ requirantur
in ministro sacramenti Poenitentiae ad valide et rite
ejus officium exercendum? remissive. — 38. Ea, quæ
concernunt ministrum sacramenti Poenitentiae quoad
ejus approbationem; remissive. — 39. Ea, quæ
concernunt ministri sacramenti Poenitentiae facul-
tatem quoad absolutionem; remissive. — 40. Varia
alia, quæ concernunt ministrum sacramenti Poeni-
tentiae; remissive. — 41. De Poenit. sacr. temp.
pestis, ibi.

(1). Poenitentia ex divo Isidoro l. vi *Etymo-
logiar.*, c. ult., dicta est a nomine *pœna*, et

a verbo teneo, quasi idem sit *pœnitere*, ac *pœnam tenere*. Unde pœnitens est *pœnam tenens*, et pœnitentia est *pœnae tenentia*, ut semper quis puniat in se ulciscendo quod commisit peccando. Sic in re omnes Catholicæ.

(2). Pœnitentia dupliciter sumitur, nempe ut est virtus, et ut est sacramentum. *Communis.* (3). Pœnitentia ut virtus, « est detestatio ac dolor animi de peccato quantum est offensa et injuria Dei, cum intentione eam delendi, ac vindicandi, seu compensandi. » Estque in re ipsa contritio generatim sumpta, de qua *infra*. Sic in re communis. (4). Pœnitentia ut sacramentum, est « absolutio hominis pœnitentis facta certis verbis cum debita intentione prolatis a sacerdote jurisdictionem habente ex institutione divina efficaciter significatis absolutionem anime a peccato. » Sic Scotus, in 4, dist. 14. Seu, quod idem est, et capti facilius, « Est sacramentum novæ legis, quo homo vere pœnitens, et confessus a sacerdote legitimo, certa verborum forma a peccatis absolvitur. Sic in re communis

(5). Pœnitentia sic sumpta est verum e proprio dictum novæ legis sacramentum. Est de fide certa inter Catholicos; habetur enim *Matth. xvi*: *Tibi dabo claves regni caelorum et quocunque solveris super terram, erit solutum et in caelis*; et *Matth. xviii*: *Amen dico vobis, quocunque alligaveritis super terram, erunt ligata et in caelis, et quocunque solveritis super terram, erunt soluta et in caelis*; et est expresse definitum in pluribus conciliis, et novissime in *Trid.*, sess. xiv, can. 1: « Si quis dixerit, in catholica Ecclesia pœnitentiam non esse vere et proprio sacramentum pro fidelibus, quoties post baptismum in peccata labuntur, ipsis Deo reconciliandis a Christo Domino institutum, anathema sit. »

(6). Unde patet, quod sacramentum Pœnitentiae est immediate institutum a Christo Domino. Est de fide certum ex mox adducto canonie 1, sess. xiv, conc. *Trid.* Et quidem potestas absolvendi prædicta et promissa apostolis, adeoque sacramentum Pœnitentiae inchoative institutum est a Christo adhuc vivente vita mortali, citat. c. xviii *Matth.*; simpliciter tamen et absolute in effectu institutum est post resurrectionem, *Joan. xx*, quando Christus apostolis dixit: *Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis retenta sunt*. Sic conc. *Trid.*, sess. xiv, c. 1, dicens: « Dominus autem sacramentum Pœnitentiae tunc præcipue instituit, cum a mortuis excitatus insufflavit in discipulos suos dicens: *Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt*. Quo iam insigni facto et verbis tam perspicuis potestatem remittendi et retinendi peccata ad reconciliandos fideles post baptismum lapsos apostolis, et eorum legiti mis successoribus, suis communicalam, universorum Patrum consensus semper intellexit. »

(7). Sacramentum Pœnitentiae est omni-

bus post baptismum in peccatum mortale lapsis omnino necessarium ad salutem in re, vel saltem in voto, eliciendo actum contritionis. Est certa, et indubitate inter Catholicos: habetur expresse in concilio Tridentino, sess. xiv, cap. 1, ibi: « Est autem hoc sacramentum Pœnitentiae lapsis post baptismum ad salutem necessarium, ut nondum regeneratis ipse baptismus. » Unde sacramentum pœnitentiae rectissime appellatur a sanctis Patribus *Secunda post naufragium tabula naufragis præparata*, prout habetur in cap. *Secunda post naufragium tabula*, De pœnitentia, dist. 1, et a concilio Tridentino, cit. sess. xiv, canon. 2, ibi: « Si quis sacramenta confundens ipsum baptismum sacramentum Pœnitentiae dixerit, quasi haec duo sacramenta distincta non sint, atque ideo pœnitentiam non recte secundam post naufragium tabulam appellari, anathema sit. »

(8). Materia sacramenti Pœnitentiae est duplex, scilicet proxima et remota. *Communis.* (9). Materia proxima sunt actus pœnitentis, videlicet contritio, confessio et satisfactione, de quibus *infra*. *Communis.* (10). Et hi actus pœnitentis dicuntur materia proxima, quia proxime applicant materiam remotam, scilicet peccata, sacris clavibus, ut per absolutionem remitti possint; in omni enim sacramento materia proxima dicitur id, quo materia remota proxime applicatur, ut, acedente forma, sacramentum proxime et immediate perficiatur, ut ablutione aquæ in baptismate, unctione chrismatis in confirmatione, traditio calicis, et cuiuslibet respectivæ materiæ in ordine seu ordinibus, etc. (11). Materia remota sunt peccata actualia post baptismum commissa. *Communis.* (12). Et haec peccata dicuntur materia remota, quia non sunt proxime, et immediate remissibilia, nisi mediantibus actibus pœnitentis proxime applicantur sacris clavibus, ut per absolutionem remitti possint. *Communis.*

(13). Dicitur autem notanter, materiam remotam esse *peccata actualia post baptismum commissa*, quia peccatum originale, et peccata actualia ante baptismum commissa, non sunt materia apta sacramenti Pœnitentiae, cum ipsa omnia delectantur per baptismum; et sacramentum Pœnitentiae tanquam secunda post naufragium tabula institutum sit a Christo ad delenda peccata post baptismum commissa, ut docet Scotus in 4, dist. 4, q. 5, cum communii Catholicorum, et expresse definit concilium Tridentinum, sess. xiv, canon. 1, ibi: « Si quis dixerit, in catholica Ecclesia pœnitentiam nou esse vere, et proprio sacramentum pro fidelibus, quoties post baptismum in peccata labuntur, ipsis Deo reconciliandis, a Christo Domino nostro institutum, anathema sit; » et ibidem canon. 2, ubi definit: « Pœnitentiam appellari secundam post naufragium tabulam, » per verba adducta *supra*, n. 7. (14). Hinc si Judeus seu gentilis de recenti baptizatus sola peccata ante baptismum commissa vellet confiteri, ipse non posset absolveri, quia non afferret materiam aptam

hujus sacramenti Pœnitentia. *Communis.*
* An autem peccata mortalia commissa in ipsa susceptione baptismi, sive peccatum fictionis, ut vocant theologi (quod est illud quo quis adultus sine debito dolore peccatorum a se commissorum ad baptismum forte accedit, vel accedit cum voluntate aliquod peccatum mortale committendi) sit etiam materia hujus sacramenti pœnitentiae, adeoque in confessione sacramentali explicanda, non audet affirmare Ligerius, lib. vi, n. 427, sed pro parte affirmativa stant mordicus Tamburinus, lib. v, cap. 1, n. 2; Felix Potestas, in *Exam. confess.*, tom. I, part. iv, n. 3039; Suarez, alii que multi cum S. Bonaventura, D. Thoma, et S. Augustino, apud Ligerium, loc. cit.*

(15. Materia remota sacramenti pœnitentiae est duplex, videlicet necessaria, et sufficiens. Materia remota *necessaria* est omne peccatum mortale post baptismum commissum, et nunquam legitime confessum et absolutum. *Communis.* (16. Materia remota *sufficiens* est omne peccatum veniale, vel mortale jam rite confessum et absolutum. *Communis.*

(17. Quod peccata jam rite confessa et absoluta sint materia sufficiens sacramenti Pœnitentiae, possintque denuo fructuose confiteri, et subjici clavibus Ecclesiæ, ultra primum communem piorum hominum sœpe saepius peragantium confessiones, tum generales, tum certorum particularium peccatorum jam rite confessorum, et absolutorum, habetur expresse in *Extravaganti inter communes*, incip. *Inter cunctas*, § Cæterum, De privilegiis, ibi: Cæterum licet, sicut prædictitur, de necessitate non sit iterum eadem confiteri peccata, tamen, quia propter erubescientiam, quæ magna est pœnitentiae pars, ut eorumdem peccatorum iteretur confessio, reputamus salubre.»

(18. Non valet dicere, quod peccata jam rite confessa, et absoluta, et consequenter remissa non possunt iterum confiteri, ut absolvantur seu remittantur, cum non amplius exstet, quid absolvatur et remittatur. Non valet, inquam, quia de ratione sacramenti per se remissivi peccatorum, et collativi gratiae, non est quod actu semper remittat peccata, sed quod per se conferat gratiam sanctificantem, quæ ex natura sua est remissiva peccati, si nondum suisset remissum, ut patet in peccatore jam ante confessionem sanctificante per veram contritionem, ubi, licet sacramentum Pœnitentiae tunc nihil remittat, confert tamen gratiam natura sua remissivam peccati, si nondum remissum esset; et tale peccatum mortale jam ante confessionem deletum per veram contritionem, adhuc est materia non solum sufficiens, sed etiam necessaria sacramenti Pœnitentiae secundum omnes; adeoque a fortiori peccatum mortale jam rite confessum et remis-

(44) E. R. Si peccata mortalia dubia non includant certum peccatum veniale: scilicet si peccata dubia sint tam in ratione peccati mortalis, quam in ratione peccati venialis, tunc recte procedit do-

sum erit materia sufficiens remota, si nova accedat materia proxima, nempe nova dispositio pœnitentis, scilicet novus dolor, et nova confessio ejusdem: et sic, quamvis sacramentum Pœnitentiae non sit in tali casu remissivum peccati, cum non adsit; nec collativum primæ gratiæ sanctificantis, cum jam adsit; est tamen remissivum peccati, si adisset, et collativum gratiæ secundæ, seu augmenti prioris gratiæ jam receptæ, et remissivum pœnæ temporalis debitæ peccatis jam ante remissis; idque ex opere operato, et virtute sacramenti, et non solum ex opere operantis, seu novæ dispositionis, doloris, erubescientiae, aliorumque actuum pœnitentis, per quos justus meretur gratiæ augmentationem, et remissionem pœnæ temporalis. Sic communis doctorum cum S. Tho., in 4, dist. 17, qu. 3, art. 3.

(19. Dictæ materiæ necessariæ et sufficienti solet addi tertia materia remota, scilicet materia *necessaria*, sed non *sufficiens*; et pro tali materia assignantur peccata mortalia dubia, quæ quidem sunt materia *necessaria*, quia sunt necessario aperienda in confessione, at non sunt materia *sufficiens*, quia sola peccata dubia sine additione materiæ certæ non sufficiunt pro obtainenda absolutione absoluta. Unde si daretur casus quod aliquis non haberet materiam certam præteritam, nec jam confessam et absolutam, quam adderet, tunc posset solum ei impendi absolutio conditionata, cum non possit dari sententia absoluta et certa pro peccato dubio, sed solum dicta absolutio conditionata, quia sic consuleretur et saluti animæ pœnitentis et reverentiæ sacramenti, cuius vitareatur irreverentia, quæ posset oriri ex periculo quod pœnitens careret materia supra quam caderet absolutio sacramentalis: et sic sacramentum esset nullum (44).

(20. Forma sacramenti Pœnitentiae sunt verba absolutionis a sacerdote prolatæ, scilicet illa: *Ego te abservo a peccatis tuis*, vel alia æquivalentia actum judiciale sententiae absolvientis sufficienter experimentia; habetur ex concilio Florentino, in decreto Unionis, ubi dicit: « Forma hujus sacramenti est: *Ego te abservo*, » etc., et ex Tridentino, sess. xiv, c. 8, ubi dicit: « Docet præterea sancta synodus, sacramenti Pœnitentiae formam, in qua præcipua ejus vis sita est, in illis ministri verbis positam esse: *Ego te abservo*, » etc. Quibus quidem de Ecclesiæ sancte more preces quedam laudabiliter adjunguntur; ad ipsius tamen formæ essentiam nequaquam spectant, neque ad ipsius sacramenti administrationem sunt necessaria. »

(21. Licet speculative loquendo sola illa duo verba *Abservo te*, vel æquivalentia, sint de essentiæ formæ absolutionis, ac necessario exprimenda necessitate sacramenti. Vide verb. *ABSOLUTIO*, art. 3, num. 2.

ctrina auctoris. Verum si dubium sit tantum de mortali, non item de vejiali inclusio et inbærenti, tunc locum habet doctrina posita sub n. 16.

(22). In praxi tamen tuius tenendum est, requiri tanquam de essentia formæ sacramentalis etiam illa verba a peccatis tuis, vel saltem a peccatis. Vide *ibid.*, n. 3.

(23). Aliter confessarius peccaret mortaliter, et exponeret sacramentum probabili periculo nullitatis sine necessitate, et contra justissimam voluntatem pœnitentis. Vide *ibid.*, n. 4.

(24). Absolutio est valida, sed illicita, si detur aliis verbis, quæ tamen non mutent sensum formæ ordinariæ, nec actum judicij; et afferuntur variae similes formæ. Vide *ibid.*, n. 5.

(25). Omnes dictæ et similes formæ sunt validæ.

(26). Vide *ibid.*, n. 6. Sunt tamen illicitæ. Vide *ibid.*, num. 7.

(27). Absolutio data his verbis: *Ego te mendo a peccatis*, vel aliis verbis consumilibus, a pluribus censetur insufficiens; et qui eam daret sub similibus verbis, peccaret mortaliter, sicuti peccaret mortaliter, qui extra casum necessitatis voluntarie relinqueret: *Ego, et in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti*. Vide *ibid.*, n. 8.

(28). Omissio vero aliarum precum, si fiat aliqua rationabili causa, non est ne quidem veniale. Vide *ibid.*, n. 9.

(29). Urgente aliqua gravi necessitate, v. g. periculo mortis instanti, potest confessarius breviter dicere: « *Ego te abservo ab omnibus censuris et peccatis, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Amen.* » Vide *ibid.*, n. 11.

(30). Absolutionis verba non præcise et nude indicant, et declarant pœnitentem esse a Deo absolutum, sed vere et per modum sententiæ judicialis important absolutionem pœnitentis a peccatis loco Dei a confessario, velut a judice pronuntiatam. Vide *ibid.*, n. 12.

(31). Absolutio non est valida, si proferatur modo deprecativo. Vide *ibid.*, n. 13.

(32). Alia. Vide *ibid.* usque in finem.

(33). Absolutio a quibus et de quibus dari possit, vel non possit? Vide d. verb. ABSOLUTIO, art. 1 per totum.

(34). Absolutio quibus dari possit, vel non? Vide d. verb. ABSOLUTIO, art. 2, per totum.

(35). Minister sacramenti Pœnitentiaæ est solus sacerdos. Communis inter Catholicos, et habetur expresse ex pluribus conciliis, et signanter ex concil. *Trid.*, sess. xiv, cap. 6, et canon. 10, et ex illo *Joan. xx*, ubi Christus solis apostolis jam antea in ultima cœna in sacerdotes ordinatis postquam a mortuis resurrexerat, dixit: *Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.*

(36). Licet autem solus sacerdos sit legitimus sacramenti Pœnitentiaæ minister, non tamen quicunque sacerdos est talis, sed solum ille qui, præter potestatem ordinis, habet etiam potestatem jurisdictionis, id est legitimam jurisdictionem, vel ordinariam, vel saltem delegatam. Communis inter Catholicos; et clare patet ex perpetua traditione ac sensu Ecclesiæ, et pluribus

conciliis, et præsertim ex *Trid.*, citat. sess. xiv, cap. 7, ubi expresse dicit: « Persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, et verissimum esse synodus hæc confirmat, nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam sacerdos in eum profert, in quem ordinariam, aut subdelegatam non habet jurisdictionem. »

(37). Quæ autem requirantur in ministro sacramenti Pœnitentiaæ ad valide et rite ejus officium exercendum? Vide verb. CONFESSARIUS, art. 1 per totum.

(38). Ea, quæ concernunt ministrum sacramenti Pœnitentiaæ quoad ejus approbationem. Vide verb. APPROBATIO per totum.

(39). Ea quæ concernunt ministri sacramenti pœnitentiaæ facultatem quoad absolutionem. Vide verb. ABSOLUTIO per totum.

(40). Varia alia, quæ concernunt ministrum sacramenti Pœnitentiaæ. Vide verb. CONFESSARIUS, art. 4, per totum, et verb. SICILLUM.

(41). * Pœnitentiaæ sacramentum iis qui morbo pestis infecti sunt non tenetur per se præstare episcopus, cum ille agat per parochos, ut causa universalis per particulares; sed parochus omnino tenetur, quod et ratio suadet, et Decreta sac. congregacionis approbata a Gregorio XIII declarant; quanquam administrare illud possit aut directe per se, aut adhibita opera alicujus sacerdotis ab ordinario approbati; nam si parochus omnino per se id agere deberet, certi parochiani morbo non affecti nolent tunc a parocco recipere sacramenta, en quod sibi metuerent. *De synodo diæces.* lib. xiii, cap. 19, § 7, nov. edit.

ARTICULUS II.

Quoad ea quæ concernunt contritionem et confessionem.

SUMMARIUM.

1. Contritio in communi, prout est genns ad attritionem et contritionem, quid sit! — 2. Contritio sic generatim et in communi sumpta dividitur in contritionem perfectam et in contritionem imperfectam, seu attritionem. — 3. Contritio perfecta, quæ est contritio simpliciter, et absolute dicta, quid sit? — 4. Quare dicatur contritio, et de hac in articulo mortis, *remissive*. — 5. Contritio imperfecta, seu attritio, quid sit? — 6. Quare dicatur attritio? — 7. Assignatur differentia inter contritionem et attritionem. — 8. An in attritione, ut pœnitentis sufficenter ad gratiam sacramenti pœnitentiaæ percipiendam sit dispositus, aliquis Dei amor sit necessarius? ad num. 10. — 11. Attritio in sacramento pœnitentiaæ quomodo dicatur fieri contritio et attritus fieri contritus. — 12. Ut attritio cum sacramento in re sufficiat ad justificationem peccatoris, requiritur quod procedat ex aliquo motivo supernaturali. — 13. Sufficit tamen dolor de peccatis ob metum pœnaru[m] temporalium, ut a Deo immisarum vel immittendarum. — 14. Et a fortiori sufficit attritio, seu dolor de peccatis ob metum gehennæ. — 15. Item sufficit attritio ob turpitudinem peccati supernaturaliter, seu ex fide cognitam. — 16. Item sufficit ille dolor, quo quis dolet se non dolere de peccatis, sicut deberet, si per hoc judicet quod de suis peccatis vere dolet, sed non tam vehementi dolore ac deberet. — 17. Non sufficit ta-

men dolor ille, quo quis dolet se non dolere de suis peccatis, si per hoc judicet se earere vera detestatione et displicientia peccatorum. — 18. Attrito, etiam cognita ut talis, sufficit cum sacramento ad salutem et justificationem. — 19. Attrito putata, et testimonia tantum etiam invincibiliter, que secundum se non sit re ipsa vera attrito, sicuti non est sufficiens ad fructuosam susceptionem sacramenti poenitentiae, ita neque est sufficiens ad validam ejus susceptionem: seu quod idem est: Non potest dari sacramentum poenitentiae validum et informe. — 20. Adducitur ratio, ad num. 21. — 22. Afferatur et solvitur obiectio, ad num. 23. — 24. Afferatur et solvitur alia obiectio, ad num. 25. — 26. Afferatur et solvitur adhuc alia obiectio, ad num. 27. — 28. Afferatur et solvitur instantia de supposita adultera matre Gratianni, Petri Lombardi et Petri Comestoris, ad num. 30. — 31. Ad valorem sacramenti requiritur dolor supernaturalis, et universalis saltem virtualiter respectu omium peccatorum mortalium. — 32. Secus autem est de peccatis venialibus. — 33. Dolor de peccatis mortalibus commissis debet esse summus non intensive, sed appretiative. — 34. Dolor requisitus ad sacramentum poenitentiae consulto et utilissime praemittitur confessioni, non debet tamen necessario confessionem precedere, sed sufficit, ut eliciatur in ipsomet confessionis actu. — 35. Debet tamen talis dolor necessario procedere absolutionem, nec sufficit, si eliciatur post ipsam absolutionem. — 36. Non est antea necesse, quod dolor, seu attrito, eliciatur immediate ante absolutionem vel confessionem, sed sufficit, quod sit elicitus ante, et non sit retractatus. — 37. Qui in confessione oblitus est aliquicunus peccati mortalis, de quo antea explicite et formaliter non doluit, potest paulo post datam absolutionem illud confiteri, absque eo quod habeat novum dolorem. — 38. Item si propter inminens mortis periculum absolvatur moribundus, auditum tantum uno vel altero peccato, potest postea, auditis reliquis, secundo absolviri ab illis ex vi prioris doloris, moraliter permanentis, absque eo quod novum eliciat dolorem. — 39. Dolor ad hoc, ut sufficiat pro valore sacramenti, debet esse conjunctus eum proposito non peccandi de cetero. — 40. Propositum non peccandi de cetero, quamvis per se loquendo debeat esse formale, et expressum, tamen sufficit etiam quod sit implicitum, et virtuale. — 41. Propositum debet esse absolutum, firmum, efficax et universale, se extendens ad omnia mortalia in posterum evitanda. — 42. Quamvis autem propositum debeat esse absolutum, firmum, efficax et universale, non requiritur tamen credulitas, seu existentia, vel persuasio certa ex parte intellectus, quod quis deinceps non amplius sit relapsurus. — 43. Circa sola peccata venialia, sicuti in sacramento poenitentiae requiritur supernaturalis dolor et detestatio eorum; ita requiritur propositum absolutum saltem virtuale et implicitum vitandi ipsa venialia confessi, vel saltem unum, aut alterum ipsorum. — 44. Afferatur prima haeresis exorta circa confessionem sacramentalem. — 45. Talis haeresis evincitur ex sacra Scriptura. — 46. Evincitur etiam ex conciliis. — 47. Afferatur secunda haeresis circa confessionem sacramentalem. — 48. Talis haeresis evincitur ex Scriptura et conciliis. — 49. Adducitur et solvitur obiectio ex facio Nectarii patriarchae Constantiopolitanus, et S. Joannis Chrysostomi, adnum. 50. — 51. Afferatur tertia haeresis circa confessionem sacramentalem. — 52. Talis haeresis evincitur ex concilio Tridentino, et ex ipsa ratione. — 53. Confessio sacramentalis quid sit? — 54. Ad constituantur seu faciendam legitimam et perfectam sacramentalis confessionem, sexdecim communiter assignantur qualitates, seu conditions, quae afferuntur. — 55. Prima conditio, seu qualitas, scilicet quod sit *simplex*, quid importet? — 56.

Secunda, quod sit *humilis*, quid importet? — 57. Tertia, quod sit *para*, quid importet? — 58. Quarta, quod sit *fidelis*, quid importet? — 59. Quinta, quod sit *frequens*, quid importet? — 60. Sexta, quod sit *nuda*, quid importet? — 61. Septima, quod sit *discreta*, quid importet? — 62. Octava, quod sit *libens*, quid importet? — 63. Nona, quod sit *recunda*, quid importet? — 64. Decima, quod sit *integra*, quid importet? — 65. Undecima, quod sit *secreta*, quid importet? — 66. Non esset tamen invalida confessio, si ex aliqua necessitate, aut alia de causa, publice seu aliis audientibus fieret. — 67. Duodecima, quod sit *lacrymabilis*, quid importet? — 68. Tertia decima, quod sit *accelerata*, quid importet? — 69. Quarta decima, quod sit *fortis*, quid importet? — 70. Quinta decima, quod sit *ncusans*, quid importet? — 71. Sexta decima, quod sit *parata*, quid importet? — 72. Ex supradictis sexdecim conditionibus seu qualitatibus honeste et perfecte confessionis, sole tres sunt necessariae ad valorem sacramenti, nempe fidelitas, dolor et integritas, aliae autem pertinent solum ad modum et perfectionem ipsius. — 73. Quoad fidelitatem et dolorem nihil remanet addendum. — 74. Quoad integritatem autem varia adhuc remanent addenda, et praesertim quod ipsa integritas est duplex, scilicet materialis et formalis. — 75. Integritas materialis in quo consistat? — 76. Integritas formalis in quo consistat? — 77. Confessio ut sit valida, debet semper esse *integra*, saltem *integritate formalis*. — 78. Item per se, ac regulariter loquendo confessio debet semper esse *integra* *integritate materiali*. — 79. Per accidens autem, et in quodam casu extraordianria confessio potest esse valida cum sola integritate formalis absque integritate materiali. — 80. Causae excusantes ab integritate materiali confessionis generatim tres assignantur, scilicet inculpata ignorancia, seu oblivio, impotentia physica et impotentia moralis ob grave damnum proprium vel alienum, tam corporale quam spirituale, alioquin securum. — 81. Ratione inculpatæ ignorantiae seu oblivionis excusantur omnes illi, qui premisso sufficienti examine, non recordantur aliquicunus peccati mortali, aut ignorantia invicibili penitus ignorant illud esse grave peccatum. — 82. Ratione impotentiae physicae excusantur omnes illi, qui aliqua impotentia physica omnino impediuntur ad integrum confitendum, sive impotentia oriatur ex parte confessarii, sive ex parte penitentis, et assignantur casus. — 83. Item ab integritate materiali confessionis excusatur mutus, qui uno vel altero peccato explicato per nutus, vel si neque hoc facere possit, signo doloris de suis peccatis editio, absolviti potest; si tamen scribere sciatur, expedit, ut sua peccata integre in scriptis confessario exhibentur, ad quod probabilius et tutius tenetur. — 84. Item ab integritate materiali confessionis excusatur vir ignorans idoneitatis non habens confessarium peritum suse linguæ. — 85. Is autem, quamvis urgente præcepto ecclesiastico annua confessionis, non teneatur confiteri per interpretem; tamen in periculo mortis, si dubitet non posse verum contritionis actum elicere, tenetur non quidem præcepto divino, sed ex præcepto charitatis erga seipsum per interpretem confiteri. — 86. Ratione impotentiae moralis ob dampnum proprium vel alienum, tam corporale quam spirituale, alioquin securum excusantur ab integritate materiali omnes illi, qui ex confessione omnium peccatorum rationabiliter et prudenter timent sibi, aut confessario, vel tertie persona aliquod grave damnum corporale vel spirituale; et assignantur casus ad num. 87. — 88. Non excusat tamen ab integritate materiali confessionis magnus pœnitentium concursus, ob quam non licet facere dimidiatum confessionem. — 89. Quantum ad peccata, quae propter supradictas causas licite in confessione retinentur, non requiritur dolor contri-

tionis ad eorum remissionem, sed sufficit dolor attritionis, et propositum illa confitendi, cessante causa seu impotentia. — 90. Ea tamen peccata, que ante ob justam causam, seu impotentiam non potuit quis confiteri, debet postea, data opportunitate, in proxima confessione exprimere, et directe clavis Ecclesiae subjicere, ut ab ipsis directe absolvatur. — 91. Poenitens habens mortalia et venalia non peccat contra confessionis integritatem, si prius confiteatur uni confessario mortalia, et postea alteri bonam opinionem de ipso habenti nimis verecundia affectus confiteatur sola venialia. — 92. Ab integritate materiali confessionis non excusat infamia propria, aut complices apud solum confessarium. — 93. Adducitur ei^r solvitur instantia. — 94. Poenitens habens peccata reservata, si in urgente necessitate celebrandi vel communicandi non habeat copiam confessarii valentis a reservatis absolvere, tenetur pro servanda integritate confessionis ipsa peccata reservata una cum non reservatis confiteri confessario inferiori, etiam non habenti facultatem absolvendi a reservatis. — 95. Non potest superior sine urgente causa absolvere tantum a reservatis, et quoad reliqua remittere poenitentiam ad inferiorem. — 96. Poenitens sic absolutus in urgente causa, seu casu a reservatis a superiori, adeundo confessarium inferiorem pro absolutione directa a non reservatis, probabilius non tenetur reconferiri cum ipsis etiam reservata jam confessa et absoluta. — 97. Adducitur et solvitur instantia. — 98. Sic ut etiam, qui justa de causa in aliquo casu urgentis necessitatis, non existente confessario approbato pro reservatis, fuit absolutus a confessario non approbato pro reservatis, non tenetur denuo recomiteri confessario approbato pro reservatis etiam peccata non reservata jam confessa et absoluta. — 99. Ad integratatem confessionis requiritur, ut poenitens omnia mortalia confiteatur, tam quoad speciem, quam quoad numerum in eadem specie. — 100. Unde autem oriatur distinctio specifica et numerica peccatorum? remissive. — 101. Poenitens igitur in confessione debet exprimere numerum omnium suorum mortalium peccatorum, de quibus post diligens examen recordatur: si autem certus numerus non occurrat, debet exprimere numerum verisimilem. — 102. Item ad integratatem confessionis requiriuntur, ut poenitens confiteatur, non solum omnia peccata mortalia, tam quoad speciem, quam quoad numer., etc., sed etiam circumstantias speciem peccati mutantes. — 103. Circumstantiae peccati quid sint? — 104. Circumstantiae peccati septem enumerantur, in hoc vulgari versus contentae: *Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.*

— 105. Quid denotetur per ly *Quis?* — 106. Quid denotetur per ly *Quid?* — 107. Quid denotetur per ly *Ubi?* — 108. Quid denotetur per ly *Quibus auxiliis?* — 109. Quid denotetur per ly *Cur?* — 110. Quid denotetur per ly *Quomodo?* — 111. Quid denotetur per ly *Quando?* — 112. Tales circumstantiae, aliae sunt mutantes speciem, et aliae simpliciter aggravantes intra eamdem speciem. — 113. Quae sint circumstantiae mutantes speciem? — 114. Quae sint circumstantiae simpliciter aggravantes intra eamdem speciem? — 115. Circumstantiae aggravantes, aliae sunt notabiliter aggravantes, et aliae parum seu leviter aggravantes. — 116. Circumstantiae notabiliter aggravantes quae sint, hisque adduntur aggravantes in infinitum, et explicitantur. — 117. Circumstantiae parum seu leviter aggravantes quae sint? — 118. Ex supradictis circumstantiis sunt necessario confitenda illae, quae mutant speciem, et aggravantes in infinitum. — 119. Non sunt necessario confitenda circumstantiae, parum seu leviter tantum aggravantes. — 120. Circumstantiae notabiliter aggravantes an sint necessario confitenda? ad n. 122, ubi resolvitur probabilius et tutius

pro affirmativa. — 123. Afferuntur probationes pro nostra affirmativa conclusione, ad num. 125. — 126. Respondetur ad rationem opinionis contrariae. — 127. Circumstantia consuetudinis, quamvis per se loquendo non sit necessario confitenda, tamen interdum per accidens obligatur poenitens ad talium circumstantiam aperiendam et signanter, quando a confessario ad id interrogatur. — 128. Peccata mortalia dubia sunt necessario confitenda, sub dubio tamen. — 129. Qui confessus est peccatum aliquod mortale, ut dubium, si postea reperiat illud certum, tenetur illud denuo ut certum confiteri. — 130. Qui confessus est peccatum mortale tanguam certum, quale tunc putabat esse, quamvis postea judicet dubium, non tenetur iterum confiteri ut dubium. — 131. Item qui confessus est peccatum integrum, prout commissum est, et prout erat in sua conscientia tempore confessionis, quamvis prout tunc, et ipse confessarius dubitaverit, an esset mortale vel veniale, non tenetur illud iterum confiteri, licet postea ipse, vel confessarius comprieat, seu agnoscat fuisse mortale. — 132. Poenitens non protest licite nec valide confiteri confessario absenti per litteras, aut nuntium; et ab eo absolvit, etiam si reperitur in articulo mortis. — 133. Sic etiam invalida esset absolutione, si confessarius poenitentem presentem audiret, et postea per litteras eius absenteum absolveret. — 134. Valida autem est confessio, si per litteras poenitens mittat peccata confessario absenti, qui ea legat, et huic factus praesens dicat: *Accuso me de peccatis illis, quae tibi scripsi, et peto absolvit, scienti etiam si praesens peccata scripta det confessario legendam, et postea dicat: De istis peccatis scriptis me accuso, et peto absolvit: non est tamen hoc faciendum sine rationabilis causa.* — 135. Imo volunt multi, hoc extra casum necessitatis esse illicitum. — 136. Confessio ex traditione, consuetudine et usu Ecclesiae debet regulariter et ordinarie esse vocalis. — 137. Unde graviter peccaret qui, sine iusta causa signis vel nuntiis solum confiteretur. — 138. Si perpetuus mutus possit scribere; aut si hoc non possit, possit autem saltem nuntiis et signis sua peccata in particulari aperire, ceterisque periculis publicationis, tenetur ita scripto, nuntiis vel signis confiteri, non tantum ex precepto divino, in articulo mortis, sed etiam ex precepto ecclesiastico semel, in anno; quamvis tamen extra articulum mortis non pauci id negent. — 139. Confessio est necessario iteranda, quoties est invalida; quod ex duplice capite accidere potest, scilicet ex parte confessarii et ex parte poenitentis. — 140. Assignatur quando confessio sit invalida et iteranda ex parte confessarii. — 141. Assignatur, quando confessio sit invalida et iteranda ex parte poenitentis. — 142. Valida est et non iteranda confessio bona fide facta confessario, quantumvis indocto et ignaro, etiam si inter mortale et veniale discernere nequeat; imo, etiam si putasset aliquod peccatum esse veniale, quod tamen est mortale. — 143. Invalida tamen, et iteranda esset confessio, si scienter, et ex malitia fiat cum eo, ut peccata discernere nequeat, et poenitenti mederi, ut oportet, non possit. — 144. Item valida est et non iteranda confessio bona fide facta confessario surdastro, semidormienti seu distracto, qui aliqua peccata etiam mortalia non intellexit sine omni culpa poenitentis: quod si poenitens postea advertat, tenetur in sequenti confessione ea sola repetere, quae probabiliter judicat, aut cognoscit non fuisse auditia aut percepta. — 145. Si autem poenitens post talem confessionem nesciat quae sint illa peccata mortalia, quae confessarius non audivit, aut non percipit, tenetur tunc repetere totam confessionem, si illa sit brevis et pancorum peccatorum; si autem confessio fuit prolixa, et multorum peccatorum, tunc non tenetur omnia repetere, sed satis erit se-

que confessarius non audivit aut percepit, determinando materiam, quantum fieri potest. — 146. Qui culpabiliter in confessione aliquod peccatum mortale tacuit, et postea in aliis confessionibus subsequentibus inculpabiliter est oblitus illius sacrilegii, non tenetur ad omnes istas subsequentes confessiones iterandas, quando recordatur talis sacrilegii, sed solum tenetur ad iterandam illam, in qua per culpabilem reticentiam illius mortalis peccati sacrilegium commisit. — 147. Qui certus de mortali in confessione omisso negative dubitat, an illud omiserit ex verecundia an ex justa causa, tenetur cum illo reliquorum mortalium confessionem repetere. — 148. Qui inculpabiliter omisit in confessione aliquam circumstantiam etiam speciem mutantem; si talis circumstantia seorsim sufficienter declarari possit, non tenetur repetere totum peccatum, et multo minus totam confessionem praeteritam. — 149. Qui culpabiliter fecit confessionem invalidam, undeunque provenierit invaliditas, tenetur repetere confessionem. — 150. Si talis confessio invalida et sacrilega reiteretur apud confessarium diversum a primo, tunc debent necesse repeti apud hunc omnia et singula mortalia distincte et in particulari, ac si nunquam fuissent confessa exprimendo sacrilegium quod fecit. — 151. Si autem confessio invalida repetatur apud eumdem confessarium, et hic habeat adhuc distinctam memoriam peccatorum sibi confessorum, satis est, si pœnitentis defectum confessionis aperiat, et in genere addat: *Etiam me accuso de omnibus peccatis in tali confessione sacrilega tibi confessis.* — 152. Iuxta id verum est, etiam si confessarius eorum peccatorum singillatim in specie et numero non recordetur: dummodo saltem confuse recordetur status pœnitentis, ut convenientem pœnitentiam, medicinam ac remedia prescribere possit. — 153. Item verum hoc est, ut sufficiens in repetendis multis et plurimis confessionibus invalide factis apud eumdem confessarium, sive invaliditas proveniat ex defectu doloris, sive ex defectu integratis, sive ex aliis capitibus; sufficit enim, quod confessarius recordetur in confuso, et in communi status, ac vita pœnitentis, quam tunc ducebat, et quod pœnitentis in compendio, et generatim de omnibus se accuset, et defectum corrigat; dicendo v. g.: « Accuso me de omnibus illis peccatis, que ubi confessus sum in cunctis sacrilegis confessionibus tribus abhinc annis, usque ad hanc, a quo tempore bis ordinarie omni mense confessus sum, et communiravi, quia reticueram malitiose istud peccatum, vel non habui verum dolorem, et propositum, » et hujusmodi. — 154. Si vero confessarius, nequidem in confuso et in communi recordetur status ac vita pœnitentis, quam tunc ducebat, aut pœnitentia a se ei imponit, tunc pœnitens tenetur saltem ea distincte repetere peccata in aliis confessionibus confessa, ut ex ipsis, et aliis modo confessis possit confessarius iterum formare judicium saltem confusum de statu pœnitentis, et ipsi congrua injungere pœnitentiam. — 155. Praeceptum confessionis sum divinum, tum ecclesiasticum obligat omnes fideles peccato mortali obnoxios, adeoque etiam hereticos, et pueros doli capaces. — 156. Praeceptum divinum confessionis obligat per se potissimum in articulo mortis, ac qualibet ejus morali periculo. — 157. Per accidentem autem praeceptum divinum de habenda confessione sacramentali obligat, quando sumendum est aliud sacramentum, respectu eorum, qui sibi consciunt sunt peccati mortali, et præsertim quoties sumendum est sacramentum eucharistiae. — 158. Praeceptum confessionis ecclesiasticum obligat omnes fideles, etiam hereticos et pueros doli capaces ad semel saltem in anno confundenda omnia sua peccata mortalia. — 159. Nullum datur praeceptum, nec ecclesiasticum quicquam obligans omnes fideles ad confessionem pecca-

torum venialium. — 160. Quamvis autem non habentes illum peccatum mortale nullo praæcepto obligantur per se ad confessionem annum veniale, tamen possunt per accidens obligari ad ipsam ratione scandali. — 161. Qui plures in anno confessus est peccata sola venialia, si die ultima anni peccat mortaliter, vel recordetur peccati mortalitis non confessi, tenetur ille ultima die constiteri ad satisfaciendum praæcepto, cui nerdum satisfecit. — 162. Qui tamen mortale peccatum anno praæcedente commissum, et per oblivionem omisum, hoc anno confessus est, satisfecit praæcepto. — 163. Qui per annum saltem semel confessus est mortale dubium cum venialibus, satisfecit praæcepto, nec tenetur iterum constiteri, quamvis postea incidat in mortale certum. — 164. Annus pro implendo hoc praæcepto, secundum aliquos computandus est a die prima Januarii usque ad ultimam Decembri. Communius autem, et ecclesiastica consuetudini conformius secundum alios computandus est a paschate ad alterum Pascha. — 165. Praeceptum annuae confessionis potest per se adimpleri in quocunque anni tempore. Nec obligat per se tempore Paschali, sed solum per accidens ratione communionis paschalis. — 166. Affertur et solvit in instantia. — 167. Si quis, sive culpabiliter, sive ob legitimum impedimentum in Paschate non est confessus, is tenetur postea per anni decursum constiteri. — 168. Qui toto anno non constiterit sine justa causa, peccat mortaliter. — 169. Insuper qui culpabiliter non constiterit semel in anno, vivens interdicitur ingressus ecclesie, et moriens privatur ecclesiastica sepultura. — 170. Ipse tamen non adimplens praæceptum annuae confessionis non est ipso jure interdictus, sed interdicendus. — 171. Qui sive justa, sive injusta de causa confessionem annuam omisit, tenetur postea constiteri cum primum commende poterit. — 172. Quo quis diutius differt confessionem ultra annum, probabilis est eo gravior peccare; dilatio tamen illa probabilis est unicum peccatum continuatum. — 173. Qui pluribus annis jam elapsis, non est confessus, confitendo prima, vel secunda, vel alia die hujus currentis anni, valeat haec sua unica confessio, tam pro hoc anno quam pro omnibus annis præteritis. — 174. Si autem adhuc ante finem hujus anni relaberetur in mortale, probabilis obligaretur ad iterum constendum hoc anno. — 175. Praeceptum ecclesiastico annuae confessionis non satisfit per confessionem voluntarie nullam, et scientier invalidam et sacrilegam. — 176. Praecepto annuae confessionis potest satisfieri confitendo, cum proprio parocho, tum aliis confessariis legitime approbatis, sive secularibus, sive regularibus. — 177. Non sufficit tamen confessio facta regulari, qui pro approbatione se præsentavit episcopo, et fuit injuste reprobatus. — 178. Alia ad rem, ad n. 181.

(1. *Contritio in communi*, prout est genus ad attritionem et contritionem: « Est dolor animi ac detestatio de peccato commisso cum proposito non peccandi de cætero. » Sic expresse concilium Tridentinum, sess. XIV, c. 4.

(2. *Contritio sic generatim*, et in communi sumpta dividitur in contritionem perfectam (3. et in contritionem imperfectam, seu attritionem. Communis Catholicorum cum Tridentino, loc. cit. (4. *Contritio perfecta*, quæ est contritio simpliciter et absolute dicta, est « dolor animi ac detestatio peccati propter Deum summe dilectum, et super omnia, cum firmo proposito non peccandi de cætero. » *Communis*. Et dicitur *contritio*,

quia peccatorem perfecte et proxime disponit ad gratiam sanctificantem, ipsumque peccatum omnino delet, ac veluti conterit. *Communis*; et de hac in articulo mortis. *Vide verb. MORIBUNDUS*, n. 30. (5. Contritio imperfecta sive altritio, « est dolor animi ac detestatio peccati contra Deum commissi propter turpitudinem peccati, vel metum inferni, vel alterius mali, conceptus cum firme proposito non peccandi de cætero. » *Communis*. (6. Et dicitur altritio, quia peccatorem non penitus disponit ad ipsam gratiam sanctificantem, sed solum ita disponit, ut cum sacramento pœnitentiæ capax sit gratiæ sanctificantis, ipsumque per se non delet, vel conterit (« tamen eum ad Dei gratiam in sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit. » *Trid.*, l. c., num. 4); sed solum quasi alterit, et ita applicat, ut per sacramentum renissibile fiat. *Communis*.

(7. Unde contritio et altritio convenient in hoc, quod utraque est dolor supernaturalis cum proposito non peccandi de cætero, sed differunt inter se, et ratione motivi, et ratione effectus. Ratione motivi differunt, quia contritio fit ex motivo charitatis erga Deum, id est ex motivo objecti, nempe Dei summe, et super omnia diligendi, ipsumque Deum respicit quatenus in se absolute bonum atque perfectum; altritio vero ex motivo charitatis erga seipsum, seu ex motivo timoris inferni, vel alterius mali, quibus Deus castigare solet peccata, ac in Deum tendit, quatenus nobis bonus, et nostra beatitudo. Ratione effectus differunt, quia contritio per se remittit peccata et justificat extra sacramentum in rei quamvis non sine voto sacramenti Pœnitentiæ. Unde contritus tenetur sub mortali suo tempore confiteri. Altritio vero quantumvis supernaturalis, per se non sufficit ad justificationem et remissionem peccati mortalis sine sacramento Pœnitentiæ in re. Sic doctores communiter juncto concilio Tridentino, sess. xiv, c. 4.

(8. Difficultas autem est, an altritio, ut ad sacramentum Pœnitentiæ, gratiamque per ipsum percipiendam sufficiat, debeat esse cum aliquo Dei amore conjuncta, et quidem hac de re multa est lis inter theologos varie sentientes ut infra; prius tamen animadvertisendum necesse arbitror hoc in puncto ad hæc usque tempora nil Ecclesiam detinisse, itemque adhuc sub judice fore. Porro nihil decretorie pronuntiavit in primis concilium Tridentinum, ut fuse ac perdocto ostendit inter alios Tournely, in *Præelectiōnibus de sacramento Pœnitent.*, q. 5, art. 2, siquidem ex locis in quibus S. synodus circa dispositiones ad justificationis gratiam obtinendam necessarias mentem suam aperit, nulla extenditur definitio, nullumque decretrum controversiam præmissam dirimens; quippe procul dubio in locis præsignatis, vel nullam de dilectione facit mentionem, vel si de dilectione verba facit, non est respectu attritionis ad confessionem, vel uon constat, an de dispositionibus agat

necessariis ad justitiam obtinendam in sacramento Pœnitentiæ, vel extra: imo dum de attritione generatim, vel attritione in ordine ad sacramentum Pœnitentiæ peragit, amor non exprimitur, ut singula percensenti fit obvium, nec inter canones, in quibus dogmaticæ definiuntur veritates, est ullus, qui expresse statuat amorem Dei necessarium esse dispositionem ad gratiam in sacramento Pœnitentiæ percipiendam. Rem plene comprobant Alexandri VII auctoritas, siquidem nil ea in re definitum fuisse in concilium. *Trid.* supponit, dum de anno 1667, die 5 Maii ad exortas inter scholæ theologos dissensiones extingendas, paucemque eos inter foventas conceptis verbis prohibuit, « ne quis audeat alicuius theologicæ censuræ, alteriusve injuriæ, aut contumeliae nota taxare alteram sententiam, sive negantem necessitatem aliqualis dilectionis in præfata attritione ex metu gehennæ concepta, quæ hodie inter scholasticos communior videtur, sive asserentem dictæ dilectionis necessitatem, donec ab hac Sancta Sede fuerit aliiquid hac in re definitum: » igitur, etc. Secundo nec tempestate posteriori aliiquid ab Ecclesia definitum est, siquidem nulla prostat assignabilis determinatio circa controversiam: imo in præsentiarum adversi inter se theologi permituntur contrarie opinari. Hinc nemo iusticias ibit, quidquid a theologis in diversa abeuntibus ex Tridentino vel ex Eccl. ingeritu de dilectionis actu in attritione respectu sacramenti Pœnitentiæ, id mere opinative, et ex ratione proficisci.

(9. Proclamant igitur aliqui, quod ut pœnitens sufficenter dispositus existet ad sacramenti Pœnitentiæ gratiam obtinendam, nullum necesse est expostulare in attritione amorem Dei; ac attritionis notionem non nisi esse juxta sess. xiv *Trid.*, cap. 4, quod sit animi dolor ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero, ex turpitudine peccati, vel ex gehennæ metu conceptus; et hæc est, quam inter scholasticos suo tempore communio rem supra testatus est Alex. VII. Alii opinavere, attritionem talem haberi debere, ut bona fide contritio existimat. Alii contendunt, et quidem communius hisce temporibus, attritionem, ut sufficiens sit ad sacramentum, requirere Dei amorem, non sane contritionis perfectæ ex motivo charitatis, et amicitiae tendentis in Deum ut in se summum bonum, sed ex motivo spei et amoris concupiscentiæ terminantis in Deum, quatenus nobis bonus, nostra beatitudo et finis ultimus. Uno verbo: Necessarium in attritione astruunt aliquem Dei amorem imperfectum, quem initialem et inchoatum nuncupatum habent, quo pœnitens incipiat et inchoet diligere Deum tanquam fontem totius justitiae, phrase accepta ex sess. vi, ubi sacra synodus præster actus fidei et spei, requirit in catechumenis ad baptismum, ut Deum tanquam totius justitiae fontem diligere incipiant, ac propterea moveantur adversus peccata per-

odium aliquod et detestationem. Alii nota non minus conspiciunt, tum ante, tum post Trident. ferventius quidem, sed rigidius censuerunt, ad sacramentum Pœnitentia necessariam contritionem perfectam; cumque Trident., sess. xiv, c. 4, de contritione imperfecta doceat, quod quamvis extra sacr. Pœnit. ad iustificationem perducere non valeat, tamen ad impetrandam justificationis gratiam in ipso sacramento disponat, reponunt, qui post Trident. scripsere, contritionem imperfectam admittendam esse tanquam remotam dispositionem; ceterum proximam et immediatam fatendam esse contritionem perfectam. Verum isti ex Trident. et Eccl. minus potius sortiuntur præsidium, quam attritionis amore initiali informatæ patroni; enim vero licet Trident., can. 4, inter actus pœnitentis, quos quasi materiam sacramenti Pœnit. definit, contritionem enumeret, non exprimit tamen se perfectam intelligere, et alibi ne verbum quidem habet concil. de necessitate contritionis perfectæ ad sacramentum. Pœnitentia, ut legenti fit palam: imo haud obscure oppositum patet ex allatis verb., sess. xiv, pluries cit. Nec magis eis favel Ecclesia, siquidem nodum pro ipsis nullam protulit sententiam, sed ex ejusdem praxi, ut jam alibi monuimus, moraliter certum est attritionem ad sacram. sufficere; imo aliqui post Tridentinum, sententiam exigentem perfectam contritionem erroneous nota inurunt, tamen nunquam satis laudatum et commendatum se in actibus contritionis perfectæ exercere, atque ad id singulariter sub munimen summi Dei divitis in omnes, qui invocant illum, confugere.

(10). Ut autem, quid circa difficultatem mea fert opinio, exploratum habeas, meminisse oportet quæ de attritione sacros. synod., sess. xiv, c. 4, tradidit adversus veritatis hostes, nempe attritionem non facere hominem hypocritam, et magis peccatorem, sed esse donum Dei, impulsus Spiritus sancti, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum moventis, quo pœnitens adjutus viam sibi ad justitiam parat; et quamvis extra sacramentum ad justificationem perducere non valeat, tamen ad impetrandam justificationis gratiam in ipso sacram. disponit; quibus positis, opinor non scrupulizandum, et ipsum et supernaturalem attritionis actum ex sui natura vel explicite, vel implicite secum semper ducere aliquem Dei amorem; movetur enim pœnitens per attritionem ad aversionem a peccatis, et conversionem ad Deum, estque ille supernaturalis dolor de peccatis, eo quia ipsis, quatenus Dei offensa, debita est pena, atque ideo ad dolendum inovetur pœnitens de peccatis, prout sunt offensa Dei, cum proposito observandi deinceps illius mandata, et similia; hæc autem non videntur posse concepi absque aliquo Dei amore explicito vel implicito formaliter virtuali, ac quin vehant secum dilectionem in Deum, ut avertat a pœnis, et se misericordem ostendat; unde juxta D. Aug., lib. xiv *De Civ. Dei*, cap. 7, et S. Thomam,

in *Supplm.*, q. 3, art. 1, dolor in amore fundatur rei illius, de cuius jactura dolens, igitur, etc., nec non in præfato sensu varia infra posita veniunt intelligenda.

* Attrito de peccatis sufficit quidem ex mente Tridentini ad disponendum pœnitentem, ut Dei gratiam in sacramento Pœnitentia obtineat, sed quænam sit attrito non satis liquet; potest enim esse cum aliquo Dei amore conjuncta, sed debili, tenui ac remisso. Potest etiam esse dolor propter Deum, non quatenus est suum bonus, sed quatenus est bonus nobis; potest insuper esse dolor de peccatis unice conceptus propter eorum turpitudinem, aut solum metum pœnarum et gehennæ absque ulla Dei dilectione. Hæc tamen postrema attrito potest etiam excitari ex metu gehennæ, ut conjugatur cum aliquo Dei amore initiali, quatenus ita peccata odio habentur propter supplicia, ut simul animus feratur in Deum ut objectum diligibile. Quæstio est ances inter theologos, num sufficiat attrito servilis, quæ elicetur ex unico metu gehennæ et pœnarum, nullo vel initiali Dei amore adjuncto; vel requiratur saltem conjunctus amor Dei initialis. In hac quæstione nihil decidendum ab episcopo monet sapientissimus Pontifex Benedictus XIV; suadet tamen, ut doceantur confessarii æquum esse hortari pœnitentes, ad veram et perfectam contritionem, quod et in Rituall jussu Pauli V, edito monetur. *De synodo diæces.*, lib. vii, cap. 13 per totum. *

(11). Attrito in sacramento Pœnitentia dicitur fieri contritio, et attritus fieri contritus, non formaliter, quia non variatur objectum seu motivum, cum seducatur attrito sit ex motivo timoris inferni, vel alterius mali, quibus Deus castigare solet peccata, sed solum effective et æquivalenter, quatenus attrito cum sacramento in rejustificat peccatorem, sicuti contritio cum sacramento in voto. Communis cum S. Thoma, in *Supplm.*, q. 1, art. 2; et Scoto, in 4, dist. 16, qu. 4, ad 2; Sporer, t. III, part. iii, cap. 2, sect. 3 q. 3, n. 277 et seqq.

(12). Ut autem attrito cum sacramento in re sufficiat ad justificationem peccatoris, requiritur, quod procedat ex aliquo motivo supernaturali; unde dolor mere naturalis non sufficit. Sic non sufficit dolor de peccato, eo quod propter ipsum peccator publicam infamiam incurrit, pena pecuniaria multatus fuerit, et hujusmodi. Habetur clare ex concilio Tridentino, sess. xiv, cap. 4, ubi docet, quod attrito, quæ ad Dei gratiam in sacramento Pœnitentia impetrandam disponit, debet esse donum Dei et Spiritus sancti impulsus, qualis non est attrito naturalis ex motivo pure humano et naturali. Hinc Innocentius XI, die 2 Martii 1679, damnavit sequentem propositionem in ordine 57, ibi: « Probabile est sufficere attritionem modo honestam. »

(13). Sufficit tamen dolor de peccatis ob metum pœnarum temporalium, ut a Deo immiscarum vel immittendarum, v. g.: Si quis doleat de peccatis propter morbum, same in-

sterilitatem, bellum, aliasque similes poenæ temporales, ut a Deo inficias vel infligendas propter ipsa peccata; nam talis dolor non elicitor ex motivo mere humano et naturali, sed respicit Deum, ut justum vindicem peccati, et ultorem ejus per poenæ eliam temporales; adeoque cum sic sit elicitus ex motivo supernaturali, est dolor supernaturalis et sufficiens. Communior inter doctores, et probabilissima. Sic La Croix, lib. II, part. II, n. 884, cum plurimis ibi citatis; Anaclet., *Theol. moral.*, tract. 14, *De sacramentis*, dist. 6, q. 4, n. 42; Sporer, loc. cit., n. 243 et seq.; Felix Potestas, t. I, part. IV, n. 3063; Rosignol., *De penitentia*, p. I, q. 3, art. 12, n. 9 et seq.; Viva, ad propos. 57, *Ex damnat. ab Innocentio XI*, n. 1, alii passim, et colligitur ex concilio Trident., sess. IV, ubi dicit, attritionem supernaturalem concipi, aut ex consideratione turpitudinis peccati, aut ex gehennæ et poenarum metu; et insuper addit exemplum de Ninivitis, qui timore subversionis civitatis, et mortis quæ erat poena temporalis, poenitentiam egerunt, et misericordiam a Domino impetrarunt, ibi: Hoc enim timore utiliter concussi Ninivites ad Jone prædicationem plenam terroribus poenitentiam egerunt, et misericordiam a Domino impetrarunt. » Unde merito ab Alexandro VIII, die 7 Decembbris 1690, damnata fuit sequens propositio 15, in ordine ibi: « Attritio, quæ gehennæ et poenarum metu concipitur, sine dilectione benevolentiae Dei propter se, non est bonus meatus ac supernaturalis. »

(14. Et a fortiori sufficit attritio, seu dolor de peccatis ob metum gehennæ. *Communis.* Habetur enim clare ex concilio Trident., sess. VI, can. 8, ibi: « Si quis dixerit gehennæ metum, per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel a peccando abstinemus, peccatum esse, aut peccatores pejores facere, anathema sit: » et sess. XIV, cap. 4, ibi: « Contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, quoniam, vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ et poenarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat cum spe venie, declarat non solum non facere hominem hypocritam, et magis peccatorem, verum etiam donum Dei esse, et Spiritus sancti impulsus, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum mortis, quo poenitens adjutus viam sibi ad justitiam parat. Et quamvis sine sacramento Poenitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in sacramento Poenitentiæ impetrandum disponit. » Hinc Alexander VIII, d. die 7 Decembbris 1690, merito damnavit sequentem propositionem 14, in ordine ibi: « Timor gehennæ non est supernaturalis. »

(15. Item sufficit attritio ob turpitudinem peccati supernaturaliter, seu ex fide cognitam. *Communis.* Habetur ex concilio Tridentino, cit. sess. XIV, cap. 4, per hæc verba relata numero antecedenti, « Vel ex turpitudinis peccati consideratione, » ubi subdit,

Attritionem ex tali consideratione conceplam « verum donum Dei esse, et Spiritus sancti impulsus. » Unde merito ab Alejandro VIII, die 7 Dec. 1690, fuit damnata sequens propositio inter alias: « Revera peccat, qui odio habet peccatum mere ob ejus turpitudinem, et disconvenientiam cum natura rationali sine ullo ad Deum offendit respectu. »

(16. Item sufficit ille dolor, quo quis dolet, se non dolere de peccatis, sicuti deberet, si per hoc judicet, quod de suis peccatis vere dolet, sed non tam vehementi dolore ac deberet, quia cum sacramento poenitentiæ sufficit ad justificationem etiam remississimus dolor, si nihil aliud desit, quam intensio, et dummodo sit verus dolor de peccatis conceptus ex motivo supernaturali cum absoluto proposito non peccandi de cætero. Gobat, tract. 6, n. 111; Lessius in *Auctario*, verb. *Confessio*, cas. 2, et alii passim.

(17. Non sufficit tamen dolor ille, quo quis dolet, se non dolere de suis peccatis, si per hoc judicet se carere vera detestatione et displicentia peccatorum, et potius sentire complacentiam de illis, quam odium, ac proinde dolere, quod hanc complacentiam et affectum jam nequeat superare; et ratio est, quia hic non est dolor, sed carentia doloris peccatorum, et *venia* peccatorum, seu *justificatio* non acquiritur per dolorem solummodo concupitum, sed per re ipsa existentem dolorem de peccatis. Gobat, loc. cit.; Felix Potestas, t. I, p. IV, n. 3068, et alii communiter.

(18. Attritio etiam cogita ut talis sufficit cum sacramento ad salutem et justificationem. Est communis. Et ratio est, quia concilium Tridentinum, sess. XIV, c. 4, dogmatice loquens per verba adducta supra, n. 11, absolute et simpliciter dicit, attritioneui cum sacramento disponere ad gratiam, adeoque sufficit attritio etiam cognita ut talis, quando scilicet poenitens certo scit, ac cognoscit se esse duntaxat attritum: alias sacramentum Poenitentiæ non esset sacramentum mortuorum, id est per se, ac primo a Christo Domino institutum ad remissionem peccati mortalium, et collationem primæ gratiæ sanctificantis, si virtute ejus nunquam conserretur prima gratia, sed mediante contritione perfecta, semper supponeretur jam ante confessionem collata, et remissio peccatorum concessa.

(19. Attritio putata et aestimata tantum etiam invincibiliter, quæ secundum se non sit reipsa vera attritio, sicuti non est sufficiens ad fructuosam susceptionem sacramenti Poenitentiæ, ut testantur omnes, ita neque est sufficiens ad validam ejus susceptionem; seu, quod idem est, non potest dari sacramentum Poenitentiæ validum quoad essentiam, et informe quoad effectum gratiæ, ut docent Scotus, in. 4, dist. 1, q. 5, § *Contra istam opinionem in fine*; Mastrius, *Theolog. moral.*, disp. 21, n. 135; Sporer, tom. III, part. II, cap. 2, sect. 3, n. 263, cum sequentibus, et 275 cum

seq.; Felix Potestas, tom. I, par. iv, n. 3081, et alii Scotistæ; Gabr., in 4, dist. 17, q. 1, art. 1, dub. 2, et ibi major q. 9; Vega, lib. xiii in *Trid.*, cap. 26 et 34; Vasquez, q. 92, art. 2; Coninch, disp. 4, dub. 5 et 11; Turrian., disp. 28, dub. 1; Layman, lib. v, tract. 6, cap. 9, n. 2 et seq.; Arriaga, tom. VII, *De sacram. in genere*, disp. 11, sect. 1, 2 et 3; Madernus, tract. 4, *De virtut. et sacram. Pœnitent.*, q. 4, art. 12, n. 1; Rosignol., *De sacrament. Pœnitent.*, par. 1, q. 5, art. 14, n. 2 et seq.; Joannes Medina, Adrianus Amicus, Emmanuel Sa, Fagundez, et alii plures contra Thomistas, et Suarez, Lugo, Valent., Avers., Caspens., Henriquez, Navarr., Dianam, Bonacinam, et alios moralistas.

(20.) Et ratio nostræ conclusionis est, quia et concilium *Florentinum*, in *decreto Unionis*, et *Tridentinum*, cit., sess. xiv, cap. 4, requirunt ad hoc sacramentum attritionem veram, et non æstimata vel putatam lantum; nam attritio putata tantum etiam invincibiliter non est vera attritio, sicut homo pictus non est verus homo, quamvis etiam invincibiliter æstimetur, et putetur talis: nec talis attritio æstimata vel putata, v. g. inefficax, naturalis tantum, etc., est donum Dei, vel impulsus Spiritus sancti, cum non sit concepta veris motivis a concilio, loc. cit., assignatis, nec habeat alias conditions et perfectiones, quas ibi concilium attribuit attritioni sufficienti in sacramento ad justificationem.

(21.) Hinc clare patet, quod sacramentum Pœnitentiæ non potest esse validum quoad essentiam, et informe quoad effectum gratiæ, quia deficiente aliqua parte substantiali et essentiali, sacramentum ipsum est invalidum; atqui attritio vera supernaturalis est pars substantialis et essentialis sacramenti, et non mera dispositio; ergo non existente vera attritione supernaturali, non potest existere validum sacramentum. Major est infallibilis, admissa ab omnibus, etiam adversariis; minor patet ex conc. *Trid.*, c. sess. xiv, c. 4, ubi inter partes essentiales sacramenti Pœnitent. assignat ipsam attritionem veram et supernaturalem.

(22.) Nec valet objicere, quod, quamvis deficiat hujusmodi attritio secundum suum esse verum, et reale, existat tamen secundum existimationem et apprehensionem pœnitentis confitentis; non valet, inquam, quia attritio requiritur secundum suum esse verum et reale, non autem secundum meram existimationem et apprehensionem pœnitentis confitentis; quia, sicuti a pari, si in sacramento Eucharistiæ adhiberetur hostia, quæ etiam invincibiliter reputaretur triticea, et talis secundum suum verum esse reale non esset, non validum conficeretur sacramentum, quia secundum verum esse reale deficeret pars essentialis materialis; ita si in sacramento Pœnitentiæ adhiberetur attritio, quæ etiam invincibiliter existimatetur et reputaretur sufficiens, et secundum suum verum esse reale non esset talis, non conficeretur validum sacramentum; cum attritio secundum suum verum esse reale

non minus sit pars essentialis sacramenti Pœnitentiæ, ac hostia triticea secundum suum verum esse reale sit pars essentialis materialis sacramenti Eucharistiæ, adeoque, etc.

(23.) Tum quia sacramentum Pœnitentiæ validum, est sacramentum verum et perfectum includens omnes suas partes essentiales cum debita intentione ministri, adeoque est signum verum efficax practicum gratiæ ex institutione Christi, et acceptatione, ac promissione Dei, qui est infallibilis veritatis; atqui implicat tale signum verum efficax practicum gratiæ sine suo signato, scilicet sine suo effectu gratiæ: ergo implicat sacramentum Pœnitentiæ validum quoad essentiam, et informe quoad effectum gratiæ. Major est de se clara et minor patet, quia alias tale sacramentum non esset signum verum efficax, practicum gratiæ ex institutione Christi, et acceptatione ac promissione Dei infallibilis veritatis, quod non est dicendum.

(24.) Nec valet dicere, quod sicuti alia quædam sacramenta possunt esse valida quoad essentiam, et informe quoad effectum, scilicet carere effectu gratiæ ob indispositionem suscipientis, ut præsentim asseritur communiter de baptismo, ad quem si adulatus sine debita dispositione accedit, scilicet flete sine dolore et fide, hic recipit baptismum validum quoad essentiam, et informem quoad effectum gratiæ, quam pro tunc ratione indispositionis seu fictionis non recipit, sed solum recipit ex post, recedente fictione, ex vi baptismi præteriti.

(25.) Non valet, inquam, paritas adducta de aliis sacramentis, et de sacramento Pœnitentiæ, quia magna est disparitas et differentia inter hoc et alia sacramenta, quia in aliis sacramentis dispositio necessaria ad effectum distinguitur ab omnibus iis, quæ ad eorum essentiam requiruntur; at in hoc sacramento Pœnitentiæ idem actus, qui est dispositio necessaria ad ipsius effectum, est etiam ipsius pars essentialis, cum dolor sit ejus materia proxima; unde alia sacramenta, cum non includant ut partem essentialiem ipsam suscipientis dispositionem, possunt esse valida quoad essentiam, et informe quoad effectum gratiæ, quia omnia essentialia includere possunt, etiamsi debitam suscipientis dispositionem non includant in ordine ad effectum gratiæ. At non sic sacramentum Pœnitentiæ, quod cum ipsam pœnitentis dispositionem includat, ut partem essentialiem, quoties eam includit, non solum est validum quoad essentiam, sed etiam efficax, et formatum quoad effectum gratiæ; et quoties eam non includit, non solum est inefficax et informe quoad effectum gratiæ, sed etiam invalidum quoad essentiam.

(26.) Item nec valet dicere quod sacramentum Pœnitentiæ potest esse validum et informe ex defectu doloris extensive, quia potest dari casus, quod quis habens lantum duo peccata mortalia disparata, v. g. militie et homicidii, invincibiliter oblitus

peccati mollitiei, eliciat actum doloris tantum de peccato homicidii, ex speciali motivo et peculiari turpitudine illius peccati in specie, illudque confiteatur; atqui in hoc casu sacramentum esset validum et informe; ergo, etc. Major est clara, cum casus non sit impossibilis; minor autem ostenditur, quia in tali casu sacramentum esset validum, cum ibi adessent omnes partes essentiales, scilicet sufficiens dolor et confessio de peccatis memoriæ occurrentibus, de quibus tantummodo tenetur penitens dolere et ea solum confiteri, cum nemo ad impossibile possit obligari, textu expresso, in l. *Impossibilium* 183, ff. *De regul. juris*, et cap. *Nemo potest* 6, *De reg. juris* in 6. Esset autem informe, scilicet sine effectu gratiae, quia in tali casu peccatum mollitiei oblitum non esset remissum; nec directe, ut de se patet, cum non esset confessum, nec indirecte ex vi absolutionis peccati homicidii confessi, quia nullum peccatum remitti potest sine ullo dolore formal, aut saltem virtuali supra ipsum cudente, et in dicto casu non caderet supra peccatum mollitiei dolor formalis, ut supponitur, nec dolor virtualis, quia dolor peccati homicidii, cum supponatur habitus ex solo speciali motivo et ex sola peculiari turpitudine peccati homicidii, non potest virtualiter extendi ad peccatum mollitiae penitus diversæ rationis et speciei, cum non possit comprehendendi sub illa speciali turpitudine. Unde cum in tali casu neque esset remissum peccatum homicidii confessum, ex quo, ut omnes fatentur, non possit unum peccatum mortale remitti sine alio, tunc daretur sacramentum validum quoad essentialiam, et informe quoad effectum gratiae.

(27). Non valet, inquam, quia etiam admissa majori, negatur absolute minor, scilicet quod tunc sacramentum esset validum et informe, quia vel talis dolor esset sufficiens ad valorem sacramenti, vel non; si esset sufficiens ad valorem sacramenti, esset etiam sufficiens ad effectum et fructum sacramenti, quia non potest esse dolor sufficiens ad valorem sacramenti, nisi sit dolor reconciliativus cum Deo: concilium enim *Tridentinum*, sess. xxiv, cap. 3, dicit: « Sane vero res, et effectus hujus sacramenti, quantum ad ejus vim, et efficaciam pertinet, reconciliatio est cum Deo; » et dolor reconciliativus cum Deo continet implicite et virtualiter detestationem omnium mortalium, sicuti patet de actu perfectæ charitatis, qui virtualiter continet detestationem omnium peccatorum mortalium, quamvis homo eorum omnium non recordetur, quia scius ille stare non potest cum effectu ad aliquod peccatum mortale: et sic cum talis dolor de homicidio contineret in dicto casu etiam implicite, et virtualiter dolorem et detestationem mollitiei, sacramentum non solum esset validum quoad essentialiam, sed etiam formatum quoad effectum gratiae. Si autem non esset dolor sufficiens, tunc sacramentum non solum esset

informe, sed etiam invalidum, et nullum ob defectum materie proximæ necessariæ, qui est dolor reconciliativus cum Deo, continens saltem implicite et virtualliter detestationem omnium mortalium, etiam invincibiliter et inculpabiliter obliterum.

(28). Nec valet instare, quod potest dari casus, quo quis vere doleat de aliis suis peccatis mortalibus, et ipsa confiteatur; at de alio non doleat, nec ipsum confiteatur, credens et firmiter tenens ex aliquo sibi viso rationabili motivo non obligari ad dolorem et confessionem dicti peccati, ut fertur de adultera matre illorum trium insignium fratrum, videlicet Gratiani celeberrimi compilatoris Decreti, Petri Lombardi, vulgo Magistri sententiarum, et Petri Comestoris Historiæ Ecclesiasticae eximii collectoris, quæ cum dictos tres suos filios ex adulterio procreasset, et postea videns et audiens quanta nominis celebritate dicti sui filii in Orbe florerent, quantumque commodum, et utilitatem universæ Ecclesiæ attulissent, ita gavisa fuit de tali conceptione liberorum, ut crederet stulte se acturam, si doleret de peccato, quo tantos viros pepererat; unde vere ipsa dolente de aliis peccatis, eaque confitentes, de tali autem adulterina conceptione non dolente, nec ipsam confitente, ratione talis inculpabilis credulitatis, fuit sacramentum vere quidem validum, sed informe, ex quo fuit sine remissione etiam illorum peccatorum, quæ cum vero dolore in confessione aperuit, quamvis ipsa ratione talis inculpabilis credulitatis non peccaverit.

(29). Non valet, inquam, quia in primis dictus casus est fabulosus, ut testantur Bellarminus, in libro *De scriptoribus ecclesiasticis*, verb. *Petrus Lombardus*; Gobat, tract. 6, num. 171, cum sequentibus, pluresque alii, et novissime docet P. Ignatius Hyacinthus Amat. de Graveson, in sua *Historia*, tom. IV, part. II, fol. 644, *Primæ impressionis Romanae*, his præcisis verbis: « Fertur, Petrum Lombardum, Gratianum, et Petrum Comestorem germanos fratres fuisse ex adulterio procreatos, quorum mater de peccato, quo tantos viros pepererat, vix dolere potuerit; sed haec historiola inter aniles fabulas reponenda est, cum certissime constet, Petrum Lombardum Insularem fuisse, et patria Novariensem, Gratianum ex Etruria in oppido Clusio oriundum, Petrum vero Comestorem natione Gallum, patria Trecensem. Qui igitur fieri potuit, ut tres illi insignes viri nationibus adeo diversis ejusdem matris ex utero prodiderint? apage fabulam. » Hactenus ille. Et in vita Gratiani apposita ad calcem sui Decreti in veteribus exemplaribus habetur sic præcise: « Alii tamen latentur eos nec germanos, nec contemporaneos fuisse, etsi tempore vicinos; claruit enim Gratianus temporibus Henrici V, anno Domini 1120, Petrus Lombardus sub Conrado imperatore III, anno Domini 1040, et Petrus Comestor sub Friderico imperatore primo, anno Domini 1160. » Haec ibi.

(30). Ast dato etiam, et non concessso pro vero dicto casu, cum illum referant plures scriptores, ut habetur in dicta vita Gratiani his verbis : « Et a quibusdam prædicatur in populis, hos tres, Gratianum videlicet, Petrum Lombardum, et Petrum Comestorem fuisse germanos ex adulterio natos. Quorum mater cum in extremis peccatum suum confiteretur, et confessore redargueret crimen perpetrati adulterii, quia valde græve esset, et ideo multum deberet dolere et pœnitentiam agere; respondit illa : Pater, scio quod adulterium peccatum magnum est, sed considerans quantum boni securum est, cum isti filii mei sint lumina magna in Ecclesia, ego non valeo pœnitere. Et confessore ad eam : Quod tui filii sint notabiles viri, et opera utilia fecerint Ecclesiae Dei, non ex te, sed ex dono Dei est. Ex te autem adulterium crimen magnum, et de hoc doleas. Et si non habes tantum dolorem, quantum exigit tam horrendum scelus, de hoc tamen doleas, quod non potes dolere. » Hæc ibi. Et referunt etiam Tiraquell., *De nobilitate*, cap. 15, n. 52; Caramuel, in *Theologia fundamentali*, et alii plures. Dato igitur, et non concessso pro vero dicto casu, respondetur, quod si dicta mater in dolore formalí de aliis suis peccatis mortalibus non habuit etiam dolorem saltem implicitum et virtualem de ipso suo adulterio, sed potius eum exclusit. Sacramentum nudum fuit informe et infructuosum, sed etiam omnino invalidum, quia non habuit dolorem requisitum et sufficientem ad valorem sacramenti.

(31). Ad valorem enim sacramenti requiritur dolor supernaturalis et universalis saltem virtualiter respectu omnium peccatorum mortalium. Unde si de uno solo mortali scienter non habeatur, nec scienter velit haberi dolor, peccatur gravissime, et nullum redditur sacramentum, quia deficit materia proxima necessaria, quæ est dolor reconciliatius cum Deo, qui saltem implicite et virtualiter debet includere detestationem omnium mortalium, etiam invincibiliter oblitorum, aut inculpabiliter ignoratorum.

(32). Dicitur autem notanter *respectu omnium peccatorum mortalium*; nam secus est de peccatis venialibus, ad quorum confessionem licet requiratur aliquis dolor, ac propositum eadem evitandi, tamen potest haberi dolor, et remissio de uno, etiamsi non habeatur dolor, et remissio de aliis, quia venialia, cum non sint materia necessaria, sed solum sufficiens, possunt omnia, vel alia eorum in confessione etiam voluntarie omitti sine ullo peccato, ut expresse habetur ex concilio Tridentino, sess. XIV, cap. 5, ibi : « Nam venialia, quibus a gratia Dei non excludimur, et in quæ frequen-

(45). E. R. Doloris actus materia proxima est sacramenti Pœnitentiae. Matriam sacramentorum proximam, seu applicationem materiae remote (quod idem est) debere moraliter formæ conjuagi, ut unum cum ipsa constitut, atque sacramentum inde coalescat, sententia est certissima penes omnes theologos. Qui igitur fieri potest, ut juxta Tam-

tius labimur, quanquam recte et utiliter, citraque omnem præsumptionem in confessione dicantur, quod piorum hominum usus demonstrat, laceri tamen circa culpam, multisque aliis modis expiari possunt. »

(33). Dolor de peccatis mortalibus commissis debet esse summus, non intensive, sed appretiative, ita ut pœnitens nihil magis detestetur, quam peccatum; et velit potius oinna mala mundi perpeti, quam mortaliter Deum offendere. *Communis.*

(34). Dolor requisitus ad sacramentum Pœnitentiae consulto, et utilissime præmittitur confessioni, non debet tamen necessario confessionem præcedere, sed sufficit, ut eliciatur in ipsomet confessionis actu; ut patet ex communis sensu fidelium, et recepta praxi confessariorum, qui post auditam confessionem solent exhortari pœnitentes ad eliciendum dolorem, quem de facto ipsi pœnitentes amplius pro tunc elicere curant. Sic doctores communiter.

(35). Debet tamen talis dolor necessario præcedere absolutionem, nec sufficit, si eliciatur post ipsam absolutionem; alias confessio non esset accusatio, sed simplex peccatorum narratio; et absolutio non datur, nisi pœnitentibus, sed de suis peccatis cum dolore et firmo proposito accusantibus. *Communis.*

(36). Non est autem necesse quod dolor seu attritio eliciatur immediate ante absolutionem vel confessionem, sed sufficit quod dolor sit elicitus mane, et actu non retractato pœnitens confiteatur post quatuor, quinque et sex horas. *Communis.* Imo sufficit etiam, si quis vesperi examinans suam conscientiam eliciat actum doloris pro habenda confessione in crastinum; hic eni actu non retractato poterit sequenti mane valide confiteri sine novo actu doloris. *Communis.* Quinimo Tamburinus, in *Methodo expedita confessionis*, lib. I, c. 2, § 4; Gobat, tr. 6, n. 159, et alii, dicunt valere actum doloris elicium non solum præcedenti vesperi, sed etiam præcedenti die, dummodo relate ad confessionem habendam, et actus non sit retractatus, cum adhuc moraliter et virtualiter perseverat (45).

(37). Qui in confessione oblitus est alicujus peccati mortalis, de quo ante explicite et formaliter non doluit potest. paulo post datam absolutionem illud confiteri, absque eo quod habeat novum dolorem, cum dolor prior virtualiter et moraliter se extendat etiam ad peccata obliterata, et perseveret, ac valeat, ac si esset novus dolor de solis peccatis oblitis. Diana, part. ix, tract. 3, resol. 50 et 51; Lugo, disp. 14, *De pœnit.*, sect. 3; Gobat, tract. 6, n. 165, ubi cum Dicastillo, disu. 2, dub. 12, testatur de communis.

burianam et Gobatianam hypothesim, qua doloris actum besterna die eliciuisse sufficit, idem actus doloris moraliter formæ conjungatur unumque cum ipsa constitut? Hinc hujusmodi sententiam, atque alias huic affines eodem in numero relatas, nullatenus esse ad uxrium deducendas, certo certius tenendum est.

(38). Item si propter imminens mortis periculum absolvatur moribundus, auditio tantum uno vel altero peccato, potest postea, auditis reliquis, secundo absolvit ab illis ex vi prioris doloris moraliter permanentis, absque eo quod novum eliciat dolorem. Categoriæ doctores, et alii passim.

(39). Dolor ad hoc, ut sufficiat pro valore sacramenti, debet esse conjunctus cum proposito non peccandi de cætero. *Communis ex Tridentino*, sess. xiv, cap. 4. (40). Propositum non peccandi de cætero, quamvis per se loquendo debeat esse formale et expressum, ut tenet communior theologorum, tamen sufficit etiam, quod sit implicitum et virtuale, quia verus dolor reconciliativus animæ cum Deo est incompossibilis cum proposito peccandi, unde includitur virtualiter propositum de non peccandi de cætero, adeoque sufficit propositum virtuale et implicitum. *Scotus* in 4, dist. 14, q. 4, § *Ad primum argumentum*, dist. 17, q. unic., in *Solut. principali*, et alibi; *Felix Potestas*, tom. I, part. IV, n. 3072; *Leand.*, tract. 5, disp. 7, q. 22, et alibi passim (46).

(41). Propositum debet esse absolutum, firmum, efficax et universale, se extendens ad omnia mortalia in posterum evitanda. *Communis*. (42). Quamvis autem propositum debeat esse absolutum, firmum, efficax et universale, non requiritur tamen credulitas, seu existimatio, vel persuasio certa ex parte intellectus, quod quis deinceps non amplius sit relapsurus. *Layman*, lib. v, tract. 6, c. 4, num. 8; *Petrus Marchantius*, t. I, *Tribunalis*, tract. 4, tit. 3, q. 3; *Reiffenstuel*, *Theolog. moral.*, tract. 14, dist. 6, q. 4, num. 52; *Sporer*, tom. III, p. III, cap. 2, sect. 4, n. 310, ubi testatur de communi; *Felix Potestas*, loc. cit., n. 3073, ubi dicit esse communem. Et ratio est; quia dolere de peccatis et proponere de cætero non peccare, est actus voluntatis; existimare autem, seu credere, vel sibi persuadere, quod non amplius sit relapsurus, sed servaturus propositum voluntatis præsentis, est actus intellectus, qui ob cognitam humanæ conditionis fragilitatem, nostræque voluntatis mutabilitatem, et plurimas hinc inde peccandi occasionses, ex dicto dolore et proposito voluntatis non necessario consequitur; potest enim quis vere dolere et detestari peccatum, ac vere et absolute proponere se de cætero non peccatum, et nihilominus timere aut existimare, imo certe credere, se ob dictas rationes non omnia mortalia evitaturum, sed in hoc, vel illud peccati genus iterum relapsurum. Unde si pœnitens dicat: « Omnino quidem doleo ac firmiter propono in posterum abstinerem, interim tamen scio,

(46) E. R. *Huic sententiae opponimus auctoritatem et verba card. Bellarmino*, lib. II, *De pœnit.*, cap. 6, ubi necessitatem propositi formalis, et expliciti astruit per totum: « Sed nobis, inquit, communis, ac trita a veteribus via semper visa est tutior et commodior; (*utinam ejus semitas casuistæ cassent*.) Probatur igitur, ad contritionem require explicitum ac formale pronositum vite melioris. »

quod iterum faciam, iterum labar, jam toutes expertus, » etc., is tanquam bene dispositus, premissa confirmatione et consolatione debita, absolvendus est, quia sensus verbi *iterum faciam* est tantum indicativus, seu enumerativus ex parte intellectus; secus autem, si sensus esset optativus ex parte voluntatis, significans scilicet actualem aliquem affectum voluntatis ad peccatum in futuro, quod valde notandum est, ut ex communi expresse notat et docet Sporer, loc. cit., n. 310 (47).

(43). Circa sola peccata venialia, sicuti in sacramento Pœnitentie requiritur supernaturalis dolor et detestatio eorum, ita requiritur propositum absolutum saltem virtuale et implicitum vitandi ipsa venialia confessa, vel saltem unum, vel alterum ipsorum, quia pœnitens debet habere voluntatem efficacem absolute vitandi id omne, de quo sperat absolutionem, alioquin non esset vere pœnitens. Dicitur autem notanter *Vel saltem unum*, *vel alterum ipsorum*, quia licet peccat venialiter qui confitetur alia venialia, de quibus non habet verum dolorem et propositum sufficiens, si tamen de illo uno vel altero vere pœnitens proponat efficaciter illud vitare valet sacramentum secundum communione doctorum, quamvis aliqui defendant contrarium.

(44). Quantum ad confessionem sacramentalem plures exortæ sunt hæreses, et præcipue tres hic adducuntur et confutantur. Prima docet, confessionem sacramentalem non esse a Deo institutam, sed esse merum humanum inventum. Auctor hujus falsoitatis fuit quidam Petrus Hispanus Oxomensis in Salmantina Universitate theologiae professor, qui postea hanc hæresim, et alias, quas evomuerat, retractavit. Ad hunc inter alios accessit Calvinus, qui libro III *Institutionum*, cap. 4, § 7, sic expresse habet: « Miror qua fronte ausint contendere confessionem, de qua loquuntur, juris esse divini, cuius equidem justissimum esse usum fatentur, sed quem possumus evincere olim fuisse liberum; certe nullam de ea statutam fuisse legem aut constitutionem ante Innocentii III tempora, eorum quoque Annales narrant. » Et infra: « Itaque ipsis testibus, nondum elapsi sunt anni trecenti, ex quo injectus est ab Innocentio III laqueus, et imposta confundi necessitas; atque ut de tempore taceam, sola verborum barbaries fidem legi abrogat; nam quod jubent boni patres, omnem utriusque sexus quotannis semel proprio sacerdoti confiteri omnia peccata, faceti homines lepide excipiunt, hoc præcepto teneri solos hermaphroditos, ad neminem vero spectare, qui sit vel mas, vel

(47) E. R. *Laxissimæ doctrinæ* hoc in numero traditæ Apostoli verba oppono, ad Rom. XIII, scribentis: *Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, nequa altitude, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare a charitate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro.*

femina. » Et in suo Tridentini supra omne venenum pestifero antidoto dicit, nullum post annos mille a Christo nato fuisse in Ecclesia confessionis usum, donec, inquit, « Innocentius III cum pauculis Cornutis bestiis (hoc nomine appellat sacros antistites in concilio Lateranensi congregatos) laqueum hunc populo Christiano induxit, quem Tridentini Patres astringunt. »

(45. Ast haec haeresis facile evincitur ut manifesta falsitas, tum ex variis sacrae Scripturæ locis, tum ex conciliis. Fuisse enim sacramentalem confessionem a Christo Domino institutam, habetur expresse ex illo Jean. xx : *Accipite Spiritum sanctum : quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt ; ex quibus verbis stat clarum, præcepto divino ordinatum esse confessionem sacramentalem, cum non possint peccata remitti, nisi ea cognoscantur, et judicialiter subjiciantur clavibus seu confessioni sacramentali, ut advertit concilium Tridentinum, sess. xiv, cap. 5. Et quod semper fuit in usu usque de tempore apostolorum, habetur ex ipsis Actibus Apostolicis, xix, ibi : Multi credentium veniebant confitentes, et annuntiantes actus suos. Item ex II Cor. v, ibi : Dedit nobis ministerium reconciliationis, et posuit in nobis verbum reconciliationis : pro Christo ergo legatione fungimur, etc.* Item ex Epistola catholica Iacobi apostoli v, ibi : Confirmmini alterum peccata restra. Item ex Epistola prima Ioannis apostoli, i, ibi : Si confiteamur peccata nostra, fidelis est, et justus, ut remittat nobis peccata nostra, et mundet nos ab omni iniquitate.

(46. Evincitur falsitas talis haeresis etiam ex conciliis, et signanter ex concilio Laodiceo, cap. 2, ibi : « His, qui diversorum peccatorum lapsus incurrit et instant orationi, confessioni ac pœnitentiæ, malorum suorum perfectam conversionem demonstrantes, pro qualitate peccati tempus pœnitentiæ tribuendum est. » Item ex canone 102, *Quini sextæ syn.*, ibi : « Oportet autem eos, qui solvendi et ligandi potestatem a Deo accepero, peccati qualitatem considerare, et ejus, qui peccavit ad eam conversationem promptum studium, et sic morbo convenientem aferre medicinam. » Item ex canone 8 concilii i Cabilonensis, ibi : « Ut pœnitentibus a sacerdotibus, facta confessione, indicatur pœnitentia, universitas sacerdotum noscitur convenire. » Item ex can. 32, concilii ii Cabilonensis, ibi : « Sed et hoc emendatione indigere perspeximus, quod quidam, dum continebant peccata sua sacerdotibus, non plene id faciunt; quia ergo constat hominem ex duabus esse substantiis, anima videlicet, et corpore, et interdum animi motu, interdum carnis fragilitate peccatur, solerti indagatione debent inquiri ipsa peccata, ut ex utrisque plena sit confessio, scilicet ut et ea confiteantur, quæ per corpus gesta sunt, et ea, quibus in sola cogitatione delinquuntur. » Consimiliter habetur ex plurimis aliis conciliis et præsertim ex conciliis generalibus, Late-

ranensi sub Innocentio III, cap. 21; Constantiensi; sess. 8 Florentino, in *Instructione Armenorum*, et Tridentino, sess. xiv, cap. 5, ibi : « Ex institutione sacramenti Pœnitentiæ jam explicata universa Ecclesia semper intellexit, institutam etiam esse a Domino integrum peccatorum confessionem, et omnibus post baptismum lapsis jure divino necessariam existere. » Et infra circa finem subjugit : « Neque enim per Lateranense concilium Ecclesia statuit, ut Christifideles confiterentur, quod jure divino necessarium et institutum esse intellexerat; sed ut præceptum confessionis saltem semel in anno ab omnibus, et singulis, cum ad annos discretionis pervenissent, impleretur. » Et eadem sess. xiv, canon. 6, definit sic : « Si quis negaverit confessionem sacramentalem, vel institutam, vel ad salutem necessariam esse jure divino; aut dixerit modum secrete confitendi soli sacerdoti, quem Ecclesia catholica ab initio semper observavit, et observat, alienum esse ab institutione et mandato Christi, et inventum esse humanum, anathema sit.

(47. Secunda haeresis est Montani et Novati cum aliis docentium, « quod lapsis a Deo venia petenda, et non ab Ecclesiæ sacerdotibus venia speranda sit; » ut refert Sozomenus, lib. i, cap. 21; et Layman., lib. v, cap. 7, sub num. 1, § Tertium. Et haec haeresis, quod non sit necessarium confiteri peccata sacerdoti, sed soli Deo, a quamplurimis etiam modernioribus haereticis, ut Lutheranis, Calvinistis, et aliis secuta fuit, et sequitur in dies. Ast facilime evincitur, quia ex quo Joannis xx.

(48. Christus tradiderit sacerdotibus facultatem remittendi et retinendi peccata peccatoribus, hoc ipso impliebat obligavit peccatores ad iisdem subjicienda propria peccata; alias frustranea esset talis potestas, si non esset obligatio peccatorum peccata sua iisdem subjiciendi; cum sacerdotes hoc interioris fori judicium lapsis necessarium, incognita causa, sive incognitis criminibus, a reo particulatim non explicatis, exercere nequaquam possint. Alia enim ratione sacerdotes cognoscere nequeunt, quænam peccata sit remittenda, et quæ retainenda: unde concilium Tridentinum, sess. iv, cap. 5, dixit : « Quia Dominus noster Jesus Christus e terris ascensurus ad cœlos, sacerdotes, sui ipsius vicarios reliquit, tanquam præsides et judices, ad quos omnia mortalia crimina deferantur, in quæ Christi fideles ceciderint, quo pro potestate clavium remissionis aut retentionis peccatorum sententiam pronuntient. Constat enim sacerdotes judicium hoc, incognita causa, exercere non potuisset, neque æquitatem quidem illos in penitentia injungendis servare potuisse, si in genere duntaxat, et non potius in specie, ac singillatim sua ipsi peccata declarassent; » et canon. 3, ejusdem ses. xiv, definit sic : « Si quis dixerit verba illa Salvatoris : Accipite Spiritum sanctum : quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta

sunt, non esse intelligenda de potestate remittendi, et relinendi peccata in sacramento Poenitentiae, sicut Ecclesia catholica semper intellexit; detorserit autem contra institutionem hujus sacramenti ad auctoritatem praedicandi evangelium, anathema sit: » et canon. 6, sic: «Si quis negaverit confessionem sacramentalem, » etc. Vide reliqua verba *supra*, n. 46.

(49). Nec valet objicere, quod Nectarius patriarcha Constantinopolitanus, et S. Joannes Chrysostomus ejus successor absolute docent, confessionem non esse faciendam sacerdoti, sed soli Deo; imo ipse Nectarius confessionem fieri solitam sacerdoti penitus abrogavit ob scandalum ortum ex confessione nobilis cuiusdam feminæ, quæ se accusaverat patrati cum diacono sacrilegii in ecclesia, ubi Domino supplicatura diutius morabatur ex poenitentiarii mandato, ut referunt Socrates, lib. v, cap. 19; Sozomenus, lib. vii, cap. 16; Nicephirus, lib. xii *Histor.*, cap. 28, et ex ipsis alii passim.

(50). Non valet, inquam, quia Nectarius abrogavit solum confessionem peccatorum oculorum publicam, non autem confessionem sacramentalem auricularem, secretam. Cum enim tunc poenitentiarius, audita secreto peccatorum confessione quorundam, interdum publicationem consuleret in satisfactionem, ubi consentirent poenitentes, ut expresse insinuat Origenes, homil. 2, in *psal. xxxvii*, ibi: «Circumspice, inquit, diligentius, cui debeas confiteri peccatum tuum... si intellexeris talēm esse longuorem tuum, qui in conventu totius Ecclesiae exponi debeat, » etc., hanc tantum peccatorum publicam expositionem, seu manifestationem sustulit Nectarius ut sic auferret causam dicti scandali, quod a confessione non auriculari et secreta, ut patet, sed a publica ortum fuerat; hocque evidenter ostendit Socrates, cit., lib. v, cap. 19, ibi: «Mulier, inquit, longius in confitendo progressa, alterius culpe seipsam insimulat, docet, diaconum Ecclesiae cum ipsa dormisse, ob quod facinus hoc modo patet factum (adeoque per confessionem publicam) diaconus ab Ecclesia ejectus est, tumultus inde in populi multitudine excitatus. » Et sic quemadmodum Nectarius non confessionem sacramentalem privatam et auricularem, sed publicam abrogavit; etiam S. Chrysostomus passim confessionem publicam carpit, privatam autem, et auriculari nusquam reprehendit, ut late ex propriis ipsis verbis ostendit doctissimus cardinalis Bellarminus, t. III *Controvers. de penit.*, l. iv, c. 15 per tot. Vide ipsum ibi, et cap. antecedenti, ubi abunde satisfit objectionibus, quæ adducuntur ab haereticis de facto Nectarii, et dictis S. Joannis Chrysostomi.

(51. * Confer Natalem Alexandrum dissertation. 14, in *Hist. eccl.*, sœc. XIII et XIV, quem Joannes Guill. Janus in animadversionibus ad *Historiam confessionis auricularis*, Wittenbergæ anno 1716, editis frustre refellere comatus est, Jacobum Boileau, in *Historiam*

confessionis auricularis, Parisiis anno 1633, vulgatam, Dionysium Sammarthanum in libro Gallice scripto, cui titulus *Traité de la confession*, ibidem anno 1685, impresso, et Hieronymum Benedictum Portam in Opusculo Italice inscripto: *Della confessione auricolare, ossia sacramentale, dissertazione teologica, dommatica, storica, critica*, in Venezia 1780. De facto autem Nectarii legi possunt, *Sententia venerabilis domini Joannis Hasselani sacrae Theologie in Academia Lovaniensi quondam professoris super facta Nectarii episcopi Constantinopolitani circa sublationem confessionis præsidentibus concilii Tridentini exhibita*, tom. XX, *Collect. conciliorum* ed. Venetæ, an. 1733, col. 397 seqq. Joannis Dominici Mansi, *De confessione auriculari ex facto Nectarii non improbanda*, et Francisci Antonii Zachariæ, *De poenitentia Constantinopoli sublata a Nectario*. *Diatribæ Thesauri theologici*, tom. XI, Venet. anno 1763, pag. 286 seqq. Quod denum spectat ad S. Joannis Chrysostomi testimonia, quibus haeretici abutuntur, illud hic unum a me esse animadverteendum censeo a Frontone Ducæo et Montfaconio ostendi homilias duas in *psal. L*, ex quarum altera verba quædam nobis adversarii opponunt, S. Joanni Chrysostomo non esse tribuendas. Vide Montfaconii Monitum in easd. bonmil., tom. V, Opp. Chrysostomi, pag. 570 et seq. *

(52). Tertia haeresis docet, quod quamvis admitteretur necessitas confessionis sacramentalis, adhuc tamen ante ipsam confessionem non esset necessaria conscientia discussio, et omnium suorum peccatorum examinatio, et banc docuit Lutherus cum aliis, et sequuntur haeretici passim. (53. Ast hæc haeresis aperte evellitur ex concilio Tridentino cit., sess. XIV, cap. 4, ubi dicit: «Oportere a poenitentibus omnia peccata mortalia, quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habent, in confessione recenseri: » et ibidem canon. 7, ubi necessitas talis discussionis seu examinationis indicatur, ibi: «Si quis dixerit, in sacramento Poenitentiae ad remissionem peccatorum necessarium non esse jure divino confiteri omnia, et singula peccata, quorum memoria cum debita et diligenti premeditatione habeatur... anathema sit. » Insuper hæc haeresis evincitur etiam ratione, quia de jure divino debemus confiteri omnia peccata mortalia, non solum secundum diversitatem specificam, sed etiam secundum numericam, et circumstantias mutantes speciem, ut definivit concilium Tridentinum cit., can. 7, sess. XIV, sed hoc non possumus præstare, nisi præmittamus diligentem discussionem et examinationem propriæ nostræ conscientiæ, et peccatorum in quæ lapsi sumus; ergo, etc.

(54). Confessio sacramentalis, ut supra a Christo instituta, et necessaria peccatoriis ad justificationem et salutem recte sic definitur: «Est legitima et sacramentalis accusatio de propriis peccatis facta coram

sacerdote legitimo ad eorum remissionem obtinendam per absolutionem. » Sic in re com.

(55). Ad constituendam seu faciendam legitimam et perfectam sacramentalem confessionem sexdecim communiter assignantur qualitates, seu conditiones, quarum aliquæ pertinent ad substantiam, et aliæ ad modum, et perfectionem, quæ omnes his versiculis continentur.

Sit simplex, humilis confessio, pura, fideliſ, Atque frequens, nuda, et discreta, libens, verecunda Integra, secreta et lacrymabilis, accelerata, Fortis, et accusans, et sit parere parata.

(56). Prima igitur conditio, seu qualitas est, quod sit *simplex*, id est quod non sit composita ex inutilibus, et impertinentibus verbis, seu historiis, sed simpliciter veritatem, et statum conscientie uti vere est, aperiat.

(57). Secunda, quod sit *humilis*, id est sine audacia et iactantia, ita ut pœnitens non solum interne coram Deo cognoscendo sua crima se humiliet venienti suppliciter impetraturus, sed etiam externe coram confessario humiliter explicans eadem peccata, absolutionem ab ipso accepturus.

(58). Tertia, quod sit *pura*, id est nullo parvo fine affecta, sed cum animi puritate et sola intentione consequendi finem sacramenti, nempe recuperandi Dei amicitiam et propriam justificationem.

(59). Quarta, quod sit *fidelis*, id est sincera, sine ulla deceptione et mendacio, referens certa pro certis, et dubia pro dubiis, prout vere sunt, et pœnitens ipsa cognoscit.

(60). Quinta, quod sit *frequens*, id est ut frequenter quis confiteatur, quæ conditio requiritur tantum ex consilio, et ad melius et perfectius esse, nam circa hanc nullum adest præceptum (48), nisi de confessione annua, de qua infra (49).

(61). Sexta, quod sit *nuda*, id est non palliata et vestita certis verborum ambigibus, quibus peccata obsecurentur, ne eorum gravitas a confessario plene percipiatur, sed sit clara, et distincte peccata explicans sine ulla diminutione et æquivocatione.

(62). Septima, quod sit *discreta*, id est fiat verbis discretis et honestis apud discretum et prudentem confessarium, qui sciat discernere inter lepram et lepram, ac debita remedia et consilia præbere.

(63). Octava, quod sit *libens*, id est voluntaria ex proprio animo; ita ut non coacte, sed sponte itat cum animo vere confitendi ac recipiendi sacramentum.

(64). Nona, quod sit *verecunda*, id est cum pudore, ita ut pœnitens corde et ore debeat præferre verecundiam, ne sicut fabulam,

(48) E. R. Adest quidem præceptum diutius non permanendi in statu lethalis culpæ, seseque ad Deum quantocius convertendi. Si quis autem gratiam recuperare non posset, nisi per pœnitentiam sacramentuin, defectu perfectæ contritionis, quæ hominem ante sacramenti susceptionem justificet,

aut historiam impudenter narret peccata sua.

(65). Decima, quod sit *integra*, id est quod omnia peccata mortalia, quæ memorie ocurrunt, prius non confessa, tam in specie et numero, quam quoad omnes circumstantias mutantes speciem aperiantur, ut expresse habetur ex concilio *Trid.*, sess. **xiv**, cap. 5, et canon. 7.

(66). Undecima, quod sit *secreta*, id est sine teste, et coram solo sacerdote, quæ propteræ dicitur confessio *auricularis*, quæ ordinarie fit ad aures sacerdotis, ne quid ab illis percipiatur, quamvis possit aliter fieri, modo quia sit solus cum solo. Et quod debeat esse *secreta*, habetur ex cap. *Omnis utriusque sexus* 12, De pœnitentia et remissionibus, et *Trident.*, sess. **xiv**, cap. 5, ibi: « Secreto apud solum sacerdotem, » et canon. 6, ibi: « Secretæ soli sacerdoti. »

(67). Non esset tamen invalida confessio, si ex aliqua necessitate, aut alia de causa publice, seu aliis audientibus fieret, quia, ex institutione Christi, confessio secreta ita est præcepta, ut publica nec sit præcepta, nec prohibita, ut habetur ex concilio *Tridentino*, cit., sess. **xiv**, cap. 5, ibi: « Cæterum quoad modum confitendi secreto apud solum sacerdotem, etsi Christus non vetuerit, quin aliquis in vindictam suorum scelerum, et sui humiliationem, cum ob aliorum exemplum, tum ob Ecclesiæ offensæ ædificationem delicta sua publice confiteri possit, non est tamen hoc divino præcepto mandatum, nec satis consulte humana aliqua lege præcipiteret, ut delicta secreta, publica essent confessione aperienda. »

(68). Duodecima, quod sit *lacrymabilis*, id est saltem cum lacrymis cordis, videlicet cum vera displicantia, atque interno dolore, de peccatis cum firmo proposito saltem virtuali non peccandi de cætero, unde *lacrymabilis* hic idem importat ac *dolorosa*.

(69). Tertiadecima, quod sit *accelerata*, id est quod post commissum peccatum non diu differatur ipsius confessio, si commoda fieri potest; quamvis hoc sit solum consilium, et non præceptum, cum nullum præceptum inveniatur circa tempus confessionis facienda, nisi divinum pro tempore mortis (50) et ecclesiasticum de ipsa facienda semel in auno.

(70). Quartadecima, quod sit *fortis*, id est cum animi constantia; ita ut nullo motivo humano sinat pœnitens se retrahere a confessione omniuum suorum peccatorum, sed vincat omnes tentationes, superet omnes difficultates, et timorem, seu pudorem retrahentem a confessione penitus destruat et extirpet.

nonne pro isto verum adesse præceptum confitendi frequentius, quam semel in anno?

(49) Vide novas additiones ad hunc articulum.

(50) Vide nostras additiones ad hunc articulum.

(71). Quintadecima, quod sit *accusans*, id est, quod poenitens sibi imputet peccata sua, et se solum reum accuset, non autem inaniter se excusat alteri ea imputando, v. g. dæmoni, malis sociis, complexioni, cœlo, fato, et hujusmodi.

(72). Sextadecima, quod sit *parere parata*, id est, quod poenitens accedat cum animo obediendi confessario in omnibus iis, in quibus tenetur ipsi obediare, videlicet in ordine ad evitandas proximas peccatorum occasiones, ad facientes debitas restitutions, et hujusmodi, nec non ad acceptandam et implendam poenitentiam.

(73). Ex supradictis sexdecim conditionibus, seu qualitatibus bonæ et perfectæ confessionis, sole tres sunt necessariæ ad valorem sacramenti, nempe fidelitas, dolor et integritas; aliae autem pertinent solum ad modum, et perfectionem ipsius. *Communis*.

(74). Quoad fidelitatem et dolorem nihil remanet addendum, cum de se satis patiant, et satis de ipsis, et præsertim de dolore sit dictum supra. (75). Quoad integratatem autem varia adhuc remanent addenda, et præsertim, quod ipsa integritas est duplex, scilicet materialis et formalis. *Communis*. (76). Integratas materialis in eo consistit, quod poenitens declarat omnia omnino mortalia secundum numerum, speciem et circumstantias, ita ut nullum ex mortalibus nondum confessis remaneat apriendum. *Communis*. (77). Integratas formalis in eo consistit, quod poenitens omnia illa peccata mortalia exprimat, quæ hic et nunc potest et tenetur exprimeræ, licet aliiquid ex necessitate vel impedimento non exprimat cum voluntate illud postea exprimendi, necessitate aut impedimento cessaente. *Communis*.

(78). Confessio, ut sit valida, debet semper esse integra, saltem integratæ formalis, adeoque, qui vel unicum mortale sponte, et sine justa causa omittit in confessione, committit grave sacrilegium, et sacramentum non suscipit, cum talis confessio sit invalida. *Communis*, et patet ex concil. *Trident.*, sess. xiv, cap. 5, ubi expresse dicit: « Qui vero secus faciunt, et scienter aliqua retinente, nihil divinae bonitati per sacerdotem remittendum proponunt; si enim erubescat ægrotus vulnus medico detegere, quod ignorat, medicinam non curat: » et canon. 7, per verba mox adducenda.

(79). Item per se, ac regulariter loquendo confessio debet semper esse integra integratæ materialis. *Communis*, et patet ex concil. *Trid.*, cit. sess. xiv, cap. 5, et canon. 7, ibi: « Si quis dixerit, in sacramento Poenitentia ad remissionem peccatorum necessarium non esse jure divino confiteri omnia, et singula peccata mortalia, quorum memoria cum debita et diligentí præmeditatione habeatur, etiam occulta, et quæ sunt contra duo ultima Decalogi præcepta et circumstantias, quæ peccati speciem mutant... anathema sit. »

80. Dicitur autem notanter per se et re-

FERBAR. VI.

guariter loquendo, quia per accidentis, et in quodam casu extraordinario confessio potest esse valida cum sola integratæ formalis absque integratæ materialis. *Communis*. Præceptum enim divinum de facienda confessione peccatorum integra, integratæ materialis, non obligat cum impotentia physica vel moralis, cum ad impossibile nemo obligetur, textu expresso, in l. *Impossibilium* 185, ff. *De regul. juris*, et cap. *Nemo potest* 6, *De regul. juris* in 6.

(81). Causæ excusantes ab integratæ materiali confessionis generatim tres assignantur, scilicet inculpata ignorantia seu oblivio, impotentia physica et impotentia moralis ob grave damnum proprium vel alienum, tam corporale quam spirituale alioquin securutum. *Communis*.

(82). Ratione inculpatæ ignorantia, seu oblivionis excusantur omnes illi, qui, præmisso sufficienti examine, non recordantur alicujus peccati mortalis, aut ignorantia invincibili penitus ignorant illud esse grave peccatum. *Communis*.

(83). Ratione impotentia physica excusantur omnes illi, qui aliqua impotentia physica omnino impediuntur ad integrum confitendum, sive impotentia oriatur ex parte confessarii, sive ex parte poenitentis, ut si immineat periculum mortis poenitentis, et per hoc non habeat tempus confitendi integrum omnia sua peccata. Vel periculum sit, ne confessarius amittat usum loquelæ ante integrum omnium peccatorum confessionem. Item si in periculo naufragii, grassantis pestis, subiti prælii, incendii, et hujusmodi immineat multitudo moribundorum, qui nequeant singuli integre confiteri, sufficit illis aliqua peccata breviter aperire. Imo in hujusmodi casibus, quando periculum imminens aliud non permittit, possunt omnes simul absolviri cum illa formula: *Ego vos absolvō*, etc. Quinimo si aliter fieri non possit, sufficit in simili casu dicere in genere *se esse peccatores*, aut etiam signo aliquo exteriori poenitentiam suorum peccatorum ostendere, et absolutionem sacramentalem petere, ut fit in repentinis præliis, ubi milites jamjam præliaturi, vel genuflexione, vel manuum conjunctione, vel pectoris tensione poenitentiam ostendentes, et absolutionem petentes, a confessario omnes simul absolvuntur sub hac forma: *Ego vos absolvō a peccatis vestris*, etc.

(84). Item ab integratæ materiali confessionis excusatur mutus, qui uno vel altero peccato explicato per nutus vel si neque hoc facere possit, signo doloris de suis peccatis, v. g. percutiendo pectus, edito, absolvī potest; si tamen scribere sciat, expedit, ut sua peccata in scriptis confessario exhibeat, ad quod teneri probabilius et tuus dicunt doctores magis communiter.

* Ex his est S. Thomas, qui lib. rv *Sententiar.*, dist. 17, quæst. 8, art. 4, quæstiunc. 8, in respons. ad secundum scribit: « In eo, qui usum linguae non habet, sicut mutus, vel qui est alterius linguae, sufficit, quod per scriptum, aut nutum, aut inter-

pretem confiteatur, quia non exigitur ab homine plus quam possit: quamvis homo non debeat baptismum accipere, nisi in aqua, quia aqua est omnino ab exteriori, et nobis ab alio exhibetur; sed actus confessionis est a nobis, et ideo quando non possumus uno modo, debemus, secundum quod possumus confiteri. » *

(85. Item ab integritate materiali confessionis excusatur vir ignarus idiomatici, non habens confessarium peritum suæ linguae; is enim tempore præcepti, aut alterius necessitatis posset absolvvi, quamvis non integre percipiatur, cum ipse faciat quod moraliter potest. (86. Is autem, quamvis urgente præcepto ecclesiastico annuae confessionis, non teneatur confiteri per interpretem, et excusetur tunc ab observatione dicti præcepti ecclesiastici, ex quo Ecclesia non precipiat nisi confessionem secretam, nec velit obligare ad confessionem per interpretem cum tanto inconmodo, et iactura aliquali propriæ famæ, ut docet Scotus, in 4, dist. 17, quest. 1, art. 4; Cajetanus in *Summa*, verb. *Confessio*, condit. 11; Navarrus, in cap. *Fratres*, n. 86, dist. 5, De pœnitent.; Toletus, lib. iii, cap. 6, n. 4; Valentia, disp. 7, q. 11, p. 1; Layman, lib. v, tr. 6, c. 6, n. 5; Bonacina, *De sacram. Pœnitent.*, disp. 5, q. 5, sect. 2, punct., § 2, proposit. 11, n. 22; Rosignol., *De sacram. Pœnitent.*, par. 1, q. 4, art. 6, num 6; Reiffenstuel, *Theol. moral.*, tract. 14, dist. 7, q. 1, n. 23, et alii passim: tamen in periculo mortis, si dubitet non posse verum contritionis actum elicere, tenetur, non quidem præcepto divino, sed ex præcepto charitatis erga seipsum per interpretem confiteri, ut sic una cum attritione et sacramento Pœnitentiae evitet æternam damnationem, et procuret salutem animæ sue. Sanning, dist. 19, *De confession.*, qu. 2, n. 6 et 7, allegans Scotum in 4, dist. 17, qu. unic.; Henricz, disp. 3, *De confessione*, q. 7, n. 91; Reiffenstuel, loc. cit., n. 23; Canus præelection. 6, *De pœnitent.*; Suarez, disp. 21, sect. 3; Henriquez, lib. iv, cap. 4, n. 4; Layman., lib. v, tract. 6, cap. 6, n. 5; Bonacina, loc. cit., n. 23, vers. *Addo fieri posse*; Rosignol., loc. cit., n. 7, et alii.

Vide testimonium S. Thomæ in *Addit.* ad n. 83, relatum, ex quo eruitur, juxta S. doctorem non in solo mortis articulo peccatorum ad id teneri, sed etiam aliis temporibus, et præcipue ne diu versetur in statu culpe lethalis, ut animadvertisit Cuivilati, *De sacram. Pœnitentiae*, § 4, n. 16*.

(87. Ratione impotentiae moralis ob grave damnum proprium vel alienum, tam corporale quam spirituale alioquin securum, excusant ab integritate materiali confessionis omnes illi, qui ex confessione omnium peccatorum rationabiliter et prudenter timent sibi, aut confessario, vel tertie personæ aliquod grave damnum corporale vel spirituale: sic quando pœnitens rationabiliter timet aliquod suum peccatum a confessario fore revelandum, aut tali scientia

contra se esse usurum in grave ipsius præjudicium spirituale vel corporale, tunc potest alia peccata confiteri, dicto peccato prætermisso, alteri confessario postea aperiendo, quia pro tunc censetur moraliter impotens ad tale peccatum confitendum, cum præceptum divinum positivum confundi integræ non obliget cum tanto incommodo, sed cedat præcepto legis naturæ de conservanda propria fama, et avertendis propriis damnis, et periculis gravibus spiritualibus et corporalibus. Item si femina ex iam expertis, vel aliis probabilitibus causis, ex peccati carnis confessione rationabiliter timet fore sollicitandam a confessario: juvete, non bonæ famæ, et hujusmodi, tunc, si non habeat copiam alterius confessarii, potest illud peccatum omittere, et alia confiteri *.

Item ob damnum alienum, nempe ipsius confessarii, vel *corporale*, ut si ex mera confessionis integræ audienda timeat probabiliter esse inficiendum tempore pestis, occidendum, vel male tractandum ab infidelibus, aut hereticis tempore persecutionis, comburendum tempore subiti incendi, naufragandum tempore naufragii, et hujusmodi; tunc, auditio uno vel altero peccato, abrupta confessione, potest confessarius pœnitentem absolvere ab omnibus peccatis. Vel etiam ob damnum *spirituale*, ut si ex confessione aliquius peccati carni prudenter timeatur confessario periculum ruinæ spiritualis, seu si ipsemet confessarius nequeat alteri confessario confiteri aliquid suum peccatum absque lassione sigilli sacramentalis, ut si invalidè culpabiliter absolvisset aliquem Simoniacum, incestuosum, et hujusmodi, et non potest confiteri, nisi illi, qui facile cognoscat quisnam sit ille Simoniacus, incestuosus, etc., tunc potest illud peccatum prætermitti alteri confessario aperendum.

* Verum circa predictas causas cum P. Biluart in compendio Theologie, *De sacram. Pœnitentiae*, dissert. 6, § 1, tom. III, pag. mihi 285, « est observandum 1, ut in his casibus licet fiat celatio peccati, haec quantum debere concurrere. Primum, quod periculum scandali, vel impotentiae sit grave, et bene fundatum. Secundum quod non possit haberi alius confessarius, cui absque periculo seu damno possit pœnitens integræ confiteri. Tertium, quod confessio non possit commode differri, puta quia urget præceptum confessionis seu communionis annuae, vel quia non potest omitti missa seu communio sine scandalo, vel etiamsi pœnitens peccato mortali gravatus deberet diu a confessione abstinere. Quartum, quod si illud vel illa sola peccata omittat, quæ judicaverit illi periculo vitando necessaria: unde si timeat damnum ex confessione fornicacionis, et non intentionis, accuset intentionem, omisso actu externo. Observandum 2, peccata ex justa causa celata, cessante causa, debere accusari in sequenti confessione, ut satisfiat præcepto divino de confessione

omnium peccatorum mortalium (51). » (88. Non excusat tamen ab integritate materiali confessionis magnus pœnitentium concursus, ob quem non licet facere dimidiata confessionem; unde Innocentius XI, die 2 Maii 1679, inter alias merito damnavit sequentem propositionem 50, in ordine, ibi: « Licet sacramentaliter absolvere dimidiate tantum confessos ratione magni concursus pœnitentium, qualis, v. g., potest contingere in die magnæ alicujus festivitatis aut indulgentiæ. »

(89. Quantum ad peccata, quæ propter supradictas causas licite in confessione retinentur, non requiritur dolor contritionis ad eorum remissionem, sed sufficit dolor attritionis, et propositum illa confitendi, cessante causa seu impotentia, quia per directam sacramentalem absolutionem cadentem supra peccata confessa, jam indirecte pœnitens absolvitur etiam a non confessis ob justam causam. *Communis.* (90. Dicitur autem notanter, quod « sufficit dolor attritionis, et propositum illa confitendi, cessante causa seu impotentia, » quia ea peccata, quæ antea ob justam causam, seu impotentiam non potuit quis confiteri, debet postea data opportunitate in proxima confessione exprimere, et directe clavibus Ecclesiæ subjicere, ut ab ipsis directe absolvatur. Hinc Alexander VII, die 24 Septembris 1665, merito inter alias damnavit sequentem propositionem 11 in ordine, ibi: « Peccata in confessione omissa seu oblita ob instans periculum vitæ, aut ob aliam causam non tenemur in sequenti confessione exprimere. »

(91. Pœnitens babens mortalia et venialia, non peccat contra confessionis integritatem, si prius confiteatur uni confessario mortalia, et postea alteri bonam opinionem de ipso habenti nimia verecundia affectus confiteatur sola venialia; peccata enim venialia non sunt materia necessaria, unde pœnitens non teuebatur ad integrandam confessionem ipsa confiteri primo confessario; ut expresse docet concilium Tridentinum, sess. XIV, cap. 6, ibi: « Taceri tamen circa culpam, multisque aliis remedii expiari possunt; » et mortalia respectu posterioris confessarii, cum supponantur rite confessa et absoluta a priori, pariter non sunt materia necessaria, sed solum sufficiens, quæ circa culpam reticeri potest. Sic Bonacins, Leander, Arsdekin citati, et secuti a Felice Potest., t. I, p. IV, n. 3106, et alii passim.

(92. Ab integritate materiali confessionis non excusat infamia propria, aut complicis apud solum confessarium: quoad primam partem est *Communis;* quoad secundam autem quamvis Diana, part. I, tract. 7, resol. 49; Volpi, resol. 150, n. 7; Navar., in *Moral.*, cap. 7, num. 3, et alii plures dicant, excusare ab integritate materiali confessionis infamiam complicis apud confessarium.

adeoque teneri pœnitentem lacere illud peccatum ad servandam famam proximum proposito, illud postea confitendi, habita copia alterius confessarii, cui ignotus sit complex, quia, dicunt, præceptum de servanda fama proximi, cum sit juris divini naturalis fundatum in illo principio: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris* (*Tob.* IV, 4), magis urget, quam præceptum de integritate materiali confessionis, cum sit juris divini positivi, tamen contrarium est tenendum, scilicet non debere pœnitentem illud peccatum lacere, sed confiteri, si, non existente alio confessario, qui complicem ignoret, non possit ipse aliter peccatum, vel circumstantiam mutantem speciem explicare, quin complicem manifestet. Sic expresse docet S. Bernardus, in opusculo *De formula vita honestæ* (sive auctor ejus Opusculi S. Bernardo perperam tributi; tit. *Varia et brevia documenta pie et religiose vivendi*, n. 1), ibi: « De nullo prorsus sinistre loquaris quantumcumque sit verum, vel manifestum, nisi in confessione, et hoc, ubi non potes aliter manifestare peccatum tuum. » Et sic tenet Scotus, in 4, dist. 21, q. 2, litt. L; S. Thomas, S. Bonaventura, S. Antoninus, Alensis, Gerson, Suarez, Vasquez, Coninch, Filiuci, aliisque relati a Layman, lib. V, tract. 6, cap. 8, n. 12; Lugo, disp. 16, sect. 8, n. 394; Tamburin., *Opuscul. exped. confes.*, lib II, cap. 9, § 2; Sporer, tom. II, p. III, cap. 3, sect. 1, n. 471; Henno, tom. II, tract. *De pœnitent.*, disp. 5, quæst. 9, concl. 8; Felix Potestas, *loc. cit.*, n. 3111; Leander, *De pœnitentia*, tract. 5, d. 5, q. 61; Durandus, Paludanus, Major, Almainus, Becanus, Amicus, Aversa, Caspensis, et alii citati, et secuti a Mastrio, *Theol. moral.*, disp. 21, q. 7, art. 4, n. 181, ubi dicit hanc esse communiores et probabiliorem opinionem quam de facto defendunt plurimi alii, et recentiores passim. Et ratio est, quia si non tenemur confiteri peccatum hoc unico timore infamandi complicem apud illum confessarium, sequetur, quod conjugati non tenentur ad confitenda peccata commissa in casu matrimonii, quando uterque est confessario notus, hoc autem non est dicendum, adeoque, etc.

(93. Nec valet adductum fundamentum pro opinione contraria ab adversariis, quod nempe sit præceptum juris divini naturalis de non infamando proximo, adeoque non posse violari ob servandum præceptum de integritate materiali confessionis, quod est solum juris divini positivi. Non valet, inquam, quia oculum proximi peccatum alteri manifestari est solum contra præcepsum juris divini naturalis in duabus casibus, ut recte notant Becanus, cap. 36, q. 2; Mastrius, *loc. c.*, n. 185, et alii, nempe quando fit sine rationabili causa, et quando fit ex intentione infamandi proximum; in nostro autem casu nulla adest intentio infamandi.

(51) E. R. Excusat impotentia moralis tunc tantum, quando urget necessitas emittendæ confessionis.

mandi proximum manifestando complicem, sed hoc sit sola justa intentione, et causa integre confiteudi, quia Deus obligat ad manifestandum peccatum in specie, quæ exprimi nequit sine manifestatione personæ complicis; tum quia ratione sigilli, quo confessarius obstringitur, et ratione obligationis pœnitentis integre confitendi, nulla sequitur infamatio complicis apud confessarium per talem directam ipsius manifestationem factam solummodo ad proprium peccatum exprimendum, quod etiam innuit Scotus in 4, dist. 21, q. 2, litt. L, ut notat Mastrius, loc. cit., adeoque, etc.

(94). Pœnitens habens peccata reservata, si in urgente necessitate celebrandi vel communicandi non habeat copiam confessarii valentis a reservatis absolvere, tenetur pro servanda integritate confessionis ipsa peccata reservata una cum non reservatis confiteri confessario inferiori, etiam non habenti facultatem absolvendi a reservatis. Sic expresse S. Thomas, q. 9, *Suppl.*, art. 2 ad 4, ubi dicit: « Etiamsi sacerdos non possit de omnibus absolvere, tamen tenetur pœnitens ei omnia confiteri. » Hennio, loc. cit., conclus. 6, ubi dicit hanc esse communem opinionem inter doctores, Volpi, resolut. 63, n. 11; Felix Potesas, tom. I, part. IV, n. 3121; Mastrius, *Theolog. moral.*, disp. 21, q. 9, art. 3, n. 241; et apud ipsum Suarez, Lugo, Coninch., Amicus, Aversa, Bonacina, Pontius et alii recentiores, et Summistæ passim, dicentes sacerdotem peccatis reservatis obstrictum, si necessitatem habeat celebrandi, nec copiam habeat confessarii approbati pro reservatis, posse et debere confessario non approbato pro reservatis omnia peccata sua confiteri, ut directe a non reservatis, indirecte vero et consecutive a reservatis absolvatur cum onere et obligatione adeundi postea superiore pro absolutione directa reservatorum; non desunt tamen, qui contrarium sentiant.

* Quemadmodum traditur in *Addit. ad Theolog. moral.* P. Cuniliati tract. 1°, pag. mihi 86, seq.: « Tres sunt circa hanc difficultatem inter theologos opiniones. Prima eorum est, qui putant, confitenda esse confessario communis cætera præter reservatum peccata, quæ dum directe absolvuntur, reservatum absolvetur indirecte. Secunda docet, tunc confitendum esse peccatum reservatum cum aliis sive venialibus, sive mortalibus, vel nondum remissis, si quibusdam forte gravatur pœnitens, vel jam remisis, si alia non habeat, ut sic absolvatur, directe quidem a non reservatis, indirecte vero a reservatis, nisi, aiunt aliqui, hæc annexam habeant censuram. Tertia demum vult, ut eo in casu pœnitens se gerat perinde ac qui confessarii copiam nou habet; proinde ut acrem contritionis actum præmittat, et absque confessione celebret. Prima opinio, cui Alexander adhæsit, quæque majori, et Solo probabilis visa est, communiter rejicitur a theologis, et dubio procul est contra mentem D. Thomæ, qui in *Suppl.*, q. 9, art. 2,

ad 4, asserit quod, « si sacerdos non possit de omnibus absolvere, tamen tenetur pœnitens ei omnia confiteri, ut quantitatem totius culpe cognoscat, » etc. Secunda placuit Suaresio, aliisque pluribus, quos secutus est Fromagen, cas. 2, n. 4, p. 495. Hi has præsentim afferunt rationes, 1. cum quilibet sibi peccati mortalis conscius tenetur confessionem præmittere communioni, credibile non est Ecclesiam sic instituisse reservationem, ut tunc a peccatis absolvi nequeat, directe quidem a non reservatis, et indirecte reservatis, malleque incerta contritione eum cum non confessum celebrare, quam confessionem communioni præmittere; 2. quia ad valorem sacramenti necessæ non est, ut confessor jurisdictionem habeat in omnia peccata mortalia, quibus re ipsa ligatus est pœnitens, cum constet eum qui non reservata quedam confessus est, et reservatum aliquid ex inculpata oblivione retinuit, ab omnibus valide absolvî, cum nemo propter invincibilem ignorantiam reprobari possit. Tertiam demum amplexati sunt Sylvius, in *Suppl.*, q. 20, art. 2; *Ethicæ amoris auctor*, lib. iv, n. 2730; Pontas, v. *Cas. reserv.*, n. 21; et Collator Andeg., tom. I, pag. 356. Et huic etiam auctor subscriptis tum in prima, tum in tertia editione, ut videre est infra, nempe cap. 4, § 4, n. 11. Præcipua autem hujusce opinionis moments in medium affert Contin., *Præelect. theolog.*; Honorati Tournely, tractatu *De pœnit.*, part. II, cap. 8, sect. 6, n. 570 et seqq. Et hæc sunt: 1. quia si posset pœnitens cuiquam pro reservatis non approbato, propter gravem aliquam celebrandi vel communicandi necessitatem confiteri, ei etiam, qui nullatenus approbatus erit, in eodem casu poterit confiteri. Quidni enim pia mater Ecclesia in uno non secus ac in alio casu jurisdictionem conferre dicatur? Profecto ubi de sola præsumptione agetur, quæ quisque pro priori casu afferet, hæc alius pro posteriori merito sibi afferre videbitur. Atqui tamen postrema hæc præsumptio extra grave periculum admitti non potest. 2. Generatim decernit synodus Trident., sess. XIV, cap. 7: « Nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam sacerdos in eum profert, in quem ordinariam, aut subdelegatam jurisdictionem non habet; » quod quidem quantum ad reservatos casus altinet, « non tantum in externa politia, sed etiam coram Deo, » vim habere declarat. Atqui sacerdos in præsenti casu nullam etiam subdelegatam jurisdictionem habet. Non ab homine; cum supponamus nihil hoc in puncto a superioribus suisse constitutum. Nou a jure, cum jus, Tridentinum scilicet, quo nullum in ista materia clarius habetur, solum a generali regula casum mortis exceptando, cæteros casus omnes in eadem regula inclusisse censeri debeant. En, subdit, præcipua hujusce opinionis momenta, quæ præcedentis sententiae rationes adæquant vel excedunt. Prima enim, quæ e pia Ecclesiæ voluntate deducitur, non magis

pro præsenti casu probat, quam pro simili-
bus prope innumeris, in quibus nativa qua-
dam commiseratione id factum esse veli-
mus, quod nec Christus, nec Ecclesia fa-
cium voluerunt. Secunda vero evincit qui-
dem in hoc nostro casu fieri potuisse, quod
in casu oblivionis inculpatæ factum est; at
non probat, id re ipsa factum esse. Et sic
utrumque opinionis fundamentum satis
convellitur, ut ea tranquillo animo teneri
vix possit. Legalitur etiam, *Instit. Th.*, t. V,
trac. *De pœnit.*, cap. 9, § 2, q. 3, ubi asser-
rit optandum esse, ut superiores in eo casu
reservationem suspendant, cum id possint,
neque hinc periclitetur disciplina. Et re-
vera non paucos episcopos ita se gerere
postea refert. » Tertiæ ex his opinionebus
P. Cuniliati in prima theologiae suæ editione
adhaesit in tractatu *De sacramentis* in parti-
culari *De pœnitentia*, § 4; iterumque in ter-
tia editione rejecta moderatione, qua in se-
cunda illam proposuerat. Causam porro cur
moderationem illam rejecerit hanc affert
§ cit., n. 11, pag. *mihī* 161, scribens :
» Cum deinde perpenderim decretum Cle-
mentis VIII, in quo jubetur, ut in nullo
casu absolvat a casibus reservatis, qui caret
tali facultate. » In nullo casu etiam neces-
sitatis, vel impedimenti, nisi in articulo
mortis, » idque vetetur sub pena excom-
municationis latæ sententiæ Papæ reser-
vare, si quis absolvat; propterea corrigo in
hac tertia editione, quod emendaveram in
secunda; et confirmo standum esse doctrine
supradictæ in prima editione scriptæ.
Accedit id quod asserit illustrissimus et
doctissimus vir Nicolaus Terzagius, episco-
pus Norniensis, in suo Opere Italico, cui titu-
lus : *Istruzione pratica sopra l'ammini-
strazione del sacramento della Penitenza*,
editionis Venetæ, p. 343, qui, dum esset
Romæ, vidi idem approbari in sacra pœni-
tentiaria, quæ sustinuit confessarium, qui
sine facultate super reservatis absolveret
penitentem, ad evitandum scandalum, vel
ob aliud motivum aut impedimenti aut ne-
cessitatis; sustinuit, inquam, ipsum incur-
risse in excommunicationem Papæ reservata-
lam, et si celebrasset, incurrisse irregula-
ritatem. Quo præclaro testimonio confirma-
tur validius doctrina data in prima nostra
editione, et exploditur emendatio facta in
secunda. »

(95. Non potest superior sine urgente
causa absolvere tantum a reservatis, et quo
ad reliqua remittere penitentem ad inferi-
oriem; ita Sylvester, Victoria, Canus, Sua-
rez, Vasquez, Coninchius, Becanus, Carpen-
sis, Amicus, Bonacina, Brancatus, Faber
et alii recentiores passim citati, et secuti a
Mastrio, loc. cit., n. 238, contra Cajetanum,
Navarrum, Sotum, Valentiam et alios; et
ratio est, quia integritas confessionis est de
jure divino, quo omnino servandum est, nisi
aliter permittat urgens et rationabilis causa,
v. g. periculi mortis, amissionis loquelæ,
damni notabilis, et similium, quæ non mi-
nus ex parte absolvientis contingere possunt,
quam ex parte penitentis; et in his casibus

tantum, aliisque similibus assignatis *supra*,
a n. 77, quæ deobligent ab integritate confes-
sionis, potest superior dimidiare confessio-
nem absolvendo solum a reservatis directe
et indirecte a non reservatis cum obliga-
tione penitentis adeundi, cum possit, confes-
sarium inferiorem, ut etiam directe ab-
solvatur ab aliis non reservatis.

* Huc accedit, quod si superior hic et
nunc audire integrum confessionem non
potest, potest reservationem auferre, et fa-
cilitatem inferiori confessario a reservatis
absolvendi impetrari *.

(96. An autem penitens, sic absolutus a
reservatis a superiori, adeundo confessa-
rium inferiorem pro absolitione directa a
non reservatis, debeat reconfiteri cum ipsis
etiam reservata jam confessa et absoluta,
variant doctores. Cajetanus enim, Navarrus,
Sotus, Valentia et alii dicunt teneri talem
penitentem reconfiteri etiam reservata jam
dimissa; at probabilius id negant et defen-
dunt contrarium Mastrius, loc. cit., n. 239,
et omnes autores numero antecedenti ci-
tati, et ab ipso seculi pro nostra sententia;
et ratio est, quia sicuti quando penitens ex
oblivione inculpabili vel ignorantia invini-
cibili, aut alia justa de causa ex enumera-
tis *supra*, a n. 76, aliquod peccatum in con-
fessione omittit, non tenetur simul cum illo
etiam alia jam directe confessa et absoluta
reconfiteri, cum datur opportunitas alterius
confessionis, quia ipsa jam supponuntur
rite confessa, nec cadunt sub voto alterius
confessionis, sicut illud omnissum ex dicta
oblivione seu ignorantia, aut justa causa,
ita a pari non tenetur talis penitens in con-
fessione non reservatorum apud confessa-
rium inferiorem reconfiteri etiam reservata
jam absoluta a superiori, cum ipsa suppon-
natur vere et rite confessa et absoluta.

(97. Nec valet objicere cum adversariis,
quod ex cap. *Omnis utriusque sexus* 12, De
penitentiis et remissionibus, omnia pec-
cata sunt integre confitenda, saltem uni sa-
cerdoti, adeoque etiam reservata jam di-
missa a superiori deberi cum non reserva-
tis reconfiteri a tali penitente apud confessa-
rium inferiorem, ut sic omnia peccata
sint integre confessa uni sacerdoti. Non va-
let, inquam, quia auctoritas allata ex cap.
Omnis utriusque sexus, debet intelligi de in-
tegritate materiali, elioquin semper cum
obligis, et ex justa causa non confessis es-
sent etiam reconfitenda jam rite confessa et
absoluta, quod non est dicendum; unde
confessio facta superiori de solis reservatis
est integra materialiter ob justam aliquam
causam, et tunc absolutio est valide directe
dimittens peccata reservata, adeoque in no-
stro casu talis penitens absolutus a reser-
vatis a superiori, non tenetur postea inferi-
ori confessori reconfiteri etiam ipsa reser-
vata jam confessa, et absoluta directe, cum
non reservatis solum indirecte, et nondum
directe absolusionis.

(98. Sicuti etiam qui justa de causa in
aliquo casu urgentis necessitatis, v. g. tuen-

di seipsum, vitandi scandalum, et hujusmodi, non exstante confessario approbato pro reservatis, fuit absolutus a confessario non approbato pro reservatis, directe a peccatis non reservatis, et indirekte, et consecutive a reservatis juxta dicta *supra*, n. 91; non teneatur denuo confiteri confessario pro reservatis etiam peccata non reservata, a quibus fuit directe absolutus a confessario approbato pro reservatis, sed tantummodo legitur reconferiri peccata reservata, a quibus fuit absolutus solum indirekte, ut sic etiam reservata directe subjiciantur clavibus Ecclesiae, ut directe absolvantur; et ratio est, quia peccata non reservata jam fuerunt directe confessa et absoluta, nec adest obligatio bis directe subjiciendi eadem peccata confessioni; sic Mastrius, *loc. cit.*, n. 239, *in fine*, et n. 241, cum omnibus adductis, *supra*, n. 91; contra Vasquez et alios citoles ab ipso Mastrio, *loc. cit.*, n. 240.

* *Vide additiones ad n. 94*, atque ad illa, quae in ipsa ex Clementis VIII decreto constituta sunt, quae numero hoc, et duobus superioribus ab auctore nostro ex Mastrio docentur, exige*.

(99). Ad integratatem confessionis requiritur, ut poenitens omnia mortalia confiteatur, tam quoad speciem, quam quoad numerum in eadem specie. *Communis*; et habetur expresse a concilio Tridentino, sess. XIV, cap. 5, et canon. 7, ubi anathematizantur tenentes contrarium; (100). Unde autem sumatur distinctio specifica et numerica peccatorum. *Vide verb. PECCATUM*, a n. 26 ad 34.

(101). Poenitens igitur debet in confessione exprimere numerum omnium suorum mortalium peccatorum, de quibus post diligens examen recordatur, dicendo, v. g. loties sum furatus, fornicatus, mentitus, et hujusmodi; si autem certus numerus non occurrat, debet exprimere numerum verisimilem, dicens v. g. se quinques, sexies aut septies, vel circiter plus minusve, tale peccatum commisisse, seu in tali peccato continuasse tanto tempore, illud committendo tot vel tot circiter vicibus, plus minusve per mensem, hebdomadam vel diem.

(102). Item, ad integratatem confessionis requiritur, ut poenitens confiteatur, non solum omnia peccata mortalia, tam quoad speciem, quam quoad numerum in eadem specie, sed etiam circumstantias speciem peccati mutantes. *Communis*, et habetur expresse a concilio Tridentino, cit. sess. XIV, cap. 5 et canon. 7, ibi: « Si quis dixerit in sacramento poenitentiae ad remissionem peccatorum necessarium non esse iure divino confessari omnia, et singula peccata mortalia, quorum memoria, cum debita et diligentia præmeditatione habeatur, etiam occulta, et quae sunt contra duo ultima Decalogi præcepta et circumstantias, quae peccati speciem mutant..... anathema sit. »

(103). An autem sint a penitente confessario explicandæ et confitendæ etiam circumstantiae solum aggravantes? Variant doctores: at hic pro clariori resolutione

notandum est, quod circumstantiae peccati dicuntur ejusdem peccati particulares, et accidentales conditiones et affectiones, en quod vel actum peccati, vel ejus objectum accidentaliter afficiant, et quasi circumstante. Sic in re communis. (104). Circumstantiae septem enumerantur in hoc vulgari versu contentæ.

Quis, omid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

(105). Ubi, ut vides, per ly *Quis*, denotatur qualitas seu conditio personæ, v. g. in peccato fornicationis an sit persona libera, an conjugata, an voto castitatis ligata; in peccato furti an sit pauper, vel dives, et hujusmodi.

(106). Per ly *Quid*, denotatur res, circa quam, seu objectum, circa quod fit peccatum, v. g. in furto an sit multum, an parum, an res sacra vel profana; in percussione, seu occidente an percussus, seu occisus sit clericus, sit pater, vel mater; et hujusmodi.

(107). Per ly *Ubi*, denotatur locus, in quo fuit commissum peccatum, v. g. in peccato carnis an sit commissum in loco sacro vel profano, an in loco privato vel publico, et hujusmodi.

(108). Per ly *Quibus auxiliis*, denotantur concomitantia seu coadjuvantia ad peccatum; vel instrumenta, et media ad ipsum, v. g. in provocanda ad malum muliere, an quis sit usus mediis magicis, instrumentis prohibitis, personis innocentibus sic ad malitiam edocitis, et hujusmodi.

(109). Per ly *Cur*, denotatur finis peccantis, v. gr. in furto, an sit quis furatus ad malum finem, ut ad fornicandum, ad se inebriandum, ad ludendum vel ad sublevandam suam paupertatem, et hujusmodi.

(110). Per ly *Quomodo*, denotatur modus, quo commissum fuit peccatum, v. g. in furto, an violenter, an dolose, an palam, an occulte, an effractione, an falsa clavi, et hujusmodi.

(111). Per ly *Quando*, denotatur tempus, quo commissum est peccatum, v. g. in furto, an sit factum tempore belli, famis, necessitatis, an sit factum quando quis erat dives vel pauper, an in gravi, an in extrema necessitate, et hujusmodi.

(112). Tales circumstantiae aliæ sunt mutantes speciem, et aliæ simpliciter aggravantes intra eamdem speciem. *Communis*.

(113). Circumstantiae mutantes speciem sunt illæ, quae actui novam et diversam speciem malitiae contra aliam virtutem afferunt, quando scilicet circumstantia addita actui ex se habet propriam specialem malitiam, ac deformitatem distinctam a malitia propria specifica ipsius actus peccati, et sic transfert actum ex materia unius vitii et peccati in materiam alterius vitii et peccati, ut clare patet in peccato carnis, quod si committatur inter personas solutas, est simplex fornicatio contra virtutem castitatis tantum; si committatur a persona, vel cum persona conjugata, est adulterium contra virtutem justitiae; si committatur a

persona, vel cum persona sacra, est sacramentum contra virtutem religionis; si committatur inter personas consanguineas, vel affines, est incestus contra virtutem pietatis; et sic de aliis. *Communis.* Circumstantiae simpliciter aggravantes inter eamdem speciem sunt illae, quae non transferunt malitiam peccati ad aliam speciem, sed solum intra eamdem speciem eam augent vel minuant, ut sunt major vel minor intensio actus peccaminosi, major vel minor quantitas materiae, et hujusmodi, ut patet clare in peccato furti, qui enim herifuratus est decem, et hodie centum, ejusdem speciei peccatum furti committit; at hodie gravius furtum committit, quam heri, et sic est circumstantia solum aggravans, et non mutans speciem. *Communis.*

(114). Circumstantiae aggravantes, aliæ sunt notabiliter aggravantes, et aliæ parum seu leviter aggravantes. *Communis.* (115). Circumstantiae notabiliter aggravantes sunt illae, quae secundum communem conceptum augent notabiliter gravitatem peccati, v. g. in peccato furti addit quis circumstantiam notabiliter aggravantem, si furetur supra quantitatem requisitam ad peccatum mortale aliam quantitatem simul, et semel considerabilem aequivalentem pluribus peccatis mortalibus intra eamdem speciem in gravitate, ut si non solum furetur decem scuta, sed etiam mille, et bis mille. *Communis.* (116). Et his addi possunt aggravantes in infinitum, quae scilicet materiam venialem transferunt in mortalem: sic esset mendacium cum gravi damno proximi; et dicuntur aggravantes in infinitum, eo quod lethalis gravitas quasi infinite distat a peccato veniali. (117). Circumstantiae parum, vel leviter aggravantes sunt illae, quae secundum commune conceptum non nisi modice, et parum augent gravitatem peccati, ut si furto pervenienti ad mortale addatur solum modica quantitas, v. gr. unus solus julius, unus solus obolus, et hujusmodi. *Communis.*

(118). Ex supradictis circumstantiis sunt necessario confitendas illae, quae mutant speciem, ut certum est apud omnes, et jam resolutum est supra, nec non aggravantes in infinitum, ut de se patet. (119). Item certum est apud omnes, quod non sunt necessario confitendas circumstantiae parum seu leviter aggravantes. De circumstantiis autem notabiliter aggravantibus variant, ut supra dictum est, doctores. (120). Non esse tales circumstantias necessario confitendas tenent S. Thomas, in 4, dist. 16, q. 3, art. 2, quæstiuncul. 5, in corpore et dist. 41, quæst. 1, art. 4, in corpore; S. Bonaventura, S. Antoninus, aliquie probatissimi autores plus quam 45, quos refert, et sequitur Diana, part. 1, tract. 7, resol. 1; part. III, tract. 4, resolut. 67; Lugo, *De penitent.*, disp. 16, sect. 3; Sporer, t. III, part. III, cap. 3, sect. 1, n. 407, ubi dicit hanc opinionem esse satis tutam, et valde probabilem, citatque pro hac plurimos alias doctores, inter quos Scotum, in 4, dist. 17; Reiffenstuel, *Theo-*

log. moral., tract. 14, dist. 7, q. 3, nu. 49, ubi dicit, quod Scotus, in 4, dist. 17, § *De secundo*, libertatem suis reliquit hanc, vel contrariam sententiam tuendi. Mastrius, *Theolog. moral.*, disp. 21, n. 174 et 175, citans plurimos alias; Rosignolus, *De penitent.*, part. 1, quæst. 4, art. 14, n. 1, cum aliis ibi citatis; Stoz, lib. I, part. 1, a n. 83, citans etiam plurimos alias, Moya, Discatill., Bonacina, Albertus Magnus, Durandus, Capensis, Vasquez, et alii plures.

(121). Et ratio potissima pro hac sententia est, quia conc. *Trid.*, sess. XIV, cap. 5, et canon. 7, ubi exakte tradit et docet, quid confitendum sit, solummodo meminit obligationis confitendi omnia et singula peccata mortalia, et circumstantias quae speciem peccati mutant; ergo sufficienter innuit non esse necessario confitendas circumstantias solum aggravantes, alioquin non processisset doctrinaliter, sed valde mane; sicuti, inquit Lugo, *De penitent.*, dist. 16, n. 108, qui doctrinaliter procederet, explicaret necessitatem confitendi peccata, et semper adderet quae mortalia sunt, sufficienter doceret venialia non necessario esse confitenda, adeoque, etc. Tum quia *Tridentinum*, cit., cap. 4, expresse subjungit: « Nihil aliud in Ecclesia a penitentibus exigi. »

(122). Tales circumstantias esse necessario confitendas defendunt alii autores gravissimi, quorum 25; referunt Diana, part. 1, tract. 7, resol. 1; part. III, tract. 4, resol. 67; et Aversa, quæst. 10, sect. 8; et apud Mastrius, loc. cit., n. 174, idem tenent Alensis, Altisiorensis, Major, Marsilius, Suarez, Coninchius, Nugnus, Sanchez, Fagundez, Henriquez, Amicus, Abellius, et recentiores alii; et ex Scotistis Hiquæus, Faber, Aretinus, Henno, tom. II, tract. *De penit.*, disp. 5, qu. 6, concl. 3; Felix Postolas, tom. I, part. IV, cap. 4, nu. 3143; ubi citat Scotum in 4, dist. 17, quæst. unic. de 2, art., litt. N, his verbis: « Nec solum peccata, sed circumstantias peccatorum notabiliter aggravantes includit dictum præceptum, » quamvis ab aliis Scotus citetur in contrarium, qui tamen revera talis non est, sed vere dubius, ut patet ex præcisissimis suis verbis, in 4, dist. 17, n. 20, ibi: « Non est ita certum, quod oporteat illas, » scilicet circumstantias aggravantes, « confiteri, tamen tutum et utile id fieri, » et sic tenent plures alii Scotistæ, Sanchez, in *Decal.*, lib. II, cap. 32, nu. 39, vocat hanc verissimam sententiam, Bonæ spei, *De peccatis*, d. 4, a n. 83, ubi n. 122, dicit sententiam hanc non esse quidem de fide, attamen, attentis locutionibus Tridentini, videri manifeste induci ex principiis fidei, oppositam autem infirmis valde et parum Tridentino consonis inniti fundamentis; sic apud La Croix, lib. VI, part. II, num. 977, ubi hanc sententiam fuse propugnat, citatque pro ista plurimos alias doctores, et solvit argumenta, quae adducuntur pro contraria sententia; et hanc uti probabiliorem, communiorum et tutoirem amplectimur, præsertim si circumstantiae notabiliter aggravantes ad ma-

litiam substantialem actus concurrant ratione materiae majoris, aut objecti multiplicati, ut tenent eliam Sporec, loc. c., n. 109, cum sequent.; Petrus Marchant., *Tribun.*, part. 1, tract. 2, tit. 3, q. 4; Suarez, *De penitent.*, disp. 12, sect. 3; Layman, l. 1, tract. 2, cap. 10, num. 3; Esparsa, qu. 9, artic. 4 ad 8, et alii plures apud ipsos.

(123.) Et ratio nostræ conclusionis est, quia illæ peccatorum circumstantiæ sunt necessario confitendæ, quæ notabiliter alterant judicium sacramentale; quibus scilicet cogniti, aliter agere debet judex sacramentalis, quam si ignote sint, cum peccata in confessione ita sint explicanda confessario, ut is de eorum qualitate et quantitate possit recte judicare, et convenientem poenitentiam et medicinam, ac obligationem præscribere. ut insinuat conc. *Trid.*, cit., sess. xiv, c. 5; ubi statuens necessario confitendas esse circumstantias, quæ peccati speciem mutant, hanc ipsam dat rationem præcisis his verbis: « Quod sine illis peccata ipsa neque a poenitentibus integre exponantur, neque judicibus innocentescant, et fieri nequeat, ut de gravitate criminum recte censere possint, et poenam, quam oportet, imponere. » Atqui dictæ circumstantiæ notabiliter aggravantes eodem modo, et sëpe multo magis, quam circumstantiæ speciem mutantes, alterant et immutant judicium sacramentale, ut « sine illis neque peccata ipsa a poenitentibus integre exponantur, » nec a judece sacramentali rite judicari possint; ergo tales circumstantiæ sunt necessario confitendæ, cum Tridentinum, licet explicite et aperte solum exprimat circumstantias speciem mutantes, tamen per ipsam allegatam rationem innuit implicite voluisse comprehendere etiam dictas circumstantias notabiliter aggravantes. Major est certa, et admittitur ab omnibus. Probatur minor, quia dictæ circumstantiæ notabiliter augent malitiam, ideoque etiam notabiliter alterant et mutant judicium confessarii; imo sëpe multo magis, quam circumstantiæ speciem mutantes; clare enim patet quod major est malitia, et magis alterat judicium sacramentale furari, v. g. mille Florenos extra locum sacrum, quam furari solum decem in loco sacro, licet haec circumstantia furandi solum decem in loco sacro mutet speciem, et illa furandi mille extra locum sacrum aggravet tantum. Item major est malitia, et magis alterat judicium judicis sacramentalis furari mille aureos, quam furari capsulam exigui valoris, quamvis circumstantia furti capsulae, utpote rei sacræ, mutet speciem et circumstantia furti mille aureorum solum notabiliter aggravet. Item major est malitia, et magis alterat, et mutat judicium judicis sacramentalis priusquam homo occidatur, ipsi amputare brachia, oculos effodere, nasum comburere, ventrem aperire, etc., et postea ipsum occidere, quam unico solo ictu gladii ipsum occidere in ecclesia, licet circumstantia occisionis cum priori amputatione brachiorum et pedum, oculorum effos-

sione, nasi combustione, ventris aperitione, etc., solum notabiliter aggravantes sunt necessario confitendæ, tum ut recte et integre percipiantur peccata a judece sacramentali; tum ut juxta eorem gravitatem imponatur ab ipso debita et proportionata poenitentia, seu satisfactio peccatoribus, ut patet etiam ex canonibus poenitentialibus, qui habentur in fine decreti Gratiani, et dantur art. seq. n. 49, in quibus designantur notabiliter diversæ poenitentiæ pro peccatis ejusdem speciei ob solas diversas circumstantias, ut patet in casu 21, 22, 37, 38, et al.

(124.) Tum quia, si circumstantiæ sic notabiliter aggravantes non essent necessario confitendæ, sequeretur quod confessarius non posset injungere majorem poenitentiam maioribus peccatoribus quam minoribus; sed hoc non est dicendum; ergo, etc. Minor de se patet: Major autem clare ostenditur, quia in tali casu confessarius non posset imponere majorem poenitentiam furi unius millionis aureorum, quam furi unius aurei; incendiario villa integræ, quam incendiario paucarum segetum; foventi odium, vindictam, desiderium impurum per quindecim annos, quam illi adhærenti per solum quadrantem, cum possent eodem modo peccatum suum exprimere dicendo in primo casu commisi furtum mortale, in secundo, nocui proximo notabiliter, et in tertio, habui odium grave, desiderium impurum, et hujusmodi, quæ omnia, ut vides, sunt absurdâ, adeoque, etc.

(125.) Confirmatur nostra conclusio auctoritate catechismi Romani jussu S. Pii V, conscripti, et ex Decreto concilii Tridentini editi, qui c. 9 *De penitentia* sic præcise habet: « Neque vero solum peccata gravia narrando explicare oportet, verum etiam illa, quæ unumquodque peccatum circumstant, et pravitatem valde augent vel minuant; » et infra subjicit: « Hæc igitur, ut diximus, enumeranda sunt; quæ vero pravitatem rei magnopere non augent, sine crimine omitti possunt; » et concordat c. *Considerens* 1, De penitent., dist. 5, ubi inter alia dicitur, quod poenitens debet considerare qualitatem criminis, quantum in eo perseveraverit, et ut agnoscat augmentum peccati, consideret enjus etatis fuerit, cuius sapientiæ, etc., « quia, inquit, omnis ista varietas confitenda est. »

(126.) Ad rationem autem pro opinione contraria adductam *supra* num. 118, respondeatur quod, licet concilium citat., sess. xiv, cap. 5, expresse mentionem fecerit solum de obligatione confitendi circumstantias mutantes speciem; implicite tamen satis indicavit esse necessario confitendas etiam circumstantias notabiliter aggravantes, ut patet ex ipsam allegata ratione ab eodem concilio persua præcisa verba adducta *supra* num. 123. Ex confirmatione, in fin. num. 121, nihil sequitur ad rem, quia ibi concilium, ut patet ex contextu, et observant Lugo, La Croix, loc. cit., et alii, solum dicit, nihil exigi præter confessionem mortaliuum, quæ poenitens agnoverit post diligens

examen, nec ibi ullum habet sermonem de circumstantiis mutantibus speciem.

* Postremo, ne quem auctoritas S. Thomas pro opposita opinione citati commoveat, audeatur Daniel Concina, Theologiae Christianae tom IX, *De sacram. Pœnitentia lib. I*, dissert. 4, cap. 6, ubi ostendit S. Thomam adversariis non favere. Etenim in lib. IV *Sent.*, dist. 16, quæst. 111, art. 2, irresp. ad quæstiunc. 5, recitata opinione illorum, qui statuebant, « quod non sint de necessitate confitenda nisi circumstantiae, quæ ad aliud genus peccati trahunt, » e vestigio subdit : « et hoc probabilius est, sed addendum est, quæ ad aliam speciem mortalis trahunt, cuius ratio est, quod venialis non sunt de necessitate confessionis, sed solum mortalisa, quæ quantitatem infinitam quodammodo habent. Et quia circumstantiae quæ aliam peccato speciem non tribuunt, vel quæ tribuunt quidem, sed non peccati mortalis, non sunt de necessitate confessionis, tamen easdem confiteri perfectionis est, sicut et de venialibus dictum est. » De S. Antonino quoque Petrus Ballerinius, in III parte *Summae theologicæ* ejusd. tit. 14, cap. 9, not. 10. « Tandem S. Antoninus, tit. 17, § 4, hanc, quam nunc statuimus, obligationem confitendi circumstantias multum aggravantes aperte defendit, cum confessorem « debere interrogare non « solum de mortalibus, sed etiam de circumstantiis, quæ eos gravant, vel alleviant, » aliquot auctoritatibus statuit. »

(127). Circumstantia consuetudinis, quamvis per se loquendo non sit necessario aperienda (52), in confessione, ut recte docent Suarez, Vasquez, Regin., Bonacina, Aversa, Lugo citati, et secuti a La Croix, lib. VI, part. II, n. 968; Reiffenstuel, *Theol. moral.*, tract. 17, dist. 7, q. 3, num. 53, et alii; tamen interdum per accidens obligatur penitens ad talern circumstantiam consuetudinis aperiendam, et signanter, quando a confessario, ut rectum judicium formare valeat de dispositione ipsius pœnitentis interrogatur; unde Innoc. XI, die 2 Mart. 1679, merito inter alias damnavit sequentem propositionem 58, in ordine, ibi : « Non tenetur confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem. »

(128). Peccata mortalia dubia sunt necessario confitenda, sub dubio tamen. S. Thomas, in 4, dist. 1, q. 2 ad 3; S. Bonaventura, *ibid.*, part. II, art. 1, q. 2; Alensis, part. IV, q. 77, membr. 2, art. 5; Sporer, *loc. cit.*, num. 392; Reiffenstuel, *loc. cit.*, num. 54 et seq.; Felix Potestas, tom. I, part. IV, cap. 3, numer. 3040, et satis *Communis contra paucos*. Et ratio est, quia ex conc. Trid., *cit.*, sess. XIV, cap. 5, confitenda sunt, prout sunt in conscientia, sed prout occurunt memorie, adeoque sicuti peccata certa confitenda sunt necessario ut certa, quia sic occurunt memorie pœnitentis, ita dubia propter eamdem rationem, alias pœnitens se exponeret periculo pec-

candi et errandi circa integratatem confessionis.

(129). Qui confessus est peccatum aliquod mortale, ut dubium, si postea reperiat illud certum, seu certo illud commisso, tenetur illud denuo ut certum confiteri. Sic communior doctorum; adeo ut Dicastillus, disp. 9, dub. 2, num. 141, dicat oppositum esse inauditum in Ecclesia Dei : Sanch., in *Decal.*, lib. I, c. 10, num. 69; Carden., in *Crisi* disp. 51, num. 6; Moya, tom. IV, disp. 1, q. 6, num. 1, dicunt hanc opinionem esse certam, et communis praxi totius Ecclesie conformem, et absolute tenent Mendo, d. 10, num. 70, et plurimi alii apud ipsum, Lugo, disp. 16, a num. 77, ubi postquam pro utraque parte rationes attulit, concludit, se ab hac, utpote communis, nolle recedere, Felix Potestas, *loc. cit.*, num. 3045; Henno, *loc. cit.*, disp. 5, q. 8, concl. 2; Turrian., *De pœnit.*, q. 9, art. 2, disp. 26, dub. 6; Hurtad., *De sacram.*, disp. 9; *De pœn.*, diffic. 7; Diana, part. II, tract. 4, resol. 91; Rosign., *De pœnit.*, part. I, q. 2, art. 1, num. 21; La Croix, lib. VI, part. II, a num. 615, cum pluribus ibi citatis, ubi solvit insuper argumenta contraria, et plurimi alii contra Arriagam, disp. 31, *De pœnit.*, sect. 6; Spor, *loc. cit.*, num. 397, et alios ab ipso citatos, et adductos a la Croix, *loc. cit.*. Et ratio nostræ conclusionis est, quia ex Trid., *cit.*, sess. XIV, cap. 5, peccata debent sic exponi confessario, ut de ipsis possit efformare rectum judicium, et peccatori congruentem imponere pœnitentiam seu satisfactionem : atqui confessarius diversum efformat judicium circa peccatum certum, ac circa peccatum omnino dubium, ergo, etc. Tum quia peccata sunt confitenda, ut sunt in conscientia pœnitentis; ex eodem conc. Trid., *loc. cit.* Dictum autem peccatum confessum solum ut dubium jam nunc est certum in conscientia pœnitentis, nec ut certum est adhuc confessum, adeoque ut tale debet iterum confiteri, quamvis jam fuerit confessum ut dubium.

(130). Qui confessus est peccatum mortale tanquam certum, quale tunc putabat esse, quamvis postea judicet esse dubium, non tenetur iterum confiteri tanquam dubium, quia qui absolvitur a peccato certo, magis absolvitur a peccato dubio, cum sententia lata in illud ut certum afficiat, et exæquet totam rationem dubii quodammodo inclusam et superatam in ratione certitudinis. *Communis*. (131). Item qui confessus est peccatum integre prout commissum est, et prout erat in sua conscientia tempore confessionis, quamvis pro tunc, et ipse, et confessarius dubitaverit, an esset mortale vel veniale; non tenetur illud iterum confiteri, licet postea ipse, vel confessarius competat, seu agnoscat fuisse mortale, quia jam integre suum manifestavit peccatum, nec ex modo confitendi determinavit confessarium ad falso judicandum; nec est necesse ad confessionis valorem, quod pœnitens

(52) *Vide Append.*, num. 55.

vel confessarius sciat determinate peccatum confessum esse mortale vel veniale: unde quamvis per accidens judicetur esse veniale, quando est mortale, adhuc valida est confessio; dummodo pœnitens dixerit factum peccaminosum, sicuti tunc in conscientia novit. Stoz., lib. i, part. v, num. 170; La Croix, loc. cit., num. 619; Tamburin., *De confessione*, lib. ii, cap. 1, num. 26; Sanchez, in *Decalog.*, lib. i, cap. 10, num. 68; Dicastill., d. 10, num. 248; Felix Potestas, loc. cit., n. 3044; Bosco, d. 7, sect. 8, num. 147, ubi dicit esse communem.

(132). Pœnitens non potest, nec licite, nec valide confiteri confessario absenti per litteras, aut nuntium, et ab eo absolvi, etiamsi reperiatur in articulo mortis, vel impotens ad accedendum ad illum. Scotus, in 4, dist. 17, quæst. unic., litt. Z, et communis aliorum, et colligitur ex cap. *Quem pœnitet* 88, *De pœnitent.* dist. 1, et expresse ex Clemente VIII, const. incip. *Sanctissimus*. Vide verb. *Absens*, art. 4, num. 1.

(133). Sic etiam invalida esset absolutio, si confessarius pœnitentem præsentem audiret, et postea per litteras eum absentem absolveret. Vide d. verb. *Absens*, n. 2.

(134). Valida autem est confessio, si per litteras pœnitens mittat peccata confessario absenti, qui ea legat, et huic factus præsens dicat: «Accuso me de peccatis illis, quæ scripsi, et peto absolviri;» sicuti etiam, si præsens peccata scripta det confessario legenda, et postea dicat, «de istis peccatis hic scriptis me accuso, et peto absolviri.» Non est tamen hoc faciendum sine rationabili causa (53). Vide dict. verb. *Absens*, num. 3.

(135). Imo volunt multi hoc extra casum necessitatibus esse illicitum. Vide dict. verb. *Absens*, num. 4. * Confer num. 7 et 8, cum *nostris adnotationibus*. *

(136). Confessio ex traditione, consuetudine et usu Ecclesiæ debet regulariter, et ordinarie, esse vocalis. *Communis* ex concilio *Florentino*, in *Decreto Eugenii IV ad Armenos*, ex *Extravagant.* *Inter cunctas*, De privilegiis, ubi habetur: «Nisi articulus necessitatis occurrat, sacerdoti scienda est oris confessio, prout scriptum est: corde ad justitiam creditur, ore autem fit confessio ad salutem,» et ex cap. *Quem pœnitet* 88, *De pœnitent.* dist. 1, ibi: Præcepit Dominus mundandis, ut ostenderent ora sacerdotibus, docens corporali præsentia confitenda peccata, non per nuntium, non per scriptum manifestanda, (quia si) per vos peccatis, per vos erubescatis; erubescencia enim ipsa partem habet remissionis. »

(137). Unde graviter peccaret, qui sine justa causa signis vel nutibus solum confiteretur. *Communis* cum Sporer, loc. citat., numer. 489. (138). Si perpetuo mutus pos-

(53) E. R. *Vids adnotationem adjectam verbo Absens.*

(54) E. R. Adderem V. Si confessarius ea, que ad pœnitentia sacramenti administrationem necessaria sunt, penitus ignoraverit. Etenim S. Carolus, in *Instructionibus confessorum*, inter ea, que confessiones nullas, atque iterandas constituant, re-

sit scribere, aut si hoc non possit, possit saltem nutibus et signis sua peccata in particuliari aperire, cassetque periculum publicationis, tenetur ita scripto, nutibus vel signis confiteri non tantum ex præcepto divino in articulo mortis, sed etiam ex præcepto ecclesiastico semel in anno. *Communis*, cum Sporer, loc. cit., num. 491; quamvis tamen extra articulum mortis non pauci id negent. Repugnante tamen S. Thoma, cuius locum in *Addit. ad num. 84*, attulimus.

(139). Confessio est necessario reiteranda, quoties est invalida, quod ex duplice capite accidere potest, scilicet ex parte confessarii et ex parte pœnitentis. *Communis*.

(140). Ex parte confessarii invalida est et reiteranda confessio: 1. Si confessarius formam omisit, aut substantialiter vitavit, vel intentionem actualem, aut virtualem absolvendi non habuit; 2. Si confessarius non habeat jurisdictionem; 3. Si confessarius habeat jurisdictionem impediatam per censuram, ultiote si fuit excommunicatus vitandus, quatenus est publice denunciatus, vel notorius percussor clerici; 4. Si nullum prorsus peccatum intellexit, quia tunc practice non habuit materiam, quam absolveret. *Communis* (54).

(141). Ex parte pœnitentis est invalida et reiteranda confessio: 1. Si pœnitens confessus est sine dolore requisito, aut cum defectu alterius partis essentialis; 2. Si pœnitens confessus est sine vero proposito se emendandi, seu cum voluntate adhuc peccandi mortaliter; 3. Si pœnitens voluntarie et culpabiliter tacuit in confessione aliquod peccatum mortale, aut in re gravi et necessaria mentitus fuit, verum negando, aut falsum dicendo; 4. Si pœnitens in ipsa confessione peccavit mortaliter, ut si eam fecit ad finem mortaliter malum cum injusta infamacione vel detractione proximi, et hujusmodi; 5. Si pœnitens mortaliter negligens fuit in examinanda sua conscientia de commissis peccati. *Communis*.

(142). Valida est (55), et non iteranda confessio bona fide facta confessario quantumvis indocto et ignaro, etiamsi inter mortale et veniale discernere nequeat, imo etiamsi putasset aliquod peccatum esse veniale, quod tamen est mortale; quia ad va-loreum confessionis sufficit notitia peccati in communi, seu confuso, videlicet quod pœnitens habeat peccatum. Diana, part. III, tract. 4, resolut. 121; Leander, tractat. 9, disc. 5, quæst. 74; Tamburin., lib. II, cap. 10, § 4; Sporer, loc. cit., num. 493, cum Suarez, Sanchez, Layman ibi citatis, et alii passim. (143). Invalida tamen, et iteranda esset confessio, si scienter, et ex malitia fiat cum eo, ut peccata discernere nesciat, et pœnitenti mederi, ut oportet,

ponit ex parte confessarii. «Si, quæ sunt ad hoc sacramentum ministrandum necessaria, penitus ignoraverit. »

(55) De opinionibus ab auctore nostro numero hoc, proximisque propositis, vide *Appendicem*, num. 57.

non possit, quia tunc confessio, ratione indispositionis et malitiæ pœnitentis, fuisse mortaliter mala et sacrilega, adeoque tota repetenda esset. Citati doctores, et alii communiter.

(144). Item valida est, et non iteranda confessio bona fide facta confessario surastro, semidormienti vel distracto, qui aliqua peccata etiam mortalia non intellexit sine omni culpa pœnitentis, quia essentia, et effectus sacramenti consistere potest absque inlegra et specifica explicacione peccatorum, si ea absque ulla culpa pœnitentis vere dispositi omittatur. Quod si pœnitens postea advertat, tenetur in sequenti confessione ea sola repetere, quæ probabiliter judicat aut cognoscit non fuisse audita et percepta. Sporer, *loc. cit.*, n. 497, cum *spracitatis*, *Felix Potestas*, *loc. cit.*, n. 3173, et alii passim.

(145). Si autem pœnitens post talem confessionem uesciat, quænam sint illa peccata, quæ confessarius non audivit vel non perceperit, tenetur tunc repetere totam confessionem, si illa sit brevis, et paucorum peccatorum, quia tunc prudenter debet, et potest dubitare, quod nulla intellexerit, aut perceperit. Si autem confessio fuit prolixa, et multorum peccatorum, tunc non tenetur omnia repetere, sed satis erit se accusare in communi de illis peccatis mortalibus, quæ confessarius non audivit, seu non perceperit, quia in tanta multitudine peccatorum non potest prudenter dubitare, quod nulla intellexerit aut perceperit. Diana, part. iv, tract. 4, resol. 198; Leander, tract. 5, diput. 5, quæst. 86; Lugo, disp. 16, a num. 607; Illsung, num. 149; Sporer, *loc. citat.*, num. 497; Tamburin., *loc. citat.*, cap. 10, § 3, num. 5; *Felix Potestas*, *loc. citat.*, num. 3174, cum sequentibus, ubi sub num. 3176, recte subjungit, quod pœnitens tunc debet determinare materiam, quantum fieri potest, v. g. dicendo: « Scio vel dubito, an confessarius audierit unum meum grave peccatum, vel aliqua gravia peccata, et nescio quale vel qualia fuerint, sed tempore illo solebam confiteri tales vel tales species peccatorum.

(146). Qui culpabiliter in confessione aliquod peccatum mortale tacuit, et postea in aliis subsequentibus confessionibus inculpabiliter est oblitus illius sacrilegii, non tenetur ad omnes istas subsequentes confessiones iterandas, quando talis sacrilegii, seu sacrilege factæ confessionis recordatur, sed solum tenetur ad iterandam illam, in qua per culpabilem reticentiam illius mortalitatem peccati sacrilegium commisit, quia aliæ confessiones bona fide factæ post confessionem illam sacrilegam et invalidam, ratione bona fidei, et inculpabilis oblivionis illius sacrilegii jam fuerunt validæ et fructuosæ. *Communis*.

(147). Qui certus de mortali in confessione omisso negative dubitat, an illud omiserit ex verecundia, an ex justa causa, tenetur cum illo reliquorum mortalium confessionem repetere, quia certus est de

præcepto confidendi hæc peccata, et dubitat de adimpletione, cum dubitet de valore confessionis; debito autem certo non satistit per solutionem ita incertam, cum possessio stet pro debito; Moys, d. 1, quæst. 8, num. 17; La Croix, lib. vi, part. ii, num. 1212, et alii plures contra paucos alias oppositum sentientes.

(148). Qui inculpabiliter omisit in confessione aliquam circumstantiam, etiam speciem mutantem, si talis circumstantia seorsim sufficienter declarari possit, non tenetur repeteret totum peccatum et multo minus totam confessionem præteritam; La Croix, *loc. cit.*, num. 1209, cum communi aliorum.

(149). Qui culpabiliter fecit confessionem invalidam, undecunque provenerit invaliditas, tenetur totam confessionem repeteret. *Communis*. (150). Si talis confessio invalida et sacrilega reiteretur apud confessarium diversum a primo, tunc debent necessario repeti apud hunc omnia et singula mortalia distincte, et in particulari, ac si nunquam fuissent confessa, exprimendo sacrilegium, quod fecit. *Communis*.

(151). Si autem confessio invalida repeteratur apud eundem confessarium, et hic adhuc habeat distinctam memoriam peccatorum sibi confessorum, satis est, si pœnitens defectum confessionis aperiat, et in genere addat: « Etiam me accuso de omnibus peccatis in tali confessione sacrilega tibi confessis. » *Communis doctorum*. (152). Imo id verum est, etiamsi confessarius eorum peccatorum singillatim in specie et numero non recordetur; dummodo saltem confuse recordetur status pœnitentis, ut convenienter pœnitentiam, medicinam, ac remedia præscribere possit. Sic satis communis sententia cum S. Antonino, Navarro, Toletto, Emanuele Sa, Vasquez, aliisque citatis; Layman, cap. 9, num. 6; Sporer, *loc. cit.*, num. 103; La Croix, *loc. cit.*, num. 1216; *Felix Potestas*, *loc. cit.*, num. 3168; *Mastrius, Theol. moral.*, disp. 1, q. 8, num. 198, cum pluribus aliis citatis, et alii passim.

(153). Item hoc verum est, et sufficiens in repetendis multis, et plurimis confessionibus invalidè factis apud eundem confessarium, sive defectu integratatis, sive ex aliis capitibus: non enim opus est, ut confessarius distincte, et in specie recordetur omnium illorum peccatorum sibi confessorum in dictis omnibus confessionibus; sed sufficit, quod recordetur in confuso et in communi status, ac vite pœnitentis, quam tunc ducebat. Nec est necesse, quod pœnitens omnia peccata repeatat distincte et singillatim, sed sufficit quod in compendio et generatim de omnibus se accuset, et defectus corrigat, diceando verb. gr.: « Accuso me de omnibus illis peccatis, quæ tibi confessus sum in cunctis sacrilegis confessionibus tribus abhinc annis usque ad hanc, a quo tempore bis ordinarie omni mense sacrilege confessus sum, et communicavi, quia reticueram malitiouse istud peccatum, vel non habui verum dolorem et propositum, » et hujusmo-

di : sic enim confessio adhuc erit formaliter integra, et confessarius, ut supponimus, sufficientem notitiam habet, ac memoriam peccatorum, quae absolutioni sacramentali modo subjiciuntur. Ita Navar., Silvester, Vasq., Valentia, Henriquez, Tolletus, Bonacina, Reginaldus, Layman, Caspensis, Aversa, et alii passim citati et sequuti a Mastrio, loc. cit., num. 198; Sporer, loc. cit., num. 303; Felix Potestas, loc. cit., num. 3170; La Croix, loc. citat., a num. 1216; cum pluribus aliis.

(154). Si vero confessarius nequidem in confuso et in communi recordetur status, ac vitæ poenitentis, quam tunc ducebat, aut poenitentia a se ipsi impositæ, tunc poenitens tenetur saltem ita distincte repetere peccata in aliis confessionibus confessa, ut ex ipsis, et alias modo confessis possit iterum formare judicium saltem confusum de statu poenitentis, et ipsi congruam injungere poenitentiam. Lugo, disput. 16, num. 642; Aversa, quæst. 10, sect. 20; La Croix, loc. cit., n. 1218; Felix Potestas, loc. citat., num. 3168, cum divo Th. Mastrio, Bonacina, Navarr., et aliis ibi citatis.

(155). Præceptum confessionis tum divinum, tum ecclesiasticum obligat omnes fideles peccato mortali obnoxios, adeoque etiam hæreticos, et pueros doli capaces. *Communis.*

(156). Præceptum divinum confessionis obligat per se potissimum in articulo mortis, ac quolibet ejus morali periculo, id est quando quis infirmus est infirmitate mortali, vel est adjudicatus morti, vel ingreditur periculosum mortale bellum, aut pericolosam navigationem; seu quando mulier tenera est proxime partitura, vel alias est jam experta habere partus difficiles et periculosos, et hujusmodi. *Communis.* Et ratio est, quia non est assignabile aliud tempus, in quo hoc divinum præceptum potius obliget, quam in mortis articulo seu periculo, a quo pendet nostra æterna salus, propter quam sacramentalis confessio instituta est, et præcepta, juxta concil. *Trident.*, sess. xxiv, canon. 6, ibi : « Si quis negaverit confessionem sacramentalem, vel institutam, vel ad salutem necessariam esse jure divino; aut dixerit modum secrete confitendi soli sacerdoti, quem Ecclesia catholica ab initio semper observavit et observat, alienum esse ab institutione et mandato Christi, et inventum esse humanum, anathema sit : » tum quia nisi tunc saltem homo peccato mortali obnoxius confiteatur, nunquam implebitur præceptum, aut certe homo exponet se periculo certo, vel probabili nunquam impleudi hoc divinum præceptum, cum, secuta morte, amplius adimpleri non possit, adeoque, etc.

(157). Per accidens autem præceptum divinum de habenda confessione sacramentali obligat, quando sumendum est aliud sacramentum respectu eorum, qui sibi consci sunt peccati mortalis, et præsertim quoties sumendum est sacramentum Eucharistie, juxta illud Apostoli *I ad Corinth.* xi, 28,

ibi : *Probet autem seipsum homo, et sic de pane illo edat, et de calice bibat.* Unde quandoque etiam per vitæ decursum, atque extra articulum, et periculum mortis obligare divinum præceptum confessionis sacramentals colligitur ex concilio *Tridentino*, sess. xiv, cap. 5, ubi sic habet : « Unde cum a sanctissimis et antiquissimis Patribus magno unanimique consensu seereta confessio sacramentalis, qua ab initio Ecclesia sancta usus est, et modo etiam utitur, fuerit semper commendata, manifeste refellitur inanis eorum calumnia, qui eam a divino mandato alienam, inventum humanum esse, atque a Patribus in concilio Lateranensi congregatis initium habuisse dicere non verentur. Neque enim per Lateranense concilium Ecclesia statuit, ut Christifideles confiterentur, quod jure divino necessarium, et institutum esse intellexerat. Sed ut præceptum confessionis saltem semel in anno ab omnibus et singulis, cum ad annos discretionis pervenissent, impleretur. » Ex quibus verbis clare colligitur, quod Ecclesia semper intellexerit, præceptum confessionis, quandoque extra mortis articulum, et periculum obligare jure divino, et cum tempus illud non fuerit præcise et expresse determinatum a Christo Domino, illud designavit Ecclesia, statuendo, « quod omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur proprio sacerdoti. » Sic expresse in cap. *Omnis utriusque sexus* 12, De poenitentiis, et remissionibus. Sic Mastrius, *Theolog. moral.*, disput. 2t, quæst. 8, art. 1, num. 160, cum pluribus ibi citatis; Reiffenstuel, *Theolog. moral.*, tract. 10, dist. 3, quæst. 1, num. 11 et 12; La Croix, lib. vi, part. ii, n. 2023, et alii passim.

(158). Præceptum confessionis ecclesiasticum obligat omnes fideles, etiam hæreticos et pueros doli capaces ad semel saltem in anno confitenda omnia peccata sua mortalia. *Communis*, et habetur expresse ex concilio generali Lateranensi sub Innocentio III celebrato et relato in cap. *Omnis utriusque sexus* 12, De poenitentiis et remissionibus, ibi : « Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur proprio sacerdoti, et injunctam sibi poenitentiam propriis viribus studeat adimplere, suscipiens reverenter ad minus in Pascha Eucharistie sacramentum. » Et definit concilium *Tridentinum*, sess. xiv, canon. 8, ibi : « Si quis dixerit confessionem peccatorum, qualis Ecclesia servat, esse impossibilem et traditionem humanaum a piis abolendam, aut ad eam non teneri omnes, et singulos utriusque sexus Christifideles juxta magni concilii Lateranensis constitutionem semel in anno, et ob id suadendum esse Christifidelibus, ut non confiteantur tempore Quadragesimæ, anathema sit. »

(159). Dicitur notanter in conclusione, *omnia peccata sua mortalia*, quia nullum datur præceptum, ne ecclesiasticum quidem, obli-

gens omnes fideles ad confessionem peccatorum venialium. *Communis* cum Sporer, loc. cit., num. 371, contra aliquos antiquos, et habetur clare ex concil. Trident., sess. xiv, cap. 5, ibi : « Venialia, quibus a Dei gratia non excludimur, et in quæ frequentius labimur, quanquam recte et utiliter, citraque omnem præsumptionem in confessione dicantur, quod piorum hominum usus demonstrat, taceri tamen circa culpam, multisque aliis remedii expiari possunt. » (160. Quamvis autem non habentes ullum peccatum mortale nullo præcepto obligentur per se ad confessionem annuam venialium, tamen, quia qui sub prætextu carentia peccati mortalis, omitterent penitus confessionem, non leve præberent fundamentum sinistræ suspicionis, censetur per accidens ad ipsam obligari ratione scandali, quod semper fere timendum esset. Sic Escobar, et alii apud Sporer, loc. cit., num. 527, eo vel maxime, quod S. Bonaventura, Abulensis, Richardus, Nugnus, Rhod. aliquique apud Avers., quest. 15, sect. 3, dicunt, habentes tantum venialia nihilominus obligari ad confessionem annuam, quia Ecclesia absolute præcipit confessionem, adeoque, si non habeant mortalia, tenebuntur ad confitenda venialia, quam sententiam vocat probabilem Gobat, in *Exponent.*, tract. 4, n. 340.

* Huc pertinent, quæ habet S. Thomas in lib. iv, *Sent.*, dist. 17, quest. 21, art. 1, quæstiunc. 3 ad 3, scribens : « Dicendum, quod ex vi sacramenti non tenetur aliquis venialia confiteri, sed ex institutione Ecclesiæ, quando non habet alia quæ constitutae. Vel potest dici secundum quosdam, quod ex decretali prædicta non obligantur, nisi illi, qui habent peccata mortalia, quod patet ex hoc, quod dicit, quod debent omnia peccata confiteri, quod de venialibus intelligi non potest, quia nullus omnia confiteri potest : et secundum hoc etiam ille, qui non habet mortalia, non teneretur ad confessionem venialium, sed sufficit ad præceptum Ecclesiæ impleendum, ut se sacerdoti repræsentet, et se ostendat absque conscientia mortalis esse, et hoc ei pro confessione reputatur *.

(161. Qui pluries in anno confessus est peccata sola venialia, si die ultima anni peccatum mortaliter, vel recordetur peccati mortalis non confessi, tenetur illa ultima die confiteri ad satisfaciendum præcepto, cui necdum satisfecit, cum confessio venialium non sit materia præcepti. Vasquez, Reginaldus, Layman, Bonacina, Lugo, Arriaga, Aversa, Castropalaus, cum La Croix, l. vi, part ii, d. 2040, et alii passim contra paucos. (162. Qui tamen mortale peccatum anno præcedente commissum, et per oblivionem omissum, hoc anno confessus est, satisfecit præcepto, quia, licet tale peccatum remissum esset indirecte, adhuc tamen erat materia necessaria hujus confessionis, ut remitteretur directe. La Croix, loc. cit., num. 2041, et alii passim. (163. Qui per annum saltem semel confessus est mortale dubium cum venialibus, satisfecit oræcepto,

nec tenetur iterum confiteri, quamvis postea incidat in mortale certum, quia erat obligatio confitendi illud peccatum dubium, adeoque posuit materiam præcepti. Lugo, disp. 15, num. 169; Dicastill., dist. 7, num. 135; La Croix, loc. cit., et alii passim.

(164. Annus pro implendo hoc præcepto, secundum Vasquez, Nugnum, Silv., Castrop., Lug., Rhod., Dicastill., Gorm., Bosc., et alios cum Diana, part. iii, tract. 4, resol. 81, computandus est a die prima Januarii usque ad ultimam Decemb., quia nomine anni per præceptum expressi in communi acceptione intelligitur illud tempus, quod a prima die Januarii decurrit usque ad ultimam diem Decembris; secundum autem Sotum, Navarrum, Suarez, Coninch, Layman, Fagundez, Bonacinam, Arriag., Avers., Tannerum, et alios, computandus est a Paschate ad alterum Pascha, ita ut, qui post Paschalem hanc confessiounem in peccatum mortale lapsus est, ejus confessionem usque ad sequens Pascha differre possit, et non amplius, citra peccatum mortale. Et hæc opinio est communior et ecclesiasticæ consuetudini conformior, ut recte notant Suarez, disp. 36, sect. 3; Coninch, disp. 5, dub. 6; Tannerus, disp. 6, q. 7; Layman, cap. 5, n. 8; Sporer, loc. cit., n. 534, et alii. Et de facto id confirmat praxis Ecclesiæ, siquidem eo solo tempore pastores a fidelibus suis confessionem peccatorum intra annum commissorum exigere solent. Arg. Extravagant. *Vices illius*, De tregua et pace, ubi dicitur, *De jure* (id est cap. *Omnis utriusque* 12, *De penitentiis et remissionibus*) tenetur parochianus saltem in Paschate proprio confiteri sacerdoti.

(165. Præceptum annuae confessionis potest per se adimpleri in quoconque anni tempore, nec obligat per se tempore paschali, sed solum per accidens, ratione communionis paschalis, quam confessio peccatorum mortalium necessario præcedere debet. Sic communior et probabilior sententia cum Soto, Victor, Henr. S., Vasquez, Valentia, Coninch, Bonacina, Layman, Fillic., Castropal., Lug., Dicastill., Arriag., Tamburin., Bosc., Gorm. citatis et seculitis a La Croix, loc. cit., nu. 2042; Sporer, loc. cit., nu. 535, cum alii ibi citatis; Reiffenstuel, *Theol. moral.*, tract. 10, dist. 3, quest. 2, nu. 15 et 16, et alii passim contra P. Sot., Suarez, Fagund., et alios; et ratio est, quia concilium *Lateranense*, in cit. cap. *Omnis utriusque sexus*, aliter statuit de annua confessione, et aliter de sacra communione : de sacra enim communione statuit, quod ad minus in Pascha suscipiatur : « suscipiens reverenter ad minus in Pascha Eucharistia sacramentum ; » de annua confessione vero, quod saltem semel in anno habeatur : « Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur : » quæ verba nisi ad alienum sensum torqueantur, satis clare significant tempus præcepti pro confessione esse totum annum; ut recte intelli-

gunt La Croix, *loc. cit.*; Reiffenstuel, *loc. cit.*, aliquique supracitati.

(166). Nec obstat communis consuetudo confitendi in Paschate, et quod tunc pastores soleant a suis fidelibus parochianis exigere testimonium confessionis, et quod in *cit.* Extravagant. *Vices illius*, De tregua et pace, dicatur quod « de jure tenetur parochianus saltem in Paschate proprio confiteri sacerdoti, » quia legenti contextum patet, mentem Pontificis fuisse tantum dicere, quod saltem semel in anno debeat parochianus recognoscere parochum, quod si alias non fecerit, debeat in Paschate de quo ideo specialiter meminit, quia tunc solent omnes confiteri, et qui est in mortali, per accidens tenetur ratione communionis, cuius dignæ perceptioni, habita copia confessarii, praemittenda est confessio sacramentalis; nec sufficit sola contritio de commisso peccato mortali, prout declaravit concilium *Trident.*, sess. XIII, cap. 7.

(167). Unde si quis sive culpabiliter, sive ob legitimū impedimentū in Paschate non est confessus, is tenetur postea per anni decursum confiteri, quia hoc præceptum urget toto anno. Sic doctores citati.

(168). Qui toto anno non confitetur sine justa causa, peccat mortaliter, quia transgreditur præceptum in re gravissima. *Communis*. (169). Insuper qui culpabiliter non confitetur semel in anno, vivens interdicitur ingressu ecclesiæ, et moriens privatur ecclesiastica sepultura, *cit. cap. Omnis utriusque sexus* 12, *De penitentiis et remissionibus*. (170). Ipse tamen non adimplens præceptum annuæ confessionis non est ipso jure interdictus, sed interdicendus. Unde, si ante declarationem moriatur, non est privandus ecclesiastica sepultura, nisi tamen intermissio esset notoria, vel adasset statutum synodale in contrarium. *Vide verb. EUCHARISTIA*, num. 24, et verb. *PASCHA*, num. 19 et 20.

(171). Qui sive justa, sive injusta de causa confessionem annuam omisit, tenetur postea confiteri, cum primum commode poterit. Sic Sporer, *loc. cit.*, num. 536, ubi dicit esse hanc communiorem, et sibi omnino veram sententiam cum Navarro, Suar., Coninch., Layman, Gobat., et aliis, quam ut probabiliorem defendit etiam La Croix, lib. VI, p. II, num. 2046, cum plurimis ibi citatis contra S. Antoninum, Silvestrum, et alios non paucos. *Vide verb. PASCHA*, num. 21 et 22.

(172). Quo quis diutius differt confessionem ultra annum, probabilius est eo gravius peccare, quia longius recedit ab intentione præcepti jubentis confessionem fieri saltem semel quolibet anno; dilationem tamen illam esse unicum peccatum continuatum, tenent Valentia, Coninch., Nugnus, Laym., Diana, Silvest., et alii cum Aversa apud La Croix, *loc. cit.*, num. 2044; Sporer, *loc. cit.*, num. 536, et plures alii contra Bonaciua, Vasq., Suarez, et alios volentes, talem peccare toties mortaliter, quoties occasione commodam confitendi oblatam negligit.

(173). Qui pluribus annis jam elapsis non

est confessus, confitendo prima, vel secunda die, vel alia hujus currentis anni, valet hæc sua unica confessio, tam pro hoc anno quam pro omnibus annis præteritis, quia per unicam hanc confessionem obtinet finem præcepti, qui est reconciliatio cum Deo per confessionem omnium mortaliū eo usque commissorum. La Croix, *loc. cit.*, num. 2047, cum Aversa, Bosco, Gorm., ibi citatis; Sporer, *loc. cit.*, num. 533; Lugo, disput. 15, num. 180, et alii. (174). Si autem adhuc ante finem hujus anni relaberetur in mortale, probabilius obligaretur ad iterum confitendum hoc anno, quia priori confessione censemur satisfecisse obligationes præcedentis anni, cujus obligatio nequid era sublata; adeoque, si iterum peccaret mortaliter, cum nova adveniret obligatio per novum peccatum, iterum confiteri obligabitur. La Croix, *loc. cit.*, num. 2047, cum Suarez, Nugh., Coninch., Hurtad., Filliuc., Bonacina, Laym., Aversa, ibi citatis, Sporer, *loc. cit.*, num. 536, ubi cum Coninch et Layman omnino certam putat hanc sententiam, quidquid negent alii.

(175). Præcepto ecclesiastico annuæ confessionis non satisfit per confessionem voluntarie nullam, et scienter invalidam, et sacrilegam. Unde Alexander VIII, die 24 Septembr. 1663, inter alias merito damnavit sequentem propositionem 14, in ordine, ibi: « Qui facit confessionem voluntarie, nullam satisfacit præcepto Ecclesie. »

(176). Præcepto annuæ confessionis potest satisfieri confitendo, tum proprio parocho, tum aliis confessariis, legitime approbatis, sive sæcularibus, sive regularibus. *Communis*. Quamvis enim esset olim obligatio confitendi proprio parocho, ex quo concilium *Lateranense* relat., in cap. *Omnis utriusque sexus* dicat, « confiteatur proprio sacerdoti, » tamen nunc certo satisfaciunt, qui confitentur regularibus legitime approbatis, ut patet ex Bulla 22 Leonis X, incip. *Dum intra mentis arcana*, § 6; bulla 48 Pauli III, incip. *Licet debitum*; item ex *Extravag. Joan. XXII*, incip. *Vas electionis*, De hereticis; item ex *Extravag. Bened. XI*, incip. *Inter cunctas*, De privilegiis; item ex constitutione Clementis VII; incip. *Significatum sicut nobis*, cum similibus. Unde Alexander VIII, die 21 Augusti 1690, merito damnavit sequentem propositionem 20, in ordine, ibi: « Confessiones apud religiosos factæ, plerisque, vel sacrilegæ sunt, vel invalidæ. »

(177). Non sufficit tamen confessio facta regulari, qui pro approbatione se presentavit episcopo, et fuit injuste reprobatus, ut expresse habetur ex sequenti propositione 13, in ordine, inter merito damnatas ab Alexandro VII, die 24 Septembr. 1663, ibi: « Satisfacit præcepto annuæ confessionis, qui confitetur regulari episcopo presentato, sed ab eo injuste reprobato. »

(178). Alia. *Vide verb. ABSOLUTIO*, *verb. APPROBATIO*, *verb. CONFESSARIUS*, *verb. SIGILLUM*.

(179).^{*} Moriturum, qui antequam incidat subitus ægritudinis gravis casus, signa

contritionis exhibuit, et postquam supervenit confessarius nullo signo hanc voluntatem ostendit, adhuc tamen absolvit posse multo verior et tuta est opinio. Neque hic locum habet controversia, num absolutio conferenda sit sub conditione, an absolute; haec enim tantum valet in casu, quo moriturus dubia proscriptus, et ambigua contritionis signa praehuit. *De synodo diæc., lib. vii, cap. 15, § 8, nov. edit.*

(180. Si vero ex nullo testimonio constet, illum ante casum mortalis illius morbi signa doloris exhibuisse et petiisse confessionem, adhuc tamen multo verior est opinio contendentium, ut absolvatur sub conditione, dummodo moriturus christiane vixerit; nam acta Christianæ vitae totidem sunt voces, quibus miser ille absolutionem sibi dari petierit et contritionem exhibuerit; et nisi sint presentes actus poenitentis, per vitam illam ante christiane actam præcessisse dicendi essent, et tunc pro presentibus haberi quemadmodum præsens censetur contrito ante subitum mortis casum premissa. *De synodo diæces., lib. vii, cap. 15, § 10, nov. edit.*

(181. Sunt etiam qui velint, neque iis negandam absolutionem sub conditione, qui licet male vixerint, tamen catholicam fidem retinuerunt, et pro catholicis se gesserunt, quorum tamen sententia nimis laxior videatur. *Ibid., § 13.*

ARTICULUS III.

Quoad ea quæ concernunt satisfactionem sacramentalem seu poenitentiam

SUMMARIUM.

1. *Satisfactio sacramentalis quid sit?* — 2. *Efectus satisfactionis sacramentalis est remissio poenæ temporalis.* — 3. *An satisfactio sacramentalis remittat totam poenam temporalem, ita ut nihil remaneat luendum in purgatorio?* Quidam tenent sententiam affirmativam. — 4. *At contraria negativa tanquam probabilior et communior defenditur.* — 5. *Unde dicendum est, quod per satisfactionem sacramentalis eo major vel minor poena remittitur, quo major vel minor fuerit satisfactio, et quo majori vel minori dispositione fuerit adimpleta.* — 6. *An satisfactio sacramentalis, ut effectum suum sortiatur, debet necessario adimpleri a poenitente in statu gratiae; tres sunt doctorum sententiae, quæ assignantur, et eligitnr tercias docens, quod, durante statu peccati mortalis, satisfactio sacramentalis non sortiatur suum effectum, bene vero sortiatur, ablato obice peccati mortalis, seu recuperato statu gratiae.* — 7. *Probatur specialiter, quod, durante statu peccati mortalis, satisfactio sacramentalis non sortiatur suum effectum.* — 8. *Item probatur specialiter, quod, ablato obice peccati mortalis, seu recuperato statu gratiae, satisfactio sacramentalis sortiatur suum effectum, et reviviscant opera mortua et mortificata.* — 9. *Satisfactio, seu poenitentia sacramentalis adimpleta, seu peracta in statu peccati mortalis sufficit ad integratem sacramenti, et ad impletum præceptum confessarii de persolvenda poenitentia.* — 10. *Confessarius per se loquendo tenetur sub gravi injungere poenitentia aliquam satisfactionem, seu poenitentiam.* — 11. *Ei quidem licet satisfactio inesse exhibito, seu in actuali executione posita, sit solum pars integralis sacramenti poenitentiae, satisfactio tamen in voto, id est propositum saltem implicitum satisfaciendi,*

potest dici pars essentialis ipsius. — 12. *Hinc poenitentia sub gravi obligatione ex genere suo mortali tenetur acceptare et implere poenitentiam rationabilem obligatorie impositam a confessario, ita ut, qui nullam penitutem acceptare vellet, non posset absolviri.* — 13. *Probatur conclusio ex concilio Tridentino.* — 14. *Adducitur et solvitur objectio ex Scoto.* — 15. *Potest tamen poenitens ex aliqua rationabili causa licite hanc, vel illam in particulari poenitentiam respuere.* — 16. *Poenitens tenetur satisfactionem, seu poenitentiam acceptatam adimplere, et quidem sub gravi peccato, si sit gravis, et pro gravibus peccatis; sub levi antem, si sit levis, pro peccatis venialibus aut mortalibus jam antea confessis et remissis.* — 17. *Poenitens tenetur adimplere poenitentiam tempore vel termino sibi a confessario præstio.* — 18. *Potest tamen termini dilatio facile excusari a mortali, et assignantur casus.* — 19. *Si terminus a confessario presitus non sit, tenetur poenitens poenitentiam implere quam primum commode moraliter potest.* — 20. *Unde quamvis sit leve peccatum ipsam adimplectionem poenitentie differre ad duos, vel tres, aut quatuor, vel quinque dies, plus minusve; tamen grave peccatum erit, si nimum, et ad longum tempus differatur, præsertim si prævideatur impotentia, seu oblivio eam adimplendi, aut si poenitentia implenda ipsa dilatione minatur.* — 21. *Poenitens potest adimplere poenitentiam, quando adimpleat aliud opus præceptum, modo poenitentia, et aliud opus se invicem non excludant.* — 22. *Poenitens satisfacit poenitentia sibi injunctæ, ita ut nihil repetere teneatur, si rem injunctam integre adimpleat, quamvis non intendat, immo nec cogitet tunc implere poenitentiam et satisfacere sua obligacioni.* — 23. *Poenitens tenetur per se ipsum poenitentiam adimplere, ita ut non auctoritate propria, nec confessarii possit eam adimplere per alium.* — 24. *Poenitens non tenetur adimplere poenitentiam ante absolutionem aut communionem.* — 25. *Quando poenitens, sive culpabiliter oblitus est poenitentia sibi impositæ, quandiu non recordatur, nec memorem confessarium consulere potest, tunc cessat eius obligatio illam adimplendi; nec tenetur confessionem repeterere, ut aliam poenitentiam recipiat; consultum tamen est in sequenti confessione petere sibi aliam congruam peccatis, quæ consiliter solet.* — 26. *Poenitentis invalide absolutus non tenetur adimplere poenitentiam.* — 27. *Poenitentiae injungendæ debent esse aliquo modo proportionatae delictis, salutares, convenientes poenitentium dispositioni, facultati et utilitati.* — 28. *Unde graviter peccant confessarii, qui absque ulla justa causa ex mera convenientia, affectu vel respectu humano levissimas injungunt poenitentias pro gravibus peccatis; et si tali conniventia ansam præbeat licentia peccandi, eorum peccatorum participes sunt.* — 29. *In poenitentia injungendis debent confessarii præ oculis semper habere duos fines, qui assignantur.* — 30. *Confessarii dictos fines præ oculis habentes possunt quandoque etiam leviores poenitentias pro qualitate, dispositione et statu poenitentium imponere.* — 31. *Assignantur hic in specie præcipue aliquæ causæ, propter quas levior poenitentia, quam alioquin peccata mereantur, possit licite a confessariis imponi.* — 32. *Opera pro poenitentia sacramentali regulariter injungenda consistunt generice in *jejunio, oratione et elemosyna*; et quæ sub ipsis comprehendantur?* — 33. *Pro satisfactione, seu poenitentia sacramentali potest nedum injungi opus bonum externum, sed interdum, considerato poenitentis statu, etiam opus bonum internum.* — 34. *Pro poenitentia imponi potest etiam opus aliunde præceptum.* — 35. *Et tunc in illud cadet duplex obligatio, cuius utrinque circumstantia in casu omissionis erit in confessione aperienda.* — 36. *Ordinario tamen, cessante justa causa, non*

sunt imponenda pro penitentia opera aliunde iam precepta et debita, sed opera super erogatoria, et aliunde indebita. — 37. Potest confessarius interdum modica poenitentia imposita, etiam reliqua poenitentis opera, tam debita quam libera determinato aliquo tempore facienda, auctoritate clavium elevate, et imponere in poenitentiam sacramentalem, in hoc quandoque valde expedit magnis peccatoribus. — 38. Potest pro penitentia injungi oratio, eleemosyna, vel aliud opus bonum applicandum pro animabus purgatorii. — 39. Poenitentia regulariter imponenda est post auditu peccata ante datam absolutionem. — 40. Ceterum potest etiam imponi poenitentia post datam absolutionem, non solem quando confessarius est oblitus eam imponere ante, sed etiam aliquando ex studio et voluntate. — 41. Poenitentiam sibi a confessario impositam non potest poenitens commutare in aliud opus etiam evidenter melius. — 42. Poenitentia commutare potest non solum ille confessarius, qui eam imposuit, sed etiam quicunque alius aequaliter potest habens. — 43. Confessarius autem non habens potestatem in casus reservatos non potest commutare poenitentiam ab alio pro reservatis impositam; alii autem probabilitate sustinent contrarium. — 44. Commutatio poenitentiae, si fiat ab eodem confessario, qui illam imposuit, potest etiam fieri extra confessionem; dummodo duret adhuc sacramentum moraliter, id est dummodo confessarius adhuc habeat notitiam saltem confusam confessionis et status poenitentis. — 45. Si autem confessarius oblitus esset omnino confessionis, et nullam penitutem retineret notitiam status poenitentis, non posset poenitentiam commutare, nisi repeteretur confessio, seu saltem poenitens rememoraret in confuso sua peccata. Alii tamen probabilitate sustinent contrarium. — 46. Si commutatio poenitentia fiat a confessario diverso ab illo, qui illam imposuit, debet necessario fieri in confessione. — 47. An ad hoc, ut posterior confessarius possit in nova confessione commutare poenitentiam prius ab alio impositam, necesse sit, quod ipsi repantur, et explicitur illa peccata, ob quae prior poenitentia fuit imposta? Multi tenent negativam sententiam. — 48. Affirmativa tamen sententia, quod nempe necesse sit repetrere dicta præterita peccata, est communior, probabilior et tutior. — 49. Adducuntur canones poenitentiales. — 50. Subnectitur hic poenitentia solita imponi ob violatam immunitatem ecclesiasticam, ad n. 73. — 74. Alia ad rem ad n. 77.

(1. Satisfactio sacramentalis est solutio seu compensatio poenae temporalis debitæ ob injuriæ Deo illatam consistens in operibus bonis et poenalibus a confessario taxatis in sacramento Poenitentiæ. Est in re communis.

(2. Effectus satisfactionis sacramentalis est remissio poenæ temporalis, quia ipsa præter generalem virtutem satisfactoriam cujuscunq; boni operis in gratia facti ex opere operantis, habet virtutem specialem ex opere operato compensandi et defendendi partem poenæ temporalis peccatis debitæ, quam nou haberet, si illud opus esset voluntarie assumptum, aut aliunde impositum. *Communis*, ex concil. Trident., sess. xiv, cap. 8 et 8, et canon. 12, 13, 14 et 15. Cum enim sit pars integralis sacramenti a Christo specialiter instituta ad satisfactionem poenæ, debet virtute sacramentali habere aliquem effectum ex opere operato, quem alias non haberet.

(3. An autem satisfactio sacramentalis a

confessario imposita remittat totam poenam temporalem peccatis debitam, ita ut, satisfactione peracta, nihil amplius remaneat poenitenti luendum in purgatorio? Variant doctores. Affirmativam sententiam tenent Major, Sotus, Medina, Hurtadus, et alii apud Mastrius, in *Theol. moral.*, disp. 21, num. 267. (4. Oppositam negativam sententiam tanquam probabiliorem et communiores defendant Suarez, Vasquez, Lugo, Bonacina, Aversa, Meratius, Valentia, Nughus, Reginaldus, Caspensis, et ex Scotistis Aretinus, et alii passim citati et secuti ab ipso Mastrius, loc. cit., numer. 267. Et ratio hujus nostræ probabilioris et communioris sententiae est, quia, admissa contraria sententia, sequeretur quod quicunque decederet ex hac vita paulo post confessionem, poenitentia peracta, nullas omnino poenas luere deberet in purgatorio, quod est alienum a communi sensu Ecclesie; sic enim negligenter penitus indulgentia, et alia opera bona; tum quia nullus confessarius quantumvis prudens et doctus certo scit, qua mensura puniantur peccata in purgatorio, et quanta pena cuicunque peccato correspondat, et qualis satisfactio sacramentalis correspondeat tantæ poenæ purgatorii, adeoque, ut recte argumentatur Mastrius, loc. cit., non potest inferri, ut prætendunt adversarii, quod per satisfactionem a confessario taxatam etiam prudenti judicio juxta peccatorum gravitatem, tollatur omnis pena peccato debita, ita ut poenitenti, peracta satisfactione, nihil in purgatorio luendum remaneat.

(5. Unde dicendum est, quod per satisfactionem sacramentalis non remittitur tota poena temporalis, sed eo major vel minor poena remittitur, quo major vel minor fuerit satisfactio, et quo majori vel minori dispositione fuerit adimpleta. Sic Mastrius, loc. cit., num. 268; Henno, tom. II, tract. *De penitent.*, disp. 6, quest. 5, conclus. 3; Lugo, disput. 25, num. 26 et 27; La Croix, lib. vi, part. II, num. 1237, et alii. Et ratio primæ partis est, quia, si parva satisfactio remittit ex opere operato aliquid poenæ temporalis, quia virtute clavium est ad id elevata, plus sine dubio remittet satisfactio major, cum sit etiam secundum se totam elevata. Ratio autem secundæ partis est, quia, sicut idem sacramentum cum majori dispositione susceptum plus de gratia consert, ut expresse docet concil. Trident., sess. VI, cap. 7, ubi loquens de adultorum justificatione per sacramenta, dicit illos justitiam recipere « secundum propriam cujusque dispositionem et cooperationem; » ita et haec pars sacramenti plus de poena remittit, quando sit cum majori dispositione; et econtra minus remittit, quando sit seu adimpletur cum minori dispositione; est enim discurrendum de effectu satisfactionis sacramentalis proportionate ad effectum sacramentorum.

(6. An vero satisfactio sacramentalis, ut effectum suum sortiatur, debeat necessario adimpleri a poenitente in statu gratiae, vel etiam sufficiat ad talē effectum, quamvis

adimpleatur in statu peccati mortalis? Tres sunt doctorum sententiae. Prima absolute negat satisfactionem sacramentalem in statu peccati adimpletam suum sortiri effectum, non solum pro eo tunc, sed nec etiam postea remoto obice peccati, et succedente statu gratiæ, et pro hac citantur D. Thom. Richardus, Capreolus, Adrianus, Valentia, Ledesma, Hurtadus, et alii quamplures apud Mastrium, loc. cit., num. 276, et apud La Croix, lib. vi, par. ii, num. 1245. Secunda absolute affirmat satisfactionem sacramentalem in statu peccati mortalis adimpletam etiam tunc suum sortiri effectum, remittendo scilicet pœnam illi proportionatam, non obstante tali statu peccati mortalis, in quo adimpleatur. Sic Scotus, in 4, dist. 15, q. 1, num. 26, quem seculi sunt, non solum Scotistæ omnes, tam veteres quam recentiores, sed etiam Gabriel, Marsilius, Medina, Navarrus, Vasquez, Diana, Amicus, et alii quamplures apud Mastri, loc. cit., num. 276 et seq., ubi hanc late propugnat et apud La Croix, loc. cit. Tertia, media via procedens, negat quidem satisfactionem sacramentalem in statu peccati mortalis adimpletam sortiri suum effectum, nempe remissionem pœnae pro tunc, scilicet statu peccati mortalis; at vero affirmat talem suum effectum sortiri postea, ablato obice peccati mortalis, seu recuperato statu gratiæ. Sic Cajetanus, Petrus Soto, Henriquez, Suarez, Coninchius, Lugo, Aversa, et alii recentiores apud Mastrium, loc. cit., num. 276; Layman, lib. v, tr. 6, cap. 15, num. 15, cum aliis ibi citatis, Rosignolus, *De pœnitentia*, part. i, quæst. 5, art. 11, num. 7 et 9, cum aliis ibi citatis; Viva, *ad prop. 18 Alexand.* VIII, num. 14, et alii plures, et ex Scotistis Sporer, tom. III, part. iii, cap. 4, quæst. 1, num. 140 et seq.; Felix Potestas, tom. I, part. iv, num. 2190 et sequent. Et hæc opinio videtur jam communior et probabilior.

(7. Unde probatur specialiter, quod, durante statu peccati mortalis, satisfactio sacramentalis non sortiatur suum effectum, quia effectus primarius satisfactionis sacramentalis est remissio pœnae temporalis; sed existens in peccato mortali pro eo tempore, quo in eodem existit, non potest mereri talam remissionem, ergo, etc. Major est certa. Probatur minor, quia, qui dignus est pœna eterna, non est dignus, ut obtineat remissionem pœnae temporalis, cum non possit remitti temporalis, nisi prius remissa culpa mortali, pœna eterna ipsi debita commutata sit in pœnam temporalem, et sic sola ipsa pena temporalis luenda supersit, adeoque, etc. Tam quia remissio pœnae temporalis est effectus secundarius sacramenti, ideoque pendere videtur a permanentia effectus principialis ac primarii, qui est remissio culpæ mortalis per infusionem gratiæ sanctificauis.

(8. Item probatur specialiter, quod, ablato obice peccati mortalis, seu recuperato statu gratiæ, satisfactio sacramentalis sortiatur suum effectum, quia satisfactio iuncta a confessario virtute clavium, ut de-

finitur a concilio Tridentino, sess. xiv, cap. 3, est pars sacramenti pœnitentiae, et confert ad perfectam peccatorum remissionem in ordine ad pœnam temporalem pro eisdem debitam; sed sacramenta, quæ suum producunt effectum ex opere operato, si illud non obtinent, exstante obice, obstinent postea, eodem obice ablato et remoto: ergo hoc idem dicendum est de satisfactione sacramentali, quæ ut pars sacramenti operatur virtute clavium, et ex opere operato, adeoque licet satisfactio sacramentalis adimpleta in statu peccati mortalis non potuerit pro tunc sortiri suum effectum, stante obice peccati mortalis; ipsum tamen suum effectum sortietur, recedente seu remoto obice dicti peccati mortalis; alias non causaret dictam remissionem pœnae temporalis ex opere operato. Ex occasione autem num. 7 et 8, non omittendum, bona opera ratione peccati lethalis alia esse mortua et alia mortificata. Prima sunt, quæ fiunt in peccato mortali, quod est mors animæ; unde dicuntur nasci mortua, et reviviscere impossibilita. Secunda sunt, quæ facta fuerunt in gratia, quæ est vita animæ; iis tamen accessit peccatum mortale, ob quod rationem meriti ad vitam deperdunt æternam, utpote tamen nata *viva*, recedente lethali, reviviscunt. Hinc prodiere versus:

Illa reviviscunt, quæ mortificata fuere.
Vivere non possunt, quæ mortua nata fuere

Bona autem opera mortua, licet non prorsint ad vitam æternam, nec per pœnitentiam reviviscant, juvent tamen alicia, juxta versus Glossæ, cap. *Quod quidam 5, De pœnitentiis et remiss., verb. Pœnitentia.*

Quæ cum mortali bona fiunt, dant bona terræ;
Cor faciunt humile, et minuant tormenta gehennæ.

(9. Satisfactio seu pœnitentia sacramentalis adimpleta, seu peracta in statu peccati mortalis sufficit ad integratem sacramenti, et ad implendum præceptum confessarii de persolvenda pœnitentia. *Communis.* Et ratio est, quia confessarius præcipit opus, et non modum, et ipse pœnitens illud implet quoad substantiam, cum ponat totum opus præceptum. Tum quia talis est communis sensus, et praxis fidelium, qui nec solent pœnitentias in statu peccati peractas repetere, nec a confessariis obligari ad ipsas repetendas.

(10. Confessarius per se loquendo tenetur sub gravi injungere pœnitenti aliquam satisfactionem seu pœnitentiam. *Communis,* et patet ex verbis præceptivis concilii Tridentini, sess. xi, cap. 8, ibi: « Debent ergo sacerdotes Domini, quantum spiritus, et prudentia suggesterit, pro qualitate criminum, et pœnitentium facultate salutares, et convenientes satisfactiones injungere. » Unde idem concilium, cit., sess. xiv, cap. 8, et canon. 4, enumerat satisfactionem inter partes sacramenti Pœnitentiae.

(11. Et quidem, licet satisfactio in esse exhibito, seu in actuali executione posita, sit solum pars integralis sacramenti Pœnitentiae; satisfactio tamen in votb, id est pro-

positum saltem implicitum satisfaciendi, potest dici pars essentialis ipsius se tenens ex parte materiæ proximæ, in quantum, hoc sublatio, (id est si pœnitens tale propositum saltem implicitum non haberet, sed contraria voluntatem), non conticeretur sacramentum, cum qui contritus vel attritus constitetur, debeat habere etiam votum et propositum satisfaciendi, id est solvendi pœnam post absolutionem remanentem; nam si peccator tale propositum saltem implicitum non haberet, sed potius voluntatem contrariam, sacramentum non concilieretur. Scotus, in 4, dist. 16, quæst. 1, litt. E; Mastrius, in *Theolog. moral.*, disp. 21, quæst. 11, art. 1, num. 264, et in 4, disp. 5, num. 569, cum aliis; Felix Potestas, t. I, par. IV, num. 3180, et alii.

(12). Hinc pœnitens sub gravi obligatione ex genere suo mortali tenetur acceptare et implere pœnitentiam rationabilem obligatorie impositam a confessario, ita ut, qui nullam penitus acceptare vellat, non posset absolvî, quia non esset dispositus, nec verum dolorem haberet. Sic communissima doctorum sententia omnino vera, conciliis conformis, et in praxi omnimode tenenda: teste Sporer, loc. cit., num. 347, contra Medina, Sotum, Cajetanum, Silvestrum, Armillam, Navarrum, et pauos alios.

(13). Probatur nostra conclusio ex concilio Trident., sess. XIV, cap. 8, ubi ex verbis Christi, Matth. xviii, 18: *Quæcunque ligaveritis super terram, erunt ligata et in cœlis: et Joannis xx, 23: Quorum retinueritis peccata, retenta sunt;* concludit in confessariis esse potestatem ligandi, non tantum ad infirmitatis medicamentum, sed etiam ad peccati commissi vindictam, ac satisfactionem, ibi: « *Habent præ oculis, ut satisfactio, quam imponunt, non sit tantum ad novæ vitæ custodiâ, et infirmitatis medicamentum, sed etiam in præteriorum peccatorum vindictam et castigationem;* nam claves sacerdotum, non ad solvendum duntaxat, sed etiam ligandum concessas antiqui Patres, et credunt, et docent; » ex quibus verbis clare patet, non posse pœnitentem rationabilem pœnitentiam respuere, cum in iudice potestas imponendi supponat in reo obligationem acceptandi. Unde hæc veritas temerarie jam negaretur, inquit Suarez; imo Victoria, et quidam alii volunt esse de fide, ob cit. concil. Triden. textum, ut notat Henno, tom. II, tract. De pœnitentia, disp. 6, quæst. 2, coucl. 1.

(14). Nec valet objicere, quod etiam Scotus, in 4, dist. 15, q. 1, § *De secundo principali*, et dist. 19, § *Ad quæstionem*, litt. D, uti a pluribus etiam Scottistis intelligitur et citatur, teneat, pœnitentem posse pœnitentiâm acceptare et absolvî, si dicat velle pœnam solvere in purgatorio. Non valet, quia Scotus tantum vult absolvendum esse ex charitate pœnitentem, qui ex nimia animi frateritate respueret omnem pœnitentiâm peccatis condignam, si aliunde esset dispositus, ubi non vult omnem pœnitentiâm simpliciter, sed omnem pœnitentiâm condignam, ut satis explicat in *Reportat.* Col., dist. 19,

q. 1, num. 14, indicans, quod alibi loquetur de eo, qui nollet recipere pœnitentiâm ullam, de quacunque imposta, quæ esset condigna, ut expresse notant Henno, loc. cit., conc. 1, et Herinx, disp. 4, *De satisfact.*, num. 15; Sanning, dist. 12, quæst. 2, num. 10 et 11; Reiffenstuel, tract. 14, distinct. 10, quæst. 1, nu. 12, et alii: tum quia, ut recte observat Mastrius, in *Theolog. moral.*, disp. 21, qu. 11, art. 3, num. 282, certum est, etiam de mente Scoli, simpliciter et absolute loquendo, pœnitentem obligari ad acceptandam et implendam pœnitentiam sibi rationabiliter a confessario impositam; nec posse licite illam respuere; et satisfactionem in purgatorio implendam reservare, quia cit., dist. 19. Scotus dicit pœnitentem teneri pœnitentiâm acceptatam adimplere sub pena peccati; quæ obligatio nulla esset, nisi potestas ligandi obligationem induceret, in qua potestate fundatur hæc obligatio ex parte pœnitentis, non autem in sola ipsius acceptatione, ut innuit Scotus illis verbis: « *Tunc enim obligatur præcepto Ecclesiæ, cui se voluntarie submisit;* » quibus verbis significat, hanc obligationem oriri ex impositione ipsa, et iussione confessarii, ne dicatur potestas confessarii coactata et subjecta ad consensum ipsius pœnitentis, ut solum possit obligare, quando alter vult obligari. Hæc Mastrius, loc. cit., num. 282.

(15). Potest tamen pœnitens ex aliqua rationabili causa, v. g. quia ipse commode secundum suum statum et conditionem peragere nequit, licite hanc vel illam in particuliari pœnitentiâm respuere, veluti sibi non convenientem ac rogare confessarium, ut aliam mihiorem, sibique convenientiorem imponat, ut docet Scotus, in 4, dist. 15, qu. 1, litt. M, et communis doctorum, quia ex Tridentino, cit., sess. XIV, cap. 8. Pœnitentiæ a confessario injungendæ debent esse salutares, et convenientes statui, seu facultati pœnitentium, ibi: « *Pro qualitate criminum et pœnitentium facultate, salutares et convenientes pœnitentias injungere.* »

(16). Pœnitens tenetur satisfactionem seu pœnitentiâm acceptatam adimplere, et quidem sub gravi peccato, si sit gravis, et pro gravibus peccatis, sub levi autem, si sit levis et pro peccatis venialibus aut mortalibus jam antea confessis et remissis. Communis. Et quidem prima pars de gravi obligatione eam adimplendi, si pœnitentia sit gravis et pro gravibus peccatis imposta, patet ex cap. *Omnis utriusque sexus* 12, *De pœnitentiis et remissionibus*, ubi cuilibet pœnitenti præcipitur, quod injunctem sibi pœnitentiâm propriis viribus studeat adimplere. Et ratio est, quia cum pœnitentia gravis sit quid notabile, tum ex parte materiæ, tum ex radice impositionis, quæ sunt gravia peccata, tum etiam ex parte confessarii impouentis; qui censetur velle obligationem proportionare materiæ, stat certum, quod pœnitens ad eam graviter obligatur: secunda autem pars de levi obligatione eam adimplendi, si

poenitentia sit levis, et pro peccatis venialibus, aut mortalibus jam antea confessis, et remissis imposita, de se patet, quia cum poenitentia ex omni assignato capite sit levis, non est unde graviter obliget, cum etiam hic levitas materiae excusat a mortali.

* *Vide Appendicem*, n. 60. Quae pariter proximis numeris traduntur, ad probatorum theologorum dogmata exigi omnino debent.*

(17). Poenitens tenetur implere poenitentiam tempore, vel termino sibi a confessario praefixo et determinato. *Communis*.

(18). Potest tamen talis termini dilatatio facile excusari a mortali, quia plerumque præceptum confessarii cadit magis in rem ipsam præstandam, quam in tempus præfixum et determinatum: hinc doctores recte a mortali excusant eum, qui jussus a confessario jejunare hac die Veneris, v. gr. differt in dieni Veneris sequentem; item si jussus communicare singulis mensibus mense finito, differt ad sex vel octo dies, præserium ex causa, quamvis Ievi. Diana, par. ix, tract. 7, resol. 57; Sporer, *loc. cit.*, num. 577, et alii passim.

(19). Si terminus a confessario præfixus non sit, tenetur poenitens poenitentiam implere quam primum commode moraliter potest. *Communis*, quia cum adimpletio, seu executio poenitentiae sit pars integralis, non potest sine justa causa diutius differri; (20). Unde quamvis sit leve peccatum ipsum adimpletionem poenitentiae differre ad duos, vel tres, aut quatuor, vel quinque dies plus minusve, tamen peccatum grave erit, si nimium, et ad longum tempus differatur, præsertim si prævideatur impotentia seu oblio eam adimplendi, aut si poenitentia implenda ipsa dilatione minuatur, ut esset, si alicui essent pro poenitentia impositæ certæ quotidianæ perpetuæ preces, ut quinque pater, corona, rosarium, et hujusmodi; tunc enim ad octiduum sine justa causa a mortali excusant plerique apud Spor., *loc. cit.*, num. 578, ubi addit, quod ipse aliquid amplius concederet, reprobante Dianam dicentem, *loc. cit.* Poenitentiam sine mortali differri posse usque ad annum, quod tamen ultra Dianam tenent etiam Leander, Escobar, Henricq., Fernand., et alii apud Felicem Potest., *loc. cit.*, num. 3188.

(21). Poenitens potest adimplere poenitentiam, quando adimpleat aliud opus præceptum, modo poenitentia, et aliud opus se invicem non excludant: unde dum quis, v. gr. audiit missam de præcepto, potest recitare certas preces sibi pro poenitentia injunctas, quia haec invicem se non excludunt, cum dictæ preces, seu rosarium, vel officium etiam libere, et non pro poenitentia recte recitentur, dum auditur missa de præcepto. *Communis* ex universalis praxi fidelium.

(22). Poenitens satisfacit poenitentiae sibi injunctæ, ita ut nihil repeteret teneatur, si rem injunctam integre adimpleat, quamvis non intendat, imo nec cogitat tunc implere

poenitentiam, et satisfacere suæ obligationi; Sporer, *loc. cit.*, num. 180, cum aliis ibi citatis. *Vide verb. OFFICIUM DIVINUM*, art. 2, num. 17 et seq.

(23). Poenitens tenetur per seipsum poenitentiam implere, ita ut nec auctoritate propria, nec confessarii possit eam implere per alium, Mastrius, in *Theolog. moral.*, dis. 21, n. 387, et apud ipsum Vasquez, Coninch, Lugo, Amicus, Aversa, Bonac., et alii passim. Et quidem, quod propria auctoritate id facere nequeat, habetur ex propositione 16, inter merito damnata ab Alex. VIII, die 24 Septembris 1665, ibi: « Poenitens propria auctoritate substituere sibi aliam potest, qui loco ipsius poenitentiam adimpleat. » Quod autem neque id facere possit auctoritate confessarii, colligitur clare ex *Tridentino*, sess. xiv, cap. 3, ubi pro materia proxima hujus sacramenti statuuntur tres actus, contritio, confessio et satisfactio poenitentis solum, et non alterius, ibi: « Sunt autem quasi materia hujus sacramenti ipsius poenitentis actus, nempe contritio, confessio et satisfactio; qui quatenus in poenitente ad integratem sacramenti, ad plenamque, et perfectam peccatorum remissionem ex Dei institutione requiruntur, hac ratione poenitentiae partes dicuntur. »

(24). Poenitens non tenetur adimplere poenitentiam ante absolutionem aut communionem. *Communis*. Unde merito Alexander VIII, die 4 Decembris 1690, damnavit inter alias propositionem 16, in ordine, ibi: « Ordinem præmittendi satisfactionem absolutione induxit non politia aut institutio Ecclesie, sed ipsa Christi lex, et præscriptio natura rei id ipsum quodammodo dictante. » Item damnavit propositionem 17, in ordine, ibi: « Per illam praxim mox absolvendi ordo poenitentiae est inversus. » Item damnavit propositionem 22, in ordine, ibi: « Sacilegi sunt judicandi, qui jus ad communionem percipiendam prætendent, antequam condignam de delictis suis poenitentiam egerint. »

(25). Quando poenitens sive inculpabiliter, sive culpabiliter oblitus est poenitentiae sibi impositæ, quandiu non recordatur, nec memorem confessarium consulere potest, tunc cessat ejus obligatio illam adimplendi, nec tenetur confessionem repetrere, ut aliam poenitentiam recipiat. Unde si culpabiliter oblitus sit, v. g. ob voluntariam nimiam dilationem in ipsa adimplenda, satis erit confiteri dictam culpabilem oblivionem, ut contra Richardum, Silvestrum, et quosdam alios docent Paludan., in 4, d. 17, q. 5, art. 3, in fine; Cajetanus, verb. *Confessio iterando*, verb. *Ex parte satisfactionis*; Cominc., disp. 10, dub. 6, n. 88; Layman, lib. v, tract. 6, c. 15, nu. 17, verb. *Sed quid?* Vasquez, Lugo, et alii communiter cum Sporer, *loc. cit.*, num. 552. Et ratio est, quia præceptum confessarii non plus obligat, quam aliæ leges et præcepta, quæ dum ignorantur, obligare nequeunt; merito tamen consulunt citati doctores expedire, ut poenitens, qui sive inculpabiliter sive culpabiliter oblitus

est pœnitentiæ, in sequenti confessione petit sibi imponi aliam congruam peccatis, quæ confiteri solet. Longe enim melius est satisfacere in hac vita, quam in alia *. Vide Appendicem citatam n. 63 *.

(26). Pœnitens invalidus absolutus non tenetur pœnitentiam adimplere, quia tenetur postea confessionem repeteret, et inde novam pœnitentiam peragere.

(27). Pœnitentia injungendæ debent esse aliquo modo proportionalæ delictis, salutares et convenientes pœnitentium dispositioni, facultati et utilitati. *Communis ex concilio Tridentino*, sess. xiv, cap. 8; ibi: « Debent ergo sacerdotes Domini, quantum spiritus et prudentia suggesterit, pro qualitate criminum, et pœnitentium facultate, salutares et convenientes pœnitentias injungere. »

(28). Unde graviter peccant confessarii, qui absque ulla justa causa ex mera connivencia, affectu vel respectu humano levissimas, seu nimis leves injungunt pœnitentias pro gravibus peccatis, v. g. pro peccatis carnalibus aliquot *Pater et Ave*; et si tali connivencia ansam prebeant licentius peccandi, eorum peccatorum participes flunt, ut expresse habetur ex *Tridentino*, loc. cit., ubi sic præcise prosequitur: « Ne si forte indulgentius cum pœnitentibus egerint, levissima quædam opera pro gravissimis delictis imponendo, alienoru[m] peccatorum participes efficiantur. »

(29). In pœnitentiis injungendis hos duos fines præ oculis semper habere debent confessarii; primo nempe ut, quantum fieri potest, pœnitentia injuncta sit ad aliquam saltem castigationem et vindictam peccatorum, et secundo, ut aliquo modo couducat ad novæ vitæ custodiam, et infirmitatis contra relapsos medicamentum, ut expresse præscribit *Tridentinum*, loc. cit., his verbis: « Habeant præ oculis, ut satisfactio, quam impouunt, non sit tantum ad novæ vitæ custodiam et infirmitatis medicamentum, sed etiam in præteriorum peccatorum vindictam et castigationem. »

(30). Confessarii dictos duos fines præ oculis habentes possunt quandoque etiam leviores pœnitentias pro qualitate, dispositione et statu pœnitentium imponere, quia, ut loquitur idem *Tridentinum*, cit., sess. xiv, cap. 8. Tribunal pœnitentia non est forum iræ vel pœnarum, ibi: « Nec propter ea existimaret sacramentum. Pœnitentia esse forum iræ vel pœnarum. » Et S. Joan. Chrysost., homil. 43, in cap. xxiiii *Matthœi* relat. in cap. *Alligant.* 14, caus. 26, quæst. 7, sic expresse dicit: « Si erramus modicau[m] pœnitentiam imponentes, nonne melius est propter misericordiam reddere rationem, quam propter crudelitatem? Ubi pater largus est, dispensator non debet esse tenax. Si Deus benignus est, cur sacerdos austerus? Vis apparere sanctus? circa vitam tuam esto austerus, circa aliorum benignus; audiant te homines parva mandantem, et gravia facientem. » Et S. Greg. Nazianz., oration. 26, sic habet: « Hanc rationem tene, ut partiū

illum corrīgas, idque leviter et humane, non ut hostis, neque ut durus et rigorosus medicus. » *Sanctus Franciscus Salesius* agens de pœnitentiis imponendis, sic dicit: « Confessarius melleis, et consolatoriis verbis imponere debet pœnitentias ... et petere semper debet ab eo, an pœnitentiam injunctam libenter faciat? Quia, si videret eum angustiari, rectius faceret, aliam ei leviorē imponendo. » *S. Carolus Borromæus*, in *Instruc. pœn.*, par. iv, pag. 523, sic docet: « Si ita expedire videret, illum interroget, an possit anve dubitet pœnitentiam sibi injunctam peragere? alioquin eam mutabit aut minuet. » *S. Antoninus*, part. iii, tit. 17, cap. 20, sic hortatur: « Confessor nullo modo debet permettere peccatorem desperatum recedere a se, sed potius imponat ei unum Pater, et aliud leve. » Unde ibidem dicit: « Si sacerdos non possit gaudere de omnimoda purgatione ejus, saltem gaudeat, quod liberatum a gehenna transmitat ad purgatorium. » *Et Gerson.*, part. ii *Operum in regul. moral.*, sic recte concludit: « Tuitius est cum parva pœnitentia, quæ sponte suscipitur, et verisimiliter adimpletur, ducere confessos ad purgatorium, quam cum magna non implenda præcipitare in infernum. »

(31). Unde hic assignantur in specie præcipuae aliquæ causæ, propter quas levior pœnitentia, quam alioquin peccata mereantur, possit licite a confessariis imponi. Prima est infirma pœnitentis dispositio et fragilitas, sive corporis, sive animi, ob quam frudenter timetur, majorem, etsi justissimam, non impleturum. Secunda est, quando in pœnitente apparet extraordinaire magna contritio, qua jam multum expunxit de debitis pœnis, quippe quæ per seipsam potest sola totam abolere pœnam. Tertia est, quando pœnitens lucratur jubilæum vel aliam indulgentiam plenariam; tunc enim nou cogitur pœnitens, nisi leviorē acceptare pœnitentiam, quæ se habeat per modum medicinæ ad tollendas peccatorum reliquias. *Henriq.*, lib. vii, c. 17, n. 2; *Snar.*, disp. 38, sect. 10, n. 10; disp. 59, sect. 2, n. 7; *Laym.*, lib. v, tr. 6, c. 15, n. 12; *Spor.*, l. c., n. 543, qui n. 538, addit justam causam diminuendi pœnitentiam esse etiam, quando pœnitens lucratur, vel lucrari solet indulgentias, etiam non plenarias (*vide Append.*, n. 64). Quarta est gravis intùrnitas pœnitentis, ob quam, si jam desperata sit ejus salus, et plus ab ipso exigi non possit, expedit ei saltem injungere, ut sacrosanctum Jesu nomen ter, vel quinques ore proferat; vel si non possit ore proferre, saltem corde concipiatur, et invocet, et inde moneatur, ut pœnitentiæ loco ipsam suam infirmitatem et mortem impendentem Deo offerat in satisfactionem pro peccatis suis, idque in unione passionis et mortis Christi; item moneatur, ut de bonis suis eleemosynas largiatur, missas celebrari curet; si autem non sit desperata ejus salus, est ei imponenda congrua pœnitentia, quæ si forte pro gravitate criminum gravior esse

debeat, injungi ei debet, præstanda postquam convaluerit.

(32). Opera pro pœnitentia sacramentali regulariter injungenda consistunt generice injunio, oratione et eleemosyna sicut etiam peccatum in genere distinguitur in tria membra, scilicet in peccatum, seu concupiscentiam carnis, in concupiscentiam oculorum et superbiam vite; *I Joan.* ii. Hinc Scotus in 4, dist. 15, q. 1; recte notat quod singularis peccatis sic in genere distinctis correspondant de congruo proprie satisfactiones in genere, scilicet peccato carnis jejuniū, sub quo comprehenduntur omnes penalitates, ac afflictiones, seu mortificationes corporales, disciplinæ, cilicia, humicubationes, peregrinationes, et hujusmodi: peccato superbie, et cæteris spiritualibus; Oratio, quæ et humiliat spiritum Deo, et roborat contra peccata; et sub oratione comprehenduntur omnes actus religionis, ac virtutum theologicarum, ut actus fidei, spei et charitatis seu amoris Dei, contritionis, laudis divinæ, adorationes, genuflexiones, ecclesiarum visitationes, et hujusmodi: peccato circa concupiscentiam temporalium, scilicet avaritiæ, et hujusmodi, eleemosyna; sub qua comprehenduntur omnia opera misericordiæ corporalia et spiritualia, omnesque actus charitatis erga proximum. Id ipsum habet Rituale Romanum, tit. *De sacramento Pœnitentie*, ibi: « Quare curet (minister), quantum fieri potest, ut cocontrarias peccatis pœnitentias injungat, veluti avaris eleemosynas, libidinis jejuniū, vel alias carnis afflictiones, superbis humilitatis officia, desidiosis devotionis studia, » etc.

(33). Pro satisfactione seu pœnitentia sacramentali, potest nedum injungi opus bonum externum, sed interdum, considerato pœnitentis statu, etiam opus bonum internum, v. g. actus fidei, spei, charitatis, oratio mentalis, meditatio mortis, judicii, inferni, passionis Christi, et hujusmodi, quia ex una parte hi actus in ordine ad sacramentum satis sensibiles fiunt per externam injunctionem confessarii, et acceptationem pœnitentis, et plerumque se sensibiliter produnt signis et motibus sensibilibus; et ex altera parte sunt opus aptum ad satisfaciendum, et plurimum utile pœnitenti; imo sapissime multo magis, quam opera externa, ut docet experientia. Est fere communis contra paucos.

(34). Pro pœnitentia imponi potest etiam opus aliunde præceptum, v. g. jejuniū in Quadragesima. *Communis.* Et ratio est, quia tale opus, ultra quam quod potest esse meritiorum gratiæ, potest etiam esse satisfactorium pœnæ, cum, non obstante priori præcepto, adduc sit liberum, et consequenter virtute clavium elevari potest ad satisfactionem sacramentalem. (35). Et tunc in illud cadet duplex obligatio, una præcepti, alia sacramenti. Unde tale opus, emittens, v. g., jejuniū in Quadragesima, deberet utriusque præcepti circumstantiam confiteri, quia contraheret duas malitias

specie distinctas; transgrederetur enim præceptum intendens obedientiam, seu temprantiam, et præceptum confessarii intendens satisfactionem, et sic justitiam. *Communis.*

(36). Ordinarie tamen, oessante justa causa, non sunt imponenda pro pœnitentia opera aliunde jam pœcepta et debita, sed opera supererogatoria, et aliunde indebita. Unde, si confessarius aliud non exprimat, aut ex ejus verbis, aut aliis circumstantiis contrarium non appareat, semper est intelligenda pœnitentia de opere non præcepto, et aliunde indebito, adeoque, si injungat auditionem missæ in die festo, tenetur pœnitens audire duas. *Communis.*

(37). Potest confessarius interdum, modica pœnitentia imposta, etiam reliqua pœnitentis opera, tam debita quam libera determinato aliquo tempore facienda, v. gr. toto hoc mense, tota hac Quadragesima, toto hoc anno auctoritate clavium elevare et imponere in pœnitentiam sacramentalem. Imo hoc quandoque expedit magnis peccatoribus, quibus propter fragilitatem vel occupationes condigna pro peccatis pœnitentia imponi non potest; *Marchant.* *Trib.*, part. i, tract. 4, lit. 7; *Sporer*, loc. cit., num. 567 et seq., et ipsis testibus. *Communis* aliorum. Et ratio est, quia sicut potest confessarius imponere pœnitentiam totius anni in certo opere debito vel indebito, ita etiam potest imponere in pluribus atque omnibus bonis operibus, quo pœnitentis tali tempore factorius est, v. gr. elevare in satisfactionem sacramentalem omnia jejuniū totius adventus, totius Quadragesimæ, officium divinum totius anni, omnes eleemosynas fieri solitas, omnes auditions missarum fieri consuetas, et hujusmodi.

(38). Potest pro pœnitentia injungi oratio, eleemosyna, vel aliud opus bonum applicandum pro animabus purgatoriis. *Lugo*, disp. 23, sect. 4, num. 62; *Sporer*, loc. cit., num. 570; *Diana*, part. iii, tract. 24, resol. 54; *Reiffenstuel*, loc. cit., num. 30; *Heuno*, loc. cit., q. 7; *Petes* 5; *Felix Potestas*, loc. cit., num. 3194, et communior aliorum cuncte chrismon Romano, p. ii, c. 5, q. 63, contra paucos alios. Et ratio est, quia talis charitativa applicatio operis boni in suffragium defunctorum habet rationem satisfactionis ex dupli capite. 1. Quantum est ex opere operato illius operis per sacramentum elevati in applicationem ipsius pœnitentis. 2. Quantum est ex opere operantis applicantis fructum satisfactoriu[m] et impetratoriu[m] dictis animabus, ut proinde ea obligatio sic applicandi non impedit, sed merito charitatis et misericordiæ etiam augeat satisfactionem propriam pœnitentis. Tum quia, si confessarius potest imponere pro satisfactione eleemosynam corporalem daundam pauperibus hujus saeculi, cur non potest eleemosynam spiritualem pauperibus et animabus purgatori?

(39). Pœnitentia regulariter imponenda est post auditæ peccata ante datam absolutiōnem, quia sic ordo judicii et justitiae vindicativæ melius servetur, et omnes partes

materiales sacramenti subjiciuntur sacerdos absolutioni tanquam parti formalis sacramenti. Sic communis doctorum, et universalis praxis Ecclesiæ. (40). Cæterum sententur omnes posse etiam imponi poenitentiam post datam absolutionem, non solum quando confessarius est oblitus eam impone ante absolutionem, sed etiam aliquando ex studio et voluntate, quia talis ordinis nulla appetit necessitas vel obligatio; tum quia satisfactio imposita paulo post absolutionem censetur moraliter fieri in ipso sacramento, sicuti imposta ante absolutionem; in jure enim, quæ incontinenti fiunt, simul esse videntur.

(41). Pœnitentiam sibi a confessario impositam non potest pœnitens commutare in aliud opus etiam evidenter melius, quia inferior nunquam potest commutare in melius opus a superiore præceptum: pœnitens autem judicio confessarii tanquam superioris se subjecit: adeoque tenetur stare ejus sententie. *Communis contra paucos.*

(42). Pœnitentiam commutare potest, non solum ille confessarius, qui ipsam imposuit, sed etiam quicunque alius æqualem potestatem habens, quia idem est tribunal, idem judicium ejusdem potestatis; et quanvis diversi in individuo sint ministri, eorum tamen potestas est ejusdem rationis in omnibus, cum secundus confessarius se habeat ut successor prioris in eodem tribunali. *Communis.*

(43). Dicitur autem notanter *æqualem potestatem* habens, quia confessarius non habens potestatem in casus reservatos non potest commutare pœnitentiam pro reservatis ab alio impositam, quia non potest confessarius commutare pœnitentiam, quia non potest imponere; sed non potest imponere pœnitentiam pro reservatis, cum non possit ab illis absolvere; ergo nec potest talem pœnitentiam commutare. Sic communior et probabilior sententia doctorum contra Vasquez, Henriquez, Fernandez, Navarrum, Bonacinam, et quosdam alios probabiliter tenentes contrarium, ex quo reservatio illorum peccatorum per primam absolutionem sit jam ablata, adeoque alius inferior confessarius respectu illius pœnitentis jam habeat sufficiētem jurisdictionem in illa peccata.

(44). Commutatio pœnitentia, si fiat ab eodem confessario, qui illam posuit, potest etiam fieri extra confessionem; dummodo duret adhuc sacramentum moraliter, id est dummodo confessarius adhuc habeat notitiam saltem confusam confessionis et status pœnitentis. *Communis.* Et ratio est, quia quandiu durat moraliter sacramentum, commutatio censetur ad idem judicium pertinere, et intra illud fieri; confessarius enim ex peracto judicio adhuc memor confessoris et status pœnitentis virtualiter retinet potestatem mitigandi et commutandi pœnitentiam ad petitionem et precos ipsius pœnitentis.

(45). Si autem confessarius omnino oblitus esset confessionis et nullam penitus retineret notitiam status pœnitentis, non posset pœnitentiam commutare, nisi repeteretur

confessio, seu saltem pœnitens rememoraret in confuso sua peccata, quia confessarius non potest sententiam ferre, nisi cognita causa. Sic communior et tutior sententia Heano, Scotti, Valentiæ, Sporer, Suarez, Coninch. et aliorum cum Layman, lib. v, tract. 6, cap. 14, num. 16, ubi addit, quod secundum hanc probabiliorem sententiam repetenda sit quoque confessio penes eumdem confessariorum adhuc retinentem memoriam peccatorum, seu status pœnitentis, si commutatio postuletur, elapsò longo tempore a peracta confessione, v. gr. trium vel quatuor dierum intervallo, quia cum prioris sacramentalis confessionis judicium legitime absolutum fuerit, et cum eo posterior pœnitentia impositio ob temporis intervallum nullum ordinem gerat, sequitur non fore hanc pœnitentiam sacramentalem, seu pertinentem ad sacramentum pœnitentia, nisi de novo sacramentalis confessionis, et absolutionis judicium instituatur. Sic sane probabilissime Layman tutiora suadens, ut fatetur etiam Sporer, loc. cit., num. 586, quamvis ipse cum aliis contrariam sententiam, ut probabilem, et tantam teneat et defendat, uti tenet et defendit etiam Lugo, disp. 23, n. 112, et alii plures.

(46). Si commutatio pœnitentia fiat a confessario diverso ab illo, qui illam imposuit, debet necessario fieri in confessione, alias, si fieret extra confessionem, non esset sacramentalis, et consequenter nulla, quia confessarius nullam habet jurisdictionem sacramentalem in pœnitentem, nisi dum sedet ut in tribunali pœnitentia. *Communis, et certa.*

(47). An autem ad hoc, ut posterior confessarius possit in nova confessione commutare pœnitentiam prius ab alio impositam, necesse sit, quod ipsi repeatantur et explacentur a pœnitente illa præterita peccata jam confessa, ob quæ prior pœnitentia fuit imposta? Variant doctores; Navarrus enim, in *Manual.*, cap. 6, num. 22; Tamburini, Tolet., Henriquez, Rodriguez, Emmanuel Su, et quatuordecim citati a Diana, part. iii, tract. 4, resolut. 53, et p. iv, resolut. 241; Sporer, loc. cit., num. 580, et alii tenent, probabile esse, posse posteriorem confessarium in nova confessione commutare illam pœnitentiam, etiam non auditis præteritis peccatis, ob quæ fuit imposta; quia posterior confessarius cum sit judex et medicus, potest de tola causa simul judicare juxta præsentem statum et dispositionem pœnitentis, prout magis videbitur expedire; de tola autem simul causa sufficienter judicat, quando, eliam non repetita pristina confessione, judicat hic et nunc pœnitenti non expedire talem pœnitentiam, sed magis expedire aliam.

(48). Communior tamen, et sine dubio probabilior et tutior sententia, teste ipsum Sporer, loc. cit., num. 588, cum Suarez, Coninch, Layman, et aliis tenet, non posse confessarium posteriorem commutare pœnitentiam, nisi auditis saltem in confuso peccatis prioribus. Sic etiam Lugo, disp.

25., num. 107, cum illis ibi citatis, recte notens etiam, quod ex auctoribus, qui pro prima sententia afferuntur multi non eam docent universaliter, sed solum, quando subsit aliqua gravis et rationabilis causa. Marstrius, *Theolog. moral.*, disp. 21, num. 295; Reiffenstuel. *Theol. moral.*, tract. 14, dist. 10, quæst. 1, num. 17; Felix Potestas, loc. cit., qu. 3, conclus. 2, verb. *Hic autem controvertitur*, et plurimi alii; et ratio nostra conclusionis est, quia confessarius, ut judex, non potest ferre sententiam, nisi cognita causa; in nova autem confessione quamvis cognoscat causam præsentem, non cognoscit tamen causam præteritam; adeoque non potest disponere de sententia præterita, nisi notitiam, saltem in confuso, habeat causæ præteritæ. Tum quia pœnitentia, quam posterior confessarius imponit pro prioribus peccatis, est sacramentalis, ergo debet esse pars sacramenti; sed non potest esse pars sacramenti, ergo, etc. Probatur minor subsumpta, quia non potest esse pars hujus sacramenti secundi, cum non possit esse pars hujus sacramenti ea satisfactio, quem non imponitur pro peccatis confessis in hoc sacramento, et quorum non datur absolutio; nam satisfactio sequitur confessionem et absolutionem; neque potest esse pars prioris sacramenti, quia non est ex præcepto et impositione primi confessarii, qui fuit ejus minister, sed ex præcepto et impositione secundi, seu posterioris confessarii, qui in dicto casu non est minister prioris sacramenti; ergo ea satisfactio imposta a secundo seu posteriore confessario, non est pars illius prioris sacramenti, adeoque, etc. * *Hinc adversa opinio probabilis censeri non potest.* *

49. Adducuntur hic canones pœnitentiales, quorum notitia viris ecclesiasticis est valde necessaria. « Sunt enim quedam regulæ directivæ ad pœnitentias delinquentibus imponendas. »

Considerandum est de canonibus pœnitentialibus; ad quorum intelligentiam prænotandum est, quod sicut est in scientiis practicis, quæ versantur circa opera, quod sermo in universalis est incertus et dubius, sed cum applicatur ad singularia, incipit quoddammodo habere certitudinem, ut qui non considerat circumstantias particulares, potius deviet, quam se rectificet, ut patet in medicina et scientia morali; sic est intelligentium in proposito, quod canones instruunt in generali, quomodo est pœnitentia imponenda; sed descensum ad singularia presbyteris discretis relinquunt, qui considerant circumstantias personarum, attinentes ad canones, sicut ad regulas directivas, quia si contra canones imponant, non recte imponunt. Nulli ergo presbytero licet facere aliquid, quod possit Patrum regulis obviare, dist. 38, *Nullius*. In canonibus autem maxime determinatur pœnitentia quoad tempus, et magis quam quoad modum; quia illa determinatio est certior et communior; haec Bonaventura. Ut ergo scias qualiter debeat procedere arbitrium

presbyteri, nota regulariter sicut dictum est supra; septennis est pro peccato mortali pœnitentia imponenda, et hoc non tantum propter temporis diurnitatem, sed magis propter significationem. In veteri enim lege Maria soror Moysis lepra percussa separata fuit extra castra vix diebus, num. 12. Maria significat pœnitentem: interpretatur enim *amarum mare*. Hanc pœnituit vii diebus, sed nunc pœnitit vii annis, quod significatum est *Ezech. iv, 6: Diem pro anno dedi tibi.*

Si queratur quare pœnitentia sit aggravata, cum lex nova sit lex misericordiae? Respond. quod hic est major ingratitudo propter majorem gratiam, et major contemptus propter majorem dignitatem novæ legis, in qua Christi sanguis est effusus et gravius peccatum propter statum peccantis, qui debet esse perfectior. Et ulterius satisfactione in lege nova debet esse perfecta, ut in pristinum statum reducat; et quia sol in una die non redit in idem punctum, sed in anno, ideo dies conversus est in annum. Rursum, quia perfectum remedium est in lege nova, ideo annus multiplicari debet per septem, propter septem dona Spiritus sancti recuperanda, et propter septem dotes, scilicet tres animæ, et quatuor corporis oblinendas. Hujusmodi autem pœnitentia non est omnibus imponenda, nec tamen est infirmanda, sed est insinuanda, ut cognoscatur, quam gravis est culpa. Haec Bonaventura. Licet autem pro singulis peccatis criminalibus sit statuta talis pœnitentia, debet tamen imponi magis vel minus aspera, prout majoritas vel minoritas criminis cum cæteris circumstantiis hoc exposcit, ut in sequentibus patet. A prædicta namque regula excipiuntur plurimi casus, in quibus propter dignitatem peccantis vel criminis enormitatem imponitur pœnitentia major, aliquando etiam ex variis causis minor. Ad hoc ergo, quod presbyter circa pœnitentias disponendo cautius arbitretur, notandi sunt casus, in quibus per canones certæ pœnitentias imponuntur, quos scilicet canones tenetur presbyter scire, ut dictum est supra. Sunt autem isti.

Primus est, quod si presbyter fornicationem fecerit, pœnitentiam x annorum faciat hoc modo, scilicet quod sit inclusus, sive a cæteris in aliquo loco remotus, sacco induitus, et humiliatus misericordiam Dei jugiter implorans, primis tribus mensibus a vespere in vespera pane et aqua utatur, exceptis Dominicis diebus et festis præcipuis, in quibus modico vino, pisciculis et leguminibus recreetur. Elapsis autem sic tribus primis mensibus, de illo exeat, non tamen in publicum procedat, ne populus in eum scandalizetur. Et per hoc videtur, quod de publico crimine loquatur: post hoc, resumptis viribus, aliquantulum, unum annum, et dimidium in pane et aqua expleat, exceptis Dominicis et aliis præcipuis festis, in quibus vino, sagamine, ovis et caseo poterit uti: finito sic primo anno, et dimidio, particeps sit corporis Domini, et ad pacem.

veniat, et ad psalmos cum aliis fratribus canendos in choro ultimus recipiatur. Ad cornu tamen altaris non accedat, sed minorum ordinum tantum officia gerat, deinde usque ad completionem septimi anni tres legitimas ferias, scilicet secundam, quartam et sextam, exceptis diebus Paschalibus, qui sunt quinquaginta, in pane et aqua jejunet. Secundam tamen feriam uno psalterio vel denario, si sit operarius, redimere poterit. Et sic cum septimum annum compleverit, potest eum episcopus ad gradum pristinum revocare; ita tamen, quod in tribus annis sequentibus sine ulla redemptione omni sexta feria in pane et aqua jejunet. Et eadem poenitentia imponenda est presbytero de omnibus aliis peccatis, quem depositum inducunt. Probantur autem haec omnia 82, dist. *Presbyter, si fornicationem*; quod intelligunt quidam de simplici fornicatione, alii forte melius secundum Rayn. de adulterio vel incestu; puta, quis cognovit conjugatam, consanguineam vel affinem.

Secundus casus est, si presbyter cognovit filiam suam spiritualem, quam scilicet baptizavit, vel in baptismo, vel in confirmatione tenuit, vel quae sibi confessa fuit, debet poenitentiam agere XII annis, et etiam debet deponi, si crimen sit manifestum, et peregrinando XV annis poeniteat et postea monasterium intret, tota vita sua moraturus ibidem. Episcopus vero, qui talia commisit, poeniteat XV annis. Ipsa vero mulier debet omnia relinquere, et res suas pauperibus dare, et conversa usque ad mortem in monasterio Deo servire, 30, qu. 1, *Si quis sacerdos, et cap. Non debet.*

Tertius est, quod quicunque filiam suam spiritualem vel matrem cognoscit, septem annis poeniteat, et similiter ei consentientes, 30, q. 3 *Non oportet.*

Quartus est, quod qui contrahit cum aliqua alii despontata per verba de praesenti, ipsa dimissa, XL diebus jejunet in pane et aqua, et sequentibus septem annis poeniteat. *De sponsa duorum; Accepisti.*

Quintus est, quod qui cognoscit duas commates, vel sorores, sive uxor vivat, sive non, ad minus VII annis poeniteat, licet plus deberet, 30, q. 4, *Si Pater.*

Sextus est quod qui cognoverit monialem, sive devotam, X annis poeniteat, et similiter ipsa secundum formam traditam XXVII, qu. 1, *De filia, et cap. Devotam*, in quorum 1, c. dicitur, quod si filia episcopi vel presbyteri, vel diaconi post votum solemne contraxerit matrimonium, non admittatur ad communionem, nisi marito defuncto poenitentiam egerit, si autem eo vivente decesserit, et poenitentiam egerit, et communionem petierit, tantum in fine vitae recipiet eam; in 2 c. dicitur, quod devota peccans non est recipienda in ecclesia, nisi peccare desierit, et desinens egerit poenitentiam X annis, postea recipiatur ad communionem, et antequam in ecclesia admittatur ad orationem, ad nullius convivium Christianæ mulieris accedat.

Septimus est de eo, qui ignoranter co-

gnoscit duas sorores, vel matrem et filiam, vel amitam et neptem, poeniteat VII annis, si autem scienter, perpetuo privetur coniugio, 34, q. 1. *Si quis cum duabus.*

Octavus est, quod qui duxit in uxorem eam, quam polluit per adulterium, poeniteat V annis 31 q. 1. *Si qua fuerit vidua.*

Nonus est, quod qui contra naturam peccavit, sisit clericus, debet deponi vel religioni tradi, si corrigibilis appareat, ad perpetuam poenitentiam peragendam. Si vero sit laicus, a coetu fideliū usque ad condignam satisfactionem debet fieri alienus, *De excess. prælat. clerici.* Hoc enim vitium magis est, quam cognoscere matrem, 32 q. 7 *Adulterii;* et haec Augst. : «*Adulterii, inquit, malum vincit fornicationem, vincitur autem ab incestu fornicatio. Pejus enim est cum matre, quam cum aliena uxore concubere, sed omnium horum pessimum est, quod contra naturam fit, ut si vir membro mulieris non ad hoc concessso voluerit uti.* » Haec Aug. Quocunque autem modo tale factum exerceatur, præter quam inter virum et feminam ordinate, et in vase debito, vitium contra naturam, et sodomiticum judicatur, ut dicit Rayn.

Decimus est, quod qui coierit cum brutis, poeniteat plus quam VII annis, et similiiter pro incestu, 32 q. 2. *Hoc ipsum.*

Undecimus est quod presbyter, qui interest clandestinis nuptiis, triennio suspendatur, et si culpa exegerit, gravius puniatur. *De claud. despont.* *Cum inhibitio.*

Duodecimus est, quod qui votum simplex violaverit, poeniteat III ann. dist. 27, *Si vir 3.*

Decimus tertius est, quod qui excommunicatus celebraverit, debeat triennio poenitere, et per 2, 4 et 6 feriam a vino et carnis abstinere, 11, q. 3, *De his.* De pena vero degradati celebrantis habetur, dist. 50, *Accedens.*

Decimus quartus est, quod homicida voluntarius sine spe restitutionis deponatur, et poeniteat VII annis, dist. 50, *Miror.*

Decimus quintus est, quod homicida casualis, poeniteat V ann. et hoc secundum Rayn. si culpa casum præcessit, aliter non, nisi forte ad cautelam, dist. 50. *Eos, et duobus, cap. seqq.*

Decimus sextus est, quod si quis fecerit homicidium propter necessitatem evitabilem poeniteat II ann., dist. 50, cap. *De his clericis*, quae licet si inevitabilis esset, in nullo sibi imputaretur, dist. 50, *Quia te.* Quod verum est quoad culpam, sed bonum esset, quod poeniteret quoad cautelam et innocentiam suam Ecclesie ostendendam, *De homicid., cap. 2, § ult.* Et secundum Rayn. forte distingui potest in homicidio necessario, sicut in casuali, et utrum culpa præcesserit necessitatem, vel non. Arg. dist. 50, *De his, De homicid. Interficiunt.* Sed si quis per insaniam committat homicidium, non ei imputatur, 3 quæst. 9 *Judicas;* quin etiam, qui intuitu disciplinæ incaute percutiendo occiderit, deponitur, *De homic.* *Presbyterum 15, quæst. 1, Si quis non iratus.* Sed qui ligatum latronem interficit, deponitur, *De*

homic. *Suscepimus.* Qui autem latronem occultum occidit, cum vivum comprehendere posuit, xl diebus non intret ecclesiam, et alias pœnitentie debet, *De homicidio, Interficieti.* Qui vero paganum vel Judeum occidit, pœnitentia xl diebus, dist. 50, c. Qui vere odit.

Decimus septimus est, quod matricida pœnitentia x ann. secundum formam satis aperiæ traditam 33, quæst. 2, *Latorem.* Uxoridæ vero gravior pœnitentia debet imponi. Talis enim, et qui dominum occidit, nunquam equitat, nec vehiculo portatur, nec matrimonium contrahit usque ad x ann. carnes non comedit, nec vinum bibit, et alia, quæ habentur 33, quæst. 2, *Admonere,* et cap. *Quicunque.* Imponitur autem pœnitentia major uxoridæ, non quia illud peccatum sit gravius isto, sed quia homines priores sunt ad occidendum uxores, quam matres; majus enim peccatum est occidere matrem quam uxorem occidere, ut dicit Bonave ntura in 4, *Sent.*, et communiter omnes doctores. Guliel. vero Durand. tenet contrarium in *Reptor.* pro eo quod uxoridæ imponitur pœnitentia major. Mihi autem magis placet sententia aliorum; sed qualem pœnitentiam agere debent, qui filios occidunt? Resp. Aut est certum, quod ipsimet interfecerunt, et sic debet eis imponi pœnitentia major, quam pro alio homicidio. Arg. *De his qui filios occiderunt,* cap. ult. in text. et gl. et *De homicid.* *Cum juramento,* *De pœn.*, dist. 1, *Aut facta.* In hoc tamen casu vir uxorem recuperat, quam eoscius abjuraverat, et ipsa pœnitentiam agit secundum arbitrium episcopi, ita quod si habet alios filios, pacifice gubernare possit eos uxor, c. *Intelleximus*, eod. tit., quod si virum non habet, induci debet, ut intret religionem, ad quod si non potest induci, tatus est ei dare licentiam nubendi, ut eod. tit. c. *Venient.* Et hoc, quando timetur de incontinentia, alias non, ut patet 33, quæst. 1, *In adolescentia.* Et si pater sit clericus, ab officio altaris debet perpetuo abstinere, et ei gravior quam laico, non tamen publica (nisi veniat in publicum) pœnitentia debet imponi, *De pœn.* *Quæsitum.* Aut certum est, quod non interfecerunt sponte, nec in culpa fuerunt, sed casu fortuito contigit; et sic de stricto jure in nullo tenentur. Arg. *De homicid.* *Ex litteris 2, c. Joannæ,* et c. ult. Nisi velint ad cautelam penitire. In dubio tamen præsumitur, quod non hoc ex certa scientia, sed potius ex incuria provenerit; *De præsumpt.* *Afferte.* Aut certum est, quod non exhibuerunt omnem diligentiam, quam potuerunt et debuerunt, et sic culpa præcessit casum. Et si sit gravis culpa, ut si posuit puerum in medio utriusque, secundum arbitrium pœnitentiarii imponitur pœnitentia v vel vii ann. l, dist. *Si qua femina,* et cap. seq. et cap. *Si quis sponte,* occulta, si sit occultum; publica, si sit publicum; et major si in lecto suffocetur, quam si in cunis, et major presbytero Græco quam Latino, ut habetur *De pœn.* *Quæsitum*, et licet dispensemur

quoad pœnitentiam, quæ est arbitria, ut dicitur *ibidem*, non tamen quoad ordines propter homicidium, quod est delictum enorme et indispensabile, dist. 50, *Miror.* Si autem culpa, quæ præcessit casum, sit levis, ut si posuit puerum in eodem lecto, longe tamen a se, imponitur pœnitentia iii ann. Secundum hoc intellige illud cap. *De infantibus*, *De his qui filios occiderunt;* monendi ergo sunt parentes, quod tam tenillos secum in uno non collocent lecto, ne qualibel negligentia interveniente opprimant et suffocentur, ut 2, quæst. 5, *Consulisti.* Et hoc modo distinguit Host. Ber. cap. *De infant.*, *De his qui filios occiderunt.* Quid de illis qui filios vel servos suos infantes, vel etiam adultos languidos rolegata pietate exponunt? id est extra se ponunt ante ecclesias, ut aliqui moti misericordia colligant eos? Resp. Tales graviter peccant, quia cum ignorentur sæpe consanguinitas expositorum, contrahere possent matrimonium cum sorore vel consanguinea; ideo exponens tenetur de hoc peccato pœnitere, et est puniendus, sicut expositus, si scienter cum tali contraheret, puniretur. *De pœnitent. officii*, secundum Host. Talis enim secundum Rayn. est tanquam homicida judicandus, qui hominem sibi ita conjunctum periculo mortis exponit. Consideratis tamen circumstantiis, et utrum ob hoc mors secuta fuerit vel non fuerit, pœnitentia moderanda erit. Erunt autem tales irregulares secundum Rayn. si mors inde sit secuta, quia scilicet fuerunt in culpa eos expnendo, vel alimenta negando; tamen secundum Rom. si in nulla culpa fuissent, quia forte nec eleemosynas quererendo, nec aliter eos alere possent, irregulares non essent, nec peccarent.

Decimus octavus est, quod qui presbyterum interfecit, pœnitentia xii ann. *De pœnitent. et rem*, cap. 2. De pœnitentia vero ejus, qui occidit monachum vel clericum, subdiaconum vel diaconum, habetur 17, quæst. 4, *Qui occiderit.* De pœnitentia autem ejus, qui machinatur in mortem domini sui, vel in regimen ejus, habetur 23, quæst. ult. cap. *Si quis.*

Decimus nonus est, quod qui injuste alium ad mortem accusat xl diebus in pane et aqua per vii ann. jejunet, et hoc si accusatus sit occisus. Si autem tantum membrum perdidit, triennio pœnitit, *De accus. Accusasti.* Host. vero, et Joan. de Deo in jejunando intellexerunt, quod primus pœnitentia per vii ann. quolibet anno jejunando xl diebus in pane et aqua, secundus vero per tres ann. Gulil. vero Duran. intellexit, prout littera magis sonat, scilicet, quod primus jejunabit xl diebus in pane et aqua, sive continue, sive interpolate, et per vii ann. ejunabit, et pœnitit, non tamen in pane et aqua, sed ad arbitrium presbyteri; secundus vero per tres quadragesimas, prima ante Natalem Domini, secunda ante Pascha, tertia ante S. Joannem, has enim instituit B. Petrus, ut habetur in Chronicis; jejunabit autem tunc in pane et aqua; probantur

hæc secundum Host. 22, quæst. 5, cap. 1
2 et 3.

Vicesimus est, quod perjurus xl diebus
in pane et aqua jejunet, et vii ann. seqq.
pœnitentia, et semper debet esse in pœni-
tentia, scilicet interiori; 6 quæst. 1, *Qui-
cunque.*

Vicesimus primus est, quod qui compul-
sus conditionaliter a domino scienter pejer-
at, si liber sit, xl diebus in pane et aqua,
et hoc secundum Gl. intellige vel continue,
vel interpolate, pœnitent vii ann. seq., non
tamen in pane et aqua, ut dicit Gl. Si vero
servus sit ejus, qui eum coegerit, tribus
quadragesimis et legitimis feriis, scilicet 2,
4 et 6, 22, quæst. 5, *Qui compulsius.*

Vicesimus secundus est, quod qui pejer-
at in manu episcopi, vel in cruce conse-
crata, pœnitentia m. ann. Si vero in cruce non
consecrata, uno anno. Qui vero coactus et
ignorans ignorantia juris, et postea cognoscit,
pœnitent tribus quadragesimis; 22,
quæst. 5, c. 2. Qui vero coactus pro vita
redimenda, vel qualibet causa, vel necessi-
tate pejerat (quia corpus plus quam animam
dilexit) tribus quadragesimis pœnitent, ead.
qu. 5, cap. *Si quis coactus.* Alii inducunt iii
ann. et unum ex his in pane et aqua.

Vicesimus tertius est, quod qui falsum
scienter jurat, vel alium jurare cogit, die-
bus xl pœnitent in pane et aqua et vii seq.
ann. nunquam sit sine pœnitentia, scili-
cet interiori. Alii etiam si consciæ fuerint,
similiter pœnitent; 22, q. 5, *Si quis con-
victus.*

Vicesimus quartus est, quod qui mensur-
rat in falsa mensura, xxx diebus in pane et
aqua jejunet: *De contrah. empt. Ut mensu-
ra.* De pœna vero falsarii litterarum habe-
tur extr. cap. *Ad audientiam*, c. *Ad falsario-
rum*, et de verb. sign. *Novimus.*

Vicesimus quintus est, quod qui frangunt
pœnitentiam solewñem, sive redeundo ad
crimina pejora vel similia, sive redeundo
ad negotiationem, vel militiam sœcularem,
que sibi fuerint interdicta, sola inter Ec-
clesiam fidelibus oratione junguntur, a com-
munione suspenduntur, a Catholicorum con-
viviis separantur, et pœnitere debent x
ann. et communicent in fine, 33, quæst. 2,
De his vero, et de pœnitent., distin. 5, *Si
quis vero.*

Vicesimus sextus est, quod qui canit
missam, et non communicat, debet uno
anno pœnitere, et interim missas non can-
tare. *De cons.*, dist. 2, *Relatum.*

Vicesimus septimus est, quod presbyter,
qui mortuum clericum involvit in palla altaris,
pœnitentia x annis et mensibus v. Diaconi-
nus vero triennio et dimidio. *De consec.*, d.
1. *Nemo per ignorantiam.*

Vicesimus octavus est, quod qui commit-
tit sacrilegium ecclesiam violando, vel
chrisma, sive calicem sacram pollutis mani-
bus accipit, vel similia sacrilegia commit-
tit, pœnitentia vii annis. Primo anno extra
cœmeterium, quod violavit, consistat. Se-
condo anno ante fores ecclesiæ. Tertio in
ecclesia, et in hoc triennio carnes non com-

edat, vinum non bibat, nisi in Pascha vel
Natali, non offerat, nec communionem acci-
piat. Quarto anno communicabit, et in illo,
et in v et vi, et in vii, tribus feriis a carni-
bus et vino abstineat jejunando. 12, qu. 2,
De viro. Comburens autem ecclesiam, xv
annis pœnitent, et eam restituat, 17, q. 4,
cap. *Si quis.* De pœna vero raptoris, sive
furis rei ecclesiastice, et de poena furis et
exfractoris tam clerici quam laici, habetur,
cap. *Pecunia*, et cap. *Si quis clericus*, ead.
caus. 17, q. 4.

Vicesimus nonus est, quod si parentes
frangunt sponsalia filiorum, a communione
triennio separantur, et similiter filii, si sint
in culpa. Si tamen filii secundum promis-
sionem factam contraxerint, excusantur
utique, scilicet quoad pœnam ecclesiæ, sed
non quoad reatum, ex quo dederunt operam
in contrarium, 31, qu. 3, *Si quis parentes*,
arg. *De pœn. dist. 1, Si cui.*

Tricesimus est, quod qui blasphemaverit
publice Deum, vel aliquem sanctorum, et
maxime beatissimam virginem Mariam, illi
debet episcopus hanc pœnitentiam injun-
gere, scilicet, ut vii diebus Dominicis præ-
foribus ecclesiæ in manifesto, dum missa
cantatur, existat, et ultimo illorum dierum
Dominicorum pallium, et calceamenta depo-
nat, et corrigiam ligatam circa collum ha-
beat, et septem præcedentibus sextis feriis
in pane et aqua jejunet, ecclesiam nulla-
tenus ingressurus; et quolibet prædictorum
dierum tres pauperes, vel duos, vel saltem
unum reficiat, si potest, et si non potest,
hæc pœna in aliam commutetur; quod si
renuerit agere omnia supradicta, interdic-
tar sibi ecclesia, et in morte privetur ecclæ-
siastica sepultura. *De maled. Statiuimus.* Item
blasphemus, si dives fuerit, xl, alioquin
xxx vel xx, et si ad hoc non sufficit, quin-
que solidorum usualis monetae pœna mul-
tetur, nullamque misericordiam in hoc ha-
biturus, ut dicitur, *ibidem*, scilicet quin sol-
vat quinque solidos, quos si non habet, cur-
rat per civitatem, vel comutetur in pœnam
aliam temporalem. Hæc autem pœna solve-
tur ei, qui condemnat, id est potestati sœ-
culari: hanc enim pœnam temporalem præ-
cepit Papaæ imponi per potestatem tempora-
lem; quod si neglexerit, per episcopum
præcipitur cogi. Hæc Host. Habet autem
prædicta pœna locum secundum Gof. cum
quis blasphemat non ex ira, vel ebrietate,
vel dementia, quia tunc cum eo iutius age-
retur, 2, q. 3. *Si quis iratus.* Secundum
vero Host. hæc pœna est specialiter inducta
contra eos, qui Deum blasphemant ex ira;
non enim aliquis de levi blasphemant Deum,
nisi iratus. Tanta tamen posset esse iracun-
dia, quod æquiparetur dementia, et tunc
illud, quod dicit Gof. locum posset habere.
Hæc Host.

Quod si quis juret per caput vel per ven-
treum vel capillum; resp. Host. quod si fa-
ciat hoc affirmando vel jurando, non habet
locum hæc pœna: securus est, si faciat hoc
detestando vel vituperando, licet iratus.
Item secundum Gof. et Host. hec, quæ di-

contur de poena temporali, flunt judice pro tribunali sedente. In judicio autem animæ presbyter discretus molliendo rigorem dispensare poterit ex causa circa poenam spiritualem superiorum. 29, q. 7. *Panitent.* Hæc Host. Item blasphemus clericus, maxime presbyter, cogatur ad veniam postulandam; quod si noluerit, degradetur, d. 6. *Cler.*

Notandum vero quod blasphemus secundum leges est decapitandus, ut in Auth. *Ut non lux contra nat. circa med. coll. 6.* Secundum vero canonem antiquum clericus erat degradandus, et laicus excommunicandus, 22, qu. *Si quis per capillum.* Hodie vero laicus agit penitentiam supradictam, scilicet illius canonis *Statuimus*, et hoc si publice blasphemavit. Si enim occulite, non penitebit publice, ut puto: clericus vero hodie est corrigendus poena arbitraria et occulta, non illa, quæ est publica. Clericus enim publice non debet penitire. Si autem rebellis fuerit, vel saepius hoc commiserit, locum habet poena legis; scilicet ut laicus decapitetur in foro civili, et in canonico anathematizetur, id est ingressus ecclesiæ sibi interdicatur, et in morte privetur ecclesiastica sepultura. Clericus vero degradetur. Hæc utique habet Hostiensis, titulo *De maled.*

Tricesimus primus est de presbytero, qui revelat confessionem, quod de jure antiquo debet deponi, et omnibus diebus vitæ suæ ignominiosus peregrinari. *De pœnit.*, dist. 6. *Sacerdos.*

Tricesimus secundus est, quod qui in dicendis Horis canonicas, et aliis officiis divinis discrepat a consuetudine propriæ metropolitanæ ecclesiæ, vi mensibus privatur communione, si hoc accidat ex contemptu 12, d. *De bis.*

Tricesimus tertius est, quod episcopus, qui ordinat sine justa causa clericum invitum, aut reclamantem, vel penitus invitum, absolute suspenditur uno anno, 74 dist. *Episcopus.*

Tricesimus quartus est, quod episcopus, qui correctionem de venditione ministeriorum dissimulat, ii mensibus, presbyter 4, diaconus 3, subdiaconus, et cæteri ad arbitrium judicis penitire debent, 1, quæst. 1, *Quidquid invisibilis.*

Tricesimus quintus est, quod sortilegus xi diebus peniteat. *De sortil. In tabulis.*

Tricesimus sextus est, quod qui videt in astrolabio, peniteat ii ann. *De sort. Ex tuarum.*

Tricesimus septimus est de stilla sanguinis altaris cadentis super terram, vel aliquid aliud propter negligentiam presbyteri, debet presbyter penitire xl diebus; si cedit super pallio altaris, peniteat iv diebus, *De cons.*, dist. 2, cap. *Si per negligentiam.*

Tricesimus octavus est, quod si aliquis evomit Eucharistiam propter ebrietatem et voracitatem: si laicus, peniteat xl diebus; si clericus, vel monachus, vel presbyter, vel diaconus, peniteat lxx diebus; si epi-

scopus, peniteat xc diebus; et debet evomitura comburi, et juxta altare collocari. Si vero causa infirmitatis evomuerit, vii diebus peniteat. *De cons.*, dist. 2, *Si per ebrietatem.*

Tricesimus nonus est, quando mus corredit vel comedit corpus Christi; de penitentia hujus casus, vide cap. *Qui bene 94*, dist. 2, *De consecrat.*

Quadragesimus est, quod qui domum vel aream voluntarie succedit, sublata vel incensa omnia restituat, et iii ann. peniteat. *De injur. Si quis domum.* Canon tamen dicit, quod si ex odio vel injuria hoc fecerit, excommunicari debet, nec absolviri, donec satisficerit et juraverit quod ignem de cætero non apponet. Imponitur autem sibi, ut Hierosolymam vel in Hispaniam vadat in Dei servitio anno integro ibi moraturus. Si quis autem archiepiscopus vel episcopus hoc relaxaverit, damnum restituat, et ab officio episcopali per annum abstineat, 23, quæst. 8, *Pessimam.* Hodie autem, postquam sunt denuntiati, non possunt, nisi per Sedem Apostolicam absolviri Tit. *De sent. excom.* *Tua nos.* Imo text. loquitur de incendiariis indistincte, postquam sunt publicati, et Ber. hoc idem dicit expresse, et Gralian., ex. *De sent. excom.* in 6, *Quicunque*, et Gof. licet Rom. contrarium dicat. Secundum autem leges, qui in civitate data opera incendium fecerit, si sit humilius, subjicitur bestiis; si sit in aliquo gradu, decapitatur, vel in insulam relegatur, ff. *De incend. ruin. naufrag.*, l. fin. Qui vero alibi, ut villis vel castris remissis ibidem ædes positas combusserit, si hoc dolo fecerit, comburitur. Et hoc intelligendum cum Host. si sit humilius. Si autem hoc ex sua negligentia contigerit, resarciet damnum, vel si minus idoneus sit, parum vel leviter castigetur, et nomine ædium omne ædificium continetur, et ibidem dicitur: *Qui ædes.*

Quadragesimus primus est, quod qui deridet vel acceperit communionem ab heretico, et nesciverit hoc esse prohibitum ab Ecclesia, et postea intelligit, peniteat uno anno; si autem scivit et neglexit, peniteat x ann., vel secundum quosdam 6, vel secundum alios 5. Qui vero permittit hereticum missam celebrare in Ecclesia catholica per ignorantiam juris, peniteat xl diebus; si pro damnatione Ecclesiæ catholice, et pro consuetudine Romanorum, projiciatur ab ecclesia sicut hereticus, si sit impenitens; alioquin peniteat x ann. Si autem relicta Ecclesia ad hereticos transierit, et alios ad hoc induixerit, peniteat xii ann., iii extra ecclesiam, vii inter audientes, ii extra communionem, et sic xii anno communionem sive oblationem percipiat, 24, qu. 1, *Si quis dederit.*

Quadragesimus secundus' est, quod patronus, qui res ecclesiæ dilapidat, uno anno peniteat, 16, q. 7, cap. *Filiis.*

Quadragesimus tertius est, quod qui dominum suum magiis et incantationibus lustrat, vel aliud facit, et qui ei hoc consuluit, au-

nis v pœniteat, 26, qu. 5, *Qui divinationes, et c. Non liceat.*

Quadragesimus quartus est, quod qui pacem cum proximo suo non facere jurat, anno uno pœniteat, et ad pacem redeat, 22, q. 4, *Qui sacram.*

Quadragesimus quintus est, quod pro perjurio, adulterio, homicidio dantur pro pœnitentia regulariter vii anni, et similiter pro fornicatione, licet non ita aspera pœnitentia injungitur, 22, q. 1, *Prædicandum* 33, q. 2, *Hoc ipsum.*

Quadragesimus sextus est, quod qui scienter rebaptizatur, vii ann. pœniteat, et feria iv et vi in pane et aqua jejunando, tres quadragesimas faciat, et hoc si fecit pro heresi introducenda. Si autem pro munditia, 1, pro salute corporis obtinenda, tract. *De apost.* cap. 2, tribus annis pœniteat. *De cons.*, dist. 4, *Qui his*, et talis, qui bis baptizatur vel confirmatur, sit de foro Ecclesiæ, et cogitur fieri irregularis, dist. 84. *Dictum est.* De pena autem talium habetur *De cons.*, dist. 4, eos, cuius capituli sententiam prætermitto gratia brevitatis.

Quadragesimus septimus est, quod qui uxorem adulteram cognoscit, antequam pœniteat, iii ann. pœniteat, cap. *Si quis*, 6, caus. 32, q. 1. Qui vero cognoscit eam pœnitentem, ante pœnitentiam peractam, pœniteat ii ann., cap. *Si quis* 4, caus. 32, q. 1. Quomodo vero pœnitentia injungenda sit mulieri partum alterius supponenti, vel etiam de non suo viro concipienti, habetur *De pœnit. et rem. officiis.*

Ad regulas igitur prædictas inspicioendo, potest studiosus indagator procedere ad pœnitentias pro diversis criminibus secundum canones imponendas, et ex causa consideratis circumstantiis, ut dictum est supra, moderari poterit eas, et licet ab ipso omnes circumstantiæ sint diligenter attendendæ, principaliter tamen qualitates personæ, et præcipue utrum sit persona obnoxia alicui aliquo vinculo servitutis. Nam circa tales personas cavere debet pro posse presbyter, ne talem pœnitentiam eis imponat, per quam illis, quibus sunt, astrictæ, præjudicium fiat, maxime circa conjugatos, unde si servus sit, et amore peccaverit, obediens domino suo in atrocioribus, est mitius puniendus 22, q. 5, *Qui compulsus*, obedire tamen non tenebatur in talibus, 11, q. 3, *Si dominus.* Si autem voluntarie peccaverit, corpore punietur, etiam acrius, quam alius, 24, q. 1. *Qui contra pacem.* Nec est servo injungenda peregrinatio, per quam dominus ejus, qui non est in culpa, illius servitio defraudetur. *De senti excomm. Relatum.* Si vero liber sit, tota pœnitentia canonis, si potest facere, debet imponi, 26, q. 7, *Sacerdos pœnitentiam;* sed ex causa poterit eam presbyter moderari.

Considerandum etiam erit, utrum sit persona nova in fide, quia novis in fide minor debet etiam pœnitentia imponi, *De pœnitent. et rem. Deus qui.* Et similiter considerande erunt aliæ personarum circumstantiæ, de

quibus ad præsens supersedeo gratia brevitatis.

Sciendum autem, quod in foro pœnitentiali dicuntur legitimæ feriæ 2, 4 et 6, dist. 82, *Presbyter*, de consec., dist. 3, *Jejunia.* Aliqui tamen ut dicit Rom. pro secunda feria ponunt Sabbatum.

Insuper notandum est, quod si pœnitentia in pane et aqua imponatur non habent panem, potest loco panis leguminibus et pisciculis vesci, et etiam aliis, si necessitas illud requirat, *De pœnitent. et rem.* Licet in text. et gl. alias non licet.

Notandum etiam secundum Joan. Si pœnitentia sit imposita a canone, liberatur quis a jejunio daudo denarium, vel legendo psalterium propria auctoritate. Innoc. vero dicit quod jejunia necessaria, ut Quatuor Temporum, et hujusmodi, non possunt redimi, nisi subsit rationabilis causa, voluntaria vero redimi possunt etiam sine auctoritate superioris.

Ad hoc etiam nota, quod ubi imponitur pœnitentia aliquot annorum, sive quadragesimarum, nec additur quomodo quis debet pœnitere, hoc reliquitur arbitrio presbyteri, cum pœnitentiæ sint arbitriæ, ut dictum est supra. Ipse enim presbyter arbitrabitur eam oerferias legitimas faciendam, secundum can. 50, dist. *De his clericis*, *De hom.*, cap. 2, in multis aliis jur. et sic intelligitur illud, *De accus. Accusasti et de spons. Dilectus*, et similia. *Explicitunt canonæ pœnitentiales.*

(50.) Subnectitur hic pœnitentia solita imponi ob violatam immunitatem ecclesiasticam, prout habetur ex variis decretis ejusdem sacræ congreg. collectis a D. Petro Andrea Riccio in sua Synopsi, verb. *Pœnitentia.*

(51.) Quando ecclesia violate non potest reintegrari, vel quia extractus fuit occisus, vel quia reus in ecclesia ipsa fuit occisus, vel ex alio actu irretractabili, in absolutione a censuris imponitur pro pœnitentia eleemosyna facienda ecclesiæ violatæ, convertenda vel in vas sacrum, vel in lampadem argenteam, vel in supellectilem ad perpetuam rei memoriæ. Sacra congregatio Immunitat., in Salernitana, 28 Octobris 1628, lib. i *Decret. Paul.*, pag. 110; in Rossanen., 26 Maii 1632, lib. ii *Decret. Paul.*, pag. 128, in Mutinen., 17 Januarii 1640, lib. iii *Decret. Paul.*, pag. 118; in Neapolitana, 5 Martii 1641; d. lib. pag. 140; in Pinnen., 16 Decemb. 1664; lib. *Decret. Rocci.*, pag. 607; in Vicana, 16 Junii 1673, in lib. i *Decret. Alt.*, pag. 813; in Meliten., 16 Februar. 1676; ibi pag. 1064; in Papien., 5 Martii 1675; ibi pag. 1071; in Chelmen. in Polonia, 29 Maii 1696, lib. ii *Decret. Vallem.*, pag. 25.

(52.) Sic occidentes existentem in campanili ecclesiæ absolvuntur, facta prius eleemosyna ecclesiæ violatæ. Eadem sacra congreg. Immun., in Feretrana, 3 Octobris 1673; lib. i *Decret. Alt.*, pag. 851.

(53.) In absolutione a censuris ob extractionem dolosam imponitur salutaris pœnitentia, sed non in enumerata pecunia, data

jam reintegratione ecclesie et satisfactione partis. Eadem sacra congr. Immun., in *Hydruntina*, 22 Octobris 1692; lib. *Decret.* Griminaldi, pag. 213.

(54). Prævia eleemosyna ecclesie spoliatae in summa arbitrio archiepiscopi, et præceptio de non accedendo saltem per quinque annos ad Terram Longobucis, archiepiscopi arbitrio milites Campanæ absolvuntur publice præ foribus ecclesie, impositis gravibus et publicis pœnitentiis. Eadem sacra congreg. Immun., in *Rossanen.*, 2 Octob. 1703, *Decret.* Vall., pag. 524.

(55). Rex catholicus pro reparatione immunitatis ecclesie S. Laurentii Excurialis violatae per extractionem violentam marchionis de Valensuile elargitur, intulit omnium culpabilium ad hoc, ut possint obtinere absolutionem a censuris incursis, eleemosynam viginti quatuor mille *Pezze da otto*, ut dicitur, applicandam in confectione reliquiarum per reliquias S. Laurentii apponendi in dict. ecclesia ad publicam et perpetuam rei memoriam. Ead. sac. congreg. Immun., in *Toletana*, 18 Febr. 1677, lib. II *Decret.* Alt., pag. 1533.

(56). Ad complacendum simpliciter majestati regis catholici instantis apud sanctissimum, quod gubernator, et alii declarati excommunicati ob extractionem violentam mulieris ab ecclesia, et deinde fustigatae per civitatem, sanctissimus permittit, ut possint absolvi, nou adimpletis conditionibus seu pœnitentiis appositis in facultate eos absolvendi, nempe quod gubernator abstineret per unum mensem ab exercitio suorum officiorum, ut se gereret tanquam excommunicatum, ut solveret ecclesie violatæ centum duplas, et alii aliam sumam, solum quod ad poenam pecuniariam remisit ad arbitrium omnino episcopi. Eadem sac. congreg. Immun., in *Placentina*, 20 Martii 1700, lib. II *Decret.* Vall., pag. 275.

(57). Aliquando violatori immunitatis ecclesiæ, in absolutione a censuris impouit pœnitentia visitandi septem ecclesiæ urbis. Eadem sac. congreg. Immun., in *Beneventana*, 7 Maii 1630, lib. II *Decret.* Paul., pag. 39.

(58). Aliquando imponitur pœnitentia gubernatori in absolutione a censuris habens tractum successivum ratione exempli. Eadem sac. congreg. Immun., in *Aprutina*, 9 August. 1639, lib. III *Decret.* Paul., pag. 39.

(59). Ministri et satellites regiae audiuntur absolvuntur in forma publica, et imposuit gravibus pœnitentiis salutaribus ob extractionem. Eadem sac. congreg. Immun., in *Beneventana*, 13 Decemb. 1692, lib. I *Decr.* Vall., part. X, in *Cosentina*, 28 Maii 1693, d. I. p. 192, et alibi.

(60). Altento accessu ad Urbem remittitur censuratus ordinario, ut absolvat impositis gravibus pœnitentiis salutaribus. Eadem sac. congreg. Immun., in *Avers.*, 19 Aprilis d. A. et I. p. 183; in *Alben.*, 4 Maii 1700, lib. II *Decret.* Vall., pag. 285.

(61). Prævio consensu partis et obligatione de parendo mandatis Ecclesiæ super restitutione

extracti facta alteri ecclesiæ, tanquam spoliatae, impositis gravibus pœnitentiis salutaribus. et præstata obligatione jurata de non amplius incurrendo in similia ob extractionem confugiti factam ab ecclesia parochiali, absolvitur potestas oppidi N. private, sed servata formâ, alii vero in forma consueta, et publice. Eadem sac. congreg. Immun., in *Regien.*, 3 Sept. 1695, l. I *Decr.* Vall., p. 214.

(62). Arbitrio emin. episcopi, prævia erosione eleemosynæ ecclesie spoliatae in summa ab eodem eminentissimo arbitranda, servata forma et impositis gravibus pœnitentiis salutaribus, absolvitur gubernator ob extractionem. Eadem sac. congreg. Immun., in *Aversana*, 17 Maii 1695, l. I *Decr.* Vall., p. 191.

(63). Prævia cautione quatenus possit dari per oratorem, attenta ejus paupertate, sin minus, prævia obligatione de reficiendis damnis, absolvitur in forma consueta ob extractionem confugiti ab ecclesia, impositis gravibus pœnitentiis salutaribus. Ead. sacra congreg. Immun., in *Sab.*, 16 Nov. 1695, d. I. p. 157.

(64). Injungitur episcopo, qui vigore facultatis absolverat judicem censuratum ob violatam Immunitatem, cum pœnitentia salutari, ut removeat poenam privationis officii, uti improportionatam. Eadem sacra congreg. in *Balneor.*, 16 Dec. 1630, l. II *Decr.* Paul., pag. 57.

(65). Censurati ob attentatam extractionem ab ecclesia absolvuntur impositis gravibus pœnitentiis salutaribus. Eadem sacra congreg. Immun., in *Minerbin.*, 26 Decemb. 1693, lib. I *Decr.* Vall., pag. 96; in *Sutrina*, 20 Augusti 1693, d. lib. p. 210.

(66). Baroncellus, et socii executores curiae laicæ ob dolosam extractionem absolvuntur, impositis gravibus pœnitentiis salutaribus. Eadem sacra congreg. Immun., in *Hydruntina*, 22 Oct. 1692; lib. *Decr.* Grim., pag. 213; in *Spoletana*, 20 Februar. 1694, lib. I *Decret.* Vall., pag. 106; in *Nucerina*, 22 Junii, dict. ann. et lib., pag. 130.

(67). Officiales regiae audientia Salerni absolvuntur arbitrio episcopi in forma Ecclesiæ, impositis gravibus pœnitentiis salutaribus ob carcerationem exempti. Eadem sacra congreg. Immun., in *Caputaquen.*, 24 Julii 1684; lib. I *Decret.* Vall., pag. 136.

(68). Item afflictuarii et executores curiae laicæ, qui carceraverant operarios cuiusdam parochi. Eadem sacra congreg. Immun., in *Theanen.*, 1 Martii 1694, ibi pag. 170; in *Urb.*, 12 Decembr. 1693, d. lib. pag. 93, in *Theanen*, 4 Sept. 1703; lib. III *Decr.* Vall., p. 512; in *Milit.*, 20 Febr. 1694; lib. I *Decr.* Vall., pag. 106.

(69). Notarius, qui scribendo processum, cooperatus est ad carcerationem sacerdotis factam de ordine judicis laici, absolvitur, impositis gravibus pœnitentiis salutaribus. Eadem sacra congreg. Immun., in *Placentin.*, in *Hispania*, 24 Februar. 1694; d. lib., pag.

107; in Egitaniæ., 23 Januar. 1694; ibi pag. 101.

(70). In forma Ecclesiæ impositis gravibus poenitentia salutaribus executores curiæ laicæ ob tentatam carcerationem cursoris curiæ episcopalnis absolvuntur. Eadem sacra congregat. Immunitat., in Anglon., 19 Jul. 1695, d. lib. pag. 203.

(71). Satellites regiæ audientiæ ob vexationes clerici illatas absolvuntur in forma publica, impositis gravibus poenitentia salutaribus. Eadem sacra congregat. Immun., in Cosentina, 28 Maii 1695, lib. i Decr. Vall., pag. 192.

(72). Ministri et officiales curiæ laicæ ob recognitionem corporis delicti, etsi ignoranter, ut asserunt, factam super sacerdote occiso, absolvuntur, impositis gravibus poenitentia salutaribus. Eadem sacra congregat. Immun., in Alatrina, 13 April. 1696, d. lib. pag. 182.

(73). Birruarius percutiens religiosum absolvitur, impositis gravibus, et publicis poenitentia salutaribus in forma ecclesiæ arbitrio episcopi, et adimpleatis conditionibus expressis in litteris sub die 23 Decembris præteriti. Eadem sacra congregat. Immun., in Brundesina, 7 Aprilis 1694, lib. i Decr. Vallemaui, pag. 113.

(74). In casu necessitatis presbyteri Græci catholici possunt Latinos absolvere, debent tamen uti forma absolutionis in concilio generali Florentino præscripta. Bened. XIV, t. I, constitut. 57, incipit. *Et si pastoralis*, § 5. (75). Extra necessitatis casum prudenter, et arbitrio ordinariorum relinquitur, ut presbyteri Græci Albanenses Latinorum etiam confessiones excipere valeant. Idem, ibid. (76). Sacerdotes Græci conjugati possunt, et curam suscipere parochiarum, et parochianorum suorum confessiones audire. Idem, ibid.

(77). In poenitentia sacramenti administratione damnatur et prohibetur sub gravissimis poenis perversa praxis introducta exquirendi a poenitentibus complicum nomina et denegandi absolutionem, nisi illa manifestent. Idem, tom. II, constitut. incip. *Ubi primum. Vide*, tom. II, verb. CONFESSARIUS, et verb. COMPLEX.

APPENDIX,

Sive novus de poenitentia articulus Romanus theologi.

(1). Novum, amice Lector, tibi offero de poenitentia articulum, ne nimium distrahi cogaris notulis et animadversionibus, quas variis secundi et tertii articuli locis, subjiciendas monuere censores; et ut per certa, ac peritioribus theologis nostris probata principia, securiorem ac veram de homini per poenitentiam reconciliationem, doctrinam, proponam et explicem. Si quæ vero a Lucio nostro asserta aut falsa, aut minus tuta pronuntio, ne putes, me probo atque docto viro, fratrique meo dilectis simo detractum quidquam voluntuisse. Moveor enim ad ita scribendum, cum ut censorum ussa faciam, tum etiam iudico quoque

michi veritatis amore ac studio quodam, quo ferri me sentio ad vulgandam, ac omnibus, quod fieri possit, explicandam priorem elbicam Christianam, ac tutam æternæ salutis viam: et opiniones, quas nota, nos Patris Lucii sunt, sed Lacerii, Vivæ, Tamburini, Sporerii, aliorumque hujus furfuris auctorum, quorum ipse opiniones fideliter recenset. Ut autem ad rem veniam, primum de dolore, deinde de confessionis integritate, ac demum de satisfactione disputabo.

(2. I). Ut autem intelligas, quinam et qualis esse debeat dolor necessarius ad obtinendam per poenitentiam remissionem peccatorum, operæ pretium duxi perspicue exponere, in quo virtus poenitentia consitiat, quæ, teste Tridentina synodo, sess. XIV, cap. 4, ad impetrandam veniam peccatorum quovis tempore necessaria fuit; et quæ necessariam illam dispositionem constituit, quæ in poenitente desideratur, ut per absolutionem sacramentalem justificationem obtineat. Est itaque virtus poenitentia, « sincera hominis ad Deum conversio, qua peccata commissa detestatur, et odio habet propter Deum, cum gravi animi dolore et cum firme proposito deinceps non peccandi, sed malam vite consuetudinem, corruptoque mores emendandi, et spe venie a Dei misericordia consequendæ. »

(3). Dubitari non potest, quin poenitentia virtus sit proprie dicta; quæ enim divina lege præcipiuntur, ad virtutem propriæ dictam pertinet. Nil vero frequentius in sacris litteris præcipitur, quam de perpetratis flagitiis poenitentia. Ezechielis XVIII habetur: « Convertimini, ait Dominus Deus, et agite poenitentiam de omnibus iniquitatibus vestris: Matthæi III: Poenitentiam agite.... facite fructus dignos poenitentia. » Et, ut alia unitam, Lucæ VI, legitur: *Cœpit Jesus prædicare et dicere: Agite poenitentiam.* Deinde dolor de peccatis eo modo, et tunc conceptus, ut extrema declinet, nequit non esse virtutis actus, ut inquit S. Thomas, III part., qu. 85, art. 1, qui enim lætantur, cum male fecerint, peccant, ac peccant itidem, qui ita dolent, ut in desperationem se conjiciant, ut Cain et Judas. Dolor ergo ad leges æquitatis, et Christianæ moderationis mensuram conceptus, actus virtutis est. Virtus autem hæc non generalis, sed peculiaris est, et revocatur ad justitiam commutantem. Nam poenitentia dolet de malo commisso, quatenus est offensa Dei, cuius læsum jus reparare conatur, violati vero alterius juris compensatio, ad justitiam commutante attinet. Cum vero pro illata Deo injuria ad æqualitatem satisfacere, atque compensare peccator nequeat, cum sit incapax ac debeat tantum, quantum potest, ac Deus exigit, compensare, ideo a theologis non pars subjectiva, sed potentialis tantum justitiae commutantis appellatur.

(4. II). Virtus autem hæc non acquisita est humanis actibus, ut justitia, fortitudo, etc., sed gratuito infusa a Deo est, ut sunt

virtutes theologicas, fides, spes et charitas. Hæc enim veritas aperte revelata in Scripturis est. *Jerem. xxxi* dicitur: *Converte me, et convertar: quia tu Dominus Deus meus.* Postquam enim convertisti me, egi pœnitentiam; *Ezechiel* sic Deum loquentem inducit: *Dabo vobis cor novum, et spiritum novum ponam in medio vestri... et dabo vobis cor carneum... et faciam, ut in præceptis meis ambuletis.* Hinc concil. Trident., sess. vi, can. 8, hanc veritatem definivit: « Si quis dixerit, sine præveniente Spiritus sancti inspiratione, atque ejus adjutorio, hominem credere, sperare, diligere aut pœnitere posse, sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, anathema sit. » Illa enim virtus infusa dicitur, inquit S. Thomas, iii part., qu. 85, art. 5, quam Deus in nobis sine nobis, non tamen sine nobis dispositive cooperantibus, in primis producit. Eiusmodi est habitus pœnitentie, ut ex Scripturarum testimonio constat.

(5. III. Pœnitentia hæc necessaria est necessitate medii, et necessitate divini præcepti, ut ex divinis Scripturis patet; *Math. iv*, inquit: *Capit Jesus prædicare et dicere: Pœnitentiam agite; appropinquavit enim regnum cælorum.* Item *Lucas*, *Act. iii*: *Pœnitemini igitur, et convertimini, ut delean tur peccata vestra;* item *Lucas in Evang. xiii*, inquit: *Si pœnitentiam non egeritis, omnes simul peribitis.*

(6. Adducta testimonia, et alia plurima, quæ brevitatis studio omitto, necessitatem cum medii, tum præcepti evincunt. Nam illud dicitur necessarium necessitate medii, sine quo obtineri finis nequit. Porro æterna salus, quæ est hominis finis, ita a pœnitentia pendet, ut sine ea haberi non possit. *Si pœnitentiam non egeritis, omnes simul peribitis.* Hanc veritatem definivit concilium Trident., sess. xiv, cap. 1, his verbis: « Fuit quidem pœnitentia universis hominibus, qui se mortali aliquo peccato inquinassent, quovis tempore ad gratiam et justitiam assequendam necessaria, illis etiam, qui baptismi sacramento ablui petivissent, ut perversitate abjecta et emendata, tantam Dei offenditionem cum peccati odio et animi dolore detestarentur. » Pœnitentia igitur ante omnem legem scriptam fuit peccatoribus necessaria ad saluteum, atque adeo necessaria necessitate medii, et quidem intrinseci, cum sit natura sua cum fine conjuncta. Quamobrem Tertullianus, lib. *De penit.*, cap. 11, ait: « Deus post tot ac tanta delicta humanae temeritatis a principe generis humani auspicata, post condemnatum hominem, post ejectum e paradiso, mortique subjectum, cum rursus ad suam misericordiam maturavisset, jam inde in semelipso pœnitentiam dedicasset. » Accedit etiam evidens ex ipsa naturæ lege de promptum argumentum. Nam homo per peccatum fit a Deo aversus; Deum injuria afficit; legis transgressione Deum ipsum contemnit; ac secundum incommutabiles Providentie ac justitie leges, fit iræ ac divine vindictæ obnoxius. Ergo, ut Deo re-

concilietur, converti per pœnitentiam ad ipsum debet, compensare quantum potest illatam injuriam, sese paratum exhibere ad legem, et Dei voluntatem faciendam, ac punire in semelipso peccatum, per quod divinæ justitiae iram, atque vindictam subire oportebat. Idem enim exigunt incommutabiles divinæ Providentie et justitie leges, secundum quas homo, hominisque voluntas divinæ voluntati perfecte subjecta esse debet, ac summum Deo honorem deferre.

(7. IV. Gradus, per quos pervenimus ad pœnitentie virtutem, sex a theologis designantur cum S. Thoma, iii part., qu. 85, art. 4, ubi hæc habet: « Dicendum, quod de pœnitentia loqui possumus duplicitate. Uno modo quantum ad habitum; et sic immediate a Deo infunditur sine nobis principaliter operantibus, non tamen sine nobis dispositive cooperantibus per aliquos actus. Alio modo possumus loqui de pœnitentia quantum ad actus, quibus Deo operanti in pœnitentia cooperawur. Quorum actuum primum principium est Dei operatio convertentis cor, secundum illud *Thren. ult. Converte nos, Domine, ad te, et convertemur.* Secundus actus est motus fidei; tertius est motus timoris servilis, quo quis timore suppliciorum a peccatis retrahitur; quartus actus est motus spei, quo quis sub spe venia consequendæ assumit propositum emendandi; quintus actus est motus charitatis, quo alicui peccatum displaceat secundum seipsum, et non jam propter supplicia; sextus actus est motus timoris filialis, quo propter reverentiam Dei aliquis emendam Deo voluntarius offert. » Eamdem doctrinam confirmat *Tridentina synodus*, sess. vi, c. 6, atque facile sacrarum Scripturarum oraculis comprobamus. Nam *Joannis xv*, Christus ait: *Sine me nihil potestis facere*, et c. iv: *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum; quamobrem concil. Trident., sess. vi, can. 3, ita definivit: « Si quis dixerit, sine præveniente Spiritus sancti inspiratione, atque ejus adjutorio hominem credere, sperare, diligere aut pœnitere posse sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, anathema sit. » (8. Dogma itaque catholicum est, veram pœnitentiam a Dei operatione, sive sancti Spiritus impulsu initium suinere. Secundo huic succedit fidei motus. (9. Ad *Hebræos* enim xi, Paulus scribit: *Sine fide impossibile est placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, et quod inquirentibus se remunerat sit.* Est enim fides virtutum omnium fundamentum, religionis principium, conversionis peccatoris initium, ac prima justificationis radix. (10. Hæc precedit pœnitentiam, non vero constituit, nec ejusdem pars est, ut perperam commenti sunt novatores. (11. Fidem sequitur timor servilis; cum enim per fidem Deus exhibeat remunerat bonorum ac malorum vindex, qui iis paravit æterna supplicia, inde posita, terror in peccatore oritur æternorum suppliciorum; quo terrore utiliter concuti-*

tur, ut ait Tridentina synodus, et a peccatis trahitur. (12. Timorem hunc non esse malum, sed utilem adversus hæreticos facile demonstramus, nam a superno fidei motu oritur, atque a peccato hominem revocat; quamobrem in sacris litteris commendatur atque præcipitur. Nam *Ecclesiastici* i habetur: *Timor Domini expellit peccatum: nam qui sine timore est, non poterit justificari.* Et Christus Dominus Matthœi x, 28, hunc timorem præcipit: *Timete eum, inquiens, qui potest, et animam, et corpus perdere in gehennam.* (13. Quartus gradus est motus spei; quam concipimus, dum servili illo timore concussi ad divinam misericordiam confugientes, confidimus Deum nobis propter Christum propitium fore: qua spe erecti vitam, et mores emendare constituimus.

(14. Quintus motus est charitatis, quo peccatum displicet pœnitenti secundum seipsum, et quatenus Dei summe boni offensa est, vel propter suam turpitudinem, non suppliciorum metu: « Sicque Deum tanquam justitiæ fontem diligere incipit, » ut loquitur Tridentinum. Pœnitens enim superna illa spe erectus, ad peccati turpitudinem, ac summam Dei bonitatem attendens, peccatum detestatur, quod Dei offensa est, et ob propriam turpitudinem, « quod ad charitatem pertinet, » ut ait S. Thomas, iii p., quæst. 85, art. 4, ad. 1. (15. Atque hinc sextus oritur gradus, qui motus timoris filialis appellatur, quo pœnitens Deum tanquam patrem optimum revereri incipit, atque ob reverentiam erga beneficentissimum parentem offensæ illatae satisfactionem offert, atque in seipso peccatum punire constituit.

(16. V. Motus isti, quos ex Tridentino, et S. Thoma descripsi, non sunt omnes ita absolute necessarii, ut omnes explicite et formaliter requirantur; sed posito gratiæ prævenientis motu, qui semper est formaliter necessarius, cæteri in unico formali actu comprehendi valent. Potest enim unico instanti peccator converti, ut patet in conversione sancti Pauli apostoli. Ideo autem Tridentinum, et sanctus Thomas post alios Patres ejusmodi actus in œconomia pœnitentiæ enumerant, quia juxta consuetum divinæ Providentiæ cursu hoc ordine concurrunt ad justificationem. Motus isti veri meriti rationem ad justificationem obtinendam non habent, prout præcedunt justificationem: nam gratia ipsa justificans est principium meriti: porro motus isti, qui justificationis gratiam præcedunt, sunt dispositiones veluti materiales, quæ nobis consentientibus, et per Dei gratiam operantibus, in animam introducuntur, et iisdem ad justificationis gratiam per merita Christi Jesu obtinendam præparamur. Quæ doctrina traditur a synodo Tridentina, sess. vi, capit. 8, his verbis: « Cum vero Apostolus dicit justificari hominem per fidem, et gratis; ea verba in eo sensu intelligenda sunt, quem perpetuæ Ecclesiæ catholicæ consensus tenuit et expressit, ut scilicet per fidem ideo justificari dicamur, quia fides est humanæ salutis ini-

tiuum, fundamentum et radix omnis justificationis; sine qua impossibile est placere Deo, et ad filiorum ejus consortium pervenire: gratis autem justificari ideo dicimur, quia nihil eorum, quæ justificationem præcedunt, sive fides, sive opera, ipsam justificationis gratiam promeretur: si enim gratia est, jam non ex operibus; alioquin, ut idem Apostolus inquit, gratia jam non est gratia. »

(17. VI. Hactenus de pœnitentiæ virtute hominibus in mortale aliquod peccatum lapsis quovis tempore necessaria, ut ex dictis liquet, atque ex definitione concilii Tridentini, sess. xiv, c. 1. (18. Nunc de pœnitentiæ sacramento agendum est, quod a Christo Domino institutum est, ut per juridicam sacerdotis absolutionem homini contrito et confessio remittantur peccata post baptismum commissa. Singulare hoc beneficium, quo Ecclesiam suam Christus Dominus ornavit atque munivit, potestatem faciendo sacerdotibus remittendi per absolutionem sacramentalem peccata, homines peccatores a virtutis pœnitentiæ exercitio non liberantur, sed novo potius titulo, novoque incitamento ad illam exercendam ferventius stimulantur. Tum quia sacramenta ad perficiendas, non ad infirmandas virtutes destinata sunt; tum quia, hæc peculiaria beneficia cum sint, homines astringere debent ad gratum quoque animum ob nova suscepta beneficia exhibendum per ferventius virtutis exercitium; tum demum, quia, cum in pœnitentiæ sacramento ad alios virtutis actus, per quos homo ad reconciliationem disponitur, addita sit peccatorum confessio, quæ effectu verecundiæ, atque confusione inde orta, plurimum confort ad detestationem peccati, facile intelligere est, Christum Dominum voluisse, ut institutum, a se sacramentum pœnitentiæ, novos stimulos afferret ad detestanda peccata, ac ferventius exercendam pœnitentiæ virtutem. (19. Sacramentum ergo pœnitentiæ institutum a Christo Domino fuit ad fovendam, perficiendamque virtutem pœnitentiæ, non vero ad attenuandam, et ad supplendum per virtutem clavium perfectæ contritionis defectum. Audiantur verba catechismi conc. Trid., part. ii, *De penit.*, § 36. *Quantum*, ibi: « Ut enim hoc concedamus, inquit, contritione peccata deleri, quis ignorat, illum adeo vehementem, acrem, intensam esse oportere, ut doloris acerbitas cum scelerum magnitudine æquari conferrique possit? » Hæc est contritio charitate perfecta, qua justificatur peccator absque actuali sacramenti susceptione, cum solo illius voto. De imperfecta vero subdit, § 37: « At quoniam pauci admodum ad hunc gradum pervenirent, siebat etiam, ut a paucissimis hac via peccatorum venia speranda esset. Quare necesse fuit, ut clementissimus Dominus facilitiori ratione communi hominum rationi consideraret, quod quidem admirabili consilio fecit, cum claves regni cœlestis Ecclesiæ tradidit. Etenim ex fidei catholicæ doctrina, omnibus credendum, et constanter affirman-

dum est : si quis ita animo affectus sit, ut peccata admissa doleat, simulque in posterum non peccare constituat, et si hujusmodi dolore non afficiatur, qui ad impetrandam veniam satis esse possit, ei temen, cum peccata sacerdoti rite confessus fuerit, vi clavium sceleria omnia remitti ac condonari : ut merito a sanctissimis viris Patribus nostris celebratum sit, Ecclesiae clavibus editum in cœlum aperiri ; de quo nemini dubitare fas est, cum a Florentino concilio decretum legamus, pænitentiæ esse clum esse absolutionem a peccatis. » Vides ergo, sacramentum Pænitentiæ sovere atque perficere virtutem, atque virtutis conatus augere potius quam infirmare debere, in eo vero ipsius beneficium repositum esse, ut vehementis acris, intensaque contritionis defectum suppleat, conferendo absolutionem beneficio justificationem etiam illi, qui non vehementem, acrem et intensam, sed remissam et imperfectam contritionem habeat. Hac ratione faciliorem reddit communaliter credentium remissionem peccatorum, cum valde difficile sit vehementem, acrem intensumque illum contritionis motum concipere, quo extra sacramentum homines justificantur. (20. Hæc notata ac fusius explicata sunt, ut videoas, quam in epte philosophentur, qui pro extollenda clavium virtute ac efficacia sacramenti, obligationem ineundæ pænitentiæ ita in peccatoribus minuant, ut disponi illum posse credant ad absolutionem recipiendam sine illo divini amoris actu, quo se a creaturis aversi et versi ad Deum profitemur.

(21. Sacramentum Pænitentiæ suam, ut sacramenta reliqua, materiam habet. Hæc vero duplex est, remota et proxima, materia remota sunt peccata delestanda et destruenda; nam sicut ligna ignis materiam dicimus, quia igni consumenda subjiciuntur, ita theologi peccata, quæ clavium virtuti ac pænitentiæ sacramento supponuntur, ut deleantur, materia sacramenti pænitentiæ appellant. Peccata vero, quæ post baptismum committuntur, propriæ materiam sacramenti Pænitentiæ constitunt; mortalia materiam necessariam venialia vero materiam tantum sufficiunt; cum absque confessione sacramentali, aut ejus voto, atque sacerdotis absolutione remitti possint. Media autem, quibus remissio peccatorum venialium confertur, sunt fervor charitatis, sacramenta vivorum et sacramentalia, quatenus sint cum motu detestationis peccatorum conjuncta, ut confessio generalis, tunc pectoris, et oratio Dominica; vel cum motu reverentiae in Deum, resque divinas, ut benedictio episcopalis, aspersio aquæ benedictæ, oratio in ecclesia consecrata, et alia hujusmodi. Dixi cum detestatione peccatorum conjuncta, quia remitti nunquam possunt peccata etiam venialia, quandiu voluntas illis adhaeret; quamobrem ait S. Thomas, in martyrium quidem venialia peccata delere : « Si actualiter voluntatem peccato invenierit inhærentem. » Sacramentalia ergo, ac vivuum sacramenta ad venialium remissionem

conducunt, quatenus « inclinant », inquit idem doctor angelicus, « animam ad motum pænitentiæ, qui est detestatio peccatorum, implicite vel explicite. »

(22. VIII. Materia proxima hujus sacramenti vocantur actus pænitentis, per quos delenda peccata subjiciuntur potestati clavium, ac satisfactione puniuntur; sunt autem hujusmodi actus, cordis contritio, oris confessio atque operis satisfactio, primum de contritione, deinceps de confessione, ac demum de satisfactione dicemus. Hic tamen obiter notare juvat, tres antedictos actus a Florentina synodo non materiam, sed quasi materiam appellari, quia Scotistæ, aliqui theologi, ac viri gravissimi, iunt quidem, tres illos actus necessario in sacramento Pænitentiæ requiri, ut sacramentum ex effectu sit integrum, sive esse materiam, circa quam proxime et objective pænitentia occupatur; sed negant ad integratem substantialiæ pertinere, aut intrinsece sacramentum ipsum compondere; doctor enim subtilis, in 5, dis. 14, q. 4, et dis. 17, q. 1, hujus sacramenti essentiam in sola absolutione reposuit, ita ut, quatenus ritus sensibilis est, pro materia, quatenus vero remissionem peccatorum significat, haberet pro forma debet. Nec opinio hæc fuit unquam ab Ecclesia improbata aut censura ulla notari potest.

(23. IX. Contritio, inquit Trid. syn., sess. xiv, c. 4, quæ primum locum inter actus pænitentis habet: « Animi dolor ac detestatio est de peccato commisso, cuin proposito non peccandi de cætero. Fuit autem quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis motus necessarius, et in homine post baptismum lapso, ita demum præparat ad remissionem peccatorum, si cum fiducia divina misericordia, et voto præstandi reliqua conjunctus sit, quæ ad rite suscipiendum hoc sacramentum requiruntur. Declarat igitur S. synodus, hanc contritionem non solum cessationem a peccato, et vitæ novæ propositum et inchoationem, sed veteris etiam odium continere. » Perpende, quæso, concilii declarationem. Ait, contritionem, quæ necessaria est ad præparandum hominem in sacramento Pænitentiæ ad remissionem peccatorum, delestationem peccatorum, propositum non peccandi sive novæ vitæ propositum et inchoationem continere atque exprimere. (24. Vide ergo 1 num. sustineri possit illa probabilistarum opinio, quæ ait, non requiri in pænitente propositum expressum de non peccando de cætero, sed implicitum sufficere, illud scilicet, quod dolor ipse, ac detestatio peccatorum in se involvit. Nam concilium duo hæc expresse postulat, ut pænitens detestetur peccatum, et propositum habeat non peccandi de cætero; cessationem a peccato; et vitæ novæ propositum. Satis ergo, superque declarat, necessariam in pænitente esse expressam peccati delestationem, ac expressum quoque propositum non peccandi de cætero, quod novæ vitæ inchoationem contineat. Concilii ergo menti repugnat benigna illa casuistarum opi-

nio, quæ solum implicitum propositum sufficere affirm. l. (25. 2. Num novæ vitæ propositum, et inchoatio haberi possit sine charitatis initio, cum enim caritas et amor Dei vita hominis spiritualis sit, cuius privatio mors spiritualis hominis nuncupatur, non videtur hominem pœnitentem novam inchoare posse vitam, quin aliquem in se Dei amorem atque charitatis initium habeat; et quin primum, omnium maximum Dei mandatum servare incipiat. Sed de iis paulo infra.

(26. X. Contritio ab eodem concilio, cap. citato, dividitur in perfectam et imperfectam. (27. Perfectam vocat, quæ ex charitate perfecta concipitur, quæ etsi hominem Deo reconciliat priusquam etiam hoc sacramentum actu suscipiat, declarat tamen reconciliationem ipsi contritioni sine sacramenti volo non esse ascribendam: (28. imperfectam vero, quæ attritio dicitur, eam, quæ « vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ et pœnarum metu communiter concipitur; » hæc, si voluntatem peccandi excludat cum spe vénie, non solum non facit hominem hypocritam et magis peccatorem, sed etiam donum Dei est, et Spiritus sancti impulsus, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum moventis, quo pœnitens ajutus, viam sibi ad justitiam parat. Et quamvis sine sacramento Pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat; tamen ad Dei gratianam in sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit. (29. Ad imperfectam contritionem sive attritionem quod attinet, observare necesse est primum, attritionem naturalem, id est quam rationes mere naturales excitant, et quæ solis naturæ viribus concipiuntur, non sufficere, etiam cum sacramento Pœnitentiæ, ad hominem Deo reconciliandum; opposita enim opinio damnata fuit ab Innocentio XI. (30. Deinde nequidem attritionem illam sufficere, qua quis doleat de peccato, quatenus offensa Dei, etc., si Peccandi voluntatem et peccati affectum non excludat; attritio enim necessaria ut reconciliandum hominem in sacramento Pœnitentiæ detestationem secum ferre debet de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero, ac vitæ veteris odium et vitæ novæ propositum et inchoationem: ubi vero peccandi voluntas, et peccati affectus non excludatur, verum non peccandi propositum deest, verum peccati o'lium desideratur, nec efficax propositum adest, neque efficax novæ vitæ inchoatio, ut considerant paret. (31. Denique observare est, attritionem ex turpitudinis peccati consideratione, atque ex gehennæ et pœnarum metu conceptam, utilem esse, atque ad justificationem disponere, ut est a concilio Tridentino adversus Lutheranos definitum. Idque constat etiam ex iis quæ supra nos de timore disputavimus. At aliud est, utilem esse, atque disponere ad justificationem, et aliud sufficientem esse. Nam fides utilis sane est, atque disponit, sola vero non sufficit; spes quoque inter utiles dispositiones recense-

tur, sed nec hæc etiam cum fide conjuncta sufficit. Etsi ergo dolor ex metu illo conceputus utilis sit atque disponat, non inde perspicue sequitur, dolorem hujusmodi cum ipsa fide et spe conjunctum sufficientem esse ad hominem Deo reconciliandum in sacramento. Quamobrem jure meritoque disputant theologi, num altritio necessaria in sacramento Pœnitentiæ, sine Dei amore saltem inchoato sufficiens sit ad justificationem obtinendam.

(32. XI. Supervacaneum existimo dispartare, num in sacramento requiratur contritio perfecta: falsam enim opinionem id assentientem communiter omnes theologi existimant. (33. At neque in concilio Tridentino, neque alio Ecclesiæ decreto hæc sententia proscripta unquam fuit. Præstatam sententiam gravissimi theologi ante concilium Tridentinum propugnarunt: Hugo a S. Victore, lib. II *De sacram.*, part. xv, cap. 8; Richardus Victorinus, lib. *De potest. absolvend.*, cap. 7; Robertus Pullus, *De sacram.*, p. v, c. 13; Innocentius III, *in psalm. II pœnit.*; Guillelmus Autissiodorensis, in *Sum.*; Albertus Magnus, in 4 *Sentent.*, distinct. 17 et 18; Alexander Alensis, part. iv. *Sum.*, q. 8, membr. 1; S. Raymundus, lib. iv, *De penitent.*, § 8; Vincentius Bellovacensis, lib. viii *Specul. histor.*, cap. 34; S. Bonaventura, in 4, dist. 81, part. 1, art. 2, q. 1; S. Bernardinus Senensis, tom. II, serm. 27, *De confes.*; Gabriel Biel, in 4, dist. 14, q. 11, art. 2; Alphonsus Tostatus, cap. 5 *Defensorii*; Guillelmus Pepinus, serm. 5, in *Cœna Domini*, inquit: « Regula generalis theologorum est, quod confessor neminem debet absolvere, quem non credit verisimiliter a Deo absolutum. Nemo theologorum tribus integris sæculis ante Tridentinum notam hæresis huic sententiae impedit, neque in conciliorum Lateranensi IV, Lugdunensi II, Viennensi, Constantiensi, Basiliensi, Florentini de eadem querela aliquam mota fuit. Imo nec ipsum concilium Tridentinum aliquam in eamdem censuram tulit, ut testatur cardinalis Pallavicinus, lib. IV *Hist.*, cap. 10, atque gravissimi theologi, qui eidem concilio interfuerunt, Andreas Vega, lib. XIII, in *conc. Trid.*, 33; Richardus Tappinus, ut colligitur ex historia *conc. Trid.*, 3, cap. 10; Dominicus Soto, in 4, dist. 18, quæst. 3, artic. 2. (34. Relata sententia de perfecta contritione, quæ culpam debeat, non ita facile cum potestate clavium componi valet; quamvis hæc duo variis viis consciare illius auctores studeant. Idecirco omnes theologi jure nunc banc sententiam rejiciunt, non quod sit ab Ecclesia peculiari decreto proscripta; sed quia re ipsa falsa est, et clavium potestati derogare videtur. Si plura hac de cupis, legas P. Drue, tom. II, lib. II, cap. 3.

(35. XII. Hæc præmittenda duximus, ut facilis lectores intelligent, quæcumq; caven-
da, ac aliqua reprehensione digna habeantur, in 2 et 3, articulo *De pœnitentia*. (36. Itaque numero 12, secundi articuli exponi-
tur atque probatur eorum opinio, qui cu

Lacroixio, aliisque benignioribus theologis turgentur, « sufficer in pœnitentia dolorem de peccatis ob metum pœnarum temporalium, ut a Deo immissarum vel immittendarum ; » qui ergo de peccato ea unice de causa doleat, quia timet, vel morbum gallicum, vel carcerem, vel famem, vel infamiam, vel gravem infirmitatem, quam peccati causa a Deo inflictam vel infligendam credit, satis superque paratus est ad obtinendam in sacramento Pœnitentiæ justificationem. Ita ne, mihi Luci, fideles pœnitentes instruendos putas? Nihil aliud ab homine exposces, qui ad te peccata manifestaturus accedat? At Innocentii XI decreto sancitum est, non licere, ubi de valore sacramenti agitur, sequi opinionem probabilissimam, relicta tauri. Igitur cum, te fatente, probabilitas lineam non excedat assertio de sufficientia hujus timoris, ut pontificio decreto obsequaris, cogeris obligare pœnitentem ad novum et perfectiorem dolorem concipiendum. Sed quid, si levissima etiam sit probabilitas? Nam graviores theologi opinionem istam pro laxa atque falsa omnino habent. Et quidem jure atque merito ita opinari videntur. Primum, quia concilium Tridentinum, utilem attritionem describens ex metu pœnarum conceptam, ait *ex gehennæ et pœnarum metu*. Alias ergo pœnas cum gehenna conjungit, hinc est cum pœna æterna, quæ propria peccati mortalis pœna est, quæque per fidem unice propontur, non vero per sensus, perque rerum sensibilium amorem, quo ad aversanda et timenda mala temporalia trahimur. Deinde concilium Tridentinum dolorem disponentem ad justificationem in sacramento ex supernaturali motivo atque ex superno S. Spiritus impulsu, concipi oportere declarat. Supernus vero divini Spiritus impulsus, hominem a terrenis et temporalibus retrahit, atque ad cœlestia et æterna vocat et dirigit. Id adeo certum est, ut in controversiam revocari nequeat. Dum ergo homo detestando peccatum, sistit in timore, vel carceris, vel infamiae, vel morbi gallici, aut etiam temporaria mortis, qua se a Deo punitum iri metuat, dubitari prudenter poterit timorem illum non esse ex impulsu supernæ gratiæ, sed ex proprio potius, et humano illo amore, quo natura hominis impetu quodam mala hæc refugit et aversatur. Atque hæc nostra conjectura consona est Christi Domini sententiae, qui Matthæi x utilem discipulis suis timorem demonstrans, iugavit: *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere; sed timete eum qui potest et animam et corpus perdere in gehennam.* Monet itaque Servator noster, ne timorem illum concipiamus, qui pro objecto habeat mala temporalia, quorum mors extremum est, sed illum laetum, quo a gehenna et æterna pœna retrahimur. Quorsum vero hoc, nisi quia timor ille infirmæ semper, aut ferme semper humanitatis est motus; hic vero supernus illius Spiritus, qui per fidem æternas pœnas demonstrat, et quoad cœlestia et æterna di-

rigimur? Et sane debita peccato mortali pœna æterna est, non temporaria; qua de causa apposite concilium Tridentinum pœnarum metum cum metu gehennæ copulavit; scilicet, ut intelligeremus, primarium hominis peccatoris objectum timoris, æternas esse pœnas, pœnas vero reliquas, veluti illius consecataria. Non diffiteor, utilem esse posse hujusmodi timorem, cum retrahere aliquo modo hominem a peccato possit, ac excitare illum ad æternas pœnas considerandas, quarum timore intimius atque validius concutitur. Sed hunc tantum timorem sufficere, probare nullo modo possumus. Distinguat ergo Lucius *inter utilem et sufficientem*; non enim quæcumque utilia sunt, ea sufficient ad justificationem obtinendam. Nec ad rem facit Ninivitarum, quod ipse afferit, exemplum; ii enim utiliter timore concussi dicuntur a concilio Tridentino; sed quis dicat, timorem tantum pœnae temporalis concepisse, cum Jonas civitatis extermiunum, mortem ac divinam illis ministratus fuerit vindictam, et cum ex iis concepto timore utiliter concussi fuerint? Videntur etiam qua ratione utiliter concussi fuerint. Non alia sane ratione nisi quia ex hujusmodi timore moti sunt ad considerandam divinam misericordiam, in qua spem venie collocaverunt, et ad considerandam divinam justitiam, cujus deinceps amore conversi sunt de via sua mala, hoc est facti sunt aversi a creatura, et conversi ad Creatorem, qua unice via obtinerere tunc poterant justificationem. Accedit etiam, quod de Ninivitis legatur (*Jon. III, 10*): *Vidit Deus opera eorum, quia conversi sunt de via sua mala, etc.* Deus porro nullam rationem habet operum in ordine ad justificationem, nisi procedant ex fide, quæ per dilectionem operatur. Ut enim ait S. August., serm. 88, alias 50, *De verbis Domini*, c. 2. « *Adde charitatem, prosunt omnia; detrahe charitatem, nihil prosunt cætera.* »

(37. XIII. Non solum dolorem ob metum pœnae temporariae insufficientem habemus ad justificationem obtinendam, sed dubitamus etiam de sufficientia doloris ex solo metu gehennæ concepti, aut ex turpitudinis peccati consideratione, si initialis ille amor non accedat, quo homo aversus a peccato, et creatura, et conversus ad Deum esse incipiat, et quo novam illam vitam inchoet, quam a Tridentina synodo commemoratam diximus. Et cum in sacramentis conficiendis, talam sectari teneamus viam post laudatum Innocentii XI decretum, contendimus, teneri confessarios ad horrandos pœnitentes, ut conentur, ex aliquo saltem initiali Dei amore, dolorem de peccatis concipere. Si opinio hæc asserens probalis sit, nemo dubitat ad id teneri. Quid vero, si probabilior quoque sit? At ita se res habet, ut facile quisque intelliget, dum serio attendat ad vera atque solida theologiae principia. Nos hic pauca primaria dicemus de servili timore gehennæ, ac de dolore ex turpitudinis peccati consideratione, deinde de initialis amoris necessitate.

(38. XIV. Jam diximus, servilem gehennæ timorem bonum atque utilem esse motum, quo scilicet homines utiliter concutuntur, ac retrahuntur a peccatis. (39. Ostatendum nunc est, utilem hujusmodi timorem ad justificandum hominem cum sacramento neutquam sufficere. Id autem ostenditur primo, quia nova est, nec duabus saeculis vetustior doctrina, quæ asserit sufficientem esse hujusmodi timorem, ut docet Benedictus XIV, *De synodo diæcesana*, lib. vii, c. 12, num. 6, inquisens : «Quavis ante Tridentinum communiter theologi docuerint, ad Dei gratiam in sacramento Pœnitentia obtinendam satis esse contritionem imperfectam, quam jam tum altritionem noncupabant, altritionis lamen nomine nunquam dolorem intellexerunt de peccatis, aliunde excitatum, quam ex motivo charitatis, seu omnino sejunctum ab aliquo saltem remisso, tenui, debili seu initiali amore benevolo Dei. » Si nova est in theologia doctrina de sufficientia timoris servilis; ergo suspecta, et minus tuta; cum vera doctrina sit ea, quam per manus Patrum ex apostolis a Christo Domino deductam, Ecclesia, atque antiquiores theologi acceperunt. Deinde dolor disponens ad justificationem ex concilio Tridentino loco supra citato debet excludere voluntatem peccandi; cum voluntate enim peccandi vera virtus pœnitentia consistere nequit; atqui dolor ex metu gehennæ, sive gehennæ timor, quod idem est, voluntatem peccandi non excludit, timor enim, ut plures docuit Augustinus, ac alii tradidere Patres *manum cohibet, non animum*. En verba Augustini, concione 25, in *psalm. cxviii*. « Timor, quo non amatur justitia, sed timetur poena, servilis est, et ideo non crucifigit carnem. Vivit enim peccandi voluntas, quæ tunc apparet in opere, quando speratur impunitas. » Similia habent Gregorius Magnus, in lib. *Moral.*, cap. 27, atque alibi, S. Bernardus, epist. 11, aliique Patres. Ex theologis sufficienter S. Thomas et S. Bonaventura: doctor enim angelicus, 2.-2., q. 19, art. 9, ait : « Timor servilis non est numerandus inter septem dona Spiritus S. licet sit a Spiritu S. quia, ut Augustin. dicit in lib. *De natura et gratia*, c. 57, potest habere annexam voluntatem peccandi; dona autem Spiritus S. non possunt esse cum voluntate peccandi, quia non sunt sine charitate. » S. Bonaventura 3, *Sententiarum*, dist. 34, qu. 1, *De timore*, n. 59, affirmit, « metu suppliciorum æternorum et divinae justitiae, hominem cessare a peccatorum perpetratione, sed non omnino a voluntate: » et quæst. 2, n. 63, expresse ait, « manere voluntatem peccandi in habitu et radice in eo, qui a peccato abstineat ob timorem poenæ. » (40. Timor ergo hujusmodi voluntatem peccandi non excludit. (41. Denique dolor, quo homo ad pœnitentiam et justificationem preparatur, cordis conversionem secum ferre debet; ut enim per peccatum sit homo aversus a Deo, et conversus ad creaturam, ita per pœnitentiam aversus a

peccato et a creatura fieri debet, et conversus ad Deum: « Offensa peccati mortalis (inquit S. Thomas, in part., quæst. 86, art. 2) procedit ex hoc, quod voluntas hominis est adversa a Deo per conversionem ad aliquid bonum commutabile, unde requiritur ad remissionem divinæ offendæ, quod voluntas hominis sic immutetur, ut convertatur ad Deum cum detestatione conversionis prædictæ, et proposito emendæ. » Atqui conversio hæc solo timore gehennæ fieri non potest, tum quia conversio hæc debet esse motus contrarius conversioni ad creaturam; motus autem huic conversioni contrarius, non est nisi conversio ad Deum per amorem: hinc S. Thomas, lib. ir *contra Gentes*, c. 71: « Mens nostra, inquit, debite ad Deum converti non potest sine charitate; » tum etiam quia non habetur vera ad Deum conversio, quin illi restituatur, quod per injuriam ablatum fuit. Itaque cum homo peccando debitum Deo amorem creaturis tribuerit; manifestum est, non posse ad reconciliationem disponi, nisi avertendo se a creaturis, ac se convertendo per amorem ad ipsum Deum. Et sane perridicula res videtur, hominem, qui peccavit detrahendo Deo debitum amorem reconciliationem cum eo per pœnitentiam exposcere, et ne quidem amoris initium reddere eidem oportere. Tum demum quia impossibile est converti hominem ad Deum posse, quandiu in ipso homine prædominans creature amor incalescat, hic enim amor malus cum sit, nequit cum vera ad Deum conversione componi, et cum hujusmodi conversio aliquam a creatura aversionem et debitam humanæ voluntatis Deo subjectionem secum ferre debeat, manifestum est, cum prædominante sui ipsius amore conciliari in homine non posse; atqui quandiu ex solo gehennæ metu homo de peccato dolet, in se ipso creature, ac sui ipsius prædominante amorem gerit; nam siue amore, qui vita cordis est, esset homo non potest, ut anchor libri *De substantia dilectionis*, et S. Fulgentius, lib. 1, *ad Monim.*, aperte tradunt. Ergo cum in homine amor Dei non statuatur, necesse est, ut creature amor prævaleat. Et sane, undem metus mali in homine oritur, nisi ex prædominante sui ipsius amore, quo quidquid ei malum exhibetur, aversatur et fugit? (41*. Ex quo apparet, hominem per timorem retrahi potius a Deo, quam eidem per debitam obedientiam subjici, ac per actum voluntatis ad ipsum converti. Opus ergo est dilectione aliqua, qua amare incipiat divinam bonitatem atque justitiam, ut homo ad Deum conversus dicatur. Audiat ergo Lukiæ noster Alexandrum Alensem, qui in 4, qu. 17, art. 6, hæc de servili timore habet. « Dico quod timor est principium remotum (pœnitentia), quia ex hoc quod poenam timet, desistit ab actione peccati, sed nondum justificatur. Sed post incipit (pœnitens) moveri in Deum per amorem, et sic timor est principium remotum, amor vero propinquum. » Et in *Speculo animæ*:

« Timor, inquit, semper cum mortali peccato est, scilicet cum quis dimittit peccatum sacerdotis solummodo ratione prenæ. » Et in libro *De 7. donis Spiritus S.*, cap. 1 : « Timor servilis non mutat voluntatem in bonum, licet criminis impediat executionem (56). » Disponit itaque timor, sed non sufficit ad justificationem obtinendam, sicut fides et spes disponunt, sed non sufficiunt.

(32. XV. *Venio nunc ad altritionem exturpitudine peccati conceptam. Triplex in peccato turpitudine concipitur.* 1. in eo consistit, quod peccatum, v. g. furti res sit in humana societate probrosa et ignominia plena. 2. Peccato ipsi intima est, in quantum peccatum natura disiforme est, et honestati, ac rationi, animæque nostræ pulchritudini contrarium, alque ita furtum turpe sua natura est. 3. Denique peccati turpitudine in oppositione consistit peccati cum justitia et sanctitate Dei; dubitari enim non potest quin turpe sit, quod Dei sanctitati, ejusque æternæ legi contrarium est. Jam vero, si quis de peccato doleat, quia sibi propriæque aestimationi noxiū est, non peccatum, sed propriæ famæ jaclam detestatur et gemit. Itaque conversus ad Deum duci nequit. Item qui peccatum detestatur, quia honestati repugnat, ac propriæ animæ pulchritudinem deformat, nec alio altiori motivo de patratis iniquitatibus affligitur, is constituit in se ipso finem suum, ideoque vere pœnitens dici nequit; imo novum peccatis suis superbiis crimen solidit. Audi Augustinum, lib. v *De cœritate Dei*, cap. 20 : « Cum anima, inquit, in se declaratur, nondum re incommutabili declaratur et ideo nihil superba est, quia se pro summo habet, cum superior sit Deus. » Superest ergo, ut solus ille dolor vere ad justificationem in sacramento obtinendam disponat, qui ex turpitudinis peccati consideratione concipitur, quatenus Deus, fonte sanctitatis infinitæ displicet, ejusque incommutabili justitiae contrarium est. Non potest vero hic dolor esse, sine aliquo bei amore, imo ex amore ipso, velut ex causa ac principio nascitur, quod erit ex iis, quæ dicenda supersunt, certissimum.

(33. XVI. *Contritio ergo imperfecta, sive altritio, quæ hominem proxime disponit ad justificationem in sacramento Pœnitentiaæ amorem Dei, sive charitatem initialem, qua Deum diligere incipiatur veluti omnis justitiae fontem, necessario ferre secum debet. Ne a sodalium meorum doctrina recessisse videar, præter Alensis, et S. Bonaventuræ auctoritates, supra recensitas, in medium hic asserre duxi, primum S. Bernardini Senensis, deinde doctoris subtilis sententias; ille itaque ait : « Qui contetur principaliter propter timorem inferni et non propter amorem Dei non est in statu salutis, quia non dolet amore Dei, sed*

(56) Hactenus allata S. Augustini ac theologorum testimonia de timore illo servi sunt, qui servitor servilis dicitur, quo pena tanquam prin-

sinore sui, ut si cessaret damnatio ex propria culpa, cessaret et contritio illa. Licet ad veram contritionem concurrat dolor humilians, debet tamen concurrere amor inflammas; unde, etsi in peccatore initiet timor pœnæ, superveniens tamen amor tam timorem debet repellere. » Scotus vero in 4, *Sententiar.*, distinct. 18 : « Contritio ad hoc, ut sit dispositio ex congruo ad receptionem gratiæ, oportet, quod sit voluntaria delestatio et debita circumstantia finis: quod homo pœnitiat, non solum propter timorem pœnæ, sed timore filiali. » Et ibidem, dist. 20, quæst. unica, inquit : « Ad hoc, quod displicientia valeat, et sit ordinata, oportet, quod sit debite circumstantia, et maxime circumstantia finis et principii active principalis, ut scilicet sit voluntaria propter Deum. » oportet non solum timere judicem, sed diligere: ut enim diligere possit commissa, (judex Deus) arbitrii libertatem querit, non necessitatem, charitatem, non timorem. » (44. In hanc opinionem propensos fuisse Tridentinos Patres facile patet, licet enim controversiam hanc definire noluerint, ut habemus ex ejusdem concilii historia, tamen pœferre voluisse videntur opinionem astruentem necessariam esse aliquam Dei dilectionem, ut homines proxime ad justificationem disponantur, habent enim, sess. vi, cap. 6, homines adultos justificari. « Dum peccatores se esse intelligentes, a divina justitiae timore, quo utiliter concutiuntur, ad considerandum Dei misericordiam se convertendo, in spem eriguntur, fidentes Deum sibi propter Christum propitiū fore; illumque tanquam omnis justitiae fontem diligere incipiunt; ac propterea moventur adversus peccata per odium aliquod, et detestationem, hoc est, per eam pœnitentiam, quam ante baptismum agi oportet. » Si hæc desiderantur in baptismis, quanto magis in pœnitentia, quæ a Tridentinis laboriosus baptismus nuncupatur? Atque hinc apparet, injuria auctorem Bibliothecæ, nu. 14, secundi articuli concludere ex Tridentino, sufficienter esse timorem servilem in sacramento Pœnitentiaæ, quia Patres dixerant, per hunc peccatorem utiliter concuti: quaenam ratione utiliter concutietur, expositi concilii verbis declaratur. Fides Deum veluti supremum judicem exhibet peccatori, qui per æternam supplicia puniri velit homines lethali culpa gravatos; hæc representatio timorem in homine excitat suppliciorum, per quem a peccato eorumdem causa retrabitur, et qui amorem in hominem excitat concupiscentiam, quo Deum sibi propitiū ac bonum fore optat; tum spes sequitur, quæ amori concupiscentiam, sive desiderio antedictio juxta doctrinam S. Thomæ 1.-2, qu. 25, art. 2, « addit quemdam conatum, et quādam elevationem animi ad consequendum bonum arduum, » quo sensu concilium dixit, in spem eriguntur, fidentes, Deum sic

cipiale malum timetur, alque adeo, qui illo percibitur, ita est comparans, ut si multa sita pœna imminueret, a peccato non absisteret.

bi per Christum propitium fore: elevato denique in spem animo, Deus summe bonus et summe justus exhibetur, quo sit, ut contritus homo, diligere divinam bonitatem et justitiam incipiat, Deum nempe veluti totius rectitudinis, sive justitiae fontem, et hujusmodi amor est novae inchoatio, de qua Tridentinum loquitur, et efficax novae vitæ propositum, quod consistere in homine sine Dei summe boni dilectione non potest.

(45. XVII. Ex his facile liquet, quam sequitur censura cleri Gallicani, dum hanc propositionem proscriptis in comitiis generalibus anno 1700 celebratis: « Attrito ex gehennæ metu sufficit etiam sine ulla Dei dilectione, sine ullo ad Deum offensum respectu, quia talis honesta et supernaturalis; » ait enim: « Hæc propositio, qua a dispositionibus necessariis ad absolutiōnē excluditur quilibet ad Deum offensum respectus, temeraria est, scandalosa, perniciosa, et in heresim inducit: » deinde vero suam doctrinam ita explicat: « Post absolutas propositionum censuras, supersunt quædam pro rei gravitate enucleati exponenda, et ab ipsis principiis in speratam lucem deducenda.

« Et quidem de dilectione Dei sicut ad sacramentum baptismi in adultis, ita ad sacramentum poenitentiae, quæ est laboriosus baptismus, requisita, ne necessariam doctrinam omittamus; hæc duo in primis ex sacrosanta synodo Tridentina monenda et docenda esse duximus.

« Primum, ne quis putet, in utroque sacramento requiri ut præviā contritionem eam, quæ sit charitate perfecta, antequam actu suscipiatur; hominemque Deo reconciliet; alterum, ne quis putet, in utroque sacramento securum se esse, si præter fidem et spei actus, non incipiat diligere Deum, tanquam omnis justitiae fontem.

« Neque vero satis adimpleri potest utriusque sacramento necessarium vitæ novæ inchoandæ, ac servandi mandata divina propositum, si poenitens primi ac maximi mandati, quo Deus toto corde diligitor, nullam curam gerat, nec sit saltem animo ita præparato, ut ad illud exsequendum, divina opitulante gratia, sese excite ac provocet.

« Placet etiam caveri a sacramenti Poenitentiae administris, ne in hoc Poenitentiae sacramento, aliisque sacramentis conferendis, sequantur opinionem probabilem de valore sacramenti, relicta tutione: neque poenitentes ipsorum fidei animam suam committentes admonere cesserent, ut in poenitendo inchoantes saltem dilectionis Dei ineant viam, quæ sola secura sit: gravior peccaturi in hoc salutis discrimine, vel eo solo, quod certis incerta præponant. »

(46. XVIII. Afferendæ hic essent ad id magis comprobandum Scripturæ ac Patrum auctoritates; at eas de industria omissimus, cum legere quisque illas possit apud satis obvios auctores, qui easdem colligere. Videantur Carolus Witasse, Laurentius Bertli, autor de re sacramentaria, Da-

niel Concina, aliquæ doctissimi recentiores, qui banc controversiam in suis operibus theologicis fusim pertractant. Nobis enim sat est argumenta indicare, quæ Patres antiquioresque theologi suggesterunt. (47. Primum itaque sit: lex ipsa naturæ postulat, ut homo, qui peccando perversit divinæ Providentiae ordinem, Deum offendit, ejusque inimicus evadit, dum eidem Deo reconciliari desiderat, ita in se ipsum redeat, ut serio atque efficaciter proponat, restitutum velle turbatum per ipsum divinæ Providentiae ordinem, compensatam Deo illatam injuriam ac conciliatam iterum sibi Dei amicitiam. Quis enim dicat, conversum ad Deum peccatorem esse, si servatum nolit stabilitum a divina justitia ordinem, si compensare pro illata injuria recuset, si denique inire cum Deo amicitiam enixa non optet? At efficaciter non vult servatum constitutum ordinem, qui amare saltem non incipit Deum tanquam totius justitiae fontem, scilicet tanquam eum, per quem totius rectitudinis ordo constitutus est; si non incipiat diligere ipsum tanquam summum bonum, cum rectus ordo exposcat, ut Deus super omnia toto corde diligatur; neque pro illata Deo injuria vult efficaciter compensare, qui sublatum Deo debitum amorem accreaturis tributum, eidem Deo iterum restituere efficaciter non constituit; qui vero Deum amare non incipit, qua summum bonum est, non vult profecto efficaciter eidem debitum restituere amorem; nec demum inire cum Deo amicitiam efficaciter desiderat, qui eum initiali saltem amore amicitiae non diligit. Deinde, Scripturæ in homine poenitente exigunt: Ut revertatur ad Deum in universo corde suo et tota anima sua, III Regum VIII, atque I Joannis III aiunt: Eum, qui non diligit, manere in morte. Quomodo vero in universo corde suo et in tota anima sua reversus ad Deum homo dici potest, si saltem amare ipsum non incipiat? Scimus enim, non nisi per amorem cor et animam hominis ad Deum reverti. Quomodo deinde novam vitam inchoasse dicetur, ut concilium Tridentinum in poenitente postulat, qui non diligendo maneat in morte, si saltem per initium charitatis non incipiat diligere Deum? Reliqua facile patent ex dictis.

(48. XIX. Ex iis, quæ dicta sunt, facile colliges, amorem, qui requiritur in poenitente, secundum Tridentini definitionem, non esse amorem concupiscentiae et spei, sed amorem amicitiae ac saltem charitatis initium. Id eum cum ex eo constat, quod amor concupiscentiae spem præcedat, ut diximus, et quod concilium præter fidem et spem, alium virtutis actum exposcat: « Quo diligere incipiat Deum tanquam omnis justitiae fontem; » tum etiam ex eo, quod propositum novæ ineundæ vitæ involvere secum debet efficax desiderium servandi primum et maximum mandatum, diligendi scilicet Deum super omnia. Efficax autem hujusmodi desiderium, aut dilectionis initium est, aut dilectionem ipsam secum necessario trahit, per quam homo di-

citur novam inchoare vitam. Non est ergo audiendus Honoratus Tournely, qui de amore concupiscentiae et spei locutos suis Tri-jentinos Patres affirmat, nec etiam P. Gabriel Antoine, qui postquam probavit necessitatem initii charitatis, ad declinandum fortasse aliquorum invidiam, concludit, sufficere amorem, quo Deus diligatur « praeceps ex motivo speci seu concupiscentiae. »

(49. XX. At inquiunt, in sacramento Poenitentiae hominem ex attrito fieri constitutum, ut universum theologi affirment; id vero dici non posset, si ex motivo charitatis concipi deberet dolor prærequisitus; tunc enim ante absolutionem contritus homo esset. At audiant doctissimum theologum Alphousum Vivaldum, qui in *Candelabro aureo*, tit. *De attritione*, q. 8; rem ita expavit: « Quotiescumque invenitur in doctoribus, quod attritio fit contritio, vel attritus cum sacramento fit contritus, intelligendum est de attritione perfecta, de illa nimis rara, quapropter Deum pure dolemus de peccatis; sed non ita fervide, et super omnia, ut par erat. Audiant Joannem Vignarium, Instit. *De sacram.* Panit., cap. 16, § 4, lit. *De contritione*: « Si attritio dicatur dolor de peccatis voluntarie assumptus propter timorem servilem. . . . ut scilicet sit delestatio peccatorum propter metum poenae, vel propter Deum non summe dilectum; tunc attritio nunquam fit contritio, nec ex attrito aliquis fit contritus, nisi ad hunc sensum, quod post attritionem venit contritio; sicut dicimus, ex manu sit meridies, et ex injusto fit justus consecutive; sic postquam aliquis fuit attritus, fit contritus, attritione desinente propter aliud principium sive objectum supervenientis, quod est timor filialis, vel Deus summe dilectus: et haec fuit opinio S. Thomæ in 4. Si vero attritio dicatur dolor voluntarie assumptus propter Deum summe dilectum, sed non cum sufficienti, et requisita intentione sive gradu, puta quia non est ex toto corde et ex tota mente, etc., sicut cum motus naturalis a principio fit remissus, et in fine velocissimus; et tamen est idem motus, qui successive perficitur: sic attritio ista per continuationem, vel applicationem absolutionis fit contritio; et sic intelligitur id, quod a doctoribus communiter dicitur, quod virtute clavium ex attrito fit contritus. »

(50. XXI. Sed iterum alunt, qui Deum amat, spiritualiter vivit: premisso ergo amore Dei super omnia, quid sacramentum prestabit? Qua ratione poenitentia vere dici sacramentum mortuorum poterit? Respondebat auctor Summae Alexandrinæ, varios esse vita spiritualis gradus: « Habet illa exordium suum, progressum, perfectionem. Amor vita cordis est, amor inchoatus est initium vita spiritualis; amor proiectus est progressus vita spiritualis, secundum illud S. Augustini: « Inchoata charitas inchoatus est; perfecta charitas perfecta justitia est. » Peccator itaque imperfecte contritus sive attritus, Deumque, ut omnis justi-

tate fontem, diligere incipiens, vivit vita inchoata, quæ dispositio est ad vitam perfectam, ex charitate perfecta, et a sacramento ipsam conferente procedentem. Duplicis hujus vita distinctionem approbavit Pius Quintus sanctissimus pontifex, cum Michaelis Baii propositionem sexagesimam tertiam his verbis conceptam inter alias damnavit: « Illa distinctio duplicis vivificationis, alterius, qua vivificatur peccator dum ei penitenti, et vita novæ propositum, et inchoatio per gratiam inspiratur: alterius, qua vivificatur, qui vere justificatur, et palmes vivus in Christo rite efficitur, commentitia est, et Scripturis minime conveniens judicatur. » Et quamvis ante susceptionem sacramenti, seu ante absolutionem sacramentalem vivat poenitens, seu vita inchoata et imperfecta, cum imperfecte contritus est, seu vita perfecta, cum perfectam contritionem habet; poenitentia nihilominus sacramentum est mortuorum, quia peccatores vivificant per dispositiones, vel partes sibi prævias, sibique connexas, quæ etiam efficaciam ab ipsa mutuantur. »

(51. XXII. Cum itaque valde probabile sit, hominem ex motivo charitatis dolere oportere de peccatis, ut sufficienter dispositus sit ad justificationem obliniadam in sacramento Penitentiae, et cum beatitudinior sit via, quæ ad salutem peccatores perducit, manifestum est, post Innocentii XI decretum, confessores omnes teneri ad tollendos poenitentes sungs, ut pro viribus conentur dolorem ex hoc motivo concepere antequam absolutionem recipiant, secundum monitum S. Caroli Borromæi in edita pro confessariis instructione. (52. Ad tollendos vero hac de re scrupulos, animadverendum duximus, ex motivo charitatis detestari peccata etiam illos, qui doleant ex eo, quod a Deo separari timeant, ejusque beatifica visione privari. Ni enim Deum tanquam omnisi justitiae fontem gratis amore casto diligunt, ut docet S. Augustinus, serm. 78, alias 19, *De verbis Apostoli*, c. x quia, qui amant videre Deum suum, timentque hac visione privari, divinam justitiam amant, sive Deum tanquam omnisi justitiae fontem. Item, qui Deum diligunt ut bonum suum, ac aeternam suam beatitudinem, illum amiciam, non concupiscentiam desiderio expectant; nam non deprimit Deum ad commodum suum, quod amoris concupiscentiam proprium est; sed eum ita diligunt, ut se illi omnino subjiciant, illi obedient, et in illo tanquam in suo ultimo fine requiescant. Idem etiam constat ex S. Augustino, in *Psalm. xxxiv*, ubi ait: « Exigitur a te, ut eum gratis colas, nou quia dat temporalia, sed quia præstat aeterna. » Hinc S. Bernardus serm. 8, *De diversis invicta probat*, mercenarium non esse hominem, qui Deum diligat ut finem suæ beatitudinis, « qui paternæ inhiat hereditati, eamque toto affectu expectat et exspectat, quam nimurum ulli mercenarii. Propheta testatur, inquiens (*Psal. cxxvi, 3*): L'um dederis di-

lectis suis somnum, ecce hereditas Domini, filii merces, etc. Nam anima Dei amore, si-
ve charitate mola, tota, inquit, pergit in
Deum, unicunque ei, ac perfectum deside-
rium est, ut introducat eam rex in cubicu-
lum suum, ut iosi adhæreat, ipso fruatur. »
Et Hugo a S. Victore, I, II *De sacram.*, cap.
8, perspicue demonstrat, purum Dei amo-
rem non excludere desiderium bei, quatenus
beatitudo nostra est, sed necessario hujus-
modi desiderium involvere, quia diligere nil
aliud est quam illud velle habere, quod di-
ligimus. Item, qui dolent, quod Deum, ut
par est, non diligent, ac magis ipsum dili-
gere cupiunt, jam Deum, ut omnis justitia
fontem diligere incipiunt; ac pro inde suf-
ficienter contriti censendi sunt ad absolu-
tionem sacramentalem recipiendam. Nam desi-
derium amoris initium amoris est. Hinc
Guillelmus Parisiensis, I. *De sacram. pœnit.*,
cap. 6, inquit: « Qui querit amare Deum,
utique jam amat Deum, licet nondum ex
amore, quem querit. Cum enim querat
amare Deum, utique desiderat amare Deum;
qui autem desiderat, amat. Amat ergo amare
Deum, et non amat illud, nisi propter
Deum. » Tandem, qui firmum et efficax
propositum habeant non peccandi de cætero,
etiam si Deum amare firmo proposito secum
ipsi constituunt, Proponunt enim servare ma-
ximum mandatum, amandi scilicet Domi-
num Deum ex toto corde; illum igitur ama-
re incipiunt, Nonne enim vero tur est,
quisquis gerit surandi propositum? Nonne
adulter est, quisquis firmum adulterandi
propositum concepit? Nonne avarus, sive
amator pecuniae est, quisquis firmo pro-
posito decrevit pecuniam amare? Eadem igitur
ratione Pei amator est, quisquis firmo
proposito decrevit Deum amare. Quisquis
autem peccatum sincere detestatur, et deinceps
non peccare decrevit, Deum amare sin-
cere desiderat ac firmiter decernit. Quo-
modo enim illum veteris amoris pœniterebat,
qui novo amore succendi non inciperet? Quomodo
creaturarum cupiditatem detesta-
retur, qui cor suum non devoveret Creatori? Quomodo
diceret, *Iniquitatem odio habui, et abominatus sum, qui una non diceret, Legem autem tuam dilexi?* (*Psalm. cxviii, 163.*)

(53. XXIII. Hæc quantum ad cordis con-
tritionem, quibus ipsis addendum superest,
ut recte lectores intelligent, quæ minus tuta
in secundo articulo reputantur, n. 16. Au-
tor ex Gobat et Lessio ait, sufficere ad justifi-
cationem in hoc sacramento etiam remis-
simum dolorem, dummodo verus dolor
sit ex motivo supernaturali. Si dolor hujus-
modi peccati affectum excludat, non dubito,
quoniam sufficiat; cum quandoque sensibilis
apparere possit dolor *remississimus*, quia mor-
tivum remotissimum apparet nocturno
sensibili, re tamen vera talem potest in ani-
mo, et ratione dispositiōnē habere, quæ
peccati affectum excludat. At non adeo fa-
cile probanda in usu est hujusmodi doctri-
na, cum gravem Tridentini Patres dolorem
exposcant, cumque peccatum mortale, quod

maximum malorum est, gravissimum in sui
detestationem dolorem requirat. Quam-
obrem opinio illa de remississimo dolore su-
specta esse potest.

(54. XXIV. In eod. art. n. 91, ait auctor,
non peccare pœnitentem contra integrat-
tem confessionis, si uni confessario morta-
lia, et postea alteri bonam opinionem de
ipso habenti, nimia verecundia affectus,
confiteatur sole venialia. » Stat utique con-
fessionis integritas, sed cum hac via pœni-
tentis graviter peccandi periculo se exponat,
hujus doctrinæ usus non probandus, sed
damnandus est. Audiatur auctor summæ
Alexandrinæ, De sacram. pœnit., n. 102, ubi
ait: « Hypocrisis est, et periculo peccandi
mortaliter se exponit, qui duos eligit con-
fessarios, quorum uni venialia duntaxat, al-
teri vero lethalia peccata aperiat. » Peccat
enim ille contra sinceritatem Pœnitentia
sacramento debitam; et inanis gloriae stu-
dio inflammatus, suæ potius famæ et existi-
mationi, quam æniæ saluti et gloriae Dei
consultit; ac præterea exponit se periculo
frequentioris prolapsionis in peccata mor-
talia, si confessarium audeat, vel impunitum,
vel cui est ignotus, qui proinde opportuna
pœnitentiæ et satisfactionis remedia non
applicet; can. Consideret, dist. *De pœnitent.*
Qui autem ita est affectus, ut confessario
suo mortale peccatum non aperiret, si alte-
rius confessari copiam non haberet, pro-
cul dubio peccat lethaliter.

(55. XXV. Num. 127, probat auctor P. Vi-
væ, alicorūque opinionem, qui aiunt, cir-
cumstantiam consuetudinis per se loquendo
aperiendam in confessione non esse, sed
per accidens tantum, dum scilicet de ea pœ-
nitens a confessario interrogetur. At doc-
trina hæc falsa visa est nostris theologis, ac
omnino improbanda. Hæc enim circumstan-
tia peccati gravitatem plurimum auget. Nam
Christus Dominus Lucæ II, de recidivo lo-
quens ait: *Et fuit novissima hominis illius
pejora prioribus*, et S. Thomas 1-2, q. 98,
art. 2, probat eum, qui peccat ex habitu et
consuetudine, et peccare ex certa malitia; »
et in 4, dist. 22, q. 1, art. 3, refellens con-
trariam opinionem, inquit: « Sed ex hac
opinione videtur relinquiri, quod non possit
plene recidivantis morbo remedium adhi-
beri; multa enim expediunt ad spiritualem
salutem recidivantis, quæ non sunt neces-
saria innocentia; ut scilicet circa eum major
cautela adhibeatur. » Et sane annon pœni-
tentis ad sacram ministrum accedere tenet-
tur, tanquam ad doctorem, ad judicem, ad
medicum? Quomodo ergo muniri satisfaciat
suo, si consuetudinis vitium non aperiat
doctori, qui salutariter instruat; judici, qui
sequam de eo sententiam ferat; medico, qui
salutarem medicinam prescribat? Nisi enim
pœnitentiæ ministro status pœnitentis ap-
prime sit cognitus, is antedicta officia rite
et salutariter exercere non potest. Vitiosa
ergo consuetudo ad statum peccatoris aperi-
endum necessario manifestanda est; quod
innuere procul dubio voluit Innocent. XI,
dum hanc propositionem damnavit: « Nou-

tenemur confessario interroganti fateri peccati alicuius consuetudinem; » ac clarius constat ex nota, quam eidem affinxit clerus Gallicanus anno 1700, per haec verba: « Falsa est, temeraria in errorem inducit, sacrilegis faret, Christianæ simplicitati, ministrorum Christi judicariæ potestati, confessionis integritatì, atque ipsius sacramenti institutioni aë fini derogat. » Ecce, quæso, interroganti peccandi consuetudinem fateri pœnitens cogitur, nisi quia consuetudo hæc certam malitiam habet, » ut loquitur S. Thomas, nisi quia peccatum est Ecclesiæ elevibus subjiciendum, nisi quia morbus est animi, cui medicus spiritualis apte medicinam designare ac tribuere debeat? Nam quæ peccata non sunt, nec pœnitens manifestare tenetur, nec adigi ad ea confitenda a confessario potest. (56. Quoniam hic de circumstantia agimus, placet etiam adnotare et refellere, quod num. 148 scribit, de eo qui circumstantiam speciem mutantem inculpabiliter omiserit, quam ita debeat postea in alia confessione aperire, ut non teneatur fateri peccatum, si sola declarari circumstantia possit. Quis namque sanæ mentis homo concipiatur fieri id rite posse? Quin enim iterum peccatum dicatur, quodnam judicium de circumstantia ferri potest? Et quomodo circumstantia peccati malitiam explicabit, cui sit satisfactio injungenda, nisi peccatum ipsum declaretur?

(57. XXVI. De confessionis integritate periculo non carent, quæ num. 143, ejusdem secundi articuli exposita, atque probata sunt; nempe dum scripsit; « non iterandum confessionem bona fide factam; » vel confessario ita ignaro et indocto, ut interveniale et mortale peccatum discernere nequiverit; imo etsi existimat veniale, quod mortale peccatum esset; vel confessario surdastro, semidormienti et distracto, qui aliqua peccata etiam mortalia non audierit, modo in eo nulla pœnitentis culpa intercesserit. Nolo hic cum Lucio disputare de speculatione, et num theorice sustineri hæc doctrina possit. Usus doctrinæ perniciosum assero, ac nou modo non consulendam, sed ne scribendam quidem fuisse ab auctoribus arbitror, ne apud imperitos vulgata pravam illorum consuetudinem foveret, qui de industria imperitos, aut surdastros confessarios adeunt, ut minori cum verecundia peccata fateantur; ut facilius, et quin de dispositionibus necessariis interrogentur, absolutionem obtineant; et ut etiam minima injungatur ipsis pro satisfactione pœnitentia. Hæc sane indicia cum sint, pœnitentes aut dispositos non esse, aut saltem parum de dispositione sollicitos, periculi plena sunt. At hæc sunt, quæ expositam nūmeris illis doctrinam fovent. Quamobrem illis in casibus prudentem confessarium consulere oportere aio pœnitentes, ad iterandam confessionem. Nam quis sanæ mentis homo, qui cum doctorem adierit pro rei sue familiaris instructione obtainenda, atque hunc omnino ea de re imperitum repererit, alium peritum et doctum non querat? Quis est,

qui postquam judicem adierit pro domésticæ rei causa expedienda, illumque adeo ignorarum repererit, ut quæ ipsius causa sit, non intelligat, alium judicem non inquirat, si liceat, qui, causa cognita, pro justitia decernat? Qui denique erit, qui gravi morbo pressus, dum medicum advocaverit, qui nec morbum agnoscat, nec præscribere aptam medicinam sciat, alium non accersat medicum peritum et doctum, qui pro morbi qualitate decernat? At pœnitentes ad sacros ministros accedere tenentur veluti ad doctores, qui eosdem instruant et maneant; veluti ad judges, qui eorumdem cognita de æterna salute causa, æquam sententiam ferant, ac debitam satisfactionem decernant; veluti denique ad medicos, qui adversus animi morbos, salutares atque aptissimas medicinas præscribant. Quæ cum ita se habeant, quis hominem pœnitentem, qui ad eum accesserit ministrum, quem ineptum omnino norit ad salutare instructionem, ad rectum justumque judicium ferendum, atque ad debitam ei medicinam designandam, non modeat et consulat, ut doctum aeat, et peritum ministrum, ut ab eo exposcat salutarem, juxta miseram sui conditionem, instructionem, rectum de patratis a se peccatis judicium, ac proficias pro istis deinceps præcavendis medicinas? Deinde, dum pœnitens se a confessario deceptum agnovit, annon alium adire tenetur, qui ipsum recte instruat? Dum vero tam ignaro ministro confessus sit peccata sua, ut mortale pro veniali peccato habuerit, jam scit se in hoc fuisse deceptum, ac prudenter existimat, se in reliquis quoque deceptum fuisse. Ad surdastros vero, semidormientes et distractos quod spectat, si pœnitens dubitet plura non audivisse peccata, fatentibus omnibus, iterare confessionem debet. At hæc dubitatio non adeo facile excludi potest, ut consideranti patet, quamobrem non adeo facile vulgata est probans auctoris assertio, cum admodum difficile sit pœnitenti scire, quodnam sit peccatum, quod non audierit; et cum facile opinio hæc amsam præbere possit minus servidis hominibus adeundi suspectos hujusmodi confessarios. Hactenus de his, quæ secundo articulo continentur. Pauca nunc addemus circa tertium articulum, qui est *De satisfactione*.

(58. XXVII. Satisfactione voluntaria est pœnitentia perpessio ad compensandam injuriam Deo illatam, ipsumque placandum, cum firmo proposito peccata in posterum omni studio vitandi. Hanc injungere pœnitentibus tenetur sacerdos; pro viribus enim conari debet, ut integrum sit pœnitentia sacramentum, quod sine satisfactione integrum procul dubio non esset. Concilium Tridentinum, sess. xv, c. 8, hæc habet: « Debent ergo sacerdotes Domini, quantum spiritus, et prudentis suggesterit, pro qualitate criminum et pœnitentium facultate, salutares et convenientes satisfactiones injungere; ne, si forte peccatis conniveant, et indulgentius cum pœnitentibus agant, levissima quedam opera pro gravis.

simis delictis injungendo, aliorum peccatorum participes efficiantur. » Et S. Carolus Borromaeus, in Instructionibus sacramenti Ponentiae: « Injunget, inquit, pénitentiam pro culpe et personae ratione; ita ut superbis humilitatis opera: carnis voluptatem secentibus, jejunia, abstinentiam, cibicci gestationem, aliquam corporis macerationem pro peccati gravitate indicat; in oratione negligentibus, ut singulis diebus mane saltem, et vespere orationi vacent: feria secunda, et aliis certis feriis pro defunctis orent; certis item definitisque diebus devote visitent stationales et præcipuas devotionis ecclesias et altaria, præsertim in Quadragesima et in Adventu: mundi pompas, choreas, aliaque opera Satanæ consecrantibus, eam pénitentiam implicant, ut in hebdomada mane certis diebus (id quod in singulos dies etiam faciendum esse gravissime beatus Chrysostomus monet) sancta meditatione sibi proposita, solemnem illam sponsonem, quam per compatrios in baptismo sancte fecerunt, redintegrant, intime Deum precando; in qua precalione firmo stabilique animi proposito statuant, se Christo Domino adhaerere, renuntiareque iterum alque iterum saeculi pompis, operibus tenebrarum, et diabolo in primis, cui se adversarios esse, et professi sunt, et profissentur perpetuo. »

(59. XXVIII. Hæc autem pénitentiae sunt genera a sanctis viris accepta et ecclesiasticæ disciplinæ interpretibus, quæ pro peccatorum ratione adhiberi etiam nunc poterunt, attenta etiam personarum qualitate.

« Ut pénitens vestium sericarum usu, auri ornamento, conviviorum apparatu, venatione aliquo certo tempore abstineat.

« Ut egentibus hominibus cibum suppeditet ac ministret, pedes item lavet.

« Ut peregrinos pro facultatum ratione hospitio excipiat.

« Ut in publica domo hospitali, loco vero aliquot dies operam navet.

« Ut visitet, qui in carcere sunt, eosdem consoletur, et, cum per facultates potest, alat certo præscripto tempore.

« Ut se per aliquot dies in monasterium aliquid, aliumve remotum locum abdat, ubi pénitens vivat.

« Ut aliquot diebus carne aut vino item abstineat.

« Ut certis diebus, præsertim feria quarta, sexta et Sabbato jejunet; vel etiam vesatur solum pane et aquæ potu utatur.

« Ut certo aliquo tempore non æquitet.

« Ut, si facultates suppetant, certaine pecunias, aut frumenti, aut vini quantitatem in elemosynam pauperibus Christi conferat.

« Ut genibus flexis, aut etiam brachii extensis in modum crucis, certo tempore et hora præfinita, ante crucem, aliamve sacram imaginem in Ecclesia oret.

« Ut humi aliquandiu jaceat cubetve.

« Ut flagella certis præscriptis diebus adhibeat.

« Ut cilicium aliquot dies induat.

« Ut religiosam aliquam peregrinationem suscipiat sancteque conficiat.

« Ut statos Psalmos Pénitentiales, aliasque pénitentiales preces pie recitet aliquot dierum spatio.

« Ut certas ecclesias, puta stationales, vel præcipuae devotionis visitet. »

(60. XXIX. Satisfactio itaque pars integralis sacramenti est, ac suscipienda a pénitente est, ut reccatum in se puniendo Deo satisfaciatur. Si pars integralis est sacramenti, facile patet, non posse a pénitente sine gravi culpa omitti, etiamsi levia sit, vel pro levi culpa a confessario injuncta. Licet enim venialia peccata vel mortalia jam confessa non necessaria, sed tantum sufficiens materia sint hujus sacramenti. Tamen posito, quod confiteri ea pénitens velit, et sacramentum suscipere, partes, quas sacramentum requirit, sub gravi culpa adimplere tenetur. Sunt vero satisfactiones partes sacramenti. Gravitas vero illius obligationis, non a levi vel gravi satisfactionis materia, sed a sacramenti natura repetitur, ut observat optime Elizalde. Quamobrem corrigendus Ferraris est n. 16, oppositum asserens, et ob eamdem rationem improbandum videtur, quod n. 22, asseritur de eo, qui sine animo satisfaciendi pro injuncta pénitentia opera illa fecerit, quæ injuncta a confessario fuerant. Nam qui animo non contendit satisfacere oneri a sacro ministro injuncto, atque ita integrum perficie sacramentum, opus efficit, quod nulla ratione ad sacramentum refertur; sola enim facientis voluntate ad illud refertur; ergo opus illud integra pars sacramenti haberi non potest; præsertim cum præsumatur alia de causa ab homine factum, qui secum ipse constituerit alio voluisse tempore pro injuncta pénitentia opus illud suscipere.

(61. XXX. Ac multo minus ferri potest, quod num. 34 astruitur, scilicet imponere pro pénitentia opus aliunde præcepitum. Audiatur Gabriel Antoine, *De pénitentia*, art. 3, q. 3, ubi ait, non posse hæc opera licite imponi, si pénitens possit alia præstare. Quia ex concilio *Trid.*, sess. xiv, cap. 8: « Satisfactio, quam imponunt, non sit tantum ad novæ vitæ custodiā, et infirmitatis medicamentum, sed etiam ad præteriorum vindictam et castigationem. » At opera jam aliunde præcepta nequeunt esse ad vindictam et castigationem peccatorum præteriorum; nam etiamsi nulla peccata commisisset pénitens, teneretur illa præstare, nec illis iterum impositis puniri censemur. Idcirco restitutio injuria et damni compensatio, ac fuga occasionis peccandi non sunt satisfactiones vindicativæ.

(62. Porro confessarius censendus est impossuisse opus non aliunde præceptum, nisi aliud exprimat, vel ex circumstantia colligi queat, nam hæc est rationabilis ejus intentio. Quare si simpliciter imponat jejunium, pénitens non satisfacit jejunando

uno die, in quo ex præcepto Ecclesiæ, vel ex *voto* tenetur.

(63. XXXI). Duo quoque alia in articulo de satisfactione supersunt animadversione digna. Primum occurrit in num. 15, ubi eximitur ab onere iterandæ confessionis pœnitens, qui inculpabiliter vel culpabiliter injunctæ pœnitentiae oblitus, eamdem prætermiserit; sed sufficere asseritur, « ut in alia confessione petat sibi imponi aliam congruam pœnitentiam pro peccatis, quæ confiteri solet. » Nam quanam ratione poterit congruam pro peccatis pœnitentiam recipere, nisi peccata sua confessario manifestet? Et quomodo confessarius causa cognita pœnitentiam præscribet, ut jubet Tridentina synodus, si peccata ipsi non ostendantur per eorumdem confessionem? Tenetur ergo pœnitens ille iterare confessionem; sicuti etiam iterare confessionem debet, qui pœnitentiam commutari velit ab alio confessario rationabili de causa, cum hic non possit judicium ferre, nisi causa cognita, cumque debitam pro peccatis vindictam decernere, atque apiam medicinam præscribere nequeat, quin cognita per confessionem peccata sint, ac status pœnitentis exploratus; quamobrem dum ab eodem confessario quoque pœnitentia commutatio exquiritur, si hic confusam saltem peccatorum memoriam, ac status pœnitentis notitiam non servet, etiam ipse cogere pœnitentem debet ad confessionem iterandam, (64. Alterum occurrit n. 51, ubi inter causas minuendi pœnitentiam jubileum, et indulgentia recensetur; id vero jam refutatum est in nostra de indulgentia appendice. Ac refelli quoque ex eo potest, quia Seraphicus patriarcha Franciscus, iunine celesti perfusus, intellexit ex 24 millibus hominum Assisium confluentium, quatuor aut sex, ni fallor, lucratos suisse indulgentiam illam plenariam. Debitum satisfactionis exhibendæ Deo certum et liquidum est, et jure divino solendum; indulgentiarum assecutio incertissima: et pauci sunt, qui eas assequantur: debitum autem certum solutione incerta non existungitur. Rogo ergo benignos nostros theologos, ut observent et intelligent, clavum potestatem, sacramenta et indulgentias non ad extenuandas virtutes, nec ad impedientium virtutis exercitium, sed in subsidium imbecillitatis nostræ et ad forendam, roborandam, perficiendamque virtutem suisse a Christo Domino omnibus concessa.

Ad præsumum articulum animadversiones auctoris.

(1. In hoc articulo R. Theologus inter alia carpit sub n. 36, eorum opinionem, qui cum Lacroix, aliisque benignioribus theologis tuerantur, sufficere in pœnitente dolorem de peccatis ob metum pœnarum temporalium, ut a Deo immissarum, vel immittendarum; et progrediens asserit, ad rem non facere allatum a me Ninivitarum exemplum. Ast tamen Ninivitarum exemplum ad id affectur ab ip-

somet conc. *Trid.*, sess. xiv, c. 4, et a Ben. XIV, *De syn. diac.*, l. 7, c. 13, num. 3, et a theologis passim, quos inter illud assert practicissimus Monacell., in *Formular. legal.*, pract., part. II, tit. 16, formul. 2, n. 15, editionis Romanæ ann. 1706, ubi sub n. 13, dicit, quod dicta sententia est tuta, et sub n. 16, allegatis pro ipsa S. Thoma, Scoto, Suarez, aliisque pluribus magni nominis theologis, subjungit: « Et tandem eam probat et admittit Ecclesia, quod non permetteret, si tuta non esset, exponendo periculo invaliditatis sacramentum cum damno tot animarum, adeoque non includitur (ut falso pretendit noster theologus) in propositione prima ex damnatis ab Innocentio XI, quæ dicit: « Non est illicitum in sacramentis, relata tuitore, » etc., quia decretum loquitur de propositionibus mere probabilitibus, et non de nostra quæstione, super qua adest specificum decretum Alexandri VII, supra relatum, quo præcipit, quod nullus audeat illam censura ecclesiastica taxare, donec a S. Sede bacin re aliquod fuerit definitum. » Hæc ad litteram ille, qui egregium suum opus satis, superque probatum absque ulla minima censura Romæ typis tradidit. Decretum autem Alexandri VII, quod jam fuit allatum supra n. 8, a me, refertur etiam a Benedicto XIV, t. c., n. 9, ubi subjungit: « Caveant proinde episcopi, ne in suis synodis, aut instructione sacerdotum, quam synodis quandoque attexunt, aliquid decernant, aut de attritionis mere servilis ad sacramentum Pœnitentia sufficientia, aut de amoris saltem initialis necessitate: adhuc quippe sub judice lis est, adhuc impune pro una et altera sententia dimicatur. » Et deinde refert card. Gottum non requirentem in pœnitente amorem Dei, ne initialem quidem ad justificationis gratiam in sacramento Pœnitentia assequendam, et Claudium Frassen, opera et cura Patris Caroli Jacobi Romilli ordinis Minorum Conventualium generalis ministri Romæ typis recusum, strenue defendantem, attritionem ex solo inetu pœnarum et gehennæ atque ex amore concupiscentie, seu affectu spei conceptam, modo supernaturalis sit, omnemque excludat voluntatem peccandi, esse sufficientem dispositionem ad sacramentum. Pœnitentia fructum in se derivandum: relatisque aliis, in cit. cap. 3, hinc inde diversa sentientibus, sic sub dict. n. 19; expressè concludit: « Hinc recte intulit Berti theologus, t. VII, lib. xxxiv, cap. 5, nihil hactenus a Sede Apostolica de hac quæstione decisum, sed libertatem cuique datam ex præfatis opinionibus eam eligendi ac docendi, quam maluerit. » Et tamen theologus noster indebet hic arguit me, quamvis ego *supra* n. 10, sic expressè tradam: Quibus positis, « opinor, non scrupulizandum, et ipsummet supernaturalem attritionis actum ex sui natura, vel explicite, vel implicite secum semper ducere aliquem Dei amorem: » moveatur enim pœnitens per attritionem ad aversionem a peccatis, et conversionem ad Deum, estque illi supernaturalis dolor de pecca-

tis, eo quia ipsis, quatenus Dei offensa, debita est poena, atque adeo ad dolendum movetur pœnitens de peccatis, prout sunt offensa Dei, cum proposito observandi deinceps illius mandata, et similia. Hæc autem non videntur posse concipi absque aliquo Dei amore explicito vel implicito, formaliter seu virtuali, ac quin vehant secum dilectionem in Deum, ut avertat a poenis, et se misericordem ostendat; unde juxta D. August., lib. xiv *De Civitate Dei*, cap. 7, et S. Thomam in *suppl.*, quæst. 2, art. 1, dolor in amore fundatur rei illius, de cuius jacitura dolemus. Igitur, etc. Necnon in prefato sensu varia infra posita intelligenda sunt. Quæ omnia, si attente et integere, ut debuerat, percurrisset theologus, ut juste pro similibus mandat Benedictus XIV, in constit. *Sollicita ac provida*, § 18, a dicta injusta censura se abstinere debuisset. Insuper Benedictus XIII, in *Appendic. ad concilium Romanum*, Instruct., part. III, *Del dolore* sic expresse tradit: interrogat pœnitens: « Quale di questi due dolori è necessario per la confessione? »

Respond. confess. « Il sentimento oggi commune è, che il dolore, o contrizione perfetta è buona, ma non necessaria per la confessione; bastando il dolore imperfetto, cioè l'attritione, o pura già spiegata di sopra, o al più quella, che è congiunta con qualche amor benevolo verso Dio; il che rimane ancora indeciso sin'ora dalla Santa Sede. »

(2.) Circa autem id, quod ibi sub num. 43, allegat theologus ex Scoto, in 4, dist. 18 et 20, quæst. unica; videatur celeberrimus noster Mastrius fidelissimus Scotti interpres in 4, disp. 5, quæst. 6, art. 1, num. 137 et seq., et art. 2 fere per tot, et signanter sub num. 134, dicti primi articuli, ubi sic expresse tradit. Et hic notandum est, sub nomine pœnam non solum comprehendendi pœnam æternam inferni, sed etiam pœnas temporales purgatorii et hujus vitæ. V. g. pestis, famis et belli, vel alterius danni, quo Deus sæpe punit peccata etiam in hac vita, et quidem Deus minatur, et pœnas æternas, et temporales hujus vitæ ad homines deterrendos; ut ex metu pœnas fugiant culpam, ac proinde timor hujusmodi laudabilis est, ac honestus, etiam metus pœna temporalis; hoc enim timore utiliter concussi Ninivitæ ad Jonæ prædicatorem terroribus plenam, pœnitentiam egerunt; ubi tamen advertendum est, pœnam hujusmodi metuendam, ut « a Deo inflictam vel infligendam, » prout expresse tradit ego per verba supra adducta, art. 3, num. 10, ubi in fine sic insuper concludo: Nec non « in pœnitentiæ sensu varia infra posita veniunt intelligenda. » Quæ omnia, si attente observasset, ut debuerat theologus, non potuisset indebet et inuste redarguere me sic dicendo: « Itane, mi Luci, fideles pœnitentes instruendos putas; » cum ego non sic instruendos fideles pœnitentes putem, ut falso putat theologus dicendo: « Qui ergo de peccato ea unica de causa doleat, quia ti-

met, » etc. Ego enim non ea unica de causa admitto sufficientiam illius doloris, sed vero, quod insuper includat aliquem Dei amorem, saltem initialem, ut patet ex praecesis verbis supra relatis, non obstante, quod dictum amorem Dei initialem negent requiri clarissimi auctores, ut card. Gottus, Frassen noster supra relati, Henuo noster, et plurimi alii, ut eruditis, omnibusque satis superque, compertum est; et Bened. XIV, vetet episopis aliquid decernere, aut de attritionis mere servilis ad sacramentum Pœnitentiæ sufficientia, aut de amoris saltem initialis necessitate, etc.; et clarissimus Pater Berti asserat libertatem cuique datam ex prefatis opinionibus eam eligendi et docendi, quam maluerit. Et en, mi theologe, quomodo ego Lucius fideles pœnitentes instruendos putem; quod a me sic traditum, si attente, et lotum in omnibus, ut debueras, observasses, certe non sic indebet, immerto ac inuste censorias. Insuper quoad Scotum pro se allegatum a nostro theologo, videatur classicus noster Scotista Henno, tom. II, tr. *De pœnitentia*, disp. 4, q. 6, art. 6, ubi diversimode, ac theologus, Scotum adducit, et per propria verba ipsum explicat. Et quoad id, quod sub dict. num. 43, subjungit theologus, nempe: « In hanc opinionem propeus suis Tridentinos Patres facile patet, » contrarium sentit ac refert Henno, loc. cit., art. 4, conclus. unica, ibi: Probatur tertio sic ex *Historia Tridentina Pallavicini*, lib. xii, cap. 10, ubi refert, postquam formatum fuisset decretum, ubi de attritione dicebatur: « Cum sine aliquo dilectionis motu esse vix queat, » reformatum esse ad instantiam episcopi Tudetani, qui monuit, « falso dici, hujusmodi dolorem sine amore vix concipi posse; » ergo evidens est ex mente Tridentini, non includi aliquem Dei amorem in pœnitentiæ. Hæc ille, qui in art. 5 seq., adducendo cum sua solutione objectionem ex eodem card. Pallavicino productam sic prosequitur.

(3.) Dices ex Pallavicino supra num. 26, Tridentinos Patres jussisse expungi ex cap. 4, hæc verba: « verum etiam sufficeret, » scilicet attritionem, « ad sacramenti hujus institutionem, » et hoc ad instantiam episcopi Tudetani monentis, circa sufficientiam attritionis non convenire doctores: ergo signum est, quod non credidissent, esse dispositionem proximam.

(4.) Resp. 1. Pallavicinum solam instantiam illius episcopi referre tandem causam motivam illius deletionis, quia illa sola favebat suæ opinioni, quæ ultra attritionem, aliquem Dei amorem requirebat. Verisimilius est tamen, motus fuisse Patres maxime a rationibus sequentibus, ac primo, quod modus ille loquendi esset impræ prius, cum pars non dicatur proprio sufficiere ad constitutionem totius. Secundo et præsertim, ne fieret præjudicium sententiae doctoris subtilis admittentis, in sola abso lutione consistere totam essentialiam hujus sacramenti: quod colligo ex eodem Pallav-

vicino num. 27, ubi tradit, diligenter examinatum fuisse, quibus verbis actus pœnitentis declararentur partes hujus sacramenti sine præjudicio opinionis Scoti, quam Florentinum reliquerat intactam, et tandem resolutum est, quod dicerentur *quasi materia*. Quidni etiam illa verba exponi curaverunt, ut *salva maneret ejusdem doctoris sententia*, alias condemnanda.

(5. Resp. 2. Quis melius potuit nosse Tridentini mentem, an Pallavicinus, qui ex actis mortuis 120 annis a concilio celebrato suam texuit historiam, an illi, qui Tridentino interfuerunt, materiam proposuerunt, discusserunt, ventilarunt, resoluerunt? Ecce tamen ex his nonnulli, qui tantum abest, ut dicant, concilium abstractisse per illam expunctionem a difficultate hic agitata, ut ex Pallavicino colligunt Vanroy, Henricus a S. Ignatio, et alii, qui econtra fortiter, sustineant, doctrinam suam, quam nostra est, doctrinam esse concilii: Imo adhuc viventibus Tridentinis Patribus, docuerunt Paulus a Palatio circa ann. 1564. Michael a Palatio, frater ejus circa ann. 1579. Molina circa ann. 1584, conclusionem nostram esse a Tridentino definitam: « Alii a Tridentino esse approbatam, Tridentino consonam, a Tridentino determinatam, contraria autem regugnare Tridentino. » Mirum autem esset, concilii Patres superstites videntes serpere hanc nostram conclusionis doctrinam, ut concilii auctoritate munitam per omnes Europæ Academias (verba sunt P. Notau), et tamen nullus dixerit, falso Tridentini auctoritate nuniri, nullus, concilium indecisam reliquise hanc controvrsiam. Fieri ne potuit, ut nullus se objecerit torrenti scriptorum abutentium auctorale concilii in re tanti momenti? Nunc quid prævidere poterant, quod ex eorum silentio dicturi essent aliqui (quod de facto accidit) « hanc doctrinam esse evidentem, practice tutam, practice veram, doctorum fere unanimem, certam inter auctores catholicos, » etc. Unde.

(6. Concludo, quod etsi Patres illi non crederent forte decisam, sciebant tamen, fuisse in concilio ita coiunctum, ita receptam, ac tanti momenti et ponderis, ut non crederent, fere universalis scriptorum multitudini esse contradicendum; alias prorsus invexcusabiles fuissent. Unus quippe, aut alter eorum, qui concilio interfuerunt, sustinuerant etiam postea alicujus amoris necessitatem, sed cum viderent Patres superstites, hoc nullatenus obstare torrenti doctrinam suam in doctrina concilii fundanti, occursero debebant errori, manifestando, materiali presentem nihil ex doctrina Tridentini habere roboris: quod tamen ne unius quidem eorum fecit. Imo, ut iam dicemus, catechismos imprimi curarunt, quibus attritionem sufficere declarabantur.

(7. Probatur secundo conclusio ex eodem concilio, sess. XIV, c. 4. Contritio in genere est pars hujus sacramenti; ergo et

attritio; quod enim convenit generi, convenit et speciei.

(8. Probatur tertio ex catechismo concilii, seu Romano ad veram contritionem tantum requirente conditiones sequentes, scilicet detestationem et dolorem peccatorum commissorum, voluntatem sinceram peccata confitendi, et pro eis satisfaciendi, firmum melioris vitæ propositum, desiderium obediendi Dei mandati, voluntatem restituendi, denique iriuriarum condonationem; at qui vere attritus sine amore Dei, cuius non meminit catechismus, prestat illa omnia; ergo, etc.

(9. Et postea addit, quod licet parochi possint alia exigere, potius amorem Dei, etc., quibus efficiant, ut « contritio sit magis perfecta et absoluta, verum adeo necessaria existimanda non sunt, ut sine his vera et salutaris pœnitentia ratio constare non possit. » Hujus catechismi auctoritas magni facienda est, cum ex commissione Tridentini compositus fuerit ab iis, qui eidem interfuerunt, quique ejus mentem optimam noverant, et quidem longe melius, quam omnes alii historici, qui nonnisi ex aliorum auditu et relatu de rebus in eo gestis scripserunt. Videatur insuper celeberrimus P. Liberius in tract. *De pœnitentia*, ubi diffusissimo toto probat solvitque omnes objectiones.

(10. In eod. articulo *De pœnitentia*, n. 48, assent Theologus: Non est ergo audiendum Honoratus tournely, qui de amore concupiscentiae et spei locutos fuisse Tridentinos Patres affirmet. Nec etiam Gabriel Antoine, qui postquam probavit necessitatem initii charitatis, ad declinandam fortasse aliquorum invidiam, concludit, sufficere amorem, quo Deus diligitur *præcise ex motivo spei*, seu *concupiscentia*; Bone Deus! Theologus hic jam bis anno scilicet 1732 et 1757. Theologiam moralem celeberrimi Patris Gabrielis Antoine Romæ cum debitissimis approbationibus, sine ulla sua censura quoad hæc, typis tradiderat, ipsum sequens in omnibus; modo in editione promptæ meæ Bibliothecæ (quod ad eum non pertinebat), vult, Antoine non esse audiendum, dum concludit, sufficere amorem, quo Deus diligitur *præcise ex motivo spei seu concupiscentia*, non reflectionis, quod sic militant contra se ipsum, qui cum eadem ipsissima conclusione bis Romæ typis tradiderat ipsam Antoine theologiam, adeoque volendo, non esse in hoc audiendum Antoine, vult implicite nec audiendum esse seipsum, qui jam bis, tanquam factam suam ipsam conclusionem sine ulla censura probaverit, typis ipsam tradendo, ut jacet. Et a fortiori non est ipse theologus audiendum, cum dicit, Antoine sic conclusisse ad declinandam fortasse aliquorum invidiam, quod non parum detrahit nedium aliis, sed et ipsimet Antoine, quasi ad declinandam aliquorum invidiam voluerit ipse contra propriam conscientiam a veritate declinare, cum ipse tamen potius suam conclusionem censuerit magis veram, quam illam adversariorum, sciendu, suadu-

esse suffultam tum ratione intrinseca, tum extrinseca tot classicorum auctorum Romæ, et alibi cum debitib[us] approbationibus sine villa censura impressorum, a laudato Bened. XIV, *De synod. diæces.*, lib. vii, cap. 3, allegatorum, et passim ab aliis, quamvis non desint contrarium sentientes; eo vel maxime quod nullorum invidiam poterat sic concludendo incurrere, cum inniteretur decreto Alexandri VII dicentis, talem conclusionem hodie inter scholasticos communio rem videri, et vetantis sub pena excommunicationis latæ sententiæ neutrā ex contrariis circa id sententiis aliqua censura, injuria, aut contumelie nota taxare, donec a S. Sede fuerit aliquid in hac re definitum.

(11. Ibidem n. 53 notat et asserit theologus. Auctor n. 16. ex Gobat, et Lessio ait, sufficere ad justificationem in hoc sacramento etiam remississimum dolorem, dummodo verus dolor sit ex motivo supernaturali. Si dolor hujusmodi peccati affectum excludat; non dubito, quin sufficiat, cum quandoque sensibilis apparere possit dolor remississimus. Sed ad quid haec nota theologi, cum sit haec ipsissima mea conclusio dicendo ibi sic: « Si nihil aliud desit, quam intensio, et dummodo sit verus dolor de peccatis conceptus ex motivo supernaturali cum absoluto proposito non peccandi de cætero: » nonne clarissime ego ostendo, dolorem hujusmodi debere excludere affectum peccandi?

(12. Ibidem, nu. 54, notat et censurat theologus, quod auctor, n. 95, dicat, non peccare poenitentem contra integratem confessionis, si uni confessario mortalium, et postea alteri bouam opinionem de ipso habentia nimia verecundia affectus confiteatur sola venialia, etc. Ast haec mea conclusio, prout jacet, id est non peccare poenitentem præcise contra integratem confessionis, est suffulta auctoritate concilii Tridentini; peccata enim venialia non sunt materia; unde poenitens non tenetur, ad integrandam confessionem, ipsa consideri primo confessario, ut expresse docet dictum Trid., sess. xiv, c. 5, ibi: « Taceri tamen citra culpam, multisque aliis remediis expiari possunt. » Vide tradita a me ibi, et auctores a me allegatos, ultra quos id tenent etiam Suarez, Layman, Enriquez, Raynaud., Lugo, Castrop., Dicastill., Diana, Burg., Gormaz, et reliqui omnes, teste Arriaga, dist. 31, n. 23; et La Croix, lib. vi, part. ii, num. 1186, et etiam Pontas, verb. *Confessio*, casu 26, adducens ad id Tridentinum a me citatum.

(13. Ibidem, num. 55, notat et asserit theologus. Probat auctor, num. 127. Pat. Vivæ, aliorumque opinionem, qui aiunt, circumstantiam consuetudinis, per se loquendo, aperiendam in confessione non esse, sed per accidens tantum, dum scilicet de ea poenitens a confessario interrogatur: et dicit ibi theologus, quod est manifestanda necessario talis consuetudo: quod innuere prœcul dubio voluit Innocentius XI,

cum hanc propositionem damnavit: « Non tenemur confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem. » Ast. si ut prætendit theologus, id innuere prœcul dubio voluerit Innocentius XI, in damnata propositione, certe dictam sententiam non amplius tradidissent tot celebres auctores, qui adhuc post dictam damnationem eam defendunt, ac propugnant, sciente et non contradicente S. Sede, ut præter recensitos in conclusione, pergunt adhuc eam libere sustinere celeberrimi Salmantenses, tr. 1, cap. 8, punct. 4, num. 67, citantes insuper Castropalaum, Dianam; Liberius, *De sacram. pœnit.*, tract. 5, disput. 5, § 4, num. 78, cum plurimis aliis; et alii passim, ut revera id propugnant adhuc plures classici theologi, ut eruditis compertum. Eo vel maxime, quod Ego dico, quod quamvis circumstantia consuetudinis, per se loquendo, non sit necessario aperienda in confessione, tamen interdum per accidens obligatur poenitens ad tales circumstantias consuetudinis aperiendam, quæ obligatio præsertim urgere potest, cum poenitens cognoscit, quod confessarius ex reticita tali circumstantia consuetudinis, non satis percipiat suum statum pro formando recto iudicio de sua dispositione ad obtinendam absolutionem.

(14. Ibidem, num. 56, notat et ait theologus. Placet notare ac refellere quod auctor num. 148, scribit de eo, qui circumstantiam speciem mutantem inculpabiliter omiserit, quam ita debeat postea in alia confessione aperire, et non teneatur fateri peccatum, si sola declarari circumstantia possit. Quis namque sanæ mentis homo concipiatur, quod fieri id rite possit? Ast nedum quis, sed quilibet homo sanæ mentis concipiatur potest, fieri id rite posse. Si enim quis voto castitatis obstrictus heri consistens, et inculpabiliter non reflectens ad circumstantiam sui voti, dixisset: « Fui fornicatus, » selfisaceret hodie dicendo, « se graviter peccasse contra votum castitatis, » quia jam expressit utramque malitiam, et una potest sine altera intelligi, ut sic posse intelligi tradunt Henno, *De pœnit.*, disp. 5, q. 9, conclus. 2; Sporer, tom. III, cap. 3, num. 406; Clericatus, *De pœnit.*, dec. 26, num. 20, cum plurimis aliis, Navarr., Enriq., Sanchez, Bonac., Arriaga, Bosco cum La Croix, lib. vi, part. ii, num. 1135, et cit. num. 1209, testans insuper de communis, quos tam sanæ mentis fuisse puto, ac possit esse nostri theologus.

(15. Ibidem, num. 57, notat et dicit theologus. De confessionis integritate periculo non parent, quæ num. 142 et 143 ejusdem articuli secundi exposita atque probata sunt, nempe dum scripsit: « non iterandam confessionem bona fide factam vel confessario ita ignaro et indocto, ut inter mortale et veniale discernere nequeat, vel factam confessario surdastro, semidormienti vel distracto, qui aliqua peccata, etiam mortalia non intellexit sine omni culpa poenitentis » Sed ad quid aliud tenetur? Consultens

pro integritate confessionis, quam cum omnimoda prævia requisita dispositione omnia sua peccata bona fide confiteri? Quilibet enim confessarius approbatus censendus est idoneus, nisi certo constet de opposito, quod in casu præsenti nullimode constat poenitentia bona fide tali confessario confessio, sicuti etiam ei non constat, quod confessarius fuerit surdastrus, semidormiens vel distractus, dum, ut cantat mea conclusio, poenitens est ei bona fide confessus; aliter, stante theologi opinione, ponerentur inter non paucis angustias poenitentes, qui possent dubitare semper de sufficienti scientia confessarii, aut de ejus distractione, semidormitione, aut semisurditate. Staret quidem theologi opinio, si id poenitens mala fide egisset, prout jam ego expresse conclusi, *ibid.*, n. 143, falso a theologo notatus, fortasse ex errore typographi loco 144, ubi ego insuper sic sub-jungo: quod si poenitens postea adverterat, tenetur in sequenti confessione ea sola repetero, quæ probabilitate judicat aut cognoscit, non fuisse audita, cognita ac percepta, et n. seq. 145, alia superaddo ad rem ibi videnda et observanda.

(16). *Ibidem*, nu. 60, notat et cit. theologus. Circa tertium articulum de satisfactione, quemadmodum corrigendum Ferraris est nu. 16, asserens oppositum, et ob eamdem rationem improbandum videtur, quod n. 22, asseritur de eo, qui sine animo satisfaciendi pro injuncta poenitentia, opera illa fecerit, quæ injuncta a confessario fuerant. Ast quod improbandum videtur nostro theologo, approbatur et traditur expresse ab inumeris fere theologis classici auctoribus, ut patet ex a me adductis ibi et sub verb. *Intentio*, a n. 50 ad 54, et ex traditis novissime ab eruditissimo D. Alfonso de Liguori nell'istruzione, e pratica per li confessori italico idiomate impressa in Venezia 1759, nella Stamperia Remondini, ubi c. 6, punto 3, § 1, *Dell' obbligo di salut la messa*, nu. 27, sic expresse concludit: « Inoltre basta l'aver l'intenzione di adempire l' opera comandata, e non importa, che non s'abbia intenzione di soddisfare al preceutto: onde chi già avesse ascoltata la messa, ben ha soddisfatto, benchè non avesse saputo, esser quello giorno di festa (e lo stesso dicesi de' voti, giuramenti, e penitenza sacramentale, purchè l' opera promessa nel voto, o ingiunta per penitenza non si applichi per altro fine) anzi soddisfa, sebbene avesse avuta expresa intenzione di non voler adempire il preceutto, secondo la sentenza communissima, e più probabile del Suarez, Lessio, Sanchez, Castrop, Tournely, Bontas, Valenza, Vasquez, La Croix, Salmaticensi. La ragione è, perchè chi volontariamente adempie l' opera comandata, necessariamente ancora già soddisfa al preceutto: ed ivi scioglie anche l' obbiezione. » Et idem etiam expresse concludit nell' Appendix 3, art. 3, § 2, n. 75, ibi « Communissime autem, et probabilius cum Suarez,

Castrop., Lessio, Tournely, Pontas, Vasquez, et La Croix cum aliis, non requiritur intentio satisfacendi obligationi; imo recitans, implet, etiamsi positive intendat nolle implere, quia implens non potest non implere, cum satisfactio non pendeat a sua, sed a voluntate legis ecclesiastice. »

(17). *Ibidem*, n. 61, notat et subjungit theologus, ac multo minus ferri potest, quod n. 34, astruitur, scilicet imponi posse pro poenitentia opus aliunde prescriptum; audiatur Gabriel Antoine, *De penit.*, art. 5, q. 3. — Ast audiantur, et videantur etiam plurimi alii classici auctores aliter sentientes, et signanter Petrus Colet., *De satisfactione*, c. 7, § 3, conclus. 4; qui licet non mollieris ethices auctor, sic expresse concludit: « Potest minister opera aliunde praecpta in satisfactione injungere: Clericatus, *De sacram. Penit.*, dec. 34, n. 10, dicens primo, quod possunt imponi opera, quantumvis alias debita ex praecpto, ut auditio missæ die festo, jejunium in Quadragesima: Henno, tract. *De penit.*, disp. 6, quæst. 7, ibi: « Petes 3. An possit imponi opus aliunde praecptum? Resp. affirmative cum theologis communiter: » Reiffenstuel, t. II, tract. 14, dist. 10, quæst. 2, n. 28; Felix potestas, tom. I, part. IV, *De penit.*, cap. 4, n. 3192, ibi: « Potest imponi pro poenitentia opus alias debitum ex praecpto, voto, v. g. jejuniū in Quadragesima; » Mastrius, *Theologus moral.*, dist. 21, quæst. 11, n. 172. Arctinus, Poncios, et alii Scotisti; Roncaglia, Lugo, Amicus, Aversa, Liberius, Suarez, Busembau, Sporer, et novissime laudatus Alfonso de Liguori, *loc. cit.*, cap. 16, pont. 4, n. 53, ibi: « Pù bene anche darsi in penitenza qualch'opera, alla quale il penitente è già obbligato, come di sentir la messa nella festa, digiunare nelle vigilia, secondo anche comunemente dice Soto, Layman, Sanchez, Valent. perchè tal' opera essendo soddisfatoria, allora si eleva per mezzo del sacramento al merito di soddisfazione sacramentale; » et sic alii communiter in sensu meo conclusionis; legantur enim attente, quæ ego trado ibi n. 34, 35 et 36, ubi sic concludo: « Ordinarie tamen, cessante justa causa, non sunt imponenda pro poenitentia opera aliunde jam praecpta et debita, sed opera supererogatoria, et aliunde indebita. » Hinc censeant erudití lectores, an id fieri possit, ac debeat a nostro theologo.

(18). *Ibidem*, n. 63, notat et asserit Theologus. Animadversionis digna occurruunt: primum, num. 25, ubi eximitur ab onore iterandæ confessionis poenitentis, qui inculpabiliter vel culpabiliter injunctæ poenitentiae obliuio, eamdem prætermisit, sed sullicere asseritur, « ut in alia confessione petat, sibi imponi aliam congruam poenitentiam pro peccatis, quæ confiteri solet. » Alterum occurrit n. 31, ubi inter causes mihiendi poenitentiam, jubileum et indulgentia recensemuntur. Id vero jam refutatum est in nostra de indulgentia appendice. —

Ast dignetur benignus et eruditus Lector ponderare rationes, et auctores a me sub dict. n. 25, allatos, pluresque alios idem sentientes, et signanter cit. D. Alfons. de Liguori, qui in suo opere italice impresso novissime, ann. 1759, c. 6, punto 4, § 1, num. 59, sic tradit expresse : « Si dimanda per 2 A che sia tenuto il penitente, che si ha dimenticata la penitenza? Altri, come Bonac. S. Antonin., etc., vogliono che sia tenuto a ripetere la confessione per far intiero il sagramento. Ma comunemente è molto, e forsi più probabilmente lo negano Suarez, Vasquez, Layman, Castropol, ed altri, e ciò ancorchè colpevolmente se ne fosse scordato, come dicono Soto, Nav., Lugo, Salm., La Croix, Holam., etc., perchè in tal caso da una parte la penitenza si è renduta impossibile, è dall' altra è molto dubbia la legge, se debbano ripetersi i peccati già una volta direttamente assoluti, affin di dare intiero il sagramento; » digneturque etiam benignus et eruditus Lector ponderare rationes, et auctores a me sub dict. num. 31 allatos, et a me tradita sub verb. INDULGENTIA, artic. 3, num. 4 ad 8, inclusive cum S. Thoma, S. Bonavent. aliisque plurimis classicis doctoribus ibi allegatis; et omnibus attentis, atque integro persensis, pronuntiet, an animadversione digna sint ibi a me tradita cum tot celeberrimis auctoribus; vel potius a theologo notata? Eo vel maxime, quod eruditissimus P. Ubaldus Giraldicum suo Maschat, *Institutionis canonicae*, editionis Romanae 1757, tom. II, lib. v, tit. 38, num. 5, sic expresse concludit : « Pœnitentia minor impou potest, si eo die occurrat aliqua indulgentia, praesertim plenaria, dummodo pœnitens ad eam lucrandam necessaria præstet. » Quamvis ipse, quod mirum est, unus ex revisoribus probaverit indebitam censuram nostri theologi.

(19.) * Hic subjcere juvat, quæ Benedictus XIV, *De synoda diocesana*, lib. vii, cap. 13 habet. Igitur cum ipse num. 9 cavendum episcopis esse dixisset, « ne in suis synodis, aut in instructione sacerdotum, quam synodis quandoque alteant, aliquid decernant, aut de attritionis mere servilis ad sacramentum pœnitentiæ sufficientia, aut de auoris saltem initialis necessitate, » quem ejus locum Ferraris num. 1 attulit, num. 10 subdit : « Non ideo prohibentur episcopi confessarios monere, ut pœnitens ad veram et perfectam contritionem horrentur et excitent; id siquidem faciendum suadent etiam præcipui auctores, qui pro sufficient-

tia doloris ex sola metu gehennæ, steterunt, uti Suarez, Gammachæus, Comitulus, quorum testimonia supra retulimus. Et, quod magis est, ita fieri præcipit *Rituale Romanum* jussu Pauli V, editum tit. 18. Confessario injungens, ut, audita pœnitentis sacramentali confessione, ejusque peccatis diligenter expensis, « oportunas correptiones, ac monitiones, prout opus esse videbitur, paterna charitate adhibeat, et ad dolorem et contritionem efficacibus verbis adducere conetur; » cui consonat *Rituale Argentinense*, editum a cardinali de Rohan, tit. *De pœnit.*, § 1, ubi haec habentur : « Cæterum pœnitentes suos admonentes non cessent confessarii, ne se putent secundum in sacramenti Pœnitentiæ perceptione, si, præter fidei et spei actus, non incipiunt diligere Deum, tanquam omnis justitia fontem, ut loquitur sacrosancta synodus Tridentina. » Quoniam vero Ferraris noster num. 13, ut evincat, ex propositione n. 58 inter dannatas a Ven. Innocentio XI, minime educi, circumstantiam consuetudinis a pœnitente semper esse manifestandam, confugit ad auctores, qui adhuc post dictam damnationem, illam opinionem tueruntur, eamque ad ipsius, sciente et non contradicente S. Sede, propugnari animadvertisit, in lectorum memoriā revocandam esse dicimus propositionem num. 27, ex damnatis ab Alexandro VII: « Si liber sit alicujus junioris et moderni; debet opinio censi præbilibis, dum non constet rejectam esse a Sede Apostolica tanquam improbabilem, referendaque verba, quæ in Decreto Ven. Innocentii XI, auctoritate edito die 2 Martii anno 1679, leguntur nempe : « Non intendens tamen Sanctitas Sua per hoc decretum alias propositiones in ipso non expressas, et Sanctitati Suae quomodolibet, et ex qualunque parte exhibitas vel exhibendas ullatenus approbare. » Ex his enim plane efficitur, traditas a theologis opiniones non eo præcise tuas censi posse, quod ipsas Apostolica Sedes non damnaverit. Tastli quoque facienda non est recentiorum theologorum, ac præsertim illorum, qui præbilibissimi systema propugnant, ac sequuntur auctoritas, ut traditas ab illis opiniones, licet ab aliis gravioribus et auctoritatis et rationis momentis oppugnentur, amplectamur ac tueamur. Hæc si præ oculis lectores habuerint, facile perspicient, quæ pro se auctor noster a n. 14, affert, infirma esse, ac opiniones, quas confirmare nititur, jure a Romano theologo notatas fuisse et reprehensas *.

POENITENTIA PUBLICA.

De pœnitentia publica sequentia notasse expediat.

(1.) Initium solemnis hujus pœnitentiæ repetendum videtur ab ipsis apostolis, cum Iam Paulus *I Cor.* v, legatur incestuorum quemdam Corinthium tradidisse *Satanam in carnis interitum*, quod excommunicationis quoddam, et publicæ pœnitentiæ genus

fuisse veteres existimant. De usu certe ejus saeculo II et III dubitari nequit; adeo clara sunt testimonia Irenei, l. ii, c. 9, Tertulliani, l. *De pœnit.*, c. 9, et Cypriani, ep. 52, ad Antonianum. Neque tamen statu a principio eadem, quæ deinceps invaluit, fuit

disciplina, seu rigorem, seu diuturnitatem pœnitentiæ attendas. Etenim sœc. I, paulo ante memoratus Corinthius, vix anno pœnitentiæ evoluto, Ecclesiæ communioni est restitutus, ut constat ex c. II, ep. ad Corinth., quam post annum ab epist. I, elapsum Paulus scripsit. Et (Irenæo teste l. III, c. 4) Cerdò hæresiarcha sœc. II, pluries a sua apostasia reconciliationem obtinuit. Nathalius etiam episcopus, ab hæreticis ad defectionem inductus, ut primum sacco induitus, et cinere conspersus ad petras Zephyrini sub initium sœculi III Papæ, se provolvit, continuo pacem et communionem recepit, quod refert Eusebius, l. VI, Hist., c. ult.

(2). Severitatis hujus canonicae disciplina non prius, quam sub medium sœculi III, inducta est, ut colligitur ex Cypriani ep. 52, in qua scribit, communis episcoporum suffragio constitutum, « ut nec in totum spes communicationis et pacis lapsis denegaretur..., sed traheretur diu pœnitentia. » In hunc finem, cum antea pœnitentiæ tempus, et modus episcopi arbitrio definirentur, institutiæ sunt solemnæ pœnitentium stationes, ac singulis attributa laboriosæ satisfactionis opera; idque tum ad fideles in officio vita Christianæ continentos; tum ad occurrendum Montanistarum et Novationum criminacionibus, quibus catholicos de nimia in lapsos facilitate incusabant. Cæterum hæc ipsa pœnitentiæ solemnitas circa finem sœculi IV, primum quidem Constantinopolia Nectario, haud multo post dein in plerisque etiam aliis Orientalibus Ecclesiis, in Occidente vero non priusquam sœc. VII abrogata est; hinc sequentibus sœculis, tamei si quandoque pro publicis delictis publica imponeretur pœnitentia, prior attamen ille quoad temporis diuturnitatem et stationes canonicas rigor integræ observatus non legitur.

(3). Erat solemnæ huic pœnitentiæ illud peculiare, quod non a quolibet, nec quibusvis peccatoribus injungi posset. Nimirum I, a solo episcopo vel presbytero speciali ad id muneris deputato imponebatur pœnitentia publica, et quidem solemnè ritu, neque nisi in capite Jejunii, seu feria Cinerum; unde et mos eo die cineres accipiendi profluxit. Ritum hunc videre est apud Martene, *De antiqua Eccl. discipl.*, c. 17, ubi ex complurium ecclesiærum manuscriptis codicibus varios ejus ordines describit. Id. refertur in *Pontificali Rom. Clementis VIII*, tit. *De expuls. publice pœnitentiæ*. Præcipua autem ejus capita hæc fere sunt. Pœnitentibus templum ingressis, et coram episcopo prostratis, ac peccatum suum palauo confitentibus primum imponebatur cinis cum dicto: *Memento homo, quia pulvis es, et age pœnitentiam, ut habeas vitam æternam.* Aspersi dein aqua lustrali, post manuæ impositionem, ciliis benedictis induebantur; tum, recitatis prius Psalmis Pœnitentialibus, et compluribus aliis precibus, ad fores ecclesiæ deductos ejiciebat episcopus dicens: *Ecce ejicimini vos hodie*

a liminibus S. Matris Ecclesiæ, etc., respondentie choro: In sudore vultus tui vesceris pane, etc. Postremo jam ejectos, et extra ecclesiæ genibus flexis genuentes commonebat episcopus de pœnitentiæ operibus, de misericordia Dei, utque non prius, quam feria v in Cœna Domini, ad ecclesiæ redirent; quo sermone finito, ac episcopo cum reliquis fidelibus in ecclesiæ reverente, mox ejus valvæ ante oculos pœnitentium claudebantur.

(4). Quod vero ad personas pœnitentiæ huic subjectas attinet: in primis clerici maiores (quales sunt episcopi, presbyteri et diaconi) saltem a sœculo IV, ei non erant obnoxii, ut colligitur ex conc. Carthaginensi an. 398, can. 11, item Leonis M. Epist. ad Rusticum Narbon., et Isidoro, l. II, De eccl. offic., c. 16. Num autem antea subjecti fuerint, controversum est, nec certi quidquam statui potest. Perinde de clericis minoribus aliqui controvèrtunt: tametsi eos Felix III, sub finem sœculi V, pontifex in ep. 7, solemnæ pœnitentiæ subjiciat; iisdem nihilominus a conc. Toletano IV, an. 633, can. 29, eadem cum clericis majoribus pœna dictatur. Ego existimo, uti in aliis, sic et in hoc non eamdem fuisse in omnibus ecclesiis disciplinam, hancque ipsam apud eosdem progressu temporis non raro variatam. Illud ex laud. can. Toletano est certius: saltem sub initium sœculi VII constitutum fuisse, ut quilibet clericus a solemnæ pœnitentiæ exemptus, in locum ejus « ab honore dignitatis depositus monasterii pœnam excipiat, ibique perpetuae pœnitentiæ deditus scelus admissum luat. »

(5). Sed nec fidelibus reliquis omnia promiscue peccata, quantumvis gravia, solemnæ hac satisfactione expienda erant. Non certe occulta; nam Innocentius I, in Ep. ad Exuperium diserte ait: « Non habent latentia peccata vindictam, » intellige publicam. Idem colligitur ex S. Cæsarii, hom. 1, in *Quadragesima*; item concilii *Neocæsariensis* ann. 314, can. 4, cum primis autem Augustino. Verba sancti doctoris sunt serm. 16, *De verb. Dom.* « Novit nescio quem homicidam episcopus, et alius illum nemo novit..., prorsus non prodo, nec negligo, corripio in secreto, » etc., et ibid. infra: « Sunt homines adulteri in domibus suis, in secreto peccant. aliquando nobis produntur,... nos non prodimus malum, sed in secreto arguimus. » Unde hom. ult. inter 50, in peccatore publicæ pœnitentiæ subjiciendo requirit delictum, quod « non solum sit in gravi malo, sed etiam in scandalo aliorum, » proinde publicum. Nec tamen etiam gravia quilibet publicæ delicia solemnæ hac pœnitentia castigabantur; verum, certa duntaxat, et quidem communiter idolatria, homicidium et adulterium; reliqua fere arbitrio episcoporum designabantur, ut adeo in hoc quoque pro ecclesiærum varietate variam fuisse disciplinam fateri oporteat. Quodcumque interim peccatum fuerit, propter quod pœnitentia publica acta est, pœnitentes hujusmodi a clericorum ordine in perpetuum

arcebantur, ut constat ex Siricii Papæ ep. 1, c. 14, cui pœnæ num etiam illi, qui vel demissionis studio, aut ad vindicandas occultas culpas (quod legimus a quibusdam factum) publicis pœnitentibus se sponte, ac ultro adjunxerunt, subjecti fuerint? certi quod dicam, nihil reperio.

(6). Tria vero in ritu publicæ pœnitentiæ observatu digna sunt: pœnitentium stationes, tempus singulis præsinitum, et pœnæ intra hoc tempus usitatæ. I. Ac stationes quidem, seu gradus pœnitentia solemnis complectebatur quatuor: fletum videlicet, auditionem, substrationem et consistentiæ; hinc pro varietate eorum pœnitentes alii dicti flentes, audientes alii, vel substrati, aut demum consistentes. Qui in prima flentium statione versabantur, pro foribus templi manebant prostrati, ibique, sacco induiti, et cinere conspersi, delictum suum coram episcopo, vel alio pœnitentiaro, imo et fidelibus omnibus palam confitebantur; quin etiam templum ingredientium pedibus, multo cum gemitu advoluti, eorum preces et suffragia exposcebat. Isthine vero colligas: confessionem publicam repetitis vicibus fieri consueisse; primum videlicet in impositione pœnitentiæ, ac rursum in hoc flentium gradu. Audientium statio fuit in narthece, seu templi vestibulo, ubi cum catechumenis et infidelibus audiebant Psalmorum cantus, Scripturæ lectionem et sermones episcopi, quo per hæc ad veram pœnitudinem disponerentur; missæ autem catechumenorum interesse non permittebantur. Substratis in ipso templi ambitu a porta usque ad ambonem locus erat; hic inter gemitus et suspiria flentes subjiciebantur manuum impositione, quam episcopus cum clero faciebat, orans simul pro illis, eisque benedicens; dum denique, peracta catechumenorum missa, ante offertorium e templo ejicerentur. Atque hic pœnitentium gradus omnium erat laboriosissimus; in eo quippe plurima pœnitentiæ opera oheunda erant: unde etiam hujus gradus pœnitentes potissimum absoluto pœnitentium nomine veniebant. Consistentes demum intra ambonem et cancellos in templo locum occupabant, ac integro missæ sacrificio, et reliquis communibus precibus intererant; a panis tamen et vini oblatione, ac etiam Eucharistiæ participatione excludabantur, dum solemniter reconciliarentur.

(7). Uti universim toti pœnitentiæ, sic et stationibus non erat lege communi certum præsinitum tempus, ut constat ex conc. *Carthaginensi* III, quod can. 3, statuit: « Ut pœnitentibus, secundum peccatorum differentiam, episcopi arbitrio pœnitentiæ tempora decernantur. » Inde nou raro factum, ut alii uno, alii duobus, imo et pluribus annis in quavis statione detinerentur; aliquando autem ab una statione, prætermissa media, ad aliam transferrentur. Singulariter severitatis exemplum est ex Basilio, qui in *Ep. ad Amphiloch.*, can. 76, *De homicida pœnitentia* ita decrevit: « Qui sua spoule interfecit, et post pœnitentia duxit

est, viginti annis sacramento non communicabit. Viginti autem anni sic in eo dispensentur. Debet quator annis deslere stans extra fores oratorii, et fideles ingredientes rogans, ut pro eo precentur, suam iniqtatem pronuntians. Post quatuor autem annos inter auditores recipietur, et quinque annis cum ipsis egredietur. Septem annis cum iis, qui in substratione orant, egreditur. In quatuor autem annis solum stabit cum fidelibus, sed non erit oblationis particeps; tum demum, iis expletis, erit sacramentorum particeps. »

(8). Quocunque interim hoc tempus fuerit, intra illud variis pœnitentiæ operibus vacaudum erat. Præter peculiares autem illas pœnas, quæ singulis pro gravitate delicti ab episcopo imponebantur, communes omnibus fuisse leguntur sequentes: Confessio publica, privatio Eucharistiæ, attonso capitis, et pullæ vestis, ac cilicij gestatio; orationum, humiliationis, jejuniorum, et aliarum corporis afflictionum frequentatio; abstinentia a conviviis et balneis; a clero et ordinibus, in perpetuum exclusio. His, imo in quibusdam Ecclesiis (præsertim Romana, Gallicana et Africana) etiam aliæ adjungebantur pœnæ; cum videlicet publice pœnitentes a contrahendo matrimonio, aut jam conjugati ab ejus usu prohiberentur; arcerentur a militia sæculari, quo magis Deo et pœnitentiæ vacarent; agere susceptores in baptismo et confirmatione vetarentur, etc.

(9). Pœnitentiæ solemnem integræ peractam sequebatur solemnis reconciliatio, cui ex veterum disciplina suis specialiæ erat minister, certumque præsinitum tempus et peculiaris ceremonia. Et ad ministrum quod attinet, quamvis, urgente necessitate (hoc est in articulo mortis), sacerdoti cui libet fas fuerit publice pœnitentes reconciliare; regulariter attamen id a solo episcopo præstabatur. Certe publica illa reconciliatio, quæ solemní ritu in Ecclesia fiebat, ita episcopo fuit propria, ut a nemine alio, nisi forte ad id muneric peculiariter delegato unquam ministrari potuerit. I. Cap. Sed nec tempus ejus erat arbitarium. In Ecclesia Romana ad id designatam fuisse Maj. hebdom. feriam in constat ex Innocentii I, *Ep. ad Decent.*, c. 7. Sacramentario Gregorii, et Ordine Rom. Eundem diem observatum in Gallia juxta præscriptum conc. *Cabillonensis*, can. 47, item in Anglia, Germania, plurimisque provinciis aliis docent ordines Missalium, ab erud. Martene relati, *De ant. Eccl. discipl.*, c. 22, et passim ritualia ac pontificalia. Unde peculiariter id erat Ecclesiæ Mediolanensi et Hispanicæ, quod reconciliationem hanc in Parasceve Sabbati sancti peragerent, ut ex S. Ambrosii epist. 33, et conc. Toletani IV, can. 70, colligitur; quanquam et in hoc subinde varientur.

(10). Porro solemnis hujus reconciliationis ritus copiose describitur in *Not. et Observ.* a Cl. Menardo factis ad sacramentarium Gregorii Magni; item apud Cl. Mar-

tene, l. i, *De ant. Eccl. Rit.*, c. 6, art. 4. ac rursum apud eumdem in tract. *De ant. Eccl. discipl.*, c. 22, § 2, in compluribus ordinibus, *De reconcil. pœnit.* Nos præcipua duntaxat ejus capita referemus ex Clementis VIII, Pontificali Romano, et quidem retentis, quoad licet, ejusdem verbis. Juxta hoc igitur tit. *De reconcil. pœnit.*, in feria v Coem Domini. I. Pontifice cum clero coram altari Psalmos Pœnitentiales et Litanias recitente, pœnitentes ante fores ecclesiæ nudis pedibus ad terram prostrati manent, tenentes in manibus cereos extintos. Sub litanis ipsis ad verba, *Omnes SS. patriarchæ*, etc. Item, *Omnes SS. martyres*, etc., duo subdiaconi cereos accensos deferentes egrediuntur ad pœnitentes, ac primum dicunt: *Vigo ego, dicit Dominus: nolo mortem*, etc., vice altera autem: *Dicit Dominus: Penitentiam agite, appropinquavit enim regnum cælorum*; hisque dictis, extinguunt cereos, et revertuntur. Rursum ante verba, *Agnus Dei*, etc., egreditur diaconus cum majore cereo accenso, et in ostio templi ad pœnitentes conversus canit antiphonam: *Levate capita vestra: ecce appropinquavit redemptio vestra*. Tum ex diaconi cereo accenduntur pœnitentium candelæ, diaconusque cum illuminato cereo revertente, dicitur: *Agnus Dei*, etc. II. Litanis terminatis, episcopo in faldistorio considenti archidiaconus ab ostio templi præsentat et commendat pœnitentes; quos subinde cum toto clero accedens episcopus, priorum exhortatur de divina clementia, de venia promis-

sione; etc., dein, finito sermone, canit antiphonam: *Venite, venite filii, etc.* Mox pœnitentes ostium ecclesiæ ingressi prosternuntur ad pedes episcopi, nec multo post ab eodem deducuntur in ecclesiam, archipresbytero interim nomine pœnitentium dicente: *Iniquitates meas ego cognosco*, etc. Episcopo autem concludente: *Dico vobis, gaudium est angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente*. III. Ad medium ecclesiæ deducti pœnitentes flectunt continuo genua, episcopis vero ad illos conversus inchoat antiphonam: *Oportet te, fili, gaudere, quia frater tuus mortuus fuerat, et revixit*, etc., recitatisque dein psalmis quibusdam et orationibus compluribus, aspergit eos aqua lustrali, et incensat dicens: *Exsurgite, qui dormitis, exsurgite a mortuis, et illuminabit vos Christus*. Postremum, data singulis indulgentia, omnes simul solemnem absolutionem reconciliat, et elevatis manibus benedicit. In quibusdam præterea Missalium ordinibus a Cl. Martene relatis legitur episcopum singulis reconciliatis manum imposuisse, ac etiam pacis osculum dedit cum dicto: *Pax tecum*. Peracta solemnni hac cæremonia, crines et barbam, quam, durante pœnitentia, nutrire moris erat, deposuerunt reconciliati, sacco item et cilicio dimisso, coltiioribus et mundioribus vestibus induiti sunt; quin etiam in quibusdam ecclesiis hoc die apud episcopum lautiore cœna excipiebantur, ut notat Martene ex antiquo Pontificali Ecclesiæ Pictaviensis.

POENITENTIARIA APOSTOLICA.

POENITENTIARIUS MAJOR.

SUMMARIUM.

1. De pœnitentiariæ Apostolicæ facultatibus, ad num. 3. — 4. Pœnitentiariæ Apostolicæ officiales.
- 5. De hujusmodi officialibus quænam notanda ad num. 10. — 11. Pœnitentiariæ expeditiones

(1. Pœnitentiariæ facultates late traduntur a Benedict. XIV, tom. I, constit. 93, incipient. *Pastor bonus*. (2. Pœnitentiariæ Apostolicæ facultates Sede vacante absolvendi a quibuslibet censuris, et dispensandi in foro conscientiæ, et ad tempus perseverant juxta disposita ab eodem, *ibidem*, § 51. (3. Pro foro tamen externo conquiescit, præterquam quoad regulares et moniales, et quoad absolutiones cum reincidentia. Idem, *ibid.*, § 53.

(4. Pœnitentiariæ Apostolicæ officiales sunt major pœnitentiarius, regens, theologus, datarius, canonista, corrector, signator, procuratores, seu secretarii tres et scriptores ordinarii itidem tres cum additione unius procuratoris, et unius scriptoris. Idem constitut., 66 incip. *In Apostolica pœnitentiaria*, § 2 per tot; ubi assignantur eorum qualitates, munera et emolumenta, et alia eos concernentia. (5. Et § 21, statuit de signatura pœnitentiariæ, interessentia officialium, methodoque in ea servanda.

omnes secreto, et gratis flunt, ad num. 13. — 14. De pœnitentiariæ archivio. — 15. De pœnitentiario majori quid notandum, ad num. 38. — 37. Quod pœnitentarios minores, *vide ibi*, ad num. 40; alia ad rem. v. verb. *Dispensatio*, a num. 68.

(6. Ad pœnitentiariæ Apostolicæ scriptorum officium non debent admitti, qui alienis servitiis, vel alteri incompatibili officio addicti sint. Idein, tom. II, constitut. 41, incip. *Quamvis*. (7. Isdem injungitur, ut procuratores, seu secretariorum officia frequentent. Idem, *ibidem*. (8. Pœnitentiariæ Apostolicæ secretarii, seu procuratores, ipsius officii præmixtum didicisse debent in prævia exsecutione muneris scriptoris. Idem, *ibid.* (9. Tam procuratores quam scriptores, per concursum eligendi sunt. Idem, *ibid.* (10 Pœnitentiario majori R. E. card. injungitur præmissorum exsecutio. Idem, *ibid.*

(11. Pœnitentiariæ expeditiones omnes secreto, et gratis flunt. Idem, *cit. consti.* incip. *In Apostolica*, § 22.

(12. Pœnitentiariæ emolumenta unde sumenda, et quomodo administranda, assignat idem, *ibid.*, § 29 et seq. (13. Superflua applicantur hospitio pauperum invalidorum de Urbe. Idem, *ibid.*, § 23. (14. Pœnit-

tiariæ archivium publicum et secretum, omni diligentia disponendum, et custodiendum constituitur. Idem, *ibid.*, § 37 et seq.

(15. Major pœnitentiarius unus ex S. R. E. cardinalibus debet esse presbyter, et in theologia magister, seu decretorum doctor, solo Romano Pontifice per litteras eligendus. Ipso e vita discedente tempore sedis vacantis, tunc a majore numero cardinalium per secreta suffragia eligendus est alius cardinalis propœnitentiarius ad ejusdem sedis vacantis tempus. Idem, *ibid.*, § 3 et 4.

(16. Præcipuum majoris pœnitentiarii munus consistit in recto ac prudenti exercitio facultatum sibi concessarum. Et in quatuor diebus majoris hebdomadæ, Dominica quidem Palmarum in basilica Sancti Joannis in Laterano, feria vero quarta in Basilica S. Marie Majoris, et quinta, et sextis feriis in Basilica Vaticana S. Petri fidelium confessiones in Sede ad id constituta excipere, nec non capita pie sese submittentium virga pœnitentiarii tangere; indulgentiam centum dierum ipsis impariendo, juxta facultatem eidem concessam in alia constit., incip. *Pastor bonus*. (17. Præterea tribus anni diebus, videlicet feria quarta Cinerum (qua die ipse cineres capiti Summi Pontificis, cardinalium cælerorumque assistentium inspergit), et mane ferie sextæ iu Parasceve, e die commemorationis fidelium defunctorum, solemniter ritu rem vivinam in Pontificia capella peragere. (18. Et ad hæc Romano Pontifici in supremo vitæ agone constituto ad spiritualem eidem in tali articulo ferendam opem, assistere. Idem, *ibid.*, § 5.

(19. Major pœnitentiarius minores pœnitentiarios in tribus basilicis Urbis in Ecclesia Lauretana, ac pro anni Sancti tempore in basilica S. Pauli, aliisque Urbis ecclesiis deputat, *ibid.*, § 6. (20. Majori pœnitentiario assignantur emolumenta cœltum scutorum auri pro qualibet mense, et aliorum cc annuorum monetæ e superfluis pœnitentiariæ emolumentis. Idem, *ibid.*, § 8 et 9.

21. Pœnitentiarius major potest consulere Papam etiam in prohibitis, et ei de vivæ vocis oraculo asserenti est fides habenda. Idem, in cit., constitut. 93, incip. *Pastor bonus*, § 5. (22. Pœnitentiarii majoris facultates a pluribus Pontificibus concessæ colliguntur et ordinantur ab eodem per tot dict. *Constitutionem*. (23. Absolvit enim a peccatis et censuris. Idem, *ibid.*, § 16. (24. Dispensat super irregularitate. Idem, *ibid.*, § 17. (25. Convalidat titu-

los penitentiorum condonando seu compendiendo quoad fructus male perceptos. Idem, *ibid.*, § 20. (26. Remittit seu condonat alia male percepta, et habitat ad percipientem. Idem, *ibid.*, § 25. (27. Relaxat seu commutat juramenta, vota et onera. Idem, *ib.*, § 28. (28. Regulares habilitat, absolvit et transitus eisdem concedit de una ad aliam religionem. Idem, *ibid.*, § 31. (29. Et eadem respectu monialium. Idem, *ibid.*, § 36. (30. Dispensat in matrimonialibus super impedimentis impedientibus occultis, revalidat dispensationes male obtentas etiam legitimando prolem. Idem, *ibid.*, § 39. (31. Dat facultatem minoribus pœnitentiariis. Idem, *ibid.*, § 47. (32. Concedit indulgentiam centum dierum in tactu virge. Idem, *ibid.*, § 50. (33. Commissiones majoris pœnitentiarii vel propœnitentiarii non expirant, eo decadente vel ab officio cessante. Idem, *ibid.*, § 49. (34. Pœnitentiarii minores in basilicis Urbis, et in æde Lauretana deputantur a cardinali majori pœnitentiario cum facultatibus ipsius arbitrio. Idem, cit., constitut. 66, incip. *In Apostolicæ pœnitentiariæ*, § 6. Vide dictas duas constitutiones *Pastor bonus*, et *In Apostolicæ pœnitentiariæ*, ubi declarantur supradictæ facultates, et plurima alia statuantur ad rem.

(35. Ad pœnitentiarium majorem pertinet supplere negligentiam, tam ordinarium loculum quam regularium superiorum monialium, in deputationibus confessariorum in casibus a concilio Tridentino prescriptis, aliisque recensis in constitutione 66, incip. *Pastoralis*. Idem, cit., constitut. incip. *Quamvis*. (36. Pœnitentiarius major, etiam vacante Apostolica Sede, monialibus deputare nequit confessarios, qui ab ordinariis locorum pro monialibus expresse probati non fuerint. Idem, *ibid.*

(37. Pœnitentiariis minoribus basilicæ Lateraneisis ordinis Minorum Reformatorum, inopia laborantibus, annui redditus augentur in scutis ducentis, ex officio sacerdotali pœnitentiariæ Apostolicæ dismembratis. Idem constitut. 39, incip. *Laborantibus*. (38. Item in aliis scutis centum ex redditibus pœnitentiariæ arbitrio pœnitentiarii majoris alias permisss. Idem, *ibid.*. (39. Præterea eorum collegio assignantur multæ ejusdem officii pœnitentiariæ. Idem, *ibid.*. (40. Hujusmodi assignatio declaratur, quod facta fuerit eorum collegio per modum eleemosynæ. Idem, constitut. 31, incipient. *Decet*.

Alia ad rem, vide verb. *DISPENSATIO*, a num. 68 ad fin.

POENITENTIARLIUS.

Vide verb. *CANONICUS*, art. 9, n. 45 ad 49.

POLLUTIO.

Vide verb. *LUXURIA*, a num. 33 ad 43.

POLYGAMIA.

SUMMARIUM.

1. Polygamia seu uxoriæ pluralitas duplex esse

potest, scilicet successiva et simultanea. — 2. Polygamia successiva quæ sit? — 3. Qui duas uxores

successive habuit, dicitur *bigamus*; si tres, dicitur *trigamus*; si quinque, dicitur *quintogamus*; si octo, dicitur *octogamus*; et sic de aliis. — 4. Polygamia simultanea qua sit? — 5. Haec simultanea pluralitas uxorum est vera, et propria polygamia, de qua in presenti est sermo. — 6. Et quidem pluralitas successiva uxorum valida est et licita. — 7. Polygamia seu pluralitas simultanea uxorum est iure divino prohibita. — 8. In lege veteri polygamia seu pluralitas uxorum fuit licita et permissa. — 9. Polygamia autem, seu potius *polyviria* plurium virorum simul cum una uxore nunquam, nec in lege veteri fuit licita et permissa. — 10. An poterit Deus in lege veteri; et possit nunc dispensare in hac polygamia seu *polyviria*, multi negativam sententiam defendunt. — 11. Affirmativa sententia est communior et probabilior. — 12. Circa polygamiam seu pluralitatem simultaneam uxorum, sicuti de facio Deus dispensavit in lege veteri, ita posset, si vellet, dispensare etiam nunc in lege evangelica. — 13. Nullus autem homo, neque Summus Pontifex dispensare potest circa ultramque polygamiam, scilicet tam viri cum multis uxoriis simul, quam uxoris cum multis simul viris. — 14. Ad evitandam polygamiam et contrahendam secundum matrimonium ob mortem alterius conjugis requiritur, et sufficit certitudo sahē moralis de morte ejusdem conjugis. — 15. Probatur prima pars, quod scilicet requiratur certitudo, et non sufficiat solum dubium, aut probabilis opinio de morte alterius conjugis, nec ejus absentia plurium uxorum. — 16. Probatur secunda pars; quod scilicet sufficiat certitudo moralis. — 17. Notitia sufficiens, et certitudo moralis de morte alterius conjugis habetur: primo, si de ea testetur parochus. — 18. Secundo, si adsit attestatio publica vel authenticata. — 19. Tertio, si adsint duo testes de visu. — 20. In similibus casibus etiam consanguinei, et affines possunt esse testes; excipiuntur tandem ad id interesse habentes, uti sunt ipsimet con-

(1). Polygamia seu uxorum pluralitas duplex esse potest, scilicet successiva et simultanea. *Communis.* (2). Polygamia successiva est, quando quis successive plures habet uxores. *Communis.* (3). Et hic si duas successive habuit, dicitur *bigamus*; si tres, dicitur *trigamus*; si quinque, dicitur *quintogamus*; si octo, dicitur *octogamus*, et sic loquendo de aliis, textu expresso in cap. *Aperiant* 11, caus. 31, qu. 1. (4). Polygamia simultanea est, quando quis simul plures habet uxores. *Communis.* (5). Et haec simultanea pluralitas uxorum est vera et propria polygamia, de qua in presenti est sermo. (6). Et quidem pluralitatem uxorum successivam validam esse et licitam, altero conjugum mortuo, est communis Catholicorum sensus contra Montanistas et Novalianos olim secundas nuptias damnantes, et expresse habetur ex *I ad Corinth.* vi, ibi: *Mulier alligata est legi, quanto tempore vir ejus vivit; quod si dormierit vir ejus, liberata est, cui vult nubat, tantum in Domino.* Et *I ad Timoth.* v, vult Apostolus *Viduas juniores nubere.* Et c. *Aperiant* 11, caus. 31, qu. 6, dicitur expresse: «Ego nunc libera voce proclamo, non damnari in Ecclesia bigamiam, imo nec trigamiam, et ita licere quinto et sexto, et ultra; quomodo et secundo marito recte nubere.» Et hoc supponitur pro certo et indubitate, tot

(57) Accedat vel ipsorum Protestantum princi-

jages superstites. — 21. Quarto, si cum uno teste de visu, aut cum fama, aut cum pluribus testimonibus auditu concurrent verisimilia indicia et conjecturæ. — 22. Imo multi volunt sufficere etiam unicum testem de visu. — 23. Et probabilis non sufficit unus testis, nisi concurrent aliquæ administricula et indicia. — 24. Item non sufficit sola fama sine aliquo ex dictis indicis et conjecturis. — 25. Item sine aliquo ex dictis indicis, seu administriculis, et conjecturis, nec sufficit absentia alterius conjugis per multos annos. — 26. Quando nam ex supradictis habeatur sufficiens certitudo moralis de morte conjugis, spectat ad judicem ecclesiasticum suo prudenti judicio, attentis omnibus circumstantiis locorum, temporum et personarum, judicare. — 27. Polygami in jure civili, etiam ab imperatoribus gentilibus infamia nota, aliisque poenis afficiuntur. — 28. Polygami, nedum in jure civili, sed potissimum in jure canonico infames declarantur. — 29. Polygami condemnantur ad triremes per quinquennium; vel si falsos produixerunt testes ad probandam mortem prioris conjugis, ad septennium. — 30. Quinimmo, qui, mentito nomine vel cognomine, prima uxore vivente, secundam ducant, damnantur ad triremes in perpetuum; et si fuerint inhabiles, sustigantur, et ad carceres perpetuos damnantur, et se pro atrocitate criminis maiores poenas meruerint, traduntur etiam curiæ sæculari. — 31. Polygami debent abjurare de levi vel de vehementi, prout fuerint, vel leviter vel graviter de heresi suspecti. — 32. Unde crimen polygamie spectat ad forum ecclesiasticum, sive ad inquisidores hereticæ pravitatis privative quoad judices sæcularres. — 33. Polygamus, qui polygamie poenitentiam, seu poenam triremum jam complevit, non potest cum secunda uxore denuo matrimonium contrahere, quamvis prima legitima uxor decesserit, nisi habeat dispensationem Apostolicam. — 34. Subnectuntur Addit. ex aliena manu, ad n. 42.

tit. *De secundis nuptiis* 21, lib. iv *Decret.*

(7). Polygamia seu pluralitas simultanea uxorum est iure divino prohibita. Est certa de fide; et qui contrarium assereret esset hereticus reputandus. Sic Catholici omnes ex canon. 48 *Apostolorum* ex concilio Niceno I, c. 25 et 27. Ex Innocent. I, epistola 37; ex Syricio, epistola 1, cap. 4, ut in cap. *De conjugali* 27, quæst. 2; ex Cœlestino I, in cap. *Videtur nobis* 35, quæst. 6; ex concilio Toletano 1, cap. 17; ex Alexandro III, in *Append.*, cap. 15 et 25; ex Nicolao I, *Ad consulta Bulgarorum*, cap. 15; ex Innocentio III, in cap. *Gaudemus* 8, *De divortiis*, ubi ad hoc dicit unam tantum costam in unam tantum feminam conversam fuisse, et non plures in plures; ex concilio *Florentino*, in *Dec. pro Armentis*; ex concil. *Cölonensi sub Paul. III*, part. I, cap. 41; ex concilio *Moguntino sub eodem*, in *Decretis fidei*, cap. 36; et ex concilio *Tridentino*, sess. xxiv, can. 2, ubi sic est definitum: «Si quis dixerit, licere Christianis plures simul habere uxores, et hoc nulla lege divina esse prohibitum, anathema sit.» Et hoc aperte colligitur ex verbis ipsius Christi, *Math. xix* et *Marc. x*, ubi expresse docet, esse adulterum eum qui, *dimissa uxore*, dicit aliam; quod non esset, si, viuente priori, alia quoque esset uxor ejus legitima (57).

pum severitas adversus impium Thophilii Aletei,

(8). In lege veteri polygamia seu pluralitas uxorum, fuit licita et permitta divina dispensatione ab ipso Deo indicata primis aliquot patribus, deinde illorum verbo aut exemplo ad ceteros perventa. *Communis* cum Scoto, in 4. dist. 33, quæst. 1, art. 2. S. Thoma et S. Bonaventura, *ibid.*; Bellarmino, t. I *De matrim.* c. 11, proposition. quarta, et aliis passim. Et probat Scotus, *ex Genes. xvi et xxv de Abrahamo*, qui habuit uxores Sarah, Agar et Ceturam; de Jacob, qui habuit uxores Rachelem et Liam; et de David *II Reg. v.* qui plures habuit uxores. Credibile autem non est, quod hi sancti Patres ducento plures simul uxores fecerint aliquid illicitum, sed potius credendum est, quod illas non acceperint, nisi fuisse illis divina dispensatione seu inspiratione concessum, et in casu paucitatis fidelium procreantium prolem, ut hoc modo plures mulieres ab uno secundarentur, et sic proles ad divinum cultum propagaretur et multiplicaretur. Et de facto Moyses, in *Deuteronomio* xxi, tanquam de re nota et passim licita loquitur, dicens: *Si fuerint alicui duæ uxores, una dilecta, altera odiosa* (58).

(9). Polygamia autem, seu potius *polyviria* plurium virorum cum una uxore nunquam nec in lege veteri fuit licita et permitta. *Communis* cum sancto Augustino, lib. iii *De doctrina Christiana*, cap. 12, et lib. *De bono conjugator.*, cap. 17; S. Thoma in 4, dist. 33, quæst. 1, art. 1 ad 7; Scoto, in 4, dist. 17 et 26; Bellarm., loc. cit. Et ratio est, quia hæc polygamia, seu potius *polyviria*, adversatur fini primario matrimonii, qui est propagatio prolis, et educatione ejusdem, et ex plurimum virorum concubitu cum eadem muliere, vel nunquam proles progignitur, vel non nisi rarissime, ut notavit S. Augustinus, in lib. *De bono conjug.*, c. 17, et docet experientia de metrictibus.

(10). An autem potuerit Deus in lege veteri, et possit nunc dispensare in hac polygamia, seu *polyviria*, nempe plurium virorum cum una uxore? Variant doctores; negativam sententiam defendunt Bellarmius, cit. l. i *De matr.*, cap. 11, proposit. 2; Rosignol., in *universas de matrim. controversias contract.* xv *De matrim.* 11, prænot. 15, n. 5, citans ibi S. Augustin., l. iii *De doctrina christiana*, cap. 12, et lib. *De bono conjugator.*, cap. 17; S. Thomam, in 4, dist. 33, q. 1, art. 1 ad septimum, et sic teneant plures alii, ex eo quia hæc polygamia seu *polyviria* plurimum virorum cum una uxore, sit contra prima principia juris naturæ, nec per ullam mutationem circumstantiarum possit fieri bona, cum repugnet omnibus finibus matrimonii: in iis autem,

seu Liseri, librum inscriptum *Polygamia triumpatrix*. Nam non modo Brunsmanus Danus eum acerrime confutavit, edito a. 1661, libro *Monogamie victricis*, sed etiam Danorum rex Cristiernus V, præter execrabilis operis damnationem, illius quoque auctorem a toto suo regno exsulare jussit.

(58) An autem etiam ante diluvium ob eamdem

quæ sunt contra principia juris naturæ, non potest Deus dispensare; secus non essent prima principia juris naturæ, adeoque, etc. (11). Affirmativam sententiam, nempe posse Deum in hac polygamia seu *polyviria* dispensare, tenent communius et probabilius doctores, ut tenet et testatur Mastrius, in *Theol. mor.*, disp. 20, quæst. 3, n. 53. Et ratio est, quia Deus dispensare potest in aliis quoque præceptis juris naturæ, ut in fornicatione, furto, homicidio et similibus, ut docet Scotus, in 3, dist. 36, adeoque etiam in hoc dispensare posset, cum non sit præceptum urgentius istis; tum quia Deus in tali casu posset res ita disponere, ut ex hujusmodi polygamia seu *polyviria*, non sequerent illa inconvenientia, ob quæ a lege naturæ est prohibita, atque ideo tali dispositione facta lex naturæ non obligaret; tum quia, quod sit contra jus naturale, non obstat, quin Deus id concedere possit, quia non est contra jus naturale stricte sumptum, et primario, sed tantum late sumptum, et secundario, ut distinguit ipsum jus naturale Scoto, in 4, dist. 17 et dist. 26, et repetit dist. 33, quæst. 1; Mastrius, l. cit., n. 52, et alii plures; tum etiam quia, ut docet Scotus, in 3, dist. 36, et sequitur Hurlad., disp. 9, dis. 2, cum pluribus aliis recentioribus, ipsius Dei concessione et dispensatione, quæ est juris declaratio, desinit esse contra jus naturæ, quia desinit esse contra jus mariti, cum Deus ut supremus corporum Dominus possit uxori facultatem concedere, ut valide et absque iniustitia in maritum, aliis quoque maritis suum tradat corpus; sicuti etiam concessione divina facta alicui, ut alterius occidat, vel ejus bona accipiat, occisio illius, et bonorum acceptio desinit esse injusta, et contra jus naturæ, quia Deus est supremus Dominus bonorum et vitæ omnium. Arg. cap. *Gaudemus* 8, De divortiis.

(12). Circa polygamiam seu pluralitatem simultaneam uxorum, sicuti de facto Deus in lege veteri dispensavit, ut satis ostensum fuit supra n. 8, ita posset, si vellet, dispensare etiam nunc in lege evangelica. *Communis* cum S. Thoma, in 4, dist. 73, qu. 1, art. 2, in corpore; Scoto, loc. cit.; Rosignol., n. 5, et alii passim: unde non indiget probatione.

(13). Nullus autem homo, neque Summus Pontifex dispensare potest circa ultramque polygamiam, scilicet tam viri cum multis uxoriibus simul, quam uxoris cum multis simul viris. *Communis*. Et ratio est, quia polygamia est jure divino prohibita, ut patet ex dictis, supra n. 7, sed nullus homo dispensare potest in lege Dei, curu inferior nequeat dispensare in lege superioris, cap.

propagandi humani generis necessitatem, quæ post diluvium polygamiam, dispensante Deo, induxit, Deus patriarchis, aliisque polygamiam permiserit, ut Mersennius docuit in *Cen.*, vide cl. P. Merlin. dissertationem a Patribus Trevoliensibus excusam in suis a. 1736. *Ephemeridibus*, mense Julio, p. II, 25, 80.

Inferior 4, dist. 21, cap. *Cum inferior* 16, De major. et obedient. Clement. *Ne Romani*, De electione, adeoque, etc. (59).

(14). Ad evitandam polygamiam et contrahendum secundum matrimonium ob mortem alterius conjugis requiritur, et sufficit certitudo saltem moralis de morte ejusdem conjugis. Barbosa, in cap. *In praesentia* 19, De spons., n. 7; Abbas, *ibid.*, n. 6; Alexander de Nevo, n. 22; Mascard., *De probationibus conclus.* 107^b; Gutierrez, pract. l. ii, quæst. 8, n. 4 et seq.; Reiffenstuel, lib. iv *Decret.*, tit. 21, n. 7; Rosignol, *loc. cit.*, n. 6, cum aliis ibi citatis; Bosco, disp. 22, sect. 12, concl. 2, n. 22; Sanchez, *De matrimonio*, lib. ii, disp. 46, n. 6, cum pluribus ibi citatis; Layman, lib. v, tractat. 10, part. iii, cap. 3, num. 1 et 2, ubi testatur de communissima aliorum.

(15). Probatur igitur prima pars, quod requiratur certitudo, et non sufficiat solum dubium, aut probabilis opinio de morte alterius conjugis, nec ejus absentia plurium annorum, ex cap. *Dominus* 2, De secundis noctiis, ubi Lucius III, universis Christianis in captivitate Saracenorum positis sic respondit: « Sane super matrimonii, quæ quidam ex vobis (nondum habita obeuntis conjugis certitudine) contraxerunt, id vobis respondeamus, ut nullus a modo ad secundas nuptias migrare præsumat, donec ei constet, quod ab hac vita migraverit conjux ejus. » Et ex cap. *In praesentia* 19, De sponsalibus, ubi Cleinens III, sic respondit Cæsaugustano episcopo: « In praesentia nostra quæsivisti, quid agendum sit de mulieribus, quæ viros suos causa captivitatis, vel peregrinationis absentes ultra septennium præstolatae fuerint, nec certificari possunt de vita vel de morte ipsorum, licet super hoc sollicitudinem adhibuerint diligenter, et pro juvenili aetate, seu fragilitate carnis nequeunt continere; petentes aliis matrimonio copulari. Consultationi ergo tuæ taliter respondemus, quod quantocunque annorum numero ita remaneant viventibus viris suis, non possunt ad aliorum consortium canonice convolare. Nec auctoritate Ecclesiæ permittas contrahere, donec certum nuntium recipient de morte virorum. » Ex quibus sacris canonibus clare constat, requiri certitudinem ad secundas nuptias celebrandas, seu secundum matrimonium contrahendum.

(16). Probatur secunda pars, quod scilicet sufficiat certitudo moralis, ut tenent omnes doctores citati numero antecedenti, Scotus in 4, distinct. 22, qu. unic., art. 5; Valentia, tom. IV, disput. 10, quæst. 2, junct. 2, et alii passim; arg. cap. *Cum jam bellicam* 1, caus. 34, qu. 2, ibi: « Nec tamen culpabilis judicetur, qui personam ejus mariti, qui jam non esse existimabatur, assumpsit, »

(39) Videant ergo, qui Socratis auctoritate ducti legem a Valentiniano I, editam ferunt, « ut cuiusunque volenti liceret uxores duas habere legitimas; » videant, inquam, quam fidem ea Socratis arratio mereatur. Confer P. Nicolai, *Lection.* et

ubi ly non esse existimabatur, vere et realliter non plus importat, quam certitudinem moralem, et cap. final. § *Porro ut lite non contestata*, ibi: « Tandiu alteruter conjugum exspectetur, donec de ipsius obitu verisimiliter præsumatur. » ubi ly verisimiliter præsumatur, plus sane non significat, quam certitudinem moralem. Et colligitur etiam ex « Instructione pro examine illorum, qui inducuntur pro contrahendis matrimonii, tam in curia eminentissimi domini card. Urbis vicarii, quam in aliis curiis cæterorum ordinariorum, » relata a Monacell. tom. III, *Append. ad Formular.*, instructione 6, ubi n. 12, in fine sic habetur: « Si tamen hujusmodi testimonia haberri non possunt, sacra congregatio non intendit excludere alias probationes, quæ de jure communi possunt admitti; dummodo sint legitimæ, et sufficientes. »

(17). Probatio autem legitima, et sufficientis, seu moralis certitudo de morte conjugis habetur: primo, si de ea testetur parochus, quia hujus testimonium ex libro baptismi, matrimoniorum et mortuorum sufficienter probat; ex præscripto enim, et auctoritate concilii Tridentini, sess. xxiv, cap. 1, et 1 *De reform. matrimon.* industria, et fides parochi est electa ad conscribendum laitem librum, adeoque indubitanter fides tali libro adhibenda est. Mascard., *De probationibus*, conclus. 673, n. 1 et seq., allegans plurimos alias; Pax Jordanus, tom. III, tit. *De fide instrument.*, n. 48, citans Rotam, dec. 321, n. 3, part. i, novis.; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 10, et alii passim.

(18). Secundo, si constet de tali morte publice et authenticæ, id est per attestacionem, aut instrumentum publicum vel authenticum a magistratu ecclesiastico, politico aut militari datum, vel a notario publico, vel alia persona in publica auctoritate constituta confectum. Hæc omnia plene probant, ut docet Mascardus, *De probationibus*, conclus. 1101, nu. 5; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 11, et communis aliorum.

(19). Tertio, si adsint duo testes de visu; isti enim ordinarie plene probant, ex l. *Ubi numerus*, ff. *De testibus*, quæ canonizata est in cap. *Si testes*, § *Ubi*, n. 4, quæst. 3, quo utroque in loco dicitur: « Ubi numerus testimoniū non adjicetur, etiam duo sufficient; » concordat textus, in c. *Licet universis* 23, *De testibus*, ubi Papa Alexander III, sic expresse dicit: « Mandamus, si inter vos... emerserit quæstio... non minus, quam duorum, vel trium virorum, qui sint probatae vitae, et fidelis conversationis testimonium admittatis, juxta illud Dominicum (*Matth. xviii*, et *Luc. xvii*): *In ore duorum, vel trium testimoniū stat omne verbum*; quia licet quædam sint causæ, quæ plures quam duos exigant testes, nulla

dissent. Biblicalum, t. III, p. 170 et seqq., ubi etiam disputat, an ethnicis quoque veteris legis tempore licuerit ex divina dispensatione plures simul uxores legitimas habere.

est tamen causa, quæ unius testimonio quamvis legitimo terminetur; » et quid simile habetur in c. *In omni negotio* b, De testibus; ubi expresse dicitur: « quod duorum hominum testimonium verum est. » Censentur autem ad præsens testes de visu, non solum, qui conjugis morti vere præsentes fuerunt, vel illum mortuum viderunt propriis oculis, sed etiam qui ejusdem sepulturæ, aut exequiis die terlia, septima et tricesima interfuerunt, et consanguineos illius viderunt, et audierunt talēm conjugem mortuum, sepultum et hujusmodi, etc. *Mascardus, De probationibus*, conclus. 1077; *Gobat, tract. 9, n. 312*; *Reiffenstuel, loc. cit., n. 12*.

(20). In similibus casibus etiam parentes, consanguinei et affines sufficiens testimonium ferre possunt, utpote ordinarie, magis quam alii, concisi de morte suorum conjunctorum. Arg. l. *De tutela*, cod. *De in integrum restitutione*. Sic post Jo. Andream *Mascard.*, *loc. cit.*, n. 3; *Reiff.*, l. c., n. 13, et alii passim; exceptis tamen ad id interesse habentibus, ut sunt ipsimet conjuges superstites, quia in propria causa nemo idoneum testimonium ferre potest. L. *Nullus, ff. De testibus*, et l. *Omnibus*, c. eod.; *Gobat, loc. cit.*, n. 310; *Reiffenstuel, loc. cit.*, n. 13, et alii.

(21). Quarto, si cum uno teste de visu, aut cum fama, et rumore, vel cum pluribus testibus de auditu concurrentia alia verisimilia indicia, et conjecturæ de morte conjugis, v. g. si casu e ponte, muro vel navi in flumen deciderit, nec amplius apparuerit, et quamvis diligenter in tali flumine inquisitus, minime repertus fuerit; si periculosa navigationem, aut prælum ingressus, vel in loco, ubi pessis, aut fames grassabatur, diu moratus, jam a longo tempore non compareat, et interim scitur in talibus occasionibus plures naufragio, gladio, contagiosa lue, aut penuria periisse, et hujusmodi; per ipsa enim, et similia sit sufficiens probatio. Arg. l. ult. cod. *De probation.*, l. *Indicia certa*, cod. *De rei vindic.* l. 3, § *Ejusdem, ff. De testibus*, l. *Hæredes palam*, § *Sed si notam, ff. De testamentis*, l. *Cum proponeretur, ff. De legatis* 1, l. 1, § *final.*, ff. *De verbis obligatis*, cum similibus, cap. *Si testes, § Sæpe b, quest. 3, cap. 1. De appellationibus*, c. *Præterea 27. De testibus, cap. Illud quoque 11, De præsumptionibus*, cum similibus; ea in specie tenent *Gobat, loc. cit.*, n. 314; *Reiffenstuel, loc. cit.*, num. 14; *Gutierrez, De matrimonio*, c. 51, n. 2, et alii plures.

(22). Imo abbas, in cap. *In præsentia* 19, *De sponsalibus*, nu. 6, et ibi *Hostiensis in fine, Angelus, Veracrus*, et alii volunt, etiam unicum testem de visu facere sufficientem probationem de morte conjugis. Arg. cit. cap. *In præsentia* 19, *De sponsalibus*, rbi statuitur, quod mulieres nequeant contrahere aliud matrimonium, *dóne certum nuntium recipient de morte virorum*, ubi per ly *certum nuntium*, videatur designari unum testem de visu depo-

nentem; quod admittit etiam *Farinac.*, in *Praxi criminal.*, part. v, quest. 140, n. 73, casu, quo conjux obierit in loco ita distanti, ut facile nequeant aliæ probationes haberet, quod cum hac limitatione recipit etiam *Sanchez, citat.*, disput. 46, n. 12.

(23). At id. *Sanchez, ib.*, cum *Bartolo, Emmanuel Sa*, et aliis docet, probabilius non valere unicum testem, nisi concurrent aliquæ adminicula, aut conjecturæ ex recentis, *supra* n. 21. Quod et tenet *Rosignol.*, *loc. cit.*, n. 6 et in fine cum aliis ibi citatis; *Gutierrez, De matrimonio*, cap. 51, n. 2; *Reiffenstuel, loc. cit.*, nu. 15, *Barbosa*, in cit. cap. *In præsentia* 19, *De sponsalibus*, nu. 3, et alii recte intelligentes dicta verba *certum nuntium* non in masculino, sed in genere neutro, ita ut significant *certa nova*, seu certam relationem, non autem certam personam, quia una sola persona, quantumvis legitima et idonea, relationem de jure certam non facit, nec sufficienter probat. L. *Jurisjurandi*, cod. *De testibus*, ibi: « Manifeste sancimus, ut unius omnino testis responsio non audiatur, etiamsi præclaræ curæ honore præfulgeat, » ubi proinde summarium refert illud vulgatum *Vox unius, vox nullius*. Concordant c. *Si testes, § Jurisjurandi b, quest. 3, cap. Admonere* 83, quest. 1, ubi Stephanus Papa V, generaliter inquit: « Nec Evangelium, nec ulla divina humanaque lex unius testimonio quempiam condemnat, vel justificat. » Cap. *Veniens* 10, *De testibus*, ibi: « Nec unius testimonium ad condemnationem sufficiat alienus. » C. *Licet universis* 23, eod., ibi: « Nulla est tamen causa, quæ unius testimonio, quamvis legitimo, terminetur. »

(24). Item nec sufficit sola fama ad probandum mortem conjugis sine aliquo ex indiciis, adminiculis aut conjecturis relatis *supra* n. 21, quia sola fama sine adminiculis et indiciis non facit plenam probationem: fama enim sæpe est fallax, teste experientia, nam *dictum unius facile sequitur multitudo*, ut dicit expresse *Innocentius III*, in. c. *Cum in juventute* 12, *De purgatione canonica*; et tenet *Barbosa*, in cit. cap. *In præsentia* 19, *De sponsalibus*, n. 3, cum plurimis ibi citatis; *Sanchez, cit.*, disp. 46, n. 15; *Rosignol.*, *loc. cit.*, n. 6; *Reiffenstuel, loc. cit.*, n. 18; *Glossa*, in cap. *Si testes*, 4, quest. 3, verb. *Fama*; *Mascardus, De probationibus*, conclusion. 754, ubi testatur de communī.

(25). Item nec sufficit sine aliquo ex dictis adminiculis aut conjecturis absentia alterius conjugis ad multos annos. *Sanchez, cit.*, disp. 46; *Gutierrez, loc. cit.*, n. 4; *Silvester, verb. Matrimonium* 8, quest. 13; *Navarr.*, c. 22, n. 53; *Rosignol.*, *loc. cit.*, n. 6, et alii passim, per textum cit., cap. *In præsentia* 19, *De sponsalibus relat.*, *supra* n. 15, ibi: « Absentes ultra septennum.... Quantocunque annorum numero ita remaneant. »

(26). Quandonam autem ex supradictis habetur sufficiens certitudo moralis de morte

conjugis? spectat ad judicem ecclesiasticum suo prudenti judicio, attentis omnibus circumstantiis locorum, et temporum, et personarum, judicare. Sanchez, lib. II, *De matrimonio*, disp. 47, n. 7; Gutierrez, t. II, pract. qq., quæst. 8, n. 9; Layman, l. v, tract. 10, cap. 3, n. 1; Reiffenstuel, loc. cit., n. 9; abbas, in cap. *In præsentia* 19, *De sponsalibus*, n. 6, et alii passim per textum in l. m, § *Ejusdem*, ff. *De testibus*. Quæ lex canonizata est in cap. *Si testes* 3, caus. 4, quæst. 3, ibi : « Sæps sine publicis monumentis cujusque rei veritas deprehenditur, alias numerus testium, alias dignitas et auctoritas, alias veluti consentiens fama confirmat rei, de qua quæritur, fidem. Hoc ergo solum tibi describere possum summatum (alloquitur judicem imperator) non utique ad unam probationis speciem cognitionem statim alligare debere, sed ex sententia animi tui te existimare oportere quid aut credas, aut parum probatum tibi opinaris. Et cit. cap. *Si testes* 3, caus. 4. quæst. 3, ibi : « Confirmabitque judex motum animi sui ex argumentis et testimoniis, quæ rei aptiora, et veritati proximiiora esse compererit. » Et cap. *Præterea* 27, *De testibus*, ibi : « Etenim circumspectus judex, atque discreius motum animi sui ex argumentis et testimoniis, quæ rei aptiora esse compererit, confirmabit. »

(27). Polygami in jure civili, etiam ab imperatoribus gentilibus, infamie nota, aliisque poenis afficiuntur. L. *Prætoris verb.* 1, ff. *De his qui notantur infamia*, l. *Neminem* 2, cod. *De incestis et inutilibus nuptiis*; Bellarmin., lib. I *De matrimonio*, cap. 10, in fine, et alii passim.

(28). Polygami, nedum in jure civili, sed potissimum in jure canonico infames declarantur, textu expresso in cap. *Nuper* 4, *De bigamis non ordinandis*; ibi : « Unde illum comittatur infamia, qui duas simul uxores habet. »

(29). Polygami condempnatur ad triremes per quinqueunium; vel si falsos produxerunt testes ad probandam mortem prioris conjugis, ad septennium, prout late docet Carena, part. II, *De polygamis*, tit. 5, § 12, cum plurimis aliis; Rosignol., loc. c., n. 11.

(30). Quinimo Urban. VIII, die 20 Jul. 1627, const. incip. *Magnum in Christo*, decrevit quod ii, qui, mentito nomine vel cognomine, prima uxore vivente, secundam ducunt; præter poenas, quas ordinarie incurvant polygami, damnentur ad triremes in perpetuum, et si fuerint inhabiles, fustigentur et ad carcerae perpetuos damnentur; si vero pro qualitate et enormitate criminis maiores poenas meruerint, etiam curiae sæculari arbitrio sacræ congregationis cardinalium generalium inquisitorum puniendi tradantur.

(31). Polygami, tanquam suspecti de hæresi, debent abjurare de levi vel de vehe-menti, prout fuerint, vel leviter, vel vehe-menter, de hæresi suspecti; Carena, loc. c., § 11 per tot; Rosignol., loc. c., n. 11, et alii passim. (32). Unde crimen polyga-

miae spectat ad forum ecclesiasticum, sive ad inquisidores hæreticæ pravitatis, privative quoad judges sæculares. Rosignol., loc. cit., n. 11, cum aliis ibi citatis; et late Piguatell., tom. I, consult. 113 per tot, et præsertim n. 3, ubi dicit, quod generatim observatur per totam Italiam et Europam, ac ubiunque sunt inquisidores fidei, quod ex hujusmodi hæresis suspicione officium S. Inquisitionis procedat contra ducentes secundam uxorem, vivente prima; quod ab anno 1625 usque ad hanc diem semper in suprema et universalis inquisitione fuit habitum pro constante, ita ut contra judices laicos prætententes causam polygamie ad se spectare, privative, quoad ordinarios et inquisidores, processerit tanquam contra impudentes S. Officium, præsertim die 18 Jan. 1601, et die 30 Sept. 1604.

(33). Polygamus, qui polygamiæ præuentiam, seu poenam tritemum jam expletivit, non potest cum secunda uxore denuo matrimonium contrahere, quamvis prima legitima uxor decesserit, nisi habeat dispensationem Apostolicam, quia obstat et impedimentum criminis. Sac. cong. Conc., in S. Severi, 10 Jun. 1704, ut refert Monacell., tom. II, tit. 16, formul. 2, n. 30; et Ursaya, in *Miscellaneo sacro et profano* 1, litt. P, n. 227.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(34). Quomodo sit probanda mors conjugis, ut permittantur secundæ nuptiæ, non male hic expendit Auctor. Sed conser eliam Naurat, *De vita et morte hominis*, theorem. 50 per tot; tum Albic., *De inconstant. in fid.* cap. 36, n. 90 et plur. seq.

(35). Polygamia non esse delictum misti fori, sed unice pertinere ad judicium ecclesiasticum, vel tribunal inquisitionis, vel ordinarium, pluribus probat Albic., *De inconstantia in fide*, dict. cap. 36, a num. 1 ad plur. seq.

(36). Quid autem, si polygamus in tribunal inquisitionis exceptionem opponat nullitatis prioris matrimonii a se contracti, an remittenda sit causa ad ordinarium, ita ut prius de exceptione hac sit cognoscendum?

(37). Varias doctorum opiniones, tum præmix supremæ inquisitionis afferit Albic., *De inconstant. in fide*, dict. cap. 36, n. 108 et plur. seq.

(38). Gravior quæstio est, an puniri in S. Officio possit, qui pendente lite super validitate primi matrimonii, contraxit secundum matrimonium.

(39). At consule etiam de hac quæstione euudem Albic., *De inconstant. in fid.*, cap. 36, nu. 118 et seq.

(40). Ex constitutione Urbani VIII, cui initium est, *Magnum*, polygami, qui falsis testibus decepterunt curiam ecclesiasticam ad obtinendam licentiam contrahendi secundum matrimonium, damnandi sunt ad triremes in perpetuum, vel si sunt inhabiles, publice sunt fustigandi et damnandi in perpetuum quoque sunt ad carcerae; quinimo ex circumstantiis possunt arbitrio supremæ

congregationis universalis tradi brachio seculari.

(41. Verum hanc constitutionem emanasse ad terrorem inde liquet, quod vix elapsis decem annis ab ejus promulgatione, suprema congregatio archiepiscopo Beneventano rescripsit, polygamos, qui ad suum statum liberum probandum usi fuerunt falsis testibus, damnados esse ad trimeres per quinquennium; polygamos vero, qui usi

sunt falsis testibus ad probandum suum liberum statum, ad trimeres per septennium esse damnandos et falsos testes damnandos esse ad trimeres ad quinquennium, vel brevius tempus pro varietate circumstantiarum. Et ita semper postea servatum est.

(42. Non immerito dubitari potest, an haec pena obtineat contra polygamos, qui non falsis testibus, sed falsis scripturis usi sunt?

PONTIFICALIA.

SUMMARIUM.

1. Pontificalia exercere, et pontificaliter celebrare de jure potest episcopus in locis exemplis suaæ dioecesis. — 2. Pontificalia exercens in ecclesiis regularium baldachinum erigere potest. — 3. Pontificalia exercens episcopus extra cathedralem, non presbyteros simplices, sed canonicos cathedralis inservientes adhibere debet. — 4. Pontificalia

(1. Pontificalia exercere et pontificaliter celebrare de jure potest episcopus in locis exemplis suaæ dioecesis. Sac. congr. Rit., in *Ferrarien.*, 20 Jun. 1600, teste Aldan., in *Compendio canon. resol.*, lib. II, tit. 8, n. 15.

(2. Pontificalia exercens episcopus in ecclesiis regularium baldachinum erigere potest. Sacr. cong. Episc. et Reg., die 10 Jun. 1603.

(3. Pontificalia exercens episcopus extra cathedralem, non presbyteros simplices, sed canonicos cathedralis inservientes adhibere debet. Sac. congr. Rit., die 2 Aug. 1631, penes Aldan., d. lib. II, tit. 8, n. 16. Vide tamen verb. *ASSISTENTIA*, n. 25.

(4. Pontificalia exercere in ecclesiis suffraganeorum absque licentia episcopi ordinarii prohibitum est archiepiscopo per concil. *Trident.*, sess. vi, *De reformat.*, c. 5, S. C. Episcop. et Regul., die 18 April. 1599; apud Aldan., d. I. II, tit. 8, n. 17.

(5. Pontificalia exercere non potest suffraganeus datus episcopo post illius mortem, sede vacante, capitulo contradicente. Sacr. congr. Conc., in *Vilnen.*, 22 Febr. 1631, referente Sellio, in *Selectis canon.*, c. 22, n. 3.

(6. Pontificalia exercens episcopus in aliena dioecesi de ordinarii loci expressa licentia potest ordines conferre, etiam suis propriis dioecesanis, non obstante conc. c. 5, sess. vi, *De reform.* Sac. congr. Conc., de qua Sell., d. c. 21, n. 5.

(7. Pontificalia exercere in loco exempto, et jurisdictionis non episcopi, sed inferioris, non potest episcopus vocatus etiam ab ipso inferiore, sine licentia episcopi, intra cuius dioecesis fines esset locus ille, etiamsi ille inferior praetenderet ratione exemptionis vocare episcopum; quem maluerit, ad administrandum sacramentum confirmacionis; dummodo locus ipsius exempti sit intra fines dioecesis alicujus, ita ut non sit nullius, quia tunc posset. Sac. cong. Conc., cuius meminit Armend., in add. ad recip. leg. *Navarrae*, l. I, tit. 18, l. VII, *De episc.*, II.

exercere in ecclesiis suffraganeorum absque licentia episcopi ordinarii prohibitum est archiepiscopo per concil. Trident. — 5. Pontificalia exercere non potest suffraganeus datus episcopo post illius mortem, sede vacante, capitulo contradicente. — 6. De exercitio pontificalium et de collatione ordinum in aliena dioecesi, etc., ad n. 8. — 9. Alia ad rem vid. verb. *Episcopus*, art. 4 et 7. — 10. Quid amplius ad rem notandum, vide ibi ad n. 14.

68; apud Barbosam, in *Summ. Apost. dec.*, verb. *Pontificalia*, n. 7.

(8. Pontificalia exercere non potest alius episcopus de licentia patriarchæ in dioecesi alicujus episcopi suffraganei sine ipsius licentia. Sac. cong. Conc., apud Barbosam, in *Summa Apostolic. dict.*, verb. *Pontificalia*, n. 8.

(9. Alia. Vide verb. *Episcopus*, art. 4 et art. 7.

(10. *Episcopus* et *praepositus militis* S. Georgii M. in Bavaria pontificalia exercere solummodo possunt in ecclesia, in ædibus ducalibus et electoribus sita, et militum equitum dicti ordinis conventui assignata, et exempta, atque immuni ab omni ordinarii episcopi loci jurisdictione. (11. In quibusunque autem aliis ecclesiis, nullo pacto, nisi de ordinarii locorum permisso, toutes quoties occasio postulaverit, sub pœnis juxta canonicas sanctiones infictis exercere valent. Bened. XIV, tom. I, const. 32, incip. *Militares*, § 6.

(12. Pontificalium usus, quo quis ex privilegio gaudeat, non probat illius exemptionem ab ordinaria jurisdictione. Idem, tom. II, constitution. 40, incip. *Causarum*. (13. Ideo in cap. *Ut Apostolicæ*, De privileg. in 6, distinctio fit inter prælatos pontificalibus utentes, qui exempti sunt, et eos, qui non sunt exempti. Idem, *ibid.*

* ADDITIO NOVA.

(14. Quæ pertinet ad usum Pontificalium prælatis episcopo inferioribus concessionum, habet verb. *ABBAS*, num. 31, in quo referatur Decretum a S. Rituum congregatione circa usum istum emanatum die 27 Septembris 1639, et declaratio ejusdem decreti pro congregatione Casinensis die 20 Julii 1660. Itaque hic tantum subjiciemus Epistolam encyclicam, quæ inter constitutiones Selectas Benedicti XIV, part. I, est num. 31.

Innovatio decreti Alexandri PP. VII, circa usum pontificalium prælatis episcopo inferioribus concessorum.

« Reverendis. domine uti frater : sanctissimus dominus noster pro diuturno, quo gubernat Ecclesiam, zelo ac sollicitudine, anno reputans, quod ea, quæ a longo tempore fuerant statuta, quanquam', opportuissima et necessaria, ita tamen decursu temporis in desuetudinem abeant, et in oblivionem, ut penitus tandem negligantur : se proinde varios abusus animadvertisse inolevisse adversus decreta a San. Mem. Alexandro VII constituta, præsertim circa usum pontificalium; in congregazione ordinaria Sacrorum Rituum habita coram eodem pontifice anno 1659. Idem sanctissimus dominus Noster nedum opportunum, sed plane necessarium duxit præscribere, sicut reipse præscripsit, quod non solum fieret nova prædictorum decretorum in memorata congregazione editorum impressio, sed

etiam quod ad omnes locorum ordinarios eorum exemplaria transmitterentur (quorum unum etiam amplitudo tua hisce adnexum recipiet); ad hoc, ut pro munere, quod ipsis incumbit, ac pro peculiari studio, quo in res sacras easdem affectos esse decet, exactam eorumdem decretorum observantiam urgeant et compleant; eoque magis, quod asserentibus tunc temporis monachis Casinensis, etiam pro aliena ecclesia Apostolico indulto eis sicutum esse ecclesiasticam supellecilem benedicere; et sacra congregatio mandavit usque ab anno 1660, tale indulatum authenticum ex archivio Apostolico desumptum exhiberi, et interim abstinere, nunquam hac usque fuit ostensum; et diu felix ac incolumis vivat.

« Romæ 31 Martii 1744, Amplitudinis Tuæ.

« Uti frater

« C. card., DE MARINIS, prefectus.

« T. CERVINI, patriarcha Hierosolymitanus. »

PONTIUS PILATUS.

(1. Pilatus, quis et unde esset, variant auctores. Quidam ipsum dicunt Romanum, et alii Italum. Petrus Comestor sustinet fuisse Gallum a Delphinatu. et Theophylactus natum in Pontio. Calmet in *Dictionario*, verb. *Pilatus*, hæc habet : (60) Pontius Pilatus, cuius genus, et patria latent; quamvis Romanus, vel saltem Italus vulgo creditur, vir erat ingenio fervido et pervicaci, et (Philon. teste) avarus, insatiab. sententias venditas rapinas, injurias, clades, tormenta, crebras cœdes, sævissim. crudelit., etiam contra innocentes exercens. Is cum sederet pro tribunali in examine causæ Domini Nostri Jesu Christi, per internum suum a sua uxore monitus fuit, ne se in causa justi illius hominis immiseret : *Sedente autem illo pro tribunali, misit ad eum uxor ejus, dicens: Nihil tibi, et justo illi; multa enim passa sum hodie per visum propter eum.* (*Matth. xvii, 19.*)

(2. De hoc somnio uxori Pilati immisso ad divinitum, vel a diabolo, non convenienter doctores. S. Ignatius martyr, epist. 8, ad Philipp., vult, somnium illud a diabolo fuisse immissum, quia metuebat, ne Christi morte regnum suum everteretur ibi : « Ca-

codemon terrebat mulierculam uxorem Pilati, turbans eamdem in somnis, et ut a crucifigendo cessaret, moliebatur, quia sentiebat suam perniciem. » Et idem sentit Beda, in *Matth.* At Origenes Theophylactus, Eu-thymius, Ambrosius, Augustinus et Chrysostomus tenent, somnium illud divinitus immisum fuisse, ut antequam injustissima Christus damnaretur sententia, hoc quoque somniū illum esse innocentem aperte constaret. Sic apud card. Lambertin., deinde Benedictum XIV, in opere *De festis D. N. J. C.*, num. 242, ubi etiam refert, quod dicta uxor Pilati vocaretur, ut tradunt aliqui, *Claudia Procula*; et Cornelius a Lapide testatur, quod apud Graecos sit in sanctorum numero ascripta. (3. Pilatus autem suorum scelerum poenas luit; damnatus enim ad perpetuum carcerem Viennæ in Gallia, quam urbem popularis Viennensium traditio fert, suam fuisse patriam, in tantas angustias redactus, eo furoris devenit, ut necem sibi consiceret. Eusebius, lib. II, cap. 7; Orosius, lib. VII, cap. 5; apud Calmet, l. c.; Ado Vienn. episc., in *Chron.*; apud Lambertin., loc. cit.*; S. Ignat. non est auctor *Epist. ad Philip.*

PORTA.

SUMMARIUM.

1. Episcopus iacit claudere portas habentes immediate aditum ad ecclesiam. — 2. Janua domus

(1. Episcopus facit claudere portas habentes aditum immediate ad ecclesiam. Sacr. congr. Immun., 20 Novembr. 1640, lib. I Decret. Paul., pag. 133.

(2. Janua domus positæ super sacristiam

(60) Sunt qui velint Arretii extare antiquam Pilati domum. Fabule hujus origines explicat P. Bernardinus Vestinius, *Scholarum piarum*, t. II,

positæ super sacristiam locatæ laicis, si habeat aditum ad ipsam sacristiam, claudenda est. — 2. Cetera ad rem. ad n. 11.

locatæ laicis, si habeat aditum ad ipsam sacristiam, claudenda est. Sacra congreg. Immun., in *Realina*, 4 Decemb. 1628, lib. I Decret. Paulucci, pag. 115.

(3. Injungitur ordinario, ut faciat claudere

scalarum *Epistolarum theologiarum*, ep. 37. Confer Zaccariam, in *Historia litteraria Italie*, t. II, p. 11

januam apertam a debitore, per quam sibi aditum aperuit ad ecclesiam in fraudem creditorum. Sacr. congr. Immun., in *Cosentina*, 26 Febr. 1636, l. ii *Decret.* Paul., pag. 243

(4). Injungitur episcopo, ut januam dominus laici tendentem ad ecclesiam claudere faciat ad vitandam inconvenientiam ob confugium male viventium. Sacr. congr. Immun., in *Urbevetana*, 7 Maii 1658, lib. *Decret.* Rocci, pag. 89; in *Theanen.*, 30 Mart. 1677; lib. ii *Decretor.* Alt., pag. 1581; in *Bojanen.*, 15 Jul. 1679; lib. cit. pag. 1699.

(5). Similiter Janua e monasterio habens ingressum ad molendinum, a quo patet aditus ad viam publicam, est claudenda ad fraudes vitandas. Sacra congregat. Immun., in *una Civitatis Castelli*, 14 Mart. 1663, libr. *Decretor.* Rocci, pag. 464

(6). Janua domus ecclesiæ commendæ equitum Hierosolymitanorum, per quam patet aditus ad ipsam ecclesiam, quatenus locutus laicis, claudatur. Sacra congregat. Immun., in *Asculana*, 17 Septembr. 1680; lib. ii *Decretor.* Alt., pag. 2049.

(7). Claudatur janna sacristiæ, per quam habetur exitus extra civitatem. Sac. cong.

Imm., in *Sorana*, 3 Jun. 1693; lib. *Decret.* Vallemani, pag. 51.

(8). Episcopus mandet claudi aditum ad cœmeterium, et, eo clauso, declarat domum contiguam ecclesiæ et cœmatorio non gaudere Immunitate. Sacra congregat. Immun., in *Alatrina*, 1 Martii 1700; lib. iii *Decretor.* Vallemani, pag. 276.

(9). Episcopus absque facultate Apostolica nulliter absolvens ab excommunicatione effractores januæ ecclesiæ, tenetur illis notificare, se absque facultate absolvisse. Sacr. cong. Immun., in *Bobien.*, 2 Mart. 1700, ibi pag. 275.

(10). Injungitur episcopo, ut cryptas, et aditus subterraneos a domibus privatorum ad ecclesias et loca immunitia claudere faciat. Sacra cong. Immun., in *Aquilana*, 9 Mart. 1632; lib. ii *Decret.* Paul., pag. 115; apud D. Riccium, in sua *Synopst.* verb. *Episcopus quoad Immunitatem*, n. 50.

(11). Januæ, per quam habetur aditus ad ecclesiam, claudenda est. S. C. C., in *Eugubina*, 2 Jun. et 4 Augusti 1736, non obstante transactione et concordia cum quadam societate lanariorum facta a dominis de Tundis. Sic apud *Thesaurum Resol.* S. C. C., tom. VII.

PORATIO, PORTIONARI CATHEDRALIUM.

SUMMARIUM.

1. Portio, quæ sit in ecclesia, erigi non potest in præbendam poenitentiale. — 2. De portionibus perpetuo unitis dignitatibus, ibi. — 3. Portionari et

(1). Portio, quæ sit in ecclesia, erigi non potest in præbendam poenitentiale, sed præbenda canonicalis; at si non essent præbendæ, sed fructus omnes in distributionibus quotidianis consistenter, tunc distributiones habebuntur pro præbenda. Sac. congr. Conc., teste Nicolao Garc., *De benef.*, part. v, cap. 4, n. 127.

(2). Portiones, si perpetuo unitæ sint dignitatibus, ita ut portionum titulo suppressedo, effectum sit unum duntaxat beneficium, non tenentur ii, qui tales obtinent dignitates, ad aliud servitium, quam suarum dignitatuum. Quod si absque suppressione tituli portiones unitæ sint dignitatibus ad vitam obtinentium, et alias uti duo beneficia obtainantur, utriusque beneficii servitia præstanta sunt. Sacr. congr. Conc., referente Nicol., Garc., *De benef.*, part. iii, cap. 2, n. 509.

(3). Portionarii et dimidii portionarii vocem in capitulo habentes sunt capitulares; sed tunc inter capitulares censendi sunt, cum ex Apostolico privilegio, vel ex consuetudine, aut Ecclesiæ statuto inter capitulares connumerantur; si autem ipsi talibus facultatibus non potiantur, episcopus poterit contra eos absque adjunctis procedere. Sac. congreg. Concil., penes Nicol. Garc., in adit. ad suum tract. *De benef.*, part. xi, cap. 1, n. 219; et Rotam, decis. 296, nu. 1, part. ii *Diversor.*, et decis. 708, part. ii, recent.;

dimidii portionarii vocem in capitulo habentes sunt capitulares, sub conditionibus ut ibi. — 4. Portionarii representant beneficiatos seu mansionarios; et ad quæ teneantur. — 5. Alia notabilia ad rem, ad n. 24.

et apud Barbos., in *Summ. Apostol. decis.*, verb. *Portio, Portionarii cathedralium*, n. 3.

(4). Portionarii representant beneficiatos seu mansionarios, et tenentur ad omnia sicut beneficiati. Sacr. congr. Rit., in *Hispan.*, die 5 Jul. 1603, quam refert Sellius, in *Selectis canon.*, cap. 35, n. 48.

(5). Portionarii et alii beneficiati, si in omnibus sint æquales canonici, dupli ductu, sicut canonici, thurificandi sunt, non obstante libro cærenonialis, quia intelligitur, quando presbyteri non sunt æquales canonici. Sac. congreg. Rit., in *Cæsaraugustana de Daroca*, 21 Mart. 1615, penes Sell., d. c. 35, n. 47.

(6). Portionarii ecclesie cathedralis etiam animarum curam habentes, debent in processionibus incedere post canonicos, et tanquam membra non debent a corpore separari per interpositionem rectorum aliarum ecclesiarum. Sacra congreg. Rit., in *Turritana*, 1 Jun. 1601, et 27 Julii ejusdem anni, et in *Terulen.*, 20 Decemb. 1601; apud Sellium, dict. cap. 35, n. 48.

(7). Portionarii perpetui ecclesiarum parochialium præcedere debent portionariis amabilibus ecclesiae cathedralis in processionibus, in quibus dantur distributiones ex redditibus capituli cathedralis. S. cong. Rit., in *Terulen.*, 17 Decemb. 1695, quam citat Sellius d. c. 35, n. 49.

(8). Portionarii non debent quidquam al-

terare et aequiparare se canoniciis in vestibus. Sac. cong. Rit., in Segobien., 7 Julii 1612, de qua Sellius, d. c. 35, n. 50.

(9). Portionarii non comprehenduntur sub c. 6, sess. xxv, *De reform.*, si solum vocem in capitulo habeant, et ideo potest episcopus sine adjunctis capitularibus ad correctionem et punitionem eorum procedere. Sac. congr. Concil., quam adducit Sellius, d. c. 35, n. 51.

(10). Portionariis et beneficiatis Ecclesiae Toletanae prohibetur uti habitu concessu canoniciis, sed ut antiquum habitum retinere debeant, declarat sac. cong. Rit., in Toletana, 17 Dec. 1603; apud Sell., dict. c. 35, d. 52.

(11). Portionarii Ecclesiae Terulen., uti de corpore illius Ecclesiae, debent insimul cum canoniciis, et aliis ministris incedere et praecedere portionarios et vicarios aliarum Ecclesiarum parochialium illius civitatis. Sac. cong. Rit., in Terulen., 15 Mart. 1603, et 16 Sept. 1606, et 12 Maii 1612, ut per Sell. d. cap. 35, n. 53.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(12). Sunt in cathedralibus et collegiatis beneficiarii, qui alibi portionarii, alibi mansionarii, alibi hebdomadarii, et alibi aliter nuncupantur. Videsis Ayrer, *De beneficiorum assis.* (13). Eorum institutio exeunte saeculo decimoterio Romae primum facta est in basilica S. Petri a Joanne XXI, de anno 1277, ut ex ejus bulla relata in collectione *Bullarum S. Basilicae Vaticanae* 1, ad annum 1227. (14). Primi enim illis temporibus, quibus in cathedralibus ecclesiis capitula inducta fuere, uni canonici, si clericos ministeriales excipias, divina officia in choro persolverebant, majori vel minori frequentia pro cathedralium diversitate. (15). At, ex quo canonici residentiae leges violare coeperunt, ne ipsa divina officia penitus in ecclesiis cathedralibus desererentur, instituti fuere hi beneficiarii, ut vice canonicorum eademque divina officia persolverent, cum plena tamen ad ipsos canonicos subjectione, servitiumque cathedralis habitum fuit pro titulo beneficii eorumdem, ut colligitur ex dicta *Bulla Joannis XXI*, tum ex altera *Nicolai III*, anni 1279. (16). Confer etiam Ayrer, *ubi supra*. Atque exinde ea differentia nata est inter canonicos capitularum cathedralium, et hosce beneficiarios, quod illi pro titulo habent ecclesiam ipsam, cui incardinati sunt, hi vero habent pro titulo non quidem ecclesiam ipsam, sed ejusdem servitium ab ipsis in illius choro praestandum, ut patet ex mox citatis bullis.

(17). Ex hac ipsa ratione, quod assumpti hi beneficiarii sunt ad supplendas vices canonicorum non residentium, facile colligi potest, cur secus ac canonici ipsi, quippe quibus longe facilius absentia indulgetur, ad assiduam presentiam et perpetuam residentiam, neque illam otiosam et desidiosam,

sed laboriosam, qualem canones volunt, teneantur.

(18). Qua beneficiorum chori recenti origine spectata, mirandum haud est, si nulla eorum fiat mentio in Decretalibus Gregorii IX, et propterea dum de hujusmodi beneficiariis disserendum occurrit, loco textus, qui sane deest, allegatur communiter celebris Glossa in cap. penultimo, verba *Assisios*, *De clericis*, non residen., quæ Glossa post tempora Joannis XXI et Nicolai III scripta fuit, et quod a dictis Pontificibus in dictis bullis traditum est de dictis beneficiariis, applicat Assisiis, in dict. cap. penultimo memoratis, vocatosque Assisios vult, quasi assiduos, scilicet ex eo quod in ipso assiduum et quotidianum chori servitum rejecerint canonici, rariori assistentia ob dignitatem sibi reservata; quod etsi verum vocis illius etymon non sit (verum enim profert *Ducange* ad rem tamen alludit).

(19). Hi beneficiarii non veniunt nomine capitulo, neque stallum in choro, neque vocem in capitulo habent. Adi Anton. *Fabricium Blenyan.*, in *Prax. beneficial.*, titul. *De reliq. stipend. eccles.*, fere per tot.

(20). Eadem tamen haud est horum beneficiariorum conditio in omnibus ecclesiis. Idem auctor, *ubi supra*. Quinimo hi beneficiarii in aliquibus ecclesiis jure collegii gaudent, et sic peragunt suas peculiares congregations, habent proprium, illudque distinctum archivium, arcam communem, peculiare sigillum, stallum in choro, tum pro capite dignitatem. Sed hinc non sequitur, quod corpus efforment a canonicis distinctum. (21). Jus enim collegii solummodo tribuere iis valet facultatem se congregandi pro negotiis propriis, et de iis statuendi sine dependentia a capitulo, tum cetera max dicta; non item efformationem corporis distincti, quæ in una eademque ecclesia repugnat. (22). Quocirca et hi beneficiarii gaudentos jure collegii, in reliquis capitulo obedire debent. Confer. Rot., in *Gerunden. Servitulum super bono jure*, 15 Februar. 1731, § *Siquidem, cor. clar. mem. Cincio*

(23). Nec ulla in ecclesia sunt hi beneficiarii in omnibus aequales canoniciis, et propterea thurisicandi dupli ductu nou secus ac ipsi canonici, ut vult auctor, num. 5; allegata ex *Sellio Resolutione sacræ congregationis Rituum*, in *Cæsaraugustana de Daroca*, 21 Mart. 1615. (24). Possunt sane ex inveterata consuetudine esse hi beneficiarii, qui perinde ac canonici thurisicentur dupli ductu, at non inde sequitur, quod sint et esse possint ii in omnibus canoniciis aequales, contra ipsorum institutionem. Et in his terminis accipienda est dicta resolutionis sac. congreg. Rituum, si vera est; nam Sellius hic inter apocryphos autores recensendus est, observante Ursaya, tom. II, part. II, discept. 17, n. 37.

PORTIO CONGRUA.

De portione congrua parocho, aut vicario, vel seminario constituenda, sequentia notasse satis sit.

(1. Portio congrua assignanda parocho ex causa debiti pensionum carceralo censeri debet summa scutorum centum argenti illarum partium. Sac. cong. Concil., in *Albiganen.*, 26 Junii 1626, teste Aldan., in *Compend. can. res.*, lib. III, num. 4.

(2. Portio congrua vicario praestanda interim, dum parochialis de idoneo rectore provideatur, est duorum aureorum pro singulis mensibus. Sac. congreg. Concil., referente Nicol. Garc., *De benefic.*, part. IX, c. 2, num. 14.

(3. Portio congrua assignanda vicario est arbitraria episcopo, pensata qualitate personae, beneficii et loci. Sacra congregatio Concil., juxta Nicol. Garc. d. p. IX, c. 2, num. 15, et Massobr., in *Praxi habendi concursum*, req. 1, dub. 25, et apud Barbosam, in *Summa Apostol. decis.*, verb. *Portio congrua*, num. 3.

(4. Portio fructuum parochialium eccl-

siarum vacantium constituenda vicario cum exercenti, quousque ad novam institutionem deveniantur, referenda est ad congruam portionem et stipendium arbitrio ordinarii ex fructibus percipiendis, nisi aliquae personae sint jure obligatae ad supplementum aliunde. S. cong. Conc., teste Nicol., Garc. de c. 2, num. 15.

(3. Portio non detrahitur ex distributibilibus quotidianis pro constructione et sustentatione seminarii. Sacr. congr. Concil., in *Lucana*, 5 Jul. 1628, in respons. ad 2, penes Aldan., dict. lib. III, tit. 3, num. 6.

(6. Portio debita seminario ratione beneficiorum exigi potest post unionem ejusdem beneficii factam regularibus, qui Mendicantium privilegiis gaudent. Sac. congr. Concil., die 21 Jul. 1629; apud Aldan., dict. lib. III, tit. 3, n. 7.

(7. Alia ad rem. Vide verb. **CONGRUA**, verb. **VICARIUS PAROCHIALIS**.

PORTORIUM.

Vide verb. **GABELLA**, num. 8.

POSSESSIO

Huc porro quæ sequuntur de possessione adnotare operæ pretium sit, ubi etiam de possessione immemoriali.

(1. Possessione sua nemo inauditus est spoliandus, quamvis illa dicatur injusta. Sacra cong. Rit., in *Elven.*, 10 Jan. 1604, de qua Sell., in *Selectis canon.*, c. 43, num. 26.

(2. Possessionis exercendi suas functiones manutentionem debet habere illa, qui per decennium præteritum illas exercuit, donec in petitorio aliter declaretur. Sacra congregatio Rituum, in *Asten.*, 16 Julii 1605, teste Sellio, dict. cap. 43, n. 22.

(3. Possessionem quadragenariam cum titulo, seu privilegio sustulit omnino concil. Trident., sess. XXIV, *De reform.*, c. 20, vers. *Ad hanc*; sacr. congr. Concil., in *Theatina*, 22 Jul. 1613, referente Sellio, d. c. 43, num. 25.

(4. Possessio capta a coadjutore, vivente coadjuto, non suffragatur post mortem coadjuti, nisi de novo capiatur. Sacr. congr. Rit., in *Colimbr.*, 16 Sept. 1606, et in *Patavina*, 30 Jan. 1616, penes Sellium, d. c. 43, num. 26.

(5. Possessio ab obitu condjuti numeranda est, quamvis prior possessio per coadjutorem capta accederet ad annos virginitatis. Sac. cong. Rit., in *Bergom.*, 7 Aug. 1627; apud Sellium, d. c. 43, num. 27, et apud Barbos., in *Summ. Apostol. decis.*, verb. *Possessio*, num. 5.

(6. Alia. Vide verb. **DOMINIUM**, art. 1, a num. 21 usque in finem.

(7. Possessio immemorabilis tribuit pre-

lato inferiori jurisdictionem intra episcopi diocesim. Bened. XIV, tom. I, constit. 76, incip. *Apostolicæ*, § 2. (8. Non idem dicendum est de possessione quadragenaria cum titulo colorato. Idem, *ibid.*, § 3. (9. Possessio immemorabilis solo labefactatur rumore. Idem, *ib.*, § 4.

(10. Possessio beneficiorum resignatorum capienda est intra sex menses a data concessionis gratiae, si beneficia sint citra moniles; vel intra novem, si ultra; idem, tom. II, constit. 10, incip. *Ecclesiastica ministeria*.

DE POSSESSIONE IMMEMORIALI ADDITIONES CASTINENSES.

(1. « Possessio immemorialis, quamvis legitime sit probata, non suffragatur, si constaret de injusto, et invalido titulo ac infecto principio. » Sacra congregat. Concil.; apud Barbosam, *Summa Apostolic. decis.* V. *Possessio immemorialis*, n. 1.

(2. Idipsum docuerat cl. Hieron. Gonzalez, super *Regul.* 8, *Cancel.* gloss. 18, n. 48, in haec sane verba: « Non tamen omitto, quod si constaret de injusto, et invalido titulo, et infecto principio, tunc quidem non suffragaretur immemorabilis, quamvis legitime sit probata, ut censuit sacr. concilii Tridentini congregatio, 2 Aprilis 1572.... Ratio est (prosequitur Gonzalez, *ibid.*, n. 48) quia cum constet de veritate infecti principii, et sic simus in claris, cessat pre-

sumptio, quæ ex immemorabili resultat
prescriptione... » Rota, decis. 731, ex nu.
18, p. 1, divers.

(3.) *(Hoc pacto) • Jus patronatus ex pri-
vilegio episcopi (61) concessum, in cuius
pacifica possessione extiterunt prælensi
patroni per cXL annos, non prodest; cum
enim constet de titulo ex privilegio inva-
lido, centenaria possessio professe non po-
test ob malam fidem. » Sac. congr. Concil.,
2 Aprilis 1572; apud Garciam, *De benefic.*,
p. v, cap. 9, n. 128.*

(4.) « *Juspatronatus (sic pariter Barbosa)
ex privilegio episcopi concessum, in cuius
pacifica possessione extiterunt prælensi*

*patroni per cXL annos; non prodest, cum
enim constet de titulo ex privilegio inva-
lido, centenaria possessio professe non po-
test ob malam fidem. » In Trident., sess.
xxiv, *De reformat.*, cap. 9, num. 18.*

(5.) « *Possessio immemorabilis probata su-
per cultu et veneratione alicujus sancti non
caninozati, nec beatificati, non suffragatur
ad effectum, quod de illo concedi possit
missa, vel officium, sed in specie et in illo
loco est probanda immemorialis quoad cul-
tum cum missa et officio. Sacra. congreg.
Rit., die 20 Novemb. 1628; apud Barbosam,
Summa Apost. decis. V. Possess. immemoria-
lis, n. 3.*

POSSESSOR BONÆ ET MALÆ FIDEI.

SUMMARIUM.

1. Possessor bona fidei quis dicatur? — 2. Pos-
sessor male fidei quis dicatur? — 3. Possessor bo-
nae fidei tempore a jure statuto potest prescribere,
et sibi acquirere, et rem possessam, et fructus inde
perceptos. — 4. Et quidem res mobiles cum titulo
possessor bona fidei prescribit, et sibi acquirit
triduum, res vero immobiles per longi temporis
possessionem, id est inter presentes decennio, et
inter absentes viginti annis. — 5. Possessor autem
male fidei nullo tempore potest prescribere et
acquirere sibi rem possessam, et fructus inde per-
ceptos. — 6. Fructus rei alii sunt naturales, alii
industriales, et alii misti, et assignantur omnes. —
7. Alii quartam speciem fructuum addunt, quos
ciriles appellant. — 8. Item fructus alii sunt percipi-
endi, et adhuc pendentes, et alii jam percepti. —
9. Fructus percipiendi, et adhuc pendentes qui sint? —
10. Fructus percepti qui sint? — 11. Fructus
percepti, alii non amplius existentes, et jam con-
sumti, et qui sint? — 12. Expensæ, quæ solent
ferri a possessore tum bona, tum male fidei, sunt
triplices generis, scilicet vel necessariae, vel utiles,
vel voluptuosa, et assignantur que sint. — 13. Reg-
aliena apud possessorem sive bona, sive male fidei
potest crescere et decrescere dupliciter, scilicet in-
trinsicæ et extrinsecæ, et assignatur quonodo. — 14.
Possessor male fidei tenetur restituere rem male
fidei possessam, si adhuc existet, aut si non existet,
quantum ex illa factus est ditior. — 15. Item pos-
sessor male fidei tenetur restituere etiam omnes
fructus naturales ex re aliena perceptos, sive adhuc
existent, sive jam consumpti sint. — 16. Item tenen-
tur restituere, non solum fructus perceptos, sed
etiam qui a Domino honeste percipi posseint. —
17. Possessor male fidei non tenetur restituere fru-
ctus mere industrielles. — 18. Possessor male fidei
tenetur restituere fructus quoad illum partem, quæ
respondet naturæ rei, non autem quoad illum par-
tem, quæ respondet sue industrie. — 19. Idem di-
cendum est de fructibus civilibus. — 20. Item pa-
riter est dicendum de eo, qui mala fide possidens
alienum torqueat aureum, ipsum elocavit pro pre-
tio. — 21. Possessor male fidei potest in restitu-
tione deducere expensas necessarias factas circa
rem et fructus. — 22. Item potest in restituione
deducere etiam expensas utiles. — 23. Item potest
in restituione deducere etiam expensas voluptua-
rias factas in ornatum separabilem a re male fidei

(61) Episcopus non potest ex privilegio facere
patronum ecclesiæ aliquem, qui non fundaverit,
construerit, vel dotaverit ecclesiam ipsam; cum
non nisi summus pontifex, ex priv legio, alium de
ecclesia benemerito, vel ob censum, causam, hujus-
modi patronatum concedere valeat. Quod etiam in-
telligi de privilegio post tempora concil. Trident.

possessa. — 24. An deducere possit ens, etiamsi
sine damno rei separari nequeant? — 25. Posse-
ssor male fidei tenetur restituere rem alienam cum
omni suo incremento, tam intrinsecu quam extrin-
secu. — 26. Si res aliena apud possessorem male
fidei ancta sit augmento intrinsecu, debet fieri resti-
tutio secundum optimum statum, quem in manu
ejus habuit, quamvis fortasse augmentum illud apud
suum dominum habitura non fuisset. — 27. Econtra si talis res apud dominum suum manens incre-
mentum multum intrinsecum recepisset, quod de
facto apud possessorem male fidei non recepit ob
suam culpabilem negligientiam, tenetur posse essor
male fidei reddere aestimationem talis augmenti. —
28. Si res aliena apud possessorem male fidei aucta
sit augmento, seu valore solum extrinsecu, debet
fieri restitutio secundum valorem majorem, quo
ipsi domino valuisse, si ei injuste ablata aut deten-
ta non fuisset. — 29. Item possessor male fidei
tenetur restituere illum summum valorem, si do-
minus ex quo tempore currentis talis summi valo-
ris carendo sua re injuste a possessore male fidei
retenta, debuit emere aliam illo summo valore. —
30. Item tenetur possessor male fidei restituere il-
lum summum valorem, quamvis dominus rei non
fuisset illum venditus, nec aliam sibi empturus
tempore dicti summi valoris, sed eo tempore ipse
consumpsisset vel donasset amico. — 31. Si domi-
nus rei consumpturus vel alienatus erat rem suam
eodem tempore, quo possessor male fidei eam con-
sumpsit, tunc possessor male fidei tenetur solum
restituere tantum, quanti pro eo tunc valebat ipsa
res. — 32. Quamvis dominus consumpturus vel
alienatus fuisset rem suam tempore minoris va-
loris, ante tempus majoris valoris, quo ipsam con-
sumpsit, vel alienavit possessor male fidei, adhuc
ipse possessor male fidei tenetur restituere ipsum
totum pretium majus currentis tempore, quo eam
consumpsit. — 33. Item quamvis dominus conser-
vaturus fuisset rem suam usque in tempus, quo
minus valeret, possessor male fidei adhuc tenen-
tur restituere totum pretium, seu illum majorem
valorem currentem pro tempore, quo ipse injuste
rem consumpsisset, vel alienasset. — 34. Si dubi-
tetur ad quodnam tempus, scilicet majoris vel mi-
noris valoris dominus rem suam fuisset servaturus,
nisi a possessore male fidei fuisset inique detenta
et consumpta, probabilius est restituendum pro ra-
tione dubii secundum iudicium prudentium. — 35.

concesso, et cum clausula aerogatoria sacerorum
canonum, ac præsentim decretorum concilii Tri-
dentini; Barbosa, *De officio et potest. episcop.*, al-
legat. 70, n. 25; cardinal. de Luca, *De jurepat.*,
disc. 41, num. 4; Reiffenst., *De jurepat.*, § 1,
n. 12.

Adducitur et solvitur instantia. — 36. Imo possessor mala fidei nec tenetur credere domino se rem suam fuisse servaturum, seu venditrum tempore majoris valoris, nisi accedant aliae circumstantiae, et conjectura, quibus certo cognosci possit talis veritas. — 37. Possessor mala fidei tenetur compensare omne damnum emergens, et lucrum cessans domino ex iniqua detentio rei sua. — 38. Possessor mala fidei debet suis expensis restituere rem mala fide possessam in loco, ubi dominus eam haberet, si inique detenta aut destruxerat non fuisse. — 39. Possessor bona fidei tenetur restituere rem bona fide possessam, statim ac cognoscit esse alienam, et quam primum commode fieri potest. — 40. Possessor bona fidei tenetur rem bona fide possessam restituere ipsi domino, etiam si eam non repetat ob ignorantiam vel aliam causam, quae non denotet implicitam remissionem. — 41. Et prohahilius tenetur eam restituere ipsi domino, et non sibi, seu alteri possessori mala fidei, quamvis alterum suum pretium datum pro ea recuperare non possit. — 42. Revera tamen est etiam probabilis contraria opinio. — 43. Nec talis possessor bona fidei restituendo talem rem domino potest ab ipso repetere expensum pro ea. — 44. Possessor bona fidei incipiens dubitare solum per leves rationes, seu per leves conjecturas, an res sit sua, vel aliena? non tenetur examinare veritatem, sed tuto pergit possidere. — 45. Si autem possessor bona fidei incipiat dubitare ob graves et probabiles rationes occurrentes, tenetur omnino inquirere et examinare veritatem, adhibita diligentia humana, ordinaria, majori vel minori, prout res possessa incipiens esse dubia, majoris vel minoris fuerit momenti. — 46. Quod si post factam talem inquisitionem nequeat reperire veritatem, et deponere tale dubium, tunc possessor potest ipsam rem posses- sam licite et juste retinere, ut suam. — 47. Si, facta debita diligentia, adhuc perseveret possessor bona fidei in tali dubio, et interim compareat dominus, tenetur ei restituere rem existentem; si autem rem jam consumpsit vel alienaverit, et postea compareat dominus, tenetur solum restituere quantum inde factus est dittor. — 48. Unde si quis aliis talem rem dubiam a dicto possessore bona fide possessam aequa dubitet, vel probabiliter putet esse suam, non potest eam sine iudicis auctoritate auferre; et si auferat, inustum ei dampnum infert, et ad integrum restitutionem tenetur. — 49. Possessor bona fidei, qui, bona fide durante, ita rem alienam consumpsit, ut nihil omnino remanserit, in quo factus sit dittor, nihil restituere tenetur. — 50. Si vero possessor bona fidei non ita in totum rem alienam consumpsit, quin reineat aliquid, in quo factus sit dittor, id restituere tenetur, quam primum advertit sibi provenisse ex re aliena, et non ex sua industria. — 51. Possessor bona fidei cognoscens rem esse alienam, non tantum ipsam, sed etiam fructus rei naturales, et mistos, quoad eam partem, quae respondet naturae rei, restituere tenetur, solum tamen adhuc existentes. — 52. Unde, si, bona fide durante, eos consumpsit, vel donavit, vel perdidit, ad nihil tenetur ratione assumptionis, nisi in quantum factus est dittor. — 53. Possessor bona

fidei non tenetur restituere dictos fructus naturales, sive adhuc existent, sive eos consumpsit, et ex ipsis factis sit dittor, si eos possedit bona fide per integrum triennium antequam a vero domino una cum fundo repaterentur. — 54. Bonae fidei possessor semper, etiam sine titulo, facit suos fructus industriaes. — 55. Si autem habeat titulum, tunc omnes fructus, etiam naturales, non consumptos, facit suos. — 56. Possessor bona fidei, etiam sine titulo, facit suos fructus civiles, quos, factio, provisione seu diligentia sua percipit, en quod ipse laboravit, et ei solvens liberatur. — 57. Possessor bona fidei non tenetur restituere ullos fructus ante item contestata consumptos si ex eis non sit factus dittor. — 58. Possessor bona fidei, re per dominum evicta, tenetur restituere universos fructus post item contestata consumptos. — 59. Possessor bona fidei tenetur restituere fructus naturales ante litis contestationem consumptos quoad excessum locupletationis, seu in quantum inde factus est locupletior, deductis prius omnibus factis expensis. — 60. Quoad fructus industriaes et civiles probabilius, communior et tunc opinio docet, quod possessor bona fidei tenetur eos ante litis contestationem consumptos restituere, in quantum ex eis factus est dittor. — 61. Est tamen satis probabilis etiam contraria sententia docens, quod eos restituere non tenetur, quamvis ex eis factus sit dittor. — 62. Possessor partim bona, partim mala fidei, si, bona fide superveniente, consumpsit, tenetur ex re accepta restituere pro tempore bona fidei, sed a tempore male fidei tenetur etiam ex injusta acceptione ad omnia dampna. — 63. Possessor partim bona, partim mala fidei, qui prius mala fide possedit, et consumpsit partem rei mala fide possesse, et postea cum titulo apparenter justo bona fide consumpsit reliquum; se inde cognoscat, se verum jus non habuisse, tenetur ex injusta acceptione ad restitutionem pro tempore male fidei, et a tempore bona fidei tenetur tantum ex re accepta. — 64. Qui prius percepti et possedit, mala fide, sed nihil consumpsit, nisi postquam supervenient bona fides, non tenetur restituere, nisi ex re accepta quantum factus est dittor. — 65. Qui bona fide percepti fructus, si supervenit mala fides antequam consummantur, vel quandiu ex illis manet dittor, jam extunc tenetur restituere id totum domino; et si non restitutus, tenebitur postea ratione injuste detractionis ad totum dampnum inde vero domino postea secutum. — 66. Successor possessoris mala fidei, si succedat ut haeres immediatus, et rem ab hoc acceptam consummat etiam bona fide, neque inde factus sit dittor, tenetur adhuc restituere ex injusta acceptione sui antecessoris rem, et fructus, et compensare omnia dampna et lucra cesserantia ex mala fide antecessoris orta, quantum vires hereditatis patiuntur. — 67. Et hoc totum verum est probabilius etiam de hereditibus mediatis. — 68. Si successor possessoris mala fidei succedat ei, non ut haeres, sed alio nomine, v. g. ut legatarius, empator, et hujusmodi, non tenetur ex injusta acceptione, sed tantum ex re accepta. — 69. Alia ad rem remissive. — 70. Subiect. addit. ex al. man. ad n. 82.

furtivam. *Communis*, per text. , in cit. cap. *Possideri*, et cit. cap. *Si virgo*, cum similibus.

(3) Possessor bona fidei tempore a jure statuto potest prescribere et sibi acquirere, et rem possessum, et fructos inde perceptos. *Communis*, per text. in l. *Bonae fidei*, § 1, II. *De acquir. rerum domin.*, in l. *Item venial*, § *Præter haeredit.*, Inst. *De usucaptionibus et longi temporis præscriptionibus in prin-*

(1). Possessor bona fidei dicitur ille, qui detinet rem alienam bona fide, id est nesciens talem rem esse alienam, et probe existibans ejusmodi rem esse suam. *Communis*, per textum in leg. *Possideri* 3, § 21 et 22, et cap. *Si virgo* 5, caus. 34, q. 2, et similibus.

(2). Possessor autem mala fidei econtra dicitur ille, qui detinet rem alienam mala fide, id est certo sciens talem rem esse alienam, et non suam, prout sibi detinet rem

cip., cum similibus. (4. Et quidem res mobiles cum titulo possessor bona fide prescribitur, et sibi acquirit triennio. Res vero immobiles per longi temporis possessionem. Cfr. Inst. *De usucaptionibus, et longi temporis præscriptionibus*, in princip., ibi: « Jure civili constitutum fuerat, ut qui bona fide ab eo, qui dominus non erat, cum crederet eum dominum esse, rem emerit, vel ex donatione, aliave quavis justa causa accepterit. » Ubi vides, quod sit mentio de bona fide et justo titulo, atque ibidem loquendo de rebus taliter acquisitiis atque possessis, subjungitur: « Constitutionem super hoc promulgavimus, qua cautum est, ut res quidem mobiles per triennium, immobiles vero per longi temporis possessionem (id est inter absentes viginti annos) usucaptionem; » et concordat l. *Cum nostri, unic. eod. De usucaptione transformanda.* (5. Possessor autem malæ fidei nullo tempore potest præscribere et sibi acquirere rem possessam, et fructus inde perceptos. *Communis*, per text. in cap. *Vigilanti* 5, *De præscriptionibus*, ibi: « Vigilanti studio cavenendum est, ne malæ fidei possessores simus in prædiis alienis, quoniam nullæ antiquorum dierum possessio juvat aliquem malæ fieri possessorem; » et cap. *Quoniam* 20, eod., ibi: « Quoniam omne quod non est ex fide, peccatum est, synodali judicio definitum, ut nulla valeat absque bona fide præscriptio, tam canonica quam civilis. » Hinc cap. *Possessor 2. Regul. juris* in 6, absolute dicitur, et Possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit. (6. Ut recte percipiatur qualis sit obligatio possessoris, tam bonæ quam malæ fidei, restituendi cum re possessa etiam fructus, advertendum est, quod fructus rei, alii sunt naturales, alii industrielles et alii mixti. Fructus *naturales* sunt illi, quos res ipsa ex natura sua sponte producit, nullo; seu vix ullo humano labore vel industria cooperante, ut sunt fetus animalium, herbas pratorum, silvæ cedus, et hujusmodi. L. *Fructus* 43, *De usuris*. Fructus *industrielles* sunt illi, quos sola humana industria profert, et nullo modo natura rei ex se producit, quamvis concurrat ut instrumentum hominis industrie operantis vel negotiantis, ut est stipendium, quod quis accipit, dum ipsemet ad aliquod opus, seu artefactum utitur alieno instrumento; item lucrum, quod quis reportat ex pecunia, vino, frumento, et hujusmodi ad negotiationem positis. L. *Bona fidei*; II. *De acquisitione rerum domit.*, I. Si ejus, II. *De rei cœpit.* Fructus *mixti* sunt illi, ad quos producendos notabiliter concurrunt tam natura rei, quam industria hominis; ut sunt segetes, uva, omnesque fructus serendo et colendo producti, vinum, oleum, caseus, et hujusmodi, quia hec prudenter quidem natura rei, et debet industria hominis ad ipsa notabiliter concurrere.

(7. Alii quartam speciem fructuum addunt, quos *fructus civiles* appellant, ut sunt pensiones domorum et navium veclorum, mercedes, salario, usuræ, pretia re-

rum elocatarum et hujusmodi, quæ omnia in foro civili habentur veluti fructus; non quia proprie fructus sint, sed quia ad similitudinem fructuum iure civili sunt constituta, ut habetur. L. *Prædiorum* 36, ff. *De usuris*.

(8. Item advertendum est, quod fructus alii sunt percipiendi, et adhuc pendentes, et alii jam percepti. *Communis*. (9. Fructus percipiendi, et adhuc pendentes sunt illi, qui nondum sunt collecti, sed in rebus, e quibus nascentur, adhuc existunt et pendunt; et tales fundo cedunt, fundumque sequuntur, ac proinde una cum fundo (deductis tamen expensis) restituendi sunt; nam fructus pendentes pars fundi esse videntur, ut loquitur textus, in leg. *Fructus pendentes* 43, *De rei vindicat.* (10. Fructus percepti sunt illi, qui jam perfecte collecti sunt; et in horreis vel cellariis jam reconditi. Ita etiam illi, qui industria hominis sunt a solo separati, licet nondum sint in horreis vel cellariis reconditi. Leg. *Stususfructarius*, ff. *Quibus modis usufructus vel usus amittitur*, ubi expresso dicitur: « Fructum percipi spica, aut feno cæso, aut uva adempta; aut excussa olea, quamvis nondum tritum frumentum; aut oleum factum; vel vindemia coacta sit. »

(11. Fructus percepti, alii sunt adhuc existentes, et nondum consumpti, et alii non amplius existentes, et jam consumpti. Fructus adhuc existentes, et nondum consumpti sunt illi, qui adhuc existunt, let nondum a possessore conversi sunt in suos usus. Fructus non amplius existentes, et jam consumpti econtra sunt illi, qui non amplius existunt, et jam a possessore conversi sunt in suos usus. *Communis*.

(12. A possessore rei alienæ, tum bonæ, tum malæ fidei sæpe sæpius fiunt expensæ; vel pro ipsa melioranda; aut pro fructibus ex ea percipiendis. Et tales expensæ possunt esse triplicis generis, scilicet, vel necessariæ, vel utilæ, vel voluntariæ, et voluptuosæ. Expensæ *necessariæ* sunt illæ, quæ necessario fiunt ad conservat. rei alienæ, quæ sine ipsis, vel omnino periret, vel notabiliter deterior essiceretur, aut nullos, seu non ordinarios fructus afferret; ut reficere domum, agrum vel vineam et tribulis mundare; fruges sub tecto conservaro, et hujusmodi. Expensæ *utilæ* sunt illæ, quæ fiunt ad rem utiliorem reddendam; seu ut plures fructus afferat, quam afferret, si fierent solum expensæ necessariæ, ut esset, v. g. agros et vineas ampliare, extraordinarie meliorare, novas arbores plantare, et hujusmodi. Expensæ *voluntariæ* et *voluptuosæ* sunt illæ, quæ fiunt tantum ad voluptatem vel ad ornatutum, aut ad delicias, ut sunt fontes, viridaria, statua, et hujusmodi; quibus licet res redditur pretiosior et estimabilius, tamen non ideo afferat maiores fructus; unde tales expensæ non sunt, nec necessariæ; nec utilæ, sed voluntariæ et voluptuosæ.

(13. Res aliena apud possessorem, sive bonæ, sive malæ fidei potest crescere et

decrescere dupliciter, videlicet, aut *intrinsec*, et in se et secundum suam substantiam, ut si vitulus fiat bos, pullus equinus fiat equus, bos seu equus de macro fiat pinguis, et sic plus valeat. Vel econtra de pingui fiat macer, et de juvene robusto, et fortis fiat senex et debilis, et sic minus valeat. Aut *extrinsec* quoad solum valorem, ut si modius tritici modo valeat quatuor scutis, deinde ob penuriam vel multititudinem ementium valeat sex seu octo, deinde propter abundantiam vel paucitatem ementium valeat solum quatuor seu quinque. *Communis.*

(14. His notatis et bene perceptis, resolutur, quod possessor malæ fidei tenetur restituere rem mala fidei possessam, si adhuc existet, aut si non existet, quantum ex illa factus est ditor. *Communis* ac certa, (15. Item possessor malæ fidei tenetur restituere etiam omnes fructus naturales ex re aliena perceptos, sive adhuc existent, sive jam consumpti sint. *Communis*, per textum in leg. *Si fundum* 17, cod. *De rei vindicatione*, ibi: « Tam fundum vestrum... quam fructus, quos cum mala fide perceptis fuerit probatum, aditus praeses provinciae restitui jubebit. » Leg. *Certum est* 22, cod. eod., ibi: « Certum est malæ fidei possessores omnes fructus solere cum ipsa re praestare; » et concordat textus, in § *Si quis a non domino* 43, instit. *De rerum divisione*, ibi: « Qui alienum fundum sciens possederit... cum fundo etiam fructus, licet consumpti sint, cogitur restituere. » (16. Insuper possessor malæ fidei tenetur restituere, non solum perceptos, sed etiam qui à domino honeste percipi potuerint. *Communis*, per textum in leg. *Fructus non modo percepti* 33, *De rei vindicatione*; et l. *Si de possessione* 4, cod. *Unde vi*, ibi: « Reum causam omnem præstare oportet, in qua fructus etiam, quos vetus possessor percipere potuit, non tantum, quos prædicto percipit, venire non ambigitur; » et cap. *Gravis* 11, *De restitutione spoliatoris*, ubi Papa loquens de restitutione fructuum perceptiendorum, clarissime id ipsum insinuat his præcisis verbis: « Sed quos (si eis possidere fuisse licitum) possessores veteres percepissent, reddi faciat eisdem. »

(17. Possessor malæ fidei non tenetur restituere fructus mere industriales. *Communis*. Et ratio est, quia ad eum spectant fructus, cuius est causa fructificans; sed fructus mere industriales non sunt effectus rei alienæ, utpote omnino sterilis, ut supponitur, sed solius hominis industriæ operantis vel negotiantis, ergo fructus mere industriales ex re aliena non sunt restituendi a possesso malæ fidei, cum isti non sint fructus suæ malæ fidei et iniquitatis, sed solius suæ industriæ: hinc, qui mala fide possidens pecuniam alienam, exponit eam cum lucro ad ludum, ad negotiationem, ad censem, etc., non tenetur hoc lucrum restituere, quia pecunia est res de se sterilis, et lucrum inde acquisitum est mere industriale. Si autem dominus pecuniæ, si ipsam

habuisset, et ipsa usurus fuisse ad lucrum querendum, tenebitur quidem possessor malæ fidei compensare lucrum speratum, at non per modum fructus, sed per modum interesse, lucri cessantis, ut fatentur omnes.

(18. Possessor malæ fidei tenetur restituere fructus mistos quoad illam partem, quæ respondet naturæ, non autem quoad illam partem, quæ respondet suæ industriæ; seu, quod idem est, possessor malæ fidei tenetur restituere fructus mistos, sed detractis expensis, et estimatione suæ industriæ. *Communis*. Et ratio est, quia fructus rei sequuntur rem, et fructus industriæ sequuntur industria tanquam suam causam; adeoque cum fructus omni jure spectent ad eum, cuius est causa fructificans, et causa fructificans fructus mistos partim sit natura rei, et partim industria hominis, sunt pro rata concursus dividendi inter dominum rei et possessorem industrium.

(19. Idem per eamdem dictam rationem dicendum est de fructibus vocatis, ut supra, civilibus. Si qui enim mala fide possidens alienam navim, domum seu alienum equum, camelum et similia, ea locavit pro pretio, pretium istud spectat ad dominum rei, detractis tamen, si quæ factæ sint a possessore malæ fidei, expensis. *Communis*.

(20. Idem pariter est dicendum de eo, qui mala fide possidens alienum torqueum aureum, ipsum elocavit pro pretio; hoc enim pretium restituendum est dominio torquis, cum non sit fructus industriæ locantis, quia torques non habet se veluti instrumentum, per quod operetur industria ipsius malæ fidei possessoris, seu veluti domus, quæ elocatur; adeoque sicuti tenetur restituere pretium acceptum pro elocatione domus alienæ mala fide possessæ, ita etiam tenetur restituere pretium acceptum pro elocatione torquis mala fide possessi. *Communis*, teste Sporer, tom. II, tract. 4, cap. 2, sect. 2, n. 78.

(21. Possessor malæ fidei potest in restitutione deducere expensas necessarias factas circa rem et fructus. *Communis*, textu expresso in l. *Domum*, cod. *De rei vindic.* Et ratio est, quia dominus ipse dictas expensas facere debuisset. Tum quia fructus non habent rationem fructus, nisi deductis his expensis, l. 36, § final., ss. *De hæredit. peti.*, adeoque, etc.

(22. Item possessor malæ fidei potest in restitutione deducere etiam expensas utilles. *Communis* cum Sporer, loc. cit., n. 82. Quamvis enim, in l. *Adeo* 7, § *Ex diverso*, ff. *De acquirendo rerum dominio*, possessor malæ fidei negetur actio ad illas repetendas, tamen est lex penalís, quæ non obligat in conscientia ante sententiam judicis; tum quia rigor illius legis mitigatus est per leg. *Plane* 18, *De hæreditatis petitione*, ibi: « Sed benignius est in hujus quoque persona (scilicet malæ fidei) haberi rationem impensarum; non enim debet petitor ex aliena jactura lucrum facere. *Plane* potest

in eo differentia esse, ut bonæ fidei quidem possessor omnimode impensis ducat, licet res non extet, in quam fecit, sicut tutor vel curator consequuntur; prædo autem non aliter, quam si res melior sit. » Unde etiam in leg. *Fundus* 51, ff. *Familia herciscundæ*, absolute dicitur: « Nullus casus intervenire potest, qui hoc genus deductionis (scilicet expensarum) impedit. » Et ratio est, quia tales expensæ cesserunt in commodum et utilitatem domini rei; adeoque, quamvis possessor malæ fidei cum utilitate rem domini gesserit, ex æquitate iuri naturali etiam ipsi compensandæ sunt dictæ utiles expensæ.

(23). Item possessor malæ fidei potest in restitutionem deducere expensas voluntarias seu voluptuarias factas in ornatum separabilem a re mala fidei possessa. Quæ enim ab ipsa re sine sui damno separari possunt, ut portæ, fenestræ, statuæ, horologia, insignia, et hujusmodi alienis addibus seu prædiis affixa, licite auferuntur, etiam a possessorè malæ fidei, ut omnes concedunt, teste Spor., loc. cit., num. 83. (24). Si autem sine damno rei separari nequeant, Molina, Lessius, Sayr.; et alii; apud La Croix, lib. iii, c. ii, num. 22, dicunt, in foro conscientiae posse deduci etiam tales expensas voluntarias et voluptuarias factas in dictum ornatum, non separabilem; quia res per illas facta est pretiosior, potestque pluris vendi. Unde videtur iniquum, ut quis ditescat ex damno alterius contraria jura in l. *Jure naturæ* 206, ff. *De reg. iuris*, ibi: « Jura naturæ æquum est neminem cum alterius detrimento, et injuria fieri locupletiorem, » et illi cap. *Locupletari* 48, *De reg. jur. in* 6; ibi: « Locupletari non debet aliquis cum alteribz injuria vel jactura. » Sanchez tamen, Layman, Rebell., Castropol., et alii apud Eundem, *ibidem*, tenent, deduci non posse tales expensas voluntarias et voluptuarias factas in ornatum non separabilem; quia dominus injuste cogeretur ordinatum illum emere.

* Neque obstat, ut inquit Cuniliati, tract. 9, *De vi Decal. præcepto*, cap. 5, § 6, num. 2, tom. I, pag. 382 seq., quod illa melioramenta voluptuosa reddant rem æstimationibz et pluris valitatem, si vendatur a domino; quia in primis ita possessor hoc volens fecit, et prævidere poterat; se in restituendo illa esse amissurum; unde ipse voluit esse sui damni causa. Secundo; quia cum hujusmodi melioramenta non raro multas expensas requirent, teneretur dominus contra suam voluntatem subjecti notabilis honorum suorum jacturæ; si res esset compensandus; vel pro magna pottione emeret rem suam, si solvere pro melioramentis debet. Tertio, quia per accidens est, quod rem illam melioratam vendere velit, ut utilitatem ex melioramentis reportet: imo evenire potest, quod neque illam vendere, neque locare possit, et interea suis bonis privat. Proinde non est discedendum ab opinione communiori et probabi-

liori, cum fundamenta adversæ opinionis nil aliud concludere valeant, nisi convenienter esse, ut dominus aliquid remittat iniquo possessori pro dictis melioramentis; quod et nos fatetur: si vero nolit, nihil omnino possessor ille sibi relinere poterit; quippe quod, ut dixi, ipse solus sit sui damni totalis causa. »

(25). Possessor malæ fidei tenetur restituere rem alienam cum omni suo incremento, tam intrinsecu quoam extrinseco. *Communis*. Et ratio est, quia quando res crescit, suo domino crescit, adeoque cum possessor malæ fidei non sit dominus rei alienæ mala fidei possessæ, non potest esse dominus ejus augmenti vel majoris valoris, et consequenter tota res aliena, quomodounque creverit, est ita restituenda domino vero et proprio. Sic, v. g., si apud possessorem malæ fidei pullus equinus seu vitulus juvenis jam addidit et crevit, vel impinguatus est, si vinea meliorata, si in agro, in viridario multæ adcauctæ sint plantæ arborum, et hujusmodi. Item si interiori pretium rei alienæ, v. g. frumenti, vini, equi, bovis, etc., propter raritatem simillimum et multitudinem omnipotrum creverit; quantumcumque creverit, totum spectat ad dominium, ut docent omnes communiter.

(26). Si res aliena apud possessorem malæ fidei aucta sit augmentatione intrinsecu, debet fieri restitutio secundum optimum statum, quem in manu ejus habuit, quamvis fortasse augmentatione illud apud suum dominum habitura non fuisset. *Communis*, textu expresso in l. *In re surtiva* 8, *De conditione surtiva*, § 3; ibi: « Si ex causa surtiva res condicatur, cuius temporis æstimatione fiat, queritur: Placet tamen, id tempus spectandum, quo res unquam plurimi fuit, maxime cum deteriorem factam furando non liberetur, semper enim moram fur facere videtur. » Sic; v. g. qui furatus vitulum, seu bovem macrum, et postea factum bovem adultum; seu pinguis consumpsit, vendidit, vel sua culpa perire, aut deteriorari permisit, tenetur restituere pretium, vel æstimationem bovis adulti seu pinguis secundum optimum statum, quem talis bos habuit apud ipsum furem, seu possessorem malæ fidei, quamvis fortasse apud suum dominum manens bos ille nunquam accepisset illud augmentationem, nec illi dominus deduxisset ad illum optimum statum; sed antea consumpsisset, perdidisset, vendidisset. Et ratio est clara, quia talis bos, quando fuit in illo optimo statu apud possessorem malæ fidei, erat res domini sui, ergo secundum illum optimum statum spectabat ad dominum, cum totum incrementum intrinsecum, et optimus status rei inherens una cum ipsa re ad dominum spectet, adeoque possessor malæ fidei tenetur restituere pretium, vel æstimationem bevis adulti; seu pinguis secundum illum optimum statum, quem semel talis bos habuit apud ipsum possessorem malæ fidei, quamvis fortasse manens apud suum domi-

num aequaliter ad tale intrinsecum incrementum, seu optimum statum pervenisset.

(27). *Econtra autem, si talis vitulus, seu bos maeer apud dominum suum manens adolevisset, seu impinguatus fuisset, siveque incrementum multum intrinsecum receperet, quod de facto apud possessorem malæ non recepit ob ejus negligientiam culpabilem, vel quia statim adhuc vitulum, seu bovem macrum consumpsit seu vendidit, tenetur possessor malæ fidei reddere estimationem secundum summum illum valorem, ad quem dominus dictum vitulum seu bovem macrum certo, vel probabiliter deduxisset seu vendidisset, et hoc ratione danni emergentis et luci cessantis. Communis.*

(28). *Si res aliena apud possessorem maleæ fidei aucta sit augmento, seu valore solum extrinseco, debet fieri restitutio secundum valorem majorem, quo ipsi Domino valuerit, si ei injuste ablata aut detenta non fuisset. Communis. Sic v. g. si dominus fuisset rem suam venditurus tempore, quo summum valorem habebat, tunc clare patet furem seu possessorum maleæ fidei teneri restituere summum illum valorem, quia in summo illo valore damnificavit dominum.*

(29). *Item sur seu possessor maleæ fidei tenetur restituere illum summum valorem, si dominus ex quo tempore currentis talis summi valoris carendo sua re injuste a pos-*

sessore maleæ fidei possessa, v. gr. triticum, debuit emere aliud illo suo modo valorem, quia sic maleæ fidei possessor fuit causa, quod tantum damnum injuste emersit domino rei, adeoque totum compensare debet. Communis.

(30). *Item tenetur sur seu possessor maleæ fidei restituere illum valorem, quanvis dominus rei, v. g. tritici, non fuisse venditurus triticum, nec aliud sibi emplurum tempore dicti summi valoris, sed eo tempore ipse consumpsisset vel donasset amico, qui fuit injusta causa, ne dominus re sua, scilicet suo tritico, eo tempore uteretur; dominus enim non solum passus est carentiam tritici, sed etiam passus est damnum carendo tritico, ejusque usus, quando usus erat majoris estimationis, sive pro se, sive pro aliis; adeoque possessor maleæ fidei debet reddere tantum, quantum tunc valebat ille usus, nec satisfacit reddendo nunc simile triticum. Sic Lugo, disp. 18, sect. 6, num. 123; Tambur., lib. viii, tract. 3, cap. 2, § 7, num. 9; Illsung, t. IV, d. 3, num. 164; Petschacher, *De restitutione*, part. 221; Sporer, loc. cit., n. 151; La Croix, lib. iii, part. ii, num. 294, et alii contra Vasquez, Turrian., et alios.*

(31). *Si dominus rei consumpturus vel alienaturus erat rem suam eodem tempore, quo sur seu possessor maleæ fidei eam consumpsit, tunc possessor maleæ fidei seu sur, tenetur solum restituere tantum, quam pro eo tunc valebat ipsa res, quia dominus plus non est damnificatus, quam in valore, qui tunc erat. Communis.* (32). *Quanvis dominus consumpturus vel alienaturus fuisse rem suam tempore minoris valoris, ante tempus majoris valoris, quo ipsam con-*

*sumpsit vel alienavit possessor maleæ fidei, adhuc ipse possessor maleæ fidei tenetur restituere ipsum totum premium majus, currens tempore, quo eam consumpsit. Communis, et certa cum Tamburin., loc. cit., num. 153. Et ratio clara est, quia res adhuc existens illo tempore aucti valoris, est adhuc domini sui et non possessoris maleæ fidei, et consequenter in valore crevit dominio et non possessori maleæ fidei, cum res domino crescat, adeoque, si illo tempore majoris aucti valoris injuste a possessori maleæ fidei consumulatur vel vendatur, totum illum premium majoris est ab ipso restitendum domino rei, etsi non ratione damni majoris, tamen ratione juris dominii. (33). Item quanvis dominus conservaturus fuisse rem suam usque in tempus, quo minus valueret, possessor maleæ fidei adhuc teneretur restituere totum premium, seu illum majorum valorem currentem pro tempore, quo ipse injuste rem consumpsisset vel alienasset. Sic Lugo, loc. cit., num. 126; cum aliis ibi allegatis; Sporer, loc. cit., num. 165; La Croix, l. cit., num. 223; Petschacher, *De rest.*, pag. 223; Tamburin., loc. cit., num. 13, ubi hanc docet verissimam, licet oppositam sententiam teneat Lessius, lib. ii, cap. 12, dub. 16, n. 105, et ex illo Layman, l. ui, tract. 2, cap. 4, num. 6, et alii. Et ratio nostra satis urgens a priori est haec, quam assert Sporer, loc. cit., quia, dicit, quando possessor maleæ fidei, seu sur rem alienam consumpsit injuste, tunc statim absque mora ratione injuste consumptionis tenebatur ex justitia restituere totum valorem seu premium, quantum eo tempore res valebat, et non quantum valbara erat postea, decrescente ejus pretio; res enim tunc in toto suo valore erat domini et non possessoris maleæ fidei, seu furis, et postea jam absumpta non poterat amplius decrescere domino, imo nulli, adeoque possessor maleæ fidei semper restituere debet eundem valorem majorem illius temporis, quo rem consumpsit vel alienavit; tum quia, si possessor maleæ fidei seu sur possit sibi retinere excessum illum majoris pretii, reportaret lucrum, et ditesceret ex duplice suo delicto, scilicet ex furto, seu injusta detentione et ex injusta rei aliena consumptione, quod nullimode potest dici secundum justitiam et rectam rationem, quia, ut habetur in l. Non fraudatur 134, § 1, ff. De reg. juris, ibi: « Nemo ex suo delicto meliorem suam conditionem facere potest. » Ne, ut dicitur in cap. Intellexi-mus 7, De iudiciis, « Ne videatur de sua malitia commodum reportare. »*

(34). *Si dubitetur ad quodnam tempus, scilicet majoris vel minoris valoris dominus rem suam fuisse servaturus, nisi a possessori maleæ fidei fuisse inique detenta et consumpta? Vasquez, Azorius Reb., et alii censent, esse tunc judicandum in favorem domini, et totum valorem majorem esse ipsi restituendum, eo quod inclinandum sit in favorem innocentis, cuius conditio melior est. At Lugo, disp. 19, num. 133;*

Lessius, loc. cit., num. 100; Tamburin., loc. cit., num. 7; Petschacher, loc. cit., p. 227; Illung., loc. cit., num. 165; Dicastill., d. 2, num. 17; La Croix, loc. cit., num. 576; Sporer, loc. cit., num. 159; et alii probabilius docent media via esse incendendum, et ratione dubii esse restituendum secundum judicium prudentem, quia pro damno incerto non debet restituui tantum, quantum pro damno certo; dubietas enim et certitudo imminuit estimationem lucri et damni.

(35). Nec valet dicere, quod in dubio est judicandum in favorem innocentis, adeoque tetum valorem majorem esse restituendum domino innocentio. Non valet, inquam, quia hoc verum est solum, quando adest possessio pro innocentio, que in hoc casu non adesi, cum decudum existerit major valor. Vel quando res dividi nou potest, neque utriusque parti satisfieri, quod utique in hoc casu potest.

(36). Imo possessor malæ fidei nec tenetur credere domino, se rem suam fuisse servaturum seu venditurum tempore majoris valoris, nisi accedant alias circumstantiae et conjecturae, quibus certo cognosci possit talis veritas: unde si certitudo haberet non possit, et adhuc res maneat dubia, erit adibit realitatem solum secundum proportionem dubii et majoris vel minoris apparentis veritatis. Sic Sporer, loc. cit., n. 160; et Diana, Lugo, Tamburin., Lessius, Turrian., Petschacher citati et secuti a La Croix, loc. cit., n. 576.

(37). Possessor malæ fidei tenetur comprehendere omne damnum emergens et lucrum cessans domino ex iniqua detentione rei sue. Communis. Possessor enim malæ fidei tenetur restituere ad aequalitatem arithmeticam justitiae commutativa, ita ut dominus tantam recipiat et habeat quantum habuisset, si res sua iniuste detesta non fuisset; ad hoc autem requiritur, ut de se patet, compensatio omnis dampni emergentis et lucri cessantis.

(38). Possessor malæ fidei debet suis expensis restituere rem male fidei possessam in loco, ubi dominus eam haberet, si iniuste detenta aut destruxta non fuisset. Communis. Per restitutionem enim creditor debet redire ad aequalitatem, ita ut nullum patiatur dampnum aut gravamen ex iniusta detentione aut destructione rei sue; ad hoc autem requiritur, ut sine ulla expensa rem suam recipiat in loco, ubi eam haberet, si iniuste detenta aut destruxta non fuisset, alias per restitutionem nou reduceretur ad aequalitatem.

(39). Possessor bonæ fidei tenetur restituere rem bona fidei possessam statim ac

cognoscit esse alienam, et quam optimum commode fieri potest. Communis, ac certa. (40). Possessor bonæ fidei tenetur rem bona fidei possessam restituere ipsi domino, etiam si non repetat ob ignorantiam, vel aliam causam, quas non denotet implicitam remissionem. Communis: quia cum sciat rem esse alienam, et enjus sit, jam eum erget praeceptum restitutiois. (41). Et probabilis tenetur eam rem restituere ipsi domino, et non furi, seu alteri possessori male fidei, quamvis aliter suum pretium datum pro ejus, ver. grat., emptione recuperare non possit. Sporer, loc. cit., num. 120, cum plurimis ibi ad ductis. Vide verb. Contr. empt., art. 2, num. 6 (62). (42). Re vera tamen est etiam probabile, quod talis possessor bonæ fidei possit talem rem reddere furi aut alteri possessori male fidei ad premium suum recuperandum, seque indemnem servandam; Sporer, loc. cit., n. 121, cum plurimis ibi citatis. Vide verb. Contr. empt., art. 2, num. 7. (43). Nec talis possessor bonæ fidei restituendo talem rem domino potest ab ipso repeterre expensum pro ea, textu expresso in l. Mater 3, cod. De rei vindic., ibi: « Rem tuam a possesso, etiam non oblate pretio, vindicare poteris. » Vide d. v. Contr. empt., art. 2, n. 22 et n. 10 et resolve ut ibi.

(44). Possessor bonæ fidei incipiens dubitare solum per leves rationes, vel leves conjecturas, an res sit sua vel aliena? non tenetur examinare veritatem, sed tuto pergit possidere, quia nemo tenetur inquisitionem contra se ipsum instituere ex levibus solum rationibus et conjecturis. Sic expresse Sporer, loc. cit., num. 91, addita ratione, quod sicut ipse superior non tenetur, et forte non potest ex levibus conjecturis moveri ad inquirendum contra te, v. g. sic multo minus nec tu contra te ipsum; pergo ergo in possessione tua. Haec ille.

(45). Si autem possessor bonæ fidei incipiat dubitare ob graves et probables rationes occurrentes; tenetur omnino inquirere et examinare veritatem, adhibita diligentia humana, morali, ordinaria, majori vel minori prout res possessa incipiens esse dubia majoris vel minoris fuerit momenti. Communis. Et ratio est, quia dubitans ob graves et probables rationes, an res sit sua vel aliena? si omittat inquirere veritatem, desinit esse possessor bonæ fidei, cum prudenter timere debeat, ne sua possessio sit iniusta, forte talis sibi apparitura post factam debitam inquisitionem ad indagandam veritatem, adeoque, ne se exponet periculo damnandi iniuste rem alienam, siveque peccandi peccato iniustitiae pergendo possidere cum conscientia practice dubia de validi-

futivam, teneri eam restituere domino etiam non competenti, nec posse reddere furi, ut premium datum recipiat, nisi certo sciat ab eo rem domino restitutum, ita ostenditque, ab homine, qui furi rem emptam reddat, illam in pejori statu ponit, cum eamdem privet statu intermedio meliore, quem acquisiverat, qui indecunque proveniat, spectat ad rem, proindeque, dominum rei.

(62) In addit. ad cit. num. Lectores ad illa, quae B. Casiliati docet cap. cit. in Addit. ad num. 25, hanc articuli §. iv, num. 5, rejecimus. Hic vero iudicem, quo rectius de controversia ista judicare possint, auctores sumus, ut legant. quae tradit Antonius de justitia, et jure cap. 5, quest. 14, resp. 3, ubi demonstrandum sibi proposit, illam, qui rem suam, emis, bona fide nesciens, nec dubitans esse

tate et honestate suæ possessionis, debet omnino inquirere et examinare veritatem pro deponendo tali pratico dubio, ut sic inde licite et tute possideat, si repererit rem possessam esse vere suam; vel restituat, si competerit esse alienam.

(46). Quod si post factam talam inquisitionem nequeat reperire veritatem, et deponere tale dubium, tunc potest ipsam rem possessam licite et juste retinere uti suam. *Communis* per textum in l. *Nemo* 126, § 2, ff. *De regul. juris*, ibi: « Cum de lucro duorum queratur, melior est causa possidentis. » L. *In pari causa* 128, ff. eod., ibi: « In pari causa possessor potior haberi debet. » Cap. *Quod qualem* 5 *De jurepatronat.*, ibi: « Melior est conditio possidentis, » c. *In pari* 65, *De reg. juris* in 6, ibi: « In pari delicto vel causa potior est conditio possidentis. »

(47). Si facta debita diligentia, adhuc perseveret possessor bona fidei in tali dubio, et interim compareat dominus, tenetur ei restituere rem existantem; si autem rem jam consumpsert, vel alienaverit, et postea compareat dominus, tenetur solum restituere, quantum inde factus est dittor. Sic ex communi Covar., *Reg. possessor*, part. u, § 5, et *Reg. peccatum*, p. iii, princ., num. 4; Vasquez, disp. 66, c. 7; Silvester, *verb. Restitutio* 3, q. 7, dicto 3; Suarez, t. V, disp. 40, sect. 5, num. 14; Molina, t. I, art. 2, disp. 25 et 36; Layman, lib. I, tract. 1, cap. 5, num. 21; Sanchez, t. II, *De matr.*, disp. 41, num. 12; Sporer, *loc. cit.*, n. 95, et alii passim.

(48). Unde si quis alias talam rem dubiam ad dictio possessore bona fide possessam æque dubitet vel probabilitate putet esse suam, non potest eam sine judicis auctoritate auferre, et si auferat, injustum ei damnum infert, et ad integrum restitutionem tenetur. Sanchez, lib. II, *De matrimonio*, disp. 41, num. 26; Navarr., cap. 17, num. 117; Layman, *loc. cit.*, num. 21; Sporer, *loc. cit.*, num. 94, et alii. Et ratio est quia, dum res incerta est, seu partium jura obscura sunt, interim ordinarie loquendo est præsumptio pro possessore ex juris dispositione, ut clara constat ex § *Relinenda possessionis* l. *Instit.* *De interdictis*, ibi: « Commodum autem possendi, in eo est, quod etiam si ejus res non sit, qui possidet, si modo actor non potuerit suam esse probare, remanet in suo loco possessio, propter quam causam, cum obscura sunt utriusque jura, contra petitorem judicari solet. »

(49). Possessor bona fidei, qui, bona fide durante, ita rem alienam consumpsit, ut nihil omnino remanserit, in quo factus sit dittor, nihil restituere tenetur. *Communis*, per textum in l. *Bona fides* 136, ff. *De reg. juris*, ibi: « Bona fides tantumdem possedit præstat, quantum veritas, quoties lex impedimento non est & cum eniū talis res, durante bona fide, consumpta, sine ulla culpa contra justitiam fuerit consumpta, non est unde oriatur obligatio restitutioonis. Vide verb. *Contr. emp.*, art. 2, num. 4. »

(50). Si vero possessor bona fidei non ita in totum rem alienam consumpsit, quin remaneat aliquid in quo factus sit dittor, id restituere tenetur, quamprimum advertit sibi provenisse præcise ex re aliena et non ex industria. *Communis*, per textum in l. *Item venient* 20, § 6, *D. de hereditatis positione*, ibi: « Eos autem qui justas causas habuissent, quare bona ad se pertinere existimasset, usque adeo duntaxat quo locupletiores ex ea re facti essent (condemnados), » scilicet ad restitutionem, ubi glossa ait: « Hanc esse optimam regulam, qua nulla verior in jure, ut bona fidei possessor ad id tantum, quod ad se pervenerit. teneatur. »

(51). Possessor bona fidei cognoscens rem esse alienam, non tantum ipsam, sed etiam fructus rei naturales, et miseros quoad eam partem, quae respondet naturæ rei, restituere tenetur, solum tamen adhuc existentes. *Communis* textu expresso in l. *Certum est* 22, cod. *De rei vindicatione*, ibi: « Certum est malæ fidei possessores omnes fructus solere cum ipsa re præstare; bona fidei vero, existentes. » Concordat, l. *Fructus percipiendo* 45, *De usurp.*, ibi: « Fructus percipiendo uxori, vel vir ex re sibi donata suos facit, illos tamen quos sui operis acquisierit (veluti serendo), nam si pomum decerpserit, vel ex silva ceciderit, non sit ejus, sicut nec cujuslibet bona fidei possessoris, quia non ex facto ejus is fructus nascitur. »

(52). Dicitur autem notanter *solum tamen adhuc existentes*, quia si, bona fide durante, eos consumpsit, vel donavit, vel perdidit, ad nihil tenetur, ratione assumptionis, nisi in quantum inde factus sit dittor. L. *Senatusconsultum* 1, cod. *De petitione hereditatis*, ibi: « Fructus bona fidei possessores reddere cogendi non sunt, nisi ex his locupletiores existirint. » L. *Sed et si lege* 25, ff. *De hereditatis petitione*, § 11, ibi: « Consultulit senatus bona fidei possessoribus, ne in totum damno afficiantur, sed in id duntaxat teneantur, in quo locupletiores facti sunt. » L. *Illud* 40, § 1, ff. eodem, ibi: « In bonæ fidei autem possessore hi tantum veniunt in restitutione, quasi augmenta hereditatis, per quos locupletior factus est. »

(53). Possessor bona fidei non tenetur restituere dictos fructus naturales, sive adhuc existentes, sive eos consumpsit, et ex ipsis factus sit dittor, si eos bona fide possedit per integrum triennium, antequam a vero domino una curu fundo repeterentur, quia censemur eos præscriptissime. *Instit.* *De usucaptionibus et longi temporis præscriptionibus*, in princip., ibi: « Cautum est, ut res quidam mobiles per triennium... usucapiantur, » et concordat l. *Sequitur* 4, § *Fructus*, ff. *De usurpationibus et usucaptionibus*, et l. *Cum nostri unic.*, cod: *De usucaptione transformanda*; Covarruv., lib. I *Varlar*, *resolut.*, cap. 3, n. 7; Menoch. *De recuperand. possess. remed.* 13, n. 588; Reisenstiel, l. II *Decr.*, t. III, num. 14, et alii passim.

(54). Bonæ fidei possessor semper, etiam

sine titulo, facit suos fructus industriaes; *cit. loc. Fructus percipiendo* 45, ff. *De usuria*, § 35. *Inst. De rerum divisione*, ibi: « Si quis a non domino, quem dominum esse crediderit, bona fide fundum emerit, vel ex donatione, aliaque qualibet justa causa aque bona fide acceperit; naturali ratione placuit, fructus quos percepit, eius esse pro cultura et cura. Et ideo si postea dominus supervenerit, et fundum vindicet, de fructibus ab eo consumptis agere non potest; » sic expresse Fagnan., lib. II *Decret.*, in cap. *Gravis* 11, *De restitutione spoliator.*, num. 45, cum triplici glossa ibi citata, et plurimis aliis adductis; (55. ubi num. 56, addit quod, si habeat titulum, tunc fructus omnes, etiam naturales non consumptos facit sibi; et ita intelligi debet textus, in I. *Bonæ fidei emptor* 46, ff. *De acquir. rerum dominio*, ubi dicitur: « Bona fidei emptor non dubie percipiendo fructus ex aliena re, suos interim facit, non tantum eos, qui diligenter et opera ejus provenierunt, sed omnes, quia quod ad fructus attinet, loco dominique pene est; » et plurimis adductis dicit sic hodie communiter sentire modernos, nec obstat textum in I. *Fructus percipiendo* 45, ff. *De usuris*, jam adductum supra, n. 51, quia, inquit, textus ille intelligi debet de fructibus naturalibus extantibus, quos bona fidei possessor etiam cum titulo, facit suos, non autem de consumptis; producitur rationem. Vide ipsum *ibid.*, et Reiffenstuel, lib. II *Decretal.*, tit. 13, a num. 135 ad 141, ubi dictos textus in I. *Bonæ fidei emptor* 46, ff. *De acquisit. rerum dominio*, et in I. *Fructus percipienda* 45, ff. *De usuris*, explicat et conciliat.

(57. Possessor bona fidei, etiam sine titulo, facit suos fructus civiles, quos facto, provisione seu diligentia sua percepit, eo quod ipse laboravit, et ei solvens liberatur, ut in I. *Si urbana prædia* 55, *De conditione idæbiti*; *Innocent.*, in c. *In lit.* 5, *De restit. spoli.*, num. 8 in fine, vers. *Nisi forte*; Bartolus, in I. *Ex divers.*, ff. *De rei vindicat.*, n. 5; Fagnan., *loc. cit.*, num. 49; Butrius, Anshar, et Bero apud ipsum a fortiori id concludentes: nam si malea fidei possessor tales fructus civiles facit suos, licet revocabiliter, quia tandem tenetur illos restituere: ergo multo magis bona fidei possessor sine titulo.

(58. Possessor bona fidei non tenetur restituere illos fructus ante litem contestatae consumptis, si ex eis non sit factus ditior. *Glossa*, in cit. cap. *Gravis* 11, *De restitutione spoliator*, verb. *Eructus*; *abbas*, *ibid.*, n. 6; *Barbosa*, *ib.*, num. 8; Reiffenstuel, *loc. c.*, n. 142; et, ipso teste, communis aliorum, per textum in I. *Sed et soci* 4, § 2, ff. *Finium regundorum*, ubi generaliter, et absque distinctione inter fructus industriaes et naturales, vel inter bona fidei possessorum cum titulo aut sine titulo expresse dicitur: « Aut enim bona fide percepit, et lucrari eum oportet, aut malæ fidei, et concidi oportet; » concordant textus in I. *Sena, lucensum* 1, cod. *De petitione hereditat.*,

I. *Sed et si lege* 25, ff. *De hereditatis petitione*; I. *Illud* 40, ff. eodem, adducti supra num. 52, quibus, ut patet, statuit, possessores bona fidei de fructibus consumptis teneri solum restituere id, in que ditiores facti sunt; unde a sensu contrario recte infertur, eos ad nihil teneri, quando non sunt facti ditiores; ut colligitur ex I. *Utrum autem* 23, ff. *De hereditatis petitione*, ubi expresse deciditur, quod bona fidei possessores nec teneantur ad premium, nisi qualenus facti sunt locupletiores.

(59. Possessor bona fidei, re per dominum evicta, tenetur restituere universos fructus ejus post litem contestatam consumptos. *Communis*, per expressum textum in I. *Certum est* 22, cod. *De rei vindicatione*, ubi dicitur quod possessor bona fidei fructus ante litis contestationem perceptos soleat cum ipsa re praestare existentes; post litis autem contestationem universos; ibi: « Certum est, malæ fidei possessores omnes fructus solere cum ipsa re praestara: bona fidei vero, existentes; post litis autem contestationem universos; » et ratio est, quia talis possessor quoad fructus post litem contestatam perceptos et consumptos incipit esse possessor malæ fidei, et concordat textus in I. *Et ex diverso* 35, § 1, ff. *De rei vindicat.*, I. *Adiles etiam* 25, § 8, ff. *De adulatio edicto*, et § *Et si in re* 2, *Institut.* *De officio judicis*, ubi expresse dicitur: « Post inchoatam autem petitionem, etiam illorum fructuum ratio habetur, qui culpa possessoris percepti non sunt, vel percepti, consumpti sunt. »

(60. An autem possessor bona fidei teneatur ad restituendos omnes fructus ante litis contestationem consumptos, quando ex eis factus est ditior? Conveniunt doctores, quod teneatur ad restitutionem fructuum naturalium quoad excessum factæ locupletationis, deductis prius omnibus factis expensis: et id satis patet ex dictis supra, n. 53 et 57, et magis patet ex mox dicendis.

(61. Quantum autem ad fructus industriaes, et civiles discrepant doctores inter se. Plurimi enim, et quidem probabilius, communis et tutius docent, quod possessor bona fidei teneatur restituere fructus, etiam industriaes et civiles ante litis contestationem consumptos, in quantum ex eis factus est ditior. Sic Bartolus, in I. *Et ex diverso* 35, *De rei vindicatione*, n. 6 et 7; Antonius Butrius, in cit. cap. *Gravis* 11, *De restitutione spoliatorum*, n. 12, col. 3, circa med. vers. *Bartolus dicit*; *abbas*, *ibid.*, n. 6; Fagnan., *ib.*, n. 57; Covarruv., lib. I *Kariar. resolut.*, cap. 3, n. 6, conclus. 3; Alexander, consil. 21, n. 10, l. IV; Jason, l. *Si me et Titium*, n. 1, ff. *Si certum petatur*, allegans alios; Sanchez, l. II in *Decal.*, cap. 23, n. 76 et seq.; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 153; Pontas, in suo *Dictionario*, verb. *Restitutio casu* 9, et plures alii, per text. in I. *Item veniunt*, § 6, ff. *De heredit. petit.*, ibi: « Eos autem, qui justas causas habuissent, quare bona ad se pertinere existimassent, usque eo dumtaxat, quo locupletiores ex ea

re facti essent, condemnandos esse. » L. 54 et rem ei præsum 22, l. *Utrum autem 23, l.* Sed et si lego 25, ff. *De hereditatis petitione, l.* Nam hoc natura 14, ff. *De conditione indebiti, cum similibus.* Et ratio est, quia possessor bonæ fidei tenet vero domino comparantibus restituere fructus, etiam industriales adhuc existentes; ut habetur, « ex cit. l. *Certum est 22, ff. De rei vindicatione,* ibi: « Bonæ fidei vero existentes, » cum similibus. Atqui fructus illi, ex quibus possessor bona fidei factus est ditor, licet secundum se, ac substantiam suam, sint consumpti, nihilominus adhuc existent et perseverant in illo augmento, per quod possessor factus est ditor, ergo tale augmentum (deductis prius expensis) reddi debet vero domino rei, cum quilibet res domino fructificet; tum quia, « *Nanu hoc natura æquum est, neminem enim alterius detimento fieri locupletiorem,* » ut expresso dicitur in l. *Nam hoc natura 14, ff. De conditione indebiti,* et in l. *Jure naturæ 206, ff. De regul. juris,* ibi: « *Jure naturæ æquum est neminem cum alterius detimento, et injuria fieri locupletiorem:* » et c. *Locupletari 49, De regul. juris in 6,* ibi: « *Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria vel jactura;* » unde cum leges dicunt possessorem bona fidei non obligari ad restitutionem hujusmodi fructuum, quando eos consumpsit, istud intelligendum est secundum hanc opinionem de iis fructibus, qui sic consumpti sunt, ut neque in natura sua, neque in pretio suo ultatenus perseverent.

(62.) Multi autem alii satis probabilitatem tenent, non obligari possessorem bona fidei ad restituendos fructus industriales et civiles ante litij contestationem consumptos, quamvis ex eis factus sit ditor. Sic *Glossa*, in l. *Et ex diverso 35, De rei vindicatione, vers. De consumptis*, dicens expressè, quod bona fidei possessor « de fructibus consumptis nullo modo tenetur, quia lucrificat eos pro cultura et cura, » et hujus *glossæ* doctrinæ communiter acquiesceré doctores satellit *Bartolus*, *ibid.*, § *Sequitur in Glossa*, quamvis ipsa postea tenet oppositum, *Joannes Garcias*, tom. XVII *Tractatum*, tract. *De expensis*, c. 23, n. 40; *Cynus*, in l. *Non est*, cod. *Familia Herciscundæ*; *Baldus* in l. II, cod. *De usur. et fructib. legat.*; *Angelus*, et *Imola* in l. *Sequitur*, § 1, ff. *De usurpationibus et usucpcionibus*, et plures alii, quos pro hac sententia citat *Joann. Garcias*, loc. c.; et *Sanchez*, loc. c., ubi appellat hanc sententiam valde probabilem, uti eam censem etiam abbas, in cit. cap. *Gravis*, n. 7; *Poncas*, loc. cit., casu 9; *Reiffenstuel*, loc. cit., n. 151 et seq. per text. in l. *Fructus percipiendo 5, ff. De usurris*, ibi: « *Fructus percipiendo uxori vel vir ex re sibi donata suos facit, illos tamen, quos suis operibus acquisierit (veluti serendo), nam, si pomum decerpserit, vel ex silva ceciderit, non sit ejus, sicut nec cuiuslibet bona fidei possessoris, quia non ex facto ejus is fructus nascitur, » quibus verbis satis evidenter videtur ostendi, quod*

possessor bona fidei suos omnimode faciat fructus industriales, seu civiles, tanquam debitos ipsius industriae, labori ac diligentia; et illos tamen quos suis operibus acquisierit, veluti serendo. » *Econtra autem suos* non faciat fructus mere naturales, quia non sunt fructus de ejus labore, industria ac diligentia: « *Quia non ex facto ejus ia fructus nascitur;* » item per textum in § 35, *Instit. De rerum divisione*, ibi: « *Si quis a non domino, quem dominum esse credidit, bona fide fundum enerit, vel ex donatione, aliave qualibet justa causa aqua bona fide accepit, naturaliter placuit, fructus, quos percepit, ejus esse pro cultura et cura; et ideo si postea dominus supervenerit, et fundum vindicat, de fructibus, ab eo consumptis agere non potest;* » quibus verbis satis indicatur naturali ratione possessorum bona fidei sibi totaliter acquirere fructus industriales seu civiles pro ejus erba ipsos adhibita cultura et cura, neque debere restituere domino comparantibus, si ipsis consumptis, inde factus sit ditor; et leges numero antecedentes pro contraria opinione adducunt et alias consimiles, quae videntur dicere possessorem bona fidei teneri restituere id, in quo ex fructibus antelitis contestationem consumptis, factus est ditor, intelligendas sunt solam de fructibus naturalibus, et nullatenus de industrialibus, uti notat ipsam *Glossa*, in cit. § 34, *Institut. De rerum divisione*, verb. *Fructus*.

(63.) Possessor partim bona, partim mala fidei, si bona fide cepit, sed mala fide superveniente consumpsit, tenetur ex recepta restituere pro tempore bona fidei; sed a tempore mala fidei tenetur etiam ex injusta acceptione ad omnia damna. *Communia*, per textum in l. *Qui bona fide 23, ff. De acquirendo rerum dominio*, § 1, cap. *Si virgo 3, caus. 34, q. 2.*

(64.) Possessor partim bona, partim mala fidei, qui prius mala fide possedit et consumpsit partem rei mala fide possessa, et postea cum titulo apparenter justo bona fide consumpsit reliquum, si inde cognoscatur se verum jus non habuisse, tenetur ex injusta acceptione ad restitutionem pro tempore mala fidei, et a tempore bona fidei tenetur tantum ex re accepta, quia mala fides præcedens non fuit causa posterioris damni, seu consumptionis reliqui factis, tempore bona fidei, cum dicta mala fides fuerit iam purgata per haec supervenientem bonam fidem; unde nunc dominus non patitur damnata ob iniquam perceptionem, sed ob consumptionem bona fide subsecutam, et sic in ordine ad posterius tempus bonae fidei idem est moraliter, au sic nou processisset mala fides.

(65.) Qui prius perceperit, et possedit mala fide, sed nihil consumpsit, nisi postquam supervenit bona fides, non tenetur restituere nisi ex re accepta quantum factus est ditor, quia influxus perceptionis et possessionis iniquæ in dampnum domini interrupsus fuit per bonam fidem supervenientem, qua juste fructus illos relinuit, et inde

constatuit, quæ bona fides et justa retentio fuit causa, quod illi fructus consumuntur, et quod dominus patitur damnum non ex injusta perceptione, sed ex justa retentione, bona fide subsecuta. Unde, juxta dicta numero antecedenti, dominus nunc non patitur damnum ob iniquam perceptionem, sed ob consumptionem bona fide subsecutam, adeoque, etc.

(66. Qui bona fide percepit fructus, si supererent mala fides, antequam non consumuntur, vel quando ex illis manet dicitur. Jam extans tenetur restituere id totum domino; et si non restituat, tenebitur postea ratione injustæ detentionis ad totum dampnum inde vero domino postea seculum.

(67. Successor possessoris mala fidei, si succedit ut heres immediatus, et rem ab hoc acceptam consumat etiam bona fide, neque inde factus sit dicitur, tenetur adhuc restituere ex injusta acceptance non sua, sed sui antecessoris rem, et fructus, et compensare omnia dampna, et lucra cessantia ex mala fide antecessoris erta quantum vires hereditatis patiuntur. Sic Affl., de ris. 260, n. 10, ubi refert quemdam heredem a concilio Neapolitano condemnatum suisse ad restitutionem fructuum ad exonerandam conscientiam defuncti. Fagnan, l. u Decretal., in c. Gravis 11, De restitutione spoliator., a n. 130 ad 134; cum Bartol., abbat., Bero, Ruin., Socin ibi citatis, et alii passim; et ratio est, quia tunc bona fides heredis non sibi prodest, quia, cum succedit in ius omne defuncti, et in omnibus ejus personam representet, ut in authentic. De jurejurand. & morient. præstis, sequitur, ut succedit quoque in vitium, ac malam fidem defuncti, quæ propterera sibi etiam nocet, ut habetur in l. Litigatori. 2, cod. De fructibus & litium expensis, ubi postquam statutum est possessoreum post item contestatam teneri de fructibus perceptis et percipiendis, statim subjungitur: « Hereditas quoqua succendentis in vitium per habenda fortuna est, » et in l. Cum ha- res 11, ff. De diversis temporalibus præscrip- tionibus, ubi expresso habetur: « Cam- heres in ius omne defuncti succedit, ignoran- tia sue defuncti vitia non excludit; » et in fine subjungitur: « Neque enim recte de- condetur, cum exordium ei bona fidei ratio non trahatur; » et in terminis docet glossa in l. Sequitur, § Fructus, in verb. Non sup- rit, ff. De usurpationibus & usucaptionibus, reddens rationem, quia heres viiiorum, et calix defuncti est successor. L. Si ego emi 11, § 2, ff. De publiciana in rem action., et cit. l. Cum hares 11, ff. De diversis temporali- bus præscript. (68. Et totum hoc etiam verum esse de hereditibus mediatis probabilius docet Lugo, et aliud cum La Croix, lib. iii part. iii, n. 490.

(69. Si successor possessoris mala fidei succedit ei, non ut heres, sed alio nomine, v. g. ut legatarius, donatarius, emptor, et huiuscmodi, non tenetur ex injusta acceptance, sed tantum ex re accepta. Si quis enim a mala fidei possessore emerit, aut dono

aceperit bona fide, tunc talis bona fides in successore prodest ad fructuum acquisitionem, potestque ipse successor cum bona fide præscribere, quia non facit unam cum illo personam, et censetur succedere tantum in iuribus realibus, non autem in vitis personalibus, unde non est inspicendum exordium personæ, a qua causam habuit, quia in illius vitium non succedit, ut colligitur ex d. l. Si ego emi 11, § 2, ff. De pu- bliciana in rem actione, ubi textus consti- tuit differentiam inter successorem singu- larem et universalem, et ibi hoc tenuit Glossa in verb. Sed heres; abbas, in cit. cap. Gravis, 11, De restitut. spoliator., n. 10; Bero, ibidem, n. 38; Fagnan, ibidem, n. 135; Monoch. De recuperand. posses. remed. 13, n. 120; La Croix, lib. iii, part. ii, n. 238, et alii passim.

(70. Alia. Vide verb. DOMINIUM, verb. CONTRA. EMPT., verb. RESTITUTIO.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(71. Possessor bonæ ne, an mala fidei præsumi debeat, utilis disquisitio est. (71. Possessorem autem tametsi titulo destitutum, bona fidei esse præsumendum, si jus com- munice non contradicat, nec alius appareat, antiquior possessor, communis est sententia, ut videtur est apud Vasquium, Con- trovers. illustr., lib. u, cap. 79, n. 15, et cap. 81, n. 8.

(72. At Facheus, Controvers. jur., lib. viii, cap. 42, communem hanc sententiam impugnat: tenetque bona fidei possessorem præsumi eum haud posse, qui titula caret; idque quia, « omnes scire debent, quod suum non est, ad alios modis omnibus per- tinere. » L. ultim. a. Unde vi.

(73. De possessore autem bona fidei no- tissima est regula illa juris: « Bona fides tantum possidenti præstat, quantum veritas, quoties lex impedimento non est. » L. 135, ff. De reg. jur.

(74. Et sane quidem par est bona fidei possessoris et domini ratio in actionibus excipiendis, quæ est et in actionibus exercen- dis. Amissa possessione, uti dominus rei vindicatione, ita et possessor bona fidei, publiciana actione adversus terrium, agit. L. 1, ff. De publician.

(75. Per ratio est, eti de utilitate rei disseratur, possessor enim bona fidei, non accus ac dominus, de re disponere potest. L. 25, § 1, ff. De usur.; l. 48, ff. De acquiri- gerum domin. Si quis a non domino, Instit. De rer. divis. (76. Immobilium demum, sive possessor bona fidei, sive dominus, judicio sisti, damnique infecti salisdare non cogitur. L. penult., § 7, ff. Qui salis- cog.; l. 9, § penult. ff. De damni. instar.

(77. Modus vero huic exequationi pos- tulus est verbis illis: Quoties lex impedimento non est. Non una vero est interpretum sen- tentia de hoc modo. Vidiq; eas apud Jacobum Gothotredum in comment. ad hanc leg. 137, ff. De regul. jur., qui ita de eo sentit: « Primo igitur, inquit, ponamus exemplum in Sen. Coua, Syloniaco, eoque odioso :

Ibi scilicet domini appellatio non continetur, qui servum bona fide possedit non magis, quam usumfructum habuit. Leg. 1, § 3, *De senat.-consulto Sylonian.* Secundo ponamus in actione ex dicto de servo corrupto, quæ utique bonæ fidei possessori non competit, seu hoc edicto agere non potest, ut idem Ulpianus istud edictum interpretans definit leg. 1, *De serv. corrupt.*, quæ potissimum species hic mihi placet una cum sequenti. Tertio ponamus, et in dicto *De religiosis*, ad quod pertinent tres proxime sequentes regulæ, et de quo Paulus egit lib. xvii. Id edictum diserte domino dat actionem in eum, qui mortuum in locum alienum intulit, vel inferte curavit, non vero bonæ fidei possessori. T. II, § 1, *De religios.*

(78). Sed nec male exemplum meo iudicio in fructibus ponni potest. In fructuum enim ratione non semper bona fides tantum præstat, quantum veritas. Quare caute idem jurisconsultus Paulus, in l. 38, ff. *De acquirend. rer. dom.*, scripsit: «Quod ad fructus attinet, bonæ fidei emptorem loco domini PENE esse.»

Exempli grat. bonæ fidei possessor restituere cogitur domino supervenienti fructus existentes, ne cum consumptos. Sed, et quidquid Paulus addat itidem de fructibus naturalibus, Pomponius tamen in leg. 45, ff. *De usur.*, et hos denegare videtur bonæ fidei possessori.

(79). Latissimus hic se offert campus disserendi de fructibus, quos suos facit bonæ fidei possessor; sed ne nimius sim, vide, qui rem pro dignitate tractant, Stryk., in *Usu modern.*, lib. vi, tit. 1, § 12, et plur. seq. (80). Ubi de en etiam discutit, an judex possit ex officio adjudicare fructus ab auctore non petitos, et Bohemer., *Introduct. in ius digestor.*, lib. vi, tit. 1, § 11 et seq.

(81). De possessore bonæ fidei quoad recuperationem impensarum, adi quoque Stryk., in *Usu modern. pandect.*, lib. v, tit. 1, § 16 et seq.

(82). Et demum quando possessor bonæ fidei, talis esse destinat, tradit idem Stryk., in *Usu modern. pandect.*, lib. ix, tit. 5, § 14.

POSTLIMINUM.

SUMMARIUM.

1. Postliminium quid sit? — 2. Postliminij jus non habet locum in officiis minoribus regularium. — 3. Habet tamen locum in prælaturis electivis, etiam si non sint perpetuae, sed ad certum tempus. — 4. Et de facto postliminium habet etiam locum in officiis ad certum tempus solum duraturis, ut patet de tute, qui licet captus ab hostibus desinat esse tutor, tamen reversus recipit tutelam jure postliminii. — 5. Quo postliminii jure quicunque reversus statum recuperat pristinum, et munia etiam civilia et cuncta ei incolumia servantur. — 6. Postliminii jus secundum canones locum non habet

quantum ad hoc, ut Christiani capti ab hostibus servi eorum efficiantur, sed bene quantum ad hoc, ut reversi a captivitate, omnia, quæ habebant, recuperent. — 7. Et ad hoc datur casus Patri Joannis Cheron provincialis Carmelitarum, qui a Turcis captus, ac postea liberatus, a sacra congregatione Episcoporum et Regularium jubetur in possessione provincialatus manuteneri, et ad liberum illius exercitium, reintegrari, cassata alterius provincialis electione. — 8. Ino etiam secundum leges civiles capti a piratis, vel latronibus liberi permanent, et retinent omnia jura sua, nec est eis necessarium postliminium. — 9. Subnectuntur *Additiones alienae manus.*

(1). Postlimipium est jus amissæ rei recuperandæ ab extraneo, et in statum pristinum restaurandæ. Sic in re communis, per textum in l. *Postliminium* 19, ff. *De captiis et postliminiis reversis et redemptis ab hostibus.*

(2). Postliminii jus non habet locum in officiis minoribus regularium, ad quæ regulares non assumuntur per electionem canonica, sed sunt obedientiarii, et ad nutum superiorum amovibiles. Communis per textum in cap. *Cum ad monasterium*, § *Tales, vers. Nec alicui committatur aliq. obedient. de statu monachorum.* (3). Habet tamen locum postliminii jus in prælaturis electivis, etiamsi non sint perpetuae, sed ad certum tempus, puta ad biennium, triennium, et sexennium, quia prælati sic canonice electi, eo tempore durante, juris ordine non servato, et sine justa et rationabili causa removeri non possunt; textu expresso cap. *Monachi, § Prioris, De statu monachorum.*

(4). Et de facto postliminium habet etiam locum in officiis ad certum tempus solum duraturis, ut patet in officio tute, licet enim officium tutoris non sit perpetuum,

sed temporale, et finiatur pubertate; ab hostibus tamen reversus recipit tutelam jure postliminii, ut expresse dicitur in *Instit. De Attiliano tutori*, § 1, ibi: «Nam reversus recipiebat tutelam jure postliminii.» (5). Quo jure alia quoque omnia recuperat, ut ibi notat *Glossa*, in verb. *Jure postliminii*, sicuti quilibet aliis reversus ab hostibus, ut est textus expressus in l. *Postliminium*, 5, ff. *De captiis, et postliminiis*, § 1, ibi: «Omnia restituuntur ei jura, ac si captus ab hostibus non esset.» L. *Cum duæ 14, ff. eodem*, ibi: «Cum duæ species postliminii sint, ut aut nos revertamur, aut aliquod recipiamus, cum filius revertatur, duplice in eo causam esse oportet postliminii, et quod pater eum reciperet, et ipse jus suum.» L. *Hostes*, 2b, eodem, ibi: «Ab hostibus autem captus... postliminio statum pristinum recuperat, et Institut. *Quibus modis jus patriæ potestatis solvitur*, § 1. Si ab hostibus: unde et munia civilia recuperat. L. *Liber captus*, 17, cod. *De postliminio reversis*, l. *Libertus*, 17, ff. *Ad municipalem*, § 6, et incolumia cuncta ei servanda sunt. L. *Diversarum*, 20.

end. *De postliminio reversis*, vers. *Beddantur*, ibi : « Quibus jure postliminii etiam veterum responsis incolumia puncta ser-venda sunt. »

(6. Postliminii jus secundum canones locum non habet quantum ad hoc, ut Christiani capti ab hostibus eorum servi efficiantur, ut erat cautum de jure civili, ut § *Servi*, *Instit.* *De jure personar.*, sed bene quantum ad hoc, ut recuperent omnia, quæ prius habebant, ut clare constat ex cap. *Prima actione*, 14, caus. 16, q. 4, et cap. *Cum per bellicam*, 1, caus. 34, quæst. 1, et tenent communiter doctores, et sic semper fuit iudicatum. (7. Et signanter in casu Patris Joannis Cheron provincialis Carmelitarum Vasconis, qui rediens a capitulo generali in urbe celebrato, die 31 Maii 1648, fuit in mari captus a Turcis, et cum generalis ordinis de illius captivitate certior factus fuisset, creavit vicarium provincialem, sed eo conquerente, quod vicario nomine non posset provinciam gubernare, et regularis observantia multum periclitatur, cumque nulla spes subasset redemp-tionis patris Cheron, comitia provincialia indixit, in quibus die 8 Maii 1650, idem vicarius in provincialem electus est; sed die 16 Aprilis immediate præcedentis anti-quos provincialis præter spem redemptus Röman perrexit, et postulavit sibi reddi provincialatum, sed generali reniente, re-cursum habuit ad sanctissimum D. N. requie-

a Sanctitate Sua ad sacram congregationem Episcop. et Regular. delata, tametsi non nulli regulares contenderent, electionem secundi provincialis fuisse legitimam, nec provincialem redemptum posse provincia-latum repeteret, ut in specie P. Lezana in suis consultationibus, consult. 42, nihilominus sacr. congregat. mandavit generali ordinis, ut Patrem Cheron in possessione provincialatus manuteneret, et ad liberum illius exercitium restitueret et reintegraret, electionem novi provincialis cum omnibus inde securis cassando et annullando, contrariis non obstantibus. Die 12 August. 1650. Sic refert Fagnan., lib. v *Decretal.*, in cap. *Per tuas*, 32, *De Simonia*, num. 46.

(8. Imo etiam secundum leges civiles, capti a piratis vel latronibus liberi permanent, ut expresse habetur, in cit. leg. *Post-liminium*, 19, ff. *De captiis et postliminio*, § 2, ibi : « A piratis aut latronibus capti, liberi permanent, et ideo retinent omnia sua jura, et postliminium non est illis ne-cessarium, ut expresse dicit textus in cit. l. *Hostes*, 24, ff. eodem, ibi : « Et ideo qui a latronibus captus est, servus latronum non est, nec postliminium illi necessarium est. »

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(9. Num dictio juris postliminii, tum legis Cornelias hodie obtineat; vide apud Styk, in *Usu modern. pandect.*, lib. *XLIX*, tit. 15, § 1.

POSTULATIO PRÆLATORUM.

SUMMARIUM.

1. Postulatio proprie dicta, et quantum ad propositum quid sit? — 2. Postulatio est de persona aliquo impedimento, aut defectu laborante, ratione cuius non est eligibilis, ac propterea opus habet dispensatione. — 3. Postulatio potissimum differt ab electione, quia electio est persona habilis sine dispensatione ad dignitatem; postulatio autem est persona inhabilis sine dispensatione ad ipsam di-gnitatem. — 4. Prinde postulatio innititur gratiae; electio vero juri seu justitia. — 5. Postulatio est duplex, scilicet solemnis, et non solemnis; et qua utrumque sit? — 6. Postulare possunt omnes illi, qui possunt eligere. — 7. Postulari possunt, gene-ratim loquendo, soli illi, qui propter aliquem dis-pensabilem canonicum defectum eligi non possunt, et cum dispensatione habiles sunt ad promoveri. — 8. Duplex est defectus, seu inhabilitas, scilicet dis-pensabilis et indispensabilis, et qua utrumque sit? — 9. In postulatione oportet exprimere, omnes hu-bernandi defectus, seu inhabilitates, alioquin po-stulatio erit irrita. — 10. Episcopus consecratus, imo solam confirmatus, nequit eligi ad alium episcopatum, sed solum potest postulari. — 11. Potest tamen eligi episcopus nominatus, seu electus ante factam suam confirmationem. — 12. Item episcopus qui renuntiavit episcopatum, eligi potest ad aliam eccliam, nec debet postulari. — 13. Item epi-scopi titulares non sunt eligendi, sed postulandi, ut capi et alii episcopi. — 14. Item cardinales episcopi non possunt eligi ad alium episcopatum, sed solum postulari. — 15. Cardinales autem non episcopi, ut sunt cardinales presbyteri, et diaconi, eligi pos-sunt ad episcopatum, non vero postulari postula-tio esse solemnis, quamvis debeat postulari postula-tio non solemnis, seu simplici. — 16. Pralati,

aliique clerici et religiosi episcopo inferiores eligi possunt ad alterius ecclesiam similem, seu superiorem dignitatem, aut prælaturam, et etiam ad episcopatum; dummodo accedat postulatio simplex, et non solemnis. — 17. Postulantes non possunt amplius variare postulationem, seu ab illa recedere, postquam postulatio est eorum subscriptionibus robo-rata, et superiori jam presentata. — 18. Possent tamen postulantes variare postulat, seu ab illa re-cedere, si superior cum ipsis ad id consentiret, non obstante tali praesentat. facta, nec non con-tradicione postulati. — 19. Item postulantes pos-sunt variare postulationem, seu ab illa recedere, quamvis jam fuerit publicata, vel etiam ad superiorem destinata; dummodo ipsi necdum actualiter fuerit praesentata. — 20. Imo possunt postulantes variare postulationem, seu ab illa recedere, quamvis talis postulatio jam fuerit ipsi postulato praesen-tata, et ab eo etiam præstitus conditionatus con-sensus; dummodo necdum fuerit praesentata su-periori. — 21. Non possunt tamen postulantes in foro conscientia variare postulationem, seu ab illa re-cedere absque gravi et justa causa, unde si postu-latus de consensu postulantum fecisset alias ex-pensas, teneatur illi ad earum restitutionem. — 22. Postulantes ad prælaturam scienter indiguum, seu laborantem defectu indispensabili, pro ea vice sunt ipso jure privati potestate postulandi seu eligendi. — 23. Item ipso jure sunt pro ea vice privati po-testate postulandi seu eligendi, qui postulationem viuæ personæ cassatae denouo innovare presumunt.

— 24. Postulantes ad episcopatum minorem viginti septem annis saltem incepis, aut regularem cu-vis ordinis Mendicantium non solum sunt ipso jure privati pro ea vice potestate postulandi et eli-gendi, sed etiam beneficiis, quæ obtinent in illa,

Ecclesia, ad quam postulanti, suspensi per triennium declarantur. — 25. In similibus casibus, quando postulantes privati sunt ipso iure potestate postulandi et eligendi, ea potestas devolvitur ad alios capitulares, licet numero pauciores, qui in tales indignas, seu defectuosas postulationes non consenserunt, sed expresse contradixerunt. — 26. Iudeo, si unus tantum e capitularibus innocens supervenit, alius quatinus mortua vel privata, ille solus praelectus oligere, vel postulare poterit. — 27. Si postulatio non concurredit cum electione alterius in discordia, sed sola sit, parte una capitularium postulante unum, et parte altera postulante alium, tunc sufficit ad ejus validitatem, et si admitti possit a superiori, quod sit facta a majori parte capituli, etiam penitus invita parte minori. — 28. Si autem postulatio concurredit cum electione alterius in discordia, id est, si una pars capitularium unum postulet, et altera pars aliud eligat, tunc requiritur, quod postulantibus numerus sit duplo maior, quam numerus eligendus. — 29. Si vero in concursu electionis cum postulatione numerus postulantium non sit duplo maior, tunc rejecta postulatione, electione ab alia parte, quanvis minore, celebrare valet, et confirmari debet; dummodo haec pars eligentium imperat unum tertium omnium suffragantium saltem per unicunq; votum, et aliquando electus sit idoneus. — 30. Et de facto fuit sic novissime observatum in Coloniensi. — 31. Postulatio fieri debet, et admitti potest ab eo superiore, ad quem alias spectat prælati confirmatio; dummodo habeat potestatem dispensandi super impedimento et defectu electionis. — 32. Afflatur exemplum de postulatione in meo Seraphico Franciscano Minorum de Observantia ordine. — 33. Ita generatio, si quis legitime postulatur ad aliquam ecclesiam, seu dignitatem episcopatu inferiori, talis postulatio admitti potest ab episcopis, aliusque prælatis, quibus competit potestas confirmandi electos ad eam ecclesiam,

(1. Postulatio proprio dicta, et quantum sit propositum, est atque cujus persona ad præstaturam, seu dignitatem ecclesiasticam erga superiorum directa petitio, ut eam dispensative admittere dignetur. Est in re communis; (2. unde, ut vides, postulatio est de persona aliquo impedimento aut defectu laborante, ratione cujus non est eligibilis; ac propterea opus habet dispensatione, ut si quis non sit procreatus de legitimo matrimonio, cap. *Innotuit*. 28. De electione, vel quia non habet legitimam statutum, aut similem defectum patiatur, quem superior non tenetur dispensative admittere ex justitia, sed solum ad dispensandum cum eo, atque ad ejus admissionem concedendam quandoque moveretur ex gratia. Cap. *Bona memoria* 3, *De postulatione prælatorum*, et *Glossa ibi*, verb. *Gratia*.

(3. Hinc postulatio potissimum differt ab electione, quia electio est personæ habilis sine dispensatione ad dignitatem, ut patet ex ejus definitione tradita sub, verb. *Electio*, art. 3, num. 3. Postulatio vero est persona aliquo defectu vel impedimento laborante, ratione cujus non est eligibilis sine dispensatione; (4. ac proinde postulatio impunita gratia, electio juri, ut notat *Glossa communiter recepta* in cap. unico, verb. *Eligo postulando*, *De postulatione prælat.* in Q. Postulatio enim nullum tribuit jus postulato, ut ipso ex aliquo defectu inhabili, quem superior non tenetur dispensative admittere

seu dignitatem, et qui possunt dispensare super defectu, oh quem sit postulatio. — 34. Nem postulatio unius episcopi ad alium episcopatum admitti potest a solo summo Pontifice. — 35. Superior, absolute, quando, non tenetur ex obligatione justitiae stricte sumptue admittere postulationem, etiam si facta a capitularibus unanimiter de persona idonea, sed potest postulatioquem rejicere abque coquaque iniuria. — 36. Tenetur tamen superior ex debito sui officii admittere postulationem rite celebratam et factam ob urgentem necessitatem, vel magna omissitudinem Ecclesie. — 37. Unde, si prælaus, inferior hahens potestatem dispensandi in defectu, seu impedimento, dictam legitimam postulationem rejicat, et nolit admittere, possunt postulantes superioris prælati officium implorare, ut requestantem compellat et admittere. — 38. Postulantes tenentur postulationem presentare postulato quam citius copiode poterunt; et si ipsi fuerint negligentes, non presentando infra octo dies, puniuntur, ut electores. — 39. Postulatio autem post factum sibi, presentationem postulationis, tenetur infra mensem, si velit, acceptare præstaturam, præstare consensum conditionatum. — 40. Pro facienda postulatione solemnis est observare formam scrutinii. — 41. Nihilominus non est absolute necessarium pro postulatione facienda observare dictam formam scrutinii. — 42. Pro facienda postulatione invalidæ sunt sequentes formulae nempe *Eligo postulando*, et *postulo eligendo*, aut *eligo postulandum*, seu *postulo*. — 43. Item invalidæ sunt istae: *Eligo in postulandum*, vel *postulo eligendum*. — 44. Item invalida est etiam ista, *eligo et postulo*, propter potest melius de jure valere. — 45. Exceptur tamen causa, quando probabilitas dubitans, utrum quis sit eligibilis, vel potius postulandus. — 46. Afflatur probabilitatis advertentia. — 47. Postulatus consensum præstare debet intra mensem post presentationem sibi factam. — 48. Alia ad rem, remissio.

ex justitia, sed solum ex gratia, cap. *Bona memoria* 3, *De postulatione prælatorum*, *juncta Glossa*, *ibidem*, verb. *Gratia*. Electio autem, si sit canonice celebrata, et ab electo acceptata, tribuit jus ipsi electo ad præstaturam, seu dignitatem, et ei, si dignus est idoneus sit, ut supponitur, ex justitia debetur, cap. *Postquam* 3, *De electione*, et docet communiter recepta *Glossa ad Rubricam tituli*, *De postulatione prælatorum*, in 6.

(5. Postulatio est duplex, scilicet solemnis et non solemnis. Postulatio solemnis est, quando postulatur quis ab eo superiore, qui potest in impedimento, seu defectu, postulati dispensare, et de hac procedit traditionis superioris definitio postulationis: postulatio non solemnis, seu simplex, est, quando quis postulatur ab eo superiore, qui non potest dispensare super impedimento seu defectu postulati, sed solum licentiam, seu consensum concedere potest ad postulati promotionem, ex quo postulatus subsit ejus jurisdictioni, nec possit sine ejus licentia, aut consensu promoveri; ut si religiosus a capitulo, seu canonica eligatur in episcopum, debet simpliciter, seu non solemniter postulari a suo prælati, seu superiore regulari pro habenda ejus licentia, et religiosus electus, seu eligendus possit in sua electionem consentire et sic transire de monasterio ad episcopatum, quod sine dicta sui superioris licentia, seu consensu religiosus nullimodo potest, cap. *Si religiosus*.

27, cap. Si abbatem 36, De electione. in 6.

(6). Postulare possunt omnes illi, qui possunt eligere, *Communis* per textum, in cap. *Ad hoc* 1, § *Licet*, De postulat. prælator., cap. *Bona memoria* 3, § *Mandantes*, tit. eod. cap. *Bona memoria* 4, § *Cæterum*, tit. eod. cap. *Innotuit* 20, De electione, ubi electio et postulatio quoad jussu suffragandi aequiparantur, et qui eligere possunt, etiam postulare permittuntur.

(7). Postulari possunt, generatim loquenda, soli illi, qui propter aliquem dispensabilem canonicum defectum eligi non possunt, et cum dispensatione habiles sunt ad promoveri. *Communis*, per textum, in cap. unicus, *De postulatione prælatorum* in 6. Postulatio enim est inventa in subsidium electionis, ut sic illi, qui secundum canones eligi non possunt, saltem postulari, atque ex superioris gratia dispensative promoveri valeant, quando cæteroquin Ecclesiæ utilies esse futuri dignoscuntur; unde quando potest fieri electio, nequit fieri postulatio, cum haec duo sibi invicem adversentur. Cap. *Unic.*, De postulat. prælat. in 6, et ibi *Glossa communiter recepta* in verb. *Eligo postulando*.

(8). Dicitur autem bolanter proprie di-
quum dispensabilem canonicum defectum eligi
non possunt, quia duplex datur defectus, seu
inabilitas, scilicet dispensabilis et indis-
pensabilis: defectus, seu inabilitas dispen-
sabilis est ille, seu illa, in quo, seu in qua
superior potest, et solet dispensare, ut est
defectus natalium in illegitime natis, cap.
Innotuit 20, De electione; item defectus sa-
cri ordinis ad prælaturam requisiti. Cap.
Ducum 22, De electione; item defectus mala-
tia, Extravag. unit. *De postulatione præla-
tor.*, Vinculum etiam alterius episcopatus, cap. *Etsi unanimiter* 6, De postulat. præla-
torum, et hujusmodi alii defectus dispensa-
biles, qui non impediunt, quoiuipus postu-
latus possit cum utilitate et auctoritate populi prefici, et prælati munus obire, de qui-
bus late Joan. Andress in cit. cap. *Etsi unan-
imiter* 6, De postulatione prælatorum, n. 4 et seqq. Defectus seu inabilitas indispensabilis est ille, seu illa in quo, seu in qua
superior non potest vel non solet dispensare ad prælaturam obtinendam, ut est morum infamia, heres, insordescens in ex-
communicatione, suspensione seu interdicto,
ut in cap. *Ad hoc* 1, De postulatione præla-
torum; item si defectus seu inabilitas sit
talis, in quo seu in qua dispensari non so-
let, ut si quis sit bigamus, spurius, aut ex
damante coacte procreatus ut colligitur ex

cap. *Nisi cum pridem* 10, § *Personæ vero, De renuntiat.*

(9). In postulatione ad superiore directa oportet exprimere omnes hujusmodi defectus seu inhabilitates, eti dispensabiles in postulato existentes; alioquin postulatio erit irrita, ut colligitur ex citat. cap. *Inno-
tuit* 20, De electione; si enim taceatur unus
solus defectus, dispensatio veluti subreptitia corruit in totum. Arg. cap. 1, *De stat.
et qualitat.*, in 6, et tenent doctores conmu-
niter.

(10). Episcopus consecratus, ita episcopus solus confirmatus, licet nondum consecratus, nequit eligi ad alium episcopatum, sed solum potest postulari. *Communis* per tex-
tum expressum in cit. cap. *Etsi unanimiter* 6, De postulatione prælatorum; ibi: « Cura
eligi nullo iure potuerit, sed potius postu-
lari: » episcopus enim, licet solum confirmatus, cum contraxerit spirituale matrimoni-
um cum sua ecclesia; cap. *Inter corpora-
lia* 2, cap. *Licet* 4, De translatione episcopi,
non potest ad aliam ecclesiam sine Papæ
auctoritate transferri, aut propria temeritate
transire. Cap. *Cum ex illo* 1, cap. *Inter cor-
poralia* 2, cap. *Quanto* 3, cap. *Licet* 4, De
translatione episcopi. (11). Potest tamen
eligi episcopus nominatus, seu electus ante
factam suam confirmationem; quia licet
fædus conjugii spiritualis inter episcopum;
et Ecclesiam in electione sit initiatum,
adhuc tamen nondum est ratum; seu per-
fecte contrahetur, cum ratum primo fiat in
eius confirmatione; per textum in cit. cap.
Licet 4, De translatione episcopi. (12). Item
episcopes, qui renuntiavit episcopalem;
eligi potest ad aliam episcopalem ecclesiam,
nece debet postulari, quia talis non est em-
plius alligatus alioi ecclesiæ, cum vincu-
lum prioris Ecclesiæ per renuntiationem
legitime factam et acceptata; sit jam pe-
nitenti dissolutum. *Communis*.

(13). De episcopis titularibus est pacifi-
cator discurrendum, ac de ceteris aliis epi-
scopis; unde dicti episcopi titulares non
sunt eligendi, sed postulandi, ut alii episcopi;
cum sint veri episcopi, sicut alii. Arg. cap.
Legimus, § *Ubicunque*, dist. 90, cap.
Pastoralis 7, quest. 1, cum similibus, et
etiam inter ipsos et ecclesiæ, ad quas con-
secrantur, intercedat fædus conjugii spiri-
tualis. Cap. *Inter corporalia* 2, De transla-
tione episcopi; adeoque dispositio tequend
simpliciter de episcopis comprehendat etiam
episcopos titulares; quia ubi eadem ratio,
eadem est legis dispositio. L. *Illud*, II. *Ad le-
gem Aquitanum*, et cito: cap. *Inter corporalia*
2, De translatione episcopi (63).

(14). Negat tamen episcopos titulares postulare
deinceps Georgius Christopherus Neller in disserta-
tione *De postulatione prælatorum* apud. Antonium
Schmidt, I. II *Thesauri ecclesiastici juris*, pag. 7&4; quia titularis episcopus non est actus, neque habi-
tus sive despousatus Ecclesiæ, utpote quæ non ens est,
neque scit aliquid de titulari episcopo, multo ini-
mis in eum consentit: non intelligitur autem conjuga-
tum sine sponsa existente, sciente, consentiente.
Neque locus desponsatur cuim episcopo, sed Eccle-

sia viva, quæ est in tali loco, ut sumitur ex cap. 21
De elect. Unde est tantum dispensantis potest; deca-
nationis et effectu suo, et bonum Pontificis; non
quam actu vel effectu. Sola autem prævidentia et
destinatio Papa non facit spirituale conjugium, ne
dicamus, hoc contrahi mox cum quacunque Eccle-
sia, cui, etiam renuntiati, Papa praticaret episco-
pum. Falemur equidem, episcopos titulares esse
veros episcopos, vere consecratos, dignitate episco-
pis actualibus pures, habere votum decisum in con-

(14. Item per eamdem rationem cardinales episcopi non possunt eligi ad alium episcopatum, sed solum postulari, cum hoc generale sit de omnibus et singulis episcopis per superioris dicta. *Communis.*

(15. Cardinales autem non episcopi, uti sunt cardinales presbyteri et diaconi, possunt eligi ad episcopatum, non vero postulari postulatione solemnni, quamvis debeat postulari postulatione non solemnni, seu simplici pro obtinenda licentia Papæ, ut possint discedere a curia Romana, et a suis respective titulis, et transire ad sibi destinatos episcopatus; ita abbas, Panormit. in c. *Cum ecclesia vestra* 37, De electione, num. 15; Fagnan., in cap. *Bonæ memoriae* 3, De postulatione prælatorum, num. 18; Pirrhing, lib. 1; *Decretal.*, tit. 5, n. 11 Reiffenstuel, *ibidem*, num. 55, et alii passim, per textum in cap. *Ecclesia vestra* 37, De electione, ubi legitur quemdam presbyterum cardinalem fuisse electum in episcorum; et ratio est, quia in cardinalibus non episcopis cessat ratio spiritualis conjugii, ob quod episcopi non possunt elegi, sed solum postulari ad alium episcopatum; unde doctores dicentes, cardinales non episcopos postulandos esse ad episcopatum, per textum in cit. cap. *Bonæ memoriae* 3, De postulatione prælatorum, intelligendi sunt, siue et ipse textus cap. *Bonæ memoriae*, De postulatione simplici et minus solemnari, quo re ipsa est electio; quam postulationem simplicem et minus solemnem esse necessariam in electione cardinalium non episcorum ad episcopatum, et nos ultra fatemur; ut patet supra in conclusione, cum cardinales habeant alias ligatas, nec possint sine licentia Papæ discedere ab Ecclesia Romana, et sui tituli, ubi resideret tenentur. Cap. 2, *Ex gestis*, De clericis non residentibus, et si moniti non resident, seu discessi non redeant ad residentiam, privandi sunt, ut de facto fuit privatus cardinalis Anastasius a Lebone IV, in concilio Romano, prout referatur in cit. capit. *Ex gestis*, ibi: «In synodo Anastasius presbyter cardinalis tituli beati Marcelli ab omnibus canonice est depositus: eo quod parochiam suam per annos quinque contra canendum instituta deseruit, et in alienis usque hodie demoratur. »

(16. Prælati, aliquique clerici, et religiosi episcopo inferiores eligi possunt ad alterius ecclesiæ similiem seu superiorum dignitatem aut prælaturem; et etiam ad episcopatum; dummodo accedat postulatio simplex et non solemnis, seu licentia suorum respective superiorum. *Communis*, per textum in cap. *Cum inter* 21, cap. *Dudum* 12, De electione, cap. *Si religiosus* 27, cap. *Nullus* 28, cap. *Si abbatem* 36, De electione in 6. Dicti enim sacri canones, aliquique similes permitunt, ut alii prælati et clerici; seu religiosi episcopo inferiores ad alias dignitates; seu prælaturas; et etiam ad episcopatus eligi possint: dummodo accedat licentia seu

cilib generali: negamus eis esse in vero spirituali coniugio, ethi carant clerici et subditis Christianis, ut loquitur Clem. 5, De elect., adeoque spousa. Po-

consensus suorum respective superiorum, sine qua vel sine quo in electionem de se factam nequeant consentire. C. *Quorundam* 24, c. *Si religiosus* 27, De electione in 6.

(17. Postulantes non possunt amplius variare postulationem, seu ab illa recedere, postquam postulatio est enrum subscriptiōnibus roborata, et superiori, v. gr. Papæ, est jam tradita, seu præsentata. *Communis*, textu expresso in cit. cap. *Bonæ memoriae* 4, De postulatione prælatorum, § *Nec obstat*, ibi: « Si enim postquam postulatio subscriptiōnibus postulantum roboratur et præsentatur Summo Pontifici approbanda, possent ab ea recedere postulantes. » Nobis, inquit Innocentius III, Papa, frequenter il luderent, et judicium nostrum ex eorum pendere arbitrio videretur. »

(18. Possent tamen postulantes variare postulationem, seu ab illa recedere, si superior cum ipsis ad id consentiret, non obstante tali præsentatione facta, nec non contradictione postulati. Arg. cit. cap. *Bonæ memoriae* 4, De postulat. prælat., ac notant abbas, *ibid.*, num. 12; Fagnan., *ib.*, n. 50, cum aliis ibi citatis; Reiffenstuel, *ib.*, i *Decretal.*, tit. 5, num. 21, et alii passim; quia tunc cessaret ratio illudendi superiori, nec postulatus haberet, unde juste conquereretur cum medium adhuc esset ipsi jus quæsitum:

(19. Item postulantes possunt variare postulationem, seu ab illa recedere, quamvis jam fuerit publicata, vel etiam ad superiorum destinata; dummodo ipsi actualiter; nec dum fuerit tradita, vel prætentata; colligitur ex cit. cap. *Bonæ memoriae* 4, § *Nec obstat*, De postulat. prælatorum, et tenent *ibi* abbas, num. 11; Barbosa, *ibidem*, num. 14, cum aliis ibi citatis; Reiffenstuel; loc. cit., num. 14, et alii passim; per dictam rationem, quod postulatus non habet, unde juste conqueratur, cum per dictam postulationem, nullum adhuc jus acquisierit ratione suae inhabilitatis nondum a superiori dispensata.

(20. Imo per eamdem rationem possunt postulantes variare postulationem, seu ab illa recedere, quamvis talis postulatio fuerit jam ipsi postulato præsentata, et ab eo jam præstitus fuerit conditionatus consensus; si tamen necdum fuerit præsentata et tradita superiori. Engel., lib. 1 *Decretal.*, tit. 5, num. 4; Reiffenstuel, *ibid.*, num. 18; Passerinus; c. 24, *De electione*; q. 9, num. 17; Baldus; in c. *Postulationem* 5, De postulat. prælat., num. 2; insuper addens hoc ipsum esse verum, quamvis promiserint; se non variatueros.

(21. Non possunt tamen in foro conscientiae postulantes variare postulationem, seu ab illa recederet absque gravi et justa causa, quia talis variatio seu recessio, ultra quam quod solet parere graves discordias et iniurias, cedit in præjudicium honoris et reputationis postulati, habetque id se con-

stitutionis autem necessitatem non inducit veritas ordinis et characteris episcopalis, sed veritatis conjugii spiritualis,

tumelium. Arg. 1. Si vero, § final. ff. *Qui sat-
tis dare cogantur*, et notant Baldus, in cap.
Publicato 58, *De electione*, num. 19; Reif-
fensuel, *loc. cit.*, num. 19; Passerini, *loc.
tit.*, q. 9, num. 19 et 20 recte addens, quod
si postulatus de consensu postulantium fe-
cerit alias expenses, teneantur ad earum
restitutionem, si sic injuste varient postu-
lationem, cum sit penitus illicitum variare
seu mutare cum alterius detrimento. Cap.
Mutare 33, *De regul. juris* in 6, ibi: « Mu-
tare quis consilium non potest in alterius
detrimentum. »

(22). Postulantes ad prælaturens scienter
indignum, seu laborantem defectu indi-
spensabili, pro ea vice sunt ipso jure pri-
vati potestate postulandi seu eligendi.
Communis, per textum in cap. *Ad hac* 1,
q. *Licet*, *De postulatione prælator.*, cap. *Grat-
tum* 2, eod. cap. *Scriptum est* 40, § *Si vero,*
De electione, cum siwilibus.

(23). Item ipsojure sunt pro ea vice privati
potestate postulandi seu eligendi, qui postu-
lationem vitio personæ cassatam, denuo in-
novare præsumunt. *Communis*, textu expres-
so, in c. *Gratium* 2, *De postulatione prælator.*

(24). Postulantes ad episcopatum minorem
viginti septem annis saltem incepitis, aut
regularem cuiusvis ordinis mendicantium,
non solum sunt ipso jure privati pro ea
vice potestate postulandi et eligendi, sed
etiam beneficiis, quæ obinent in illa Eccles-
ia, ad quam illam postulant, suspensi per
triennium declarantur. *Communis*, textu expresso
in *Extravag.* *Unica*, *De postulat-
ione prælator.*, inter communes.

(25). In similibus casibus, quando postu-
lantes privati sunt ipso jure potestate po-
stulandi et eligendi, ea potestas devolvitur
ad alios capitulares licet numero pauciores,
qui in tales indignas seu defectuosas po-
stulations non consenserunt, sed expresse
contradixerunt. *Communis*, textu expresso
in cit. cap. *Gratium* 2, *De postulatione præ-
lator.* et concordat. cap. *Bona memoria* 3,
et cap. *Cum Vintoniensis* 23, *De electione*.

(26). Imo si unus tantum e capitularibus
innocens supersit, aliis omnibus mortuis
vel privatis, ille selus prælatum eligere,
vel postulare poterit, ut tradit *Glossa com-
muniter recepta* in cit. cap. *Gratium*, verb.
Pauciores, et habetur clare ex l. *Sicut* 7, ff.
Quod cuiuscunque Universitatis nomine, § 2,
ubi statuitur quod jus, et nomen universi-
tatis stet, et conservetur etiam in uno, ibi: « Cum jus omnium in unum recideret,
et stet nomen Universitatis. » *Gloss.* ib.,
verb. *Nomen universitatis*, et communis do-
ctorum. *Vide* verb. *ELECIO*, art. 2, num. 5,
et art. 4, a num. 23 ad 25.

(27). Si postulatio non concurrat cum ele-
ctione alterius in discordia, sed sola fiat,
parte una capitularium postulante unum,
et parte altera postulante alium, tunc suffi-
cit ad ejus validitatem, et ut admitti possit
a superiori; quod sit facta, a majori parte
capituli, etiam penitus invita parte minori.
Abbas, in cap. *Bona memoria* 3, *De postu-
latione prælatorum*, num. 12; *Layman*,

ibid., num. 5; *Pirrhing*, l. i *Decretal.*, tit. 5,
num. 18; *Reiffensuel*, *ibidem*, num. 22, et
alii passim; et ratio est, quia ordinarie ait
gesta capituli sufficit, quod concurrat major
pars capitularium suffragantium, per tex-
tum in cap. *Cum in cunctis* 1, *De his*, que
fiunt a majori parte capituli, cap. *Bona me-
moria* 3, *De postulat. prælator.*, cap. *Du-
dum* 22, cap. *Auditis* 29, cap. *Coram* 35,
cap. *Quia propter* 42, cap. *Ecclesia* 48, cap.
Cumana 50, *In Genesi* 55, *De elections*, cap.
Quoniam 3, *De jurepatronat*, cap. *Hoc ip-
sum* 11, caus. 33, q. 2 et l. *Quod major*, II.
Ad municipalem.

(28). Si autem postulatio concurrat cum
electione alterius in discordia, id est si una
pars capitularium unum postulet, et altera
pars alium eligat, tunc requiritur, quod po-
stulantum numerus sit duplo major, quam
numerus eligentium, ita ut duæ partes, seu
duæ tertias capitularium in postulationem
personæ idoneæ concurrent, seu consentiant,
quibus duabus partibus concurrentibus, ad-
mittitur postulatio unius, et rejicitur electio
alterius. *Communis*, textu expresso in cap.
Scriptum est 40, § *Et si partes*, *De electione*,
juncto ejus suminario, in quo sic præcise
habetur, ibi: « Si postulatio cum electione
concurrit, et numerus postulantum est
duplo major, et postulatus est idoneus, po-
stulatio admittitur, rejecta electione. »

(29). Si vero in concursu electionis cum
postulatione, numerus postulantum non
sit duplo major, tunc, rejecta postulatione,
electione alia parte, quavis minore, cele-
brata valet, et confirmari debet; dummodo
hæc pars eligentium superet unam tertiam
omnium suffragantium, saltem per unicum
votum, et aliunde electus sit idoneus. Colli-
gitur clare ex cit. c. *Scriptum est*, 40, *De elec-
tione*, ubi postquam Papa decrevit, quod,
rejecta electione, admittatur postulatio, si
postulantum numerus fuerit duplo major
eligentium, statim in § *Quod si*, subjungit;
eppositum esse observandum, quando po-
stulantum numerus non reperiretur duplo
major, neque eligentes excederent unam
tertiam saltem per unum votum, ibi: « Quod
si ad faciendum duplo majorem numerum
simul omnes prædicti (scilicet postulantes)
minime sufficerent, sive dignus, sive indi-
gnus fuerit postulatus; tunc, postulatione
repulsa, electionem plebani auctoritate no-
stra confirmes: dummodo nihil obsistat ei-
dem, quod tanto præsulatu reddat indi-
gnum; » et sic tenent in d. cap. *Scriptum est*,
Innocentius, et abbas, num. 13 et 14; *Barbosa*,
ib., num. 1; *Hostiensis*, in *Summa*, *De po-
stulat. prælator.*, num. 13, § final.; *Reiffen-
suel*, lib. i *Decretal.*, tit. 6, u. 154, et alii
plures; (30). et de facto fuit sic novissimum
observatum in famosa controversia inter se-
renissimum Josephum Clementem e duci-
bus Bavariæ, et eminentissimum cardina-
lem de Furstenberg, episcopum Argenti-
nensem pro electione, et postulatione de
eis respective facta ad archiepiscopatum
Colonensem de ann. 1688. Cum enim dictus
serenissimus et reverendissimus princeps,

Josephus Clemens episcopus tunc Frisigenensis et Ratibonensis (obtento prius eligibilitatis suo Indulso Apostolico) ex convenientibus viginti quatuor capitularibus per novem vota electus fuissest in archiepiscopum Coloniensem, ejusdem electio per sacram congregatiōnē rebus consistoriali bus p̄p̄os̄itam fuit laquam canonica et legitima declarata, die 15 Septembris 1688, et per Summū Pontificē Innocentium XI, confirmata fuit die 20 Septembris eiusdem anni 1688, non obstante concursu postulationis, per quam dictus eminētiſſimus cardinalis de Furstemberg episcopus Argentiensis tredecim votis (nam illa duo vota dispersa erant) ad pr̄dictum archiepiscopatū postulatus fuissest: quād postulatio; omniābus maturā perp̄ensis, et luonlenter discussis, fuit rejecta, et repulsa tum a dicta sacra congregatione, tum a prefato Summo Pontifice, ut videre est apud P. Justum Redu., tom. I *Operis canonico-politicī*, tit. 2, sect. 4, nū. 133, ubi litterām refert, et decretum sacre congregationis, et breve Summi Pontificis, et late per totum dictum articulū secundum r̄fert integrā presetam cōfēbrem controvēsiā digne ibi animadvertisendam.

(31). Postulatio fieri debet et admitti potest ab eo superiori, ad quem alias spectat prælati confirmationi, dummodo habeat postulatam dispensandi super impedimento et defectu electionis; nam admissio postulationis vim confirmationis habet. *Communis.*

(32). Sic in meo Seraphico Franciscano Minorum de Observantia ordine, si pro tua Provinciā, et alia per provinciale capitulo legitime celebratum postuletur pater aliquis in ministrum provinciale, cuius alias electio irrita esset, et nulla ob canonicum extrahitatis impedimentum juxta nostrā statutā per Summū Pontificē approubata, cap. 8, § 37, nū. 8, admissio hujus postulationis pertinet ad ministrum generalē, cum ad eundem pertineat confirmatione electionum provincialium. *Clementin.*, *Exiſt.*, *De verbor. significatiōne*; et ita est discurrendum per formiter de aliis regularibus habentibus constitutis quoad hoc constitutiones:

(33). Item generatim, si quis legitime postuletur ad ecclasiā, seu dignitatem episcopatu inferiōrem; talis postulatio admitti potest ab episcopis; aliisque prelatis, quibus competit potestas confirmandi electos ad tales ecclasiā; seu dignitatē, et qui possunt dispescere super defectu, ob quem sit postulatio; nam qui dispescere non potest, nec potest postulationem admittere; tunc in illa requiratur dispensatio, ut potest ex ejus definitione tradita n. 1, et declaratione data n. 2. Unde si minor xx annis iusta cap. *Permititimus unit.*; *De stat.* et qualitat. in 6, vel minor xxxii annis iusta concil. *Trid.*, sess. *xixv*, cap. 11, *De reform.* ad dignitatem; cui cura auararum non est annexa, v. g. decanatum, archidiaconatum, fuerit postulatus, non potest episcopus tamen postulationem admittere; quia ipse non potest dispescere in defectu relatis jure

communi canonico requisito ad ordinem vel beneficium, ut desumitur clare ex citato cap. *Permititimus unj.*, *De stat.* et qualitat in 6; et concil. *Trid.*, cit., sess. *xixv*, cap. 2, *De reform.*

(34). Item postulatio unius episcopi ad alium episcopatum admitti potest a solo Summo Pontifice, cum cessio et translatio episcoporum numeretur inter causas majorēs seu graviores, quae soli Summo Pontifici sunt reservatae. Cap. *Quod translationem* 4, *De officiis legat.*, cap. *Majores* 3, *De baptismo*, cap. *Ut debitis* 59, in fine, *De Appellatione*, cap. *Cum ex illo* 1, *De translatione episcop.*, cum similibus.

(35). Superior absolute loquendo, non tenetur ex obligatione iustitiae stricte sumptus admittere postulationem, etiam si facta a capitularibus unanimiter de persona idonea, sed potest postulationem rejecere absque cuiusquam injury: colligitur clare ex cap. *Bona memoria* 3, *De postulatione praestatorum*, vers. *Attendentes*, ibi: « Cum enim quando aliquis ab aliis unanimiter postulatur, ad admittendam postulationem eorum, non tam ex iustitia quam ex gratia inveniatur, » scilicet Apostolica Sedes, et ex cap. *Postulationem* 3, tit. *codem*, ibi: « Licet ergo per postulationem hujusmodi nullum jus sit alicui acquisitum, ideoque sine prejudicio alicuius postulationem proutussemus repellere memoratam. » Sic tenet Glossa, in cit. cap. *Bona memoria*, verb. *Gratia*; Hostiens, in *Summa De postulatione praestator.*, num. 12; Gregor. Tolosan., tract. *De electione*, cap. 2, num. 11; Pirrhing, lib. 1 *Decretal.*, tit. 5, num. 15; Justus Redu., tom. I *Oper. canonico-politic.*, tit. 2, numer. 129; et alii contra alios. Et ratio nostra conclusionis est; quis tota admissio postulationis nimirum gratia superioris, ut patet ex cit. cap. *Bona memoria* 3, *De postulatione praestatorum*, ubi subiungitur: *Non tam ex iustitia quam ex gratia*, et concurdat. cit. cap. *Postulationem* 3, cit. *codem*, ubi dicitur, quod « per postulationem hujusmodi nullum jus sit alicui acquisitum, ideoque sine prejudicio alicuius postulatio possit repellere; » adeoque; etc. Tunc quia admissio postulationis continet dispensationem, cur in postulate semper sit impedimentum, seu inhabilitas ad praestatorum obtinendam, in quo seu in qua superior dispensare debet: atque omnis dispensatio superioris in impedimento; vel inhabilitate; non ex iustitiae debito proprie; sed ex gratia procedit; cum iure inhabilitis ad rem aliquam non habeat jus exigendi illam tanquam sibi debitam, cap. *Litteras* 14, dist. 63, ergo per postulationem nullum acquiritur jus, postulato; et consequenter nulla etiam illi irrogatur injury, seu prejudicium etiamsi repellatur quævis postulatio a superiori; adeoque superior non tenetur ex debito iustitiae stricte illam admittere, cum nemo iuritus de suo cogatur facere beneficium textu expresso in capit. *Precaria* 4, caus. 10, question. 2.

(36). Quoniam tamen non teneatur su-

rior admittere talem postulationem, ut dice-
balur, absolute loquendo et ex obligatione
justitiae stricte sumptae; tamen ex debito
sui officii tenetur superior admittere postu-
lationem, rite celebratam, et factam ob ur-
gentem necessitatem vel magnam utilitatem
Ecclesiæ, v. g. si postulatus esset necessa-
rius, vel valde utilis Ecclesiæ seu bono
communi, et hujusmodi; glossa notabilis
in cap. *Cupientes*, § *Denique*, verb. *Gratia*,
De electione, in 6, id a simili probans ex l.
1, § *penult.*, ff. *De aqua quotid.*, alia *Glossa*,
in cap. *Ut constituetur* 25, verb. *Detrahendum*,
dist. 50; abbas, in cap. *Postulatio-*
nem 5, *De postulatione prælator.*, nu. 2, post
Joan. *Andream*, et *Hostiensem* in capit.
Cum ad monasterium, *De electione*; *Alexander*,
consil. 80, num. 12, l. 1; *Fagnan.*, in
cit. cap. *Bonæ memorie* 3, *De postulatione*
prælator., num. 66; *Pirrhing.*, lib. 1 *Decre-*
tal., tit. 5, sub nu. 15; *Reiffenstuel*, *ibid.*,
num. 72; *Justus Redu.*, loc. cit., num. 131,
et alii passim; et ratio est, quia superior ex
vi sui officii tenetur necessitatibus et utili-
tibus commissæ sibi Ecclesiæ, et boni
communis providere et non impeditre; et si
ad id quandoque necessaria sit aliqua dis-
pensatio propter urgentem justamque rationem,
atque maiorem utilitatem, erit ab
ipso concedenda; concil. *Trident.*, sess. **xxv**,
De reform., cap. 18, ibi: « Quod si urgens
justaque ratio, et major quandoque utilitas
postulaverit, cum aliquibus dispensandum
esse, id causa cognita, ac summa maturitate,
alique gratis a quibuscumque, ad quos dis-
pensatio pertinebit, erit præstandum: »
ergo superior in dictis casibus tenetur ta-
lem postulationem dispensative admittere,
alias si ipsam non admitteret, injustitiam
committeret contra Ecclesiæ, ut videtur
colligi ex cap. *Postulationem* 5, in fin. *De*
postulatione prælator., ubi *Pontifex* quoad
controversam postulationem, citat ad sui
præsentiam utramque contendentem partem
sic concludens: « Quatenus (utraque parte
præsente) quod justum fuerit, decernamus; »
superior enim Ecclesiæ sibi commissæ omni
meiori modo ex justitia mutua providere
tenetur, c. *Ne pro defectu* 41, *De electione*.
Imo superior non admittendo talem legiti-
mam postulationem, ultra injuriam, quam
sacerdot postulantibus, faceret injuriam etiam
ipso postulato, si aliunde, ut supponitur,
idoneus esset. Arg. cap. *Pastoralis* 29, *De*
jurepatron., ubi episcopus condemnatur ad
providendum de beneficio competenti, cle-
rico præsentato legitime a patronis, et ab ipso
injuste repulso, ibi: « Verumtamen consti-
tuimus, ut episcopus, qui præsentatum ido-
neum malitiose recusavit admittere, ad pro-
videndum eidem in competenti beneficio
compellatur, quatenus punitur in eo, in
quo ipsum non est dubium delinquisse. »

(37). Unde si prælatus inferior habens po-
testatem dispensandi in defectu, seu impe-
cumento, dictam legitimam postulatio-
nem rejiciat, et nolit admittere, possunt
postulantes superioris prælati officium im-
plorare, ut recusantem compellat admittre.

FEARAB. VI.

re. *Glossa*, in cit. cap. *Bonæ memorie* 3, *De*
postulatione prælator., verb. *Gratia*; *Lay-
man*, ib., n. 7; *abbas*, ib., n. 13; *Pirrhing.*,
loc. citat., sub. n. 16; *Reiffenstuel*, loc. cit.,
n. 73 et alii.

(38). Postulantes tenentur postulationem
præsentare postulato quam cilius commode
poterunt; et si fuerint negligentes, non præ-
sentando infra octo dies, puniuntur, ut
electores: colligitur ex cap. *Quam sit ecclæ-
siis* 6; *De electione*, in 6, et cap. *Cupientes*
16, § *Cæterum*, et § *Denique*, eod. in 6, et
Glossa, in d. § *Denique*, verb. *Consensum*,
ubi sic expresse habet: « Et si postulantes
negligentes fuerint in præsentando, puni-
entur ut electores; » electores autem sub
gravissimis penis statutis in cit. cap. *Cu-
pientes* 16, *De electione*, in 6, § *Cæterum*, te-
nentur electum præsentare infra octo dies,
postquam commode poterunt, ibi: « Cæterum
si eligentes electiones ipsas concor-
diter, vel in discordia celebratas infra octo
dies, postquam commode poterunt, elec-
tum præsentare distulerint, ipsos, qui cul-
pabiles in hoc extiterint, » etc.

(39). Postulatus autem post factam sibi
præsentationem postulationis tenetur intra
mensem, si velit acceptare prælaturam,
præstare consensum conditionatum, aut
saltē dicere quod non dissentiat, sed in
hoc voluntati domini Papæ se submittat.
Arg. cit. c. *Quam sit ecclæsiis*, § *Electus*, ibi:
« Intra mensem a tempore præsentationis, »
et cit. cap. *Cupientes* 16, *De electione*, in 6, § 1,
ibi: « Infra unum mensem, » et § *Denique*,
ibi: « Si non dissenserint, » et *Glossa*, ib.,
verb. *Consensum*, ubi sic expresse habet:
« Episcopus postulatus ad ecclesiam sic debet
responder: nec consentio, nec dissentio; »
sed in hoc me voluntati domini Papæ suppo-
no. » C. *Ad hoc*, c. in *Scripturis* 9, caus. 8, q.
1, ibi: « Quod infra mensem facere debet. »

(40). Pro facienda postulatione solemni tu-
tius seu securius est observare formam
scrutinii, qualis pro facienda electione
præscribitur in cap. *Quia propter* 42, *De*
electione. Cum enim abbas *Pauormitan.*,
in cit. cap. *Quia propter* 43, *De elec-
tione*, nu. 9, qu. 2; *Innocentius*, in cap.
In causis 30, *De electione*; *Gregor. Tholosan.*,
tract. *De elect.*, cap. 2, n. 11; *Baldus*, *ad Rubricam de electione*, num. 4; *Layman*, in
qq. *De prælat. election.*, q. 80, et varii alii
teneant, etiam in solemni postulatione ne-
cessario observandam esse dictam formam
scrutinii, tutius est illam observare. Arg.
cap. *Si quis autem* 4, *De penitent.*, dist. 7;
ubi ex verbis S. Augustini dicitur: « Ergo
tene certum, dimitte incertum. »

(41). Nihilominus non esse absolute neces-
sarium pro postulatione facienda observare
dictam formam scrutinii tenent *Hostiensis*,
in *Summa*, tit. *De postulatione*, nu. 10; *Fag.*,
in cap. *Publicato*, nu. 50, *De electione*; *Franchus*, in cap. *Unico*, n. 3, *De postulat.*,
in 6; *Layman*, ib., n. 5; *Sylvester*, verb.
Postulatio, quæst. 1; *Passerinus*, cit. c. 24,
quæst. 5, num. 9; *Pirrhing.*, lib. 1 *Decretal.*,
tit. 5, num. 59 et seq., et alii plures; et ratio

est, quia si eadem forma scrutinii requiretur ad postulationem, sicuti ad electionem, sequeretur, quod sicuti publicato scrutinio, non possunt variare electores, ita nec possent variare postulantes; hoc autem est falsum, ut patet ex dictis supra num. 19 et 20, adeoque, etc. Tum quia nullibi injure reperitur expresse requisita talis forma scrutinii pro facienda postulatione, sicuti pro facienda electione reperitur expresse requisita in cit. cap. *Quia propter, De elect.* Et jure merito requiritur pro electione et nou pro postulatione, quia per electionem acquiritur jus electo, c. *Postquam* 2, *De electione*, cum similibus; per postulationem autem nullum jus acquiritur postulato; cap. *Bonæ memorie* 3, et cap. *Postulationem* 3, *De postulatione prælatorum* per verba adducta *supra* num. 35. Unde non mirum, quod pro electione requirantur majores solemnitates, quam pro postulatione; sicuti ad testamentum, quia perfectior est actus, requiruntur plures solemnitates, quam ad codicillum, utpote actum minus perfectum, adeoque, etc.

(42). Pro facienda postulatione prohibite sunt et reprobatae a jure canonico sequentes formulæ, nempe: « Eligo postulando, et postulo eligendo, » aut « Eligo postulandum, seu postulo eligendum; » Sic textu expresso in cap. *Unic.*, *De postulatione prælatorum* in 6; addita *ibi* hac ratione, « cum nec vera electio, nec vera postulatio resultet ex ipsis, quin sibi potius invicem adversentur. » (43). Item reprobantur istæ

formulæ: « Eligo in postulandum, vel postulo in eligendum, » textu expresso in citat. cap. *Unico*, addita *ibi* hac ratione: « Cum rem imperfectam significare noscantur. » (44. Item reprobatur etiam ista formula: « Eligo, et postulo, prout potest melius de jure valere, » textu expresso *ibidem*, addita hac ratione: « Cum incertitudinem contineat. » (45. Excipitur tamen casus, quando « probabilitate dubitatur, utrum quis sit eligendus, vel potius postulandus, quo casu is, qui sic postulatus fuerit, et electus, consensus tempore, viam electionis, vel postulationis, ne incerto vagetur, eligere necessario teneatur, redeundi ad aliam (postquam unam elegerit) sibi licentia penitus interdicta. » Sic præcise Bonif. VIII, in c. c. *Unic.*, *De postul. prælat.* in 6.

(46. Ubi, ut vides, in tali casu debet sic postulatus, seu electus tempore consensus, eligere viam electionis vel postulationis, ne vagetur in incerto; et una harum electa, non poterit redire ad alteram, id est, si elegerit viam elect., non poterit amplius redire ad viam postulat., et si elegerit viam postulat, non poterit amplius redire ad viam electione. (47. Consensum autem præstare debet intra mensem post præsentationem sibi factam, ex citatis juribus, et Gloss., *supra* n. 39, addita Glos., in cit. c. *Unico*, *De postul. prælat.* in 6, verb. *Consensus*, ubi sic expresse dicit: « Quem infra mensem post præsentationem sibi factam exhibere tenetur. »

(48. Alia ad rem. Vide verb. *Episcopus*, art. 2 et 3.

PRÆBENDA.

SUMMARIUM.

1. Præbenda suppressa, ut fructus assignentur theolo, qui legat et prædicet, clericu sacerdotali et non regulari assignandi sunt. — 2. Præbenda quæ mutat statum; et de diaconali effecta est presbyteralis, debet gerere habitum presbyteralem, non autem diaconalem. — 3. Præbenda presbyterali va-

(1). Præbenda suppressa, ut fructus assignentur theolo, qui legat et prædicet, clericu sacerdotali et non regulari assignandi sunt. Sacr. cong. Rituum, in *Illerden.*, 13 Novembr. 1502, quam refert Sellius, in *Selectis canon.*, cap. 52, nu. 11; et Barbosa, in *Summ. Apostolic. decision.*, verb. *Præbenda*, n. 1.

(2). Præbenda, quæ mutat statum, et de diaconali effecta est presbyteralis, debet gerere habitum presbyteralem, non autem diaconalem. Sacra congreg. Rit., in *Januen.*, 24 Martii 1612, teste Sellio, d. cap. 42, num. 12; Barbosa, loc. cit., num. 3.

(3). Præbenda presbyterali vacante, poterit episcopus eam conferre illi, qui diaconalem seu subdiaconalem habet, et has uni, qui

(64) T. III, *Thesauri jur. eccl.*, ab Antonio Schmidt collecti existat p. 224 seq. erudita ipsius collectoris Schmidt dissertatio *De varietate præbendarum in ecclesiis Germanicis*, ubi multa habes apud nos minus obvia, c. 6. *De præbendarum protestanicis*,

cante, poterit episcopus eam conferre illi, qui diaconalem seu subdiaconalem habet, etc. — 4. Præbenda in mensibus reservatis Sedi Apostolice vacans non potest erigi in præbendam penitentiale. — 5. Præbenda post concilium primo vacans, si non fuit in penitentiale erecta, potest optari; sed si ante optionem episcopus erexit, erectio prævalet, etiamsi postea optaretur.

statem habeat pro his obtinendis. Sacr. cong. Conc., penes Nic. Garc., *De ben.*, pag. 7, cap. 4, num. 26; Barbosa, loc. cit., num. 3.

(4). Præbenda in mensibus reservatis Sedi Apostolica vacans non potest erigi in præbendam penitentiale. Sacra congreg. Conc., apud Nicol. Garc., *De benefic.*, p. v, cap. 4, num. 127; Barbos., loc. cit., num. 5.

(5). Præbenda post concilium primo vacans, si non fuit in penitentiale erecta, potest optari; sed si ante optionem episcopus erexit, erectio prævalet, etiamsi postea optaretur. Sacr. congr. Conc., apud Nicol. Garc., *De benefic.*, part v, c. 4, num. 129, et apud Barb., in d. *Summ. Apost. decis.*, verb. *Præbenda*, n. 4 (64).

itemque c. 7, *De præbendarum laicis*, quarum aliquæ imperatorum beneficio, hodieque per *Litteras dictas panis, panis a laicis* obtinentur. Agitur ibi etiam de præbendarum regiis. Verum cum hujusmodi præbendas regias appellari nonnulli velint, quod reges et

PRÆBENDA THEOLOGALIS ET POENITENTIALIS.

SUMMARIUM.

1. Deputatio actualis requiritur ad erectionem præbendæ theologalis. — 2. Erectio præbendæ theologalis. — Erectio præbendæ theologalis non habet locum in ea, quæ vigore statuti a sequenti canonico optatur. — 3. Deputatio præbendæ theologalis non habet locum in ecclesiis regularibus. — 4. Collatio præbendæ theologalis erectæ post concil. spectat ad eum, ad quem ante concil. spectabat. — 5. Regulari conferri non potest præbenda theologalis ecclesiae cathedralis. — 6. Præsens in choro habendus est ille, qui habet præbendam theologalem pro diebus, quibus legit, et qualiter? — 7. Canonicus præbendæ theologalis, si legere nolit, quomodo ab episcopo compellendus? — 8. Canonicis antiquiores præcedunt illi, qui habet præbendam.

(1. Præbendæ theologalis ad erectionem requiritur actualis deputatio, et ideo si in provisione præbendæ non fuit facta actualis deputatio, non potest provisus compelli obire monus lecturæ. Sacr. congreg. Conc., teste Nicol., Garc., *De benefic.*, p. v, cap. 4, num. 155; et apud Barbos., in *Summ. Apostol. decis.*, verb. *Præbenda theologalis*, num. 1.

(2. Præbendæ theologalis erectio locum non habet in ea, quæ vigore statuti a sequenti canonico optatur, sed illa præbenda, quam dimittere canonicus novissime optat, huic muneri unita et affecta remaneat. Sacr. congr. Concil., in *Savonen.*, 6 Junii 1592, penes Nicol. Garc., in *Addit. ad suum tract. De benefic.*, part. v, cap. 4, num. 130; et Barbosa, *loc. cit.*, num. 2.

(3. Præbendæ theologalis deputatio non habet locum in ecclesiis regularibus, ubi Ecclesiæ non sunt distinctæ, nec ecclesiæ numeratae, prout est ecclesia cathedralis Pamplonensis, sed cogendi sunt monachi, ut provideant de lectore idoneo theologie, qui publice legat, non solum ipsis monachis, sed omnibus aliis audire volentibus. Sacr. congreg. Conc., in *Pampilon.*, 9 Septemb. 1753; apud Barb., *loc. cit.*, num. 3.

(4. Præbendæ theologalis collatio erectæ post concilium spectat ad eum ad quem ante concilium spectabat, scilicet ad capitulum, et institutio ad episcopum. Sacra cong. Conc., in *Toletana*, 26 Septembris 1592; apud Barbosam, *loc. cit.*, n. 5.

(5. Præbenda theologalis ecclesiæ cathedralis conferri regulari non potest. Sacr. congr. Episcop. et Regul., 28 Jun. 1583, quam refert Sell., in *Select. canon.*, c. 16, n. 42.

(6. Præbendam theologalem habens diebus, quibus legit, habendus est tanquam presens in choro, non modo pro illis Horis matutinis et missa solemni, sed etiam pro tota die, ac distributiones quotidianas per-

dam theologalem. — 9. Optari non potest præbenda, quæ erecta fuit in theologalem. — 10. Optioni non subjacet præbenda theologalis, postquam est effectum sortita. — 11. Optandi ad jus competens canonicus non est admittendus canonicus theologalis. — 12. Optare aliam præbendam ad instar aliorum canonistarum non potest obtinens præbendam theologalem. — 13. Theologus et poenitentiarius canonicus non est admittendus ad jus optandi. — 14. Episcopus, dum præbenda theologalis vacat, potest fructus applicare personæ, quæ suppletat. — 15. Præbenda primo debet prius per episcopum assignari pro theologo quam pro poenitentiaro. — 16. Collatio præbendæ uniuersitatis officio poenitentiarii ab illis fieri debet, ad quos antea spectabat. — 17. Alia ad rem, remissione. — 18. Subiect. Addit. Casinenses, ad n. 22.

cipere debet. Sacra. congr. Conc., testibus Armentar., in *addit. ad recup. legum Navarrae*, lib. ii, tit. 23, l. 2, § 2, *De resident. can.*, n. 68; Nicol. Garc., *De benefic.*, part. iii, cap. 2, n. 218; apud Barb., l. c., n. 6.

(7. Præbendam theologalem obtinens, si legere ullo modo nolit, poterit episcopus illum cogere communionibus poenitarum, sequestrationibus fructuum, assignatione portionis de iisdem fructibus alteri, qui ipsius loco legat: demum, crescente contumacia, ad alias pœnas etiam privationis devenire poterit, factaque privatione ad corroborandum concilii decretum episcopus declarare debet, talem præbendam, et canoniciatum affectum fuisse, et esse ex concilio pro sacræ Scripturæ lectore: tunc eligat personam idoneam, quæ id munus per se ipsam exequi valeat, et illi per ordinarium collatorem hujusmodi præbenda conseratur. Sacr. cong. Concil., in *Majoricen.*; apud Sellum, in *Sel. can.*, cap. 8, n. 12, et Barb., *loc. cit.*, n. 7.

(8. Præbenda theologalis non est dignitas, et ideo primum locum eam obtinens relinquere debet antiquioribus canonicis: Sacr. congreg. Conc., in *Mediol.*; apud Barb., *loc. cit.*, n. 8.

(9. Præbenda optari non potest, quæ fuit erecta et deputata in theologalem pro theologo a sequenti canon. Sacr. cong. Conc., teste Nicol. Garc., *De benefic.*, p. v, c. 4, n. 132.

(10. Præbenda tam theologi quam poenitentiarii, etiam postquam est effectum sortita, non subjacet optioni. Sacr. congr. Conc., 12 Februar. 1601, quam cit. Nicol. Garcia, *De benefic.*, in *addit.*, p. v, cap. 4, n. 132.

(11. Præbendam theologalem obtinens non est admittendus ad jus optandi competens canonicis. Sacr. congr. Conc., quam adducit Nicol. Garc., in *add. ad p. v, c. 4*, n. 134.

conferri poterit tomo V ejusdem *Thesauri Schmidiani*, pag. 89. Nelleri dissertatione *De imperatorib[us] præbendatis et regis*, de quibus tamen a. 1758 egredit Buderus in *Historia canonistarum imperialium, regumque Germaniar[um], sive præbendæ regis*

(12). Præbendam theologalem obtinens non potest illam dimittere, et aliam optare ad instar aliorum canoniconum. Sac. cong. Conc., die 7 Jun. 1601; apud Barbosam, loc. cit., n. 12.

(13). Præbenda theologalis vel pœnitentiarii, sicut non potest ab aliquo canonico optari, cum detur per electionem, prævio examine, ita theologus, vel pœnitentiarius non est admittendus ad jus optandi. Sac. cong. Conc., die 12 Febr. 1601, quam refert Sell., d. cap. 8, n. 13.

(14). Præbenda theologalis, dum vacat, potest episcopus fructus applicare alicui personæ, quæ supplet munus legendi. Sacr. cong. Episcop. et Regul., in camer., 8 Febr. 1594, penes Sellium, d. cap. 8, n. 15; et Barb., loc. c., n. 14.

(15). Pœnitentiarium providere de prima præbenda non est optione episcopi, licet ratione curæ animarum videatur esse magis necessarium, sed potius de ipso providere debet prius theologum propter verba concilii, sess. v, cap. 1, *De reform.* Verum si magis expediens in aliquo loco particulari fuerit judicatum, ut prius de pœnitentiario provideatur, habenda est confirmatio a Sede Apostolica ad omnem difficultatem tollendam. Sac. congreg. Conc., in *Civitatis Castellanæ*, 17 Novembr. 1629, quam refert Sellius, in *Select. canon.*, c. 26, n. 40.

(16). Collatio præbendæ uniendo officio pœnitentiarii ab illis fieri debet, ad quos antea spectabat: unde si contingat in mense Apostolico officii pœnitentiarii, et unitæ præbendæ vacatio, vel alias præbenda esset reservata, vel affecta, electio personæ hujusmodi pœnitentiarii pertinet ad Papam. Sacr. congr. Conc., teste Nicol. Garcia, *De benefic.*, par. v, c. 4, n. 144.

(17). Alia ad rem Vide tom. II, verb. CANONICUS, art. 1, 2, 4.

ADDITIONES CASINENSES.

(18). Sub v. CANONICATUS, CANONICUS h. Ferrarianæ Biblioth., art. 9, *De canonico theologo, pœnitentiario, etc.*, in additionibus ex aliena manu, sub n. 123, traditur sequens doctrina: « electio personæ (ad canonicatum theologalem * idem videretur de canonic. pœnitent.) post dictam constitutionem (nempe constitut. Benedicti XIII, incip. *Pastoralis officii*) non amplius pertinet ac episcopum, sed ad ipsos examinatores, ut resolvit sacra congregatio Concilii interpres in *Salernitana canonicus pœnitentiarii*, 1 Septemb. 1753. »

PRÆCEDENTIA.

SUMMARIUM.

1. Episcopus brevi manu, sumarie, et de plano componere potest præcedentiarum controversias in processionibus et funeralibus exortas. — 2. Dignioribus semper danda est præcedentia. — 3. Episcopi præcedunt inter se secundum tempus electionis seu provisionis. — 4. Episcoporum in conciliis provincialibus præcedentia statuunt juxta tempus ordinatio-

(19). Sed quidquid sit de hujusmodi resolutione, quæ revera, attentis particularibus circumstantiis, edita fuit, ut videre est in tomo XXII *Thesaur. Resolut. S. C. Concil.*, pag. 35, 38, 51, nunc ex ejusdem sacr. congregationis Concilii oraculo illud utique tenendum est, in supramemoratis canoniconibus (theologali et pœnitent.) conferendis, idem jus esse episcopo, ac in ecclesiarum parochialium provisione, nempe eligendi quem cæteris magis *idoneum* inter approbatos ab examinatoribus judicaverit.

(20). Et quamvis in cit. constit. prælaud. Bened. XIII, hæc habeantur: « Volumus, ut præbendæ theologales (* id. dic. *De canonico pœnitentiiali*, ut ex d. const. in fine*)... conferri semper debeant *magis idoneo*, in formalis concursu ab examinatoribus renuntiato; » non ita tamen hæc verba accipienda sunt, ac si in hujusmodi præbendar. theologal. vel pœnitent. provisione, præter judicium approbationis, jus etiam sit examinatoribus decernere *comparative* super majori approbatorum idoneitate; quod judicium unice ad episcopum spectare, quippe qui *pæc omnis instructus* presumitur de moribus et vita gregis sibi commissi, ex ecclesiastice disciplina regulis haud indubie colligas licet. Id quod non obscure ex eadem cit. constit. eruitur; siquidem post modo relata verba *magis idoneo.. ab examinatoribus renuntiato*, statim ibidem subjungitur, *eodem plane modo*, quo *parochialis ecclesie conferuntur*; ita ut concludi bene posse videatur, Pontificis mentem fuisse, ut eadem episcopi potestate pollerent in parochiarum ac in canonicatum memoratorum provisione.

(21). Et revera in *Aversana canonicatus pœnitentiarii*, 21 Decembris 1829, ad dubium: « An episcopus polleat jure eum eligendi ad præbendam theologalem et pœnitent. quem ipse inter approbatos in formalis concursu digniorem judicaverit; seu potius illum eligere teneatur, quem magis idoneum in eodem concursu examinatores renuntiaverint. » Sacra congregatio Concilii respondit, *affirmative* ad primam partem; *negative* ad secundam.

(22). Adeo ut exinde sancitum undequaque fuerit jus episcopi eligendi inter approbatos, qui magis idoneus ad præbendar, vel theologalem, vel pœnitentialem, non securus ac in collatione parochiarum, ab ipso fuerit agnitus ac judicatus.

Id quod in animadversionem supra rectæ doctrinæ sub antedic. n. 123, cit. art. 9, v. CANONICATUS, etc., dictum sit.

tionis, non secundum dignitatem ecclesiarum. — 5. Canonici ecclesiæ cathedralis præcedunt canonici collegiatæ. — 6. Canonici ecclesiæ cathedralis danda est præcedentia in processionibus et funeralibus. — 7. Canonici collegiatarum an habeant præcedentiam supra collegium parochorum? — 8. Parochi ecclesiarum quoniam inter se præcedant. — 9. Clero seculari supra regulares præcedentia

rebetur. — 10. Sacerdotes ex antianitate ordinis, non ex gradu doctoratus, inter se præcedunt. — 11. Antianitatis præcedentia inter ejusdem, et non diversi ordinis milites servanda. — 12. Balivi, capitulares et milites magnæ crucis religionis Hierosolymitanæ inter se præcedunt per antianitatem. — 13. Advocatorum consistorialium præcedentia ante alios advoçatos Rom. curiae. — 14. Canonicarum sæcularium Ecclesie Lateran. præcedentia est ante canonicos basilicæ S. Petri. — 15. Canonici S. Georgii in Alga præcedunt canonicis cong. Lateran. — 16. Canonici regnulares Lateran. præcedunt monachis Casinensis. — 17. Fratres prædicatores præcedunt aliis Fratribus Mendicantibus, et non Mendicantibus. — 18. Præcedentia inter regulares in territorio Romano servanda est sicut in ipsa Urbe. — 19. Monachi præcedentiam servant juxta bullam Gregorii XIII. — 20. Cistercienses Reformati præcedant Mendicantibus. — 21. Fratres Mendicantes semper, et ubique tribunero debent præcedentiam monachis. — 22. Fratres Minores de Observantia præcedunt Fratribus Minoribus Conventualibus. — 23. Fratres Observantes et Tertiarii S. Francisci præcedunt inter se juxta bullam Greg. XIII. — 24. Præcedentia inter simplices presbyteros debetur antianis, nisi presbyteri Minores suppleant vices et munus parochi. — 25. Protonotarius ratione huius dignitatis non præcedit in choro, et functionibus aliis presbyteris antianis, quamvis in Ecclesia non adint distributiones. — 26. Declara quatenus non incedat in babitu protonotarii. — 27. In processionibus, que sunt cum interventu capituli cathedralis, beneficiati illius præcedunt supra parochos. — 28. Præcedentia, que debetur parochis perpetuis, debetur etiam curatis amovilibus. — 29. Quod procedit etiam in eorum substitutis et subrogatis. — 30. Præcedentia inter regulares utriusque sexus incipit a die professionis, non habitus, non obstante quolibet prætextu et contraria consuetudine. — 31. Si duo profiterentur eodem prorsus temporis momento, et eodem quoque tempore fuisse vestiti, data paritate professionis, præcedit qui prius acceptatus fuit, licet in eodem capitulo. — 32. Etiam si professio facta fuisse in alio monasterio. — 33. Licet quis cedere vellet juri suo. — 34. Non obstante qualibet contraria consuetudine, que declaratur abusus. — 35. Qui professionem nulliter emissam ratificavit, nonnisi in tempore ratificationis præcedentiam metitur. — 36. Ex gratia concessa fuit præcedentia a sacra congregacione a die completi anni novitiatus, dum per novitium non sierat, quominus professionem emitteret. — 37. Præcedentia in professis ante tempus bona sine incipit a fine xvi annorum. — 38. In laicis factis clericis per breve incipit a die professionis clericalis. — 39. In novitiis, durante novitiatu, præcedentia desinuntur a die habitus. — 40. Novitii clericis in ordine Minorum de Observantia non præcedunt laicos professos; bene vero in ordine Minororum, et aliis. — 41. Clerici et choristæ præcedent conversis, licet professione antiquioribus. — 42. Clerici religionis Ministrantium infirmis, in quibusvis actibus, laicis ejusdem ordinis etiam antiquioribus professione præferuntur. — 43. Præcedentia fratribus Minoribus de Observantia de una ad aliam provinciam incorporatis debetur a die incorporationis; quod currit etiam religiosus incorporatus in alia provincia denuo redeat ad suam primam, ibique, ubi primo habitum sumpserat, reacorporetur. — 44. Regulares inter se præcedunt

secondum ordinem præscriptum in bullâ Gregorii XIII, que quantum ad præsens hic affertur. — 45. Insiner afferatur ad hoc alia consimilis constituti Urbani VIII. Confirmando decreta sac. congregatio- nis, utpote ad mentem dictæ constitutionis Grego- rii XIII. — 46. Constitutio Gregorii comprehendit etiam PP. ordin. Prædicatorum. — 47. Item com- prehendit etiam monachos. — 48. Regulares con- ventus de recenti fundati in loco, quo adest alter eiusdem ordinis conventus, gaudent eadem præ- cedentia, qua gaudent fratres illius antiquioris sui ordinis conventus. — 49. Et hoc non solum, quando fratres modernioris conventus incedunt simul sub cruce antiquioris conventus, sed etiam quando in- cedunt soli sub propria cruce. — 50. Item regulares succedentes de recenti in conventum eis ces- sum ab aliis religiosis ejusdem ordinis gaudent præ- cedentia, qua super alios gandebant religiosi primo ipsum inhabitantes. — 51. Religiosi diversorum conventuum ejusdem ordinis præcedunt inter se juxta anterioritatem conventuum: Minores tamen de Observantia ibique, et in omnibus gaudent præ- cedentia super Reformatos. — 52. Regulares con- ventus conatu, seu violentia Turcarum, aut hereti- corum, vel hostili furore suppressi, et postea ipsis restituti, gaudent pristina præcedentia, et recuperant omnia primæva jura. — 53. Secus autem, si fuerit motu proprio Papæ suppressus, et postea ex mera gratia a S. Sede restitutus, nisi in litteris Pon- tificis aliud exprimatur. — 54. Regulares in processionebus incedunt post confraternitates laicorum. — 55. Regulares in suburbis et territorio Romano- servant præcedentiam sicut in ipsa Urbe. — 56. Clerum sæcularem in processionebus anteire debent regulares, nec cum eo possunt mistum incedere. — 57. Præcedentiam prætendere non possunt regulares super parochum regularem quando inter alios pa- rochos præcedit in processionebus. — 58. Clero sæ- culari in processionebus dignorem locum cedens debent regulares, licet prior regularium deferat reliquiam: præcedentia enim debetur solis regulari- bus paratis. — 59. Quoad ea quæ concernunt præ- cedentiam episcoporum, remissive. — 60. Quoad ea quæ concernunt præcedentiam vicarii generalis, remissive. — 61. Quoad ea quæ concernunt præ- cedentiam canonicorum, remissive. — 62. Quoad ea, quæ concernunt præcedentiam coadjutorum, remissive. — 63. Quoad ea quæ concernunt præ- cedentiam vicarii foranei, remissive. — 64. Quoad ea quæ concernunt præcedentiam confraternitatum, remissive. — 65. Quoad ea quæ concernunt præ- cedentiam magistratum, remissive. — 66. Quoad ea quæ concernunt præcedentiam generatim, remissive. — 67. Assignatur, quibus danda sit præcedentia in disputationibus publicis. — 68. Canonici clericis, ubi præbendæ non sunt distinctæ in presbyterales, diaconales et subdiaconales, cum promoventur ad sacerdotium, non recuperant præcedentiam, quam prius cesserant canonicis presbyteris possessione posterioribus. — 69. Canonici collegiatæ in omni- bus præcedunt parochis etiam ecclesiæ matricis. — 70. Quæ præcedentia debetur missionaris de Observantia pro Sanctis Locis, et aliis? remissive. — 71. Canonici regulares Lateran. præcedunt om- nibus regularibus in processionebus. — 72. Afferatur dispositio Innocentii XIII, quod præcedentia inter clericos et laicos Reformatos, et tertii Ordinis. — 73. Alia ad rem cum addit. ex alien. man. ad num. 96.

(1. Præcedentiarum controversias in fune- ralibus et processionibus componere potest episcopus brevi manu, summarie, et de pla- no, ac sine strepitu, et figura judicij. Sac. congregatio Concl., testibus Franc. Leone, in

Thesaur. fori eccles., part. I, cap. 8, n. 18; Campan., in *Diversorio juris can. rub. 12,* cap. 13, n. 120; Armend., in *addit. ad re- cup. legum Navarræ, lib. I, tit. 14, l. 24,* § 31, *De process., n. 10;* Modern. Hisp.

De regia protect., tom. I. p. II, cap. 9, num. 15; Lezana, in Summ. qu. Regul., tom. III, verb. Episcopus quoad regulares, num. 13; et Barbosa, in Summ. Apostol. dec., verb. Præcedentia, n. 1.

(2). Præcedentia semper dignioribus danda est. Sac. cong. Rit., in Sancti Severini, 1 Sept. 1607, quam refert Sellius, in Selectis canon., cap. 47, n. 5; et Barbosa, loc. cit., n. 2.

(3). Præcedentia inter episcopos nulla ratione regulatur, nisi electionis seu provisionis, ut qui prius electus seu provisor fuit de aliquo episcopatu, alteri postea electo, seu promoto præcedat. Sacra congregatio Rituum, in Segobien., 31 Martii 1609, penes Sellium, d. cap. 46, n. 6. Et de præcedentia inter episcopos et protonotarios participantes, Pts II, const. 4, incip. : *Cum servare, pridie Id. Jun. 1459; apud Laert. Cherub., in Bullar., tom. I, p. 316.*

(4). Præcedentia episcoporum in conciliis provincialibus statuenda est juxta tempus ordinationis, non autem secundum dignitatem Ecclesiasticarum. Sacra congregatio Conc., die 9 Aprilis 1595, referente Sellio, d. cap. 46, n. 7; et Barbosa, l. c., n. 4.

(5). Præcedentia semper debetur canoniciis ecclesiæ cathedralis supracanonicos ecclesiæ collegiatæ, etiam in associandis funeribus propriæ ipsius collegiatæ parochiæ. Sacr. congr. Rit., in Prænestina Cavarum, 28 Aug. 1618, de qua Aldan., in Compendio canon. res., lib. III, tit. 6, n. 3; et Barbosa, loc. cit., n. 5.

(6). Præcedentia in processionibus et funeralibus danda est canoniciis ecclesiæ cathedralis. Sacra congregatio Rit., in Ripana, 30 Julii 1616; apud Aldan., dict. tit. 6, n. 4, et Barbosa, loc. cit., n. 6.

(7). Præcedentia debetur canoniciis ecclesiæ collegiatæ supra collegium parochorum et aliorum presbyterorum etiam ipsius civitatis, dum occasione synodi, vel alterius similis causæ simul convenienti. Sacr. congr. Rit., in Faventina Brisiguelæ, 12 Mart. 1616, attestante Sellio, d. cap. 47, n. 8; et Barb., loc. cit., n. 7.

(8). Præcedentia inter curatos Ecclesiasticarum parochialium non ratione regulæ, sed ratione antianitatis, seu prærogative Ecclesiæ parochialis, curatis danda est. Sacr. congr. Rit., in Asten., 21 Martii 1609, teste Sellio, d. cap. 47, n. 9; et Barbosa, loc. cit., n. 8.

(9). Præcedentia semper debetur clero sæculari supra regulares, etiam in ipsorum regularium Ecclesiis. Car. Alia 6, caus. 16, quæst. 1, cum similibus. Sacr. cong. Rit., in Firmana Terræ Sanctæ Victoriae, 31 Martii 1618, cuius meminit Joan. Maria Novar., in Lucerna Reg., verb. Præcedentia, n. 4 et 5. Hinc eadem sacra congreg. Rit., die 3 Augusti 1601 decrevit et ordinavit, ut in generalibus processionibus fratres seu monachi, vel ordines regulares antecedant, et presbyteri, seu clerici sæculares subsequantur, et ultimum locum teneant, nec mistim cum regularibus incedant, et Clemens VIII, in sua constit. incip. Quæ ad removendum,

5 Novembris 1603, ex voto ejusdem sacrae congregationis declaravit clerum sæcularem in omnibus locis, etiam in propriis ecclesiis, conventibus Patrum, monachorum et religiosorum quorumcunque in universo regno Castellæ et Legionis præferendum esse, et præcedere debere, quam Clementis VIII, constitutionem observari mandavit Greg. XV, in sua constit., incip. Alias a felicit, die 3 Aug. 1622, quæ reperiuntur impressæ apud recollectionem Apostolicarum constitutionum, quam imprimi curavit status ecclesiasticus regnorum Castellæ et Legionis. Sic apud Barbos., loc. c., n. 9.

ADDITIONES CASINENSES.

(Ad n. 5 et 9. h. edit.)

Nota quod in associatione funeris, capitulum cathedrale gaudeat prærogativa, ut omnes funus associate incedant sua cruce (*vid. annotationem sub v. PAROCHUS, art. 2 ad n. 59 *) incessu et progressu processionis usque ad ecclesiam tumulanten inclusive: sed post ingressum ecclesiæ, præseritum regularium, non potest assistere funeri cum cruce, sed adhibenda est crux ecclesiæ tumulantis, prout, partibus informantibus, censuit sae. congregat. Rituum, in Aretina, 13 Jul. 1697, in qua proposito dubio: «An in associatione cadaverum sepeliendorum in ecclesiæ quorumcunque regularium, et præcipue Casinensem, liceat capitulo et canoniciis cathedralis ad associationem invitatis ecclesiæ eorumdem regularium ingredi cum cappa et roccetto, et in eadem sic assistere usque ad humationem cadaveris, sola cruce dicti capituli erecta, et non alia? Sacra congregat., etc., referente claræ memorie cardin. Petrucci, respondit affirmative, ita tamen, ut in absolitione funeris sola adhibeatur crux ecclesiæ tumulantis.» Apud Monacell., Formul. leg. pract., tom. I, tit. 5, formul. 7, num. 39.

Ad parochos quod spectat, ad dubium: «An in ecclesiam restituto funere, in qua capitulum cathedralis nullam habet parochiale jurisdictionem, ad primam capituli dignitatem spectet funeris officium peragere, seu exequias celebrare cadaveris sibi non subjecti, sive potius ad parochum, intra cujus parochiæ fines sita est ecclesia, in qua cadaver eidem parocco, ratione domicilii subiectum est, tumulandum in casu? etc. Negative ad primam partem, affirmative ad secundam. » S. Rit. congr., 22 Januar. 1803, in Tüburtina..

Amplius eadem S. Rit. congregat. juxta alias resoluta, respondit: «Officium super cadaveribus in ecclesiæ regularium per ipsos regulares, non autem per parochos defunctorum peragi debere. » Die 9 Decemb. 1638, in Albanensi.

Sacr. eadem congregat. auditio prius voto unius ex apostolicarum ceremoniarum magistris, respondendum censuit: «Quando ecclesia tumulans est a parochiali diversa, ducto funere ad ecclesiam, non parochus, sed alius sacerdos ejusdem ecclesiæ, ad quam cadaver delatum est, indutus cott; et

stola, vel etiam pluviali nigri coloris prosequatur officium a Ritu Romano præscripsum; et sic S. Rit. C. servandum esse censuit in Ecclesia PP. congregationis Oratori S. Philippi Neri in civitate Mexicana..., die 3 Septemb. 1746 in *Mexicana in Indiis Occidentalibus.* » (Vide insuper *Additiones Casinenses* sub v. PAROCHUS, ubi decreta sacr. congreg. Concilii, nempe, in *Hortana iur. paroch.*, ad rem reperies).

(Supradicta decreta habentur in *Manuale ecclesiasticorum*, seu in *collectione decr.*, authent. S. R. C. Romæ primum edit. deinde Neanoli 1847, sub titul. *De sepulturis*, num. 280, 273-292.)

« Item non potest parochus (nisi adsit consuetudo (occasione funerum ingredi ecclesiam Regularium cum stola et cruce.. ut respondit sacr. congreg. Ritu, in *Vadens. juris funerandi*, 2 August. 1693, referente eminentissimo Noris; et sacr. congregat. Concil., in *Ebrunden. jur. paroch.*, 25 Jun. 1693, in responseione ad decimum, *Potest tamen parochus assistere functioni tanquam unus de populo.* » Sac. Rit. cong., in *Munitione funeralum*, 21 Nov. 1699, apud Monacell., *Form. legal. pract.*, tom. I, tit. 10, form. 18, n. 13.

« Parochi defunctorum (sic pariter Barbo-sa) in regularium ecclesiis humandorum possunt eorum corpora usque ad easdem ecclesiis associare, ac etiam in illis permanere, absque tamen eo, quod in officio de-cantando nullatenus se intromittant, nisi (nota) contraria adsit consuetudo. » Sac. congregat. Episcop. et Regularium, in *Nicoterol.*, 6 Jun. 1614. In *Summa Apostol. decis.*, v. *Parochus quoad funeralia*, n. 7.

Unde « potest parochus permanere in ecclesiis regular. tanquam persona privata, et sicut cæteri de populo... Limita si ex con-suetudine immemorabili reperiatur in quasi possessione peragendi funeralia etiam intus ecclesiam regularium, aqua scilicet benedicta cadavera aspergendi, pluviale indutus ab solutionem dandi, antiphonas inchoandi, psalmos, responsoria, orationes, preces recitandi, et alia munia exercendi, quæ in hujusmodi ministerio adhiberi solent; secus autem, si consuetudo immemorabilis legitime non probetur, nam hoc casu parocho non competit manutentio, ut declaravit sac. congr. Ritu, in *Adrien.*, 12 Feb. et 2 Mart. 1629 et 5 Jul. 1631, ad relationem eminentiss. cardinal. Sancti Georgii respondit, *immemorabilem per capitulum Adrien. prætem-sam*, non esse probatam, et officium super cadaveribus in Ecclesia S. Mariæ Veteris ordinis Fratrum Minorum de Observantia ad ipsos spectare... Hæc habet clar. Pani-molle, *For. ecclesiast. decis.* 1, adnotat. 10, n. 22 et 23.

Verum « ad parochum spectat officium sa-cre supra corpus defuncti domi, et per viam, et non ad regulares, quamvis in eo-rum ecclesiis sepeliri debeat. » Sac. congregat. Concil., in *Catanien. Civitatis Platæ*, 12 Octob. 1619.

« Limit. ut parochus hoc casu funeralia

tantum ducere, et prosequi debeat usque ad ecclesiam [regularium, in cuius foribus defuncti cadaver dimittere, benedicere et dare ultimum vale tenetur; officia vero, et alia munia, quæ in hujusmodi ministeriis adhiberi solent, ab ipsis tantum regularibus peragenda sunt, non autem a parocho, nec a clero sacerulari. » Sacr. congregat. Rit., in *Eugubina*, 12 Martii 1612 et 5 Julii 1614; in *Placentia et Lycien.* 23 Maii 1619, in *Sulmonen.*, 8 Augusti 1629. » Apud Panimolle, l. c. n. 17 et 18. Quæ eadem in terminis traduntur apud Barbosam, *Summa Apostolic. decis.*, v. *Officium defunctorum*, n. 3 et 4. Vide insuper *Iucum nostrum*, v. *CADA-VER* per tot.

(10. Præcedentia inter presbyteros sumi-tur ex antianitate ordinis, non ex gradu doctoratus, quia presbyteratus ordo longe dignior est, quam gradus doctoratus. Sac. congregat. Rit., in *Mediolanen.*, 27 Nov. 1603, et in *Messanen. Taurimen.*, 20 Jun. 1609, et in *Panormit.*, 15 Maii 1610, et in *Terræ Coniglionis in Sicilia*, 19 Mart. 1611, et in *Fanen. Sancti Constantii*, 4 Jul. 1615, et in *Catanien.*, 30 Januarii 1616, et in *Nucerina Terræ Gualdi*, 19 Januar. 1619, et in *Cephaluden. ac Catanien.*, eadem die, et in *Messanen. Terræ Gagliani*, 20 April. 1618, et in *Catanien.*, 22 Aug. 1620, et in *Cephaluden.*, 30 Mart. 1621, quarum meminit Sel-lius, dict. cap. 47, num. 10. Beneficiatus in ecclesia sui beneficii præcedentiam habere debet supra alios beneficiatos in eadem ec-clesia non sacerdotes. Sacra congregat. Rit., in *Nullius Provincie Florentinæ*, de mense Januar. 1633, quam refert Bonfadini, in *Thesaur. eccles. dec.*, resol. 32, num. 10; et Barbosa, loc. cit., n. 10.

—(11. Præcedentia antianitatis inter ejusdem ordinis milites servanda est, non au-tem inter milites diversi ordinis. Sac. cong. Rit., in *Meliten.*, 9 Maii 1609, penes Aldan, d. tit. 6, num. 7; Barbosa, loc. cit., num. 11.

(12. Præcedentia inter Balivos capitulares, et milites Magnæ Crucis religionis Hierosolymitanæ per antianitatem, et non per aliam rationem est discutienda. Sacr. congregat. Rit., in *Meliten.*, 12 Aug. 1608, test. Aldan., d. tit. 6, num. 8, et Barbosa, loc. cit., num. 12.

(13. Præcedentia advocatorum consistoria-lijum est ante alios advocationes Romanæ cu-riæ. Sixtus V, constit. 62, incip. *Sacri*, 10 Kal. Sept. 1587; apud Laert. Cherub., in *Bul-lario*, tom. II, pag. 588; alias pag. 477; in noviss. impress., et Barbosa, loc. cit., num. 13.

(14. Præcedentia canoniceorum sacerularium Ecclesiæ Lateranensis est ante canonicos S. Petri de Urbe. S. Pius V, constitut. 94, incip. *Infirma*, 12 Kal. Januar. 1596; apud Laert. Cherub., tom. II, pag. 296, alias pag. 223, in noviss. impress., et Barbosa, loc. cit., num. 14.

(15. Præcedentiam habent canonici S. Georgii in Alga quoad canonicos congrega-tionis Lateranensis. S. Pius V, constitut. 127, incip. *Cum alias*, 11 Kalend. Junii 1574;

apud Laert. Cherub., d. tom. I, pag. 340, alias pag. 255; et Barbosa, loc. cit., num. 15.

(16). Præcedentiam habent canonici regulares Lateranenses quoad monachos Casinenses. S. Pius V, const. 75, incip. *Romanus*, pridie Idus Octob. 1658; apud Laert. Cherub., d. tom. II, pag. 272. Imo etiam ante omnes alios regulares post'clerum sacerdalem; idem S. Pius V, const. incip. *Cum ex Ordinum*, 19 Kal. Jan. 1570; apud Laert. Cherub., d. tom II, pag. 342, alias pag. 243, in noviss. impress.; et Barbosa, loc. cit., num. 16.

(17). Præcedentiam Fratrum Prædicatorum quoad alios Fratres Mendicantes, et etiam non Mendicantes post'clerum sacerdalem, et antiquos ordines monachales statuit S. Pius V, constitut. 75, incip. *Divina*, 27 Augusti 1578; apud Laert. Cherub., dict. tom. II, pag. 267; Clermens VIII, constit. 13, incip. *Inter cetera*, 25 Sept. 1592, referente Joann. Maria Novar, *Lucerna Regul.*, verb. *Præcedentia*, num. 16, et illarum meminere Fr. Emmam., q. *Reg.*, tom. I, quæst. 33, art. 1; Piasec., in *Praxi episcop.*, part. iii, cap. 3, pag. 210; Scortia, in *Select. Summorum Pontificum const.* epist. 156, theorem. 393; Michael Ferrus, *De præcedent. ecclesiast.*, q. 45. n. 3; et Barb., loc. cit., n. 17.

(18). Præcedentia inter regulares de suburbis et territorio Romano servatur sicut in ipsa Urbe. Sacr. congregat. Rit., in *Tusculana*, 2 Mart. 1631; de qua Sellius, d. cap. 47, n. 21. Nam ad tollendas omnes lites et controversias in materia præcedentiarum debet servari id, quod in Alma urbe omnium Magistra servatur. S. congr. Episc. et Regul., 26 et 30 Aug. 1593, referente R. P. D. Sperello, in dec. *for. ecclesiast.*, dec. 76, n. 16; et Barbos., loc. c., num. 18.

(19). Præcedentia inter monachos servatur juxta bullam Gregorii XIII. Sacr. congregat. Rit., in *Saxoferraten. Nucerinæ diaecesis*, 16 Maii 1614, penes Aldan., dict. tit. 6, n. 10; et Barbosam, loc. citat., num. 19.

(20). Præcedentiam habent monachi Cistercienses Reformati ordinis B. Mariæ Pulien. anto ordines Mendicantes. Clemens VIII, constitut. 56, incip. *Regis*, Non Feb. 1598; apud Laert. Cherub., in *Bullar.*, tom. III, pag. 72, alias pag. 53, et illius meminit Mich. Ferr., *De præcedent. ecclesiast.*, q. 4, n. 5; et Barbos., loc. c., n. 20.

(21). Præcedentiam monachis semper, et ubique tribuere debent Fratres Mendicantes. Sacra congregat. Rituum, in *Monopolitana*, 23 Mar. 1619, teste Aldan., d. tit. 6, num. 12; et Barbosa, loc. citat., num. 21.

(22). Præcedentiam habent Fratres Minoris S. Francisci de Observantia ante Fratres Minoris conventuales. Leo X, constitut. 26, incip. *Licet*, 7 Decemb. 1517; apud Laert. Cherub., in *Bullar.*, tom. I, pag. 520; alias pag. 429, in noviss. impress.. et Barbosa, loc. cit., num. 22.

(23). Præcedentia inter Fratres etiam Observantes, et Tertiarios S. Francisci servatur juxta bullam Gregorii XIII, ut ii præfe-

rantur, qui prius in loco Controversiæ monasterium et locum obtinuerunt. Sacra congregat. Rituum, in *causa Montis Feltri*, 3 Octobr. 1613; et in *Cosentina*, 1 Mart. 1614, et in *Terracina*, 3 Septembris ejusdem anni, et in *Rossanen*. *Terræ*, novæ, 14 Februarii 1615, et in *Agrigentina Terræ Mari*, 4 Aprilis ejusdem anni, et in *Meliten*, 15 Julii 1617, et in *Spoletana*, 7 Augusti 1618, et in *Oritana Terræ Frattæ*, 28 Septemb. 1619, et in *Tudertina Terræ Altaris* 1620. De quibus Aldan., d. lit. 6, num. 13; et Barbosa, loc. cit., num. 23.

(24). Præcedentia inter simplices presbyteros debetur antianis, nisi presbyteri minores suppleant vices et munus parochi. Sacra congregatio Rituum, in *Prænestina Præcedentia*, 12 Augusti 1701; apud Monacell., tom. IV, *Supplement. ad tertium tom.*, num.

(25). Protonarius ratione hujus dignitatis non præcedit in choro et functionibus aliis presbyteris antianis, quamvis in Ecclesia non adsint distributiones. Sac. congr. Rit., in *Nullius Phasani Præcedentia*, 24 Januar. 1688; apud Monacell., loc. cit., num. 101.

(26). Secus tamen si incidet in habitu protonotarii, ut declaravit eadem sacra congregatio, in *alia Ventimilien.*, 13 Sept. 1670; apud Monacell., loc. cit., num. 301.

(27). In processionibus, quæ sunt cum interventu capituli cathedralis, præcedentia debetur beneficiatis ejusdem supra parochos. Sac. cong. Rit., in *Taurinen.*, 2 Octob. 1683. Et licet contrarium decisum reperitur, in *alia Bituntina*, 21 Aug. 1688, in qua præcedentia data fuit parochis supra beneficiatos cathedralis, hoc venit, quia parochi Bituntini habent stallum in choro, et sunt de gremio illius capituli, ut positive se recognovisse testatur Monacell., loc. cit., num. 104.

(28). Præcedentia, quæ debetur parochis perpetuis, eadem debetur parochis et curatis amovilibus ad nutum, quia etiam huiusgaudent prærogativis parochorum perpetuorum, ut respondit S. C. Conc., in *una Comensi*, 27 Mart. 1706.

(29). Et hoc procedit etiam in eorum substitutis et subrogatis. Sac. cong. Rit., 20 Jan. 1691; apud Monacell., loc. cit., n. 106.

(30). Præcedentia inter regulares utriusque sexus incipit a die professionis, non habitus, non obstante quolibet prætextu et contraria consuetudine. Sacra congregat. Episcop. et Regul., in *Ravennatensi*, 12 Septembris 1588; in *Augustinian. Lombardiae*, 7 Januarii 1650; et in *alia Observantium*, 21 Augusti 1654; apud Nicolum, in *Flosculis*, verb. *Præcedentia*, num. 15. Et pro monilibus est decretum a sacra congregat. Concil., in *Paduana*, de anno 1680; apud Barbos., in *Summa Apostolic. decis.*, verb. *Præcedentia*, n. 29. Quod scilicet præcedentia inter moniales a die professionis, non auctem receptionis habitus regularis, debetur; quatenus vero duæ insimul professionem emitterent, illa, quæ prius admissa fuerit,

præcedere debet, et si eodem tempore ad habitum admissus fuerint, data etiam professionis paritate, quæ prius in capitulo acceptata fuerit præcedere debet. Hæc ibi.

(31) Si duo profiterentur eodem prorsus temporis momento, et eodem quoque tempore fuissent vestiti, data paritate professionis, præcedit qui prius acceptatus fuit, licet in eodem capitulo. Sacra congregatio Episcoporum et Regul., in Assisiensi, 13 Mart. 1603; apud Nicol., loc. cit., sub n. 15.

(32) Etiamsi professio facta fuisset in alio monasterio. Sacr. congreg. Episcop. et Regul., in Mexicana, 3 Januar. 1594; apud Nicol., loc. cit., sub num. 15.

(33) Licet quis vellet cedere juri suo. S. C. Episc. et Regul., in Assisi., 30 Octob. 1600; apud Nicol., loc. cit., sub num. 15.

(34) Non obstante qualibet contraria consuetudine, quæ declaratur abusus. Sacra congregatio Episcoporum et Regular., in Neapol., 23 Nov. 1592; in Anconitana, 14 Jun. 1593; apud Nicol., loc. cit., sub num. 15.

(35) Qui professionem nulliter emissam ratificavit, non nisi a tempore ratificatæ professionis præcedentiam metitur, prout declaravit et censuit S. cong. Conc., 1 Oct. 1672; in *dubio præcedentia*. Quod decretum refert card. Petra, in *Comment. ad constit. Apostol.*, tom. IV, circa constit. 8, Eugen. IV, sub num 17.

(36) Ex gratia concessa fuit præcedentia a sacra congregazione a die completi anni novitiatus, dum per novitium non steterat, quominus professionem emitteret. Sac. cong. Episcop. et Regul., in una Vallumbrosianor., 14 nov. 1657, et in una Augustinianor., 24 Julii 1654; apud Nicol., loc. cit., sub num. 17.

(37) Præcedentia in professis ante tempus bona fide incipit a fine xvi annorum. Sac. cong. Episc. et Reg., in una Basiliensem, 13 Novemb. 1647; apud Nicol., loc. cit., num. 16.

(38) In laicis factis clericis per breve, incipit a die professionis clericalis. S. C. Episcop. et Regul., 26 Febr. 1649; apud Nicol., loc. cit., num. 16, et Lantusch., *Theatr. Reg.*, verb. *Præcedentia*, n. 3, ubi affert decretum ad litteram.

(39) In novitiis, durante novitiatu, præcedentia desumitur die habitus. Sac. cong. Episc. et Regul., in Forosemproniens., 1 Januar. 1601; apud Nicol., loc. cit., n. 17

(40) Novitiis clerici in ordine Minorum de Observantia et Reformatorum non præcedunt laicos professos. Sic sac. congregat. Episcop. et Regul., 8 Augusti 1663; apud Lantusch., in *theatro Regular.*, verb. *Præcedentia*, num. 1, bis verbis: « Sacra congregatio S. R. E. cardinalium negotiis et consultationibus episcoporum et regularium præpositis, auditio commissario generali ordinis bujusmodi, statuit atque decrevit, dictis novitiis quounque professionem emiserint, tam in publicis quam in privatis functionibus ultimum locum deberi.

« Romæ, 8 Augusti 1653.

« M. card.

« GINETTUS H., archiepiscop. Patracen., secretarius. »

Et refert etiam Matthæucc., loc. cit., num. 10. Quoad novitiis tamen Minimorum refert Pignatell., tom. II, consultat. 56, n. 8 et 9, quod relata in sacrorum Rituum congregations per cardinalem Franciottum controversia a fratribus conversis, et oblatis professis ordinis Minimorum excitata, ex quo ipsi præcedentiam sibi deberi præsumerent supra novitiis clericos, qui nondum professionem emiserant: « Eminentissimi domini, visis ac mature perpensis partium juribus, censuerunt præcedentiam deberi novitiis clericis supra laicos juxta dispositionem juris communis, et constitutiones editas a capitulis generalibus Romano et Massiliensi, et ita ubique, et in toto orbe servandum esse mandarunt sub poenis in contravenientes vel non acquiescentes per regulæ constitutiones decretis, aliisque arbitrio sacrae congregations.

« Die 25 Sept. 1615.

« Julius episcopus Sabinensis cardinalis Sachetus.

« Franciscus Maria PHEBÆUS, congregationis sacr. Rit. secretarius. »

(41) Clerici et choristæ præcedunt conversis, licet professione antiquioribus. Sacra congregat. Episc. et Regul., in Fulginaten., 19 Octobr. 1622; apud Nicol., in *Flosculis*, verb. *Præcedentia*, sub num. 15. Et expresse Urbanus VIII in suo brevi incipiente *Cum sicut*, in quo sub excommunicationis poena ipso facto incurrienda prohibetur, ne laici ordinis Minorum, etiam ratione antiquioris receptionis ad habitum vel professionis primo emissæ, clericos, tam in publicis quam in privatis ejusdem ordinis functionibus præcedere audeant; qua censura ligantur quoque superiores id permittentes. Vide apud Lantusch., in *Theatre regular.*, verb. *Præcedentia*, num. 2, ubi per extensum refert totum dictum Urbani VIII. Breve dat. 16 Novembris 1642.

(42) Clerici religionis ministrantium infirmis in quibusvis actibus, laicis ejusdem ordinis etiam antiquioribus professione præferuntur, ut expresse statuit Alexander VII, in suo brevi, incip. *Alias emanavit*, dat. 5 Decemb. 1662, relat. per extensum a Lantusch in additione ad *theatrum regul.* verb. *Præcedentia*, n. 2.

(43) Præcedentia fratribus Minoribus de Observantia de una ad aliam provinciam incorporatis debetur a die tantum suæ incorporationis; sic expresse statutum est in capitulo generali de ann. 1625, tit. *Pro Cismontana familia*, ibi: « Qui sua sponte, licet obtenta prius licentia, ad alienam provinciam transierunt, fratres tam incorporati quam incorporandi, in ea locum, ordinem et præcedentiam a die tantum incorporationis suæ, non autem a die receptionis habitus, aut emissæ professionis teneant et habeant: » quæ statuta fuerunt

in forma specifica confirmata ab Urbano VIII, const. 49, incip. *Sacrosanctum*. Et hoc est intelligendum, etiam si religiosus incorporatus in alia provincia denuo redeat ad suam primam, ibique, ubi primum habitum sumpserat, reincorporetur. Sic expresse, multis adductis, docet Pignatell., tom. X, consult. 62 per tot., et ex ipso Matthæus, *Officialis Curiae ultime impressionis Venetæ*, cap. 37, n. 9, per textum in c. *Mandamus* 2, caus. 19, q. 2, ibi: « *Mandamus, et universaliter interdicimus, ne quis canonicus regulariter professus monachus efficiatur: quod si decreto nostro contrarie presumens agere tentaverit, ad ordinem canonicum, præcipimus, ut redeat... Et ultimus in choro maneat.* » Et cap. *Intelleximus* 12, De estate et qualitate, ibi: « *Ne quis canonicus regularis..... efficiatur monachus, et si factus fuerit, ad canonicatus ordinem revertatur, ultimus in choro manendo.* » Hinc non poterit definitiorum provinciæ, in qua ipse primo habitum sumpserat, illum reincorporare cum privilegio præcedentie a die susceptionis habitus, cum sit contra dictum statutum a Summo Pontifice confirmatum, in quo nullus inferior Romano Pontifice dispensare potest. C. *Inferior*. 4, dist. 21, c. *Cum inferior* 16, De majorit. et obedienti.; Clementin., *Ne Romani*, De electione. Sic cit. doctores, et alii.

(44. Regulares inter se præcedunt secundum ordinem præscriptum in bulla Gregorii XIII, quæ quantum ad præsens hic assertur.

Tenor igitur dictæ constitutionis est: Exposcit et infra: « *De Nobis attributæ potestatis plenitude volumus, et Apostolica auctoritate decernimus, quod quicunque ex dictis fratribus Mendicantibus, inter se de præcedentia hujusmodi contendentibus, aut confratribus confraternitatum prædictarum, inter quos lites et causæ præmissorum occasione ortæ jam sint, seu oriuntur contigerit in futurum, qui in quasi possessione præcedentie, ac juris præcedendi sunt positi, quibuscumque reclamationibus, appellationibus et aliis subterfugiis prorsus remotis, et cessantibus, et postpositis in processionibus, tam publicis quam privatis præcedere debeant.*

« *Quando vero non probetur, aut non constet de quasi possessione præcedentie hujusmodi inter fratres quidem Mendicantes, ii, qui antiquiores in loco controversiæ, confratres vero inter se litigantes, si, qui prius saccis usi sunt, in processionibus tam publicis quam privatis præcedere debeant, ita ut si contigerit nova monasteria, aut domus alicujus ordinis mendicantium fundari in loco, in quo alterius ordinis ex dictis mendicantibus monasteria, aut domus, prius erecta et instituta sint, ille orde, qui prius monasterium, seu domum in loco habuerit, præcedat.*

« *Præterea, quia inter prædictos ordines plerumque alia in processionibus, et alia in conciliis generalibus, et aliis actibus publicis, sive privatis, ratio circa modum præ-*

cedendi servatur, nolumus per præsentes prærogativis dictorum ordinum quoad præcedentias hujusmodi, quæ propriis ordinibus, præterquam in processionibus prædictis debentur, præjudicium generare. Sieque per quoscunque, etc., non obstantibus, etc.

« Roma, 25 Julii 1583. »

(45. Insuper assertur ad hoc alia consimilis constitutio Urbani VIII, confirmans decreta sacrae congregationis, utpote ad mentem dictæ constitutionis Gregorii XIII.

« Nuper pro parte dilecti filii Blasii a Cherisio, procuratoris generalis fratrum ordinis minorum Sancti Francisci, conventionalium nuncupatorum, Nobis expositum fuit, quod dictus ordo gravatur admodum litibus occasione præcedentie cum aliis aliarum religionum regularibus in processionibus, ex quo etiam alias a venerabilibus fratribus S. R. E. cardinalibus negotiis regularium præpositis, diversis in prefata materia præcedentie litteris emanatis, unam videlicet contra ejusdem ordinis de Observantia nuncupatos Arbenses, aliam contra servorum B. Mariæ virginis Soanen., nec non duas litteras contra prædicatorum respective ordinum Fratres Cassanen. et Ferentinos, obtinuerit tenoris subsequentis videlicet: « *Arbi all' arcivescovo:*

« *Pare, che sia nata differenza della precedenza tra cotesti Frati di San Francesco conventionali ed osservanti, allegando ogn' uno di loro alcune ragioni, per le quali si persuadono di dover precedere agli altri, le quali essendosi diligentemente considerate nella congregazione di questi miei illustrissimi signori preposti da nostro signore sopra le cose de' vescovi, e regolari, s' è risoluto, etiam con il parere degl' illustrissimi protettori di tutte due le religioni, di far scrivere a V. S. che occorrendo più simili differenze, le termini senza alcuna eccezione nell' istesso modo, che quel convento tenga il primo, e più degno luogo, che è più antico nella città, secondo che si è fatto sin' ora, per quanto si presuppone. Imperiocchè questo mezzo usato altrove è stato tale, che ha finito ogni controversia, come si spera, che farà anche così per mezzo della prudenza, e destrezza di V. S. Dio, etc.* »

« Roma, 6 Marzo 1582. »

« *Al vescovo di Soana, o suo vicario.* » Avendo inteso questi miei signori illustrissimi, che in cotesta città sono in disparere di precedenza li frati de' Servi con quelli di S. Francesco conventionali, hanno voluto, che io faccia sapere a V. S. che nella precedenza di questi mendicanti, secondo il parere di Nostro Signore, s'attende solamente l'antichità de' loro conventi, cioè che precedano quelli, che prima hanno ottenuto i monasteri de' luoghi, ove è nata la differenza e perciò ella potrà dichiarare, che quelli precedano, li quali prima sono venuti ad abitare in cotesta città, e che sarà appunto conforme a quello, che s'è

« risoluto, ed osservato in altri luoghi, etc.
 « Roma, li 24 Maggio 1583. »
 « Al vescovo di Cassano.
 « Fu dato in congregazione un memoriale dal procuratore generale dei Frati conventuali di S. Francesco a nome del suddetto monastero di Castrovillari di contesta diocesi, nel qual si doleva, che alcuni Padri di S. Domenico, che poco fa hanno pigliate luogo nella medesima terra, pretendevano nelle azioni pubbliche di cedergli, non ostante, che già siano 350 anni che quel monastero di S. Francesco è fondato, e sapendosi, che Nostro Signore altre volte aveva dichiarato, come si doveva procedere in simili casi, questi miei signori illustrissimi vollero, che se ne dasse conto a Sua Beatitudine, la quale ha commesso, che si scriva a V. S. che faccia avere la prerogativa, ove nascano queste novità, alle religioni, che sono più antiche nel luogo, il che farà V. S. intendere a' detti Padri di S. Domenico, ed opererà, che così s'eseguisca.

« Roma, li 24 Maggio 1583. »

« Ferentino al vescovo.

« Nella differenza, che verte tra cotesti Frati di S. Domenico, e quelli di San Francesco per conto della precedenza, la sacra congregazione vuole, che s'osservi per l'avvenire quello, che è stato osservato tra loro per lo passato, sin tanto che non sia destinato altro, ed inclina, che conforme al moto proprio di Gregorio XIII, di fel. mem. debbano precedere quelli, che prima anno avuto il luogo nella Città; ed i decreti, che si allegano per parte de' Frati di S. Domenico in contrario, non sono stati fatti per derogare generalmente al moto proprio di Gregorio XIII, oltre che in quelle occasioni militavano altre ragioni da quelle, che possono militare costi. Questa è la mente di questi illustrissimi miei signori, ed ella doverà eseguire, e Dio, etc.

« Roma, il 1 Giugno 1604. »

« Attamen in casibus occurrentibus eadem litteræ reputantur provisiones particulares, non autem declarationes generales; dictique fratres conventuales nova semper judicia iisdem de rebus subire coguntur. Quare d. Blasius procurator generalis, Nobis humiliter supplicare fecit, ut circa predicarum litterarum observantiam per aliquod opportunum declarationis nostræ ministerium providere, ac alias, et infra indulgere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur, etc., præinsertas litteras ab eisdem card. alias utcumque in casibus particularibus emanatas, cum innitantur justitiae motus proprii Gregorii XIII, hac de re editi, et sint conformes declarationibus sae. conc. Trid. ac Rituum congregationum, ut qui sunt in possessione præcedentia, præcedant, et ubi non probatur aut non constat de possessione, præcedant ii, qui sunt antiquiores in loco controversiæ, esse generaliter observandas, ubiquecunque contingit de eadem præcedentia dubitari, Apo-

stolica auctoritate tenore præsentium præcipimus et mandamus

« Decernentes, etc., non obstantibus, etc., 18 Decembris 1639. »

(46. Constitutio Gregorii XIII comprehendit etiam PP. ordinis Prædicatorum, adeo ut in materia præcedentia in possessionibus, etiam quoad ipsos sit procedendum ad præscriptum dictæ Gregorianæ, cum etiam respectu dictorum fratrum vigeat motivum, propter quod Gregorius XIII edidit dictam constitutionem, nempe ob sedandas lites et controversias, quæ in dies oriebantur occasione præcedentia, vel jure præcedendi in processionibus, ut innuitur in procœmio dictæ constitutionis. Tum quia etiam ex mox adducta const. Urb. VIII, constat expresse, etiam contra ipsos fuisse editam sine ullo dubio constitutionem Gregor. XIII, et revera comprehendere etiam PP. undequaque dignissimos prædicatores, seu Dominicanos, et dictas constitutiones Gregorii XIII et Urbani VIII, moderari quoad hoc constitutionem Sancti Pii V, incip. *Inter cetera* restringi ad loca Aragoniæ, Valentiæ et Cataloniæ; ut plurimis adductis late probat Pignatell., t. I, cons. 138 per tot; et Matthæu., loc. cit., n. 3, et alii. Hinc sacra congregatio deinceps, ubiquecunque casus evenit, respondit juxta dispositionem dictæ constitutionis Gregorianæ, et præsertim, in una Arben, die 13 Mart. 1482, in Cassanen., 24 Maii 1583; in una Ferentina, die 1 Junii 1704; in una Jesuitarum, die 15 Julii 1616; in una Conventualium, die 13 Novembr. 1637; in una Augustinianorum, die 8 Octobris 1645; ut observat Pignatell., loc. cit., n. 14, et idem confirmavit Urbanus VIII in allata constitutione *supra* n. 47, et utriusque Pontificis litteras expresse servari mandavit dicta sacra cong. Episcoporum Regularium, die 6 Octobris 1635, his verbis: « Sacra congregatio censuit servandas esse litteras Greg. XIII et Urbani VIII, eadē re editas, ut qui sunt in possessione præcedentia, præcedant; et ubi non constat de possessione, præcedant ii qui sunt antiquiores in loco controversiæ, et ita ab his, ad quos spectat, servari mandat et præcipit;» et sic refert Lantuscha, loc. cit., n. 10 et Matthæucci, loc. cit., sub n. 3, ubi subjunxit: « Ceterum ubi est consuetudo, quod regulares præcedant inter se, ratio originis religionis, et non fundationis conventus est servanda, ut respondit sac. congr. Episcoporum Regularium, in Forolivien., 23 Febr. 1693.

(47. Item dicta constitutio comprehendit etiam monachos, nempe quod monachi præcedant inter se secundum ordinem præscriptum in bulla Gregorii XIII, incip. *Exposcit*, et adducta *supra* n. 44; sic sac. congr. Rit., in Saxoferrat. Nucerinæ diæcessis, 19 Maii 1614, et in alia causa monachorum, 29 Novembris 1618, et idem pluries declaravit sac. congr. Episc. et Regul., ut referunt Pignatell., loc. cit., n. 22; et Barb., lib. I *Juris ecclesiast. Univ.*, c. 43, a n. 183, ubi varias ejusdem congregacionis in casibus occurrentibus datas declarationes ad litteram adducit.

(48. Regulares conventus de recenti fundati in loco, in quo adest alter ejusdem ordinis conventus, gaudent eadem præcedentia, qua gaudent fratres illius antiquioris sui ordinis conventus; sic expresse habetur ex declaratione et responsione sac. Rit. congreg. ad sequens dubium ei propositum huius verbis :

« Pro parte procuratoris generalis ordinis Minorum Observantiae sac. Rit. congregationi expositum fuit, quod cum in pluribus locis et civitatibus orbis inveniantur duo, et aliquando plura monasteria ejusdem ordinis Minorum regularis Observantiae, et in publicis et privatis processionibus circa modum prædendi, dubitet, qui loco incedere debeant fratres monasterii novissime fundati in eodem loco seu civitate? An in ultimo loco, ut aliqui opinantur, juxta tempus foundationis sui monasterii, disjuncti et separati a fratribus ejusdem ordinis antiquioribus, qui ab antiquo monasterium habuerunt in eodem loco, seu civitate, vel potius uniti et conjuncti cum fratribus ejusdem ordinis incedere et procedere in publicis et privatis processionibus debeant? »

« Audita relatione illustrissimi et reverendissimi card. de Monte, cui haec causa commissa fuerat, eadem sac. congregatio respondit et declaravit juxta constit. fel. rec. Greg. XIII, quæ incipit : *Exposcit*, etc. Præcedentiam dandam esse ordini, qui prius in loco monasterium habuit, et non tantum illi monasterio, ita ut in illo loco per foundationem primi monasterii acquiratur anterioratus ejusdem, sed etiam cuilibet alii posterius fundato ejusdem ordinis. Idem quoque servandum, quando præcedentia competit ex quasi possessione et jure præcedendi in terminis dictæ constitutionis, et quando concurrant ad processiones, tam publicas quam privatas omnes ejusdem ordinis fratres uniti, et non divisi debere procedere, ita ut post crincem fratres strictioris Observantiae, sive Discalceati, seu Recollecti, vel Reformati uniti immediate incedant, et post illos Fratres de Observantia dicti, si juxta regularia ordinis statuta, vel ex quasi possessione, et jure præcedentiam habent. Alioquin in præcedentia servetur etiam inter ejusdem ordinis Fratres anterioritas foundationis monasterii cujuscunque. Neque monasteria alterius ordinis debere, neque posse impedire frui dicto jure præcedendi, neque ordinem incedendi pertinere, et ita in causa prædicta eadem sac. Rit. congr. declaravit, et servari mandavit.

« Die 3 Jun. 1617.

« M. MAR. episcop. Hostien. card. GALLUS. » (49. Et hoc procedit non solum quando fratres modernioris conventus incedunt simul sub cruce antiquioris conventus; sed etiam quando incedunt soli sub propria cruce. Sic expresse decrevit sac. Rit. congr. ut infra :

Salernitana præcedentia.

« Orta alias controversia inter Fratres Reformatos ex una, et nonnullos regulares

civitatis Salernitanæ partibus ex altera, de et super præcedendi jure in publicis processionibus ac funeralibus, quando Reformati non incedunt cum familia Min. Observ. » Sac. Rit. congr., die 10 Dec. 1629, respondit « Præcedentiam semper dandam esse fratribus Reformatis, sive soli de per se et sub propria cruce, sive cum familia et sub cruce Minor. Observantium processionaliter, sive in funeribus incedant, et ita ubique servari mandavit : Cui decreto non acquiescentes Patres S. Augustini, B. Mariæ de Carmelo, S. Francisci de Paula, et B. Petri de Pisis, ac B. Joannis Dei litis consortes existentes in civitate Salerni, quiescunq[ue] incedant sub propria cruce, et sine Fratribus Observantibus de Familia, adiverunt sacr. cong. Rit. ut declarare dignaretur, cui danda sit præcedentia et proposita iterum causa die 21 Apr. 1640, per emin. D. card. Rondinum, plures citatis et auditis in jure et in facto proratoribus generalibus Ordinum ambarum partium, eminentiss. Patres sac. Rit. congregationi præpositi confirmandum esse prædictum decreatum 1629 censuerunt, sed cum Patres S. Aug. et litis consortes, ut denuo revidetur hujusmodi quæstio, instanter suppliassent, placuit eminentissimis dominis novam audiencem eis concedere, unde tercia vice proposita præfata causa per eundemmet eminentiss. D. card. Rondinum, et acerrime utraque parte informante, sacr. Rit. congr. stetit in decisio[n]e.

« Die 16 Decembris 1646.

« A. A. card. CAPPONIUS. »

Item aliud consimile in materia dictæ præcedentiae emanavit novissime decretum a sacra Rit. congregatione, die 8 Martii 1700, quod fuit confirmatum ab Innocentio XII, die 4 Iunii 1700, ut infra :

« Emanavit nuper a congregatione venerabilium Fratrum Nostrorum S. R. E. card. sacris ritibus præpositorum in causa præcedentiae inter dilectos filios Fratres provinciæ S. Didaci novæ Hispaniæ in Indiis ordinis Minorum Sancti Francisci de Observantia Discalceatorum nuncupatorum ex una, et Fratres Provinciæ Sanctissimi Nominis Jesu ordinis Eremitarum S. Augustini ex altera, partibus, vertente, decretum tenoris, qui sequitur, videlicet :

« Mexicana præcedentia. Cum sub die 13 Martii proxime effluxi in causa præcedentiae inter Patres Discalceatos strictioris Observantiae Sancti Francisci provinciæ S. Didaci ex una, et Patres Augustinianos provinciæ sanctissimi Domini Jesu ex altera partibus, super executione decretorum sacra Rituum congregationis diversis temporibus ad favorem eorumdem Patrum Discalceatorum S. Francisci alias editorum, et signanter lati sub die 3 Junii 1676, et per litteras in forma brevis das 19 Junii ejusdem anni a san. mem. Clem. PP. X, approbati ac confirmati in regno Mexicauo ultimo loco agitata; sacra eadem

« Rituum congregatio super infra scripto
« dubio ab eminentissimo et reverendissi-
mo domino cardinali Petruccio relato, vi-
« delicit: »

An Fratribus Discalceatis strictioris Obser-
vantiae ordinis Sancti Francisci, non so-
lum processionibus solis, et sub propria
cruce, sed etiam in concionibus, disputatio-
nibus, concurrentia prælatorum, aliisque
actibus, tam publicis quam privatis, inter-
veniente vel non interveniente familia de
Observantia, competat præcedentia supra
Frates S. August. tam in voce quam in
scriptis, partibus acerrime informantibus
auditis, responderit: in casu, de quo agitur,
præcedentiam competere Patribus Discal-
ceatis S. Francisci, ac amplius dubium pro-
poni vetuerit: « Et nibilominus non acquie-
scentes Patres Augustiniani institerint
præter ordinem pro declaratione supra-
dicti rescripti: sacra eadem Rituum congr.,
die 8 Maii currentis 1700. Partibus audi-
tis, referente eminentissimo et reveren-
dissimo cardinali Petruccio, respondit,
Frates Augustiniani pareant, et perpetuo
acquiescant, et ita decrevit, et servari, ac
exequi mandavit.

« ALDERANUS, card. Cibo. »

« Cum autem, sicut dilectus pariter filius
Josephus Montoro prædicti ordinis Fra-
trum de Observantia Discalceatorum pro-
fessor, ac sacræ theologiae lector, necnon
tribunalis sac. Inquisitionis qualificator,
ac dictæ provinciæ Sancti Didaci custos et
procurator, nomine dilectorum etiam illi-
orum ministri provincialis, et definitio-
rum ejusdem provinciæ Nobis subinde ex-
poni fecit ipse, decretum hujusmodi, quo
firmiter subsistat, et servetur exactius,
Apostolicæ confirmationis nostræ patro-
cinio communiri, perpetuumque desuper
Fratribus ordinis Eremitarum S. Augu-
stini supradictis silentium imponi, ac tan-
dem ejusmodi diuturnam controversiam
finiri summopere desideret, Nos ipsi, etc.,
supplicationibus eorum nomine Nobis su-
per hoc humiliter porrectis inclinati, de-
cretum præinsertum auctoritate Aposto-
licæ tenore præsentium confirmamus et
approbamus, illique inviolabilis Aposto-
licæ firmitatis robur adjicimus, ac perpe-
tuam prædictis Fratribus ordinis Eremita-
tarum S. Aug. silentium super præmissis
imponimus. Decernentes, etc.; sicque, etc.;
irritum, etc.; non obstantibus, etc.

« Romæ, 4 Junii 1700. »

Unde, ut vides, præcedentia debetur Fra-
tribus Minoribus Discalceatis, Recollectis
et Reformatis, aliisque de corpore Obser-
vantium, etiamsi sint posteriores in loco
controversia; dummodo in eo loco prior-
es ad alios regulares, et in possessione
præcedenti fuerint Observantes; quoties
enim in eadem civitate, seu oppido existunt
plures ejusdem ordinis conventus diversis
temporibus fundati, antiquioritas unius in-
fluit, et communicat præcedentiam omnibus
aliis ejusdem ordinis quomodolibet posterio-

ribus, ut præcisus verbis censuit Rota, die
21 Aprilis 1690; in Hispalen. *Præcedentia*
coram Emerix decano, decis. 16, n. 4, ex im-
pressis apud Monacell., part. u *Append.*,
addens quod sic expresse disponit eadem
Bulla Gregorii XIII, § *Quando vero*, ibi:
« Si contigerit nova monasteria, aut domus
alicuius ordinis Mendicantium in loco, in
quo alterius ordinis ex dictis Mendicantibus
monasteria, aut domus prius ercta et institu-
ta sunt, ille ordo, qui monasterium, seu
domum in loco habuerit, præcedat: » et in-
hærendo illius bullæ dispositioni tradunt
card. de Luca, *De præminent.*, disc. 25;
Lantuscha, in *Theatro regular.*, verb. *Præ-
cedentia*, num. 11 et in fine; Novarius, in
Summa Bullar., comment. 96, numer. 11;
Bordon, *Opera moral. in Theat. præcedentia*,
num. 478. Ac respondit sac. Rit. cong., in
Salernitana præcedentiar., sub die 3 Jun.
1617. Et summa quidem ratione, nam alias
scinderetur unitas ordinis, ac non levia
scandala orirentur in populo, ut advertit
card. de Luca, d. disc. 15 *De præminent.*
Sic expresse Rota, *loc. cit.*

Quæ Rota, decis. 7, n. 8, inter impressas
apud eumdem Monacell., *loc. cit.*, enervat
insuper objectionem et paritatem adductam
in exemplis PP. Carmelitarum et Augusti-
nianorum Discalceatorum præcedentiam de-
sumentium solum a fundatione priorum
conventuum, quamvis sint ejusdem ordinis
cum aliis Carmelitis et Augustinianis: re-
ctissime enim ibi respondet Rota, quod Pa-
tres Carmelitæ et Augustiniani Discalceati
sunt quidem ejusdem ordinis, sed non
ejusdem corporis cum aliis Carmelitis et
Augustinianis Calceatis, cum semper ince-
dant separati ab illis sub propria cruce, et
regantur a diversis superioribus, nec eligi
possint ad munera aliorum Carmelitarum et
Augustiniarum Calceatorum; at Frates Di-
scalceati, Recollecti et Reformati, non solum
sunt ejusdem ordinis, sed etiam absolute
faciunt unum corpus cum Observantibus,
cum incedant sub illorum cruce, recogno-
scant eumdem superiorem generalem, et
eosdem definitores generales, etc. Vide apud
Monacell., *loc. cit.*, decis. 16, *Hispalen.*
Præcedentia, *coram Emerix decano*, decis. 17;
eudem, *coram Caprara*, dec. 19; eadem, *coram Emmanuel.*, dec. 20; eadem, *coram Molines*, in quibus omnia ad rem optime re-
solvuntur.

(50. Item regulares succedentes de re-
centi in conventum eis cessum ab aliis re-
ligiosis ejusdem ordinis gaudent præceden-
tia, qua super alios gaudebant religiosi
primo ipsum inhabitantes. Sic late probant
Ursaya, tom. II, part. III, discept. 11 per
tot, referens plures Rotæ decisiones, et de-
creta sacræ Rituum congregationis, et si-
gnanter decretum emanatum per viam legis
die 17 Junii 1627, relat. *ibid.*, num. 24, sub
his verbis: « Procuratore enim M. O. R.
narrante eidem sacræ congregationi Frates
Observantes Reformatos pati controversiam
circa præcedentiam quasi nuper ascitos in
civitate; cum tamen ingressi sint, et habi-

tent in monasteriis Familia, ideo supplicavit provideri, et sacra congregatio Rituum, referente cardinali Millino, mandavit dari omnino præcedentiam dictis Reformatis. » Et concordat Pignatell., tom. IV, consultat. 19, num. 13, ubi postquam probavit quod, quando antiquior conventus conceditur aliis regularibus, in istos transferuntur omnes prærogatiæ antiqui conventus, ait: « Et in hac specie admisit sacr. congr. Rit. declarando præcedentiam deberi Fratribus Minoribus strictioris Observantiae ratione conventum eisdem cesserum ier Fratres Minores Observantes. » Et ipse Ursaya, qui loc. cit., discept. 11, in Pennen. præcedentia pro PP. Reformatis Terræ Laureti cum PP. Capuccinis ejusdem oppidi, dixerat causam pendere adhuc indecisam, postea in Miscellaneo sacro et profuno, lilt. P., num. 258, a sacra congregazione Episcopor. et Regular., ponente card. Casono, resoluta fuit contra Capuccinos.

(51. Religiosi diversorum conventum ejusdem ordinis præcedunt inter se juxta auctoritatem conventum, quando quilibet conventus erigit propriam crucem juxta decretum sacr. congregationis Rituum adduct., supra n. 48. Et sic Rota, 21 Aprilis 1690, in d. Hispanen. præcedentia coram Emerix decano, § Neque; Lantuscha, loc. cit., n. 11; Maltbœucci, loc. cit., sub n. 7; et alii passim, Minores tamen de Observantia ubique, et in omnibus gaudent præcedentia super omnes Reformatos, ut novissime statuit Benedictus XIII, constit. incip. *Pastoralis officii*, quæ hic ad litteram datur:

« BENEDICTUS episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

« *Pastoralis officii* nobis divinitus injuncti sollicitudo Nos admonet, ut omni cura ac studio ad ea jugiter intendamus, per quæ Christitudinem sub suavi arctioris religio- nis jugo mancipatorum, uberesque bonorum operum fructus, benedicente Domino, proferre jugiter satagentium quieti et tranquillitati consulit, et quæ religiosum eorum propositum turbare possunt, removeantur, ut nulla re prædicti, ac sublati animorum dissidiis et æmulationibus juxta Regularia suorum ordinum Instituta in pacis amoenitate gratum Altissimo impendant famulatum, felicioribusque iu dies in via Domini proficiant incrementis. Cum itaque, sicut accepimus, tametsi Fratres ordinis Minorum Sancti Francisci de Observantia, Ex calceati, Recollecti ac Reformati respecti- ve nuncupati cum corpus religionis ac ordinem insimul constituant, atque sub uno endemque capite et ministro generali, etsi sub diversis constitutionibus in Ecclesia Dei militent, antiquus tamen usus ac generalis prope consuetudo invaluit, ut ipsi Fratres de Observantia ubique nedum in Galliarum, Hispaniarum, Port: et Algarbio- rum regnis, ac universa Germania, verum et in hac Alma urbe nostra, ac reliqua pas- sim Italia, ubi fel rec. Gregorii XIII. Præ- decessoris nostri constitutio super præce- dentia edita maxime viget, eosdem Fratres

Excalceatos. Recollectos et Reformatos in processionibus, aliisque tum publicis actibus et functionibus quibuscumque, nulla habita ratione majoris vel minoris antiquitatis suorum conventuum, præcedant; so- lumque aliquot ab hinc annis, pro parte dictorum Fratrum Reformatorum nonnullæ questiones super ejusmodi præcedentia memoratis Fratribus de Observantia in quibusdam Italiae provinciis motæ fuerunt sub obtentu, quod quidam eorum conventum tempore et fundatione illis Fratrum de Ob- servantia forent priores, licet in reliquis ejusdem Italiae Provinciis Fratres de Obser- vantia prædicti præcedentiam præfata pa- cifice obtineant, etiam eorum conventus post alias Fratrum Reformatorum inibi ere- ci reperiantur; nos considerantes ejusmodi controversias inter Fratres dicti ordinis, qui vota sua in spiritu humilitatis et pauperitatis Domino exhibere profitentur, minime dece- re, ac turbas in eundem ordinem non sine scandalo, ac mutuæ inter eos charitatis de- trimento invehere posse, adeoque illas omni ratione recidere, unamque, ac certainam hac in re formam ab omnibus Fratribus Reformatis prædictis servandam præscri- bere volentes, nec non Gregorii prædeces- soris litterarum prædictarum tenorem, et alia quæcumque etiam specificam et individuam mentionem, et expressionem requiri- entia præsentibus pro plene et sufficien- ter expressis, et exacte specificatis habentes, motu proprio et ex certa scientia, matura- que deliberatione nostris, deque Apostoli- cae potestatis plenitudine, quascunque cau- sas, lites seu controversias inter Fratres de Observantia, et reformatos prædictos super præcedentia præfata ubilibet, ei coram quibusvis judicibus quomodolibet motas, ac pendentes ad Nos harum seriae avoca- mus illasque penitus, et omnino extin- guimus, ac supprimimus, et perpetuum de- super silentium imponimus; utque deinceps idem usus, ac mos, qui in Urbe præ- fata, ac alibi inter Fratres de Observantia, et Reformatos servatur ac retinetur, in uni- versa Italia observari et retineri debet, quod scilicet dicti Fratres de Observantia ubique in processionibus aliisque actibus, tam publicis quam privatis, dignorem et honorabiliorum locum obtineant, ac ipsos Fratres Reformatos præcedant, motu, scientia et potestatis plenitudine paribus, le- nore præsentium statuimus et ordinamus. Districte in virtute sanctæ obedientiæ, et sub excommunicationis majoris latæ sententiæ eo ipso per contrafacientes incur- renda pœna omnibus, et singulis Fratribus Reformatis ordinis prædicti nunc, et pro tempore existentibus inhibentes, ne deinceps super præmissis, eorumve occasione Fratres de Observantia hujusmodi mole- stare, inquietare, perturbare aut quoquo- modo impedire audeant vel præsumant. Sicque per quoscumque judices ordinarios, et delegatos etiam causarum Palatii Apo- stolici auditores, ac sanctæ Romanæ Ecclesie cardinales, etiam de Latere legatos, et

alios quoslibet quacunque auctoritate et potestate fungentes, et functuros, sublata eis, et eorum cuilibet aliter judicandi et interpretandi facultate, et auctoritate, ubique judicari et definiti debere, ac irritum et inane, si secus super his a quoquam, quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari, decernimus. Quocirca venerabilibus fratribus, patriarchis, archiepiscopis, episcopis et dilectis filiis locorum ordinariis per præsentes, motu simili mandamus, quatenus ipsi, vel eorum qui libet per se vel alium seu alios, ubi et quando opus fuerit, et quoties pro parte dictorum Fratrum de Observantia fuerint requisiti, eis efficacis defensionis præsidio assidentes, faciant auctoritate nostra præmissa juxta præsentium continentiam et dispositionem observari: contradicentes quoslibet, et rebelles, ac præmissis non parentes, per sententias, censuras et pœnas ecclesiasticas, aliaque opportuna juris, et facti remedia, appellatione postposita, compescendo, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sacerularis. Non obstantibus dictis Gregorii prædecessoris, litteris ac nostra, et cancellariae Apostolicæ regula de jure quæsito non tollendo, aliisque, quibusvis constitutionibus et ordinationibus Apostolicis, nec non ordinis, ac Fratum Reformatorum prædicatorum, illorumque conventuum, doborum et locorum, etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia robورatis statutis et consuetudinibus, etiam immemorabilibus, privilegiis quoque, indultis et litteris apostolicis sub quibusunque verborum tenoribus et formis, ac cum quibusvis derogatoriis derogatoriis, aliisque efficacioribus et insolitis clausulis, irritantibusque, et aliis decretis, etiam per modum statuti perpetui, etiam motu, scientia et potestatis plenitudine similibus, etiam iteratis vicibus concessis, approbatis et innovatis; quibus omnibus et singulis, etiam pro eorum sufficienti derogatione illis, eorumque totis tenoribus, specialis, specifica, individua et expressa, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes mentio, seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda foret, tenores hujusmodi, ac si de verbo ad verbum nihil penitus omisso, et forma in illis tradita observata exprimerentur et insererentur, præsentibus pro plene et sufficienter expressis et incertis habentes, illis alias in suo robore permanens, ad præmissorum effectum hac vice duntaxat specialiter et expressè derogamus, cæterisque contrariis quibusunque; aut si aliquibus communiter, vel divisi ab eadem sit Sede indulsum, quod interdicti, suspendi vel excoumunicari non possint per litteras Apostolicas non facientes plenam, et expressam, et de verbo, etc.

« Volumus autem, quod præsentium litterarum transumptis, etiam impressis, manu aliquius notarii publici subscriptis et si-

gillo personæ in ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, eadem prorsus ubique fides tam in judicio quam extra illud adhibetur, quæ præsentibus ipsis adhiberetur, si forent exhibita vel ostensa.

« Datum Romæ, apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die xiv Febr. 1726, pontificatus Nostri anno secundo.

« F. cardinalius OLIVERIUS.

« Locus ✕ annuli Piscatoris. »

(52. Regulares conventus conatu seu violentia Turcarum vel hæreticorum, authostili furore suppressi, et postea ipsis restituti, gaudent pristina præcedentia, et recuperant omnia primæva jura; sic enim in facti contingentia fuit resolutum a sacra Rit. congregatione, die 6 Decembris 1645, in *Augustana præcedentia*, inter Minores conventionales, quorum conventus fuerat ab hæreticis Lutheranis Augustæ suppressus, et Fratres Minores de Observantia, qui post conventionalium expulsionem conventum in dicta civitate obtinuerant; et fuit decreatum, præcedentiam tam in processionibus publicis, quam in eis, que fiunt in tumultuandis cadaveribus defunctorum, et in sessionibus, aliisque similibus, deberi conventionalibus postea restitutis. Et quidem merito, quia cum dictus conventus fuerit injuste et violenter suppressus, nunquam conventionales fuerunt privati sua legitima possessione præcedendi, licet per aliquod tempus caruerint exercitio, adeoque ex capite Justitiæ illam recuperare potuerunt. L. Final, cod. Si per vim; et l. Clam poscidere, § Qui ad nundinas, ff. De acquirend. vel amittend. possess. In similibus enim casibus redintegratio retrotrahitur ad tempus primæ erectionis, cum currat in istis natura postliminii, quod rem in pristinum statum reponit, ut patet ex dictis verb. Postliminium, per tot, et signanter n. 7, ubi Pat. Joannes Cheron Provincialis Carmelitarum a Turcis captus, et postea liberatus, et decreto sacræ congregatiōnis Episcoporum et Regularium fuit manutensus in possessione sui provincialatus, cassata alterius provincialis electione. Et sic tenet Rota, coram Merlino, decis. 302, n. 2; Pignatell., tom. IX, consult. 183, n. 12; Menoch., De recuperand. possess., remed. 10, n. 111; Gratian., discept. 1543, n. 9 et sequent.; Sapon., disceptat. 345, tom. V, et alii passim.

(53. Secus autem si fuerit motu proprio Papæ suppressus, et postea ex mera gratia a Sancta Sede restitutus; tunc enim præcedentia in processionibus, et aliis actibus debetur Regularibus præexistentibus, quia talis restitutio habetur pro nova fundatione. Sic sac. congreg. Rit., in *Senogallien.*, 21 Januarii, et 1 Septembris 1696; apud Monacell., part. I, tit. 6, formul. 19, n. 14. Nisi restitutio fiat plenarie quoad omnia, de quo textus in cap. *Quamvis* 8, De rescriptis in 6, alias nequaquam, ut ibi in littera: « Cum talis restitutio, ubi aliud non exprimitur, intelligatur fieri sine juris præjudicio alieni: » quia, licet dicti regu-

lares sint primi ratione conventus, ad quem restituti fuerunt, sunt tamen secundi respectu ad restitutionem, et novam gratiam, adeoque, nisi Pontifex in litteris restitutionis expresserit eos restituere etiam quoad præcedentiam, non possunt præcedentiam prætendere, ut ponderat gloss. in cit. cap. *Quamvis*, verb. *Præsupponatur* in fine, ibi: « Nisi aliud Papa diceret in restitutione, videlicet, quod me restituit ad datum et prioritatem temporis, et vult gratiam meam valere perinde ac si revocata non fuisset, etiam quoad prioritatem temporis. » Pignatell., tom. IX, consult. 183, n. 10 et seq., et alii passim.

(54). Regulares in processionibus incedunt post confraternitates laicorum, et post eos in digniore loco cleris sacerdotalis. Sac. congr. Rituum, in *Messanen.*, 7 Augusti 1621; apud Sellium, in *Select. canonic.*, cap. 25, n. 17; Barbosa, *Summ. Apostolic. decis.*, verb. *Regulares quoad præcedentiam*, num. 5.

(55). Regulares in suburbis et territorio Romano servant præcedentiam, sicuti in ipsa urbe. Sac. cong. Rit., in *Tusculana*, 2 Mart. 1613, et in *Anagnina*, 20 Jun. 1626; apud Lantusch., in *Theat. Regul.*, verb. *Præcedentia*, ubi per extensum refert dicta decreta.

(56). Regulares in processionibus debent clerum sacerdotalem anteire, nec cum clero sacerdotali misti incedere valent. Sacra congregatio Rituum, in *causa Castellæ et Legionis*, 30 Augusti 1592; et in *Legionen.*, 24 Septembris 1605, et in *Neapolitana*, 7 Julii 1612; apud Barbosam, in *Summa Apostolicar. decis.*, verb. *Regulares quoad præcedentiam*, num. 7.

(57). Regulares non possunt prætendere præcedentiam super parochum regularem, quando inter alios parochos procedit in processionibus. Sacr. congreg. Rit., in *Asten.*, 23 Novembris 1602, apud Sellium, cit. cap. 25, num. 18; et Barbosa, loc. cit., num. 8.

(58). Regulares debent locum digniorem in processionibus, cedere clero sacerdotali, licet prior regularium deferat in processione reliquiam. Sacra congregat. Rit., in *Sengallien. Montis Bodii*, 24 Septembr. 1605 et 23 Januar. 1610; apud Barbosam, loc. cit., num. 9. Præcedentia enim supra clerum sacerdotalem debetur solis regularibus paratis deferentibus in processione reliquias, non tamen ceteris non paratis. Sacr. congregat. Episcop., in *Juvenacen.*, 4 Septemb. 1693; apud Monacell., tom. I, tit. 5, n. 32.

(59). Quoad ea quæ concernunt præcedentiam episcop. nec non episc. titularium et administratorum. Vide verb. *Episcopus*, art. 4 et 7.

(60). Quoad ea quæ concernunt præcedentiam vicarii generalis. Vide v. *VICARIUS GENERALIS*, art. 3.

(61). Quoad ea quæ concernunt præcedentiam canonicoruin. Vide verb. *CANON.*, art. 7 et 8.

(62). Quoad ea, quæ concernunt præce-

dentiam coadjutorum. Vide verb. *CANONICUS*, art. 10, et verb. *COADJUTOR*.

(63). Quoad ea quæ concernunt præcedentiam vicarii foranei. Vide verb. *VICARIUS FORANEUS*.

(64). Quoad ea quæ concernunt præcedentiam confraternitatum. Vide verb. *CONFRERNITAS*, art. 6.

(65). Quoad ea quæ concernunt præcedentiam magistratus. Vide verb. *MAGISTRATUS*.

(66). Quoad ea quæ concernunt præcedentiam generatim. Vide Pignatell., tom. V, consult. 12 per tot, ubi n. 81, habet ut infra.

* Præstat hic adnotare, quod anted. Pignatell., ib., sub num. 83, tradit in hæc verba: « Præ ceteris (in materia præcedentiae) juvat transactio, quæ observanda est. Cum enim fiat pro bono pacis, præsertim inter ecclesiasticos, super hujusmodi præemi- nentiis, servari omnino debet, ut... semel, ac iterum firmavit Rota apud Seraph., decis. 22 et 81 per tot. Qua obligantur etiam successores, quando apparet initam fuisse bona fide super re quam maxime dubia, et ad extinguendas gravissimas lites... et canonici et dignitates successores ligantur concordia inita per antecessores, quamvis confirmatio Papæ non intervenerit. Quod etiam firmavit Rota, in *Cosentina præcedentia*, 6 Jun. 1618, coram Dunozetto. Præsertim si fuerit longo tempore observata, ut in specie concordia observata per spatium viginti trium annorum tradit Rota, decis. 88, num. 5 et seqq., p. vi, recent. Per observantiam enim inducit approbatio... ex qua vel dicitur præscriptum jus alterius, vel saltem per spatium decem annorum inducta consuetudo, Rot., in *Cordubensi*, decis., 28 Jun. 1628, coram Ubaldo... Cui concordia per quæcumque rescripta non censetur unquam derogatum nisi de ea fiat specifica mentio. »

(67). In disputationibus publicis Romæ observatur fere semper hic præcedentiae ordo. Si inter invitatos ad arguendum aliquis sit prælatus, hic ratione dignitatis est primus argumentator. Secundus, regularis Thomista. Tertius, regularis Scotista, vel alterius religionis aut sacerdotalis. Si vero prælatus nullus arguat, serventur privilegia concessa a Summis Pontificibus, præsertim Thomistis et Scotistis representantibus propriam scholam. Unde primus arguens est regularis Thomista; secundus, regularis Scotista; tertius ad libitum, nisi forte tam prælatus quam Thomista et Scotista velit resumere tertium argumentum, quod reputatur specialis honor; doctores autem sacerdotales, etiam acti legentes, cum non representent propriam scholam, cedere debent Thomistis et Scotistis.

(68). His adde quod canonici clerici, ubi præbendæ non sunt distinctæ in presbyterales, diaconales ac subdiaconales, quamvis antiquiores receptione, non sunt præferendi canonicis presbyteris, etiam postquam ipsi canonici clerici fuerint effecti sacerdotes, et tunc nec ipsis competit reinten-

gratio seu præcedentia adversus canonicos sacerdotes et posteriores receptione; cum jus samel adeptum ex sacerdotio nunquam amittatur, non obstante immemorabili in contrarium consuetudine, quam abusum imperceptibilem declaravits sacr. congr. Rit., in *Sutrina præcedentia*, die 27 Augusti 1707, et alibi sæpiissime, ut refert Scarfantonius ad Ceccoperium, part. i in *Animadu.* ad tit. 11, sub n. 16, et refert etiam Monacell., part. iv, in *Supplement. ad tomum III,* n. 109; et Pitton., *De sacris Rit.*, tom. II, n. 1632.

(69). Canonici collegialæ capitulariter incedentes in omnibus sunt præferendi parochis, et etiam parocho Ecclesiæ Matricis: Sic expresse sacra Rit. congregatio anno 1666, mense Augusti in respons. ad 1 dub; apud Pignatelli., tom. VI, consult. 74, et novissime, in *Januensi*, 19 Jul. 1710, ubi cum parochi Urbani prætenderent præcedentiam supra collegiatam insignem S. Mariæ Venerum, proposito dubio: « An canonicis dictæ collegialæ debeatur præcedentia adversus parochos urbanos? » Sacra Rituum congregat. ad relationem eminentissimi Barberini sub die 19 Julii 1710, ad 3 dub. respondit: *Affirmative*, ut refert Ursaya, qui in hac cause egregie scripsit ad favorem ejusdem collegialæ, tom. I, pag. 1, discept. 6, sub n. 192. Et iterum confirmavit stando in *Decisis* anno 1716, 19 Julii, ut refert eruditissimus Nicolaus Coleti in additione ad Ughellum, in *Italia sacra*, tom. IV, provinc. 8, *De Januensi episcop.*, pag. 836. Et plures firmavit etiam sacra Rota, et signanter, part. xvii, recent. decis. 87; in *Burgen. præminentiar.*, coram Rondinino, num. 4, ubi plura adducit merito videnda.

(70). Quæ præcedentia debeatur missionariis Ord. Min. de Observantia pro Sanctis Loci, et aliis. Vide verb. *PATRIMONIUM*, art. 1, n. 31.

(71). Attendenda est hic constitutio Bened. XIII, incip. *Militantis Ecclesiae*, edita 25 Junii 1727, in qua confirmatur constitutio S. Pii V; super præcedentia canonicorum Regularium congregationis Lateranensis ordinis S. Augustini in processionibus, et aliis actibus publicis et privatis, statuendo, quod ipsi, ubi interesse contigerit, statim ipsum clerum sacerularem non exemptum subsequi, dum ipsi subsequendo præcedunt, dum vero præcedendo præcedunt, illum immediate sequi debeant.

(72). Observanda est constitutio Innocent. XIII, incip. *Dudum*, edita 5 Julii 1725, qua statuitur, ut Fratres laici de Observant. Reform. ac Tertiis Ordinis in regno Siciliæ præsentent juramentum, vel votum emittant curam testibus cedendi clericis præcedentiam, nec superiores ordinis prædicti possint in posterum laicos seu conversos quoque ad professionem admittere, nisi prius ab ipsis ewiso tali voto vel juramento: injuncta superioribus contrafacientibus privationis officii et vocis activæ et passivæ pœna ipso facto incurrienda, laicis vero seu conversis sine prædicto voto, seu

juramento profidentibus, nullitatis professionis. Et interim superiores ejusmodi laicos seu conversos compellant ad obseruantiam litterarum Urbani VIII, hac de re emanatarum 16 Novembris 1642, in quibus statuit præcedentiam deberi clericis sub poena excommunicationis contra ipsos et superiores contra facientes circa dictam præcedentiam, et non obstante quocunque prætextu anterioritatis vestitionis, et professio- nis, et consuetudinis.

(73). Præcedentia non semper a personali dignitate desumuntur; abbates enim simplices aliquando præcedere possunt superioribus generalibus sui ordinis, præsertim extra actus monasticos. Benedict. XIV, tom. I, constitut. 98, incip. *Inter plures*, § 16, ubi assert exempla promiscuae præcedentia. (74). Nempe, inter canonicos basili- carum Urbis, cum aliqui sint episcopali dignitate insigniti, hi quidem reliquos omnes canonicos præcedunt: vicarius autem repræsentans personam cardinalis archi- presbyteri, qui basilicæ caput est, quamvis idem simplex prælatus sit absque ordine episcopali; tamen in choro et in omnibus actibus capitularibus, prædictos canonicos episcopos præcedit. Extra chorū et extra actus capitulares, infra eosdem incep- dit et sedet. (75). Idem pariter procedit in collegio advocatorum consistorialium inter advocationes episcopali dignitate insignitos, et decanum collegi, qui uti caput, quamvis plerumque simplex clericus existat, in actibus collegialibus ipsi præcedit. extra vero in omnibus decedit.

(76). Præcedentia inter Græcos et Latinos desumuntur ab ordine, antianitate aut dignitate personali. Idem constitut. 57, incip. *Et si pastoralis*, § 9. (77). Præcedentia inter episcopos et gubernatores prælatos aut vicelegatos ditionis ecclesiasticae stabilitas sunt ab eodem Pontifice constitut. 18, incip. *Quod Apostolus*, et in *Appendic.*, tom. II, nu. 2, pag. 6. Vide. ibi late de omnibus.

(78). Præcedentia ordo inter votantes signaturæ justitiæ et gratiæ servandus præscribitur ab eodem Pontifice tom. II, constitut. 9, incip. *Militantis Ecclesiae*, nempe, quod votans, prius in suo respective tribunali admissus, alteri in suo posterius admissus præcedat. (79). Et si contigerit, ambos alterius signaturæ votantes eodem die in suo respective tribunali admissos fuisse, præcedentia detur illi, qui in prælatura qua- cunque antiquior et prior reperitur. Verum cum aliquis votans alterius tribunalis hujusmodi sive episcopali charactere insignitus, sive protonotarii apostolici dignitate ornatug, sive quocunque alio ejusdem Romanæ curiæ munere vel officio decoratus reperiatur, præcipit; ut nulla habita signaturæ justitiæ, aut gratiæ votantis ratione, illa dun- taxat præcedentiam illæsa remaneat, quæ votanti alias debetur. (80). Et denique statuit, hujusmodi præcedentiam, cum quivis votans in utroque signaturæ justitiæ et gratiæ tribunali ascriptus fuerit, a primæva ipsius votantis in altero utriusque signa-

turæ tribunali admissione esse repetendam et definiendam.

(81. Quoad præcedentiam hic juvat adducere, quæ tradit eruditissimus Franciscus Maria Pitonius advocatus Romanus, episcopus Imaeræ, et Benedicti XIII. Auditor, in parte tertia disceptat. 57, n. 14, ubi in Summario sic præcise habet: « Parochus regularis ecclesiæ matricis præcedit parocho ecclesiæ sacerdotalis eidem subditæ, et sic etiam clerus regularis ecclesiæ cathedralis quoad clerus sacerdotalis ecclesiarum inferiorum, » et in corpore, sub eodem num. 84, ita pariter præcise: « Ex quo principio decisam habemus illam questionem, an parochus regularis ecclesiæ matricis præcedere debeat parocho ecclesiæ sacerdotalis in quibusunque processionibus et functionibus publicis; licet enim de jure præcedentia competit parocho et clero sacerdotali supra regolare; id tamen procedit, ubi uterque clericus et parochus intervenient tanquam personæ de ordine et hierarchia ecclesiastica in genere inter se coæquales, secus autem ubi parochus et clericus regularis interveniat tanquam repræsentans ecclesiæ superiorem, nempe aut cathedralem, aut matricem: hoc enim casu non intrat ratio ordinis hierarchici circa præcedentiam clerici sacerdotalis supra regolare, sed ratio superioritatis et respective subjectionis, ne detur absurdum, quod subditus præcedat superiorem, dum tali casu regularis dicitur intervenire in figura et repræsentantia superioris, et sic præcedit, ut, quidquid dixerit Pignat., consult. 26, tom. IV, bene firmavit cardin. de Luca, *De præminentia*, discurs. 51, numer. 20; Ansald., in *Adnotat. ad decis. 55*, num. 17, et ego obtinui in una *Melevitana præminentiorum* in sac. congregat. Rituum, 27 Februarii 1723, in respon. ad dub. secundum ad relat. eminent. D. card. Gualterii, ubi scribunt pro PP. Dominicanis ecclesiæ parochialis B. Marriæ de Portu Salvo civitatis Valletæ, obtinui resolutionem, quod parocho regulari supradictæ ecclesiæ regularis tanquam matricis competenteret præcedentia supra parochum ecclesiæ parochialis sacerdotalis Sancti Pauli in quibusunque processionibus generalibus et functionibus episcoporum, juxta quam resolutionem, Me scribente, judicavit etiam Rota, in nullius *Calaguritana juris ingrediendi chorum*, super manutentione 10 Maii 1723, §. Aut vero, coram reverend. Patre domino Cerro. »

(82. Et revera sapientissimus et practicissimus cardin. de Luca loco ab ipso citato sic præcise habet: « His ita constitutis, de consequenti nimium planam esse dicebam responsionem ad objectum præcedentiae debite clericis sacerdotalibus supra regulares ex deductis supra dict. discurs. 24, et alibi, quod scilicet conclusio sit in suo casu verissima, sed male ad rem applicata: procedit etenim, quando clerici sacerdotales et regulares diversarum ecclesiarum inferiorum æque subditarum in functionibus interveniunt: adeo ut aliam non faciant figuram,

nisi illam, quam propr. ordo, propriæque eccles. qualitas præbeat, cum tunc dicta distinctio hierarchica intret. Secus autem, ubi aliqui regulares interveniant tanquam repræsentantes corpus cathedralicum, ut sequitur in illis cathedralibus vel metropolitanis, quæ sint regulares, juxta recensitas supra dict. discurs. 2 et sequent., sive tanquam repræsentantes ecclesiæ superiorem, et constituentes unum corpus cum prælato regulari, ut in istis ecclesiæ monasteriis contingit; quoniam tunc non intrat d. ratio ordinis hierarchici, sed intrat altera superioritatis et subjectionis respective, et ne detur absurdum, quod subditus præcedat superiorem, quodque membra inferiora præcedant caput. Ideoque monachi Benedictini seu Casinenses, vel canonici regulares Lateranenses hodie in Urbe occupant suum locum in ratione antiquitatis, sed quando erant canonici Ecclesiæ Lateranensis, occupabant primum locum supra universum clericorum Romanum cum similibus, atque in hoc versantur adeo frequentia modernorum æquivoca, quæ eorum cibus quotidianus esse videntur, intelligendi et practicandi conclusiones in abstracto, sive in littera, non reflectendo ad hujusmodi distinctiones et circumstantias, ex quibus applicatio pendet, in qua tetum est punctum.

(83. Præcedentia inter parochos debetur illi, qui prior fuit assumptus ad regimen suæ parochialis: de jure enim is præcedit, qui in labore est antiquior instar militie. L. *Nemo 2, De officio magistri officiorum*, l. *Tirones 5, cod. De tironib.*; Ciriac., controvers. 201, num. 44; Seraphin., decis. 326, num. 3; Pignatell., tom. VI, consultat. 67, nu. 1, ubi refert quod id resolvit sac. Rit. congregatio, in *Macerateni præcedentia*, referente eminentiss. Sacchetto, atque habetur in statuto cleri Romani capit. 2, § 6.

(84. Quilibet autem parochus in propria ecclesia omnibus aliis parochis præcedit, excepto capitulo cathedralis, quia secluso hoc casu de interventu capituli cathedralis respectu præcedentia, quilibet in domo sua regulariter dicitur major. L. *Nihil omnino 4*, et ibi *Glossa finalis*, cod. *De palatinis sacrar. largitione*, et expresse cum aliis Rota, recent., par. 1, decis. 616, num. 3. Rectores autem ecclesiarum in propriis ecclesiis dicuntur esse in propria domo cap. *Duo 23*, quest. 4; abbas, in cap. *Venerabilem*, *De electione*, num. 19, cum aliis relatis per Gonzalez ad regul. 8, gloss. num. 102. (85. Quivimo in ea sunt reges et imperatores: unde etiam rex existens in aliena domo, debet cedere dominino, ut notat Decian., consil. 67, num. 12 et 13, volum. 2; Solorzan., in *allegat. pro supremo concil. Indiar. super præcedentia*, num. 92; Besold., dissert. *De præcedentia*, cap. 3, num. 15, et expresse Pignatell., tom. III, consultat. 17, num. 14. Vnde in fine h. tom. in *Appendice*, *Decreta sacr. congr. Conc. in Maceraten. Jurium parochialium*, in respons. ad 6 et 7 dub.

(86. Prior enim in propria ecclesia, etiam-

si sit alii parochis inferior, dicilnr pro se habere juris assistentiam in præcedento cæteris aliis, ad text. in cit. l. *Nihil omnino*, cod. *De palat. sacr. largit.*, et ibi etiam glossa final. Decian., consil. 63, num. 12 et sequent., vol. 2, et Rota, in *Calaguritana præminentiarum de victoria*, 16 Novembr. 1591; *coram Penia*; abbas, in cap. *Postulantis*, n. 8, *De concess. præbend.*; Geminian., in esp. *A collatione*, num. 7; *De appellat.*; Put., decis. 104, nu. 4, 5 et 6, lib. III, in *correct.* allegat a Rota recent., part. v, tom. I, dec. 3, num. 6 et 27; et ita expresse resolvit sac. Rit. congregatio, in *Asculana*, 23 Maii 1641; apud Pignatell., tom. VII, consultat. 46, num. 6; ubi expresse dicit, quod predicta eo magis locum habent in ecclesia propria, etiamsi parochus alter sit dignior, citans ad id, abbatem, Gonzalez. et Gratian., et assenserens id saepius declarasse eamdem sac. cong. Rit. Et ad hoc facit etiam, quod nec episcopo extra suam ecclesiam et diocesim conveniunt ea, quæ proprio episcopo in sua ecclesia et diocesi debentur, ut declaravit ead. sac. Rituum congregatio in *Policastren.*, 21 Augusti 1694, his verbis: « Episcopo extra suam diocesim, et in loco, in quo non habet jurisdictionem, non conveniunt ea, quæ proprio episcopo in sua ecclesia et diocesi debentur. » Sic apud Pignatell., tom. III, consult. 54, num. 3.

(87). Attendenda tamen semper in his legitima consuetudo, quæ in materia præcedentiae inducitur per decem annos, eaque præscribitur. Ceriac., controv. 201, n. 169; Pignatell., tom. VI, consult. 67, n. 5, cum pluribus ibi allegatis; Rota, in *Mutinensi præcedentia*, 23 Junii 1683, et part. v recentior decis. 483, numer. 1. Etiamsi sit contraria juris dispositionis, cum ipsa habeatur pro jure et prævaleat etiam ipsi juri Ciriac., loc. cit., n. 171; Seraphin., decis. 69¹, num. 1; Gregor., decis. 224, num. 2; Sperell., decis. 36, num. 4; Pignatell., l. cit., num. 3. Et Rota, in dict. *Mutinens.*, accedente præser-tim scientia et patientia adversarii: Greg., decis. 417, num. 2; Coccin., decis. 26, num. 3 et decis. 31, n. 6; apud Post., *De manu-tentia*; Pignatell., l. cit., n. 3; Rota recent., part. II, decis. 716, num. 3, quæ consuetudo nec interrumptitur per reclamationem, in qua quis succubuit. Rota recent. part. IV, tom. II, decis. 214, n. 2 et 3, et part. xxix, tom. I, decis. 99, n. 10 et sequent. Et actus quamvis unicus tribuit quasi possessionem manutenibilem in materia præcedentiae. Rota recent., part. XI, dec. 320, n. 14, et part. XIV, decis. 148, n. 8. Præsertim constituto de bono jure: Rota recent., part. XVII, decis. 136, n. 13. Licet secus sit, ubi actus sit equivocus; Rota recent., part. XI, decis. 320, numer. 32.

(88). * Parochus loci, ubi quis obiit, ca-daver associans semper habet præcedentiam supra alios, quoadusque est intra limites parochie sue. *Instit. ecclesiast.* 105, § 54.

AUDITIONES EX ALIENA MANU.

(89). Consuetudinem utramque paginam

facere in subjecta materia præcedentiae, pro-verbii loco dici solet.

(90). Nihilo tamen minus gravis est que-stio, an sit servanda consuetudo, per quam minus dignus præfertur magis digne? (91). Varii in varias abierunt sententias; Rota vero processit hac cum distinctione, ut si agatur de præferendo minus digne in omnibus actibus, stari minime debeat huic consuetudini, sin vero res sit de prælatione minus digni magis digne in aliquibus tan-tummodo actibus, recedi haud possit ab hac consuetudine. Vide *Decisiones in Capuan* seu *Casertana processionum super præcedentia*, 10 Martii 1743, § 8, cor. bon. mem. do Vais, et 17 Junii 1746, § 8, cor. eminentiss. elephant. (92). Quod procedit, tum si triginta vel quadraginta annorum, tum et maxime si centenaria, vel immemorabilis sit con-suetudo.

(93). Sed dubitari non immerito potest, an hæc distinctio locum si i vindicare queat, ubi ex dispositione expressa ritualis vel cæ-remonialis episcoporum, magis dignus ob-tinere debeat præcedentiam supra minus dignum in actu particulari? (94). Sacrum tribunal Rotæ etiam in hoc casu admittere videtur mox dictam distinctionem, in mox allegatis decisionibus; sed prætor causæ il-lius necessitatem: nam ut habet *Decisio diei* 17 Junii 1746, § 7, præcedentia in illo casu non descendebat ex Rituali vel Cæ-remoniali. (95). Magis arridet sententia eo-rum, qui hoc in casu tenent, servandam haud esse consuetudinem, ex decreto irri-tante, quo niunitæ sunt constitutiones con-firmatoria Ritualis et Cæremoniæ. Sperell., decis. 179, num. 34, et plur. sequent.; con-fer. et Clericat., *De benefic.*, disc. 68, num. 6, et plur. sequent.

(96). De præcedentia, ubi res postulat, con-sule Jacobum Gothofredum, *De jure præce-dentia*, qui accurassime de ea agit.

ADDITIONES CASINENSES.

Liceat insuper sequentia sac. Rit. con-gregationis decreta afferre, in *Addit. ad n. 6, h. art. quoad præcedentiam capituli ca-thedralis*.

« Contendente rectore ecclesiæ paroch. S. Silvestri civitatis Sutrinæ in funeribus sui parochiani, in processionibus et aliis functionibus ecclesiasticis, præsentibus capitulo et archipresbytero ecclesiæ cathedralis ejusdem civitatis, sibi competere nonnullas præ-eminentias. Hinc super eisdem controversiis exortis, capitulum una cum archipresbytero pro declaratione infrascript. dubiorum hu-militer supplicavit. »

« Primo: « An parochus S. Silvestri te-neatur accedere ad cathedralem ad levandum capitulum cathedralis pro associando cadavere sui parochiani defuncti tumu-landi in paroch. vel in quacunque alia Ecclesia, etiam regularium, quando capi-tulum interveniat in associatione? » Resp. « Affirmative. »

« Secundo: « An etiam regulares in casi-bus prædictis teneantur prius accedere

« ad cathedralem ad levandum capitulum,
« non autem ad parochialem S. Silvestri? »
Resp. « *Affirmative.* »

« Tertio: « An capitulum et canonici non
« solum in via, sed etiam in propria ecclesie
« parochiali præcedere debeat ipsi paro-
« cho in funeribus et aliis functionibus,
« non obstante prælensa contraria consuetudine? » Resp. « *Affirmative*, præterquam
« in actu faciendo officium, quoad spectat
« ad parochum. »

« Quarto: « An parocho prædicto, tam in
« via quam in ecclesia parochiali, quando
« associat cadavera suorum parochianorum,
« prohibita sit erectio proprie crucis præ-
« sente capitulo cathedralis? » Resp. « *Af-*
firmative, præter quam in actu peragendi
« officium (65). »

« Quinto: « An liceat dicto parocho oc-
« casione processionum discedere a sua pa-
« rochia, accedere et transire per parochiam
« cathedralis cum stola et cruce erecta, et
« simili modo redire ad suam parochiam,
« vel potius debeat in cathedrali erigere et
« deponere crucem et stolam? » Resp. « *Af-*
firmative quoad primam partem, *Negat.*
« quoad secundam. »

« Sexto: « An deceat capitulum et cano-

« nicos assistere prædicto parocho solem-
« niter celebranti in festivitatibus SS. An-
« næ et Silvestri, quando invitantur ad ec-
« clesiam parochialem : an vero unus de
« capitulo debeat missam cantare? » Resp.
« *Affirmative* quoad primam partem, *Nega-*
« *tive* quoad secundam. »

« Septimo: « An liceat archipresbytero
« cathedralis in associatione cadaverum,
« aliquis processionibus ingredi ecclesiam
« parochialem cum stola, an vero debeat
« illam in janua deponere? » Resp. « *Af-*
firmative quoad primam partem, *Negative*
« quoad secundam. » Et ita declaravit et
servari mandavit S. Rit. congregat. partibus
informantibus auditis, die 28 Aprilis 1703,
in *Sutrina præminentiarum*. Apud *Manuale*
decretorum authent., S. Rit. congreg. pri-
mum Romæ, deinde Neapoli, edit. an. 1747.
277.

{Item. Ad dub. « An in funere defuncti al-
terius parochiæ interveniente capitulo, li-
ceat primæ dignitati cathedralis, sive ea
absente, alteri de capitulo in ordine digniori
incedere cum pluviali et stola nigri coloris?
Affirmative, et amplius. » S. Rit. cong., in
Cajetana 16 Jul. 1757 cit. *Manual.* num.
278.

PRÆCEPTUM

Vide verb. Lex, art. 1, a n. 16 ad 19.

PRÆDICARE, PRÆDICATOR.

SUMMARIUM.

1. Prædicare tenentur episcopi, et hoc est præ-
cipuum eorum munus, ac per se, vel per alias in
casu legitimi impedimenti id facere debent. — 2.
Item prædicare tenentur parochi per se vel per
alias. — 3. Imo parochi, si ab episcopo moniti
trinum mensium spatio suo prædicandi muneri de-
suerint, possunt ad id per censuras compelli, seu
per alias poenas arbitrio ipsius episcopi, et etiam
per subtractionem fructuum beneficii, alteri, qui id
præstet, persolvendorum. — 4. Prædicandum est
per annum saltem omnibus Dominicis et solen-
nibus diebus festis; tempore autem jejuniorum,
Quadragesimæ et Adventus Domini quotidie, vel
saltē tribus diebus, si ita oportere duxerint epi-
scopi. Et prædicator dicit Salutationem angelicam
semp. Non vero *Regina cœli*, etiam tempore pa-
schali. — 5. Per ly *Tempore jejuniorum* intelligitur
solummodo tempus Quadragesimæ et Adventus, non
autem tempus vigiliarum. — 6. Relinquitur arbitrio
episcoporum, an tempore Quadragesimæ et Adventus
quotidie vel tribus diebus in hebdomada, vel minus
illis tribus diebus prædicetur. — 7. Prædicationis
tempore in ecclesiis separanda sunt loca virorum et
mulierum saltem per velum. — 8. Concionandum
est Iudeis semel in hebdomada, qui tenentur ad
concionem accedere. — 9. Prædicationem in eccle-
sia omnes possunt audire, gentiles, Iudei, et ha-
retici. — 10. Prædicationis tempore interesse te-
nentur episcopi non impediti, clerici, et alii ejus-
dem Ecclesie. — 11. Unde potest episcopus sta-
ttere, ne canonici, et alii de capitulo discordant ab
Ecclesia tempore concionis, et quod illi intersint

(65) Intellige dummodo secus non obtineat con-
suetudo. Vid. Luciū nostr. v. *Parochus quoad re-*
bid. PRÆCEDENTIAM, etc., n. 59, et *Addit Casinenses*,

quotidie sub pœna amissionis¹ distributionum illius
diei, in qua defuerint. — 12. Prædicationis tem-
pore non potest in ecclesia dici missa. — 13. Præ-
dicationis tempore prohibiti sunt populi stare otiosi
in foro seu in platea. — 14. Non est prædicandum
de nocte, sed tempore præscriptio ab ordinariis;
unde nulla concio, neque passionis Dominicæ debet
sieri de nocte. — 15. Si concio habeatur tempore
missæ, debet haberi statim post *Evangelium*, vel
post *Credo*, si in dicta missa tali die dicatur; quod
si celebrans ipse concionetur, deposita casula et
manipulo, sedet ad cornu evangelii, vel ascendit
cathedram: Si quis tempore missæ sit concionatu-
rus coram episcopo loci circa initium evangelii ge-
nusflexus petit ab illo benedictionem per *Jube, domne,*
Benedicere osculata episcopi manu, postmodum ca-
thedram ascendit, et de more concionatur. — 16.
Prædicator, si concionetur, dum est expositum SS.
Sacramentum, stat nudo capite. — 17. Prædicare
non possunt laici eujuscumque sint ordinis et
profess. onis. — 18. Imo laici prædicatoribus subjacent
excommunicationi, et nisi quam citius resipuerint,
alia competenti pœna sunt plectendi. — 19. Et a
fortiori prædicare nequeunt mulieres. — 20. Potest
tamen prædicationis munus ab episcopo committi
etiam clerico, qui non sit in sacris ordinibus con-
stitutus. — 21. Regulariter vero facultas prædi-
candi non conceditur, nisi sacerdotibus; vel saltē
constitutis in ordine diaconatus. — 22. Episcopus
potest prædicare in quacunque ecclesia, etiam
regulari suæ diœcesis, nec ab ullo potest impe-
diri aut prohiberi. — 23. Non potest tamen
prædicare extra diœcesim suam sine licentia
ordinarii loci. — 24. Episcopo prædicanti per se

ibi, et in *Append. 3*, post art. v. *PAROCH.* (nec non
v. *Caux*, num. 57.)

in sua ecclesia, cum ex proprio munere ad id teneatur, minime licet etiam praetextu paupertatis, pretendere sibi prestari eleemosynam solitam dari prædicatoribus ab universitate electis. — 25. Quando ipsemet episcopus prædicat, silere debent alii concionatores, illisque poterit præcipere, ut eo tempore a predicatione se abstineant. — 26. Possunt tamen parochi per se ipsos inter missarum sermonia sermonem habere, etiam quando episcopus ipse prædicat. — 27. Parochi, si per se velint munus prædicationis obire, non debent impediri. — 28. Imo tempore Quadragesimæ possunt de mane in suis ecclesiis prædicare, non obstante consuetudine, quod in sola matrice vel alia ecclesia concionetur. — 29. Parochio per se ipsum concionanti in sua ecclesia, cum ex proprio munere ad id teneatur, minime licet praetextu rauscunque paupertatis pretendere sibi prestari eleemosynam solitam dari prædicatoribus ab universitate electis. — 30. Parochi prohibentur in suis ecclesiis admittere concionatores ab ordinario non approbatos, etiam si prædicare vellet aliquis episcopus. — 31. Possunt tamen parochi dare licentiam alicui viro docto et noto etiam regulari, ut bis vel ter concionetur in suis ecclesiis sine episcopi approbatione. — 32. Et a fortiori possunt, imo debent parochi, concedere approbatos ab ordinario licentiam prædicandi in suis parochiis. — 33. Approbat prædicatores spectat ad episcopum, licet electio spectaret ad alios. — 34. Unde prælatus exemptus inferior episcopo, qui non habet territorium separatum cum vera qualitate *Nullius*, non dat licentiam, neque benedictionem prædicatoribus, qui prædicare debent in locis sua jurisdictionis, sed ista facultas spectat ad episcopum, in cuius dioecesi locus exemptus existit. — 35. Hinc ad episcopum spectat dare benedictionem concionatori, qui prædicare debet in ecclesia conventuali ordinis militaris Sancti Stephani. — 36. Item ad episcopum diocesanum spectat dare licentiam, et benedictionem prædicatoribus, qui debent prædicare in ecclesiis prioratum religionis Hierosolymitanæ non babentium territorium separatum cum jurisdictione quasi episcopali, et vera qualitate *Nullius*. — 37. Ordinarius debet eligere prædicatores, nisi in contrarium sit consuetudo ab immemorabili. — 38. Electio tamen prædicatoris in sua cathedrali spectat ad solum episcopum, nulla habitatione consuetudinis, etiam immemorabilis, quæ competet capitulo, sen episcopo cum capitulo, vel de consilio capitulo. — 39. Unde capitulum in electione prædicatoris pro ecclesia cathedrali nihil potest. — 40. Si civitas seu universitas sit in possessione nominandi prædicatorem pro cathedrali cum onere solvendi eleemosynam, debet manuteneri in tali possessione; at si episcopus vellet jus nominandi sibi vindicare (prout vere potest) non posset tandem ad solutionem cogere, sed tenetur de proprio expensas, et eleemosynam subministrare. — 41. Nec in tali casu pensionarii mensa episcopalis contribuere tenentur ad dictam eleemosynam taxam, seu prædicatoris manutentionis expensas. — 42. Et dato, quod episcopus ab exercitio jurisdictionis pro aliquo tempore suspendatur, et detur ei vicarius Apostolicus, adhuc retinet jus talis electionis. — 43. Consuetudo immemorabilis nominandi vel presentandi prædicatorem episcopo pro ecclesiis inferioribus non est sublata: unde si communitas vel dominus loci temporalis nominat prædicatorem, et solvit eleemosynam, consuetudo hujusmodi servanda est. — 44. Item si episcopus consuevit eligere et communitas solvere, talis consuetudo servanda est. — 45. Si autem communitas, vel dominus loci temporalis nominat, et non solvit eleemosynam, tunc nisi consuetudo esset immemorabilis, ei probata, posset et deberet episcopus hoc jus impugnare, et sibi vindicare deputando prædicatorem pro libito. — 46. Communitas dare debet prædicato-

ribus mercedem dari solitam, nec potest ipsam imminuere et reducere ad certam parvam quantitatem. Et an et quando teneatur eis alimenta prestat? — 47. Episcopus pretensus communiatem teneri praestare eleemosynam pro prædicatore cathedralis, tenetur ipse probare consuetudinem immemorabilem. — 48. Habentes jus nominandi prædicatore Quadragesimalem, debent illum nominare et præsentare episcono in termino a synodo diocesana præscripto: scilicet vel ante festum Nativitatis D. N. J. C. vel duobus mensibus ante Quadragesimam, vel intra mensem Novembri; et si præsentatus fuerit rejectus, alium per totum mensum Decembri nominare et præsentare, alias pro illa vice jus amitterent, et ad episcopum devolverent, et solitam eleemosynam adhuc cogerentur solvere. — 49. Si tamen nominatio et præsentatio prædicatoris fiat, re integra, paulo post terminum elapsum, admitti debet saltum ex gratia. — 50. Item quando habentes jus nominandi nominaverunt, et præsentaverunt in tempore, si nominatus et electus postea non vult, vel non potest illuc ire, non i'circulo debent privari jure suo sine culpa. — 51. Nisi accideret in ultimis diebus ante Quadragesimam, quia tunc providebit episcopus, nec universitates habentes dictum jus recusare poterunt prædicatorem, vel ei eleemosynam solitam denerare. — 52. Universitates seu alii habentes jus nominandi prædicatorem non possunt in suis patentibus litteris uti verbis *Eligimus et deputamus, ac electum et deputatum declaramus*, sed debent uti verbis *Nominamus et præsentamus*. — 53. Haec regula etiā procedit, quamvis nominatio prædicatoris ad generalem alicuius religionis pertinere, quotiescumque non pro religione, sed pro coniunctitate universitatis, que eleemosynam solvat, in ecclesia regulari concio habenda sit. — 54. Prædicator desumptus ab episcopo defuncto, vel electus a rectoribus antiquis, prædicare debet; nec successores possunt alium eligere. — 55. Turnus seu circulus concionum, ubi est in usu, debet observari. — 56. Licet alternativa esset inter universitatem et regulares. — 57. At ubi non est in usu, non debet introduci. — 58. Quando partes non sunt concordes, seu vertitulis inter episcopum et communiatem, sacra congr. solet eligere prædicatorem vel præcipere, ut jam electus prosequatur sine præjudicio partium. — 59. In quo casu tenetur communias, seu universitas eleemosynam erogare. — 60. Casu, quo parochus velit per se ipsum prædicare, debet id intimare et notificare lis, qui jus nominandi prædicatorem habent ante tempus præfixum ad faciendum nominationem; alias habentes tale jus possunt juxta consuetum libere nominare, et eorum nominatio et præsentatio esset executioni demandanda. — 61. Ubi adest consuetudo, quod non prædicetur, nisi in cathedrali vel matrice, episcopus potest prohibere, ne prædicetur in aliis ecclesiis, etiam regularibus. — 62. Excipiuntur tamen ecclesie parochiales, in quibus prædicatio Verbi Dei prohiberi non potest, si parochus per se ipsum hoc minus adimpleat cum ad id parochus teneatur ex suo officio. — 63. Episcopus prohibere potest regularibus, ne aliquo die concionentur, ut totus populus conveniat ad cathedralem. — 64. Absque licentia episcopi prædicatores non possunt tempore Quadragesimæ et Adventus, aliquis temporibus commendare in pulpite pauperes et miserabiles personas. — 65. Prædicatores, etiam regulares tenentur emittere professionem fidei, si ab episcopo exigatur. — 66. Episcopus examinare potest prædicatores, etiam regulares prædicare volentes in ecclesiis, quæ auorum ordinum non sunt. — 67. Et episcopus licentiam prædicandi semel iisdem regularibus concessam, rationabilis causas licet occultas, prædicacionem tamen concernentes, suspendere potest. — 68. Non potest tempore episcopus generatim prohibere re-

gularibus quin in ecclesiis suorum ordinum prædicent. — 69. Prædicatores regulares non possunt prædicare, nequidem in ecclesiis sui ordinis, nisi prius a suis superioribus regularibus fuerint examinati et approbati, et cum eis licentiam obtinuerint. — 70. Insuper prædicatores regulares, ut prædicanter etiam in ecclesiis sui ordinis, debent prius petere benedictionem ab ordinario. — 71. Sufficit tamen, ut regulares in ecclesiis sui ordinis prædicare possint quod benedictionem ab ordinario petierint, quamvis illam non obtinuerint. — 72. Dummodo tamen episcopus expresse non contradixerit. — 73. Nec episcopus tenetur significare regularibus causam, ob quam contradicat eis, ne prædicanter. — 74. Prædicatores regulares tenentur petere benedictionem ab ordinario, etiam quando in quibusvis oratoriis sui ordinis sermonem coram populo vel in ecclesiis, aut ad crates monasteriorum monialium sibi subjectorum, licet clausis januis, nullius sæcularis ibi intersit, habere voluerint. — 75. Hinc non possunt regulares in propriis oratoriis, vel in propriis ecclesiis, ne quidem unum sermonem in eorum festis, etiam extra tempus Adventus et Quadragesimæ habere coram populo sine benedictione ordinarii. — 76. Item regulares, qui occasione reclamanti rosarium in suis ecclesiis exponunt sacra mysteria, et faciunt pias exhortationes, tenentur petere benedictionem ab ordinario loci. — 77. Tempore Quadragesimæ, Adventus, et hujusmodi longi temporis continuante prædicandi, non est necesse, quod prædicatores regulares singulis diebus pro singulis concionibus petant ab ordinario benedictionem, sed sufficit, quod illam petant et obtineant in principio. — 78. Regulares ad prædicandum in Ecclesiis non suorum ordinum, nedum indigent benedictionem, sed etiam licentia episcopi ultra licentiam suorum superiorum. — 79. Et episcopi gratis concedere debent licentiam prædicandi. — 80. In locis diæcesis distantibus, et difficilis itineris, debet episcopus aliquem deputare, qui det approbationem et benedictionem. — 81. Regulares prædicare volentes in ecclesiis suorum ordinum non spectant ad ordinarium examinare, sed ad eorum superiores. — 82. Secus autem, si prædicator sit clericus sæcularis etiam electus a regularibus, vel si regularis prædicare velit in ecclesiis aliorum ordinum, etiam ab ipsis regularibus electus. — 83. Regulares nequidem in propriis ecclesiis possunt tempore Quadragesimæ et Adventus, aliisque temporibus in pulpito pauperes, et miserabiles personas absque licentia episcopi commendare. — 84. Possunt tamen commendare propria monasteria. — 85. Ac etiam possunt, dum prædicanter in suis ecclesiis, recipere et distribuere elemosynas arbitrio suo et commendare quemcumque locum pium ex iis, quæ episcopus edixerit. At extra suas ecclesiis, prout episcopus voluerit. Ad commendandum vero familias, seu personas particulares indistincte necessaria est licentia episcopi. — 86. Ad prædicandum monialibus nulli potest quilibet regularis, modo non alloquatur seorsim aliquam ex ipsis. — 87. Etiam pro sermonibus spiritualibus ad crates. — 88. Vel ad conferendum cum monialibus sermonem de rebus spiritualibus, sive ad crates, sive ad collectorium. — 89. Regulares vero missi ad crates monialium pro munere prædicatiois obeundo peccant mortaliter, et incurunt censuras et poenas,

(1. Prædicare tenentur episcopi, et hoc est præcipuum eorum munus, ac per se vel per alios in casu legitimi impedimenti id facere debent. Concil. Trid., sess. v, cap. 2, *De reform.*, ibi : « Quia vero Christianæ reipublicæ non minus necessaria est prædictio Evangelii, quam lectio, et hoc est præcipuum episcoporum munus, statuit et de-

si sine expressa licentia ad colloquendum immediate post concionem cum aliquibus, seu cum tantum, omnibus aliis audientibus immisceant sermones cum quaestionibus vel dubiis spiritualibus, aut materiis ipsius concionis. — 90. Prædicatores regulares non acquirunt stipendium sibi, sed immediate monasterio. — 91. Prædicatores non possunt allegare doctores et auctores modernos, persertim viventes. — 92. Prædicatores non possunt publicare Indulgencias non publicatas per ordinarios locorum. — 93. Protonotarii extra numerum possunt concionari cum mantilletta et rochello. — 94. Prædicatores debent salutare prius capitulum, quam magistratum. — 95. Item prædicatores debent salutare prius canonicos, quam gubernatorem civitatis, sive absente, sive presente episcopo. — 96. Prædicatores institui non debent, nisi sint ætatis triginta annorum, sicutque graves, maturi et docili. — 97. Prædicatores tenentur prædicare sacram Scripturam receptam a S. Ecclesia et a doctoribus ecclesiæ approbatam, sub pena excommunicationis Papæ reservatae. — 98. Prædicatores deviantes a communi sensu Patrum in exponentiis sacris Scripturis, sunt ab ordinario corripiendi et a ministerio abhiciendi. — 99. Prædicatores non debent obloqui de magistratu vel de episcopo. Unde prædicatores, etiam regulares, obloquentes de ordinario in sermonibus, quæ habent in oratoriis, vel in propriis ecclesiis, possunt ab eodem ordinario puniri. — 100. Prædicatores non possunt redarguere aliquem expresso nomine in actu prædicandi sub pena excommunicationis papæ reservatae. — 101. Prædicatores prædicantes scandalum, aut errores in qualibet ecclesia debent ab episcopo removeri ab officio prædicandi, etiamsi sint exempti; et contra ipsos potest procedere prout de jure. — 102. Prædicatores non debent proponere quaestiones difficultes populo rudi. — 103. Prædicari non potest tempus determinatum futurorum, ut Antichristi vel judicii, nec vanæ revelationes de his vel aliis, sub pena excommunicationis Papæ reservatae. — 104. Prædicari non possunt novæ inspirationes vel revelationes, nisi a Papa, vel loci episcopo sint examinate et approbatæ sub pena excommunicationis Papæ reservatae. — 105. Prædicari non possunt dubia pro certis, neque apocrypha, neque comica, neque anilia, fabulæ, obscenitates, aut quæ risum movent, sed quæ lacrymas. — 106. Prædicari non possunt miracula nova nisi per episcopum sint approbata. — 107. Prædicari aut imprimit non possunt sine licentia Sedis Apostolicæ miracula, gratiae, beneficia, etc., quæ præsumuntur recepta a Deo ad intercessionem alicuius mortui cum opinione sanctitatis, nisi fuerit canonizatus vel beatificatus. — 108. Prædicari non possunt miracula, gratiae, etc., talis mortui non canonizati, nec beatificati, sine tali licentia Sedis Apostolicæ, sub penis clericis sæcularibus privatiis officiorum, suspensionis a divinis, et administrationis sacramentorum: regularibus vero omnium officiorum, nec non vocis activæ et passivæ. — 109. Nobiles feminae vulgo Dame prohibentur quaestuare in civitatibus eleemosynam pro concionatoribus. — 110. Cauiculus theologus petitæ et obtenta licentia a capitulo potest concionari per alium. — 111. Alia ad rem ad n. 120. — 121. Subnect. Addit. ex al. man. ad n. 156.

crevit eadem sancta synodus, omnes episcopos, archiepiscopos, primates et omnes alios ecclesiarum prælatos teneri per se ipsis, si legitimate impediti non fuerint, ad prædicandum sanctum Jesu Christi Evangelium; si vero contigerit episcopos, et alios prædictos legitimo detineri impedimento, juxta formam concilii, viros idoneos assu-

mere teneantur ad hujusmodi prædicationis officium salubriter exequendum. Si quis autem hoc adimplere contempserit, districte subjaceat ultiōni. » Et sess. **xxiv.**, *De reformat.*, cap. 4, ibi : « Prædicationis munus, quod episcoporum præcipuum est, » etc. Concil. Mediol., part. I, *De prædicat. verbi Dei*, ubi post multa de gravi obligatione episcoporum prædicandi verbi Dei, subiungit : « Quod si levi de causa, quodam animi languore impediti non fecerint, sciant sibi prætermitti necessarii officii iudici Deo præcipue rationem esse reddendam; sin autem se interdum vere impeditos cognoverint, per viros idoneos ex præscripto ejusdem concilii deligendos hoc munus studiosissime populo præsent. » Unde in episcopali consecratione cuiilibet episcopo dicitur: *Acoipe evangelium, vade, prædicta populo tibi commisso.* Et ideo Apostolus hanc strictam et gravem prædicandi in episcopis obligationem agnoscens, tremens *I ad Corinth.* VI, sribit : *Vae enim mihi, si non evangelizavero!*

(2.) Item prædicare tenentur parochi per se vel per alios, concil. *Tridentin.*, cit., sess. V, *De reform.*, cap. 2, ibi : « Archipresbyteri quoque, plebani, et quicunque parochiales, vel alias curam animarum habentes, ecclesiæ quoquæ modo obtinent, per se vel per alios idoneos, si legitime inpediti fuerint, diebus saltem Dominicis et Festis solemnibus plebes sibi commissas pro sua et carum capacitate pascant salutaribus verbis, » etc. Concil. *Mediolanense*, loc. cit.

(3.) Imo parochi, si ab episcopo moniti, trium mensium spatio suo prædicandi muneri defuerint, possunt ad id per censuras compelli, seu per alias poenas arbitrio ipsius episcopi, et etiam per subtractionem fructuum beneficij alteri, qui id præstet, persolvendorum, textu expresso in concilio *Trid.*, cit., sess. V, cap. 2, ibi : « Itaque ubi ab episcopo moniti, trium mensium spatio inuneri suo defuerint, per censuras ecclesiasticas, seu alias ad ipsius episcopi arbitrium cogantur, ita ut etiam, si ei sic expedire visum fuerit, ex beneficiorum fructibus alteri, qui id præstet, honesta aliqua merces persolvatur, donec principalis ipse resipiscens officium suum impleat. » Quomodo autem, et quando peccent parochi in hoc deficientes? *Vide verb. PAROCHUS*, art. 2, num. 71, 72 et 73.

(4.) Prædicandum est per annum saltem omnibus Dominicis et solemnibus diebus festis: tempore autem jejuniorum Quadragesimæ, Adventus Domini quotidie, vel saltem tribus in hebdomada diebus, si ita oportere duxerint episcopi. » Sic expresse concil. *Trident.*, citat., sess. **xxiv.**, *De reformat.*, cap. 4. Et prædicator dicit Salutationem angelicam semper, non vero *Regina coeli*, etiam tempore Paschali. Ita *Cærimon. episcop.*, lib. I, cap. 22, § 3; *Merati*, tom. I, pag. 2, lit. 6, num. 38, vers. *Postquam*.

(5.) Per ly *Tempore jejuniorum* intelligitur solummodo tempus Quadragesimæ et Adventus, non autem tempus Vigiliarum. (6.) Sic

decisum refert Barb., *ad concilium Trid.*, cit., sess. **xxiv.**, *De reform.*, cap. 4, numer. 14, et *De offic. et potest. episcop.*, part. III, allegat. 76, num. 30, ubi insuper additum fuisse per dictum cap. 4 concilii *Trid.* relinqu arbitrio episcoporum, an tempore Quadragesimæ et Adventus quotidie, vel tribus diebus in hebdomada, vel minus illis tribus diebus prædicetur; dicit enim concilium : « Si ita oportere duxerint. » Et de facto tempore Adventus solis Dominicis et festivis diebus prædicari solet, ut etiam Romæ practicatur, et tempore Quadragesimæ pluribus in locis solet prædicari solum tribus diebus in hebdomada, etiam in ecclesiis majoribus et cathedralibus, et teste Barbosa, cit., alleg. 76, num. 30; in regno Portugallie singulis diebus per loci ecclesiæ distributis in Quadragesima, excepto Sabbato, prædicatur.

(7.) Prædicationis tempore in ecclesiis separata seu distincta sint loca virorum et mulierum. Concil. *Mediolanense* I, p. 1, tit. *De prædicatione verbi Dei*; ibi : « Concionis audiendæ causa loca virorum et mulierum, si fieri potest, episcopi cura distinguantur; qui ad id insequendum idoneos aliquot viros adhibeat, et a sæcularibus magistratibus, si opus erit, auxilium petat. » Unde omnes etiam regulares tenere debent in concionibus velum divisivum mulierum a viris. Sacra congreg. Episc. et Regul., in *Fanensi*, 22 Maii 1609; apud Nicol., in *Floscul.*, verb. *Prædicator*, num. 20, et apud Pignatell., t. IV, consul. 206, num. 72.

(8.) Concionandum est Iudeis semel in hebdomada, qui tenentur ad concionem accedere. Gregor. XIII, constit. 92, incip. *Sacra Mater*.

(9.) Prædicationem in Ecclesia omnes possunt audire, gentiles, Iudei et haeretici. Conc. *Carthag.* IV, c. 48.

(10.) Prædicationis tempore interesse tenentur episcopi non impediti, clerici, et alii ejusdem ecclesiæ. Conc. *Mediolanens.* I, part. I, tit. *De prædicatione verbi Dei*; (11.) unde potest episcopus statuere, ne canonici et alii de capitulo discedant ab ecclesia tempore concionis, et quod illi intersint quotidie sub poena amissionis distributionum illius diei, in qua defuerint. Sacra congr. Episcop., in *Cœmons.*, 16 Maii 1580, in *Castellanen.*, 20 Aug. 1602, et sac congreg. Concil., in *Nicien.*, 18 Novembris 1628.

(12.) Prædicationis tempore non potest in Ecclesia dici Missa. Conc. *Coloniens.* III, tit. *Censuræ*, c. 19, concil. *Mediolan.*, part. I, tit. *De prædicat. verbi Dei*. (13.) Prædicationis tempore prohibendi sunt populi stare otiosi in foro seu in platea. Concil. *Treren.*, cap. 10.

(14.) Non est prædicandum de nocte, sed tempore præscripto ab ordinariis. Concil. *Mediolanens.* I, p. 1, tit. *De prædicatione verbi Dei*; unde nulla concio, neque passionis Dominicæ, debet fieri de nocte. Sacra congreg. Episc. et Regul., in *Castrensi*, 20 Martii 1629; apud Nicol., in *Floscul.*, verb.

Prædicator, num. 17; et apud Pignatell., t. IV, consul. 205, num. 72.

(15. Si concio habeatur tempore missæ, debet haberi statim post evangelium, vel post *Credo*, si in dicta missa tali die dicatur; rubricæ enim vetant, ne habeatur post oblationem. Quod si celebrans ipse concionetur, deposita casula et manipulo, sedet ad cornu evangeli, vel ascendit cathedralm. Si quis tempore missæ sit concionatus coram episcopo loci, circa initium evangelii genuflexus petit ab illo benedictionem per *Jube, domine, benedicere*, osculata episcopi manu, postmodum cathedralm ascendit, et de more concionatur. (16. Prædicator, si concionetur, dum est expositum SS. sacramentum, stat nudo capite, ex decreto sacrae congregat. Rit., 16 Febr. 1630, ibi: « Ne fiat concio coram SS. Sacramento in altari exposito capite tecto, » et habetur in instructione edita de mandato Clementis XI, ab eminentissimo Urbis vicario die 20 Jan. 1705, pro observandis in oratione 40 Horarum cum expositione SS. Sacr. n. 22, quæ refertur v. Eccl., n. 64. * De benedict. ad prædic. v. in fin. h. art. *

(17. Prædicare non possunt laici cujuscunque sint ordinis et professionis; textu expresso in cap. *Sicut 14*, De hereticis, ibi: « Cum igitur nonnulli laici prædicare presumant, et verendum nimis existat, ne vitia sub specie virtutum subintrent. Nos attentes, quod doctorum ordo est in Ecclesia Dei quasi principia, mandamus, quatenus cum alios Dominus apostolos dederit, alios prophetas, alios vero doctores, interdic. laicis universis cujuscunque ordinis censeatur, usurpare offic. prædicandi, » et concordat e. *Cum ex injuncto 11*, eod. conc. *Carth.* iv, c. 68; conc. *Trev.* ii, c. 2. (18. Imo laici prædicantes subjacent excom. et nisi quam citius resipuerint, alia competenti pœna sunt plectendi; textu expresso in cap. *Excommunicamus 13*, De hereticis, § *Quia vero*, ibi: « Quia vero nonnulli sub specie pietatis virtutem ejus (juxta quod Apostolus ait) abnegantes, auctoritatem sibi vindicant prædicandi, cum idem Apostolus dicat quomodo prædicabunt, nisi mittantur? omnes, qui prohibiti, vel non missi præter auctoritatem ab Apostolica Sede, vel catholico episcopo loci susceptam, publice vel privatim prædicationis officium usurpare præsumperint, excommunicationis vinculo innoindentur, et nisi quam citius resipuerint, alia competenti pœna plectantur; et concordat concil. *Constantiens.*, sess. ultim. in *Constitutione Martini V* circa finem, et sic expresse decrevit sacra congreg. Conc., die 23 Jun. 1580; apud Fagnan., in c. *Responso 43*, De sentent. excommun., n. 19.

(19. Et a fortiori prædicare nequeunt mulieres, l. in *Constit. apostolor.*, cap. 6, ibi: « Igitur mulieribus, ut in Ecclesia doceant, non concedimus, sed tantum ut precatrices faciant et audiант doctores: noster enim magister ac Dominus Jesus Christus, cum nos duodecim ad docendum populum et gentes misit, nusquam mulieres ad prædi-

candum misit, tametsi non deerant. Erant enim nobiscum mater Domini, et sorores ejus præterea.... Sane quidem si netesse fuisset, ut mulieres docerent, ipse primus iis quoque mulieribus, quæ nobiscum erant, populum erudire præcepisset. Si enim vir caput mulieris est, non est æquum corpus capiti præsse; » et concordat cap. *Mulier 29*, dist. 23. Concil. *Carthaginens.* iv, cap. 68; concil. *Constantiens.*, sess. ult. in *constit. Martini V*, circa fineum.

(20. Potest tamen prædicationis munus ad episcopo committi etiam clero, qui non sit in sacris ordinibus constitutus. Sac. cong. C., die 28 Junii 1580; apud Fagnan., in cap. *Responso 43*, De sentent. excom., n. 19; apud Barbos., in *Summa Apostol.* dec., verb. *Prædicator*, n. 6 et *De offi. et potest. Episcop.*, p. iii, alleg. 76, n. 45, et ad con. *Trid.*, sess. v, *De reformat.*, cap. 2, n. 4; Possevius., *De offici. curati*, cap. 3, num. 14.

(21. Regulariter vero facultas prædicandi non conceditur, nisi sacerdotibus, vel saltem constitutis in ordine diaconatus; unde sac. cong., in una *Caputaquen.*, 14 Decembris 1666, cuidam clero Andreæ Sanson statis annorum viginti unius licentiatu in philosophia et theologia prædicare volenti tempore Quadragesimæ in uno ex locis dictæ diœcesis, et contra episcopum ei talem licentiam denegantem ad dictam sacram congregationem pro facultate recurrenti respondit *Relata*. Et quod talis facultas non sit concedenda, nisi saltem constitutis in ordine diaconatus, fuit expresse ordinatum in edicto de mandato Clementis XI publicato, die 20 Januar. 1705, ibi: « Quello poi dovrà sermoneggiare, sarà almeno constituita nell' ordine diaconale. »

(22. Episcopus potest prædicare in quaunque Ecclesia, etiam regulari, sua diœcesis, nec ab ullo potest impediri et prohiberi. Sac. cong. *Episc.* et *Regul.*, die 17 Januar. 1583; apud Barbosam, in *Summa Apostolic.* dec., verb., *Prædicare*, n. 1, et ad concil. *Trident.*, sess. xxiv, *De reformat.*, cap. 4, n. 3; apud Lezan., in *Summ. qq. Regular.*, tom III, verb. *Concionari*, n. 12; et apud Nicol., in *Floscul.*, verb. *Prædicator*, n. 14.

(23. Non potest tamen prædicare extra suam diœcesim sine licentia ordinarii loci. Sac. cong. *Episcop.* et *Regular.*, in *Theatina*, 12 Decembr. 1614; apud Nicol., loc. cit.

(24. Episcopo prædicanti per se ipsum in sua ecclesia, cum ex proprio munere ad id teneat, minime licet, etiam ex prætextu paupertatis, prætendere sibi præstari elemosynam solitam dari prædicatoribus electis ab Universitate. Sacr. con. *Episcop.* et *Regul.*, in *Vestana*, 20 Martii 1621; apud Selium, in *Selectis canon.*, cap. 23, n. 18; et Barbos., ad concil. *Trid.* cit., sess. xxiv, cap. 5, n. 4., et *Gavant.*, in *Manual. episcop.* verb. *Concio sacra*, num. 2.

(25. Quando ipsem et episcopus prædicat, silere debent alii concionatores, illisque poterit præcipere ut eo tempore a prædicatione se abstineant. Sic de mandato Urbani VIII

statuit sac. cong. Con., in Bituntina, 2 Maii 1629. Vide verb. PAROCHUS, art. 3, num. 74.

ADDITIONES CASINENSES,

Quoad tradita sub allata n. 23.

« Quo tempore episcopus concionem habet, nemo alius, neque regularis, concionetur. » Concil. Mediolan. IV, et ex Decr. Clement. V.

« Imo, si episcopus ex causa publica, convocatis magistratu, clero et populo, coram se prædicare faciat, potest præcipere regularibus, ut a prædicando abstineant, atque inobedientes poenis eliam censurarum coercere. Evidem omnes prædictæ rerum circumstantiæ videntur efficere illam solemnitatem, quam jura requirunt, ut non liceat eodem tempore regularibus prædicare; secus vero accidit, cum, tempore Adventus et Quadragesimæ, episcopus concioni adest; tunc quippe non videtur episcopus facere coram se solemniter prædicare, sed potius concionem audire, quæ etiam eo absente ha-
retur. » De syn. Diæces., l. ix, cap. 17, n. 7.

Præstat insuper hic, quæ sequuntur, exscribere ex Benedicto XIV. « Jam vero (sic ille) nulla unquam in sacra congregazione Concilii fuit difficultas circa prohibitionem factam regularibus, ne ea hora in suis ecclesiis conciones habeant, qua episcopus per semetipsum prædicat; sed semper et firmiter censuit, ejusmodi prohibitionem in suo robore permanere, atque ad unguem esse servandam. Ita quippe respondit in Pacem., 26 Aprilis 1687 ad 4 dub. lib. LXXXIX, Positionum, pag. 170, in Bituntina, 17 Februarii 1629; lib. XIV Decretor., pag. 32; Brundusina, 10 Martii 1645; lib. XXVII, pag. 445, quin imo eadem congregatio semper fuit in sententia, licere episcopo concionem habere ad populum in qualibet sua diæcesis Ecclesia, etiamsi ad regulares pertineat, juxta ea, quæ congesta leguntur tom. VIII. Bullarii ord. Prædicatorum, editi ab Antonio Bremond, nunc ejusdem ordinis generali magistro, tit. 5, quæst. 1, num 37. Sed sèpè quæstio agitata est super secunda prohi-
bitionis parte, qua interdicitur regularibus, ne prædicent, quando episcopus coram se solemniter prædicare facit; quoniam, etsi eadem congregatio olim respondisset, hanc quoque prohibitionem sustineri, attamen Gregorius XIII, vehementer dubitavit, an id esset usu receptum; sicuti adnotatum re-
perimus, in cit. lib. LXXXIX Positionum, pag. 171. Enimvero, cum soleant episcopi concionibus in sua cathedrali interesse tem-
pore Adventus et Quadragesimæ, si prædicta prohibito vigeret deberent regulares ab han-
bendis in suis ecclesiis concionibus absti-
nere eo potissimum tempore, quo fideles illas audire solent, et hac de causa eorumdem regularium ecclesias frequentant. Hæc au-
tem ratio tantæ efficacitatis visa est sacrae congregatiæ Concilii, ut in allegata causa Pacem., 26 Aprilis 1607, dixerit, nulli qui-
dem fas esse concionari, quando episcopus ipse per semetipsum ad suum populum verba facit, sed nequaquam impediti posse
regulares, ne in propriis ecclesiis conciones habeant, quando episcopus coram se solemniter prædicare facit; at postmodum, eadem quæstione novo examini subjecta, in citata causa Brundusina, 10 Martii 1645; eadem congregatio mentem suam clarius explicans, declaravit id esse intelligendum, cum epi-
scopus consuetis concionibus interest, quæ

per annum fieri solent; sed, si idem epis-
copus ex causa publica, convocatis clero, magi-
stratu et populo, coram se prædicare faciat,
tunc illi licere dixit, præcipere regularibus,
ut a prædicando abstineant, atque inobe-
dientes poenis eliam censurarum coercere.
Evidem omnes prædictæ rerum circum-
stantiæ videntur efficere illam solemnitatem,
quam jura requirunt, ut non liceat eodem
tempore regularibus prædicare; secus vero
accidit, cum, tempore Adventus et Quadra-
gesimæ, episcopus concioni adest; tunc
quippe non videtur episcopus facere coram
se solemniter prædicare, sed potius concio-
nem audire, quæ etiam eo absente ha-
retur. » De syn. Diæces., l. ix, cap. 17,
n. 7.

(26). Possunt tamen parochi per se ipsos inter missarum solemnia sermonem habere, etiam quando episcopus ipse prædicat. Sic censuit eadem sac. Con., in Terulen., 11 Junii 1731, ubi subdit, id non intelligi respectu parochorum in sua ecclesia paro-
chiali. Ita apud Barb., De offic. et potest.
parochi, part. I, c. 14, n. 3.

(27). Parochi, si per se velint munus præ-
dicationis obire non debent impediri. Sac.
cong. Con. ad cap. 2, sess. v De ref., in
hæc verba: « Si curatores animarum per se
velint munus predicationis obire, non de-
bent impediri. » Sic refert Barb., l. c.,
n. 5.

(28). Imo tempore Quadragesimæ possunt
de mane in suis ecclesiis prædicare, non
obstante consuetudine, quod in sola matrice
vel alia ecclesia concionetur. Sac. cong.
Conc., in Florentina Juris prædicandi, 26
Januarii 1697; apud Monacell., part. I, tit.
10, form. 19, n. 4.

(29). Parochi per se ipsum concionanti in
sua ecclesia, cum ex proprio munere ad id
teneatur, minime licet prætextu cujuscun-
que paupertatis prætendere sibi præstari
eleemosynam solitam dari prædicatoribus ab
Universitate electis. Vide verb. PAROCHUS
art. 2, num. 77.

(30). Parochi prohibentur in suis ecclesiis
admittere concionatores ab ordinario non
approbatos, etiamsi prædicare vellet aliquis
episcopus. Vide d. verb. PAROCHUS, art. 2,
n. 78.

(31). Possunt tamen parochi dare licen-
tiā alicui viro docto et noto, etiam regu-
lari, ut bis vel ter concionetur in suis eccle-
siis sine episcopi approbatione. Vide d.
verb. PAROCHUS, art. 2, nu. 79.

(32). Et a fortiori possunt, imo debent pa-
rochi concedere approbatos ab ordinario
licentiam prædicandi in suis parochiis. Vide
d. verb. PAROCHUS, art. 2, num. 80.

(33). Approbare prædicatores spectat ad
episcopum, licet electio spectaret ad alios.
Sacra cong. Episcop. et Regul., in Aquensi,
8 Aprilis 1603; apud Nicol., in Flosculis,
verb. Prædicator, n. 15. (34). Unde prælatus
exempli inferior episcopo, qui non habet
territorium separatum cum vera qualitate
Nullius, non dat licentiam neque benedi-
ctionem prædicatoribus, qui prædicare de-

bent in locis suæ jurisdictionis, sed ista facultas spectat ad episcopum, in cuius diœcesi locus exemptus existit. Sac. cong. Conc., 21 Novemb. 1596; Pign., 10. cons. 151, num. 16 et 17; card. Petra, t. IV *Commentar. ad const. 5 Calisti III*, sect. 2, n. 57 et seq., ubi adducit plures S. C. C. et Rotæ decisiones.

(35. Hinc ad episcopum spectat dare benedictionem concessionari, qui prædicare debet in ecclesia conventuali ordinis militaris S. Stephani, ut declaravit sac. congr. Con., in *Pisaka jurisdictionis*, 21 Februarii 1688, in responsione ad 18. (36. Item ad episcopum diœcesanum spectat dare licentiam et benedictionem prædicatoribus, qui debent prædicare in ecclesiis prioratum religionis Hierosolymitanæ non habentium territorium separatum cum jurisdictione quasi episcopali, et vera qualitate *Nullius*. Sic sac. cong. Conc., in *Vulturiansi*, apud card. Petram, loc. cit., nu. 58, ubi refert totum decretum, et etiam plures decisiones sacrae Rotæ Romanæ.

(37. Ordinarius debet eligere prædicatores, nisi in contrarium sit consuetudo ab immemorabili tempore. Sac. cong. Conc., apud Zerol., in *Praxi episcop.*, part. I, verb. *Prædicatio*, § 7; Barbosa, *De offic. et potest. episcop.*, part. II, allegat. 76, nu. 5, et in *Summ. Apostolic. decision.*, verb. *Prædicator*, nu. 12, et supra concil. *Trid.*, sess. V, cap. 2, num. 5. (38. Electio tamen, et deputatio prædicatoris in sua cathedrali spectat ad solum episcopum, nulla habita ratione consuetudinis etiam immemorabilis, quæ competeteret capitulo, seu episcopo cum capitulo, vel de consilio capituli. S. C. C., in *Abulens.*, 3 Augusti 1686; apud Barbosam, in *Summa Apostolic. dec.*, verb. *Prædicator*, n. 11, et supra concil. loc. cit., num. 6 et seq., et cit. allegat. 77, n. 6; et Pignatell., tom. IV, consult. 206, nu. 41. (39. Unde capitulum in electione prædicatoris pro ecclesia cathedrali nihil potest. Sic sac. congreg. Conc., apud Barbosam, in *Summa*, loc. cit., n. 8, et supra concil. loc. cit., num. 8, et cit. alleg. 76, nu. 7. Addenda sunt sequentia resoluta dubia a sac. congr. Conc., die 5 Sept. 1705; in *Urgellen.*, *juris concessionandi*, videbitur:

Primo: « An concessionator deputatus ab episcopo ad prædicandum in cathedrali, aliisque ecclesiis in ejus ambitu existentibus, teneatur exhibere litteras Patentales capitulo in casu, » etc.

Secundo: « An liceat capitulo seu ejus decano retinere clavem pulpitii ejusdem ecclesiæ cathedralis? »

Tertio: « An episcopus procedere possit per censuras in casu, quo decanus et canonicus se opponant in casu, etc., non obstante quod capitulum se tuerit observantia sibi favorabili, ac prætensione ordinariæ jurisdictionis super ecclesia cathedrali, ejusque ambitu? »

« Sacra congregat. die qua supra, respondit: Quoad primum et secundum, *Negative*. Ad tertium, *Affirmatur*, et amplius

in omnibus. » Sic apud Scarfanton., part. III, addit. 18, num. 11 per tot, ubi multa alia adducit ad rem.

(40. Si civitas seu universitas sit in possessione nominandi et præsentandi prædicatorem pro cathedrali cum onere solvendi eleemosynam, debet manuteneri in tali possessione; at si episcopus vellet jus nominandi sibi vindicare (prout vere potest), non posset eamdem ad solutionem cogere, sed teneretur de proprio expensas et eleemosynam subministrare. Sic plures respondit sac. congreg. Conc., apud Pignatell., tom. IV, consult. 206, num. 41; et apud Monacell., part. I, tit. 11, formul. 7, num. 14, et signanter 11 Junii 1596. Decreto tenoris sequentis: « Sacr. congr. Conc. censuit esse in electione episcopi, vel deputare in sua cathedrali prædicatorem, etiam quod populus illum ab immemorabili tempore eligere consuevisset; vel prædictam nominationm ipsi populo relinquere, ita ut si episcopus prædicatorem eligat, populum ad eleemosynas prædicatori erogandas non compellet. Verum si populum prædicta facultate eligendi prædicatorem uti permiserit, tunc populum ad solitas eleemosynas præstandas cogere poterit; » et in *Urbinalen.*, 7 Junii 1698; in *Æsina*, 30 Septembr. 1702; in *Neocastren.*, 6 Octobr. 1703; apud Monacell., part. II, tit. 3, formul. 8, num. 3, et sic plures respondit etiam sac. cong. Episcop.; apud Pignatell., loc. cit.; et Monacell., part. I, loc. cit., num. 14.

(41. Nec in tali casu pensionarii mensæ episcopalis contribuere tenentur ad dictam eleemosynam taxam, seu prædicatoris manutentionis expensas. Sac. congr. Conc., in *Nullius*, 29 Maii 1649, in qua sic habetur: « Sacra congregatio Concilii censuit, pensionarios mensæ episcopalis non teueri contribuere pro rata expensis, quas episcopus annuatim solvit ex fructibus, mensæ prædicatori in cathedrali concessionanti, lib. XVIII *Decret.*, p. 624. »

(42. Et dato, quod episcopus ab exercitio jurisdictionis pro aliquo tempore suspendatur et detur ei vicarius Apostolicus, adhuc retinet jus talis electionis, quia si ipse solvit, debet prædicatorem in cathedrali eligere, et non vicarius Apostolicus, ut respondit sac. cong. Episcop., in *Surana*, 13 Febr. 1699.

(43. Consuetudo immemorabilis nominandi vel præsentandi prædicatorem episcopo pro ecclesiis inferioribus non est sublata, ut decisum fuisse refert Barbosa, supra Concil. cit., sess. V, cap. 2, n. 16, et Pignatell., tom. IV, consult. 206, num. 26. Unde si communitas vel dominus loci temporalis nominat prædicatorem, et solvit eleemosynam, consuetudo hujusmodi servanda est. Sac. cong. Episcop., in *Aprutina seu Interrannen.*, 7 Febr. 1615, S. C. Conc., in *Aquilan.*, 1 Junii 1696.

(44. Item si episcopus consueverit eligere, et communitas solvere, talis consuetudo servanda est; absque eo quod universitas seu communitas possit prætendere

nominationem. Sac. congr. Conc., in Ostu-
ser., 15 Novembr. 1692; et in Bovinen.,
20 Jun. 1693.

(45. Si autem communitas, seu universi-
tas, vel dominus loci temporalis nominat,
et non solvit eleemosynam, tunc nisi con-
suetudo esset immemorabilis et probata,
posset et deberet episcopus hoc jus impug-
nare, et sibi vindicare deputando prædicato-
rem pro libito; in hoc enim casu nulla
concurrit æquitas, neque adest correspec-
tivitas nominationis ad eleemosynam, ut do-
cent cardinal. de Luca, *Anotat. ad concil.*,
discurs. 4, num. 6; Monacell., part. I, tit.
11, formul. 7, num. 13.

(46. Communitas dare debet prædicatori-
bus mercedem dari solitam, nec potest
ipsam imminuere et reducere ad certam par-
vam quantitatem. Sac. congreg. Concil., in
Viterbien. *Civitatis Vetus de mense Septemb.*
1620; apud Barbosam, in *Summa Apostolic.*
decis., verb. *Prædicator*, num. et pluries
sac. cong. Episcop. et Regul.; apud Nicol.,
in *Floscul.*, verb. *Prædicator*, num. 21, et
nuper in *Tyburnina contra universitatem*
terra Poli, 4 Julii 1694, referente eminent.
card. de Judice, et recurrente P. Buccia-
rello monacho Silvestrino. *Vide* verb. *ALI-
MENTA*, a n. 114 ad 116, ubi de alimentis
prædicatori debitiss.

(47. Episcopus prætendens, communita-
tem teneri præstare eleemosynam pro præ-
dicatore cathedralis, tenetur ipse probare
consuetudinem immemorabilem. Sac. eong.
Conc., in *Sutrina*, 10 Mart. 1618, et 10 Ju-
lii 1617; apud Barbosam, in *Summa apostol.*
dec., verb. *Prædicator*, n. 10, et apud Sell.,
in *Selectis canon.*, cap. 8, n. 11.

(48. Habentes jus nominandi prædicato-
rem Quadragesimalem, debent illum no-
minare et præsentare episcopo in termino
a synodo diocesana præscripto, vel ante
festum Nativitatis Domini Nostri Jesu
Christi, vel duobus mensibus ante Qua-
dragesimam, alias nominatio devolvitur
ad episcopum. Sacra congregat. Concil., in
Narnien., 24 Februar. 1625, lib. posit. fol.
333 et 446, et in *Theanen.*, 14 Aprilis 1683;
apud Monacell., part. IV, *ad supplement.* ad
tom. II, num. 110. Vel ut habet idem Mo-
nacell., part. I, tit. 1, formul. 7, num. 1,
debent præsentare episcopo intra mensem
Novembris Quadragesimæ præcedentem; et
si præsentatus fuerit rejectus, alium per
totum menseni Decemb. nominare et præ-
sentare, alias pro illa vice jus amitterent,
et ad episcopum devolveretur, et solitam
eleemosynam adhuc cogerentur solvere, ut
pluries decrevit sac. congregat. Episcop.
et Regul.; apud Pignatell., tom. IV, cons.
206, num. 54; et Nicol., in *Flosculis*, verb.
Prædicator, num. 1, et signanter in *Rossa-
nen.* 10 Decembr. 1591: in *Marsicensi*, 13
April. 1612; in *Milevitana*, 21 Jun. 1612;
Cassanen., 11 Jun. 1627, et nuper teste ipso
Monacell., cit. num. 1, declaravit sac. con-
gregat. Conc., in *Trojana*, 14 Augusti 1700,
et novissime eadem sac. congregat. Conc.,
in *Theanen.* 1728, ad 2 dub., respondit,

quod communitas tenetur exhibere episcopo
nominationem prædicatoris per duos men-
ses ante initium Quadragesimæ. Sic apud
Thesaur. *Resolut.*, sacrae congregationis
Concil., tom. IV.

(49. Si tamen nominatio et præsentatio
prædicatoris fiat re integra, paulo post ter-
minus elapsum, admitti debet, saltem ex
gratia. Ead. sac. congr. Episcop., in *Nuce-
rina*, 29 Jan. 1627; apud Pignatell., l. c.,
num. 54.

(50. Item quando habentes jus nominandi
nominaverunt, et præsentaverunt in tem-
pore, si nominatus, et electus postea nor-
vult, vel non potest illuc ire, non idcirco
debent privari jure suo sine culpa. Eadem
sac. congreg. Episc., in *Narniensi*, 24 Febr.
1612; apud Pignatell., l. c. num. 54; et Ni-
col., l. c., num. 3, et eamdem sac. congreg.,
in *Ariminen.*, 8 Februar. 1686; apud Mo-
nacell., part. II, tit. 12, formul. 8, n. 4.

(51. Nisi acciderit in ultimis diebus ante
Quadragesimam, quia tunc providebit epi-
scopus; nec universitates habentes dictum
jus recusare poterunt prædicatorem vel
ei eleemosynam solitam denegare. Eadem
sac. congregat. Episcop., in *Montis Falisci*,
18 Septemb. 1648; apud Pignatell. et Nicol.,
loc. cit.

(52. Universitates seu alii habentes jus
nominandi prædicatorem, non possunt in
suis patentibus litteris uti verbis: « Eligi-
mus et deputamus, ac electum et deputa-
tum declaramus; » sed debent uti verbis:
Nominamus et præsentamus, uti pluries de-
claravit sacra congregatio Episcoporum et
Regular.; apud Pignatell., loc. cit., num.
54 et sequent., et signanter in *Cæsenatensi*
die 17 Septemb. 1655, et nuper sac. con-
gregat. Concil., in *Sutrina*, 8 Maii 1686, et
in *Urbinalen.*, 7 Jun. 1698, et 10 Januar.
1699; apud Monacell., part. I, tit. 11, fo-
mul. 6, num. 3.

(53. Ubi sub num. 4 subjungit, quod
hæc Regula etiam procedit, quamvis nomi-
natio prædicatoris ad generalem alicujus
religionis pertineret, quotiescumque, non
pro religione, sed pro comoditate univer-
sitatibus, que eleemosynam solvat, in ecclæ-
sia regulari concio habenda sit, prout cen-
suit sac. congregat. Episcop. et Regul.,
in *Alatrina*, 3 Jul. 1693, proponente emi-
nitis. card. de Judice.

(54. Prædicator destinatus ab episcopo
defuncto vel electus a rectoribus antiquis,
prædicare debet, nec successores possunt
alium eligere. Sac. congreg. Episcop., in
Acherunita, 2 April. 1601 et 17 Februar.
1645, et antea in *Mazariensi*, 15 Dec. 1687,
apud Pignatell., loc. cit., num. 57; et apud
Nicol., l. c., num. 4.

(55. Turnus seu circulus concionum,
ubi est in usu, debet observari. Sac. cong.
Episcop., in *Sutrina*, 4 Februar. 1611; et
in *Senogallensi*, 3 Novemb. 1612; apud Pi-
gnatell., loc. cit., num. 56; et apud Nicol.,
loc. cit., num. 7. Licet alternativa esset in-
ter universitatem et regulares. (56. Sacra
congregat. Episcop. et Regular., in una

Augustinianorum, 22 Jul. 1646; apud Pignatell., l. c., num. 56. At ubi non est in usu, non debet introduci. (57. *Sacra congregat. Episcop. et Regul.*, in *Firmana*, 26 Januar. 1617; apud Pignatell., l. c., n. 56; et Nicol., l. c., num. 7.

(58. Quando partes non sunt concordes, seu veritutis inter episcopum et communiam, sacra congregatio solet eligere prædicatorem, vel præcipere, ut jam electus prosequatur sine præjudicio partium. Ita saepe sacra congregat. *Episcop. et Regular.*, et signanter in *Dertonensi*, 10 Novembris 1645, et in *Montis Falisci*, 5 Martii 1648, et alibi frequenter apud Pignatell., l. c., num. 57. (59. In quo casu tenetur communias, seu universitas eleemosynam erogare. *Sacra congreg. Episcop. et Regul.*, in una *Ciritalis Plebis*, 24 Februar. 1617; apud Pignatell., loc cit., num. 57; et Nicol., loc. cit., num. 6.

(60. Casu, quo parochus velit per se ipsum prædicare, debet id intimare et notificare iis, qui jus nominandi prædicatorem habent, ante tempus præfixum ad faciendam nominationem; alias habentes tale jus possent juxta consuetum libere nominare, et eorum nominatio et presentatio valeret, essetque executioni demandanda. *Sacra cong. Episcop. et Regul.*, in *Senogall. inter parochum Matthæum Fabri et Universitatem Montis Novi*, 16 Mart. 1690.

(61. Ubi adest consuetudo, quod non prædicetur nisi in ecclesia cathedrali vel matrice, episcopus potest prohibere, ne prædicetur in aliis ecclesiis, etiam regularium. *Sacra congregat. Episcop. et Regular.*, in *Dertoneni*, 10 Februar., et in *Asten.*, 6 Sept. 1604; apud Movacell., part. II, tit. 13, formul. 8, num. 5. (62. Excipiuntur tamen ecclesiae parochiales, in quibus prædicatione verbi Dei prohiberi non potest, si parochus per se ipsum hoc munus adimpleat, cum ad id parochus teneatur ex suo officio. *Vide supra* num. 26, 27, 28.

(63. *Episcopus* prohibere potest regularibus, ne aliquo die concionentur, ut totus populus conveniat ad cathedralem. *Sacra cong. Conc.*; apud Barbosam, in *Summa Apostolio. decis.*, verb. *Prædicator*, n. 19; et Lezanam, in *Summa quest. Reg.*, verb. *Concionari*, n. 13; et Gavant., in *Manuel. Episc.*, verb. *Concio sacra*, num. 51.

(64. Absque licentia episcopi prædicatores non possunt tempore Quadragesimæ et Adventus, aliisque temporibus commendare in pulpito pauperes et miserabiles personas. *Sac. cong. Episcop. et Regul.*, in *Plocontina*, 20 Jul. 1619; apud Barbosam, loc. cit., num. 17.

(65. Prædicatores etiam regulares tenentur emittens professionem fidei, si ab episcopo exigatur. *Vide* verb. *FIDEI PROFESSIO*, n. 4 et 22.

(66. *Episcopus* examinare potest prædicatores etiam regulares prædicare volentes in Ecclesiis, quæ suorum ordinum non sunt. *Sac. congr. Conc.*, in *Ugentin.*, 22 Januar. 1628; Clemens X, constit. incip. *Superna*,

perna, ibi: « Posse episcopum licentiam coneessurum regularibus in ecclesiis, quæ suorum ordinum non sunt, prædicare voluntibus, illos, quamvis ab universitatibus aut magistratibus laicis nominatos, etiamsi episcopi antecessores per tempus immemorabile hanc licentiam absque examine concedere consueverint, quoad doctrinam examinare; si ita ipsius arbitrio, quod modicatum et discretum esse debet, visum fuerit. »

(67. Et episcopus licentiam prædicandi semel iisdem regularibus concessam ob rationabiles causas, licet occultas, prædicacionem tamen concernentes, suspendere potest. Sic præcise Clemens X, in dicta constit. *Superna*, ibi: « Et licentiam prædicandi semel iisdem concessam, ob rationabiles causas, licet occultas, prædicacionem tamen concernentes, suspendere. »

(68. Non potest tamen episcopus generaliter prohibere regularibus, quin in Ecclesiis suorum ordinum prædicent. Sic expresse Clem. X, in d. const. *Superna*, ibi: « Non posse tamen episcopum generatim prohibere regularibus, qui in ecclesiis suorum ordinum prædicent. »

(69. Prædicatores regulares non possunt predicare, ne quidem in ecclesiis sui ordinis nisi prius a suis superioribus regularibus fuerint examinati, et approbati, et ab eis licentiam obtinuerint. Sic expresse concil. *Tridentin.*, sess. V, *De reform.*, cap. 2, ibi: « Regulares vero cujuscunque ordinis, nisi a suis superioribus de vita, moribus et scientia examinati et approbati fuerint, ac de eorum licentia, etiam in ecclesiis suorum ordinum prædicare non possunt. »

(70. Ius super prædicatores regulares, ut prædicent etiam in ecclesiis sui ordinis, debent prius petere benedictionem ab ordinario. Sic expresse concil. *Tridentin.*, loc. citat., ibi: « Cum qua licentia personaliter se coram episcopis præsentare, et ab eis benedictionem petere teneantur, antequam prædicare incipiant. » Idem statuit Gregorius XV, const. incip. *Inscrutabili*, et Clemens X, constit. incip. *Superna*, ibi: « Regulares, qui in ecclesiis sui ordinis prædicare voluerint, teneri ab episcopo diocesano benedictionem petere. »

(71. Sufficit autem, ut regulares in ecclesiis sui ordinis prædicare possint, quod benedictionem ab ordinario petierint, quamvis illam non obtinuerint. Sic expresse Clemens X, in d. const. *Superna*, ibi: « Prædicare tamen posse, quamvis illam non obtinuerint. »

(72. Dummmodo tamen episcopus expresse non contradixerit, quia si episcopus nemus non concesserit benedictionem, sed etiam contradixerit, tunc regulares nequeunt prædicare nequidem in ecclesiis sui ordinis. Sic expresse Clemens X, in dicta constit. *Superna*, ibi: « Quod si episcopus benedictionem nemus non concesserit, sed etiam contradixerit, ne in prædictis quidem ecclesiis licere regularibus prædicare eosque controvenerint ab illo, tanquam Sedis

Apostolicæ delegato, censuris aliisque paenitentiis ecclesiasticis in vim constitutionis fel. rec. Gregorii XV, prædecessoris Nostri incip. *Inscrutabili Dei providentia*, coerceri et puniri posse; episcopum tamen absque justa et rationabilis causa contradicere non debere. » Et videtur sic prius statuisse concilium *Tridentinum*, sess. xxiv, *Reformat.*, cap. 4, ibi: « Nullus autem sacerdotalis, sive regularis, etiam in ecclesiis suorum ordinum, contradicente episcopo, prædicare presumat: » et sic declaravit sacra congregat. Concil., in una *Foroliv.*, 4 Febr. 1647, ad cap. 4, sess. xxiv, *De reform.*; apud Pignatell., tom. I, consult. 325, ubi reprobatur Peyrinum, Dianam, Mirandam, Villalobum, et alios, quos minus recte dicit secutum esse Barbos., *De pot. episcop.*, part. III, alleg. 76, num. 20. Vide ipsum Barbos., ibi, et supra concil. cit. sess. xxiv, cap. 4, *De reform.*, n. 23, ubi ad id assert litteras Urbani VIII, in forma Brevis directas emittit. card. de Sandoval episcopo Giennensi subdat. 30 Jan. 1629.

(73. Nec episcopus tenetur significare regularibus causam, ob quam contradicat eis, ne prædicent. Sic decrevisse sacram congregationem Concilii refert cum aliis Barbos., sup. concil. citat., sess. xxiv, cap. 4, num. 22; et Pignat., tom. IV, consultat. 206, num. 68. Et videtur esse juxta mentem dictæ constitutionis *Superna*; in qua, § 5 statuitur, episcopum non teneri significari regularibus causam ob quam confessarios a se simpliciter approbatos ad confessiones sacerdotalium, ab iisdem audiendis suspendat, ibi: « Nec eam teneri episcopum ipsis regularibus significare, sed Sedi Apostolicæ duntaxat, ubi eam sibi aperiri postulaverit. » Sie cum aliis Anton., *De regimine Ecclesie*, lib. VII, cap. 13, sub n. 9; Malthæucci, *Official. curie*, c. 12, n. 3 et alii.

(74. Prædicatores regulares tenentur petere benedictionem ab ordinario, etiam quando in quibusvis oratoriis sui ordinis sermonem coram populo, vel in ecclesiis, aut ad erates monasteriorum monialium sibi subjectarum, licet clavis januis, et nullus sacerdotalis ibi intersit, habere voluerint. Sic expresse Clemens X, in dicta constitut. incip. *Superna*, ibi: « Et hujusmodi benedictionem teneri etiam regulares petere, si in quibusunque oratoriis sui ordinis sermonem coram populo, vel in ecclesiis, aut ad erates monasteriorum sanctimonialium eorum jurisdictioni subjectarum, licet clavis januis, et nullus sacerdotalis ibi intersit, habere voluerint. »

(75. Hinc non possunt regulares in propriis oratoriis vel in propriis ecclesiis nequidem unum sermonem in eorum festis, etiam extra tempus Adventus et Quadragesimæ, habere coram populo sine benedictione ordinarii, ut colligitur ex cunctis verbis constitutionis *Superna*, et expresse jam declaraverat sac. cong. Concil., in *Vercellensi*, die 21 Mart. 1643; et *Tridentin.*, cap. 2, sess. xxv, et cap. 4, sess. xxiv, *De reform.*; apud Pignatell., tom. I, consultat.

266. (76. Item regulares, qui occasione recitandi rosarium in suis ecclesiis exponunt sacra mysteria, et faciunt pias exhortationes, tenentur petere benedictionem ab ordinario loci. Sic declaravit sacra congregat. Concil., in una N., die 14 Aug. 1643; apud Pignatell., tom. I, consultatione 407.

(77. Tempore Quadragesimæ, Adventus, et hujusmodi longi temporis continuatae prædicandi non est necesse, quod prædicatores regulares singulis diebus pro singulis concessionibus petant ab ordinario benedictionem, sed sufficit, quod illam petant et obtineant in principio, ut aperte colligitur ex concilio *Tridentino*, cit., sess. IV, *De reform.*, cap. 2, ibi: « Antequam prædicare incipient; » et pro certo tenet Matthæuci, *Official. cur.*, cap. 12, nu. 13, et alii.

(78. Regulares ad prædicandum in ecclesiis non suorum ordinum, ne dum indigent benedictione, sed etiam licentiam episcopi, ultra licentiam suorum superiorum. Sic expresse concil. *Tridentin.*, sess. V, cap. 2, ibi: « In ecclesiis vero, quæ suorum ordinum non sunt, ultra licentiam suorum superiorum etiam episcopi licentiam habere teneantur, sine qua in ipsis ecclesiis non suorum ordinum nullo modo prædicare possint; ipsam autem licentiam gratis episcopi concedant. » Quod confirmavit Gregorius XV, cit., constitut. incip. *Inscrutabili*.

(79. Unde nota quod episcopi gratis concedere debent licentiam prædicandi, ibi: « Ipsam autem licentiam gratis episcopi concedant. » Quod et expresse mandatur in *Taxa Innocentiana*, § *Si dichiara*, ibi: « Si dichiara anche illecito ogni emolumento diretto, o indiretto, e per conseguenza se no proibisce al vescovo o prelato, vicario, e cancelliere, ed ogni altro ministro, e Famigliare, ogni esazione sotto qualsivoglia pretesto, anche di mancia, e donativo, nell' infrascritte cose, cioè per la licenza, o patente di predicare, così nella Quaresima, o nell' Avvento, come in tutti li altri tempi, ed in qualsivoglia luogo. » Vide verb. *Taxa*.

(80. In locis diocesis distantibus, et difficilis itineris debet episcopus aliquem deputare, qui dat approbationem et benedictionem. Sac. congregat. Episcop. et Regul., 20 Septembris 1583 et sacra congregat., 10 Maii 1635, quæ scripsit litteras horitorias ad episcopos, qui per amplas habent dioceses, ut regularibus longe distantibus benedictionem, vel licentiam prædicandi concedant per litteras patentias, vel per suos vicarios foraneos, apud Pignatell., tom. IV, consultat. 206, numer. 76.

(81. Regulares prædicare volentes in ecclesiis suorum ordinum non spectat ad ordinarium eos examinare, sed ad eorum superiores. Sac. conc. Episcop. et Regul., in *Salernitana*, 19 Decemb. 1610. (82. Secus autem si prædicator sit clericus sacerdotalis, etiam electus a regularibus, vel si regularis prædicare velit in ecclesiis aliorum ordinum etiam ab ipsis regularibus electus. Sac. cong. Episcop. et Regul., in *Cajetana*, 15

dec. 1607; apud Pignatell., cit. consult. 206, num. 66.

(83. Regulares nequidem in propriis ecclesiis possunt tempore Quadragesimæ et Adventus, aliisque temporibus in pulpito pauperes et miserabiles personas absque licentia episcopi commendare. Sacra congregat. Episc. et Regular., in *Placentina*, 20 Jul. 1619. (84. Possunt tamen commendare propria monasteria. Sacra congreg. Episcop. et Regul., 8 Maii 1602. (85. Ac etiam possunt, dum prædicant in suis ecclesiis recipere ac distribuere eleemosynas arbitrio suo, et commendare quemcunque locum pium ex iis, quæ episcopus edixerit; at extra suas ecclesias prout episcopus voluerit. Ad commendandum vero familias, seu personas particulares indistincte necessaria est licentia episcopi. Sacra congregatio concil., in *Paduana*, 27 Nov. 1626. Sic expresse apud Pignatell., consult. 206, num. 69.

(86. Ad prædicandum monialibus mitti potest quilibet regularis, modo non alloquatur seorsim aliquam ex ipsis. Sacr. congr. Episcop. et Regular., in *Montisalisci*, 25 Mart. 1591, et in *Hieracensi*, 2 Martii 1592. (87. Etiam pro sermonibus spiritualibus ad crates. Ead. sacr. congr. Episcop. et Regul., in *Interamnensi*, 8 Jun. 1563, et in *Teracinensi*, 3 Martii 1608. (88. Vel ad conférendum cum monialibus sermonem de rebus spiritualibus, sive ad crates, sive ad collocutrium. Eadem sacra congreg. Episc. et Regul., 2 Jun. et 14 Novemb. 1601, apud Pignatell., loc. cit. num. 71.

(89. Regulares vero missi ad crates monialium pro munere predicationis obeundo peccant mortaliter, et incurruunt censuras et poenas, si sine expressa licentia, ad colloquendum immediate post concionem cum aliquibus, seu cum una tantum, omnibus aliis audientibus, immisceant sermones cum questionibus vel dubiis spiritualibus, aut materiis ipsius concionis. Sacr. congr. Conc., die 21 Maii 1678. Vide verb. MONIALES, art. 4, n. 20 et 21.

(90. Prædicatores regulares non acquirunt stipendium sibi, sed immediate monasterio. Donat., *Prax. rerum Reg.*, part. II, tr. 11, quæst. 3; Matthæucci, *Offic. curiæ*, cap. 12, et communis aliorum. Quidquid enim acquirit monachus, acquirit monasterio. C. Statutum 1, cas. 18, quæst. 1, cap. *Abbes* 17, caus. 18, qu. 2; *Quia ingredientibus* 7, caus. 19, quæst. 3; cap. *In praesentia* 8, De probationibus; cap. *Cum ad monaster.* 6, De statu monach.; cap. *Dixit in* 6, De verborum significatione, § *Ne alium*, cum similibus; Fagnan., lib. III *Decret.*, in cap. *Monachi* 2, De statu monachor., num. 11, et alii passim. Et expresse concil. *Tridentin.*, sess. XXV. *De regularibus et monialibus*, cap. 2, ibi: « Nemini igitur regularium, tam virorum quam mulierum liceat bona immobilia vel mobilia cujuscunque qualitatis fuerint, etiam quovis modo ab eis acquisita, tanquam propria, aut etiam nomine conventus possidere vel tenere, sed statim ea superiori

tradantur, et conventui incorporentur. » Et expressius decr. Clement. VIII, pro reformatione regul. incip. *Nullus omnino*, § 3. Vide verb. *LEGATUM*, a num. 88 ad num. 94, et verb. *MONIALIS*, art. 2, a num. 64 usque ad finem.

(91. Die 7 Octobris 1649 Sac. congr. S. Officii mandavit, ut superioribus religiōnum notificetur, quod prædicatoribus significant, ut caveant ab allegatione doctorum et auctorum modernorum, præserlim viventium, apud Nicol., in *Flosculis*, v. *Prædicator*, num. 28.

(92. Prædicatores non possunt publicare indulgentias non publicatas per ordinarios locorum. Concil. *Trid.*, sess. XXI, cap. 9.

(93. Protonotarii extra numerum possunt concionari cum amiculo brevi, passim mantilletta et carbasina præsulari, vulgo rochetto. Sic probat Pignatell., tom. IV, consult. 22, adducens ad id decretum sac. cong. Rit., in *una Mazariensi*, die 28 Septembris 1630.

(94. Prædicatores debent salutare prius capitulum quam magistratum; in causa enim Capuana fuerunt proposta et resoluta sequentia dubia:

I. « An capitulo ecclesiæ metropolitanæ debeat præcedentia super magistratum secularē ejusdem civitatis in omnibus functionibus ecclesiasticis?

II. « An concionator debeat salutare prius capitulum vel magistratum?

III. « An absente archiepiscopo, magistratus debeat salutari cum titulo illustrissimi et capitulum cum titulo reverendissimi?

« *Sacra congregatio Rit. 93 Januarii 1700, respondit :*

« Ad I. *Deberi.*

« Ad II. *Affirmative.*

« Ad III. *Negative in casu proposito.* »

(95. Et jam in *alia Vercellensi*, 2 Augusti 1691, declaraverat quod concionator debet prius salutare canonicos quam gubernatorem civitatis. Sic apud Monacell., par. IV, *supplementum ad I tom.*, num. 19, 20 et 21. Et in *eadem Vercellensi* cum sub die 11 Augusti 1691. *Sacerorum Rituum congregatio* ad instantiam canonorum cathedralis Vercellensis declaraverit, a concionatore salutandos esse prius canonicos dietæ cathedralis in apparatu chorali, absente episcopo, capitulariter sedentes, et deinde gubernatorem; modo exortum fuit dubium, an hoc procedere debeat; etiam præsente episcopo? Et *eadem sacra congregatio* respondit *In decisio*, *etiam præsente episcopo*, die 24 Januar. 1693. Quæ decreta videntur intelligenda, ubi gubernator est laicus; secus, si prælatus, prout esse solet in provinciis et civitatibus status ecclesiastici. Sic Joann. Baptista Bassi, tract. *De sodalitiis*, q. 19, sub num. 15.

(96. Prædicatores institui non debent, nisi sint ætatis XXX annorum sintque graves, maturi et docti. Concil. *Ravennatens.* VI, sub Clemente V, cap. 13; conc. Cenonens.,

in Decret. morum, cap. 35. Extravagant. De privil., cap. 33. Inter cunctas.

(97). Prædicatores tenentur prædicare sacram Scripturam receptam a sancta Ecclesia et a doctoribus Ecclesiae approbatam, sub pena excommunicationis Papæ reservatæ. Concil. *Coloniens.* II, part. VI, cap. 20, concil. *Lateranens.* V, sess. 11, constitut. 1.

(98). Prædicatores deviantes a communis sensu patrum in exponendis sacris Scripturis sunt ab ordinario corripiendi et a ministerio abiciendi. Cone. *Mog.* IV, c. 50.

(99). Prædicatores prohibentur obloqui de magistratu vel de episcopo coram populo. Clem. I, *De privilegiis*; concil. *Mediolan.* I, tit. *De prædicatione verbi Dei*; unde prædicatores etiam regulares obloquentes de ordinario in suis sermonibus, quos habent in oratoriis vel in propriis ecclesiis, possunt ab eodem ordinario puniri. Sacra congregatio. Concil., in *Vercellen.*, die 21 Martii 1643; ex cap. 3, sess. V, apud Pignatell., tom. I, consult. 268.

(100). Prædicatores non possunt redarguere aliquem expresso nomine in actu prædicandi, sub pena excommunicationis Papæ reservatæ. Concil. *Lateran.* V, sess. XI, const. 5.

(101). Prædicatores prædicantes scandala aut errores in qualibet ecclesia, debent ab episcopo removeri ab officio prædicandi, etiamsi sint exempti, et contra ipsos potest procedere prout de jure. Concil. *Tridentin.*, sess. V, *De reformat.*, c. 2.

(102). Prædicatores non debent proponere quæstiones difficiles populo rudi. Conc. *Trid.*, sess. XXIV, *De refor.*, cap. 4.

(103). Prædicari non potest determinatum tempus futurorum, ut Antichristi vel judicii; neque vanæ revelationes de his vel aliis, sub pena excommunicationis Papæ reservatæ. Concil. *Lateranens.* V, sess. XI, constitut. 1.

(104). Prædicari non possunt novæ inspirationes vel revelationes, nisi a Papa, vel loci episcopo sint examinate et approbatæ, sub pena excommunicationis Papæ reservatæ. Concil. *Lateranens.* V, cit. sess. XI, const. 1.

(105). Prædicari non possunt dubia pro certis, neque apocrypha, neque comica, neque anilia, fabulæ, obscenitates, aut quærisum movent, sed quæ lacrymas. Concil. *Trevirens.* II, cap. 4, concil. *Trident.*, sess. XXIV, *De reformat.*, cap. 4.

(106). Prædicari non possunt miracula nova, nisi per episcopum sint approbata. Concil. *Senon.* in *Decret. mor.* c. 4; concil. *Trid.*, sess. XXV, dec. *De invoc. sanctorum.*

(107). Prædicari et imprimi non possunt sine sedis Apostolicæ licentia miracula, gracie, beneficia, etc., quæ præsumuntur accepta a Deo ad intercessionem alicujus mortui cum opinione sanctitatis, nisi fuerit canonizatus vel beatificatus. Urban. VIII, const. 37, incip. *Sanctissimus*.

(108). Prædicari non possunt miracula,

gracie, etc., talis mortui non canonizati, nec beatificati sine tali licentia Sedis Apostolicæ, sub poenis clericis sacerdotalibus privationis officiorum, suspensionis a divinis et administrationis sacramentorum; regularibus vero omnium officiorum, nec non vocis activæ et passivæ. Urb. VIII, cit., const. 37 incip. *Sanctissimus*.

(109). De mandato SS. injungitur episcopo, ut prohibeat nobiles feminas, vulgo *dame* quæstuarie eleemosynam pro concionatoribus in civitate casalen., juxta edictum ab eodem episcopo nuper publicatum, et in casu inobedientiæ suspendat concionatorem, et prohibeat, ne concionetur in ea Ecclesia. S. C. Inm., in *Casal.*, 17 Jan. 1703. I. III Decr. Vall., p. 468.

(110). Canonicus theologus, petita et obtenta licentia a capitulo, potest concionari per alium. Sacra congregatio Concil., in *Urgellen.*, 15 Decembris 1723, ubi ad 11 dubium, «An canonicus theologalis concionari possit per alium in casu?» respondit «posse, petita licentia a capitulo.» Et reproposita causa die 28 Septembris 1726, ad 2 dubium: «An canonicus theologalis concionari possit per alium, et quatenus id facere possit petita licentia a capitulo, sufficiat quod eam petat, vel ulterius necessarium sit, quod obtineat?» respondit: «Quoad secundum teneri petere, et obtinere licentiam a capitulo, salvo recursu ad episcopum.» Sic apud d. *Thes. Resol. sac. congreg. Conc.* tom. III.

(111). Conclaves in ecclesiis de die haberi debent; Bened. XIV, tom. I, constit. 137, incip. *Singularem*, § 3. (112). Conclaves in capella Pontificia, et in basilica Vaticana habentur inter missarum solemnia. Idem, *ibid.*, § 9. (113). Conclaves Apostolici munus ordini Fratrum Minorum S. Francisci Capuccinorum perpetuo addicitur. Idem, constitut. 75, incip. *Inclytum*.

(114). Dum episcopus per semetipsum prædicat, alii, neque reguli, in propriis ecclesiis prædicare nequeunt, nisi ipse episcopus permittat. Bened. XIV, *De synodo diœcesana*, lib. IX, cap. 17, num. 6 et 7, ex Decret. sacr. congreg. Concil., in *Pacen*, 26 Aprilis 1607, ad 4, in *Brundusina*, 10 Martii 1643. (115). Possunt tamen, si episcopus alios coram se prædicare jubeat. Idem, *ibid.*, num. 7, ex cit. Decret. in *Pacen*, 16 Aprilis 1607. Quod si id ipsum ex causa publica, convocatis clero, magistratu et populo faciat, potest episcopus præcipere regularibus, etiam sub censuris, ut a prædicando abstineant. Idem, *ibid.*, num. 7, ex cit. Decret., in *Brundusina*, 10 Martii 1645. (116). Non expedit tamen ad præcavendas lites et discordias inter episcopum et regulares, ut id generali constitutione statuat. Idem, *ibid.*, num. 8, ex decreto sacræ congregationis Concilii, 2 Julii 1687, quæ ad evitandas dictas lites et discordias, censuit posse quidem episcopum in peculiaribus eventibus, in quibus opportunum repulset solemnam indicare concionem coram se ab alio habendam, inhibere regularibus,

ne ea ipsa hora in suis ecclesiis prædicens; minime tamen expedire, ut constitutione seu edicto illis generatim prædicare prohibeat, quotiescumque ipse coram se solemniter prædicare faciet. V. Add. Cas., sub. n. 26 hic supra.

(117.) * Parochi singuli tenentur concionem habere in suis ecclesiis, nec excusantur ex consuetudine etiam immemorabili, sive quod in aliis ecclesiis conciones habebantur, sive ex infrequentia auditorum numero. Ita Innocentius XIII, in sua constitutione pro reformatio disciplina regnorum Hispaniæ, quam Benedictus XIII confirmavit, ut esset norma cæteris ordinariis. *Institut. Eccles.*, 10, § 3.

(118.) Sufficit tamen pro concione allocutio pia, singulis festis, ut respondit S. congregatio, die 8 Augusti 1782.

(119.) Concionem proprii parochi, quam in parochiali ecclesia diebus festis habet, auscultare parochiani non tenentur, præcipiente licet Tridentino, cuius sanctionem contraria modo consuetudo abrogavit. *De synodo diæc.*, lib. xi, cap. 14, § 13.

(120.) Concionatores si per scurrilitatem « Verbum Dei, veluti in scenam adducant, non levem culpam committunt, sed grande piaculum; » ita ex verbis encyclie sac. congregationis Concilii sub Innocentio XI, date 6 Julii 1686 *Institut. Eccles.* 27, § 15.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(121.) Præcipuum episcoporum munus esse prædicare, et quidem per se ipsos, pluribus monstrant Van Espen., *Jur. eccles. univ.*, part. i, tit. 16, c. 7, fer. per tot, ubi quod nulla consuetudo episcopos ab hac obligatione eximere valeat, et *Rousseaud de La Combe*, in sua *Jurisprud. canonic.*, verb. *Prædicator*, sect. 1, n. 1 et 2.

(122.) Atque hinc descendit, quod nemo regulariter prædicare potest, dissentiente episcopo: *Rousseaud de La Combe ubi supra* n. 3. Confer etiam *Ducass.*, *De jurisdict. ecclesiast.*, cap. 7, sect. 4, num. 1. Et jure meritoque; repugnat enim ut quis vices alterius gerat, eo contradicente.

(123.) Quod attinet ad regulares, in conc. *Trid.* diu, multumque disputatum est, an et ii huic legi obstricti esse deberent. Causam disputationi dederunt privilegia, quibus regulares a S. Sede donati sunt, Consule Pallavicin., *Histor. Conc. Tr.*, lib. vii, c. 7.

(124.) At sess. v, c. 2, *De reform.*, placuit distinguere ecclesias suorum ordinum inter, ac ecclesias non suorum ordinum. Iu. l. s.

(66) Nescio qua fide Additionem auctor tò viz in hunc locum intruserit. Gravius autem peccat, cum virulentas Brachii Martelli episcopi *Fesulanii* in Tridentinis contibus 15 Aprilis, et 10 Maii habitis declamationes commemorat, quin lectores moneat, episcopum illum, non modo a plerisque Patribus improbatum ac refutatum; sed etiam a concilio legali die 18 Maii gravi oratione castigatum, « obortis lacrymis » contestatum esse, « haud suæ fuisse intentis, in synodus vel sedem apostolicam quid-

ultra licentiam suorum superiorum necessaria quoque fuit existimata licentia episcopi. In illis vero sufficere visa est simplex benedictio episcopi cum licentia suorum superiorum.

(125.) Decretum hoc, in quantum permittit regularibus prædicare in ecclesiis suorum ordinum de licentia suorum superiorum, et vix petita (66) benedictione ab episcopo, valde displicuit nonnullis Patribus Tridentinis, et praesertim Brachio Martello episcopo *Fesulanii*. « Acerbe se angi (inquit in cœlo Patrum super discussione bujus decreti instituta 15 April. 1546), quod liberum esset regularibus, neque missis, neque vocatis, suis in cœnobitis per episcoporum diœceses concessionari. Quod, *exclamavit*, quidnam aliud est, nisi permettere, ut ilupi non per ostium, sed aliunde ingressi ovile perturbent? »

(126.) Deinde in congregatione generali habita 10 Maii denuo oratione satis prolixa coram Patribus id ipsum urgere, et quidem vehementissime perrexit. Atque hoc in causa fuit, ut sess. xxiv, c. 4, *De reformat.*, habita die 11 Nov. 1563, cum jam numerus episcoporum esset frequentior, et temporum conditio convenientior, decretum fuerit, ut, « Nullus etiam in ecclesiis suorum ordinum, contradicente episcopo, prædicare præsumat. » Nec diversum statuit Clem. X, const. , quæ incip. *Superna*, si serio perpendatur.

(127.) Quo respiciens *Rousseaud de la Combe*, loc. cit., § 2, 5, ait, regulares sine permissione episcopi, vix prædicare posse in eorum capitulis, aliisque locis monasteriorum fratibus suis, non item populo

(128.) Sine episcopi licentia prædicare et regulares posse monialibus subjectis, iisque solis et clavis januis, rescriptsac. congr. Conc. interpres, in *Conversana jurisd.*, 8 Maii 1751, ad dubium decimum tertium. Conceptum enim fuerat hoc dubium: « An ad crates ecclesiæ, seu collocutorii, aut alibi, liceat commissario monasterii sermonem, aut conciones habere ad moniales sine episcopi licentia? Et responsum fuit *Affirmative* pro solis monialibus et clavis januis. » Videtur autem hac resolutione recessum a mox d. const. Clem. X (67).

(129.) Quod vero concernerit clericos sæculares, a mox dicta lege excipiendi sunt parochi, tum canonici theologi, qui vi propriorum munierum prædicare possunt et tenentur, quin opus habeant licentiam episcopi imprimare. (130.) Cæterum si vel parochus, vel canonicus theologus impeditus sit prædicare per se ipsum, nequit alium substituere sine

quam obloqui; quod si quædam ambigua verba exciderant, Patres obtestari, ut in saniorem significacionem acciperent; » ut narrat cardinalis Pallavicinus *Historia concilii Tridentini*, lib. vii, cap. 4, num. 3 et seqq.

(67) Nullo modo S. congr. Concilii in edenda recitata resolutione a Clementis X const. *Superna* recessit. Nam in resolutione de commissario, qui monialium superior est, non de aliis religiosis agitur.

approbatione episcopi, Rousseaud de la Combe, *cod. loc.*, sect. 3, num. 1, et sect. 5, num. 5. (131). Quod si vel unus, vel alter negligat prædicare, potest episcopus alium substituere impensis negligentis; secus vero si prædicare velit; idem auctor, *ubi supra*.

(132). Notabile est, quod episcopus potest, ubi ita existimat, non approbare clericum vel sæcularem, vel regularem ad prædicandum, nec tenetur causam aperire cur illum non approbet. (133). Sin autem ipse episcopus causam manifestaverit, cur illum non approbaverit, eaque minus legitima sit, non prohibetur recursus ad superiores. Rousseaud de la Combe, *ibid.*, sect. 3, num. 4.

(134). Quamvis autem episcopi munus præcipuum sit prædicare: nominatio tamen prædicorum potest pertinere ad alios, reservata episcopo approbatione sed confer Rousseaud de la Combe, *loc. c.*, sect. 7, num. 6, de hac nominatione.

(135). De qualitatibus requisitis in prædicatore, *vide* Ducasse, *Dejuris. eccles.*, c. 7, sect. 4, num. 2. Illud vero non est hic omitendum, necesse haud esse, quod prædicator sit sacerdos, vel in sacris ordinibus constitutus, sed satis esse, quod sit clericus, Ducasse, *ubi supra*. Consule etiam Fagnan.,

in c. *responso*, num. 14 et plur. seq., *De sent. excomm.*, ubi quod ita resolvit sacr. congr. Conc. interpres.

(136). De iis, quæ episcopus prædicatori- bus injungere debeat, consule *Acta eccles. Mediolan.*, tit. *De concionator*. Confer iti- dem Ducasse, *loc. cit.*, n. 3.

ADDITIONES CASINENSES.

(Ad n. 16 b. articuli, quod benedict. episcop. ad prædic.)

« Ad dubium propositum in S. Rit. congr. pro parte illustris. et reverendiss. D. card. Aquaviva, civitatis Neapolitanæ archiepi- scopi: « An scilicet conveniat, ut quando ali- « quis episcopus in eadem civitate Neapoli- « tana, ipso illustris. D. card. archiepiscopo « præsente, sermonem vel concionem habue- « rit, antequam pulpum, vel ambonem as- « cendat, petat ab ipso archiepiscopo benedi- « ctionem, sicut cæteri concionatores non « episcopi facere solent? » Eadem sacr. congre- gatio respondit: « Ob supremum ordi- « nem, et dignitatem episcopalem non con- « venire, ut episcopus concionaturus ab « ordinario etiam cardinali ante concionem « benedictionem petat. » Et ita censuit, et declaravit, die 28 Aprilis 1607, in Neapolitanæ apud *Manuale ecclesiast.*, edit. Neapol. an. 1847, n. 612.

PRÆDICATORUM ORDO.

De ordine FF. Prædicatorum hæc, quæ sequuntur, præstat adnotare.

(1). Prædicatorum nomen præclarissimo ordini Dominicanorum ab Innocentio III concessum est. Sic in Bullario dicti ordinis in *Indice rerum*, tom. VIII, pag. 771, ubi ci- tatur ad id tom. I, pag. 5, const. 3, n. 3, in quo sic expresse: Prædicatorum quo tem- pore nomine illud nobis fuerit inditum, docet Stephanus auctor coævus in tract. *De gloriose nomine prædicatorum*, cap. 1: « Ce- lebrato siquidem conc. Lateranensi, an. 1216, Summus Pontifex (Innocentius III) or- dinans quædam circa negotium fidei in partibus Tholosanis agenda, et decernens super his scribere B. Dominico, et iis, qui cum eo erant, accito notario, dixit ei: Sede, scribe super his fratri Dominico, et sociis suis in hæc verba.... et stans paululum: Noli scri- bere, inquit sic; sed hoc modo: Fratri Domini- nico, et cum eo prædicantibus in partibus Tholosanis.... statimque aliquandiu considerans, plus, sic inquit, scribe: Magistro Do- minico et fratribus Prædicatoribus, etc., et surrexit. Sic Dominus, scripsit notarius, mutu Dei præsens tunc Romæ aderat Pater, sanctus, qui auditio verbo Domini totius mundi vicarii J. C. gavisus est gaudio magno valde: nam deinceps in curia, et ubique, ipse, et filii ejus cooperunt se *Fratres Præ- dicatores* vocare, cœperuntque in curia, et ubique ab omnibus sic vocari. »

(2). Quæ de causa hoc præclaro nomine prædicatorum insigniti, tradit Benedictus XIII, in constit. incip. *Pretiosus*, § 29, ibi: « Memores porro quantum ex præ- dicatione verbi Dei catholica religio incre-

mentum reportaverit, et quantum proinde meritum sibi comparaverint fratres hujus ordinis, quos proinde Sedes Apostolica ab incunabulis ejusdem ordinis præclaro nomi- ne Prædicatorum insignivit, » etc.

(3). Ast nedum ex prædicatione verbi Dei, sed etiam ex eorum scholastica doctrina cat- holica religio maximum incrementum re- portavit, ut jure merito sanctissimi eorum angelici doctoris doctrina, nedum a Summis Pontificibus, omnibusque aliis usque ad si- dera commendetur, sed et ab ipsomet Christo fuerit semel, bis et ter commendata præ- cisis his verbis: « Bene de me, Thoma, scripsisti; » ut proin Sixtus V effigiem S. Thomæ pingi jusserit sinistra manu Eccle- siam gestantis, dextera vero, qua scribit, magnum luminis splendorem in eam effun- dentis; hac addita epigraphe: *S. Thomæ de Christo scripta, a Christo crucifixo probantur*. Unde ad id juvat afferre, quæ tradun- tur in laudato *Bullario*, tom. V, pag. 157, num. 6, ibi: Factum referunt antiqui scri- ptores laudatis in notis ad constit. XI, Joannis dicti XXII. Ejusdem meminere Summi Pontifices, quorum diplomata postea trans- cribentur. Ex ipsis Clemens VIII, alloquens Neapolitanos, hæc habet: « Pie prudenterque cogitatis de novo civitali patrono ascen- dendo, cive vestro, divinæ voluntatis ange- lico interprete, vita sanctitate et miraculis claro, Thoma Aquinate, cuius doctrinæ fuit tantum tributum, ut Christianæ eruditio- nis suæ divinum etiam illud habeat testimo- nium: *Bene de me, Thoma, scripsisti.* » In

alio autem diplomate sic loquitur idem Clemens : « Doctrinæ (S. Thomæ) testis est ingens librorum numerus, quos ille brevissimo tempore in omni fere disciplinarum genere, singulari ordine ac mira perspicuitate, sine ullo prorsus errore conscripsit. In quibus conscribindis interdum sanctos apostolos Petrum et Paulum colloquentes, locosque illi quosdam Dei jussu enarrantes habuit. Quos deinde conscriptos expressa Christi Domini voce comprobatos audivit. Id perenni monumento posteris persuasum esse voluit Sixtus V, prudentissimus Pontifex, cum in Bibliotheca Vaticana S. Thomæ pingi jussit effigiem sinistra manu Ecclesiam gestantis, dextera vero, qua seripsit, magnum luminis splendorem in eam effundentis, addita epigraphe : *S. Thomæ de Christo scripta, a Christo crucifixo probantur.* » Hac de re legendus angelus Rocca de Bibliotheca Vaticana. Nota Joannes Diestemius Blerus S. Jacobi Leodiensis prior ordinis S. Benedicti, art. 8. *Commentarii de institutione festi corporis Christi* anno 1296 conscripti, quod in foribus ecclesiæ Bolsenæ... depictus... est B. Thomas sedens, ac scribens tanquam doctor in cathedra, circumstante curia : depictus est insuper Crucifixus, alloquens S. Thomam, coram se super genua adorantem, et dicens : *Bene scripsisti de me, Thoma.* Tera Christo Domino commendatam fuisse doctrinam Thomæ, referunt auctores.

(4). Hinc Benedictus XIII, const. incip. *Demissas preces*, retundit calumnias adversus doctrinam SS. Augustini et Thomæ intentatas, uti et fecit Clemens XII, constit. incip. *Apostolicæ providentiae*, retundens calumnias eorum, qui asserebant, censuris constitutionis *Unigenitus* doctrinam SS. Augustini et Thomæ Aquinatis de divinæ gratiæ efficacia esse perstrictam; laudesque, quibus SS. Augustini et Thomæ doctrina celebratur, confirmat, ne quis eamdem calum-

nietur, cavet, et scholarum catholicarum paci consultit. Videatur etiam constitutio Sixti V, incip. *Triumphantis Jerusalem*, in qua doctrinam SS. Thomæ Aquinatis et Bonaventuræ egregiis laudibus ornat, asseritque expresse : « Hi enim sunt duæ olivæ et duo candelabra in domo Dei lucentia, qui et charitatis pinguedine et scientiæ luce Ecclesiam collustrant. Hi singulari Dei providentia eodem tempore tanquam duæ stellæ ex orientes ex duabus clarissimis regularium familiis prodierunt, quæ sanctæ Ecclesiæ ad catholicam religionem propugnandam maxime utiles, et ad omnes labores, et pericula pro orthodoxa fide subeunda paratus semper existunt, ex quibus tanquam ex fertili, et bene culto solo quotidie per Dei gratiam secundæ, et fructuose plantæ procreantur, hoc est viri doctrina et sanctitate præstantes, qui Petri naviculæ tot fluctibus agitæ, et Romano Pontifici ejus clavum non sine magna sollicitudine tenenti, formem et fidelem operam navant. »

(5). Crucis obviæ retro incedentibus ubique terrarum (68) PP. Prædicatoribus familiaris est gestatio; ex laudato suo Bullario, tom. VIII, in *Indice rerum*, pag. 320 et 637, n. 13, ubi traditur, quod ad dubium inter alia quintum ; « an liceat dictis Patribus in eisdem processionibus gerere crucem obviam retro incedentibus? » Sac. congreg. Rituum, die 10 Martii 1736, respondit : ad V « quoad gestationem crucis obviæ retro incedentibus, licere, » etc. Sic ubique terrarum Fratribus Prædicatoribus solemne, ut in publicis supplicationibus, seu processionibus ut loquantur, imaginem crucifixi deferant ad ipsos fratres conversam. Vide etiam ejusdem Bullarii, tom. VII, pag. 392 et seq., ubi cum ipso quinto dubio referuntur alia septem proposita, et a dicta sacr. congr. resoluta, die qua supra.

PRÆDICATIONES DETERMINATI TEMPORIS FUTURORUM.

Vide verb. PRÆDICARE, a. 103, et verb. ASTROLOGIA per tot.

PRÆFATIO.

Hæc porro ad hanc vocem notare satis sit.

(1). Missæ præfationes novem pro diversitate temporum et festivitatium secundum Romanum ritum ab omnibus sacerdotibus recitandæ, fuerunt comprobatae et mandatae a Pelagio II, in concilio Romano ad id anno 590 celebrato, ut constat ex Epistola ejusdem Pelagii II ad episcopos Germanie et Gallie penes Labbe, tom. III, fol. 913, *Cum in Dei*, etc. (69), et referunt Baronius, ad ann. 590, num. 5 et seq.; Battaglinus, t. I, *Histor. universal. concilior.*, ad ann. 590, fol. 310; et alii, et tales præfationes enu-

merantur in cap. *Invenimus* 71, distinct. 1 De consecrat., ibi : « Invenimus has novem præfationes in sacro catalogo tantummodo recipiendas, quas longa retro vetustas in Romana Ecclesia hactenus servavit, id est unam in Albis Paschalibus, aliam de Ascensione Domini, tertiam de Pentecoste, quartam de Natali Domini, quintam de Apparitione Domini, sextam de Apostolis, septimam de Sancta Trinitate, octavam de Cruce, nonam de jejunio in Quadragesima tantummodo recitandam; has præfationes tenet, et

ea duæ fuerunt, altera communis antiquiss. quæ Gelas. seu Gregorii esse creditur; altera de B. Virgine ab Urbano II, instituta. Cæterum præfationum antiquitatem evincunt Cyprianus in lib. *De orat.* Augustinus ep. 57, 120, 156, aliisque in locis, et concilium *Milevitatum*, can. 12.

(68) Ritus iste nec Romæ, nec in pluribus Italiæ urbis, a PP. ordinis Prædicatorum modo servatur.

(69) Ea Pelagii II, epistola spuria est. Dicendum igitur, præfationes ad novem fuisse circa XII saeculum a Romana Ecclesia redactas. Additæ illis post-

custodit sancta Romana Ecclesia; has tendendas vobis mandamus ». Et de his fit mentio etiam in cap. *Sanctorum*, dist. 70 (70).

(2). Dictis novem præfationibus addita est decima de B. M. V. ab Urbano II in concilio Placentino celebrato anno 1095, ipsam canendo, dum missam celebrabat in ecclesia Beatæ Mariæ Virginis ejusdem civitatis Placentiæ vulgo nuneupatæ, *Madonna di campagna*, nunc a nostratis cum magnifico conventu inhabitatæ, nec antea compositam, sed ex improviso in illo actu celebrationis missæ sibi cœlitus inspiratam ac revelatam, ut refert Battaglianus, *loc. cit.*, fol. 302. Et additio talis præfationis habetur expresse in cap. *Sanctorum* 2, dist. 70, ibi: « In eodem etiam concilio antiquo novem præfationibus decima addita est, quæ ita se habet: *Equum et salutare: Et te in venerazione vel Assumptione B. V. M. collaudare, benedicere et predicare. Quæ et Unigenitum tuum sancti Spiritus obumbratione concepit, et virginitatis gloria permanente lumen æternum mundo effudit Jesum Christum Dominum nostrum.* »

(3). Præfatio missæ Sancti Patris nostri Francisci composita a nostro Beato Joanne ab Alvernia, ut refert P. Petrus Antonius a Venetiis, *nel Giardino Serafico*, tom. II, part. v, c. 5, quæque recitatatur a Nostratis in solemnitate et tota Octava ejusdem Seraphici Patris, recitari potest, et debet in festo Omnis Sanctorum nostri ordinis. Sac. cong. Rit., 22 August. 1722. Vide inter *Resolut. sac. congr.*, in Appendice h. tom.

(4). In missa feriæ quartæ Quatuor Temporum occurrentis in die Octava Nativitatis B. Virginis Mariæ, dicenda est præfatio communis, non vero de B. M. V. Sac. Rit. congregat., 12 Decemb. 1626.

(5). Si festa SS. Apostolorum Philippi, et Jacobi, ac Inventionis Sanctæ Crucis occurrerint infra Octavam Ascensionis, oræfatio

in missa erit de Apostolis, vel de Cruce, ac *Communicantes* de Ascensione. Sacr. Rit. congreg., 28 Aug. 1627. Idem dicendum est de aliis festis ac de missis votivis propriam habentibus præfationem, et infra eamdem Octavam celebrandis. Non sic autem de festis occurrentibus infra Octavam Nativitatis Dominicæ, in quibus non solum semper dicitur *Communicantes*, ejusdem Nativitatis, sed etiam præfatio, licet missa occurrentis propriam habeat præfationem, ut clare patet ex missa Sancti Joannis Evangelistæ, in qua recitatur præfatio Nativitatis, non vero Apostolorum. Vide inter *Resolutiones sacrarum congregat.*, in cit. *Append.*

(6). * Præfationem SS. Trinitatis singulis Dominicis diebus, quibus præfationes proprie per rubricas non sunt assignatae, recitandam decrevit Clemens XIII, die 3 Januar. 1759, cuius decretum habes inter decreta S. R. C. sub in fine h. tom.

Nota ** illustriss. ac reverendiss. D. Alphonsus de Ligorio in sua *Instructione practica pro confessariis Italice scripta*, tom. II, cap. 15, n. 88, hæc in proposito relati decreti subjungit: « Si avverta qui di più, che il nostro presente Pontefice Clemente XIII, ha ordinato, che in tutte le Domeniche il prefazio nella messa sia de *Trinitate*, purchè non vi sia prefazio proprio di quel giorno. Si è dubitato poi, se dentro la Quaresima, o dentro l'Ottava (per esempio) della B. Vergine, o degli Apostoli, e simili, debbasi dire il prefazio proprio, o della Trinità. Sin tanto che dalla sacra congregazione de' Riti ciò non si dichiarerà, io stimo, che dentro le Ottave debbasi dire il prefazio della Ottava, perchè quello è prefazio proprio del giorno, ma dentro la Quaresima debbasi dire il prefazio de *Trinitate*, perchè quello della Quaresima non è proprio del giorno, ma del tempo. » Hæc auctor doctissimus æque ac piissimus, cuius ratio, quando subsistat, valebit etiam pro tempore Paschali. **

PRÆLATUS REGULARIS.

Vide verb. *REGULARIS. PRÆLATUS.*

PRÆSCRIPTIO.

Vide verb. *USUCARIO.*

PRÆSENTATIO, PRÆSENTATUS AD BENEFICIUM.

SUMMARIUM.

1. Præsentatio, quando competit vigore Turni, non dicitur consumpta in primo præsentato, si hic post acceptatam præfationem renuntiavit, vel

alias institutio effectum non habuit. — 2. Præsentantes aut nominantes ad episcopatus, digniore promovere tenentur. — 3. Alia ad materiam præfationis ad num. 6.

præsentato, si hic post acceptatam præfationem renuntiavit, vel alias institutio

(1). Præsentatio, quando competit vigore Turni, non dicitur consumpta in primo

ficio recentioris sit, et Pelagio per errorem tributa. Si enim ætate Pelagi illis tantum præfationibus Romana Ecclesia tanquam dudum in ea receptis et approbatis utebatur, quomodo Gregorius ejus immediatus successor, sacrorumque rituum tenacissimus custos, alias novas instituit?.... De epistola Pelagi silent scriptores illius, et aliquot sequentium accu-

(70) E. R. cardinalis Bona, *Rer. Liturgic.*, I. II, c. 10, epist. Pelagi II ad episcopos Germaniae et Galliae refert, subditque: « Hoc ipsum decretum in antiquis editionibus Gratiani, *De consecr.*, dist. 1, cap. *Invenimus*, Gelasio ascribitur. Sed hanc epistolam, dum altenius considero, hac suspicione vehementer percussus sum, ne alterius forte Ponti-

effectum non habuit, ut respondit sacra congreg. Conc., in Bononien., 10 April. 1680 seu 1681; apud Monacell., part. II, tit. 15, formul. 1, n. 12, et facit cap. Si electio 25, De electione in 6, ac tenet ibi Barbosa, n. 2 et 3, citans Rotam, et alios.

(2). Præsentantes aut nominantes ad episcopatus, digniores promovere tenentur. Benedict. XIV, t. I, constitut. 3, incip. Ad Apostolicæ, § 7. (3). Præsentatio ad beneficia de jurepatronatus ecclesiastici, in mense Apostolicæ Sedi non reservato, fieri debet coram Ordinario. Idem tom. II, const. 32, incip. Deum universi. (4). Si autem patronus sit S. R. E. cardinalis habens indulsum conferendi beneficia, etiam reservata, quando præsentat vigore indulti, præsentatio fieri debet coram Pontifice. Idem, ibid.

(5). Circa præsentationem ad parochialem notanda sunt responsa Benedicti XIV ad dubia sibi proposita ab archiepiscopo Florentino in epistola incip. Reddita Nobis, 9 April. 1746. I. Patronum ecclesiasticum teneri in foro externo præsentare ad bene-

ficium curatum magis idoneum, et magis dignum inter approbatos ab examinatoribus. II. Episcopum debere beneficium conferre præsentato a patrono absque eo, quod inquirat de illius judicio, si inter examinatos nemo de hoc queratur; si vero sit qui queratur, teneri in dictum judicium inquirere. III. Admittendam esse appellationem in devolutivo tantum, interpositam ab eo qui se dignorem existimat, et posthabitum est, non retardata possessione præsentali, si episcopi et patroni judicium de magis digno conveniat. Si vero non conveniat, tanquam magis dignus præelectus a patrone, putet se gravatum esse ab episcopo, et ideo appellat, ejus appellationem operari debere ad effectum suspensionis, et interim ecclesiam perochialem remanere sub economo, donec lis finiatur.

(6). Alia ad rem. Vide verb. BENEFICIA, art. 3, a n. 69, et art. 5, a num. 31, imm. verb. JUSPATRONATUS, art. 3, a num. 36, art. 4, a n. 5 ad n. 103.

PRÆSTIMONIUM.

SUMMARIUM.

1. Præstimonium vi nominis idem est ac præstans munus, sic Hostiensis in c. Postulæti, De rescriptis; Menochius, I. II De arbitrio. judic., cas. 20, n. 56, et alii. (2). Prout autem præstimonium sumitur proportione præstimali, nihil aliud est quam stipendum, quod ab ecclesiasticis redditibus abstractum dari solet canonice vel aliis clericis in vita subsidium, præsertim ubi litteris seu studiis vacant. Menochius, loc. cit., num. 56; Layman, lib. IV Theol. moral., tract. 2, cap. 5, num. 5 et 6, et alii passim.

(3). Præstimonia seu portiones præstimoniales, cum dantur solummodo ad certum tempus in vita subsidium, v. g. durante tempore studiorum, non sunt beneficium ecclesiasticum proprie dictum. Menochius, loc. cit., num. 57 et 60; Layman, loc. cit., n. 5 et 6; Azorius, part. II, Institut. moral., cap. 7, q. 1, testans de communi; et ratio est clara, quia de ratione beneficii proprie dicti est tribuere jus percipiendi fructus ex bonis Ecclesiæ; adeoque, cum præstimonia dantur solummodo ad certum studiorum, non sunt beneficium proprie dictum.

(4). Si autem præstimonia conferantur in titulum, atque in perpetuum, ita ut cum obitu illius, qui accepit, videntur (prout in

orum. Quod si mea suspicio æquo iectori non placet, hoc saltem negare non poterit... Decretum de iovein præfationibus nullibi recipienti, nec executioni mandatum, nisi saeculo x vel xi. Evidens enim est in libris Sacramentorum, qui Romanæ Ecclesiæ titulum pre se ferunt, plures reperiri pre-

ecclesiasticum proprie dictum. — 4. Si vero conferantur in titulum, atque in perpetuum, tunc connumerantur inter beneficia proprie dicta. — 5. Alia ad rem, ad num. 7. — Subiectuntur Additio-nes ex aliena manu, a n. 25 ad 34.

Hispaniis communiter dari talia præstimonia testantur Garcias, De benefic., part. I, cap. 2, n. 218; et Fagnan., in cap. Ad audienciam 31, De rescriptis, num. 62; Gonzalez, ad reg. 8, Canc. gloss. 5, § 2, et alii), tunc connumerantur inter beneficia proprie dicta, ut tenent Menoch., loc. cit., c. 58 et 59; Azorius, loc. cit., cap. 7, qu. 2; Garcias, loc., n. 117, et alii passim per text. in cap. ultim. De concession. præbend. in 6, ubi præstimonia aperte connumerantur inter beneficia, ibi: « Concessiones super canonicatibus, dignitatibus, præstimo- niis, et aliis quibuscumque beneficiis ecclesiasticis: » in tali enim casu nihil ipsis deficit ex requisitis ad beneficium ecclesiasticum.

(5). Talia præstimonia in titulum perpetuum beneficii data seu collata, quamvis habeant annexum onus spirituale recitandi Horas Canonicas; ex sua tamen institutione nullum servitium in Ecclesia habere solent. Garcias, De beneficis, part. I, cap. 2, num. 116, cum aliis ibi citatis; Azorius, part. II, Institut. moral., cap. 7, quæst. 1. In hac controver. ubi expresse dicit, quod « qui præstimonia nunc habent, liberi sint ab onere, obligatione et præcepto residendi in ecclesiis, quarum sunt præstimonia, ita

fationes, vixque illa missa est, cui propria et peculiaris non assignetur. » Hactenus bona, qui § 2, Biblioth. eccl., part. II, laudat librum, in quo sunt ducentæ quadraginta præfationes proprie.

ut nec per se, nec per alios in sui locum suffectos, inservire ullo jure cogantur, quod certe horum beneficiorum est proprium.»

(6. Præsumptio autem data solummodo ad tempus; v. g. durante tempore studiorum, cum ex dictis *supra* num. 8, non sint proprie beneficia, habent solum sèpe adjunctum onus orandi quotidie quinque *Pater et Ave.* Sic refert *La Croix*, lib. iv, num. 217.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(7. Præsumptio licet antiquis temporibus

nihil aliud essent, quam certæ portiones fructuum, quæ a capitulo Ecclesiistarum præstabuntur iis qui litteris operam navarent, deinde tamen inter ecclesiastica beneficia enumerata sunt, et tanquam beneficia ecclesiastica conferri consueverunt fere ubique, et præsertim in Hispania, ita ut obnoxia sint Apostolicis reservationibus. Confer Rot., in *Aurien*, *beneficii de Serboi*, 12 Mart. 1725, § *Non relevante, cor. bon. mem. Ratt.*, et 25 Febr. 1726, § *Posita, cor. bon. mem. Cerr.*, et 12 April. 1728, § *Hujusmodi, cor. mox dictio bon. mem. Ratt.*

PRÆSUMPTIO.

SUMMARIUM.

1. Definitio præsumptionis ad num. 4. — 5. Præsumptio alia est juris, et alia ab homine, ad num. 8. — Præsumptio juris subdividitur in præsumptio-

(1. Præsumptio generatim sumpta alia est, quæ dicitur filia superbiæ, et alia, quæ est quoddam probationis genus. *Commun.* (2. Præsumptio filia superbiæ est appetitus temere aliquid aggrediendi supra vires, seu contra jus; sic cum homo vult temere facere, seu tentare aliquid supra id quod potest, seu contra jus, dicitur *præsumptuosus*; unde præsumptio, prout importat temere tentare seu facere aliquid contra jus, habetur in jure non semel expressa, et signanter in cap. *Sed nec* b, *Ne clerici vel monachi*, ibi: « Nec.... clericorum quisquam exercere præsummat; et clementin. 1, *De privilegiis*, ibi: « Religiosi qui.... a pena et culpa absolve quæcumque præsumperint; » et sèpe alibi. (3. Præsumptio autem, ut est quoddam probationis genus, definitur, quod sit rationabilis conjectura (vel probatio) rei dubiæ collecta ex argumentis et indiciis, quæ per rerum circumstantias frequenter eveniunt. Sic in re communis; et de præsumptione sic sumpta erit hic sermo.

(4. Præsumptio igitur sic sumpta ex vi nominis idem est ac ante et sumptio, hoc est ante-sumptio, quia videlicet ante legitimas probationes aliquid sumit pro vero. Ita Simanca, lib. i *De præsumpt.*, quæstion. 7, num. 4; Beissenstuel, l. II *Decr.*, l. XXIII, num. 2, et alii.

(5. Præsumptio alia est juris, et alia est hominis. *Communis*.

(6. Præsumptio juris est, quæ ex juris auctoritate ac præcepto procedit, quando scilicet lex ipsa ex aliquo indicio rem dubiam colligit; sive quæ in ipso jure est scripta, vel a lege approbata. Sic in re communis. (7. Præsumptio hominis contra est, quæ nullo jure reperitur, sed juxta rerum circumstantiarumque exigentiam, et varietatem ex variis verisimilibus conjecturis seu indiciis prudentis hominis, scilicet judicis arbitrio, concipitur seu formatur. Sic in re communis.

(8. Præsumptio juris subdividitur in præsumptionem juris tantum, et in præsumptionem *Juris, et de Jure. Communis*. (9. Præsumptio juris tantum est illa, cui jus tenuit iniuitur, donec contrarium pro-

nem juris tantum, et in præsumptionem juris, et de jure ad n. 11. — (12. Præsumptio hominis quemodo subdistinguatur, ad num. 20. — 21. Alia ad rem ad num. 25.

betur; contra hanc enim præsumptionem probatio in contrarium admittitur. Sic in re communis. Hinc de jure quilibet præsumitur bonus, nisi probetur malus; ut c. *Mandata* 6, De præsumptionibus, ibi: « Quia ex transacta in te vita didicimus, quid de subsequenti conversatione tua præsumamus; » et cap. *Dudum* 16, eodem, ibi: « Cum prima facie præsumatur idoneus, nisi aliud in contrarium ostendatur. » Et contra ex cap. *Semel malus* 8, De regul. juris, in 6, ibi: « Semel malus semper præsumitur esse malus, » intellige tamen in eodem genere mali; ut explicat *Glossa*, *ibid.*, in casu, et nisi de emendatione appareat; cap. *Ferrum* 18, dist. 50. Item hac præsumptione juris vicinus præsumitur scire ea quæ facta sunt in vicinia; cap. *Quasdam* 7, De præsumptionibus, in cuius summario sic expresse habet: « Ex vicinitate præsumitur notitia facti loci vicini; » et concordat c. *Quante*, 8, endem; in cuius summario sic præcise notatur: « Præsumitur factum notum in vicino loco, quod est notum in remoto. » Item præsumitur filius ex uxore natus, cum qua vir cohabitavit. L. *Filium* 6, ff. *De his qui sui vel alieni juris sunt*, item si chirographum debitoris sit cancellatum vel deletum, præsumitur debitori esse satisfactum. L. *Si chirographum* 24, ff. *De probationibus*. Et sic de plurimis similibus.

(10. Præsumptio juris et de jure est illa, cui jus adeo fortiter innititur, ut eam plene pro veritate habendam decernat; unde hæc præsumptio in foro judiciali tantum operatur, quantum veritas. Et contra hanc præsumptionem regulariter non admittitur probatio in contrarium, textu expresso in cap. *is qui fidem* 30, De sponsalibus: « Contra præsumptionem hujusmodi non est probatio admittenda. » (11. Nisi de contraria veritate aperte constet, quia tunc omnis præsumptio cessat, et cedit veritati. Arg. c. *Super hoc* 5, De renuntiat., l. *Continuus* 137, ff. *De verb. significat.*, l. ultim., ff. *Quod metus causa*, l. *Imperatores*, ff. *De probationibus*. Et sic in re communis doctorum. Et de hac præsumptione juris et de jure q. lena

*exempla habentur in utroque jure; sic in cit. cap. Is, qui fidem 30, De spons., cognoscens sponsam de futuro præsumit in matrimonium consensisse, ita ut non admittatur probatio in contrarium; horie tamen tale matrimonium præsumptum propter subsecutam copulam carnalem, tanquam clandestinum est reprobatum et irritatum per concil. Trid., sess. xxiv, c. 1, De ref. matr. Item in Clement. litteris, De probat., contra litteras Summi Pontificis de facto proprio attestantis non admittitur probatio in contrarium; item in l. ult. cod. Arbitrium tut. præsumitur, quod res in inventario a tute descriplæ vere fuerint in bonis defuncti, nec regulariter admittitur idem tutor ad probandum oppositum, et sic plura alia habentur in jure consimilia exempla, quæ adducit glossa final. in citat. c. Is, qui fidem 30, verb. *Contra præsumptionem*, De spons.*

(12. Præsumptio hominis subdividitur in **vehementem seu violentiam**, in **probabilem** et in **leven**, seu **temerariam**. *Communis*.

(13. Præsumptio **vehemens**, seu **violentia**, est, quæ per urgentes conjecturas vehementer movet, et quasi violenter trahit animum judicis ad credendum. Sic in re *communis*; et exemplum hujus **vehementis**, seu **violentæ** præsumptionis est, si mulier undecimo mense post mortem mariti peperit; præsumitur enim tunc ex fornicatione peperisse, et sic de similibus. (14. Præsumptio **probabilis** est, quæ oritur ex probabilitibus et minus urgentibus conjecturis et indiciis. Sic in re *communis*. Et exemplum hujus **probabilis** præsumptionis est, quod non sit virgo illa femina, quæ sæpe in obscuris et remotis locis sola cum juvenibus et uxoratis versatur, et sic de similibus.

(15. Præsumptio **levis** seu **temeraria** est, quæ ex levibus et minus probabilibus, ac proinde insufficientibus conjecturis et indiciis oritur, vel ex factis æque in bonam et in malam partem referibilibus concipitur. Sic in re *communis*. Et exemplum hujus **levis** seu **temerariae** præsumptionis est, si quis v. g. suspicetur Petrum esse adulterum, quia interdum conversatur cum alterius uxore, etsi non in loco suspecto, et sic de similibus.

(16. Præsumptio **levis** seu **temeraria** nihil penitus probat, sed est omnino repellenda. *Communis* per text. in cap. *Primo semper* 13, caus. 2, q. 1, cap. *Oves* 9, caus. 6, q. 1, et capit. *Inquisitioni tuae* 44, § in secundo *De sentent. excomm.*, ubi expresse statuitur conscientiam **levis** et **temerariae** credulitatis esse expellendam, ibi: « *Conscientia levis, et temerariae credulitatis explosa.* »

(17. Præsumptio **probabilis** se sola probat tantum **semiplene**; colligitur clare ex cit. c. *Inquisitioni tuae* 44, § final. *De sentent. excomm.*, et ex cap. *Tertio loco* 14, *De præsumptionib.*, in quo habita tali præsumptione **probabili**, defertur partibus juramentum suppletorium; illud enim deferri non potuisset, si præsumptio illa **semiplene** non probasset. Arg. 1. *In bona fidei*, cod. *De rebus credit.*, neque potuisset exigiri, si dicta

præsumptio plene probasset. *Cap. Sicut 2*, *De probationibus*. Et sic tenent passim doctores.

(18. Si autem præsumptio probabilis adjuvelur publica fama, vel aliis adminiculis, potest etiam facere plenam probationem; colligitur clare ex cap. *Illud* 11, *De præsumptionibus*, juncto ejus *summario*, ubi dicitur, quod per cohabitationem diutinam et famam de matrimonio, aliaque adminicula, probatur matrimonium; et ex citat. capit. *Tertio loc. 13, eodem*, juncta *Glossa*, et *DD.*, *ibidem*.

(19. Præsumptio **vehemens** seu **violentia** facit plenam probationem, adeo ut ad condemnationem sufficiat saltem in causis civilibus non nimium arduis. *Communis*, per textum in cap. *Afferte* 2, *De præsumptionibus*, ubi refertur, quod Salomon regum sapientissimus ex hujusmodi violentia præsumptione tulerit definitivam sententiam inter duas feminas de filio vivente coram eo litigantes, et in ejus *summario* expresse dicitur: « *Ex violentia præsumptione fertur definitiva.* »

(20. Dicitur autem notanter: « *Adeo ut ad condemnationem sufficiat saltem in causis civilibus non nimium arduis;* » quia in causis criminalibus (quibus æquiparantur causæ civiles arduæ et magni momenti) reus ex præsumptionibus etiam **vehementibus** seu **violentis** condemnari possit, multum variant doctores. Aliqui enim affirmant, et alii negant: alii autem, medium viam tenentes, dicunt condemnari quidem posse reum ex præsumptionibus **vehementibus** et **violentis**, altamen ad poenam solum mitigationem, seu extraordinariam, uti notant et referunt Menochius, l. i *De præsumptionibus*, q. 97, numer. 19 et seq.; Engel, l. ii *Decretal.*, tit. 23, n. 3; Fachin., lib. i *Controvers. jur.*, cap. 29, et alii. In hac igitur opinione varietate concludendum est, quod ex solis præsumptionibus etiam **vehementibus** et **violentis** nemo in causa criminaliter mota condemnandus est, nisi tamen indicia sint indubitate, et luce clariora, seu talia, quæ evidenter rei inducant. Sic Engel, l. ii *Decr.*, tit. 23, n. 4 et seq.; Pirrhing, *ibid.*, n. 49; Reiss., *ib.*, n. 63; Fachin., l. c., *jur.*, c. 29; Mascard., *De probat.*, conclus. 1128, n. 73 et seq., cum aliis ibi citatis per text. express. in c. *Litteras vestras*, 14, *De præsump.*, ibi: « *Propter solam suspicionem, quamvis **vehementem**, nolumus illum de tali gravi crimeni condemnari;* » juncto ejus *summario*, ubi sic expresse habetur: « *Propter præsumptionem etiam **vehementem** non debet quis de gravi crimine condemnari;* » et sic ibi abbas, n. 5, et alii canonistæ communiter, teste Pirrhing, *loc. c.* Et ratio est, quia in causis criminalibus criminaliter motis, ut possit reus condemnari, requiruntur probationes indubitate, et luce meridiana clariores. L. ultim. cod. *De probationibus*, ibi: « *Instructa apertissimis documentis, vel indiciis ad probationem indubitate, et luce clarioribus expedita;* » alioquin enim præstat nocentem dimittere,

quam innocentem condemnare. L. *Absentem* 5. De pœnis : Tum quia, si in civilibus causis regulariſer favorabilioreſ ſunt partes rei quam actoriſ, et proniores debemus eſſe ad absolven‐dum, quam ad condemnam, cum promptiora ſint jura ad absolven‐dum, quam ad condemnam, textu expreſſo in cap. *Ex litteris* 3, De probationib⁹, l. *Arianus* 45, ff. *De obligationibus et actione*, cum ſimilibus multo magis id debet verifi‐cari in criminalibus, cum multo plus ſit alicui eripere vitam et ſanguinem, quam pecunias et modica temporalia.

(21). Merito autem fuit addita in conclu‐ſione illa *limitatio* : « Nisi tamen indicia ſint indubitate et luce clariora, ſeu talia, que evidentiam rei inducunt, » ut v. g. Si marito per annum abente, interim uxor prægnans inveniatur : Si vir cum femina in eodem lecto nudus cum nuda deprehendatur, et hujusmodi; quia cum talia indicia ſint indubitate, evidentia, et luce meridiana clariora, ſufficientem probationem conſtituent, adeoque in conclusione expreſſe excipiuntur; et ſic tenent citati doctores, et alii paſſim; et hoc modo facile ſolvunt argumenta, que ab adverſariis afferri ſolent; et signanter ad objectionem, quam afferunt ex l. ult. cod. *De probationibus*, ubi dicitur, etiam indicia ſufficere poſſe ad con‐demnationem in cauſa criminali. Item ex c. *Litteris* 12, cap. *Tertio loco* 13, De præ‐ſumptionib⁹, ubi habentur ſolæ præſumptiones, et tamen ex illis lata eſt ſententia. Respondetur enim, quod textus in cit. l. ult. loquitur duntaxat de indicis indubitate, et luce clarioribus, ut patet ex verbis ipsius numero antecedenti relatis; Ad c. *Ex litteris*, et cap. *Tertio loco*, respondetur, quod ibi intervenerunt indicia indubitate carniſ, ut legenti patet; imo indicia in ci‐tat. capit. *Tertio loco* relata manifestam fa‐ciſ evidentiam induxerunt, ut ibi ſatetur ipſe meſ Pontifex, qui ex iſis ſententiam tulit, ibi: « Nos autem, que dicta ſunt, in‐telligentes, præſertim cum hoc non dicatur occulum, ſed quaſi prædicetur a pluribus maniſtemuſ. »

(22). Præſumens prudenter reſtitutionem faciendam, ſibi liberaliter condonandam eſſe, ſi debitum ſuum maniſtare vel ro‐garet dominum, non tenetur ad reſtitutio‐ne, quia tunc adest voluntas præſumpta domini ſufficientis, ut retentio non fiat illo quoad ſubtantiam invito. Quod ſi revera dominum invitum poſtea reſciret, ad eam tenetur. Molina, tom. III, d. 68, num. 3; Berg., centur. 3, cas. 85; Lugo, disput. 21, a num. 53; La Croix, lib. III, p. II, numer. 462, cum Less. Reginald. Sa ibi citatis, et alii paſſim.

NOTA ROMANI THEOLOGI.

* Nimis periculosa haec opinio eſt, adeo‐que falsa, et in praxi rejicienda.

BRESPONSIΟ AUCTORIS.

Notet theologus, quod mea, aliorumque con‐clusio dicit: præſumens prudenter re‐

ſtitutionem faciendam, ſibi liberaliter con‐donandam eſſe, ſi debitum ſuum maniſtare vel rogareret dominum, etc. Id enim prudenter præſumens præſumit cum valido fundamento attentis omnibus circumſtan‐tiis, v. g. parenteſ, amicitiæ, liberalitatib⁹, diuinarum domini, ſeu creditoris, ejusdem commiſerationis paupertati debitoris, ac hujusmodi, quibus vere intervenientibus, non eſt falsa, nec in praxi rejicienda dicta conclusio: præſertim quia Ego, ibi, concludo: « Quod ſi revera dominum invitum poſtea debitor reſciret, ad reſtitutionem te‐netur. »

(23). Inventus mortuus non eſt præſu‐mendus a ſeipſo, vel dæmonē occiſus, niſi ſigna certa adsint, v. g. ſi inveniatur in la‐queo mortuus, ſi caput plane in tergum ſit obtortum, et hujusmodi; unde non ideo ſtatiū privari debet ſepultura ecclesiastica, quia talis non ſufficienter probatur eſſe ma‐lus, cum potius præſumi debeat mortuus morte naturali: præſumendum eſt enim ſemper pro cuiusque innocentia, cum de jure quilibet præſumatur bonus, donec pro‐betur malus, cap. *In cunctis* 52, cauſ. 11, qu. 3, cap. *Mandata* 6, et cap. *Dudum* 16, De præſumpt. La Croix, l. IV, n. 1477, et alii.

(24). Præſumptio confeſſionis Apostolice non admittitur in iis, que nunquam a Sede Apostolica congeſi ſolent. Bened. XIV, tom. II, constit. 3, ineip. *Declarasti*.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(25). Probatio inartificialis instruitur ex præſumptione; eſt autem præſumptio. « conjectura probabilis desumpta ex cir‐cumſtantiaſ ejusmodi, que probabilitatem animo ingenerare poſſunt. »

(26). Dividitur præſumptio in præſum‐ptionem *juris* et præſumptionem *hominis*. Vulgo creditur omnem præſumptionem, que in jure reperiſur expreſſa, *juris* eſſe; eam vero præſumptionem, que in jure non exprimitur, eſſe *hominis*. At male. (27). Po‐test enim eſſe præſumptio *juris*, tametsi in jure non expreſſa. Cum enim iſ, qui jurisdictionibus præſt, debeat procedere ad ſimi‐lia. L. 12, ff. *De legib.*, omnis præſumptio; ex qua aliiquid legitime infertur, eſſet di‐cenda *juris*, quia licet expreſſe in legibus non continetur, ſufficere tamen poſſet, quod legibus præeuntibus, ita ad ſimiles cauſas fieret extenſio. Confer Bohemer., in *Dissert. de collis. præſumpt.*, cap. 1, § 9.

(28). Contra vero non omnis præſumptio in jure expreſſa eſſe *juris*, paritque effectus præſumptionis *juris*. Aut (recte inquit Andreol., controversial. 104, in fin.) lex habet hujusmodi præſumptionem pro vera, adeo ut faciat plenam probationem, tunc ſemper tranſfundit onus probandi in eum contra quem stat præſumptio. Aut lex tantum eam habet pro adjuvante veritatem, non pro fundante, tunc non ſufficient ad transferendum onus probandi contrarium, ſed ſolum con‐firmat probationem probantis minus plenam. »

(29). Quoad effectus differunt inter se præsumptio juris et præsumptio hominis. I. Præsumptio juris liberat a probando, non vero hominis, quæ probantem solum adjuvat. II. Illam sequitur judex in dubio in causis civilibus, et pro eo pronuntiat, pro quo est præsumptio, nequaquam vero hanc, utpote quæ vim probandi plenam non habet. III. Illa rejicit onus probandi in adversarium, non item hæc, quia alioquin actor, qui onus probandi subire debet, leves quasdam præsumptiones pro se afferre, et ita urgere posset reuin contrarium probare debere, id quod tamen praxi repugnat. Qui probare tenetur, non nudis conjecturis incedere debet. IV. Illa vim probationis habet; non hæc, quæ aliquando, vel purgatorio, vel suppletorio facit locum, cum præsumptio juris adjumento nullo indigeat. Consule Coccejum, *De direct. probat. negativ.*, cap. 3, § 8 et 9.

(30). Præsumptio juris dividitur in præsumptionem *juris tantum*, et præsumptionem *juris et de jure*. Hæc adeo fortis reputatur, ut probationem in contrarium haud admittat. At admittere probationem in contrarium et præsumptionem hanc juris et de jure demonstrare nituntur Coccejus, in

diss. *De probat. negat.*, cap. 3 fere per tot; Bohemer., in diss. *De collis probat.*, cap. 1, § 4 et plur. sequent.

(31). Fundantur præsumptiones rationibus naturalibus, quæ ut plurimum locum habere, et in vita communi contingere solent, ex quibus subinde variae speciales conclusiones derivantur. Prima, eaque generalis Regula est, quod *naturalia inesse subiecto præsumantur*. (32). Altera Regula est: *Mutatione non præsumitur*. Tertia Regula: *Præsumptio facienda in meliorem partem*. Vide conclusiones speciales ex his regulis derivatas apud Bohemer., in *Decretal.*, lib. ii, tit. 23, § 4 et plur. sequent.

(33). Aliquando utrinque præsumptiones concurrunt ita ut *collis* oriatur. Judicio propterea limato opus est, ut attendatur quænam sint fortiores, probabiliores et speciales, utpote quæ debiliores enervant, toluntque ut pro veritate amplius haberi nequeant.

(34). Meo judicio Bohemer., in cit. diss. *De collis. præsumpt.*, c. 2 per tot, rejectis regulis a Menochio aliisque traditis, alias suggestis huic rei maxime inservientes. Ad ipsum, ubi e re tua sit materiam hanc discutere.

PRÆVENTIO JURISDICTIONIS.

SUMMARIUM.

4. Præventio jurisdictionis est illa, per quam unus judex jurisdictionem alterius judicis cæteroquin etiam competentis præoccupat. — 2. Præven-

(1). Præventio jurisdictionis est illa, per quam unus judex jurisdictionem alterius judicis cæteroquin etiam competentis prævenit seu præoccupat, ita ut iste amplius causæ præventæ se nequeat intromittere. Sic in re communis.

(2). Præventio jurisdictionis potest continere tripliciter. Primo in causis misti fori, quæ scilicet in utroque foro tam ecclesiastico quam civili tractari possunt, ita ut præventioni locus sit; sic desunxit, ex cap. *Sicut quædam* 38, caus. 23, quæst. 5, et cap. *De offic. ordin.*, ac notavit sacra congregatio Immunitatis sèpè sèpius, et signanter in *Sorana*, 18 Februarii 1631; apud Pignatell., tom. V, consult. 2, num. 57; et in *Decretis*, quæ infra a num. 11. (3). Secundo in reo mutante domicilium, postquam a judice prioris loci jam citatus, sive præventus fuit cap. *Proposuisti* 19, *De foro competenti*. Tertio in pluribus delegatis in solidum; nam tunc uno eorum causam commissam seu delegatam inchoante, alii se nequeunt intromittere, cap. *Cum plures* 8, *De officio delegati*, in 6.

(4). Præventio fori seu jurisdictionis inducitur per citationem legitime interpositam. *Communis*, per textum in cit. cap. *Proposuisti* 18, *De foro competenti*, juncto ejus summario; cap. *Non injuste* 14, *De procur.*, cap. *Si quis justo* 46, § 1, *De elect.* in 6, l. *Si quis posteaquam* 7, l. *Qui appellat.* 29 et

tio jurisdictionis quomodo contingere possit, ad num. 3. — 4. Quonodo inducatur, ad num. 10. — 11. In delictis misti fori, qui prævenit in captura reali, procedat, præter quam in censuris. — 12. Alia ad rem, ad num. 24.

t. *Ubi acceptum* 30, ff. *De judiciis*, cum similibus.

(5). Ut præventio per citationem inducatur, requiritur, quod fuerit legitime facta. Citat. cap. *Proposuisti* 19, *De foro competenti*; alias esset invalida; et citatio invalida seu facta a judice incompetente vel a jure reprobata, non arctat citatum. Cap. *Bona memoria* 39, *De electione*, juncta ibi glossa finali communiter recepta; nec perpetuat jurisdictionem citantis. Arg. cit. c. *Proposuisti* 19, *De foro competenti*, juncta glossa, *ibidem*, et DD.

(6). Ut per citationem inducatur præventio, atque perpetuetur jurisdictione judicis citantis, requiritur, quod dicta citatio emanaverit auctoritate judicis ad petitionem partis; unde ubi agitur ad utilitatem privatam, non sufficit, quod judex motu proprio aliquem citaverit, aut quis extrajudicialiter alicui litem denuntiaverit, ut recte notant abbas, in cit. cap. *Proposuisti*, num. 3; Barb., *ibid.*, num. 2 et 3; Bartolus, in l. *Ad peremptorium*, ff. *De judiciis*, et alii, arg. cit. cap. *Proposuisti*, ibi: « Ad petitionem cuiusdam adversarii sui a te legitime citatus ad causam. »

(7). Sufficit tamen citatio facta a judice motu proprio, quando procedit ex officio ad utilitatem publicam, uti fit in judicio inquisitionis. Arg. cap. *Qualiter et quando* 26, *De accusationibus*; et sic abbas, loc. cit., n. 3;

Eng., l. ii *Decret.*, tit. 2, n. 52, et alii passim.

(8). Sufficit citatio unica et simplex ad notitiam citati perventa, sive sit verbalis, sive sit realis, seu facta per capturam. *Mascardus, De probationibus*, conclus. 1233, num. 7 et 8, et alii passim.

(9). Citatio autem realis fortior est ac præfertur citationi verbali etiam anteriori. *Fagnani, I. v Decret.*, in cap. *Perenit* 2, De adulteriis, num. 40, ubi cum Bartol., in l. *Sepultura*, ff. *De sepulcr. violat.*, et aliis ibi citatis, docet, quod si in crimen misti fori, judex ecclesiasticus præveniat in citatione, laicus autem judex præveniat in capturam criminosi, adhuc præventio realis, seu captura facta a judice laico præfertur præventioni verbali, licet anteriori factæ a judice ecclesiastico, et idem tenet etiam *Farinac.*, lib. i *Prax. crimin.*, tit. 1, *De inquisitione*, q. 7, num. 55, cum aliis ibi citatis ; *Reiffenstuel*, lib. ii *Decretal.*, tit. 2, num. 174 ; et alii ; et id sentire videtur sacr. congreg. Immunit., in sequent. *decret.*

(10). In delictis misti fori, qui prævenit in captura reali, procedat, præterquam in censuris, nam super his solus judex ecclesiasticus procedere potest. *S. C. Imm.*, in *Senogall.*, 9 Octob. 1640, lib. iii. *Decret. Paul.*, p. 133.

(11). *Judex*, qui prævenit realiter, cognoscere debet causam misti fori, et in contumaciam ulerque judex procedere potest. *Sacra congregatio Immunit.*, in *Cæsenaten.*, 11 Julii 1626, lib. i *Decret. Paul.*, pag. 9.

(12). In dubio de præventione utriusque curiæ, causa stupri cognoscenda est ab episcopo. *S. congr. Immunit.*, in *Anagnina*, 30 Martii 1666, lib. *Decret. Borrom.*, pag. 146.

(13). Attenta præveniōne in causa vulnerum clericō infiectorum a laico spectat ad curiam episcopalem, non ad gubernatorem. *Sacra congregat. Immunit.*, in *Senogallien.*, 11 Augusti 1631, lib. ii *Decret. Paul.*, pag. 87.

(14). Quando laicus dedit causam rixæ cum clericō a se invicem vulnerato, attendenda est præventio judicis laici. *Sacra congregatio Immunitatis*, in *Æsina*, 10 Januarii 1639, lib. iii *Decret. Paul.*, pag. 83.

(15). Data præventione per curiam ecclesiasticam in cognitione causæ criminis nefandi, et facta assignatione domus pro carcere, reus postea carceratus formiter per curiam sæcularem, restituendus est curiæ archiepiscopali in formalibus carceribus, inde non dimittendus, nisi consulta sacra congregatio. *Sacra congregat. Immunit.*, in *Bononiæ*, 13 Martii 1683, lib. iii *Decret. Altoviti*, pag. 153.

(16). Posita præventione curiæ laicæ super delicto misti fori, v. gr. stupri, curia, ecclesiastica abstineat a procedendo. *Sacra congregatio Immunit.*, in *Nucerina*, 8 Julii 1687, lib. *Decret. Martell.*, pag. 130.

(17). Amplia. Quamvis præcipitanter, et absque sufficientibus probationibus reus fuerit absolutus. *Sac. cong. Immunit.*, *ibid.*

(18). In dubio an testis laicus pro falsitate examinis commissa coram judice ecclesiastico puniri possit a judice laico, vel potius ab eodem judice ecclesiastico privative, non obstante præventione fori laici, congregatio censuit locum esse præventioni, nisi adsit contraria consuetudo. *S. cong. Immunit.*, in *Lycien.*, 11 Jan. 1665, lib. i *Decret. Vall.*, pag. 166.

(19). Non obstante præventione fori ecclesiastici in causa furti sacrilegi sanctissimus avocat causam a curia ecclesiastica, et illum committit eminentissimo legato. *Sacra congregatio Immunitatis*, in *Urbinate*, 21 Septembris 1697, libr. ii *Decret. Vallemani* 113, etiamsi fures sint coloni commendæ religionis Hierosolymitanæ. Eadem sacra congregatio Immunit., in *Senogallien.*, 25 Febr. 1698, pag. 139.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(20). Gravissima hic se offert quæstio, an præventione locum sibi vindicet per citationem, ex l. *Diffamari*, c. *De ingen. et manumiss.*

(21). Præventionem, et litis pendientiam per citationem hanc induci non tam respectu judicij diffamatorij, sed et respectu ipsius causæ principalis, tradunt *Egid. Boss.*, *De crimin.*, tit. *De for. compet.*, n. 107; *Blarer.*, ad l. *Diffamari*, c. 4, n. 4; adde etiam *Mynd.*, ad eamdem l. *Diffamari*, cap. 5, § 1, num. 37 et sequent.

(22). At negant *Brunemann*. ad l. *Diffamari* fere per tot c. *De ingen. et manumiss.*; *Carpzov*, lib. ii, respons. 34, num. 10 et seq.; *Zanger.*, *De exceptione*, part. ii, cap. 13, num 31; *Mev.*, decis. 108 fere per tot, par. i. Diffamus enim, ut mox laudati auctores aiunt, non agit, sed per citationem alterum ad agendum invitat. Atque hinc inferunt quod ejus citatio nullam litis pendientiam, seu præventionem inducere potest.

(23). Alii distinguunt judicium diffamationis inter et causam principalem; tenentesque induci præventionem quoad diffamationem, non itein quoad causam principalem, cum sint separata judicia, quorum diversi sunt fines, *Gall.*, lib. i, observat. 11, n. 6; *Græv.*, lib. i, conclus. 11, n. 4.

PRAGMATICA SANCTIO GALLORUM.

Attestatur brevis historia de pragmatica sanctione, ejusque fatis.

(1). Cum Basileense concilium varia decreta contra Romanos Pontifices eorumque jura ac privilegia condidisset, 38, ejusdem ca-

nones in catalogum relati, Carolo VII, Francorum regi fuerunt a concilio missi. Rex in quodam conventu Bituricensi anno 1438,

eodem canones concilii Basileensis recepit, ac famosa illa Gallorum *Sanctione Pragmatica* firmavit, in senatu Parisiensi promulgata. Cui deinceps Romani Pontifices acriter se opposuerunt. Juvat summam illius articulos adducere.

(2. Sunt hi 1. Papa singulis decenniis concilium celebret. Si negligat, Patres suppleant. 2. Basileensis concilii auctoritas sit perpetua. 3. Praelaturas electivas Papa non reservet, neque canoniciatus, nisi in casibus in iure scripto expressis. 4. Electiones sint omnino liberæ. 5. Electionis forma observetur; et electus a praelatis confirmetur. 6. Papa huic sanctioni non deroget. Si faciat, defera tur ad generale concilium. 7. Si electio sit irrita, electoribus altera relinquatur. Electus ab immediate superiore confirmetur. 8. Generali synodo etiam Papa obediatur, quatenus fides et schismatum abolitio postulat. 9. Concilii decreta a Christo protinus auctoritatem obtinent. 10. Ecclesiis digni praeficiantur. 11. Exspectativis gratiis non sit locus. 12. Beneficia vivo rectore nemini reser vantur. 13. In qualibet Ecclesia episcopali constituatur theologus. 14. In beneficiis conferendis præferantur graduati. 15. Graduali nomina sua offerant. 16. Collatio prima aliis facta, est nulla. 17. Nemo, quatuor dierum itinere Roma distans, in jus vocetur Romam, nisi in majoribus causis. 18. Appellatio fiat ad immediate superiorem. Exemptorum vero causam Papa judici regionis committat. 19. Qui inaniter ante sententiam appellat, 15. Florenos pendant, præter liris expensas. 20. Triennalis possessio quieta non amplius turbetur, nisi impedimentum justum obsterit, quo minus potuerit possessor impetri. 21. Cardinales sint tantum 24 docti, xxx annorum, legitimis natalibus. 22. De dignitatibus ac beneficiis ecclesiasticis nihil prorsus, neque annatam, neque primitias Pontifex exigat. Secus irrita est provisio: et pena Simoniacis debita infligatur. Scribis tantum et notariis merces solvatur. 23. Res divina sancte ac devote peragatur. 24. Qui tantum in aliqua horarum est præsens, non fruatur distributione quotidiana. 25. Hoc etiam ad decanum et præpositum extendendum. 26. Idem de garrientibus, aut deambulantibus in ecclesia. 27. Insuper unius mensis stipendiis priventur. 28. Tabula officiorum hebdomadalium in choro sit appensa. 29. Symbolum integrum canatur. 30. Camænæ vulgi in ecclesia ne canantur. 31. Missa non celebretur sine ministro, illaque alta voce legatur. 32. Canonici debita non solventes statuto tempore, interdicuntur divinis et trimestri stipendio ecclesiæ. 33. Solemnibus diebus nullum celebretur capitulum. 34. Profana facessant ab ecclesia. 35. Clericus concubinarius post secundam sanctionis istius promulgationem non resipisciens, tribus mensibus fructibus beneficii caret. 36. Hæretici non denuntiati non sunt vitandi. 37. Nulli communitali sacris interdicatur, nisi per se ipsam, aut permagistratus suos deliquerit. 38. Non credentum litteris, quibus scribitur, quempiam

beneficio suo se abdicasse, nisi testibus id, aut documentis idoneis comprobetur.

(3. Hec sunt capitula *Sanctionis Pragmaticæ Gallicanæ*, ex concilio Basileensi prognata. Quamvis autem rex Carolus ista reciparet ac promulgaret, quod ea tamen, quæ conciliabulum egit in deponendo Eugenio Pontifice, noluit consentire, quinimo ad disturbandum ibid conventiculum Ludovicum Filium ad fines Basileensium misit, qui cruento prælio Helvetiorum copias fudit. Porro successor Caroli VII, Ludovicus XI, rescidit quidem anno 1462 Sanctionem istam Pragmaticam (tanquam seditionis, et schismatis tempore latam ad infringendam Sedis Apostolicæ auctoritatem), urgente Pio II, cui Ludovicus illam rescissiōnem promiserat, si quiete ad regnum perveniret.

(4. Verum cum Galli sanctionem regno admodum utilem dicerent, propter abolitionem appellationum, reservationum beneficialium, gratiarum exspectativarum, ac præsertim annatarum, per quas multum pecunia et regno esset exportatum, quoties minus ipsis cum Pontifice conveniebat, eamdem rursus instaurarunt. Donec anno 1516, illa in Lateranensi concilio abrogata inter Leonem X et Franciscum I. Bononiæ statum est Concordatum; quo, sublata electionum libertate, concessum est regi jus præsentandi ad episcopatus et praelaturas Galliæ, Pontifici vero reservata annata, controversiæ ecclesiasticae, ac jus confirmandi episcopos et prælatos sibi a rege legitime præsentatos:

(5. Ægre hoc concordatum cleris Gallicanus habuit, eo quod per illud capitulis sit adempta eligendi potestas, et electis impositum annatarum onus. Sed neque ipsi reges concordatum, quantumcunque sibi favens, integrum semper reliquerunt: quin ultra Sanctionem Pragmaticam, et Basileensis decreta est progressus Ludovicus XIV, dum cum Innocentio XI collitus, anno 1675, beneficiorum ecclesiasticorum collationem ac perceptionem fructuum ex beneficiis vacantibus, tanquam *jus regale* ac majestaticum prætendit. Unde magnæ illæ *Regaliarum* controversiæ, de quibus infra. V. REGALIA. His tandem sopitis, restitutum in integrum fuit Concordatum, agitumque jus præsentandi ab ecclesiastica potestate esse concessum, permissoque Pontifici annatae.

(6. Circumfertur præterea quædam antiquior Sancti Ludovici Galliarum regis *sanctione pragmatica*, quam anno 1268, vel, ut aliis placet, 1269 statusse dicitur, ut ecclesiæ prælatis, patronis, et beneficiorum collatoribus ordinariis jura sua integra serventur ut liberæ sint ecclesiæ electiones, Simonia eliminetur. Provisiones beneficiales secundum juris communis dispositionem frant. Libertates ac privilegia ecclesiæ et monasteriis concessa, rata firmaque manent. Additurque articulos, quo vetatur, ne curia Romana exactiones pecuniaæ in Ecclesia Gallica faciat.

(7. Verum S. Ludovici regis constitutio-

nem anno 1228, præcipue adversus hæreticos latam neveramus ab Innocentio IV, in litteris ad reginam Franciæ anno 1250 scriptis, atque a Balutio in *Appendice conciliorum Galliarum*, tit. 20 editis laudatam. Sed quod ad sanctionem illam ann. 1268 spectat, eam plures eruditæ viri, ut Thomassinus, Bollandiani, P. Roncaglia in Notis ad Natalis Alexandri *Historiam ecclesiasticam*, ac Diarii, ecclesiastici Romani auctores, et quod mireris magis, Bohemerus in suis ad Petri de Marca librum iv, cap. 9, observationibus, non immerito supposititiam habent. Profecto præterquam quod aliter ejus editiones maxime discrepant, ut vel Cabassutii *Notitiam ecclesiast.*, ad ann. 1268; cum Richerii *Historia concil. general.* l. xi, c. 7, conferenti constabit; qui vitam et gesta S. Ludovici scripserunt, nullam hujus pragmaticæ mentionem subjiciunt; quin potius Guillelmus ipsius capellanus in libro *De illius vita et miraculis insignem erga Sedem Romanam devotionem et obedientiam prædicat ut, admodum improbabile inde evadat*, inquit ciuitatis Bohemerus, « regem hanc talem sanctionem obedientiæ, veneracioni huic contra-

riam unquam condidisse. » Evidem pro vindicanda hac sanctione Natalis Alexander (ad sœc. XIII, cap. 10, art. 3) adducit notabilem quemdam locum ex Matthæi Parisii *Historia Anglicana* ad annum 1247. Verum quæ ibi Parisius tradit, eodem Bohemerio judice, « vix trahi possunt ad Pragmaticam hanc sanctionem, quæ demum anno 1268, et sic longe post viginti annos lata fertur, atque inde vel occasio, vel causa hujus editi promulgandi desumi haud potuit. » Monet præterea P. Biner in suo *Apparatu eruditiss.* (p. vi, cap. 1, art. 4, § 1, pag. 15) notum esse, quam modica adhibenda sit fides Parisio in Romanos Pontifices scribenti, ac præterea articulum sextum de prohibitione exactionum, ad quem Parisii locum nonnulli trahunt, alienum esse a temporis illius usu, cum pro Terræ Sanctæ necessitatibus plures per Galliam, et quidem rege ipso consentiente, sint facie. Sed quoniam ineptus quidam scribillator nuper hanc sanctionem Romanæ Sedi objicere ausus est, brevi habebunt lectores mei commentariolum, quo anonymi illius tam inconsulta temeritas, atque inscitia pro meritis castigabitur.

PRECARIUM, PRECARIAE.

SUMMARIUM.

1. Precarii definitio, ad num. 2. — 3. Precarium differt a donatione, nec non a commodato, ad num.

(1). Precarium est, quod « precibus petenti utendum conceditur tandem quandiu is, qui concessit, patitur. » Sic expressè definiatur in l. *Precarium* 1, ff. *De precario*, et concordat cap. *Precarium* 3, *De precariis*, ibi : « Precarium utendum conceditur, quandiu patitur qui concessit. »

(2). Precarium est species quædam liberalitatis, adeoque contractus gratuitus; texto expresso in citat. leg. *Precarium*, § 1, ff. *De precario*, ibi : « Quod genus libertatis ex jure gentium descendit. »

(3). Precarium differt a donatione per hoc, quia qui donat, sic dat, ne amplius recipiat; qui autem precario concedit, sic dat, quasi tunc recepturus, cum sibi libuerit precarium solvere seu revocare, textu expresso in citat. leg. *Precarium*, § 2, ibi : « Et distat a donatione, eo quod qui donat, sic dat, ne recipiat; at qui precario concedit, sic dat, quasi tunc recepturus, cum sibi libuerit precarium solvere. »

(4). Precarium quamvis ex cit. l. *Precarium*, § 3, simile sit commodato, quantum ad hoc quia, etiamsi, qui commodat alteri rem suam, sic commodat, ut eam non faciat recipientis, sed post certum tempus, aut completum usum ab eo recipiat, ibi : « Et est simile commodato, nam et qui commoda rem, sic commodat, ut non faciat rem accipientis, sed ut ei uti re commodata permittat. » Nihilominus differt a commodato in pluribus aliis. Sic communis doctorum. (5). Primo igitur differt precarium a commodato, quia qui rem commodatam recipit,

7. — 8. Quomodo precarium expiret, ad num. 10. — 11. Precaria quid sit, et quomodo a PRECARIO differat, ad num. 17. — 18. Precaria quo modo expiret. — 19. Alia ad rem ad num. 22.

nec civiliter, nec naturaliter possidet, cum rei commodatæ possessionem retineat ipse met commodatus. Leg. *Rei commodatæ* 8, ff. *Commодати*, ibi : « Rei commodatæ, et possessionem, et proprietatem retineamus; » et concordat § *Possidere*, Instit. *De interdictis*; at vero is, qui precario rem accepit, naturaliter eam possidet, rennante possessione solum civili penes Dominum concedentem. L. *Et habet* 15, § 4, ff. *De precario*, et ibi *Glossa*, verb. *Corpore*, et verb. *A possessione*, et *Glossa*, in cap. *Precarium* 3, *De precario*, verb. *Precarium*: Azor., part. III, lib. VII, c. 2, quæst. 4; Pirrhing., lib. III *Decretal.*, tit. 14, sub num. 6, verb. *Secundo differunt*; Reiffenstuel, *ibid.*, num. 8, et alii passim.

(6). Secundo differt precarium a commodato, quia commodatum conceditur utendum ad certum, et speciale usum et ad certum tempus expressum, vel tacitum, ut si alicui commodeatur equus ad faciendum iter, ad quod certum tempus requiritur, videlicet quantum ad convenienter faciendum tale iter sufficit et exigitur. L. *Interdum* 73, in princip., et l. *Continuus* 137, § *Cum ita*, de verb. *Obligat*. Precarium autem non datur ad certum determinatum usum, neque ad certum tempus, sed quandiu concedens permiserit, sive precarium non revocaverit. Cit. l. *Precarium* 1, ff. *De precario*, et cit. cap. 3 *Precarium*, *De precario*; imo etiamsi precarium concedatur ad certum tempus, v. g. ad Kalendas Julias, ut in leg. *Cum precario* 12, ff. *De precario*; tamen eo

pacto conceditur, ut semper liberum sit concedenti revocare rem precario concessam, etiam ante tempus illud finitum; textu expresso in cit. leg. *Cum precario*, ff. *De precario*, et concordat citat. *Iex Precarium*, et cit. cap. *Precarium*, juncta *Glossa*, *ibidem* verb. *Per conventionem*, et tenent abbas, *ibidem*, n. 11 et 12; *Pirrhing.*, loc. *citat.*, num. 6; *Reiffenstuel*, loc. *citat.*, num. 6 et 7, et alii communiter.

(7). Tertio differt precarium a commodato, quia qui rem precario accepit, tenetur duntaxat ex dolo et culpa lata, quem dolo in jure equiparatur, non tamen ex culpa levi et levissima. L. *Quæsitum* 8, § 3, ff. *De precario*; l. *Contractus*, 22 ff. *De regul. juris*. Qui autem commodatum accepit tenetur etiam ex culpa levi et levissima, cit. leg. *Quæsitum* 8, § 3, ff. *De precario*; ubi etiam ratio assertur, quia precarium totum procedit ex mera liberalitate concedentis, qui potest illud revocare quandomcunque voluerit, et ideo sibi imputare debet, si ipsum non revocaverit antequam accipiens commisisset culpam levem in ejus custodia; secus autem est dicendum de commodato, quia ipsum non potest revocari ante completum usum, sive tempus determinatum: unde commodatarius tenetur adhibere in custodia rei sibi commodaæ maiorem diligentiam, quam is, qui precario accepit in custodia rei precario acceptæ. Sic *Glossa*, in *citat.* leg. *Quæsitum*, § 3, verb. *Ex liberalitate*; abbas, in *citat.* cap. *Precarium*, n. 15; *Pirrhing.*, loc. *citat.*, num. 6, verb. *Tertio differt*; *Reiffenstuel*, loc. *citat.*, num. 9, et alii passim.

(8). Precarium exspirat per revocationem concedentis. *Com.* per text. in l. *Precarium* 1, et l. *Ait prætor* 2, *De precario*, et c. *Precarium* 3, *De precariis*, ibi: « Precarium utendum conceditur, quandiu patitur qui concessit: » uti expresse etiam dicitur in cit. l. *Precarium*, per verb. adducta sup. num. 1.

(9). Item precarium exspirat moriente illo, cui concessum est, non item morte illius, qui concessit. *Communis*, textu expresso in cit. c. *Precarium* 3, *De precariis*, ibi: « Solvitur quoque obitu ejus cui concessum est, non etiam concedentis. » Licet enim exspiret per obitum ejus, cui concessum est, ex quo precarium sit beneficium personale ipsi precenti concessum, et beneficium personale sequatur personam, et cum ipsa extinguitur, textu expresso in c. *Privilegium* 7, *De regul. juris* in 6, ibi: « Privilegium personale personam sequitur, et extinguitur cum persona. » Tamen non exspirat per obitum ejus, qui concessit, sed transit ad ejus heredem; textu expresso in l. *Quæsitum* 8, § 1, et l. *Cum precario* 12, § 1, ff. *De precario*, ibi: « Precarii rogatio et ad heredem ejus, qui concessit, transit; ad heredem autem ejus, qui precario rogavit, non transit, quippe ipsi duntaxat, non etiam heredi concessa possessio est. »

(10). Item precarium exspirat, si istud concedens, rem precario concessam alienaverit; tunc enim emptor eam revocare potest, et sic per ejus revocationem exspirat,

et tantum precarium. *Communis*, textu expresso in cit. c. *Precarium* 3, *De precariis*, ubi dicitur, quod solvitur precarium: « Aut cum ipsam alienari contingit alicui hoc revocare volenti, quia per conventionem hujusmodi non licet rem alienam invito domino possideri. »

(11). Precaria seu *precaria* in singulari numero, est contractus jure canonico introductus, quo alicui ad preces, et plerumque causa remunerationis ususfructus aliquius praedii vel alterius rei ecclesiastice immobilis ad dies vitæ, vel ad aliud tempus conceditur, ea lege, ut singulis quinquenniis renovatio hujus concessionis, seu contractus petatur. Sic in re *communis*, per text. in c. *Ea etiam* 2, c. *Precaria nomine* 3, c. *Precaria*, *De quinquennio* 4, et c. *De precariis* 5, caus. 10, q. 2 et c. *Precaria* 1, et c. *De precariis* 2, *De precariis*.

(12). Contractus *precariae* seu *precarium* multum differt a contractu *precarii*: primo enim differt, quia precario concedi possunt tam res mobiles quam res immobiles: item jura et servitutes, v. g. iter, vel actus per fundum alterius; l. *Prætor* 2, § 1. *In rebus* 4, in princip. ff. *De precario*; *precariae* autem locum solum habent in possessionibus seu rebus immobilibus. C. *Ea etiam* 2, § 1. *Si æconomus*, et cap. *Precaria a nemine* 3, caus. 10, q. 2. Et sic notant *Pirrhing.*, l. iii *Decretal.*, tit. 14, n. 10; *Reiffenstuel*, ibidem, n. 11, et alii.

(13). Secundo differt contractus *precariae*; seu *precariarum* a contractu *precarii*, quia *precarium* ordinarie ad certum et determinatum, tempus non conceditur, sed solam tardi quandiu placuerit concedenti. L. *Precarium* 1, ff. *De precario*, c. *Precarium* 3, *De precariis*; *precariae* autem concedi possunt, vel ad dies vitæ, vel ad aliud certum tempus, quamvis de quinquennio in quinqueannum renovari debeant. C. *Precaria* 1, et c. *Precarium* 3, *De precario*, c. *Precaria de quinquennio* 4, caus. 10, q. 2.

(14). Tertio differt contractus *precariae*, seu *precarium* a contractu *precarii*, quia *precarium* potest semper revocari pro arbitrio concedentis. L. *Precarium* 1, ff. *De precario*, capit. *Precarium* 3, § 1, *De precariis*; *precariae* autem revocari non possunt, antequam tempus concessionis sit elapsum, textu expresso in c. *Precarium* 3, § final. *De precariis*, ibi: « Porro *precariae*, quæ quandoque de ecclesiarum possessiōnibus fieri solent, non sunt pro voluntate concedentium revocabæ. »

(15). Dummmodo tamen *precariae* de rebus Ecclesiæ non sint irrationabiliter, seu in grave damnum Ecclesiæ factæ; nam in tali casu revocari possent ac deberent a successore concedentis; textu expresso in cap. *De precariis* 2, *De precariis* juncta *glossa communiter recepta*, *ibid.*, verb. *Ab eo*; ubi insuper adductis variis juribus, dicit posse et debere etiam revocari ab ipsomel concedente, et sic tenent Engel., l. iv *Decretal.*, tit. 14, n. 5; *Reiffenstuel*, ib., n. 14, et alii passim.

(16. Et ratio est clara, quia ad alienationem quamcumque rerum ecclesiasticarum, imo etiam ad locationem ultra triennium requiruntur solemnitates juris; textu expresso Extravag. *Ambitiosæ*, De rebus eccles. non alienand. Unde cum precariæ contineant hujusmodi alienationem similem locationi ultra triennium, ex quo, ut patet ex dictis per illas precarias concedatur ususfructus rei ecclesiastice immobilis ad dies vitæ, vel ad certum tempus, si concedantur, ut fieri solet ultra trienium, requiruntur solemnitates juris, quæ si non adhibitæ fuerint, tales precariæ, utpote nullæ, ipso jure revocari possunt, ac debent, nedum a successore, sed etiam ab ipsomet concedente, seu alienante. (17. Secus autem, si precariæ essent concessæ ad solum triennium, seu infra triennium, quia tunc cum non requirantur solemnitates juris, sicuti nec requiruntur ad locationem (cui assimilantur) non excedentem triennium ex citat. Extravagant. *Ambitiosæ*, De reb. eccles. non alienand., si rationabiliter, et sine gravi danno Ecclesiæ sint concessæ, revocari non debent, nec possunt, nec a successore, nec ab ipsomet concedente, ut patet ex dictis verb. *ALIENATIO*, et verb. *LOCATIO*.

(18. Precariæ exspirant, quando ipsæ fuerint concessæ ad longum tempus, et elapsò quinquennio, is, qui eas accepit, non petit renovationem earum, ut colligitur ex c. *Precariæ*, De quinquennio 4, caus. 10, q. 2, et c. *Precariæ* 1, De precariis; ubi expresse præcipitur, quod « precariæ de quinquennio in quinqueunium secundum auctoritatem et antiquam consuetudinem renoverentur; » adeoque qui negligunt sic renovare, cadunt jure suo, sicuti cedit suo jure vassallus non petens renovationem investituræ a novo domino intra legitimum tempus, ut recte probant abbas, in cit. cap. *Precariæ* 1, De precariis, num. 1; Pirrhing., loc. cit., num. 14; Reiffenstuel., loc. cit., n. 21, et alii.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(19. Varias a veriis adductas rationes, cur in precario præstetur dolus, et, quæ in cibilibus nomine dolî venit, *culpa lata*, et in commodato præstetur culpa etiam levissima, assert, et una confutat Jacob. Gothofred., in l. 23, ff. *De regul. jur.*

(20. Meo iudicio: « Uloiani rationi (recte in-

PRECES PUBLICÆ.

* *Principes sacerdotes*, si petant ab episcopo, ut preces publicæ indicantur pro necessitate status, id utique potest, et debet. Nonnisi vero summa abusio esset, si etiam ex consuetudine principes, episcopali aucto-

quitidem Jacobus Gothofred., ubi supra jadha-rendum est in d. leg. 14, § 11, *De furt.*, quæ huic conjungenda est, ut et secundæ, quæ ab interpretibus redditur, sed quas ita evolvo. In precario ideo dolus duntaxat præstatur, eo quod haec liberalitas sit, seu donatio, qua scilicet possessio rei datur, donatur, leg. 15, § Eum, qui de precar. conceditur (qua quidem in re concedendi vox propria est leg. 1, in princip. § 2, leg. 4, in fin. leg. 6, § 4, leg. 7, 8, § 3, leg. 12, § 1, *De precar.*, l. 1, § 11, *De itinere actuque privat.*, l. 163 infr.) etsi non perpetuo jure habenda (precario enim id opponitur) attamen proprio interim quodam jure precarium conceditur possidendum, fideique rogantis committitur, sic ut re tanquam sua, qui precario habet, interim utatur, eamque possideat. Quare ab eo culpa exigi non debet, nec potest, cum res ejus sit interim quodammodo; sed dolus tantum, quia reddendi conditio ei inest; nam, etsi rogantis arbitrio res utenda, possidenda conceditur, tamen ex fide bona oritur precarium, l. 2, § 2, ff. *De precar.*, quæ in omnibus contractibus, quibus vitæ societas continetur, præstanda est. Néque is, qui precario rogavit, eo animo possessionem nanciscitur, ut credit se dominum esse, leg. 13, § 1, ff. *De publician.* Eadem proinde hic ratio, quæ in deposito, quod in utroque res in totum fidei, arbitrioque accipientis deposita, vel precario data committatur, concedatur, »

(21. Titulus *Precariæ* olim denotavit « concessionem ad preces factam ex largitate episcoporum, qua ostendebatur res tales man-sisse in dominio Ecclesiæ, et redditus tan-tum detentori attributos fuisse. » Ea de causa antiquitus priusquam beneficia ecclesiastica ita ut hodie ordinata fuissent, clerici ab episcopo nonnunquam bona ecclesiastica in vicem salarii fruenda hoc ti-tulo occuparunt, ut docet concilium *Toletanum* vi, cap. 5, relatum in cap. 14, caus. 12, quæst. 2.

(22. Laici quoque nonnunquam per preces ab episcopis obtinebant, ut rerum ecclesiasticarum redditus usque ad vitam suam perciperent, maxime qui valde pauperes erant, idque quia ex penu Ecclesiæ alendi erant omnes pauperes. Confer. de precariis, Bo-hemer., in *Decretal.*, l. 3, t. XIV per tot.

PRESBYTERATUS.

Vide verb. Ordo, a n. 48 ad 50.

PRESBYTERIUM.

Lubet de presbyterio sequentia tradere

(1. Cum multa presbyterium significare possit, id præsertim considerandum, quod ad

ecclesiarum regimen spectat, hoc nomine a dignioribus, qui in clero sunt, newp̄e pre-

sbyteris, sumpto, totius cleri cætam significari. Nimurum presbyterorum, præsertim, sed et diaconorum, imo universi cleri consilia adhibebant episcopi, sive de ordinandis clericis, sive de recipiendis pœnitentiibus, sive de hæresibus condemnandis, sive de alio quopiam gravi negotio ecclesiastico ageretur. Hoc quod hic presbyterium dicimus, alii veterum senatum Ecclesiæ appellant.

(2. Certe ad Carthaginensem Ecclesiam quod spectat, ex pluribus Cypriani testimoniis manifeste liquet, ejusmodi morem in ea perpetuo servatum, ut nil grave episcopus sine cleri sui consilio perageret. Et sane ep. XXIII, al. XXXVIII, De clericorum ordinationibus hæc habet : « In ordinandis clericis solemus vos ante consulere, et mores, ac merita singulorum communis consilio ponderare. » Et generatim de universo ecclesiastico regimine, epist. VI, al. XIV, scribit : « Ut ea quæ circa Ecclesiæ gubernaculum utilitatis communis exposcit, tractare simul, et plurimorum consilio examinata lime possumus. »

(3. De universis Africanis Ecclesiis conc. Carthag. IV, can. 18, sic decretivit : « Ut episcopus nullius causam audiat absque præsentia clericorum suorum : alioquin irrita erit sententia episcopi, nisi clericorum præsentia confirmetur. »

(4. Eamdem regulam tum Ephesi in condemnando Noeto, tum Alexandriæ in prima ARII ejectione fuisse servatam, testatur Epiphanius. Tum Cotelerius in suis adnotationibus ad constitutiones sic dictas Apostolicas formulam quamdam depositionis ARII ex antiquo quodam manuscripto erutam evulgavit, quæ æque episcopos diœcessos Ægypticæ, ac presbyteros Alexandrinos ARII depositioni suffragatos exhibit.

(5. Idem quoque in Origenis condemnatione obtinuisse testatur Pamphilus, qui lib. XI *Apolog. pro Origene apud Photium*, c. cxviii, narrat synodum episcoporum et presbyterorum adversus Origenem fuisse ha-

bitam, cuius decreto Alexandria ejiciendum sancitum est, nec ipsi permittendum, ut ibi vel doceret, vel habitaret.

(6. Antiochiam quoque ad Pauli Samosateni causam discutiendam, eumdemque deponendum plurimos quoque presbyteros cum episcopis convenisse testatur Eusebius, lib. vi, cap. 28.

(7. Neque aliud a primis usque temporibus Romani Pontificis servarunt. Plura exempla dabit Selvaggius *Antiquit. Christianar.*, lib. I, cap. 16, pag. 9. Paucis contentus ero. S. Cornelius a. 254. Cypriano scribens, quædemum ratione ad ejurandum schisma perducti fuerint Maximus presbyter, Urbanus et Sidonius ait : « Omni igitur actu (eorum) ad me perlato, placuit contrahi presbyterium (adfuerunt etiam episcopi quinque, qui et hodie præsentes fuerunt), ut, firmato consilio, quid circa personam eorum observari deberet, consensu omnium statueretur. » Coegit etiam a. 385, Siricius presbyterium adversus Jovinianum hæreticum, ut ipsemet scribit ep. VII, in eoque « omniū nostrū tam presbyterorum et diaconorum, quam etiam totius cleri (en quid presbyterium fuerit) unam scitote fuisse sententiam, Jovinianum sociosque damnandos esse. » Hinc intelligere est quid omne Presbyterium Romanæ Ecclesiæ fuerit, quod Librius, ep. 11, ad Usarcium, etc., *testes* appellabat, etiam S. Innocentius I, *Consessum presbyterii*; id est cleri Romani, et acta in eo confecta urget, ep. 3.

(8. Quod hi presbyterium vocarunt, Zosimus, ep. 8, *Sedis Apostolicae cætum* dixit. Bonifacius quoque presbyterio universo litteras se prælegisse, quibus Thessalonensem episcopum in vicaria Sedis Apostolicae delegatione confirmaverat, testatur ep. 15. Huic vero presbyterio, quod Romanæ Ecclesiæ synodum diocesanam non immerito dicas, aderant quoque episcopi, quos in Urbe esse contigisset; ut vel Cornelii recitatus locus ostendit.

PRETATICUM.

Vide verb. HEBRAEUS, n. 7.

PRIMÆ PRECES IMPERATORIS.

Vide verb. BENEFICIA, art. 12 per totum.

PRIMATES.

De primatum jurisdictione, et præminentia sequentia delibasse juvet.

(1. Qui apud Græcos *exarchi* dicti sunt, *primates* apud Latinos fuere. Ut autem apud Græcos exchororum, ita etiam apud Latinos diversa primatum, et acceptio fuit, et potestas : alii enim jam a primis temporibus integrum regebant diœcesim, ut et Romanus Italiæ, et Carthaginensis Africam, et multo post Hispaniam Toletanus. Alii vero diœcessis tantum parti præerant; ut Lugdunensis et Bituricensis certis quibusdam Galiaæ provinciis : et ætate nostra, quod antea factitatum nusquam legitur, *primates* dicuntur multi, quorum jurisdictione tum

primalis, tum metropolitana iisdem est terminata finibus. Sed illorum dispar est ratio, sunt enim qui nullis unquam præfuerint metropolitanis, ut Rothomagensis : sunt qui olim multis, nunc nullis; sed eorum alii suos habent, ut vocant, *officiales*; quorum alter metropolitani jure, alter primatis judicet; ita ut a priori ad posteriorem provocetur, ut Bituricensis : apud alios vero idem est judex primatis, qui metropolitanus.

(2. In Africa tot erant *primates*, quot provinciæ; provinciam quisque suam admini-

strabat : Carthaginensi parebant omnes. Illorum jura eadem fuerunt, quæ apud alias gentes metropolitanorum. Inter illos tamen et metropolitas hoc intererat, quod metropoles statæ et fixæ semper erant; primæ autem sedes in Africa desultorie, et nunquam fere eadem, sed nunc hæc, nunc illæ; cum metropolitanum ipsa metropolis faceret, primam sedem ipse episcopis : nec enim urbi, si Carthaginem exceperis, sed statu, et ordinationis prærogative addicta sit primatis dignitas; quo quisque antiquior in provincia episopus, is eo primatu vicinior; ille demum *primas*, qui omnium antiquissimus.

(3. Olim in synodis generalibus post patriarchas, primatum, ut potior auctoritas, ita honestior locus erat: ii erant omnino tres, Thracis Heracleensis, Ephesinus Asiæ, Ponti Cæsareensis. Illis proximus erat Thessalonicensis vicarius, qui jussu Romani

præsulis toti Illyrico præerat. Huic assidebat episcopus Carthaginensis, ut ex quinta synodo intelligere licet.

(4. Si generalis synodus hoc tempore habenda foret, hæc fere esset, si Jacobatio aliisque credimus, considendi ratio. Primum locum, ut par est, obtinet Summus Pontifex, princeps et moderator totius concilii; secundum Ostiensis episcopus, cuius est consecrare Romanum antistitem; tertium Constantinopolitanus patriarcha, qui Innocentii III, concilioque Lateranensis suffragio prælatus est cæteris; quartum Alexandrinus; quintum, et sextum reliqui duo, Antiochenus et Hierosolymitanus. Hos excipiunt Occidentis patriarchæ, aliis nomine quidem pares, re tamen et dignitate inferiores multo, Bituricensis, Venetus, Cantuariensis, quibus, ut nonnullis placet, Pisanius additur. Deinde sedent primates, ut Lugdunensis, ut Toletanus, etc.

PRIMICERIUS.

Hæc quæ sequuntur, de primicerio notasse expediat.

(1. Primicerius, generaliter loquendo, dicitur ille qui primus juxta antiquorum consuetudinem erat scriptus in ordine certe seu scripturæ. Mos enim erat antiquis in tabulis ceratis et pugillaribus scribere, et hinc quicunque in quolibet hominum ordine primo loco scriptus erat in albo, seu tabula cerata, *primicerius* appellabatur; et qui secundo loco *secundocerius*, et qui tertio, *tertiocerius*, ut colligitur ex l. *Primicerius* 2, et l. *Lege pragmatica* 4, De domesticis et protectoribus; sic in *Rubrica*, cod. *De primicerio*, lib. xii. Primus notariorum appellatur *primicerius*, eo quod in matricula notariorum primo loco sit scriptus, ut explica: *Glossa, ibidem*. Similiter l. *Primicerium* 2, cod. *De Fabricensibus*; primus Fabricensium vocatur *primicerius*, ut tradunt *Gregor. Tholosan.*, lib. xv. *Syntagm. jur.*, cap. 22, num. 5 et sequent.; *Azorius*, part. u., lib. iii, cap. 16, quæst. 1; *Pirrhing*, lib. i *Decret.*, tit. 25, numer. 1; *Reiffenstuel*, *ibid.*, n. 1, et alii passim.

(2. Quoad præsens autem *primicerius* dicitur *primus cantor*, seu primus in cantu seu choro, qui alio nomine appellatur *præcentor*, ut palet ex cap. *Cum olim* 6, De consuetud., et qui secundum locum post ipsum tenet, ejusque absentis vices gerit, vocatur *succentor*, ut cap. *Inter dilectos* 11, De excessibus prælator., sive *vicecantor*; *Azor.*, cit., part. 2, lib. iii, c. 22, q. 2; *Pirrhing*, *loc. cit.*, n. 1, et alii; et alicubi vocatur, *Magister scholarium*, seu *Scholasticus*. Sic notat *Hostiensis*, in *Summar.*, n. 1, tit. *De primicerio*; *Pirrhing*, *loc. cit.*, n. 1; *Reiffenstuel.*, *loc. cit.*, n. 1 et alii.

(3. *Primicerii officium describitur*, in cap. *Perfectis* 1, § *Ad primicerium*, dist. 25, et c. *Unic.*, De officio primicerii, quod sit præesse diaconis et reliquis clericis in docendo ordinem, et modum psallendi et canendi in choro pro diversitate et solemnitate temporum, et ad ipsum spectet divinum osti-

cium ordinare, psalmos, unctiones, responsoria, et alia hujusmodi assignare, quæ quisque clericorum dicere debeat, ipsumque chorum regere et operam dare, ut omnes ab ipso, vel a quo ipse jusserrit, instruantur, et disciplina inter eos observetur, tanquam pro iis rationem coram Deo redditurus, alioquin enim tenebitur de negligentia in officio suo commissa.

(4. Primicerius, cantor seu præcentor in illis locis, seu ecclesiis, in quibus ratione sui officii præcedit aliis canonici, censetur constitutus in dignitate seu personatu, ibique primiceriatus est dignitas, seu personatus, ut constat ex cap. *Cum accessissent* 8, De constitutionibus, et cap. *Cum olim* 6, De consuetud. Ubi vero nullam præminentiam, seu præcedentiam inter alios canonicos habet, non censetur in dignitate seu personatu constitutus, sed ibi nudum officium, seu administrationem habet. (5. Et idem dicendum est de thesaurario sacrista et custode. *Azorius*, *loc. cit.*, cap. 16, qu. 3, et cap. 22, q. 1; *Pirrhing*, *loc. cit.*, n. 2; *Reiffenstuel*, *loc. cit.*, n. 4; *Layman*, in *cit. cap. Unic.*, De officio primicerii, et alii passim.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(6. Vicarii natæ episcopi primitus fuere *archidiaconus* et *archipresbyter*. Additus postmodum fuit in ecclesiis cathedralibus *primicerius*, qui ex delegata potestate episcopi præerat clero inferiori seu minori. (7. Primis temporibus hæc potestas archidiacono demandata erat ab episcopo, ut omni clero, etiam presbyteris et archipresbyteris præcesset, ut ejus quasi esset administrator, et vicarius generalis. Cum vero hic potissimum auctoritatem suam in clerum majorem et superiore extendisset, substitutus est ei alias vicarius, a quo clerus inferior regeretur. *Thomassin. Vet. et nov. Eccles.*, disc. t. I, lib. II, c. 103, § 10. (8. Factum

est inde, ut in absentia episcopi his tribus vicariis *archidiacono*, *archipresbytero* et *primicerio* gubernacula ecclesiæ demandarentur : ut mox laudatus auctor, *loco citato*, § 3, ex Epistola Papæ Martini ostendit.

(9.) Plene officium primicerii in cathedralibus describit Isidorus, in c. 1, d. 25 : « Ad primicerium, inquit, pertinent acolythi, exorcistæ, psalmistæ atque lectores. » Pergit vero : « Signum quoque dandum pro officio clericorum, pro vita honestate et officio meditandi et peragendi sollicitate lectiones, benedictiones, psalmum, laudes, offertorium et responsoria quis clericorum dicere debeat. Ordo quoque, et modus psallendi in choro pro solemnitate temporum, ordinatio quoque pro luminibus deportandis. Si quid etiam necessarium est pro reparatione basilicarum, quæ sunt in urbe, ipse denuntiat sacerdoti. Epistolæ episcopi pro diebus jejuniorum parochianis ipse per ostiarios dirigit; clericos, quos delinqueret cognoscit, ipse distinguit. Quos vero emendare non valet, eorum excessus ad cognitionem episcopi deferat. Basilicanos ipse

constitutat, et matriculam ipse disponat. Plenius hoc declaratur in c. unic. *De offic. primicer.*, ubi additur, quod præsit diaconis et reliquis gradibus ecclesiasticis in ordine positis, quamvis sub archidiacono constitutus sit, et ejus sub-officialis esse videatur.

(10.) De primicerio juxta hodiernam disciplinam consule Corvin., *De person. et benefic. eccles.*, tit. *De primic.*

(11.) Alias constat primicerium vocari antesignanum eiususcunque officii civilis et sacri. Fit hoc sensu in antiquis monumentis mentio « primicerii notariorum, palatii, aulae, sacri cubiculi, sacrarum largitionum, defensorum, judicum, lectorum, silentiorum, » etc. *Ducange*, in *Glossar. ad script. med. et infim. Latinit.*, voce *Primicer.* Confer. etiam Jacob. Gothofred., *ad l. 19, C. Theodos.*, *De palatin. sac. larg.*; Brisson., *De verb. signific.*; voce *Primicerius*. (12) Sicuti itaque qui primum locum tenebant, *primicerii* appellabantur; ita qui secundum et tertium locum, dicebantur *secundicerii*, *tertiocerii*; Brisson, *ubi supra* (71).

PRIMITIÆ.

SUMMARIUM.

1. Primitiæ quid importent, ad num. 4. — 5. Primitiæ lege veteri debebantur jure divino posi-

(1.) Primitiæ sunt primi fructus agrorum, vinearum, hortorum, arborum, et hujusmodi. *Communis*, et colligitur aperte ex lib. *Exodi xxiii, 16 et 19*, ex lib. *Num xviii, 12*, et ex lib. *Deuteronom. xvi, 2*. (2.) Vocantur autem *primitiæ*, quia sunt primi fructus. *Communis*, per text. in lib. *Num. xviii, 12 et 13*, ibi : *Quidquid offerunt primiliarum Domino, tibi dedi, universa frugum initia, quas gignit humus, et Dominus deportantur, cedant in usus tuos*. Insuper Barbosa, in *Rubric.*, *De primitiis*, n. 6; *Sylvester*, verb. *Decimæ*, n. 1 in fine; Reiffenst., lib. iii *Decretal.*, tit. 30, 171, addunt vocari *primitias*, quia sunt fructus optimi, sive primi in bonitate, per text. in cit. lib. *Num. xviii, 12*, ibi : *Omnem medullam olei, et vini, ac frumenti, quidquid offerunt primiliarum Domino,* » etc. Quod negant Suarez, lib. i *De divino cultu*, cap. 8, num. 2; Pirrhing., lib. iii *Decretal.*, tit. 30, num. 169, et alii dicentes, quod significantur hic nomine primiliarum primi fructus tempore, non bonitate, id est optimi, ut colligitur in citat. lib. *Numer. xviii, 13*, ibi : *Universa frugum initia* (id est *primitias*), *quas gignit humus*, etc.

(3.) Per *primitias* non intelliguntur, nec olim intelligebantur, omnes primi fructus alicujus terræ, agri, verbi gratia, aut vi-

(71) Vide hac de re disserentem cum primis illustriss. Cyrenensium episcopum Aloysium Galletum in egregio opere, quod *De primicerio*, edidit: ubi et illud pag. 26, animadvertisit, inter primicerios, qui Romæ erant, *primicerium notariorum eminuisse*,

tivo. — 6. Quid juris sub lege nova, ad num. 7 — 8. Quænam differentia intercedat inter *primitias*, *decimas* et *oblationes*? — 9. Alia ad rem, ad num. 19.

neæ, nec erat quantitas certa et determinata; postea vero fuit determinata haec quantitas, scilicet, quod nemo plus quam quadragesimam partem dare teneretur, et nemo minus quam sexagesimam dare posset de primis fructibus, textu expresso in cap. *Decimam partem 4*, *De decimis, primitiis et oblationibus*, § 4. At vero, ibi : « At vero *primitiæ*, quas de frugibus offerebant non erant speciali nomine definitæ, sed offeren-*dum arbitrio derelictæ*; traditionem quoque accepimus Hebreorum, non lege preceptam, sed arbitrio magistrorum inditam; quod qui plurimum, quadragesimam partem dabant sacerdotibus, qui minimum, sexagesimam; inter quadragesimam et sexagesimam licebat quodecumque voluisset offerre; quod igitur in Pentateucho dubium derelictum est, hoc specialiter propter sa-*cerdotum avaritiam*, ne amplius a populo exigant in *primitiis* offerendas. »

(4.) Ad *primitias* reducuntur omnia primo-*genita*, id est primi partus, tam de hominibus quam de animalibus, qui Deo specialiter offerri et sacrificari debebant, juxta cap. *xiii Exodi*, vers. 2, ibi : *Sanctifica mihi om-*nem primogenitum, quod aperit vulvam, tam de hominibus quam de jumentis**, et cap. *xviii Num.*, ibi : *Quidquid primum erumpit e vulva cunctæ carnis, quam offerunt Domino*,

huncque illum suisse, qui vel *primicerius* absolute appellabatur, vel *primicerius sanctæ Sedis Aposto-*licae**, vel *primus primicerius*, vel etiam *primicerius judicium*.

sive ex hominibus, sive de pecoribus fuerit, tui juris erit, ita duntaxat, ut pro hominis primogenito preium accipias.

(5.) Primitiæ lege veteri debebantur jure divino positivo. *Communis*, per text. in cap. xxiiii, vers. 19 *Exod.*; c. xviii, vers. 12 *Num.*; c. xvi, vers. 2 *Deuteron.*, cum similibus.

(6.) Primitiæ secundum substantiam, quantum videlicet spectent ad honestam sustentationem ministrorum Ecclesiæ etiam in legge nova adhuc debentur de jure divino; formaliter vero sumptus, seu pro certa quantitate, debentur solum jure humano. Prima pars colligitur ex cap. *Revertimini* 65, caus. 16, quæst. 1, ubi decimæ ac primitiæ quoad substantiam jure divino obligari supponunt, et capit. *Tua* 26, De decimis, primitiis et oblationibus, ubi expresse habetur: « *Nimis profecto videtur iniquum, si decimæ, quas Deus in signum universalis dominii sibi reddi præcepit, suas esse decimas et primitias asseverans, etc., diminui valeant.* » Et tenet Glossa, in cap. *Ecclesiæ* 1, caus. 13, q. 1, verb. *Primitias*; *Guttiero*, *Canonic.* 99., lib. II, cap. 21, num. 6; *Barbosa*, *De offic. et potest. parochi*, part. III, cap. 27, numer. 5; *Reiffenstuel*, *loc. cit.*, num. 175; *Didac.*, et alii. Secunda autem pars clare patet ex cap. *Revertimini* 65, cap. 16, quæst. 2, et cap. *Decimas* 1, ead. caus. 16, quæst. 7, ibi: « *Oportet autem... primitias, quas jure sacerdotum esse sancimus, ab omni populo accipere;* » cap. *Præter* 6, dist. 32 in fine, ibi: « *Primitiæ.... fideliter reddantur a laicis.* »

(7.) Primitiæ formaliter sumptus non amplius debentur; ubi non adest consuetudo eas solvendi. *Communis*, ut patet ex fere universali præxi eas non solvendi. Cum enim primitiæ formaliter sumptus, id est secundum specificam et determinatam quantitatem, sint introductæ sola lege humana, potuit huic derogare consuetudo legitime prescripta; textu expresso, in cap. *Cum tanto* 11, De consuetudine.

(8.) Inter primitias, decimas et oblationes hec adest differentia, quod primitiæ solvuntur semel tantum de primis fructibus novalium agrorum, vinearum, arborum et animalium in signum gratitudinis erga Deum; decimæ solvuntur singulis annis in recognitionem universalis Dei dominii de omnibus fructibus; oblationes solvuntur sine determinatione temporis, qualitatis aut quantitatis ex causa devotionis. Sic expresse Engel., lib. III *Decret.*, tit. 30, num. 60, et alii. Vide verb. *DECIMÆ*, et verb. *OBLATIONES*.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(9.) Primitiæ dicuntur primæ fructuum oblationes, ut primi animalium fetus, primi fructus de terra ad culturam redacta, et denique prima de fructibus singulorum annorum commoda.

(10.) Antiquissimi sane fuit instituti, eas Deo consecrata fonte omnis boni, et omnium commodorum largitori. (11.) Tenebantur haec etiam devotione gentiles. Consule Samuel., Pitisc., in *Lexic. antiqu. Roman.*, voce *Pri-*

milia.; Spencer., *De leg. Hebraeor.*, *Ritual.* lib. III, diss. 1, cap. 6; Guther., *De vet. jur. Pontif.*, lib. IV.

(12.) Male vero Spencerus inde colligit institutum primitiarum ex religione gentilium esse petendum. Prima ejus vestigia inter eos, qui verum Deum colebant, deprehendimus e sacra Scriptura, exemplo Abelis id corroborante. (*Genes.* IV, 4.)

(13.) Nulla in Ecclesia nascente erat lex de primitiis solvendis. Quod enim in can. 4, *Apostolorum*, apud Harduin., tom. I, *Concil.*, p. 10, et p. 33 de primitiis traditur, non est Apostolicum institutum, sed sacerdorum subsequentium usus; pseudo-Clemens ait: « *Omnis autem fructus domum militatur. Primitiæ episcopis et presbyteris. Clarum est quod episcopi et presbyteri diaconis et reliquis distribuant: canone precedente 3, apostoli finguntur indulsisse, ut tantum legumina nova tempore opportuno ad altare deterantur, quod eo tempore inter non entia relatum est. Qui mensas agapis destinatas altaria fuisse asserunt, nec graviter errant, ut eruditæ docuerunt.* »

(14.) Si canones Arabici Nicæni genuini forent, jam saeculo IV fuisset lex de solvendis primitiis. Siquidem cap. 1, constitutum apud Harduinum, tom. I, *Conc.*, p. 510, fingitur: « *Item exigit a vobis Deus, ut offeratis primitias frugum vestiarum et primitias fructuum vinearum et jumentorum vestrorum ecclesiis, ut ex iis aliantur sacerdotes et ecclesiæ ministri.* » Hanc vero legem ignorant canones Nicæni genuini, ignorant canones synodorum reliquarum hujus saeculi.

(15.) Posterioribus vero temporibus legem de solvendis primitiis in Ecclesia fuisse indicant, tenent nonnulli præsertim ex can. 7 *Conc. a S. Gregorio VII, Romæ in Laterano*, anno 1078 habiti, quod relatum est in can. 1, q. 7. (16.) At alii censem potius contineri adhortationem, et consilium, quam jussum. Sed quidquid hujus rei sit, si species usum, primitiæ non sunt sub obligatione.

(17.) Duobus vero casibus adhuc debentur. Primo, si parochorum facultates adeo angustæ sint, ut congrue ipsorum sustentationi haud sufficient. Secundo, si solvi alii cubi consueverunt. (18.) Et, quod mirum est, Jacobus de Lande, in *Rubric.*, ad tit. *Decret. de decim.*, censet oblationes consuetudine quantumvis vetustissima haud evadere obligatorias, primitias vero consuetudine obligatorias evadere. (19.) Rationem vero diversitatis his verbis nittitur dare: « *Oblationes, inquit, ex pietatis officio, et mera donantium voluntate profiscuntur, et nullo jure cogente præstari debent, juxta id quod ait sacer textus: Voluntarie sacrificabo tibi; et illud Exodi xxxv: Omnes viri, et mulieres mente devota, obtulerunt donaria, ut fierent opera, quæ jusserat Dominus per manum Moysi: cuncti filii Israel voluntaria donaria Domino dedicaverunt: can. 6 concilii Cabilon. Aliud obtinet circa primitias, propterea quod specialis sit ratio eas præstandi, nimirum in recognitionem* »

divine liberalitatis ob fructus concessos, quæ cum temporis diuturnitate concurrit, atque ita primitiæ duobus casibus obligationis nexus continentur, si populus usu longævo eos rependere solitus sit, vel si sacerdotes indigeant, quibus intervenientibus, sunt

in mandato, et primitias renuentes possunt excommunicari. » Canon. *Præter hoc, dist.* 32. (20. Sed et oblationes consuetudine obligatorias evadere, monstravimus in ad-dit., ad verb. *OBLATIONES*.

PRIVATIO VOCIS ACTIVÆ ET PASSIVÆ, ET OFFICII VEL BENEFICII.

Vide verb. LEX, art. 2, an. 27 ad 44.

PRIVILEGIUM.

ARTICULUS I.

Quod ea, quæ concernunt privilegiorum naturam, divisionem, concessionem, acquisitionem et communicationem.

SUMMARIUM.

1. Privilegium quid importet; quidve ad substantiam ejus requiratur, ad num. 2. — 3. Divisio privilegii, ad num. 13. — 14. Quis privilegium concedere valeat, et quinam ejusdem capaces sint; ad num. 16. — 17. Ut concessio privilegii sit licita, requiritur justa causa, ad n. 19. — Privilegium acquiri potest prescriptione. — 21. Item privilegium acquiritur per communicationem ad n. 22. — 23. Regnulares Mendicantes habent inter se plenissimam communicationem, privilegiorum, ad num. 24. — 25. Adducuntur ad rem dñe constitutiones Clementis VIII, ad num. 26. — 27. Regulares Mendicantes communicant in omnibus privilegiis Societatis Jesu, etiam in quibus apposita reperitur clausula, *ne illis per communicationem fruantur ceteri mendicantes*, ad num. 28. — 29. Alia ad rem ad num. 30. — 31. Afferuntur due constitutiones, quarum una est Clementis XI, altera Innocentii XII, ad num. 32. — De privilegio personali et de privilegio reali, ad num. 47.

(1. Privilegium propriæ sumptum est su-premi principis constitutio speciale favorem concedens; unde privilegium dici solet lex privata, contra vel *præter jus*, aliquid concedens, cap. *Privilegia* 3, dist. 3, et cap. *Abbate* 25, *De verbor. signific.*, ibi: « *Cum privilegium sit lex privata, nec esset privata, nisi aliquid specialiter indulgeret.* » Sic in re *Communit.*

(2. Ad substantiam privilegii non requiri-tur, quod sit scriptum, cap. *Institutionis* 7, caus. 25, qu. 2, et ibi *Glossa*, verb. *Præsen-tia*, *Clementin.* 2, § *Nos enim*, *De sepulturis*, ibi: « *Universa privilegia gratias, indulgen-tias, verbo seu scripto concessa,* » etc., et *Glossa* ibidem, v. verbo. Et *Extravag.* ultim. post initium, *De pænit. et remissionib. inter communes*, ibi: « *Facultatum per nos concessarum, tam verbo quam in scriptis, confectis exinde litteris, vel non.* » Et sic doctores communiter.

(3. Privilegium dividitur primo in privile-gium contra jus et privilegium ultra vel *præter jus*. Privilegium *contra jus* est, quo juri communi derogatur, ut exemplo a sol-vendis decimis, vel a jurisdictione ordina-rii, et hujusmodi, quæ conceduntur contra jus commune; privilegium *ultra vel præter jus* est, cuius actus, vel materia non est qui-dem jure prohibita, sed tamen non nisi cer-tis personis concessa, ut potestas absol-

vendi a reservatis, vel dispensandi, et hu-jusmodi.

(4. Secundo, privilegium dividitur in pri-vilegium clausum in corpore juris, et in privilegium extra corpus juris, seu datum per speciale rescriptum principis. Privile-gium *clausum in corpore juris* est, quod in-ter alia jura, seu alias leges corpori juris insertum est, ut sunt privilegia ecclesiarum et ecclesiasticorum, quæ habentur passim, tum in jure canonico, tum etiam civili in codic. titulo, *De SS. Eccles.*, et cod. *De epi-scop. et cleric.* Item privilegia pupillorum, minorennium, studiosorum, militum, fisci, creditorum et similia, quæ passim habentur in utroque jure. Privilegium *extra corpus juris* est illud, quod per speciale rescriptum principis, seu per speciales litteras, vel per bullam, diploma seu indultum alicui per-sonæ, communitati vel loco est conces-sum, et nequid juri communi est inser-tum.

(5. Tertio, privilegium dividitur in reale, personale et mistum. Privilegium *reale* est illud, quod proxime, immediate et directe confertur rei, loco, muneri, dignitati et hu-jusmodi, v. g. prædio, ecclesiæ, monasterio, prelaturæ, et consequenter etiam, et ulti-mate personis, quæ talen rei, locum, pre-laturam, dignitatem vel officium habent. Privilegium *personale* est illud, quod proxi-me, immediate et directe confertur per-sonæ ratione illius personæ sine contempla-tione rei. Arg. cap. *Mandata* 6, *De præ-sumpt.*, ibi: « *Quas non loco tribuimus, sed personæ.* » Privilegium *mistum*, id est par-tim personale, et partim reale est illud, quod conceditur certo personarum generi, seu qualitatibus, ut privilegium restitutio-nis in integrum concessum minoribus xxv an-nis, quod etiam ad hæredes transit. L. *Non solum* 6, ff. *De in integrum restitut.* Item privilegium S. C. Vellejani concessum fe-minis, ne ex fidejussione obligentur; item privilegium S. C. Macedoniani concessum tiliisfamilias, ne ex mutuo sine consensu patris accepto obligentur. Item privilegia clericorum, studiosorum, militum et hujus-modi; talia enim privilegia dieuntur misti, quia conceduntur non mere respectu personæ nec mere respectu rei, sed misti, et respec-tu personæ, et respectu rei, videlicet inter-venientis lessionis, vel ratione status, digni-tatis, officii aut conditionis ipsis adhæren-tis, ideoque etiam perpetua sunt, et trans-

eunt ad personas succedentes in dignitate officioque, et sic etiam realia privilegia censentur.

(6. Quarto, privilegium dividitur in privilegium remuneratorium et in privilegium mere gratiosum. Privilegium *remuneratorium* est illud, quod conceditur intuitu meritorum, v. g. laborum, molestiarum, fidelitatis, servitiorum, expensarum et hujusmodi, in conversione infidelium, haereticorum, rebellium, schismaticorum, in bello, et hujusmodi exhibitorum et praestitorum; sive hoc privilegium censetur datum seu concessum tanquam in præmium et quamdam remunerationem seu compensationem. Privilegium *mere gratiosum* est illud, quod ex mera concedentis gratia et benevolentia, non intuitu meritorum, aut in illorum compensationem conceditur.

(7. Quinto, privilegium dividitur in scriptum et non scriptum. Privilegium *scriptum* est illud, quod per scripturam, seu rescriptum principis conceditur. Privilegium *non scriptum* est illud, quod princeps oretenus dantata sine scriptura concedit, et dicitur privilegium *vivæ vocis oraculo concessum*, de quo fuse sub verb. ORACULA VIVÆ VOCIS.

(8. Sexto, privilegium dividitur in perpetuum et temporale. Privilegium *perpetuum* est illud, quod conceditur absque limitatione temporis, vel adhaeret rei de se perpetuo duraturæ. Privilegium *temporale* est illud, quod conceditur pro determinato et limitato tempore.

(9. Septimo, privilegium dividitur in commune, seu communitalis, et in privatum, seu privatorum. Privilegium *commune* seu *communitalis* est, quod primario conceditur communitali seu universitati, et per se respicit bonum communitalis, cui est concessum, quamvis etiam redundet in membra ejus, ut est privilegium fori et canonis concessum toti statui clericali. Privilegium *privatum* seu *privatorum*, est, quod primario conceditur personis particularibus, et per se respicit bonum personarum particularium, quamvis mediate redundet etiam in bonum commune, ut est privilegium restitutioonis in integrum minoribus xxv annis concessum, et hujusmodi.

(10. Octavo, privilegium dividitur in purum, et in conventionale. Privilegium *purum* est illud, quod sine aliqua conventione, seu reciproca obligatione conceditur. Privilegium *conventionale* est illud, quod conceditur cum conventione et obligatione aliquid dandi aut faciendi, et hujusmodi; unde hoc privilegium quodammodo emitur, seu per contractum onerosum acquiritur.

(11. Nono, privilegium dividitur in privilegium pro foro conscientiae tantum, et pro foro externo. Privilegium *pro foro conscientiae* est, quod solum prodest, ut quis, salva conscientia, illo uti possit, non vero, ut quis exterius, et in foro contentioso pro privilegiato agnoscat. Privilegium *pro foro externo* est, quod non tantum prodest in conscientia sed etiam in judicio externo.

(12. Decimo, privilegium dividitur in privilegium concessum ex motu proprio concedentis, et in privilegium concessum ad preces, seu supplicationem privilegiati. Privilegium concessum *ex motu proprio* est illud, quod in litteris privilegii insertam habet clausulam *Motu proprio*, etiamsi forte privilegiatus per se vel per alium pro eo supplicaverit; textus, et Glossa communiter recepta, in c. Si *motu proprio* 23, De præbend. in 6. Unde idem operatur motus proprius ad instantiam partis concessus ac motus proprius ex mera principis liberalitate procedens. Barbosa, clausul. 79, num. 6, et alii passim. Privilegium concessum *ad preces*, seu *supplicationem privilegiati*, est illud, quod sine dicta clausula simpliciter ad preces seu supplicationem conceditur.

(13. Inter utrumque hoc privilegium notabilis intercedit differentia, quod scilicet privilegium *motu proprio* concessum, non tantum sit altero favorabilius, et plenissimum interpretationis. C. Quamvis 4, cum ibi notatis per glossam, in verb. Plenissima, De præbend. in 6, sed etiam non possit argui de subreptione, cit. cap. Si *motu proprio* 23, De præbend. in. Econtra vero privilegium, quod sine dicta clausula simpliciter ad preces seu supplicationem conceditur, corruit per falsa narrata, vel tacitam veritatem, quæ de jure aut stylo curiæ exprimi debuisset; semper enim intelligitur illa tacita conditio: « Si preces veritate nitantur, » textu expresso in cap. Ex parte 3, De rescriptis, ibi: « In hujusmodi litteris intelligenda est hæc conditio, etiamsi non apponatur; si preces veritate nitantur. »

(14. Privilegium concedere potest solus ille, qui legem condere potest. *Communis*; privilegium enim, vel est *contra jus*, et tunc clarum stat, quod soli legislatori, vel ejus successori, vel utriusque superiori competit facultas concedendi tale privilegium, cum includat dispensationem et derogationem legis. Vel est privilegium *ultra*, seu *præter jus* commune vel municipale, et tunc etiam clare patet, quod solus legislator, vel successor, seu superior utriusque potest ipsum concedere, cum solus ipse obligare possit saltem suos subditos, ne impediatur privilegiatum in usu sui privilegii.

(15. Privilegium *contra jus*, non potest concedi nisi aliquo modo subditis. *Communis*. Per tale enim privilegium eximitur privilegiatus a lege seu jure, cui subdi debet; aut exercetur aliquis actus jurisdictionis, qui exerceri non potest, nisi in aliquo modo subditos.

(16. Privilegium autem *ultra*, seu *præter jus* potest concedi etiam non subditis. *Communis*. Concessio enim talis privilegii non est tam actus jurisdictionis, quam cujusdam donationis et dominii illius rei vel juris, quod per privilegium datur: videmus enim in dies principes concedere sibi benemeritis forensibus et extraneis privilegium, ut in suisditionibus liberi sint a præstandis vectigalibus, ut possint extrahere frumentum, merces, arma, milites et hujusmodi.

(17). Ut concessio privilegii sit licita, requiritur justa causa. *Communis*; justitia enim distributiva et legalis requirit ut nullus absque rationabili causa eximatur a lege communi, et sic ne concedatur alicui privilegium contra jus: imo neque privilegium ultra, seu *præter jus*, quia, si sine justa causa id princeps concederet, argueretur prodigalitatis et acceptationis personarum, dareque occasionem invidie et perturbationis aliis non privilegiatis.

(18). Potest tamen concessio privilegii esse valida, quamvis sit facta sine justa causa. *Communis*. Valor enim privilegii, sive contra jus, sive ultra, seu *præter jus*, pendet omnino a voluntate concedentis ipsum privilegium. Unde sicut ipse potest absque ulla causa tollere valide hujusmodi jus, seu legem ex toto; ita a fortiori ex parte unam, vel aliam personam per speciale privilegium ab ejus obligatione eximendo saltem valide.

(19). Privilegium acquiri potest ex concessione principis, sive facta motu proprio ex ultronea ipsius liberalitate, sive facta ad preces et supplicationem privilegiati. Qui tamen privilegiatus ad hoc, ut valide et licite privilegium acquirat, debet in supplicatione evitare obreptionem et subreptionem; necessario enim debet fideliter exprimere ea omnia, quæ verisimiliter retrahere possent animum a concessione privilegii. Sic notant passim doctores post Clarum, § final., q. 59, verb. *Debes advertere*.

(20). Item privilegium acquiri potest præscriptione seu consuetudine legitime præscripta. *Communis*, per textum, in cap. *Novit* 13, De judiciis, et cap. *Super quibusdam* 26, De verborum significati. Consuetudo enim legitime præscripta habet vim privilegii, et inducit jus. Arg. citat. cap. *Novit* 13, De judiciis, ibi: « Nisi forte jure communi per speciale privilegium vel contrariam consuetudinem aliquid sit detractum. » Ubi Glossa communiter recepta, verb. *Consuetudinem*, sic dicit: « Nota quod consuetudo parificatur privilegio; » cap. *Conquestus* 8, caus. 9, quæst. 3, cap. *Quia sancta* 28, dist. 63, cap. *Quia per ambitionem* 6, dist. 64. Unde per consuetudinem legitime præscriptam acquiritur jurisdictio, cap. *Duo simul* 9, et ibi Glossa, verb. *Consuetudo*, De offic. judic. ordinar., cap. *Cum contingat* 13, in fine, De foro competenti. Item per ipsam acquiritur jus exigendi tributa et pedagia, cap. *Super quibusdam* 26, § *Præterea*, et ibi Glossa, verb. *Non exstat memoria*, De verborum significatio. Item per ipsam acquiritur exemplo a decimis, a funeralibus, et similibus. Cap. *De quarta* 4, et cap. *Cum olim* 18, De præscriptionibus, cum similibus.

(21). Item privilegium acquiritur per communicationem. *Communis*.

(22). *Communicatio autem*, seu communicare idem est, ac commune facere et conferre alicui, quod prius jam alteri fuerat concessum: unde communicatio privilegiorum consistit in participatione et concessione quadam privilegii, quod superior,

postquam illud uni simpliciter concesserat, etiam ad alium extendit. Arg. cap. *Cum de diversis* 2, De privilegiis in 6.

(23). Regulares mendicantes habent plenissimam inter se communicationem privilegiorum; imo communicant etiam privilegiis concessis aliis ordinibus non mendicantibus. Sic *Hericnx*, disput. 4, *De legibus*, quæst. 6, num. 73; *Sannig.*, dist. 2, *De privileg. regular.*, quæst. 4; *Cassaing.*, *De privileg. regular*, tract. 1, cap. 3, præposit. 1; *Portel.*, verb. *Communicatione privilegiorum*; *Casarubios*, *eodem verbo*; *Rodriquez*, tom. I, quæst. *Regular.*, quæst. 53; *Reiffenstuel*, lib. v *Decretal.*, tit. 33, num. 55 et seq., et alii communiter. Et id clare patet ex variis Summorum Pontificum constitutionibus, et signanter *Sixti IV*, *Alexandri VI*, *Julii II*, *Leonis X*, *Clementis VII*, *Pii IV*, *S. Pii V*, *Gregorii XIII*, *Sixti V*, *Clementis VIII*, *Pauli V*, plurimumque aliorum, quos enumerat, et adducit novissime *Benedictus XIII*, constitut. incip. *Summe decet*, et constitut. incip. *Pretiosus*, et in aliis constitutionibus specificatis et moderatis a *Clemente XII*, constitut. incip. *Romanus Pontifex*.

(24). Et quoad hanc privilegiorum communicationem mea religio Fratrum Minorum regularium Observantie inter aliis amplissimam concessionem obtinuit a Clemente VII, constitut. incip. *Dum fructus uberes*, quæ bulla fuit postea confirmata a Paulo IV, Pio IV, Gregorio XIII, Sixto V, et aliis pontificibus, et specialiter a Clemente VIII, constit. incip. *Ratio pastoralis*, et a Benedicto XIII, constit. incip. *Summe decet*; quæ tamen *Benedicti XIII*. Constitutio quoad maximas ampliations, et ingentes novas concessiones una cum aliis ab eodem emanatis pro aliis ordinibus regularibus, fuit moderata a Clemente XII, d. constit. incip. *Romanus Pontifex*.

(25). Unde hic juvat adducere dictam constitutionem Clement. VII, quæ est, ut sequitur.

« CLEMENS, Papa VII,

« Dum fructus uberes, quos ordo sacerdectorum Fratrum Minorum regularis Observantie in agro militantis Ecclesie cum propagatione religionis, ac defensione et augmento fidei catholice, ac salute Christifidelium produxit hactenus, et in dies producit, diligenter attendimus, dignum, quin potius debitum putamus (ut ejus statum prosperum et tranquillum omni diligentia procuremus), illius religiosas personas singularibus favoribus et gratiis prosequi. Hinc est, quod Nos motu proprio et ex certa nostra scientia, tenore presentium, omnia et singula privilegia, immunitates, exemptiones, præsertim de non solvendo clericis secularibus Quartam funeralium, quoad fratres in possessione non solvendi quartani hujusmodi existentes, ac omnia et singula indulta, indulgentias, peccatorum remissiones et gratias dicto Minorum, ac S. Clarae, ac tertio de penitentia nuncupato ordinibus, illorumque fratribus, monialibus, so-

roribus, et utriusque sexus personis, atque monasteriis, domibus, ecclesiis et locis quibuscunque, etiam per modum extensionis, seu communicationis, et per alias quomodo-libet, per quoscunque Romanos Pontifices prædecessores nostros, ac per Nos et Sedem prædictam concessa, auctoritate Apostolica, tenore præsentium approbamus, et innovamus, et perpetuae firmitatis robur obtinere, et inviolabiliter observari debere, ipsosque fratres, moniales, sorores, personas, monasteria, domus, ecclesiis, et alia loca hujusmodi omnibus, et singulis privilegiis, immunitatibus, exemptionibus, concessiōnibus, indultis, indulgentiis, peccatorum remissionibus, et gratiis, quibusvis congregationibus dictorum ordinum, aliorumque ordinum Mendicantium quomodolibet concessis et concedendis, nec non etiam quibusvis facultatibus et gratiis suæ possessioni regularis Observantiae non contrariis, aliis ordinibus quibuscunque non Mendicantibus quomodolibet concessis et concedendis, ati, frui et gaudere posse, atque debere in omnibus, et per omnia perinde ac si eis specialiter concessa fuissent; et constitutiones in ultimo capitulo generali dicti ordinis Minorum regularis observantiae, in provincia Burgensi regni Castellæ factas pleno robore firmitatem obtinere, et ab omnibus, quandiu per capitulum aliud generale dicti ordinis mutatae non fuerint, inviolabiliter observari debere, nec non regulam ipsam per sanctum Franciscum pro fratribus Minoribus institutam, observabilem, meritoram, etc. Cum omnibus clausulis revocatis.

« Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, sub anno Piscatoris die 30 Maii, anno 1525 Pontificatus nostri anno secundo. »

Hæc bulla videri potest in compendio privilegiorum nostrorum P Alphonsi Casarubios in fine.

(26. Adducitur etiam alia dicta constitutio Clementis VIII, quæ est, ut sequitur.

« CLEMENS Papa VIII.

« Ratio pastoralis officii nostri exigit, atque efflagitat, ut quorum religionem ac virtutem Sedi Apostolice, totique Ecclesiam non modo illustrem et præclaram, sed utilam etiam ac necessariam esse animadvertemus, eosdem nostris, et ejus Sedis Apostolice honoribus, ac beneficiis libenter prosequamur. Cum vero ex bonis et commodis spiritualibus ordinum Mendicantium, ea longe lateque pateant, semperque patuerint, quæ a sacro ordine fratrum Minorum de Observantia, ab ipsis fundatæ religionis initis, in omnes Christianæ Reipublicæ provincias profluxerunt, quotidieque prouidunt et promanant, faciendum nobis esse statuimus, ut in eodem ordine, nostris, et Sedis Apostolice gratiis, atque muneribus honestando, nihil Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum beniguitati ac studio concedamus.

§ 1. « Cum igitur pro parte dilecti filii Joannis Baptiste moles commissarii generalis in Romana Curia ultramontane familiæ prædicti ordinis de Observantia nobis expositum fuerit, ex ipsius Sedis benigna dignatione provenire, ut Romanus Pontifex quandoque prædecessorum suorum Romanorum Pontificium gesta innovet, ac Apostolica auctoritate innovata, et restaurata muniat, et fulciat, et in pristinum statum reponat, ac reducat, nec non propteræ nonnulli Romani Pontifices prædecessores nostri quasdam gratias, concessiones, indulgentias, et peccatorum remissiones, absolutiones, etiam plenarias, libertates, prærogativas, favores, immunitates, exemptiones, declarationes, facultates, multaque alia privilegia et inducta, tam prædictis fratrum Minorum, quam S. Claræ, ac tertio de pœnitentia nuncupato ordinibus, illorumque superioribus, fratribus, monialibus et sororibus, ac utriusque sexus personis, et monasteriis, domibus, ecclesiis, et locis quibuscunque dictorum ordinum nunc, et pro tempore existentibus in genere vel in specie etiam per modum communicationis, sive extensionis privilegiorum aliis ordinibus, domibus, ecclesiis, et utriusque sexus personis ordinum Mendicantium et non Mendicantium existentibus concessorum concesserunt, aut jam concessa confirmarunt, prout in singulis concessionibus, declarationibus et litteris eorumdem prædecessorum expeditis plenius dicitur contineri :

§ 2. « Cum autem sicut eadem expositio subjungetur, illa, quæ sepius Apostolica auctoritate prædicta, munita existunt, maiorem obtineant roboris firmitatem, pro parte prædicti Joannis Baptiste moles nobis fuit humiliè supplicatum, ut prædictis privilegiis, immunitatibus, favoribus, conservatoriis, declarationibus, facultatibus, dispensationibus, gratiis, concessionibus, indulgentiis et indultis, pro illorum observantia, nostræ approbationis robur adjicere, aliasque in præmissis opportune providere, benignitate Apostolica dignaremur.

§ 3. « Nos igitur, qui omnium votis, præsertimque illorum, qui sub suavi religionis jugo divinis laudibus, et Christianæ religionis augmento incumbentium personarum tranquillitat et commoditati consulunt, libenter annuimus, eaque favoribus prosequimur opportunis, hujusmodi supplicationibus inclinati, quæcunque præmissa, ac omnia singula alia privilegia, immunitates, exemptiones, libertates, prærogativas, favores, conservatoriis, declarationes, facultates, dispensationes, gratias, concessiones, indulgentias et indulta spiritualia et temporalia, etiam per modum communicationis et extensionis inter se, et cum aliis ordinibus Mendicantibus, et non Mendicantibus, ejusdem fratrum Minorum regularis Observantiae, et S. Claræ, et de pœnitentia tertio ordinibus, etiam in congregatione sub trium votorum substantialium professione, et eorumdem superiorum ordinis Minorum regularis Observantiae hujusmodi obedientia

degentibus : ipsorumque superiorum fratribus, monialibus, sororibus, ac utriusque sexus etiam singulari bus personis, nec non monasteriis, domibus, ecclesiis, et locis quibuscumque in genere et in specie, etiam per solam signaturam, etiam vivæ vocis oraculo, ut præfertur, aut alias per eosdem Romanos Pontifices prædecessores nostros, ac nos, et Sedem prædictam, sub quacunque forma, et expressione verborum concessa ac etiam iteratis vicibus approbata, nec non omnibus et singulis, in eis forsitan contentis clausulis, decretis et declarationibus quibuscumque, ac singulis desuper etiam pluribus vicibus confectas litteras, et in eis contenta, et inde secuta quacunque illorum omnium tenores, et formas datas, effectus, et decreta in illis apposita, ac si de verbo ad verbum insererentur, et in his essent inserta, præsentibus pro sufficienter expressis habentes, dicta auctoritate Apostolica, tenuore præsentium, ex certa scientia (in his omnibus, in quibus decretis concilii Tridentini non adversantur, salvis etiam decretis a nobis in favorem fratrum Reformatorum concessis), approbamus, et confirmamus, ac innovamus, perpetuamque roboris firmitatem oblinere, et firmiter observare, nec non ordinibus fratrum Minorum regularis Observantiae, et Sanctæ Claræ, ac tertio de pœnitentia nuncupato, etiam in congregacione sub obedientia fratrum Minorum de Observantia hujusmodi degentibus superioribus, fratribus, monialibus, etiam tertiaris nuncupatis, sororibus, personis, monasteriis, domibus et ecclesiis, et locis prædictis, etiam per modum communicationis, et extensionis hujusmodi suffragari, illisque frui, uti, et gaudere, et quando, et quoties opus fuerit, posse et debere, in iudicio, et extra, ac etiam in foro conscientiae, in omnibus, et per omnia, ac si specia liter et expresse eisdem fratrum Minorum, et S. Claræ, et tertio de pœnitentia ordinibus per nos concessa fuissent, decernimus; supplentes omnes et singulos juris et facti, ac solemnitatum etiam de juris necessitate, aut alias quomodolibet requisitarum forsitan omissarum, et alias quoscumque defectus, si qui forsitan intervenerint in eisdem.

§ 4. « Quocirca venerabilibus fratribus Mantuan. et Canarien. episcopis, ac dilecto filio causarum curiæ cameræ Apostolicæ generali auditori per easdem præsentes committimus, et mandamus, quatenus ipsi, vel duo, vel unus eorum per se, vel alium, seu alios faciant auctoritate nostra præsentes litteras, et in eis contenta quacunque, plenum eorum effectum sortiri, illisque omnes, quos concernunt, pacifice frui et gaudere. Non permittentes quemquam desuper contra præsentium tenorem sub quovis prætextu et causa, etiam defectu intentionis nostræ per quoscumque quomodolibet indebitate molestari : quinimo quidquid contrarium attentari vel fieri contingat, omnia semper in pristinum reponi; contradictores quoilibet et rebelles, etiam per quoscumque

pœnas ecclesiasticas. et alia opportuna iuris, et facti remedia, appellatione quacunque postposita, compescendo, ac legitimis super his habendis, servatis processibus, etiam iteratis vicibus aggravando, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis. Sicque per quoscumque judices et commissarios, ac S. R. E. cardinales, nec non Sacri Palatii apostolici causarum auditores, sublata eis quavis aliter judicandi et interpretandi facultate, judicari et definiri debere.

§ 5. « Non obstantibus præmissis, ac piæ memorie Bonifacii Papæ VIII, etiam prædecessoris nostri de una, et in concilio generali de duabus diætis; dummodo ultra tres diætas aliquis præsentium vigore ad iudicium non trahatur, aliisque Apostolicis constitutionibus, ac provincialibus, et capitularibus statutis, et constitutionibus, etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, privilegiis quoque, indultis et litteris apostolicis, etiam in forma brevis per quoscumque Romanos Pontifices prædecessores nostros, ac etiam Nos, et Sedem prædictam, et motu proprio, ac scientia, et potestatis plenitudine similibus, ac cum quibusvis irritativis, annullativis, restrictivis, reservativis, exceptivis, ac derogatoriis derogatoriis, aliisque efficacioribus, efficacissimis et insolitis clausulis, quomodolibet, etiam pluries concessis, firmatis et innovatis. Quibus omnibus, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione, de illis, earumque totis tenoribus, specialis, specifica, expressa et individua, ac de verbo ad verbum, et non autem per clausulas generales idem importantes, mentio, seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda foret, etiam, quod in eis caveatur expresse, quod illis nullatenus, aut non nisi sub certis modo et forma derogari posset, tenoris hujusmodi, ac si de verbo ad verbum, nihil penitus omissio et forma in illis tradita, observata inserti forent, præsentibus pro sufficienter expressis, et insertis habentes, motu, scientia et auctoritate similibus derrogamus. Aut si aliquibus communiter, vel divisam ab eadem sit Sede indultum, quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint per litteras Apostolicas; non facientes plenam, et expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem, ceterisque contrariais quibuscumque.

§ 6. « Verum, quia difficile foret, præsentes litteras ad singula quæque loca, in quibus forte opus esset, deferri, volumus, et pariter Apostolica auctoritate decernimus, quod illarum transumptis manu alicuius ex secretariis cujusvis prædictorum prælatorum, generalium ac Romanæ Curiæ commissarii, et suorum successorum, aut notarii publici subscriptis, et sigillo officii alterius eorumdem, aut alicuius personæ in dignitate ecclesiastice constitutæ, seu curiæ ecclesiastice munitis, eadem prorsus fides in iudicio,

et extra illud adhibeatur, quæ præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ.

« Datum Romæ, apud Sanctum Petrum sub annulo piscatoris die vigesima Dec. 1593, pontificatus nostri anno sexto. »

Hæc bulla habetur in *Bullario Cherubini*, tom. III, pag. 66.

(27) Regulares Mendicantes communicant in omnibus privilegiis Societatis Jesu, etiam in quibus apposita est sequens, seu similis clausula (72): « Ne illis per communicationem fruantur cæteri Mendicantes. » Sic Diana, part. III, tract. 2, resol. 81; Rodriguez, tom. I, *Quæst. regular.*, quæst. 53, art. 7; Herincx, disp. 4, *De legibus*, quæst. 6, num. 75; Donatus, tom. I, part. I, tract. 7, quæst. 8; Miranda, in *Manual. prælat.*, tom. III, quæst. 46, art. 5, conclus. 2; Reiffenst., lib. v *Decretal.*, titul. 3, num. 64; Kazenberger, in *Supplement. Theol. moral.* P.; Sporer, cap. 1, sect. 4, § 2, num. 225, et alii. Et ratio est, quia pontifices successores Gregori XIII (qui talem clausulam prohibitiæ communicationis apposuit), in constitutione incip. *Pium et utile*, de novo absque tali, seu simili clausula prohibitiæ communicationis amplissimam concesserunt Mendicantibus, et confirmarunt communicationem privilegiorum, quorum pontificum potestali derogare non statuit, imo non potuit ullus antecessor, quia par in parem non habet imperium. Cap. *Innotuit* 20, *De electione*, § *Quamvis*, et cap. *Exit* 3, § *Cæterum sanctæ memorie*, *De verbor. significi*. in 6.

(28) Quod autem sine tali, seu simili clausula prohibitiæ communicationis concesserint, seu confirmarint successores Pontifices, palet ex variis eorum bullis, et signanter ex bulla Pii IV, incip. *Circumspecta*, confirmata per S. Pium V constit. incip. *Etsi cuncta*, et per ipsummet Gregorium XIII, constit. incip. *Quo magis*, et per Sixtum V, const. incip. *Etsi*, et per Gregorium XV, constit. incip. *Quanta Christianæ*, et per Clement. VIII, const. incip. *Pastoralis*. Quibus accedunt constitut. Clementis VIII, incip. *Ratio pastoralis* adducta supra num. 26, in qua ordini nostro Minorum de Observantia, et singula privilegia, quibuscumque, et quomodo cumque concessa, « non obstantibus quibusvis clausulis irritativis, annullatibus, cassativis etiam privilegiis, earum revocativis et restrictivis, etc., prout amplius potest videti in dicta bulla, § 5. Item constitutio Gregorii XIV, incip. *Illi qui*, in qua concessit Cisterciensibus et cruciferis præter cuncta alia privilegia, etiam in specie privilegia Societatis Jesu; item constitutio Bened. XIII, incip. *Summe decet* emanata pro nostro ordine Minorum de Observantia, et alia incip. *Pretiosus*, emanata pro præclarissimo Prædicatorum ordine, in quibus præter omnia alia summa privilegia concedit eis in specie

sine ulla limitatione cuncta privilegia præstantissimæ Societatis Jesu, quamvis dictæ Benedicti XIII, constitutiones, quoad maximas ampliationes et ingentes novas concessiones, una cum aliis ab ipso pariter editis pro diversis aliis ordinibus regularibus fuerint moderatae a Clemente XII, constit. incip. *Romanus Pontifex*. Et jam amplissimam privilegiorum confirmationem, extensionem et innovationem sine superius dicta limitatione, aut simili restrictione concesserant nostro Minorum ordini de Observantia variis Summi Pontifices, et signanter ipsem Gregorius XIII, constit. incip. *Ex benigna*; Clemens VIII, constit., incip. *Ratio pastoralis*; Paulus V, constit., incip. *In juncti nobis*; Urbanus VIII, constit. incip. *In plenitudinem*, quæ omnes et aliae confirmatoriae bullæ privilegiorum nostrorum de novo fuerunt plenissime et amplissime confirmatae sine tali aut simili clausula prohibitiæ communicationis ab Innocentio XI, constit. incip. *Exponi nobis*; unde, ut concludunt Reiffenstuel., loc. cit., num. 63; Kazenberger, loc. cit., num. 425, et alii, nullum prorsus dubium superest, quin cæteri Mendicantes, et præsertim fratres Minores, gaudeant quoque privilegiis Societatis Jesu, etiam cum clausula: « Ne illis per communicationem fruantur cæteri Mendicantes, » aut alia simili concessis.

(29) Si privilegium alteri religioni communicatum, apud primam religionem privilegiatam restringetur, vel usu contrario penitus aboleatur seu abrogetur, id non nocet dictæ secundæ religioni privilegiata per communicationem. Sic Engel, lib. v *Decret.*, tit. 33, num. 1; Suarez, *De regibus*, cap. 15; Reiffenstuel, loc. cit., num. 69, et ipso teste, alii passim. Et ratio est, quia, licet tale privilegium dependat a priore privilegiata religione in productione, non dependet tamen ab ipsa in conservatione, sed a secunda privilegiata per communicationem, cum statim ac privilegium est concessum uni religioni, efficiatur etiam proprium alterius religionis habentis communicationem cum illa, adeoque quamvis prima religio privilegiata per non usum seu revocationem illud amiserit, alhuc reservatur in secunda religione, cui fuit communicatum, potestque ipsa illo libere uti, cum eidem jus fuerit jam acquisitum ante illius cessationem seu revocationem.

(30) Communicantes privilegiis aliorum possunt illis uti contra eosdem. Unde regulares *communicantes* in privilegiis aliorum possunt regularium illis uti in iudicio contra eosdem regulares, quibus ea primitus fuerunt concessa; dummodo regulares *communicantes* sint rei, vel agant de damno vitando; facta enim semel privilegiorum *communicatione*, quælibet religio æqualiter, et independenter ab alia gaudet talibus privilegiis. *Communis*, teste Reiffenstuel, loc. cit., num. 70 et seq.

(72) E. R. Nota. Nisi aliunde constet de communicatione, et quidem expresso, id falsum est.

(31. APPROBATIO,

Et confirmatio regularum collegit seu seminarii Missionariorum in conventu S. Bartholomaei in Insula de Urbe ordini Fratrum Minorum de Observantia nuncupatorum destinati.

« CLEMENS, Papa XI, etc.

« Commissi Nobis divinitus sacrosancti apostolatus officii ratio postulat, ut illis, quæ provido consilio pro collegiorum seu seminariorum, in quibus religiosi viri ad christianam fidem, et catholicam religionem propagandam mittendi opportune instituantur, salubri directione, felicique progressu constituta esse nosountur, quo firmius substant, et serventur exactius, Apostolici muniminis adjungamus firmitatem.

§ 1. « Alias siquidem Nos iuxta decretum, quod prius, nempe in congregatione venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalium negotiis propagandæ fidei præpositorum die tertia Octob. 1707, coram Nobis habita edideramus, dilectis filiis quorumdam religiosorum ordinum superioribus præcepimus, ut omnino, ac quamprimum suo cuique in ordine conventum aliquem, veluti pro seminario Missionariorum, ad instar seminariorum seu collegiorum in S. Panoratii, prope, et extra muros Urbis ordinis Fratrum B. M. Virginis de Monte Carmelo Discalceatorum nuncupatorum, ac S. Petri in Monte aureo de eadem Urbe ordinis Fratrum Minorum Sancti Francisci de Observantia Reformatorum etiam nuncupatorum conventibus respective institutorum deparent, in quo diu ac diligenter vocatio, et spiritus eorum, qui missionibus destinarentur, probaretur, ipsique etiam ibidem de omnibus, quæ ad hoc Apostolicum ministerium cum laude et fructu exercendum utilia ac necessaria forent plene instruerentur; quatenus vero in aliquo ordine conventus hujusmodi destinatio ad hunc effectum tantum non tam cito fieri posset, donec ea fieret, ea omnia in aliquo conventu, vel domo ejusdem ordinis, ubi regularis Observantia magis vigeret, executioni mandarentur.

§ 2. « Porro in præmissorum impletum sicut præfati cardinales Nobis nuper exposuerunt, novissime in conventu S. Bartholomæi in Insula de Urbe præfata ordinis fratrum Minorum S. Francisci de Observantia nuncupatorum novum collegium seu seminarium pro missionariis hujusmodi erectum seu destinatum, nec non dormitorium pro duodecim religiosis ad loca Terræ Sanctæ, et alias missiones expediendis assignatus fuit, et insimul nonnullæ regulæ pro novo collegio seu seminario hujusmodi confectæ, illæque ipsis cardinalibus, ut ab iis confirmarentur, exhibitæ fuerunt tenoris, ut sequitur, videlicet: « Regulæ et provisiones pro novo collegio seu seminario Minorum Observantiorum erector in conventu S. Bartholomæi in Insula ejusdem ordinis a sacra congregazione generali de propaganda fidei confirmandæ. »

I. « Cum a congregatione particulari habita die duodecima Septemb. 1709 resolutum fuerit esse destinandum locum, seu dormitorium in dicto conventu pro duodecim religiosis expediendis ad loca sancta, et respective ad alias missiones, et Pater Cœlestinus a Mediolano vice-commissarius generalis assignaverit dormitorium, e conspectu palatii dominorum de Sabellis continens duodecim cellas, et alias contiguas pro lectoribus juxta numerum inferius praefigendum, confirmando videatur dicta assignatio, et ponenda in principio dormitorii, vel in loco aptiori inscriptio:

« Collegium, seu seminarium pro missinibus sanctorum, et aliorum locorum.

II. « Ut missionum munus, quod vere Apostolicum est, per viros undequaque idoneos omni cura, et fervore, ac cum fructu exerceatur, incumbat superior generalis eligere religiosos regulari disciplina, probitate morum ac zelo gloriæ Dei præditos, et ad animarum salutem eximia charitate accensos, qui veluti candelabra super montium jugis sita, ad tenebras lam infidelitatis, quam haereses pro viribus dissolendas sint apti, quicque nec minores sint annis viginti quinque, nec tricesimo quinto maiores, exceptis tamen lectoribus jubilatis, et sexennalibus sacrae theologiae ad has missiones divinitus vocatis, dummodo tamen quadragesimum annum non excedant, robusta quoque corporis valetudine polleant ad jupiter laborandum in vinea Domini, et quidem indistincte, tam pro locis Terræ Sanctæ, quam pro aliis missionibus: theologæ pariter cursum compleverint, ac lectores, seu concionatores fuerint, aut saltē in morali theologia bene versati, illosque non ex sola Italia, sed ex omnibus provinciis ad vocare curet, et plures etiam ex una provincia, dummodo sic electi prædictas habeant qualitates, moneatque insuper provinciales, guardianos, aliosque, si opus fuerit, religiosos, ne accedere volentes ull modo retrahant, et contra tales dissuadentes, ac male consulentes, penas comminente privationis vocis activæ et passive, aliasque arbitrio sacræ congregationis.

III. « In ipso ingressu singuli exercitia spiritualia peragant per decem, aut saltē octo dies, cum omne donum perfectum de sursum sit, descendens a Patre lumen, et deinde immediate in manibus dicti Patris superioris generalis Cismontani, aut, eo absente, alterius ab eo deputandi, juramentum juxta infrascriptam formulam præsent, illudque ad sacram congregacionem transmittatur. Formula juramenti talis est:

« Ego Frater N. professus in conventu N. e provinciæ N. ordinis S. Franc. de Observantia, juro et promitto in manibus Patris nitatis vestrae reverendiss. N. sive superioris delegati, me ab hoc seminario non discessurum, neque discedere procuratum, mediate vel immediate per interpolatam personam, nisi ex legitima causa admittenda a paternitate vestra reverendissima, vel a vestris successoribus can-

« dice intrantibus, et non alias, insuper pro fidei catholicæ propagandæ causa, ac salute infidelium procuranda ad loca Terræ Sanctæ, aut aliam quamcunque provinciam vel regnum, sine aliqua repugnacia et exceptione, quandocumque iterum, et ad illam partem ex dictis locis, aut provinciis, ad quam a paternitate vestra reverendissima ero destinatus et missus; sic me Deus adjuvet, et haec sancta Dei Evangelia: Ego N. N. affirmo, ut supra, manu propria. »

IV. « In dicto seminario permaneant spatii duorum annorum, et non ultra, nisi forfasse cum aliquo ob insignis spem profectus, vel ex alia legitima causa censuerint lectors protrahendam esse moram ad triennium, idque cum dispensatione in scriptis Patris superioris generalis Cismontani, et sacrae congregationis.

V. « In omnibus collegiales subsint, prout etiam lectores, obedientiæ guardiani et superiorum ordinis respective, sicut cœteri fratres et factores de familia, ac de iis habeatur, dum in seminario permanserit, eadem ratio, ac si hujus provinciæ fratres essent, tum circa præcedentiam juxta susceptionem habitus, cum hac tamen declaratione respectu lectorum jubilatorum, et sexennialium, ut, dum actu sunt collegiales, præcedentia, et præminentia ipsiis competentibus secundum statuta ordinis fruantur; et si sexennales in propria provincia locum non haberent, sint immediate post ultimum aggregatum de numero; tum etiam circa reliqua eorum religiosis necessitatibus convenientia, exceptis his, quæ sequuntur hoc modo, nempe vestiarium cuique ex dictis studentibus subministretur a singulis respective eorum provinciis, juxta morem in religione observatum, ac practicatum erga alios studentes. Quo vero ad lectores actu legentes, vestiarium subministretur ex pecuniis Terræ Sanctæ, mediante syndico Apostolico, eisdemque lectoribus, prout etiam sex studentibus ex eisdem pecuniis subministrentur cœteræ, quæ in religione vocantur necessitates. Quo vero ad alios sex, subministrentur a guardiano dicti conventus, et dominus secretarius sacrae congregationis supplicabit sanctissimo pro eleemosyna missarum in dicta ecclesia S. Bartholomæi celebrandarum pro sex ad minus dictorum religiosorum, ne pro habenda dicta eleemosyna, ad alias ecclesias divagentur.

VI. « Duo semper in hoc seminario ad minus pro nunc adsint lectores, alter controversiarum, et alter pro lingua Arabica; et si possibile sit, addatur tertius, pro lingua Illyrica, et remittitur prudentie Patris superioris generalis Cismontani invenire lectorum, qui utramque ex dictis linguis calleat, et non admittantur nisi prævio examine et confirmatione sacrae congregacionis, iisdemque serio injungatur sedulitas et assiduitas in lectionibus, repetitionibus et exercitiis, ac dicti lectores dum actu legunt, habeant præcedentiam modo quo sequitur,

nempe lector controversiarum, si fuerit lector jubilatus de non numero, inter lectores jubilatos de numero ultimo tam loco; si fuerit solum sexennialis, omnes ex-definitores: lectores linguae Arabæ, si fuerint jubilati, vel sexennales, eo modo, quo lector controversiarum; si tantum instituti lectors theologi, inter ex-definitores juxta antiquitatem habitus: si non sint lectors theologi, et tricesimum annum compleverint, immediate post vicarium; si non compleverint tricesimum annum, inter lectors artium cum prærogativis secundum morem et statuta ordinis respective competentibus præcedant, incedant et potiantur.

VII. « Præfatus lector controversiarum binas ad minus singulis hebdomadis tradat in scriptis lectiones utiles locis Terræ Sanctæ, ac aliis respective locis, ubi religio missiones habeat, et post vespertas earumdem agat conferentiam, frequentibusque exercitiis studentes instituat, singulis vero mensibus traditæ doctrinæ disputationes habeantur intervenientibus etiam aliis lectoribus, et religiosis ejusdem conventus. Alii autem lectores linguarum ter in hebdomada legant, et rerum, quas docuerint, repetitionem a studentibus exigant singulis diebus, quibus legere tenentur, per horam post vespertas auditores suo exercendo.

VIII. « Prohibetur æque lectoribus, ac studentibus, diebus lectionum a conventu egredi quacunque causa, nisi expletis integræ lectionibus ac exercitiis ea die, quæ fieri debebunt, et in hoc guardianus diligenter incumbat, et si theses eadem die habeantur, si ita expediens videbitur, absolute licentiam deneget.

IX. « Interdicuntur pariter æque lectoribus ac collegiis quadragesimalium concionum cursus aggredi, et solummodo permittatur studentibus sermonem aliquem, aut concionem interdum infra annum habere ob aliquam occurrentem festivitatem, aut quadraginta horarum, et similiter in mensa, aut in conventu, ad hoc ut prompti sint ad hujusmodi exercitium subeundum tempore missionum, dummodo per id a studiis prædictis nulla penitus distractio sequatur.

X. « A lectionibus, repetitionibus ac exercitiis utriusque studii, nemo prorsus ex studentibus quocunque titulo aut colore existimat, aut unquam permittatur abesse, et si quis neglexerit, a guardiano corrigatur; idemque fiat, si aliquem negligentem in exscribendis lectionibus, aut in dictis studiis desidiosum reperiat, et tam lectores, quam guardianus de omnibus superiorum generalem ac etiam sac. congr. certiorient.

XI. « Senis quibuscumque mensibus theses theologicæ, seu controversiarum Arabico, Latino, et quatenus fieri possit, Illyrico idiomate habeantur, quibus guardianus interesse teneatur ad dignoscendum eos qui proficiunt; et monere debeat Patrem superiorum generalem de iis, qui forsitan studio hujusmodi minus vacavrint,

ut valeant, illis submotis, alios subrogare.

XI. « Curet superior generalis aliquem religiosum deputare, qui ad ipsos studentes singulis mensibus magno zelo ac fervore concionem habeat de missionariorum munieris præstantia, deque peculiaribus ejusdem functionibus, quo spiritus Apostolicus in eis succendatur ac perseveret, erudianturque in iis omnibus, quæ ad illud congrue, et cum Dei gloria peragendum pertinent.

XIII. « Superior generalis familiæ Cismontanæ, vel alter ab eo delegatus singulis saltem quatuor mensibus studium istud visitet, et si studentem aliquem minime proficentem invenerit, aliqua pœnitentia injuncta, qua alii ab assumpto munere negligendo deterreantur, eum ad propriam provinciam redire jubeat, et eamdem sacram congregationem de remotione moneat, aliumque in remoti locum quamprimum subroget. Ultra vero præfatam Patris superioris generalis visitationem, secretarius itidem sacrae congregationis idem collegium bis visitet in anno absque superiorum interventu, ut liberius queat statum et necessitates collegii exponere; adhibito secum duntaxat aliquo Arabicæ linguae perito, per quem possit alumnos examinare, et de eorum progressu certiorare.

XIV. « Singulis diebus Dominicis et aliis festis de præcepto, præfati collegiales in loco per superiorum Cismontanum in conventu destinando post vespertas serio, et cum opportunis observationibus explicit religiosis sacerdotibus, clericis et laicis catechismum Romanum, unusquisque turnarie continuet per mensem, quoisque compleatur, et deinde de novo per ordinem incipiatur ad hoc, ut aptiores evadant, tempore, quo in missionibus permansuri erant.

XV. « Completo biennio, singuli collegiales, juxta decretum die tertia Octobris 1707 emanatum, in congregatione coram sanctitate sua examinentur, præsente quoque eminentissimo protectore ordinis, qui cum superiori generali eligat illos ad sancta loca mittendos, et alios pro ceteris missionibus eidem eminentissimo benevisis, et referre dignabitur sacrae congregationi, et si nullus lunc temporis in promptu sit Terræ Sanctæ, vel missionis locus, aut saltem non pro omnibus collegialibus, a patre superiore generali destinentur, ut inferius, in aliquibus conventibus, quoisque advenerit occasio juxta indigentiam et opportunitatem transmittendi, et sacram congregacionem certiores, et si aliquis ad locum destinatum renueret aut accedere negligeret, arbitrio sacrae congregationis plectetur, et advenientibus novis collegialibus, præmissis exercitiis spiritualibus, factoque iuramento, illud ad sacram congregationem transmitat.

XVI. « Ut autem dicti ordinis collegiales aliquo etiam temporali præmio allicantur, animosque libentius intendant ad sacrum

missionum ministerium, ac consequenter studiis præfatis, veluti ad missiones ipsas directis, infra dicendis privilegiis gaudeant et potiantur.

XVII. « Donec completo studio sese obtulerit occasio ad loca sancta, vel alias missiones accedendi, Pater superior generalis illos ad proprias revocet, collocetque in aliquo principali provinciæ conventu iisdem grato, ex quo ipso generali superiore Cismontano inconsulto, dimoveri nequeant.

XVIII. « Iis vero, qui in missione aliqua præfecti munere per sexennium laudabiliter perfuncti fuerint, liceat in redditu aliquem ex principalibus propriæ provinciæ conventibus sibi deligere, ac inter lectores jubilatos de numero præcedentiam habere juxta antiquitatem institutionis, cum omnibus præminentibus per constitutionem san. mem. Urbani VIII, concessis : et si jam iisdem præfecti fuerint lectores jubilati instituti, sive de numero sive de non numero, potiantur præcedentia et loco immediato ad ultimum ex-ministrorum provincialium in propria provincia, nec non officio ministerialis hujusmodi functi fuissent.

XIX. Liceat pariter iis, qui laudabiliter duodecim annorum spatio sacrae congregationi in missionibus, vel in locis sanctis inservierint, post redditum unum ex principalibus propriæ provinciæ conventibus sibi deligere, eorumque locus sit (si jam non fuerint instituti lectores jubilati, vel lectores sexennales) immediate post actuales definitores supra quoscunque alios; si vero jam fuerint instituti lectores jubilati, vel sexennales, et inservierint, ut supra, per octo annos post redditum ad propriam provinciam, potiantur præcedentia et præminentibus lectoribus jubilatis de numero concessis, servando inter se anterioritatem institutionis; et si discedentes ex missionibus prænegotiis earumdem missionum ad Urbem se conferant de licentia sac. congregationis, maneat in dicto conventu S. Bartholomæi si commode recipi possint, vel in alio conventu B. Mariæ de Araceli, et interim habeantur, ac si essent de familia, quoisque per sacram congregationem expediantur.

XX. Utque similiter tam lectores controversiarum, quam lectores, seu magistri linguarum, qui laudabiliter, et cum approbatione Patris superioris generalis Cismontani in prædictis se gesserint, aliquod præmium pro eorum laboribus consequantur, conceditur, ut si lectores jubilati de non numero per quadriennium, sexennales per octo annum, et lectores theologi tantum instituti per decennium legerint; non instituti vero theologi, linguas per quinquennium docuerint, redeentes ad propriam provinciam, potiantur eadem præcedentia et præminentibus, quibus gaudent lectores jubilati de numero, servata pariter inter eos prioritate institutionis.

XXI. « Studeat superior generalis Cismontanus deputare procuratorem pro missionibus, qui vel in Sancti Bartholomæi, vel in Aracelitano conventibus commoretur, et unum socium gratum habeat, qui in gerendis negotiis missionum eum coadjuvet, et petita solita benedictione a superiore locali, e conventu exeat, qui quidem procurator, vel per sexennium completum fuerit praefectus, aut officialis locorum Terræ Sanctæ, vel per decennium missionarius, aut servitio Terræ Sanctæ per idem tempus permanserit. In his omnibus sacra congregatio conscientiam superiorum ordinis Familiae Cismontanæ oneratam esse voluit, eorumque arbitrio reliquit Regulas (supradictis tamen firmis remanentibus) tum exactam regularem disciplinam, tum studiorum praefectum respicientes, et per eandem sacram congregationem approbandas. »

§ 3. « Cum autem, sicut eadem expositio subjunget, memorati cardinales, facti sibi per dilectum filium secretarium praedictæ congregationis omnium et singularum regularum hujusmodi distincta relatione, unanimi consensu illas approbantes, confirmandas esse censuerint: hinc est, quod nos inviolabili earumdem regularum robori et efficacie providere volentes, supplicationibus eorumdem cardinalium nobis super hoc humiliter porrectis benigne inclinati, eadem praæinsertas regulas cum omnibus et singulis in eis contentis auctoritate Apostolica tenore praesentium confirmamus et approbamus, illisque inviolabilis Apostolicae firmitatis robur adjicimus, ac omnes, et singulos juris, et facti defectus, si qui desuper quomodolibet intervenerint, supplemus: salva tamen semper in præmissis auctoritate praefatae congregationis cardinalium. »

§ 4. « Decernentes easdem praesentes litteras ac regulas hujusmodi, semper firmas, validas et efficaces existere et fore; suosque plenarios et integros effectus sortiri et obtinere, ac illis, ad quos spectat, et pro tempore quandocunque spectabit in omnibus, et per omnia plenissime suffragari, et ab eis respective inviolabiliter observari, siveque in præmissis per quoscunque judices ordinarios et delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici auditores judicari et definiri debere, ac irritum et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate, scienter vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus Apostolicis, ac quatenus opus sit, praefati conventus S. Bartholomæi, et illius ordinis, aliisve quibusvis etiam juramento, confirmatione Apostolica vel quavis firmitate alia roboratis statutis et consuetudinibus, stabilimentis et usibus, privilegiis quoque, indultis et litteris Apostolicis in contrarium præmissorum quomodolibet concessis, confirmatis, innovatis. Quibus omnibus et singulis, illorum tenores praesentibus pro plene et sufficienter expressis, ac de verbo ad verbum

insertis habentes, illis alias in suo robore permansuris, ad præmissorum effectum hac vice duntaxat specialiter et expresse derogamus, ceterisque contrariis quibuscumque. Volumus autem ut earumdem præsentium litterarum transumptis seu exemplis etiam impressis, manu alicujus notarii publici subscriptis, et sigillo personæ in ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, eadem prorsus fides in judicio, et extra adhibetur, quem adhiberetur ipsis præsentibus, si forent exhibiti vel ostensi.

« Datum Romæ, apud S. Petrum sub anulo Piscatoris die 21 Januarii 1710, pontificatus nostri anno decimo.

« P. OLIVERIUS. »

(32. *Concessio Indulgientiæ plenariæ missiōnarii ord. Min. de Observantia, et Christifidelibus, ad quos missi fuerint.*

« INNOCENTIUS, Papa XII,

« Universis Christifidelibus praesentes litteras inspecturis salutem, et Apostolicam benedictionem.

« Cœlestium munerum thesauros, quorum dispensatores esse Nos voluit Altissimus, libenter iis impertimur, quos pro sua in Deum, et proximos charitate, et Christianæ Religionis zelo animarum salutem omni studio procurare intelligimus. Quo in genere cum fratres Minores ordinis Sancti Francisci de Observantia habeamus, eosque in primis, quos dilecti filii eorumdem fratrum superiores ob hanc causam hoc ipso, et consequentibus annis in diversas provincias Christianæ Reipublicæ mittere constituerunt: Nos sane eorumdem fratrum pietatem, ac operam, eorumque, ad quos illi mittendi erunt, religionem et devotionem spiritualibus gratiis confovere, atque augere cupientes, supplicationibus dilecti filii Malthæ a Sancto Stephano dicti ordinis ministri generalis Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, piamente illius deliberationem, quantum cum Domino possumus, promovere volentes, de omnipotentis Dei misericordia, ac beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus et singulis fratribus dicti ordinis tam reformatis quam non reformatis, ministro generali ejusdem ordinis subjectis, ad missiones in quibusvis locis de ordinariorum licentia respective exercendas in futurum mittendis (ubi tamen non erunt missionarii congregationis de propaganda fide), et aliis utriusque sexus Christifidelibus, ad quos ipsi mittendi accesserint, nostram et Apostolicam benedictionem per praesentes impertimur: nec non iisdem vere penitentiibus et confessis, ac sacra communione refectis, qui pro sanctæ Romanæ Ecclesiæ exaltatione, principum Christianorum unione, infidelium conversione, haeresium extirpatione, prout unicuique suggesteret devotione, piis ad Deum preces effuderint, plenariam omnium suorum peccatorum indulgentiam et remissionem misericorditer in Domino

auctoritate Apostolica tenore præsentium pro una vice duntaxat pro unaquaque missione de ordinariorum locorum licentia respetive facienda concedimus et elargimur. Hortantes venerabiles fratres, patriarchas, primates, archiepiscopos, episcopos et alios ecclesiarum prælatos et rectores, ac verbi Dei prædicatores ut in suis quisque ecclesiis, cum populus frequentior fuerit, præsentes litteras, et omnia in eis contenta publicent, et publicari faciant, ac omnem eisdem fratribus, tam reformatis quam non reformatis, favorem et auxilium in præmissis præstent: volumus autem ut præsentium transumptis, etiam impressis, manu alicujus notarii publici subscriptis, et sigillo personæ in ecclesiastica dignitate constitutæ obsignatis, eadem prorsus fides adhibeatur, quæ ipsis presentibus adhiberetur, si forent exhibite vel ostensæ.

« Datum Romæ, apud S. Mariam Majorem sub annulo Piscatoris, die 20 Aug. 1699, pontificatus nostri anno nono.

« J. F. Cardinalis Albanus. »

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(33. *De privilegio personali, tum de reali, de quo frequenter in foro disputari solet, non male paulo latius hic agitur.*

(34. *Personale privilegium dicitur, quod personæ concessum, cum ea extinguatur, nec ad hæredes transit. Reale vero, quod rei cohæret, et ad hæredes aliquosque successores transmittitur.* L. 3, § 1, l. 4, § 3, ff. *De censib.*, l. 4, ff. *De jur. immunitat.*, l. 7, § 1, ff. *De except.*, l. 196, ff. *De regul. jur.*

(35. *At privilegium personale non est tantum, quod unius certæ personæ datur, sed et quod uni generi certarum personarum lege generali conceditur.* (36. *Sic quondam pupillis pro administratione tutelæ, uxori pro recuperatione dotis, privilegium inter tutorum ac maritorum creditores tributum, ipsis solis, non item hæredibus prælationem tribuebat.* L. 19, ff. *De reb. auctor. jud. possid.* L. unic. C. *De privileg. Dot.*, § 24, § 1 et l. seq. ff. *De re judic. leg.* 7, princip. ff. *De except.* (38. *Reale quoque privilegium non rei, seu cause tantum singulari, sed et generaliter conceditur.* (39. *Actioni enim judicati contra condemnatos intentandæ privilegium dilatationis quatuor mensium additum est, non ipsis solummodo condemnatis, sed et hæredibus, et aliis in locum eorum succedentibus profuturum,* l. 29, ff. *De re judic.* (40. *Et actioni funerariæ cohærens privilegium religionis favore, non funeranti tantum, sed et hæredi ejus agenti utile est.*

(41. *Privilegium personale uti ad hæredes non transit, ita nec cessione juris, aut actionis in aliam personam transferri potest; idque quia hac ratione personam egre-*

deretur contra concedentis intentionem. l. 42, ff. *De admin. et peric. tutor.* *Contra reale privilegium cessione transit.* l. 68, *De reg. jur.* (42. *Licetque fortassis extra materiam privilegorum non universaliter verum sit illud, omne, quod ad hæredes transire valet, etiam posse cessione transferri; tamen cum reale privilegium dicatur ex eo, quod rei, seu cause ipi adsit, et insit, æquum est, ut quemadmodum ipsa causa, seu actio recte ceditur, ita et inhærens ei privilegium cedendo censeatur translatum,* Confer Anton. Matth., *De auction.*, lib. II, c. 5, n. 3 et seq.

(43. *Quod si de concesso privilegio non satis constet, utrum personale an reale sit, illud ex onerosa, vel gratuita conces- sione dijudicari oportere censem Gail.* L. 2, observ. 2, n. 13 et seq.; Ant. Matthæi, *De auction.*, lib. II, c. 7, num. 50. (44. *Sic ut gratis datum, putent in dubio personale; ex contractu oneroso impetratum, reale esse.* (45. *At cum causa onerosa impeditre haud debeat restrictionem ejus, quod odio sum est, maxime si per modum privilegii concessum sit, ac gratuitam concessionem non raro præcedant benemerita, principis benevolentiam non minus provocantia, quam ex contractu numeratum pretium;* ideo inspiciendum potius, utrum in privilegio id comprehensum sit, quod est favorable et publicam utilitatem, et jus tertii non laedit, an contra odiosum in præjudicium reipublicæ, aut juris tertio quæsiti datum.

(46. *Priori casu privilegium personale, posteriori vero reale censendum est;* Zoes., in *Commentar. ad Pandect.*, lib. I, tit. 4, num. 18. Consule etiam Enenkel, *De privileg.*, l. III, c. 1, num. 25; Klock., *De contrib.*, c. 16, num. 51 et seq.; Mev., part. V, doc. 182, n. 8; Christin., vol. 5, doc. 47, nu. 37.

(47. *Negandum vero haud est, quod ex variis personarum, rerumque circumstantiis aliis, utrum privilegium personale, an reale sit, quandoque sit judicandum, uti id pluribus tractant Menoch., *De præsumpt.*, l. III, præsumpt. 103; Klock., *De contribut.*, c. 16, num. 75 et sequent.*

ARTICULUS II.

Quoad ea, quæ concernunt privilegiorum confirmationem, extensionem et interpretationem.

SUMMARIUM.

1. *Confirmatio privilegiorum quid sit?* — 2. *Confirmatio est duplex; una in forma communi, seu simplici, et ordinaria, et alia in forma speciali, seu ex certa scientia.* — 3. *Confirmatio in forma communi, seu simplici, et ordinaria quæ sit?* — 4. *Confirmatio in forma communi nullum jus novum tribuit.* — 5. *Confirmatio in forma speciali, seu ex certa scientia quæ sit.* — 6. *Unde cognoscatur, confirmationem esse factam in forma speciali, et non solum in forma communi.* — 7. *Confirmatio privilegiorum alia censetur utilis, et alia inutilis.* — 8. *Quæ censeatur confirmatio utilis?* — 9. *Quæ censeatur inutilis?* — 10. *Regularium privilegia plures sunt a Summis Pontificibus concessa, innovata et confirmata, non tantum in forma communi, sed etiam in forma speciali, et sic non confirmatione inutili, sed confirmatione utili.* — 11. *Et hoc clare*

patet ex plurimis constitutionibus et concessionibus Pontificis favore signanter fratrum Minorum emanatis. — 12. Ex quibus colligitur privilegia fratrum Minorum etiam nunc valere, quibusdam exceptis. — 13. Idem dicendum est de privilegiis aliorum regularium. — 14. Dum privilegia scriptius confirmantur, et in una bulla confirmatoria quedam emituntur, quae in alia ponuntur, non censentur esse revocata, quae fuerunt omissa. — 15. Quomodo sit intelligenda clausula: *Quatenus, vel Dummodo sint in usu.* — 16. Quomodo clausula: *Dummodo sacris canonibus, et decretis concilii Tridentini non adserentur.* — 17. Per clausulam: *Dummodo decretis concilii Tridentini non adserentur, secundum aliquos classicos doctores a confirmatione eximuntur illa duntaxat privilegia, quae a concilio Tridentino expresse sunt revocata.* — 18. Quomodo intelligatur clausula: *Quatenus, vel dummodo non sint revocata, vel sub aliqua revocatione comprehensa?* — 19. Extensio et interpretatio privilegiorum est duplex, una proprie dicta, qua dicitur *extensiva*, seu interpretatio per extensionem: alia improprie dicta, quae dicitur *comprehensiva*, seu interpretatio per comprehensionem. — 20. Interpretatio per extensionem, seu extensio extensiva quo sit? — 21. Interpretatio per comprehensionem, seu extensio comprehensiva quo sit? — 22. Interpretatio alia est auctoritativa, seu authenticata, et alias doctrinalis, seu magisterialis, et quae utraque sit? — 23. Interpretatio privilegiorum authenticata, seu auctoritativa fieri potest a solo concedente privilegium, vel ejus successore, aut superiore. — 24. Interpretatio doctrinalis et magisterialis potest fieri etiam a doctoribus et magistris, aliusque viris doctis, et in jure versatis. — 25. Ubi verba sunt clara, nulla admittitur interpretatio. — 26. Privilegium non est extendendum ab una persona, cui concessum est, ad aliam non expressum; nec ab uno casu ad alium. — 27. Privilegia, quae non sunt contra jus commune, sed solum præter, vel ultra jus, nec cedunt in præjudicium alterius, sunt late interpretanda. — 28. Privilegia autem, quae sunt contra jus commune, et cedunt in præjudicium alterius, sunt stricte interpretanda. — 29. Alia ad rem, ad n. 54. — 35. Subsecutetur *Addit. ex alien. man. ad n. 43.*

(1. Confirmatio, seu innovatio privilegiorum est privilegii prius legitime habiti per legitimum superiorum facta corroboratio. Est in re Communis.

(2. Confirmatio est duplex, una in forma communi, seu simplici et ordinaria, et alia in forma speciali, seu ex certa scientia. *Communis.* (3. Confirmatio in forma communi, quae et confirmatio simplex et ordinaria appellatur, ea est, qua jus seu privilegium, prout hic et nunc reperitur, non praecedente alia cognitione causæ, corroboratur, seu confirmatur, relinquendo ipsum in eodem statu, in quo prius fuerat. *Communis*, per textus mox adducendos. Notanter autem additur: «*Relinquendo ipsum in eodem statu, in quo prius fuerat;* » (4. quia confirmatio in forma communi nullum jus novum, neque valorem tribuit illi, qui accedit, sed supponit privilegium jam validum, approbatque illud sicuti reperitur validum; nec tamen facit privilegium de novo validum; si prius reperiebatur invalidum, ut clare habetur ex cap. *Cum dilecta 4*, De confirmatione utili vel inutili, ubi Pontifex in simili confirmatione sic loquitur: «*Nolentes, quod ex innovatione hujusmodi novum jus monasterio acquiratur, sed antiquum si quod*

habet) per innovationem privilegii conservetur; » et cap. *Quia diversitatem 5*, De concession. preben., ubi sic dicitur: «*Non obstante confirmatione a Sede Apostolica obtenta sub forma communi, quæ confirmat beneficia et præbendas, sicuti justæ et pacifice possidentur, et concordat id, quod habetur in capit. *Præceptis 2*, dist. 12, ibi:* «*Non novum aliquid præsenti jussione præcipimus, sed illa, quæ olim videntur indulta, confirmamus.* »

(5. Confirmatio in forma speciali, seu ex certa scientia ea est, quae fit cum perfecta notitia totius negotii, seu privilegii, et omnium circumstantiarum, novumque jus tribuit, ita ut non solum valida corroboret, sed insuper revalidet, et de novo concedat privilegia etiam revocata. *Communis. Argum. cap. Sicut grave 1*, De transactionibus; et ratio est clara, quia confirmatio in forma speciali, seu ex certa scientia non est nuda et simplex confirmatio, sed potius est in re et effectu nova concessio, adeoque vim habet privilegia ceteroquin nulla et invalida reddendi valida.

(6. Quod confirmatio facta sit in forma speciali, et non solum in forma communi, colligitur ex variis signis, videlicet si in ipsa confirmatione apponatur clausula *Ex certa scientia*, seu clausula *Ex plenitudine potestatis*, aut clausula *Non obstante quacunque lege, consuetudine in contrarium, vel clausula Supplentes omnes juris et facti defectus*, seu clausula *Sublata*, etc., aut in litteris confirmationis inseratur tenor totius privilegii aut instrumenti. Sic passim doctores.

(7. Confirmatio privilegiorum alia censetur utilis, et alia inutilis. *Communis.* (8. Confirmatio utilis tunc censetur, quando est valida, et tali judex inferior nequit contravenire, nec de ea judicare potest. Cap. *Si quis 1*, et cap. *De confirmationibus 2*, De confirmatione utili vel inutili. (9. Confirmatio inutilis tunc censetur, quando ipsa nullius est valoris, ut si obreptitie vel subreptitie sicut obtauta, narrato scilicet falso, aut suppresso, et rejecto vero, quod de jure exprimi debuisse, cap. *Bonæ memorie 3*, cap. *Ad nostram 5*, capit. *Porrecta 6*, et capit. *Examinata 7*, De confirmatione utili vel inutili, et cap. *Super litteris 20*, De rescriptis, cum similibus.

(10. Regularium privilegia plures sunt a Summis Ponitibus concessa, innovata et confirmata, non tantum in forma communi, sed etiam in forma speciali, seu ex certa scientia, et sic non confirmatione inutili, ut patet ex variis Summorum Pontificum constitutionibus, et signanter editis pro nostro ordine Minorum, quas ad 120 enumerat, et initiatice adducit una cum aliis favorabilibus Decretis Benedict. XIII, constitut. incip. *Summe decet.*

(11. Et ad haec habentur plurimæ aliæ pontificiæ concessiones, innovations, confirmaciones, ampliations et extensions, et communicationes in nostro compendio privilegiorum fratrum Minorum, omni cum

debita reverentia et obedientia erga S. Sedem juxta dec. concilii Tridentini, et aliasrum constitutionum reformato, ei sic reformato edito, adeo ut nullum in illo reperiatur privilegium a concilio Tridentino, vel aliqua constitutione usque ad Clementem VIII (sub quo reformatum fuit) renovatum, seu abrogatum, ut testantur Reiffenstuel, lib. v *Decretal.*, tit. 33, num. 235; Kazenberger, loc. cit., sub num. 441, vers. *Quantum ad privilegia*.

(12. Unde ex his colligitur quod privilegia nostra etiam per communicationem cum aliis tam Mendicantibus, quam non Mendicantibus, vel alia ratione nobis competentia omnino adhuc valere et firma subsistere, solis illis exceptis, quae constitutionibus Apostolicis post allegatas bullas, et dictum reformatum privilegiorum compendium emanatis expresse fuere derogata, et quae sacri conc. Tridentini decretis aut regularibus nostri ordinis Institutis adversantur. Sic expresse Reiffenstuel, loc. cit., num. 87; Kazenberger, loc. cit., num. 441, et alii.

(13. Idem dicendum est de privilegiis aliorum regularium a variis Summis Pontificibus eis concessis, confirmatis et communicatis, et in pontificis Constitutionibus, atque in suorum privilegiorum reformatis compendiis contentis.

(14. Dum privilegia saepius confirmantur, et in una bulla confirmatoria quedam omittuntur, quae in alia ponuntur, non censentur esse revocata, quae fuerunt omissa, sed relinquentur in suo vigore, quem pro tunc habent; unde plene adhuc valent, nisi sint revocata ab aliqua posteriore constitutione, aut sacris canonibus, et decretis concil. Tridentini adversentur: Pontifex enim per constitutiones confirmatorias non intendit, nec solet aliqua privilegia revocare, nisi id exprimat. *Communis*.

(15. Clausula: *Quatenus, vel, Dummodo sint in usu* (quae in constitutionibus confirmatoriis privilegiorum solet apponi) significat, quod Papa nolit de novo confirmare, seu confirmando de novo revalidare illa privilegia, quae per non usum, vel usum contrarium iam cessarunt, seu amissa fuere, et consequenter non amplius sunt in usu. Sic Donatus, tom. I, part. 1, tr. 11, q. 13; Rodrig., tom. I, *Qu regular.*, q. 8, art. 3; Peyrin, in *Declarat. privileg. Ordin. Minimor.*, tom. II, constit. 1; *Gregorii XIII*, num. 1; Reiffenstuel, loc. cit., num. 108, et alii passim.

(16. Clausula: « *Dummodo* sacris canonibus et decretis concilii Tridentini non adversentur, » facit solum hunc sensum; « *Dummodo* sacris canonibus concilii Tri-

73) E. R. Nimis deflectit a sensu istorum verborum: « *Dummodo* sacris canonibus, et decretis concilii Tridentini non adversetur, » explicatio ab auctore tradita. Canones Tridentini fidem duntaxat spectant. Numquid presumendum est Pontificem concedere velle privilegium fidei contrarium? Igitur verba illa: « *Sacris canonibus*, » denotant ca-

dentini et decretis concilii Tridentini non adversentur. » Non enim per illa verba sacris canonibus, intelliguntur sacri canones in corpore juris clausi, seu contenti, alias nulla, et otiosa, sibique contradictoria esset omnis confirmatio privilegiorum, cum omnia regularium privilegia proprie dicta adversentur juri communi: privilegium enim dicitur lex privata contra vel praeter jus aliquid concedens; cap. *Privilegia 3*, dist. 3. c. *Abbates 25*, De verb. signification. Et sic illam clausulam intelligit communis doctorum, teste Reiffenstuel, loc. cit., n. 113 (73).

(17. Per clausulam: « *Dummodo* decretis concilii Tridentini non adversentur, » Reiffenstuel, loc. cit., num. 116 et n. 139 usque ad 146, cum Suarez, Miranda, Rodriguez ibi citatis, et pluribus rationibus adductis, contrariisque argumentis solutis, dicit et docet, quod probabilissime a confirmatione eximuntur illa duntaxat privilegia, quae a concilio Tridentino sunt revocata, qualia sunt omnia, quae contraria sunt decretis, sess. *xxv*, *De regularibus*, sicut, et illa, quae adversantur praecedentium sessionum decretis positis cum clausula, « *Non obstantibus privilegiis*, » seu alia simili clausula privilegiorum derogatoria seu revocatoria. Alia vero privilegia, quae contraria sunt decretis aliarum sessionum (excepta dicta sess. *xxv*, *De regularibus*) et clausulam privilegiorum derogatoriam expressam non habentibus, docet non censeri revocata ab eodem concilio, nec eximia confirmatione per illam clausulam: « *Dummodo* decretis concilii Tridentini non adversentur. » Vide ipsum, loc. cit., ubi multa ad rem. Vide tamen dicta infra n. 31 (74).

(18. Clausula: « *Quatenus, vel dummodo non sint revocata, vel sub aliqua revocatione comprehensa*, » significat aperte, quod Pontifex nolit confirmare illa privilegia, quae per legem, constitutionem, vel decretum generale aut speciale, expresse vel tacite fuerunt revocata, et de novo non amplius concessa vel confirmata. *Communis*, ac certa.

(19. Extensio et interpretatio privilegiorum est duplex, una proprie dicta, quam aliqui *extensivam* vocant; et alia improprie dicta, seu *comprehensiva*; seu ut loquitur Fagnanus, in c. *Quod nonnullis 25*, De privileg., num. 26 et 28, duplex est interpretatio, una per *extensionem*, seu *extensiva*, et alia per *comprehensionem*, seu *comprehensiva*.

(20. Interpretatio *per extensionem*, seu interpr. *extensiva* est illa, per quam legis alicuius decisio transfertur seu extenditur ad alium casum, vel personas, tum ultra verba legis, quam ultra mentem legislatoris,

nones in corpore juris contentos, quibus Papa derogare minime intendit per privilegiorum confirmationem, nisi alias privilegium aliud speciale concederet ipsis contrarium.

(74) E. R. Nota. Haec opinio regularibus nimis indulget, proptereaque non videtur in omnibus probanda.

quamvis non contra mentem ipsius arg. cap. *Cum dilecta 4, § Nos igitur, De confirmatione utili vel inutili.*

(21). Interpretatio per comprehensionem, seu extensio comprehensiva est illa, quae fit ultra verba legis, sed non ultra mentem legislatoris; et haec tunc intervenit, quando decisio legis transfert seu extenditur ad alium casum, seu personam non comprehensam sub verbis legis, comprehensam tamen sub mente legislatoris, juxta quod l. *Scire oportet* 13, § 2, *De excusationibus*, dicitur: « Sed etsi maxime verba legis hunc habeant intellectum, tamen mens legislatoris aliud vult. » Interpretatio enim potius menti, quam verbis legis convenire debet. Cap. *Humanæ aures* 11, caus. 22, quæst. 5, ibi: « Non debet aliquis verba considerare » (intellige nude et simpliciter), « sed voluntatem et intentionem, quia non debet intentio verbis deservire, sed verba intentioni. » Unde l. *Scire* 16, ff. *De legibus*, dicitur: « Scire leges, non hoc est, verba earum tenere, sed vim ac potestatem; » et cap. *Certum est* 88, *De regulis juris* in 6, expresso habetur: « Certum est, quod is committit in legem, qui legis verba complectens, contra legis nititur voluntatem. » Idem dicitur in l.: « Non dubium est, in legem committere eum, quia verba legis amplectus, contra legis nititur voluntatem. »

(22). Interpretatio, alia est auctoritativa, seu authentica, vel definitiva, ac judicialis, et alia doctrinalis, seu magisterialis. Prima est illa, quæ fit a principe privilegium concedente, seu ejus successore, et ipsi standum est, tam in, quam extra judicium, arg. l. *Inter aequitatem* 1, l. *Leges* 9, l. *Si imperialis* 12, cod. *De legibus*, ibi: « Si enim in praesenti leges condere soli imperatori concessum est, et leges interpretari solo dignum imperio esse oportet, » juncto ejus sumario, in quo præcise dicitur: « Ejus est legem interpretari, cuius est condere; » et capit. *Inter alia* 31, *De sententia excomm.*, ibi: « Unde jus prodiit, interpretatio quoque procedat. » Secunda, scilicet doctrinalis, seu magisterialis est illa, quæ a magistris seu doctoribus dari potest, et solet l. unic. cod. *De professoribus urbis Constantinopolit.*

(23). Hinc interpretatio privilegiorum authentica, seu auctoritativa, vel definitiva, ac judicialis fieri potest a solo concedente privilegium, vel ejus successore seu superiore arg. cit. l. *Inter aequitatem* 1, l. *Leges* 9, l. *Si imperiali* 12, co*l.* *De legibus*, cap. *Cum venissent*. 12, *De judiciis*, ibi: « Cum super privilegiis Sedis Apostolicæ causa vertatur, nolumus de ipsis per alios judicari, » juncto ejus sumario, ibi: « Solus Papa cognoscit de dubiis privilegiorum Apostolicæ Sedis, et non inferior: » et concordat ciat. cap. *Inter alia* 31, *De sententia excomm.* (24). Interpretatio autem doctrinalis, seu magisterialis privilegiorum potest fieri etiam a doctoribus, seu magistris, aliquis viris doctis, et in iure versatis, cit. l. unic. co*l.* *De professoribus urbis Constantinopolit.*,

quæ tamèn interpretatio probabilitatem duntaxat assert, non autem necessitatem, scienti prima auctoritativa, seu authentica, vel definitiva ac judicialis.

(25). Ubi verba sunt clara, nulla admittitur interpretatio, L. *Licet imperator*, ff. *De legis 1*, et l. *Ille, aut illa*, ff. *De legis 3*, cap. *Ad audientiam* 12, *De decimis*, cap. *Porro* 7, *De privilegiis*, ibi: « Quod totum inspectione privilegiorum suorum plenus advertere potes, et secundum quod inveneris, ita observes; » capit. *Recepimus* 8, eod., ibi: « Inspicienda sunt ergo privilegia, et ipsorum tenor est diligentius attendendus. » Unde glossa communiter recepta in capit. *Cum dilectus* 8, *De consueludin.*, verb. *Nec juri communi*, in fine, sic expresso habet: « Ubi verba non sunt ambigua, non est locus interpretationi, sed ubi sunt dubia, necessaria est interpretatio. »

(26). Privilegium non est extendendum ab una persona, cui concessum est, ad aliam non expressam, et sic nec ab uno casu ad alium. *Communis*, per text. in cap. *Sane* 9, *De privilegiis*, ibi: « Temerarium est, et indignum, aliquem sibi sua auctoritate presumere, quod Romana Ecclesia alicui, certa ratione inspecta, singularibus voluit beneficiis indulgere, et cap. *Quod alicui* 74, *De reg. juris* in 6, ibi: « Quod alicui gratiōe conceditur, trahi non debet aliis in exemplum. » *Rota recent.*, part. *xiii*, decis. 70, num. 43; part. *xiv*, dec. 238, num. 12; part. *xviii*, tom. II, dec. 741, num. 10, et sēpe alibi.

(27). Privilegia, quæ non sunt contra jus commune, sed solum præter vel ultra ius, nec cedunt in præjudicium alterius, cum sint meritis gratiae, seu beneficia principis, sunt late interpretanda. *Communis*, per text. in c. *Cum olim* 16, *De verbis significat.*, ubi dicitur: « Cum beneficia principum sint interpretanda latissime, » et l. *Beneficium* 3, ff. *De constitutionib. principiis*, ibi: « Beneficium imperatoris, quod a divina scilicet ejus indulgentia proficiuntur, quam plenissime interpretari debemus. » Cap. *Quia circa* 22, *De privilegiis*, ibi: « Ac in beneficiis plenissima sit interpretatio adhibenda; » Cap. *Odia* 15, *De regul. juris* in 6, ibi: « Odia restringi, et favores convenient ampliari. »

(28). Privilegia autem, quæ sunt contra jus commune, et quæ cedunt in præjudicium alterius, sunt stricte interpretanda. *Comm.* Et quidem quoad primam partem ratio est clara, quia omnis recessus a jure communione censetur odiosus. Cap. *Is qui* 1, et cap. *Si quis* 2, *De filiis presbyt.* in 6. Odiosa autem sunt restringenda. Cap. *Odia* 15, *De reg. juris* in 6, ibi: « Odia restringi, et favores convenient ampliari, » et cap. *Quæ a jure* 28, *De leg. juris* ir. 6, ibi: « Quæ a jure communione exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda. » Quoad secundam autem partem clare desumitur ex cap. *Super eo* 15, *De officio delegati*, ibi: « Non tamen est nostra intentionis dicēsanō episcopo præjudicium generare; » et concordant cap. *Li-*

cet 12, De offic. ordinar. ; cap. *Cum capella* 16, cap. *Pastoralis* 19, et cap. *Dudum* 31, De privileg., juncta glossa, et DD. inde inferentibus, quod Pontifex nullius juri intendat derogare, nisi fortasse hoc expresserit, adeoque privilegium cedens in prejudicium alterius, se in ipso aliud non sit expressum, est stricte interpretandum.

(29). Privilegia non attenduntur, nisi de eorum veritate doceatur. Bened. XIV, t. II, constitut. incip. *Causarum*. (30). Privilegia regularium a Gregorio XIII redacta fuerunt ad terminos juris. Idem constitut. 27, incip. *Impositi nobis*. (31). Privilegia recipiendi ordines a quoque abolita fuerunt in concilio Tridentino, ideoque, nisi post confirmationem ipsius concilii ex integro concessa fuerint, minime suffragantur. Idem constitut. 40, incip. *Causarum*. Vide tom. V, verb: *Ordo*, *ORDINARE*, art. 3, et add. Cas. ibi.

(32). Privilegia honoris non inducunt exemptionem ab ordinaria episcopi jurisdictione. Idem constitut. 40, incip. *Causarum*. (33). Privilegium, ne locus, aut personæ ecclesiasticis censuris subjiciantur sine mandato Sedis Apostolice, non probat loci aut personarum exemptionem ab ordinaria episcopi jurisdictione. Idem, ib. (34). Hujusmodi privilegia, præterquam regibus, reginis, eorumque filiis, aut ordinibus regularibus universim concessa ad ordinariorum sententias, et processus non extenuantur. Idem, ib.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(35). Valde interest dignoscere, utrum confirmatione privilegii facta sit in *forma communis*, an in *forma specifica*. Duas inter alias solent doctores afferre conjecturas, quibus confirmationem in *forma specifica* esse credunt.

(36). Prima est, si tenor confirmationis fuerit insertus, quod colligitur ex c. 8, *De confirmat. util. vel inutil.* (37). At Bohemer., in *Decretal.*, lib. II, tit. 30, § 4 et seq., postquam ostendere conatus est, textum hunc minime primam hanc conjectaram suppeditare. « In privilegiis (ait) ubique praxis obtinet, ut confirmationibus tenor privilegiorum plene inseratur, unde tamen majorem vim haud accipiunt; insertio siquidem privilegiorum docet scientiam ejus confirmantem habuisse, est quod certam et solidam scientiam habuerit, inde non liquet, quam aliter habere nequit, nisi matura, plena et solida causæ cognitio, et dubiorum excussio deliberata accesserit. » (38). Quidquid vero dicat Bohemer. confirmatione in *forma specifica* dicenda est semper ac totus tenor privilegii confirmati fuit confirmationi insertus, ut probat Rot., cor. *Coccin.*, decis. 1573, a numer. 15 ad plur. seq., cor. *Falconer.*, decis. 9, num. 24, *De offic. ordinar. et territ. separat.*

(39). Altera est, si confirmationi apposita sit clausula: « Ex certa scientia, vel ex plenitudine potestatis, vel non obstante quacunque lege, statuto, et consuetudine,

quæ sint in contrarium. » (40). Hanc vero conjecturam ab auctore traditam num. 6, non male rejiciunt inter alios, Bohemer., in *Decretal.*, lib. XXI, tit. 39, § 6 et seq.; Stryk, *Juridic. dissert.*, vol. 1, disp. 2, cap. 1, § 5. (41). Idque quia clausulæ hodie plerumque fere apponuntur potius de stylo, quam ex mente, ut singulare quid ex principiis intentione operari debeant.

(42). Præcipua autem differentia confirmationem in *forma communis* inter et confirmationem in *forma specifica* quod attinet ad privilegia, est, quod ex illa probatum haud remanet ipsum privilegium confirmationum, ex hac vero privilegium confirmationum remanet probatum. Stryk, *Juridic. dissert.*, vol. 11, disp. 2, c. 1, § 28.

(43). De interpretatione privilegiorum, de qua pariter in hoc articulo agit auctor, consule Stryk, *Juridicar. dissertat.*, volum. 4, disp. 24, *De privilegiorum interpretatione*, qui septem integris capitulis materiam hanc tractat, et quideam accuratissime. Primo enim capitulo agit *De sensu rubricæ*; secundo, *De privilegiorum interprete*: tertio, *De modo interpretandi privilegia in genere*; quarto, *De authentica et in specie de simplici privilegiorum interpretatione*; quinto, *De extensiva privilegiorum interpretatione*; sexto, *De respectiva privilegiorum interpretatione*; et septimo, *De correctiva privilegiorum interpretatione*.

ARTICULUS III.

Quoad ea quæ concernunt modos, quibus privilegia cessant, seu amittuntur.

SUMMARIUM.

1. Privilegium singulariter personale cessat per mortem personæ privilegiatæ. — 2. Non cessat tamen privilegium per mortem seu depositionem ab officio ipsius privilegiantis, seu concedentis privilegium absolute et sine limitatione. — 3. Si autem privilegium non sit absolute et sine limitatione concessum, sed cum aliqua conditione aut limitatione ad certum tempus, dicendo v. g. usque ad beneplacitum nostrum, tunc ipso facto cessat per mortem concedentis. — 4. Si vero privilegium concessum sit sub clausula: « Donec revocavero. » — 5. Item non cessat morte concedentis privilegium concessum sub clausula: « Donec revocavero. » — 6. Privilegium reale cessat, et extinguitur, existincta re, cui inhæret. — 7. Intellige tamen si ipsa res privilegiata extinguitur sive spe restitutio. — 8. Si autem res privilegiata extinguitur cum spe restitutio, tunc conservantur omnia ejus privilegia et iura. — 9. Sed tamen cum hoc discriminetur, quod si privilegia, seu iura sunt concessa ipsi loco seu pavimento, eique adhaerent, tunc semper remanent et conservantur. — 10. Si vero privilegia loci sunt concessa principaliter ipsi ædificio aut ecclesia, altari, et bujusmodi; tunc vel privilegia sunt talia, ut eorum usus præcise requirat illum locum; et hoc casu quavis privilegia illa non omnino extinguuntur, suspenduntur tamen, donec reædificetur talis ecclesia, seu tale altare. — 11. Vel privilegia sunt talia, ut etiam extra illum locum exerceri possint, et tunc privilegia nequidem suspenderunt pro illo tempore. — 12. Sic si superioris auctoritate ecclesia, monasterium seu conventus,

clausis vel oppidum transferant ad alium locum, vel alteri iubantur, tunc non cessant ejus privilegia. — 43. Privilegium cessat etiam, et perditur per abusum. — 44. Privilegium autem non semper ipso jure, et facto amittitur per abusum, sed per sententiam et revocationem est auferendum, nisi in jure aliud exprimatur. — 45. Privilegium revocari potest solum per sententiam, si incipit cedere in grave praetudinum aliorum, seu communis. — 46. Privilegium cessat etiam cessante causa, ob quam datum est. — 47. Hoc tamen intelligendum est solammodo de causa finali, non autem de causa dantata impulsiva. — 48. Item est hoc intelligendum solum de privilegio, quod derogat juri communi, vel alterius tertii; secus autem est de privilegio praeferente, vel ultra fas commune. — 49. Privilegium cessat etiam lapsu temporis, ad quod dantata fuit concessum et restrictum. — 50. Idem dicendum est de privilegio concesso sub conditione. — 51. Privilegium cessat etiam per renuntiationem liberam et expressam aliquis personae particularis, si in eius solius favorem sit privilegium concessum. — 52. Si autem privilegium sit principaliter concessum in favorem alienus communis, dignitas vel loci, non potest ei remittendi a personis particularibus illius communis vel loci. — 53. Unde clerici, nec volentes possunt renuntiare privilegio fori. — 54. Neque possunt renuntiare privilegio canonis. — 55. Item nec religiosi possunt renuntiare privilegiis sue religioni concessis. — 56. Possunt tamen praelati regulares limitare, restringere, imo etiam tollere suis subditis usum quorumcunque privilegiorum, etiam a Sede Apostolica concessorum, ita ut nequeant talibus privilegiis utili. — 57. Sic tota potest aliquis communis renuntiare privilegio sibi concessum, quod eidem, vel non est utile, vel est indifferens. — 58. Secus autem, si talis renuntiatione cederet in praetudinum ecclesie vel communis, in quo casu etiam unus solus de capitulo contradicens impeditur potest renuntiationem. — 59. Si vero privilegium incipiat esse nocivum, per se cessat, ha ut observari non debet. — 60. Privilegia affirmativa concessa cum gravamine aliorum amittuntur per non usum via prescriptionis, si interim fuit occasio utendi privilegio, et tamen ex usus non fuerit privilegatus scienter, sponte, ac voluntarie, et per tempus requisitum ad prescriptionem pro qualitate privilegiorum. — 61. Unde ad id requiritur, quod privilegatus haberet occasionem utendi privilegio. — 62. Item, quod haberet notitiam illius. — 63. Item, quod sponte ac voluntarie, id est sine ulla coactione aut impedimento illo uti omiserit. — 64. Et hoc per tempus requisitum ad praescriptionem pro qualitate privilegiorum respective cuiusvis privilegii in specie ad instar cuiusvis respective in specie rei, juris, actionis et servitius. — 65. Privilegia affirmativa, quae sunt mera gratia, atque in nullius gravamen cedunt, per merum non usum, nunquam amittuntur. — 66. Similiter per eandem rationem privilegia negativa mera gratiosa nunquam amittuntur per usum contrarium. — 67. Econtra autem privilegia negativa cum onere aliorum concessa amittuntur possunt per usum contrarium. — 68. Ut dicta privilegia negativa amittuntur per usum contrarium, requiritur tantum tempus, quantum requiritur ad praescriptionem. — 69. Privilegium cessat, seu amittitur per revocationem concedentis, successoris vel superioris. — 70. Revocatio privilegiorum est duplex, una expressa et alia tacita. — 71. Revocatio expressa subdicitur in generalem et specialem, et quae sit utraque? — 72. Revocatio generalis alia est communis, et alia extraordinaria, et quae sit utraque. — 73. Per clausulam communem generalem: « Non obstantibus quibuscumque privilegiis, » in posteriore privilegio positam absque alia expressa, et specifica mentione non revocantur privilegia clausa in

corpore juria, et certis personis concessa. — 74. Per dictam clausulam communem generalem: « Non obstantibus quibuscumque privilegiis, » nec revocantur privilegia extra corpus juria existentia, si fuerint concessa eum clausula, quod revocata non censeantur, nisi expresse eorum mentio fiat. — 75. Dicta tamen privilegia revocata censerunt per clausulam: « Non obstantibus quibuscumque privilegiis sub quacunque verborum forma concessa. » Vel sic: « Etiamsi de verbo ad verbum deberet de ipsis fieri mentio, » et hujusmodi. — 76. Per nullam ex predictis clausulis generalibus censerunt revocata privilegia per modum contractus concessa, vel re-inumerationem melioram, et obsequiorum praestitorum, nisi saltem in genere addatur clausula: « Etiamsi per modum contractus fuerint concessa; » vel etiam meliorum intuitu. — 77. Tacita privilegii revocatio quomodo fiat? — 78. Circa tacitam privilegiorum revocationem traduntur communiter sequentes regulæ; et assignatur prima. — 79. Assignatur secunda. — 80. Assignatur tertia. — 81. Privilegium mere gratiosum subdito concessum potest ex justa causa revocari a concedente, vel eius successore, seu superiore valido et liceo; sine justa causa autem valide quidem, sed illicite. — 82. Si autem privilegium mere gratiosum sit concessum non subdito, nequit amplius revocari. — 83. Hinc privilegia, quae imperatores, alii principes concesserunt ecclesiis, nequeunt amplius revocari. — 84. Privilegia remuneratoria, vel per modum pacti, seu contractus onerosi concessa etiam subdito nequeant amplius revocari, nisi ex gravi causa spectante ad bonum commune, et cum compensatione aliqua juri ablati. — 85. Privilegia regularium non sunt omnia a concilio Tridentino revocata, sed plurima ab eodem sunt confirmata. — 86. Omnia, et singula privilegia regularium ante concilium Tridentinum eis concessa, quae adversantur decretis in sess. xxv, *De regularibus et monialibus*, sunt revocata ab eodem concilio. — 87. Item revocata sunt privilegia illa regularium ante Tridentinum eis concessa, quae adversantur precedentium sessionum decretis habentibus supradictam, vel similiem clausulam privilegiorum revocatoriam: « Non obstantibus quibuscumque privilegiis, » etc. — 88. An revocata censeantur non solum illa regularium privilegia, quae adversantur alicui ex decretis concilii Tridentini, cit. sess. xxv, *De regularibus*, vel alicui ex decretis precedentium sessionum habentibus supradictam expressam clausulam privilegiorum revocatoriam: « Non obstantibus quibuscumque privilegiis, » sed illa quoque, quae adversantur decretis aliarum sessionum (excepta dicta sess. xxv, *De regularibus*), et clausulam privilegiorum revocatoriam expressam non habentibus. — 89. Regulares non possunt nec in foro conscientiae, uti suis privilegiis, quae sunt expressos revocata a concilio Tridentino. — 90. Imo regulares non possunt in foro conscientiae uti suis privilegiis a concilio Tridentino expresso revocatis, nec in locis, ubi Tridentinum concil. non est receptum. — 91. Nec secundum communem sententiam possunt regulares in foro conscientiae uti suis privilegiis solum implicite a Tridentino revocatis. — 92. Quamvis multa regularium privilegia, tam per concilium Tridentinum, tum per varias pontificias constitutiones fuerint vere revocata, adhuc tamen multa et plurima alia existunt, quae non sunt revocata. — 93. Alia de privilegiis, remissive. — 94. Affertur constitutio Clem. XII, sedulo attendenda, per quam moderantur nonnulla regul. et Mendicantibus a Bened. XIII concessa. — 95. Subiect. add. ex al. man., ad n. 75.

(1. Privilegium singulariter personale cessat per mortem personæ privilegiantur. Communis per text. in c. *Privilegium* 7, Dq

regul. juris in 6, ibi : « Privilegium personale personam sequitur, et extinguitur cum persona, » et concordat l. *In omnibus causis* 68, et l. *Privilegia quædam* 198, fl. *De regul. jur.*

(2. Nec cessat tamen privilegium per mortem, seu depositionem ab officio ipsius privilegiantis, seu concedentis privilegium absolute, et sine limitatione; regula enim generalis est, et communiter recepta, quod gratia, uti est privilegium, absolute concessa, et acceptata non cesseret per mortem, aut depositionem ab officio ipsius concedentis, cap. *Si super gratia* 9, *De officio jud.* delegat. in 6 et cap. *Si cui*, *De præbend.* in 6.

(3. Si autem privilegium non sit absolute et sine limitatione concessum, sed cum aliqua conditione aut limitatione ad certum tempus, dicendo v. g. *Usque ad beneplacitum nostrum*, tunc ipso facto cessat per mortem concedentis; per mortem enim concedentis omnino etiam extinguitur ipsius beneplacitum. *Communis*, textu expresso in c. *Si gratiæ* 5, *De rescriptis* in 6, ibi : « Hujusmodi gratia per ejus obitum, per quem ipsius beneplacitum omnino extinguitur, eo ipso exspirat. »

(4. Si vero privilegium concessum sit sub clausula : « Usque ad beneplacitum Sedis Apostolicæ, » aut hujusmodi, durat perpetuo, nisi a concedente, vel ipsius successore revocetur, neque cessat morte ipsius concedentis. *Communis*, textu expresso in cit. cap. *Si gratiæ* 5, *De rescriptis* in 6, ibi : « Secus autem, si usque ad Apostolicæ Sedis beneplacitum gratis concedatur prædictæ; tunc enim, quia sedes ipsa non moritur, durabit perpetuo, nisi a successore fuerit revocata. »

(5. Item non cessat morte concedentis privilegium concessum sub clausula : « Donec revocavero; » Suarez, lib. viii *De legibus*, cap. 32, num. 2 et seq.; Layman., lib. 1, tract. 4, cap. 23, num. 11; post Navarrum, Covarruviam, et alios; Pirrhing, lib. v *Decretal.*, tit. 33, num. 172; Reiffenstuel, ib., num. 170, et lib. i *Decret.*, tit. 3, num. 262, ubi testatur de communis; Barbosa, clausula 53, num. 12; Menochius, *De arbit. judic.*, lib. i, quæst. 63, n. 12, citans communem aliorum contra Bartolom. Et ratio est, quia ad revocationem requiritur actus novus positivus contrarius, qualis non habetur per solam mortem concedentis; nam, ut recte argumentatur Menochius, consil. 360, num. 9, cum aliis, aliud est voluntatem cessare, et aliud eam revocare; voluntatis cessatio fit per mortem, quia morte finitur voluntas hominis. L. *Locatio* 4, ff. *Locati*, voluntatis vero revocatio requirit factum quoddam, nempe expressionem ipsius revocationis.

(6. Privilegium reale cessat et extinguitur exstante re, cui inhæret. *Communis*, per text. in c. *Accessorium* 42, *De regul. juris* in 6, ibi : « Accessorium naturam sequi congruit principalis. »

(7. Intellige tamen cum hac distinctione,

nempe quod privilegium reale cesseret per extinctionem rei, cui inhæret, si ipsa res privilegiata extinguitur sine spe restitutionis, prout contingit, si res, ecclesia vel alias locus destruatur superioris auctoritate absque ulla spe restitutionis, aut reparacionis; tunc enim extinguntur etiam, et perduntur omnia privilegia ei coherentia, tanquam sublatæ in perpetuum a fundamento, cui inhærent, nec amplius dici possunt illius ecclesiæ clerici, aut illius oppidi cives vel municipes, ut colligitur ex cap. *Placuit* 26, dist. 1, *De consecrat.*, et cap. *Et hoc diximus* 9, caus. 16, q. 7. Sic *Glossa communiter recepta* in cap. *Privilegium* 7, *De reg. jur.* in 6; Pirrhing, loc. cit., num. 198; Reiffenstuel, loc. cit., num. 171 et 172, et *communis* aliorum.

(8. Si autem res privilegiata extinguitur cum spe restitutionis, prout contingit, si res, ecclesia vel alias locus ab hostibus destruatur, aut occupetur, seu casu fortuito comburatur cum spe refractionis, aut redificationis, tunc conservantur omnia ejus privilegia et jura, ut colligitur ex cap. *Pastoralis* 24, caus. 7, quæst. 1, et cap. *Qua semel* 4, caus. 19, quæst. 3. (9. Sed tamen cum hoc discrimine, quod, si privilegia seu jura sint concessa ipsi loco seu pavimento, eique adhærent, ut est consecratio et benedictio loci sacri, et privilegia inde provenientia, nempe quod locus ille non possit vendi, nec converti in usus profanos, et hujusmodi, tunc semper remanent et conservantur, quia eorum fundamentum non est destructum. L. *Ade saera* 73, ff. *De contrahenda emptione*, ibi : « Ade sacra terræmotu diruta, locus ædificij non est profanus; » Reiffenstuel, loc. cit., num. 173; Pirrhing, loc. cit., num. 199; Suarez, lib. viii *De legibus*, cap. 5, num. 6, et alii passim.

(10. Si vero privilegia loci sint concessa principaliter ipsi ædificio, aut ecclesiæ, altari, et hujusmodi, tunc vel privilegia sunt talia, ut eorum usus præcise requirat illum locum v. g. ut intra templum ecclesiam, seu ad tale altare fiat, ut indulgentia concessa visitantibus templum ecclesiam, indulsum pro celebrantibus ad tale altare privilegium; et hoc casu, quamvis privilegia illa non omnino extinguantur, suspenduntur tamen, donec reedificetur talis ecclesia, seu tale altare. Arg. cap. *Pastoralis* 24, caus. 7, quæst. 1, et leg. *Cum loca* 36, ff. *De religios. et sumptib. funer.*; Pirrhing, loc. cit., num. 199; Reiffenstuel, loc. cit., num. 164; Suarez, loc. cit., num. 6; Zoesius, lib. v *Decretal.*, tit. 13, *De privileg.*, num. 53, et alii communiter. (11. Vel privilegia sunt talia, ut etiam extra illum locum, v. gr. extra illum ecclesiam alibi exerceri possint, et tunc privilegia ne quidem suspenduntur, pro illo tempore, quia manent in personis, quæ uti possunt talibus privilegiis loci; sic episcopus vel canonicus alicujus ecclesiæ occupatæ vel destructæ ab intidelibus seu hereticis adhuc retinet denominacionem ab illa ecclesia, quamvis extra illum.

resideat et gaudet privilegiis ipsi concessis ratione episcopatus, vel canonicatus talis loci, ut patet de episcopo Gebennensi, seu Genevensi, qui cum suis canoniciis fruuntur titulo et privilegiis ecclesiae Gebennensis, seu Genevensis, quamvis cum ipsis resedit Annesii in Sabaudia, et sic de aliis. Pirrhing, *loc. cit.*, num. 199; Reiffenstuel, *loc. cit.*, num. 6, et alii passim.

(12. Sic si superioris auctoritate ecclesia, monasterium seu conventus, civitas vel oppidum transferatur ad alium locum, vel alteri uniatur, tunc non cessant ejus privilegia, sed una cum ecclesia, monasterio seu conventu, civitate vel oppido transfruntur, quando non sunt concessa ratione situs; sed directe ipsi ecclesiæ, monasterio seu conventui civitati vel oppido, ejusque nomine; colligitur ex cap. *Et temporis* 48, et cap. *Postquam* 49, caus. 16, q. 1, et cap. *Quia monasterium* 2, De religiosis domibus; ita Glossa communiter recepta in cit. cap. *Privilegium*, De regul. juris in 6; Pirrhing, *loc. cit.*, n. 168; Suarez, *loc. cit.*, n. 4 et seq.; Azorius, part. I, l. v, cap. 22, q. 11, et alii communiter.

(13. Privilegium cessat etiam, et perditur per abusum, textu expresso in c. *Ubi ista* 7, dist. 84, ibi: « Nam privilegium dignitatis meretur amittere, qui permitta sibi abutitur potestate. » Cap. *Privilegium* 63, caus. 11, quest. 4, ibi: « Privilegium omnino meretur amittere, qui permitta sibi abutitur potestate, et cap. *Ut privilegia* 13, De privilegiis, ibi: « Quia privilegium meretur amittere, qui permitta sibi abutitur potestate. »

(14. Privilegium autem non semper ipso jure et facto amittitur per abusum, sed per sententiam et revocationem est auferendum, nisi in jure aliud exprimatur. Zoesius, lib. v *Decret.*, tit. 33, *De privileg.*, num. 38; Reiffenstuel, *ibidem*, num. 179; Suarez, et alii, per text. in cit. cap. *Ut privilegia* 24, De privileg., ibi: « Quædam in eisdem privilegiis duximus declarare, ne minus sane intellecta pertrahantur ad abusum, propter quem possint merito revocari. »

(15. Privilegium revocari potest saltem per sententiam, si incipit cedere in grave prejudicium aliorum, seu communitalis: colligitur ex c. *Suggestum* 9, De decimis; ubi summarium sic expresse habet: « Revocatur privilegium, si ex post facto incipit enormiter esse nocivum, » et cap. *Cum ad hoc sint* 16, De clericis non residentibus, in cuius summario sic expresse dicitur: « Si ecclesia patitur ministrorum defectum, privilegiati super absentia per subtractionem preventuum redire coguntur. »

(16. Privilegium cessat etiam, cessante causa, ob quam datum est: *communis*, per textum in cap. *Cum cessante* 60, De appellatione, ibi: « Cum cessante causa, cesset effectus. »

(17. Hoc tamen intelligendum est solummodo de causa finali, quæ est principalis causa privilegii, sine qua princeps privilegium nullo modo concessisset, et a quo

valor privilegii pendet in fieri et conservari; non autem de causa duntaxat impulsiva, quæ secundario solum movet principem ad concessionem privilegii, adeoque, ipsa cessante, non cessat privilegium, cum in ea non nitatur. Abbas in cap. *Suggestum* 9, De decimis, num. 5; Suarez, lib. viii *De legibus*, cap. 30, num. 1, cum aliis ibi citatis; Reiffenstuel, *loc. cit.*, num. 184; Pirrhing, *loc. cit.*, num. 168, et alii passim.

(18. Item est hoc intelligendum solum de privilegio, quod derogat juri communis vel alterius tertii, ad cuius etiam conservationem requiritur causa. Secus autem est de privilegio *præter*, vel *ultra jus commune*, seu quod continet merum beneficium principis; et ad sui conservationem non requirit aliam causam præter liberalem principis concessionem; tale enim privilegium perseverat, etiamsi causa, ob quam concessum fuit, cessaverit. Suarez, *loc. cit.*, num. 169; Reiffenstuel, *loc. cit.*, num. 185; Zoesius, *loc. cit.*, num. 32, et alii per text. in cap. *Decret.* 16, De regul. juris in 6, ibi: « Decet concessum a principe beneficium esse mansurum; » juncta glossa, ib., verb. *Decet*, cum pluribus juribus ab ipsa adductis.

(19. Privilegium cessat etiam lapsu temporis, ad quod duntaxat fuit concessum et restrictum, quod verificatur solummodo in privilegio temporali, et non in perpetuo. *Communis*, Arg. cap. *De causis* 4, De offic. judic. delegat. (20. Item dicendum est de privilegio concesso sub conditione. Nam ipsum est solum concessum pro tanto tempore quanto duraverit ipsa conditio, adeoque, cessante conditione, cessat etiam privilegium, cum sit finitum tempus, pro quo fuit concessum. *Communis*.

(21. Privilegium cessat etiam per renunciationem liberam et expressam alicujus personæ particularis, si in ejus solius favorem sit privilegium concessum. *Communis*, textu expresso in cap. *Si de terra* 6, De privilegiis, ibi: « Cum liberum sit unicuique juri suo renuntiare, » et l. *Si quis* 29, cod. *De pactis*, ibi: « Regula est juris antiqui, omnes licentiam habere, iis, quæ pro se introducta sunt, renuntiare. »

(22. Si autem privilegium sit principally concessum in favorem alicujus communitalis, dignitatis, loci, v. g. civitatis, ecclesiæ vel monasterii, non potest ei renuntiari a personis particularibus illius communitalis vel loci. *Communis*, textu expresso in cap. *Si diligenti* 12, De foro competent., ibi: « Cum non sit beneficium hoc personale, cui renuntiari valeat, sed potius toti collegio ecclesiastico publice sit indulatum, cui privatorum pactio derogare non potest. »

(23. Unde clerici nec volentes possunt renuntiare privilegio fori. *Communis*, per text. in cit. cap. *Si diligenti* 12, De foro compet. (24. Neque possunt renuntiare privilegio canonis. *Communis*, textu expresso in cap. *Contingit* 36, De sententia excom-

mun., ibi : « Cum ille canon non tam in favorem clerici ordinati, quam in favorem ordinis clericalis fuerit promulgatus. »

(25). Item nec religiosi possunt renuntiare privilegiis suæ religioni concessis, ut privilegio exemptionis, sine consensu Papæ, qui eos ab aliorum ordinariorum jurisdictione exemit, et suæ gubernationi ac protectioni immediatae subiecit. Arg. cap. *Cum tempore* 5. *De arbitrio* n. 2; Suarez, lib. VIII *De legibus*, cap. 53, n. 2; Pirrhing, loc. cit., num. 174; Reiffenstuel, loc. cit., n. 193.

(26). Possunt tamen prelati regulares limitare, restringere, imo etiam tollere suis subditis usum quorundamque privilegiorum etiam a Sede Apostolica concessorum, ita ut nequeant talibus privilegiis uti; sic concessit Leo X Minoribus et Augustinianis, Clemens VII Cisterciensibus, et Gregorius XIII Societati Jesu: *Compend. privilegior. Mendicant.*, verb. *Privilegia Fratrum*, § 26; Miranda, in *Manual.*, tom. II, quæst. 43, art. 4; Rodriguez, tom. I, *Quæst. regular.*, qu. 9, art. 2; Tamburini, *De jure abbatum*, tom. I, disput. 16, quæst. 9; Reiffenstuel, loc. cit., num. 199 et 200; Lezana, in *Summa qu. Regular.*, tom. II, cap. 18, num. 56, et alii; et ad hoc faciunt cap. *Cum accessissent* 8, *De constitutionibus*, cap. *Per illorum* 22, *De præbend.* Et ad hoc locum habet regula, quod favori suo ii, quibus competit, renuntiare possunt; arg. I. *Si quis* 39, cod. *De pactis*, c. *Si de terra* 6, *De privilegiis*; et quod nemo beneficio sibi concessu uti cogitur. Arg. I. *Inviito*, ff. *De regul. jur.*

(27). Sic potest tota aliqua communitas, v. g. civitas, prelatus cum capitulo, et hujusmodi renuntiare privilegio sic concessu, quod eidem vel non est utile vel est indifferens. Per citat. cap. *Cum accessissent* 8, *De constitutionibus*, cap. *Pro illorum* 22, *De præbend.*, cap. *Si de terra* 6, *De privilegiis*, l. *Si quis* 19, co l. *De pactis*, l. *Inviito*, ff. *De regul. juris.*

(28). Secus autem, si talis renuntiatio cederet in præjudicium ecclesiæ vel communitalis, in quo casu etiam unus solus de capitulo contradicens impedire potest renuntiationem. Innocent., in cap. *Accidentibus* 15, *De privilegiis*, et Glossator, Abbas, Alexander de Nevo, *ibidem in additionibus*; Pirrhing, loc. cit., n. 174; Reiffenstuel, loc. cit., n. 196, et alii passim.

(29). Si vero privilegium incipiatur esse nocivum, per se cessat, ita ut observari non debeat. *Communis*, per tex. in cap. *Quod ob gratiam* 61, *De regul. juris* in 6, ibi: « Quod ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum. »

(30). Privilegia *affirmativa* concessa cum gravamine aliorum, v. gr. exigendi decimas, imponendi tributum, et hujusmodi, amittuntur per non usum via præscriptionis, si interim fuit occasio utendi privilegio, et tamen eo usus non fuerit privilegiatus « scienter, sponte, ac voluntarie, et per tempus requisitum ad præscriptionem pro qualitate privilegiorum. » *Communis*, per

text. in cap. *Cum super* 23, *De offic. delegat.*, ibi: « Cum noluerit, quod potuerit, et leg. *Nundinis* 1, ff. *De nundinis*, ibi: « Nundinis impetratis a principe non utendo, qui meruit, decennii tempore usum amittit; » et cap. *Si de terra* 6, *De privilegiis*, ibi: « De privilegio tamen induito tanto tempore vobis detrahere voluistis, cum liberum sit unicuique suo juri renuntiare, eoque modo non potestis vos in hac parte tueri. »

(31). Dicitur tamen notanter: « Si interim fuit occasio utendi privilegio, et tamen eo usus non fuerit privilegiatus, » quia, si occasio utendi privilegio nunquam se offerat, per non usum non amittitur, quamvis per in ille annos nullus exerceatur usus privilegii. *Communis*, arg. I. *Et Attilicinus*, ff. *De servitut. rust. prædior.*

(32). Item notanter dicitur *scienter*, quod quis sciat se habere tale privilegium, et tamen, oblata sibi favorabili occasione, eo uti omittat; quia qui ignorat se habere tale privilegium, illud non amittit, si eo uti omittat. *Communis*, arg. I. *Is qui usumfructum* 20, ff. *Quibus modis usumfructus, vel usus amittitur.*

(33). Item notanter dicitur *sponte*, ac *voluntarie*, quia, si quis violenter, aut ob infirmitatem, vel absentiam ab usu impeditur, privilegium non amittit. *Communis* cum glossa in cap. *Ut privilegia* 24, *De privilegiis*, verb. *Semel in anno.*

(34). Item notanter dicitur: « Et per tempus requisitum ad præscriptionem pro qualitate privilegiorum; » quia tempus ad præscriptionem requisitum est varium pro diversitate rerum, iurum, actionum et servitum, ut patet ex dictis sub verb. *Usucapio*, § 6. Unde cum iura, actiones, privilegia, et similia veniant nomine rerum immobilium, ex dictis sub dict. verb. *Usucapio*, § 5, n. 3 et 4. Et res immobiles privatorum cum titulo et bona fide præscribantur decennio inter præsentes, et xx annis inter absentes, ex dictis *ibidem*, n. 1, sine titulo autem, sed cum bona fide præscribantur trigesima annis, ex dictis, *ibidem*, n. 12. Et res immobiles Ecclesiæ Romanæ præscribantur duodecimat spatio c annorum, ex dictis *ibidem*, n. 12. Et res immobiles aliarum ecclesiarum inferiorum, et aliorum locorum piorum, seu causarum piarum præscribantur spatio xl annorum, ex dictis, *ibidem*, n. 15. Et res immobiles ordinum et monasteriorum regularium præscribantur sola centenaria, ex dictis, *ibidem*, n. 16. Sic pariformiter est discurrendum de tempore requisito ad præscriptionem cuiusvis respectiva privilegii in specie. *Communis*.

(35). Privilegia *affirmativa*, quæ sunt mere gratiæ, atque in nullius gravamen cadunt, v. g. celebrandi ante auroram, absolvendi, dispensandi, et hujusmodi, per meum non usum nunquam amittuntur; glossa in cap. *Ut privilegia* 26, *De privilegiis*, verb. *Semel in anno*; Engel, lib. v *Decretal.*, tit. 22, n. 19; Pirrhing, *ibidem*, nu. 176; Reiffenstuel, *ibid.*, n. 787; Bassæus, verb. *Pri-*

vilegium 3, n. 16; Suarez, Layman, Bonacina, Rodriguez, et alii passim; et ratio est, quia *merus non usus est actus liberæ facultatis, qui non inducit prescriptionem seu renuntiationem.* In facultativis enim non datur præscriptio, ex dictis sub verb. Usuca-
mo, § 2, n. 17.

(36). Similiter per eamdem rationem pri-
vilegia *negativa* mere gratirosa, v. gr. non
jejunandi, nunquam auittuntur *per usum
contrarium*: Suarez, lib. viii, *De legibus*, cap.
25, n. 23; Pontius, lib. viii, *De matrimonio*,
cap. 18, n. 25; Pirrhing, loc. cit., n. 183;
Reiffenstuel, loc. cit., n. 212, cum communi-
aliorum.

(37). Econtraria autem privilegia *negativa*
cum onere aliorum concessa, v. gr. non
solvendi decimas seu tributum, amitti pos-
sunt *per usum contrarium*. Suarez, loc. cit.,
cap. 34, n. 20 et cap. 35, n. 1 et 2; Lay-
man, lib. I, tract. 9, c. 23, n. 23; Pirrhing,
loc. cit., n. 178; Reiffenstuel, loc. cit., n.
213, cum communi et certa aliorum. Arg.
cap. *Cum accessissent* 8, *De constitutioni-
bus*.

(38). Ut dicta privilegia *negativa*, quæ in
non faciendo consistunt, et aliis onerosa
sunt, ut est privilegium immunitatis a sol-
vendis decimis, vel tributis, privilegium
exemptionis a jurisdictione ordinarii. amittun-
tur *per usum contrarium*, v. g. voluntarie,
libere ac sponte solvendo decimas, vel
tributa, sistendo se tribunal, seu jurisdic-
tione ordinarii sine protestatione, requiri-
tur tantum temporis, quantum requiritur
ad præscriptionem, juxta dicta *supra*, n.
36.

(39). Privilegium cessat, seu amittitur per
revocationem concedentis, successoris vel
superioris. *Communissima.* (40). Revocatio
autem privilegii duobus modis fieri potest,
scilicet *expressa* vel *tacite*; seu duplex est
revocatio, una *expressa*, et alia *tacita*. *Com-
munis.* (41). Revocatio *expressa* subdividi-
tur in *specialem* et *generalem*. *Specialis est*,
quando istud, vel illud privilegium in spe-
cie revocatur. *Generalis est*, quando in ge-
nere revocantur omnia privilegia alicui
constitutioni et decreto contraria. Sic do-
ctores communiter. (42). revocatio gene-
ralis, alia est *communis*, et alia *extraordi-
naria*; revocatio generalis *communis* est,
quæ fit per clausulam generalem commu-
nem, dicendo, v. gr. « Non obstantibus qui-
buscunque privilegiis » revocatio genera-
lis *extraordinaria* est, quæ fit per clausu-
lam generalem *extraordinariam*, et fortio-
rem, dicendo v. gr.: « Non obstantibus
privilegiis quibuscunque sub quacunque
verborum forma concessis. » Vel sic:
« Etiam si de verbo ad verbum deberet de
ipsis fieri mentio, » et hujusmodi. *Commu-
nis.*

(43). Per clausulam communem generalem,
« Non obstantibus quibuscunque privile-
giis » in posteriore privilegio positam
absque alia expressa et specifica mentione
non revocantur privilegia clausa in corpore
juris, et certis personis concessa. *Commu-
nis.*

nisi. Et ratio est, quia correctio jurium est
evitanda, quantum fieri potest, nec est fa-
cile præsumenda, nisi clare exprimatur.
Arg. cap. *Cum expediatur*, *De electione*, in 6,
adeoque per generalem derogationem, nisi
clare exprimatur, non censetur tolli jus
speciale prius habens rationem specialem;
si enim hoc princeps voluisse, expressis-
set. Arg. cap. *Inter corporalia* 2, *De trans-
latione episcopi*, § *Sed neque istud*, cap.
Ad audientiam 12, *De decimis*, et cap. *Quia
circa* 21, *De privilegiis*.

(44). Per dictam clausulam communem
generalem, « Non obstantibus quibuscunque
privilegiis, » nec revocantur privilegia
extra corpus juris existentia, si fuerint
concessa cum clausula, quod revocata non
censeantur, nisi expresse eorum mentio
fiat. *Communis.* (45). Dicta tamen privile-
gia revocata censetur per clausulam: « Non
obstantibus quibuscunque privilegiis sub
quacunque verborum forma concessis. »
Vel sic: « Etiam si de verbo ad verbum de-
beret de ipsis fieri mentio; » et hujusmodi.
Communis, et clare patet ex ipsismet verbis
clausularum.

(46). Per nullam ex predictis clausulis
generalibus censetur revocata privilegia
per modum contractus concessa, vel in
remuneracionem meritorum, et obsequiorum
præstitorum, nisi saltem in genere ad-
datur clausula: « Etiam si per modum con-
tractus fuerint concessa, vel etiam merito-
rum intulit. » *Communis.* Et ratio est, quia
talis revocatio cedit in *præjudicium tertii*,
auferendo ei *jus quæsumum*, adeoque non
præsumitur in principe voluntas revocandi,
nisi exprimatur; tum quia talia privilegia
ordinarie revocari non possunt, nisi ex
causa gravi ad bonum publicum pertinente,
adeoque revocata censerit non debent, nisi
specialiter exprimatur.

(47). Tacita autem privilegii revocatio fit
per actum principis directe contrarium pri-
vilegio, seu qui non potest subsistere vel
non habere effectum intentum sine revoca-
tione privilegii antea concessi; dummodo
possit præsumi eum scire privilegium an-
tea concessum, illiusque recordari. *Com-
munis*, arg. I. *Idem Ulpianus*, ff. *De excusa-
tionibus tutorum*, etc.

(48). Unde circa hanc etiam privilegiorum
revocationem traduntur communiter se-
quentes regulæ. Prima est: per legem ge-
neralem, et quæ non expresse revocat pri-
vilegia, censetur tacite revocata privile-
gia in corpore juris contenta; non autem
censetur revocata privilegia extra corpus
juris existentia, nisi eorum mentio specia-
lis fiat. Et ratio primæ partis est, quia cum
privilegia in corpore juris contenta per-
tineant ad legem universalem, præsumitur
legislatores ea scire, adeoque revocare
legem priorem continentem privilegium ju-
ris communis, quamvis in posteriore lege
non exprimat. Ratio autem secundæ partis
est, quia cum privilegia extra corpus juris
existentia contineant jus privatum, et par-
ticulare factum, legislator vero non præ-

sumatur scire jura privata aut particularia facta, cap. *Licet 1*, De constitut. in 6, sequitur aperte, quod non censeatur ea velle revocare, nisi ea exprimat.

(49. Secunda regula est : privilegium prius concessum non tollitur, nec facile revocatur per privilegium posterius priori contrarium, nisi illius prioris fiat mentio specialis ; cum enim privilegium sit jus privatum et particulare, præsumitur, quod princeps concederit privilegium secundum ex ignorantia primi, si de illo nullam mentionem fecit; adeoque secundum concessum privilegium censemur subreptitium et invalidum. Argum. cap. *Cum ordinem 6*, De rescriptis, cap. *Ex parte 12*, De offic. delegat., cap. *Veniens 19*, De præscriptiobus, cap. *Licet 1*, De constitut. in 6, et late id declarat glossa, in cap. *Sicut 1*, De rescriptis, verb. *Mandatum*.

(50. Tertia regula : Per sententiam latam contra privilegium a principe, qui potuit privilegium concedere, non revocatur privilegium tacite; sed potius reprobatur, id est tanquam defectuosum, seu invalidum rejicitur, et sic non tanquam prius validum auferunt, seu tacite revocatur. Arg. c. *Suborta 21*, De sent. et re judicat.

(51. Privilegium mere gratiosum subdito concessum potest ex justa causa revocari a concedente, vel eius successore, seu superiore valide et licite; sine justa autem causa valide quidem, sed illicite. Communissima, et satis clara, unde non indiget probatione.

(52. Si autem privilegium mere gratiosum sit concessum non subdito, nequit amplius revocari. *Communis* cum *Pirrhing*, loc. cit., num. 186; *Suarez*, lib. viii, *De legibus*, cap. 37, num. 2; *Reiffenstuel*, loc. cit., nu. 121. Et ratio est, quia, postquam privilegium fuit acceptatum, transit in pactum seu contractum, quo proprie dictum jus acquiritur privilegiato, quod non subdito auferri nequit; tale enim privilegium concessum non subdito, quamvis ab initio sit contractus voluntarius, ex post facto tamen est necessitas, ut dicit *Glossa*, in cap. *Decet 16*, De regul. juris in 6, verb. *Nota ulterius* in fine, juxta illud vulgatum : « Quod a principio est voluntatis, exposcit fit necessitatis; » arg. l. *Sicut 3*, cod. *De obligat. et actionib.*

(53. Hinc per dictam rationem privilegia, quæ imperatores, aliique principes concederunt ecclesiis, nequeunt amplius revocari. Sic expresse *Glossa*, in cit. cap. *Decet*; *Pirrhing*, loc. cit., num. 186; *Reiffenst.*, loc. cit., num. 122; *Layman*, loc. cit., c. 23, nu. 25, et alii passim.

(54. Privilegia remuneratoria, vel per modum pacti, seu contractus onerosi concessa etiam subdito, nequeunt amplius revocari, nisi ex gravi causa spectante ad bonum commune, et cum compensatione aliqua juris ablati. *Pirrhing*, loc. cit., num. 187; *Reiffenstuel*, loc. cit., num. 122; *Eugel*, loc. cit., num. 22; *Suarez*, loc. cit., cap. 37, num. 5 et seqq., et alii passim; et ratio est, quia etiam princeps tenetur servare pacta, præ-

sertim onerosa, inita cum subditis. Arg. cap. *1*, *De probationibus*, adeo ut ab eis redere non possit, etiam de plenitudine protestatis, ut nota *Fagnanus*, in cap. *Antigonius*, num 7, *De pactis*. Et ratio est, quia princeps ex pacto præsertim oneroso obligatur jure naturali, ac divino, cui et Papa, et imperator subjiciuntur; et licet ob publicam necessitatem possit rescindere contractum cum subdito initum, non tamen potest justus illum omnino privare re sua sine ulla compensatione, cum princeps non sit absolutus dominus rerum subditi.

(55. Privilegia regularium nou sunt omnia a concilio Tridentino revocata, sed plura ab eodem sunt confirmata. *Communis* textu expresso in eodem concilio, sess. xxv, *De regular.*, cap. 20, ad finem, ubi in plurimis privilegia regularium firma et illæsa asserens, ac denuo confirmans, sic expresse habet : « In ceteris omnibus præfatorum ordinum privilegia et facultates, quæ ipsorum personas, loca et jura concernunt, firma sint et illæsa. »

(56. Omnia, et singula privilegia regularium ante concilium Tridentinum eis concessa, quæ adversantur decretis, in sess. xxv, *De regul. et monialib.*, sunt revocata ab eodem concilio. *Communis*, per text. ejusdem concilii cit., sess. xxv, *De regularibus*, cap. 22, ubi ab omnibus regularibus « omnia et singula in superioribus decretis contenta observari præcipit, » etc. « Non obstantibus eorum omnium et singulorum privilegiis sub quibusunque verborum formulis concepit, ac mare magnum appellatis, etiam in fundatione obtentis, nee non constitutionibus et regulis etiam juratis, atque etiam consuetudinibus, vel præscriptionibus, etiam immemorabilibus, » etc.

(57. Item revocata sunt privilegia illa regularium ante Tridentinum eis concessa, quæ adversantur præcedentium sessionum decretis habentibus supradictam, vel similem clausulam privilegiorum revocatoria : « Non obstantibus quibusunque privilegiis, » etc. *Communis*. Et ratio est, quia, ubi adest expressa clausula privilegiorum revocatoria, de revocatione dubitare non licet; in claris enim, et expressis non datur interpretatio, vel voluntatis conjectura. L. *Licet imperator*, ff. *De legatis 1*, et l. *Illi*, aut illa, ff. *De legatis 3*. Unde *Glossa communis* recepta in cap. *Cum dilectis 8*, De consuetudine, verb. *Nec juri communi*, sic expresse habet : « Ubi verba non sunt ambiguæ, non est locus interpretationi, sed ubi sunt dubia, necessaria est interpretatio; » et concordat c. *Ad audientiam 12*, *De decimis*, et cap. *Porro 7*, *De privilegiis*.

(58. Ali autem revocata censeantur non solum illa regularium privilegia, quæ adversantur alicui ex decretis concilii Tridentini cit., sess. xxv, *De regularibus*, vel alicui ex decretis præcedentium sessionum habentibus supradictam expressam clausulam privilegiorum revocatoriam : « Non obstantibus quibusunque privilegiis, » etc., sed illa quoque, quæ adversantur, seu con-

trans sunt decretis aliarum sessionum (excepta dicta sess. **xxv**, *De regularibus*) et clausulam privilegiorum revocatoriam expressam non habentibus, ita ut per bullas confirmatorias privilegiorum regularium nunquam censeantur confirmari, sed potius pro invalidis declarari per illam clausulam : « Dummodo sacris canonibus et decretis concilii Tridentini non adversentur ? » Non convenient doctores ; Donatus enim tom. I, part. I, tract. 11, quæst. 15, a num. 4; Peyrin., in *Declarat. privilegior.*, tom. II, in *Constit. I Gregorii XIII*, num. 3, et alii, tenent sententiam affirmativam. Suarez autem lib. VIII *De legibus*, cap. 18, in fine; Rodriguez, tom. I *Qu. regular.*, quæst. 6, art. 7; Miranda, *Manual. prælat.*, tom. II, quæst. 8, art. 3, vers. *Sed alii*, et plures alii, signanterque Reiffenstuel, lib. V *Decretal.*, tit. 33, a num. 116 ad num. 118, et a num. 139 ad 146, defendant sententiam negativam, dicentes quod illa regularium privilegia, quæ adversantur, seu contraria sunt decretis aliarum sessionum (excepta dicta sess. **xxv**, *De regularibus*), et clausulam privilegiorum revocatoriam expressam non habentibus, probabilissime non censentur revocata ab eodem concilio, nec eximuntur a confirmatione per illam clausulam, « Dummodo sacris canonibus, et decretis conc. Trident. non adversentur. » *Vide* ipsum Reiffenstuel, loc. cit., ubi pluribus rationibus, et juribus adductis, contrariisque argumentis solutis, solide et fuse hanc sententiam propugnat.

(59). Regulares non possunt nec in foro conscientiæ uti suis privilegiis, quæ sunt expresse revocata a concilio Tridentino. *Communis*, ac certa; sententia enim contraria fuit expresse damnata ab Alexandro VII, die 18 Martii 1666, propositione 36, in ordine, ibi : « Regulares possunt in foro conscientiæ uti privilegiis suis, quæ sunt expresse revocata per concilium Tridentinum. » (60). Imo regulares non possunt in foro conscientiæ uti suis privilegiis a concilio Tridentino expresse revocatis, nec in locis, ubi Tridentinum concilium non est receptum. Sic cum aliis solide probat *Viva ad dictam propositionem* 36, num. 10. (61). Qui, *ibidem*, num. 11, ex *communiori* dicit, neque posse regulares in foro conscientiæ uti suis privilegiis solum implicite a Tridentino revocatis; quia Tridentinum condendo legem in contrarium, illam revocavit implicite; et in bullis confirmatoriis privilegiorum regularium addi solet clausula illa, « Dummodo decretis concil. Tridentin. non adversentur, » adeoque neque iis possunt regulares uti in foro conscientiæ, quidquid in contrarium docuerit Rodriguez cum Miranda et Portello, quos postea cum aliis secutus est Reiffenstuel, loc. *supra* cit.

(62). Quamvis multa regularium privilegia, tum per concilium Tridentinum, tum per varias pontificias constitutiones fuerint vere revocata; adhuc tamen multa, et plurima alia existunt, quæ nec dicto concilio Tridentino, nec dictis constitutionibus pon-

tificiis adversantur, seu contraria sunt, et consequenter non sunt ab eis revocata, uti clare patet in compendiis privilegiorum regularium recenter editis, et juxta decreta conc. Trident. et aliarum Pontificiarum constitutionum reformatis, et signanter « in nostro privilegiorum compendio primitus, compilato ab Alphonso de Casarubios Hispano; » et postea per *Hieronymum a Sorbo* omni debita cum reverentia, et obedientia erga Sedem Apostolicam juxta decreta conc. Trident. et aliarum Pontificiarum constitutionum reformato, in quo nullum privilegium a conc. Trident. vel aliqua Pontificia constitutione usque ad Clementem VIII (sub quo reformatum fuit) reperitur revocatum, et tamen plurima in illo reperiuntur privilegia etiam nulli posteriori constitutioni pontificiae contraria, nec « per usum contrarium, vel non usum, renuntiationem, præscriptiōnem, » vel aliam viam amissa. Sic Reiffenstuel, loc. cit., a num. 323; Kazenbeger, loc. cit., n. 441, et alii

(63). Alia, vide verb. *ORACULA. VIVÆ VOCIS* per tot, hic autem pro complemento tandem sit.

Constitutio Clementis XII, in qua nonnullas Apostolicas litteras ordinibus regularibus et mendicantibus a piæ mem. Benedicto Papa XIII concessa moderatur, ac reducit ad terminos juris communis, concilii Tridentino et constitutionum Apostolicarum.

« CLEMENS, episcopus, etc.

« Romanus Pontifex, quem coelestis paternæ familias vineæ suæ custodiendæ præpositus, diu noctuque operarios impigre in ea laborantes, circumspicit, congruam, imo amplam mercedem eis largitur, ut vineæ, præbris agricolis hoc pacto ad eam alacrius excolendam incumbentibus, uberiori preventu fructificare possit.

« Sane fel. record. prædecessor noster Benedictus Papa XIII, strenuas ordinum Regularium et Mendicantium cohortes, hanc domini vineam, atque agrum Ecclesiæ indesinenter colere conspicatus, ac paterno erga eos animo affectus, quo etiam Nos ipsi utique afficimus, plura eis privilegia concessit, ratus ea pari voluntate universim excipienda: quod tamen secus evenisse, Nos ad supremi sacerdotii apicem, disponente Domino, evecti, ægre intelleximus; inde nimur præter omnem expectationem nostram variis litibus et controversiis exortis, ac nisi opportune occurratur, fortasse in posterum exortur. Quare nonnullis ex bujusmodi litteris et constitutionibus Apostolicis mature perpensis ad sedanos rumores propterea excitatos, mutuamque, et vere Christianam inter episcopos et regulares familias, ac etiam sacerdotes ordinis et sodalitates, publicasque universitates benevolentiam et pacem ubique in ecclesia servandam, de consilio nonnullorum ex venerabilibus fratribus nostris S. R. E. cardinalibus in hanc sententiam devenimus, ut subsequentibus litteris et constitutionibus

codem Pontifice Benedicto sedente vulgatis, moderationem aliquam auctoritate nostra adhibendam esse decernemus. Litterae vero ipsas et constitutiones ordinibus regularibus pridem concessae haec sunt.

« Edictum IV Idus Dec. an. 1725, quae incipiunt: *Paterna*.

« Alioquin IX Kal. Jun. an. 1726, quae incipiunt: *Ratio Apostolici ministerii*.

« Alioquin III Nones Julias ejusdem anni, quae incipiunt: *Singularis devotione*.

« Alioquin VIII Augusti ejusdem anni, quae incipiunt: *Exponi nobis super fecerunt*.

« Alioquin Kalendis Septembris ejusdem anni, quae incipiunt: *Vite et morum integritas*.

« Alioquin Kal. Jan. anni 1727, quae incipiunt: *Libenter*.

« Alioquin V Nonas Martias ejusdem anni, quae incipiunt: *Loca sancta*.

« Alioquin Kalendis Aprilis ejusdem anni, quae incipiunt: *Ex quo sedes*.

« Alioquin V Nonas Aprilis ejusdem anni, quae incipiunt: *Summe decet*.

« Alioquin VII Kal. Junias ejusdem anni, quae incipiunt: *Pretiosissus*, cum declarationibus sub die XXVIII Septembris anni 1728, ab eodem Pontifice factis super quibusdam dubiis circa intelligentiam rerum in ipsa constitutione contentarum exortis.

« Alioquin XXI Mart. anni 1729, quae incipiunt: *Exponi nobis fecit*.

« Alioquin demum VII Kalend. Apr. ejusdem anni 1729, quae incipiunt: *In sede*.

« Quamvis autem huc omnia et singula ex ejusdem recolenda memoriae Benedicti papa, et laudabiliter erga regularium familiias voluntate profecta fuerint, quae ipse observatum scelum de salute animarum, religionis servorum, doctrinam, et regularis disciplinae observantiam, magna ac vere paterna dilectione prosequebatur, concessa, extensa, decreta, confirmata et declarata fuerint; Nos, tamen, qui post varias altercationes et difficultates de eisdem litteris et constitutionibus excitatas, et optatam sanctae Dei Ecclesiae tranquillitatem pro oculis habemus, valentes, ut universis Dominici gregis pastoribus, ac praesertim venerabilibus fratribus patriarchis, archiepiscopis et episcopis in partem sollicitudinis nostrae vocatis, liberum jurium suorum, quae summi Dei gloriam et animarum salutem respioint, in illorum dioecesibus exercitium servetur, queque illud quomodounque impedit et lacerare fortasse possunt, pro virili nostra penitus amovere cunctiles, quemadmodum alias Romani Pontifices antecessores nostri saepius egerunt; Nos quoque ad preservandum iisdem patriarchis, archiepiscopis et episcopis, ac quibuscumque aliis ordinibus, ac ceteris ecclesiasticis, et secularibus suorum jurium exercitium et possessionem, amovendamque quarumque dissensionum, et litium occasionem, ex concessa nobis divinitus Apostolicæ potestatis plenitudine, eorumdem antecessorum nostrorum Pontificum Romanorum vestigiis inphantentes, statuimus et decernimus de omnibus et singulis prædi-

ctis litteris et constitutionibus, quae ab eodem antecessore nostro Benedicto prodierunt, nec non de omnibus privilegiis, gratiis, favoribus, indultis, exemptionibus, facultatibus et declarationibus in iisdem contentis, eam deinceps decisionem ac judicium, etiam in foro conscientiae habendum, quod sive ex jure communio, sive ex decreto et constitutionibus Apostolicis, sive alias, legitime habebatur, antequam eadem litteræ, et declarationes ab eodem Benedicto concessæ fuissent, perinde scilicet ac si illæ non emanasset; ad quam dispositionem, ejusque pristinum statum, ac terminum, omnia superius enunciata omnino reducimus, et reducta esse volumus, ita ut in posterum supradicti ordines regulares earumdem litterarum et constitutionum usu, commodo et effectu penitus carere debere intelligantur.

« Hinc ad præmissorum effectum pro nullis, et infectis haberi volumus omnia decreta irritantia prohibitions, declarationes, mandata, et quæcumque in litteris et constitutionibus prædictis quomodolibet apposita, atque alia eorumdem occasione facta, huic reductioni, decreto et voluntati nostræ quomodounque adversantia, quibuscumque ea esse concepta formulis, ac præservationibus, declarationibus, modificationibus, restrictionibus, explicationibus, derogatoriis derogatoriis, aliisque validissimis, efficacissimis et inviolabilibus clausulis, præsertim, quod semper in data quæcumque constitutioni illarum revocatoriae, in posterum edendæ, posteriores censeantur; etiam motu proprio, et potestatis pari plenitudine, ac ex certa scientia, etiam consistorialiter, etiam pro conservatione status regularis, etiam in vim contractus et stipulationis inter Sedem Apostolicam, et ordines prædictos initæ, quam ad hujusmodi effectum rescindimus, et ex nunc re-scissam, nullitasque roboris, et momenti esse volumus et decernimus; ideoque omnes dissensiones, altercationes et lites coram quibuscumque judicibus ordinariis, extraordinariis et commissariis, etiam a causarum Palatii nostri auditoribus, et S. R. E. cardinalibus, etiam de latere legatis nec non quacumque eorumdem cardinalium congregazione, prædictarum litterarum et constitutionum occasione, jam motas, necdum decisas, aut finitas, vel etiam, quæ jam decisæ essent, si modo tractum habeant successivum, easque rursus in posterum excitari contingat, juxta juris communis, conc. Trid. decretorum et constitutionum Apostolicarum, ac præsentem hanc nostram dispositionem, nec aliter decidendas esse præcipimus. Futura vero dubia et difficultates ubicunque, et quandocumque oriuntur, ad Nos et Sedem Apostolicam, ad quam Pontificiarum constitutionum, atque ecclesiasticarum sanctionum interpretatio pertinet, referenda esse decernimus.

« Itaque omnia et singula hactenus memorata, nec non præsentes, etiam ex eo quod cause, ob quas emanaverint, compro-

bala, expressae et verificatae, aut in premis-
sis interesse habentes vel prætendentes, ad
hoc vocali, ciati et auditu non fuerint, ne-
que eisdem consenserint, vel alias ex quo-
cunque capite, prætextu, colore, ingenio vel
causa, de subreptionis vel obreptionis, aut
nullitatis vicio, vel intentionis nostræ, sive
alio quovis defectu notari et impugnari,
ar-
gui, iusfringi, retractari, in jus vel controver-
siam vocari, ad terminos juris reduci, aut
contra eas quodvis gratiæ, vel justitiæ re-
medium impetrari, seu coneidi nullatenus
posse; sed eas, ac omnia, et singula in eis
contenta semper, et perpetuo valida, firma
et efficacia esse, et fore, suosque plenarios
et integratos effectus sortiri et obtinere, ac
ab omnibus et singulis, ad quos spectat, et
pro tempore quomodolibet spectabat, invio-
labiliter observari, omnino statuimus; sic
que, et non alias per quoscunque judices
ordinarios et delegatos, etiam causarum
Palatii nostri auditores, ac prædictæ S. R.
E. cardinales, etiam de latere legatos, vice-
legatos, dictæque Sedis nuntios, quavis au-
toritate fungentes, sublata eis, et eorum
cuilibet quavis aliter judicandi, definiendi
et interpretandi facultate et auctoritate, ju-
dicari, definiri et interpretari debere, ac ir-
ritum et inane, si secus super his a quo-
quam quavis auctoritate, scienter vel igno-
ranter contigerit, attentari, decernimus et
decretem esse volumus; non obstantibus
præmissis, nec non nostra, et cancellariæ
Apostolicæ regula de jure quæsito non tollen-
do, nec non omnibus, et singulis prædi-
cti Benedicti prædecessoris, declarationibus
super dubiis, aliisque constitutionibus et
ordinationibus Apostolicis, nec non omni-
um et singulorum ordinum prædicatorum,
ac eorum cuilibet, etiam juramento, con-
firmatione Apostolica, vel quavis firmitate
alia roboratis, statutis et consuetudinibus,
privilegiis quoque, indultis, etiam mare
magnum, vel alias quomodolibet nuncupati,
litterisque Apostolicis sub quibuscum-
que tenoribus et formis, sum quibuscum-
que etiam derogatoriarum derogatoriis, aliis-
que efficacioribus et insolitis clausulis,
ac irritantibus, aliisque decretis in genere,
vel in specie, etiam motu proprio, et con-
sistorialiter, ac alias quomodolibet in contrarium
præmissorum, concessis, confirmatis et plures
innovatis: quibus, omnibus et singulis, etiam
pro illorum sufficienti
derogatione de illis, eorumque totis tenori-
bus specialis, specifica, expressa et indivi-
dua, ac de verbo ad verbum, non autem per
clausulas generales idem importantes, men-
tio, seu, quævis alia expressio babenda, aut
alia exquisita forma ad hoc servanda foret:
eorum omnium et singulorum tenores, iis-
dem præsentibus pro plene et sufficienter
expressis, et de verbo ad verbum insertis
habentes, illis alias in suo robore perman-
suris, latissime et plenissime hac vice dun-
taxat specialiter et expresse derogamus, ca-
terisque quomodolibet contrariis quibus-
cunque.

* Volumus autem, e.c.

« Nulli ergo omnino hominum, etc.
« Datum Romæ apud S. Mariam Mai-
rem anno Incarnationis Dominicæ 1732,
iii Kalendas Aprilis, pontificatus nostri anno
secundo.»

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(64. De singulis modis, quibus privilegia
amittuntur, agere pro dignitate, immensi
eset laboris. Vide de iis, ubi necessitas pos-
tulat, Grebuer, *De privileg. religios.*, tract.
1, disp. 5 per tot. (65. Paucis disserendum
de revocatione tantummodo privilegiorum.

(66. Et quoad revocationem privilegio-
rum, adhiberi solet distinctio, utrum sub-
ditu, an non subdito privilegium conces-
sum sit, sic ut illo quidem casu revocatio
sæpe principi permissa sit, hoc non item;
Gail., observ., l. iii, observ. 60, n. ult.; Me-
rul., in *Prax.*, tit. 4, cap. 3, n. 33. (67.
Ast cum non magis subjecti fraudandi sint
suis commodis, quam hisce fides ex jure
gentium servanda certe sit, nulla sufficiens
ratio apparet talis distinctionis, sive quæ-
stio sit de privilegiis indultis ex mero be-
neplacito principis, sive de istis, quæ de-
scendent ex præcedenti quodam contractu
seu causa.

(68. Recens meo iudicio sentiunt, qui
principi tribuunt facultatem revocandi in iis
privilegiis, quæ profluxerunt ex mera ejus
liberalitate, non præcedente vel subsequentे
conventione, et obligatione, quæque ipse
indefinitæ sine ulla temporis adjectione con-
cessit, aut (quod non infrequens) circa quæ
tempore concessionis sibi potestatem revo-
canli, mutandi, diminuendi nominativum
reservavit; eo quod hæc non alio, quam pre-
carii jure, videri possunt haberi, atque pos-
sideri ab illis, quibus sunt acquisita; nec
ullam inferre dici potest injuriam, qui repe-
tit concessa precario, aut utitur jure sibi
reservato, et quidem tametsi nulla penitus
causa revocandi subesset. Besold., *Delibat.*
Jur. ad Pandect., lib. I, n. 12; Anton. Matth.,
De Auction., l. II, c. 7, num. 51.

(69. Sin autem mediante contractu inter-
veniente causa onerosa ob factum aliquod
impletum, vel implendum, aut dationem
præsentem, vel futuram constet, privilegia
concessa vel ob benemerita talia, et operas
navatas, quæ sæpe tanti valent, quanti pe-
cunia: nonnisi ex causis justis legitimis,
et satis gravibus de novo emergentibus ea
jure revocat princeps. Besol., *ubi supra*:
Zoes., in *Comment. ad Pandect.*, l. I, tit. 7,
n. 30.

(70. Nec aliter dijudicandum est de privi-
legiis illis, quæ cum ex mera benevolentia
principum indulta essent, jurejurando tan-
quam leges fundamentales tempore suscep-
ti imperii fuerunt a successore firmata.
Besold., *eod. loc.*

(71. Quod si privilegia, vel ad certum nu-
merum annorum, vel in perpetuum impe-
trata ita sint, ut manifesto constet obre-
ptum concedenti, vel veritate suppressa,
vel suggestio mendacio; imprestatum ef-

fectu quantocius privari a principe possunt tales precatores.

(72.) Justa itidem revocationis causa erit, si probatum sit, artifices, opifices, aliosve similes privilegio sibi concessio contra intentionem principis concedentis in fraudem aliorum subjectorum abuti; Zoes., *ibid.*, n. 9; Jacob. Coren., observat. 27, n. 57. (73.) Uti si obtenu privilegii sibi ipsi jus dicant, factis magis, et violentiis, ac armis de privilegio contendentes, quam implorato judicis competentis auxilio. Idem auctores, *tisdem locis*.

(74.) At nota, haec procedere, si tota illa societas articulicū sic privilegio sit abusa. Si enim, cum universitati indultum esset, per membra quædam ejus singularia sine ipsius universitatis assensu sub velamento privilegii peccatum fuerint; iniquum erit, ex paucorum forte facto, insontes quoque cæteros, atque ipsam universitatem quæsito jure fraudari. Gayl., *Observat.* I. II, observ. 60, num. 15.

ARTICULUS IV.

Quoad ea quæ concernunt privilegia vivæ vocis oraculo concessa.

Vide verb. ORACULA VIVÆ VOCIS PER TOT.

ARTICULUS V.

Quondam ea quæ concernunt privilegium fori et privilegium canonis.

Vide verb. CLERICUS, art. 2 per tot.

APPENDIX EDITORUM CASINENSIA.

De privilegii natura, ejusque usu, atque extensiōne.

(1.) Privilegium est lex privata, speciale aliquod beneficium aut favorem, contra vel præter jus concedens. Ita S. Anton., p. 1, tit. 19, c. 1; Suar., Pirrbing, aliq. comm. Hinc de ratione privilegii est, ut concedat aliquid speciale, quod jure communi concessum non erat; « neque enim privilegia aliquibus concederentur, si præter generalem legem nulli aliquid speciale indulgeretur. » Ex can. fin., § Si ergo, caus. 25, q. 1.

(2.) Privilegium differt a lege: 1. quia privilegium immediate spectat bonum personæ aut loci, collegii seu universitatis private: lex immediate intendit bonum totius multitudinis; 2. lex semper astringit ad sui observantiam eos, in quos fertur; non ita obligat ad sui usum privilegium illos, quibus collatum est, cum *invito beneficium non detur*, *juxta Reg. invito* 69, ff. (v. *infra*); 3. per legem constituitur jus; per privilegium privilegiatus eximitur a jure. Vasquez, D. 115, c. 1, n. 2 et 3, aliq.

(3.) Differt a dispensatione: 1. quia dispensatio semper est adversa legi, in qua dispensat; privilegium vero, etsi aliquando sit contra legem, aliquando tamen etiam est præter legem; 2. dispensatio fere sine du ratione aut notabili stabilitate conceditur; privilegium contra datur cum stabilitate aliqua ad modum legis; 3. dispensatio plerumque ad unum duntaxat actum, v. g. ad

matrimonium contrahendum, ad ordinem suscipiendum, etc., datur; privilegium autem ad actus plures. Suarez, lib. VIII *De leg.* c. 2, n. 10; Layman, Schmalzgrueber, aliisque.

(4.) Differt a gratia vel beneficio; quippe beneficia, gratiae, etc., a *unum* solummodo se possunt extendere; sic absolutio ab excommunicatione incursa, est gratia et beneficium, non tamen privilegii rationem habet, cum per se nullum jus, vel facultatem tribuat; econtra de ratione privilegii est, ut ad omnem actum generis privilegiati immunitatem concedat illi, cui datum est, quasi legis permissionem obtinuisse. Suarez, l. c.

(5.) Quæres, an quando dubitatur, an privilegium sit concessivum, an vero declarativum tantum, id intelligendum sit de concessivo, an solum de declarativo? Resp. intelligendum de concessivo, ita abbas, Felin., Azor., Salas., Suar., apud Schmalzgrueberum, *ad tit. ex de privileg.*, § 1, n. 11. Ita, si episcopo concedatur facultas et privilegium, ut testari possit, intelligi illud debet non de bonis patrimonialibus, de quibus jure communi testari potest, sed de ecclesiasticis, quæ acquisivit ratione ecclesiæ, cui preest; sic, si detur privilegium, ut procedatur in causa, appellatione remota, intelligitur de justa appellatione, nam si iusta sit appellatio, ea semota, procedere quilibet judex potest.

Idem dicendum de aliis casibus; et ratio horum omnium est, quia alias privilegium nihil speciale concederet, et verba gratiam continentia, cæteris paribus, continent tantum, quantum possunt. Schmalzgrueber, *ib.*, n. 11.

(6.) Quæres amplius: utrum ad valorem privilegii requiratur justa causa? dicendum concessionem privilegii, etiam sine causa factam, validam esse, modo *nil aliud obstet*. Ita Suarez l. VIII *De leg.*, c. 21, n. 4; Pirrbing, *ad tit. ex de privileg.*, n. 12; Reiffenst., *ad tit. cit.*, n. 36; Schmalzgrueber, l. c., n. 17, aliique communiter.

(7.) Addidimus, modo *nil aliud obstet*; quippe non valet privilegium datum contra jus naturale, vel divinum. Can. lege, 1, dist. 10, quidquid enim bonis moribus adversatur, invalidum est. Nec etiam valet datum in magnum universalitatis damnum, vel contra manifestam ejus utilitatem, L. Jubemus 16, *De sacr. Eccles.*; Schmalzgrueber, n. 6.

(8.) Similiter « Pontifex non solet concedere privilegia adversus se, quatenus imminuant ejus dignitatem, utpote quam non potest dividere vel diminuere; neque illa, quæ sunt ecclesiastice gubernationi contraria, quod foret abusus sue potestatis et prodigalitas, quæ in Pontifice non præsumitur. Nec etiam valent data in grave damnum tertii, nisi bonum, quod ex privilegio dato speratur eliciendum, multo sit melius. » Schmalzgrueber, *cit.*, n. 19.

(9.) Illud hic haud omittendum, nempe ut licite conferantur privilegia, semper requiri justum causam. Suarez, Palao, Pirrbing,

Reiffenst. apud cit. Schmalzgrueberium (ib., v. 18). Siquidem « privilegium vel est contra jus, vel praeter jus concessum. Si pri-
mum, repugnat justitiae distributivae, quae
exigit, ut a communi obligatione sine causa
nemo eximatur. Si secundum, concessio la-
lis sapit acceptationem personarum, et intro-
ducit improprietatem inter membra com-
munitatis, siveque aliis non privilegiatis dat
occasione invidiae et perturbationis. » Ita
in terminis Schmalzgrueber, l. c., n. 18.

(10). Privilegium potest esse vel derogatorium juris communis vel tertii. Posteriori casu, nempe si sit contrarium juri tertii vel consuetudini, aut statuto speciali, ut vim habeat privilegium hujusmodi, addi debet clausula derogatoria hujus juris, consuetudinis aut statuti, etiam tum, quando motu proprio, conceditur. Suar. 1, 8, *De leg.*, c. 14, n. 8, et c. 22, n. 11, aliique siquidem concedens tale privilegium nunquam presumitur, specialibus juribus derogare, nisi illorum mentionem faciat, eo quod presumatur illa ignorare. Schmalzgrueber, ib., n. 20.

(11). At si privilegium juri communi de-roget, probabilius sufficit ipsa concessio privilegii, sine *adjecta clausula derogatoria juris communis*; quippe concedens « non presumitur ignorare jus commune, sed potius illud scire (c. Licet. 1, De constitut. in 6); ergo dum privilegium concedit, quod derogat juri communi, presumitur per privilegium velle eidem derogare; alias nihil omnino concederet et efficeret actionem ioutilem. » Idem, l. c., n. 21. Procedit hoc etiam de privilegio concesso adversus aliud privilegium insertum corpori juris communis; hoc ipso enim, quod juri communis insertum sit, presumitur non ignorari a concedente, consequenter, dum privilegium adversus illud concedit, velle illi derogare. Idem Schmalzgrueber, n. c.

(12). « Bene tamen huic doctrinae limitationem addit Palao... dummodo jus commune non resistat; nam si jus commune resistit derogando, vel revocando hujusmodi privilegia, debet privilegio tali, ut effectum habeat, addi clausula derogatoria juris communis, alias nullius valoris erit; et ratio est, quia lex sic fortificata derogat omni privilegio non munito clausula illius legis derogatoria; igitur nisi efficacia clausula sic fortificantis tollatur per aliam ejus derogatoriā, privilegium adversus jus commune datum habere effectum nequit. » Idem, n. 22.

(13). « Doubtatur: quando concessio pri-
vilegii effectum habeat? Resp. cum distinc-
tione, vel enim privilegium concessum est
motu proprio concedentis, vel ad instantiam
privilegiati per litteras, vel procuratorem fa-
cta. Si *motu proprio* (idem dicendum, si ad in-
stantiam aliquius tertii, sine mandato tamen
privilegiati) concessum est privilegium, re-
gulariter effectum non habet ante acceptio-
nem, et consequenter ante notitiam suffi-
cientem privilegii dati (75). At si privilegia-

(75) « Ex quo sequitur, privilegium (in hoc casu) regulariter ante notitiam privilegii sibi dati,

tus ipse per litteras aut procuratorem pro eo antea supplicavit, effectum per se habet a die concessionis illius et expeditionis, seu a die datae, ut aiunt, et non primum a die praesentatae. » Idem, n. 29.

Excipitur priori casu, quando per se, ac motu proprio concedens privilegium, vult illud statim habere effectum suum a die concessionis. Accedit, quia nonnulla privilegia auferunt aliquod onus a privilegiato, v. g. solvendi poenam, decimas, etc., proindeque non est ratio, cur ea non possint habere effectum suum illico a die concessionis, dummodo ex post facto acceptentur a privilegiato; sicut a pari legatum in testamento relictum, secuta ex post facto acceptatione, cedit seu debetur legatarie a die mortis testatoris. L. *Si tibi* 86, § *Cum servus*, 2, ff. *De leg.* 1. Idem, n. 30.

(14). Privilegii usum quoad spectat: quær. utrum privilegiatus teneatur uti suo privilegio? A. Distinguendo inter privilegium commune et singulare, privilegio communi, tenetur uti quilibet, qui est de communitate, cui illud concessum est, quia si non uteretur, saltem pro illo actu, quo ipse non utitur, censeretur eidem renuntiare: quod fieri nequit, quippe privilegio communi renuntiare privatus non potest. (Vid. dicta a Lucio nostro sub num. 12 et seq., art. 3, h. Rubricæ.)

(15). Econtra privilegio privato, et quod ipsi privilegiato proprium, ac specialiter concessum est, *per se loquendo*, nemo tenetur uti: Suarez, Palao, Pirrhing, aliique apud Schmalzgrueberium, loc. cit., num. 98. Ratio est, quia quod in favorem alicujus factum est, non debet in gravamen ejus re-torqueri, Reg. 61, in 6, esset autem magnum gravamen, si privilegiatus tenoretur uti suo privilegio etiam contra suam voluntatem.

(16). Diximus *per se loquendo*; nam per accidens privilegiatus potest aliquando obli-gari ad privilegii sui usum: potest quippe contingere, ut privilegium removeat obiciem, quo remoto, privilegiatum afficit obli-gatio juris communis; ut fit in eo, qui pri-
vilegium habet audiendi missam tempore interdicti; tunc enim die festo tenetur audi-re missam ex precepto Ecclesiæ, quod obli-
git omnes non impeditos. Suarez, l. viii *De legib.*, c. 23, n. 8; Schmalzgrueber, n. 99.

(17). « Dub. utrum privilegiatus uti pos-
sit privilegio suo adversus alium pariter
privilegiatum? Duobus modis dici possunt
duo pariter privilegiati: 1. quia aequalia
privilegia habent, et in re simili; ut si
exemptus es a decimis solvendis, et alter si-
militer exemptus; 2. respective, et cum mu-
tua oppositione in ordine ad usum ejusdem
privilegii, ita ut si concurrant, sibi in vicem
opponantur; ut si exemptus es a solvendis
decimis, alter privilegium habeat percipiendi
decimas a quoque, qui in territorio
suo existit; item, si tu habens privilegium,

nec valide, nec licite illo uti. » Schmalzgrueber,
loc. uti supra cit., num. 30.

ne ob debitis tua possis vinculis alligari, alter privilegium habeat comprehendendi quemcunque sibi debitorem.

« Si primum, est affirmativa responso, quod scilicet privilegiatus possit uti privilegio suo contra alium pariter privilegium; Suar., Palao, Zoes., Pirrhinz... Ratio est, quia in hoc casu nullius privilegium derogat alteri, neque per hoc, quod unus habeat simile privilegium, potest illum alter impedire ab usu.

« Si secundum, videndum est, an unum ex his privilegiis sit generale, alterum speciale; vel an ultrumque sit aequo generale, aut aequo speciale. Nam in primo casu praferendus est ille, qui habet privilegium speciale, quia species derogat generi, Reg. 34, in 6; Covarr., Suar., Palao. In secundo casu, si vere contraria inter se sint, prævalebit, quod fortius, scilicet antiquius, vel a potestate superiore concessum est. Suarez, Palao, Haun., Wiest. Sic enim si unus ordo religiosus gaudet privilegio prohibendi alterius ædificationem prope sua monasteria inter certas cannas, id, quod antiquius, vel a Papa concessum est, prævalebit ei, quod recentius, aut ab episcopo impetratum est. Rodrig., tom. I, Regul., qu. 90, art. 11.

(18.) « Si vero non vere, sed quoad speciem solum contraria sunt privilegia, prævalebit id, quod magis est absolutum, illud autem, quod conditionem imbibitam habet, respectu prioris manebit suspensum. Et binc 1. si una ecclesia habeat privilegium non solvendi decimas, altera exigendi, non potest hæc priorem cogere, ut decimas sibi solvat; quia privilegium illius censemur conditionatum, nisi alter habeat exemptionem a decimis persolvendis; 2. si unus privilegium habet, ut intra certum tempus cogi non possit ad solvendum debitum, alter vero, ut cogere possit quemlibet debitorem, non potest creditor contra ejusmodi debitorem uti privilegio suo; quia censemur ipsi permissa coactio tantum illius, qui privilegio non est exemptus; 3. si filius familias mutuum accepit a minore, non potest uti S. C. Macedoniano, quia magis habetur ratio ætatis, quam senatusconsulti 1. Verum 11, § fin., ff. De minor., et sic de cæleris. » Schmalzgrueber, l. cit., num. 100 et seqq.

(19.) Quæres: quam vim, et efficaciam in ordine ad usum privilegii habeant verba *ex certa scientia*, quæ saepe in confirmatione privilegiorum adduntur? R. Confirmationem ejusmodi habere vim et efficaciam renovandi privilegium, si forte usu, vel alia via amissum fuisset; quippe confirmans sic privilegium vel cognoscit defectum, et nullitatem privilegii confirmandi, et tamen illud confirmat, et tunc ne frustra videatur agere, talis confirmatio censi debet aequivalere novæ concessioni; vel non cognovit nulli-

(76) *Privilégium odiosum dicitur, quod ita favet privilegiato, ut nimirum alteri affeat præjudicium;* tale est e. g. privilegium, quo aliquis eximitur a decimis solvendis; nocet enim illi, cui decimæ debentur, etsi prosit habenti hanc exemptionem.

tatem privilegii, et adhuc censendus est vim dare privilegio, ne cogamur dicere inutiliter ipsum addidisse ea verba *ex certa scientia*. Schmalzgrueber, n. 114.

(20.) *Dum tamen facienda sunt exceptiones, in quibus privilegia, his verbis (*ex certa scientia*) additis, non confirmantur: 1. namque excipiuntur privilegia subreptitia, quia haec nulla sunt, confirmans autem vult jam concessa firmare; 2. excipiuntur ea, quæ generali concilio revocata sunt; quia non presumuntur talis confirmans velle legi a concilio stabilitæ derogare ob concessionem ita generaliter factam.* Idem, num. 119.

(21.) *Tandem ut de privilegii extensione quedam dicamus, illud præmonendum, extensionem privilegii tunc fieri, quando scilicet constet, legislatorem privilegia concedentem, per verba privilegii non intendisse alias personas vel casus eximere, quam quæ personæ, et casus per verba privilegii clare exprimuntur. Namque ubi similis casus, et ratio adsit, privilegium sic concessum etiam ad istum porrigitur.* Schmalzgrueber, n. 130.

(22.) *Nunc vero disquirendum, an, et quale privilegium, et quibus casibus, item ad quos possit extendi? Resp. cum distinctione,* « si privilegium odiosum. s. i. (76), extendi illud non debet, nec potest; qui *Odia sunt restringenda*; Regul. *Odia* 13 in 6. Si favorabile sit, extendi potest ad personas et casus virtualiter saltem in privilegii forma comprehensos. Sed haec non est vera extensio, sed tantum interpretatio comprehensiva; ita communiter DD. » Idem, l. c., n. 131.

(23.) *Hoc pacto « privilegium concessum religiosis, etiam sub nomine masculino, extendi debet etiam ad feminas religiosas ejusdem ordinis, modo bæ privilegii capaces sint.* Rodrig., tom. I Regul., q. 13, n. 22; Suar., l. viii, *De leg.*, cap. 10, n. 7; Bonacina..., Palao... Ratio est, quia in illo privilegio jam satis exprimuntur, cum ibi potius attendatur qualitas quam sexus. *Excipitur*, nisi in privilegio adderetur *viris religiosis*; nam ea adjectio censi debent feminæ potius exclusæ quam inclusæ in privilegio. » Idem, ibid., n. 132.

(24.) *Sic quoque « privilegium concessum filiis potest extendi etiam ad feminas (Suar., loc. cit.) quia nomine filii etiam filie intelligendas sunt.* » L. *Cognoscere* 56, l. *Filiis* 84, l. *Justa* 201, ff. *De V. S.* — (25.) *Pariterque « privilegium concessum fratribus, etiam commune est sororibus, nisi aliunde apparat restrictio; quia sub nomine *fratrum* etiam sorores intelligendas veniunt;* l. *Tres fratres* 35, ff. *De pact.*, l. *Lucius* 95, § *Quasitum* 3, *De legat.* 3. »

(26.) « Non tamen privilegium concessum *filiis* etiam extendendum est ad *nepotes*;

Dicitur econtra privilegium favorabile, quod ita favorem continet, ut nemini incommodum affeat; tale e. g. est privilegium vescendi lacticiinis et carnis in quadragesima, etc. Schmalzgrueber, ad lit. hic supra cit. *De privilegiis*, num. 63, 64.

Petr. Barbosa in *I. Maritum*, 12, ff. *Solut.* *matrim.*, n. 80. Ratio est, quia, etsi benigna juris interpretatione, nomine *filiorum* saepe etiam *nepotes* veniant, regulariter tamen, et juxta verborum proprietatem non continentur. § fin., Inst. *Qui test. tutor. dar.*, I. *Quid. si nepotes* 6, ff. *De testam. tutel.* Unde aliter de mente concedentis constare debet, ut etiam ad istos privilegium extendi possit, alias procedet regula communis, quod privilegia personalia non egrediantur personas, ad quas diriguntur nec extendantur ultra verborum proprietatem. »

(27). Pari modo: « Nec socius privilegiatus gaudet privilegio socii, nisi huic privilegium aut inutile, aut grave fieret, si socius eo uti non posset. Hinc si quis ob debilitatem oculorum privilegium habeat, una vel altera hora post prandium recitandi matutinum pro crastino, posset illud etiam cum eo recitare socius, nec tenebitur hic dein repetere; et ratio est, quia intelligitur datum eo modo, quo communiter recitari potest et salet; potest autem recitari cum socio, quem tamen non facile inveniret sic privilegiatus si socius sic recitando non eliana ipsi satisficeret; ne igitur cum magno suo incommodo eogatur solus recitare, aut privilegium fiat inutile, dicendum est, hoc casu illud etiam extendi ad socium. » Schmalzgrueber, loc. cit., num. 133, 134, 135, 136.

(28). Quæritur hie: An privilegium extendi possit etiam ad personas non expressas in forma privilegi? Dicendum non extendi, nisi ad personas vel formaliter vel virtualiter saltem expressas in privilegio. Ita Rodrig., Suar., Bonac., Pirrhing, Reiffenst., Fagn., aliisque. Ratio est, quia tota efficacia privilegii pendet ex intentione concedentis, quæ intentio significatur verbis; et hinc est, quod communiter dicitur, *privilegia valere tantum, quantum sonant.* Item quia, quæ per privilegium conceduntur, non debent trahi ab aliis auctoritate, vel potius temeritate propria in exemplum; non enim quod uni singillatim conceditur, statim omnibus convenit, prout habetur causa. Hinc est, 39, caus. 16, q. 1, ubi Glossa v.

Singillatim, ait quod privilegium concessum uni non extendatur ad alios et privilegia singulorum communem legem facere non possint. His accedit, quod privilegium est jus singulare, sequiturque personam privileiatam, cumque illa extinguitur, adeoque ab una persona ad aliam non transit, juxta Regul. *Privilegium* 7, in 6; Schmalzgrueber, ibid., num. 139.

(29). Quæres adhuc: An privilegium ad casus, loca et personas in privilegii forma non expressas extendatur saltem tunc, quando similis vel efficacior pro his adsit ratio? Resp. Negative: Siquidem tota efficacia privilegii non nisi ex voluntate concedentis per verba privilegii concessi significata, pendet; adeoque licet fortasse eadem sit utrobique ratio, si tamen verba casum vel personam similem non comprehendant, ad illos privilegium extendi non debet; quippe privilegium est lex privata alicui concessa ob specialem rationem; hinc etiamsi eadem, vel etiam efficacior ratio sit in alio, non propterea inferri potest, tali privilegio frui posse. His adde quod si ob similitudinem rationis liceret extendere privilegia, nihil esset in privilegiis firmum, et plures frui privilegio possent, ultra quam concedens intenderet. Schmalzgrueber, ibid., num. 143.

(30). Et hæ rationes (prosequitur idem cl. canonista, loc. cit., num. 144) probant non tantum in odiosis, ubi jus ipsum jubet restrictionem, sed etiam in favorilibus, immo etiamsi sit causa pia; alioquin privilegia concessa uni religioni possent extendi ad aliam aequaliter vel strictiore, ob solam paritatem rationis, quod est falsum, cum nemo possit tam extensionem facere, nisi Papa communicationem privilegiorum cesserit (77). Neque obstat, quod ratio in his expressa reperitur etiam in aliis personis vel casibus; quia si hoc sufficeret ad privilegii extensionem, sequeretur, quod casu, quo dispensatum est cum Titio ad plura beneficia ob ejus merita, hoc ipso etiam dispensatum esset cum Caio, habente similia vel majora merita: » quod nemo sanæ mentis admittet.

PROBATIO.

SUMMARIUM.

1. Probatio quid sit et quomodo dividatur, ad n. 3. — 6. Probationum species reducuntur ad novem, et assignantur, ad num. 7. — 8. Probatio debet esse clara et cerita, non dubia seu equivoca, ad n. 9. — 10. Probatio judicialis debet fieri secundum formam libelli et regulares debet esse plena et concludens, ad n. 12. — 13. Assignantur casus, in quibus non requiritur probatio plena, sed sufficit semiplena, ad num. 19. — 20. In concursu contrarium probationum, plenior, fortior seu efficacior praevalere debet, et minor, sive minus plena habet-

tur pro non facta. — 21. Item probatio certa et magis distincta praevalet probationi præsumptivæ, obscuræ et minus distinctæ. — 22. Item probatio certa et concludens superat probationem æquivocam, et imperfectam. — 23. Item probatio specialis praevalet probationi generali. — 24. Probatio per aspectum corporis praetulerit probationi per attestacionem jurataum in contrarium. — 25. Probatio per evidentiæ facit, seu per inspectionem ocularem, vel per instrumentum, vel per rem judicialis, vel per confessionem partis superat quancumque aliam probationem. — 26. Sic nulla alia dator maior pro-

(77) Hinc concludi bene posse videtur cum Suar., *De leg.*, cap. 17, num. 3, quæ est etiam doctrina Schmalzgrueberii, loc. hic supr. cit., num. 89, nempe ut privilegia, de quibus cavitur, ne alii communicentur, concessa per communicationem censeantur

aliis, necessariam esse specialem clausulam, quæ huic prohibitioni deroget, alias non censebantur communicata. Id quod in animadversionem ejus, quod tradit Lucius noster sub n. 27, art. 1, 4. Rubr. dictum sit.

batio quam ea quæ fit ex proprii otis confessione. — 27. In æqualitate probationum favetur reo. — 28. Item in æqualitate probationum favetur possessori. — 29. Excipiuntur tamen hinc quatuor causæ favoribiles, quæ assignantur. — 30. Plures probations semiplena possunt conjungi ad faciendam, seu constituendam plenam probationem; dummodo quælibet de per se, et in suo genere sit perfecta, et tendat ad eundem finem. — 31. Si autem probationes semiplena in suo genere sint imperfectæ, licet plures, non conjugantur ad constituendam plenam probationem. — 32. Ubi probationes concludentes requiruntur, debent illæ per necesse concludere, et non per possibile. — 33. Probatio plena et concludentissima requiritur in materia objectiva, et quæ sapientia delictum, præsertim ubi agitur de magno præjudicio. — 34. Unde probatio ex solis præsumptionibus, etiam vehementibus, nemo in causis criminalibus criminaliter motis (quibus æquiperantur causæ civiles arduæ, et magni momenti) condemnandus est; nisi tamen indicia sint indubitate, et luce clariora, seu talia, quæ evidentiæ rei inducant. — 35. Verba narrativa Papæ, quibus in suis Apostolicis litteris proprium factum narrat, plenam probationem faciunt, si super illis intentio ipsius fundetur. — 36. Secus autem, si intentio Papæ super eis non fundetur. — 37. Hinc si Papa suis litteris Apostolicis salutat excommunicatum, non per hoc censetur eum absolvere. — 38. In quoamvis Papa scienter excommunicato participet litteris, verbis, osculo aut quevis alio modo, non idcirco censetur eum absolvere, nisi expresse se declareret velle per hoc ipsum absolvere. — 39. Similiter si Papa quempiam sub titulo cuiuslibet dignitatis nominet, honoret, tractet, et hujusmodi, non per hoc in dignitate illa ipsum approbare intelligitur. — 40. Quando intentio Papæ fundatur super facto alieno a se narrato, tunc narratio seu assertio Papæ facit quidem plenam fidem, si nihil opponatur; sed tamen admittitur probatio in contrarium. — 41. Enuntiativæ Papæ natura consideratione emissæ omnino probant. — 42. Unde enuntiativæ Papæ motu proprio emanatae plene Probant etiam de facio alieno. — 43. Item etiam unica in antiquissimis probationem constituit. — 44. Item enuntiativæ antiquissimæ Pontificis probant qualitatem ecclesiæ. — 45. Item probant etiam dominium possessionis. — 46. Item probant ecclesiæ esse in uno potius territorio, quam in alio. — 47. Limitantur predicta tamen, quando non motu proprio, sed ad instantiam, supplicationem vel suggestionem partis sunt emissæ, quo casu, licet sint antitioæ, contra tertium non probant. — 48. Quod

(1). Probatio ut sic, est rei dubiæ, seu controversæ per legitima argumenta facta ostensio. Mascard., *De probationibus*, volum. 1, q. 2, *Proemial.*, n. 3; abbas, *ad Rub. de probationib.*, num. 1; Hostiens., in *Summa de probationib.*, num. 2; Reiffenstuel, lib. ii *Decret.*, tit. 19, num. 2, et alii passim. (2). Probatio judicialis est iudicii rei dubiæ apud eum controversæ per legitimos modos facta ostensio. Mascard., loc. c., n. 17; Engel., l. iii *Decret.*, tit. 19, n. 1; Vallens., ib., § 4; Sannig, ib., c. 1; Reiffenst., ib., n. 3, et alii.

(3). Probatio generatim sumpta dividitur in judicialem et extrajudicialem. *Judicialis* est illa, quæ fit in judicio; *extrajudicialis* est illa, quæ fit extra judicium, ut sunt probations, quæ solent adhiberi inter homines privatos in contractibus civilibus. Sic in re communis.

procedit, etiamsi in illis fundetur intentio Papæ. — 49. Assignatur differentia inter *narrativas* et *enuntiativas*. — 50. Probatio est facienda judici, et non adversario, vel alteri. — 51. Potest tamen judex alium depulare ad recipiendos testes, depositiones, aliasque probationes. — 52. Probationes ex testium depositionibus recipi non possunt, nisi citato, etsi venire voluerit, presente adversario, alioquin nihil valent. — 53. Probationes judiciales debent fieri juditice in præsencia publici notarii aut duorum virorum idoneorum, qui præter easdem acta indici, diligenter easdem conscribant. — 54. Probationes generatim loquendo facienda sunt ab eo qui dicit, non ab eo qui negat. — 55. Probatio seu onus probandi regulariter incumbit actori. — 56. Quandoque tamen onus probandi incumbit ipsis reo, et signanter, si is excipiendo aliquid affirmet, quod deinde in replicatione ab actore negatur. — 57. Item reo incumbit onus probandi, quotiescumque præsumptio juris stat pro actore. — 58. Item etiam reo incumbit probatio in judicis duplicitibus, seu communibus. — 59. Hujusmodi judicia duplicita, seu communia assignantur. — 60. Item etiam reo incumbit probatio in interdictis duplicitibus, quæ assignantur. — 61. Reus non tenetur regulariter suas scripturas, et instrumenta, quibus in judicio non est usurus, tradere, seu consignare alteri, nec ipse actor potest ipsa petere. — 62. Tenetur tamen reus tradere actori potenti instrumenta communia. — 63. Probationes post publicationem attestationum regulariter non possunt amplius fieri, seu alii testes super eisdem articulis vel directe contrariae produci, quamvis possint produci nova instrumenta usque ad conclusionem in causa. — 64. Post conclusionem in causa non amplius super eisdem articulis examinandi sunt testes, neque admittendæ novæ probationes per instrumenta, vel hujusmodi, sed est ferenda sententia super allegata et probata. — 65. Possunt tamen admitti alii probationes super novis articulis, etiamque pendeant ex veteribus aut ex illis oriantur. — 66. Quamvis præmissæ conclusiones regulariter procedant; nihilominus dantur plures casus, in quibus possunt adhuc produci novi testes, etiam super eisdem articulis post publicationem attestationum, et admitti novæ probationes post conclusionem in causa. — 67. Sic in primis casibus, ubi agitur de valore matrimonii. — 68. Item in causis beneficialibus. — 69. Item in causis criminalibus, præsertim capitalibus. — 70. Item dantur alii consimiles casus videndi apud assignatos auxiliarios. — 71. Alia ad rem, cum additionibus ex aliena manu, ad n. 82.

(4). Insuper probatio dividitur in plenam et semiplenam. *Plena* est illa, quæ tantam fidem facit, quanta ad definitandas controversias sufficit; ut est probatio, quæ fit per duos testes omni exceptione majores, per instrumenta authentica, per confessionem propriam, et hujusmodi. *Semiplena* est illa, quæ facit quidem aliquam fidem rei gestæ, sed non tantam, quæ sufficiat ad definitandas controversias, ut est probatio per unum testem, per confessionem extrajudicialem, per scripturam privatam, per fugam rei, qui debuisset respondere, per famam, et hujusmodi. Sic in re communis.

(5). Probatio plena subdividitur ab aliquibus in plenam, plenioram et plenissimam, seu in evidentissimam, claram, et minus evidenteum. *Probatio evidentissima* censetur illa, quæ fit per privilegia et instrumenta indubitate, ut notant Mascard., l. cit., q. 4,

n. 5; abbas, in c. *Licet*, n. 11, De probationibus; Reiffenst., loc. cit., n. 12; et alii. Et hoc accedunt probationes apertissimæ, prout appellantur in c. *Pia*, de exceptionibus in 6; et l. *Sciant*, cod. *De probation.*, et istæ probationes apertissimæ, seu plenissimæ, atque luce clariores habentur per facti evidentiam, et aliis modis indubitatis. *Probatio clara* est illa, quæ fit per testes, et hujusmodi. *Probatio minus evidens*, quæ alio nomine dicitur *probatio presumptiva*, est, illa, quæ fit per conjecturas et præsumptions, ut cap. *Afferite 2*, *De præsumptiobus*.

(6). Probationum species quamvis alii assignent duodecim, alii decem, commode tamen reducuntur ad novem, prout assignantur ab Hostiensi, in *Summa*, tit. *De probationibus*, num. 6; Engel., loc. c., n. 7; Reiffenstuel, loc. c., n. 18; et ab aliis, quæ in sequentibus versiculis breviter continetur:

Aspectus, *sculptum*, *testis*, *notoria*, *scriptum*,
Jurans, *confessus*, *præsumptio*, *fama probavit*.

(7). Per ly autem *aspectus* indicatur probatio per *inspectionem ocularem*. Per ly *sculptum* indicatur probatio per antiquas *scripturas* in lapidibus marmoreis impressas. Per ly *testis* indicatur probatio, quæ fit per *testes*. Per ly *notoria* indicatur probatio, quæ fit per *evidentiam rei*, seu per *notorietatem*. Per ly *scriptum* indicatur probatio, quæ fit per *instrumenta*. Per ly *jurans* indicatur probatio, quæ fit per *juramentum*. Per ly *confessus* indicatur probatio, quæ fit per *propriam confessionem*. Per ly *præsumptio* indicatur probatio, quæ fit per *præsumptionem*. Per ly *fama* indicatur probatio, quæ fit per *famam*. Ad quas novem præcipuas probationum species, ut vides, cæteræ aliae possunt commode reduci.

(8). Probatio debet esse clara, et certa. *Communis*, per text. in c. *In praesentia 8*, *De probationibus*, juncta *Glossa*, in casu ad cit. c. *In praesentia*, ubi expresse dicit, quod *clara et certa debet esse probatio et non dubia*. (9). Unde probatio dubia seu æquivoca, id est quæ potest referri ad unum et ad alium, non relevat probantem, sed rejici debet, cum nihil concludat, nec ullum probationis gradum constitutat. Rota recent., part. III, dec. 176, n. 8; dec. 232, n. 9; dec. 311, nu. 2; dec. 509, nu. 5; dec. 511, n. 3; part. IV, tom. I, dec. 263, num. 3; part. IV, tom. II; dec. 254, num. 22; dec. 335, n. 5; dec. 487, num. 11, part. VI, dec. 121, num. 22, et særissime alibi cum communis doctorum. Nam juxta illud vulgatum: « Non probat hoc esse, quod ad hoc, quandoque contingit abesse, » prout loquitur summarium in l. *Neque Natales*, cod. *De probationibus*, et probat text., *ibid.*, et l. *Non hoc*, cod. *Unde vi*, et Rota rec., part. XIX, t. I, dec. 469, num. 15.

(10). Probatio judicialis debet fieri secundum formam libelli, cap. *Cum dilectus*, § *Sed quoniam*, *De ordin. cognition.* Est enim prouinciandum secundum formam libelli. Cie-

mentin. *Sæpe contingit*, § *Verum quia*; *De verbor.* significat. Et ideo illa solimmodo sunt probanda, quæ mediante libello in judicium deducta fuerint, ac desuper lis mouetur, sive directe, sive in modum executationis vel replicationis, ut cap. *De testibus* 29, titul. *De testibus*, et leg. *Ad probationem dominii*, cod. *De probationibus*. Unde si per testes probatur aliud, quam quod est deducitum per libellum in judicium, non valet dictum eorum super illo, leg. 1, § *Divis Antoninus*, ff. *De questionibus*, junctis juribus proxime allegatis; Hostiens., in *Summa*, tit. *De probationibus*, numer. 5; Mascard., *De probationibus*, quæst. 17, n. 17; Speculator, tit. *De teste*, § num. 62; Reiffenstuel, loc. c., nu. 56 et alii passim.

(11). *Probatio judicialis regulariter* debet esse plena et concludens. Rota recent., part. I, dec. 160, n. 1, et dec. 568, n. 5, et sære alibi, et communis doctorum, per textum in cit. cap. *In praesentia 8*, *De probationibus*, cap. *Recipimus 18*, *De privilegiis*, et ex l. *Judices*, cod. *De judiciis*, ibi: « *Judices oportet in primis rei veritatem plena inquisitione discutere.* »

(12). Quænam autem probatio hic et nunc sit plena et concludens, ut plurimum judicis arbitrio relinquitur. Rota recent., part. III, dec. 466, sub n. 4; part. IV, tom. II, dec. 53, n. 13; part. XVIII, t. I, dec. 146, num. 19, et sære alibi, et doctores communiter, per text. in l. 3, § *Ideoque divus*, ff. *De testibus*, cap. *In nostra 33*, *De testibus*.

(13). Dantur tamen plures casus, in quibus non requiritur probatio plena, sed sufficit semiplena, vel alia ex conjecturis deponpta, ut sunt casus, in quibus sententia lata facit modicum prejudicium. Rota recentior., part. XV, dec. 190, nu. 15; et communis doctorum, per text. in l. 3, § *Causæ*, ff. *De carbonian. edict.*, et l. 4, § *Sciendum*, ff. *Ad exhibendum*.

(14). Sic probatio plena non requiritur, sed sufficit semiplena et præsumptiva in materia difficultis probationis. Rota, part. IV, tom. III; dec. 619, n. 4, part. XIII; dec. 537, n. 9. Et doctores communiter per text. in c. *Cum dilectus 32*, *De election.*, cap. *Præterea 27*, *De testibus*, l. *Filium*, ff. *De his qui sui vel alieni juris*, etc.

(15). Item sufficit probatio semiplena, et ex conjecturis seu indicis in rebus antiquis, præsertim si excedant c annos. Rota rec., part. II, dec. 586, nu. 3; part. IV, tom. II, dec. 254, num. 48; part. X, dec. 234, nu. 10; p. XIX, t. I, dec. 44, nu. 17, et dec. 270, num. 8, et sære alibi. Et doctores passim per text. in l. *Census et monumenta*, ff. *De probationibus*, l. *Qui ex liberis*, ff. *De bonorum possessione secundum tabul.*, capit. *Cum causam 13*, *De probation.*; cap. *Cum olim 19*, *De censibus*, juncta *glossa*, *ibid.*, verl. *Antiquis*.

(16). Item sufficit probatio semiplena, et unius testis depositio in iis, quæ nemini nocent, et alteri prosunt. *Communis*, per text. in c. *Parvulus*, et cap. *Itaque*, dist. 4, *De consecrat.*

(17). Item sufficit probatio semiplena in iudicio manutentionis interdicto retinendae. *Communis* cum Rota recent., part. II, dec. 147, n. 1; part. X, decis. 11, n. 2; part. XXIV, dec. 494, n. 8.

(18). Item sufficit probatio semiplena in materia de sui natura verisimili. *Communis* cum Rota, part. XVIII, t. I, dec. 92, num. 7. Et quando agitur de aliqua re incidenter. Rota, part. XIV, dec. 361, numer. 8.

(19). Tandem sufficit probatio semiplena in causis summarisiis, ubi agitur de rebus modicis, et quasi nullius praेजudicii. *Communis* cum Rota, part. IV, dec. 190, num. 14, per textum in cap. *Ex litteris* 3, De probationib., c. ultim. *De sent. et re judicat.*, c. *Cum sunt* 11, De reg. juris in 6, juncta glossa, ib., verb. *Cum sunt*, cum pluribus ab ipsa citatis.

(20). In concursu contrariarum probationum plenior, fortior seu efficacior prævalere debet, et minor, seu minus plena habetur pro non facta. *Communis* cum Rota recent., part. I, dec. 303, nu. 13, dec. 494, n. 11, dec. 509, n. 9; part. II, dec. 44, n. 6; part. VII, dec. 203, n. 12; part. VIII, dec. 212, num. 10; part. XII, dec. 336, num. 34, et sæpe alibi, per text. in cap. *Cum Ecclesia* 3, § Partibus, de causa posses; c. *Licet causam* 9, § final. *De probat.*, l. Nam et iis, ff. *De inofficiis. testament.*, cum similibus.

(21). Item probatio clara et magis distincta prævalet probationi presumptivæ, obscuræ et minus distinctæ. *Communis* cum Rota, part. VII, dec. 269, num. 12; part. XIV, dec. 320, num. 80; part. XV, dec. 323, num. 5, per text. in l. *Imperatores.*, ff. *De probationib.*, l. *In rebus*, cod. *De jure dotti*, cum similibus.

(22). Item probatio certa et concludens superat probationem equivocam et imperfectam. *Communis* cum Rota, part. V, t. I, dec. 313, num. 6; part. V, tom. II, dec. 430, num. 104; part. XVII, dec. 208, nu. 17, per text. in cap. *Per totas. Qui filii sint legitimi*, et l. 1 et seq., cod. *Plus valere quod.*, etc., et l. *Ob carnem*, § final., ff. *De testibus*.

(23). Item probatio specialis prævalet probationi generali. *Communis*, cum Rota, par. I, dec. 246, n. 5; part. II, dec. 299; part. III, dec. 556, nu. 3; part. IV, dec. 447, num. 3; part. VII, dec. 272, nu. 7; part. XI, dec. 305, n. 8, et sæpe alibi, per text. in c. *Generi* 34, *De reg. juris* in 6, cum similibus.

(24). Probatio per aspectum corporis præfert probationi per attestacionem juratam in contrarium. *Communis*, per text. in cap. *Proposisti* 4, De probationibus, juncta Gloss., ibid., verb. *Pueræ*.

(25). Probatio per evidentiam facti, seu per inspectionem ocularem vel per instrumentum, vel per rem judicatam, vel per confessionem partis superat quamcunque aliam probationem. *Communis*, cum Rota, part. IV, tom. I, decis. 568, n. 7; per text. in c. *Evidentia* 9, De accusationibus, cap. ult. *De cohabit. cleric.*, c. *Cum olim* 24, *De verbis signific.*, l. *Cum te*, cod. *De transactio-* nibus, l. *Generaliter*, cod. *De non numerand. pecun.*, cum similibus.

(26). Sic nulla alia datur major probatio, quam ea, quæ sit ex proprii oris confessione. *Communis*, cum Rota, part. IX, tom. I, dec. 98, n. 4; per text. in cap. *Per tuas* 10, De probationib., l. *Cum te*, cod. *De transact.*, l. *Generaliter*, cod. *De non numerand. pecun.*

(27). In æqualitate probationum favelur reo. *Communis*, per text. in c. *Ex litteris* 3, De probationib., c. ultim. *De sent. et re judicat.*, c. *Cum sunt* 11, De reg. juris in 6, juncta glossa, ib., verb. *Cum sunt*, cum pluribus ab ipsa citatis.

(28). Item in æqualitate probationum favelur possessori. *Communis*, per text. in c. *In pari* 65, De regul. juris in 6, et l. *In pari*, ff. *De regul. jur.*

(29). Excipe tamen hic causas favorabiles, quales sunt quatuor; scilicet pro matrimonio, pro libertate, pro dote ac pro testamento; nam si in istis utriusque partis probationes fuerint æquales, non pro possessore, sed pro valore matrimonii; sive pro libertate vel pro dote, aut testamento proferuntur sententia; istæ enim quatuor causes propter favorem excipiuntur. *Communis*, per text. in c. *Ex litteris* 3, De probationibus, etc., ultim. *De sent. et re judicat.*; *Gloss.*, ibid., verb. *Proferentibus*, in fine; ubi allegat sequentes vulgatos versiculos:

Stat testamentum, libertas, conjugium, dos,
Si sint æquales, qui producentur utriusque.

(30). Plures probationes semiplenes possunt conjungi ad faciendam seu constituantem plenam probationem; dummodo quælibet de per se, et in suo genere sit perfecta, et tendat ad eundem finem. *Communis*, cum Rota, part. II, dec. 519, num. 7; part. III, dec. 526, nu. 10, et sæpe alibi per text. in cap. *Cum causam* 13, De probationib., c. *Per tuas* 32, *De Simonia*, l. *Instrumenta*, cod. *De probationibus*, cum similibus. (31). Si autem probationes semiplenes in suo genere sint imperfectæ, licet plures, non conjunguntur ad constituendam plenam probationem. *Communis* cum Rota, part. III, dec. 117, num. 3; part. IV, tom. II, dec. 391, nu. 34; part. XII, dec. 8, nu. 29; part. XVII, dec. 172, num. 26, et sæpe alibi.

(32). Ubi probationes concludentes requiruntur, debent illæ per necesse concludere, et non per possibile. *Communis*, cum Rota, part. IV, t. II, dec. 173, num. 13, et adnotat. ad dec. 131, num. 50 et seq.; part. VIII, per text. in l. *Non hoc*, cod. *Unde legitimi*, l. *Negus natales* 10, et l. *Ad probationem* 22, De probationibus.

(33). Probatio plena et concludentissima requiritur in materia objectiva, et quæ sapient delictum, præsertim ubi agitur de magno prajudicio. *Communis*, cum Rota, part. III, dec. 179, num. 3; part. III, dec. 117, n. 14; part. X, dec. 51, nu. 30; part. XI, dec. 229, n. 7, art. 12, dec. 347, nu. 26, et sæpiissime alibi, per text. in cap. *Per litteras vestras* 14, De presumptionibus, l. ult. cod. *De probationibus*; cum similibus.

(34). Unde probatio ex solis presumptionibus etiam vehementibus, nemo in causis criminalibus criminaliter motis (quibus

equiparantur causæ civiles arduæ, et magni momenti) condemnandus est. Nisi tamen indicia sint indubitate, et luce clariora seu talia, quæ evidentiam rei inducant. Vide verb. **PRESUMPTIO**, a n. 19 ad 21.

(35). Verba narrativa Papæ, quibus in suis Apostolicis litteris proprium factum narrat, plenam probationem faciunt, si super illis intentio ipsius fundetur. *Communis*, cum Rota part. I, dec. 416, n. 1, part. IV, tom. I, dec. 307, num. 12, part. XII, dec. 357, n. 26, part. XVIII, tom. I, dec. 159, n. 9, per text. in Clem. un. *De prob.*, juncto summo. *Ibidem*, in quo sic expresse habetur: « Verba litterarum Apostolicarum, quibus Papa proprium factum narrat, plene probant, si super illis gratia, vel intentio Papæ fundetur. »

(36). Si autem intentio Papæ super eis non fundetur, tunc verba narrativa Papæ, seu litterarum Apostolicarum nihil probant. *Glossa communiter recepta in citat. Clement. Unica*, verb. *Fundatur*; abbas, *ibid.*, num. 1; *Mascard.*, *De probationibus*, conclus. 236, num. 25 et 29; *Reiffenstuel*, lib. II, *Decretal.*, tit. 19, num. 108, et alii passim, Arg. cap. *Si aliquando 41*, *De sent. excomm. Clementin.*, *Si summus 4*, *De sent. excommun.*

(37). Hinc si Papa suis litteris Apostolicis salutat excommunicatum, non per hoc censetur eum absolvere, quia intentio Papæ litteras illas dantis super impertienda tali absolutione se non fundebat. *Communis*, textu expresso in citat. cap. *Si aliquando 41*, *De sentent. excomm.*, ibi: « Si aliquando forte contigerit, quod eis, qui auctoritate Apostolica sunt excommunicationi subjecti, nostræ litteræ cum salutationis alloquio destinentur, non propter hoc excommunicationis credatur sententia relaxata. Dum per ignorantiam, vel negligentiam, aut occupationem nimiam, vel etiam per subversionem (tacendo videlicet quod quis sit excommunicatus) contingat hujusmodi litteras impetrari. » Et ibi summarium expresse habet: « Si Papa suis litteris excommunicatum salutat, non propter hoc eum absolvit. »

(38). Imo quamvis Papa scienter excommunicato participet litteris, verbis, osculo aut quovis alio modo, non idcirco censetur eum absolvere, nisi expresse se declarat velle per hoc ipsum absolvere. *Communis*, textu expresso in *Clementin.* *Si summus 4*, *De sent. excomm.*, ibi: « Si Summus Pontifex scienter etiam excommunicato participet litteris, verbo vel osculo, seu alio quovis modo, ipsum per hoc absolvere nulla ratione censetur, nisi se velle forsitan exprimat illum ex hoc pro absoluto haberi; » juncto ejus summario sic expresse habente: « Si Papa etiam scienter excommunicato participat, illum per hoc non absolvit, nisi exprimat, hoc se velle. »

(39). Similiter si Papa quempiam sub titulo cuiuslibet dignitatis nominet, honoret, tractet, et hujusmodi, non per hoc in dignitate illa ipsum approbare intelligitur. *Com-*

munis, textu expresso in cit. *Clementin.* *Si summus 4*, *De sent. excomm.* ibi: « Similiter quoque, si quem sub titulo cuiuslibet dignitatis ex certa etiam scientia, verbo, constitutione vel litteris nominet, honoret, seu quovis alio modo tractet, per hoc in dignitate illa ipsum approbare non intelligitur, aut quidquam ei tribuere novi juris; » junclo summario, *ibidem*, sic expresse dicente: « Et si scienter sub titulo dignitatis aliquem nominet vel honoret, per hoc illum in dignitate non approbat. » Et ratio est quia super talibus verbis, signis vel factis non fundatur intentio Papæ, seu talia non sunt ad conferendam, vel approbandam dignitatem illam, sed incidenter solum similia narrantur aut flunt, et ita dicendum est de similibus.

(40). Quando intentio Papæ fundatur supra facto alieno a se narrato, tunc narratio, seu assertio Papæ facit quidem plenam fidem, si nihil opponatur; sed tamen admittitur probatio in contrarium: Rota, part. II, dec. 580, n. 6, part. V, dec. 510, num. 1, et saepe alibi glossa in cit. *Clement. unica*, *De probat.*, verb. *fecisse narramus*; abbas, *ib.*, num. 2; *Barbosa*, num. 6; *Pirrhing*, lib. II, *Decret.*, tit. 19, num. 61; *Mascard.*, *De probat.*, conclus. 139, num. 21 et 22, eum pluribus aliis docens, quod attestacioni Papæ de facto alieno statur, donec probetur contrarium; cum enim ob falsam aliorum relationem seu informationem possit Papa in narrativa facti alieni errare. C. *Lator* 7, *De sent. et re judicata, et c. A nobis* 28, *De sent. excomm.*, merito relinquitur locus probationi in contrarium. Unde Rota, part. II, dec. 46, num. 2, dicit, quod narrativa Papæ facta per verba *Ut accepimus*, non probat, sed debet a parte justificari.

(41). Enuntiativæ Papæ matura consideratione emissæ omnino probant. Rota, part. XVIII, tom. I, dec. 192, num. 13, præsertim si sint antiquæ et motu proprio emanatæ. Rota, part. I, dec. 312, num. 18, part. V, tom. I, dec. 288, num. 7, part. XVII, tom. I, dec. 754, num. 6. (42). Unde enuntiativæ Papæ motu proprio emanatæ plene probant etiam de facto alieno. Rota, part. I, dec. 212, num. 18. (43). Item etiam unica in antiquissimis probationem constituit. Rota, part. I, dec. 22, num. 2. (44). Item enuntiativæ antiquissimæ Pontificis probant qualitatem ecclesiæ. Rota, part. IV, tom. I, dec. 120, sub num. 6. (45). Item probant etiam dominium possessionis. Rota, part. V, tom. I, dec. 93, num. 21. (46). Item probant etiam Ecclesiam esse in uno potius territorio, quam in alio. Rota, part. I, dec. 432, num. 2.

(47). Limitantur praedicta tamen, quando non motu proprio, sed ad instantiam, supplicationem vel suggestionem partis sunt emissæ, quo casu licet sint antiquæ, contra tertium non probant. Rota, part. I, dec. 25, num. 3; part. IV, tom. III, dec. 722, num. 9; part. V, tom. I, dec. 353, num. 95; part. X, dec. 147, num. 20; part. XII, dec. 336, num. 11; part. XIII, dec. 432, num. 11;

part. **xviii**, tom. II, dec. 628, num. 14, et s^apissime alibi.

(48). Quod procedit, etiamsi in illis fundetur intentio Papæ Rota, part. **xix**, tom. II, dec. 494, num. 21, præsertim ubi de illis certiore notitiam verisimiliter non habebat. Rota, part. v, tom. I, dec. 353, num. 95; part. x, dec. 347, num. 30.

(49). Hinc inter *narrativas et enuntiativas* colligitur esse hanc differentiam, quod per *verba narrativa* dicatur quis loqui, quando narrat factum aliquod, v. g. quod talis commiserit adulterium, prout accidit, si Papa dicat: « Multorum clamor ad nos pervenit, quod talis commiserit adulterium, » etc. At vero per *verba enuntiativa* dicatur quis loqui, quando loquitur hoc modo: « Quia constat nobis talem commisisse adulterium, » etc. Ita abbas in c. *Cum oporteat*, num. 7, *De accusationib.*; Mascard., *De probationib.*, conclus. 622, num. 1, et conclus. 754, num. 35, cum aliis a se citatis, Petrus Duennas, regul. 229, limit. 18; Reissenstuel, lib. II *Decretal.*, tit. 19, nu. 103, et alii.

(50). Probatio est facienda judici et non adversario, vel alteri. Glossa communiter recepta in l. *Quinquaginta*, verb. *Judici*, ff. *De probationib.*; Rota recent., part. vi, dec. 8, n. 3; Mascard., *De probationib.*, quæst. 2, *proœmial.* n. 24; Hostiens., in *Summa*, tit. *De probationib.*, n. 3; abbas, in cap. *Ex litteris* 3, *De probationib.*, n. 7, et alii passim, per text. in cit. l. *Quinquaginta*, *De probationib.* in cit. c. *Ex litteris* 3, *De probationib.*, cap. *In nostra* 32, *De testibus*, cum similibus. (51). Potest tamen judex alium deputare ad recipiendos testes, depositiones, aliasque probationes. *Communis ex praxi universalis*.

(52). Probationes *ex testium depositi*nibus recipi non possunt, nisi citato, et si venire voluerit, præsente adversario, alioquin non valent. *Communis*, textu expresso in c. *In nomine Domini* 22, *De testibus*, juncto ejus sumario sic dicens: « Nulla est receptio testium facta contra non citatum, » et concordat authentic. *De testibus*, § *Et hoc vero*, collat. 7.

(53). Probationes judiciales debent fieri judici in præsentia publici notarii aut duorum virorum idoneorum, qui præter cetera acta judicii diligenter easdem conscribant. *Communis*, textu expresso in cap. *Quoniam* 11, *De probationib.*, juncto Summario, ibi dem, sic expressæ habentes: « Judex debet habere notarium vel duos viros idoneos, qui scribant acta judicii; alias si quid difficultatis emerserit, per superiorem punietur. Nec credetur ei super processum, nisi in quantum per acta, vel alias per legitima documenta constabit. »

(54). Probationes generatim loquendo faciendæ sunt ab eo qui dicit, non ab eo qui negat. *Communis*, textu expresso, in l. *Et incumbit* 2, ff. *De probationibus*, ibi: « Et incumbit probatio, qui dicit, non qui negat. » Et hoc jure merito, quia negantis factum per rerum naturam nullus est directa

probatio, ut expresse dicitur in cap. *Bona memoriae* 23, *De electione*, cap. *Accusator* 6, q. 3, l. *Actor* 22, cod. *De probationib.*, eum similibus.

(55). Probatio seu onus probandi regula riter incumbit actori. Ad ipsum enim sp̄cat illud, quod proposuerit, probare, si reus id neget; alioquin, ipso non probante, reus absolvetur ab ejus impietione. *Communis*, textu expresso in cap. *Cum Ecclesia* 3, fin. *De causa possessionis*, et l. Qui accusare 4, cod. *De edendo*, ibi: « Actore non probante, qui convenitur, et si nihil ipse præstiterit, obtinebit; » et concordat textus in cit. cap. *Accusator* 6, q. 3, et l. *Actor* 23, cod. *De probationib.*, ibi: « Actor (seu accusator), quod asseverat, probare se non posse protiendo reum necessitate monstrandi contrarium non astringit, cum per rerum naturam factum negantis probatio nulla sit. »

(56). Dicitur autem notanter, quod onus probandi incumbit actori *regulariter*, quia quandoque transfertur onus probandi iureum, et signanter ipsi reo incumbit onus probandi, si excepido aliquid affirmat, quod deinde in replicatione ab actore negatur, textu expresso in l. 1, ff. *De exceptionibus*, ibi: « Agere etiam is videtur, qui exceptione ultur. Nam reus in exceptione actori est; » et l. *In exceptionibus* 19, ff. *De probationibus*, ibi: « In exceptionibus dicendum est, reum partibus actoris fungi oportere, ipsumque exceptionem velut intentionem implere, ut puta si paci conventi exceptione utatur, docere debet pactum conventionum factum esse. »

(57). Item reo iucundit probatio, quoiescunque præsumptio juris stat pro actore: hinc si parochus petat decimas intra fines suæ parochiæ existentes, nihil probare tenetur; sed reus tenetur ostendere, quo jure ad ipsum decimæ pertineant; parochus eum habet fundatam intentionem in jure, quod decimæ ad se pertineant, nisi contrarium ostendatur. *Communis*, textu expresso in cap. *Ad decimam* 2, *De restitut. spoliator.* in 6.

(58). Item etiam reo iucundit probatio in judiciis duplicibus seu communibus, quia in ipsis utraque pars diligantium vicem duorum sustinet, scilicet actoris et rei, cap. *Ex litteris* 3, *De probationib.* l. *Judicium* 10, ff. *Finium regundorum*; et l. *Inter cohaeredes*, § *Qui familia*, ff. *Familia ericiscundæ*, in quibus juribus habetur, quo l. in judiciis duplicibus utrique parti incumbat onus probandi, et quæ melius suam intentionem probaverit, obtineat. (59). Hujusmodi autem judicio duplicia seu communia sunt tria, videlicet judicium *communi dividendo*, quo agitur ad communium rerum divisionem; judicium *familia ericiscundæ*, id est hæreditatis inter cohaeredes dividenda; et judicium *finium regundorum*, quod datur inter eos, qui agros et confines habent, et prædia ad horum fines dirimendos, textu expresso in l. *In tribus* 14, *De judiciis*, ibi: « In tribus istis judiciis familiæ eric-

scundæ, communi dividendo et finium regundorum, quærerit quis actor intelligatur, quia par causa omnipium videtur? Sed magis placuit, eum videri actorem, qui ad judicium provocasset. L. *Judicium* 10, ff. *Finium regundorum*, ibi: « Judicium communi dividendo, familiæ erciscundæ, finium regundorum, tale est, ut in eo singulæ personæ duplex jus habeant, agentis, et ejus, cum quo agitur. »

(60. Item etiam reo incumbit probatio in interdictis duplicitibus, qualia sunt, interdictum *Uti possidetis*, et interdictum *Utrubi*, quorum priore certatur de relinenda possessione rei immobilis v. g. fundi, ædium, et hujusmodi; posteriore vero, seu interdicto *Utrubi* contenditur de rerum mobilium possessione, textu expresso in § *Retinenda* 4, institut. *De interdictis*, ibi: « Sed interdicto quidem *Uti possidetis*, de fundi vel ædium possessione contenditur; *Utrubi* vero interdicto, de rerum mobilium possessione; » et § *Tertia divisio* 7, institut. eod., ibi: « Duplicita sunt, veluti *Uti possidetis* interdictum, et *Utrubi*; ideo autem duplicita vocantur, quia par utriusque litigatoris in his conditio est, nec quisquam præcipue reus vel actor intelligitur, sed unusquisque tam rei quam actoris partes sustinet. » Quibus interdictis accedit etiam interdictum, *De superficiebus*, nam et hoc duplex est exemplo interdicti *Uti possidetis*, prout desumitur ex l. 1, § *Proponitur*, ff. *De superficiebus*. In hujusmodi enim judiciis, atque interdictis duplicitibus, cum uterque litigans, tam actoris quam rei partes sustineat, cap. *Ex litteris* 2, *De probat.*, l. *Si duo*, ff. *Uti possidetis*, l. *Judicium* 10, ff. *Finium regundor.*, et § *Tertia divisio* 7, institut. *De interdictis*, proinde utrique parti incumbit onus probandi, et quæ melius probaverit suam intentionem, obtinebit. Arg. cit. *Juribus*.

(61. Actor non potest regulariter petere, ut scripturæ et instrumenta propria rei sibi ab ipso tradantur ad probandam suam intentionem; nec reus suas scripturas et instrumenta, quibus in judicio non est usurus, tenetur tradere seu consignare ipsi actori. *Communis*, per text. in c. 1, *De probationibus*, juncto ejus sumario, in quo expresse dicitur: *Reus actori sua propria instrumenta edere non tenetur*, et. *Qui accusare* b, cod. *De edendo*; non enim juris aut æquitatis ratio permittit, ut quis invitus armis, quibus impugnetur, adversario suo tradere, eumque contra se adjuvare cogatur, leg. *Nimis grave*, cod. *De testibus*.

(62. Tenetur tamen reus tradere actori potenti instrumenta communia; et si judex parti potenti non faciat tradi instrumenta communia, licet ab ipso appellatur, et quidquid post appellationem attentatum fuerit, non valet. *Communis*, textu expresso in cap. C. *Perpetuus vicarius* 12, *De fide instrumentor.*, juncta glossa, *ibid.*, verb. *Instrumentorum communium*, cum pluribus juribus ibi a se adductis.

(63. Probationes post publicationem alle-

stationum regulariter non possunt amplius fieri, seu alii testes supra eisdem articulis, vel directe contrariis produci, quamvis possint produci nova instrumenta usque ad conclusionem in causa. Sic *Glossa communiter recepta* in c. *Cum dilectus* 7, *De fide instrumentor.*, verb. *Post publicationem*; *Mascard.*, *De probationib.*, quæst. procœmial. 5, n. 45 et q. 6, n. 130; *Speculator*, tit. *De testib.*, verb. *Satis utiliter*, nu. 3, et tit. *De instrumentorum editione*, § *Nunc dicamus*, n. 1; *Farinac.*, tit. 8, *De testibus*, q. 75, n. 68 et seq., et alii passim per text. in cap. *Fraternitatis* 17, cap. *Intimavit* 18, cap. *Ex tenore* 35, *De testibus*, cap. *Cum dilectus* 9, *De fide instrumentor.*, authentic. *De testibus*, § *Quia vero*, verb. *Illud tamen*, collat. 7, et authent. *Qui semel*, cod. *De probationibus*.

(64. Post conclusionem in causa non amplius super eisdem articulis examinandi sunt testes, neque admittendæ novæ probationes per instrumenta, vel hujusmodi, sed est ferenda sententia super allegata et probata. Ita *Glossa communiter recepta* in cap. *Cum dilectus* 9, *De fide instrumentor.*, verb. *Conclusum*; *abbas*, *ibid.*, nu. 8; *Menoch.*, part. vi, *Speculi aurei*, tit. *De instrumentor.* production. n. 47, et alii passim, per tex. in cap. *Juravit* 6, *De probationib.*, cap. *Cum dilectus* 9, *De fide instrum.* Et ratio est clara ex ipsam et significatione hujus verbi *conclusio in causa*, cum per ipsum, ut ipsiusmet nomen importat, partes sive expresse, sive tacite ulteriori probationi renuntient, seque ad sententiam submittant, id quod extra controversiam tendendum.

(65. Dicitur autem notanter *super eisdem articulis*, quia super novis articulis, etiam si pendeant ex veteribus, aut ex illis oriuntur, bene possunt aliæ probationes admitti, arg. cap. *Fraternitatis* 17, et cap. *Ex tenore* 33, *De testibus*, cap. *Cum Joannes* 10, § penultimi. *De fide instrumentor.*, juncta *Glossa communiter recepta* in cit. cap. *Fraternitatis*, verb. *Nobis*, et in citat cap. *Cum Joannes*, verb. *Postquam*.

(66. Quamvis autem præmissæ conclusiones sub n. 63 et 64 regulariter procedant; nihilominus dantur plures casus, in quibus possunt adhuc produci novi testes, etiam super eisdem articulis post publicationem attestacionem, et admitti novæ probationes post conclusionem in causa. *Communis*, et ostenditur inductione.

(67. Sic in primis post publicatas attestaciones possunt adhuc produci novi testes super eisdem articulis, et admitti novæ probationes post conclusionem in causa in casibus, ubi agitur de valore matrimonii; nam in his ob periculum animarum, seu ne conjuges legitime copulati separantur, etiam post publicatas attestaciones, et conclusionem in causa, debent admitti novi testes, et novæ probationes pro valore matrimonii jam contracti militantes. Imo etiam ipsam sententia contra matrimonium contractum lata, nunquam transit in reu judicata, sed potest quoconque tempore revocari, ostenu-

sa per novas attestaciones et probationes ejusdem falsitate. C. Lator 7, et c. Consanguinei 11, De sent. et re judicat.

(68.) Item possunt adhuc produci novi testes, et admitti novae probationes in causis beneficialibus: idque propter dictum periculum animarum, et ne quis per subreptionem ad dignitatem ecclesiasticam ascendat. Mascard., *De probationib.*, q. 17, proemial., num. 47, allegans Rotam, dec. 1, et dec. 2, *De testibus in novis*; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 164, et alii passim.

(69.) Item in causis criminalibus, praesertim capitalibus; ubi enim agitur de causis criminalibus capitalibus, possunt ad defensionem rei etiam post publicationem attestacionum produci novi testes et post conclusionem in causa admitti novae probationes ad ejus innocentiam detegendam et vitam conservandam, ne reus subitis accusatorum criminibus opprimatur et injuste condemnetur. *Communis*, textus expresso in l. *Unius facinoris* 18, § 9, ff. *De quæstionibus*, ibi: « Ne hi, qui defendendi sunt, subitis accusatorum criminibus opprimantur, defensionem quoconque tempore, postulante reo, negari non oportet. »

(70.) Alii plures consimiles casus referuntur passim ab auctoribus, et signanter ab abbe in cap. *Fraternitatis* 17, *De testibus*, n. 4; Farinac., tit. 8, *De testib.*, q. 75; a n. 98 usque ad n. 253; Speculator, tit. *De testib.*, § *Satis utiliter*, n. 3 et sequent., qui brevitatibus gratia relinquuntur videndi apud ipsos.

(71.) Nominis identitas personarum identitatem non probat. Benedict. XIV, constitut. incip. *Inter calera*, § 11, ubi assert exempla, quibus non semel contingit, ut uno nomine, et sanctius, et hereticus designarentur; ex Raymundis enim Lullis, unus martyrii fama praedicatur, at nou alter, qui infelicem vitam ac mortem sortitus est; unus pariter Joannes Cantius Beati nomine insiguitur, alter vero heresi inquinatus execratur, et sic de aliis.

(72.) Alia ad rem. *Vide* verb. **FAMA**, verb. **SCRIPTURÆ INSTRUMENTA**, verb. **SENTENTIA**, et verb. **TESTIS**, art. 2.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(73.) Negativam directo haud posse probari, communis fere est sententia. Causa u

hic sententiæ dederunt textos nonnulli, tum juris civilis, tum juris canonici, quibus asseri videtur, negantem probare nec posse, nec debere. Confer l. 103, c. *De probat.*; l. 10, c. *De non numerat. pecun.*, c. 11 et 12, eod. tit. *De probat.*

(74.) Quoniam vero ex multis aliis textibus appetat, negativam et probari posse, et aliquando debere, ut ipse Pontifex in cap. 5, in fin., *De renunt.*, non dissitetur; (75.) Hinc est, quod multi post Glossam in cap. 13, *De elect.*, excogitarunt tres species negativæ, *juris, facti et qualitatis*; negativam *juris* probari posse et debere censem, ut si quis impugnet testamentum, quod rite haud sit conditum; (76.) Idem affirmant de negativa *qualitatis*, quando scilicet negatur qualitas inesse, quæ communiter et regulariter inesse solet; (77.) Circa vero negativa *facti*, distinguunt, utrum sit *facti definiti*, an *indefiniti*; hanc probari directo posse negant, illius autem probationem saltem per indirectum admittunt. (78.) Hoc etiam concedunt, si negativa prægviens est, quæ propositionem affirmante implicite in se contineat. *Vide* Grananien. in c. 11, n. 3, *De probationib.*; Wiestner, in *Decretal.*, lib. II, tit. 19, n. 11 et seq. (79.) Alia via processit Herculanus, in tract. *De proband. negat.* Primo enim Regulam præmitit: « Negativam ab eo probandam esse, qui in ipsa se fundat, » at n. 27 et seq., plures subdit limitationes, quæ fere destruunt Regulam.

(80.) Ostendit vero et quidem solidissime Coccejus in dissertatione *De directa probatione negativæ*, negativam non tantum directo probari posse, sed etiam probari debere ab eo, qui in ea se fundat, sive is sit actor sive sit reus: ut non sit necesse ad distinctiones illas confugere, quas mox attulimus. *Consule* etiam Zoes., in tract. *De except. non numerat. pecun.*, thes. 4, § 12.

(81.) Patet autem hinc male ex sententia illa, quæ negativam haud probari posse ledebat, olim non fuisse admissas *positiones negativas*, vitiosos fuisse reputatos *articulos negativos*, et non probando esse ab eo, qui judici ipsos offert.

(82.) De collisione probationum, materia in foro frequentissima, agendum hic quoque esset. Sed ne nimius sim, *vide* Bohemer, in *Exercit. Pandect.*, lib. XXII *Pandect.*, tit. 3, exercit. 65.

PROCESSIONES.

SUMMARIUM.

1. Processiones unde dicantur? — 2. Processiones dicuntur chori ambulantes. — 3. Processiones semper fuerunt in usu in Ecclesia etiam a primordiis illius. — 4. Processiones publicas indicere, dirigere et ordinare spectat ad episcopum privative quoad alios. — 5. Et hoc non obstante, quod capitulum, vel alii sint per longum tempus in possessione indicendi publicas processiones vel prescribendi modum, quomodo, et quo sint dirigenda. — 6. Et non obstante etiam immemorabili consuetudine. — 7. Requiritur tamen ad id consilium, non autem consensus capituli. — 8. Ita ut episcopus so-

lus sine consilio capituli eas indicere et dirigere minime valeat. — 9. Processionis hora indicanda est arbitrio episcopi, cui magistratus, et omnes debent obedire. — 10. Processiones ex devotione populi et confratrum introductæ, possunt ex causa ab episcopo prohiberi. — 11. Quamvis processiones solite private, que sunt a parochis in parochia, et a capitulo in cathedrali, sunt sine licentia episcopi, adhuc tamen, si transferantur, exigitur episcopi approbatio. Nec ipse parochus sine licentia episcopi potest processiones extraordinarias facere. — 12. Processiones publicas indicere et dirigere, absente episcopo, spectat ad vicarium generalem cum com-

gilio capituli. — 13. Processionibus generalibus inditius pro causa, hono vel honore publico, tam clerici sæcularis beneficia vel officia ecclesiastica habentes, quam regulares invitati, omnes interesse tenentur, et adesse compelluntur juris remedii. — 14. Processiones, ad quas accedere tenentur regulares, assignantur. — 15. Processiones, que referruntur ad causam, bonum et honorem publicum, demonstrantur. — 16. Ista processiones ad effectum obligandi regulares ad interessendum, non sunt revocandæ annuatim, et perpetuandæ, nisi nova motiva, et nove causa concurrant. — 17. Nec possunt episcopi obligare regulares ad interessendum cum eis sæculari processionis inditie occasione sua primæ visitationis. — 18. Nec possunt episcopi egeri ad interessendum processionibus publicis regulares distantes a civitate vel oppido per diuinidium miliare. — 19. Ubi tamen viget contraria consuetudo, est servanda. — 20. Regulares ad processiones, ad quas tenentur accedere, sufficit, quod invitator per edictum; ubi autem adesset legitima praxis in contrarium esset servanda. — 21. Regulares non debent accedere ad processiones publicas cum cruce et numero duorum tantum religiosorum. — 22. Neque etiam laici deferentes crucem in processionibus vel candelabra, debent uti alba, seu dalmatica, vel pluviali. — 23. Regulares in processionibus deferre non debent galero sive pileum, non obstante prætenso solio, et contumacis cogi possunt ad deponendum etiam censuris. — 24. Crux in processionibus referenda est a regularibus cum velo pendente seu pallio. — 25. Regulares accedentes ad publicas processiones non debent, processione terminata, statim a loco recedere, sed tenentur ibi precibus, seu benedictionibus assistere usque la fœm. — 26. Regulares in processionibus, quas ipsi faciunt extra claustra, agent licentia episcopi vel respectivi parochi, non obstante quacunque consequendis in contrarium; nisi pro aliquibus processionibus habeant speciale privilegium. — 27. Episcopi autem et parochi non debent denegare talen licentiam regularibus. — 28. Regulares omnes nulla indigent licentia, nec episcoporum nec parochorum pro faciendo processionibus SS. sacramenti in quacunque die infra Octavam corporis Christi. — 29. Et quidem eadem die possunt plures fieri processiones a diversis regularibus, dummodo siant distinctis horis. — 30. Et sic expresse fuit resolutum etiam novissime a S. C. Episcop. et Regul. cum præciso rescripto: *Affirmative: et Dummodo siant processiones distinctis horis.* — 31. Item speciale privilegium habet præstantissima prædictorum religio pro facienda sine prædicta licentia processione SS. Rosarii. — 32. Regulares, qui gaudent speciali privilegio faciendi dictas processiones extra claustra sine licentia, tenentur incedere per viam semel electam. — 33. Regulares possunt in suis processionibus uti pluviali. Nec talis usus est signum seu testimonium jurisdictionis iniente sacerdote. — 34. Regulares in suis processionibus non possunt, nec debent ducere pueri: habitu scitio angelorum neque bizzocheras. — 35. Regulares non possunt processiones in monialium ecclesias quamvis eorum regimini subiectarum inferre et introducere, licet adesset consuetudo. — 36. Intra clausuram monialium fieri non debent ab exterioris processiones, neque cum sanctissimo sacramento. — 37. Imaginem B. V. cum baldachino et intortilis in processione deferri non est prohibendum. — 38. Idem dicendum est de imaginibus sive statuis sancti. — 39. Regularibus paratis et deferentibus in processione reliquias, debetur præcedentia (non tamen ceteris non paratis) supra clerum sæcularem. — 40. Quomodo regulanda sit præcedentia regularium inter se et inter alios in processione? remissive. — 41. Processio SS. sacramenti inchoari non debet ab ecclesia inferiori, non attenta in-

memorabili consuetudine. — 42. Item processio SS. sacramenti terminari debet in illa Ecclesia, a qua incepit. — 43. Processio SS. corporis Christi cur Sede plena fiat in Ecclesia Vaticana, et Sede vacante in ecclesia S. Joannis Lateranensis? — 44. Processiones in festo corporis Christi facere non licet aliis ecclesiis, sed soli episcopo seu ecclesia cathedrali. — 45. Processio SS. sacramenti in ejus festo debet inchoari a cathedrali et in ea terminari. — 46. In festo corporis Christi non est deferenda in processione eucharistia sacerdotum humeris, sed celebrantis manibus. — 47. In festo corporis Christi eucharistia non est deferenda per vias Hebreorum. — 48. In festo corporis Christi debet deferri eucharistia a celebrante, et in vesperis die octavæ, si fiat processio, debet deferri ab eo, qui cantavit vesperas, modo saltem sit canonicus in collegialis. — 49. Non convenit quod prima dignitas celebet missam ante processionem SS. sacramenti, et deinde altera dignitas minor gestet illud in processione. — 50. Si episcops in festo corporis Christi non deferat eucharistiam, canonici tamen debent induere sacras vestes. — 51. Canonici ecclesiae collegiatæ non debent in processionibus incedere parati sicut canonici cathedralis. — 52. In festo corporis Christi non sunt canendæ cantiones vulgari sermone. — 53. In festo corporis Christi non est facienda processio sine pluviali. — 54. In processionibus, quæ sunt cum SS. sacramento, qui incedunt ante illud, in occursu et transitu a latere ejusdem debent facere genuflexionem, dummodo illud videant. — 55. In processione solemni corporis Christi, quando processio sistit, sacerdos celebrans, subdiaconus et diaconus non debent sedere, neque in scanno, neque in sedibus. — 56. In processione, in qua defertur SS. sacramentum vel lignum SS. crucis, tam clericis sæcularis quam regulares, omnesque laici incedere debent detecto capite; in aliis vero processionibus clericis deferentibus reliquias et omnes sæcularis comitantes incedere debent detecto capite, ali vero clericis lecto capite cum bireto. — 57. Episcopus vero deferens reliquiam SS. crucis in Pontificalibus poterit incedere cum mitra. — 58. Occurrente festo S. Antonii de Padua in Dominica infra octavam corporis Christi, quamvis PP. Dominicanis in dicta die peragant processionem SS. sacramenti; nihilominus potest a Franciscanis fieri processio de dicto sancto; dummodo fiat diversa hora et data prelatione temporis PP. Dominicanis de mane vel de vespere. — 59. In processionibus non sunt deferenda reliquie beatorum. — 60. Abusus antiqui in processionibus tollendi sunt cum magna cautela, ne majora scandala sequantur. — 61. Canonici in processione intra ecclesiam debent incedere capite detecto, et extra eam cum bireto in capite. — 62. Dum sunt processiones intra ecclesiam sine sacramento non est pulsanda campanula ad elevationem SS. sacramenti in missa privata; quod si pulsetur et advertatur elevatio, tunc genuflexendum est utroque genu a transeuntibus ante altare, ubi missa celebratur, et deposito SS. sacramento progreendi. — 63. Processiones facere de nocte cum SS. sacramento feria quinta et sexta majoris hebdomadæ non convenit, et repugnat mysteriis Ecclesiae, et est abusus omnino tollendus. — 64. Processiones, ut de nocte fieri possint feria sexta majoris hebdomadæ, arbitrio episcopi conceditur. — 65. Si autem aliqua processio fiat de nocte, non debet inferri in ecclesia monialium. — 66. Patres Capuccini non possunt retinere et processionaliter deferre imagines S. Antonii et S. Francisci cum inscriptione, quod dictus habitus capuccini sit verior forma habitus ipsius S. Francisci, sed moniti debent illam delere et cancellare. — 67. Episcopus potest cogere clericos beneficiarios ad interessendum processionibus publicis. — 68. Item processionibus publicis interesse etiam tene-

tur clerici circulares alicujus ecclesiae, quamvis in fundatione illius exempti sint a jurisdictione ordinarii intra cuius diœcesim existunt. — 69. Item processionibus publicis interesse cogi possunt sacerdotes inservientes ecclesiis religionis Hierosolymitanæ. — 70. Non sunt tamen ab episcopo compellendi interesse processionibus publicis sacerdotes nullum officium aut beneficium ecclesiasticum in civitate vel diœcesi obtinentes. — 71. Processiones publicas comitari cogere non potest episcopus clericos, qui sunt nullius diœcesis. — 72. Processionibus publicis ab episcopo cogendi non sunt interesse degentes extra civitatem in locis, in quibus habent plebem. — 73. Processionibus publicis cogi non possunt interesse clerici regulares Societatis Jesu. — 74. Processionibus publicis interesse cogi non possunt clerici regulares congregationis S. Pauli Decollati. — 75. Item nec clerici regulares Matri Dei Scholarum piarum. — 76. Item nec canonici regulares congregationis Lateranensis ultra solitum. — 77. Item nec monachi Casinenses, nisi ad processionem SS. sacramenti. — 78. Item nec monachi

(1). *Processiones a procedendo et eundo dicuntur* (78): nam convocato et procedente clero cum crucibus, vexillis et cereis, ac sequente populo fiunt. Ita Petrus Gregor., lib. I *Partition. juris canonici*, tit. 20, cap. 4; Barbosa, *De offic. et potest. episcop.*, part. III, allegat. 78, n. 1 et alii. (2). Unde processiones dicuntur chori ambulantes, ut ex aliis notat Ursaya, tom. I, part. II, discept. 26, n. 38, vers. *Quin obstet, et tom. II, part. II, disceptat. 23, n. 50.*

(3). *Processiones semper fuerunt in usu in Ecclesia, etiam a primordiis illius.* Card. Baronius, in *Notis ad martyrum Roman.*, 7 *Kalendas Maii*; Durand., *De ritibus Eccles.*, lib. II, cap. 10; Rota recent., part. XVII, decis. 87, n. 13. Fuerunt enim adumbratae etiam in Veteri Testamento, *Ezdræ c. XII*, ubi habetur, quod, instaurata Jerosolyma post captivitatem Babyloniam, indicta fuit solemnis processio cum interventu sacerdotum, levitarum, et populi ad reddendas in gratiarum actionem pro tanto beneficio cum choris canentium debitas Deo laudes. *Iosue VI*, refertur quod in obsidione civitatis Jericho celebrata fuit, Dei monitu, veluti quedam processio circumdeundo per septem dies dictam civitatem cum delatione arce fœderis omnes sacerdotes, levitas, milites ac reliquum populum buccinis clangentes ac concrepantes. *II Reg. VI* et *III Reg. IX*, etiam innuuntur quedam nostrarum processionum figuræ occasione translationis arce fœderis ex uno in alium locum indicata a David et Salomone. In Novo autem Testamento coepit quodammodo fuisse a Christo Domino processiones habetur *Matthæi XXI*, ubi ipse ascensurus in Jerusalem ad perficienda mysteria nostræ redemptionis veluti processionaliter solemní ritu voluit ingredi in sanctam civitatem, turbis præcedentibus,

(78) De hujus nominis etymo, variaque significacione nonnulla attigit Zaccharia, in *Onomastico Rituale*, t. II, pag. 106.

(79) Quos inter nominandi Nicolaus Serarius, cuius *De sacris Ecclesiæ catholicæ processionibus libri duu ann. 1607*, Coloniæ prodierunt, Nicolaus San-

Olivetani. — 79. Item nec monachi S. Hieronymi. — 80. Item nec monachi sanctissimæ Trinitatis Caven. — 81. Item nec Carmelitæ Discalceati, ac plures alii regulares. — 82. Episcopus cogere non potest canonicos ad interessendum processioni, quæ fit in tertia Dominica mensis. — 83. Processiones fieri possunt a canonicis cathedralis, etiam per limites parochiarum sine licentia curati. — 84. Episcopus sub poenitentiæ compellere potest confratres, ut convenienti soliti processionibus. — 85. Processiones debent fieri ordinatum et successive absque aliqua divisione, tam quando incedunt, quam quando stant. — 86. Edictum episcopi prohibens explodi tormenta bellica per vias, dum fiebant processiones, sustinetur. Econtra edictum curia laicæ permissum post peractam processionem resellitur, prout de jure. — 87. Si ratione alicujus solemnis processionis omnes religiosi egrediantur a monasterio, nequeunt feminæ tunc ingredi clausuram dicti conventus. — 88. Alia ad rem, remissive. — 89. Quid amplius notandum in hac materia, ad num. 104.

ac sequentibus, clamantibusque : *Hosanna Filio David, benedictus, qui venit in nomine Domini;* a qua originem desuperisse nostras processiones certius tenent Gavantus et Merati, p. I, tit. 19, litt. E, ubi sic expresse habent : « Cujus, id est processionis, origo an a purificatione B. M. Virginis cum Josepho, Simeone et Anna; vel certius ex Historia evangelica a turbis in die Palmarum, » etc. Hinc patet usum sacrarum processionum esse antiquissimum, et post promulgationem Evangelii dicendum est, manasse ex doctrina et traditione Apostolica. Et quamvis tempore apostolorum ob sævitiam persecutionum non potuerunt, sicuti nunc, palam et publice fieri, credibile latet est, etiam a primordiis Ecclesiæ celebratas fuisse sacras processiones in cryptis et speluncis ad memorias martyrum ibi quiescentium. Et tandem cessata sævitie persecutionum tempore Constantini Magni imperatoris, et S. Silvestri Papæ, juxta doctrinam et traditionem Apostolicam tempore opportuno exsequendam, statim cœpit frequens usus publicarum processionum, cum interventu utriusque cleri et populi, ut variis adductis exemplis referunt Baronius, tom. V *Annalium*, et in *Annotationibus ad Martyrologium Romanum*, sub die 25 Aprilis, Guilielmus Durandus, in suo *Rationali*, lib. IV, cap. 6; Stephanus Durandus, *De ritibus Eccles.*, lib. II, cap. 10, et alii. Et sic tenent expresse Gretserus, *De sacris processionibus*, lib. I, cap. 1; Quarti, *De processionibus in genere*, sect. punct. 3, et alii (79).

(4). *Processiones publicas iudicere, dirigere et ordinare spectat ad episcopum priuative quoad alios.* Sic saepius decrevit sacra congregatio Rituum, et signanter, in *Trullen.*, 17 Decembris 1602, in *Elbor.*, 14 Januarii 1617, et 28 Martii 1628, et in *Squill-*

derus in auctiario ad Serarium Gretserumque De ritu catholicarum processionum, Ibris 1640; Christianus Lupus dissertatione 9, De sacris processionibus, Bruxellis 1690; et Valer in Gallico libro, Des processions de l'Eglise, de leurs antiquitez, utilitez, etc., Parisiis 1705.

lacen. Processionum, 9 Maii 1693. (5. Et hoc, non obstante, quod capitulum, vel alii sint per longum tempus in possessione indicendi publicas processiones, vel praescribendi quomodo et quo sint dirigenda. Sacr. congreg. Concil., sub die 16 Februarii 1619. (6. Et non obstante etiam immemorabili consuetudine. Sacra congreg. Rit., in Comerinensi, 26 Augusti 1619.

(7. Requiritur tamen ad id consilium, non solum consensus capituli. Sacr. congreg. Rit., in Elboren., 28 Martii 1628. Et expresse quod consilium requiratur, declaravit sac. cong. Conc., in Comensi, 7 Februar. 1632.

(8. Ita ut episcopus solus sine consilio capituli eas indicere et dirigere minime valeat, ut decisum fuisse ab eadem sacra congregatione referunt Francis. Leo, in *Thesauro fori ecclesiastic.*, part. iv, cap. 2, num. 143; Armendar, in *Addit. ad compil. legum Navarræ*, l. 2, tit. 14, § 1, *De processionib.*, num. 4; Aloysisius Ricci, *Neapolit.*, decis. p. iv, decis. 379, num. 4; Valenzuel., consil. 184, n. 23, volum. 1, et num. 31 et 32; Barbos., *Supra conc. Trident.*, sess. xxv, *De regul.*, cap. 13, n. 41, et part. iii, *De offic.* et potest. episc., allegat. 78, n. 4, et in *Summ. Apostolic. decis.*, verb. *Processio*, num. 3.

(9. Processionis hora indicenda est arbitrio episcopi cui magistratus et omnes debent obedire. Sacra congregatio Rituum, in Urbevelana, 17 Junii 1606; apud Barbos., in *Summ. Apostolic. dec.*, verb. *Processio*, num. 9.

(10. Processiones ex devotione populi et cofratrum introductæ possunt ex causa ab episcopo prohiberi. Sac. cong. Rit., in Elbor., 16 Januar. 1617; apud Barbos., loc. cit., n. 10.

(11. Quamvis processiones solite privatæ quæ sunt a parochis in parochia, et a capitulo in cathedrali, sunt sine licentia episcopi, adhuc tamen si transferantur, exigunt episcopi approbatio, ut, partibus informantibus, fuit decisum a sacra congreg. Rituum, in *Hispalen.*, 3 Septemb. 1595, et 21 Jul. 1696, et in *Asten.*, 31 Januar. ejusdem anni, apud Monacell., tom. I, tit. 5, form. 7, n. 22. Nec ipse parochus sine licentia episcopi potest processiones extraordinarias facere. Sac. congreg. Conc., 13 Jul. 1636, in qua fuit dictum, non sufficere licentiam vicarii foranei.

(12. Processiones publicas indicere et dirigere, absente episcopo, spectata ad vicarium generalem cum consilio capituli, prout possit episcopus, si praesens esset. Sacra cong. Rit., in *Vigilien.*, 28 Septemb. 1630, in *Bistunina*, 3 Aprilis 1632 et in *Cassan.*, 3 Martii 1633; apud Barbos., in *Summar. Apostolicar. decis.*, loc. cit., num. 7 et 8, super concilium Tridentinum, loc. citat., num. 42, et citat. alleg. 78, num. 5.

(13. Processionibus generalibus indictis pro causa, bono vel honore publico, tam clerici seculares beneficia vel officia ecclesiastica habentes, quam regulares invitati, omnes interesse tenentur et adesse compe-

luntur juris remediis, juxta dispositionem concil. *Trid.*, sess. xxv, cap. 13, *De regular.*; sacr. congreg. Episcop., in *Cajetana*, 25 Oct. 1602, confirmat, 7 Apr. 1690, et novissime sacr. cong. Concil., in *Neapolitana processionum*, 3 Augusti 1709, et in *alio Neapolitana processionis*, 11 Novemb. 1724, ubi fuit resolutum, quod ad processiones generales tenentur accedere exempti, et illis recusantes intervenire, excommunicationis poena puniri possunt, teste Ursaya, in *Miscellaneo sacro et profano* 1, l. P, num. 32.

(14. Tales autem processiones, ad quæ tenentur accedere regulares, sunt solum illæ, de quibus fuit dispositum in congregatione particulari de ordine Urbani VIII, celebrata sub die 27 Julij 1628 et 21 Augosti, ac 19 Septembr. ejusdem anni, apud Pignat., t. I, consult. 122, ut infra: « Auditis procuratoribus ordinum, negotioque matre discusso, unanimiter consuerunt posse episcopos pœnis sibi benevisis compellere quoscunque regulares recusantes, etiam si monachos, et quomodolibet exemptos, ad infrascriptas processiones accedere, atque illis interesse, exceptis duntaxat in strictiori clausura viventibus et monasteriis ultra medium milliare a civitate distantibus, nempe in die festo SS. corporis Christi, in litaniis majoribus, in Rogationibus, ac in quibuscumque aliis publicis et consuetis, vel pro bono, causa aut honore publico, ab episcopis indictis processionebus, non obstantibus quibuscumque privilegiis, consuetudinibus vel præscriptionibus etiam immemorabilibus, privilegiis tantum Apostolicis S. conc. Tridentini posterioribus contrariorum desuper disponentibus minime sublati. »

(15. Processiones vero, quæ referuntur ad causam, bonum et honorem publicum, sunt illæ quæ sunt et indicuntur pro gratiarum actione de re gravi, pro pace inter catholicos principes, vel victoria impetranda contra infideles, pro electione Romani Pontificis, pro lucrando jubilæo, pro placando Deo occasione pestis, famis, belli, sterilitatis, terremotus et similium, ut tradunt Pax Jordan., *Lucubrat.*, tom. II, lib. xi, tit. 2, num. 4; Passerin., *De statibus homin.*, t. III, quæst. 189, num. 996, et alii passim.

(16. Ista tamen processiones ad effectum obligandi regulares ad interessendum, non sunt renovandæ annuatim, et perpetuandæ, nisi motiva et novæ causæ concurrant. Sic censuit sacr. cong. Rit., in *Biteclon.*, 19 Januar. 1697, ad relationem cardinal. Petrucci, in qua declaratum fuit *edictum episcopi* (quo astringebantur regulares sub poena suspensionis et interdicti Ecclesiæ ipso facto incurrenda ad interessendum proceessioni indictæ pro obtinenda liberatione a terremotu semel iam factæ anno præcedenti, et postea renovatae) non sustineri cum omnibus inde securis. Sic refert Monacell., tom. I, tit. 5, formul. 7, num. 23.

(17. Nec possunt episcopi obligare regulares ad interessendum cum clero seculari processioni indictæ occasione suæ primæ.

visitationis, ut expresse censuit sacr. eong. Concil., in Anagnina processionis, 9 Decemb. 1662. Decreto ut infra:

In Anagnina processionis.

« Occasione suæ primæ visitationis, pri-
mique ingressus in terram Carpineti do-
minus episcopus Anagninus plenariam in-
dulgentiam ex auctoritate S. D. N. publicare
intendens, edictum tenoris sequentis pro-
mulgavit. Omissis, etc.

« Di qui è, che abbiamo risoluto di fare
una pubblica generale, e generalissima pro-
cessione per solennizzare con la dovuta de-
cenza delle sacre azioni per eccitamento
maggiore de' fedeli alla divozione, e pietà;
che perciò invitiamo tutto il popolo, coman-
dando a detto effetto a tutti gli ecclesiastici,
così secolari, come regolari di detta terra,
che debbano intervenirvi personalmente,
sotto pena a detti ecclesiastici di scommu-
nica latæ sententiæ da incorrersi ipso tunc,
che non saranno intervenuti, ed altre pene
a nostro arbitrio, etc.

« Conqueruntur fratres Ordinis strictioris
Observantiaæ, se immerito, atque injuste
compelli ad hujusmodi processionem;
contra vero conqueritur D. episcopus, di-
ctos fratres præfatum edictum non sine po-
puti scandalo contemnentes dictæ proces-
sioni non interfuisse, et non obstantibus
censuris ob eorum contumaciam ipso facto
ineursis, a celebratione divinorum officio-
rum non abstинuisse; quare presuppositis
iis, quæ ab ultraque parte informante de-
ducuntur:

« Quæritur, ap dicti fratres potuerint ad
prænominatam orocessionem ab episcopo
compelli.

« Die 9 Decembris, 1662.

« Sacra congregatio eminentissimorum
sanctæ Romanæ Ecclesie cardinalium con-
cili Tridenni interpretum censuit non
potuisse.

« F. episc. Sabinen. card. SACCHETTUS.»

(18) Nec possunt episcoli cogere ad inter-
essendum processionibus publicis regula-
res, qui distant a civitate vel oppido per di-
midium milliare; sic decisum fuisse a sacra
congr. Concil. referunt Pissec., Armendar.,
Lecana, Ideiphons. a Jusu Maria apud Bar-
bos., in *Summa Apostolic. decis.*, collectan.
607, num. 17, et *De offic. et potest. episcop.*,
part. iii, allegat. 78, num. 21, et expresse
patet etiòm in decreto allato *supra* num. 14.

(19) Ubi tamen viget consuetudo, quod
regulares, vel etiam confraternitates laico-
rum non obstante distantia unius milliarii,
conveniant ad processiones, est servanda,
et convenire tenentur. Passerin., *De stat.
homin.*, tom. III, qu. 189, art. 10, inspect. 10,
num. 100; Monacell., loc. cit., num. 30, et
novissime censuit sacra congreg. Rit., in
Nucerina paganorum, 12 Sept. 1699, *ad relationem* card. Francisci Barberini.

(20) Regulares ad processiones, ad quas
tenentur accedere, sufficit quod invitentur
per edictum. Monacell., tom. I, tit. 5,
formul. 7, num. 23, et tom. III, tit. 3, for-
mul. 6, num. 3, ubi tradit formulam edi-

cti, et vocet quomodo regulares et exempti
sint in edicto invitandi et monendi; et sic
multis in locis servat praxis; ubi autem
adesset legitima praxis in contrarium, esset
servanda. Arg. cap. *Cum tanto* 11, *De con-
suetud.*, cum similibus.

(21) Regulares non debent accedere ad
processiones publicas cum cruce et numero
duorum tantum religiosorum. Sac. congr.
Conc., in Aquen., 9 Jun. 1708, *in responsion.*,
ad 2. (22) Neque eorum laici deferentes
crucem in processionibus vel candelabra
debent uti alba vel dalmatica seu pluviali,
ut respondit sacra congreg. Rit., in *Cate-
nat.*, ad 6, et quod talis usus non sit permit-
tendus, declaraverat 10 Maii 1659; apud Mon-
ac., tom. IV *Suppl.*, ad tom. I, n. 78.

(23) Regulares in processionibus deferre
non debent galero sive pileum, non ob-
stante prætempore solito. Sacr. congr. Rit., 30
Augusti 1664, cum facultate data episcopis
illos cogendi ad deponendum etiam censuris;
quod decretum eadem congregatio inno-
vavit et servari mandavit in *Aquipendii*,
26 April. 1662, contra PP. Augustinianos et
minores conventuales.

(24) Crux in processionibus deferenda
est a regularibus cum velo pendente seu
pallio. Sac. congr. Rit., 14 Januarii 1617.

(25) Regulares accedentes ad publicas
processiones, non debent, processione ter-
minata, statim a loco recedere, sed tenentur
tam in accessu quam in redditu eccles-
iam ex qua, et in qua functio incipit, vel
terminatur, ingredi, ibique precibus, seu
benedictioni assistere usque in finem. Sic
decrevit sacr. congr. Rit., in *Syracusana*, 6
Sept. 1636, et in *Pisaurensi*, 7 Mart. 1648;
apud Pignat., tom. III, consulat. 46, a n.
32, ubi docet id haberi etiam ex *Ritu*
*Roman*o, tit. *De procession. corporis Christi*,
et ex *cærimoniali episcop.*, lib. II, cap.
32 et seq., et ex *decreto sacrae congregatio-
nis Episcop. et Regular.*

(26) Regulares in processionibus, quas
ipsi faciunt extra claustra, egent licentia
episcopi vel respectivi parochi, non obstante
quacunque consuetudine in contrarium;
nisi pro aliquibus processionibus habeant
speciale privilegium; sic plures decrevisse
sacram congreg. Concilii et Rituum refer-
runt Riccius, Lauret., de Franch., Donat.,
Ventriglia, Romaguerra apud Monacell.,
t. I, tit. 5, formul. 7, n. 26.

(27) Episcopi autem et parochi non de-
bent denegare talem licentiam regularibus,
aliоquin si denegetur, recurritur ad Sedeum
Apostolicam, a qua vel rescribitur episcopo,
ut licentiam concedat, prout rescriptsit sac.
cong. Episcop., in *Papien.*, 11 Maii 1696.
Vel servetur solitum, ut ab eadem sac. cong.
Episc. fuit rescriptum, in *Savon.*, 4 Sept.
1693, et a sac. congr. Rit., in *Ferenti-
na*, 21 Nov. 1696. Et a sac. cong. Concilii,
in *Aquen.*, 6 Junii 1708, qd 7 *Dubium*, ibi:
« An patribus Carmelitis loci *Inisia* liceat
extra propria claustra, et districtum, per
loca consueta facere processionem B. M. V.
de Monte Carmelo, occasione sua festivita-

tis, petita tamen licentia a parocho, licet non obtenta? » Respondit, *Affirmative.* Et die 27 Aprilis 1709. reclamante parocho, sletit in *decisis.*

(28. Notanter autem supra n. 26, fuit dictum: « Nisi pro aliquibus processionibus habeant speciale privilegium, » quia pro ipsis nulla indigent licentia, nec episcoporum, nec parochorum, ut pro faciendis processionibus sanctissimi sacramenti in quaunque die infra Octavam corporis Christi habent regulares omnes privilegium cum amplissimis derogatoriis sibi concessum a Gregorio XIII, constitutione 10, incipiente *Cum interdum*, tom. XII, Bull. in cuius, § 2, sic expresse habetur: « Universis et singulis clero et clericis, ac personis ecclesiasticis, tam saecularibus, quam ordinum, religionum ac militiarum regularibus, ac etiam, etc., liceat ipsis, tam die ipsa Dominicana infra Octavam corporis Christi, quam aliis totius Octavae praedictae diebus, processiones suas celebrare, etc. Nec super eam ab ordinis praedicatorum hujusmodi, quam aliis quibuscumque personis, etc., quomodolibet molestari, inquietari vel perturbari, etc., tenore praesentium concedimus et permittimus; » quam late examinat et propugnat D. Ursaya, tom. II, part. 1, discept. 4, in cuius summario seu argumento sic expresse habet: « Vigore constitutionis 10, sanctae memorie Gregorii XIII, absque ulla ordinariorum vel parochorum licentia possunt omnes, tam de clero saeculari quam regulari etiam extra eorum claustra facere processiones in die Octavae SS. corporis Christi, et in aliis diebus ejusdem festivitatis. » Et pluries id novissime statuit sacra congregatio Episcoporum et Regularium signanter, in *Tricaricen. processionis*, 18 Aprilis 1716, et 4 Martii 1717, et in *Potentina Processionis*, 13 Martii 1718.

(29. Et quidem eadem die possunt plures fieri processiones a diversis regularibus, dummodo fiant distinctis horis, prout Innocentius XI, disposuit in causa vertente inter fratres ordin. Minor. et PP. ordin. praedicat. in Indiis constit. incip. *Sua nobis*, in qua sic expresse habetur:

« Cum sacra Rituum congreg. sub die decima mensis Februarii de anno Domini 1605 decrevisset, competere PP. Dominicanis jus peragendi processionein sanctissimi corporis Christi Dominica infra Octavam illius, privative ad PP. Minores de Observantia, et signanter in civitate Quiten. ita tamen, ut liceret eisdem PP. Minoribus eadem die Dominica infra Octavam facere processiones intra claustra eorum convenitus.

« Pro parte eorumdem PP. Dominicanorum provinciae Quiten. habitus recursus ad sanctae memorie Innocentium Papam XI, praedecessorem nostrum ad oblinendam specificam confirmationem prememorati decreti, quam eis idem Innocentius praedecessor benigne impertitus est per litteras in forma brevis incipientes *Emanavit*, sub

die vicesima sexta Martii ejusdem anni 1685 expeditas.

« Verum causa hujusmodi, cum juribus extunc ad Urbem pro Patribus Franciscanis allatis, iterum coram eadem sacra congreg. ad plenum discussa, ipsamet congregatio decretum edidit, quo praescripsit, quid tandem observandum sit ab utraque parte circa praedictam processionem, tenoris sequentis, videlicet: In causa Quiten. inter PP. ordinis Minorum Familiae Ultramontane, conventus civitatis Quiten. ex una, et PP. Dominicanos ejusdem civitatis ex altera partibus a dilecto filio nostro cardinali Pamphilio reproposita duntaxat super dubio processionis sanctissimi corporis Christi, eadem sacra congreg. auditis utriusque partibus, tam in voce quam in scriptis informantibus, censuit, recedendum a decisio*n* et in casu, de quo agitur, licere Patribus Franciscanis facere processionem die Dominicana infra Octavam sanctissimi corporis Christi: sed PP. ordinis Praedicatorum de mane; Patribus vero Minoribus de sero, et ita decrevit, et servari mandavit die 24 Martii 1696.

« Altamen non acquiescentibus praedictis PP. ordinis Minor, familie Ultramontane, conventus Quiten. hujusmodi decreto in eam tantum parte, in qua hora peragendi processionem ipsi praescribitur, reproposito ab eodem cardinali Pamphilio in sacra Rituum congregatione hujusmodi dubio, eadem congregatio PP. Dominicanis licet citatis non informantibus: in decisio*n* super negotio principali, et licere PP. Franciscanis facere processionem etiam de mane, distinctis tamen horis ab episcopo prescribendis, censuit, et ita servari mandavit die 7 Aprilis 1696.

« Sed ab hujusmodi decreto reclamantibus Patrib. Dominicanis, proposita iterum causa per praefatum cardinalem Pamphilium, utraque parte informant, juribus hinc inde discussis, sacra congreg. praedicta rescribendum censuit; in decisio*n* super negotio principali et licere Patrib. Franciscanis facere processionem extra claustra per loca solita, etiam de mane, distinctis tamen horis, ab episcopo prescribendis, et data electione horae Patribus Dominicanis, a qua semel electa, non liceat amplius recedere, et ita decrevit, et servari mandavit die prima Septembris 1696.

« Verum, quia sicuteadem petitio subjungebat, dicti Patres Franciscani dubitant, ne executio, et observatio decreti hujusmodi a dictis Patribus Dominicanis forsitan impugnari possit, et in simili eventu idem decretum suo frustretur effectu; ideo praedictus frater Nicolaus ad Nos recurrit humiliter supplicando, quatenus tibi, ut ad executionem dicti decreti juxta illius tenorem et formam procedas, Apostolica auctoritate committere, aliasque sibi in praemissis opportune providere de benignitate Apostolica dignarentur. Nos igitur statum et merita causae hujusmodi praesentibus, etc. Deinde committit episcopo Quiteni ut

contradictores ad exequendum secretum omnibus juris remedii, et facti compellat, ut ibi late, non obstantibus, etc. Romæ 5 Kal. Martii 1696.

(30. Et sic expresse fuit resolutum etiam novissime a sacr. cong. Episcop. et Regul., in *Tricaricensi processionis*, die 17 Aprilis 1714, et 4 Martii 1717, cum praeciso rescripto: *Affirmative, dummodo sunt processiones distinctis horis.*

(31. Item speciale privilegium habet præstantissima prædicatorum religio pro facienda sine prædicta licentia processione SS. Rosarii, ut inter alios refert eminentissimus card. Petra, tom. V, *Commentariorum ad constit. 18 Sixti IV*, n. 15 et 16 his verbis: « Adsunt tamen resolutiones SS. congregationum favorabiles dictæ processioni Rosarii, ut sine licentia aliqua celebretur, sed concurrente consuetudine celebrationis, ut in Baren. resolvit sacra congreg. Rituum, 11 Martii 1690, et sacra congreg. Concilii, in *Ripana Confraternitatis*, 30 Mart. 1715, in qua causa aderat consuetudo, et ad rom fuerunt inter alia proposita plura dubia respiciencia controversias inter confratres sanctissimi Rosarii, Patres Prædicatores, et episcopum, quæ possunt videri in Regesto congregationis pro opportunitate, et integrum referendum puto ad rem infrascriptum dubium 8. An liceat fratribus sine licentia episcopi peragere per civitatem processiones tam in prima Dominica Octobris, quam aliis temporibus, in easu, etc. Sacra congreg. censuit ad 8 negative, exceptis processionibus sanctissimi corporis Christi, et Rosarii in prima Dominica Octobris; verum sanctissimus dominus noster Benedictus XIII, in re edidit novissime litteras Apostolicas in forma brevis sub die 10 Aprilis 1725, anno primo pontificatus, in quibus fratribus Prædicatores indulxit, ut ipsi de cætero processionem præfataam sanctissimi Rosarii, quilibet prima Dominica mensis Octobris, ingrediendo limites cujuscunque parochiæ, ordinarii licentia minime requisita, et absque assistentia parochi, ac cum omni pompa peragere libere et licite possint. »

(32. Regulares, qui gaudent speciali privilegio faciendi dictas processiones extra claustra sine ulla licentia, tenentur incedere per viam semel electam. Sac. cong. Rit., in *Pisauren.*, 3 Novembr. 1013, in *Materan.*, 15 Maii 1632; in *Belcastren.*, 28 April. 1690, ad relat. cardin. Petrucci, et in *Quiten. processionis*, 1 Septembbris 1696, referente card. Pamphilio.

(33. Regulares possunt in suis processionibus uti pluviali; nectalis usus est signum seu testimonium jurisdictionis in utente sacerdote, ut patet ex resolutione et responsione sacræ cong. Rit. ad sequentia dubia.

« Supplicante humiliter P. procuratore generali ordinis Minorum, Observantium S. Francisci a sacra Rituum congregatione declarari infrascripta dubia.

« Primum: An guardiani ordinis Mino-

rum Observ. S. Francisci provinciarum regni Neapolis, obtenta ab ordinariis locorum oretenus, vel in scriptis licentia faciendi solemnes processiones per civitates, vel oppida extra limites conventuum suæ religionis cum statua aut reliqua alicujus sancti, possint religiosi sui ordinis uti pluviali, licet in licentia obtenta non fuerit expressus usus pluvialis?

« Secundum: An usus pluvialis in processionibus solemnis sit testimonium, et signum jurisdictionis in utente sacerdote?

« Sacra eadem Rituum congregat. censuit respondendum.

« Ad primum *Affirmative.*

« Ad secundum *Negative*, et ita declaravit, die 21 Martii 1699. »

(34. Regulares in suis processionibus non possunt, nec debent ducere puellas habitu fictilio angelorum neque bizzoheras, ut declaravit sacra congreg. Episcop. et Regul., in *Ebredun.*, 19 Januar. 1691; apud Monac., t. I, tit. 5, formul. 7, n. 33. Et jam decreverat in *Placentina*, 4 Septemb. 1602, et in *Mutinen.*, 14 Jun. 1619, quod in dictis processionibus, nec intermisceantur pueri, puellæ, vel etiam viri cum extraordinarii habitibus, puta angelos vel demones referentibus; puellæ vero neque cum suis vestibus ordinariis, nisi in loco solito aliarum mulierum, cum facultate ordinario procedendi contra regulares cujuscunque ordinis inobedientes, ut in *Cremon.*, 6 Septembr. 1604, apud Nicol., in *Floscul.* verb. *Processio*, n. 8.

(35. Regulares non possunt processiones in monialium ecclesiæ, quamvis eorum regimini subjectarum, inferre et introduce, licet adesset consuetudo. Sic sac. congregat. Episcop. et Regul., in *Olivetanorum*, 27 Mart. 1602, et in *Pisauren.*, 24 Novembr. 1617, in una *Dominicanorum*, his verbis: « Cuius sacre congregationi innoluisset, nonnullos ordinis S. Dominici regulares occasione processionum per eosdem diebus Dominicis, post vesperas celebrari solitarum processionaliter in monialium eorum regimini subjectarum ecclesiæ ingredi consuevisse, illustrissimi ejusdem congregationis Patres episcopo Pisauren. litteras dari mandarunt, ut præfatum abusum omnino tollat, provideatque, ut præfati regulares, quovis prælextu processionum per ipsos fieri solitarum, in dictarum monialium ecclesiæ in posterum nullatenus ingrediantur. »

(36. Intra clausuram monialium fieri non debent ab exteris processiones neque cum sanctissimo Sacramento. Sacra congregat. Episcop. et Regul., in *Neapolitana*, 19 Januar. 1596; apud Nicol., loc. citat., num. 18.

(37. Imaginem beatissimæ Virginis cum baldachino, et intortiis in processione deferri non est prohibendum. Sac. congregat. Episcop. et Regul., in *Cremon.*, 11 Mart. 1579, in *Patavina*, 20 Decemb. 1609, et in una *Servitarum Perusiae*, 20 Julii 1621. Mo-

(38) do petatur ab ordinario licentia, ut occurri possit abusibus. Eadem sacra congregatio, in Taurinen., 12 Martii 1623.

(38). Idem dicendum est de imaginibus sive statuis sanctorum. Eadem sacra cong., 19 Julii 1647.

(39). Regularibus paralis et deferentibus in processione reliquias debetur precedencia (non tamen ceteris non paratis) supra clerum saecularem. Sac. congregat Episcop. et Regul., in Juvenac., 4 Septembri 1693.

(40). Quomodo regulanda sit precedencia regularium inter se et inter alios in processionibus? Vide verb. PRECEDENTIA, a n. 44 ad 48.

(41). Processio SS. corporis Christi inchoari non debet ab ecclesia inferiori, non attenta immemorabili consuetudine. Sacr. congr. Conc., in Sarnen., 7 Augusti, 1683.

(42). Item processio SS. corporis Christi terminari debet in illa ecclesia, a qua incepit. Sacr. congr. Rit., in Nolana processio-nis, 1 Sept. 1718; apud Ursayam, tom. III, part. I, disceptat. 26, num. 45 et 46.

(43). Processio SS. corporis Christi, Sede plena, ob commodum Papae fit in basilica Vaticana. At, Sede vacante, quia cessat dicta ratio, fit in ecclesia S. Joannis Lateranensis, ut evenit tempore Sedis vacantis per obitum Alexandri VIII, anno 1691, cum ipsa sit major ecclesia Rota, part. xix, tom. II, recent. decis. 479, num. 64; card. Petra, tom. IV, Comment. ad constitut. 1, Gregorii XI, num. 18 et 19.

(44). Processiones in festo corporis Christi facere non licet aliis ecclesiis, sed soli episcopo seu ecclesiae cathedrali. Sacra Rit. congregat., in Pisana, 22 Maii 1615. (45). Processio sanctissimi sacramenti in ejus festo debet inchoari a cathedrali, et in eam terminari. Sacr. Rit. congr., in Tuscan., 29 Augusti 1519.

(46). In festo corporis Christi non est deferenda in processione eucharistia sacerdotum humeris, sed celebrantis manibus. Sacra Rituum congregat., 2 Jun. 1618.

(47). In festo corporis Christi eucharistia non est deferenda per vias Hebræorum. Sacr. congr. Rit., 22 Febr. 1593.

(48). In festo corporis Christi debet deferri eucharistia a celebrante; et in Vesperis diei Octavæ, si fiat processio, debet deferri ab eo, qui cantavit Vesperas, modo saltem sit canonicus in collegiatis. Sacr. Rit. congregat., 12 Junii 1637 et 23 Maii 1709, in respons. ad 4, teste Ursaya, tom. II, p. 1, num. 59.

(49). Non convenit, quod prima dignitas celebret missam ante processionem SS. sacramenti, et deinde altera dignitas minor gestet illud in processione sacra congregat. Rit., 31 Jun. 1632 et 13 Mart. 1700, in responso. ad 5, teste Ursaya, loc. citat., num. 60.

(50). Si episcopus in festo corporis Christi non deferat eucharistiam, canonici tamen debent induere sacras vestes. Sacra congregat. Rituum, 17 Mart. 1628.

(51). Canonici ecclesiæ collegiatæ non

debent in processionibus incedere parati sicut canonici cathedralis. Sac. Rit. cong., 17 Maii 1607.

(52). In festo corporis Christi non sunt canendæ cantiones vulgari sermone. Sacr. Rit. congregat., 21 Mart. 1609.

(53). In festo SS. corporis Christi non est facienda processio sine pluviali. Sacra rit. congr., 21 Januar. 1701.

(54). In processionibus, quæ fiunt cum sanctissimo sacramento, qui incedunt ante illud, in occursu et transitu a latere ejusdem debent facere genuflexionem, dummodo videant prædictum sanctissimum sacramentum. Sacr. Rit. congregat., 1 Martii, 1681.

(55). In processione solemini corporis Christi, quando processio sistit, sacerdos celebrans, subdiaconus et diaconus non debent sedere, neque in scamno, neque in sedibus. Sacra congregatio Rituum, in His-paleni, 21 Januarii 1690, in responsione ad 4.

(56). In processione, in qua defertur SS. sacramentum vel lignum sanctissimæ Crucis, tam clerici regulares quam saeculares, omnesque laici incedere debent detecto capite; in aliis vero processionibus clerici deferentes reliquias et omnes saeculares comitantes incedere debent detecto capite, alii vero clerici tecto capite cum bireto. Sacr. congr. Rit., in Cajetana, 2 Septembri 1690. (57). Episcopus vero deferens reliquiam ligni sanctissimæ Crucis in Pontificalibus poterit incedere cum mitra. Sacra congregat. Rit., in Maceraten., 14 Junii 1692.

(58). Occurrente festo S. Antonii de Padua in Dominica infra Octavam corporis Christi, quamvis PP. Dominicani in dicta die peragant processionem SS. sacramenti; nihilominus potest a Franciscanis fieri processio de dicto sancto; dummodo fiat diversa hora et data prælatione temporis PP. Dominicanis de mane vel de vespere. Sacra congregat. Rit., in Placentina, 30 April. 1701, et in Ali-phana, 18 Mart. 1702.

(59). In processionibus non sunt deferendæ reliquiae beatorum. Sacra Rituum congregat., 27 Septembri 1659.

(60). Abusus antiqui in processionibus tollendi sunt cum magna cautela, ne maiora scandala sequantur. Sacr. congr. Rit., 13 Maii 1603.

(61). Canonici in processione intra ecclesiam debent incedere capite detecto, et extra eam cum bireto in capite. Sacra Rituum congregat., 30 Martii 1633.

(62). In processionibus candelarum, palmarum et similium, quæ fiunt intra ecclesiam sine sacramento, non est pulsanda campanula ad elevationem SS. corporis Christi in missa privata; quod si pulsetur et advertatur elevatio, tunc genuflexendum est utroque genu a transeuntibus ante altare, ubi missa celebratur, et deposito SS. sacramento, progrediendum, similiter si aliqui transeant in elevatione calicis. Sacr. Rit. congregat., 1 Mart. 1681.

(63). Processiones facere de nocte cum SS. sacramento feria quinta et sexta majoris hebdomadæ non convenit et repugnat mysteriis Ecclesiæ, et est abusus omnino tollendus. Sacr. cong. Rit., *in Mantuana*, 18 Aug. 1606; apud Barbos., *in Summ. Apost. dec.*, verb. *Processio*, num. 12.

(64). Processiones, ut de nocte fieri possint feria sexta majoris hebdomadæ, arbitrio episcopi conceditur. Sac. cong. Rit., *in causa Indiarum*, 20 Jul. 1600; apud Barb., loc. cit., num. 13.

(65). Si autem aliqua processio fiat de nocte, non debet inferri in ecclesiis monialium. Sacr. congr. Episc. et Regul., 6 Sept. 1709.

(66). Licet PP. Capuccini possint retinere, et processionaleriter etiam deferre imagines S. Antonii Patavini et S. Francisci in habitu capuccini, non possunt tamen subtus imagines S. Antonii, vel S. Francisci de Assisio depictas, sculptas vel impressas cum eodem habitu apponere et retinere inscriptiones indicantes illas esse effigies dictorum sanctorum cum veriori forma habitus ipsius S. Francisci, sed moniti debent illas delere et cancellare, ut jussit sac. cong. Rit., *in Neocastren.*, 22 Jan. 1707.

(67). Episcopus potest cogere clericos beneficiatos ad interessendum processionibus publicis. Sacr. cong. Concil., *in Nullius Altamuræ*, 26 Mart. 1678, etiam censuris, quamvis non probetur consuetudo accedendi; dummodo censuræ sint comminatio-riæ, ferende sententiæ, et in subsidium. Ead. sac. Cong., *in Surrentina*, 6 Aug. 1689.

(68). Item processionibus publicis interesse etiam tenentur clerici sacerdotes alii- cuius ecclesiæ, quamvis in fundatione illius, exenti sint a jurisdictione ordinarii, intra cuius diœcesis existunt. Sac. cong. Conc., 21 Mart. 1702.

(69). In processionibus publicis interesse cogi possunt sacerdotes inservientes ecclesiis Religionis Hierosolymitanæ. Sac. cong. Conc., apud Barb., *in Summ. Apostol. decis.*, collect. 607, num. 3.

(70). Non sunt tamen ab episcopo compellendi interesse processionibus publicis sacerdotes nullum officium aut beneficium ecclæsiasticum in civitate vel diœcesi obtinen- tes. Sac. cong. Conc., 9 Maii 1597; apud Barbos., loc. cit., num. 5, et Bened. XIV. *Instit. Eccles.*, 21, § 2.

(71). Processiones publicas comitari cogere non potest episcopus clericos, qui sunt nullius diœcesis. Sac. congregat. Concil.; apud Barbos., loc. cit., num. 6.

(72). Processionibus publicis ab episcopo cogendi non sunt interesse degentes extra civitatem in locis, in quibus habent plebem, quia cum illa plebe debent facere processionem. Sacra congreg. Conc.; apud Campanil., *in Diversor. Jur. canonic.*, rub. 12, c. 33, n. 117; Barbos., loc. c., n. 7.

(73). Processionibus publicis cogi non possunt interesse clerici regulares Societas Jesu. Gregorius XIII, constit. incip. *Quæcunque.*

(74). Processionibus publicis interesse ab episcopo compelli non possunt clerici regulares congregationis S. Pauli Decollati. Si- xitus V, constit. incip. *Rationi.*

(75). Processionibus publicis interesse cogi non possunt clerici regulares Matris Dei Scholarum Piarum: Urbanus VIII, constitut. incipient. *Debitum.*

(76). Processionibus publicis ultra solitum cogendi non sunt interesse canonici regulares congregationis Lateranensis. Sac. cong. Rit., *in causa Canonici Regular. Late- ran.*, 30 Jul. 1616.

(77). Processionibus publicis interesse non sunt ullo modo cogendi monachi congre- gationis Casinensis, nisi ad processio- nem SS. sacramenti, juxta eorum antiquam consuetudinem. Sac. cong. Rit., *in Placen- tina*, 10 Junii 1602.

(78). Processionibus publicis interesse cogi non debent monachi Olivetani. Sac. cong. Rit., apud Joan. Mariam Novar., *in Lucerna Regul.*, verb. *Processio*, n. 11, et Barbos., loc. c., n. 13.

(79). Processionibus publicis interesse non sunt cogendi monachi S. Hieronymi. Sac. cong. Conc., apud Joan. Mariam Novar., loc. cit., et Barbos., l. c., n. 14.

(80). Processionibus publicis interesse compelli non possunt monachi SS. Trinitatis Caven. quorum monasterium est imme- diate subjectum Sedi Apostolicæ. Sac. cong. Conc., 13 Aug. 1579.

(81). Processionibus publicis interesse cogi non possunt Carmelitæ Discalceati. Clemens VIII, constitut. incip. *Religiosorum.* Et sic etiam plures alii regulares, ut constat ex eorum respectivis privilegiis.

(82). Episcopus cogere non potest canonicos ad interessendum processioni, quæ sit in tertia Dominica mensis. Sac. cong. Conc., *in Sarnen.*, 27 Junii 1705, in responsione ad 7.

(83). Processiones fieri possunt a canoniciis cathedralis etiam per limites parochiarum sine licentia curati. Sac. cong. Rit., *in Thellesia*, 28 August. 1615, et 15 Jun. 1615, et 15 Jun. 1619.

(84). Processionibus solitis, ut confratres convenient, compellere potest episcopus sub poenis arbitrio illius, maxime stante possessione illos vocandi per edicta. Sac. cong. Conc., 21. Januar. 1622, et 8 Maii 1627.

(85). Processiones debent fieri ordinatim et successive absque aliqua divisione, tam quando incedunt, quam quando stant. Sac. cong. Rit., *in Toletana*, 15 Maii 1612.

(86). Edictum episcopi prohibens explodi tormenta bellica per vias, dum siebant processiones, sustinetur; econtra edictum curie laicæ permissivum post peractam processionem refellitur, prout de jure. Sac. cong. Immun., 2 Decembr. 1698, lib. II, *Decret. Vall.*, p. 190.

(87). Si ratione alicujus solemnis proces- sionis seu alterius urgentis necessitatis religiosi omnes egrediantur a conventu, fe- minæ tunc illum ingredientes, graviter pœ-

rent, et pœnis ingredientium afficiuntur. Sie expresse Bonacina, tom. I, tract. *De clausura*, quæst. 5, punct. 2, num. 7; Donatus, *Prax. Regular.*, tom. I, tract. 5, quæst. 16, et alii. Et ratio est, quia in tali easu facerent contra legem, quæ sub gravissimis pœnis prohibet feminas introire in conventus virorum. Nec obstat, quod pro tunc cesseret finis legis, nempe regulares perturbari vel incitari ad peccandum, cum, ut supponitur, in conventu nullus existat; quia per accidens est, finem legis in aliquo raro casu non violari; lex autem respicit id quod est per se, et sœpius accidit, non summi id quod est per accidens, et raro contingit; l. *Ex his 4, et l. Nam ad ea, ff. De legib. authent. Ut sine prohibitione matres, cum similibus.*

Nec valet dicere, quod, cessante causa probationis, cessat ipsa prohibito, cap. *Cum cessante 60, De appellationib., leg. Cum ancillam 6, cod. De condicione ob causam, et Glossa final., ibidem, cum similibus:* Non valet, inquam, quia id procedit quando causa cessat per se; secus autem si ex aliquo accidenti, ut in nostro casu. Et id quod dicitur de ingressu seminarum in conventus religiosorum, venit dicendum etiam de ingressu virorum in monasteria monialium, si ex aliquo accidentaliter casu ad breve tempus omnes egrediantur a monasterio. Et a fortiori si aliquis religiosus vel aliqua monialis remaneat in conventu, et respective monasterio ad custodiæ, vel ob aliam causam pro illo brevi tempore: maxime cum novissime editæ sint a Bened. XIV, duæ constitutiones rigidissime prohibentes quemque ingressum in clausuram religiosorum, una quæ incipit: *Regularis disciplina;* et altera ingressum in clausuram monachum, quæ incipit: *Salutare in catholica Ecclesia institutum.*

(88). *Alia ad rem. Vide verb. CRUX.*

(89). Processio generalis in solemnitate corporis Christi, Sede Apostolica vacante, de more celebrari jubetur, cum præscriptione ritus et personarum, quæ interesse debent. Bened. XIV, tom. I, constitut. 112, incip. *Pastoralis sollicitudinis.* (90). Et præscribit, quod celebretur apud basilicam Vaticanam. Idem, *ibid.*, § 3. (91). Electio antistitis, qui deferal sanctissimum sacramentum, tribuitur collegio cardinalium. Idem, *ibid.*, § 5.

(92). Processiones confraternitatum singulis diebus per Octavam sanctorum apostolorum Petri et Pauli in Urbe habendas statuuntur ad diversas et designatas ecclesias. Idem, constit. 83, incip. *Admirabilis*, § 11. *Vide supra, ad verb. CAPPELLA*, a num. 65, ubi assignantur ecclesiæ et indulgentiæ.

(93). Regularibus liberum est pro processioneibus peragendis extra claustra licentiam petere vel ab episcopo vel a parocho; imo, habita licentia ab episcopo, qui est parochus parochorum, etiam contradicente parocho, possunt processiones ipsas extra claustra peragere. *Sacra congregat. Concil., in Nepesuna, 3 August. 1686, et in Volaterrana, 16*

*Mart. 1625, ad decimum, ut refertur in *Thesaurus Resolutionum sacrae congregy. Conc.*, tom. IV, in dicta Volaterrana.*

(94). Processio Kalendis Augusti ab ecclesia S. Francisci Assisiæ, ad ecclesiam S. Mariæ Angelorum, ad formam veterum in ditorum approbata et confirmata fuit a Benedicto XIV, constitut. incip. *Fidelis Dominus*, § 10.

(95). Processionibus publicis, quoquaque jure seu auctoritate indictis ab archiepiscopo Neapolitano, interesse non tenentur rector, aliique clerici, seu presbyteri actu inservientes in Hospitali S. Angeli a Nido Neapolitanæ civitatis. Benedict. XIV, constitut. incip. *Præclarum*, § 15.

(96). Processiones prius fieri debent, dein missa solemniter cantanda ex rubrica Missalis Romani: *Institut. ecclæ. 68, p. 12.* Nisi tamen aliter ob gravem causam episcopo vel clero videatur, *ibid.*, ex ead.

(97). Processio in festo Sancti Merci, si incident in ipsam Paschæ Resurrectionis diem, transferenda est ad tertiam diem Paschæ, ex decreto sacrae congregat. Rit., die 25 Septembris 1734. *Institut. ecclæ., 28, § 3.*

DDITIONES EX ALIENA MANU.

(98). Non obstante concilio Tridentino, sess. xxv, cap. 23, *De regular.*, obligante regulares, tametsi exemptos, ad publicas processiones, possunt adhuc ii, vel ex privilegio vel ex præscriptione non teneri iis intervenire.

(99). Quod attinet vero ad privilegium, nota hoc debere esse recta concessum, minimeque venire in generali privilegiorum communicatione, ne ex ea, quam fere omnes religiones habent, communicatione privilegiorum, regularibus orbate remaneant publicæ processiones contra mentem concilii Tridentini: *Pellizar.*, in *Manual. regular.*, tract. 5, c. 2, qu. 4; *Pasqualig.*, ad *Lauret.*, *de Franch.* *De process.*, qu. 2, n. 63; *Quarti*, *De process.*, sect. 2, punct. 1, quæsit 4, in fin.; *P. Gaudent.* a *Janua*, *De visitat.*, c. 4, dub. 10, sect. 4, n. 63; *Rota*, in *Meliten. processionum*, 24 Januar. 1758, § 6, cor. *R. P. D. Paraccian.*, et 14 Febru. 1759, § 2, coram *R. P. D. Herreros.*

(100). De privilegio concesso a S. M. Pio V, in Bulla: *Et si mendicantium, collegiis studiorum non interveniendi in publicis processioneibus, quæri solet, an revocatum illud fuerit a Gregorio XIII, in Bulla, In tanta? Affirmavit autem Rota, in d. Meliten. processionum*, 23 Januar. 1757, § 3, et 14 Februarii 1759, § 3.

(101). Cæterum, attenta bulla *Etsi mendicantium*, non omnia collegia studiorum, sed Mendicantium tantum, non item monachorum, et quidem ea, in quibus fratres sub arctiori custodia degunt, ita ut nec in choro cantent, nec ad mortuos accedant. sed tantum studiis et lectionibus vacent, gaudent privilegio non interveniendi in publicis processioneibus. *Rot.*, in d. *Meliten processionum*, 24 Januar. 1757, § 4, et 14 Febr. 1759, § 3.

(102. Quod vero concernit præscriptionem, ea non aliter potest opponi, quam si regulares vocati, per tempus legitimum non intervenerunt in publicis processionibus.

(103. Cæterum regulares non vocati, tam etsi per diuturnum tempus non intervererint in publicis processionibus, præscriptionem opponere nequeunt, idque quia ubi quæstio est de præscriptione juris negativi cum iis, qui ante interpellationem nulla tenentur obligatione, ea non incipit nisi a die, qua interpellati contradixerint, et sic possidere cœperint, Peyrin., *ad constitut.* 2 *Sixti IV*, § 11, nu. 57.; Maron., *respons.* 12, nu. 3 et 35; Pellizar., in *Manual. regular.*, tract. 1, cap. 11, num. 13; Bordon, *Variar. resolut.* part. II, *resolut.* 7, num. 142; Lezan., in *Summ.*, tom. I, cap. 9, num. 47; Rot. in dicta *Meliten. processionum*, 24 Januar. 1757, § 15, et 14 Febr. 1746, § 10.

(104. Quantum vero tempus requiratur ad hanc præscriptionem, variant doctores. At si ponderetur, quod singulis decretis concilii Tridentini inest *decretem irritans* ex constitutione S. M. Pii IV, ejusdem concilii Tridentini confirmatoria, quæ in radice submovet quamlibet contrariam consuetudinem in futurum, vim nullam habere poterit quadragenaria. Ursaya, *Discept. eccles.*, tom. VI, part. II, *discept.* 19, num. 105 et plur. seq.; Rot., in d. *Meliten. processionum*, 24 Jan. 1757, § 14 et 14 Februarii 1750, § 10.

APPENDIX EDITORUM CASINENSII.

(1. Processio in sua ecclesiastica significatione desumpta, est publica supplicatio facta Deo a communi cœtu fidelium, certo cum ordine disposito, et procedente e loco sacro in sacrum; Quarti apud Baruffaldum, in *Comment. ad Ritual.*, tom., tit. 76, n. 4.

(2. Dicitur supplicatio, quia forma cuiuslibet processionis consistit in supplicationibus et precibus, quæ ad Deum funduntur certo cum ordine atque ritu particulari; proindeque omnes processiones sunt ejusdem speciei moralis, quatenus omnes convenient in certis ritibus et precibus. Quarti apud eundem Baruffaldum, l. c., n. 20.

(80) Illud vero notandum, quod quamvis istæ processiones privatæ fiant sine episcopi licentia, nihilominus sine ejusdem licentia transferri non possunt, prout, partibus informantibus, fuit decisum a S. congr. Rit., in *Hispalen.*, 3 Septembris 1695; apud Monacell., tom. I, tit. 5, form. 7, num. 22, cuius etiam Lucius noster hic supra num. 41, meminit; quem etiam videsis, *ibid.*, num. 26 et 93.

(81) Porro formula edicti seu intimationis processiones habetur apud monacellum in hac sane verba..... (præmisso præambulo processionis indicende): « Iucirco enixe hortamur, et paterna charitate monemus omnes et singulos, utriusque sexus Christi fideles ad interessendum, clericis autem officia aut beneficia obtinendibus, tam sacerularibus quam regularibus omnibus, et aliis etiam exemptis, et in strictiori clausura non degentibus, nec non confraternitatibus accedere soletis, præcipimus, eosque vocamus et monemus, ut die et hora, ut supra præscripta omnino in d. nostra cathedrali convenienti, et processioni, ut moris est, interveniant, sub pena

(3. Porro « dividuntur processiones in publicas et privatas. Privatis nullus presigit ritus ab Ecclesia, cum fiant inter privatas ædes, puta monasteriorum et parochiæ, seu a personis privatis, cœtum universalem Ecclesiæ non convocando; quæ personæ proprium ritum habent, et illarum institutionis præscriptum in suis processionibus libris, quorum usus est præcipue apud monachos et fratres Mendicantes. » Idem, Baruff., *ibid.*, num. 7 et 8. (80).

(4. Publicæ vero processiones, vel ita appellantur, quia palam fiunt et publice apparent, vel quia cunctis licet illis interesse; imo ad illas convocantur quicunque ordines regulares et confratricæ, ut intersint, et ea comitentur ordine præscripto. Baruffaldus, l. c., n. 10.

(5. Hinc « Processionibus generalibus indictis pro causa, bono vel honore publico, tam clerici sacerulares beneficia vel officia ecclesiastica obtinentes quam regulares invitati, omnes interesse tenentur et adesse compelluntur juris remediis, juxta dispositionem concil., sess. XXV, cap. 13, *De regular.* S. cong. Episcop., in *Cajetana*, 25 Oct. 1602, confirmata 7 Apr. 1690. » Ita Monacellus, t. I, tit. 5, form. 7, n. 23. Qui idem cl. scriptor in tom. III, tit. 3, form. 6, n. 13, hæc addit: Quod autem regulares et alii exempti renuentes accedere ad publicas processiones possint ab episcopo censuris compelli et puniri, hodie planum est: cum enim subjiciantur hac in re sue jurisdictioni absque poenæ determinatione, valet illos coercere poena canonica sibi benevisa, ut communiter tradunt Riccius, Leo, Pax Jord. Ventriglia, Pignatell., cardin. de Luca, et ingenuo fatetur Passerius, *De stat. hom.*, tom. III, q. 189, art. 10, n. 768, his verbis: « Sed ubi episcopis datur facultas coercendi, corrigendi et puniendo regulares, datur etiam facultas eos excommunicandi; et si v. g. sess. XXV, cap. 13, datur episcopis facultas compellendi eos ad processiones, datur etiam facultas compellendi per censuras: » cuius doctrina (subiungit Monacell., *ibid.*) notanda est (81). »

(6. Et revera « sacra congregatio Concilii

interdicti Ecclesiæ, aliisque censuris et poenis arbitrio: quod si ante statutum terminum justi impedimenti excusum deducta fpon fuerit, absque alia monitione contra contumaces et inobedientes non interessentes ad camminatas poenas procedetur. Volumus autem quod præsens inductionis editum vim habeat et arcet, ac si singulis supra vocatis personaliter fuisset intimatum. » Tom. III, tit. 3, form. 6.

In casu inobedientiæ pronuntiatur, ut sequitur: « Con autorità a Noi delegata dal sacro concilio di Trento si denuncia sottoposta all' ecclesiastico interdetto la chiesa N. dei PP. dell' ordine N. perché chiamati, ed intimati ad intervenire alla processione generale indetta, e convocata da Noi per causa ecc. con ammirazione, e scandalo del popolo hanno rifiutato d'intervenire. » Apud eundem Monacell., loc. cit., formul. 5.

Vel Latine: — « Auctoritate Nobis a S. coacilio Tridentino delegata, denuntiatur supposita ecclesiastico interdictio Ecclesia N. PP. ordinu. N. ex eu-

sepius declaravit quoad omnes regulares (* *si modo excipias per Lucium nostrum de notato hic supra*, n. 73 et seq. *) etiam monachos non viventes sub strictioni clausura, et non distantes ultra medium milliare (* *Vid. eumd. Ferrar.*, ib., n. 19 *) eos teneri indistincte accedere ad publicas processiones, et ad id compelli posse, etiam per censuras, ut in specie die 27 Julii 1627, in hunc modum — Negotio mature discusso. S. congregatio censuit, posse episcopos pœnis sibi benevisis, etiam censoriarum, compellere quoscunque regulares recusantes, etiam monachos, et quomodolibet exemptos, ad infrascriptas processiones accedere, atque illis interesse... uemps in die festo sanctissimi corporis Christi, etc., ac in quibuscunque alia publicis et consuetis. Non obstantibus, etc.

« *Et in una Mediolanen.*, 3 Augusti 1658. Sacra, etc., censuit, regulares ad processiones corporis Christi, etc., nec non ad alias quascunque pro bono publico aut honore indictas, teneri accedere, ubi vocati fuerint... Et quatenus accedere noluerint, compellendos per censuras vel alias pœnas episcopo bene visas. » Apud Pignatellum, tom. III, consultat. 46, num. 11, 12, 13, qui plura alia decr. d. S. cong. affert ad rem.

Insuper « regula generalis supra firmata, quod uemps omnes regulares ad processiones indictas pro causa, bôno vel honore publico intervenire teneantur, habet locum etiam in illis conventibus, in quibus degit minor numerus religiosorum, quam duodecim, quia nulla indecentia est, quod pro paucis vexillum crucis erigatur. » Monacell., tom. I, tit. 5, form. 7, n. 29. (Lmita si tantum duo religiosi adesseent, prout tradit Lucius noster hic *supra*, num. 21).

« *Et hoc intelligitur non solum de processibus publicis, quæ sunt in civitate, et ubi episcopus residet sed etiam de illis, quæ sunt in aliis locis et pleibus, ubi regulares habent monasteria, juxta decretum S. congr. Concilli, quod ex Lezana refert Barbosa, in Summ. decis. apost., collect. 604, n. 23, ibi : « Lezava sit, sac. cong. Coac.*

declarasse, publicas processiones, ad quas regulares compelli possunt per ordinarios, esse, quæ sunt in festo corporis Christi, in Litanis et Jubilais publicis faciendis in pleibus, in quibus ipsi habent monasteria. » Ita Monacell., tom. I, tit. 6, formul. 20, n. 11.

(7. « Non est (tamen) apud ordinarios locorum facultas compellendi regulares ad interessendum processionibus ab iisdem indictis *non pro bono publico* ut notavit Peyrin., *De privileg. regular.* ad const. 2 Jul. II, § 25, num. 68. » Apud Matthæucci, *Official. curiæ ecl.*, cap. 40, n. 4. *Vid. Lucium nostrum hic supra*, n. 17.

Si quæ vero controversiæ de præcedentia forte obortæ fuerint, ad episcopum spectare eas dirimere, statuit Tridentinum per hæc verba : « Controversias omnes de præcedentia, quæ persæpe cum scandalo oriuntur, inter ecclesiasticas personas, tam sacerdotiales quam regulares, cum in processionibus publicis, tum in iis quæ sunt in tumulandis defunctorum corporibus... episcopus, amota omni appellatione, et non obstantibus quibuscunque, componat. » Sess. xxv *De regular.*, cap. 13.

« Hie advertendum quod sac. congregatio Concilii (testo Campanili, in *Divers. jur. can.*, rubr. 12, cap. 13, n. 122,) vigore harum claus. *amota appellatione et non obstantibus quibuscunque*, declaravit, in his causis debere episcopum procedere brevi manu, summarie et de plano, ac sine strepitu, et figura judicii. Nec vigore dictæ clausule *amota appellatione*, censetur sublata appellatio quoad effectum devolutivum, sed tantum quoad effectum suspensivum (82). » Sic Ventriglia, *Prax. for. eccles.*, tom. I, adnotat. 12, n. 14.

Itid denique notandum, quod « quamvis episcopus, adhibito consilio capituli, præfigat, dirigat ac transferat processiones, non tamen potest pervertere et immutare ritum processionum præscriptum a cærimoniali et Rituali Romano, neque de consensu capituli. » Sac. Rituum congregatio, in *Cajetana*, 26 Januarii 1698. Monacell., tom. IV, Suppl. ad tit. 5, form. 7, tom. I, n. 76.

PROCESSUS CURIÆ LAICÆ LÆSIV. IMMUNITATIS.

In hac rubrica sequentia notanda veniunt.

(1. Processui laicorum post confugium factio nulla adhiberi potest fides per judicem ecclesiasticum; quo vero ad probationum relevantiam remittitur judicio episcopi. Sacra congr. Immun., in *Lauden.*, 13 Decemb. 1633, l. iv *Decret. Paul.*, pag. 179.

(2. Imo injungitur episcopo, ut non reci-

piat processus fabricatos in curia laica post extractionem confugitorum. Ead sac. cong. Immun., in *Pennen.*, 2 Junii 1624, ex *Regesta Scripturarum veterum*, pag. 26.

(3. Processibus curiæ laicæ super delictis eorum, qui fuerunt ab Ecclesia postea extracti, episcopus potest adhibere fidem, si

omni appellatione, etc., hæc habet : « Procedere quoad effectum suspensivum duntaxat, assert resolutum Salgado.. et Armend... et hoc decretum non tollere appellationem devolutivam censuit Rota, in *Colonien. præcedent.*, 9 Jun. 1627, coram Ubaldo, vers. *Non obstat, quod in concil.* »

Quia vocati ad interessendum processioni generali Nobis pro causa et bono publico indictæ, cum admiratione, et populi scandalo accedere renuerunt.

(82) Hoc idem docuerat clar. Barbosa, *Collect. DD.* in *Trid.*, sess. xxv, *De regular.*, c. 13, n. 9, altera B, ubi ad illa verb. d. conc. Episcopus, amota

ante extractionem fuerint fabricati, vel ante consiguum. Eadem sacra cong. Immun., in Caputaquen., 15 Jul. 1636, l. iii Decret. Paul., p. 9, in Syracusana, 13 Jul. 1626, l. i Decr. Paul., p. 8.

(4). Processus originalis cum omnibus actis contra clericum per judicem laicum est ab ipso transmittendus judici ecclesiastico, ut aboleatur et igni tradatur. Eadem sacra congregatio Immunitatis, in Nepesina, 27 Aprilis 1638, l. iii Decret. Paul., p. 6, Civitatis Plebis, 31 Maii 1639, dict. l. pag. 92.

(5). Quatenus sit impossibilis laceratio processus in ea parte, quæ concernit ecclesiasticam, vel cassatio nominis ipsius ecclesiastici, facta prius declaratione per judicem, qui confecit dictum processum, irritante ip-

sum cum omnibus actis contra ecclesiasticum, ut invalidum defectu jurisdictionis, datur facultas absolvendi censuratos, tam nominatos quam innominatos in cedulonibus. Ead. sac. cong. Immun., in Aquilana, 27 Jan. 1634, l. iii Decr. Paul., p. 194.

(6). Processus et alii actus curiæ laicæ contra equites Hierosolymitanos sunt prorsus invalidi. Eadem S. C. Immun., in Messanen., 18 Nov. 1653, l. v Decr. Paul., p. 25.

(7). Officiales et ministri curiæ laicæ conscientes processum contra clericum, excommunicationem incurant. Eadem sacra congreg. Immunit., in Ricineten., 27 Julii 1683, l. iii Decret. Altoviti, pag. 211.

PROCESSUS CURIÆ ECCLESIASTICÆ.

SUMMARIUM.

1. Processus curiæ ecclesiasticae non sunt consignandi judici laico. — 2. In confectione processus super immunitate non est permittenda a ministris episcopi assistentia judicis laici. — 3. In fabrica-

(1). Processus curiæ ecclesiasticae non sunt consignandi judici laico. Sacra congreg. Immun., in Terracinen., 18 Febr. 1631, l. ii Decr. Paul., pag. 97.

(2). In confectione processus super Immunitate non est permittenda a ministris episcopi assistentia judicis laici. Sac. cong. Immun., in Ariminien., 6 Maii 1631, ibi p. 76.

3. In fabricatione processus contra personas ecclesiasticas caveat episcopus, ne utatur ministerio laicalium ministrorum. Sacra congreg. Immunit., in Pientina, 30 Jun. 1700, leg. Decret. Vall., pag. 297.

(4). Episcopus conficiat processum ad formam bullæ super delicto praetenso exceptuato, observans quod nullus habendus est respectus ad processum fabricatum in tribunali laico pro probatione juridica delicti, sed solum permisum est uti processu curiæ laicæ pro simplici instructione animi. Sacr. congr. Immunit., in Alexandrina, 17 April. 1700, ibi pag. 282.

(5). Aliquando injungitur vicario, ut abstineat ab ulteriori processu super delictis extractorum, attenta eorum restitutio ad ecclesiam. Sac. cong. Immun., in S. Se-terin., 18 Augusti 1663, l. Decret. Fani, p. 10.

(6). Cum curia legationis peteret sibi communicari processus fabricatos in curia ecclesiastica contra extraclos, sacra congregatio respondit: Communicatio processus non est facienda, nisi comprehensis in monitoriis. Sac. congregat. Immunit., in Bononiens., 19 Julii 1695, lib. i Decret. Vallem., pag. 201.

(7). Processus occasione Immunitatis factus a curia ecclesiastica ex stylo sacrae congregatio non consiguatur partibus. Sacr. congregat. Immunit., in Januen., 23 Iuli 1632, libr. ii Decret. Paul., pag. 133.

tione processus contra personas ecclesiasticas caveat episcopus, ne utatur ministerio laicalium ministrorum. — 4. De modo fabricandi processus; et quid amplius attendendum in hac materia ad n. 58.

(8). Confectio processus super loco capturæ ad effectum declarandi, an quis gaudeat, nec ne Immunitate spectat ad episcopum. Sac. cong. Immun., in Neriton., 1 Septemb. 1643, l. iii Decr. Paul., pag. 208.

(9). Episcopus Mantuanus supplicat sacre congreg. pro resolutione infrascriptorum dubiorum, scilicet: aliqui sacerdotes cum aliis laicis praetensi monetarii carcerati fuerint a curia sacerdotali, et adhuc detinentur in carceribus laicis pro tuta custodia, sed nomine episcopi, qui querit.

I. An possit episcopus circa ecclesiasticos confidere processum conjunctum cum curia laica ob laicos complices?

II. An ad confidendum processum possit delegare usque ad sententiam exclusive iudicium laicum?

III. An facto processu in curia episcopal, possint communicari indicia resultantia ab ipso curiæ sacerdotali contra laicos?

IV. An dato, quod curia sacerdotalis perseveret in denegatione communicationis sui processus curiæ episcopalii in parte tangente ecclesiasticos, si vicissim curia episcopalii non communicet curiæ sacerdotali indicia, quæ resultabant ex dicto suo processu, debeat episcopus dimittere sacerdotes, cum contra ipsos, nec iudicie, nec corous delicti habeat?

Sacra congregatio respondit:

Ad I. Episcopum non posse conjunctum procedere, et ad ipsum spectare integrum cognitionem causæ.

Ad II. Eundem episcopum non posse delegare judicem laicum.

Ad III. Non posse processum communicare.

Ad IV. Non posse de rigore juris pro-

dere, sed facere debere diligentias pro habendo processu et corpore delicti; quod si non habuerit, dimitat carceratos cum cauzione de se presentando. S. C. Immun., in *Mantuona*, 18 Julii 1651, l. iv *Decr. Paul.*, p. 154.

(10). Episcopus formet processum contra eos, qui in actis produxerunt, episcopum non esse judicem competentem immunitatis ecclesiasticae, neque sac. cong. sed solum regiam cameram. Sac. congreg. Immun., in *Orien.*, 29 Decemb. 1625, l. *Scripturarum veterum*, pag. 80.

(11). Pendente fabricatione processus super requisitis clericatus, episcopus faciat sibi consignare clericum a curia sacerulari, et caute in suis carceribus custodiat. Sacr. cong. Immun., in *Aquin.*, 18 Febr. 1673, lib. i *Decr. Altov.*, p. 771.

(12). Processus fabricatus a clero conjugato uti subdelegato a delegato Papæ contra personas ecclesiasticas, est nullus, eo quia subdelegatio virtute facultatis Pontificiae solum concedi solet clericis simpliciter. Sacra congregatio Immun., in *Viterbien.*, 13 Septembri 1679, lib. ii *Decret. Altov.*, pag. 1833.

(13). Processus fabricatus a clero conjugato de ordine sacrae consul'æ ex facultate habita a sanctissimo, in qua tamen non erat expressum, processum fieri posse a clero conjugato, non sustinetur. Sacra congregatio Immun., in *Interamn.*, 20 Decemb. 1702, lib. iii *Decr. Vallem.*, p. 46.

(14). Processus confectus a bigamo absque expressione bigamiæ in facultate concessa a sanctissimo procedendi contra clericum, non sustinetur. Sac. cong. Immun., in *Montis Falisci*, 19 Decemb. 1702, ibi pag. 462.

(15). Processus curia episcopal, et condemnatio ad triremes clerici dolose extracti ab Ecclesia per capitaneum di *Campagna*, ut dicitur, est omnino abolendus. Sac. congr. Immun., in *Casanen.*, 10 Martii 1693, lib. i *Decret. Vallem.*, pag. 29.

(16). Cum episcopus suffraganeus in confectione processus contra canonicum prætensum reuni homicidii proditorii commiserit plurimos defectus, ad eos vitandos sacr. congr. ordinat, ut prævia consignatione canonici carcerati metropolitano, idem conficiat novum processum juxta instructionem faciendam per D. Ponentem. Sacr. congreg. Immun., in *Oppiden.*, 17 Februario 1693, lib. i *Decr. Vallem.*, p. 24.

(17). Processus fabricatus a vicario gener. contra perturbatores libertatis eccles. cum subscriptionibus dedita opera falsis et datis dierum pariter falsis, impedit validitatem censurarum, et episcopus procedat contra falsarios. Sacr. congreg. Immun., in *Carven.*, 24 Augusti 1694, *ibid.*, pag. 141.

(18). Confeccio processus super extractione parochi a propria domo parochiali propter causam civilem committitur episcopo viciniori, quando episcopus diœcesanus parochi est suspectus extracto, imo allegatur

ut ordinans tarem extractionem. Sac. cong. Immun., in *Oppiden.*, 21 Januarii 1687, lib. *Decret. Martelli*, pag. 42.

(19). Assignandus est terminus duorum mensium fisco, et adhærentibus pro legitimatione processus, quo elapsò et nihil justificato, restituantur Ecclesiæ extracti. Sacr. congreg. Immun., in *Squilac.*, 25 Maii 1655, lib. v *Decret. Paul.*, p. 66, in *una Marzorum*, 9 Maii 1656, *ibid.*, pag. 94.

(20). Aliquando in causis particularis attentionis injungitur episcopo, ut per se ipsum conficiat processum. Sacr. cong. Immun., in *Tudertina*, 17 April. 1675, lib. i *Decret. Altov.*, pag. 1087.

(21). Impinguatio processus committitur metropolitano, quando episcopus non agit viriliter circa ordines sacr. congreg. pro reparatione Immunitatis. Sacr. congr. Immun., in *una S. Agathæ Got.*, 27 Maii 1687, l. *Decret. Martelli*, pag. 108.

(22). Injungitur judici ecclesiastico, ut in construendo processu utatur cancellario idoneo, et examinare faciat testes de visu inductos. Sacr. congr. Immun., in *Viterbien.*, 3 Martii 1694, l. i *Decret. Vallem.*, p. 107.

(23). Aliquando, ut utatur alio cancellario ecclesiastico partibus secreto. Sac. congreg. Immun., in *Meliten.*, 7 Julii 1699, l. ii *Decret. Vallem.*, pag. 230, et in locum assessoris deputet alium partibus non suspectum. Sac. cong. Immun., in *eadem*, 9 Februarii 1700, *ibid.*, pag. 270.

(24). Quoad processum formatum in curia episcopali, solvenda est merces dyntaxat copistæ. Sacr. congreg. Immun., in *Balneorien.*, 6 Julii 1694, l. ii *Decret. Vallem.*, p. 132.

(25). Aliquando transmittitur processus absque solutione, donec cognoscatur de asserta paupertate partis. Sac. cong. Immun., in *Trojana*, 6 Decemb. 1692, d. l. pag. 9.

(26). Aliquando, prævia cautione, personas eccles. ab episcopo approbandæ solvendi cancellario episcopali summam taxandam a sacr. congregat. Ead. sacr. congr. Immun., in *Theanen.*, 13 Nov. 1694, d. l. pag. 156, et *Nullius Atini*, 11 Decemb. d. anni, et l. pag. 161.

(27). Sæpe sacr. congreg. injungit judici ecclesiastico, ut conficiat processum, et transmittat ac informet. Sac. congreg. Immun., in *Terracinen.*, 13 Maii 1693, l. ii *Decret. Vallem.*, pag. 154, et alibi.

(28). Aliquando jussu sacr. congreg. per D. Ponenteum, vel D. secretarium datur instructio judicij eccles., sive episcopo, seu vicario Apostolico, seu capitulari, seu generali, seu nuntio pro conficiendo vel impugnando, et etiam ulterius impugnando processu. Sacr. congreg. Immun., in *Perusina*, 14 Jan. 1689, d. l. pag. 135, in *Sorana*, 8 Jul. d. anni, et l. p. 162, et in *eadem*, 13 Januarii 1699, lib. ii *Decret. Vall.*, pag. 197, et alibi.

(29). Pro sanatione præteriorum processuum agendum cum sanctissimo Sac. cong. Immun., in *Urbvetana*, 16 Januar. 1391, l. *Decret. Martell.*, p. 719.

(30). Sanantur, annuent sanctissimo, processus facili contra reum assassinii extractum, tam ob nullitatem provenientem ex eo quod judices subdelegati auctoritate apostolica processerunt in constitutione rei, et in aliis actibus, non coniunctim juxta eorum deputationem, sed divisim; tum ob nullitatem provenientem ex eo quod ad efficiendos complices contumaces recepta fuit ratificatio extracti in tormentis absque speciali facultate Apostolica. Sacr. congreg. Immun., in Bonon., 16 Apr. 1669, l. ii Decret. Vall., p. 86.

(31). Processus fabricatus a curia episcopalni super delicta extracti auctoritate laicali, est nullus, sed, annuento sanctissimo, sanatur. Sacr. congreg. Immun., in Asten., 11 Martii 1681, lib. ii Decret. Altov., pag. 2165.

(32). Sæpe injungitur judici ecclesiastico, ut, legitimato processu, assignet defensiones, et transmittat. Sacr. congreg. Immun.,

in Capuana seu Neapolitana, 12 Julii 1698, lib. Decret. Martelli, pag. 491, in Anglonen., 2 Junii 1699, lib. ii Decret. Vallem., pag. 223.

(33). Item ut impinguet processum, eum legitimet et assignet defensiones, ac transmittat. Sacr. congreg. Immun., in Nullius Atini, 16 Sept. 1698, t. II Decret. Vallem., pag. 176.

(34). Sæpe ex commissione sanctissimi vel sacr. congreg. Curia ecclesiastica processum a se factum consignat curiae laicali. Sacr. congreg. Immun., in Pisaur., 21 Apr. 1694, lib. i Decret. Vallem., p. 178, et alibi in Senogallien., 17 Dec. 1658, lib. Decret. Roccii, pag. 143.

(35). Modus fabricandi processus, brevitas gratia, videndum relinquitur apud Farnacium, Julium Clarum, Gomez, Raynaldum, Passerinum, Sanctorium, Reiffenstuel, de Bictis, aliasque similes classicos autores.

PROCURATIO.

SUMMARIUM.

1. Procuratio ad præsens quid sit? — 2. Sub nomine procurationis quæ veniunt? — 3. Omnia, quæ veniunt sub nomine procurationis debent subministrari episcopo, seu visitatori, a clericis et ecclesiis visitatis. — 4. Non potest tamen episcopus seu visitator ordinarius exigere pro equitaturis, seu veteris neque pro aliis expensis faciendis extra victum. — 5. Si autem visitator sit delegatus Apostolicus, ultra victum, sunt etiam ei solvensæ expense pro equis, seu victura et itinere de loco ad locum necessariae. — 6. Ordinarie loquendo ad procurationem præstandam visitatoribus tenentur omnes ecclesiæ visitationi subjectæ, nisi privilegio vel legiima consuetudine sint exemptæ. — 7. Unde ecclesiæ, quæ speciali privilegio Pontificio sunt exceptæ, ad eam præstandam non tenentur. — 8. Sicut etiam non tenentur ecclesiæ illæ, quæ legitimam censuetudinem habent eam non præstandi. — 9. Sic non potest episcopus visitans parvos conventus sibi subiectos aliqui accipere procurationis nomine, seu in pecunia, seu in victualibus. — 10. Item non potest episcopus procurationem exigere pro visitatione oratori privati. — 11. Item episcopus non potest procurationem exigere ab ecclesiis et beneficiis pauperibus sufficiens redditus non habentibus ad ipsam visitatoribus præstandam. — 12. Item episcopus non potest procurationem exigere ab hospitalibus, leprosariis et aliis piis locis pro pauperibus aut infirmis deputatis, etiam si amplissimos habent redditus. — 13. Item non potest episcopus post concilium Tridentinum procurationem exigere ab ecclesia sua cathedrali, aut aliis ecclesiis, seu locis piis, et clero civitatis, in qua sedem habet: immo etiam ipse episcopus moretur in alio oppido diocesis. — 14. Episcopus, quando vadit per diocesim extra visitationis occasionem, vel sacramentum

(1). Procuratio, quamvis generatim varia significet, ad præsens tamen nihil est aliud, quam contributio sumptuum et expensarum necessiarum pro victu et honesta sustentatione tempore visitationis præstanda illis, qui ecclesiæ diocesis visitant. Sic in re communis, arg. cap. *Procurations* 23, De censibus, et conc. Trid., sess. xxiv *De reform.*, cap. 3.

confirmationis administrandum, neminem cogere potest ad subministrandas expensas, neque pro equis, neque pro victualibus. — 15. Procuratio non debetur episcopo, cum per alium visitat, sed ipsi visitanti. — 16. Visitatores contenti esse debent modesto equitatu famulatuque, ne scilicet inutilibus sumptibus cniquam graves, onerosive sint. — 17. Unde non debet episcopus secum ducere plus quam ad summum octo personas, ut observabat S. Carolus, qui etiam pro sua mensa uno solo ferculo contentus erat. — 18. Vicarius autem capitularis, seu vicarius generalis, vel alius substitutus, qui non sit episcopus, non potest exigere nisi mediatelym procurationem dari solita episcopo. — 19. Quod procedit etiam respectu vicarii Apostolici visitantis. — 20. Procurationum numerus commensurandus est numero dierum, in quibus minus visitationis impendiuntur. — 21. Unde, si visitator una die plures ecclesiæ visitando absolvat, non licet ei accipere ab omnibus ipsis simul, nisi unam procurationem pro tali urica die, quamvis quælibet Ecclesia de per se sufficiat ad integrum procurationem præstandam. — 22. Nullam tamen procurationem exigere potest ordinarius pro visitatione parochialium unitarum religioni Hierosolymitanæ. — 23. Visitator hospitatus a laicis non potest exigere procurationem a clericis dummodo isti victualia non recusaverint. — 24. Laici, nisi velint sponte solvere, non debent cogi cehrsuri, ut solvant procurationem, non obstante solito. — 25. Visitator potest nunc licite recipere procurationem in pecunia, si visitati velint eam sponte solvere, quamvis olim id fuerit prohibitum. — 26. Intuitu procurationis non potest visitator, sive ejus secretarius, sive quisvis alius de suo comitatu aliquod munus, etiam gratis oblatum recipere, et hoc sub gravibus poenis quæ assignantur. — 27. Alia ad rem cum addit. ex alien. man. ad n. 38.

(2). Sub procuratione comprehenduntur omnia, quæ sunt necessaria pro victu, nempe cibus, potus et habitatio ipsius visitatoris et honesti comitatus ejusdem. Idem parulum pro equis et jumentis necessariis. *Communis*. Omnia enim supradicta veniunt nomine victus. L. *Verbo victus* 43, l. *Et cetera* 44, et l. *In stratum* 45, De verb. significat. (3). Unde supradicta omnia debent

subministrari episcopo seu visitatori a clericis et ecclesiis visitatis. *Communis* per text. in c. *Procurationes* 33, c. *Venerabili* 25, et fere per tot. tit. De censibus, et conc. *Trid.*, sess. xxiii, *De reform.*, cap. 3.

(6.) Non potest tamen episcopus seu visitator ordinarius exigere procurationem pro equitaturis et vecturis, neque pro aliis expensis faciendis extra victimum, quia ad ista et alia (solo victimu excepto) tenetur de suo. *Sac. congr. Episcop. et Regul.*, in *Vintimiliens.*, 21 Augusti 1606, in *Cajacen.*, 20 Martii 1615, et *sacr. congreg. Concil.*, in *Larin.*, 12 April. 1698, et in *Amalphit.*, 18 Iulii 1699. Et sic communis doctorum.

(5.) Si autem visitator sit delegatus Apostolicus, ultra victimum, sunt etiam ei solvenda expensae pro equis, seu vectura, et itinere de loco ad locum necessarium. *Communis*, ex decreto *sacr. congr.*, 10 Junii 1627, relatio per extensum a Nicol., in *Flosculis*, verb. *Visitatio*, num. 15, ubi recte advertit quod ea, quae statuit conc. *Trid.*, cit. sess. xxiv, cap. 4, non intelliguntur nisi de visitatione ordinarii, non autem de Apostolica, quae ad relationem sacrae congregationis destinari solet a Summo Pontifice sub forma ibi a se adducta.

(6.) Ordinarie loquendo ad procurationem praestandam visitatoribus tenentur omnes ecclesiæ visitationi subjectæ, nisi privilegio vel legitima consuetudine sint exemplæ. *Communis*. Arg. cap. *Conquerente* 16, De offic. ordinarii, cap. *Ex offic.* 16, De prescript., cap. *Procurationes* 23, De censibus, cum similibus, juncto concilio *Trid.* cit. sess. xxiv, *De reform.*, cap. 3.

(7.) Dicitur autem notanter: « Nisi privilegio, vel legitima consuetudine sint exemplæ, » quia ecclesiæ, quæ speciali privilegio Pontificis sunt exemptæ, ad eam praestandam non tenentur, textu expresso, in cap. *Cum instantia* 17, De censibus. (8.) Sic uero etiam non tenentur ecclesiæ illæ, quæ legitimam consuetudinem habent eam non praestandi, textu expresso in conc. *Trid.*, cit. sess. xxiv, *De reform.*, cap. 3, ibi: « In iis vero locis, seu provinciis, ubi consuetudo est, ut nec victualia, nec pecunia, nec quidquam aliud a visitatoribus accipiat, sed omnia gratis fiant, ibi id observetur. »

(9.) Sic non potest episcopus visitans parvus conventus sibi suppositos seu subjectos aliquod accipere procurationis nomine, seu in pecunia, seu in victualibus, ut expresse declaravit *sacr. congr.* super statu Regularium, 25 Junii 1663, Papa approbante decretum, ut sequitur.

« Cum sacra congregatio super statu regularium alias consulta: An episcopus visitans parvus conventus suæ jurisdictioni suppositos, aut personas in eis degentes ad prescriptum Decreti san. mem. Iuncentii X, quod incipit, *Ut in parvis*, etc., possit a visitatis procurationem exigere in victualibus vel in pecunia, duxerit expedire, ut sanctissimus D. N. decernat et declareret non licere episcopo tales conventus visitanti quidquam accipere procurationis

nomine; Sanctitas Sua congregationis sententia audita, eam expresse approbat, noluitque licere episcopis hujusmodi conventus visitantibus aliquid accipere procurationis nomine, seu in pecunia, seu in victualibus: et ita observari precipit, non obstantibus constitutionibus, et ordinacionibus Apostolicis, etiam in corpore juris clausis, ceterisque contrariis quibuscumque.

« Datum Rom., die 23 Junii 1665.

« Marcus Antonius card. FRANCIOTTUS. »

(10.) Item non potest episcopus procurationem exigere pro visitatione oratorii privati. *Communis* textu expresso in cap. *Auctoritate* 27, De censibus, juncto ejus summario, in quo sic præcise habetur: « Propter privatum oratorium procuratio ratione visitationis nou debetur. »

(11.) Item episcopus non potest procurationem exigere ab ecclesiis et beneficiatis pauperibus sufficientes redditus non habentibus ad ipsam præstandam. *Communis*. Arg. c. *Cavendum* 7, caus. 10, qu. 3, c. *Statutum* 21, § *Insuper. de rescript.*, in 6, ibi: « Ubi notabiliter fuerint pauperes, etiam pro expensis nihil prorsus exigatur ab eis c. *Placuit* 1, q. 2, ibi: « Si autem paupertas, aut necessitas illum retinet, nihil exigatur ab eo c. *Cum instantia* 17, De censibus; et ibi *Glossa* verb. *Indebite prægravari*, ubi ait: « Imo a paupere non debet exigere, quin nec judex exigit sportulas a pauperibus. » *Novell.* 17, c. 3.

(12.) Item non potest episcopus procurationem exigere ab hospitalibus, leprosariis et aliis piis locis pro pauperibus, aut infirmis deputatis, etiamsi amplissimos habeant redditus: redditus enim talium locorum omnes, quantumvis ampli, applicari debent in usus pauperum. *Clement.* *Quia contingit*, De religiosis donibus; unde si quid ab eis exigeretur, pauperibus præjudicaretur, utpote qui ad victualia præstanda non tenentur. Arg. c. *Licet multum* 4, De censibus; et sic expresse declarasse *sacr. congregatio* *Concil.* testatur *Fagnano.*, l. in *Decretal.*, in cap. *Venerabili* 24, De censibus, num. 34.

(13.) Item non potest episcopus post concilium Tridentinum procurationem exigere ab ecclesia sua cathedrali, aut aliis ecclesiis seu locis piis et clero civitatis, in qua sedem habet. *Communis*; et sic expresse plures declaravit *sacr. cong. Episcop.*, apud Nicol., verb. *Visitatio*, num. 10, amplia 1, et *sacr. cong. Conc.*, ex c. 3, sess. xxiv, teste *Fagnano.*, loc. cit., num. 15 et 38. Imo, etiamsi ipso episcopus moretur in alio oppido diocesis. *Sacr. congr. Conc.*, in *Aliphana*, 19 Jul. 1705; apud *Monacell.* t. IV *Supplement.* ad tom. III, n. 78.

(14.) Episcopus, quando vadit per diœcsem extra visitationis occasionem, licet ad consecrandam vel reconciliandam ecclesiam, vel sacramentum confirmationis administrandum, neminem cogere potest ad subministrandas expensas, neque pro equis,

neque pro victualibus. Sacr. congreg. Episcopor. et Regular., in *Ajacen.*, 14 Novein. 1581; in *Albinganen.*, 18 Januar., et in *Florentina*, 25 Jun. 1627, apud Nicol., in *Flosculis*, verb. *Visitatio limit.*, num. 10, 12, et S. congreg. Conc., in *Amalphitana*, 18 Jul. 1699, in responsione ad secundum; apud Monacell., tom. I, tit. 5, fol. 1, a num. 29 ad 23, ubi, plurimis adductis, testatur de communi, et Fagnan., loc. cit., num. 19.

(15). *Procuratio non debetur episcopo*, cum per alium visitat, sed ipsi visitanti. *Communis*, per text. in c. 6. *Si episcopus*, De offic. ordinarii in 6, juncto summario, ibi; et concil. *Trid. cit.*, sess. xxiv, cap. 3, et expresse declaravit S. cong. Conc., in *Elven.*, 23 Nov. 1613; apud Fagnan., in cap. *Procurationes* 23, De censibus, num. 14.

(16). Visitatores contenti esse debent modesto equitatu, famulatuque, ne scilicet inutilibus sumptibus cuiquam graves, onerosive sint. *Communis*, per text. in c. *Cum Apostolus* 6, c. *Procurationes* 23, De censibus, cap. *Conquerente* 19, De offic. ordinarii, et conc. *Trid. cit.*, sess. xxiv, cap. 3, ibi: « Exceptis tantum victualibus, quae sibi ac suis frugaliter ac moderate pro temporis tantum necessitate, et non ultra erunt ministranda. » Unde in cap. *Cum Apostolus* 6, De censibus, expresse prohibetur « ne visitatores cum canibus venatoriis et avibus proficiantur, sed ita procedant, ut non quae sua sunt, sed quae Jesu Christi, querere videantur; nec sumptuosas epulas querant, sed cum gratiarum actione recipiant, quod honeste et competenter eis fuerit ministratum. »

(17). Unde non debet episcopus secum ducere plus quam ad summum octo personas, ut observabat S. Carolus, qui etiam pro sua mensa uno servculo contentus erat. Sacr. congr. Episc., in *Camerinen.*, 26 Aug. 1575; apud Nicol., loc. cit., num. 10, limit. 1.

(18). *Vicarius autem capitularis, seu vicarius generalis, vel alias substitutus, qui non sit episcopus, non potest exigere, nisi medietatem procurationis dari solite episcopo*. Sic pluries decrevit sac. congregat. Episcop.; apud Nicol. loc. cit., n. 19, limitat. 9, et novissime sacr. congregat. Conc., in *Amalphitana*, 18 Jul. 1699, in responsione ad 4, confirmata auditis partibus, 6 Febr. 1700, et in *Nullius Provinciae Hispaniae excessum*, 11 Septemb. 1706 ad 5; apud Monacell., tom. III, tit. 3, formul. 3, n. 3, et eadem sacr. congregat. Concil., in *Ostien.*, 28 Jul. 1708, in responsione ad 5; apud Monacell., tom. IV *Supplement. ad tom. III*, num. 79. (19). Ubi num. 80, ex aliis resolvit, quod hoc procedat etiam respectu *vicarii Apostolici visitantis*, cum et ipse visitet tanquam *vicarius capitularis*, adeoque tractandus est tanquam inferior episcopo.

(20). *Procurationum numerus commensurandus est numero dierum, in quibus munus visitationis impenditur*. *Communis*; textu espresso in cit. c. *Procurationes* 23, De censibus, ibi: « Ita quod numerus procurationum numerum dierum, quibus hu-

jusmodi moram fecerint, non excedat. » Fagn., *ibid.*, num. 19. Et concordat c. *Inter cætera* 8, caus. 10, qu. 3, ubi ad evitanda gravamina ecclesiarum ordinatur, ut nisi necessitas aliquid exigit: « Cum episcopns diœcesim visitat... amplius, quam una die per unamquamque basilicam remorandi licentiam habeat. »

(21). *Unde si visitator una die plures ecclesias visitando absolvat, non licet ei accipere ab omnibus ipsis simul, nisi unam procurationem pro tali unica die, quamvis quælibet ecclesia de per se sufficiat ad integrum procurationem præstandam*. *Communis*, textu espresso in cap. *Felicitis* 3, De censibus in 6, ibi: « Adjacentes, quod non licet visitanti, nisi unam procurationem recipere una die, sive unum locum solum visitaverit, sive plura: etiamsi locus quilibet visitat ab illo sufficerit ad procurationem integrum persolvendam, cum eidem sufficere debeat, ut temporalia metat a locis personaliter visitatis pro diebus quibus eis spiritualia subministrat. » Et in tali casu illæ plures ecclesiæ, una die visitatae debent inter se proportionaliter dividere solas expensas necessarias pro tali unica procuratione seu honesta sustentatione unius diei ipsius visitatoris et comitatus ejusdem, et nihil amplius; ut notant communiter doctores.

(22). Nullam tamen procurationem exigere potest ordinarius pro visitatione parochialium unitarum religioni Hierosolymitanæ; nisi ipse ordinarius, quando concessit ecclesiæ illi religioni, sibi et successoribus suis jus procurationis expresse reservasset. S. Pius V, constit. 136, incip. *Expositi*, et sèpius declaravit sac. cong. Episcop., et signanter, in *Perusina*, 11 Jan., et in *Senensi*, 8 Mart. 1578, et in *Elven.*, 20 Jun. 1604.

(23). *Visitator hospitalitus a laicis non potest exigere procurationem a clericis, dummodo isti victualia non recusaverint*. *Barbosa*, De offic. et potest. episcop., part. iii, allegat. 73, n. 66, et in cap. *Felicitis* 3, De censibus in 6, num. 3; *Graff*, Dec. aur., part. II, e. 27, n. 90, lib. III; *Monacell.*, tom. III, tit. 2, form. 4, n. 6, et alii passim. Arg. c. *Procurationes* 23, De censibus, et citat. capit. *Felicitis* 3, eodem in 6, cum similibus.

(24). *Laici nisi velint solvere, non debent cogi censuris, ut solvant procurationem, non obstante solito*. *Glossa*, in cap. *Caendum* 7, caus. 10, quæst. 3; *Glossa*, in citat. capit. *Felicitis* 3, De censibus in 6, verb. *Laicos*; *Monacell.*, loc. cit., n. 4, *Pignatell.*, tom. I, consult. 47 per tot. et tom. IX, consultat. 146, n. 30, ubi ad id plura decreta effert.

(25). *Visitator non potest prætendere victualia in pecunia præcise, quamvis antea visitati soliti fuisset solvere tantam pecuniam summam loco victualium, sed est in optione eorum, qui visitantur, an malint solvere id, quod erat ab ipsis antea solvi certa pecunia taxata consuetum, an vero prædicta victualia subministrare, textu espresso in conc. *Trid. cit.*, sess. xiv, De re-*

form., cap. 3, id : « Sit tamen in optione eorum qui visitantur, si malint solvere, id quod erat ab ipsis ante solvi certa pecunia taxata consuetum, an vero predicta victusalia subministrare. » Et concordat cap. *Felicis* 3, De censibus in 6, ubi conceditur facultas visitatoribus accipendi procurationem in pecunia a volentibus illam solvere. ibi : « Concedimus, ut episcopi, et alii, quibus ex officio competit visitare, a volentibus ecclesiarum et locorum visitatorum rectoribus, seu personis pecuniam libere accipere valeant pro sumptibus moderatis faciendis in victualibus, diebus, quibus visitationis officium personaliter exercebunt. » Non obstante, quod olim id, scilicet pretium moderatae procurationis, in pecunia accipere prohibitum fuerit, in c. *Relata* 9, caus. 10, quest. 1, cap. *Romana* 1, § *Procurationes*, et c. *Exigit* 2, De censibus in 6.

(26) Intuitu procurationis non potest visitator, sive ejus secretarius, sive quis alius de suo comitatu aliquod munus, etiam gratis oblatum, accipere, etiam quovis praetextu, seu quæsito colore, puta pro equis ferrandis, seu pro xeniis famulorum, seu qualitercunque; et hoc sub pena maledictionis, a quo non liberetur, nisi duplum restituat; textu expres. in cit. c. *Romana* 1, De censibus in 6, § *Procurationes*, ibi : « Caveat insuper, ne ipse, vel quisquam suorum aliquod munus, quocunque sit, et qualitercunque offeratur, presumat recipere : Ut non quæ sua sunt videatur quærere, sed quæ Jesu Christi. Quod si fuerit contra præscriptum recipiens, maledictionem incurrat, a qua nunquam, nisi duplum restituat, liberetur. Volumus enim in his fraudem quamlibet penitus evitari. » Insper si duplum ejus, quod receperit, infra mensem non restituerit, si sit episcopus vel superior, est ipso facto interdictus ab ingressu ecclesiæ; si vero sit inferior, ipso facto est suspensus ab officio et beneficio, quousque de duplo hujusmodi gravatis ecclesiis plenariam satisfactionem impendat, nulla ei in hoc dantium remissione, liberalitate seu gratia valitura. Et præterea aliis poenis absque ulla spe veniæ arbitrio synodi provincialis puniri debet. *Communis*, per text. in cap. *Exigit* 2, De censibus, in 6, et conc. *Trid. cit.*, sess. xxiv, cap. 3, *De reform.*

(27) Addendæ sunt ad rem sequentes resolutiones S. C. Conc., prout habentur in *Thesauro Resolutionum*, tom. VI, *S. Marci Visitationis*, ibi : « Anno 1708, clerus oppidi Belvederii ejusdem diocesis Sancti Marci alias quæstiones adversus episcopum prædecessorum proposuit circa modum et quantitatatem procurationis. Disceptatum quippe fuit :

I. « An sit in libertate cleri terræ Belvederii solvere episcopo S. Marci visitanti procurationem in pecunia, vel subministrare victualia? Et qualenus in pecunia.

II. « An, et in qua summa sint taxanda?

III. « An, et per quot dies liceat ep scopo visitanti protrahere visitationem?

IV. « An, et quot personas possit secunducere episcopus occasione dictæ visitationis?

V. « An clerus teneatur quidquam solvere ministris, aliisque officialibus episcopi visitantis?

VI. « An idem clerus teneatur solvere episcopo visitanti vecturas equorum. »

Die vero 7 Julii rescriptum fuit : Dandæ esse decreta alias edita, et signanter ad I. in *Tyrasonen.*, Junii 1586, lib. iv *Decret.*, pag. 146, et in *Potentina procurationis*, 24 Jan. 1705, ad primum dubium, lib. v *Decret.*, pag. 23; ad II, in *eadem Potentina*, ad secundum dubium; ad III, in *Turritana*, 25 Novembris 1704, ad sextum dubium lib. xiv *Decretor.*, pag. 415; ad IV, in *Foros sempronien.*, Novembris 1587, lib. v *Decret.*, pag. 64; ad V in *Amalphitana*, 18 Julii 1699; ad tertium dubium, lib. *XLIX Decret.*, pag. 232; ad VI, in *Aprutina*, Dec. 1584, lib. iv *Decret.*, pag. 10.

Sensus autem, qui hujusmodi responsis inest, ex vi aliorum decretorum, quæ ibi indicantur, est hic, videlicet. Ad I, *Affirmative*; ad II, in summa moderata ad formam concilii; ad III, arbitrio et conscientia ordinarii ad formam concilii; ad IV, episcopum modesto equitatu et famulatu oportere contentum esse; ad V, deberi victualia tantum ad formam concilii; ad VI, *Negative*.

(28) Rursus in alia causa Sancti Marci, die 16 Jan. 1723, proposita fuerunt haec quæ sequuntur dubia.

I. « An episcopus S. Marci possit per se ipsum quotannis visitare omnes ecclesiæ, omniaque loca suæ diocesis, et an intra annum possit plures facere visitationes?

II. « An dicto episcopo visitanti per se ipsum debeatur integra solita procuratio, seu potius sit servanda alternativa?

III. « An predicta integra solita procuratio sit solvenda in illa solita quantitate pecuniae juxta morem cuiuscunque loci visitandi, et in tribus prandiis dandis episcopo, ejusque comitatu in vecturis, habitatione, et utensilibus necessariis juxta prætensam antiquissimam consuetudinem?

IV. « An episcopo ejusque comitatu debeat cibaria, aliaque necessaria toto tempore permanentiæ in visitatione?

V. « An eidem episcopo visitanti possit præfigi numerus personarum ejus comitatus?

VI. « An eidem episcopo visitanti possit præfigi numerus dierum, quibus permanere debet in visitatione loci visitandi? »

Rescriptum vero sic fuit : « Ad I, *Affirmative* quoad primam et secundam partem pariter affirmative, sed absque ulla procuratione; ad II, servandam esse alternativam; ad III, esse in optione visitandorum solvere procurationem vel in victualibus, vel in pecunia, exclusis tribus prandiis in casu solutionis pecuniae, et quoad vecturam equorum detur decretum 7 Julii 1708,

in S. Marci ad sextum; ad IV, provisum in tertio; ad V et VI, arbitrio et conscientiae episcopi ad formam concilii et ad mentem, ut in lib. *xxix Decret.*, pag. 4.

(29. In *Ferentina*, in qua proposito inter alia hoc secundo dubio: « II. An, et in qua summa, seu specie sit taxanda procuratio solvenda seu subministranda episcopo visitanti? S. cong. Concil., die 26 Mart. 1735. Respondit: Ad secundum, taxandum esse in scutis septem, quatenus visitandi nolint praestare victualia danda in quantitate moderata ad formam conc. » Sic apud *Thesaurum Resolutionum*, tom. VII, in d. *Ferentina*.

(30. Quæ autem summa aliquando agenda decernitur, cum paupertas intervenit episcopi, ac multiplicantur dies in visitaione necessarii, attentis ecclesiis pluribus, et locis piis non adeo perfectorie, et per solam apparentiam visitandis, ut resolutum fuit in *Juvenacen.*, sub die 3 Septembbris 1740, in qua proposito dubio: « An, et in qua summa seu quantitate debeatur episcopo Juvenacen. procuratio pro visitationibus ecclesiarum et locorum piorum oppidi Terlitii expletis absque solutione per tres vices, scilicet annis elapsis 1734, 1735 et 1737. » Eadem sac. congregatio Concil. die qua supra, auditis partibus discussisque earum rationibus, respondit « contra capitulum collegiatæ oppidi Terlitii, deberi pro utraque visitaione in ducatis biscentum, non comprehensis ducatis septendecim jam solutis. » Et reproposita causa sub die 20 Januar. 1742, ead. sac. cong. respondit in decisio, et amplius, ut apud *Thes. Resolution.* dictorum anorum.

(31. Episcopus procurationem exigere nequit inmediatum ab ecclesiis et clero civitatis sue ordinariæ residentiæ, sed neque ab ecclesiis et clero oppidi, in quo aliqua parte anni resideat, ut resolvit sac. congreg. Concil., in *Policastren. Procurationis*, 4 Junii 1737. In qua inter alia propositis quatuor sequentibus dubiis, « I. An episcopus in actu visitationis possit exigere ab archipresbytero et clericis participantibus ecclesiæ S. Nicolai terræ Laureæ procurationem in casu, etc., et quatenus affirmative; II. An dictus episcopus possit exigere ab eodem archipresbytero et clericis ultra procurationem ducatorum xv in pecunia, victualia et vecturas equorum pro se, et familia in casu, etc.; III. An idem episcopus, non completo anno ab ultima visitaione, possit iterum eamdem ecclesiæ visitare, et aliam procurationem a visitandis exigere, et quatenus in omnibus negative; IV. An præfatus episcopus teneatur restituere hucusque exactum. Eadem sac. congr. Concil. die qua supra, respondit: ad primum *Negative*, quatenus episcopus resideat aliqua parte anni in terra Laureæ; ad secundum *Negative*; ad tertium *Affirmative*, quoad primam partem, et *Negative* quoad secundam; ad quartum *ad mentem*. »

(32. Et cum nihilominus episcopus, post habita dicta resolutione, procurationem

singularis annus adhuc voluisse exigere, propositis duobus sequentibus dubiis: « I. Au constet de exactione procurationum contra formam resolutionis sacræ congregationis die 1 Junii 1737, in casu, etc., et quatenus affirmative; II. An episcopus *Policastren.* incurrit poenæ contentis in cap. *Exigit de censib.* in 6, et cap. 3, sess. *xxiv, De reformat.* Sac. concil. Tridentin., in casu, etc. Eadem sacra congregatio, die 7 Aprilis 1742 respondit: *Affirmative ad utrumque.* Sic apud *Thesaurum Resolution.* dictorum anorum. »

(33. Et eadem sacra congregatio, si quando aliquid exactum fuit supra quam exigi debuisset, jussit restituui, ut in *Nullius Provinciæ Hispaniæ*, 11 Septembri 1706; in *Breitlinoriæ*, 27 Aug. 1712, lib. *lxii Decret.*, p. 326; in *Florentina*, 7 Junii 1727; lib. *lxxvii Decret.*, p. 342, et in *Pacem*, 29 Jan. 1729; lib. *lxxxix Decret.*, p. 35, ut apud *Thesaur. Resolution.*, tom. VI, in *causa S. Marci visitationis*.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(34. Quæstio, de qua auctor, n. 13, agit, an episcopus exigere valeat procurationem ab ecclesiis in civitate positis, si ad tramites juris resolvida sit, non negative, ut sentit ipse auctor, sed affirmative resolvi debet. In textu enim in c. 24, *De censib. Honori* III statuit, ut et ecclesiæ posite in civitate oneri procurationis subjectæ esse debeant, ut patet ex ejus verbis, et tradunt Gonzalez, in *Commentar.*, ad d. c. 24, n. 2, et Nicolaus le Maistre, *De bon. et posses. ecclesiar.*, lib. II, c. 1, fol. 174, edit. Parisiensis, anni 1686.

(35. Ceterum in foro prevaluit opinio, quod non tenentur ad procurationem ecclesiæ in civitate positæ. (36. Quinimo et receptum est, ut episcopus exigere nec valeat procurationem visitando clerum et opidum suæ diœcesis, si aliqua parte anni resideret, rescripsit S. cong. Conc. interpres in *Policastren. Procurationis*, 1 Junii 1637. Vid. n. 31 et seqq.

(37. Pariter quæstio illa, an episcopus iterando eodem anno visitaionem possit iterum procurationem exigere: attenta dispositione juris in cap. 21, *De censib.* pro ipso episcopo esset decidenda. At et contrarium in præservatur. Quo fortassis respiciens S. cong. Conc. interpres resolvit, episcopo eodem anno iteranti visitaionem non deberi iteratam procurationem, ut in *S. Marci*, 23 Jan. 1723, et in *alia Policastren.*, 18 Maii 1737. Vide n. 28 et 31.

(38. De summa, in qua præstari debeant procurationes, quatenus non subministrantur victualia, vide *Resolutiones S. congregationis Concilii interpretis relatas a P. Gaudentio a Janua, De visitat.*, dub. 6, procemial. n. 6, easque varias pro varietate locorum.

ADDITIONES CASINENSES.

(39. Circa exactionem procurationis visitantium, tria attendenda sunt. Primam, quod recipiantur solum a locis visitatis (*ex-

ceptis excipiendis secundum tradita a Lucio nostro hac supra num. 9 et seqq.). Secundo, quod (recipientur) limitative, nempe quatenus opus sunt pro victu, non pro aliis expensis. Tertio, quod visitantes, et eorum familiares munera non recipient (83). Monacell. tom. III, tit. 2, form. 4, n. 2.*

(40.) *Hinc episcopis et aliis visitatoribus præcipitur, ne inutilibus et sumptuosis itinerum impedimentis visitationem obeant, sed cum apparatu et comitatu moderato, prout præscribitur, cap. Cum Apostolus 6, tit. ex. De censibus, etc. Item, ut procurations secundum ecclesiarum et ecclesiasticarum personarum facultates, frugales et moderatas exigant. C. Conquerente 16, De offic. ordinari., Schmalzgrueber, ad d. tit. De cens., n. 104.*

(41.) *Quæritur: An procurations ab episcopo remitti possint? Etsi episcopus et visitatores alii, quando actu visitant, procurationem ob id debitam remittere possint in speciali, quippe nullum inde præjudicium successori obvenit, non tamen remittere eas possunt generaliter, et ita, ut hujusmodi remissione subditus omnino eximatur ab onere solvendi procurations etiam in futurum. Ita abbas, Azor., Pirrhing, aliiq., et patet ex cap. Cum venerabilis 21, tit. cit. De censibus, etc. Idem, l. cit., n. 109 et seqq.*

(42.) *Quæreres amplius: An procurations, ratione visitationis debitæ, contra prælatum prescribi possint a subditis tempore saltem immemorabili? Felinus, Azorius, Barbosa (Jus Eccl. univer., c. 22, num. 23) Vallens., Pirrhing (De præscr., n. 24) tenent negativam, eiique tantum tribuit Fagnan., in cap. Cum venerabilis, cit. tit. De censib., etc., n. 28, ut inter hanc et affirmativam hæsitando, suadeat recursum ad S. congreg. Conc. Sumi negativa videtur ex cap. Cum ex officiis 16, De præscr., ubi cum abbas et alii assererent se non meminisse, quod procurationem archiepiscopis visitibus solverint, hoc tamen immemoriali tempore non obstante, præscriptio generaliter et indistincte fuit reprobata.*

(43.) *« Sed non improbabiliter dici adhuc potest, præscriptione immemoriali procurationibus ratione visitationis debitæ dero-gari posse. Ratio est, quia immunitas hæc acquiri potest privilegio Apostolico; sed*

PROCURATOR.

SUMMARIUM.

1. Procurator quid sit. — 2. Procurator, alias

(83) *Invitis S. canonibus agerent, si dona seu munera visitatores recepisse in visitatione constaret; nisi essent esculenta et poculenta in parva quantitate, quæ in loco visitationis absumpta fuissent, non autem si alio asportata, et quando procuratio daretur in victualibus; secus si in pecunia, nam tunc nec esculenta absumenda accipi debent. Imo etiam si procuratio detur in victualibus, tutius est, nec esculenta absumenda recipere, quia concilium Trid. omne munus tempore visitationis excludit absolute per illa, verba, nec munus, quodcumque sit, recipiat: ex quo Pirrhing in ill. ex. De censibus, etc., dedit, quod munera*

præscriptio immemorialis, si præscribens sit capax possessionis, et jus commune ei non resistat, æquivalat privilegio; ergo, » etc. Schmalzgrueber, loc. cit., n. 115.

Amplius, cum ex Trident., sess. xxiv, De reformat., procuratio ex consuetudine tolli possit, inde inferas licet, consuetudinem illam, quæ ibi permittitur, proprie præscriptionem esse, quippe cum per eam jus prælati tollatur, et per quasi possessionem tempore legibus definito continuatam, subditis acquiratur immunitas ab onere procurations istas solvendi. Schmalzgrueber, ibid., num. 116.

Hæc pariter est doctrina Piaseci, tenoris ut sequitur: « Iusuper etiamsi de jure communi procuratio præscribi non possit. C. Cum ex officiis, De præscr., hodie tamen ex nova dispositione concil. Trid. (sess. xxiv, c. 3, De reformat.) præscribitur, nec peti potest, ubi illam non dandi viget consuetudo, propter illa verba concil., ibid.: « In illis « vero locis, seu provinciis, ubi consuetudo « est, ut nec victualis, nec pecunia, nec « quidquam aliud a visitatoribus accipiatur, « sed omnia gratis fiant, ibi id observetur.» Part. II, cap. 3, De visitat. quorumvis exempti, in fin., num 65, vers. Insuper.

(44.) *Nota etiam, quod quamvis Barbosa, in Jus Eccl. univ., loc. sup. cit., attento jure communi, in eam iverit opinione, procurations præscribi non posse, attamen, spectato conc. Trid. præscriptionem utique admisit per hæc verba: « Jure communi procuratio præscribi non posset. Cap. Cum ex officiis, De præscr. Hodie tamen ex nova dispositione concil. Trid. præscribitur, nec peti potest, ubi illam non dandi viget consuetudo. » De officio et potest. Episc., alleget. 73, n. 48.*

(45.) *Liceat adhuc sequentia ex Schmalzgrueberio exscribere: « Præscriptioni locus est quoad procurationum exhibendarum modum, ut observant DD.* Vide Lucium nostrum hic supra n. 25.* — 2. Præscribi potest, (super) procurationibus præteritis, non præstitis pro tempore; quia in hoc nullum vertitur præjudicium visitationis, sed visitantis tantum. (DD. comm.) — 3. Præscribi potest, ut, cum duæ Ecclesiæ eadem die visitantur, ad procurations præstandas obligetur tantum una abundans redditibus. » L. c., n. 113.*

est procurator ad judicia, seu judicialis, et aliis procurator ad negotia, seu extrajudicialis, et qualis

ista non possint recipi sine peccato; et concordat Barbosa, in c. 1. cit. tit. De censibus, etc., in 6, num. 25. Nam, ut dicit Sapiens, Xenia et dona excœcant oculos judicum, et quasi mutos in ore avertit cotreptiones eorum. (Eccli., xx, 31.) Hæc Monacel., tom. III, tit. 2, form. 4, n. 9.

Porro Barbosa, loc. cit., scribit in haec verba: « Et quod munera qualiacunque, etiam comedabilia, non possit episcopus a visitatis ratione visitationis accipere, resolvunt Piasec., in Præ. episc., p. II, cap. 3, n. 73; Marc. Ant. Genuensis Præ. arch. cap. 21, n. 13. »

sit uterque. — 3. Item procurator, alius est generalis, et alius specialis, et qualis sit uterque. — 4. Item procurator generalis, alius est constitutus adiecta clausula *cum libera*, et alius sine tali clausula, et quid importet talis clausula. — 5. Item procurator, alius est datus in rem alienam, et alius datus in rem suam, et qualis sit uterque. — 6. Item procurator, alius est verus et alius falsus, et qualis sit uterque. — 7. Item procuratores, alii sunt simpliciter constituti, et alii in solidum, et quales sint utrique. — 8. Generatim loquendo quilibet, qui non reperitur in jure prohibitus, potest procuratorem constituere. — 9. In jure autem prohibetur constituere procuratorem pupillus seu minor habens curatorem, nisi adsit tutoris seu curatoris auctoritas. — 10. Item filius familiæ non aliter constituit procuratorem; nisi quatenus ipse experiri potest. — 11. Item capti ab hostibus nequeunt dare vel habere procuratorem. — 12. Item excommunicati excommunicatione majori non possunt constituere procuratorem ad agendum. — 13. Possunt tamen excommunicati procuratorem constituere ad defendendum, seu quando ab aliis in iudicio conveniuntur. — 14. Generatim loquendo quilibet, qui non reperitur in jure prohibitus, potest procurator constituiri. — 15. In jure autem prohibentur esse procuratores excommunicati excommunicatione majori. — 16. Item procuratores constitui in foro laicali prohibentur clerici beneficiari seu in sacris constituti. — 17. Item prohibentur esse procuratores religiosi, nisi cum licentia sui prælati et pro utilitate sui monasterii, vel suæ religionis. — 18. Fratres autem minores, medum non possunt esse procuratores et advocati, sed neque possunt personaliter assistere procuratoribus et advocatis ad eosdem insigandos, quando ipsorum negotia pro rebus temporalibus agitantur in curiis. — 19. Item prohibentur esse procuratores omnes impuberes. — 20. Item etiam minores septemdecim annis non possunt esse procuratores, ne quidem ad negotia, et minores viginti quinque annis nequeunt esse procuratores ad iudicia. — 21. Item prohibentur, et ab officio procuratoris excluduntur seminariæ. — 22. Item prohibentur esse procuratores in alienis negotiis militibus, quamvis possent esse in propriis et in negotiis suæ cohortis. — 23. Item potentiores prohibentur esse procuratores ad lites. — 24. Item jure canonico prohibentur esse procuratores omnes in-

(1. Procurator ex nominis etymologia idem est, ac *pro alio curator*, nempe pro Domino, cuius loco et nomine res, seu negotia sua gerit et administrat; unde « Procurator est, qui aliena negotia mandato Domini, administrat; » sic expresse definitur in l. *Procurator 1, ff. De procuratoribus.*

(2. Procurator alius est procurator ad iudicia, seu judicialis, et alius procurator ad negotia, seu extrajudicialis. *Communis*, ex jur. et DD. Procurator *ad iudicia*, seu *judicialis*, est ille, qui alterius vices in sustentandis judicis gerit, atque in his alieno nomine lites prosequitur *; jure vetustissimo paucis casibus admittebatur, ut quis alieno nomine experiretur, vetante regula, *nemo alieno nomine lege agere potest.*, l. 123, ff. *De reg. jur.*, quæ regula licet quoad iudicia in desuetudinem abierit, tamen obtinere perrexit circa ceteras legis actiones. Hæc regula consentanea erat alteri regulæ juris, per *extraneam personam nihil acquiri posse*. Hinc aut judicati actionem, aut rei judicatae exceptionem procurator acquirere non posse videbatur, præterea legis actio-

fames, quamvis jure civili non prohibeantur. — 25. Procurator judicialis post item contestatum potest alium substituere. — 26. Et a fortiori potest alium libere substituere procurator extrajudicialis. — 27. Procurator non præjudicat domino, si extra fines mandati aliquid egerit. — 28. Procuratoris generalis omnium rerum factum, seu negligentia, vel dolus nocet domino. — 29. Poterit tamen Dominus *actione mandati directa* agere contra talem procuratorem de omni damno, et interesse per ejus dolum, culpam aut negligentiam sibi illato. — 30. Item nocet Domino etiam factum, seu negligentia, vel dolus procuratoris specialis, qui fines mandati non excessit. — 31. Et contra hunc etiam procuratorem poterit Dominus *actione mandati directa* agere de omni damno, et interesse per ejus dolum, culpam aut negligentiam sibi allato. — 32. Procuratoris tamen specialis factum, seu negligentia, vel dolus non nocet Domino, si fines mandati excesserit. — 33. Procuratoris officium finitur quinque potissimum modis. Et primo finitur *revocatione*. Et quidem re integra potest procurator revocari etiam sine causa: re autem non amplius integra revocari potest solum cum justa et rationabili causa. — 34. Recensentur causæ justæ et rationabiles revocandi procuratorem, etiam re non amplius integra. — 35. Secundo finitur *renuntiatione*, seu mutuo consensu principalium. — 36. Tertio finitur *finita instantia iudicij*, id est post latam sententiam definitivam. — 37. Quarto finitur *per mortem Domini ipsum constituentis*, si moriatur re integra, alias secus. — 38. Quinto finitur *per mortem ipsiusmet procuratoris*. — 39. Patrini in baptismō esse non possunt duo viri, vel duæ mulieres; bene tamen possunt esse procuratores. — 40. Procurator non contrahit cognationem spiritualem sibi, sed mandanti. — 41. Procurator pro contrahendere cum absente matrimonio potest esse diversi sexus ab illo, cuius nomine contrahit. — 42. Nec requiriatur, quod procurator sit certæ aetatis, cum possit esse etiam impubes. — 43. Procurator cum suscepta ad baptismum contrahere potest matrimonium. — 44. Procurator generalis Observantium debet procedere in capella Pontificia procuratori Patrum coventualium. — 45. De procuratoribus monasteriorum monialium quoad duratioinem ad n. 46. — 47. Alia ad rem ad n. 51.

nes, quo in numero erant actiones, nec diem, nec procuratorem recipiebant ex vulgata regula. Repugnabat etiam solemnis conceptio formularum, quæ ita conceptæ erant, ut quisque, quod suum esset peteret: « Aio hanc rem meam esse: aio te mihi dare oportere, » nec nulla erat prodita, qua quod alteri dari oporteret peteretur. Tameb, necessitate suadente, receptum fuerat ut, cum populus et servus ipsi pro se agere non possent, posset agi alieno nomine pro populo, et pro libertate, et pro pupillo, cuius quis tutor esset. Permissum etiam fuit lega Hostilia agere *furti* pro iis, qui absentes Reipublicæ causa, aut captivi essent. Hæc omnia videre est in Iustit. tit. *De iis, per quos agere possumus*. Tandem paulatim invalidit in quibuscumque causis procuratorum usus, sed ut subtilitas juris servetur, singitur dominium litis in eos procuratores transire, cuius functionis effectus plurimos, si otium erit, in decursu indicabitur. Hac de causa post mortem principalis citationes non fiunt nomine heredium, sed nomine procuratoris *tangquam dominum litis effectum*.

Uinc Ulpianus inquit: « Usus procuratoris, per quem necessarius est, ut qui rebus suis ipsi superesse, vel nolunt, vel non possunt, per alios possint vel agere vel conveniri. » L. 1, § 2, ff. hoc tit. Quidam procuratores dicebantur cognitores, quidam simpliciter procuratores. « Cognitor est, qui litem alterius suscipit coram eo cui datus est. Procurator autem absentis nomine actor fit. » Festus in verbo *Cognitor*. Qui reum defendit, speciali nomine vocatur defensor. Justiniani vero cognitoris appellatio exsoleverat*. Procurator ad *Negotia seu extra iudiciales* est ille, cui negotia extra judicium gerenda committuntur seu demandantur. Sic in re communis.

(3.) Item procurator alius est generalis et abus specialis. Procurator *generalis* est ille, cui universorum bonorum seu negotiorum administratio commissa est. L. *Procurator 1*, § 1 et 1. *Procurator totorum bonorum 63*, ff. *De procuratoribus*, et c. *Dilectus 11*, juncta Glossa verb. *Generalis*, *De procuratoribus*. Et sic etiam procurator *generalis ad iudicia*, seu *lites* est ille, qui ad omnes lites, tum presentes, tum futuras sui principalis prosequendas constitutus est. Procurator *specialis econtra* est ille, qui ad certum duntaxat negotium, aut ad certam duntaxat item expediendam constitutus est. L. *Procurator 1*, § 1, ff. *De procuratoribus*. Et sic in re communis.

(4.) Item procurator *generalis*, alius est constitutus adiecta clausula *cum libera*, hoc est cum plena et libera potestate administrandi omnia quae domini sunt; ut l. *Procurator cui 58*, *De procuratoribus*; et alius simpliciter constitutus sine adiecta tali clausula *cum libera*, ut fit in cit. leg. *Procurator totorum bonorum 63*, ff. *De procuratoribus**. Hæc tamen distinctio minime placet Duarenio et Vinnio, qui nullum putant disserimen intercedere inter eum, cui totorum bonorum simpliciter, et eum cui libera administratio bonorum concessa est. Si lubeat, de ea re consule *Vinnium*, quæst. lib. 1, cap. 9. Dispicet non minus Heinecio, quem vide ad hunc titulum, § 430, in suo commentario ad *Pandectas*.

(5.) Item procurator alius est detus in rem alienam, et alius datus in rem suam. Procurator *datus in rem alienam* est ille, qui aliena negotia de mandato domini administrat in ejus utilitatem, et talis est proprie dictus procurator. Procurator *datus in rem suam* est ille, qui aliena negotia de mandato domini administrat, sed in propriam suam utilitatem sive commodum; ut si pater filio, vel dominus extraneo cedat omnia sua jura et bona, et eum constituat procuratorem in talia jura et bona, et talis dicitur procurator solum improprie. Sic in re communis.

(6.) Item procurator alius est verus et alius falsus. Procurator *verus* est ille, qui legitimum habet mandatum procuratorium. Procurator *falsus* est ille, qui vel nullum habet mandatum procuratorium: vel si habet, non est legitimum, nec sufficiens; ut

si habeat solum mandatum generale, ubi requiritur speciale; vel habet mandatum impertinens ad causam pendentem vel mandatum jam revocatum. Sic in re communis.

(7.) Item procuratores alii sunt simpliciter constituti, et alii in solidum. Procuratores *simpliciter constituti*, sunt illi, qui plures simul constituuntur, non adiecta clausula *in solidum*, adeo ut unus sine alio non debet admitti, nec negotium, sive causam ejusmodi solus possit expedire; sed necesse sit, ut simul intersint, et quisque eorum pro sua concurrant. Cap. *Si duo 6*, *De procuratoribus in 6*, cap. *Causam matrimonii 116*, *De offic. delegat.*, et l. *Duo ex tribus*, ff. *De re iudicat*. Procuratores *in solidum constituti*, sunt illi, qui plures simul constituuntur, adiecta hac clausula *in solidum*, hoc est in totum, adeo ut quilibet eorum ex se solo possit negotium, sive causam ejusmodi expedire; cum hoc tamen, quod postquam unus primo per litis contestationem negotium, seu causam occupavit, alii penitus excludantur, nisi forsitan in constitutione talium procuratorum fuerit adiectum, quod, primo occupante causam non prosequente, nec alium substituente, alter admittatur; textu expresso in cit. cap. *Si duo 6*, *De procuratoribus in 6*, ibi: « Si duo procuratores, simul, non adiecto in solidum, deputentur, unus sine altero non debet admitti; secus si sint in solidum constituti, sed tunc illius melior erit conditio, qui per litis contestationem negotium primus occupabit: post occupationem autem, aut hujusmodi, alter se intronittere nequibit ulterius, cum ille litis Dominus sit effectus; nisi dictum in constitutione fuisse, quod non fieret melior conditio occupantis: tunc enim, si eum, qui occupavit, infirmari, mori, absentari vel alias impediri contingat, aut si qui prosequi forte nolit, poterit alter suscipere ac perficere negotium ab alio inchoatum, dum tamen ab alio non fuerit aliis substitutus; nam si sit, is preferri debet eidem; » juncto summario, et Glossa, *ibid.*, communiter recepta.

(8.) Generaliter loquendo quilibet, qui non reperitur in jure prohibitus, potest procuratorem constituere. *Communis*, per text. in l. *Mutus 43*, § 1, ff. *De procurator*.

(9.) In jure autem prohibetur constituere procuratorem pupillus vel minor habens curatorem, nisi adsit tutoris seu curatoris auctoritas. L. *Neque tutore 11*, cod. *De procurator*.

(10.) Item filiusfamilias non aliter constituit procuratorem, nisi quatenus ipse experiri potest. L. *Filiusfamilias 8*, ff. *De procurator*.

(11.) Item capti ab hostibus nequeunt dare vel habere procuratorem, quia quandiu sunt in potestate hostium, non sunt sui juris, nec rerum suarum domini. L. *Ab hostibus*, ff. *Ex quibus causis majores*, etc. Et sic de aliis similibus.

(12.) Item excommunicati excom. majori non possunt constituere procuratorem ad

agendum. *Comm.*, arg. c. ult. *De procuratoribus*. (13. Possunt tamen excommunicati procuratorem constituere ad defendendum, seu quando ab aliis in judicio convenientur. *Communis*, textu expresso in c. *Intelleximus* 7, *De judiciis*, ibi: « Quis postulasti a nobis, utrum excommunicatus in judicio stare possit? Respondemus, quod conveniri potest; et debet per alium responderem in judicio, ne videatur de sua malitia commodum reportare. »

(14. Generatim loquendo quilibet, qui non reperitur in jure prohibitus, potest procurator constitui. *Communis*, per text. in cap. *Non indiscrete* 1, § 1, *De procuratoribus* in 6, et l. *Mutus* 43, § 1, ff. eod.

(15. In jure autem prohibentur esse procuratores excommunicati excommunicatione majori. *Communis*, arg. cap. ult. *De procuratoribus*, et c. *Intelleximus* 7, *De judiciis*.

(16. Itēm procuratores constitui in foro laicali prohibentur clerci beneficiati, seu in sacris constituti. *Communis*, per text. in authent. *De sacr. Episcop.*, § *Deo autem*, cap. *Quia episcopus* 5, q. 3; cap. *Nullus* 11, quæst. 1, cap. *Credo* 21, quæst. 3; cap. *Clerici* 1, *De postulando*; cap. *Multa sunt negotia* 1, cap. *Sacerdotibus* 2, et cap. *Sed nec* 4, *Ne clerici vel monachi*. *Vide* verb. *Clericus*, art. 3, n. 59 et seqq.

(17. Item prohibentur esse procuratores religiosi, nisi cum licentia sui prælati, et pro utilitate sui monasterii vel suæ religionis. *Communis*, per text. in Clementin. *Religiosus de procuratoribus*, cap. 2, *De postulando*, cap. *De præsentium*, et cap. *Monachi* 16, q. 1, cum similibus.

(18. Fratres autem minores, nedium non possunt esse procuratores et advocati, sed neque possunt personaliter assistere procuratoribus et advocatis ad eosdem instigandos, quando ipsorum negotio pro rebus temporalibus agitantur in curiis. *Communis*, per text. in Clementin. *Exivi*, § *Proinde*, *De verbor. significat*. Ubi adducitur ratio, quia fratres Minores nihil habent proprium, ne quidem in communi, sicuti habent alii regulares; atque « ex talibus assistentiis in curiis et instigationibus, cum de rebus agitur in ipsorum modum convertendis, creduntur verisimiliter ex his, quæ foris patent (de quibus habent homines foris judicare) in ipsis rebus Fratres assistentes aliquid querere tanquam suum; » prout argumentatur Pontifex, *ibidem*, adeoque nullo modo debent hoc facere, « ut et testimonium habeant ab his qui foris sunt, et puritati satisfaciant voti sui, ac evitetur per hoc scandalum pusillorum; » ut *ibidem* subjungit Pontifex.

(19. Item prohibentur esse procuratores omnes imputeres. L. *Feminæ* 2, *De regul. juris*.

(20. Imo etiam minores septemdecim annis non possunt esse procuratores, nequidem ad negotia et minores virginis quinque annis nequeunt esse procuratores ad judicia. C. *Qui generaliter*, § fin. *De procuratoribus* in 6, et l. *Minores* 51, ff. eod.

(21. Item prohibentur et ab officio procuratoris excluduntur feminæ. L. *Alienum*, cod. *De probationibus*, et cit. leg. *Feminæ* 2, ff. *De regul. juris*; exceptis necessitatibus suorum parentum, pro quibus, alio non existente procuratore, possunt feminæ procuratoris obire officium, textu expresso in l. *Feminæ* 41, ff. *De procurator.*, ibi: « Feminas pro parentibus agere interdum permitteatur causa cognita, si forte parentes morbus, aut alios impedit, nec quemquam, qui agat, habeant. »

(22. Item prohibentur esse procuratores in alienis negotiis milites, leg. *Neque feminæ* 54, *De procuratoribus*; ipsi enim, quia armis, et non privatis negotiis occupari debent, nec pro conjunctis personis, v. g. patre, matre vel uxore, procuratoris vices agere possunt. L. *Militem* 7, cod. *De procuratoribus*. Possunt tamen milites esse procuratores in propriis causis et negotiis. L. *Qui stipendia* 9, cod. *De procuratoribus*. Sicut et in negotiis suæ cohortis. L. *Filiis familiæ*, § *Veterani*, ff. *De procuratoribus*.

(23. Item potentiores prohibentur esse procuratores ad lites. L. *Divini admodum* 1, cod. *Ne liceat potentioribus*. Et idem dicendum est de redemptoribus alienarum litiis. Arg. l. *Litem* 15, *De procuratori-*

bust. (24. Item jure canonico prohibentur esse procuratores omnes infames, textu expresso in cap. *Infamis* 1, caus. 3, q. 7, ibi: « Infamis persona nec procurator esse potest, » c. *Infamis* 2, ead. caus. 3, q. 7, ibi: « Infamis non possunt esse procuratores vel patroni causarum; » cum similibus. Dicitur autem notanter *jure canonico*; nam, spectato jure civili, infames non prohibentur esse procuratores, § final. institut. *De exceptionibus*.

(25. Procurator judicialis, seu ad judicia post item contestata potest alium substituere; tunc enim dominus litis jam effectus est. *Communis*, textu expresso in cap. *Non indiscrete* 1, § *Licet a procuratoribus* in 6, et l. *Nulla*, cod. eod., cum similibus.

(26. Et a fortiori potest alium libere substituere procurator extrajudicialis, seu ad negotia. *Communis*, textu expresso in cit. cap. *Non indiscrete* 1, § *Procurator*, *De procuratoribus* in 6. Cum enim in negotiis non agatur de tam gravi prajudicio, sicut in judicialibus, si potest alium substituere procurator judicialis, seu ad judicia, vel ad lites; a fortiori poterit alium substituere procurator extrajudicialis, seu ad negotia.

(27. Procurator non prajudicat domino, si extra fines mandati aliquid egerit. *Communis*, per text. in l. *Si procurator* 19, cod. *De procuratoribus*. Talis enim procurator fines mandati excedens, aliud agit, quam sibi fuerat injunctum. L. *Diligenter*, ff. *Mandati*, adeoque non prajudicat domino, ne quis alieno facto oneretur. *In causa* 27, ff. *De procuratoribus*.

(28. Procuratoris generalis omnium rerum factum, seu negligentia, vel dolus no-

cet domino. *Communis*, per text. in l. *Procuratoris*, ff. *De tributor. action.* Dominus enim debet sibi imputare, quod negligentem aut dolosum procuratorem, praesertim generalem omnium suarum rerum, constituerit. L. *Cum mandato*, ff. *De minoribus*. (29. Poterit tamen dominus *actione mandati directa* agere contra tales procuratorem de omni damno, et interesse per ejus dolum, culpam aut negligentiam sibi illato. L. *Si procurator* 10, l. *Licet in popularibus* 42, § *Ea obligatio*, cod. *De procuratoribus*, l. *Si procuratorem* 8, § *final.*, ff. *Mandati*, et l. *Procuratorem*, cod. eod., cum similibus.

(30. Item nocet Domino etiam factum, seu negligentia, vel dolus procuratoris specialis, qui fines mandati non excessit. *Communis*, per text. in l. *Procurator* 10, cod. *De procuratorib.*, l. *Eum qui res*, cod., eod., l. *Quoties*, cod. *De dignitat.*, capit. *Cum olim abbas* 32, *De offic. delegat.*, cap. *Cum olim* 7, *De causa possess.* et *proprietat.*, cum similibus. (31. Et contra hunc etiam procuratorem poterit dominus, *actione mandati directa*, agere de omni damno, et interesse per ejus dolum, culpam aut negligentiam sibi illato. *Communis*, per citata jura sub. num. 29.

(32. Procuratoris tamen specialis factum, seu negligentia, vel dolus non nocet domino, si fines mandati excederit. *Communis*, per text. in l. *Si procurator* 10, cod. *De procuratoribus*, ibi: « Si procurator ad unam speciem constitutus officium mandati egressus est, id, quod gessit, nullum domino præjudicium facere potuit; » et patet ex dictis supra num. 27.

* Ut quis alterius nomine valeat cum effectu et rite agere, omnino precedat operari mandatum. Regulariter enim non admittitur quis ad agendum alieno nomine, nisi de mandato doceat. Cæterum qui ad aliquam actionem mandatum habet, et ad ea, per quæ ad hanc actionem pervenitur, mandatum habero intelligitur. L. 56, l. 57, leg. 72 et leg. 78, § 1, ff. hoc tit. Quædam nihilominus personæ sunt, quæ cum naturali affectione ad agendum pro aliquo invitentur, etiam sine mandato admittuntur. Talis primo est maritus pro uxore, l. 21, cod. hoc. tit. Secundo idem dicendum de liberis, qui pro parentibus agerent, et vice versa, l. 35, ff. hoc. tit., l. 51, l. 56, § 1, ff. *De verb. sign.* Tertio admittuntur etiam fratres et affines, puta socer, si agat pro nuru, l. 50, ff. eod.

Quisquis autem ille sit, qui alieno nomine experiat, hec ab eo exiguntur, nimirum « ait pretor. Cujus nomine quis actionem dari sibi postulabit, is eum viri boni arbitratu defendat, et ei quo nomine aget, id ratum habere eum, ad quem ea res pertinet boni viri arbitratu satisdet. » L. 33, § 3, ff. hoc tit. *

(33. Procuratoris officium finitur quinque potissimum modis. Et primo, finitur *revo- catione*: procurator enim, tum judicialis, tum extrajudicialis, re *integra*, potest libere a domino revocari etiam sine causa, cap.

Quamvis 2, *De procuratoribus* in 6, l. *Si procuratorem*, § *Recte*, Institut. *De mandato*. Re autem non *integra*, seu post litem contestatam aut *inceptum negotium*, revocari potest solum cum justa et rationabili causa, cit. c. *Quamvis*, *De procuratoribus* in 6, l. *Post litem* 17, ff. *De procuratoribus*.

(34. Causæ autem justæ et rationabiles revocandi procuratorem, etiam re non amplius *integra*, recensentur in cit. cap. *Quamvis* 2, *De procuratoribus* in 6, ubi postquam Pontifex dixit: « Quamvis procurator possit ante litem contestatam, etiam sine causa, libere a domino revocari, » statim subiungit: « Postea tamen ipso nolente nequibit, nisi eum cum domino iniunicum fieri, vel suspectum, aut adversario affinitate conjungi, vel ejus haeredem fieri, seu ingredi religionem, aut in longum peregrinari, vel segritudine, aut vinculis detineri contingat, seu alia rationabilis causa subsit, propter quam sit merito revocandus. »

(35. Secundo, finitur *renuntiatione*, seu mutuo consensu principalium, scilicet domini constituentis, et procuratoris constituti. L. *Mutari* 24, ff. *De procuratoribus*, juncta *Glosa*, ibidem communiter recepta, et cap. *Omnis res* 1, *De regul. juris*, ibi: « Omnis res per quascunque causas nascitur, per easdem dissolvitur. »

(36. Tertio, finitur *finita instantia judicii*, id est post latam sententiam definitivam; tunc enim licet possit et debeat procurator a tali sententia appellare, vel saltu statim dominum admonere, ut ipse, si velit, appellare possit, tamen non tenetur appellationem prosequi invitus, adeoque censemur extunc exspirare ejus officium. C. *Non iuste* 14, *De procuratorib.*, et l. *Invitus* 17, cod. eodem.

(37. Quarto finitur *per mortem Domini ipsum constituentis*, si moriatur re *integra*, alias secus, § *Item* 10, Institut. *De mandato*, l. *Inter causas* 25, ff. *Mandati*, ibi: « Inter causas amittendi mandati etiam mors mandatoris est, nam mandatum solvitur morte: si tamen per ignorantiam impletum est, competere actionem utilitatis causa dicit. » Ne scilicet justa ignorantia cuiquam damnum afferat, ut dicitur in citat. § *Item*, ibi: « Alioquin justa et probabilis ignorantia tibi damnum afferret. »

(38. Quinto, finitur *per mortem ipsiusmet procuratoris*; tale enim officium non transit ad haeredes, cum censeatur electa industria personæ. L. *Si quis alicui* 37, § 3, ibi: « Morte quoque ejus, cui mandatum est, si is, integro adhuc mandato, decesserit, solvitur mandatum, et ob id haeres ejus, licet exsecutus fuerit mandatum, non habet mandati actionem; » et concordat cit. § *Item* 10, Institut. *De mandato*.

(39. Procurator unus, qui sit viri, et alter, qui sit procurator mulieris, baptizatum de sacro fonte suscipere possunt, sed non duo viri, nec duæ mulieres, unusquisque tamen proprio nomine, vir loco mulieris, vel mulier loco viri. *Sacr. congr.*,

apud Barbosam, in *Summa Apostolic. decis.*, verb. *Procurator*, n. 1.

(40. Procurator non contrahit cognationem spiritualem sibi, sed mandanti. Sacra congregat. Concil., in *Tridentina*, 16 Maii 1630; Barbos., loc. cit., num. 4.

(41. Procurator pro contrahendo cum absente matrimonio potest esse diversi sexus ab illo, cuius nomine contrahit; unde potest femina contrahere pro viro, et econtra vir pro femina: agit enim non suo, sed alterius nomine. *Vide* verb. *MATRIMON.*, art. 1, n. 36.

(42. Nec requiritur, quod procurator sit certae aetatis; quamvis enim c. *Qui generaliter*, ff. fin. *De procuratorib.* in 6, et l. *Minor* 51, ff. eod., juxta dicta *supra* num. 20, dicitur, procuratores ad negotia debere esse xvii annorum, tamen id non requiritur in matrimonio, in quo non exigitur industria procuratoris, sed tantum manifestatio consensus: unde sufficit, quod sit in aetate sufficiente ad manifestandum sui principalis consensum, quamvis nec dum esset pubes. *Vide* d. verb. *MATRIMONIUM*, n. 37.

(43. Impedimentum cognitionis spirituallis procuratoris, qui puellam ad baptismum suscepit, non obstat, quo minus matrimonium contrahere valeat cum puella suscepta, respondit sac. congreg. Conc., in *Theatina matrimonii*, 23 Aug., et 18 Sept., 1721; apud *Thesaurum Resolutionum sacre congreg.* Conc.

(44. Procurator generalis Observantium debet præcedere in capella Pontificia procuratori Patrum Conventualium. Sac. cong. Rit., 26 Nov. 1593, et 11 Jan. 1692, approbante sanctissimo, ut patet ex decreto ad litteram relato a Lantusca, in *Theat. regul.*, verbo *Procurator*, num. 6, ut infra.

« Viso memoriali pro procuratore generali ordinis Minorum Sancti Francisci de Observantia sanctissimo domino Nostro portrecto, et a Sanctitate Sua congregationi sacerorum Rituum transmisso super præcedentia eidem procuratori in capella Sanctissimi ante procuratorem generalem ejusdem ordinis conventualium competenti ac decreto alias sub die 26 Nov. 1593, ad ejusdem procuratoris de Observantia favorem facto.

« Congregatio die 21 Jan. 1602, stetit in decisio, factaque eidem sanctissimo domino Nostro (juxta ejusdem sanctissimi rescriptum) de premissis relatione. Sanctitas Sua dicta decreta approbavit, et ab his, ad quos speciat, observari mandavit.

« P. H. card. com. »

(45. Procuratores seu officiales deputati monasteriorum monialium durare debent per triennium, et non ultra, seu de triennio in triennium mutari debent. Sacra congr. Episcop. et Regul., in *Orien.*, 16 Jul. 1615; apud Barbos., in *Summa Apost. decis.*, verb. *Procurator*, n. 3; et Monac., t. I, tit. 11, formul. 14, n. 8. (46. Imo si episcopus animadvertis non esse utiles, parumque propensos et diligentes servitio, etiam du-

rante triennio, poterit eos removere. Eadem sacra congregat., in *Surrentina*, 12 Maii 1617; apud Monac., loc. cit., n. 8.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(47. Procurator contrahendo, etsi regula riter non propriam, sed personam obliget mandantis, plures tamen sunt casus, in quibus propriam obligat personam.

(48. Primus casus est, si sine legitimis facultatibus contraxerit. Dicitur autem contrahere sine legitimis facultatibus, si mandato contrahendi caruerit, ut respondit Rota, in *Milevitana redditionis rationis super indemnitate*, 24 Aprilis 1740, § 3, cor. reverendiss. Molin. (49. Idem est, si mandatum fuerit revocatum, nec juvatur ambitione revocationis, et credulitate ratificationis, et vanum est dicere *putabam*, ut firmavit idem sacrum Tribunal, in *Romana frumenti super reservatis*, 7 Mart. 1742, cor. eodem.

(50. Alter casus est, si procurator habeat mandatum, sed mandans sit *exterus*, et *ignoti nominis*; Rota, dict. *Romana frumenti super reservatis*, 7 Mart. 1742, cor. eodem.

(51. Tertius casus est, si substituerit, et substitutus male se gesserit. Et nota id locum sibi vindicare, etiamsi procurator facultas substituendi donatus fuerit, modo facultas substituendi non sit directa in certainam personam. Confer Rot., in *Romana pecunaria*, 9 Decemb. 1743, cor. reverend P. D. Canilliac decano, ubi quando procurator non teneatur pro male gestis a substituto.

* Multa sunt onera defensorum, quæ hic non recensentur, sed unusquisque per se videt, procuratorem in re aliena se gerere debere, ac si de re propria ageretur. Sed si procurator officio functus sit vel defecserit, tum ipsi, tum domino competit actio. « Si quidem ea obligatio, quæ inter dominum et procuratorem consistere solet, mandati actionem parit. L. 42, § 2, ff. hoc tit. Unde procurator ut in cæteris quoque negotiis gerendis, ita et in litibus bona fide rationem reddere debet. Itaque quod ex lite consecutus erit, sive principaliter ipsius rei nomine, sive extrinsecus eis eam rem debet mandati judicio restituere, usque adeo ut etsi per errorem, aut injuriā judicis non debitum consecutus fuerit, id quoque reddere debeat l. 46, § 4, ff. eod. Item contra, quod ob rem judicatam procurator solverit, contrario mandati judicio recuperare debet d. l., § 6. Nam litis impendia bona fide facta, vel ab actoris procuratore, vel a re debere ei restitui aequitas suadet d. l., § 6. Nonnam autem quam ex suo delicto præstiti recuperare non debet, *ibid.*, § 8. »

« Aliquando tamen non contrahitur obligatio mandati sicut evenit, cum in rem suam procuratorem præstamus, eoque nomine judicatum solvi promittimus. Nam si ex ea promissione aliquid præstiterimus, non mandati, sed ex vendito, si hereditatem vendidimus (tinge: haeres vendidit hereditatem), deinde is haeres conventus a

creditore hæreditario emplorem dedit procuratorem pro quo *judicatum solvi* promisit vel ex pristina causa mandati agere debemus, ut sit cum fidejussor reum procuratorem dedit. » L. 42, § 2, vers. *Aliquando*,

st. hoc tit. Id est ex illo pristino mandato, quod contractum est cum reus mandavit fidejussori, ut pro ipso fidejuberet, non ex illo mandato, quo fidejussor mandavit reo, ut ipsum aduersus creditorem defenderet*.

PRODIGALITAS.

Vid. tom. I, verb. Avaritia, n. 13 et 14

PROFESSIONE FIDEI.

Vide verb. FIDEI PROFESSIO.

PROFESSIONE REGULARIS.

Vide verb. REGULARIS PROFESSIO.

PROPOSITIONES DAMNATÆ.¹

(1. *Propositiones damnatae in conciliis Carthaginensi et Milevitano annis 411 et 416 in causa Pelagianorum, habitis ex capite secundo Appendix De damnatis propositionibus theologiae moralis P. Gabrielis Antoine a P. Philippo a Carboneano subjectæ.*

1. Naturaliter potest implere legem, qui vult, et Deus legem ad adjutorium dedit.

2. Ad perficiendam justitiam, et Dei mandata complenda, sola humana sufficere potest natura.

3. Parvuli propter salutem, quæ per Salvatorem Christum datur, baptizandi non sunt.

4. Potest homo in hac vita, preceptis Dei cognitis, ad tantam perfectionem justitiae sine adjutorio gratiæ Salvatoris, per solum liberæ voluntatis arbitrium pervenire, ut etiam non sit necessarium dicere : *Dimitte nobis debita nostra.*

5. Illud, et ne nos inferas in tentationem, non ita intelligendum, tanquam divinum adjutorium poscere debeamus, ne in peccatum tentati decidamus, quoniam hoc in nostra positum est potestate, et ad hoc implendum sola sufficit hominis voluntas.

6. Non est orandus Deus ut contra peccati malum, et ad operandam justitiam sit noster adjutor.

7. Non opitulatur parvulus ad consequendam vitam aeternam Christianæ gratiæ sacramentum.

(2. *Propositio abbatis Joachim, De unione divinae Trinitatis in natura, damnata in concilio Lateranensi IV, sub Innocentio III, anno 1215. Collect. concilior., edit. Venetiæ, anno 1730, tom. XIII, col. 929 seqq.*

1. Unitas divinarum personarum in natura non est vera et propria, sed quasi collectiva et similitudinaria, quemadmodum dicuntur multi homines unus populus, et multi fideles una Ecclesia.

(3. *Propositiones duæ, altera De usuris, altera De anima rationali, a Clemente V, in concilio generali Viennensi, anno 1311, damnata; illa Clementinæ, lib. I, tit., cap. 1, Fidei catholicae, hæc lib. V, tit. 5, cap. unic. Ex gravi.*

1. Exercere usuras non est peccatum.

2. Anima rationalis non est vere et proprie forma corporis humani.

(4. *Propositiones Beguardorum et Beguinorum ab eodem Pontifice in eodem concilio damnatae, Clementinæ lib. V, tit. 3, cap. 3, Ad Nostrum.*

1. Homo in vita praesenti tantum, et tamen perfectionis gradum potest acquirere, quod reddatur penitus impeccabilis, et amplius in gratia proficere non valebit. Nam (ut dicitur) si quis potest semper proficere, posset aliquis Christo perfectior inveniri.

2. Jejunare non oportet hominem, nec orare, postquam gradus perfectionis hujusmodi fuerit assecutus, quia tunc sensualitas est ita spiritui et rationi subjecta, quod homo potest libere concedere corpori quidquid placet.

3. Illi qui sunt in predicto gradu perfectionis et spiritu libertatis, non sunt humanæ subjecti obedientiae, nec ad aliqua precepta Ecclesiæ obligantur. Quia (ut asserunt) ubi spiritus Domini, ibi libertas (II Cor. viii, 17.)

4. Homo potest ita finalem beatitudinem secundum omnem gradum perfectionis in praesenti assequi, sicut eam obtinebit in vita beata.

5. Quælibet intellectualis creatura in seipsa naturaliter est beata, et anima non indiget lumine gloriæ ipsam elevante ad Deum videndum, et eo beate fruendum.

6. Se in actibus exercere virtutum est hominis imperfecti, et perfecta anima licentia a se virtutes.

7. Mulieris oseulum (cum ad hoc natura non inclinet) est peccatum mortale; actus autem carnalis (cum ad hoc natura inclinet) peccatum non est, maxime cum tentatur exercens.

8. In elevatione corporis Christi non debent assurgere, nec eidem reverentiam exhibere, asserentes, quod esset imperfectionis ejusdem, si a puritate et altitudine suæ contemplationis tantum descenderent, quod circa mysterium, seu sacramentum Eucharistiae, aut circa passionem humanitatis Christi aliqua cogitarent.

(5. *Propositiones Joannis de Poliaco docto-*

ris Parisiensis damnatae a Joanne XXII, constit. Vasielectionis, Extravag. Commun., lib. v, tit. De hæreticis, cap. 11, et Collect. conciliar., edit. citata 1731, tom. XV, col. 156 seqq.

1. Confessi fratribus habentibus licentiam generalem audiendi confessiones, tenentur eadem peccata, quæ confessi fuerant, iterum confiteri proprio sacerdoti.

2. Stante *omnis utriusque sexus* edicto in concilio generali, Romanus Pontifex non potest facere, quod parochiani non teneantur omnia peccata sua semel in anno proprio sacerdoti confiteri (quem dicit esse parochianum curatum). Imo nec Deus possit hoc facere, quia (ut dicebat) implicat contradictionem.

3. Papa non potest dare licentiam generalem audiendi confessiones, imo nec Deus, quin confessus habenti licentiam teneatur eadem confiteri proprio sacerdoti, quem dicit esse (ut præmilititur) proprium curatum.

(6. *Propositio de paupertate Christi et apostolorum, ab eodem Joanne XXII damnata, ut hæretica, in Extravag. Cum inter nonnullos, et Quia quorumdam. Extravag. Joannis XXII, tit. 15, De verbis signif., cap. 4 et 5.*

1. Christus et apostoli, in iis quæ habuisse leguntur, tantum habuerunt absque jure aliquo simplicem usum facti.

(7. *Propositiones quinque Marsilius Patavinii et Joannis de Janduno ab eodem Joanne XXII damnatae const. Licet iuxta. Apud Odoricum Raynaldum, in Annalibus ecclesiasticis, ad annum Christi 1327, n. 28 seqq.*

1. Illud, quod de Christo legitur in Evangelio beati Matthæi, quod ipse solvit tributum Cæsari, quando staterem sumptum ex ore piscis, illis, qui petebant didrachma, jussit dari, hoc fecit non condescensive, et liberalitate suæ pietatis, sed necessitate coactus.

2. Beatus Petrus apostolus non fuit plus caput Ecclesiæ, quam quilibet aliorum apostolorum; nec habuit plus auctoritatis, quam habuerunt alii apostoli, et Christus nullum caput reliquit Ecclesiæ, et nullum fecit vicarium suum.

3. Ad imperatorem spectat corrigere Papam, et punire, ac instituere et destituere.

4. Omnes sacerdotes, sive sit Papa, sive archiepiscopus, sive sacerdos simplex quiunque, sunt æqualis auctoritatis et jurisdictionis ex institutione Christi; sed quod unus habet plus alio, hoc est secundum quod imperator concessit plus, vel minus, et sicut concessit, revocare potest.

5. Papa vel tota Ecclesia simul sumpta, nullum hominem, quantumcunque sceleratum, potest punire punitione coactiva, nisi imperator daret eis auctoritatem.

(8. *Articuli 45 Joannis Wicella synodo Constantiensi damnati sess. viii, Collect. conciliar., cit. edit., tom. XVI, col. 119 seqq., tum a Martino V, const. Inter cunctas, tom. eod., col. 751 et seqq.*

1. Substantia panis materialis, et similiter substantia vini materialis remanent in sacramento altaris.

2. Accidentia panis non manent sine subiecto in eodem sacramento.

3. Christus non est in eodem sacramento identice, et realiter in propria præsentia corporali.

4. Si episcopus vel sacerdos existat in peccato mortali, non ordinat, nec consecrat, non conficit, non baptizat.

5. Non est fundatum in *Evangelio*, quod Christus missam ordinaverit.

6. Deus debet obedire diabolo.

7. Si homo fuerit debite contritus, omnis confessio exterior est sibi superflua et inutilis.

8. Si Papa sit præscitus et malus, et per consequens membrum diaboli, non habet potestatem super fideles sibi ab aliquo datum, nisi forte a Cæsare.

9. Post Urbanum VI, non est aliquis recipiendus in Papam, sed vivendum est more Gæcorum sub legibus propriis.

10. Contra Scripturam sacram est, quod viri ecclesiastici habeant possessiones.

11. Nullus prælatus debet aliquem excommunicare; nisi prius sciat eum excommunicatum a Deo, et qui sic excommunicat, fit ex hoc hæreticus vel excommunicatus.

12. Prælatus excommunicans clericum, qui appellavit ad regem, vel ad concilium regni, eo ipso traditor est regis et regni.

13. Illi, qui dimittunt prædicare, sive audire verbum Dei propter excommunicationem hominum, sunt excommunicati, et in Dei judicio traditores Christi habebuntur.

14. Licet alicui diacono vel presbytero prædicare verbum Dei absque auctoritate Sedis Apostolicæ sive episcopi catholici.

15. Nullus est dominus civilis, nullus est prælatus, nullus est episcopus, dum est in peccato mortali.

16. Domini temporales possunt ad arbitrium suum auferre bona temporalia ab ecclesia, possessionatis habitualiter delinquentibus, id est ex habitu, non solum actu delinquentibus.

17. Populares possunt ad suum arbitrium dominos deliuquentes corrigere.

18. Decimæ sunt pure eleemosynæ, et possunt parochiani propter peccata suorum prælatorum ad libitum suum eas auferre.

19. Speciales orationes applicatae uni persona per prælatos vel religiosos, non plus prosunt eidem, quam generalis ceteris paribus.

20. Conferens eleemosynam fratribus est excommunicatus eo facto.

1. Si aliquis ingreditur religionem privatam qualemcunque, tam possessionatum quam Mendicantium, redditur ineptior et inhabilior ad observationem mandatorum Dei.

22. Sancti instituentes religiones privatas sic instituendo peccaverunt:

23. Religiosi viventes in religionibus privatis non sunt de religione Christiana.

24. Fratres tenentur per laborem manuum victum acquirere, et non per mendicitatem.

25. Omnes sunt Simoniaci, qui se obligant orare pro aliis, eis in temporalibus subvenientibus.

26. Oratio præsciti nulli valet.

27. Omnia de necessitate absoluta eveniunt.

28. Confirmatio juvenum, clericorum ordinatio, locorum consecratio reservantur Papæ et episcopis propter cupiditatem lucri temporalis et honoris.

29. Universitates, studia, collegia, graduationes et magisteria, quæ in eisdem sunt vana gentilitate introducta, tantum prosunt Ecclesiæ sicut diabolus.

30. Excommunicatione Papæ vel cuiuscunque prælati non est timenda, quia est censura Antichristi.

31. Peccant fundantes claustra, et ingredientes sunt viri diabolici.

32. Dilare clerum est contra regulari Christi.

33. Sylvester Papa et Constantinus imperator errarunt Ecclesiam dotando.

34. Omnes de ordine Mendicantium sunt hæretici, et dantes eis eleemosynas excommunicati.

35. Ingredientes religionem aut aliquem ordinem, eo ipso inhabiles sunt ad observanda divina præcepta, et per consequens ad pervenientium ad regnum cœlorum, nisi apostataverint ab eisdem.

36. Papa cum omnibus clericis suis possessionem habentibus sunt hæretici, eo quod possessiones habent, et consentientes eis, omnes videlicet domini sacerdotes, et cæteri laici.

37. Ecclesia Romana est synagoga Satanæ, nec Papa est proximus et immediatus vicarius Christi et apostolorum.

38. Decretales epistolæ sunt apocryphæ, et seducunt a fide Christi, et clerici sunt stulti, qui student eis.

39. Imperator, et domini sacerdotes sunt seducti a diabolo, ut Ecclesiam dotarent bonis temporalibus.

40. Electio Papæ a cardinalibus, a diabolo est introducta.

41. Non est de necessitate salutis credere Romanam Ecclesiam esse supremam inter alias Ecclesias.

42. Fatuum est credere indulgentiis Papæ et episcoporum.

43. Juramenta illicita sunt, quæ fiunt ad corroborandos humanos contractus et commercia civilia.

44. Augustinus, Benedictus, Bernardus damnati sunt, nisi pœnituerint de hoc quod haberunt possessiones, et instituerunt, et intraverunt religiones, et sic a Papa usque ad ultimum religiosum omnes sunt hæretici.

45. Omnes religiones indifferenter introducunt a diabolo.

49. Articuli 30 Joannis Hus damnati ab eadem synodo, sess. xv, tom. cit. Collect. concilior., col. 284 et seq., et a Martino V,

const. Inter cunctas, tom. eod. col. 758 seqq.

1. Unica est sancta universalis Ecclesia, quæ est prædestinatur universitas.

2. Paulus nunquam fuit membrum diaboli, licet fecerit quosdam actus actibus Ecclesiæ malignantium consimiles.

3. Præsciti non sunt partes Ecclesiæ, cum nulla pars ejus similiter excidat ab ea, eo quod prædestinationis charitas, quæ ipsam ligat, non excidat.

4. Duæ naturæ divinitas et humanitas sunt unus Christus.

5. Præscitus, etsi aliquando est in gratia secundum præsentem justitiam; tamen nunquam est pars Sanctæ Ecclesiæ, et prædestinatus semper manet membrum Ecclesiæ, licet aliquando excidat a gratia adventitiae sed non a gratia prædestinationis.

6. Sumendo Ecclesiam pro convocatione prædestinatur, sive fuerint in gratia, siue non, secundum præsentem justitiam, isto modo Ecclesia est articulus fidei.

7. Petrus non est nec fuit caput Ecclesiæ sanctæ catholice.

8. Sacerdotes quomodolibet criminose viventes sacerdotib[us] polluunt potestatem, et sicut filii infideles sentiunt infideliter de 7 sacramentis Ecclesiæ, de clavibus, officiis, censuris, moribus, cæremoniis et sacris rebus Ecclesiæ, veneratione reliquiarum, indulgentiis et ordinibus.

9. Papalis dignitas a Cæsare inolevit, et Papæ perfectio et institutio a Cæsaris potentia emanavit.

10. Nullus sine revelatione assereret rationabiliter de se vel alio, quod esset caput Ecclesiæ particularis, nec Romanus Pontifex est caput Romanæ Ecclesiæ particularis.

11. Non oportet credere quod iste, quiunque est, Romanus Pontifex, sit caput cuiuscunque particularis Ecclesiæ sanctæ, nisi Deus eum prædestinaverit.

12. Nemo gerit vicem Christi vel Petri, nisi sequatur eum in moribus, cum nulla alia sequela sit pertinentior, nec aliter recipiat a Deo procuratoriam potestatem, quia ad illud officium vicarius requiritur, et morum conformitas et instituentis auctoritas.

13. Papa non est verus et manifestus successor apostolorum principis Petri, si vivit moribus contrariis Petro; et si quererit avaritiam, tunc est vicarius Judæ Iscariot. Et pari evidentiâ, cardinales non sunt veri et manifesti successores collegii aliorum apostolorum Christi, nisi vixerint more apostolorum, servantes mandata et consilia Domini nostri Jesu Christi.

14. Doctores ponentes quod aliquis per censuram ecclesiasticam emendandus, si corrigi noluerit, sacerdotali judicio est tradendus, pro certo sequuntur in hoc Pontifices, scribas et Pharisæos, qui Christum non volentem eis obediere in omnibus, dicentes: *Nobis non licet interficere quemquam (Joan. xviii, 31)*, ipsum sacerdotali judicio

tradiderunt, et quod tales sint homicidae graviores quam Pilatus.

15. Obedientia ecclesiastica est obedientia secundum adinventionem sacerdotum Ecclesiae, praeter expressam auctoritatem Scripturae.

16. Divisio immediata humanorum oporum est, quod sunt vel virtuosa, vel vicia, quia si homo est vitiosus et agit quidquam, tunc agit viciose; et si est virtuosus et agit quidquam, tunc agit virtuose, quis sicut vitium quod crimen dicitur, seu mortale peccatum, inficit universaliter actus hominis vitiosi, sic virtus vivificat omnes actus hominis virtuosi.

17. Sacerdos Christi viventes secundum legem ejus, et habentes Scripturam nostram et affectum ad ædificandum populum debent prædicare, non obstante prætensa excommunicatione. Quod si Papa vel aliquis prælatus mandat sacerdoti sic disposito non prædicare, non debet subditus obedire.

18. Quilibet prædicatoris officium de manu accipit, qui ad sacerdotium accedit, et illud mandatum debet exequi, prætensa excommunicatione non obstante.

19. Per censuras ecclesiasticas excommunicationis, suspensionis et interdicti ad sui exaltationem clerus populum laicalem sibi suppeditat, avaritiam multiplicat, malitiam protegit, et viam præparat Antichristo; signum autem evidens est, quod ab Antichristo tales procedunt censuræ, quas vocant in suis processibus fulminationes, quibus clerici principalissime procedit contra illos qui denudant nequitiam Antichristi, qui clericorum pro se maxime usurpabit.

20. Si Papa est malus, et præsertim si est præscitus, tunc ut Judas apostolus est diaconi, fur et filius perditionis, et non est caput sanctæ militantis Ecclesiae, cum nec sit membrum ejus.

21. Gratia prædestinationis est vinculum, quo corpus Ecclesiae, et quodlibet ejus membra jungitur Christo capiti insolubiliter.

22. Papa vel prælatus malus et præscitus est aequivoce pastor, et vere fur et latro.

23. Papa non debet dici sanctissimus, etiam secundum officium, quia alias rex debet etiam dici sanctissimus secundum officium, et tortores et præcones dicerentur sancti; imo etiam diabolus deberet dici sanctus, cum sit officiarius Dei.

24. Si Papa vivat Christo contrario, etiamsi ascenderet per ritum et legitimam electionem secundum constitutionem humanam vulgatam, tamen aliunde ascenderet, quam per Christum, dato etiam, quod intraret per electionem a Deo principaliter factam: nam Judas Iscariotes rite et legitimate est electus a Deo Christo Jesu ad episcopatum, et tamen ascendit aliunde ad ovile ovium.

25. Condemnatio 45 articul. Joannis Wycliff per doctores facta est irrationalis, et iniqua, et male facta, et facta est causa per eos allegata, videlicet ex eo quod nullus eorum sit catholicus, sed quilibet eorum

aut est hereticus, aut erroneous, aut scandalosus.

26. Non eo ipso, quo electores, vel major pars eorum consenserit viva voce secundum ritus hominum in personam aliquam, eo ipso illa persona est legitime electa, vel eo ipso est verus, et manifestus successor, vel vicarius Petri apostoli, vel alterius apostoli in officio ecclesiastico; unde sive electores bene vel male elegerint, operibus electi debemus credere, nam eo ipso, quo quis copiosius operatur meritorie ad profectum Ecclesiae, habet a Deo ad hoc copiosius facultatem.

27. Non est scintilla apparentia, quod oporteat esse unum caput in spiritualibus regens Ecclesiam, quod semper cum Ecclesia ipsa militante conversetur et conservetur.

28. Christus sine talibus monstruosis capitibus per suos veraces discipulos sparsos per orbem terrarum melius suam Ecclesiam regulareret.

29. Apostoli et fideles sacerdotes Domini strenue in necessariis ad salutem regularunt Ecclesiam, antequam Papæ officium foret introductum: sic facerent, deficiente per summe possibile Papa, usque ad diem iudicii.

30. Nullus est dominus civilis, nullus est prælatus, nullus est episcopus, dum est in peccato mortali.

(10. *Propositio de occisione tyranni damnata a synodo Constantiensi.*, sess. xv, tom. eod. collect. cit. col. 262, quam condemnationem innovavit, et quatenus opus esset, approbavit et confirmavit Paulus V, const. Cura Dominicana gregis, Bullarii Romani edit. Roman.; Mainard., tom. V, part. iv, pag. 170.

Quilibet tyrannus potest et debet licite et meritorie occidi per quemcumque vassallum suum vel subditum, etiam per clanculares insidias et subtiles blandicias, vel adulaciones; non obstante quocunque præstito juramento seu confederatio factis cum eo, non exspectata sententia vel maudato judicis cujuscunque.

(11. *Propositiones 17 Nicolai Serurarii ex propositionibus ejusdem damnatis a Martino V, const. Ad hoc præcipue, Bullar. Rom., edit. cit., tom. III, part. II, pag. 435 et seq.*

1. Charitas est ad Deum, et proximum, et non ad se ipsum.

2. Deus non remisit, nec remittere potest culpam absque prævia contritione.

3. Presbyteri publici concubinarii non habent auctoritatem seu potestatem absolvendi peccatorem, et peccator confessus sacerdoti publico concubinario recedit absque absolutione.

4. Orationes et preces missales talium sacerdotum publicorum concubiniorum sunt nullius valoris, et missæ per tales concubinarios celebratæ oro defunctis aut vivis sunt nullius valoris.

5. Oratio non debet dirigi nisi ad Deum solummodo, et non ad sanctos.

6. Curati dicunt parochianis suis, quod

saltem semel in anno parochianus tenetur confiteri suo proprio curato.

7. Religiosi sunt proprii sacerdotes et veri curati.

8. Curati impediunt parochianos suos, ne dent, nec faciant eleemosynas, dona, aut legata mendicantibus, et ne dicti parochiani elegant sepulturas in domibus eorumdem mendicantium.

9. Mendicantibus praesentatis, ipsis confessus licite potest recipere corpus Christi, et non potest, nec debet curatus confessor mendicantibus praefatis denegare corpus Christi; quod si deneget, dictus curatus peccat mortaliter, et est excommunicatus.

10. Statim mortali peccato commisso, peccator sub poena peccati mortalis debet illud confiteri, antequam obliviscatur.

11. Non est mulieri opus purificari, quin imo hoc, scilicet purificari, est judicare.

12. Presbyteri publici concubinarii sunt peiores Juda, qui de loculis apostolorum nutritivit suam concubinam et suas proles.

13. Presbyteri concubinarii sunt excommunicati, et sanctum publice scienter perticipantes.

14. Plures sacerdotes a modico tempore extra licentia verunt suas concubinas, tice, inquam, quia occulte bibunt et comedunt cum suis concubinis, quod nullus debet pati, imo cum iisdem sacerdotibus concubinariis publice conversantes et eos favorizantes sunt in pari peccato, et peccant, qui eos nituntur excusare falsis glossis.

15. Si parochiani aliquius curati concubinarii publici bene Deum diligenter, deberent inhibere suo curato publico concubinario, ne missam, aut aliud divinum officium coram eis parochianis celebraret.

16. Facientes celebrare missam per sacerdotes concubinarios publicos peccant mortaliter.

17. Audientes scienter missas sacerdotum concubiniorum peccant mortaliter.

(12. *Propositiones deceptae ex libro Augustini de Roma archiepiscopi Nazareni damnatae in synodo Basileensi, sess. xxii, anno 1435, Concilior., edit. citat. tom. XVII, col. 322.*

1. Christus quotidie peccat, et ex quo fuit Christus, quotidie peccavit, quamvis de capite Ecclesiæ Christo Iesu Salvatore nostro dicat se non intelligere, sed ad membra sua, quæ cum Christo capite unum esse Christum asseruit, intelligentiam ejus esse referendam dicat.

2. Non omnes fideles justificati sunt membra Christi, sed soli electi finaliter in perpetuum regnaturi cum Christo.

3. Secundum ineffabilem præscientiam Dei sumuntur membra Christi, ex quibus constat Ecclesia, quæ tamen non constat nisi ex eis, qui secundum propositum electionis vocati sunt.

4. Non sufficit Christo uniri vinculo charitatis, ut aliqui efficiantur membra Christi, sed requiriatur alia unio.

5. Humana natura in Christo vere est Christus.

6. Humana natura in Christo est persona Christi.

7. Ratio suppositalis determinans humanam naturam in Christo non realiter distinguitur ab ipsa natura determinata.

8. Natura humana in Christo procul dubio est persona Verbi: et Verbum in Christo, natura assumpta, est realiter persona assumens.

9. Natura humana assumpta a Verbo ex unione personali, est veraciter Deus personalis et proprius.

10. Christus secundum voluntatem creatam tantum diligit naturam humanam unitam personæ Verbi, quantum diligit naturam divinam.

11. Sicut duæ personæ in divinis sunt æqualiter diligibiles, ita duæ naturæ in Christo, humana et divina, sunt æqualiter diligibiles propter personam communem.

12. Anima Christi videt Deum tam clare et intense, quantum clare et intense Deus videt se ipsum.

(13. *Propositiones Magistri Petri de Osma damnatae, in congregatione Complutensi, quarum condemnationem Sextus IV confirmavit auctoritate Apostolica, anno 1489, const. Licet ea, Collect. concilior., edit. citat. tom. XIX, col. 378 seqq.*

1. Peccata mortalia, quatenus ad culpam, et pœnam alterius sæculi, delentur per solam cordis contritionem sine ordine ad claves.

2. Confessio de peccatis in specie fuit ex aliquo statuto utilis Ecclesiæ, non de jure divino.

3. Pravæ cogitationes confiteri non debent, sed sola displicentia delentur sine ordine ad claves.

4. Confessio debet esse secreta, id est de peccatis secretis, non de manifestis.

5. Non sunt absolvendi pœnitentes, nisi peracta prius pœnitentia eis injuncta.

6. Papa non potest indulgere alicui viro pœnam purgatoriæ.

7. Ecclesia urbis Romæ errare potest.

8. Papa non potest dispensare in statutis universalis Ecclesiæ.

9. Sacramentum Pœnitentiæ, quantum ad collationem gratiæ sacramentalis, naturæ est, non alicuius institutionis Veteris vel Novi Testamenti.

(14. *Propositiones duæ De anima rationali damnatae a Leone X, sacro approbante concilio, constit. Apostolici regiminis, edita sess. VIII, concilii Lateranensis v. Collect. concil., edit. citat., tom. eod. col. 862.*

1. Anima intellectiva mortalis est, saltem secundum philosophiam.

2. Anima intellectiva est unica in cunctis hominibus.

(15. *Articuli 41 Martini Lutheri, anno 1520, damnati ab eodem Leone X, constit. incip. Exsurge, Domine.*

1. Hæretica sententia est, sed usitata, sacramenta novæ legis justificantem gratiam illis dare, qui non ponunt obicem.

2. In pueri post baptismum negare re-

manens peccatum, est Paulum, et Christum simul conculcare.

3. Fomes peccati, etiamsi nullum adsit actuale peccatum, moratur ex euntem a corpore animam ab ingressu coeli.

4. Imperfecta caritas morituri fert secum necessario magnum timorem, qui ex se solo satis est facere penam purgatorii, et impedit introitum regni.

5. Tres esse partes paenitentiae, confessionem, satisfactionem, non est fundatum in S. Scriptura, nec in antiquis sanctis Christianis doctoribus.

6. Contritio, quæ paratur per discussiōnem, collationem et detestationem peccatorum, qua quis recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ, ponderando peccatorum gravitatem, multitudinem et fœditatem amissionem æternæ beatitudinis ac æternæ damnationis acquisitionem, hæc contritio facit hypocritam, imo magis peccatorem.

7. Verissimum est proverbium, et omnium doctrina de contritionibus hucusque data præstantius, de cætero non facere, summas paenitentias; optima paenitentia nova vita.

8. Nullo modo præsumas confiteri peccata venialia, sed nec omnia mortalia, quia impossibile est, ut omnia peccata mortalia cognoscas; unde in primitiva Ecclesia solum manifesta mortalia confitebantur.

9. Dum volumus omnia pure confiteri nihil aliud facimus, quam quod misericordia Dei nihil volumus relinquere ignorandum.

10. Peccata non sunt illi remissa, nisi remittentes sacerdote, credat sibi remitti: imo peccatum maneret, nisi remissum credere; non enim sufficit remissio peccati et gratia donatio, sed oportet etiam credere esse remissum.

11. Nullo modo confidas absolviri propter tuam contritionem, sed propter verbum Christi: *Quodcunque solveris, etc.* (Matth. xvi, 19). Hic, inquam, confide, si sacerdotis obtinueris absolutionem, et crede fortiter te absolutum, et absolutus vere eris, quidquid sit de contritione.

12. Si per impossibile confessus non esset contritus, aut sacerdos non serio, sed joco absolveret, si tamen credat se absolutum, verissime est absolutus.

13. In sacramento Paenitentiae ac remissione culpas non plus facit Papa aut episcopus, quam infimus sacerdos, imo ubi non est sacerdos, neque tantum quilibet Christianus, etiamsi mulier aut puer esset.

14. Nullus debet sacerdotis respondere se esse contritum, nec sacerdos requirere.

15. Magnus est error eorum, qui ad sacramenta Eucharistiae accedunt, huic innixi, quod non sint sibi consciæ alicujus peccati mortalium: quod præmiserint orationes suas et preparatoria; omnes illi judicium sibi manducant et bibunt; sed si credant et confidant se gratiam ibi consecuturos, hæc sola fides facit eos puros et dignos.

16. Consultum videtur, quod Ecclesia in communi concilio statueret laicos sub ultraque specie communicandos: nec Bohemi sub ultraque specie communicantes sunt haeretici, sed schismatici.

17. Thesauri Ecclesiæ, unde Papa dat indulgentias, non sunt merita Christi, etc.

18. Indulgientias sunt piæ fraudes fiduum, et remissiones bonorum operum, et sunt de numero eorum, quæ licent, et non de numero eorum, quæ expedient

19. Indulgientias his, qui veraciter eas consequantur, non valent ad remissionem penae pro peccatis actualibus debitæ apud divinam justitiam.

20. Seducuntur credentes indulgentias esse salutares, et ad fructum spiritus utilles.

21. Indulgientias necessariæ sunt solum publicis criminibus, et proprie conceduntur duris solummodo et impatientibus.

22. Sex generibus hominum indulgentias nec sunt necessariæ, nec utiles; videlicet mortuis seu morituris, infirmis, legitime impeditis, his qui non commiserunt crimina; his qui crimina commiserunt, sed non publica; his qui meliora operantur.

23. Excommunicationes sunt tantum exteriores penæ, nec privant hominem communibus spiritualibus Ecclesiæ orationibus.

24. Docendi sunt Christiani plus diligere excommunicationem, quam timere.

25. Romanus Pontifex Petri successor non est Christi vicarius super omnes totius mundi Ecclesias ab ipso Christo in Beato Petro institutus.

26. Verbum Christi ad Petrum: *Quodcumque solveris super terram, etc.*, extenditur duxat ad ligata ab ipso Petro.

27. Certum est, in manu Papæ aut Ecclesiæ prorsus non esse statuere articulos fidei, imo nec leges morum seu bonorum operum.

28. Si Papa cum magna parte Ecclesiæ sic, vel sic sentiret, nec etiam erraret; adhuc non est peccatum aut heresis contrarium sentire, præsertim in re non necessaria ad salutem, donec fuerit per concilium universale alterum reprobatum, alterum approbatum.

29. Via nobis facta est enervandi auctoritatem conciliorum, et libere contradicendi eorum gestis, et judicandi eorum decretis, et confundi quidquid verum videtur sive probatum fuerit, sive reprobatum a quoque concilio.

30. Aliqui articuli Joannis Hus condemnati in concil. Constantiensi sunt Christianissimi, verissimi et evangelici, quos nec universalis Ecclesia posset damnare.

31. In omni opere bono justus peccat.

32. Opus bonum optime factum est veniam peccatum.

33. Hereticos comburi est contra voluntatem Spiritus sancti.

34. Praeliari adversus Turcas est repu-

gnare Deo visitanti iniquitates nostras per illos.

35. Nemo est certus se non semper peccare mortaliter propter occultissimum superbiam vitium.

36. Liberum arbitrium post peccatum est res de solo titulo, et dum facit quod in se est, peccat mortaliter.

37. Purgatorium non potest probari ex sacra Scriptura, quae sit in canone.

38. Animæ in purgatorio non sunt securæ de eorum salute saltem omnes, nec probatum est ullis, aut rationibus, aut Scripturis, ipsas esse extra statum merendi aut augendas charitatis.

39. Animæ in purgatorio peccant sine intermissione, quandiu querunt requiem et borrent poenæ.

40. Animæ ex purgatorio liberatae suffragiis, minus beatuntur, quam si per se satisficerent.

41. Praëlati ecclesiastici, et principes sacerdiciales non male facerent, si omnes saccos mendicitatis delerent.

(16. *Propositiones 79 Michaelis Baii et aliorum, quas damnari S. Pius V, die 1 Octobris anno 1567, const. Ex omnibus; quam damnationem confirmarunt Gregorius XIII, die 29 Januarii anno 1579, const. Provisionis nostræ, et Urbanus VIII, die 6 Martii, anno 1641, const. In eminenti, Bullar. Roman., edit. citat., tom IV, part. iii, pag. 426 seqq., et tom. VI, part. ii, pag. 270 seqq.*

1. Nec angeli, nec primi hominis adhuc integræ merita recte vocantur gratia.

2. Sicut opus malum ex natura sua est mortis pœnæ meritorum, sic bonum opus ex natura sua est vitæ æternæ meritorum.

3. Et bonis angelis, et primo homini, si in statu illo perseverasset usque ad ultimum vitæ, felicitas esset merces, et non gratia.

4. Vita æterna homini integro, et angelo promissa fuit intuitu bonorum operum, et bona opera ex lege naturæ ad illam consequendam per se sufficiunt.

5. In promissione facit, et angelo, et primo homini, continetur naturalis justitia constitutio, qua pro bonis operibus sine alio respectu vita æterna justis promittitur.

6. Naturali lege constitutum fuit homini, ut si in obedientia perseveraret, ad eam vitam pertransiret, in qua mori non posset.

7. Primi hominis integræ merita fuerunt primæ creationis munera, sed juxta modum loquendi Scripturæ sacrae non recte vocantur gratia, quo sit, ut tantum merita, non etiam gratia debeant nuncupari.

8. In redemptis per gratiam Christi nullum inveniri potest bonum meritum, quod non sit gratia indigno collatum.

9. Dowa concessa homini integro et angelo forsitan non improba ratio posse dicitur gratia, sed quia secundum usum sacrae Scripturæ nomine gratiae tantum munera intelliguntur, quæ per Jesum Christum

male meritis et indignis conferuntur, ideo neque merita, neque merces, quæ illis redditur, gratia dici debet.

10. Solatio pœnæ temporalis, quæ, peccato dimisso, sepe remanet, et corporis resurrectio proprie non nisi meritis Christi ascribenda est.

11. Quod pie et juste in hac vita mortali usque in finem conversati vitam consequimur æternam, id non proprio gratiæ Dei, sed ordinationi naturali statim initio creationis constitutæ, justo Dei judicio deputandum est, neque in hac retributione bonorum ad Christi meritum respicitur, sed tantum ad primam institutionem generis humani, in qua lege naturali constitutum est, ut justo Dei judicio obedientiæ mandatorum vita æterna reddatur.

12. Pelagi sententia est : Opus bonum, citra gratiam adoptionis factum, non est regni cœlestis meritorum.

13. Opera bona a filiis adoptionis facta non accipiunt rationem meriti ex eo quod fiunt per Spiritum adoptionis inhabitantem corda filiorum Dei, sed tantum ex eo, quod sunt conformia legi, quodque per ea præstatur obedientia legi.

14. Opera bona justorum non accipiunt in die judicij extremi ampliorem mercedem, quam justo Dei judicio mereantur accipere.

15. Ratio meriti non consistit in eo, quod qui bene operatur, habeat gratiam, et inhabitantem Spiritum sanctum, sed in eo solum, quod obedit divinæ legi.

16. Non est vera legis obedientia, quæ sit sine charitate.

17. Sentiunt cum Pelagio, qui dicunt esse necessarium ad rationem meriti, ut homo per gratiam adoptionis sublimetur ad statum Deificum.

18. Opera catechumenorum, ut fides et pœnitentia ante remissionem peccatorum facta, sunt vitæ æternæ merita, quam vitam ipso non consequentur, nisi prius præcedentium delictorum impedimenta tollantur.

19. Opera justitiae et temperantiae, quæ Christus fecit, ex dignitate personæ operantis non traxerunt maiorem valorem.

20. Nullum est peccatum ex natura sua veniale, sed omne peccatum meretur pœnam æternam.

21. Humanæ naturæ sublimatio, et exaltatio in consortium divinæ naturæ debita fuit integratæ primæ conditionis, et proinde naturalis dicenda est, et non supernaturalis.

22. Cum Pelagio sentiunt, qui textum Apostoli ad Rom. II : *Gentes, que legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt faciunt,* intelligunt de gentibus fidei gratiam non habentibus.

23. Absurda est eorum sententia, qui dicunt hominem ab initio dono quodam supernaturali et gratuito, supra conditionem naturæ suæ fuisse exaltatum, ut fide, spe et charitate Deum supernaturaliter coleret.

24. A vanis et oliosis hominibus secundum insipientiam philosophorum, excogitata est sententia, quæ ad pelagianismum rejicienda est, hominem ab initio sic constitutum, ut per dona naturæ superaddita fuerit largitate Conditoris sublimatus, et ad Dei Filium adoptatus.

25. Omnia opera infidelium sunt peccata, et philosophorum virtutes sunt vitia.

26. Integritas primæ conditionis non fuit indebita humanae naturæ exaltatio, sed naturalis ejus conditio.

27. Liberum arbitrium sine gratiâ Dei adjutorio, non nisi ad peccandum valet.

28. Pelagianus est error, dicere, quod liberum arbitrium valet ad ullum peccatum vietandum.

29. Non soli fures iis sunt et latrones, qui Christum viam, et ostium veritatis, et vitæ negant; sed etiam quicunque aliunde, quam per ipsum, in viam justitiae (hoc est ad aliquam justitiam) concendi posse docent.

30. Aut tentationi ulli sine gratiâ ipsius adjutorio resistere hominem posse, sicut in eam non inducatur ac ab ea non supereatur.

31. Charitas perfecta et sincera, quæ est de corde puro et conscientia bona, et fide non ficta (*I Tim. 1, 5*), tam in catechumenis quam in penitentibus potest esse sine remissione peccatorum.

32. Charitas illa, quæ est plenitudo legis (*Rom. XIII, 10*), non est semper conjuncta cum remissione peccatorum.

33. Catechumenus juste, et recte, et sancte vivit, et mandata Dei observat, ac legem implet per charitatem, ante obtentam remissionem peccatorum, quæ in baptismo lavacro denunc percepitur.

34. Distinctio illa duplicitis amoris, naturalis videlicet, quo Deus amat, ut auctor naturæ, et igratuiti, quo Deus amat, ut beatificator, vana est, et commentitia, et ad illudendum sacris litteris et plurimis veterum testimoniiis, excogitata.

35. Omne quod agit peccator, vel servus peccanti, peccatum est.

36. Amor naturalis, qui ex viribus naturæ exoritur ex sola philosophia per elationem præsumptionis humanae, cum injuria crucis Christi defenditur a nonnullis doctribus.

37. Cum Pelagio sentit, qui boni aliquid naturalis, hoc est quod ex naturæ solis viribus ortum dicit, agnoscit.

38. Omnis amor creaturæ rationalis, aut vitiosa est cupiditas, qua mundus diligitur, quæ a Joanne prohibetur, aut laudabilis illa charitas, qua per Spiritum sanctum in corde diffusa Deus amat.

39. Quod voluntarie fit, etiamsi necessario fiat, libere lamen fit.

40. In omnibus suis actibus peccator servit dominanti cupiditati.

41. Is libertatis modus, qui est a necessitate, sub libertatis nomine, non reperitur in

Scripturis; sed solum nomen libertatis a peccato.

42. Justitia, qua justificatur per fidem impius, consistit formaliter in obedientia mandatorum, quæ est operum justitia, non autem in gratia aliqua animæ infusa, qua adoptatur homo in filium Dei, et secundum interiorum hominem renovatur, ac divinae naturæ consors efficitur, ut sic per Spiritum sanctum renovatus, deinceps bene vivere et Dei mandatis obedire possit.

43. In hominibus penitentibus, ante sacramentum absolutionis, et in catechumenis ante baptismum, est vera justificatio, separata tamen a remissione peccatorum.

44. Operibus plenisque, quæ a fidelibus fiunt, solum ut Dei mandatis pareant, cujusmodi sunt obedire parentibus, depositum reddere, ab homicidio, a fornicatione abstinerere, justificantur quidem homines, quia sunt legis obedientia et vera legis justitia, non tamen iis obtinent incrementa virtutum.

45. Sacrificium missæ, non alia ratione est sacrificium, quam generali illa, qua omne opus, quod fit, ut sancta societas Deo homo inhæreat.

46. Ad rationem et definitionem peccati non pertinet voluntarium, nec definitionis questionis est, sed causæ et originis, utrum omne peccatum debeat esse voluntarium.

47. Unde peccatum originis vere habet rationem peccati sine ulla relatione ac respectu ad voluntatem a qua originem habuit.

48. Peccatum originis est habituali parvuli voluntate voluntarium, et habitualiter dominatur parvulo, eo quod non gerit contrarium voluntatis arbitrium.

49. Et ex habituali voluntate dominante fit ut parvulus decedens sine regenerationis sacramento, quando usum rationis consecutus erit, actualiter Deum odio habeat, Deum blasphemet et legi Dei repugnet.

50. Prava desideria, quibus ratio non consentit, et quæ homo invitus patitur, sunt prohibita præcepto: *Non concupiscet* (*Exod. XX*).

51. Concupiscentia, sive lex membrorum, et prava ejus desideria, quæ inviti sentiunt homines, sunt vera legis inobedientia.

52. Omne scelus est ejus conditionis, ut suum auctorem, et omnes posteros eodemmodo inficere possit, quo infecit prima transgressio.

53. Quantum est ex vi transgressionis, tantum meritorum malorum a generante contrahunt, qui cum minoribus nascuntur vitiis, quam qui cum majoribus.

54. Definitiva hæc sententia, Deum homini nihil impossibile præcepisse, falso trivit Augustino, cum Pelagii sit.

55. Deus non potuisse ab initio teleum creare hominem, qualis nunc nascitur.

56. In peccato duo sunt, actus et reactus; transente autem actu, nihil manet, nisi reatus sive obligatio ad penam.

57. Unde in sacramento baptismi, cui sa-

cerdotis absolutione proprio reatus peccati duntur tollitur, et ministerium sacerdotum solum liberat a reatu.

58. Peccator pœnitens non vivificatur ministerio sacerdotis absolvientis, sed a solo Deo, qui pœnitentiam suggestens et inspirans vivificat eum, et resuscitat; ministerio autem sacerdotis solum reatus tollitur.

59. Quando per eleemosynas, aliaque pœnitentiae opera Deo satisfacimus pro pœnis temporalibus, non dignum preium Deo pro peccatis nostris offerimus, sicut quidam errantes autem (nam alioqui essemus saltem ex parte redemptores) sed aliquid facimus, cuius intuitu Christi satisfactio nobis applicatur et communicatur.

60. Per passiones sanctorum in indulgentiis communicatas non proprie redimuntur nostra delicta, sed per communionem charitatis nobis eorum passiones impiantur, et ut digni simus qui pretio sanguinis Christi a pœnis pro peccatis debitibus liberemur.

61. Celebris illa doctorum distinctio, divinae legis mandata bisariam impleri, altero modo quantum ad præceptorum operum substantiam tantum, altero quantum ad certum quemdam modum, videlicet secundum quem valeant operantem perducere ad regnum (hoc est ad modum meritorium) commentitia est, et explodenda.

62. Illa quoque distinctio, qua opus dicitur bisariam bonum, vel quia ex objecto, et omnibus circumstantiis rectum est, et bonum (quod moraliter bonum appellare consueverunt), vel quia est meritorium regni æterni, eo quod sit a vivo Christi membro per Spiritum charitatis, rejicienda est.

63. Sed et illa distinctio duplicitis iustitiae, alterius, quæ fit per spiritum charitatis inhabitantem, alterius, quæ fit ex inspiratione quidem Spiritus sancti cor ad pœnitentiam excitantis, sed nondum cor inhabitantis, et in eo charitatem diffundentis, qua divinae legi justificatio impleatur, similiter rejicitur.

64. Item et illa distinctio duplicitis vivificationis, alterius, qua vivificatur peccator, dum et pœnitentia, et vita novæ propositum, et inchoatio per Dei gratiam inspiratur, alterius, qua vivificatur, qui vere justificatur, et palmas vivæ in vita Christo efficitur, pariter commentitia est, et Scripturis minime congruens.

65. Nonnisi Pelagiano errore admitti potest usus aliquis liberi arbitrii bonus, sive non malus, et gratia Christi injuriam facit, qui ita sentit et docet.

66. Sola violentia repugnat libertati hominis naturali,

67. Homo peccat etiam damnabiliter in eo, quod necessario facit.

68. Infidelitas pure negativa in his, in quibus Christus non est prædicatus, peccatum est.

69. Justificatio impii fit formaliter per obedientiam legis, non autem per occultam communicationem et inspirationem gratiae,

quæ per eam justificatos facit implere legem.

70. Homo existens in peccato mortali, sive in reatu æternæ damnationis potest habere veram charitatem, et charitas etiam perfecta potest consistere cum reatu æternæ damnationis.

71. Per contritionem, etiam euna charitate perfecta, et cum voto suscipiendo sacramentum conjunctam, non remittitur crimen extra casum necessitatis, aut martyrii sine actuali susceptione sacramenti.

72. Omnes omnino justorum afflictiones sunt ultiones peccatorum ipsorum. Unde et Job, et martyres, quæ passi sunt, propter peccata sua passi sunt.

73. Nemo, præter Christum, est absque peccato originali; hinc B. Virgo mortua est propter peccatum ex Adam contractum: omnesque ejus afflictiones in hac vita, sicut et aliorum justorum, fuerunt ultiones peccati actualis vel originalis.

74. Concupiscentia in renatis relapsis in peccatum mortale, in quibus jam dominatur, peccatum est, sicut et alii habitus prævi.

75. Motus pravi concupiscentiae sunt protinus hominis vitiati, prohibiti præcepto: *Non concupiscas*. Unde homo eos sentiens et non consentiens, transgreditur præceptum: *Non concupiscas*, quamvis transgresio in peccatum non deputetur.

76. Quandiu aliud concupiscentiae carnales in diligente est, non facit præceptum: *Diligite Deum tuum ex toto corde tuo* (*Deut. vi, 5; Matth. xxii, 37*).

77. Satisfactiones laboriosæ justificatorum non valent expiare de condigno pœnam temporalem restantem post culpam conditionatam.

78. Immortalitas primi hominis non erat gratiae beneficium, sed naturalis conditio.

79. Falsa est doctorum sententia primum hominem potuisse a Deo creari et instanti sine iustitia naturali.

(17). *Declaratio, quod licet per litteras, seu internuntium confessario absenti, peccata sacramentaliter confiteri, et ab eodem absente solutionem obtinere: et prohibitio hanc propositionem defendendi facta a congregacione S. Romana et universalis inquisitionis, die 20 Julii 1602, decreto incipit. Sanctissimus, a Clemente VIII approbato, quod inter ejus constitut. est 87, et reperitur Bullarii Romani, edit. oit., tam. V, part. II, pag. 660.*

« *Sanctissimus D. N. D. Clemens Papa VIII, etc., auditis votis Patrum theologorum, et re cum illustriss. et reverendiss. dominis cardinal. contra haereticam pravitatem generalibus inquisitoribus mature ac diligenter considerata.*

§ 1. « *Hanc propositionem, scilicet licere per litteras, seu internuntium confessario absenti peccata sacramentaliter confiteri, et ab eodem absente solutionem obtinere, ad minus uti falsam, temerariam et scandulosam damnavit ac prohibuit.*

§ 2. « *Præcepitque, ne deinceps ista pro-*

positio in publicis, privatisque lectionibus, concessionibus et congressibus doceatur, neve unquam tanquam aliquo casu probabilis defendatur, imprimatur, aut ad proxim quovis modo dederetur: quod si quis illam docuerit, defendere, imprimi fecerit, aut de ea etiam disputative tractaverit (nisi forsan impugnando) vel ad proxim directe seu indirecte deduxerit, praeter excommunicationem latæ sententiae, quam ipso facto incurrit, et a qua non possit (praeter quam in articulo mortis) ab alio quacunque etiam dignitate fulgente, etiam S. R. E. majori penitentiario, nisi a pro tempore existente Romano Pontifice absolvi, aliis etiam pœnis infligendis subjaceat.

« In generali congregazione sanctæ Romanæ et universalis Inquisitionis habita in palatio Apostolico in Monte Quirinali, die 20 mensis Julii 1602. »

(18. *Decretum Innocentii X aduersus libros continent propositionem, qua asseritur æqualitas SS. Petri et Pauli, in Indice decretorum subiecto indici librorum prohibitorum Alexandri VIIJ, jussu edito, pag. 357.*

Feria v, die 24 Januarii 1657. In Congregatione generali S. Romanae et universalis inquisitionis habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis coram sanctiss. D. N. D. Innocentio divina Providentia, Papa X, ac eminentissimis et reverendissimis DD. S. R. E. cardinalibus in universa republica christiana adversus haereticam pravitatem inquisitoribus generalibus a sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

« Editus est anno 1654. Liber Gallico idiomate impressus, cui titulus: *De l'autorité de S. Pierre et de S. Paul, qui réside dans le Pape successeur de ces deux apôtres, absque nomine auctoris et impressionis logo.* Hujus libri evulgationem subsecuta editio est alterius libri anonymi eodem idiomate impressi, cui titulus: *La Grandeur de l'Eglise Romaine établie sur l'autorité de S. Pierre et de S. Paul, necnon epistole ejusdem argumenti Latino idiomate conscriptæ, ac typis excusæ, plurimis adductis, atque congestis sanctorum Patrum, Summorum Pontificum, sacrorum conciliorum et doctorum locis.*

« Quocirca, ne in re tanti ponderis error aliquibus mentibus Christitideli irreperiret, libris predictis de mandato sanctissimi nature examinatis locisque adductis diligenter inspectis ac ponderatis.

« Sanctissimus, relata unanimi theologorum ad hoc specialiter deputatorum censura, et auditis votis eminentissimorum et reverendissimorum DD. cardinalium generalium inquisitorum, propositionem hanc: S. Petrus et S. Paulus sunt duo Ecclesiæ principes, qui unicum efficiunt. Vel sunt duo Ecclesiæ catholicæ coriphæ ac supremi duces summa inter se unitate conjuncti. Vel sunt geminus universalis Ecclesiæ vertex, qui in unum divinissime coauerunt. Vel sunt duo Ecclesiæ summi pastores ac præsides, qui unicum caput constituant, ita explicatam, ut ponat omnimodam æqualitatem inter S.

Petrum et S. Paulum sine subordinatione et subjectione S. Pauli ad S. Petrum in potestate supremæ et regimine universalis Ecclesiæ, haereticam censuit et declaravit.»

« Epistolam vero, ac libros prædictos, aliasque, in quibus proposito, ut supra, explicata et damnata asseritur et defenditur, tam impressos quam imprimendos, quoquaque idiomate, aut quomodolibet, etiam in scriptis evulgatos vel in posterum evulgandos, Sanctitas Sua omnino damnatos et prohibitos esse voluit, prout præsenti decreto damnat et prohibet.

« Mandans, ut nemo cujuscunq; gradus et conditionis existat, etiam speciali seu specialissima nota dignus, libros prædictos, aut aliquem ex illis apud se retineat aut legat, nec imprimere aut imprimi curare audeat, sub censuris et poenis contra hujusmodi delinquentes statutis; sed statim præsentis decreti notitia quoquaque illos habuerit, locorum ordinariis seu inquisitoribus consignare teneatur.

(19. *Propositiones quinque Jansenii, et designatio quorundam locorum, e quibus desumptæ sunt.*

Propositio 1. Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus et conantibus secundum præsentes, quas habent, vires sunt impossibilia, deest quoque illis gratia, qua possibilia fiant.

Jansenius in suo *Augustino*, tom. III, I. III, cap. 13, sic habet: « Ex hac indubitate doctrina quædam non parvi momenti ad hanc rem spectantia inferunt et clarescunt: 1. Quidem esse quædam homini præcepta secundum statum et vires in quibus constitutus est, impossibilia; 2. Non adesse semper gratiam, qua possimus, hoc est, qua illa eadem præcepta in plere sufficiamus. 3. Hanc impotentiam reperiri non solum in excæcatis, obduratis et infidelibus, sed etiam fidelibus et justis, qui et fidem Christi, et charitatem justitiae, suscepunt. 4. Hanc impossibilitatem fidelibus accidere, non tantum quando nolunt præcepta facere, sed etiam quando volunt... Hæc igitur omnia plenissime, planissimeque demonstrant nihil esse in S. Augustini doctrina certius ac fundatius, quam esse præcepta quædam, quæ hominibus non tantum infidelibus excæcatis et obduratis, sed fidelibus quoque, et justis volentibus, conantibus, secundum præsentes, quas habent, vires sunt impossibilia, deesse quoque gratiam, qua fiant possibilia. » Hæc eadem propositionem inculcat toto illo libro, exceptis duobus ultimis capitibus.

Propositio 2. Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur.

Jansenius, tom. III, I. II, cap. 24, ait: « Gratiam Dei Augustinus ita vicircem slavuit, ut non raro dicat hominem operanti Deo per gratiam non posse resistere, » cap. 25. *Quod est perinde ac si apertissime diceret: Nunquam illa caret effectu suo; cap. 29. « Docent ipsi et recentiores cum omnibus istis gratiis optime consistere posse, ut voluntas iis excitata et suasa, atque protecta*

noli, quod certissimum est, illi gratiae medicinali repugnare, quam Augustinus lapsis hominibus dari tradit. » Tom. III, l. iii, cap. 1, pro titulo. habet : « Nullum dari post lapsum Adami adjutorium sufficiens, quin simul sit efficax. » Et totus secundus liber fuit pro ea propositione firmando.

Propositio 3. Ad merendum et demerendum in statu naturae lapsae non requiritur in homine libertas a necessitate, sed sufficit libertas a coactione.

Jansenius, tom. III, l. vi, cap. 6, ait : « Quod sola necessitas coactionis adimat libertatem. . . . demonstrari potest, » l. viii, cap. 19, ait : « Nulla necessitas actibus voluntatis liberis formidanda est, sed sola vis, coactio e tñcessitas violentia. » Tot. l. vi, vii et viii, non continent, nisi unam illam propos. prout etiam tituli ostendunt manifeste.

Propositio 4. Semipelagiani admittebant preventientis gratiae interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei, et iu hoc erant haeretici, quod vellent eam gratiam taalem esse, cui posset humana voluntas resistere vel obtemperare.

Jansenius, tom. I, l. viii, c. 6, ait : « Certem esse et indubitatum esse debere sentio, quod Massilienses praeter prædicationem alque naturam, veram etiam, atque internam et actualem gratiam ad ipsam etiam fidem, quam humanæ voluntatis ac libertatis ascribunt viribus, necessarium esse fatentur. » Idem docet c. 7, 8 et seqq., eodem c., ait : « In hoc ergo proprio Massiliensium error situs est, quod aliquid primævæ libertatis reliquum putant, quo sicut Adam, si xoluisset, poterat perseveranter operari bonum, ita lapsus homo saltem credere posset, si vellet; neuter tamen absque interiori gratiae adjutorio, cuius usus, vel abusus relictus esset in uniuscujusque arbitrio et potestate; » capit. 15 dicit : errorem Massiliensium fuisse, « quod initium fidei, orationem, gemitus et desideria, et hujusmodi ex nobis, hoc est, ex libero arbitrio prodire senserunt, et tamen gratiam etiam actualem in eorum opinione fuisse ad istos actus necessariam, cuius influxus in eorum libero relinqueretur arbitrio; » et hic est scopus omnium librorum de haeresi Pelagiana.

Propositio 5. Semipelagianum est dicere Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse.

Jansenius, tom. III, l. iii, c. 21 : « Respondetur et ad hoc argumentum, quod Christus sit Redemptor omnium, pro omnibus crucifixus et mortuus; sicut etiam præcedentia jam olim ad nauseam usque a Pelagianis, præsertimque Massiliensibus inculcatum fuit, ut mirum sit, recentiores tanto studio trita haereticorum arma colligere, et obsoleta recudere. » Ibidem ait : « Juxta doctrinam antiquorum respiciendum tamen quam errorem a fide catholica abhorrentem, quod Christus pro omnibus omnino passus, aut mortuus, aut pro omnibus tam generaliter sanguinem fudit. . . . Vanum est et nullum pro eo irritando vel avertendo ro-

gare Deum, quod immutabili decreto sanctum et prædeterminatum esse jam nosti: vanum etiam pro talibus salvandis pati, mori, vanum pro talibus a perditione decreta liberandis offerre Patri vota, preces, mortem et sanguinem suum. . . Quæ sane cum in August. doctrina perspicua certaque sint, nullo modo principiis ejus consentaneum est, ut Christus Dominus pro infidelium in infidelitate morientium, vel præ justorum non perseverantium æterna salute mortuum esse, sanguinem fudisse, semet ipsum redemptionem dedisse, Patrem orasse sentiatur, ex quo factum est, ut juxta summum doctorem non magis Patrem præ æterna salute ipsorum, quam pro diabolii deprecatus fuerit. » Postrema capita hujus libri iii non sunt nisi hæc quinta propositione repetita.

(20. Unde dantur hic bullæ Pontificum, et modus quo singulæ hæc propositiones damnatae sunt.

Sanctissimi D: N. Clementis XI confirmatio, et innovatio constitutionum Innocentii X et Alexandri VII, adversus Jansenianam heresim editarum cum nonnullis declaracionibus pro debita illarum observantia adjectis. Bullarii Romani, edit. cit., tom. X; part. I, pag. 145 seqq.

« Vineam Domini Sabaoth, quæ est catholicæ Ecclesia, pro commisso Nobis divinitus Apostolicæ servitutis munere custodiare, atque excolare omni studio, atque industria jugiter satagentes, ea quæ a Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris ad succrescentes in illa perniciosearum novitatum vepres radicibus evellendos, prudenti salubrique consilio constituta esse noscuntur, ut quibuscumque inimici hominis molitionibus dejectis, firmius semper atque exactius observentur, Apostolici muniminis nostri præsidio libenter roboramus; atque alias desper sollicitudinis et providentias nostræ partes interponimus sicut omnibus maturæ considerationis trutina perpensis ad fidelem ac tutam orthodoxæ veritatis custodiā, nec non æmularum pretioso Unigeniti Dei Filii Domini nostri Jesu Christi sanguine redemptarum salutem expedire in Domino arbitramur.

« Sane postquam fel. rec. Innocentius Papa X, prædecessor Noster per quamdam suam desuper editam constitutionem quinque famosas propositiones ex libro Cornelii Jansenii episcopi Irenensis, cui titulus Augustinus. excerptas Apostolici censura judicij rite confixerat; rec. mem. Alexander Papa VIII, etiam prædecessor Noster ad ejusmodi jam dannatos errores a Christifidelium mentibus prorsus abolendos, publicæque tranquilitatis perturbatorum subtili lectas calliditate machinationes penitus everendas, prædictam Innocentii prædecessoris constitutionem toto illius inserto tenore, confirmavit, novarumque declaracionum accessione constabilivit, sua in id pariter edita constitutione tenoris, qui sequitur, videlicet :

(21. « ALEXANDER episcopus, servus servo-

rum Dei, universis Christifidelibus salutem et Apostolicam benedictionem.

« Ad Sanctam B. Petri Sedem, et universalis Ecclesiae regimen, inscrutabili divina Providentiae dispositione, nullis nostris suffragantibus meritis, enecti, nihil Nobis antiquius ex munera nostri debito esse duximus, quam ut sanctae fidei nostrae ac sacrorum dogmatum integritati, tradita Nobis a Deo potestate, opportune consuleremus.

« Ac licet ea, quæ Apostolicis constitutio-
nibus abunde fuerunt definita, novæ deci-
sionis, sive declarationis accessione nequaquam indigeant; quia tamen aliqui publicæ tranquillitatis perturbatores illa in dubium revocare, vel subdolis interpretationibus labefactare non verentur, ne moribus iste latius divagetur, promptum Apostolicæ au-
toritatis remedium censuimus non esse differendum.

« Emanavit siquidem a fel. rec. Innocen-
tio Papa X, prædecessore Nostro constitu-
tio et definitio tenoris, qui sequitur, videli-
cet:

(22. « INNOCENTIUS episcopus, servus ser-
vorum Dei, universis Christifidelibus salu-
tem et Apostolicam benedictionem.

« Cum occasione impressionis libri, cui
titulus *Augustinus Cornelii Jansenii epi-
scopi Irenensis, inter alias ejus opinio-
nes orta fuerit, præsentim in Galliis, controver-
sia super quinque ex illis, complures Gallia-
rum episcopi apud Nos institerunt, ut eas-
dem propositiones Nobis oblatas expendere-
mus, ac de unaquaque earum certam et per-
spicuam feremus sententiam: tenor vero
præfatarum propositionum est prout sequi-
tur: Prima: « Aliqua Dei præcepta homi-
nibus justis volentibus et conantibus, se-
cundum præsentes, quas habent vires, sunt
impossibilia, deest quoque illis gratia,
qua possibilia fiant. » Secunda: « Interiori
gratiae in statu naturæ lapsæ nunquam re-
sistitur. » Tertia: « Ad merendum et de-
merendum in statu naturæ lapsæ non re-
quiritur in homine libertas a necessitate,
sed sufficit libertas a coactione. » Quarta:
« Semipelagiani admittebant prævenientis
gratiae interioris necessitatem ad singulos
actus, etiam ad initium fidei: et in hoc
erant hæretici, quod vellent eam gratiam
talem esse, cui posset humana voluntas re-
sistere, vel obtemperare: » Quinta: « Se-
mipelagianum est dicere, Christum pro
omnibus omnino mortuum esse aut sa-
guinem fuisse. »*

« Nos, quibus inter multiplices curas que-
animum nostrum assiduo pulsant, illa in
primis cordi est, ut Ecclesia Dei nobis ex
alto commissa, purgatis pravarum opinio-
num erroribus, tuto militare, et tanquam
navis in tranquillo mari, sedatis omnium
tempestatum fluctibus ac procellis, secure
navigare, et ad optatum salutis portum per-
venire possit, pro rei gravitate coram ali-
quibus S. R. E. card. ad id specialiter sæ-
pius congregatis, ac pluribus in Sac. Theol.
magistris, easdem quinque propositiones,
ut supra, Nobis oblatas fecimus singillatim

diligenter examinari, eorumque suffragia,
tum voce, tum scripto relata mature consi-
deravimus, eosdemque magistros variis
cor. Nobis actis congregationibus prolixe
super eisdem, ac super eorum qualibet dis-
serentes audivimus.

« Cum autem ab initio hujusmodi dis-
cussionis, ad divinum implorandum auxi-
lium, multorum Christifidelium preces,
tum privatim, tum publice indixissemus,
postmodum iteratis eisdem ferventius, ac
per Nos sollicite implorata sancti Spiritus
assistantia, tandem divino nomine favente
et infrascriptam devenimus declarationem
et definitionem.

« Primam prædictarum propositionum;
« Aliqua Dei præcepta hominibus justis vo-
lentibus et conantibus secundum præ-
sentes, quas habent, vires, sunt impossibi-
lia, deest quoque illis gratia, qua pos-
sibilia fiant; » temerariam, impiam, bla-
phemam, anathematam et hæreti-
cam declaramus, et uti talem damnamus.

« Secundam: « Interiori gratiae in statu
naturæ lapsæ nunquam resistitur: » hære-
ticam declaramus, et uti talem damnamus.

« Tertiam: « Ad merendum et demeren-
dum in statu naturæ lapsæ non requiri-
tur in homine libertas a necessitate, sed
sufficit libertas a coactione: » hæreticam
declaramus, et uti talem damnamus.

« Quartam: « Semipelagiani admittebant
prævenientis gratiae interioris necessita-
tem ad singulos actus, etiam ad initium
fidei, et in hoc erant hæretici, quod vel-
lent, eam gratiae talem esse, cui posset hu-
mana voluntas resistere vel obtemperare:
falsam et hæreticam declaramus, et uti talem
damnamus.

« Quintam: « Semipelagianum est dicere,
Christum pro omnibus omnino hominibus
mortuum esse, aut sanguinem fuisse: »
falsam, temerariam, scandalosam et intel-
lectam eo sensu, ut Christus pro salute
duntaxat prædestinorum mortuus sit, im-
piam, blasphemam, contumeliosam, divina
pietati derogantem, et hæreticam declara-
mus, et uti talem damnamus.

« Mandamus igitur omnibus Christifidelii-
bus utriusque sexus, ne de dictis proposi-
tionibus sentire, docere, prædicare aliter
præsumant, quam in hac præsenti nostra
declaratione et definitione continetur, sub
censuris et poenis contra hæreticos, et eo-
rum fautores in jure expressis.

« Præcipimus pariter omnibus patriarchis,
archiepiscopis, episcopis aliisque
locorum ordinariis, nec non hæreticis præ-
vitalis inquisitoribus, ut contradictores et
rebelles quoscunque per censuras et poenas
prædictas, ceteraque juris, et facti remedia
opportuna, invocato etiam ad hoc, si opus
fuerit, auxilio brachii sacerularis, omniuo
coerceant et compescant.

« Non intendentes tamen per hanc decla-
rationem et definitionem super prædictis
quinque propositionibus factam, approbare
ullatenus alias opiniones, quæ contingerentur
in prædicto libro Cornelii Jansenii.

« Datum Romæ, apud Sanctam Mariam Majorem anno Incarnationis Dominicæ 1654, 31 Maii. »

« Cum autem, sicut accepimus, nonnulli iniquitatis filii prædictæ quinque propositiones, vel in libro prædicto ejusdem Cornelii Jansenii non reperiri, sed fiele, et pro arbitrio compositæ esse, vel in sensu ab eodem intento non damnatas suisse, assere magno cum Christifidelium scandalo non reformarent.

« Nos, qui omnia, quæ in hac re gesta sunt sufficienter et attente perspeximus, utpote qui ejusdem Innocentii prædecessoris jussu, dum adhuc in Minoribus constituti cardinalis munere fungeremur, omnibus illis congressibus interfuimus, in quibus Apostolica auctoritate eadem causa discussa est, ea profecto diligentia, qua major designari non posset, quamcunque dubitationem super præmissis in posterum auferre volentes, ut omnes Christifideles in ejus fideli unitate sese contineant, ex debito nostri pastoralis officii, ac matura deliberatione præinsertam Innocentii prædecessoris nostri constitutionem, declarationem et definitionem, harum serie confirmamus, approbamus et innovamus, et quinque illas propositiones ex libro præmemorati Cornelii Jansenii episcopi Irensensis, cui titulus est *Augustinus*, excerptas, ac in sensu ab eodem Cornelio Jansenio intento damnatas suisse declaramus et definimus, ac uti tales, inusta scilicet eadem singulis nota, quæ in prædicta declaratione et definitione unicuique illarum singillatim inuritur, iterum damnamus, ac eundem librum saepe dicti Cornelii Jansenii, cui titulus *Augustinus*, omnesque alios, tam manuscriptos quam typis editos, et si quos forsan in posterum edi contigerit, in quibus prædicta ejusdem Cornelii Jansenii doctrina, ut supra, damnata defenditur vel astruitur, aut defendetur vel astruetur, damnamus itidem, atque prohibemus: mandantes omnibus Christifidelibus, ne prædictam doctrinam teneant, prædicent, doceant, verbo vel scripto explicant, vel interpretentur, publice vel privatim palam vel occulte imprimant, sub nomine et censuris contra haereticos in jure expressis ipso facto absque alia declaratione incurriendis.

« Præcipimus igitur omnibus venerabilibus fratribus nostris, patriarchis, primatibus, metropolitanis, archiepiscopis, episcopis, ceterisque locorum ordinariis, ac haereticæ pravitatis inquisitoribus, judicibus ecclesiasticis, ad quos pertinet, ut præinsertam ejusdem Innocentii prædecessoris constitutionem, declarationem ac definitionem, iuxta præsentem nostram determinationem ab omnibus observari faciant, ac iubedentes, et rebelles prædictis pœnis, aliisque juris et facti remediis, invocato etiam, si opus fuerit, brachii sacerdotalis auxilio, omnino coercent.

« Dat. Romæ, apud S. Mariam Majorem anno Incarn. Dom. 1656, 16 Octob. »

« Subiuste vero, quo omnis Apostolica-

rum definitionum eludendarum aditus intercluderetur, memoratus Alexander prædecessor præscum Ecclesiæ morem secutus certam edidit formulam ab omnibus ecclesiastici ordinis, tam sacerdibus quam regularibus personis subscribendam per aliam suam hac in re promulgatam constitutio nem tenoris sequentis, videlicet :

(23). « ALEXANDER episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

« Regiminis Apostolici divina Providentia Nobis, quamvis immeritis, commissi ratio postulat, ut ad ea potissimum, quæ catholicæ religionis integritati et propagatio ni, animarumque saluti et fidelium tranquilitati consulere apta et idonea esse judicantur, animum et curam omnem, quantum licet, in Domino applicemus; quamobrem Cornelii Jansenii haeresim in Gallia præser tū serpentem ab Innoc. X. fel. rec. prædecessore nostro fere oppressam, ad instar colubri tortuosi, cujus caput attritum est in varios gyros, et cavillationum deflexus euntem, singulari constitutione ad hunc finem edita altero assumptionis nostræ anno, extingue conati fuimus.

« Sed, ut multiplices hostis hominum generis artes adhibet, nondum plene consequi potuimus, ut omnes errantes in viam salutis redirent, qui tamen unicus erat votorum et curarum nostrarum scopus, quibus operam et industriam suam egregio sane studio venerabiles fratres nostri archiepiscopi, et episcopi regni Galliarum, earumdem constitutionum Apostolicarum executioni præcipue intenti contulerunt, et charissimus in Christo filius noster rex christianissimus singulari pietate auxilliarum dexteram strenuo ac constantissimo animo porrexit.

« Cum autem præfatus rex christianissimus eodera religionis zelo ductus per suum in Urbe oratorem Nobis significari exponique curaverit, nullum aliud opportunius medium pestiferæ. bujus contagionis reliquias extirpandi adhiberi posse, quam si omnes certam formulam subscriberent nostra auctoritate firmatam, in qua quinque propositiones ex Cornelii libro, cui titulus *Augustinus*, excerptas sincere damnarent, ac proinde illam a Nobis quantocius expediti ad quælibet effugia præcidenda, omnesque removendos obtentus, flagitaverit.

« Nos tam piis dicti regis christianissimi votis benigne annuendum esse ducentes, formulam infrascriptam ab omnibus ecclesiasticis, etiam venerabilibus fratribus nostris archiepiscopis et episcopis, nec non aliis quibuscunque ecclesiastici ordinis, tam regularibus quam sacerdotalibus, etiam monialibus, doctoribus et licentiatis, aliquis collegiorum rectoribus, atque magistris subscribi districte mandamus, idque intra tres menses a die publicationis seu notificatio nis præsentium, alias contra eos, qui intra terminum prædictum non paruerint, irremissibiliter procedi volumus, juxta canonicas constitutiones et conciliorum decreta,

Formula a supradictis subscribenda.

« Ego N. constitutioni Apostolicae Innocentii X, datæ die 31 Maii 1653, et constitut. Alex. VII, datæ die 16 Oct. 1656 Summorum Pontificum me subjicio, et quinque propositiones e Cornelii Jansenii libro, cui nomen *Augustinus*, excerptas, et in sensu ab eodem auctore intento, prout illas per dictas constitutiones Sedes Apostolica damnavit, sincero animo rejicio ac damno, et ita juro; sic me Deus adjuvet, et hæc sancta Evangelia.

« Decernentes insuper, præsentes litteras semper, et perpetuo validas, et efficaces existere, et fore, suosque plenos, et integros effectus sortiri et obtinere; sicutque per quoscunque judices ordinarios et delegatos ubique judicari et definiti debere, sublata eis, et eorum cuiilibet, quavis aliter judicandi et interpretandi facultate et auctoritate; ac irritum et inane, si secus super his a quocunque quavis auctoritate, scienter vel ignoranter contigerit attentari.

« Quocirca venerabilibus fratribus archiepiscopis, aliquisque locorum ordinariis committimus et mandamus, ut singuli in suis diœcesibus ac locis suæ jurisdictioni subjectis, præsentes litteras, et in eis contenta quæcunque exsequantur, et executioni mandari et observari ab omnibus curent, et inobedientes quoscunque per sententias et poenas, aliaque juris et facti remedias, appellatione postposita, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, brachii sœcularis auxilio, omnino compellant.

« Volumus autem, ut præsentium transumptis etiam impressis, manu notarii publici subscriptis et sigillo alicujus personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitionis, eadem fides pro rorsus adhibetur, quæ ipsis originalibus litteris adhiberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ.

« Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostram constitutionem et ordinationem infringere vel ei ausu temerario contraire; si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac BB. Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

« Datum Romæ, apud Sanctam Mariam Majorem, anno 1664, 15 Februarii. »

« Sic equidem causa finita est; non tamen sic, ut par erat, finitus est error Apostolico toties mucrone percussus: neque enim defuere, nec adhuc desunt homines veritati non acquiescentes, et nunquam Ecclesiæ contradicendi finem facientes, qui variis distinctionibus, seu potius effugiis ad circumventionem erroris excogitatis, Ecclesiam ipsam turbare, eamque interminatis quæstionibus, quantum in ipsis est, involvere et impicare conantur, quodque deterius est, ipsamet Apostolicae Sedis decreta redarguendis eorum pravis sensibus condito, ac præsertim quasdam pœnæ mem. Clementis Papæ IX, die 19 Januarii 1669, ad quatuor Galliæ episcopos, nec non binas similis mem. Innocentii Papæ XII etiam prædeces-

sorum nostrorum, die 6 Febr. 1694, et die 24 Novembris 1696, ad episcopos Belgij in forma brevis respective datas litteras in erroris sui patrocinium advocate, temerario plane ausu non erubescunt, perinde ac si memoratus Clemens prædecessor, qui eisdem suis litteris se Innocentii X et Alexandri VIII prædecessorum constitutionibus supradictis firmissime inhærere, ac a dictis quatuor episcopis veram et totalem obedientiam, adeoque formulæ a præfato Alessandro prædecessore, sicut præmittitur, editæ sincere per eos subscribi voluisse declaravit, aliquam in tam gravi negotio exceptionem seu restrictionem, quam nullam prorsus se unquam admissurum fuisse protestatus fuit, re ipsa admisisset; dictus vero Innocentius XII, prædecessor, dum sapienter ac provide prædictas quinque propositiones ex memorato libro Jansenii excerptas in sensu obvio, quem ipsatenet propositionum verba exhibent ac præseferunt, damnatas esse pronuntiavit, non eo ipsomet obvio sensu, quem in Jansenii libro habent, quive ab eodem Jansenio intentus ac a præfatis Innocentio X et Alessandro VII prædecessoribus damnatus fuit, sed de alio quopiam diverso sensu cogitasset, dictasque Innocentii X et Alexandri VII prædecessorum constitutiones temperare, refringere, aut alio quovis modo immutare voluisse, iisdem ipsis litteris, quibus eas in suo rōbore fuisse et esse, sequitur illis firmiter inhærere verbis apertissimis asserebat.

« Præterea iudicemus inquieti homines, sparsis undequaque scriptioribus ac libellis exquisita ad fallendum arte compositis, non sine gravi Apostolicae Sedis injuria, maximoque lotius Ecclesiæ scandalo docere non sunt veriti, ad obedientiam præfatis Apostol. constitutionibus debitam non requiri, ut quis prædicti Janseniani libri sensum in antedictis quinque propositionibus, sicut præmittitur, datum, interior ut hereticum damnet, sed satis esse, si ea de re obsequiosum (ut ipsi vocant) silentium teneatur. Quæ quidem assertio, quam absurdâ sit, et animabus fidelium perniciosa, satis apparel, dum fallacis hujus doctrinæ pallio non deponitur error, sed absconditur, vulnus legitur, non curatur, Ecclesiæ illuditur, non paretur: et lata demum filiis inobedientiæ via sternitur ad favendam silentio heresim, dum ipsam Jansenii doctrinam, quem ab Apostolica Sede damnatam Ecclesia universalis exhorruit, adhuc interior abjecere, et corde improbare detrectent.

« Quin etiam eo impudentiæ nonnullos devenisse compertum est, ut veluti naturalis honestatis, nedium Christianæ sinceritatis oblii asserere non dubitaverint, prædictæ formulæ a memorato Alessandro prædecessore præscriptæ subscribi licite posse etiam ab iis, qui interior non judicant prædicta Jansenii libro doctrinam hereticam contineri; quasi vero contra quam scriptum est: *Qui loquitur veritatem in corde suo* (*Psal. xiv, 3*). Et: *Qui jurat proxime uno, et*

non decipit (Ibid. 4); hujusmodi erroris sectatoribus licet Ecclesiam ipsam jurejurando decipere, simul Apostolicæ Sedis providentiam fallere, dum ejusdem formulæ concepitis verbis loquuntur quod Ecclesia loquitur, quod tamen sentit ipsa, non sentiunt: sequuntur parere constitutionibus Apostolicis iurisdictientur, quibus animo contradicunt.

« Hinc est, quod Nos ad opportunum et efficax tam exitiali morbo, qui ut cancer serpil, et quotidie in deterius vergit, remedium adhibendum, non minus demandatae Nobis omnium Ecclesiarum sollicitudinis debito, quam plurimorum venerabilium fratrum nostrorum diversarum partium, ac praesertim regni Galliarum, episcoporum zelo ac precibus excitati, ne hujusmodi pravi homines catholicæ Ecclesiæ pacem subvertere impune pergent, et simplicium, ac pusillorum mentibus imponere, docentes quæ non oportet; neve ullus apud eos quoque, qui bona, ut aiunt, fide ac falsis rumoribus decipi se fortasse patientur, de mente ac sententia Apostolicæ Sedis amplius ambigendi supersit locus, divino prius tam privatis nostris, quam publice indictis precebus implorato præsidio, ac re mature discussa, de nonnullorum venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium consilio, auditisque complurium in sacra theologia magistrorum suffragiis, primo quidem preinsertas Innocentii X et Alexandri VII predecessorum constitutiones, omniaque, et singula in iis contenta, auctoritate Apostolica tenore præsentium confirmamus, approbamus et innovamus.

« Ac insuper, ut quævis in posterum erroris occasio penitus præcidatur, atque omnes catholice Ecclesiæ filii Ecclesiam ipsam audire, non tacendo solum (nam et impi in tenebris conticescunt), sed et interius obsequendo quæ vera est orthodoxi hominis obedientia, condiscant, hac nostra perpetuo valitura constitutione, obedientiæ, quæ preinsertis Apostolicis constitutionibus debetur, obsequioso illo silentio minime satisficeri, sed damnatum in quinque præfatis propositionibus Janseniani libri sensum, quem illarum verba præseferunt, ut præfetur, ab omnibus Christifidelibus, ut hereticum, non ore solum, sed corde rejici ac damnari debere, nec alia mente, animo, credulitate supradictæ formulæ subscribi licite posse, ita ut, qui secus, aut contra quoad hæc omnia et singula senserint, prædicaverint, verbo vel scripto docuerint aut asseruerint, tanquam præfatarum Apostolicarum constitutionum transgressores omnibus et singulis illarum censuris, et penitentia omnino subjaceant, eadem auctoritate Apostolica decernimus, declaramus, statuimus et ordinamus.

« Decernentes pariter easdem præsentes et preinsertas litteras semper, et perpetuo validas et efficaces existere, ei fore, suosque plenarios et integros effectus sortiri et obtinere; sicque per quoscunque judices ordinarios et delegatos, ubique judicari et definiri debere, sublata eis, et eorum cui-

libet quavis aliter judicandi et interpretandi facultate et auctoritate, ac irritum et insane, si secus super his a quoquam, quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari.

« Quocirca venerabilibus fratribus archiepiscopis, aliisque locorum ordinariis, nec non haereticæ pravitatis inquisitoribus et judicibus ecclesiasticis, ad quos pertinet, committimus et mandamus, ut singuli in suis respective diœcesibus ac locis suæ jurisdictioni subjectis, ipsas præsentes litteras, et in eis contenta quæcunque exsequantur, et exsecutioni mandari et observari ab omnibus current et inobedientes, et rebelles quoscunque per censuras et penas præstatas, aliasque juris et facti remedia, appellatione postposita, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, brachii sæcularis auxilio, omnino coerceant et compellant.

« Volumus autem, ut earumdem præsentium transumptis etiam impressis, manu alicuius notarii publici subscriptis, et sigillo personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis eadem fides prorsus adhibetur, quæ ipsi originalibus litteris adhibetur, si forent exhibitæ vel ostensæ.

« Nulli ergo omnino hominum licet hanc paginam nostræ confirmationis, approbationis, innovationis, decreti, declarationis, statuti et ordinationis infringere, vel ei ausu temerario contrarie; si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

« Datum Romæ, apud S. Mariam Majorem, anno 1705, 16 Julii. »

(24. *Decretum SS. D. N. Alexandri VII, de propositionibus 6, a regularibus Mendicantibus diœcesis Andegavensis Apostolicæ Sedi oblatis fer. v, die 30 Januar. 1659.*

In congregatione generali S. Romanæ et universalis Inquisitionis habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis coram sanctissimo domino nostro domino Alexandro divina Providentia Papa VII; ac eminentis. et reverendissimis DD. S. Romanæ Ecclesiæ cardinalibus in universa republica Christiana contra haereticam pravitatem generibus inquisitoribus a S. Sede Apostolica specialiter deputatis.

Cum nuper a regularibus Mendicantibus diœcesis Andegavensi, judicio Sedis Apostolicæ (ad quam duntaxat controversias fidei ac morum universalis Ecclesiae pertinent detinere) infra insertæ propositiones fuerint oblatae, de mandato sanctissimi domini nostri domini Alexandri divina Providentia Papæ VII, plurium theologorum et canonistarum a Sanctitate Sua ad id specialiter deputatorum examini sunt commissæ, quo peracto, et relata Sanctitati Suae unanimi eorumdem theologorum, alique canonistarum censura, idem sanctissimus, auditis votis eminentissimorum et reverendissimorum DD. cardinalium generalium inquisitorum, easdem propositiones, prout infra qualificatas, auctoritate Apostolica decla-

manens peccatum, est Paulum, et Christum simul conculcare.

3. Fomes peccati, etiamsi nullum adsit actuale peccatum, moratur ex euntem a corpore animam ab ingressu coeli.

4. Imperfecta caritas morituri fert secum necessario magnum timorem, qui ex se solo satis est facere penam purgatorii, et impedit introitum regni.

5. Tres esse partes poenitentiae, contritionem, confessionem et satisfactionem, non est fundatum in S. Scriptura, nec in antiquis sanctis Christianis doctoribus.

6. Contrito, quem paratur per discussio-nem, collationem et detestationem peccatorum, qua quis recognit annos suos in amaritudine animae sua, ponderando peccatorum gravitatem, multitudinem et seditatem amissionem aeternae beatitudinis ac aeternae damnationis acquisitionem, haec contritio facit hypocritam, imo magis peccatorem.

7. Verissimum est proverbium, et omnium doctrina de contritionibus hucusque data praestantius, de cetero non facere, summas poenitentias; optima poenitentia nova vita.

8. Nullo modo presumas confiteri peccata venialia, sed nec omnia mortalia, quia impossibile est, ut omnia peccata mortalia cognoscas; unde in primitiva Ecclesia solum manifesta mortalia confitebantur.

9. Dum volumus omnia pure confiteri nihil aliud facimus, quam quod misericordia Dei nihil volumus reliquere ignorandum.

10. Peccata non sunt ulli remissa, nisi remittente sacerdote, credit sibi remitti: imo peccatum maneret, nisi remissum credere; non enim sufficit remissio peccati et gratiae donatio, sed oportet etiam credere esse remissum.

11. Nullo modo confidas absolviri propter tuam contritionem, sed propter verbum Christi: *Quodcumque solveris, etc.* (Matt. xvi, 19). Hic, inquam, confide, si sacerdotis obtinueris absolutionem, et crede fortiter te absolutum, et absolutus vere eris, quidquid sit de contritione.

12. Si per impossibile confessus non esset contritus, aut sacerdos non serio, sed joco absolveret, si tamen credit se absolutum, verissime est absolutus.

13. In sacramento Poenitentiae ac remissione culpæ non plus facit Papa aut episcopus, quam infimus sacerdos, imo ubi non est sacerdos, neque tantum quilibet Christianus, etiamsi mulier aut puer esset.

14. Nullus debet sacerdotis respondere se esse contritum, nec sacerdos requirere.

15. Magnus est error eorum, qui ad sacramenta Eucharistiae accedunt, huic innixi, quod non sint sibi consciæ alicujus peccati mortalis: quod præmisserint orationes suas et preparatoria; omnes illi judicium sibi manducant et bibunt; sed si credant et confidant se gratiam ibi consecuturos, haec sola fides facit eos puros et dignos.

16. Consultum videtur, quod Ecclesia in communi concilio statueret laicos sub ultraque specie communicandos: nec Bohemi sub ultraque specie communicantes sunt haeretici, sed schismatici.

17. Thesauri Ecclesiæ, unde Papa dat indulgentias, non sunt merita Christi, etc.

18. Indulgentiae sunt piæ fraudes fideliuum, et remissiones bonorum operum, et sunt de numero eorum, quæ licent, et non de numero eorum, quæ expedient

19. Indulgentiae his, qui versciter eas consequuntur, non valent ad remissionem penæ pro peccatis actualibus debitæ apud divinam justitiam.

20. Seducuntur credentes indulgentias esse salutares, et ad fructum spiritus utilles.

21. Indulgentiae necessariæ sunt solum publicis criminibus, et proprie coneeduntur duris solumento et impatientibus.

22. Sex generibus hominum indulgentiae nec sunt necessariæ, nec utiles; videlicet mortuis seu morituris, infirmis, legitime impeditis, his qui non commiserunt crimina; his qui crimina commiserunt, sed non publica; his qui meliora operantur.

23. Excommunicationes sunt tantum exteriores penæ, nec privant hominem communibus spiritualibus Ecclesiæ orationibus.

24. Docendi sunt Christiani plus diligere excommunicationem, quam timere.

25. Romanus Pontifex Petri successor non est Christi vicarius super omnes totius mundi Ecclesias ab ipso Christo in Beato Petro institutus.

26. Verbum Christi ad Petrum: *Quodcumque solveris super terram, etc.*, extenditur duntaxat ad ligata ab ipso Petro.

27. Certum est, in manu Papæ aut Ecclesiæ prorsus non esse statuere articulos fidei, imo nec leges morum seu bonorum operum.

28. Si Papa cum magna parte Ecclesiæ sic, vel sic sentiret, nec etiam erraret; adhuc non est peccatum aut heresis contrarium sentire, præsertim in re non necessaria ad salutem, donec fuerit per concilium universale alterum reprobatum, alterum approbatum.

29. Via nobis facta est enervandi auctoritatem conciliorum, et libere contradicendi eorum gestis, et judicandi eorum decreta, et confundi quidquid verum videtur sive probatum fuerit, sive reprobatum a quoque concilio.

30. Aliqui articuli Joannis Hus condemnati in concil. Constantiensi sunt Christianissimi, verissimi et evangelici, quos nec universalis Ecclesia posset damnare.

31. In omni opere bono justus peccat.

32. Opus bonum optime factum est veniale peccatum.

33. Hereticos comburi est contra voluntatem Spiritus sancti.

34. Praeliari adversus Turcas est repu-

gnere Deo visitanti iniqüitates nostras per illos.

35. Nemo est certus se non semper peccare mortaliter propter occultissimum superbiae vitium.

36. Liberum arbitrium post peccatum est res de solo titulo, et dum facit quod in se est, peccat mortaliter.

37. Purgatorium non potest probari ex sacra Scriptura, quae sit in canone.

38. Animæ in purgatorio non sunt securæ de earum salute saltem omnes, nec probatum est ullis, aut rationibus, aut Scripturis, ipsas esse extra statum merendi aut augendæ charitatis.

39. Animæ in purgatorio peccant sine intermissione, quandiu querunt requiem et borrent poenas.

40. Animæ ex purgatorio liberatae suffragiis, minus beantur, quam si per se satisficerent.

41. Praelati ecclesiastici, et principes sæculares non male facerent, si omnes sacerdotum delicitatis delerent.

(16. Propositiones 79 Michaelis Baii et aliorum, quas damnavit S. Pius V, die 1 Octobris anno 1567, const. Ex omnibus; quam damnationem confirmarunt Gregorius XIII, die 29 Januarii anno 1579, const. Provisionis nostræ, et Urbanus VIII, die 6 Martii, anno 1641, const. In eminenti, Bullar. Roman., edit. citat., tom. IV, part. III, pag. 426 seqq., et tom. VI, part. II, pag. 270 seqq.

1. Nec angelii, nec primi hominis adhuc integræ merita recte vocantur gratia.

2. Sicut opus malum ex natura sua est mortis æternæ meritorum, sic bonum opus ex natura sua est vitæ æternæ meritorum.

3. Et bonis angelis, et primo homini, si in statu illo perseverasset usque ad ultimum vitæ, felicitas esset merces, et non gratia.

4. Vita æterna homini integro, et angelo promissa fuit intuitu bonorum operum, et bona opera ex lege naturæ ad illam consequendam per se sufficiunt.

5. In promissione facta, et angelo, et primo homini, continetur naturalis justitia constitutio, qua pro bonis operibus sine alio respectu vita æterna justis promittitur.

6. Naturali lege constitutum fuit homini, ut si in obedientia perseveraret, ad eam vitam pertransiret, in qua mori non posset.

7. Primi hominis integræ merita fuerunt primæ creationis munera, sed juxta modum loquendi Scripturæ sacrae non recte vocantur gratia, quo sit, ut tantum merita, non etiam gratia debeant nuncupari.

8. In redemptis per gratiam Christi nullum inveniri potest bonum meritum, quod non sit gratis indigno collatum.

9. Doua concessa homini integro et angelo forsitan non improbaud ratione possunt dici gratia, sed quia secundum usum sacrae Scripturæ nomine gratia tantum munera intelliguntur, quae per Jesum Christum

male meritis et indignis conferuntur, ideo neque merita, neque merces, quæ illis redditur, gratia dici debet.

10. Solutio poenæ temporalis, quæ, peccato dimisso, sepe remanet, et corporis resurrectio proprie non nisi meritis Christi ascribenda est.

11. Quod pie et juste in hac vita mortali usque in finem conversati vitam consequimur æternam, id non proprio gratia Dei, sed ordinationi naturali statim initio creationis constitutæ, justo Dei judicio deputandum est, neque in hac retributione bonorum ad Christi meritum respicitur, sed tantum ad primam institutionem generis humani, in qua lege naturali constitutum est, ut justo Dei judicio obedientia mandatorum vita æterna reddatur.

12. Pelagi sententia est : Opus bonum, citra gratiam adoptionis factum, non est regni cœlestis meritorum.

13. Opera bona a filiis adoptionis facta non accipiunt rationem meriti ex eo quod fiunt per Spiritum adoptionis inhabitantem corda filiorum Dei, sed tantum ex eo, quod sunt conformia legi, quodque per ea præstatur obedientia legi.

14. Opera bona justorum non accipiunt in die judicii extremi ampliorem mercem, quam justo Dei judicio mereantur accipere.

15. Ratio meriti non consistit in eo, quod qui bene operatur, habeat gratiam, et inhabitantem Spiritum sanctum, sed in eo solum, quod obedit divinæ legi.

16. Non est vera legis obedientia, quæ sit sine charitate.

17. Sentiunt cum Pelagio, qui dicunt esse necessarium ad rationem meriti, ut homo per gratiam adoptionis sublimetur ad statum Deificum.

18. Opera catechumenorum, ut fides et penitentia ante remissionem peccatorum facta, sunt vitæ æternæ merita, quam viam ipsi non consequentur, nisi prius præcedentium delictorum impedimenta tollantur.

19. Opera justitiae et temperantiae, quæ Christus fecit, ex dignitate personæ operantis non traxerunt majorem valorem.

20. Nullum est peccatum ex natura sua veniale, sed omne peccatum meretur poenam æternam.

21. Humanæ naturæ sublimatio, et exaltatio in consortium divinæ naturæ debita fuit integratæ primæ conditionis, et proinde naturalis dicenda est, et non supernaturalis.

22. Cum Pelagio sentiunt, qui textum Apostoli ad Rom. 11 : *Gentes, que legem non habent, naturaliter ea que legis sunt faciunt*, intelligunt de gentibus fidei gratiam non habentibus.

23. Absurda est eorum sententia, qui dicunt hominem ab initio dono quodam supernaturali et gratuito, supra conditionem naturæ suæ fuisse exaltatum, ut fide, spe et charitate Deum supernaturaliter coleret.

24. A vanis et otiosis hominibus secundum insipientiam philosophorum, excogitata est sententia, quæ ad pelagianismum rejicienda est, hominem ab initio sic constitutum, ut per dona naturæ superaddita fuerit largitate Conditoris sublimatus, et ad Dei Filium adoptatus.

25. Omnia opera infidelium sunt peccata, et philosophorum virtutes sunt vitiæ.

26. Integritas primæ conditionis non fuit indebita humanæ naturæ exaltatio, sed naturalis ejus conditio.

27. Liberum arbitrium sine gratiæ Dei adjutorio, non nisi ad peccandum valet.

28. Pelagianus est error, dicere, quod liberum arbitrium valet ad ullum peccatum vindicandum.

29. Non soli fures iis sunt et latrones, qui Christum viam, et ostium veritatis, et vitæ negant; sed etiam quicunque aliunde, quam per ipsum, in viam justitiae (hoc est ad aliquam justitiam) concendi posse docent.

30. Aut tentationi ulli sine gratiæ ipsius adjutorio resistere hominem posse, sicut in eam non inducatur ac ab ea non supereatur.

31. Charitas perfecta et sincera, quæ est de corde puro et conscientia bona, et fide non ficta (*I Tim. 1, 5*), tam in catechumenis quam in paenitentibus potest esse sine remissione peccatorum.

32. Charitas illa, quæ est plenitudo legis (*Rom. XIII, 10*), non est semper conjuncta cum remissione peccatorum.

33. Catechumenus justus, et recte, et sancte vivit, et mandata Dei observat, ac legem implet per charitatem, ante obtentam remissionem peccatorum, quæ in baptismo lavacro denuo percipitur.

34. Distinctio illa duplicitis amoris, naturalis videlicet, quo Deus amat, ut auctor naturæ, et igratuiti, quo Deus amat, ut beatificator, vana est, et commentilia, et ad illudendum sacris litteris et plurimis veterum testimoniis, excogitata.

35. Omne quod agit peccator, vel servus peccati, peccatum est.

36. Amor naturalis, qui ex viribus naturæ exoritur ex sola philosophia per elationem præsumptionis humanæ, cum injuria crucis Christi defenditur a nonnullis doctoribus.

37. Cum Pelagio sentit, qui boni aliquid naturalis, hoc est quod ex naturæ solis viribus oritur dicit, agnoscit.

38. Omnis amor creature rationalis, aut vitiosa est cupiditas, qua mundus diligitur, quæ a Joanne prohibetur, aut laudabilis illa charitas, qua per Spiritum sanctum in corde diffusa Deus amat.

39. Quod voluntarie fit, eliamsi necessario fiat, libere tamen sit.

40. In omnibus suis actibus peccator servit dominanti cupiditati.

41. Is libertatis modus, qui est a necessitate, sub libertatis nomine non reperitur in

Scripturis; sed solum nomen libertatis a peccato.

42. Justitia, qua justificatur per fidem impia, consistit formaliter in obedientia mandatorum, quæ est operum justitia, non auctem in gratia aliqua animæ infusa, qua adoptatur homo in filium Dei, et secundum interiorum hominem renovatur, ac divinæ naturæ consors efficitur, ut sic per Spiritum sanctum renovatus, deinceps bene vivere et Dei mandatis obedire possit.

43. In hominibus paenitentibus, ante sacramentum absolutionis, et in catechumenis ante baptismum, est vera justificatio, separa la men a remissione peccatorum.

44. Operibus plerisque, quæ a fidelibus fiunt, solum ut Dei mandatis pareant, cujusmodi sunt obedire parentibus, depositum reddere, ab homicidio, a fornicatione abstinerere, justificantur quidem homines, quia sunt legis obedientia et vera legis justitia, non tamen iis obtinent incrementa virtutum.

45. Sacrificium missæ, non alia ratione est sacrificium, quam generali illa, qua omne opus, quod sit, ut sancta societas Deo homo inhæreat.

46. Ad rationem et definitionem peccati non pertinet voluntarium, nec definitionis questio est, sed causæ et originis, utrum omne peccatum debeat esse voluntarium.

47. Unde peccatum originis vere habet rationem peccati sine ulla relatione ac respectu ad voluntatem a qua originem habuit.

48. Peccatum originis est habituali parvuli voluntate voluntarium, et habitualiter dominatur parvulo, eo quod non gerit contrarium voluntatis arbitrium.

49. Et ex habituali voluntate dominante fit ut parvulus decadens sine regenerationis sacramento, quando usum rationis consecutus erit, actualiter Deum odio habeat, Deum blasphemet et legi Dei repugnet.

50. Prava desideria, quibus ratio non consentit, et quæ homo invitus patitur, sunt probita præceptio: *Non concupisces* (*Exod. xx*).

51. Concupiscentia, sive lex membrorum, et prava ejus desideria, quæ inviti sentiunt homines, sunt vera legis inobedientia.

52. Omne scelus est ejus conditionis, ut suum auctorem, et omnes posteros eo modo inficere possit, quo infecit prima transgressio.

53. Quantum est ex vi transgressionis, tantum meritorum malorum a generante contrahunt, qui cum minoribus nascuntur vitiis, quam qui cum majoribus.

54. Definitiva hæc sententia, Deum homini nihil impossibile præcepisse, falso traxit Augustino, cum Pelagii sit.

55. Deus non potuisse ab initio telem creare hominem, qualis nunc nascitur.

56. In peccato duo sunt, actus et reactus; traxente autem actu, nihil manet, nisi reactus sive obligatio ad penam.

57. Unde in sacramento baptismi, aut sa-

cerdotis absolutione proprio reatus peccati duntaxat tollitur, et ministerium sacerdotum solum liberat a reatu.

58. Peccator penitens non vivificatur ministerio sacerdotis absolvientis, sed a solo Deo, qui poenitentiam suggestens et inspirans vivificat eum, et resuscitat; ministerio autem sacerdotis solum reatus tollitur.

59. Quando per elemosynas, aliaque poenitentiae opera Deo satisfacimus pro poenis temporalibus, non dignum pretium Deo pro peccatis nostris offerimus, sicut quidam errantes autumant (nam aliqui essemus saltem ex parte redemptores) sed aliquid facimus, cuius intuitu Christi satisfactio nobis applicatur et communicatur.

60. Per passiones sanctorum in indulgentiis communicatas non proprio redimuntur nostra delicta, sed per communionem charitatis nobis eorum passiones impariuntur, et ut digni simus qui prelio sanguinis Christi a poenis pro peccatis debitibus liberemur.

61. Celebris illa doctorum distinctio, divinae legis mandata bifariam impleri, altero modo quantum ad praecceptorum operum substantiam tantum, altero quantum ad certum quemdam modum, videlicet secundum quem valeant operantem perducere ad regnum (hoc est ad modum meritorium) commentitia est, et explodenda.

62. Illa quoque distinctio, qua opus dicitur bifariam bonum, vel quia ex objecto, et omnibus circumstantiis rectum est, et bonum (quod moraliter bonum appellare consueverunt), vel quia est meritorium regni aeterni, eo quod sit a vivo Christi membro per Spiritum charitatis, rejicienda est.

63. Sed et illa distinctio duplicitis iustitiae, alterius, quae fit per spiritum charitatis inhabitantem, alterius, quae fit ex inspiratione quidem Spiritus sancti cor ad poenitentiam excitant, sed nondum cor inhabitantis, et in eo charitatem diffundentis, qua divina legis iustificatio impleatur, similiter rejicitur.

64. Item et illa distinctio duplicitis vivificationis, alterius, qua vivificatur peccator, dum et poenitentia, et vita novae propositum, et inchoatio per Dei gratiam inspiratur, alterius, qua vivificatur, qui vere justificatur, et palmae vivas in vita Christo efficitur, pariter commentitia est, et Scripturis minime congruens.

65. Nonnisi Pelagiano errore admitti potest usus aliquis liberi arbitrii bonus, sive non malus, et gratiae Christi injuriam facit, qui ita sentit et docet.

66. Sola violentia repugnat libertati hominis naturali,

67. Homo peccat etiam damnabiliter in eo, quod necessario facit.

68. Infidelitas pure negativa in his, in quibus Christus non est praedicatus, peccatum est.

69. Justificatio impii fit formaliter per obedientiam legis, non autem per occultam communicationem et inspirationem gratiae,

quae per eam justificatos facit implere legem.

70. Homo existens in peccato mortali, sive in reatu aeternae damnationis potest habere veram charitatem, et charitas etiam perfecta potest consistere cum reatu aeternae damnationis.

71. Per contritionem, etiam cum charitate perfecta, et cum volo suscipiendo sacramentum conjunctam, non remittitur crimen extra casum necessitatis, aut martyrii sine actuali susceptione sacramenti.

72. Omnes omnino justorum afflictiones sunt ultiones peccatorum ipsorum. Unde et Job, et martyres, quae passi sunt, propter peccata sua passi sunt.

73. Nemo, praeter Christum, est absque peccato originali; hinc B. Virgo mortua est propter peccatum ex Adam contractum: omnesque ejus afflictiones in hac vita, sicut et aliorum justorum, fuerunt ultiones peccati actualis vel originalis.

74. Concupiscentia in renatis relapsis in peccatum mortale, in quibus jam dominatur, peccatum est, sicut et alii habitus praevi.

75. Motus pravi concupiscentiae sunt prostatu hominis vitiati, prohibiti praeceptio: *Non concupiscas*. Unde homo eos sentiens et non consentiens, transgreditur praeceptum: *Non concupiscas*, quamvis transgressio in peccatum non deputetur.

76. Quandiu aliquid concupiscentiae carnis in diligente est, non facit praeceptum: *Diligere Deum tuum ex toto corde tuo* (*Deut. vi, 5; Matth. xxii, 37*).

77. Satisfactiones laboriosae justificatorum non valent expiare de condigno poenam temporalem restantem post culpam conditionalem.

78. Immortalitas primi hominis non erat gratiae beneficium, sed naturalis conditio.

79. Falsa est doctorum sententia primum hominem potuisse a Deo creari et institui sine iustitia naturali.

(17. *Declaratio*, quod liceat per litteras, seu internuntium confessario absenti, peccata sacramentaliter confiteri, et ab eodem absente absolutionem obtinere: et prohibilio hanc propositionem defendendi facta a congregacione S. Romanae et universalis inquisitionis, die 20 Julii 1602, decreto incip. Sanctissimus, a Clemente VIII approbato, quod inter ejus constitut. est 87, et reperitur Bullarii Romani, edit. oit., tam. V, part. II, pag. 460.

« Sanctissimus D. N. D. Clemens Papa VIII, etc., auditis votis Patrum theologorum, et re cum illustriss. et reverendiss. dominis cardinal. contra haereticam pravitatem generalibus inquisitoribus mature ac diligenter considerata.

§ 1. « Hanc propositionem, scilicet licere per litteras, seu internuntium confessario absenti peccata sacramentaliter confiteri, et ab eodem absente absolutionem obtinere, ad minus uti falsam, temerariam et scandalosam damnavit ac prohibuit.

§ 2. « Praecepitque, ne deinceps ista pro-

positio in publicis, privatisque lectionibus, concessionibus et congressibus doceatur, neve unquam tanquam aliquo casu probabilis defendatur, imprimatur, aut ad proxim quovis modo deducatur: quod si quis illam docuerit, defenderit, imprimi fecerit, aut de ea etiam disputative tractaverit (nisi forsitan impugnando) vel ad proxim directe seu indirecte deduxerit, praeter excommunicationem late sententiae, quam ipso facto incurat, et a qua non possit (praeter quam in articulo mortis) ab alio quacunque etiam dignitate fulgente, etiam S. R. E. majori pœnitentiario, nisi a pro tempore existente Romano Pontifice absolvi, aliis etiam pœnis infligendis subjaceat.

« In generali congregacione sanctae Romanæ et universalis Inquisitionis habita in palatio Apostolico in Monte Quirinali, die 20 mensis Julii 1602. »

(18. *Decretum Innocentii X adversus libros continentes propositionem, qua asseritur æqualitas SS. Petri et Pauli, in Indice decretorum subjecto indici librorum prohibitorum Alexandri VIII, jussu edito, pag. 357.*

Feria v, die 24 Januarii 1647. In Congregatione generali S. Romane et universalis inquisitionis habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis coram sanctiss. D. N. D. Innocentio divina Providentia, Papa X, ac eminentissimis et reverendissimis DD. S. R. E. cardinalibus in universa republica christiana adversus haereticam pravitatem inquisitoribus generalibus a sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

« Editus est anno 1654. Liber Gallico idiomate impressus, cui titulus: *De l'autorité de S. Pierre et de S. Paul, qui réside dans le Pape successeur de ces deux apôtres, absque nomine auctoris et impressionis loco.* Hujus libri evulgationem subsecuta editio est alterius libri anonymi eodem idiomate impressi, cui titulus: *La Grandeur de l'Eglise Romaine établie sur l'autorité de S. Pierre et de S. Paul, necnon epistole ejusdem argumenti Latino idiomate conscriptæ, ac typis excusæ, plurimis adductis, atque congestis sanctorum Patrum, Summorum Pontificum, sacrorum conciliorum et doctorum locis.*

« Quocirca, ne in re tanti ponderis error aliquibus mentibus Christitudinem irreperiret, libris predictis de mandato sanctissimi nature examinatis locisque adductis diligenter inspectis ac ponderatis.

« Sanctissimus, relata unanimi theologorum ad hoc specialiter deputatorum censura, et auditis votis eminentissimorum et reverendissimorum DD. cardinalium generalium inquisitorum, propositionem hanc: S. Petrus et S. Paulus sunt duo Ecclesiæ principes, qui unicum efficiunt. Vel sunt duo Ecclesiæ catholice coriphæ ac supremi duces summa inter se unitate conjuncti. Vel sunt genuinus universalis Ecclesiæ vertex, qui in unum diviuissime coauerunt. Vel sunt duo Ecclesiæ summi pastores ac præsides, qui unicum caput constituent, ita explicatam, ut ponat omnimodam æqualitatem inter S.

Petrum et S. Paulum sine subordinatione et subjectione S. Pauli ad S. Petrum in potestate suprema et regimine universalis Ecclesiæ, haereticam censuit et declaravit.»

« Epistolam vero, ac libros predictos, alioque, in quibus propositione, ut supra, explicata et damnata asseritur et defenditur, tam impressos quam imprimendos, quocunque idiomate, aut quomodolibet, etiam in scriptis evulgatos vel in posterum evulgandos, Sanctitas Sua omnino damnatos et prohibitos esse voluit, prout praesenti decreto damnat et prohibet.

« Mandans, ut nemo cujuscunque gradus et conditionis existat, etiam speciali seu specialissima nota dignus, libros predictos, aut aliquem ex illis apud se retineat aut legat, nec imprimere aut imprimi curare audeat, sub censuris et pœnis contra bujusmodi delinquentes statutis; sed statim a presentis decreti notitia quicunque illos habuerit, locorum ordinariis seu inquisitoribus consignare teneatur.

(19. *Propositiones quinque Jansenti, et designatione quorundam locorum, e quibus desumptæ sunt.*

Propositio 1. Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus et conantibus secundum præsentes, quas habent, vires sunt impossibilia, deest quoque illis gratia, qua possibilia sunt.

Jansenius in suo *Augustino*, tom. III, I. iii, cap. 13, sic habet: « Ex hac indubitate doctrina quædam non parvi momenti ad hanc rem spectantia inferuntur et clarescent: 1. Quidem esse quædam homini præcepta secundum statum et vires in quibus constitutus est, impossibilia; 2. Non adesse semper gratiam, qua possimus, hoc est, qua illa eadem præcepta insuper sufficiamus. 3. Hanc impotentiam reperi non solum in excessatis, obduratis et infidelibus, sed etiam fidelibus et justis, qui et fidem Christi, et charitatem justitiae, suscepunt. 4. Hanc impossibilitatem fidelibus accidere, non tantum quando nolunt præcepta facere, sed etiam quando volunt... Hæc igitur omnia plenissime, planissimeque demonstrant nihil esse in S. Augustini doctrina certius ac fundatius, quam esse præcepta quædam, quæ hominibus non tantum infidelibus excessatis et obduratis, sed fidelibus quoque, et justis volentibus, conantibus, secundum præsentes, quas habent, vires sunt impossibilia, deesse quoque gratiam, qua sunt possibilia. » Hanc eamdem propositionem inculcat toto illo libro, exceptis duobus ultimis capitibus.

Propositio 2. Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur.

Jansenius, tom. III, I. II, cap. 26, ait: « Gratiam Dei Augustinus ita victricem statuit, ut non raro dicat hominem operanti Deo per gratiam non posse resistere, » cap. 25. *Quod est perinde ac si apertissime dicere: Nunquam illa caret effectu suo;* cap. 29. « Docent ipsi et recentiores cum omnibus istis gratiis optime consistere posse, ut voluntas iis excitata et suasa, atque protecta

noli', quod certissimum est, illi gratiae medicinali repugnare, quam Augustinus lapsis hominibus dari tradit. » Tom. III, l. III, cap. 1, pro titulo habet: « Nullum dari post lapsus Adami adjutorium sufficiens, quin simul sit efficax. » Et totus secundus liber fuit pro ea propositione firmando.

Propositio 3. Ad merendum et demerendum in statu naturae lapsae non requiritur in homine libertas a necessitate, sed sufficit libertas a coactione.

Jansenius, tom. III, l. VI, cap. 6, ait: « Quid sola necessitas coactionis adimat libertatem. . . . demonstrari potest, » l. VIII, cap. 19, ait: « Nulla necessitas actibus voluntatis liberis formidanda est, sed sola vis, coactio e tnecessitas violentia. » Tot. l. VI, VII et VIII, non continent, nisi unam illam propos. prout etiam tituli ostendunt manifeste.

Propositio 4. Semipelagiani admittebant prævenientis gratiae interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei, et iu hoc erant haeretici, quod vellent eam gratiam tamē esse, cui posset humana voluntas resistere vel obtemperare.

Jansenius, tom. I, l. VIII, c. 6, ait: « Certum esse et indubitatum esse debere sentio, quod Massilienses preter prædicationem aliquid naturam, veram etiam, atque internam et actualem gratiam ad ipsam etiam fidem, quam humanæ voluntatis ac libertatis ascribunt viribus, necessarium esse fatentur. » Idem docet c. 7, 8 et seqq., eodem c., ait: « In hoc ergo proprio Massiliensium error situs est, quod aliquid primævæ libertatis reliquum putant, quo sicut Adam, si xoluisset, poterat perseveranter operari bonum, ita lapsus homo saltem credere posset, si vellat; neuter tamen absque interiori gratiae adjutorio, cuius usus, vel abusus relictus esset in uniuscujusque arbitrio et potestate; » capit. 15 dicit: errorem Massiliensium fuisse, « quod initium fidei, orationem, gemitus et desideria, et hujusmodi ex nobis, hoc est, ex libero arbitrio prodire senserunt, et tamen gratiam etiam actualem in eorum opinione fuisse ad istos actus necessariam, cuius influxus in eorum libero relinqueretur arbitrio; » et hic est scopus omnium librorum de haeresi Pelagiana.

Propositio 5. Semipelagianum est dicere Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse.

Jansenius, tom. III, l. III, c. 21: « Respondetur et ad hoc argumentum, quod Christus sit Redemptor omnium, pro omnibus crucifixus et mortuus; sicut etiam præcedentia jam olim ad nauseam usque a Pelagianis, præsertimque Massiliensibus inculcatum fuit, ut mirum sit, recentiores tanto studio trita haereticorum arma colligere, et obsoleta recudere. » Ibidem ait: « Juxta doctrinam antiquorum respiciendum tanquam errorem a fide catholica abhorrentem, quod Christus pro omnibus omnino passus, aut mortuus, aut pro omnibus tam generiter sanguinem fudit. . . . Vanum est et nullum pro eo irritando vel avertendo ro-

gare Deum, quod immutabili decreto sanctum et prædeterminatum esse jam nosti: vanum etiam pro talibus salvandis pati, mori, vanum pro talibus a perditione decreta liberandis offerre Patri vota, preces, mortem et sanguinem suum. . . Quæ sane cum in August. doctrina perspicua certaque sint, nullo modo principiis ejus consentaneum est, ut Christus Dominus pro infidelium in infidelitate morientium, vel pro justorum non perseverantium æterna salute mortuum esse, sanguinem fudisse, semetipsum redemptionem dedisse, Patrem orasse sentiatur, ex quo factum est, ut juxta summum doctorem non magis Patrem pro æterna salute ipsorum, quam pro diabolique deprecatus fuerit. » Postrema capita hujus libri III non sunt nisi hæc quinta propositione repetita.

(20. Unde dantur hie bullæ Pontificum, et modus quo singulæ hæc propositiones damnatae sunt.

Sanctissimi D: N. Clementis XI confirmatio, et innovatio constitutionum Innocentii X et Alexandri VII, adversus Jansenianam heresim editarum cum nonnullis declaracionibus pro debita illarum observantia adjectis. Bullarii Romani, edit. cit., tom. II, part. I, pag. 145 seqq.

« Vineam Domini Sabaoth, quæ est catholica Ecclesia, pro commisso Nobis divinitus Apostolicæ servitutis munere custodiare, atque excolare omni studio, atque industria jugiter satagentes, ea quæ a Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris ad succrescentes in illa perniciosearum novitatum, vepres radicibus evellendos, prudenti salubriquo consilio constituta esse noscuntur, ut quibuscumque inimici hominis molitionibus dejectis, firmius semper atque exactius observerentur, Apostolici muniminis nostri præsidio libenter roboremus; atque alias desuper sollicitudinis et providentiae nostræ partes interponimus sicut omnibus maturæ considerationis trutina perpensis ad fidem ac tutam orthodoxæ veritatis custodiam, nec non animarum pretioso Unigeniti Dei Filii Domini nostri Jesu Christi sanguine redemptarum salutem expedire in Domino arbitramur.

« Sane postquam fel. rec. Innocentius Papa X, prædecessor Noster per quamdam suam desuper editam constitutionem quinque famosas propositiones ex libro Cornelii Jansenii episcopi Irenensis, cui titulus Augustinus. excerptas Apostolici censura judicij rite confixerat; rec. mem. Alexander Papa VIII, etiam prædecessor Noster ad eiusmodi jam damnatos errores a Christifidelium mentibus prorsus abolendos, publicaque tranquilitatis perturbatorum subtilli tectas calliditate machinationes penitus evertendas, predictam Innocentii prædecessoris constitutionem loto illius inserto tenore, confirmavit, novarumque declaracionum accessione constabilivit, sua in id pariter edita constitutione tenoris, qui sequitur, videlicet:

(21. « ALEXANDER episcopus, servus servo-

rum Dei, universis Christifidelibus salutem et Apostolicam benedictionem.

« Ad Sanctam B. Petri Sedem, et universalis Ecclesiae regimen, inscrutabili divinæ Providentiaæ dispositione, nullis nostris suffragantibus meritis, evecti, nihil Nobis antiquius ex muneris nostri debito esse duximus, quam ut sanctæ fidei nostræ ac sacrorum dogmatum integritati, tradita Nobis a Deo potestate, opportune consuleremus.

« Ac licet ea, quæ Apostolicis constitutio-ribus abunde fuerunt definita, novæ decisionis, sive declarationis accessione nequaquam indigeant; quia tamen aliqui publicæ tranquillitatis perturbatores illa in dubium revocare, vel subdolis interpretationibus labefactare non verentur, ne moribus iste latius divagetur, promptum Apostolicæ au-ctoritatis remedium censuimus non esse differendum.

« Emanavit siquidem a fel. rec. Innocen-
tio Papa X, prædecessore Nostro constitu-
tio et definitio tenoris, qui sequitur, videli-
cet :

(22. « INNOCENTIUS episcopus, servus ser-
vorum Dei, universis Christifidelibus salu-
tem et Apostolicam benedictionem.

« Cum occasione impressionis libri, cui
titulus *Augustinus Cornelii Jansenii epi-
scopi Irenensis, inter alias ejus opiniones*
orta fuerit, præsentim in Galliis, controver-
sia super quinque ex illis, complures Gallican-
rum episcopi apud Nos institerunt, ut eas-
dem propositiones Nobis oblatas expendere-
mus, ac de unaquaque earum certam et per-
spicuam feremus sententiam: tenor vero
præfatarum propositionum est prout sequi-
tur: Prima: « Aliqua Dei præcepta homi-
nibus justis voluntibus et conantibus, se-
cundum præsentes, quas habent vires, sunt
impossibilia, deest quoque illis gratia,
qua possibilia fiant. » Secunda: « Interiori
gratia in statu naturæ lapsæ nunquam re-
sistitur. » Tertia: « Ad merendum et de-
merendum in statu naturæ lapsæ non re-
quiritur in homine libertas a necessitate,
sed sufficit libertas a coactione. » Quarta:
« Semipelagiani admittebant prævenientis
gratia interioris necessitatem ad singulos
actus, etiam ad initium fidei: et in hoc
erant hæretici, quod vellent eam gratiam
talem esse, cui posset humana voluntas re-
sistere, vel obtemperare: » Quinta: « Se-
mipelagianum est dicere, Christum pro
omnibus omnino mortuum esse aut san-
guinem fudisse. »

« Nos, quibus inter multiplices curas que
animum nostrum assiduo pulsant, illa in
primis cordi est, ut Ecclesia Dei nobis ex
alto commissa, purgatis pravarum opinio-
num erroribus, tuto militare, et tanquam
navis in tranquillo mari, sedatis omnium
tempestatum fluctibus ac procellis, secure
navigare, et ad optatum salutis portum per-
venire possit, pro rei gravitate coram ali-
quibus S. R. E. card. ad id specialiter sa-
pius congregatis, ac pluribus in Sac. Theol.
magistris, easdem quinque propositiones,
ut supra, Nobis oblatas fecimus singillatum

diligenter examinari, eorumque suffragia,
tum voce, tum scripto relata mature conser-
deravimus, eosdemque magistros variis
cor. Nobis actis congregationibus prolixo
super eisdem, ac super earum qualibet dis-
serentes audivimus.

« Cum autem ab initio hujusmodi dis-
cussionis, ad divinum implorandum auxi-
lium, multorum Christifidelium preces,
tum privatum, tum publice indixissemus,
postmodum iteratis eisdem ferventius, ac
per Nos sollicite implorata sancti Spiritus
assistantia, tandem divino numine favente
ad infrascriptam devenimus declarationem
et definitionem.

« Primam prædictarum propositionem;
« Aliqua Dei præcepta hominibus justis vo-
lentibus et conantibus secundum præ-
sentes, quas habent, vires, sunt impossi-
bilia, deest quoque illis gratia, qua pos-
sibilia fiant; » temerariam, impiam, bla-
phemam, anathemate damnatam et hæreti-
cam declaramus, et uti talem damnamus.

« Secundam: « Interiori gratia in statu
naturæ lapsæ nunquam resistitur: » hære-
ticam declaramus, et uti talem damnamus.

« Tertiam: « Ad merendum et demerendu-
mum in statu naturæ lapsæ non requiri-
tur in homine libertas a necessitate, sed
sufficit libertas a coactione: » hæreticam
declaramus, et uti talem damnamus.

« Quartam: « Semipelagiani admittebant
prævenientis gratia interioris necessita-
tem ad singulos actus, etiam ad initium
fidei, et in hoc erant hæretici, quod vel
lent, eam gratia talem esse, cui posset hu-
mana voluntas resistere vel obtemperare: »
falsam et hæreticam declaramus, et uti talem
damnamus.

« Quintam: « Semipelagianum est dicere,
Christum pro omnibus omnino hominibus
mortuum esse, aut sanguinem fudisse: »
falsam, temerariam, scandalosam et intel-
lectam eo sensu, ut Christus pro salute
duntaxat prædestinatorum mortuus sit, im-
piam, blasphemam, contumeliosam, divine
pietati derogantem, et hæreticam declara-
mus, et uti talem damnamus.

« Mandamus igitur omnibus Christifidelibi-
bus utriusque sexus, ne de dictis proposi-
tionibus sentire, docere, prædicare aliter
præsumant, quam in hac præsenti nostra
declaratione et definitione continetur, sub
censuris et pœnis contra hæreticos, et eo-
rum fautores in jure expressis.

« Præcipimus pariter omnibus patriarchis,
archiepiscopis, episcopis aliisque
locorum ordinariis, nec non hæreticis præ-
vitatis inquisitoribus, ut contradictores et
rebelloz quoscunque per censuras et pœnas
prædictas, ceteraque juris, et facti remedia
opportuna, invocato etiani ad hoc, si opus
fuerit, auxilio brachii sacerularis, omniuo
coerceant et compescant.

« Non intendentem tam per hanc decla-
rationem et definitionem super prædictis
quinque propositionibus factam, approbare
ullatenus alias opiniones, quæ caputentur
in prædicto libro Cornelii Jansenii.

« Datum Romæ, apud Sanctam Mariam Majorem anno Incarnationis Dominicæ 1654, 31 Maii. »

« Cum autem, sicut accepimus, nonnulli iniquitatis filii prædictas quinque propositiones, vel in libro prædicto ejusdem Cornelii Jansenii non reperiri, sed fictæ, et pro arbitrio compositas esse, vel in sensu ab eodem intento non damnatas fuisse, assere re magno cum Christifidelium scandalo non reformident.

« Nos, qui omnia, quæ in hac re gesta sunt sufficenter et altente perspeximus, utpote qui ejusdem Innocentii prædecessoris jussu, dum adhuc in Minoribus constituti cardinalis munere fungeremur, omnibus illis congressibus interfuius, in quibus Apostolica auctoritate eadem causa discussa est, ea profecto diligentia, qua major designdi non posset, quamcunque dubitationem super præmissis in posterum auferre volentes, ut omnes Christifideliæ in ejus fiduci unitate sese contineant, ex debito nostri pastoralis officii, ac matura deliberatione præinsertam Innocentii prædecessoris nostri constitutionem, declarationem et definitionem, harum serie confirmamus, approbamus et innovamus, et quinque illas propositiones ex libro præmemorati Cornelii Jansenii episcopi Irenensis, cui titulus est *Augustinus*, excerptas, ac in sensu ab eodem Cornelio Jansenio intento damnatas fuisse declaramus et definitimus, ac uti tales, inusta scilicet eadem singulis nota, quæ in prædicta declaratione et definitione unicuique illarum singillatim inuritur, iterum damnamus, ac eundem librum sepe dicti Cornelii Jansenii, cui titulus *Augustinus*, omnesque alios, tam manuscriptorum quam typis editos, et si quos forsan in posterum edi contigerit, in quibus prædicta ejusdem Cornelii Jansenii doctrina, ut supra, damnata defenditur vel astruitur, aut defendetur vel astruetur, damnamus itidem, atque prohibemus: mandantes omnibus Christifidelibus, ne prædictam doctrinam teneant, prædicent, doceant, verbo vel scripto explicant, vel interpretentur, publice vel privatim palam vel occulte imprimant, sub pœnis et censuris contra hæreticos in jure expressis ipso facto absque alia declaratione incurriendis.

« Præcipimus igitur omnibus venerabilibus fratribus nostris, patriarchis, primatis, metropolitanis, archiepiscopis, episcopis, cæterisque locorum ordinariis, ac hæreticæ pravitatis inquisitoribus, judicibus ecclesiasticis, ad quos pertinet, ut præinsertam ejusdem Innocentii prædecessoris constitutionem, declarationem ac definitionem, iuxta presentem nostram determinationem ab omnibus observari faciant, ac inobedientes, et rebelles prædictis pœnis, aliisque juris et facti remedii, invocato etiam, si opus fuerit, brachii secularis auxilio, omnino coercent.

« Dat. Romæ, apud S. Mariam Majorem anno Incarn. Dom. 1656, 16 Octob. »

¶ Subinde vero, quo omnis Apostolica-

rum definitionum eludendarum aditus intercluderetur, memoratus Alexander prædecessor præscum Ecclesiæ morem secutus certam edidit formulam ab omnibus ecclesiastici ordinis, tam sæcularibus quam regularibus personis subscribendam per aliam suam hac in re promulgatam constitutionem tenoris sequentis, videlicet :

(23. « ALEXANDER episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

« Regiminis Apostolici divina Providentia Nobis, quamvis immeritis, commissi ratio postulat, ut ad ea potissimum, quæ catholicæ religionis integratæ et propagatio, animarumque saluti et fidelium tranquilitati consulere apta et idonea esse judicantur, animum et curam omnem, quantum licet, in Domino applicemus; quamobrem Cornelii Jansenii hæresim in Gallia præseruit serpentem ab Innoc. X. fel. rec. prædecessore nostro fere oppressam, ad instar colubri tortuosi, cuius caput attritum est in variis gyros, et cavillationum deflexus euntem, singulari constitutione ad hunc finem edita altero assumptionis nostræ anno, extingue conati fuimus.

« Sed, ut multiplices hostis hominum generis artes adhibet, nondum plene consequi potuimus, ut omnes errantes in viam salutis redirent, qui tamen unicus erat votorum et curarum nostrarum scopus, quibus operam et industrias suam egregio sane studio venerabiles fratres nostri archiepiscopi, et episcopi regni Galliæ, earumdem constitutionum Apostolicarum executioni præcipue intenti contulerunt, et charissimus in Christo filius noster rex christianissimus singulari pietate auxilliarum dexteram strenuo ac constantissimo animo porrexit.

« Cum autem præsatus rex christianissimus eodera religionis zelo ductus per suum in Urbe oratorem Nobis significari exponique curaverit, nullum aliud opportunius medium pestiferæ. hujus contagionis reliquias extirpandis adhiberi posse, quam si omnes certam formulam subscriberent nostra auctoritate firmatam, in qua quinque propositiones ex Cornelii libro, cui titulus *Augustinus*, excerptas sincere damnarent, ac proinde illam a Nobis quantocius expediti ad quælibet effugia præcidenda, omnesque removendos obtentus, flagitaverit.

« Nos tam piis dicti regis christianissimi votis benigne annuendum esse ducentes, formulam infrascriptam ab omnibus ecclesiasticis, etiam venerabilibus fratribus nostris archiepiscopis et episcopis, nec non aliis quibuscumque ecclesiastici ordinis, tam regularibus quam sæcularibus, etiam monialibus, doctoribus et licentiatis, aliquique collegiorum rectoribus, atque magistris subscribi districte mandamus, idque intra tres meuses a die publicationis seu notificacionis præsentium, alias contra eos, qui intra terminum prædictum non paruerint, irremissibiliter procedi volumus, juxta canonicas constitutiones et conciliorum decretorum.

Formula a supradictis subscribenda.

« Ego N. constitutioni Apostolicee Innocentii X, datæ die 31 Maii 1653, et constitut. Alex. VII, datæ die 16 Oct. 1656 Summorum Pontificum me subjicio, et quinque propositiones e Cornelii Jansenii libro, cui nomen Augustinus, excerptas, et in sensu ab eodem auctore intento, prout illas per dictas constitutiones Sedes Apostolicae damnavit, sincero animo rejicio ac damno, et ita juro; sic me Deus adjuvet, et haec sancta Evangelia.

« Decernentes insuper, præsentes litteras semper, et perpetuo validas, et efficaces existere, et fore, suosque plenos, et integros effectus sortiri et obtinere; sicque per quoscunque judices ordinarios et delegatos ubique judicari et definiri debere, subletat eis, et eorum cuiilibet, quavis aliter judicandi et interpretandi facultate et auctoritate; ac irritum et inane, si secus super his a quocunque quavis auctoritate, scienter vel ignoranter contigerit attentari.

« Quocirca venerabilibus fratribus archiepiscopis, aliisque locorum ordinariis committimus et mandamus, ut singuli in suis diœcesis ac locis suæ jurisdictioni subjectis, præsentes litteras, et in eis contenta quæcunque exsequantur, et executioni mandari et observari ab omnibus current, et inobedientes quoscunque per sententias et poenas, aliaque juris et facti remedias, appellatione postposita, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, brachii sacerularis auxilio, omnino compellant.

« Volumus autem, ut præsentium transumptis etiam impressis, manu notarii publici subscriptis et sigillo alicujus personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitionis, eadem fides prorsus adhibeat, quæ ipsis originalibus litteris adhiberetur, si forent exhibetæ vel ostensæ.

« Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostram constitutionem et ordinationem infringere vel ei ausu temperario contraire; si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac BB. Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

« Datum Romæ, apud Sanctam Mariam Majorem, anno 1664, 15 Februarii. »

« Sic equidem causa finita est; non tamen sic, ut par erat, finitus est error Apostolico toties mucrone percussus: neque enim defuere, nec adhuc desunt homines veritati non acquiescentes, et nunquam Ecclesiæ contradicendi finem facientes, qui variis distinctionibus, seu potius effugient ad circumventionem erroris excogitatis, Ecclesiam ipsam turbare, eamque interminatis quæstionibus, quantum in ipsis est, involvere et implicare conantur, quodque deterius est, ipsamet Apostolicee Sedis decreta redarguendis eorum pravis sensibus condita, ac præsertim quasdam piæ mem. Clementis Papæ IX, die 19 Januarii 1669, ad quatuor Galliæ episcopos, nec non binas similis mem. Innocentii Papæ XII etiam prædeces-

sorum nostrorum, die 6 Feb. 1694, et die 24 Novembris 1696, ad episcopos Belgij in forma brevis respective datas litteras in erroris sui patrocinium advocare, temerario plane ausu non erubescunt, perinde ac si memoratus Clemens prædecessor, qui eisdem suis litteris se Innocentii X et Alexandri VIII prædecessorum constitutionibus supradictis firmissime inhærere, ac a dictis quatuor episcopis veram et totalem obedientiam, adeoque formulæ a præfato Alessandro præcessore, sicut præmittitur, editæ sincere per eos subscribi voluisse declaravit, aliquam in tam gravi negotio exceptionem seu restrictionem, quam nullam prorsus se unquam admissurum fuisse protestatus fuit, re ipsa admisisset; dictus vero Innocentius XII, prædecessor, dum sapienter ac provide prædictas quinque propositiones ex memorato libro Jansenii excerptas in sensu obvio, quem ipsatenet propositionum verba exhibent ac præseferunt, damnatas esse pronuntiavit, non enim ipsomet obvio sensu, quem in Jansenii libro habent, quive ab eodem Jansenio intentus ac a præfatis Innocentio X et Alessandro VII prædecessoribus damnatus fuit, sed de alio quopiam diverso sensu cogitasset, dictasque Innocentii X et Alexandri VII prædecessorum constitutiones tempore, refringere, aut alio quovis modo immutare volisset, iisdem ipsis litteris, quibus eas in suo robore fuisse et esse, sequent illis firmiter inhærere verbis apertissimis asserebat.

« Præterea iidem inquieti homines, sparsis undequaque scriptioribus ac libellis exquisito ad fallendum arte compositis, non sine gravi Apostolicee Sedis injuria, maximoque totius Ecclesiæ scandalô docere nonsunt veriti, ad obedientiam præfatis Apostol. constitutionibus debitam non requiri, ut quis prædicti Janseniani libri sensum in antedictis quinque propositionibus, sicut præmittitur, damnatum, interius ut hereticum damnet, sed satis esse, si ea de re obsequiosum (ut ipsi vocant) silentium teneatur. Quæ quidem assertio, quam absurdâ sit, et animabus fidelium perniciosa, satis appareat, dum fallacis hujus doctrinæ pallio non deponitur error, sed absconditur, vulnus legitur, non curatur, Ecclesiæ illuditur, non paretur: et lata demum filiis inobedientiæ via sternitur ad foventam silentio heresim, dum ipsam Jansenii doctrinam, quam ab Apostolica Sede damnatam Ecclesia universalis exhorruit, adhuc interius abjicere, et corde improbare detrectent.

« Quin etiam eo impudentiæ nonnullos devenisse compertum est, ut veluti naturalis honestatis, nedum Christianæ sinceritatis oblitio asserere non dubitaverint, præfata formulæ a memorato Alessandro præcessore præscriptæ subscribi licite posse etiam ab iis, qui interius non judicant prædicto Jansenii libro doctrinam hereticam contineri; quasi vero contra quam scriptum est: *Qui loquitur veritatem in corde suo (Psal. xiv, 3).* Et: *Qui jurat proximo suo,* et

non decipit (*Ibid.* 4); **hujusmodi erroris se-
catoribus** licet Ecclesiam ipsam jurejurando
decipere, simul Apostolicæ Sedis providen-
tiā fallere, dum ejusdem formulæ conce-
ptis verbis loquuntur quod Ecclesia loquitur,
quod tamen sentit ipsa, non sentiunt: se-
que parere constitutionibus Apostolicis
profidentur, quibus animo contradicunt.

« Hinc est, quod Nos ad opportunum et
efficax tam exitiali morbo, qui ut cancer
serpit, et quotidie in deterius vergit, reme-
dium adhibendum, non minus demandatae
Nobis omnium Ecclesiarum sollicitudinis
debito, quam plurimorum venerabilium
fratrum nostrorum diversarum partium, ac
presertim regni Galliarum, episcoporum
zele ac precibus excitati, ne **hujusmodi
pravi homines catholicæ Ecclesiae pacem
subvertere impune** pergant, et simplicium,
ac pusillorum mentibus imponere, docen-
tes quæ non oportet; neve ullus apud eos
quoque, qui bona, ut aiunt, fide ac falsis
rumoribus decipi se fortasse patientur, de
mente ac sententia Apostolicæ Sedis amplius
ambigendi supersit locus, divino prius tam
privatis nostris, quam publica indictis pre-
cibus implorato præsidio, ac re mature dis-
cussa, de nonnullorum venerabilium fra-
trum nostrorum S. R. E. cardinalium con-
silio, auditisque complurium in sacra theo-
logia magistrorum suffragiis, primo quidem
præinsertas Innocentii X et Alexandri VII
prædecessorum constitutiones, omniaque,
et singula in iis contenta, auctoritate Apo-
stolica tenore præsentium confirmamus, ap-
probamus et innovamus.

« Ac insuper, ut quævis in posterum er-
roris occasio penitus præcidatur, atque om-
nes catholicæ Ecclesiae filii Ecclesiam ipsam
audire, non tacendo solum (nam et impi
in tenebris conticescunt), sed et interius
obsequendo quæ vera est orthodoxi hominis
obedientia, condiscant, hac nostra perpetuo
volunta constitutione, obedientiæ, quæ
præinsertis Apostolicis constitutionibus
debetur, obsequioso illo silentio minime
satisfieri, sed damnatum in quinque præ-
fatis propositionibus Janseniani libri sen-
sum, quem illarum verba præseferunt, ut
preferunt, ab omnibus Christifidelibus, ut
haeticum, non ore solum, sed corde re-
jici ac dannari debere, nec alia mente,
animo, credulitate supradictæ formulæ sub-
scribi licite posse, ita ut, qui secus, aut
contra quoad hæc omnia et singula sense-
rint, prædicaverint, verbo vel scripto do-
cuerint aut asseruerint, tanquam præfata-
rum Apostolicarum constitutionum trans-
gressores omnibus et singulis illarum cen-
suri, et poenis omnino subjaceant, eadem
auctoritate Apostolica decernimus, decla-
ramus, statuimus et ordinamus.

« Decernentes pariter easdem præsentes
et præinsertas litteras semper, et perpetuo
validas et efficaces existere, et fore, suosque
plenarios et integros effectus sortiri et ob-
tinere; sicque per quoscunque judices or-
dinarios et delegatos, ubique judicari et
definiiri debere, sublata eis, et eorum cui-

libet quavis aliter judicandi et interpre-
tandi facultate et auctoritate, ac irritum et
inanem, si secus super his a quoquam, quavis
auctoritate scienter vel ignoranter contige-
rit attentari.

« Quocirca venerabilibus fratribus archi-
episcopis, aliisque locorum ordinariis, nec
non haereticæ pravitatis inquisitoribus et
judicibus ecclesiasticis, ad quos pertinet,
committimus et mandamus, ut singuli in
suis respective diœcessibus ac locis suæ ju-
risdictioni subjectis, ipsas præsentes litteras, et
in eis contenta quæcunque exsequantur,
et executioni mandari et observari ab om-
nibus current et inobedientes, et rebelles
quoscunque per censuras et poenas præfa-
tas, aliasque juris et facti remedias, appella-
tione postposita, invocato etiam ad hoc, si
opus fuerit, brachii secularis auxilio, om-
nino coercent et compellant.

« Volumus autem, ut earumdem præsen-
tium transumptis etiam impressis, manu
alicujus notarii publici subscriptis, et si-
gillo personæ in dignitate ecclesiastica con-
stitutæ munitis eadem fides prorsus adhibe-
retur, quæ ipsi originalibus litteris adhibe-
retur, si forent exhibitæ vel ostensæ.

« Nulli ergo omnino hominum licet hanc
paginam nostræ confirmationis, approbatio-
nis, innovationis, decreti, declarationis, sta-
tuti et ordinationis infringere, vel ei ausu
temerario contraire; si quis autem hoc at-
tentare præsumpsit, indignationem omni-
potentis Dei, ac beatorum Petri et Pauli
apostolorum ejus se noverit incursum.

« Datum Romæ, apud S. Mariam Majorem,
anno 1705, 16 Julii. »

(24. *Decretum SS. D. N. Alexandri VII, de
propositionibus 6, a regularibus Mendicantibus
diœcessis Andegavensis Apostolicæ
Sedi oblatis fer. v, die 30 Januar. 1659.*

In congregatione generali S. Romanæ et
universalis Inquisitionis habita in Palatio
Apostolico Montis Quirinalis coram sanctissimo
domino nostro domino Alexandre divina
Providentia Papa VII; ac eminentis. et
raverendissimis DD. S. Romanæ Ecclesiae
cardinalibus in universa republica Chris-
tiana contra haereticam pravitatem genera-
libus inquisitoribus a S. Sede Apostolica
specialiter deputatorum examini sunt commissaæ,
quo peracto, et relata Sanctitati Sua una-
nimis eorumdem theologorum, atque cano-
nistarum censura, ideam sanctissimum, au-
ditis votis eminentissimorum et reverendissi-
morum DD. cardinalium generalium inqui-
sitorum, easdem propositiones, prout infra
qualificatas, auctoritate Apostolica decia-

Cum nuper a regularibus Mendicantibus
diœcessis Andegavensi, judicio Sedi Apo-
stolice (ad quam duntaxat controversias
fidei ac morum universalis Ecclesie perti-
net detinere) infra insertæ propositiones
fuerint oblatae, de mandato sanctissimi do-
mini nostri domini Alexandri divina Provi-
dentia Papæ VII, plurium theologorum et
canonistarum a Sanctitate Sua ad id specialiter
deputatorum examini sunt commissaæ,
quo peracto, et relata Sanctitati Sua una-
nimis eorumdem theologorum, atque cano-
nistarum censura, ideam sanctissimum, au-
ditis votis eminentissimorum et reverendissi-
morum DD. cardinalium generalium inqui-
sitorum, easdem propositiones, prout infra
qualificatas, auctoritate Apostolica decia-

ratas decrevit, et tales ab omnibus haberi præcepit.

1. Conc. Trident. non obligat regulares in Gallia ad obtinendas approbationes ab episcopis, ut sacerdotalium confessiones audiire possint, neque ex illius concilii auctoritate privilegia regularium restringi possunt, cum in Gallia receptum non sit, praeterquam in decisionibus fidei, neque etiam bulla Pii IV, pro confirmatione illius concilii promulgata.

Est falsa, temeraria, scandalosa, in hæresim et schisma inducens, sacro concilio Tridentino et Sedi Apostolice injuriosa.

2. Ubi concilium Tridentinum est receptum, non possunt episcopi restringere vel limitare approbationes, quas regularibus concedunt ad confessiones audiendas, neque illas ulla ex causa revocare. Quin imo ordinum Mendicantium religiosi ad eas approbationes obtinendas non tenentur; etsi ab episcopis religiosi non probentur, rejectio illa tantumdem valet, ac si approbatio concessa fuisset.

Complexe accepta est falsa, temeraria, scandalosa et erronea.

3. Regulares ordinum Mendicantium semel approbati ab uno episcopo ad confessiones audiendas in sua diœcesi, habentur pro approbatis in aliis diœcesibus, nec nova episcoporum indigent approbatione. Regulares habent potestatem absolvendi a peccatis episcopo reservatis, etiamsi ab episcopis auctoritas ipsis indulta non fuerit.

Quoad primam partem est falsa, et salutem animarum perniciosa; quoad secundam partem est falsa, auctoritali episcoporum et sedis apostolice injuriosa.

4. Nullus in foro conscientiae parochie suæ interesse tenetur, nec ad annuam confessionem, nec ad missas parochiales, nec ad audiendum verbum Dei, divinam legem, fidei rudimenta, morumque doctrinam, quæ ibi in catechesibus annuntiantur et docentur.

Quoad primam et secundam partem simpliciter accepta est erronea et temeraria: suppositis vero privilegiis apostolicis, nullam meretur censuram. Et quoad tertiam partem de auditione verbi Dei servetur dispositio sacri concilii Tridentini.

5. Talem legem in hac materia nec episcopi, nec concilia provinciarum vel nationum sancire, nec delinquentes aliquibus poenitentiis aut ecclesiasticis censuris multare possunt.

Suppositis itidem privilegiis apostolicis, nullam meretur censuram; verum ista non est prædicanda, nec publice docenda, prout nec præcedens quarta.

6. Regulares mendicantes petere possunt licite a judicibus sacerdotalibus, ut injungant episcopis, quatenus ipsis mandata concedant ad prædicandum in Adventu et Quadragesima. Quod si renuant facere episcopi, decretum judicum sacerdotalium tantumdem valet, ac si permissio dictis religiosis concessa fuisset.

Est falsa, erronea et in hæresim ac schisma inducens.

Hæc ergo qualificationem et declaracionem a cunctis tenendam, sequendam, et in praxi observandam esse, Sanctitas Sua declaravit et mandavit sub poenitentiis schismaticos, temerarios, seditiones, ac de hæresi suspectos respective impositis. Contrariis quibuscumque non obstantibus, etc.

(25. *Alexandri divina Providentia Pope VII, decretum adversus propositiones 28 scandalosas et perniciose in praxi.*

Feria v, die 24 Septembbris 1603, in congregazione generali sanctæ Romane et universalis Inquisitionis, etc.

Sanctissimus D. N. audivit non sine magno animi morore, complures opiniones Christianæ disciplinæ relaxativas, et animarum perniciem inferentes partim antiquatas iterum suscitari, partim noviter prodire, et summam illam luxuriantium ingeniorum licentias in dies excrescere, per quam in rebus ad conscientiam pertinentibus modus opinandi irrepsit alienus omnino ab evangelica simplicitate, sanctorumque Patrum doctrina, et quem si pro recta regula fideles in praxi sequerentur, ingens irruptura esset vita Christianæ corruptela. Quare ne ulla unquam tempore viam salutis, quam suprema veritas Deus, cuius verba in æternum permanent, arcam esse definitivit, in animarum perniciem dilatar, seu verius perverti contingeret, ideum sanctissimus D. N. ut oves sibi creditas ab ejusmodi spatio lataque, per quam itur ad perditionem, via pro pastorali sollicitudine in rectam semitam avocaret, eorumdem opinionum examen pluribus in sacra theologia magistris, et deinde eminentissimis et reverendissimis DD. cardinalibus, contra hæreticam pravitatem generalibus inquisitoribus serio commisit; qui tantum negotium strenue aggressi, eique sedulo incumbentes, et mature discussis usque ad hanc diem infra scriptis propositionibus, super unaquamque ipsarum sua suffragia Sanctitati Sua singillatim exposuerunt.

1. Homo nullo unquam vita sua tempore tenetur elicere actum fidei, spei et charitatis ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.

2. Vir equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.

3. Sententia asserens, bullam Cœnam solum prohibere absolutionem hæresis, et aliorum criminum, quando publica sunt, et id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est, anno 1629, 18 Julii in consistorio sacræ congregationis eminent. cardinalium visa et tolerata est.

4. Prælati regulares possunt in foro conscientiae absolvere quoscunque sacerdotes ab hæresi occulta et ab excommunicatione propter eam incursa.

5. Quamvis evidenter tibi constet Petrum esse hæreticum, non teneris denuntiare, si probare non possis.

6. Confessarius, qui in sacramentali con-

sessione tribuit pœnitenti chartam postea legendam, in qua ad Venerem incitat, non censetur sollicitasse in confessione, ac proinde non est denuntiandus.

7. Modus evadendi obligationem denuntiandæ sollicitationis est, si sollicitatus consteat cum sollicitante, hic potest ipsum absolvere absque onere denuntiandi.

8. Duplicatum stipendium potest sacerdos pro eadem missa licite accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructus ipsimet celebranti correspondentem, idque post decretum Urbani VIII.

9. Post decretum Urbani potest sacerdos, cui missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, alia parte stipendi sibi retenta.

10. Non est contra justitiam pro pluribus sacrificiis stipendium accipere, et sacrificium unum offerre; neque etiam est contra fidelitatem, etiamsi promittam, promissionem etiam juramento firmata danti stipendum, quod pro nullo alio offeram.

11. Peccata in confessione omissa seu oblita ob instans periculum vitæ, aut ob aliæ causam non tenemur in sequenti confessione exprimere.

12. Mendicantes possunt absolvere a casibus episcopis reservatis non obtenta ad id episcoporum facultate.

13. Satisfacit præcepto annua confessio-nis, qui confitetur regulari, episcopo præ-sentato, sed ab eo injuste reprobato.

14. Qui facit confessionem voluntarie nullam, satisfacit præcepto Ecclesie.

15. Pœnitens propria auctoritate substi-tuere sibi alium potest, qui loco ipsius pœnitentiam adimpleat.

16. Qui beneficium curatum habent, possunt sibi eligere in confessarium sim-plicem sacerdotem non approbatum ab or-dinario.

17. Est licitum religioso vel clero ca-lumniatorem gravia crimina de se vel de sua religione spargere minantem occidere, quando aliud modus defendendi non suppetit, uti suppetere non videtur, si calumniantor sit paratus, vel ipsi religioso, vel ejus religioni publice, et coram gravissimis viris prædicta impingere, nisi occidatur.

18. Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam judicem, a quo ini-qui certo imminet sententia, si alia via non potest innocens damnum evitare.

19. Non peccat maritus occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehen-sam.

20. Restitutio a S. Pio V, imposta bene-ficiatis non recitantibus, non debetur in conscientia ante sententiam declaratoriam judicis, et quod sit pœna.

21. Habens capellaniam collativam, aut quodvis aliud beneficium ecclesiasticum, si studio litterarum vacet, satisfacit suæ obli-gationi, si officium per alium recitet.

22. Non est contra justitiam beneficia ec-clesiastica non conferre gratis, quia collator conferens illa beneficia ecclesiastica, pecu-nia interveniente, non exigit illam pro col-

latione beneficii, sed veluti pro emotu monto temporali, quod tibi conferre non tenebatur.

23. Frangens jejunium Ecclesie, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, nisi ex contemptu vel inobedientia hoc faciat, puta, quia non vult se subjecere præcepto.

24. Mollities, sodomia et bestialitas sunt peccata ejusdem speciei insimæ, ideoque sufficit dicere in confessione se procurasse pollutionem.

25. Qui habuit copulam cum soluta, satis-facit confessionis præcepto, dicens: Commisi cum soluta grave peccatum contra castita-tem non explicando copulam.

26. Quando litigantes habent pro se opini-ones æqua probabiles, potest judex pecu-niam accipere pro ferenda sententia in fa-vorem unius præ alio.

27. Si liber sit alicuius junioris et mo-derni, debet opinio censeri probabilis, dum non constat rejectam esse a Sede Apostolica tanquam improbabilem.

28. Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat legem a principe promulgatam.

« Quibus peractis, dum similium propositionum examini cura et studium impen-ditur, interea idem sanctissimus, re mature considerata statuit et decrevit, prædictas propositiones, et unamquamque ipsarum, ut minimum tanquam scandalosas esse dam-nandas et prohibendas, sicut eas damnatae prohibet, ita ut quicunque illas, aut con-junctim, aut divisim docuerit, defendenterit, ediderit, aut de eis etiam disputative, pu-blice aut privatim tractaverit, nisi forsitan impugnando, ipso facto incidat in excom-municationem, a qua non possit (præter-quam in articulo mortis) ab alio, quacunque etiam dignitate fulgente, nisi a pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.

« Insuper districte in virtute sanctæ obe-dientie et sub interminatione divini judicij prohibet omnibus Christifidelibus cujuscun-que conditionis, dignitatis ac status etiam speciali et specialissima nota dignis, ne præ-dictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad proxim deducant. »

(26. *Alexandri divina Providentia Papæ VII decretum adversus propositiones alias scan-dalosas et in præci perniciosas.*

Feria v, die 18 Martii 1606, in generali con-gregatione sanctæ Romanæ et universalis In-quisitionis, etc.

Sanctissimus D. N. post latum decretum die 24 Septemb. proxime elapsi, quo viginti octo propositiones damnatae fuerunt, ex-minatis sedulo et accurate usque ad hanc diem, infrascriptis aliis quadragesimum quintum numerum implentibus, per plures in sacra theologia magistros, ac per emi-nentissimos et reverendissimos DD. cardinales adversus haereticam pravitatem gene-rales inquisidores, eorum suffragia singilia-tim super unaquaque ipsarum audivit.

29. In die jejunii, qui sepius modicum quid comedit, etsi notabilem quantitatem fu sine comedenter, non frangit jejunium.

30. Omnes officiales, qui in republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunii, nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio.

31. Excusantur absolute a precepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, unicunque iter agant, etiam si iter necessarium non sit, et etiam si iter unius diei conficiant.

32. Non est evidens, quod consuetudo non comedendi ova et lactescia in Quadragesima obliget.

33. Restitutio fructuum ob omissionem horarum suppleri potest per quascunque eleemosynas, quas antea beneficiatus de fructibus sui beneficii fecerit.

34. In die Palmaturam recitans officium Paschale satisfacit precepto.

35. Unico officio potest quis satisfacere duplii precepto, pro die presenti et crastino.

36. Regulares possunt in foro conscientiae uti privilegiis suis, quae sunt expresse revocata per concilium Tridentinum.

37. Indulgencies concessae regularibus, et revocate a Paulo V, hodie sunt revalidatae.

38. Mandatum Tridentini factum sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali, confitendi quam primum, est consilium, non preceptum.

39. Illa particula, quamprimum, intelligitur, cum sacerdos suo tempore confitebitur.

40. Est probabilis opinio, quae dicit, esse tantum veniale, osculum habitum ob dilectionem carnalem et sensibilem, quae ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris et pollutionis.

41. Non est obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, si haec nimis utilis esset ad oblectamentum concubinarii, vulgo *regalo*, dum, deficiente illo, nimis acre ageret vitam, et aliae epulas laetio magno concubinarii afficerent et alia famula nimis difficile inveniretur.

42. Licum est mutuanti aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem ad certum tempus.

43. Annuum legatum pro anima relictum non durat plus quam per decem annos.

44. Quoad forum conscientiae, reo correcto, ejusque contumacia cessante, cessant censure.

45. Libri prohibiti, donec expurgentur, possunt retineri, usque dum, adhibita diligentia, corrigantur.

Quibus mature pensatis, idem sanctissimus statuit ac decrevit, predictas propositiones, et unamquamque ipsarum, ut minimum, tanquam scandalosas esse damnandas, et prohibendas, sicut eas damnat ac prohibet; ita ut quicunque illas, etc., ut in priori decreto.

Insuper districte in virtute S. Obedientiae, etc., ut in priori decreto.

(27). *Innocentii divina Providentia Papae XI, decretum contra propositiones 65, scandalosas, et in praxi perniciose.*

Feria v, die 2 Martii 1679, in generati-

congregatione sanctae Romanae et universalis Inquisitionis, etc.

Sanctissimus D. N. Innocentius Papa XI, predictus, oviuum sibi a Deo creditarum saluti sedulo incumbens et salubre opus in segregandis noxiis doctrinarum pascuis ab innoxiiis a fel. record. Alexandro VII, predecessor suo inchoatum, prosequi volens, plurimas propositiones, partim ex diversis, vel libris, vel thesibus, seu scriptis excerptas, et partim noviter ad inventas, theologorum plurium examini, et deinde eminentissimis et reverendissimis dominis cardinalibus, contra haereticam pravitatem generalibus inquisitoribus subiecit: Quibus propositionibus sedulo et accurate sepius discussis, eorumdem eminentissimorum cardinali, et theol. votis per Sanctitatem Suam auditis: Idem sanctiss. D. N. re postea mature considerata, statuit et decrevit pro nunc sequentes propositiones, et unanimquamque ipsarum, sicut jacent, ut minimum, tanquam scandalosas, in praxi perniciose esse damnandas, sicuti eas damnat et prohibet. Non intendens tamen Sanctitas Sua per hoc decretum alias propositiones in ipso non expressas, et Sanctitatem Suam quondamlibet, et ex quacunque parte exhibitas vel exhibendas ullatenus approbare.

1. Non est illicitum in sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem, de valore sacramenti, relicta tute, nisi id vetet lex, conventione aut periculum gravis damni incurriendi, hinc sententia probabilitum utendum non est in collatione baptismi, ordinis sacerdotalis aut episcopalis.

2. Probabiliter existimo judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.

3. Generatim dum probabilitate, sive intrinseca, sive extrinseca, quantumvis tenui, modo a probabilitatis finibus non creatur, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus.

4. Ab infidelitate excusabitur infidelis, non credens ductus opinione minus probabili.

5. An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei semel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus.

6. Probabile est, ne singulis quidem rigorose quinquenniis per se obligare preceptum charitatis erga Deum.

7. Tunc solum obligat, quando tenemur justificari, et non habemus aliam viam, qua justificari possimus.

8. Comedere et bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem non est peccatum, modo non obsit valetudini, quia licet potest appetitus naturalis suis actibus frui.

9. Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum omni penitus caret culpa ac defectu veniali.

10. Non tenemur proximum diligere actu interno et formaliter.

11. Precepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.

12. Vix in secularibus invenies, etiam in regibus, superfluum statui, et ita vix ali-

quis tenetur ad eleemosynam, quando te-
netur tantum ex superfluo statui.

13. Si cum debita moderatione facias,
potes absque peccato mortali de vita alicu-
jus tristari, et de illius morte naturali gau-
dere, illam ineflicaci affectu petere et desi-
derare, non quidem ex displicentia personæ,
sed ob aliquod temporale emolumendum.

14. Licitum est nōs absolute desiderio cupere
mortem Patris, non quidem ut malum Pa-
tris, sed ut bonum cupientis, quia nimis
ei obventura est pinguis hereditas.

15. Licitum est filio gaudere de parricidio
parentis a se in ebrietate perpetrato pro-
pter ingentes divitias inde ex hereditate con-
secutas.

16. Fides non censetur cadere sub pre-
ceptum speciale, et secundum se.

17. Satis est actum fidei semel in vita eli-
cere.

18. Si a potestate publica quis interroge-
tur, fidem ingenuè confiteri, ut Deo et fidei
gloriosum consulo, tacere, ut peccamino-
sum per se non damno.

19. Voluntas non potest efficer, ut as-
sensus fidei in ipso sit magis firmus, quam
mereatur pondus rationum ad assensum im-
pellentium.

20. Hinc potest quis prudenter repudiare
assensum, quem habebat supernaturalem.

21. Assensus fidei supernaturalis, et util-
lis ad salutem stat cum notitia solum pro-
babili revelationis, imo cum formidine, qua-
quis formidet, ne non sit locutus Deus.

22. Non nisi fides unius Dei necessaria
videtur necessitate medii, non autem ex-
plicita remuneratoris.

23. Fides late dicta ex testimonio creatu-
rarum, similius motivo ad justificationem
sufficit.

24. Vocare Deum in testem mendacii le-
vis non est tanta irreverentia, propter quam
velit, aut possit damnare hominem.

25. Cum causa licitum est jurare sine
animō jurandi, sive res sit levis, sive gra-
vis.

26. Si quis, vel solus, vel coram aliis,
sive interrogatus, sive propria sponte, sive
recreationis causa, sive quoque alio fine,
juret se non fecisse aliquid, quod revera-
fecit, intelligendo intra se aliquid, quod
non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fe-
cit, vel quodvis aliud additum verum, re-
vera non mentitur, nec est perjurus.

27. Causa justa utendi his amphibologis
est quoties id necessarium, aut utile est ad
salutem corporis, honorem, res familiares
tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis
actum, ita ut veritatis occultatio censeatur
tunc expediens et studiosa.

28. Qui mediante commendatione, vel
munere, ad magistratum, vel officium pu-
blicum promotus est, poterit cum restri-
ctione mentali praestare juramentum, quod
de mandato regis a similibus solet exigi,
non habito respectu ad intentionem exigentis,
quia non tenetur fateri crimen occul-
tum.

29. Urgens metus gravis est causa justa

sacramentorum administrationem simulan-
di.

30. Fas est viro honorato occidere inva-
sorem, qui nimirum calumniam inferre, si
aliter haec ignominia vitari nequit; idem
quoque dicendum, si quis impingat alapam,
vel fuste percutiat, et post impactum alapam,
vel ictum fustis fugiat.

31. Regulariter occidere possum furem
pro conservatione unius aurei.

32. Non solum licitum est defendere de-
fensione occisiva, que actu possidemus;
sed etiam ad que jus inchoatum habemus
et que non possessuros speramus.

33. Licitum est tam heredi quam lega-
tario contra injuste impedientem, ne vel
hereditas adeatur vel legata solvantur, se-
taliter defendere, sicut et jus habenti in
cathedram vel praebenda contra eorum
possessionem injuste impedientem.

34. Licet procurare abortum ante anima-
tionem fetus, ne puella deprehensa gravida
occidatur aut infameretur.

35. Videtur probabile omnem fetum,
quandiu in utero est, carere anima rationali,
et tunc primum incipere eamdem habere,
cum paritur, ac consequenter dicendum erit
in nullo abortu homicidium committi.

36. Permissum est furari, non solum in
extrema necessitate, sed etiam in gravi.

37. Famuli et famulæ domesticæ possunt
occulte heris suis subripere ad compensan-
dam operam suam, quam majorem judicant
salario, quod recipiunt.

38. Non tenetur quis sub pena peccati
mortalis restituere, quod ablatum est per
paucā furtā, quantumcunque sit magna
summa totalis.

39. Qui alium movet aut inducit ad infe-
rendum grave damnum tertio, non tenetur
ad restitutionem istius damni illati.

40. Contractus Mohatra licitus est etiam
respectu ejusdem personæ, et cum con-
tracio retrovenditionis prævie inito cum in-
tentione lucri.

41. Cum numerata pecunia pretiosior sit
numeranda, et nullus sit, qui non majoris
faciat pecuniam præsentem, quam futuram,
potest creditor aliquid ultra sortem a mu-
tuariario exigere, et eo titulo ab usura ex-
cusari.

42. Usura non est, dum ultra sortem ali-
quid exigitur, tanquam ex benevolentia et
gratitudine debitum, sed solum si exigatur
tanquam ex justitia debitum.

43. Quidni non nisi veniale sit detrahen-
tis auctoritatem magnam, sibi noxiā et
falso crimine elidere.

44. Probabile est non peccare mortaliter,
qui imponit falsum crimen alicui, ut suam
justitiam et honorem defendat: et si hoc
non sit probabile, vix illa erit opinio pro-
babilis in theologia.

45. Dare temporale pro spirituali non est
simonia, quando temporale non datur tan-
quam pretium, sed duntaxat tanquam mo-
tivum conferendi vel efficiendi spirituale,
vel etiam quando temporale sit solum gra-
tuita compensatio pro spirituali, aut econtra.

46. Et id quoque locum habet, etiamsi tempore sit principale motivum dandi spirituale, imo etiamsi sit finis ipsius rei spiritualis, sic ut illud pluris aestimetur, quam res spiritualis.

47. Cum dixit concilium Tridentinum, eos alienis peccatis communicantes mortaliiter peccare, qui, nisi quos digniores et Ecclesiae magis utiles ipsi judicaverint, ad ecclesias promovent, concilium, vel primo videtur per hoc *digniores*, non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum, sumpto comparativo pro positivo; vel secundo, locutione minus propria ponit digniores, ut excludat indignos, non vero dignos, vel tandem loquitur tertio, quando fit concursus.

48. Tam clarum videtur fornicationem secundum se nullam involvere malitiam, et solum esse malam, quia interdictam, ut contrarium omnino rationi dissonum videatur.

49. Mollities jure naturae prohibita non est unde si Deus eam non interdixisset, saepe esset bona, et aliquando obligatoria sub mortali.

50. Copula cum conjugata, consentiente marito, non est adulterium, ideoque sufficit in confessione dicere se fornicatum.

51. Famulus, qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandam virginem, et multoties eidem subservit deferendo scalam, apriendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, puta, ne a domino male tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur.

52. Praeceptum servandi festa non obligat sub mortali, seposito scandalo, si absit contemptus.

53. Satisfacit praecetto Ecclesiae de audiendo sacro, qui duas ejus partes, imo quatuor simul a diversis celebrantibus audit.

54. Qui non potest recitare matutinum et laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad se minorem.

55. Praeceptio communionis annuae satisficit per sacrilegam corporis Domini manducacionem.

56. Frequens confessio et communio etiam in his, qui gentiliter vivunt, est nota predestinationis.

57. Probabile est sufficere attritionem naturalem, modo honestam.

58. Non tenemur confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.

59. Licet sacramentaliter absolvere dimidiata tantum confessos, ratione magis concursus penitentium, qualis v. g. potest contingere in die magnae alicujus festivitatis aut indulgentiae.

60. Poenitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei naturae, aut Ecclesiae, etsi emendationis spes nulla appararet, nec est neganda, nec differenda abso-

lutio, dummodo ore proferat se dolore et proponere emendationem.

61. Potest aliquando absolviri, qui in proxima occasione peccandi, versatur, quam potest et non vult omittere, quinimo direcere, et ex proposito quererit, aut ei se ingredit.

62. Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis, aut benesta non fugienda occurrit.

63. Licitum est querere directe occasionem proximam peccandi pro bono spirituali vel temporali, nostro vel proximi.

64. Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantia mysteriorum fideli, et etiamsi per negligentiam etiam culpabilem nesciat mysterium sanctissime Trinitatis et Incarnationis Domini nostri Iesu Christi.

65. Sufficit illa mysteria semel credisse.

Quicunque autem cujusvis conditionis, status, et dignitatis illas, vel illarum aliquam, conjunctim vel divisim defenderit, vel ediderit, vel de eis disputative, publice aut privatim tractaverit vel praedicaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem latæ sententie, a qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacunque etiam dignitate fulgente, nisi a pro tempore existente Romano Pontifice absolviri.

Insuper districte in virtute sanctæ Obedientiæ et sub interminatione divini judicij prohibet omnibus Christifidelibus cujuscunque conditionis, dignitatis et status, etiam speciali, et specialissime nota dignis, ne predictas opiniones, aut aliquam ipsorum ad proxim deducant.

Tandem, ut ab injuriosis contentionibus doctores seu scholastici, aut alii quicunque in posterum se abstineant, et ut paci et charitati consulatur, idem sanctissimus in virtute sanctæ Obedientiæ eis præcipit, ut tam in libris imprimendis ac manuscriptis, quam in thesibus, disputationibus ac predicationibus caveant ab omni censura et nota, nec non a quibuscumque convictis contra eas propositiones, quæ adhuc inter catholicos hinc inde controvertuntur, donec a S. Sede super iisdem propositionibus judicium proferatur.

(28. *Condemratio duarum thesiuum de omnipotentia donata et subjecta creature.* feria v, die 23 Noverbris 1679.

In congregacione generali sanctæ Romanae et universalis Inquisitionis habita in Palatio Apostol. Montis Quirinalis coram S. S. D. N. Innoc. div. Prov. P. P. XI, ac emin. et rev. dominis S. R. E. cardinalibus, in tota rep. Christiana contra haereticam pravitatem generalibus inquisitoribus a S. Sede Apostolica specialiter deputatis.

Cum supradictis emin. et reverendis. B. D. delatae fuerint haec duæ propositiones.

1. Deus donat nobis omnipotentiam suam, ut ea utamur, sicut aliquis donat alteri viliani aut librum.

2. Deus subjicit nobis suam omnipotentiam.

« Eorumdem jussu per theologos ad id specialiter deputatos S. S. D. N. relatæ, et coram Sua Sanctitate propositæ una cum votis emin. et rev. S. R. E. cardinalium, Sanctitas Sua decrevit et mandavit, ut ambae propositiones prohiberentur, sicut eas præsenti decreto damnat et prohibet, ut temerarias ad minimum, et novas, mandatque, ne quis deinceps cujuscunque sit gradus, ordinis aut conditionis, illas vel illarum alterutram audeat imprimere vel imprimi facere, sive scriptis, sive etiam oretenus docere vel asserere sub pœnis et censuris in indice librorum prohibitorum contentis, aliisque Sanctitati Suae beneficis. »

(29. *Prohibilio de usu scientie ex confessione acquisita. Feria IV, die 18 Novembris 1682.*

« In generali congregazione S. Romanæ et universalis Inquisitionis habita in conventu S. Mariæ supra Minervam coram eminentiis. et reverendis. D. D. S. R. E. cardinalibus, in tota Repub. Christiana contra hereticam pravitatem generalibus inquisitoribus a Sede Apostolica specialiter deputatis.

« Prævia matura consultatione dominorum consultorum facta fuit discussio sequentis propositionis. »

Scientia ex confessione acquisita ut licet, modo fiat sine directa aut indirecta revelatione et gravamine pœnitentis, nisi aliud multo majus ex non usu sequatur, in cuius comparatione prius merito contemnatur.

« Addita deinde explicatione sive limitatione, quod sit intelligenda de usu scientie ex confessione acquisita cum gravamine pœnitentis, seclusa quacunque revelatione atque in casu, quo multo majus gravamen ejusdem pœnitentis ex non usu sequeretur, statuerunt dictam propositionem, quatenus admittit usum dictæ scientie cum gravamine pœnitentis omnino prohibendum esse, etiam cum dicta explicatione, sive limitatione, et præsenti decreto prohibent, ne quis ultra audeat tam doctrinam publice aut privatum docere, aut defendere sub pœnis arbitrio saeculari congregationis diligendis; mandantes etiam universis sacramenti Pœnitentie ministris, ut ab ea in praxim deducenda prorsus abstineant. »

(30. *Constitutio Innocentii XI, proscriptoris octo et sexaginta theses, quæ prætextu orationis Quietis a Michaeli de Molinos docebantur, Bullarii Romani, edit. cit., tom. VII, pag. 441.*

INNOCENTIUS, episcopus, etc.

Cælestis pastor Christus Dominus, ut jacente in tenebris mundum, variisque gentium erroribus involutum a potestate diaboli, sub qua misere post lapsum primi parentis tenebatur, sua ineffabili miseratione liberaret, carnem sumere, et in ligno crucis chirographo redemptionis nostræ affixo, in testimonium suæ in nos charitatis, sese hostiam vivente Deo pro nobis

FERRAR. VI.

offerre dignatus est, mox redditurus in eolum, Ecclesiam catholicam sponsam suam, tanquam novam civitatem sanctam Hierusalem descendenter de cœlo non habentem rugam, neque maculam, unam, sanctamque in terris relinquens, armis potentiæ suas contra portas inferi circumvallatam, Petro apostolorum principi et successoribus ejus regendam tradidit, ut doctrinam ab ipsis ore haustam, sartam teclamque custodiarent, ne oves pretioso sanguine redemptæ prævarum opinionum pabulo in antiquos errores reciderent, quod præcipue beato Petro mandasse sacræ litteræ docent: cui enim apostolorum, nisi Petro, dixit: *Pascere oves meas*, et rursus: *Ego rogavi pro te, ut non deficiat fidex tua, et tu aliquando conververus confirmas fratres tuos?* (Luc. xxii, 32.) Quare Nobis, quia non nostris meritis, sed inscrutabili Dei omnipotentis consilio in ejusdem Petri cathedra, pari potestate sedemus, semper fixum in animo fuit, ut populus Christianus eam sectaretur fidem, quæ a Christo Domino per apostolos suos perpetua, et nunquam interrupta traditione prædicata fuit, quamque ipse usque ad sæculi consummationem permansuram esse promisit.

Cum igitur ad apostolatum nostrum relatum fuisset, quemdam Michaelem de Molinos prava dogmata, tum verbo, tum scripto docuisse, et in prætextu orationis quietis, contra doctrinam et usum a sanctis Patribus ab ipsis nascentis Ecclesiæ primordiis receptum, fideles a vera religione et a Christianæ pietatis puritate in maximos errores, et turpissima quæque inducebant: Nos, cui cordi semper fuit ut fidelium animæ Nobis ex alto commissæ, purgatis pravarum opinionum erroribus, ad optatum salutis portum tuto pervenire possint legitimis præcedentibus indicis, prædictum Michaelem de Molinos carceribus mancipari mandavimus. Deinde coram Nobis et venerabilibus fratribus nostris sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalibus in tota Republica Christiana generalibus inquisitoribus Apostolica auctoritate specialiter deputatis, auditis pluribus in sacra theologia magistris, eorumque suffragiis, tum voce, tum scripto susceptis, matureque perennis, implorata etiam sancti Spiritus assistentia, cum prædictorum fratum nostorum unanimi voto ad damnationem infra-scriptrum propositionum ejusdem Michaelis de Molinos, a quo fuerunt pro suis recognitæ, et de quibus propositionibus tanquam a se dictatis, scriptis, communicatis et creditis, ipse convictus, re-spective confessus fuerat, ut latius in processu et decreto de mandato nostro lato die 28 Augusti præsentis anni 1687 devenire, ut infra decrevimus.

Propositiones 68.

1. Oportet hominem suas potentias annihilare; et hæc est via interna.
2. Velle operari active, est Deum offendere, qui vult esse ipse solus Agens; et ideo

opus e., seipsum in Deo totum, et totaliter derelinquere, et postea permanere velut corpus exanime.

3. Vota de aliquo faciendo sunt perfectio-nis impeditiva.

4. Activitas naturalis est gratiae inimica, impeditque Dei operationes et veram per-fectio-nem, quia Deus operari vult in nobis sine nobis.

5. Nihil operando anima se annihilat, et ad ipsum principium redit, et ad suam origi-nem, quae est essentia Dei, in qua transfor-mata remanet, sc̄ divinata, et Deus tunc in se ipso remanet, quia tunc non sunt am-plius duæ res unitæ, sed una tantum, et hac ratione Deus vivit et regnat in nobis, et anima se ipsam annihilat in esse opera-tivo.

6. Via interna est illa, qua non cognosci-tur nec lumen, nec amor, nec resignatio, et non oportet Deum cognoscere, et hoc modo recte proceditur.

7. Non debet anima cogitare nec de præ-mio, nec de punitione, nec de paradiso, nec de inferno, nec de morte, nec de æter-nitate.

8. Non debet velle scire, an gradiatur cum voluntate Dei, an cum eadem voluntate re-signata maneat, nec ne? nec opus est, ut velit, cognoscere suum statum, nec pro-prium nihil, sed debet ut corpus exanime wanere.

9. Non debet anima reminisci, nec sibi, nec Dei, nec cujuscunque rei; et in via inter-na omnis reflexio ad suas humanas actiones, et ad proprios defectus

10. Si propriis defectibus alias scandaliz-get, non est necessarium reflectere, dummodo non adsit voluntas scandalizandi, et ad proprios defectus non posse reflectere gratia Dei est.

11. Ad dubia, quæ occurunt, an recte procedatur, nec ne, non est opus reflec-tere.

12. Qui suum liberum arbitrium Deo do-navit, de nulla re debet curam habere, nec de inferno, nec de paradiso, nec debet de-siderium habere propriæ perfectionis, nec virtutum, nec propriæ sanctitatis, nec pro-priæ salutis, cuius spem expurgare debet.

13. Resignato Deo libero arbitrio, eidem Deo relinquenda est cogitatio, et cura de omni re nostra, et relinquere, ut faciat in nobis suam divinam voluntatem.

14. Qui divina voluntati resignatus est, non convenit, ut a Deo rem aliquam petat, quia petere est imperfectio, cum sit actus propriæ voluntatis et electionis, et est velle, quod divina voluntas nostræ conformetur, et non quod nostra divinæ. Et illud Evangelii: *Petite, et accipietis* (Joan. xvi, 24), non est dictum a Christo pro animalibus inter-nis, quæ nolunt habere voluntatem. Imo hujusmodi animæ eo perveniunt, ut nou possint Deo rem aliquam petere.

15. Sicul non debent a Deo rem aliquam petere, ita nec illi ob rem aliquam gratias agere debent, quia utrumque est actus p' o-ris voluntatis.

16. Non convenit indulgentias querere pro poena propriis peccatis debita, quia me-lius est divina justitia satisfacere, quam di-vinam misericordiam querere, quoniam illud ex puro Dei amore procedit, et istud ad amorem nostri interessato, nec est res Deo grata, nec meritoria, quia est velle crucem fugere.

17. Tradito Deo libero arbitrio, et eidem relictâ cura, et cognitione animæ nostræ, non est amplius habenda ratio tentationum, nec eis alia resistantia fieri debet, nisi ne-gativa nulla adhibita industria, et si natura commovetur, oportet sinere, ut comoveat-ur, quia est natura.

18. Qui in oratione utitur imaginibus, figu-ris, speciebus et propriis conceptibus, non adorat Deum in spiritu et veritate.

19. Qui amat Deum eo modo, quo ratio argumentatur, aut intellectus comprehendit, non amat verum Deum.

20. Afferre, quod in oratione opus est sibi per discursum auxilium ferre, et per cogitationes, quando Deus animam non ab-o-quitur, ignorantia est. Deus nunquam lo-quitur, ejus locutio est operatio et semper in anima operatur, quando haec suis discursibus, cogitationibus et operationibus eum non impedit

21. In oratione opus est manere in fide obscura et universali cum quiete et ocli-vione cujuscunque cogitationis particularis ac distinctæ attributorum Dei, ac Trinitatis, et sic in Dei præsentia manere ad illud ado-randum et amandum, eique inservendum, sed absque productione actuuum; quia Deus in his sibi non complacet

22. Cognitio haec per fidem non est actu a creatura productus, sed est cognitio a Deo creaturæ tradita, quam creatura se habere non cognoscit, nec postea cognoscit illam se habuisse, et idem dicitur de amore

23. Mystici cum S. Bernardo in Scala clau-stralium distinguunt quatuor gradus, lectio-nem et meditationem, orationem et contem-plationem infusam; qui semper in primo si-stit, nunquam ad secundum pertransit; qui semper in secundo persistit, nunquam ad tertium pervenit, qui est nostra contemplatio acquisita, in qua per totam vitam persisten-dum est; dummodo Deus animam nou trahat, absque eo quod ipsa id exspectet, ad contemplationem infusam: et hac cessante, anima regredi debet ad tertium gradum, et in ipso permanere, absque eo quod au-plius redeat ad secundum aut primum.

24. Quaescunque cogitationes in oratione occurrant, etiam impurae, etiam contra Deum, sanctos, fidem et sacramenta, si voluntarie non nutrientur, nec voluntarie expellantur, sed cum indifferentia et resignatione tol-e-rentur, non impediunt orationem fidei: imo eam perfectiorem efficiunt, quia ani-ma tunc magis divinae voluntati resignata remanet.

25. Etiamsi superveniat somnus, et dor-miatur, nihilominus fit oratio et contem-platio actualis; quia oratio et resignatio,

resignatio et oratio idem sunt, et dum resignatio perdurat, perdurat et oratio.

26. Tres illae viæ, purgativa, illuminativa et unitiva sunt absurdum maximum, quod dictum fuerit in mystica, cum non sit nisi unica via, scilicet via interna.

27. Qui desiderat et amplectitur devotio nem sensibilem, non desiderat, nec querit Deum, sed seipsum, et male agit, cum eam desiderat, et eam habere conatur, qui per viam internam incedit, tam in locis sacris quam in diebus solemnibus.

28. Tedium rerum spiritualium bonum est, siquidem per illud purgatur amor proprius.

29. Dum anima interna fastidit discursus de Deo et virtute, et frigida remanet, nullum in se ipsa sentiens fervorem, bonum signum est.

30. Totum sensibile, quod experimur in via spirituali, est abominabile, spurcum et immundum.

31. Nullus meditativus veras virtutes exercet internas, quæ non debent a sensibus cognosci. Opus est amittere virtutes.

32. Nec ante, nec post communionem alia requiritur preparatio, aut gratiarum actio (pro istis animabus internis) quam permanentia in solita resignatione passiva, quemodo perfectiore supplet omnes actus virtutum, qui fieri possunt, et fiunt in via ordinaria; et si hac occasione communionis insurgunt motus humiliationis, aut gratiarum actionis, reprimendi sunt, quoties non dignoscatur eos esse ex impulsu speciali Dei; alias sunt impulsus naturæ non dum mortuæ.

33. Male agit anima, quæ procedit per hanc viam internam, si in diebus solemnibus vult aliquo conatu particulari excitare in se devotum aliquem sensum; quoniam animæ internæ oïunes dies sunt æquales, omnes festivi; et idem dicitur de locis sacris, quia hujusmodi animabus omnia loca æqualia sunt.

34. Verbis et lingua gratias agere Deo non est pro animabus internis, quæ in silentio manere debent, nullum Deo impedimentum apponendo, quod operetur in illis; et quo magis Deo se resignant, experiuntur se non posse orationem Dominicam, seu *Pater noster* recitare.

35. Non convenit animabus hujus viæ internæ, quod faciant operationes etiam virtuosas ex propria electione et activitate, alias non essent mortuæ; nec debent elicere actus amoris erga B. V. sanctos aut humanitatem Christi, quia cum ista objecta sensibilia sint, talis est amor erga illa.

36. Nulla creatura, nec B. V. nec sancti sedere debent in nostro corde, quia solus Deus vult illud occupare et possidere.

37. In occasione temptationum etiam furiarum non debet anima elicere actus explicitos virtutum oppositarum, sed debet in supradicto amore et resignatione permanere.

38. Crux voluntaria mortificationum pondus grave est et infructuosum, ideoque dignitatem.

39. Sanctiora opera et penitentia, quas peregerunt sancti, non sufficiunt ad removendam ab anima vel unicam adhæsiouem.

40. B. Virgo nullum unquam opus exterius peregit, et tamen fuit sanctis omnibus sanctior; igitur ad sanctitatem perveniri potest absque opere exteriori.

41. Deus permittit et vult ad nos humiliandos et ad veram transformationem producendos, quod in aliquibus animabus perfectis, etiam non arreptitiis, dæmon violentiam inferat earum corporibus, easque actus carnales committere faciat, etiam in vigilia et sine mentis olfuscatione, movendo physice illarum manus, et alia membra contra earum voluntatem. Et idem dicitur quoad alios actus per se peccaminosos, in quo casu non sunt peccata, quia his non adest consensus.

42. Potest dari casus, quod hujusmodi violentia ad actus carnales contingent eodem tempore ex parte duarum personarum, scilicet maris et feminæ, et ex parte ultrius sequatur actus.

43. Deus præteritis sæculis sanctos efficiebat tyrannorum ministerio, nunc vero eos efficit sanctos ministerio dæmonis, qui causando in eis prædictas violentias, faciliter, ut illi se ipsos magis despiciant, atque annihilent, et se Deo resignent.

44. Job blasphemavit, et tamen non peccavit labiis suis, quia fuit ex dæmonis violentia.

45. Sanctus Paulus hujusmodi dæmonis violentiam in suo corpore passus est, unde scripsit: *Non quod volo bonum, hoc ago, sed quod nolo malum, hoc facio* (Rom. viii, 15.)

46. Hujusmodi violentias sunt medium magis proportionatum ad annihilandam animam, et eam ad veram transformationem et unionem perducendam, nec alia superest via facilior et tutior.

47. Cum hujusmodi violentias occurrent, sinere oportet, ut Satanas operetur, nullam adhibendo industriam, nullumque proprium conatum, sed permanere debet homo in suo nihilo, et etiamsi sequantur pollutiones et actus obsceni propriis manibus, et etiam pejora, nou opus est se ipsum inquietare, sed foras emittendi sunt scrupuli, dubia et timores, quia anima fit magis illuminata, magis robورata, magisque candida, et acquiritur sancta libertas; et præ omnibus non opus est haec confiteri, et sanctissime fit non confitendo, quia hoc pacto superatur dæmon, et acquiritur thesaurus pacis.

48. Satanas, qui hujusmodi violentias infert, suadet deinde gravis esse delicia, ut anima se inquietet, ne se via interna ulterius progrediatur, unde ad ejus vires enerandas melius est ea non contuleri, quia non sunt peccata, nec etiam venialia.

49. Job ex violentia dæmonis se propriis manibus polluebat eodem tempore, quo mundas habebat ad Deum preces (sic interpretando locum ex cap. xvi Job).

50. David, Jeremias, et multi ex sanctis prophetis hujusmodi violentias patiebantur harum impuriarum operationum exterrarum.

51. In sacra Scriptura multa sunt exempla

violeñiarum ad actus externos peccaminosos, ut illud de Samsone, qui per violençiam se ipsum occidit cum Philistæis, coniugium init cum alienigena, et cum Dalila meretrice fornicatus est, quæ alias erant prohibita et peccata fuissent: de Juditha, quæ Holoperni mentita fuit; de Eliseo, qui pueris maledixit; de Elia, qui combussit duces cum turmis regis Achab. An vero fuerit violentia immediate a Deo peracta, vel dæmonum ministerio, ut in aliis animabus contingit, in dubio relinquitur.

52. Cum hujusmodi violentiæ etiam impuræ absque mentis offuscatione accidunt, tunc anima Deo potest uniri, et de facto semper magis unitur.

53. Ad cognoscendum in praxi, an aliqua operatio in aliis personis fuerit violenta, regula, quam de hoc habeo, nequid sunt protestationes animarum illarum, quæ protestantur se dictis violentiis non consenserisse, aut jurare non posse, quod in iis consenserint, et videre quod sint animæ, quæ proficiunt in via interna; sed regulam sumerem a lumine quoddam actuali cognitione humana, ac theologica superiori, quod me certo cognoscere facit cum interna certitudine, quod talis operatio est violenta, et certus sum, quod hoc lumen a Deo procedit, quia ad me pervenit conjunctum cum certitudine, quod a Deo proveniat, et mihi nec umbram dubii relinquunt in contrarium, eo modo, quo interdum contingit, quod Deus aliquid revelando, eodem tempore animam certam reddit, quod ipse sit, qui revelat, et anima in contrarium non potest dubitare.

54. Spirituales vitæ ordinariæ in hora mortis se delusos invenient, et confusos, et cum omnibus passionibus in alio mundo purgandis.

55. Per hanc viam internam pervenitur, multa cum sufferentia, ad purgandas et extinguidas omnes passiones, ita quod nihil amplius sentitur, nihil nihil; nec ulla sentitur inquietudo, sicut corpus mortuum, nec anima se amplius commoveri sinit.

56. Duæ leges, duæ cupiditates, animæ una, et amoris proprii altera, tandem perdurant, quando perdurat amor proprius: unde quando hic purgatus est, et mortuus, ut fit per viam internam, non adsunt amplius illæ duæ leges, et cupiditates, nec anteriorius iapsus aliquis incurrit, nec aliquid sentitur amplius, nequidem veniale peccatum.

57. Per contemplationem acquisitam pervenitur ad statum non faciendi amplius peccata mortalia nec venialia.

58. Ad hujusmodi statum pervenitur non reflectendo amplius ad proprias operationes, quia defectus ex reflexione oriuntur.

59. Via interna sejuncta est a confessione, a confessariis et a casibus conscientiæ, et theologia et philosophia.

60. Animabus proiectis, quæ reflexionibus mori incipiunt et eo perveniunt, ut sint mortuæ, Deus confessionem aliquando efficit impossibilem, et supplet ipse tanta

gratia præservante, quantam in sacramento reciperent, et ideo hujusmodi animabus non est bonum in tali casu ad sacramentum Pœnitentiæ accedere, quia id est illis impossibile.

61. Anima cum ad mortem mysticam pervenit, non potest amplius aliud velle, quam quod Deus vult, quia non habet amplius voluntatem, et Deus illi eam abstulit.

62. Per viam internam pervenitur ad continuum statum immobilem in pace imperceptibili.

63. Per viam internam pervenitur etiam ad mortem sensum: quinimum signum, quod quis in statu nibilitatis maneat, id est mortis mysticæ, est si sensus exteriores non repræsentent amplius res sensibiles, unde sint, ac si non essent, quia non pervenient ad faciendum, quod intellectus se ad eas applicet.

64. Theologus minorem dispositionem habet, quam homo rudis ad statum contemplati. Primo, quia non habet fidem adeo puram; secundo, quia non est adeo humilis; tertio, quia non adeo curat propriam salutem; quartio, quia caput refertum habet phantasmatibus, speciebus, opinionibus et speculationibus, et non potest in illum ingredi verum lumen.

65. Præpositis obediendum est in exteriore, et latitudo voti obediendi religiosum tantummodo ad exterius pertinet. In exteriore vero aliter se habet, quia solus Deus et director intrant.

66. Risus digna est nova quædam doctrina in Ecclesia Dei, quod anima quoad internum gubernari debeat ab episcopo: quod si episcopus non sit capax, anima ipsam cum suo director adest; novam dico doctrinam, quia, nec sacra Scriptura, nec canones, nec bullæ, nec sancti, nec auctores eam unquam tradiderunt, nec tradere possunt, quia Ecclesia non judicat de occultis, et anima jus habet eligendi quemcunque sibi benevisum.

67. Dicere quod internum manifestandum est exteriori tribunali præpositorum, et quod peccatum sit id non facere, est manifesta deceptio, quia Ecclesia non judicat de occultis et propriis animabus præjudicantibus deceptionibus et simulationibus.

68. In mundo non est facultas, nec jurisdictionis ad præcipiendum, ut manifestentur epistolæ directoris quoad internum animæ, et ideo opus est animadvertere, quod hoc est insultus Satanae.

Quas quidem propositiones tanquam hereticas, suspectas, erroreas, scandalosas, blasphemias, piarum aurium offensivas, temerarias, Christianæ discipline relaxativas et eversivas, et seditiones respective: ac quæcumque super iis verbo, scripto, lyris emissâ, pariter cum voto eorumdem fratribus nostrorum S. R. E. cardinalium et inquisitorum generalium damnavimus, circumscriptivimus, et abolevimus: deque eisdem, et similibus omnibus, et singulis posthac quoquo modo loquendi, scribendi, disputandi, easque credendi, tenendi, do-

cendi, aut in praxim redicendi, facultatem quibuscumque interdiximus et contraſa-
cientes omnibus dignitatibus, gradibus,
honoribus, beneficiis, officiis ipso facto
perpetuo privavimus, et inhabiles ad quæ-
cumque decretivimus vinculoque etiam ana-
thematis eo ipso innodavimus, quo non-
nisi a nobis et a Romanis Pontificibus suc-
cessoribus nostris valeant absolvit; præterea
eodem nostro decreto prohibuimus et dam-
navimus omnes libros, omniaque opera,
quocumque loco, et idiomatica impressa, nec
non omnia manuscripta ejusdem Michaelis
de Molinos, velutimusque, ne quis cujus-
cumque gradus, conditionis, vel status,
etiam speciali nota dignus, audeat sub quo-
vis prætextu, quolibet pariter idiomatica, sive
sub eisdem verbis, sive sub æqualibus aut
æquipollentibus, sive absque nomine, seu
facto, aut alieno nomine ea imprimi facere,
neque impressa, seu manuscripta legere,
vel apud se retinere, sed ordinariis locorum
ut hæreticæ pravitatis inquisitoribus statim
tradere et consignare teneantur sub eisdem
pœnis superius inflictis, qui ordinarii et
inquisitores statim ea igni comburi faciant.
Tandem ut prædictus Michael de Molinos ob-
hæreses, errores et turpia facta prædicta
debitis pœnis in aliorum exemplum, et ip-
sius emendationem plecteretur, lecto in
eadem nostra congregacione toto processu
et auditis dilectis filiis consultoribus no-
stræ sanctæ Inquisitionis officii, in sacra
theologia et in jure Pontificio magistri, cum
eorumdem venerabilium fratrum nostrorum
S. R. E. cardinalium unanimi voto, dictum
Michaelem de Molinos tanquam reum con-
victum et confessum respective, et uti hæ-
reticum formalem, licet pœnitentem, in
penam arcti et perpetui carceris, et ad per-
agendas alias pœnitentias salutares, prævia
tamen abjuratione de formaliter per ipsum
emitenda, servato juris ordine, damnavi-
mus, mandantes, ut die et hora præfigen-
dis in ecclesia Sanctæ Mariæ supra Miner-
vam hujus almæ Urbis, præsentibus omni-
bus venerabilibus fratribus nostris, S. R.
E. cardinalibus, et Romæ curiæ nostræ pre-
latis, universoque populo ad id etiam per
concessionem Indulgentiarum convocando,
ex alto tenor processus, stante in suggestu
eodem Michaele de Molinos, una cum senten-
tia inde secuta legeretur, et postquam
idem de Molinos, habitu pœnitentiæ indu-
lus, prædictos errores, et hæreses publice
abjurasset, facultatem dedimus dilecto filio
nostro sancti officii commissario, ut eum a
censuris, quibus innodatus erat, in forma
Ecclesiæ consueta absolveret; quæ omnia in
executionem dictæ nostræ ordinationis die
3 Septembris labentis anni solemniter adiu-
plicata sunt.

Et licet supernarratum decretum de man-
dato Nostro latum ad majorem fidelium cau-
telam typis editum publicis locis affixum
et divulgatum fuerit; nihilominus ne hu-
jus Apostolicæ damnationis memoria futuris
temporibus deleri possit, utque populus
Christianus catholica veritate instructior

per viam salutis incedere valeat, præde-
cessorum nostrorum Summorum Pontificum
vestigiis inhærentes, hac nostra perpetuo
valitura constitutione supradictum decre-
tum denuo approbamus, confirmamus, et
debitæ execuctioni tradi mandamus, iterum
supradictas propositiones definitive dam-
nantes et reprobantes, librosque, et ma-
nuscripta ejusdem Michaelis de Molinos pro-
hibentes et interdicentes sub eisdem pœnis
et censuris contra transgressores latis et in-
flictis.

Decernentes, etc. Nulli ergo omnino ho-
minum, etc.

Datum Romæ apud San am Mariam Ma-
jorem anno Incarnationis Dominicæ 1687,
xii Kalendas Decembris pontificatus nostri
anno duodecimo.

(31. *Alexandri divina providentia Papie VIII decretum contra duas propositiones*: Bullarii Romani, edit. cit., tom. IX, pag. 96. Feria v, die 24 Augusti 1690.

Sanctissimus D. N. Alexander Papa VIII, non sine magno animi sui mœrore audivit duas theses, seu propositiones, unam de-
nuo, et in majorem fidelium perniciem sus-
citari, alteram de novo erumpere, et cum sui
pastoralis officii munus sit oves sibi creditas
a noxiis pascuis avertere, et ad salutaria
semper dirigere, dictarum thesium sive pro-
positionum examen pluribus in sacra theo-
logia magistris, et deinde eminentiss. et
reverendiss. DD. cardinalibus inquisitori-
bus sedulo commisit, qui pluries, re ma-
ture discussa, infrascriptis thesibus seu
propositionibus, super unaquaque ipsarum
sua suffragia Sanctitati Sue siugillatim ex-
posuerunt.

1. Bonitas objectiva consistit in conve-
nientia objecti cum natura rationali; for-
malis vero in conformatate actus cum re-
gula morum. Ad hoc sufficit ut actus mo-
ralis tendat in finem ultimum interpretative;
« hinc homo non tenetur amare neque in
principio, neque in decursu vitæ sue mo-
ralis. »

2. Peccatum philosophicum seu morale
est actus humanus disconveniens naturæ
rationali et rectæ rationi; theologicum
vero et mortale est transgressio libera divi-
næ legis; philosophicum, quantumvis grave,
in illo, qui Deum vel ignorat, vel de Deo
actu non cogitat, est grave peccatum, sed
non est offensa Dei, neque peccatum mor-
tale dissolvens auicitiā Dei, neque æterna
pœna dignum.

Quibus peractis sanctissimus omnibus
plene et mature consideratis, primam the-
sim seu propositionem declaravit hæreti-
cam, et uti talem damnandam et prohiben-
dam esse, sicuti damnat et prohibet sub-
censuris et pœnis contra hæreticos et eorum
fautores in jure expressis. Secundam the-
sim seu propositionem declaravit scandalosam,
temerariam et piarum aurium offensi-
vam, et erroneam, et uti talem damnandam
et prohibendam esse, sicuti damnat et prohibet,
ita ut quicunque illam docuerit, de-
fenderit, ediderit, aut de ea etiam disputa-

verit, publice seu privatum tractaverit, nisi forsitan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, a qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacunque etiam dignitate fulgente, nisi a pro tempore Romano Pontifice absolvitur. Insuper districte in virtute Sanctæ Obedientiæ, et sub interminatione divini judicij prohibet omnibus Christifidelibus cujuscunque conditionis, dignitatis et status, etiam speciali et specialissima nota dignis, ne prædictam thesim seu propositionem ad praxim deducant.

(32. *Decretum S. D. N. Alexandri VIII, contra propositiones 31, tom. eod., pag. 96 seq. Feria v, die 7 Decembris 1690.*

Sanctissimus D. N. Alexander divina Providentia Papa VIII prædictus pro pastorali cura ovium a Christo Domino sibi commissa, de earum salute sollicitus, ut inofenso gradu per rectas semitas possint incedere, et pascua nimium perniciosa in prævis doctrinis exhibita vitare, unius supra triginta propositionum examen pluribus in sacra theologia magistris, deinde eminentissimis et reverendissimis cardinalibus contra haereticam pravitatem generalibus inquisitoribus commisit, qui tantum negotium diligenter aggressi, atque sedulo, ac plures incumbentes super unaquaque ipsarum suffragia Sanctitati Suæ singillatim delulerunt.

Propositiones autem 31 sunt infrascriptæ, videlicet :

1. In statu naturæ lapsæ ad peccatum formaliter et demeritum sufficit illa libertas, qua voluntarium, ac liberum fuit in causa sua peccato originali et voluntate Adami peccantis.

2. Tametsi detur ignorantia invincibilis juris naturæ; hæc in statu naturæ lapsæ operantem ex ipsa non excusat a peccato formaliter.

3. Non licet sequi opinionem vel inter probables probabilissimam.

4. Dedit semetipsum pro nobis oblationem Deo, non pro solis electis, sed pro omnibus et solis fidelibus.

5. Pagani, Judæi, haeretici, aliqui hujus generis nullum omnino accipiunt a Jesu Christo influxum, adeoque hinc recte inferre in illis esse voluntatem nudam et inernem sine omni gratia sufficientem.

6. Gratia sufficiens statui nostro, non tam utilis quam perniciosa est, sic ut proinde merito possimus petere : *A gratia sufficienti libera nos, Domine.*

7. Omnis humana actio liberata, est Dei dilectio vel mundi; si Dei, charitas Patris est; si mundi, concupiscentia carnis, hoc est, mala est.

8. Necesse est infidelem in omni opere peccare.

9. Revera peccat, qui odio habet peccatum mere ob ejus turpitudinem et disconvenientiam cum natura sine ullo ad Deum offensum respectu.

10. Intentio, qua quis detestatur malum,

et prosequitur bonum, mere ut cœlestem obtineat gloriam, non est recta, nec Deo placens.

11. Omne, quod non est ex fide Christiana supernaturali, quæ per dilectionem operatur, peccatum est.

12. Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam fides, et etiamsi videantur credere, non est fides divina, sed humana.

13. Quisquis etiam æternæ mercedis intuitu famulatur, charitate si caruerit, vitio non caret, quoties intuitu licet beatitudinis operatur.

14. Timor gehennæ non est supernaturalis.

15. Attritio, quæ gehennæ, et pœnaru metu concipitur sine dilectione benevolentie Dei propter se, non est bonus motus ac supernaturalis.

16. Ordinem præmittendi satisfactionem absolutioni induxit non politia aut institutio Ecclesiæ, sed ipsa Christi lex et præscriptio, natura rei id ipsum quodammodo dictante.

17. Per illam praxim mox absolvendi ordo pœnitentiæ est inversus.

18. Consuetudo moderna quoad administrationem sacramenti pœnitentiæ, etiamsi eam plurimorum hominum sustentet auctoritas, et multi temporis diurnitas confirmet; nihilominus ab Ecclesia non habetur pro usu, sed abuso.

19. Homo debet agere tota vita pœnitentiæ pro peccato originali.

20. Confessiones apud religiosos factæ, plerique vel sacrilegæ sunt vel invalidæ.

21. Parochianus potest suspicari de Meudicantibus, qui eleemosynis communibus vivunt, de imponenda nimis levi et incongrua pœnitentia, seu satisfactione ob quæstum seu lucrum subsidii temporalis.

22. Sacrilegi sunt judicandi, qui jus ad communionem percipiendam prætendent, antequam condignam de delictis suis pœnitentiam egerint.

23. Similiter arcendi sunt a sacra communione, quibus nondum inest amor Dei purissimus, et omnis inistionis expers.

24. Oblatio in templo, quæ fiebat a B. M. V. die Purificationis suæ per duos pullos columbarum, unum in holocaustum, et alterum pro peccatis, sufficienter testatur, quod indiquerit purificatione, et quod Filius, qui offerebatur etiam macula Matris maculatus esset secundum verba legis.

25. Dei Patris sedentis simulacrum nefas est Christiano in templo collocare.

26. Laus, quæ defertur Mariæ, ut Maria, vana est.

27. Valuit aliquando baptismus sub hac forma collatus : *In nomine Patris, etc., prætermisis illis : Ego te baptizo.*

28. Valet baptismus collatus a ministro, qui omnem ritum externum, formamque baptizandi observat, intus vero in corde suo apud se resolvit : *Non intendo facere, quod facit Ecclesia.*

29. Futilis, et toties convulsa est assertio

de Pontificis Romani supra concilium œcumenicum auctoritate, atque in fidei quæstionibus decernendi infallibilitate.

30. Ubi quis invenerit doctrinam in Augustino clare fundam, illam absolute potest tenere et docere, non respiciendo ad ultimam Pontificis bullam.

31. Bulla Urbani VIII *In eminenti*, est sub reptilia.

Quibus mature consideratis, idem sanctissimus statuit et decrevit 31 supradictas propositiones, tanquam temerarias, scandalosas, male sonantes, injuriosas, hæresi proximas, hæresim sapientes, erroneas, schismaticas et hæreticas respective, esse damnandas et prohibendas, sicut eas damnat et prohibet, ita ut quicunque illas, aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam disputative, publice, aut privatum tractaverit, nisi forsitan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, a qua non possit (preterquam in articulo mortis) ab alio quacunque etiam dignitate fulgente, nisi a prottempore existente Romano Pontifice absolviri.

Insuper districte in virtute S. Obedientie et sub interminatione divini judicii, prohibet omnibus Christifidelibus eujusunque conditionis, dignitatis et status, etiam speciali et specialissima nota dignis, ne predictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad proximam ducant.

Non intendit tamen S. Sua per hoc decretum alias propositiones in majori numero, ultra supradictas 31 jam exhibitas, et in hoc decreto non expressas, approbare. »

(33. Breve Innocentii XII, proscriptentis tres et viginti theses, que prætextu amoris erga Deum purissimi in Galliis docebantur, Bullar. Roman., edit. citat., tom. IX, pag. 499 seqq.

INNOCENTIUS Papa XII, etc.

Cum alias ad Apostolatus nostri notitiam pervenerit, in lucem produisse librum quemdam Gallico idiomate editum, cui titulus : *Explication des Maximes des Saints sur la vie intérieure par Messire François de Salignac Fénelon, archevêque-duc de Cambrai, précepteur de Messeigneurs les ducs de Bourgogne, d'Anjou et de Berry : A Paris chez Pierr. Auboin, Pierre Emery, Charles Clouzier, 1697.* Ingens vero subinde de non sana libri hujusmodi doctrina excitatus in Galliis rumor adeo percrebuerit, ut opportunum pastoralis vigilantiæ nostræ opem efflagitaverit; nos eum librum nonnullis ex venerabilibus fratribus nostris Sanctæ Romane Ecclesiæ cardinalibus, aliisque in sacra theologia magistris, mature, ut rei gravitas postulare videbatur, examinandum communisimus. Porro hi mandatis nostris obsequentes, postquam in quamplurimis congregat. varias propositiones ex eodem libro excerptas, diuturno accurateque examine discusserant, quid super eam singulis videretur, tam voce quam scripto Nobis exposuerunt. Auditis igitur in pluribus itidem coram Nobis desuper actis congregationibus memoratorum cardina-

lium, et in sacra theologia magistrorum sententiis, Dominici gregis Nobis ab æterno pastore crediti periculis, quantum Nobis ex alto conceditur, occurrere cupientes, motu proprio ac ex certa scientia et matura deliberatione nostra, deque Apostolicas potestatis plenitudine, librum prædictum, ubiunque et quoquecumque alio idiomate, seu quavis editione, aut versione bucusque impressum, aut in posterum imprimendum, quippe ex ejus lectione, et usu fideles sensim in errores ab Ecclesia catholica damnatos induci possent, ac insuper tanquam continentem propositiones, sive in obvio earum verborum sensu, sive attenta sententiarum connexione, temerarias, scandalosas, male sonantes, piarum aurium offensivas, in præstigiis, ac etiam erroneous respective, tenore præsentium damnamus et reprobamus, ipsiusque libri impressionem, descriptionem, lectionem, retentionem, et usum omnibus, et singulis Christifidelibus, etiam specifica et individua mentione et expressione dignis, sub poena excommunicationis per contrafacientes, ipso facto absque alia declaratione incurrienda interdicimus et prohibemus. Volentes, et Apostolica auctoritate mandantes, ut quicunque supradictum librum penes se habuerint, illum statim atque preentes litteræ eis innotuerint, locorum ordinariis, vel hæretice pravitatis inquisitoribus tradere, ac consignare omnino teneantur. In contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque, etc. Cæterum propositiones in dicto libro contentæ, quas Apostolici censura judicii, sicut præmittitur, configendas duximus, ex Gallico idiomate in Latinum versæ, sunt tenoris, qui sequitur, videlicet :

1. Datur habitualis status amoris Dei, qui est charitas pura et sine ulla mistione notivi proprii interesse. Neque timor peccatorum, neque desiderium remunerationum, habent amplius in eo partem; non amatur amplius Deus propter meritum, neque propter perfectionem, neque propter felicitatem in eo amando.

2. In statu vita contemplativæ, seu unitivæ omittitur omne motivum interessatum timoris et spei

3. Id, quod est essentiale in directione animæ, est non aliud facere, quam sequi pedetentim gratiam cum infinita patientia, præcautione et subtilitate: oportet se intra hos limites continere, ut sinatur Deus agere, et nunquam ad purum amorem ducere, nisi quando Deus per unctionem interiorum incipit aperire cor huic verbo, quod adeo durum est animabus adhuc sibimet affixis, et adeo potest illas scandalizare, aut in perturbationem conjicere.

4. In statu sanctæ indifferentiæ anima non habet amplius desideria voluntaria et deliberata propter suum interesse, exceptis iis occasionibus, in quibus toti suæ gratiæ fideliter non cooperatur.

5. In eodem statu sanctæ indifferentiæ nihil nobis, omnia Deo volumus; nihil volumus, ut simus perfecti et heati propter in-

teresse proprium, sed omnem perfectionem ac beatitudinem volumus, in quantum Deo placet efficere, ut velimus res istas impressione suae gratiae.

6. In hoc sanctæ indifferentie statu nonnus amplius salutem, ut salutem propriam, ut liberationem æternam, ut mercedem nostrorum meritorum, ut nostrum interesse omnium maximum, sed eam volumus voluntate plena ut gloriam, et beneplacitum Dei, ut rem, quam ipse vult, quam nos vult velle propter ipsum.

7. Derelictio non est nisi abnegatio, seu sui ipsius renuntiatio, quam Jesus Christus a nobis in Evangelio requirit, postquam externa omnia reliquerimus: ita nostri ipsorum abnegatio non est, nisi quoad interesse proprium. Extremæ probationes, in quibus hæc abnegatio, seu sui ipsius derelictio exerceri debet, sunt tentationes, quibus Deus æmula or vult purgare amorem, nullum ei ostendendo perfugium, neque ullam spem quoad suum interesse proprium, etiam æternum.

8. Omnia sacrificia, quæ fieri solent ab animalibus quam maxime desinteressatis circa earum æternam beatitudinem sunt conditionalia; sed hoc sacrificium non potest esse absolutum in statu ordinario; in uno extremarum probationum easu hoc sacrificium fit aliquo modo absolutum.

9. In extremis probationibus potest animæ invincibiliter persuasum esse persuasione reflexa, quæ non est intimus conscientiæ fundus, se justè reprobata esse a Deo.

10. Tunc anima divisa a semetipsa expirat cum Christo in cruce dicens: *Deus, Deus meus utquid dereliquisti me?* (Matth. xxvii, 46.) In hac iuvantaria impressione desperationis conficit sacrificium absolutum sui interesse proprii quoad æternitatem.

11. In hoc statu anima amittit omnem spem sui proprii interesse, sed nunquam amittit in parte superiori; id est in suis actibus directis, et intimis spem perfectam, quæ est desiderium disinteressatum promissionum.

12. Director tunc potest huic animæ permettere, ut simpliciter acquiescat jaculatoriæ sui proprii interesse, et justè condemnationi, quam sibi a Deo indicatam credit.

13. Inferior Christi pars in cruce non communicavit superiori suas involuntarias perturbationes.

14. In extremis probationibus pro purificatione amoris fit quedam separatio partis superioris animæ ab inferiori. In ista separatione actus partis inferioris manant ex omnino cœca, et involuntaria perturbatione: nam totum, quod est involuntarium et intellectuale, est partis superioris.

15. Meditatio constat discursivis actibus, qui a se invicem facile distinguuntur. Ista compositio actuum discursivorum et reflexo-

rum est prævia exercitatio amoris interessati.

16. Datur status contemplationis adeo sublimis, adeoque perfectæ, ut fiat habituallis, ita ut quoties anima actu orat, sua oratio sit contemplativa, non discursiva. Tunc non amplius indiget redire ad meditationem, ejusque actus methodicos.

17. Animæ contemplativæ privantur intuitu distincto, sensibili et reflexo Jesu Christi duobus temporibus diversis; primo, in fervore nascente earum contemplationis; secundo, anima amittit intuitum Jesu Christi in extremis probationibus.

18. In statu passivo exercentur omnes virtutes distincte, non cogitando, quod sint virtutes. In quolibet momento aliud non cogitatur, quain facere id, quod Deus vult, et amor zelotypus simul efficit, ne quis amplius sibi virtutem velit, nec unquam sit adeo virtute praeditus, quam cum virtuti amplius affixus non est.

19. Potest dici in hoc sensu, quod anima passiva, et disinterestedata nec ipsum amorem vult amplius, quatenus est sua perfectio, et sua felicitas, sed solum quatenus est id, quod Deus a nobis vult.

20. In confitendo debent animæ transformatae sua peccata detestari et condemnarse, et desiderare remissionem suorum peccatorum, non ut propriam purificationem, et liberationem, sed ut rem, quam Deus vult, et vult nos velle propter suam gloriam.

21. Sancti mystici excluderunt a statu animalium transformatarum exercitationes virtutum.

22. Quamvis hæc doctrina (de puro amore) esset pura et simplex perfectio evangelica in universa traditione designata, antiqui pastores non proponebant passim multitudini justorum, nisi exercitationem amoris interessati, eorum gratiæ proportionata.

23. Purus amor ipse solus constituit totam vitam interiorum, et tunc evadit unicum principium, et unicum motivum omnium actuum, qui deliberati et meritorii sunt.

Non intendimus tamen per expressam propositionum hujusmodi reprobationem, alia in eodem libro contenta ulla tenus approbare. Ut autem eadem præsentes litteræ omnibus facilius innolescant, nec quisquam illarum ignorantiam valeat allegare, volumus pariter, et auctoritate præfata decernimus, ut illæ ad valvas basilicæ principis Apostolorum, ac cancellariæ Apostolicæ, nec non curiæ generalis in Monte Citorio, et in Acie Campi Floræ de Urbe per aliquem ex cursoribus nostris, ut moris est, publicentur, illarumque exempla ibidem affixa relinquantur; ita ut sic publicatæ, omnes et singulos, quos concernunt, perinde afficiant, ac si unicuique illorum personaliter notificatæ et intimatæ fuissent: utque ipsarum præsentium litterarum transumptis seu exemplis etiam impressis, manu alicujus notarii publici subscriptis, et sigillo persone in ecclesiastica dignitate constituta mu-

nitis, eadem prorsus fides, tam in judicio quam extra illud ubique locorum habeatur, quæ ipsis præsentibus haberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub annulo Piscatoris die 12 Martii 1699, Pontificatus nostri anno octavo.

(34) *Sanctissimi D. N. Clementis divina Providentia Papæ XI damnatio quamplurium propositionum excerptarum ex libro Gallico idiomate impresso, et in plures tomos distributo sub titulo : Le Nouveau Testament en Francois avec des reflexions morales sur chaque verset, etc. A Paris 1699. Ac aliter : Abregé de la morale de l'Evangile, des Actes des Apôtres, des Epistres de S. Paul, des Epistres Canoniques, et de l'Apocalypse, ou Pensees Chrétiennes sur le texte de ces livres sacrez, etc. A Paris 1694.*

Cum prohibitione ejusdem libri, et aliorum quorundamque in ejus defensionem, tam hactenus editorum quam in posterum edendorum. Bullar. Rom., edit. cit., tom. X, part. III, pag. 340 seqq.

CLEMENS, episcopus, etc.

Unigenitus Dei Filius pro nostra et totius mundi salute Filius hominis factus, dum discipulos suos doctrinæ veritatis instrueret, universamque Ecclesiam suam in apostolis eruditæ, præsentia disponens, et futura prospiciens, præclaro ac saluberrimo documento nos admonuit, ut attenderemus a falsis prophetis, qui veniunt ad nos in vescimentis ovium, quorum nomine potissimum demonstrantur magistri illi mendaces, et in deceptione illusores, qui splendida pietatis specie prava dogmata latenter insinuantes, introducunt sectas perditionis sub imagine sanctitatis; utque facilius incauti obrepant, quasi deponentes lupinam pellem, et sese divinæ legis sententiis, velut quibusdam ovium velleribus obvolventes, sanctarum Scripturarum, adeoque etiam ipsius Novi Testamenti verbis, quæ multipliciter in suam, aliorumque, perditionem depravant, nequiter abutuntur, antiqui scilicet, a quo progeniti sunt mendacii parentis exemplo ac magisterio edocti, nullam omnino esse ad fallendum expeditiorem viam, quam ubi nefarii erroris subintroducitur fraudulentia, ibi divinorum verborum prætendatur auctoritas.

His Nos vere divinis monitis instructi, ubi primum, non sine intima cordis nostri amaritudine accepimus, librū quemdam Gallico idiomate olim impressum, et in plures tomos distributum sub titulo :

Le Nouveau Testament en Francois, avec des reflexions morales sur chaque verset, etc. A Paris 1699. Aliter vero : Abregé de la morale de l'Evangile, des Actes des Apôtres, des Epistres de S. Paul, des Epistres Canoniques, et de l'Apocalypse, ou Pensees chretiennes sur le texte de ces Livres Sacrez, etc. A Paris 1693 et 1694.

Tametsi alias a Nobis damnatum, ac re vera Catholicæ veritatibus pravarum doctrinarum mendacia multisariam permiscen-

tem, adhuc tamen tanquam ab omni errore immunem a pluribus haberi, Christifidelium manibus passim obrudi, ac nonnullorum nova semper tentantium consilio, et opera studiose nimis quaquaversum disseminari, etiam Latine redditum, ut perniciosæ institutionis contagium, si fieri possit, pertranseat de gente in gentem, et de regno ad populum alterum : versutis hujusmodi seductionibus, atque fallaciis creditum Nobis Dominicum gregem in viam perditionis sensim adduci summopere doluimus : adeoque pastoralis non minus curæ nostræ stimulis, quam frequentibus orthodoxæ fidei zelatorum querelis, maxime vero complurium venerabilium fratrum, præsertim Galliarum episcoporum litteris, ac precibus excitati, gliscenti morbo, qui etiam aliquando posset in deteriora quæque proruere, validiori aliquo remedio obviam ire decrevimus.

Et quidem ad ipsam ingruentis mali causam providæ nostræ considerationis intuitum convertentes, perspicue novimus summam hujusmodi libri perniciem ideo potissimum progreedi et invalescere, quod eadem intus lateat, et velut improba sa ries, nonnisi secto ulcere foras erumpat, cum liber ipse primo aspectu legentes specie quadam pietatis illiciat ; mel litii enim sunt sermones ejus super oleum, sed ipsi sunt jacula, et quidem intento arcu ad nocendum parata, ut sagittent in obscuro rectos corde. Nihil propterea opportunius, aut salubrius præstari a nobis posse arbitrii sumus, quam si fallacem libri doctrinam generatim solummodo a nobis hactenus indicatam, pluribus singillatim ex eo excerptis propositionibus, distinctius et apertius explicaremus, atque universis Christifidelibus noxia zizaniorum semina e medio tritici, quo tegebantur, educta, velut ob oculos exponeremus. Ita nimirum denudatis, et quasi in propatulo positis, non uno quidem, aut altero, sed plurimis, gravissimisque tum pridem damnatis, tum etiam nove adinventis erroribus, plane confidimus, benedicente Domino, fore, ut omnes tandem aperte jam, manifestæque veritati cedere compellantur.

Id ipsum maxime e re catholica futurum sedandis præsertim in florentissimo Galliarum regno exortis ingeniorum varie opinantium, jamque in acerbiores scissuras protendentium dissidiis apprime proficuum : conscientiarum denique tranquillitati perutile et propemodum necessarium non modo præfati episcopi, sed et ipse in primis charissimis in Christo filius noster Ludovicus Francorum rex Christianissimus, cuius eximium in tuenda Catholicæ fidei puritate, extirpandise erroribus zelum satis laudare non possumus, sapientius Nobis est contestatus, repetitis propterea vere piis et Christianissimo rege dignis officiis, ardentibus votis a Nobis efflegitans, ut instanti animarum necessitatibus prolata quantocius Apostolici censura judicii consuleremus.

Hinc aspirante Domino, ejusque coelesti ope confusi, salutare opus sedulo diligen-

terque, ut rei magnitudo postulabat, aggressi sumus, ac plurimas ex praedicto libro, juxta super recensitas respective editiones, fideliter extractas, et cum Gallico, tum Latino idiomate expressas propositiones a compluribus in sacra theologia magistris, primo quidem coram duobus ex venerabilibus fratribus nostris S. R. E. cardinalibus accurate discutti: deinde vero coram nobis, adhibito etiam aliorum plurium cardinalium consilio, quam maxima diligentia ac maturitate singularum insuper propositionum cum ipsomet libri textu exactissime facta collatione, pluries iteratis congregationibus expendi, et examinari mandavimus. Hujusmodi autem propositiones sunt, quae sequuntur videlicet:

1. Quid aliud remanet animæ, quæ Deum, atque ipsius gratiam amisit, nisi peccatum et peccati consecutiones, superba paupertas et segnis indigentia, hoc est generalis impotentia ad laborem, et orationem, et ad omne opus bonum?

2. Jesu Christi gratia, principium efficacis boni cuiuscunq; generis, necessaria est ad omne opus bonum; absque illa, non solum nihil fit, sed nec fieri potest.

3. In vanum, Domine, præcipis, si tu ipse non das, quod præcips.

4. Ita Domine: Omnia possibilia sunt ei, cui omnia possibilia facis, eadem operando in illo.

5. Quando Deus non emollit cor per interiorem unctionem gratiæ suæ, exhortationes et gratiæ exteriore non inserviunt, nisi ad illum magis obdurandum.

6. Discremen inter fœdus Judaicum et Christianum est, quod in illo Deus exigit fugam peccati et implementum legis a peccatore, relinquendo illum in sua impotencia; in isto vero Deus peccatori dat, quod jubet, illum sua gratia purificando.

7. Quæ utilitas pro homine in veteri teste, in quo Deus illum reliquit ejus propria infirmitati, imponendo ipsi suam legem? Quæ vero felicitas non est, admitti ad fœdus, in quo Deus nobis donat, quod petit a nobis?

8. Nos non pertinemus ad novum fœdus, nisi in quantum participes sumus ipsius novæ gratiæ, quæ operatur in nobis id, quod Deus nobis præcipit.

9. Gratia Christi est gratia suprema, sine qua confiteri Christum non possumus, et cum qua nunquam illum abuegamus.

10. Gratia est operatio manus omnipotentis Dei, quam nihil impedire potest, aut retardare.

11. Gratia non est aliud, quam voluntas omnipotentis Dei jubentis et facientis quod jubet.

12. Quando Deus vult salvare animam, quocunque tempore, quocunque loco effclus indubitabilis sequitur voluntatem Dei.

13. Quando Deus vult animam salvam facere, et eam tangit interiori gratiæ suæ manu, nulla voluntas humana ei resistit.

14. Quantumcunque remotus a salute sit vecuator obstinatus, quando Jesus se ei

venerabilem exhibet lumine salutari sue gratiæ, oportet, ut se dedat, accurrat, sese humiliet et adoret Salvatorem suum.

15. Quando Deus mandatum suum et suam æternam locutionem comitatur unctione sui Spiritus, et interiori vi gratiæ suæ, operatur illa in corde obedientiam, quam petit:

16. Nullæ sunt illecebres, quæ non cedant illecebribus gratiæ, quia nihil resistit Omnipotenti.

17. Gratia est vox illa Patris, quæ homines interius docet, ac eos venire facit ad Jesum Christum; quicunque ad eum non venit, postquam audivit vocem exteriorem Filii, nullatenus est doctus a Patre.

18. Semen verbi, quod manuus Dei irrigat, semper affert fructum suum.

19. Dei gratia nihil aliud est quam ejus omnipotens voluntas: haec est idea, quam Deus ipse nobis tradit in omnibus suis Scripturis.

20. Vera gratiæ idea est, quod Deus vult sibi a nobis obediri, et obeditur; imperat, et omnia flunt, loquitur tanquam Dominus, et omnia sibi submissa sunt.

21. Gratia Jesu Christi est gratia fortis, potens, suprema, invincibilis, utpote quæ est operatio voluntatis Omnipotentis, sequela et imitatio operationis Dei incarnantis et resuscitantis Filium suum.

22. Concordia omnipotentis operationis Dei in corde hominis, cum libero ipsius voluntatis consensu demonstratur illico nobis in Incarnatione, veluti in fonte atque archetype omnium aliarum operationum misericordiæ et gratiæ, quæ omnes ita gratuitæ, atque ita dependentes a Deo sunt, sicut ipsa originalis operatio.

23. Deus ipse nobis ideam tradidit omnipotentis operationis suæ gratiæ, eam significans per illam, qua creaturas a nihilo producit, et mortuis reddit vitam.

24. Justa idea, quam centurio habet de omnipotentia Dei et Jesu Christi in sanandis corporibus solo motu suæ voluntatis, est imago idæ, quæ haberi debet de omnipotentia suæ gratiæ in sanandis animabus a cupiditate.

25. Deus illuminat animam, et eam sanat, que ac corpus sola sua voluntate; jubet, et ipsi obtemperatur.

26. Nullæ dantur gratiæ nisi per fidem.

27. Fides est prima gratia et fons omnium aliarum.

28. Prima gratia, quam Deus concedit peccatori, est peccatorum remissio.

29. Extra Ecclesiam nulla conceditur gratia.

30. Omnes, quos Deus vult salvare per Christum, salvantur infallibiliter.

31. Desideria Christi semper habent suum effectum, pacem intimo cordium infert, quando eis illam optat.

32. Jesus Christus se morti tradidit ad liberandum pro semper suo sanguine primogenitos, id est, electos de manu angelii exterminatoris.

33. Proh! quantum oportet bonis terre-

nis, e sibimetipsi renuntiasse, ad hoc, ut quis fiduciam habeat sibi, et ita dicam, appropriandi Christum Jesum, ejus amorem, mortem et mysteria, ut fecit S. Paulus dicens : *Qui dilexit me, et tradidit semetipsum pro me* (Gal. 11, 20).

34. Gratia Adami non producebat, nisi merita humana.

35. Gratia Adami est sequela creationis, et erat debita naturae sanæ et integræ.

36. Differentia essentialis inter gratiam Adami, et status innocentiae, ac gratiam Christianam est, quod primam unusquisque in propria persona recepisset; ista vero non recipitur, nisi in persona Iesu Christi resuscitati, cui nos uniti sumus.

37. Gratia Adami, sanctificando illum in semetipso erat illi proportionata; gratia Christiana nos sanctificando in Iesu Christo est omnipotens, et digna Filio Dei.

38. Peccator non est liber, nisi ad malum sine gratia liberatoris.

39. Voluntas, quam gratia non prævenit, nihil habet luminis, nisi ad aberrandum; ardoris, nisi ad se præcipitandum; virium, nisi ad se vulnerandum; est capax omnis mali et incapax ad omne bonum.

40. Sine gratia nihil amare possumus, nisi ad nostram condemnationem.

41. Omnis cognitio Dei, etiam naturalis, etiam in philosophis, ethniciis, non potest venire nisi a Deo et sine gratia non producit nisi præsumptionem, vanitatem et oppositionem ad ipsum Deum loco affectuum adorationis, gratitudinis et amoris.

42. Sola gratia Christi reddit hominem aptum ad sacrificium fidei; sine hoc nihil nisi impuritas, nihil nisi indignitas.

43. Primus effectus gratiae baptismalis est facere, ut moriamur peccato, adeo ut spiritus, cor, sensus non habeant plus vitæ pro peccato, quam homo mortuus habeat pro rebus mundi.

44. Non sunt nisi duo amores, unde voluntiones et actiones omnes nostræ nascuntur; amor Dei, qui omnia agit propter Deum, quemque Deus remuneratur; et amor, quo nos ipsos, ac mundum diligimus, qui quod ad Deum referendum est, non refert, et propter hoc ipsum fit malus.

45. Amore Dei in corde peccatorum non amplius regnante, necesse est ut in eo carnis regnet cupiditas, omnesque actiones ejus corruptat.

46. Cupiditas aut charitas usum sensum bonum vel malum faciunt

47. Obedientia legis profluere debet ex fonte; et hic fons est charitas: quando Dei amor est illius principium interius, et Dei gloria ejus finis, tunc purum est, quod appetet exterius; alioquin non est, nisi hypocrisia aut falsa justitia.

48. Quid aliud esse possumus, nisi tenebrae, nisi aberratio et nisi peccatum, sine fidei lumine, sine Christo et sine charitate?

49. Ut nullum peccatum est sine amore nostri, ita nullum est *opus* bonum sine amore Dei.

50. Frustra clamamus ad Deum, Pater mi, si spiritus charitatis non est ille qui clamat.

51. Fides justificat, quando operatur, sed ipsa non operatur nisi per charitatem.

52. Omnia alia salutis media continentur in fide tanquam in suo germine et semine, sed hæc fides non est absque amore et fiducia.

53. Sola charitas Christiano modo fecit (actiones Christianas) per relationem ad Deum et Iesum Christum.

54. Sola charitas est, quæ Deo loquitur; eam solam Deus audit.

55. Deus non coronat, nisi charitatem, qui currit ex alio impulsu et ex alio motivo, in vanum currit.

56. Deus non remunerat, nisi charitatem, quoniam charitas sola Deum honorat.

57. Totum deest peccatori, quando ei deest spes, et non est spes in Deo. ubi non est amor Dei.

58. Nec Deus est, nec religio, ubi non est charitas.

59. Oratio impiorum est novum peccatum, et quod Deus illis concedit, est novum in eos iudicium.

60. Si solus supplicii timor animat poenitentiam, quo hæc magis violenta, eo magis dicit ad desperationem.

61. Timor non nisi manum cohibet, cor autem tandem peccato adducitur, quandiu ab amore justitiae non ducitur

62. Qui a malo non abstinet, nisi timore poenæ, illud committit in corde suo, et jam est reus coram Deo.

63. Baptizatus adhuc est sub lege, sicut Iudeus, si legem nou adimpleat aut adimpleat ex solo timore.

64. Sub maledicto legis nunquam sit bonum, quia peccatur sive faciendo malum, sive illud non nisi ob timorem evitando

65. Moyses, prophetæ, sacerdotes et doctores legis mortui sunt absque eo quod nullum Deo dederint filium; cum non efficerint nisi mancipia per timorem.

66. Qui vult Deo appropinquare, nec debet ad ipsum venire cum brutalibus passionibus, neque adduci per instinctum naturalem, aut per timorem, sicuti bestiæ, sed per fidem et per amorem sicuti filii.

67. Timor servilis non sibi representat Deum, nisi ut Dominum durum, imperiosum, injustum, intractabilem.

68. Dei bonitas abbreviavit viam salutis claudendo totum in fide et precibus.

69. Fides usus, augmentum et præmium fidei totum est donum ouræ liberalitatis Dei.

70. Nunquam Deus affligit innocentes et afflictionem semper serviant, vel ad punendum peccatum, vel ad purificandos peccatores.

71. Homo ob sui conservationem potest se dispensare ab ea lege, quam Deus condidit propter ejus utilitatem.

72. Nota Ecclesiæ Christianæ est, quod sit catholica, comprehendens et omnes an-

gelos. cœli et omnes electos, et justos ter-
ræ et omnium sacerdorum.

73. Quid est Ecclesia, nisi cœtus filiorum
Dei manentium in ejus sinu, adoptato-
rum in Christum, subsistentium in ejus
persona, redemptorum ejus sanguine,
viventium ejus spiritu, agentium per
ejus gratiam, et exspectantium gratiam fu-
turi sœculi.

74. Ecclesia, sive integer Christus, incar-
natum Verbum habet ut caput, omnes vero
sanctos ut membra.

75. Ecclesia est unus solus homo com-
positus ex pluribus membris, quorum
Christus est caput, vita, subsistentia et
persona: unus solus Christus compositus ex
pluribus sanctis, quorum est sanctificator.

76. Nihil spatioius Ecclesia Dei, quia
omnes electi et justi omnium sacerdorum
illam componunt.

77. Qui non ducit vitam dignam filio
Dei et membro Christi, cessat interius
habere Deum pro Patre et Christum pro
capite.

78. Separatur quis a populo electo, cuius
figura fuit populus Judaicus, et caput est
Jesus Christus tamen non vivendo secundum
Evangelium, quam non credendo Evange-
lio.

79. Utile et necessarium est omni tem-
pore, omni loco et omni personarum generi
studere et cognoscere spiritum, pietatem et
mystera sacrae Scripturæ.

80. Lectio sacrae Scripturæ est pro
omnibus.

81. Obscuritas sancta verbi Dei non est
laicis ratio dispensandi se ipsos ab ejus
lectione.

82. Dies Dominicus a Christianis debet
sanctificari lectionibus pietatis, et super
omnia sanctorum Scripturarum; damnosum
est velle Christianum ab hac lectione
retrahere.

83. Est illusio sibi persuadere, quod
notitia mysteriorum religionis non debeat
communicari feminis lectione sacrorum
librorum; non ex feminarum simplicitate,
sed ex superba virorum scientia ortus est
Scripturarum abusus, et natæ sunt hæreses.

84. Abripare a Christianorum manibus
Novum Testamentum seu eis illud clausum
teneri auferendo eis modum illud intelligi-
gendi, est illis Christi os obturare.

85. Interdicere Christianis lectionem sa-
crae Scripturæ, præsertim Evangelii, est
interdicere usum luminis filii lucis, et fa-
cere ut patientur speciem quamdam ex-
communicationis.

86. Eripere simplici populo hoc solatium
jungendi vocem suam voci totius Ecclesie,
est usus contrarius praxi Apostolicæ et
intentioni Dei.

87. Modus plenus sapientia, lumine et
charitate est dare animabus tempus por-
tandi cum humilitate, et sentiendi statum
peccati, petendi spiritum pœnitentiæ, et
contritionis, et incipiendi ad minus satis-
facere justitiæ Dei, antequam reconcilietur.

88. Ignoramus quid sit peccatum e vera

pœnitentia, quando volumus statim restituiri
possessioni honorum illorum, quibus nos
peccatum spoliavit, et detrectamus separa-
tionis istius ferre confusionem.

89. Quartusdecimus gradus conversio-
nis peccatoris est, quod, cum sit iam re-
conciliatus, habet jus assistendi sacrificio
Ecclesie.

90. Ecclesia auctoritatem excommuni-
candi habet, ut eam exerceat per primos
pastores de consensu, saltem præsumpto,
totius corporis.

91. Excommunicationis injustæ metus
nunquam debet nos impediens ab implendo
debito nostro. Nunquam eximus ab Eccle-
sia, etiam quando hominum nequitia vi-
demur ab ea expulsi, quando Deo, Jesu
Christo, atque ipsi Ecclesie par charitatem
affixi sumus.

92. Pali potius in pace excommunicatio-
nem, et anathema injustum, quam prodere
veritatem, est imitari sanctum Paulum:
tantum abest, ut sit erigere se contra au-
toritatem aut scindere unitatem.

93. Jesus quandoque sanat vulnera, quæ
præceps primorum pastorum festinatio
inflict sine ipsius mandato; Jesus restituit,
quod ipsi inconsiderato zelo rescindunt.

94. Nihil pejorem de Ecclesia opinionem
ingerit ejus inimicis, quam videre illuc
dominatum exerceri supra fidem fidelium,
et soveri divisiones propter res, quæ ned
fidem lœdunt, nec mores.

95. Veritates eo devenerunt, ut sint
lingua peregrina quasi plerisque Christianis;
modus eas prædicandi est veluti idio-
ma incognitum, adeo remotus est a sim-
plicitate apostolorum, et supra communem
captum fidelium; neque satis advertitur,
quod hic defectus sit unum ex signis maxi-
me sensibilius senectutis Ecclesie, et iræ
Dei in filios suos.

96. Deus permittit, ut omnes potestates
sint contrariæ prædicatoribus veritatis, ut
eius Victoria attribui non possit, nisi di-
vinæ gratiae.

97. Nimirum sæpe contingit, membra illa,
quæ magis sancte ac magis stricte unita Eccle-
sie sunt, respici: atque tractari tanquam
indigna, ut sint in Ecclesia, vel tanquam ab
ea separata; sed justus vitæ ex fide (Rom.
1, 17), et non ex opinione hominum.

98. Status persecutionis et pauperum,
quas quis tolerat, tanquam hereticus, fla-
gitiosus et impius, ultima plerumque probatio est, et maxime meritoria, utpote quæ
facit hominem conformem Iesu Christo.

99. Pervicacia, præventio, obstinatio in
nolendo aut aliquid examinare, aut agno-
scere se fuisse deceptum, mutant quotidie
quoad multos in odore mortis id, quod
Deus in sua Ecclesia posuit, ut in ea esset
odor vitæ, v. g. bonos libros, instructiones,
sacra exempla, etc.

100. Tempus deplorabile, quo creditur
honorari Deus, persecundo veritatem,
eiusque discipulos, tempus hoc advenit...
haberi, et tractari a religionis ministris,
tanquam impium, et indignum omni com-

mercio cum Deo, tanquam membrum patridum, capax corrumperi omnia in societate sanctorum, est hominibus piis morte corporis mors terribilior; frustra quis sibi blanditur de suarum intentionum puritate et zelo quodam religionis, persequendo flamma, ferroque viros probos, si propria passione est excecutus, aut abreptus aliena, propterea quod nihil vult examinare; frequenter credimus sacrificare Deo impium, et sacrificamus diabolo Dei servum.

101. Nihil spiritui Dei et doctrinæ Jesu Christi magis opponitur, quam communia facere juramenta in Ecclesia, quia hoc est multiplicare occasiones pejerandi, laqueos tendere infirmis et idiotis, et efficere, ut nomen et veritas Dei aliquando deserviant consilio impiorum.

« Auditis itaque tum voce, tum scripto Nobis exhibitis præfatorum cardinalium, aliorumque theologorum suffragiis, divi-nique in primis luminis, privatis ait eum finem, publicisque etiam indictis precibus, implorato præsidio, omnes et singulas propositiones præinsertas, tanquam falsas, et captiosas, male sonantes, piarum aurium offensivas, scandalosas, perniciose, temerarias, Ecclesiæ et ejus praxi injuriosas, neque in Ecclesiam solum, sed etiam in potestates sæculi contumeliosas, seditiosas, impias, blasphemias, suspectas de hæresi, ac hæresim ipsam sapientes, nec non hæreticis et hæresibus, ac etiam schismati faventes, erroneas, hæresi proximas, plures damnatas, ac demum etiam hæreticas, variasque hæreses, et potissimum illas, quæ in famosis Jansenii propositionibus, et quidem in eo sensu, in quo hæ damnatae fuerunt, acceptis continentur, manifeste innovantes, respective, hac nostra perpetuo valitura constitutione, declaramus, damnamus et reprobamus.

Mandantes omnibus utriusque sexus Christifidelibus, ne de dictis propositionibus sentire, docere, prædicare aliter presumant, quam in hac eadem nostra constitutione continetur, ita ut quicunque illas, vel illarum aliquam conjunctim, vel divisi docuerit, defenderit, ediderit, aut de iis etiam disputative publice, aut privatum tractaverit, nisi forsan impugnando, ecclesiasticis censuris aliisque contra similia perpetrantes a jure statutis penis, ipso facto, absque alia declaratione subjaceat.

Cæterum per expressam præfatarum propositionum reprobationem, alia in eodem libro contenta nullatenus approbare intendimus, cum præsertim in decursu examinis complures alias in eo deprehenderimus propositiones illis, quæ, ut supra, damnatae fuerunt, consimiles et affines, iisdemque erroribus imbutas, nec sane paucas sub imaginario quodam, veluti grassantis hodie persecutionis obtentu, inobedientiam et pervicaciam nutrientes, easque falso Christianæ patientiæ nomine prædicantes, quas propterea siugulatim recensere, et nimis longum esse duximus, et minime necessarium ac demum quod in-

tolerabilius est, sacram ipsum Novi Testamenti textum damnabiliter vitiatum compererimus, et alteri dudum reprobatae versioni Gallicæ Montensi in multis conformem; a Vulgata vero editione, quæ tot sæculorum usu in Ecclesia probata est, atque ab orthodoxis omnibus pro authentica haberi debet, multipliciter discrepantem et aberrantem, pluriesque in alienos, exoticos, et ac sæpe noxios sensus non sine maxima perversitate detortum.

Eudem propterea librum, utpote per dulces sermones et benedictiones, ut Apostolus loquitur, hoc est, sub falsa pia institutionis imagine, seducendis innocentium cordibus longe accommodatum, sive præmissis, sive alio quovis titulo inscriptum, ubiunque et quocunque alio idiomate, seu quavis editione, aut versione hactenus impressum, aut in posterum (quod absit!) imprimentum, auctoritate Apostolica tenore præsentium iterum prohibemus, ac similiter damnamus, quemadmodum etiam alios omnes et singulos in ejus defensionem, tam scriptos quam typis editos, seu forsitan (quod Deus avertat!) edendos libros seu libellos, eorumque lectionem, descriptionem, retentionem, et usum omnibus, et singularis Christifidelibus sub pena excommunicationis per contrafacientes ipso facto incurrienda, prohibemus pariter, et interdicimus.

« Præcipimus insuper venerabilibus fratribus, patriarchis, archiepiscopis, episcopis, aliisque locorum ordinariis, nec non hæreticæ pravitatis inquisitoribus, ut contradicentes et rebelles quoscunque per censorias et penas præfatae, aliaque juris et facti remedia, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, brachii sæcularis auxilio, omnino coercent et compellant.

« Volumus autem, etc.

« Nulli ergo omnino hominum, etc.

« Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem anno Incarnationis Dominicæ 1713, vi Idus Septembris, pontificatus nostri anno decimo tertio.

« J. card. prodaturius. »

(33. Constitutionem sanctissimi domini Nostri Benedicti XIV, incip. *Detestabilem*, qua anno 1752, iv Idus Novembris, damnavit atque prohibuit quinque propositiones duellorum abusus faventes, iam protulimus ad litteram tom. II, in verb. *Duelum*, quam, ne alibi dicta repetantur, vide ibi.

Decretum autem sac. congregacionis Inquisitionis Rom. quo novissime damnatae sunt quedam theses circa usum opinionis probabilis, allatum est supra verb. *OPINIO PROBABLIS.* *

(36. Qua censura notandus sit, qui propositiones a Pontifice loquente ex cathedra damnatas amplectitur adhuc, ut probabiles seu veras; non omnes in omnibus convenient doctores. (37. Quamvis enim omnes communiter convenient in hoc, quod propositiones damnatae, ut hæreticæ, non possint citra hæresim negari tales, nempe quod sint hæreticæ et falsæ, utpote immediato oppositæ doctrinæ fidei essentialiter veræ

ab Ecclesia definitae: tamen circa propositiones alia censura notatas, nempe quod sunt scandalosæ, temerariæ, erroneæ, seditionis, blasphemæ, et hujusmodi, valde discrepant inter se doctores; Bannes enim quest. 11, *De fide*, art. 2 in fine; Turrianus, *De fide*, disp. 55, dub. 5, § *Deinde in aliis*; Lugo, *De virtute fidei*, disp. 20, sect. 3, a n. 108, citati a Viva, ad *Proposit. damnat.*, quest. *Prodroma*, num. 18, et alii putant solum esse errorem aut errori proximum negare, quod aliqua talis propositione mereatur notam, qua inuritur a Sancta Sede, ipse tamen Viva, cit. q. *Prodroma*, ad *Propositiones damnatae*, num. 18, cum Maldero, Coninch. et aliis dicit, quod licet propositione alia censura notata, v. gr. quod sit *scandalosa*, citra haeresim negari non possit, quod sit *scandalosa*, prout ea definitur a Pontifice loquente ex cathedra; nihilominus negare, quod ea sit falsa, in omnium sententia, non continet haeresim, sed solum errorem, cum non definitur a Sancta Sede immediate ejus falsitas, sed solum per illationem certam descendat falsitas ex eo quod sit *scandalosa*; unde secundum hanc veriorem sententiam, qui docet et tenet propositionem *scandalosam* non est formaliter et proprie, seu rigorose *haematicus*, sed solum formaliter, et rigorose *scandalosus*, et sic *temerarius*, qui docet et tenet *temerariam*, *seditionis*, qui *seditionis*, et similiter de aliis.

(38. *) In opere inscripto: *Pontificiarum constitutionum in Bullario Magno et Romano contentarum, et aliunde desumptarum Epitome*, et secundum materias dispositio cum Indicibus locupletissimis opero et studio Aloysii Guerra S. T. D., Venetiis 1772, tom. II, tit. 20, qui est de haeresibus, libris, propositionibus, recensentur constitutiones Romanorum Pontificium et decreta eorum auctoritate edita, a S. Leone I usque ad Clementem XIV, quibus haereses, propositiones ac libri damnantur. De erroribus autem, qui ab initio duodecimi saeculi post Incarnationem Verbi usque ad annum 1713, in Ecclesia proscripti sunt et notati, pluribus agit Carolus du Plessis d' Argentré in opere cui titulus: *Collectio judiciorum de novis erroribus; Lutetiae Parisiorum* 1726. Theologis quoque morali P. Gabrielis Antoine P. Philippus a Garboneano Appendicem addidit: *De damnatis ab Ecclesia propositionibus*, cum opportunitate ad earum plerasque annotationibus et explicationibus ac censuris, monitoque ad Ecclesiae pastores et confessarios circa eorum vitium ut detestandum peccatum, qui orthodoxas scholas, theologosque catholicos invidioso Bajanismo ac Jansenianismo nomine traducunt, et expositione doctrinæ: *De variis hominis ad ultimum finem comparati statibus*, *De libertate, deque Christi gratia*; ubi ea potissimum declarantur, quæ ad explicanda Lutheri, Baii, Jansenii, Quesnelliique systemata, atque vindicandas ab omni nota Catholicorum opinione necessaria videntur. Quidam quidem monitum et expositionem in duas Appellationibus, verb. *Gratia ut est donum Dei*, ab eodem P.

Philippo a Carboneano subjectis in Romana Bibliotheca hujus editione anno 1757 curata, et ceteris quæ eam sunt consecutæ, legere quisque potest. Latius in hoc argumenti genere versati sunt, qui vel omnes et singulas propositiones, quas Romani Pontifices ab anno 1567 ad annum usque 1713 damnarunt, vel aliquas tantum, v. gr. proscriptas ab Alexandro VII, Innocentio XI et Alexandro VIII sive a Clemente XI expendendas refutandacque data opera suscepserunt. Ex his illos, quorum mihi opera nunc succurrunt, indicabo. Sunt autem, Dominicus Viva, in *Damnatarum thesaurum theologica trutina*, in qua *Theses ab Alexandro VII, Innocentio XI et Alexandro VIII*, necnon *Jansenii et Quesnelli ad theologicam trutinam revocantur*, ac *Michaelis Baii, Michaelis de Molinos aliisque theses superiore saeculo profligatae in calce operis* (nempe in Appendix ad part. III alterius editionis) recensentur, et nonnullæ discutiuntur, Patavii 1709 et Beneventi 1716 qui tamen non sine cautione est legendus: Franciscus Vanrast, cuius Opuscula duo existant sepius typis excusa, primum ita inscriptum: *Veritas in medio, seu D. Thomas doctor angelicus propositiones omnes circa theoriā et praxim, rigorē et laxitatem versantes a Bajanis usque ad Quesnellianas 101 inclusive per tutissima et inconcussa, atque ab omni extremitate remota dogmata prædamnans: inserta est vita Baii, Jansenii, aliaque gesta historica: accessit responsio brevis a P. Quesnel.; alterum hoc titulo: Historia haeticorum et haeresum antea inscripta lux fidei, seu D. Thomas doctor angelicus omnium errorum ante vitam, in vita et post vitam ad hanc usque tempora ab incunabulis Ecclesiae exortorum tenebras e litteris sacris profligans ac prædebellans, cuiuslibet saeculi erroribus præfigitur errorum vita historico deducta: accessit singularis dissertatio adversus modernos sectarios; Ludovicus Vincentius Massius de Casavallibus Valentinus ordinis prædicatorum in opere, quod inscribitur: Propositionum canonice damnatarum prædamnatio Augustino Thomistica, sive propositiones a S. Pio V, successoribusque Romanis Pontificibus usque ad præsens proscriptæ, etc., in duos tomos distributa, Valentiae apud Josephum Stephanum Delz 1761; Pius Thomas Milante, qui Neapoli ex typographia Januarii et Vincentii Mutio annis 1738, et duobus proximis, tomis tribus in 4. *Exercitationes dogmatico-morales in propositiones proscriptas a SS. PP. Alexandro VII, Innocentio XI et Alexandro VIII*, edidit; *De La Fontaine* cuius est titulus: *SS. D. N. Clementis PP. XI constitutio Unigenitus, Theologice propugnata cum synopsis, auctore Chrysophoro Jacobi Paderbornensi, Romæ typis Jo. M. Salvioni, et Maiuardi 1717*; Gregorius Selleri in opere, cui titulus: *Propositiones a SS. D. N. Clemente Papa XI damnatae in Bulla Unigenitus Dei Filius, quas in sententia SS. Ecclesie DD. Augustini et Thomæ Aquinatis Apostolici iudicii censura merito confixas suis ostendit**

frater Gregorius Selleri ord. Præd. S. P. A. magister, Roma 1718, typographia reverendæ Cameræ Apostolicæ; Fulgentius Belli li cuius opus inscriptum: Mens Augustini de modo reparationis humanae naturæ post lapsum, adversus Bajanam et Jansenianam hæresim juxta Apostolicas constitutiones exposta. Pars prima, quæ est refutationis propositionum damnatarum Quesnelli prodromus; pars altera Quesnelli theses confutatas exhibens, Romæ typis Rocchi Bernabo, anno 1737, prodiit.

(39). Hinc ad uberiorem notitiam juvat hic recensere præcipua censurarum genera, quibus notari possunt propositiones referentes doctrinam fidei catholicæ et Christianis moribus nocivam seu noxiā, a quibus eadem propositiones denominationem soruntur.

(40). *Hæretica* propositio est illa, quæ formaliter opponitur veritati a Deo revelata et per Ecclesiam definitæ, seu cujus contradictionis est de fide.

(41). *Sapiens hæresim* est illa, cujus contradictionia non est quidem expresse definita, sed tamen sic communiter recipitur in Ecclesia ac si esset de fide, ideoque præbet iudicium, saltem probabile, judicandi, quod in defensore illius lateat hæresis.

(42). *Specta de hæresi* est illa, quæ in rigore grammatico vera esse potest; altamen ex quibusdam circumstantiis personæ, loci et temporis innuere videtur latenter hæresim.

(43). *Hæresi proxima ea* est, quæ est contradictionia illi, quæ vel a plerisque habetur tanquam de fide vel per evidenter consequentiam interlur ex una de fide et altera indubitate.

(44). *Schismatica* est illa, quæ aperit viam divisioni corporis mystici Christi, id est separat seu retrahit Ecclesiam, seu fideles a suo capite, seu Romano Pontifice.

(45). *Judaica* est illa, quæ de Christo sentit cum Judæis, asserens v. gr. Christum seu Messiam nondum advenisse, sed adhuc esse venturum.

(46). *Paganæ* est illa, quæ cum paganis plures deos admittit.

(47). *Athea* est illa, quæ cum atheis Deum esse negat.

(48). *Blasphema* est illa, quæ continet injuriam et irreverentiam contra Deum, vel Deiparam, vel sanctos.

(49). *Impia* est illa, qua verus cultus Deo vel Deiparæ, vel sanctis debitus evertitur vel minuitur.

(50). *Erronea* est illa, quæ contradicit conclusioni theologicæ, sive deductæ ex una de fide et altera evidente.

(51). *Errori proxima* est illa, quæ contradicit tali conclusioni, quæ a plerisque, non tamen ab omnibus habetur tanquam theologica.

SUMMARIUM.

1. *Mentales* non possunt habere et retinere prospectum in Ecclesia sæcularium seu regularium xi-

(52). *Sapiens errorem vel suspecta erroris* est illa, quæ licet in rigore sermonis non contradicat alicui conclusioni theologicæ, tamen ex circumstantiis personæ, loci et temporis, gravem adjunctam habet erroris suspicionem.

(53). *Scandalosa* est illa, quæ immediate et de se præbet alii occasionem ruinæ spiritualis circa doctrinam mortui et fidei.

(54). *Temeraria* positive est illa, quæ contra se habet firmissimas rationes, et gravissimorum doctorum auctoritates, et pro se nullam firmam, et gravem. *Temeraria* negative est illa, quæ nec pro se, nec contra se habet ullam rationem et auctoritatem.

(55). *Seditiosa* est illa, quæ inducit divisionem in populo, seu concitat tumultum contra superiores in Ecclesia vel Republica.

(56). *Male sonans* est illa, quæ abutitur vocibus contra communem sensum fidelium, et licet habeat duos sensus, unum fidei congruum, alterum non congruum; saepè latrmen ab audientibus sumitur in malam partem.

(57). *Piarum aurium offensiva* est illa, quæ nedum male sonat, sed aliiquid insuper indignum, seu indecens in materia religionis pronuntiat.

(58). *Laxa* est illa, quæ multum favet conscientiæ libertati, et in materia morum est nimis licentiosa.

(59). *Simplicium seductiva* est illa, quæ sub specie pietatis vel boni prætextu errorem tegens, apta est simulicium mentes seducere.

(60). *Insana, fabulosa et mendosa* est illa, quæ nec ratione, nec auctoritate constat, neque aliqua verisimilitudine nititur.

(61). *Apocrypha* est illa, cujus auctor incognitus aut incertus est; vel de qua non constat, quod sit canonica vel divina.

(62). *Antiquata* est illa, quæ antiquitus admittebatur tanquam probabilis, quia nondum erat cognitum principium certum; sed iam licet non sit expresse damnata, est tamen incompossibilis cum novo decreto Romanae cathedralæ.

(63). *Improbabilis* est illa, quæ nititur motivo fallibili non gravi, sed simpliciter iudigno, propter quod fiat assensus.

NOVA ADDITIO.

(64). De variis errorum gradibus, notisque propositionum plura tibi dabunt, Melchior Canus, *De locis theologicis*, lib. xii, cap. 8 et seqq.; Petrus Annatus, in *Methodico ad positivam theologiam apparatu*, lib. 1, art. 5; cardinalis Gotti, in *Theologia scholastico-dogmatica*, tractatu 1; Isagogico, quæst. 1, dub. 5, § 1 et seqq.; P. Philippus a Carboniano, in Appendix citata: *De propositionibus damnatis*, cap. 2, et alii, a quibus indicandis supersedeo.

PROSPECTUS.

orum. — 2. Injungitur episcopo, ut cryptas, et aditus subterraneos a dominibus privatorum ad ecclesias et loca inquinia claudere faciat. — 3. Alia ad rem, remissio.

(1). Nullo modo debet ab episcopo permetti, quod in fundatione monasterii, nec postea, moniales habeant prospectum, vel retineant crates correspondentes in ecclesia presbyterorum sacerdotalium, sive regularium pro audienda missa sub praetextu, quod non possint ob illarum paupertatem manuteneare capellatum; sed ubi invenient adesse et retineri, omnino debet mandare removeri: prout ita fieri jussit sac. cong. Episc., in *Trojana adversus moniales annuntiatæ Foggiæ ad relationem card. Petrucc.*, 27 Febr. 1693, quæ cum parere distulissent variis excusationibus, iterum recurrentibus canoniciis collegiatæ, in quorum ecclesia pro-

spectus in vim concordia reginebatur. Rad. sac. cong., 16 Nov. 1696, rescripsit: « Episcopus omnino intra mensem decreta sacrae congregationis exequatur, et procedat ad destructionem transitus. » Sic apud Monac., tom. I, tit. 6, formul. 16, n. 35.

(2). In jungitur episcopo, ut cryptas et aditus subterraneos a domibus privatorum ad ecclesias et loca immunita claudere faciat. Sacra congregat. Immunitat., 9 Martii 1632, lib. II Decretor. Paulucci, pag. 115; apud Riccium, in sua *Synopsi*, verb. *Episcopus quoad immunitatem*, n. 30.

Alia ad rem. Vide verb. *FENESTRAE*, verb. *ECCLESIA*, art. 5, et verb. *P RTA*.

PROTONOTARI DE NUMERO PARTICIPANTIUM.

SUMMARIUM

4. Protonotarii unde sint dicti? — 2. In litteris Apostolicis appellantur simpliciter notarii; cum adjecto tamen de numero participantium, et quare? — 3. Isti protonotarii seu notarii Sedis Apostolicæ numero septem fuerunt instituti in ipsis primitivæ Ecclesiæ initii, et ad quid? — 4. Hoc est septem notariorum Sedis Apostolicæ collegium, sicut postea ampliatum ad numerum duodecim; et maximis privilegiis decoratum; quæ assignantur. — 5. Officium protonotariorum Apostolicorum est venale. — 6. Hoc protonotariorum collegium sicut semper in maxima veneratione. — 7. Olim isti protonotarii habebant præcedentiam super episcopos. Nunc vero non, nisi in consistoriis publicis; et solemnibus equitationibus, ad num. 8. — 9. Isti protonotarii

ræcedunt alios prælatos curiæ. — 10. Item præcedunt sacristam Papæ, si non sit episcopus. — 11. Item præcedunt præceptorem Hospitalis S. Spiritus Urbis, Archimandritam Messanensem, abbates mitratos et correctorem cancellariæ. — 12. Item præcedunt canonicos patriarchalium Urbis. — 13. Isti protonotarii quas vestes induant? — 14. Referuntur decretum congregationis particularis quoad usum permisum istis protonotariis victræ rosace coloris, aliasunque præminentiarum in pileo. — 15. In capella Pontificia utuntur cappis. — 16. Unus istorum protonotariorum semper intervenit in confectione Propaganda fide ac sacrorum Rituum, et in confectione processuum beatificationum et canonizationum. — 17. Collegium horum protonotariorum tenere solet capellas. — 18. Alia ad rem cum addit. ex aliena manu, ad num. 23

(1). Protonotarii dicti sunt a verbo Græco *protos*, quod Latine idem est ac *primus*. Unde S. Stephanus protomartyr dicitur, quia primus pro Christi nomine martyrio coronatus fuit, sicutque est primus martyr, ut declarat Glossa, in authentic., *De tabellionibus*, § Illud quoque collat. b.

(2). Hinc protonotarii sunt primi notarii Sedis Apostolicæ; hæc tamen in bullis aliisque Pontificiis litteris illos nominat simpliciter *notarios*, ut notant Chassan., in *Catalog. gloria mundi*, par. IV, considerat. 28; card. Petra, *Commentar. ad Constit. Apostolic.*, tom. V, in constit. 4 Pii II, nu. 2; Barbosa, lib. I *Juris ecclesiast. univers.*, cap. 23, n. 4, et alii passim. Quamvis in regulis cancellariæ ponatur illud nomen ad majorem excellentiam; in litteris tamen Apostolicis isti, qui collegium prælatorum in curia constituant, appellantur cum adjecto de numero participantium, ut ita distinguantur ab aliis simplicibus, ut tradunt card. de Luca in *Relat. Romanæ curiæ*; discurs. 44, num. 2, card. Petra, loc. cit., num. 2, et alii; potestque addi quod sic appellantur ex quo præ aliis participant et habeant quotidie panem honoris, et vestes in coronatione et morte Pontificis, et locum in Cavalcatis Pontificibus; ex constitut. Sixti V, incip. *Romanus Pontifex*.

(3). Dicti protonotarii seu notarii Sedis Apostolicæ fuerunt numero septem, instituti a primordiis Ecclesiæ, a SS. Clemente I, Anthero etiam I, et Julio similiter I, ad

res martyrum, et quæcumque ad Ecclesiam pertinerent fideliter describenda, et descripta scriniis Ecclesiæ recondenda, ut dicit Sextus V, in cit. constitut. *Romanus Pontifex*. Ideoque præcipuum eorum munus versatur in processibus, qui fiunt super canonizationibus, seu beatificationibus servorum Dei, et in registrando acta Summorum Pontificum, et Ecclesiæ. Card. de Luca, loc. cit., num. 2; card. Baronius, ad annum 238, num. 1, et alii.

(4). Istud collegium septem notariorum Sedis Apostolicæ fuit ampliatum ad numerum duodecim a Sexto V, constitut. incip. *Romanus Pontifex*; maximisque privilegiis fuit decoratum ab eodem Sexto V, in cit. et alia constitut. incip. *Laudabilis*. Et in primis § 3, doctorandi facultatem concedit; et § 4, notarios creandi; et § 5, spurious legitimandi ad successionem bonorum etiam ecclesiasticorum; et § 6, statuta pro collegio condendi; et § 7, familiares Papæ et prælati domestici declarantur; et § 8, concedit ut panem honoris quotidie, et vestes in coronatione et morte Papæ, et locum in Cavalcatis Pontificibus habeant; et § 9, ut litteræ Apostolicæ gratis pro eis expediantur; et § 10, ut emolumenta illis assignata nusquam eis diminuantur; et § 11, licentiam dat deferendi arma pro ipsis, et eorum familiaribus; et § 12, facultatem eis concedit testandi, etiam de acquisitionis ex bonis ecclesiasticis pro ducatis duobus mille; et § 13, eos eximit et totaliter liberat a quorumcunque ordinariorum lo-

corum, et aliorum omnium judicium jurisdictione, potestate, superioritate et domino, ac Sedis Apostolicae jurisdictioni et potestati duntaxat immediata subjicit; et § 14, facultatem concedit creandi quolibet anno unum notarium seu protonotarium titularem, non participantem; et § 15, locum eis designat in signaturis; et § 16, pariter in actibus publicis consistorii; et § 17, canonizationibusque sanctorum; et § 18, consistoriis quoque publicis, et capellis; et § 19, concedit ut habeant monetas argenteas et aureas coronationis; et § 20, constituit, quando Papae serviant; et § 21, quando mantur Pontificalibus; et § 22, altarique portatili.

(5) Officium protonotariorum Apostolicorum participantium est venale ratione emolumenorum valoris scutorum duodecim mille circiter, magis, vel minus juxta diversas temporum contingentias, ex quibus emolumenta crescere, vel decrescere solent. Card. de Luca, *loc. cit.*, n. 2; cardin. Petra, *loc. cit.*, n. 29, ubi dicit esse in pretio scutorum xiv mille circiter.

(6) Hoc protonotariorum collegium sicut semper in maxima veneratione, et in illud admitti non soleut, nisi nobilissimi, et undequaque ornatissimi viri; unde ex illorum numero quamplurimi ad cardinalatum, et multi etiam ad Summum Pontificatum promoti fuerunt, ut tradunt card. Petra, *loc. cit.* n. 22; Barbosa, *l. c.*, n. 7, et alii passim.

(7) Olim isti protonotarii habebant praecedentiam super episcopos, ac consequenter super omnes prelatos, ut inter alios tradit cardin. Petra, *loc. cit.*, n. 3. At Pius II, const. incip. *Cum servare*, praecedentiam episcopis, etiam electis, super notarios Papae, vulgo protonotarios nuncupatos, deberi statuit ubique in curia, et extra.

(8) In consistoriis vero publicis quatuor notarios assistere decrevit proximiores Sollio Pontificio honorabiliori loco, ut videri potest in d. constitutione. In ipsis enim publicis consistoriis, ubi de rebus, quae geruntur, authentica conficiant instrumenta rogari conuererunt, quatuor ex eis, qui numerati dicuntur, aut ipsis absentibus, totidem ex aliis secundum institutionem eorum seniores, iuxta gradum Apostolici Solii honorabiliorum occupant locum. Sedique Pontificis proximiores assident; siveque isti protonotarii in equitationibus solemnis, quae sunt occasione possessionis Romani Pontificis apud Ecclesiam Lateranensem, in ingressu regum et magnorum principum, ac hujusmodi, praecedentiam habent super episcopos et archiepiscopos non assistentes; tunc enim primum locum occupant episcopi assistentes capellae Pontificiae, deinde protonotarii, et post eos accedunt archiepiscopi et episcopi noui assistentes, aliquique prelati iuxta eorum ordinem. Sic cardin. de Luca, *loc. cit.*, n. 3; cardin. Petra, *loc. cit.*, n. 10; Barbosa, *loc. cit.*, n. 3, et alii passim.

(9) Protonotarii Apostolici in capella Pontifica, aliisque actibus distinctis a mox

dictis praecedunt quoscunque alios prelatos non episcopos; siveque praecedunt auditores Rotæ, clericos Cameræ, aliosque inferiores prelatos ac generales religionum; cardin. de Luca, *loc. cit.*, n. 2; cardin. Petra, *loc. cit.*, n. 13, et alii communiter; et colligitur ex cit. const. Pii II, incip. *Cum servare*; ubi statuit, quod ubique habeant locum post episcopos.

(10) Item praecedunt sacristam Papæ, si non sit episcopus. Sac. Rit. congreg., 11 Febr. 1598 et 13 Januar. 1601; cardin. Petra, *loc. cit.*, n. 14, et alii communiter in nix dictæ const. Pii II, *Cum servare*.

(11) Insuper praecedunt praceptorem Hospitalis S. Spiritus Urbis, archimandritam Messanensem, et abbates usum initram habentes ac correctorem Cancelleriarum. Sic expresse sac. Rit. congr., 13 Julii 1601; apud Barb., *loc. cit.*, num. 8; card. Petra, *loc. cit.*, num. 15, et alii passim per cit. const. Pii II. *Cum servare*.

(12) Item praecedunt omnes canonicos patriarchalium Urbis, tam in ipsis patriarchalibus quam in quibusunque cathedralibus extra Urbem; sic servari mandavit sac. Rit. cong. cum oraculo Pauli V, sub die 4 Maii 1613; testibus Barb., *loc. cit.*, num. 10; card. Petra, *loc. cit.*, num. 21, et Nov., in *Summa Bullar.*, tit. *De protonotariis*, n. 8.

(13) Protonotarii participantes induunt vestem et mantellam violaceam cum usu rochetti in publicis functionibus, et habent in pileo privative quoad alios prelatos floccum rosacei coloris, nec non pileum prælatum nigrum cordulis violaceis circumdataum cum floccis dicti coloris rosacei. Sac. Rit. congr., in causa urbis protonotariorum, 17 Febr. 1617; apud Barb., *loc. cit.*, nu. 7, et tradit expresse card. Petra, *loc. cit.*, num. 23, qui immediate sub num. 24, sic subjungit.

(14) Quoad pileos usuales fuit habita congregatio quedam particularis; die 6 August. 1674, in causa Villæ protonotarii; et inter positiones card. Casanate reperitur sequens adnotatio.

» Die 6 August. 1674, villa protonotariorum.

« In congregatione particulari habita in ædibus eminentissimi Brancatii, in qua interfuerunt idem eminentissimus, nec non eminentiss. D. D. cardinales Rasponus, de Maximis, Carpineus, et Casanate, in praesentia a secretis congregat. Rituum, fuit propositum votum, au collegio D. D. protonotariorum participantium concedenda sit facultas villæ argenteæ in pileo, attento, quod villa violacea ex concessione Apostolica fuit concessa auditoribus Rotæ et clericis Cameræ Apostolicae, eminentissimus Brancatius dixit, posse concedi; eminentiss. de Maximis non esse concedendum, quia metallæ sunt promiscua, et talis concessio forsitan esset injuriosa sacro collegio. Eminensissimus Carpineus dixit, posse concedi villam coloris rosacei, nec non tintinnabula in cingulo. Eminensiss. Casanate in voto eminentiss. Carpini. Omnes tandem con-

venere in voto eminentissimi Carpinei quoad villam tantum. »

(15. In capella Pontificia protonotarii participantes utuntur cappis juxta morem aliorum prælatorum, nunquam tamen cottis super rochellum, uti utuntur auditores Rotæ, clerici cameræ, et alii inferiores prælati in processionibus, et certis aliis actibus; isti enim protonotarii semper incedunt cum cappis. Sic expresse cardin. Petra, loc. cit., num 25.

(16. Unus istorum protonotariorum participantium semper intervenit in congregatio ne de propaganda fide, in congregatio ne sacrorum Rituum et in confectione proces suum canonizationum seu beatificationum servorum Dei, cardin. de Luca, in *Relatio nes Romanæ curiæ*, discurs. 18, num. 14, et disc. 44, nu. 4; card. Petra, loc. cit., n. 27. Vide supra num. 5, § 17, constitutionem S. xi. V.

(17. Collegium protonotariorum participantium tenere solet capellas, prout quolibet anno eam tenent in Ecclesia S. Andreæ de Valle clericorum regularium, in festivitate S. Cajetani, qui de eodem collegio fuit, teste cardin. Petra, loc. cit., numer. 26.

(18. Protonotarii Apostolici participant es nequeunt promovere absentes ad gradus doctoratus. Bened. XIV, tom. I, const. 106, incip. *Inter conspicuos*, § 23. (19. Præsentes vero in Urbe, nonnisi sex in singulos annos servatis servandis, et cum conditionibus præscriptis. Idem, ibid., § 25. (20. Protonotariorum non participantiam numeros immitterio incusatur. Idem const. incip. *Quamvis*, § 1 et 4.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(21. De origine protonotariorum vide, si luct. Macri, in *Hierolexie*, verb. *Protono-*

tarius; cardinal. Jacobat., *De concil.*, lib. III, art. 5; Felic. Anton. Guarner., *De Eccles. militant.*, I. IV, c. 7.

(22. Duo vero hic non sunt omittenda. Alterum est, quod ex constitutione S. M. Benedicti XIV, data iv Kalendas Septembbris 1745, de qua meminit eliam auctor *supra* n. 18 et 19. Collegio protonotariorum de numero participantium non licet hodie ad doctoratus gradum absentes promovere, prævio examine in partibus explendo, sed solum conceditur sex personas singulis annis in Urbe vere et realiter præsentes prævio rigoroso examine personaliter et collegialiter per ipsos protonotarios faciendo promovere. Et numerus dictorum sex doctorum quavis de causa uno anno non completus haud potest subsequentibus annis suppleri. Qui vero ita ab hoc collegio in Urbe ad doctoratus gradum promoventur, iisdem gaudent privilegiis, quibus gaudent promoti ab archigymnasio sapientia etiam ad effectum assequendi ecclesiæ cathedrales.

(23. Alterum, quod hic expendere necessarium est, au vacato per contractum matrimonii protonotariatu. reservarius decreti amittat pretium? Rationes hinc inde assert Rigant., in *Commentar. ad regul. cancellar.*, regul. 58, a num. 87 ad plur. sequent., et pro affirmativa opinione de rigore juris concludit; æquitatem vero habere sedit opinionem negativa: « Et æquitatem hanc securus, inquit, . S. M. Clemens. XI, cum anno 1705, per matrimonium contractum a principe Hieronymo Pamphitio vacasset protonotariatus per ipsum obtentus, pro cuius pretio et emolumentis reservatum erat decretum favore clar. mem. principis Joannis Baptiste Patris, mandavit ex gratia protonotariatus pretium eidem principi Patris restitu. »

PROTONOTARIUS TITULARIS, SEU EXTRA NUMERUM.

SUMMARIUM.

1. Protonotarius titularis, seu extra numerum potest in ecclesia et functionibus ecclesiasticis deferre habitum prælatitium. — 2. Protonotarius titularis præcedit canonicis cathedralium uti singulis, non autem collegialiter. — 3. Protonotarius titularis non debet ratione sui protonotariatus munera alii de jure seu de consuetudine spectantia sibi vindicare. — 4. Protonotarius titularis paramenta benedicere non potest. — 5. Protonotarius titularis non potest paramenta sumere pro missa ab altari, sed in sacristia, sicut cæteri. — 6. Protonotarii titulares post abbates, et non supra sedere debent. — 7. Protonotarii titulares locum digniorem cedere debent officialibus episcopi et dignitatibus cathedralium. — 8. Protonotarii titulares neque supra, neque inter canonicos locum habere debent. — 9. Protonotarii

titulares in conservatores] deputari possunt. — 10. Protonotarius titularis gaudet fori privilegio in civilibus et criminalibus causis. — 11. Protonotarius titularis qualiter sit exemptus a jurisdictione ordinarii. — 12. Protonotarius ut dignitas non potest abacum præparare, dum celebrat more prælatorum. — 13. Protonotarius titularis potest apponere pileum super insignibus, et habere annulnum, dum celebra, dummodo non cum gemina. — 14. Unde quamvis protonotarii titulares non possunt in missa gestare annulum cum gemina. — 15. Possunt tamen ipsi, sicut canonici in missa gestare illum sine gemma et sine aliqua effigie. — 16. Protonotarii titulares possunt concionari cum mantellæta et rochetto. — 17. Canonicus protonotarius incedere potest cum habitu prælatitio, et sumnum retinere locum in choro. — 18. Alia ad rem, remissive. — 19. Subnect. addit. ex al. man. ad n. 25.

Rit., in *Mazarien.*, 28 Sept. 1630, et in *Ca tanien.*, 5 Julii 1631.

(2. Protonotarius titularis præcedit canonicis cathedralium uti singulis, non autem collegialiter. Sacr. congr. Rit., in *Concord.*, 16 Maii 1601, et 12 Julii 1603.

(3. Protonotarius titularis non debet ra

(1. Protonotarius titularis, seu extra numerum, non potest prohiberi deferre habitum prælatitium, nempe rochellum cum mantellæta coloris violacei, et in ecclesiis, et functionibus ecclesiasticis cum eodem habitu incedere, et sedere juxta dispositio nem cœrimonialis, lib. I, cap. 13, sac. cong.

lione sui protonotariatus munera aliis de jure seu de consuetudine spectantia, sibi vindicare. Sacr. congr. Rit., in *Caputaquen.*, 16 Maii 1601.

(4). Protonotarius titularis paramenta benedicere non potest. Sacr. congregat. Rituum, die 27 Julii 1627.

(5). Protonotarius titularis non potest paramenta sumere pro missa de altari; sed in sacristia ut ceteri. Sacr. congregat. Rit., in *Aculana in Apulia*, 6 Mart. 1610.

(6). Protonotarii titulares post abbates, et non supra, sedere debent. Sacr. congregatio Rituum, in *dicta Aculana in Apulia*, 6 Martii 1610.

(7). Protonotarii titulares tam in sessionibus in Ecclesia, quam in processionibus debent cedere locum dignorem officialibus episcopi et dignitates obtinentibus, et canonicis ecclesiarum cathedralium. Sacr. congreg. Rit., in *causa Castellæ et Legionis*, 30 Aprilis 1604; Clemens VIII, constitut. incip. *Decet Romanum*.

(8). Protonotarii titulares neque supra, neque inter canonicos locum habere debent. *Sacra congregatio, in Spoletana Terræ Cascie*, 23 Martii 1619.

(9). Protonotarii titulares in conservatores deputari possunt. Sacr. cong. Conc., de anno 1630, apud Barbosam, in *Summa const. Apost.*, verb. *Protonotarius titularis*, num. 18.

(10). Protonotarius titularis in habitu clericali incedens, tam in civilibus quam in criminalibus causis fori privilegio gaudet, quamvis non sit ascriptus servitio aliquo ecclesiæ. *Sacra congr. Concilii, in Tolone*, 27 Mart. 1632.

(11). Protonotarius titularis ex privilegio in civilibus est exemptus a jurisdictione ordinarii quoad causas excedentes summam xxv ducatorum, Leo X, const. 10, incip. *Regimini*; concil. Lateranen. v, sess. xxiv, *Dereformat.*, cap. 11, non derogavit privilegiis protonotariorum, nisi in causis criminalibus, prout declaravit sacr. cong. ejusdem Concilii, in *Papien.*, 14 Decembris 1630; apud Barbosam, supra conc. Trid., loc. cit., num. 2, et in *Summa, loc. cit.*, num. 3.

(12). Protonotarius ut dignitas non potest preparare abacum, dum celebrat more praesertim. Sacr. cong. Rit., in *Comaclen. et Neocastren.*, 21 Augusti 1601.

(13). Protonotarius titularis non participans potest apponere pileum super insigniis, et habere annulum, dum celebrat, dummodo non cum Gemma. Sacr. congreg. Rit., in *d. Comacl. et Newcastle*, 21 Augusti 1601; apud Cordubam, in *Prax. dispens. Apostolicar.*, lib. v, cap. 6, num. 52; Barbosa, in *Summa decis. Apostol.*, verb. *Protonotarius titularis*, num. 6; Pitton., *Constitut. et decis. ad canonicos*, num. 119.

(14). Unde quamvis protonotarii titulares non possint in missa gestare anulum cum Gemma, ut censuit sacr. cong. Rit., in *d. Comaclen. et Newcastle*, et alias, die 13

Februarii 1625, et 20 Novembr. 1620; apud Pitton., *loc. cit.*, num. 459; ex Gavant., his verbis: « Annuli usus prohibetur protonotarii non participantibus, doctoribus quibuscumque, canonicis cathedralium; » tamen die 4 Augusti 1663. (15). Ead. sacr. cong. Rit.; apud eundem Pitton., *loc. cit.*, num. 722, ex eodem Gavant. statuit, ut sequitur: « Possunt canonici missam celebrare cum annulo aureo, et de rigore uti, sed sine gemma et sine aliqua effigie. »

(16). Protonotarii titulares possunt concionari cum mantilleta et rochetto. Vide verb. *Prædicator*, num. 93.

(17). Protonotarius incedere potest cum habitu prælatitio, et suum retinere locum in choro. Sacr. cong. Rit., in *burgi Sancti Sepulcri*, 22 Aug. 1722, teste Ursaya, in *Miscell.*, primo littera C, n. 36.

(18). Alia, que concernunt protonotarios canonicos. Vide verb. *Canonicus*, art. 9, a num. 81 ad 90, ad *Resolutiones sacr. cong.*, in nostro relatas tom. VIII.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(19). Protonotarii de quibus hic agitur, creari possunt non solum a Papa, sed et a legatis de latere, aliisque, quos recenset Rigant., in *Commentar. ad regul. cancellar.*, regul. 1, § 4, numer. 45, et quidem etiam in Urbe, eum agatur de actu voluntariis jurisdictionis, qui ubique locorum etiam in Urbe, Summo Pontifice non absente, exerceri potest; Ventriglia, in *Prax.*, part. I, adnot. 26, n. 15; Rota, cor. *Puteo*, decis. 162, lib. I. Confer etiam Rigant., ib., n. 137 et seq.

(20). Omnia autem horum protonotariorum beneficia sunt reservata vigore Extravagantis, *Ad regimen et Regulæ prim. cancellar.* Confer Rigant., ubi supra, num. 46 et plur. sequent., ubi quid in Germania, tum quid in Polonia servetur, quoad reservacionem banc.

(21). Ut autem locum sibi vindicet hæc reservatio, debet protonotariatus probari, et quidem plene et concludenter, sive agatur de ea probanda favore S. Sedis, sive favore protonotarii. Præsentim si ex capite protonotariatus induci prætendatur reservatio contra reum et possessorem beneficij, atque in ea per provisum Apostolicum reponatur principale fundamentum gratiæ tendentis ad irritam declarandam præcedentem collationem ordinarii; Riganti, *loc. citato*, num. 61 et plur. sequent., ubi et de concludentibus modis ipsum probandi agit examinatque, an per testes probari ipse valeat.

(22). Quæstionis etiam est, an necessaria sit acceptio protonotariatus, ad effectum reservationis. Vide et de ea eundem Riganti, *codem loc.*, a n. 75 ad plur. seq.

(23). Convenit vero inter omnes, quod beneficia protonotariorum sint reservata, etiamsi in fidei professionem, et fidelitatis juramentum non emiserint, tum propria insignia non assumpserint. Rota, cor. *Caprar.*, decis. 131, n. 10 et seq., et in *Segobien.*

Beneficii, cor. Lancell., decis. 1292, n. 8, cor. Crisp., § Quinto.

(24). Quinimo, et reservata sunt beneficia illius qui fuit protonotarius *de facto* et non *de jure*; maxime si publice et palam se gesserit uti protonotarius, nam sicuti sustinentur actus ab eo gesti, ita illius beneficia

sunt reservata. Rigant., *loco toties memorato*, n. 123 et plur. seq.

(25). Protonotarius vero, qui concedi solet comitibus domus Sfortiae, reservationem non inducit. Nec eum admittit secretaria brevium.

PRUDENTIA.

Vide verb. EIRTUS, n. 96.

PSALMUS, PSALTERIUM.

SUMMARIUM.

1. Psalmus quid sit? — 2. Psalterium quid sit. — 3. Psalterium ad quid antiquitus inservierit, et ad quem usum fuerit deinde translatum? — 4. Apud ecclesiasticos pro psalterio intelligitur liber psalmorum. — 5. Psalterii versus, etsi in nostra lingua sine metro procedant, apud Hebreos tamen sunt versus metrī ex pedibus lyricis. — 6. Quisnam fuerit psalmorum auctor? ad num. 10. — 11. Liber Psalmorum seu Psalterium constat ex cl. psalmis, cuius numeri assignantur mysticæ rationes. — 12. Psalmorum alii sunt invitatoriales, alii poenitentiales, et alii graduales. Invitatorialis est unicus. — 13. Poenitentiales sunt septem maxima utilitate a poenitentibus lecti seu recitati. — 14. Cur psalmi poenitentiales sint septem? — 15. Graduales numero sunt 15, et cur dicantur graduales. — 16. Psalmorum et hymnorū cantus fuit in usu a tempore apostolorum. — 17. An jam etiam a tempore apostolorum fuerit in usu alternus psalmorum cantus? Et quis inter Latinos invexerit in Ecclesiam alternum eorum cantum? — 18. Sanctus Damasus Papa decreto generali firmiter alternum psalmorum cantum et communem fecit toti Ecclesiae, statuens insuper, ut in finem cuiuslibet psalmi diceretur *Gloria Patri, et Filio, et Spiritui sancto*, etc. — 19. Psalmi ulti modo recitantur in divino officio, a quo surerint sic partiti et distributi? — 20. Cur deceat, et octo psalmi sint constituti et distributi in Matutinis Dominicarum? — 21. Cur duodecim constituti et distributi in Matutinis feriarum. — 22. Cur novem constituti et distributi in Matutinis festorum Domini et Matutinis de sanctis? — 23. Cur quinque in Laudibus: et quare dicantur quinque, sicut vere sint octo? — 24. Psalmi Laudum dicuntur quinque, sicut quartus sit proprium canticum, et cur? — 25. Ex dictis quinque Laudum psalmis duo mutantur in Dominicis a Septuagesima usque ad Dominicam Palmarum inclusive et cur? — 26. In Laudibus serialis officii per annum cur primus psalmus sit *Miserere*, et varietur secundus? — 27. In Laudibus qualibet die hebdomadæ loco quarti psalmi ponitur unum capticum, et cur? — 28. Canticum

quid significet? — 29. Laudes eur sic dicta: et eur canticum in ipsis sumatur pro psalmo? — 30. Psalmus quid sit? — 31. Canticum quid sit? — 32. In prima Dominicis diebus per annum, et feriis, Sabbato excepto, recitantur quatuor psalmi, et cur? — 33. In festis autem totius anni et Dominici tempore paschali recitantur tantum tres, et cur? — 34. In Tertia, Sexta et Nona recitantur tres psalmi, et cur? Et quare pro Prima, Tertia, Sexta et Nona simul recitentur psalmi duodecim. — 35. Dicte divinarum Horarum psalmi a Beati immaculati in via usque ad *Principes persecuti sunt me gratis*, non sunt revera distincti psalmi, sed potius unusquisque psalmus distributus in plures partes, quarum qualibet ex 16 versibus est constituta, et cur? — 36. In Vesperis quinque recitantur psalmi; et cur? — 37. In completorio quinque recitantur psalmi, et cur? — 38. Si dividantur omnes psalterii psalmi per horas, ad Matutinum recitantur in tota hebdomada 91; ad Laudes 13; ad Vespertas 35; ad alias horas psalterium. — 39. Psalterium, quo utitur Romana Ecclesia, est ex translatione S. Hieronymi, et differt a psalterio translationis LXX interpretationem, quod adhibetur Roma in Aede Vaticana S. Petri. — 40. Unde psalterium exceptum ab officio divino a S. P. N. Francisco est illud translationis LXX Interpretum. — 41. Ultra supradictos cl. psalmos habentur in Breviario septem cantica distributa et posita in unaquaque die hebdomadæ loco quarti psalmi Laudum, et assignantur. — 42. Ex Evangelio habentur in Breviario alia tria cantica, nempe *Magnificat* pro Vesperis, *Benedictus* pro Laudibus, et *Nunc dimittis* pro Completorio. — 43. Etiam variis psalmi prænotantur in psalterio cum titulo Cantici, et alii cum titulo *Psalmus cantici*. — 44. Assignatur in quibus differant psalmus canticum, psalmus cantici, canticum psalmi et hymnus? — 45. Psallendi ordo sequendus quem tenet Ecclesia metropolitana. — 46. Psalmi vulgares non possunt in ecclesia recitari. — 47. Psalterium B. M. V. constans ex cl. Ave Maria est cum indulgentiis concessum a Sixto IV. — 48. Psallendi debitum omnibus in choro incumbit.

(1). *Psalmus vox est Hebreæ, significans cantum, Oden, hymnum; Beyerlinck, in Theatro vita humanae, verb. Psalmus, litt. E. Unde apud ecclesiasticos scriptores psalminus intelligitur carmen sacrum, sive Dei laus metrica scripta, sive solo ore, sive instrumento decantata. Quamvis psalmus generice captus etiam de profanis cantionibus, et quæ ad quocunque musicum instrumentum recitantur, accipiatur. Idem, ibidem.*

(2). *Psalterium dicitur Vas musicum decem chordarum. Tostat., Comment. in I Paralipom., pag. 297, col. 1. Unde Scriptura semper Psalterii decem chordarum meminit.*

Hoc decachordum Psalterium pulsatur a parte inferiori, et reddit sonum a superiori; et Hebraice vocatur *nabulum et psalterium; Graece organa. Tostat., in Genes., fol. 44, eod. 2.*

(3). *Psalterium, ut opinatur Euthymius apud Beyerlinck, loc. cit., antiquitus malendo gregi serviebat. At David ejus usum sapienter ad Dei cultum transtulit, cantoresque instituit, quod primum fecit in translatione arcæ ex domo Obededom, I Paralipom. xv. (4). Unde usus invaliduit, quod apud ecclesiasticos pro Psalterio intelligatur liber Psalmorum, juxta illud Lucæ xxxix, 42: David dicit in libro Psalmorum, et illud*

Acto. 1, 20 : Scriptum est enim in libro Psalmorum.

(5. Psalterii versus, etsi in nostra lingua sine metro procedant, apud Hebreos tamen versus metri sunt ex pedibus lyricis, juxta illud :

Psalterium lyrici composuere pedes.

Et dicuntur pedes lyrici, quia ad lyram concinuentem dicebantur, scilicet citharis, organis et musicis instrumentis. Tostat., in Genes., fol. 44, col. 1.

(6. Quoad Psalmorum auctorem seu auctores, varii varia sentiunt. Ludovicus enim Vives, in cap. 14, lib. xvii, *De civitate*, asserit ante Origenem nullum suis dubium apud Judaeos, Davidem omnium Psalmorum esse auctorem. Postquam vero Origenes summa sua eruditione cepit ostendere quæcunque in prophetis, maxime in Psalmis contenta, ad Christum jam natum pertinere, Judaei talibus convicti fortissimis argumentis ad novas opiniones veteribus suorum magistrorum contrarias confugerunt : alii solum illorum Psalmorum ; qui ejus nomine inscribuntur, auctorem Davidem asserentes; alii novem solummodo ab eo conscriptos, ceteros vero ab illis, quorum nominibus prænotantur, suis dictatos, sustineutes : inde facilius est, ut etiam sacri interpretes Christiani in variis abierint sententias. Sanctus enim Augustinus, Theophylact., Euthymius, et hos secuti Emmanuel Sa, Mariana, et alii apud Tirinum, præf. in l. Psalmorum, volunt solum Davidem omnium Psalmorum suis auctorem. Et de facto sanctus Augustinus, l. xiv, *De Civitate Dei*, cap. 17, sic expresse dicit : « Mihi credibilius videntur existimare, qui omnes illos centum quinquaginta Psalmos Davidis operi tribuunt. » Et quamvis ipse sanctus Augustinus, l. IX impressionis Lugdunensis de anno 1664, in expositione tituli primi Psalmi dicat, « Non enim omnes psalmi a David editi sunt. . . . David ergo solus novem psalmos ore proprio cecinit : » hæc aliena manu in textum Augustini irrepsisse erudit animadvertisit, ut notat Calmet, in *Dictionario sacrae Scripturæ*, verb. *Psalmi*, vers. *Hæc pro Davide*. Et quod solus David omnium sit auctor Psalmorum deducit Cassiodorus, Pref. in *Psalm.* ex constanti usu et traditione Ecclesiæ, ibi : « Usus Ecclesiæ catholicæ Spiritus sancti inspiratione generaliter, et immobiliter tenet, ut quicunque eorum cantandus fuerit, lector aliud prædicare non audeat, nisi psalmos David. » Quod et tenet Theodoretus, Chrysostomus, et alii Præfat. in *Psalm.*, et *Gavant.* tom. II' sect. 5, cap. 8, n. 4, vocat sententiam hanc communiorum. Imo S. Philastrius, heresi 126, inter hereticos reputat, qui secus senserit.

(7. Et hanc sententiam de solo Davide omnium, auctore Psalmorum colligunt supradicti ex variis Scripturæ locis, et in primis ex II. *Regum*, xxiii, 1, ubi David ipse hec de se prodit : *Dixit David filius Isai . . . egregius Psaltes : Spiritus Domini locutus est per me. Item ex II Paralipomenon*, vii,

6, ubi expresse dicitur : *Sacerdotes autem stabant in officiis suis et levitæ in organis carminum, quæ fecit David ad laudandum Dominum, quoniam in æternum misericordia ejus, hymnos David canentes per manus suas. Et variis aliis Veteris Testamenti relicitis textibus, in Testamento Novo *Lucæ*, ix, 42, aperite dicitur : David dicit in libro Psalmorum, et concordant *Matth.* xxii, 43, et *Marc.* xii, 36.*

(8. Contrariam sententiam, nempe non omnium Psalmorum auctorem esse Davidem, defendunt sanctus Hieronymus, Hilarius, Tostatus, Tirinus, et alii plures dicentes varios psalmos a variis prophetis compositos suis, iis nempe, qui in Titulis subinde prænotantur, v. g. Asaph, Moyse, Ethan, Eman, Idithun, et tribus filiis Core, sed plures a Davide; quos deinde Esdras simul omnes in unum volumen compedit et incepit esse liber Psalmorum. Et revera sanctus Hieronymus, *Epist. ad Cyprianum* diserte pronuntiat : « Scimus errare eos, qui psalmos omnes David arbitrantur, et non eorum, quorum nominibus inscripti sunt. » Et distinctius *Epist. ad Sophronium* scribit : « Psalmos omnes eorum testamur auctorum, qui ponuntur in titulis, David scilicet, Asaph et Idithun filiorum Core, Euan, Esraïtæ, Moysis et Salomonis, et reliquorum, quos Esdras primo volumine comprehendit. » Et sanctus Hilarius, *Præfat. in psalm. et comment. in psalm. cxxxi*, expresse dicit : « Absurdum est psalmos David dicere vel nominare, cum ibi auctores eorum ipsis inscriptionum titulis commendantur ; » et Tostatus, *Præfat. in lib. Regum*, q. 20, vers. *Respondendum est de psalmis*, ait : « Quoniam David fecerit quosdam psalmos, tamen non omnes, feruntur enim suis decem auctores Psalmorum. » Quod et clarius dicit in cap. xxii *Matth.*, q. 340. Et Tirinus, *Præfat. in lib. Psalm.*, probabiliorem hanc vocat sententiam, quia in fine psalmi LXXI, desinere dicuntur psalmi Davidis, ibi : *Deserunt laudes filii Jesse*, et mox subnecuntur psalmi Asaph prophetæ, ut patet in titulo psalmi LXXXII. Et II *Paralipomenon*, xxix 30, præcepit Ezechias levitis, ut cantent psalmos non modo Davidis sed etiam Asaph : *Præcepito que Ezechias et princeps levitis ut laudarent Dominum sermonibus David et Asaph videntis.*

(9. Unde quanvis difficile sit in hac antiqui materia quidquam certi statuere, tamen probabilius est, Davidem solum non omnium Psalmorum esse auctorem, sed et alios, qui in eorum titulis prænotantur. Hinc ad Scripturas et auctoritates pro prima sententia adductas, quibus videtur innui Davidem unicum esse psalmographum, respondetur, quod ipsi totum Psalterium videtur tribui, eo quod ipse plures ediderit psalmos, quam aliquis aliorum auctorum, imo quam omnes alii simul, ut vult Tostatus, in *Matth.* xxii, q. 346. Quemadmodum Ciceronianum Epistolarum volumen, etsi aliorum plurimorum Epistolis ad eum scriptis constet, uni tamen Ciceroni, cuius est ma-

ior Epistolarum pars, tribuitur. *Vel ideo omnium Psalmorum auctor unus David innuitur ac dicitur, quia nedum ipse solus plurimos edidit, sed et editos ab aliis ipse recensuit, et modulationi, ac musicis instrumentis aptavit.* Unde notabile est illud *Ecclesiastici*, XLVII, 10, 11, ubi dicitur, quod *David de omni corde suo laudavit Dominum...* *Et stare fecit cantores contra altare, et in sono eorum dulces fecit modos.* Hanc sententiam, ultra recensitus numero immediate antecedenter tuerunt etiam Eusebius Cæsariensis, Præfat. in *Psalm. et in Inscript. psalm. et in psalm.* XL, LX et LXII. S. Athanasius, in *Psalm.*, p. LXX, tom. II, nov. edit. *Collect. Græcor. PP.*, et auctor *Synopsis*, quæ ipsi sancto Athanasio tribuitur, in qua synopsi, ut notat Calmet, in *Dictionario sacrae Scripturae*, verb. *Psalmi*, vers. *Nec Patres Græci*, psalmi quidam auctoriibus, Idithun, Asaph, filii Core, Aggeo, Zacharia, Eman, quidam vero quibus *Alleluia* inscribitur bisce omnibus simul tribuuntur: quod autem (ait ejus libri auctor) *Psalterium Davidis nomen exhibeat*, ipse David in causa fuit, qui primus psalmorum inventor habetur, et quorundam psalmographorum munera et tempora direxit. » *Hæc ille. Sic etiam Frassen, Disquisition. biblic.*, § 11, *De libro Psalmorum*, num. 9; Cojetanus, aliquæ plures. Vide *Cantipratensem*, 4, *Hypothesizeon*, cap. ultim., et *Bellarminum*, in *Præfat. ade explanat. in Psalmos*, ubi eos vocat Davidis, qui carent titulo, et eos item, qui nomen David in titulo præferunt quocunque casu, sive genitivo seu dativo.

(10). Hinc fidem adhibendo titulis nostrorum bibliorum, sub Davidis nomine 72 psalmi producuntur, nullo inscripti nomine 40, quos tamen ad præcedentis psalmi auctores Rabbini referendos censem. Hanc Judæorum traditionem probant S. Hieronymus, in *Malachiam*, et *Epist. ad Cyprian.*; sanctus Hilarius. Proleg. in *Psalm.*; sanctus Athanasius, Præfat. in *Psalm.*, t. II, nov. edit., et Eusebius, in *psalm.* XXV; filii Core auctores laudantur psalmorum XLI, XLIII, XLIV, XLV, XLVI, XLVII, XLVIII, LXXXIII, LXXXIV, LXXXVI, LXXXVII. Salomoni ascribitur psalmus LXXI: *Deus judicium tuum*, et *psalm. CXXVI: Nisi Dominus*; Ethan, *psalm. LXXXVIII: Misericordias Domini*; Idithun, *psalm. LXXVI: Voce mea*; Moysi, *psalm. LXXXIX: Domine, refugium*; Asaph, *psalm. XLVI: Deus deorum Dominus*; *psalm. LXXII: Quam bonus Israel Deus*; *psalm. LXXIII: Utquid Deus*; *psalm. LXXIV: Confebebam tibi Deus*. Item psalmi a LXXX usque ad totum LXXXIII. Adamo *psalm. Bonum est confiteri Domino*; Melchisedecho *psalm. CIX: Dixit Dominus Domino meo*; Jeremiæ et Ezechieli *psalm. LXIV: Te decet hymnus*; Jeremiæ *psalm. CXXXVI: Super flumina Babylonis*, qui etiam Davidi tribui-

(84) Hebraeorum tamen numerus, qui a nostro et Græco differt, uno psalmo ad centesimum decimum tertium nos superat; psalmum enim nonum *Confitebor duas in partes dividunt*, ac decimo psalmo initium dant a versu 22: *Utquid, Domine, recessisti longe?* Verum iudicem Hebrei nobiscum sub-

tur. Aggeo et Zacharias psal. CXL: *Beatus vir qui timet Dominum.*; *psalm. CXIV: Landa anima mea Dominum. Sic expresse Calmet*, loc. cit., vers. *Si titulus.*

(11). Liber Psalmorum aut Psalterium constat ex centum et quinquaginta psalmis (84) cujus numeri mysticas assignant causas doctores, ut Trinitatis ob tres quinquegenarios Hieronymus, Augustinus, Remigius, Lombardus; ob fidem, spem et charitatem, per quas obtainemus jubileum, Rupertus; ob status penitentium, justorum et beatorum, B. Thomas. Sic Beyerlinck, in *Theatro vite humanae*, verb. *Psalmus*, § *Numerus*. Vel ob tres gradus vite seu vite spiritualis, nempe purgativa, illuminativa et unitiva. Frassen, l. c., num. 6, et alii.

(12). Psalmorum alii sunt invitatoriales, alii penitentiales et alii graduales. Invitatorialis unicus est, scilicet XCIV: *Venite exultemus*, quem Ecclesia quotidie, paucis diebus exceptis, legit initio Matutini, ut per ipsum animæ devotæ invitentur ad Deo in corde cantandum, ejus inspirationibus prompte assentendum, et ejus auxilium implorandum. Beyerlinck, loc. cit., § *Partitio et varietas*.

(13). Penitentiales sunt septem, qui a penitentibus maxima utilitate leguntur seu recitantur, cum exemplo Davidis eorumdem auctoris ad penitentiam, et culpe detestationem excitent, Deum ad veniam et misericordiam incitent, eumque propitium reddant: unde solent Litaniæ sanctorum illis addi, ut penitentes, multiplicatis intercessoribus, apud Deum ab ipso facilius veniam peccatorum consequantur, juxta illud Ecclesiae in oratione festi Omnia Sanctorum: *Ut desideratum nobis tua propositionis abundantiam, multiplicatis intercessoribus largiaris.*

(14). Cur autem Psalmi Penitentiales sint septem? Varias rationes assignat doctissimus Tostatus, in *Genesim*, c. 17, q. 606, quarum præcipue sunt. Primo, quia inter omnes psalmos solos istos septem iuvenimus, qui aperte loquantur de penitentia; secundo, quia nos facimus penitentiam de peccatis præcipue mortalibus, quæ sunt septem; tertio, quia numerus septenarius convenit remissioni peccatorum, et etiam pœnis peccatorum; unde Ecclesia septem assignavit Psalmos Penitentiales, ut per ipsos significet nos petere veniam de peccatis, et pœnam non inferri pro peccatis, cum utrumque Scriptura per septenarium significet. De remissione enim peccatorum, quod significetur per numerum septenarium, patet *Matth. XVIII, 21 et 22*, ubi dicit Petrus ad Jesum: *Domine, quoties peccabit in me frater meus, et dimittat ei? usque septies?* Dicit illi Jesus, *non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies*; in qui-

inde convenienter circa psalmorum numerum, centesimum decimum quartum et centesimum decimum quintum, uti et centesimum quadragesimum sextum, et sequentem simul conjungentes. Neoterici heretici corum divisionem amplectuntur, Catholicis LXXX Interpretum partitioni adhaerentibus.

bus per dictum numerū septenarium designatur remissio universorum delictorum. De pœnis autem patet Gen. iv, 16, ubi dixit Deus: *Nequaquam ita fiet, sed omnis qui occiderit Cain septuplum punietur*, et infra 24. *Septuplum ultio dabitur de Cain, de Lamech vero septuagies septies*, ubi tota pœna signata fuit per septem, adeoque conveniens fuit septem esse Psalmos Penitentiales.

(15. Graduales numero sunt 15 a psalmo cixix usque ad cxxxiv. Dicuntur autem graduales, quod velut ad templum Salomonis ascendebat xv gradibus eadendo ipsos xv psalmos, ita etiam anima devota xv his psalmis velut gradibus ad Deum mente descendat, et quæ sursum sunt, sapiat. Unde psalmi graduales, appellantur in textu hebreo canticum ascensionum. Calmet, loc. c., vers. *Psalmi graduales, et vers. Unde autem, ubi testatur quod sic vulgo censem interpres.*

(16. Psalmorum et hymnorum cantus fuit jam in usu a tempore apostolorum, ut patet ex Epist. B. Pauli ad Ephesios v, 19, ibi: *Loquentes vobismelipso in psalmis et hymnis, et canticis spiritualibus in gratia cantantes et psallentes, et ad Colossem. iii, 16, ibi: Docentes, et commonentes vosmetippos psalmis, hymnis et canticis spiritualibus in gratia cantantes.* (17. Et etiam jam tempore apostolorum fuisse in usu alterum psalmorum cantum probabile censem Beyerlinck, in *Theatro vita humanae*, verb. *Psalmus, vers. Est tamen probabile.* Nam, dicit ipse, Philo scribit ab Alexandrinis suis religiosis viris id esse factum. Inter Græcos videtur Dionysius, *De cœlesti hierarchia* 3, hunc innuere alternum cantum. Item Basilius, epist. 43, qui testatur de ritu communii omnibus ecclesiis exemplo sumpto a cantu antiphonarum Ignatianis; Ignatius enim Antiochenus ex Cassiodoro, in *Tripartita*, lib. i, cap. 9, post quamdam visionem angelorum unum ad alterum cantantium *Sanctus, Sanctus*, præscripsit alternum cantum in Ecclesia Antiochena. (18. Inter Latinos autem S. Ambrosius Græcos imitatus ex Isidoro lib. i, *De officiis*, cap. 7, et teste Augustino, lib. ix *Confessiones*, cap. 6, prius invexit in Ecclesiam alternum cantum, quem S. Damasus Papa decreto generali firmavit, et communem toti Ecclesiæ fecit, ut habeatur in Breviario, lect. 6 ejus festi; qui ut patet ibid. etiam statuit, ut in fine eiuslibet psalmi diceretur *Gloria Patri, et Filiis, et Spiritui sancto*, etc.

(19. Psalmi, uti modo recitantur in divino officio, fuerunt partiti et distributi a S. Hieronymo (85), qui 18 constituit in matutiniis Dominicarum, 12 in matutiniis feriarum, 9

(85) Psalmorum antiquissima Latina versio fuit ante Hieronymum, vulgo *Italica*. Ita, Damaso Papa patente, Hieronymus juxta veterem LXX interpretationem primum emendavit, sed cursim, ut ipse ait; aliam deinde novam eorundem Psalmorum editionem S. Doctor aggressus fuit, quam verisimilimum est, nostram esse *vulgaratam*. Romanum Psalterium secundum LXX versionem abolitum a S. Pio V fuit; illudque præscriptum, quod S. Hier-

in matutinis festorum, et ad Horas Ambrosium seculus distribuit in plures partes psalm. cxviii *Beati immaculati*, quo ordine recitari præcepit S. Damasus ex Baronio anno 60; Gavant., *Comment. in Rubric. Breviarii*, tom. II, sect. 5, cap. 8, num. 8, et aliis. Et de hoc habetur decretum Gregorii VII, in c. *In die 14, De consecrat.*, dist. 5, ibi: « In die resurrectionis usque ad Sabbathum in Albis, et in die Pentecostes usque in Sabbathum ejusdem tres psalmos tantum ad nocturnos, tresque lectiones antiquo more canimus et legimus. Omnibus diebus aliis per totum annum, si festum est, novem psalmos et novem lectiones dicimus. Aliis vero diebus 12 psalmos, et tres lectiones recitamus. In Dominicis vero diebus 18 psalmos, (excepto die Paschæ, et Pentecostes) et novem lectiones celebramus. »

(20. Decem et octo psalmi in matutinis Dominicarum ita sunt constituti et distributi, ut primi 12 per quaternos divisi significant patriarcham 12, et apostolorum totidem cultum erga sanctissimam Trinitatem per quatuor virtutes cardinales. Reliqui tres in secundo et tertio Nocturno significant electos sub lege et sub gratia cum eodem cultu SS. Trinitatis. Amalarius, lib. iv *De divinis officiis*, cap. 9; Gavant., l. c., sect. 4, n. 11.

(21. Duodecim psalmi in Matutinis feriarum ideo sunt sic constituti et distributi, quia duodecim sunt horæ noctis, et cuilibet horæ Psalmus unus respondet. Amalarius, loc. cit., c. 11; Gavant., loc. cit., nu. 12, qui dicuntur bini ad charitatem excitandam ex Hugon. Victor., *Specul. Eccles.*, c. 3; Gavant., loc. c., n. 12.

(22. Novem psalmi in Matutinis festorum Domini ideo sunt sic ordinati, ut per ipsos gratias agamus Deo de descensu ejusdem propter nos sub novem choris angelorum. Et in Matutinis festorum de Sanctis, eo quod sint ipsi facti digni ascendere usque ad altitudinem cœli, ubi habitant siue chori novem angelorum. Amalarius, loc. c.; Gavant., loc. c., n. 10. Vel ter tria cantamus cum angelis. Durandus, in *Rational.*, lib. v, c. 3; Gavant., l. cit., n. 10.

(23. Psalmi quinque recitantur in laudibus ad munierdos quinque corporis sensus, ut dicit Hugo Victorin., in *Specul. Eccles.*, c. 3, qui notat præterea eos esse octo vere ad significandos octo ordines electorum, sed dicuntur quinque, quia tertius et quartus sub una conclusione terminantur, ad denotandum ex Amalario, *De ordin. Antiphonarii*, c. 5, geminam dilectionem Dei et proximi. Vel ex eodem, lib. iv *De divinis officiis*, cap. 10, unionem Ecclesiæ ex Ju-

ronymus secundis curis exhibuit, licet a pluribus postea librariorum mendis rursus expurgatum et correctum. In Vaticana tamen Basilica, in Mediolanensi et Veneta S. Marci Ecclesia vetus Italica Psalterii versio etiamnum perdurat, licet nonnullo inter se discriminare. Eadem antiqua Romana editione Mozarabes usi sunt, atque in nonnullis Tolerantæ urbis ecclesiis, ubi idem Mozarabum ritus hodie servatur, utuntur.

dæis et gentilibus. Item sextus, septimus et octavus unam habent conclusionem ad significandum ex Amalario, *loc. cit.*, cap. 1. Fidem, spem et charitatem, unitas et junctas erga Deum (inquit cap. 5.) Trinum et Unum, Gavant., *loc. cit.*, cap. 2, num. 6, seu ex Durand., in *Rational. divinor. officior.*, lib. v, cap. 4, ad denotandum triumphum de mundo, carne et diabolo, et quoniam unum sine altero non habetur, ideo merito conjunguntur.

(24). Dictum autem est, psalmos Laudum esse quinque, quia licet quartus sit proprius canticum, abusive tamen appellatur psalmus, cum, ut infra n. 30 et 44, videbimus, parum differat canticum a psalmo. Gavant., *loc. cit.*, n. 7.

(25). Ex dictis laudum psalmis duo mutantur in Dominicis a Septuagesima usque ad Dominicam Palmarum inclusive, vice quorum dicuntur psalmi *Miserere et Confitemini* ad timorem et spem eo tempore excitand. timorem ob peccata in psalmo *Miserere*, et spem ex bonitate Dei in psalmo *Confitemini*. Et quia non est tempus letitiae, quam exprimunt illi duo psalmi *Dominus regnavit*, et *Jubilate*. Amalarius, lib. iv *De divin. offic.*, cap. 18; Gavant., *loc. cit.*, n. 9. Psalmus autem *Dominus regnavit* dicitur tunc in Prima, ne in tota hebdomada omitatur psalmus ullus de psalterio, et ideo psalmus *Jubilate* ponitur in Matutino Sabatti. Amalarius, Gavant., *loc. cit.*

(26). In Laudibus feriales officii per annum primus psalmus est pœnitentialis *Miserere*, quia dies feriales sunt pœnitentiæ. Hugo Victorin., lib. ii *De offic.*, cap. 10; Gavant., *loc. cit.*, n. 10, subdens, quod tunc variatur 2, ut expleatur psalterium.

(27). In laudibus qualibet die hebdomadæ loco quarti psalmi ponitur unum canticum, quia canticum laudem divinam et gratiarum actionem significat, ex Durand., in *Rational.*, lib. v, cap. 4. (28). Et laudes dictæ sunt ex Hugon., lib. ii *De offic.*, c. 10, eo quod laudem aperie sonant divinam, quod repetit in *Specul. Eccles.*, cap. 3. (29). Et canticum ibi sumitur pro psalmo, cum parum differant inter se. (30). Psalmus enim est carmen, seu canticum instrumento Psalterii. (31). Et canticum est vox musica cum harmonia ore solo prolatæ, ut ex Euthymio notat Gavant., *loc. cit.*, sect. 5, cap. 9, n. 1.

(32). In Prima Dominicis diebus per annum, et feriis, Sabbato excepto, recitantur iv psalmi, ne de Psalterio quidquam supersit. Unde in Sabbato recitantur tantum iii quia nullus superest, qui ipsi assignari possit. Et talis quaternarius psalmorum numerus denotat, quod in quatuor mundi partibus doctrina iv evangelistarum laudatur. Durand., in *Rational. divin. offic.*, lib. v, c. 5; Gavant., *loc. cit.*, sect. 4, cap. 3, n. 5.

(33). In festis autem totius anni, et Dominicis tempore Paschali dicuntur tantum tres psalmi ob temporis jucunditatem, quæ labore multa canendi excludit, ex Radulpho proposit. 10; Gavant., *loc. cit.*, n. 7, ubi subdit quod Amalarius, lib. iii *De offic.*, c. 3;

tres ideo dici putat, quia pro tribus horis a Prima ad Tertiam laudandus est Deus Trinus, et armandi sumus contra tres hostes.

(34). In Tertia, Sexta et Nona recitantur iii psalmi propter eamdem supradictam rationem, quia iii psalmi protegunt nos in tribus horis seqq. cum quælibet ex tribus horis tres contineat temporis horas. Amalarius, lib. iv *De offic.*, c. 2; Gavant., *loc. cit.*, sect. 4, cap. 4, n. 3. Imo, ut subdit ipse Gavant., *ib.*, et Amalar., cap. 1, *ibid.*, in Prima, Tertia, Sexta et Nona xii canimus Psalmos (in festis) pro numero xii horarum diei, ut Deo præsentes simus omnibus horis.

(35). Advertendum tamen hic est, quod dd. divinarum Horarum Psalmi a Beati im-maculati usque ad *Principes persecuti sunt*, non sunt revera distincti psalmi, sed potius unus tantum Psalterii psalmus in ordine cxviii in plures partes distributus, quarum quælibet ex 16 versibus est constituta (ut in dd. divinis Horis patet) ad significandos xvi prophetas, xii minores, et iv majores, seu ad designandos xii apostolos, et iv evangelistas, ut sic ostendatur, quod ea, que xii prophetæ minores, et iv majores; sive xii apostoli, et iv evangelistæ dixerunt, scripserunt ac docuerunt, pro posse observare debemus. Sic Durand., in *Rational.*, lib. v, c. 5.

(36). In Vesperis 5 recitantur psalmi, quia 5 vulnera Christi recolenda moneunt, quorum ultimum vulnus hora vespertina fuit sacro lateri illatum. Gemma, lib. ii, c. 62; Gavant., *loc. cit.*, sect. 4, cap. 5, n. 5. Item quia sicuti quinque sensibus quotidiano affectu tendimus ad tenellas, ita necesse est ut initio noctis pro eis veniam precemur. Amalarius, lib. iv *De offic.*, cap. 7; Gavant., *loc. cit.* Item recitamus in Vesperis quinque psalmos, ut quasi quinque evangelicæ prudentes virgines quinque lampadibus oleo bonorum operum plenis, veniente nocte, Domino obviam eamus. Amalarius, *De ordin. Antiphonarii*, c. 6; Gavant., *loc. cit.*, n. 5.

(37). In Completorio quatuor psalmi recitantur, quia per ipsos quatuor elementa corporis nostri Domino commendamus: in primo enim psalmo cum Christo quietem poscinus: *In pace in idipsum dormiam et requiescam*. In secundo ad ea verba, quæ protulit Christus in extremo vitæ: *In manus tuas, etc.*, optamus mori cum eo. In tertio et quarto contra tentationes nocturnas armamur. Amalar., lib. iv *De offic.*, c. 8, et *De ordin. Antiph.*, c. 7; Gavant., *loc. cit.*, sect. 4, c. 6, n. 7, et alii.

(38). Hinc habes, quod si dividas omnes Psalterii psalmos per horas, ad Matutinum recitantur in tota hebdomada xci, ad Laudes xiii, ad Vesperas xxxv, ad alias horas xi, qui omnes faciunt summam cl, quibus constat Psalterium. Gav., *loc. cit.*, sect. 5, c. 8, n. 7.

(39). Psalterium autem, quo Romana Ecclesia utitur, est ex translatione Romana S. Hieronymi teste Rodulph., propos. 8, et differt a Psalterio translationis Septuaginta

Interpretum, quod adhibetur Romæ in Aede Vaticana S. Petri, quo etiam utuntur Ambrosiani (86). Gavant., cit. sect. 5, cap. 7, n. 2. (40. Unde S. P. N. Seraphicus Francis in c. 3 suæ Regulæ, ubi excipit ab officio divino Psalterium, intelligi de dicto Psalterio translationis Septuaginta Interpretum, quod in Vaticana Sancti Petri est in usu antiquissimo. Gavant., cit., sect. 5, cap. 8, n. 2. S. Bonaventura citatus et securus a Petro Marchant., in *Expositione dictæ Regulæ*, cap. 3, qu. 4.

(41. Ultra supradictos centum quinquaginta psalmos habentur in Breviario ex saeculis Litteris Cantica distributa et posita in unaquaque die hebdomadæ loco quarti psalmi Laudum, nempe die Dominica canticum *Benedicite omnia opera Domini Domino*, quod est trium puerorum Daniel. III; feria II, canticum *Confitebor tibi, Domine*, quod est *Isaiae XIIII*; feria III, canticum *Ego dixi*, quod est *Ezechiæ regis, Isaiae XXXVIII*; feria IV, canticum *Exsultavit cor meum*, quod est *Annæ matris Samuelis, I Regum II*; feria V, canticum *Cantemus Domino*, quod est *Moysis, Exodi XV*; feria VI canticum *Domine, audiri*, quod est *Habacuc, Habacuc III*; sabbat., canticum *Audit. cœli*, quod est *Mosis, Deut. XXXII*.

(42. Ex Evangelio habentur in Breviario alia tria cantica, nempe canticum *Magnificat*, quod est B. M. V. *Luc. I*, et recitatur seu canitur in Vesperis. Canticum *Benedictus Dominus Deus Israel*, quod est Zachariæ, patris S. Joannis Baptiste, *Luc. II*, et recitatur seu canitur in completorio.

(43. Etiam varii psalmi prænotantur in Psalterio cum titulo cantici, ut *Canticum psalmi*, et alii cum titulo *Psalmus cantici*. (44. Unde ad pleniorum intelligentiam notandum est, quod hoc interest inter psalmum, canticum, psalmum cantici, canticum psalmi et hymnum, quod *PSalmus* est carmen cum instrumento psalterii: *canticum* est vox musica cum harmonia ore solo prolatæ; *psalmus cantici* dicitur, dum cantore præcینente, organi modulatio subsequitur. *canticum psalmi* econtra, cum vox humana concentum sequitur organi; *hymnus* autem est sermo in Dei laudem metrice compositus, sive ore, sive humana voce, sive instrumento musico recitatus. Sic colligitur ex sanctis Hilario et Chrysostomo, in *Prolog. Psalm.*; Frassen, *Disquit. Biblica*, § 11, *De libro Psalm.* n. 2; Euthymio citato et secuto a Gavant., loc. cit., sect. 5, c. 9, n. 1, et alii.

(45. Psallendi ordo sequendus, quem tenet Ecclesia metropolitana, cap. *De his* 13, dist. 12, ex concilio Toletano 11, c. 3.

(46. Psalmi vulgares non possunt in Ecclesia recitari. Conc. Bracharen., II, c. 67.

(47. Psalterium B. M. V. quod ex 150, *Ave Maria* constat ad instantiam ducis Britanniæ recitari concessit cum indulgentiis Sixtus IV, const. 18, incip. *De qua*.

Psallendi debitum omnibus in choro incumbit, etiam dignitatibus et canonicis, quacunque contraria consuetudine, aut præsumpto privilegio non suffragante. Benedict. XIV, tom. I, constit. incip. *Cum semper*, § 24.

PUBERTAS.

Vide verb. MATRIMONIUM, art. 2, a n. 31 ad 37.

PUBLICA HONESTAS.

Vide verb. MATRIM. QUOD IMPEDIMENTA, art. 2, a n. 20 ad 27.

PUNCTATOR, PUNCTATURA.

SUMMARIUM.

4. Punctator retinere debet librum in loco publico, ibique deficiente adnotare, ac librum ostendere cuiuscunque postulantem. — 2. Contrapunctator ejusdem Ecclesie eligendus, ut confrontatione, si opus sit, possint detegi fraudes. — 3. Compelli possunt punctatores ad exhibendum librum ordinario, non vero ad oretenus eidem quotidie significandum deficiente. — 4. Potest episcopus cogere canonicos ad præstandum juramentum de fideliter punctando in choro. — 5. Punctatores conniventer prætermittentes punctare punctandos, graviter peccant, et tenentur de proprio restituere distributiones, quæ

(86) E. R. S. Hieronymus, ter circa Psalterium insudasse, communior sententia est inter eruditos. De versione Psalterii ex Hebreico fonte non loquor, cum nunquam in usu fuerit, vel apud Ecclesiam Romanam, vel penes aliam quamcunque Ecclesiam. De emendatione igitur Psalmorum juxta Septuaginta Interpretum versionem est sermo, in qua elaboranda bis S. Doctor suum impedit laborem. Itiusmodi emendationes sub nomine *Psalterii Romani*, et *Psalterii Gallicani* vulgo recensentur. De utraque

accrescerent interessentibus. — 6. Poena censurarum imponi non debet non restituenti damnum ex omissione punctandi, sed carceris ad triennium, et similium. — 7. Punctaturæ dari debent interessentibus, dicit ex Decreto episcopi applicanda essent aliis piis usibus. — 8. Distributiones annisæ a canonicis absentibus accrescent inservientibus, quacunque contraria consuetudine, etiam immemorabili, non obstante. — 9. Salarium debetur punctatoribus. — 10. Canonici confabulantes in choro sunt punctandi et privandi distributionibus tanquam absentes. — 11. Canonici non interessentes concioni tempore Quadragesimæ possunt punctari.

sermonem habet S. doctor in *Præfatione*, seu *Prologo in Libram Psalmorum*. Psalterium Romanum adhuc in usu est in Vaticana Basilica. Gallicano Psalterio utinam in Romano Breviario, atque illud est, quod insertum habemus in vulgata Latina editione. Hæc tria sunt. Hinc constat quantum a vero abhorret auctor noster bocce in loco. Legesis Dissertationem P. D. Angustini Calmet in textum et veteres Psalmorum versiones, art. 3.

— 12. Canonicci non possunt exire a choro, nisi petita venia a majori seu presidente sub poena punctuationis. — 13. Episcopus potest augere punctationes, quando servitium Ecclesiae minuitur. — 14. Canonici in choro vel in Ecclesia divinis officiis interessentes sine habitu canonicali et superpelliceo debent punctari. — 15. Novem menses, quibus canonici residere tenentur quolibet anno, non numerandi ex collectione punctaturarum, sed ex collectione dierum residentie, et servitii.

(1. Punctator retinere debet librum in loco publico, ibique deficientes adnotare, ac librum ostendere cuicunque postulant. Sacra congreg. Episcopor., in Pisaurien., 19 Nov. 1649.

(2. Contrapunctator ejusdem Ecclesiae eligendus, ut confrontatione, si opus sit, possint detegi fraudes. Sacr. congreg. Episcopor., in Fundana, 15 Februar. 1503, et in Licien., 18 Februar. 1602.

(3. Compelli possunt punctatores ad exhibendum librum ordinario, non vero ad oretinus eidem quotidie significandum deficientes. Sacra congreg. Episcopor., in Castellaten., 20 August. 1692.

(4. Potest episcopus cogere canonicos ad prestandum juramentum de fideliter punctando in choro. Sac. cong. Conc., 17 Mart. 1619; apud Barb., *De canonicis*, cap. 34, n. 20.

(5. Punctatores, quorum electio spectat ad capitulum, ut decrevit sacr. congr. Conc., in Conversanen., 4 Decemb. 1706, admonehdi sunt, quod si conniventer prætermittant punctare eos qui juxta ecclesias et collegii statuta punctandi sunt, tenentur de proprio restituere distributiones quas accrescerent interessentibus; et ulterius, graviter peccant, prout illos monendo, tradit episcopus Gravinen., in suo Tractatu, *L' Ecclesiastico in Coro*, cap. 27, n. 33, his verbis: « Or se nondimeno i puntatori per rignardi umani d'affetto, timore, speranza, o qual altro sia, tralasciano di puntare i difettanti, vengono ad essere ladri sfacciati, perchè levando palesemente l'emolumento a chi tocca per ragione di accrescimento, o per altro titolo, lo danno a chi per legge non tocca; oltre di che si rendono egli stessi rei del disservizio di Dio sui punto geloso del divino suo pubblico culto, ed il loro peccato vien a contrarre certo che del grande coram Deo cotanto da lui detestato in quei suoi ministri, i quali retrahebant homines a sacrificio Domini. » Sic apud Monacell., tom. IV, *Supplement.* ad 1, t. n. 148.

(6. Poena censurarum imponi non debet non restituentei damnum ex omissione punctandi, sed carceris ad triennium, et similium. Sacr. congreg. Episcopor., in Castellaneten., 21 Augusti 1602; apud Nicol., in Flosculis, verb. *Punctator*, n. 6.

(7. Punctaturæ dari debent interessentibus, licet ex decreto episcopi applicandæ

ciis interessentibus sine habitu canonicali et superpelliceo debent punctari. — 15. Novem menses, quibus canonici residere tenentur quolibet anno, non numerandi ex collectione punctaturarum, sed ex collectione dierum residentie, et servitii.

essent aliis usibus, nisi adasset statutum in contrarium. Sacr. congreg. Episcop., 16 Iunii 1617; apud Nicol., loc. cit., n. 7, et sene alibi, ut refert idem Nicol., in *Flosculis*, verb. *Distributiones*, sub n. 6. (8. Distributiones enim amissæ a canonicis absentibus accrescunt inservientibus, quacunque contraria consuetudine, etiam immemorabili, non obstante. Sacr. congreg. Concil., in *Civitatis Castellanae*, 30 Apr. 1623, et in Nicien., 18 Novemb. 1628, et sene alibi apud Nicol., cit., verb. *Distributiones*, sub num. 6.

(9. Salarium debetur punctatoribus. Sacr. congreg. Episc., in Metiten., 16 April. 1602; apud Nicol., loc. cit., num. 5.

(10. Canonicci confabulantes in choro sunt punctandi et privandi distributionibus tanquam absentes. Sacr. congreg. Episcop., in *Nucerina*, 7 Sept. 1591.

(11. Canonicci non interessentes concioni tempore Quadragesima possunt punctari, quia est defectus gravis et mali exempli. Sacr. congreg. Episcop., in *Comensi*, 10 Maii 1580, et in *Castellaneten.*, 20 Aug. 1602, et alibi, ut refert Pignatell., tom. V, consultat. 206, num. 61.

(12. Canonicci non possunt exire a choro, nisi petita venia archidiacono sive praesidenti per salutationem, sub poena punctuationis. Sacr. congreg. Episcop., in *Aprutina*, 18 April. 1616, et sacr. congreg. Conc., in *Lunen*. *Sarzanen.*, 3 Junii 1702, ad 1.

(13. Episcopus potest augere punctaturas, quando servitium Ecclesiae negligitur. Sacr. congr. Conc., in *Civitatis Castellanae* 25, 1697; apud Monacell., tom. I, tit. 2, formul. 4, n. 4.

(14. Canonicci in choro, vel in Ecclesia divinis officiis interessentes sine habitu canonicali et superpelliceo, debent punctari. Sacr. congreg. Rit., in *Lunen*. *Sarzanen.*, 3 Mart. 1633.

(15. Ad colligendum servitium novem mensium, quibus residere tenentur canonicci quolibet anno, non sunt colligendas punctaturæ, quasi ii, qui novem partes punctaturarum ex duodecim habuerint, servitium novem mensium, debeant satisfacere, sed ipsi dies residentiæ et servitii, sive continui fuerint, sive interpolati, numerandi sunt ad complementum dictorem novem mensium. Sacr. congreg. Episcop., in *Aquilana*, 25 Septemb. 1584; apud Barbos., *De canonicis*, cap. 26, num. 14.

SUMMARIUM.

1. Purgatorium quid sit? — 2. Dari purgatorium est de fide, et habetur ex II Machabœnum, cap. xii. — 3. Item habetur ex IV Tobiae. — 4. Item ex IV Isaiae. — 5. Item ex VII Michæe. — 6. Item ex VI Malachia. — 7. Item ex cap. V Matthæi, et XIII Lucæ. — 8. Item ex ipsis Matthæi cap. xii. — 9.

Item ex I ad Corinth. iii. — 10. Item ex I ad Corinth. xv. — 11. Alia plura Scripturæ loca brevitas gratia relinquuntur videnda cum variis conciliis, pluribus sanctis Patribus, et solidis rationibus apud graves auctores, qui assignantur. — 12. Purgatori locus communis secundum legem communem et ordinariam Dei est in ipsis terre visceribus, et inferno

conunctus. — 13. Secundum autem legem Dei particularē et dispensationē divinā interdum aliquis animabūs destinatur pro purgatorio aliquis locus particularis. — 14. Purgatorium non est aeternū, sed temporale. — 15. Purgatorium non est ultra diem Judicii universalis ~~dilectionis~~. — 16. Anima in purgatorio plene purgata recipiatur in beatitudine ante diem judicij. — 17. Quanto tempore unaquaque anima in purgatorio detineatur? — 18. Animæ in purgatorio cruciantur vero igne

(1). Purgatorium est quidam locus, in quo tanquam in carcere post hanc vitam purgantur animæ, quæ in hac non plene purgata fuerunt, ut nimirum sic purgatæ in colum ingredi valeant, in quod nihil coinquiatum introire potest. Est in re communis inter Catholicos.

(2). Dari purgatorium est de fide. Communis inter Catholicos ex conc. Trid., sess. vi, canon. 30, sess. xxii, cap. 2, et canon. 3, et sess. xxv, in *Decreto de Purgatorio*, et habetur ex pluribus sacrae Scripturæ locis tom Veteris, tum Novi Testamenti; et quidem ex Veteri Testamento habetur *II Machabæorum* cap. xii, ubi expresse dicitur: « *Sancta ergo et salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur:» quæ verba cum neque de beatis, neque de damnatis intelligi possint, sequitur necessario intelligenda esse de illis, qui in gratia Dei ab hac vita decedentes non plene satisfecerint, et adhuc aliqua vincula habeant, a quibus post mortem solvi queant fidelium suffragiis, et potissimum acceptabili altaris sacrificio, ut dicit concilium Tridentinum sess. xxv, in *Decreto de Purgatorio*; et proinde dari purgatorium, et sacrificia, et orationes vivorum prodesse defunctis illis, qui inibi pro plena purgatione et satisfactione detinentur: « *Purgatorium esse, animasque ibi detentas fidelium suffragiis, polissimum vero acceptabili altaris sacrificio juvari,» sunt verba concilii Tridentini.**

(3). Item habetur ex cap. iv *Tobiae*, ibi: *Pone panem tuum et vinum super sepulturam justi constitue, quod sacri expositores intelligent de pane et vino, quod Deo in sacrificium pro animabus justis offertur, et de illo quod elargitur in sustentationem pauperum, et religiosorum, et sacerdotum, ut pro ipsis defunctis orient, ut dicunt Turrianus, lib. iv, pro *Epist. Pont.*, cap. 14; Mastrius, in *Theol. Moral.*, disp. 24, qu. 1, art. 1, num. 4; Bellarmin., *De purgatorio*, lib. i, cap. 3, litt. B, et alii. Unde sanct. Joann. Chrysost., hom. 32, in *Math.*, sic habet: « *Cur, inquit, post mortem tuorum pauperes convocas? cur presbyteros ut pro eis velint orare, obsecras?* »*

(4). Item habetur ex cap. iv *Isaiæ*, ibi: *Si abluerit Dominus sordes filiarum Sion, et sanguinem Jerusalem laverit de medio ejus in spiritu judicii, et spiritu ardoris, ubi alii legunt: Purgabit Dominus sordes filiarum Sion et sanguinem mundabis de medio earum in spiritu judicii et spiritu ardoris: quem locum de animabus et poenis purgatorii intelligunt S. Augustinus, lib. xx *De Ci-**

coporeo, et ejusdem speciei cum nostro elementari. — 19. *Animæ in purgatorio non torquentur a demonibus.* — 20. *Nec obstant visiones et apparitiones, quæ id videntur ostendere.* — 21. *An animæ in purgatorio existentes possint pro nobis orare, et aliquid nobis de congruo mereri, vel impetrare?* et an miracula facere possint? cum plurimis aliis ad rem, ~~remissio~~. — 22. *Alia ad rem ad num.* 24.

vitate Dei, cap. 25; Bellarmin., *loc. cit.*, litt. E; Mastrius, *loc. cit.*, num. 4, et alii.

(5). Item ex cap. vii *Michææ*, ibi: *Ne lateris inimica mea super me, quia cecidi, consurgam cum sedero in tenebris, Dominus lux mea est; iram Domini portabo; quoniam peccavi ei: donec causam meam judicet, et faciat judicium meum, educet me in lucem, justitiam ejus video.* Quem locum afferri solitum pro purgatorio docet S. Hieronymus, in cap. ult. *Isaiæ*, et Glossa ordinaria expavit: *Iram Domini portabo hic, vel in purgatorio.*

(6). Item ex cap. iii *Malachiæ*, ibi: *Ipse enim quasi ignis constans; et quasi herba fullonum, et sedebit constans, et emundans argentum, et purgabit filios Levi, et colabit eos, etc.* Quem locum exponunt de poena purgatorii Origenes, hom. 6, in *Exod.*; S. Ambrosius, in *psalm. xxxvi*; S. Augustinus, lib. xx, *De Civitate Dei*, cap. 25, et S. Hieronymus, in *hunc locum*, et Bellarminus, *loc. cit.*, cap. 3, in fine, ubi dicit ex illa poena purgatoria viventium recte inferri poenam purgatoriam seu purgatorium defunctorum.

(7). In *Novo autem Testamento* habetur ex cap. v *Matthæi*, vers. 26, ibi: *Esto consentiens adversario tuo cito, dum es in via cum eo, ne forte tradat te adversarius judici, et in carcerem mittaris.* Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem. Et concordat cap. xii *[Lucæ], vers. 58*, ibi: *Cum autem vadis cum adversario tuo ad principem, in via, da operam liberari ab illo: ne forte tradat te ad judicem, et judez tradat te exactori, et exactor mittat te in carcerem, dico tibi non exies inde, donec etiam novissimum minutum reddas.* Quæ loca passim ad probandum purgatorium adducuntur a Patribus, et signanter a S. Augustino, in c. v *Matthæi*, et homil. 1, *De verbis Domini*, homil. 4, in l. I. *Homiliarum*, et in lib. *De decem chordis*, cap. 3; S. Ambrosius, S. Bonaventura et Beda, in eit. cap. XII *Lucæ*; S. Gregorius, homil. 39; S. Bernardus, serm. 85, in *Canticæ*; S. Anselmus, in cit. cap. v *Matthæi*; Bellarminio, *loc. cit.*, cap. 7, vers. *Est ergo verissima expositio*, et alii dicentes pro adversario in dictis locis intelligi legem Dei, quatenus præcipit contraria carni, sive conscientiam, quæ Dei legem semper objicit peccanti: lex enim Dei et conscientia nostra semper sunt nobiscum in via, semper adversantur nostris pravis desideriis, iisque utilissimum est cito consentire, et ab eorum inimicitia liberari, et denique accusatores, et testes

erunt contra nos in iudicio, ut recte observat Bellarmin., loc. cit.

(8). Item ex cap. XIIII *Matthæi*, vers. 32, ubi Dominus dicit esse quoddam peccatum, quod non remittitur, neque in hoc sæculo, neque in futuro, ibi : *Qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro*. Ubi, ut vides, clare supponitur et demonstratur, quædam peccata remitti in futuro sæculo, id est post hanc vitam per orationes et suffragia Ecclesiæ, ut exponunt. S. Gregorius, lib. IV *Dialogorum*, cap. 39; S. Augustinus, lib. XXI, *De Civitate Dei*, cap. 24, et lib. VI in *Julianum*, cap. 5; S. Bernardus, homil. 65, in *Canticis*, et alii passim.

(9). Item ex I ad Corinth. cap. V, vers. 15, ibi : *Ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem*, quem locum Sotus, in b. dist. 21, q. 1, litt. A, et communiter alii Patres, quos fuse adducit Faber, disp. 36 *De Purgatorio*, cap. 1, intelligunt de purgatorio.

(10). Item ex I ad Corinth. XV, 29, ibi : *Quid facient, qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgent?* *Ita quid et baptizantur pro illis?* Ubi Patres, et signanter Dionysius, Hugo, Gagnojus, et alii in hunc locum, Ephræm, in suo Testamento; Petrus Cluniacensis, in lib. *Contra Petrusbrusianos*; Bellarmin., loc. cit., cap. 6, vers. Et igitur, dicunt et exponunt quod Apostolus ibi loquitur de baptismō lacrymarum et pœnitentiae, qui suscipitur orando, jejunando, eleemosynas faciendo, se affligendo, et hujusmodi, ita ut sensus sit : *Quid facient, qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgent?* Id est quid facient, qui orant, jejunant, gemunt, affligunt se pro mortuis, si mortui non resurgent? Et revera vox baptizari passim in Scriptura accepitur pro pati et affligi, ut Marc. X : *Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum, aut baptismō, quo ego baptizor, baptizari?* Luc. XIII, ibi : *Baptismo habeo baptizari*; unde Patres passim vocant pœnitentiae afflictionem baptismum laboriosum et secundam tabutam, S. Cyprianus, in sermone *De cœna Domini* : « Lacrymis, inquit, se baptizat; » S. Gregorius Nazianzenus, in oratione *De Epiphania*: « Scio, inquit, quartum baptismum, quod per martyrium et sanguinem fit, scio et quintum lacrymarum, et pœnitentiae, » et consimiliter alii passim.

(11). Alia plura Scripturæ loca brevitatis gratia relinquuntur videnda cum variis conciliis, plurimis sanctis Patribus, et solidis rationibus apud Brancatum, t. IV *De omnibus novissimis*, disp. 26, art. 2, § 1; Bellarm., *De purgatorio*, lib. I per tot; Patrem Antonium a Venetiis, *In Ecclesia Jesu Christi contra Piceninum*, tom. II, cap. 16, art. 8 per tot; Panigalorū et alios (87).

(12). Purgatorii locus communis secundum

(87) Nominandi tamen mihi duo sunt, P. Scheffmacher celeberrimarum quas 1732, primum Argentorati edidit *Polemicalum Epistolarum*, tom. II, ep. 5, et eminentissimus Josephus Castallius mibi

legem communem et ordinariam Dei est in ipsis terræ visceribus, et inferno conjunctus. Sic communis cum S. Thoma, in b. dist. 20; S. Bonaventura, *ibidem*, part. I, qu. 6; Bellarmin., *De purgatorio*, lib. II, cap. 6, litt. B; Mastrio, in *Theolog. Moral.*, disp. 24, q. 1, art. 1, n. 9. Et colligitur ex variis Scripturæ locis, et signanter ex cap. II *Actorum*, ibi : *Solutis doloribus inferni*; quæ verba S. Augustinus, epist. 99, intelligit de pœnis purgatorii. Idem ex cap. II ad *Philippenses*, ibi : *In nomine Jesu omne genu flectatur caelestium, terrestrium et infernorum*, ubi per ly *infernorum* intelliguntur solum animæ purgatorii; cum nequeant intelligi animæ in inferno damnatae, quæ tantum abest, ut Christo genuflectant, quod potius illum continuo blasphemant, justa illud psalm. LXXV, 23 : *Superbia eorum, quæ te oderunt, ascendit semper*. Item ex illo psalm. CXIII, ibi : *Non mortui laudabunt te, Domine, neque omnes qui descendunt in infernum*; quæ verba indicant etiam aliquos, qui descendunt in infernum, id est, in inferiores terræ partes, Deum laudare; quod cum nequeat intelligi de damnatis in inferno, qui ex dictis Deum semper blasphemant, intelligi debet de existentibus in purgatorio, ut communiter Patres exponunt. Item ex cap. V *Apocalyp.*, ibi : *Nemo inventus est dignus aperire librum neque in celo, neque in terra, neque subtus terram*. Ubi cuim apostolus Joannes non enumeret, nisi justos, aperte indicat etiam sub terra esse justos, id est animas purgatorii; unde etiam Ecclesia in Missa de defunctis dicit : *Libera, Domine, animas omnium fidelium defunctorum de pœnis inferni et de profundo lacu*; et id confirmatur ex visione, quam refert Beda, lib. V, cap. 13 *Historie*, ubi aperte visum est purgatorium inferno damnatorum contiguum.

(13). Dicitur autem notanter purgatorii locus communis secundum legem communem et ordinariam Dei, quia secundum legem Dei particularem, et dispensationem divinam interdum aliquibus animabus destinatur pro purgatorio aliquis locus particularis, vel quia in ipso peccaverunt, vel propter nostram instructionem, ut aliquando recognitus, magnam post hanc vitam pœnam infligi peccantibus, vel propter earum celeriter liberationem, ut possint aliis suam indigentiam revelare, vel propter alicujus sancti impetrationem, sicut legitur quod S. Patritius impetravit euidam, quod puniretur in quadam loco in terra. Sic expresse docet S. Bonaventura in b. dist. 20, par. I, q. 6, quem dicendi modum sequuntur omnes recentiores, teste Mastrio, loc. cit., num. 9 in fine, et ad id referuntur plurima exempla a Patribus et scriptoribus, et signanter a S. Gregorio, l. IV *Dialogorum*, cap. 49 et 53, qui refert animam Pascasii, et cuiusdam al-

nunquam sine laudis prefatione memorandus, in præclara, quam anno 1770 typis, Romanis vulgatis, de purgatorio dissertatione.

terius in balneis quibusdam fuisse purgatas, a S. Petro Damiano, epist. 13, ad *Desiderium*, cap. 7, *De miraculis sui temporis*, ubi describit visionem de purgatione animæ S. Severini in quodam flumine; a Dionys. Carthusian., in *Dialogo de judicio particulari*, art. 31; ab Hugone de S. Victore, lib. n. *De sacrament.*, part. xvi, cap. 4, et ab aliis passim.

(14. Purgatorium non est æternum, sed tempore : *communis*, et clare habetur ex *I ad Corinth.* iii, ibi : *Salvus erit, sic tamen quasi per ignem*; quibus verbis significat animas purgatorii ab illis pœnis tandem evasuras. (15. Unde purgatorium non est ultra diem judicij universalis, et finolis duraturum; *Communis*, et aperte habetur ex cap. xxv *Muthæi*, ubi expresse dicitur, quod omnes adulti secundum opera eorum judicabuntur, et boni in cœlum, mali autem in infernum finaliter deputabuntur.

(16. Animæ in purgatorio plene purgatae recipiuntur in beatitudine ante diem judicij. *Communis*, estque definita a Benedicto XII, constit. incip. *Benedictus Deus contra illos*, qui dicebant animas in gratia decedentes, non recipi in beatitudine nisi post diem judicij.

(17. Quantonam tempore unaquæque anima in purgatorio delineatur, nulla certa habetur definitio. Sotus, in b. *Sentent.*, dist. 19, q. 3, art. 2, dicit, neminem manere in purgatorio ad decem annos; nam dicit ipse, cum nemo illic sit, nisi Dei amicus, contrito ejus, et post Christum passum sacramenta, et suffragia, et bona, quæ egit, opera ad cumulum ei satisfactionis accedunt; in summa non est credibile, ut quos pœnarum accumulatione expedire Dens brevius inde poluit, temporis prolixitate detineat. Hæc ipse, loc. citat. At vero communis doctorum sententia docet, quam plures animas in pœnis purgatorii longe majori tempore detineri, ac proindo terminum assignari non posse, ultra quem purgatorii pœna non daret: huic communi sententiæ contra Solum et paucos alios saret Ecclesia praxis, et universalis consuetudo, quæ anniversaria sacra celebrat pro defunctis, etiamsi constet eos ante centum vel ducentos annos esse mortuos; quod certe non fieret, si Ecclesia crederet non puniri animas ultra decem annos: tum quia plurimæ revelationes, visiones, et ecclesiasticæ historiæ ostendunt plures animas diutius in purgatorio detineri, uti referunt; S. Bernardus, in *Vita S. Malachiae*; Carthusianus, in *Dialogo de judicio particulari*, art. 31; Beda, lib. v *Historiarum*, cap. 13; Henriquez, lib. vii, cap. 16, litt. I, ubi ex Surio notat de Innocentio Papa III, quod esset usque in diem judicii in Purgatorio detinendus, *Viva ad proposition. 43, Ex damnat, ab Alexandro VII*, n. 7, referens, quod paucis abhinc annis in quodam conventu prope Neapolim apparuit religiosus, qui fere centum abhinc annis decesserat, et suffragia postulavit: et similiter de pluribus aliis referunt passim scriptores; unde merito a d. *Alexandro VII*, die 18 Martii

1686, fuit inter alias damnata sequens propositione 43, in ordine ibi : « *Annum legatum pro anima relictum non durat plus quam decem annos.* »

(18. Animæ in purgatorio cruciantur vero igne corporeo, et ejusdem speciei cum nostro elementari: *Communis*, et clare desumitur ex *I ad Corinth.* iii, 15, ibi : « *Ipsæ autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem* : » nec obstat illa particula *quasi*, quia, ut advertit Faber, disp. 36, cap. 4, cum pluribus aliis, et Mastrius, loc. cit., q. 2, art. 1, n. 23, illa particula non est diminuens veritatem ignis, sed explicat modum, quo illi salvantur et liberantur, qui est mediante illo instrumento ignis, ita ut sensus sit, quod illi ignis est quasi causa salutis earum, quamvis non sit causa principalis, est tamen causa instrumentalis cum in medio illo igne purgentur, et sic liberantur ab illo carcere.

* Potest etiam diei, quod illa particula quasi signum sit veritatis, non similitudinis; ut Joan. c. 1, n. 14 : *Vidimus gloriam ejus gloriam quasi Unigeniti*; quem locum sic explicat Euthymius: « *Gloriam, non qualis est sanctorum beatorum vel angelorum, sed gloriam vere Unigeniti, nam hic dictio & (tanquam) idem significat quod vere.* »

(19. Animæ in purgatorio non torqueantur a dæmonibus tanquam divine justitiae ministris, sed ab ipsa divina justitia immediate per ignem tanquam per instrumentum obedientiale puniuntur, et purgantur. Sic communis theologorum cum S. Thoma, in b. dist. 20, art. 5; S. Bonaventura, *ibidem*; Richard, *ibidem*; Mastrio, loc. cit., quæst. 2, art. 1, n. 24; Corninch., *De purgatorio*, disp. 11, dub. 3 in fine, et aliis passim contra paucos tenentes contrarium per hoc quod aliquæ visiones et apparitiones videantur ostendere, quod animæ purgatorii torqueantur a dæmonibus; et ratio nostra est, quod omnes animæ purgatorii in ultimo conflictu dæmones superarunt; ergo non decet divinam justitiam, ut sinat eas cruciari in purgatorio ab hostibus, quos ipsæ in hoc mundo vicerunt: tum quia indecens est, ut Deus utatur dæmonibus tanquam ordinariis ministris ad amicos suos puniendos, cum id non facerent in divine justitiae executionem, sed potius ex odio in genus humanum, et pessima voluntate, ut faciunt in inferno. (20. Nec obstant visiones et apparitiones, quæ id videntur ostendere, et signanter illa, quæ refertur in *Vita S. Bernardi*, lib. i, c. 10, in qua dicitur quendam religiosum illi apparuisse cum quatuor, qui ipsum dilaniabant, et postea fuisse liberatum precibus ejusdem sancti, et aliæ similes, quas referunt Beda, lib. iii *Histor. Anglic.*, c. 19; Dionysius Carthusianus, lib. *De quatuor novissimis*, et alii. Non obstant, inquit, quia, ut recte advertit Mastrius, loc. cit., n. 24, et aliis, tales visiones et apparitiones sunt symbolicæ et allegoricæ, et a sanctis et scriptoribus narratae hoc modo ad ostendendam pœnarum illorum acerbitatem, quæ a nobis intelligi nequeunt, nisi per exempla nobis connotata.

(21. An animæ in purgatorio existentes possint pro nobis orare, et aliquid nobis de congruo mereri, vel impetrare? et an miracula facere possint, cum plurimis aliis ad rem. *Vide iverb. ANIMA per tot.*

(22. De purgatorio catholicum dogma est, quod qui vere pœnitentes in Dei charitate decesserint, antequam dignis pœnitentiæ fructibus, de commissis et omissis satisfecerint, eorum animæ pœnis purgatorii post mortem purgari debeant. (23. Et ut a pœnis hujusmodi relevantur, prodesse eis fidelium vivorum suffragia, missarum scilicet sacrificia, orationes et eleemosynas, et alia pietatis officia, quæ a fidelibus fieri consueverunt secundum Ecclesiæ instituta, probat Benedict. XIV, tom. I, constitut. 17, incip. *Etsi pastoralis*, § 1.

(24. Hic juvat refutare falsam opinionem vulgarem de existentia putei, seu purgatori, vulgo dicti S. Patricii, quæ opinio a pluribus sæculis adeo invaluit, ut etiam in Breviariis aliquarum particularium Ecclesiæ fuerit commemorata existentia dicti putei, seu purgatorii Sancti Patricii, et signanter in Breviario Ecclesiæ Parisiensis edito anno 1622, ibi : « Antrum vero pœnitentiale etiamnum visitur, quod de ejus nomine puteus seu purgatorium Sancti Patricii vocatur. » Et in Breviario Venetiis anno 1522, per Antonium de Giunta impresso, habebantur lectiones totæ fere de puteo seu purgatorio. Ast biennio postquam prodierunt, ab ipso Breviario, Pontificio mandato fuerunt expunctæ, ut patet ex iterata ejusdem Breviarii impressione per eundem Giuntam anno 1524 facta. Uti etiam Romana Sedes negavit, hanc Historiam de puteo seu purgatorio prætenso Sancti Patricii inserendam, ut petebant, in Breviario Romano. Videantur ad rem eruditissimi Bollandistæ ad diem decimam septimam Maii, in *Legenda Sancti Patricii*, § 5, 6, ubi omnia a variis scriptoribus de hoc prætenso puteo seu purgatorio fuse recensent, referuntque, quod serio exploratis omnibus, quæde hoc asserto puteo seu purgatorio circumferebantur, et comperta ad integrum ejus existentiæ falsitate, fuisse de mandato Alexandri VI, fossam illam pro dicto puteo seu purgatorio falso prædicatam, habitam et creditam, penitus obstractam, uti et refert exactissimus Petrus Le Brun, *Nella Storia critica delle pratiche superstitione*, tomo terzo, italico sermone edita, nella dissertatione sopra il Purgatorio di San Patrizio; ubi subjungit sic : « Convengono assai bene queste circostanze con cio, che è detto dal Vareo nelle sue antichità d'Irlanda, che nel mille qual-trecento novanta sette un guardiano dell'Ordine di S. Francesco fece demolire esso luogo per autorità del Papa Alessandro VI, » ubi in finem insuper addit : « non rechera noja il leggerne i propri termini, con cui ce n'erudisce il signor Girado Boato nella Storia naturale d'Irlanda, alla pag. 137, ivi.

« Nel lago di Dirg, il quale è nel numero di que della mezzana spezie, sta piantata una di esse Isolete, che è stata in gran

grido in tutta la Christianità per più secoli, perchè si era fatto credere al mondo, che in quel luogo si trovassero i sobborghi del purgatorio, e che coloro, che aveano il coraggio d'entrarvi, e di dimorarvi il tempo prefisso, vedesservi, e vi notassero terribili, e straordinarie cose. Ha durato una tal opinione sino al nostro tempo; ma finalmente si è scoperto, ciò non essere, che una pura illusione. Avvenne questa scoperta sotto il governo di Riccardo Boile conte di Cork, e di Adamo Losso visconte di Eli, cancelliere d'Irlanda, il quale governava quel paese negli anni ultimi del Re Jacopo. Indotti dalla curiosità di rilevare il vero d'un tal affare, spedirono essi signori sopra luogo alcune persone di probità per praticarne un ricercamento esatto. Esaminate che ebbero appuntino le cose tutte, rinvennero dette persone, che la pretesa miracolosa caverna, che davasi ad intendere, calare fino nel purgatorio e nell'inferno, non era altro, che una celletta scavata in un fondo di rupe, senza finestra, e senza apertura, e sì tenebrosa, che quando n'era serrato l'uscio non entravano qual che fosse raggio menomo di luce: del restante sì bassa, che appena poteva un uomo di alta statura introdurvisi in piedi, et sì picciola, che contener non potea, se non sei persone, o sette al più. Qualora capitava in quell'isola taluno invogliato di fare il viaggio del purgatorio, alcui pochi monaci, che d'ordinario soggiornavano quivi presso, digiunar il facevano, e veggiare estraordinariamente, trattendendo per tutto quel tempo nelle terribili cose, ch'egli vedrebbe nel suo viaggio sotterraneo; e dopo averlo così preparato, lo rinserravano in quell'oscura, e tenebrosa buca, donde qualche tempo dopo ritiravano per modo stordito, che il viaggiatore meschino senza essersi punto mosso dalla prima sua situazione, dicea d'essere penetrato assai dentro la terra, e narrava strane avventure vebute, all'asserir di lui, nel suo cammino, conformi a quelle idee, ed impressioni, che gliene avevano formate i monaci prima di metterlo in essa buca; ed i cui empiuto avevano il vuoto di lui cervello assievolito dalle lunghe vigilie, e dagli anteriori eccessivi sofferti digiuni, valevoli a stemprare un intelletto anche meglio composto.

« Per impedire in avvenire siffatte furberie, ed imposture, i prefati signori costinsero i monaci ad atterrare le loro abitazioni, e a distruggere quella celletta, la quale da quel tempo inanzi rimase scoperta, ed esposta alla vista di tutti; cosicchè di poi più non si è udito parlare del viaggio del purgatorio.

« Per dar credito a questo viaggio del purgatorio, si era dato ad intendere al popolo idiota, e superstizioso, che S. Patrizio, da cui gli Irlandesi furono convertiti al cristianesimo, quattrocen'anni, o a un dipresso dopo il nascimento del N. S. Gesù Cristo, l'avea ottenuto da Dio per mezzo delle sue orazioni, e istituito per convi-

cere coloro, che non credeano l' immortalità dell' anima, né le pene ingiuste per punizion de' malvaggi dopo morte. Quindi fu imposto il nome di purgatorio di S. Patrizio; ma egli è cosa fuor d' ogni dubbio, che in vita d' esso Sancto non aveasene conoscenza veruna in Irlanda, e che non se n' è ragionato, che di là a lunghissimo tempo; essendo la verità, che è stata questa un' invenzione de' secoli posteriori, autorizzata dall' ignoranza, che allora correva, e che di molto favoreggiava gli autori di so-

miglianti imposture, i quali introdussero ovunque la superstizione, e valsersi scaltramente della divozione del popolo, per rendere soddisfatta l' infame, e sordida loro ararizia. »

Hæc ad convicendam, et penitus eliminandam erroneam, falsam, ac superstitionem opinionem, et credulitatem penes idiotas, nec non aliquos etiam præfensos eruditos adhuc in dies vigentem, ut non semel egometipse audivi, impulsus sum his additionibus adnectere.

PYROMANTIA.

Vide verb. SUPERSTITIO, num. 19.

PYTTONIA.

Vide ibidem, num. 27.

QUADRAGESIMA.

SUMMARIUM.

1. Quadragesima quid sit? — 2. Quadragesima unde sit dicta? — 3. Quadragesima dies, et plures, nec pauciores deputati sunt pro abstinentia, et jejunio, ut imitemur quadragenarium numerum jejunii Christi Domini, et ut sic anni decimas Deo solvemus. — 4. Quadragesimæ jejunium a Christo consecratum, sicut ab apostolis observatum, et universæ Ecclesie traditum. — 5. Quadragesima ratione jejunii est de jure divino; ratione temporis ex traditione apostolorum. — 6. Quadragesima Christi sicut a sexta die Januarii usque ad quartam decimam Februarioi, Nostra autem non semper est eodem tempore. — 7. Quadragesima in Ecclesia Orientali continet septem hebdomadas, et incipit in Quinquagesima, ex quo Orientales non jejunant nec Dominicis, nec Sabbathis. — 8. In Ecclesia vero, Romana Quadragesima continet sex hebdomadas, quibus additi sunt quatuor, alii dies praecedentes ad complendum numerum quadragenarium jejunii a Christo consecrati. — 9. A clericis autem olim Quadragesima servabatur per septem integras hebdomadas eam incipiendo a Quinquagesima. — 10. Quadragesima jejunium in Ecclesia Romana incipit a feria iv Cinerum. — 11. Excepta Ecclesia Mediolanensi Ambrosiana, in qua non jejunant quatuor primis diebus, sed in diebus Rogationum. — 12. In Quadragesima non est prandendum ante recitationem saltem publicam Vesperarum. — 13. Dispensatus circa esum carnium ob debilitatem virium, et ad eas recuperandas, est etiam dispensatus a jejunio. — 14. Non sic tamen est dispensatus a jejunio, qui est dispensatus circa esum carnium, quia cibi Quadragesimales, seu jejuniales sunt ei nocivi, seu nauseales. — 15. Ad quem spectet dispensare circa Quadragesimam, et

jejunium. — 16. Qui in fraudem jejunii de loco, ubi viget præceptum jejunandi, seu jam incepta est Quadragesima, se transfert ad locum ubi non jejunatur, seu nondum incepso est Quadragesima, peccat graviter. — 17. Qui autem de loco, ubi jejunatur, non in fraudem jejunii, sed bona fide transit ad loca seu per loca, ubi non jejunatur, non tenetur jejunare. — 18. Si quis non in fraudem jejunii, sed negotiorum causa de loco proprii domicilii, ubi nondum est incepta Quadragesima, pergit ad locum, ubi per hebdomadam est jam incepta Quadragesima, non tenetur jejunare illuc per octo alios dies Paschæ ad complendum Quadragesimam. — 19. Econtra vero, si talis in loco sui domicilii complessat Quadragesimam, non tenetur postea alibi observare illos octo dies. — 20. Episcopus in sua dioecesi concedere debet facultatem etiam vicariis foraneis et archipresbyteris, ut de consilio medicorum impetrari possint indigentibus licentiam vescendi cibis vetitis, quæ debet dari omnino gratis. — 21. In Quadragesima non est venandum. — 22. Item non sunt facienda judicia criminalia, nec aliquis morti est addicendus. — 23. Item non est vacandum jocis. — 24. Item non est præliandum, nisi urgente necessitate. — 25. Item fieri non possunt nuptiae, neque convivia. — 26. Item fieri non debent consilia seu placita populi. — 27. In Quadragesima prædicandum est omni die, vel saltem ter in hebdomada. — 28. Dominicis Quadragesimæ fideles olim vescebantur carnibus; at nunc non. — 29. An concionatores in Quadragesima excusentur ajejunio, et abstinentia a carnibus? ad num. 32. — 33. Quid dicendum sit de coquis parantibus in Quadragesima cibos religiosis? ad num. 34. — 35. Atia ad rem ad num. 40.

Quadragesima a numero quadraginta dierum quibus durat; quadragenarium enim est, quod continet in se quadraginta.

(3. Quadraginta autem dies, et non plures, nec pauciores deputati sunt pro abstinentia et jejunio, ut imitemur numerum quadraginta dierum, quem Salvator noster suo se-

(1. Quadragesima est religiosa in Ecclesia recepta abstinentia ante solemnitatem Paschæ instituta ab apostolis et a successoribus eorum ad nostra usque tempora observata, adjunctum habens ciborum delectum, et ad sua penitentiæ, et virtutum opera incitans. Est in re Communis. (2. Dicitur autem

cro jejunio consecravit, et ut sic anni decimas Deo solvamus; cap. *Quadragesima* 16, dist. 5, *De consecratione*, ibi: « A prima igitur Dominica Quadragesimæ usque in Pascha Domini sex hebdomadas computantur quarum videlicet dies quadraginta et duo sunt; ex quibus, dum sex Dominicæ dies abstinentiæ subtrahuntur, non plus in abstinentia quam triginta et sex dies remanent. Verbi gratia, si per 396 dies annus volvitur, et nos per triginta et sex dies affligimur, quasi anni decimas Deo damus; sed ut sacer numerus quadraginta dierum adimpleatur, quem Salvator noster suo sacro jejunio consecravit, quatuor dies prioris hebdomadas ad supplementum quadraginta dierum tolluntur, id est quarta feria, quæ caput jejuniæ subnotatur, et quinta feria sequens, et sexta, et Sabbatum: nisi enim istos dies quatuor superioribus triginta sex adjunxerimus, quadraginta dies in abstinentia non habemus. Jubemur etiam omnipotenti Deo omnium bonorum nostrorum decimas dare. Et *Glossa*, *ibidem*, vers. *Causa*, sic expresse habet: « Quæsitum fuit in concilio Gregorii Papæ, quare quadraginta dies abstinentiæ et jejunio depudentur, et non plures, vel pauciores, et responsum: ideo sit, quia jubemur dare decimas omnium bonorum nostrorum, et xxxvi dies sunt decimæ totius anni, quibus quatuor additi sunt, ut adimpleatur quadragenarius, quem Dominus suo sacro jejunio consecravit. »

(6.) Unde Quadragesimæ jejunium a Christo consecratum, fuit ab apostolis observatum, et universæ Ecclesiæ traditum. Concil. *Senonens.*, cap. 7, ibi: « Quæ res apostolos impulit, ut Quadragesimæ jejunium sanctificarent, quo Christifideles, non tam Moysen aut Eliam, quam Christum imitati totius anni decimæ exsolverent, » ut habeatur in canone, 68 ipsorum apostolorum, ibi: « Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut lector, aut cantor sacram Quadragesimam Paschæ, aut quartam feriam, aut Parascevem non jejunaverit, deponitor, præterquam si imbecillitate impediatur corporis; si laicus sit, communione deponitor: » et concordat concil. *Coloniens* II, part. IX, cap. 6, traduntque communiter Patres.

(3.) Hinc Quadragesimam ratione jejunii esse de jure divino, ratione temporis esse ex traditione apostolorum per multis, canones antiquos, et dicta SS. Patrum docet Martin. Ajala, *De tradit.*, part. III *De jejunio et Quadragesimæ*; et card., Varmiensis, *De cœrcim. a tempore surspisis*, cap. 1, et sequitur Fagnan., lib. III *Decret.*, in cap. 1, *Explicat.* 3, *De observations jejuniorum*, num. 31.

(88) Apud Gotho-Hispanos et Gallos Quadragesimæ initium erat die Dominicæ, qui prima Dominicæ Quadragesimæ dicitur, jejuniæ vero feria proxiima subsequente.

(89) Socrates igitur procul dubio hallucinatus est lib. V, *Hist.*, cap. 22, cum dixit, Romæ Jejunari tres tantum hebdomadas ante Pascha.

(90) Romæ sub octavi seculi finem Quadragesimæ initium a feria post Dominicam primam putabatur, ut ex Leonis III ad Carolum Augustum epi-

(6.) Quadragesima Christi fuit a sexta die Januarii usque ad decimam quartam Februarii. Nos autem ut plurimum eam inclivimus, ubi ipse desit; nostra enim non semper est eodem tempore. Sic Bellarm., tom. III, lib. II *De bonis operibus*, cap. 16, litt. C, ubi ad quæsitum fieri solitum, quare si Quadragesima jejuniæ Christi imitatio est, non jejunemus eo tempore; quo ipse jejunavit, dicit, quod facilis est responsio; prius enim maluit Ecclesia post Dominum, quam cum ipso Domino jejunare, ut vere ejus vestigia sequeretur: deinde par erat, ut jejunium celeberrimum cum festo celeberrimo jungeretur: « in qua parte anni (inquit S. Augustinus, in Epistol. 119, cap. 13), congruentius observantia Quadragesimæ constitueretur, nisi confinis, atque contigua Dominicæ passionis » insuper nunquam magis sunt necessaria arma jejuniæ, quam ineunte vere, quo tempore, crescentibus humoribus, acriores tentationes existere solent. Hæc ille, qui alias subjungit congruentias.

(7.) Quadragesima in Ecclesia Orientali continet sentem hebdomadas, et incipit in Quinquagesima, ex quo Orientales non jejunent Sabbato, et sic subtrahunt abstinentiæ septem dies Dominicos, et sex dies Sabbathi. Cassianus, *collatione* 21, cap. 27; Fagnan., *loc. cit.*, num. 33 et seq.; Bellarm., *loc. cit.*, cap. 15, et alii (88). (8.) In Ecclesia vero Romana Quadragesima continet sex hebdomadas, quibus additi sunt quatuor alii præcedentes dies ad compleendum numerum quadragenarium jejuniæ a Christo consecrati, ex quo ab ipsis sex hebdomadis subtrahuntur abstinentiæ, et jejuniæ sex dies Dominicæ; textu expresso in cit. cap. *Quadragesima* 16, dist. 5, *De consecratione*, adduct. *supra* num. 3, docetque expresse S. Gregor., hom. 16; Fagn., *loc. cit.*, num. 34; Bellarm., *loc. cit.*, et alii passim (89).

(9.) A clericis autem Quadragesima olim de mandato Telesphori servabatur per septem integras hebdomadas. C. *Statuimus* 4, c. *Quadragesima* 5, et c. *Denique* 6, dist. 4; Bellarm., *loc. cit.*, c. 14, et alii passim.

(10.) Quadragesimæ jejunium in Ecclesia Romana incipit a feria quarta Cinerum, textu expresso in cit. cap. *Quadragesima* 16, dist. 5, *De consecratione*, ibi: « Id est feria quarta, quæ cap. jejuniæ subnotatur (90). » (11.) Excepto tamen Mediolano, et locis aliis, in quibus Ambrosiano ritu officium celebratur, ubi ex quo non jejunetur quatuor primis diebus, jejunatur iu diebus Rotaitionum. Concil. *Mediolanensis*, I, part. II, lit. *De jejuno* (91).

stola ann. 808, arguit Cennius, t. II, cod. *Carol.*, page 57. Quatuor tamen ante hanc primam Dominicæ diebus jejunium ad plenum XL dierum numerum extra Quadragesimam multo ante S. Gregorium M. suis institutum contra Menardum evictum. Thomasius, t. VII, *Oper. pag.* 187.

(91) Varia etiam fuit in hoc jejuno nonnullarum Ecclesiæ disciplina; qua de re vide Zachariam *Onomast. ritual.*, t. II, p. 115.

(12). In Quadragesima non est prandendum ante recitationem saltem publicam Vesperarum, cap. *Solent* 49, dist. 1, De consecrat. *Vide* verb. **OFFICIUM DIVINUM**, art. 4, num. 16 et seq., et verb. **JEJUNIUM**, art. 1, num. 47.

(13). Dispensatus circa esum carnium ob debilitatem virium, et ad eas recuperandas, est etiam dispensatus a jejunio. *Vide* verb. **JEJUNIUM**, art. 1, n. 30.

(14). Non sic tamen est dispensatus a jejunio, qui est dispensatus circa esum carnium, quia cibi Quadragesimales, seu jejunales sunt ei nocivi seu nauseales. *Vide* a n. 31 ad 34.

(15). Ad quem spectet dispensare circa Quadragesimam et jejuniū? *Vide* verb. **JEJUNIUM**, art. 2, n. 14, et hic infra n. 26.

(16). Qui in fraudem jejunii de loco, ubi viget praeceptum jejunandi, seu jam incepta est Quadragesima, se transfert ad locum, ubi non jejunatur, seu nondum incepta est Quadragesima, peccat graviter. *Vide* verb. **JEJUNIUM**, art. 2, num. 29 et 30.

(17). Qui autem de loco, ubi jejunatur, non in fraudem jejunii, sed bona fide transit ad loca, seu per loca, ubi non jejunatur, non tenetur jejunare. *Vide*, *ibid.*, n. 31.

(18). Si quis non in fraudem jejunii, sed negotiorum causa, de loco proprii domicilii, ubi nondum est incepta Quadragesima, pergit ad locum, ubi per hebdomadam est jam incepta Quadragesima, non tenetur jejunare illic per octo alios dies Paschæ ad complendam Quadragesimam. *Vide*, *ibid.*, n. 32.

(19). Econtra vero, si talis in loco sui domicilii complesset Quadragesimam, non tenetur postea alibi observare illos octo dies. *Vide*, *ibid.*, n. 33.

(20). Episcopus in sua diœcesi concedere debet facultatem etiam vicariis foraneis et archipresbyteris, ut de consilio medicorum impetriri possint indigentibus licentiam vescendi cibis vetricis, quæ detur omnino gratis, ita ut nec pro scriptura quidquam accipere liceat. *Sacra congreg.* Episcopor., in *Hydruntina*, 20 Augusti 1591.

(21). In Quadragesima non est venandum. *Nicolaus I*, *ad consulta Bulgär.*, cap. 44. (22). Item non sunt facienda judicia criminalia, nec aliquis morti est addicendus: *Nicolaus I*, *ibid.*, cap. 45. (23). Item non est vacandum jocis, *Nicolaus I*, *ibid.*, cap. 47. (24). Item non præliandum, nisi urgente necessitate, *Nicolaus I*, *ibid.*, cap. 46, et in *Decreto titul. de bellis*, cap. 4. (25). Item fieri non possunt nuptiae neque convivia, *Nicolaus I*, *ib.*, cap. 48, et in *Decreto tit. de matrimon.*, cap. 9. (26). Item fieri non debent couisia seu placita populorum, cap. *Placita 2*, caus. 15, quæst. 4.

(27). In Quadragesima prædicandum est omni die, vel saltem ter in hebdomada. *Conc. Trident.*, sess. xxiv, cap. 4.

(28). Dominicis Quadragesimæ olim ex antiqua consuetudine fideles vescebantur carnis, et ultra modum se ingurgitabant per totas noctes carnis vescentes. Quid valde

detestabatur sanctus Gregorius, ut patet in cap. *Denique* 6, dist. 4. At nunc ablata est illa consuetudo. Et Ecclesia, ut excessum in esu carnium auferret, totaliter carnes illis diebus abstulit. Dies tamen non fecit jejunabiles, quia Dominicæ erant. Sic Tostatus, tom. XX, *in tertiam partem Matthæi*, cap. 6, q. 23, edit. Venetæ 1728.

(29). An concionatores in Quadragesima excusentur a jejunio et abstinentia a carnis, variant doctores. De concionatore, qui per integrum Quadragesimam continuo prædicat cum valde gravi suo incommode et studio, seu multas eodem die conciones habet, et pagos peragrat verbum Dei nuntiatur, si commode ob id jejunare et abstinere a carnis non possit, absolute concedunt Natalis Alexander, *Theol. dogmatic. et moral.*, tom. II, lib. iv, articul. 7, regula 5, *De Decalogo*, vers. *Necessitus dentique*; Lessius, Navarrus, Filiucius Leyman, et alii cum Sporer, tom. I, appendic. 3, *ad præcept. Decalog.*, sect. 4, n. 63. Diana coordinat., tom. IV, tract. 6, resolut. 24, cum. Joan. de la Cruz, Tabiena, Azorio, Graff. Fernandez, Reginald. Silvio, et aliis ibi allegatis, Reiffenstuel, *Theologiae moral.*, tractat. 10, distinct. 2, num. 67; Felix Prostestas, tom. I, tractat. *De peccatis actualibus*, disput. 1, quæst. 8, articul. 4, conclus. 2, resolut. 2; Busemb., lib. III, part. I, cap. 2, dub. 2, n. 4, cum aliis ibi citatis, et alii plurimi. Negant autem ipsi, et alii communiter, ut et nos docuimus sub verb. **JEJUNIUM**, art. 1, n. 34, de concionatore, qui ob conciones alibi repetitas, vel ob suæ memoriæ facilitatem non indigeat longo studio et labore, seu qui unam tantum, vel alteram concionem in hebdomada habeat; cum in ipso cesseret causa exemptionis, nempe labor notabilis et grave incommodum. Arg. cap. *Cum cessante* 60, *De appellat. L. Cum ancillam* 6, ff. *De condition. ob causam*; 1. *Adigere* 6, § 2, ff. *De ju-repatronat.*

(30). Alii autem cum distinctione respondent; aut enim ipse concionator prædicat ex officio, puta ex voto seu obedientia superioris, ejusque concio propter imperitiam et parentiam aliorum ad idem ministerium, est populo valde utilis et necessaria, et tunc, si non obstante sua cognita impotencia ad simul jejunandum et concionandum, adhuc ex justa et rationabili causa a superiori ad concionandum mittitur, a jejunio excusat, quia jejunium præcipitur ut promotivum ad bonum, et non impeditivum majoris boni, in casu, et ut diximus sub verb. **JEJUNIUM**, loc. cit. Aut talis concionator voluntarie prædicat, et non missus, seu ideo missus, quia vult, aut mitti querit ob mercedem et lucrum, nec sua prædicatio est ita necessaria, quin alii sint, qui sive bene, vel melius supplere possint, et tunc jejunare, et abstinere a carnis tenetur, quia non sunt facienda mala, ut eveniant bona. Ad Rom. III, 8, cap. *Non est probanda* 27, caus. 1, quæst. 1, c. *Super eo* 4, *De usuris*, c. *Ex tuarum* 2, *De sacri-*

leg., cum ipse in fraudem jejunii voluntarie, sine necessitate et obedientia, querendo, quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi, exponendo se ad prædicandum propter mercedem et lucrum, se culpabiliter reddit impotentem ad præceptum Ecclesiæ servandum, possitque merito ipsi objici illud Apostoli ad Rom. II, 21: *Qui prædicas non surandum, suraris*, prædicas non violandum jejuniū et violas; et illud Micheæ III, 4: *Sacerdotes ejus in mercede docebant et prophetae ejus in pecunia divinabant*. Sic Silvester, verb. *Jejunium*, q. 9, n. 2, et ex ipso et Cajetano Binsfeldius, in *Enchirid. theolog.*, part. III, cap. 33, conclus. 2; Matthæuc., *Cautela confessariorum*, lib. I, cap. 22, n. 7. Et idem videntur docere Philiarch., *De off. sac.*, tom. II, part. II, lib. III, cap. 25; Toletus, lib. VI, cap. 5; Fernandez, in *Examin. theolog.*, t. II, c. 8, § 2, nu. 12; Fagundez, *Præcept.* 4, lib. I, cap. 19, et alii plures, qui tunc solum excusant concionatores a jejunio, quando concionarentur ex officio, nempe ex voto, seu obedientia, aut eorum conciones essent populo valde utiles et necessariae. Navarrus autem, in *Manual.*, cap. 21, n. 17, et post illum Grassius, part. I, lib. II, cap. 37, n. 14; et Reginaldus, in *Praxi*, tom. I, lib. IV, cap. 17, n. 219, et alii putant hanc sententiam esse veram, quando talis concionator prædicaret principaliter propter mercedem et lucrum; secus vero, si minus principaliter ob necessitatem se sustentandi, in quo sensu dicimus esse intelligendum id, quod ex aliis asseruimus sub verb. *JEJUNIUM*, art. 2, n. 23 in fine.

(31). Quamvis tamen Bonacina, tract. *De præcept. Eccles.* disp. ultim., part. I, punct. ultim., n. 18; Piana, *Coord.*, tom. IV, resolut. 25, nu. 3; Filliuc., in *Praxi*, tom. III, tract. 37, p. II, cap. 6, n. 124; Lessius, l. IV, c. 2, dub. 6, n. 44; Sporer, loc. cit., sect. 4, n. 19 et 63; Busemb., loc. cit., cum aliis ibi allegatis, et plures alii velint, quod absolute excusentur tales prædicatores a jejunio: etiamsi conciones suscipiant ob mercedem, putantes quod non sit necesse contra supracitatos ut prædicatio efficiatur ex voto vel officio.

(32). At vero in praxi tanquam probabilior, ac magis tuta, pia, ac rationi consenteantia, sequenda est sententia dicentium non excusari ab obligatione jejunii et abstinentiæ a carnibus prædicatores illos, qui voluntarie et sponte prædicant principaliter propter mercedem et lucrum; et solum esse excusati, si prædicent ex officio, nempe voto aut obedientia, ac propter mercedem minus principaliter, ob solam nempe necessitatem se sustentandi; unde semper commendabilis remanet recolendæ memorie Benedict. XIII, qui, cum esset archiepiscopus Beneventanus, nullum in sua archidiocesi concionari sinebat, qui in cibis Quadragesimalibus Quadragesimam non servaret, probe sciens quod magis movent exempla quam verba, et efficacius est vitæ quam lingue testimoniū, ac longum iter per præcepta, breve

et efficax per exempla, cum homines amplius oculo quam auribus credant. Et tanto magis est hæc nostra sententia tenenda hisce diebus post tria in ævum commendabilia pro debita jejunii observantia a fel. rec. Benedict. XIV, edita brevia, primum nempe incipiens, *Non ambigimus*; secundum, *In suprema*; ac tertium *Libentissime*, ex quibus clare insuper habetur, quod qui juxta prædicta excusantur simpliciter a lege jejunii, non remanent liberi ab abstinentia a carnibus: et econtra qui simpliciter excusantur ab abstinentia a carnibus, non remanent liberi a lege jejunii; cum diversa sint præcepta, et a diversis non fiat illatio. L. *Sed si ante 17, ff. De except.*; l. *Papinius 20, ff. De minorib.*; l. *Si maritus 10, in fine, cod. De donat. inter vir. et uxor.*, cap. *Ad audientiam 12*, *De decimis*, cum similibus: Quæ utinam pro sua æterna salute ab omnibus plene et integre observarentur.

(33). Coqui religiosorum peccant parando religiosis in Quadragesima, aliisque jejuniorum diebus cibos in quantitate et qualitate sufficietes ad fractionem jejunii, præsertim si sciant aliquos ob id jejunium vere fructuros. Sic explicite Matthæuc., in *cautela confessariorum*, lib. I, cap. 22, n. 11, et alii plures implicite. Et ratio est, quia ex suo officio tenentur parare et ministrare solum eam ciborum quantitatem et qualitatem, quæ ab Ecclesia, et propria regula est permitta seu tolerata alias sic ponendo aliquos in occasione frangendi jejunium, fierent participes peccati eorum, juxta illud Apostoli ad *Romanos* II, 31: «Digni sunt morte, et non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus»; et juxta regulam Nicolai I, in c. *Notum 19, caus. 2, q. 1, Facientem et consentientem par pena constringit*: sicut enim, uti dicitur in verb. TABERNARIUS, ex communi doctorum, caupones seu tabernarii peccant, si alteram refectionem, seu cibos vetitos apponant illis, quos certo sciunt ad jejunium obligari, et ab illis cibis teneri abstinere, nisi rationabiliter timeant ex tali denegatione sibi obveniurum gravissimum malum seu damnum, quia alias participes fierent eorum peccati; ita et in nostro, ac simili casu; nam de similibus idem est iudicium. L. *Non possunt 12, et l. Nam ait Pædius 13, ff. De legibus*.

(34). Nec valent se excusare, quod superiores sic eis præcipiant quia in tali casu eis in hoc obedire non tenerentur, imo prohiberentur, cum sit res ab Ecclesia seu regula prohibita, sive contra animam præcepti, et ex *Actibus apostolor.*, v, 20: *Obedire oportet Deo*, non Ecclesiæ, seu Regule, *magis quam hominibus*. Unde S. P. N. Franciscus, in c. 10 *Regulæ* sic expresse mandat: «Firmiter præcipio eis, ut obdiant suis ministris in omnibus, quæ promiserunt Domino observare, et non sunt contraria animæ suæ et regulæ nostræ». Hinc tanto magis peccarent superiores, si qui essent, qui ob avaritiam non sufficiens ad jejunandum præstarent subditis prandium, et ob id subditi cogerentur vespertinam refertiunculam

quasi in cœnam convertere, contra præscriptum a Benedicto XIV, recolend. mem. in novissimo suo Brevi incipient. *Libentissime*, ubi ad secundum hoc dubium : « An ii, quæbus concessum est vesci carnibus, possint in vespertina refectiuncula ea quantitate carnis vesci, quæ jejunantibus permittitur ? » Respondit : « Non licere, sed opus habere eo cibo, eaque uti portione, quibus utuntur homines jejunantes rectæ meticulosæ conscientiæ. » Cum enim ipsi sua detestanda avaritia essent causa, cur subditi non haberent sufficientem refectionem ad jejunandum, essent consequenter culpabiles causa fractionis eorum jejunii ; nam quod est causa causæ est etiam causa causati, per text. in leg. *Manumissiones* b, ff. *De justit. et jure*, et arg. cap. *Ad audientiam* 12, *De homicid.* ac cap. *Si culpa* 9, *De injuriis*, cum similibus. Caveant igitur hujusmodi superiores, si qui sint, ut nedum propriis, sed et alienis onerentur peccatis, et premisso ad id opportuno remedio, contriti dicant cum regio Psalte : *Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me, et ab alienis parce servo tuo* (*Psal. xviii, 14*).

(35). Quadragesimæ tempus cum cæteris jejunii temporibus et diebus exæqualitur in eo quod respicit observantiam legum a SS. Domino Nostro statutarum : Benedict XIV, tom. I, constitut. 99, incip. *Si fraternitas*, § 1. (36). In Quadragesimæ diebus Dominicis non licet epulas licitas cum vetitis permiscere. Idem, *ibid.*

(37). Quadragesimæ diebus permittitur militibus S. Januarii esus lacticiniorum, et cum opus fuerit, etiam carnium. Idem, constitut. 24, incip. *Romanæ Ecclesiæ*, § 6. (38). Quadragesimæ jejunium juxta Kalendarium Romanum ab Italo Græcis est observandum. Idem, constitut. 37, incip. *Etsi pastoralis*, § 8.

(39). Quadragesimali tempore pisces non edunt, nec vinum bibunt Maronitæ; veterum enim jejunii disciplinam iisdem Maronitis, seu Syris, Armenisque catholicis relaxari nunquam passa est Apostolica Sedes, ideoque rejecta tanquam minus legitima causa ad facultatem dispensandi obtinendam a missionariis allata, jejunii lex servari præcipitur : Benedictus XIV, constitut. incip. *Allata sunt*, § 47, in cuius summario sic præcise habetur : « A Syriacis et Armenis in latinorum Ecclesiis sacrum peragentibus proprium ritum servari præcipitur : missionariis denegatur facultas dispensandi eosdem Syros et Armenos super abstinentia a piscibus jejunii tempore ; omnes denique Græcos et Orientales ritus conservandos esse decernit ; monenturque missionarii, ut in Orientalibus convertendis, eos ab erroribus et schismate revocent, non a suis approbatis ritibus avertant. »

(40). Quoad quadragesimalis jejunii debitam observantiam, vide novissimam Encycliam Clementis XIII, incip. *Appetente*, allatum jam tom. IV, verb. *Jejunum*, art. 1, n. 90.

QUARTA FUNERALIS.

SUMMARIUM.

1. Quarta funeralis seu canonica portio est jure canonico inducta ob sacramenta, quæ suis parochianis parochus ipse administrat. — 2. Talis canonica portio de legitima et rationabilis consuetudine potest induci, ut sit medietas, vel tertia pars; unde attendenda est cujusque loci legitima consuetudo. — 3. Quarta funeralis, seu portio canonica usque ad quartam exclusive potest præscribi spatio decem annorum absque titulo ; ad hoc autem, ut præscribatur infra quartam, vel ut nihil solvatur, requiritur consuetudo xl annorum cum titulo aut immemorabilis. — 4. Quarta funeralis debetur ecclesiæ, in qua parochianus consuevit audire divina et recipere sacramenta. — 5. Et sic de jure debetur proprio parochio, seu vicario, vel sacerdoti habenti curam parochianorum. — 6. Si parochianus in una ecclesiæ solet audire divina, et in altera recipere sacramenta, quarta debetur ei, a qua recepit sacramenta. — 7. Quarta funeralis debetur parochiæ, ubi quis habet domicilium, licet propter bellum, aut pestem, seu animi levandi gratia in villam, seu aliun locum se contulerit animo redeundi; et ibi obierit. — 8. Quarta funeralis debetur ecclesiæ parochiali, etiamque quis ægrotus ad aliam parochiam deferri se fecerit, et ibi obierit. — 9. Quartam funeralem ecclesiæ parochiali debet, qui in ægritudine constitutus se cum suis bonis ad religiorem in aliam ecclesiam transtulerit : secos vero si sanus bona sua in monasterio aut alteri ecclesiæ derit. — 10. Sepultura electa apud ecclesiam, ubi maiores defuncti solent ab antiquo sepeliri, quarta funeralis non debetur ei, sed ecclesiæ parochiali. — 11. Quarta funeralis pro sepultura canonicorum cathedralium debetur parochio domicili, non vero pa-

rocho cathedralis, neque parochiæ ubi adest sepultura sanorum majorum. — 12. Servanda est consuetudo, quod eadem intortiū, quæ fuerunt accensa in associatione cadaveris, deserviant et reaccendant circa feretrum in ecclesia, in qua sepelendum est cadaver. — 13. Quarta funeralis non debetur parochio, intra cuius limites viator retentus pro delicio, et habitatus cum cautione dedit, stante consuetudine in civitate, quod jus sepieliendi peregrinos et viatores spectat ad cathedralem. — 14. Quarta parochialis debetur ecclesiæ cathedrali, vel præscriptione, vel ex eo, quod illam sibi reservavit, quando parochiæ fuerunt erectæ in signum superioritatis. — 15. Curatus unius diœcesis, (quæcumque sit) in transitu cadaveris, quod professionaliter deferatur ad ecclesiam regularium ab alia diœcesi transeundo per propriam parochiam et jurisdictionem, non potest aliquam partem ceræ et pecuniarium prætendere. — 16. Quarta funeralis debetur de iis, quæ ratione funeris præbentur ab heredibus defuncti. — 17. Funeralia de jure communis quæ dicantur ? — 18. Quarta de quibus debetur juxta novissimam dispositionem Benedicti XIII. — 19. Quarta debetur, etiamque funus non fiat in die tumulationis, sed ad diversam diem, vel ad aliud longum tempus differatur. — 20. Quarta non debetur de intortiis et candelis, quas sacerdotes etiam regulares, vel piarum sodalitatum fratres funus associantes manualiter per viam deferunt. — 21. Item quarta funeralis non debetur de missis, legatis, anniversariis, hisque similibus piis relictis ad favorem Ecclesie tumulantis a defuncto dispositis. — 22. Vela, sudariola, et similes panni, non solum peti, non sed neque etiam a sponte dantibus occasione funerum accipi possunt a parochiis. — 23. Regulares olim quartam funeralem

solvere tenebantur solum in illis conventibus seu monasteriis, qua cam solvere consueverant quadraginta annis ante concil. Tridentinum : securus vero in aliis ex post edificatis, et que in dies adificabantur. — 24. At novissime contrarium determinavit Benedictus XIII. — 25. Afferatur ad id ejus constitutio. — 26. Parochi pretendere non possunt ab haeredibus defunctorum, qui sepeliuntur in ecclesiis regularium, dupliceum quartam seu portio nem maiorem solitam dari pro illis qui sepeliuntur in propria parochiali. — 27. Afferatur ad id constitutio Clementis X. — 28. Et novissime fuit iterum resolutum a sacra congregat. Episcoporum ad favorem Minorum de Observantia contra parochum Terræ Clastidii Placentinæ diocesis. — 29. Dantur hic varia decreta sacrae congregat. Episcoporum in Placentina pro causa inter clerum secularium Placentinæ, et monachos Casinenses ejusdem civitatis. — 30. Item dantur decreta sacrae congregatiōnis Rit. in Senogallien. pro causa inter curatos Corinalti Senogallensis diocesis, et PP. Minores conventuales et Augustinianos. — 31. Item referuntur alia decreta ejusdem sacrae congregatiōnis Rit. in Vaden. pro causa inter parochos et regu-

(1). Quarta funeralis seu canonica portio est jure canonico inducta ob sacramenta, quæ suis parochianis parochus ipse administrat, et ideo illi de jure debetur. C. Nos instituta 1, cap. Relatum 2, cap. De his 4, cap. Cum super 8, De sepulturis, et Clementin. Dudum de sepulturis.

(2). Talis canonica portio de legitima et rationabili consuetudine potest induci, ut sit medietas, vel tertia pars. C. Antiquos 10, q. 1, cap. Explicari 9, De sepulturis. Unde attendenda est cujusque provinciæ, et loci legitima et rationabilis consuetudo. Communis, per text. in cit. cap. Explicari, et cap. Cum tanto 11, De consuetudine. Et sic expresse decrevit sac. congreg. Conc., in Ebredunen., 15 Julii in responsion. ad 12, et in Mantuana, 18 Julii 1699.

(3). Quarta funeralis seu portio canonica usque ad quartam exclusive potest prescribi spatio decem annorum absque titulo; ad hoc autem ut prescribatur infra quartam, vel ut nihil solvatur, requiritur consuetudo xl annorum cum titulo, aut immemorabilis: Alexander, consil. 196, n. 15, vers. De prescriptione, lib. II; Silvester, verb. Canonica portio, n. 2 et 4; Molina, De justitia et jure, tract. 2, disp. 213, n. 7; Lupus, De canonica portione, c. 2, n. 64 et 65; Barbosa, De offic. et potest. parochi, part. III, cap. 25, n. 16; Samuel, De sepulturis, tract. 1, controvers. 9, conclus. 5, et alii passim.

(4). Quarta funeralis debetur ecclesiæ in qua parochianus consuevit missam audire, et divina, et recipere sacramenta. Cap. Cum quis 2, De sepulturis in 6; Rota, part. I, recentior., decis. 376, n. 1. (5). Et sic de jure debetur proprio parocho, seu vicario, vel sacerdoti habenti curam parochianorum, cap. Requisisti, De testament., cap. Cum ex eo, De electione. Clementin. Dudum, § Verum, De sepulturis; Rota, in Mediolanens. Quartæ funeralium, 14 Mart. 1622, coram Merlino; Barbosa, loc. cit., n. 19 et 20; Samuel, loc. cit., conclus. 8, et alii communiter.

lares ejusdem civitatis. — 32. Item adducuntur decreta sac. congregat. Concil. in Novarien. pro causa inter parochos, et PP. Reformatos, oppid. Varalli ejusdem diocesis Novariensis. — 33. Parochis pro associandis et tumulandis cadaveribus eorum, qui repentina vel violenta morte decedunt, non licet exigere majorem quartam, seu majus emolumētum eo quod exigi, seu præstari solet ab eo qui testamentum condidit. — 34. Item non licet parochis exigere majorem quartam, seu majorem elemosynam ab exteris tumulandis in ecclesiis regularium, quam a civibus. — 35. Pro exactione quartæ funeralis non gravatur haeres, sed lis agitur inter parochum et ecclesiam tumulanten. — 36. Quarta funeralis solvitur in quantitate solita, et prescripta juxta consuetudinem regionis et locorum. — 37. Confraternitates, quæ habent ius sepulturæ, debent sepelire sine præjudicio quartæ funeralis, aliquidque emolumētorum, quæ spectant ad capitulum vel parochum. — 38. Quarta funeralis pro sepultura educandarum scilicet mulierum sacerularium in monasteriis monialium decedentium, remissive. — 39. Alio ad rem, remissive. — 40. Alio ad rem cum add. ex al. man. ad num. 46.

(6). Si parochianus in una ecclesia solet audire divina, et in altera recipere sacramenta, quarta debetur ei: a qua solet recipere sacramenta, cap. Nos instituta 1, De sepulturis; Silvester, verb. Canonica portio, n. 11; Barbosa, loc. cit., concl. 11, et alii.

(7). Quarta funeralis debetur parochiæ, ubi quis habet domicilium, licet propter bellum, aut pestem, seu animi levandi gratia, in villam seu alium locum se contulerit animo redeundi, et ibi obierit; abbas, in c. De his 4, De sepulturis; Barbosa, loc. cit., n. 26; Samuel, loc. cit., concl. 15; Rodriguez, tom. III, Quæst. regular., q. 46, artic. 9, conclus. 2, et alii passim.

(8). Quarta funeralis debetur ecclesiæ parochiali, etiamsi quis ægrotus ad aliam parochiam deferri se fecerit, et ibi obierit, cum ob domicilii mutatione in tali casu ecclesia sua parochialis non perdat jus quartæ funeralis, ex Clement. Dudum, De sepulturis; Barbosa, loc. cit., n. 27; Samuel, loc. cit., conclus. 14; abbas, in cit. cap. De his 4, De sepulturis; Silvester, in Summa, verb. Canonica 15, cum multis aliis.

(9). Quartam funeralem ecclesiæ parochiali debet, qui in ægritudine constitutus, se cum bonis suis ad religionem in aliam ecclesiam transtulerit: securus vero est dicendum, si sanus bona sua monasterio, aut alteri ecclesiæ dederit. Cap. De his 4, De sepultur.; Barbosa, loc. cit., n. 28; Samuel, loc. cit., conclus. 15; Miranda, loc. cit., qu. 48, art. 9, conclus. 3, et alii passim.

(10). Sepultura electa apud ecclesiam, ubi maiores defuncti solent ab antiquo sepeliri, quarta funeralis non debetur ei, sed ecclesiæ suæ parochiali, in qua consuevit audire divina et recipere sacramenta. Cap. Cum quis 2, De sepultur. in 6; Barbosa, loc. cit., num. 29; Miranda, loc. cit., art. 9, conclus. 4; Samuel, loc. cit., conclus. 16, et communis aliorum.

(11). Quarta funeralis pro sepultura canonorum cathedralium debetur parocho domicilio, non vero parocho cathedralis, neque

parocho parochiae, ubi adest sepultura suorum majorum. Sic expresse decrevit sac. congreg. Concil., in *Tiburtina*, 12 Maii 1685, in responsion. ad 3, et in *Narnien.*, 26 Septembr. 1699. Vide verb. *CANONIC.*, art. 8, n. 14.

(12. Servanda est consuetudo, quod in funeralibus eadem facultas seu intortitia, quae fuerunt accensa in associatione cadaveris, deserviant et reaccendantur circa feretrum in ecclesia, in qua sepeliendum est cadaver. Sic expresse decrevit sac. congr. Concil., in *Tiburtina*, 12 Maii 1685, in responsione ad 4.

(13. Quarta funeralis non debetur parocho, intra cuius limites viator refentus pro delecto, et habilitatus cum cautione, decedit, stante consuetudine in civitate, quod jus sepeliendi peregrinos et viatores spectet ad ecclesiam cathedralem. Sacr. cong. Conc., in *Pisauren.*, 22 Januar. 1628.

(14. Quarta parochialis debetur ecclesiae cathedrali, vel præscriptione, vel ex eo, quod illam sibi reservavit, quando parochia fuerunt erectæ in signum superioritatis. Rota, part. I, recentior., decision. 376, n. 2 et 3; Barbosa, loc. cit., nu. 22; Samuel, loc. cit., conclus. 9; Riccius, resolut. 299, n. 4 et alii.

(15. Curatus unius diœcesis (quæcumque sit), in transitu cadaveris, quod processionaliter defertur ad ecclesiam regularium ab alia diocesi, transeundo per propriam parochiam et jurisdictionem, non potest aliquam partem ceram et pecuniarum prætendere. Sacr. congregat. Episc. et Regular., 15 Novemb. 1675, et ead. sacr. cong. Episcop., novissime in *Placentina* pro *Terra Clastidii*, 24 Novembris 1713, in respons. ad 2. Vide verb. *PAROCHUS*, art. 3, a n. 37.

(16. Quarta funeralis seu canonica portio debetur de iis quæ ratione funeris præbentur ab hereditibus defuncti, cap. *Inter cunctos* 1, De privileg. inter Extravagant. communes. *Sixtus IV*, constit. incip. *Etsi Mendicantium*; Barbosa, loc. cit., controvers. 10, conclus. 1, et plures alii apud ipsos.

(17. Funeralia de jure communi dicuntur, quæ ratione sepulturæ obveniunt, et quæcumque occasione funerum ad ecclesiam pervenient cum defuncti corpore, cap. *Cum liberum* 5, et cap. *In nostra* 10, De sepulturis; Barbosa, l. citat., n. 37; Samuel, loc. cit., conclus. 2; Portell., in dub. regular., verb. *Canonica portio*, num. 5, et alii plurimi apud ipsos.

(18. Quarta debetur d. omnibus intortitiis et candelis, quibus defuncti cadaver in illicere ad ecclesiam tumulantem associatur, nec non de omnibus intortitiis et candelis, quæ in eadem ecclesia circa cadaver, vel etiam in altariis in die funeris accendentur: sic expresse statuit novissime Benedictus XIII, constit. incip. *Romanus Pontifex*, unde ubi adest consuetudo, quod in ecclesia circa cadaver diversa accendantur intortitia ab illis, quæ fuerunt accensa in associatione cadaveris in itinere ad eccl-

siam tumulantem, debetur quarta de omnibus. *Vide supra*, n. 12.

(19. Etiam si funus non fiat in die tumulationis, sed ad diversam diem, vel ad aliud longius tempus differatur, debetur nihilominus parocho quarta de omnibus intortitiis et candelis, quæ circa cenotaphium, seu tumulum honorarium, et in altariis ejusdem ecclesiæ accendantur. Sic expresse Benedictus XIII, in cit. constit. incip. *Romanus Pontifex*, et jam alias declaraverat sacr. congregat. Episcop. et Regul., in *Senensi*, 3 Augusti 1621.

(20. Quarta autem non debetur in intortitiis et candelis, quas sacerdotes, etiam regulares, vel piarum sodalitatum confratres funus associantes manualiter per viam deferunt: sic expresse Benedictus XIII, *ibidem*, et jam plures fuerat declaratum a sacr. congregat. Episcop. et Regular., et signanter, 28 Novembris 1588, et in *Firmana*, 5 Martii 1596.

(21. Item quarta funeralis non debetur de missis, legatis anniversariis, hisque similibus piis relictis ad favorem ecclesiæ tumultantis, vel exponentis a defuncto dispositis: sic expresse Benedictus XIII, *ibidem*, et jam fuerat declaratum a S. Pio V, const. incipient. *Etsi Mendicantium*.

(22. Vela, sudariola, et similes panni, non solum non peti, sed neque etiam a sponte dantibus occasione funerum accipi possunt a parochis: Die enim 13 Augusti 1718, in una Terra Massæ Tudertinæ diœcesis, proposito dubio in sacra congregazione concilii: « An sub quarta comprehendantur frumentum, pannum, sudariolum et cera, quæ accenditur et extinguitur ante ecclesiæ fratrum? » Responsum fuit: « Comprehendi sub quarta funerali frumentum et ceram, non autem pannum et sudariolum, et quoad sudariolum sacra congregatio mandavit illud amplius non auferri cum cadavere, nec ab hereditibus parocho consignari. » Sic refert Ursaya, to. IV, p. 1, n. 13. In Tudertina funeral pro Patribus Terti Ordinis S. Francisci Terræ Massæ cum archipresbytero ejusdem loci, ubi multa docet ad rem.

(23. Regulares olim quartam funeralem solvere tenebantur solum in illis conventibus seu monasteriis, quæ eam solvere consueverant XI annis ante concilium Tridentinum; secus vero in aliis ex post ædificatis, et quæ in dies ædificabantur, ut patet ex ipso concilio *Trident.*, sess. xxv, cap. 13, *De reform.*, et declaraverat S. Pius V, const. incip. *Etsi Mendicantium*; et plures sacra cong. Concilii, ut in *Pampilon.*, 22 Septembr. 1591, in *Meliten.*, 2 Augusti, 1607, in *Asculana*, 2 Septembr. 1679, in *Lauden.*, 2 Maii 1711. Et sacr. congr. Episcoporum et Regular., 17 Novembris 1673, in *Senogallien.*, 23 Decemb. 1707, in *Breitnorien.*, 16 Mart. 1717, et sœpe alibi.

(24. At novissime contrarium determinavit Benedictus XIII, constit. incip. *Romanus Pontifex*; qua decernitur et mandatur, ut in Italia, eique adjacentibus insulis paro-

chis defunctorum, qui in ecclesiis quorum-eunque regularium de cætero tumulabuntur, quarta funeralis persolvatur, præser-vando favore parochorum consuetudines legitimas pro illis locis, in quibus vigent, percipiendi portionem majorem quartam, cum aliis ordinationibus et derogationibus opportunis; et in concilio Romano, tit. 8, *De officio judicis ordinarii*, c. 5, mandat episcopis, ut ipsam publicari eurent, atque pro ihis observantia invigilent, etiam tanquam Sedis Apostolice delegati. Unde, ut ejus dispositio ab omnibus plene percipiatur, hic ad litteram datur.

« BENEDICTUS, episcopus, etc.

(25). « Romanus Pontifex æqui bonique supremus assertor, auctoritatem a Christo per beatum Petrum, apostolorum culmen, sibi traditam intelligens, ut ex agro Domini pro temporum necessitate noxia evellet et destruat, utiliaque plantet ac ædificet, ea interdum, quæ a predecessoribus suis ob rationabiles et justas causas olim sancta fuerunt, ubi in grave aliorum præjudicium et detrimentum redundare cognoscit, atque dissidiis et contentionibus fomentum præbere animadverit, maxime inter Dei et Ecclesiæ ministros, quorum est evangelizare pacem, et quibus a Domino non aliud frequentius, neque enixius commendatur, quam ut pacem ac unitatem diligent, moderari et immutare, aliasque pastoralis officii sui partes desuper interponere solet, prout rerum, locorum, temporumque circumstantiis mature pensatis, discordiarum extinctioni, ecclesiasticorum ministrorum quieti, fidelium animarum saluti, divinoque cultui conspicit salutiter expedire.

« Sane quamplures Romani Pontifices prædecessores nostri multiplicia, ac plane insignia considerantes merita ordinum regularium, qui militantem in terris Ecclesiam fortissimis omni tempore auxerunt præsidii, viris nempe vita sanctitate, doctrinæ laude, ac orthodoxæ religionis zelo præstantibus, eidemque in celis triumphanti eximii fulgoris lumina addiderunt, ipsos ordines, eorumque professores, plurimis satis amplis indultis et privilegiis benigne decorarunt; ac inter alia iis illud concesserunt, ut canonicam portionem seu quartam funeralium emolumentorum partem pro personis, quæ in eorum ecclesiis sepulturam sibi eligerent, parochis persolvere minime tenerentur, ac ad majorem ejusmodi privilegii firmatatem, sanctioni etiam a fel. rec. Clemente V, prædecessore Nostro editæ in concilio Viennensi, et relatæ in Clementina, *Dudum, De sepulturis*, nec non concilii Tridentini decreto relato in c. 13, sess. xxv, *De reform.*, prædictam quartam funeralem parocho aperte reservantibus non semel amplissime derogarunt; unde non acerbæ modo parochorum querelæ, sed innumeræ etiam contentiones, atque lites inter eos et regulares super solutione ejusdem quartæ diversis temporibus excitatae fuerunt, quæ coram ordinariis locoruin, et deinde in

variis quoque almæ Urbis nostræ tribunibus, præsertim vero in auditorio Palati nostri Apostolici, et in congregatione venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium, præfati concilii Tridentini Interpretum, magno partium studio, nec minori sumptuum incommodo discussæ, sicut accepimus, aliquando ad favorem parochorum, aliquando autem ad favorem regularium pro diversis causarum circumstantiis, atque vario judicantium sensu, decisæ ac definitæ fuerunt. Hæc porro judicatorum, sententiæ uniuscæstius diversitas, cum nullam certam ac determinatam constituerit regulam, in evenientibus casibus observandam, magnum plane fomentum et ansam relinquit, imo et latam sternit viam ulterioribus inter prædictos regulares et parochos litibus et controversiis, ex quibus ipsi, qui in domo Dei ambulare debent cum consensu, novis de cætero perturbari dissidiis, novisque prægravari dispendiis possunt cum divini cultus detrimet et scandalo plurimorum.

« Quocirca Nos maxime expedire censentes, ut ejusmodi controversiæ et lites ab Ecclesia Dei penitus arceantur, ac insuper, licet universos ordines regulares, in quibus nempe in ordine fratrum Prædicatorum, Nos ipsi plurium annorum spatio versati sumus, speciali paternæ charitatis affectu prosequamur, eosque, uti de Ecclesia catholica, fide et Sede Apostolica optime meritos præcipuo semper in honore ac pretio habuerimus et habeamus; nihilominus considerantes exemptionem a solutione quartæ funeralis, præfatis ordinibus a dicta Apostolica Sede concessam modo vergere in maximum parochorum præjudiciuni, tum propter multiplicationem conventum et monasteriorum regularium, tum etiam propter auctam devotionem et consuetudinem fidelium sepulturam eligendi in ecclesiis prædictorum regularium, ac proinde non modo consentaneum, sed etiam necessarium arbitrantes ut eorumdem parochorum, quibus cæteroquin sacri canones, et præsca Ecclesiæ disciplina aperte suffragantur, indemnitati opportune consulatur et antedicta Apostolica privilegia ad æquitatis limites reducantur: hinc igitur est, quod Nos omnia, et singula memorata privilegia exempliva a solutione quartæ funeralis, quibusvis ordinibus, congregationibus ac instituti regularibus ab Apostolica Sede, ut præfertur, quodocunque, et quomodounque concessa, præsentibus, pro plene et sufficienter expressis habentes, ac de eorum tenore et substantia satis superque instructi, de nonnullorum venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium, et aliquot etiam Romanæ curiæ prælatorum à Nobis ad id specialiter deputatorum consilio, suadentibus etiam episcopis et aliis ecclesiarum prælatis, in præsenti sacro concilio congregatis, ac insuper motu proprio, et ex certa scientia, ac matura deliberatione Nostris, deque Apostolice protestatis plenitudine, hac nostra perpetuo valitura constitutione, præmissa omnia privilegia quoad quartam funeralem, tantum pro locis infra-

exprimendis, moderamur, reformamus, ad viam juris reducimus, et quatenus opus sit, etiam revocamus et abrogamus, neque cuiquam deinceps suffragari posse vel debere decernimus.

« Præterea motu, scientia, et potestatis plenitudine similibus sancimus, et statuimus, et mandamus, ut in Italia, eique adjacentibus insulis, a die publicationis præsentis constitutionis in futurum, parochis defunctorum, qui in ecclesiis quorundamque regularium prædictorum tumulabuntur, persolvatur, et cum effectu tradatur quarta pars omnium intortiorum et candelarum, quibus defuncti cadaver in itinere ad ecclesiam tumulanten associabit nec non omnium intortiorum et candelarum; quæ in eadem ecclesia circa cadaver, vel etiam in altaribus in die funeris accendentur; a prædicta tamen quarta funerali exceptæ intelligantur, et sint candelæ, quas sacerdotes, etiam regulares, vel piarum sodalitatum confratres, funus associantes, manualiter per viam accensas deferent. Quod si funus non fieret in die tumulationis, sed ad diversam diem, vel ad aliud longius tempus differretur, parocco nihilominus assigetur quarta pars omnium intortiorum et candelarum, quæ ipsam peracti funeris die in Ecclesia, ubi defunctus humatus fuit, circa cœnotaphium, seu tumulum honorarium, alique etiam in altaribus ejusdem ecclesie accensa fuerint. Hæc porro omnia locum habeant, et exacte in posterum obseruentur, quotiescumque defunctus extra suum parochialeum ecclesiam tumuletur vel exponatur, sive in Ecclesia tumulante, vel exponente beneficium obtinuerit, sive quia ibidem sepulcrum habuerit gentilitium, sive tandem quia in ea sepulturam elegerit. Sub prædicta quarta funerali comprehendendi non intendimus, imo expresse ab ea excipimus legata missarum et anniversariorum, hisque similia pia relecta ad favorem Ecclesiæ tumulantis vel exponentis a defuncto deposita: circa quæ, ac omnia, et singula alia, de quibus in præsenti constitutione mentio facta non fuit, privilegia prædictis regularibus ordinibus ab Apostolica Sede concessa, salva prorsus, et illæsa, ac inviolata perpetuo permanere, et ab omnibus, ad quos spectat, et protem pore, quandocunque spectabit, inconcusse elirrefragabiliter observari debere volumus, decernimus et mandamus. Ubi vero consuetudines legitime probatae, conventiones, concordiae, vel statuta vigerent, quæ præfatis parochis magis faverent, illisque pinguiorem prædicta quarta emolumenterum funeralium portionem assignarent, ea in iis, in quibus vigent, locis inconcusse ab omnibus observari motu, scientia, ac potestatis plenitudine paribus sancimus, præcipimus et jubemus.

« Decernentes pariter præsentes litteras, et in eis contenta quæcumque, etiam ex eo, quod prædictorum ordinum regularium superiores, et quicunque alii in præmissis interesse habentes, seu habere quomodolibet prætendentes, illis non consenserint, nec

ad ea vocati et auditæ, seu causæ, propter quas præsentes emanarint, adductæ, verificatæ, seu alias justificatæ fuerint, vel etiam enormis, enormissimæ, et totalis læsionis, aut alio quovis prætextu, et ex quoconque capite, colore et causa, etiam necessario exprimenda, de subreptionis vel obreptionis, seu nullitatis vitio, aut intentionis Nostræ, vel alio quopiam defectu notari, impugnari, in toto, vel in parte rescindi, retractari, invalidari, in jus, vel controversiam revocari, ad terrinos juris reduci, seu adversus illa restitutionis in integrum, aperitionis oris, aut quodcumque aliud juris vel facti, gratiæ vel justitiæ remedium impetrari, seu eo impetrato quemquam uti, seu juvare in judicio, vel extra nullatenus posse, sed eas semper validas, firmas et efficaces existere et fore, suosque plenarios et integros effectus sortiri, ac obtinere, et ab omnibus, ad quos spectat, et pro tempore quandocunque spectabit, inviolabiliter et inconcusse observari debere. Sicque, et non aliter in præmissis per quoscumque judices ordinarios et delegatos etiam causarum dicti Palatii Apostolici auditores, et S. R. E. card. etiam de latere legatos et nuntios, sublata eis, et eorum cuiilibet quavis aliter judicandi et interpretandi facultate et auctoritate, judicari et definiri debere, ac irritum et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari.

« Non obstantibus, quatenus opus sit, Nostra et Cancellariae Apostolicæ regula de jure quæsito non tollendo, aliisque Apostolicis, ac in universalibus, provincialibusque et synodalibus editis, generalibus vel specialibus constitutionibus, nec non quorumvis ordinum prædictorum, etiam jumento, confirmatione tApostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis, consuetudinibus, etiam immemorabilibus, privilegiis quoque, indultis et litteris Apostolicis per quoscumque Romanos Pontifices prædecessores nostros eisdem ordinibus, ut præfertur, illorumque superioribus et professoribus quibuscumque sub quibusvis verborum tenoribus, et formis, ac cum quibuscumque etiam derogatoriis derogatoriis et aliis efficacioribus, et insolitis clausulis, et decretis irritantibus, etiam motu simili, et consistorialiter, ac alias quomodolibet in contrarium præmissorum concessis, et innovatis; quibus omnibus et singulis, etiamsi pro sufficienti illorum derogatione de illis, eorumque tenoribus specialis, specifica, expressa et individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes, mentio, seu quævis alia expressio facienda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda foret, illorum omnium, et singulorum tenores, formas et occasiones, ac alia etiam speciali expressione digna præsentibus pro plene et sufficienter expressis, insertis ac servatis respective habentes, hac vice duntaxat, illis alias in suo robore permansuris, ad præmissorum effectum specialiter, et expresse derogamus, et

derogatum esse volumus, cæterisque contrariis quibuscumque.

« Ut autem præsentes litteræ, etc.

« Nulli ergo omnino hominum, etc.

« Datum Romæ apud S. Petrum, anno Incarnationis Dominicæ 1725, iv Kalendas Maii, Pontificatus nostri anno primo.

« P. M. card. prodat.

« F. card. OLIVERIUS. »

(26. Parochi consequi non possunt, neque prætendere ab hæredibus defunctorum, qui sepeliuntur in ecclesiis regularium, duplum quartam, seu portionem majorem solita dari pro illis, qui sepeliuntur in propria parochia. Sic expresse declaravit sacr. congreg. Episcop. et Regul., in Brundusina, 7 Decemb. 1640, quod cum aliis decretis confirmavit Clemens X, constit. incip. Alias, quæ ut ab omnibus in promptu habeantur, hic, prout jacet, subnectitur :

« CLEMENS, Papa, etc.

(27. « Alias pro parte tunc existentis commissarii curiae fratrum ordinis Minorum Sancti Francisci de Observantia nuncupatorum, congregationi tunc existentium S. R. E. cardinalium negotiis et consultationibus episcoporum et regularium præpositæ supplicato, ut prohiberetur parochis, et clericis Terræ Leverano Brundusinæ dioecesis, omnibusque aliis parochis et presbyteris, ne auderent accipere majorem eleemosynam pro defunctis, qui sepelirentur in ecclesiis dilectorum Fratrum, quam accipiebant pro iis, qui in ipsorum parochorū et presbyterū sacerdotalium ecclesiis sepeliebantur, emanavit die 7 Decembr. 1640, ab eodem congregatione decretum tenoris sequentis, videlicet:

« Sacra congregatio eminentissimorum S. R. E. cardinalium, negotiis et consultationibus Episcoporum et Regularium præposita, ad tollendas indebitas exactiones, quæ, ut proponitur, in tumulandis defunctorum corporibus fieri solent, censuit injungendum, prout præsentis decreti tenore injunxit archiepiscopo Brundusino, cæterisque locorum ordinariis, ne permittant, ut parochi, alitique de clero sacerdotali, majorem post hanc eleemosynam sibi attribui faciant ab hæredibus defunctorum, qui in ecclesiis regularium prædictorum sepulturam sibi elegerint, quam percipere possent, si in parochiali, seu alia ipsius cleri sacerdotalis Ecclesia sepeliri voluiscent, contrariis quibuscumque non obstantibus, etc., die 7 Decembbris 1640. Et subinde cum tunc existentes fratres Provincie Dalmatiæ dicti ordinis congregationi præfata exposuissent, functiones funerales defunctorum, quorum cadavera in eorum ecclesiis sepulturæ mandarentur, facere ad eos, non autem ad parochos, spectare; congregatio præfata die 31 Augusti 1657, aliud decretum edidit tenoris, qui sequitur, videlicet. Sacra congreg. eminentiss. S. R. E. card. negotiis et consultationibus episcoporum et

« regularium præposita, attentis narratis, juxta alias resoluta, censuit, functiones funeralium super cadavera defunctorum, quæ in ecclesiis regularium contingit se peliri, postquam ad easdem ecclesiæ per venerint, ad ipsos regulares, non ad parochos pertinere, ac proinde ita in Oratorum ecclesiis circa præmissa servandum esse, prout servari mandat, et præcipit, contrariis non obstantibus quibuscumque. Die 31 Augusti 1657.

« Cum autem sicut pro parte dilecti filii Francisci Mariæ a Castro S. Petri de Bononia procuratoris generalis ordinis præfati, Nobis nuper expositum fuit, ipse decreta hujusmodi pro firmiori illorum subsistentia Apostolica confirmationis Nostræ patrocinio communiri summopere desideret: Nos speciale ipsi Francisco Mariæ procuratori generali gratiam facere volentes, eumque a quibusvis excommunicationis, suspensionis et interdicti, aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris et poenis a jure, vel ab homine, quavis occasione vel causa latet, si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum præsentium duntaxat consequendum barum serie absolventes, et absolutum fore censes; supplicationibus ejus nomine Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, decreta præinserta auctoritate Apostolica tenore præsentium approbamus et confirmamus, illisque salva tamen semper in præmissis auctoritate memoratae congregationis cardinalium, inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adjicimus. Decernentes, easdem præsentes litteras semper firmas, validas et efficaces existore et fore, suosque plenarios et integros effectus sortiri, et obtinere, ac illis, ad quos spectat, et pro tempore spectabit, plenissime suffragari, et ab eis respective inviolabiliter observari, sicque in præmissis per quoscunque judices ordinarios et delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici auditores, judicari et definiri debere, ac irritum et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari: non obstantibus constitutionibus et ordinationibus Apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque.

« Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub annulo Piscatoris, die 18 Januarii 1672, Pontificatus nostri anno secundo. »

(28. Et novissime fuit iterum resolutum a sacra congregazione Episcoporum et Regularium, 24 Novembris 1713, in respons. ad 3, in causa Placentina funerum vertente inter Fratres Conventus Clastidii Min. Observ. S. Francisci ex una, et parochum dictæ Terræ Clastidii partibus ex altera, de et super infrascriptis dubiis, etc. Vide verb. PAROCHUS, art. 3, n. 40, ubi decretum adest et responsio sacre congregationis ad singula dubia.

(29. Dantur hic alia decreta sacrae congregationis Episcoporum, in una Placentina,

16 Decem. 1661, edita pro causa inter clerus sacerdalem Placentiae, et monachos Cassinenses ejusdem civitatis ecclesiae S. Sixti ad relationem eminentiss. cardin. Pallottæ, apud impressores camerales tenores sequentis :

« Eminentissimi e reverendissimi signori.

« Per occasioni di mortorj, e funerali sono nate tra li monaci Cassinesi di S. Sisto di Piacenza umilissimi oratori dell' EE. VV. ed i parrochi della stessa Città alcune differenze, che in sostanza si riducono a tre.

« Primo, se i monaci suddetti, quando sono invitati, e vanno alli Mortorj, siano obbligati convenire alla chiesa parrocchiale.

« Secondo, se possano quei, che fanno li Mortorj, ed esequie, dar maggior quantità di candele, e cera alli detti monaci, di quello che diano al parroco, o parrochi, ed al clero secolare.

« Terzo, se portandosi a seppellire i morti nelle chiese degli monaci sia lecito alli parrochi entrare nelle dette chiese, o pure siano obbligati a lasciare i cadaveri su la porta, ed ivi dare l'ultimo vale ?

« Per terminazione di queste differenze è piaciuto all' E. E. V. V. dar per Ponente l'eminentissim. Pallotta, ed avendo l'eminenza sua riferito, e le parti informato hinc inde in facto et in jure, vengono ora l'E. E. V. V. umilmente supplicate a dare la risoluzione, e tutto, etc. Quam Deus, » etc.

« Sacra congregatio eminentissimorum S. R. E. cardinalium, negotiis et consultationibus episcoporum et regularium praeposita, attenit narratis, causaque, auditis partibus, eminentissim. Pallotta referente, mature discussa et examinata, censuit quod primum : monachos hujusmodi accedentes ad funeralia defunctorum in aliena parochia, convenire debere in ecclesia parochiali cum aliis pariter accessuris, et deinde omnes una cum parocco ad domum defuncti efferendi ritualiter procedere.

« Circa secundum, distributionem candalarum, quoad differentiam quantitatis, pendere ab arbitrio haeredum, aut aliorum distribui mandantium.

« Et demum circa tertium, servanda esse decreta et declarationes alias factas, scilicet parochis in associatione sive occasione associationis cadaverum non licere ingredi ecclesiam monachorum praedictorum, sed teneri dimittere cadaveria ad januam ecclesiarum, ibique solum posse benedicere, et dare ultimum vale; officia vero, et alia munia, quae in hujusmodi ministeriis adhiberi solent, ab ipsis monachis peragi debere, non autem a parochis. Atque ita in praemissis omnino deinceps fieri, et exequi praesentium vigore mandat ac precipit contraria quibuscumque non obstantibus. »

« Romæ 16 Decembris 1661.

« M. card. GINETTUS. »

(30. Item dantur decreta sacrae congr.

Rit., in una Senogallien, 13 Julii 1675, edita pro causa inter archipresbyterum, canonicos et curatos parochiales et collegiatos S. Petri Corinaki Senogalliensis diaconesis ex una, et conventus, et P. P. Augustinianos et Minores conventuales dictæ Terræ Corinalti ex altera, partibus auditis, eminent. et reverendiss. card. Casanate referente, infrascripta dubia proposita et resoluta fuerunt una cum aliis.

« I. An haeredes defunctorum sint cogendi ad retinendum domi cadavera usque ad tempus sepeliendi? An vero eisdem haeredibus liceat pro libito asportare dicta cadavera e propriis dominibus ad quamicunque aliam ecclesiam per modum depositi usque ad horam illa tumulandi, etiamsi sepelienda essent in ecclesiis regularium, non obstante dissensu parochi, seu prohibitione ab eodem facta uti vicario foraneo?

« II. An illatis cadaveribus private ab haeredibus ad aliquam tertiam ecclesiam per modum depositi, regulares convenire et congregari debeant in dicta tertia ecclesia, aut in parochiali, ad effectum illa associandi ad ecclesiam, ubi sunt tumulanda?

« III. An cadavera sepelienda in ecclesiis regularium, antequam ad eorum ecclesiam deferantur, debeant prius asportari ad parochialem, et in ea permanere per aliquod tempus?

« IV. An regulares possint cogi ad associanda cadavera in eorum ecclesiis tumulanda? An vero possint expectare in dictis propriis eorum ecclesiis? Et an in casu, quo regulares non accedant ad associandum dicta cadavera, amittere debeant intortititia, ut parochus prætendit?

« V. An parochus teneatur associare cadavera in ecclesiis regularium sepelienda, usque ad januas ejusdem ecclesie, etiam ipsis regularibus non associantibus; et an parocco associanti liceat ingredi ecclesiis regularium cum stola et cruce?

« VI. An, si parochus requisitus intervenire recuset funeralibus defunctorum in ecclesiis regularium sepeliendorum, possint haeredes, imo et ipsi regulares, asportare cadavera ad ecclesiam sepulturæ electæ, parocco non interveniente, ac prædicti regulares eadem cadavera sepulturæ tradere? Et an parochus in funeralibus dictorum defunctorum majorem eleemosynam solito prætendere possit?

« Ad primum, sacra congregatio respondit quoad tempus humationis cadaverum servandam esse synodus; et in reliquis, petita, et etiam non obtenta licentia, posse cadavera deponi arbitrio haeredum in quilibet ecclesia usque ad tempus illa professionaliter deferendi ad ecclesiam sepulturæ.

« Ad secundum, sacra congregatio inhærendo aliis decretis respondit: regulares deberet congregari in illa ecclesia tertia, ubi cadaver fuit depositum, ut supra.

« Ad tertium, sac. congr. respondit Negative.

« Ad quartum, sacra congregatio respon-

dit : Regulares non posse cogi ad exequandam a propriis ecclesiis ad effectum associandi cadavera in eisdem sepelienda, sed sufficere quod illa exspectent ad januas ; quo vero ad intortitia remisit causam ad judices suos.

« Ad quintum, sacra congr. respondit parochum teneri associare cadavera in ecclesiis regularium sepelienda ; quo vero ad ingressum parochi cum stola et cruce distulit resolutionem ; eam videoas inferius n. 31.

« Ad sextum, sacra congr. respondit, vocato parocho, et ipso renuente intervenire, vel alterum mittere, tunc regularibus licere absque parocho deferre cadavera in eorum ecclesiis sepelienda ; quo vero ad emolumenta per parochum praetensa, nihil dandum ultra solitum. Et id denuo declaravit, et servari mandavit, hac die 13 Julii 1673. »

(31. Item referuntur alia decreta ejusdem sacrae cong. Ritum, in una Vaden., ad dubia eidem proposita, die 2 August. 1698, usquequidetur : « Prætendentibus parochis seu mansionariis ecclesiæ cathedralis civitatis Vaden. in associatione defunctorum, qui sepulturam sibi eligunt, sive alio quovis modo in ecclesia regularium sunt tumulandi, ab eorumdem hæredibus, una cum proprio parocho defuncti, omnes esse invitandos : ecclesiæ regularium ingredi cum stola et cruce : ibique functiones et officium circa cadaver peragere, ac insuper pinguorem eleemosynam pro associandis seu tumulandis forensium, seu externorum cadaveribus in ecclesiis prædictis regularium quam a cibibus, posse exigere, si in ipsis parochialibus sepelirentur. Deducta coram reverendissimo episcopo Vaden. controversia, et ab eo postquam plurimas comparationes pro declaratione ad sacram Ritum congregationem remissa : exinde eminentissimo et reverendissimo domino cardinali de Noris commissa, et ab eodem propositis infrascriptis dubiis, videlicet :

« I. An in associatione cadaverum ad ecclesiæ regularium sint vocandi omnes mansionarii præter parochum ?

« II. An parochus ingredi possit ecclesiæ regularium cum stola et cruce, ibique officium et functiones peragere ?

« III. An liceat parocho exigere majorem eleemosynam ab exteris tumulandis in ecclesiis regularium, quam a cibibus ?

« Sac. eadem Rit. congr. utraque parte tam voce quam in scriptis, prius audita, Negative in omnibus respondit, et ita declaravit, et servari mandavit die 2 Aug. 1698. »

(32. Item adducuntur decreta sacrae congregationis Conc., in una Novarien. Funerum, 15 Mart. 1704, edita pro causa inter parochos et PP. Reformatos oppidi Varalli ejusdem diæcesis Novariensis, in qua, propositis dubiis sequentibus, nempe :

« I. An cadavera impuberum oppidi Varalli debeant ex aliqua speciali consuetudine sepeliri in sepulta designata exi-

stente in ecclesia parochiali, vel potius licitum sit parentibus, tam antequam post mortem illorum pro eis sepulturam eligere eaque tumulari facere in proprio sepulcro majorum in Ecclesia PP. reformatorum existente, et quatenus affirmative quoad secundam partem.

« II. An dicta cadavera deferri possint ad dictum sepulcrum majorum absque associatione parochorum et cleri sæcularis post eorum monitionem ad interveniendum feneri et recusantium ?

« III. An parochis intervenientibus, sive associatis, sive non, ab aliis canonicis ejusdem parochiæ, distribui debeat candela major illa, quæ datur superiori regularium associato ab aliis fratribus ?

« IV. An dicta cadavera deferri valeant ad ecclesiam in quacunque hora diei, et an de nocte absque expressa licentia ordinarii.

« V. An parochi sub aliqua et quacunque prætensione possint differre vel impeditare, ne tempore debito cadavera ad sepelendum deferantur, et quatenus Negative ?

« VI. An parochis impedientibus, licitum sit hæredi post exspectatum triduum a morte defuncti ducere funus, etiam de nocte ad ecclesiam, in qua cadaver est sepelendum ?

« VII. An parochi cogere possint hæredes ad peragendum in ecclesia parochiali omnes functiones missæ solemnis accensis luminibus in singulis altaribus anniversariorum, quæ fiunt in ecclesia Reformatorum occasione funerum ?

« VIII. An dicti parochi possint cogere hæredes, ut celebrare faciant missas pro defuncto singulis sacerdotibus sæcularibus funus associantibus ?

« IX. An in prætensa associatione cadaverum sint per hæredem defuncti in æquali numero convocandi tot sacerdotes sæculares, quot convocantur fratres Reformati ?

« X. An in casu, de quo agitur, episcopus Novarien. habuerit jurisdictionem in supradictos fratres reformatos prælens delinquentes extra claustra, seu turbantes jura parochorum.

« XI. An interdictum, de quo agitur, sustinetur in casu ?

« Die 15 Mart. 1704, respondit prout infra :

« Ad I. Negative quoad primam partem; affirmative quoad secundam.

« Ad II. Affirmative.

« Ad III. Negative.

« Ad IV. Affirmative de die, de nocte Negative, nisi de licentia ordinarii.

« Ad V. Negative.

« Ad VI. Affirmative præterquam de nocte ut supra.

« Ad reliqua dubia negative singillatim responsum fuit. »

(33. Parochis pro associandis et tumulandis cadaveribus eorum qui repentina, vel violenta morte decedunt, non licet exigere majorem quartam, seu maius emolumen-

tum eo, quod exigi, seu præstari solet ab eo qui testamentum condidit. Sacra congr. Concil., 24 August. 1669, lib. vi *Decret.*, fol. 283.

(34). Item nec licet parochis exigere maiorem quartam seu majorem elemosynam ab exteris tumulandis in ecclesiis regularium, quam a civibus, ut respondit sacr. congreg. Rit., in Vaden., 2 August. 1689, in respons. ad 3, ut patet *supra* numer. 31.

(35). Pro exactione quartæ funeralis non gravatur hæres, sed lis agitur inter parochum et ecclesiam tumulanten. Sacr. congreg. Episcop. et Regular., in una civitatis Castelli, 14 April. 1615; Nicol., *Lucubrat. civil.*, lib. iv, tit. *De interdict.*, num. 26, limit. 10, ubi decretum sacre congr. Conc. refert, Monacell., tom. II, tit. 14, formul. 1, n. 14.

(36). Quarta funeralis solvitur in quantitate juxta consuetudinem regionis et locorum solita et præscripta. Sacra congr. Conc., in Ebredunen., 21 Jul. 1695, in respons. ad 12, et in Mantuana, 18 Jun. 1699; apud Monacell., loc. cit., n. 14.

(37). Confraternitates, quæ habent jus sepulturæ, debent sepelire sine præjudicio quartæ funeralis, aliorumque emolumentorum, quæ spectant ad capitulum vel parochum. Sacr. congregat. Episcop., in una Anconitana, 19 Decembr. 1608; apud Nicol., in *Flosculis*, verb. *Confraternitas*, n. 22; et apud Pitton., *Constit. ad parochos*, n. 290.

(38). Quarta funeralis pro sepultura educandarum ac mulierum sacerdotalium in monasteriis monialium decedentium cui debeatur. Vide verb. MONIALES, art. 1, a n. 61 ad 63.

(39). Alia ad rem vide verb. PAROCHUS, art. 3, et verb. SEPULTURA.

(40). Addenda sunt ad rem sequentia decreta, quod, attenta consuetudine diœcesis, debeatur episcopo quarta, tum decimorum, tum funeralium. In Anglonen. cathedralici, decimorum et quartæ funeralis, propositis sequentibus dubiis.

« I. An episcopo debeatur cathedralicum in casu, etc.

« II. Aneidem debeatur quarta decimorum in casu, etc.

« III. An eidem debeatur quarta funeralium in casu, etc. Sacra congregat. Concil., 30 Januar. 1723, respondit: ad primum, secundum et tertium, *Affirmative*. Sic apud Thesaurum Resolution. 7, in d. Anglonen. »

(41). In Cassanen. quartæ decimorum, proposito dubio, « An clerus ecclesiæ parochialis Marathæ continuare debeat in annua præstatione modiorum, seu tumulorum et frumenti pro quarta decimorum debita episcopo in casu, » etc. Sacra congr. Concil., die 27 Septemb. 1738, respondit, *affirmative*. Et proposita causa in ead. Cassanen. quartæ decimorum sub dubiis: « I. An sit standum, vel recedendum a decisio[n]e in casu? II. An episcopus Cassanensis pro quarta decimorum teneatur contribuere expensis, ac sum-

ptibus litis motæ per communitatatem Marathæ super exactione ipsarum decimorum in casu, » etc. Sacr. congr. Concil., die 4 Jul. 1739 respondit, ad primum indecisus, et amplius; ad secundum *Negative*. Sic apud *Thesaurum Resolution.*, dictor. annorum.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(42). Extra Italiam insulasque adjacentes, ad quas vires suas haud porrexit constitutio S. M. Benedicti XIII, incip. *Romanus Pontifex*, de qua auctor, num. 24, servatur quoad solutionem quartæ funeralis a regularibus faciendam concilium Tridentinum, sess. xxv, cap. 13, *De reformat.*, demandans, ut regulares non aliter sint exempti a solutione quartæ funeralis, quam si per quadraginta annos ante ipsum concilium eam non soverint. Vide ultra allegatos ab auctore, num. 23, Rotam, in Vilnen. quartæ funeralis, 6 Jun. 1746, § 2 et 23 Januar. 1750, § 2, cor. R. P. D. Canilliac decano.

(43). Quæstionis autem est, utrum ad regulares an ad parochos spectet probare, quod insi regulares per quadraginta annos ante Tridentinum concilium quartam funeraliam haud solverint. Spectare ad parochos resoluti sacra congregatio Concilii Interpres in una *Minorum Observantie Provinciæ Poloniæ*, 14 Novembris 1682, et allegata hac resolutione, firmant Malthæucc., in suo officiali curia ecclesiast., c. 41, num. 9; Rot. in Calaguritana quartæ funeralis, 2 Jul. 1728, § 8, cor. bon. mem. Ratt., inter impressas, dec. 214, num. 5, in d. Vilnen. quartæ funeralis, 6 Junii 1749, § 11, et 23 Januar. 1750, § 17, cor. R. P. D. Canilliac decano.

(44). Differt ecclesia cathedralis ab aliis ecclesiis quoad acquirendam præscriptione exemptionem a solutione quartæ funerariæ; cathedralis enim ecclesia quadragenaria acquirit exemptionem a solutione quartæ funerariæ; ceteræ vero ecclesiæ indigent immemorabili, vel centenaria ad hanc acquirendam exemptionem. Rota, in Barchinon. jurium parochialium super quarta, et oblationibus, 9 Julii 1732, § 4, cor. clar. mem. Aldrovand.

(45). Quoad quantitatem quartæ funerariæ standum consuetudini, ut innuit auctor, num. 2. At notabile est, quod si ea prætendatur infra medietatem, sufficit præscriptio decem annorum; si autem ultra medietatem prætendatur, necessaria est præscriptio quadraginta annorum. Rota, in Florentina quartæ funeralis, 6 Martii 1711, fere per tot. cor. bon. mem. Cafarell.

(46). Reliquum est, ut notetur, quartam funerariam peti haud posse ab hæredibus defuncti, sed ab ecclesiæ, ubi ille tumulatur. Rota, in Calaguritana quartæ funeralis super bono jure, 2 Julii 1728, § 5, cor. bon. mem. Ratt., inter impressas decis. 214, num. 1.

QUATUOR TEMPORA.

SUMMARIUM.

1. Jejunium Quatuor Temporum a quibus institutum ? — 2. Assignatur mysterium et causa, cur in unoquoque istorum temporum fuerint instituti tres dies jejunii. — 3. Primum jejunium Quatuor Temporum celebratur in prima hebdomada Quadragesi-

(1. Jejunium Quatuor Temporum, id est veris, *estatis, autumni et hiemis, quamvis multi per text. in cap. Jejunium 1, dist. 85, existimunt institutum fuisse a S. Callisto Papa et martyre, qui creatus fuit Summus Pontifex die 2 Sept. anni 221. Baronius tam en et Spondanus, ad ann. Domin. 57, num. 62, ad ann. 226, num. 1, aucteritate SS. Patrum et antiquorum scriptorum tenent, jejunium Quatuor Temporum institutum fuisse ab apostolis, ex quo jam observaretur a fidelibus primo et secundo saeculo Ecclesiæ, et sic plus quam ducentis annis ante S. Callistum Papam et martyrem, qui tamen hujus obligationis jejunand. dictis temporibus admonuit aliquos populos, qui illud negligebant, ut notant dicti Baronius et Spondanus, *locis citatis, et sequitur Clericus, Nelle sue spighe raccolte, verb. Quattro tempora, num. 500, et alii plures, et concordat lectio 4, in festo ipsius S. Callisti, die 14 Octobris, ibi: « Constitut Quatuor anni Tempora, quibus jejunium ex Apostolica traditione acceptum, ab omnibus servaretur, ubi nota ly ex Apostolica traditione; et ly ab omnibus servaretur (92). »**

(2. Mysterium autem, et causa, cur in unoquoque istorum Temporum fuerint instituti tres dies jejunii ? est quia, sicut Dominus in lege veteri præcipiebat, ut suas divinas Majestati in recognitionem sui supremi dominii offerrentur omnium primitiae, ut *Exodi XIII, et alibi, ita in lege nova seu evangelica, ut renovaretur talis recognitio seu confessio supremi dominii Dei super omnia nostra, statuerunt sancti apostoli, ut Christifideles jejunarent in unoquoque Quatuor Temporum, veris scilicet, *estatis, autumni et hiemis tribus diebus, id est die Mercurii, Veneris et Saturni; cum enim omnia simul duodecim sint jejunia, correspondent duodecim mensibus anni, symbolizantque, quod omni mense offerimus divinas Majestati primam diem, tanquam primitiam totius illius mensis et anni, sive talibus jejunis recognoscimus, et confitemur Deum ipsum tanquam absolutum supremum Dominum nostrum. Unde doctissimus Carolus Macri, in suo Hierolexico, verb. Jejunium, sic expresse habet: « Jejunium Quatuor Temporum tanquam**

(92) De horum temporum jejunio, ejusque antiquitate, atque adeo Apostolica origine, præter Thomassinum, et P. de l'Isle, eruditissimis Murratoriis et Sharalea, quorum dissertationes babes a Zaccharia illatas in tomum I, *Disciplinae populi Dei Fleuriane.*

mar, secundum in hebdomada Pentecostes. Tertium in mense Septembri post Exaltationem Sanctæ Crucis; quartum in mense Decembri, ultima hebdomada completa ante Vigiliam Nativitatis. — 4. Dantur ad id quatuor versus Glossæ. — 5. Datur ad id facilior vulgaris versus. — 6. Et adhuc dantur alii duo versus

primitias (apostoli) instituentes, in quibus duodecim dies tanquam primitias duodecim mensium observantur; » sic etiam tenet Clericus, loc. cit., num. 501, et alii: et concordat cap. *Jejunium 1, dist. 76, ibi:* « Ut sicut annus per quatuor volvitur tempora, sic et nos quaternum solemne agamus jejunium per anni quatuor tempora; » quamvis tamen in ipso cap. *Jejunium* dicitur, quod tale jejunium prius celebatur solum ter in anno, ibi: « *Jejunium, quod ter in anno apud nos celebrare didicisti, convenientius nunc per quatuor tempora fieri decernimus.* »

(3. Primum jejunium Quatuor Temporum celebratur in prima hebdomada Quadragesimæ; secundum, in hebdomada Pentecostes; tertium, in mense Septembri post Exaltationem Sanctæ Crucis; quartum, in mense Decembri ultima hebdomada completa ante Vigiliam Nativitatis, » cap. *Constituimus 2, cap. De jejunio 3, et cap. Statuimus 4, dist. 76, in quo ultimo cap. sic expresse habetur: « Statuimus etiam, ut jejunium Qualuor Temporum hoc ordine celebretur: primam, in initio Quadragesimæ, secundum, in hebdomada Pentecostes; tertium vero in Septembri; quartum in Decembri more solito fiat (93). »*

(4. Unde Glossa, in citat. cap. *De jejunio 3, dist. 79, verb. In Decembri,* habet hos versus :

*Prima Quadragesimæ servet jejunia veris
Pneumatica hebdomada servare secunda iubiteris
Tertia Septembri cultum fert Mercurii istam
Sabbata jejunant vigilem praesuntia Christum.*

(5. Et facilior vulgaris versus indicat latia Tempora his verbis :

Post Cen, et post Pen, post Cru, et post Lu.

Post Cen, id est prima hebdomada post Cineres; post Pen, id est post festum Pentecostes; post Cru, id est post festum Exaltationis Sanctæ Crucis in mense Septembri; post Lu, id est post festum S. Luciæ in mense Decembri.

(6. Et circa haec Quatuor anni Tempora dantur etiam sequentes versus, quos refert Ursaya, in *Miscellaneo sacro et profano primo, litt. Q, num. 8.*

*Dat Clemens hiemem, dat Petrus ver eathedratus.
Æstuat Urbanus, autumnat Bartholomæus.*

(93) Antiquior S. Leo M. eadem tempora diserte indicat serm. 8 decimi mensis, his verbis : « Signum jejunium vernum in quadragesima, *estivum* in Pentecoste, *autumnale* in mense septimo, *biennale* in hoc, qui est decimus, *ecelebramus.* »

QUÆSTUARE. QUÆSTUARI SEU QUÆSTORES.

SUMMARIUM.

1. Quæstuarii seu quæstores eleemosynarum non sunt admittendi, nisi habeant litteras diœcesani vel Papæ. — 2. Talis licentia concedi non potest a principibus vel magistratibus sacerdotalibus, sed obtinenda est a Papa vel episcopo. — 3. Pro licentia quæstuandi pro locis piis juxta solitum exigere solum possunt oboli quinque ad mercedem notarii. — 4. Quæstores eleemosynarum non debent permitti ab episcopis prædicare. — 5. Quæstores, qui indulgentias publicant et eleemosynas colligunt, debent omnino aboleri et prohiberi. — 6. Quæstores eleemosynarum nihil possunt populus proponere præter id quod in litteris seu licentiis continetur. — 7. Quæstores eleemosynarum non possunt gestare habitum falsæ religionis, neque versari in tabernis aliquis locis indecentibus. — 8. Quæstores eleemosynarum sub falso nomine crucesignatorum, si sunt laici excommunicantur, si clerici suspenduntur ab officio et beneficio. — 9. Quæstores contra præmissa et alia delinquentes puniri debent per episcopos, non obstantibus privilegiis. — 10. Eleemosynæ repertæ penes quæstuarios delinquentes, si dari non possint eisdem loco, cuius contemplatione fuerunt factæ, distribuendæ sunt monasteriis monialium, quæ magis eagent. — 11. Quæstores eleemosynarum in statu ecclesiastico deputari possunt a ministris confraternitatis confalonis pro colligendis eleemosynis ad redimendos captivos ejusdem status. — 12. Quæstuare nullus potest pro eleemosynis S. Antonii de Vienna sine licentia generalis vel capituli religionis S. Antonii, sub pena excommunicationis Papæ reservatae. — 13. Nec patentati seu commissarii talis abbatis generalis S. Antonii Viennensis possunt quæstuare sine licentia in scriptis ordinarii loci, non obstantibus privilegiis. — 14. Et si ipsi commissarii quæstiantes circa id committant excessus et falsitates, seu quomodocunque delinquant, debent ab episcopis carcerari, eorumque pecuniae, scripture, resque aliae sequestrari. — 15. Confraternitatibus et aliis

(1. Quæstuarii seu quæstores eleemosynarum non sunt admittendi, nisi habeant litteras diœcesani vel Papæ. Conc. *Lateranens.* iv, cap. 62. *Cum ex eo* 14, De pœnit. et remissionib.; Clementin., *Abusionibus* 2, De pœnitentiis et remissionibus.

(2. Unde licentia concedi non potest a principibus vel magistratibus sacerdotalibus, sed obtinenda est a Papa vel episcopo. Clementin., *Abusionibus* 2, De pœnitent. et remissionib., et declaravit sac. cong. Conc. in *Regien.*, 9 Jan. 1572, et in *Aversana* 22 Febr. 1610. (3. Pro licentia quæstuandi pro locis piis juxta solitum exigere solum possunt oboli quinque ad mercedem notarii. Sac. cong. Episc., in una civit. *Castelli*, 14 April. 1615.

(4. Quæstores eleemosynarum non debent permitti ab episcopis prædicare. Conc. *Trident.*, sess. v, De reform., c. 2. (5. Quæstores, qui indulgentias publicant et eleemosynas colligunt, debent omnino aboleri et prohiberi. Concil. *Trident.*, sess. xxi, De reform., c. 9.

(6. Quæstores eleemosynarum nihil possunt populus proponere præter id quod in litteris seu licentiis continetur. Concil. *Lateranen.* iv, cap. 62, cap. *Cum ex eo* 14, De pœnit. et remissionibus. Clementin.

locis piis, quæ hospitalitatem actu non excecent, non est regulariter dandi licentia quæstuant. — 16. Ordinarii prohibere non possunt regularibus, ne quæstuent ante confraternitatem, nisi probetur consuetudo in individuo. — 17. Religiosi Mendicantes possunt eleemosynas ostialium querere, nec prohiberi possunt fidèles, ne eas conferant sub poena excommunicationis ipso facto incurra. — 18. Non possunt tamen quæstuare extra districtus consuetos et assignatos propriis conventibus. — 19. Et sic novissime statuit iterum sacra congregatio Episcop. et Reg., in *Lauden*. Quæstuationis in causa vertente inter PP. Minores de Observantia loci S. Columbani, et PP. Reformatos loci Codunei ejusdem diœsesis. — 20. Item sic novissime iterum statuit eadem sacra congregat., in *Vintimilien*. Quæstuationes in causa PP. Capuccinorum cum PP. Reformatis, et sæpe similiter alibi. — 21. Regulares vere Mendicantes non tenentur petere licentiam ab ordinario, in cujus diœsesi situun est eorum monasterium. — 22. Nec tenentur regulares vere mendicantes ostendere ordinariis licentiam suorum superiorum, dum eleemosynas querunt in locis, ubi existunt conventus, sed solum, si eas velint colligere extra ipsa. — 23. Si tamen extra diœsesim, in qua erecti sunt conventus, queritare voluerint, debent obtinere consensum ab ordinario illius diœsesis. — 24. Fratres Mendicantes eleemosynas querere nequeunt per alios, quam per sui ordinis religiosos vel oblatos. — 25. Quæstores regulares non possunt retinere sibi partem eleemosynæ, sed totam deferre et consignare debent monasterio. Nec superiores locales possunt Quæstuationes locare suis ohlatiis, seu conversis: et sic facientes graviter peccant, et tenentur ad restitutionem, et possunt coerceri ab ordinariis. — 26. Quæstuatio pro monasteriis monialium non est facienda per mulieres conversas etiam non professas, sed per deputatos ab ordinariis locorum. — 27. Alia ad rem cum Addit. ex al. manu ad n. 30.

Abusionibus 2, De pœnit. et remissionib.

(7. Quæstores eleemosynarum non possunt gestare habitum falsæ religionis, neque versari in tabernis aliquis locis indecentibus. Conc. *Lateranen.* iv, c. 62, cap. *Cum ex eo* 14, De pœnitent. et remissionibus.

(8. Quæstores eleemosynarum sub falso nomine crucesignatorum, si sunt laici, excommunicantur, et clerici suspenduntur ab officiis et beneficiis : cap. *Tuarum* 11, De privilegiis.

(9. Quæstores contra præmissa et alia delinquentes puniri debent per episcopos, non obstantibus privilegiis. Clement. *Abusionibus* 2, De pœnitent. et remissionibus, § *Quæstores*, et sæpe declaravit sac. cong. Episcop., et signanter in *Spoleto*, 16 Septemb. 1596, 18 Dec. 1600, et 3 Decem. 1601; in *Lancianen.*, 5 Febr. 1602, et 5 Mart. ejusdem anni, et in *Pistorien.*, 7 Jun. 1603.

(10. Eleemosynæ repertæ penes quæstuarios delinquentes, si dari non possint eisdem loco, cuius contemplatione fuerunt factæ, distribuendæ sunt monasteriis monialium, quæ magis eagent. Sacra cong. Episcop., in *Baren.*, 20 Augusti 1596; in *Urbinalen.*, 4 Septemb. ejusdem anni, in *Vintimilien*, 3 Jun. 1597; in *Aquensi*, 13 Jul. 1603.

(11). Quæstores eleemosynarum in statu ecclesiastico deputari possunt a ministris confraternitatis Confalonis pro colligendis eleemosynis ad redimendos captivos ejusdem status. Sixt. V, const. 38, incip. *Cum benigna*.

(12). Quæstuare nullus potest pro eleemosynis S. Antonii de Vienna sine licentia generalis vel capituli religionis S. Antonii, sub pena excommunicationis Papæ reservatae: Clemens VIII, const. 2, incip. *Rationi*. (13). Nec patentati seu commissarii talis abbatis generalis S. Antonii Viennensis possunt quæstuare sine licentia in scriptis ordinarii loci, non obstantibus eorum privilegiis. Sac. cong. Conc., in *Theanen*., 30 April. 1678, in qua, utraque parte informante, censuit, non posse a predictis commissariis quæstuari, nisi ad formam sacri concilii Tridentini, cap. 9, sess. xxi, *De reform.*, et bullæ Gregorianæ, incip. *Romanum*, et iterum, in *Cajacen*., 28 Augusti 1683, in qua censuit danda et servanda esse decreta edita in dicta *Theanen*. (14). Et si ipsi commissarii quæstuantes circa id committant excessus et falsitates, seu quomodocunque delinquent, debent ab episcopis carcerari, eorumque pecuniæ, scripturæ, resque aliae sequestrari. Sac. cong. Episcop., in *Regensi*, 15 Jun. 1613.

(15). Confraternitatibus et aliis locis piis, quæ hospitalitatem actu non exercent, non est regulariter danda licentia quæstuandi. Vide verb. *ELEEMOSYNA*, n. 41.

(16). Ordinarii prohibere non possunt regularibus, ne quæstuent ante confraternitates, nisi probetur consuetudo in individuo. Vide, *ibid.*, n. 42.

(17). Religiosi Mendicantes possunt eleemosinas ostiatim quærere, nec prohiberi possunt fideles, ne eas ipsis conferant; unde si aliqui ordinariorum, vel alii impediunt per viam vel dolum, aut consulant ne eleemosynæ dentur regularibus Mendicantibus, tunc ipso facto excommunicationem incurront. Vide d. verb. *ELEEMOSYNA*, n. 32.

(18). Non possunt tamen quæstuare extra districtus consuetos et assignatos propriis conventibus, *ibid.*, n. 83.

(19). Et sic novissime statuit iterum sacra congreg. Episcop., in *Lauden*. Quæstuationis in causa vertente inter P. P. Minores de Observantia loci Sancti Columbani, et P. P. Reformatos loci Codunei ejusdem diœcesis, ubi quærebatur, an P. P. Reformati possent quæstuare in illis locis, in quibus quæstuare solent P. P. Observantes, tam respectu vini quam aliorum comedibilium, et an possint habere privatum hospitium in illis civitatibus et oppidis, in quibus moram facere possunt in conventibus P. P. Observantium. Unde die 5 Sept. 1710, propositis in sacra congregatione Episcopor. et Regular. Ponente card. de Abdua tribus sequentibus dubiis, resoluta fuerunt ut infra:

* I. An liceat P. P. Reformati loci Codunei quæstuare in loco Sancti Columbani, ejusque districtu?

* II. An liceat eisdem P. P. Reformatis

habere hospitium proprium in dicto loco S. Columbani, seu potius debeat hospitari in conventu Minorum Observantium S. Francisci sito in dicto loco S. Columbani?

III. An, et in quas poenas dicti P. P. Reformati inciderint ob aperitionem pretensii Oratorii publici in dicto loco S. Columbani absque licentia ordinarii?

* Ad I. Responsum fuit negative, præterquam quoad quæstuationem vini tantum tempore vindemiarum, et semel post Pascha juxta solitum.

* Ad II. Negative, quoad primam partem; affirmative, quoad secundam.

* Ad III. Remaneant suspensi ab officio, donec petierint ab episcopo, a quo benigne recipiantur.

Sic refert D. Ursaya, tom. VIII, part. i, discept. 40, ubi per tot, multa habet ad rem.

(20). Item sic novissime iterum statuit eadem sac. congr. Episcop. et Regul., in *Ventimilien*. Quæstuationis in causa P. P. Capuccinorum cum P. P. Reformatis. Vide dict. verb. *ELEEMOSYNA*, n. 34.

(21). Regulares vere Mendicantes non tenentur petere licentiam ab ordinario, in cuius diœcesi situm est eorum monasterium. Vide, *ibid.*, n. 35.

(22). Nec tenentur regulares vere Mendicantes ostendere ordinariis licentiam suorum superiorum, dum eleemosinas quærunt in locis, ubi existunt conventus, sed solum si eas velint colligere extra ipsa. Vide, *ibid.*, n. 36.

(23). Si autem extra diœcesim, in qua erecti sunt conventus, quærerare voluerint, debent obtinere consensum ab ordinario illius diœcesis. Vide, *ibid.*, n. 37.

(24). Fratres Mendicantes quærerent nequeunt per alios quam per sui ordinis religiosos vel oblatis. Vide, *ibid.*, n. 38.

(25). Quæstores regulares non possunt retinere sibi partem eleemosynæ, sed totam deferre et consignare debent monasterio. Con. *Trevirens*, c. 12. Nec superiores locales possunt quæstuationes locare suis oblatis seu conversis; et sic facientes graviter peccant et tenentur ad restitutionem, quia sic tanquam facti pauperes avaritie student et injuste auferunt eleemosinas alii pauperibus vere indigentibus, et regularibus ex sola mendicitate viventibus. Vide dict. verb. *ELEEMOSYNA*, n. 25. Et tales superflue quæstuationes impediri et prohiberi possunt ab ordinario, et contrafacentes coerceri. Genuens., *Prax.*, cap. 57, num. 11; Dopol., *Prax.*, tom. I, tract. 13, qu. 32, num. 11; Monacell., tom. I, tit. 1, formul. 6, num. 8; Matthæuc., cap. 43 *Officialis quoad quæstus*, n. 8, et alii.

(26). Quæstatio pro monasteriis monialium indigentium non est facienda per mulieres conversas, etiam non professas, sed per deputatos ab ordinariis locorum, ut ad tollenda pericula violandæ honestatis, statuit expresse Gregorius XIII, constitut. incip. *Deo sacris*, et recte observant Tambur., *De jure abbatissar.*, disp. 18, qu. 2, n. 4; Monacell., tom. I, tit. 6, formul. 6, n. 4, et alii.

(27.) * Græci quantumvis exhibentes testimoniales de adhæsione sua Romanæ Ecclesiæ, adhuc tamen, ex decreto Innocentii XI, prohibentur quæstuare, et facultatem ea de re obtentam a quocunque, vel ab ipsa pariter congregatione jubentur episcopi ad se recipere, et ad eamdem congregationem de Propaganda Fide transmittere. Insuper Clemens XII, in suo Brevi mandavit, pecuniam ita a Græcis collectam, ac alicubi depositam sequestrari ab episcopo, et ad eamdem congregationem transmitti. *Institut. ecclesiast.* 75, § 1. *

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(28.) Quomodo in quæstuatione se gerere debeant religiosi Mendicantes, tradit Vanden Espen., *Jur. eccl. univ.*, part. I, tit. 29, c. 4, sér. per tot. ubi n. 43, ita concludit: « Denique, ait, in hac quæstuatione se ita exhibere debent, ut suo modesto et religioso agendi modo ab otioso illo quæstuosorum hominum genere a concilio Trident. abolito se plane distinguant, non minis, aut fraudibus inducant fideles ad eleemosynas, non petant tanquam debitum aut solitum, neque ulla arte, etiam prætextu dicendi aliquas orationes, aut lucrandi certas indulgentias, aut aliter extorquent pecunias, aut alia bona, sed simpliciter, pie et modeste pe-tendo eleemosynam pro sustentatione fratribus, accipiant tantum, quod sibi sponte offertur, nec super iis eleemosynis ullam quovis nomine conventionem faciant, etiam in utilitatem ipsorum conventuum, quemadmodum Pius V et Gregorius XIII, ex sententia sacr. congregationis concilii Tridentini in simili quoad collectionem eleemosynarum, ac intentionem hospitalium responderunt, ut refert Fagnanus, ad c. *Cum eo de penit. et remiss.*, num. 21, 22 et 23.

(29.) Quod ait auctor hic num. 17, tum verbo **Eleemosyna**, num. 32. Ordinarios quoquo modo impedientes, quo minus religiosi mendicantes quæstuent, ipso facto excommunicationem incurrere, absolute

verum haud est. Perpensa enim ipsa constitut. incip. *Sacri a Sixto IV favore ordinum Prædicatorum et Minorum edita allegata*, ordinarii, ut supra, impedientes, interdictum ingressus ecclesiæ, suspensio-nem a regimine et administratione suarum ecclesiarum, alii vero inferiores excommuni-cationem incurront. Sed nec statim, verum nisi punituerint, sunt verba constitutionis, § 8 et persuasiones, et inhibitiones, et prædicta revocaverint infra triduum, postquam desuper requisiti fuerint.

RESPONSIO AUCTORIS.

(30.) Quoad ea quæ hic adducuntur sub n. 2. Revera stando præcise dispositioni dictæ constitutionis Sixti IV, ipsa solummodo tradit, quæ fideliter ex ejus verbis refert D. Additor. Sed mea conclusio desumpta est etiam ex aliis Pontificiis constitutionibus, allegatis ab aliis classicis aucto-ribus, et signanter ab eruditissimo D. Francisco Amostazo, lib. VII *De causis piis*, c. 12 *De eleemosyna*, ubi sic expresse concludit: « Præterea si aliquis ordinariorum, aut alii impedian per vim aut dolum ne eleemo-synæ dentur religiosis, tum ipso facto ex-communicationem incurront, ut ex bullis tradidit Crux, dict. c. 3, concl. 2; Trullen-cho, d. c. 5, dub. 8, n. 22. Et Alphonsus de Casarubius in compendio privilegiorum Mendicantium, verb. *Eleemosyna*, n. 8, sic præcise referentes, ibi: « Idem Sixtus IV voluit, quod ordinarii seu quicunque alii prohiben-tes, ne fratribus Carmelitis eleemosynæ fiant, ipso facto sint excommuni-cati: et contra tales possint rectores ordinum Mendicantium, et auditor C. A. ac inquisi-tores hæreticæ pravitatis sicut contra hæreticos procedere. »

* Ceterum, cum in Pontificiis constitu-tionibus citandis plerumque scriptores mi-nori, quam oportet, diligentia versentur, ipsas constitutiones, quas Casarubius, alii-que a Lucio appellati laudant, lector per se consulat, nec illis fidat. *

QUINQUAGESIMA.

Hæc quæ sequuntur, de Quinquagesima notasse juvet.

(1.) Quinquagesima a sancto Thelesphoro Papa sicut instituta; cap. *Quadragesima* 5, distinct. 4.

(2.) In Quinquagesima olim clerici tene-bantur ad jejuniū, ex S. Telesphoro Papa, in cap. *Statuinus* 4, dist. 4, et S. Gregorio Papa, in c. *Denique* 6, ead. dist. 4 (94).

(3.) Advertendum est, quod nostra S. Mater Ecclesia nos disponit ad sanctam Quadragesimam tribus antecedentibus Do-minicis, nempe Septuagesimam, Sexagesimam et Quinquagesimam, sic nuncupatis, eo quod

cum præcedant Dominicam Quadragesimam sic dictam a numero subsequentium quadraginta dierum jejunii, conveniebat nun-cupare remotiorem ex ipsis *Septuagesimam*, intermedium sexagesimam et ultimam *Quin-quagesimam*, ut respondit Carolus Magnus Alcuino, deindeque docuit idem Alcuinus, et tradunt moderni antiquitatis ecclesiasticæ studiosi apud Baillet., in *His-toria festorum mobilium*, tom. IV, *De vitiis sanctorum*, § 2, num. 4. (4.) Quamvis aliqui attribuant nomenclaturam *Septua-*

(94) Falsa hæc opinio de Telesphoro Quinquage-sima auctiore a falsis Isidori decretalibus orta est. Quinquagesimæ nomen quadringentis post Tele-sporum annis inventum est, imo et plus quam cen-tum post S. Ambrosium, quod sufficit ut falsitatis

arguatur sermo 21, qui sub ejus nomine de *Quin-quagesima* inscribitur. Legitur hoc nomen in primo an 511, Aurelianensi concilio, a quo *Quinquagesima* interdicitur.

gesimæ memorie septuaginta annorum captivitatis populi Hebraici, apud Raynaud. Oper., tom. I, pag. 492, teste toties laudato eruditissimo cardin. Lambert. deinde Summo Pont. Benedicto XIV, volum. 1, notificat. 14, recte advertente, quod stante horum opinione, non haberl posset sufficiens fundamentum nuncupandi aliam Sexagesimam, aliamque Quinquagesimam.

(5. In istis tribus Dominicis suadet Ecclesia suis fidelibus majoris pietatis ac devotionis exercitia, ut tradit Thomassin., lib. II, cap. 13, num 4, ibi : « Satis constat tres istos Dominicanos dies majoris pietatis studio colendos esse. » Et concil. provincial *Mediolanen.* III, tit. *De festorum dierum cultu*, sic expresse habet : « Studeat episcopus, ut quo tempore in Septuagesimæ, Sexagesimæ et Quinquagesimæ hebdomadis Ecclesia Mater, et Officiorum ritu, et hymnis, canticisque fidelium mentes ad mortitiam, atque ad penitentiam excitantibus, et omni denique tum vestimentorum, tum aliarum rerum apparatu populum Dei instruit ac præparat, tot ante diebus ad sancte recolendam Christi Domini passionem et crucem, eo potissimum tempore fideles sibi in curam traditos, spectacula, ludos scenicos, et alia, quæ gentilitatis speciem præseferunt, tunc præsertim morum, corruptelis introducta, illa ipsa tanquam a sanctissimis Ecclesiæ institutis abhorrentia omnino fugientes ad pietatis Christianæ studia, et ad orationem attentiores sint, proposita omni Christianarum actionum exercitatione. »

(6. Ab ipsis Dominicæ diebus primitivis

temporibus incipiebant ecclesiastica jejuna, ut habetur in sermone 13 ascripto Petro Blesensi, quamvis ab aliis alii attributo, ut notat dict. cardin. Lambertin., loc. cit., ibi : « Jejunium Quadragesimale regulares cœnobitæ incipiunt a Septuagesima, Græci vero a Sexagesima, clericæ nostri, auctore Telesphoro, a Quinquagesima. Universus exercitus Christianæ militiæ, juvenes et virgines, senes cum junioribus ab hac Quadragesima. » Et quod clericæ olim tenerentur incipere jejunia a Quinquagesima, habetur expresse ex cap. *Statuum* 4, et capit. *Denique* 6, dist. 4. Sanctus enim Telesphorus Papa addidit Quadragesimæ septimam hebdomadam, quæ vocatur *Quinquagesima*, textu expresso in cap. *Quadragesima* 5, distin. 4, ibi : « Quadragesima sex septimanæ habet, cui addidit Telesphorus Pontifex septimam hebdomadam, et vocatum est hoc tempus Quinquagesima. » (95) Ast dicta antiqua jejuniæ observantia fere penes omnes abiit in desuetudinem, ut docet universalis praxis, et solum remansit apud quasdam castigatiores et observantiores regulares familias; Ecclesia tamen ob dictam jejuniæ anticipationem harum trium hebdomadarum nomenclaturam retinuit.

(7. Quando in Dominicis Septuagesimæ, Sexagesimæ et Quinquagesimæ occurrit festum Purificationis B. M. V. in ecclesiis eidem sub alio titulo dicatis, scilicet Annuntiationis, etc. Missa debet cantari de Dominicâ tantum, nec facienda est commemoratio Purificationis B. M. V. Sacr. Rit. cong., 23 Aug., et 13 Sept. 1704, in *Catalanen.*, et 13 Sept. 1736, in *Toletana*.

R

RAPINA.

Vide verb. FURTUM.

RAPTOR, RAPTUS.

Præstat hæc expendere.

(1. Raptor virginis, et violenter ipsam stuprants, non committit delictum exceptum in bulla Gregor. XIV, incip. *Cum alias* (nec consequenter exceptum in bulla Bened. XIII, incip. *Ex quo*); sic sacr. cong. Immunitatis, in *Theatina*, 9 Octobris 1628, lib. I *Decret.* Pauluc., pag. 108.

(2. Non censetur casus exceptus raptus quællæ ita ut raptor possit sola episcopi auctoritate extrahi e domo canonicali, im-

muni : attamen recurrit ad sanctissimum pro confectione et transmissione processus super asserlo raptu et qualitate delinquentis ; et episcopus informet an et quomodo possit commode provideri in posterum super canonica? Sacr. cong. Imm., in *Mantuanæ*, 8 Decemb. 1703, I. III⁴ *Decret.* Vall., pag. 540.

(3. Alia *Vide* verb. MATRIMON. QUOD IMPEDIMENTA, art. 2. a num. 103 ad num. 117.

(1. Rationis usus circa septennium inchoari solet. Benedict. XIV, tom. II, const. 28, in-

cip. *Postremo mense*, § 32. (2. Et reprobat sententia Nattæ et Bursati, qui re-

(95) Certiora hujus consuetudinis, qua clerici a Quinquagesima jejunare jubebantur, documenta suppeditant Vita S. Udalrici seculo circiter decimo Augustani episcopi concilium Claramontanum

ann. 1095, sub Urbano II, synodus Andegavensis ann. 1270. Salisburgense vero concilium an. 1281, ad idem religiosos omnes astrinxit.

quirunt, etatem duodecim annorum. Idem,
ibid. (3. Imo quandoque contingit ut ante

septennium quis ratione praeditus inventiatur. Idem, *ibid.*

RECOGNITIO CORPORIS DELICTI.

Lubet sequentia expendere.

(1. Recognitionem cadaveris permittat episcopus etiam post humationem in casibus permisis, servatis servandis. Sac. cong. Immun., in *Signina*, 24 Mart. 1627, lib. I *Decret.* Paul., pag. 43.

(2. Ita datur facultas exhumandi cadaver pro recognitione corporis delicti. Sacr. congregat. Immun., in *civitatis Castellana*, 1 Febr. 1673, lib. I *Decret.* Alt., pag. 763.

(3. Datur facultas episcopo pro aliquibus casibus faciendi recognitionem cadaverum, ad effectum procedendi etiam in ecclesiis et conventibus regularium. Sacr. cong. Immun., in *Fanen.*, 20 Aprilis 1649, lib. IV *Decret.* Paul., pag. 76.

(4. Aliquando conceditur vicario generali facultas pro quinque casibus dandi licentiam pro sua prudentia, ut vulnerati, vel cadavera existentia in locis immunibus transferantur serv. serv. in locum vicinum et opportunum pro recognitione corporis delicti. Sacr. congreg. Immun., in *Praenestina*, 19 Januar. 1669, lib. I *Decret.* Altoviti, pag. 306.

(5. Aliquando conceditur facultas archiepiscopo consignandi arma extractorum curiae seculari pro recognitione corporis delicti cum preservazione ab irregularitate, facta protestatione ad formam cap. *Prælatis*, De homicid. in 6, sac. cong. Immun., in *Beneventana*, 15 Augusti 1668, l. II *Decret.* Altoviti, pag. 252.

(6. Ministri excommunicantur, si propria auctoritate faciant extrahere ab ecclesia cadaver pro facienda recognitione. Sacra congregat. Immun., in *Portuen.*, 21 Novemb. 1693, lib. I *Decret.* Vall., pag. 87.

(7. Non absolvuntur, nisi petita venia, aque deleta recognitione corporis delicti. Sac. cong. Immun., in *Hydruntina*, 29 Dec. 1625; *ex Regesto Script. veterum* pag. 80; in *Eugubina*, 22 Januarii 1673, lib. I *Decr.* Altoviti, pag. 763.

(8. Constat, recognitionem corporis delicti factam fuisse in loco immuni, quando cadaver ab eo fuit extractum de mandato judicis laici. Sacra cong. Immun., in *Oritana*, 30 Sept. 1704, lib. III *Decret.* Vallem., pag. 618.

(9. Et praefatus judex incurrit excommunicationem et acta gesta per d. judicem concernentia recognitionem corporis delicti nulla sunt, quamvis non præcesserit declaratoria excommunicationis incursum. Sac. cong. Immun., *ibid.*

(10. Judex eccles. non potest de se tribuere licentiam gubernatori seu curiae seculari faciendi hujusmodi receptionem.

(11. Ministri curiae laicæ, quamvis requisiti ab abate ad faciendas recognitiones judiciales in monasterio contra collegiales collegii Borrbomæi, excommunicantur. Sacra

congregat. Immun., in *Papien.*, 15 Novemb. 1689, lib. *Decretor.* Mart., pag. 530.

(12. Curia sæcularis non potest absque facultate Apostolica facere hujusmodi recognitionem in persona exempta, ut in Colono partiario mensæ episcopalnis vulnerato. Sacr. cong. Immun., in *Fanen.*, 12 Jul. 1689, d. lib. p. 491.

(13. Qui in sacerdote occiso id egerint, incidunt in censuras. Sacr. cong. Immun., in *Feretiana*, 3 Julii 1674, lib. *Decr.* Altoviti, pag. 962.

(14. Recognitionem personalem regularis offensi degenitus in monasterio non est admissendum fieri per curiam sæcularem, quæ tamen poterit ab eadem curia fieri, mediante persona medici, chirurgi et testium. Sac. cong. Immun., in *una Burgi S. Sepulcri*, 13 Novembr. 1629, lib. I *Decret.* Pauluc., p. 12.

(15. Recognitio cadaveris facta a curia laica, petit, sed non exspectata licentia ordinarii, in domo sæculari, ad quam per confrates sodalitii delatum fuerat cadaver in solamen parentum, non lœdit inimunitatem. Sacra congregat. Immun., in *Sutrina*, 13 Novembbris 1691, lib. *Decr.* Martelli, pag. 38.

(16. Secus dicendum de recognitione eadem facta a curia laica, dum defertur a parocho ad sepulturam. Sac. congreg. Immun., in *Nullius S. Ruffi d. die ibidem*

(17. Pro simplici recognitione corporis cadaveris tertiariorum extra locum immunem non incurrit excommunicatio. Sacra congreg. Immun., in *Maceraten.*, 1 Maii 1677, lib. II *Decret.* Altov., p. 1387.

(18. Non obstat de læsione Immunitatis, quando curia laica processit ad recognitionem corporis delicti, habita solum, ut dicitur, denuntia Baroncelli contra laicum ob attentatum furtum in domo laici, quamvis ante d. recognitionem, et in actu illius fuerit datus pro suspecto ejusdem furti quidam sacerdos. Sacr. congreg. Immun., in *una S. Severin.*, 11 Decemb. 1703, l. III *Decr.* Valleman., p. 541.

(19. Ex recognitione corporis cadaveris parochi sepulti in ecclesia parochiali commendæ religionis Hierosolymitanæ, a qua parochi d. ecclesiæ nominantur, facta auctoritate et cum interventu equitis dict. religionis, non constat de læsione Immunitatis. Sacr. congreg. Immun., *Papien.*, 24 Maii 1701, *ibid* pag. 354.

(20. Valida est recognitio corporis delicti, facta in domo et in cadavere personæ exemptæ a curia laica, quæ primo impedivit transferri cadaver ad locum immuneum, sed habito præcepto a ministro ecclesiastico de non impediendo, amplius non obstiit, et tunc censuras non incurrit. Sac. cong.

Immun., in *Terracinem.*, 20 Jun. 1690, lib. *Decret.* Martelli, pag. 625.

(21). Aliquando cum facultate apostolica episcopus potest communicare, vel etiam consignare corpus delicti, et etiam acta facta pro recognitione ejusdem. *Sacra con-*

greg. *Immun.*, in *Fulginaten.*, 16 Jul. 1658, lib. *Decret.* Roccii, pag. 104, in *Nepesina*, 30 Octob. 1694, ibi, pag. 154, in *Clusina*, 2 Aug. 1695, ibi, pag. 106, et in *Imolen.*, 30 Novemb. dict. an. et lib. p. 231, et alibi.

RECURSUS.

Hæc porro, quæ sequuntur, attenderda veniunt.

(1). Pro incurrendis censuris sufficit recursus ad judicem laicum contra jurisdictionem ecclesiasticæ. *Sac. congr. Immun.*, in *Clusina*, 5 Jul. 1639, lib. iii *Decr.* Pauli, pag. 94.

(2). Ob recursum ad hanc sacram congregationem archiepiscopus abstineat a modestiis. *Sac. congr. Immun.*, in *Regien.*, 14 Decembr. 1660, lib. *Decr.* Roccii, pag. 305.

(3). Ob recursum habitum pro bono pacis ad magistratum sacerdotalem ecclesiastici non incident in censuras. *Sac. congr. Immun.*, in *Assisiæ*, 12 Septemb. 1673, lib. i *Decret.* Altoviti, pag. 839.

(4). Ob recursum ad judices laicos pro impediendo, ne curia ecclesiastica posset vocare laicos ad comparendum personaliter pro examine, ordinarius procedat. *Sacra congreg. Immun.*, in *Montis Cauni*, 20 Novemb. 1696, lib. ii *Decret.* Vallem., pag. 59.

(5). Contra superiorem regularem, qui habuit recursum ad judicem laicum contra confugitum in suo conventu, qui plures percussit fratrem laicum, unde judex laicus misit birruarios in conventum, archiepiscopus procedat, et quatenus confugitus sit extractus, restitutus Ecclesiæ sibi beuevissæ. *Sac. congreg. Immun.*, in *Theanen.*, 27 Mart. 1685, lib. iii *Decr.* Altov., pag. 427.

(6). Religiosi incident in censuras, et sunt puniendi ob recursum ad ministros laicos ad effectum, ut milites hospitarentur in bonis abbatis commendatarii. *Sac. congreg. Immun.*, in *Meditolanæ*, 7 Octobris 1631, lib. ii *Decret.* Paulucci, pag. 93.

(7). Qui habuit recursum ad forum laicum contra clericum, antequam absolvatur, debet renuntiare judicio intentato in tribunali laico. *Sac. congr. Immun.*, in *Aversana*, 10 Januarii 1693, lib. i *Decret.* Vallemani, pag. 15.

(8). Recurrens ad judicem laicum contra clericos, et obtinens sequestrum super bona donata eisdem clericis, consulat conscientię suam. *Sac. congreg. Immun.*, in *Nullius Altamuræ*, 1 Septembr. 1639, ibi pag. 72.

(9). Sacerdos, qui auxilio brachii sacerularis capit possessionem beneficii, incurrit excommunicationem. *Sacra cong. Immun.*, in *Alatrina*, 29 Aprilis 1704, lib. *Decret.* Vallem., pag. 576.

(10). Recurrentes ad ministros regios contra auctoritatem seu jurisdictionem ecclesiast. censuras incurront. *Sacra congreg. Immun.*, in *S. Severi*, 8 Julii 1687, lib. *Decret.* Mart., pag. 131, et 16 Novembbris 1688, ibi pag. 380, in *Boven.*, 18 Martii 1698, lib. *Decret.* Vallem., psg. 142.

(11). Commititur ordinario, ut procedat contra ecclesiasticum ad censuras et alias

pœnas, juxta sac. can. ob recursus habitos ad judices laicos. *Sac. congr. Immun.*, in *Papien.*, 24 Julii 1628, lib. i *Decret.* Pauli, pag. 101, in *Neapolitana*, 9 Maii 1693, lib. i *Decret.* Vallem., pag. 44.

(12). Item vicarius generalis procedat prout de jure contra sacerdotem ex causa recursus habitu ad judicem laicum contra clericum. *Sac. congregat. Immun.*, in *Hydruntina*, 30 Septemb. 1704, i. iii *Decret.* Vallemani, pag. 618.

(13). Constitu de renuntiatione, et revocatione recursus ad potestatem laicam, et obligatione de se abstinentio a similibus, datur facultas absolvendi censuratum ob ipsos recursus. *Sacra congreg. Immun.*, in *Theatina*, 27 Junii 1699, lib. ii *Decret.* Vallem., pag 228, in *Venusina*, 2 Septemb. d. A. et lib. pag. 247, in *Cosentina*, seu *S. Joannis in Flore*, 9 Augusti 1701, lib. iii *Decret.* Vallem., pag. 371.

(14). Et si oriatur controversia super refectione damnorum, absolvitur cum reincidientia post duos menses. *Sacra congreg. Immun.*, in *Aquilana*, 15 Novembr. 1704, lib. iii *Decret.* Vallem., pag. 627

(15). Suspensis censuris, et facta per baronem N. renuntiatione recursibus ad judicem laicum, judex ecclesiasticus competens procedat super negotio principali. *Sac. congreg. Immun.*, in *Insulana*, 25 Februario 1689, lib. ii *Decret.* Vallemani, pag. 138.

(16). Prævia renuntiatione recursibus et dimissa possessione domus, ac præstita refectione damnorum, episcopus procedat in causa, cui datur facultas absolvendi. *Sac. congreg. Immun.*, in *Ostunen.*, 22 April. d. anni et lib. p. 149 et 19 Aug. dict. anni, et lib. pag. 170.

(17). Attenta renuntiatione recursibus, absolvuntur etiam in forma privata censurati, qui exexecuti fuerunt bullas ecclesiasticorum. *Sac. congreg. Immun.*, in *Policastren.*, 12 Januar. 1700, lib. ii *Decret.* Vallemani, pag. 266.

(18). Regulares habentes recursum, seu recurrentes ad personas extra ordinem pro obtinendis dignitatibus, officiis, gratiis seu pœnarum remissionibus, incurront privationem vocis activæ et passivæ, et perpetuam inhabilitatem ad omnes dignitates, gradus, honores, officia et munia sui ordinis. Et easdem pœnas incurront etiam superiores aliquas gratias suis subditis concedentes, seu pœnas aliquas remittentes ad instantiam, et requisitionem quarumcumque personarum, tam laicarum quam ecclesiasticarum extra ordinem existentium,

Imo regulares neque ad hunc effectum recipere possunt favores sacerdotalium etiam sponte oblatos, aut ab eis minime procuratos. Sic saepe saepius plures Summi Pontifices pro diversis ordinibus. (19. Et signanter Gregorius XIII, die 17 Aprilis 1574, constitut. 66, incip. *Nihil in unaquaque*, pro Casinensis, quam confirmavit Urbanus VIII, die 11 Maii 1638, constitut. 248, incip. *Alias*. (20. Idem Gregorius XIII, die 1 Junii 1580, constit. 62, incip. *Cum nihil magis*, pro Dominicanis, quam confirmavit Clemens VIII, die 23 Maii 1592, constit. 7, incip. *Religiosos viros*, et Paulus V, die 7 Januarii 1608, const. 39, incip. *Admonemur*. (21. Clemens VIII, die 8 Junii 1692, constitut. incip. *Religiosorum*, pro congregatione Cisterciensi S. Mariæ de Alcobatia in regnis Portugallie. (22. Idem Clemens VIII, die 14 April. 1593, constit. 21, incip. *Quae ad prosperam*, pro congregatione eremitarum S. Hieronymi de Observantia. (23. Idem Clemens VIII, die 21 Moii 1593, constitut. 23, incip. *Quoniam*, pro Carmelitanis. (24. Idem Clemens VIII, die 3 Septemb. 1596, constit. 43, incip. *Ambitiosam*, pro Camaldulensibus. (25. Idem Clemens VIII, die 23 Decemb. 1600, constitut. incipient. *Ambitiosam*, pro congregatione B. Petri de Pisis. (26. Idem Clemens VIII, die 23 Julii 1604, constitut. 109, incip. *Quoniam*, pro Cruciferis. (27. Idem Clemens VIII, die 1 Decemb. 1604, constitut. 114, incip. *Quoniam*, pro Augustinianis, quam constitutionem confirmavit Paulus V, die 4 Julii 1608, constitut. 31, incip. *Admonemur*, et Alexander VII, die 1 Julii 1661, constitut. 113, incip. *Admonet*. (28. Paulus V, die 22 Septemb. 1607, constitut. 35, incip. *Quoniam*, pro congregatione S. Salvatoris. (29. Idem Paulus V, die 30 Martii 1613, constitut. 79, incip. *Alias per Nos*, pro Cisterciensibus Italiæ. (30. Idem Paulus V, die 27 Augsti 1616, constitut. 98, incip. *Quoniam*, pro Coelestinis, quam confirmavit Alexander VII, die 5 Julii 1655, constit. 3, incip. *Alias*. (31. Idem Paulus V, die 18 April. 1619, constit. 114, incip. *Admonemur*, pro Minoribus de Observantia, quam constitutionem confirmavit Urbanus VIII, die 29 Julii 1639, constitut. 271, incip. *Admonemur*, et novissime Benedictus XIII, die 16 Novemb. 1724, constitut. 6, incip. *Universalis Ecclesiae regimini*. (32. Idem Paulus V, die 4 Septemb. 1619, constitut. 116, incip. *Admonemur* pro Minoribus Conventualibus. (33. Idem Paulus V, die 6 Septemb. 1619, constitut. 117, incip. *Admonemur*, pro Minimis. (34. Urbanus VIII, die 15 Februarii 1639, constitut. 258, incip. *Quoniam*, pro congregatione Fesulana S. Hieronymi. (35. Alexander VII, die 27 Junii 1656, constitut. 12, incip. *Sacrosancti*, pro congregatione Montis Virginis de ordine S. Benedicti. (36. Clemens X, die 27 Februarii 1671, constitut. 31, incip. *Exponi Nobis fecit*, pro congregatione Montis Oliveti monachorum ordinis S. Benedicti, in qua confirmatur

alias constitutiones Pii IV et Gregorii XIII, ad id emanatas. (37. Idem Clemens X, die 2 Octobris 1671, constit. 46, incip. *Ex injuncto*, pro Capuccinis, ubi id prohibetur etiam sub pena excommunicationis latæ sententiae, et comprehenduntur omnes religiosi recurrentes ad quasunque personas extra dictum ordinem existentes pro obtainendis obedientiis seu permissionibus visitandi eorum parentes seu propinquos, aut loca sacra quæcunque, vel ut ad dignitates, sive officia quælibet ejusdem ordinis, aut ut ad studia promoteantur, sive ut ab uno loco ad alium locum transire, vel in aliquo particulari conventu permanere eis liceat, vel ut cum eis dispensemur, ut ante perfectum septennale studium in concionatores assumi, aut ut ante completum in eodem ordine septennium ad sacrum presbyteratus ordinem promoveri valeant, sive ad alia similia consequenda, tam pro se quam pro aliis ejusdem ordinis Fratribus. Vide D. Ursayam, t. II, part. 1, discept. 37 per tot. a num. 1 usque ad num. 332, ubi egregie plurima resolvit ad rem scitu dignissima. Vide etiam infra, num. 41.

(38. Censuris aliquis ecclesiasticis poenis punire debet episcopos clericos recursum habentes ad judices laicos. Sacra congreg. Concil., in Derthonen., 6 Julii 1726, ad 1 dub., apud Thesaurum Resolutionum sacrae congreg. Concil., tom. III, pag. 344.

(39. Recurrentes ad Sedem Apostolicam, eorumque procuratores offendit prohibentur, sub pena excommunicationis in Bulla Coenæ. Bened. XIV, tom. I, const. 14, incip. *Pastoralis Romani*, § 12. (40. Recurrentes a sententiis vel decretis judicium ecclesiasticorum ad tribunalia laica, excommunicantur. Idem, *ibid.*

(41. Ad dicta supra post. n. 37, addenda est novissima dispositio ejusdem Pontificis in constit. incip. *Sacrosancti Apostolatus*, in qua sub dat. 11 Augusti 1748, memoratis variis Summorum Pontificum constitutionibus, variis pro religiosis ordinibus ad id emanatis, et decreto pro omnibus regularibus a particulari congregatione a Sixto V, deputata anno 1587, edito ac confirmato, nunc denovo confirmat ac renovat pro ordine Fratrum Minorum sub obedientia ministri generalis totius ordinis degentium, Pontificias constitutiones, ac sacrarum congregationum resolutiones ipsis inhibentes recursus ad sacerdtales, vel alias personas extra dictum proprium ordinem pro obtainenda intra præstatum ordinem gratia vel vitanda poena. (42. Nec non præcipit generalibus, vel provincialibus, ceterisque ordinis hujusmodi superioribus cuiusvis status, gradus et qualitatis, nunc, et pro tempore itidem existentibus, ne ipsi ad instantiam et requisitionem quarumcunque personarum, tam laicalium quam ecclesiasticarum extra dictum ordinem constitutarum, etiam cardinalatus honore, ac quacunque sacerdtales dignitate et præminentia ducali et imperiali fulgentium, cuicunque ipsius ordinis professori ullam gratiam, ullumque gradum,

aut dignitates, vel officia et administratio-
nes concedere, vel poenam aliquam remit-
tere et condonare audeant quovis modo re-
spective, seu præsumant, sub excommuni-
cationis poena eo ipso absque alia declara-
tione incurrienda.

(43. « Præterea (sunt præcisa verba dictæ
constitut.), præterea in casibus, in quibus
fratribus dicti ordinis de jure, vel juxta il-
lii constitutiones appellare, aut recursus
habere licet, id non aliter deinceps fieri
posse, auctoritate et tenore præsentis sta-
tuimus et ordinamus, quam ut gradatim, a
gravamine scilicet guardiani ad provinciali-
lem, a provinciali ad commissarium genera-
lem familie (si de negotio et causa agatur
familiam dicti commissarii concernente,
alias immediate ad generalem), et ab isto ad
ministrum generalem, ita ut causæ appella-
tionis hujusmodi, antequam ab eodem mi-
nistro generali cognitæ et definitæ fuerint,
extra dictum ordinem deferri et agitari ne-
queant. Quam quidem legem non solum in
appellationibus, sed in quibuscumque recur-
sibus, et querelis, aut causis inter dictos
ordinis hujusmodi professores quoquomodo
agitandis inviolabiliter observari, sub poenis
per memoratas ejusdem ordinis constitutio-
nes præscriptis et in illis contentis ipso fa-

eto absque alia pariter declaratione incur-
rendis. (44. Demum omnibus Romanæ cu-
riæ tribunalibus, ac judicibus, et quibusvis
venerabilium fratrum S. R. E. præfatae car-
dinalium congregationibus, nec non Sedis
Apostolice nuntiis nunc, et pro tempore
existentibus, ne fratum dicti ordinis recur-
sus, aut appellations super cuiuscunque
causæ cognitione admittant, causasque ip-
sas cognoscant, nisi prius eis legitime con-
stiterit, illas juxta præsens decretum per
dictos superiores præscripto ordine servato
cognitas, et definitas fuisse, sub poena nul-
litatis auctorum inde secutorum, auctoritatæ
et tenore præsentis itidem harum serie in-
terdicimus; ac omnibus, et singulis ordinis
præfati professoribus sub poenis in supra-
dictis Gregorii prædecessoris litteris con-
tentis, et contra inobedientes inflictis et
ipso irremissibiliter incurrendis, ne ipsi ad
secularia tribunalia, ea quæ a dicti ordinis
superioribus, vel ab hac Sancta Sede acta,
aut decreta fuerint, sub quovis prætextu ap-
pellare, aut quovis modo recurrere audeant
quoque, seu præsumant, seu per interposi-
tas personas præmissa peragere curent et
faciant, dicta auctoritate prohibemus. »
Vide tamen verb. APPELLATIO, art. 3, n.
29.

REFERENDARI CURIAE ROMANÆ.

SUMMARIUM.

1. Referendarii utriusque signaturæ Papæ nobilitatis veræ privilegio decorantur. — 2. Comites Palatini creantur. — 3. Insigniis Pontificiis, vel Pontificalibus, si abbates fuerint, in eorum ecclesiis uti possunt. — 4. Beneficia ubique existentia obtinere et retinere possunt. — 5. Studii occasione absentes fructus suorum beneficiorum percipiunt. — 6. Horas canonicas postpositis horis recitare valent. — 7. Litterarum Apostolicarum pro expedi-
tione nihil solvunt referendarii, et eorum duo fa-
miliares. — 8. Testari possunt de bonis acquisitis ex beneficiis. — 9. Exempti sunt, a jurisdictione

ordinariorum, ipsi, et eorum familiares. — 10. Re-
ferendarii officium est perpetuum. — 11. Antiani
præcedunt aliis, etiam si essent episcopi. — 12.
Referendarii quas materias proponere possint in
signaturis, et quas non? — 13. Referendarii signa-
turæ quales debent esse? — 14. Centum debent
esse signaturæ justitiæ, et non plures? Et ex his
septuaginta tantum signaturæ gratiæ. — 15. Re-
ferendarii signaturæ gratiæ et justitiæ in causarum
expeditionibus ad quid teneantur et ad quid possint
se extendere? — 16. Referendarius extra ecclesiam
præcedere debet canonicis et dignitatibus, non ta-
men intra eam. — 17. Referendarii cedunt præce-
dentiā auditori confidentiarum

(1. Referendarii utriusque signaturæ Papæ nobilitatis veræ privilegio decorantur. Paul. III, const. 23, incip. *Debita consideratione*; Sixtus V, const. 41, incip. *Quemadmo-
dum*.

(2. Comites Palatini creantur. Paul. III et Sixtus V, in *citat. constitutionibus*.

(3. Insigniis Pontificiis vel Pontificalibus, si abbates fuerint, in eorum ecclesiis, uti possunt. Paulus III et Sixtus V, in *citat. constitutionibus*.

(4. Beneficia ubique existentia obtinere et retinere possunt. Paul. III et Sixt. V, in *citat. constitutionibus*.

(5. Studii occasione absentes, fructus suorum beneficiorum percipiunt. Paul. III et Sixt. V, in *citat. constitutionibus*.

(6. Horas canonicas postpositis horis re-
citare valent. Paul. III et Sixt. V, in *citat. constitutionibus*.

(7. Illi, et duo eorum familiares nihil

solvunt pro expeditione litterarum Apostoli-
carum. Paulus III et Sixtus V, in *citat. constitution.*

(8. Testari possunt de bonis acquisitis ex
beneficiis. Paul. III et Sixtus V, in *citat. constit.*

(9. Exempti sunt a jurisdictione ordina-
riorum ipsi, et eorum familiares. Paul. III et Sixt. V, in *citat. constit.*

(10. Referendarii officium est perpetuum.
Paul. III et Sixtus V, in *citat. const.*

(11. Antiani præcedunt aliis, etiam si essent episcopi. Paul. III et Sixtus V, in *citat. constit.*

(12. Referendarii quas materias propo-
nere possint in signaturis, et quas non?
Quando manus apponere, et quando non?
In commissionibus quas causas possint ordi-
nariis committere, quomodo debeant ab-
reviare lites? etc. Statuit Pius IV, const.
53, incip. *Cum nuper.*

(13. Referendarii utrinque signaturæ quales debeant esse ? statut Sixtus V, const. 41, incip. *Quemadmodum.*

(14. Centum debent esse signaturæ justitiae, et non plures ; et ex his septuaginta tantum signaturæ gratiae. Sixtus V, in citat. constit. incip. *Quemadmodum.*

(15. Referendarii signature gratiae et justitiae in causarum expeditionibus ad quid non teneantur et ad quid possint se exten-

dere ? omnia distincte statuit Paulus V, const. 71, incip. *Universi, tit. De signature gratiae et justitiae.*

(16. Referendarius extra ecclesiam præcedere debet canonis et dignitatibus, non tamen intra eam. Sacr. congregat. Rit., in Veronen, 6 Junii, et 4 Julii 1626.)

(17. Referendarii cedunt præcedentiam auditori confidentiarum. Sacra congreg. Rit., 6 Decembr. 1621.

REFRACTARI.

Refractari bullæ *Unigenitus*, an et quando sint a sacra Eucharistia et viatico repellendi ? Vide tom. VIII, verb. *VIATICUM*, ubi ad lit-

teram assertur novissima constitutio Bened. XIV, id declarans cum pluribus aliis ad rem facientibus.

REGALIA, EJUSQUE JÙS.

Hæc specialim de regalia.

(1. Regalia jus est et facultas regibus concessa, fructus et proventus vacantis episcopatus (cujus electio ad regem pertineat) percipiendi, et beneficia, ac præbendas curæ animarum expertes, interim conferendi.

(2. Unam ex præcipuis causis, quæ S. Thomæ Cantuariensi exsilium, mortemque attulit, regaliam fuisse certum est, Henrico II Angliae rege fructus vacantium ecclesiæ usurpante, novasque electiones, quod diutius frui posset, in longum trahente : quem abusum, cum S. Thomas non ferret, gratia, loco et vita excidit.

(3. In Galliis nonnisi sub undecimi sæculi finem regalia irrepit ; sed abusus in dies crevere, nec concilium Lugdunense cœume- nium anni 1274, satis illos coercuit can. 12, imo eo tandem deuentum, ut (quod frustra aliquoties a regiis ministris tentatum fuerat, adversante semper, et vincente clero), jus regaliæ ad omnes Gallici imperii provincias, a Ludovico XIV tribus edictis a. 1673 et 1674 extenderetur.

(4. Innocentius XI nihil eorum, quæ Pontificiam Majestatem studiumque vindican-

dorum canonum decerent, omisit, ut tanto malo occurreret. Episcopi tamen metu adacti (si duos excipias, Alectensem et Apamiensem, qui sancto Pontifici adhæserant ut ei insidias struerent, et Jansenianæ sectæ, cui addicti quam maxime erant, illumi- fieri si posset, conciliarent) episcopi, inquam, metu adacti, licet faterentur, « Regaliam ex tolerantia Ecclesiæ, non jure aliquo regio provenire ; esse servitutem canonice et naturali ecclesiæ libertati oppositam, et ideo a concilio Lugdunensi ad loca, ubi hactenus inoleverat restricta, nec extendi a regiis posse, sed solo Ecclesiæ consensu, » sibi cedendum existimarunt, repugnante Pontifice.

(5. Præter Maimburgum, qui nonnulla de regalia sparsim in postremis, quos edidit, libris attigit, Natalis Alexander dissertationem octavam ad sæculum XIII et XIV Regaliæ defendendæ destipavit. Utrumque eminent. Cœlestinus Sfondrati in *Gallia vindicata* consulavit. Nec tamen omittendæ P. Roncagliæ in eam Natalis dissertationem animadversiones.

REGIMEN.

SUMMARIUM.

1. Triplex est regendi forma, scilicet monastica, œconomica et politica. — 2. Quæ sit monastica ? — 3. Quæ œconomica ? — 4. Quæ sit politica ? — 5. Forma regendi politica est triplex, scilicet monarchica, aristocratica et democratica. — 6. Quæ sit forma regendi monarchica, seu regimen monarchicum. — 7. Quæ sit forma regendi aristocratica, seu regimen aristocraticum ? — 8. Quæ sit forma regendi democratica, seu regimen democraticum ? — 9. Quidquid sentiant alii, regimen monarchicum est ceteris præstantius. — 10. Adducitur probatio.

(1. Triplex est regendi forma, scilicet monastica, œconomica et politica. Prima circa privatæ personæ mores, instituendos ; se-unda circa regendam familiam, tertia circa Rempublicam gubernandam occupatur. *Communis.*

(2. Monastica igitur est, qua quilibet se,

— 11. Affertur et solvitur objectio. — 12. Jus regiæ prædictum a Samuele Israeli, intelligendum est de usurpato et injusto. — 13. Forma regendi politica secundum aliquos est quintuplex. — 14. Regimen Ecclesiæ est monarchicum sine permisitione aristocratiæ et democratiæ ; et affertur probatio, ad n. 15. — 16. Adducitur et solvitur objectio, ad n. 17. — 18. Afferuntur plurima a Romanis Pontificibus sine concilio definita, et præcepta, quæ a tota Ecclesia prout ab eis fuerunt ordinata recepta et observata sunt, et in dies recipiuntur et observantur, ad n. 20. — Subnectuntur Addit. *ex aliena manu*, a n. 21 ad n. 27.

suosque personales mores ad regulam rectæ rationis componit. Monastica enim docet qualiter quævis privata persona suos personales actus recte ac juste moderetur, rebellem portionem inferiorem superiori sub- jiciendo, omnesque suas actiones ad rectum rationis dictamen componendo et hu-

jusmodi. (3. *Oeconomica* est, qua caput et rector domus et familiæ, suos liberos ac subditos recte gubernat : *œconomia* enim instruit quomodo in familia sit honeste ac probe vivendum; ad quod teneantur genitores, liberi, superiores, subditi, servi et hu-jusmodi. (4. *Politica* est, qua populus, seu *Respublica* gubernatur ; politica enim demonstrat quomodo regenda sit civitas et provincia, quæ spectent ad principem, quæ ad subditos, quæ sint leges condendæ, quæ artes et profesiones sint excolendæ, quæ præmia probis, quæ improbis supplicia debeatantur pro bona ac pacifica Reipublicæ conservatione. Sic in re communissima.

(5. *Politica* forma regendi *Rempublicam* est triplex, scilicet monarchica, aristocratica et democratica. In politica enim aut unus tantum regit cæteros, et hoc regimen dicitur *monarchia*, cuius contrarium vitium est tyrannis; aut pauci, iisque optimates ac divites, et est *aristocratis*, cui oponitur *oligarchia*, hoc est facio paucorum ; aut denique omnes nobiles, et plebei, seu saltem plures nobiles, et plebei ex populi electione promiscue imperant, et est *democratia*, hoc est populi totius imperium, cui adversatur ochlocratia, quæ populi confusionem significat. *Communis*.

(6. Regimen ergo monarchicum seu forma regendi monarchica, est, cum tota regendi potestas residet apud unum ; monarchia enim est illa, in qua summum imperium sine superioris, aut æqualis populi, vel alterius principis consortio exercetur, ut in Gallia, etc. (7. Regimen aristocraticum, seu forma regendi aristocratica est, cum pauci, et ipsi optimates, ac divites regunt ; aristocratis enim illa dicitur, in qua nobilior pars *Reipublicæ* supremam potestatem in illa habens, imperium absolutum exercet in cæteros, ut apud Venetos, Januenses, etc. (8. Regimen democraticum, seu forma regendi democratica est, cum totus populus regimen habet; aut saltem aliqui tum ex nobilibus, tum ex plebeis ex populi electione, seu est illa, in qua tota jurisdictio formaliter, et subjective residet in tota communitate ; ministerialiter vero, et quoad executionem ex arbitrio ipsius communilitatis particularibus ministris convenit ministerium, et potestatis executione, ut quondam Athenis, et nunc in Batavia. Sic in re communis.

(9. Quænam vero ex supradictis regendi formis melior ac utilior sit? magna est controversia. Plures enim, præsertim heretici, inter quos signanter Calvinus, lib. iv, *Institut.*, cap. 6, § 9, et cap. 20, § 8, ad impugnandam ecclesiasticam monarchiam, volunt ex tribus dictis formis meliorem ac perfectiorem esse aristocraticam, et omnium deteriorem esse formam regendi monarchicam, præsertim in toto Orbe terrarum, aut in universa Ecclesia constitutam. Nos vero absolute concludimus, quod ex dictis tribus formis nobilior, perfectior et præstantior sit forma regendi monarchica. Sic teste eruditis-

simo Bellarmino, tom. I, *De Romano Pontifice*, cap. 2, (96) veteres omnes scriptores Hebræi, Græci, Latini, theologi, philosophi, oratores, historici ac poëtae, quos ibi ad longum adducit, et nos brevitatibus gratia apud ipsum videndos relinquimus, breviterque rationes pro nostra sententia adducimus.

(10. Probatur igitur nostra conclusio, quia regimen monarchicum perfectissimum Dei regimen imitatur : sicut enim omnia solius Dei regimini, et imperio subjacent, sic in monarchia omnes subditi principis monarchici legibus obtemperant. Tum quia hanc monarchicam regiminis formam Deus ipse constituit in populo Judaico, apud quem uti monarchici principes imperarunt primo patriarchæ, ut Abraham, Jacob, Judas, et cæteri alii ; deinde duces, ut Moyses, Josue et alii ; tum judices, ut Samuel, Samson et alii ; postea reges, ut Saul, David, Salomon ; postrem iterum duces, ut Zorobabel et Machabæi. Abraham enim *Genes.* xiv, sine aliquo senatus aut magistratus dependentia bellum gessit adversus quatuor reges. Judas, *Genes.*, xxxviii, de se solo nurum suam, quæ stupri fuerat accusata, igni adjudicavit. Moyses *Exodi* xxxii, ut verus et summus princeps populi Hebraicæ una die occidi jussit illa tot millia Hebræorum, qui ererunt vitulum aureum ; sique dici potest idem omnino de judicibus, qui de se sine ulla ab aliis dependentia, et bella gerabant, et reos morti adjudicabant, uti patet *Judic.* viii de Gedeon, qui post victoriam de Madianitis occidit septuaginta viros urbis Socoth, et turrim Phanuel subvertit. Tum etiam, quia monarcha respicit bonum regni, tanquam suum proprium, sique omnes suas vires et curas impendit ad illud defendendum, ac recte justeque regendum ; in regimine autem aristocratico et democratico, ubi multi regunt, nascitur ambitiosa contentio inter ipsos, ita ut alii alios impedian, aut saltem alii alios respicientes, in collegas suos onus regiminis rejiciant, sique nemo bono communi serio intendant, ac quisque querat, quæ sua sunt, non quæ *republicæ*, ut non pauca exempla demonstrant, adeoque stat vera nostra conclusio, quod forma regendi monarchica perfectior, ac præstantior sit forma regendi aristocratica et democratica.

(11. Nec valet objicere, quod Israëlitæ lib. I *Reg.* viii, petentes sibi dari regem, *Constitue nobis regem da nobis regem*, fuerint a Samuele propheta ex parte Dei acriter reprehensi, adeoque regimen monarchicum debeat potius censeri damnum quam aliis preferendum. Non valet, inquam, quia non fuerunt reprehensi Israëlitæ regem petentes, quasi regis regimèn esset culpandum, cum ipsem Deus Regis regum nomen sibi vindicet ; sed idcirco reprehensi fuerunt, quia ablegato Dei regimine per duces et judices, nullo modo a populo sibi subiecto, sed a solo ntu

regis Dei pendentes exercito petebant dari sibi regem, quem universæ habent nationes, *ibi* n. 5, *Constitute nobis regem, ut judicet nos, sicut et universæ habent nationes*, id est qui populum regat, non ex nutu Dei, sed pro suo beneplacito et peregrinis alijs institutis, quæ, auctore diabolo, barbaræ et idololatræ habent nationes, atque usurpant; ut clare colligitur ex ipsam Domini ad Samuelem responsione: *Dixit autem Dominus ad Samuelem: Audi vocem populi in omnibus, quæ loquuntur tibi: Non enim te abjecerunt, sed me, ne regnum super eos.* Hinc jubet Deus Samuelem, ut narret cœco populo quale jus usurpatum sit rex (97), quem similem regibus aliarum nationum petebant, *Predic eis jus regis*, etc. (12. Quod jus in tali loco non est intelligendum de vero ac justo, sed de usurpatio et injusto, ut optime docet sanctus Thomas, lib. III *De regimine principum*, cap. 11 (98), et 1-2, q. 105, vers. 1 et 2, et teste Tirino in cit. cap. 8. Sanctus Grægorius, Cajetanus, Abulensis et Vatablus, ac alii passim; jus enim verum et justum regum regulandum est juxta leges ab eis observandas præscriptas *Deuteronomii* cap. xvii.

(13. Forma regendi politica per aliquos quintuplex distinguitur, adjectis videlicet despotica et mista. Regimen despoticum seu forma regendi despotica est, cum tota regendi potestas nedum apud unum residet, sed insuper ita dominatrix est, ut inter imperantem et subditos se habeat velut dominus ad mancipia, et plane arbitria de substantiis, ac vita subditorum, ceu penes Turcarum imperatorem. Regimen mistum seu forma regendi mista est, cum plures potentiae non subordinatae necesse conveniunt ad efformandas vel mutandas leges, ut in Germania; seu potius est, cum regendi potestas participare quasi videtur de monarchico, aristocratico et democratico, ut in Anglia, ubi adest rex et duplex senatus, seu consilium, superius unum, inferius aliud. Num vero hæc ad præfata sint satius reducenda vel specie secunda, non est multi momenti hic ad trutinam ponere.

(14. Regimen Ecclesiæ catholice est monarchicum sine permisitione aristocraticæ et democraticæ: ita Octavius Tudertinus episcopus Assiensis, *Introduc. ad lectur. ofic.*, disp. 2, art. 1; Boyvin, *Theolog. Scotti*, t. IV, disp. 2, *De Summo Pontifice*, q. 2 et 3; Matthæuc., in *Opere dogmatic. controvers.* 4, c. 3, cum plurimis aliis. Sicque sentire videtur Pius II, constitut. incip. *In minoribus*, § 10, ubi sic habet: « Inter cætera gubernationum genera communis philosophorum sententia est, præstare monarchiam. » Et infra: « Liquet igitur unum in Ecclesia caput esse, et unum principem, quia pax populi ex uno rectore dependet, et pluralitas principum

(97) Seu potius ad regem pertineret. Bossuet, *admonit.* 5, *ad Protest.*, n. 38, ubi verum jus regis hic describi evidenter ostendit.

(98) *Animadvertisc. cum doctiss. Echardio, Bi-*

discordiam parit; Christus Ecclesiæ suæ in ultimo Testamento pacem reliquit, et pacem multis verbis commendavit. Dedit ergo et regimen pacis amicum, id est *monarchicum*, sub B. Petro et successoribus ejus, administrari cuncta præcipiens clavibus illi commissis, et cura gregis demandata. » Si igitur inter cætera gubernationum genera ex Pontificio testimonio, et ut nos supra ostendimus, communiter tenetur, optimum, perfectissimum et præstantissimum esse regimen monarchicum, nemo inficiari potest, Ecclesiæ regimen debere esse monarchicum; cum pro certo tenendum sit, quod Christus Ecclesiæ suæ sponsæ, pro qua mortuus est, melius, perfectius et præstantius inter tria gubernationum genera, reliquerit ac tradiderit. Hinc in sacra Scriptura Ecclesia nuncupatur variis nominibus, quæ monarchiam redolent. *Cant. vi* vocatur *Exercitus ordinatus*; *Matthæi* XIII, *regnum*; *Joan. x*, *ovile*; *I ad Corinth. XIII, corpus*; *I ad Timoth. III, domus*; *I Petri* III, *navis*. Unde sicut exercitus bene ordinatus ab uno duce regitur, regnum ab uno rege, ovile ab uno pastore, corpus ab uno patrefamilias, navis ab uno gubernatore: ita Ecclesia ab uno solo supremo moderatore regi et gubernari debet; alias, si plures supremi rectores essent, confusio et divisio oriretur, juxta illud divi Augustini, serm. 15, *De verbis Domini*, ibi: « Da unum, et populus est; tolle unum, et turba est; quid est enim tufba, nisi multum tuto turbata? »

(15. Confirmatur ex doctoribus Parisiensibus, quorum aliqui, licet supremam Ecclesiæ auctoritatem constituant in concilio, alii tamen ipsam in Summo Pontifice recognoscunt, ut cardinalis Aliacensis, *Qui tractat de origine ecclesiastica potestat.*, conclus. 2, sic expresse fatetur: « Ideo Dominus previdens schisma et dissensionem contulit Petro et successoribus suis auctoritatē disponendi ministros Ecclesiæ, et determinandi eorum jurisdictionem, dicens, *Pasce oves meas*, sis rector et prælatus generalis, ad quem pertineat regimen regale ovium et ovilis. » Gerson cancellarius Parisiensis, *Lib. de infallibilitate Papæ*, considerat. 8, sic expresse dicit: « Nullam politiam in Ecclesia instituit Christus, præter monarchicam, et quodammodo regalem: et oppositum sentientes, quod videlicet fas est dicere plures Papas, aut quilibet episcopus in sua diœcesi est Papa, vel pastor supremus æqualis Papæ Romano, errat in fide et unitate contra articulum hunc, *Et Unam Sanctam Ecclesiam*; et si pertinaces manent, judicandi sunt haeretici, sicut Marsilius de Padua, et quidam alii. » Almainus, *De suprema potestate ecclesiast.*, c. 1, sic expresse habet: « Christus fuit sapientissimus, quia plenus sapientia, et quod instituerit optimam politiam; et quod optimæ politia

blioth. Script. ordin. præd., tertium et quartum librum de regimine principum, scilicet non esse sancti Thomæ. Ita ille; tom. I, pag. 336.

debet regi regimine regali, ut dicit Aristoteles; in *Polit.*, ita ut unus sit, qui in quemque habeat potestatem, et nemo in eum; » ergo dicendum est, quod Christus instituit in Ecclesia formam regendi monarchicam sine permissoне aristocratiæ et democratiæ, non temperatam ipsa aristocracia, ut est in regno Poloniæ, ubi rex non habet plenam et absolutam potestatem circa omnia, sed necesse est ut accedat optimatum auctoritas; nec temperatam ipsa democracia, ut est in regno Angliæ, ubi rex de se solo nihil disponere potest, nisi dependenter a parliamentis nobilium et plebeiorum, vulgo nuncupati, *Parlamento alto*, e *Parlamento basso*.

(16. Dices: Romanus Pontifex pro definiendis rebus fidei, morum et discipline, aliquis gravibus dubiis congregat concilia, tum generalia, tum provincialia episcoporum (99), ut patet ex innumeris sic congregatis conciliis: ergo Romanus Pontifex non habet supremam et absolutam independentem auctoritatem, sed solam dependentem ab episcoporum judicio et auctoritate, adeoque ejus Ecclesiæ regimen non est pure monarchicum, sed aristocratiæ temperatum.

(17. Respondetur, quod licet a Romanis Pontificibus plura fuerint convocata concilia, tum generalia, tum provincialia, id solum fuit de solemnitate et congruentia, ut nempe definitiones Pontificiæ solemniores essent, facilius executioni mandarentur, et convocatis ex omni, seu majori natione Patribus, et inspectis cujusque nationis consuetudinibus et indigentiis, facilius et convenientius leges communes et municipales cujusque provinciæ commodius disponi et approbari possent. Non autem id factum est de necessitate, quasi Papa sine concilio non possit de sola sua supra мonarchica auctoritate infallibiliter definire. An quia rex, v. g. Germaniæ, Galliæ, Hispaniæ, Sardiñiæ, et hujusmodi, ad condendas commode et provide leges, suos magistratus, jurisque perilos in comitiis regni convocat, suprema et absoluta auctoritas ferendi leges, non in solo rege, sed etiam in subordinatis magistratis ac ministris reperitur? Nemo sane mentis, quantumvis minimæ cognitionis, id diceret. Si ergo nemo auderet hanc negare regi monarchicam auctoritatem in suo regno temporali, quis audebit hanc monarchicam jurisdictionem negare Romano Pontifici supremo totius Ecclesiæ principi in S. Petro ab ipso Christo Domino instituto? *Matthæi xvi*, ibi: *Tu es Petrus, et super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam*, et tibi dabo claves regni cælorum, et quodcunque ligaveris super terrum, erit ligatum et in cælis, et quodcunque solveris super terram, erit solutum et in cælis; et *Joann. ultimo*, ibi: *Pasce oves meas*. Vid. tom. V, verb. **PAPA**.

(18. Tum quia innumera a Romanis Pontificibus sine conciliis, et absque ullo interventu episcoporum, fuerunt definita præcepta, et ordinata, quæ a tota Ecclesia, pro-

ut ab eis fuerunt statuta, et recepta et observata sunt, ac in dies recipiuntur et observantur. In tribus enim primis sæculis nullum habitum fuit concilium, et tamen Romani Pontifices sola sua supra мonarchica auctoritate plures hæresiarchas condemnarunt. Sic Cerdon damnatus fuit ab Higino, Marcion ab Eleutherio, Theodorus Coriarius a Victore, Pelagiani, Valentini, Novatiani, et multi alii ab aliis summis Pontificibus; et horum omnium hæreses tanquam sufficienter damnatas illico tenuit universalis Ecclesia.

(19. Item sine concilio Joan. XXII, constitut. incip. *Vas electionis*, plures damnavit propositiones, quæ in ipsa referuntur. Benedictus XII, constitution. incip. *Benedictus, Deus*, definivit, animas decedentes in gratia, et non egentes purgatione aliqua, vel ea perfecta, si egeant, statim gaudere ante judicium universale Dei visione faciali, et intuitiva, et animas decedentes in peccato mortali statim ad poenas infernales descendere. Martinus V, constitut. *Inter cuncta* damnavit 48 articulos Joannis Wicleff, et alios 30 Joannis Huss. Eugenius IV, constitution. incip. *Lætentur*, et alia incip. *Exultate*, ac alia incip. *Cantate*, varios articulos ad fidem catholicam spectantes definivit et explicavit. Sixtus IV, constitut. incip. *Licet*, proscriptis variis erroribus Patri de Osma. Leo X, constitut. incip. *Pastor* damnavit pragmaticam sanctionem adversus facultatem, potestatem et dignitatem Romani Pontificis; et constitut. incip. *Exsurge* proscriptis 41 erroribus Lutheri, eumque cum suis sequacibus damnavit et excommunicavit constitut. incip. *Decet*. Paulus V, constitut. incip. *Quorundam*, declaravit hæreticos negantes trinitatem Personarum in divinis in unitate divinæ essentiæ, aut divinitatem Jesu Christi, etc. S. Pius V, constitut. incip. *Ex omnibus*, damnavit LXXIX propositiones Michaelis Baii. Sixtus V, constitut. incip. *Cæli et terra*, condemnavit astrologiam judiciariam. Clemens VIII, constitut. incip. *Sanctissimus*, damnavit sententiam docentem licere confiteri per litteras confessario absentis. Urbanus VIII, constitut. incip. *In eminenti*, prohibuit librum, cui titulus *Augustinus Cornelii Jansenii, olim episcopi Ippensis*. Innocentius X, constitut. incip. *Cum occasione*, ut hæreticas proscriptis quinque propositiones d. Jansenii. Item per decretum congregationis Sancti Officii sub die 29 Januar. 1647, ut hæreticam damnavit propositionem assertentem, Paulum non fuisse subjectum Petro, sed in primatu æqualem. Alexander VII, constitut. incip. *Ad sanctam*, definivit prædictas quinque Jansenii propositiones reperiri in libro Jansenii, et in sensu ab eodem Jansenio intento damnatas fuisse. Item duobus aliis decretis die sub 24 Septembris 1663, et 18 Martii 1666 respective damnavit XLV propositiones ad materiam moralem spectantes. Innocent. XI, sub die 2 Martii

(99) Confer eundem *Zacchariam*, t. I, *Antifebr.*

Latini, diss. 2, cap. 4.

1679, proscriptis **lxv** propositiones circa eamdem materiam : et constitut. incip. *Ad abolendam*, damnavit **lxviii** propositiones Michaelis de Molinos. Alexander VIII, die 24 Augusti 1690, duas propositiones proscriptis, et alias **xxxii**, sub die 7 Decembris ejusdem anni Innocent. XII, constitut. incip. *Cum alias*, damnavit **xxii** propositiones archiepiscopi Cameracensis. Clemens XI, constitut. incip. *Vineam Domini*, declaravit, « Obedientiæ, quæ præinsertis Apostolicis constitutionibus (Innocentii X et Alexandri VII, editis adversus propositiones Jansenii) debetur, obsequioso silentio non satisfieri, sed damnatum in quinque præfatis propositionibus Jansenii libri sensum, quem illarum verba præseferunt, ab omnibus Christifidelibus, ut hereticum, non ore solum, sed et corde rejici, ac damnari debere. » Item constitut. incip. *Unigenitus*, damnavit **c*r*** propositiones excerptas ex libro Gallico idiomate impresso. Quorum omnium Pontificum decreta et statuta licet extra concilia, fuerunt statim a tota Ecclesia recepta et fideliter observata, prout in dies prompte recipiuntur et fideliter observantur.

(20. Unde concludendum est Romanum Pontificem habere totius Ecclesiæ regimen pure monarchicum, nec indigere aliqua conciliij convocatione pro definiendis rebus fidei, morum et disciplina, aliisque gravibus dubiis, prout expresse pro damnandis etiam heresis necessitas conciliorum excluditur a S. Augustino, lib. **iv** contra duas Epistolas Pelagianorum, cap. 12, ibi : « An vero congregatione synodi opus erat, ut aperta pernicies damnaretur, quasi nulla heres aliquando, nisi synodi congregatione damnata sit, cum potius rarissimè inveniantur, propter quas damnandas necessitas talis existiterit ? » Et a S. meo Bernardino Senensi, in *Mariali*, p. 3, sermon. 3, expresse dicente, quod magis est standum sententiae Summi Pontificis, quam sententia totius mundi, ibi : « Cum Papa sit Christi vicarius, et gerat vicem Dei in terris : ex quo sequitur, quod habeat plenitudinem potestatis ; et illud quod facit, præsumitur facere auctoritate Dei ; ideo ipso approbante aliquid, et nos debemus approbare ; imo ipsius sententia est magis standum quam sententia totius mundi. »

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(21. Monarchia, aristocracia et democracia modi sunt simplices regiminis. At omnes hi regiminis modi ultiro citroque misceri possunt, et quidem tripliciter. (22. Vel enim dividuntur majestatis jura, ut v. g.

quædam princeps exercet, quædam senatus ; vel eadem communicantur, cum rex quædam sine nobilitatis vel populi arbitrio exequi nequit, vel denique summum imperium certis conditionibus astringitur.

(23. Exhibit Sparta exemplum primi generis, ubi hoc modo omnes status contemporati fuerunt, potissimum cum ephori fuerunt instituti. Adeoque auctor est Justinus, Lycurgum, in fundanda æquo jure Sparta, sic distribuisse vim majestatis, ut regibus auctoritas esset gerendi belli, senatui tutela regum, magistratus judicia, et demum electio magistratum populo. Mistum quoque ad hunc fere modum Germanici imperii statum nonnulli tenent.

(24. Apparet secunda species misionis in regno Poloniæ, ubi sine arbitrio nobilitatis jura condere, abrogare aut mutare regi permisum non est. Idemque fere censendum de cæteris imperiis, ubi ordines sunt, quos vulgo *status* appellantur, præsertim si suo iure convenire valeant.

(25. Tertia species constituit regnum legitimum, non quia et alias rex non promiscue legibus sit solutus, sed quia nequidem potestas ex usu et ratione flectendi mutantique leges tunc soli regi sit, sed pariter ordinibus : nam et hi fere, ut assertores privilegiorum legumque, sub quibus rex recipitur, constituunt solent. Sic quibusdam in rebus publicis in hanc legem adigi novus rex solet, ne sine consensu populi bellum aut scædus faciat, neve militiæ munis (nisi pro defensione patriæ) invitatos implicant.

(26. Variis quoque sanctionibus haec leges solent muniri. Aliquando enim, (sed periculoso exemplo) subditis exuendi obsequiū ius datur, si pactis, legibusque non stetur ; usitatissimum est religione jurisjurandi eos astringi, quos illos admoneat poetæ versus :

Si genos humanum, et mortalia spernitis arma,
At sperate deos memores fandi atque nefandi.

(27. Porro generale juramentum e Republica, et justitia gubernandi non efficit statum mistum. Quæ enim, inquit Papinianus, dubitationis tollendæ causa contractibus inferuntur, jus commune non laedunt. Sed tunc demum, cum certis capitulis modum, tinesque summæ potestatis prescribit auctorites, quam jure suo haberet. Hoc juramentum prior princeps obire debet, antequam nempe subditi obsequium jurent, quia, cum ad id sub conditione obligati sint, prius conditio impleri debet juramento principis. At vero diversum est circa commune illud principis jusjurandum. Ante enim cives suo juramento obstringere obsequii fideiū debent.

REGULARIS PRÆLATUS.

SUMMARIUM.

1. Prælati nomen unde dictum ? — 2. Prælatura quid sit ? — 3. Prælati regulares supremi sunt generales, mediæ sunt provinciales et infimi sunt superiores locales. — 4. Prælati et superiores religiorum non solum habent potestatem dominativam,

qualem habent patresfamilias in suis, sed etiam spiritualem jurisdictionem, quæ in ipsis est ordinaria et non delegata. — 5. Pro eligendis prælati regularibus est attendenda forma in unaquaque religione prescripta, consueta : et talis forma electionis potest esse triplex, scilicet forma scrutinii, com-

promissi et inspirationis. — 6. Quoad illos, qui possunt eligere, vel eligi in prælatos, remissive. — 7. Quoad obligationem, quam habent electores eligendi digniores in prælatos, et ipsi prælati, si indigni sint, renuntiandi, remissive. — 8. Prælati putatili gesta regulariter sunt validia, si talis reputetur communis errore cum titulo colorato. — 9. Et hæc conclusio habet locum etiam quoad spiritualia et pertinentia ad forum conscientiæ. — 10. Ad validitatem eorum, quæ sunt a prælato putativo requiritur, quod error communis sit facti, non antem juris. — 11. Gestæ per prælatum putativum valent, quandiu toleratur; secus si esset notorium, eum esse suspensum. — 12. Unde prælato putativo est obediendum, quandiu est in pacifica possessione, tet toleratur, dummodo concurrat titulus putatae legitimæ electionis, aut auctoritas superioris, et tunc subditus ei non obediens, graviter peccat. — 13. Prælati regulares, sub excommunicationis poena ipso facto incurrienda, non possunt ad instantiam et requisitionem quarumcunque personarum extra ordinis suos existentium, etiam cardinalium, duorum, regum et imperatoris alicui religioso aliquod officium, aut dignitatem concedere, vel poenas remittere. — 14. Prælati regulares, uti generales et provinciales possunt absolvere suos subditos ab omnibus casibus, a quibus possunt episcopi absolvere suos diœcesanos. — 15. Imo possunt absolvere suos subditos etiam ab omnibus casibus in Bulla Cœnæ contentis, quinque solum exceptis. — 16. Quinimo ex amplissima concessione S. Pii V, possunt suos subditos absolvere ab omnibus casibus, excepto homicidio voluntario injusto et mutilatione commissa post ingressum in religionem. — 17. Unde majorem et ampliorem facultatem absolvendi et dispensandi habent prælati regulares in suos subditos quam prælati sæculares in suos diœcesanos. — 18. Nec ista tam ampla privilegia prælatorum regularium sunt revocata. — 19. Imo Julius II expresse declaravit, quod non obstante Bulla Cœnæ, possint prælati regulares absolvere suos subditos juxta sua privilegia. — 20. Et sacra congregatio episcoporum et regularium, facio verbo cum Clemente VIII, absolute decrevit, quod omnes bullæ et decreta derogatoria privilegiorum regularium quantum ad facultatem absolvendi a casibus Papæ reservatis sunt intelligenda solum in ordine ad sæculares, non autem in ordine ad suos subditos regulares. — 21. Nec officit, quod de stylo curiae seu sacrae penitentiariae, soleant quandoque regulares recurrentes ab ipsa absolvi, et dispensari super aliquos ex casibus Papæ reservatis. — 22. Nec per hoc, quod sacra Penitentiaria absoluta et dispense regulares, si qui ad ipsam recurrent, sequitur, quod non sit in prælati regularibus talis potestas. — 23. Adducitur et solvitur instantia ex decreto sacrae cong. Episc. et Reg. approbato ab Urbano VIII. — 24. Datur hic ad litteram tale decretum. — 25. Tale decretum non est novum, sed confirmativum aliorum similiūm jussu Clementis VIII et Pauli V editorum, quæ referuntur in decreto responsali ejusdem sac. congr. ad card. Filomarinum. — 26. Datur hic ad litteram tale decretum responsale. — 27. Ex quibus decretis clare patet, non loqui ibi Pontifices de prælatis, seu superioribus regularibus in ordine ad suos subditos, sed solum de ipsius confessariis regularibus, adeoque intelligi debent in ordine ad sæculares, et non in ordine ad regulares. — 28. Et eo magis hoc patet ex declaratione sac. cong. Episc. et Regul. facto verbo cum Summo Pontifice Clemente VIII. — 29. Et ad hoc multum conferit declaratio Alex. VII, qua damnavit inter alias propositionem 4, in ordine, quæ hic affertur. — 30. Ast tamen, si verum esset, quod sacra congr. declaraverit, non posse prælatos regulares absolvere ab heresi occulta, ut referunt aliqui, non esset à tali sententia recedendum; eo vel maxime, quod plurimi doctores classici, qui hic

afferruntur, etiam independenter a tali declaratione sacre congregationis, sic expresse tenent, innixi præsertim textui ejusdem Bullæ Cœnæ, qui textus revera multum urget: unde in praxi suadeo hanc opinionem tanquam tutiorem tenendam. — 31. Prælati regulares an possint suos subditos et novitos absolvere ab excommunicatione contracta ob quæcumque percussionem, etiam enormem? — 32. Prælati regulares, licet a Tridentino non habeant facultatem dispensandi ab irregularitate concessam episcopis, eamdem tamen habent in suos subditos per concessionem variorum Pontificum. — 33. Referring ad id amplissimum privilegium concessum prælatis regularibus. — 34. Nec hoc privilegium videtur revocatum per concilium Tridentinum. — 35. Ista tamen tam amplæ facultates non sunt de facili deducendæ ad proxim; imo per varios graves doctores nequeunt prælati regulares dispensare cum suis subditis, furiosis, epilepticis, lunaticis, energumenis, enormiter leprosis, et aliis, qui enumerantur. — 36. Prælati regulares, et de eorum, licentia sui religiosi confessarii possunt dispensare super impedimento petendi debitum ratione affinitatis contractæ ex copula post contractum matrimonium cum aliquo vel aliqua sui conjugis consanguinea, vel consanguineo in primo, vel secundo gradu. — 37. Quando autem possint dispensare confessarii regulares super impedimento petendi debitum conjugale sine speciali commissione, sed licentia prælati generalis vel provincialis, remissive. — 38. Prælati regulares ingredientes extra necessitatem monasteria monialium sibi subjectarum ligant excommunicatione majori, et privantur omnibus officiis et dignitatibus. — 39. Non possunt prælati regulares ordinarie ingredi monasteria monialium, nisi ex causa visitationis localis, et hoc semel tantum in anno, ita ut eo anno, in quo unus ex memoratis superioribus visitaverit, alius superior a visitatione hujusmodi se omnino abstineat. — 40. Prælatus regularis, si fuerit generalis, potest secum introducere duos socios sui ordinis: si fuerit alius a generali potest introducere secum unum tantum socium sui ordinis. — 41. Nec ipse visitator, nec ejus socii possunt sumere intra clausoram ullam refectionem. — 42. Si ob clausuram, aut aliam urgentem et necessariam causam oportuerit prælatum regularem eodem anno plures ingredi septa monasterii, tunc non aliter potest, quam cum praesentia episcopi diœcesani, vel alterius personæ ecclesiastice sæcularis boni exempli, ac mature etatis ab ipso episcopo ad hoc specialiter deputatae. — 43. Si prælatus regularis supradictis contrafecerit, ipso facto poenam excommunicationis, et privationem omnium officiorum, qua obtinet, ac perpetuae inhabilitatis ad illa vel alia in posterum obtainenda, vocisque activæ et passivæ absque alia declaratione incurrit, potestque puniri ab ordinario tanquam ad hoc Sedis Apostolicæ delegato. — 44. Prælatus regularis quando et quomodo possit concedere licentiam ingredienti clausuram monialium sibi subjectarum? remissive. — 45. Prælati regulares quoad absolutionem ab excommunicatione violatæ clausuræ gaudent respectu suorum subjectorum eadem facultate, qua gaudent episcopi respectu suorum. — 46. A poenis privationis officiorum et dignitatium, et inhabilitatis latit a S. Pio V, in violentes clausuram, possunt prælati regulares absolvere suos subditos pro utroque foro. — 47. Prælati regulares, etiam si sunt generales, nequeunt sine approbatione episcopi audire confessiones monialium sibi subjectarum. — 48. Prælati regulares nequeunt jure proprio et ordinario concedere indulgentias suis subditis. — 49. Possunt tamen jure delegato, et ex speciali commissione. — 50. Monitoria concedere pro suis subditis possunt solum prælati generales, corumque visitatores et provinciales, non vero superiores locales. — 51. Posse autem superiores locales mo-

nitoria edere in suis conventibus, non quidem ad finem revelandi pro rebus, aut scripturis deperditis, vel subtractis, sed pro aliis deliciis tenent multi. — 52. Prælati regulares in quibus votis, et iuramentis possint dispensare, seu ipsa irritare respectu sanctorum subditorum? — 53. Prælati regulares, puta generales et provinciales undecim tantum causas reservare possunt, et non plures sine consensu capituli: generalis pro tota religione, vel capituli provincialis pro provincia, et afferetur ad id decretaum Clementis VIII. — 54. Præstatum decretum confirmavit Urbanus VIII, cum aliquibus declarationibus. — 55. Supradictum decretum super qualitate easorum comprehendit etiam prohibitionem annexandi aliquibus peccatis in ipso non contentis excommunicationem, ejusdemque absolutionem sibi reservandi. — 56. Soli prælati auctoritatem quasi episcopalem habentes, nempe generales, provinciales et abbates, possunt in religionibus reservare causas, et nullatenus superiores locales. — 57. Imo superiores locales sine facultate a generali, vel provinciali obtenta, seu de consuetudine sibi commissa et delegata, nequeunt absolvere a dictis casibus reservatis. — 58. Afferetur ad id decretum congr. visitationis Apostolice. — 59. Superiores locales nequeunt sibi eligere in confessarium simplicem sacerdotem non approbatum a generali vel provinciali. — 60. Regularis, qui, inscio vel invito prælato sui ordinis, approbatur ab ordinario loci ad audiendas confessiones in sua diœcesi, an valide eas excipiat? remissive. — 61. Prælati regularium possunt suos subditos a se vel a suis prædecessoribus, vel aliis quibuscunque superioribus ad audiendas confessiones approbatos ab eisdem confessionibus audiendis suspendere, etiam ex causa occulta, et extrajudicialiter. — 62. Prælati regulares possunt religiosos sibi subditos in notarios creare et deputare. — 63. Prælati regulares possunt dispensare eum suis religiosis illegitimis ad officia et prælatias ordinis obtinendas. — 64. Prælati regulares habentes, ut supra, facultatem dispensandi cum subditis religiosis illegitimis, quoties scientes esse tales, conseruent illis aliquam prælaturam,

vel officium, censemunt saltem in foro conscientia cum illis dispensare. — 65. Prælatus regularis, sicut quilibet alias captus a Turcis, vel Saracenis, seu ab aliis hostibus, non est ipso jure privatus sua dignitate, nec privandus per sententiam, sed interim deputandus est vicarius, qui, durante captivitate, provinciam seu monasterium regat, et ipse ex captivitate reversus pristinam dignitatem et prælatum recuperat. — 66. Unde P. Joannes Cheron provincialis Carmelitarum a barbaris captus, ac postea liberatus a sacra congreg. Episcop. et Regul. jubetur in possessione provincialatus manuteneri, et ad liberum illius exercitum reintegrari, cassata alterius provincialis electione. — 67. Assignatur, quid importent absolutione: generales, quas prælati regulares in fine visitationis, et in quibusdam anni solemnitatibus dare consueverunt suis subditis religiosis. — 68. Enixe deprecantur et serio monentur prælati omnes regulares ad has generales absolutiones suis subditis impertierendas diebus omnibus et festivitatibus, quibus id eis est a Sede Apostolica per specialia privilegia concessum, ne tanto spiritualia bono fraudentur, et tales dies, et festivitates assignantur cum suis respective formulae absolutionum, remissive. — 69. Idem, quod de absolutionibus generalibus a prælatis regularibus dari consuetis, currit de absolutionibus cum indulgentia in articulo mortis dari solitis infirmis moribundis. — 70. Absolutio, quæ datur a prælato seu præsidente ante electionem capitularem, quid importet? — 71. Si quis religiosus esset ligatus aliqua censura, a qua prælatus seu præses capituli non posset absolvere: tunc ipse non esset absolutus, et sic non posset in dicta capitulari electione eligere. — 72. Item talis absolutio non prodest absentibus. — 73. Talis absolutio secundum multos est cum reincidentia. — 74. Prælati regulares possunt concedere specialibus benefactoribus suæ respectivæ religionis filiantias seu litteras filiationis, eis communicando suffragia, indulgentias, orationes et bona spiritualia tanquam filii propriæ religionis. — 75. Prælati regulares an et quando teneantur applicare missam pro ovibus suis? remissive. — 76. Alia ad rem ad n. 80.

(1. Prælati generatim dicuntur illi, qui alii cum honore, et jurisdictione præferruntur, seu præficiuntur. Sic in re communis. (2. Prælatura enim est gradus honoriticus cum jurisdictione in subditos. Est etiam in re communis. (3. Prælati inter regulares, supremi sunt generales, medii sunt provinciales, et intimi sunt superiores locales, videlicet priores, rectores, guardiani, et hujusmodi, et vicarii in capite, scilicet non habentes in suis conventibus superiorem; isti enim omnes sunt vere prælati, cum habeant in suis subditos jurisdictionem quasi episcopalem, ut tradunt communiter doctores in Clem. 1, *De rebus Eccles. non alienand.*, verb. *Proprii*, et sumitur ex c. *Abbates* 3, *De privilegiis* in 6.

(4. Tales prælati et superiores religiosorum, non solum habent potestatem dominativam, qualem habent patresfamilias in suos, sed etiam spiritualem jurisdictionem, cum utrumque sit necessarium ad rectam gubernationem, ac œconomiam spiritualem, et temporalem religiosorum sue curæ commissorum, et in ipsis talis jurisdictione est ordinaria et non delegata, cum ipsis competit virtute legis, et non virtute commissionis, saltem temporalis, ut tradunt communiter doctores.

(5. Pro eligendis prælatis regularibus est attendenda forma in unaquaque religione præscripta et consueta; et talis forma electionis potest esse triplex, scilicet forma scrutinii, compromissi et inspirationis. Vide verb. ELECT., art. 1, a nu. 20 usque in finein.

(6. Quoad illos, qui possunt eligere vel eligi in prælatos. Vide d. verb. ELECTIO, n. 2 per tot.

(7. Quoad obligationem, quam habent electores eligendi digniores in prælatos, et ipsi prælati, si indigni sint, renuntiandi. Vide d. verb. ELECTIO, art. 2 et 4, ubi multa ad rem attente ibi legenda.

(8. Prælati putativi, gesta regulariter sunt valida, si talis reputetur communis errore cum titulo colorato. *Communis*, per textum in l. *Barbarus*, II. *De offic. prætor.*, et cap. *Infamis* 1, caus. 3, quæst. 7, cum similibus: Quamvis enim quis ratione alicujus positivi impedimenti non sit legitimus prælaus seu superior, adhuc omnia ejus gesta sunt valida, quia error communis cum titulo colorato seu putativo dat jurisdictionem; ecclesia enim ob bonum commune ad vitanda gravia incommoda, quæ alias sequentur, dat ei auctoritatem et valorem, et supplet in eo defectum vere juris-

dictionis, tollitque omne impedimentum iuri humani, seu a jure positivo proveniens. (9. Et hæc conclusio habet locum etiam quoad spiritualia et pertinentia forum conscientie. Sic Hostiensis, Innocet. card. et alii in cap. *Nihil*, De electione; *Navarr.*, in c. *Placuit*, De pœn. d. 6, n. 177; *Silvester*, verb. conf. 2, n. 15; *Fagn.*, lib. v *Decret.*, in cap. *Super eo 2*, De crimine falsi, et alii passim.

(10. Ad validitatem eorum, quæ sunt a prælato putativo, requiritur, quod error communis sit facti non autem juris; nam in d. l. *Barbarius*, ff. *De offic. prælatoris*, ille servus credebatur liber, et sic factum servitutis ignorabatur; idem patet in cap. *Infamis*, vers. *Verumtamen 2*, qu. 7, ibi: « Servus, cum putaretur liber, ex delegatione sententiam dixit. » *Fagn.*, l. v *Decretal.*, in c. *Quod a prædecessore 1*, De schismatis, n. 135; *Federic. de Senis*, consil. 137. *Viso et examinato sub nu. 2*, vers. *Hoc salvo*, et alii passim

(11. Gesta per prælatum putativum valent, quandiu toleratur. Secus si esset notorium, eum esse suspensum; per textum in c. *Veritatis, de dolo et contumac.*, cap. *Ad probandum*, De re judicat., et cap. *Verum*, dist. 32, cum similibus; *Fagnan.*, loc. cit., n. 130, et alii communiter.

(12. Unde prælato putativo est obediendum, quandiu est in pacifica possessione et toleratur, dummodo concurrat titulus putatæ legitime electionis, aut auctoritas superioris; et subditus ei non obediens graviter peccat. Sic communis doctorum, ut ex aliis testantur *Fagnanus*, l. v *Decr.*, cit. cap. *Super eo 2*, De crimine falsi, n. 12; *Malthæucci*, *Officialis curiæ*, cap. 38, numer. 31; *Sanchez*, *Peyrin.*, et alii.

(13. Prælati regulares, sub excommunicationis pœna ipso facto incurrienda, non possunt ad instantiam et requisitionem quarumcunque personarum extra ordines suos existentium, etiam cardinalium, ducum, regum et imperatoris, alicui religiosi suæ religionis aliquod officium, vel dignitatem concedere, aut pœnas remittere. Sic expresse pro *Minoribus de Observantia Urbanus VIII*, constit. incip. *Admonemur*. *Benedictus tamen XIII*, constit. incip. *Universalis Ecclesiæ regimini*, id prohibet in virtute S. Obedientie, et solum sub pœna privationis officiorum arbitrio Romani Pontificis superioribus generalibus ejusdem

Nota Rom. theologi.

(100) Privilegia prælati regularibus a P. Lucio asserta, ab aliis quoque auctoribus etiam ex professio hac de re disputantibus, recensentur atque probantur. Videatur F. *Gaudentius a Janua* in suo opere *De visitatione*, tom. II, dubitat. 16, ubi plura de hujusmodi privilegiis disserit, corumque originem exponit. Nos vero hic lectores monemus, pios doctosque regulares nec uti, nec usuros esse privilegii, nisi ea certo sint expressa, et ita cognita, ut in constitutionibus Pontificis existent, nec sint revocata: li enim regulares nunquam absolutionem frustrationis periculo exponent. Caveant ergo regularium confessarii, ne obtentu privilegiorum absolvant sæculares a votis, a debiti petitione in con-

ordinis; provincialibus vero, et reliquis dicti ordinis prælati arbitrio ipsorum superiorum generalium. Item sub pœna excommuniatæ sententia id prohibuit Carmelitarum prælati Clemens VIII, constit. incip. *Quia nemo*. Item in virtute S. Obedientie prælati ordinis prædicatorum id prohibuit Gregorius XIII, constit. incip. *Cum nihil*; quod etiam confirmavit Clemens VIII, const. incip. *Religiosos viros*. Item id prohibuit Augustinianorum prælati Clemens VIII, constit. incip. *Admonemur*. Et idem pariter est prohibitum fere cunctis prælati omnium religionum; unde quisque consulat constitutiones Apostolicas hac de re pro sua respective religione editas.

(14. Prælati regulares, uti generales et provinciales, possunt absolvere suos subditos ab omnibus casibus, a quibus possunt episcopi absolvere suos diœcesanos. Vide verb. *Absolvere*, *Absolutio*, num. 29.

(15. Imo possunt absolvere suos subditos etiam ab omnibus casibus in Bulla Cœnæ contentis, quinque solum exceptis, qui assignantur. Vid. d. verb. *Absolvere*, num. 30.

(16. Quinimo ex amplissima concessione S. Pii V possunt suos subditos absolvere ab omnibus casibus, excepto homicidio voluntario injusto et mutilatione commissa post ingressum in religionem. Vid. d. verb. *Absolvere*, num. 31.

(17. Unde majorem et ampliorem facultatem absolvendi, et dispensandi habent prælati regulares in suos subditos quam prælati sæculares in suos diœcesanos. Vide d. verb. *Absolvere*, n. 32.

(18. Nec ista tam ampla privilegia prælatorum regularium sunt revocata. Vide d. verb. *Absolvere*, num. 33 usque ad 35.

(19. Imo Julius II expresse declaravit, quod, non obstante Bulla Cœnæ, possint prælati regulares absolvere suos subditos juxta sua privilegia. Vid. d. verb. *Absolvere*, num. 36.

(20. Et sac. cong. Episc. et Regul. facio verbo cum Clemente VIII absolute decrevit, quod omnes bullæ et decreta derogatoria privilegiorum regularium, quantum ad facultatem absolvendi a casibus Papæ reservatis, sunt intelligenda solum in ordine ad sæculares, non autem in ordine ad suos subditos regulares. Vid. d. verb. *Absolvere*, n. 37 (100).

(21. Nec officit, quod de stylo curiæ seu jugibus, etc., nisi certo iis constet habere revera hujusmodi privilegia. Videantur hac de re P. Daniel Concina, tom. X, pag. 345, num. 10 et Angelus Franzoja, lib. vi, cap. 3. *De sacramentis animad.*, 31. Quoad subditos vero, illud certum videtur, non habere maiorem facultatem prælatos regularium, quam episcopi in suos subditos habent. Episcopos ab heresi manifesta, ac etiam occulta absolvere suos subditos non posse, bulla, quæ in Cœna Domini legi solet, satis aperte indicat, ut verba ejusdem Bullæ a P. Lucio, num. 30 relata manifeste demonstrant. Circa enormem quoque clerici percussionem, irregularitatem, aliasque censuras Romano Pontifici reservatas non adeo facile absolvere suos subditos debent regulares, nisi perspecta ex conce-

sacré pénitentiariæ, soleant quandoque regulares recurrentes ab ipsa absolví et dispensari super aliquos ex casibus Papæ reservatis. *Vide d. verb. ABSOLVERE*, num. 38.

(22). Nec per hoc, quod sacra pénitentiaria absolvat et dispensem regulares, si qui ad ipsam recurrant, sequitur, quod non sit in prælatis regularibus talis potestas. *Vide d. verb. ABSOLVERE*, num. 39. Et supradictas conclusiones a num. 14 ad hunc num. 22 tenent et defendant Suarez, *De religione*, tom. IV, tract. 9, lib. II, cap. 20; Peyrint, *De privil. regular. in constit. Sixti IV*, num. 35; Coriolanus, *De casibus reservatis*, part. I, sect. 1, art. 23, num. 6; Baunius, in *Theologia moralis de censuris*, part. II, dis. 3, tract. 2, q. 26; Torranus, a pag. 22 ad 35; Amendola, *toma. II, in edition. de anno 1698*. Ubi se retractat a sententia negativa, quam in priori editione tenebat; Habsensis, in *Sum. q. regular.*, verb. *Absolutio quoad fratres*, uterque Rodriguez, Portell., Villalobos, Bannes, Sousa apud Melphi, in *Comment.*, cap. 2, statut. 4. Insuper statuta nostri ordinis, cap. 7, § 4, n. 1; Donatus, tom. I, part. I, tractat. 13, quæst. 17 et 18; Felix Potestas, tom. I, part. IV, a numer. 3375 ad num. 3424, ubi ex supradictis late et solide plurimis adductis, hanc sententiam propugnat, et fundamenta contrariae opinionis solvit, dicitque, quod ex rationibus et fundamentis adductis a supracitatis sectatoribus hujus sententiae evidenter concluditur recensitum jus prælatorum regularium in suos subditos esse certum; revocationem vero nedum esse dubiam, sed potius clare constare nullam adesse, ac proinde hanc sententiam remanere moraliter certam. *Vide ipsum et sapientissimum P. Donatum, loc. citat.*, ubi non solum id docet et resolvit de aliis casibus Bullæ Cœnæ et de heresi, sed etiam de relapsu in heresim, ex privilegio Gregorii XIII, 10 Martii 1584, quo conceditur generali Societatis Jesu suos subditos absolvere ab heresi et relapsu in heresim.

(23). Nec obstat decretum sacr. congr. Episcopor. et Regular., sub die 17 Novemb. 1628, expresse approbatum, et servari mandatum ab Urbano VIII, in quo ab adversariis prætenditur fuisse declaratum, non posse prælatos regulares absolvere suos subditos a casibus Bullæ Cœnæ, et præsertim ab heresi occulta. Non obstat, inquam, quia tale decretum, ut illud legenti patet, censuit solum extincta esse privilegia, si quæ regulares habebant, absolvendi a casibus ordinario loci reservatis, et a casibus in Bulla Cœnæ contentis, adeoque regulares, nec extra Italiam posse quemquam absolvere ab eisdem casibus in Bulla Cœnæ contentis, aut ordinario loci reservatis. Decretum ipsum referunt Diana, part. VIII, tract. 7, resol. 50; Donatus, tom. II, part. I, tract. 11, sione Pontificia privilegia habeant, quæ revocata non sint. *Vide etiam P. Matthæucci Officialis curie*, cap. 38, num. 24, ubi ostendit, prælatos regulares subditos suos absolvere non posse a casibus Bullæ Cœnæ, nec ab excommunicatione propter admis-

q. 17, n. 6, et ex ipsis Felix Potestas, tom. I, part. IV, n. 3414, et est, ut sequitur:

(24). « Sacra congregatio S. R. E. cardinalium negotiis, et consultationibus episcoporum et regularium præposita censuit per confirmationes privilegiorum, quas regulares a Sede Apostolica post sacrum concil. Tridentin. obtinuerunt, nequaquam revixisse privilegia prius ab eodem concilio, ac deinde etiam ipsius congregationis decretis sublata atque extincta, si quæ habebant, absolvendi a casibus ordinario loci reservatis. Quemadmodum nec indulta absolvendi a casibus contentis in Bulla, quæ in die Cœnæ Domini legi consuevit, utpote sublata per annuam ipsius Bullæ publicationem, vires, aut robur acquisivisse ex subsequentibus privilegiorum confirmationibus. Ac proinde regnares cujusvis ordinis, congregationis, societatis, et instituti etiam necessario exprimendi, nec intra, nec extra Italiam in vim privilegiorum, aut confirmationum ejusmodi, quas vel hactenus obtinuerunt, vel deinceps forte obtinebunt, posse quemquam absolvere ab eisdem casibus in Bulla Cœnæ, aut ordinario loci reservatis. Ac si secus egerint, absolutiones nullas, atque irritas fuisse, ac fore. Ab aliis vero casibus, et censuris Sedi Apostolicæ reservatis siquidem regulares habent a Sede Apostolica absolvendi facultatem, illam extra Italiam minime sublatam fuisse iisdem sacrae congregationis decretis hac de re editis jussu sanct. memor. Clementis VIII.

« Quam sacra congregat. sententiam Sanctitas Sua ad se relatam approbavit, mandavitque ab omnibus, ad quos pertinet, inviolabiliter observari.

« Romæ, 17 Novembr. 1628.

« F. A. cardinalis S. HONUPHR. »

(25). Quod decretum non est novum, sed confirmativum aliorum similium jussu Clementis VIII et Pauli V editorum, quæ referuntur in decreto responsali ejusdem sacrae congregationis de die 7 Decembris 1646 ad cardinalem Filomarinum, quod refert Donatus, tom. I, part. I, tract. 13, quæst. 17, post n. 26, et est, ut sequitur:

(26). « Ascanio per la Dio misericordia del titolo S. Maria Araceli della S. R. chiesa prete cardinale Filomarino, arcivescovo di Napoli, e delegato Apostolico. Avendo la sacra congregazione sopra i negozj dei vescovi e regolari drizzata a Noi lettera del tenor seguente vid. A foris: all' eminentissimo e reverendissimo signor mio osservandissimo, il signor cardinale Filomarino arcivescovo di Napoli. Locus + sigilli. » Intus vero: « Eminentissimo e reverendissimo signor mio Osservandissimo. Questa sacra congregazione ha più volte dichiarato con ordini espressi di Clemente ottavo, di Genuaro, e Novembre 1602, di Paolo quiuto, di

sionem mulierum intra clausuram convenitus, nec ingredientes sine licentia clausuram monialium, nec moniales sibi subditas ob violationem clausuræ.

Gennaro 1617, e di Urbano ottavo, santa memoria, di Novembre 1628, che tutte le facoltà d' assolvere da' casi riservati, o riservandi da gli ordinarij, ovvero compresi, o da comprendersi nella bolla in *Cœna Domini* implicitè, vel explicite, ed altri riservati solamente alla Santa Sede nel medesimo decreto di Novembre 1602, concessa a secolari, o regolari, congregazioni, o confraternità di qualunque prerogativa, o specialità etiam necessario exprimenda, sono state annullate, ed estinte, così dal sacro concilio di Trento, come dalle suddette costituzioni. E che in vigore delle confermazioni, estensioni, o comunicazioni, ottenute dopo, o da ottenersi per l'avvenire sotto qualsivogliano amplissime clausule, non s'intenda mai rinnovata la suddetta facoltà, riservando solo gl'indulti concessi specialmente fuori d'Italia, o dentro Roma, quanto alli casi riservati alla Santa Sede, non compresi nella suddetta bolla: onde venendo rappresentato alla Santità di Nostro signore da vostra eminenza con sua lettera de 4 di Agosto precedente, che in contesa Città, e sua diocesi alcuni confessori secolari e regolari, senza giustificare, con quali facoltà assolvano de facto dalle censure, e casi sudetti; ed innoltre disseminando opinioni erronee, asseriscono, che per poter assolvere validamente dalli casi riservati all'ordinario, basti aver domandato al medesimo la facoltà, ancorchè ricusi di concederla. Questi eminentissimi miei signori di commissione expressa di Sua Beatitudine, mi hanno imposto di scriverle, che coll'autorità, che a tal effetto se le comunica, in virtù delle presenti, e sotto le pene, che giudicherà espediti, faccia intendere a tutti i confessori di costì, siano quanto si vogliano privilegiati, ed esenti, che onniamenno si conformino con i suddetti decreti, e non ardiscano di contravenire sotto qualsivoglia pretesto, o caso, etiam di precisa necessità, fuorchè in articulo mortis, con reincidenza, si convaluerint. Dichiari similmente annullati tutti gli Oracoli, e indulti Apostolici ottenuti in voce da detto tempo in qua, e agli altri, che pretendano averne breve, o bolla in forma specifica dopo l'ultima costituzione d'Urbano, prefiggia un termine perentorio di tre mesi ad esibierle a questa sacra congregazione: altrimenti vuole, e dichiara Nostro Signore, che s'intendano decaduti, e privati di essi eo ipso senza altra intimazione. E finalmente, che dopo aver fatto notificare costì, e come stimera esser di bisogno, che quelli, che dimandano all'ordinarie la facoltà d'assolvere, e non l'ottengono, non possono valersene; ella dichiara incorrere nella sospensione dall'udir le confessioni sacramentali quelli, che pubblicamente difenderanno la dottrina suddetta, o pure presumeranno temerariamente di assolvere, ancorchè loro sia stata denegata, o non concessa la facoltà dagli ordinarij, così V. Eminenza resti servita di fare, che puntualmente si eseguisca, con dar quâ distinto avviso dell'operato. Ed io

le bacio umilmente le mani. Di Roma 7 Dicembre 1646. Di V. E. umilissimo e affezionatissimo servitore. M. cardinale Ginnetti. G. arcivescovo di Patrasco, secretario. Napoli, sig. card. arcivescovo sopra li confessori. — Per l'autorità a Noi concessa a tal effetto in virtù di detta lettera ordiniamo, e comandiamo a tutti i confessori regolari, secolari, omnibusque in execuzione presentium nominan. et cognominan. di questa nostra Città e diocesi, siano quanto si vogliano privilegiati, ed esenti, sotto pena della rivocazione della facoltà d'udir le confessioni sacramentali, eo ipso, che contraveranno, carceri formali, ed altre a nostro arbitrio, che onniamenno debbano ad unguem osservare il contenuto in detta preinserta lettera, prefiggendo agli altri, che pretendono averne breve o bolla in forma specifica dopo l'ultima costituzione della felice memoria d'Urbano ottavo, per termine perentorio tre mesi dal dì della notificazione della presente, ad esibirle alla medesima sacra congregazione, dichiarando incorrere nella sospensione dall'udir le confessioni sacramentali, quelli che pubblicamente difenderanno la dottrina suddetta, ovvero presumeranno temerariamente d'assolvere, ancorchè loro sia stata denegata, o non concessa da Noi la facoltà. Ed acciò da nessuno si possi allegare causa d'ignoranza, ordiniamo, che la copia della presente sia personalmente intimata alli superiori detti regolari, quali debbano fra due giorni quella notificare in pubblico capitolo a' detti suoi regolari; volendo, che dopo detta notificazione astringa tutti, come se fosse stata a ciascheduno personalmente intimata. Data dal nostro palazzo arcivescovale il di 26 Febb. 1647. Ascanio card. Filomarino arcivescovo di Napoli, e delegato Apostolico. D. Bartholomæus de Neapol. Actorum Mag. Sancti Officii. »

(27. Ex quibus decretis clare patet, non loqui ibi Pontifices de prælatis seu superioribus regularibus in ordine ad suos subditos, sed solum de ipsis confessariis regularibus, adeoque intelligi debent in ordine ad sacerdtales, et non in ordine ad regulares; et aperte indicat idem eminentissimus cardinalis Filomarinus archiepiscopus Neapolitanus in ordinatione facta confessariis regularibus et sacerdtales dictæ sua civitatis et diocesis in virtute dictæ epistolæ cum præinsertis decretis sibi transmissis; ibi: « Per l'autorità a Noi concessa a tal effetto in virtù di detta lettera ordiniamo, e comandiamo a tutti i confessori regolari, secolari, » etc: ubi, ut vides, ipsem expresse loquitur solum de confessariis regularibus in ordine ad sacerdtales, et non de prælatis seu superioribus regularibus in ordine ad suos subditos, qui non indigent facultate ordinarii ad suos subditos absolvendos. Et revera cum dicta decreta loquantur indiscriminalim et unitim de reservatis ordinario et de reservatis Papæ in Bulla Coenæ, et iisdem, quibus prohibent absolitionem a reservatis ordinariis locorum, prohibeant

absolutionem a reservatis Papæ in Bulla Cœnæ, manifeste patet, quod loquuntur solum de ipsis confessariis in ordine ad sacerdtales, et minime de prælatis seu superioribus regularibus in ordine ad suos subditos, quia isti non subjacent casibus reservatis ordinariis locorum.

(28). Tum quia, ut *supra* n. 20 dictum est, ut ex Peregrino et Naldo refert Peyrinus, in *Constitut. 6 Jul. II*, n. 21, et *Felix Potestas*, loc. c., num. 3417. Sac. cong. Episcop. et Regul. facto verbo cum Clemente VIII, expresse declaravit, quod omnes bullæ et decreta derogatoria privilegiorum regularium, quantum ad facultatem absolvendi a casibus Papæ reservatis, sunt intelligenda solum in ordine ad sacerdtales, non autem in ordine ad suos subditos regulares : (29. Et ad hoc multum confert declaratio *Alexandri VII*, sub die 25 Septemb. 1665, qua damnavit sequentem propositionem 4, in ordine ibi : « Prælati regulares possunt in foro conscientiae absolvere quoscunque sacerdosab hæresi occulta et ab excommunicatione propter eam incursa : » ubi, ut vides, Pontifex damnat solum dictam absolutionem in ordine ad sacerdtales, ibi : « Absolvere quoscunque sacerdtales. »

(30. Ast tamen, si verum esset, quod sacra congregatio declaraverit non posse prælatos regulares, absolvere ab hæresi occulta, ut ex Mendo (101) refert Viva, *ad propos. 4 Alexandri VII*; Rosignol., *De pænitentia*, part. I, qu. 9, art. 19, sect. 5, n. 19; et alii, non esset a tali sententia recedendum; eo vel maxime, quod sic expresse tenent plurimi classici doctores, etiam independenter a tali declaratione sacrae congreg. innixi præsertim textui ejusdem bullæ Cœnæ, quæ § *Ceterum* utitur universalis negative, qua omnes excluduntur, ibi : « Cæterum a prædictis sententiis nullus per alium, quam per Romanum Pontificem... absolvit, etiam prætextu quarumvis facultatum, et indultorum, quibuscumque personis ecclesiasticis sacerdtales, et quorumvis ordinum etiam Mendicantium ac Militarium regularibus.... Per Nos, et dictam Sedem, ac cuiusvis concilii decreto verbo, litteris, aut alia, quacunque scriptura in genere vel in specie concessorum et innovatorum, aut concedendorum et innovandorum; » qui textus revera multum urget; unde in praxi suadeo hanc opinionem tanquam tutiorem tenendam, uti eam expresse tenent Tamburin., t. II *De jure abbat.*, disp. 12, qu. 2; Sigismundus a Bononia, Bartholomæus de Vecchis, et alii apud ipsum, Casar., *Compend. privil. Fratrum. Minor.*, verb. *Absolutio ord. quoad fratres*, n. 9; Confeclius, *Summa priv. Mendic.*, tit. 17, c. 7; Diana, part. I, tr. 5, resol. 6, par. III, tract. 2, resol. 122; par. VI, tract. 7, resol. 63; par. VIII, tract. 7, resol. 70; La Croix, lib. VII, par. II, n. 1622, cum aliis ibi cita-

tis, Matthæucc., *Official. curia*, c. 38, n. 24; cum pluribus ibi citatis, ubi usque ad n. 28 late probat; Mendo, d. 1, qu. 3, dicens sententiam Bonagratia, Habsensis, et aliorum ipsam tenentium non amplius esse probabilem.

(31. Prælati regulares (pro quibus in hoc non veniunt superiores locales conventuum ex decreto visitationis Apostolicæ 13 Maii 1601, relato infra n. 48) possunt suos subditos et novitos absolvere ab excommunicatione contracta, nedum ob percussionem levem et mediocrem, sed etiam ab excommunicatione contracta ob percussionem enormem. *Vide* verb. *Excommunicatio*, art. 11, a n. 15 ad 17. Id tamen possunt etiam superiores locales, si a generali vel provinciali habeant, ut communiter solent habere, in suos reservatos casus jurisdictionem delegatam; Matthæucc., *Official. cur.*, c. 39, n. 21, et alii. Imo Roncaglia, tom. I, tr. 4, cap. 2; citans Paulum, Bordonum et alios, absolute dicit, posse superiores locales, et in eorum absentia eorum vicarios absolvere suos subditos ab excommunicatione contracta ob quacunque percussionem vel alterius religiosi vel clerici etiam sacerdtales, ex concessione Bonif. VIII et Clementis VII. *Vide* verb. *Excommunicatio*, art. 12, a n. 15 ad 17.

(32. Prælati regulares, licet a Tridentino non habeant facultatem dispensandi ab irregularitate concessam episcopis, eamdem tamen habent in suos subditos per concessionem variorum Pontificum. *Vide* verb. *Irregularitas*, art. 3, n. 17.

(33. Refertur ad id amplissimum privilegium concessum prælatis regularibus. *Vide* verb. *IRREGUL.*, art. 3, n. 18.

(34. Nec hoc privilegium videtur revocatum per concil. Trid. *Vide*, ib., n. 19.

(35. Istæ tamen tam amplæ facultates non sunt de facili deducendas ad proxim : imo per varios graves doctores nequeunt prælati regulares dispensare cum suis subditis furiosis, epilepticis, lunaticis, energumenis, enormiter leprosis, et aliis, qui enumerantur. *Vide*, *ibidem*, n. 20. *Vide* verb. *Absolutio*, art. 2, a n. 29 ad 40. (36. Prælati regulares, et de eorum licentia sui religiosi confessarii, possunt dispensare super impedimento petendi debitum affinitatis contractæ ex copula post contractum matrimonium cum aliqua, vel aliquo sui conjugis consanguinea, vel consanguineo in primo vel secundo gradu. *Vide* verb. *MATRIMONIUM QUOD DEBITUM CONJUGALE*, art. 2, n. 20.

(37. Quando autem possint dispensare confessarii regulares super impedimento petendi debitum conjugale sine speciali commissione seu licentia prælati generalis aut provincialis? *Vide* ib., a n. 12 usque in finem.

(38. Prælati regulares ingredientes extra necessitatatem monasteria monialium, sibi

sarlii in ordine ad sacerdtales non de prælatis regularibus, in ordine ad suos subditos sermo fit.

subjectarum ligantur excommunicatione majori, et privantur omnibus officiis et dignitatibus. *Vide verb.* MONIALES, art. 3, n. 73.

(39). Nec possunt prelati regnulares ordinarie ingredi monasteria monialium, « nisi ex causa visitationis localis, et hoc semel tantum in anno, ita ut in eo anno, in quo unus ex memoratis superioribus visitaverit, alias superior a visitatione hujusmodi se omnino abstineat. » *Vide, ibidem*, n. 74.

(40). Prælatus regularis, si fuerit generalis, potest secum introducere duos socios sui ordinis; si fuerit alias a generali, potest introducere secum unum tantum socium sui ordinis. *Vide, ib.*, n. 75.

(41). Nec ipse visitator, nec ejus socii possunt sumere intra clausuram ullam refectionem. *Vide, ib.*, n. 76.

(42). Si ob clausuram, aut aliam urgentem, ac necessariam causam oportuerit prælatum regularem eodem anno plures ingredi septa monasterii, tunc non aliter ingredi potest, quam cum praesentia episcopi diocesanii, vel alterius personæ ecclesiastice secularis boni exempli, ac maturæ ætatis ab ipso episcopo ad hoc specialiter deputatae. *Vide, ib.*, n. 77.

(43). Si prælatus regularis supradictis contrafecerit, ipso facto poenam excommunicationis, et privationem omnium officiorum quæ obtinet, ac perpetua inhabilitatis ad illa, vel alia in posterum obtinenda, vocisque activæ et passivæ absque alia declaratione incurrit; et nihilominus nullis privilegiis et exemptionibus tueri se potest, quominus ab episcopo loci, tanquam ad hoc Sedis Apostolicæ delegato, quoties et quando opus fuerit, corrigi et puniri valeat. *Vide, ibid.*, n. 78.

(44). Prælatus regularis quando et quomodo possit concedere licentiam ingrediendi clausuram monialium sibi subjectarum. *Vide, ib.*, a num. 88 ad 93.

(45). Prælati regulares quoad absolutionem ab excommunicatione violatae clausuræ gaudent respectu suorum subditorum eadem facultate, qua gaudent episcopi respectu suorum. *Vide, ib.*, n. 12.

(46). A poenis privationis officiorum et dignitatum, et inhabilitatis latis a S. Pio V in violantes clausuram possunt prælati regulares absolvere suos subditos pro utroque foro. *Vide, ib.*, n. 24 et 25.

(47). Prælati regulares, etiamsi sint generales, nequeunt sine approbatione episcopi audire confessiones monialium sibi subjectarum. *Vide verb.* MONIALES, art. 5; n. 8.

(48). Prælati regulares jure nequeunt proprio et ordinario concedere indulgentias suis subditis. *Vide verb.* INDULGENTIA, n. 27, art. 2.

(49). Possunt tamen jure delegato et ex speciali concessione. *Vide, ib.*, n. 28.

(50). Monitoria concedere pro suis subditis possunt solum prelati generales, eorumque visitatores et provinciales, non vero superiores locales. *Vide verb.* MONITORIUM, n. 10.

(51). Posse autem superiores locales mo-

nitoria edere in suis conventibus, non quidem ad finem revelandi pro rebus aut scripturis deperditis vel subtractis, sed pro aliis delictis, tenent multi. *Vidè, ib.*, n. 11.

(52). Prælati regulares in quibus votis et juramentis possint dispensare seu ipsa irritare respectu suorum subditorum? *Vide verb.* JURAMENTUM, art. 3, n. 30, et verb. VOTUM.

(53). Prælati regulares, puta generales et provinciales undecim tantum casus reservare possunt, et non plures sine consensu capituli generalis pro tota religione vel capituli provincialis pro provincia. Sic expresse decrevit Clemens VIII, decreto tenoris sequentis.

« Sanctiss. D. N. jam pridem accurate perpendit, et re ipsa comperit, quod reservatio facultatis absolvendi religiosos poenitentes a peccatis quibusdam gravioribus, nisi superiores admodum prudenter ac moderate illa utantur, nonnullos infirmiores, qui interdum superiori suo conscientia maculas detegere formidant, adiungere posset in æternæ damnationis periculum, et spiritualis remedii desperationem;

Quocirca, ut huic malo Sanctitas Sua opportune provideret, decrevit ut nemo ex regularium superioribus peccatorum absolutiones sibi reservet, exceptis iis, quæ sequuntur, aut omnibus, aut eorum aliquot, prout subditorum utilitati expedire in Domino judicaverit.

I. Veneficia, incantationes, sortilegia.

II. Apostasia a religione sive habitu dimiso, sive retento, quando ea provenerit, ut extra septa monasterii seu conventus fuit egressio.

III. Nocturna et furtiva e monasterio seu conventu egressio, etiam non animo apostandi facta.

IV. Proprietas contra votum paupertatis, quæ sit peccatum mortale.

V. Juramentum falsum in judicio regulare seu legitimo.

VI. Procuratio, auxilium seu consilium ad abortum faciendum post animatum fetum, etiam effectu non secuta.

VII. Falsificatio manus, aut sigilli officium monasterii aut conventus.

VIII. Furtum de rebus monasterii seu conventus in ea quantitate, quæ sit peccatum mortale.

IX. Lapsus carnis opere consummatus.

X. Occisio aut vulneratio, seu gravis perussio cuiuscunque personæ.

XI. Malitiosum impedimentum aut retardatio, aut aperitio litterarum a superioribus ad inferiores, et ab inferioribus ad superiores.

Si quod aliquid peccatum grave pro religionis conservatione, aut pro conscientia puritate reservandum videtur, id non aliter fiat, quam generalis capituli in toto ordine aut provincialis in provincia, matura discussione et consensu: « Superiores in singulis domibus deputent duos, tres aut plures confessarios pro subditorum numero majori vel minori, etc., qui a nun-

« reservatis eos absolvant, et quibus
« etiam reservatorum absolutio com-
« mittatur, quando casus occurrerit, etc.
« Datum Roma, apud Sanctum Petrum, 26
Maii 1593. »

(54. *Prefatum Decretum confirmavit Urb.*
VIII, per decr. sacr. congr. Conc., die 21
Sept. 1624, addens quod sequitur:

« *Sanctitas Sua deinceps declaravit, ut si*
hujusmodi regularium confessariis casus
alicujus reservati facultatem potentibus
superior dare noluerit, possint nihilominus
confessarii illa vice penitentes regulares,
etiam non obtenta a superiori facultate,
assolvere. »

(55. *Super dict. Dec. Clem. VIII, dubita-*
tum, ut infra, fuit:

An in Dec. Clem. Papæ VIII, de ann.
1593, 26 Maii super qualitate casuum ab
eorumdem regularium superioribus reser-
vandorum edito censuræ etiam comprehen-
derentur; ita ut iisdem superioribus absque
capituli generalis, aut provincialis consensu,
aliquibus peccatis in decreto hujusmodi
non contentis, excommunicationem adne-
cere, ejusdemque absolutionem sibi reser-
vare liceat?

Sacra congr. card. negotiis regularium
præposita, illustrissimo Bandino referente,
censuras in supradicto decreto compre-
bendi censvit. Romæ, 7 Jul. 1616.

(56. *Soli prælati auctoritatem quasi episc.*
habentes, nempe generales et provinciales,
possunt in religionibus reservare casus; et
nullatenus superiores locales. Communis, et
claræ patet ex adductis decretis. Unde in
nostra religione adest statutum capituli
generalis celebrati Assisi de anno 1526, quo
expresse ordinatur et mandatur auctoritate
Apostolica, et totius capituli generalis,
quod nullus guardianus possit sibi reservare
aliquem casum.

(57. *Imo guardiani, et cæteri superiores*
locales quocunque nomine nuncupati, sine
facultate a generali vel provinciali obtenta,
seu de consuetudine sibi commissa et dele-
gata, nequeunt absolvere a dictis casibus in
suis respective religionibus vel provinciis
reservatis, cum soli generales, provinciales,
et nullatenus superiores locales habeant ad
id jurisdictionem et auctoritatem ordina-
riam, ut expresse decretivit sacra congreg.
Visitationis Apostolicæ de mandato Sanctissimi
die 13 Martii 1601, decreto ut
infra:

(58. « *In congregatione adm. illustrium*
RR. DD. prælatorum visitationis Apostolicæ
de mandato sanctiss. D. N. Papæ, die 13
Mart. 1601. Inter alia: « Al memoriale del
P. custode de reformati di San Francesco la
Santità Sua dichiara, che il decreto suo
sopra la reservatione de' casi de' religiosi
fatto alli 26 di Maggio 1593, non dispone,
nè determina a chi spetti l'autorità d'assol-
vere da' detti casi, rimettendosi in questo
alle costituzioni, uso, ed osservanza co-
mune delle religioni, che il generale e
provinciale abbiano quest' autorità ordi-

naria, e non li guardiani, e priori supe-
riori immediati de conventi; dovranno però
detti provinciali e generali comunicare
detta facoltà in ciaschedun convento a per-
sona discreta, et intelligente per assolvere
i religiosi di quel convento, che faranno
ricorso, ovvero nelli casi particolari, che
occorreranno, concedere la facoltà a cias-
cuno confessore deputato in detto convento,
quando esso confessore ne faccia istanza,
e giudica espidente, se gli conceda, nel
qual caso li superiori, anco delegati, do-
vranno prontamente concederla, conforme
al detto decreto Pontificio, perchè, negan-
dosi, la Santità Sua intende, che il con-
fessore possa assolvere da detto caso. »
Orb. Seraph., tom. IV.

(59. *Hinc superiores locales, ut priores,*
doctores, guardiani, et hujusmodi ne-
queunt in suis conventibus sibi eligere in
confessarium simplicem religiosum sacer-
dotem sibi subditum non approbatum a
generali vel provinciali; superiores enim
locales in suis conventibus sunt veluti parochi
in suis parochiis: parochi autem ne-
queunt sibi in confessarium eligere sacer-
dotem non approbatum ab ordinario, ut
est certissimum post decretum Alexandri
VII, qui die 24 Septembr. 1665, inter alias
merito damnavit sequentem propositionem
16 in ordine, ibi: « Qui beneficium cura-
tum habent, possunt sibi eligere confessar-
rium simplicem sacerdotem non approbatum
ab ordinario; » ergo neque superiores lo-
cales possunt sibi in confessarium eligere
simplicem sacerdotem non approbatum a
generali vel provinciali; cum enim ne-
queant ipsum approbare pro aliis, neque pos-
sunt approbare pro se. Matthæucci, Offi-
cialis curia, cap. 32, et alii passim.

(60. *Regularis, qui, in seio vel invito*
prælato sui ordinis, approbatur ab ordinario
loci ad audiendas confessiones in sua diœ-
cesi, an valide eas excipiat. Vide verb.
APPROBATIO, art. 1, n. 18 et 19.

(61. *Prælati possunt suos subditos a se*
vel suis prædecessoribus, vel aliis quibus-
cunque superioribus ad audiendas confes-
siones approbatos, ab eisdem confessionibus
audiendis suspendere, etiam ex causa oc-
ulta, et extrajudicialiter, ut declaravit
sac. congr. Episcop. et Reg., in una The-
atinorum, 2 Jul. 1617. Vide, ibidem,
n. 20.

(62. *Prælati regulares, nempe generales*
et provinciales possunt religiosos sibi sub-
ditos in notarios creare et deputare. Sic S.
Pius V, constitut. iucip. Debitum, concessit
expresse prælatis ordin. Prædicatorum, de
quo privilegio participant cæteri regulares
communicantes cum ipsis in privilegiis.
Vide verb. NOTARIUS.

(63. *Prælati regulares, puta generales et*
provinciales, possunt cum generali seu
provinciali, seu intermedio capitulo disper-
sare cum suis religiosis illegitimis ad officia
et prælatias ordinis obtainenda. Quamvis
enim privilegia ad id concessa religionibus,

et relata a Rodriguez, tom. I, *Quæst. regular.*, quæst. 13; art. 9; et Peyrin., tom. I, *Privileg. Minim. in constitut. 2 Julii II*, § 29, n. 93, fuerint abrogata a Sixto V, constitut. incip. *Cum de omnibus*, et alia incip. *Ad Romanum Pontificem*; tamen ex post Gregorius XIV, constitut. 3, incip. *Circumspecta Romani Pontificis Providentia*, § 4, moderans prædictas Sixti V constitutiones, id eis iterum concessit, statuendo « Licere generali aut provinciali singulorum ordinum aut congregationum, aut hospitalium, ad quos dicta dispensatio spectat, juxta tenorem privilegiorum et indultorum Apostolicorum eis concessorum, quæ dummodo usu recepta, nec alias sub ulla revocationibus comprehensa sint, ut præfertur, in hac parte revalidamus, cum illegitimis, quos alias dictus generalis aut provincialis cum generali, provinciali, seu intermedio capitulo, et non alias suffragantibus meritis, dignos judicaverint, ad honores, gradus et dignitates obtinendas dispensare, ac dispensationes hujusmodi ita factas, et inde secuta quæcumque, ut antea, valere ac tenere perinde ac si dictæ constitutiones non emanassent. » Miranda, in *Manual.*, tom. II, quæst. 2, art. 3; Matthæucci, *Official.*, curiae, cap. 38, n. 39; Lezana, *Summa quæst. regul.*, tom. I, cap. 18, n. 60; Peyrin., tom. I, *Privilegior. Minimor. in constitut. 2 Julii II*, § 29, a n. 95, et alii passim. Et idem sub ampliori forma concessit postea ipsem Pontifex Gregorius XIV, in privilegio dato congregationi clericorum regularium ministrantium infirmis constitut. 18, incip. *Illiis*, § 29, his verbis: « An dicto præfecto generali pro tempore existenti, seu de illius licentia præfectis inferioribus aliorum locorum, seu provincialibus dictæ congregationis pro tempore existentibus, et illorum vicariis, ac loca tenentibus, et cum ejusdem congregationis personis defectum natum etiam ex adulterio, sacrilegio, incestu, et quovis alio nefario, et illicito, ac prohibito, et damnato coitu provenientem patientibus, postquam in dicta congregatiione vota emiserint, ut defectu hujusmodi non obstante, ad quosunque sacros, etiam presbyteratus, ordines promoveri, et in illis etiam in altaris ministerio ministrare, nec non ad quascunque administrationes, personatus, præminentias et officia dictæ congregationis eligi, admitti et assumi illaque gerere et exercere. »

(64). Prælati regulares habentes, ut supra, facultatem dispensandi cum subditis religiosis illegitimis, quoties scientes esse tales, conferunt illis aliquam prælatiam vel officium, consentur saltem in foro conscientiae cum illis dispensare; talis enim prælatiae vel officii collatio est quædam virtualis dispensatio: Rodriguez, tom. I, *Quæstion. Regular.*, quæst. 13, art. 16; Navarr., in *Manuali*, cap. 24, n. 74; Lezana, loc. cit., cap. 18, n. 63, et alii.

(65). Prælatus regularis, sicuti et quilibet aliis captus a Turcis vel Saracenis, seu ab aliis hostibus, non est ipso jure privatus

sua dignitate, nec privandus per sententiam, sed interim deputandus est vicarius, qui, durante captivitate, provinciam seu monasterium regat, et ipse ex captivitate reversus pristinam dignitatem et prælatiam recuperat; c. *Si episcopus*, De supplend. neglig. Prælat. in 6. Captivitas enim non est delictum, et ubi delictum non est, ibi non debet esse poena, c. *Cognoscentes*, De constitutionibus, et glossa communiter recepta in c. *Si beneficia*, vers. *Sine culpa*, De præbend. in 6. Tum quia nimia crudelitas esset talem affligere, cui potius est misereendum, cap. *Licet*, De censibus, et ibi glossa communiter recepta verb. MISERERI, et facit textus in c. *Cum percussio 7*, q. 1, ibi: « Non debet a Nobis ad illi flagellatis afflictio, » in cap. *Ex parte*, De cleric. aggratant., ibi: « Nec afflictio afflito sit addenda, » cap. *At si clerici*, De judiciis, § *De adulteriis*, ibi: « Nec duplici debens ipsum contritione conterere, » et in l. *Navi onustæ*, § *Cum autem*, ff. *ad leg. Rhod.* de jactu, ibi: « Quia non debet duplici damno onerari, » cum similibus.

(66). Unde P. Joannes Cheron provincialis Carmelitarum a barbaris captus, ac postea liberatus, a sacra congregatione Episcop. et Regul. jubetur in possessione provincialatus manuteneri, et ad liberum illius exercitium reintegrari, cassata alterius provincialis electione. *Vide* verb. *Postliminium 1, 7*, ubi refertur casus.

(67). Assignantur, quid important absolutiones generales, quas prælati regulares in fine visitationis, et in quibusdam anni solemnitatibus dare consueverunt suis subditis religiosis, quæ absolutiones cadunt super excommunicationibus, suspensionibus et irregularitatibus; quas subditi forte ignoranter contrixerunt, vel oblitii sunt, ita ut, si postea recordentur et cognoscant se aliquam censuram, vel poenam reservatam incurrisse, non teneantur amplius pro absolutione ab illis censuris, vel poenis recurrere ad superiorem habentem facultatem, sed sufficiat, quod confiteantur communi confessario peccata, ob quæ illas incurserunt; nam illa peccata, ut supponitur, erant solum reservata ratione censuræ, qua sublata, cessat reservatio peccati. Illæ tamen absolutiones non sunt sacramentales, nec per eas quis absolvitur a culpa peccati, cum tunc non fiat confessio specifica peccatorum, sed sunt quædam absolutiones deprecative, per quas subditi absolvuntur « ab omnibus censuris, etc., et a poena debita pro peccatis jam quoad culpam, dimissis, adhuc in hac, vel altera vita exsolvenda. » Unde cum in talibus absolutionibus dicitur: *Absolvo vos ab omnibus peccatis vestris*, idem est ac ab omnibus poenis debitibus pro iisdem, juxta illud *II Machabæorum* xii: *Sancta et salubris est cogitatio pro defunctis exorare*, ut a peccatis solvantur; ubi peccata sumuntur, ut vides, pro poenis debitibus pro iisdem. Sic Rodriguez, tom. I, quest. 29, artic. 26; Kerchove, in *Statuta generalia*, cap. 9, §

22. art. 161; Kazenberger, *Supplément. Theol. sacrament.* P., Sporer, cap. 3, sect. 2, quæst. 3, n. 142, fol. 260, et alii passim. Vide verb. *INDULGENTIA*, art. 2, n. 28, artic. 4, n. 11, et artic. 5, n. 65 ad 69.

(68). Unde enixe deprecantur et serio monentur prælati omnes regulares ad has generales absolutiones suis subditis imperitiendas diebus omnibus et festivitatibus, quibus id eis est a Sede Apostolica per specialia privilegia concessum, ne tanto spirituali bono fraudentur. Dies autem, et festivitates, in quibus est eis concessum, assignantur cum suis respectivis formulis absolutionum sub verb. *INDULGENTIA*, artic. 4, n. 55 ad 60. Vide, ibi.

(69). Idem, quod de absolutionibus generalibus a prælatis regularibus dari consuetis, dicendum est de absolutionibus cum indulgentia in articulo mortis dari solitis infirmis moribundis, quibus dari possunt etiam si eas non petierint, et jam sint sensibus destituti; nihilque percipient, aut sciant de tali indulgentia. Doctores citati.

(70). Absolutio, quæ datur a prælato seu præside ante electionem capitularem, cadit super censuras et irregularitates, quæ possunt esse impedimentum inhabilitatis ad eligi et eligere; et patet expresse ex sequenti formula uti consueta: « Misereatur vestri, etc. Indulgentiam, etc. Si tenemini aliquo vinculo excommunicationis majoris vel minoris, interdicti vel suspensionis, in quantum se extendunt gratiæ et privilegia ordinis nostro concessa, vos omnes auctoritate beatorum Petri et Pauli, ac sanctæ Sedis Apost. mihi in hac parte commissa, et vobis concessa, ad effectum electionis (vel electionum), canonice ac rite per vos faciendæ (vel faciendarum) absolvō. Item, eadem auctoritate, et ad eundem effectum dispenso vobiscum super omni irregularitate, si quam contraxistis, quatenus opus sit, et indigetis, vos habilito executioni ordinum et officiorum vestrorum. In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Amen. »

(71). Si quis religiosus esset ligatus aliqua censura, a qua prælatus, seu præses capituli non posset absolvere, tunc ipse non esset absolutus, et sic non posset in dicta capitulari electione eligi aut eligere; hoc enim videtur expressum in hac clausula dictæ absolutionis: « In quantum se extendunt privilegia, et gratiæ ordini nostro concessæ. » Sic Peyrin., *De prælat.*, q. 2, c. 5, num. 9, cum quo transeunt doctores, teste Matherucci, *Officialis curiæ*, cap. 38, num. 18.

(72). Item talis absolutio non prodest absentibus; quamvis enim absolutio ab excommunicatione dari possit etiam absentibus per litteras, ut tradunt communiter doctores, hæc tamen solum ad præsentes dirigitur, ut demonstrant aperte illud pronomen demonstrativum *Vos*, quod electores præsentes exigunt, ut de beneficio talis absolutionis participent. (73). Sic expresse Mat-

thæucci., loc. cit., n. 18. Qui c. 19, num. 38 et sequent., ex multis probat contra sanctorum, quod talis absolutio sit cum reincidencia, cum sit data ad cautelam, ne ex titulo censurarum possit postea electio, alias valida impugnari: unde cum non absolute detur, sed restricte ad effectum electionis facienda, completa electione, capitulares, qui aliqua censura erant irrelitti, in eamdem reincidunt, et sic, ut electus possit deinde officium exercere, debet absolutionem petere a sacra pœnitentiaria. Nam absolutio, quæ a præside præstatur, solum operatur, ut possit canonice eligi, non vero quod valeat exercere; sed hic opus est puro et absoluto absolutionis beneficio. Hæc ille. Vide, ibi.

(74). Prælati regulares possunt concedere specialibus benefactoribus suæ respectivæ religionis filiantias seu litteras filiationis, eis communicando suffragia, indulgentias, orationes, et bona spiritualia tanquam filiis propriæ religionis, ex concessione Urbanii V, facta prælatis totius ordinis Minorum prout referuntur in *compendio privilegiorum*, verb. *INDULGENTIA QUOD SECULARES*, c. quarto, n. 6, ibi: « Urbanus V concessit, ut generalis et provincialis totius ordinis Minorum possint communicare suffragia, indulgentias, orationes et bona spiritualia benefactoribus ordinis: » per quæ, quid intelligatur et veniat, patet ex ipsis litteris filiationis, quæ ipsis benefactoribus passim dantur, in quibus omnia ad longum clare exprimantur.

(75). Prælati regulares, an et quando teantur applicare missam pro ovibus suis? Vide verb. *MISSA*, art. 3, sub n. 11 circa finem.

(76). Prælati inferiores jurisdictionem quasi episcopalem exercentes, tenentur statutis temporibus visitare limina apostolorum et ecclesiarum statum exponere; Benedict. XIV, tom. I, constitut. 7, incip. *Quod sancta*, § 5. Vide tom. IV, verb. *LIMINA APOSTOLORUM*.

(77). Prælato inferiori acquiritur jurisdictione intra episcopi diœcesim, vel ex privilegio, vel ex consuetudine immemorabili. Idem constitut. 76, incip. *Apostolica servitutis*, § 2. (78). Non vero ex possessione quadragenaria ex titulo colorato. Idem, ibid., § 3. Vide tom. IV, ad verb. *JURISDICTIO*

(79). Prælatis inferioribus jurisdictionem habentibus in clericum et populum, conceditur facultas impertiendi benedictionem cum indulgentia plenaria in articulo mortis. Idem, tom. II, constitut. 34, incipit. *Pia mater*. Vide tom. V, verb. *MORIBUNDUS*, n. 38 et 39, ubi datur etiam formula eam impertiendi.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(80). De privilegiis prælati regularis, tum de potestate ejusdem in suos subditos, plene agit Grucher., *De privilegiis religiosi*,

De privilegiis, tract. 2 per tot. et de potestate, tractat. 3 per tot. Consule et eum, lo-

cis citatis. De privilegiis et potestate abbatis commendatarii.

REGULARIS PROFESSIO.

SUMMARIUM.

1. Professio regularis quid sit? — **2.** Professio regularis est duplex; una expressa, et alia tacita, et quæ utraque sit? — **3.** Ad valorem professionis requiritur ætas annorum sexdecim completorum. — **4.** Anni xvi ad professionem requisiti dehent esse completi de momento ad momentum; unde si professio fiat per aliquot tantum horas ante completum annum xvi ætatis, est nulla. — **5.** Ætas incipit a die nativitatis, et non a die baptismi. — **6.** Item ad valorem professionis prærequiritur annus probationis completus. — **7.** Et quidem hic annus debet esse completus de momento in momentum, adeo ut professio facta nondum completo anno, etiam per modicum tempus, esset nulla. — **8.** Imo ita debet esse completus et integer annus probationis, ut anno bissextili debeat necessario computari lapsus diei, qui tunc de novo additur. — **9.** Insuper hic annus probationis debet esse continuus, ita ut novitus annum probationis animo religionem deserendi interrumpens, licet per duas solas horas, teneatur incipere de novo annum novitiatu. — **10.** Et talis annus probationis debet necessario peragi cum habbitu regulari, et non cum habitu seculari. — **11.** Professio potest in articulo mortis emitiri, etiam anno novitiatu non completo, dummodo novitius seu novitia habeat legitimam ætatem. — **12.** Si tamen hujusmodi novitius vel novitia convaluerit, debet iterum proficeri. — **13.** Talis professio emissâ in articulo mortis anno novitiatu nondum completo, non suffragatur nisi quad acquisitionem indulgentiarum favore proficit; non autem, quad acquisitionem dotti favore monasterii. — **14.** An autem professio emissâ in articulo mortis, anno probationis jam integre completo, proposit monasterio quad acquisitionem bonorum? remissire. — **15.** Professio facta post xvi annum ante decimum octavum requiritum a statuto ordinis Minorum non annullante aut irritante, valida est. — **16.** Sic etiam professiones emissæ juxta dispositionem concilii Tridentini, id est post completum 16 annum sunt valide, quamvis in constitutionibus religiosi SS. Trinitatis Redemptionis captivorum auctoritate apostolica confirmatis cautum sit, quod in ea religione aliquis non recipiatur, antequam annum vicesimum videatur compleuisse. — **17.** Professio potest per superiorem prolongari lapsu tempore novitiatu in his qui non bene adhuc dicierunt, et aliquantulum inhabiles reperiuntur, dummodo habeat spem probabilem, quod effic. bables infra sex menses. — **18.** Si tamen propter aliquam pertinacem infirmitatem, vel aliam causam esset protrahenda professio ultra sex menses, tunc pro facultate esset audeunda Sedes Apostolica. — **19.** Item ad valorem professionis requiritur, quod tam novitiatu quam ipsa professio fiat in conventibus designatis. — **20.** Viri recepti et professi in conventibus non designatis tenentur nullitatem sue professionis deducere coram sacra congr. Conciliu. Quod si non fecerint, et recedere a monasteriis præsumperint, tanquam apostatae sunt puniendi. Et superiores, qui in cogitatione cause se iugesserint, vel professos ejecerint, censuras latæ sententiæ incurru. — **21.** Adducitur ad id decretum Urbani VIII. — **22.** Ratificare volentes professionem nullam ob loci designati defectum, non tenentur novitiatum reiterare, nec novum consensum capituli requirere, sed sufficit quod ratificatione, seu nova professio fiat in manibus prælati. — **23.** Adducitur ad id constitutio Urbani VIII. — **24.** Item ad valorem professionis requiritur, quod omnino libero

consensu proficitia absque metu gravi, sive evidenti in constantem virum ab extrinseco injuste incusso fiat. — **25.** Metus levis non reddit professionem invalidam. — **26.** Sic etiam metus proveniens ab intrinseco et causis naturalibus non invalidat professionem. — **27.** Solus metus mortis violentæ incusus a causa libera extrinseca cadens in constantem virum invalidat professionem. — **28.** Non invalidat autem dictam professionem metus mortis naturalis, seu ab intrinseco. Nec metus mortis accidentalis casualis. — **29.** Cur professionem inficiat timor mortis violentus incusus a causa libera extrinseca, et non timor mortis naturalis vel accidentalis casualis? — **30.** Metus mortis violentæ, ad hoc, ut invalidet professionem, debet esse ab homine incusus, et ordinatus ad ipsam professionem extorquendam. — **31.** Secus autem non invalidat. — **32.** Metus reverentialis, si præcesserint minas vel verbera, aut Pater sit terribilis, annulat professionem. — **33.** Professio dicitur metu facta ex præcedentibus minis aut verberibus a Patre allatis sine expresso præcepto. — **34.** Insuper volunt multi sufficiere solum in etum reverentialem absque minis. — **35.** In praxi tamen tenendum est, non sufficere solum metum reverentialem ad annullandam, seu invalidandam professionem. — **36.** Alia de metu remissive. — **37.** Professio emissâ per vim et metum, et ante annum 16 a Tridentino prescriptum, est nulla. — **38.** Item nulla est professio per vim et metum emissâ, et novitiatu interrupto. — **39.** Item nulla est professio emissâ ob metum interversionis status et denegationis alimentorum. — **40.** Item ad valorem professionis requiritur consensus, et acceptatio illius vel illorum, ad quos spectat aliquem ad professionem recipere. — **41.** Ad quem autem spectat novitios ad professionem recipere, recurrentem est ad consuetudines legitimas, constitutiones et privilegia cuiuscunq; ordinis. — **42.** Unde in illis religionibus, in quibus receptione ad professionem spectat ad prælatum cum consensu et suffragio religiosorum conventus, non potest prælatus solus sive tali consensu et suffragio aliquem ad professionem recipere; aliter, si non concurrat saltem major pars capituli, talis professio erit nulla. — **43.** Ubi autem receptione ad professionem spectat ad solum prælatum sine consensu et suffragio, aut consilio religiosorum conventus, tunc professio ab ipso solo, alias legitime recepta, erit valida. Nec prælatus defuncto, aut absente, poterit a conventu aliquis ad professionem validè admitti. — **44.** Poterit tamen conventus ad professionem valde admittere, prælato defuncto, ubi receptione ad professionem spectat insimul ad utrumque. — **45.** In ordine fratrum Minorum de Observantia talis facultas competit generalibus et provincialibus privative quoad alios. — **46.** Ut tamen valide possit generalis et provincialis ad professionem recipere, requiritur consensus, et suffragium maioris partis religiosorum in conventu novitiatu a duobus saltim mensibus ibi actu de familia existentium; et in paritate votoru, dnu tercia vice feruntur, potest provincialis dare votum decisivum. — **47.** Prælatus potest aliis committere, ut nomine suo novitios ad professionem recipient. — **48.** Ad valorem *Professionis expressæ* non requiritur certa verborum forma, sed sufficit quelibet quibuscumque sit verbis concepta: dummodo proficens per ea ad vota et certam regulam se astringere revera intendat. — **49.** Valde tamen expedit, et omnino convenit, ut adhibeatur propria et consueta cujusque religionis formula. — **50.** Professio expressa potest valide fieri, non solum expressis verbis seu scriptis,

ced etiam signis et nubibus. — 51. Professio expressa potest etiam fieri per procuratorem. — 52. Professio facita non est revocata, seu ablata per concilium Tridentinum, sed adhuc in suo pristino valore manet, si ad ipsam concurrant ea, que a concilio prescribuntur. — 53. Hinc si quis, expleto anno 46 annorum probationis finito, exerceat actus ad solos professos pertinentes, tacite profiteri censetur. — 54. Ad hoc ut professio tacita sit valida, requiruntur quinque potissimum conditiones, que assignantur. — 55. Alia ad rem, *remissive*. — 56. An professus ignoranter ante 19 annis annum ex erro fidei baptismatis, si exerceat postea actus solitos a professio fieri, censendus sit tacite professus. — 57. Hermaphroditus non est admittendus ad professionem, neque in monasterio sexus in ipso prevalens. — 58. Hinc sacra congregatio Concilii decrevit, quod hermaphrodita mulier recepta in aliquo monasterio non est recipienda ad professionem, etiamsi sexus feminens prevaleat. — 59. Imo hermaphrodita si fiat monialis, professio irrita est. — 60. Religiosus professus non potest a religione ejici sub pretexta, quod labore morbo gallico lepra vel alio morbo incurabili reticito tempore professionis. — 61. Nisi tamen adesset speciale statutum religionis a Papa ad id expresse confirmatum. — 62. Statutum tamen hujusmodi non suffragatur, si morbus incurabilis superveniat post professionem. — 63. Professus per simulationem in monasterio monialium ex inhonesta causa, licet non sit monachus, tamen cogitur in alio monasterio manere in paenam delicti commissi; sicuti etiam professa per simulationem in conventu virorum ex inhonesta causa, licet non sit monialis, tamen cogitur in alio monasterio manere in paenam delicti commissi. — 64. Novitius, qui post completum annum probationis exit et Monasterio de licentia superiorum, inde ad triennium reversus potest statim profiteri, nisi religiosus, aut per omne conditio sit immutata. — 65. Quicunque nulliter professus potest reclamare contra nullam suam professionem, ex quacumque causa sit nulla. — 66. Ad legitimam reclamationem contra nullitate professionis tres potissimum conditiones sunt necessariae, quarum una si negligatur aut omittatur, reclamans non auditur sed ad monasterium redire cogitur, vel nondum egressus ibidem manere compellitur. — 67. *Prima conditio* est, quod reclamans ante deductionem et probationem nullitatis sue professionis coram legitimo judice faciendam, habitum non deponat, nec etiam absque licentia superioris cum habitu propria auctoritate a monasterio discedat. — 68. Etiam si egressi vel tenti transire ad aliam religionem. — 69. Imo eti si tanquam incorrigibiles, servata forma constitutio- num Apostolicarum, fuissent ejecti. — 70. Si tamen aliquis religiosus vel religiosa, non tenere, sed ex aliqua justa causa, cum, vel sine habitu a monasterio ausfugaret, et ad urbem accederet, seu ad maiorem superiorum vel ordinarium aut ad aliud monasterium se transferret, tunc posset, reassumpto habitu, etiam extra claustra audiri. — 71. *Secunda conditio* est, quod reclamans causam nullitatis professionis ante egressum coram superiore suo et loci ordinario legitime deducat et probet. — 72. Pro superiore suo hinc intelligitur superior localis: nisi aliud habeant religionum constitutiones et legitimae consuetudines, ut hujusmodi causae deducantur coram provinciali. — 73. Pro ordinario intelligitur episcopus diocesis illius in qua existit conventus seu monasterium nulliter professi aut professae. — 74. Reclamans pro nullitate sue professionis debet causam deducere, et probare coram superiore religionis, et ordinario conjunctim, seu copulative, etiam agatur de nullitate ratione morbi, seu alterius defectus naturalis. — 75. Et hæc facultas cognoscendi causam nullitatis professionis conjunctim cum episcopo competit superioribus etiam in casu,

quo religio se opponat et contradicat. — 76. Ad quos spectet declaratoria nullitatis professionis? — 77. *Tertia conditio* est, quod reclamans proponat causam nullitatis intra quinquennium a die professionis. — 78. Hinc via ordinaria post quinquennium in foro externo non amplius audiendus est reclamans contra professionem, etiam si alleget quod intra quinquennium ignoraverit nullitatem professionis sua; vel alias absque culpa sua a reclamando impeditus fuerit. — 79. Unde, qui vult reclamare post quinquennium elapsum, debet obtinere restitutionem integrum a Papa. — 80. Vir professus in monasterio monialium est illico ejiciendus, non obstante lapsu quinquennii. — 81. Nulliter professus certe sciens coram Deo et conscientia ex aliquo essentiali defectu suam professionem esse nullam, si nolit eam ratificare, potest tuta conscientia in occulto discedere, ac etiam nubere; donecmodo tamen sine gravi scandalo, aut alio majori incommodo, ac praejudicio abire possit. — 82. Si autem nulliter professus absque scandalo aut alio majori incommodo, vel gravi praejudicio religionis occulte discedere negqueat, nec in foro externo possit prout aliquot impedimentum probare certam nullitatem sua professionis, debet manere in religione, donec commoda occasio sine scandalo occulte fugient se offerat; et interim, absque scandali periculo, non tenetur ad vota et regulam ordinis, etc. — 83. Nulliter professus, si dubitet, an tacite vel expresse ratificaverit suam professionem, postquam scivit certo esse nullam, si nondum sit elapsum quinquennium a die professionis, potest adhuc reclamare; si autem sit jam elapsum quinquennium, teneatur perseverare in religione. — 84. Nulliter professus potest professionem suam ratificare, sive facite, sive expresse. — 85. Nisi tamen habeat perpetuum impedimentum. — 86. Nulliter professus, necessario scire debet suam professionem fuisse nullam ad hoc, ut eam valide ratificet, et sic de- irrita fiat valida. — 87. Nulliter professus potest valide suam ratificare professionem absque novo consensu superioris seu capituli regularis. — 88. Recepitus pro laico seu converso, si in novitatu de licentia quorum interest, transeat ad statum clericalem, et subhunc anno probationis integre peracto, profiteretur, valida est ejus professio. Attende tamen subiuncta. — 89. Si tamen professionem emiseri in statu laicorum seu conversorum, non potest de sola licentia praeciali regularis, et desinitorii transire ad statum clericorum, sed talis licentia obtineri debet a Sede Apostolica. — 90. Professus in una religione non potest transire ad aliam sine licentia Sedis Apostolicae. — 91. Et transiens de licentia Sedis Apostolicae ad laxiorem religionem, etiam ejusdem ordinis, tenetur in secunda religione novum annum probationis peragere, et illi professionem emittere. — 92. Excommunicantur omnes, qui quomodoquinque virginem, vel viduam, vel aliam mulierem coegerint invitam ad religionem et professionem. — 93. Item consilium, aut auxilium, vel favorem dederint, quique scientes eam non sponte facere quoquomodo eidem actu, vel presentiam, vel consensum, vel auctoritatem interposuerint. — 94. Non excommunicantur tamen ii qui per vi- inducitivam, non coactivam coegerint virginem monasterium ingredi. — 95. Excommunicantur et ii, qui sanctas virgines, vel alias mulieres vel accipiendo, vel voti emitendi quoquomodo sine justa causa impedirent. — 96. Dictam excommunicationem latam a concil. Trid. contra cogentes ad professionem, seu ab ea retrahentes mulieres, non incurvant sic cogentes aut retrahentes viros. — 97. Attamen sic cogentes, vel retrahentes viros graviter peccant, et possunt ab ordinariis puniri censuris. — 98. Professio regularis varios habet et sortitur effectus. Et primo, per religiosam professionem confertur processio perfectissima remissio omnium peccatorum,

tam quoad culpam, quam quoad paenam. Et haec indulgentia acquiritur præsertim a minoribus per renovationem professionis quotannis fieri solitam. — 99. Secundo, professio religiosa extinguit omnia vota prius emissa. — 100. Et hoc etiam si quis voverit aliam religionem etiam strictiorem intrare. — 101. Tertio, auferit irregularitatem ex natalium defectu provenientem in ordine ad suscipiendos sacros ordines; secus in ordine ad prælaturas vel dignitates ecclesiasticas. — 102. Alia autem irregularitates non auferuntur per professionem religiosam. — 103. Quarto, professio religiosa dirimit, non solum sponsalia, sed etiam matrimonium jam contractum et nondum consummatum. — 104. Et in hoc

(1. Professio regularis seu religiosa est promissio libere facta, et legitime accepta, qua quis in debita reitate constitutus post annum probationis expletum se astringit certæ religioni ab Ecclesia approbatæ. Est in re communis.

(2. Professio regularis seu religiosa est duplex, una expressa et alia tacita. *Professio expressa* est illa, quæ fit verbo, vel scripto, vel utroque simul; vel etiam nuto aut signis in manibus legitimi superioris, juxta formam religionis professæ. *Professio tacita* est illa, quæ fit sine verbo vel scripto, et mentem suam obligandi se ad tria vota et certam religionem signo, vel facto alio extero satis manifestat. Ita in re communis.

(3. Ad valorem professionis requiriuntur etas annorum sexdecim, completorum. *Communis*, textu espresso in concil. Trident., sess. xxv, *De regularibus*, cap. 15, ibi: « In quacunque religione tam virorum quam mulierum, professio noua fiat ante decimum sextum annum expletum... Professio autem antea facta sit nulla, nullamque inducat obligationem ad alicujus regulæ, vel religionis, vel ordinis observationem, aut alios quoscunque effectus. »

(4. Anni sexdecim ad professionem requisiuti debent esse completi de momento ad momentum; unde si professio fiat per aliquot tantum horas ante completum annum decimum sextum etatis, est nulla. Vide verb. *ANNUS PROBATIONIS*, a. n. 25, et verb. *MONIALES*, art. 1, n. 88 et 90. (5. Etiam autem incipit a die nativitatis, non a die baptismi: sacer. congregat. Concil., in *Cortonam*, 4 Decembris 1827.

(6. Item ad valorem professionis prærequisitur annus probationis completus. *Communis*, textu espresso in concil. Trident., loc. cit., ibi: « Nec qui minori tempore, quam per annum post susceptum habitum in probatione steterit, ad professionem admittatur, professio autem antea facta sit nulla, » etc. (7. Et quidem hic annus debet esse completus de momento in momentum, adeo ut professio facta nondum completo anno, etiam per modicum tempus, esset nulla. Vide d. verb. *ANNUS PROBATIONIS*, n. 26. (8. Imo ita debet esse completus et integer annus novitiatus seu probationis, ut anno bissextili debeat necessario computari lapsus diei, qui tunc de novo additur, cum illi duo dies pro uno computentur. Vide d. verb. *ANNUS PROBATIONIS*, n. 27 et

votum solemne professionis differt a voto solenni ordinis sacri, cum hoc dirimant solum matrimonium contrahendum, et nullatenus matrimonium jam contractum, licet nondum consummatum. — 105. Quinto, professio religiosa tollit maculam quoad actus temporales. — 106. Sexto, professio religiosa liberat professum a patria potestate. — 107. Septimo, tollit filii ingratitudinem erga parentes. — 108. Regularis non tenetur ratificare suam professionem eorum episcopis ante susceptionem subdiaconatus ad n. 109. — 110. Additur ad rem notabilis resolutio S. cong. Conc. n. 111. — 112. Alia ad rem, remissive. — 113. Quid amplius notandum. v, ad n. 136.

28. (9. Insuper hic annus probationis debet esse continuus, ita ut novitius annum probationis animo religionem deserendi interrumpens, licet per duas solas horas, tenetur incipere de novo annum novitiatus. Vide d. verb. *ANNUS PROBATIONIS*, a. n. 10 ad 24. (10. Et talis annus probationis debet necessario peragri cum habitu regulari et non cum habitu sæculari. Vide d. verb. *ANNUS PROBATIONIS*, n. 3 et 4.

(11. Professio potest in articulo mortis emitti, etiam anno novitiatus non completo; dummodo novitius seu novitia habeat legitimam etatem. Vide verb. *MONIALES*, art. 1, n. 96. (12. Si tamen hujusmodi novitius vel novitia convaluerit, debet iterum proficeri. Vide, *ibidem*, n. 79. (13. Talis autem professio emissæ in articulo mortis, anno novitiatus nondum completo, non suffragatur, nisi quoad acquisitionem indulgentiarum favore profitentis, non autem quoad acquisitionem dotis favore monasterii, cum ipsa debeat restitui ejus consanguineis heredibus. Vide, *ibid.*, n. 98, et vide etiam varia decreta ab Ursaya, tom. II, part. II, discept. 24. (14. An autem professio emissæ in articulo mortis, anno probationis jam integro completo, prosit monasterio quoad acquisitionem bonorum. Vide, *ibidem*, n. 99 et 100.

(15. Professio facta post decimum sextum annum, sed ante decimum octavum requisitum a statuto ordinis Minimorum non annullante, aut irritante, valida est. Sac. congr. Concil., 2 Novembr. 1581, apud Barbosam, in *Summa Apostolic. decis.*, verb. *Professio Regularis*, n. 9. (16. Sic etiam professiones emissæ juxta dispositionem concilii Tridentini, id est post completum XVI annum, sunt validæ, quovis in constitutionibus religionis sanctissimæ Trinitatis redemptionis captivorum, auctoritate Apostolica confirmatis cautum sit, quod in ea religione aliquis non recipiatur antequam annum vicesimum videatur compleuisse. Sacra congreg. Concil., 2 Augusti 1631, et 24 Aprilis 1632, apud Barbos., loc. cit., n. 10. Et sic dicendum est de professionibus emissis ante etatem requisitam a constitutionibus aliarum religionum; dummodo servetur etas requisita a concilio Tridentino, et non requiratur major etas sub clausula annullante et irritante confirmata expressæ a Sede Apostolica.

(17. Professio potest per superioreum proulongari, lapsu tempore novitiatus, in his

qui non bene adhuc didicerunt, et aliquantulum inhabiles reperiuntur; dummodo habent spem probabilem, quod efficientur habiles infra sex menses. Sacra congreg. Conc., 8 Novembr. 1596; apud Barbosam, loc. cit., n. 6. (18. Si tamen propter aliquam pertinacem infirmitatem, vel aliam causam esset protracta professione ultra sex menses, tunc pro facultate esset adeunda Sedes Apostolica. *Vide* verb. ANNUS PROBATIONIS, a n. 29 ad 35.

(19. Item ad valorem professionis requiriatur, quod tam noviciatus quam ipsa professio fiat in conventibus designatis. Fnguan, l. IV, tit. 6 *Decretal.*, cap. *Insinuante* 7, Qui cleric, vel voventes, a n. 42; Pignatell., tom. IX, consult. 173, n. 56, et consult. 175, a n. 24; Ursaya, tom. VIII, part. I, discpt. 33, n. 34; Donatus, tom. II, part. II, tractat. 8, qu. 2 et 4; ubi ad id adducit decreta Clementis VIII, et decretum sacrae congregationis jussu Urbani VIII, editum 21 Septembr. 1614, et constitutionem ejusdem Urbani VIII, incip. *Religiosos viros*, ubi sic expresse habet: «Cum itaque, sicut accepimus, quamplures ordinum, congregationum et institutorum regularium professores ad habitum regularem recepti, probationis annum in monasteriis seu domibus regularibus ad id designatis, vel ab Apostolica Sede approbatim minime fecerint; prouindeque juxta constitutionem fel. recordat. Clement. VIII, prædecessoris Nostri desuper editam, professio per eos subinde emissa invalida existat....» Ubi (nota hæc ultima verba): «Professio per eos subinde emissa invalida existat;» et ista, quæ infra subjugit: «Eodemque, postquam professionem de novo, ut præfertur, emiserint,» etc. ex quibus clare et expresse constat, quod ad valorem professionis requiritur, quod tam noviciatus quam professio fiat in conventibus designatis. Et tenet etiam Corrad., *Prax. dispens.*, lib. v, n. 9, vers. *Nec non decret.*, Matthæucc., *Offic. cur.*, cap. 34, n. 20, et alii plures, et consentire videntur card. Petra, loc. *infra* cit.; Monacell., tom. III, tit. 1, form. 36, n. 4. *Vide* verb. ANNUS PROBATIONIS, a n. 30 ad 40.

(20. Viri recepti et professi in conventibus non designatis tenentur nullitatem sue professionis deducere coram sacra congregat. Conc. Quod si non fecerint, et redere a monasteriis præsumperint, tanquam apostatae sunt puniendi. Et superiores, qui in cognitione cause se ingesserint, vel professos ejecerint, censuras latæ sententiæ incurront, ut habetur ex decreto Urbani VIII, quod per extensem referunt Donatus, tom. II, part. II, tract. 8, *De domibus novitiorum*, quest. 9, n. 9; Corrad., *Prax. dispensat.*, lib. v, cap. 13, n. 11; Peyrin., *in suo Formular.*, litt. P, cap. 20; Bordon., tom. I, *Variar. resolut.*, qu. 13, n. 7; et alii, prout sequitur.

(21. «Sanctissimus D. N. Urbanus divina providentia Papa VIII, ad occurendum motibus, qui possint in religionibus oriri occasione receptionis novitiorum et professio-

nis per eos amissæ in conventibus non designatis, contra formam decretorum san. mem. Clementis VIII, de novitiis ad habitum regularem et professionem non admittendis, nisi in conventibus designatis, auditæ super hoc sententia sacrae congreg. Conc. declaravit et decrevit hujusmodi receptos ac professos contra formam ipsorum decretorum, allegantes propterea nullitatem receptionis et professionis, non posse super hujusmodi nullitate post lapsum quinquennii quoquo modo audiri.

«Quod si aliqui contra formam prædictorum decretorum recepti et profecti e religione infra quinqueannum exire, vel superiores extra respective illos ejicere voluerint eadem Sua Sanctitas declaravit, ut tam ipsi profecti quam superiores respective teneantur jura, quæ sibi favere visa fuerint, prius deducere coram sacra congregatiōne, quæ ex speciali etiam Sua Sanctitatis facultate super hoc concessa, providebit.

«Inhibendo propterea primatibus, patriarchis, archiepiscopis, abbatibus, ac quibuscumque judicibus ordinariis et delegatis, etiam causarum Palatii Apostolici auditoribus, et S. R. E. cardinalibus, etiam de latere legatis, Sedisque Apostolicæ nuntiis, ne in posterum in hoc quoquomodo se ingrant absque speciali ejusdem Sanctitatis commissione, sub pena ipso facto incurra, quoad episcopos, archiepiscopos, patriarchas et primates, interdicti ab ingressu Ecclesiæ; quoad abbates, inferiores et alios judices prædictos, excommunicationis latæ sententiæ: quo vero ad nuntios, et S. R. E. cardinales, etiam de latere legatos, indignationis Sua Sanctitatis, et penarum arbitrio, imponendarum.

«Si vero iidem recepti, ut supra, et profecti judicibus suis minime deductis coram sacra congregatiōne ausi fuerint recedere, ipsi recepti et profecti tanquam apostatae puniantur, et pro talibus habeantur, nec non contra eosdem juxta formam decret. de Regular. Apostat. et Ejectis, ejusdem Sanctitatis Sua jussu ab eadem congregatiōne sub die 21 Septembri 1634, editi procedatur, et superiores, qui ejecerint, penas suspensionis a divinis, nec non privationis omnium officiorum, quæ tunc obtinebunt, ac perpetuae inhabilitatis ad ea in posterum obtinenda, vocisque activæ, et passivæ ipso facto; et absque alia declaratione incurvant.

« Datum Romæ, die 4 Januar. 1638;

«Fr. card. DEDOSPIUS, n.

«Concordat cum originali. Ita est, Antonius de episcopis cancellarius illustriss. et reverendiss. domini nuntii Apostolici Venetiarum. » Et sic etiam refert card. Petra, tom. IV, *Comm. ad Constitut. 9 Sixti IV*, n. 23.

(22. Ratificare volentes professionem nullam ob loci designati defectum, non tenentur novitiatum reiterare, nec novum consensum capituli exquirere, sed sufficit, quod ratificatio, seu nova professio fiat in mani-

bus prælati, et talis nova professio eis suffragatur in omnibus, et per omnia, tam in foro interno quam externo, ac si ab initio valide profundi fuissent. Sic expresse statuit et declaravit Urbannus VIII, constitut. incip. *Alias*; quæ hic per extensum ad ubiorem notitiam adducitur.

« URBANUS, Papa VIII, etc.

(23. « *Alias per Nos accepto, quod quamplures ordinum, congregationum et institutorum regularium professores, ad habitum regularem recepti, probationis annum in monasteriis seu domibus regularibus ad id designatis, vel ab Apostolica Sede approbatis minime fecerunt, perindeque juxta const. fel. record. Clem. Papæ VIII, prædecessoris nostri desuper editam, professio per eos subinde emissa invalida existebat; Nos motu proprio, et ex certa scientia, ac matura deliberatione nostris, bon. mem. Scipioni episcopo Sabinensi cardinali Burghesio nuncupato, majori pœnitentiariori, vel venerabilibus fratribus patriarchis, archiepiscopis et episcopis, cæterisque ordinariis locorum, in quibus eorumdem religiosorum monasteria, domus seu conventus, aliaque regularia loca consistebant, sive ipsorum religiosorum pæfectis vel superioribus generalibus per nostras in simili forma brevis sub die 11 Aprilis 1636, expeditas litteras, commisimus et mandavimus, quatenus omnes et singulos religiosos predictos, qui ad habitum regularem alias canonice recepti, annum probationis in monasteriis seu domibus regularibus ad id designatis, minime fecerant; subindeque professionem denuo, servatis alias servandis emittendam, quæ sic emissa illis, et eorum cœlibet, tam in foro interiori quam exteriori, suffragari deberet, absque novo probationis anno, ex speciali hujus Sanctæ Sedis benignitate, auctoritate nostra Apostolica reciperen et admitterent, eosdemque postquam professionem denuo, ut præferuntur, emisissent, ad omnes gradus, honores, dignitates, præminentias atque habilitates, quas, si ab initio valide profundi essent, legitime obtinerent, eadem auctoritate restituerent, ac restitutos eo ipso esse et censeri declararent, ita nt haberent, eumdem locum, sessionem et votum, prout haberent, si priores professiones validæ fuissent: et nondum promoti ad omnes, etiam sacros et presbyteratus ordines, servatis alias servandis, promoveri, et tam ipsi quam alii ad eosdem ordines jam recte promoti in susceptis ordinibus hujusmodi, etiam in altaris ministerio ministrare licite et libere valerent, neq; non omnes actus, sive contractus, quos contraxerant, et legitime contraxisserent, vel cum laicis, vel cum aliis monasteriis, seu alterius religionis viris, si nullum aliud patenterit vitium vel defectum, nisi ex eo sonum, quia initi aut contracti erant invallide ab iis, qui contra dictam constitutionem in domibus non designatis, sive ab eadem Sede non approbatis, professi erant, auctoritate nostra prædicta confirmarent et*

approbarent, ac validos omnino declararent, super quibus omnibus et singulis plenam et amplam facultatem dicta auctoritate tribuimus et impartiti sumus, et alias, prout in dictis litteris, quarum tenuores, presentibus pro expressis haberi volumus, plenius continentur. Cum autem, sicut dilectus filius procurator generalis Fratrum ordinis Prædicatorum Nobis supra exponi fecit, in nonnullis dicti ordinis provinciis, novæ orientant difficultates, quæ conscientias multorum sollicitas habent, Nobis propterea humiliter supplicari fecit dictus procurator generalis, ut super præmissis opportune providere de benignitate Apostolica dignaremur; Nos igitur omnipotens in præmissis ambigendi seu excitandi materiam e medio tollere, dictorumque Fratrum quieti, quantum cum Domino possumus, consulere, ac procuratorem generalem prædictum specialibus favoribus et gratiis prosequi volentes, et a quibusvis excommunicationis, suspensionis et interdicti, aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris et pœnis, a jure vel ab homine, quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innovatus existit, ad effectum præsentium duntaxat consequendum, harum serie absolventes, et absolutum fore censes, hujusmodi supplicationibus inclinati, De venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium negotiis regularium præpositorum consilio, Apostolica auctoritate prædicta, tenore præsentium statuimus atque ordinamus, quod in ratificationibus, sive novis professionibus, faciendis in manibus prælati nova fratrum vocalium acceptatio nullatenus requiratur; sed statim professus intelligatur, et filius ejus conventus, in quo professionem fecerat, supplendo cum simplici ratificatione, seu nova professione qualcunque requisitus, quod de jure requireretur, seu de facto occurreret, cum retentione eorum graduum, officiorum, honorum, dignitatum vel præminentiarum quibus ad præsens gaudent: ita tamen, ut qui de facto habitum regularem dimiserint, recipientur salva ordinis disciplina. Decernentes præsentes litteras validas, firmas, efficaces et fore, suosque plenarios, et integros effectus sortiri, et obtinere, ac omnibus, et singulis, quos illæ concernunt, plenissime suffragari, irritumque, et inane quidquid secus super his a quoquam, quavis auctoritate, scienter vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus præmissis, ac omnibus illis, quæ in dictis litteris volumus non obstare, cæterisque contrariis quibuscumque.

« Datum Romæ apud S. Petrum, sub anulo Piscatoris die 31 Januarii 1635, Pontificatus nostri anno duodecimo. »

(24. Item ad valorem professionis requiritur, quod omnino libere libero consensu profidentis absque metu gravi sive cadente in virum constantem ab extrinseco injuste incusso fiat. *Communis*, per text. in cap. 1 *De regularibus*, c. 1 *De his, quæ vi metus causa sunt*, c. *Præsens* 4, caus. 20, q. 3, juncto concil. Trid., sess. xxv *De regula-*

ribus, cap. 15, ubi inter causas reclamandi contra professionem prima ponitur; *Si quis per vim vel metum inductus est.*

(25). Dicitur autem notanter: *absque metu gravi, seu cadente in constantem virum;* quia metus levis non reddit professionem invalidam, ut doret communis doctorum. Arg. 1. *Metus autem 3, ff. Ex quibus causis majores, etc., ibi:* « Sed non sufficit quolibet terrore abductum timuisse. »

(26). Sic etiam notanter dicitur: *ab extrinseco injuste incusso,* quia metus proveniens ab intrinseco et causis naturalibus non invalidat professionem, ut patet de *ægrototo*, qui metu imminentis mortis, aut timore inferni, completo anno probationis, emitit professionem, quam alias non esset emissurus, textu expresso, in capit. *Sicut nobis* 17, De regularibus, et concordat cap. *Perlatum est*, De his, quæ vi metusve causa fiunt; unde *Fagnanus*, lib. III *Decretal.*, in cap. *Si quis* 2, De regularibus, n. 82, refert, fuisse a sacra congregatione Concilii, articulo diligenter discusso, declaratum, quod si quis, ut evadat ultimum supplicium ob conscientiam scelerum commissorum, aut mortem sibi timens ab inimicis, religionem profiteatur, nisi aliud obstiterit, est valide professus, licet alias professus non fuisset.

(27). Hinc tenendum est quod solus metus mortis violentæ incussum a causa libera extrinseca cadens in constantem virum invalidat professionem. Vide verb. *Metus*, n. 14.

(28). Non invalidat autem dictam professionem metus mortis naturalis, seu ab intrinseco. Vide, *ibidem*, n. 15. Nec dictam professionem invalidat metus mortis accidentalis casualis. Vide, *ibid.*, n. 16.

(29). Cur professionem iniciat timor mortis violentæ incussum a causa libera extrinseca, et non timor mortis naturalis vel accidentalis causalis? Vide, *ibidem*, num. 7.

(30). Metus mortis violentæ ad hoc ut invalidet professioinem, debet esse ab homine incussum et ordinatus ad ipsam professionem extorquendam. Vide, *ibidem*, n. 18.

(31). Secus autem non invalidat. Vide, *ibidem*, n. 19.

(32). Metus reverentialis, si præcesserint minæ, vel verbera, aut pater sit terribilis, annulat professionem. Vide, *ibidem*, n. 20.

(33). Professio dicitur metu facta ex præcedentibus minis aut verberibus a patre illatis, etiam sine expresso præcepto. Vide, *ibid.*, n. 21.

(34). Insuper volunt sufficere solum metum reverentialem absque minis. Vide, *ibidem*, n. 22.

(35). In praxi tamen tenendum est, non sufficere solum metum reverentialem ad annulandam seu invalidandam professionem. Vide, *ibidem*, n. 23.

(36). Alia de metu. Vide, *ibidem*, per tot, et verb. *MATRIMONIUM QUODAD IMPEDIMENTA*, art. 1, a num. 98 ad 107.

(37). Quibus adde quod professio emisssa per vim et metum, et ante annum XVI a concilio Tridenti, prescriptum, nulla declarata

est a sacra congregatione Concil., in *Veneta seu Montuana Nullitatis Professionis*, 18 Augusti 1697, de qua Ursaya, tom. I, part. II, disceptat. 3. (38). Item professio per vim et metum emisssa, et novitiatu interrupto, nulla declarata est ab ead. sacr. congregat. Concil., in *Prænestina Nullitatis professionis*, 17 Julii, et 12 Novembr. 1717, de qua Ursaya, tom. III, part. I, discept. 7. (39). Item professio emisssa ob metum interversionis status, et denegationis alimentorum fuit nulla declarata ab eadem sacra congregat. Concil., in *Romana Nullitatis professionis*, 1 Octobris 1720, et 11 Januar. 1721, de qua Ursaya, tom. IV, par. I, disceptat. 1.

(40). Item ad valorem professionis requiritur consensus, et acceptatio illius vel illorum, ad quos special aliquem ad professionem recipere. *Communis*. Arg. cap. *Porrectum* 13, De regularib., ibi: « Et recipitur ab abbatе; » cap. *Ad Apostolicam* 16, eodem, ibi: « Abbatе per se vel per alium professionem recipiente. » Et ratio est, quia cum professio sit contractus ultra citroque obligatorius professum quidem obligans ad observantiam regularem, religionem vero ad eumdem alendum, et iuxta ordinis constitutiones tractandum, requiritur necessario ad ipsam consensus utriusque partis, sicut in aliis contractibus reciprocis. Arg. 1. *In omnibus* 55, De obligat et action.

(41). Ad quem autem spectet novitios ad professionem recipere? recurrentum est ad consuetudines legitimas, constitutiones et privilegia cujuscunque ordinis, ut in cap. *Si ad solum* 6, De regularibus in 6, ubi id notat Glossa verb. *Pertineat*; *Fagnan.*, in cap. *Porrectum* 13, De regularibus, n. 34, cum archidiacono, Jo., Andr., Ancharen., Geminian., Fran., abbat., Navarr., ibi cito-

tis.

(42). Unde in illis religionibus, in quibus receptionem ad professionem spectat ad prælatum cum consensu et suffragio religiosorum conventus, non potest prælatus solus sine tali consensu et suffragio aliquem ad professionem recipere; aliter, si non concurrat saltem major pars capituli, talis professio erit nulla. *Communis*, per text. in cap. *Ea noscitur* 7, De his quæ fiunt a prælato sine consensu capituli, ibi: « Quod fiunt de collegiorum suorum assensu, sine quo non obtinent firmitatem: » et concordant cap. *Novit* 4, et cap. *Quanto* 5, eod.

(43). Ubi autem receptio ad professionem spectat ad solum prælatum sine consensu, suffragio aut consilio religiosorum conventus, tunc professio ab ipso solo, alias legitime recepta, erit valida. Nec, prælato defuncto aut absente, poterit a conventu aliquis ad professionem valide admitti: *Communis*, per text. in cap. *Si ad solum* 9, De regularibus in 6, ibi: « Si ad solum abbatem pertineat creatio monachorum, eo defuncto, nequibit novus monachus a conventu creari. » (44). Poterit tamen conventus valide ad professionem admittere, prælato defuncto, ubi receptio ad professionem spectat insimul ad utrumque, textu expr. in cit. cap. *Si ad so-*

lum, ibi : « Alias poterit, si eorum creatio spectat insimul ad utrumque. »

(45). In ordine nostro fratrum Minorum de Observantia talis facultas competit generalibus et provincialibus privative quoad alios, c. 4 *Regul. S. Francisci*, relat. et confirmat. ab Honorio III, constitut. incip. *Solem*, et expressius habetur in c. *Exit, ac verbis signific.* in 6, § *Sed quoniam*, ibi : « Concedimus, et praesenti statuto firmamus licere non solum generali, sed etiam provincialibus ministris personas fugientes a saeculo in fratres recipere, quae ministrorum provincialium licentia per ipsum generalem (sicut expedire viderit) possit arctari. Vicarii vero provincialium ministrorum ex officio vicariæ licentiam hanc sibi viderint interdictam, nisi per ministros eosdem (quibus hoc posse committere vicarii et aliis licere decernimus) hoc ipsis vicariis specialiter committatur. » Ubi nota quod pro vicariis, quibus Pontifex dicit licentiam hanc admittendi ad professionem esse interdictam, intelliguntur solum vicarii illi, seu commissarii provinciales, qui in absentia dictorum provinc. relinquuntur ad provincialium gubernium. Non autem illi vicarii provinciales, qui, secuta morte vel legitima renuntiatione, ministri provinc. eliguntur : nam isti competit talis facultas ex officio, sicuti competit ipsiismet provincialibus, cum in re ab ipsis non differant, ut recte observat Matthæusc., *Official. curie*, cap. 41, *Officialis quoad professionem*, n. 4.

(46). Ut autem valide possit generalis vel provincialis ad professionem recipere, requiritur consensus et suffragium majoris partis religiosorum in convenitu novitiatus a duobus saltem mensibus ibi actu de familia existentium, ut statuit Innocentius X, constitut. incip. *Ad propagandam*, § 3, ibi : « Qui postea quarto quoque mense a communitate fratrum conventus ipsius novitiatus a duobus saltem mensibus ibi actu de familia existentium per secreta majoris partis suffragia habiles inventi fuerint, elapsu anno post susceptum habitum ad professionem admittat. » *Vide ipsam constitutionem relataam a Lantusca, in Theatr. Regular.*, verb. *Novitus*, n. 4. In novissimo capitulo generali totius nostri ordinis celebrato Mediolani 1729, die 3 Junii in conventu S. Angeli (cui interfui et ego, dum ministrum provinciale, licet immerito, agerem) in *statuto pro Cismontana Familia*, n. 48, fuit dispositum ut infra : « In paritate votorum, dum tertia vice feruntur pro novitiis ad professionem admittendis, statuitur, ut absque ulla ulteriori computatione novitus expellatur, nisi aliter in Domino censuerit P. provincialis, qui in hoc votum decisivum habere, vel aliam computationem imponere valeat. »

(47). Praelatus potest aliis committere, ut nomine suo novitos ad professionem recipient. *Communis*, arg. cap. *Ad Apostolicam* 16, *De regularibus*, ibi : « Abbate per se vel per alium professionem recipiente. » Et ratio est quia, ut expressus dicitur in cap.

Potest 68, *De regul. juris in 6*, ibi : « Potest quis per alium, quod potest facere per se ipsum. »

(48). Ad valorem *professionis expressa* non requiritur certa verborum forma, sed sufficit quilibet, quibuscumque sit verbis concepta; dummodo profitens per ea, ad tria vota et certam regulam se astringere revera intendat. *Communis*, arg. cap. *Porrectum* 13; *De regularibus*; et ratio est, quia, ut dicitur in cap. *Nihil obstat* 7, *De verbis significat*. « Nihil obstat narrandi diversitas; ubi eadem dicuntur, » et in ejus *summario expresso* habetur : « Non vitiat factum vario modo narratum, ubi idem in substantia concluditur. » (49). Velde tamen expedit et omnino convenit, ut adhibeatur propria et consueta cujusque religionis formula. *Communis*.

(50). *Professio expressa* potest valide fieri, non solum expressis verbis seu scriptis, sed etiam signis et nutibus, ut si praelatus dicat : *Visne tu vovere, seu profiteri religionem nostram?* Et novitus annual capite vel alio claro signo, vel nutu indicet, se de facta talem religionem, seu regulam profiteri. Pirrhing., lib. iii *Decret.*, tit. 32, n. 96 et seq.; Reiffenstuel, *ibidem*, n. 174; *Miranda*, tom. I, q. 24, art. 1; *Donatus*, tom. II, part. II, tract. 10, q. 4; *Sanchez*, lib. v, *Mor.*, cap. 3, n. 2; *Layman*, lib. iv, tract. 5, n. 1, et alii passim; nullibi enim in jure reperitur, quod ad valorem professionis requiratur, quod fiat verbis vel scriptis.

(51). *Professio expressa* potest etiam fieri per procuratorem. Pirrhing, *loc. cit.*, n. 101; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 174; *Donat.*, *loc. cit.*, q. 3; Rodriguez, tom. III, q. 17, art. 13, et alii communiter; sic enim potest fieri per procuratorem matrimonium carnale, ita et matrimonium spirituale, cum valeat argumentum a matrimonio carnali ad spirituale. Arg. cap. *Inter corporalia* 2, *De translatione Episcop.*, et cap. *Quoniam frequenter*, § *Porro*, *Ut lite non contestata*.

(52). *Professio tacita* non est revocata seu ablativa per concilium *Trid.*, *cit.*, sess. XXI, cap. 15, *De regularib.* Sed adhuc in suo pristino valore manet, et fieri valide censetur, si ad ipsam concurrent ea, quae a *Trident.*, *loc. cit.*, prescribuntur, scilicet quod novitus annum 19 jam compleverit, et per unum integrum in probatione seu novitiatu steterit. *Communis*, ac certa; sic enim expresso declaravit sacra congreg. Concilii, apud Fagnan., lib. iii *Decretal.* Ad nostram S. de regularibus, n. 8; *Barbos.*, in *Summa Apostolic.*, *decis.*, verb. *Professio regular.*, n. 13; *Novar.*, in *Lucerna regular.*, verb. *Professio*, n. 14; *Donat.*, tom. II, part. II, tract. 10, quest. 21.

(53). Hinc si quis, expleto anno decimo sexto, annoque probationis finito, exerceat actus qui ad solos professos pertinent, ut est deferre patenter eorum habitum, promoveri ad sacros ordines, eligi vel eligere in capitulo, et similia, lacite profiteri censetur. Cap. *Vidua* 4, et cap. *Porrectum* 13, *De regularibus*, cap. *Nullus*, *De elect.* in 6, *Clementin.* *Eos qui* 2, *De regularibus*, et se-

pius declaravit S. C. C., apud Fagnan., l. III *Decretal.*, in cap. *Ad nostram*. 8, De regularibus, n. 8.

(54. Ad hoc autem, ut professio tacita sit valida, requiruntur quinque potissimum conditiones. Prima, quod novitius exercens actum ad solos professos spectantes sciat quod per talē actum inducitur professio tacita; secus si ignoraret, quia ignorans et errans non consentit. L. *Non idcirco* 9, cod. *De Jur. et facti ignorantia*, ibi: « Cum nullus sit errantis consensus », l. *Si per errorē* 15, ff. *De jurisdict.*, ibi: « Cum, ut Julianus scribit, non consentiant, qui errant. Quid enim tam contrarium consensui, quam error? » Secunda est, quod ad talē professionem concurrat consensus illius, qui potest ad professionem recipere; arg. c. *Porrectum* 13, et c. *Ad apostolicam* 16, De regul., et patet ex dictis supra, n. 40. Tertia est, quod fiat sponte et libere, sine vi et metu; arg. cap. 1, et cap. 4, *De regularibus*, cap. 1. *De his, quae ri metusve causa sunt*, c. *Præsens* 4, caus. 20, qu. 3, junctio conc. *Trid.*, sess. xxv, *De regularibus*, cap. 15, et patet ex dictis supra, n. 24 et seq. Quarta est, quod novitius tales actus ad solos professos spectantes exercens habeat animum tacite profundi, arg. cap. 1, *De regularibus*; actus enim agentium non operatur ultra voluntatem eorum; leg. *Non omnis* 19, ff. *Si certum petatur*. Quinta, quod sit in legitima aetate constitutus, et completo probationis anno ad prescriptum concilii *Trid.*, sess. xxv, *De regularibus*, et iuxta declarationem sacrae congregationis Concilii, apud Fagnan., l. III *Decretal.*, in cap. *Nullus* 2, De regular., sub n. 8, vers. *Et hanc sententiam*, ibi: « Nam cum dubitatum esset, an tacita professio, quae non est exclusa decreto concilii, inciperet completo decimo sexto anno, et an statim post dictum tempus emissā censeretur? Sacr. congreg. respondit, tacitam professionem incipere a prima hora post perfectum annum decimum sextum, et finire anno decimo septimo. » Et eamdem sacrae congreg. declarationem refert in cap. *Ad nostram* 8, De regularibus, n. 30, ubi eam conciliat cum ejusdem congregationis declaratione, et concludit, quod annus decimus septimus debet esse completus ex eadem sacr. congregat. quae dixit tacitam professionem induci post annum et diem, iuxta text. in c. *Puellam* 2, caus. 20, qu. 2, ibi: « At si per annum, et diem. » Vide ipsum ibi, quem sequitur Matthæucci., cap. 41. *Officialis quod professionem*, n. 6.

(55. Alia ad rem, vide verb. *ANNUS PROBATIONIS*, verb. *HABITUS*, verb. *MONIALIS*, art. 1, verb. *NOVITIUS*.

(56. An professus ignoranter ante xvi aetatis annum ex errore fidei baptismalis, si exerceat postea actus solitos a professis fieri. censendus sit tacite professus? Variant doctores. Negativam enim sententiam tenent plures cum Rota, in *Mediolanensi Nullianis professionis*, 3 Martii 1690, contra Emerix, pro qua xviii theologos et xvii

juristas, cumulat ac recenset sapientis fuisse ab esdem Rota resolutum, ut videri potest in ipsa Rotæ decisione, quæ est xiv inter impressas apud Monacell., tom. II, in *Appendic.* Quam opinionem Matthæucci, loc. cit., n. 7, dicit videri communiorum, et in puncto juris veriorem, ipsamque sequitur, Monacell., loc. cit., et revera videtur in praxi sequenda. Affirmativam autem sententiam defendit Fagnanus, lib. III *Decr.*, in cap. *Significatum* 11, De regular., a n. 19 usque in finem; Pignatell., tom. I, consult. 85, n. 5, et consult. 146, n. 53; Antonell., *De tempor. legal.*, l. II, c. 63; Ventrigli., *Prax.*, tom. I, adnot. 47, § unic., n. 30; Barbos., *Panimol.* Diana, et alii plures citati a Rota, in dicta *Mediolan.*, n. 4, referentes sic plurimes fuisse resolutum a sacra congreg. Conc., ut in *Romana*, 28 Maii 1578, in *Nullius*, 13 Januarii 1618, in *Neapolitana*, 3 Aprili 1621, in *alia Romana*, 28 Augusti 1621, et in *Camerinen.*, 14 Dec. 1724. Quas sacrae congregationis resolutiones vivæ vocis oraculo laudavit et approbavit san. mem. Urbanus VIII, ut testatur bon. mem. card. Paulutius, tunc ipsius sacrae congr. a secretis, in ejus voto recensito in liberculo particulariter dato. Sic Rota, in dicta *Mediolan.*, n. 3. Quæ tamen, ibid., n. 11, clare demonstrat, prædicta decreta congr. Concilii, ut præfertur, Apostolico oraculo roborata, non esse applicabilia ad præsentem casum. Unde, hoc stante, videtur in praxi esse sequendam dictæ Rotæ sententiam. Vide, ibi.

(57. Hermaphroditus non est admittendus ad professionem, neque in monasterio sexus in ipso prævalentis. Vide verb. *HERMAPHRODITUS*, n. 18.

(58. Hinc sacra congregat. Concil. decrevit quod hermaphroditæ mulier recepta in aliquo monasterio non est admittenda ad professionem, etiam si sexus feminus prævaleat. Vide, ibidem, n. 19.

(59. Imo hermaphrodita, si fiat monialis, professio irrita est. Vide, ibidem, n. 10.

(60. Religiosus professus non potest a religione ejici sub prætextu quod laboret morbo gallico, lepra vel alio morbo incurabili reticilo tempore professionis, quia de jure communi nulla est ægritudo, etiam mortifera, quæ annullet professionem; Donat., *De regul.*, tom. IV, part. II, tr. 8, *De qualitat. recipiend.*, q. 25, n. 6 et seq.; Monacell., l. I, in *Append. adnot. ad Decret. de ejectis*, n. 4, et alii; et quod proinde talis ejectio sit nulla declaravit nuper sacra cong. Conc., in *Syracusa Ejectionis*, 1 Septemb., et in *Cameracen. Ejectionis*, 22 Dec. 1691.

(61. Nisi tamen adesset speciale statutum religionis a Papa ad id confirmatum, quod assentientur habere PP. Capucc. Passerin., *De statib. homin.*, l. III, q. 189, art. 10, insp. 4, n. 153 et tribus seq.; Monacell., l. cit., n. 4, et novissime sacr. congreg. Concil., in *provincie Romana Capuccinorum*, 1 Jul. 1724, de professione emissā a religioso, qui tacuit morbum habitualem.

(62. Statutum tamen hujusmodi non suffragatur, si morbus incurabilis superveniat

post professionem, quia tunc nec religiosus ita infirmus posset e claustris egredi, nec religio illum dimittere, ut respondit sacra congr. Episcopor. et Regular., in una Capuccinorum, 8 Septembr. 1692, pro fratre Secundo a S. Damiano, qui cum diu profugus a religione vagasset, et declarari, se non teneri ad religionem redire, neque religionem illum recipere (ex quo morbo gallico incurabili laboraret) petiisset, sub dicta die prodiit rescriptum: « Teneri redire et superiores teneri recipere. » Sic præcise apud Monacell., loc. cit., n. 5.

(68. Professus per simulationem in monasterio monialium ex inhonestâ causa, licet non sit monachus, tamen cogitur in alio monasterio manere in pœnam commissi delicti: sicut etiam professa per simulationem in conventu virorum ex inhonestâ causa, licet non sit monialis, tamen cogitur in alio monasterio manere in pœnam commissi delicti; cap. Quod interrogasti 6, dist. 17; Fagn., lib. iv Decretal., in cap. Consultum 4, Qui clerici vel voventes, n. 25, cum pluribus aliis ibi citatis, arg. c. Si quis clericus 10, cap. Romanus 11, dist. 81, c. Si qua monacharum 28, caus. 27, quæst. 1.

(64. Novitius, qui post annum probationis exit ex monasterio de licentia superiorum, inde ad triennium reversus potest statim profiteri, nisi religionis, aut personæ conditio sit immutata. Sic expresse censuit sacra congregat. Concil., apud Fagn., lib. III Decret., in cap. Ad Apostolicam 16, De regularibus, n. 43, ibi: « Cum olim dubitatum esset in sacra congregatio Concilii, an is qui, habitu regulari suscepto, annum integrum mansit in religione, eoque elapsi, gravi morbo corruptus, et propterea professione nequaquam emissa, permisso superiorum sæculum rediit, posset inde ad triennium morbo liberatus, et ad monasterium reversus, protinus emittere professionem exspectato alio probationis anno, vel potius per alium annum stare in probatione teneretur? Sacra congregatio censuit posse statim emittere professionem, non exspectato alio probationis anno, nisi religiosus, aut personæ conditio sit immutata. »

(65. Quicunque nulliter professus potest reclamare contra suam nullam professionem, ex quacunque causa sit nulla, dummodo servet dispositionem concilii Trid. Communis; per text. in ipso concilio Trident., sess. xxv, De regularibus, cap. 15, ibi: « Quicunque regularis prætendat, se per viam, vel metum ingressum esse religionem, aut etiam dicat ante ætatem debitam professum fuisse, aut quid simile, velitque habitum dimittere quacunque de causa aut etiam cum habitu discedere sine licentia superiorum, non audiatur, nisi intra quinquennium tantum a die professionis; et tunc non aliter, nisi causas, quas prætenderit, deduxerit coram superiori suo et ordinario. Quod si antea habitum sponte dimiserit, nullatenus ad allegandam quamcunque causam admittatur, sed ad monasterium redire cogatur, et tanquam apostata

puniatur, interim vero nullo privilegio sui ordinis juvetur. »

(66. Ad legitimam reclamationem contra nullitatem professionis tres polissimum conditiones sunt necessariae, quarum una si negligatur aut omittatur, reclamans non auditur, sed ad monasterium redire cogitur, vel nondum egressus ibidem manere compellitur. Communis.

(67. Prima igitur conditio est, quod reclamans ante deductionem et probationem nullitatis sua professionis coram legitimo judice faciendam, habitum non deponat, nec etiam absque licentia superioris cum habitu propria auctoritate a monasterio discedat; textu expresso in concil. Trident. per verba adducta supra n. 65. Et sèpius respondit sacr. congr. Conc., et signanter, in Bononiam, 4 Jun. 1689, in Claramontan., 29 Novemb. 1692, in Bituntina, 23 Mart. 1697, in Mantuana, 15 Jun. ejusdem anni 1697, in Gienensis, 9 Aprilis 1701, et alibi frequenter rescribendo contra illos, qui propria auctoritate deposuerunt habitum et a monasterio discesserunt, et petunt audiri: « Reassumat habitum, redeat ad claustra, et postea supplicet. » (68. Etiamsi egressi vellent transire ad aliam religionem, ut declaravit sacr. congreg. Episcop., in Provincia Boetica, 30 April. 1700. (69. Imo etsi tanquam incorrigibiles, servata forma constit. Apostolicorum, fuissent ejecti. Sacra cong. Conc., in Papien. Restitut. in integrum, 15 Mart. 1690.

(70. Si tamen aliquis religiosus vel religiosa non temere, sed ex aliqua justa causa, vel sine habitu a monasterio aufugeret, et ad urbem accederet, seu ad maiorem superiorum, vel ordinarium, seu aliud monasterium se transferret, quia v. g. non posset a superiori licentiam adeundi obtinere, vel prohiberetur coram ordinario causam nullitatis proponere, seu procuratorem ad reclamandum constituere, et hujusmodi; tunc posset, reassumpto habitu, etiam extra claustra audiri, prout plures auditos fuisse tempore suo, testatur Navarrus, Comment. b, De regularibus, n. 78, et tenent Sanchez, l. vii, De matrimonio, disp. 37, n. 3; Pirrhing, lib. iii Decret., tit. 31, n. 152; Reiffenstuel, ibid., n. 196; Monac., l. IV, tit. 1, form. 36, n. 2, et alii communiter.

(71. Secunda conditio est, quod reclamans causam nullitatis professionis ante egressum coram superiore suo, et loci ordinario legitimate ducatur et probetur. Communis, textu expresso in concil. Trid., loc. cit., ibi: « Et tunc non aliter, nisi causas, quas prætenderit, deduxerit coram superiori suo et ordinario. » (72. Pro superiori suo hic intelligitur superior localis, seu conventus, aut monasterii, v. gr. prior, guardianus, abbas, rector, et hujusmodi, et non supremus ordinis vel provinciae, ut communiter tradunt doctores, et censuit S. C. Conc., in Melen. et Romana, 7 April 1629; apud Barb., in Summa Apostolic. dec., verb. Professio regularis, n. 12, et supra Trid., sess. xxv, cit., cap. 19, n. 12. Nisi aliud habeat

religionum constitutiones et legitimæ consuetudines, ut hujusmodi causæ deducantur coram provinciali, uti docent Bordon., tract. *De profess.*, c. 7, num. 29; Pellizar., tom. I, tract. 3, c. 6, n. 25; Reiffenstuel, loc. cit. n. 197, et alii. (73. Et pro *Ordinario* intelligitur episcopus diœcesis illius, in qua existit conventus seu monasterium nulliter professi aut professæ. *Communis*, et censuit sac. cong. Conc., 1 Decembr. 1593 et 12 Decemb. 1665.

(74. Reclamans pro nullitate suæ professionis debet causam deducere et probare coram superiori religionis, et ordinario conjunctum seu copulative, etiamsi agatur de nullitate ratione morbi, seu alterius defectus naturalis, ut respondit sac. cong. Concil., 1 Decembr. 1593, et 12 Decemb. 1665; apud Monacell., tom. II, in *Appendic. adnotat. ad decis.* 15, n. 1. (75. Et hæc facultas cognoscendi causam nullitatis professionis conjunctum cum episcopo competit superioribus, etiam in casu, quo religio se opponat et contradicat, ut declaravit eadem S. congr. Conc., in *Olomucen.*, 10 Jun. 1684; apud Monacell., loc. cit., n. 2.

(76. Reclamans autem pro nullitate suæ professionis, eo quod eam, et novitiatum emiserit in conv. non designato, tenet etiam infra quinquennium causam deducere immediate coram sacra congregatione Concilii: non enim potest nullitatem suæ professionis provenientem ex hoc capite deducere coram suo superiore et loci ordinario. Et sic resolvit novissime sacr. cong. Conc., die 24 Septemb. 1740, et confirmavit Bened. XIV, 28 Septemb. ejusdem anni 1740, ut patet infra in fine hujus n. 76. Nec ipsi in hoc se possunt ingerere sub gravissimis pœnis, ut patet ex decreto Urbani VIII, adducto *supra* sub. n. 21. An autem hoc Urbani VIII, decretum de non reclamando etiam infra quinquennium, nisi coram sacra congreg. Conc. comprehendat etiam dispositionem concilii *Trident.*, c. 19, sess. xxv, *De regularibus*, ita ut nullitas professionis proveniens etiam ex aliis capitibus nequeat bodie, sicut poterat prius, ex dicta conciliari dispositione cognosci et declarari per superiore regularem et loci ordinarium? Variant doctores. Plurimi enim communius sustinent negativam sententiam, nempe, non obstante dicto Urbani decreto, posse adhuc hodie ab ordinario loci et superiore regulari, sicuti prius, cognosci et declarari nullitatem professionis provenientem ex vi, metu vel alio capite, præterquam enumeratis in dicto Urbani decreto, id est novitatu et professione peractis in conventu non designato, quia dictum Urbani VIII decretum loquitur solum de iis qui se prætendunt nulliter professos, eo quod novitatum peregerint, et professionem emiserint in conventu non designato, et contra formam decreti Clementis VIII, non autem de iis qui prætendunt suam professionem nullam, eo quod illam emiserint per vim, aut metum, ante requisitam etatem, aut novitatum non integrum completo, et hujusmodi:

unde, non obstante dicto Urbani decreto, manet adhuc in suo robore conciliaris dispositio, in c. cap. 19, sess. xxv, *Deregularibus*, quoad nullitatem professionis ex aliis capitibus provenientem cognoscendam et declarandam a superiori regulari et loci ordinario. Sic Pellizzarius, tract. 3, cap. 3, sess. II, n. 37; et cap. 1, eod. tract., sub n. 60, ubi ait secum ita sensisse alios viros doctos; Pignat., t. IX, consult. 176, num. 32; Moronus, *Resp. mor.* 82, n. 184; Panim., d. 42, n. 13; card. de Luca, *De regularibus*, disc. 41, n. 8, disc. 42, n. 8, et Adnot. ad conc., discurs. 41, n. 2; Ventriglia, tom. I, adnot. 47, n. 26; Barbosa, in *Conc. Trident.*, cit. sess. xxv, *De regularibus*, c. 19. n. 21, et *De offic. et potest. episcop.*, part. III, alleg. 164, n. 12; Fr. Emmanuel, tom. I, q. 36, art. 3; Ludov., Beja, *Respons. casuum conscientiæ*, part. IV, casu 18; Novarius, in *Lucerna Regular.*, verb. Nullitas 1, pag. 177; Tamburin, *De jure abbat.*, tom. III, disp. 6, q. 26, n. 4; Bonacina, *De clausura et pœnis eam violentibus impositis*, q. 2, punct. 10, diffic. 3, n. 3; Aloysius Riccius, in *Praxi aurea*, resolut. 20; Pirrhing, lib. III *Decretal.*, tit. 31, n. 131; Reiffenst., *ibidem*, n. 197, et innumeri alii absolute dicentes, quod reclamans pro nullitate suæ professionis debeat causam deducere coram superiore suo et loci ordinario, juxta claram et expressam dispositionem concilii, loc. cit., ibi: « Et tunc non aliter, nisi causas, quas prætenderit, deduxerit coram superiore suo et ordinario. »

Affirmativam autem sententiam, nempe dictum Urbani VIII, decretum de non reclamando etiam infra quinquennium, nisi in sacra congr. Concilii, comprehendere etiam dispositionem concilii *Trident.*, sess. xxv, *De regularibus*, cap. 19, tuentur varii alii, et signanter doctissimus Donatus, *Prax. rerum regul.*, tom. II, tractat. 17, quæst. 28 per tot.; Remigius Scropha, in *Moral.*, quæst. 8, art. 10; Pyrrhus Corradus, in *Praxi dispensat. Apostolic.*, lib. V, cap. 14, num. 11; Matthæus, *Official. curiæ*, cap. 41, num. 17, expresse dicens, quod « declaratoria nullitatis ex stylo curiæ est de reservatis sacrae congregat. Concil. adeo ut ante ipsam, licet prius causæ nullitatis coram ordinario et superiore fuerint productæ, non dicatur legitime et authenticæ de ipsa nullitate constare. » Et id colligunt ex illis verbis decreti Urbani VIII, ibi: « Ad occurrentum motibus, qui possent in religionibus oriri: » quæ verba, cum sint generalia, includunt omnes casus, et generaliter sunt intelligenda, arg. cap. *Quia circa 22*, *De privilegiis*, cum similibus. Item ex illis: « Inhibendo, etc., ne in posterum in hoc quoquo modo se ingerant absque speciali ejusdem sanctitatis commissione. » Quæ dictio, cum sit pariter universalis, continet omnes modos etiam improprios, ex leg. *Quidam*, § 1, *ibid.*; *Gloss.*, ff. *De fideicommiss. liber.*, et notat Menoch., *Consil.*, num. 19, ubi ait quod includit modos maiores expressis, et facit aliqua

comprehendere, quæ alias minime comprehendenderentur. Sic Donatus, *cit.*, qu. 28, ubi n. 8, expresse subjungit : « Nec dices decretum prædictum loqui tantum de prætentibus reclamare super nullitate professionis orta ex defectu novitiatus facti in loco non designato : secus autem in aliis, quia in dicto decreto nulla reperitur dictio taxativa. Unde etsi occasio reclamandi fuerit desumpta ex novitiatu indebito facto, provisio tamen facta est universaliter in favorem religionis et ad occurrendum motibus omnibus volentium reclamare super nullitate professionum undecunque et quocunque prætensa, et hoc pro communi quiete Religiosorum. » Cui consonat Remigius Scropha, *citat.* q. 8, art. 10, sic expresse ad rem dicens : « Imo rigorosius procedit contra istos, nam virtute concilii infra quinquennium poterat nulliter professus prætendere nullitatem coram superiori suo et ordinario. Modo hoc non sat est, non enim potest coram superiori litigare, sed oportet ire ad sacram congregationem. » Et perissimum practicus de his materiis Pyrrhus Corradus, *in cit.* *Praxi dispensationis Apostolicæ*, lib. V, cap. 14, n. 11 in fine, sic expresse concludit : « Quinimo licet antea de stylo introductum videatur, ut etiam intra quinquennium pro hujusmodi irritanda professione ad Romanam curiam, ejusque signaturam recurreretur, per quam ejusdem nullitatis declaratio committi consueverat eo item modo, quo ab ipso concilio statutum est, nimurum ordinario loci et superiori domus cuius clausula, « dummodo quinquennium lapsum non sit ; » ac indubitate adhuc etiam potuisse eosdem superiores absque speciali rescripto intra dictum tempus super hujusmodi nullitate pronuntiare, ex quo contrarium colligi non potest ex contextu prædicti concilii. Altamen hodie omnis prorsus difficultas sublata est, cum sacra congregatio Concilii super hoc quam aliis capitibus circa hujusmodi professionem quid de cetero observandum sit, statuerit, dum præcipit, quod etiam infra quinquennium requiratur specialis Summi Pontificis commissio. Cujus quidem decreti tenorem, cum etiam quoad alios casus satis iuconcusse servetur, hic adnectere visum est : » et adducit ipsum decretum a nobis jam adductum *supra* n. 11. Vide *ibid.*

Unde si verum sit, quod dicti decreti tenor etiam quoad alios casus satis inconcusse servetur, et ut dicit Matthæucc., *loc. cit.*, declaratoria nullitatis professionis ex stylo curiæ sit de reservatis sacrae congregationis Concilii, non est ab hac sententia recedendum; quia stylus curiæ facit jus, sicut lex canonica, aut constitutio Papalis, *text. in c. Quam gravi* 6, *De criminis falsi*, et expresse docent Pitonius, part. II, disceptat. 47, n. 14; Gomez, in *Regul. de subrogand.*, quæst. 15, n. 4 in fine, et in *Regul. de Triennial.*, q. 7, n. 3; Ursaya, tom. IV, part. II, discept. 19, num. 133 et seq., et alii passim. Stylus enim curiæ dicitur interpres

voluntatis principis. Card. de Luca, *De jadic.*, discurs. 3, n. 20. Tum quia dictum Urbani decretum editum est « ad occurrentum motibus, qui possent in religionibus oriri, » ut in ipso expresse dicitur: dicti autem motus possunt in religionibus oriri, non solum in reclamationibus pro nullitate professionum emissarum in conventibus non designatis, sed etiam in reclamationibus pro nullitate professionum proveniente ex aliis capitibus. Unde videtur dictum decretum observandum esse in omnibus reclamationibus pro nullitate professionum ex quocunque capite proveniente, cum ubi eadem est ratio, eadem sit legis dispositio. L. Ideo 27, ff. *De legibus*, l. *Illud* 32, ff. *Ad legem Aquiliam*, et c. *Inter corporalia* 2, *De translatione episcopi*. Si autem talis non sit tenor, et stylus curiæ, tenenda est prima sententia propter nimis claram dispositiōnē concilii Tridentini, *cit. sess. xxv, De regularibus*, cap. 19, expresse statuentis, quod reclamans pro nullitate suæ professionis debet causam deducere coram superiori suo et loci ordinario nullum aliud tribunal nominando et requirendo. Tum quia dictum Urbani decretum solum disponit, occurrendum esse ad sacram congregationem Concilii pro nullitate professionis orta ex defectu novitiatus et professionis emissæ in conventu non designato : ne verbum quidem facit de nullitatibus professionum provenientibus ex aliis capitibus. Unde non est facienda extensio de casu ad casum; quia quod voluit, expressit, et si quid aliud voluisse, expressisset. Arg. c. *Inter corporalia* 2, *De translatione episcopi*, § *Sed neque istud*; cap. *Quia circa* 22, *De privilegiis*, et c. *Ad audientiam* 12, *De decimis*. Et de facto pro prima sententia resolvit novissime sacra congreg. Concil., 24 Septembr. 1740, et confirmavit Benedict. XIV, 28 Septembr. ejusdem anni 1740, dummodo causa nullitatis professionis proponatur cor. ordinario et superiori regulari conjunctim, et intra quinquennium a die professionis, quoniam elapsa, occurrendum est omnino ad Sedem Apostolicam. Sic apud *Thesaur. sac. congr. Conc.*, d. ann. 1740.

(77.) *Tertia conditio* est, quod reclamans proponat causam nullitatis intra quinquennium a die professionis. *Communis*, *textu expresso in concil. Trident.*, *loc. cit.*, ibi : « Non audiatur, nisi intra quinquennium tantum a die professionis.... causas, quæ prætenderit, deduxerit. »

(78.) Hinc via ordinaria post quinquennium in foro externo non amplius audiendus est reclamans contra professionem, etiamsi alleget, quod intra quinquennium ignoraverit nullitatem professionis suæ, vel alias absque culpa sua a reclamando impeditus fuerit. Sic plures declarasse sacram congregationem Concil., refert Fagnani, lib. I *Decretal.*, in cap. *Perlatum est* 1, *De his, quæ vi metusve causa fiunt*, n. 40, his verbis : « Professi per vim et metum, elapsò quinquennio a die professionis, non sunt audiendi, nisi infra quinquennium recla-

maverint, etiamsi prætendant vim et metum semper durasse, ut olim, articulo sæpius discusso, respondit sacra congr. Conc. cuius sententiam Gregorius XIII, ad se relationem approbavit; » et idem tenet et refert Pignatell., tom. III, consult. 37, his verbis: « Felicis recordationis Gregorius XIII, ex sententia congr. Conc. declaravit, eos, qui per vim vel metum se ad religionem prætenderent (fuisse adductos), nisi intra quinquennium reclamaverint, eo elapso, non esse audiendos, tametsi allegent vim et metum semper durasse: » et sic tenent Donatus, tom. I, tract. 12, quæst. 13, n. 4; Pellizzar., tom. I, tract. 3, cap. 5, n. 43; Sanchez, *De matrimon.*, lib. vii, disp. 37, n. 18; Reiffenstuel, loc. cit., n. 202, et alii passim, arg. conc. Trident., loc. cit., ubi expresse dicit, quod quinquennium durat a die professionis tantum, ibi: « Nisi intra quinquennium tantum a die professionis; » quæ particula tantum est exclusiva, affirms illud quod ponit, et uegans omnes alios casus præter expressos. L. Ob. as alienum 12. cod. *De prædiis et aliis rebus Minorum*, l. Contractus 23, ff. *De regul. juris*, cum similibus; tunc quia concilium statuit, quinquennium ad reclamandum concessum incipiendum esse a die professionis, et non a die notitia nullitatis professionis, vel cessantis impedimenti. Et quod quinquennium ad reclamandum incipiat a die professionis, et non a die sublati impedimenti vel impotentiae reclamandi, declaravit novissime sacra congregat. Concil., in *Milevitana Nullitatis professionis*, 17 Maii 1723, teste Ursaya, in *Miscellan.* 1, litt. Q, n. 19.

(79). Unde qui vult reclamare post quinquennium elapsum, debet obtinere restitutionem in integrum a Papa, cum ordinarius post elapsum quinquennium a die emissæ professionis non possit amplius se ingerere, ut disponit Tridentinum cit., sess. xxv, cap. 19, *De regularib.*, et ad obtinendam dictam restitutionem in integrum debet iu simplici libello saltem summarie exprimere causas nullitatis suæ professionis una cum causa, ob quam non potuit intra quinquennium reclamare; tunc enim solet a Papa, seu a sacra congregatione Concilii vel Episcoporum et Regul. concedi restitutio in integrum, constito de nullitate et impedimento reclamandi intra quinquennium. Barbos., in Trident. cit., sess. xxv, cap. 19, n. 9, cum aliis ibi citatis; Sanchez, loc. cit., n. 22; Donatus, loc. cit., quæst. 14, et loc. IV, tract. 12, *De profession. monialium*, qu. 30, n. 2; Reiffenstuel, loc. c., n. 204; Monac., tom. III, tit. 1, formul. 36, n. 3, et alii passim; et sic sæpius respondit sacra congreg. Conc., et signanter in *Colimbr.*, 24 April. 1630; in *Mantuana*, 16 Maii 1697, in *Milevitana restitutionis in integrum*, 18 Dec. 1703, in *Neapolitana restitutionis in integrum*, 7 Septemb. 1718, in *Ceneten. restitutionis in integrum*, 16 Murt. 1720, et sæpe alibi. Religiosus tamen recurrens intra quinqueunum, et post ipsum reassumens instantiam non indiget restituzione in in-

tegrum, ut fuit resolutum a sacra congreg. Concil., in *Ceneten.*, 16 Martii 1729.

(80). Vir professus in monasterio monialium est illico ejiciendus, non obstante lapsu quinquennii, ut, pluribus adductis, probat Fagnan., lib. i *Decretal.*, in cap. *Perlatum est 1*, De his, quæ vi metusve causa fiunt, n. 41. Vide supra n. 63.

(81). Nulliter professus certo sciens coram Deo, et in conscientia ex aliquo essentiali defectu suam professionem esse nullam, si nolit eam ratificare, potest tuta conscientia in occulto discedere, ac etiam nubere; dummodo tamen sine gravi scandalo, aut alio majori incommodo, aut præjudicio abire possit. Navarr., lib. iii, consil. 89, *De regularibus*; Sanchez, lib. vii *De matrimon.*, disp. 37, n. 11; Layman, lib. iv, tract. 5, cap. 3, n. 7; Donatus, tom. II, tract. 12, q. 21; Pirrhing, lib. iii *Decretal.*, tit. 31, n. 184; Reiffenstuel, *ibidem*, u. 207, et, ipso teste, communis aliorum.

(82). Si autem nulliter professus absque scandalo aut alio majori incommodo, vel gravi præjudicio religionis occulte discedere nequeat, nec in foro externo possit propter aliquod impedimentum probare certam nullitatem suæ professionis, debet manere in religione, donec commoda occasio sine scandalo occulte fugiendi se offerat, et interim, absente scandali periculo, non tenetur ad vota, et Regulam ordinis, cum sua professione exstante certo nulla, non adsit titulus, unde in conscientia obligetur; debet tamen saltem in publico ad evitandum scandalum, Regulam ordinis observare, et consueta, religioni servitia præstare in compensationem alimentationis et sustentationis interium a monasterio receptæ. Sanchez, loc. cit., n. 38; Pellizzar., tom. I, tract. 3, cap. 1, p. 48, et c. 3, n. 56; Reiffenstuel, loc. c., n. 208 et seq., et alii passim.

(83). Nulliter professus, si dubitet an tacite vel expresse ratificaverit suam professionem, postquam scivit certo esse nullam, si nondum sit elapsum quinquennium a die professionis, potest adhuc reclamare; si autem sit jam elapsum quinquennium, tenetur perseverare in religione, nec potest per viam restitutionis in integrum reclamare, quia in dubio recurrentum est ad præsumptionem. Præsumptio autem ante quinquennium stat pro novitio, ut post quinquennium stat pro religione, arg. concil. Trid. cit., sess. xxv, cap. 19. Sic expresse Donatus, t. II, tract. 12, q. 9; Faustus, *De relig. statu*, lib. v, quæst. 87 in fine; Barbos., ad *Tridentin.*, sess. xxv, cap. 19, n. 13; Sanctarel., *Variar. resolut.*, part. i, qu. 48, n. 46; Merol., tom. I, disp. 3, cap. 3, num. 283; Diana, part. iv, tract. 3, *De conscientia dubia*, resolut. 40; Reiffenstuel, loc. cit., n. 212, et alii passim.

(84). Nulliter professus potest professionem suam ratificare sive tacite sive expresse. Communis, ac certa, nec indiget probatione. (85). Nisi tamen habeat perpetuum impedimentum, quia talis nunquam potest ratificare professionem, nec tacite, nec ex-

presse, sed tenetur, quocunque tempore decurso, reclamare vel occulte discedere. Nemo enim sanæ mentis dicet quod vir v. g. in monasterio monialium mentito sexu professus, vel mulier mentito sexu professa in conventu religiosorum, lapso quinquennio, non possit ex illo exire, sed ibidem teneantur remanere. Barbosa, *ad concil. Trident.*, sess. xxv, cap. 19, n. 19; Navarr., consil. 26, num 12, et ultim. *De regularib.*; Donatus, tom. II, tract. 2, quæst. 10, et, ipso teste, communis aliorum.

(86. Nulliter professus necessario scire debet, suam professionem fuisse nullam ad hoc, ut eam valide ratificet, et sic de irrita fiat valida. Barbosa, *ad conc. Trident.*, cit. sess. xxv, cap. 19, n. 18; Navarr., lib. iii, tit. *De regularib.*, consil. 3, n. 15 et 28, et consil. 39, n. 4; Pellizzar., tom. III, tract. 3, c. 5, n. 57; Sanchez, *De matrimon.*, lib. vii, disp. 37, n. 59; Layman, *loc. cit.*, n. 9; Pirrhing, *loc. cit.*, n. 149; Reiffenstuel, *loc. cit.*, nu. 215; et, ipso teste, communis aliorum.

(87. Nulliter professus potest valide suam ratificare professionem absque novo consensu superioris, seu capituli regularis. Barbosa, *ad concil. Trident.*, citat. sess. xxv, cap. 19, n. 17, cum aliis ibi citatis; Fagn., l. iii *Decretal.*, in cap. *Significatum est* 11, *De regularibus*, n. 47; Navarr., consil. 35, n. 3; et consil. 46, n. 2; *De regularibus*, in prima editione, et consil. 27, n. 2; et consil. 28, n. 3, in secunda editione; Rodrig., tom. III, *Qq. regul.*, quæst. 17, art. 3; Pirrhing, *loc. cit.*, n. 140; Reiffenstuel, *loc. cit.*, a n. 219; Mattheucci., cap. 41, *Officialis quoad professionem*, sub. n. 17, vers. *Nota*, et alii passim, per text. in cap. *Cum virum* 12, *De regularibus*, ibi: « Præsertim, si ratificatione secura; » cap. *Is, qui monasterium* 1, *De regularibus* in 6, ibi: « Seu professionem a se prius factam ratam expresse habeat, » cap. *Perlatum est* 1, D3 his, quæ vi metusve causa fiunt, ibi: « Si legitime probatum fuerit.... ipsam mulierem..... quod fecit postmodum ratum habuisse; ipsam ad monasterium redire, et habitum depositum reassumere censura ecclesiastica compellatis. » Quæ jura satis demonstrant, solam ratificationem professi desiderari ad hoc, ut professione nulliter facta efficiatur valida, nec prælati, seu religionis requiri novum consensum, cum hujus consensus jam interfuerit a principio validus, ut supponitur, et perdurare presumatur; et quatenus requireretur, laieni Summi Pontifices, tanquam suprema ordinum regularium capita; cap. *Exitit*, § *Ad hæc cum fratres*, *De verbis*, significat. in 6, ut religionum paci et tranquillitati consulerent, voluerunt illum supplere, admittendo professionem illam de irrita fieri validam per solam ratificationem seu ratificationem professi. Tum quia hoc indicat clausula rescriptorum, quæ in curia dari solent illis, qui post quinquennium ex aliqua justa causa reclamantes contra suam professionem restituuntur in integrum; in

his enim rescriptis, teste Hyacintho Donato, tom. II, tract. 12, quæst. 14, n. 14; ordinarie inseritur clausula: « Dummodo professionem tacite vel expresse non ratificaverit; » qua Pontifex clare indicat professionem per solam profitentis ratificationem absque nulla nova acceptatione, aut consensu superiorum valide ratificari posse, cum, uti supponitur, superiores ignorant professionem fuisse invalidam, et consequenter in tali casu novum consensum non praestent, cum ignorantis nullus sit consensus; l. *Non idcirco* 9, cod. *De jur. et fact. ignorant.*, l. *Si per errorem* 15, ff. *De jurisdictione*.

(88. Receptus pro laico, seu converso, si in novitiatu de licentia, quorum interest, transeat ad statum clericalem, et subinde, anno probationis integre peracto, profiteatur, valida est ejus professio; tunc enim, si a provinciali et definitorio examinatus, reperitur instructus sufficienti litteratura, aliquis ad Clericatum requisitus, non videatur eis a decretis Clementis VIII prohibatum, quin possint illum ad clericorum statum transferre, cum pro eo tempore non sit adhuc irrevocabiliter in statu conversorum. Sanctorus, in *Statut.*, cap. 2, statut. 24. verb. *Alia difficultas*; Mattheucci., cap. 41, *Officialis quoad professionem*, n. 21, et alii. Vide tamen ipsa Decreta, § 23, ubi id expresse prohibetur; et sic tenet Donatus, tom. II, tract. 14, quæst. 14. Vide ibi, et verb. *TRANSITUS*, n. 5.

(89. Si tamen jam professionem emiserit in statu laicorum seu conversorum, non potest de sola licentia prælati regularis, et definitoriis transire ad statum clericorum, sed talis licentia oblineri debet a Sede Apostolica, quæ ad id solet expedire brevia cum clausula: « De licentia tamen suorum superiorum, » quæ debet intelligi copulative de illa generalis et provincialis simul, prout expresse declaravit sacra congreg. Episcop. et Regul., *De mandato Urbani VIII*, die 2 Augusti 1630; apud Peyrin, *De prælat.*, q. 3, c. 1, § 5, n. 149, nempe clausulam: « De licentia superiorum, in brevibus predictis appositam, esse intelligendam de generali ordinis, et provinciali oblitorum hujusmodi, ita ut pro eorumdem executione requiratur utriusque licentia et consensus. » Vide verb. *Novitius*, num. 98, et § 23, dict. *Decretor. Clement VIII*, et *Donatum. Prax. regular.*, tom. III, tract. 14, quæst. 14 et 15; ubi recte ad rem, et verb. *TRANSITUS*, n. 6 et 7.

(90. Professus in una religione non potest transire ad aliam, etiam strictiorem, sine licentia Sedis Apostolice. *Communis*, ex praxi et stylo euriæ. (91. Et transiens de licentia Sedis Apostolice ad laxiorem religionem, etiam ejusdem ordinis, tenetur in secunda religione novum annum probationis pergere, et ibi professionem emittere. Sic sacra congreg. Conc., quæ apud Fagnan., l. iii *Decr.*, in c. *Ad Apostolicam* 16, *De regularibus*, n. 67, respondit: « Transeunte de licentia Sedis Apostolice ad laxiorem

religionem, etiam ejusdem ordinis, teneri in secunda religione novum annum probationis peragere. »

(92). Excommunicantur omnes, qui quandocunque virginem, vel viduam, vel aliam mulierem coegerint invitam ad ingredendum monasterium, vel habitum suscipiendum religionis, vel ad professionem emitendam. Conc. Trident., sess. xxv, *De regulari.*, c. 18. (93). Item, qui consilium, auxilium, favorem dederint, quicunque scientes, eam non sponte facere, quoquo modo eidem actui, vel presentiam, vel consensum, vel auctoritatem interposuerint: concil. Trident., *ibid.* (94). Non excommunicantur tamen ii, qui per vim inductivam, non coactivam, coegerint virginem monasterium ingredi. Sic decisum resert Barbos., *De offic. et potest. Episcop.*, p. iii, alleg. 104, n. 2, et in *Concil. Trident.* cit., sess. xxv, c. 18, n. 5. (95). Excommunicantur et ii, qui sanctam virginum, vel aliarum mulierum voluntatem vel accipiendi, vel voti emitendi quoquo modo sine justa causa impiderint. Conc. Trident., l. c.

(96). Dictam tamen excommunicacionem latam a concilio Trident., cit. sess. xxv, cap. 18, contra cogentes ad religionem vel ad professionem emitendam, seu ab ipsis retrahentes mulieres, non incurvant sic cogentes aut retrahentes viros, ut de communia tradunt Barbos., in dicta sess. xxv, c. 18, n. 6; Bonac., tom. I, *De excomm.*, disp. 2, quæst. 6, punct. 2, n. 15; Passerin., *De statib. hom.*, tom. III, quæst. 189, art. 9, n. 24; Don., tom. II, p. II, tract. 1, *De recipiend. ad habitum*, qu. 12, n. 4; Monac., tom. III, tit. 1, form. 36, n. 9; Sanchez, tom. I, decal. l. IV, c. 4; Suar., tom. V, *De censur.*, disp. 25, sect. 7, n. 8; Rodriguez, tom. III, *Qq. regulari.*, q. 14, art. 3, et alii passim. (97). Attamen sic cogentes vel retrahentes viros, graviter peccant, et possunt ab ordinariis puniri juris remedii, id est censuris, ut pluries respondit sacra congr. Concilii, et signanter in Hispalen., 23 Septembri 1690, ibi: « Archiepiscopus procedat ad censuras contra Patrem, si adhuc vivat; » 26 Septembri 1690, ibi: « Archiepiscopus procedat contra matrem cogentem prout de jure; » in Mediolanen., 7 Februar. 1700, ibi: « Ordinarius procedat juris remedii contra Patrem cogentem. »

(98). Professio regularis varios habet, et sortit effectus respectu religiosor. eam emittendum. Primo, per religiosam professionem conferitur professo perfectissima remissio omnium peccatorum, tam quoad culpam, quam quoad poenam; dummodo tamen protiens sit in statu gratiae. *Communis*, cum S. Thoma, 2-2., q. 189, art. 3, ad tertium; Rodriguez, tom. II, q. 88, art. 1; Layman, lib. IV, tr. 5, cap. 11, n. 1; Reiffenstuel, loc. c., n. 187; Miranda, tom. I, q. 25, art. 8, arg. c. *Quia aliquando* 87, § *His auctoritatibus*, d. 1. *De paenitentia*; ubi dicitur, quod ingredientes religionem nulla amplius pro commissis criminibus paenitentia sit injungenda; et concordat Novell. 5, ubi Justinianus imperator in princip., sic

expresse dicit: « Conversationis monachalis vita sic commendare novit Deo ad hoc venientem hominem, ut omnem humanam ejus maculam deterget: » ubi Glossa, verb. *Maculam* explicat, id est *purgat a peccatis*. Unde Sancti Patres, ut S. Hieronymus, epistol. 8 et 25; S. Bernardus, lib. *De precepto et dispens.*, ad finem, professionem communiter vocare solent *secundum baptismum*; et Paulus V, inter alios Summos Pontifices, constit. incip. *Romanus Pontifex*, expresse concessit indulgentiam plenariam omnibus regularem professionem emittentibus. Imo S. Bernardinus Senensis, in *Quadragesim.*, tract. 2, serm. 24, art. 1; Pellizzarius, tom. I, tract. 3, c. 4, n. 12; Sa, verb. *Religio*, n. 17; Carthus., in *Opuscul. de profession. mon.*; Paulus Mezeger, tract. 8, disp. 39, art. 5, n. 4, et alii, contra Sanchez, addunt hanc plenariam omnium peccatorum remissionem obtineri, quoties religiosus professionem suam renovat, etiam privatim. Et novissime Clemens XII, die 30 Martii 1735, constit. incip. *Cum sicut*, expresse concessit indulgentiam plenariam omnibus religiosis nostri Franciscani ordinis, qui confessi, et Sacra communione refecti professionem suam quomodounque renovaverint quotannis die 16 Aprilis, in qua S. P. N. Franciscus una cum sociis suis anno 1209. Professionem emisit in manibus Innocentii III, et dicta constitutio, ut ab omnibus in promptu habeatur, hic ad litteram datur.

Indulgentia plenaria perpetua pro omnibus religiosis, qui die 16 Aprilis professionem suam renovaverint.

« CLEMENS, Papa XII, ad perpetuam rei memoriam

« Cum, sicut dilectus filius Josephus Maria ab Ebora commissarius generalis Fratrum ordinis Minorum S. Francisci de Observantia nuncupatorum, Nobis nuper exponi fecit, Fratres quorumcunque conventuum dicti ordinis professionem regularem die 16 Mensis Aprilis, qua dia S. Franciscus de Assisio ejusdem ordinis fundator, una cum suis sociis professionem hujusmodi in manibus fel. record. Innocentii III, predecessoris Nostri, ut fertur, emisit, quomodolibet singulis annis renovare consueverint: Nos, ut opus tam plium majori cum fructu fiat, et ad augendam eorumdem fratrum devotionem, et animarum salutem, celestibus Ecclesiæ thesauris pia charitate intenti, omnibus et singulis quarumcunque conventuum fratribus ordinis prefati presentibus, et futuris vere paenitentibus et confessis, ac sacra communione refectis, qui praedicta die 16 mensis Aprilis professionem prefatam quomodolibet renovaverint, ut praefertur, ac pro Christianorum principum concordia, haeresum extirpatione, ac S. matris Ecclesiæ exaltatione, piis ad Deum preces effuderint, plenariam omnium peccatorum suorum indulgentiam et remissionem misericorditer in Domino concedimus praesentibus perpetuis futuris temporibus validuris. Volu-

mus autem, ut earumdem praesentium litterarum transumptis seu exemplis, etiam impressis, manu alicujus notarii publici subscriptis, et sigillo personae in ecclesiastica dignitate constitutae munitis, eadem prorsus fides adhibetur, quæ adhiberetur ipsis praesentibus, si forent exhibitæ vel ostensæ. Dat. Romæ apud S. Mariam Majorem sub annulo Piscatoris, die 30 Martii 1753, Pontificatus nostri anno 5.

« F. card. OLIVERIUS. »

(99. Secundo, professio religiosa extinguit omnia vota prius emissa : *Communis*, textu expresso in cap. *Scriptura* 4, De voto et voti redemptione, ibi : Reus facti voti aliquatenus non habetur, qui tempore obsequium in perpetuam noscitur religiosi observantiam commutare. » (100. Et hoc, etiamsi quis voverit aliam religionem etiam strictiorem intrare, textu expresso in cap. *Qui post votum* 5, De regularibus in 6, ubi etiam assignatur ratio, ibi : « Qui post votum a se de certa religione intranda emissum, religionem aliam laxiorem ingreditur et protinetur in ipsa, potest (voto non obstante cui tanquam simplici per votum) solemne noscitur derogatum) manere licite in eadem; pro voto tamen non completo erit eidem posse inponenda. »

(101. Tertio, professio religiosa auferat irregularitatem ex natalium defectu provenientem in ordine ad suscipiendos sacros ordines, ita ut etiam spuri in religione aliqua professi ad sacros ordines, absque alia dispensatione promoveri possint. Non possunt tamen absque Sedis Apostolicæ dispensatione promoveri ad prælaturas, vel dignitates ecclesiasticas : *Communis*, textu expresso in cap. *Ut filii* 1, De filiis presbyterorum, ibi : « Ut filii presbyterorum, et cæteri in fornicatione nati ad sacros ordines non promoveantur, nisi aut monachi fiant, vel in congregacione canonica regulari viventes; prælationem vero nullatenus habeant. » (102. Aliæ autem irregularitatem non auferuntur per professionem religiosam, ut cum communiori et probabiliori docent Rodriguez, tom. 1, quæst. 13, art. 3; Layman, loc. cit.; Sanchez, lib. v *Moral.*, cap. 5, n. 9; Pelizzar., loc. cit., n. 33; Reiffenst., l. c., num. 189; Rebustus, Navarrus, Heuriquez, Suarez et alii; textus enim in cit. cap. *Ut filii presbyterorum*, loquitur de illa sola et nulla alia, et quidem ad solum effectum suscipiendi sacros ordines. Si enim voluisset extendere etiam ad alias irregularitates, expressisset: quod enim voluit, expressit, arg. cap. *Inter corporalia* 2, De translatione episcop., § Sed neque istud, c. Quia circa 22, De privileg., et cap. Ad audientiam 12, De decimis. Unde cum jura ad alias non extendant, neque nos cum jurium correctione extendere debemus; arg. c. Quæ a jure 28, De regul. juris in 6, ibi : « Quæ a jure communis exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda. »

(103. Quarto, professio religiosa dirimit non solum sponsalia, sed etiam matrimo-

nium jam contractum, et nondum consummatum. *Communis*, textu expresso in cap. Verum 2, cap. Ex publico 7, et capit. Ex parte 14, De conversione conjuratorum.

(104. « Estque definitum a concilio Tridentino, sess. xxiv, De matrimonio, canon. 6, ibi : « Si quis dixerit matrimonium ratum, non consummatum, per solemnem religionis professionem alterius conjugum non dirimi, anathema sit. » Et in hoc votum solemne professionis differt a voto solemni ordinis sacri; cum hoc dirimat solum matrimonium contrahendum, seu sponsalia, et nullatenus matrimonium jam contractum, licet nondum consummatum : *Communis*, ob claram dispositionem Joann. XXII, in Extravagant. « Antiquæ concertationi, Unic. de voto et voti redemptione; ibi : « Antiquæ concertationi finem cipientes imponere, ac animarum periculis inde provenientibus salubriter providere, de fratrum nostrorum consilio præsenti declaramus edicto, quod licet vatum solemnizatum per sacri susceptionem ordinis quantum ad impediendum matrim. contrahendum, ac ad dirimendum, si post contractum fuerit, secundum statuta canonum sit efficax reputandum; ad dissolvendum tamen prius contractum, etiamsi per carnis copulam non fuerit consummatum; cum nec jure diviso, nec per sacros canones reperiatur hoc statutum, invalidum est censandam. »

(105. Quinto, professio religiosa tollit maculam quoad actus temporales, ita ut, qui ante professionem ratione perjurii, furti, et hujusmodi ineptus erat ad ferendum testimonium in judicio, per professionem rehabilitetur, et aptius reddatur ad ipsos, et similes actus ut colligitur ex *Novell.* 5, ubi Justinianus imperator sic expresse dicit : « Conversationis monachalis vita sic est honesta... ut omnem humanam maculam deterget. » Idque docet *Glossa communiter recepta* in cap. *Cum deputati* 16, De judiciis, verb. *Nationis*, in fine; abbas, *ibid.*, in fine; Sanchez, loc. cit., n. 27; Layman, loc. cit., n. 4; Reiffenstuel, loc. cit., n. 192, et alii passim.

(106. Sexto, professio religiosa liberat professum a patria potestate. *Glossa communiter recepta* in l. *Si ex causa* 9, § 4 *De Minoribus*; Pirching, l. iii *Decretal.*, tit. 31, n. 141; Reiffenstuel, *ibid.*, n. 191; Sanchez, lib. v *Moral.*, c. 5, n. 20; Layman, lib. iv, tract. 5, cap. 10, n. 5, et alii passim. Professus enim a die professionis transit omnino in potestatem superiorum regularium et consequenter a patria potestate eximitur; non tamen in iis, quæ in damnum religiosi cedere possunt, quia, ut habetur in c. *Quod ob gratiam* 16, De regul. juris in 6, ibi : « Quod ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retinendum; » unde professus retinet iura suitatis, et successionis, et si post professionem filio bona obveniant, ad peculium quasi castrense reducuntur. *Authentic Presbyteros*, col. *De episcop. et cleric.*

(107.) Septimo, professio religiosa tollit filii ingratitudinem erga parentes, ita ut, si proles post datam exhaeredationis causam monasterium ingrediantur, et in ipso profiteatur, ipso jure exhaeredatio cessaet quamvis reconciliatio subsecuta non sit, prout docent Covarruvias, *De testament.*, can. 16, n. 28; abbas, volum. 2, consil. 7; Felinus, in cap. *Rodulphus*, *De rescriptis*; *Glossa*, in l. *Deo nobis*, cod. *De episc. et cler.*, arg. cap. *Non liceat* 10, caus. 19, qu. 3, ibi: « Non liceat parentibus liberos, vel liberis parentes ab haereditate repellere monachos factos, quamvis, dum laici fuerint, in causam ingratitudinis inciderint; » Novel. 123, cap. 41, ibi: « Nullam vero licentiam damus, aut parentibus filios aut filiis parentes saecularem vitam seculantes et relinquentes, velut ingratos a sua excludere haereditate, monasterium aut monasticam vitam subsecutos. »

(108.) Regulares non tenentur ratiificare suam professionem coram episcopo ante susceptionem sacrorum ordinum; von obstante, quod id fuerit demandatum in pluribus conciliis provincialibus et synodis diocesanis; cum enim in concil. Rom. sub recolenda memoria Benedicto XIII., anno 1725, celebrato, fuerit quæsitum aliquod medium ad retrahendos regulares ab impugnatione propriarum professionum, circa quas in forensibus judicis sæpiissime succumbunt; re mature persensa a particulari congregatione, non sicut approbatum temporementum istud, ut obligarentur religiosi ante susceptionem sacrorum ordinum ad ratiificantas eorum profesiones, mediante formula impressa in Appendix ad synodum Fulginatens. Episcopi Baptistelli fol. 153 vel alia simili forma, ut refertur in folio congregationis concil. in Policastren., 26 Augusti 1726, his verbis: « Qua potissimum de causa in ultima synodo Romana non sicut determinatum, quod regulares ante receptionem sacrorum ordinum professionem ratiificant; licet in plerisque synodis, et signanter Mediolanensibus sub S. Carolo Borromæo, id fuerit statutum; et in contraditorio partium admissum fuerit a congregatione particulari super examine ultime synodi Fulginatensis. Sic apud Ursayam, tom. VI, part. II, disceptat. 32. n. 11⁴, qui tom. I, part. I, discept. 1, a n. 55 ad 58, et discept. 4, n. 42, plura refert decreta.

(109.) Et hoc omni fundamento rationis et juris; quia cum talis ratiificatio professionis esset præcise facta, ut imperata ad suscipiendos sacros ordines, non esset voluntaria, sed necessaria, et strangulatoria, adeoque nullam haberet vim validandæ invalidam professionem, ut in fortioribus terminis constitutionum diversarum religionum a Summis Pontificibus approbatarum et præcipientium annualem ratiificationem seu renovationem professionis; plures resolvit sac. cong. Concil. et signanter, in Ligonien, 12 Aprilis et 30 Decemb. 1698, ubi adducta fuit eadem ratio his verbis: « Perchè essendo detta ratiifica necessa-

ria, e di Regola, non può dirsi approvazione volontaria, » prout ad valorem professionis requiritur. Et sic etiam in Cephaluden., 4 Feb. 1669; in Mantuana, 9 Julii 1701; in Milevit, 8 Augusti 1701, et in Viennæ, 26 Jan. 1721, et 8 Feb. ac 12 Septemb. 1721, apud Thesaurum Resolution. sac. cong. Concilii, tom. II. Unde in supradicto concilio Romano, tit. 21, *De regularibus*, cap. 1, fuit solum statutum, quod regulares ad subdiaconatum promovendi, authenticum episopis testimonium de solemni emissâ professione, et exercitiis spiritualibus factis exhibeant, ibi: « Antiqua cum sit ecclesiæ consuetudine inductum, et Apostolicis constitutionib[us] probatum, ut regulares tantummodo, quibus gloriosum est mendicare, non alio, quam paupertatis, seu professio ab eis approbatæ religionis titulo, sacris possint ordinibus initiari, attendant episopii, ne regularium quæmpiam ad subdiaconatus ordinem promoveant, si initianus ipse, ut exploratus de requisito valeat ordinatio titulo constare, expressam de solemni per eum emissâ regulari professione, proprii non secum attulerit fidem superioris, deque præviis exercitiis spiritualibus peractis attestationem non exhibuerit, una postmodum cum dimissoriis litteris servandam in archivio episopali. »

(110.) Additur attendenda sequens resolutio.

« Decretum editum in Sicula restitutionis integrum, et nullitatis professionum. »

Cum plures religiosi regularium ordinum regni, et provinciæ Siciliæ a religione egressi vigore sententiarum super nullitate eorum professionis minus legitime obtentarum, sacrae huic congregationi Concilii preces direxerint pro facultate missam celebrandi, quippe qui suspensionis pena obstricti remanserunt ex defectu congrui patrimonii, tria hac occasione in quibusdam Siciliæ diocesis ex ipsis etiam ejusdem regni ordinariorum relationibus contra sacri concilii Tridentini præscriptum nulliter et vitiouse peragi detectum fuit. Primum est, quod ordinarii locorum de asserta professionis nullitate post elapsum quinquennium, præcipue si recurrentes ad reclamandum intra idem quinquennium legitimio impedimento detenti non fuerint, non indulta ab Apostolica Sede restitutione in integrum, quorumdam doctorum opinionibus, alioquin reprobatis, innixi, præsumunt agnoscere, sententiam de illa ferentes, et inter eos, præsertim episcopos Cataniensis, asserto quodam privilegio, sive immemorabili illius curiæ consuetudine suffultus, prætendit, sententiam nullitatis professionis dicere posse tum intra, tum post elapsum quinquennium ab ejusmissione, et sive regulares ab illa reclamantes vota emiserint in ejus diocesi, sive in aliena, dummodo in aliquo ejusdem diocesis loco et conventu, dum reclamant, ex obedientia fuerint constituti. Secundum, quod ab eisdem ordinariis, tam exacto jam quin-

quennio, quam illo adhuc decurrente, eduntur sententiae invalidam declarantes professionem, superioribus conventuum, in quibus professio emissâ fuit, non auditâ. Et tertium denique, quod ipsi etiam superiores regulares super asserta nullitate professionis, nec habito, nec requisito ordinarii loci judicio, aliquando sententiam pronuntiant. Quæ quidem omnia cum aperte repugnant non solum notissimæ Tridentinorum Patrum dispositioni sub cap. 19, sess. xxv, *De regulari.*, veram etiam iteratis sacra hujus congregationis resolutionibus, idcirco ne deinceps tot consultissima decreta amplius violentur, eminentiis VV. deliberandum proponitur.

An. et quomodo sit providendum in casu, etc.

Die 26 Septembris 1740, sacra congregatio eminentissimorum S.R. E. cardinalium concilii Trident. interpretum censuit: «Providendum juxta modum a domino secretario explicandum, facio verbo cum sanctissimo.»

(111. Modus autem est, quod scribatur episcopo Cataniensi aliisque praesulibus provinciæ Siculæ, nullum episcopum sive ordinarium, inaudito superiore regulari conventus, in quo fuit emissâ professio, neque ullum superiore regularem independenter ab episcopo vel ordinario posse, sub pena privationis officii, et vocis activæ et passivæ ipso facto incurrenda. Causas nullitatis professionis cognoscere, sed eas conjunctim ab iisdem episcopo vel ordinario loci ac superiore regulari esse decidendas, sive professionis invaliditas a religiosis, sive ab ipsa religione ex quounque capite proponatur. Restitutionem vero in integrum adversus lapsum quinquennii, quod a die professionis occurrit, etiamsi perduraverit causa metus, aut aliquod aliud impedimentum fuerit ad reclamandum interjectum, a S. Sede omnino esse impetrandam juxta decreta alias edita, non obstante quacunque contraria consuetudine, etiam immemorabili, et quolibet asserto privilegio. Religiosos autem de quibus agitur, et quorum professio contra formam sacri concilii declarata fuit invalida, tenuerit infra terminum unius anni resumere habitum, et ad claustra redire, tam pro obtainenda a S. Sede restitutione in integrum, quatenus illa indigeant, quam pro instituendo judicio servatis servandis super nullitate suæ professionis, quatenus hanc velint deducere, eoque termino elapso, si non paruerint, habendos esse tanquam apostatas; et tandem quoad licentias ab ipsis petitas celebrandi, firma pro nunc manente eorum suspensione, seorsim deinceps providebitur, juxta singulorum preces et circumstantias. Hanc vero resolutionem significandam esse procuratoribus generalibus ordinum, qui superiores locales de illa moneant, et sacram congregationem de executione certiorem reddant: factaque de præmissis per infra scriptum secretarium relatione sanctissima Sanctitas Sua prædictam sacrae congrega-

tionis sententiam in omnibus approbat die 28 Septembris 1740. Sic expresse habetur ad calcem tom. IX *Thesauri resolutionum sacrae congregationis Concilii*, quæ exarata fuere ab undequaque dignissimo eminentissimo et reverendissimo cardinali Cavallchino, tunc ejusdem S. cong. secretario, qui eruditissime suo more in dicta *Sicula* pag. 35 ad 45, ibidem impressa, plurima ad rem egregia documenta et decreta adducit merito ibi videnda.

(112. Alia ad rem. *Vide* verb., *HABITUS, METUS, MONIALES*, art. 1, *Novitius*.

(113. Professio in ordine regulari strictiore emissa ab eo, qui antea in laxiori professus fuerat, pendente judiciali oppositione priorum superiorum, valida aut invalida censenda erit, prout sententia pro una aut altera parte emanaverit. Benedictus XIV, tom. II, constitution. 25, incip. *Ex quo.*

(114. Pro impugnanda validitate professionis regularis attendenda est ejusdem Pontificis novissima constitutio 47, incip. *Si datam*, in qua varia statuit. (115. Primo, quod reclamatio adversus professionem factam per vim et metum, aut ante debitam statem, fiat intra quinquennium tantum a die professionis coram superiore suo et ordinario juxta decretum concilii Tridentini, et hoc sive agatur de professione regularium, sive monialium: quod sequitur procedit in casu actionis intentiæ ex parte religionis. (116. Secundo, q.Sod actio serio intentata intra quinquennium, licet deserta, adhuc post elapsum dictum quinquennium, judicanda sit ab ordinario et superiore regulari; et superior regularis sit superior localis illius monasterii, in quo reclamans professionem emisit, et quidem actualis, quo tempore causa super nullitate professionis in judicium deducitur, et quoad moniales superior sit ille, cui concreditum est monasterii regimen, non autem confessarius; et pro monialibus ordinario subjectis, solus ipse intra quinquennium de professione reclamantium judicet. (117. Tertio, quod si superior regularis tale judicium assumere nolit aut non possit, vices suas delegare valeat alteri, vel regulari, vel etiam ecclesiastico sæculari juris canonici perito, qui una cum ordinario judicis partes exerceat, nec possit jus suum dedere ordinario loci, ut solus procedat. Et quod disceptantibus inter se judicibus, causa censeatur ad Sedem Apostolicam devoluta. (118. Quarto, quod ad eamdem Sedem Apostolicam, seu sacram congregationem Concilii privative spectet causa professionis emissæ extra conventus pro novitiatu assignatos. (119. Quinto, quod nullus regularis adversus suam professionem reclamare possit, nisi intra religionis suæ claustra existat, et habitu regulari reassumpio, si ipsum antea depositum. (120. Sexto, quod sub pena nullitatis judicium inniti debeat rigorosis probationibus ac processibus judicialibus, et testes esaminandi sint, et super articulis a

reclamante exhibitis, et juxta interrogatoria danda ab altera parte, nec non citeruntur defensores monasterii, in quo fuit professio emissa, et omnes interesse habentes.

(121. Septimo, quod in singulis diocesibus deputetur ab ordinario aliquis probitate et doctrina commendatus, sive regularis, sive ecclesiasticus secularis, juxta disposita pro defensore matrimonii, cui *Defensoris professionum* munus imponat, ac ei pro honorario, aut mercede, et pro expensis ad id necessariis assignet, quod index prudenter arbitratus fuerit exsolendum ex bonis a professo renuntiatis in religionis ingressu, si quam habuerit, aut in defectu, id suppleat ipsa religio, si sit bona temporalia possidens. Si autem non adsint bona renuntiata, nec ipsa religio bona possideat, tunc defensori professionis satisfiat ex pecuniis multarum illius tribunalis, in quo causa agitata fuerit, sive alterius, prout statuit de matrimonii defensore in constit. incip. *Dei miseratione*. (122. Octavo, quod lata sententia a superiori regulari et ab ordinario loci, si ipsa invaliditate professionis fuerit, nec professus ad judicium secundæ instantiæ appellaverit, vel etiam ulterius eadem causa retractanda fuerit in omnibus hisce judiciis mandat, defensorem professionis ex officio deputatum semper adesse, et a prima sententia pro nullitate lata semper appellare debere, prout statuit de defensore matrimonii. (123. Nono, quod sicuti constituit legitimas penas adversus eos, qui post unicam sententiam pro prioris matrimonii nullitate, sive pendente appellatione, sive ea per incuriam aut fraudem defensoris non interposita, ausi fuissent novas nuptias contrahere, atque decrevit nemini licere ad altera volta transire, nisi duas saltem sententiæ conformes pro nullitate prioris matrimonii emanaverint ita si quis professus post unicam sententiam pro nullitate sue professionis pronuntiata, sive pendente, sive omissa culpabiliter appellatione a religione exire, ac habitum regularem abjicere præsumpserit, statuit cum subjaceret omnibus penis alque censuris a sacris canonibus, et a constitutionibus Apostolicis latissimis atque sanctissimis, decernendo nunquam posse professum a religione discedere, nisi duas saltem sententias conformes pro nullitate sue professionis obtinuerit.

(124. Decimo, quod, sicuti supra dictum est, judices primæ instantiæ super validitatem professionum intra quinquennium judicialiter impugnatarum esse debeant superior regularis, simulque ordinarius loci: si vero eadem causæ in secunda, aut ulteriori instantia sint discutiendæ, devolvantur ad quos de jure ab ordinariis sententiis appellatur, ita tamen, ut ni quoque judices procedere et judicare debeant una cum superiori regulari, non quidem illius monasterii, in quo reclamans professus est, sed alterius monasterii ejusdem ordinis in eorum civitate aut diocesi existentis, vel

eo non existente, cum superiore vicinioris monasterii ejusdem pariter ordinis seu cum alia persona ecclesiastica, cui juxta præmissa superior ille, ad quem pertinet, suas vices ad hunc effectum delegaverit. Si autem hujusmodi causæ in secunda aut ulteriori instantia ad Sedem Apostolicam devolvantur, et a predicta congregazione Concilii, sive ab altera Episcoporum et Regularium, aut denique ab auditoribus Rotæ, ut respective assolet, discutiendæ fuerint, nullus sit locus ad judicandum superiori regulari, qui neque tunc ad ferendam sententiam admittitur, cum, ut supra dictum est, agitur, etiam intra quinquennium de professione emissa in monasterio pro novitiatu minime designato. (125. Undecimo, quod præmissa locum habeant etiam in curia eminentissimi cardinalis vicarii pro tempore in urbe ejusque districtu.

(126. Duodecimo, quod elapsò quinquennio, remedium restitutionis in integrum ad Sedem Apostolicam privative pertineat, sive ex parte professi, sive ex parte religionis hujusmodi instantia proponatur; si autem quandoquo a Sede Apostolica ejus concessio inferioribus judicibus delegetur, ii non nisi prævio processu et maturo examine cum assistentia defensoris professionis in utroque ad id procedere debeant, nec una eorum resolutio favorabilis pro restitutione in integrum sufficiat, nisi ea per secundam conformem, iterato cause examine, auditio semper defensore professionis, confirmata fuerit, et reclamans remanere beat in religione, donec præviis duabus conformibus resolutionibus pro restitutione in integrum sententia super nullitate professionis ab ipsis, ut supra delegatis superiori regulari, et ordinario loci legitime lata fuerit. Reprobando interim praxim illorum superiorum, qui reclamantibus adversus professionem sive intra quinquennium, sive post ejus decursum, contradictores se non exhibeant, aut etiam aperte suffragentur. (127. Tertiodecimo, quod episcopi justis gravibusque penis procedant contra inferentes vim, et metum, et ad id consilium, auxilium vel favorem dantes; et quod judices ad exactam justitiam lancem omnia ad id facientia expendant, ac numerum, et qualitatem testium, aliasque omnes circumstantias sedulo animadvertant, eis districte præcipiendo, ut in cunctis ad eorum officia pertinentibus, a justitiæ trahite, et a præscriptis sibi legibus ne minimum quidem discedant; ac meminerint omnium, quæcumque gesserint, severissimam sibi rationem tum apud divinum judicem, tum aoud homines fore reddendam.

ADDITIONES CASINENSES.

Operæ pretium facturos esse ducimus, si memoratam hic supra Benedicti XLV, constitut. incip. Si datam, super nullitate professionis regularium, hic ad litteram afferamus; estque porro hujusmodi.

De ordine servando in causis super nullitate professionis regularis.

« BENEDICTUS episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriā.

« Si datam hominibus fidem frangere, conventionesque eas, quae ab humanis legibus robur accipiunt, abrumpere ac violare non licet; multo magis necesse est obligatum Deo mentis propositum immutabiliter servari, Nosque præsertim, utpote sacrarum legum custodes a Deo constitutos, oportet eorum pactionum, quae divino et ecclesiastico jure indissolubiles sunt, perpetuam firmitatem et observantiam asseverare. Eam ob rem jam usque ab anno Incarnationis Dominicæ 1741, Pontificatus nostri II, Apostolicas litteras dedimus, incipientes, *Dei miseratione*, in Bullario nostro deinde editas tom. I, n. 33. quibus certum præscripsimus ordinem in tribunalibus ecclesiasticis servandum, cum in ipsis discuti et desipiri deberent causæ, in quibus de nullitate alicujus matrimonii contracti agebatur; non eo quidem consilio, ut si quod forte matrimonium cum impedimento aliquo dirimente initum fuisset, de illius nullitate judicium postulari aut fieri prohiberemus; sed ut in hoc gravissimo judicii genere, in quo de sacro connubiorum fœdere agitur, pleniori veritatis elucidationi consuleremus; utque judices, non sine certissima cognitione omnium, quæ ad rem maxime conducunt, hujusmodi vinculum ex tot rationibus insolubile, sententiis suis, tanquam irritum ab initio, dissolvarent. Cujus quidem constitutionis utilitas, Deo favente, ad hunc diem aperte comprobatur; cum ex eo tempore neque tot causæ super prætensa matrimoniorum nullitate in tribunalibus pendeant; nec tam frequenter, ut antea, Nobis exhibeantur preces pro oblinendis dispensationibus super matrimonio rato, et nondum consummato; dum scilicet ante omnium oculos propositæ sunt difficultates paulo quidem majores, sed omnino justæ, quæ et novo ordine a Nobis statuto, cuiilibet superandæ se differunt, antequam optatum finem assequatur.

« Quemadmodum itaque pro matrimonii carnalibus a Nobis provisum fuit, ita nunc de spiritualibus animarum nexibus, de religiosis videlicet utriusque sexus regularium professiōnibus, pari ratione statuam decrevimus: nimur certam normam, ac methodum tradere, quam observare debeant judices ecclesiastici, quoties judicia super nullitate professionum in aliquo ordine regulari a Sede Apostolica approbato factarum, coram ipsis agitari contingat; nequa id quidem ad hunc finem, ut aditus intercludatur iis qui justis de causis hujusmodi, actiones intentare velint, ac postulent, professionem a se factam ex capite nullitatis, irritam declarari; sed ut ipsi judices rerum veritatem in specie dignoscere, suasque sententias indubii fundamentis innixas proferre valeant; ac ne unquam ex igno-

rancia factorum, aliquem decernant solutum vinculo, dum is forte, valida solemnum votorum professione emissa, religioso ordinis, cui nomen dedit, reipsa maneat astrictus. Qua ex methodo a Nobis tradenda hunc fructum similiter obventurum speramus, ut et rariores in posterum in tribunalibus futuræ sint causæ super prætensa professionum nullitate; et qui deinceps hujusmodi nullitatis declarationem in foro externo obtinuerint, et consequenter a religione discesserint, non amplius anxia, aut male tuta conscientia vivant, ac propter ea ad Nos, aut ad officium pénitentiariæ Nostræ Apostolice, ut non semel evenisse novimus, confugere cogantur, occultato (ut moris est) in precibus nomine, falentes sententiam super professionis nullitate pravis artibus extortam a se fuisse, deceptio judice, vel per mendacia in facti expositione adhibita, vel per corruptos testes; ideoque efflagitantes, ut ex gratia et dispensatione Apostolica, facultas manendi in sæculo ipsi indulgeatur.

« Ut autem ordinare procedamus, distinguendum initio est inter regulares illos, qui intra quinquennium a die factæ professionis, de illius nullitate actionem promovent: et eos qui post elapsum quinquennium reclamant. Quod ad priores attinet, celebre est de illis decretum sacrae Tridentinæ synodi, sess. XXV *De regulari*, cap. 19, in hæc verba: « Quicunque regularis prætendant, se per vim et metum ingressum esse religionem, aut etiam dicat, ante etatē debitam professum fuisse, vel quid simile, velitque habitum dimittere quacunque de causa, aut etiam cum habitu discedere sine licentia superiorum, non audiatur, nisi intra quinquennium tantum a die professionis, et tunc non aliter nisi causas, quas prætenderit, deduxerit coram superiori suo et ordinario. » In quo sane decreto, licet in litera, virorum regularium duntaxat mentioniat, nihilominus etiam feminæ religionem professæ comprehendentur; cum ex regulis juris, masculinum genus etiam femininum includat, ubi una eademque causa pro feminis æque ac pro masculis militat. Quamvis autem decreti verba satis clara sint, varia tamen quæstiones circa eorum sensum ac vim excitatae fuerunt.

« Cum etenim ibi sermo duntaxat sit de regulari professo, qui suam professionem nullam fuisse contendat: « Quicunque regularis prætendant, se per vim et metum ingressum fuisse religionem, » etc., nihil vero expresse statuatur de ipsa religione, cuius aliquando interest alicujus alumni sui professionem irritam declarari; ut si quis exempli causa, comperiatur occultum aliquod impedimentum non revelasse, de quo interrogatus fuerit, adjecta declaratione, quod, eo forsitan existente et non patescendo, ipsius admissio a religione minime rata habenda foret; hinc dubitatum fuit, an in hujusmodi casu solus superior regularis sine ordinario procedere posset, au vero

etiam in hac facti specie discutienda esset causa coram regulari superiore simul et ordinario loci. Super quo congregatio sanctæ Romanæ Ecclesiae cardinalium ad ipsius concilii Tridentini interpretationem ab Apostolica Sede deputatorum constanter decrevit causas hujusmodi super nullitate professionis, tam a regulari professo quam a religione intra quinquennium in judicium deductas, et a superiori regulari, et ab ordinario loci simul cognoscendas esse.

« Cum item quinquennium, intra quod admittitur reclamatio adversus professionem, sancta synodus computandum voluerit a die professionis; cumque potior atque communior causa, quæ pro nullitate professionis adduci solet, in metu consistat; metus autem per totum quinquennium, atque etiam ulterius, aliquando perseveret quæsitum fuit, an, ubi de metu agitur, initium quinquennii desumendum sit ab ipso die professionis emissæ, an vero a die, quo professus liberam reclamandi facultatem habere coepit. Eadem vero congregatio declaravit, in utroque pariter casu, concessum quinquennii tempus a die emissæ professionis esse computandum.

« Ad idem pariter quinquennium pertinet alia agitata quæstio, an scilicet prædicti ordinarius et superior regularis cognoscere possint causas nullitatis professionis etiam post ipsum quinquennium, ubi nempe professus intra illius recursum reclamavit, sed judicium prosequi deinde neglexerit aut nequiverit. Decretum est autem ab eadem congregatione, coram præfatis judicibus a concilio memoratis agendam esse causam, etiam post elapsum quinquennium, dummodo satis constet eam intra præscriptum tempus a reclamante serio intentatam fuisse.

« De ipsis autem judicibus pro hujusmodi causarum cognitione a sancta synodo designatis, peream verba, coram superiori suo et ordinario, complures similiter motæ sunt quæstiones, quæ majori eorumdem verborum elucidationi causam dederunt. Et primo quæsitum fuit, quisnam censendus esset superior regularis in casu, et ad affectum, de quo agitur; utrum scilicet provinciæ rector, an generalis ordinis moderator; congregatio autem ejusdem concilii interpres definitivit, esse superiorum localem, nimirum abbatem vel guardianum, sive priorem, aut alio quocunque nomine nuncupatum præpositum seu rectorem illius monasterii aut cœnobii, in quo reclamans professionem emisit; eum nempe, qui hujusmodi monasterii aut cœnobii regimen exercet, quo tempore causa super nullitate professionis in judicium deducitur. Quæsitum item fuit quisnam monialium proprius superior dicendus sit ad affectum judicandi una cum ordinario de earum professionis nullitate. Responsum fuit quod, si agatur de monialibus ordinario loci immediate subjectis, tunc, cum nullus sit earum superior regularis, solus ordinarius judicat de professione reclamantium intra quinque-

nium: si vero moniales regularium regimi subsint, tunc hujusmodi cause judicandæ sunt ab ordinario loci simul, et a superiori regulari; ab eo nimirum, cui creditum est universum monasterii regimen, non autem a confessario regulari monialium. Dubitatum est etiam, utrum superior regularis jus suum cedere possit ordinario loci, eique permittere, ut in hujusmodi causis solus procedat et judicet; id autem prædicta congregatio fieri posse negavit; permisit tamen superiori regulari, ut si judicium assumere nolit, aut non possit, alium subrogare valeat vel regularem, vel etiam ecclesiasticum sæcularem juris canonici peritum, qui una cum ordinariis judicis partes exerceat. Denique quæsitum fuit, si forte ordinarii et superioris regularis judicia inter se discrepantia existenterint, quodnam ex ipsis prævalere debeat: at in hoc casu responsum fuit causam ipsam ad Apostolicæ Sedis judicium devolutam ceu-seri.

« Cum vero inter capita nullitatis professionem regularem irritantia, unum etiam numeretur, si nempe aliquis professionem emiserit in cœnobio ad novitiorum institutionem minine destinato, in iis tamen locis, in quibus rec. mem. prædecessor noster Clemens Papa VIII, decreta de regularibus a se edita vim babere mandavit; si quis ex hoc capite professionem a se factam intra quinquennium impugnare voluerit, aut etiam, si religio intra idem quinquennium postulaverit alicujus professionem ex hujusmodi capite irritam declarari; decretum exstat a fel. record. Urbano Papa VIII, altero prædecessore Nostro, justis gravibusque de causis, ac de consilio præfatis congregationis concilii Tridentini interpretis editum die 5 Januarii anni 1636 incipien. Ad occurrentum, quo statutum fuit, hujusmodi causas ad eamdem congregationem privative pertinere. Hæc sunt potiora in hoc genere decreta ex regestis prælaudatæ congregationis excerpta, quæ licet alias a prædecessoribus Nostris Romanis Pontificibus Apostolica auctoritate non semel approbata fuerint et confirmata; Nos tamen eadem, præsentium litterarum tenore atque auctoritate simili, novo approbationis et confirmationis Nostræ robore communimus, atque ab omnibus, ad quos spectat, seu retrospective spectabit, in posterum pro reguli haberi, ac plenariæ executioni demandari præcipimus.

« Quibus ita constitutis, firmataque pertinentia causarum, quæ intra quinquennium a die professionis emissæ adversus illius validitatem introducuntur; consequens est, ut et ea indicemus; quæ de ordine ac methodo in hujusmodi judiciis servanda, a majoribus sapienter constituta sunt; tum ea proferamus, quæ Nos ipsi opportune addenda censuimus, quæque pari auctoritate ac præsentium litterarum vigore, perpetuis futuris temporibus servari volumus et mandamus. Jam de ipsa hujusmodi causarum introductione notum est decretum ejusdem

concilii Tridentini cit., sess. xxv, cap. 19 *De regulari*, « ut si quis antea habitum e sponte dimiserit, nullatenus ad allegandam quacumque causam admittatur, sed ad monasterium redire cogatur, et tanquam apostola puniatur; interim vero nullo pri vilegio sue religionis juvetur. » Ex quo sequitur, regularem postulantem judicium fieri de sue professionis nullitate, ab ipso judicii limine repellti, nisi constet eum in religionis sue claustris morari, et habitum regularem resumpsisse, si ipsum antea deposuerit.

« De probationibus vero, licet non ignoramus, apud superiores regulares, ordinariosque locorum usu receptum fuisse, in reactanti momenti, judicia sua fundare extra-judicialibus attestationibus, quantumvis juramento firmatis, quae ad perpetuum dicuntur, hoc tamen de cætero usurpari prohibemus; volentes, atque districte mandantes, ut ad astruendas probationes in hujusmodi causis necessarias verus et judicialis processus omnino conficiatur; in quo et articuli exhibeantur ex parte illius, qui aduersus professionem agit; et interrogatoria dentur ab ea parte, quae stat pro ipsius professionis validitate; et testes tam super et articulis quam juxta hujusmodi interrogatoria examinentur; utque, hac forma non servata, processus ipse, et sententia dependenter ab eo prolata insanabili nullitatis vitio corruere censeatur; salva etiam dissensione juris communis, quoad alia nullitatis capita, si quæ forte in ipsa processus compilatione intervererint.

« Sub eadem poena nullitatis decreuimus atque statuimus, ut in hoc judicio citari et audiiri debeant tum defensores monasterii seu cœnobii, in quo professus vota religiosa suscepit, tum ipsius professi consanguinei, sive propinqui, sive alii, quibus bona sua donavit aut cessit; uno verbo omnes, quorum interest illius professionem sustineri; in primis autem ii citentur (si superstites fuerint), qui indicati erunt tanquam auctores, aut complices metus eidem incussi, ut votis invitus se obstringeret. Quemadmodum vero in citata constitutione Nostra, quæ incipit *Dei miseratione*, decrevimus, ut in singulis diœcesibus ab ordinario deputari deberet aliquis probitate ac doctrina commendatus, cuius officium esset in causis matrimonialibus in judicio stare pro validitate matrimonii, ita nunc omnibus et singulis locorum ordinariis committimus et mandamus, ut personam aliquam similibus qualitatibus præditam in suis respective diœcesibus eligant, cui *Defensori professionum munus imponant*; utque huic omnia demandata, injuncta et respective applicata esse censeantur, quæcumque Nos in præcitatâ litteris de matrimonii defensore statuimus; Nos enim eadem omnia, præsentium tenore, ad hujusmodi professionum defensores expresse extendimus, et respective applicamus, et quoad istos pari modo locum habere decernimus. Id solum pecuniariter modo pro defensore professionis

in præsentibus statuentes, ut scilicet quidquid pro ipsius honorario aut mercede, sive pro expensis in defensione causæ occurrentibus eidem præstandum esse judec prudenter arbitratus fuerit, id omne ab illis exsolvi debeat, quibus a professo renuntiata fuerunt bona in religionis ingressu dimissa; si vero hi non existant, aut si professus nihil renuntiandum haberit, ipsa religio, quatenus ex illis sit, quæ temporalia bona possident, ad hujusmodi solutiones teneatur: si autem nec ad sui bona renuntiata, nec ordo regularis, de quo agitur, quidquam possideat tunc defensori professionis satisfiat ex pecuniis mulierarum illius tribunalis, in quo causa agitata fuerit, sive alterius, prout in aliis prædictis litteris Nostris de matrimonii defensore statuimus.

« Lata demum sententia a superiore regulari et ab ordinario loci, si ea pro validitate professionis pronuntiata fuerit, neque professus appellationem interponat, causam finitam esse non dubitatur. Si vero professus ad judicem secundæ instantiæ appellaverit, vel etiam ulterius eadem causa retractanda fuerit, in omnibus hisce judiciis volumus similiter defensorem professionis ex officio deputatum intervenire, eodem prorsus modo, quo in citata constitutione decrevimus, defensorem matrimonii, in secunda et ulteriori instantia, judicio semper adesse. Ac sicuti præterea statuimus, hujusmodi defensoris partes esse, a sententia judicis primæ instantiæ pro matrimonii nullitate lata ad ulterioris instantiæ judicem provocare, et formam præsequendi judicium in ulterioribus hujusmodi instantiis præscripsimus; ita porro volumus, ut defensor professionis a sententia in prima instantia pro nullitate professionis edita, appellare omnino debeat, atque in secunda seu ulteriori hujusmodi causarum revisione, eadem omnia volumus observari, quæ pro causis matrimonialibus in eadem constitutione mandavimus.

« Que nadmodum denique legitimas poenas ibidem constituimus adversus eos qui post unicam obtentam sententiam pro matrimonii nullitate sive pendente appellatione, sive ea per incuriam, aut fraudem defensoris non interposita, ausi fuissent novas nuptias contrahere; atque decrevimus, nemini licere ad altera vota transire, nisi duæ saltē sententiæ conformes pro nullitate prioris matrimonii emanaverint; ita, si quis in ordine regulari professus, post unicam sententiam favore nullitatis professionis pronuntiatam, sive pendente, sive omissa culpabiliter appellatione, e claustris exire, a religione discedere, quodque magis est, habitum regularem abjicere præsumpserit; volumus atque statuimus, omnibus eum poenam atque censuris a sacris canonibus et a constitutionibus Apostolicis contra apostatus latitatis atque sanctis subcaceri, et obnoxium esse; decernentes pariter, in hujusmodi causis de professionis nullitate, liberum professo non esse a reli-

gione migrare, nisi duas saltem obtinuerit sententias conformes, quibus ab eo emissâ professio nulla et irrita declarata fuerit.

« Et primæ quidem instantiæ judices super validitate professionum, quæ intra quinquennium judicialiter impugnantur, ut supra dictum est, superior regularis, simulque ordinarius loci esse debent. Si vero eadem cause in secunda aut ulteriori instantia sint discutiendæ, statuimus, inhærentes antiquis quibusdam sepredictæ congregatiōnis cardinalium concilii Tridentini interpretatione decretis (quæ pariter tenore presentium approbamus et confirmamus), ut causæ hujusmodi ad eos judices devolvantur, ad quos do jure aliae omnes causæ ecclesiasticæ, post sententiam ordinarii, in gradu appellationis respectivæ devolvuntur; ita tamen, ut hi quoque judices, sicuti ordinarius in prima instantia una cum superiore regulari processit, sic et ipsi procedere et judicare debeant una cum superiore regulari, non quidem illius monasterii, in quo reclamans professus est, sed alterius monasterii ejusdem ordinis in eorum civitate aut dioecesi existentis, vel, eo nouo exstante, cum superiore vicinioris monasterii ejusdem pariter ordinis, seu cum alia persona ecclesiastica, cui, juxta præmissa, superior ille, ad quem pertinet, suas vices ad hunc affectum delegaverit. Si autem hujusmodi causæ in secunda, aut ulteriori instantia ad Sedem Apostolicam devolvantur, et a prædicta congregatiōne Concilii, sive ab altera super consultationibus episcoporum et regularium, aut denique ab auditorio Rotæ, ut respective assolet, discutiendæ fuerint, nullus erit locus ad judicandum superiori regulari; qui neque tum ad ferendam sententiam adiutavit, cum ab eadem congregatiōne Concilii, juxta relatum superiorius Urbani prædecessoris decretum, examinanda fuerit, etiam intra quinquennium, validitas professionis ex eo capite impugnatae, quod facta fuisse assurerat in monasterio aut cœnobio religiosis tironibus instiuentis minime addicta.

« Hactenus de judiciis super nullitate professionis, quæ intra quinquennium a die ipsius professionis emissæ introducuntur: de quibus hoc etiam declarando decernimus, ut quæcumque in superioribus statuta sunt, ea omnia habere et observari debeant etiam in curia S. R. E. cardinalis Nostri et Romani Pontificis pro tempore in Urbe, ejusque districti vicarii in spiritualibus generalis, quoties hujusmodi causas intra idem quinquennium in ipsius tribunaliter ordiario judicandas esse contingat. Jam vero videndum est de ejusdem generis causis; quæ, post elapsum quinquennium hujusmodi, in judicium adducuntur.

« Porro cum sancta Tridentina synodus, post quinque annos ab emissâ professione transactos, omnem aditum ad reclamandum professis interclusum esse sanxisset, per ea aperta verba superiorius relata: « Non audiat, nisi intra quinquennium a die

professionis; » adeo inhærendum hujusmodi sanctionis litteræ duxerunt majores Nostri, ut sub piæ mem. prædecessore Nostro Gregorio Papa XIII decretum fuerit, ac veluti pro regula statutum, nullius causæ introductionem super nullitate professionis, elapso quinquennio, admittendam esse: etiamsi professio per vim et metum facta diceretur atque probari vellet, hujusmodi vim et metum toto quinquennii tempore permanisse. Verba decreti die 5 Mart. anni 1578 editi, quæ habentur *Decretorum congregationis Concilii*, tom. IX, in-fol. 55, hæc sunt: « Gregorius XIII, ex sententia congregationis Concilii declaravit, eos qui per vim et metum se religionem professos prætenderent, nisi intra quinquennium reclamaverint, eo elapso, non esse audiendos, tametsi allegarent viu et meum semper durasse. »

« At vero procedentibus temporibus, non sine justis gravibusque causis, ut plane persuasum habemus, inductum fuit, ut admitterentur instantiæ pro restituzione in integrum adversus lapsum quinquennii.

« De quibus tamen judicium facere ad Apostolicam Sедem semper privative pertinet, sive ex parte professi, sive ex parte religionis instantiæ hujusmodi proponebantur, ac licet ipsa reclamatio ob impedimentum per totum quinquennium perseverans dilata fuisse diceretur. Hoc enim remedium restitutionis in integrum extraordinarium in jure vocatur, cuius concedendi facultas judicibus inferioribus competere nequit, non obstante quacunque contraria consuetudine, etiam immemorabili, aut quolibet asserto privilegio; ut patet ex pluribus in eamdem sententiam decretis ejusdem congregatiōnis Tridentini concilii Interpretis, quæ recensita fuerunt in decreto edito die 24 Septembbris, anni 1740, in causa *Sicula restitutionis in integrum*, quod a Nobismelipsis die 28 ejusdem mensis, et anni approbatum, et confirmatum fuit, quodque iterum præsentium tenore approbamus et confirmamus; reservato Nobis et successoribus Nostris Romanis Pontificibus jure concedendi ordinariis et superioribus localibus, in quibusdam peculiariis casibus, facultatem examinandi etiam causas restitutionis in integrum, ac super ipsis pronuntiandi, antequam ad sententiam ferendam super professionis validitatem aut nullitate deveniant; ut non semel ex Apostolicæ Sedis dispensatione factum fuisse non ignoramus.

« Hujus autem judicii methodus diversa quondam fuit ab ea quæ in præsenti observatur. Antiquis enim temporibus, visa probabili ratione, seu fumo, ut aiunt, causarum restitutionis in integrum, ea ab Apostolica Sede concedebatur, nimirum facultas indulgebatur reclamantibus adversus professionem, ut, licet elapsum esset quinquennium, nihilominus de illius nullitate coram judicibus competentibus actionem promovere possent; pro cuius judicii in-

structione deinceps a superiore regulari et ab ordinario loci legitimus conficiebatur processus, atque sententia super validitate aut nullitate ferebatur. Quæ sane methodus, si hoc etiam tempore in usu esset, oportet Nos eorum præcipue, quæ ad hujusmodi judicium consequentia sunt, rationem habere; ac providere, ut unius tantum sententiæ vigore profesiones regulares dissolverentur. Sed alius hodierno tempore est ordo, qui in præfatis congregationibus seu tribunalibus Urbis, pro concedenda restitutione in integrum adversus lapsum quinquennii observatur; nam priusquam super eo quidquam decernatur, committitur ordinario loci et superiori regulari, ut processum conficiant; eoque demum transmisso, proponitur dubium super concessione restitutionis in integrum, idque non minus accurate ac severe examinatur, ac si dubium propositum esset super ipsa validitate, aut nullitate professionis. Si autem petitia in integrum restitutio concedatur, tunc ordinario et superiori locali committitur, ut sententiam proferant super controversa professionis validitate. Sed quanvis hujusmodi commissionibus plena ipsis relinquatur facultas judicandi sive pro validitate, sive pro nullitate professionis prout ipsis justum visum fuerit; usu tamen compertum est, quod, cum iidem satis noverint, quam diligenter et gravi judicio apud Sedem Apostolicam discussæ fuerint causæ, propter quas restitutio in integrum concessa fuit; viso duntaxat hujusmodi concessionis rescripto, nec ulteriori instituto examine, ad ferendam pro nullitate professionis sententiam ut plurimum sine dubitatione procedunt.

« Accuratum hujusmodi examen causarum restitutionis in integrum ad Romanæ curiæ judices in more positum, non modo non immutare intendimus, verum etiam approbatione Nostra singulis, ad quos pertinet, magnopere commendatum, ab ipsis in posterum observari volumus ac jubemus; hoc tamen addito, ut in commissionibus quæ diriguntur superioribus regularibus et ordinariis locorum pro conficiendis processibus, iisdem, sub poena nullitatis actuum, injungatur, ut in omnibus procedere debant cum interventu defensoris professionis; ad quem nimirum pertinebit interrogatoria dare, juxta quæ examinari debebunt testes, aliaque ad officium sibi impositum pertinentialia diligentissime præstare.

« Item volumus, ut in ipsa propositione dubii super concessione restitutionis in integrum, tam in præfatis cardinalium congregationibus concilii Tridentini interpretationi, et Episcoporum ac Regularium consultationibus præpositis, quam in auditorio Rotæ, aut in quacunque congregatione peculiariter forsitan deputata, sub simili nullitatis poena, defensor professionis, ab eo, qui tribunalis caput est, deputatus, expensis eorum, de quibus supra, semper, et in omnibus actibus in judicio stare debeat; neque solum in prima hujusmodi dubii pro-

positione, sed etiam in ulterioribus, quatenus reclamans in prima rejectus, ad novam audientiam admittatur. Denique, ut pro fruendo beneficio restitutionis in integrum, unica favorabilis resolutio nequaquam sufficiat, nisi ea per secundam conformem, iterato causæ examine, auditio semper defensore professionis, confirmata fuerit; quemadmodum in altera constitutione Nostra, præsentis initio allegata, de causis super nullitate matrimonii constitutimus; Nos enim præsentium tenore decernimus, ac sub pœnis adversus apostatas sanctis districte prohibemus. ne quis sub clypeo unicæ resolutionis pro concessione restitutionis in integrum obtentæ, e religiosis claustris migrare, multoque minus habitum regulari deponere audeat seu præsumat: cum ad prædictas pœnas declinandas, et altera resolutio super restitutione in integrum priori consentanea, et sententia super nullitate professionis a superiori regulari, et ab ordinario ferenda, expectari omnino debeant; nec nisi per hujusmodi sententiam, a prædictis judicibus, præviis duabus resolutionibus pro concessione restitutionis in integrum, legitime latam, judicium absolutum censerit queat.

« Quæ omnia si ita observabuntur, ut a Nobis constituta sunt utque omnibus, ad quos pertinet, ac pertinebit in posterum, sedulo observanda et implenda a Nobis præscribuntur, et enixe inculcantur; profecto non dubitamus, quin multo rariores in posterum future sint instantiæ, et contentiones eorum, qui vel intra quinquennium a die professionis emissæ, vel etiam, eo elapsso, susceptum religiosæ vitæ institutum relinquere adnitantur. Ad hoc autem certius obtinendum magnopere contulerit, si a superioribus quoque regularium ordinum in novitiorum admissionibus ea observabuntur, quæ et in eorum constitutionibus et in decretis felicis recordationis Clemantis Papæ VIII prædecessoris Nostri statuta sunt, quæque omnia ab ipsis plenissime observari et impleri Nos pariter ipsis præcipimus ac jubemus; tum etiam si ipsi minus facile consensum suum præbebunt, ut admittantur ad professionem tirones, sive qui statem quidem a concilio præscriptam compleverint, at non ad eam pertingerint, quæ a constitutionibus ordinis statuta; sive illi, qui licet annum novitiatus expleverint ad normam concilii, adhuc tamen ut ulterius in eo manere deberent, juxta præscriptam suarum peculiarum constitutionum; multoque magis ii, qui nec per integrum annum, sed per octo, aut sex menses duntaxat lirocinium posuerunt; acdemum si ipsi superiores haud se interponent, neque curabunt, ut professi ante legitimam statem ad ordines sacros promoveantur. Quæcumque enim sive in sacris canonibus, aut Pontificis constitutionibus, sive in peculiaribus ordinum statutis, circa præmissa provide constituta sunt, non parum habent momenti ad religiosam vocationem in hominum cordibus stabilendam, ad cohibendam versatilem ani-

morum aut sola, aut potissima causa est quia professi adducuntur, ut vota, quibus obstricti sunt, irrita declarari cupiant. Neque vero Apostolica Sedes ullas unquam dispensationes in praemissis concedere consuevit, nisi prævio assensu, aut etiam accedentibus precibus superiorum regularium; quibus nempe æquum et necessarium est uidem adhiberi in expositione causarum, quas urgere asserunt pro concedendis dispensationibus, quæ petuntur. Illud autem nullo modo ferri, aut probari potest, quod tamen apud pleroque invaluisse constat, ut scilicet reclamantibus adversus professionem sive intra quinquennium, sive post ejus decursum, superiores ipsi contradictores sese non exhibeant, aut etiam aperte suffragentur, ea falsa nimirum opinione, quod religiosorum virorum societate indigens censendus sit, quicunque ab ea discere exoptat; quodque ex inutili monacho, utili fortasse clericus sæcularis existere possit. Nunquam enim licitum est justitiam deserere aut prodere, quæ jubet omni ratione sustineri actum adeo solemnem, et natura sua irrevocabilem, in quo perficiendo, una cum professo, ipsa quoque religio intervenit.

« Ad predictum finem præterea quam maxime proderit, si et ecclesiastici præsules, et judices, debitas officii sui partes expiere non prætermittant.

« Ecclesiarum quidem præsues, si anathemate subjectos declarabunt omnes et singulos, cujuscunque qualitatis, conditionis et dignitatis fuerint, qui virgines, aut viduas, seu alias quascunque mulieres invitatas, præterquam in casibus in jure expressis, coegerint ad ingrediendum monasterium, vel ad emitendam professionem; juxta sanctionem sacræ Tridentinæ synodi, sess. xxv, cap. 18, *De regular.*, ubi etiam pares censure statuuntur adversus eos qui in hujusmodi factis consilium, auxilium vel favorem dederint; ac omnes similiter, quotquot ausi fuerint compellere viros ad ingrediendum religionem et ad vota profienda, justis gravibusque pœnis afficient. Judices vero, si, falso ante omnia deposito præjudicio, quo nonnulli arbitrantur latissimam viam, quoad fieri potest, aperiendam esse iis, qui inde migrare cupiunt, ubi in vita animo commorantur, ad exactam justitiae lancem expedient et numerum, et qualitatem testium, qui ad comprobandum nullitatem professionis inducuntur; et vim maiorem a minori, melum gravem a levi, debitam a constantiori sexu, interclusam a permissa reclamandi facultate discernent aliasque omnes circumstantias sedulo animadvertent, quæ in hoc toto rerum genere ab auctoribus considerari solent.

« Itaque prædictis omnibus, et singulis gravissime denuntiamus, districteque præcipimus, ut in cunctis, quæ ad eorum officia pertinent, a justitiae trainite, et a præscriptis sibi legibus ne minimum quidem discedant, ac meminerint omnium, quæcumque gesserint, severissimam sibi rationem

tum apud divinum judicem, tum apud homines reddendam fore. Nos vero, si Deo placuerit valetudinem Nobis cum vita servare, non parum opera conferre intendimus, quo planius atque facilius de causis hujus generis ab ipsis in posterum judicari valeat. Si quidem Nobis propositum est cum consilio selectorum virorum in theologia et canonica facultate præstantium, nonnullas quæstiones accurate examinare ac dirimere, quæ variis scriptorum opinionibus jactantæ, et varias species induentes, juxta diversas occurrentium casum circumstantias, ancipites atque sollicitos detinere solent judicantium animos; ut Nobis metipsis in minoribus olim constitutis non semel evenisse meminimus, cum pro munere secretarii præfatae congregationis cardinalium concilii Tridentini interpretum, hujusmodi causas ad regulam juris exigendas præ manibus haberemus, ejusmodi sunt, exempli causa, quæstiones: Utrum professio quamvis initio nulla fuerit, per subsequentes tamen actus convalidetur; quinam sint actus, ex quibus hujusmodi convalidatio seu ratificatio inducatur; et quid momenti habeat ad hunc effectum susceptio sacrorum ordinum ad titulum religiosæ paupertatis. Præterea, si quis forte ante legitimam ætatem ignorans professionem emiserit, et in ea ignorantia per plures annos in religione permanserit, seque valide professum existimans, ea omnia, quæ professorum sunt, una cum sociis præstiterit, an hic deinde intelligens, qua ætate vota emiserit, non obstantibus acibus veri professi a se gestis, adhuc præfata ignorantiæ præsidio, actionem habeat ad reclamandum adversus professionem a se factam; an vero talis ignorantia nihil eidem suffragetur quo minus professionem initio nullam per subsequentes actus ratam hebuisse censeatur. Item, an professus, qui in professionis actu impedimentum aliquod, sive defectum occultavit, de quo interrogatus fuit, addita declaratione ad formam constitutionum, quod scilicet religio ipsum cum hujusmodi defectu aut impedimento forsan occultato admittere non intendebat; an, inquam, talis professus, qui religioni dolum struxit, ejusmodi commodum ex propria fraude desunere possit, ut validitatem suæ professionis ex eo capite impugnare valeat. Denique, an ullam vim habere debeat in foro externo ad suadendam judici nullitatem professionis, quod reclamantes professi asserere sepe non dubitant, se in proferendis religiosis votis, mentem servasse alienam a proposito se obligandi. Hæc omnia aliaque similia in hujusmodi judiciis frequenter occurrentia, et in utramque partem hactenus disputata, tum Nostro, tum aliorum, quos, ut supra diximus, in concilium advocaturi sumus, diligenter studio, Deo adiuvante, explanare deliberavimus.

« Interim præsentes litteras, cum omnibus et singulis in ipsis decretis, atque statutis, firmas, validas et efficaces existere, ac perpetuo fore, suosque pleenarios

et integros effectus sortiri et obtinere, ac ab illis, ad quos spectat, et pro tempore quandocunque spectabit, in omnibus, et per omnia plenissime et inviolabiter observari volumus et decernimus. Sicque, et non aliter per quoscunque judices ordinarios et delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici auditores, praedictasque S. R. E. cardinalium congregations generales et particulares, aliosque ejusdem S. R. E. cardinales, etiam de latere legatos, et S. Sedis nuntios, aliosque quoslibet quacunque præminentia, auctoritate et potestate fungentes, et functuros, sublata eis, et eorum cuiilibet, quavis aliter judicandi et interpretandi facultate, ubique judicari et definiti debere; ac nullum, irrum et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari.

« Non obstantibus, tam causarum forsan ad hunc diem introductorym pendentia, quas quidem causas, in quibuscumque, statibus et terminis de presenti reperiantur, juxta superioris prescripta omnino tractari, judicari et definiti debere expresse decernimus; quam Nostra et cancellariae Apostolicæ Regula de jure quæsito non tollendo, aliquæ Apostolicis ac in universalibus, provincialibus et synodalibus conciliis editis, generalibus vel specialibus constitutib; et ordinationibus, decretis quoque, et resolutionibus a præfatis cardinalium congregationsibus, sive ab auditorio Rotæ prædicto, aut aliis quibuscumque judicibus et tribunalibus, alias forsan, et aliter factis conditis et emanatis, nec non quibusvis etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis, privilegiis, exemptionibus et indultis, etiam in corpore juris clausis et litteris Apostolicis quibusvis personis, collegiis, locis, ordinibus, etiam militaribus, congregationsibus, societatibus et institutis, etiam Societatis Jesu, et sancti Joannis Hierosolymitani, aliisque quibuslibet specifica et individua mentione dignis, etiam sub quibuscumque verborum tenoribus et formis, et cura quibusvis etiam clausulis et decretis, etiam derogatoriarum derogatoriis, et irritantibus in genere, vel in specie etiam motu simili, et de Apostolicæ potestatis plenitudine, seu consistorialiter, ac alias quonodolibet in contrarium prænig-sorum concessis, ac pluries confirmatis, approbatis et invocatis. Quibus omnibus et singulis, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione, de illis, eorumque totis tenoribus, specialis, specifica et individua mentio, seu quævis alia expressio ad id servanda fore, illorum tenores, formas, causas et occasiones præsentibus pro plene et sufficienter expressis, et exactissime servatis, et specificatis respective habentes, illis alias in suo robore permansuris, hac vice duntaxat, et ad prænissorum effectum plenissime et amplissime motu pari derogamus, et derogatum esse volumus, cæteris que contrariis quibuscumque.

« Volumus insuper et eadem auctoritate praedicta mandamus, ut eædem presentes, et in eis contenta quæcumque ad omnium notitiam facilius deducantur, nec quisquam de iis ignorantiam prætendere valeat, ipsas presentes, seu earum transumpta, ad valvas ecclesiæ S. Joannis in Laterano, et basilicæ Principis apostolorum de Urbe, nec non cancellariae Apostolicæ, curiæque generalis Innocentianæ in Monte Citorio, et in acie campi Flora, per aliquem ex cursoribus nostris, ut moris est, publicari et affigi, sicque publicatas et affixas, omnes et singulos, quos concernunt, seu concernent, in futurum, perinde afficeret et arctaret, ac si unicuique illorum personaliter intimatae et notificatae fuissent.

« Utque eorumdem præsentium transumptis seu exemplis, etiam impressis, manu alicujus personæ in ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, eadem prorsus fidem tam in judicio quam extra illud, ubique locorum habeatur, quem ipsis præsentibus haberetur, si forent exhibite, vel ostensæ.

« Nulli ergo omnimo hominum licet paginam hanc nostrarum confirmationis, approbationis, voluntatis, mandatorum, statutorum, decretorum, derogationum infringere, vel ei ausu temerario contraire: si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

« Datum Romæ, apud S. Mariam Magorem, anno incarnationis Domini 1747, ii Nonas Martii, Pontificatus Nostri anno octavo.

« J. card. PASSIONEUS.

« J. Dalarus. »

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(128. De professione ficta emissa, scilicet sine interno consensu profitentis, non incongruum est hic paucis disserere.

(129. Professionem fictam irritam esse, etiamsi nec vis, nec metus gravis intercesserit, communis est sententia, idque, quia obligatio, quam inducit professio, non ex lege oritur, sed ex privata hominis voluntate, adeoque ubi deest voluntas, deesse debet et haec obligatio. Confer Rotam, cor. Molin., decis. 798, n. 7 et seq.

(130. Et que ficta haec professio irrita non in foro tantum poli, sed et in foro fori; cum necessarius ad professionem consensus nequeat ab Ecclesia suppleri. (131. Nec refragatur textus in cap. *Quod interrogasti*, dist. 27, ubi vidua ficte professa redire fuit coacta ad monasterium, et quidem quamvis matrimonium iniisset. In casu enim illo id ita factum fuit, non quia consensus fuit ab Ecclesia suppletus, sed quia vidua illa nequivit ostendere ex causa justa professionem ficte emississe; imo constitit ex causa *hypocrisis* emissam ab ipsa fuisse professionem. (132. Eademque de ratione in c. *Si quis*, De regulari, altera vidua coacta fuit in wo-

pasterlo permanere, quia scilicet demonstrare nequivit ex justa causa *fictio* emisso professionem. Accedit quod in casu hujus *decretales* ratihabita tacite fuit professio. Consule pariter Rotam, cor. Molin. dict., dec. 798, a n. 9 ad 13.

(133). Quinimo nec is, qui professionem *fictio* ex causa minus justa emittit, obligatur ex vi consensus ab Ecclesia suppleti, sed in penam admissae fraudis permanere in religione tenetur, ut optime inter alios adnotarunt Turrecremat., in dict. c. *Quod interrogasti*, d. dist. 27; Fagnanus, in dict. c. *Si quis*, n. 36. De regul.; Rota, cor. Molines, d. decis. 798, n. 15.

(134). Quomodo vero in *fictio* *fictio* hec probari queat, necessarium est hic expendere. Videndum utrum allegetur *fictio* sine ulla causa, an cum causa. Priori casu non est audiendus, qui *fictio* professionem emisso ait, idque quia nulla allegari potest simulatio sine causa. Posteriori vero casu interest scire, utrum causa sit justa, an minus justa. Si causa non sit justa, etiam si eam allegans probare posset fictionem, in penam permanere in religione tenetur, ut mox dictum est. Si autem causa sit justa, auditur si probare velit *fictionem*; Rota, cor. Molin., d. dec. 798, a num. 26 ad plur. seq. (135). Exemplum causæ justæ ponit potest in metu, et quidem qualicunque: Si enim metus esset gravis, opus haud esset probare *fictionem*, sed ipse sufficeret ad professionem invalidandam. At metus qualiscunque prebet justam causam *fictionis*; Rota, cor. Molin., d. dec. 798, n. 29. Et tamen probari debet ex actibus antecedentibus, concomitantibus et subsequentibus professioni contrariis, ut idem supremum tribunal Rota, d. dec. 798, n. 30.

(136). Hic vero silentio non est prætereundum, quod supremum tribunal Rota, coram Molines, dec. 798, examinavit plures actus antecedentes, concomitantes et subsequentes professioni contrarios, qui in specie illa afferebantur ad probandam *fictionem*, et eos sufficientes haud reputavit. At sciendum est, quod commissa deinde a S. M. Clemente XI, revisione ejus decisionis particulari congregationi quinque S. Romanæ Ecclesiæ cardinalium, niimirum Carpini, Colloredi, Marescotti, Panciatichi et Bichii, fuit ipsa revocata et irrita declarata professio, ut refert Ursaya, *Discept. eccl.*, t. I, part. 1, discept. 20, n. 26. Quocirca qui in mox dicta *decisione* afferuntur actus antecedentes, concomitantes et subsequentes contrariae professioni, pro sufficientibus haberi queunt ad *fictionem* probandam.

APPENDIX EDITORUM CASINENSIVM.

(1). Haud supervacaneum putamus de professione regulari, quæ sequuntur, adnotare.

(2). Ac primum ad legitimam professionem necessario requiritur legitima ætas, adeo ut professio non obliget, nec valeat si lat ante legitimam ætatem, prout statuit in cap. *Nullus, ex. de regular. et transunt. ad relig.* Quæ ætas ex concil. Trident.,

sess. xxv, cap. 15, *De regular.* est sexdecim annorum completorum.

(3). Porro circa hanc primam conditionem notandum, quod etsi in matrimonio carnali malitia supplet defectum ætatis, cap. *De illis* 9, et cap. final. *Ex. de despous. impub.*, non tamen id locum habet in matrimonio spirituali, quod contrahitur inter profitem et religionem, ut ex communi docent Sanchez, lib. v *Mor.*, cap. v, n. 2; Pirrhing, tit. cit., *De regular. et transeunt. ad relig.*, n. 117, quia nullatenus reperitur statutum ullo jure positivo, sicut in matrimonio carnali. Dicendum igitur, in professione requiri, ut ætas ad illam requisita sit omnino completa. Estque hoc adeo verum, « ut si dies unica, vel etiam hora desit, professio sit invalida. Causa sic statuendi est favor tum religionis, tum novitii, ne hic austera-tibus religionis ante tempus astringatur, prout in terminis Schmalzgrueber, ad cit. tit. *De regular. et transeunt.*, etc., n. 171.

Quæritur: Caius, exhibita ætatis attestatione, qua constat eum in ætate xv annorum esse constitutum, post completam probationem ad normam Trident. bona fide professionem emittit. Temporis cursu, pluribusque annis exactis, occasione perquirendi novam fidem baptismi pro sacris ordinibus suscipiens, recognoscit priorem fidem, quam exhibuerat ad profitemendum in religione, suis alteratam et erroneam; quatenus incuria parochi fuit descriptus in libro baptizatorum, utpote natus die ex. q. 7 Augusti 1809, quando revera natus est die 7 Augusti 1810, unde, facto computo ad annum emissæ professionis, deprehenditur, eam edidisse ætate quindecim annorum: nunc oritur dubium an censendus sit saltem tacite professus.

(5). Affirmant plures, inter quos Fagnanus, Ventriglia, Pignatellus, aliique, repentes pluries suis resolutum a sac. congregat. Concil., ut in Roman., 28 Maii 1578, ibid., 13 Januar. 1619, in Neapolit., 3 April. 1621. Quod probant, ex quo Caius post emissam professionem, ad plures annos habitum indistinctum cum professis gestaverit, seque in exercitio actuum ad solos professos spectantium versatus fuerit, propter quod juris presumptione censetur professionem emissam tacite ratiificasse cum nova obligatione permanendi in religione.

(6). • Negativa tamen videtur communior, et in puncto juris verior, ut in terminis tenuit Rota, in Mediolan. nullitatis professionis, 3 Martii 1690, coram Emerix, pro qua xviii theologos et xvii juristas cumulat ac recenset saepius suis ab eadem Rota resolutum. Nam ad inducendam tacitam professionem, sea facit ratificationem, est necessarium, ut ratificatur libere consentiat. Siquidem agitur de subjiciendo professum novæ obligationi, contra quam in dubio fieri debet interpretatio. Leg. Arianus, ff. *De obligat. et act.* Verificari autem non potest de Caio, quod libere consentiat in novam obligationem, cum habeat ignorantiam inculpabilem suæ professionis ortam

ex præcssa incuria parochi. Nihil enim est magis contrarium consensui, quam ignorantia, vel error... Quæ scientia in expresse valide profitente, et in terminis de ratificante et tacite approbante supponitur in cap. *Is.*, qui ad monaster. de regular. in 6, § *Qui vero.* ut plenius in littera. » Ita Mattheucci, *Official. cur. Eccles.*, cap. 41, n. 6.

(7). « Ad tollenda equivoca (sic idem Mattheucci, loc. et n. cit.), ei forte concordandos DD. debet distingui is, qui professionem expressam nullam scienter emisit, ab eo, qui expresse nulliter, sed ignoranter professus est : de primo procedit, quod si post annum ab emissâ professione perseveret in religione, deferendo habitum indistinctum cum professis et in actibus se exerceat ad solos professos pertinentes, censeatur per hæc priorem ratificare. Quoniam cum sciat nullitatem professionis, et se per illam ad religionem non obligari, jus optime præsumit, quod in predictis se occupet animo tribuendi per suum consensum professioni novum valorem... Etenim in eo nulla alia præsumptio locum habet, quam voluntas profiliendi. Quæ præsumptio non currit in eo, qui jam emisit professionem, sed nullam. De hoc enim præsumitur, ut habitum gestet, et alia operetur, tanquam semel validus professus, non tanquam iterum professurus, et ad implendam obligationem, quam supponit contractam, non autem ad novam contrahendam.

(8). « Tanto magis, quod non est nostrum divinare, quid ille egisset, si nullitas professionis sibi innotuisset. Quinimo judicandum est, quod et tunc contra validitatem reclamasset, si ei de nullitate constitisset. » Ita prælaudatus Mattheucci, *ibid.*

(9). Et ne iterum ad hanc materiam ratificationis professionis nullæ redeamus, tanquam ad modum regulæ statuendum videatur, ad ratificationem hujusmodi professionis invalidæ requiri; primo, ut ratificans sciat, professionem a se factam, irritam fuisse, quia ignorantis nullus est consensus, et incogniti nulla voluntas. Excipe, nisi expresse apud se statuat, se velle professionem a se emissam, esse validam, etsi forte ab initio valida non fuisse. Secundo, requiritur novus consensus, per quem professio invalidæ emissâ ratificetur, et iterum edatur, cum sit nova professio, adeoque nova intentione, seu voluntate fieri debet. Potest autem hæc ratificatio professionis fieri vel expresse, vel etiam tacite, et ipso facto, permanendo v. g. in habitu regulari, et sub obedientia religiosa, postquam scivit, professionem prius editam, fuisse irritam.

(102) Præstat hic audire Reiffenstuel in hæc verba : « Infertur, quod etiam si ab initio nulliter professus, professionem suam juxta laudabilem religiosorum consuetudinem sæpe renovet, et ratificet expresse, vel tacite, portando habitum religiosorum, vel actus eisdem propriis exercendo, etiam cum animo se obligandi ac tacite profiliendi; tamen semper adhuc etiam post decem, vel plures annos via extraordinaria restitutionis in integrum reclamare, vel, cessante scandali periculo, tutu

Hæc docet Pirrhing, cit. titul. *Deregular.*, etc., n. 149, idemque tradunt Azor., Sanchez, Less., Suarez, apud eundem Pirrhing, ibi., et, teste Reiffenstuel, tit. cit. nu. 213, communis aliorum (102).

(10). Altera conditio requisita ad legitimam professionem est, ut spontanea, seu libera voluntate sit emissâ. Textu expresso, cap. 1, titul. sæpe citat. *De regularib.*, etc., ad eque professio facta ex coactione aut metu gravi injuste incusso, ipso jure sit irrita, ut deciditur cap. 1, *Ex de iis que vi*, etc. Enimvero per professionem, seu vota religiosa suscipitur novus et immutabilis status, et obligatio ideoque convenit, ut oratione spontanea ac plene libera voluntate suscipiatur.

(11). Porro inter causantia metum gravem ab omnibus numerantur, minæ vel periculum mortis : mutilatio, item cruciatio corporis per carcerem, verbera, inediam, aut similia : item metus amissionis patrimonii, etc. Ita communiter DD. ob satis clara jura. Reiffenstuel, loc. cit., n. 162.

(12). Pariter convenient omnes, quod in aliis malis, de quibus ex jure non constat, an sint gravem metum causantia nec ne, recurrendum sit ad arbitrium judicis, arg. l. iii, ff. *Ex quibus causis*, etc., ibi : « Sed non sufficit, quilibet terrore adductum fuisse, sed hujus rei disquisitio judicis est : quod tamen arbitrium adhibendum el attendendum non est circa ea mala quæ de jure pro insufficientibus habentur ad inducendum gravem metum. Sic Reiffenstuel, l. c., n. 163.

(13). Jam vero notabilis atque in præfrequens est controversia, an et quando metus reverentialis sit gravis, ac consequenter sufficiens ad reddendam invalidam professionem. Nos sententiam Pirrhingii utique amplectimur in hæc sane verba. Sicut metus reverentialis (ita ille) propter imperium, vel preces parentis, vel superioris per se solus non reddit matrimonium irritum, ita nec professionem. Nisi tamen conscientia sint timidae, vel timor malæ tractationis, vel preces importunæ, seu sæpius repellitæ, vel magna et diurna offensio ejus, a quo hominis vita aut fortuna pendet, spectata etiam conditione ac dispositione personæ, ultruni timida sit, hæc enim si jungantur reverentialis, quæ superioribus deferri solet, æquivalent metui gravi. » Loc. cit., n. 120. Ita pariter docet Sanchez, *De matrim.*, lib. iv, disputat. 7, per tot, nec non Lessius, Layman, Reiffenstuel, et communissima aliorum.

(14). Quæritur : Lælius propter graves

conscientia discedere ac nubere vaeat, si horce actus fecit ignorans, quod professio prima fuerit invalida, nisi talis ratificans expresse apud se statuat, quod velit modo professionem valide ratificare, etsi ab initio fuisse invalida... Ex quo non nulli in ratificatione professionis laudabilissime addunt, etiam si ab initio ex quacunque causa invalidæ professus essent, etc., ad tit. *Ex. de regularib.*, etc., u. 216.

minas eorum, quibus debetur naturalis reverentia, religionem ingreditur, et, completo anno probationis, absque reclamacione professionem emitit; au ne valide?

¶. Negative: nam durante causa metus, durat metus; præsumiturque semper esse, quandiu vivit ille, qui metum incussit. Ideo, quamvis in actu extero appareat libertas, et fiant positivi actus, qui alias possent ratificationem professionis inferre, vel tacitam inducere, tamen, quia in eos influit causa metus adhuc durans, præsumuntur et ii meticulosi, commentitii, fictitii et simulati, et non sponte eliciti ad effectum professionem raticandii, aut tacitam inducendi; et ita arguitur, quod professionem emiserit, et in religione permanaserit ad effugiendum Patris, vel suorum indignationem, severas minas, inhumanas sævitias vel contumeliosa verba ac similia, quibus protestabantur se velle eum afficere, si e religione egredieretur, et dum ad sæculum rediret, nolle eum recognoscere in filium vel fratrem, nec recipere in domum paternam, aut ei alimenta subministrare. Quarum singula non modo adolescentem, in quo levior metus propter illius imbecillitatem requiritur, verum et virum constantem possent movere et perterrefacere. Matthæucci, *Offic. cur. Eccles.*, cap. 41, n. 15.

(15. Imo, si Lælius hujusmodi, in professionem per vim et metum emissam a principio libere non consenserit, durante eadem causa metus, semper consensus necessarius desideratur, et propterea nec ex lapsu etiam longissimi temporis sustineri

(103) Juvat, pro applicatione doctrinarum hic supra expositarum, sequentem resolutionem sacr. congr. Conc. integrum exhibere, tenoris videlicet — « SAGONEN. NULLITATIS PROFESSIONIS — Frater Dominicus Franciscus de Lama, natus die 8 Julii anno 1691, professionem regularem emisit in religione Minorum Reformatorum 8 Francisci, die 10 Decembris 1706, quam etiam ratificavit die 8 Decembris 1711. Cumque alias in hac sacra congregatione instituerit pro concessione restitutionis in integrum, deprehensum fuit, quod licet nulla esset difficultas quoad nullitatem professionis, utpote emissa ante decimum sextum annum completum, contra litteram sacri concilii Tridentini, sess. xxv, c. 15, *De regul.*, non ob hoc tamen esse poterat locus restitutioni in integrum, ex quo accesserat ratificatio, cum positiva scientia in raticante, quod professio erat nulla ratione ætatis, ad terminos textus in cap. *Significatum*. De regularibus.

Ad removendum obstaculum ratificationis, frater Dominicus probationem assumpsit, quod ratificatio nulla fuerat, utpote emissa propter vim et metum cadentem in constantem virum, sibi que incussum a Laurentio fratre, qui, pugione ad pectus admoto, ipsum induxit ad raticandum:

« Cuunque in bujus facti comprobacionem allatum fuerit ipsius Laurentii testimonium, qui stimuli conscientiae, et exhortationibus missionariorum permotus, rei totam aperuit, non obstante, quod, ut ipse inquit, scire sibi futurum esse prædictalem egressum fratris Dominici a religione, propriæ divisionem bonorum paternorum, quam ille post egressum pretendere posset, alique duo testes superadderebant deponentes de auditu, propositum

potest ejus professio ex ratione tacitæ, aut titulo ratificationis. Matthæucci, *ibidem*, n. 16.

(16. Nec obstat, quod elapso quinquennio, ordines sacros suscepserit, et actus professionis exercuerit. Nam ad excludendum consensum, quantumcumque quinquennium elapsum fuerit, non obstante ordinum susceptione, vel officiorum exercitio, sat est, ut causa metus existat. Pleniusque excluditur ex querimoniis, reclamationibus, protestationibus, etiam extrajudiciaibus, ab ipso tam ante, quam post professionem factis, quibus ostendebat se non habuisse voluntatem profitandi. Quapropter alleganti justum impedimentum reclamandi intra quinquennium, conceditur restitutio in integrum adversus lapsum quinquennii, prout in una *Anconitana de anno 1664*, fuit concessa, quamvis professus suscepisset sacros ordines in religione, adhuc tamen durante metu. Matthæucci, *l. et n. cit.*; Pignatell., tom. IX, consultat, 173, n. 79.

(17. Hinc in *Policastren. nullitatis professionis*, 17 Augusti 1726, in considerationibus ad rem, quas sac. congreg. Concil. Secretarius, (cujus munere tunc celeberr. Prosper de Lambertinis, postea Bened. XIV fungebatur) EE. PP. subicit, notare non prætermisit, nempe; quod « susceptio sacerorum ordinum non validat professionem, quando durat causa metus, propter quam professio emissa fuit.... juxta resolutionem sac. congregat. Episc. et Regular. approbatam ab Alexandro VII. — Sic in tom. III *Thesaur. resolut. sacr. congreg. Conc.*, pag. 359 (103).

fuit in congregatione habita die 4 Februario 1719, consuetum dubitum, et an sit concedenda restitutio in integrum in casu; et responsum fuit, dilata, et coadiuentur probationes, et episcopus procedat prout de jure contra Laurentium fratrem Oratoris. »

In hujus scripti executionem datæ fuerunt litteræ ad episcopum, et cum in Urbe adessent nonnulli religiosi, qui juxta ordinem sacrae congregationis poterant coadiuvare probationes, die 4 Martii 1719, responsum fuit E. mo Urbis vicario, qui dignetur nomine S. congregationis recipere examen formale testium; examinatisque binis religiosis, tunc commorantibus in conventu S. Francisci ad Ripam, ex quorum dictis resultavit fratrem Dominicum fuisse adactum per vim et metum sibi, ut supra, a fratre illatum, ut ipse frater Dominicus Franciscus factum exponendo sèpè cum ipsis fuerat conquestus, proposita iterum fuit ejus instantia super restitutione in integrum in congregatione habita die 5 Augusti 1719. Sed cum litteræ episcopi Sagonensis adhuc non supervenissent, responsum fuit, dilata, et datur litteræ urgentiores.

Supervenerunt interea litteræ prædicti episcopi, una cum serie actorum ab eodem gestorum. Porro ex illis habetur primo, quod citatus fuit Laurentius, illique fuit assignatus terminus dierum novem, trium pro prima, trium pro secunda, et trium pro tertia canonica monitione, ad comparendum et deducendam causam, quare non deberet declarari excommunicatus ad violentiam exercitam adversus fratrem Dominicum, ad effectum extorquendi ab eodem ratificationem religiosæ professionis.

Secundo, quod Laurentius intra terminum sibi,

(18. Diversimode dicendum, si, cessante causa metus, perseveret sine reclamatione, et pacifice in religione, et in actibus professorum occupetur. Nam tunc negari non potest, quin ex illis concludatur omnis legitima præsumptio animi ad tacitam professionem, vel ad priorem ratificandam; perinde enim in casu esset, ac si metus non præcessisset. Maxime si per annum completum postquam notitiam habuit, quod causa metus defecerit, in eorumdem actum exercitio se occupaverit; quoniam tunc præsumptione juris tacita professio inducitur, ut pluries declaravit sacr. congregat. Concil. quæ 29 Martii, 1578, censuit: « quod ubi professio expressa fuerit nulla; ex quo tamen post expletum annum probationis permanserit in habitu regulari per duos vel tres annos, censeri fecisse tacitam professionem, et dici professum. » Matthæucci, *ibid.*, cit. n. 16, dixi per annum, tamquam de mente S. C. quæ sæpius declaravit, tacitam professionem a Trid. utique non sublatam, incipere a prima hora post perfecum an. 16, et finire in an. 17. Fagi., c. Signific., De regul., n. 40.

(19. Quæritur: utrum irrita fiat professio, si non professionem emittens, sed eam acceptans ad sic acceptandum compulsa fuit metu gravi injuste incusso? Affirmant Less. Wiest. Donat. Quia professio est contractus ultra, etroque obligatorius: Quia in correlativis, quod dispositum est de uno, dispositum etiam censeri debet de altero illorum, quando eadem est uliusque ratio: quia in matrimonio carnali metus irriter facit contractum, tam quando sponsæ, quam quando sponsi est incussus. Hæc sententia admodum probabilis est ob has rationes: probabilius tamen videtur esse, quod in hoc casu professio non fiat irrita. Neque debet fieri extensio de uno casu vel persona ad aliam, præserit cum non sit eadem ratio, tum quia vis et metus facile infertur

assignatum comparuit, suumque peccatum sequentibus verbis exposuit: « esso supplicante genuflesso a spoli piedi confessa il fatto da lui commesso nella sua deposizione, d'avere esso costituito forzatamente, anche con mano armata, violentato in compagnia di Fra Valentino laico Riformato suo Eugino Carnale (qui jam defunctus, est) il sacerdote Frà Domenico Francesco suo fratello, sino dall'anno 1711 del mese di Dicembre, nel tempo, che detto Frà Domenico Francesco suo fratello era chierico Minorista di detta religione dei Riformati, a dover' esso ratificare nel termine dell' anni cinque la professione del suo noviziato, ma questo esso povero oratore fece solo, perchè il laico Frà Valentino suo eugino carnale l'indusse a fare questa risoluzione, acciò detto Fra Domenico Francesco suo fratello non si spogliasse dell' Abito di S. Francesco, e ne sarebbe restato diffamato non solo detto Frà Domenico Francesco, ma anche la famiglia d' esso oratore, come altresì perchè di quella poca zenda, ch' esso supplicante avea di quel tempo, se si svestiva di detto abito suo fratello, ne restava povero colla sua famiglia esso supplicante; » et post deductam et allegatam ignorantiam, quod imposta esset excommunicationis pena adversus eos qui cognovit aliquem ad emittendam professionem regularem sic concludit; « pertanto prostrato a suoi

adolescentibus ingredientibus religionem, non item ipsi religioni, vel ejus prelato, nisi in casu valde raro. Ita Pirring, l.c., n. 124; Schinalzgrueber, cit. titul. *De regular.*, n. 176, 177.

(20. Quæres quomodo et quando dici possit de metu constare? Ac primo constare de vi illata diceretur ad hunc effectum, nempe invalidationis professionis, quando pater, mater, frater in judicio faterentur professam seu professum coegisse: quia confessio rei spontanea in judicio emissa facit rem notoriam et manifestam, c. *Quæsitum de cohabit. cleric. et mulier.* Non tamen talis cogentis confessio sufficeret sine aliis testibus et præsumptionibus ad annulandam professionem, vel concedendam restitutio in integrum, ut colligitur ex resolutionibus S. congregat., nempe, in Hispaniæ., 23 Septembr. 1690, et in Bononiæ., 26 Septemb. 1694, in quibus fuit denegata restitutio in integrum, non obstante, quod parentes judicialiter fassi fuissent, filios ad habitum religionis suscipiendum et professionem emittendam coegisse; et magis præcise in alia Januen., 30 Junii 1694. Ita Monacellus, *Formul. legal pract.*, part. III, tit. 1, formul. 32, n. 10, pag. 135.

(21. Jam porro ad proferendum rectum judicium super qualitate metus incussi, et sumendum temperamentum a jure regulatum pro nullitate vel validitate professionis, sequentia attendenda veniunt.

(22. Primo, quod metus non præsumitur, sed ab allegante probari debet, sive per conjecturas et præsumptionem. Monacell., l. c., 12.

(23. Secundo, quod quando pro metu adest juris præsumptio, vel testes pro parte metum passi, inducti deponunt de minis et vi, et sic de actu externo, qui sensu precipitur, corporeo; et econtra testes pro libero consensu inducti deponunt non de actibus

piedi, o alla santa Sede Apostolica, alli quali ne domanda il perdono, e li supplica perdonarli il suo fallo, e quando fosse caduto in alcuna censura, lo supplica dell'assoluzione di essa, con avere commiserazione di non esser caduto voluntariamente in alcuna offesa contro la sua anima. »

Adduntur depositiones ad perpetuam trium aliorum religiosorum, qui die 31 Oct. 1719, retulerunt se pluries audivisse Fr. Domenicum conquerentem de nullitate tam professionis quam ratificationis, quinquo alter ex eisdem subdit, se violentiæ laعنations intellexisse ab ore Fratris Dominici die immediate sequenti, seque tunc obvia habuisse Laurentium fratrem; e ripreso della forza che aveva fatto al detto Frà Domenico Francesco, esso rispose primieramente, che non sapeva quello dicevano, e poi ci confessò il tutto scusandosi, però che ne fu causa il detto Frà Valentino (de quo supra habitus est sermo) mentre lo mandò a chiamare per Uomo a posta, e lo stimolò a ciò fare. »

Hæc sunt in causa, adeoque dignabuntur EE. VV. decernere. « An sit concedenda restitutio in integrum in casu. » Affirmative.

« Die 13 Aprilis 1720. Ita in Thesauro resolut. sacr. congregat. Concil., tom. I, pag. 297 et seqq. »

facti, sed de rebus in animo et mente existentibus, magis credendum est duobus testibus de metu, quam mille de libera voluntate deponentibus. Idem, *ibid.*, n. 14.

(24). Tertio, quod metus consideratur gravis non solum ex parte objecti, vel ex paro modi, sed etiam ex parte subjecti, et censetur mulier constans (* sumpto hoc vocabulo ex jure Romano, ubi dicitur metus gravis, ille cadens in constantem virum*), etiamsi timeat, quod non convenit prudenter viro timere; unde aliquis erit gravis et probabilis metus in muliere, qui in viro non erit, et sic minor metus sufficit in muliere, ut dicatur metus cadens in constantem, propter illius imbecillitatem. Rota, *coram Coccin.*, decis. 2207, n. 10. Idem Monacell., l. c., n. 16.

(25). Quarto, quod minæ (dummodo testes sint concordes in illarum qualitate, licet discordes de loco et tempore) probantur per testes singulares. Rota, *coram Buratto*, decis. 205, n. 11, etiamsi sint domestici; Barbosa, vol. 77, n. 56, lib. iii, ibi: « Unde (in metus probatione) admittendi sunt testes domestici, cum ad hunc effectum probatio testium domesticorum habeatur efficacior. » Ita pariter Monacellus, *ibid.*, n. 19.

(26). Quinto, quod metus (repelendo superius dicta) semel incussus durat, et durare praesumitur, quandiu durat ejus causa, quamvis in actu externo appareat libertas. Rota, *coram Seraphino*, decis. 166; Barbosa, vol. 17, n. 147 et seqq.; Monacell., ib., n. 21.

(27). Quia porro professio, ut sit valida, spontanea seu libera voluntate emitti debet, cumque, qui errant, consentire non videantur, per satis clara jura (idem die, ubi dolus adsit), hinc profecto est, quod professio ex errore vel ignorantia, aut dolo circa *substantia* religious emissâ, sit irrita, et quidem jure naturali; quippe talis error, seu ignorantia omnino tollit consensum *substantiale*. Secus est, si error vel ignorantia sit solum circa accidentalia. Pirrhing, ib., n. 121.

(28). Amplius cum professio libera voluntate fieri debeat, consequens est, quod facta a furioso vel amente, non valeat; textu expresso, cap. *Sicut 12*, titul. citat. *De regular.*, ibi: « Furiosus, seu amens libera voluntate consentire non potest, ideoque professio ab eo edita irrita fuit. »

(29). « Ubi notandum: si quis alienus mente professionem facit; non sufficit ad hoc ut vere professus fiat, si postea ad sanu[m] mente rediens, et conscientius professionis a se emissæ invalide, laceat, vel non contradicat, aut habitum non deponat; sed necesse est ut de novo spontanea voluntate profiteatur, vel latice, nempe per exercitium actus proprii professorum, distincti ab habitu novitiorum, ex quo præsumi possit de novo facta professio. . . . Ratio est, quia talis professio fuit omnino irrita, adeoque perinde est, ac si nunquam facta fuisset, et consequenter non potest, cessante amentia, ratificari, nisi per novam professionem expressam vel tacitam. Verum jure

novo (post) conc. Trid. non potest professio ab amente facta ratificari, nisi ante amentiam anno continuo in probatione steterit, et postquam ad sanam mentem reddit denuo expressam professionem facial, vel tacitam, v. g. per assumptionem habitus proprii professorum, etiam sine gestatione tridui. » Hæc Pirrhing, *loc. cit.*, n. 123.

(30). Quoad vero professionem facta emissam, sequentia, celebri Donato docente, expendere, satis sit.

(31). Quæres igitur: professio facta emissam, utpote oretenus facta, sed non corde, an sit valida? *Negative* quoad forum poli, ex defectu legitimi consensus, qui est omniuo necessarius ad substantiam contractus, quia quoad Deum attenditur animus, non autem opus externum. Secus autem quoad forum contentiosum.... Unde quoties quis suscipit habitum secundum formam canonicam, et promittit servare et vivere secundum illam, licet facte suscepit, non poterit eum amplius deponere; alias fieret religione grande prejudicium; hinc justè cogitur in illo perseverare, secus turbaretur regula ecclesiastica. Et sicut in matrimonio carnali Ecclesia judicat secundum actus exteriorum, et non secundum actus interiorum, qui sibi non possunt innoscere; ita in matrimonio spirituali Ecclesia non judicat de occultis, sed per externa præsumit interna, nam interna per externa declarantur.

(32). Proinde quantumcumque quis non intendat contrahere matrimonium, si tamen exprimat verba contractus matrimonii, si conjuges aliunde sint habiles ad comprehendere, Ecclesia judicat, illud esse verum matrimonium, et cogit illum cum illa habitare, etsi facte dictat contraxisse, vel ore, et non corde protulisse illa verba, quæ exprimunt consensum contractus matrimonii: ita et in professione, quantumcumque quis non intendat se obligare ad vota religionis; ex quo tamen sponte profitetur, et non protestatur aliquod in contrarium, Ecclesia urget illum servare professionem, quia præsumit solemniter vovisse, et aium habuisse profitendi.

(33). Bene verum est, quod si facte professus, si voluerit, e religione recedere et dicere de nullitate professionis, ob defectum intentionis, et consensus non præstiti, hoc debet per idoneos testes probare, quod est difficultissima probationis... quia, quæ pendent ex animo, Deus tantum novit; tanto minus, quanto præcessisset protestatio, vel adasset vehementissima præsumptio, nec standum est ejus juramento.

Ita in terminis Donatus, *Praz. regular.*, tom. II, part. IV, tract. 11, q. 12, *De profess. nulla*, n. 1 et seqq.

(34). Quæres si facte professus non poterit sua professionis nullitatem probare, et recusat ratificare, an possit fugere, remoto scandalo? D. Thomas 4, *Sent.*, dist. 29, q. unica, art. 3; Sanchez, *De matrim.*, lib. II, disput. 39, num. 11, affirmant quia

coram Domino non est vere professus, et ob id, remoto scando et occasione sibi praestita, poterit fugere, nec sic fugiens in foro conscientiae, erit obnoxius apostatarum penis. Idem, loc. c., q. 14.

(35. Addunt etiam Sanchez, Layman, aliique, etiam superiorem, si certo credit, subdit professionem invalide fuisse emissam, et postea non ratificatam, posse, cessante scando, occulte dimittere talem. Nudes tamen asserenti, et etiam jactant, quod fidei tantum professus sit, nec pro foro interno adhiberi debet fides, nisi, attentis circumstantiis, prudentissimus quisque conjiceret, talem vera loqui; quia non est major ratio, cur tali potius sic lunc credendum, quam antea, dum professionem simulavit. Reiffenstuel, cit., titul. *De regulari*, etc., n. 207.

Hæc potissimum quoad professionem ex supposito fidei emissam attendenda veniunt, quæque idecirco adjecimus, eo quod confusione laborare videantur, quæ hic supra in additionibus ex aliena manu congesta sunt.

(36. Quæres adhuc an professio facta cum mala intentione, nempe ut fornicetur vel furetur, valeat necne? Affirmat Glos. et Navar., dummodo profitens intendat esse religiosus; secus autem; qui sicut utile per inutile non vitiatur, ita nec principale per suum accessorium, quest. 15.

(37. Amplius; quid juris, si nulliter professus dubitet, an non tacite vel expresse ratificaverit professionem, postquam scivit eam esse nullam? Si non dubitat ante quinquennium, potest adhuc reclamare; si vero post quinquennium dubitat, tenetur manere, neque potest per viam restitutio-nis in integrum reclamare. Ratio est quia in dubio recurrentum est ad præsumptionem; hæc autem ante quinquennium stat pro novitio; post quinquennium vero pro religione. Arg. ex concil. Trident., sess. xxv, cap. 19, *De regularibus*. Donatus, aliisque apud Reiffenstuel, l. c., n. 212.

(38. Porro is, qui qualitercumque invalide professus est, etsi nequeat in foro externo probare impedimentum irritans professionem, non tamen tenetur illam ratificare, sive bona fide et sine culpa sua, sive mala fide et culpa sua, v. g. fidei sit professus, docet Sanchez, lib. vii, *De matrim.*, disputat. 37, num. 38, 39, et alii communiter. Ratio est quia religious status est tam arduus et sublimis perfectionis, ut spontaneum ac

(104) Unde et si nulliter professus cognoscit, religionem sibi minus convenientem, aut nimis difficultem, vel ex alia ratione manere non vult, nec hactenus professionem suam ratificavit, non tenetur ratificare professionem, nec manere in religione, sed potest tuta conscientia in occulto discedere, ac etiam numerore, dummodo sine gravi scando, aut alio majori inconveniente, ac prejudicio abire possit... Ratio est, quia professio religiosa est arduum opus consilii, ad quod nemo tenetur, neque cogi potest invititus. Reiffenstuel, dict. tit. *De regulari*, etc., n. 206.

(105) Professio facta sub pacto vel conditione il-

liberum consensum requirat, nec ullus invitatus, etiamsi ob culpam suam professio fuerit irrita, cogi possit ad illam ratificandam. Et licet voluntatem habuerit profundi, saltem exterius et apparenter; quia tamen illa voluntas inefficax fuit et nullius effectus ob impedimentum dirimens, vel defectum veri consensus, non potest quis vi illius obligari ad observandum, quod ob talem professionem emisit, nec ad denuo profitendum in foro conscientiae, et secluso scando; quamvis, quia secundum præsumptionem fori externi talis professio habetur pro non invalida, in illo foro cogi possit ad observandum ea, ad quam verus professus obligatur (104). Sic in terminis Pirrhing, ad. cit., tit. *De regulari*, n. 148.

(39. Illud etiam advertas licet, professionem expressam posse fieri sub conditione de praesenti, de praeterito et de futuro, dummodo non sit contra substantiam professionis (105). Communis. Ratio est quia in jure nec prohibetur, nec irritatur professio sub conditione. Notandum vero quod si conditio sit de praesenti vel de praeterito, professio non suspendatur, sed, subsistente conditione, illoco valeat; deficiente vero, statim sit nulla, juxta omnes; si vero sit de futuro, suspendatur usque ad ejus adventum; quippe de natura hujus conditionis est, ut actus valorem suspendat, usque ad dict. ejus adventum. Reiffenstuel, l. c., n. 175. Vide a nobis fuse dicta in Append. ad art. 5, v. MATRIMONIUM, ubi de matrimonio sub conditione, etc., late disseruimus.

(40. Sic emitte potest professio sub hac conditione pendente ex eventu contingenter, sive de futuro, v. g. promitto paupertatem, castitatem et obedientiam perpetuam, si pater meus intra octo dies consenserit; sicut potest sub tali conditione iniri matrimonium. Quare tali casu, impleta conditione, erit valida professio, modo ante conditionis eventum, consensus non fuerit revocatus: deficiente autem conditione, etiam ipsa professio corruit, quia intentio sic profidentis non alia fuit quam dependenter ab illa conditione se obligare. Pirrhing, ad. anted. tit. *De regulari*, n. 101. An autem tali casu, eveniente conditione, statim valeat professio sine novo consensu profidentis, et religionis acceptantis; affirms Sanchez, cui nos subscrivimus. Vide suprad. nostram appendicem, *De matrim. sub condit.*, n. 24.

licita, an sit nulla. Cum distinctione resolve; aut conditio, sub qua sit religionis professio, est contraria substantiae religionis, quæ coalescit ex tribus votis substantialibus, nempe paupertatis, obedientie et castitatis, aut non. Si primo modo, certum est quod professio erit nulla: secus autem; prout expresse tenet glos. ex cap. ult. *De condit. oppositis*, ubi dicitur quod si aliqua apponatur conditio in matrimonio contra ejus essentialiam, utique erit nullum omnino. Ita a pari, si in professione aliquid apponatur, quod sit contra substantiam religionis, professio erit nulla. Donatus, *Prax. Regul.*, tom. II, part. iv, tract. 11, quest. 48.

Hæc quidem sunt, quod specialiter adnotanda duximus: cætera videre est apud auctorem hic supra. Nunc pro materiæ complemento, quæ sequuntur, evolvemus.

(41) Quæritur an professio quoad vinculum dissolvi possit auctoritate Summi Pontificis? Negat D. Thomas., 2-2, q. 88, art. 11.

Sed dicendum Papam ex juxta et necessaria causa, puta in gravissima necessitate vel causa boni publici, posse dispensare in professione religiosa, viuculum per illam inductum solvendo, ita ut, qui hactenus fuit religiosus, postea non amplius sit, neque amplius volis astringatur. Ita Suarez, *De relig.*, tom. III, lib. vi, cap. 16 et 17, n. 5; Sanchez, *De matrim.*, lib. VIII, disp. 8, n. 7; Pirrhing., l. c., n. 144. Ratio est quia S. Petro ejusque successoribus tradita est a Christo, *Math.* XVI, universalissima potestas solvendi; ac proinde quidquid natura sua ius solubile non est, vel a Christo non prohibitum est solvi, hoc Papa potest solvere; atqui professio neutro modo est insolubilis, quia Papa ex communi omnia doctorum sensu potest dispensare in votis simplicibus, ergo etiam in votis solemnibus; nam solemnitas voti solum constitutione Ecclesiæ est introducta, quia saepius in hoc dispensantur Summi Pontifices, prout videre est apud Baronium ad annum Christi 1041, et Suarez, cit., cap. 17, n. 6 (106). Ita Schmalzgrueber, ad d. tit. *De regul.*, n. 211.

(42) Quæritur amplius an vinculum professionis religiosæ dissolvatur per promotionem ad episcopatum, vel regimen parochialis ecclesiæ? De assumptione ad regenm parochialis ecclesiæ, vel ad aliud beneficium inferius

episcopatu extra ordinem, satis clarum et, quod ligatus vinculo professionis suæ maneat; quia iste nec votis religiosis, nec jugo regulæ liberatur, sed observare istam etiam extra ordinem degens debet in omnibus iis, quæ cum pastorali munere, et laboribus possunt consistere, et quidem sub obligatione ad penam, imo, et culpam, si Regula ita obliget: Sanchez, et Pirrhing apud eundem Schmalzgruerium, *ibid.*, n. 213. De assumpto ad episcopatum, ex sententia D. Thom., 2-2, quest. 185, art. 8; Sanchez, lib. vi *Moral.*, cap. 6, n. 2, sess. *De just. et jur.*, cap. 40, n. 113; Pirrhing, n. 145, aliorumque plurimorum, tenendum professionis vinculum etiam per promotionem ad episcopatum non dissolvi, sed ita assumptum manere obstrictum omnibus tribus votis religiosis. Patet 1. de voto castitatis; nam hujus voto illum obligatum manere, est extra dubium; 2. de voto paupertatis, quia talis episcopus non fit dominus bonorum seu reddituum ecclesiasticorum, sed administrator tantum cum hoc solum discrimine, quod ea, quæ acquirit, non amplius acquirat religioni, ut prius, sed ecclesiæ suæ episcopali; 3. de voto obedientiæ, nam hanc non amplius debeat superioribus regularibus, utpote in altiori dignitatis gradu constitutus, debet tamen illam Summo Pontifici, cui præter obedientiam generalem ab omnibus fidelibus debitam, speciali obedientiæ voto astringitur; imo, si renuntiet dignitati, simul, et gradui, tenetur redire ad monasterium, et iterum obedire ut prius. Schmalzgrueber, *ibid.*, num. 214. Vide Lucium nostrum, v. *Episcorus*, art. 7, num. 1 et seqq. (107).

(106) Papa potest dispensare in votis religiosis... hoc est, potest tollere totum vinculum professionis religiosæ, et hominem religiosum secularizare; ita hodie communior sententia..... Quod hæc potestas particularis (ueniente dispensandi in profess. religiosa) contineatur sub generali Christo data, si non per definitionem, saltem ipso facto declararunt Summi Pontifices, dispensando cum religiosis ad matrimonium; sicut Benedictus IX, cum Casimiro I, rege Poloniæ, monacho Cluniacensi... Innocentius II, cum Ramiro II, Arragonum rege, abbate et episcopo: Gregorius XIII, cum provinciali Cappuccinorum, fraire cardinalis Joyosæ, et alii cum aliis, ut historici memorant; quorum auctoritas, quam nonnulli in dubium vocant, si non plene probat, saltem multum ajuvat præsentem sententiam. Ita Masschal, *Inst. canon.*, ad titul. *De regularibus*, etc., § 2, n. 29.

(107) Cabassutius questionem hanc in utramque partem pertractans, morem amplius quoad hoc receptum in Gallia recenset: luet eis doctrinam integrum exhibere. « Utrum religiosus factus episcopus solvatur ipso jure voto paupertatis, ac efficiatur dominus redditum, possique condere testamentum, celebris est questio. S. Thom., 2-2, q. 185, art. 8, aliquique plerique, quos citat et sequitur Sanchez, negant hæc fieri posse ab episcopo religioso citra Papæ rationaliorem dispensationem, hoc argumento, quia non laxantur religiosæ professionis vota per sequentem episcopatum, nisi quatenus muneri episcopali, tanquam majori bono obsistunt. Jus enim naturæ prohibet, ne ea, quæ Deo sancte promissa sunt, sine ulta necessitate solvantur.... Atqui ad-

ministratio honorum Ecclesiæ, quæ competit episcopo, nihil obstat paupertati religiosæ ac abdicationi dominii.

Ex opposito, a votis religionis ianunem fieri episcopum afflentum Dominicus Soto, lib. II, *De just.*, quest. 4, art. 2; Vasquez, in part. II, quest. 96, art. 4, disput. 169, cap. 8, n. 91, et cap. 9, n. 104, ubi assertor monachum factum episcopum, dominium verum habere, et a vinculo paupertatis solvi, atque multo magis a preceptionibus, et abstinentiis in regula prescriptis, quæ ubique non pertinent ad ipsius religionis essentialia, ad quam tamen pertinet paupertas. Hæc sententia faveat can. *Statutum* 18, quest. 1, diserte dicens: « Monachus, quem canonica electio a Jugo regule monasticae professionis absolvit, et sacra ordinatio de monacho episcopum facit, velut legitimus haeres paternam sibi hereditatem postea jure vindicandi habeat. » Quoad vero jus Gallicanum, vetustissima, et generalis in universo, hoc regno consuetudo viget, ut religiosi facti episcopi, nulla in re pristinæ religioni astringantur, nisi ut colore ordinis in habitu servent. Sunt quippe successionum, aliarumque acquisitionum capaces, dominia et proprietates sibi acquirunt, disponuntque tam inter vivos, quam per ultimas voluntates, pro libito testamento condunt, et si intestati decederint, successores habent non monasterium, non ecclesiam, sed proprios. » *Jur. can. theor. et prax.*, lib. I, cap. 24, n. 2.

Sed priori sententia communior theologorum inhaeret, quam etiam S. Alphonsus de Ligorio tenet, et tuerit *Theolog. moral.*, lib. IV, cap. 1, *De stat.*

Notandum denique quod « vota professionis quoad *accidentalia dispensativa* relaxari possunt, maxime per *Sedem Apostolicam*: sic enim Papa potest religiosum subtrahere actuali obedientiae suorum superiorum, dispensare cum eo ad condendum *Testamentum de rebus per se acquisitis*,

cum dispositio ista fieri possit nomine *Pape vel monasterii, non vero nomine proprio, et jure dominii.* » *Maschat, ad tit. De regulari, etc., § 2, n. 27.* Vide *anplius Lucium nostrum, v. Episcopus, art. 7.*

REGULARES.

ARTICULUS I.

Regulares quoad ea quæ possunt et debent, vel non.

SUMMARIUM.

1. *Regulares possunt sine approbatione episcopi, et cuin sola approbatione sui prælati regularis audire confessiones illorum sacerdotalium, qui sunt vere de familia in suis monasteriis, et continuo commensales, remissive.* — 2. *Secus vero illorum, qui tantum ipsis regnariibus deserviunt, et cuin sacerditalibus exteris extra monasterium habitant et vivunt, remissive.* — 3. *Quinam sint vere de familia, et qui non, ad hoc ut possint absolviri vel non a dictis regularibus, remissive.* — 4. *Quoad ea quæ concernunt approbationem regularium pro eorum superioribus, remissive.* — 5. *Quoad ea quæ concernunt approbationem confessariorum regularium pro monialibus eis subjectis.* — 6. *Prælati regulares a quibus casibus et censuris possint absolvire suos subditos? remissive.* — 7. *Quid importent absolitiones generales, quas prælati regulares in fine visitationis, et in quibusdam annis solemnitatibus dare consueverunt suis subditis religiosis? Et quid absolitiones, in articulo mortis dari solent moribundis? Et quid absolitiones quæ duntur a prælatis seu præsidibus ante electiones capitulares? remissive.* — 8. *Quoad ea quæ concernunt approbationem et facultatem regularium pro audiendis confessionibus sacerdotalium, remissive.* — 9. *Regulares simpliciter approbati possunt etiam audire confessiones infirmorum in eorum dominibus absque ulla parochorum, vel episcopi licentia: dummodo de tali auditâ confessione illico certiorient parochum, saltem per scripturam apud ipsum infirmum relinquandam.* — 10. *Confessarii regulares a quibus casibus possint absolvire sacerdotes? remissive.* — 11. *Confessarii regulares quando possint dispensare super impedimento petendi debitum coniugale? remissive.* — 12. *Regulares an et quando teneantur ad solvendas decimas? remissive.* — 13. *Regulares an possint benedicere mulieres post partum, et ad purificationem admittere in propria ecclesia? remissive.* — 14. *Regulares utriusque sexus nequeunt esse compates seu commates, neque per procuratores, remissive.* — 15. *Regulares utriusque sexus nequeunt in particulari, neque de licentia ac dispensatione superioris habere pecuniam, seu aliquid proprium, immo talis licentia, etiam si esset obtenta ab eorum generalibus, qui*

*relig., n. 2, quamque nos sequimur. Præstat hic alterre, que D. Thomas habet, hoc sane pacto. Religiosus, qui sit episcopus, sicut non absolvitur a voto continentia; ita nec a voto paupertatis, quia nihil habere debet tanquam proprium. Similiter non absolvitur a voto obedientiae, sed per accidens obediens non tenetur; sicut nec abbas monasterii, qui tamen non est ab obedientiae voto absolvitur. » 2-2, quæst. 88, art. 11, ad 4, et 2-2, quæst. 185, art. 8, sic explicat verba canonis hic supra allati (*Maschat, etc.*), nempe ut paternam hereditatem vindicet, non quasi propriam, sed quasi Ecclesiæ debitam. « *Dicendum (sic ille), quod hoc est per accidens, quod episcopi religiosi obediens prælati suorum religionem non tenentur, quia scilicet subdi esse desierunt, sicut et ipsi prælati religionum;**

dicerent eam posse concedere, non excusare fratres, et moniales a culpa et poena imposita a Tridentino, *remissive.* — 16. *Regularis deprehensus in morte habere aliquam proprietatem debet cum ipsa subterrâni extra monasterium in sterquilinio in signum suæ damnationis æternæ.* — 17. *Casus de monachis mortuo proprietario et sepulso cum sua pecunia in sterquilinio cum verbis: Pecuna tua sit tecum in perditione.* — 18. *Pro regulari mortuo proprietario non sunt offerenda sacrificia, nec fieri debent orationes, nec ei danda est sepultura cum aliis fratribus in ecclesia seu cimiterio.* — 19. *Quinam regularis canonicus sicuti quilibet alias mortui proprietarius, non solum in cimiterio sepeliri non debet, sed si ibi sepultus fuerit, debet inde exhumari, si sine scandalo id fieri possit.* — 20. *Admonitus pro regularibus proprietariis, et presertim pro superioribus, qui proprietatem monachorum decedentium sibi appropriant tanquam spolia.* — 21. *Quoad ea quæ concernunt regulares apostatas seu fugitivos, remissive.* — 22. *Quoad ea quæ concernunt regulares tanquam incorrigibiles ejiciendos et ejectos, remissive.* — 23. *Religiosus transmissus ad tritemes, terminato tempore condemnationis, non est recipiendus inter religiosos suæ provinciarum.* — 24. *Quoad ea quæ possunt et debent regulares circa recitationem divini officii, remissive.* — 25. *Quoad ea quæ concernunt promotionem regularium ad ordines, remissive.* — 26. *Quoad ea quæ concernunt locutionem regularium cum monialibus, remissive.* — 27. *Quoad ea quæ concernunt regularium præcedentiam, remissive.* — 28. *Quoad ea quæ concernunt regularium prædicationem, remissive.* — 29. *Quoad ea concernunt regulares circa processiones, remissive.* — 30. *Quoad ea quæ concernunt regularium novitiatum, remissive.* — 31. *Quoad ea quæ concernunt regularium professionem, remissive.* — 32. *Quoad ea quæ concernunt regularium privilegia, remissive.* — 33. *Quoad ea quæ concernunt regularium quæstuationem, remissive.* — 34. *Quoad ea quæ possunt et debent regulares circa funera, quartan et sepulturam, remissive.* — 35. *Quoad ea quæ possunt et debent regulares circa Eucharistiam, remissive.* — 36. *Regulares non possunt ministrare laicis sacerditalibus infirmis hospitantibus in eorum conventibus sacramenta Eucharistiae per modum Vatici et Extremæ Uctionis absque episcopi vel parochi licentia, sub poena excommunicationis.* — 37. *Regulares erigentes altare portatile, et sacra*

manet tamen adhuc obligatio voti virtualiter, ita scilicet, quod si eis legitime aliquis praedicetur, obediens tenerentur, in quantum tenentur obediens statutis regulari per modum prædictum, et suis superioribus, si quos habeant. Proprium autem nullo modo habere possunt. Non enim paternam hereditatem vindicant quasi propriam, sed quasi ecclesiæ debitam.... Testamentum autem nullo modo facere possunt, quia sola ei dispensatio committitur rerum ecclesiasticarum, quæ morte finitur, ex qua incipit testamentum valere. Si tamen ex concessione Papæ testamentum faciat, non intelligitur ex proprio facere testamentum, sed Apostolica auctoritate intelligitur esse ampliata potestas suæ dispensationis, ut ejus dispensatio possit valere post mortem.

Scientes in domo privatorum, ut ibidem Viaticum ministrent regulari infirmo absque licentia ordinarii vel parochi, possunt censuris coerceri, remissire. — 58. Regulares omnes tenentur in quacunque alienationis specie tam stabilim' quam mobilium preciosorum, sive translatione dominii, aut creatione censuum, licentiam petere, et obtinere a sac. congreg. Concilii. Imo nequeunt nedum censuorio nomine, sed neque ad cambium, vel mutuo accipere pecuniam cum solitione alicuius lucri, vel cum obligatione honorum. — 59. Et hæc licentia gratis expediti debet. — 60. Regulares non possunt in Sabbatho sancto pulsare campanas ante pulsationem in cathedrali vel matrice. — 61. Regulares ratione hujusmodi pulsationis in Sabbatho sancto possunt conveniri coram loci ordinario. — 62. Nisi consuetudo in contrarium esset legitima, vel ecclesia multum distarent. — 63. Possunt tamen regulares in quibuscumque aliis diebus, etiam Dominicis seu festis in suis ecclesiis pulsare campanas, et missas celebrare ante celebrationem missæ, et pulsationem campanæ in ecclesia cathedrali, seu matrice vel parochiali, remissire. — 64. Regulares omnes non possunt sine dispensatione Apostolica obtinere illum beneficium sæculare, et an in tali casu teneantur deferre habitum regularem? remissire. — 65. Regulares, sicuti et omnes alii clerici sæculares non possunt aliquos medio voto vel juramento, aut pactio sen promissione inducere, nt apud eorum ecclesias sepulturam eligant, vel jam electam ulterius non immutent sub gravibus penit. — 66. Insuper regulares, et omnes alii clerici sæculares inducentes aliquos, ut supra, ad eligendam sepulturam in eorum ecclesiis, incurront excommunicationem Papæ reservatam. — 67. Regularibus non licet in suis ecclesiis admittere ad celebrandum presbyteros sæculares contra prohibitionem episcopi. — 68. Regularis inter missarum solemnia possunt recipere ea, quæ sibi afferuntur, dummodo a perambulationibus per ecclesiam, ac similibus eleemosynarum extorsionibus se abstineant. — 69. Regularium numerus cuique monasterio et conventui præsigendum est. — 70. Plurima alia, quæ concernunt regulares circa conventus seu monasteria, remissive. — 71. Regulares cujuscumque ordinis, etiam Mendicantium, quantumvis Sedis Apostolicae sint capellani, superioribus suis subjecti esse debent. — 72. Regularium superiores non cognoscunt causas suorum subditorum ad officium sanctissime inquisitionis spectantes. — 73. Regulares cujuscumque ordinis, quanvis exempti, de heresi suspecti, puniuntur ab inquisitionibus hereticae pravitatis. — 74. Regulares omnes cujusvis ordinis in sancto officio penitentiali non possunt promoveri ad ullos gradus, nisi prius obtenta a Sede Apostolica gratia rehabilitationis. — 75. Regulares non possunt in Sabbatho sancto benedicere domos sæcularium. — 76. Regulares non possunt aggregare suæ regule personas in articulo mortis constitutas. — 77. Regulares non possunt constringi ab ordinariis ad interveniendum orationi quadraginta Horarum in cathedrali. — 78. Regulares non debent permittere panperes mendicare in eorum ecclesiis, quando divina celebrantur officia. — 79. Regulares religionis suppressæ non remanent liberati a votis. — 80. Superiori regulares non possunt apponere interdictum in ecclesiis sibi subjectis. — 81. Regulares professi non possunt ad aliam religionem etiam strictiorem transire sine licentia Sedis Apostolicae. Et afferitur ad rem novissima constitutio Benedicti XIII. — 82. Regulares omnes professi, tam superiores quam subditi, nequeunt condere testamentum. — 83. Neque testari possunt ad pias causas. — 84. Imo neque id de licentia prælati seu superioris. — 85. Nec possunt regulares testari, etiamsi ante professionem sibi aliquam summam suorum bonorum reservassent cum facultate testandi. — 86. Quinquo regu-

laribus professiis neque licet testamentum a se conditum ante emissam professionem moderari per vim declarationis. — 87. Quoad ea quæ possunt et debent necessario observare regulares circa largitionem munerum, afferatur constitutio Clementis VIII cum ejus confirmatione et moderatione facta ab Urbano VIII. — 88. Recipientes munera a regularibus contra præscriptum dictarum constitutionum, quicunque sint, sive regulares, sive sæculares, in neutrò foro absolví possunt ante factam restitutionem. — 89. Et si munus exceedat summatum scutorum decem, neque possunt absolví a summo penitentiario. — 90. Regulares non possunt uti Livellis, nisi servata forma dict. constitutionis Clementis VIII. — 91. Quoad ea quæ concernunt regulares assumptos ad episcopatum. — 92. Assignatur tempus quo a regularibus legende sunt variae constitutiones Apostolice, et decreta sacrarum congregationum, sub pena privationis officii, vocisque activæ et passivæ ipso facto a superioribus incurrienda. — 93. Regulares utriusque sexus tenentur a observantiam Regulæ secundum primævam institutionem. — 94. Afferunt ratio. — 95. Profluentes proficitent Regulam, non consuetudinem et relaxationem. — 96. Regularibus enim nefas esset relucari Papæ reformationem indicenti. — 97. Papa potest indicere religiosis etiam strictiorem vitam, quam eorum Regulus exigat. — 98. Regularibus renuntiibus reformatiōnem indiciam recipere, et integrè observare, solet Sedes Apostolica interdicere et denegare licentiam recipiendi et admittendi aliquos ad habitum et ad professionem. — 99. Item monasteriis monialium renuntiibus reformationem acceptare non conceditur licentia recipiendi pueras ad habitum. — 100. Item nec admittendi ad professionem eas, quæ se ad illam nolunt obligare. — 101. In iis monasteriis, quæ partim illam reformationem recipiunt et partim non, recipi non debent; nisi illæ quæ se volunt reformationi subjecere. — 102. Nec reformatio est cre-lenda statim, sed probanda diu, antequam deitur licentia vestiendi. — 103. Quæ professionem emiserunt, antequam introduceretur reformatio, hortari debent ad illam acceptandam, sed non cogi, ad n. 84. — 104. Afferuntur decreta generalia Clementis VIII, pro reformatione regularium. — 105. Regulares tot solum stare debent in monasteriis, quot ali commode possunt per redditus et eleemosynas eorum. — 106. Regularium numerus pro unoquoque conventu præsumtus, et a sacra congregatione approbatus non potest a superioribus augeri, etiam sub prætextu augmenti reddituum absque ipsius sacrae congregat. Concilii licentia, sub pena privationis omnium officiorum, vocisque activæ et passivæ, ac inhabilitatis perpetuae. — 107. Regularis non potest habere locum in duobus monasteriis. — 108. Cetera, quæ sequuntur usque ad n. 108, satis summarie referuntur. — 109. Alia ad rem, remissive. — 110. Regularis nequit simul esse parochus et superior sui conventus. — 111. Regulares, et præsertim Franciscani, quibus cibis uti possint, et debeant in suis jejunis? ad n. 112. — 113. Regulares nequeunt licite esse patrini, nec in sacramento baptismi, nec confirmationis. — 114. Fratribus Minoribus ex vi regulæ est proibita sola compatrietas, quæ contrahitur in tenendo suscipiente ad sacramentum, non autem in ipsum ministrando. — 115. Adducitur et solvitur objectio. — 116. Fratres Minores legitime electi ad curam animarum, aliqui ad id subdelegati, possunt, sicuti et alii regulares, licite baptizare. — 117. Non possunt tamen esse patrini, quanvis aliquando non orientur scandalum. — 118. Sub dicta prohibitione non comprehenditur regularis quicunque factus episcopus. — 119. Regulares possunt invitare populum ad facienda officia pro animabus purgatoriis in suis ecclesiis. — 120. Regulares possunt impediri, ne canant missas in ecclesiæ sæcularibus, quanvis

vocasti. — 121. Regulares ad ordines promovendi non tenentur exhibere ordinario fidem baptismi ad docendum de legitima aetate, si de ea constet ex lit-

(1. Regulares possunt sine approbatione episcopi, et cum sola approbatione sui praeslati regularis audire confessiones illorum sacerdotalium, qui sunt vere de familia in suis monasteriis, et continuui commensales. *Vide verb.* APPROBATIO PRO CONFESSORIBUS EXCIPENDIS, art. 1, n. 64.

(2. Secus vero illorum, qui tantum ipsis regularibus deserviunt, et cum sacerdotalibus exteris extra monasterium habitant et vivunt. *Vide ibid.*, n. 65.

(3. Quinam sint vere de familia, et qui non, ad hoc ut possint absolviri, vel non, a dictis regularibus? *Vide ibid.*, a n. 66 ad 70.

(4. Quoad ea quae concernunt approbationem regularium pro confessionibus regularium, et respiciunt dependentiam ab eorum superioribus. *Vide d. verb.* APPROBATIO, art. 2 per tot.

(5. Quoad ea quae concernunt approbationem confessariorum regularium pro monialibus eis subjectis. *Vide d. verb.* APPROBATIO, art. 3, et verb. MONIALES, art. 5.

(6. Praelati regulares a quibus casibus et censuris possint absolvere suos subditos. *Vide verb.* ABSOLUTIO, art. 2, a n. 29 ad 40.

(7. Quid importent absolutiones generales, quas praelati regulares in fine visitationis, et in quibusdam anni solemnitatibus dare consueverunt suis subditis religiosis? Et quid absolutiones in articulo mortis dari solitae moribundis? Et quid absolutiones, quae dantur a praelatis seu praesidibus ante electiones capitulares? *Vide verb.* REGULARIS PRELATUS, a n. 67 ad 73.

(8. Quoad ea quae concernunt approbationem et facultatem regularium pro audiendis confessionibus sacerdotalium. *Vide verb.* APPROBATIO, art. 1, a n. 41 usque in finem, et verb. CONFESSARIUS, art. 4, a n. 6 ad 10.

(9. Regulares simpliciter approbati in diocesi episcopi approbantis possunt etiam audire confessiones infirmorum in propriis domibus absque ulla parochorum vel ipsius episcopi licentia; at vero tenentur regulares de tali auditia confessione eorumdem infirmorum parochum illico certiore reddere, et hoc potest illis ab episcopo sub pena suspensionis a facultate audiendi confessiones praecipi; sufficit tamen ut certioratio hujusmodi fiat saltem per scripturam apud i. sum infirmum relinquendam. Sic expresse statuit Clemens X, in constit. incip. Superna; et jam antea declaraverat sac. cong. Episc. et Regul., die 2 Jul. 1606, et in una Senogallien., 22 Jau. 1616, et in Anconitana, 6 Octob. 1645.

(10. Confessarii regulares a quibus casibus possint absolvere sacerdotalium? *Vide verb.* ABSOLUTIO, art. 1, a n. 41 ad 47, et Appendix ad verb. CONFESSARIUS, art. 3.

(11. Confessarii regulares quando possint dispensare super impedimento petendi debitum conjugale? *Vide verb.* MATERIA. QUODAN-

teris obedientialibus sui superioris. — 122. Additur ad rem attendenda dispositio Benedicti XIII. — 123. Alia ad rem cum Addit. ex al. manu ad num. 173.

DEBITUM CONJUGALE, art. 1, a n. 12 usq. in finem.

(12. Regulares an et quando teneantur ad solvendas decimas? *Vide verb.* DECIMA, art. 2, a n. 44 usq. in fin.

(13. Regulares an possint benedicere mulieres post partum, et ad purificationem admittere in propria ecclesia? *Vide verb.* BENEDICTRIO, art. 3, a n. 13 ad 16 et per tot, ubi multa ad rem.

(14. Regulares utriusque sexus nequeunt esse compates seu commates, neque per procuratorem. *Vide verb.* BAPTISMUS, art. 6, num. 41 ad 47, et verb. MONIALES, art. 6, n. 70.

(15. Regulares utriusque sexus nequeunt in particulari, neque de licentia, ac dispensatione superioris habere peculum, sen aliquid proprium; imo talis licentia, eliam si obtenta ab eorum generalibus, qui dicent eam posse concedere, non excusaret fratres aut moniales a culpa et pena a Tridentino imposita. *Vide verb.* LEGATUM, a n. 88 ad 95, et verb. MONIALES, art. 2, a n. 64 usq. in fin.

(16. Regularis deprehensus in morte habere aliquam proprietatem debet cum ipsa subterrari extra monasterium in sterquilinio in signum sue perditionis et damnationis aeternae, quia in peccato mortali decessit; textu expresso in c. Cum ad monasterium 6, De statu monachor., ibi: « Quid, si proprietas apud quempiam inventa fuerit in morte? ipsa cum eo in signum perditionis extra monasterium in sterquilinio subterratur secundum quod beatus Gregorius narrat in Dialogo se fecisse. » (17. Glossa communiter recepta, *ibid.*, verb. In sterquilinio. Et ita S. Gregorius narrat se fecisse, lib. IV Dialogorum, c. 53, ut innuitur in cap. Cum monasterium, et S. Hieronymus, ad Eustochium de virginitate, lit. D, relatus a Joano Andrea in cit. cap. Cum ad monasterium, n. 4, in verb. Gregorius, refert de monacho, qui lina texendo centum lacratus illa reliquit in morte, et, habito consilio, quidam dicebant illa esse tribuenda pauperibus, et alii ecclesiæ, alii parentibus, sed decreverunt Patres illa cum eo subterrari cum verbis: Pecunia tua sit tecum in perditione (Act. viii, 20), ex quo magnus per totum Egyptum cunctos terror invaserit.

(18. Et concordat cap. Monachi 2, De statu monach., ibi: « Et qui in extremis cum peculio inventus fuerit, et digne non penituerit, nec oblatio pro eo fiat, nec inter fratres accipiat sepulturam, quod etiam de universis religiosis præcipimus observari. » (19. Quinimo regularis canonicus, qui in articulo mortis non resignavit proprium, quod latenter habuerat, non solum in cœmatorio sepeliri non debet, sed si ibi sepultus fuerit, inde debet exhumari, si sine maximo scandalo fieri poterit, textu expresso in cap. Super quodam 4, De statu monachor., ibi: « Super quodam canonico regulari, qui

in articulo mortis agens licet a priore suo commonitus, proprium, quod contra regulam latenter habuerat, noluit resignare, et sic diem clausit extremum, et fuit inter alios fratres traditus sepulturæ..... Inquisitioni tue respondemus, quod ille canonicus, non tantum fuit Christiana sepulitura privandus, verum etiam si sine maximo scando potuit fieri, de ipsa projici dignus est Ecclesia. Hoc autem cum forte contingit in similibus est agendum. » Et in ejus summario expresse dicitur : « Regularis canonicus, qui non resignavit proprium in morte, non debet in cœmeterio sepeliri. Et si de facto sepultus fuit, inde debet exhumari, si sine scando fieri potest. »

(20). Deh! una semel hoc animadvertant et contremiscant regulares, si qui sint proprietarii, et præsertim superiores ordinum, qui proprietatem monachorum decadentium sibi appropriant tanquam spolia, contra omnia jura, tum communia, tum propria cuiusque religionis specialia seu municipalia statuentia, omne id quod ex defunctorum religiosorum expropriatione remanserit, converti debere in utilitatem ecclesiæ seu monasterii. Et id possunt sine beneplacito Apostolico. Vide verb. ALIENATIO, art. 4, n. 39 in fine.

21. Quoad ea quæ concernunt regulares apostatas seu fugitivos. Vide verb. APOSTASIA, APOSTATA. per tot, et infra n. 141 et seqq.

(22). Quoad ea quæ concernunt regulares tanquam incorrigibiles ejiciendos et ejectos. Vide verb. EJICERE, EJECTI per tot, et infra n. 146 ad n. 155.

(23). Religiosus transmissus ad triremes, terminato tempore condemnationis, non est recipiendus inter religiosos suæ provinciæ, ut in una Asculana anni 1711 late, et pluribus adductis solide probat D. Ursaya, tom. I, part. II, discept. 18 per tot. Vide ibi, et infra n. 156.

(24). Quoad ea quæ possunt et debent regulares circa recitationem divini officii. Vide verb. OFFICIUM DIVINUM, art. 3, a n. 52.

(25). Quoad ea quæ concernunt promotionem regularium ad ordines. Vide verb. ORDO, art. 3, a n. 51.

(26). Quoad ea quæ concernunt locutionem regularium cum monialibus. Vide verb. MONIALES, art. 4.

(27). Quoad ea quæ concernunt regularium præcedentiam. Vide verb. PRÆCEDENTIA.

(28). Quoad ea quæ concernunt regularium predicationem. Vide verb. PRÆDICARE, PRÆDICATOR.

(29). Quoad ea quæ concernunt regulares circa processiones. Vide verb. PROCESSIO.

(30). Quoad ea quæ concernunt regularium novitiatum. Vide verb. NOVITIATUS.

(31). Quoad ea quæ concernunt regularium professionem. Vide verb. PROFESSIO.

(32). Quoad ea quæ concernunt regularium privilegia. Vide verb. ORACULA VIVÆ VOCIS, et verb. PRIVILEGIUM.

(33). Quoad ea quæ concernunt regularium quæstum. Vide verb. ELEMMOSYNA, et verb. QUÆSTUARE.

(34). Quoad ea quæ possunt et debent regulares circa funera, quartam et sepulturam. Vide verb. QUARTA, et verb. SEPULTURA.

(35). Quoad ea quæ possunt et debent regulares circa Eucharistiam. Vide verb. EUCHARISTIA, et infra art. 3, n. 126.

(36). Regulares non possunt ministrare laicis sæcularibus infirmis hospitantibus in eorum conventibus sacramenta Eucharistiae per modum Viatici et Extremæ Unctionis absque episcopi vel parochi licentia; et si id faciant, incurrit censuras inficias in Clementin. I, *De privilegiis*, et possunt per ordinarium per cedulones excommunicati declarari. Sacra. cong. Concil., in Nullius, 19 Septembris 1637, in Cremonensi, 27 Februario 1649, in Ripana, 3 Februar. 1652, confirmata in Gerunden., 13 Februario 1694, et in Neapolitana, 5 Junii 1700; apud Monacell., tom. I, tit. 6, formul. 20, n. 16.

(37). Regulares erigentes altare portatile et sacrum facientes in domo privatorum, ut ibidem Viaticum ministrent regulari infirmo absque licentia ordinarii vel parochi, possunt censuris coerceri et ligari, ut declaravit sacra congreg. Concil., in Messanen., 29 Septembris 1689; apud Monacell., loc. cit., n. 20. Vide verb. ORATORIUM, n. 80.

(38). Regulares omnes tenentur in quaunque alienationis specie, tam stabilium quam mobilium pretiosorum, sive translatione dominii, aut creatione censuum, licentiam petere et obtinere a sacra congregazione Concilii; prout decreto generali mandavit Urbanus VIII, die 7 Septemb. 1624. Imo nequeunt nedum censuari nomine, sed neque ad cambium, vel mutuo accipere pecuniam cum solutione alicujus lucri, vel cum obligatione bonorum. Vide verb. ALIENATIO, art. 4, n. 30 et 33.

(39). Et hæc licentia gratis ab eadem congregatione expediri debet, sicuti in dicto decreto injunctum fuit, cujus observantia denuo demandata fuit ab eadem sacra congregat., subdie 1 Decembr. 1691, his verbis : « Pro omnimoda observantia, et executione decreti, et gratis expediantur res regularium, aliorumque in decreto comprehensorum de licentia hujus sacrae congregationis tantum in scriptis danda juxta formam et tenorem a san. memor. Urban. VIII confirmati, si sanctissimo D. N. placuerit.

« Die 4 Decembris 1691, facta relatione per secretarium, sanctissimus mandavit servandum esse decretum san. mem. Urbani VIII, super hac re editum, et de licentia congregationis Concilii, et gratis juxta ejusdem formam et tenorem.

« R. PALLAVICINUS S. C. Con. secr. »

Sic apud Monacell., loc. cit., n. 30 et 31.

(40). Regulares non possunt in Sabbato sancto pulsare campanas ante pulsationem in ecclesia cathedrali vel matrice. Leo X, constitut. incip. *Dum intra*, § 12, et semper

sepius declaravit sacra congregat. Rit. Vide verb. *CAMPANA*, a num. 11. (41. Regulares ratione hujusmodi pulsationis in Sabbato sancto posse conveniri coram loci ordinario, decrevit sacra congregat. Concilii, *in Capua-na*, 23 Aprilis 1591. (42. Nisi consuetudo in contrarium esset legitima, vel ecclesiæ multum distarent, ex sacra congregat. Episcop. et Regular., *in Surrentina*, 16 Julii 1601, et postea in *Thelesina*, 5 Fehr. 1622.

(43. Possunt tamen regulares in quibuscunque aliis diebus, etiam Dominicis, seu festivis in suis ecclesiis pulsare campanas, et missas celebrare ante celebrationem missæ et pulsationem campanæ in ecclesia cathedrali, seu matrice, vel parochiali, nec impediri possunt ab episcopis et parochis. Vide verb. *CAMPANA*, a n. 16 ad 21.

(44. Regulares omnes, quamvis sint canonici Lateranenses, sive Præmonstraten-ses (108), aut quicunque alii canonici regulares, non possunt sine expressa dispensatione Apostolica obtinere ullum beneficium sacerdotiale, sive curatum, sive simplex, et hujusmodi. Vide verb. *CONCURSUS*, art. 1, a n. 38 ad n. 56, et verb. *HABITUS*, n. 69.

(45. Regulares, sicuti alii clerici sacerdotes, non possunt aliquos medio voto, vel juramento, aut pacto, seu promissione indicere, ut apud eorum ecclesiæ sepulturam eligant, vel jam electam ulterius non immutent, et hoc sub virtute sanctæ obedientiæ, et sub interminatione meledictionis æternæ, et sub poena nullitatis, et obligatione restitutionis, et interdicti ecclesiastici, nisi restituerint, textu expresso in cap. *Animarum* 1, De sepulturis iu 6, ibi : « Animarum periculis et scandalis, quæ frequenter ex his proveniunt, obviare volentes, universis religiosis et sacerdotalibus clericis cujuscunque status vel conditionis existant, in virtute S. Obedientiæ, ac sub interminatione maledictionis æternæ districtissime prohibemus, ne aliquos ad votendum, jurandum, vel fide interposita, seu alias promittendum inducant, ut apud eorum ecclesiæ sepulturam eligant, vel jam electam ulterius non immutent. Nos enim, si secus actum fuerit, electionem tamē decernimus, nullius penitus existere firmitatis. Statuentes, » etc. : sequuntur aliæ poenæ.

(46. Insuper regulares, et omnes alii clerici sacerdtales inducentes aliquos, ut supra, ad eligendam sepulturam in eorum ecclesiis, incurront excommunicationem Papæ reservataam, textu expresso in Clementin. *Cupientes* 3, De poenis, § *Sane*, ibi : « Sane temerarios violatores constitutionis illius, quæ religiosis et clericis sacerdotalibus prohibet, ne aliquos ad votendum, jurandum, vel fide interposita, seu alias promittendum inducant, ut sepulturam apud eorum ecclesiæ eligant, vel jam electam ulterius non immutent, similem sententiam (excommunicatio-nis) poena in dicta constitutione contenta, in suo perdurante robore, incurtere volumus

(108) Præmonstratenses hac lege, quod attinet ad parochialia beneficia, non tenentur. Vide verb.

ipso facto ; ab alio, quam a Sede Apostolica, præterquam in mortis articulo, nullatenus absolvendos, nullis privilegiis, aut statutis cujuscunque tenoris existant, super his valituri. »

(47. Regularibus non licet in suis ecclesiis admittere ad celebrandum presbyteros sacerdtales contra prohibitionem episcopi. Sacra congregat. Concilii, *in Bononien.*, 2 Junii 1720, et in *Limana*, 29 Januarii 1633. Vide verb. *Missa*, art. 4, n. 20 et 21.

(48. Regulares inter missarum solemnia possunt recipere ea, quæ sibi offeruntur; dummodo a perambulationibus per ecclesiæ, ac similibus eleemosynarum exhortationibus se abstineant. Sacra congregatio Concilii, *in Bononien.*, 2 Junii 1620.

(49. Regularium numerus cuique monasterio et conventui præfigendus est. Paul. V, constitut. 9, incip. *Sanctissimus*.

(50. Plurima alia, quæ concernunt regulares circa conventus seu monasteria. Vide verb. *COVENTUS* per tot.

(51. Regulares cujuscunque ordinis, etiam Mendicantium, quantumvis Sedis Apostolice sint capellani, superioribus suis subjecti esse debent. Gregorius IX, constitut. 6, incip. *Per Romani*.

(52. Regularium superiores non cognoscunt causas suorum subditorum ad officium sanctissimæ Inquisitionis spectantes. Paulus V, constit. 26, incip. *Romanus*.

(53. Regulares cujuscunque ordinis, quantumvis exempti, de haeresi suspecti, puniuntur ab inquisitoribus haereticæ pravitatis. S. Pius V, constitut. 51, incip. *Pastoris*.

(54. Regulares omnes cujusvis ordinis, religionis et instituti, quibus pro delictis ad sanctæ Inquisitionis officium spectantibus penitentiæ genus aliquod impositum fuit (salutaribus penitentiis exceptis), eo ipso ad omnes religionis suæ gradus, et officia inhabiles censeantur, et deinceps, etiam si penitentiæ tempus expleverint, vel gratiam receperint, ad illa tamen proinoveri nullatenus possint, nisi prius obtenta a S. D. N. vel ab hac sacra congregatione coram Sanctitate Sua habenda speciali, et expressa rehilitationis gratia; alias promotio quælibet nulla sit, et promoventes ipsi privationem suorum officiorum, ac preterea vocis activæ et passivæ ipso facto incurvant, qui restitui, nisi ab eodem S. D. N. vel ab eadem sacra congregatione coram Sanctitate Sua habenda, non possint. Sacra congregatio generalis S. R. et universalis Inquisitionis, die 1 Octobris 1626.

(55. Regulares non possunt in Sabbato sancto benedicere domos, cum non possint hoc munus extra conventum suum exercere. Sacra congr. Conc., die 23 Novembris 1629, et in *Bononien.*, 2 Julii 1602.

(56. Regulares non possunt aggregare suæ regulæ personas in articulo mortis constitutas. Sac. cong. Rit., *in Spoletoana Terra de Visso*, 20 Junii 1609, apud Barbos.,

In Summa Apost. dec., verb. Regularis, n. 39.
 (57. Regulares non possunt constringi ab ordinariis ad interveniendum orationi quadriginta Horarum in cathedrali. Sacr. cong. Episcop. et Regul., in Salernitana, 18 Nov. 1581.

(58. Regulares non debent permettere pauperes mendicare in eorum ecclesiis, quando divina celebrantur officia. S. Pius V, constitut. incip. *Cum primum.*

(59. Regulares religionis suppressæ non remanent liberati a votis, sed adhuc his obstricti sunt; adeo ut nec matrimonium, nec testamentum facere, nec in fideicommissis et hæreditatibus succedere, nec aquirere possint, ut respondit sac. cong. Conc., in Veneta, 13 Mai 1679, et in Bononien., 25 Augusti 1692.

(60. Superiores regulares non possunt apponere interdictum in ecclesiis sibi subjectis. Sic, partibus auditis et informaulibus, declaravit sac. congr. Episcop. et Regul., in Neapolitana Censuraru, 21 Junii 1697, contra abbatem S. Petri ad Aram, qui ecclesiam monialium Reginæ cœli sibi subjectam interdicto subjecerat.

(61. Regulares profissi non possunt ad aliam religionem, etiam strictiorem transire sine licentia Sedis Apostolicæ. Monacell., tom. II, tit. 16, formul. 3, n. 18; Donat., *Prax. rerum regular.*, tom. I, parl. II, tract. 5, quu. 22, num. 11, et communis aliorum ex praxi et stylo curie; et quoad transitum ad alias religiones edita est novissime a Benedicto XIII constitutio incip. *Licet sacra*, quæ ad uberiorem notitiam hic ad litteram datur.

« BENEDICTUS, episcopus, etc.

« § 1. *Licet sacra Tridentina synodus, ut integritati disciplinæ regularium prospiceret, provido consilio statuerit neminem cuiuscunque ordinis prælatum vel superiorum, vigore cuiusvis facultatis, aliquem ad habitum et professionem admittere posse, nisi, ut in ordine ipso, ad quem transferatur, sub sui superioris obedientia in clauso perpetuo maneat; et licet Pius Papa prædecessor noster constitutionem ediderit, qua omnia privilegia abrogavit quibuscumque ordinis monasteriis, hospitalibus, et locis piis olim concessa excipiendi et reliendi fratres, monachos, canonicos, aliosque, quamvis in ordine mitiori professos, prohibendo, ne illi in posterum ad habitum et professionem regularem admitterentur, etiam si perpetuo manere et vivere deberent in claustrō; nihilominus viri pietate et prudentia conspicui Nobis exposuerunt, se longa experientia didicisse, nosque ipsi, qui, Deo lavente, hac ipsa die regulare institutum ordinis Prædicatorum in adolescentia profissi fuimus, etad huc profitemur, sepe longo usu cognovimus, prædictas sanctiones et cautelas pro recta ordinum regularium disciplina adversus calliditatem et malitiam hominum tuenda, parum sufficere; siquidem compluries contigit, et in dies contingere videamus, quospidam, ordi-*

nis regularis et claustralium institutum professos, deinde postquam illud apostasia deseruerunt, vel etiam aliquando sine apostasia, peculiares ob causas, ejusmodi transitus facultatem postulare et impetrare conveuisse a propriis superioribus, se privilegium subditis suis regularibus eundem transitum ad alias religiones concedendi habere jactantibus, vel ejusmodi facultatem sibi dari procurare a sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalibus legatis, vel ab ejusdem ecclesiæ cardinali majori penitentiario, et non raro a Nostræ civitatis Avenionensis vicelegato, vel ab alterutra ex congregationibus venerabilium fratum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalium negotiis episcoporum et regularium præposita, et sacri concilii Tridentini Interpretum. Quæ facultas transeundi ad profitendam regulam alterius religionis in qua nulla vigeat claustralium et regularis observantia, vel in aliam religionem hospitalarium, aut militarem, vel hospitalarium simul et militarem, ubi etiam vigeat claustralium, et regularis observantia compluribus decretis earumdem congregationum, et optimo statui ordinum regularium maxime opponitur.

« § 2. Quare præcipua sollicitudo nostra erga omnes regularium familias, quas veluti acies castrorum, ad excubias militantis Ecclesiæ ordinatas, magno et vere paterno amore complectimur, Nos monet, ut præsenti constitutione in suo pleno robore et vigore perpetuis temporibus duratura, integriori eorumdem regularium disciplinæ provideentes, prædictam corruptelam evellere studeamus; itaque omnibus et singulis regularibus, in quoconque regulari et claustralni ordine professis, transitum ad quemcunque alium ordinem, in quo claustralium et regularis observantia non vigeat, post maturam hac de re habitau deliberationem, motu proprio et ex certa scientia omnino prohibemus; transitum etiam ad quemcunque ordinem hospitalarium vel militarem, vel hospitalarium simul et militarem, etiam in hujusmodi ordinibus claustralium et regularis observantia vigeret: ac etiamsi ageretur de apostata vel non apostata, a primævo suo ordine ad ejusmodi alium transire volete pari modo prohibemus. Insuper quibuscumque superioribus regularium, sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalibus legatis, ejusdem sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardin. Majori penitentiario, nuntiis Apostolicæ Sedis, vicelegato Avenionensi, utrique congregationi cardinalium negotiis episcoporum et regularium præpositæ sacrique concilii Tridentini interpretum, per præsentes tollimus, revocamus et abrogamus quæcumque privilegia, auctoritates, facultates et consuetudines, ejusmodi transitum concedendi cuicunque regulari, claustrali, apostatae, vel non apostatae quacunque de causa, quamvis etiam consensus, tam superioris, in cuius ordine antea professus fuerit, quam alterius superioris, in cuius ordine novam professionem

emittere voluerit : Nobis autem, Nostrisque successoribus Romanis Pontificibus pro tempore exstituris similes concessiones penitus reservamus, ita ut in posterum sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales legati, ejusdem sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalis major pœnitentiarius, nuntii Apostoliceæ Sedis, vicelegatus Avenionensis, prædictæque congregations in examine libellorum supplicum, hujusmodi transitus postulantum, hac de re nihil omnino decernere possint, nisi Nostro, vel Romani Pontificis pro tempore exstuti ri speciali rescripto, ejusmodi libelli supplices ad illos remissi fuerint; quo rescripto etiam obtento, nihilominus transitus facultatem, etiamsi causæ ejus concedendi summæ viderentur, nullo modo concedere valeant, nisi postquam Nobis, et pro tempore exstituro Romano Pontifici, totius rei distincta et accurata relatio facta fuerit, et postquam a Nobis ipsis, vel a Romano Pontifice pro tempore exstituro eamdem causarum pondus approbatum, et transitus facultas concessa fuerit.

« § 3. Eisdem vero præsentibus litteris nostris quoscunque transitus, non observato ad unguem harum tenore, in posterum faciendo, nullos et invalidos fore et esse declaramus; ordinariis locorum concedentes, vel ad illos extendentes eamdem facultatem procedendi in eos, qui deinceps, præsenti constitutione non observata, ad alium ordinem transire ausi fuerint, quam Tridentina synodus ordinariis concessit in regulares, extra monasteria vagantes, et criminia committentes.

« § 4. Decernimus quoque, etc.

« § 6. Quocirca mandamus universis locorum ordinariis, ut, quando, ubi et quoties opus fuerit, easdem præsentes solemniter publicantes, eis in præmissis efficacis defensionis præsidio assistant non obstatibus constitutionibus, etc.

« § 6. Nulli ergo omnino hominum, etc.

« Datum Romæ apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominice 1726, Idibus Februarii, Pontificatus nostri anno secundo.

« P. card. Prodatarius.

« Visa de curia J.

« F. cardin. OLIVERIUS, archiepiscopus Aneyranus.

« L. MARTINETTUS. »

(62. Regulares omnes profissi tam superiores quam subditi nequeunt condere testamentum. *Communis*, et certa, per text. in cap. *Quia ingredientibus* 7, caus. 19, q. 3, ibi: « *Quia ingredientibus monasterium convertendi gratia, ulterius nulla sit testandi licentia, sed res eorum ejusdem monasterii juris siant, aperta legis definitione decretum est.* » Idem habetur authent. *Ingressi*, cod. *De SS. ecclesiis*. Et ratio clara est, quia ob votum obedientiæ et paupertatis omni libertate et proprietate se privant, ita ut nec velle, nec nolle, nec quidquam proprium, de quo disponere possint, amplius habeant. » *Citatis juribus*, jun-

cto capite *Non dicatis 11, caus. 12, quæst. 1.*

(63. Neque regulares testari possunt ad vias causas. *Communis*. Juris enim rationes æque in testamentis ad vias causas, ac in aliis locum habent; adeoque jura indistincte sunt intelligenda, cum ubi lex non distinguit, neque nos distinguere debeamus, cap. *Quia circa 22, De privilegiis, et l. De pretio 8, ff. De publiciana in rem actione.* Imo neque de licentia prælati seu superioris. (64. *Communis*, quia ut dicitur in l. *Nemo 45, ff. De regul. jur.* « *Nemo plus juris ad alium transferre potest, quam ipse haberet,* » et cap. *Nemo potest 79, De regul. jur. in 6.* « *Nemo potest plus juris transferre in alium, quaro sibi competere dignoscatur;* » cum nemo possit dare quod non habet; l. *Traditio 20, ff. De acquirendo rerum dominio, c. Daibertum 1, qu. 7, cap. Quomodo, De consecrat., dist. 4, cap. Quod autem 5, De jurepatronat.* Et expresse declaravit sacra congregatio visitationis Apostoliceæ, sub die 19 Januarii 1696, decreto 5, et approbavit congregatio particularis quinque cardinalium, die 25 Julii ejusdem anni in causa religiosorum S. Spiritus in Saxia de Urbe, ubi quod dicti religiosi non possunt testamentum condere, neque de licentia præceptoris seu commendatoris domus; apud Monacell., tom. II, titul. 13, formul. 17, n. 13.

(65. Nec possunt regulares testari, etiam si autem professionem sibi aliquam suumani suorum bonorum reservassent cum facultate testandi, quia est actus dominii, pro quo explendo defecit prorsus in eis habilitas, cum sit species novæ ultimæ voluntatis. *Passerin.*, *De statibus homin.*, tom. I, quæst. 186, art. 7, n. 50; *Monacell.*, tom. I, in *Append. Adnotat. ad constitut.*; *Clement. VIII, De largitione munera*, n. 17; *Sanchez*, et alii passim, arg. *Supracitatis juribus*. (66. Quinimo regularibus professis neque licet testamentum a se conditum ante emissionem professionem moderari per viam declarationis. *Sacr. congregat. Concil.*, 4 August. 1685, lib. *xxv Decret.*, fol. 237; apud *Monacell.*, tom. VI, *Supplement. ad II tom.*, n. 277. *Vide verb. TESTAMENTUM*, art. 3, n. 36.

(67. Quoad ea quæ possunt et debent necessario observare regulares circa largitionem munerum, datur hic ad litteram.

Constitutio Clementis VIII. De largitione munerum una cum ejus confirmatione facta ab Urbano VIII, sub pænis privationis offici, vocisque activæ et passivæ ipso jure incurrendis, Januario quoque mense legendu.

« CLEMENS, episcopus, etc.

« Religiosæ congregations ab insigni sanctitate viris Spiritus sancti afflato institutæ, tantas Ecclesiæ Dei utilitates omni tempore attulerunt, ut ad eas conservandas et instaurandas Romani Pontifices prædecessores Nostri, magnum jure optinuo diligentiam semper adhibuerint: nam cum ea sit rerum humanarum conditio et natura, ut etiam quæ optime fundata et constituta

sunt, partim hominum imbecillitate, et ad malum proclivitate, partim dæmonis astutia, paulatim deficiant, ac nisi cura pervigili sustententur, in deterius prolabantur; idcirco Summorum Pontificum vigilantia magnopere laboravit, ut regularium ordinum disciplina, aut labefactata in pristinum restitueretur, aut salutaribus constitutionibus communita, integra atque incolumis permaneret. Quorum Nos vestigiis pro eodem officii munere insistere, et pastoralem illorum sollicitudinem (quantum possumus), divina adjutrice gratia, cupimus imitari.

« § 1. Quare, ne ex muneribus, quæ a pluribus religiosis vita professoribus ex Christi patrimonio, quibusvis hominibus quavis ex causa saepe tribuuntur, gravia incommoda et mala, etiam boni specie, existant, praecavere studentes, hac nostra perpetuo valitura constitutione universis et singulis cujuscunque ordinis Mendicantium, vel non Mendicantium, bona immobilia et redditus certos ex indulto Apostolico possidentium vel non possidentium, seu cuiusvis congregationis societatis et instituti (non tamen militis) regularibus personis utriuslibet sexus omnem, et quamcunque largitionem et missionem munerum penitus interdicimus; sub qua prohibitione comprehendi volumus omnia et singula capita, conventus et congregations, tam singulorum conventuum, monasteriorum, prioratum, praepositurarum, praæceptoriarum, domorum et locorum, quam provincialia aut generalia cuiuslibet provinciae, sive universi ordinis, societatis aut instituti; eorumque, vel earum camerarios, commissarios, et quoscunque officiales, et singulares personas; ipsos etiam ordinum, congregationum et societatum hujusmodi superiores, quascunque dignitates obtinentes, etiam generales et provinciales, magistros, ministros, et quocunque nomine praefectos, necnon conventuum, monasteriorum, prioratum, praepositurarum, praæceptoriarum, domorum et locorum quoruncunque abbates, priores, praepositos, praæceptores, etiam majores guardianos, ministros, rectores atque abbatissas, priorissas et alio quovis titulo praesidentes, tam ipsis regularibus quam locorum ordinariis, seu quibusvis superioribus subjectos utriuslibet sexus ad vitam vel ad tempus deputatos: adeo ut nemo unquam eorum, vel earum directe vel indirecte, palam vel occulte tam communi quam particulari et proprio nomine, etiam sub quovis statuti vel consuetudinis, seu verius corruptelis, aut alio praetextu, vel quacunque causa, nisi in generali capitulo, aut alia generali congregatione, re mature discussa, unanimi consensu omnium, superiorumque permisso causa approbata fuerit, quidquam tale attentare valeat.

« § 2. Id autem ita absolute et generatim vetitum intelligatur, ut neque omnino fas sit, quidquam donare, tam ex fructibus, redditibus et preventibus, collectis vel contributionibus, aut obligationibus, sive elemosynis, aut subsidiis certis vel incertis,

ordinariis seu extraordinariis, mensæ seu massæ communis, vel cuiusvis fabricæ et sacristiæ, quorum bona communiter, ut præfetur, administrantur, seu quæ rationibus reddendis sunt obnoxia, quam ex pecuniis etiam, quæ a singulis quovis modo acquisita in commune conferenda omnino sunt: nec si per viam voluntariæ contributionis in communi congerantur: nec si forsitan privatim et nominativi cuilibet religioso a suis superioribus vel a propriis affinibus, propinquis, familiaribus, amicis aut benevolis, vel a piis Christifidelibus, etiam eleemosynæ, aut charitatis, et illius propriæ personæ intuitu attributæ, seu quoquomo per quemlibet religiosum suo monasterio, domui, aut loco acquisitæ, eique, ut ad libitum de iis disponat, per superiores concessæ fuerint, præterquam leviora esculenta aut poculenta, seu ad devotionem vel religionem pertinentia munuscula communi tantum, nunquam vero particulari nomine (ubi superiori de consensu conventus videbitur) tradenda.

« § 3. Sed et hujusmodi missiones munerum ipsis religiosis utriuslibet sexus, non solum per se, verum etiam per alios tam directe quam indirecte prohibitas declaramus.

« § 4. Neque vero quispiam ab hac generali prohibitione se excusare valeat, etiamsi munera miserit cuivis personæ laicæ vel ecclesiasticæ cujuscunque status, gradus, dignitatis, ordinis vel conditionis, et quavis, non solum mundana et ducali, regia, imperiali, verum etiam ecclesiastica et Pontificali, aut alia majori, etiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalatus dignitate fulgentibus, etiam proprio loci ordinario; etiam ex causa et occasione benedictionis vel susceptionis monialium, tam sibi subditarum quam non subditarum, aut ipsi etiam alia proprio ordinis vel congregationis protectori, viceprotectori, generali vel principali, aut cuiusvis monasterii, prioratus, domus, aut cuiuslibet alterius loci regularis superiori, aut alio quocunque officio, munere aut dignitate fulgenti, vel cuicunque etiam simplici et particulari religioso; ita ut inter ipsis quoque religiosos (ne pravo ambitionis impulsu pro consequendis in sua religione gradibus et dignitatibus alter alterius gratiam et benevolentiam auctetur) quacunque largitio, aut donatio munerum (visi rerum minimarum de licentia expressa et in scriptis superiorum) sit penitus interdicta.

« § 5. Insuper prohibemus ne unquam, eisdem regularibus licet illas pecunias quoquomo ergare in aliquius etiam benefactoris, aut protectoris, vel ordinarii honorem, etiam occasione transitus, vel primi ingressus, aut ad beneficiorum acceptorum memoriam, gratiæ unimi testificationem, seu pro predictis personis, quavis auctoritate vel dignitate fulgentibus honorifice, laute et opipare excipiendis, seu pro quibusvis conviviis eisdem, aut cuivis illorum, quacunque occasione, vel

causa exhibendis, vel pro comessationibus, aut compotationibus quibusvis personis, tam ejusdem ordinis, congregationis, monasterii, domus aut loci, quam extraneis largiendis, aut pro exhibendis spectaculis etiam piis intra ecclesias, monasteria et domos sacras, seu pias, vel extra eas, in quibusvis publicis, aut privatis, aut profanis locis, etiam ubi sanctorum, et sanctarum vita, aut res pie gestae, etiam in memoria passionis Dominicæ populis spectandæ proponuntur, aut alias in predictis, sive in quibusvis rebus supervacaneis, ad pomparam et ostentationem, aut ad oblectationem, vel paucorum lucrum, et privata commoda quomodolibet pertinentibus, nisi re ipsa pro divino cultu et veris Christi pauperum indigentias, servato in hoc charitatis ordine et habita necessitatis ratione, de consilio et consensu superiorum sublevandis, aut alias in rebus licitis, et per capitulum generale aut provinciale non prohibitis, vel taxam ibi forsitan præscriptam non excedentibus, sumptus hujusmodi flant.

« § 6. Declarantes tamen, per hæc laudabilem, et Apostolica doctrina, sacrisque canonibus commendatam hospitalitatem, præsertim erga pauperes et peregrinos nequaquam imminui aut prohiberi. Quinimo si qui redditus ad id, vel ex fundatione, vel ex institutis, statutis aut consuetudinibus aliquorum monasteriorum, ordinum, aut regularium hujusmodi locorum, aut ex testatorum vel donantium voluntatibus, sive alias applicati aut donati sunt, eos omnino (ut decet) integre in usus pios hospitalitatis hujusmodi erogandos esse, et præsertim in monasteriis, seu locis desertis, et a laicorum ædibus longius remotis, ubi tamen pauperum, et vere egenorum ratio in primis beatetur.

« § 7. Si quos vereditiores occasione transitus, sive alias ex devotionis aut necessitatis causa eo divertere contigerit, eos sane deceret refectorio communī cum religiosis, mensaque, et ferculis communib⁹, nequaquam a ceteris distinctis contentos esse; verum omnino ipsi regulares in hospitibus hujusmodi potentioribus excipientis ita se gerant, ut in eis frugalitas et paupertas religiosa prorsus gluceat.

« § 8. Pari etiam ratione districte inhibemus, ne quispiam ex predictis laicis alias, quatuor, ut superius dictum est, vel clericus secularis vel regularis quoconque honore, præminentia, nobilitate aut excellentia, etiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalatus dignitate prædictus, etiam protector, vice-protector, loci ordinarius, prælatus, generalis, provincialis, aut monasterii, domus vel loci cuiuslibet superior, eorumve affines, propinqui, familiares, aut ministri utriuslibet sexus, quidquam contra hanc superioris expressam prohibitionem recipient.

« § 9. Quod, si vel ab aliquo particulari religioso, vel a superiori quopiam generali, provinciali, aut quoconque officio fungente, aut a conventu, capitulo vel congregacione,

sive ab universo ordine et religione quidquam reçeperint, quod acceperint, suum non faciant; verum, ipso facto, absque aliqua monitione judicis, decreto, sententia aut declaratione, ad illius restitutionem omnino in utroque foro teneantur, adeo ut, restitutione ipsa realiter non facta, neque etiam in foro conscientiæ absolvī possint.

« § 10. Hanc autem restitutionem fieri volamus non privatim ei religioso, qui donavit, sed ei monasterio, domui vel alteri loco, de cuius bonis facta est largitio, vel si non de ejus bonis donatum est, in quo idem religiosus donans professionem emisit, vel si nomine totius capitulo, conventus aut congregationis, vel universi ordinis, seu religionis donatio facta extiterit, pariter communī mensæ, aut massæ, cujus nomine donatum fuerit, accepta munera restituantur, ita ut, nec qui donavit, nec conventus, capitulo, congregatio, ordo aut religio, cui restitutio facienda est, illam remittere, et iterum condonare, aut recipientem ab obligatione restituendi eximere, vel ut in pauperes eroget, concedere quoquomodo possit.

« § 11. Quod si quis ex supradictis regulis utriuslibet sexus, cujuscunque gradus, ordinis, dignitatis, ac ubilibet locorum existentibus, conjunctim cum ceteris, seu divisim nostrarum hujusmodi prohibitio-num, statutorum, ordinatum, iussionum, decretorum, mandatorum transgressor fuerit, statuimus, ut omnibus et singulis per eum obtentis dignitatibus, gradibus, munib⁹ et officiis, eo ipso privatus, ac ad illa, et alia similia, vel dissimilia in futurum obtinenda inhabilis perpetuo, et incapax, ac perpetua infamia et ignominia notatus existat; et præterea privationem vocis activæ et passivæ, absque ullo superioris decreto aut ministerio, ipso facto incurrit; nec non ultra hujusmodi penas, etiam tanquam contra furti, et Simoniam criminum reum, tam per viam denuntiationis, accusationis aut querelæ, quam etiam ex officio procedi, et inquiri, condignisque suppliciis affici debat.

« § 12. Pœnis aliis a jure statutis, ac per alias constitutiones Apostolicas, aut propria cujusvis ordinis, congregationis, monasterii, domus aut loci statuta, vel consuetudines contra personas aliquid præmissorum committentes, forsitan decretis, et inflictis, nihilominus in suo robore permanisuris.

« § 13. Quocirca universis et singulis modernis, et pro tempore existentibus locorum ordinariis, eorumque vicariis et officialibus, nec non quorumcunque ordinum, prioratum, monasteriorum et domorum superioribus, etiam generalibus seu provincialibus, ceterisque, ad quos spectat, per Apostolica scripta mandamus, quatenus ipsi, et eorum singuli, quantum ad eos pertinet, carent omni studio, diligentia, auctoritate et vigilancia, præsentem constitutionem firmiter, et inviolate observari, et contra inobedientes, vel transgressores condignis pœnis au- madverti; eosdem inobedientes, nec no-

portuna juris et facti remedia, appellatione postposita, compescendo, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sacerdotalis.

« § 14. Non obstantibus constitutionibus, etc.

« § 15. Volumus autem, ut praesentes litterae in valvis Sancti Joannis Lateranen. et Principis apostolorum de Urbe basilicarum, et in acie campi Florae publicentur, affixis inibi earum exemplis, et dimissis; quodque earum exempla, seu illarum compendia in libris quoruncunque statutorum prædictorum monasteriorum, prioratum, collegiorum, domorum, ordinum et congregationum (quoad moniales in vernaculum, et vulgarem cujusque regionis sermonem versa), et a loci ordinario, qui id quamprimum fieri curet, subscripta inserantur, et saltem quotannis in capitulis, sive congregationibus cujusque earum alta et intelligibili voce legantur; et nihilominus post sexaginta dies a die publicationis (ut præfertur) in Rom. curia facienda, unumquemque citra montes; ultra montes vero, post quatuor menses perinde arcent et afficiant, ac si cuique personaliter intimatæ, et per eos juratae fuisse.

« § 16. Quodve earum transumptis, etc.
« Nulli ergo omnino, etc.

« L. card. prodat.

« M. Vestrius Barbianus.

« « A. De ALEXIIS. »

Confirmatio et moderatio supradictæ constitutionis.

« URBANUS, Papa VIII, etc.

« § 1. Nupera congregacione nonnullorum Romanæ curiæ prælatorum coram dilecto filio nostro Antonio tituli S. Petri ad Vinclu presbytero cardinali S. Onuphrii nunupato, majori pœnitentiario, ac nostro in Alma urbe provicario in spiritualibus generali et nostro secundum carnem fratre Germano a Nobis deputata, emanavit declaratio tenoris subsequentis, videlicet :

« Cum circa interpretationem constitutionis fel. rec. Clementis VIII, sub dat. XIII Kal. Julii, pontificatus sui anno tertio, de largitione munierum regularibus utriusque sexus interdicta, nonnullæ difficultates, et ambiguitates sint exortæ; congregatio specialiter a S. D. N. Urbano divina Providentia Papa VIII, coram eminentissimo cardinali S. Onuphrii majori pœnitentiario, ac Urbis provicario deputata, auctoritate sibi attributa declaravit, et declarat, munera a religiosis utriusque sexus tribui posse ex causis gratitudinis, conciliationis benevolentiae, ejusque conservationis erga ipsam religionem vel conventum, aliisve causis ex sua natura actu virtutis et meriti continentibus, modeste tamen, ac discrete, et dummodo id non fiat nisi desuperiorum localium licentia, ac etiam cum consensu majoris partis conuentus, si talis consensus de jure,

vel ex constitutionibus, seu consuetudinibus cujusque religionis respective, in hujusmodi casibus requiratur; consensum vero conuentus in § 2, ejusdem constitutionis ad leviora esculenta, seu ad devotionem et religiositatem pertinentia munuscula largienda, etc., requisitum, intelligi debere de consensu alias de jure requisito, et ubi concurrit ambitionis suspicio, qua cessante, nec in his requiri licentiam superiorum in scriptis in § 4, ejusdem bullæ requisitam, sed sufficere licentiam, etiam oretenus eisdem concessam, declarat; commissiones autem, compotationes et convivia, in excipiendis præsertim benefactoribus, protectoribus, vel ordinariis honorifice et laute; de quibus in § 5 et 6, ejusdem constitutionis, censeri tantummodo prohibita, si decentiæ status regularis adversentur; restitucionem vero receptorum conuentibus faciendam, de qua in § 10, ibidem cautum est, intelligi debere de conuentibus, ad quos data seu missa de jure pertinent, si id commode fieri potest, alias conuentui ejusdem religionis viciniori loco, ubi petita fuit absolutio, restituantur; insuper eadem facultate sibi tributa, omnes qui hucusque adversus supradictæ constitutionis capitula hic moderata largiti fuerunt vel receperunt, a poenitentia quibuscumque in eadem constitutione inflictis et incursis posse et debere a propriis confessariis absolvi in foro conscientiæ, etiam non facta prius hujusmodi rerum donatarum seu datarum restitutione; quoad eos, vero qui preter modum prædictum graviori religionis detimento largiendo vel recipiendo transgressi sunt, sed ob inopiam restituere nequeunt, eadem Sanctitas concedit majori poenitentiario, ut de præteritiis usque ad diem datæ præsentium in foro conscientiæ absolvat, dispensem et condonet, seu absolvit, dispensari et condonari mandet, prout in Domino magis expedire judicaverit.

« § 2. Et ne prædictæ Clementis VIII, constitutionis memoria dilabatur, superiores locales cujuscumque monasterii, conuentus, domus ac collegii regularis, sub poena privationis officii, vocisque activæ et passivæ ipso jure incurrenda, efficere teneantur, ut in perpetuum singulis annis mense Januario, non solum prædicta constitutio (quam in reliquis ejus partibus eadem Sanctitas omnino observari jubet, et quatenus opus sit, innovat (quemcumque prætensum non usum, aut prætensum usum, seu prætensam consuetudinem damnando et irritando), verum etiam hoc decretum in aliqua publica congregazione, vel saltem in publica mensa perlegatur; omnibus tam ecclesiasticis personis, etiam regularibus, quam laicis cujuscumque sint ordinis, conditionis, gradus ac dignitatis, etiam speciali nota dignis, et qui sub generali dispositione non comprehendenterentur, prædictam Clementis constitutionem contra præsentis decreti tenorem declarandi, vel interpretandi facultate penitus interdicta, super quibus sanctissimus contradictores quoslibet, et rebelles per op-

mandavit expediri breve datum Romæ die decima quinta Septembri 1640.

« § 3. Quapropter, ut præmissa firmius subsstant, et inviolabiliter observentur, quantum cum Domino possumus, providere volentes, motu proprio, et ex certa scientia, ac matura deliberatione nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, declarationem præinsertam cum omnibus, et singularis in ea contentis tenore præsentium perpetuo confirmamus et approbamus, illique inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adjicimus, ac omnes, et singulos, tam juris quam facti defectus, si qui desuper quomodo libet intervenerint, supplemus, illaque inviolabiliter ab omnibus, ad quos spectat et spectabit in futurum, observari.

« § 4. Sicque, et non aliter, etc.

« § 5. Non obstantibus, etc.

« Datum Romæ, apud Sanctam Mariam Majorem sub annulo Piscatoris, die xvi Octobris 1640 Pontificatus nostri anno decimo octavo.

« M. A. MARALDUS. »

(68. Recipientes munera a regularibus contra præscriptum dictarum constitutionum Clementis et Urbani VIII, quicunque sint, sive regulares, sive sacerdotes, quacunque dignitate vel superioritate prediti, in neutro foro absolví possunt ante factam restitutionem, ut patet in d. constitutione Clementis VIII, § 9. (69. Et si munus excedat summam scutorum decem, neque possunt absolví a summo pœnitentiario, prout patet ex novissima const. Innocentii XII, declaratoria facultatis cardinalis pœnitentiarii, emanata tertio Nonas Septembr. 1692, incip. *Romanus Pontifex*, in qua § 17, sic expresse habetur: « Muera a regularibus contra recolend. mem. Clementis Papæ VIII, pariter prædecessoris Nostri anno Incarnationis præfatæ 1593, tertio decimo Kalendas Julii editam constitutionem ultra valorem decem scutorum monetæ recipientes, exceptis rerum medicinalium, seu de devotionis muniberibus, ante factam restitucionem non absolvat nec mandet absolví. Infra vero prædictum valorem, nonnisi facta arbitrio ipsius majoris pœnitentiarii, seu per eum eligendi confessarii eleemosyna, quæ in beneficium religionis seu conventus, cui de jure facienda esset restitutio, si caute fieri potest, erogetur, absolvat seu mandet absolví. » Vide infra num. 128.

(70. Regulares non possunt uti Livellis, nisi servata forma dictæ constitutionis Clementis VIII; sic declaravit sac. congregat. Episcop., in *Florentina*, 21 Julii 1690, ad relationem claræ mem. cardinalis Petrucci; apud Monacell., loc. cit., num. 7.

(71. Quoad ea quæ concernunt regulares assumptos ad episcopalum. Vide verb. Episcop., art. 7.

(72. Assignatur tempus, quo a regularibus legendaris sunt variæ constitutiones Apostolice, et decreta sacrarum Congregationum sub pena privationis officii, vocisque actiæ et passivæ ipso facto a superioribus in-

currenda, ut nolat Lantusca, in *Theatr. Reg.*, verb. *Decreta*, n. 2.

Mense igitur Januario.

Legi debent constitutiones Clementis VIII, incip., *Religiosæ congregationis*, et Urb. VIII, incip. *Nuper a congregatione de largitione munérum*. Sic statuitur in constitut. Urb. VIII, incip. *Nuper*, § 2.

Kalendis Martii.

Legi debet decretum spectans ad Sanct. Officium Alexandri VII, jussu editum incip. *Licet alias*. Sic statuitur in ipsa constitutione, § 5, ubi mandatur, quod legatur una cum aliis decretis et constitutionibus Apostolicis ad S. Officium Inquisitionis adversus haereticam pravitatem pertinentibus quotannis legi juxta decretum Urbani VIII, incip. *Sanctissimus Dominus*.

Feria sexta post Octavam corporis Christi, et feria secunda post primam Dominicam Adventus; vel infra terminum unius mensis immediate subsequentis, juxta decretum sacrae congregationis Regular. ad instantiam procuratoris generalis congregationis Lateranensis editum die 16 April. 1630. Vel infra terminum decem dierum immediate subsequentium, juxta decretum ejusdem sacrae congregat. Regular. ad instantiam procuratoris generalis ordinis Eremitarum S. Augustini editum die 21 Maii 1638.

Legi debent decreta sacrae congregationis Concilii de celebratione missarum, incip. *Nuper a congregatione*.

Feria sexta post octavam Assumptionis B. M. V. vel per totum residuum mensis Augusti, juxta decretum sacrae congregationis S. Inquisitionis ad instantiam procuratoris generalis congregationis Lateranensis editum die 11 Febr. 1638.

Legi debet sub pœnis privationis officii, vocisque activæ et passivæ ipso facto incurridis, atque aliis Suæ Sanctitatis arbitrio infligendis, etc. Decretum sacrae congregationis sancti Officii jussu Urbani VIII, editum de observantia constitutionum Apostolicarum ad sanctum officium pertinentium, incip. *Sanctissimus Dominus*.

Diebus a superiore assignandis, bis quotannis,

Legi debent sub pœnis privationis officiorum, et vocis activæ et passivæ, decreta generalia Clementis VIII pro reformatione regularium, incip. *Nullus omnino*; et decreta sacrae congregationis Concil. Urbani VIII, jussu edita de regularibus apostolatis et ejusdem, incip. *Sacra congregatio*, una cum decreto ejusdem sacrae congregationis Iunxit. XII, jussu editum, moderatorio, et incorrigibilius respective innovatorio incip. *Instantibus procuratoribus*.

Item bis quotannis diebus a superiore assignandis,

Legi debent decreta Clementis VIII, super receptione, educatione et professione novitorum, quorum primum, incip. *Regularis disciplina*; secundum, incip. *Sanctissimus in Christo*; tertium, item incip. *San-*

etissimus in Christo Pater; quartum, item, incip. Sanctissimus in Christo Pater; quintum, incip. Causa ad regularem disciplinam.

Item in quolibet generali vel provinciali capitulo, congregatione, capitulari congres- su, diectis, etc., sub pena privationis officii, vocisque activae et passivae ipso facto incur- rendis.

Legi debet decretum sacrae congregatio- nis S. Officii Urbani VIII, jussu editum de observantia constitutionum Apostolicarum et decretorum ad sanctum Officium perti- nentium incip. *Sanctissimus Dominus.* Item sub iisdem penis legi debet saltem semel singulis annis Kalendis Martii in publica mensa, vel alias in capitulo ad hoc speciali- ter convocato una cum aliis decretis et constitutionibus Apostolicis ad S. Officium Inquisitionis adversus haereticam pravitatem quotannis legi solitis, juxta dictum decre- tum Urbani VIII, incip. *Sanctissimus Domi- nus.*

Item sexto quoque mense in conventibus recollectionis et novitatus pro nostris, legi debet decretum Innocentii XI, incip. *Pro meliori novitiorum.*

Item pro nostris bis saltem in singu- lis annis, sub pena destitutio*nis superio- rum localium ipso facto incurrenda.*

Legi debet constitutio pro restituendo ac conservando candore regularis disciplinae, edita ab Urbano VIII, die 1 Junii 1640, et incip. *Militantis Ecclesiae.*

(73). Regulares utriusque sexus tenentur ad observantiam regulae secundum primae- vam institutionem; textu expresso in concilio Tridentino, sess. xxv, *De regularibus*, n. 1, cap. *Cum causam* 27, *De electione*, cap. *Ad nostram* 4, *De appellat.*, cap. *Super eo* 9, et cap. *Ex part.* 29, *De regularibus*, cap. *Recolentes* 3, et cap. *Ea qua* 8, *De statu monachor.* Quamvis enim controvertant docto- res, an si reducatur religio, seu monasterium, ad primum regulae rigorem, pristi- namque severitatem, teneantur regulares inibi professi ad illam reformationem, pos- sintque ad illam servandam compelli? Et Olt- trad., consil. 96, et aliqui alii tenuerint, non posse praecise compelli; tamen contra- ria opinio est. *Communis per jura citata*, et eam tenent Innocentius in cit. cap. *Super eo* 9, *De regularibus*, et ibi Joannes An- dreas, Butrius, cardinal. et abbas plene in cap. *Ad nostram* 3, *De appellationibus*, n. 4; et ibi late Felinus, n. 4 et 5; Decius, n. 5 et 6; Praepositus, n. 9; Butrius, in cap. *Cum causam* 27, *De elect.*, n. 14 et 15, ubi sic expresse dicit: « Non excusantur intran- tes religionem collapsam, si ipsam profiten- tur, licet tempore, quo profitentur, non sit ibi observantia, si regulam ad unguem non servant, et sic videtur quod omnes mona- chi vadant ad domum diaboli. » Et ibidem Joann. de Anania, n. 4, dicens: « Nota tex- tum (et servent regulam), qui probat, quod non excusat ille, qui intrat religionem collapsam, in qua regula non servatur ad unguem si illam profitetur, et sic videtur

secundum dominum Antonium, quod hodie omnes monachi vadant ad domum diaboli. » Et sequitur Fagnan., *ibid.*, n. 33, et in c. *Ne innitaris* 5, *De constitutionibus*, n. 326, et in c. *Recolentes* 3, *De statu monachorum*, a n. 4 ad 7; Donatus, *Prax. rerum regula- rum*, tom. IV, tract. 15, q. 5 per tot, et alii passim, quam sententiam uti veram et communem amplexa est Rota, decis. 216, part. II, divers. per tot, et praesertim n. 7 et seq., et probavit sac. congreg. Concilii; apud Fagnan., in cit. cap. *Recolentes* 3, *De statu monachor.*, n. 7, ubi censuit posse superiores regularium inducere reformatio- ne in juxta ipsorum instituta, si eorum mona- steria sint relaxata et regula collapsa, et ad illam omnes obligare, ut colligitur ex cit. cap. 1, sess. xxv, *De regularibus*.

(74). Et ratio est, quia religiosi per pro- fessionem renuntiarunt propriæ voluntati, cum non amplius habeant velle, nec nolle, textu expresso, in cap. *Si religiosus* 27, *De electione*, in 6, cap. *Religiosus* 2, *De testa- mento*, etiam in 6, cap. *Religiosi* 5, *De se- pulturis*, item in 6, cap. *Non dicatis* 11, caus. 11, q. 1, et ut recte dicunt Summa Asten., tit. 47, *De regularibus*, art. 3, in 7, quest.; Fagnan., loc. cit., n. 6, et alii.

(75). Profitentes profitentur regulam non consuetudinem et relaxationem, imo ad id expressam faciunt protestationem, adeoque ad regulæ observantiam compelli possunt a superioribus, non obstante contraria con- suetudine et inducta relaxatione.

(76). Et tanto magis hoc potest fieri a Summo Pontifice. Regularibus enim nefas esset reluctari Papæ reformationem inducenti; unde miratur, et recte conqueritur Fagnan., in cit. c. *Ne innitaris* 5, *De constitutionibus*, n. 326; quod quidam regulares, audita opinione, quam nonnulli autores probabilem dicunt, quod Summus Pontifex non possit regularibus ad prescriptum Regu- lae reformationem indicere praeter con- suetudinem, quæ in religione vigebat tem- pore professionis emissæ, ausi sint debitam mandatis Apostolicis obedientiam denegare, cum talis opinio sit manifeste falsa, et contra c. *Cum causam* 27, *De elect.*; c. *Ad no- stram* 3, *De appell.*, cap. *Super eo* 9, et cap. *Ex part.* 29, *De regularibus*; c. *Recolen- tes* 3, et cap. *Ea qua* 8, *De statu monachor.*, et expresse contra conc. Trid. cit., cap. 1, sess. xxv, *De regularibus*, et contra com- munem doctorum.

(77). Imo Papa potest indicere religiosis etiam strictiorem vitam, quam regula exigat, ut per doctores in cit. cap. *Super eo* 9, *De regularibus*, etc. *Ad nostram* 3, *De appellat.*, et Fagnan., expresse in cit. cap. *Reco- lentes* 3, *De statu monachor.*, n. 7, sicut de facto Bonifacius VIII, indixit universis monialibus clausuram perpetuam, ut in cap. *Periculoso unic.*, *De statu regularium* in 6, innovato a concilio Trid., in cap. 3, sess. xxiv, *De regularibus*. Et S. Pius V, in constitut. incip. *Decori*, ad eam clausuræ legem astrinxit etiam sanctimoniales illas, quæ ex fundatione religionis seu monaste-

rii ad eam non tenebantur; et Clemens VIII, in decret. De reform. regular., incip. Nullus omnino, in pluribus regulares restrinxit ultra præscriptum Regulæ; quod factum est etiam in decretis sacrae congregationis Concilii jussu Urbani VIII, editis de regularibus apostatis et ejectis, incip. Sacra congregatio, et in decreto ejusdem sacrae congregationis moderatorio, et incorrigibilium respective innovatorio jussu Innocentii XII edito, et incip. Instantibus procuratoribus; neque in his possunt religiosi resistere, quia, ut expresse dicitur in c. Si religiosus 27, De electione in 6. Religiosorum arbitrium non ex sua, cum velle vel nolle non habeant, sed ex illius, quem vice Dei supra caput suum posuerunt, et cuius imperio se subjecerunt, voluntate dependet, ibi: « Si religiosus, cuius arbitrium non ex sua, cum velle vel nolle non habeat, sed ex illius, quem vice Dei supra caput suum posuit, et cuius imperio se subjecit, voluntate dependet, » etc. Et concordat cap. Religiosus 2, De testament. in 6, et cap. Religiosi 5, De sepultur. eod. in 6, cap. Non dicatis 21, caus. 12, q. 1, cum similibus.

(78. Unde regularibus renuentibus reformationem indiciam recipere, et integre observare, solot Sedes Apostolica interdicere et denegare licentiam recipiendi et admittendi aliquos ad habitum et professionem, ut patet ex decretis Clementis VIII. Citatis supra n. 72, § Item his quotannis, et constitut. Innocentii X, incip. Inter cætera, et pluribus aliis decretis sacerdarum congregationum.

(79. Et quod etiam monasteriis renuentibus reformationem acceptare non concedatur licentia recipiendi puellas ad habitum, statuit sacra congr. Episcop. et Regul., in Neapolitana, 25 Maii 1602. (80. Item nec admittendi ad professionem eas, quæ se ad illam nolunt obligare. Ead. sacra congr. Episcop., in Neapolitana, 8 Aprilis 1603. (81. Item in iis monasteriis, quæ partim illam reformationem recipiunt, et partim non, recipi non debent nisi illæ, quæ se volunt reformationi subjicere. Ead. sacr. congreg. Episcopor., 17 Aprilis 1702. (82. Nec reformatio est credenda statim, sed probanda diu, antequam detur licentia vestiendi. Ead. sac. congreg. Episcop., in Capuana, 17 Novembr. 1602, et 4 Maii 1704, et consimiliter saepe sæpius alibi. (83. Quæ tamen professionem emiserunt, antequam introduceretur reformatio, hortari debent ad illam acceptandam, sed non cogi. Ead. sacra congr. Episcopor. et Regular., in Neapolitana, 5 Martii 1602; apud Nicol., in Floscul., verb. *Reformatio*, n. 10.

(84. Unde Pignatell., tom. VIII, consult. 45, n. 25, sic expresse habet: « In Mediolanensi, licet Regulas vel Regulam, quam professi sunt, observare teneantur et co-gendi sint: nihilominus moniales, quæ non ita exacte eam observant, veluti in jejuniis, in comedendo carnes, gestando indussum lineum, recitandis Horis Matutinis certa-

hora noctis, sunt tolerandæ, ut in monialibus S. Benedicti juxta mentem Gregorii XIII. » Et sequitur D. Cajetanus de Alexandris, in *Confessario monialium*, cap. 1, § 1, q. 4, ubi dicit, quod si moniales tempore professionis limitatam habuerunt intentionem non se amplius obligandi, quam ad illam regulam sic relaxatam, tunc non teneantur reformatam ex post servare, quia actus non obligantur ultra intentionem agentium. L. Non omnis 19, ff. Si certum petatur. Ita multi apud Sanchez., in *Decal.*, l. vi, c. 2, n. 39. Si vero absque ulla expressa limitatione professæ sunt, tenentur Regulam sic reformatam amplecti et observare, quia sponte sua in religione profientes, se ita Regule et vita religiosæ subjiciunt, ut parate esse debeant, quantum ex se est, ad conservationem ipsius procurandam. Quare si regularis observantia collapsa et relaxata sit, tenentur moniales pati, ut restauretur seu reformatetur, et per consequens tenentur etiam regulam sic instauratam seu reformatam observare. Sanchez., loc. cit., aliquique plurimi ibi relati; et Monacell., tom. II, tit. 13, formul. 5, n. 7, dicit expresse quod monialis, quæ vult vivere secundum corruptelas, et abusus monasterii, est in periculo damnationis.

(85. Afferuntur decreta generalia Clementis VIII pro reformatione regularium tam monachorum, quam Mendicantium enjus-cunque ordinis, et instituti, quæ, ut dictum est supra sub n. 72, § Diebus a superiori assignandis, bis quotannis legi debent sub pena privationis officiorum, et vocis activæ et passivæ.

« CLEMENS, Papa VIII, etc.

« § 1. Nullus omnino, prætextu cujuscunque privilegii vel superioritatis, etiam generalatus, a servitio chori censeatur immuni, nisi pro tempore, quo quis in proprii offici munere actu fuerit occupatus. Cum lectoribus autem et præparatoribus, superiores, iis tantum diebus, quibus eos legere aut prædicare contigerit, dispensare possint; idem quoque prestare valeant cum ægrotis, et studiorum causa legitime impeditis; in eos vero, qui negligentes aut inobedientes fuerint, salutari pœnitentia superiores animadvertant ad præscriptum regulæ et constitutionum, alimenti etiam, si opus fuerit, subtractione.

« § 2. Lectio sacrae Scripturæ, vel casuum conscientiæ bis in hebdomada, præscriptis diebus, in singulis monasteriis et conventibus habeatur, ad quam fratres omnes convenient, eaque absoluta, mutua collatione circa explicatam doctrinam sese utiliter exerceant.

« § 3. Quo Trid. concilii deputatis voto custodiendo fidelius observetur, præcipitur, ut nullus ex fratribus, etiamsi superior sit, bona immobilia vel mobilia, aut pecuniam, proventus, census, eleemosynas, sive ex concionibus, sive ex electionibus, aut pro missis, tam in propria Ecclesia, quam ubicunque celebraudis, suo-

ve ipsorum justo labore, et causa, et quo-
cunque nomine acquisita, etiam si subsidia
consanguineorum, aut piorum largitiones,
legata aut donationes fuerint, tanquam pro-
pria, aut etiam nomine conventus possidere
possit, sed ea omnia statim superiori tra-
dantur, et conventui incorporentur; atque
cum cæteris illius bonis, redditibus, pecu-
niis ac proventibus confundantur, quo com-
monis inde victus et vestitus omnibus sup-
peditari possit.

« § 4. Neque superioribus, quicunque illi
sint, ullo pactio liceat eisdem fratribus, aut
eorum alicui bona stabilia etiam ad usum-
fructum vel usum, administrationem aut
commendam, etiam depositi, aut custodiam
nomine concedere.

« § 5. Eorum vero, quæ ad necessitatem
concessa erunt, nullus quidquam possideat
ut proprium, neque ut proprio utatur.

« § 6. Qui in præmissoruin aliquo deli-
querit, poenæ, nedum a concilio Trid. præ-
scriptas, sed alias quoque multo graviores
superiorum arbitrio imponendas, incurrat.

« § 7. Nulla quoruncunque superiorum
dispensatio, nulla licentia, quantum ad bona
immobilia vel mobilia, fratres excusare pos-
sit, quominus culpe et poenæ ab iisdem con-
ciliis decretis impositæ, et ipso facto incur-
rendæ, obnoxii sint, etiam si superiores as-
severent, hujusmodi dispensationes aut li-
centias concedere posse, quibus in ea re fi-
dem minime adhiberi volumus.

« § 8. Fratrum vestitus et supellex cella-
rum ex communi pecunia comparetur, et
omnino uniformis sit fratum, et quorum-
cunque superiorum, statuque paupertatis,
quam professi sunt, convenient, ita ut nihil
superflui admittatur, nihil etiam quod sit
necessarium, alicui denegetur.

« § 9. Quæcunque fratrum vestes, sive
lanæ, sive lineaæ, omnisque alia supellex in
aliquem commodum conventus locum de-
ferantur; ibique ab uno vel duobus fratribus
huic muneri deputatis diligenter custo-
diantur, ut inde superioris arbitrio, prout
unicuique opus fuerit, subministrari oppor-
tune possint.

« § 10. Omnes etiam superiores, quicun-
que illi sint, eodem vino, eodemque obso-
nio, sive eadem, ut aiunt, pitantia in com-
muni mensa, prima vel secunda, nisi infir-
mitatis causa impediti fuerint, vescantur,
neque singulare aliquid, quo privatim quis-
que in cibum utatur, ullo modo afferri pos-
sit; si quis ea in re peccaverit, nihil ea die
alimenti percipiat, nisi paucem et aquam.

« § 11. Superiores omnes, etiam generalis,
qui redditus aut præstationes peculiares ra-
tione officiorum habent, eorum accepta et
expensa in libro distincto fideliter et dil-
igenter adnotari current, neque in alios usus,
quam ratione officii sui necessarios, quid-
quam expendant; cum vero contigerit ipsos
in aliquo conventu commorari, eam pecu-
niæ quantitatem in commune conferant, ex
qua sibi, et iis qui secum erunt, victus ad
præscriptum regulæ et constitutioniu, „
suppeditetur

« § 12. Nullus ex superioribus locorum
administrationem bonorum aut aliarum re-
rum, dispensationemque pecuniarum et
reddituum sui conventus, etiam nomine
conventus, per seipsum habere, sive exer-
cere possit, sed universum id onus tribus
fratribus ejusdem conventus a generali ita
demandetur, ut unus rerum et bonorum,
reddituumque colligendorum, ac exigendo-
rum curam habeat; alter tanquam deposi-
tarius pecunias, ac cætera ab illo collecta et
exacta fideliter asservet; aliis de pecuniis
et rebus a depositario acceptis priori, et fra-
tribus ac conventui universo de necessariis,
mandante tamen ipso priore, non secundum
proprium affectum, sed juxta charitatis re-
gulam, veluti bonus dispensator, provideat,
officiorum hujusmodi confusione penitus
interdicta.

« § 13. Cæterum hi tres, tam impensi-
quam accepti singulis mensibus superiori
locali, adhibitis etiam duobus vel tribus
fratribus ejusdem conventus probatoriis,
rerumque usu peritis, rationem reddant:
deinde ipsimet rursus, præsentibus priore,
et peritis prædictis, generali vel visitatoriis,
cum advenerint; denique ipse genera-
lis, vel visitatores in quolibet proximo ca-
pitulo generali, saltæ coram tribus judici-
bus, ab ipso capitulo ad hoc constitutis,
illorum omnium, universæque suæ admi-
nistrationis, tam publicæ quam privatæ ra-
tionem reddere tenentur, cujus etiam
exemplum authenticum ex actis capituli ex-
trahatur, ad hoc ut ad omne mandatum
nostrum, vel Sedis Apostolice Romani
transmitti possit.

« § 14. In unoquoque conventu fratrum is-
tantum deinceps constituatur, et in poste-
rum retineatur numerus, qui ex redditibus
illius propriis, vel ex communibus consue-
tis, vel etiam singulorum elemosynis, aliis
ve quibuscunque obventionibus in com-
mune, ut præfertur, conferendis, commode
possit sustentari; redditus vero, et supra-
dicta omnia in communi loco ac tuto dili-
genter asserventur.

« § 15. Superioribus autem, ne concilii
Trid. aut hæc nostra decreta declarare,
interpretari aut relaxare ullo modo possint,
omnino interdicimus et prohibemus. Decer-
nentes irritum, etc. Si quis autem contra
præsumpsit attentare, sit ec ipso omni
gradu officioque privatus, et ad ea perpetuo
inhabitabilis existat.

« § 16. Nullus, nisi actu legat vel prædi-
cat, aliquo sui gradus privilegio gaudet.

« § 17. Si vlicui ex necessaria causa, ge-
neralis judicio probanda, socius ex eodem
ordine, qui illi ministret, concedendum erit,
is, nisi vicesimum quintum agat annum, et
qui communi servitio sit deputatus, non
concedatur, et, si commode fieri potest, sit
laicus conversus.

« § 18. Ut omnis scandalorum, et vagatio-
nis occasio tollatur, conventus clausura per-
petuo ac diligenter servetur, ac propterea a
superiore janitor constituantur, qui diligen-
tia ac morum integritate maxime commen-

detur, is januae custodiendae semper assi-
stat, eamque nemini fratum aperiat, nisi
socium, et exeundi licentiam obtinuerit.

« § 19. Nullus a conventu egredi audeat,
nisi ex causa, et cum socio, licentiaque
singulis vicibus impetrata, aut benedictione
accepta a superiore, qui non aliter eam con-
cedat, nisi causa probata, sociumque ex-
ituero adjungat; non petentis rogatu, sed ar-
bitrio suo, neque eundem saepius: licentiae
vero generales exeundi nulli omnino con-
cedantur.

« § 20. Contravenientes autem poena gra-
vi, etiam carceris ad superioris arbitrium
plectantur, eadem etiam janitor subeat, si
sciens exeundi facultatem fecerit.

« § 21. Cum autem quis in conventum re-
vertitur, superiorum iterum adibit benedi-
ctionem recepturus, qui a socio itineris
rationem, et quid rei actum sit, diligenter
perquirat.

« § 22. Nullos fratres Romam venire su-
periores permittant, nisi prius a generali
vel protectore duntaxat licentiam in scriptis
impetraverint.

« § 23. Si quis autem sine hujusmodi fa-
cultate Romam venire presumpserit, voce
activa et passiva biennio privatus existat,
subiturus etiam alias, arbitratu superiorum,
infligendas poenas. Quae item omnia adver-
sus eos qui supradictos admiriserint et re-
cepserint, sine ulla exceptione, locum ha-
beant.

« § 24. Habeat superior clavem ita fabre-
factam, ut, cum sibi videbitur, cellas omnes
reserare possit, et propterea nullus cellam,
etiam noctu, ita claudat, quin semper a su-
periore possit aperiri.

« § 25. In medio dormitorii per totum
noctem lampas colluceat.

« § 26. Nullus, etiam superior cellas, sive
in claustro, sive alibi separatas a communi
dormitorio habeat, sed unusquisque unica
cella, eadem cum ceteris aliorum fratrum
conjuncta, nudis omnino parietibus ac lecto,
et mensa humilibus, uniformique supel-
lectili, ut praesertim, quemadmodum reli-
giosos deceat, contentus sit. Possit tamen
generalis alicui ex superioribus conven-
tuum, si eorum muneris et officii necessi-
tatem id exigere cognoverit, alteram etiam
cellam concedere.

« § 27. Cellae sive aediculae, que extra
dormitorium separatis sunt, ad officinas,
aut alias ad communem usum et commodita-
tem conventus redigantur.

« § 28. Singillatim suo quisque lecto cu-
bet, neque ullibi duo eodem lecto dormire
possint, qui omnes ad certam formam redi-
gendi erunt.

« § 29. In privatis cellis nulli camini per-
mittantur, sed omnes obstruantur statim,
cardiibus etiam e parietibus convulsis, ut
res illa non ad tempus facta, sed perpetuo
duratura videatur; cellis tamen generalis,
aut alterius superioris, ac praedicatoris ex-
ceptis.

« § 30. Conventus fenestræ omnes, que
in vias publicas, aut in vicinas laicorum

ædes prospiciunt, muro ita obstruantur, ut
omnino is prospectus impediatur.

« § 31. Valetudinarium in singulis con-
ventibus certe ac salubriori loco consti-
tuatur, quod pro loci situ, ac fratrum nu-
mero, quoad fieri poterit, commodissimum
esse possit, in quo fratres omnes, cum ægro-
tabunt, carentur, nec inde, nisi recuperata
sanitate, abire permittantur; qui vero in-
firmorum curæ prepositi sunt, omni sedu-
litate ac charitate, operam suam presta-
bunt, ac curabunt, ne quid ægrotis omnino
desit, quod ad sanitatem recuperandam per-
tineat.

« § 32. Ineatur ratio, qua, sublati licen-
tiis, ac facultatibus hactenus quibuscumque
concessis, degentes extra conventus clau-
stra, ad ea quamprimum revocentur, nec
de cetero, nisi ex gravissima causa, a Sede
Apostolica probanda, hujusmodi facultates
concedi possint.

« § 33. Nulli in posterum ad habitum aut
professionem admittantur, nisi in conven-
tibus per Sedem Apostolicam in qualibet
provincia deputandis.

« § 34. Carent superiores, ut constitutio
interdicens largitiones munera, et pre-
scribens hospitalitatis formam ab omnibus
in qualibet conventu inviolabiliter obser-
vetur.

« § 35. Ut omnis officiorum ambitus oc-
casio præcludatur, caveant omnes a directa
vel indirecta vocum seu suffragiorum pro-
curatione, tam pro seipsis quam pro aliis,
tum in capitulis locorum, tum in ceteris,
præsertim generalibus capitulis, aut con-
gregationibus, seu alibi; quicunque secus
fecerint, præter alias poenas, et censuras
hactenus contra hujusmodi ambientes infli-
tas, quas in suo rohore permanere volu-
mus, in poenam privationis officiorum, que
obtinent, eo ipso incident, et ad futura quo-
cunque pariter iuhabiles habeantur; super
quo cum eis dispensari a nemine possit,
nisi a Nobis, vel successoribus Nostris, et
pro qualitate culparum, gravius etiam plectan-
tur; porro supradictas omnes poenas ad
complices, ac simpliciter scientes et non
revelantes, extendimus.

« § 36. In superiorum et officialium om-
nium electionibus forma præscripta a sacro
concilio Tridentino, et ordinis constitutio-
nibus inviolabiliter servetur, jurentque elec-
tores secundum veritatem cuiusque con-
scientiae, probiores ac magis idoneos se ele-
cturos; ac propterea, priusquam ad electio-
nem deveniantur, in primis, et ante omnia
prælegantur constitutiones de qualitate, et
requisitis eligendorum; ad officia, gradus
et prælaturas illi præcipue elegantur, qui
possint et consueverint regulas ordinis et
constitutiones observare, præsertim que
pertinent ad servitium chori, ac vestitum
et victimum communem.

« § 37. Eligantur in capitulo generali,
vel provinciali aliquot graves, et periti ex
fratribus cuiuslibet provinciæ, saltem tres,
qui admittendos ad prædicationem verbi
Dei, vel ad audiendas confessiones, etiam

ipsorum fratrum ac lectores publicos diligenter simul examinent priusquam probentur, et ad hujusmodi ministerium admittantur; horum etiam curæ sit examinare et probare tam quoad doctrinam, quam quoad mores promovendos ad quoscunque ordines, in quo servetur decretum congregationalis interpretum sacr. concil. Trid. hac de causa nuper editum et promulgatum.

« § 38. Illud porro superiores omnes in Domino admonemus, ut memores sint rationis quam in novissimo die reddituri sunt pro grege sibi commisso, ac propterea omnino studio invigilent, ut, quæ eorumdem ordinum regulis et constitutionibus, de oratione mentali, silentio, jejuniis, capitulo cœlparum, aliisque spiritualibus exercitiis prudenter ac pie sancta suut, ea omnia et singula ad unguem observentur, intelligentique super his, veluti fundamentis, omnium religionum ædificia construenda et amplianda esse, quæ ut faciliorem exitum sortiantur, et fructus uberiores in animis fratrum producant, valde opportunum erit, si in quolibet conventu, singulis hebdomadiis, habeatur sermo de religiosa disciplina, regularique observantia.

« § 39. Quo vero omnia ordinata per agantur, appendatur tabella in loco conspicuo uniuscujusque conventus, in qua distincte adnotetur, quid singulis horis cujusque diei quilibet frater præstare debeat, ut certo quoque signo præmonitus, majori animi præparatione suo muneri satisfacere possit; quæ ordinis constitutiones, his decretis non adversantur, inviolate custodiendæ erunt.

« § 40. Quibus horum decretorum capitibus certa pena præscripta non est, arbitrio generalis, vel alterius immediati superioris infligatur; ut autem hæc decreta, donec alia, quæ plenioram reformationem facient, edantur, ac ab omnibus observari possint, districte præcipimus generalibus, ac omnibus aliis quibuscumque superioribus, ad quos hoc spectat, ut curent ac efficiant, ea omnia inter alias eorumdem ordinum constitutiones perpetuo valituras redigi, interdicta omnino eorum singulis fœcitate illas declarandi, et adversus eas unquam dispensandi; alioquin sciant se in pœnam generalatus, et officiorum privationis ac inhabilitatis perpetuæ ad alia quoque munera ipso facto, et sine ulla exceptione respective incidisse.

« § 41. Ne vero, prætextu dilatæ publicationis, eorum observatio quoquomodo differri possit, aut impediri, volumus ut post illorum publicationem, in conventu vel monasterio cuiuslibet ordinis de Urbe factam, generalem, aliosque ordinum superiores, cœterosque fratres præsentes, statim, reliques vero absentes citra montes, unius mensis, ultra montes, trium mensium spatio, ita arcent, ac si eorum singulis personaliiter intimata fuissent.

« § 42. Insuper mandamus quod generales, in singulis conventibus, citra montes, unius mensis; ultra vero montes, trium

mensium cursu, decreta supradicta publicari faciant, sub pœna privationis generalatus, aliisque arbitrio nostro impouendis.

« Datum Romæ apud S. Petrum, die 25 mensis Junii 1599.

« § 43. Decretum illud, quo fratres Romanum petere cum generalis et protectoris licentia duntaxat permisum est, Sanctitas Sua extendi ad provincialem decrevit, ita ut ipsis ex causa communis totius provinciæ duntaxat facultatem hujusmodi facere valeat, declaravitque pœnam privationis vocis activæ et passivæ contrascientibus infictam, Sanctitati Suæ reservatam esse, interdicta omnino eorum superioribus singulis, etiam generali ac protectori facultate illam moderandi ac relaxandi.

« Datum Rome die 20 Martii 1601. »

(86. Regulares tot solum stare debent in monasteriis, quot ali commode possunt per redditus et eleemosynam eorum. Conc. Trident., sess. xxv, *De regularib.*, cap. 3; Clemens VIII, constitut., 60, incip. *Nullus:* Paul. V, const. 9, incip. *Sanctissimus;* Urban. VIII, constit. 45, incip. *Cum sæpe;* Innocent X, constit., incip. *Inter cetera;* Innocent. XII, constitut. incip. *Nuper a congregatione.* Vide verb. MONIALES, artic. 2, a n. 12 ad 62, verb. NOVITIUS, a n. 56 ad 63, verb. SIMONIA, art. 7, a n. 20 ad 23.

(87. Unde regularium numerus pro unoquoque conventu præfinitus, et a sacra congregatione approbatus, prout necessario debet esse præfinitus et approbatus, utiliter statuerunt variis Summi Pontifices, et signanter Urbanus VIII, Innocentius X et Innocentius XII, in citatis suis constitutionibus, non potest a superioribus augeri, etiam sub prætextu augmenti reddituum absque ipsius sacras congregationis Concilii licentia, sub pœna privationis officiorum, vocis activæ et passivæ, ac inhabilitatis perpetuæ. Urbanus VIII, constitut. incip. *Cum sæpe contingat;* Innocent. X, const. incip. *Inter cetera;* Innoc. XII, constit. incip. *Nuper a congregatione.*

(88. Regularis non potest habere locum in duobus monasteriis, textu expresso in c. *Ne nimia 9, De religiosis domibus,* ibi: « Illud etiam prohibemus, ne quis in diversis monasteriis locum monachi habere præsumat, nec unus abbas pluribus monasteriis præsidere. »

(89. Regulares sunt exempti ab oneribus et collectis. S. congreg. Inmun., in *Cremonen.*, 11 Jan. 1695, lib. i *Decr. Vol.*, pag. 166, et 11 Jun. d. a. et lib. pag. 194, in *Aquen.*, 5 Febr. anni d. et lib. pag. 170, et alibi. Exempti quoque sunt ab hospitio seu hospitatione militum, etiam pro bello adversus Turcas. Sic sanctus Pius V, in constitution. incip. *Cum sicut.*

(90. Regulares non tenentur ad onera, impositions et collectas pro bonis acquitatis, nisi juxta decisionem in Brundusina coram Peñia, et decretum editum sub Clemente VIII, anno 1600. Sacr. congreg. Inmun., in una status ecclesiastici, 9 Novemb. 1632, lib. ii *Decret. Paul.*, pag. 144, et in

Montis Altii, 29 Maii 1629, lib. i Decr. Paul., pag. 139.

(91). Regulares Carmelitani non tenentur ad solutionem gabellæ datarii carnis ex forma constitut. Clementis VIII et Pauli V, non solum pro animalibus natis in eorumdem prædiis, sed nec etiam pro emptis pro usu proprio, cum iste casus non sit expressus in dictis const. et de jure sint exempti. S. congr. Immun., in *Ferrarien.*, 15 Septemb. 1637, lib. iii *Decr.*, Paul. p. 43.

(92). Regulares gaudere debent exemptione pro vino, quod minutatim vendunt. Sacr. congr. Immun., in *Fav.*, 19 Decembris 1734; lib. ii *Decr.* Paul., pag. 212.

(93). Canonici regulares Lateranenses in vim motus proprii Urbani VIII, F. R. tenentur ad solutionem gabellæ carnis, etiam pro animalibus, quæ in propriis domibus et monasteriis mactantur. S. congr. Immun., in *Ravennat.*, 27 Febr. 1646, lib. ii, *Decret.* Paul., pag. 273.

(94). Fratres Minores S. Francisci de Observantia gaudent, prout cæteri ecclesiastici, tam sæculares quam regulares, exemptionibus pro rebus emptis ab eorum syndico pro victu et vestitu eorumdem. S. congr. Immun., in *Valentina*, 17 Mart. 1658, lib. *Decr.* Rocci, p. 172.

(95). PP. Dominicani sunt exempti a collectis impositis a communitate, tam de jure communi quam ex privilegiis Pontificiis. S. C. Immun., in *Firmana*, 6 Maii 1631, l. ii *Decr.* Paul., p. 76.

(96). Regulares sunt exempti a gabella portæ civitatis pro introductione frumenti. Sacr. congreg. Immun., in *Maceraten.*, 31 Aug. 1646, lib. iii *Decret.* Paul., p. 290.

(97). Regulares circa libertatem emendi carnes rewittuntur ad sacram cong. Boni Regiminis. S. congr. Immun., in *Ancontana*, 5 Mart. 1675, lib. i *Decret.* Altoviti, p. 1078.

(98). PP. Societatis Jesu tenentur pro bonis acquisitis, ad onera, quæ sint certa, realia et invariabilia; et pro aliis vero bonis tenentur ad collectas auctoritate Apostolica impositas cum specifica expressione ecclesiasticorum, dummodo in locis bonorum non adsit consuetudo contraria. Sacr. congr. Immun., in *Firmana*, 9 Octobris 1692, lib. ii *Decr.* Paul., pag. 8.

(99). Au FF. Minimi contra formam privilegiorum possint conveniri ab ordinario aut vicario Apostolico pro reddenda ratione bonorum temporalium ab eis possessorum? Sac. C. respondit hujusmodi fratres uti jure suo. Sacr. congr. Immun., in *Bisitian.*, 14 Januar. 1653, lib. v *Decret.* Paul., pag. 5.

(100). Licet regularibus in eorum conventu sito in loco, ubi dominus loci exigit unum pro quindecim ab ecclesiasticis pro coctura panis in furnis sibi competentibus, habere furnum pro eorum usu et venientium sumptibus conventus. Sacr. congr. Immun., in *Maceraten.*, 22 Septemb. 1624, lib. iii *Decret.* Altoviti, pag. 87.

(101). Regulares sunt testes idonei ad probandam extractionem et violationem Immun-

nitatis eccles. secutam in eorum Ecclesiæ. Sacr. congr. Immun., in *Regien.*, 1 Julii 1642, lib. iii *Decret.* Paul., pag. 177.

(102). Minor observans S. Francisci potest de licentia em. vicarii urbis in causa civili deponere. Sacr. congr. Immun., in *Romana*, 4 Septembris 1640, ibi pag. 129.

(103). Datur facultas episcopo non solum examinandi, sed etiam cogendi regulares ad se subjiciendum examini in causa violatæ Immunitatis. Sacr. congr. Immun., in *Aprutina*, 20 Novembris 1640; lib. iii *Decr.* Paul., pag. 135; in *Neapolitana*, 6 Octobris 1643, ibi pag. 211.

(104). Datur facultas episcopo examinandi etiam regulares, dummodo actu et habitu aliunde veritas haberi non possit, ac circa incursum irregularitatis. Sacr. congr. Immun., in *Novarien.*, 27 Julii 1635, lib. ii *Decret.* Paul.

(105). Similis facultas conceditur aliquando etiam vicario. Sacr. congr. Immun., in *Tropien.*, 5 Augusti 1639, lib. iii *Decret.* Paul., pag. 99.

(106). Regulares dare debent eminentissimo legato, uti delegato Apostolico, notam animalium, quæ per eosdem regulares introducuntur ad effectum mactandi pro servitio religiosorum. Sacr. congr. Immun., in *Tropien.*, 8 Augusti 1639, lib. iii *Decret.* Paul., pag. 89.

(107). Scribitur archiepiscopo, ut prædeat et ordinet pro suo arbitrio, quod regulares quomodolibet privilegiati non locent appariamenta ordinata ad habitationem religiosorum sæcularibus, ad effectum vitandi abusus et controversias immunitatis eccles. Sacr. congregat. Immun., in *Neapolitana*, 10 Novembris 1676, lib. i *Decr.* Altoviti, pag. 1302.

(108). Qui carceraverant et modico tempore detinuerant regularem, absolvuntur in forma Ecclesiæ arbitrio episcopi. Sacr. congr. Immun., in *Litteren.*, 4 Decembris 1674, lib. i *Decret.* Vall., p. 159.

(109). Alia ad rem; vide verb. ALIENATIO, verb. BAPTISMUS, art. 7, verb. BENEDICTIO, verb. CONVENTUS, verb. ECCLESIA, verb. FENESTRAE, verb. HABITUS, verb. MISSA, verb. ORATORIUM, verb. ORACULA VIVÆ VOCIS, verb. PRIVILEGIUM, verb. QUARTA, verb. SEPULTURA, verb. TESTIS, verb. VICARIUS.

(110). Regularis nequit simul esse parochus et superior sui conventus. Sacr. congr. disciplinæ regul., 28 Maii 1715, *Decreto 6*, in *Bullario Clementis XI*. Vide verb. PAROCHUS, art. 2, n. 85.

(111). Regulares, sicuti dictum est in verb. JEJUNIUM, art. 1, n. 12, uti possunt ovis et lacticiniis in suis jejuniis, extra tamen tempora ab Ecclesia universaliter prohibita, ut fuit determinatum in capitulo generali PP. Capuccinorum 1596, ac fuit approbatum a sacra congreg. Episcopor. et Regular., in *Cosentina*, 15 Jul. 1606; apud Nicol., in *Flosculis.*, verb. Capuccini, n. 9; et apud Pitton., *Constitut. et dec. Pontific. ad Regulares*, tom. III, n. 1672. Quod tamen intellegendum est ex vi propriæ regulæ; quia

alias etiam ipsi in jejunis uti debent cibis secundum legitimum aliorum consuetudinem, et maxime religiosorum regionis et loci, ubi morantur, cum consuetudo sit optima legum interpres, textu expresso in c. *Dilectus 8*, *De consuetudin. L.* *Si de interpretatione 37*, ff. *De legibus*; imo ipsa sit altera lex, et pro lege servari debeat; capit. *Dilectis 4*, *De arbitris*, l. *De quibus 32*, ff. *De legibus*, l. *Scavola 26*, ff. *De aqua et aqua pluvia arcenda*; l. *Et ab antiquis 31*, cod. *De testamentis*, cum similibus. Unde *Marchant.*, in *expositione regulæ Fratrum Minorum*, cap. 3, q. 2, sic expresse concludit: « Jejunia Regulæ servari debent juxta morem patriæ et jejunantium communem formam; » adducens ad id sententiam iv magistrorum, qui expresse dicunt, « Jejunent ergo, etc., debet intelligi cibo jejunantium secundum consuetudinem hominum, et maxime religiosorum terræ, in qua morantur. » Et opinionem *Hugonis de Dina* sic habentis: « Ubi a lacticiinis abstinent jejunantes, scandalum est, si nos morem patriæ, etc., violamus. Juxta sanct. canones, mos ecclesiæ sive diœcesis, in qua sumus, est servandus; » et infra: « Debemus ergo in jejunis secundum morem jejunantium uti. » *Hinc Diana*, in *Summa*, verb. *Jejunium*, n. 56, adductus a *Patre Viva*, in *proposit. 32*, ex *damnatis ab Alexandro VIII*, n. 10 in fin., dicit consuetudinem abstinendi a lacticiinis in vigiliis, et quatuor Temporibus in Sicilia videri gravem, et sub mortali receptam, etiam apud regulares; qualis procul dubio est apud Nostrates consuetudo jejunandi in cibis quadragesimalibus diebus Adventus, juxta constitutiones capituli generalis celebrati anno 1500. Interamnis de mandato *Alexandr. VI*, cap. 3, art. 2, apud orbem Seraphicis, tom. III *De jejunio*, ubi sic expresse habetur: « Ad hanc autem Quadragesimam jejunandum fratres sunt obligati modo, quo cœteri Christiani ad ihram communem obligantur, ut lacticia in ea comedere nequeant. »

(112. At vero in fériis sextis, aliisque jejunii diebus infra annum extra Quadragesimam et Adventum, teste communi praxi, jejunatur, et jejunandum esse dicimus juxta diversarum provinciarum et regionum probatam consuetudinem per supra adducta jura et dicta etiam sub verb. *JEJUNIUM*, loc. cit., n. 11, et juxta S. Thomam, 2-2, quæst. 166, art. 8, ad 3, sic expresse dicentem: « In jejunio Quadragesimali interdicuntur universaliter etiam ova et lacticia, circa quorum abstinentiam in aliis jejunis diversæ consuetudines existunt apud diversos, quas quisque observare debet secundum morem eorum, inter quos conservatur. » Et sic de jejunis præscriptis in *Regula fratrum Minorum* ultra supracitatos sustinent moderni expositores *Regulæ*, *Corduba*, *Politius*, *Longus*, quos refert, et sequitur *Melphi*, in *Comm.*, cap. 3, tract. 13, quæst. 1 et 2; *Matthæucc.*, *Cauteela confess.*, lib. iii, cap. 4, n. 36, ubi ad id allegat *Marchant.* 4 magistros, *Hugonem de Dina*, *Sanctorum*, et

Amenum, ac dicit non subsistere opinionem *Felicis Potestatis*, tom. I, part. iii, a n. 2853, asserentis, fratres Minores non teneri in jejunis Regulæ extra Quadragesimam, hoc est Adventus, et fériæ sextæ abstinere ab ovis et lacticiiniis, qui tamen *Felix*, loc. cit., n. 2856 dicit circa id nolle suum proferre judicium, ibi: « Si autem quid ego sentiam, cupis, judicium ferre nolo: » et infra sub n. 2899, ad consimilem petitionem dicit: « Huic petitioni nolo ego respondere, » quamvis ex rationibus et fundamentis, ibi a n. 2856 ad num. 2875, ad ductis videatur in dictam sententiam propendere. Concludendum igitur est quod, quamvis cit. statuta, et constitutiones ordinis nostri non obligarent sub culpa mortali, per constitutionem *Sixti IV*, incip. *Circumspecta*, adductam ab ipso Felice Potestate, loc. cit., n. 2831, et allegatam, ut intellectum suum discurrendi gratia aperiat, loc. cit., n. 2856, 2866, 2870 et 2875, per supra adducta jura, et allegatos doctores, adhuc tenentur Nostrates sub gravi ad observanda jejunia Ecclesiæ, et Regulæ in cibis juxta dictam legitimam aliorum consuetudinem, et maxime religiosorum regionis et loci, ubi morantur; nimis enim mirum esset, quod religiosi majori perfectioni et mortificationi addicti atque obstricti, in suis regulæ jejunis ad instar illorum Ecclesiæ universalis institutis, ad minorem abstinentiam et mortificationem tenerentur quam saeculares. Quod et dicendum venit de aliis religiosis pro jejunis sub præcepto eis impositis a suis respective regulis et constitutionibus; cum de omnibus, ceteris paribus, militet eadem ratio, et ubi militat eadem ratio, eadem etiam militare debeat juris dispositio. L. *Ideo 27*, ff. *De legibus*, l. *Illud 32*, ff. *ad leg. Aquil.*, et cap. *Inter corporalia 2*, *De translation. episcop.*, cum similibus.

(113. *Regulares utriusque sexus nequeunt licite esse patrini*, non solum in sacramento baptismi, per jura allegata et dicta in verb. *BAPTISMUS*, artic. 7, n. 41 et sequent., sed neque in sacramento confirmationis, propter eamdem rationem ibi a sacris canonibus et conciliis adductam. Ubi enim eadem est ratio, eadem debet esse legis dispositio. L. *Ideo 27*, *De leg.*; l. *Illud 32*, ff. *ad leg. Aquil.*, cap. *Inter corporalia 2*, *De translat. episcop.* Cum ratio legis sit anima legis: l. *Cum ratio 7*, ff. *De bonis damnator.* Et tanto magis urget talis prohibitio quoad illos regulares, qui nedum jure communi, sed et jure speciali propriæ regulæ a i. id vetantur, ut in specie fratres minores, ex cap. 11 *sua Regulæ* sic expresse prohibentis: « Nec hanc compatres virorum vel mulierum, ne hac occasione inter fratres vel de fratribus scandalum oriatur: » pro qua prohibita compaternitate ex vi Regulæ venit compaternitas quorumcunque in baptismo et confirmatione, ut recte, citatis aliis *Regulæ* expositoribus, docet *Corduba*, in cit. cap. 11 *Regulæ*, qu. 4. Lex enim generaliter loquens, generaliter est intelligenda,

cap. *Si evangelica* 13, dist. 1, cap. *Quia circa* 22, *De privileg.* l. *Præter* 20, § *Ait prætor*, ff. *De novi operis nuntiat.*, cum similibus: et ubi lex non distinguit, neque nos distinguere debemus. l. *Non distinguemus* 32, ff. *De recept. arbit.*, l. *De pretio* 8, ff. *De publiciana in rem action.*, l. *Præses* 3, ff. *De officio præsid.*

(114). *Compaternitas prohibita fratribus Minoribus ex vi Regulæ*, est solum illa, quæ contrahitur in tenendo suscipientem sacramentum, præsertim baptismi, et non ipsum ministrando. Et ratio est quia haec solum scandalum generare potest, ut in præcepto Regulæ continetur; ubi autem, ut in ministrando sacramentum, cessat causa, et finis legis, nempe occasio scandali, cessat ex vi Regulæ ipsa lex. C. *Cum cessante* 60, *De appellat.*, l. *Cum ancillam* 6, cod. *De condit. ob causam*. Tum quia generaliter et proprie tales compatries dicuntur solum tenentes suscipientein sacramentum, non autem ipsum ministrantes. Et sic expresse declaravit capitulum generale Mecliniense, anno 1499, et habetur in Tabul. vic. gen., ibi: « Prohibeatur ne fratres fiant compatries virorum vel mulierum, etc., intelligendum est quoad elevationem de fonte baptismatis, non quoad baptismationem; » sic refert et tenet Corduba, loc. cit., ubi recte cum aliis ibi allegatis Regulæ expositoribus, docet quodad tenendum seu levandum de fonte baptismatis prohibetur. *Fratribus Minoribus*, nedum jure communi, sed etiam ex vi Regulæ. Quoad ministrandum vero baptismum prohibetur ipsis, sicuti et omnibus aliis regularibus solum jure ecclesiastico communi, capit. *Placuit* 8, caus. 16, quæst. 1, ibi: « Neque filium de baptismio accipere, neque baptizare; » et ex vi regulæ prohiberi fratribus solam compaternitatem ex susceptione prolis de sacro baptismatis fonte, tenet expresse Marchant., in cit. cap. 11 *Regulæ quæst. et conclus. unica*, et alii expositores.

(115). Nec valet dicere quod inter casus, ratione quorum Fratres Minores a loco recedere possunt, referunt antiqui expositores, esse, si in ipso loco obligentur fratres ad baptizandos pueros, adeoque eis prohibetur ex vi Regulæ etiam baptismum ministrare. Non valet, inquam, quia iste casus, ut explicat Marchant., l. c., referendum est ad locum, ubi sine Apostolica dispensatione adest cura animarum, et obligatio baptizandi ex officio, non autem ex charitate aut ex vi compaternitatis; ex lege enim charitatis in casu necessitatis articuli mortis probabiliter imminentis puero, si nullus alius, qui legitime posset et vellet ipsum baptizare, nedum ali regularis, sed et ipsi Fratres Minores, non solum licite posseut, sed imo tenerent ipsum baptizare, quia lex charitatis jubet in tali casu providere de remedio ad salutem æternam omnino necessario, quale est baptismus; et contra hoc nullum jus præcipere potest, cum necessitas non habeat, nec recognoscat legem, capit. *Quoniam* 13, caus. 1, quæst. 7, capit.

Sicut 11, *De consecrat.*, dist. 1, cap. *Omnis* 1, *De fer.*, cap. *Consulisti* 3, *De celebrat.* missar, cap. *Concilium* 2, *De observant.* jejun., cap. *Quod non est licitum* 4, *De regul.* jur. Et tenent expresse Corduba., loc. cit., cum Hugone et Pisano ibi allegatis, et alii passim; prohibitio enim de non baptizando intelligi debet extra casum similius necessitatibus.

(116). Fratres Minores electi ad curam animalium, aliique ad id subdelegati in conventibus, ubi ex dispensatione Apostolica adest parochia, possunt licite, sicuti et alii regularis similiter electi seu subdelegati, baptizare; quia Summus Pontifex, qui est super ius positivum ecclesiasticum, cap. *Propositus* 4, *De concessione præbendæ*, concedendo parochiam, concedere intelligitur omne id quod ad officium parochiale spectat; concessum enim fine, etiam media, quibus ad eum pervenitur concessa intelliguntur. Cap. *Præterea* 3, c. *Prudentiam* 21, et cap. *Suspicionis* 39, *De officio delegat.*, l. *Cui jurisdictione* 2, ff. *De jurisdic.*, cum similibus, et ubi majus conceditur, minus concessum esse videtur, cap. *Ex parte* 27, *De decimis*, et cui licet quod est plus, licet utique quod est minus. Cap. *Cui licet* 53, *De reg. jur. in* 6, l. *Non debet* 21, ff. *De reg. jur.*

(117). Non possunt tamen nec ibi, nec alibi levare de sacro fonte infantes, seu fieri compatries, in tenendo suscipientem sacramentum, etiamsi non oriatur aliquando scandalum, et de hoc constet quia, licet causa, propter quam sit prohibitio, cesseret in casu particulari, et quoad aliquem pro tunc, manet tamen in generali, et simpliciter quoad alios, et quoad se, quia leges adaptantur ad ea, quæ ut plurimum contingunt, non autem ad illa, quæ raro accidunt, et ab accidentibus casibus dependent, ad text. in authent. *Ut sine prohibitione matres*, in l. *Ex his* 4, et in l. *Num ad ea*, ff. *De legibus*, cum similibus. Et ideo simpliciter manet et ipsum præceptum obligans etiam pro tunc, ut est communis regula doctorum in omnibus similibus præceptis; atque sic debet intelligi caput, quod, cessante causa, cessat effectus præcepti, cap. *Cum cessante* 60, *De appellat.*, quando scilicet causa cessat omnino secundum quid, et simpliciter, ac generaliter, ut explicant Richard., in 4, dist. 4; Silvester., verb. *Furtum*, quæst. 15; Corduba, loc. citat., et alii, et sic servat praxis, et communis consuetudo, quæ est optima legum interpres, cap. *Dilectus* 8, *De consuetud.*, et l. *Si de interpretatione*, 37, ff. *De legibus*.

(118). Sub dicta prohibitione non comprehenditur regularis quicunque factus episcopus. Sic expresse Glossa communiter recepta in cap. *Statutum* 1, caus. 18, quæst. 1, verb. *Absolvit*, ibi: « Item potest sibi facere commates, quod prius non licuit, exemplo Gregorii, qui prius monachus factus est, et postea cum esset diaconus cardinalis compater Mauriti imperatoris factus est. » Henno, t. II, tract. *De baptismo*, disp. 5, q. 2, concl. 2, resol. 4, et alii passim. Et ratio

est quia episcopus regularis a die sue confirmationis et assumptionis ad episcopatum, exceptis votis essentialibus, liberatur ab aliis obligationibus sue regulæ, ut habetur ex citat. cap. *Statutum* 1, caus. 18, q. 1, et tenent communiter doctores, ut dictum fuit sub verb. *Episcopus*, art. 7, n. 1 et 2.

(119). Regularibus licet invitare populum ad facienda officia pro animabus purgatorii in eorum Ecclesia. Sacr. cong. Concil., in *Votaterrana*, 16 Mart. 1726, ad 9 dub.

(120). Regulares possunt impediri, quomodo in Ecclesia intra limites paroeciae erecta missas canant, licet vocati a prioribus et officialibus laicis dictæ Ecclesiæ. Sac. cong. Concil., in *Valven*, seu *Sulmonen.*, 10 Mart. 1727, ad 3 dub.

(121). Regulares ad ordines promovendi, præter litteras obedientiales sui superioris, non tenentur exhibere ordinario fidem sui baptismatis ad docendum de legitima ætate, dummodo in litteris obedientialibus exprimatur ætas. Sac. congregatio Concil., in *Brixien.*, 12 Decembris 1733, ad 2 dub.

(122). Additur attendenda ad rem constitutio Benedicti XIII, incip. *Postulat*, edita 7 Martii 1725 in qua interdicitur regularibus omnibus ad dignitates ecclesiasticas promotis, ne aliquid, seu ulla bona extra canonica secum asportare audeant; et insuper ad imitum superioribus ordinum facultas concedendi promotis eisdem ad tempus usum librorum, aliorumque, sub poena suspensionis a divinis eo ipso incurrienda, reservata Papæ privative quoad alios revocanturque praedecessorum Pontificum facultates cuicunque ordini ad id concessæ.

(123). Regulares parochi aut vicarii curati missam parochialem applicare debent pro populo diebus festis, Bened. XIV, constit. 103, incip. *Cum semper*, § 4. (124). Regulares parochi tenentur recipere in propriis ecclesiis et domibus missionarios ab episcopo missos ante visitationem pastoralem. Idem constitut. 109, incip. *Firmandis*.

(125). Regulares superiores parochum regularem corrigere possunt, *ibid.*, § 10. Atque etiam ab animarum cura removere absque consensu episcopi, *ibid.*, § 11. Nullam vero jurisdictionem habent in subditos parochiæ seculares, *ibid.*, § 12.

(126). Regularis S. Officii consultor nequit a superioribus regularibus sine causa et inconsulta congregatione sacræ inquisitionis a loco removeri. Bened. XIV, constit. incip. *Ad supremum*, § 33. (127). Regularibus missionariis in Angliam ablegatis unus superior est præficiendus, qui eos visitet et corrigit. Idem constitut., incip. *Apostolicum ministerium*, § 19. Elapso sexennio, debent idem ad regiones catholicas, et proprii Instituti claustra redire; tres menses in eisdem manere, ac quindecim dies spiritualibus exercitiis vacare. *Ibid.*, § 22. Indulgencias suis ordinibus peculiariter concessas publicare prohibentur; dignis enim de causis in Anglia Indulgencies regularibus ad communicandum, sive publicandum concessæ suspenduntur, et vicariis Apostolicis

delegatur largitio Indulgencies quater in anno. *Ibid.*

(128). Accipientes munera a regularibus, exceptis rerum medicinalium, seu devotionis muneribus, ultra valorem decem scutorum monetæ nequeunt absolvvi a Summo Pœnitentiario, nisi prius facta restitutione, vel si eam de præsenti nequeant adimplere, cum obligatione eamdem quam primum poterunt faciendi. (129). Qui vero infra prædictum valorem ejusmodi munera acceperint, eos injuncta arbitrio ipsius majoris pœnitentiarii seu confessarii per eum eligendi eleemosyna, quæ in beneficium religionis seu conventus, cui de jure facienda esset restitutio, si caute fieri possit, erogetur absolvere, sed absolvvi mandare possit. Idem, constitut. 115, incip. *Pastor bonus*, § 26.

(130). Regulares, quibus a Sancta Sede concessa est facultas impertiendi benedictionem super populum cum indulgentia plenaria, quo ritu id facere debeant? *Vide* tom. I ad verb. *BENEDICTIO*. (131). Regulares superiores quid præstare debeant in deputandis confessariis extraordinariis pro monialibus sibi subjectis. *Vide* tom. II, verb. *CONFESSARIUS*.

(132). Regulares quoad ordines recipiendos, *vide* tom. V, verb. *ORDINARE*, *ORDO*, art. 3. Regulares quoad reclamandum contra validitatem professionis, *vide* supra ad verb. *REGULARIS PROFESSIO*.

(133). Regularibus non conceditur transactio, nisi ad ordines, in quibus viget claustralismus et regularis observantia. Idem, tom. II, constitut. 7, incip. *Pontifícia*.

(134). Regularibus ab ordine laxiore ad strictiorem transferri cupientibus, an et quomodo convenire necesse sit inter utriusque ordinis superiores, in iure cautum non reperitur; (135). sed hodierna praxis est, per quam omnes hujus generis controversiae, et morarum prolixitates devitantur, ut religiosis viris, qui a laxiori ad strictiorem ordinem transire cupiunt, postquam voluntatis suæ causas coram competentibus Apostolicæ Sedis tribunalibus exposuerint atque probaverint, haud ægre a Romano Pontifice indulgentiarum opportunitas facultates, in quibus derogatio super consensu superioris ordinis laxioris includitur. Idem constitut. 25, incip. *Ex quo*.

(136). Regulares quicunque, ne per modicum quidem tempus, nec ulla occasione possunt ad alloquendas moniales sine episcopi licentia accedere sine gravi culpa. Idem, *De synodo diœces.*, lib. VII, cap. 41, n. 7, ex variis Pontificiis constitutionibus, et sacrarum congregationum decretis, quæ congesta habentur apud diœcesanam synodum Pisanam 1708, et in appendic. ad synodum diœcesanam Lucanam habitam ab episcopo Colloredo 1736, et a me jam relata tom. V, verb. *MONIALES*, art. 2, a n. 12 ad 21. *Vide ibi*.

(137). Prælati regulares privilegium post concilium Tridentinum habentes, possunt suos subditos ab interstitiorum lege ad ordines suscipiendos dispensare. Idem, *ibid.*

lib. vii, cap. 42, n. 6, ubi refert quod, cum episcopus Mindensis in sua synodali constitutione 8, expresse denuntiasset, se nulli, sive saecularium, sive regularium ordines collaturum, qui non servasset temporum interstitia a concilio Tridentino prescripta, a quibus, an quempiam absolvendum Ecclesiae necessitas, aut utilitas, exposceret, id non a praefato regulari, sed a se fore dijudicandum, delata causa ad sacram congregationem Concilii, ipsa sub die 24 Augusti 1686, rescripsit, dictam constitutionem synodalem Mindensem « esse reformandam quoad eos regulares, qui habent privilegium concessum post Tridentinum. » (138. An, quando et quomodo possint, vel non, praefati regulares suos subditos in una dioecesi morantes, dimittere ordinandos in aliam? *Vide*, tom. V, verb. *Ordo*, art. 3, n. 74 et seqq.

(139. Quid praeferre debeant regularium superiores ad tollendam ignorantiam laicorum in religionibus professorum, ex prescripto sacr. C. Episcop. et Regul. *Vide*, tom. III, verb. *Doctrina Christiana*, n. 15, 16.

(140. Si regularis ante professionem habituali morbo detineatur, nec interrogatus vitium suum denuntiet, nisi post professionem, expelli non potest, nisi aliter declaratur in constitutionibus ejusdem ordinis, ut reipsa declaratum est in constitutionibus PP. Capuccinorum, in quibus religio *ad retinendum ejusmodi professum minime velle se esse obligatam exprimit*. An tunc vero professus non dimissus a religione possit sponte abire, etiam illa repugnante, quæstio est adhuc a sacr. congregatione non definita. *De synodo dioces.*, lib. XIII, cap. 11, § 4, nov. edit.

(141. Regulares pro apostatis habentur, si sese nulliter professos contendentes regularem habitum exiunt, et e claustris discedunt, nec unquam audiuntur causam suam defensuri, nisi postquam redierint ad monasterium. Ita ex Trident., sess. XXV, cap. 19, *De regulari*. *Ibidem*, § 13.

(142. Insuper non licet illis, ex inaniter presumpta necessitate recurrendi ad superiores ordinis, exire extra claustra sine superioris litteris, alioquin apostatarum poenam per ordinarium loci puniantur. *Ex Trident., loco citat.*, *ibid.*, § 13. Hæc tamen intelligenda sunt quando recurrendi causa non est vera, urgens, et gravioris momenti, *ibid.*, § 14. (143. Vetitum est superioribus regularibus, ne subditis suis facultatem faciant transeundi ad aliam religionem, nisi non dubiis documentis constiterit illis, alterius religionis superiorem paratum esse ad eum recipiendum; atque ita res constitutæ sint, ut transitus iste recta fiat ab una ad aliam religionem. Ita ex decreto sacrae congregationis Concilii ab Urbano VIII approbato. *Ibid.*, § 14.

(144. Transitus iste, etiamsi agatur de apostata transferendo, fieri nequaquam potest ad religionem, in qua regularis observantia non viget; quin nec licet, si religio

illa sit militaris aut hospitalaris, excepto ordine Sancti Joannis de Deo. Ita edixit Benedict. XIII, in constitut. incip. *Licet sacra;* *ibid.*, § 14.

(145. Regularis in claustris non degens, si ab illis abscessit non praebentia superioris venia, vagaturque, etsi gestet religiosa indumenta, et animum redeundi retineat, debet ab episcopo loci, ubi moratur, in carcerem conjici, et superioribus regularibus consignari, secundum Regulam puniendus, ut ex decreto sac. congregationis Conc. ab Urbano VIII confirmato. *Ibid.* Hæc tamen vera sunt, nisi aliunde constet regulari illum se subtraxisse ab immoderata severitate superioris localis, ut recurrat ad alium superiorem majorem. *Ibid.*

(146. Regularis incorrigibilis expelli possunt ab ordine, quidquid vetera sacr. congregationis decreta olim in contrarium statuerint, ut ex novis decretis ejusdem congregationis Concilii firmatur, *ibid.*, § 16.

(147. Incorrigibilis vero censetur, qui omnibus inustus est improbitatis characteribus in jure canonico ad id designatis. Debet præterea antecedere carceratio sex mensium in penitentia et jejunio, ac tandem sententia provincialis ejusdem provincie, consultis tamen sex aliis ex eadem provincia religiosis designandis in congregatione provinciali, confirmandisque a superiori generali, cui reservata est facultas iterum retractandi eamdem causam, et priorem sententiam revocandi. Ita ex novissimis decretis sacrae congregationis Concilii, *ibid.*, § 19.

(148. In conficiendis incorrigibilitatis processibus valent illi, qui ad normam regularum et consuetudinum ejusdem ordinis formantur. *Ibid.*

(149. Lata contra ejectos sententia notificanda est episcopo ordinario loci, non ut de illa cognoscat, sed quia illius jurisdictioni inde subest ejectus, ejusque mandatis obsequi debet. Ita ex decretis sacr. congreg. *ibid.*

(150. Ita ejecti non possunt induere habitum religionis, sed clericalem adhibeant necesse est. Manent insuper perpetuo suspensi ab exercitio ordinum in religione susceptorum, nec potest ab ordinariis ea pena relaxari vel moderari. Ita ex decretis sac. congreg., *ibid.*

(151. Si vero ex litteris testimonialibus ordinarii constiterit, spem evidenter inesse resipiscentiae, tunc iterum ad ordinem recipiendi sunt. *Ibidem*.

(152. Demum ita ejectus voto constitutis omnimode obstrictus remanet, paupertatis vero, cum quadam moderatione, sicut nec obedientia propria superiori regulari exhibenda ab eo est. Reliqua vero vota in professione ab eo nuncupata, remanent in suspenso. Ita ex DD. *Ibidem*.

(153. Ejactus, si provocare vult ab iustitia sententiae in se latæ, debet se constitutere in carceribus formalibus religionis, ut ex decreto sac. congregat. Concil. lato

die 15 Novembris 1698, constat, *ibid.*, § 31.

(154). Religiosi tamen Societatis Jesu post tria vota simplicia ab illis emissa exacto probationis tempore ab ordine dimissi non comprehenduntur in decretis de apostatis et ejectis, ut ex responso sacr. congr. Congr. *Ibid.*, § 21. Votum castitatis ab aliis emissum, dum permanent in ordine, dirimit matrimonium. Iste, ne celebrare possint, vetantur solummodo, quia carent patrimonio, vel beneficio. *Ibid.*, § 23. Sunt tamen habiles ad beneficia et ministeria ecclesiastica obtinenda. *Ibid.*, § 16. Valent tamen haec omnia in dimissis ante professionem solemnem. Post illam vero emissam consetur ac alii regulares in ordine ad ejectos. *Ibid.*

(155). Vota castitatis, etc., a religiosis laicis Cisterciensibus emissa solemnia sunt, non simplicia, ut ex decreto peculiaris congregationis habitæ coram Benedicto XIV, die 27 Martii 1747, lato constat, *ibid.*, § 28. Vide verb. *Vorum*, art. 3, n. 166.

(156). Si religiosus ob crimen aliquod damnatus sit ad triremes ad certum tempus, num, ea absoluta poena, recipiendus sit iterum a religione, nondum definitum est a sac. congregatione, quamvis consulta desuper fuerit. Haec tamen sola sententia damnationis ad triremes etiam si nondum remigaverint, perpetuo illos infames declarat, adeoque irregulares. *Ibid.*, § 30.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(157). Tametsi plura hoc in articulo ab auctore cumulata sint; nihil tamen minus, et plura addi possent, vel illustrando tradita vel ipso auctore, vel omissa ab eo supplendo. Angusti vero limites additionum cogunt, ut vix pauca innuamus.

(158). De laico post patratum delictum effecto regulari, quatuor queri solent. Primum, an valide sit professus? Secundum, an debeat puniri a superiori regulari? Tertium, an sit standum processui confecto a judice laico? Quartum demum, an puniri debeat juxta praesentem statum?

(159). Vide autem de his omnibus *controvers.* 95 et 97, *Samminiati*, ubi sustinetur valide fuisse professum, et quod ei consecutarium est, debere puniri a superiori regulari, stando tamen processui confecto a judice laico, et quidem secundum praesentem statum. Et quod caput est, affertur in casu illo consentanea resolutio sac. congr. *Immitatis*, edita 19 Januarii 1677

(160). De regulari, quando ex necessitate patri, matri, etc., superveniente exire e religione possit, et eis subvenire, non inutilis hic quoque esset inquisitio. At brevitatis gratia consule, qui de ea late agit Rosignol., *De Patr. potest.*, discept. 3, c. 4, n. 31 et sequent.

(161). Pariter brevitatis gratia de regulari, an possit esse testis in testamento, adi Scopp., *ad Merlin. Pignatell.*, consult. 88, n. 28, tom. II; Sanchez, in *Præcept. Decalog.*, lib. vi, cap. 13, feg. per tot.

(162). An possit esse procurator in iudicio pro sacerdotali, de Alexio, observ. 108, ad *Capyc. Latr. consult.*, tom. II; Novar., in *Lucerna Regular.*, verb. *PROCURATOR*, n. 4 et 5; Roger., *De testament. canon.*, l. 1, disp. 2, c. 4, n. 7; Graff., *Decis. aur.*, part. III, c. 26, n. 15.

(163). An possit esse executor testamentarius sine superioris licentia, Capon., *Controvers.*, for. 54, n. 29 et sequent., ubi etiam de Jesuitis, et rursus late discept. 32 fere per tot.; Oliv., *De for. eccles.*, part. III, quest. 35, n. 8 et seq.; Themud., decis. *Ulysippon.* 62, n. 5, ubi quod Fratres Minores nec cum licentia superioris possunt esse executores testamentarii.

(164). An possit esse arbiter, Sanchez, in *Præcept. Decalog.*, lib. vi, cap. 13, n. 52 et seq., et n. 64, *De fratribus Minoribus*; Scopp., *ad Gratian.*, decis. 64 per tot.

(165). Et quid si electus fuerit ante religionis ingressum? Sanchez, *ubi supra*

(166). An possit esse tutor, Laurea, *Alleg. fiscal.* 86, n. 2, lib. II; Sanchez, in *Præcept. Decal.*, lib. vi, c. 14, n. 21 et seq.

(167). An possit munus tabellionis exercere, iidem auctores, *ibidem*.

(168). An possit esse depositarius, Sanch., *eodem loco*, n. 17 et seq.

(169). Quid recuperet, ubi exeat e religione, Capon., discept. 201, cap. 1, n. 4; Schettin., *De pact. success.*, part. III, sect. 9, n. 59 et seq.; Rot., in *Anconitan. donationis*, 23 Julii 1773, cor. bon. mem. *Perralt.*

(170). Et quid suppressa religione, Torr., *De pact. futur. success.*, lib. II, c. 25, n. 95; Rot., in *Anconit. seu Senogallien. successio-*nis, 22 Mart. 1726, cor. bon. mem. *Nunez*.

(171). Et quid si transeat ad religionem capacem, Capon., discept. 64 et 280; Stain., *Jur.*, resolut. 125 et 126, lib. II; Schettin., *De pact. success.*, part. III, sect. 9, n. 64; Gobb., *Consult.*, decisiv. 12 et 13; Rovit., decis. 10, *ibique Altimar.*, in *ad dit.*

(172). Et quid si promoveatur ad episcopatum, Marant., part. III, respons. 55; Capon., *controvers.* 22, n. 20, ubi de bonis donatis monasterio; de Marin., *Resolut. quotid.*, c. 183, tom. II; Lucarin., *De episcop. regular.*, part. III, c. 2; Argentr., *ad Consuet. Britann.*, art. 510, gloss. 2, n. 5; Rovit., decis. 10 et 11, *ibique Altimar.*, in *addit.*

RESPONSIO AUCTORIS.

(173). De iis omnibus, quæ circa regulares in hisce *Additionibus* proponuntur, jam satius fuit traditum a me in suis propriis respective locis, nempe in verb. *FILIUS*, in verb. *TESTIS*, in verb. *PROCURATOR*, in verb. *TESTAMENTUM*, in verb. *ARBITER*, in verb. *TUTOR*, in verb. *DEPOSITARIUS*, in verb. *Clericus*, in verb. *EPISCOPUS*, in verb. *NOVITIUS*, in verb. *REGULARES*, in verb. *MONIALES*, in verb. *TRANSLATIO*; et saepe incidenter alibi.

ARTICULUS II.

Quoad ea, quae concernunt regularium exemptionem a jurisdictione, vel non, ordinariorum; seu quoad ea, in quibus regulares subduntur, vel non, jurisdictioni ordinariorum.

SUMMARIUM.

1. Exemptio quid sit? — 2. Episcopi in pluribus casibus jurisdictionem habent in regulares, sive ordinariam, sive delegatam. — 3. In quibus habeant in ipsis jurisdictionem ordinariam? — 4. Et in quibus habeant delegatam? — 5. Afferunt constitutio Gregorii XV, de exemptorum privilegiis, et subjectione, multa ad rem continens scitu digna. — 6. Afferuntur responsa sacre congregationis concilii ad varia dubia super dicta constitutione Gregorii XV exorta. — 7. Afferuntur alia duo dubia super eadem. — 8. Afferuntur variae resolutiones sacre congregationis specialiter deputatae in causa Angelopolitanæ jurisdictionis vertente inter episcopum, et Patres Jesuitas, confirmatae ab Innocentio X. — 9. Regulares subduntur episcopis quoad causas fidelis. — 10. Item subduntur episcopis quoad prædicationem verbi Dei. — 11. Item subduntur episcopis quoad susceptionem ordinum. — 12. Item subduntur episcopis quantum ad audiendas confessiones sacramentales sæcularium. — 13. Item subduntur episcopis, et ab ipsis possunt excommunicati declarari, si ministrent laicis infirmis etiam hospitabibus in eorum conventibus viaticum, et extremam unctionem absque episcopi vel parochi licentia. — 14. Item subduntur episcopis quantum ad audiendas confessiones monialium episcopis subjectarum. — 15. Item subduntur episcopis, et ab ipsis possunt puniri, si violent signillum sacramentale confessionis. — 16. Item subduntur episcopis, si sollicent pœnitentes in confessione, vel doceant pœnitentes non teneri ad denuntiando confessorios solicitantes. — 17. Item subduntur episcopis quantum ad observanda et evitanda in cœlebratione missarum, et ab ipsis possunt puniri, si prohibita vel indecentia in ecclesiis suorum ordinum committant circa missas sacrificium. — 18. Item subduntur episcopis, et possunt ab ipsis coerceri, si erigant altare portatile in domo privatiorum, ut ibi celebrent, et viaticum ministrent regulari infirmo absque licentia episcopi vel parochi. — 19. Item subduntur episcopis, et ab ipsis puniri possunt, si celebrent missas in oratoriis privatis domicellariorum diebus exceptis, vel postquam eadem die fuit ibidem jam celebrata unica missa in Apostolico Indulso concessa. — 20. Item subduntur episcopis quoad admissionem ad habitum et ad professions monialium in monasteriis sibi subiectis, et possunt ab illis puniri, si non fuerint prius certiorati. — 21. Item subduntur episcopis quoad electionem abbatissearum monasteriorum sui ordinis, cui per se vel per alium potest episcopus interesse, si vult. — 22. Item subduntur episcopis, si confessarii monialium monasteriorum intra mœnia civitatis permaneant, et pernacent in mansione per parietes et per tecta non penitus disjuncta et separata a monasterio. — 23. Item subduntur episcopis, et ab ipsis puniri possunt, si superiores extra necessitatem ingrediantur monasteria monialium sibi subiectarum. — 24. Item, si superiores plus quam semel in anno ex causa visitationis dicta monasteria ingrediantur. — 25. Item, si superior generalis introducat secum in dicta monasteria plus quam duos socios sui ordinis, et superior alius a generali plus quam unum. — 26. Item, si ipse superior visitator, aut ejus socii sumpserint intra clausuram reflectionem. — 27. Item, si urgente causa eodem anno plures ingrediendi septa monasterii, superior fuerit ingressus absque praesentia episcopi diocesani, vel alterius personæ ecclesiastice ad hoc

- specialiter ab ipso delegatae. — 28. Item subduntur episcopis regulares quoad locationem cum monialibus, etiam sibi subiectis, et si sine legitima licentia cum illis loquantur, possunt ab ipsis puniri. — 29. Item subduntur episcopis in iis, quæ concernunt clausuram monialium, etiam sibi subiectarum, et si quoad hanc reperiantur delinqentes, possunt ab ipsis puniri. — 30. Item subduntur episcopis, si immunitatem ecclesiasticam violaverint vel læserint. — 31. Item subduntur episcopis, si offendant ministros, et officiales curiæ episcopalium, et tunc possunt ab eis puniri et carcerari. — 32. Item subduntur episcopis, si interdicta per ipsis promulgata non servent. — 33. Item subduntur episcopis, si in eorum personam delinquent, vel prelatorum jurisdictionem competentem impediunt, nemunus eum exequantur; tunc enim possunt ab eis puniri et legitime coerceri. — 34. Item subduntur episcopis, si censuram canonis: *Si quis studente 29. caus. 17. q. 4. vel aliam a jure latam ob notorum delictum incurrit: tunc enim possunt ab episcopis publice denuntiari excommunicati, ut ab aliis videntur.* — 35. Item subduntur episcopis, si degant et delinquunt extra claustra. — 36. Et hoc procedit etiam in regulari existente extra claustra ad erectionem monasterii de licentia sui superioris, nisi in ipsa domo sit regularis observantia, et vivat sub superiori conventionaliter. — 37. Regularis degentes in parochialibus monasterio unitis non possunt puniri ab ordinariis, nisi delinquant circa eam animarum et sacramentorum administrationem. — 38. Regularis tamen de licentia suorum superiorum manentes in aliquo membro, seu grangia sui monasterii pro religionis servitio, si ibi delinquent, possunt ab ordinario puniri. — 39. Regularis degens intra claustra, et extra cum scandalo populi delinquens, puniri debet a suo superiore, certiorato de punitione episcopo instanti, alias puniri poterit ab ipso episcopo. — 40. Superior regularis ab episcopo admonitus, non puniens, et supra, talem regularem delinquentem incurrit ipso facto privationem dignitatis et officii; et si illum imponitum ad alium conventum extra diœcesim transmisserit, tenetur eum revocare intra terminum ab episcopo præfigendum sub poenis privationis dignitatis, et officii, et inhabilitatis, ac privationis vocis activæ et passivæ ipso facto incurriendis, ad quas a solo Romano Pontifice restitui potest. — 41. Et si superior ipsum delinquentem revocare pretermiserit, ordinarius loci, ad quem transmissus fuerit, ab ordinario loci commissi delicti requisitus, tanquam Apostolicae Sedis delegatus punire eum potest et debet. — 42. Regularis delinquens intra claustra seu in Ecclesia, vel monasterio sui ordinis cum populi scandalo, censetur et reputatur delinquere extra claustra. — 43. Episcopus potest procedere ad summariam informationem de delicto a d. regulari extra claustra commisso. — 44. Regularis extra claustra delinquens non est detinendus in carceribus ab episcopo (nempe in carceribus jurisdictionis episcopalium), donec processus in curia episcopali conficiatur, sed statim remittendus est ad suum superiore, etiam nullam instantiam faceret. — 45. Regularis deprehensus in delicto, ubi timetur de fuga, potest ab episcopo capi per suos ministros, et recta duci ad suum superiore cum instantia, ut intra certum tempus eum puniat, et de punitione ipsum certiorem faciat. — 46. Superiores, qui ad præscriptum concilii tenentur facere certiores episcopo de punitione regularium extra claustra delinquentium, non satisfacient faciendo verbo hujusmodi certiorationem, sed eam facere debent in scriptis. — 47. Regularis, qui sine obedientialibus sui superioris a suo conventu recesserit et repertus fuerit, potest ab ordinariis locorum puniri. — 48. Regulares incidentes per civitatem, et loca sine socio, vel de nocte, aut inde-

ender vestiti, et sine debita modestia, religiosi possunt ab episcopis in carcere mancipari. tamquam delinquentes extra claustra, servata tamen forma concilii Tridentini. — 49. Regulares defensentes publice arma, de mandato episcopi possunt careeri. — 50. Regulares subduntur episcopis quoad expositionem solemnem SS. Sacramenti, remissive. — 51. Regulares subduntur episcopis, quantum ad accedendum ad processiones publicas, remissive. — 52. Item subduntur episcopis quantum ad componendas controversias super praecedentia in processionibus, remissive. — 53. Item subduntur episcopis, quantum ad sacras imagines, et reliquias ponendas et exponendas in suis regularibus ecclesias. — 54. Item subduntur episcopis quantum ad publicationem indulgentiarum. — 55. Item subduntur episcopis quantum ad erectionem confraternitatum, remissive. — 56. Item subduntur episcopis quantum ad susceptum administrationem confraternitatum vel hospitalium. — 57. Item subduntur episcopis quoad confraternitates laicorum in suis regularibus ecclesiis existentes. — 58. Item subduntur episcopis regulares parochi quoad ea, quæ concernunt curam animarum. — 59. Dummodo eccl. parochialis non sit illius conventus, in quo generalis ordinis habet residentiam ordinariam. — 60. Item subduntur episcopis regulares parochi quoad accessum ad synodum et conferentiam casuum. — 61. Nor. possunt tamen episcopi compellere regulares ad accedendum ad conferentias casum, neque in conventibus suppressis, et postea restitutis, in quibus non degunt de familia duodecim religiosi. — 62. Item regulares subduntur episcopis quoad renuntiationes et obligationes novitiorum. — 63. Item subjiciuntur episcopis quoad restituendas novitiiis abenitibus ante professionem res omnes, quæ ipsorum erant. — 64. Item subjiciuntur episcopis quoad observandos dies festos legitime praes̄tos. — 65. Item subjiciuntur episcopis quoad eis praestanda debita obsequia, et baldachini erigendum in eorum accessu ad ecclesias regulares pro ibi celebrandis Pontificalibus, et hujusmodi. — 66. Moniales tamen regularibus subjiciuntur non tenentur erigere baldachinum episcopo clausuram visitare volenti, sed sufficit stratum preparare. — 67. Regulares subjiciuntur episcopis quoad delicta commissa circa personas intra septa, aut circa clausuram, vel bonorum administrationem monasteriorum monialium etiam regularibus subjectarum. — 68. Item subjiciuntur episcopis, si ab ipsis monili sepulturas sub altaribus et pradellis in eorum ecclesiis constructas, nolunt, aut differant expurgare, et illas muro obstrui facere et replere, remissive. — 69. Item subjiciuntur episcopis et censuris ecclesiasticis possunt coerceri, ne ecclesiastica et sacra paramenta benedicant pro usu aliarum ecclesiarum non suarum. — 70. Item subjiciuntur episcopis quoad exequendam testatoris voluntatem et redilendam rationem, si illis fuerit commissa executio sive distributio reddituum, ahorumque bonorum hereditatis. — 71. Item subjiciuntur episcopis quoad tenendam lampadem accensam ante altare, in quo est tabernaculum sanctissimi sacramenti. — 72. Item potestatem et jurisdictionem habent episcopi supra regulares in spectantibus ad venerationem eorum, qui cum sanctitatis opinione vel fama martyrii ex hac vita migrarunt. — 73. Item procedere possunt episcopi etiam contra regulares asserentes Beat. Virg. conceptam esse cum peccato originali. — 74. Item procedere possunt episcopi etiam contra regulares missam celebrantes et confessiones sacramentales excipientes, antequam fuerint promoti ad sacram presbyteratus ordinem. — 75. Regulares subjiciuntur episcopis quoad judices conservatores, etc., remissive. — 76. Regulares autem intra claustra degentes et habentes suos conservatores legitime

electos in casibus civilibus conveniri solam possunt coram dictis conservatoribus, vel coram suis superioribus, non autem coram episcopis. — 77. Regulares subjiciuntur episcopis, si in numero a constitutionibus Apostolicis praescripto in conventu non commorentur, et regularem disciplinam non servent, remissive. — 78. Regulares, quamvis ordinarie nequeant ab episcopis censuris coerceri propter amplissima eorum privilegia; tamen in casibus particularibus, in quibus vigore Tridentini, vel constitutionum Apostolicarum datur episcopis facultas coercendi, corrigendi et puniendo regulares, possunt ab ipsis censuris coerceri, nisi habeant ad id privilegia sibi concessa vel confirmata post concilium Tridentinum, ad n. 80. — 81. Non posse autem regulares ab episcopis censuris distingi seu coerceri, resolvunt multi, qui affiruntur. — 82. Unde pendente lite super exhibitione privilegii, non potest episcopus regulares turbare in sua possessione exemptionis; et in dubio, an jurisdictione pertineat ad episcopum? recurrentum est pro decisione ad Sedem Apostolicam. — 83. Ceterum, quamvis regulares exempli sint a jurisdictione ordinariorum, et sic non teneantur comparere, dum ab eis citantur; tamen id non procedit, cum in citatione exprimitur causa, quæ fundat super regnulares jurisdictionem. si non ordinariam, saltem delegatam in aliquibus casibus particularibus, tunc enim tenentur comparere, alias poterunt episcopi contra ipsos contumaces censuras relaxare, declarando ad removendum omne dubium validitatis censoriarum, quod id faciunt tanquam Sedis Apostolicae delegati. — 84. Concluditur igitur quod, licet regulares exempli sint a jurisdictione episcoporum, non sunt tamen exempli a stricto debito exhibendi eis omne obsequium et reverentiam. — 85. Et ita episcopi jura regularium debent defendere, ipsosque affectu benevolo proseguiri, charitable tractare et benignè sovere. — 86. Concilii generalis Viennensis monitum episcopis et regularibus directum in mutua debita dilectionis argumentum. — 87. Alia ad rem *cum add. ex aliena manu*, ad n. 149.

(1. Exemptio est privilegium, quo persona, aut locus a jurisdictione episcoporum seu ordinariorum liberantur et subtrahuntur, ac Summo Pontifici immediate subjiciuntur. Est in re communis, arg. cap. Si Papa 20, De privilegiis, in 6.

(2. Episcopi seu ordinarii in pluribus casibus jurisdictionem habent in regulares, sive ordinariam, sive delegatam. *Communis*, et clare patebit ex infra dicendis. (3. Jurisdictionem ordinariam in ipsos habent in iis, in quibus jure ordinario, seu ex suo ordinario officio, ex lege, canone vel consuetudine sibi competente possunt contra eos procedere. *Communis*. (4. Jurisdictionem vero delegatam in ipsis habent in iis, in quibus, non jure proprio et ordinario suo officio, sed ex sola demandata sibi auctoritate a Sede Apostolica possunt contra eos procedere, ut cum canones et jura disponunt, ut contra eos auctoritate Apostolica, vel tanquam Sedis Apostolicæ delegati procedant. *Communis*.

(5. Affertur constitutio 18 Gregorii XV, de exemptorum privilegiis et subjectione, multa ad rem continens scitu digna.

« GREGORIUS, episcopus, etc.

« Inscrutabili, etc.

« § 1. Sane Tridentinæ synodi decretis pro-

vida cautum est, nullum presbyterum, etiam regularem posse confessiones sacerdotium, etiam sacerdotum audire. nec ad id idoneum reputari; nisi aut parochiale beneficium habeat, aut ab episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut alias idoneus judicetur, et approbationem, quae gratis detur, oblineat.

« § 2. Nec non, ut in monasteriis, seu dormibns virorum, seu mulierum, quibus imminet animarum cura personarum sacerularium praeter eas, quae sunt de illorum monasteriorum, seu locorum familia, personam regulares quam sacerulares ejusmodi curam exercentes subsint immediate, in his, quae ad dictam curam et sacramentorum administrationem pertinent, jurisdictioni, visitationi et correctioni episcopi, in cuius diocesi sunt sita. Itemque ut episcopi universi, sub obtestatione divini judicij, et interminatione maledictionis eternae, in omnibus monasteriis sibi subjectis ordinaria, in aliis vero Sedis Apostolicæ auctoritate, clausuram sanctimonialium, ubi violata fuerit, diligenter restitui, et ubi inviolata est, conservari maxime procul; inobedientes atque contradictores per censuras ecclesiasticas, aliasque poenas, quacunque appellatione postposita, compescentes.

« § 3. Atque ut regulares in ecclesiis suorum ordinum prædicare volentes se coram episcopis præsentare, et ab eis benedictionem petere teneantur; in ecclesiis vero, quæ suorum ordinum non sunt, nullo modo prædicare possunt sine episcopi licentia; contradicente autem episcopo nulli, etiam in suorum ordinum ecclesiis, prædicare presumant.

« § 4. Verum quia experientia compertum est ecclesiastici regiminis rationem postulare, ut decretis ejusmodi aliquid adjungatur; matura deliberatione nostra, et ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, hac generali ac perpetuo valitura constitutione, decernimus, statuimus, declaramus, ut deinceps tam regulares quam sacerulares, quomodolibet exempti, sive animarum curam personarum sacerularium monasteriis, seu dominibus regularibus, aut quibusvis alii ecclesiis, vel beneficiis, sive sacerularibus incumbente, exerceant; sive alias ecclesiastica sacramenta, aut unum ex illis ministrent prævia episcopi licentia et approbatione; sive quoquomodo in eorumdem sacramentorum, vel alicujus ex illis administratione de facto absque ulla auctoritate se ingerant; in his, quae ejusmodi curauit seu administrationem concernunt, omnimodæ jurisdictioni, visitationi et correctioni dioecesani episcopi tanquam Sedis Apostolicæ delegati, plene in omnibus subjiciantur; ad hæc tam regulares quam sacerulares hujusmodi nullis privilegiis, aut exemptionibus tueri se possint, quominus, si deliquerint circa personas intra septa degentes, aut circa clausuram, vel circa bonorum administrationem monasteriorum monialium, etiam regularibus subjectarum, ab episcopo loci similiter tanquam ad hoc Sedis Aposto-

licæ delegato quoties, et quando odus fuerit, puniri et corrigi valeant.

« § 5. Confessariis vero, regulares seu sacerulares quomodocunque exempti, tam ordinarii quam extraordinarii, ad confessiones monialium, etiam regularibus subjectarum, audiendas, nullatenus deputari valeant, nisi prius ab episcopo diocesano idonei indicentur, et approbationem, quæ gratis concedatur, obtineant; sed et administrantes bona ac ejusmodi monasteria sanctimonialium, ut præfertur, etiam regularibus subjectarum, pertinentia, sive regulares extiterint, sive sacerulares quomodolibet exempti, episcopo loci, adhibitis etiam superioribus regularibus, singulis annis rationes administrationis, gratis tamen exigendas, reddere teneantur, ad idque juris remedii cogi et compelli queant; liceatque episcopo ex rationabili causa superiores regulares admonere, ut ejusmodi confessarios atque administratores amoveant: iisque superioribus id facere detrectantibus aut negligenteribus, habeat episcopus facultatem prædictos confessarios, administratores amovendi toties quoties, et quando opus esse judicaverit; ac similiter possit episcopus una cum superioribus regularibus quaruncunque abbatisarum, priorissarum, præfectarum vel præpositoriarum eorumdem monasteriorum, quocunque nomine appellentur, electionibus per se vel per alium interesse ac præsidere absque ulla tamen ipsorum monasteriorum impensa.

« § 6. Ac demum habeat episcopus, tanquam dictæ Sedis delegatus auctoritatem coercendi ac puniendi quoscunque exemptos, tam sacerulares quam regulares, qui in alienis ecclesiis, aut quæ suorum ordinum non sunt, absque episcopi licentia, et in ecclesiis suis, aut suorum ordinum non petit illius benedictione, aut ipso contradicente, prædicare præsumpserint; ita ut episcopi in suprascriptis casibus, in prænominatas personas, in præmissis omnibus, et singulis, aut circa quoquomodo delinquentes, quoties et quando opus fuerit, etiam extra visitationem, per censuras ecclesiasticas, aliasque poenas, uti ejusdem Sedis delegati procedere, omnemque jurisdictionem exercere libere et licite valeant.

« § 7. (Et sequitur clausula præservativa una cum aliis derogatoriis.)

« Datum Romæ apud S. Petrum Nonis Feb. 1622, Pontificatus anno secundo; Bullar., tom. IV, p. 98. »

(6. Afferuntur responsa sacrae congreg. Conc. ad varia dubia super dicta constitutione Gregorii XV exorta.

Posita constitutione fel. rec. Gregorii XV, de exemptorum privilegiis, etc. Dubitatur:

« 1. An licet episcopis visitare altaria regularium ecclesiarum, quibus cura animarum personarum sacerularium non incumbit, aut loca, ubi in eisdem ecclesiis assertatur sanctissimum Eucharistie sacramentum, vel ubi audiuntur confessiones personarum sacerularium?

« 2. An episcopi possint regularibus præ-

scribere, ut certis tantum in locis, ac temporibus, aut certarum personarum confessiones audiant, vel alias illorum privilegia restringere ac moderari in sacramentis administrandis?

« 3. An facultas episcopis per constitutionem attributa in exemptos, tam sacerdotes quam regulares, intelligatur etiam tributa in personas nullius diocesis?

« 4. An eadem facultas competit inferioribus praeditis proprium territorium ac jurisdictionem quasi episcopalem habentibus?

« 5. An per eamdem constitutionem in illis verbis: Possit episcopus una cum superioribus regularibus quarumcunque abbatissarum, etc., electionibus per se vel per alium interesse ac praesidere, jus abbatissas confirmandi episcopis attributum censeatur?

« 6. An confessarii monialium ante dictam constitutionem deputati debeant ab episcopo examinari et approbari?

« 7. An superiores regulares similiter ante ipsius constitutionis publicationem electi seu deputati, alia indigeant episcopi approbatione pro confessionibus sanctimonialium sibi subjectarum audiendis?

« 8. An confessiones, quas audiunt superiores regulares electi, seu deputati, vel confirmati post publicationem et scientiam tenoris dictae bullae, non obtenta episcopi approbatione, sint nullae, atque irrite, nec ne?

« 9. An regulares generaliter ab episcopo approbati ad confessiones personarum sacerdotalium audiendas, censeantur etiam approbati ad audiendas confessiones monialium sibi subjectarum?

« 10. An regularis ad audiendas confessiones monialium unius monasterii ab episcopo approbatus, confessiones monialium alterius monasterii audire possit?

« 11. An confessarii regulares extraordinarii semel ab episcopo deputati et approbati ad audiendas monialium confessiones pro una vice infra annum ad prescriptum, sacri concilii Tridentini, possint virtute dictae approbationis pluries tanquam confessarii extraordinarii earundem confessiones audire absque nova episcopi licentia?

« 12. Cum in eadem constitutione statutum sit, ut liceat episcopo ex rationabili causa superiores regulares admonere, ut amoveant confessarios monialium, atque administratores bonorum ad earundem monialium monasteria pertinentium; iisque superioribus, id facere detrectantibus, habeat episcopus facultatem praedictos confessarios, et administratores amovendi quoties, et quando opus esse judicaverit: an ejusmodi causam episcopus superioribus regularibus significare teneatur?

« 13. An eadem constitutio, qua parte supponit episcopi jurisdictioni regulares delinquentes circa personas degentes intra septa monasteriorum monialium, aut circa clausuram, vel bonorum administrationem earundem monasteriorum, habeat locum in omnibus delictis, an vero solum in notoriis, et cum scandalo populi?

« Sacra congregatio cardinalium concil. Trident. Interpretum censuit, constitut. san. mem. Gregorii XV, de exemptorum privilegiis, nequaquam subjicere regulares exemptos, quibus cura animarum personarum sacerdotalium non incumbit, episcoporum jurisdictioni in his, quae sacramentorum administrationem concernunt, nisi cum in sacramentis personis sacerdotalibus administrandis iidem regulares delinquunt; ac propterea.

« Ad 1 dubium respondit episcopis non licere in vim ejusdem constitutionis visitare altaria ecclesiarum regularium, quibus non incumbit cura animarum personarum sacerdotalium, nec loca, ubi in iisdem ecclesiis asservatur SS. Eucharistie sacramentum, vel ubi confessiones personarum sacerdotalium audiuntur.

« Ad 2. Hac in parte constitutionem nihil novi juris induisse, nec ullam novam auctoritatem episcopis in regulares attribuisse, ideoque in vim ipsius constitutionis non posse episcopos regularibus prescribere, ut certis tantum in locis ac temporibus, aut certarum personarum confessiones audiant, vel alias illorum privilegia in sacramentis administrandis restringere aut moderari. Quod si aliunde episcopis hujusmodi facultas competit, illam non fuisse ab eadem constitutione sublatam.

« Ad 3. Censuit ejusmodi facultatem non intelligi tributam episcopis in personam nullius diocesis.

« Ad 4. Non competere.

« Ad 5. Jus confirmandi abbatissas minime fuisse episcopis per constitutionem attributum.

« Ad 6. Confessarios quidem extraordinarios monialium nullatenus posse post constitutionem illarum confessiones audire, nisi prius ab episcopo diocesano idonei iudicentur et approbentur; ordinarios vero confessarios ante constitutionis publicationem deputatos, posse durante triennio ab eorum deputatione inchoando, pergere in confessionibus sanctimonialium audiendis absque alio examine et approbatione episcopi. Quod si contingat ut illorum facultas a Sede Apostolica ultra triennium prorogetur, tunc debere eos ab episcopo examinari et approbari.

« Ad 7. Superiores regulares electos seu deputatos ante ipsius constitutionis publicationem, quibus alioquin facultas competit audiendi confessiones monialium sibi subjectarum, posse, durante eorum officio, pergere sine alia episcopi approbatione in confessionibus audiendis illarum tantum, quae sponte ac proprio motu id ab eis petierint; at vero eos, qui post constitutionem eligentur, qui quoquomodo deputabuntur, vel qui in eorum officiis seu dignitatibus, expletio jam tempore a constitutionibus eiuscunque ordinis, vel alias legitime praedito, ad aliud tempus confirmabuntur, nequaquam posse sanctomialium confessiones audire, nisi prius a diocesano episcopo idonei iudicati et approbati fuerint.

« Ad 8. Confessiones hujusmodi nullas atque irritas esse.

« Ad 9. Regulares generaliter ab episcopo approbatos ad confessiones personarum secularium audiendas, nequaquam censeri approbatos ad audiendas confessiones monialium sibi subjectarum; sed egere quoad hoc speciali episcopi approbatione.

« Ad 10. Regularem ad audiendas confessiones monialium unius monasterii ab episcopo approbatum, minime posse audire confessiones monialium alterius monasterii.

« Ad 11. Confessarios extraordinarios semel deputatos atque approbatos ab episcopo ad monialium confessiones pro una vice audiendas, haud posse pluries in vim approbationis ejusmodi illarum confessiones audire; sed ab episcopo toties esse approbantes, quoties casus deputationis contingit.

« Ad 12. Non teneri ejusmodi causam significare superioribus regularibus, sed hoc relinqui arbitrio et prudentiae episcoporum, quorum conscientiam sacra congregatio serio oneravit, ne facultate sibi in hac parte attributa quoquomodo abulantur, ejus rei in stricto Dei iudicio rationem reddituri.

« Ad 13. Constitutionem habere locum in omnibus delictis, non autem in notoriis tantum, et cum populi scandalo

« Quae sacre congregationis responsa ad se relata fel. rec. Gregorius XV, et S. D. N. Urban. VIII, in omnibus approbarunt, Bullar., tom. IV, pag. 101 et 102.

« A. card. CAJETANUS.

« Prosper Fagnanus sac. cong. Secretarius. »

(7). Afferuntur alia dubia ab eadem sacra congr. declarata, et a SS. D. N. approbata.

« 1. An regularis absque legitima licentia accedens ad monasterium monialium regularibus subjecturam, ibique in loco colloquiis destinato cum moniali colloquens, a diocesano episcopo, tanquam Sedis Apostolice delegato coerceri et puniri possit?

« Sacra congregatio cardinalium concil. Trident. Interpretum censuit posse. Quam congr. sententiam sanctissimus D. F. Urbanus VIII ad se relatam approbavit.

« 2. An liceat episcopo in vim constitutionis san. memor. Gregor. XV, de exceptis privilegiis, punire regulares, qui ad abbatissae electionem procedunt ante tempus ipsi episcopo significatum, aut die electionis eidem nullatenus prænuntiata?

« Sacra congregatio respondit: Regulares ex eadem constitutione ita demum teneri episcopo significare diem electionis abbatissæ, eumque usque ad præfinitum tempus exspectare, si antea ipse expresse declaravit, se uti velle facultate sibi hac in parte attributa, abbatissaru[m]que electionibus, per se vel per alium interesse, ac præsidere; post eam vero declarationem licere episcopo animadvertere in regulares, qui ante tempus significatum, aut die electionis eidem non prænuntiata, ad abba-

tissæ electionem procedunt; Bullar., dict., tom. IV, d. pag. 102.

« Cos. card. DE TORRES.

« Prosper FAGNANUS secretar. »

(8). Afferuntur variæ resolutiones sacre congregationis specialiter deputatae in causa Angelopolitana jurisdictionis verlente inter episcopum, et Patres Jesuitas, confirmatae ab Innocentio X, const. 29, incip. Cum sic u[er]o accepimus, ubi referuntur ordine sequenti.

« I. An in casu, quo episcopus præcipiat decreta aliqua concilii Tridentini a regularibus observari et exsecutioni demandari, regulares quicunque, etiam Societatis Jesu, sub praetextu, quod hujusmodi præcepto infringant sua privilegia, possint eligere conservatores? Congregatio respondit: Si episcopus præcipiat regularibus, etiam Societatis Jesu, in illis casibus, in quibus per ipsum concilium, vel constitutiones Apostolicas regulares exempti subjiciuntur jurisdictioni et correctioni episcopi, minime licere ipsis regularibus ob eam causam conservatores eligere.

« II. An quando ordinarius procedit juris ordine servato, adversus regulares exemplos in easibus, in quibus per concil. Trid. vel constitutiones Apostolicas ipsis subjiciuntur, possint conservatores judices assignare? Respondit, ut ad proximum, non posse.

« III. An regularibus, etiam Societatis Jesu, assentibus se habere privilegia, quominus obedienti episcopo in exsecutione decretorum juris communis, concil. Trid. et constitutionum Apostolicarum, ordinarii debeant ipsis adhibere fidem absque exhibitione hujusmodi privilegiorum? Respondit ordinarios non teneri hujusmodi assertioni fidem adhibere absque integrali privilegiorum exhibitione.

« IV. An in casu, quo regulares quicunque, etiam Societatis Jesu, exhibent aliqua privilegia, et ordinarii judicent ea non suffragari casni, de quo agitur, et ad rem non facere, regulares præfati possint ac debeant provocare ad Summum Pontificem, vel in partibus Indiarum remotissimis, ad metropolitanum, sive ordinarium vicinorem, vel potius possint hoc casu eligere judices conservatores? Respondit, si verba privilegiorum sunt obscura et ambigua, non licere recurrere ad metropolitanum, vel vicinorem episcopum, nec conservatores eligere, sed Summum Pontificem pro interpretatione esse adeundum.

« V. Utrum constitut. felic. record. Gregorii XV, circa conservatores regularium publicata anno 1622, cum declarationibus eminentissimorum sac. congr. Concil. Interpretum desuper editis, etque afficiat et comprehendat religiosos Societatis Jesu, ac reliquos regulares, ita ut omnia alia præfatae Societatis privilegia fuerint redacta ad terminos dictæ constitutionis, et sic in posterum debeant ab iis eligi conservatores juxta formam et tenorem præscriptæ constitutionis? Respondit, hujusmodi constitutionem

cum declarationibus, ut præfertur, editis
etque afficere religiosos Societatis Jesu, at-
que aliorum ordinum, et conservatores ad
illius præscriptum esse eligendos, non ob-
stantibus quibusvis privilegiis, quippe que
omnia sunt redacta ad terminos ipsius con-
stitutionis.

« VI. An regulares prædicti gravati ære
alieno, vel ad ratiocinia, vel testamento-
rum executores possint conveniri coram
ordinario, si conservatores non nominave-
rint intra tempus habile ab ordinario præ-
scriptum? Respondit, regulares in causis
præfatis coram ordinario loci esse conve-
niendos, si ad præscriptum constit. san.
mem. Gregor. XV conservatores non ele-
gerint, et ipsum electionis documentum
intra præfinitum tempus in actis curie ipsius
ordinarii non exhibuerint; ac dimi-
serint.

« VII. An dicti regulares, conservatores
sive ad jura sive ad privilegia tuenda as-
sumentes, teneantur ante exercitium com-
missionis præstare cautionem coram ordinario,
sive alio judice competente de judicio,
sist, et judicatum solvendo, casu, quo
in lite, sive causa succubuerint? Respondit,
non teneri.

« VIII. An quando episcopi jura, vel de-
cimas cathedralium adversus regulares præ-
dictos dote sua spoliates ecclesias coram
judice competente tuerintur, librosque, me-
morialia et allegationes producunt jus ec-
clesiarum cathedralium exprimentes et ac-
quisitiones religiosorum aliaque id genus
adnumerantes, hujusmodi scriptorum oc-
casione possint regulares dominare conser-
vatores, prætendententes injuriam sibi inferri
in referendo immoderatas acquisitiones?
Respondit, si episcopi pro tuendis juribus
cathedralium ecclesiarum coram judice
competenti hujusmodi scripta producant,
et regularium immoderatas acquisitiones
veraciter et modeste referant, non licere
ob eam causam ad conservatores recur-
rere.

« IX. Utrum regularis quicunque, etiam
Societatis Jesu, possit administrare sacra-
mentum pœnitentiae sacerdotalibus absque
licentia episcopi diœcesani, etiamsi in alia
diœcesi ab episcopo approbatus sit? Respon-
dit, etiam societas Jesu in una diœcesi ab
episcopo approbatos ad confessiones per-
sonarum sacerdotalium audiendas, nequa-
quam posse in alia diœcesi hujusmodi
confessiones audire sine approbatione epi-
scopi diœcesani.

« X. An episcopus contra dictos regula-
res audientes in sua diœcesi confessiones
sacerdotalium absque approbatione, vel con-
cionantes absque licentia episcopi intra et
extra proprias ecclesias possit procedere,
eos a talibus ministeriis removendo, sive
præceptis, et aliis juris remedii coercendo?
Respondit, eisdem regularibus, qui con-
fessiones personarum sacerdotalium audiunt
sine approbatione episcopi loci, vel prædi-
cant in ecclesiis sui ordinis, non petita
blessed benedictione, aut in aliis ecclesiis

absque illius licentia, vel in ecclesiis, etiam
sui ordinis, ipso contradicente, posse epi-
scopum in vim constit. felic. record. Gre-
gorii XV, que incip. *Inscrutabili Dei pro-*
videntia tanquam Sedis Apostolicæ delega-
tum, administrationem sacramenti Pœnitentia-
ris ac munus prædicationis interdicere,
eosque juris remedii coercere ac punire.

« XI. An quando episcopo constat dictas
licentias obtentas non fuisse, possit ipse
præcipere ut, donec licentiam intra præ-
scriptum tempus exhibeant, a tali ministe-
rio abstineant? et an requirendus sit per
episcopum pro his exhibendis provincialis
in alia diœcesi, vel longissime existens,
vel ipsi regulares confessarii, vel eorum
superiores ejusdem diœcesis, in qua præ-
dicta exercentur? Respondit: Posse epi-
scopum sic præcipere, nec pro hujusmodi
licentias requirendum esse provincialem,
sed satis esse ipsos religiosos requirere,
aut eorum superiores in diœcesi episcopi
existentes.

« XII. An si contingat, ut aliquis prædi-
ctorum regularium iñsurget contra epis-
copum in propria diœcesi, maledicto, scrip-
to vel dicto, populum scandalizando, possit
ab episcopo puniri, et qua animadversione?
Et quid, si hujusmodi delinquens trans-
iverit ad aliam diœcesim hoc servandum sit,
et qua pena puniendus sit regularis, qui com-
morans in una diœcesi spargat famosos
libellos contra ordinarium alterius diœcesis?
Respondit: si regularis intra claustra
degens, extra ea in casibus in dubio expres-
sis, ita notorie deliquerit, ut populo scan-
dalo sit, episcopo instante, teneri superio-
rem regularem, intra tempus ab eo præfi-
gendum, severe illum punire, ac de puni-
tione episcopum certiore facere; alioquin
sic delinquentem ab episcopo puniri posse
ad præscriptum concilii Tridentin., cap.
14, sess. xxv *Deregul.* Quod si delinquens
ad aliam diœcesim migraverit, servandum
esse, quod præcipitur in const. san. mem.
Clement VIII, incip. *Suscepti muneric rati.*

« XIII. An conservatores nominati et
electi a regularibus præscriptis ante exer-
citium suæ jurisdictionis teneantur elec-
tionis authenticum documentum exhibere
coram ordinario, sub pena nullitatis ac-
tuum? Respondit: Utique teneri.

« XIV. An privilegia, que sunt contra
jurisdictionem ordinarii, et quibus gaudent,
et gaudere prætendent regulares præfati,
debeant episcopis notificari seu insinuari?
Respondit: Regulares teneri hujusmodi
privilegia episcopo exhibere, si eis uti
voluerint.

« XV. An prædia, metallorum sodinæ,
sacchari opificiæ a regularibus societatis,
vel aliis possessa, vel aliæ domus sacerdotalium,
in quibus videlicet unus, vel duo regulares
tantum commorantur, gaudeant privilegio
collegiorum seu conventuum? Respondit:
Non gaudere.

« XVI. Utrum regulares præscripti apo-
thecas quarumcunque mercium, macella,
et similia præsertim prope collegia seu

conventus exercentes possint ab ordinario sub censuris inhiberi, ne hujusmodi exerceant? Respondit: Non posse episcopum hoc prohibere regularibus exemptis: sed, si in præmissis ita notorie delinquent extra claustra, ut populo scandalo sint, servandum esse quod dictum est supra in responsione ad duodecimum.

« XVII. Utrum regulares, etiam Jesuitæ, in suis prædiis, officiis, aliisque suis dominibus sacerdotalibus sitis intra limites parochialium ad se non spectantium, possint administrare sacramentum baptismatis solemnis, matrimonii, extremæ unctionis, et eucharistie in festo Paschalis famulis, mercenariis, rusticis, sive aliis id genus hominibus sacerdotalibus absque ordinarii vel parochi licentia? Respondit: Non posse.

« XVIII. Utrum Patres Societatis in civitate et dioecesi angelorum possint consecrare vasa sacra, altaria, et similia in quibus unctio requiritur? Respondit: Itidem non posse. »

Pro parte vero religiosorum Societatis Jesu proposita fuerunt infra scripta dubia.

« I. An episcopi in partibus Indianorum, possint ex integro totum unum monasterium vel collegium ab audiendis confessionibus suspendere? Respondit: Episcopos Indianorum posse quidem omnibus simul unius monasterii vel collegii confessariis adimere facultatem audiendi confessiones personarum sacerdotalium, etiam inconsulta sacr. congreg. Episcopor. et Regularium negotiis preposita, cum decretum ab ea editum sub die 20 Novembris 1615, ex intentionis defectu et convenientia morali non extendatur ad regiones illas, tam longe dissitas. Verum ab hac generali suspensione, quæ vix sine scandalo, et animarum pernicie contingere potest, abstinentiam esse episcopis, nisi gravissima subsistente causa super quo S. cong. illorum conscientias graviter voluit oneratas.

« II. An episcopus regularem pro confessionibus semel approbatum sine nova causa suspendere possit ab ipsis confessionibus audiendis? Respondit: Regulares, alias libere ab episcopo prævio examine approbatos ad audiendas confessiones personarum sacerdotalium, ab eodem episcopo suspendi non posse sine nova causa, eaque ad confessiones ipsas pertinente.

« III. An bullæ Pii V, 34, in ordine tom. II Bullar. concessa, instanti et supplicante serenissimo rege catholico, non ad petitio nem regularium, sit revocata in bullis Summorum Pontificum, in quibus exemptiones regularium mitigantur? respondit: Aendum cum sanctissimo an velit declarare, bullam non esse revocatam, illam tamen non suffragari, nisi in locis, ubi est defectus parochoruum.

« IV. An episcopus possit cum censuris procedere contra regulares exemptos, si inobedientes fuerint in confessionibus audiendis, vel prædicatione verbi Dei, et hoc vigore concilii Trid. vel per quem canonem? respondit: Posse procedere, non quidem in vim conc. Tricent., sed in viâ constitut. Gregorii XV,

quæ incip. : *Inscrutabili Dei Providentia.*

« V. An licentia audiendi confessiones, et prædicandi, ab episcopo per litteras missivas, an solum per litteras patentes cancellariae concedi possit? respondit: Posse concedi etiam per litteras missivas, si ita episcopo videbitur.

« VI. Ab talis licentia retenuis sine scriptis concedi possit; respondit: Ut ad proximum.

« VII. An facultas eligendi conservatores concessa Societati a Gregorio XIII, suffragetur illis in locis, in quibus non adsunt judices synodales; respondit: Privilegium Gregorio XIII suffragari, ut Societas non teatur ex illis eligere conservatores. Dummodo tamen in reliquis servetur forma constit. Gregorii XV bac de re edita

« VIII. An conservatores Societatis, vicarios generales episcoporum auctoritate Apostolica per sententias, censuras et penas ecclesiasticas compellere possint virtute bullæ Gregorii XIII, incip. *Æquum reputamus*, datæ ultima Februarii 1573. Respondit: Possunt a manifestis injuriis et violentiis eos compescere etiam censuris et penis ecclesiasticis. Datum Romæ die 16 Aprilis 1648. Quapropter, ut præmissa firmius subsistant, et inviolabiliter observentur, Nobis pro parte Joannis episcopi bujusmodi fuit humiliter supplicatum, ut illa, auctoritate Apostolica, confirmare dignaremur. Nos igitur, etc. Dicernentes, etc. Sic non aliter, etc. Irritum et inane, etc. Non obstantibus, etc. Romæ 14 Maii 1648. »

(9. Regulares subduntur episcopis quoad causas fidei. Concil. Trid., sess. v *De reform.*, cap. 2, Paulus V, constit. incip. *Romanus Pontifex*; Gregorius XV, constit. incip. *Universi Dominici*, ubi subduntur ipsis episcopis et inquisitoribus.

(10. Item subduntur episcopis quoad prædicationem verbi Dei. Concil. Trid., cit., sess. v *De reform.*, cap. 2, sess. xxiv *De reform.*, cap. 4; Greg. XV, constit., incip. *Inscrutabili*, et Clemens X, constit. incip. *Superna*. Vide verb. PRÆDICARE, PRÆDICATOR.

(11. Item subduntur episcopis quantum ad suscepctionem ordinum. Concil. Trid., sess. xxiii *De reform.*, cap. 8, 11, 12 et 14. Vide verb. ORDO.

(12. Item subduntur episcopis quantum ad audiendas confessiones sacramentales sacerdotalium. Concil. Trid., sess. xxiii *De reform.*, c. 15; Gregor. XV, cit. constit. incip. *Inscrutabili*; Clemens X, citat. constit. incip. *Superna*. Vide verb. APPROBATIO, verb. CONFESSARIUS, et verb. RESERVATIO CASUUM.

(13. Item subduntur episcopis, et ab ipsis possunt excommunicati declarari, si ministrant laicis infirmis, etiam hospitiantibus in eorum conventibus, viaticum et extrema unctionem absque episcopi vel parochi licentia. Clementin. 1, *De privilegiis*, et saepius declaravit sacra congreg. Concilii, et signanter, in Nullius, 19 Septemb. 1637, in Cremon., 27 Februarii 1649, in Ripana, 3 Februar. 1652, in Gerunden., 13 Februarii 1649, et in Neapolitana, 5 Junii 1760.

(14. Item subduntur episcopis quantum

ad audiendas confessiones monialium, etiam sibi subjectarum. Gregorius XV, cit. constit., incip. *Inscrutabili*; Clemens X, cit. constit., incip. *Superna*. Vide verb. MONIALES, art. 5, et verb. JUBILEUM.

(15). Item subduntur episcopis, et ab ipsis possunt puniri, si violent sigillum sacramentale confessionis, cum isti censeantur delinquere circa administrationem sacramenti pénitentiae. Gregor. XV, cit. constit. incip. *Inscrutabili*.

(16). Itēa: subduntur episcopis, si sollicitent pénitentes in confessione, vel doceant, pénitentes non teneri ad denuntiandos confessarios sollicitantes. Gregorius XV, constit. incip. *Universi*.

(17). Item subduntur episcopis quantum ad observanda in celebratione missarum. Concil. *Trid.*, sess. xxii, *De sacrific. missæ*, in decret. *De evitand. in celebration. miss.*, et sacr. cong. Concil., in *Vercellen.* « An licerat episcopo punire regulares prohibita vel indecentia in ecclesiis suorum ordinum committentes circa missæ sacrificium? Die 21 Martii 1642, respondit, licere episcopo punire regulares committentes prohibita vel indecentia in ecclesiis etiam suorum ordinum, circa missæ sacrificium, » apud Monacell., tom. II, tit. 13, formul. 1, n. 45.

(18). Item subduntur episcopis, et possunt ab ipsis coerceri, si erigant altare portatile in domo privatorum, ut ibi celebrent, et viaticum ministrarent regulari infirmo absque licentia episcopi vel parochi. Sac. cong. Conc., in *Messanen.*, 2 Septem. 1698. Vide verb. ORATORIUM, n. 80.

(19). Item subduntur episcopis, et ab ipsis puniri possunt, si celebrent missas in oratoriis privatis domicellarum diebus exceptis, vel postquam eadem die fuit ibidem jam celebrata unica missa in Apostolico Indulso concessa. Sac. congreg. Concil., in *Neapolitana*, 30 Maii 1699, et expresse Clemens XI, die 25 Decembris 1703; in decreto de celebratione in oratoriis privatis incip. *Quoniam sancta*. Vide verb. ORATORIUM, n. 5.

(20). Itēa subduntur episcopis quoad admissioem ad habitum et ad professionem monialium in monasteriis sibi subjectis, et possunt ab illis puniri, si non fuerint prius certiorati. S. C. Conc., in *Limana*, 19 Novemb. 1625; in *Burgen.*, 4 Decemb. 1627; in *Dertonen.*, 16 Decembr. 1648. Vide verb. MONIALES, art. 1, a n. 68.

(21). Item subduntur episcopis quoad electionem abbatissarum monasteriorum sui ordinis, cui per se vel per alium potest episcopus interesse, si vult. Gregorius XV, in cit. constitut. incipient. *Inscrutabili*. Vide verb. ABBATISSA.

(22). Item subduntur episcopis, si confessarii monialium monasteriorum intra mœnia civitatis permaneant et pernoctent in mansione per parietes et per lecta non penitus disjuncta et separata a monasterio. Alexander VII, constitut. incip. *Felici*.

(23). Item subduntur episcopis, et ab ipsis puniri possunt, si superiores extra ne-

cessitate ingrediantur monasteria monialium sibi subjectarum. Gregorius XIII, const. incip. *Dubiis*; Alexander VII, cit. constit. incip. *Felici*. (24). Item si superiores plus quam semel in anno ex causa visitationis dicta monasteria ingrediantur. Alexander VII, cit. const. *Felici*. (25). Item si superior generalis introducat secum in dicta monasteria plus quam duos socios sui ordinis, et superior aliis a generali plus quam unum. Alexander VII, cit. const. *Felici*. (26). Item, si ipse superior visitator, aut ejus socii sumpserint intra clausuram aliquam refectionem. Alexander VII, in cit. constit. *Felici*. (27). Item, si urgente causa eodem anno plures ingrediendi septa monasterii, superior fuerit ingressus absque praesentia episcopi diocesani, vel alterius personæ ecclesiastice ab ipso ad hoc specialiter delegatae. Alexander VII, constitut. *Felici*. Vide verb. MONIALES, art. 2, a n. 73 ad 78.

(28). Item subduntur episcopis regulares quoad locutionem cum monialibus, etiam sibi subjectis, et si sine legitima licentia cum illis loquuntur, possunt ab ipsis puniri. Sacra. cong. Conc., *approbante sanctissimo* in duobus resolutis dubiis allatis supra n. 7. Vide verb. MONIALES, art. 4, ubi plura alia afferuntur ad id decreta.

(29). Item regulares subduntur episcopis in iis, quæ concernunt clausuram monialium, etiam sibi subjectarum, et si quod ad hanc reperiantur delinquentes, possunt ab ipsis puniri. Vide verb. MONIALES, art. 3 ubi plura afferuntur decreta ad rem.

(30). Item subduntur episcopis, si immunitatem ecclesiasticam violaverint vel læserint. Sacr. congr. Immun., in *Panormitana*, 3 Februar. 1537; Gregor. XIV, constit. incip. *Ex quo*, ubi cognitio immunitatis demandatur episcopis privative quoad omnes, et novissime, in *Papien.*, 28 Jul. 1556. Vide verb. IMMUNITAS, art. 2 per tot, et signatur a n. 134 ad 136.

(31). Item subduntur episcopis, si offendant ministros et officiales curiæ episcopalium, et tunc possunt ab eis puniri et carceraari, ut declaravit et laudavit sac. cong. Episcop. et Regular., in *Theatina*, 26 Martii 1692, referente card. Caraffa.

(32). Item subduntur episcopis, si interdicta per episcopos promulgata non servent. Clementiu 1, *De sentent. excom.*; concil. *Trid.*, sess. xxv, *De regularib.*, cap. 11, et sacra congreg. Conc., in *Cæsaraugustana Interdicti*, 11 Jun. 1695, in qua declaratum fuit, milites Hierosolymitanos, sicut cæteros regulares, et exemptos, teneri et obligatos esse ad observantium interdicti per archiepiscopum promulgati, non obstante allegata in contrarium consuetudine immemorabili.

(33). Item suoquntur episcopis, si in eorum personas delinquent, vel prælatorum jurisdictionem competentem impediunt, ne munus suum exequantur; tunc enim possunt ab ordinariis puniri, et legitimate coerceri, ut declaravit sac. cong. Concilii, et approbat

Gregorius XIII, apud Fagnan., lib. 1 *Decretal.*, in cap. *Grave gerimus* 19, De offic. ordinarii, n. 76, per tex. in cap. 1, *De offic. delegat.*, ibi : « Si eos manifeste cognoveris justitiam impedire, » et cap. 1 *De paenit.*, in 6, ibi : « Si hac occasione sua impediatur iurisdictio. »

(34). Item subduntur episcopis, si censuram canonis *Si quis suadente* 29, caus. 17, q. 4, vel aliam a jure latam ob notorium delictum incurrerint; tunc enim possunt ab episcopis publice denuntiari excommunicati, ut ab aliis videntur, ut declarasse sacram cong. Concilii refert Fagnan., loc. cit., n. 75, et declaravit eadem sacr. congr. novissime, in *Neapolitana*, 18 April. 1693.

(35). Item subduntur episcopis, si degant et delinquent extra claustra, textu expresso in concilio *Trid.*, sess. vi, *De reform.*, cap. 3, ibi : « Nemo regularis extra claustra degens, etiam sui ordinis privilegii praetextu, tutus censeatur, quo minus si deliquerit, ab ordinario loci, tanquam super hoc a Sede Apostolica delegato secundum canonicas sauctiones visitari, puniri et corrigi valeat. »

(36). Et hoc procedit etiam in regulari existente extra claustra ad erectionem monasterii de sui superioris licentia; cum licentia operetur solum, ut recte cum aliis nota Sperellus, decis. 38, n. 19, ne committatur apostasia, non vero quin ab ordinario pro excessibus puniri possit, et sic resolvit sacra cong. Concilii cum limitatione, ut infra : « Regularis manens extra claustrum de licentia superioris, etiam in domo destinata ad erectionem monasterii, nisi in dicta domo sit regularis observantia, ut saltet vivat sub superiori conventionaliter, potest puniri ab ordinario. » Ita testantur Genuens., in *Prax.*, cap. 59, n. 2; Sperell., loc. cit., num 21; Fagnan., lib. 1 *Decretal.*, in cap. *Grave gerimus* 19, De offic. ordinarii, n. 36; Barbos., ad d. sess vi, c. 3, n. 1, et alii plures ibi citati.

(37). Regulares degentes in parochialibus monasterio unitis non possunt puniri ab ordinariis, nisi delinquent circa curam animalium et sacramentorum administrationem. Sic in causa canonici regularis Lateranensis respondit sac. cong. Concilii, ut testatur Fagnan., loc. cit., n. 35; et sic resolutum fuisse die 3 Februarii 1601 refert Barbosa, loc. cit., n. 4, et alii. (38). Et ratio est, quia ipsi consentur degere intra claustra. Regulares tamen de licentia suorum superiorum manentes in aliquo membro, seu grangia sui monasterii pro religionis servitio, si ibi delinquent, possunt ab ordinario puniri. Sic respondit sac. cong. Episc. et Regul., die 27 Junii 1653, ad 6 dubium, in quo quarebatur : « An ipse grangiæ et conversi in eis degentes subsint visitationi episcopi? » Et respondit, ad 6, *subesse*.

(39). Regularis degens intra claustra, et extra cum scandalio populi delinquens, puniri debet a suo superiore, certiorato de punitione episcopo instanti, alias puniri peteat ab ipso episcopo, textu expresso in concil. *Tridentino*, sess. xxv, *De reform.*,

cap. 14, ibi : « Regularis non subditus episcopo, qui intra claustra monasterii degit, et extra ea ita notorie deliquerit, ut populo scandalo sit, episcopo instanti, a suo superiore intra tempus, ab episcopo praesigendum, severa puniatur : ac de punitione episcopum certiore faciat, sin minus a suo superiore officio privetur, et delinquens ab episcopo puniri possit. » *Vide infra*, n. 77.

(40). Superior regularis ab episcopo admonitus non puniens, ut supra, talem regularem delinquentem, incurrit ipso facto privationem dignitatis, et officii per eum obtenti; et si illum impunitum ad alium conventum extra diocesim transmiserit, tenetur eum revocare intra terminum ab episcopo praesigendum, sub pena privationis dignitatis et inhabilitatis ad illa et alia in posterum obtainenda, ac ulterius privationis vocis activæ et passivæ ipso facto in currendis, ad quas a solo Romano Pontifice restitui potest. Sic expresse statuit Clemens VIII, constitut. incip. *Suscepti munera*, in qua prope medium sic habet : « Motu, etc. Omnibus et singulis cuiuscunq; ordinis, et instituti regularium mendicantium superioribus in virtute sanctæ obedientiæ, et sub indignationis nostræ, ac privationis dignitatum, et officiorum per eos obtentorum, eo ipso incurrēdis pena præcipimus et mandamus, ut juxta prædictum decretum quilibet ipsorum regularium, » etc. : ubi tenorem decreti allegat, et infra subjungit : « Cæterum si superior in regularem delinquentem non animadverterit, quinimo si illum impunitum ad alia suorum ordinum loca extra diocesim, ut præfertur, transmiserit, volvamus, et simili motu atque auctoritate decernimus, ut superior, instanti episcopo, intra terminum ab episcopo praesigendum, et sub eisdem indignationis nostræ, ac privationis dignitatum et officiorum obtentorum, nec non et sub inhabilitatis ad illa et alia in posterum obtainenda, ac ulterius privationis activæ et passivæ vocis, ad quas a nomine, præterquam a Nobis et Romano Pontifice pro tempore existente, restitui possit, ipso facto similiter incurrēdis pena, ipsum regularem delinquentem a loco, ad quem transmissus fuit, revocare, et in quo deliquit, constituere seu sistere teneatur. »

(41). Et insuper addit Pontifex, quod si superior regularis ipsum delinquentem revocare, ut supra, prætermiserit, ordinarius loci, ad quem transmissus fuerit, ab ordinario loci commissi delicti requisitus, vel alias de illius delicto informatus, tanquam Sedis Apostolicæ delegatus, decretum concilii exequi, et eum punire possit et debeat, ibi : « Quod si hoc etiam facere prætermiserit, per præsentes similiter statuimus, ut ordinarius loci, ad quem regularis delinquens transmissus fuerit, super præmissis ab ipso ordinario loci, in quo deliquit, similiter requisitus, vel de illius delicto informatus, ut præfertur, tanquam Sedis Apostolicæ delegatus, prædictum

concilii decretum omnino exequi, et in regularem delinquentem severe animadvertere possit et debeat, etc., non obstantibus, » etc.

(42). Regularis delinquens intra claustra, seu in ecclesia, vel monasterio sui ordinis cum populi scandalo, censetur et reputatur delinquere extra claustra; sic decrevisse sacram congreg. Concilii refert Fagnan., loco cit., n. 69, et Sperellus, decis. 38, n. 15; ubi ad litteram refert decretum dictæ sacrae congregationis Concilii, quæ ad dubium: « An regularis delinquens notorie in ecclesia seu monasterio sui ordinis, in quo dedit, ita ut populo scandalo sit, dicatur delinquere extra claustra, ut locus sit dispositioni concil., cap. 14 *De regularibus*; censuit delinquere extra claustra, si in ecclesia monasterii delinquit, nisi clavis portis ecclesiæ et solis regularibus in ea existentibus, fuerit commissum delictum. Si vero intra claustra monasterii, vel ecclesiæ interioris delictum sit commissum, ex verbis concilii non videtur procedere dict. cap. 14; quod expressæ dicit extra claustra; tamen si scandolum sit notorium populo, ex idoneitate rationis idem videtur. »

(43). Episcopus potest procedere ad sumariam informationem de delicto a dicto regulari extra claustra commisso; sic censuit sac. congregat. Concil., apud Donatum, *Prax. rerum regul.*, tom. I, part. II, tract. 1, q. 54, n. 21, quæ ad dubium: « An episcopus, statim habita notitia delictorum, possit capere informationem, et illam ad superiorum delinquentis remittere, ut nequeat de illo delicto ignorantiam presumere? » respondit, *Posse*.

(44). Quando regularis extra claustra delinquit, cum dubitatum fuerit: « An detinendus sit in carceribus ab episcopo, donec processus in curia episcopali conficiatur, eoque compilato, instante superiore, remittendus sit una cum processu puniendus; vel potius, non exspectata compilatione processus, statim remittendus sit ad superiorum una cum iis probationibus, quæ habentur? » Sacra congregat. respondit: « Statim remittendum esse, etiam posito, quod superior nullam instantiam ficeret. » Sic refert Donatus, loc. cit., n. 7; Fagnan., loc. cit., n. 69, et alii plures.

(45). Regularis deprehensus in delicto, ubi timetur de fuga, potest juxta Tridentin., sess. XXV, *De reform.*, cap. 6, ab episcopo capi per suos ministros, et recta duci ad suum superiorum cum instantia, ut intra certum tempus eum puniat, et de punitione ipsum certiorem faciat, juxta Trid., sess. XXV, *De reform.*, cap. 14; Matthæucci, *Officialis curiæ*, cap. ult., sub n. 22 in fine, et de quolibet in casibus a jure permissis firmant Antonell., *De regimin. eccles.*, lib. VII, cap. 18, n. 3; Sperell., decis. 38, n. 13; Piascius, *Prax. episcop.*, part. II, cap. 3, art. 7, sub n. 23; Paniwoll., decis. 84, adnotat. 4, n. 4, et alii passim.

(46). Regulares autem superiores, qui ad prescriptum concilii tenentur facere certioris episcopos de punitione regularium ex-

tra claustra delinquentium, non satisfaciunt faciendo verbo hujusmodi certiorationem, sed scriptis facera debent. Sacra congreg. Concil., in *Lucana*, 14 Decemb. 1630, quam referunt Tamburin., *De jure abbat.*, tom. III, disp. 5, quæst. 11, n. 64; Barb., in *Summa Apostolic.*, decis. verb. **REGULARIS DELINQUENS**, n. 5, et alii.

(47). Regularis, qui sine obedientialibus sui superioris a suo conventu recesserit, et repertus fuerit, potest ab ordinariis locorum puniri, textu expresso in concil. Trid., sess. XXV, *De regularibus*, cap. 4, ibi: « Nec licet regularibus a suis conventibus recessere, etiam prætextu ad superiores suos accedendi, nisi ab iisdem missi, aut vocali fuerint. Qui vero sine prædicto mandato in scriptis obtento repertus fuerit, ab ordinariis locorum, tanquam desertor sui instituti puniatur. » *Vide* tamen dicta sub verb. **APESTATE**.

(48). Regulares incidentes per civitatem, et loca sine socio vel de nocte, aut indecenter vestiti, et sine debita modestia religiosa, possunt per episcopum in carceribus mancipari tanquam delinquentes extra claustra, servata tamen forma concilii Tridentini, sess. XXV, cap. 14, *De reform. regular.* Sic sac. congreg. Episcop., in Andrien., 15 Decemb. 1584, et in Ravennaten., 12 Sept. 1594, apud Monacell., tom. I, tit. 6, formul. 20, n. 13.

(49). Regulares deferentes publice arma, de mandato episcopi possunt carcerari. Sacra congreg. Concil., in *Turritana*, 3 Februar. 1635; apud Monacell., tom. II, tit. 15, formul. 8, n. 43, ubi assert decretum per extensem.

(50). Regulares subduntur episcopis quoad expositionem solemnem SS. sacramenti; cum non possint illud solemniter exponere sine licentia ordinarii, et nisi ex causa publica, ut saepius declaraverunt sacrae congregationes Episcopor., Concil. et Rituum. *Vide* verb. **EUCARISTIA**, n. 57, ubi assertur decreta.

(51). Regulares subduntur episcopis quantum ad accedendum ad processiones publicas. *Vide* verb. **PROCESSIONES**, a n. 13.

(52). Item subduntur episcopis quantum ad compонendas controversias super præcedentia in processionibus. Concil. Trid., sess. XXV, *De regularibus*, cap. 13. *Vide* verb. **PRÆCEDENTIA**.

(53). Item subduntur episcopis quantum ad sacras imagines, et reliquias ponendas, et exponendas in suis regularibus ecclesiis, cum id debeat fieri prævia approbatione episcopi. Concil. Trid., sess. XXV, in decreto de invocatione et veneratione, et reliquiis sanctorum, et sactis imaginibus.

(54). Item subduntur episcopis quantum ad publicationem indulgentiarum. Concil. Trident., sess. XXI, cap. 9, *De reform.*, et sacr. congreg. Concil. super d. cap. 9, sess. XXI, *De reform.*, apud Monacell., tom. II, tit. 16, formul. 6, n. 8, ubi refert, quod ita etiam declaravit sac. congreg. Immun., in *Firma-*

na, 13 Junii 1603; lib. iii Decret. Vallem., pag. 494.

(55. Item subduntur episcopis quantum ad erectionem confraternitatum; ipsas enim nequeunt ulli regulares erigere et instituere, nisi de consensu ordinarii. Clemens VIII, constitut. 123, incip. *Quæcunque. Vide verb. CONFRATERNITAS.*

(56. Item subduntur episcopis quantum ad susceptam administrationem confraternitatum vel hospitalium; cum possit episcopus eos cogere ad reddendam rationem administrationis, et culpabiles repertos ad juris præscriptum punire, juxta concil. *Trident.*, sess. xxii, c. 8 et 9, ut expresse declaravit S. C. Concilii, apud Fagnan., l. c., n. 47.

(57. Item subduntur episcopis quoad confraternitates laicorum in suis regularibus ecclesiis existentes, cum possit episcopus eas visitare, et ab ipsarum administratoribus rationem administrationis exigere ad præscriptum cit. cap. 8 et 9 ejusdem sess. xxii. Non potest tamen earum capellas, ico-nes aut altaria visitare, nisi quatenus confratrum administrationem concernunt. Sacr. congreg. Concil., apud Fagnan., loc. cit., n. 48. *Vide verb. CONFRATERNITAS, et verb. VISITATIO, v. Addit. Cas. in fin. h. art.*

(58. Item subduntur episcopis regulares parochi seu curati, quoad ea quæ concer-nunt curam animarum. Concil. *Trid.*, sess. xxv, *De regularibus*, cap. 11; Gregorius XV, constitut. incip. *Inscrutabili*. (59. Dummodo ecclesia parochialis non sit illius con-ventus, in quo generalis ordinis habet resi-dentiam ordinariam, quia ipsa gaudet exemptione a jurisdictione ordinarii; concil. *Trid.*, cit. sess. xxv, *De regularibus*, cap. 11, et sac. congr. Concil., in *Lauden. jurisdictionis*, 1 Decemb. 1691, in qua plene articulo discussio, et partibus informantibus, fuit resolutum, citatam bullam Greg. XV, incip. *Inscrutabili*, non derogasse privile-gio cap. 11, sess. xxv, *De regular.*, favore generalium ordinum concessso, apud Monacell., part. i, tit. 6, formul. 20, n. 14.

(60. Item subduntur episcopis regulares parochi quoad accessum ad synodum, et conferentias casuum; si enim ipsi renuant accedere ad synodum et congregationem casuum conscientiæ, possunt ab episcopo compelli juris remedii. Sacr. congreg. Concilii, in dicta *Lauden.*, in responsione ad octavum et nonum, confirmata 20 Septemb. 1692, juxta resoluta in *Justinopolitana*, 24 Septembr. 1639; in *Cumen.*, 16 Decemb. 1545, et in *Forosemprenien.*, 3 Sept. 1650.

(61. Non possunt tamen episcopi com-pellere regulares ad accedendum ad con-fertenias casuum conscientiæ, neque in conventibus suppressis, et postea restitu-tis, in quibus non degunt de familia duo-decim religiosi. Sic expresse respondit sacra congreg. Episcop. et Regular., ut infra: « Cum conventus suppressi, et postea re-stituti, in quibus non degunt de familia duo-decim religiosi, sint vigore decreti Ut in

parvis Innocent. X, subjecti visitationi, correctioni et ordinarie jurisdictioni ordi-nariorum locorum, contigit dubitari: An religiosi confessarii, et non parochi in hu-jusmodi conventibus degentes compelli pos-sint ab eisdem ordinariis, ut accedant ad conferentias casuum conscientiæ? »

* Hoc tamen locum in illis tantum econo-miis, habet in quibus lectio de morum de-trina, et conferentiæ casuum fiunt. *Vide Epistolam Encyclicam S. congreg. Discipli-nae, n. 123.**

Proposito hoc dubio in sacr. congr. su-per statu regularium habita in Palatio Vati-canico, die 15 Januar. 1682, em. PP. cen-suerunt ordinarios locorum posse quidem hortari, non autem compellere religiosos confess. non parochos ad accedendum ad conferentiam casuum conscientiæ. »

(62. Item regulares subduntur episcopis quoad renuntiationes et obligationes noviti-orum, quæ nullæ decernuntur, nisi fiant cum licentia episcopi, vel ejus vicarii in-fra duos menses ante professionem. Con-cil. *Trident.*, sess. xxv, *De regular.*, cap. 16.

(63. Item subjiciantur episcopis quoad re-stituendas novitiis abeuntibus ante profes-sionem res omnes, quæ ipsorum erant; et possunt ii, ad quos spectat, ab episco-pis per censuras ad id compelli. Concil. *Trident.*, cit. sess. xxv, *De regular.*, cap. 16.

(64. Item subjiciuntur episcopis quoad ob-servandos dies festos in diœcesis le-gitime prælixos. Concil. *Trident.*, cit. sess. xxv, *De regularibus*, cap. 12. *Vide verb. FESTA.*

(65. Item subjiciuntur episcopis quoad eis præstanta debita obsequia, et baldachinum erigendum in eorum accessu ad ecclesias regu-lares pro ibi celebrandis Pontificalibus, et hujsmodi. Si enim regulares id renuant, potest episcopus statim absque alia moni-tione interdictum ecclesiæ indicere et de-nunciare. Sacr. congreg. Concil., in *Venefrana Interdicti*, 26 Januarii 1697. *Vide verb. BAL-DACHINUM*, n. 6, ubi ad id affertur decre-tum jussu Clementis VIII.

(66. Moniales tamen regularibus subjectæ non tenentur erigere baldachinum episcopo clausuram visitare volenti, sed sufficit stra-tum præparare. Sac. cong. Concil., 10 Ja-nuar. 1686. *Vide verb. BALDACHINUM*, n. 7.

(67. Regulares subjiciuntur episcopis quoad delicta commissa circa personas intra septa, aut circa clausuram, vel bonorum admini-strationem monasteriorum monialium, etiam regularibus subjectarum. Gregor. XV, con-stitut. incip. *INSCRUTABILI*. *Vide supra n. 5 et 6.*

(68. Item subjiciuntur episcopis, si ab ipsis moniti, sepulturas sub altariis et prædellis in eorum ecclesiis construas no-fiant aut differant expurgare, et illas mu-ro obstrui facere et replere. *Vide verb. AL-TARIS*, a n. 78, ubi ad id dantur decreta.

(69. Item subjiciuntur episcopis et cen-suris ecclesiasticis possunt coerceri, si ec-clesiastica et sacra paramenta benedicant pro usu aliarum ecclesiarum, non suarum;

sic expresse sacr. congr. Rit., decreto 18, ex decretis generalibus emanatis, 27 Septembr. 1689, et 20 Jul. 1690, quoad hoc confirmatis et approbatis ab Alessandro VIII.

(70. Item subjiciuntur episcopis quoad exsequendam testatoris voluntatem et redendum rationem, si illis fuerit commissa executio, seu distributio reddituum, aliorumque bonorum hereditatis. Clementina religiosis, *De testament.*; Fagnan., in cap. *Tua nobis*, *De testament.*, num. 19 et 49; Passerin., *De stat. homin.*, tom. II, qu. 186, nr. 2, num. 121; Sapon., discept. 94, num. 7, ubi dicit conclusionem esse veram, etiamsi testator rationem exigi prohibuisset; Tamburin., *De jure abbat.*, tom. I, disp. 15, q. 7, num. 23; Ventrig., in *Prax.*, part. I, adnot. 48, § *Unico*; n. 116; Monacell., tom. I, adnot. in *Appendic. ad constitut. Gregorii XV*, *De exemptor. privileg.*, num. 3. Vide verb. ADMINISTRATIO, ADMINISTRATOR.

(71. Item subjiciuntur episcopis quoad tenendam lampadem accensam ante altare, in quo est tabernaculum SS. Sacramenti: transgressores enim puniri possunt ab episcopis auctoritate sibi delegata a concilio Tridentino, in decreto *De evitand. in celebrat. miss.*, sess. xxii. Nec sufficit tenere lampadem accensam in choro, sed tenenda est ante et prope altare tabernaculi SS. Sacramenti, prout sacr. congreg. Rit., die 22 Augusti 1699, respondit generali Capucinorum, qui dubium proposuerat; Monacell., loc. cit., num. 1 et 3; Matthæucci, *Official. curia*, cap. 19, num. 68.

(72. Item potestatem et jurisdictionem habent episcopi supra regulares in spectantibus ad venerationem eorum, qui cum sanctitatis opinione, vel fama martyrii ex hac vita migrarunt. Urbanus VIII, constitut. incip. *Cœlestis Hierusalem*.

(73. Item procedere possunt episcopi etiam contra regulares asserentes beatam Virginem conceptam esse cum peccato originali. Gregorius XV, constitut. incip. *Sanctissimus*.

(74. Item procedere possunt episcopi etiam contra regulares missas celebrantes et confessiones sacramentales excipientes, antequam fuerint promoti ad sacrum presbyteratus ordinem. Clemens VIII, constitut. incip. *Etsi alias*; Urbanus VIII, constitut. incip. *Apostolatus*.

(75. Regulares subjiciuntur episcopis quoad judices conservatores; si enim conservatores non elegerint, aut electis uti ausi fuerint aliter, quam juxta formam prescriptam a Gregorio XV constitut. incip. *Sanctissimus*, - ad annum conservator. carere debent, et interea eorum causæ coram locorum ordinariis cognosci et definiri debent. Vide verb. CONSERVATORES, art. 2, num. 35.

(76. Regulares autem intra claustra degentes et habentes suos conservatores legitime electos, in causis civilibus conveniri solum possunt coram dictis conservatoriis vel coram suis superioribus, non autem

coram ordinariis seu episcopis. Sic plures decrevit sacr. cong. Concil., et expresse statuit et confirmavit Paulus V, constitut. 34, incip. *Religiosorum*. Vide verb. CONSERVATORES per tot, ubi abunde ad rem.

(77. Regulares subjiciuntur episcopis, si in numero a constitutionibus Apostolicis praescripto in conventu non commorentrur, et regnarem disciplinam non servent. Urbanus VIII, constitut. incip. *Cum sæpe contingat*; Innocent. X, constitut. incip. *Instaurandæ*, et decret. incip. *Ut in parvis*; Innocent. XII, constitut. incip. *Nuper*. Vide verb. CONVENTUS, art. 2, ubi afferuntur multa ad rem.

(78. Regulares quamvis ordinarie nequeant ab episcopis censuris coerceri propter amplissima eorum privilegia, quibus est eis concessum, ne sine Sedis Apostolicæ auctoritate possint a quopiam excommunicari, suspendi et interdici; tamen in casibus particularibus, in quibus vigore concilii Tridentini vel constitutionum Apostolicarum datur episcopis facultas coercendi, corrigendi et puniendi regulares, ab ipsis possunt censuris coerceri, nisi habeant ad id privilegia sibi concessa vel confirmata post concilium Tridentinum. Sic Pignatell., tom. III, consul. 46, a num. 11 et seqq. ad 18, ubi plura refert decreta sacræ congregationis et signanter sub num. 12, ubi refert sacræ congregat. Concil., die 17 Julii 1627, negotio mature discusso, respondisse posse episcopos pœnis sibi benevisit, etiam censurarum compellere quoscumque regulares recusantes, etiam monachos, et quomodolibet exemptos, ad processiones publicas et consuetas accedere, atque illis interesse: « Non obstantibus quibuscumque privilegiis, consuetudinibus, etiam immemorabilibus: privilegiis tantum Apostolicis sacro concilio Tridentino posterioribus, minime sublati: » et sub num. 17 refert, sacr. congreg. Rit., in *Tarentina*, die 3 Maii 1642, ad dubium: « Utrum teneantur Fratres Minores reformati S. Francisci accedere ad processiones Rogationum, et S. Caltaldi patroni, et an censuris compelli possint; » respondisse observari debere decreta antiqua sacræ congreg. Concil., scilicet regulares pœnis arbitrariis cogi posse ab episcopo ad interveniendum predictis processioneibus: « Nisi docuerint de Apostolicis privilegiis contrarium disponentibus, quæ sint concilio Tridentino posteriiora. »

(79. Et quod episcopi possint contra regulares censuras relaxare in casibus quibus eos impidirent, ne sue dignitatis insignia et præminentias haberent, ipsisque debita obsequia in accessu ad suas ecclesiæ denegarent, statuit sac. congreg. Concil., in *Venefrana Interdicti*, 26 Januar. 1679. Et sacr. Rit. congreg., in *Camerin.*, 21 Februar. 1699, et sæpe alibi in consimilibus casibus.

(80. Et quod in dictis particularibus casibus possint episcopi contra regulares censuras relaxare, non tanquam judices,

sed tanquam juribus executores, ut dicunt Laurent. de Franch., part. II, quæst. 30, nu. 1, et Monacell., tom. IV, *supplement.* ad tom. II, n. 355, tenent. Ricc., in *Prax. rer. for. ecclesiast.*, part II, resolut. 210, n. 1, limit. 2, et collect. 4050; Leo, *Thesaur. for. eccles.*, p. I, cap. 8, n. 18; part. IV, cap. 2, n. 143; Pax Jord., *Etucubrat.*, tom. II, lib. VII, tit. 14, n. 59; Ventrigl., in *Prax.*, part. I, adnotat. 48, § Unic., n. 106; Gallemart., *Collect. in. concil. Trid.*, sess. XV, cap. 18, remiss. verb. *Nota ex Farinacio*; Romaguer., *ad synod. Gerund.*, lib. III, tit. 10, cap. 1, n. 10; Monacell., tom. I, tit. 8, formul. 20, n. 26, et tom. III, tit. 3, formul. 6, n. 13; card. de Luca, *De jurisdict.*, discurs. 29, n. 7, et discurs. 104, n. 2, et in *Miscellan.*, disc. 15, n. 8, ubi dicit, quod iste punctus post emanatam constitutionem Gregor. XV, incip. *Inscrutabili*, non mereatur amplius discursum; Passerinus præclarissimæ religionis prædicatorum doctissimus filius *De statu homin.*, tom. III, quæst. 189, art. 10, insp. 10, nu. 769: « Sed ubi episcopis datur facultas coercendi, corrigendi et puniendi regulares, datur etiam facultas eos excommunicandi, et sic. v. gr. *Dum*, sess. XXV, cap. 13, datur episcopis facultas compellendi eos ad processiones, datur etiam facultas eos compellendi per censuras. » Barbosa, in concil. *Trident.*, sess. XXV, *De regularibus*, cap. 15, n. 19, et *De offic. et potest. episcop.*, part. III, alleg. 78, n. 25, cum pluribus ibi citatis, dicens in finem non semel sic censuisse sacram congreg. Rit., ut in *Ferrarien.*, 27 Jul. 1609, in *Chileensi in Indiis*, 27 Februarii et 15 Maii 1610, et in *Toletana*, 4 Jun. 1615.

(81) Non posse autem regulares ab episcopis censuris distingui, resolvunt multi, quos refert et sequitur Sanchez, *De matrimon.*, lib. V, disp. 35, n. 28; Donatus, *Prax. rerum regul.*, tom. I, tract. 13, qu. 24. Idem tenent Henriquez, in *Summa*, lib. VII, cap. 25, § 7; P. Emanuel, in *Summa*, tom. I, cap. 74, nu. 4; Villalobos, in *Summa*, tom. II, tract. 35, difficult. 5, n. 17; Portell., in *Addition. ad dub. Regular.*, verb. *Episcopus*, n. 7, et verb. *Processiones*, n. 1; Hieronymus Roderic., in *Compend. qq. regular.*, resolut. 118, n. 1; Scott., in *Bullia select.*, bulla 393, vers. *Si autem*; Laurent. de Peyrinis, tom. I, in *Constitut. sui ordin. Minor.*, constitut. 2 *Sixti IV*, n. 60; Tamburin., *De jur. abbat.*, tom. I, disp. 19, q. 7, nu. 7; Diana, part. III, tract. 2, resolut. 76, et dicit decisum, Quaranta, verb. *Præcedentia*, in fine; et sic tenent plurimi alii acriter defendantes, quod episcopi non possint censuris adversus regulares exemptos procedere, ex quo nulla adsit religio, quæ sive per speciale concessionem, sive per communicationem tale privilegium habere non prætendat.

(82) Unde, pendente lite super exhibitione privilegii, non potest episcopus regulares turbare in sua possessione exemptionis, neque in eos poterit suam jurisdictionem exercere, et in dubio an jurisdictione pertinet.

neat ad episcopum, non potest episcopus in causa cognoscere, ne sit judex in propria causa, sed examen et decisio sunt de reservatis Sedi Apostolicae, juxta constitutionem Clementis X, incip. *Superna*, et interim abstinentium esset a censuris, admonitis superioribus, et certiorata sacra congregatione de excessu regularium, ut accidit in una *Forolivien.*, die 6 Mart. 1692, ubi cum Patres Camaldulenses occasione accessus episcopi ad eorum ecclesiam tempore expositionis venerabilis sacramenti, illum nec in ingressu, nec in egressu associare, neque naviculum incensus, ut moris erat (licet a ministro cæremoniarum moniti), ut thurificare posset sanctissimum, porrigere voluissent; et episcopus de his sacram congregacionem reddidisset instrumentam, hæc ad relationem cardin. Petrucci, die 6 Mart. 1692, rescripsit: « PP. Camaldulenses teneri præstare episcopo accedenti ad eorum ecclesiam omnes actus reverentiales, et ad mentem. *Mens est*, quod P. abbas accedat ad episcopum, et exprimat obsequia, tam suo quam religiosorum suorum nomine; » sic refert Monacell., tom. IV *Supplement. ad tom. III*, n. 356.

(83) Cæterum quamvis regulares exempli sint a jurisdictione ordinariorum, et sic non teneantur comparere, dum ab eis citantur; tamen id non procedit, cum in citatione exprimitur causa, quæ fundat super regulares jurisdictionem, si non ordinariem, saltem delegatam, in aliquibus particularibus casibus, ut si citentur ad comparendum et reddendum rationem quare ad processionem non accesserint; tunc enim tenentur comparere, cum ad id assistat episcopis dispositio concilii Tridentini, sess. XXV, *De regularibus*, cap. 13, eisdem tribuens jus compellendi regulares ad processiones; alias poterunt episcopi contra ipsos contumaces censuras relaxare, declarando ad removendum omne dubium validitatis censurarum, quod id faciunt tanquam Sedis Apostolicæ delegati, ut sic declarandum esse censuit pluries in similibus sac. congregat. Concilii, apud Fagnan., in cap. *Quoniam*, n. 35, *De officio delegati*, et in cap. *Nullus*, n. 32, *De paroch.*, et recenter ita faciendum esse respondit eadem sacr. congreg. Concil., in *Meliten.*, 17 Novembr. 1703, ad tertium, apud Monacell., tom. II, titul. 3, formul. 6, n. 5. Vide Ursayam, tom. III, part. I, disceptat. 15, et tom. VI, disceptat. 36 per tot, ubi multa adducit ad rem; Donat., *Prax. rer. reg.*, tom. I, tract. 13, quæst. 17; Panimoli., decis. 84, n. 8.

(84) Concludendum igitur est, quod licet regulares exempti sint a jurisdictione episcoporum, non sunt tamen exempti a stricto debito exhibendi eis omne obsequium et reverentiam, quia jus reverentiale eis per exemptionem non sicut ablatum, ut recte dicunt card. de Luca, *De regularibus*, discurs. 1, n. 31, et discurs. 64, n. 15; Passerini, *De statib. homin.*, tom. III, qu. 189, art. 19, insp. 10, n. 798; Monacell., tom. III, tit. 3, formul. 6, n. 20, et alii passim, et declara-

vit sacra congr. Episcop., in *Foroliv.*, 6 Martii 1692, et habetur ex constitut. 26 Leonis X; incip. *Dum intra*, in qua § 24 Pontifex ipse sic regulares alloquitur: « Eosdem insuper fratres in virtute sancte obedientiae monemus (hoc est praeципimus), ut eosdem episcopos loco sanctorum apostolorum subrogatos pro debita et nostra, ac Apostolicæ Sedis reverentia, congruo honore et convenienti observantia venerentur. »

(85. Et episcopos sic monet: « Ipsos quoque episcopos hortamur, et per viscera misericordiæ Dei nostri requirimus, ut fratres ipsos affectu benevolo prosequentes, charitatively tractent, ac benignè foveant, seque illis minime difficiles, aut duros, vel morosos, sed potius faciles, mites, propitios, piaque munificentia liberales exhibeant, ac in omnibus prædictis, tanquam in agro Dominico cooperatores eorumque laborum participes, prompta benignitate recipient, enrumque jura omni cum charitate custodiunt atque defendant. » Et Clement. unica *Frequens et assidua*, De excessibus prælatorum, enuntiatis triginta gravaminibus illatis per prælatos, § *Verum*, episcopos non hortatur, sed eis præcipit, « ut viros religiosos exemptos, privilegiatos et non exemptos, mendicantes et non mendicantes charitatively tractent et foveant, et sua jura, et privilegia inviolabiliter eis servent. »

(86. Et ibidem § *Verum* sive episcopis, sive regularibus exemptis, et non exemptis in mutua debitæ dilectionis argumentum, sensus et voluntas concilii generalis Viennensis per infrascripta præcisa verba exhibetur, ibi: « Verum, quia una est regularium, et sæcularium prælatorum et subditorum, exemptorum et non exemptorum universalis Ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur, quorum omnium unus est Dominus, una fides et unum baptisma (*Ephes.*, IV, 5), decet ut omnes, qui ejusdem sunt corporis, unius etiam sint voluntatis, et sicut fratres ad invicem vinculo charitatis sint astricti: decet igitur, ut et prælati, et alii tam exempti quam non exempti, suis iuribus sint contenti; et alter in alterius injuriæ non prosiliat, seu jacturam. Hæc in dicta Clementin. unica, *Frequens et assidua*; De excessibus prælatorum.

(87. Ad dicta supra n. 39, addenda sunt que tradit P. Gaudentius de Janua in suo opere ann. 1748 Romæ impresso, *De visitatione*, cap. 4, dubit: 10, num. 46, ibi: « Nihilominus pro regularibus omnibus absque distinctione inter mendicantes et non mendicantes, si intra claustra vivant, quamvis extra claustra quomodolibet delinquent, quod subsint jurisdictioni et punitioni priorum superiorum privative, nisi, quatenus negligenteribus superioribus sontes punire scandalosos, jurisdictione ad episcopos devolvatur, in terminis concil. Tridentini, adest apertus motus proprius Benedicti san. memor. XIII, editus quidem ad dirimendas litigias quoad hoc inter Neapolitanum nuntium, et abbatem generalem pro tempore Montis Virginis; sed et pro omnibus regu-

laribus et episcopis, ut evidens erit legenti; sic infra:

« BENEDICTUS XIII.

(88. « Motu proprio, etc., exponi nuper Nobis fecit don Gallus Galluccio abbas generalis ordinis Sancti Benedicti congregationis Montis Virginis, quod licet monachi omnes ejusdem ordinis degentes in monasteria, sub obedientia abbatis cum aliis requisitis per concilium Tridentinum statutis, etiamsi deliquerint extra claustra, juxta privilegia ipsius concessa per felic. record. Urbanum IV, prædecessorem nostrum, in litteris Apostolicis expeditis sub datum Idibus Januarii 1264, et dispositionem ejusdem concilii cap. 14, sess. XXV, *De regularibus*, sint prorsus immunes et exempti a jurisdictione nostri in regno Neapolitano reverendissimi nuntii et subjecti privative tantummodo eorum superioribus regularibus, prout ita declaravit cameræ nostræ generalis auditor per sententiam definitivam in contraditorio judicio, promulgatam contra curiam nuntiaturæ, die 27 Novembris 1671, novas nihilominus modernus nuntius excitavit prætentiones procedendi contra eosdem regulares, sic exemptos, vigore facultatum sibi concessarum per fel. record. Clementem PP. VIII, nostrum pariter prædecessorem in litteris Apostolicis in forma brevis expeditis diebus 19 Junii 1592 et 22 Aug. 1601, sub insani etiam supposito, quod hujusmodi facultas ipsi delegata quoque appareat per idem concilium Tridentinum in supra relato cap. 14, ac ex observantia approbata per felic. record. Clementem undecimum nostrum similiter prædecessorem, non attenta remissione hujusmodi controversiæ præcedenter facta ad nostram ejusdem concilii Tridentini congregationem, et alteram particularem specialiter delegatam: subortis proinde variis casibus, et remissa illorum eidem nuntio causa, propterea in eadem congregatione Concilii, nec in altera particulari priori loco, ut supra delegata, discussa, neque proposita extiterit. Agnoscentes modo ipsi oratores, non leve sibi inferri præjudicium per continuacionem jurisdictionis prædicti reverendissimi nuntii in detrimentum eorum exemptionis prædictæ, preces Nobis humiliiter porrexerunt, ut pro majori eorum tranquillitate controversiam hujusmodi ad Nos avocare, et privilegia prædicta juxta sensum ejusdem concilii Tridentini, et litterarum Apostolicarum interpretari, ac declarare, et sic ab ulterioribus vexationibus desuper usque modo passis eximere, liberare, et alias opportune, prout juris fuerit, Apostolica auctoritate providere dignaremur. Nosque ut dissensiones et jurgia inter ecclesiasticos, omni celeritate dirimantur, et ad hoc, ut privilegia per Romanos Pontifices concessa, contrario sensu non explicentur, auditis prius per reverendissimum episcopum Himerensem nostrum modernum auditorem, de speciali nostro mandato, partibus prædictis, earum procurato-

ribus et defensoribus, tam in voce quam in scriptis, visisque et consideratis omnibus, de jure videndis et considerandis, juxta illius sensum Nobis relatum, et cum illius yoto, privilegia praedicta, et exemptionem respective declarare, litesque hujusmodi terminare, prout infra decrevimus. Litteras itaque Apostolicas Urbani Papae IV, favore dictae congregations Montis Virginis, et respective Clementis VIII, favore praedicti reverendissimi nuntii, privilegia et facultates in eis aliisque posterioribus litteris etiam Clementis XI, concessas et expressas, dispositionem quoque praedicti concilii Tridentini, in enuntiato cap. 14, et alia quæcunque decreta in premissis citata, et quomodolibet edita et acta desuper gesta, totumque et integrum statum et merita cause in eadem congregacione Concilii, altera particulari congregatione, et alio quoque judice particulari pendentis; rationes itidem utriusque parti competentes singulariter praesentibus pro expressis de verbo ad verbum habentes, causam et item praedictam in statu et terminis, in quibus ad praesens reperitur cum omnibus et singulis illius emergentibus, dependentibus, adnexis et conexis, et cum clausula Quam et quas, etc., ad Nos avocantes, illam penitus extinguimus, et abolemus, ac partibus praedictis perpetuum silentium imponimus. Et auctoritate nostra Apostolica declaramus et decernimus privilegia concessa dicto reverendissimo nuntio in regno Neapolitano per eundem Clementem VIII, non aliter intelligi posse et debere, quam de facultate procedendi contra « cuiusque ordinis regulares exemplos, qui tamen sint devii et errantes, et extra claustra in delicto reprehendantur; » nullam propterea ipsi competitisse, neque competere facultatem procedendi privative, neque cumulative contra « monachos et regulares degentes in conventibus et monasteriis sub obedientia abbatum aliorumque superiorum; » et cum aliis requisitis per concilium Tridentinum praescriptis; respectu enim istorum, « totem jurisdictionem privative spectare ad superiores regulares, etiam monachi, sive regulares extra claustra ita notorie deliquerint, ut populo scandalum publice oriatur » juxta dispositionem concilii Tridentini in supra relato capitulo, et in casu negligentie superiorum regularium esse locum præfixioni termini, sicut ab episcopo, ita etiam a reverendissimo nuntio, ut, eo transacto, jurisdiction ad ipsum devolvatur, juxta clausulam concilii praedicti. Verba autem illa in primo dicto privilegio Clementis VIII. « Ut iidem regulares scient, præter eorum superiorum correctionem, nostram etiam animadversionem incursum » intelligi semper debere de regularibus deviis, et errantibus, et extra claustra vitam degentibus, non obstante quacunque asserta contraria observantia. Litteras Apostolicas proinde ejusdem Urbani IV, et exemptiones ibidem concessas eidem congregationi Montis Virginis, ac sententiam per eundem cameræ Aposto-

licæ generalem auditorem in criminalibus latam praedicta die 22 Novembris 1671, in qua pronuntiatum exstitit, reverendissimo nuntio nullum jus competuisse et competere cognoscendi causas civiles, criminales et mistas, praedictorum monachorum congregationis Montis Virginis intra claustra cum requisitis concilii degentium, etiam extra ea delinquentium, et in delicto reprehensorum, esequie privative subjectos eorum superioribus regularibus, juxta exempliem ipsorum favore concessam in praecitatis litteris Urbani IV, et concilio Tridentino praedicto in omnibus, et per omnia confirmamus, approbamus, convalidamus et renovamus, suumque debitum sortiri esse cum, ac omnimode executioni perpetuis futuris temporibus demandari Apostolica auctoritate statuimus. Derernentes praesentibus nostris litteris, licet non admissis, neque in camera nostra registratis, nullo unquam tempore opponi de subreptione, obreptione vel alio quovis vitio aut defectu voluntatis vel intentionis nostræ, etiam ex eo, quod modernus nuntius in regno Neapolitano, ejusque promotor fiscalis, et alii quicunque in premissis forsitan interesse habentes, vel habere quomodolibet praetendentes, ad hoc vocati, citati vel auditu non fuerint, vel ex alia quavis causa quantumvis valida, legitima, urgente, et juridica, etiam necessario exprimenda, notari, impugnari, invalidari, ad terminos juris reduci, ac in jus et controversiam revocari, aut adversus illas quocunque juris, et facti, vel gratiae remedium impetrari posse; siveque, et non aliter per quoscunque judices ordinarios, commissarios, delegatos, tribunalia, collegia, etiam S. Romanæ Ecclesiæ cardinalium congregationem particularem, ut supra deputatam, a latere legatos, nuntios Apostolicos, causarum Palatii Apostolici auditores, et alios quavis auctoritate fulgentes, semper judicari et definiri debere; sublata eis, et eorum cuilibet, quavis aliter judicandi et interpretandi facultate; ac ex nunc irritum, et inane, nulliusque roboris, et efficacia declarantes quidquid secus super iis, et circa ea quavis auctoritate, etiam a Nobis vel successoribus nostris pro tempore existentibus contigerit attentari. Non obstantibus premissis, nec non dictis constitutionibus Clementis VIII, ut supra editis, et quacunque asserta contraria observantia; altera constitutione fel. rec. Pii IV, pariter praedecessoris nostri de registrandis, regula cancellariæ nostræ Apostolice de jure quæsito non tollendo, conciliaribus etiam universalibus, et provincialibus, et quibusvis aliis constitutionibus, et ordinationibus Apostolicis, per Nos et Romanos Pontifices praedecessores, sub quibusvis tenoribus et formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus, ac insolitis clausulis irritantibus, et aliis decretis in genere et in specie, etiam iteratis vicibus, et motu simili concessis, approbatis, aut innovatis legibus, statutis, etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel

quavis firmitate alia roboratis, reformatiōnibus, consuetudinibus, ceterisque aliis in contrarium quomodolibet disponentibus; quibus omnibus, et singulis, ac omnibus aliis hic non expressis, de quibus specialis, specifica, expressa, etc., ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes mentio, aut quævis alia specificatio babenda, vel aliqua alia forma ad hæc servanda foret, illorum tenores presentibus pro expressis habentes, illis, alias in suo robore permansuris hac vice duntaxat, harum serie, motu et scientia similibus specialiter et expresse derogamus, ac plene, et sufficienter derogatum esse decernimus et declaramus.

• Datum Romæ, ex nostro Palatio Apostolico Vaticano, hac die 16 Martii 1729. »

(89. Sed an in constitutione Clementis XII, incip. *Romanus Pontifex*, vii Kal. April. 1732, (quam ad litteram retulimus supra ad verb. *PRIVILEGIUM*, art. 3, n. 64) cum aliis recensitis ibi bullis fuerit hic motus proprius Benedicti XIII revocatus, ut concil. Trident. non omnino conformis, dubitari potest.

(90. Insuper facultas puniendi regularem vere d̄gentem, et prævaricantem scandaloſe extra clauſtra, competit sane episcopo, ut præmissum est n. 43, verb. *Insuper*, sed cumulative cum superiori ejusdem delinquentis, non privative, quia privativam non exprimit Tridentinum, nec aliud Sedis Apostolicæ decretum, ut advertit Lauretus de Franchis, prima part. *Controvers.*, in *addition.*, n. 117, allegans plurimos; ita quod regularis ipse superior posset causam utique prævenire, et contra captum, sive habitum reum procedere, juxta constitutions ordinis puniendum. Anacletus Reiffenstuel, cit. n. 115, *De offic. j. d. ord.*, sequens Lauretum. Hæc ille expressis verbis.

(91. Regulares curam subditorum sacerdotalium assumere nequeunt absque consensu et approbatione episcopi. Bened. XIV, tom. I, constitut. 109, incip. *Firmandis*, § 11. (92. Regulares curam animarum exercentes, vel sacramenta quovis titulo administrantes, subsunt in his jurisdictioni, visitationi et correctioni episcoporum. Idem, *ibid.*, § 2 et 3. (93. Quod intelligitur de jurisdictione ordinaria, non vero delegata. Idem, *ibid.*, § 12.

(94. Regularis parochus exemptus est a visitatione et correctione episcopi in his quæ pertinent ad observantiam disciplinæ regularis. Idem, *ibid.*, § 7. (95. Non autem in his, quæ spectant ad mores et exemplarē vivendi rationem. Idem, *ibid.*, § 8. (96. Multoque minus in his, quæ pertinent ad ipsius officium parochiale. Idem, *ibid.*, § 9.

(97. Regularis parochi correctio competit tamen episcopo quam superiori regulari, cum præponderantia favore episcopi. Idem, *ibid.*, § 10. (98. Ipsius remoto decerni potest tam ab episcopo quam a superiori regulari, absque alterius consensu. Idem, *ibid.*, § 21.

(99. Exempti tamen sunt ab episcopi vi-

sitatione et correctione parochi regulares, qui curam exercent in ecclesiis eorum monasteriorum sive locorum, in quibus abbates aut alii superiores regulares jurisdictionem episcopalem et temporalem in parochos et parochianos habent. Idem, *ibid.*, § 12. Nisi episcopus probet ampliorem jurisdictionem ex alio capite sibi acquisitam esse. Idem, *ibid.* Exempti sunt etiam animarum curam gerentes in ecclesiis eorum monasteriorum, in quibus abbates generales seu capita ordinum sedem ordinariam principalem habent. Idem, *ibid.*, § 13. Quod non extenditur ad residentias aliorum præsumum regularium non generalium. Idem, *ibid.*, § 13.

(100. Illa autem dicenda est superioris generalis residentia ad effectum hujusmodi exemptionis, quæ a constitutionibus, vel a consuetudine ordinis præfinitur. Idque tantummodo monasterium, non vero aliud, in quo quacunque de causa superior generalis commoratus fuerit pro ordinaria Sede haberet præcipit, licet ipse generalis ibi actu non resideat. Idem, *ibid.*, § 17. Vel si a constitutionibus, vel consuetudine alicujus ordinis residentia non sit præsumita, illa erit pro residentia ordinaria habenda, quam superior generalis, seu caput ordinis, initio generalatus elegerit. Verum si facta semel hujusmodi electione, eamdem postmodum variare præsumperit, declarat neque monasterium initio electum, neque alterum, etiamsi cum sua curia eo se transtulerit, privilegia ordinariæ et principalis generalitatem Sedis habiturum. Idem, *ibid.*, § 18.

(101. Hac exemptione non gaudent aliae parochiae hujusmodi monasteriis unitæ. Idem, *ibid.*, § 18.

(102. Episcopus pro dictorum exemptionrum parochorum remotione potest instare apud superiorum generalem, si cognoverit parochiam non recte administrari, et aliquando etiam debet pro sui officii munere, implorata quoque, quatenus opus sit, Apostolicæ Sedis auctoritate, si nempe generali prædictum, aut reluctante, aut parocco plus æquo faventem invenerit. Idem, *ibid.*, § 16. (103. Et in his etiam præservatur majus jus, quod episcopo alias acquistum fuisse probetur. Idem, *ibid.*, § 19.

(104. In regularium ecclesiis parochialibus episcopus visitare potest illud duntaxat altare, in quo SS. Eucharistiæ sacramentum asservatur, et consequenter sacramum ipsum tabernaculum, fontem baptisterii, si adsit, confessionale parochi, pulpitum ecclesiæ a quo parochus jus habet verbi Dei annuntiandi, sacrarium pariter ecclesiæ ad inspicendum locum, in quo asservatur sacra supplex pro sacramentis administrandis, sepulcrum et coemeterium parochiale; turrim campanarium, dummodo in ea sint campanæ ad parochiam proprie spectantes; et ademum præter res supra enuntiatas, omnia sacra vasa, quibus vel particulæ consecratæ servantur, vel sacra olea, vel aqua baptisterii, vel alia rite benedicta, quæ pro in-

gradientium aspersione ad ecclesiæ fores poni consuevit. Idem, *ibid.*, § 7.

(105. In regularibus ecclesiis, sive parochialibus, sive non, potest episcopus confirmationis sacramentum arbitrio suo ministrare. Idem, *ibid.*, § 6.

(106. Regularis superioris approbatio ad confessiones non suffragatur, ut quis absolvere possit a peccatis et censuris reservatis in vim indulti Apostolici requirentis approbationem ordinarii. Idem, constit. 100 incip. *Apostolica indulta*, § 6. (107. Regularibus non suffragatur indultum Cruciale quoad electionem confessarii pro absolutione a censuris et peccatis reservatis. Idem, *ibid.*, § 7.

108. Regulares an expectare debeant consensum episcopi, ut clericum sacerdotalem ad habitum suæ religionis admittere possint? In jure pariter cautum non reputatur, quamvis hujusmodi consultatio inter episcopum et superiorum regularem, ut unicuique sua ratio constet, ipseque superior regularis ab episcopo edoceri valeat de idoneitate clerici, nunquam interdicta fuerit, nec ipse Pontifex eam vetare intendat, quin potius illius utilitatem atque opportunitatem agnoscat, resolvens opus non esse ad id nova constitutione. Idem, *ibid.*

(109. Non licet episopis in synodis derogare privilegiis a Sede Apostolica concessis regularium ordinibus. Benedict. XIV, *De synodo diocesana*, lib. vii, cap. 41, n. 1, adductis ad id pluribus juribus. (110. Regulares enim sæpe conquesti sunt, episopos in synodis præcepta et statuta emisisse de regulari observantia, cum verbo *præcipimus*; quapropter sacra congregatio Concilii justam agnoscens regularium querelam, verbum illud *præcipimus*, seu *statuimus* pedum a diocesane, verum etiam a provincialis synodi constitutionibus jussit expungi, et decretum in hunc modum reformari. Intelligent regulares se teneri ad regulæ, quarum professi sunt, normam, vitam instituere. Idem, *ib.*, c. 43, n. 1, ex Fagnano, in c. *Quod super his*, n. 28, De majorit. et obedient.

(111. Possunt tamen episopii tanquam Sedis Apostolicæ delegati plura sancire quoad regulares. Idem, *ibid.*, n. 3. (112. Et præcipue ea, in quibus subduntur ipsis, juxta allata in hoc art. Et signanter regulares obstringuntur constitutionibus synodalibus in iis, quæ respiciunt curam animarum, administrationem sacramentorum, et jurisdictionem episopii delegatam. Idem, *ibid.*, l. viii, cap. 4, n. 5. Ex concil. Trident., sess. xxv, cap. 11, *De regularibus*, et cap. 1, *De privilegiis*, in 6. (113. Et ad evitandum scandalum, tenentur etiam aliis constitutionibus, licet non semper sub gravi. Idem, *cit.*, n. 5. (114. Tenentur servare festum indictum et interdictum promulgatum ab episopio, non tamen jejunium, in synodo, vel extra denuntiatum; (115. nisi alia esset antiqua consuetudo, aut scandalum urgeret. Idem, *ibid.*, n. 7 et 9.

. (116. Præmonstratensis ordinis canonici,

et moniales sunt a jurisdictione cujuscunque ordinarii exempti, et S. Sedi immediate subjecti. Benedict. XIV, constit. incip. *Super eminenti*, § 1 et seq. (117. Eodem privilegio gaudent monasteria, prioratus, ecclesiæ, prædia, et res quæcunque ad eundem ordinem pertinentes. Idem, *ibid.*, § 5 et 7. (118. Hac tamen exemptione uti non possunt canonici curæ animarum ad dicti in iis quæ ipsam curam respiciunt. Idem, *ibid.*, § 8.

(119. Regulares sunt ab ordinariorum jurisdictione exempti. Benedict. XIV, constitut. incip. *Apostolicum ministerium*, § 3. (120. Tamen extra diocesim, ubi promoti sunt, ordinem in alienis ecclesiis exercere non possunt, nisi ordinario, ejusve officialibus testimoniales suorum superiorum exhibeant. Idem, *ibid.*, § 6. Multoque minus licet ipsis sacerdotalium confessiones audire, nisi approbati fuerint a loci ordinario. Idem, *ib.*, § 7. Nihil obstantibus amplissimis quibuscumque privilegiis, ac etiam consuetudine. Idem, *ib.*, § 7. Et approbare potest ordinarius regulares ad excipiendas sacerdotalium confessiones indefinite, et cum præfinitione temporis; approbatus autem indefinite sine causa suspendi non potest. Idem, *ibid.*, § 9.

(121. Regulares in iis, quæ curam animarum et administrationem sacramentorum respiciunt, subsunt jurisdictioni et visitationi episopii; nihilque hac in re ipsorum privilegiis juvantur. Idem, *ibid.*, § 12 et 13. Idque obtinet, sive regularis parochus sit, sive plura, vel unum sacramentum sacerdotalibus ministret, sive inscio, sive annuente episopio. Idem, *ibid.*, § 14. Non tamen subjiciuntur in iis quæ regularem observantiam respiciunt; nisi maneat extra claustra, vel publico delinquentes, a superioribus post interpellationem episopio, non corriganter. Idem, *ibid.*, § 15. Superior autem regularis potest sibi subditum, non solum in iis quæ sunt regularis observantiae, sed etiam curæ animarum et administrationis sacramentorum, punire. Idem, *ibid.*, § 17.

(122. Regulares, ob mutatam rerum faciem, in Indiis occidentalibus, non fruuntur amplius privativo jure obtinendi parochias, aliaque officia curata. Benedict. XIV, constit. incip. *Cum alias*, § 2 et sequent. Imo qui in iis præpositi sunt, tanquam ad nutum amoviles, possunt, nulla expressa causa, ab ordinario, eque ac a superiori regulari amoveri. Idem, *ib.* Aliæ vide tom. V, verb. MISSIONARI.

(123. Regulares non parochi sacerdotalium confessiones excipientes, an conferentiis casuum pro clero sacerdotali statuti interesse debeant? Ad id juvat adducere, quæ tradit Benedictus XIV. in Appendix ad tomum quartum sui Bullarii, pag. 25 et sequent., ut sequitur :

Lettera circolare della sacra congregazione della disciplina, diretta a superiori regolari d'Italia, e dell'Isole adjacenti, sopra

il dubbio, se li confessori regolari, non curati, siano obbligati ad intervenire alla conferenza dei casi morali; ordinata dalli vescovi nella loro diocesi.

« § 1. Altre volte è stata esaminata nelle sagre congregazioni l'istanza d'alcuni vescovi di potere astringere li confessori regolari non curati, a dovere intervenire nella conferenza de casi morali, da detti vescovi in certi giorni della settimana destinati, e varie furono le risoluzioni secondo la diversità de i casi, i quali nelle medesime furono proposti. Essendosi poi conosciuto il pregiudizio, che recava all' osservanza della disciplina regolare il dovere assistere alla detta conferenza in quel tempo in cui dovevano i regolari adempire i di loro officii claustrali, e l'abuso, che si era introdotto tra i confessori suddetti, i quali, col pretesto di dovere assistere alla detta conferenza, non volevano indi venire all'altra stabilita dalla S. M. di Clemente VIII, e dalle loro costituzioni dentro i chiostri; per potersi in tanto dare l' opportuno rimedio a questi inconvenienti, molti procuratori generali, specialmente quello dei minori conventionali, hanno stimato cosa necessaria il dover far ricorso in questa S. C. della disciplina, per poterne sentire la finale risoluzione, colla quale si potessero in avvenire togliere tutti i contrasti. Riferitis perciò questa causa in essa S. cong. dall' eminentiss. sig. Guadagni prefetto dalla medesima sotto il seguente dubbio.

« Se li confessori regolari, non curati siano, o no, obbligati ad intervenire alle conferenze dei casi di coscienza dai vescovi nelle di loro chiese secolari stabilite?

« § 2. Ed essendosi, primo di dare la risposta al dubbio suddetto, considerato che questa materia era stata già magistralmente esaminata, e risoluta a favore li regolari nella S. C. del concilio nel tempo, in cui la Santità del nostro signore Papa Benedetto XIV, era segretario della medesima, in una causa d'Acquapendente. — *Visitationis Sacrorum Liminum, 12 Martii 1718,* inserita nella notificazione 15. — al § de i confessori regolari, nel tomo V delle notificazioni ed editi della Santità Sua, quando era arcivescovo di Bologna, fù di comun consenso risposto al dubbio suddetto nel dì 19 Maggio del corrente anno 1732.

« *Negative, et dentur decreta alias in re hac emanata. Scilicet a S. C. Concili in una Aquipendii visitationis sanctorum Liminum, 12 Mart. 1718, et in Forosempron., 11 Maii 1685. Riferita nel Foglio della citata causa d'Acquapendente. Et ex sac. congregat. super statu regularium, in una Maceraten., 16 Januarii 1582. Quali tutte si danno per extensum nel fine della presente lettera.*

« § 3. Passò poi essa S. C. nel dare l'opportuno provvedimento sopra l' abuso introdotto in alcuni conventi, nei quali, o per negligenza, o per ignoranza dei decreti suddetti non vi si tiene la lezione della

morale, nè vi si la fanno le concrezioni dei casi, giusta il decreto di Clemente VIII, e delle di loro costituzioni regolari, con ordinare siccome colla presente ordina a tutti i superiori regolari d'Italia, e delle Isole adjacenti, l'esatta e puntuale osservanza del citato decreto di Clemente VIII, e delle di loro costituzioni circa la lezione della morale, e la conferenza dei casi di coscienza, da farsi impreteribilmente in tutti i conventi del di loro ordine, tanto in quelli, nelli quali vi è la sufficiente famiglia de' religiosi, quanto nei piccioli conventi, dove però vi sono confessori regolari approvati dai vescovi per ascoltare le confessioni dei secolari. E coll'espressa condizione, che qual' ora dentro i chiostri non venissero eseguiti ad unguem i decreti di Clemente VIII e le costituzioni del di loro ordine, le quali prescrivono la lezione della morale, e la conferenza dei casi di coscienza, da farsi dentro i loro conventi, o monasterj, in detto caso siano tenuti ed obbligati i confessori suddetti regolari ad assistere ed intervenire alla conferenza dei casi stabilita dai vescovi. S' incarica intanto a' detti superiori regolari, di fare eseguire quanto nella presente lettera si contiene, acciò con effetto adempiti i decreti di Clemente VIII, e le costituzioni dei loro rispettivi ordini, le quali hanno prescritta e stabilita la detta lezione di morale, e conferenza di casi, come un punto principale della regolare disciplina dentro i chiostri, e di dover trasmettere la presente lettera in tutti i loro conventi, e monasterj, con farla ivi leggere due volte l'anno, tenerla affissa nel luogo solito, e registrarla nelle loro segreterie, acciò non si possa allegare causa d'ignoranza in contrario. Per esser così, e non altrimenti l' intenzione di Nostro Signore, a cui essendo stata fatta da Monsignor segretario la relazione di tutto il contenuto nella presente lettera, si è benignamente degnato di approvarlo, e di confermarlo.

« Dato dalla nostra solita residenza questo dì 8 Novembre 1752

« F. G. A. card. GUADAGNI prefetto.

« F. SOLAZZI, arcivesc. di Tebe Segr. »

Decretum sacr. congr. Concilii, in una Aquipendii visitationis Sacrorum Liminum editum 12 Martii 1718.

In relatione status Ecclesiæ de more ab episcopo Aquipendii ad hanc sacram congregationem transmissa, legitur ab eodem institutas suis in sua diocesi conferentias, sive congregations pro discutieundis casibus conscientiæ, quæ singulo quoque mense coguntur, quibus diligentissime interueniunt omnes parochi et sacerdotes quibus fidelium sacramentales confessiones, commisso sunt, et reliqua ecclesiastico-rum cœtus.

In eadem relatione habetur, quatuor esse, conventus regularium in civitate Aquipendii, Augustinianorum videlicet, Minorum conventionalium, Capuccinorum, et PP. Minorum Observantiarum, et religiosos in iisdem dege-

sæpe saepius non esse in numero a sanctioribus Apostolicis præscripto.

Rursus in citata legitur relatione, alios quinque esse religiosorum conventus in diœcesi, duos PP. Minorum Observantie, alterum in terra Farnesii, ubi pariter existit conventus Capuccinorum: quartus conventus est ille servorum Beatæ Mariæ Virginis, qui est in terra Ischiæ; et postremus est conventus Carmelitarum in oppido Celleriarum, qui est episcopali visitationi subiectus.

Tandem in relatione, aliis prætermisso dubiis, quæ specialem non merentur discussionem, proponit episcopus, an regulis, qui suorum subditorum confessiones audire cupiunt, liberum sibi sit, et licitum, conditionem in concedendis facultatibus injungere, interessendi videlicet menstruis disceptationibus et congregationibus casuum conscientiæ.

Pro parte affirmativa ponderari posse videtur id non esse novum: Clar. etenim mem. card. de Luca in adnotationibus ad concilium Tridentinum, discurs. 2, num. 12, dicit id futurum esse maximopere proficuum, tum, ut episcopus perspectas habeat opiniones omnium suorum confessariorum, tum, ut quantum possibile est, uniformis sit confessariorum doctrina in materia morum, et signanter contractuum, in qua sæpe saepius theologi dissident a theologis et a canonistis, quibus addi posset, collationem hanc omnium confessariorum, tam sacerdotalium, quam regularium futuram esse non inutilem pro animorum unione, juxta ea, quæ habentur in actis Ecclesie Mediolanensis, tomo I, p. iv, in *Instruct. confess.*, p. 647. Ideo regularium superiores confessarios suos saepius moneant, et ad hanc animorum unionem in fidelium sedificationem adhortentur, carentque in primis, ut dum in casuum resolutione diversa inter eos et parochos sententia fuerit, prudenter in eos se gerant, ut ad laicorum notitiam id non veniat, sed ad nos pro decisione recurront.

Negativæ econtra favent opinioni ea, quæ sequuntur. Primo, quod episcopus confessariorum regularium doctrinam perspectam habere potest in examine, quod illorum approbationem præcedit, ad terminos sacri concilii Trid., sess. xxiii, cap. 15, *De reformat.* Secundo, quod in decretis pro reformatione regularium editis a Clemente octavo, præscribitur, quod in singulis monasterijs et conventibus bis in hebdomada habeatur lectio sacrae Scripturæ, vel casuum conscientiæ, ad quam fratres omnes convenire tenentur. Tertio, quod hic in Urbe, in decem et septem conventibus fiunt congregations casuum conscientiæ, illisque interveniunt parochi tantummodo, et confessarii ex clero seculari, non vero regulares, in quorum conventibus prædictæ casuum lectiones habentur. Quarto tandem, quod ab hac sacra congregatione die 12 Maii 1685, uti habetur *Lib. Decretorum*, 35, fol. 438, modiit hæc resolutio in quadam causa Fo-

rosemprom en. Accessus ad congregacionem casuum conscientiæ.

Episcopus exponit, in civitate Forosemprom, duo adesse regularium cœnobia, unum scilicet Minorum conventionalium S. Francisci, alterum vero Barnabitarum, quæ propter exiguum religiosorum numerum inibi degentium, subjecta sunt jurisdictioni ordinarii ex decreto san. mem. Innocentii X, incipiente: *Ut in parvis*, et licet dieli religiosi hujusmodi subjectionem agnoscant atque patiantur, qui tamen ex eis sacerdotalium confessiones, eodem ordinario approbante, excipiunt, ad congregacionem casuum conscientiæ, quæ singulis mensibus habetur, cuique confessarii omnes intersunt, accedere renunt; quocirca petit declarari, an prædictos confessarios regnulares cogere possit ad interessendum præfata congregacioni casuum conscientiæ? Sacr. congr., etc. respondit, *Negative*. His positis onus erit KE. VV. decernere.

An in casu, de quo agitur, permissum esse valeat episcopo, concedenti sacerdotibus regularibus facultatem audiendi confessiones sacerdotalium, injungere, ut intersint congregacionibus casuum conscientiæ?

Negative, et detur decretum in Forosemprom., 12 Maii 1685.

(124. Decretum sac. congregation. super statu regularium in una Macerat., 15 Januarii 1682 editum.

Cum conventus suppressi, et postea restituti, in quibus non degunt de familia duodecim religiosi, sint vigore decreti *Ut in parvis*, fel. rec. Innoc. X, subjecti visitationi, correctioni, et omnimodæ jurisdictioni ordinariorum locorum, contigit dubitari an religiosi confessores, et non parochi, in hujusmodi conventibus degentes, compelli possint ab iisdem ordinariis, ut accedant ad conferentiam casuum conscientiæ?

Proposito hoc dubio, in S. congreg. super statu regularium habita in Palatio Vaticane die 15 Jan. 1682, eminentiss. PP. censuerunt ordinarios locorum posse quidem hortari, non autem compellere prædictos religiosos confessarios, non parochos ad accedendum ad conferentiam casuum conscientiæ.

(125. * Regulares quicunque, etiam exempti, in Indiis Orientibus agentes, curam animalium exercentes, subsunt prævio examini ordinariorum, et approbationi, nec non visitationi, correctioni et jurisdictioni eorum in iis, quæ ad prædictam curam pertinent. Bened. XIV, tom. II, Bull., const. 1. incip. *Quamvis ad confirmand.*

(126. Regulares, etiam exempti, nequeunt exponere sacramentum eucharistiae sine velamine in suis ecclesiis, nisi ex causa publica ab ordinario probata. Fas est tamen illis, ex causa etiam privata, sacramentum velatum exponere in tabernaculo aperto. dummodo tamen ab illo non extrahatur; ut ex decreto sacr. cong., *De synodo diocesan.*, lib. vii, cap. 41, § 4.

(127. Generatum vero jus est episcopis cogere regulares parere sibi circa ea quæ ad maiorem cultum hujus ineffabilis myste-

rii, et celebrationis missæ præcipienda censuerint. Quod ex decret. Trident., sess. **xxii** *De observand. et evitand. in celebrat. missæ eruitur; ibid.*, § 5.

(128). Regulares tenentur parere episcopo præcipienti, ne in eorum ecclesiis exponatur insolita imago, aut nova reliquia ab ipso non approbata, et inobedientes possunt eliam censuris cogi, ut ex decret. sacr. congregat., idie 5 Jul. 1700. *Ibid.*, § eod.

(129). Regulares puniri possunt ab episcopo tanquam Apostolicæ Sedis delegato, si quid deliquerint in iis, quæ respiciunt clausuram monialium etiam exemplarum, et earum, quæ intra monasterii septa degunt. *Ibid.*, § 6.

(130). Regulares non possunt sacerdotalium confessiones excipere *sine licentia, gratia et beneplacito episcopi*, quæ verba sunt extrav. Bonifacii VIII, in cap. *Super cathedram, De sepulturis*, quod et confirmavit Trident., sess. **xxiii**, cap. 15, *De reformat.* Sed et fas est episcopis eam facultatem limitare ad certum tempus, certasque personas, quin et ex parte revocare; contrarianique opinionem Alexander VII, die 20 Januarii 1659, damnavit. *Ibid.*, lib. vii, cap. 42, § 7.

(131). Possunt tamen regulares ab episcopo approbati acciri ad domus sacerdotalium ægrotantium, eorum confessiones audituri, non petita a parochis ægrotantium licentia, sed de audita ægrotantium illorum confessione debent relinquere syngrapham, qua parochus certioretur. *Ibid.*, § 8.

(132). Regularibus prælatis non licet monasteria monialium sibi subjectarum ingredi, nisi semel in anno causa visitationis; si autem necessitas urgeat, ut sæpius ingrediantur, non possunt nisi cum præsentia episcopi diœcesani, aut alterius ecclesiastici, ab ipso deputati. Ita ex const. Alexandri VII, incip. *Felici.* *Ibid.*, lib. vii, cap. 41.

(133). Regulares subduntur coercioni episcopi, si excipient confessiones sacerdotalium sine prævia episcopi approbatione, ut ex constit. 10 Clementis X. Item non possunt, inconsulto et non approbante episcopo, audire confessiones monialium sui ordinis etiam exemplarum, ex vi bullæ 18 Gregorii XV, *ibid.*

(134). Regulares nova monasteria, seu domus ne erigant, velantur, absque Sedis Apostolicæ et episcopi facultate, quamvis Tridentinum, sess. **xxv**, c. 3, *De regular.*, solius episcopi facultatem exprimat. *Ibid.*, lib. ix, cap. 1, § 9, nov. edit.

(135). Est tamen pro monialibus in ditione Hispanici regis breve Urbani VIII suspensus ejusdem constitutionis, sed non valet extra Hispaniam. *Ibid.*, lib. ix, cap. 15.

(136). Ad statum regularem transire possunt presbyteri ecclesiæ, vel diœcesis servitio addicti, invito etiam episcopo proprio; tenentur tamen, nisi aliquid obstat, illum consulere. Ita in epistola ad card. Quirinum, incip. *Ex quo*, Bull. tom. II, num. 25.

(137). Regulares extra monasterium degentes, et clericos regulares quomodocunque exemptos in civilibus causis mercedum

et miserabilium personarum, nisi habeant judicem certum a Sede Apostolica in partibus deputatum, coram ordinariis locorum conveniri posse in prima instantia, decernit laudatus Pontifex, in Bulla incip. *Ad militantis*, tom. I Bull., num. 48, § 41.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(138). Agitur in hoc articulo de exemptione, quam vocant *prime speciei*. At de ea, tum de exemptione *secundæ tertięque speciei*, jam disseruimus in additione ad verb. *ABBAS*.

(139). Non incongrue vero hic inquiritur, an hæc *prime speciei* exemptione acquiri a regularibus possit *communications privilegiorum*? Nou convenient doctores. At prævaluuit *affirmativa* opinio, quam inter alios tenent Navar., *Oper.*, tom. II, commentar. 2, *De regular.*, num. 63; Barbos., *De offic.* et *potest. episcop.*, part. III, allegat. 103, n. 3; card. de Luca, *De jurisd.*, discurs. 28, n. 4; Chokier, *De jurisd. in exempt.*, part. I, q. 17, num. 9; Tamburin., *De jur. abbat.*, tom. I, disput. 15, quæst. 2, n. 3; Roderic., *Quæst. regular.*, quæst. 86, art. 3; Cassaing., *De privileg. regular.*, tract. 1, cap. 3, proposit. 5; Clement., *Concord. pastoral.*, part. I, cap. 4, num. 58.

(140). De casibus, quibus regulares, tametsi exempti, subjiciuntur delegatæ episcopi jurisdictioni, tractat hic auctor. At consule etiam de iis, ubi res postulat, Fagnan., in cap. *Grave*, a num. 37 ad fin. *De offic. ordinari.* Chokier., *De jurisd. ordinari. in exempt.*, part. II, q. 45; Natalem Alexandr., in *Append. 1*, ad tom. I *Theolog. dogmat. moral.*; S. M. Bened. XIV, *De synod. diœces.*, lib. IX, cap. 15, num. 4 et plur. seq., tum et maxime Rousseaud de la Combe, in sua *Jurisprudentia canonica*, verb. *Exemptio*, sect. 5 per tot, qui et sect. 6 agit de casibus, quibus capitula exempta subjiciuntur delegatæ pariter episcopi jurisdictioni.

(141). Non sunt inter se concordes doctores, an regulares exempti teneantur episcopo præstare reverentiam. Distinguunt nonnulli inter exemptos illos, quibus ipsi episcopi, juxta facultates, quas olim habebant, exemptionem a sua jurisdictione concesserunt, et exemptos ex privilegiis S. Sedis ab eadem episcoporum jurisdictione. Quoad exemptos primi generis, nemine dissentiente, admittunt teneri eos præstare reverentiam episcopis, perinde ac liberti præstare reverentiam tenentur patronis, a quibus manumissi sunt. At quoad exemptos secundi generis, sunt qui negant teneri ipsos præstare reverentiam episcopis. Felin., in cap. *Cum inter.*, num. 3 et 4, *De re judicat.*, et in cap. *Conquerente*, fere per tot, *De offic. ordin.*; Tondut., *Quæst. benefic.*, cap. 60, num. final.; Roderic., *Quæst. regular.*, tom., q. 63, art. 9; Fusc., *De visit. eccles.*, lib. II, c. 10, n. 11; Paris., *De resignat. benef.*, lib. III, cap. 11, fere per tot; Barbos., *De offic. et potest. episcop.*, part. III, alleg. 103, n. 65; Cirin., in *Nex. rer. jurisd.*, c. 6, num. 293; Rot., cor.

Pateo, dec. 114 per tot. cor. Seraphim., dec. 125, num. 19.

(142). Cæterum non recedendum ad opinionem quam doctores ab auctore, num. 84, allegati præsidio constitutionis Leonis X, incipientis: *Intra*, tenent, scilicet teneri quoscumque exemplios reverentiam episcopo præstare. Et jure meritoque, cum nil convenientius sit, quam quot et exempti a jurisdictione episcopi, eidem episcopo reverentiam præstent ratione dignitatis. Confer Tamburin., *De jure abbat.*, tom. I, disp. 15, q. 7, n. 45; Borell., in *Addit. ad Bellug.*, in *Specul. princip.*, rubric. II, § *Videndum*, litt. F; Campanil., in *Divers. jur.*, part. II, q. 12, n. 13, Rot., in *recent.*, dec. 111, num. 16, p. v, tom. I.

(143). Posita vero hac opinione, non incongrua est quæstio illa: An regulares exempti transeundo ante thronum episcopi teneantur eidem genuflectere, seu potius, caput et humeros inclinare?

(144). Non improbabile videtur, quod teneantur non ad genuflexionem, sed potius ad inclinationem capitis et humerorum; id que quia obligati ad reverentiam teneri nequeunt ad genuflexionem, utpote quæ adorationis species potius est, quam reverentia, ut post D. Ambrosium, lib. VI *Hexamer.*, cap. 9, tradunt Alcuin., c. *De Parascev.*; Honor., in *Gemma*, lib. I, cap. 117; Raban., *ibid.*, *De instit. clerical.*, c. 41, optime Gavant., in *Thesaur. sacror. rituum*, part. I, tit. 17; Pasqualig., *De sacrifice. miss.*, quæst. 223, num. 5.

(145). Quo fit, ut quoties in *Rubricis missalis ac ceremonialis* mentio occurrit reverentiæ, non genuflexio, sed capitis et humerorum inclinatio intelligatur, ut post Petrum de Ruiz, et alios firmat Piscar., in *Prax. cærem.*, lib. I, sect. 7, c. 4, n. 2, et lib. II, sect. 1, cap. 4 per tot., optime c. 5, n. 7.

(146). Nec obstat *Cæmoniale episcoporum* lib. II, c. 18, in quo habetur: «Beneficiati aucti, et cæteri de clero genuflectere debent transeundo tam ante altare, quam ante episcopum.» Impugnari enim nequit, quod ubi *cæmoniale expressum* præscribit genuflexionem, ea omitti nequeat. At negatur, quod loco citato sub verbis illis: *Et cæteri de clero*, intellexerit de regularibus. Quidquid enim sit, an in hac materia præjudiciali nomine cleri veniant regulares, ex duabus solidis animadversionibus ovet mox dictis

(109). Hanc porro approbationem (ita Benedictus XIV, *De synod. diœces.*, lib. IX, cap. 16, n. 7), seu licentiam posse ab episcopis concedi regularibus ad certum tempus, et limitari ad certum duntaxat genus personarum, diserte declararunt Clemens X, in sua constit. 10, § 4; Urbanus VIII, in suis Apostolicis litteris in forma Brevis an. 1639. datus in causa moti litigii inter cardinalem Sandovaliem, et regulares illius diœcesanos; Innocentius XIII, in sua constitutione super ecclesiastica disciplina in regnis Hispaniarum edita die 13 Maii 1723 et confirmata a Benedicto XIII, die 23 Septemb. 1724, alia constitutione, quæ exstat in Appendix ad concil. Romanum an. 1725, atque opposita do-

verbis: *Et cæteri de clero non venire regulares.*

(147). Prior inde scatet, quod *Cæmoniale* tunc, cum comprehendere intendit regulares, haud utitur verbo generali *clericorum*, sed semper expresse meminit de ipsis regularibus. Vide lib. I, cap. 2; lib. II, cap. 33 et cap. 38. Si igitur *Cæmoniale* in loco, de quo disseritur, expresse haud meminit de regularibus, tutissime affirmari potest minime eos comprehendisse, argumento ducto a *discretiva*, quæ æque in legibus, ac in aliis dispositionibus interpretandis locum sibi vindicat.

(148). Altera animadversio promanat ex ipsa materia, de qua eo loci tractat *Cæmoniale*, comprehensioni regularium aperie resistente. Tractat enim inibi *Cæmoniale* de divinis officiis, in quibus canonici beneficiarii, aliqui de clero sacerdulari, non item regulares interveniunt. Qua de re certissima res videtur, quod *Cæmoniale* minime comprehendere intellexerit regulares sub verbis illis: *Et cæteri de clero*, cum nulla melior detur interpretatio verborum, vel obscurorum, vel ambiguorum legis, quam ea quæ desumitur ex *subjecta materia*.

(149). Non ignoro tamen in contrarium ivisse sententiam sacram congregationem particularem in *Cajacen*. Sacram congregationem episcoporum et regularium negotiis præpositam in *Suessana*, tum recentius sacram Rituum congregationem, in *Monopolitana*. At in causis *Cajacensi* et *Suessana* observantia militabat contra regulares. Et in causa *Monopolitan*. regulares sua jura non deduxerunt. Accedit quod obtinuerunt novam audientiam: causa vero nondum fuit proposita.

ADDITIONES CASINENSES.

Ut primo intuitu, atque distinctius quæ in *subjecta materia* scire vel maxime expedite, lector percipiat, satius putavimus tradita per clar. Natalem Alexandrum in *append 1*, tom. I *Theolog. dogmatico mor.*, epist. 15, hic per extensem exscribere, cum opportunitis ad rem declarationibus et illustrationibus quas in notis adjecimus. Sunt porro hujusmodi.

I. «Regulares confessarii ab episcopo necessario sunt approbandi. Possunt episcopi restringere vel limitare eorum approbationes ad certas personas, necnon ad certa loca et tempora (109): possunt eas revocare (110), vel confessarios hujusmodi ab audienc-

ctrina, quam regularium plerique venditabant, proscripta est ab Alexandre VII, qui... die 30 Januarii 1659, hanc propositionem, «Non possunt episcopi limitare seu restringere approbationes, quas regularibus concedunt ad confessiones audiendas, neque ulla ex parte revocare;» declaravit «falsam, temerariam, scandalosam et errorem neam.» Vide amplius Lucium nostrum, v. APPROBATIO, art. 1, sub n. 62, vers. *Ad ea quæ*, etc.

(110). «Cæterum (sic prælaudatus Bened. XIV, in constitut. incipiente *Apostolicum ministerium*, edita 30 Maii 1753, tom. IV *sni Bullar.*) confessari munus regularibus deferri potest (ab ordinariis) siue temporis determinatione vel cum limitatione.....

dis confessionibus suspendere ex nova causa ad confessiones pertinente. Approbati sine restrictione a vicario generali episcopi possunt iterum ab ipso episcopo revocari ad examen. Approbati ab episcopo possunt ab ejus successore rursus examinari, et si minus capaces inventi fuerint, rejici. In una diœcesi generaliter approbati, confessiones in alia diœcesi audire non possunt absque diœcesani episcopi approbatione. A casibus episcopo reservatis regulares absolvere non possunt, nisi hæc facultas ab illo concessa ipsis fuerit (111). Hæc partim ex Tridentino concilio, partim ex constitutionibus Summorum Pontificum, præsertim ex Clementina, Dudum, tit. *Sepulturis*, ex Gregorii XV constitutione, quæ incipit *Inscrutabili*, ex Clementis X diplomate, quod incipit *Superna*, ex decreto Alexandri VII, in causa episcopi Andegavensis, et regularium ejusdem diœcesis, etc. Hic tantum subiectum sacræ congregationis concilii Tridentini interpretis, et congregationis episcoporum et regularium declarationes quasdam hæc disciplinis capita spectantes, quas refert vir juris canonici consultissimus Prosper Fagius, in cap. *Grave*, ex. *De officio ordinarii*.

« Quæsitum est a sacra congregatione Concilii, 1, an regulares ab ordinario ad confessiones audiendas, prævio examine approbati ad tempus, elapsu tempore, tanquam semel approbati, possint, invito ordinario, deinde audire confessiones? Congregatio censuit: *Non posse*.

« Quæsitum est 2, an episcopus volens ex nova causa regulares semel ad confessiones audiendas approbatos examinare, teneantur eam palefacere superioribus regularibus; et

Porro non ususmodi facultates ad præstitutum tempus collatas, post elapsum temporis intervalum, jus competit ordinario vel abrogando, vel eas renovando, sacerdotem ad novum examen compellendi. Facultates vero nulla cum temporis limitatione delatae, non nisi cum ipso officio desinunt, nec suspendi propterea possunt sine nova causa, quæ confessiones directe respiciat. » — Salvo jure, ut infra, episc. successoris.

Et cum in hac materia versemur, illud quoque adveritas licet, « Episcopum posse regularibus interdicere auditum confessionum in propriis ædibus, sive cellis, juxta decretum S. cong. emanatum an. 1617, 15 Septembris. — Potest etiam vetare omnibus confessariis audientiam confessionum mulierum, aut puellarum extra confessionarium, sub poena suspensionis ab audiendis confessionibus, ex decretu cong., 18 Decemb. 1694. » Sic D. Alph. de Ligorio, *Theol. mor. lib. 1, in Append. 2, De privileg. regular., n. 78.*

(111) Quod regulares non possint absolvere a casibus, quos sibi episcopi reservaverint, non obtenta ad id eorumdem facultate, præter Bened. XI et Clementis V declarationes, constanter tenuerunt sacrae congregations Concilii, et Episcop. et Regular. Surmis Pontificibus approbantibus. Porro D. Carolus Borromæus cum petisset a Sede Apostolica. « An regulares ex privilegiis a Sede Apostolica impetratis, præsertim autem ex eo, quod nominavit mare Magnum, possint in his casibus, quos sibi episcopus reservavit, absolvere confiteentes? » Sacra congregatio Concilii die 10 Sept.

an de hujusmodi causa constare debeat, vel sit credendum episcopo attestanti hujusmodi causam subesse? » Congregatio Concilii censuit: « Posse episcopum ex nova causa etiamsi de ea non constet in actis, rursum examinare, ac minus repertum idoneum reprobare regularem semel ad audiendas confessiones approbatum, idque ejus arbitrio, quod tamen debet esse moderatum et discretum, ita ut eo non abutatur. Verum ubi hoc facere voluerit, debere id superioribus regularibus significare, non quidem cum individua expressione causæ; sed tantum se velle ob novam, quæ supervenerit, causam, ad hujusmodi examen procedere. »

« 3. Conquerentibus regularibus S. Dominici Neritonensis, quod cum essent prævio examine approbati ad confessiones sæcularium audiendas a vicario generali episcopi, dum episcopus Romæ degeret, ille ad suam ecclesiam reversus vellet eos rursus pro audiendis confessionibus examini subjicere. Sacra congregatio Concilii censuit: « Posse episcopum rursum examinare confessarios regulares a suo vicario approbatos. »

« 4. Quæsitum est a sacra congregatione Episcoporum et Regularium, an episcopus, qui regulares ad confessiones personarum sæcularium audiendas approbavit, possit eosdem ex nova causa ab iisdem confessionibus audiendis suspendere, aut licentias illis concessas revocare, non obstantibus quibuscumque privilegiis, et qualis hujusmodi causa esse debeat? Sacra congregatio respondit: « Episcopum, quamvis simpliciter, et absque ulla temporis præfinitione approbaverit regulares ad confessiones sæcularium personarum audiendas; posse la-

1571, approbante Gregorio XIII, respondit: « Ex facultatibus per hoc mare Magnum, aliave privilegia concessa, factam eis non esse potestatem absolvendi in casibus sibi ab episcopo reservatis. » Deinde a sacra congregatione Episcoporum et Regularium die 9 Januarii 1601, novum promulgatum fuit decretum, quo iterum decisum est nullam illis facultatem competere absolvendi a casibus, « quos locorum ordinarii haecne reservarunt, vel in posterum sibi reservabant. » Amplius eadem sacra congregatio, jubente Paulo V, die 6 Januar. 1617, aliud edidit decretum, quo priora confirmavit, atque ad unguem servari præcepit. Eademque sacra congregatio, præcipiente Urbano VIII, die 18 Nov. 1628, omnia huc usque relata decreta renovavit, ac regulares tam intra quam extra Italianam degentes afficeret, et complecti expresse edixit et declaravit. Ad hæc Alexander VII, die 24 Sept. 1665, inter alias, hanc etiam propositionem damnavit: Mendiçantes possunt absolvere a casibus episcopo reservatis, non obtenta ad id episcoporum facultate. » Et Clemens X, sua constitut. quæ incipit *Superna*, non solum denuo desinuit, per mare Magnum, aliave privilegia, nulli regularium, cujuscunque ordinis, instituti, seu societatis, etiam Jesu, factam esse potestatem absolvendi a casibus episcopo reservatis, sed insuper sancivit: « Habentes facultatem absolvendi ab omnibus casibus Sedi Apostolicae reservatis, non ideo a casibus episcopo reservatis posse absolvere. » Ex Bened. XIV, *De synod. diœces.*, lib. v, cap. 6 et 7.

men eosdem, si nova causa superveniat, suspendere, ac licentias illis concessas revocare dummodo causa hujusmodi confessiones ipsas concernat. Cæterum si regulares cum scandalo, aut alias in honeste vivant, vel aliquod delictum committant, propter quod rationabili episcopi iudicio videantur a confessionibus suspendendi, in quo ipsius episcopi conscientiam voluit esse oneratam, cum principia ministri sacramenti pœnitentiae qualitas sit integritas vitæ, ac morum honestas: utique eam causam ad confessionis ministerium pertinere; ac proinde nihil obstare, quo minus ob eam possit episcopus regulares a semetipso approbatos suspenderet, aut repellere a confessionibus audiendis.

« Quæsumus est 5 a congregatione Concilii, an regulares possint personarum sacerdotalium confessiones audire virtute licentiarum a decessoribus ordinarii illis concessarum, etiam renuente episcopo ordinario pro tempore existente? Sacra congregatio eensuit, « Posse quandiu episcopus non prohibuerit. Cæterum esse in facultate episcopi successoris illos rursus examinare, atque interim prohibere. » V. Scholion in fin.

« II. Regulares deputari non possunt ad audiendas confessiones monialium, etiam ordinibus suis subjectarum, absque approbatione episcopi (112). Potest episcopus ex legitima causa superiores regulares monere, ut hujusmodi confessarios monialium amoveant; si renuerint aut neglexerint, potest episcopus illos ab audiendis monialium confessionibus amovere. (Ex constitutione

(112) Vide Lucium nostrum, verb. MONIALES, art. 5.
(113) Vide v. MONIALES, cit. art. 5.

(114) « Sacra congregatio (ita in terminis determinatum quod P. Alex. conniventer) die 27 Augusti 1630 censuit, non licere regularibus, etiam in eorum propriis ecclesiis, sanctissimum Eucharistiae sacramentum publice adorandum exponere, nisi ex causa publica, quæ probata sit ab ordinario; ex causa autem privata posse, dummodo sanctissimum e tabernaculo non extrahatur, et sit velatum, ita ut ipsa sacra hostia videri non possit. » Apud Bened. XIV, De synodo diæces., lib. ix, cap. 15, n. 4.

(115) Dicitur regularis degere extra claustrum, vel monasterium, quandocumque non vivit sub superiori conventualiter. Hinc dicitur regularem manere extra monasterium etiamsi degat in aliqua domo ad erectionem monasterii destinata, de licentia sui superioris, si in dicta domo non habeat superiorem, nec vivat juxta institutum regulæ religionis; et comprehendit sub dispositione concil. Trident., cap. 3, sess. vi, De reformat., decisum per suc. congregationem Concilii sub die 24 Maii 1588, refert Riccius, in Prax. pari, 3, resolut. 269. — Apud Ventriglia, Prax. rer. notabil., part. 1, adnotat. 48, n. 8.

« Si vero religiosus aliquis manserit de superioris licentia sub regulari observantia in aliquo membro, vel grangia sui monasterii pro religionis servitio, et delinquat, non ab ordinario, sed a suo superiore puniri debet secundum formam cap. 14, sess. xxv, De regulari, quia cum hujusmodi superior illi possit dare licentiam, sess. xxv, cap. 4, et dicta loca sint membra dependentia a suis monasteriis, consententur eodem jure, et gaudent privilegiis suorum monasteriorum. » Barbosa, ad concil. Trident. sess. vi, cap. 3, n. 2.

Gregorii XV, quæ incipit, *Inscrutabilis* regulares ad audiendas confessiones monialium unius tantum monasterii ab episcopo approbati, audire non possunt confessiones monialium alterius monasterii. Sic respondit saera congregatio cardinalium concilii Trident. interpretum, ut refert Fagnanus, in cap. Cum capellas, Ex. De privilegiis (113).

« III. Non licet regularibus, etiam in propriis ecclesiis sanctissimum Eucharistiae sacramentum publice adorandum expondere, nisi ex causa publica, quæ probata sit ab ordinario. Ex causa autem privata possunt ea conditione, ut sanctissimum sacramentum e tabernaculo non extrahatur, et velatum remaneat, ita ut sacra hostia videri non possit. Ita declaravit saera congregatio Concilii, ut refert Fagnanus in cap. Grave, ex. De officio ordinarii (114).

« IV. Regulares extra claustra degentes visitari, corrigi et puniri possunt ab episcopo tanquam Sedis Apostolicæ delegato, non solum in visitatione, ut sanctum est cap. 3 sessionis sextæ concilii Tridentini, De reformatione; sed etiam extra visitationem, modo episcopus in diœcesi sua residat, ut declaravit Pius IV in constitutione de residentia episcoporum (115). Similiter regulares apostolæ, et ejecti ab ordine subsunt episcoporum jurisdictioni, ut declaravit saera congregatio Concilii interpres.

« V. Regulares etiam intra claustra degentes, qui vel curam animarum personarum secularium exercent, vel personis secularibus aliquod sacramentum prævia episcopi licentia administrant, aut in alicujus

Eodem modo dicitur manere extra monasterium, si degit in aliquo loco causa docendi doctrinam Christianam; unde « Episcopus potest visitare et corriger regulares degentes extra claustra occasione docendi doctrinam Christianam, sacra congregatio, Concil., in Malinen, de anno 1626, que prius in una Limana, 10 Junii 1591 declaraverat, id locum non habere in Patribus Societatis Jesu, qui munere docendi doctrinam Christianam funguntur, dum tamen habeant illis in locis superioribus, qui curam ipsorum gerant, et apud quos se recipiant juxta regulæ institutum viventes. » Barbosa, Summa Apostolic. decis. v. Episcopus quoad regulares, n. 9.

« Ulterius regularis, qui degit extra claustra de licentia sui superioris, et ab ordinario loci deputatus fuit alicui officio exercendo, et in eo cum scandalo deliquerit, ab eodem ordinario puniri potest vigore cit. Textus, cap. 3, sess. vi, concil. Trident. ita Aldan., in Compend., can. Resol., lib. 1, tit. 6, ubi refert ita fuisse decisum 14 Februario 1585. Qui ulterius addit, fuisse decisum, non posse puniri ab ordinario loci vigore facultatis concil. Trid. l. cit., canonicum regularem, qui jussu sui superioris degit in ædibus parochialis ecclesie sue congregationis unitæ, in qua curam animarum exercet, et sacramenta ministrat: si delictum non concerit curam animarum, nec sacramentorum administrationem. » Ventriglia, loc supra cit., n. 9.

« Adverte (etiam), quod regularis, qui vagatur, et absque litteris obedientia sui superioris per civitatem, seu diœcesem transit, potest ab episcopo detineri, carcerari, et tanquam sui instituti desertor puniri, tenet Riccius, cit. prax., part. iii, resolut. 269. » Ventriglia, ibid., n. 10. Vide casta ad rem apud Lucium nostrum, v. REGULARES, art. 2, n. 39 et seqq.

sacramenti administratione de facto absque ulla auctoritate se ingerunt, plene in omnibus subiectiuntur jurisdictioni, visitationi et correctioni episcopi in his, quæ sacramentorum administrationem spectant, cum in aliqua sacri illius ministerii parte delinquunt (ex concilio Tridentino sessione xxv, *De regularibus*, cap. 9, ex constitutione Gregorii XV, quæ incipit, *Inscrutabili*; et ex declaratione sacrae congregationis Concilii).

« VI. Cum regulares delinquunt circa personas degentes intra septa monasteriorum monialium, aut circa earumdem monastrium clausuram, aut circa bonorum eorumdem monasteriorum administrationem, nullis privilegiis et exemptionibus tueri se possunt, quominus ab episcopo loci, tanquam ad hoc Sedis Apostolicæ delegato, quoties, et quando opus fuerit, corrigi et puniri valeant (ex laudata Gregorii XV constitutione).

« VII. Regulares administrantes bona ad eadem monasteria sanctimonialium, etiam regularibus subjectarum, pertinentia, quomodolibet exempti, episcopo loci, exhibitis etiam superioribus regularibus, singulis annis rationes administrationis, gratis tamen exigendas, reddere tenentur, ad idque juris remedii cogi et compelli possunt. Licetque episcopo ex legitima causa admonere superiores regulares, ut eosdem administratores amoveant, iisque negligentibus, datur episcopo facultas eos amovendi quoties, et quando opus esse judicaverit (ex eadem Greg. XV constitutione).

« VIII. Regulares, qui libros de rebus sacris in lucem edunt, vel edi curant sine nomine auctoris, subiciuntur prœsum anathematis, a concilio Lateranensi sub Leone X statutæ, et a concilio Tridentino innovatae sessione iv de editione et usu sacrorum librorum. Iisdemque penit illi subiciuntur, qui scripta communicant vel evulgant, nisi antea examinati, probatique fuerint, ut declaravit sacra congregatio Concilii

« IX. Concilii Tridentini sessione v, *De reformatione*, cap. 1, statutum est, ut in monasteriis monachorum, ubi commode fieri poterit, lectio sacrae Scripturae habeatur. Qua in re si abbates negligentes fuerint, episcopi locorum in hoc, ut Sedis Aposto-

(116) *Vide anted.* Lucium nostrum, v. PRÆDICARE, nro. 69 et seqq.

(117) *Vide Lucium nostrum*, v. REGULARES, art. 2. 28.

« Præterea (sic Bened. XIV) concil. Trident. in (suprad.) decreto sess. xxi, *De observandis et evitandis in celebratione missarum*, postquam plura statuit religiose servanda in celebratione hujus tremendi sacrilegii, addidit: « Hæc igitur omnia, quæ summatim enumerata sunt, omnibus locorum ordinariis ita proponuntur, ut non solum ea ipsa, sed quæcumque alia hoc pertinere visa fuerint, ipsi pro data sibi a sacrosancta synodo potestate, ac etiam ut delegati Sedis Apostolicæ prohibeant, mandent, corrigan, statuant, atque ad ea in violante servanda, censuris ecclesiasticis, aliisque poenis, quæ

licet delegati, eos ad id opportunis remedii compellant

« X. Regulares, qui in alienis ecclesiis, aut quæ suorum ordinum non sunt, absque episcopi licentia; et in ecclesiis suis, aut suorum ordinum, non petita illius benedictione, aut ipso contradicente, prædicare præsumpserint, idem episcopus punire potest. (Ex concilio Tridentino, sessione v, *De reformatione*, cap. 2, ex Gregorii XV constitutione supra laudata et declaratione congregationis Concilii ab Urbano VIII approbata) (116).

« XI. Regularibus, qui errores et scandala disseminaverint in populum, cum sacrae prædicationis munus obeunt, vel alias, etiamsi in monasterio sui, vel alterius ordinis conciones habeant, episcopus prædicatione interdicere potest (ex concilio Tridentino sessione v *De reformatione*, cap. 2). Possunt etiam episcopi, quo tempore connivendi licentiam dabunt, a regularibus exigere professionem fidei; ut declaravit sacra congregatio Concilii ab archiepiscopo Mediolanensi rogata.

« XII. Regulares promuovere vel proprie populo indulgentias non possunt sine licentia, et approbatione ordinarii (ex concilio Tridentino sessione xxi, *De reformatione*, cap. 9, et declaratione sacrae congregationis Concilii).

« XIII. Concilium Tridentinum, ses. xxii, *De observandis et evitandis in celebratione missarum*, statuit, « Neve patientur episcopi « privatis in domibus, atque omnino extra « ecclesiam, et ad divinum tantum cultum « dedicata oratoria, ab iisdem ordinariis de- « signanda et visitanda, sanctum hoc sacrificium a saecularibus, aut regularibus qui- « busunque peragi. » Quibus verbis sublatum est privilegium ab Honorio III, olim concessum fratribus Prædicatoribus et Minoribus celebrandi in altari viatico seu portatili; etiam episcopo non permittente, secundum caput *In his*, ex. *De privilegiis*. Declaravit autem sacra congregatio Concilii, hoc decreto comprehendendi etiam regulares quantumvis exemptions, eosque ea omnia, quæ ab ordinariis locorum circa observanda et evitanda in missarum celebratione statuta fuerint, omnino servare teneri, ad idque etiam posse et censuris ecclesiasticis ab iisdem ordinariis compelli posse (117).

illorum arbitrio constituerunt, fidem populum compellant, non obstantibus privilegiis, exemptionibus, appellationibus, ac consuetudinibus quibuscumque. » Ex quibus verbis prosequitur Bened. XIV) aperte conficitur, amplam atque indefinitam auctoritatem dataam esse episcopis compelliendi regulares quoscumque ad plenam et exactam observationem, non tantum eorum, quæ præfato decreto continentur, verum etiam aliorum, quæ ipsimet episcopi ad majorem illius ineffabilis mysterii decorum, et cultum duxerint præcipienda. » *De synod. dioces.*, lib. ix, cap. 15, u. 5.

Hinc in *Vercellensi*, proposito dubio: « An licet episcopo punire regulares, prohibita vel indecentia in ecclesiis suorum ordinum committentes circa missæ sacrificium: die 21 Mart. 1643, ceu

« XIV. Confraternitates laicorum in ecclesiis regularium constitutas episcopus visitare potest, atque ab illarum administratoribus rationes administrationis exigere (ex concilio Tridentino ibidem): non tamen potest earum capellas ibi visitas, aut altaria visitare, nisi quatenus confratrum administrationem spectant, ut respondit sacra congregatio Concilii (118).

« XV. Regulares, qui confraternitatum laicorum vel hospitalium administrationem suscipiunt, cogere potest episcopus ad reddendas rationes administrationis singulis annis, et in eos, quos reos repererit, animadvertere, consuetudinibus et privilegiis quibuscumque in contrarium sublati, ut statuit concilium Tridentinum, sessione xxii, *De reformatione*, cap. 8 et 9, et ut declaravit sacra congregatio ejusdem concilii interpres.

« XVI. Episcopi regulares ordinandos ad interstitia servanda juxta praescriptum Tridentini concilii sessione xxiii, *De reformatione*, cap. 11, compellere possunt, ut eadem sacra congregatio declaravit (119).

« XVII. Regulares, qui parochialium ecclesiarum, aut aliarum saecularium, etiam annexarum curam gerunt, synodo dioecesanae debent interesse: et qui alias cessante exemptione interesse deberent, nec generalibus capitulis subduntur, compelli possunt ab episcopis, ut ad synodum dioecesanae accedant (ex concilio Tridentino, sessione xxiv, cap. 2) et contumaces privatione vocis activae et passivae, aliquisponis arbitriis, etiam excommunicationis, plectere potest episcopus, ut declaravit olim sacra congregatio Concilii, referente Fagnano in cap. *Quod super his, Ex. De majoritate et obedientia*.

« XVIII. Numerum monialium, etiam in monasteriis regularibus subjectis, episco-

gregatio Concilii respondit licere episcopo punire regulares committentes prohibita vel indecentia etiam in ecclesiis ordinum circa missæ sacrificium. » Apud Monacell. tom. II, tit. 11, form. 1, num. 45, pag. 14.

Hoc pacto et regulares, qui, peracto sacrificio missæ, circumjacent per ecclesiam offerentes astantibus osculum patenæ, possunt ad removendum hunc abusum ab episcopo coerceri vigore decreti Trident., *De evitandis in celeb. missæ*, cum patena nunquam dari debeat populo osculanda, ut pluries declaravit et prohibuit sacra Rituum cong. » Monacellus, tom. I, titul. 6, form. 20, num. 28, pag. 256.

(118) Sacra congreg., etc., inherendo declarationibus alias factis censuit, confraternitates laicorum in ecclesiis regularium exemptorum institutas, subesse jurisdictioni et visitationi episcopi, illasque ab eo visitari posse, nec non illarum capellas in iisdem ecclesiis regularium existentes, in his tamen, quæ confraternitatum administrationem respiciunt; et si confraternitatibus incumbit omnis manuteneendi altare, et illius cultum, episcopum posse visitare circa ea, quæ respiciunt ipsam manutentionem, cultum et ornamenta altaris seu capellæ, onera missarum, atque divinorum officiorum ibidem celebrandorum, et circa omnia, que ad obligationem eorundem confratrum relationem habent. » In Nocerina paganorum, 13 Junii 1629, apud Bened. XIV, *De synodo dioeces.*, lib. xiii, cap.

pus definire potest, secundum Tridentini concilii decretum sessionis xxv, *De regularibus*, cap. 3, ita tamen, ut adjuncto superiori regulari id agat.

« XIX. Monasteria tam virorum quam mulieram erigi non possunt sive licentia episcopi, in cuius dioecesi erigenda sunt (ex concilio Tridentino loco mox indicato). Clemens VIII, ex sententia sacræ congregationis Episcoporum et Regularium die 26 Augusti 1603 declaravit, locorum ordinarios non posse licentiam ad novos conventus, cujuscunque, etiam Mendicantium ordinis, in civitatibus et locis eorum ordinariæ jurisdictioni subjectis erigendos concedere, nisi vocalis et auditis aliorum in eisdem civitatibus et locis existentium conventuum prioribus seu procuratoribus, et aliis, quorum interest; et causa cognita, constiterit in eisdem civitatibus, et locis novos hujusmodi erigendos conventus sine aliorum detrimento commode sustentari posse. Si vero ab eorum sententiis in hujusmodi causis ad Sedem Apostolicam appellari contigerit, ipsos ordinarios tandem erectionem novorum conventuum suspendere debere, quoisque ab Apostolica Sede pronuntiatum fuerit. Gregorius XV decrevit, ut deinceps novi conventus non erigantur, nisi in eis duodecim saltem religiosi degere, et ex redditibus et consuetis eleemosynis competenter sustentari valeant. Urbanus VIII decrevit, ut conventus in posterum ergendi, in quibus duodecim religiosi sustentari, atque inhabitare non poterunt, et actu non habitaverint, ordinarii loci visitationi, correctioni atque omnimodæ jurisdictioni subjecti esse intelligentur. Quod decretum Italiæ solam non spectare, sed alia etiam regna et provincias, declaravit sacra congregatio Concilii, ut resert Fagnanus in cap. *Non amplius, Ex. De institutionibus* (120).

ul. n. 7.

(119) *Vid. Additiones Casinenses*, v. Ordo, art. 2, sub num. 132, nec non constitut. Bened. XIV, ibid., in fin. art. 3, incip. *Impositi Nobis*.

Hic amplius notandum « quod licet nonnulli regulares possint ex privilegio Apostolico promoveri ad ordines diebus festis per annum extra tempora a jure statuta, ut ex largitione Gregor. XIII, const. 77, gaudent PP. Societatis Jesu: Non inde inferri et deduci potest, quodceteri aliorum ordinum, qui cum illis participant de privilegiis possint vigore hujusmodi communicationis recipere ordines extra tempora. Sed debent simile indulximus concessum vel confirmatum post concilium Tridentinum exhibere, alias illicite ab episcopo promoverentur. » Barbosa, *Jus eccles.*, lib. I, cap. 23, n. 182; Ventriglia, *Praz.*, part. I, adnot. 44, n. 12; sac. congreg. Concil., in Senen, 11 April. 1699, » Iua Monacellus, *Formul. pract.*, tom. I, tit. 6, formul. 20, n. 46, pag. 237.

(120) Insuper et communis hodie, et in tribunibus recepta est opinio, non licere regularibus tam intra quam extra Italiaam, nova monasteria aut conventus, sive collegia fundare sola episcopi localis auctoritate, sed Apostolicae Sedis licentiam præterea necessariam esse. Nam si res easet de aliquo simplici hospitio, quod pro regularium iter habentium commodo ædificari vellet, episcopi localis licentia ad id sufficeret, etiam non accedentia

« XX. Regulares, qui sine superiorum mandato in scriptis recesserint a conventibus suis, etiam praetextu ad superiores suos accedendi, et reperti fuerint, ab ordinariis locorum tanquam instituti sui desertores puniri possunt. Illi autem, qui studiorum causa ad universitatesmittuntur, in conventibus tantum habitare debent : alioqui in illos animadvertere potest episcopus (ex concilio Tridentino sessione xxv, *De regularibus*, cap. 4).

« XXI. Episcopi in his, quæ pertinent ad clausuram monialium conservandam, aut ubi violata est, restituendam, in monasteriis etiam exemptis, plenam auctoritatem habent, ut Sedis Apostolicæ delegati (ex concilio Tridentino sessione xxv, *De regularibus*, cap. 5). Unde licet episcopo monasteriomonialium, etiam regularibus subjectarum, visitare, et singulas moniales absque regularium interventu alloqui : in iis, quæ clausuram spectant, examinare : et clausuram violentibus poenas infligere, ut declaravit sacra congregatio Concilii, cujus eoce decretum :

« Die 26 Maii anni 1640, sacra congregatio eminentissimorum cardinalium concilii Tridentini interpretum censuit, episcopum Colimbriensem, uti Sedis Apostolicæ delegatum, potuisse quoad clausuram monasteriorum, monialium conventus, et cellas ordinis Cisterciensis regularibus eiusdem or-

Apostolicæ Sedis auctoritate. » Benedict. XIV, *De synod. dioces.*, lib. ix, cap. 1, n. 8.

(121) Vide Appendicem editorum Casinentium sub v. MONIALES, post art. 4.

(122) Quid vero juris episcopis in ecclesiis parochialibus regularium, nec non quoad regulares hujusmodi animarum curam gerentes, declaravit Benedictus XIV, in sua constit. incip. *Firmandis*, § 7 et seqq., tenoris sequentis :

« § 7. In exequenda vero pastorali visitatione ecclesiarum parochialium, quæ a regularibus administrantur, minime quidem licet episcopo omnia ecclesiarum hujusmodi altaria visitare, sed illud duntaxat, in quo sanctissimum Eucharistia sacramentum asservatur, et consequenter sacramum ipsum tabernaculum : fontem quoque baptisterii, si adsit; item confessionale, in quo parochus ad audiendas confessiones residere solet; pulpum ecclesie, e quo parochus jus habet verbi Dei, juxta precipuum ministerii sui munus, annotiandi; sacrarium pariter ecclesie ad inspiciendum locum, in quo asservatur sacra supellex, pro sacramentis tam intra ecclesiam, quam extra illam decenter administrandis; sepulcrum excipiendis subditorum parochiarum corporibus addictiun, coemeterium parochianorum humandis cadaveribus destinatum; turrim campanariam, dummodo in ea sint campanæ ad parochiam proprie spectantes; ac demum præterea supra enuntiatas, omnia sacra vasa, quibus vel particulæ consecratae servantur, vel sacra olea sive in baptismō, sive in extrema unctione adhibenda, vel aqua baptisterii, vel alia rite benedicta, quæ pro ingredientium aspersione ad ecclesie foren poni consuevit.

« § 8. Visitationi locali proxima est ea, quæ personam respicit parochi; cuius quidem, si regularis sit, agendi rationem in iis quæ spectant ad observationem proprii ipsius regularis instituti, non est episcopi inquirere, cum ad ipsius superiorum regularem privative id pertineat. Licit

dinis subjectas visitare, etiam assumpto secum vicario generali, et confessario eamdem monialium, monialesque ipsas in iis, quæ ad eamdem clausuram pertinent, examini subjecere : semotis etiam suspitione violatæ clausuræ, et quacunque superiorum regularium negligentia, ipsisque inconsultis et irrequisitis : ac insuper eidem episcopo licuisse rectorem collegii dicti ordinis ex supradicta causa inobedientem declarare in pœnam excommunicatis, ac alias comminatas incurrisse.

« J. cardinalis PAMPILLIUS (121). »

« XXV. In monasteriis quibus imminet cura animarum personarum sacerdotalium, regulares dictas curæ, etiam pro tempore, et ad nutum amovibiles perfici non possunt, nisi de episcopi consensu, ac prævio examine per eum, aut ejus vicarium faciendo, excepto monasterio Cluniacensi eum suis limitibus, et exceptis etiam monasteriis seu locis, in quibus abbates generales, aut capita ordinum sedem ordinariam principalem habent, atque aliis monasteriis seu domibus, in quibus abbates, aut alii regularium superiores jurisdictionem episcopalem et temporalem in parochos et parochianos exercent. Ita statuit concilium Tridentinum sessione xxv, *De regular.*, c. 11 (122). »

« XXVI. Censuræ et interdicta ecclesia-

iamen episcopo, vel potius ipsi specialiter incumbit, ipsius parochi, seu curati, etiam regularis, vitam ac mores scrutari, quatenus ea, quæ extra claustrum prodierint, rectoris animarum exempla plurimum conferre ad populi ædificationem, vel contra eidem obesse maxime possunt, quemadmodum alias eadem concilii Tridentini congregato sapienter decrevit, et Nos etiam earumdem præsentium tenore decernimus et statuimus.

« § 9. Ad personalem quoque parochi visitationem, proutindeque ad episcopi jus et officium pertinent ea occasione examinare, an titulo legitimo parochus etiam regularis animarum curam exerceat, an residentiæ lex ab eo observata fuerit atque observetur; an ad syuodum vocatus, iverit; an congregaciones, seu conferentias super casibus conscientiae haber solitas frequenter; an onera, quæ secum fert animarum cura adimpleverit, ac inter alia, an missam pro populo applicaverit diebus festis de praecipto, an iisdem festis diebus omnia præstiterit, quæ a sacro Tridentino concilio præscripta sunt, populan verbi Dei prædicatione, et pueros in fidei rudimentis, Christianæque doctrinæ præceptis instruendo; an, statis diebus, excipiendis fideliū confessionibus vacet; an ægrotantibus, et in extremo vitæ agone laborantibus debita spiritualia subsidia sedulo præstet, et sacramenta Ecclesie tempestive conferat; an pueros et pueras ante susceptionem sacramenti Confirmationis, tum etiam, ante primam eorum communionem, opportunis instructionibus erudierit; an priusquam fideles ad matrimonia in faciem Ecclesie celebranda admittat, debitas inquisitiones adhibuerit, atque adhibeat, quibus tuto deprehendere possit, nullum inter contrahentes impedimentum existere, eosdemque libere matrimonio consentire, ac deinde in doctrina Christiana, maxime vero in præcipuis religionis nostræ mysteriis, illos instructos esse; denique an parochus apud se recte ordinatos retineat libros tum baptizatorum ubi

stica ab ordinariis promulgata, mandante episcopo, a regularibus in eorum ecclesiis publicari atque servari debent (ex concilio Tridentino cap. 12, ejusdem sessionis). Cum autem dubitatum fuisset, an episcopus prohibere posset, ne regulares in ecclesiis suis sacerdotes exteros sacerdotes divina celebrare permittant, nisi prius ab episcopo, visis litteris commendatiis, sacerdotes illi admissi fuerint? Sacra congregatio Concilii respondit, posse (123).

« XXVII. Dies etiam festos, quos in diocesi sua servandos idem episcopus praecepit, ab exemptis omnibus, etiam regularibus, servari debent, ut decernit ibidem Tridentina synodus. Quod quidem decretum sacra congregatio Concilii ita intelligendum declaravi, ut regularium ritus illis diebus festis nihilominus servetur, quoad missas celebrandas, et alia divina officia tam publice quam privatim ab ipsis regularibus in eorum ecclesiis persolvenda (124).

« XXVIII. Sessionis xxv concilii Trident., De regularibus, cap. 13, tribuitur episcopis facultas componendi controversias omnes de

fons baptismalis adsit in ipsius Ecclesia, tum sacro chrismate confirmatorum, libros etiam matronium, et status animarum.

« § 10. Uno verbo quidquid episcopus a parocho seculari exquirere atque exigere solet, ac debet, id omne, regulari observantia unice excepta, a parocho regulari exquirere et exigere potest; atque ubi hunc muneri suo defecisse conpererit, opportuna decreta condere et pronuntiare, ac meritas in eumdem poenas statuere; in quo nihilominus episcopi facultates minime privativa sunt, sed praesul regularis jus cumulativum cum ipso habet; ita tamen, ut, si aliter a superiori regulari, alter ab episcopo decerni contingat, hujus, non vero illius, decretus sit standum, prout alias a congregazione Tridentini concilii interprete judicatum fuit. Nosque auctoritate Apostolica probamus, confirmamus atque decernimus. Privativum tamen episcopi jus est in parochianorum mores inquirere, ac si quae inter ipsos scandala oborta fuerint, auditis proborum ac prudentium virorum sinceris relationibus, de iis cognoscere, eaque opportunis remedii resecare et reformare: nec enim superioribus in hujusmodi secularis parochiae subditos ulla competit jurisdictione.

« § 11. Eveniente autem casu, quo vel episcopus, vel superior regularis aliquem ex predictis parochiis ab exercito curæ removendum, eademque privandum esse judicaverit, quoniam hujusmodi parochiis, sine prævia episcopi approbatione ad curam animarum accedere nequaquam licet quamvis a suis superioribus deputati, idemque ad numerum sint annovibiles; dubitatum propterea fuit, an episcopus posset ad hujusmodi remotionem procedere sine superioris regularis consensu, et an remotionis causas eidem adducere, easque verillicare deberet; tum etiam an regularis superior ad similem remotionem, et privationem suo jure deviens, consensum episcopi exquirere, suasque agendi rationes illi notas atque probatas facere teneretur. Qua de re supradicta congregatio Concilii decrevit, hujusmodi parochos tam ab episcopo quam a superiori regulari, aquæ jure, non requisito alterius consensu, ab animarum cura removeri posse, nec unum alteri causas indicii sui aperire, multoque minus probare et verificare debere. Id

præcedentia, quæ per se maximo cum scandalio oriuntur inter ecclesiasticas personas tam sacerdotes quam regulares, cum in processionibus publicis, tum in iis, que fiunt in tumulandis defunctorum corporibus, et deferenda umbella, remota omni appellatione, et non obstantibus quibuscumque.

« XXIX. Statuit ibidem sancta synodus, ut exempti omnes, tam clerici sacerdotes quam regulares quicunque, etiam monachi, ad publicas processiones ab episcopo vocati, accedere compellantur. Quod fieri posse censuit sacra congregatio, etiam compellendo eos per poenas vel censuras ecclesiasticas; nec eo casu absolviri posse a suis superioribus, quia sunt excommunicatus ab homine, quarum absolutio petenda est a judicibus, qui eas tulerunt, vel a Summo Pontifice. Excipit tantum sacra synodus a publicarum processionum officio monachos, qui in strictiori clausura perpetuo vivunt (125).

« XXX. Regularis non subditus episcopo, qui intra claustra monasterii degit, et extra ea ita notorie deliquerit, ut populo

quod a nobis in omnibus approbatur et confirmatur. » Hæc Bened. XIV, l. c.

(123) « Quoniam vero in Tridentino decreto (ses. xiii, cap. 16) episcopis præcipitur, ut singuli in suis ecclesiis interdicant, ne cuius vago et ignoto sacerdoti missas celebrare licet; jure pariter Joseph cardinalis Spinelli archiepiscopus Neapolitanus.. sub poena suspensionis a divinis ipso facto incurriendo, etiam regularibus injunxit, ne quenquam exterum sacerdotem in suis ecclesiis celebrare permittant, sine prævia ordinarii licentia... Pro sua quippe rerum ecclesiasticarum notitia probe noverat idem cardinalis, prædicti decreti virtute factam esse episcopis facultatem etiam censuris animadvertisse in contumaces et inobedientes regulares. » Bened. XIV, De synod. dioces., lib. ii cap. 15, n. 5.

(124) Quod non teneantur regulari ad officia festorum. decisum refert Barbosa, allegat. 105, n. 34, De offic. et potest. episc.; Gavantus, in Manual. episc., V. Regularium jura sub episcopis, n. 27. Decretum ut existat apud Barbosam, l. c., est hujusmodi. « Congregatio Concilii censuit, decretum cap. 12... sess. xxv De regularibus, ita esse intelligendum, ut regularium ritus illis festis semper permaneant quoad missas celebrandas, et cetera divina officia, tam publice quam privatum ab ipsis regularibus in eorum ecclesiis persolvenda, nec circa hec ab ipsis quoquo modo quidquam contrarium eisdem regularibus præcipi posse. Quod si de facto præceperint, regulares neutiquam ipsis episcopis obedire teneri. »

Porro « regulares omnes etiam exempti subiecti episcopis in festis colendis.., et peccant contra præceptum observationis festorum, a qua obligatione non eximuntur regulares, cum nullum, quod viderim, illis sit privilegium concessum, quo in diebus festivis possint in labore suorum monasteriorum operibus servilibus secularibus, et ipsi religiosi occupari; quapropter ut iam licite facere aut permittere possint, petere licentiam, ab episcopo tenentur... sine dicta enim licentia laborantes et praediti permitentes laborare in dictis diebus, peccato sunt irrestiti. » Barbosa, cit. allegat. 105, n. 35.

(125) Vide Appendicem editorum Casinensem sub. v. PROCESSIONE.

scandalio sit, episcopo instantे, a superiorе intra tempus ab episcopo præfigendum se- vere puniatur, ac de punitione episcopum certiorē faciat. Sin minus, a suo superiore officio privetur, et delinquens ab episcopo puniri possit. Ita statuit iisdem verbis concilium Tridentinum sessione **xxv**, *De regularibus*, cap. 14, idemque decrevit Clemens VIII, constitutione edita 18 Martii 1596, ac insuper statuit, ut si superior sic delinquenter ad aliam diœcesim transmiserit, postulante episcopo intra terminum ab eo præscribendum, ad locum, in quo deliquerit, illum revocare teneatur: alioquin ordinarius loci, ad quem regularis delinquens transmissus fuerit, ab ordinario loci, ubi delictum commissum est, rogatus, vel alias de delicto certior factus, tanquam Sedis Apostolicæ delegatus decretum concilii exsequi, et illum punire possit ac debeat. Regularē vero extra claustra delinquere sacra congregatio declaravit, etiam cum in ecclesia monasterii delinquit, nisi clausis januis, et solis regularibus in ea existentibus delictum sit commissum. Ceterum cum extra claustra delinquit, statim remittendum esse ad suum superiorē, una cum inquisitionibus et probationibus, si quæ sint, sacra congregatio declaravit.

• **XXXI.** Ejusdem sessionis cap. 16 irritæ declarantur reuuntiationes, et obligationes quælibet novitiorum, etiam in favorem cuiuscunq; cause pīe, nisi siant cum licentia episcopi, aut ejus vic. gener. infra duos menses ante professionem.

• **XXXII.** Statuit ibidem, ut novitiis a monasterio ante professionem abeuntibus, et habitum regularē dimitientibus, omnia restituantur, quæ sua erant. Idque ut recte fial, episcopus etiam per censuras ecclesiasticas, si opus fuerit, compellat.

• **XXXV.** Regulares, qui ob notiorum delictum in excommunicationem incurruunt, episcopus publice excommunicatos denunciare potest, ut ab aliis vitentur; ut declaravit sacra congregatio Concilii.

• **XXXVI.** Regulares, etiam S. Joannis Hierosolymitani, qui in personam episcoporum delinquunt, ipsorumve jurisdictionem turbant, aut illos impediunt, ne munus suum exequantur, iisdem ordinarii legitime coercere et punire possunt; incidentque in excommunicationem latam in bulla coenæ Domini, ut declaravit sacra congregatio Concilii, cujus sententia a Gregorio XIII probata est. »

Hæc in terminis Natalis Alexander, l. c.
His addenda, quæ sequuntur.

Ad dubium: « Utrum (episcopis) liceret in regularium ecclesiis, sive parochialibus, sive non parochialibus sacramentum confirmationis administrare; quæ quidem controversia in congregatione Concilii, partibus plenissime auditis, pro episcopis decisā fuit, quemadmodum et nos generaliter, et sive exceptione eamdem definitus. » Sic Benedictus XIV, in constit. incip. *Firmans*, § 6.

Porro ex hujusmodi Pontificis definitione haud amplius dubio illi locus esse videtur, an scilicet episcopus in regularium ecclesiis possit ordines conferre; quod idem dubium circa sacramentum confirmationis, an nempe in iisdem ecclesiis posset ministrare, versabatur. Cum enim affirmative quoad administrationem sacramenti confirmationis prælaudatus Pontifex definiverit; ita et a pari quoad collationem ordinum tenendum esse, recta interpretandi, intelligendique ratio nos suadet. Vide v. *Episcorus*, art. 4, n. 23.

An vero decretis synod. diœces. regulares ligentur; dicimus cum Benedicto XIV, quod « regulares, eorum exemptione non obstante, parere coguntur diœcesanæ synodi sanctionibus, in iis, quæ respiciunt curam animarum, aut sacramentorum administrationem, juxta decretum Tridentini, sess. **xxv**, cap. 11, *De regul.*, atque Apostolicas constitutiones Concilii textum explicantes; decretis pariter subjiciuntur, quæ materiam concernunt, in qua subsunt jurisdictionis delegatae episcopi... Notat præterea Suarez. (prosequitur Bened. XIV) aliquando ad evitandum scandalum et fugiendam difformitatem a ceteris diœceseos membris, teneri regulares obtemperarè constitutionibus syndicalibus, a quibus ceteroquin ratione suæ exemptionis essent soluti; quamvis simul advertat non semper illas transgredientes fieri gravis culpe reos, sicuti ceteros, qui episcopali juri plene subduntur..... (Verum) « non ab episcopi præcepto, sed a jure naturali jejunare coguntur regulares iis diebus, quos episcopus jussit esse esuriales, si non jejunantes scandalum præbeant aliis. Quocirca a culpa non excusamus eos regulares, qui illis ipsis diebus, quibus tota diœcesis a vetitis cibis abstinet, ut episcopi edicto morem gerat, ad suam ostentandam exemptionem se splendide epulatos, palam et publice gloriantur: hæc enim vana ostentatio non potest non afferre audientibus gravem offenditionem; præserit si jejunium fuerit ab episcopo imperatum ex publica causa. » *De synod. diœces.*, lib. **xiii**, cap. 4, n. 5 et 6.

Quoad ea tandem, quæ habet auctor v. REGULARES, art. 2, n. 75 et seqq., an scilicet possint regulares censuris coerceri ab episcopis, in iis, quibus ex Tridentino et Apostolicis constitutionibus episcopali jurisdictioni subduntur, videtur eam fuisse Benedicti XIV mentem, censuris hujusmodi posse disstringi. Siquidem lib. **ix**, cap. 15, num. 5, *De synod. diœces.*, ita concludit: « Atque generatim loquendo, « in his, in quibus a jure communī, a sacro concilio Tridentino a constitutionibus Apostolicis tributa est episcopo jurisdictione in regulares, potest illos etiam per censuras ecclesiasticas compellere; » quod totidem verbis ab eadem sacra congregatione rescriptum legitimus ad episcopum Nebiensem, die 7 Febr. 1632. Ob eamdenrationem, quia scilicet Trident., sess. **xxv**, *De invocat. venerat. et reliq. sanct.* decretit, ne in ulla ecclesia, quomodolibet exempta, ulla exponatur insolita imago, aut nova reliquia

ab episcopo non approbata, minime dubitandum est, quin possit episcopus inobedientes regulares quibuscumque pœnis, etiam censurarum comrescere; quod etiam ex

decreto colligitur edito a sacra congregazione Concil., 5 Jun. 1700. »

Sed hæc hactenus, vid. amplius Lucium nostrum cil., art. 2, v. REGULARES.

SCHOLION.

Ad dicta a Natal. Alexandro hic supra, sub n. 1, ad quasitum 5, De regularibus confessariis.

« Animadvertisendum (hic quidem) est, quod olim ex Clement. Dudum, *De sepult.*, regulares approbati absolute semel ab ordinario, non poterant obligari, ut denuo examinarentur. Attamen S. Pius V, in *extrav. Romani Pontificis*, dicit, quod episcopus successor, pro majori quiete sua conscientia, posset rursus illos examinare. Sed post Gregorius XIII, in sua bulla *In tanta negotiorum...* ad tollendas lites exortas circa regulares, revocavit omnes declarationes S. Pii V, et præsertim hanc concernentem approbationem confessariorum regularium; revocavit, inquam, ad statum pristinum dispositionis Tridentini, quod sess. XXIII, cap. 15, nihil aliud exigit quoad regulares, nisi ut approbarentur ab ordinario. Hinc inferunt multi DD. ut Aravius, Dicastillus, Villalobos... quod regulares approbatos examine ab aliquo episcopo non possit denuo examinare successor. Attamen contrarium tuerunt Diana... Lezana, Boss. Bordone, et multi alii ex decreto S. Congregat. (relato a Lezana, et Diana), quo fuit declaratum, quod, non obstante bulla Gregorii XIII, posset episcopus successor examinare approbatos ab antecessore; et hanc hodiernam esse episcoporum proxim testantur Diana,

et ipsi Salmanticenses. Sed probabiliter dicunt (ipsi) Salmanticenses cum Villalobos, quod tam ex constit. S. Pii V, quam ex declaratione S. congr. possit ordinarius successor iterum vocare ad examen aliquem, aut aliquos regulares, quos notitiam habet non esse idoneos; sed non potest editio generali suspendere omnes confessarios regulares, usque dum denuo examinentur. Ceterum animadvertisendum est quod, revocando generaliter ordinarius omnes licentias, non comprehenduntur regulares, qui in odiosis non comprehenduntur, nisi exprimantur. Animadvertisendum præterea, supradicta valere pro approbationibus concessis absolute, non tamen pro concessis ad tempus, e. g. ad sex menses, ut plerumque fit; cum certum sit ex bulla Innocentii XIII, *Apostolici ministerii*, confirmata per Bened. XIII, quod confessarii tam seculares quam regulares non valeant excipere confessiones extra locum, personas et tempus prescriptum, quoctunque privilegio non obstante. Ita D. Alph. de Ligorio, *Theol. moral.*, lib. I, append. 2, *De privileg. regular.*, n. 103. Vide fuse tradita in nostris Additionibus hic supra; item v. APPROBATIO, art. 1.

REGULARIS DELINQUENS, ET QUOD IMMUNITATEM.

In hac materia sequentia adnotanda veniunt.

(1). Quoad regulares delinquentes extra vel intra claustra. Vide art. anteced., a num. 35 ad 39.

(2). Quoad bona regularium decedentium extra claustra. Vide verb. EJICERE, EJECTI A RELIGIONE, a. n. 70 ad 73.

(3). Sacerdos regularis professus potest retineri in carceribus religionis ad simpliorem tantum correctionem, dummodo extractio ab ecclesia sit facta auctoritate et licentia expressa archiepiscopi. Sacra congregat. Immunitat., in *Mediolanen.*, 6 April. 1644, lib. III *Decretor.* Paul., pag. 224.

(4). Ob extractionem regularis rei epistole inflammatorie ab Ecclesia conventus, in quo moratur, factam de ordine provincialis ad correctionem, et ob id ad domum disciplinae, non ad carceres formales translati, provincialis et fratres executores non incurruunt excommunicationem. Sacr. congr. Immun., in *Zesina*, 19 April. 1701, lib. III *Decret.* Vallem., p. 347. Vide tamen verb. IMMUNITAS, art. 2, num. 136.

(5). Regularis captus in loco immuni pro

delicto non excepto in bulla Gregorii XIV gaudere debet immunitate Eccles. Sacra congreg. Immun., in *Fulginaten.*, 9 Mart. 1631, lib. I *Decret.* Paul., pag. 116.

(6). Mandante sanctissimo datur facultas superioribus religionis Theatinorum confiendi processum contra suum religiosum carceratum in loco immuni usque ad sententiam exclusive. Sacr. congreg. Immun. die 21 Aug. 1706, lib. *Marefuschi*.

(7). Regularis sacerdos de ordine prioris conventus, et commissarii causæ criminalis extractus ab Ecclesia conventus, ad quam confugerat e carceribus ipsius conveatus, restituendus est, et injungitur archiepiscopo, ut mandet restitui. Sacr. congr. Immun., in *Neapolitana*, 11 Octobr. 1662, lib. *Decret.* Grimaldi, pag. 209.

(8). Ex gratia sanctissimi, regularis ad trimes juxta condemnationem transmittitur, attenta atrocitate delictorum, et instantia religionis. Sacra congreg. Immun., in *Neapolitana*, 7 Aug. 1640, lib. III *Decr.* Paul., pag. 126.

(9). Regularis committens homicidium de nocte in personam sui superioris una cum tribus laicis, et aliis circumstantiis enormibus tradendus est curiae sacerdotali, si non est in sacris ordinibus constitutus; securus vero si sit in sacris constitutus. Sacra congreg. Immun., in una Sicilia, 27 Apr. 1632, lib. ii Decr. Paul., pag. 125.

(10). Regularis propinans venenum suo guardiano condemnatur ad poenam tritempium. Sacr. congreg. Imm., in una N., 26 Sept. 1631, lib. iv Decr. Paul., pag. 171.

(11). Regularis conversus, qui in actu apostasie furatus fuit scuta mille ab anno conventus, et minatur suo superiori ac ceteris religiosis, nec non scandalose cohabitum cum concubina, de ordine sanctissimi extrahitur et consignatur suo superiori ad hoc, ut eum retineat in carceribus ad correctionem usque ad novos ordines sacr. congreg. Eadem sacr. congreg. Imm., in Ariminen., 2 Jul. 1636, lib. i Decr. Altoviti p. 1062.

(12). Ex gratia speciali sanctissimi permititur, ut regularis praetensus reus criminis læsæ majestatis carceratus a regis, retineatur in carceribus laicis, et non restituatur, sicut oportet; et ad preces proregis, S. cong. particularis desuper congregata injungit D. nuntio ut, prævia absolutione carcerantium, deputet ecclesiasticum ad procedendum in hac causa usque ad sententiam exclusive, cum facultate utendi opera, et assistentia laicorum in confectione processus, qui tamen non se intromitant in actibus judicialibus. Sac. cong. Imm., in Neapolitana, 29 Ap. 1677, lib. ii Decret. Altov., pag. 1381.

(13). Similis gratia conceditur pro eodem delicto contra alium regularem. Sacr. congreg. Imm., in Mediolan., 26 Apr. 1679, ibi, pag. 1732, et 17 Jul. 1677, ibi pag. 1419.

(14). Regularis excommunicatus et irregularis scandalose quotidie celebrans sacram, extrahitur ad correctionem tantum. Sacr. congregat. Immun., in Urbinaten., 10 Aug. 1680, lib. ii Decret. Altoviti, pag. 2020.

(15). Sacra congregatio censuit, clericos minores provinciæ Hispaniarum, qui occasione capituli provincialis celebrati in oppido Matriti (in quo nuntius presidebat) recursum habuerunt ad tribunal sacerdotiale, incidisse in excommunicationem contentam in can. 13 Cœnæ, et indigere absolutione, et quatenus postea celebraverint, etiam dispensatione ab irregularitate; nihilominus sacra congregatio, prævia eorum suspensione a voce activa et passiva, censuit posse (quatenus humiliter petatur) ex clementia sanctissimi per litteras in forma brevis concedi eminentiss. urbis vicario facultatem absolvendi, et respective dispensandi accessos ad urbem, et similem facultatem per litteras sacr. congreg. concedi nuntio Hispaniarum cum facultate subdelegandi. Sacra congregat. Immun., in Toletana, 16 Jan. 1681, ibi, p. 2136.

(16). PP. clerici Minores, qui accesserunt ad urbem ob recursum presatum, reinten-

grantur in voce activa et passiva. S. cong. Immun., in Tolletana, 28 Maii 1681, lib. i Deer. Altov., p. 2177.

(17). Provincialis ordinis S. Augustini, qui in execrationem ordinis potestatis laicos privavit quemdam priorem prioratu sui conventus, ac relegavit extra regnum, eo quia dictus prior habuit recursum ad curiam ecclesiasticam contra laicos debitores canonum de mandato sanctissimi precipitur generali ordinis, ut statim debeat privari officio provincialatus, voce activa et passiva, inhabilitari in perpetuum ad officia et dignitates, et sub rigorosis poenis fiat præceptum, ut accedat ad urbem: ordo præfatus d. provincialis deleurat de libro ordinum superiorum, ac si non esset factus, et ne unquam præjudicet dicto priori, et pater generalis injungat omnibus superioribus provinciæ, ut amplius non agnoscant provinciam. Sacr. congreg. Imm., in Romana, 10 Febr. 1698, lib. iv Litterarum Vallem., p. 31.

(18). Et cum præfatus provincialis accedit ad urbem, data fuit facultas vicesgerenti eum absolvendi a censuris in aula interiori conventus S. Avg. in præsentia suorum religiosorum tantum. Sacr. cong. Imm., in Romana, 14 Mart. 1686, lib. iii Litterarum Vallem., p. 38.

(19). Regulares theologi, qui consilium dederunt proregi posse cognoscere causam regularis, unde de ordine ejusdem proregis postea jugulatus fuit, inciderunt in excommunicationem et irregularitatem; attamen, annuente sanctissimo, conceditur nuntio Hispaniarum, ut eos absolvat, si petierint, prævia privatione vobis activæ et passivæ. Sacr. congreg. Imm., in Valent., 17 Jul. 1671, lib. ii Decret. Altov., n. 2229.

(20). Superior regularis una cum suis fratribus recurrens ad tribunalia laica contra resolutum in S. congreg. vocatur ad urbem. S. congreg. Imm., in Cotronen., 19 Dec. 1673, lib. i Decret. Altov., pag. 878.

(21). Regulares adeuntes tribunalia laica scriter puniuntur, et prævia renuntiatione desistant a prosecutione causæ cor. laicis. Sac. congreg. Immunit., in Nuscanæ, 26 Apr. 1634, lib. ii Decr. Paul., pag. 189.

(22). Superior regularis, qui ex licentia sui provincialis permisit fieri recognitionem corporis delicti in conventu per notarium laicum, incidit in excommunicationem, et contra ipsum episcopos bene processit. Sacr. congreg. Imm., in Feretrana, 22 Septembr. 1671, lib. i Decret. Altoviti, pag. 662.

(23). Contra præfatum superiorem denegantem episcopo recognitionem corporis delicti, et ipsam concedentem judici laico episcopos conficiat processum. Sacr. congreg. Imm., in Feretrana, 7 Julii 1671, ibi, pag. 571.

(24). Contra superiorem Carthusianum, et alios, qui extraxerunt ab Ecclesia matrice fratrem conversum, vicarius Apostolicus procedat prout de jure. Sacr. congregat. Immun., in Capren., 9 Septembri 1679; Decret. Altov., p. 473; idem tamen absoluntur ad cautelam, reintegrata Ecclesia,

et privatim. *In eadem*, 3 Febr. 1671 *ibi* pag. 618.

(25). Regularis extrahens dolose reum eriminis defendi, et bestialitatis, et dicendo: *Veni, et noli timere*, et deinde consignans curie laicæ, incidit in excommunicationem. Sacr. congreg. Immun., in Nullius Orbetelli, 26 Jan. 1679, lib. *Decret.* Martelli, pag. 412.

(26). Superior regularis, et ejus religiosi, qui stipulaverunt transactionem, et alios contractus de solvendis oneribus laicis pro bonis acquisitis ab eorum conventu, acedant ab urbem. Sac. congr. Immun., in Taurinen., 14 Januar. 1699; libr. *ii Decret.* Vallemani, pag. 133.

(27). Episcopus potest præcipere et procedere contra regulares ex delegatione particulari habita vi litterarum electionis a sacr. congr. Sac. congr. Immun., in Ortonen., 25 Apr. 1633, lib. *ii Decret.* Paul., pag. 189.

(28). Aliquando datur episcopo facultas procedendi contra regulares in causa violate immunitatis Eccles. Sacr. congr. Immun., in Senen., 4 Aug. 1639, lib. *iv Decret.* Paul., pag. 81.

(29). Superior regularis recusans extractum remitti in Ecclesia, de ordine S. congr. graviter corripitur a procuratore generali ordinis. Sacr. congr. Immun., in Aquen., 3 Mart. 1654; lib. *v Decr.* Paul., p. 38.

(30). Regulares, qui restiterunt ad recipiendas personas discolas in eorum conventu, non debent ex hoc capite molestari. Sacr. congreg. Immun., in Florentina, 31 Aug. 1677, lib. *ii Decret.* Altoviti, pag. 1446.

(31). Injungitur episcopo, ut procedat contra regulares, qui restiterunt et impediuerunt perquisitionem faciendam ex facultate sacrae congreg. in eorum conventu, et procedat etiam quoad contrabandum receptum in conventu. Sacr. congr. Immun., in Eugubina, 17 Sept. 1680, pag. 2049.

(32) Archiepiscopus procedat contra regularem, qui dolosis verbis exire fecit confugitum a loco immuni, ut incideret in manus curie. Sacr. congregat. Immun., in Bononien., 23 Jan. 1689, *ibi*, pag. 1913.

(33). Datur facultas, annuente sanctissimo, eminent. legato procedendi, etiam per alium (modo sit clericus) contra regularem indicatum ut mandantem homicidium. Sacr. congreg. Immun., in Ravenn., 20 Febr. 1680, *ibi*, pag. 1915.

(34). Regularis extractus a conventu per cancellarium episcopi ob rixam securam inter ipsos, episcopus restituat. Sacr. congreg. Immun., in Fanen., 30 Maii 1679, *ibi*, pag. 1767.

(35). Regularis in rixa, et ad propriam defensam occidens regularem ejusdem ordinis, extractus ab ecclesia aliorum regularium gaudet immunitate. Sacra congregat. Immun., in Melphien., 19 Februar. 1669, lib. *i Decret.* Altoviti, pag. 319

(36). Datur facultas extrahendi reguarem a quocunque loco immuni, et consignandi suis superioribus, præstata per ipsos obligatione de non puniendo ob inobedientias et delicta commissa, seu prævia obligatione de non irroganda ulla poena. Sacr. congregat Immun., in Neapolitana, 19 Februarii 1704; lib. *iii Decret.* Vallem., pag. 559; in Tiburtina, 30 Jul. 1696, lib. *ii Decret.* Vallemani, pag. 34.

(37). Suspenditur ab officio et exercitio ordinum provincialis, qui, invocato auxilio brachii sæcularis, exequitur regis mandatum relegationis contra aliquos suos religiosos, et declaratur incurrisse in can. 10, bullæ *Cœna Domini*, eo quod egit quodammodo partem executoris mandati regii, et causa non cognita se gessit ut privatus, non ut judex. Sac. cong. Immun., in Ulyssiponen., 31 Jul. seu 1 Aug. 1691, lib. *Decret.* Martelli, pag. 752.

(38). Prior conventus S. Aug. eo quia permiserat judici et cancellario curiæ laicæ facere examen in d. conventu, censuras incurrit, a quibus datur facultas vicario generali absolvendi in forma Ecclesiæ consueta, et interim suspenditur ab officio ad arbitrium sacr. congreg. Sac. congreg. Immun., in Pisauen., 26 Mart. 1658; lib. *Decr.* Rucci, p. 80.

(39). Provincialis fratrum S. Joannis Dei, qui extrahi fecerat a domo ecclesiæ parochialis religiosum sacerdotem sui ordinis, attenta reintegratione Ecclesiæ, et prævia obligatione de se abstinenti a similibus, absolvitur privatim ab episcopo. Sacra congregat. Immun., in Mediolanen., 16 Maii 1793, lib. *iii Decret.* Vallemani, pag. 491.

(40). Regulares, prævia restitutione, vel deposito ducatorum tringita sex pecunie expensæ a canonico in refectione muri ab ipsis destructi, et obligatione de stando juri, et parendo mandatis Ecclesiæ quoad alias prætensiones d. canonici, absolvuntur ab episcopo. Sacra congregat. Immun., in Baren., 4 Jul. 1696, lib. *Decret.* Vallemani, pag. 197.

(41). Religiosus excommunicatus ab archiepiscopo Baren. cum personaliter ad urbem accessisset, absolvitur private cum reincidientia a D. Vicesgerente ex commissione sacr. congreg. Sacra congreg. Immun., in *eadem*, 30 Mart. d. anni, et lib. pag. 18.

(42). Quoad religiosum extractum a vicario capituli, eo quod consilium et auxilium præstitisset mulieri secum adulteriæ venenum propinandi marito, sacra congregatio decretit, quod prævia cassatione et circumscriptione omnium actorum judicialium episcopus Mantuanus procedat nomine sacr. congregat. contra quos de jure pro actibus læsivis immunitatis, et jurisdictionis Eccles. in reliquis ad sacram congregationem episcoporum. Sacr. congregat. Immun., in Brixiæ, seu Mantuana, 31 Augusti 1700, lib. *ii Decret.* Vallemani, pag. 310.

(43). In causa Palatini Vilnen. regulares ab episcopo innodantur interdicto et cen-

suris non solum ob contumaciam erga d. episcopum, sed etiam erga mandata sanctissimi. S. congreg. Immunit., in Vilnens., 16 Novemb. 1694, lib. i Decr. Vallerman., pag. 158, et in *Regesto litterarum*, sub die 27 d. mensis.

(44). Insuper auctoritate Apostolica superiores regulares Vilnenses contumaces per D. nuntium, vel generales ordinum, privantur officiis, declarantur inhabiles ad alia in posterum obtinenda, et privantur voce activa et passiva, nisi intra brevem terminum paruerint. Sac. congr. Immunit., ibid.

(45). Datur facultas episcopō absolvendi regulares pro suo arbitrio, eo quod adimplerunt imposita pro emendatione transcursum, imposta penitentia publica; dicti regulares declarati fuere excommunicati a curia episcopali ob contumaciam erga ordines ejusdem curie, concernentes defensionem immunitatis et libertatis Eccles. Sacra congr. Immunit., in Vilnen., 25 Mart. 1696, lib. ii Decret. Vallermani, pag. 211.

(46). Regulares vocati ad urbem ex causa violatæ immunitatis suspendantur per superiores ordinis ab omnibus officiis, et privantur voce activa et passiva, donec pareant. Sacra congregat. Immunit., in Taur., 8 Jul. 1698, ibi, pag. 192.

(47). Super homicidio Patris N. commisso Tarenti injungitur D. nuntio, ut transmitat processum, et omnes alias actus contra Patrem N. confectos, et construat aliam contra eundem super mala qualitate, et pariter transmittat. Sacra congregat. Immunit., in Neapolitana, 9 Februari. 1700, d. lib. pag. 271.

(48). Et cum indicia praefati homicidii P. N. essent contra d. P. N. tum ob commaculatas sanguine vestes, tum ob fugam e monasterio ad ecclesiam Jesuitarum, tum deinde ob assuetudinem ad delicta, innuente sanctissimo, asportatur ad ergastulum loco custodiæ. Sac. congr. Immunit., in eadem, 8 Jun. d. anni, et lib. pag. 295.

(49). Sanctissimus, intercedente em. protectori congregationis Casinensis, benigne annuit, ut tribus monachis suspensi ab exercitio ordinum, et privatis eorum officiis et dignitatibus ob inobedientiam interdicti appositi civitati Mediolanen. pro qua justificarunt, non intercessisse dolum, exnunc removetor suspensio a divinis, et tempore celebrationis proximi capituli iidem rehabilitent ad vocem activam et passivam, et ad alia officia, et dignitates; ita tamen ut D. Julius in d. capitulo eligi non possit generalis, neque per quinquennium abbas in monasteriis civit. Mediolanen. et D. Benedictus pariter per quinquennium nequent obtinere munia et officia publica in dict. monasteriis. Sacr. congr. Immunit., in Mediolanen., 7 Januarii 1693, in *Ponentiis archivii Vaticani*.

(50). Episcopus debet tueri regulares contra violatores immunitatis et libertatis ecclesiasticæ. Sacr. congr. Immunit., in Aquen., 5 Febr. 1695; lib. i Decret. Vallem. . 170,

in Cremonen., 11 Jan., pag. 166. Item 11 Junii 1695, pag. 194, et 20 Aug., pag. 210, in Casalen., 25 Sept. 1700; lib. ii Decret. Vall., pag. 315; in Nullius Guastalla, 17 Febr. 1693; in Regien., 17 Martii 1694; lib. i Decret. Vallem., pag. 142.

(51). Insuper episcopus Cremonen. ex commissione sacræ congreg. procedit etiam ad interdictum locale contra communitem laicalem prætententem exigere collectas a regularibus. Sac. congreg. Immunit., in Cremonen., 19 Julii 1695, lib. i Decret. Vallem., pag. 202.

(52). Episcopus non potest concedere facultatem examinandi regulares. Sac. cong. Immunit., in Hyeracen., 3 Aprilis 1632, lib. ii Decret. Paul., pag. 121.

(53). Nec cogere F. F. Capuccinos ad faciendam recognitionem personæ delinquentis. Sacr. congreg. Immunit., in Neritonen., 13 Augusti 1629, lib. i Decret. Paul., pag. 1.

(54). Verum ex commissione sacræ congreg. potest examinare regulares. Sac. cong. Immunit., in Feretrana, 12 Julii 1689, lib. Decret. Martelli, pag. 492, in Fanen., 30 Jul. seu 1 Augusti 1691, d. lib. pag. 747.

(55). Jussu sanctissimi præcipitur, ut regularis, qui ab episcopo juxta facultates sacræ congreg. extractus fuerat a loco immuni ob vitam dissolutam cum meretricibus, et ob alia scandala, consignetur liberè superioribus religionis cum facultate illum relinendi in carceribus eorum arbitrio per tres menses ad correctionem. Sacra congreg. Immunit., in Nobana, 5 Apr. 1661, lib. Decr. Rocci, p. 329.

(56). Imo archiepiscopus Mediolanen. etiam auctoritate sacræ congreg. procedit contra abbatem et religiosos, et alios ob recursum ad forum laicale contra collegiales Collegii Borrhomæi. Sacra congreg. Immunit., in Papien., 7 Sept. 1668, lib. Decr. Martelli, pag. 344.

(57). Injungitur episcopo, ut reintegret guardianum ad confessiones, et ad alia, in quibus illum suspendit ob gesta contra episcopum in defensam immunitatis et libertatis ecclesiasticæ. Sacra congr. Immunit., in Collen., 13 Julii 1631, lib. ii Decret. Paul., pag. 83.

(58). Episcopus non incurrit in excommunicationem per hoc, quod fecerit carcerare regularem prætensum reum copulæ carnalis in proprio conventu subjecto jurisdictioni ejusdem episcopi, uti comprehenso in decreto *Ut in parvis S. M. Innocentii X et duce ad carceres episcopales*. Sacra congreg. Immunit., in una Montis Altii, 19 Aprilis 1701, lib. iii Decret. Vallem., pag. 347.

(59). Religiosus apostata sola episcopi auctoritate extractus e conventu restituatur eidem conventui, deinde extrahatur ad formam bullæ, et retineatur in suis carceribus ad correctionem nomine sacræ congreg. Sacr. congreg. Immunit., in Brundusina, 24 Augusti 1694, lib. i Decr. Vallem., pag. 141.

(60). Idem gaudet immunitate, sed retineatur ad dispositionem sacræ congreg. Episc.

et Regu.. spud quam fiat recursus. Sacr. congr. Immun., in eadem 1 Martii 1695, d. l. pag. 174.

(61. In causa fratri N. ordinis Prædicatorum injungitur episcopo, ut illum consignet suis superioribus, quibus injungat, ut charitatively tractent ad correctionem tantum, et non ad punitionem, et invigilet, ut ita exequantur. Sacr. congregat. Immun., in Regien., 12 Julii 1689, lib. Decret. Martelli, pag. 494.

(62. In causa homicidii, de quo indicia sunt contra religiosum, qui etiam in conventum transtulit diversas res occisi erexitas, sanctissimus tribuit episcopo Narnien. facultatem procedendi ad carcerationem d. religiosi etiam in quoconque loco immuni, cum facultate perquirendi res ablatas in locis immunibus. Sacra congreg. Immun., in Narnien., 2 Decembr. 1693, lib. 1 Decret. Vallem., pag. 91.

(63. Deinde sanctissimus præcepit eidem episcopo, ut consignet curia laicali reos, et acta, resque extractas a locis immunibus, atque præfatum religiosum carceratum. Sacr. congreg. Immun., in eadem 6 et 9 Decembri d. anni, et lib. pag. 92.

(64. In causa Palatin Vllnen. episcopus subdit interdicto et censuris quosdam regulares ob contumaciam, non solum erga episcopum, sed etiam erga mandata sanctissimi. Sacr. congreg. Immun., in Vilnen., 16 Nov. 1694, d. lib. pag. 158. At in Regesto litter. legitur die 27 Nov., in eadem 2 Julii 1695, d. lib. p. 199.

(65. In causa homicidii P. guardiani N. datur episcopo facultas extrahendi e locis immunibus reos ejusdem delicti ad requisiitionem commissarii laicalis, cum debita tamen decentia et interventu personæ Eccles. Sacr. congreg. Immun., in Savanen., 8 Januarii 1695, lib. 1 Decret. Valleman., pag. 163.

(66. Religiosus invite directus a suis superioribus ad alium conventum, ob idque confugiens ad ecclesiam, jussu sacre congreg. extrahitur per episcopum, servata forma, et consignatur suis superioribus, cum cautione, ne illum puniant ob dictum confugium. Sacr. congreg. Immun., in Aversana, 26 Januar. 1695, d. lib., pag. 169.

(67. Deinde habita informatione episcopi super extractione religiosi ab ecclesia, qui subinde consignatus suis superioribus, ab iis conjectus fuit in carcerem, injungitur episcopo, ut faciat illum restitu ecclesie. Sacr. congreg. Immun., in Neapolitana, 19 Aprilis d. anni, et lib. p. 184.

(68. Episcopus mandet restitui belluam executam a ministro laicall, quæ inserviebat monachis N. prævia obligatione ab iisdem facienda de stando juri, et judicatum solvendo. Sacr. cong. Immun., in Narnien., 30 Mart. d. anni, et lib. pag. 180.

(69. Prævia restitutione vel deposito summæ impensæ in reædificatione muri et obligatione de stando juri et parendo mandatis sacre congregationis super aliis prætensionibus canonicis, episcopus absolutiv

nonnullos religiosos. Sacr. congr. Immun., in Baren., 2 Jul. d. anni pag. 197.

(70. Nuntio Apostolico injungitur, ut assistat abbat generali Montis Virginis, ejusque consanguineis, ne vexentur a ministris regiis. Sacr. congr. Immun., in Nullius Montis Virginis, 9 Novembris 1603, lib. 1 Decret. Valleniani, p. 85.

(71. Item, ut tueatur priorem et monachos Camaldulenses. Sacr. congreg. Immun., in Beneventana, 6 Mart. 1694, d. lib. p. 507.

(72. In causa ejusdem regularis extracti a loco immuni de mandato S. congr. et conjecti in carceres nuntiaturæ. Sacr. cong. Episcop. et Regul. mense Aug. 1683, dedit nuntio facultatem procedendi usque ad sententiam exclusive, frustra prætententibus regularibus procedere contra supradictum in vim privilegiorum suæ religionis; postea sacr. congr. Immun. decernit, ut, retento in carceribus reo, procedat tribunal nuntiaturæ ad impinguationem processuum, quatenus opus sit, deinde, iis legitimatis, assignet defensiones, et transmittat. Sacr. congreg. Immun., in Capuana seu Neapolitana, 12 Jul. 1689, lib. Decret. Martelli, pag. 491.

(73. Præterea, quatenus idem regularis pertinaciter respondere nolit sub prætextu, quod fuerit extractus ab ecclesia, datur nuntio facultas illum torquendi solum pro habenda responsione, non vero pro habenda confessione delictorum. Sacr. cong. Immun., ibid.

(74. Deinde sac. cong. sic decrevit cum eminent. protector, ut detrudatur in carcerem formalem alicujus monasterii suæ religionis ad correctionem per triennium, et ultra, arbitrio ejusdem eminent. Sacr. cong. Immun., in eadem, 16 Jan. 1691, lib. 1 Decret. Martelli, pag. 717.

(75. Et cum supplicaret sibi commutari carcerem religionis in aliqua alia religione, vel in carceribus quibuscumque ecclesiasticis sub prætextu timoris contra propriam vitam. Sacr. cong. respondit, « In decisio, et amplius non proponatur. » In eadem, 31 Jul. d. anni et lib. pag. 747

(76. Tandem ad preces ejus matris decrepitæ, ejusdem ope indigentis, et habita attestacione correligionorum super illius emendatione. Sac. cong. rescripts: « Pro gratia eminent. protectori. » In eadem, 23 Sept. 1692, lib. Decret. Grimaldi., pag. 197.

(77. Sacra congreg. præcipit nuntio, ut quatenus non adsit alia causa, mandet excarcerari quosdam religiosos detentos in carceribus nuntiaturæ ob recursum ad judices laicos contra N. canonicum, et ob destructionem muri ad eundem pertinentis. Sacra congreg. Immun., in Baren., 9 Febr. 1694, lib. 1 Decret. Vallem., pag. 104 et seq.

(78. Item, ut procedat contra superiores congregationis, non obstante illorum appellatione ad sanctissimum pro liberatione N. canonici suæ congregationis jussu suorum superiorum carcerati per manus laicorum in cœmeterio cathedralis. Sac. congreg. Immun., in Vilnen., 11 Jan. 1693, d. lib. pag. 167.

(79. A sanctissimo, ex voto sacrae cong., denuo conceditur D. nuntio facultas prorogandi jurisdictionem usque ad sententiam inclusive judicis eccles. ab eodem nuntio pro fabricando processu jam deputati ex speciali sanctissimi facultate contra regularem prætensum reum criminis læse maiestatis, et beneficii, et cum reus gauderet immunitate, sanctissimus pro hac vice derogavit bullæ Greg. XIV, attentis circumstantiis facti. Sac. cong. Immun., in Neapolitana, 7 Sept. 1734, lib. II *Decret.* Pauluc., pag. 199.

(80. Nuntius de ordine sacræ congr. declarat provincialem N. incurrisse in excommunicationem bullæ *Cœnæ* ob delictum contra libertatem ecclesiasticam. Sac. cong. Immun., in Ulyssiponen., 31 Jul. seu 1 Aug. 1691, lib. *Decret.* Martelli, pag. 752.

(81. Item superiores Vilnen. contumaces privat officiis, et declarat inhabiles ad alia in posterum obtinenda, et privat etiam voce activa et passiva, nisi intra brevem terminum paruerint circa censuras et interdicta. Sacr. congr. Immun., in Vilnen., 16 Novemb. 1694, lib. I *Deer.* Vall., pag. 158.

(82. Nuntio injungitur, ut mandet charitable tractari religiosum ferris et compedibus detentum in carceribus nuntiaturæ extractum ab ecclesia ob homicidium commis-

sum. S. cong. Immun., in Neapolit., 22 Nov. 1704, lib. III *Decr.* Vallem., pag. 629.

(83. Datur nuntio facultas absolvendi regulares a censuris juxta decretum in Toletana, 16 Januar. 1681. Sac. cong. Immun., in Ulyssiponen., 16 Nov. 1688, lib. *Decret.* Martelli, pag. 373 et seq.

(84. Item datur facultas eosdem dispensandi ab irregularitate, prævia tamen eorum supplicatione eidem nuntio, et renuntiatione recursibus habitis ad tribunal laicum facienda per actum publicum registrandum in actis nuntiaturæ. Sac. congreg. Immun., *ibid.*

(85. Nuntio Hispano datur facultas absolvendi abbatissam, aliasque personas excommunicatas, ob complicitatem carcerationis ministrorum nuntiaturæ. Sac. cong. Immun., in Toletana, 19 Februar. 1604, lib. III *Decr.* Vallem., pag. 399.

(86. Eadem datur facultas absolvendi clericos regulares ministros infirmorum provinciarum Hispaniarum ob recursum ad potestatem laicam, etiam privatim, cum facultate subdelegandi, prævia tamen obligatione de se abstinenti a similibus. Sacra cong. Immun., in Toletana, 17 Mart. 1704, d. lib., p. 565.

(87. Alia ad rem; vide verb. IMMUNITAS, art. 1, a n. 133 ad 137, et verb. REGULARES, art. 1, a n. 89 ad 110.

REGULÆ CANCELLARIAE.

Vide verb. BENEFICIA, art. 9 et 10 per tot.

REGULÆ JURIS CANONICI.

Afferuntur regulæ juris canonici tenoris sequentis.

In 5 decretalium.

Capitulum primum.

Non potest brevius summari. Jo. Chrysostomus.

1. Omnis res per quascunque causas nascitur, per easdem dissolvitur.

Capitulum secundum.

Dubia in meliorem partem interpretari debent. Beda in homiliis.

2. *Estate misericordes*, etc. Hoc loco nihil aliud nobis præcipi astimo, nisi ut ea facta, quæ, dubium est, quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur; quod enim scriptum est: *Ex fructibus eorum cognoscitis eos*; de manifestis dictum est, quæ non possunt bono animo fieri, ut stuprum, blasphemias, furtæ, ebrietates, et similia, de quibus nobis permittitur judicare.

Capitulum tertium.

Propter scandalum evitandum veritas non est omittenda. Idem.

3. *Qui scandalizaverit*, etc. Utilius scandalum nasci permittitur, quam veritas relinquatur.

Capitulum quartum.

Propter necessitatem illicitum efficitur licitum. Idem.

4. Quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum. Nam et Sabbathum custodi præceptum est: Machabæi tamen sine culpa sua in Sabbatho pugnant, et sic hodie si quis jejunium fregerit ægrotus, reus voti non habetur.

Capitulum quintum.

Illicite factum obligationem non inducit. Gregorius VII.

5. Quod latenter, aut per vim, vel alias illicite introductum est, nulla debet stabilitate subsistere.

Capitulum sextum.

Tormenta, indiciis non præcedentibus, inferenda non sunt. Idem Variensi episcopo.

6. Cum in contemplatione, et infra. In ipso causæ initio non est a questionibus inchoandum.

Capitulum septimum.

Sacrilegus est offendens rem vel personam ecclesiasticam. Stephanus Papa.

7. Quæ multoties; et infra: Quidquid in sacris Deo rebus et episcopis injuste agitur, pro sacrilegio reputatur, quia sacra sunt, et a quoquam violari non debent.

Capitulum octavum.

Qui facit aliter quam debet, facere non dicuntur. Augustinus.

8. Qui ex timore facit præceptum, aliter, quam debeat facit, et ideo non facit.

Capitulum nonum

Committens unum peccatum reus est omnium quoad vitam æternam. Idem Lib. de pœnitent.

9. Defleat peccator, quia offendens in uno factus est omnium reus.

Capitulum decimum.

Ignorantia non excusat prælatum in peccatis subditorum b. D. quoad mysticum, et moralem intellectum Gregorius in Regesto.

10. Quamvis causæ, et *infra* : Non potest esse pastoris excusatio, si lupus oves comedit, et pastor nescit.

Capitulum undecimum.

Pro spiritualibus homagium non præstatur. Lucius III.

11. Indignum est, et a Romanæ Ecclesiæ consuetudine alienum, ut pro spiritualibus facere quis homagium compellatur.

REGULÆ JURIS CANONICI

in 6 Decretalium.

Bonifacius VIII.

1. Beneficium ecclesiasticum non potest licite sine institutione canonica obtineri. *Idem.*

2. Possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit. *Idem.*

3. Sine possessione præscriptio non præcedit. *Idem.*

4. Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum. *Idem.*

5. Peccati venia non datur nisi correcto. *Idem.*

6. Nemo potest ad impossibile obligari. *Idem.*

7. Privilegium personam sequitur : extinguitur cum persona. *Idem.*

8. Semel malus semper præsumitur malus. *Idem.*

9. Datum quis habere non potest, quod ipsius nomine non est gestum. *Idem.*

10. Ratihabitionem retrotrahi, et mandato non est dubium comparari. *Idem.*

11. Cum sunt partium jura obscura, reo favendum est potius quam actori. *Idem.*

12. In judicis non est acceptio personarum habenda. *Idem.*

13. Ignorantia facti, non juris excusat. *Idem.*

14. Cum quis in jus succedit alterius, justam ignorantie causam censetur habere. *Idem.*

15. Odia restringi, favores convenit ampliare. *Idem.*

16. Decet concessum a principe beneficium esse mansurum. *Idem.*

17. Indultum a jure beneficium non est alicui auferendum. *Idem.*

18. Non confirmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit. *Idem.*

19. Non est sine culpa, qui rei, quæ ad eum non pertinet, se immiscet. *Idem.*

20. Nullus pluribus uti defensionibus prohibetur. *Idem.*

21. Quod semel placuit, amplius displicere non potest. *Idem.*

22. Non debet aliquis alterius odio prægravari. *Idem.*

23. Sine culpa (nisi subsit causa) non est aliquis puniendus. *Idem.*

24. Quod quis mandato facit judicis, dolo facere non videtur, cum habeat parere necesse. *Idem.*

25. Mora sua culibet est nociva.

26. Ea, quæ fiunt a judice, si ad ejus non spectant officium, viribus non subsistunt. *Idem.*

27. Scienti et consentienti non fit injuria neque dolus. *Idem.*

28. Quæ a jure communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda. *Idem.*

29. Quid omnes tangit, debet ab omnibus approbari. *Idem.*

30. In obscuris minimum est sequendum. *Idem.*

31. Eum, qui certus est, certiorari ulterius non oportet. *Idem.*

32. Non licet actori, quod reo licitum non existit. *Idem.*

33. Mutare consilium quis non potest in alterius detrimentum. *Idem.*

34. Generi per speciem derogatur. *Idem.*

35. Plus semper in se continet, quod est minus. *Idem.*

36. Pro possessore habetur, qui dolo deſtit possidere. *Idem.*

37. Utile non debet per inutile vitiari. *Idem.*

38. Ex eo non debet quis fructum consequi, quod nitus exstitit impugnare. *Idem.*

39. Cum quid prohibetur, prohibentur omnia, quæ sequuntur ex illo. *Idem.*

40. Pluralis locutio duorum numero est contenta. *Idem.*

41. Imputari non debet ei, per quem non stat, si non faciat quod per eum fuerat faciendum. *Idem.*

42. Accessorium naturam sequi congruit principialis. *Idem.*

43. Qui tacet, consentire videtur. *Idem.*

44. Is, qui tacet, non fetetur, sed nec ulti- que negare videtur. *Idem.*

45. Inspicimus in obscuris, quod est verisimilius, vel quod plerumque fieri con- sivevit. *Idem.*

46. Is, qui in jus succedit alterius, eo jure, quo ille, uti debebit. *Idem.*

47. Præsumitur ignorantia, ubi scientia non probatur. *Idem.*

48. Locupletari non debet aliquis cum alterius injurya vel jactura. *Idem.*

49. In pœnis benignior est interpretatio facienda. *Idem.*

50. Actus legitimis conditionem non recipiunt, neque diem. *Idem.*

51. Semel Deo dicatum non est ad usus humanos ulterius transferendum. *Idem.*

52. Non præstat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum. *Idem.*

53. Cui licet quod est plus, licet utique quod est minus. *Idem.*

54. Qui prior est tempore, prior est jure.
Idem.
55. Qui sentit onus, sentire debet commodum, et econtra. *Idem.*
56. In re communi potior est conditio possidentis. *Idem.*
57. Contra eum, qui legem dicere potuit, apertius est interpretatio facienda. *Idem.*
58. Non est obligatorium contra bonos mores præstatum juramentum. *Idem.*
59. Dolo facit, qui petit, quod restituere oportet eundem. *Idem.*
60. Non est in mora, qui potest exceptione legitima se tueri. *Idem.*
61. Quod ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum. *Idem.*
62. Nullus ex consilio (dummodo fraudulentum non fuerit) obligatur. *Idem.*
63. Exceptionem objiciens non videtur de intentione adversarii confiteri. *Idem.*
64. Quæ contra jus sunt, debent utique pro infectis haberi. *Idem.*
65. In pari delicto, vel causa potior est conditio possidentis. *Idem.*
66. Cum non stat per eum, ad quem pertinet, quominus conditio impleatur, haberi debet perinde ac si impleta fuisset. *Idem.*
67. Quod alicui suo non licet, nomine nec alieno licebit. *Idem.*
68. Potest quis per alium, quod potest facere per se ipsum. *Idem.*
69. In malis promissis fidem non expedit observari. *Idem.*
70. In alternativis debitoris est electio, et sufficit alterum adimpleri. *Idem.*
71. Qui ad agendum admittitur, est ad excipendum magis admittendus. *Idem.*
72. Qui facit per alium, est perinde ac faciat per se ipsum. *Idem.*

REGULÆ JURIS CIVILIS.

1. Paulus, lib. xvi ad Plautium.

Regula est, quæ rem, quæ est, breviter enarrat: Non ut ex regula jus sumatur, sed ex jure quod est, regula fiat. Per regulam igitur brevis rerum narratio traditur, et, ut ait Sabinus, quasi causæ conjectio est, quæ simul cum in aliquo vitiata est, perdit officium suum.

2. Ulpianus, lib. i ad Sabinum.

Feminæ ab omnibus officiis civilibus vel publicis remote sunt, et ideo nec judices esse possunt, nec magistratum gerere, nec postulare, nec pro alio intervenire, nec procuratores existere.

3 Ibidem, lib. iii ad Sabinum.

Eius est non nolle, qui potest velle.

4. Idem, lib. vi ad Sabinum.

Velle non creditur, qui obsequitur imperio patris, vel domini.

5. Paulus, lib. ii ad Sabinum.

In negotiis contrahendis alia causa habita est furiosorum, alia eorum, qui fari possunt, quamvis actum rei non inteligerent; nam furiosus nullum negotium contrahere

73. Factum legitime retractari non debet, licet casus postea eveniat, a quo non potuit inchoari. *Idem.*

74. Quod alicui gratiōe conceditur, trahi non debet aliis in exemplum. *Idem.*

75. Frustra sibi fidem quis postulat ab eo servari, cui fidem a se præstitam servare recusat. *Idem.*

76. Delictum personæ non debet in detrimentum Ecclesiæ redundare. *Idem.*

77. Rationi congruit, ut succedat in onere, qui substituitur in honore. *Idem.*

78. In argumentum trahi nequeunt, quæ propter necessitatem aliquando sunt concessa. *Idem.*

79. Nemo potest plus juris transferre in alium, quam sibi competere dignoscatur. *Idem.*

80. In toto partem non est dubium contineri. *Idem.*

81. In generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus. *Idem.*

82. Qui contra jura mercatur, bonam fidem præsumit non habere. *Idem.*

83. Bona fides non patitur, ut semel exactum iterum exigatur. *Idem.*

84. Cum quid una via prohibetur alicui, ad id alia non debet admitti. *Idem.*

85. Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur. *Idem.*

86. Damnum, quod quis sua culpa sentit sibi debet, non aliis, imputare. *Idem.*

87. Infamibus portæ non pateant dignitatum. *Idem.*

88. Certum est, quod is committit in legem, qui legis verba complectens contra legis nititur voluntatem. *Idem.*

Data Romæ apud S. Petrum quinto Nonas Martii pontificatus nostri anno quarto.

Alia, vide in additionibus ad hunc art.

potest: pupillus omnia, tutoe auctore agere potest.

6. Ulpianus, lib. vii ad Sabinum.

Nou vult haeres esse, qui ad alium transferre voluit hereditatem.

7. Pomponius, lib. iii ad Sabinum.

Jus nostrum non patitur, eumdem in paganis et testato, et intestato decessisse, eorumque rerum naturaliter inter se pugna est (testatus et intestatus).

8. Idem, lib. iv ad Sabinum.

Jura sanguinis nullo jure civili dirimi possunt.

9. Ulpianus, lib. xv ad Sabinum.

Semper in obscuris, quod minimum est, sequimur.

10. Paulus, lib. iii ad Sabinum.

Secundum naturam est commoda cujusque rei eum sequi, quem sequuntur incommoda.

11. Pomponius, lib. v ad Sabinum.

Id quod nostrum est, sine facto nostro ad alium transferri non potest.

12. Paulus, lib. iii ad Sabinum.
In testamentis plenius voluntates testantium interpretantur.

13. Ulpianus, lib. x ad Sabinum.
Non videtur cepisse, qui per exceptio-
nem (a petitione) removet.

14. Pomponius, lib. v ad Sabinum:
In omnibus obligationibus, in quibus
dies non ponitur, praesenti die debe-
tur.

15. Paulus, lib. iv ad Sabinum.
Is, qui actionem habet ad rem recupe-
randam, ipsam rem habere videtur.

16. Ulpianus, lib. xxi ad Sabinum.
Imaginaria venditio non est pretio acce-
dente.

17. Idem, lib. xxxiii ad Sabinum.
Cum tempus in testamento adjicitur, cre-
dendum est pro haerede adjectum, nisi alia
mens fuerit testatoris; sicuti in stipulatio-
nibus promissoris gratia tempus adjici-
tur.

18. Pomponius, lib. vi ad Sabinum.
Quæ legata, mortuis nobis, ad haeredem
nostrum transeunt, eorum commodum per
nos his, quorum in potestate sumus, eodem
casu acquirimus, aliter atque quod stipulati
sumus: nam et sub conditione stipulantes,
omnimodo eis acquirimus, etiam si libe-
ratis nobis potestate domini conditio exi-
stat.

Paulus.
Si filius familias sub conditione stipulatus,
emancipatus fuerit, deinde existenter conditio,
patri actio competit, quia in stipulationibus
id tempus speculatur, quo contrahimus.

19. Ulpianus, lib. xxiv ad Sabinum.
Qui cum alio contrahit, vel est, vel debet
esse non ignarus conditionis ejus, haredi
autem hoc imputari non potest, cum non
sponte cum legatariis contrahit. § 1. Non
solet exceptio doli nocere his, quibus vo-
luntas testatoris non refragatur.

20. Pomponius, lib. vii ad Sabinum.
Quoties dubia interpretatio libertatis
est secundum libertatem respondendum
erit.

21. Ulpianus, lib. xxvi ad Sabinum.
Non debet cui plus licet, quod minus
est, non licere.

22. Idem, lib. xxviii ad Sabinum.
In personam servilem nulla cadit obliga-
tio. § 1. Generaliter probandum est, ubi
cunque in bonæ fidei judiciis confertur in
arbitrium domini vel procuratoris ejus con-
ditio, pro boni viri arbitrio hoc habendum
esse.

23. Idem, lib. xxix ad Sabinum.
Contractus quidam dolum malum dunta-
xat recipiunt, quidam et dolum, et culpam:
dolum tantum, depositum, precarium: dol-
lum et culpam, mandatum, commodatum,
venditum, pignori acceptum, locatum: item
dotis datio, tutelæ, negotia gesta (in his
quidem et diligentia requiritur): societas,
et rerum communio, et dolum, et culpam
recipit; sed hæc ita, nisi si quid nominatum
convenit, vel plus, vel minus, in singulis
contractibus: nam hoc servabitur, quod

initio convenit; legem enim contractus de-
dit, excepto eo, quod Celsus putat, non va-
lere, si convenerit, ne dolus præstetur: hoc
enim bonæ fidei judicio contrarium est, et
ita utimur. Animalium vero casus, mortes,
quæque sine culpa accident, fugæ servorum;
qui custodiri non solent, rapines, tumultus,
incendia, aquarum magnitudines, impetus
prædonum a nullo præstantur.

24. Paulus, lib. v ad Sabinum.
Quatenus cujusque intersit, in facto, non
in jure consistit.

25. Pomponius, lib. xi ad Sabinum.
Plus cautionis in re est, quam in per-
sona.

26. Ulpianus, lib. xx ad Sabinum.
Qui potest invititis alienare, multo magis
et ignorantibus et absentibus potest.

27. Pomponius, lib. xvi ad Sabinum.
Neque ex prætorio, nec ex solemnī jure,
privatorum conventione quidquam immu-
tandum est; quamvis obligationum causæ
pactione possint immutari et ipso jure, et
per pacti conventi exceptionem: quia ac-
tionum modus vel lege, vel per prætorem
introductus, privatorum pactionibus non
infirmatur: nisi tunc, cum inchoatur actio,
inter eos convenient.

28. Ulpianus, lib. xxxvi ad Sabinum.
Divus Pius rescripsit, eos, qui ex libera-
tate convenientur, in id, quod facere pos-
sunt, condemnandos.

29. Paulus, lib. viii ad Sabinum.
Quod initio vitiosum est, non potest
tractu temporis convalescere.

30. Ulpianus, lib. xxxvi ad Sabinum.
Nuptias non concubitus, sed consensus
facit.

31. Idem, lib. xlvi ad Sabinum.
Verum est, neque pacta, neque stipula-
tiones factum posse tollere: quod enim im-
possible est, neque pacto, neque stipula-
tione potest comprehendendi, ut utilem ac-
tionem, aut factum efficere possit.

32. Idem, lib. xlvi ad Sabinum.
Quod attinet ad jus civile, servi pro nul-
lis habentur; non tamen et jure naturali,
quia quod ad jus naturale attinet, omnes
æquales sunt.

33. Pomponius, lib. xxii ad Sabinum.
In eo, quod vel is, qui petit, vel is, a
quo petitur, lucri facturus est, durior causa
est petitoris.

34. Ulpianus, lib. xlvi ad Sabinum.
Semper in stipulationibus, et in ceteris
contractibus id sequimur, quod actum est:
aut si non appareat, quid actum est, erit
consequens, ut id sequamur, quod in re-
gione, in qua actum est, frequentatur. Quid
ergo, si neque regionis mos appareat, quia
varius fuit? ad id quod minimum est, redi-
genda summa est.

35. Idem, lib. xlvi ad Sabinum.
Nihil tam naturale est quam eo genere
quidque dissolvere, quo colligatum est;
ideo verborum obligatio verbis tollitur:
nudi consensus obligatio contrario consensu
dissolvitur.

36. Pomponius, lib. xxvii ad Sabinum.

Enīpa est, immiscere se rei ad se non pertinet.

37. Ulpianus, lib. li ad Sabinum.

Nemo, qui condemnare potest, absolvere non potest.

38. Pomponius, lib. xxix ad Sabinum.

Sicut pœna ex delicto defuncti hæres teneri non debet : ita nec lucrum facere, si quid ex ea re ad eum pervenisset.

39. Idem, lib. xxxii ad Sabinum.

In omnibus causis pro facto accipitur id, in quo per alium mora est, quomodo fiat.

40. Idem, lib. xxxiv ad Sabinum.

Furiosi, vel ejus, cui bonis interdictum sit, nulla voluntas est.

41. Ulpianus, lib. xxvi ad Edictum.

Non debet actori licere, quod reo non permittitur, § 1. In re obscura melius est favore repetitioni quam adventitio lucro.

42. Cajus, lib. ix ad Edictum provinc.

Qui in alterius locum succedunt, justam habent causam ignorantia, an id, quod pertinetur, deberetur. Fidejussiones quoque non minus, quam hæredes, justam ignorantiam possunt allegare. Hæc ita de hæredē dicta sunt, si cum eo agatur: non etiam, si agat: nam plane qui agit certus esse debet, cum sit in potestate ejus quando velit, experiri: et ante debet rem diligenter explorare, et tunc ad agendum procedere.

43. Ulpianus, lib. xx ad Edictum.

Nemo ex iis, qui negant se debere, prohibetur etiam alia defensione uti, nisi lex impedit. § 1. Quoties concurrunt plures actiones ejusdem rei nomine, una tantum quis experiri debet.

44. Idem, lib. xxix ad Edictum.

Toties in hæredem damus actionem de eo, quod ad eum pervenit, quoties ex dolo defuncti convenitur; non quoties ex suo.

45. Idem, lib. xxx ad Edictum.

Neque pignus, neque depositum, neque precarium, neque emptio, neque locatio rei suæ consistere potest. § 1. Privatorum conventioni juri publico non derogat.

46. Cajus, lib. x ad Edictum provinc.

Quod a quoquam pœnæ nomine exactum est, id eidem restituere nemo cogit.

47. Ulpianus, lib. xxx ad Edictum.

Consilii non fraudulentí nulla obligatio est: cæterum si dolus, et calliditas intercessit, de dolo actio competit. § 1. Socii mei socius, meus socius non est.

48. Paulus, lib. xxxv ad Edictum.

Quidquid (in) calore iracundia vel fit, vel dicitur, non prius ratum est, quam si perseverantia apparuit judicium animi fuisse: ideoque brevi reversa uxor, nec divertisse videtur.

49. Ulpianus, lib. xxxv ad Edictum.

Alterius circumventio alii non præbet actionem.

50. Paulus, lib. xxxix ad Edictum.

Culpa caret, qui scit, sed prohibere non potest.

51. Cajus, lib. xv ad Edictum provinc.

Non videtur quisquam id capere, quod ei necesse est aliis restituere.

52. Ulpianus, lib. xlvi ad Edictum.

Non defendere videtur, non tantum qui latitat, sed et is, qui præsens negat se defendere, aut non vult suscipere actionem.

53. Paulus, lib. xlii ad Edictum.

Cujus per errorum dati repetitio est, ejus consulto dati donatio est.

54. Ulpianus, lib. xlvi ad Edictum.

Nemo plus juris ad alium transferre potest, quam ipse haberet.

55. Cajus, lib. ii de testamentis ad Edictum Urbicum.

Nullus videtur dolo facere, qui suo jure uitetur.

56. Idem, lib. iii de legatis ad Edictum Urbicum.

Semper in dubiis benigniora præferenda sunt

57. Idem, lib. xviii ad Edictum provinciale.

Bona fides non patitur, ut bis idem exigatur.

58. Ulpianus, lib. ii Disputationum.

Ex pœnalibus causis non solet in patrem de peculio actio dari.

59. Idem, lib. iii Disputationum.

Hæredem ejusdem potestatis, jurisque esse, cujus fuit defunctus constat.

60. Idem, lib. x Disputationum.

Semper, qui non prohibet pro se intervenire, mandare creditur. Sed et si quis ratum habuerit, quod gestum est, obstringitur mandati actione.

61. Idem, lib. iii Opinion.

Domum suam reficere unicuique licet, dum non officiat invito alteri, in quo jus non habet.

62. Julianus, lib. vi Digestorum.

Hæreditas nihil aliud est, quam successio in universum jus, quod defunctus habuerit.

63. Idem, lib. xvii Digestorum.

Qui sine dolo malo ad judicium provocat non videtur moram facere.

64. Idem, lib. xxix Digestorum.

Ea, quæ raro accident, non temere (in) agendis negotiis computantur.

65. Idem, lib. liv Digestorum.

Ea est natura cavillationis, quam Græci σόφια appellant, ut ab evidenter veris per brevissimas mutationes disputatio ad ea, quæ evidenter falsa sunt, perducatur.

66. Idem, lib. lx Digestorum.

Marcellus ait: Desinit debitor esse is, qui nactus est exceptionem justam, nec ab æquitate naturali abhorrentem.

67. Idem, lib. lxxxvii Digestorum.

Quoties idem sermo duas sententias exprimit; ea potissimum excipiatur, quæ rei gerendæ aptior est.

68. Paulus, lib. sing. de dotis repet.

In omnibus causis id observatur, ut, ubi personæ conditio locum facit beneficio, ibi, deficiente ea, beneficium quoque deficiat; ubi vero genus actionis id desiderat, ibi, ad quemvis persecutio ejus devenerit, non deficit ratio auxili.

69. Idem, lib. sing. de assign. libert

Invito beneficium non datur.

70. Ulpianus, lib. i de officio procons.

Nemo potest gladii potestatem sibi datum, vel cuiusvis alterius coercitionis, ad alium transferre.

71. Idem, lib. ii de officio procons.

Omnia quæcunque causæ cognitionem desiderant, per libellum expediri non possunt.

72. Javolenus, lib. iii ex poster. Lab.

Fructus rei est vel pignori dare licere.

73. Quintus Mucius Scævola lib. singul.

Quo tutela redit, eo hæreditas pervenit, nisi cum feminæ hæredes intercedunt. § 1. Nemo potest tutorem dare cuiquam, nisi ei, quem in suis hæredibus, cum moritur, habuit, habiturusve esset, si vixisset. § 2. Vi factum id videtur esse, quod quis, cum prohiberetur, fecit: clam, quod quisque, cum controversiam habere, habiturumve se putaret, fecit. § 3. Quæ in testamento ita sunt scripta, ut intelligi non possint, perinde sunt, ac si scripta non essent. § 4. Nec paciscendo, nec legem dicendo, nec stipulando quisquam alteri cavere potest.

74. Papinianus, lib. i Quæst.

Non debet alteri per alterum iniqua conditio inferri.

75. Idem, lib. iii Quæstionum.

Nemo potest mutare consilium suum in alterius injuriam.

76. Idem, lib. xxiv Quæstionum.

In totum omnia, quæ animi destinatione agenda sunt, nonnisi vera et certa scientia perfici possunt.

77. Idem, lib. xxviii Quæstionum.

Aetus legitimi, qui recipiunt diem vel conditionem, veluti mancipatio, acceptatio hæreditatis additio, servi optio, datio tutoris, in totum vitiantur per temporis vel conditionis adjectioem: nonnunquam tamen actus suprascripti tacite recipiunt, quæ aperie comprehensa vitium afferunt: nam si acceptum feratur ei, qui sub conditione promisit, ita demum egisse aliquid acceptatio intelligitur, si obligationis conditio extiterit: quæ si verbis nominatim acceptationis comprehendatur, nullius momenti faciet actum.

78. Idem, lib. xxxi Quæstionum.

Generaliter cum de fraude disputatur, non quid habeat actor, sed quid per adversarium habere non potuerit, considerandum est.

79. Idem, lib. xxxii Quæstionum.

Fraudis interpretatio semper in jure ci-vili, non ex eventu dyntaxal, sed ex consilio quoque consideratur.

80. Idem, lib. xxxiii Quæstionum.

In toto jure generi per speciem derogatur, et illud potissimum habetur, quod ad speciem directum est.

81. Idem, lib. iii Responsorum.

Quæ dubitationis tollendæ causa contractibus inseruntur, ius commune non lœdunt.

82. Idem, lib. ix Responsorum.

Donari videtur, quod nullo jure cogente conceditur.

83. Idem, lib. ii Definitionum.

Non videntur rem amittere, quibus propria non fuit.

84. Paulus, lib. iii Quæstionum.

Cum amplius solutum est, quam debebat, cujus pars non invenitur, quæ repeti possit, totonc esse indebitum intelligitur, manente pristina obligatione. § 1. In natura debet, quem jure gentium dare oportet, cujus fidem secuti sumus.

85. Idem, lib. vi Quæstionum.

In ambiguis pro dotibus respondere melius est. § 1. Non est novum, ut quæ semel utiliter constituta sunt, durent; licet ille causus extiterit, a quo initium capere non potuerunt. § 2. Quoties æquitatem desiderii naturalis ratio, aut dubitatio juris moratur, justis decretis res temperanda est.

86. Idem, lib. vii Quæstionum.

Non solet deterior conditio fieri eorum, qui item contestati sunt, quam si non essent; sed plerumque melior.

87. Idem, lib. xiii Quæstionum.

Nemo enim in persecundo, deteriorum causam, sed meliorem facit. Denique post item contestatum hæredi quoque prospicitur, et hæres tenetur ex omnibus causis.

88. Scævola, lib. v Quæstionum.

Nulla intelligitur mors ibi fieri, ubi nulla petatio est.

89. Paulus, lib. x Quæstionum

Quandiu possit valere testamentum, tenui legitimus hæres non admittitur.

90. Idem, lib. xv Quæstionum.

In omnibus quidecum, in maxime tamen in jure, æquitas spectanda est.

91. Idem, lib. xvii Quæstionum.

Quoties duplici jure desertur alicui successio: repudiato novo jure, quod ante defertur, supererit vetus.

92. Scævola, lib. v Responsorum.

Si librarius in transcribendis stipulatio-nis verbis errasset, nihil nocere, quominus et reus, et fidejussor teneantur.

93. Marcianus, lib. i Fideicommissorum.

Filiusfamilias neque retinere, neque recuperare, neque adipisci possessionem rei peculiaris videtur.

94. Ulpianus, lib. ii Fideicommiss.

Non solent, quæ abundant, vitiare scri-pturas.

95. Idem, lib. vi Fideicommiss.

Nemo dubitat, solvendo videri eum, qui defenditur.

96. Marcianus, lib. xii Fideicommiss.

In ambiguis orationibus maxime senten-tia spectanda (est) ejus, qui eas protulisset.

97. Hermogenianus, lib. ui juris

Epitomarum.

Ea sola deportationis sententia aufert, quæ ad fiscum pervenient.

98. Idem, lib. iv juris Epitomarum.

Quoties utriusque causa lucri ratio verti-tur, is præferendus est, cuius in lucro causa tempore præcedit.

99. Venulejus, lib. xix Stipulationum.

Non potest improbus videri, qui ignorat, quantum solvere debeat.

100. Cajus, lib. i Regularum.

Omnia, quæ iure contrahuntur, contrario jure pereunt

101. Paulus, lib. sing. de cognit.

Ubi lex duorum mensium fecit mentionem, et qui sexagesimo, et primo die venire, audiendus est; ita enim imperator Antoninus cum divo Patre suo rescripsit.

102. Ulpianus, lib. i ad Edictum.

Qui vetante prætore facit, hic adversum Edictum fecisse proprie dicitur. § 1. Ejus est actionem denegare, qui possit et dare.

103. Paulus, lib. i ad Edictum.

Nemo de domo sua extrahi debet.

104. Ulpianus, lib. ii ad Edictum.

Si in duabus actionibus alibi summa major, alibi infamia est. præponenda est causa existimationis. Ubi autem æquiparantur famosa judicia, et si summam imparum habent, pro paribus accipienda sunt.

105. Paulus, lib. i ad Edictum.

Ubicunque causæ cogitio est, ibi prætor desideratur.

106. Idem, lib. ii ad Edictum.

Libertas inæstimabilis res est.

107. Cajus, lib. i ad Edictum provinc.

Cum servo nulla actio est.

108. Paulus, lib. iv ad Edictum.

Fere in omnibus poenalibus judiciis, et statu, et imprudentiæ succurritur.

109. Idem, lib. v ad Edictum.

Nullum crimen patitur is, qui non prohibet, cum prohibere (non potest).

110. Idem, lib. 6 ad Edictum.

In eo quod plus sit, semper inest et minus. § 1. Nemo alienæ rei expromissor idoneus videtur, nisi cum satisfatione. § 2. Pupillus pati posse nou intelligitur. § 3. Ubi verba conjuncta non sunt, sufficit alterutrum esse factum. § 4. Mulieribus tunc succurrendum est, cum defraudantur, non ut facilius calumnientur.

111. Cajus, lib. ii ad Edictum provinc.

Pupillum, qui proximus pubertati sit, capace esse, et furandi, et injuriæ faciendæ. § 1. In hæredem non solent actiones transire, quæ poenales sunt ex maleficio, reluti furti, damni, injuriæ, vi bonorum raptorum, injuriarum.

112. Paulus, lib. viii ad Edictum.

Nihil interest, ipso jure quis actionem non habeat, an per exceptionem infurietur.

113. Cajus, lib. iii ad Edictum provinc.

In toto et pars contineatur.

114. Paulus, lib. ix ad Edictum.

In obscuris inspici solet, quod verisimilius est, aut quod plerumque fieri so-

115. Idem, lib. x ad Edictum.

Si quis obligatione liberatus sit, potest videri accepisse. § 1. Non potest videri accepisse, qui stipulatus potest exceptione submoveri.

116. Ulpianus, lib. ii ad Edictum.

Nihil consensui tam contrarium est, qui et bonæ fidei judicia sustinet, quam vis atque metus: quem comprobare, contra bonos mores est. § 1. Non cavitur, qui jus

publicum sequitur. § 2. Non videntur, qui errant, consentire.

117. Paulus, lib. xii ad Edictum.

Prætor bonorum possessorem hæreditoco in omni causa habet.

118. Ulpianus, lib. xii ad Edictum.

Qui in servitute est, usucapere non potest: nam, cum possideatur, possidere non videntur.

119. Idem, lib. xiii ad Edictum.

Non alienat, qui duntaxat omittit possessionem.

120. Paulus, lib. xii ad Edictum.

Nemo plus commodi hæredi suo relinquit, quam ipse habuit.

121. Paulus, lib. xiii ad Edictum.

Qui non facit, quod facere debet, videtur facere adversus ea, quia non facit. Et qui facit, quod facere non debet, non videtur facere id, quod facere jussus est.

122. Cajus, lib. v ad Edictum provinc.

Libertas omnibus rebus favorabilior est.

123. Ulpianus, lib. xiv ad Edictum.

Nemo alieno nomine lege agere potest.

§ 1. Temporaria permutatio jus provinciæ non innovat.

124. Paulus, lib. xvi ad Edictum.

Ubi non voce, sed præsentia opus est, mutus, si intellectum habet, potest videri respondere. Idem in surdo: hic quidem (et) respondere potest. § 1. Furiosus absentis loco est: et ita Pomponius, lib. i Epistolæ scribit.

125. Cajus, lib. v ad Edictum provinc.

Favorabiliores rei potius quam actores habentur.

126. Ulpianus, lib. xv ad Edictum.

Nemo prædo est, qui præmium numeravit. § 1. Occupatior non est factus, qui libertum acquisierit. § 2. Cum de lucro duerum queratur, melior est causa possidentis.

127. Paulus, lib. xx ad Edictum.

Cum prætor in hæredem dat actionem, quatenus ad eum pervenit, sufficit, si vel momento ad eum pervenit ex dolo defuncti.

128. Idem, lib. xix ad Edictum.

In pari causa possessor potior haberi debet. § 1. Hi, qui in universum jus succedunt, hæreditoco loco habentur.

129. Idem, lib. xxi ad Edictum.

Nihil dolo creditor facit, qui suum recipit. § 1. Cum principalis causa non constituit, ne ea quidem, quæ sequuntur, locum nabent.

130. Ulpianus, lib. xviii ad Edictum.

Nunquam actiones, præsertim poenales, de eadem re concurrentes, alia aliam consumit.

131. Paulus, lib. xii ad Edictum.

Qui dolo desierit possidere, pro possidente damnatur; quia pro possessione dominus est.

132. Cajus, lib. vii ad Edictum provinc.

Imperitia culpæ adnumeratur.

133. Idem, lib. viii ad Edictum provinc.

Melior conditio nostra per servos fieri potest, deterior fieri non potest.

134. Ulpianus, lib. xxi ad Edictum.

Non fraudantur creditores, cum quid non acquiritur a debitore; sed cum quid de bonis diminuitur. § 1. Nemo ex suo delicto meliorem suam conditionem facere potest.

135. Idem, lib. xxv ad Edictum.

Ea, quæ dari impossibilia sunt, vel quæ in rerum natura non sunt, pro non adjectis habentur.

136. Paulus, lib. xviii ad Edictum.

Bona fides tantumdem possidenti præstat quantum veritas, quoties lex impedimento non est.

137. Ulpianus, lib. xxv ad Edictum.

Qui auctore iudice comparavit, bona fidei possessor est.

138. Paulus, lib. xxvii ad Edictum.

Omnis hæreditas, quamvis postea adeatur, tamen cum tempore mortis continuatur. § 1. Nunquam crescit ex post facto præteriti delicti aestimatio.

139. Cajus, lib. ad Edictum Præt. Urb.

Omnis actiones, quæ morte aut tempore pereunt, semel inclusæ judicio salvæ permaneant. § 1. Non viaetur perfecte cujusque id esse, quod ex casu auferri potest.

140. Ulpianus, lib. lx ad Edictum.

Absentia ejus, qui reipublicæ causa abest, neque ei, neque alii damnosa esse debet.

141. Paulus, lib. liv ad Edictum.

Quod contra rationem juris receptum est, non est producendum ad consequentia. § 1. Uni duo pro solidi hæredes esse non possunt.

142. Idem, lib. lvi ad Edictum.

Qui tacet non utique fatetur; sed tamen verum est, eum non negare.

143. Ulpianus, lib. lxx ad Edictum.

Quod ipsis, qui contraxerunt, obstat; et successoribus eorum obstat.

144. Paulus, lib. lxii ad Edictum.

Non omne, quod licet, honestum est. § 1. In stipulationibus id tempus spectatur, quo contrahimus.

145. Ulpianus, lib. lxvi ad Edictum.

Nemo videtur fraudare eos, qui sciunt ac consueunt.

146. Paulus, lib. lxii ad Edictum.

Quod quis, dum servus est, egit, proficere, libero facto, non potest.

147. Cajus, lib. xxiv ad Edictum provinc.

Semper specialia generibus insunt.

148. Paulus, lib. xvi brevis Edicti.

Cujus effectus omnibus prodest, ejus et partes ad omnes pertinent.

149. Ulpianus, lib. xxxvii ad Edictum.

Ex qua persona quis lucrum capit, ejus factum præstare debet.

150. Idem, lib. lxviii ad Edictum.

Parem esse conditionem oportet ejus, qui quid possideat, vel habeat, atque ejus, cuius dolo malo factum sit, quo minus possideret, vel haberet.

151. Paulus, lib. lxiv ad Edictum.

Nemo damnum facit, nisi qui id fecit, quod facere jus non habet.

152. Ulpianus, lib. lix ad Edictum.

Hoc jure utimur, ut quidquid omnino

per vim fiat, aut in vis publicæ, aut (in vis) privatæ crimen incidat. § 1. Deficit, et qui mandat. § 2. In maleficio ratiabitio mandato comparatur. § 3. In contractibus, quibus doli præstatio, vel bona fides inest, hæres in solidum tenetur.

153. Paulus, lib. lxx ad Edictum.

Fere quibuscumque modis obligamur, iisdem in contrarium actis liberanur: cum quibus modis acquirimus, iisdem in contrarium actis amittimus. Ut igitur nulla possessio acquiri, nisi animo et corpore protest: ita nulla amittitur, nisi in qua utrumque in contrarium actum sit.

154. Ulpianus, lib. lxx ad Edictum.

Cum par delictum est duorum, semper oneratur petitor, et melior habetur possessoris causa, sicut fit, cum de dolo excipitur petitoris, neque enim datur talis replicatio petitoris: Aut si rei quoque in ea re dolo actum sit. § 1. Illi debet permitti pœnam petere, qui in ipsam non incidit.

155. Paulus, lib. lxx ad Edictum.

Factum cuique suum, non adversario nocere debet. § 1. Non videtur vim facere, qui suo jure utitur, et ordinaria actione experitur. § 2. In pœnibus causis benignius interpretandum est.

156. Ulpianus, lib. lxx ad Edictum.

Invitus nemo (rem) cogitur defendere. § 1. Cui damus actiones, eidem et exceptionem competere multo magis quis dixerit. § 2. Cum quis in alicujus locum successerit, non est æquum, ei nocere hoc, quod adversus eum docuit, in cuius locum successit. § 3. Plerumque emptoris eadem causa esse debet circa petendum ac defendendum quæ fuit actoris. § 4. Quod cuique (pro eo) præstatur, invito non tribuitur.

157. Idem, lib. lxxi ad Edictum.

Ad ea, quæ non habent atrocitatem facinoris vel sceleris, in his ignoscitur servis, si vel dominis, vel his, qui vice dominorum sunt (veluti tutoribus et curatoribus) obtuleraverint. § 1. Semper qui dolo fecit, quominus haberet, pro eo habendus est, ac si haberet. § 2. In contractibus successores ex dolo eorum (quibus) successerunt, non tantum in id, quod pervenit, verum etiam in solidum tenentur, hoc est unusquisque pro ea parte, qua hæres est.

158. Cajus, lib. xxvi ad Edict. prov.

Creditor, qui permittit rem venire, pignus dimittit.

159. Paulus, lib. vii ad Edictum.

Non ut ex pluribus causis deberi nobis idem potest, ita ex pluribus causis idem potest et nostrum esse.

160. Ulpianus, lib. lxxvi ad Edictum.

Aliud est vendere, aliud vendenti consentire. § 1. Refertur ad universos, quod publice sit per majorem partem. § 2. Absurdum est, plus juris habere (eum) cui legitus sit fundus, quam hæredem, aut ipsum testatorem, si viveret.

161. Idem, lib. lxxvii ad Edictum.

In jure civili receptum est, quoties per eum, cuius interest, conditionem noui impleri, fiat quominus impleatur, periude ha-

beri, ac si impleta conditio fuisset, quod ad libertatem, et legata, et ad hæredum institutiones producitur, quibus exemplis stipulationes quoque committuntur, cum per promissorem factum esset, quo minus stipulator conditioni pareret.

162. Paulus, lib. **LXX** ad Edictum.

Quæ propter necessitatem recepta sunt, non debent in argumentum trahi.

163. Ulpianus, lib. **LV** ad Edictum.

Cujus est donandi, eidem et vendendi, et concedendi jus est.

164. Paulus, lib. **V** ad Edictum.

Penalia judicia semel accepta in hæredes transmitti possunt.

165. Ulpianus, lib. **LV** ad Edictum.

Cum quis possit alienare, poterit et consentire alienationi. Cui autem donare non conceditur, probandum erit, nec si donationis causa consenserit, ratau ejus voluntatem babendam.

• 166. Paulus, lib. **XLVIII** ad Edictum.

Qui rem alienam defendit, nunquam locuples habetur.

167. Idem, lib. **XLIX** ad Edictum.

Non videntur data, quæ eo tempore, quo dantur, accipientis non fiunt. § 1. Qui jussu judicis aliquid facit, non videtur dolo malo facere, qui parere necesse habet.

168. Idem, lib. **I** ad Plautium.

Rapienda occasio est, quæ præbet benignius responsum. § 1. Quod factum est, cum in obscuro sit, ex affectione cujusque capit interpretationem.

169. Idem, lib. **II** ad Plautium.

Is damnum dat, qui jubet dare; ejus vero nulla culpa est, cui parere necesse sit. § 1. Quod pendet, non est pro eo, quasi sit.

170. Idem, lib. **III** ad Plautium.

Factum a judice, quod ad officium ejus non pertinet, ratum non est.

171. Idem, lib. **IV** ad Plautium.

Nemo ideo obligatur, quia recepturus est ab alio, quod præstiterit.

172. Idem, lib. **V** ad Plautium.

In contrahenda venditione ambiguum pactum contra venditorem interpretandum est. § 1. Ambigua autem intentio ita accipienda est, ut res salva actori sit.

173. Idem, lib. **VI** ad Plautium.

In condemnatione personarum, quæ in id, quod facere possunt, damnantur, non totum, quod habent, extorquendum est, sed et ipsarum ratio habenda est, ne egeant. § 1. Cum verbum *restituas* in lege invenitur, et si non specialiter de fructibus additum est, tamen etiam fructus sunt restituendi. § 2. Unicuique sua mora nocet: quod et in duobus reis promittendi observatur. § 3. Dolo facit, qui petit, quod redditurus est.

174. Qui potest facere, ut possit conditioni parere, jam posse videtur. § 1. Quod quis, si velit, habere non potest, id repudiare non potest.

175. Idem, lib. **XI** ad Plautium.

In his, quæ officium per liberas fieri personas leges desiderant, servus intervenire non potest. § 1. Non debeo melioris condi-

tionis esse, quam auctor meus, a quo jus in me transit.

176. Idem, lib. **XIII** ad Plautium.

Non est singulis concedendum, quod per magistratum publice possit fieri, ne occasio sit majoris tumultus faciendi. § *Insuita estimatio* est libertatis et necessitudinis.

177. Idem, lib. **XIV** ad Plautium.

Qui in jus dominiumve alterius succedit, jure ejus uti debet. § 1. Nemo videtur dolo exequi, qui ignorat causam, cur non debat petere.

178. Idem, lib. **XV** ad Plautium.

Cum principalis causa non consistat, plerumque ne ea quidem, quæ sequuntur, locum habent.

179. Idem, lib. **XVI** ad Plautium.

In obscura voluntate manumittentis vendum est libertati.

180. Idem, lib. **XVII** ad Plautium.

Quod jussu alterius solvitur, pro eo est, quasi ipsi solutum esset.

181. Idem, lib. **I** ad Vitellium.

Si nemo subiit hæreditatem, omnis vis testamenti solvitur.

182. Idem, lib. **III** ad Vitellium.

Quod nullius esse potest, id ut alicujus fieret, nulla obligatio valet efficere.

183. Marcellus, lib. **III** Digestorum.

Etsi nihil facile mutandum est ex solemnis, tamen ubi æquitas evidens possit, subveniendum est.

184. Celsus, lib. **VII** Digestorum.

Vani timoris justa excusatio non est.

185. Idem, lib. **VII** Digestorum.

Impossibilium nulla obligatio est.

186. Idem, lib. **XII** Digestorum.

Nihil peti potest ante id tempus, quo per rerum naturam persolvi possit. Et cum solvendi tempus obligationi additur, nisi eo præterito, peti non potest.

187. Idem, lib. **XVI** Digestorum.

Si quis prægantem uxorem reliquit, non videtur sine liberis decessisse.

188. Idem, lib. **XVII** Digestorum.

Ubi pugnantia inter se in testamento inveniuntur, neutrum ratum esse. § 1. Quæ rerum natura prohibentur, nulla lege confirmata sunt.

189. Idem, lib. **XIII** Digestorum.

Pupillus nec velle, nec nolle in ea state, nisi apposita tutoris auctoritate, creditur; nam quod animi judicio sit, in eo tutoris auctoritas necessaria est.

190. Idem, lib. **XXIV** Digestorum.

Quod evincitur, in bonis non est.

191. Idem, lib. **XXXIII** Digestorum.

Neratius consultus, en, quod beneficium dare se quasi viventi Cæsar rescriperat, jam defuncto dedisse existimaretur: respondit, non videri sibi principem, quod ei, quem vivere existimat, concessisset, defuncto concessisse; quem tamen modum esse beneficii sui vellet, ipsius estimacionem esse.

192. Marcellus, lib. **XXIX** Digestorum.

Ea, quæ in partes dividi non possunt, solidi a singulis hæredibus debentur. § 1. In

re dubia benigniorem interpretationem se qui non minus justius est quam tutius.

193. Celsus, lib. xxxviii Digestorum.

Omnia fere jura hæredum perinde habentur, ac si continuo sub tempus mortis hæredes extitissent.

194. Modestinus, lib. vi Differentiarum.

Qui per successionem, quamvis longissimum, defuncto hæredes extiterunt, non minus hæredes intelliguntur, quam qui principaliter hæredes existunt.

195. Idem, lib. vii Differentiarum.

Expressa nocent, non expressa non nocent.

196. Idem, lib. viii Regularum.

Privilegia quædam causæ sunt, quædam personæ: et ideo quædam ad hæredem transmittuntur, quæ causæ sunt; quæ personæ sunt ad hæredem non transeunt.

197. Idem, lib. sing. de ritu nuptiarum.

Semper in conjunctionibus non solum quid liceat considerandum est, sed et quid honestum sit.

198. Javolenus, lib. xiii ex Cassio.

Neque in interdicto, neque in cæteris causis pupillo nocere oportet dolum tutoris, sive solvendo est, sive solvendo non est.

199. Idem, lib. vi Epistolarum.

Non potest dolo carere, qui imperio magistratus non paruit.

200. Idem, lib. vii Epistolarum.

Quoties nihil sine captione investigari potest, eligendum est, quod minimum habeat iniqualis.

201. Idem, lib. x Epistolarum.

Omnia, quæ ex testamento proficiscuntur, ita statim eventus capiunt, si initium quoque sine vito cœperint.

202. Idem, lib. xi Epistolarum.

Omnis definitio, jure civili, periculosa est; parum est enim, ut non subverti possit.

203. Pomponius, lib. viii ad Quint. Muc.

Quod quis ex culpa sua damnum sentit, non intelligitur damnum sentire.

204. Idem, lib. xxviii ad Quint. Muc.

Minus, est actionem habere quam rem.

205. Idem, lib. xxxix ad Quint. Muc.

Plerumque sit, ut etiam ea, quæ a nobis abire possint, perinde in eodem statu sint, atque si non essent ejus conditionis, ut abire possent: et ideo quod fisco obligamus, et vindicare interdum, et alienare, et servitutem (in) prædio imponere possumus.

206. Idem, lib. ix ex variis lectionibus.

Jure naturæ æquum est neminem cum alterius detrimento, et injuria fieri locupletiorem.

207. Ulpianus, lib. i ad leg. Jul. et Pap.

Res judicata pro veritate accipitur

208. Paulus, lib. iii Jul. et Pap.

Non potest videri desiisse habere, qui nunquam habuit.

209. Ulpianus, lib. iv ad leg. Jul. et Pap.

Servitutem mortalitati fere comparamus.

210. Lucius Rufinus, lib. ii Reg.

Quæ ab initio inutilis fuit institutio, ex post facto convalescere non potest.

211. Paulus, lib. lix ad Edictum.

Servus reipublicæ causa abesse non potest.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(1. Hoc articulo satis est eos indicare, qui interpretati sunt tum regulas juris canonici, tum regulas juris civilis. Exposuerunt regulas juris canonici inter alios Canisius, Peckius, Nidus, Reiffenstuel, Scorremberg. Optimæ vero sunt prælectiones Joannis Brunemanni in hasce juris canonici regulas.

(2. Regulas juris civilis, ut antiquiores prætereamus, commentariis illustrarunt Calvinus, Rewardus, Petrus Faber, Bronchorst, Giphanius, Hoenius, Ludwellus, Wisembachius, Gunzelius, Mullerus, et qui cæteris est præferendus Jacobus Gothofredus.

(3. Ad rectum vero usum regularum iuris ob oculos semper habenda sunt verba illa Pauli, in I. 1, ff. *De regul. jur. non ex regula jus sumatur, sed ex jure, quod est, regula fiat*; tametsi enim maxime justæ regulæ sint, tamen eo usque suo valere momento debent, ut illico quarumlibet causarum, casuumque promiscue decisio exinde peti possit. (4. Sed ea juris pars, materia, articulus, species, subjectum, sic ut dicam, genus tandem proprium liquido teneri debet, sic ut ad suam juris speciem regula restringatur. (5. Et si quando aptanda ea videatur ad propositam aliquam juris quæstionem seu controversiam, illud attendatur, num omnes circumstantiæ qualitates in casu proposito concurrant, ad quem, et cujus causa regula semel confecta fuit. Et hoc est: « Non esse jus sumendum ex regula, sed ex jure quod est, regulam » fieri.

(6. Facilius vero est recte ad præcedens monitum uti regulis juris civilis. Ea enim, licet seorsim collocatae sint in ultimo titulo libri ultimi Pandectarum; tamen desumptæ sunt ex variis jurisconsultorum libris. Ope propterea conjunctionis *Inscriptionum* facile est invenire loca, unde sunt desumptæ, et sic nosse genus proprium cuiusque regulæ, sine quo rectus ejus usus fieri nequit. Et hoc modo Jacobus Gothofredus in interpretatione harum regularum cæteros superavit. At regulæ juris canonici non sunt desumptæ ex decretalibus Summorum Pontificum. Quocirca teneri nequit genus proprium ipsarum, quod tanti est momenti in recta applicatione regularum juris.

RELIGIO NATURALIS ET REVELATA.

NOVUS ARTICULUS EX ALIENA MANU.

(1. In articulo de pantheismo alterum de

religione naturali et revelata promisimus, in quo atheorum ac deistarum errores fu-

sius exponerentur, ac expositi confutarentur. Ut autem lectori satisfaciamus, et apta methodo procedamus, hunc articulum quatuor in capita distribuemus. In primo de utilitate, necessitate ac divinae religionis origine agemus; in altero naturalem religionem existere adversus atheos et deistas nonnullos demonstrabimus; in tertio de possibiliitate, convenientia, necessitate atque existentia divinae revelationis contra alios deistas tractabimus; et quoniam nulla unquam gens fuit, quae religionem, quam haberet, Deo non referret acceptam: in quarto capite certos atque perspicuos characteres exponemus, et demonstrabimus, quibus vera religio a falsa seceratur; atque hos in sola Christi religione reperiri, ostendemus.

JAPUT PRIMUM.

De utilitate, necessitate et origine religionis.

(2. Religio Ciceroni a *relegendo*, Lactantio et Augustino a *religando*, aliis vero a *re et eligendo* dicta est. Expensis omnibus religionis muneribus, omnes has originationes probat Angelicus doctor; quia actus, quos religio prescribit, frequenter in corde repetendi, ac veluti relegendi sunt; quia per religionem, quadam pietatis vinculo Deo astringimur et refugiamur; et quia religionis usu, quod negligenter amisimus, iterum eligimus. Religio revelata dicitur ea, quam Deus hominibus per externam revelationem demonstravit. Naturalem vero religionem vocamus illam, quam natura per usum rationis suggerit atque inculcat. Atque haec ita definita potest: *Virtus, qua homo ex humanæ et divinae naturæ consideratione obligatum, ac propensum se sentiat ad debitum Deo honorem, cultumque exhibendum per officia a divina Providentia rectæ rationis usu prescripta, spe præmiorum, metuque alterius vitæ suppliciorum.* Definitio haec apta, ac satis perspicua videtur, sed clarior fiet, dum in secundo capite singulas ipsius partes demonstrabimus.

Primum caput in duas dividimus partes; in prima parte confutabimus Epicureos, Cardanum, Hobbesium atque Bailium, qui religionem privatis hominibus, ac humano generi noxiā et inimicā esse asseruerunt; atque inter hos Bailius eo devenit, ut eam, ne quidem societati civili, atque reipublicæ utilem esse existimaverit. In altera vero parte de religionis origine agemus contraduplex atheistorum genus; eorum scilicet qui cum Sysipho apud Critiam, ut refert Sextus Empiricus, lib. vi *Contra physicos*, religionem a callidis legum latoribus excoigitatam asserunt, ut effleratos homines metu Numinis in officio continerent; et eorum, qui siunt, homines ignorantia ductos supremam invisibilē omnium rerum causam primum fixisse, metu deinde perterritos ex insolitis phænomenis terrorem excitantibus, adorare eam et colere cœpisse; atque callidos demum legum latores, præmia pœnasque alterius vitæ continxisse.

Pars prima.

De utilitate ac necessitate religionis.

(3. Ut melius intelligatur, quæ commoda ac bona sint, quæ religio hominibus afferit, notandum duximus, hominem in triplici statu considerari posse; nam vel solus concipiatur, vel cum hominibus pari auctoritate pollutibus, vel ut principi, sive magistris subest. Primus dicitur status solitarius, in quo homo propriæ conservationis, ac solius corporis, animique sui curam gerit; alter est status societatis naturalis, in quo homo natura ipsa duce societatem cum aliis ineat hominibus, in qua sola natura dictata sequatur; tertius vero status est societas civilis, quam homines per conventiones et pacta illa inierunt, quibus se obligarunt ad leges eorum exsequendas, qui civitati vel reipublicæ præsunt ac leges ferunt, aliaque constituant et jubent, quæ ad commune bonum expedire videantur. Si unus præsit, reipublicæ status monarchicus dicitur; si soli optimates, aristocraticus; si omnes patresfamilias, democraticus; mislus denique, si cura reipublicæ vel penes principem simul sit, et optimates vel penes hos, et populi electos simul, quemadmodum in Anglia ac in Romana olim republica sub regibus fuit. His præmissis, sit

Propositio prima.

Religio singulis hominibus, et naturali eorumdem societati maxime utilis est.

(4. Dem. prima pars. Utile homini est quidquid eum perficit, atque ad beatam vitam agendam ducit. Nam homo, ut res quælibet ad perfectionem tendit et felicitatem maxime expedit; religio vero ad perfectionem hominem, ut beatam vitam agat, plurimum consert: nam religione monemur Deum parentem optimum, beneficentissimum, potentissimum ac infinite sapientem, vitæ corporisque nostri dominum esse, qui præcipit, ut vitam servemus, eaque adhibeamus quibus perfici corpus, animusque possit, aut virtutum morumque præcepta præscribit, quæ ad ea servanda, lum fiducia ipsius in dubiis et adversis præsidii, tum jucunda bonorum alterius vitæ expectatione, allicit, atque æternorum supplictorum metu quodammodo impellit. Quæcum ita se habeant, quis non videt, religionem per optimi parentis amorem, quem excitat, et per præcepta, quibus nostri conservationem ac virtutem procurare jubet, in perfectionem nos inclinare, per supremum censorem, quem repräsentat, ad eundem nos incitare, per spem, quam afferit supremi illius præsidii in adversis, et æternorum bonorum allicere; ac dénum per suppliciorum metum fortius ad perfectionem et virtutem impellere?

Si religio valida haec virtutum incitamenta præbet; ergo ad beatam vitam agendam maxima utilis est. Nam præter quam quod, Epicuro quoque fatente, sine virtute felices esse non possumus, explorata res est, sicut nos virtute affectus regere et moderari, ac

eorum cohibere impetus quibus turbamur ac miserrimi sumus: solam virtutem securitatem conscientiae parere, quæ remorsus, atque internos conscientiae laniatus excludat, quæque jucundam delectationem afferat, atque hanc solam esse, quæ de omnium hominum approbatione, quam enixe cupimus, securos nos reddit.

(5. Dem. altera pars. Bonum maximum, quod homines in naturali societate expectant, est pax, ac tranquillitas illa, quæ ex securitate oritur, qua quisque persuasus sit ab aliis hominibus amari, atque ex iis neminem ipsi futurum molestum, sed omnes ad benefaciendum esse paratos. Hæc felicitas est, quam in societate sperare homines possint. Quis vero non videt, ex sola religione bona hæc sperare homines posse? Sola enim hæc est, qua homines sese obligari credunt ad mutuum amorem, et ad alios non facienda, quæ sibi fieri nolint; idque ex præcepto supremi potentissimi Numinis, quod omnia videt, quodque infallibili auctoritate sua præcepta servantibus immensa bona spondet, violentibus vero æterna demonstrat supplicia. Hæc vero plurimum possunt ad securitatem conciliandam, qua felicitas constat. (6. Tolle religionem in statu naturali, nulla homines se obstringi lege putarent ad alios amandos, pacata servanda, etc., sed quisque sola utilitate ac voluptate moveretur. Ubi tum securitas esset? Quis non metueret, ne homines datum fidem infringerent, ne bona propria subriperent, ac vita etiam insidiarentur, dum voluptati aut utili optato bono impedimento esset? Tunc enim homo homini inimicus, ac lupus esset, ut naturalem ipsius statum, sublata religione, descriptis Hobbesius. Ergo sine religione homo in statu naturali quacunque bellua miserior esset, ut est manifestum. Est ergo.

(7. Opponunt duo sophismata. Primum siunt religionem homini inimicam et noxiā esse, quia summam ei felicitatem adimit in eo positam ut voluptate liberrime fruatur; deinde anxiā alterius vitæ sollicitudinem secum ferre, ac metum superni censoris omnia videntis, et æterna minitantis supplicia; qui metus, cum perpetuo homines cruciat, miserrimos facit. Addit Bailius, hanc ex corrupto, ac malo humanæ naturæ somite prodire, ideoque non nisi malam esse posse.

(8. Hæc sunt superborum hominum præcipua adversus totius humani generis persuasionem argumenta, sibilis potius quam responsione digna. Nam, ut incipiam a primo, religio non solum timorem inculcat, sed etiam amorem superni, beneficentissimi Numinis, et summe boni, ac talem amorem, quo solum felices in hac quoque vita esse possumus, ut nos alibi demonstravimus, ac præterea spem afferat præsidii in dubiis, adversis, ac jucundam bonorum alterius vitæ expectationem. Metus vero ille, quo timemus, ne supremo displiceamus Numini, neve ipsius iram subeamus, atque alterius vita supplicia, ad illa omnia nos impellit,

quæ ad beatam vitam agendam sint necessaria, et ad ea cavenda, quæ noxia sint, quæque privatae et publicæ felicitati obsint. Itaque si atheis omnibus societas utilis est, quia per leges, metumque poenarum in officio homines continentur; cur utilis religio non erit, quæ tanta ad felicem in societate vitam incitamenta præbet? Nec turbulentus est metus ex religione ortus, sed cum suavi atque jucunda spe conjunctus, cum ex Deo sit summe sapiente, bono, justo, misericorde, qui infinita sapientia ad beneficiendum utitur, quantum incommutabilis divinae sapientiae, atque justitiae ordo patiatur.

(9. Sollicitudo autem illa, quæ anxiō nos facit de vita futura, a vitiis hominem retrahit sibi ac societati noxiis, et ad virtutem incitat, quæ humanæ felicitatis præcipuum instrumentum est. Metus vero, qui hinc oritur, placidus est in probis, justisque viris, atque jucunda bonorum exspectatione temperatus; et in solis improbis turbulentus est, atque excrucians, cum ii laniatus conscientiae exuere nunquam possint. Sed id pena peccati est, ac per intimum sensum natura ipsa nos monet, esse quoddam divini supremi opificis instrumentum, quo de malo facto monetur, et ad vicia declinanda, ac virtutes sectandas incitamus.

Corollarium.

(10. Atque hinc patet, officia, quæ religio præscribit, instrumenta quædam esse, quorum usu homo perficitur, atque ad tranquillam vitam agendam ducitur. Quam obrem atheisti, respuendo religionem, utuntur intellectu ac voluntate sua, contra id quod eorum naturæ utile est, ac bonum, et contra constitutum in natura ordinem faciunt, «cum res quælibet hominæ inferior utatur illis, quæ sunt ad suum bonum et perfectionem (inquit Raymundus de Sabaude); atheisti vero intellectu et voluntate ad suum damnum et destructionem utantur.» Ex quo apparet, quam inepte profanus Bailius asserat, probabilius esse religionem esse malam et falsam, quia natura malorum utrorumque fons est. Nam si religio bonum ac verum bonum, cuiusmodi virtus est, homini procurat, ergo religionis usu homo in perfectionem tendit; homo ergo, dum natura duce religionem servat ac sequitur res omnes alias, quæ in mundo sunt, imitatur. Quis vero corruptas depravatasque res dicat, quæ certis legibus in debitam perfectionem feruntur?

Scholium.

(11. Facile ex dictis intelligere est, atheistorum vitam omnium miserrimam; nam sine religione, qua ad virtutem incitentur, vitiis laxant habendas, quæ pernicies sunt hominum: omnium in se hominum odium atque iram conciliant, tum ob contemptum religionem, quæ omnibus quidpiam divinum habetur, tum quod ab omnibus veluti manifesti inimici jure meritoque reputantur, utpote qui nulla se obstringi lege, ac sola voluptate, et utilitate regi opinantur, ac

denique nulla bonorum spe, sed sola et-freni vitiorum licentia ducti, tot religionis bonis privaturn, ac certo damnationis æternæ periculo sese exponunt. Hinc stulti in Scripturis, et a Patribus appellantur, qui hypothesisim amplectuntur, quæ si vera sta-tueretur, nihil aliud afferre ipsis posset, nisi privationem bonorum, quæ commemoravi-mus, et desperationem; si vero sit falsa, ut revera est, ad æterna illos supplicia tra-bit. « Doctrina hæc (aiebat auct. Homiliar. quæ Clementi Romano tribuuntur), quamvis fabula esset cum pia sit, vite non esset iutilis. Singuli enim dum exspectant fu-turum erga se Dei cuncta intuentis judicium, ad temperate vivendum majorem impetum capiunt. Quod si vera est doctrina, æterno supplicio liberat eum, qui vitam moderata-tem traduxit, simulque pro beneficio lar-gitur futura a Deo bona æterna et ineffa-bilia. »

Propositio secunda.

Religio societati civili utilis est, eaque sub-lata, illius vinculum ac fundamentum ever-titur.

(12. Dem. Civilis societatis vinculum in mutua obligatione sicutum est inter supremum imperantem et populum, qua hic sese astrictum credit ad obsequendum legibus, magistratibus, ac iis, quæ princeps pro bono reipublicæ jubeat, et qua princeps obligatum se credit ad protegendo cives, eorumque securitatem, ac bonum communem procuran-dum. Religio vero ad hujusmodi foyendani obligationem plurimum confert; nam ii per religionem jurejurando obstringuntur, hoc est, vocando in susceptæ obligationis testem Deum, qui omnia videat, qui officia inde orta adimplere jubeat, quique per præmia, ac æterna supplicia ad omnia præstanda impellat. Hinc optime Cicero: « Quis non videat, inquit, quam multa firmentur ju-rejurando, quantæ salutis sint fœderuni religiones? Quam multos divini suppli-cii timor a scelere revocet? Quam sancta sit civium inter ipsos societas, Deo ini-mortali interposito, tum judice, tum te-stie? »

Rursus perfecta respublica esse nequit, nisi boni præmiis invitentur, mali autem poenis coerceantur, ut Solon apud Ciceronem epist. 15 ad Brutum, Lycurgus, Pythagoras, Anacharsis, ac reliqui sapientes legumla-tores tradidere. Religione posita, presto sunt bonis civibus præmia a potentissimo ac supremo bonorum Domino promissa, ac malis parata supplicia; hac vero sublata, ubi bona sunt, quæ cives omnes, tum pa-lam, tum privatim ad officia præstanda in-vitent? Ubi supplicia pro delictis, de quibus magistratibus nec constet, nec constare possit? Accedit etiam in recta præmiorum, poenaruouque distributione non tam opus quam operantis animum attendi oportere; voluntas vero hominis soli Deo, quem religio præmiorum largitorem malorumque vindicem demonstrat, explorata est. Desunt denique in republica præmia, quæ civibus

singulis tribuantur, ut est manifestum. Ergo necessaria religio est, quæ hujusmodi de-fectus suppleat, quæ optimi censoris omnia intuentis, amore ac præmiorum spe, sin-gulos allicit, quæque coercent singulos pa-rati supplicii metu.

(13. Atque hinc altera quoque pars facile patet; nam spes præmii, metusque supplicii affectus sunt, per quos cives ad officia obli-gantur, ideoque pars saltem vinculi civilis societatis; sublata vero religione, hujus-modi affectus plerumque desunt, ut ex dictis patet. Imo deest etiam persuasio illa, qua summi imperantes, et cives sese obli-gati credant ad promissa servanda et officia præstanta. Quis enim ad quidpiam sese as-trungi credit, sine superiori, qui jubeat, qui vetet, quique præmia atque supplicia ostendat, ac dare possit. Quaratione, sublato Deo, summi imperantes, ac cives mutuo sese obligatos crederent, in iis positi circumstan-tiis, in quibus sibimetipsis tantum red-dendam rationem putarent?

(14. Scio, Bailium con fugere ad hone-statis et virtutis ideam, quam ex finis so-cietaatis consideratione, sibi homines singant, et qua ad promissa servanda, ac reliqua præstanta societatis officia obstringi se crea-dant. At hæc vera obligatio non est: nam hac ratione homo a se ipso obligaretur per propriam cogitationem, nec quemquam agnosceret, cui reddendam rationem esse, et a quo reprehendi ac puniri posse, pu-taret. Vera autem obligationis notio duas necessario personas exhibet, quarum altera præcepto, promissis minisque alteram li-get. Accedit etiam, quod eadem ratione, qua homo seipsum ligare, solvere quoque semetipsum posset. Quis vero non videat, hanc non obligationem, sed obligationis figuramentum esse, nullius societati utilitatis?

(15. Deinde falsum est, religione sublata, homines justi, honestique rationem servare. Liquet id ex impiis Epicuri, Hobbesii, Spino-sæque hypothesibus, quibus religione sublata, sola voluptas et utilitas, æqui ju-stitiae mater constituitur, ut nos in altera parte exponemus. Hinc omnes fore ethni-corum sapientes cum Cicerone, lib. II *De nat. deor.*, prædicant: « Sublata religione, fidem etiam, et societatem humani generis, et unam excellentissimam virtutem, justitiam, tolli necesse est. » Et quidem jure meritoque: nam füngere sibi nequeunt ho-mines honestatis, virtutisque notionem, nisi distinguant inter privatam et publicam utilitatem, inter bonum civitatis et reipu-blicæ, ac bonum proprium, ut etiam ipse Bailius fateri cogitur. Ubi vero in multi-tudine hæc distinctio occurrit? Nam major hominum pars ex proprio commodo ac vo-luptate, non ex publico bono, utilitatem metitur, ut experientia constat. Fac ergo, homines ex utilitate virtutem, ac justitiam existimare, ut Bailius opinatur. Quis impedit, ne homines occulte privatæ utili-tatis ac voluptatis causa aliis nocerent? Quis in principibus viris passionis impetum cohiberet? Ubi debita legibus ac magistra-

tibus obedientia esset? Nam subditi, dum testes deessent, nulla obligatione astringi se crederent; ac testes si essent, ii ad verum dicendum se obligatos nequit quam putarent, nec quidquam metuerent ex falsa depositione atque perjurio. Mitto alia, quae in societate orirentur incommoda, sublata religione, quae divitiarum, imperii ac voluptate fruendi appetitus compescat; cum hactenus dicta satis superque ostendant præcipuum vinculum esse ac civilis societatis fundamentum; quod ex eo quoque comprehendere possemus, quia omnes legumlatores, quorum ex historiis memoria superest, ex religione suis præsidium quæsiere legibus, ut agendo de convenientia et necessitate revelationis ostendemus.

(16. Opponit Bailius, homines ad pacta servanda et ad reliqua civilis societatis officia sine religione obligatos haberi posse; nam ex consideratione finis humanæ societatis, atque ex ipsa rerum convenientia, non secus ac alii homines possunt cognoscere honestum et turpe, justum et injustum, bonum et malum; ad id enim cognoscendum nihil requiritur, nisi attentio ad rerum convenientiam, et fines, ex quibus honesti et turpis, justi et injusti cognitione pendet; si id cognoscere possunt, ergo censere quoque possunt se obligatos esse ad ea præstanta, quae honesti justique notiones suggestur, adeoque sine religione vinculum humanæ societatis in illa obligatione positum conservaretur.

(17. Respondeo primum, paucos esse homines, qui ex rerum convenientia atque fine, justi honestique notionem atque obligationem ad obeunda societatis officia, intelligere possint, sublato religionis subsidio. Nam affectus et cupiditates nec lege ulla superioris regulatae, nec metu supremi censoris et vindicis refrenatae, rationis lumen majori hominum parte extinguerent, aut ita saltem præfocarent, ut præter passionum impetum, nullam aliam legem sentirent; sed cum Aristippo, aliisque atheis uno ore clamarent: « Nil esse natura turpe, si vulgaris, » hoc est ex religione, quæ vulgus magistra est, orta, « solvatur opinio. » Deinde actionum humanarum moralitas sine libertate atque vera obligatione existere nequit; atheistorum vero plerique libertatem homini adimunt, et obligationem omnes; cum haec nonnisi ex superiore jubente atque velante haberi possit. Dictata ergo rationis, religione sublata, pro consiliis haberi ad summum possent; at ex consilio obligatio illa non oritur, quæ necessarium est humanæ societatis vinculum, cuius scilicet in fractione homines se peccare, ac pœna certo sequenda obnoxios fieri omnino credant.

(18. Sed regerit Bailius, naturam sine religionis præsidio incitamenta præbento apta ad societatis vinculum fovendum atque servandum: honesti enim amorem suggestit, atque laudis magnam cupidinem. Hæc vero tantæ virtutis sunt, ut sine religione ad homines obligandos sufficient, ut datum fidem, ac reliqua servent officia.

(19. Responsio vero præsto est. Primum, quia vinculum societatis omnes, ac præser-tim multitudinem astringere debet; pauci vero homines sunt, quos amor honesti laudis cupido liget. Deinde laudis gloriæque amori fere semper conjunctus est honoris, divitiarum, ac magnæ potentiae appetitus, cum haec res magnam apud plebem gloriam sive existimationem obtineant; hujusmodi vero appetitus honesti amorem facile extingueret; vel præpediret, dum occasio esset comparandi divitias et auctoritatem, etiam cum magno reipublicæ dispensando. Denique ex illis hypocrisis, non vera virtus oriri posset, quæ a publicis avocat hominem sceleribus, sed privatis laxat habebas. Dum vero post Lucretium fingit amorem gloriæ cohære hominem posse a privato quoque scelere, quod timeat, ne id in somnis, aut in phrenesi palam ab ipso fiat: purum, pulumque figmentum, ac desparate causæ argumentum est.

(20. At, inquit, quos honesti, gloriæque amor non compescat, nec persuasionem ex religione ortam cohære posse; ideoque hanc supervacaneam esse. Nam experientia constat, homines in vita instituta non sequi, sed contemnere passim philosophiæ ac religionis principia. Stoici enim, aliqui fatalistæ passim usurpabant exhortationes ad virtutem et bonum libertatis usum, etsi libertatem ipsi negarent. Et Christianorum plerique perverse vivunt, licet religioni firmissime adhaereant.

(21. Resp. atque principio aio, non omnes stoicos homini libertatem ademisse, ac fatalistas, negata quoque libertate, utiles habuisse hortationes, quibus majus virtuti pondus adderetur, quo in virtutem potius, quam in vicia homines traherentur. Deinde principia illa intimo naturæ sensui adversabantur, quo libertatem in nobis experimur: quamobrem mirum esse non potest, quod aliquando non philosophiæ principia, sed intimum sensum sequerentur. Quod spectat ad persuasionem, quæ ex fide Christiana est, atque illius principiis, hæc semper cupiditatibus obsistunt, ac vim exercunt suam. Dum liber sit rationis usus, ostendendo bonum, quod ex virtute est, ac malum quod ex vitio imminet, cohibent illas, et vincunt: dum vero vehementi ac turbida commotione obscuratur rationis vis, et præpeditur, cupiditates quidem in transversum homines abripiunt, sed tunc per internam conscientiam, et remorsus inde sequentes, ratio hominem reprehendit; ex quo apparet, religionis principium perpetuam in homine contra passiones luctam ponere. Contra vero atheismus, cum nou aliud bonum sequendum, ac malum vitandum offerat homini, quam quod per sensus offertur, principia illa usurpat et probat, quæ cupiditates et libidines fovent. At principia hæc honestatis amorem destruunt, et laudis gloriæque desiderium ad vicia humanae societatis quam maxime inimica impellant. Si ergo in iis, quo. religio internis conscientiæ stimulis et metu pœnarum

compescit, tantum potest passionum imperius, ut videant plerumque bona, meliora probent, ac deteriora sequantur, quis credit in atheis vim appetitus principiorum auctoritate roboratam et auctam, non ita passionibus vitiisque indulgere, ut societatis cibilia vinculum omnino disrumpat?

(22.) Ait vero, atheismum in depravatam vitam homines non ducere; quia athei, quos historia recenset virtutibus ornati exhibentur, ut Diagoras et Théondorus ex Græcis, ex Romanis Cassius et Atticus, atque ex recentioribus Vanninus atque Spinosa. Addit præterea, gentes fuisse, ac etiam nunc reperiri, quæ in privatis familiis sine religione vivant: has vero facilius posse in societate civili sine religione conservari, ubi præter naturæ dictata, atque honestatis amorem, civiles leges haberent.

(23.) Resp. Atque nego, atheismum in depravatam vitam, quæ societati civili obsit, homines non inducere. Ii autem, quos ipse assert, paucissimi sunt, ac talis fortasse indolis, quos amor virtutis afficeret et movere potuerit, et quos studium declinandi apud multitudinem invidiam, et conciliandi propriae sectæ existimationem, retrahere a vitiis potuit. Ego vero plura in iis vilia fuisse contendeo, quæ religio sustulisset, et quæ data occasione societati quoque noxia fuisse; quis enim a superbia, ab ambitu et a vitiis inde profluentibus illos absolvat?

(24.) Quod secundo loco opponitur, falsum omnino est, ut infra ostendemus. Si vero id quoque daremus, non inde sequeretur posse sine religione civilem societatem consistere. A sociali enim in una familia vita, ad vitam civilem nulla consecutio est; ibi enim unius familie homines nondum fortasse divisus bonis vivunt, in civili societate inoueri sunt homines gradu, divitiis studiisque divisi, atque ad commoda innumeri inhiantes, de quibus privatæ familie cogitant quidem; hos vero affectus, si religio desit, nemo ita compescet, ut societas diu saltem consistere valeat.

Corollarium.

(25.) Si religio tantæ privatis hominibus ac civili societati utilitatis est, ac ad felicem vitam necessaria; ergo non ut res commentitia sed ut bonum quoddam rationali creaturæ concessum exhibetur, quo optatam felicem persequatur. Id sane ex dictis præsumi jure merito posset, sed ut omnia atheistorum fundamenta detegamus, ac funditus omnino evertamus, expandalimus religionis originem.

Pars altera.

De religionis origine.

(26.) Hactenus de utilitate et necessitate; dicendum ergo est de ejusdem origine, quam divinam esse, paucis demonstrabimus. Itaque sit

Propositio prima.

Nulla gens est ex antiqua historia cognita, quæ religione caruerit.

(27.) Demonstratur, ac principio veluti

res ipsis atheistis explorata statuitur, omnes civiles gentes, quas antiquissimæ recentent historiæ, in civili societate positæ, religionem aliquam habuisse, scilicet, Hebrews, Chaldaeos, Ægyptios, Phœnices, Indos, Persas, Arabes, Getas, Gallos, Germanos, Græcos, Romanos aliosque populos, quorum memoria superstes. Id enim adeo persuasum omnibus fuit, ut Plutarchus adversus Colotem Epicureum confidenter scripserit, «Facilius urbem condire solo posse puto, quam, opinione de diis penitus sublata, civitatem coire aut constare:» et ut athei finxerint, cum societate civili ortam religionem esse, ac solum apud gentes immanitatem efferas, et extra leges positas, homines sine religione ulla reperiri posse, speraverint.

(28.) Sed ne has quidem gentes invenire unquam potuerunt. Nam academicus Cotta apud Ciceronem, lib. i *De natura deorum*, provocavit quidem ad hujusmodi gentes, velut ad eas, apud quas nulla suspicio deorum esset, sed nominare ac designare nullam potuit; et Cicero ipse tum lib. i *Tusculanarum questio-*num, cap. 13, tum lib. i *De legibus*, cap. 8, affirmat, adeo alte insidere omnium cordibus sensum Divinitatis, ut falsum multi Deum colere maluerint, quam nullum. Nec solum Cicero, sed quotquot fuerint gentium sapientes palam testati sunt, nullam fuisse unquam gentem, quæ religione careret: ita Plato, *De legibus*, lib. i, cap. 10; ita Aristoteles, *ad Nicomach.*, lib. x, cap. 11; ita Seneca, cap. 117; ita Artemidorus, lib. i, cap. 9; ita Ælianus, *Var. hist.*, lib. ii, cap. 13; ita Maximus Tyrius, diss. 1; ita Sextus Empiricus, lib. i *Contra physicos*, cap. 61; ita Dion Chrysostomus nunquam; ita denique Julianus, *Epist. ad Heracl.*, ubi haec habet: «Omnes ante doctrinam numen esse aliquod persuasi sumus, eo respiciendum, ad eum properandum; credoque animos nostros sie se habere ad Deum, ut visu prædicta ad lucem.» His vero addi quoque potest, Lucretium hanc Epicuro suo laudem tribuere, ut omnium mortalium primus adversus religionem auras sit aperte pugnare. Itaque antiquis omnibus gentium sapientibus, atque philosophis persuasum omnino fuit, nullam tunc detectam fuisse gentem religionis expertem. Ea autem, quæ Bailius contra opponit, præterquam quod ex iis, quæ diximus in art. *De pantheismo*, facile dissolvuntur, adversus tantam omnium sapientium consensionem, nullius momenti reputanda sunt; tum quod ad impios gentium, quas atheistas et sine religione vocant, mores, atheisti nota referri commode possit; tum quod ita appellari a nonnullis consueverint gentes, quæ externo religionis apparatu carerent, qui apud cultos populos vigeret; tum deum quia omnes fere illæ narrationes dubiae sunt; qui enim ea referunt, vel fertur, vel putatur, aut *fama est* scribere solent. Quæ quidem expressiones suspicionem, non vero animi persuasionem designant. Ita Mela de Atlantibus, et Strabo de Æthio-

pibus, qui ad torridam habitant, ita et alii de Callaicis seu Lusitanis scribunt; quos tam religionem habuisse ex aliis monumentis constat.

. Propositio secunda.

Gentes omnes hac nostra quoque aetate cognitæ aliquam religionem habent.

(29). Demonstratur. Omnes fatentur, politas omnes nationes, atque in civili societate viventes gentes in Europa, in Asia, in Africa et in America, religionem habere; ac satis obviæ sunt descriptiones ex accuratis virorum relationibus, qui regiœ illas perlustraverunt, in quibus harum gentium mores, religiones, sectæ, dogmata, errores superstitionesque exponuntur. De solis quibusdam barbaris controversia movetur, quos Petrus Bailius ex suspectis quibusdam relationibus veluti atheos traducit, ut inde conficiat generalem non esse totius humani generis circa religionem consensionem, ac posse sine religione civilem societatem consistere. At a plurimis gravissimis viris ex omni Europæ parte, accuratissimarum relationum ope Bailii impostura detecta et confutata fuit. Præcipua autem monumenta, quæ cujuscunq; cognitæ, etiam silvestris gentis, religionem probant, collegere atque referunt duo illustres ex Dominicâ Familia scriptores, scilicet, Thomas Vincentius Monilia in præfatione ad opus contra fatalistas, et Jo. Vin. Patuzzi in opere de futuro impiorum statu cap. 9. Nos vero pauca ex iis recensebimus, quæ tamen satis visa sunt ad rem conficiendam. Primum itaque ex Thevenotii relatione Bailius *Cafros* et *Hottentotos* Africæ populos in regionibus capiti Bonæ Spei finitimi habitantes atheismi accusaverat. At plures fuere accurati viri, qui post Thevenotium regiones illas adiere, et vitæ genus, moresque illorum hominum explorarunt qui uno ore testantur, præter paucos, qui Mahometanam religionem sequuntur, reliquos unum summum ac supernum Deum agnoscere, eumque magnum ducem vocare, ac lunam, solemque adorare, et plerasque ceremonias habere. Horum testimonia satis obvia sunt in collectionibus, quæ prodierunt itinerariorum. Ex iis autem laudare sat erit Petrum Kolben Batavum, qui decem annis in illis regionibus commoratus est, quique illorum hominum lingua comparata, summa cura eorum mores, religionemque scrutatus est: is in descriptione capitî Bonæ Spei Germanice pri-
mum edita, ac deinceps Gallice, illorumho-
minum religionem fusim exponit. Ab Africa ad Americam, sive ad gentes in novo orbe recenter detectas, gradum facimus; in iis regionibus occurunt 1. Canarienses, quos Columbus religionis expertes exhibuerat, at ex historia, quam habemus hujusmodi insularum subactionis, constat, gentes illas unum Deum nosse, qui præmia virtuti, vi-
tii vero supplicia in alia quoque vita pa-

(126) Non omittendum eruditissimum Aloysii Breunæ Romani opus, quod Florentiæ prodiit anno

raverit. 2. Accusati reperiantur Caraibæ insularum Antillarum incolæ; de iis autem scribit Roschefaut in eorum historia morali, quod agnoscant alium Deum boni, alium mali principium, atque hunc vocare *Magoga*; et sacerdotes itidem habere quos Boyez appellant. 3. Brasilienses, quos ex relatione de Lery etiam Lockius asseruit, nec Deum nosse, nec nomen habuisse, quo Divinitatem exprimerent; sed constat ex Lst., *De orig. gent. Amer.* et Margrav. *De Brasil.*, c. 9, hos Deum summum agnoscere, quem *Tupa* et *Tupana* nominant, eique per sacerdotes sacra facere. 4. Silvestres homines Canada, quos *Huronæ*, *Sauriquosios* et *Armouchieosios* vocant, ex testimonio Gard et Lescarbot, sine religione prædicantur: adest vero egregium opus P. Josephi Frider. Lafitau Soc. J. de moribus silvestrium Americanorum, in quo illorum religio accurate describitur, et cum simplici primorum terra habitatorum religione comparatur; et de iis qui in Virginia et Florida sunt, refert dominus Winslow, qui unus ex primis plantatoribus in nova Anglia fuit, didicisse a barbaris, illos agnoscere unum Deum supremum, et alias inferiores; atque ita correxit, quæ anteā externa deceptus specie scripserat, scilicet Deum homines illos non agnoscere. Ex istius autem confessione facile intelligere est primos peregrinatores, qui nec sermonem habere poterant cum hominibus, quorum linguam ignorarent, nec adhibito interprete eosdem explorarunt, deceptos ex eo fuisse, quod de religione ex externo templorum, ministrorum rituumque apparatu judicaverint, ac scripserint vel nulla se deprehendisse apud gentes illas religionis indicia vel pauca tantum; ut dixere Le Mair de habitatoribus insularum meridionalium, et Schoulen de iis, qui sunt in insula Jedso prope Japoniam. Atque haec satis visa sunt ad ostendendum omnes cognitas hac aetate nostra gentes, etiam barbaras atque silvestres supremum Numinen spe prænisi, metuque supplicii alterius vitæ colere, atque non solum suspectas, sed etiam falsas omnino esse illorum hominum relations, quas Lockius atque Bailius adhibuerent, ut demonstrarent, homines esse, quibus nulla Divinitatis suspicio sit (126).

. Propositio tertia.

Religio nec legislatorum, nec privatorum hominum commentum est.

(30). Ut clarior res fiat, nonnulla principio observare necesse est. Primum, aliquando apud scriptores religionis nomine quæcumque cultum generatim significari, quo sensu dicitur, nullam gentem sine religione esse: aliquando vero pro externo apparatu, dogmatibus et doctrina ad Divinitatem pertinente; atque ita Cic. *Orat. pro Fonteo* dixit: «Gentes pro suis religiōibus bella suscipiunt,» et alii antiqui

1773, duobus tomis in 4 comprehensum *De generis humani consensu, in agnoscenda Divinitate.*

scriptores aliam Ægypti, aliam Persarum, aliam Græcorum et aliam esse Romanorum religionem dixerunt, et eodem sensu nos aliam Judæorum, aliam Christianorum religionem esse passim affirmamus.

Deinde certum est, religioni, quam natura suggerit, plura addita esse per veram et divinam revelationem apud Judæos, atque Christianos, et per illorum quoque auctoritatem, quibus Deus decernendi ea, quæ ad divinum cultum spectant potestatem fecit: apud gentes vero, primum privatorum superstitione, deinde callidorum quoque legislatorum impostura. Nam constat ex historia, privatos homines etiam antequam magna constituta essent in mundo imperia, varias sibi effingere consueuisse divinitatis species, atque iis et etiam nonnullis Creatoris divinos tribueru cœpisse honores; et ex Diodoro Siculo, lib. I et V, et Ephoro apud Strabonem, lib. X, atque ex aliis scriptoribus apud Suidam antiquos omnes legislatores, quorum memoria superest, populorum credulitate et superstitione abusus ita fuisse, ut commenti sint, a diis, qui in maxima veneratione apud populos essent, se legatos fuisse ad leges, quibus etiam religio præscriberetur, ferendas; sic Amasis et Mnevis, apud Ægyptios leges ab Herma sibi datas commenti sunt; Zoroaster apud Bactrianos, et Zamolxis apud Getas, a dea Vesta; Zathroustes apud Arimaspos, a dæmone, seu bono genio; Rhadamanthus et Minos Cretensium reges, a Jove Cretensi; Triptolemus apud Athenienses, a Cérere, gentilitia dea; Pythagoras et Zaleuchus apud Crotoniatas, et Locrenses a Minerva; Lycurgus apud Lacedæmonios, ab Apolline; Romulus a deo Comos; Numa a nympha Ægeria suas leges sibi traditas gloriabantur.

(31. Præterea constat etiam ex iisdem historicis, atque ex Herodoto, legislatores, quos diximus, divinos hominibus nonnullis decrevisse honores, ac in deorum numerum eos retulisse, qui rempublicam fundassent, aut de eadem optime meriti haberentur, et mysteria, quæ Eleusina dicuntur, primum in Ægypto, deinde in aliis quoque regionibus stabiliisse, tum ut ea plebi occultarentur, quorum cognitione religio vile sceret, ut deorum genealogia, vita, mors, etc., tum etiam ut in iis ea religionis capita constituerent, quæ magis ad rempublicam viderentur conferre.

(32. Denique certum quoque est, eos, qui stabilitam per legislatores religionem, ejusque mysteria contemnerent, atheos a gentibus habitos fuisse; hac enim unice de causa, ut nos alias monuimus, Socrates, et Euhemerus, et etiam Judæi, Christianique ab ethnici atheismi accusati fuerunt; atque hujus generis fuisse antiquorum plerosque, qui athei nominantur, ex eo quod religionem legislatorum commentum assererent, luculentissima Platonis auctoritate comprobamus; is enim lib. X *De legibus* de iis verba faciens, qui pro atheis habentur, hæc scribit: « Deos, o beate vir, primum affirmant, non tantum natura esse,

sed arte unice ac legibus institutos; hinc fieri, ut singulis regionibus et populis proprii dii sint, pro diverso eorum, qui leges rogarunt civitatum, ingenio et indole. » Itaque ii, qui primum asseruerunt, religionem esse legislatorum commentum, de sola religione loquebantur, quam callidi hujusmodi homines confixissent, non vero de ea quæ unius supremi Numinis cultum decernat, qui nostri sollicitus sit, qui per præcepta et præmia ad virtutem nos alliciat, et per supplicia etiam alterius vitæ, a vitiis retrahat, cum hanc servandam esse religionem constanter illi crediderint. Vides ergo quo labili fundamento innxi recentiores athei religionem omnem callidorum legislatorum inventum asserant.

(33. Demonstr. modo propositio. Primum quia nullo antiquitatis monumento probant, legislatores, aut alios homines religionem omnem finxisse. Quando enim, et quoniam in concilio ad hoc convenere callidi homines ex omnibus terris, ut istud commentum humano generi persuaderent? Qui fieri potuit, ut nemine penitus discrepante, in hujusmodi concilium convenienter omnes cujusque regionis homines, qui ut locis, ita vita ac morum institutis tam immuenter invicem dissident? Et ut in tanta vitæ, morumque diversitate post tot ac tantas rerum mutationes, atque vicissitudines apud omnes omnino gentes, cultas æque, ac barbaras paucorum hominum commentum/sartum tectumque semper servaretur? « Opinionum enim commenta delet dies, et naturæ judicia confirmat, » ut optimo inquit Cicero, ac ipsa experientia comprobat, qua videmus, linguas, leges, religionis ritus atque alia ab hominum opinione et arbitrio pendentia perpetua mutationi atque vicissitudini obnoxia esse.

(34. Deinde cum ex Mose, tum ex aliis antiquis historicis constat, plures gentes in privatis familiis religionem servasse, antequam civilem societatem inirent; ac similes quoque gentes etiam nunc in America periuntur, in quibus religio viget, quin quidam unquam a legislatoribus acceperint.

(35. Denique falsa cminno probatur hypothesis, quam athei tingunt de conficto ex metu ab ignorantia orto invisibili Numine; tum quia in astriundo supremo Numine, docti indoctique homines conveniunt, ac convenere semper: hypothesis autem illa solum apud indoctos homines locum habere potest; neque apud hos omnes, nam plerique sunt rudes homines, qui ejusmodi timore non afficiuntur, ac plures etiam ob ingenii imbecillitatem, ad id configendum inepti; Divinitatis autem persuasio omnibus communis est: tum etiam, quia ex hujusmodi terrore confictus Deus, res esse deberet formidolosa, truculenta ac vitæ insidians; id enim ignorantis hominis menti offerunt tonitrua, atque metum, terroremque excitentia phenomena. At religio semper, ac ubique Deum summe sapientem, amabilem, de homine optime meritum, sc spem nobis ingerentem tum præsidii in

adversis, tum etiam aeternæ felicissimæ vi-
tæ demonstrat, qualem scilicet indicant
universi structura, ac mirabilis rerum ordo,
et varietas, ac certus atque determinatus
cuique finis (127).

Corollarium.

(36). Si nulla gens cognita sine religione
reperitur, incognitas quoque australes,
aliasque gentes religionem habere secun-
dum analogiæ regulas jure meritoque argu-
mentamur. Sicut enim ea, quæ aliis omnibus
hominibus communia sunt, in homini-
bus quoque incognitis præsumuntur, ita
et religio.

Propositio quarta.

*Religio ex Deo est, qui eam primis parentibus
indidit, ac per traditionem propagata, et
intimo sensu per rationis usum ubique
terrarum semper conservata fuit.*

(37). Demons. Si religio semper, et ubi-
que ab omnibus ratione utentibus con-
servata fuit, nonnisi ex Deo communi
hominum parente esse potest, cuius consi-
lio stabilita sit, rujusque providentia per
traditionem de patre in filium propagata, ac
per intimum naturæ sensum excitata et con-
servata sit. Neque enim alia suppetit via,
per quam religio in homines omnes propa-
gari, ac ab omnibus ubique locorum cu-
stodiri potuerit. Inditum vero hominibus esse
intimum sensum, quo ad supremi Numinis
cultum excitentur, ac traditam religionem
custodian, facile patet; nam quod homini
etiam invito natura suggerit, id ex intimo
naturæ sensu oritur. Hac enim ratione
constat, ex intimo naturæ sensu prodire
felicitatis amorem, ac propensionem illam,
qua ad assentiendum propositioni evidenter
cognitæ trahimur. Natura vero etiam invito
homini Dei cultum, metumque suggesterit et
inculcat, dum ex. g. ob improbe facta ho-
mines de Deo ceteroquin non cogitantes, ac
ipso quoque atheos damnat, ac metum
hinc, atque timorem incutit. Nemo enim
est, qui post patratum scelus conscientiæ
stimulum non experiat, ac malum sibi
inde imminere non sentiat ac metuat. Hunc
autem metum ne atheos quidem ipso exuere
unquam posse, fatetur ipse Bailius; testa-
tur Cotta apud Ciceronem de Epicuro ipso;
et ut alios willam, asserit Seneca per hæc
verba: « Mentiuntur, qui dicunt se non
sentire Deum esse; nam etsi sibi affirmant
interdiu, nocte tamen sibi dubitant. » Quid
vero est, quod hanc dubitationem, hunc
metum excitat et incutit, nisi intimus na-
turæ sensus factum improbans, ac Dei re-
verentiam timoremque incutiens?

(38). Scio, atheos confugere solitos esse
ad mundi aeternitatem, ut argumenta elu-
dant, quæ a nobis pro astraunda divinæ re-
ligionis origine allata sunt. At quis misteri-
um effugium non rideat? Nam mundum a

Deo conditum esse, atque initio mundi homi-
nem a Deo formatum fuisse, qui religionem
ab eodem accepit, modo a nobis supra indi-
cato, propagalam, tam certum est quam
quod maxime. Mundi enim, hominisque
creatio, res facti cum sit, nonnisi ex histo-
ricis monumentis constare potest, eadem
ratione, qua urbium et imperiorum initia
comprobantur. At quotquot exstant monu-
menta, recenter mundum conditum, et ho-
minum ex una a Deo constituta familia exordi-
um demonstrant. Occurrit primum Mosis
historia, quæ librorum omnium, qui su-
persunt, antiquissima est: in hac mundi
genesi, et qua ratione cum homo, tum res
singulæ formatæ sint, accurate describitur;
et ad homines quod spectat, primum usque
ad universale diluvium humani generis ex
una Adami. Evæque familia propagatio re-
censetur, deinde a diluvio ad Mosis ipsius
ætatem ex una, quæ superfuit, Noemi fa-
milia. Designantur ibi distincte singulorum
patrum familias nomina, mores, anni, quos
vixerint, ea perspicuitate, ac stylis simpli-
cite, ut omnino imposturæ suspicio excludatur. Accedit etiam, ea quæ hic
narrantur de humani generis exordio et
propagatione, stabilita historiæ veritate, nota
esse debuisse illorum plerisque, quorum gra-
tia Mosis historia conscripta fuit; ut consideranti patriarcharum successionem ex uno
Adamo, et annos, quos illos vixisse asseri-
tur, manifestum fiet. Si ergo animadverta-
mus, veluti divinam ab universa gente He-
breæ fuisse tunc susceptam Mosaicam his-
toriam, atque ita deinceps ad ætatem usque
nostram conservatam, perspicuum erit, non
posse, nisi per summam impudentiam, de
illius veritate dubitari.

(39). Deinde circa mundi genesim, homi-
numque ex una familia propagationem reli-
que humani generis monumenta cum Mosis
historia consentiunt. Nam omnes nobis co-
gnitæ gentes mundum initium habuisse fa-
tentur; ac nulla unquam gens fuit, quæ
nationis suæ exordia, eaque parva, ex una
nempe, aut paucis familiis non ostenderet;
Ægyptii, testibus Diodoro Siculo, et Laertio;
Phœnices, teste Sanchoniathone; Chal-
dæi, teste Beroso; Persæ denique, Arabes,
Assyrii, aliisque Orientales, ut ex Homero,
Hesiodo, aliisque poetis liquet, qui mundi
nativitatem cecinere, ac mundum in tempore
a Deo ex rudi indigestaque mole conditum,
asseruerunt. Historicis et poetis accedunt
etiam philosophi, scilicet Tales, Pythagoras,
Anaximander, Plato, aliquie; et Ari-
stoteles ipse lib. i *De caelo*, c. 10, scribit,
ante ipsum omnes philosophos recentem
mundi nativitatem habuisse, nec veram ipse
putavit de mundi aeternitate opinionem, ut
optime observavit Grotius, sed eam veluti
hypothesim adhibuit, quam aptiorem ex-
istimavit ad rerum originem explicandam
(128). Quamobrem ex ipsa quoque Aristoteli-

(127) Confer clariss. F. Antonium Valsecchium,
Dei fondamenti della religione, e dei fonti dell'empietà
lib. III, p. 1, cap. 12.

(128) Vereor tamen, ut hæc Aristotelis defensio
iis probari, qui Moshæmum legorint ad Cudworth,
sect. 2, § 6, 7, 20

telis confessione constat, semper et ubique homines credidisse, mundum in tempore conditum. Et sane nullus Ocello Lucano antiquior reperitur philosophus, qui mundum æternum asseruerit, cujus assertio, veluti monstruosum paradoxum, ab universo humano genere explosa fuit.

(40. Sed expendamus reliqua humani generis monumenta. Super quatuor circiter annorum millia nulla humanae historie monumenta supersunt; quæ enim de sua antiquitate et astronomicis observationibus iactabant olim Chaldaei, ac nunc Sinenses, fabulosa et falsa detecta et demonstrata sunt ab Huetio, aliisque eruditis viris, qui de hoc argumento tractarunt. Quotquot præterea existant monumenta, omnia probant, ex paucis, imo ex una familia propagatos homines esse. Parva in iis occurrunt societatum ciuilium et imperiorum initia in omnibus mundi partibus; artium, quæ etiam humano generi omnino necessariæ sunt, ut seminandi metendique frumenti, vinum ex uvis exprimenti, ac reliquarum hujus generis: scientiarum, legum ciuilium, superstitionis, idolatriæ, atque etiam atheismi primi inventores, auctoresque nominatim designantur, ut legere est apud Jaquelotum in opere de existentia Dei, et apud aucterem principiorum religionis naturalis et revelatae, tom. V, pag. 59. Quis vero fingat homines ex æterno exstitisse sine scientia ulla et sine artibus ad vitæ cultum omnino uecessariis, et quin ullum prorsus posteris monumentum reliquerint sui, rerumque ab ipsis gestarum.

(41. Nec male feriatis hominibus confugere licet ad eluviones devastantesque populos: nam per has, aut omnes, aut unius tantum, vel alterius regionis homines perire. Si omnes, undenam postea humanum genus instauratum ac propagatum est? Qui fieri sine miraculo potuit, ut diluvium E. G. universale, ita omnes homines perderet, et omnia humani generis monumenta deleret, ut nullum prorsus remaneret vestigium, quo humanum genus antiquius indicaretur etate illa, qua per historias, ac reliqua monumenta demonstratur? Si vero dicat, per eluviones illas aliquos tantum periisse populos, cur superstites homines aliquam saltem antiquarum rerum memoriam, ac aliqua antiquitatis monumenta non conservarunt? Qui fieri potuit, ut ne quidem eluvionum ac depopulationum memoria remauaserit? Nullum ergo, nequidem apparens, atheis effugium superest, quo moveri ad dubitandum possint, quia religio communi hominum eijusque ætatis consensione asserta et custodita, ex Deo sit, qui mundum condidit, ac homines, qui Deum semper coluerunt, ac volunt, « quasi unde orti sint, recordentur et agnoscant, » ut inquit Cicero, lib. I *De legibus.*

Corollarium.

(42. Habes ergo ex hucusque demonstratis, religionem a Deo propriis hominibus inditam fuisse; per traditionem deinde, ex patre in filium naturæ sensu ita semper, ac ubique gentium custoditam esse, ut licet

pravi esseratique homines naturæ legem plerisque in capitibus depravaverint; licet ignorantia, socordia ac perversa hominum ratiocinatio veram Divinitatis notionem in hominum plerisque corruperit vel deformaverit; licet supersticio, et idololatria externum, internumque cultum turpissime sedaverit; et licet Epicurei, atheique convellere ex hominum animis studuerint omnem Divinitatis religioisque persuasionem; tamen obliterari omnino nunquam potuit confusa supremi Numinis notio, nec deleri, aut praefocari intimus ille naturæ sensus, qui collendum, metuendumque prædicat Deum omnia intuentem, ac supplicia alterius vitæ improbis minitamentem. Ex quo apparet, depravari utique potuisse per indicatas causas religionem, deleri vero ac convelli ex hominum animis nullo unquam conatu potuisse, ac maluisse homines, falsos deos, quam nullum Deum colere, ut olim aiebat Cicero.

CAPUT SECUNDUM.

De naturalis religionis existentia.

(43. Superiori in capite ostendimus, totum genus humanum adversus atheos pugnare, ac ne quidem atheos ipsos improbo enatu potuisse unquam religionis persuasionem, ac metum supremi Numinis omnino exuere, atque ex eorum cordibus delere. Hoc itaque in capite causam tuemur tolius humani generis contra paucos homines, viitorum fautores, ac manifestos virtutis inimicos, quos vel ipsi humanitatis monstra, ac perniciem humani generis dixerunt, et suppliis, vel saltem exilio puniendos censuerunt, ut legere est in Laertio, Plutarcho, aliisque antiquis scriptoribus. Horum hypotheses, quas in articulo de pantheismo descripsimus, refutandas suscipimus. Caput vero dividimus in partes duas: In prima, de Dei existentia, ejusque attributis; in altera vero de ejusdem Dei providentia agemus, qua officia illa homini præscribuntur, quibus naturalis religio constat.

Pars prima.

De Dei existentia et attributis.

(44. Dei existentiam adversus atheos demonstratur, principio visibilia hujus mundi, et ea quæ facta sunt expendimus, quæ sane Dei existentiam, ac invisibilia ipsius attributa, ita nobis ostendunt, et omnino inexcusabiles sint, qui Deum ex iis non aguoscant et colant. Ita enim natura comparati sunt homines, ut dum opera vident, quæ rationem, consilium et artem exprimant, illico intelligent ab eo perfecta fuisse, quæ ratione, consilio et arte polleret. Ubi vero major pulchritudo, quam in ornato cœlorum? ubi perfectior ordo, quam in universi ac rei cujusque partium dispositione? Ubi major constantia atque ars, quam in motu siderum, quam in plantarum, animalium, hominumque propagatione atque motionibus? Quæ ars mirabilior esse potest illa, quam vel in rei minimæ, ejusque partis structura intinemur? Scimus enim, quidquid artis in homine est, id ex harum structuræ conside-

ratione deductum esse; si ergo, natura ipsa duce, res, quæ artem et sapientiam artificis demonstrant, in sapientis artificis cognitionem nos ducunt, exploratum procul dubio cuique esse debet, visibilia hujus mundi invisibilem ejusdem auctorem rectoremque potentissimum et sapientissimum demonstrare.

(45. Scio, opinari Stratonicos, Epicureosque ordinatum mundi, resque omnes universi ex cæco particularum impetu, aut ex varia atomorum combinatioe prodiisse. At permisso possibiliem hanc rerum combinationem in sinu materiæ, atque in ejusdem materiæ particulis reperi; plura adhuc sunt, quæ hujusmodi hypotheseos falsitatem demonstrant. Nam in possibili ex. gr. colorum combinatione, combinatio illa procul dubio reperitur, in qua per egregii pictoris artem, pulcherrima pictura efficitur; et tamen insani universim haberentur homines illi, qui perfectam picturam ex fortuito colorum casu, seu ex fortuita colorum projectione emersisse assererent: nam cum hanc non modo casus, sed ne homines quidem efficere possint, qui certis regulis, et arte instructi non sint, non nisi per summam insaniam fortuito casu elaboratam diceremus: Quis ergo dicat, nisi stultissime, sine infinita sapientis arte, ornatum cœlorum, hominesque, et res alias hujus mundi fieri potuisse? Rursus fingunt Epicurei, ante hanc pulcherrimam rerum combinacionem alias infinitas præcessisse. Si ita vero se res haberet, ubi nunc tanta in speciebus animantium, et rerum similitudo? Cur ex hominibus, ex causa, nullus superfuit, qui unum tantum, vel plures quam duos oculos haberet, aut plures, vel pauciores partes, quæ propagationi speciei non obessent? An non vident perfectam similitudinem, quæ in omnibus ejusdem speciei individuis reperiatur, artem ac sapientiam artificis demonstrare, qui species rerum omnium condiderit, partesque singulis concederit ad necessarios usus destinatas, tum ob individuum conservationem, tum ob propagationem speciei.

(46. At hæc levia sunt, et contra infimum illum probabilitatis gradum faciunt, quem athei, pro se afferre possunt. Graviora enim suppetunt; nam falsum omnino est, combinationem illam, qui in universo reperiatur, possibilem esse in fortuito particularum materiæ concursu, cæca tantum natura gubernante: etenim in hac universi forma, et rerum varietate, certæ motus ac proportionis regulæ sunt, quas solas sapientia præscribere et decernere possit; ex iis enim sibi comparavit homo quidquid sapientia et artis habet, certos autem motus, et proportionis leges in cæca natura, in materia ac in fortuita atomorum combinatione require, perinde est ac asserere, hominem, qui omni arte, sapientia, ac etiam ratione destitutus sit, ad perfectam artis normam, exactum opus perficere posse. Denique in hoc universo homo reperiatur mente ac ratione præditus; ubi vero in atomis æternis, in vi ge-

nitrice illas agitante, aut in immensa materia, quam alii athei fingunt, mentis et rationis causa sufficiens adest? Hæc ergo mundi visibilia non solum sapientissimum et potentissimum Deum ostendunt, sed etiam falsitatis convincunt pantheistarum hypotheses. At clarus demonstratur ex ipsa rerum contingentia.

Nam existit ens necessarium, quod scilicet ex se existit, et non potest non existere. Id evidens est. Evidens enim est, dari plura entia contingentia, quæ nempe aliquando non fuere, ac natura sua indifferentia sunt ad existendum vel non existendum. Nam intimo sensu clare intelligimus, nos aliquando non fuisse, nec amplius existere homines, a quibus progeniti fuimus, eadem evidentia constat: atque ita etiam liquet, alios extra nos positos homines, animalia quæque, plantas, lapides ac res alias hujus universi, vel aliquando non fuisse, vel esse non posse. Porro ea, quæ aliquando non fuere, vel quæ ita exhibentur, ut clare intelligamus esse non posse, ut tellus, sol, astra, cœlum, etc., in semetipsis sufficientem rationem existentiæ suæ non habent, alioquin non possent non existere, atque uti a seipsis existentiam haberent, ita intima sua virtute conservarentur, ac necessario essent. Accedit etiam, hujusmodi entia, quæ contingentia cum sint, habere debuerunt initium, non posse ex nihilo esse; quia nihil nil potest efficere; neque a semetipsis tum quia si a semetipsis producta essent, sufficientem rationem in semetipsis haberent existentiæ suæ, qua ut esse, ita et conservari possent, ideoque perire non possent, contra experientiam vel evidentiam, qua illorum contingentia constat; tum etiam quia res eadem secundum eamdem rationem nequit esse causa et effectus, alioquin qua causa sui ipsius, seipsa prior, et qua effectus, seipsa posterior esset, quod evidenter falsum.

(47. Ita evidens est, contingentia omnia ab alia causa producta esse. Age vero? Vel causa hæc a semetipsa et necessario, vel ab alio priori ente procreata fuit. Si primum: En ens necessarium. Si vero dicant, ab alia causa productam esse, atque hanc itidem ab alia in infinitum usque, ne hac quidem in hypothesi ens necessarium excludi potest. Fluge hunc in infinitum processum in humana generationis serie, in qua unus ab alio genitus sit homo, quin ad primum parentem humani generis deveniri possit. Hæc infinita esset effectuum series, quorum singuli producti essent; et in qua serie virtus, et sufficiens causa deesset, qua effectus illi existerent: nam singuli homines destituti essent virtute, qua fiant et existant; tum quia ab alio producti exhibentur, ac sunt contingentia, tum etiam quia si in semetipsis sufficientem rationem habuissent existentiæ suæ, virtute hac fieri et conservari potuissent. At evidens est, singulos homines ac res contingentia reliquias virtute care, qua conserventur; cum, reluctance ipsa eorum natura, pereant. Necesse ergo

est, extra hanc seriem, etiam infinitam, dari aliquod ens, quod a semetipso existat, et quod in se sufficientem rationem, et virtutem habeat existentiae suæ, et etiam rerum omnium contingentium. Hoc vero est ens necessarium. Neque fingant, contingentia esse individua, collectionem ens necessarium; id enim perinde esset, ac fingere seriem rerum contingentium instar catenæ infinitis constantis annulis, quorum singuli, ac omnes producti essent, atque adeo ab alio dependentes, catena vero ipsa improducta, ac ex se suspensa manens, quin sibi se sufficientem virtutem haberet, qua subsisteret, et quin sustentaretur ab alio. Evidens vero est, catenam hanc repugnare. Id enim esset fingere ens aliquod infinitæ durationis, quod nec a se, nec ab alio existentiam haberet. Ergo evidens itidem esse debet, repugnare collectionem entium, quorum omnia ac singula producta sint, ac esse non possint, nisi ab alio, ipsorum vero collectio improducta et independens sit. Est ergo evidens existere ens necessarium, quod a se sit, quod in semetipso sufficientem existentiae suæ, ac rerum omnium contingentium rationem habeat, et causa, et origo sit omnium contingentium. Id adeo verum est, ut nequidem athei in controversiam revocare audeant. Ostendemus paulo infra, materiam inter entia contingentia numerari. Interim per corollaria demonstrare oportet ens necessarium esse Deum mundi auctorem recremque.

(48. I. Ex superiori demonstratione liquel, *ens necessarium esse ens a se*, quia ex se, non ab alio est; nec alia opus habet causa, ut existat et conservetur.

(49. II. *Entis necessarii essentia in existentia necessaria, sive a se posita est.* Nam id, quo posito, res est, et, quo sublatto, tollitur, quod primum in re concipitur, quodque rem illam ab omni alia secernit, aliquid attributorum omnium fons est, aliquid origo, pro rei essentia, sive primario ejus attributo habetur; in ente vero necessario existere, sive existentia a se, vel ut scholæ loquuntur, *ascessitas*, id est quo posito, ens necessarium habetur, et, quo sublatto, non amplius est, ut est evidens. Rursus *ascessitas* est, qua ens ad entis necessarii constitutionem determinatur, et qua a contingentii sacernitur: ex hac denique necessaria existentia, veluti ex prima radice aliqua fonte omnes istius proprietates deducuntur, ut mox apparebit. Existentia ergo necessaria, sive *ascessitas*, essentia est entis necessarii. Hinc Deus ut se hominibus ens necessarium esse demonstraret, a Mose rogatus, ut quid ipse esset, exponeret, respondit: *Ego sum, qui sum* (*Exod. iii, 14*), hoc est ipsum esse necessarium, ac plenitudo entis.

(50. III. *Est aeternum*; nam quod semper est, ac semper in se habet quidquid ei competere possit, id aeternum dicitur; nam ejus duratio, initio et fine caret, ejusque perfectio tota simul, et interminabilis est. Hujusmodi vero ens necessarium est; ejus

enim natura ex se ipsa existentiam, et quidquid exigit necessarie possidet; et nec a se ipsa, neque ab alia causa in nihilum redigi, aut immobili quidpiam potest.

(51. IV. *Est prima causa, et fons omnium contingentium*; nam a seipso est, neque causam ullam habet, a qua pendeat: contingentia vero cum nec a nihilo, nec a se ipsis existentiam habere possint, causam existentiae suæ non aliunde, quam in ente necessario habent.

(52. V. *Ens necessarium habet omnes perfectiones possibles*. Quotquot enim possibles sunt perfectiones vel necessariæ sunt, vel contingentes; nil enim in rerum universitate concipi potest possibile, quod non sit aut ens necessarium, aut ens contingens; nam praeter ea, quæ natura sua existunt, ac non possunt existere, et ea quæ sunt indifferenter ad existendum, et non existendum, nil superest praeter merum nihil. At in ente necessario sunt perfectiones omnes entis necessarii, et quotquot possibles sunt enti contingentii: de perfectionibus entis necessarii nemo dubitat, cum has absolute naturæ sue necessitate possideat, qua necessarie sibi vindicat, quidquid habere potest: de contingentibus vero facile patet. Nam vel haec existunt, vel possibilia sunt: quæcunque existunt, existentiam suam, et quidquid perfectionis habent, ab ipso ente necessario acceperunt; quæ autem possibilia sunt, non aliunde possibilem existentiam, et perfectionem habent, quam ab ente necessario, cuius unice virtute produci possunt.

(53. VI. *Perfectiones entis necessarii infinitæ sunt, et nil imperfectionis admistum habent*; nam in hujusmodi ente perfectiones omnes possibles continentur entium contingentium. Haec vero infinitæ sunt; sunt enim infinita cum numero, tunc etiam species contingentia possibilia. Sunt etiam hujusmodi perfectiones illimitatae; nam per absolutam naturæ necessitatem, qua ens necessarium determinatum est ad existendum, determinat, atque vindicat sibi modo omnium perfectissimo, scilicet respondentem existentiæ necessariæ, quidquid ei comprensibile sit. Sunt autem ei infinitæ perfectiones possibles, cum has in eo non repugnare clare intelligamus. Itaque cum causa desit, quæ immuinere illas, ac limitare possit, ac per existentiam determinatae sint, quæ perfectior concipi nequit, non nisi illimitatae esse possunt. Est ergo ens necessarium infinitum, et nihil imperfectionis admistum habet, cum imperfectio defectus sit, in eo vero nihil deficiat.

(54. Atque hinc patet perfectiones, quæ dicuntur in scholis simpliciter simplices, cuiusmodi sunt illæ, quæ nihil imperfectionis admistum habent, in eo reperiendi formaliter: eas vero, quibus quidpiam imperfectionis admistum, ut sunt corpora, et ea, quæ natura sua defectabilia sunt, atque ad interitum præproperant, virtualiter tantum, et eminenter; cum quidquid in hujusmodi rebus perfectionis sit, infinite eminentiori

modo in illo continetur, ac produci ab illo possit.

(55. VII. *Est etiam immensum*, tum quia absoluta existendi necessitas aequa exigit esse ubique, ac alicubi; ergo cum causa desit, quae unum, vel certum locum determinare queat, necessarie ubique esse debet. Tum etiam, quia haec ei perfectio possibilis est, cum concipere possimus spatium, sive expansionem immensam; cumque clare intelligamus, in qualibet illius expansionis parte ens aliquod contingens efficere posse. Si autem immensam expansionem concipere possumus, cui ens necessarium praesens sit, jam clare intelligimus, ei omnipresentiam, sive immensitatem possibilem esse.

(56. VIII. *Est immutabile*. Nam quidquid mutari potest, vel ab externa, vel ab interna causa mutatur; ens vero necessarium cum independens sit, ex externa causa mutationem subire nequit; neque ab interna, cum naturae necessitate quidquid ei compossible sit, necessarie possideat. Rursus mutationem experiri nequit ratione existentiae, quae ei necessaria est; ratione loci, cum sit immensum; ratione temporis, cum aeternum sit, ac omnes temporis differentias complectatur; ac ratione perfectionum, cum natura sua infinitum sit. *Est ergo immutabile*.

(57. IX. *Est omnipotens*. Nam omnia potest, quae possibilia sunt, cum nil possibile sit, quod in ente necessario existentiae ac perfectionis sua ratione sufficientem non habeat.

(58. X. *Vivit voluntate et intellectu praeditum*. Nam hujusmodi perfectiones in entibus contingentibus reperiuntur, in quibus non sunt, nisi quedam entis necessarii participationes. Deinde insunt in eo omnes possibles perfectiones infinitae, ut demonstravimus; sunt autem haec perfectiones ei possibles, atque modo infinite perfecto in eo reperiri intelligimus.

(59. XI. *Est etiam liberum*; tum quod haec ei perfectio non repugnet; tum quia rerum contingentium natura, atque contingentes leges, quibus earum motus reguntur, ipsius libertatem designant: tum demum quia inter creaturas entis necessarii virtute conditas, homo reperitur, qui perfectionem libertatis habet. Haec ergo in ente necessario modo infinite perfecto reperiri procul dubio debet.

(60. XII. *Est spirituale et incorporeum*. Etenim intellectu et voluntate praeditum est; atque extensem esse non potest: nam est immutabile, et nihil imperfectionis habet; quod vero corporeum, et extensem est, cum ex pluribus coalescat, quae dividit ac separari, et novas figuram, novosque motus suscipere possunt, immutabile esse non potest, nec defectus, sive imperfectionis expers. Tum quia in partes discripi posse et mutari imperfectio est, hoc est defectus immutabilitatis, atque perfectae et constantis perfectionis. Tum etiam quia in corpora et extensa natura desunt cognitio ac perfectiones omnes inde sequentes, ut in

philosophia satis demonstratum est. Atque hinc patet, ens necessarium esse substantiam spiritualem infinitam, quam Deum vocamus.

(61. XIII. *Est simplex*. Nam simplex dicitur, quod compositionis est expers. In Deo autem nulla compositione esse potest; etenim immutabilis est, et infinite perfectus; res vero, quae physice composita sit, cum in partes, ex quibus componitur, dividi possit, mutari potest, et ob divisibilitatem imperfecta est. Deus ergo nec ex mente et corpore conflatus est, ut anthropomorphite opinabantur; neque mens est, cui nova accidentia superaddi possint et quae accidentaria quadam luce affici possit, ut Palamitae commenti sunt; nec denique extensus Spiritus est, ut Clarcius, aliquique arbitrii sunt, qui spatium Dei immensitatem esse asseruerunt; nam quod ita extensem sit, ex pluribus partibus coalescat necesse est, cum non nisi per has extendi queat. Accedit etiam, quod si divisor Spiritus ita extensus esset, vel qualibet pars ipsius Deus esset, vel non. Si primum, tot dii essent, quot infinitae illius extensionis partes. Alterum vero dici nequit; nam si hujus Spiritus partes, vita, intellectione et libertate carerent, neque harum collectio iis praedita esse posset. Denique si res ita se haberet, Deus totus ubique non esset, sed pars ejus in sole, exempli grat., in terra, etc., imo pars tantum ipsius in ista rerum universitate reperitur; quo quidem nihil absurdius. Qua autem ratione Deus praesens loco sit, dicemus alibi.

(62. XIV. *Deus unus est*. Nam est ens necessarium, entia vero necessaria plura esse non possunt; nam illud tantum ens necessarium est, quod non possumus cogitare non existens; omnia autem entia, uno excepto, concipere non existentia possumus; si enim novem ex. gr. singantur, octo inutilia esse facile concipiemus. Deinde est infinite perfectus: plura vero entia infinite perfecta dari non possunt, quia unum perfectione careret, quam ali haberent, ideoque omnibus quidam deficeret. Accedit etiam, infinite perfectum immensum esse, ideoque a nulla alia re excludi posse; omnipotens esse, ideoque potentiam experiri non posse contraria et ipsi aequali; omniscium denique esse, ideoque ignorare nihil posse. At si plura infinite perfecta essent, unum alterum e loco excludere posset; unius potentia alterius aequali posset impedi; unius denique viam atque consilia alterius independentis non intelligeret. Si vero dixeris, mendicare unum Deum posse ab alio viam agendi, et scientiam, quam diximus, jam independentiam, et entis necessarii notionem sustulisti. Denique ordo rerum contingentium, qui in hac universitate viget, unius supremi Dei existentiam declarat. Atque haec de praecipuis Dei attributis. Ut autem adversus atheos res abunde demonstrata maneat, ostendendum suscipiunt, materiam non esse ens necessarium

(63. Materia omnes contingentis char-

eteres habet. Nam potest non existere; id enim clare intelligimus; etenim, vel universum plenum est, vel quidpiam vacui habet. Si quidpiam vacui in universo sit, jam clare intelligimus, ibi materiam non esse, et qua ratione concipimus materiam non existere ibi, eadem spatiuni omne sine materia esse intelligimus. Si vero vacuum non detur, concipere tamen illud nil vetat; quid enim prohibet, quominus spatium inter aulæ parietes intercepturn omni destitutum corpore concipiamus? Si concipere possumus materiam non existere, ergo in idea materiæ idea existentiæ non reperitur, atque existentia necessaria ei non competit. Rursus materia habet omnes modos contingentibus, et mutabiles; sunt enim materiæ modi magnitudo, figura, motus, situs, soliditas, inertia, etc., hujusmodi autem proprietates seu modi, contingentibus seu mutabiles, sunt, nec aliter concipi possunt, quam ut arbitrarii effectus causeæ a materia distinctæ. Tum quia motus illi contrarii materiæ possibles sunt; tum etiam quia successive eosdem materia induit; quæ quidem mutatio entis necessarii naturæ repugnat. Illos vero a causa arbitria pendere, tum eorum contingentia ostendit: tum etiam ex eo liquet, quia ab indito materiæ motu ii repeti neutquam possunt. Materiæ enim neque motus, neque vis motrix essentialis statui potest; tum quia sine motu a nobis concipitur, et veluti res indifferens ad motum, et quietem; tum etiam quia si essentialis materiæ motus esset, nulla ipsius pars quiesceret, imo nequidem quiescere posset; secus ac experientia docet, quæ plura quiescere corpora demonstrat, atque omnibus inditam ostendit vim inertiarum, qua corpus quocunque status mutationi resistit; tum demum quia motus et leges, quibus materiæ motus regulantur, arbitrarii sunt. Cum non sint ubique uniformes, ut philosophi demonstrant de vi gravitatis, cohesionis, repulsionis et percussione disputantes. Quæ cum ita se habeant, ita propositionem demonstramus: quod proprietates non habet entis necessarii, et omnes proprietates exhibet entis contingentis, contingens est; materia vero destituitur proprietatibus entis necessarii a nobis expositis, et per omnes proprietates, quas habet, contingens ostenditur. Ergo.

(64. Dices: ex nihilo nihil existere; ergo, cum materia existat, quæ ex nihilo fieri non potuit, necesse est natura sua existere.

¶ (65. Resp. ex nihilo nihil existere, quin causa præexistenterit, quæ efficere illud potuerit, quod idem est ac dicere, a nihilo nihil effici potest: at si causa præcessit, quæ creare rem potuerit, nihil prohibet asserrere rem ex nihilo factam. Nam ens illud cogitans, quod in me, et in quolibet homine est initium procul dubio habuit: perspicue enim intelligo non fuisse semper; a nihilo ergo potentissimæ causæ actione, conditum est. Si ens cogitans hac

ratione fieri potuit, cur non etiam materia? Deinde ens illud cogitans, quod in me est, voluntate sua efficere motum potest, ac motum sistere, ut quisque intimo sensu cognoscit. Si mens limitata tanta vi pollet, ut novum efficere valeat motum, mens infinite perfecta ac infinita potentia prædicta, poterit sane non modo motum, sed ipsam etiam substantiam voluntate sua efficere.

(66. Dices: at intelligere non possumus, quomodo res ex nihilo fiat. Sed nequidem intelligere valeo, qua ratione vis elasticæ, vel electrica, aut magnetica agat, nec proinde harum virium effectus in controversiam revoco. Imo nec intelligo, quomodo ad nutum voluntatis meæ digitus moveatur unus, ac illico is deinde sistatur, et agitur alter, et tamen de iis dubitare non possum. Ergo quod intelligere nequeam, qua ratione ex nutu divinæ voluntatis extiterit ex nihilo materia, in dubium istius creationem revocare non possum; cum haec per proprietates, et affectiones omnes veluti effectus intinti arbitrii exhibeatur.

Corollarium.

(67. 1. Ex dictis facile patet, talsam esse antiquorum fere omnium philosophorum, atque Hermogenis sententiam de duobus principiis æternis, altero efficiente, altero quod fingeretur; ac falsam itidem esse doctrinam de duobus principiis a Zoroastre apud Orientales traditam, ac per Simonem Magum in Ecclesiam traductam juxta quam duo statuebantur æterna principia, bonorum unum, alterum vero malorum omnium fons et origo. Ii enim omnes malum principium, vel materiam ipsam statuere, at materiam una cum maligna ipsi indita virtute, ex qua maligni spiritus prodierint, ut Manichæorum plerique, atque Priscillianistæ somniarunt. Si materia æterna, increata non est, sed Dei summe boni, ac potentissimi effectus, hujusmodi commenta a fundamentis evertuntur. Sophismata vero, quæ circa malorum originem opponunt, in sequenti parte solvemus.

Pars altera.

De Dei providentia, atque officiis hominis, quibus naturalis religio constat.

(68. Providentiæ nomine rationem intelligimus, qua per apta media finis procuretur. De Dei itaque providentia disputari inquiremus, num certum ob finem res considerit, ac res singulas certa ratione in suum finem dirigat. Hæc enim inquisitio adeo cum Dei existentia connexa est, ut veteres non dubitaverint confidenter asserere, Epicurum ob negatam Dei providentiam rem sustulisse, ac solum Dei nomen reliquisse. Duplex autem distingui potest regimen, ac rerum cura, physica et moralis; illa iis legibus continentur, quibus res omnes certo ordine dispositæ per quasdam naturæ leges in suum finem diriguntur; moralis vero in cura illa sita est tua creaturæ ratione, ac libertate præ-

ditæ ita legibus reguntur, ut indito quodam naturæ sensu, spe præriorum, poenarumque metu in certum finem dirigantur, hoc est in optatam felicitatem. Paucis hic expendemus, quæ ad Providentiam, ejusque proprietates spectant, et quæ contra ab impiis oponi solent; deinde hominis officia ab hac providentia præscripta designabimus; poenæ denique, atque supplicia ostendemus, quibus ad hujusmodi officia præstanta eosdem impellit.

Propositio I.

Deus providentia sua omnia regit et moderatur.

(69). Dem. Posita infinita perfectione quam sibi vindicat ens necessarium, evidens est, Deum providentia sua cuncta regere et moderari. Cum enim in entibus contingentibus substantiæ reperiantur ab ipso conditæ, quæ intellectu et sapientia præditæ sunt, qua certos sibi fines præfigunt, et apta ad illorum consecutionem media disponunt, et adhibent, facile patet, hanc perfectionem in Deo sine limitatione ultra reperiri. Rursus Deus operando, modo naturæ suæ convenienter agere debet, alioquin in actionem ipsius cadere imperfectio posset; ergo non potest agere, nisi modo infinitæ sapientie suæ respondentे; infinite vero sapientis est finem in agendo sibi proponere, ac aptissima ad istius consecutionem media adhibere. Item agere non potest, nisi modo infinitæ suæ bonitati respondentе; boni vero opificis est, opus quod fecerit curare. « Quis enim deserat, quod ipse condendum putavit? Si injuria est regere, nonne major injuria est fecisse? cum aliquid non fecisse nulla injustitia sit, non curare, quod feceris, summa inclemensia, » inquit Ambrosius, *De off.*, c. 13

Propositio II.

Dei providentia cum sapientia, sanctitate, justitia, bonitate, cæterisque possibilibus perfectionibus moralibus conjuncta est.

(70). Dem. quia hæc perfectio, sive attributum est entis necessarii; omnia vero entis necessarii attributa absolute necessitate perfectiones omnes illimitatas sibi vindicant, quæ sunt ipsi possibles. Omnes autem istæ perfectiones cum providentia componi possunt.

Deinde sapientia est cognitio, qua finem elegit, et apta ad illius consecutionem media disponit et adhibet; sanctitas est, quæ in recti bonique amore consistit, quæque mala moralia, cuiusmodi sunt peccata atque vicia, omnino excludit; justitia constans voluntas agenti juxta æternas et incommutabiles rationes, et præmia, atque supplicia tribuendi juxta merita atque demerita; bonitas denique constans voluntas est benefaciendi seu communicandi felicitatem creaturis; hæc vero dum non merentibus dona largitur, gratia, dum malis merita tribuit, misericordia; ubi vero malos punire tardat, longanimitas nuncupatur. Atqui hujusmodi perfectiones in Deo insunt; tum quia sine

psis non esset infinite perfectus; tum etiam quia harum vestigia, ex participatione aente necessario, in ipsis creaturis rationalibus reperiuntur. Ergo juxta principia superioris stabilita, in Deo infinite perfecto reperi debent.

(71). Atque hinc sequitur etiam essa Deum infinite veracem, qui nec fali, nec fallere possit. Nam infinite sapiens fali nequit, alioquin infinite perfecta ipsius sapientia non esset; in eo enim, qui decipitur, sapientia deest. Infinite autem bonus nequit fallere; decipere enim ilium, malum est, defectus est, ac rectæ rationi dissonum est. At in infinite bonum, malum cadere nequit, alioquin infinite bonus non esset, quia defectum omnem non excluderet; quod ad plenitudinem bonitatis omnino necessarium est.

Propositio III.

Systema divinæ providentiae incomprehensibile est.

(72). Nam ab æterna, immensa et infinita sapientia stabilitum est, quæ infinite superat limitatæ mentis nostræ captum. Ita enim natura nos comparati sumus, ut quo a præstantiori ingenio atque arte, inventa aliqua disposita opera sint, eo difficultius comprehendamus: hinc rudes homines præclara humani ingenii inventa, et consilia principum non intelligunt; et a brutis intelligi, quæ ab hominibus fiunt, nullo modo possunt. Deinde sistema hujusmodi seriem complectitur omnium temporum, entium omnium, ac omnium eventuum sibi invicem cohærentium, ac sese successive explicantium: res vero omnes, quibus Universus constat, leges, quibus cum omnes, tum singulæ reguntur; mutuæ inter ipsas actiones, et relationes, et quantum singulæ aliis conferunt, cognitum nobis esse non potest, ut experientia constat; ac multo minus successionem, earumque futuros eventus intelligimus. Imo nec minimam rem, vel nos ipsos comprehendimus, cum plura sint, quæ de re qualibet, ac de nobismetipsis ignoramus, quam quæ novimus, ut est evidens. Systema ergo divinæ providentiæ, etc.

(73). Atque in hac ipsa incomprehensibilitate ipsius sapientia eluet. Tum quod id plurimum conferat ad movendos homines ad opera admiranda divinæ providentiæ, ac venerandum supremum opificem, cum homines, quæ obvia sunt, parvi pendere, quæ vero magis recondita videntur, plurimum existimare soleant: tum etiam, quia incertus rerum eventus necessarius videtur ad homines probandos, et ad summarum virtutum exercitium, fidei nempe, spei, fiduciae et devotæ erga Deum voluntatis, et ad fervidam sollicitudinem felicitatis vitæ futuræ, quæ per spem atque metum a vitiis nos retrahat et ad virtutes incitat.

(74). Si, integrum hujus mundi systema compertum nobis non est, sed plures ipsius partes, ac rerum in eodem ordine, varietatem, relationes, usus atque fines ignoramus,

nil nos certi decernere possumus de pulchritudine, de bono, deque perfectione unius; sed cum evidenter nobis constet, a Deo summe sapiente, conditum esse et gubernari, præsumere omnino debemus, ad universi pulchritudinem atque perfectionem spectare ea quoque, quæ superflua vel noxia videantur, quin nos pulchritudinem intelligamus, et quin usus, et commoda ulla unde experiamur. Aut si de re Augustinum adversus Manichæos displicantem, *Lib. de Gen.*, cap. xviii: *Cum ista dicunt, non intelligunt quemadmodum omnia pulchra sunt conditoris et artifici suo, qui omnibus utilitatem ad gubernationem universitatis, cui summa lege dominatur. Si enim in aliquibus opificis officinam imperitus intraverit, videt ibi multa instrumenta, quorum causas ignorat: et si multum est insipiens, superflua putat. Jam vero si in fornacem incavatus ceciderit, aut ferramento aliquo accusato, cum id male tractat, se ipsum vulneravit, etiam perniciosa et noxia existimat ibi esse multa. Quorum tamen usum, quoniam novit artifex, insipientiam ejus irridet, et verba inepta non curans officinam suam constanter exercet. Et tamen tam stulti sunt homines, ut apud artificem hominem non audeant vituperare, quæ ignorant; sed cum ea viderint credant esse necessaria.* . . . In hoc autem mundo, cuius conditor et administrator prædicatur Deus, audent multa reprehendere, quorum causas non vident. . . . Quæ omnia unde veniant, non intelligo, nisi a summa mensura, et numero, et ordine, quæ in ipsa Dei sublimitate incommutabili, atque æterna consistunt. . . . De superfluis vero quid nobis est quererere? Si tibi displicet, quod non prosunt, placeat, quod non obsunt; quia, et si domui nostræ non sunt necessaria, eis tamen completur hujus universitatis integritas, quæ multo major est, quam domus nostra, et multo melior: hanc enim multo melius administrat Deus, quam unusquisque nostrum domum suam.

Solvuntur argumenta contra Dei providentiam ex malis petitæ.

(73). Hic ad leviora solvenda Epicureorum sophismata, notare sat est, Deum qua omnisciun, omnia etiam possibilis cognoscere; qua infinite sapientem, nullum a se conditum opus negligere posse; qua infinite activum atque potentem, omnium curam sine desfatigatione gerere; et qua infinite beatum, et sufficientissimum, nullam et rerum cura pati posse molestiam. Iis itaque missis, reliqua persequamur, quæ ab Epicureis, Manichæis atque Bailio proponuntur. Quæ quidem omnia huc recidunt.

(74). Deus est infinite sapiens, bonus, sanctus et justus; curam ergo rerum universitatis non gerit. Nam si infinite sapiens auctor ac rector mundi esset, nil in eo superflui, monstruosi atque imperfecti occurreret; si infinite bonus, nihil homini noxiuum haberetur; si infinite sanctus, vitia atque peccata omnino excluderentur, quæ

cum sanctitate pugnant; si denique infinite justus, virtutes præmio compensarentur, ac vitiis præsto supplicia essent. In hac autem rerum universitate plura deformia et monstruosa sunt, plura humano generi infensa animantia, desertæ regiones, atque alia plura nullius prorsus usus; plura itidem noxia sunt humano generi, ut infirmitates, dolores, senectus, mors ipsa omnium malorum pessima. Vitia præterea et peccata reperiuntur, et bona probis improbisque æque distribuntur, nec virtuti præmia respondent. Mundus ergo Respublica non est, quam infinite sapiens, bonus, sanctus et justus moderetur et curaret.

(77). At hæc facile corruunt, si animadvertiscamus ignorare nos mundi systema, rerum usus, et fines, ac infiniti opificis artem atque consilia. Nam cum hæc omnia ignorremus, reponere possumus, res quæ nullius nobis usus videntur, usus habere in aliis rebus; quæ monstruosa videntur, ad universi pulchritudinem spectare, ac suos quæ in eodem usus habere; quæ infensa apparent humano generi, ad systematis pulchritudinem necessaria esse, et homines per metum ex illis ortum, ad societatem ineundam, quæ maximum ipsis bonum est, quodammodo impellere, ac alias ignotas nobis utilitates afferre; quæ noxia sunt hominibus, ut dolores, etc., præterquam quod ex revelatione novimus, penam peccati esse, haberi posse naturales hominis conditions, qui cum ex partibus compactus sit, quæ perpetuo motu agitantur, natura sua, ut res aliæ compositæ, ad interitum properat; dolores vero, qui ex infirmitatibus sunt, si ratione finis spectentur, boni, et quodammodo necessarii homini deprehenduntur, cum per hos moveantur, ut noxia caveant, atque ea procurent, quæ ad vitam conservandam sunt necessaria. Ad' moralia vero mala quod spectat, ac bonorum in hoc mundo distributionem; fac hominem natura sua liberum esse, sed defectibilem, cum ens contingens sit, et limitatum: fac etiam vitam futuram esse, in qua bonis præmia, improbis vero supplicia parata maneant; quis infinite sapientis consilia, quæ nobis explorata esse non possunt, reprehendat, quod vitia, et mala moralia permittit, quod virtuti in hac vita præmia non respondere videmus: quod demum bona sua non æque omnibus distribuit? Nam si explorata nobis systematis universi consilia forent, perspicue intelligeremus, infinite sapientiae ordinem postulare, ut homini natura sua libero, usus libertatis concedatur, ideoque, ut permittantur mala moralia, quæ inde sequuntur; ut præmia atque supplicia in futura vita distribuantur; atque ut nonnullorum bonorum largitio a sola munificentia supremi opificis pendeat. Hæc satis esse videntur ad atheorum extricanda sophismata; sed, ut nil omittamus in Dei providentia comprobanda, per singula malorum genera paucis discurremus.

(78). Tria sunt malorum genera. Alia enim sunt metaphysica, alia physica, alia deni-

que mala moralia : malum metaphysicum in defectu summæ et infinitæ perfectionis; malum physicum in dolore, sive voluptatis defectu; malum denique morale peccatum est, sive defectus rectitudinis et conformitatis ad legem, quæ in deliberata hominis actione inesse debet. Malum metaphysicum in creaturæ necessarium est. Nam creaturæ non possunt esse nisi limitatae, sunt enim entia contingentia, quorum perfectio limitata est; solius enim entis necessarii proprium est infinitum esse. Creaturæ ergo esse non possunt nisi limitatae atque imperfectæ. Imperfectio ergo hæc non Creatori, sed creaturæ naturæ tribuenda est, quæ non nisi limitata esse potest. Ergo in systemate rerum contingentium mala metaphysica ex ipsa rerum natura necessaria sunt. Nec sapientiæ id obest auctoris, qui non nisi ex possibilibus contingentibus universum formare poterat. Et conveniens fuit, ut non res omnes æque perfectæ essent tum quod universum constet ex partibus, quæ totius perfectionem habere non possunt; tum quod in eo res una alterius usui inservire debeat; tum denique quia « in rerum bonarum inæqualitate ipsa est jucunda gradatio, nbi minorum comparatio ampliorum est commendatio, » ut inquit August., *Contra adver. leg. et proph.*, lib. I, cap. 4.

(79. *Mala physica, metaphysici mali conspectus* sunt. Nam ex peccato orta sunt, peccatum vero ex limitata et defectibili hominis libertate. Deinde mala hæc veluti media nobis exhibentur, quibus nos Deus & nimio presentis vitæ, ejusque bonorum amore retrahit, ne æternæ vitæ bona, atque legem contemnamus. Sunt enim, vel præparations quædam ad virtutem, ne peccemus, vel justæ puniones, cum peccavimus, ut a peccatis recedamus. Nam animi corporisque doloribus monemur, non hanc, quam nunc veluti peregrini incolimus, sed futuram æternam alterius vitæ nostram patriam esse, ad quam intimo quodam conatu natura tendimus. Nil ergo vetat, quin hæc ab infinite sapiente profiscantur, sicut a bono medico ingratum satori pharmacum; cum bona sint, quibus malis, quæ ex metaphysico oriri possint, cuiusmodi, moralia sunt, medeamur.

(80. *Moralis denique mali fons atque origo in limitata rationalis creaturæ libertate posita est.* Nam si creaturæ omnes limitatae atque imperfectæ propria natura sunt, homo etiam imperfectus ac natura sua limitatus fieri debuit. Si limitata mens, ac ratio hominis est, ideoque defectus, errorisque capax, regula opus habuit, quia tuto et sine erroris periculo optatam felicitatem agnosceret et prosequeretur; ita enim natura sua felicitatem expedit homo, ut velle esse miserum, etiamsi velit, non possit. Si regula hæc homini necessaria est, quæ apta ad felicitatem media, ac tutam viam demonstrat, infinite sapiens, qui hominis curam gerit, præscribere hanc eidem debet, alioquin, sapienter cum ipso non ageret, quia media non designaret ad

finem necessaria. Hanc ergo regulam præscripsit; at homo natura sua liber est, atque ita proprietas hæc cum ratione conjungitur, ut tolli ea ab homine non potuerit, quia rationis expers, ideoque non homo esset, ut etiam Basilius, aliisque SS. Eccles. Patres observarunt. At libertas limitata et finita esse debuit in creata natura, ut diximus. Desicere ergo a regula potuit, atque errare, tum in sine sibi proponendo, tum in electione mediiorum; quamobrem necessaria quoque pena fuit, qua in officio a regula præscriptio continetur, et ad resipiscendum post lapsum impelleretur: ideoque hæc etiam ad sapienter regendum hominem præscribenda fuit. At hæc omnia occurrunt in Dei erga hominem providentia. Quid ergo in ea mali occurrit? num quis lex homini data? At dedecet bonitatem et providentiam supremi rectoris, hominem erroris capacem, sine lege esse, qua dirigatur. Num quia libertas? sublata vero ratione, quæ sine libertate non consistit hominis natura tollitur. Nec sapientis est, operis, quod faciendum putavit, naturam destruere. Num denique, quia creaturam rationalem fecit? At sine creatura rationali non amplius in mundo Dei imago esset, cui communicando Deus bonitatem suam, beneficium se demonstraret. Accedit etiam, ex horum malorum permissione majora etiam bona Deum eruere, quæ ad systematis divinæ Providentiae ordinem perfectionem conferunt, ut pluribus demonstravit S. Augustinus. Hac enim posita, locus est non nullorum divinorum attributorum manifestationi, longanimitati præsertim, misericordiæ et justitiæ ex parte supremi rectoris. Ex parte vero universi, locus virtuti morali est, quæ sine libertate eligendi bonum vel malum haberi non posset. Quæ cum ita se habeant, perspicuum est, neque ex malis moralibus, neque ex physicis inde sequentibus, quidpiam adversus divinæ prævidentiae systema argumentari posse, cum rerum natura attente perpensa, ac rerum cognito fine, nil occurrat, quod cum infinite auctoris rectorisque sapientia optime non cohæreat.

(81. Atque hinc facile patet, neque iniurium Deum esse, qui tollere vel impedire hæc in mundo mala non possit, nec invidum, si non impedit, dum possit. Poterat utique potentia sua, vel donum libertatis homini adimere, vel voluntatem in se liberam a prava electione continere, aut ita auxilio suo flectere, ut in malum declinare non posset; sed non decuit divinam sapientiam rationalis creaturæ naturam immutare, adimere omnem virtutis locum, atque meritum, et demeritum ex hac rerum universitate excludere, per quæ summa ipsius erga homines beneficentia atque justitia manifestaretur. Mala ergo non sustulit, quia hæc auferre non poterat, nisi simul bona longe plura sustulisset, quæ imperscrutabilis ipsius consilio convenientia rerum universitati viderentur. Rursus in dividendis bonis suis nulla lex Deo est præter arbitrium. Si enim ad quidpiam condendum infinita bu-

nitas teneretur, istud esset perfectissimum; perfectissimum autem bonum creatum repugnat; necesse ergo est, ut bonitas infinita in gradu finito perfectionis et felicitatis consistat. Quinam vero est gradus finitus, cui Deus astrictus sit? nullus sane: ergo bonitas quamvis infinita, in quovis gradu perfectionis et felicitatis creaturæ sistere potest, ideoque in eo, qui proprius est homini in presenti statu et conditione.

(82. His stabilitatis principiis, facile ostendere est vanitatem exemplorum, quæ olim a Manicheis et Epicureis, nuper vero a Bailio ad labefactandam divinam providentiam allata fuere, de medico nempe, qui sciat ægrotum, qui vinum jussus sit bibere, statim peritum, si sumat, idque permittat, et de matrefamilias, quæ ne filiæ libertati obsit, permittit hanc in perditorum hominum ludis versari, in quibus pudicitia sue jacturam certo facturam novit. Nam ii non vacarent culpa, quia mortem medicus, mater vero filiæ suæ pudicitia jacturam impedire tenetur, et ægrotus sine vino couvalescere, et vivere, ut vivere puerilla potest, quin se ad ludos illos se conferat; at supremus rerum conditor et rector non tenetur usum impedire facultatum, quas ad bonum finem, atque felicitatem comparandam creaturis indiderit; non potuit libertatem homini auferre, quin ipsius naturam, aut perderet, aut immutaret; jus pleium habuit constituendi certos in homine perfectionis gradus: tulas prescripsit regulas, quibus homines a malo avocaret, et in felicitatem dirigeret: internum quoque auxilium præbet, quo freti rite illas exsequantur; præmiis atque suppliciis a malo eos retrahit, et ad bonum impellit; ex malorum denique permissione bona illa eruit, quæ supra recensuimus. Atque haec quoad malorum originem; de præmiorum vero, postquamque distributione dicemus infra.

(83. Inquiri hoc in loco posset, quodnam motivum, et quinam finis Deo in rebus condendis fuerit. Sed rem paucis expediemus, explicato discrimine, quod motivum inter atque finem intercedit. Motivum itaque vocamus id, quo Deus movetur et inclinatur ad creandum mundum; finem vero id, quod Deus per conditum mundum obtinere voluerit, sive ad quod omnia opera sua ad extra ordinaverit. Hac distinctione posita, facile conciliari invicem possunt dissidentes theologorum hac de re opiniones. Nam Estius, atque motivum cum fine confundentes, negant Deum finem sibi proposuisse ullum, dum mundum conderet, quod tamen sine infinite ipsius sapientie injuria dici nequit. Itaque Deo extra infinitam libertatem suam nil motivum sicut creandi mundum, scilicet, nec res ipsæ creatæ, nec quidpiam ex istis consurgeat. Nam cum independens omnino sit, pendere a creaturis nequit; at si ab iis determinari oportet ad creandum, penderet ab ipsis, atque in hac determinatione passive se haberet, ageretur enim, et non ageret. Rursus cum sit Deus sibi sufficientissimus, ac nul-

lius indigens, nihil a se diversum expetit, nam rei a se diversæ appetitio indigentiam denotat. Determinari ergo non potuit ab aliquo, quod ex ipsis creaturis experteret. Denique cum creaturæ ante liberam divinæ voluntatis electionem nihil omnino siut, nil habent, quod movere Deum possit; et si per objectivam representationem movere creaturæ Deum possint, omnes indiscriminatim creaturas possibles produxisset; nam nulla reddi potest ratio, eur aliquas tantum elegisset, cum omnes æque habeant objectivam illam bonitatem, qua Deus ad creandum motus et determinatus statuitur. Itaque in sola Dei libertate querenda, causa determinationis est, qua motus sit ad mundum creandum, ut post Augustinum, l. xxviii *De civ. Dei*; S. Thomas asseruit part. 1, qu. 19. Nam cum Deus sit infinite perfectus, et sibi sufficientissimus, non plus ei molestias afferre potest voluntas creandi, quam otium. Cum prima causa sit omnino independens, determinatio, ac inclinatio ipsius voluntatis diverso a nobis concipi debet modo, ac determinationes concipiuntur causarum secundarum, in quibus inclinatio et actio a præcedente aliqua passione pendent. In Deo ergo sola infinita libertas causa est, a qua determinatio ad creandum pendet. Hinc præsto responsio est, dum inquirunt, cur prius non creaverit mundum? Cur certo ac determinato spatio res omnes concluderit? Cur non plura produixerit? Cur denique alias creaturis non indiderit dotes? Scilicet, quia noluit.

(84. Finis vero divinarum ad extra operationum non deest, cum infinita sapientia non casu, sed proposito fine agere debeat. Is vero nonnisi Dei gloria esse potuit, cum nonnisi propter se ipsum infinitum, et sibi sufficientissimum operetur. Dei autem gloria ex divinorum attributorum exercitatione, ex divinarum perfectiōnum in creaturis expressione, aliisque consurgit, quæ creaturas rationales ad ipsum glorificandum moveant. Haec de providentia generatim; agendum nunc est de peculiari cura, quam erga rationales creaturas Deus exercet, etc.

De officiis hominis, que ex Dei providentia sequuntur.

(85. Nonnulla præmiltimus, quæ vel omnino explorata sunt, vel in philosophia abunde demonstrata statuuntur. Primo hominem a Deo ratione donatum esse, ut intimo sensu novimus. Secundo, inditum ei esse appetitum felicitatis, ut malum et miseriam velle non possit. Tertio, liberum esse ad agendum, et non agendum, ac libertatem nonnisi a summo bono, in quo summa ipsius felicitas posita est, vinci omnino posse. Quarto, errare per rationem posse, rationem regulæ capacem esse, ac posse per libertatem a rationis regula deficere. Quinto, principium rationis et libertatis a corpore distinctum et diversum esse, atque incorporeum, et spirituale; quod quidem tum in philosophia abunde probatum

stabilimus; tum etiam ex his paucis, quia nempe mouet corpus, ac corporis partes virtute sua sistit, aut motas dirigit, ac distrahit se a consideratione molestæ alicuius corporis partis impressionis, et ad alia consideranda objecta se ipsum applicat, etiam incorporea atque sublimia, in quorum contemplatione ita quandoque defixum manet ut, quæ in corpore fiunt, ne quidem intelligat. Hæc sane ab organico corpore, fluidisque per hoc discurrentibus omnino istud diversum exhibit. Accedit etiam istud idem principium cogitans concipere com mode posse non exigere organicum corpus atque extensem quodcumque; ipso vera existente, quod quidem satis aperte ostendit esse rem a corpore et materia omnino diversam. Cum vero oaines cognitæ per operations proprietates indivisibile illud esse demonstrent, atque incorporeum, jure meritoque pro spirituali substantia habetur. His præmissis, paucis ostendemus; primum, Deum ab hominibus cultum exigere; deinde præcepta, quibus ii ad certa officia obligantur, præscribere; ac demum, spe præmissorum, ac metu etiam alterius vitæ immortalis suppliciorum ad officia præstanta compellere. Sit itaque

Proposita prima.

Homines Deum colere tenentur.

86. Nota. Cultus nomine actionem intelligimus, quæ intuitu alterius excellentiæ suscipiatur, sive per quam alterius excellentiam testemur. Deitus Deo cultus actio quælibet est, per quam ipsius excellentiam, et prærogativas testificari debemus. Cultus, vel internus est, vel externus; ille internis actibus continetur, quibus amore, fide, spe, aliisque internis mentis actibus bonitatem, aliasque Dei perfectiones testificamur, ac debita reverentia, et honore Deum præsumimus; alter vero, actus illos complectitur quibus exterius hujusmodi venerationem significamus. Externus cultus vel privatus est, quo quisque privatus homo debito Deum honore glorificat; vel publicus, quo scilicet homines cunjunctis votis, publico in loco, ac veluti communii societatis nomine Deum venerantur et colunt.

(87. Dem. ergo propositio. Homo tenetur Deum colere, si ei debeat summum amorem, summam servitutem, sommum obsequium. At hæc omnia Deo debet homo; per summam enim Dei sapientiam homo natura sua constitutus est propensus ad amandum bonum sibi propositum, et ad estandum per servitutem, et gratos animi sensus dominium, atque suscepta beneficia, et per obsequium, et cultum præstantissimam intelligentis naturæ excellentiam: nam natura sua ad bonum amandum fertur, ad gratum animum exhibendum ei, a quo beneficia receperit, ad ei serviendum, cuius dominio subsit, atque ad testandum cultu aliquo mirabilem alterius prærogativam et excellentiam. Ergo cum Deus per rationem homini se manifestet, ut summum bonum, summum ab ipso amorem exposcit; cum se ostendat

ut supremum Dominum vitæ, functionumque hominis, obsequia illa exigit, per quæ hujusmodi supremum dominium testetur; cum denique infinitam excellentiam suam demonstret, enjus consideratio per admirationem, quæ sequitur in adorationem, homines quodammodo rapit, summum obsequium postulat.

(88. At inquiunt, Deus sibi sufficientissimus est, ideoque nil voluptatis et utilitatis capere ex creaturis potest. Nil ergo ab ipsis exigit.

Etsi Deus sibi sufficientissimus sit, tamen libertate, ac summa sapientia sua rationalem creaturam condidit, atque ita hanc regit, ut hæc ignorare ipsum non possit. Vult ergo, ut ipsum agnoscat, et ut fateatur rerum omnium auctorem rectoremque esse. Quorsum enim sua cura hanc in sui cognitionem duceret, nisi vellet, ut eum agnosceret et fateretur? Deinde per hujusmodi cognitionem se summum bonum esse demonstrat, ac per inditum naturæ sensum hominem monet, summum bonum summe amari oportere. Quorsum vero id, nisi ut ostendat debitum ei esse summum amorem? Rursum per eamdem cognitionem se homini præsentat, ut supremum Dominum omnium rerum, ac etiam singularum hominis actionum. Cur vero ita se exhibet, nisi ut homo cum in se, tum in omnibus actionibus suis eam servitutem ostendat, quæ supremo ipsius dominio respondeat? Denique eadem cognitione, ut infinite perfectus, ut potentissimus, omniscius, et immensus repræsentatur. Intelligi autem nullo modo potest, cur ita se nobis exhibeat, nisi velit, ut cultu et honore ipsius excellentiam prosequamur, ut in dubiis et adversis ad ipsius potentiam confugiamus, atque in ipsa spem omnem præsidii nostri collocemus. Non alios sane divinæ sapientiæ fines fingere possumus.

(89. Præterea religionem, non ut sibi, sed ut nobis bonam atque utilem exigit et imperat. Homo enim natura sua felicitatem expetit, atque hujusmodi desiderium ad felicitatem quoque futuræ immortalis vitæ protendit, ut infra probabimus. Cum vero errori obnoxius sit, regula ei præscribenda a divina sapientia fuit, qua tuto in hujusmodi felicitatem dirigeretur: neque enim ab infinita sapientia finis proponi potuit homini, quin media designarentur ad hujusmodi finis consecutionem necessaria. Regula autem hujusmodi officiis continetur, quibus religio constat, ut paulo infra ostendimus.

(90. Non solum internus, et privatus cultus Deo debitus est, sed etiam externus et publicus. Per cultum enim testari quoque debemus supremum Dei dominium atque suscepta beneficia. Ergo cum Dei dominium etiam in corpus nostrum ejusque partes sese extendat, corpus etiam, ejusque actus in Dei obsequium exercere tenemur; id vero fit per externum cultum. Deinde cum beneficia Dei plura experiantur ipsa hominum societas, et cum plura sint dono Dei civili societati concessa, facile patet, etiam ipsam societatem

teneri ad Deum communem creatorem ac bonorum largitorem palam ac publice, et conjunctis votis colendum. Ergo etiam publicus cultus Deo debitus est.

Propositio secunda.

Existit lex naturæ, quæ hominis officia præscribit erga Deum, erga se ipsum et erga alios homines.

(91. Dem. Lex naturæ est ordinatio pro communi hominum bono a recta ratione præscripta per quam a Deo actiones non-nullæ præcipiuntur, aliæ vetantur, propositis præmiis atque suppliciis. Atqui lex hujusmodi existit. Nam homo Dei providentia gubernatur; sicut ergo vita ipsius animalis per mechanicas leges regitur, ita ipsius vita rationalis per leges rationis regulari debet; aliquoquin actiones creaturæ rationalis divina providentia non regerentur. Atqui leges ad regendas liberas actiones promulgatae et cognitæ esse debent, aliquoquin essent inutiles; ergo per usum rationis homini manifestantur, dum homo, cognito fine, nempe felicitate, quam appetit, ad media attendit, quæ pro hac comparenda, ratio ipsi suppeditat. Rem paucis ostendam per singula hominum officia discurrendo. Homo per intimum sensum se infirmum, atque ita imbecillem sentit, ut se ad perfectam beatitudinem comparandam omnino insufficientem agnoscat. Recta autem ratio Deum esse demonstrat infinitum, sapientissimum, beneficentissimum ac potentissimum, qui nostri sollicitus sit, qui juvare nos possit, ac beatos esse velit; atque hunc propitium nobis fieri oportere per amorem, per obsequium, per preces, ac debitum honorem et cultum. Hinc vero patet, qua ratione officia erga Deum media sint a divina Providentia præscripta ad felicitatem comparandam. Rursus homo, dum se ipsum considerat, illico intelligit, se non ab ipso existere, sed Dei actione, eaque conservari atque regi. Ergo cognoscat, necesse est, se non esse vitæ suæ membrorumque Dominum, sed Deum; ideoque non posse, quin in Deum injuriousos sit, se ipsum occidere, ac mutilare, vel ea negligere, quæ ad propriam perfectionem pertinent. Nam quilibet homo considerari debet veluti Dei opus, cuius conservatio atque perfectio, rationi a divina providentia homini concessæ commissa sit. Ita ergo homo erga seipsum se gerere debet, ut quæ ad perficiendum tum corpus, tum animum necessaria sunt, ex divinæ Providentiae præscripto inquirere ac adhibere debeat. Ad corpus, partium integritas, et bona valetudo; ad animam vero, tum scientia eorum, quæ ad rite vivendum necessaria sunt, tum religionis, ac virtutum exercitium pertinent.

(92. Denique homo spectari potest in ordine ad alios homines. Natura sua ad societatem ineundam ferri, negavit nuper impius Hobbesius, qui homines natura invicem inimicos, atque in statu belli positos fixit, et solo metu ne ab aliis perderentur coactos civilem societatem iniisse. Sed outidum

commentum facile refellimus, si animadvertemus, inter animantia solum hominem sermone præditum a natura esse, cuius extra societatem nullus est usus, homines ita a natura in lucem mitti ut extra societatem vivere non possint, ac inditum a natura amorem habere, quo se mutuo amant, et ad societatem ineundam trahuntur. Stabilita propensione ad societatem cum aliis ineundam, facile intelligere est, tranquillam ac beatam vitam in societate exoptare. Hoc vero cognito fine, facile principaliores leges intelligimus, quas divina providentia per usum rationis demonstrat, veluti media ad illam felicitatem necessaria. Nam ad id necessarium est, ne homo aliis faciat, quæ sibi fieri non vult, aliquoquin ita cum ipso alii se gererent, sicut pax et tranquillitas nulla foret. Hinc autem sequitur, pacta servanda, neminem læendum, damna compensanda, ac suum cuique tribuendum fore. Item mutuus inter homines amor, ac mutua voluntas aliis beneficiandi necessaria est. Existit ergo naturæ lex per rationem promulgata, quod quidem aliis quoque argumentis comprobari adversus atheos posset; scilicet, ex generali omnium consensione; ex sensu justi et iniqui omnium animis a natura insiti, et ex ipsa conscientia, quæ vel ipsos improbos ob iniqua scelera damnat, ac recte facta commendat. Sed quæ dicta sunt, satis videntur. Qui plura desiderat, videat Ant. Genuens., t. IV *Metaph.*, et auctorem, *Princ. relig. natur. et revel.*

Propositio tertia.

Vita hominis hujus mortalis conditionis limitibus circumscripta non est, sed præmia, atque supplicia post mortem supersunt a supremo judice tribuenda.

(93. Dem. Omnes cognitæ gentes, etiam extra societatem civilem positæ atque silvestres, futurum hominis statum agnoscunt, et credidere semper, in quo justis præmia, improbis vero a supremo rectore supplicia tribuenda sint, ut ex indubiosis monumentis a Cl. Patuzzi demonstratur c. 9, *De fut. impior. statu*. At communis humani generis persuasio non aliunde, quam a natura communi hominum parente oriri potest; et plura sunt, quæ perspicue ostendunt, naturæ vocem esse, quæ in omnibus clamat, futurum Dei judicium esse, quo homini in alia vita præmia, vel supplicia decernenda sint. Homo enim, dum rationis dictata audit, non potest non intelligere, se a Deo legibus gubernari, quibus præmia atque supplicia respondere debeant, ut ex dictis constat. Perspicue autem cognoscit, non ita bona in hac mortali vita distribui, ut virtutes præmio compensentur ac vitia puniantur supplicio: cum scelestos plerumque homines videat bonis abundare, ac voluptatibus, represso etiam quandoque interno conscientiæ stimulo, liberrime frui; justos vero miseros, ac passim eorum miseriam improborum malitia auctam. Hinc vero cognoscat necesse est, futuram superesse vitam, in qua homo supremo gubernatori rationem reddat

suorum operum; et in qua præmia atque supplicia divinæ Sapientiæ legibus respondentia distribuantur; cum, hac sublata, supremum morale Dei in homines imperium divinæ sapientiæ atque justitiæ nullo modo respondeat. Præterea rem ita se habere natura ipsa intimo sensu declarat. Mitto conscientiæ laniatus, qui ex metu futuri Dei judicii improbos homines excruciant. Explorata res est, hominum cuique inditum a natura esse felicitatis amorem. Propria autem experientia compertum nobis est, bonis hujus vitæ desiderium hujusmodi non exempli, sed potius augeri, ut perspicue in philosophia ostenditur. Ergo per hujusmodi amorem ad bonum iis longe præstantius tendimus, quod nonnisi in futura vita obtineri possit. Cum enim amor ille inditus nobis sit a sapientissimo Deo, qui nostri curam gerit, inutilis esse non potest: exempli ergo quandoque debet: non in hac, ergo in futura vita. Quod quidem magis magisque comprobatur ex eo, quod hujusmodi amori quoddam immortalitatis desiderium conjunctum sit longe ab eo diversum, quo corporis conservationem cupimus: istud enim belluis quoque commune est, ac eo magis quam in hominibus vehementius quod iis stupidiores sint, illud vero eo vividius atque ferventius est, quo magis exultus sit animus: quis vero fingat indita a Deo desideria esse, quæ nunquam exploriqueant? Hac enim ratione longe præstavior esset cura, quam de belluis habet, quorum appetitibus præsto bona sunt, quibus expleantur.

(94). Denique natura ipsa animi immortalis est; mors enim a nobis nulla alia ratione concipitur, quam per divisionem et separationem partium, quæ ante interitum jungebantur; anima vero spiritualis ac simplex est, ut supra ostendimus; ideoque discripi in partes nequit; est ergo immortalis. Quam quidem immortalitatem ipsius functiones abunde demonstrant. Per has enim ostenditur, amputatis membris, ac mutato alternis annis corpore, integrum et invariabilem animam perseverare, animam corpori præesse, atque cogitatione et voluntate inde sequente corporis, partes movere, motasque regere ac longe a corpore diversa vita vivere, quæ in ipsa cogitatione consistit. Atque hinc facile refellimus execogitatam tertio Ecclesiæ sæculo a nonnullis in Arabia hereticis, ac iterum in Germania elapsò sæculo excitatam heresim, quæ contendit, animas in presenti sæculo una cum corporibus interire, sive vitam amittere; rursus vero resurrectionis tempore simul cum iisdem corporibus ad resurrectionem reddituras. Hi enim ita sentiunt, quod animam sejunctam a corpore cogitare non posse opinentur. Sed consideranti animæ naturam manifestum est, separatam a corpore tum vim cogitandi, tum facultates reliquas expeditas habere. Has enim a corpore non habet; cum corpus cogitandi vim, qua destituitur, ac facultatem libere agendi tribuere non possit, nec corpus animæ necessarium

est, ut cogitandi, aliasque facultates exerceat; ad id enim sola cognoscibilis rei præsentatio necessaria est, res autem cognoscibiles menti per ideas exhiberi possunt, etsi a corpore separata sit. Et sane modus operandi per cogitationem, et voluntatem ita proprius ei corpore sejunctæ videtur, ut Deus, qui cogitatione ac voluntate cuncta regit et moderatur, nonnisi ut mens soluta quædam, et libera segregata ab omni concretione mortali, omnia sentiens et movens, teste Cicerone, intelligi a nobis possit.

(95). Nec ullum nobis negotium facessunt Epicureorum sophismata, quibus corpoream atque mortalem animi naturam ostendere conantur, quia corpus movet, et movetur ab illo, ac corporis vicissitudines pati per proprias functiones demonstrat; quaenam ratione a corpore movetur, nisi per cognitionem? Non enim alios in se anima experitut motus, nisi cognitiones atque effectus inde sequentes, corpus vero intelligibile est, atque intelligibiles itidem sunt corporis affectiones, et motus. Quid ergo prohibet, quominus substantia cogitans, quæ, quidquid intelligible sit, cognoscere potest, a corpore, ejusque affectionibus intelligibilius afficiatur? At, inquietum, intelligere non possumus, qua id ratione fiat. Plura autem sunt, quæ fieri revera videmus, quantum modum intelligere valeamus, quofiant: imo vix illa est in systemate universi actio, quæ ita a nobis cognoscatur, ut modum, quo fiat, intelligamus. Ergo, cum exploratum nobis sit, substantiam cogitantem corpus intelligere, dubitare non possumus, quin corpus ita illam moveat, ut ipsum cognoscat, licet modum, quo id fiat, ignoramus. Rursus movet mens nostra corpus per voluntatem, non mechanico pulsu, ea scilicet ratione, qua mens suprema voluntate sua omnia regit. Quis vero dicat, ad ita rem movendam opus esse extensione aliquid mechanico tactu: et non sufficere intimam per cognitionem præsentiam?

(96). Ad animi functiones quod spectat, quæ corporis vicissitudines imitari videntur, præsto responsio est, si animadvertemus, animam partem hominis esse, quæ per organa corporis rerum cognitiones acquirit, et corporis organis utilitur, quæ sunt humanarum functionum instrumenta. Hinc enim fit, ut paulatim sibi acquirat ideas, ac, crescente homine, magis ideis abundet, et ut pro qualitate organorum corporis, modo debiliores, modo robustiores animi per hanc explicatae functiones appareant; ut diversa invicem sunt artificis opera, dum cereo, ligneo, ferreo, ac magis minusve apto atque exquisito instrumento utitur. Nec desunt in hujusmodi functionibus incorruptibilis animi indicia; nam plerumque videmus in debili, sene, ac infirmo, ac viribus debilitate corpore, vividores ac expeditiores animi functiones, in robusto vero debiles, ac ita stupiditate repressas, ut rix rationis indicia præbeantur, et passim observamus, ortis ex corpore propensionibus animam voluntate obsistere.

(97). Hæc vero perspicuum faciunt, animam nostram substantiam spiritualem esse, quæ, destricio corpore, supersit, vivat, prænii atque supplicii sit capax.

(98). Sed sufficiat hæc indicasse, ut constet per summa capita. Deum providentia sua hominem regere, ac leges, et religionem, etiam per usum rationis prescribere, quas spe præmiorum et metu alterius vitæ suppliciorum servare curet. Qui plura cupit, videat auct. citat. *Princip. relig. nat. et revel.* Genuensem, et alios. Interim sit.

CAPUT TERTIUM.

De utilitate, convenientia et existentia divinæ revelationis.

(99). Confutavimus supra atheos, et pantheistas, atque etiam deistas, illos, qui naturalem religionem inficiantur. Alii nunc occurruunt impi viri, qui etiam deistæ et naturalistæ audient. Ii rationem ac religionem, quæ ratio suggestit, tanti faciunt, ut non solum inutilem Dei revelationem asserant, sed etiam sapientiæ ac summæ Dei bonitati contrarium et repugnantem. Quamobrem præcepta omnia positiva Mosaicæ atque evangelicæ legis, ac omnia, quæ divinæ revelationi referuntur accepta, veluti callidorum hominum commentum atque imposturas respuant. Ex Anglia hujusmodi elapso seculo prodiit, ac plures in eadem regione male feriatos homines habuit, qui, editis libris, pro viribus illam tueri conati sunt. Ac inter alios detestandam hanc heresim propugnarunt Tindal, edito anno 1738 libro, cuius titulus est: *Christianæ religio mundo æqualis*, dominus Chubb, in opere inscripto: *Religio essentialis homini*, et auctor libri inscripti *Les mœurs*. Hos vero plures doctissimi viri confutarunt: ex Anglis Clarkius, Forsterus, aliquique plures; ex Gallis Abbadie, et Ultevillus, et doctissimus auctor operis inscripti: *Religionis naturalis et revelatae principia*; ex Germanis Fabricius, et alii; ex Italibz vero Bernardus Maria de Rubeis Dominicanus, Antonius Genuensis, et alii, quibus addimus etiam eruditissimum virum Franciscum Jacquier, qui tom. II *Instit. philosoph.*, pag. 311, controversiam hanc accurate pertractavit. Nos vero, ut clare procedamus, nonnulla oriens explicare ducimus. Itaque

(100). Animadvertisendum 1° deistas in dupli versari errore: aiunt enim primum, rationem sine revelationis subsidio omnia agnoscere posse, quæ Deus veluti apta ad æternam salutem obtinendam media humano generi designarit; deinde naturæ hominis vires sufficietes esse, ad gratum Deo cultum, atque opera praestanda æternæ felicitatis meritoria. Hic priorem duntaxat errorum refellimus: de superni Dei auxilii necessitate ad vitam æternam consequendam dictum in tract. de Christi gratia, ubi Pelagianos Socinianosque confutavimus: ab illa quoque controversia abstinentium duximus, quæ a Patribus pertractata olim fuit, et agitari universim solet in scholis, scilicet, « num homo aliquando potuerit ac, etiam

nunc possit solo naturalis religionis usu æternam consequi salutem, dum nil ei de revelatione constet. » De hac enim agendum erit, ubi de christianæ fidei necessitate disseretur.

(101). Animadvertisendum 2° duplicitis esse generis divina intelligibilia, ut optimè adverit sanctus Thomas; quædam enim humanae rationi pervia sunt; quædam vero humanae rationis vires omnino excedunt. Humanae rationi pervia sunt intelligibilia, quorum cognitio sumitur ex ipsis creatis membris et rebus sensibilibus; hac enim unice via potest mens nostra ad divinarum perfectionum cognitionem assurgere, Dei autem perfectiones, quæ nullam cum nostris membris ac sensibilibus rebus connexionem habent, inditas membris nostris vires omnino excedunt. Cum Deus omnes perfectiones possibiles habeat, perspicuum est plures sibi vindicare perfectiones, quas limitata mens nostra attingere non valeat. Imo ipsa Dei natura, et ejus attributa, cujusmodi sunt in se, creatæ mentis vires omnino superant; cum ex iis, quæ facta sunt, manifestari, ut sunt in se ipsis, non possint. Quis deinde profunda Dei arcana, divinæ voluntatis decreta, ac bona, per hæc justis hominibus præparata, ex creaturarum consideratione agnoscat? Hæc adeo clara sunt, ut a deistis in controversiam revocari non possint. Inquirendum ergo primo loco erit, « num divinam sapientiam, et bonitatem, ac summam Dei erga homines beneficentiam deceat, nonnullæ ex iis perfectionibus hominibus revelare? »

(102). Animadvertisendum 3°, si stabiliatur, Deum esse mundi conditorem, ac rectorem sapientissimum et potentissimum, dubitari non posse, quin vel sonos articulatos in aere producere, aut motus in organo auditus excitare, aut signa quædam alia homini conscienda præbere possit, aut impressere perceptiones in anima, ut hisce modis hominibus innotescat, quæ Deus revelare ipsis velit. Cum enim perspicuum sit, nullam contradictionem involvere factam superioris recensitis modis divinarum perfectionum manifestationem, evidens quoque est, Dei revelationem hoc sensu impossibilem non esse; quod vel ipsi deistæ fatentur. Neque enim de revelationis possibilitate adversus Spinosam et pantheistas primam rerum causam astruentes materiam necessario operantem, instituenda controversia est; nam ita inepti ac ridiculi essamus, perinde ac illi, qui de miraculis adversus Spinosam scribunt; probandum enim adversus istos est, Deum summum existere, qui libere mundum considerit, ac præscriptis a se legibus regat; ex quo clare sequitur, posse arbitrio suo naturæ leges iminutare, ac supra easdem agere. Deistæ itaque, quos refelliimus, posse Deum libertate sua quidquid velit hominibus manifestare, fatentur; sed negant id convenire summam ipsius bonitati, atque sapientiæ, et revelationem Deo impossibilem putant, quemadmodum impossibile ei est inuincen-

tem perdere. Deus enim non potest agere, quin agendo se infinite sapientem præbeat; hac autem ratione agendo, nil superflui velle potest, alioquin sapienter non ageret, et si bonum exhibere se velit, nil potest ab homine exigere præter id quod, attenta rerum convenientia, atque fine, ratio ipsi concessa agendum, vel omitendum suggerat. Si vero alia ratione ageret, nil homini præter Dei arbitrium appareret; Deus ergo instar tyranni exhiberetur, qui solam potentiam et arbitrium ostenderet. En putidum deistarum commentum! Nos vero sequentibus propositionibus delebimus.

Propositio I.

Dei sapientiam, bonitatem ac summam erga homines beneficentiam quam maxime decet nonnulla hominibus revelare et præcipere, quæ humanæ rationis vires attingere propria virtute nequeant.

(103. Dem. Maxime decet Dei sapientiam, bonitatem atque beneficentiam ea hominibus ostendere, quæ hominis desiderium in incommutabile, ac sublimius bonum inclinet; quæ vividius per delectationem sensibilium ad virtutem et honestatem perducant; quæ veriorem Dei cognitionem ingenerant, quæque opinionem in hominibus firment, quæ divinam deceat infinitam excellentiam. Quis enim dederet singulat infinitam Dei bonitatem et sapientiam bonum illud hominibus ostendere, cujus unice possessione beati esse possint; ea manifestare quæ valida sint ad virtutem incitamenta: quæque veriorem Dei cognitionem suppedent, atque eam de Deo opinionem excitant quæ aptissima sit ad infinitam illius excellentiam concipiendam? At manifestando Deus suas perfectiones, quæ mentis nostræ vires excedant, et ostendendo in horum unica visione atque fruitione inditum nobis beatitudinis desiderium expleri posse, desiderium hominis ad altius bonum assurgit, quam quod experiri in hac vita possit humana fragilitas; homines a sensibili delectationibus vividius moventur ad excolandam virtutem; quia agnoscunt esse alia bona iis sensibilibus longe meliora, quorum gustu multo suavius delectantur, qui vacant activis vel contemplativis virtutibus; veriorem etiam habent Dei cognitionem, quia tunc solum vere Deum cognoscimus, quando ipsum esse credimus supra id omne, quod de Deo cogitari ab homine possibile est, cum sane naturalem hominis cognitionem divina substantia excedat; denique ex harum perfectionum manifestatione firmatur in homine opinio, quæ divinam deceat infinitam excellentiam, ut perspicuum est. Hæc ex S. Thoma depropnsim, lib. 1, *Contra gentes*, cap. 5. Accedit etiam, ut inquit idem S. Doctor, « præsumptionis repressio, quæ est mater erroris. Sunt enim quidam tantum de suo ingenio præsumentes, ut totam naturam divinam se reputent suo intellectu posse metiri: æstimantes scilicet, totum esse verum, quod eis videtur, et falsum, quod eis non videtur. Ut ergo ab hac præsum-

ptione humanus animus liberatus ad modestam veritatis inquisitionem perveniat, necessarium, vel conveniens et utile fuit homini proponi quedam divinitus, quæ omnino intellectum ejus excederent. Quid? Quod rerum nobilissimarum cognitionis, quantumcunque imperfecta, maximam perfectiōnem animæ confert: unde quavis ea, quæ supra rationem sunt, ratio humana plane capere non possit: tamen multum sibi perfectiōnis acquirit, si saltem eadem qualitercunque teneat sive. » Hæc ex S. Thoma afferre plauit, ut inde appareat, luculentissimi argumentis fuisse ab Angelico doctore hærem hanc, antequam nasceretur, confutatam.

(104. Rursus. Dei consilia circa hominis conditionem, sive præsentem, sive præteritam, sive futuram, humanæ rationis vires excedunt; nam ex iis, quæ rationi humana obversantur, argumentari non possumus, qua ratione, quibusque exornatus dotibus conditus homo initio a Deo fuerit; num hominum vitio deterior, ac Deo ingrata evaserit humana natura; quaenam ratione reconciliari Deo oporteat, si per peccatum concitaverit Dei in se iram. Ad præsentem conditionem quod spectat, ex iis, quæ agnoscimus, nil est, quod Dei consilia demonstrat, circa apta media ad expianda peccata et ad pœnas declinandas, quibus per culpam obnoxii evadimus; et circa cultum externum, qui Deo gratus sit. Denique non potest ratio nostra assequi, quæ Dei consilia sint circa præmia et supplicia vitae future; in quo hæc consistat, et num nostris viribus sufficientes simus, aut ipsius indigeamus opem, ut bona hæc mereamur; quo denique modo postquam per peccata pœnis etiam vitæ futuræ obnoxii fuimus, ab his subeundis pœnis liberari possimus. Hæc sane rationis usu ex nostri, rerumque contingentium consideratione assequi non possumus: et aliunde constat, hominem quemque scire hæc eadem cupere; atque hujusmodi scientiam necessariam esse, tum ad hujusmodi hominibus desiderium explendum; tum, ut homo propriam cognitionem et vires agnoscat; tum, ut proprius ei finis sit cognitus; tum denique, ut præmia et supplicia parata sciat, et certa illa media, quæ tutam viam ostendant ad declinanda supplicia et æterna præmia comparanda. Decet vero Dei bonitatem, atque sapientiam hæc hominibus revelare, immo necessarium videtur, ut Dei bonitas, atque sapientia in ea, quam de homine gerit, cura resplendeat; quis enim infinita sapientia regi hominem credit, si ignoret, num a prima conditione homines propria culpa exciderint; quinam sit ultimus eorum finis, ac apta ad illum consequendum media: qua ratione post peccatum reconciliari debeat; num mediatore indigat, ut Deus injuria provocatus placetur, atque alia id generis ad tutam demonstrandam æternæ salutis viam necessaria?

(105. Denique positiva præcepta, quæ scilicet in rerum naturis fundata non sint, cujusmodi sunt præcepta moralia, quæ indifferentia, aut præcipiant, aut vetent, Dei

sapientiam et bonitatem neutiquam dederent; nam hæc vel ad uniformitatem, ordinem et decentiam spectant externi divini cultus, cuiusmodi sunt cæremoniae sacrae; vel ea præcipiunt, quæ plurimum possunt ad fovendos internos religionis sensus, et promovendam virtutem, et ea vetant, quibus plerumque homines abulnuptur, cuiusmodi sunt pleraque Judæis, Christianisque indicta præcepta; vel denique in memoriam revocant collata a Deo beneficia, et factas promissiones, quo spectare possunt etiam sacramenta. Decet vero quammaxime divinam sapientiam ea hominibus præscribere, quibus uniformis externus cultus constet, alque decentia, et ordo in ipso habeatur, præsertim cum externus cultus haud facile ab hominibus convenienter ordinari possit, et, si hominum committeretur arbitrio, tot ritus essent, quot homines, et dissidia inter homines circa proprii ritus præstantiam orientant, quæ illius violandæ charitatis occasionem præberent, quæm exercere per actus religionis tenentur. Decet præterea divinam sapientiam ea homini præcipere, quæ ad religionis sensus fovendos, ad virtutis exercitium, et majus Deo conciliandum obsequium plurimum valeant; hic enim morale ipsius in hominem imperium tendit. Ergo si paterfamilias sapienter ea prohibet Filio, quibus eum abusurum noverit, ac ea præcipit, quibus Filius perfici magis possit; cur hac auctoritate divinam sapientiam prævabimus? Præsertim cum memoria beneficiorum ac divinarum promissionum, quæ divinis plerisque præceptis excitatur, validdissima sint adversus vitia præsidia, et ad virtutem incitamenta; ac positiva hujusmodi præcepta plurimum possint ad impriumendum animis nostris vividum divinæ auctoritatis sensum. Ex quo apparet, non solum in statu naturæ hominis lapsæ, sed etiam in statu innocentie convenientem suisse divinam revelationem.

(106.) Plura opponunt: primum, revelationem eorum, quæ ratio assequi nequit, inutilem esse, cum sine hac revelatione præsto homini sint necessaria præcepta ad rite vitam, religionemque instituendam. Deinde Deum in agendo necessario sequi æternum rerum ordinem, a quo nequit divina sapientia deflectere; ordo vero hujusmodi quedam natura bona esse et jubenda; quedam vero mala ac prohibenda; alia denique indifferentia demonstrat, scilicet, nec jubenda, nec prohibenda. Si ergo Deus positiva homini præcepta imponeret, non hunc sequeretur ordinem, sed arbitrarie et tyranice ageret; nullum quippe ei, nisi imperandi motivum esset; quod quidem quammaxime Dei bonitatem, sapientiam et justitiam decet. Denique per positiva præcepta hominum felicitatem minui, cum eorum naturalis libertas cohibetur, in qua magna ex parte eorum felicitas sita est, ac majori peccandi periculo exponantur. Addunt etiam, præcepta hujusmodi a vera virtute homines avocare, cum a præceptis naturalibus eosdem retrahant; alque suoerstitioni obnoxios

efficere, et ad superstitionem per externas cæremonias inclinare.

(107.) Resp. et ad primum aio, humano generi rationem non sufficere, ut deistæ opinantur, quemadmodum in sequenti propositione ostendemus. Rursus eadem ratione nos intelligimus, Deum incomprehensibilem hominibus esse, ac plures in se perfectiones complecti, quas ratione attingere non possumus, sicuti cognita esse non possunt Dei circa nostram conditionem consilia, quæ tamen scire natura ipsa impellente cupimus, ac plurimum interest; atque hinc ex nostræ et divinæ naturæ consideratione eruimus, Dei bonitatem, atque sapientiam decere, ut ea nobis per revelationem ostendantur, quæ necessaria esse cognoscimus, cum ut tula nobis ad salutem via pateat, tum ut veriorum, firmioremque de divina excellentia opinionem habeamus.

(108.) Ad secundum: triplici modo potest aliquis arbitrarie agere. Primo, dum agit contra æternum rerum ordinem: quo sensu princeps arbitrarie agit, dum contra jus aliquid imperat. II. Dum inconsiderate, et sine consilio agit. Fatemur autem, duplici hac ratione Deum agere non posse. III. Arbitrarie agere idem est ac propria sui arbitrii determinatione agere, dum rerum naturæ regulæ esse nequeant; ut ex. gr. si ex duobus mediis ad finem obtinendum æque aptis, unum præ altero arbitrariè eligamus. Hoc solo consensu arbitrarie Deum agere contendimus, atque arbitrario se determinasse ad creandum mundum, et ad ea disponenda, quibus res in suos fines dirigantur. Cum vero res indifferentes, juxta divinum per rationem præscriptum, conferre plurimum possint ad exercitationem virtutis, ad fovendos pietatis sensus, ad decentiam et uniformitatem cultus externi, et ad conservandam susceptorum beneficiorum memoriam, cuiusmodi e. g. fuit Sabbaticus cultus in memoriam creationis rerum, quis arbitrarie Deum agere singat, si res indifferentes hujusmodi ob fines præcipiat? Accedit etiam, hujusmodi præcepta nova incitamenta esse ad illarum virtutum exercitium, quas naturalis religio imperat.

(109.) Ad tertium; facile patet, positiva præcepta coercendo hominum licentiam, non minuere, sed potius augere eorum felicitatem; hæc enim nova virtutum adjumenta sunt, ac mirifice provocant commoda, et veras utilitates hominum; cum bonum promoteant, in quo felicitas hominum constitit: ac licentiam illam cohibeant, quæ vitiorum, et miseræ mater est. Nec in detiori conditione homines ponuntur per positiva præcepta, tum quia nova hæc suppeditant virtutis incitamenta, ex quibus plures hominibus utilitates accedere possunt; tum etiam, quia si novis peccatis locus est, est etiam novo merito locus, ac majori præmio, ut adimpleantur. Neque dici potest, positiva præcepta a puriori cultu homines avocare, et ad superstitionem inclinare; nam præceptis hujusmodi verus ac purus Dei cultus præscribitur, at ea vetautur, quæ ad super-

sitionem inducent. Si vero homines iis abundantur, reprehendi hac de causa non possunt: alioquin plura contemnenda essent bona, quibus hominum malitia abutitur.

Propositio II.

Decet quam maxime divinam bonitatem, atque sapientiam per revelationem hominibus promulgare naturalis legis præcepta, et veritates etiam illas, quæ humanae inquisitionis perviae reputantur.

(110. Dem. I. Virtutum ac morum præcepta, et religio ad omnes homines pertinent; decet vero Dei bonitatem et sapientiam, ea ratione hæc hominibus exhibere, ut omnibus nota esse possint, cum enim commune hæc sint omnium bonum, exhiberi, ac nota fieri omnibus debent; sola autem exterior revelatio est, quæ hæc omnibus hominibus nota facere possit; nam major hominum pars inepta prorsus est ad omnia cognoscenda virtutum, morum ac naturalis religionis præcepta, ut ipsa experientia constat: decet ergo, etc. Confirmatur arguento ex D. Thoma deprompto, lib. i *Contra gentes*, c. 4; nam si veritates id genus naturali duntaxat rationi inquirendæ relinquarentur, sequeretur, quod « paucis hominibus Dei cognitio inesset. Plurimi propter complexionis indispositionem » minus apti sunt ad sciendum: impediuntur alii « necessitate rei familiaris, » quominus « otio contemplativæ inquisitionis » potiri queant, « ut ad summum fastigium humanae cognitionis pertingant, Dei scilicet, » ejusque attributorum notitiam. Laborant alii « pigritia, » qua renunt « magnos » assumere « labores studii, » sine quibus « ad prædictæ veritatis inquisitionem perveniri non potest. » Vel, « illi » præterea, qui « ad ejusdem veritatis cognitionem, aut inventionem pertingerent, » vix « post longum tempus » id assequerentur, tum « propter hujusmodi veritatis profunditatem, » tum propter necessarium multiplicium cognitionum præmium apparatum, tum « propter passionum motus, » quibus anima commota « non est apta ad tam altæ veritatis cognitionem. » Quid ergo? « Remaneret humanaum genus in maximis ignorantiae tenebris: cum Dei cognitio, quæ homines perfectos et bonos facit, non nisi quibusdam paucis, et his paucis etiam post temporis longitudinem perveniret. »

(111. Neque præterreas, « quod investigationi rationis humanae plerumque falsitas adniscetur propter debilitatem intellectus in judicando, et phantasmatum permisitionem. » Hinc facillime accideret primo, « quod apud multos in dubitatione remanerentia, quæ sunt verissime demonstrata, dum vim demonstrationis ignorant, præcipue cum videant, a diversis, qui sapientes dicuntur, diversa doceri. » Contingeret etiam, « inter multa » scilicet « vera, quæ demonstrantur, immisceri aliquando falso, quod equidem non demonstratur, sed aliqua probabili, vel sophistica ratione asseritur, quæ interdum demonstratio repu-

tatur. » Quæ S. Thomas asserit, atque ex humanae naturæ consideratione probat, attendenti ad modum, quo in singulis hominibus ratio adhibetur et explicatur, experientia ipsa omnino comperta esse debent. Ac demonstrari præterea possunt exemplo omnium hominum, qui Dei revelatione cauerunt, et ex ipsa philosophia historia. Si enim Hebræam gentem excipias, an non omnes fere homines in idolatriam prolapsi aliquando fuerunt, qui vanis, crudelibus, atque etiam obscoenis superstitionibus religionem profanarunt? Rursus nullam gentem novimus, quæ Mosis aut Christi revelatione instructa non fuerit, in qua plures non reprehendantur errores circa Dei naturam, et attributa, atque morum disciplinam; ut ex eorum theologia, legibus atque exteriori cultu, quorum adhuc vestigia supersunt, intelligere est; et ut demonstratum luculentissime fuit a Patribus, et præsertim ab Eusebio Cæsariensi in sua præparatione evangelica. Ex philosophis gentium, ne unum quidem reperiire est, qui de Deo, deque morum præceptis contra rectæ rationis dictata non erraverit. Mitto Stratonicos et Epicureos, aliosque, qui vel Dei existentiam, vel providentiam inficiati sunt, ac etiam eos, qui, cum Aristippo, naturam non distinguere inter justum et injustum asseruerunt. Chaldaei, Stoici, aliique Deum natura igneum credidere; alii vel fato astrictum, vel naturæ necessitate agentem, ut Aristoteles; alii cum quodam malo principio mistum in res imperium exercere; alii denique absurdis aliis notionibus, quam Dei habuere cognitionem, miscuerunt. Ac circa morum præcepta erravit Plato, qui orationis sapientissimus habitus est; dum uxorum communionem commendavit; dum vagos concubitus, sive fornicationem permisit, dum denique expositionem infantium probavit, nec Bacchi ebrietatem damnavit. Et ipse Epictetus ethicæ apud gentes facile princeps, incestum, a quo natura abhorret, ac patris, et filiæ, et matris, aliique concubitum permisit; paria omnia peccata asseruit, ac sapientem Deum ipsum antecellere posse. Quamobrem jure meritoque S. Th. ita concludit: « Et ideo oportuit per viam fidei, ipsam veritatem de rebus divinis exhiberi hominibus; ut sic omnes de facili possint divinae cognitionis participes fieri sine dubitatione et errore. » Ex quo ita rem conficimus. Decet quam maxime Dei bonitatem, atque sapientiam ratione religionem, et officia homini prescribere, qua unice possint omnes divina cognitionis, atque etiam officiorum participes fieri sine dubitatione et errore, id enim perspicuum est. Atqui sola exterior revelatio, qua omnibus Deus rite cognoscendus, et officia hominis explicata prouponuntur, sufficiens hominibus in præsotti statu est, ut singulis sine dubitatione, et errore hæc innotescant; ut S. Doctor probavit. Decet ergo, etc.

(112. Accedit etiam, quod ipsa ratio sufficientia in se motiva nos habeat, quibus

homines ad debitum præstandum obsequium naturalibus præceptis astringantur. Experiencia enim constat, voluptatem, quæ ex virtute est, ac remorsus, qui vicia sequuntur, parum homines plerosque movere, sed necessarium esse ad omnes compescendos, præmia ipsi exterius exhibere ac demonstrare supplicia. Hanc necessitatem novere legislatores omnes, historici, poetæ et oratores; atque hac necessitate ducti iniere homines societas civiles, in quibus per exterius evulgatas leges, ac per præmia et supplicia ad officia homines astringerentur. Insufficiens ergo est humano generi indita hominibus ratio ad officia debita præstanta. Maxime ergo utilis atque conveniens, imo etiam necessaria humano generi est ea religatio, qua Deus religionem exterius, atque leges demonstrat, ac per præmia et supplicia ad religionis officia exequenda compellat. Ergo, etc.

(113. At inquit: Lex naturæ, sive ratio, perfecta esse debet; nam homini a Deo indita est, qui est infinite potens, bonus et sapiens, ideoque qui non nisi perfectam tribuere homini rationem potuit. Si perfecta hæc est, atque ad vitam instituendam ordinata juxta propositum homini finem, præcepta omnia contineat necesse est, quæ ad rite vitam instituendam necessaria sunt, alioquin fini a sapientissimo Domino proposito non responderet.

(114. Resp. ac principio peto, quid nomine perfectæ rationis significant; numquid infinitam atque erroris omnino incapacem? At infinitæ perfectionis ratio hominis capax non est; cum natura sua non nisi limitata esse possit. Si limitata est, ergo imperfecta; si imperfecta, errare potest. Itaque indita homini ratio errori obnoxia natura sua esse debuit, ac talis naturæ, quæ usu et exercitatione explicaretur et perficeretur, cum ita res omnes limitatae, quæ in universo sunt, nobis exhibeantur. Si ita concipiatur homo, facile patet, sensuum usu ad rationem exercendam moveri, et determinari oportere, et ad id ita necessarius sensus auditus est, quo moveatur homo per externum sermonem ad rationem explicandam, ut Wolfius confidenter asserat, surdos ex nativitate rationem non exercere, scilicet, adeo exiguis in hujusmodi hominibus experimentis detectus est rationis usus, ut visum acuto philosophos sit, non posse hominem, nisi externo sermone per auditum exerceatur, rationem explicare. Si tanta est inter sensus externos, et præsertim auditum, atque rationis usum conexio, quis non videat, ita hominem esse a Deo constitutum, ut ad ea cognoscenda, quæ rationis usu promulgantur, maxime utilis sit facta per externum sermonem revelatio; imo cum homo ita nobis exhibeat, facile conjicimus, stabilitum ita esse a divina providentia ordinem, ut bac via institui circa morum religionem, et præcepta, oporteat. Nec dubito, quin, perseverante beatissimo innocentia statu, Adamus cui interiori quadam clara revelatione per-

spicie omnia demonstrata fuerant, filiis ac posteris per externum sermonem proponere, ac inculcare debuisse religionem, ac morum præcepta; et quin Deus id significare hominibus voluerit, dum per externum sermonem, præceptum de non comedendo fructu scientiæ boni et mali inculcavit.

(115. Deinde integro homini perfecta sane fuit, ut convenire homini poterat, ratio, quæ cum Dei donis, et gratia munita esset, aptissima esse debuit, ad perfectam vitæ institutionem. Ita sane mentem hominis initio formatam fatemur. Sed ab hujusmodi perfectione natura nostra excidit, ut non unius vel alterius, sed omnium cujusque ætatis hominum experimento constat. In omnibus enim ita imbecillis, infirma, distracta affectibus, passionibus præpedita, et obscurata, atque erroribus obnoxia est, ut ne unum quidem reperire sit hominem, qui sine revelationis subsidio circa Deum, et religionem in manifestum aliquem errorem non inciderit. Naturæ autem ita constitutæ conveniens, utilis atque etiam necessaria revelatio est.

(116. Sed regerunt: Est adhuc Dei voluntas, ut præcepta illa homines servent. Aut ergo commentitia est humanæ naturæ depravatio; aut Dei bonitas culpanda est, quæ ab ægrotantibus, et graviter lœsis ea exigit, quæ sani tantum præstare poterant.

(117. Rursus: Simplicia, inquit, et obvia, ac omnibus nota sunt religionis principia: hæc enim cognitione existentiæ et perfectionum Dei continentur, et notitia illa, qua honorandum esse, et diligendum cognoscimus optimum rerum omnium parentem, et benevolentia prosequi oportere omnia rationalia entia, cum quibus nobis juris communio est. At hæc omnibus obvia sunt, et facile in præsenti quoque statu cognoscuntur. Ergo commentitia est depravatio, ac necessitas inde deducta, etc.

(118. Ad 1. aio, commentitiam non esse duplicitis status naturæ humanæ distinctionem, integræ scilicet atque depravatæ per peccatum naturæ. Id enim, tum ex ipsa divinæ sapientiæ consideratione conjicimus, ex qua decuisse intelligimus hominem integrum, et iis ornatum præsidii fieri a Deo debuisse, quibus par esset ad finis consecutionem; tum etiam ex mundi, quam Moses describit, historia, aliisque indubius religionis monumentis, et ex antiqua traditione, cuius vestigia quedam occurrunt apud antiquas et recentiores gentes. Ætas aurea, quam cecinere poetæ, deorum ætas, quam descripsérunt Ægyptii, quid sunt, nisi quedam antiquæ traditionis vestigia de felici integræ naturæ statu, ex quo per culpam homines excederunt, cuius quidem status a præsenti diversitatem Calanus Indus ex antiqua traditione acceperat, atque ea ratione descripsérat, quam refert Strabol. xv Georg., atque hæc eadem traditio ad nostra usque tempora, servata apud Ottentotos, gentem maxime barbaram, et apud Septentrionales Americae incolas, ut auctores illi referunt, alias a nobis citati, qui accurate de horum

religione scripserunt. Nec culpandus est Deus, quod ab homine infirmo præstari hæc officia velit, ut in decursu theologiae abunde probatur.

(119.) Nunc vero indicare sat nobis est, propria culpa homines in miseram hanc conditionem venisse; in qua ratio adeo imperfecta est, atque uberioris Dei auxili, et revelationis maxime indiga. Nec nostrum in presentia est ostendere quoque pertingere possint laudabiles hominis conatus, quos Deus juvare, paratus est. Deinde si Deus peccantes homines ad terram incolendam damnasset, quæ fruges nonnisi maximo labore exercita præberet, cuius laboris homines impatiens vesci potius noxiis herbis eligerent, nonne hæc hominis conditio deterior esset, quam nunc existit? Nonne in summa essent divini auxili necessitate, ac summum haberetur beneficium, quidquid hujusmodi labore minueret?

(120.) Ad alterum quod attinet, satis utique nobis obvia simplicissima illa principia videntur, qui ea in Christi schola didicimus, quæ rationi rectam viam demonstravit, per quam ad officiorum cognitionem veniat. Sed non ita visa sunt iis, quos celestis doctrina non illuminaverit. Omnibus enim perobscura, ac maximis obvoluta difficultatibus cum Cicerone visa est quæstio de natura deorum; ac nemo gentium sapientum fuit, qui circa attributa, ac circa debitum divinæ excellentiæ cultum non erraverit. Nemo præterea, qui ex simplicissimis illis principiis sine maximis erroribus morum præcepta deduxerit, ut nos superius diximus. Rursus ex illis principiis per argumentationem, ac difficilem etiam conseculariorum seriem morum præcepta deducuntur sunt; constat autem vel ipsos philosophos, si non in principiis, saltem in plerisque consecutionibus errasse: Quis ergo speret, ut ex ipsis universa hominum plebs omnia agnoscere officia possit?

Propositio III. •

Revelatio humano generi necessaria est et existit.

(121.) Dem. prima pars. Necessarium humano generi est id sine quo omnes homines tñem, ac media necessaria ad finis consecutionem agnoscere nequeant; homines vero sine revelatione finem, ac media, per quæ finem obtineant, cognoscere non possunt, ut ex superiori allatis argumentis constat, quibus ostendimus, paucos esse homines, qui solo rationis usu finem, quo natura tendunt, agnoscere valeant, et media, sive præcepta a Deo præscripta ad finis consecutionem necessaria.

(122.) Dem. altera pars. Primum, quia Deus sapientissimus ac beneficentissimus est; ergo ita in gubernando homine se gerat necesse est, ut in hac cura, ipsius sapientia atque bonitas resplendeat, alioquin actio prodire ex Deo posset, quæ cum ipsius attributis pugnaret. At si homini cognitio finis, et mediorum, quæ ad finem sunt necessaria, deesset, in horum cura sapientia

et honestas Dei non appareret, cum nec boni, nec sapientis Opificis sit finem velle sive iis, quæ sunt ad obtainendum finem necessaria. Ergo, etc.

(123.) Deinde omnium omnino hominum consensione constat necessitas, et existentialia revelationis, nam nulla unquam gens culta fuit, quæ religionem, quam haberet, ex divina revelatione susceptam non crederet, et quotquot fuere callidi legumlatores, qui legem et religionem proponere populis voluissent, incipiendo ab Amasi et Nevi apud Aegyptios legumlatoribus, usque ad Mahometem, omnes fixerunt a supremo aliquo numine revelationam sibi fuisse religionem, quam populis proponere et inculcare contendeant, ut nos in primo capite ostendimus. Undenam vero generalis hæc omnium hominum consensio in exspectanda ex Deo revelatione, quæ religionem demonstrat, oriri potuit, nisi ex intimæ conscientiæ sensu, quo se revelationis indigos agnoscerent; et ex persuasione, qua certo credent, nonnisi ex Deo scire homines posse, qua ratione et quibus officiis coli oporteat, ut ipsi placeamus; atque ex traditione, quam ex majoribus acceperant, quod aliquando Deus hominibus apparuerit, ac eos allocutus fuerit?

(124.) Plura contra revelationem opponunt deistæ, quæ fusim in nostro hac de re vulgando opere explicabimus. Hic vero ad ea diluenda notare sufficiat; primum, nos, in astriuenda divinæ revelationis necessitate, non excludere rationem ab illa providentia, qua Deus morales hominis actiones moderatur, sed ei subsidium revelationis necessarium asserere, cuius ope vividius dictu rationis excitentur, ac ea homini demonstrentur, quæ melius ostendant, Deum esse supra id omne quod ratione excogitare possibile sit, et quæ divina illa erga hominem consilia patefaciant, quæ homo scire natura sua cupit; et quorum scientia maxime utilis est ad religionem exercendam, nec aliunde, quam a revelatione exspectari potest. Ex quo apparet, nos ita certitudinem, quæ ex auctoritate est, in religionis subsidium vocare, ut eam non excludamus, quæ ex ipsa ratione consurgit. Quamobrem ridiculi omnino sunt deistæ, dum ex eo revelationem respuant, quia certitudo, quæ ex ratione est, major est illa, quæ auctoritatem sequitur.

(125.) Deinde, si Dei providentia homines per externam revelationem regit, ea quoque hominibus præbere debet, quæ ad firmissimum ac ejus divinæ auctoritati respondentem assensum necessaria sunt, et ad intactam servandam semel factam revelationem, atque ad eam ab hominum impostura certissime discernendam. Hæc vero tria in Dei erga homines providentia occurunt. Nam superna eos fide illustrat, unde omnium firmissimus assensus sequitur, ut proprio nos in loco ostendemus. Eam præterea externe religioni formam indidit, atque ita hanc per suos ministros regit, ut certi ex ipsis promissionibus simus, semel factam, ac hominibus inculcatam necessaria.

riam revelationem, nec desicere, nec immutari unquam posse: denique iis characteribus munitam suam revelationem prebet, quibus perspicue ostenditur, eam a Deo summe bono atque sapiente factam hominibus esse, ac evidentissime secernit ab omni falsa revelatione, atque impostura, ut ex iis clare constabit, quæ in sequenti capite disputabimus (129).

CAPUT QUARTUM.

De characteribus divinarum revelationis; ubi pauci ostendit, hos dari, atque in sola Christi religione reperiri.

(126. I. Disputationem hanc adversus eosdem, quos in superiori capite refutavimus, deistas, suscipimus. Hi enim dari divinam revelationem negant ac dedecere putant Dei providentiam alia ratione religionem hominibus demonstrare ab ea diversa, per quam unicuique rationali creaturæ ex rerum convenientia et disconvenientia ostenditur, quid honestum, quid turpe, quid justum, quid injustum, quidve Deo gratum vel ingratum sit; quia sola hæc rerum convenientia et disconvenientia cum proposito homini fine character esse potest divinæ religionis omnibus obvius atque conspicuus; et quia cum Deus sit æque omnibus hominibus Pater, ac æqualem omnium curam generare debeat, religionem, quam ab hominibus exigat, eodem modo ostendere omnibus ac manifestare debet; per convenientiam vero, ac rerum cum præfixo hominibus fine disconvenientiam æque omnibus religionem proponit et inculcat; secus vero per revelationem, et per characteres revelationi conjunctos, cum ii paucis tantum, non omnibus hominibus, saltem immediate conspicui esse possint; et cum ita manifestata religione, ex fide potius hominum hanc prædicantium, quam ex infallibili Deiauctoritate, astringenda esset major hominum pars ad præstanda religionis officia. Hæc hæresis est impiorum hominum, qui ab elapsu sæculo Christianæ, ac omni revelatæ religioni bellum indixerunt; hos vero, ut supra diximus, generalis omnium cuiusque ætatis hominum consensus refellit, ac manifestæ impietatis convincit vera humani generis historia, quæ ostendit, I. Deum initio hominem creasse rectum, iis internis donis, eaque revelatione regulatum, ut et clare officia religionis intelligeret, et facile assequi optatam felicitatem posset. II. Hominem illum peccasse, ac peccato suo, cum semetipsum, tum totam, quæ in ipso continebatur, humanitatem, in miseriam illam dejecisse, in qua modo ignorantia, et passionum pondere premimur; atque ob illud peccatum tum ipsum protoparentem, tum posteros Dei inimicos, ac suppliciis dignos evasisse. III. Illa eadem historia demonstrat, Deum, non ex debito, cum nihil homini debeat, sed ex mera liberalitate atque misericordia revelasse hominibus in peccatum lapsis futurum humani generis Redempto-

rem, per cuius fidem reconciliari Deo, ac salvari possent; atque hanc fidem cum reliquis ad salutem necessariis plures deinceps per homines divino ac prophetico spiritu incitatos inculcasse. IV. Per Mosem postea Hebrææ genti, quæ unica ab idolatriæ viatio immunitis manserat, solemnem fecisse revelationem, quam loquendo multifariam, multisque modis Patribus in prophetis intactam ad promissi usque reparatoris adventum custodivit. V. Denique per Christum Messiam antea prædictum christianum manifestasse religionem, quæ per apostolos et viros sanctos characteribus divinæ legationis munitos universo humano generi promulgata atque inculcata fuit.

(127. II. Hæc ex indubii monumentis præmittenda duximus, ex quibus nonnulla hic hypothesis loco stabilimus, quæ a theologis luculenter sunt demonstrata. Primo itaque statuimus, Deum nihil debere homini, qui propria culpa necessariam ad propriam salutis conservationem, notitiam amisit, ac ignorantia, et passionibus obnoxius evasit, a quibus in errorem inductus est, sed sola liberalitate, ac misericordia gratias eidem, ac nova auxilia conferre: ex quo inferre possumus, culpandam Dei providentiam non esse, si divina ex. gr. revelatio, qua Abrahamus, qua Jacobus, qua Hebrei omnes per Mosem instructi fuere, gentibus in idolatriam lapsis cum divinis suis characteribus proposita non fuit, et si non omnibus æque cum iisdem conspicuis notis expositum non fuit Evangelium. Cum enim hæc gratiae sint, quas Deus gratis confert, et cum peccatores homines iis sese indignos reddant, justo Dei judicio privatos illos fuisse hujusmodi beneficiis præsumimus in pœnam peccati. Secundo pro certo habemus, hominem per peccatum, divina exigente justitia, fieri æternæ pœnae obnoxium, ac sola liberrima Dei gratia liberari; ex quo sequitur, non fieri homini, qui jam peccavit, injuriam, si Dei gratia non erigatur, et non liberetur a peccato, et peccati pœna. Si ergo dicamus idolatri, qui propria culpa amiserere lumen per antiquissimam revelationem traditum, qui sprevere alia Dei beneficia, ac Deum per idolatriam dehonararunt, in peccati pœnam perspicuum revelationis lumen datum non fuisse, quid est, quod in Dei providentia reprehendi possit? Nunquid ex hoc argumentari potest, non esse convenientem revelationem ad consulendum saluti humani generis, aut dari hanc non posse, cum characteribus divina providentia dignis? Imo potius inferendum videtur, dari homines, qui propria culpa, et ob contemptum gratiae Dei, hoc beneficio priventur, vel qui justo Dei judicio in peccato libere commisso perire debeant. Id sane affirmandum est, necessaria ostendatur humano generi revelatio, si divini ipsius characteres possibles, et convenientes, ac revera dari demonstrentur. Res vero ita se habet.

(129) Confer Valsecchium, lib. cit., p. II, cap. 5.

(128. III. Nam superiori in capite satis superque demonstratum est, Deum, ut sese ostendat beneficium, sapientem et justum, debere hominibus per externam revelationem, religionis officia praescribere, atque per idoneos ministros proponere et inculcare. Et si consideremus errores circa religionem, etiam contra Dei attributa, et naturae legem, qui fuere apud gentes et apud sapientes quoque homines, qui revelationem caruere; si animadvertisimus, paucos esse ex hominibus, qui propriæ rationis usu veram Dei notionem, naturalis legis præcepta, et religionis officia assequi possint; si observemus, scire homines non posse sine revelatione statum vitæ futuræ, modum, quo cum Deo post peccatum reconcilientur, et convenientem Deo cultum, tum internum, tum externum; si denique naturam hominis expendamus, quæ ita exigit per externum sermonem, non solum ad fidem et religiouem concipiendam, sed etiam ad exercendam rationem determinari, utsine externo sermone vix, et ne vix quidem rationem explicit et exerceat, ut nos ex Woltio supra diximus: manifestum erit. I. Ita natura sua comparatos homines esse, ut quin externo sermone exerceantur, rationem non explicit, sed belluarum more vivant, et ut externo indigeant doctore ad rationem perficiendam. II. Ratione homines cognoscere nullo modo posse statum futuræ vitæ, ac promissa præmia, nec modum, quo reconciliari cum Deo peccatores debeant, neque convenire in designando apto et convenienti religionis cultu. III. Majorem hominum partem ineptam esse ad cognoscendum per ratiocinium sistema naturalium legum, et religionis, atque ad acquirendam exactam Dei notionem; imo, cum ne unius quidem ex philosophis etiam, atque sapientibus repertus sit, qui in iis non erraverit, definire possumus, impossibile esse per humanam rationem hæc omnia cognoscere. Itaque Dei sapientiae, bonitati atque justitiæ consentaneum omnino videtur ut homines per externam revelationem discant, quæ credere deo debeant, qua ratione eum colere, et quid agere, quidve vitare oporteat, ut tuto ad eternam felicitatem perveniant. Neque characteres desunt, quibus modo divina providentia digno ac humani generis constitutioni consentaneo religio proponatur.

(129. IV. Primo itaque, ut religio a Deo revelata certo demonstretur, necesse est hominem, qui se a Deo missum, sive Dei ad homines legatum asserat, prudentia, justitia, morum integritate, aliisque virtutibus ornatum esse; ita ut sese dignum ostendat, qui Dei legatus eligatur, ac in omnibus suis actibus demonstret, se non divitias, non mundi voluptates, non honores ac inueniam gloriam querere, sed solo Dei amore agere, ac hujusmodi uti ministerio ad procurandam eternam hominum salutem, et Dei gloriam promovendam augendamque. Si hæc præferat argumenta virtutum homini, qui se Dei legatum nominet, operibus suis omnem imposturæ suspicionem excludit.

Sed fieri potest, ut callidi homines has virtutes simulent et fingant, atque, ut si etiam, qui bona fide agunt, imaginationis ludibria pro divina revelatione habeant et evulgent; quamobrem necessarium est, ut homo probus, qui se Dei legatum dicat, divinæ missionis, sive legationis suæ indubia atque perspicua signa demonstret: sive potius, necesse est, ut Deus, qui hujusmodi hominem elegit, per clara argumenta significet, a se missum esse, ac per hunc coelestem ipsius doctrinam patofieri. Haec vero signa per miracula exhibentur, et per orationes eventu comprobatas.

(130. V. Miraculum vocamus effectum singularem, cuius causa, sive ratio sufficiens non reperitur in universalium causarum serie; sive quod in idem recidit, effectus, qui supra naturæ vires, vel præter stabilitum rerum ordinem fiat. Deistæ, quos refellimus, cum Deum mundi auctoren rectorumque agnoscant, fateantur etiam necesse est, possibilia esse miracula. Si seriem ipse constituit et conservat rerum naturalium, et si leges ipse stabilivit et custodit, quibus res contingentes reguntur, quis dubitet, quin effectum procreare valeat, cuius sufficiens ratio in serie causarum naturalium non contineatur? quin efficere opera possit, quæ creatarum rerum vires superent, et qui agere valeat, secus ac stabilitus rerum ordo postulare videatur? Id adeo clarum est, ut demonstrato adversus Spinosa et Pantheistas, existere Deum infinite potentem ac liberum, qui libere hunc mundum condiderit, conservet et regat, superfluum omnino censemus, de miraculorum possibilitate adversus impios illos homines disputare. Nec difficile est demonstrare, convenire Dei bonitati atque sapientiæ per miracula sese supremum mundi rectorem ostendere, qui per suam revelationem hominum ministerio promulgata, homines doctrinam doceat, quæ necessaria ipsis est ad eternam felicitatem comparandam. Convenit enim, et necessarium est, ut probavimus, hanc fieri revelationem. At necesse quoque est, ut Deus clare significet divinam hominum missionem, ac factam per ipsos revelationem; id vero cum ante per miracula fiat, palam est, convenire Dei providentiæ, ut hanc ob causam miracula fiant.

(131. VI. Neque dicant, miracula non adeo facile posse ab hominibus cognosci, ideoque pro characteribus ac perspicuis notis habere non posse. Nam ad cognoscenda vera miracula, opus non est omnes metiri quoquot sunt in natura vires, sed sat est evidenter cognoscere, effectus, qui ad invocationem veri Dei fiant, vel esse præter stabilitum rerum ordinem, vel vires omnino excedere earum causarum, quæ ad effectus productionem applicentur; ideoque fieri non posse, nisi virtute ipsius Dei, qui ab homine invocatus statuitur, ut per effectum illum testetur assertaru veritatem. Fao, hominem ex. gr. qui se a Deo missum asserat, invocato Dei nomine, sole vocis sua-

imperio suspensum detinere in aere hominem ex alta turri carentem, sistere aquarum fluminis cursum, vel retrorsum aquas illas impellere, vel magnum incendium extinguere, ac cæco homini visum, vel mortuo vitam restituere; quis non intelligat, effectus istos humanæ vocis vires excedere, ac sola omnipotens Dei virtute fieri? Nullus sane hominum est, qui hujusmodi opera, Dei prodigia ac miracula esse clare non agnoscat, et qui illico non intelligat, per hujusmodi miracula Deum comprobare veritatem ab eo assertam, qui ipsum invocaverat. Patet ergo, eam in miraculis inesse evidentiā, quæ pro charactere veritatis stabiliri possit.

(132. VII. Miraculis accedunt prophetiam eventu comprobatae. Est autem prophetia prædictio rei contingenter futuræ, scilicet quæ nondum evenit, dum prædicta est, et quæ neque ex causis naturalibus, neque ex præsenti rerum constitutione cognosci ullmodo potuit. Perspicuum autem est, hujusmodi futura cognita hominibus esse non posse; cum nullam causam, nullumque medium habeant, per quod valeant illa cognoscere. Ei ergo tantum cognita esse possunt hujusmodi futura, qui cognitione sua totam rerum naturam, quantum ipsa loco et tempore pateat, comprehendit. Hæc vero cognitione soli Deo competit; ergo prophetæ eventu comprobatae, non nisi a Deo esse possunt. Fac ergo hominem, qui se Dei legatum dixit, miraculis ac prophetia eventu comprobata missionem suam, ac revelatam doctrinam comprobasse, annon habes satis perspicuas notas, quæ divinam revelationem designuent?

(133. VIII. Neque his notis contenti sumus. Etsi sciamus, veram prophetiam a solo Deo esse posse, ac miracula, quæ ad invocationem Dei fiant, non posse falsam doctrinam comprobare, tamē ne ex conflictis a cacodæmonie prodigiis, aut ex falsis et antiquis impostorum prophetiis, suspiciovis umbra saltem apud imperitum vulgum supersit, supra recensisit alterum characterem subnectimus in ipsa doctrina revelata positum. Doctrina itaque revelata omnino respondere debet sanctitati, bonitati, justitiae ac reliquis Dei attributis; pro revelata enim haberi nequit, nisi omnino Deo digna sit. Primo itaque, cum revelata doctrina sit in subsidium rationis, cum recta ratione pugnare non potest, sed eam perficere debet circa Dei, ejusque attributorum, ac providentiae cognitionem, et per leges virtutumque præcepta. Secundo, quæ supra vires infirmæ nostræ rationis revelatio proponit, talia esse debent, quæ insigni aliqua præstantia incomprehensibilem Dei perfectionem nobis commendent, et Dei gloriam, ac hominum felicitatem promoveant. Hac enim ratione intelligimus, mysteriorum revelationem fini respondere Dei erga homines providentiae consentaneo. Tertio, cum verum adversari vero non possit, necesse est, ut omnes divinæ revelationes invicem consentiant, et posteriores cum prioribus non

FERRAR. VI,

pugnant. Quæ quidem consensio omnino necessaria est, ut Deo revelatio tribuatur, qui nec falli, nec fallere potest.

(134. IX. Itaque ii sunt characteres, quibus revelata religio demonstratur. Sunt præterea notæ quædam, quibus perspicue quoque ostenditur vera Dei Ecclesia, quæ omnino consentaneæ, sunt peculiari illi curæ, qua Deus conservare velit semel stabilitam societatem credentium, cui depositum concredit divinæ revelationis, ac assistentiam illam promisit, quæ necessaria est ad istud semper intactum conservandum. Vide art. nostrum *De Ecclesia*. Interim vero sit.

Propositio prima.

Quatuor supra recensiti characteres evidenter veram demonstrant revelatam religionem.

(135. Dem. Doctrina, quæ nihil erroris admistum habeat, sed tota ad Dei gloriam promovendam, et ad procurandam veram hominis felicitatem etiam vitæ futuræ ordinata sit, veluti divinitus tradita nobis exhibetur, tum quod ex historia humana constat, homines proprio studio, ac infirmæ rationis usu hanc esseQui non possè; tum quia doctrina hæc veluti medium aptum et necessarium concipi debet, quo homo ad propositum a divina providentia finem perveniat; cum fieri nequeat, ut Dei sapientia stabilitus sit hominis finis, quin ei media manifestaverit ad illius consecrationem necessaria. Accedat huic doctrinæ viri probi, justi et sancti testimonium, hominis scilicet, in quo solum deprehendamus Dei ac veritatis amorem, ac unicum studium promovendæ Dei gloriam, veræque hominis felicitatis procurandæ. Si hic homo Dei nomine doctrinam illam promulgat, jam satis habes, quo cœlestem illam ac divinam putas. Fac vero, hunc hominem prophetiis eventu comprobatis revelationem confirmare; ac invocare deinde Deum, ut palam per miracula testetur, suam atque divinam esse doctrinam. Si ad hanc invocationem, ac solo vocis imperio hominis Dei nomen invocantis repente v. gr. dividantur fluminis aquæ, et retrorsum etiam impellantur, aut magnum extinguatur incendium, vel cæco homini visus, aut mortuo vita restituatur, ita perspicuum est, doctrinam ita promulgatam a Deo traditam esse, ut homo, etsi velit de hoc dubitare, non possit. Nam homo, qui se Dei ad id legatum dicat, statuit omnino fide dignus, et qui nullam mentiendi causam habeat; non doctrina, quam proponit, ad privatam illius utilitatem, sed ad communem humani generis felicitatem, et ad solam Dei gloriam promovendam ordinata est, atque ita perfecte morum præcepta, religionis officia, Dei attributa, mysteria ad manifestandam Dei præexcellentiam aplissima, ac statum vitæ futuræ representare supponit, ut vel, hac de causa quodam divinitatis charactere insignita demonstretur. Ergo dum a Dei legato, qui missionem suam et doctrinam probet per miracula et prophetias, evulgetur atque explicetur, ita clare

veluti divina exhibetur, ut non possit eam homo non agnoscere pro divina; ergo per evidentes characteres proponitur. Itaque cum demonstratum superius sit, ita homines in hac rerum universitate constitutos esse, ac natura sua comparatos, ut necesse sit, per externam revelationem institui in religionis officiis eos debere, perspicuum est revelationem hujusmodi characteribus consignatam eisdem convenire. Cum autem omnes cultæ gentes, ut alias diximus se revelatam religionem habuisse semper, ac ubique asseruerint, inquirendum nunc est, quemnam gens fuerit, in qua vera et divina revelatione facta, et deinceps intacta conservata sit. Incipiemus vero a paganorum religione.

Propositio secunda.

In ethnikorum sive paganorum religione characteres divinæ revelationis desiderantur

(136). Divina revelatio doctrinam falsam exhibere non potest, falsa enim et erronea doctrina a Deo esse non potest, qui nec falli, nec fallere potest. In paganorum vero religione plures errores occurserunt circa Dei naturam, et attributa, circa Dei cultum tum internum, tum externum, et circa ipsa quæque naturalis legis præcepta, ut superiori in capite ostendimus. Deinde legislatores, qui se a Deo cum legibus religionem accepisse asseruerunt, a falsis diis manifestatam religionem finixerunt, scilicet Numa a dea Egeria, et alii vel ab Apolline, vel a Jove, vel ab alia conficta divinitate, ut in primo capite diximus: et ex eorum historiis constat, vel comparandi, vel stabilendi imperii gratia revelationes illas evulgasse, quæ sane res manifesta præferunt calliditatis et imposturæ indicia. Desunt ergo in paganorum religione divinæ revelationis characteres. Scio eorum scriptores miracula quedam recensere, et oracula deorum, quos ipsi colerent; sed cum in eorum religione characterem defuerit divinæ legislationis, et cum doctrina non solum sine nota fuerit divinæ doctrinæ, sed etiam falsa et erronea in plerisque capitibus fuerit, manifestum est defuisse characterem illum divinæ revelationis, qui excludere quoque debet suspicionem, qua dubitare aliquis posset prodigia conficta esse, aut ope cacodæmonis peracta. Imo cum doctrinæ falsæ, et rectæ rationi contrarie Deus auctor esse nequeat, qui nec falli, nec fallere potest, jure meritoque præsumimus, aut non fuisse apud idololatras miracula, aut, quæ pro miraculis habebantur, fuisse maligni spiritus opera, quibus Deus passus est homines deludi in peccati, quia a vero cultu defecerant. Rursus, quæ narrantur ab ethnikis miracula, velut nulla sufficienti testium fide suisulcia rejiciuntur etiam ab eorum scriptoribus, ut videre est apud Livium et Ciceronem, aut facta perhibentur in recessu et noctu coram uno vel altero, quorum oculis falsa rerum specie facile a calidis viris imponi potuit, vel effectus fuerit, qui in admirationem ignaros trahebant, ductio ex. gr. ferri per magnetem, et similia, quæ usus fuisse arte ad ostendanda pro-

digia Simonem Magum, et Apollonium Tyneum scribunt Julianus multique antiqui Patres. Quod vero ad oracula spectat, Aristoteles, et Cicero, atque ethnici scriptores nullam illis fidem adhibuerunt. De gentium vero vaticiniis ita scribit Eusebius, l. IV *Præp. evang.*: «Multi vatum, atque aruspicum, non solum priscis, sed etiam nostris temporibus tormentis in judicio coacti, universam rem suis inventionibus fieri edixerunt; a quibus modis quoque artificii exquisitus patefactos non ignoramus, qui tanquam seductores, et malefici viri, ultimo supplicio secundum leges affecti sunt. Quæ res adeo claræ sunt, ut neminem lateant. »

Propositio tertia.

In Mahomedana religione divinæ revelationis characteres non insunt.

(137). In Mahomedie defuit Dei legati character; is enim diu raptor fuit, ut legitur in ipsius chronicè verso ex Arabico, sicut semper mulierosus, ut legitur in Alkorano, Sura 42 et seq., ac imperium vi, prædonum ope atque armis sibi comparare studuit. Ubi ergo probitas vitæ fuit, qua se dignum exhiberet, qui Dei legatus eligeretur et qua ostenderet, se solius Dei gloriam et hominum felicitatem, non vero commodum, voluptatem, gloriam suam et imperium quæsiisse? Imo cum omnia eo direxisset, ut alios sibi subjeceret, ut imperium acquireret, ut voluptatibus frueretur, manifesta præbuit callidi impostoris indicia. Desiderantur etiam in ipso divinæ missionis signa; nullo enim miraculo missionem suam probavit, ut ingenue fatentur nonnulli ipsius sectatores, et ipse quoque testatur in Alkorano ubi sepe scribit se non missum, ut miracula faceret; quæ vero a nonnullis ipsi tribuntur, vel ea sunt, quæ humana arte effici potuerint, ut miraculum de columba ad aures advolante; vel quorum nulli sunt testes, ut dum aiunt cælum noctu ipsi loculum; aut quæ sui absurditate refelluntur, ut illud de magna lunæ parte in ipsius manicam delapsa, quæ ab ipso postea remissa fuit ad reddendam sideri rotunditatem. Præterea tradita ab ipso de Deo, et moribus, atque religione doctrina plerisque in capitibus cum recta ratione pugnat; nam Deum corporeum facit, limitatum ac fato subjectum; polygamiam simultaneam probat; et ut a mittam, contra naturæ legem, religionem, quæ libero interno animi obsequio constare debet, armorum vi extorquendam et propagandam tradit. Pleraque demum inepta prorsus veluti divinitus revelata exponit; scilicet, angelos corporeos esse, et ex igne factos, dæmones vero ex igne venenato, Sura 15, item angelorum cum mulieribus commercia, atque mortem eorumdem et resurrectionem, etc. Ad bona vero quod spectat alterius vitæ, quorum spes alicere homines ad virtutem debet, ea in corporis voluptatibus constituit, quæ virtuti obstaculo sunt, atque etiam contrarie. Quid vero si anachronismos, et pulida Alkorani expendamus commenta? Sura 36 Ismaelem

cum Isaaco ab Abramo patre sacrificando confundit; *Sura 19* Eliam Mosi synchronon facit; et *Sura 3* Mariam Jesu Servatoris matrem Abramam et Aaronis sororem facit: atque in iis et aliis bene multis tam se prophetam exhibet, qui nec praeterita scire potuerit. Sed, ut unum saltem ex putidis fabellis afferamus exemplum, *Sura 9*, scribit Jesum mortuum non fuisse, sed clam subductum in cœlum, cruci vero affixum quoddam ipsius simulacrum. Quæ cum ita sint, facile quisque intelliget, in Mahumedi religione non solum deesse notas divinæ revelationis, sed reperiri quoque manifesta imposturæ argumenta.

(138). Quæ contra Christianos Mahomedani opponunt, puerilia prorsus sunt, et quæ in tractatibus de Trinitate et incarnatione a nostris theologis explicantur. Quærunt enim, quomodo Deus, qui uxorem non habeat, generare filium potuerit, et huic similia: sed hæc in tractatu, ut dixi, de Trinitate exponuntur. Aiant etiam, corruptos esse evangeliorum codices, sed in tractatu de sacra Scriptura facile falsitatis convincuntur.

(139). Ostendendum hic esset, in data per Mosem religione divinos characteres fuisse; sed id brevitatis causa omittimus, ac sat dicimus adversus Judeos, atque infideles, et incredulos omnes ostendere, hos in Christi religione reperiri.

Propositio quarta.

In Christi religione divinæ revelationis characteres omnino perspicui sunt.

(140). Dem. Christus hujus religionis auctor, I. ea in mundum venit æstate, in qua Judæi fere omnes, ac nonnullæ etiam ex gentibus promissum longe antea a Deo Messiam exspectabant, ac se Messiam illum esse dixit; et cum ipse, tum quotquot deinceps fuere Christiani completas in ipso demonstraverunt prophetias, in quibus a pluribus sæculis. futurus Messias prænuntiatus fuerat; nec id revocari in dubium potest, cum etiam nunc existent libri antiquorum Judæo gentis prophetarum, in quibus hujusmodi prædictiones leguntur. II. Vir fuit vitæ omnino inculpatæ; nam ne ipsi quidem falsi testes ab iis exhibiti, qui eum per invidiam Pilato morti damnandum tradiderant, quidpiam contra ipsum deponere potuerunt, ut ex ipsius Pilati confessione constat, quam in illa historia legimus, de cuius fide dubitari nullo modo posse infra probabimus. III. In eorum confirmationem, quæ assereret ipse, atque doceret, opera adhibuit sua, inquiens: « Si non vultis mihi credere, operibus credite. » IV. Opera, quæ ad comprobandam divinam ipsius missionem ac doctrinam, recensentur ab iis, qui oculati testes fuere, qui nullam mentiendi causam habuere, qui illam scribendo et prædicando non alium sibi proposuere finem, quam Dei gloriam et alterius vitæ præmia, quæ solis virtutum sectatoribus, et a mendacio abhorribus parata esse credebant, qui demum adeo constantes in iis asserendis fuere, ut

suppliciis ac crudelissima morte assertionum veritatem comprobaverint. Tales enim fuere evangelistæ et apostoli, quos mortem crudelissimam subiisse scimus, pro illa sustinenda veritate, quam litteris consignaveræ; ac palam ubique prædicaverunt. V. Horum operum ac prodigiorum summa hæc est: Christus solo voluntatis suæ nutu aquam in vinum convertit in Canæ Galilææ nuplii, cæcis visum, surdis auditum, ac mortuis plurimis, etiam quadriganis et fetentibus, vitam restituit, atque hæc palam et spectante multitudine, inter quos illi quoque fuerunt, qui eadem scripserunt et prædicaverunt. Rursus prædictis mortem suam, et qua ratione tradendus esset in manus peccatorum, ut pro hominum salute cruci affigeretur; prædictis quoque futuram post triduum corporis resurrectionem et ascensionem in cœlum, et alia bene multa, quæ brevitalis causa omittimus. Resurrectio vero post triduum, ut prædicterat ipse, contigit, et post resurrectionem per dies quadraginta cum hominibus vixit, doctrina sua illos instruendo, ac sese videndum exhibuit, et palpandum tum duodecim discipulis simul congregatis, tum quingentis simul unitis, tum etiam aliis bene multis, quos testes oculatos esse voluit resurrectionis suæ, et etiam ascensionis in cœlum; spectante enim ipsa multitudine post dies quadraginta a resurrectione in cœlum ascendit. Quid plura? Promiserat se missurum Spiritum sanctum, qui docturus apostolos et discipulos esset omnem veritatem; ac ipsa Pentecostes die secundum factam promissionem, datis visibilibus signis, super apostolos ac discipulos stetit, qui rudes ac piscaiores homines cum essent, illico cœlesti et divina doctrina instructi loqui coeperunt variis linguis magnalia Dei coram Arabibus, Judæis, Elamitis, Parthis, Romanis, Ægyptiis, quorum quisque illos veluti propria, in qua natus esset, lingua, loquentes audivit. Hæc ab eis scripta leguntur, qui vel oculati testes fuere, vel a multis accepérunt, qui illa viderant; præterea viri hujusmodi, quos in testes delegat divinæ missionis suæ, miraculorum, resurrectionis, ac aliorum, quæ diximus, ita de veritate persuasi fuerunt, ut Christum adorandum gentibus proposuerint, quemadmodum constat ex loca Christianorum historia, ac innumeris miraculis prædicationem suam comprobarunt, quod vel ipsi Hebrei ac ethnici scriptores testantur, qui arte magica et ope cacodæmonis peracta illa scripserunt. Accedunt etiam tum illorum multitudo, qui Christi fidem suscepérunt, tum invicta constantia illorum, qui hanc prædicaverunt; cum nulla alia causa, nisi veritatis, ac Dei amore et spe illorum præmiorum, quæ parata annuntiaverunt solis hominibus virtutem sectantibus, induci potuerint, ad tot labores, tormenta, supplicia ac mortem crudelissimam subeundam, pro iis confirmandis, quæ gentibus promulgarent.

(141). Nec fingi potest, ope maligni spiritus patrata fuisse miracula illa, tuu quæ

vulgata a Christo ejusque ministris doctrina malignis hujusmodi spiritibus adversatur; prohibet enim malos spiritus coli, atque ab illa corporis immunditia retrahit homines, qua mali spiritus delectantur. Constat deinde, vulgata atque recepta Christi doctrina, cessasse apud homines dæmonum cultum, atque magiam, et coli Deum ceperisse cum illorum detestatione. Sed neque sapientia et Dei bonitati convenit, ut credamus passum ipsum fuisse, dæmonio artibus illudi hominibus ab omni malitia prorsus alienis, et qui ipsum metuerent, cujusmodi fuere primi Christi discipuli, quorum vita omnino inculpata fuit, et qui Dei amore mortem quoque subiere. Hæc urgeri adversus quoque Judeos possunt, et quidem validius: dum enim supra dicta expendantur, palaam sit, longe clariores esse in Christi, quam in Mosis religione, divinae revelationis characteres.

(142.) Ostendimus, in Christo characteres fuisse divinae missionis, atque ex dictis facile patet, etiam in illis, quos elegit Christus, et ad vulgandam misit revelatam religionem, hujusmodi characteres fuisse. Ilenim apostoli fuere, homines nempe, nec divitiarum cupidi, nec bonorum, nec voluptatibus inclinati, sed solo Dei, et proximi amore incitati, ac Dei unice gloriam ac salutem hominum procurantes. Rudes ac piscatores homines erant, sed in comprobationem divinae missionis variis linguis loquebantur, divinam et arcanam doctrinam explicabant, atque innumeris miraculis istam comprobaverunt, ut jam diximus. Per horum successores, quibus non semel perpetuam divini spiritus assistentiam promisit, intactum servatum voluit depositum divinae revelationis, ut revera conservatum est usque adhuc. Quid demum de doctrina dicemus? Hæc sane sola est, quæ sufficiat ad veram revelationem comprobandam. Hæc enim talis est, quæ vere ad Dei gloriam promovendam ordinata sit, et quæ unice ducat ad veram hominis felicitatem procurandam cum praesentis, tum vitæ futuræ. Nil enim in ipsa de Deo indignum atque repugnans asseritur, ut legentibus nostros theologos manifestum sit. Proponuntur sane mysteria humanæ mentis nostræ captum superantia, optissima tamen ad sublimem Dei excellentiam, ac incomprehensibilem ipsius naturam demonstrandam, et ad sovendum in nobis humilitatem exercitum, et debitum enti prestantissimo cultum. Per mysterium enim Trinitatis, incomprehensibilis divina natura, per mysterium incarnationis et Eucharistiae, incomprehensibilis Dei erga homines amor, et per mysterium praedestinationis et gratiae, incomprehensibilis ostenditur Dei providentia, nec quidquam, ut dixi, in iis repugnans occurrit. Ad homines quod attinet, doctrina Christi Deum exhibet, ut summum bonum, cuius unice possessione per claram visionem et fruitionem beati esse possumus, quo quidem in recta rationi conformius esse potest; nam clare intelligimus beatitudinem nostram

non posse consistere in bonis fortunæ, quæ desiderii et timore homines turbant, non in voluptatibus corporis, quæ rationem turbant, ac humanas passiones, quæ nostræ miseriæ veluti fontes habentur, sovent et augent, non in virtute et gloria inde secula, cum hec humanam superbiam, ac immoderatum sui ipsius amorem foveant, ex quo pars maxima humanæ miseriæ oritur. Itaque non in alio, quam in Deo summo bono et immutabili, ultimus finis hominis stabiliri potest: ad hunc finem referri debent omnes actiones nostræ, si rectam rationem sequi velimus. Atqui id tradit Christi doctrina, quæ Deum summe bonum ita amare nos jubet, ut non nostram, sed Dei tantum gloriam procuremus, quæ ratione conatus superbiis cohibet, quibus miserrimi homines fiunt, et humilitatem, patientiam, aliasque virtutes sovet ad tranquillam et beatam vitam agendam necessarias. Jubet præterea, Dei amore alios homines amandos esse, ac aliis præstanda, quæ fieri nobis optemus, et amandos quoque inimicos, illisque beneficendum, a quibus mala recepimus, unde mutua illa benevolentia oritur, ex qua hominis in societate felicitas pendet. Et ut in eadem societate securitas illa vigeat, sine qua tranquilla ac beatâ vita esse non potest, non solum sub pena æterni supplicii proibet aliena rapere, vel aliorum iura laedere, sed etiam desiderare illa, et concupiscere. Quibus si addantur, quæ præscribit de multis conjugum officiis, deque conjugii indissolubilitate, ac de debito parentibus, magistratibus, ac principibus obsequio, manifestum fit, talem esse Christi doctrinam, quæ modum præscribat unicum, quo homines optatam in terris felicitatem habere possint, et ad felicitatem illam obtinendam præparentur, quæ velut merces in alia vita speranda est. Accedit etiam, ad inspiraudam humilitatem, spem ac fiduciam, sive jucundam expectationem hominibus, necessarium esse docere internum Dei auxilium, quoad agentium Dei amore excitentur et adjuventur, atque istud auxilium vere potentibus semper præsto esse. Ex quo ita argumentamur. Illa doctrina Deo digna ac divina haberi potest, quæ Dei præexcellentiæ apissimo ad debitum Deo cultum excitandum, et sovendum modo demonstret, quæ in homine virtutem promoveat, ac cetera ad beatam vitam agendam necessaria, quæque hominem ipsum tuto ad ultimum suum, seu æternæ felicitatis consecutionem dirigat. Hujusmodi est tradita à Christo doctrina; ergo

Propositio quinta.

Inter varias sectas, quæ inter Christianos viagent, sola Romano-catholica est, quæ recte late a Deo religionis characteres retinet.

(143.) Dem. Dei providentia exigit, ut eadem cura, quæ humano generi religionem manifestat, eamdem integrain atque intactam conservet. Sicut enim decet divinam Providentiam ita hominibus religionem promulgare, ut per obvios characteres constet a

Deo traditam esse, ita decet ita eam conservare, ut iisdem conspicuis characteribus demonstretur profectam a Deo esse, atque infallibili ejusdem cura conservari, ac sarcinam tectam custodiri. Non minus enim ut tuta ab eo tradita regula suscipi ab illis debet, qui revelationem habuere, quam ab ipsis, qui eamdem deinceps amplecti ac servare tenentur. Nam ut ipsis, ita et istis veluti divina proponi ita debet, ut a falsis secernatur sectis, et ut veluti tutissima aeternae salutis regula agnoscatur. Itaque per certas notas ac conspicuos characteres constare hominibus debet societas, quae divinæ revelationis depositum a Christo accepit, ac intactum per idoneos ministros, divinæ Providentiae cura, conservaverit. Nam sine iis characteribus constare hominibus non potest de divina revelatione, ac de necessaria ad salutem regula, ut ex dictis liquet. Inter varias vero Christianorum sectas, quæ invicem dissident, circa puritatem doctrinæ revelatæ, adeoque circa tutissimam aeternæ salutis regulam, sola Romano-catholica est, quæ notas et characteres servet divinæ revelationis intactæ Dei providentia conservatæ. Nam in sola Romana Ecclesia ministri sunt, qui per legitimam deputationem, sive ordinationem, suam missionem a Christo factam probant, et quibus divinis revelationis depositum traditum ea lege fuit, ut nunquam defutura sit infallibilis Dei assistentia, qua ita regantur, ut in deposito fidei custodiendo errare nequeant. In sola enim Ecclesia Romana legitima successio episcoporum

porum adest, quos posuit *Spiritus sanctus regere Ecclesiam Christi*, ut legitur in Actis apostolorum; qui per legitimam ordinacionem, non interrupta serie, ab apostolis trahunt originem; qui acceptam a majoribus religionem plebi proponunt et explicant; et quibus inerrantia privilegium, dum docerent, a Christo promissum fuit, ea ratione, quam in art. de Ecclesia demonstravimus. Alii enim Christiani non a Christo, et ab apostolis missionem suam ostendunt, sed vel a Nestorio, vel ab Eutychete, vel a Calvino, Luthero, aut ab aliis viris e Christi Ecclesie communione dejectis. Deinde, factentibus hereticis, in aliis sectis miracula desunt, quæ ostendunt Dei curam in demonstranda hominibus vera ab ipso revelata religione; in Ecclesia vero Romana haec semper viguere atque vigent, ut discurrenti per singula istius historiæ saecula liquet, praesertim ex actis canonizationis sanctorum, in quibus omnino demonstrata miracula exhibentur. Sunt etiam in Ecclesia Romana eximiae sanctitatis viri, quorum vita sanctitas miraculis quoque comprobatur, quæ etiam ostendunt visibilem providentiae curam, in conservanda in hac societate revelata religione. Quibus si addantur reliquæ veræ Ecclesiæ notæ in supra cit. art. demonstratæ, palam fieri, evidenter morali constare, solum Romanam et catholicam religionem veram esse. Haec paucis indicavimus, fusius vero in nostro hac de re vulgando opere exponemus (130).

RELIGIONES REGULARES ET MILITARES.

ARTICULUS I.

Quoad ea quæ concernunt religiones in genere.

SUMMARIUM.

1. Religio unde dicta; ad num. 3. — 4. Religio seu status religiosus quid sit. — 5. Religiosus seu regularis quid sit. — 6. Religiosus et regularis idem significant et solum different, quod *ly religiosus* venit a verbo *religio*: *regularis* vero a *regula*. — 7. Tria vota, paupertatis scilicet, obedientiæ, et castitatis perpetuæ sunt omnino de essentia religionis; adeo ut sine illis religio aliqua proprie dicta nullatenus consistere possit. — 8. Tria dicta vota sunt de essentia religionis ex jure divino: adeo et nec Papa possit dispensare in sensu composito, quod aliquis sit, et maneat proprie religiosus, et tamen non sit astrictus tribus allegatis votis; quamvis ex aliqua gravi causa bonum commune concerne posse dispensando ex religioso facere non religiosum, et ei concedere facultatem ad saeculum redeundi et nubendi. — 9. Affertur ratio. — 10. Status religiosus a Christo Domino sic institutus, eo invitante et hortante statim ab initio Ecclesie huius susceptus ab ipsis apostolis ac aliis Christi discipulis. — 11. Dicta tria vota potius, quam alia fuerunt constituta pro essentia status religiosi, quia per ea homo perfectius se consecrat et unit Deo. — 12. Ante adventum Christi nulla fuit vera, et proprie dicta religio cum dicitur tribus essentialibus votis. — 13. Quamvis in lego naturæ, et in lege

scriptis quedam religiosi status vestigia, ac figuræ fuerint; tamen pro tunc nulla fuit vera, et proprie dicta religio cum professione dictorum trium essentialium votorum. — 14. Verus et perfectus status religiosus secundum essentiam cum tribus dictis votis fuit primo, et immediate institutus a Christo Domino. — 15. Secundum autem peculiares, et certas vivendi regulas religionis essentia superadditas fuerunt a variis perfectis, et sanctis fundatoribus variae religiones institutæ, et ab Ecclesia approbatæ. — 16. Quamvis dicta tria vota pro essentia status religiosi fuerint a Christo Domino instituta, tamen eorum solemnitas a sola constitutione Ecclesiæ fuit inventa. — 17. Quamvis omnes religiones convenient in substantia dictorum votorum, et in fine principali tendendi mediis ipsis votis ad perfectionem, tamen differunt in accidentibus. — 18. Hinc religio alia est contemplativa, alia activa et alia mista. — 19. Contemplativa quæ sit. — 20. Activa quæ sit. — 21. Mista quæ sit. — 22. Insuper religiones aliae sunt clericales, aliae monachales, aliae mendicantes, et aliae militares. — 23. Religiones clericales quæ sint. — 24. Religiones monachales quæ sint. — 25. Religiones mendicantes quæ sint; ad num. 26. — 27. Religiones militares quæ sint. — 28. Professi in illis religionibus militaribus in quibus præter votum paupertatis et obedientiæ, etiam emittuntur perfectum et totale votum castitatis, sunt veri et proprie dicti religiosi. — 29. Professi autem in illis religionibus militaribus, in quibus non emittuntur omnia dicta tria vota substantialia, quamvis sint, et dici possint.

(130) Illic spectat nuperimum Valsechii opus pro catholica religione.

religiosi cum addito *militares*; non sunt tamen, nec dici possunt absolute et simpliciter, proprie et rigorose *religiosi*. — 30. Utilissimum semper fuit, et adhuc est Ecclesia catholica, vigore in ea religiones. — 31. Innocentius III divinam habuit visionem, quae vidit Lateranensem Ecclesiam convulsis fundamentis ruine propinquam, et jam labientem seraphici sancti Patris mei Francisci suppositis humeris sustineri. — 32. Hinc in coronatione Papæ tertia collecta seu oratio canitur de S. P. N. Francisco. — 33. Insuper utilissimum ac summe expediens est, quod plures et variae instituta sint et vigeant. — 34. Nemnia tamen, et excessiva multitudo, et varietas religionum, tanquam confusione causativa, est vietanda. — 35. Religiones in specie, quamvis plures sint, tamen sere omnes sub quatuor principalioribus regulis militant, videlicet S. Basillii, S. Augustini, S. Benedicti, et S. P. N. Francisci, exceptis aliquibus infra assignandis, ad n. 36.

(1. Religio secundum D. Isidorum, lib. x *Etymol.*, cap. 19, dicitur a *relegendo*, ibi : « Religio nominatur a *relegendo*, » quod est verbum compositum ex propositione *re*, et *lego, legis*, et significat semel atque iterum legere ea, quae sunt Dominicci cultus, quia religiosus re legit atque retractat, id est iterum atque iterum legit et tractat ea, quae ad divinum cultum spectant; quæ enim sunt Dominicci cultus, frequenter in corde sunt revolvenda, ut dicit D. Thomas, 2-2, quæst. 81, art. 2, juxta illud *Proverb.* ii : *In omnibus viis tuis cogita illum.*

(2. Sanctus autem Augustinus, lib. x *De civitate Dei*, cap. 4, dicit quod religio dicitur a *relegendo*, ibi : « Religio ex hoc dicta, quod Deum re eligere debemus, quem amiseramus negligenter; » et est verbum compositum ex præpositione *re*, et *eligo, eligis*; quod significat iterum atque iterum ligare id quod semel erat ligatum; et tenet etiam D. Augustinus, *Lib. de vera religione*, tom. I, cap. ult., ubi post multa alia verba inquit : « Religet nos uni omnipotenti Deo vera religio; » et amplectitur etiam S. Thomas, 2-2, qu. 83, art. 1, et in *Opuscul.* 19, cap. 1, in princip., ubi dicit : « Nomen igitur religionis, ut Augustinus, *Lib. de vera religione*, innuere videtur, a *relegando* sumptum est. »

(4. Religio seu status religiosus « est fidelium ad christianæ charitatis perfectionem tendentium editis votis perpetuæ obedientiæ, paupertatis et castitatis, stabilis in communione vivendi modus ab Ecclesia approbatu. » Est in re communis.

(5. Religiosus autem, seu regularis « est persona, quæ, emissis tribus votis substantialibus, in aliqua religione ab Ecclesia approbata vivit, ibique abjectis hujus seculi curis, et perfectionis impedimentis, propriaque abnegata voluntate et carnis oblectamentis, ad id solum incumbit, ut ad perfectionem veniat Deoque perfecte serviat. » Sic in re communis : (6. unde re-

ligiosus et regularis idem significant et solum differunt, quod *ly religiosus* venit a verbo *religio*; *regularis* vero a *regula*, quam' quivis regularis proficitur.

(7. Hinc tria dicta vota, paupertatis scientiæ, obedientiæ et castitatis perpetuæ sunt omnino de essentia religionis adeo ut sine illis religio aliqua proprie dicta nullatenus consistere possit. S. Thom., 2-2, quæst. 186, art. 1; Miranda, in *Manual. prælator.*, tom. I, quæst. 1, art. 4; Pellizzar., in *Manual. regular.*, tom. I, tract. 1, cap. 1, quæst. 2 et 3; Donatus, *Prax. rerum regular.*, tom. IV, tract. 1, q. 5, et communis, ac certa aliorum : argum. cap. *Cum ad monasterium* 6, *De statu monachor.*, et *Extravagant.* Joann. XXII, *Quorundam*, *De verbis*. significat.. § penult.

(8. Tria dicta vota sunt de essentia religionis ex jure divino; adeo ut nec Papa possit dispensare in sensu composito, quod aliquis sit, et maneat proprie religiosus, et tamen non sit astrictus tribus allegatis votis; quamvis ex aliqua gravissima causa bonum commune concernente possit dispensando ex religioso facere non religiosum, et ei concedere facultatem ad sæculum redeundi et nubendi. Miranda, in *Manual. prælator.*, tom. I, quæst. 1, art. 5, conclus. 1; Donatus, *loc. cit.*, qu. 12 et 18; Reiffenstuel, lib. iii *Decretal.*, tit. 31, p. 12, ubi testatur de communis, per text. in cit. cap. *Cum ad monasterium* 6, *De statu monachor.*, in fine, ubi Innocentius Papa III sic expresse dicit : « Abdicatio proprietatis, sicut et custodia castitatis adeo est annexa regulæ monachali, ut contra eam nec Summus Pontifex possit licentiam indulgere: » et *Glossa*, *ibid.*, verb. *Abdication*, dicit : « Papa non potest dispensare, ut monachus habeat proprium existendo monachus, sed de monacho potest facere non monachum; ex quo clare sequitur, quod dicta tria vota non solo jure humano, sed divino requiruntur ad essentiam religionis; quia si solo jure humano essent ad eam necessaria, Papa in iis sine dubio posset dispensare, cuius ipse est Innocentius Papa III, in cap. *Proposuit* 4, *De concessione prebend.*, expresse dicat : « Qui secundum plenitudinem potestatis de jure possumus supra jus dispensare. » Vide verb. *DISPENSATIO*, n. 19 et seq., verb. *MATRIMON. QUOD IMPEDIMENTA*, art. 9, n. 1 ad 9.

(9. Et ratio est, quia status religiosus secundum suam substantiam seu essentiam, non ab aliquo puro homine, sed immediate a Christo Domino fuit institutus; Christus enim ipse homines ad tria illa consilia evangelica est cohortatus, et ad vota perpetua de illis facienda, ut colligitur de paupertate ex *Matthæi* xix, ibi : *Vade et vende omnia quæ habes*, etc. De castitate ex *Matth.* xix, ibi : *Sunt eunuchi, qui se ipsos castraverunt propter regnum cœlorum*. De obedientia, quæ sit per abnegationem sui et suæ propriæ voluntatis, ex *Matth.* xvi, ibi : *Qui vult venire post me, abneget semipsum*, etc., adeoque dici debet esse de jure

divino, non præcipiente, sed consuleante, ut docent communiter doctores mox citandi.

(10. Unde talis status religiosus a Christo Domino sic institutus, eo invitante et hortante, statim ab initio Ecclesie fuit suscep-tus ab ipsis apostolis, ac aliis Christi discipulis, qui, emissis dictis tribus votis, veram vitam religiosam duxerunt, verique religiosi extiterunt, et desumitur clare ex illo *Math. xix.*, ubi postquam Christus requisi-ta ad statum religiosum adolescenti pro-pon-suit dicens: *Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, et da pauperibus, et ha-bebis thesaurum in cælo, et veni, sequere me;* Petrus nomine omnium apostolorum indi-cavit, hunc statum se una cum omnibus aliis jam assumpsisse, dicendo: *Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te, vivendo in obedientia, sine proprio et in castitate; reliquimus omnia, id est bona temporalia, quod fit per voluntariam paupertatem, et uxorem quod fit per castitatem, et secuti sumus te, per obedientiam.* Hinc in *Actib. apostolorum iv. 32*, expresse dicitur: *Multitudinis credentium erat cor unum et anima una, neq; quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis communia.* Ita docent S. Augustinus, epistol. 89, n. 4; sanctus Hieronymus, in lib. contra Jovian., et in *Apolog. ad Pamac.*; S. Joan. Chrysostom., l. iiii *Contra monast.* vita vi-tup.; S. Thom., 2-2, quæst. 88, art. 4 ad 5; Bellarmin., tom. II *Controvers. de monachis*, lib. ii, cap. 5; Joann. Gerson., alphab. 22, *Serm. de Cœna Domini*; Tamburin., *De jur. abbat.*, tom. I, disp. 2, qu. 8 et 9; Hieronymus Plati, *De bono statu relig.*, lib. II, cap 2; Miranda, loc. cit., quæst. 3, art. 1, conclus. 1 et 2; Donat., tom. IV, tract. 1, qu. 7; Suarez, tom. III *De relig.*, l. iii, cap. 2, num. 3; Engel., lib. III *Decret.*, tit. 31, num. 4; Pirrhing, *ibid.*, num. 18; Reiffen-stuel, *ibid.*, num. 19, et alii passim.

(11. Dicta tria vota prius quam alia fue-runt constituta pro essentia status religiosi, quia per ea homo perfectius se consecrat et unit Deo: cum enim homo tria princi-palia habeat, nemip; animam, corpus et bona temporalia, hæc omnia per tria illa vota plene Deo consecrantur. Primum, scilicet anima, per obedientiam, qua reli-giosi voluntas se subjiciendo dispositioni superioris plene Deo consecratur, ita ut religiosus non habeat amplius velle, nec nolle, ut expresse dicitur in cap. *Si religiosus* 21, *De election.* in 6; cap. *Religiosus* 2, *De testament.* item in 6, cap. *Religiosi* 5, *De sepult.*, item in 6. Secundum, scilicet corpus, plene consecratur Deo per castita-tem, dum per eam omni voluntati carnali propter Deum renuntiatur; tertium, scili-cet bona temporalia, plene consecratur Deo per paupertatem; unde de his tribus votis ad propositum sic loquitur Joann. XXII, in *Extravagant.*, incip. *Quorumdam* 1, *De verbor. significat.*, § penult. circa finem, ibi:

«Religio namque perimitur, si a meritiora subditi obedientia subtrahantur; magna quidem paupertas, sed major integritas, bo-num est obedientia maximum, si custodia-tur illæsa, nam prima rebus, secunda car-ni, tertia vero menti dominatur et animo. »

(12. Ante adventum Christi nulla fuit ve-ra et proprie dicta religio cum dictis tribus essentialibus votis perpetua paupertatis, castitatis et obedientiae. *Communis.* Quam-vis enim in ipsa legi naturæ ante diluvium quædam religiosi status vestigia ac figurae fuerint, ut patet ex illo *Genesis iv*, in fine, ubi de Enos dicitur: *Iste caput invocare nomen Domini.* Quod expositores communi-ter intelligunt de speciali rito colendi Deum, cum ante ipsum, jam Adam, et ju-stus Abel Deum invocaverint. Et in lege ve-teri scripta status religiosus fuerit figuratus in Nazaræis, de quibus fit mentio *Nume-rorum*, cap. vi, et in grege illo, seu cuneo prophetarum psallentium Deo, de quibus *I Reg. x.* Unde S. Hieronymus, epist. 4 ad Rusticum ait: «Filii prophetarum, quos mo-nachos in Veteri Testamento legimus, ædi-ficabant sibi casulas prope fluenta Jordanis, et turbis urbium derelictis, potesta et her-bis agrestibus vicitabant.» Et in Elia et Eliseo, de quibus *III Reg. xvii*; *III Reg. xix* et *IV Reg. 1*, et in Samuele tanquam eorum principe, de quo Genebrardus (131) in *Chronologia*, et ex ipso Tamburinus, *De jur. abbat.*, tom. I, disp. 2, q. 1, dicit: «Nota, quod Samuel primo instituerit con-venitus religiosorum jugiter psallentium; tam-en pro tunc nulla fuit vera et proprie dicta religio cum perfectione dictorum trium essentialium votorum, perpetua paupertatis, castitatis et obedientiae, ut tradunt communiter doctores, quia, ut dicit Apo-stolus ad *Hebreos vii*, 19: *Nihil ad perfe-ciam adduxit lex*, et ad *Galatas iv*, num. 3; dicit, quod tempus veteris legis fuit tem-pus infantiarum, ibi: *Ita et nos, cum essemus parvuli, sub elementis mundi eramus ser-vientes; at ubi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum*, etc.

(13. * Vide, si libet, dissertationem pro-templi ad regulas monasticas e schedis posthumis Lucæ Holstenii præmissam co-dici Regularum, quas sancti Patres mona-chis et virginibus sanctimonialibus ser-vandas præscripsere collecto olim a S. Be-nedicto Anianensi abate, tum a Luca Hol-stenio in tres partes digesto, aucto editoque Romæ 1684 cap. 1*.

(14. Hinc recte concludant communiter doctores, quod verus et perfectus status religiosus secundum essentiam cum tribus dictis votis fuit primo et immediate insti-tutus a Christo Domino, et eo invitante et hortante, statim ab initio Ecclesie ab ipsis apostolis et aliis Christi discipulis fuit su-sceptus, ut patet ex dictis *supra*. n. 9 et 10.

(15. Secundum autem peculiares et cer-tas vivendi regulas religionis substantiæ

(131) Quam multa levia et commentilia in chronographia libros, quos edidit, Genebrardus intulerit, neminem latet.

seu essentiæ superadditas (post jam institutam a Christo Domino religionis, sive religiosi status substantiam) fuerunt a perfectis et sanctis fundatoribus variæ religiones institutæ, et ab Ecclesia approbatæ; ita ut quælibet earum suum specialem habeat fundatorem seu institutorem: quamvis enim Christus religionem, seu statum religiosum instituerit secundum substantiam; tamen accidentalia ejusdem reliquit Ecclesiæ determinanda; sicuti quamvis Christus ipse instituerit sacramenta quoad substantiam, tamen accidentalia eorum reliquit Ecclesiæ determinanda. Sic communis doctorum. (16. Sicuti etiam quamvis dicta tria vota pro substantia seu essentia religionis, seu status fuerint a Christo Domino instituta, ut patet ex antea dictis; tamen eorum solemnitas a sola constitutione Ecclesiæ fuit inventa, textu expresso in cap. *Quod rotum unic.*. De voto et voti redemption. in 6, ibi: « Nos igitur attendentes, quod voti solemnitas ex sola constitutione Ecclesiæ est inventa, » et expresse declaravit Gregorius XIII, constitut. incip. *Ascendente Domino*, statuendo, quod religiosi præclarissimæ Societatis Jesu, qui, peracto novitiatu, primam professionem emittunt, pro veris habeantur religiosis, non obstante quod non nisi simplicia tunc edant vota et non solemnia emittant, ibi: « Nos considerantes voti solemnitatem sola constitutione Ecclesiæ inventam esse, triaque hujusmodi societatis vota, tametsi simplicia, ut substantialia religionis vota ab hac Sede fuisse admissa, illaque emitentes in statu religionis vere constitui, » etc., ex quo clare constat, quod votorum solemnitas non fuerit instituta a Christo, sed a sola Ecclesia, et sic quod ipsa Ecclesia possit admittere et approbare ut veram religionem etiam sine votis solemnibus et cum solis simplicibus. Pirrhing, lib. iii *Decretal.*, tit. 31, nro. 10 et sequent.; Reiffenstuel., ibid., n. 14; Suarez, tom. III *De relig.*, lib. iii, cap. 14, n. 9; Donat., tom. IV, tract. 1, quæst. 10: Sanchez, in *Summa*, lib. v, cap. 1, quæst. 2, n. 11; Pellizzar., tom. I, *Manual.*, tract. 1, cap. 1, quæst. 18, n. 26; Rodriguez, tom. I, quæst. 1, art. 4; Henriquez, lib. XII *Summ.*, cap. 5, n. 6, et alii passim.

(17. Unde quamvis orones religiones, seu ordines convenienter in substantia dictorum votorum, et in fine principali tendendi mediis ipsis votis ad perfectionem; tamen differunt in accidentibus, et præcipue in duobus, nempe primo in fine cujusque religionis proprio ac particulari, ad quem quævis religio instituta est, et secundo in diversis mediis et spiritualibus exercitiis, quibus quælibet utitur, tum ad dicta tria vota substantialia exacte observanda, tum ad suum proprium et particularem finem melius obtineendum. Sanctus Thomas, 2-2, q. 188, art. 1; Suarez, tom. IV, *De relig.*, lib. i, cap. 1, nro. 3; Miranda, tom. I, q. 6, art. 2; Pirrhing., loc. cit., nro. 20; Reiffenstuel., loc. cit., n. 21, et alii communiter.

(18. Et hinc religio alia est contemplativa, alia activa et alia mista. *Communis.* (19. *Contemplativa* est, quæ, præter observantiam trium votorum substantialium ex primæva sua institutione, principaliter in contemplatione rerum cœlestium et divinarum se exercet; sicque ad vitam contemplativam potissimum ordinatur. (20. *Activæ* est, quæ principaliter ex primæva sua institutione ordinatur ad vitam activam, et opera misericordiæ, et charitatis erga proximum, sive spiritualia, sive corporalia exercenda. (21. *Mista* est, quæ ultramque includit, scilicet contemplativam et activam, eo quod ex primæva sua institutione ordinata sit, tam ad contemplationem rerum cœlestium et divinarum, quam ad actionem operum misericordiæ et charitatis erga proximum. Suarez, cit. lib. i, cap. 5, n. 7 et seq.; Pirrhing, *loc. cit.*, nro. 1; Reiffenstuel, loc. cit., n. 27; Miranda, loc. cit., q. 6, art. 2, et alii communiter.

(22. Insuper religiones, aliæ sunt clericales, aliæ monachales, aliæ mendicantes, et aliæ militares. *Communis.* (23. Religiones clericales sunt, quæ ex primæva sua institutione principaliter ordinantur ad ministeria clericorum in divino cultu promovendo, et salute animarum procuranda, et tales sunt religiones canonicorum regularium. Sanctus Thomas, 2-2, q. 189, art. 8, ad 2; Suarez, cit. lib. i, c. 7, n. 6; Pirrhing, *loc. cit.*, n. 25, et alii passim.

(24. Religiones monachales sunt, quæ ex primæva sua institutione principaliter ordinantur ad vitam contemplativam et solitariam. Sanctus Thomas, *loc. cit.*; Suarez, *loc. cit.*; Pirrhing., *loc. cit.*, nro. 21; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 26; Barbosa, lib. i *Jur. ecclesiast. univers.*, cap. 41, n. 15, et alii communiter, argum. cap. *Placuit* 1, caus. 16, quæst. 1, ubi monachus idem significare dicitur, quod *singularis*, ibi: « Monachus enim Græce, Latine singularis dicitur, » cap. Si *cupis* 4, ead. caus. et quæst., ibi: « Si cupis esse, quod diceris, monachus, id est solus, quid facis in urbibus? quæ utique non sunt solorum habitacula, sed multorum; » cap. *Placuit* 8, ead. caus. et quæst., ibi: « Sedeat itaque solitarius, et taceat, quia mundo mortuus est, Deo autem vivit. Agnoscat nomen suum; monos enim Græce, Latine est *unus*, *achos* Græce, Latine est *tristis*, inde dicatur *monachus*, id est *urus* *tristis*. Sedeat ergo tristis et officio suo vacet. » Officium enim monachi est plangere; cap. *Monachus* 4, ead. caus. et quæst., ibi: « Monachus non docentis, sed plangentis habet officium. » Tales monachi vi primæva suæ institutionis sunt Benedictini, Cistercienses, Carthusiani, Camaldulenses, et hujusmodi.

(25. Religiones Mendicantes sunt, quæ ex primæva sua institutione paupertatem non tantum in particulari, sed etiam in communione observant, nulla penitus bona immobilia possidentes, contentæ iis solis, quæ vel mendicantur humiliter, vel donantur

liberaliter, vel honesto acquiruntur labore et industria; » arg. cap. *Exit 3*, De verb. significat. in 6, et Clementina *Exiri 1*, De verbis. significat., et *Glossa*, in cap. *Cum ex eo unic.*, De excessib. prælator. in 6, verb. *Mendicantes*, ubi expresse dicit: « Hi dicuntur Mendicantes, quibus victimum tribuit incerta mendicitas, et qui redditus, aut possessiones ex Regula vel constitutionibus habere non possunt: » *Pirrhing.*, loc. cit., num. 92; *Reiffenstuel*, loc. cit., n. 27; *Pellizzar.*, in *Manual. Regular.*, tract. 1, cap. 3, sect. 1, n. 12, et alii passim. Tales religiones de jure communi approbatæ, sunt quatuor, scilicet religio prædicatorum (132), Minorum, Eremitarum sancti Augustini, et Carmelitarum, textu expresso, in cap. *Religionum diversitatem unic.*, De religiosis dominibus in 6.

(26). Dicitur autem notanter ex *primæva sua institutione*, quia ex variis posterioribus concessionibus ac privilegiis apostolicis, et ex ordinatione concilii Tridentini, sess. **xxv** *De regularibus*, cap. 3, concessum est omnibus religionibus, tam virorum quam mulierum, etiam olim vere Mendicantibus (sola religione Sancti Francisci Minorum de Observantia, et Capuccinorum excepta) bona immobilia, dominiumque rerum habere in communi, ita ut soli dicti Minores de Observantia, et Capuccini, in propria acceptance Juris antiqui, Mendicantes sint, ibi: « Concedit sancta synodus omnibus monasteriis et domibus, tam virorum quam mulierum, et Mendicantium, exceptis dominibus Fratrum Sancti Francisci Capuccinorum, et eorum, qui Minorum de Observantia vocantur, etiam quibus, aut ex constitutionibus suis erat prohibitum, aut ex privilegio Apostolico non erat concessum, ut deinceps bona immobilia eis possidere licet; » ita tamen nomen, et amplissima Mendicantium privilegia adhuc retinent, iisque plenissime gaudent religiones prædicatorum, Eremitarum sancti Augustini, et Carmelitarum, quibus plures aliae religiones ex post a Sede Apostolica fuerunt annumeratae, quæ infra distincte adducentur.

(132) *Ordo Prædicatorum* cum primum a^rp Apostolica Sede confirmatus fuit, bona immobilia possebat. Constat id ex bulla Confirmationis ejusdem ordinis ab Honorio III, anno 1216, die 22 Decembri data, bullarii ord. Præd., tom. I, pag. 2, in qua haec habentur: « Religiosam vitam diligentibus Apostolicum convenient adesse præsidium, ne forte cujuslibet temeritatis incursum, aut eos a proposito revocat, aut robur, quod absit! sacræ religionis infringat. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuinus, et Ecclesiam S. Romani Tolosanen, in qua divino mancipati estis obsequio sub B. Petri, et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus. In primis siquidem statuentes, ut ordy canonics, qui secundum Deum et B. Augustini Regulam in eadem Ecclesia institutus esse dignocitor, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascumque possessiones, quæcumque bona eadem Ecclesia in presentiarum iuste et canonice possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione regum vel principum,

(27). *Religiones militares* sunt quæ in primo suæ institutionis fine potissimum ordinantur ad militandum pro defensione religionis Christianæ et Ecclesiæ; et tales sunt ordo Teutonicus, Melitensis, et plures alii apud Barbos., loc. cit., num. 150. Sic *Pirrhing.*, loc. cit., n. 24; *Reiffenstuel*, loc. cit., num. 30; *Suarez*, tom. IV, lib. 1, *De relig.*, cap. 3, n. 4, et alii communiter. (28). Professi in illis religionibus militaribus, in quibus præter votum paupertatis et obedientie, etiam emititur perfectum et totale votum castitatis, qualis est ordo militaris Sancti Joannis Hierosolymitani, seu equitum Melitensium, sunt veri ac proprie dicti religiosi, cum habeant omnia requisita ad essentiam veræ et propriæ religionis, nempe tria vota substantialia, et Pontificis approbationem. *Communis*. Vide verb. *HIEROSOLYMITANI EQUITES* per tot. (29). Professi autem in illis religionibus militaribus, in quibus non emittuntur omnia dicta tria vota substantialia, nempe perpetua paupertatis, castitatis et obedientie, quamvis sint et dici possint religiosi cum addito *militares*, non sunt tamen, nec dici possunt absolute et simpliciter, proprie et rigorose religiosi, quia dicta tria vota sunt de essentia religionis proprie dictæ, ex jure divino, ut patet ex dictis supra a nu. 8. Sic *Rodriguez*, tom. I, quæst. 1, art. 6; *Miranda*, tom. I, quæst. 10, art. 4; *Reiffenstuel*, loc. cit., n. 32, et alii communiter.

(30). Utilissimum semper fuit, et adhuc est Ecclesiæ catholicæ, quod in ea fuerint, et adhuc sint religiones. *Communis*. Nec indiget probatione, cum, teste experientia et fatentibus Pontificiis oraculis, religiosi tum precibus et exemplis, tum doctrinis et laboribus, innumera Ecclesiæ attulerint bona, et ab ea averterint mala, adeo ut merito Christus ipse sanctæ Theresiæ dixerit: « Vnde mundo, si religiosi non essent! » (31). Et omnibus nota est famosissima illa visio, quam habuit Innocentius Papa III, qua vidit Lateranensem Ecclesiam (quæ tunc erat sedes Pontificum) convulsis fundamentis, ruinæ propinquam et jam labentem sera-

oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus, et illibata permaneant. In quibus, haec propriis duximus exprimendâ vocabulis, scilicet locum ipsum, in quo prefata ecclesia sita est, cum omnibus pertinentiis suis. Villam de Cassenolio cum omnibus pertinentiis suis. Ecclesiam S. Mariae de Lescura, cum omnibus pertinentiis suis. Hospitalie Tolosanen, quod dicitur Arnaldi Berardi, cum omnibus pertinentiis suis. Ecclesiam S. Trinitatis de Lobens, cum omnibus pertinentiis suis. Itaque Cl. Bremondius, not. 7: « Enimvero, inquit, jam inde a principio ordinis possessiones eidem fuere ad annum usque 1720 quo Fratres abjece- runt statuo perpetuo possessiones et redditus temporarios... paupertatem Christi Egyptiorum divitiis preferentes. » Theodoric., lib. iv, cap. 4. Ubi tamen, multorum refrigerescente charitate, liberalitas est restincta, legem illam antiquavit Ecclesia. Consulendum diploma, quod incipit. *Obtenuit divini*, datum a Clemente IV, die xii Februarii 1276.

(128. III). Nam superiori in capite satis superque demonstratum est, Deum, ut sese ostendat beneficium, sapientem et justum, debere hominibus per externam revelationem, religionis officia praescribere, atque per idoneos ministros proponere et inculcare. Et si consideremus errores circa religionem, etiam contra Dei attributa, et naturam legem, qui fuere apud gentes et apud sapientes quoque homines, qui revelationem caruere; si animadvertisimus, paucos esse ex hominibus, qui propriæ rationis usu veram Dei notionem, naturalis legis præcepta, et religionis officia assequi possint; si observemus, scire homines non posse sine revelatione statum vitæ futuræ, modum, quo cum Deo post peccatum reconcilientur, et convenientem Deo cultum, tum internum, tum externum; si denique naturam hominis expendamus, quæ ita exigit per externum sermonem, non solum ad fidem et religionem concipiendam, sed etiam ad exercendam rationem determinari, utsine externo sermone vix, et ne vix quidem rationem explicet et exerceat, ut nos ex Woltio supra diximus: manifestum erit. I. Ita natura sua comparatos homines esse, ut quin externo sermone exerceantur, rationem non explicent, sed helluarum more vivant, et ut externo indigeant doctore ad rationem perficiendam. II. Ratione homines cognoscere nullo modo posse statum futuræ vitæ, ac promissa præmia, nec modum, quo reconciliari cum Deo peccatores debeant, neque convenire in designando apto et convenienti religionis cultu. III. Majorem hominum partem ineptam esse ad cognoscendum per ratiocinium systema naturalium legum, et religionis, atque ad acquirendam exactam Dei notionem; immo, cum ne unus quidem ex philosophis etiam, atque sapientibus repertus sit, qui in iis non erraverit, definire possumus, impossibile esse per humanam rationem haec omnia cognoscere. Itaque Dei sapientiae, bonitati atque justitiæ consentaneum omnino videtur ut homines per externam revelationem discant, quæ credere deo debeant, qua ratione eum colere, et quid agere, quidve vitare oporteat, ut tuto ad optatam felicitatem perveniant. Neque characteres desunt, quibus modo divina providentia digno ac humani generis constitutioni consentaneo revelata religio proponatur.

(129. IV). Primo itaque, ut religio a Deo revelata certo demonstretur, necesse est hominem, qui se a Deo missum, sive Dei ad homines legatum asseral, prudentia, justitia, morum integritate, aliisque virtutibus ornatum esse; ita ut sese dignum ostendat, qui Dei legatus eligatur, ac in omnibus suis actibus demonstret, se non divitias, non mundi voluptates, non honores ac inanem gloriam querere, sed solo Dei amore agere, ac hujusmodi uti ministerio ad procurandam æternam hominum salutem, et Dei gloriam promovendam augendamque. Si bæc præferat argumenta virtutum homo, qui se Dei legatum nominet, operibus suis omnem imposturam suspicioneu excludit.

Sed fieri potest, ut callidi homines has virtutes simulent et fingant, atque, ut si etiam, qui bona fide agunt, imaginationis ludibria pro divina revelatione habeant et evulgant; quamobrem necessarium est, ut homo probus, qui se Dei legatum dicat, divine missionis, sive legationis suæ indubia atque perspicua signa demonstret: sive potius, necesse est, ut Deus, qui hujusmodi hominem elegit, per clara argumenta significet, a se missum esse, ac per hunc celestem ipsius doctrinam patofieri. Hæc vero signa per miracula exhibentur, et per orationes eventu comprobatas.

(130. V). Miraculum vocamus effectum singularem, cuius causa, sive ratio sufficiens non reperitur in universalium causarum serie; sive quod in idem recidit, effectus, qui supra naturam vires, vel præter stabilitum rerum ordinem fiat. Deistæ, quos refellimus, cum Deum mundi auctorem rectoremque agnoscant, fateantur etiam necesse est, possibilia esse miracula. Si seriem ipse constituit et conservat rerum naturalium, et si leges ipse stabilivit et custodil, quibus res contingentes reguntur, quis dubitet, quin effectum procreare valeat, cuius sufficiens ratio in serie causarum naturalium non contineatur? quin efficere opera possit, quæ creatarum rerum vires superrent, et qui agere valeat, secus ac stabilitus rerum ordo postulare videatur? Id adeo clarum est, ut demonstrato adversus Spinosam et Pantheistas, existere Deum infinite potentem ac liberum, qui libere hunc mundum condiderit, conservet et regat, superfluum omnino censemus, de miraculorum possibilitate adversus impios illos homines disputare. Nec difficile est demonstrare, convenire Dei honestati atque sapientiae per miracula sese supremum mundi rectorem ostendere, qui per suam revelationem hominum ministerio promulgata, homines doctrinam doceat, quæ necessaria ipsis est ad æternam felicitatem comparandum. Convenit enim, et necessarium est, ut probavimus, hanc fieri revelationem. At necesse quoque est, ut Deus clare significet divinam hominum missionem, ac factam per ipsos revelationem; id vero cum ante per miracula fiat, palam est, convenire Dei providentiae, ut hanc ob causam miracula fiant.

(131. VI). Neque dicant, miracula non adeo facile posse ab hominibus cognosci, ideoque pro characteribus ac perspicuis notis habere non posse. Nam ad cognoscenda vera miracula, opus non est omnes metiri quotquot sunt in natura vires, sed sat est evidenter cognoscere, effectus, qui ad invocationem veri Dei tiant, vel esse præter stabilitum rerum ordinem, vel vires omnino excedere earum causarum, quæ ad effectus productionem applicentur; ideoque fieri non posse, nisi virtute ipsius Dei, qui ab homine invocatus statuitur, ut per effectum illum testetur assertam veritatem. Fao, hominem ex. gr. qui se a Deo missum assarat, invocato Dei nomine, solo vocis sus-

imperio suspensum delinere in aere hominem ex alta turri cadentem, sistere aquarum fluminis cursum, vel retrorsum aquas illas impellere, vel magnum incendium extinguere, ac cæco homini visum, vel mortuo vitam restituere; quis non intelligat, effectus istos humanæ vocis vires excedere, ac sola omnipotens Dei virtute fieri? Nullus sane hominum est, qui hujusmodi opera, Dei prodigia ac miracula esse clare non agnoscat, et qui illico non intelligat, per hujusmodi miracula Deum comprobare veritatem ab eo assertam, qui ipsum invocaverat. Patet ergo, eam in miraculis inesse evidentiā, quæ pro charactere veritatis stabiliri possit.

(132. VII. Miraculis accedunt prophetiæ eventu comprobatae. Est autem prophetia prædictio rei contingenter futuræ, scilicet quæ nondum evenit, dum prædicta est, et quæ neque ex causis naturalibus, neque ex presenti rerum constitutione cognosci ullo modo potuit. Perspicuum autem est, hujusmodi futura cognita hominibus esse non posse; cum nullam causam, nullumque medium habeant, per quod valeant illa cognoscere. Ei ergo tantum cognita esse possunt hujusmodi futura, qui cognitione sua totam rerum natüram, quantum ipsa loco et tempore pateat, comprehendit. Hæc vero cognitione soli Deo competit; ergo prophetiæ eventu comprobatae, non nisi a Deo esse possunt. Fac ergo hominem, qui se Dei legatum dixit, miraculis ac prophetia eventu comprobata missionem suam, ac revelata doctrinam comprobasse, annon habes satis perspicuas notas, quæ divinam revelationem designuent?

(133. VIII. Neque his notis contenti sumus. Etsi sciamus, veram prophetiam a solo Deo esse posse, ac miracula, quæ ad invocationem Dei fiant, non posse falsam doctrinam comprobare, tamen ne ex conflictis a cacodæmonie prodigiis, aut ex falsis et antiquis impostorum prophetiis, suspiciovis umbra saltem apud imperitum vulgum supersit, supra recensisit alterum characterem subnectimus in ipsa doctrina revelata positum. Doctrina itaque revelata omnino respondere debet sanctitati, bonitati, justitiæ ac reliquis Dei attributis; pro revelata enim haberi nequit, nisi omnino Deo digna sit. Primo itaque, cum revelata doctrina sit in subsidium rationis, cum recta ratione pugnare non potest, sed eam perfidere debet circa Dei, ejusque attributorum, ac providentiae cognitionem, et per leges virtutumque præcepta. Secundo, quæ supra vires infirmæ nostræ rationis revelatio proponit, talia esse debent, quæ insigni aliqua præstantia incomprehensibilem Dei perfectiōnem nobis commendent, et Dei gloriā, ac hominum felicitatem promoveant. Hac enim ratione intelligimus, mysteriorum revelationem fini respondere Dei erga homines providentiae consentaneo. Tertio, cum verum adversari vero non possit, necesse est, ut omnes divinæ revelationes invicem consentiant, et posteriores cum prioribus non

pugnent. Quæ quidem consensio omnino necessaria est, ut Deo revelatio tribuatur, qui nec falli, nec fallere potest.

(134. IX. Itaque ii sunt characteres, quibus revelata religio demonstratur. Sunt præterea notæ quædam, quibus perspicue quoque ostenditur vera Dei Ecclesia, quæ omnino consentaneæ sunt peculiari illi curæ, qua Deus conservare velit semel stabilitam societatem credentium, cui depositum concedit divinæ revelationis, ac assistantiam illam promisit, quæ necessaria est ad istud semper intactum conservandum. Vide art. nostrum *De Ecclesia*. Interim vero sit.

Propositio prima.

Quatuor supra recensiti characteres evidenter veram demonstrant revelatam religionem.

(135. Dem. Doctrina, quæ nihil erroris admistum habeat, sed tota ad Dei gloriam promovendam, et ad procurandam veram hominis felicitatem etiam vitæ futuræ ordinata sit, veluti divinitus tradita nobis exhibetur, tum quod ex historia humana constat, homines proprio studio, ac infirmæ rationis usu hanc esseque non posse; tum quia doctrina hæc veluti medium aptum et necessarium concipi debet, quo homo ad propositum a divina providentia finem perveniat; cum fieri nequeat, ut Dei sapientia stabilitus sit hominis finis, quin ei media manifestaverit ad illius consecutionem necessaria. Accedat huic doctrinæ viri probi, justi et sancti testimonium, hominis scilicet, in quo solum deprehendamus Dei ac veritatis amorem, ac unicum studium promovendæ Dei gloriæ, veræque hominis felicitatis procurandæ. Si hic homo Dei nomine doctrinam illam promulget, jam satis habes, quo cœlestem illam ac divinam putas. Fac vero, hunc hominem prophetiæ eventu comprobatis revelationem confirmare; ac invocare deinde Deum, ut palam per miracula testetur, suam atque divinam esse doctrinam. Si ad hanc invocationem, ac solo vocis imperio hominis Dei nomen invocantis repente v. gr. dividantur fluminis aquæ, et retrorsum etiam impellantur, aut magnum extinguuntur incendium, vel cæco homini visus, aut mortuo vita restituatur, ita perspicuum est, doctrinam ita promulgatam a Deo traditam esse, ut homo, etsi velit de hoc dubitare, non possit. Nam homo, qui se Dei ad id legatum dicat, statuit omnino fide dignus, et qui nullam mentiendi causam habeat; non doctrina, quam proponit, ad privatam illius utilitatem, sed ad communem humani generis felicitatem, et ad solam Dei gloriæ promovendam ordinata est, atque ita perfecte morum præcepta, religionis officia, Dei attributa, mysteria ad manifestandam Dei præexcellentiam aptissima, ac statum vitæ futuræ representare supponitur, ut vel, hac de causa quodam divinitatis charactere insignita demonstretur. Ergo dum a Dei legato, qui missionem suam et doctrinam probet per miracula et prophetias, evulgetur atque explicetur, ita clare

veluti divina exhibetur, ut non possit eam homo non agnoscere pro divina; ergo per evidentes characteres proponitur. Itaque cum demonstratum superius sit, ita homines in hac rerum universitate constitutos esse, ac natura sua comparatos, ut necesse sit, per externam revelationem institui in religionis officiis eos debere, perspicuum est revelationem hujusmodi characteribus consignatam eisdem convenire. Cum autem omnes cultæ gentes, ut alias diximus se revelatam religionem habuisse semper, ac ubique asseruerint, inquirendum nunc est, quænam gens fuerit, in qua vera et divina revelatione facta, et deinceps intacta conservata sit. Incipiemus vero a paganorum religione.

Propositio secunda.

In ethnorum sive paganorum religione characteres divinæ revelationis desiderantur

(136). Divina revelatio doctrinam falsam exhibere non potest, falsa enim et erronea doctrina a Deo esse non potest, qui nec falli, nec fallere potest. In paganorum vero religione plures errores occurruunt circa Dei naturam, et attributa, circa Dei cultum tum internum, tum externum, et circa ipsa quoniamque naturalis legis præcepta, ut superiori in capite ostendimus. Deinde legislatores, qui se a Deo cum legibus religionem accepisse asseruerunt, a falsis diis manifestatam religionem finxerunt, scilicet Numa a dea Egeria, et alii vel ab Apolline, vel a Jove, vel ab alia conficta divinitate, ut in primo capite diximus: et ex eorum historiis constat, vel comparandi, vel stabiendi imperii gratia revelationes illas evulgasse, quæ sane res manifesta præferunt calliditatis et imposturæ indicia. Desunt ergo in paganorum religione divinæ revelationis characteres. Scio eorum scriptores miracula quedam recensere, et oracula deorum, quos ipsi colerent; sed cum in eorum religione characteres defuerit divinæ legislationis, et cum doctrina non solum sine nota fuerit divinæ doctrinæ, sed etiam falsa et erronea in plerisque capitibus fuerit, manifestum est defuisse characterem illum divinæ revelationis, qui excludere quoque debet suspicionem, qua dubitare aliquis posset prodigia confitita esse, aut ope cacodæmonis peracta. Imo cum doctrinæ falsæ, et rectæ rationi contrariae Deus auctor esse nequeat, qui nec falli, nec fallere potest, jure meritoque præsumimus, aut non fuisse apud idololatras miracula, aut, quæ pro miraculis habebantur, fuisse maligni spiritus opera, quibus Deus passus est homines deludi in pœnam peccati, quia a vero cultu defecerant. Rursus, quæ narrantur ab ethniciis miracula, velut nulla sufficienti testium sive suffulta rejiciantur etiam ab eorum scriptoribus, ut videre est apud Livium et Ciceronem, aut facta perhibentur in recessu et noctu coram uno vel altero, quorum oculis falsa rerum specie facile a callidis viris imponi potuit, vel effectus fuerit, qui in admirationem ignaros trahebant, ductio ex. gr. ferri per magnetem, et similia, quæ usos fuisse arte ad ostentanda pro-

digia Simonem Magum, et Apollonium Ty nænum scribunt Julianus multique antiqui Patres. Quid vero ad oracula spectat, Aristoteles, et Cicero, aliquique ethnici scriptores nullam illis fidem adhibuerunt. De genitum vero vaticiniis ita scribit Eusebius, l. IV *Præp. evang.*: « Multi vatum, atque aruspicum, non solum priscis, sed etiam nostris temporibus tormentis in judicio coacti, universam rem suis inventionibus fieri edixerunt; a quibus modos quoque artificii exquisitus patescant non ignoramus, qui tanquam seductores, et malefici viri, ultimo supplicio secundum leges affecti sunt. Quæ res adeo clarae sunt, ut neminem lateant. »

Propositio tertia.

In Mahomedana religione divinæ revelationis characteres non insunt.

(137). In Mahomedæ defuit Dei legati character; is enim diu raptor fuit, ut legitur in ipsius chronicò verso ex Arabico, fuit semper mulierosus, ut legitur in Alkorano, Sura 42 et seq., ac imperium vi, prædonum ope atque armis sibi comparare studuit. Ubi ergo probitas vita fuit, qua se dignum exhiberet, qui Dei legatus eligeretur et qua ostenderet, se solius Dei gloriam et hominum felicitatem, non vero commodum, voluptatem, gloriam suam et imperium que siisse? Imo cum omnia eo direxisset, ut alios sibi subjiceret, ut imperium acquireret, ut voluntatibus frueretur, manifesta præbuit callidi impostoris indicia. Desiderantur etiam in ipso divinæ missionis signa; nullo enim miraculo missionem suam probavit, ut ingenue fatentur nonnulli ipsius scriptores, et ipse quoque testatur in Alkorano ubi saepe scribit se non missum, ut miracula faceret; quæ vero a nonnullis ipsi tribuuntur, vel ea sunt, quæ humana arte effici potuerint, ut miraculum de columba ad aures advolante; vel quorum nulli sunt testes, ut dum aiunt camelum noctu ipsi locutum; aut quæ sui absurditate refelluntur, ut illud de magna lunæ parte in ipsius manicam delapsa, quæ ab ipso postea remissa fuit ad reddendam sideri rotunditatem. Præterea tradita ab ipso de Deo, et moribus, atque religione doctrina plerisque in capitibus eum recta ratione pugnat; nam Deum corporeum facit, limitatum ac fato subjectum; polygamiam simultaneam probat; et ut a iammittam, contra naturæ legem, religionem, quæ libero interno animi obsequio constare debet, armorum vi extorquendam et propagandam tradit. Pleraque demum inepta prorsus veluti divinitus revelata exponit; scilicet, angelos corporeos esse, et ex igne factos, dæmones vero ex igne venenatos, Sura 15, item angelorum cum mulieribus commercia, atque mortem eorumdem et resurrectionem, etc. Ad bona vero quod spectat alterius vitæ, quorum spes allicere homines ad virtutem debet, ea in corporis voluntatibus constituit, quæ virtuti obstaculo sunt, atque etiam contrarie. Quid vero si anachronismos, et putida Alkorani erpendamus commenta? Sura 36 Ismaelem

cum Isaaco ab Abramo patre sacrificando confundit; *Sura 19* Eliam Mosi synchronon facit; et *Sura 3* Mariam Jesu Servatoris matrem Amrami et Aaronis sororem facit: atque in iis et aliis bene multis tam se prophetam exhibet, qui nec preterita scire potuerit. Sed, ut unum saltem ex putidis fabellis afferamus exemplum, *Sura 9*, scribit Jesum mortuum non fuisse, sed clam subductum in cœlum, cruci vero affixum quoddam ipsius simulacrum. Quæ cum ita sint, facile quisque intelliget, in Mahumedi religione non solum deesse notas divinæ revelationis, sed reperiri quoque manifesta imposturæ argumenta.

(138). Quæ contra Christianos Mahomediani opponunt, puerilia prorsus sunt, et quæ in tractatibus de Trinitate et incarnatione a nostris theologis explicantur. Quærunt enim, quomodo Deus, qui uxorem non habeat, generare filium potuerit, et huic similia: sed hæc in tractatu, ut dixi, de Trinitate exponuntur. Aiunt etiam, corruptos esse evangeliorum codices, sed in tractatu de sacra Scriptura facile falsitatis convincentur.

(139). Ostendendum hic esset, in data per Mosem religione divinos characteres fuisse; sed id brevitatis causa omittimus, ac sat dicimus adversus Judæos, atque infideles, et incredulos omnes ostendere, hos in Christi religione reperi.

Propositio quarta.

In Christi religione divinæ revelationis characteres omnino perspicui sunt.

(140). Dem. Christus hujus religionis auctor, I. ea in mundum venit aetate, in qua Judæi fere omnes, ac nonnullæ etiam ex gentibus promissum longe antea a Deo Messiam exspectabant, ac se Messiam illum esse dixit; et cum ipse, tum quotquot deinceps fuere Christiani completas in ipso demonstraverunt prophetias, in quibus a pluribus sæculis. futurus Messias prænuntiatus fuerat; nec id revocari in dubium potest, cum etiam nunc existent libri antiquorum Judææ gentis prophetarum, in quibus hujusmodi prædictiones leguntur. II. Vir fuit vitæ omnino inculpatæ; nam ne ipsi quidem falsi testes ab iis exhibiti, qui eum per invidiam Pilato morti damnandum tradiderant, quidpiam contra ipsum deponere potuerunt, ut ex ipsis Pilati confessione constat, quam in illa historia legitimus, de cuius tido dubitari nullo modo posse infra probabimus. III. In eorum confirmationem, quæ assereret ipse, atque doceret, opera adhibuit sua, inquiens: « Si non vultis mihi credere, operibus credite. » IV. Opera, quæ ad comprobandam divinam ipsius missionem ac doctrinam, recensentur ab iis, qui oculati testes fuere, qui nullam mentiendi causam habuere, qui illam scribendo et prædicando non alium sibi proposuere finem, quam Dei gloriam et alterius vitæ præmia, quæ solis virtutum sectatoribus, et a mendacio abhorrentibus parata esse credebant, qui demum adeo constantes in iis asserendis fuere, ut

suppliciis ac crudelissima morte assertiōnum veritatem comprobaverint. Tales enim fuere evangelistæ et apostoli, quos mortem crudelissimam subiisse scimus, pro illa sustinenda veritate, quam litteris consignaverē, ac palam ubique prædicaverunt. V. Horum operum ac prodigiorum summa hæc est: Christus solo voluntatis suæ nutu aquam in vinum convertit in Canæ Galilææ nuptiis, cæcis visum, surdis auditum, ac mortuis plurimis, etiam quatriduanis et fetentibus, vitam restituit, atque hæc palam, et spectante multitudine, inter quos illi quoque fuerunt, qui eadem scripserunt et prædicaverunt. Rursus prædictis mortem suam, et qua ratione tradendus esset in manus peccatorum, ut pro hominum salute cruci affigeretur; prædictis quoque futuram post triduum corporis resurrectionem et ascensionem in cœlum, et alia bene multa, quæ brevitatis causa omittimus. Resurrectio vero post triduum, ut prædicterat ipse, contingit, et post resurrectionem per dies quadraginta cum hominibus vixit, doctrina sua illos instruendo, ac sese videndum exhibuit, et palpandum tum duodecim discipulis simul cōgregatis, tum quingentis simul unitis, tum etiam aliis bene multis, quos testes oculatos esse voluit resurrectionis suæ, et etiam ascensionis in cœlum: spectante enim ipsa multitudine post dies quadraginta a resurrectione in cœlum ascendit. Quid plura? Promiserat se missum Spiritum sanctum, qui docturus apostolos et discipulos esset omnem veritatem; ac ipsa Pentecostes die secundum factam præmissionem, datis visibilis signis, super apostolos ac discipulos stetit, qui rudes ac piscaṭores homines cum essent, illico cœlesti et divina doctrina instructi loqui cœperunt variis linguis magnalia Dei coram Arabibus, Judæis, Elamitis, Parthis, Romanis, Ægyptiis, quorum quisque illos veluti propria, in qua natus esset, lingua, loquentes audivit. Hæc ab eis scripta leguntur, qui vel oculati testes fuere, vel a multis acceperunt, qui illa viderant; præterea viri hujusmodi, quos in testes delegaverunt divinæ missionis suæ, miraculorum, resurrectionis, ac aliorum, quæ diximus, ita de veritate persuasi fuerunt, ut Christum adorandum gentibus proposuerint, quemadmodum constat ex tota Christianorum historia, ac innumeris miraculis prædicationem suam comprobarunt, quod vel ipsi Hebrei ac ethnici scriptores testantur, qui arte magica et ope cacoðemonis peracta illa scripserunt. Accedunt etiam tum illorum multitudo, qui Christi fidem suscepserunt, tum invicta constantia illorum, qui hanc prædicaverunt; cum nulla alia causa, nisi veritatis, ac Dei amore et spe illorum præmiorum, quæ parata annuntiaverunt solis hominibus virtutem sectantibus, induci potuerint, ad tot labores, tormenta, supplicia ac mortem crudelissimam subeundam, pro iis confirmandis, quæ gentibus promulgarent.

(141). Nec singi potest, ope maligni spiritus patrata fuisse miracula illa, tum quia

vulgata a Christo ejusque ministris doctrina malignis hujusmodi spiritibus adversatur; prohibet enim malos spiritus coli, atque ab illa corporis immunditia retrahit homines, qua mali spiritus delectantur. Constat deinde, vulgata atque recepta Christi doctrina, cessasse apud homines dæmonum cultum, atque magiam, et coli Deum cœpisse cum illorum detestatione. Sed neque sapientiæ et Dei bonitati convenit, ut credamus passum ipsum fuisse, dæmonio artibus illudi hominibus ab omni malitia prorsus alienis, et qui ipsum metuerent, cujusmodi fuere primi Christi discipuli, quorum vita omnino inculpata fuit, et qui Dei amore mortem quoque subiere. Hæc urgeri adversus quoque Judæos possunt, et quidem validius: dum enim supra dicta expendantur, pax aut sit, longe clariores esse in Christi, quam in Mosis religione, divinæ revelationis characteres.

(142. Ostendimus, in Christo characteres fuisse divinæ missionis, atque ex dictis facile patet, etiam in illis, quos elegit Christus, et ad vulgandum misit revelationem religionem, hujusmodi characteres fuisse. Ii enim apostoli suero, homines nempe, nec divitiarum cupidi, nec bonorum, nec voluntatibus inclinati, sed solo Dei, et proximi amore incitati, ac Dei unice gloriam ac salutem hominum procurantes. Rudes ac pescatores homines erant, sed in comprobationem divinæ missionis variis linguis loquebantur, divinam et arcanam doctrinam explicabant, atque innumeris miraculis istam comprobaverunt, ut jam diximus. Per horum successores, quibus non semel perpetuam divini spiritus assistentiam promisit, intactum servatum voluit depositum divinæ revelationis, ut revera conservatum est usque adhuc. Quid demum de doctrina dicimus? Hæc sane sola est, quæ sufficiat ad veram revelationem comprobandam. Hæc enim talis est, quæ vere ad Dei gloriam promovendam ordinata sit, et quæ unique ducat ad veram hominis felicitatem procurandam cum presentis, tunc vitæ futuræ. Nil enim in ipsa de Deo indignum aliquid repugnans asseritur, ut legentibus nostros theologos manifestum sit. Pronuntur sane mysteria humanae mentis nostræ captum superantia, optima tamen ad sublimem Dei excellentiam, ac incomprehensibilem ipsius naturam demonstrandam, et ad sovendum in nobis humilitatis exercitum, et debitum epi præstantissimo cultum. Per mysterium enim Trinitatis, incomprehensibilis divina natura, per mysterium incarnationis et Eucharistiae, incomprehensibilis Dei erga homines amor, et per mysterium prædestinationis et gratiæ, incomprehensibilis ostenditur Dei providentia, nec quidquam, ut dixi, in iis repugnans occurrit. Ad homines quod attinet, doctrina Christi Deum exhibet, ut summum bonum, cuius unice possessione per claram visionem et fruitionem beati esse possimus, quo quidem in rectæ rationi conformius esse potest; nam clare intelligimus beatitudinem nostram

non posse consistere in bonis fortunæ, quæ desideriis et timore homines turbant, non in voluptibus corporis, quæ rationem turbant, ac humanas passiones, quæ nostræ miseræ veluti fontes habentur, sovent et augent, non in virtute et gloria inde secula, cum hæc humanam superbiam, ac immoderatum sui ipsius amorem soveant, ex quo pars maxima humanæ miseræ oritur. Itaque non in alio, quam in Deo summo bono et immutabili, ultimus finis hominis stabiliti potest: ad hunc finem referri debent omnes actiones nostræ, si rectam rationem sequi velimus. Atqui id tradit Christi doctrina, quæ Deum summe bonum ita amare nos jubet, ut non nostram, sed Dei tantum gloriam procurémus, qua ratione coram superbiis cohibet, quibus miserrimi homines sunt, et humilitatem, patientiam, aliasque virtutes sovet ad tranquillam et beatam vitam agendam necessarias. Jubet præterea, Dei amore alios homines amandos esse, ac aliis præstanda, quæ fieri nobis optemus, et amandos quoque inimicos, illisque benefaciendum, a quibus mala recepimus, unde mutua illa benevolentia oritur, ex qua hominis in societate felicitas pendet. Et ut in eadem societate securitas illa vigeat, sine qua tranquilla ac beata vita esse non potest, non solum sub poena æterni supplicii prohibet aliena rapere, vel aliorum jura lacerare, sed etiam desiderare illa, et concupiscere. Quibus si addantur, quæ præscribit de multis conjugum officiis, deque conjugii indissolubilitate, ac de debito parentibus, magistratibus, ac principibus obsequio, manifestum fit, talem esse Christi doctrinam, quæ modum præscribat unicum, quo homines optatam in terris felicitatem habere possunt, et ad felicitatem illam obtinendam præparentur, quæ veluti merces in alia vita speranda est. Accedit etiam, ad inspirandam humilitatem, spem ac fiduciam, sive jucundam expectationem hominibus, necessarium esse docere internum Dei auxilium, quoad agendum Dei amore excitetur et adjuventur, atque istud auxilium vere pelentibus semper præsto esse. Ex quo ita argumentamur. Illa doctrina Deo digna ac divina haberi potest, quæ Dei præexcellentiæ aptissimo ad debitum Deo cultum excitandum, et sovendum modo demonstret, quæ in homine virtutem promoveat, ac cetera ad beatam vitam agendam necessaria, quæque hominem ipsum tuto ad ultimum finem, seu æternæ felicitatis consecutionem dirigat. Hujusmodi est tradita à Christo doctrina; ergo

Propositio quinta.

Inter varias sectas, quæ inter Christianos vi- gent, sola Romano-catholica est, que re- lata a Deo religionis characteres retinet.

(143. Dem. Dei providentia exigit, ut eadem cura, qua humano generi religionem manifestat, eamdem integrum atque intactum conservet. Sicut enim decet divinam Providentiam ita hominibus religionem promulgare, ut per obvios characteres constet à

Deo traditam esse, ita decet ita eam conservare, ut iisdem conspicuis characteribus demonstretur profectam a Deo esse, atque infallibili ejusdem cura conservari, ac sarcina tectam custodiri. Non minus enim ut tuta ab eo tradita regula suscipi ab illis debet, qui revelationem habuere, quam ab ipsis, qui eamdem deinceps amplecti ac servare tenentur. Nam ut illis, ita et ipsis veluti divinae proponi ita debet, ut a falsis secernatur sectis, et ut veluti tutissima aeternae salutis regula agnoscatur. Itaque per certas notas ac conspicuos characteres constare hominibus debet societas, quae divinae revelationis depositum a Christo acceperit, ac intactum per idoneos ministros, divinæ Providentiae cura, conservaverit. Nam sine iis characteribus constare hominibus non potest de divina revelatione, ac de necessaria ad salutem regula, ut ex dictis liquet. Inter varias vero Christianorum sectas, quæ invicem dissident, circa puritatem doctrinæ revelatæ, adeoque circa tutissimam aeternæ salutis regulam, sola Romano-catholica est, quæ notas et characteres servet divinæ revelationis intactæ Dei providentia conservate. Nam in sola Romana Ecclesia ministri sunt, qui per legitimam deputationem, sive ordinationem, suam missionem a Christofactam probant, et quibus divinæ revelationis depositum traditum ea lege fuit, ut nunquam defutura sit infallibilis Dei assistentia, qua ita regantur, ut in deposito fidei custodiendo errare nequeant. In sola enim Ecclesia Romana legitima successio episco-

porum adest, quos posuit *Spiritus sanctus regere Ecclesiam Christi*, ut legitur in Actis apostolorum; qui per legitimam ordinacionem, non interrupta serie, ab apostolis trahunt originem; qui acceptam a majoribus religionem plebi proponunt et explicant; et quibus inerrantia privilegium, dum docerent, a Christo promissum fuit, ea ratione, quam in art. de Ecclesia demonstravimus. Alii enim Christiani non a Christo, et ab apostolis missionem suam ostendunt, sed vel a Nestorio, vel ab Eutychete, vel a Calvinio, Lutherio, aut ab aliis viris e Christi Ecclesiæ communione dejectis. Deinde, factentibus haereticis, in aliis sectis miracula desunt, quæ ostendunt Dei curam in demonstranda hominibus vera ab ipso revelata religione; in Ecclesia vero Romana hæc semper viguere atque vigent, ut discurrenti per singula istius historiæ saecula liquet, præsertim ex actis canonizationis sanctorum, in quibus omnino demonstrata miracula exhibentur. Sunt etiam in Ecclesia Romana exempliæ sanctitatis viri, quorum virtus sanctitas miraculis quoque comprobatur, quæ etiam ostendunt visibilem providentiam curam, in conservanda in hac societate revelata religione. Quibus si addantur reliquæ veræ Ecclesiæ notæ in supra cit. art. demonstratæ, palam fiet, evidenter moraliter constare, solam Romanam et catholicae religionem veram esse. Hæc paucis indicavimus, fusius vero in nostro hac de re vulgando opere exponemus (130).

RELIGIONES REGULARES ET MILITARES.

ARTICULUS I.

Quoad ea quæ concernunt religiones in genere.

SUMMARIUM.

1. Religio unde dicta; ad num. 3. — 4. Religio seu status religiosus quid sit. — 5. Religiosus et regularis idem significant et solum differunt, quod *ly religiosus* venit a verbo *religio*: *regularis* vero a *regula*. — 7. Tria vota, paupertatis scilicet, obedientiae, et castitatis perpetuæ sunt omnino de essentia religionis; adeo ut sine illis religio aliqua proprie dicta nullatenus consistere possit. — 8. Tria dicta vota sunt de essentia religionis ex jure divino: adeo ut nec Papa possit dispensare in sensu composito, quod aliquis sit, et maneat proprius religiosus, et tamen non sit astrictus tribus allegatis votis; quamvis ex aliqua gravi causa bonum commune concernente possit dispensando ex religioso facere non religiosum, et ei concedere facultatem ad sæcum redeundi et nubendi. — 9. Afferatur ratio. — 10. Status religiosus a Christo Domino sic institutus, eo invitante et hortante statim ab initio Ecclesiæ fuit susceptus ab ipsis apostolis ac aliis Christi discipulis. — 11. Dicta tria vota potius, quam alia fuerunt constituta pro essentia status religiosi, quia per ea homo perfectius se consecrat et unit Deo. — 12. Ante adventum Christi nulla fuit vera, et proprie dicta religio cum dicitur tribus essentialibus votis. — 13. Quamvis in lege naturæ, et in lego

scripta quædam religiosi status vestigia, ac figuræ fuerint; tamen pro tunc nulla fuit vera, et proprie dicta religio cum professione dictorum triumentialium votorum. — 14. Verus et perfectus status religiosus secundum essentiam cum tribus dictis votis fuit primo, et immediate institutus a Christo Domino. — 15. Secundum autem peculiares, et certas vivendi regulas religionis essentiae superadditas fuerunt a variis perfectis, et sanctis fundatoribus varie religiones institutaæ, et ab Ecclesia approbatæ. — 16. Quamvis dicta tria vota pro essentia status religiosi fuerint a Christo Domino instituta, tamen eorum solemnitas a sola constitutione Ecclesiæ fuit inventa. — 17. Quamvis omnes religiones convenient in substantia dictorum votorum, et in fine principali tendendi mediis ipsis votis ad perfectionem, tamen differunt in accidentibus. — 18. Hinc religio alia est contemplativa, alia activa et alia mixta. — 19. Contemplativa quæ sit. — 20. Activa quæ sit. — 21. Mixta quæ sit. — 22. Inter superiora religiones alias sunt clericales, alias monachales, alias mendicantes, et alias militares. — 23. Religiones clericales quæ sint. — 24. Religiones monachales quæ sint. — 25. Religiones mendicantes quæ sint; ad num. 26. — 27. Religiones militares quæ sint. — 28. Professi in illis religionibus militaribus in quibus præter votum paupertatis et obedientiae, etiam emituntur perfectum et totale votum castitatis, sunt veri et propriæ dicti religiosi. — 29. Professi autem in illis religionibus militaribus, in quibus non emittuntur omnia dicta tria vota substantialia, quamvis sint, et dici possint.

(130) Illic spectat nuperimum Valsecchii opus pro catholica religione.

religiosi cum addito *militares*; non sunt tamen, nee dici possunt absolute et simpliciter, proprio et rigoroso *re religiosi*. — 30. Utilissimum semper fuit, et adhuc est Ecclesia catholica, vigore in ea religiones. — 31. Innocentius III divinam habuit visionem, qua vidi Lateranensem Ecclesiam convulsa fundamentis ruinæ propinquam, et jam labentem seraphici sancti Patris mei Francisci suppositis humeris sustineri. — 32. Hinc in coronatione Papæ tertia collecta seu oratio canitur de S. P. N. Francisco. — 33. Insuper utilissimum ac summe expediens est, quod plures et variae institutæ sint et vigeant. — 34. Nimirum tamen, et excessiva multitudo, et varietas religionum, tanquam confusione causativa, est vitanda. — 35. Religiones in specie, quamvis plures sint, tamen fere omnes sub quatuor principalioribus regulis militant, videlicet S. Basillii, S. Augustini, S. Benedicti, et S. P. N. Francisci, exceptis aliquibus infra assignandis, ad n. 36.

(1. Religio secundum D. Isidorum, lib. x *Etymol.*, cap. 19, dicitur a *relegendo*, ibi: « Religio nominatur a *relegendo*, » quod est verbum compositum ex propositione *re*, et *lego, legis*, et significat semel atque iterum legere ea, quæ sunt Dominicæ cultus, quia religiosus re legit atque retractat, id est iterum atque iterum legit et tractat ea, quæ ad divinum cultum spectant; quæ enim sunt Dominicæ cultus, frequenter in corde sunt revolvenda, ut dicit D. Thomas, 2-2, quæst. 81, art. 2, juxta illud *Proverb. II*: *In omnibus viis tuis cogita illum.*

(2. Sanctus autem Augustinus, lib. x *De civitate Dei*, cap. 4, dicit quod religio dicitur a *re ligando*, ibi: « Religio ex hoc dicta, quod Deum re ligere debemus, quem amiseramus negligenter; » et est verbum compositum ex præpositione *re*, et *ligo, ligas*, quod significat iterum atque iterum ligare id quod semel erat ligatum; et tenet etiam D. Augustinus, *Lib. de vera religione*, tom. I, cap. ult., ubi post multa alia verba inquit: « Religet nos uni omnipotenti Deo vera religio; » et amplectitur etiam S. Thomas, 2-2, qu. 82, art. 1, et in *Opuscul. 19*, cap. 1, in princip., ubi dicit: « Nomen igitur religionis, ut Augustinus, *Lib. de vera religione*, innuere videtur, a *re ligando* sumptum est. »

(4. Religio seu status religiosus « est fidelium ad christianæ charitatis perfectionem tendentium editis votis perpetuæ obedientiæ, paupertatis et castitatis, stabilis in communione vivendi modus ab Ecclesia approbatus. » Est in re communis.

(5. Religiosus autem, seu regularis « est persona, quæ, emissis tribus votis substantialibus, in aliqua religione ab Ecclesia approbata vivit, ibique abjectis bujus saeculi curis, et perfectionis impedimentis, propriaque abnegata voluntate et carnis oblectamentis, ad id solum incumbit, ut ad perfectionem veniat Deoque perfecte serviat. » Sic in re communis: (6. unde re-

ligiosus et regularis idem significant et solum differunt, quod *ly religiosus* venit a verbo *religio*; *regularis* vero a *regula*, quam quivis regularis profitetur.

(7. Hinc tria dicta vota, paupertatis scilicet, obedientiæ et castitatis perpetuæ sunt omnino de essentia religionis adeo ut sine illis religio aliqua proprie dicta nullatenus consistere possit. S. Thom., 2-2, quæst. 186, art. 1; Miranda, in *Manual. prælat.*, tom. I, quæst. 1, art. 4; Pellizzar., in *Manual. regular.*, tom. I, tract. 1, cap. 1, quæst. 2 et 3; Donatus, *Prax. rerum regular.*, tom. IV, tract. 1, q. 5, et communis, ac certa aliorum: argum. cap. *Cum ad monasterium 6*, De statu monachor., et Extravagant. Joann. XXII, *Quorundam*, De verbis significat., § penult.

(8. Tria dicta vota sunt de essentia religionis ex jure divino; adeo ut nec Papa possit dispensare in sensu composito, quod aliquis sit, et maneat propriæ religiosus, et tamen non sit astrictus tribus allegatis votis; quamvis ex aliqua gravissima causa bonum commune concernente possit dispensando ex religioso facere non religiosum, et ei concedere facultatem ad sæculum redeundi et nubendi. Miranda, in *Manual. prælator.*, tom. I, quæst. 1, art. 5, conclus. 1; Donatus, loc. cit., qu. 12 et 18; Reiffenstuel, lib. III *Decretal.*, tit. 34, n. 12, ubi testatur de communis, per text. in cit. cap. *Cum ad monasterium 6*, De statu monachor., in fine, ubi Innocentius Papa III sic expresse dicit: « Abdicatio proprietatis, sicut et custodia castitatis adeo est annexa regulæ monachali, ut contra eam nec Summus Pontifex possit licentiam indulgere: » et Glossa, *ibid.*, verb. *Abdication*, dicit: « Papa non potest dispensare, ut monachus habeat proprium existendo monachus, sed de monacho potest facere non monachum; » ex quo clare sequitur, quod dicta tria vota non solo jure humano, sed divino requiruntur ad essentiam religionis; quia si solo jure humano essent ad eam necessaria, Papaæ in iis sine dubio posset dispensare, cum ipsem et Innocentius Papa III, in cap. *Proposuit 4*, De concessione præbend., expresse dicat: « Qui secundum plenitudinem potestatis de jure possumus supra jus dispensare. » Vide verb. *DISPENSATIO*, n. 19 et seq., verb. *MATRIMON. QUODAD. IMPEDIMENTA*, art. 9, n. 1 ad 9.

(9. Et ratio est, quia status religiosus secundum suam substantiam seu essentiam, non ab aliquo puro homine, sed immediate a Christo Domino fuit institutus; Christus enim ipse homines ad tria illa consilia evangelica est cohortatus, et ad vota perpetua de illis facienda, ut colligitur de paupertate ex *Matthæi xix*, ibi: *Vade et vende omnia quæ habes*, etc. De castitate ex *Matth. xix*, ibi: *Sunt eunuchi, qui se ipsos castraverunt propter regnum cœlorum*. De obedientia, quæ sit per abnegationem sui et sue propriæ voluntatis, ex *Matth. xvi*, ibi: *Qui vult venire post me, abneget semipsum*, etc., adeoque dici debet esse de jure

divino, non præcipiente, sed consulente, ut docent communiter doctores mox citandi.

(10. Unde talis status religiosus a Christo Domino sic institutus, eo invitante et hortante, statica ab initio Ecclesia fuit suscepitus ab ipsis apostolis, ac aliis Christi discipulis, qui, emissis dictis tribus votis, veram vitam religiosam duxerunt, verique religiosi exstiterunt, et desumitur clare ex illo *Malit. xix.*, ubi postquam Christus requisita ad statum religiosum adolescenti proposuit dicens: *Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in caelo, et veni, sequere me;* Petrus nomine omnium apostolorum indicavit, hunc statum se una cum omnibus aliis jam assumpsisse, dicendo: *Ecc nos reliquimus omnia, et secuti sumus te, vivendo in obedientia, sine proprio et in castitate; reliquimus omnia,* id est bona temporalia, quod fit per voluntariam paupertatem, et uxorem quod fit per castitatem, et secuti sumus te, per obedientiam. Hinc in *Actib. apostolorum iv.*, 32, expresse dicitur: *Multitudinis credentium erat cor unum et anima una, ne quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis communia.* Ita docent S. Augustinus, epistol. 89, n. 4; sanctus Hieronymus, in lib. *contra Jovinian.*, et in *Apolog. ad Pamac.*; S. Joan. Chrysostom., l. iii *Contra monast. vita virtut.*; S. Thom., 2-2, quæst. 88, art. 4 ad 5; Bellarmin., tom. II *Controvers. de monachis*, lib. ii, cap. 5; Joann. Gerson., alphab. 22, *Serm. de Cena Domini*; Tamburin., *De jur. abbat.*, tom. I, disp. 2, qu. 8 et 9; Hieronymus Plati, *De bono statu relig.*, lib. II, cap. 2; Miranda, loc. cit., quæst. 3, art. 1, couclus. 1 et 2; Donal., tom. IV, tract. 1, qu. 7; Suarez, tom. III *De relig.*, l. III, cap. 2, num. 3; Engel., lib. III *Decret.*, tit. 31, num. 4; Pirrhing, *ibid.*, num. 18; Reiffenstuel, *ibid.*, num. 19, et alii. passim.

(11. Dicta tria vota prius quam alia fuerunt constituta pro essentia status religiosi, quia per ea homo perfectius se consecrat et unit Deo: cum euim homo tria principia habeat, nempe animam, corpus et bona temporalia, haec omnia per tria illa vota plene Deo consecrantur. Primum, scilicet anima, per obedientiam, qua religiosi voluntas se subjiciendo dispositioni superioris plene Deo consecratur, ita ut religiosus non habeat amplius velle, nec nolle, ut expresse dicitur in cap. *Si religiosus* 21, *De election.* in 6; cap. *Religiosus* 2, *De testament.* item in 6, cap. *Religiosi* 5, *De sepult.*, item in 6. Secundum, scilicet corpus, plene consecratur Deo per castitatem, dum per eam omni voluptati carnali propter Deum renuntiatur; tertium, scilicet bona temporalia, plene consecratur Deo per paupertatem; unde de his tribus votis ad propositum sic loquitur Joann. XXII, in *Extravagant.*, incip. *Quorundam* 1, *De verbis significat.*, § penult. circa finem, ibi:

« Religio namque perimitur, si a meritiora subditi obedientia subtrahantur; magna quidem paupertas, sed major integritas, bonum est obedientia maximum, si custodiat illæsa, nam prima rebus, secunda carni, tertia vero menti dominatur et animo. »

(12. Ante adventum Christi nulla fuit vera et proprie dicta religio cum dictis tribus essentialibus votis perpetua paupertatis, castitatis et obedientiae. *Communis.* Quamvis enim in ipsa lege naturæ ante diluvium quedam religiosi status vestigia ac figuræ fuerint, ut patet ex illo *Genesis* iv, in fine, ubi de Enos dicitur: *Iste caput invocare nomen Domini.* Quod expositores communiter intelligent de speciali rito colendi Deum, cum ante ipsum, jam Adam, et iustus Abel Deum invocaverint. Et in lege veteri scripta status religiosus fuerit figuratus in Nazareis, de quibus fit mentio *Numerorum*, cap. vi, et in grege illo, seu cuneo prophetarum psallentium Deo, de quibus *I Reg.* x. Unde S. Hieronymus, epist. 4 ad Rusticum ait: « Filii prophetarum, quos monachos in Veteri Testamento legimus, sedificabant sibi casulas prope fluente Jordanis, et turbis urbium derelictis, potenta et herbis agrestibus vicitabant. » Et in Elia et Eliseo, de quibus *III Reg. xvii*; *III Reg. xix* et *IV Reg. n.*, et in Samuele tanquam eorum principe, de quo Genebrardus (131) in *Chronologia*, et ex ipso Tamburinus, *De jur. abbat.*, tom. I, disp. 2, q. 1, dicit: « Nota, quod Samuel primo instituerit conventus religiosorum jugiter psallentium; tamen pro tunc nulla fuit vera et proprie dicta religio cum perfectione dictorum trium essentialium votorum, perpetua paupertatis, castitatis et obedientiae, ut tradunt communiter doctores, quia, ut dicit Apostolus ad *Hebreos* vii, 19: *Nihil ad perfectum adduxit lex*, et ad *Galatas* iv, num. 3; dicit, quod tempus veteris legis fuit tempus infantiarum, ibi: *Ita et nos, cum essemus parvuli, sub elementis mundi eramus, servientes; at ubi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum*, etc.

(13. * Vide, si libet, dissertationem proemiali ad regulas monasticas e schedis posthumis Lucæ Holstenii præmissam codici Regularum, quas sancti Patres monachis et virginibus sanctimonialibus servandas præscripsere collecto olim a S. Benedicto Anianensi abate, tum a Luca Holstenio in tres partes digesto, aucto editoque Romæ 1664 cap. 1*.

(14. Hinc recte concludunt communiter doctores, quod verus et perfectus status religiosus secundum essentiam cum tribus dictis votis fuit primo et immediate institutus a Christo Domino, et eo invitante et hortante, statim ab initio Ecclesia ab ipsis apostolis et aliis Christi discipulis fuit susceptus, ut patet ex dictis supra. n. 9 et 10. (15. Secundum autem peculiares et certas vivendi regulas religionis substantiæ

(131) Quam multa levia et commentitia in chronographiæ libros, quos edidit, Genebrardus intulerit, neminem latet.

seu essentiæ superadditas (post jam institutam a Christo Domino religionis, sive religiosi status substantiam) fuerunt a perfectis et sanctis fundatoribus variæ religiones institutæ, et ab Ecclesia approbatæ; ita ut quælibet earum suum specialem habeat fundatorem seu institutorem: quamvis enim Christus religionem, seu statum religiosum instituerit secundum substantiam; tamen accidentalia ejusdem reliquit Ecclesia determinanda; sicuti quamvis Christus ipse instituerit sacramenta quoad substantiam, tamen accidentalia eorum reliquit Ecclesiæ determinanda. Sic communis doctorum. (16). Sicuti etiam quamvis dicta tria vota pro substantia seu essentia religionis, seu status fuerint a Christo Domino instituta, ut patet ex antea dictis; tamen eorum solemnitas a sola constitutione Ecclesiæ fuit inventa, textu expresso in cap. *Quod rotum unic.*. De voto et voti redemption. in 6, ibi: « Nos igitur attendentes, quod voti solemnitas ex sola constitutione Ecclesiæ est inventa, » et expresse declaravit Gregorius XIII, constitut. incip. *Ascendente Domino*, statuendo, quod religiosi præclarissimæ Societatis Jesu, qui, peracto novitiatu, primam professionem emittunt, pro veris habeantur religiosis, non obstante quod non nisi simplicia tunc edant vota et non solemnia emittant, ibi: « Nos considerantes voti solemnitatem sola constitutione Ecclesiæ inventam esse, triaque hujusmodi societatis vota, tametsi simplicia, ut substantia religionis vota ab hac Sede fuisse admissa, illæque emittentes in statu religionis vere constitui, » etc., ex quo clare constat, quod votorum solemnitas non fuerit instituta a Christo, sed a sola Ecclesia, et sic quod ipsa Ecclesia possit admittere et approbare ut veram religionem etiam sine votis solemnibus et cum solis simplicibus. Pirrhing, lib. III *Decretal.*, tit. 31, num. 10 et sequent.; Reiffenstuel., *ibid.*, n. 14; Suarez, tom. III *De relig.*, lib. III, cap. 14, n. 9; Donat., tom. IV, tract. 1, quæst. 10: Sanchez, in *Summa*, lib. V, cap. 1, quæst. 2, n. 11; Pelizzar., tom. I, *Manual.*, tract. 1, cap. 1, quæst. 18, n. 26; Rodriguez, tom. I, quæst. 1. art. 4; Henriquez, lib. XII *Summ.*, cap. 5, n. 6, et alii passim.

(17). Unde quamvis omnes religiones, seu ordines convenient in substantia dictorum votorum, et in fine principali tendendi mediis ipsis votis ad perfectionem; tamen differunt in accidentibus, et præcipue in duobus, nempe primo in fine cujusque religionis proprio ac particulari, ad quem quævis religio instituta est, et secundo in diversis mediis et spiritualibus exercitiis, quibus quælibet uititur, tum ad dicta tria vota substantialia exacte observanda, tum ad suum proprium et particularem finem melius obtineendum. Sanctus Thomas, 2-2, q. 188, art. 1; Suarez, tom. IV, *De relig.*, lib. I, cap. 1, nu. 3; Miranda, tom. I, q. 6, art. 2; Pirrhing., loc. cit., nu. 20; Reiffenstuel, loc. cit., n. 21, et alii communiter.

(18). Et hinc religio alia est contemplativa, alia activa et alia mista. *Communis*. (19). *Contemplativa* est, quæ, præter observantiam trium votorum substantialium ex primæva sua institutione, principaliter in contemplatione rerum cœlestium et divinarum se exercet; sicque ad vitam contemplativam potissimum ordinatur. (20). *Activæ* est, quæ principaliter ex primæva sua institutione ordinatur ad vitam activam, et opera misericordiæ, et charitatis erga proximum, sive spiritualia, sive corporalia exercenda. (21). *Mista* est, quæ utramque includit, scilicet contemplativam et activam, eo quod ex primæva sua institutione ordinata sit, tam ad contemplationem rerum cœlestium et divinarum, quam ad actionem operum misericordiæ et charitatis erga proximum. Suarez, cit. lib. I, cap. 5, n. 7 et seq.; Pirrhing, loco cit., nu. 1; Reiffenstuel, loc. cit., n. 27; Miranda, loc. cit., q. 6, art. 2, et alii communiter.

(22). Insuper religiones, aliæ sunt clericales, aliæ monachales, aliæ mendicantes, et aliæ militares. *Communis*. (23). Religiones clericales sunt, quæ ex primæva sua institutione principaliter ordinantur ad ministeria clericorum in divino cultu promovendo, et salute animarum procuranda, et tales sunt religiones canonicorum regularium. Sanctus Thomas, 2-2, q. 189, art. 8, ad 2; Suarez, cit. lib. I, c. 7, n. 6; Pirrhing, loco cit., n. 25, et alii passim.

(24). Religiones *monachales* sunt, quæ ex primæva sua institutione principaliter ordinantur ad vitam contemplativam et solitariam. Sanctus Thomas, loc. cit.; Suarez, loc. cit.; Pirrhing., loc. cit., nu. 21; Reiffenstuel, loc. cit., n. 26; Barbosa, lib. I *Jur. ecclesiast. univers.*, cap. 41, n. 18, et alii communiter, argum. cap. *Placuit* 1, caus. 16, quæst. 1, ubi monachus idem significare dicitur, quod *singularis*, ibi: « Monachus enim Græce, Latine singularis dicitur, » cap. *Si cupis* 4, ead. caus. et quæst., ibi: « Si cupis esse, quod diceris, monachus, id est solus, quid facis in urbibus? quæ utique non sunt solorum habitacula, sed multorum; » cap. *Placuit* 8, ead. caus. et quæst., ibi: « Sedeat itaque solitarius, et laceat, quia mundo mortuus est, Deo autem vivit. Agnoscat nomen suum; monos enim Græce, Latine est unus, achos Græce, Latine est tristis, inde dicatur *monachus*, id est unus tristis. Sedeat ergo tristis et officio suo vacel. » Officium enim monachi est plangere; cap. *Monachus* 4, ead. caus. et quæst., ibi: « Monachus non docentis, sed plangentis habet officium. » Tales monachi vi primævæ suæ institutionis sunt Benedictini, Cistercienses, Carthusiani, Camaldulenses, et hujusmodi.

(25). Religiones *Mendicantes* sunt, quæ ex primæva sua institutione paupertatem non tantum in particulari, sed etiam in communi observant, nulla penitus bona immobilia possidentes, contentæ iis solis, quæ vel mendicantur humiliter, vel donantur

liberaliter, vel honesto acquiruntur labore et industria; » arg. cap. *Exit 3*, De verb. significat. in 6, et Clementina *Exit 1*, De verb. significat., et *Glossa*, in cap. *Cum ex eo unic.*, De excessib. prælator. in 6, verb. *Mendicantes*, ubi expresse dicit: « Hi dicuntur Mendicantes, quibus victum tribuit incerta mendicitas, et qui redditus, aut possessiones ex Regula vel constitutionibus habere non possunt: » Pirrhing., loc. cit., num. 22; Reiffenstuel, loc. cit., n. 27; Pellizzar., in *Manual. Regular.*, tract. 1, cap. 3, sect. 1, n. 12, et alii passim. Tales religiones de jure communi approbatæ, sunt quatuor, scilicet religio prædicatorum (132), Minorum, Eremitarum sancti Augustini, et Carmelitarum, textu expresso, in cap. *Religionum diversitatem unic.*, De religiosis dominis in 6.

(26). Dicitur autem notanter *ex primæ sua institutione*, quia ex variis posterioribus concessionibus ac privilegiis apostolicis, et ex ordinatione concilii Tridentini, sess. xxv *De regularibus*, cap. 3, concessum est omnibus religionibus, tam virorum quam mulierum, etiam olim vere Mendicantibus (sola religione Sancti Francisci Minorum de Observantia, et Capuccinorum excepta) bona immobilia, dominiumque rerum habere in communi, ita ut soli dicti Minores de Observantia, et Capuccini, in propria acceptione juris antiqui, Mendicantes sint, ibi: « Concedit sancta synodus omnibus monasteriis et domibus, tam virorum, quam mulierum, et Mendicantium, exceptis dominibus Fratrum Sancti Francisci Capuccinorum, et eorum, qui Minorum de Observantia vocantur, etiam quibus, aut ex constitutionibus suis erat prohibitum, aut ex privilegio Apostolico non erat concessum, ut deinceps bona immobilia eis possidere liceat; » ita tamen nomen, et amplissima Mendicantium privilegia adhuc retinent, iisque plenissime gaudent religiones prædicatorum, Eremitarum sancti Augustini, et Carmelitæ, quibus plures aliae religiones ex post a Sede Apostolica fuerunt annumeratae, quæ infra distincte adducentur.

(132) Ordo Prædicatorum cum primum a^r Apo-stolica Sede confirmatus fuit, bona immobilia pos-sidebat. Constat id ex bulla Confirmationis ejusdem ordinis ab Honorio III, anno 1216, die 22 Decembris data, bullarii ord. Præd., tom. I, pag. 2, in qua haec habentur: « Religiosam vitam eligentibus Apostolicum convenient adesse præsidium, ne forte cuiuslibet temeritatis incursum, aut eos a proposito revoeat, aut robur, quod absit! sacre religionis in-fringat. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et Ecclesiam S. Romani Tolosanen. in qua divino man-cipati estis obsequio sub B. Petri, et nostra pro-tectione suscipimus, et presentis scripti privilegio communimus. In primis siquidem statuentes, ut ordo canonicus, qui secundum Deum et B. Augu-stini Regulam in eadem Ecclesia institutus esse di-gnoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Preterea quascunque possessiones, quæcunque bona eadem Ecclesia in præsentiarum iuste et canonice possidet, aut in futurum conces-sione Pontificum, largitione regum vel principum,

(27). Religiones militares sunt quæ in pri-mario suæ institutionis fine potissimum ordinantur ad militandum pro defensione religionis Christianæ et Ecclesiæ; et tales sunt ordo Teutonicus, Melitensis, et plures alii apud Barbos., loc. cit., num. 150. Sic Pirrhing., loc. cit., n. 24; Reiffenstuel, loc. cit., num. 30; Suarez, tom. IV, lib. 1, *De relig.*, cap. 3, n. 4, et alii communiter. (28). Professi in illis religionibus militaribus, in quibus præter votum paupertatis et obe-dientiæ, etiam emituntur perfectum et totale votum castitatis, qualis est ordo militaris Sancti Joannis Hierosolymitani, seu equi-tum Melitensium, sunt veri ac proprie dicti religiosi, cum habeant omnia requisita ad essentiam veræ et propriæ religionis, nempe tria vota substantialia, et Pontificis appro-bationem. *Communis*. Vide verb. *HIEROSO-LYMITANI EQUITES* per tot. (29). Professi au-tem in illis religionibus militaribus, in quibus non emittuntur omnia dicta tria vota substantialia, nempe perpetua paupertatis, castitatis et obedientiæ, quamvis sint et dici possint religiosi cum addito *militares*, non sunt tamen, nec dici possunt absolute et simpliciter, proprie et rigorose religiosi, quia dicta tria vota sunt de essentia religio-nis proprie dictæ, ex jure divino, ut patet ex dictis supra a nu. 8. Sic Rodriguez, tom. I, quest. 1, art. 6; Miranla, tom. I, quest. 10, art. 4; Reiffenstuel, loc. cit., n. 32, et alii communiter.

(30). Utilissimum semper fuit, et adhuc est Ecclesiæ catholicæ, quod in ea fuerint, et adhuc sint religiones. *Communis*. Nec indiget probatione, cum, teste experientia et fatentibus Pontificis oraculis, religiosi tum precibus et exemplis, tum doctrinis et labo-ribus, innumera Ecclesiæ altulerint bona, et ab ea averterint mala, adeo ut merito Christus ipse sanctæ Theresiæ dixerit: « Vnde mundo, si religiosi non essent! » (31). Et omnibus nota est famosissima illa visio, quam habuit Innocentius Papa III, qua vi-dit Lateranensem Ecclesiam (quæ tunc erat sedes Pontificum) convulsis fundamentis, ruinas propinquam et jam labentem sera-

oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus, et illibata permaneant. In quibus, haec propriis duximus exprimenda vocabulis, sci-licet locum ipsum, in quo prefata ecclesia sita est, cum omnibus pertinentiis suis. Villam de Cassenolio cum omnibus pertinentiis suis. Ecclesiam S. Marie de Lescura, cum omnibus pertinentiis suis. Ho-spitale Tolosanen. quod dicitur Arnaldi Berardi, cum omnibus pertinentiis suis. Ecclesiam S. Tri-nitatis de Lobens, cum omnibus pertinentiis suis. Itaque Cl. Bremondius, not. 7: « Enimvero, in-quæ, jam inde a principio ordinis possessiones eidem fuere ad annum usque 1720 quo Fratres abje-erunt statuto perpetuas possessiones et redditus tem-porarios... paupertatem Christi Egyptiorum divi-tiis præferentes. » Theodoric., lib. iv, cap. 4. Ubi tamen, multorum refrigerante charitate, libera-litas est restincta, legem illam antiquavit Ecclesia. Consulendum diploma, quod incipit. *Obtenuit divini*, datum a Clemente IV, die xii Februarii 1276.

phici S. P. mei Francisci suppositis humeris sustineri : « Vere, inquit Pontifex, hic est ille, qui opere ac doctrina, Christi sustentabit Ecclesiam. » Sic in breviario Franciscano, die 5 Octobr., lectione 6. (32. Unde in coronatione Papæ, tertia collecta seu oratio canitur de S. P. N. Francisco; canitur enim prima de Spiritu sancto, ut illuminet, secunda de beata Virgine Maria, ut protegat, tertia de S. P. N. Francisco, ut sicut reparavit Ecclesiam, eamdem sustentet. Ita Kazenberger, in *Supplement. Theologiae Specer. in prærogativis ordinis nostri seraphici*, n. 10, et alii.

* Secus legimus in opere inscripto, *Sacram cæmeriarum sive Rituum ecclesiasticorum libri tres ab Augustino Patricio ordinati, et a Marcello Coryrensi archiepiscopo primum editi, nunc vero tandem in duos tomos distributi, ac innumeris pene mendis purgati, et commentariis aucti, auctore Josepho Catalano Oratorii S. Hieronymi Charitatis presbytero, Romæ 1750, lib. 1, tit. 2, § 16, tom. I, pag. 115, ubi scribitur: « Deinde (Papa) in voce dicit: *Gloria in excelsis Deo, Pax vobis*, et orationes opportunas, videlicet de die et de Spiritu sancto, ut ultimo dicit secretam orationem pro se, quæ habetur in consecratione episcoporum. » Ad quæ Catalanus Commentar., num 7, pag. 116 seqq., hæc habet: « Finita reverentia, surgit Papa sine mitra, ut idem nostrum Cæmeriale inquit, et legit *Introitum*, et *Kyrie eleison*, sustinente librum cardinali episcopo, cum aliis assistentibus; deinde in voce dicit, *Gloria in excelsis Deo, Pax vobis*, et orationes opportunas; etc. Incensato altari, ex præscripto cæmerialis Gregorii X, itemque ordinis Romani, auctore Cajetano, et ms. Piersantiani codicis, Pontifex demum sedit ad eminentem sedem, et dicit, *Dominus vobiscum, vel Pax vobis*, cum *Gloria in excelsis*, ut dies requirit, et postea dicit *Orationem Dominicam* alte, et aliam dicit pro se secrete. Recensetur *Oratio Dominicana* in his cæmerialibus, quia scilicet juxta eorum præscriptum ritus ipse consecrationis, benedictionisve novi Pontificis die Dominica peragebatur. Sed audiamus laudatum Burchardum, qui enarrans ritum servatum post electionem Innocentii Papæ VIII, § 209, ita scribit: « Facta reverentia, cardinalium scilicet et prælatorum, ut supra, surgit Pontifex, deposita mitra, et cum assistantibus tantum cardinalibus dicit *Introitum*, et *Kyrie eleison*, cantoribus interim *Kyrie eleison* cantantibus. Missa dicta est de Octava Nativitatis Beatae Mariæ Virginis. » Tum vero, § 210, ita subjicit: « Dicit per Pontificem *Introitu* et *Kyrie eleison* cessarunt cantores, et Papa dixit: *Gloria in excelsis Deo*, quod cum assistantibus complevit more solito; tum in dicta sede dixit: *Pax vobis*, et *Oratio nem de Octava*; qua sub sua conclusione completa, dixit aliam orationem, etiam alta voce dicens: *Oremus. Deus, qui corda fidelium, etc.*, quam etiam sub sua conclusione complevit, et ea completa inte-*

rim, quoad cantores responderent, Amen, dixit secrete atiam pro se, stans, ut prius, videlicet: *Adesto supplicationibus nostris Omnipotens Deus, et quod humilitatis nostra gerendum est ministerio, tuae virtutis impletatur effectu. Per Dominum.* » Sed de hac oratione jam supra. *

(33. Insuper utilissimum, ac summe expediens est, quod plures, et variæ institutæ fuerint, et vigeant in Ecclesia catholica religiones. *Communis*, cum sancto Thoma, 2-2, qu. 183, art. 2, et qu. 188, art. 1 et seq., et patet experientia, et fatentur etiam Pontificia oracula, inter quæ signanter illud Gregorii XIII, merito prolatum in laudem et gloriam præclarissimæ Societatis Jesu in constitut. incip. *Ascendente*; et ad rem facit illud psalm. xi. iv, ibi: *Asstitit regina a destris tuis in vestitu deaurato circumdata varietate, ubi per reginam, Ecclesiam; per varietatem autem, qua decoratur, varias religiones, plures interpretes intelligent, teste Reiffenstuel, lib. iii Decretal., titul. 31, n. 58. Tum quia, cum variæ sint inclinationes et propensiones hominum nec sint in omnibus pares vires et habilitates, ex speciali Dei providentia plures ac variæ religiones saluberrime ac sapientissime fuerunt institutæ, ut si una religio alicujus inclinationi, propensioni, viribus ac habilitati non quadraret, alia pro inclinatione et viribus in promptu haberetur: nam in cap. Quia diversitatem 5, De concess. præbend., sic expresse dicitur: « Quia diversitatem corporum diversitas sæpe sequitur animorum. » Et juxta illud poetæ:*

Velle suum cuique est, nec voto vivitur uno.

Unde Apostolus ad Corinth. vii, 20, sic dicit: *Unusquisque, in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat, et ibid., v. 34, subjungit: Unusquisque in quo vocatus est, fratres, in hoc permaneat apud Deum.*

(34. Nimia tamen et excessiva multitudine, et varietas religionum, tanquam confusio- nis causativa, est evitanda; unde merito in concilio generali Lateranensi sub Innocentio III, sic fuit statutum, ut expresse referatur in cap. *Ne nimia 9, De religiosis domibus*, ibi: « Ne nimia religionum diversitas gravem in Ecclesia Dei confusionem inducat, firmiter prohibemus, ne quis de cætero novam religionem inveniat, sed quicunque ad religionem converti voluerit, unam de approbatis assumat; similiter qui voluerit religiosam domum de novo fundare, regulari et institutioni accipiat de approbatis; » et concordat omnino cap. *Religionum diversitatem unsc.*, *De religiosis domibus* in 6, ibi: « Religionum diversitatem nimiam, ne confusionem induceret, generale concilium consulta prohibitione vetavit.... reperita constitutione districtius inhibemus, ne aliquis de cætero novum ordinem, aut religionem adinveniat, vel habitum novæ religionis assumat. »

(35. Religiones in specie, quamvis plures sint, tamen fere omnes sub quatuor princi-

palioribus regulis, S. Basilius videlicet, S. Augustini, S. Benedicti, et S. P. N. Francisci militant, exceptis aliquibus infra assignandis, quæ in pluribus quatuor præfatis regulis se uniformantes, propria statuto et peculiares constitutiones pro regulis habent. Barbosa, lib. II *Jur. Eccles. univers.*, cap. 41, n. 20; Layman, lib. IV, tract. 5, cap. 2, n. 3; Pirrhing, loc. cit., n. 25; Reiffenstuel, loc. cit., num. 34, et alii communiter.

(36) Quatuor ordines Mendicantium quatuor fluminibus paradisi sunt comparati ab Eugenio IV, constit. incip. *Summa divinae bonitatis*, allata in Bullario inlyti ordinis prædicatorum, tom. III, p. 12 et seq.

ARTICULUS II.

Quod primam principaliorem regulam, et militantes sub ipsa.

SUMMARIUM.

1. Prima principalior Regula est Sancti Basili. ab eodem sancto instituta. — 2. Olim ab eo tempore, quo in Ecclesia promonachis, sive religiosis scripto regule cœperunt institui, semper dictæ Regule consueverunt approbari et confirmari ab episcopis. — 3. Et talis consuetudo duravit usque ad tempus concilii Lateranensis, in quo approbatio et confirmatio religionum fuit reservata soli Romano Pontifici. — 4. Monachi S. Basili in Provincia Siciliae, Calabriæ et Apuliæ fuerunt reformati, et eorum constitutiones fuerunt approbatæ ab Eugenio IV. — 5. Basilianorum religioni seu congregationi unitum fuit eremitorum dictum *del Tordon*, et alia similia, et forma gubernandi illa fuit statuta a Gregorio XIII. — 6. Monachi omnes S. Basili ad unam tantum congregationem fuerunt redacti sub uno abbat generali, et forma gubernii fuit ei præscripta a Gregorio XIII. — 7. Monachi Basiliani obtinuerunt licentiam habendi in Hispania duo monasteria pro reformatis, et recipiendi in eis novitiis, et propriæ constitutiones pro his fuerunt statutæ a Clemente VIII. — 8. Sub divi Basili Regula militant ferme omnes monachi Græci et Orientalis Ecclesiæ. — 9. Sub hac Regula militavit aliquando congregatio Armenorum; hodie tamen illam Sancti Augustini observat. — 10. Item sub hac Regula militarunt quandoque Carmelitæ. — 11. Hodie tamen aliam observant, quam una cum Carmelitarum religione approbavit Honorius III. — 12. Carmelitarum Regulam in suo primævo rigore sine ullis moderationibus Apostolicis observat religio Carmelitana Discalceata, quam Regulam una cum qualitatibus a S. Theresia additis confirmavit Grego-

(133) Joseph a Puteo in opere, cui titulus: *Dilucidazioni critico-istoriche sulle relazioni degli antichi e moderni scrittori della vita di S. Basilio Magno*, date a luce dal P. D. Giuseppe del Pozzo, maestro di sacra theologia, ed abate generale dell'ordine del medesimo Santo, in Roma 1746, cap. 9, n. 3, pag. 56, annum, quo monasticum ordinem S. Basilius instituit, legesque monachis dedit, annum circiter 362, fuisse censem. Sic enim habet: « L'epoca... fortunata e felice della promulgazione delle sante regole di Basilio, e della fondazione della sua monastica religione fu circa la creazione del mondo 445, circa l'edificazione di Roma 1115, e circa la coianane salute 362. Nella chiesa universale regnava il Pontefice Liberio, nell'imperio d'Oriente e d'Occidente Giuliano Apostata. Governava la Chiesa d'Alessandria sant'Atanasio, richiamato al governo del suo gregge per esser

rius XIII. — 13. Haec Carmelitana familia Discalceata separata fuit a reliquo corpore ordinis cum proprio generali sibi dato a Clemente VIII. — 14 Carmelitarum Discalceatorum congregatio in Italia separatur ab Hispanica, et eadem retinet privilegia.

(1). Prima igitur principalior regula est S. Basili ab eodem sancto instituta anno 361, Pontifice Felice II, imperatore Juliano Apostata, ut refert Barbosa, loc. cit., n. 21. Vel circa annum 359, plus minusve (133), ut tradit Miranda, in *Manuali prælatorum*, tom. I, quæst. 4, art. 1. Sanctissimus hic monachorum antiquorum Orientalis Ecclesiæ patriarcha fuit primus, qui monasticum statum (134) reformavit, et ea omnia, quæ ab Antonio Magno, Hilarione, Pachomio, et utroque Macario (135) pro instruendis illius temporis monachis, et religiosis verbo tenus audierat, et sibi fuerant tradita, litteris mandavit, atque quibusdam demptis, aliis vero additis, confecit Regulam, quæ fuit approbata et confirmata ab illius sæculi episcopis, eo modo, quo tunc temporis religionum Regulæ consueverant approbari et confirmari; de quo quamvis nihil reperiatur expressum, satest, ut id dicere possimus, quod in concilio generali 7 (quod est secundum Nicænum) Regulæ ejusdem fit mentio, tanquam de Regula juris per Ecclesiam approbata et confirmata. Sic Miranda, loco citato.

(2). Olim enim ab eo tempore, quo in Ecclesia pro monachis, sive religiosis scripto Regule cœperunt institui, semper dictæ Regule consueverunt approbari et confirmari ab episcopis, ut tradunt communiter doctores, et signanter Bellarminus, lib. *De monachis*, cap. 4; Miranda, loco citato, q. 2, art. 6; Rodriguez, lib. I, *Qq. regul.*, q. 1, art. 1; Pirrhing., I, in *Decretal.*, tit. 31, n. 6; Reiffenstuel, ibid., n. 9, et desumitur clare ex concil. Chalcedonensi, cap. 4, relat. in cap. *Quidam monach.* 10, caus. 18, q. 2, ubi expresse habetur, quod nulli erigant monasteria sine auctoritate et licentia episcopi, ibi: « Placuit igitur neminem, aut ædificare aut constituere monasteria, aut oratoriæ domum sine conscientia ipsius civitatis episcopi. » (3. Et talis consuetudo duravit usque ad tempus concilii Lateranensis, quod fuit celebratum anno 1215,

stato trucidato dalla plebe il crudele Giorgio invasore della medesima. In Antiochia presedeva Paolino discepolo di Eustachio, vescovo di Sebaste. E in Cesarea di Cappadocia occupava quel riguardo trono l'arcivescovo Diano.

(134) Vide sancti Basili Magni Vitam a Maurinis eius operum editoribus, *præscriptam*, cap. 4, n. 5.

(135) In codice Regularum ab Holstenio edito part. I, in qua SS. Patrum orientalium Regulæ ad inonachos continentur, Regulæ S. Basili præuent Regulæ S. Antonii abbatis, S. Isaiae abbatis, SS. Patrum Serapionis, Macarii, Paphnutii, et alterius Macarii, SS. Patrum alia, S. Macarii abbatis Nitriensis, S. Pacomii abbatis Tabennensis, ejusdem, et Theodori epistole, S. Orsiesii doctrina monastica, et incerti Regula Orientalia.

cujuſ concilii ſit mentio in cap. *Nemilia* 9, De religiosis domibus; in cujuſ ſummario expreſſe dicitur: « Novam religionem non licet conſtituere ſine auctoritate Romani Pontificis; » et quod religionum approbatio et conſirmatio fuerit poſtea reſervata ſoli Romano Pontifici, habetur clarus ex cap. *Religionum diſerſitatem unic.*, De religiosis domibus in 6, et cap. *Quod votum unic.*, De voto et voti redēptione, item in 6, ibi: « Per profeſſionem expressam vel tacitam alicui de religionibus per Sedem Apoſtolicam approbatim. »

(4.) Monachi S. Basilii in provincia Siciliæ, Calabriæ et Apuliæ fuerunt reformati, et eorum conſtitutiones fuerunt approbatæ, et forma gubernii ſeu regiminis circa ſuperiorum electiones cum reliquias fuit eiſi præſcripta ab Eugenio IV, conſtit. 26, incip. *Inter curas.*

(5.) Basiliatorum religioni ſeu congreſationi unitum fuit eremitorium dictum *del Tordon*, et alia ſimilia, et forma gubernandi illa cum religiosis in eis exiſtentibus fuit ſtatuta a Gregorio XIII, conſtit. 46, incip. *Cogit.*

(6.) Monachi omnes S. Basilii ad unam tan- tum congreſationem fuerunt redacti ſub uno abba te generali, et forma gubernii fuit ei præſcripta a Gregorio XIII, conſtit. 58, incip. *Benedictus*, et iterum a Clemente VIII, conſtit. 11, incip. *Quæ ad reſtituendos.*

(7.) Monachi Basiliani obtinuerunt, li- cenciam habendi in Hispania duo monaſteria pro Reformatis, et recipiendo in eis noxiis; et propriæ conſtitutiones pro hiſtuerunt ſtatutæ a Clemente VIII, conſtit. 103, incip. *Altissimi.*

(8.) Sub divi Basilii Regula militat ferme omnes monachi Græci et Orientalis Eccleſie; et ejusdem Regulæ profectores (136) fuerunt inter alios sanctos, etiam S. Ephrem, S. Chrysostomus, S. Gregorius Nazianzenus, S. Joannes Damascenus, Ss. Hieronymus, Pachomius, Hesychius, Cassianus, Heraclides et alii quamplures; fuitque haec religio

(136) Lucas Holſtenius in *dissert. cit.*, cap. 3: « Ex hactenus dictis, inquit, de multitudine ubique colementum vitam monasticam in utroque ſexu, facile cuiquam vetera ex præſentibus aſtimant perſuadetur ſuisse primis illis temporibus diuersos, et certo charactere diſcriminatos monachorum ordi- nes, prout poſtea institutum, præſertim in Mendicantibus; quorum universæ quāmvis late ſparſæ familiæ, ſub uno peculiari capite certis, et cuique propriis officiis ac legibus Deo militant. Valde falſor, ſi iam tum prius ſex ſeptemve Ecclesiæ ſacculis iſte uetus invaluerat. Certe vestigia mibi qui- dem non apparent, qui quocunq; in iudeo, uniformem ubique monachatus rationem, et facilem, ac promiscuum invicem transiit, mutuumque com- meatum profeſſionum, et coenobiorum cerno. Orientales monachi quando in Occidentem vene- rant, cum ibi profitentibus religiosam vitam ſine diſcrimine ceneſebantur: vicissim Occidentales in Oriente; quod cum innumeris exemplis demonſtrari poſſit, unum tantum hic afferam Cassiani, et Germani Gallorum monachorum, qui Aegypti monaſteria peragraruſt instituti monastici cognoscendæ cauſa, et animo in patriam referendi haſtaui inde

primis ſæculis celeberrima. *Miranda*, loc. cit., n. 4, art. 1; *Barbosa*, loc. cit., n. 2f; *Reiffenſtuel*, loc. cit., n. 25, et alii paſſim.

(9.) Sub hac Regula militavit aliquando congreſatio Armenorum ſic appellata, eo quod ex Armenia in Italiam traſlateda ſit, ubi habitum S. Basilii aliquot annos porta- vit, ejusque Regulam ſervavit utendo cæremoniis Græcis. At progressu temporis, eo quod videretur insolitus apud Latinos ejus vivendi moſ, religiosi Regulam S. Auguſtini aſſumpſerunt cum habitu parum diſſimiſi ab habitu religiosorum S. Patris Do- minici. Et monaſterium principale, ac caput hujuſ congreſationis Genuæ ſitum eſt, di- citurque S. Bartholomæi; (10. unde Armeni per Italiam dici ſolent Bartholomeitæ (137). *Barbosa*, loc. cit., n. 2; *Tamburin.*, *De jure abbat.*, tom. II, diſp. 26, q. 3. n. 4 et sequen- tibus, ubi etiam de monialibus et equitibus S. Basilii.

(11.) Item sub hac Regula militarunt quan- doque Carmelitæ. *Barbosa*, loc. cit., n. 24; *Reiffenſtuel*, loc. cit., n. 30, et alii (137). Hodie tamen aliam obſervant, quam una cum Carmelitarum religione approbarit et conſirmavit Honorius III, anno 1226, conſtit. 8, incip. *Ut vivendi*, cui conſtitutioni inserta eſt Regula dicti ordinis, de cuius initio, quamvis ſatis clare non conſtel, patet tamen de ejusdem approbatione et confirmatione per d. conſtit. 8 Honorii III.

(12.) Carmelitarum Regulam in ſuo pri- mævo rigore ſine illis moderationibus Apoſtolicis obſervat religio Carmelitana Discalceata: quam Regulam una cum qualitatibus a S. Theresia additis conſirmavit Grego- riū XIII, 22 Junii 1580, conſtit. 64, incip. *Pia.* (13.) Haec Carmelitana familia Discalceata ſeparata fuit a reliquo corpore ordinis cum proprio generali ſibi dato a Clemente VIII, die 20 Septembris 1503, conſtitut. 25, incip. *Pastoralis officii.* (14.) Carmeli- tarum hujuſmodi Discalceatorum congreſatio in Italia ſeparatur ab Hispanica, et ea-

noxiis disciplinæ, in ſuum et popularium ſu- rum uſum; unde ſatis apparet, exiſtimasse ipsorum uſum eſſe in communione omnium ubique mona- chorum modum et uſum religionis proſtendæ.»

(137) Congreſatio iſta exiſtita et ſupprefsā fuit ab Innocentio X, conſtit. *Commissa nobis*, die 29 Octobris, anno 1650, *Bullarii Romani* edit. Mainardi, tom. VI, part. II, pag. 246 seq.

(138) Non omnes scriptores a quibus Lucius noſter accepit, qua de religiosis regularibus hoc, et proximis articulis tradit, in illarum origine in- veſtiganda diligenter versati ſunt, et qua laudant Romanorum Pontificum diplomata, habuisse pre oculis videtur. Quamobrem lectors monemus, et illos consulant, qui ordinis cojuſque Annales, vel historias accurate ſcripſcrunt, quorum catalogum dat Langler de Fresnoy in opere Gallico idiomatico pereſcriptio, atque Italice reddito, cui titulus *Metodo per iſtudiare la ſtoria*, tom. II, cap. 41, et tribus proximis, adeantque Aloysiū Guerra in *Epiſtome citati*. *Constitutionum Romanorum Pontificum*, tom. III et IV, in quibus præcipua diplomata ad ordines quoque regulares virorum ac mulierum ſpectantia recenſet.

dem tenet privilegia, quibus gaudet Hispanica congregatio; Clemens VIII, die 13 Novembr. 1600, const. 71, incipient. *In Apostolice.*

ARTICULUS III.

*Quoad secundam principaliorem regulam,
et militantes sub ipsa.*

SUMMARIUM.

1. Secunda principalior Regula est S. Augustini ab eodem sancto instituta. — 2. Duo a S. Augustino instituti fuerunt ordines, scilicet eremitarum et canonicorum regularium. — 3. Sub utrinque hujus ordinis Regula plures militarum, et militant congregationes, et quidem ex Bordono congr. 34, canonicorum regularium, et congr. 48 eremitarum, et inter omnes, comprehensis etiam ordinibus militaribus 97, refert Tamburinus. — 4. *Canonicorum Lateranensium ordo* institutus fuit in primitiva Ecclesia a Christi discipulis, et postea a S. Augustino. — 5. Ordo canonorum Lateranensium quare sic dictus. — 6. *Canonicis Lateranensibus aliquas constitutiones praefixit Sixtus IV*, et licet non essent amplius in ecclesia et monasterio Lateranensi, sed in unam congregatiorem essent redacti, statuit tamen, ut nomen retineant. — 7. *Canonici Lateraneni* tenentur portare vestem lineam super habitum. — 8. Iste canonici cum duodecim episcopi, uti possunt habitu, quo alii episcopi, qui saeculares erant presbyteri. — 9. Praefati canonici non sunt cogendi interesse processionibus publicis ultra solitum. — 10. Precedunt omnes regulares, et vadunt immediate post clerum saecularem. — 11. *Sancti Frigidiani canonicorum Lateranensium congregatio*. — 12. *Sancti Jacobi de Spatha canonicorum regularium congregatio*. — 13. *Sancti Risi canonicorum regularium congregatio*. — 14. *Portuensium canonicorum regularium congregatio*. — 15. *Aroasiensis canonicorum regularium congregatio*. — 16. *Mortariensis canonicorum regularium congregatio*. — 17. *Marthacensis canonicorum regularium congregatio*. — 18. *Sancti Quintini Bellavicensis canonicorum regularium congregatio*. — 19. *Sancti Laurentii de Plebe martyrum, sive de Ultio canonicorum regularium congregatio*. — 20. *Sancti Victoris Parisiensis canonicorum regularium congregatio*. — 21. *Sancti Sepulcri canonicorum regularium congregatio*. — 22. *Sanctae Mariae ad Rhenum canonicorum regularium congregatio*. — 23. *Sancti Jacobi de Cella Volana canonicorum regularium congregatio*. — 24. *Sancte Crucis Comimbricensis canonicorum regularium congregatio*. — 25. *Sanctae Mariae de Crescentiaco canonicorum regularium congregatio*. — 26. *Vallis viridis canonicorum regularium congregatio*. — 27. *Sancti Antonii de Viena canonicorum regularium congregatio*. — 28. *Prémonstratensium canonicorum regularium congregatio*. — 29. *Scholarium canonicorum regularium congregatio*. — 30. *Cruciferorum canonicorum regularium congregatio*. — 31. *Windesimensium canonicorum regularium congregatio*. — 32. *Mussiensium canonicorum regularium congregatio*. — 33. *Sancti Demetrii, seu S. M. de Metri canonicorum regularium congregatio*. — 34. *Sancti Spiritus Venetiarum canonicorum regularium congregatio*. — 35. *Frigionaria canonicorum regularium congregatio*. — 36. *Sancti Petri de Monte Corbulo canonicorum regularium congregatio*. — 37. *Sancti Salvatoris canonicorum regularium congregatio*. — 38. *Sancti Georgii de Alga canonicorum congregatio*. — 39. *Sancti Marci canonicorum Mantuanorum congregatio*. — 40. *Cruciferorum Sancti Cleti canonicarum regularium congregatio*. — 41. *Sancti Spiritus in Saxia canonicorum congregatio*. — 42. *Eremitarum S. Augustini ordo a quo tempore incepert*. — 43. *Sancti Guillelmi eremitarum congregatio*. — 44. *Jambonitarum eremitarum congregatio*.

congr. — 45. *Sancti Hieronymi in Hispania eremitarum congregatio* — 46. *Beati Petri de Tisis eremitarum congregatio*. — 47. *Illicetana eremitarum S. Augustini de Observantia congregatio*. — 48. *Carbonaria S. Augustini eremitarum congregatio*. — 49. *Perusina eremitarum S. Augustini congregatio*. — 50. *Lombardia eremitarum S. Augustini congregatio*. — 51. *Sanctæ Mariæ Montis Hortorum eremitarum S. Augustini congregatio*. — 52. *Baptistellarum eremitarum S. Augustini congregatio*. — 53. *Pollensis, seu dulcita eremitarum S. Augustini congregatio*. — 54. *Calabria, seu Zampana eremitarum S. Augustini congregatio*. — 55. *Dalmatarum eremitarum S. Augustini congregatio*. — 56. *Germanica eremitarum S. Augustini congregatio*. — 57. *Sancti Pauli primi eremitarum congregatio. S. Augustini Hispanica*. — 58. *Congregationes variae eremitarum S. Augustini per Alexandrum IV unitæ*. — 59. *Eremitarum Discalceatorum S. Augustini congregatio*. — 60. *Hac congregatio eremitarum Discalceatorum divisa est in Hispaniam et Italiam*. — 61. In supradictarum omnium congregatio. S. Augustini formis, et regula reperiorunt etiam propriae enjusque generalis congregatio. sanctimoniales Deo inservientes cum magno devotionis et sanctitatis incremento. — 62. *Armenorum, seu modo S. Bartholomæ de Genus congregatio*. — 63. *Sanctissimæ Trinitatis Redemptoris captivorum congregatio*. — 64. *Beatæ Mariæ de Mercede redemptoris captivorum congregatio*. — 65. *Praeclarissimus predicatorum ordo*. — 66. *Monialium S. Patris Dominici ordo*. — 67. *Tertiæ ordinis de Pœnitentia S. Patris Dominici congregatio*. — 68. *Servorum Beatæ Mariæ ordo*. — 69. *Servorum Beatæ Mariæ Reformatorum congregatio*. — 70. *Beatæ Mariæ servorum eremitarum congregatio*. — 71. *Tertiæ ordinis servorum B. Mariæ congregatio*. — 72. *Fratrum Pœnitentia S. Mariæ Magdalene ordo*. — 73. *Mulerum pœnitentium congregatio*. — 74. *Charitatis Fratrum congregatio*. — 75. *Jesuitorum S. Hieronymi congregatio*. — 76. *Monialium Jesuatarum congregatio*. — 77. *Sancti Ambrosii ad Nenus congregatio*. — 78. *Apostolorum seu apostolinorum Fratrum congregatio*. — 79. *Sancti Hieronymi de Festulis Fratrum congregatio*. — 80. *Hospitalitatis, et infirmis serventianorum congregatio. S. Joannis Dei*. — 81. *Sancti Pauli primi eremitarum congregatio. Lusitana*. — 82. *Sanctissimæ Trinitatis Redemptoris captivorum Reformatorum et Discalceatorum congregatio*. — 83. *Discalceatorum Reformatorum Sanctissimæ Trinitatis Redemptoris captivorum congregatio. Gallica*. — 84. *Discalceatorum Reformatorum B. Mariæ de Mercede congregatio*. — 85. *Sancti Antonii abbatis in Flandria congregatio*. — 86. *Alexianorum fratrum congregatio*. — 87. *Bonorum hominum congregatio*. — 88. *Clericorum Hospitaliariorum congregatio*. — 89. *Clericorum vita communis congregatio*. — 90. *Theatinorum clericorum congregatio*. — 91. *Sancti Pauli Decollati, seu Barnabitarum congregatio*. — 92. *Boni Jesu clericorum regularium congregatio*. — 93. *Clericorum regularium Somaschæ, seu S. Majoli congregatio*. — 94. *Ministrantium infirmis clericorum regularium congregatio*. — 95. *Minorum clericorum regularium congregatio*. — 96. *Sub regula S. Augustini militarum, et adhuc militant etiam plures ordines militares, seu equestres, et in primis equestris ordo S. Lazari*. — 97. *Equestris ordo Sancti Sepulcri*. — 98. *Praeclarissimus equestris ordo S. Joannis Hierosolymitani, seu Melitensis*. — 99. *Equestris ordo S. Mariae Teutonicorum*. — 100. *Equestris ordo S. Joannis Acconensis, et S. Thomæ martyris*. — 101. *Equestris ordo S. Jacobi in Hispania*. — 102. *Equestris ordo S. Jacobi in Lusitania*. — 103. *Equestris ordo S. Mariae Gloriosæ apud Italos*. — 104. *Equestris ordo S. Mariae de Mercede*. — 105. *Equestris ordo S. Mariae de Monte Carmelo apud Gallos*.

(1. Secunda principalior Regula est S. Augustini ab eodem sancto instituta circa au-

num Domini 390 (139), existente Summo Pontifice Siricio, et imperatoribus Occidentis Gratiano, Orientis vero Theodosio, *loc. cit.*, n. 88; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 37, et alii. (2. Duo a S. Augustino instituti fuerunt ordines, scilicet eremitarum et canonicorum regularium; de anteriori utrius istorum institutione clare non constat, cum eremiti ex una (140), et canonici ex alia parte acerrime de anterioritate contendant, quorum proinde disputationi negotium relinquitur.

(3. Sub utriusque hujus Regula plures militarunt, et militant congregations, et quidem ut ex Bordono refert Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 37. Congregationes xxxiv canonicorum regularium, et congregations xviii eremitarum, et inter omnes, comprehensis etiam ordinibus militaribus, 97 refert Tamb., *De jur. abbat.*, tom. II, disp. 24, q. 4, quas juxta ipsius ordinem hic breviter referemus.

(4. Canonicorum Lateranensium ordo institutus fuit in primitiva Ecclesia a Christi discipulis. Benedictus XII, constit. 6, incip. *Ad decorum*; Barbosa, in *Summa Apostolice*, *decis.*, verb. *Canonicī regulares*, n. 2; Tamburin., *De jur. abbat.*, tom. II, disp. 24, q. 4, n. 2, ubi refert præcisa verba dicti Pontificis Benedicti XII, ibi: « Ad religionem canonicorum regularium ordinis S. Augustini a Christi gloriose discipulis in primitiva Ecclesia sacris Institutionibus stabilitam gerentes præcipue charitatis effectum: » et insuper subjungit hoc Eugenii IV testimonium, ibi: « Hujus sancti ordinis et sancti propositi post sanctos apostolos primum in Alexandrina Ecclesia Marcus Petri discipulus fuit institutor et conditor, ac gloriatus doctor Augustinus episcopus divinis Regulis et doctrina decoravit: » et idem testantur S. Antonius, in *suo Chronic.*, par. II, tit. 15, § 2, ibi: « Ordo canonicus, non tam a B. Augustino institutus, quam renovatus, ab apostolis in Monte Sion exordium sumpsit: » Vincentius Bellovacensis, in *Specul. doctrin.*, lib. XIX, cap. 16, ibi: « Ordo canonicorum regularium primum ab apostolis, postea a B. Augustino episcopo et doctore eximio regulariter institutus refloruit: » et alii.

(5. Ordo canonicorum Lateranensium est sic dictus ab Ecclesia S. Joannis Laterani in Urbe, in qua a S. Leone Magno Pontifice intra annum 440 et 457, collocatos fuisse refert Cæsar Franciotti clericus regularis Sanctæ Mariæ de Luca, in *Historia sacra Lucensi edita anno 1613*, in *Ecclesia S. Frigidiani statim in principi*, sive ut vult Onuphrius Panvinius in *Volumine proprio de Ecclesia Lateranen.*, lib. I, cap. 3, a S. Gelasio Papa S. Augustini discipulo ab anno 495, et deinde duravit ibi eadem familia per

(139) Hoc est anno 388 Romano Pontifice S. Siricio, imperatoribus Orientis Theodosio, Occidentis Valentiniano II. Vide Maurinos editores Operum S. Augustini in *Vita ejusdem S. Doctoris*, lib. III, cap. 2.

cccc annos usque ad Pontificatum Bonif. VIII, qui, sublatis canonicis regularibus S. Augustini, introduxit canonicos regulares anno 1300. Barbosa, in *Summa Apost. decis.*, verb. *Canonicī regulares Lateranenses*, n. 2, et lib. I *Jur. eccles.*, c. 41, n. 101; Carol. Tapia, in *Authent. Ingressi*, cod. *De sacrosanct. Eccles.*, verb. *Monasteria*, cap. 2, n. 3; Tambur., *loc. cit.*, n. 2, cum aliis ibi citatis; et hos canonicos obtinuisse Ecclesiam S. Joannis in Laterano habetur expresse in constit. 2 Paschalis II, incip. *Quanto*, et in constit. 1 Anastasii IV, incip. *Potestatem*.

(6. Canonicis Lateranensibus aliquas constitutiones præfixit Sixtus IV, constit. 10, *Cum ad universos*; et licet amplius non essent in ecclesia et monasterio in Laterano, sed in unam congregationem essent redacti, statuit tamen, ut nomen retineant, eisque plurima privilegia concessit. (7) Canonicis Lateranenses tenentur portare vestem lineam super habitum: concil. Sanon., in *Decret. morum*, cap. 22. (8. Iste canonicus, cum fiunt episcopi, uti possunt habitu, quo alii episcopi, qui seculares erant presbyteri: Leo X, constitut. 34, incip. *Dudum*. (9. Præfati canonicis non sunt cogendi interesse processionibus publicis ultra solitum. Sac. C. Rit., in *causa canonicorum regularium Lateranens.*, 30 Julii 1616. (10. Præcedunt omnes regulares, et vadunt immediate post clerum secularem. S. Pius V, const. 116, incip. *Ex ordinum*.

(11. *Sancti Frigidiani canonicorum Lateranensium congregatio* ab anno Domini 495 incepit, cuius auctor fuit sanctus Frigidianus ex canonico Lateranensi a Gelasio primo creatus Lucanæ civitatis episcopus, ubi dictæ congregationi dedit initium, et ab ipso congregatio nomen desampsit, et exinde ab Alexandre II, sub III Id. Octobris anno 1068, in suo brevi, incip. *Quoties*, fuit approbata et recepta sub patrocinio et tutela Sedis Apostolicæ. Tambur., *loc. cit.*, ubi refert breve per extensem.

(12. *Sancti Jacobi de Spatha canonicorum regularium congregatio* incepit anno Domini 830, a Ramiro rege Legionensi. Et fuit probata et confirmata sub Regula S. Augustini ab Alexandre III, qui nomine clericorum intelligit canonicos; et refert Pennottus, lib. II, c. 70, vocari tales clericos regulares ab Adriano VI, const. 1, incip. *Dum intra*, et a Clemente VII, const. 32, incip. *Ex Apostolica*; Radesius, in suis *Commentariis*; Tamburin., *loc. cit.*, num. 4; Pennottus, *loc. cit.*, et alii.

(13. *Sancti Rufi canonicorum regularium congregatio* incepit circa annum Domini 1000, a quatuor canonicis S. Mariæ Avenionensis, qui Apostolicam vivendi formam ducere cupientes, se collegarent in quadam

(140) Eremitarum causam nostra ætate strenue egit Cl. Joannes Laurentius Berti in historica luctatione, *De rebus gestis S. Augustini*, Venetiis 1756, cap. 22 et seq.

ecclesia civitati propinqua, et ibi reposuerunt reliquias S. Rufi Simonis Cyrænei filii, de quo *Marc.*, *xiii* et *ad Romanos* *xvi*, et episcopi Avenionensis; unde canonici regulares S. Rufi nuncupari voluerunt, et dictam ecclesiam S. Rufi caput religionis statuerunt, sicut et fuit usque ad annum 1217, donec per haereticos Albigenses, destructo penitus monasterio, canonici Valentiam in Galliam emigrantes, ibique novam ecclesiam sub S. Rufi titulo rursus erigentes, illam caput religionis statuerunt, et abbas hujus monasterii, et ecclesiæ, abbas generalis totius congregationis vocatur; et hec congregatione S. Rufi fuit recepta sub tutela Sedis Apostolicæ anno 1115, a Paschali II, in suo brevi incip. *Religiosis desideriis*, quod refert Tambur., *loc. cit.*, n. 1; Renatus Choppinus, in *Monastico*, lib. ii, tit. 1, § 29. *Vide ipsos*, *loc. cit.*, ubi plura habent ad rem.

(14). *Portuensium canonicorum regularium congregatio* vel incepit apud Ravennam circa annum Domini 1115 vel 1117, a Petro cive Ravennatensi sacerdote ex familia de honestis, qui arctioris vitæ peragendæ desiderio incensus, bonis paternis monasterium et ecclesiam in portu Adriatici sinus ædificavit, et S. Mariam de Portu nuncupavit; unde congregatio ibi incepta canonicorum Portuensium dicta est: Quam congregacionem cum certis constitutionibus approbat Paschalis II in quadam suo brevi dictis canonice S. Mariæ de Portu directo et relato a Tamburin., *loc. cit.*, n. 6, et sub tutela Sedis Apostolicæ recipit Alexander IV, in brevi incip. *Commissæ nobis*, relato a dicto Tambur., *loc. cit.*

(15). *Aroasiensis canonicorum regularium congregat.* initium sumpsit circa annum Domini 1097 a duobus piis sacerdotibus Conone et Heldenaro, qui cum aliquando vietam solitariam seu eremiticam duxissent, anno predicto sub institutione canonica et Regula S. Augustini monasterium S. Nicolai fundaverunt in Aroasia, qui est locus prope oppidum Bapalmae in Artesia circa fines regni Galliæ in diocesi Atrebateni; unde ab hoc monasterio Aroasiæ congregatio Aroasiensis canonicorum regularium nuncupatur. Crusenius, in *Monastic. Augustin.*, part. ii, cap. 17; Albert. Miræus, *De origin. canon. regular.*, cap. 10 et 46; Tamburin., *loc. cit.*, n. 7; Barbosa, *loc. cit.*, n. 107.

(16). *Mortariensis canonicorum regularium congr.* initium sumpsit circa annum 1083 ab Adamo clero Mortariensi, qui in suis predictis monasterium et ecclesiam munificentissimam in honorem S. Crucis ædificavit, et ibi canonici sub regula S. Augustini in congregatione degere cœperunt. Quæ congregatio a S. Gregorio VII recepta fuit sub speciali tutela Sedis Apostolicæ anno 1085, et a Nicolao V, vi Idus Febr. 1449, unita fuit congregationi canonicorum regularium Lateranensis. Tamburin., *loc. cit.*, n. 56; Augustin. Ticiuensis, in *eo Di Lucid.*, part. i, præfat. 28.

(17). *Marbacensis canoniceorum regularium congr.* initium sumpsit circa annum Domini 1090 vel 1094, a quadam pio viro, Manegaldo nomine, qui auxilio et opibus viri nobilis Burcardi a Gebelvier primum monasterium caput congregationis in oppido Marbacis Argentinensis in Alsatia fundavit; unde Marbacensis congregatio nuncupata est. Tamburin., *loc. cit.*, n. 9; Franciscus Guillimanus, in *Histor. de episcop. Argentinentibus, in vita Othonis episcopi* 43; Pennottus, libr. ii, cap. 39 et 66.

(18). *Sancti Quintini Bellovacensis canoniceorum regularium congreg.* instituta est circa annum Domini 1078, a B. Ivone S. Quintini præposito, deinde episcopo Carnotensi ab Urbano II ordinato; Sigisbertus Gemblacensis, in *suo Chronic.* sub anno 1078; S. Antoninus, in *sua Histor.*, tit. 15, c. 16 in fin.; Tamburin., *loc. cit.*, n. 10, et alii.

(19). *Sancti Laurentii de Plebe martyrum, sive de Ultio canoniceorum regularium congr.* in Delphinalu initium sumpsit circa annum Domini 1050, a venerabili sacerdote Gerardo de oppido Ultio oriundo, qui apud idem oppidum monasterium sub regula S. Augustini ædificavit; unde ab ipso, tanquam capite, d. congregatio nomen desumpsit. Pennottus, lib. i, cap. 58; Tamburin., *loc. cit.*, n. 11.

(20). *Sancti Victoris Parisiensis canoniceorum regularium congr.* incepit circa annum 1113, in monasterio S. Victoris prope muros Parisienses ædificato a Ludovico Crasso Gallicarum rege, qui deinde ibi tumulatus fuit anno 1137. Crusenius, in *Monastic. Augustin.*, part. ii, cap. 19; Marul., in *Ocean. religion.*, lib. i, p. 72 et seq.; Augustin. Ticiuensis, in *Dilucid.*, part. ii, § *Institutio canonici ordinis in civitate Parisiens.*; Tamburin., *loc. cit.*, n. 12; Barbosa, *loc. cit.*, n. 108.

(21). *Sancti Sepulcri canoniceorum regularium Hierosolymitana cong.* instituta fuit Hierosolymis sub Regula S. Augustini a piissimo Austrasiorum principe, et sacri belli Hierosolymitani duce Gothifredo, urbe e manibus infidelium erepta: hic enim piissimus princeps voti compos factus, canonicos regulares, quos de partibus Occidentalibus secum adduxerat, collocavit in ecclesia S. Sepulcri Domini Nostri Jesu Christi, a qua congregatio tota in aliis provinciis sub hoc eodem instituto propagata nomen desumpsit et retinuit; et hanc congregationem magnis privilegiis et munieribus auctam sub Sedis Apostolicæ tutela suscepit Cœlestinus II, iv Idus Jan. 1144, in suo brev., inc. *Si mansuetudo*, relat. per extensem a Tamb., *loc. cit.*, n. 13.

(22). *Sanctæ Mariæ ad Rhenum canoniceorum regularium congr.* alias Rhenana prope Bononia tertio ab Urbe millario apud Rhenum, incepit circa annum Domini 1136, et nomen desumpsit a monasterio Rhenano ibidem constructo: Innocentius II, prædicto anno 1136, vi Kalendas Septembr. constitutiones canoniceorum Portuensium per Pa-

schalem II confirmatas canonis Rhenanis servandas sua auctoritate tradidit, et privilegio Apostolicæ Sedis munivit. Cherubinus Gerardaccius, in *Hist. Bononiens.*, lib. II, p. 56 et 133; Mozzagrunus, lib. IV, fol. 8 et sequent.; Pennottus, in *Hist. tripartit.*, lib. II, cap. 48; Tamburin., loc. cit., n. 24.

* Vide opus inscriptum: *Memorie istoriche concernenti le due canoniche di S. Maria di Reno, e di Salvatore insieme unite, Opera di D. Gio. Grisostomo Trombelli, abate di S. Maria di Reno, in Bologna 1752.*

(23). *Sancti Jacobi de Cella Volana canonorum regularium congr.* incepit anno Domini 1000, in monasterio vetustissimo canonicorum in diocesi Comaclensi. Pennot., lib. II *Hist. tripart. regul. canonicorum*, c. 56; Tamb., loc. cit., n. 15.

(24). *Sanctæ Crucis Conimbricensis canonorum regularium congr.* sic dicta a celebri monasterio S. Crucis in civitate Conimbricæ, incepit circa annum Domini 1131, a don Tello Conimbricensis Ecclesiæ archidiacono, qui una cum aliis piis viris ibidem Regulam S. Augusti professus, gloriosum initium dedit huic congregationi, quæ confirmata fuit ab Innocent. II, anno 1135. Pennot., cit., lib. II, cap. 59 et seq.; Tambur., loc. cit., n. 16; Barbosa, in *Summ. Ap. dec.*, verb. *Canonici regulares Conimbricenses*, et lib. I *Juris Ecclesiast. universal.*, c. 41.

(25). *Sanctæ Mariæ de Crescentiaco canonorum regularium congr.* incepit anno Domini 1140, in agro Mediolanensi circiter ab Urbe miliario in loco, qui vulgo *Crescenzo* nuncupatur. Ibi enim dominus Otho de Morbiis, Mediolanensis canonicus regularis, cum variis sociis sub Regula S. Augustini in Ecclesia aedificata a quodam nobili et dñe Mediolanensi in honorem B. M. V. huic congregationi initium dedit; quæ potissimum floruit sub Urbano III, ex nobilissima Mediolanensi familia de Cribellis, qui eamdem congregationem pluribus privilegiis ornavit, suis bonis paternis multum ditavit, ut appareat ex diplomate ejusdem Pontificis sub VII Kalendas Dec. anno 1186, relat. a Pennot., cit. lib. II, cap. 49. Et tandem unita fuit congregationi Laterauensi. Tamb., loc. cit., n. 17; Aug. Ticin., in suo *Diluc. canon. regul. et Chronicæ canonico-regul.*; Pennot., loc. cit.

(26). *Vallis Viridis canonorum regularium congr.* incepit ante annum 1200 et nomen desumpsit a monasterio in honorem B. M. V. erector in loco dicto Vallis Viridis in Brabantia prope Bruxellas; nec satis constat de preciso anno et auctore. Silvester Marulus, in *Ocean. relig.*, lib. I, p. 38; Pennot., cit. lib. II, c. 66; Tambur., loc. cit., n. 18.

(27). *Sancti Antonii de Vienna canonorum regularium congr.* tempore Bonifac. VIII, sub Regula S. Augustini instituta est circa ann. 1297. Observandum tamen est, quod huic ordini jam antea circa ducentos annos primordia fecerint nobilissimi viri Gasto et Girinus, seu Girondus ejusdem Gastonis si-

lius oriundi ex oppido Motta Viennensis diocesis in Gallia, quod hodie S. Antonii dicitur a corpore hujus sancti eo allato ex urbe Constantinopolitana per Joachimum Castri Albenciani, et Mottæ dominum. Superdicti viri cum ex periculosisima infirmitate meritis sancti Antonii fuissent liberati, pro salutis obtenta gratiarum actione, se totos S. Antonii famulatui devoverunt, suaque omnia libertissime obtulerunt, quæ (sicut ab eodem sancto per visionem accepérant) in alienos pauperes igne sacro, sive gehennali, seu epidemiac morbo tunc in occiduis partibus crudeliter senviente contactos insumpserunt; quibus atii pii viri sese adjunxerunt, et in similibus sanctis charitatis operibus se exercuerunt sub habitu sacerdotali, et sine titulo ecclesiastico sub magistrorum seu dominorum regimine per annos ferme ducentos, donec Bonif. VIII eisdem Hospitalaribus (extinctis magistrorum seu dominorum nominibus) abbatem generalem præfecit; eosque tam abbatem quam alios, in religiosos sub nomine Sancti Augustini institut constit. incip. In dispositione, xv Kalendas Jun. 1297, in qua illis etiam stricte præcepit signum Tau, sive potentiam deferre, juxta morem solitum ipsorum Hospitaliorum, quod etiam S. Antonius in visione dederat supradicto Gastoni. Albertus Miræus, *De statu relig. Christ.*, lib. I, cap. 24, et *De origin. monast.*, lib. I, cap. 5; Pennot., cit. lib. II, cap. 70; Marulus, in *Ocean. relig.*, lib. I, p. 53; Tambur., loc. c., n. 10; Barbosa, cit. lib. I, cap. 106.

(28). *Præmonstratensium canonorum regularium congr.* sic dicta a loco Præmonstrato in diocesi Lugdunensi in Gallia, instituta fuit a S. Norberto tunc archiepiscopo, et postea Magdeburgensi Germaniae prima sub Regula S. Augustini, et instituto canonorum regularium, anno 1120, et deinde confirmata fuit ab Honorio III, constit. incep. *Honorius episcopus*, sub dat. Kal. Martii 1126, quæ reperitur impressa in statulis ordinis renovatis de anno 1628. Silvester Marulus, in *Ocean. relig.*, lib. II, pag. 172; Barbosa, loc. cit., n. 109, et in *Sum. Apostol. decis.*, verb. *Canonici regulares Præmonstratenses*; Tamb., loc. cit., n. 20; Paulus Moriugia, *De origine religion.*, l. I, c. 57.

(29). *Scholarium canonorum regularium congr.* instituta est anno 1200, a quibusdam scholaribus Bononiæ studii causa comorantibus prope eamdem civitatem. Jacobus de Vitriaco episc. Tusculanus in sua *Histor. Occid.*, c. 27; Pennottus, cit. lib. II, cap. 54; Tamb., loc. cit., n. 211.

(30). *Cruciferorum canonorum regularium congr.* instituta est a viris quinque religiosis, procurante ac opem ferente Hugone de S. Caro, præclarissimi ordinis prædictoru cardinali, tunc temporis per Germaniam legato, anno 1246, Pontifice Innocentio IV, a quo dicta congregatio sub Regula S. Augustini confirmata fuit. Monasterium totius congregationis capit situm est in oppido Muitz, seu Huy in Belgio ad

Mosam fluvium in diœcesi Leodiensi, ubi prefectus congregationis residet. Renatus Choppin., in suo *Monastic.*, lib. I, tit. 1, § 6, et tit. 2, § 9 et lib. II, tit. 1, § 21; Miræus, in *Orig. Aug.*, lib. I, c. 14; Tambur., loc. c., n. 22; Barb., cit. lib. I, n. 136; Pennot., cit. lib. II, c. 74.

(31). *Windesimensem canoniconum regularum congr.* in Belgio, sic dicta a prædio Windesmeno, tertio a Dæventria Germaniae inferioris Urbe lapide ad Isalam fluvium sita, collocato prope Zwolam Trajectensis diœcesis. Illic enim erectum adest monasterium ejusdem nominis sub invocatione B. V. M. a Gerardo Magno, et Joanne Busebrona ædificatum anno 1387. Cui monasterio tanquam capiti totius Windesimensis congregationis in sola Germania inferiori ac tractu Rhenano brevi temporis spatio centum viginti virorum monasteria, et seminarum triginta sese adjunxerunt. Crusenius, in *Monastic. Augustin.*, par. III, c. 21; Barbosa, in *Summa*, verb. *Canonici regulares Windesimenses*, et cit. lib. I, n. 149; Pennot., cit. lib. II *Histor. tripartit.*, c. 62; Tamb., l. c., n. 23.

(32). *Mussinensem canoniconum regularium congreg.* sic dicta a primo ejus monasterio apud Mussiam in diœcesi Coloniensi, instituta est circa annum Domini 1170, ex Molano, lib. I, *De canonic.*, cap. 14, et deinde anno 1430, unita est congregationi Windesimensi: ut habetur ex Chronic. *Windesensi*, cap. 4; Pennot., cit. lib. II, cap. 76; Tambur., loc. cit., n. 24.

(33). *Sancti Demetrii, sive Sanctæ Mariae de Metri canoniconum regularium congregatio*, sive de pœnitentia martyrum, instituta est in quibusdam Germaniæ et Poloniæ partibus circa annum 1200 temporibus Innocentii III. Hæc congregatio pene desierat, illam tamen in Pauli V Pontificatu renovatam, ac de novo approbatam sub Regula S. August. tradit Nicolaus Crusenius, in *Monastic. Augustin.*, par. III, cap. 1; Tamb., loc. cit., num. 25.

(34). *Sancti Spiritus Venetiarum canoniconum regularium congregatio*, sic dicta a monasterio Sancti Spiritus, in quo degere coepit, instituta est circa annum Domini 1424 a quatuor clericis nobilibus Venetiis, scilicet D. Andrea Bondimerio, D. Michaelo Mauroceno, D. Philippo Paruta et D. Francisco Contareno. Pennot., cit. l. II, cap. 54 et 14; Tambur., loc. cit., n. 26. *Hanc suppressit Alexander VIII, const. *Cum sit compertum*, die 28 Aprilis 1656, *Bullar. Rom.*, edit. Maiardi, tom. VI, part. IV, pag. seqq.*

(35). *Frigionaria canoniconum regularium congregatio*, sic dicta a monasterio Sanctæ Mariæ in silva Frigionaria non longe a civitate Lucensi, sic nuncupata a multitudine Frigionum itac se recipientium (sunt Frigiones aves quedam in Italia), instituta est sub Regula Sancti Augustini circa annum Domini 1406 a D. Bartholomæo ex nobilissima Columnensium familia; hæc congregatio ab Eugenio IV jussa est a Frigionaria dici Lateranensis, cum Lateranensium ca-

nonicorum fuèrit reformatrix. Barbosa, in *Summa Apostolicar. decis.*, verb. *Canonici regulares Frigionariae*. Paulus Moringia, in *Origin. relig.*, l. I, cap. 8; Pennot., in *Histor. tripartit.*, l. III, cap. 7; Tamburin., loc. cit., n. 27; Marulus, in *Ocean. relig.*, lib. I, p. 6 et seq.

(36). *Sancti Petri de Monte Corbulo canoniconorum regularium congregat.* sic dicta a primo ejus monasterio sub patrocinio S. Petri in monte Corbulo in agro Florentino, duodecimo a Senis lapide ædificato, instituta est a quodam Petro Regiensi, seu Mediolanensi circa annum 1503, sub Pontificatu Julii II, a quo fuit confirmata. Volaterranus, lib. xii; Trullus, *De canonic. regularibus*, l. x, c. 10; Pennot., l. II, c. 54; Barbosa, loc. cit., verb. *Canonici regulares de monte Corbulo*; Tamburin., loc. cit., num. 28.

(37). *Sancti Salvatoris canoniconum regularium congreg.* sic dicta a primo monasterio, quod habuit in silva lacus non longe a Senis, instituta est a venerabili P. Stephano Cioni Senensi, prius ordinis eremitarum S. Augustini, coadjutore Jacobo Andrea Senensi, ejusque item instituti, circa annum 1408. Isti canonici vulgo appellantur Scopettini a monasterio, quod initio institutionis habuerunt prope muros Florentiæ sub nomine Sancti Donati episcopi Fesulanii; Aldan., in *Compendio canon. resolut.*, l. I, tit. 19, *De relig.*, n. 35; Barbos., loc. cit., verb. *Canonici regul. S. Salvatoris*; Tamburin., loc. cit., num. 30; Moringia, in *Origin. relig.*, l. I, c. 40; Marulus, in *Ocean. relig.*, l. IV, p. 322. *Consulito Trombelli opus indicatum in Addit. ad num. 22.*

(38). *Sancti Georgii de Alga canoniconum congreg.* sic dicta ab Alga sive Alega, parva insula distante duobus milliaribus a Venetiis, ubi situm est primum hujus familiae monasterium, instituta est a D. Antonio Corrario episcopo Hostiensi et cardinali Bononiensi, ut patet ex inscriptione facta in ejus sepulcro in Ecclesia majori Alegæ, ibi: « Sepulcrum piissimi Patris D. Antonii Corragii beatæ memor. episcopi Hostiensis, cardinalis Bononiensis, fundatoris hujus congreg. qui obiit anno a Nativitate Domini 1445, die 19 Jan., orate pro eo semper. » Sic refert Tamburin., loc. cit., num. 32, qui tamen dicit quod auctores hujus congregationis incepæ circa annum Domini 1404 fuerunt Antonius Corrarius, et Gabriel Condulmerius nobiles Veneti: Barbosa autem, loc. cit., verb. *Canonici Sancti Georgii de Alga* dicit quod hæc congregatio instituta fuit a D. Antonio Corrario Bononiensi et episcopo Hostiensi anno 1404, et videtur concordare cum supra-allata inscriptione sepulchrali. Hanc congregationem approbavit, statuta vivendique formam ei prescripsit Greg. XII, constit. I, incip. *Illi*, v Kal. Jul. 1406. Vide Pennot., cit. lib. II, cap. 70; Marulum, in *Ocean. relig.*, l. V, p. 341; Paul. Moringiam, *De origin. relig.*, l. I, c. 44. *Congregationista extincta iuit a Clemente IX, constitut. *Romanus Pontifex*, die 6

Decembris 1668. *Bullar. Roman.*, edit. cit., tom. VI, part. vi, pag. 304 seq.

(39). *Sancti Marci canonicorum Mantuanorum cong.* circa annum Domini 1194 originem sumpsit a quodam venerabili sacerdote Alberto Spinula, seu alias de Formigola qui, habita potestate a Sede Apostolica erigendi collegium canonicorum regularium secundum ordinem Divi Marci, locum pro monasterio ædificando habuit ab abbatte S. Andreæ, et simul ab aliis Mantuanis civibus prædia et redditus pro canoniciis sustentandis obtinuit, atque ita sua congregationi fundamenta posuit. Et fuit approbata et confirmata ab Innocentio III et Gregorio IX const. *Piæ postulatio voluntatis*. Sic refert Tamburin., loc. cit., num. 33. Al. Barbosa, loc. cit., verb. *Canonicorum regularium Mantuanorum*, et cit. lib. i *Jur. Eccles. univers.*, c. 41, num. 110, dicit quod hic ordo refertur institutus a S. Marco, sed monasterium Mantuanum fundavit ejus urbis episcopus Henricus anno 1150 Pontifice Eugenio III. Desiit autem hæc congregatio, et eorum monasterium S. Marci a Guillelmo Mantua duce concessum fuit monachis Camaldulensibus, oblatione prius a Sede Apostolica facultate, ut refert Tamburin., loc. cit.

(40). *Cruciferorum Sancti Cleti canonicorum regularium congr.* fertur instituta a B. Cleto Lini successore vel a Ciriaco episcopo tempore Constantini Magni. Hæc congregatio fuit reformata ab Alexandro III, ut fateatur Gregorius XIV, const. 13, incip. *Romanus*. Cæterum approbata fuit ab Urbano VIII, const. incip. *Cum antecessor*, quam refert Tamburin., loc. cit., num. 34; et vivere sub Regula S. Aug. tradit Pennott., in *Histor. tripartit. canon. regul.*, lib. II, cap. 74. *Congregationem istam abolevit Alexander VII, constit. *Vineam Domini*. *Bullar. Roman.*, edit. cit., tom. VI, part. iv, pag. 101 seqq.*

(41). *Sancti Spiritus in Saxia canonicorum congreg.* sic dicta, vel quia collegium sub tuteia et patrocinio sancti Spiritus constructum est sub saxo seu castro Neronis, vel quia Saxones Germaniae populi ibi olim habitarunt, instituta est ab Innocentio III, anno 1199. Huic enim Pontifici oranti facta est vox de celo, dicens: «Innocenti, vade piscatum ad Tiberim fluvium:» re cuni S. R. E. cardinalibus communicata, ad Tiberim se contulit, et laxatis retibus, prima vice octuaginta septem, secunda vero trecentos et quadraginta extraxit infantes abortivos ab impiis matribus suffocatos, et in Tiberim projectos. Non defuit piissimo Pontifici remedium divinitus revelatum. Congregatis enim quamplurimis piis hominibus, eos ad curam hospitalis Sancti Spiritus, quod Romæ circa annum 1201 construxit, præfecit. Eorum cura est peregrinos et infirmos suscipere et curare, ac pueros et infantes alere; confirmata fuit hæc congregatio ab ipso Innocentio constitut. 7, incip. *Inter opera pietatis*, XIII Kalend. Jul. 1204. Subsunt hi religiosi jurisdictioni et correctioni præceptoris generalis, qui modo

a Summo Pontifice eligitur, et commenda tor sancti Spiritus nuncupatur.

(42). *Eremitarum Sancti Augustini ordo* a quoniam tempore incepit? Variant historici; quidam enim dicunt incepisse tempore divi Augustini, quos fuse rejicit Pennottus, in *Histor. tripartit. canonicorum regular.*, lib. i fere per totum. Alii in D. Guillelmum Aquitanum ducem, et Pictaviensem comitem originem referunt. Alii in B. Joannem Bonum Mantuanum; alii alio modo. Unde decisionem relinquendo proprii ordinis scriptoribus, quasdam congregations eremitarum S. Augustini referemus.

(43). *Sancti Guillelmi eremitarum congr.* sic dicta a sancto Guillelmo Aquitanus duce, et Pictaviensi comite ejus fundatore, incepit circa annum 1156. Hanc congregacionem fuisse institutam sub Regula Sancti Benedicti scribunt variis historici, ut videre est apud Tamburin., loc. cit., num. 37; Jo. Marquez, *De vera origine eremitarum Sancti Augustini*, cap. 13, § 11; Barbosa, lib. i *Jur. ecclesiast. univers.*, cap. 41, num. 64; qui tamen ibidem dicit verius esse, fuisse institutam sub Regula Sancti Augustini, utiliter Naclerus, volum. 2, gen. 40 et 41; Bellarmin., in *Chronol.* in fin. lib. *De scriptorib. Eccles.* sub anno 1241; et alii passim dicentes, talēm congregationem vocari communiter Guillemitarum Ordinis Sancti Augustini.

(44). *Jambonitarum eremitarum congr.* sic dicta, quia incepit a B. Joanne Bono Mantuanus apud Cœsonam in loco, qui dicitur Budriolum, paulo ante Innocentium III, S. Antonin., part. III, tit. 24, cap. 13. Vide Pennot., cit. l. II, cap. 47 et 74; Tamb., loc. cit., num. 58.

(45). *Sancti Hieronymi in Hispania eremitarum congr.* instituta fuit, seu reformata sub Regula S. Augustini, et patrocinio S. Hieronymi a D. Pietro Fernandez nobili Castellano anno 1370, tempore Urbani V. Licit alii alium hujus ordinis faciant auctorem, ut refert Barbosa, lib. i *Jur. Eccles. univers.*, cap. 41, n. 144. Prædictus igitur religiosus vir unus cum variis sociis eremiticam, et satis asperam vitam ducens cum eisdem decrevit Eremitarum S. Hieronymi titulum assumere. Unde iisdem sociis in unum collectis ad Ulpianæ locum Toletanæ diœcesis, in quo sacellum S. Bartholomæo apostolo dicatum invenerunt, suo sancto instituto et ordini fundamento fecerunt, ejusque approbationem et confirmationem sub Regula S. Augustinii Gregorio XI, obiit uerunt anno 1373, ut refert Silvester Marulus, in *Ocean. relig.*, l. III, p. 202. Hinc prædictum S. Bartholomæi monasterium est constitutum caput hujus congregationis, quæ in Hispaniis plurima satis pulchra habet monasteria, et præcipue celeberrimum illud Sancti Laurentii in Escuriali a Philippo II, Hispaniarum regem magnificentissime exstructum. Barbos., loc. cit., num. 144; Tamburin., loc. cit., n. 39; et plures alii apud ipsos.

(46). *Beati Petri de Pisis eremitarum congr.* instituta fuit a nobili viro Pisano Petro

Gambacurta, sub Regula S. Augustini, et patrocinio S. Hieronymi anno Domini 1380. Primum hujus congregationis monasterium, caputque ordinis exstructum est in honorem Sanctissimæ Trinitatis apud Cessanam in territorio Urbini, qui ob aeris amoenitatem, et situs pulchritudinem Monsbellus appellatur. Tambur., loc. cit., n. 40; Barbosa, loc. cit., n. 148; Paul. Moringia, *De origin. relig.*, lib. I, cap. 31, et alii.

(47). *Ilicetana eremitana S. Augustini de Observantia congr.* sic dicta a monasterio de Silva lacus Iliceto, a multitudine Illicum nuncupato, initium habuit a magistro Bartholomeo Veneto, anno Domini 1387. Tamburin., loc. cit., n. 42; Morigia, loc. cit., cap. 49; Barbosa, loc. cit., n. 94.

(48). *Carbonaria S. Augustini eremitarum cong.* in terra laboris regni Neapolitani, vulgo Campagna, modo S. Joannis de Neapoli nuncupata, originem habuit a Patre Simone Cremonensi, anno Domini 1399. Tamburin., loc. cit., n. 43; Barbosa, loc. cit., n. 94.

(49). *Perusina eremitarum S. Augustini cong.* alias Sanctæ Mariæ de populo nuncupata, in provincia Umbriæ per aliquot religiosos Augustinianos incepit anno 1424. Tamburin., loc. cit., n. 44; Barb., loc. cit., n. 94.

(50). *Lombardæ eremitarum S. Augustini congreg.* ortum habuit anno 1444 a Patre Joanne Rocco Papiensi et a Patre Gregorio Cremonensi. Tamburin., loc. cit., n. 45; et Barbosa, loc. cit., num. 94.

(51). *Sanctæ Mariae montis Hortonæ eremitarum S. Augustini congr.*, quinto ab urbe Patavii millario, initium habuit a Patre Simone de Camerino, anno 1460; ut scribit Tamburin., loc. cit., n. 46. At Barbosa, loc. cit., n. 64, vocal hanc congregationem montis Othonii, dicisque fuisse institutam in Marchia Anconitana a d. Patre Simone de Camerino dicto anno 1460.

(52). *Baptistellarum eremitarum S. Augustini congr.* seu Januensis, sic nuncupata a quodam Patre Baptista Januensi ejus fundatore, incepit anno Domini 1484. Tamburin., loc. cit., n. 47; Barbosa, loc. cit., n. 94.

(53). *Pollensis seu Dulcita eremitarum S. Augustini cong.* incepit circa ann. 1492, et est sic dicta, quia eam instituit P. Felix Polles. Barb., loc. cit., n. 94; Tamb., loc. cit., n. 48.

(54). *Calabriæ seu Zampana eremitarum S. Augustini congr.* sic dicta, quia fundata fuit a quodam P. Francisco Zampana Calabrensi, incepit anno Domini 1502. Tamburin., loc. cit., n. 49; Barbos., loc. cit., n. 94; Paul. Morigia, *De histor. relig.*, c. 49.

(55). *Dalmata eremitarum Sancti Augustini cong.* incepit dicto anno 1502; in Dalmatia, in Sclavonia. Barb., loc. cit., n. 50; Morigia, loc. cit.

(56). *Germanica eremitarum S. Augustini congreg.* instituta fuit in Germania a quo-

dam P. Andrea de Proles, anno 1514; Tambur., loc. cit., n. 51; Paul. Morigia, loc. cit., n. 49.

(57). *Sancti Pauli Primi Eremita congr. S. Augustini Hispanica* incepit in Hispania anno Domini 1530; et ibi quamplura habet monasteria, et in Italia prope Velitrensem civitatem habet monasterium satis illustre. Tamburin., loc. cit., n. 52; Morigia, loc. cit., c. 49, sed jam fuerat erecta alia S. Pauli Eremitæ in regno Hungariæ a B. Eusebio Strigoniensi anno 1215; Pontifice Innocentio III, confirmationem præstante fratre Gentili cardinali ex ordine S. Francisci legato Clementis V in Hungaria, anno 1308, loc. cit., numer. 126.

(58). *Congregationes eremitarum S. Augustini*, quæ in generali unione per Alexandrum IV, facta per constitutionem 6, incip. *Licet Ecclesiæ*, sub eadem denominatione eremitarum S. Augustini venerunt, ut eas resert Silvester Marulus, in *Oceano religionum.*, lib. IV, pag. 284, et Tamb., loc. cit., n. sunt sequentes.

Congr. eremitarum Valis Hirseuti.

Congr. eremitarum de pœnitentia Jesu Christi.

Congr. eremitarum S. Augustini Turris Palmarum Firmianæ diæcessis.

Congr. eremitarum S. Joannis Boni.

Congr. eremitarum S. Augustini in loco S. Blasii de Brittinis Fanensis diæcessis.

Congr. eremitarum S. Mariae de Rupe cava Lucensis diæcessis.

Congr. eremitarum Sanctissimæ Trinitatis Centum Cellis in Tuscia.

Congr. eremitarum S. Mariae de Mureto Pisane diæcessis.

Congreg. Sancti Jacobi de Minilio Lucensis diæcessis.

Congreg. eremitarum Sancti Benedicti de monte Faboli.

Congr. eremitarum S. Gulielmi.

(59). *Eremitarum Discalceatorum S. Augustini cong.* admissa et instituta fuit in urbe Roma circa annum Domini 1599, ut patet expresse in const. 63 Clem. VIII, incip. *Decet Romanum Pontificem.* edita die 5 Nov. 1599.

(60). *Hæc congregatio eremitarum Discalceatorum* divisa est in Hispaniam et Italiam. Constitutiones congregationis approbatæ fuerunt a Paulo V, constit. 2, incip. *Sacri Apostolatus.* Et distincta est in quatuor provincias, Romanam, Neapolitanam, Januensem et Siculam: Urban. VIII, constit. 58, *Ad uberes.* Congregatio Hispana, quæ ulterius in quatuor provincias distincta est; confirmata fuit cum propriis constitutionibus a Greg. XV, const. 36, incip. *Ad sacram.*

(61). In supradictarum omnium congregationum Sancti Augustini formis, et Regula reperiuntur etiam propria cuiusque generalis congregationis sanctimoniales Deo inservientes cum magno devotionis et sanctitatis incremento. Tamburin., loc. cit., n. 55, et alii passim, docetque communis experientia

(62. *Armenorum seu modo S. Bartholomei de Genua cong.* a quo primo monasterio in his partibus nuncupatur, ortum habuit in Armenia, temporibus S. Casilii, et deinde ab Armenia, et postea a Graecia, ubi in monte Nigro Fratres hujus congregationis se repererunt, a Turcis expulsi, Genuam appulerunt, ibique in monasterio S. Bartholomei, relicta S. Basilii Regula, illam S. Augustini, et constitutiones S. Patris Dominici amplexati sunt, et secundum praedictam Regulam et constitutionem profitentur. Silvester Marulus, in *Ocean. relig.*, lib. v, pag. 367; Tamburin., loc. cit., n. 56. * Vide *Adnot.* appositam ad n. 9, art. 2. *

(63. *Sanctissima Trinitatis Redemptionis Captivorum congregat.* instituta est circa annum Domini 1198 a S. Joanne de Matha et S. Felice Valesio ad captivos e manibus Barbarorum redimendos; et eodem anno 1198 fuit approbata ab Innocentio III, constit. 1, incip. *Operante*, et ab eodem confirmata anno 1209, constit. 9, etiam incip. *Operante*; Tamburin., loc. cit., n. 67; Marulus, in *Ocean. Relig.*, lib. iii, pag. 194; Pennott., in *Histor. tripartit.*, libr. ii, cap. 7.

(64. *Beatae Mariae de mercede Redemptionis Captivorum congregatio* instituta fuit circa annum Domini 1218, in regno Aragonie a S. Raymundo de Pennafort, a Jacobo Aragonum rege, et a S. Petro Nolasco sic a B. M. V. inspiratis ad liberandos et redimendos captivos, et oppressos a Mauris, tunc sere totam Hispaniam opprimentibus, et confirmata fuit anno 1235, a Greg. IX, const. 9, incip. *Devotionis vestrae*; Tamb., loc. c., n. 58; Barbos., loc. c., n. 127.

* Sunt tamen, qui ordinem istum anno duxerat 1222 institutum fuisse arbitrantur. Nam quo tempore institutus fuit, S. Raymundus de Pennafort ordini Praedicatorum sese adjunxerat. Ipsum autem anno 1222 nomen in Praedicatorum ordinem dedisse ex veteri mss. Kalendario Barcinen-sis coenobii Diagus, lib. ii, cap. 9, tradit. Legito S. Raymundi de Pennafort vitam, Summa ejusdem edit. Veronensis 1744 præmissam, cap. 2, pag. xxx et seqq.*

(65. *Praedicatorum ordo* institutus est a S. Patre Dominico Hispano canonico regulari S. Augustini, anno Domini 1206, Pontifice Innocentio III, et approbatus et confirmatus fuit solemniter sub regula S. Augustini, et propriis constitutionibus, 11 Kal. Januarii 1216, ab Horacio III, constit. 2, incip. *Religiosam vitam*; Tambur., loc. cit., n. 59; Barbosa, loc. cit., n. 117; Miranda, in *Manual. prælatorum*, tom. I, qu. 4, art. 3, et alii passim. *Confer Annalium ord. Præd., tom. I Ronae anno 1756 impressum, ad ann. 1206 et ad ann. 1216.*

(66. *Montalium S. P. Dominicci ordo* sub eadem Regula S. Augustini degens jam per universum totum propagatus, celeberrimus est et floret in dies continuis sanctitatis exemplis. Tamburin., loc. cit., n. 60, et communis experientia.

(67. *Tertii ordinis de Pænitent. S. P. Dominicci cong.* cum sua Regula et constitutioni-

bus approbata fuit ab Innocentio VII, anno 1405, const. incip. *Sedis Apostolicæ*.* In Annalibus paulo ante indicatis ad an. 1209, nu. 13 et seqq., perspicua monumenta afferuntur, ex quibus evincitur ordinem istum *De militia Christi*, tum *De Pænitentia* appellatum, ab ioso S. Dominico originem ducre*.

(68. *Servorum B. M. ordo* sicdictus, eo quod B. Mariæ virginis peculiaribus obsequiis addictus sit, institutus fuit sub Regula Sancti Augustini, sub anno Domini 1216, a sex nobilibus viris Florentinis, nempe Bonifilio de Monaldis, Amedeo Bonajuncta, Manetto de Antellis, Alexio Falconerio, Sosteneo de Sosteneis, Uguccione de Uggucionibus, et denovo confirmatus fuit a Benedicto XI, anno 1304, constitution. 1, incip. *Dum levamus*. Ex qua constitutione clare patet hujusmodi ordinem fuisse per Sedem Apostolicam antea confirmatum, sed forsitan injuria temporum litteræ confirmationis ante hanc editæ non exstant; Tamburin., loc. cit., n. 62; Barbosa, loc. cit., n. 135; Marulus, in *Ocean. relig.*, lib. iv, pag. 302 et 303; Morigia, in *Origine relig.*, lib. i, cap. 35*. Consulto opusculum Romæ vulgatum hoc titulo: *Memorie sulla storia del primo secolo dei servi di Maria, e degli Spedalieri di S. Giovanni di Dio*, Madrid, 1780 ex quo disces ordinem servorum B. Virginis, nou anno 1216, sed anno 1226 fundatum, atque a B. Benedicto XI, primum auctoritate Apostolica confirmatum*.

(69. *Servorum B. Mariæ Reformatorum congregatio* incepit temporibus Martini IV, circa annum Domini 1285. Auctore S. Philippo Benito, et hanc approbavit, iterumque reformationem indixit Clemens VI, anno 1346, constit. 2, incip. *Regimini*. Urbanus V, anno 1379, constit. 2, incip. *Sacrosancta Romana Ecclesia*, et Pius V, anno 1570, constit. 103, incip. *Postquam*; Tambur., loco citat., n. 64; Barbosa, loc. cit., n. 131, et alii*. Mihi tamen quæ de congregationis hujus auctore, et anno quo incepit, ab his traduntur, commentitia videntur. Nam S. Philippus Benitus anno 1285, ex mortali hac vita ad immortalem migravit, nec quo tempore servorum B. Mariæ ordinis præfuit (præfuit autem ex Annalibus ejusdem ordinis ab anno 1267 usque ad extreum vitæ suæ die), regularis disciplina in ea familia collapsa fuit, ut reformatione opus esset*.

(70. *Beatae Mariæ servorum Eremitarum congr.* incepit anno 1593, et habet Eremitas in monte Senario tertio tantum lapide a Florentia distante, qui primævi Instituti modum sequentes, die ac nocte Deo laudes persolvunt, et confirmata est hæc congregatio cum prescriptione modi recipiendi novitios ad habitum, et professionem, et peculiaribus constitutionibus a Clemente VIII, constit. 8, incip. *Decet*; Barbosa, loc. cit., n. 345; Tambur., loco cit., n. 63, et alii.

(71. *Tertii Ordinis Servorum B. Mariæ cong.* cum sua Regula et constitutionibus confirmata fuit a Martino V, anno 1424, cou-

stitut. 15, incip. *Sedis*; Tamburin., loc. cit., n. 135, et alii.

(72). *Fratrum Paenitentiae Sanctae Mariae Magdalena* ordo institutus fuit, seu potius renovatus sub Regula Sancti Augustini a quondam Beltramo Gallo in diœcesi Massiliensi sub anno 1277, temporibus Nicolai III. Tambur., loco cit., sub n. 65; Crusenius, in *Monast. Augustin.*, part. iii, cap. 5; Barbosa, loco citat., n. 137.

(73). *Mulierum Paenitentium congregatio* instituta, seu potius renovata fuit ab eodem S. Viro Beltramo Gallo, sub eadem Regula S. Augustini, anno 1278, Pontifice Nicolo III, ad refugium mulierum meretricum ad meliorem frugem redeuntium; Tamburin., loc. cit., n. 66; Barbosa, loc. cit., n. 137; Crusen., in *Monastic. Augustin.*, part. iii, cap. 5.

(74). *Charitatis Fratrum congregatio* instituta est sub Regula S. Augustini tempore Nicolai IV, an. 1290, a Guidone Janvillano S. Georgii Domino in diœcesi Catalaunensi in Provincia Campania regni Gallicani ad hospitalitatem exercendam, pauperes in domibus suis recipiendo, et charitable alienados, Miræus, lib. v *Histor. monastic.*, cap. 21; Crusen., in *Monast. Augustin.*, part. iii, cap. 10; Barbosa, loc. cit., n. 139; Tambur., loco cit., n. 67.

(75). *Jesuitorum S. Hieronymi congregatio* instituta est a S. Joanne Columbano Senensi sub Regula San. Augustini, et tutela, ac patrocinio S. Hieronymi anno 1354, et confirmata fuit a Martino V, constitut. 11, incipient. *Pie*. Iste religiosi dicti sunt Jesuati, vel quia in ore primorum Patrum hujus ordinis frequens erat dulce nomen Jesu, vel quia in primordio religionis prophetic infantium spiritu fuerint sic appellati. Barbosa, loc. cit., n. 142; Tambur., loc. cit., n. 68; Morigia, in *Chronic. Jesuitorum, et de Origin. relig.*, l. 1, cap. 38, et alii*. Congregationem istam extinxit Clemens IX, constit. *Romanus Pontifex*, ad n. 38, indicata.

(76). *Monialium Jesuatarum congregatio*, fuit instituta ab eodem S. Joanne Columbano circa annum 1358. Paulus Morigia, loc. cit.; Tamburin., loc. cit., num. 69, et alii.

(77). *Sancti Ambrosii ad Nemus congregatio*, sic dicta, quia sub invocatione S. Ambrosii erectum fuit Mediolani primum ejus domicilium in loco extra muros, qui tempore S. Ambrosii nemus erat, in quod ipse sanctus se aliquando ad vacandum divinis contemplationibus recipiebat, iustituta fuit sub Regula S. Augustini a tribus nobilibus Mediolanensis, nempe Alexandre Crivello, Alberto Besotio, et Antonio Petrasanca, circa annum 1375, et confirmata fuit a Gregorio XI, constit. 9, incip. *Cupientibus*; isti religiosi sub una congregatione, cuius caput est dictum monasterium S. Ambrosii ad Nemus, fuerunt redacti ab Eugenio IV, const. 22, incip. *Regimini*, et postea haec congregatio unita fuit cum congregatione fratrum S. Baruabæ apostoli sub Regula

S. Augustini a Sixto V, quam unionem confirmavit Paulus V, constit. 12, incip. *Pastoralis*; Barbosa, loc. cit., num. 154; Tambur., loco cit., n. 70; Morigia, *De relig.*, cap. 41; Marulus, in *Ocean. relig.*, lib. 1, pag. 70*. Urbanus autem VIII, suppressit constit. *Quantum ornamenti*, die 2 Decembris 1643, *Bullar. Rom.* epit. Mainardi, tom. VI, part. II, pag. 402 et seqq., eamque suppressionem ratam habuit, atque ejusdem congregationis monasteria in beneficia sacerdotalia erexit Innocentius X, constit. *Quoniam nostro*, tom. cit. part. III, pag. 28 et seqq. *

(78). *Apostolorum, seu Apostolinorum Fratrum congregatio* primam originem traxit e S. Barnaba Apostolo, qui cum ab apostolis missus fuisset in Insubriam ad praedicandum Evangelium apud Mediolanum, cuius primus archiepiscopus, seu episcopos creatus fuit, multi homines ejus praedicationibus inflammati se in unum collegerunt, et vitam more apostolorum sub tanto magistro degebant; verum, eo mortuo, dispersi hujusmodi homines in agris, et villis eremite vivebant; donec horum quidam circa ann. Domini 1484, privilegio Innoc. VIII, sub Regula S. Augustini, emissis tribus votis in communi vivere iterum cœperunt, retento nomine *congregationis Fratrum apostolorum*, seu ut vulgo *Apostolinorum*, ut patet ex constitut. 3 Alexandri VI, incip. *Piæ vita*; et deinde haec congregatio unita fuit cum congregatione S. Ambrosii ad Nemus a Sixto V et Paulo V, const. incip. *Pastoralis*; Tamburin., loc. cit., n. 155; Morigia, *De origin. relig.*, lib. 1, c. 47; Marulus, in *Oceano relig.*, lib. 1, pag. 36*. Hujus congregationis idem ac precedentis, cui unita erat, exitus fuit.

(79). *Sancti Hieronymi de Fesulis Fratrum congregatio*, sic dicta, quod Fesuli antiquissima Tuscia Urbe, cuius nunc vestigia vix extant, non longe a Florentia incepit, instituta est sub Regula S. Augustini, circa annum 1460, a Carolo Romena, seu Romensi comite montis Granelli, et fuit approbata ab Innocentio VII et Gregorio XII, constit. incip. *Sacrum*, in qua confirmat bullam Innocentii VII, quæ non fuerat expedita ob mortem ipsius Pontificis, et eam iterum confirmavit expresse sub Regula S. Augustini Eugenius IV, constit. 21, incip. *Super gregem*; Barbosa, loc. cit., n. 72; Morigia, *De orig. relig.*, lib. 1, cap. 38*. Sublata fuit a Clemente IX, constit. *Romanus Pontifex*; quam ad n. 38 indicavimus *.

(80). *Hospitalitatis et infirmis servientium congregatio S. Joannis Dei*, ab eodem sancto instituta est sub Regula S. Augustini anno 1538, et vulgo per Italiam ejusdem religiosi appellantur *Fate ben Fratelli*. Haec congregationem confirmavit S. Pius V, constit. 143, incip. *Licet ex debito*; et eam confirmavit Clem. VIII, constitut. 44, incip. *Romanus Pontificis*; haec congregatio modo divisa est in duas, scilicet Hispanam et Italiam; utraque tamen vivit sub Regula S. Augustini; Tamburin., loc. cit., n. 73; Barbosa, loc. cit., n. 161; Marulus, in *Oceano relig.*, lib. v,

pag. 430; Pennottus, in *Histor. tripart.*, lib. II, cap. 74*. De ordinis hujus vicibus saeculo 1, vide, si lubet, opusculum citatum ad n. 98*.

(81. *Sancti Pauli primi Eremitæ congreg.* Lusitana instituta est sub Regula S. Augustini circa annum Domini 1562. Tamburin., loc. cit., n. 74; Pennottus, cit., lib. II, cap. 74, ubi dicit, fuisse jam antea institutam in Ossa rupe quadam satis aspera ejusdem Provincie.

(82. *Sanctissimæ Trinitatis Redemptoris captivorum Reformatorum et Discalceatorum congregatio* instituta fuit anno 1599, prout apparel ex constitutione Clementis VIII, incip. *Ad militantis Ecclesie regimen*; Tambur., loc. cit., n. 75, et alii.

(83. *Discalceatorum Reformatorum Sanctissimæ Trinitatis Redemptoris Captivorum congreg.* Gallica similis Instituti, ac antea dicta, fuit erecta in Gallia auctoritate Gregorii XV et Urbani VIII, ut appareat ex Literis de ejus ordine datis a cardinali Octavio Bandino ordinis Sanctissimæ Trinitatis Redemptoris captivorum protectore, sub die 27 Febr. 1624, incip. *Cum universæ congregationi*, et ex ejusdem Urbani VIII, const. incip. *Alias a nobis*, sub die 28 Februar. 1631, apud Tamburin., loc. cit., n. 76.

(84. *Discalceatorum Reformatorum B. Mariæ de Mercede congregatio* initium habuit circa annum Domini 1613, sollicitante P. Joanne Baptista a sanctissimo sacramento; quam reformatam novam congregationem confirmavit Paulus V, const. incip. *Inter omnes*; et hujus reformatæ discalceatorum congregationis Fratres separavit totaliter a calceatis, et item vicarium generalem pro ipsis creavit Gregor. XV, const. incip. *Apostolici muneric sollicitudo*; quod et confirmavit Urbanus VIII, const. incip. *In sede*; Tamburin., loco cit., n. 77, et alii.

(85. *Sancti Antonii abbatis in Flandria congreg.* instituta est anno 1715, sub Pontificatu Pauli V, a quo est ei data Regula Sancti Augustini, et ejus unicum monasterium castellatum nuncupatum, subjectum est provinciali Belgico Augustiniano, salvis tamen hujus congregationis particularibus constitutiouibus et privilegiis; Tamb., loc. cit., n. 78; Barbosa, loc. cit., n. 165.

(86. *Alexianorum Fratrum congregatio*, sic dicta, eo quod ejus alumni S. Alexium sibi in patronum delegerint, instituta fuit a piis quibusdam viris circa annum Domini 1309. Hos Regulæ S. Augustini addixit Henricus Surde manus ex familia eremitica S. Augustini, ut refert Crusenius, in *Monast.*, part. III, cap. 11, ubi addit, ab officio sepeliendi mortuos, quod est eorum principale Institutum, vocari *Vespillones*; de cætero sunt simpliciter laici, nullis sacris iniciati; Miraeus, *De orig. ord. S. August.*, lib. I, cap. 28; Tamb., loc. cit., n. 79; Barb., loc. cit., n. 141.

(87. *Bonorum hominum cong.* sub Regula S. Augustini instituta fuit circa ann. 1237, a quodam Richardo Cornubiæ comite Hen-

rici III, regis Anglie fratre, qui, aedificato monasterio in Villa Berca stediensi, vice-simo quinto a Londino milliarior, ibi cum aliquot bonis hominibus, et religiosis viiris Regulam S. Augustini observabat; Tambur., loc. cit., n. 80; Morigia, in *Histor. relig.*, c. 72*. De religiosis ordinibus, qui in Anglia ante impiam Henrici VIII, a catholica fide defectionem floruerunt, legantur *Mönasticon Anglicanum*, sive *Pandectæ canoniorum Benedictinorum*, *Cluniacensium*, *Cisterciensium*, *Carthusianorum* a primordiis usque ad eorum dissolutionem per Rogerium Dodsworth Eborac., *Guglielmum Dugdale Warwick.* Londini. 1655, Job. Stevens, *The history of the antiens abbeys monasteries, etc.*, London 1722, ac Thomæ Tanner *Notitia monastica*, London 1749*.

(88. *Clericorum hospitaliariorum cong.* instituta fuit circa annum 1300 a P. Augustino Novello cancellario primum Maufredi regis Siciliæ, deinde penitentiario, et a secretis et confessionibus Bonifacii VIII, electo in septimum generalem eremitarum S. Augustini, quo munere rejecto, hanc familiam erexit Senis sub Regula S. Augustini, quam congregationem confirmavit idem Bonifacius VIII, Barb., loco cit., n. 140; Tambur., loc. cit., n. 81; Crusen., in *Monast.*, part. III, c. 10.

(89. *Clericorum vita communis congr.* sic dicta eo quod ejus alumni in communi vivant apostolorum more, instituta fuit sub Regula S. Augustini anno 1376, a Gerardo Daventriensi ad Isalam fluvium in Germania inferiore, nato in urbe episcopalii Daventria archiepiscopi Traiectensis suffraganea. Barb., loc. cit., n. 145; Tamb., loc. cit., n. 82; Morigia, in *Hist. relig.*, c. 59; Marulus, in *Ocean. religion.*, l. III, pag. 197.

(90. *Theatinorum clericorum congreg.* instituta est circa annum 1524, sub Regula S. Augustini a Joanne Petro Carassa Neapolitano; archiepiscopo Theatino, postea Summo Pontifice Paulo IV. Unde ejus clerici dicti sunt Theatini: is enim, resignato in manibus Summi Pontificis episcopatu, una cum S. Cajetano Thienensi, et Bonacio Alexandrino, et D. Paulo consiliario Romano, facta solemnni professione, Romæ primo suam congregationem fundarunt, quam confirmavit Clemens VII, const. incip. *Exponi*; hanc congregationem dictus Joannes Petrus Carassa univit cum Somaschensi, sed postea ad summum Pontificatum assumptus, et Paulus IV dictus, Theatinorum congregationem a Somaschensi separavit, et pristinum solum institutum servare coegit ut in ejus const. incip. *Aliquot ab hinc annis*. Barb., loc. cit., n. 158 et 160; Tambur., loc. cit., n. 83; Morigia, in *Orig. religion.*, lib. I, cap. 76; Marulus, in *Oceano religion.*, lib. IV, pag. 368.

(91. *Sancti Pauli Decollati, seu Barnabitarum congregat.* sic dicta, quod Sanctum Paulum præcipue elegerit in patronum, instituta est a tribus nobilibus Mediolanensi-

bus, nempe Bartholomæo Ferrario, Jacobo Antonio Morigia, et Antonio Maria Zacharia, anno 1526. Dicuntur hujus insignis ordinis religiosi vulgo *Barnabites* a collegio S. Barnabæ apostoli, quod primum Mediolani habuerunt et caput ordinis statuerunt. Hunc insignem ordinem approbat et confirmavit Clemens VII, constit. 37, incip. *Vota*; Barbosa, loc. cit., n. 159; Tambur., loc. cit., n. 84; Morigia, in *Origine religion.*, lib. I, cap. 66; Marulus, in *Oceano relig.*, lib. v, pag. 397. * Ab Innocentio X, extincta perpetuo congregatio ista fuit constit. *Cum sicut*, die 22 Junii 1641, *Bullar. Rom.*, edit. Mainardi, tom. VI, part. III, pag. 221 et seqq. *

(92.) *Boni Jesu clericorum regularium congregat.* in civitate Ravennæ instituta fuit circa annum 1526, a quadam Virgine Margarita ejusdem civitatis, ministerio duorum sacerdotum ejusdem urbis, domini Leonis et domini Hieronymi, qui primi tunc, ordinem professi sunt sub Regula S. Augustini cum propriis constitutionibus. Pennott., in *Histor. tripartit. canonicor. regular.*, lib. II, cap. 74; Marulus, in *Ocean. religion.*, lib. v, pag. 398; Tamb., loc. cit., n. 85; Barb., loc. cit., n. 157.

(93.) *Clericorum regularium Somaschæ, seu S. Majoli congregatio*, sic dicta a primo monasterio constructo in Somasca Pago inter Mediolanum et Bergomum, et a celebri collegio S. Majoli in civitate Papiæ, instituta fuit a B. Hieronymo Æmiliano (141) patricio Veneto, circa annum 1526, et confirmata fuit a Paulo III, const. incip. *Ex injuncto*; et S. Pius V, sub Regula S. Augustini reposuit, et nomen ipsi congregationi imposuit, nempe clericorum regularium S. Majoli Papiæ, seu Somaschæ, ut in ejus constitut. incip. *Injunctum*; huic congregationi Joannes Petrus Carassa episcopus Theatinus univit suam congregationem Theatinorum, sed postea ad summum Pontificatum assumptus, et Paulus IV, dictus, Theatinorum congregationem a Somaschensi separavit, et pristinum solum iustitum servare coegit, ut in ejus constitut. incip. *Aliquot abhinc annis*. Tambur., loc. cit., n. 86; Barbosa, loc. cit., n. 160; Morigia, *De origine religion.*, lib. I, cap. 68; Marulus. in *Oceano religion.*, lib. v, pag. 394.

(94.) *Ministrantium infirmis clericorum regularium congregatio* instituta est a sancto Camillo de Lellis sacerdote Neapolitano, ex oppido Buclanico diocesis Theatinæ oriundo, egregiæ sanetitatis viro, circa annum 1586, et tunc sub instituto simplicis congregationis eam approbavit Sixtus V, constitut. 15, incip. *Ex omnibus*; et postea sub instituto religionis cum quatuor votis solemnibus, inclusu scilicet quarto de perreni ministerio ægrotantibus exhibendo, etiam peste laborantibus, fuit confirmata a Gregorio XV, constitutione 27, incip. *Illiis*, et de hac congregatione multa ha-

bentur in constitutione 75 Clementis VIII, incip. *Superna*. Barbosa, loco cit., num. 199; Tamburin., loc. cit., num. 87; Marulus, in *Oceano religion.*, lib. v, pag. 426; Pennott., in *Historia tripartit.*, lib. II, cap. 74, ubi asserit alumnos hujus congregationis vivere sub Regula S. August.

(95.) *Minorum clericorum regularium congregat.* a VV. August. Adurno Januen. et Francisco, ac Augustino Caraccioli Neapolitanis (142), æque pietate, ac nobilitate conspicuis, æræ vulgaris anno 1588 orta est. Eam illico summus ille, ac vere maximus Pontifex Sixtus V tanta benignitate et studio est complexus, ut nedum Bulla incip. *Sacrae religionis*, instar cæterorum regularium ordinum approbarit, sed ei iusus per honoris ergo, et in proprii amoris pignus, ac argumentum *Minoritarum* titulum communicarit; eamdem plurimi, qui Sexto successere, Pontifices confirmatione Apostolica et privilegiis amplissimis ornavere. Gregorius nempe XIV, Bulla incip. *Ut ea quæ ad religionis propagationem*. Et alia incip. *Romanus Pontifex*. Clemens VIII, bulla incip. *Sacrae religionis propagationem*. Paulus V, bulla incip. *Decet Romanum Pontificem*. Et alia incip. *Cum sicut nobis*. Et ne diutius immoremur, novissime Benedictus XIII, bulla incip. *Sacrosanctum Apostolatus officium*.

Ad tria vota consueta hæc congregatio addit quartum de ecclesiasticis dignitatibus nou ambiendis, quæ omnia quotannis renovat in pervigilio Epiphaniæ: et supra consueta cæterorum ordinum munia, tum orandi, tum psallendi, tum concionandi, tum sacramenta fidelibus ministrandi, aliaque in Dei cultum, in Ecclesiæ splendorem, in sui et proximi utilitatem vergentia peragendi, id habet proprium et peculiare, ut perpetuo suos alumnos in orbem singulis horis diei ante sanctissimæ Eucharistiæ sacramentali orationi mentali per horam velit addictos; qui propterea etiam *semper orantes* populari prænomine nuncupantur.

Plurimos huc usque viros pietate insigines, et doctrina celebres edidit hæc congregatio, quas in chronicò ordinis Romæ edito typis Joannis Francisci Buagni, anno 1710, fuse recenset Pisellus, lib. prim., cap. priu.

(96.) Sub Regula S. Augustini militarunt, et adhuc militant etiam plures ordines Militares seu Equestris, et in primis *Equestris ord.* *Sancti Lazari*, alias de anno 391 institutus, et a Gregorio IX, qui simul Regulam Sancti Augustini his equitibus servandam tradidit, confirmatus, seu, ut verius videtur, Alexander IV eundem ordinem sub dicta Regula Sancti Augustini approbavit constitut. 1, incip. *Cum a nobis*. Hic tamen ordo unitus fuit ordinis S. Mauriti a Gregorio XIII, constit. incip. *Pro commissa*, quam unionem approbavit etiatio Clemens VIII, const. 102, incip. *Decet*.

(142) Ex his Franciscus Caraccioli beatorum catalogo ascriptus a Clemente XIV fuit.

(141) Hunc inter sanctos ritu solemnii Clemens XIII restituit.

(97. *Equestris Ordo Sancti Sepulcri secundum Mennium in lib. De symbol. et origin. Equestr. ordinum, tit. Ordo I quod. Sancti Sepulcri, et Patrem Marianum a Malco Minorum de Observantia, part. II, libr. XIII, cap. 4 sua Terræ sanctæ illustratæ, fertur institutus a sancto Jacobo Apostolo primo episcopo sanctæ Civitatis Hierusalæm, anno 96 post Nativitatem Christi, et 63 post ejus mortem, ad hoc ut assisterent custodie Sanctissimi Sepulcri Domini nostri Jesu Christi. Alii volunt, fundatorem hujus ordinis fuisse invictissimum imperatorem Heraclium, ex quo ipse acquisierit S. Sepulcrum et S. Crucem. Alii dicunt, fundatorem fuisse Constantimum Magnum, ex quo ejus mater S. Helena crucem et monumenum Dominicum reperisset, ibique magnificas ædes construxisset, et custodium seu curam militibus quibusdam S. Sepulcri nuncupatis demandasset. Alii tenent, fundatorem fuisse Carolum Magnum, ex quo ipse ab Aarone principe Saraceno circa annum Domini 800 dono accepit ecclesias Sanctissimi Sepulcri, Calvarii, Montis Oliveti et civitatis Hierusalem. Alii communius sustinent, fuisse hunc ordinem equestrem S. Sepulcri sub Regula S. Augustini fundatum a Godofredo Bullione primo Hierusalem rege post recuperationem Sanctæ Civitatis, an. 1099. Hic ordo anno 1483 unitus fuit ab Innocent. VIII præclarissimo ordini Equestri tunc Rhodiano, nunc Melitensi. At Alexander VI, anno 1496, considerans, quod Equites Melitenses emitunt votum castitatis, quod non emitunt equites S. Sepulcri, de novo istos ab illis sejunxit ac divisit, concedendo facultatem nostro guardiano Sacri Montis Sion Hierusalem, tanquam commissario Apostolico, creandi equites Sancti Sepulcri, quæ concessio fuit iterum confirmata a Summis Pontificibus Leone X, Clemente VII et Urbano VIII, et in praxi feliciter perseverat, ut videre est apud P. Petrum Antonium de Venetiis, in *Viridario Seraphico historico*, tom. I, part. I, cap. 20, et tom. II, par. VII, c. 8, ubi per extensum dat modum et formam eos creandi et dat formulam litterarum, quæ ipsis novellis creatis equitibus Sancti Sepulcri a dicto nostro guardiano Hierusalem in dies conceduntur; sed de his uberiori infra, cum de religione Seraphici Patris nostri Francisci.*

(98. *Equestris ordo S. Joannis Hierosolymitani, seu Melitensis* sub Regula S. Aug. et propriis constitutionibus, quando et a quo fuerit institutus? *Vide verb. Hierosolymitani equites* per tot, ubi multa ad rem.

(99. *Equestris ordo S. Mariae Teutonicorum*, sic dictus, quod sub patrocinio Beatisimæ Virginis a Teutonicis, et pro natione Teutonica institutus sit Hierosolymis sub Regula S. Augustini, an. 1119, a quodam viro nobili Teutonico, cuius nomen apud nullum scriptorem, quem legerit, testatur se invenisse Barbosa, lib. I *Juris ecclesiastici*, cap. 41, num. 167 et in *Summa Apostolic. decis.*, verb. *Equites S. Mariae Teutonicorum*; ubi dicit quod dictus ordo fuit primum dicto anno 1119, Calisto II Pontifice, institutus sub sodalitii specie ad recreandos Hierosolymis, et excipiendos peregrinos gentis Germanicæ; deinde vero ad tutandum eosdem ab incursionibus Barbarorum, confirmatus est ordo a Coelestino III, anno 1192. Barbosa, loc. cit., num. 92; Morigia, *De origine relig.*, libr. IV, c. 3; Marulus, in *Oceano religion.*, lib. III, pag. 212, et alii.

(100. *Equestris ordo S. Joannis Acconis, et S. Thome Martyris imitatione predicatorum* erectus est sub Regula S. Augustini, et protectione S. Thomæ martyris, a quo nomen desumpsit, ut constat ex bullis Summorum Pontificum apud Mennenium, *De Equestr. ordin. symbol. et orig.*, pag. 38, ubi refert hanc inscriptionem, ibi: *Magistro et fratrib. Militia Hospitalis S. Thomæ martyris Cantuarien. Acconen.* Item ex bulla Alexandri IV, ibi: *Thoma magistro et fratribus Hospitalis Sancti Thome Martyris Acconen.* Vocantur etiam sancti Joannis Acconensis milites, quia ad exemplum equitum S. Joannis Hierosolymitani, in Accone civitate seu Ptolemaide infirmis inserviebant, Franciscus Mennenius, loc. cit. - Tamb., loc. cit., n. 93.

(101. *Equestris ordo Sancti Jacobi in Hispania*, ut tradunt Lucas episcopus Tuden-sis, Vasæus, Didacus Velera, Ambrosius de Morales, Illescas, in *Histor. Pontif.*, part. I, lib. IV, cap. 81; Fr. Emmanuel, *Qu. regular.*, tom. I, quæst. 5; apud Barb., cit., c. 41, num. 168, et in *Summa Apostolic. decis.*, verb. *Equites S. Jacobi de Spatha apud Hispanos*, num. 2 (qui tamen eos non sequitur, sed cum aliis tenet contrarium), dicunt quod institutus fuerit a Ramiro I, Castellæ rege, qui cum parva manu ingentes Maurorum copias viceret anno 846 ad amnum Clavigium, quem Hispani vocant *Clavayo*, ducente Christianorum copia sancto Jacobo apostolo, quem rex ipse album prementem equum, ac vexillum rubra cruce distinctum manu præferentem ante acies conspicatus est, in tanti protectoris honorem hanc sacram militiam instituit. Alii hujus ordinis originem referunt ad Alphonsum IX, Castellæ regem, qui ensiferis adjutoribus memorabili ad Navas Tolosanas victoria potitus, hujusmodi milites in unum collectos, privatis rebus in commune collatis, equites ad fidei defensionem contra infideles suscipiendam ordinavit. Ipse autem Barbosa, loc. cit., dicit quod equites Sancti Jacobi de Spatha apud Hispanos instituti sunt sub Regula Sancti Augustini a quibusdam Hispanis Legionensibus, et Gallicis, qui, bonis in commune collatis, se, suaque devovere Iutandis Christianis a Maurorum incursionibus, iis, maxime, qui ad Sanctum Jacobum Compostellanum peregrinarentur, ope et cura canonicorum regularium Sancti Eligii, cuius cœnobium non longe distat a Compostella. Et hoc anno 1170, Pontifice Alexandro III, Alfonso IX, Castellæ rege. Utcumque sit, certum est hunc ordinem

fuisse approbatum a dicto Alexandre III., constitut. 5, incipient. *Benedictus Deus*, iii Nonas Julii 1175.

(102. *Equestris ordo S. Jacobi in Lusitania* eadem habet initia, quæ ordo S. Jacobi in Hispania, et eamdem S. Augustini Regulam profitetur. Et hujus ordinis privilegia habentur in constitutione 32 Gregorii XIII, incip. *Ex Apostolicae Sedis*; et in constitut. 24 Pauli V, incip. *Majestatis*; in qua concedit, ut Equites S. Jacobi de Spatha regni Portugalliae contra infideles per quinquennium militantes, ejusdem Militiæ commendas consequi possint; Tambur., loc. cit., num. 95; Barbos., in *Summa*, verb. *Equites S. Jacobi apud Lusitanos*, et cit. c. 41, n. 169, et alii apud ipsos.

(103. *Equestris ordo S. Mariae Gloriosæ apud Italos*, ut refert Barb. cit., cap. 41, n. 171, et in *Summa*, verb. *Equites S. Mariae gloriae apud Italos*, qui reponit ipsum inter Militares Regulam S. Augustini observantes, institutus est a P. Bartholomæo de Vicentia ordinis Prædicatorum ejusdem Urbis episcopo, anno 1233, Pontifice Gregorio IX. Tamburin. autem, loc. cit., n. 96, cum aliis dicit, fuisse institutum temporibus Urbani VI. Cum enim Bononiæ et Mutinæ tunc temporis nobiles quidam viri a publicis oneribus alienati, prædicto Pontifici suppliassent pro Nova Militia hac instituenda, horum precibus annuit, atque ita novus hic ordo erectus est, et floret maxime Bononiæ et Mutinæ sub nomine S. Mariae Matris Domini.

(104. *Equestris ordo S. Mariae de Mercede* institutus fuit a Jacobo I, Aragoniæ regе sub Regula S. Augustini, anno 1218 (143), Pontifice Honorio III. Barbosa, cit., c. 41, n. 171, et in *Summa*, verb. *Equites S. Mariae de Mercede apud Aragonios*; Marulus, in *Oceano relig.* 6, pag. 335, ubi dicit, fuisse extinctum non sine maximo captivorum fidelium damno. Quem ordinem militasse sub Regula Sancti Benedicti multi contendunt cum Tamburino, loc. cit., q. n. 80.

(105. *Equestris ordo S. Mariae de monte Carmelo apud Gallos* institutus est a Philiberto Neresiano Gallo sub Regula S. Augustini anno 1607, Pontifice Paulo V, regnante in Gallia Henrico IV, et fuit approbatus a dicto Paulo V, constit. 41, incip. *Romanus*. Barb., cit., cap. 41, n. 173, et alii.

ARTICULUS IV.

Quoad tertiam principaliorem regulam, et militantes sub ipsa

SUMMARIUM.

1. Tertia principalior regula est S. Benedicti, ab eodem sancto instituta. — 2. Specuensis, sive Casuensis, aut Benedictina congregatio. — 3. Sicula congr. — 4. Gallica congr. — 5. Benchorensis congregatio in Hibernia. — 6. S. Augustini Santuariensis congregatio in Anglia. — 7. Valleclarensis, seu Cirbitana congregatio. — 8. Liriensis congregatio in Gallia. — 9. Floriacensis congregatio. — 10. Ingirviensis, seu Giribenna congregatio in Anglia. — 11. Fuldensis congregatio in Germania. —

12. Dunstanensis congregatio in Anglia. — 13. Cluniacensis congregatio in Burgundia. — 14. Camaldulensis congregatio. — 15. Fontis, seu Montis Coryli congregatio. — 16. Hirselensis congregatio in Germania. — 17. Sanctimonialium Damianitarum congregatio. — 18. Sanctimonialium Camaldulensium congregatio. — 19. Vallis Umbrosa congregatio. — 20. Congregatio sanctimonialium Vallis Umbrosæ. — 21. Cavensis congregatio. — 22. Vivariensis congregatio. — 23. Sancti Lanfranchi congregatio in Anglia. — 24. Sancti Arialdi congregatio. — 25. Hirsaugiensis congregatio. — 26. Grandimontensis congregatio. — 27. Cisterciensis congregatio. — 28. Fontanensis congregatio eremitarum. — 29. Fontis Ebraldi congregatio. — 30. Cavignacensis congregatio. — 31. Mellicensis congregatio. — 32. Montis Virginis congregatio. — 33. Guillelmitarum congregatio in Gallia. — 35. Florensis congregatio. — 36. Humiliatorum congregatio. — 37. S. Pauli primi eremitarum congregatio. — 38. Silvestrina congregatio. — 39. Vallumbrosellæ congregatio in Gallia. — 40. Vallis Caulium congregatio. — 41. S. Nicolai de Arenis congregatio. — 42. Celestina congregatio. — 43. Vallis scholiarum congregatio. — 44. Olivetana congregatio. — 45. Benedictina congregatio Nigrorum in Anglia. — 46. S. Burge Vidua, seu Birgitæ congregatio. — 47. Cisterciensis congregatio in regnum castellæ. — 48. Genuensis congregatio. — 49. Bursfeldensis in Germania congregatio. — 50. Sagiensis congregatio. — 51. S. Bernardi congregatio Cisterciensis in Italia. — 52. Casalis S. Benedicti congregatio. — 53. S. Justinæ de Padua congregatio Casinensis. — 54. S. Michaelis de Murano congregatio. — 55. Montis Coronæ congregatio. — 56. Congregatio eremitarum Camaldulensium. — 57. Vallisoletana congregatio S. Benedicti de Observantia. — 58. Lusitana congregatio S. Benedicti. — 59. Ulyssiponensis congregatio S. Benedicti. — 60. Melidensis congregatio S. Benedicti. — 61. Fulliensis B. Mariae Virginis congregatio. — 62. Cisterciensis congregatio in Hispania. — 63. Cisterciensis congregatio Romana. — 64. Fulliensis congregatio Reformatorum S. Bernardi in Italia. — 65. Congregatio Cisterciensis B. Mariae Virginis Calabriæ et Lucaniæ. — 66. Scotorum congregatio. — 67. Sclavorum congregatio. — 68. Templariorum equitum ordo. — 69. Sancti Salvatoris equitum ordo. — 70. Avisiensium, sive de Avis equitum ordo. — 71. Salatravæ equitum ordo. — 72. Gladiferorum equitum ordo. — 73. Equitum S. Juliani de Percyro ordo. — 74. Equitum Montis gaudii ordo. — 75. Ordo equitum de Alfama. — 76. Ordo equitum de Ala. — 77. Alcantarae equitum ordo. — 78. Montis franci equitum, sive equitum de Monfranc ordo. — 79. Truxilensis equitum ordo. — 80. Montesiae equitum ordo. — 81. Equitum Jesu Christi ordo. — 82. Equitum S. Stephani ordo. — 83. Equitum S. Mauriti, et S. Lazarii ordo. — 84. Ordo equitum S. Bernardi in Hispania.

(1. Tertia principalior Regula est Sancti Benedicti ab eodem sancto instituta circa annum 500, sub Pontifice Symmacho, ut refert Barbosa lib. i *Juris Eccles. univers.*, cap. 41, num. 35. Vel circa annum 520, ut referunt Miranda, tom. I, quæst. 4, art. 2; Tamburin., *De jur. abbat.*, tom. III, disp. 24, q. 5, n. 3; Brugnol., et alii. * Sive anno 520 adumbrata et concepta, deinde in Casino monte absoluta. Mebillonus Annal. ordinis S. Benedicti lib. II. * Sub hac Regula plures erectorum sunt et militant congregations, quorum **LXXXV** adducit Tamburin., cit., disp. 24, q. 5 per tot; Bordonus et alii.

(2. Specuensis, sive Casinensis, aut Bene-

(143) Vide addit. ad num. 64.

dictina congregatio est prima dicti ordinis, fundata ab ipso sanctissimo patriarcha Benedicto anno 520, in sacra specu Sublaeensi, quo in loco ipse S. Benedictus primis suis discipulis Mauro, Placido, Fausto, et aliis viva Regula exstitit, et postmodum anno 529, ad Casinum montem (divina sic disponente gratia) eadem congregatio translata fuit. Et ideo *Specuensis*, seu *Casinensis*, aut *Benedictina* a scriptoribus appellatur. *Specuensis* quidem a prima S. Benedicti conversionis habitatione in dicta specu: *Casinensis* a traditione Regulæ, quæ in monte Casino divinitus eidem sancto patriarchæ Benedicto data est; *Benedictina* autem ab ipsis sancti nomine. *Casinensis* tamen appellatio est frequentior cum addito alias *Sanctæ Justinæ de Padua*, de qua infra Tamburin., loc. cit., num. 3; Joann. Trithemius, *De vir. illustribus ord. S. Benedicti*, lib. 1, cap. 3; Arnold. Wion., part. 1, *Ligni vitæ*, tract. *De nobilissim. Anteriorum familia*, § 10, et part. II, c. 11, et alii.

(3). *Sicula congregatio* instituta fuit circa annum Domini 536, a S. Placido abbate et martyre, uno ex primis S. Benedicti discipulis, et ejus consanguineo, qui postea Messanæ una cum sociis a Manucha Barbaro tyranno martyrio coronatus est die 5 Octobr. anni 541; Tamburin., loc. cit., n. 4; Arnold. Wion., part. II, *Ligni vitæ*, lib. III, pag. 247, et eod. lib., pag. 317, et alii.

(4). *Gallica congregatio* a S. Mauro abbatore, uno pariter ex primis sancti Benedicti discipulis, et ejus consanguineo et condiscipulo S. Placidi, instituta fuit in Gallia circa annum Domini 542, in monasterio Gланofoliano; unde et congregatio *Gланofoliiana* a primo hoc monasterio, et *Maurina* a Mauro fundatore, et *Gallica* a regione nuncupatur. Tamburin., loc. cit., n. 5; Vincent. Bellavacen., in *Specul. Histor.*, lib. xxi, cap. 67; Trithemius, *De vir. illustrib. S. Benedicti*, lib. III, cap. 2, et alii.

(5). *Benchorensis congregatio in Hibernia* a Sancto Comogello abbate fundata fuit circa annum Domini 570, et *Benchorensis* appellata est a primi monasterii nomine. Tamburin., loc. cit., n. 6; Arnold. Wion., part. II, *Ligni vitæ*, lib. V, cap. 11; Carolus Sigonius, *De reg. Ital.*, lib. II, sub anno 613 et 614; Petrus Record., *Hist. Mon.*, gicnat. 1, *De ordine S. Benedicti*, et alii.

(6). *Sancti Augustini Cantuariensis congregatio in Anglia* fuit inchoata circa annum 596, a prædico S. Augustino Cantuariensi archiepiscopo, et est sic nuncupata ab ejus nomine. *Dicitus S. Augustinus erat Italus Romanus monachus*, et præpositus monasterii S. Andreæ ordinis Sancti Benedicti. Unde missus a S. Gregorio Papa I, cum aliquot sociis monachis in Angliam ad illius gentis conversionem, ibidem inchoavit præfatam congregationem, creatus deinde *Cantuariensis* archiepiscopus. Tamburin., loc. cit., n. 7; Beda, in *Histor. Anglic.*, lib. I, a cap. 21, et lib. II et III; Trithemius, lib. IV, cap. 21, et lib. II, cap. 2 et 3; Tri-

themi, lib. IV, cap. 48; Arnoldus Wion., part. II, *Ligni vitæ*, lib. II, cap. 20.

(7). *Valleclarense, seu Sirbitana congregatio* inchoata fuit circa annum Domini 620, a sanctis viris Donato Sirbitano, et Joanne Gothe monasteriorum Vallisclaræ fundatoribus, et est sic nuncupata a loco *Valleclarense* et a *Sirbitano* principali fundatore. Tamburin., loc. cit., n. 8; Arnold. Wion., part. II *Ligni vitæ*, lib. V, cap. 11; Carolus Sigonius, *De regib. Ital.*, lib. II.

(8). *Lirinensis congregatio in Gallia*, sic dicta a celeberrimo monasterio Lirinensi in Insula Lirini prope mare Provinciæ erecto a S. Honorato Nicomediæ regis filio, ac primo illius loci abbate, et deinde Arelatensi archiepiscopo, inchoata fuit circa annum 470, et illius instituta et constitutiones retinuit usque ad annum 631, tempore S. Amandi abbatis qui, relictis constitutionibus primi hujus congregationis fundatoris, Regulam Sancti Benedicti ad amissim in Lirinensi monasterio cum suis monachis observavit. Tamburin., loc. cit., n. 9; Arnold. Wion., part. II *Ligni vitæ*, lib. III, sub die 29 Maii; Petrus Recordatus, gicnat. 1, *De cong. S. Benedicti*.

(9). *Floriacensis congregatio* fundata fuit circa annum 651, a quadam Floro comite Theoberti Francorum regis clarissimo, ab ejus nomine nuncupata est *Floriacensis*, et præcipuum ejus monasterium Floriacense ab eodem in uno e propriis prædiis ædificatum, fuit postea receptum sub protectione Sedis Apostolice, ac multis privilegiis et statutis decoratum anno Domini 1063, ab Alexandro II, constitut. incip. Si in *Apostolica Sede*; Tamburin., loc. cit., n. 10; S. Oddo abbas, et Aymo ejusdem monasterii alumni, in *Bibliotheca Floriacensi*; Arnold. Wion., part. II *Ligni vitæ*, lib. IV, cap. 11; Marcus Antonius Scipio, in lib. *Elog. abbat. montis Cassini in Elogio S. Mauri abbatis*.

(10). *Ingirvensis, seu Giribenna congregatio in Anglia* excitata est circa annum Domini 700 a S. Wilphrido et sancto Benedicto Biscopio, a quo aliquando *Biscopia congregatio* nuncupata est, licet communius *Giribenna* vocetur. Cuius congregationis alumnus fuit venerabilis Beda. Tamburin., loc. cit., n. 11; Raynerus, *Lib. de apost. S. Benedicti in Anglia*, sect. 2, § 2; Joann. Trithemius, *De vir. illustr. ord. S. Benedicti*, lib. II, cap. 19; Arnold. Wion., part. II *Ligni vitæ*, lib. V, c. 11, et lib. III, sub die 12 Jan., et alii.

(11). *Fuldensis cong. in Germania* erectora fuit in Germania circa annum Domini 750 a S. Bonifacio Anglo regii stemmatis primum monacho, deinde archiepiscopo Moguntino, et a monasterio Fuldensi in Buchonia Silva constructo *Fuldensis congregatio* est nuncupata. Tamburin., loc. cit., n. 12; Trithemius, *De vir. illustr.*, lib. I, cap. 6, lib. II, cap. 24, et lib. III, cap. 171; Wion., part. II *Ligni vitæ*, lib. III, sub die 5 Jun.

(12). *Dunstanensis congr. in Anglia* initium sumpsit a S. Dunstano abbate circa annum Domini 900, et ab ejus nomine est sic ap-

pellata. Tambar., loc. cit., n. 13; Raynerus, *De apost. S. Benedict.*, lib. iii, c. 221, et lib. iv, cap. 100; Arnold. Wion., part. ii *Ligni vita*, lib. iii, sub die 19 Maii.

(13. *Cluniacensis congr. in Burgundia*, sic dicta a primo ejus monasterio *Clunii in Burgundia*, apud civitatem Matisconensem exstructo opera Guillelmi Pii Aquitanus ducis, incepit circa annum Domini 910. Primus hujus congregationis abbas fuit S. Berno, qui in praedicto monasterio sexdecim annorum spatio monasticam disciplinam cum pluribus aliis ad amussim observavit, cui defuncto successit S. Oddo, quem Barbosa, lib. i *Jur. Eccles. univers.*, cap. 41, n. 55, et alii dicunt hujus congregations fundatorem. Tamburin., loc. cit., n. 14; Miranda, in *Manual. prælat.*, t. I, q. 4, art. 2; S. Anton., p. ii, tit. 15, c. 13, § 2; Suarez, t. IV, *De rel.*, tr. 9, lib. ii, cap. 3, n. 1, et alii.

(14. *Camaldulensis congr.* sic dicta a Valle Camaldula in Tuscia non longe a Florentia inter Appenini juga, instituta fuit a S. Romualdo patritio Ravennate monacho Benedictipo, circa annum 967, et approbata fuit ab Alexandro II, constit. 1, incip. *Nulli*; Barbosa, loc. c., n. 46; Tambur., loc. c., n. 15; S. Anton., part. i, tit. 1, c. 15; Silvester Marulus, in *Oceano relig.*, lib. ii, c. 22; Suarez, t. IV, *De relig.*, tract. 9, lib. ii, c. 3, n. 7, et alii. Ex eadem congregatione prodierunt eremiti montis Coronæ et S. Michaelis de Murano. Et hos Camaldulenses eremitas Montis Coronæ separavit ab illis eremi Camaldulensis, et Sancti Michaelis de Murano Paulus II, constitut. 1, incip. *Rationi*. Barbosa, loc. cit., et alii apud ipsum.

* Annales Camaldulenses ordinis S. Benedicti, quibus plura inteseruntur tum cæteras Italico-monasticas res, tum historiam ecclesiasticam, remque diplomaticam illustrantia, D. Joanne Benedicto Miltarelli, et D. Anselmo Costadoni presbyteris et monachis e congregatione Camaldulensi aucto-ribus, Venetiis 1760, et proximis annis tomis IX, in folio magno ecclesiasticæ ac litterariæ reipublicæ bono prodierunt *.

(15. *Fontis seu montis Coryli cong.* sic appellata a fonte Corylo in monte Appenino in radicibus montis prope civitatem Calliensem in statu' Urbinaten, instituta fuit a Landulpho monacho Benedictino, circa annum Domini 1008, et postea hæc congregatio unita fuit congregationi Camaldulensi. Tamburin., loc. cit., n. 16; Barbosa, loc. cit., n. 47; August. Fortun., in *Histor. Camaldulensi*, lib. v, a. c. 6 usque ad 14, et alii.

(16. *Hirsfeldensis congregat.* in Germania sic dicta ab *Hirsfeldia*, ubi incepit, initium sumpsit anno circiter 1030, sub D. Mengicheru abbatte, qui aliqua monasteria in Hirsfeldia sub strictiori Regulæ Benedictinæ ob-servantia reformavit. Tamb., loc. cit., n. 27; Trithemius, lib. i, *De vir. illustr. ord. S. Benedicti*, cap. 9; Arnold. Wion., part. ii, *Ligni vita*, lib. v, c. 1t.

(17. *Sanctimonialium Damianitorum cong.* sic dicta a monasterio S. Damiani Assisi-natis, ubi moniales sub Regula S. Benedicti olim degebant, ut expresse patet ex pluri-bus privilegiis ordini Damianitarum con-cessis a diversis Summis Pontificibus, et signanter a Gregor. IX, const. incip. *Reli-giosam* iii Nonas Maii 1235, in qua hæc præcisa verba habentur: « In primis siquidem statuentes ut ordo monasticus, qui secundum Deum, et Sancti Benedicti Re-gulam, atque institutionem monialium in-clusarum Sancti Damiani Assisi-natis in eodem loco institutus esse dignoscitur, » etc. Idem repetit in alia sua constitutione sub dat. Perusii x Kalend. Augusti 1236, et in alia sub dat. Viterbii, xviii Kalend. Maii 1237. Idem habet Innocent. IV, in sua consti. qua quædam privilegia confirmat abbatiæ monasterii S. Catharinæ Cæsarau-gust. sub dat. Lugduni iv Nonas Octobris 1246. Alexander IV, sub dat. Neapoli x Kal. Maii 1255, et sic plures alii. At nunc hu-jusmodi moniales fere omnes Regulam se-raphici Patris N. S. Francisci profitentur, prout est eis a Sancta Sede concessum. Tambur., loc. cit., n. 18, et alii.

(18. *Sanctimonialium Camaldulensium con-gregatio*, quæ in Italia satis numerosa exi-stit, Regulam S. Benedicti, et instituta mo-nachorum Camaldulensium observat. Tam-burin., loc. cit., n. 19, et alii

(19. *Vallis Umbrosæ congr.* sic dicta a Valle densissimis arboribus consita prope Florentiam instituta est a S. Joanne Gualberto monacho Benedictino, circa annum 1012 quam primus privilegiis decoravit, confirma-vit et sub Sedis Apostolicæ protectione recepit Urbanus II, constit. 1, incip. *Cum universis*; Tamburin., loc. cit., n. 20; Miranda, in *Manual. prælat.*, tom. I, q. 4, art. 2; Ma-rlulus, in *Oceano relig.*, lib. ii, p. 120; Mo-origia, *De origin. religion.*, libr. i, cap. 15; B. Benignus generalis Vallumbros., libr. i, suarum *Epistol.* 13, et alii.

(20. *Congregatio sanctimonialium Vallis Umbrosæ* plura habet monasteria erecta sub Regula S. Benedicti, et instituto S. Joannis Gualberti. Quorum monasteriorum tres fuerunt principales institutrices, scilicet S. Veridiana Florentina, S. Humilitas Faven-tina: et B. Berta item Florentina. Tambur., loc. c., n. 2t; Eudoxius Locatellus, in *Vita S. Joannis Gualberti*, in fine.

(21. *Cavensis congr.* sic dicta a principali ejus monasterio in Metelliana Cava septimo a Salerno millario a S. Alferio abbatte Sanctæ Trinitatis Cavæ constructo, qui dictæ congregations institutor fuit, incepit circa annum 1050. Tambur., lib. cit., n. 22; Arn-old. Wion., part. ii, *Ligni vita*, lib. vi, cap. 1t; Joannes abbas Capuanus, in *Vita prædicti S. Alferii*.

(22. *Vivariensis congreg.* inchoata fuit circa annum 1064 a quibusdam monachis abbatiae Castellanensis, quapropter a qui-busdam *cong. Castellanensis* appellata fuit. Arnold. Wion., part. ii, *Ligni vita*, l. v,

c. 11; Tamburin., loc. cit., num. 23, et alii.

(23). *Sancti Lanfranchi congr. in Anglia* fuit erecta in Anglia circa annum 1077, ope prædicti sancti Lanfranchi. Raynerus, *De apostat. Benedict. in Anglia*, sect. 2, § 2 et 3; Tamburin., loc. cit., n. 24

(24). *Sancti Aribaldi congreg.* ab eodem. S. martyre cum sociis suis fuit excitata circa annum 1080, in civitate Mediolanensi et sub instituto S. Joannis Gualberti, diu flouruit in Gallia Cisalpina, et post martyrium S. Adrialdi et sociorum, a B. Andrea abbate Strumiensi, et discipulo S. Joannis Gualberti moderata fuit, et postmodum congregationi Vallumbrosanae unita est. Eudoxius Locatellus, in *addit. m.s. ad vitam S. Jo. Gualberti, et generalium ejusd. ord. in addit. ad vitam B. Rodulphi II, generalis Vallis Umbrosæ*. Tamburin., loc. cit., n. 25, et alii.

(25). *Hirsauiensis congr.* sic dicta, quia in *Hirsauensi monasterio* apud Germanos valde conspicuo reformata fuit, instituta est circa annum 1080 a S. Guillelmo S. Aurelii abbatte in confinibus Suevorum Spirensis diœcesis. Tamburin., loc. cit., n. 26; Trithemius, lib. II *De vir. illust. ordin. S. Benedicti*, c. 9; Arnold. Wion., part. II, *Ligni vita*, lib. V, cap. 11.

(26). *Grandimontensis congr.* sic dicta a *monte quodam prægrandi*, ubi principale ejusdem congregationis conditum est monasterium in diœcesi Lemovicensi in Gallia, instituta est circa annum 1080 a S. Stephano Albanensi sub Regula S. Benedicti. Tamb., loc. cit., n. 27; Barbosa, cit., lib. I *Jur. eccles. univers.*, cap. 41, n. 49; Marulus, in *Oceano relig.*, lib. II, p. 120; Miranda, in *Manual. orat.*, tom. I, q. 4, art. 2, et alii.

(27). *Cisterciensis congr.* sic dicta a *Valle Cisterciæ*, ubi primum ejus monasterium exstructum est in diœcesi Cabilon. in Burgundia apud Gallos, instituta fuit a S. Roberto abbatte circa annum 1098, et confirmata fuit ab Eugenio III, constit. 2, incip. *Sacrosancta*. Tamb., loc. cit., n. 21; Barbosa, loc. c., n. 50; S. Antonin., part. II, tit. 18, c. 12, § 18; Marulus, in *Ocean. relig.*, lib. II, p. 153; Morigia, *De origin. relig.*, lib. I, cap. 28, et alii.

(28). *Fontanensis congr.* *Eremitarum* sic dicta a *solitudine Fontanensi*, ubi primum ejusdem congregationis monasterium exstructum est, instituta fuit anno 1120, a B. Richardo monacho Cisterciensi. Tamb., loc. cit., n. 10, et alii apud ipsum.

(29). *Fontis Ebraldi congr.* sic dicta a *celerbi Fonte*, juxta quem primum hujus familiæ monasterium ædificatum est in diœcesi Pictaviensi in Gallia, instituta est a S. Roberto Alesio Parisiensi monacho Benedictino, circa annum 1117. Hujus congregationis monasteria sunt fere duplia, id est virorum et feminarum solo muro distincta. Præsedit viris et feminis abbatissa electa semper a monialibus. Barbosa, loc. cit., n. 61; Tamburin., loc. cit., n. 30; Claudius

Robert., in *Gallia Christ.*, tit. *De abbatis*, lit. F, verb. *Fons Ebraldi*, et alii.

(30). *Savignacensis congr.* sic dicta a primo ejusdem monasterio *Savignaci* constructo, incepit circa annum 1121, et a B. Serleone Savignacensi abbate unita fuit cum triginta cœnobiois, quæ eo tempore prædictus abbas hujus congregationis generalis gubernabat, universalis congregationi Cisterciensi. Tamburin., loc. cit., num. 32; Chrysost. Henriquez, in suo *Menelogio*, sub. IV Id. Sep., in *adnot.*; Paulus Longius, in *Chronico Litzentis Eccles.*, sub. anno 1122.

(31). *Mellicensis congreg.* sic dicta a primo ejusdem monasterio *Mellicensi* non longe a Vienna Austriae constructo, instituta est anno 1122 a don Sigibaldo abbate dicti monasterii, sub Reg. S. Bened. Tamb., loc. cit., n. 31; Trithemius, lib. I, *De vir. illustr. ord. S. Benedicti*, cap. 9; Arnold. Wion., part. II *Ligni vita*, lib. V, cap. 11.

(32). *Montis Virginis congr.* sub Regula S. Benedicti, instituta fuit a S. Guillelmo Vercellensi monacho Benedictino, circa annum 1121, sic dicta a *monte Virgiliano*, in quo olim Virgilius celebratissimus poeta amoenissimum horum habuit, in quo monte exstructum magnificentum monasterium cum ecclesia sub titulo beatissimæ Virginis Constantinopolitanæ, a Balduino imperatore pretiosis reliquiis, ornamentis et privilegiis decorata. Hæc congregatio, quæ regnum Neapolitanum non egreditur, fuit confirmata prius per Joannem episcopum Avellinen. sub anno 1126, et a Roberto sub anno 1133, et a Guillelmo itidem episcopo Avellinen. sub anno 1182, et deinde ab Alexandro III, a Lucio III et a Cœlestino III, ut appareat in hujus ultimi constit. incip. *Religiosam vitam*. Tamburin., loc. cit., num. 33; Barbosa, loc. cit., num. 62; Ovidius de Lutiis hujus congregationis monachus, in *relatione Sanctissimæ Virginis B. Mariae Montis Virginis*, et alii.

(33). *Guillemitarum congr.* instituta est a S. Guillelmo Vercellensi monacho Benedictino anno 1124, et ab ipso nomen desumpsit. Monasteria totius congregationis dicuntur esse 47 fere omnia per Italianum. Barb., loc. cit., num. 61; Marulus, in *Ocean. rel.*, lib. II, p. 101; Carulus de Tapia, in *Authent. Ingressi*, verb. *Monasteria*, cap. 4, et alii.

(34). *Adest et alia Guillemitarum congr. in Gallia*, sic dicta a S. Guillelmo Aquitanus duce, et Pictaviensium comite ejus fundatore, quæ incepit circa annum 1156, quam fuisse fundatam sub Regula S. Augustini, diximus verius esse ex Barbosa et aliis, art. antecedenti, num. 43. At Tamburin., loc. cit., num. 30, probat ex multis fuisse fundatam sub Regula S. Benedicti. Vide Barbosa, loc. cit., et Tamb., loc. cit.

(35). *Florensis congr.* sic dicta a S. Joanne de *Flore*, cœnobo insigni et primaria sede hujus congregationis, instituta est in Calabria proprie Cosentiam, anno 1196, a B. Joachimo monacho Cisterciensi, et abbe Corstii; decursu autem temporis unita est con-

gregationi Cisterciensi. Tambur., loc. c., n. 36; Barbosa, loc. c., n. 36; Marulus, in *Ocean. relig.*, lib. II, q. 177, et alii.

(36). *Humiliatorum congr.* instituta est a quibusdam nobilibus Mediolanensibus, qui post dirutam patriam a Federico Aenobarbo jussi abire exsules in Germaniam, inde humilitate et precibus regressum in Mediolanum iterum sunt adepti, quia vero vestibus albis induiti postliminium impetrarunt, eisdem vestibus Deo inservire decreverunt, anno 1196, sub Cœlestino III. Fertur autem a multis institutorem fuisse B. Joannem sacerdotem Comensem, quia ipse inter predictos nobiles primus erat et præcipuus. Hanc congregationem extinxit S. Pius V, ei Sedi Apostolicæ omnes abbatiæ, præposituræ, beneficia et omnia bona reservata fuerunt, ut in sua const. 19, incip. *Quemadmodum sollicitus Pater*, et hoc, ut vindicaret gravem injuriam illatam S. Carolo Borrhomæo cardinali et archiepiscopo Mediolanensi, et ejusdem congregationis reformatore; cum nescio quis ex humiliatis aliorum persuasu in eum Sclopeta duabus glandibus plumbeis onustam exoneravit, illæso interim non sine divino miraculo sancto cardinale archiepiscopo, anno 1560, die 26 Octobris. Joannes Petrus Giussanus, in *Vita S. Caroli Borrhomæi*, lib. II et XXIII; Carolus de Tapiæ, in *Authent. ingressi, verb. Monasteria*, cap. 45; Barbosa, loc. cit., n. 65; Tamburin., loc. c., num. 37; S. Antoninus, part. II, *Histor.*, tit. 25, cao. 22, et alii.

De istius congregationis origine, vicibus exituque diligentissime agitur in opere tribus in quarto, ut vocant, voluminibus comprehenso, cui titulus: « *Vetera humiliatorum monumenta adnotationibus ac dissertationibus prodromis illustrata*, auctore Hieronymo Tiraboschii Soc. Jesu in Braudensi universitate rhetorice professore. Mediolani 1766. »

(37). *S. Pauli primi eremite cong.* ab Eusebio Strigoniensi, in monasterio S. Jacobi Patachii in regno Hungariæ, fundata est anno Domini 1213. Huic congregationi, quia Paulus Vesprinensis episcopus quædam S. Pauli primi Eremitæ indixit servanda præcepta, cum præscriptio Iaman S. Benedicti, Regula S. Pauli priui Eremitæ nuncupata est. Arnold. Wion., part. II *Ligni vitæ*, lib. I, cap. 71, citans Trithemium, Tamburin., l. c., n. 38.

* Hunc ordinem monasticum declaravit, ejusque priori generali tribuit, ut exercere posset Pontificalia, atque uti habitu prælatio, quo utuntur singuli generales aliorum monasticorum ordinum, etiam Romæ, Clemens XIV, constit. *Romanus Pontifex*, die 13 Julii 1770. *

(38). *Silvestrina congr.* instituta est a S. Silvestro Guzzolino nobili Auximensi, monacho Benedictino, anno 1231, ab ejus nomine *Silvestrina* appellata et confirmata fuit ab Innocentio IV, const. 6, incip. *Religiosam vitam*; Barbosa, loc. cit., n. 67; Tambu-

rin., loc. c., n. 59; S. Antonin., part. II, *Histor.*, tit. 15, c. 23, § 2, et alii.

(39). *Vallumbrosella congr.* in Gallia excita est in Gallia a S. Ludovico rege ob eximiam ejus devotionem in S. Joannem Gualbertum, in cujus honorem construxit magnificum monasterium pope Lutetiam Parisiorum, eidemque alias univit abbatias in quibus institutum monachorum S. Benedicti una cum Vallumbrosanis constitutis observatur. Blasius Milanesius, generalis Vallis Umbrosæ, in tract. *De miraculis et reliquit S. Joannis Gualberti*; Eudoxius Locatellus, lib. II *Vita S. Joannis Gualberti*, cap. 27; Tamburin., loc. cit., num. 40, et alii.

(40). *Vallis Caulium congregatio*, sic dicta Gallice a *Val des Chous*, prope Divonem urbem Gallie in ducatu Burgundie, instituta fuit a Viardo quodam monacho Benedictino, anno 1240, sub Greg. IX, a quo fertur confirmatam fuisse. Tamburin., loc. cit., n. 41; Barb., loc. cit., n. 68; Miræus, *De stat. Eccles. catholic.*, l. I, c. 4; Claud. Robert., in *Gallia Christiana*, tit. *De abbat.*, litt. V, et alii.

(41). *S. Nicolai de Arenis congr.* in Sicilia, apud Catanam civitatem, incepit circa annum 1300, et deinde anno 1506, cum quinque aliis monasteriis unita est congregationi Casinensi. Wion., part. II, *Ligni vitæ*, c. 11; Tamb., loc. cit., n. 47.

(42). *Cœlestina congr.* fundata est a sancto Petro Morono, monacho Benedictino (dictus est Moronus a monte Morono regni Neapolitanæ, quem religiosus incoluit), anno Decimi 1274. *Cœlestinorum* autem nomen sortita est, quia ejus fundator S. Petrus, Summus Pontifex electus, Cœlestinus V vocari voluit; et licet ipse Pontificatus honorem dimiserit, ejus tamen congregatione cum honorifice *Cœlestinorum* nomine remansit. S. Cœlestinus V, constit. 1, incip. *Etsi cunctos et eamdem congregationem confirmavit, et sub protectione Sanctæ Sedis Apostolicæ recepit Benedictus XI, constitut. incip. Religiosam vitam*. Barb., loc. cit., num. 69; Tamb., loc. cit., n. 43; Miranda, in *Manualis prælator.*, tom. I, q. 4, artic. 2; Morigia, *De origin. relig.*, lib. I, cap. 36; Marulus, in *Ocean. religion.*, lib. IV, pagin. 309, et alii.

(43). *Vallis Scholarium congregatio* Gallæ in Campania instituta est circa annum 1201 a quatuor Lutetianis theologis professoribus, nempe Gulielmo, Richardo, Everardo, et Manasse, in abdita Valle Campaniæ Belgicæ, versus Lingones, quam Lingonensium episcopus anno 1213, et Honorius III, Summus Pontifex Nonis Martii 1218 approbarunt et confirmarunt. Hæc congregatio Regulam Benedicti profitebatur, ut tradit. Wion., part. I, *Ligni vitæ*, cap. 71, quamvis modo ex Renat. Choppin., lib. II *Monastic.*, lit. 1, n. 61. Regulam Sancti Augustini sequatur: Tamb., loc. cit., n. 44, et alii apud ipsum.

(44). *Olivetana congr.* sic dicta a monte Olivarium in comitatu Ilcinensi, olim diw-

cessis Arelinæ, nunc vero diœcesis Pientinæ (144) non longe a Senis, ubi primum ejus monasterium est erectum, et dicitur mons Olivetus major, instituta fuit a tribus nobilibus Sénensibus, B. Bernardo Ptolemæo philosophiæ professore, Ambrosio Piccolomino, et patrício de Patritiis, anno 1319, sub Pontificatu Joannis XXII qui eam approbat constit. 1, incip. *Cum a Nobis. Marulus, in Oceano relig., lib. I, c. 37; Tamburin., loc. cit., n. 45; Barbosa, loc. cit., n. 91, et alii.*

(45. *Benedictina congr. Nigrorum in Anglia*, sub anno 1335 veræ et propriæ congregationis formam sumpsit, cum antea sublatiori quodam instituto, quod nec communitatem, nec certa præcepta continebat, vigeret et creditur suis excitata per episcopos illos sanctos Augustinum, Dunstanum et Lanfrancum in Anglia tunc temporis sanctitate insignes. Raynerus, *Lib. de apost. S. Benedict. in Anglia*, sect. 2, § 3, pag. 211 et seq.; Tamburin., loc. cit., n. 46.

(46. *Sanctæ Burgæ Viduæ, sive Birgittæ congr.* instituta est in Anglia anno 1340, a prædicta S. Burga sive Birgitta Viduæ, quæ congregatio in paucis monasteriis dilatata est, et tempore ruinæ et vastationis diviniti cultus sub Henrico VIII, extincta est. Trithemius, lib. I *De vir. illustr. ord. S. Bened.*, c. 3; Arnold. Wion., part. I, *Lign. vita*, cap. 11; Tamb., loc. cit., n. 47.

(47. *Cisterciensis congreg. in regnis Castellæ* instituta est anno 1425, a P. Martino de Vargas, nato in regno Castellæ in civitate Xeres de la Fontera, auctoritate Martini V, constitut. incip. *Pia supplicum vota*. Tamburin., loc. cit., n. 48; Chrysostom. Henr., in *Menologio Cisterciens.*, par. II, ubi *De privilegiis*, pag. 245 et seq.

(48. *Genuensis congr.* quæ et S. Hieronymi de Silvaria a quibusdam nuncupatur, instituta est in Liguria, anno 1415, et postea unita fuit congregationi Casinensi, ut reliquo ejus fundatore, refert Tamburin., loc. cit., n. 48; Arnold. Wion., par. I, *Lign. vita*, c. 11.

(49. *Bursfeldensis congr. in Germania suum sumpsit initium*, et nomen a quodam monasterio exstructo in oppido, quod *Bursfeldia* dicitur, diœcesis Moguntinæ, eo fere tempore, quo Constantiense concilium terminabatur. Trithemius, lib. I, *De vir. illustr. ord. S. Benedicti*, c. 12; Tamburin., loc. cit., n. 49; Barbosa, loc. cit., n. 40.

(50. *Sagienensis congr.* sub Regula S. Benedicti cum magna observantia floruit anno 1454. Carolus Fernandez, *Lib. de observant. regul. S. Benedicti ad Sagien.* monachos directo; Arnold. Wion., par. II *Lign. vita*, cap. 11; Tamburin., loc. cit., n. 51, ubi fatur se non reperisse, quo loco aut quo institutore incepit.

(51. *Sancti Bernardi congregatio Cisterciensis in Italia* instituta est circa annum

(144) Ecclesiæ Clusinam, et Pientinam simul junxit Clement XIV, ut narratur in Append. adjecta

1497, instantे Mediolanensium duce Ludovino Maria Sforzia, ut clare constat ex bulla electionis Alexandri VI, incip. *Plantatus, Chrysost. Henrquez, De privileg. Cisterciens.*, pag. 393 et seq.; Tamburin., loc. cit., n. 52.

(52. *Casalis S. Benedicti congregatio* incepit, seu potius reformata fuit circa annum 1494, in Gallia, ut habetur in constit. Leonis X, incip. *Sacrosancta*, et nomen desumptum a monasterio in eo pago fundato. Barbosa, loc. cit., n. 13.

(53. *Sanctæ Justinæ de Padua congregatio Casinensis*, sic dicta a primo ejus monasterio, et totius familiæ capite, Patavii sub patrocinio S. Justinæ virginis et martyris ejusdem Urbis alumnae erectorum, instituta fuit anno 1410 a F. Ludovico Baldo Benedictino ordinis Cluniacensis, ut scribit Barbosa, loc. cit., n. 74, seu, ut verius scribit Tamburin., loc. cit., n. 54, a D. Ludovico Barbo patrício Veneto, et canonico S. Georgii de Alga. Desiit autem hæc congregatio appellari S. Justinæ, anno 1503, quo illi unitum est monasterium Casinense, eo pacto, ut Casinensis in posterum vocaretur ob reverentiam archicœnobii Montis Casini, ut habetur ex constitutione Jul. II, incip. *Super cathedram*, ibi: « Nec non congregationem ipsam propter nomen et dignitatem monasterii bujusmodi, quod aliorum monasteriorum dicti ordinis caput est, ut præfertur, de castro Casinensem, alias S. Justinæ, nuncupari debere: » Tamburin., loc. cit., n. 54; Barbosa, loc. cit., n. 74; Marulus, in *Oceano relig.*, lib. I, pag. 84; Morigia, *De origin. relig.*, lib. I, cap. 44, et præ ceteris D. Jacobus Cavaci, in sua *Historia Cœnobii Sanctæ Justinæ eloquentissime conscripta*.

(54. *S. Michaelis de Murano congregatio eremitarum* instituta ante tempora Leonis X, ac in multis monasteriis, in quibus vita eremita sub Regula S. Benedicti, et institutionis S. Romualdi abbatis propagata est. Deinde vero a prædicto Leone X, redacta fuit hæc congregatio, et unita congregationi eremiti Camaldulensis, cui univit etiam eremita Montis Coronæ, ut patet ex ejus constitut. 2, incip. *Etsi a summo*. Ast tamen Paulus III, constitut. 1, incip. *Rationi eremitarum Montis Coronæ a Camaldulensibus separavit*, et distinctam congregationem constituit. Barbosa, loc. cit., n. 46; Tamb., loc. cit., n. 55, et alii.

(55. *Montis Coronæ congregatio*, alias Grotana, congregatio, instituta fuit circa annum 1520 a Paulo Justiniano patrício Veneto et monacho Camaldulensi. Barbosa, loc. c. n. 46; Tamburin., loc. o. n. 56; Arnold. Wion., part. I *Lign. vita*, cap. 30, et alii.

(56. *Congreg. eremitarum Camaldulensium*, quamvis prius esset eadem cum congregatione cœnobitarum, modo tamen est distincta congregatio, eamque ab illa separavit Paulus III, constitut. 1, incip. *Rationi congruit*. Tamburin., loc. cit., n. 57; Barbosa,

Vitis Pontificum Romanorum ab Antonio Sandinio descriptis in Clemente XIV, pag. 737, vol. 15.

loc. cit., n. 40; *Franciscus Petrarcha, De vita solitaria*, tract. 3, lib. 1, c. 16, et alii.

(57). *Vallisoletana cong. S. Benedicti de Observantia*, sic dicta a monasterio totius congregationis capite, constructo in civitate Vallisoleti, fundata fuit anno 1520, a Joanne monacho Benedictino, sub Regula S. Benedicti, et constitutionibus Casinensium, alias S. Justinæ, additis tamen aliquibus particularibus. *Tamburin.*, l. c., n. 57; *Barbosa*, l. c., n. 62, et alii.

(58). *Lusitana cong. S. Benedicti* in regno Portugallie, in provincia Interamensi, non longe a civitate Brachara, incepit in monasterio S. Martini de Tibaes, circa annum 1549. Hæc congregatio habet sub se ultra viginti monasteria virorum et monialium plura. *Tamburin.*, *loc. cit.*, n. 58, ubi dicit se non reperisse hujus congregationis auctorem. *Barbosa*, l. c., n. 43, et alii.

(59). *Ulyssiponensis congr. S. Benedicti*, sic dicta a nobili et magnifico monasterio in Ulyssiponensi civitate extroctu, fundata fuit anno 1549 a. D. Jacobo de Murtia ordinis S. Hieronymi, et S. Nicolai in Portugallia abate commendatario. *Tamburin.*, l. c., n. 59; *Arnold. Wion*, part. II, *Ligni vitæ*, cap. 11, in fine, et alii.

(60). *Melidensis cong. S. Benedicti*, sic dicta a Melide insula juxta Ragusium in Dalmatia, saltem quoad novam reformationem, surrexit circa annum 1560, ope et industria D. Chrysostomi Casinensis monachi, archiepiscopi postea Ragusini. *Arnold. Wion*, l. c., p. 609; *Tamburin.*, l. c., n. 60.

(61). *Fulliensis B. Marie Virginis congregatio*, sic dicta a monasterio suo principali in regno Gallie apud Tolosam, in quo B. Virginis imago inter folia depicta cernitur, fundata fuit a D. Joanne Bererio, ejus abbatis prius commendatario, anno 1583, et confirmata fuit a Sixto V, constitut. incip. *Religiosos viros*. *Barbosa*, l. c., n. 65; *Tamburin.*, l. c., n. 61, et alii.

(62). *Cisterciensis congregatio* in Aragonie, Navarre, Valentiae, Cataloniae et Majorice regnis, excitata fuit circa annum 1616, promovente Philippo III, Hispaniarum rege catholico, et Paulo V, Pontifice approbante, ut patet ex ejus constitutione, incip. *Pastoralis officii*; Chrysostom. Henriquez, *De privileg. Cisterciens.*, pag. 447; *Tamburin.*, l. c., n. 62.

(63). *Cisterciensis congregatio Romana* circa annum 1623, propriam formam ab aliis Cisterciensium congregationibus distinctam habere coepit industria D. Vespasiani de angelis, priimi ejusdem congregationis praesidis generalis, et ope eminentissimi cardinalis Ubaldini comprotectoris, ut patet ex constitut. Gregorii XV, incip. *Sacrosancti Apostolatus*, et ex litteris dicti cardinalis Ubaldini relat. a *Tamburin.*, l. c., n. 63.

(64). *Fulliensis cong. Reformatorum S. Bernardi in Italia* particulare hoc nomen sortita est; et ab illa Gallie separata, approbata est anno 1630, ab Urbano VIII, ut appetat ex ejus constitut. incip. *Ad celeres*, relat. a *Tamburin.*, l. c., n. 64.

(65). *Congregatio Cisterciensis B. Marie Virginis Calabriæ, et Lucaniæ* excitata est circa annum 1633, a D. Emmanuele de Pelusio vigore bullæ Urbani VIII, incip. *Sacrosancti Apostolatus*, relat. a *Tamburin.*, l. c., n. 65.

(66). *Scotorum congregatio* sub Regula S. Benedicti, a quo fundatore, et quo tempore fuerit instituta, ignoratur, ut ex Alexandre de Roma, *Lib. de feroc. Scotorum*, c. 12, refert *Tamburin.*, l. c., n. 66, et de ipsa scribunt Trithemius, lib. I, *De vii Illustr. ordinis S. Benedicti*, c. 3; et Arnold. Wion, part. I *Ligni vitæ*, l. c. 11.

(67). *Sclavorum cong. sub Regula S. Benedicti*, a quo fundatore, et quo tempore, et loco fuerit instituta, penitus ignoratur, ut fatetur *Tamburin.*, l. c., n. 67, et de ea scribunt Trithemius, lib. I, cit. c. 3; Arnold. Wion, cit. cap. 11.

(68). Sub Regula S. Benedicti militarunt, et adhuc variis militant ordines Militares seu Equestres, et in primis militavit celebris *Templariorum equitum ordo*, sic dictus a templo Hierosolymitano, prope quondam eius Hospitalie primum eorum domicilium est erectum, et institutus fuit circa annum 1118, a novem equitibus Gallis, quorum duo tantum a scriptoribus nominantur, nempe Hugo de paganis, et Gaufridus a S. Audomaro; et ipsis equitibus data est Regula a S. Bernardo in concilio Trecaensi in Gallia celebrato anno 1127, nono post eorum institutionem, ad requisitionem Balduini regis Hierosolymorum, ut apparel ex ejus Epistola ad d. sanctum directa et relata a *Tamburin.*, l. c., n. 70. Talis autem ordo extinctus est in concilio Viennensi in Delphinatu a Clemente V, constit. 3, incip. *Ad providam*. *Tamburin.*, l. c., n. 70; *Marulus*, in *Ocean. relig.*, l. III, p. 215; *Franciscus Mennenius*, *De origine ord. Milit.*, tit. *Templar. equit. ordo*, p. 34; *Barbosa*, l. c., n. 76 et seq., ubi ad rem vide ibi usque ad n. 79 inclusive.

(69). *S. Salvatoris equitum ordo* institutus fuit in Aragonia sub Regula S. Benedicti, et institutis ac legibus Templariorum, ab Alfonso Navarræ et Aragonie rege, circa annum 1118. *Franciscus Mennenius*, *Lib. de origine ord. Militar.*, tit. *Ord. equitum S. Salvatoris*, p. 38; *Tamb.*, l. c., n. 71.

(70). *Avisiensium sive de Avis equitum ordo*, sic dictus ab oppido *Avis* in tractu Transtagnano, triginta millia passuum ab Ebora distante, ubi primarium hujus militie domicilium adest, institutus est ab Alphonso Henriquez primo Lusitaniæ rege, an. 1146; *Barbosa*, l. c., n. 80; *Tamburin.*, l. c., n. 72; *Franciscus Mennenius*, cit. tit., *Ordo equitum de Avis*, pag. 71, et alii.

(71). *Calatravae equitum ordo* sub auspiciis Sancii III, Castellæ, et Ferdinandi legionis, et Galliciæ regum, anno 1178 erectus est a S. Raymundo Titerii abate, et Didaco Velasquio Alphonsi regis jam generoso milite, et est sic dictus a *Calatravae* oppido, ubi primum et præcipuum hujus militie domicilium est, et approbatuſ fuit ab Alexander

dro III, sub Regula Cisterciensium, constit. 5, incip. *Benedictus*, et ab Innocentio III, const. incip. *Quoties*; Tamburin., l. c., n. 73; Barbosa, l. c., n. 81; Morigia, *De origin. relig.*, lib. iv, cap. 5; Marulus, in *Ocean. relig.*, lib. iii, p. 226, et alii.

(72). *Gladiferorum equitum ordo* erectus est circa annum 1164, in Livoniæ regnis a Maynardo Sigibergensi monacho Cisterciensi, et est sic dictus ab ejus insignibus, qui sunt duo gladii forma crucis decussatim positiæ rubescentes. Chrysostomus Henriquez, in *Menolog. Cisterciens.* sub Kal. Jun., p. 181; Franciscus Mennenius, *Liber de origine ord. militari*, tit. *Gladiferorum ordo*, p. 39; Tamb., loc. c., n. 75. Hic ordo, teste Mennenio, l. c., confirmatus ab Innocentio III.

(73). *Equitum S. Juliani de Pereyro ordo*, sic dictus a S. Juliani de Pereyro oppido, diœcesis Civitatensis, ubi primum et præcipuum habet domicilium, institutus fuit sub Regula S. Benedicti et institutis Cisterciensium anno 1170 sub auspiciis Ferdinandi II Castellæ, Galliciæ et legionis regis, a nobilissimo equite Gomezio Fernando, et confirmatus fuit ab Alexandre III, constitut. incip. *Quoties*. Tambur., l. c., n. 75; Bernard. de Britto, in *Chronic. Cisterciens.*, tom. I, lib. v, c. 3; Tepia, in *Authent. Ingressi ad sacrosanct. Eccles.*, verb. *Monastria*, c. 42, et alii.

(74). *Equitum Montis Gaudii ordo*, in regno Hierosolymitano, originem habuit circa annum 1180, quo anno sub Regula et constitutionibus Cisterciensium approbatos fuit ab Alexandre III, particulari diplomatico, quod, teste Francisco Radesio Calatravæ equite, asservatur in archivio Calatravensi: Chrysostomus Henriquez, in *Menologio Cisterciens.*, p. 38 et p. 276; Tambur., l. c. n. 76; Franciscus Mennenius, *De orig. ord. Militari*, p. 38, et alii.

(75). *Ordo equitum S. Georgii de Alfama*, sic dictus ab Alfamia Arce in littore Maris Balearici, in principatu Catalauniae, diœcesis Dertusen. sita, apud quam erector fuit sub Regula S. Benedicti et constitutionibus Cisterciens. anno 1201, a Petro II, Aragoniæ rege; Tambur., l. c., n. 87; Marulus, in *Oceano relig.*, p. 229; Barbosa, l. c., n. 85.

(76). *Ordo equitum S. Michaelis seu de Ala*, sic dictus, quia insigne, seu symbolum et tessera hujus Militiæ est Ala S. Michaelis purpurea intermicantibus radiis aureis supra sinistrum latus, institutus est ab Alfonso I, Lusitanorum rege, anno 1166, apud Alcohaciæ cœnobium Cisterciense in Lusitania, sub Regula Sancti Benedicti, et Institutis Cisterciensium. Bernard. de Britto, *Chronic. Cisterciens.*, tom. I, lib. v, c. 18 et 19; Tamburin., loc. cit., n. 78; Barbosa, loc. cit., n. 82, et alii.

(77). *Alcantaræ equitum ordo* apud Hispanos institutus primum fuit in oppido *Pereyro* ad ripam Gomæ, sito, sub patrocinio S. Juliani et Regula S. Benedicti cum constitutionibus Cisterciensium, a nobilli quondam equite D. Suerio circa annum 1176 vel

secundum alios, 1185. Deinde anno 1218, a Nuno Fernandez S. Juliani militum Magistro hujus militiae dounicilium translatum est ad Alcantaram in regno Castellæ ad Tagi Fluminis ripam, locum donantibus Martino Fernandez de Quintano duodecimo Calatravæ magistro et equitibus ejusdem ordinis sub quibusdam conditionibus, quas ex Rades de Audrada refert Azorius, *Institut. moral.*, part. I, lib. xiii, cap. 5, quæst. 3, vers. *Sunt item milites Alcantarae*; unde ab Alcantara, suppresso priori nomine S. Juliani, dicti sunt in posterum *Equites Alcantarenses*. Et hic ordo primo confirmatus fuit a Benedicto XIII antipapa, quem ut verum Pontificem habebat Hispania. Et postea a Julio II, constitut. 16, incip. *Roman*; Barbosa, loc. cit., n. 83; Tambur., loc. cit., n. 79; Marulus, in *Ocean. Irelig.*, lib. IV, cap. 6; Menuen., *Liber de orig. milit. Equest.*, tit. *Alcantara*, pag. 45, et alii.

(78). *Montisfranci equitum sive equitum de Monfranc ordo* surrexit sub Regula S. Benedicti, et constitutionibus Cisterciens. in regno Castellæ circa annum 1221, et est sic dictus præcipua conventus Sede, quæ fuit in Castro de Monfranc in ipso regno Castellæ: Chrysost. Henriquez, in *Menologio Cisterciens.*, p. 176; Tambur., loc. cit., n. 81; Franciscus Mennenius, *Liber de origin. Ordin. Milit.*, p. 48, et alii.

(79). *Truxillensium Equitum ordo* sic dictus a civitate *Truxillo* in Hispania, in qua incepit anno 1227, cui Alphousius rex, diplomate condito, Truxillum cum aliis oppidis et prædiis ditissimis concessit: Chrysost. Henriquez, in *Menolog. Cisterciens.*, p. 276; Tamburin., loc. cit., n. 82, et alii.

(80). *Montesiae equitum ordo*, sic dictus a castro *Montesiae*, ubi primum et præcipuum hujus militiae domicilium erectum est, institutus est anno 1316, sub Regula S. Benedicti, et constitutionibus Cisterciens., a Jacobo II Aragoniæ et Valentia rege, et confirmatus a Joanne XXII, Summo Pontifice per ejus bullam datau Avenione iv Idus Junii, Pontificatus sui anno primo, quæ inserita est in principio constitutionum dicti ordinis impressarum Valentia de anno 1573. Barbosa, loc. cit., n. 85; Tamburin., loc. cit., n. 33; Marulus, *Ocean. relig.*, lib. III; Morigia, *De origin. relig.*, lib. IV, cap. 4, et alii.

(81). *Equitum Jesu Christi ordo* apud Lusitanos, sub Regula S. Benedicti et constitutionibus Cisterciens. sub Jesu Christi nomine et patrocinio institutus fuit a Dionysio Perioca Lusitaniae rege, S. Elisabetæ reginae Marito, anno 1319, cui ordini bona omnia, quæ in Lusitania, et Algarbiorum regnis habebant Templarii, sunt applicata, ut vicinorum Saracenorum incursibus resisterent, ut appareat ex litteris Joannis XXII, relatis a Tamburin., loc. cit., n. 84; Barbosa, loc. cit., n. 84; Marulus, in *Oceano relig.*, lib. III, pag. 126; Mennenius, *Liber de origin. ordin. Milit.*, tit. *Equitum Christi ordo*, et alii.

(82). *Equitum S. Stephani ordo* apud Flo-

rentinos institutus fuit anno 1560, sub Regula Sancti Benedicti, ac nomine sancti Stephani Papæ et martyris, a Cosmo I Mediceo magno Etrurie duce, ad arcendos Mauros, et Turcas, et piratas a Tyrrheno mari, et confirmatus fuit a Pio IV, constit. incip. *His, qui pro religionis propagatione;* Barbosa, loc. cit., n. 86; Tamburin., loc. cit., n. 85; Morigia, *De orig. relig. lib. IV, cap. 8, et alii.*

(83. *Equitum S. Mauritiī ordo apud Sabaudos institutus sub Regula S. Benedicti anno 1572, a duce Sabaudiæ Emmanueli Philiberto, Emmanuelis regis Lusitanis ex filia Catharina nepote ad Sabaudiam ab hereticis illæsam tutandam et conservandam, deinde totam Italiam, cuius ipsa est claustrum et monumentum, et confirmatus fuit a Greg. XIII, constitut. 6, incip. Christiani populi. Auctus est ordo Sancti Mauritiī ordine S. Lazari Hierosolymitani, quem ipsi univit Gregor. XIII constitut. incip. Pro commissa. Unde appellatur nunc ordo equitum Sancti Mauritiī et Sancti Lazari; et ubi primum TESSERA ordinis Sancti Lazari erat crux viridis, et ordinis S. Mauritiī crux candida, in hac unione decretum est, equitem in posterum, pro insigni sua militiæ, intra crucem viridem crucem candidam ponere debere, et communia utriusque militiæ privilegia esse: Barbosa, loc. cit., n. 87; Tamburin., loc. cit., n. 86; Morigia, in *Ocean. relig.*, lib. III, p. 207; Morigia, *De origin. relig.*, lib. IV, cap. 7; Menenius, loco citat., tit. *Ordo equitum Sancti Mauritiī*, p. 24 et alii.*

(84. *Ordo equitum Sancti Bernardi* in Hispania sub Regula Sancti Benedicti existit, et militavit usque ad tempora Petri regis Castellæ, qui eum extinxit: Chrysost. Henriquez, in *Menologio Cisterciens.* sub die 20 August., pag. 270; Jo. Mariana, in sua *Historia de ordinibus S. Bernardi*; Tambur., loc. cit., n. 87. A quo tamen institutore inilium sumpserit, non insinuant.

ADDITIONE NOVA.

(85. * Quæ in hoc articulo Lucius noster de ordinibus, qui S. Benedicti Regulam profitentur, ex Tamburino aliisque tradidit, exigenda sunt ad scriptores, quorum opera in nostris additionibus indicavimus, præsertim vero ad Annales ordinis S. Benedicti a Mabillonio quam diligentissime scriptos. Maximum quoque lumen istis afferent *Acta Sanctorum ordinis S. Benedicti in sæculorum classes distributa*: in quibus colligendis et adnotationibus illustrans Lucas Acherius, Joannes Mabillonius, ac Theodoricus Ruinartius ex S. Mauri congregazione monachi elaborarunt, Gallia Christiana, Italia sacra, aliaque ejusdem generis opera, quæ hic commemorare, cum in eruditorum hominum manibus versentur, supervacaneum esset.

ARTICULUS V.

Quoad quartam principaliorem Regulam, et militantes sub iussa.

SUMMARIUM.

1. Quaria principalior Regula est S. Patris N. Francisci, Deo sibi revelante, et de verbo ad verbum dictante, ab eodem conscripta, ad num. 2. —
3. Religio Fratrum Minorum incepit anno 1208, et fuit confirmata solo vive vocis oraculo ab Innocentio III, anno 1210, et iterum in concilio Lateranensi anno 1215. Et deinde cum propria Regula confirmata fuit ab Honorio III, anno 1223, constit. 5, incep. *Soleat annuere.* — 4. Sub Seraphici P. N. S. Fr. Regula militant omnes illi Fratres Minores, qui dictam Regulam sine ulla dispensatione ad litteram observant, quorum alii vocantur *Observantes*, alii *Recollecti*, alii *Discalceati*, alii *Reformati*. — 5. Superdicti omnes Fratres Minores degunt sub obedientia unius ejusdemque generalis, serie non interrupta a S. P. N. Franciscu in generalatu succedentis. — 6. Unde ipse solus uultnr sigillo totius ordinis, et se nominare potest, et nominat *generalem* totius ordinis S. Francisci, seu *Fratrum Minorum*. — 7. Sub obedientia predicti ministri generalis totius ordinis degunt etiam variae provincias Fratrum Discalceatorum tertii ordinis, insuper et conceptionistæ. — 8. Sub eadem S. P. N. Francisci Regula in sua primæva puritate militant, camque exactissime ad litteram observant PP. Capuccini. — 9. Patres Capuccini sunt veri Fratres Minores, et Filii S. P. N. Francisci. — 10. Sub eadem Regula S. P. N. Francisci, non in suo rigore, et ad litteram, sed cum certis dispensationibus Apostolicis militant PP. Conventuales. — 11. Ex iis priderunt Patres, dicti Minores Conventuales reformati. — 12. Ipsi Minoribus Conventualibus reformatis unita fuere loca et bona Fratrum Minorum Discalceatorum per Italiam degentium. — 13. Sub S. P. N. Francisci militant etiam Moniales Clarissæ a S. Clara sic dictæ, quarum Regulam a S. P. N. Franciscu institutam approbavit Innoc. IV et deinde moderarunt alii Pontifices. — 14. Item sub S. P. N. Francisci militant Tertiis ordo de Pœnitentia ab ipso seraphico P. institutus sub propria Regula confirmata a Nicolao IV. — 15. Hic tertius ordo nedum floret in conjugatis et solitis utriusque sexus in propriis privatis domibus in seculo degentibus; sed etiam in Fratribus et monialibus in communia intra claustra viventibus, et tria substantialia vota solemniter emittentibus, pro quibus Regulam reformavit et approbavit Leo X. — 16. Regularis hic tertius ordo habet generalem ad triennium. — 17. Ex iis tertiaris sunt alii Reformati, qui cooperunt in Gallia anno 1595. — 18. Ab ordine seu religione seraphici P. N. S. Francisci originem, seu progressum, vel dependentiam habuerunt varii alii ordines, seu congregations Regulares, et signanter praecularis ordo S. Francisci de Paula. — 19. Item congr. Monialium Immaculatae Conceptionis. — 20. Item congr. monialium Annuntiationis B. Mariae Virginis. — 21. Item congr. Monialium vulgo Capuccinarum, et quare sic dictæ? — 22. Item reformatio Carmelitarum Discalceatorum. — 23. Insuper ab ordine seu religione S. P. N. Francisci originem, seu progressum, vel dependentiam habuerunt varii alii regulares et sæculares utriusque sexus, et signanter congr. Demissarum, et alia hominum congr. dicta Sanctæ Crucis. — 24. Item congr. Ursulinarum. — 25. Item congr. B. Petri de Pisis. — 26. Item congr. g. Hieronymi in Hispania. — 27. Item congr. S. Hieronymi de Fesulis. — 28. Secundum aliquos etiam S. Ignatius Loyola fundator Præstantissimæ Societatis Jesu fuit prius professus Terti Ordinis S. P. N. Francisci. — 29. Item congr. S. Birgittæ. — 30. Item congr. Dominarum oblatarum Turris speculorum in urbe. — 31. Item congr.

Dominorum de Robando in civitate Massiliæ. — 32. Item congr. S. Mariæ Charitatis in Gallia. — 33. Item congr. Convertitarum in Gallia. — 34. Item congr. pauperum infirmarum. — 35. Item congr. monialium S. Joannis Hierosolymitani in Portugallia. — 36. Item celebre monasterium Convertitarum ad dicatum Parisiis. — 37. Item Patres Carthusiani introducti fuerunt in civitatem Venetiarum opera nostri Sancti Bernardini de Senis. — 38. Item Hospitale Pietatis in eadém civitate Venetiarum. — 39. Item societas mortis in civitate Mantuae. — 40. Item Hospitale pro pauperibus infirmis in civitate Bononiæ; societas seu confraternitas disciplinantium in civitatibus Perusiae, Fulginei, Spoleti, et alibi. — 41. Item societas seu confraternitas SS. Sacramenti. — 42. Item Hospitale in civitate Verone. — 43. Item confraternitates disciplinantium, archiconfraternitas consalonis, archiconfraternitas sacrorum Stigmatum Seraphici P. N. S. Francisci. — 44. Insuper Montes pietatis. — 45. Etiam ordines Militares et Equestres, vel promuli, vel dependentes sunt ab ordine S. P. N. Francisci, et in primis equestris O. S. Sepulcri. — 46. Affertur formula litterarum, quæ ipsis novellis creatis equitibus S. Sepulcri a Patre nostro Guardiano Jerusalem in dies conceduntur. — 47. Assignantur privilegia equitum S. Sepulcri Jerusalem. — 48. Item equitum Militiae Jesu Christi ordo. — 49. Item equitum Ascensionis Jesu Christi ordo. — 50. Item conceptionis S. Mariæ Virginis equitum ordo. — 51. Ordo noster Seraphicus, ex revelatione S. P. N. Francisco facta a Christo Domino in Monte Alvernæ, usque in finem sæculorum in sua perfectione, et puritate est duraturus, et a Deo conservandus. — 52. Affertur encomium ei datum a Gregorio IX. — 53. Affertur aliud ei datum a Nicolaus III. — 54. Affertur aliud ei datum a Clemente V. — 55. Ad complementum affertur novissima constitutio Benedicti XIII., dirimens controversias de ejus primatu et anterioritate, et confirmans aliam suam constitutionem incip. *Paternæ Sedis*, editam ad favorem Minorum de Observantia pro suis tertiaris.

(1. Quarta principalior Regula est S. P. N. Francisci, qui eam sibi immediate a Deo revelatam, et de verbo ad verbum sibi dictatam et traditam conscripsit, prout non tantum ipse et S. Pater sacerdos est fassus, sed et plures Pontifices contestati sunt, inter quos Gregorius IX, in *Regul. FF. Minor.*, c. 1, et Nicolaus III, arg. c. *Exiit 3*, De verbis significat. in 6. Quod ipsum etiam ipse et Christus revelavit S. Birgittæ, lib. vii. *Revelationum*, cap. 29, his verbis: « Iustus Franciscus Regula, quem ipse incepit, non fuit dictata et composita ab ipsis humano intellectu et prudentia, sed a me secundum meam voluntatem: quolibet ejus verbum, quod in ea scriptum est, de Spiritu sancto est. » Sic Waddingus ad annum 1223, n. 13; Dominicus de Gubernatis, in *Orbe seraphico*, tom. I, lib. i, cap. 9; Reiffenstuel, lib. iii *Decretal.*, tit. 31, num. 47, et alii. Unde contristatus aliquando sanctus Pater Franciscus de aliquibus Regulæ transgressionibus, quæ jam suo tempore in ordine irreperserant, a Christo hanc habuit increpationem: « Cur tu pauper homuncio turbaris? An ego te super religionem meam pastorem sic constitui, ut me principalem patronum nescias? Hominem simplicem te constituui, ad hoc, ut quæ in te fecero, non humanæ industriae, sed supernæ gratiæ ascrivantur, et quantissi-

cunque fuerit impulsibus paupercula hæc concussa religio, semper salva meo munere manebit. » Waddingus, *Gubernat.*, Reiffenstuel, *loco citat.*, ac in *Chronico ordinis*.

(2. Clarius adhuc et evidentius, perimisque audientibus expresse revelavit Christus Regulam, et religionem S. Francisci immediate a se suis institutam: Dum fratre Elia generali, inito cum aliis consilio, relaxationem Regulæ petente, ac contra nimium rigorem protestante in monte Raynero ad Christum clara voce, fratre Elia, et aliis presentibus, dixit Franciscus: « Domine, nonne dixi, hos mihi non credituros? » Ad hæc enim verba illico in nube lucida apparens Christus, spectantibus et audiens omnibus contra Regulæ rigorem cum Elia generali conquerentibus, sensibili et clara voce ita respondit: « Homuncio, quid turbaris, quasi tuum hoc opus esset? Tune legislator? Tune hujus vite præceptor? Nonne hæc tabulæ a me formatae? tu duntaxat tenueris hujus operis instrumentum, et calamus sribentis. Novi ego quid dictaverim. Novi quid velim præcipere, vires humanæ mihi compertæ; scio quid possunt, et quid ego valeo, et volo præstare subsidium. Volo proinde, ut Regula hæc observetur ad litteram, sine glossa, sine glossa, sine glossa. » Quibus dictis, conversus ad congregatos Franciscus dixit: « Audistis? audistis? » Elias vero, ac cæteri cœlesti voce quidem territi, a proposito tamen suo neendum penitus desistentes rogare ceperunt, ut eisdem, instar aliarum religionum, saltem in communi aliquid possidere licet: ad quæ Christus a S. Francisco interpellatus, denuo voce clara et sensibili, omnibus audientibus respondit: « Ego pars et hereditas eorum ero, quandiu curaverint, ut hanc Regulam observent, et quo major erit eorum numerus, eo major, in eos mea videbitur providentia. » Quod sane divinum promissum mirabiliter adimpleri continua experientia in omnibus quatuor mundi partibus clare cernitur cum, non obstante, quod religio S. Francisci adeo creverit, ut teste Ludovico Granatensi, conc. 2, *De S. P. Francisco*, numerus provinciarum, monasteriorum et fratrum superet omnes religiones et ordines simul sumptos, quod ideam Hieronymus Plati S. I, lib. ii, c. 22 et 24, *De propagand. relig.*, et alii testantur, veritate in facto testimonium perhibente. Hactenus Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 48.

(3. Incepit autem religio seraphici P. N. S. Francisci, quam Fratrum Minorum appellari voluit, anno 1208, Pontifice Innocentio III, qui eamdem solo tamen vivæ vocis oraculo confirmavit anno 1215. At quia ab ipso Innocentio III, non fuerat scriptis tradita bulla dictæ confirmationis, eamdem scriptis confirmavit anno 1223, ejus successor Honorius III, constitut. 5, iincip. *Soleat annuere*.

(4. Sub seraphici P. N. S. Francisci religione, ejusque sanctissima divinitus ac-

cepta, et sibi immediate a Christo dictata Regula militant omnes illi Fratres Minores Franciscani, qui dictam Regulam, sine ulla dispensatione ad litteram observant, quorum alii vocantur *Observantes*, scilicet Regulam, desumpto nomine ab observantia Regule in suamet puritate. Alii, ut in Gallia et Belgio, vocantur *Recollecti*. Alii, ut in Hispania, et partim in Italia, vocantur *Discalceati*. Alii, ut in Italia et Germania, vocantur *Reformati*.

(3.) Supradicti omnes Franciscani, seu Fratres Minores regularis et strictae Observantiae degunt sub obedientia unius, ejusdemque generalis, serie non interrupta a S. P. N. Francisci in generalatu succedentis, ut declaravit Leo X, const. 26, incip. *Licit alias*. Unde solus ipse utitur sigillo totius ordinis, et solus ipse se nominare potest, et nominat « Generalem totius ordinis S. Francisci, seu Fratrum Minorum », ut statuit Leo X, constit. incip. *Ite et vos in vineam meam*, et expresse definivit de mente sanctissimi sacr. Rit. congreg. in Controversia super hoc mota anno 1625, quæ duravit usque ad annum 1631 et resoluta fuit ut infra.

(6.) « Cum procurator generalis Fratrum Minorum conventionalium S. Francisci sex abhinc annis ægre ferret, ministrum generalem de Observantia in præteritum usum fuisse, et in præsentiarum uti titulo et sigillo cum inscriptione ministri generalis totius ordinis FF. Minorum, recursum habuit ad sanctissimum, supplicans mandari reformati hujusmodi titulum tanquam non legitimate dicto ministro generali de Observantia competentem, et supplicatione per sanctissimum ad hanc sac. Rituum congreg. remissa, eadem sac. congregatio discussionem hujus negotii ad referendum usque de anno 1625 commisit eminentissimo et reverendiss. domino cardinali Muti, coram quo, formato dubio, de consensu ambarum partium : en titulus ministri generalis totius ordinis FF. Minorum, quo insignitur minister generalis Observantium, sit reformatus ? Utraque parte sæpe sæpius in facto et jure desuper informante et audita, ad relationem ejusdem eminentis, cardinalis Muti causa acerrime in plena congregatione discussa. Sacra Rituum congregatio respondit, nihil innovandum, et ministrum generalem de Observantia legitimate usum fuisse, et uti posse titulo et sigillo cum inscriptione ministri generalis totius ordinis FF. Minorum, et ita servari mandavit. Romæ, 22 Martii 1631.

« C. episcop. Portuen. card. Pius. »

In Regesto hujus congreg. fol. 47. Vide verb. *SIGILLUM*, n. 23 et 24, ubi expressius, ad rem.

Hinc est, quod inter generales ordinis Minorum S. Francisci solus generalis ordinis Minorum de Observantia, una cum generalibus aliorum religionum assistit capellæ sanctissimi D. N. Papæ : ideo non imwerito utitur titulo ministri generalis lo-

tius ordinis. Vide d. verb. *SIGILLUM*, num. 23 et 24.

(7.) Sub obedientia predicti ministri generalis totius ordinis degunt etiam variæ provinciæ Fratrum Discalceatorum tertii ordinis. Insper et Conceptionistæ novissime florentes præsertim in regno Poloniæ, ut notat P. Petrus Antonius a Venetiis, in *Viridario Seraphico*, tom. I, part. I, cap. 15 in fine.

(8.) Sub eadem S. P. N. Francisci Regula in sua primæva puritate militant, eamque exactissime ad litteram observant PP. Capuccini, quorum congregationem confirmavit Clemens VII, constitut. 21, incip. *Religionis zelum*. Et deinde Paulus III, constitut. 11, incip. *Exponi*, statuit quod SS. Capucinorum nomen et habitum, aliumque similem nulli usurpare liceat. Quod et confirmavit Gregor. XIV, constit. 11, incip. *Beati Francisci*, et Gregorius. XV, constit. 13, incip. *Ex injunct.* (9.) Patres Capuccini sunt veri Fratres Minores, filii S. P. N. Francisci, trahuntque originem vere ex linea non intermissa dicti S. P. N. Francisci ; Urban. VIII, constit. 68, incip. *Salvatoris*.

(10.) Sub eadem Regula P. N. Francisci, non in suo rigore, et ad litteram, sed cum certis dispensationibus apostolicis militant PP. *Conventuales*, qui, sicuti alii regulares, bona immobilia et dominium in communione habere possunt, præsertim post acceptum ab eis Indultum concilii Tridentini, sess. xxv, *De regularibus*, cap. 3. Non autem ex Indulto ipsis prætenso concesso ab Innoc. IV, anno 1244 seu 1247, xiv Kalend. Septembr., constit. incip. *Quando studiosius*, ut varii falso censuere, et etiam in prima nostra editione *hoc ipso in loco* fuit inadverterenter traditum ; nam duobus primis sæculis Franciscanis nullum privilegium nulla dispensatio, nulla fuit habita concessio Apostolica, quibus redderetur licitus Fratribus Minoribus usus reddituum, possessionum aut bonorum immobilium. Sicque ante annum 1430 fuit illis semper illicitus. Et prima ad id dispensatio fuit ipsis provisionaliter concessa a Martino V, dicto anno 1430, die 23 Augusti constitut. incip. *Ad statum ordinis Minorum*. Et prima concessio succedendi in bonis temporalibus hæreditariis, ac si essent in sæculo, fuit eis facta a Sixto IV, anno 1472, pridie Kalendas Martii constitut. incip. *Dum fructus uberes* ; et non ex tam decantata constitut. Clementis IV, incip. *Obtentu divini nominis edita* in Idus Febr. 1265 ; quæ directa fuit tantummodo magistro generali et fratribus ordinis Prædicatorum ; sine ulla mentione ministri generalis, et fratribus ordinis Minorum, ut clare constat ex ipsa authenticæ extracta ex secreto archivio Vaticani, die Junii 1727, per D. Jacobum Antonium de Pretis præfati archivii custodiæ præfectum, prout fideliter refertur in fine epistolæ quartæ Boni amici ad Filaletem Adiasorum impress. Lucæ per Sebastianum Dominicum Cappuri 1727, et in Apologia pro ordine Fratrum Minorum, tom. I, lib. iv, cap. 4, §

1, novissime anno 1748, impress. Lucæ apud Philippum Maria Benedini. Quæ constitutio fuit specificè confirmata, et de verbo ad verbum relata a Nicolao IV, constit. incip. *Cum olim*; et a Martino V, constitut. incip. *Dudum cum solo p̄dicto titulo*. Hinc, prævio recessu a traditis loco supra citato, sistendum omnimode edico in hic expositi, et nullimode recedendum a laudata eruditissima Apologia pro ordine Fratrum Minorum in tribus tomis ordinatissime distributa, ubi abunde, solide et inconcusse omnia ad evidentiam pro nostratibus de Observantia demonstrantur ac comprobantur.

*In Clementis XIV vita adjecta, part. II, *Vitarum Rom. Pont. Opera*, et studio Antonii Sandinii, edit. Patavinæ 1773, pag. 737: « Monachos Cœlestinos in Gallia et congregationem canonorum Regularium S. Rufi, potente rege, absolvit. Ibidem minores, observantes dictos, ut etiam in Sabaudia, revocavit ad ordinem Conventualium, quos cum Romæ ad S. Petrum, tum Laureti penitentiarioris constituit*».

(11. Ex iis prodierunt Patres dicti Minorores Conventuales reformati, quos approbavit, et privilegiis, ac gratiis conventualium non reformatorum frui voluit Sixtus V, constitut. 68, incipit. *Apostolici*. (12. Et ipsis Minoribus Conventualibus reformatis univit loca et bona Fratrum Minorum Discalceatorum per Italiam degentium, et ad eos transire indulxit Sixtus V, constit. 69, incip. *Cum sicuti*.

(13. Sub S. P. N. Francisco militant etiam moniales Clarissæ a S. Clara sic dictæ, ut statuit Urban. IV, constitut. 7, incip. *Beata*, quarum Regulam a S. P. N. Francisco institutam anno 1212, approbavit Innocentius IV, constit. 11, incip. *Solet annuere*; quæ postea, spectata seminarum imbecillitate, moderata fuit a variis Summis Pontificibus, et signanter ab Urbano IV, constit. 7, incip. *Beata*, Eugenio IV, constit. 28, incip. *Ordini*, Leone X, constit. 6, incip. *Cum sicut*, Pio IV, const. 103, incip. *Sedis*.

(14. Item sub S. P. N. Francisco militat tertius ordo de Pœnitentia ab ipso seraphico Patre institutus anno 1221 sub propria Regula, quam confirmavit Nicolaus IV, constitut. 2, incip. *Supra montem*. Hic ordo autem vocatur *Tertius respectu duorum prius a seraphico S. P. N. Francisco institutorum*, scilicet Fratrum Minorum et Pauperum Monialium; tres enim ordines ipse instituit, ut patet ex supra citatis et aliis Pontificiis constitutionibus. Unde Ecclesia Seraphica in tertia antiphona ad laudes officii ipsius S. P. N. Francisci sub die 4 Octobris sic canit: *Tres ordines hic ordinat. Primumque Fratrum nominat Minorum, pauperumque fit dominarum medius. Sed pœnitentium tertius sexum capit utrumque. Eumque de pœnitentia nuncupavit, quia fortassis, ut placet divo Bonaventuræ, sicut pœnitentia est via communis ad cœlum, sic ordo iste cujuscunque status, et sexus, viros et feminas, clericos et laicos, solutos et ligatos seu conjugatos amplectitur, neminem ex-*

cludit, omnesque hunc ordinem ingredi, illumque profiteri possunt.* Consulatur opusculum hoc titulo impressum: *Dissertationes critico-historicæ, in quarum una seraphicus patriarcha Franciscus tertii ordinis institutor, in altera Indulgentiæ Portiunculæ veritas asseritur, vindicatur, auctore F. Flaminio Annibali de Latera ordinis Minorum Romæ 1784, ex typographia Archangeli Casaletti*.*

(15. Hic tertius ordo a seraphico P. N. S. Francisco institutus, nedum sanctitate floruit, et adhuc in dies floret in conjugatis et solutis utriusque sexus in propriis privatis domibus in sæculo degentibus; sed etiam in fratribus et monialibus in communis intra claustra viventibus, et tria substantialia vota solemniter emittentibus, pro quibus Regulam reformati et approbavit Leo X, constit. 42, incip. *Inter cetera*.

(16. Regularis hic tertius ordo habet generali ad triennium, quem licet S. Pius V, constit. 53, incip. *Ea est*, extinxerit, ac universos fratres et sorores tertii ordinis predicti sub gubernio generali et provinciæ ministrorum ordinis S. P. N. Francisci de Observantia constituerit; Sixtus tamen V, constit. 20, incip. *Romani Pontificis*, ad pristinum usum creandi generali per triennium, ordinem restituit: voluit tamen hunc generalem electum, intra duos menses a generali de Observantia confirmationem petere. Et postea quomodo hic ordo celebrare debeat capitula, sive generalia, sive provincialia, statuit Clemens VIII, constitut. 33, incip. *Decet*.

(17. Ex iis tertiaris sunt alii reformati, qui cœperunt in Gallia anno 1595, nam extincta fere memoria regularis Observantie tertii ordinis ob hæreticorum pravitatem, et bella civilia inibi quam maxime grassantia, Pater Vincentius Mussart Parisiensis, prædicator regius, eximiæ probitatis vir, una cum P. Francisco Mussart germano suo, accitum etiam aliis religiosis, ac piis viris prædicto anno reformationi bujusmodi auctoritate Clementis VIII; ita strenue operam dare incipit, ut usque ad hæc tempora quam plura antiqua cœnobia restauraverit, ac nova exeretur in diversis Gallie provinciis: nec non in Burgundia, Lotharingia, et pluribus aliis locis; et isti tertiarii gaudent plurimis privilegiis sibi per diversos Summos Pontifices concessis, et præcipue per Paulum V, constit. incip. *Quæ pro augenda*; Tamburin., loc. cit., quest. 6, num. 8; Barbosa, loc. cit., num. 178; Hieronym. Roderic., in *Compend. quest. regular.*, resolut. 136, et late P. Petrus Antonius de Venetiis, in *Viridario Seraphico*, tom. I, part. I, cap. 13, et alii passim.

(18. Ab ordine seu religione seraphici P. N. S. Francisci originem, seu progressum, vel dependentiam habuerunt varii alii ordines, seu congregations regulares, ut plurimis documentis adductis, refert P. Petrus Antonius de Venetiis, in *Viridario seraph.*, tom. I, part. I, cap. 18, et signanter præclarus ordo S. Francisci de Paula natu-

intercessione Seraphici P. N. S. Francisci, cuius et habitum induit, et Novitus existit (145). Dictus auctor, loc. cit., cap. 14.

(19. Item congregatio monialium Immaculatae Conceptionis instituta a B. Beatrice de Silva, in qua congregatione, sub directione Fratrum Minorum de observantia, floruit venerabilis et celeberrima soror Maria de Agreda; idem, loc. cit., cap. 15. (20. Item congregatio monialium Annuntiationis B. Mariæ Virginis instituta B. Joanna Valesia Galliæ regina, sub Regula composita a P. Nicolao Gilberti nostri ordinis Franciscani. Idem, loc. cit., cap. 16.

(21. Item congregatio monialium, vulgo Capuccinarum instituta est a V. Maria Longa Neapolitanâ, sub Regula nostri tertii ordinis, quem deinde sub gubernio Capuccinorum (unde dictæ sunt Capuccinæ) a tertia Regula transierunt ad primam S. Clæræ. Idem, loc. cit., cap. 17. (22. Item reformatio Carmelitarum Discalceatarum promota a nostro S. Pietro de Alcantara, totam assistentiam, et curam, et directionem ad id S. Theresiæ præstante. Idem, loc. cit., cap. 18.

(23. Insuper ab ordine seu religione S. P. N. Francisci originem, seu progressum, vel dependentiam habuerunt variæ aliæ congregations regulares et sacerulares, utriusque sexus, uti, documentis adductis, refert dictus P. Petrus Antonius de Venetiis, loc. cit., cap. 19. Et signanter congregatio Dimissarum instituta a venerabili P. Antonio pagano nostri ordinis de Observantia, in civitate Vicentia; et alia hominum congregatio Sanctæ Crucis ab eodem Vener. Patre Antonio fundata. (24. Item congregatio Ursulinarum fundata a Beata Angela de Desenzano, oppido intra Veronam, et Brixiam, religiosa professa tertii ordinis S. P. N. Francisci, approbata a Gregorio XIII, an. 1572, die 24 Novembris. Pro qua congregatione P. Franciscus noster Gonzaga, minister generalis totius ordinis, et deinde episcopus Mantuanus, varias compilavit constitutiones, sub quibus adhuc vivunt cum Regula ab ipsa B. Angela compilata, et a Paulo V approbata; idem, cit., cap. 19. (25. Item congregatio B. Petri de Pisis fundata ab ipso B. Petro de Pisis, et F. Angelo a Corsica, ambobus professis Tertiis Ordinis S. P. N. Francisci; idem, cit., cap. 19. (26. Item congregatio S. Hieronymi de Fesulis fundata a Carolo sacerdote comite Montis Granello, una cum Gualterio Marsio, ambobus professis nostri tertii ordinis. Idem, cit., cap. 19. (28. Ubi insuper addit nondeesse auctores, qui referant S. Ignatium Loyolam, fundatorem præstantissimæ Societatis Jesu, fuisse prius professum tertii ordinis S. P. N. Francisci, uti inter alios testatur Franciscus Bordonus a Parma, qui fuit genera-

lis tertii ordinis anno 1654, in Historia ejusdem tertii ordinis impressa Parmæ anno 1658, apud Marium Vignolam, ubi sic scribit: « Nonnulli etiam asserunt. S. Ignatium fundatorem sapientissimæ Societatis Jesu fuisse tertii ordinis S. Francisci ex prima institutione, eo quod in ejus vita et bulla canonizationis extensa ab Urbano VIII, § 13, scribitur: Aspera talari tunica induitus, fune præcinctus, nudo capite, baculum manu gestans, etc. Tertiis ordinis Franciscani potissimum exteriori signo demonstratur per funis præcinctionem, ut notum est; habuit etiam Franciscanum, » etc. Hæc ille, alia ad rem subdens.

* Verum ex S. Ignatii Vita a Joanne Petro Maffeo, aliisque descripta, Sanctum hunc S. Francisci ordini nunquam nomen dedissemus. Vide Bollandianos in *Comment. præv. ad vitam S. Ignatii*, § 4, n. 41.

(29. Item congregatio S. Birgittæ, principissæ Nericiæ, fundata ab ipsa S. Birgitta professa tertii ordinis S. P. N. Francisci; idem, cit., cap. 19. (30. Item congregatio Dominarum Oblatarum Turris Speculorum in Urbe, fundata a S. Francisca Romana professa nostri tertii ordinis; idem, cit., cap. 19. (31. Item congregatio Dominorum de Robendo, in civitate Marsiliæ fundata a B. Hugone de Digna, doctrina et miraculis clara et celeberrimo concionatore nostri Seraphici ordinis; idem, cit., cap. 19. (32. Item congregatio S. Mariæ charitatis in Gallia, fundata a B. Guido, domino Montis Sancti Georgii, professo nostri tertii ordinis. Idem, cit., cap. 19. (33. Item congregatio Convertitarum in Gallia sub Regula nostri tertii ordinis penitentium, fundata a B. Joanne Tessirando doctore Parisiensi, confessore, et intimo consultore Annae reginæ Franciæ. Idem, cit., cap. 19. (34. Item congregatio Pauperum infirmorum fundata a B. Bernardino de Obregon, Hispano nostri ordinis Franciscani. Idem, cit., cap. 19. (35. Item congregatio monialium Sancti Joannis Hierosolymitani, fundata in Portugallia a Ludovico filio Emmanuelis regis Portugallie sub cura et gubernio Fratrum Minorum de Observantia. Idem, cit., cap. 19. (36. Item celebre monasterium Convertitarum ædificatum Parisiis a S. Ludovico IX, rege Francorum, et tertii ordinis S. P. N. Francisci: insignia duo monasteria S. Mariæ Magdalena, et S. Mariæ Ægyptiacæ ad eundem linem ædificata Neapoli a B. regina Sancia, vera filia S. P. N. Francisci, quamvis hodie sub gubernio Fratrum Minorum in ipsis non degant, nisi moniales virgines prius nobilitatis dicti regni. Alia plura monasteria ad eundem effectum ædificata variis in locis a S. Bernardino de Senis, S. Jacobo de Marchia, beato Bernardino de Feltria et ab aliis religiosis Minoribus de Observantia. Idem, cit., cap. 19.

(37. Item Patres Carthusiani introducti

proximis numeris narrantur, ad sincera ac minime dubia monumenta exigi.

(145) Vide S. Francisci de Paula Acta apud Bollandianos ad diem 2 Aprilis, eademque ratione, que

fuerunt in civitatem Venetiarum opera nostri Sancti Bernardini de Senis; idem, *cit.*, cap. 19. (38. Item Hospitalie Pietatis in eadem civitate Venetiarum, in quo recipiuntur pauperes filii illegitimi, institutum fuit opera PP. Petri de Assisio nostri ordinis Franciscani; idem, *cit.*, cap. 19. (39. Item societas Mortis in civitate Mantuae, cuius officium est assistere justitiatis, fuit promota et erecta a B. Raimiro Perusino, nostri Franciscani ordinis; idem, *cit.*, cap. 19. (40. Item ab eodem beato Raimiro fundatum fuit Hospitalie pro pauperibus infirmis in civitate Bononie, ac societas, seu confraternitas disciplinantium erecta in civitatibus Perusiæ, Fulginei, Spoleti, et alibi; idem, *cit.*, cap. 19. (41. Item societas seu confraternitas SS. Sacramenti erecta fuit a nostro B. Cherubino de Spoleto, cuius anima fuit ad celum sociata a sexaginta sex milie animabus suo medio ad æternam gloriam transactis; idem, *cit.*, cap. 19. (42. Item Hospitalie in civitate Veronea erectum fuit opera nostri S. Joannis de Capistrano; idem, *cit.*, cap. 19. (43. Item, plurimis aliis relictis congregationibus et societatibus erectis a sanctis, beatis et piis religiosis ordinis S. P. N. Francisci, solum recensentur confraternitates disciplinantium prius fundatae a S. Antonio de Padua, et deinde a S. Bernardino de Senis, archiconfraternitas confalonis a S. Bonaventura Romæ erecta et celeberrima archiconfraternitas Sacrorum Stigmatum seraphici P. N. S. Francisci Romæ erecta, et jam per totum fere orbem extensa; idem, *cit.*, c. 19.

(44. Et insuper Montes Pietatis inventi et erecti fuerunt primo a B. Barnaba ab Interramnia, deinde a B. Marco a Bononia, B. Cherubino a Spoleto, a S. Jacobo de Marchia, a B. Angelo a Clavasio, a B. Bernardino de Feltria, et ab aliis religiosis omnibus nostri ordinis S. P. Francisci; P. Petrus Antonius de Venetiis, in *Viridario seraphico*, tom. II, part. vii, cap. 9. Vide *ibi*, ubi multa ad rem.

(45. Nedum supra recensitæ congregations, sociates et confraternites, et hospitalia, sed etiam ordines militares et equestris, vel promoti, vel dependentes sunt ab ordine S. P. N. Francisci. Et in primis equestris ordo S. Sepulcri, qui licet fundatus longe ante ortum nostræ seraphicæ religionis, ut patet ex dictis *supra* art. 3, n. 97, tamen certum est equites ord. S. Sepulcri a solo nostro P. guardiano Sacri Montis Sion Jerusalem, tanquam commissario seu vicario apostolico, pro ut ei fuit concessum ab Alexandre VI, anno 1496. *Committens facultatem* (dicit Andreas Favinus apud P. Petrum Antonium de Venetiis, in *Viridario seraphico*, tom. II, part. I, cap. 20,) suo vicario generali guardiano Sancti Sepulcri, qui semper est de ordine Minorum Sancti Francisci de Observantia, conferendi dictum ordinem peregrinis, et venientibus in Terram sanctam. » Quæ concessio fuit iterum confirmata a summis Pontificibus Leone X, Clemente

VII et Urb. VIII, et in praxi gloriissime perseverat, ut videre est apud Petrum Antonium de Venetiis, *citat. Vir. Seraph.*, tom. I, part I, cap. 20, et pag. 6, cap. 8, ubi per extensem dat formam et modum eos creandi, et tradit formulam litterarum, quæ ipsis novellis creatis equitibus Sancti Sepulcri a d. nostro P. guardiano Jerusalem in dies conceduntur, et est ut sequitur:

(46. «Fr. N. N. ord. Minor. Regul. Observantie Provincie N., etc., in partibus Orientis commissarius Apostolicus, Terræ Sanctæ custos, et Sacri Montis Sion guardianus et servus universis et singulis praesentes nostras inspecturis, lecturis, et legi audituris, salutem in Domino sempiternam.

« Ex antiquissimis rerum gestorum monumentis didicimus, invictissimos heroes Carolum Magnum imperatorem semper Augustum, sanctumque Ludovicum Gallorum regem, ac alios quam plurimos Christianos Reipublicæ magnanimos reges, et principes, honoris Dei, orthodoxæque fidei nedum zelatores verum etiam strenuissimos defensores, tantum, ut nefariis devictis Saracenis, Jerosolymam expugnare, gloriose resurgentis Domini Nostri Jesu Christi Mausoleum libere custodire valerent, &c, bonaqua propria, immortali voto jam premisso, sponte obligasse et emancipasse; quare inter alias Christianorum principum contra præfatos infideles demandatas expeditiones sub præclaro duce Gottifredo Bullio, trecentorum millium a Sum. Pontif. signatorum militum comparato exercitu, anno denique nonagesimo nono supra millesimum ab Incarnatione Domini, partim cæsis, partim in fugam ejectis hostibus, S. Jerosolymorum urbem, summa cum lætitia ingentique gudio triumphantes ingressi, unanimi exercitus consensu, præstatum ducem Gottifredum Jerusalem regem proclamarunt, ac Domini Nostri Jesu Christi monumentum ardenti (ut flagrabant) animo in custodiâ accepérunt, ibique sacrum ejusdem gloriissimi sepulcri Equitum ordinem sub certis quibusdam Regulis et constitutionibus fundavere, ac plurimos illustrissimorum virorum milites creavere, quos et quinque rubeis crucibus obsiguarunt atque armarunt, decernentes in posterum, ut eas vestibus appositis, tam in bello, quam in regum principumque aulis, ac fideliūm quorumcunque cætibus (ut præfatarum ordinationum vicesimo nono capite liquido constat) deferre tenebrentur. Cujus quidem nobilissimi ordinis Christianissimi reges, eximique magistri, ut erectores, ita et successores fuerunt. Sed prob dolor! Capti iterum ab infidelibus Jerosolyma, cunctisque ab Asia pulsis catholicis, sacer hic equestris SS. Sepulcri ordo, qui tunc ex lege Jerosolymis armari tenebatur, extinctus pene remansit atque sopitus; donec tandem per devotissimum utriusque Sicilie regem Robertum, magna cum difficultate maximisque sumptibus, obtenta ab Ægypti soldano, anno Domini

1303, pro seraphicæ religionis familia in prægrandi glorioissimi sepulcri templo commorandi facultate: Leo postmodum X. Pontifex Maximus, qui præfato ordini satis addictus erat, piisque ejusdem votis summopere ad innovandam, nedum antiquissimi hujus militaris instituti fere abolitam memoriam, verum etiam ad augendam Christifidelium pietatem, eorumque animos pro sanctorum locorum recuperatione excitandos, prædicto Sacrae Montis Sion guardiano, ejusque successoribus pro tempore existentibus anno Dominicæ Incarnationis 1518, pridie Nonas Februarii, hujusmodi Milites, et SS. Sepulcri equites, ut olim, creare, ordinare ac instituere sponte concessit atque mandavit; quod quidem tam feliciter executum est, ut deince milites quam plurimi creati fuerint, et in dies creentur. In quorum numerum a nobis dignissime relatum esse fidem facimus et attestamur D. N., qui quidem præfati ordinis laurea decorari et insigniri splendoribus summopere cupiens, coram nobis, personaliter comparuit, humiliterque super hujuscemodi re grande sui animi desiderium exposuit, enique pro viribus Nos exoravit. Nos igitur piis ejus precibus intenti, justisque supplicationibus inclinati, solerti indagatione circa ea, quæ ad catholicæ fidei puritatem spectant, prius facta, et diligenter inquisitione super his, quæ, ex antiquissimis legibus, in vero Christi milite requirebantur, jam habita, eumque in omnibus idoneum, habilemque repertum præfati Sanctissimæ Resurrectionis Domini Nostri Jesu Christi Sepulcri apostolica auctoritate, qua in hac parte fungitur, militem et equitem juxta morem solemniter in proprio loco ejusdem Sanctissimi Sepulcri creavimus, ac quinque rubeis crucibus insignivimus ac condecoravimus; sicuti per præsentes ita a Nobis armatum, insignitum ac condecoratum nominamus, declaramus et publicamus, cum singulari potestate deferendi eas, tam publice quam privatim, et pro insignibus et vexillis utendi; nec non omnibus et singulis privilegiis, indultis, immunitatibus, gratiis, libertatibus, commoditatibus et prærogativis, quibus cæteri ejusdem equestris ordinis milites gaudent, vel in posterum gaudebunt et potentier. In quorum omnium et singulorum fidem præsentes has litteras manu nostra subscriptas, et sigillo gloriosissimæ resurrectionis Dominicæ munitas ac roboratas expediri mandavimus.

• Dat. Jerosolymis in conventu nostro Sancti Salvatoris anno Domini, » etc.

Privilegia equitum Jerosolymorum.

(47. « In nomine Domini Nostri Jesu Christi. Amen. Universis et singulis præsentes litteras inspecturis, visuris et audituris, nos Fr. Bonifacius de Ragusio ord. Min. Observantiae professor, sac. conventus montis Sion guardianus, aliorumque locorum terræ Sanctæ Apostolica auctoritate

vicarius generalis, nec non prædictor Apostolicus, in Domino salutem.

« Notum sit, quod nobiles et magnifici domini peregrini, qui hoc anno 1553, visitaverunt devotissime Dominicanum sepulcrum, et in eo honorifice equites creati fuerunt, Nos suppliciter deprecati sunt, ut ob Jesu Christi memoriam et ejus ordinis reverentiam, eisdem privilegia militum SS. Sepulcri exhiberemus; quarum precibus commoti, ex antiquis chartis et libris a Summis Pontificibus et regibus Christianis privilegia equitibus concessa describi jussisse profitemur, quæ sunt hujusmodi.

« Primo, quod tales milites præcedere debant reliquos cuiuscunque ordinis seu militiæ, exceptis solis, qui *del Tolosa d'Oro* vocantur.

« Secundo, item quod ipsi milites possint legitimare eos, qui ex legitimo matrimonio sunt nati, et mutare nomen baptismale, et arma, seu stemmata concedere.

« Tertio, item possint notarios creare.

« Quarto, item bona ecclesiastica pro tueranda Christi fide, etsi uxorati sint, possint tenere sine præjudicio Ecclesiæ.

« Quinto, item a Vigiliis tempore belli sint exempti, et ab hospitio militum, et nemico ab hoc cogere eos possit.

« Sexto, item ab omnibus gabellis et tributis sint exempti, ubique locorum tam vini quam cervisiae, et aliorum, etc.

« Septimo, item, quod possint vestiri servis, holosericis, et hujusmodi vestibus, ut solent alii equites et doctores.

« Octavo, item, quod corpus patibulo suspensum, si in via repperint, exempto gladio præcidere possint, et ut seculuræ mandetur imperare.

« Ideo jure optimo eos dici non iminerito, et equites esse, ac valere et gaudere omnibus his privilegiis, sive immunitatibus, prærogativis et præminentibus, et aliis, quibus cæteri milites, ut ac frui consuevere contestor. In quorum omnium fidem, robur ac testimonium præsentes litteras fieri curavimus, et sigillo Sanctissimi Sepulcri D. N. J. C., nostroque chyrographo communici.

« Datum Jerosolymæ, in conventu S. Salvatoris, anno Dom. 1553

« Loco ✠ Sigilli.

« Fr. BONIFACIUS, qui supra, manu propria.»

Sic ex aliis refert dictus P. Petrus Antonius de Venetiis, in cit. *Viridario Seraphico*, tom. II, part. vii, cap. 8. Vide ipsum, ibi, ubi multa tradit ad rem.

Equitum militiæ Jesu Christi ordo institutus fuit a Dionysio rege Lusitanie, et marito S. Elisabeth reginæ, opera P. Nostri Stephani Portugallensis, intimi consultoris, et confessarii prædicti regis et archiepiscopi Ulyssiponensis, qui eidem regi persuasæ erectionem dicti militaris ordinis, ut ipsi applicaret commendas, quæ alias erant extincti ordinis equitum templariorum, prout fecit et obtinuit a Joanne XXII, constitut.

incip. *Cum horum bonorum*, in qua et confirmatus fuit talis ordo cum sua Regula et statutis : Dictus P. Petrus Antonius a Venetiis, in citat. *Viridario seraphico*, t. I, cap. 20.

(49. Equitum Ascensionis Jesu Christi ordo institutus fuit etiam opera Franciscanorum in Portugallia, uti legitur in chronicis ejusdem regni prælud. 4, n. 1, et notat Waddingus, tom. I suorum *Annalium ad annum 1213*, num. 14, et refert dict. P. Petrus Antonius, *loco citat.*, cap. 20.

(50. Conceptionis B. Mariæ Virginis equitum ordo, sub Regula S. P. N. Francisci, institutus fuit ann. 1623, a Ferdinando Mantua duce, et a Carolo Nivernensium duce, et Adolpho comite ab Althan, et a Joanne Baptista Petrignano Sfortia, et confirmatus fuit ab Urbano VIII, constit. incip. *Imper- scrutabilis*; Tambur., loc. citat., quæst. 6, num. 12, ubi refert per extensem dictam Urban. VIII, constitutionem, una cum aliis duabus ejusdem Pontificis ad rem : dictus Antonius de Venetiis, loc. citat., n. 120, ubi dicit primos equites hujus ordinis vocati militia Christianæ Immaculatae Conceptionis Mariæ sub invocatione Sancti Michaelis et Sancti Francisci, novitiatum egisse in conventu Araceli Romæ Minorum de Observantia, et postea emisisse professionem in manibus dicti Summi Pontificis Urbani VIII cum sequentibus verbis : « Semper tuebor conceptionem Matris Dei Immaculatæ, et in hac re et in omnibus, ejus promovebo gloriam juxta mentem S. R. E. » Qui Summus Pontifex quoad vixit, voluit hujus ordinis esse protector.

(51. Plurima adhuc, et revera non pauca eximia et præclara gesta ordiniis Fratrum Minorum possent adduci; sed ne auram captare videamus, ipsa apud dictum P. Petrum Antonium de Venetiis, in suo *Viridario seraphico* in duobus tomis distincto videnda reliquimus. Et hic solum notare sufficiat, quod ordo noster seraphicus (ut refert Gubernat., in *Orbe seraphico*, lib. iii, cap. 1, citans Waddingum ad annum 1213), ex revelatione S. P. N. Francisco facta a Christo Domino in Monte Alverniæ, per totum mundum sit dilatandus, et usque in finem saeculorum in sua perfectione, puritate duraturus, et a Deo conservandus. (52. Unde dixit Gregorius Papa IX, in bulla, quæ existat in archivio S. Francisci Leyre : « Passim catholicam consolatur Ecclesiam auctus Minorum ordo multitudine, sacerdotio, sanctitate et doctrina excellens. ») (53. Et Nicolaus III, in cap. *Exitit 3*, De verborum significat. in 6, loquens de seraphica religione : « Hi sunt, illius Sanctæ Regulæ professores, qui evangelico fundantur eloquio, vita Christi roborantr exemplo, fundatoris militantis Ecclesiæ, et apostolorum ejus sermonibus, actibusque firmantur. Hæc est apud Deum et Patrem munda et immaculata religio, quæ descendens a Patre lumen per ejus Filium exemplariter et verba-liter apostolis tradita, et deinde per Spiritum sanctum B. Francisco, et cum sequen-

tibus inspirata, totius in se continet testimonium Trinitatis. Hæc est, cui (attestante Paulo Apostolo) nemo de cæstro debet esse molestus, quam Christus stigmatibus suis passionis confirmavit, volens institutorem ipsius suæ passionis signis notabiliter insigniri. » (54. Et Clemens V, in *Clementina Exiit de paradiso 1*, De verbor. significat. loquens de Seraphico ordine ait : « Verus noster Salomon in solio Militantis Ecclesiæ hortum voluptatis inter cæstros quemdam fecit a procellosis mundi fluctibus elongatum, in quo quietius ac securius vocationis contemplandis, servandisque hujusmodi operibus exemplaribus, in hunc mundum introivit ipse, ut rigaret ipsum secundis aquis spiritualis gratiæ et doctrinæ. Hic hortus siquidem est Fratrum Minorum sancta religio, quæ muris regularis observantie firmiter undique circumclusa, intra se solo contenta Deo adornatur abunde novellis plantationibus filiorum. Ad hunc veniens dilectus Dei Filius, mortificantis penitentie myrram metit cum aromatibus, quæ suavitate mira universis odorem attrahentis sanctimonias circumfundunt : hæc est illa coelestis vita forma, et regula, quam descripsit ille confessor Christi eximus sanctus Franciscus. »

BENEDICTUS, Papa XIII,

«Dilectis filiis ministrogenerali totius ordinis Fratrum Minorum Sancti Francisci, nec non generali ministro Fratrum Conventualium ejusdem ordinis.

(55. «Dilecti filii, salutem, etc. Qui pacem loquitur in plebem suam et super sanctos suos, certam illam avertendæ contentionis viam rationemque discipulis designavit, monitis exemplisque suis eosdem adhortatus ut, qui major esset inter ipsos, fieret sicut minor, ac proinde esse contenderent, non præminentia et primatu, sed ministrandi ac subjaciendi humilitate præcessores. Hæc autem documenta B. Franciscus Seraphici vestri ordinis conditor, et ipse mirabiliter arripuit et expressit, et custodiendæ pacis firmamentum esse voluit alumnis suis, qui modesta ipsa Fratrum Minorum appellatione evangelicam illam coelestis magistri normam præseferentes, sineceræ charitatis veræque fraternitatis disciplinam, et cultum, per totam Christi ecclesiam latissime propagarunt. Nos igitur, quemadmodum uberes ex religiosissima institutione Dominici Agri preventus largitori Deo, reique catholicæ gratulamur, ita omnem dare operam debemus ne dissidia, et lites de loco et dignitate bona frugem suffocare possint fraternalaque concordiam disindere, aut perturbare. Porro cum tres constitutiones ediderimus pro institutione, ac regimine Tertiiorum ejusdem Seraphici ordinis in propriis domibus ventrum, primam die 10 Dec. 1725, pro Fratribus Minoribus regulari. Observantie, quæ incip. *Paterna Sedis Apostolica providentia*, alteram die 24 Maii 1726, pro Fratribus Minoribus, qui Capuccini appellantur, quæ incipit : *Ratio Apostolici ministerii*; tertiam

denique die 5 Jul. ejusdem anni pro Fratribus Minoribus conventionalibus, quæ incip. *Singularis devotio*; non sine ingenti animi molestia rescivimus, controversias inter antedictas laudati ordinis familias invaluablem de primatu et antiquitate alterius præ altera, de multiplici erectione congregationum tertii ordinis, deque transitu tertiariorum unius congregationis ad aliam, quæ cum religiosæ disciplinæ detimento, scandala etiam in populis serere possint, et B. P. Francisci spiritum in discipulis ejus extingui. Dissensionibus igitur, ac juriis adiutum obstruere et necessariam regularis disciplinæ pacem et tranquillitatem fovere aut restituere cupientes: motu proprio, ex certa scientia, non ad oblatæ cujusquam petitionis instantiam, in primis omnes et singulas de memoratis causis lites et controversias, ulcunque et quacunque instantia super his ortas, agitatas et actu pendentes, eoram quibuscumque judicibus ac tribunalibus etiam speciali mentione dignis, quorum nomina pro expressis haberi volumus, ad Nos avocantes, perpetuo silentio imposito, extinguimus et abolemus. Præterea quascunque indulgentias, indulta, privilegia, prærogativas, favores, exemptiones, libertates, extensiones et concessiones, tam in genere quam in specie in memorata constitutione, quæ incipit *Paterna*, tertiaris fratrum Minorum de Observantia tributas, et per alias superioris indicatas, ad tertarios Fratrum Minorum conventionalium et Capucinorum, eorumque superiores extensas et amplias, tenore præsentium confirmamus et approbamus, et quatenus opus sit, ipsis Fratribus Conventionalibus, et Capuccinis, eorumque tertiaris, in iis tamen, quæ præfata nostræ constitutioni pro Observantium tertiaris editæ non adversantur, et non alias, de novo concedimus: mandantes potissimum, ut quæ in ipsa circa erectionem unius duntaxat congregationis tertiariorum pro unaquaque civitate, aut loco, deque eorum transitu præscripta et sancta sunt, alias posterioribus nostris non obstantibus, inviolabiliter observentur. Quoniam autem a mente nostra et a proposito memoratae constitutionis, quæ incip. *Singularis devotio* prorsus alienum erat, ut Fratribus Minoribus regularis Observantiæ, quidquam sui juris aut possessionis erga conventionales detrahheremus, aut ipsis Fratribus conventionalibus majorem antiquitatem, aut aliam quamcumque prærogativam præ observantibus concederemus, motu pari et scientia similibus, decernimus et declaramus, verba et enuntiationes, quæ antiquitatem et prærogativas ejusmodi respiciunt, nullius roboris, atque eo prorsus modo ac si apposita non essent, de cætero habenda fore et esse. Imo pro totius præfati ordinis tranquillitate et pace perpetuum silentium super hujusmodi controversia imponimus, et pro imposito haberi volumus et mandamus. Ne quis denique Basilicam B. Francisci civitatis Assisiensis, ubi sacrum ejus corpus requiet, a Romanis Pontificibus prædeces-

soribus nostris variis privilegiis auctam, ita supra cæteras ejusdem ordinis ecclesias verbis, aut scriptis extollat et effera, ut debitus honor ac reverentia denegetur Basilicæ B. M. de Portiuncula extra muros ejusdem urbis, in qua constat Seraphicum Patrem institutum suum inchoasse, præcipimus et mandamus ut ambæ basilicæ, diversis licet rationibus, B. M. quidem propter ordinis primordia. Assisiensis vero propter sacram corpus sanctissimi institutoris, tanquam ordinis matricis ab omnibus Fratribus Minoribus agnoscantur et obseruentur, prout Romani Pontifices prædecessores nostri asseruerunt et concesserunt. Quascunque autem juris, verborumque solemnitates nostra auctoritate supplentes, et quibusvis in contrarium facientibus amplissime derogantes, quæ vero exprimenda essent, pro expressis habentes, fore confidimus, ut familiis vestris per hoc providentie nostræ judicium præstlinam, vestroque nomine dignam concordiam partam esse gaudemus. Vestrum autem erit, ut parvigilantia, studioque curis nostris obsequentes, indecorum importunamque alterationum, libellorumque licentiam, in eorum auctores districte animadverentes, inhibeatis. Ac vobis, dilecti filii, paternæ voluntatis pignus Apostolicam benedictionem peramanter impertimur.

« Datum Romæ, apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die 22 Jul. 1728, Pontificatus nostri anno quinto.

« Carolus archiep. EMISSenus. »

ARTICULUS VI.

Quoad particulares alias religiones et congregationes sub nulla dictarum quatuor principaliorum regularum militantes, sed proprias regulas et constitutiones habentes.

STMMARIUM.

1. Carthusiensium ordo. — 2. Sancti Hieronymi congr. Itala. — 3. Monialium S. Hieronymi cong. — 4. Carmelitarum ordo. — 5. Carmelitarum Discalceatorum cong. Hispanica. — 6. Carmelitanorum Discalceatorum cong. Itala. — 7. Monialium Carmelitarum cong. — 8. S. Mariæ de monte Carmelo equestris ordo. — 9. Minimorum S. Francisci de Paula ordo. — 10. Clericorum regularium Societ. Jesu ordo. — 11. Clericorum regularium de oratorio cong. — 12. Clericorum de oratorio Jesu cong. Gallica. — 13. Matris Dei Lucæ Clericorum regular. cong. — 14. Oblatorum S. Ambrosii congr. — 15. Clericorum pauperum Matris Dei scholarium piarum congr. — 16. Monialium visitationis B. M. V. cong. — 17. Monialium Ursulinarum seu virginum, ac viduarum cong. in Gallia. — 18. Monialium B. M. V. cong. in Lotharingia. — 19. Monialium B. Mariæ de Calvario, et S. Scholasticæ cong. in Gallia. — 20. Piorum Missionariorum cong. — 21. Missionariorum presbyterorum secularium congregatio, et puellarum Charitatis societas. — 22. De multis ordinibus Militiaribus nulli particulari regulæ addictis, remissive. — 23. Alia ad rem ad num. 28.

(1. Carthusiensium ordo sic dictus a Valle Carthusia, vulgo Certosa in diœcesi Gratianopolitana in regno Galliæ; institutus est a

sancto Brunone, nobili cive Urbis Agripinæ, sub Regula propria, anno 1084, et approbatus, et confirmatus fuit ab Alexander II, constitut. 7, incip. *Cum vos*; Tambur., *De jur. abbat.*, tom. II, disp. 24, q. 7, n. 1; Barbosa, lib. I *Jur. eccles. univers.*, cap. 41, n. 182; S. Anton., part. II *Histor.*, lit. 15, cap. 22; Miranda, in *Manual. prælator.*, tom. I, q. 4, art. 2; Morigia, *De origin. relig.*, lib. I, cap. 27; Marulus, in *Oceano relig.*, lib. II, pag. 124, et alii.* Confer opus, cui titulus: *Storia critico-cronologica diplomatica del patriarca S. Bruno, e del suo ordine Cartusiano compilata dal P. D. Benedetto Tromby monaco, e procuratore della Casa di S. Stefano del Bosco nell'ulteriore Calabria, Napoli. 1773.**

(2.) *Sancti Hieronymi congreg.* Itala instituta est temporibus Martini V, a quodam Lupo de Olmeto, sub propria Regula ex scriptis ipsius sancti Hieronymi excerpta; et confirmata est ab eodem Martino V, constitut. incip. *Etsi pro cunctorum*. Tambur., loc. cit., n. Hieronym. Roderic., in *Compend. qq. Regular.*, resolut. 122, num. 17; Marulus, in *Ocean. relig.*, lib. I, pag. 132; Platus, *De bono statu relig.*, lib. II, cap. 22; Miranda, loco cit., quest. 5, art. 1, et alii.* De hujus congregationis ortu legatur. *Lettera intorno la vera, e sicura origine del venerabil ordine de PP. Girolamini, in Roma 1755.**

(3.) *Monialium S. Hieronymi congreg.* militat sub Regula ipsius sanctissimi Patris promulgeribus specialiter edita, quæ habetur, tom. IX *Operum ejusdem*, pag. 1378. Tambur., loc. cit., n. 3, et alii.

(4.) *Carmelitarum ordo*, quem quidam antiquissimum ponunt, temporibus Alexandri III Summi Pontificis circa annum Domini 1160, initium supposit. At quia sine aliqua certa Regula religiosi hujus ordinis tunc vivent, hinc non dicitur originata haec religio dicto tempore, sed tempore Honorii III, quando Regulam ab Alberto patriarcha Hierosolymitano acceptam, praedictus Pontifex confirmavit ann. 1226, constit. 8, incip. *Ut vivendi*. Divisus est hic ordo in Conventuales et Observantes; obediunt tamen eidem generali. Tamb., loc. cit., n. 4; S. Anton., part. III, tit. 16, cap. 1, § 8; Marulus, in *Ocean. relig.*, lib. IV, pag. 279; Morigia, *De orig. relig.*, lib. I, cap. 25; Cassan., in *Catalog. glor. mund.*, part. IV, consid. 7, et alii.

(5.) *Carmelitarum Discalceatorum congr.* Hispanica sub eadem Regula, in suo primitivo rigore, sine ullis Pontificiis moderationibus, instituta est circa annum 1565, a S. Theresia, et approbata fuit a Gregorio XIII, constitut. 64, incip. *Pia consideratione*; Tamb., loc. cit., n. 6; Barbos., loco cit., n. 29; Morigia, *De orig. relig.*, lib. I, cap. 3; Marulus, in *Ocean. relig.*, lib. IV, pag. 279, et alii.

(6.) *Carmelitarum Discalceatorum congr.* Itala eadem prorsus erat cum praecedenti, sed eam ab illa separavit Clemens VIII, constitut. 71, incip. *In Apostolica*. Tam-

bur., loc. cit., n. 7; Barbosa, loco cit., n. 31; Morigia, loco cit.; Marulus, loco cit., et alii.

(7.) *Monialium Carmelitarum cong.* instituta, ut supra dictum est, a S. Theresia, divisa est in Hispanam et Italiam, ut divisa est congregatio religiosorum Discalceatorum, et vivit quælibet respective sub eadem regula, et forma suæ congr. Tamb., loc. cit., n. 8, et alii mox citati.

(8.) *Sanctæ Mariæ de Monte Carmelo equestrī ordo* institutus est ab Henrico IV, Gallicæ rege ad exaltationem S. R. E. ac heresum extirpationem, anno 1608 et confirmatus fuit a Paulo V, constitut. incip. *Romanus Pontifex*; Tambur., loco cit., n. 9, et alii.

(9.) *Minimorum S. Francisci de Paula* ordo institutus est circa annum 1436 a S. Francisco de Paula (Paula est parva urbs in Calabria regni Neapolitani), et approbatus fuit a Sixto IV, constit. incip. *Sedes Apostolica*; Tambur., l. c., n. 10; Barbosa, l. c., n. 188; Morigia, *De orig. relig.*, lib. I, c. 49; Marulus, in *Ocean. relig.*, lib. V, p. 360; Miranda, in *Manual. prælator.*, tom. I, q. 4, art. 11, et alii.

(10.) *Clericorum regularium Societatis Jesu* ordo institutus fuit circa annum 1534, a S. Ignatio de Loyola, nobili Cantabro, et approbatus fuit a Paulo III, constit. 25, incip. *Regimini*, et iterum a Julio III constit. 9, incip. *Episcopis*, et a Gregor. XIII, const. 89, incip. *Ascendente*, et Gregor. XIV, constit. 10, incip. *Ecclesia*; Tambur., loc. c., q. 8, n. 1; Barbosa, loc. cit., n. 189; Azorius, *Instit. moral.*, part. I, lib. XIII, cap. 7; Suarez, *De relig.*, l. IV, tract. 20 per tot; Tapia, in *Authent. Ingressi*, verb. *Monasteria*, cap. 11, n. 8, *De sacrosanci. Eccles.*; Emmanuel, *Qq. regular.*, tom. I, q. 4, art. 4, et q. 56, art. 1; Miranda, loco cit., tom. I, q. 10, et alii passim. * Ordinem istum anno 1773 abolevit Clemens XIV, const. incip. *Dominus*; quem postea Pius VII, restituit anno 1814, constit. incip. *Solicitude*. Vide v. *Jesu Societas*.*

(11.) *Clericorum Sæcularium de Oratorio* congr. instituta fuit a S. Philippo Neri Florentino, anno 1550, et confirmata fuit a Gregorio XIII, constit. incip. *Copiosus*. Hujus congregationis alumni statum, et professionem cleri sæcularis retinentes absque ullo regulari voto et vinculo, sub particularibus constitutionibus, et obedientia superiorum simul habitant, et communem vitam degunt et spiritualibus exercitiis animalium saluti incumbunt. Tamb., l. c., q. 8, n. 2; Marulus, in *Oceano relig.*, lib. V, pag. 426; Miræus, in *Libello de congreg. Cleric.*, in *communi viventium*, cap. 10, pag. 85 et c. 11, ubi refert decretum Gregorii XV, in quo decernitur quod unaquæque domus congregationis Oratorii se ipsam per se regat, nec plures insimul uniri valeant, ordinaciones et instituta dictæ congregat. approbat, et nonnulla Indulta eidei concessit Paulus V, const. 4, incip. *Christifidelium*.

(12.) *Clericorum de Oratario Jesu congre-*

gatio Gallica instituta est a Petro de Berulo presbytero Parisino, doctrina et pietate eximio, et postea S. R. E. cardinali; ut ad instantiam, et petitionem Mariæ Mediceæ Galliarum reginæ, et Petri Gondii archiepiscopi Parisiensis a Paulo V, confirmata fuit anno 1613; constit. incip. *Sacrosancta Romanæ Ecclesiæ*; Tambur., loco cit., n. 3; Miræus, in *Libello de congr. clericorum in communi viventium*, capitul. 43, pag. 184; Graveson, in *Histor. Eccles.*, tom. IV, part. II, pag. 581, primæ impressionis *Romanæ*.

(13. *Matris Dei Lucæ clericorum regularium cong.* fuit primitus erecta sub titulo congregationis clericorum secularium B. Mariæ Virginis a Venerabili S. Joanne Leonardo e Terra Decimo, diœcesis Lucensis, circa annum 1574, cuius primi discipuli et socii fuerunt tres nobiles Lucenses, scilicet Joannes Baptista Cionius, Cæsar et Julius de Franciottis fratres germani, et Georgius Arrighinus de Ponterotto, diœcesis Lucensis, et confirmata fuit a Clemente VIII, const. iucip. *Ex quo*. Et tandem Gregor. XV, de voto sacre congregationis Episcop. et Regular. hujusmodi congregationem in religionem trium votorum solemnium approbavit, prout ex litteris sub forma brevis die 3 Novemb. 1621, desuper expeditis habetur; Tambur., loc. cit., n. 162. P. Cæsar Franciottus, in lib. *De Vitis sanctorum, quorum corpora in civitate requiescent*: Josephus Matriarius ejusdem congregationis rector generalis, in sua *Historia miraculosa Imaginis Beatissimæ Virginis nuncupatae Sanctæ Mariæ in Porticu*.

(14. *Oblitorum Sancti Ambrosii cong.* instituta est a sancto Carolo Borromœo circa annum 1580. In hac congregatione sunt religiosi homines, qui sancto Ambroso Mediolanensis Ecclesiæ antistiti, ac patrō; ulti, suaque sponte sese obtulerunt sub Obedientia archiepiscopi Mediolanensis pro tempore existentis, et observantia aliquarum constitutionum ad varia munia ecclesiastica pro cuiusque captu, ac viribus obeunda, et ad pia et exemplaria opera charitatis exercenda universa congregatiōnis Oblitorum quasi basis est Ecclesia S. Sepulcri Mediolani; ipsius domus præpositus est quasi secundus superior, cum primarius, et supremus superior sit archiepiscopus Mediolanensis. Tambur., loco citat., n. 5. Vide *Acta et concilia Ecclesiæ Mediolanensis jussu S. Caroli Borromœi publicata*, ubi multa de hac pia et præclaru congregatione.

(15. *Clericorum pauperum Matris Dei Scholarum piarum congregatio* fuit auctoritate Clementis VIII, fundata circa annum 1596, a Josepho Calasantio (146), alias de Matre Dei, ex clarissima Calasantiorum Familia in regno Aragoniæ adhuc florenti oriundo, et per Paulum V, confirmata die 14 Jan. 1614, constitut. 81, incip. *Inter Pa-*

storialis Officii curas; et tandem Gregorius XV, die 18 Novembris 1621, constit. 14, incip. *In supremo hanc congregationem in religionem trium votorum solemnium approbavit*. Barbosa, loc. cit., num. 6; Graveson, loc. cit., pag. 582, et alii.

(16. *Monialium visitationis B. M. Virginis congregatio*, sic dicta a munere infirmos et egenos visitandi, quoad reverentiam mysterii B. Virginis Mariæ visitandis S. Elizabetham, initio fungebantur aliquæ pie feminæ, fundata fuit a S. Francisco Salesio episcopo Genevensi, qui monialibus hujus ordinis Anessiaci in Sabaudia circa annum 1610. Regularis vitæ normam præscripsit, eisque præfecit B. Joannam Franciscam Fremiot de Chantal in Galliis natam, Divione urbe, ducatus Burgundiæ, diœcesis Lingoniensis, quæ nascentem hanc congregationem instar matris ac fundatricis lactavit, aluit, instituit et prorogavit. Et ea Sanctitatis fama in vita, et post mortem adeo claruit venerabilis hæc Dei serva, ut nunc acta de ejus vita, virtutibus ac miraculis in sac. Rit. congregatione examinentur, et spes firua adsit, ut cœlitum albo propediem solemnni ritu ascribatur. Et revera novissime, Deo dante, beatorum fastis ascripta est die 23 Novemb. 1751, a Benedicto XIV, constitut. incip. *Cum sextodecimo*.

* Atque a Clemente XIII albo Sanctorum adjecta, ejusdemque festum die duodecimo Kalendas Septembris ab universa Ecclesia Clemens XIV celebrari præcepit.*

(17. *Monialium Ursulinarum, seu Virginum, ac Viduarum congregatio in Gallia*, sub nuncupatione S. Ursule, ad erudiendas litteris et bonis moribus puellas, fundata est Parisiis anno 1611 a nobili Maria L'huillier domina S. Bobæ, quæ uovæ a se institutæ sodalitatis a Paulo V, Summo Pontifice approbationem obtinuit die 23 Septemb. ejusdem anni 1611. Graveson, loc. cit., pag. 586. Non debet tamen hæc congregatio confundi cum congregatione Ursulinarum fundata a B. Angela de Desenzano, de qua satis dictum supra, art. 5, num. 4.

(18. *Monialium B. Mariæ Virginis congr.* ad puellas litteris et pietate imbuendas, fuit fundata a venerabili servo Dei Petro Forreiro, parocho Montencurii in Lotharingia et canonicorum regularium S. Augustini congregationis S. Salvatoris reformatore. Graveson, loc. cit., pag. 586.

(19. *Monialium Beatae Mariæ de Calvario et S. Scholasticæ congreg.* instituta fuit ab Antonietta Aureliana Ludovici ducis Longavillani filia, quæ hauc congr. inchoavit in monasterio Pictaviensi in Galliis, ubi sexto post meuse pie decessit die 25 April. 1618. Graveson., loc. cit., pag. 580.

(20. *Piorum Missionariorum congreg.* instituta fuit circa annum 1621 a Carolo Caraffa Neapol., e nobilissima familia oriundo, et approbata fuit a Gregorio XV, const. incip.

(146) Hunc Benedictus XIV, prium beatorum cultu decoravit, deinde Clemens XIII, inter sanctos solemniiter retulit.

Ex quo divina Majestas. Graveson., loc. cit., p. 587.

(21). *Missionariorum presbyterorum sacerularium congreg. et puerarum Charitatis societas* instituta est a S. Vincentio a Paulo, circa annum 1626, et approbata ab Urbano VIII, 1632. *Graveson., loc. c., pag. 597.* Marcus Battaglini Nocerae episcopus, in *Annalibus sacerdotii et imperii*, anno 1660, n. 35, Ludovicus Abelly Rhutenensis episcopus, in ejus *Vita Parisiis impressa*, et alii.

(22). De multis militaribus ordinibus nulli particulari regulæ addictis, sed sub propriis constitutionibus equestre institutum profertentibus, vide *Tamburini*, *loc. cit.*, disp. 24, quæsit. 9 per tot, et eruditissimum P. Philippum Bonanni *Societatis Jesu*, qui egregie scripsit de omnibus religionibus et ordinibus etiam militaribus et insigniis, *Franciscum Mennenium*, et alios.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(23). Plura addere potuissimus in hisce sex articulis, et in nonnullis auctorew castigare. At ne nimii essemus in re, quæ forte nulli fere usui esse potest, satius existimavimus auctores indicare, qui de origine et variis Regularium speciebus accurati, quam auctor, disseruerunt.

(24). Vide igitur Helyot, in *Historia ordinum monasticorum, religiosorum ac militarium*. Possunt etiam consuli Philippus Bonanni, *De hierarchia ecclesiastica*; Coronelli, in *Catalog. ordin. religios. eorumque indu- ment. iconib. express.*

(25). Franciscus, quoque Florens, jurisconsultus celeberrimus, brevem sed pereruditum composuit de statu Regularium tractatum, quo de origine et variis institutis eremitarum, monachorum, cœnobitarum, anchoriarum, cœterorumque regularium tam in Oriente, quam in Occidente multa delibat.

(26). De originibus monasticis speciatim tractant Dandinus Altaserra, Albertus Mirraeus, Rodulphus Hospinianus, Crecelius, aliqui; Chopini monasticon multa eruditio refertum, sed ut plurimum luce indiget, nec exhaustit ea, quæ ad monasticam disciplinam in universum pertinent.

Additiones novæ.

(27). * Vel inter auctores de originibus monasticis tractantes, ad quorum opera lectores rejiciebantur, numerandus Rodulphus Hospinianus non erat, vel illud adnotandum, ejusdem opus, cui titulus : *De origine et progressu monachatus ac ordinum monasticorum, equitumque militarium, tam regul. quam sacerularium omnium libri vi; calumniis inendaciisque scatere, ac tale prorsus esse, quale ab acerbissimo catholicæ fidei hoste exspectari poterat. Vide ven. cardin. Bellarminum, De membris Ecclesiae Militantis, lib. II.*

(28). Ordinum religiosorum catalogum, præter scriptores sive a Lucio nostro, sive ab auctore Addit. indicatos, dat Joannes Dominicus Musantius in Tabulis chrouolo-

gicis, septima ætate, tabula x, quæ inscribitur *Sacer celibatus, ordines religiosi*, et qua ascribere placet, quæ ad sec. xviii, hoc est ab anno Christi 1700 ad 1750, leguntur. Sunt autem hujusmodi : « Fratres Beethleemite instit. 1687, Mendican. privilegiis ornati 1707. Congreg. piorum operariorum Neapoli pridem in urbem deducta stabilitur 1712. Antiquissimus ordo equestris Aureatus Constantinianus S. Georgii a Francisco Farnesio Parmæ et Placentiæ duce restitutus, approb. Innoc. XII et Clement. XI Equestris ordines S. Ludovici a Ludovico XIV. Aquilæ Albæ ab Augusto II, rege Polon. S. Crucis et Amoris erga proximum, ab Elisabetha imper. Claustrales professi anno 1726 prohibentura Benedicto XIII, constit. Licei sacra, ne transeant ad alias ordines, ubi observantia non vigeat, itemque ad ordines hospital. aut militares. Ordo Scholarum Piarum multis privilegiis ornatur a Clemente XII. Ordinem mistum ex vita contemplativa et activa, sive eremita, et Apostolica, et a Christi passione nuncupatum, approbat Benedictus XIV, 1748. Ordo equestris S. Georgii martyris confirmator in Bavaria a Rom. Pontif. et iterum 1741, eodem anno ordo equestris sive militia S. Januarii a Carolo utriusque Sic. Reg. instituta. Multa concessa militiæ SS. Mauritii, et Lazari, et aliqua de eadem declarata et sancta const. incip. *Fructuosa militarium*, ano. 1744. » Ordinibus indicatis adde congregationem a Pio VI, feliciter regnante confirmatam, cuius regulæ constit. incip. *Injuncti nobis approbatæ; ipsaque congregatio in regularem ordinem constit. incip. Ex debito ab eodem SS. Pontifice erecta atque instituta est. Quas quidem constitutiones ad litteram referre opportunum duximus. Sunt autem hujusmodi :*

« PIUS, Papa VI.

« Ad perpetuam rei memoriam.

« Injuncti nobis divinitus pastoralis officii ratio exigit, ut paternam religiosorum virorum Altissimi obsequitis sub laudabili vita religiosa instituto mancipatorum curam gerentes, ipsos in salutari eorum vivendi norma regularique observantia conservare atque conservare satagamus, ac proinde ea, quæ simili consilio, ac pro felici prosperoque illorum regimine et gubernio provide prudenterque facta, atque ordinata esse noscuntur, quo firmiori stabilitate permaneant, Apostolici muniminis præsidio roboremus. Exponi Nobis siquidem nuper fecerint dilecti filii fratres Penitentiæ nuncupati, quod pro felici ipsorum exponentium, et ipsius religionis directione, formatæ seu compilatæ fuerant nonnullæ constitutiones tenoris, qui sequitur, videlicet (*sequuntur Regulæ*). Cum autem, sicut eadem expositio subjungebat, dicti exponentes, constitutiones hujusmodi, quo firmius subsistant, et serventur exactius, Apostolicæ confirmationis nostræ patrocinio communiri summopere desiderent; nos specialem ipsis exponentibus gratiam

facere volentes, et eorum singulares personas a quibusvis excommunicationis, suspensionis et interdicti, aliquis ecclesiasticis sententiis, censuris et poenitis a jure vel ab homine quavis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatæ existunt, ad effectum præsentium duntaxat consequendum harum serie absolventes, et absolutas fore consentes, supplicationibus eorum nomine Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, de nonnullorum venerabilium. S. R. E. cardinalium ad ipsas constitutiones examinandas a Nobis specialiter deputatorum consilio, omnes et singulas constitutiones præinsertas auctoritate Apostolica tenore presentium confirmamus et approbamus, illisque inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adjicimus, ac omnes et singulos juris et facti defectus, si qui desuper quomodolibet intervenerint, supplemus. Decernentes easdem præsentes litteras et constitutiones præinsertas semper firmas, validas et efficaces existere et fore, suumque plenarium et integrum effectum sortiri et obtinere, ac ab illis, ad quos spectat et spectabit quomodolibet in futurum, inviolabiliter observari; sive in præmissis per quoscunque judices ordinarios et delegatos etiam causarum Palatii Apostolici auditores, ac S. R. E. cardinales, sublata eis, et eorum cuiilibet quavis aliter judicandi et interpretandi facultate et auctoritate, judicari et definiri debere, ac irritum et inane, si securus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus Apostolicis, ac quibusvis etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis et consuetudinibus, privilegiis quoque, indultis et litteris Apostolicis in contrarium præmissorum quomodolibet concessis, confirmatis et innovatis. Quibus omnibus et singulis, illorum tenores præsentibus proprie et sufficienter expressis, ac de verbo ad verbum insertis habentes, illis alias in suo robore permansuris, ad præmissorum effectum bac vice duntaxat specialiter et expresse derogamus, ceterisque contrariis quibusunque. Volumus autem, ut earumdem præsentium litterarum transumptis et impressis, et manu alicujus notarii publici subscriptis, et sigillo personæ in ecclesiastica dignitate constitutæ, vel procuratoris generalis dicti ordinis munitis, eadem prorsus fides in judicio, ex extra adhibetur, quæ adhiberetur ipsis præsentibus si forent exhibetæ vel ostensæ.

« Datum Romæ apud S. Petrum suo anno o Piscatoris die 21 Maii 1784, Pontificatus anno decimo.

« INNOC. card. de comitibus.

« Loco ✕ Sigilli. »

« PIUS, papa VI.

« Ad perpetuam rei memoriam.

« Ex debito pastoralis officii, quo Ecclesiæ catholicae per universum terrarum orbem diffusæ regimini divina disposi-

tione præsidemus, congregations Christifidelium Christum Dominum in paupertate, ac jugi corporum suorum mortificatione, ac poenitentia proprius sectari suscipientes paterno charitatis affectu prosequimur, felicique illorum statui, ac ut personæ, quæ tam pium vitæ institutum amplexæ sunt, in ea vocatione, qua vocatæ sunt, perseverent usque in finem, opportunis rationibus et favoribus providere studemus, sieut omnibus mature consideratis ad omnipotentis Dei gloriam, et animarum salutem expedire in Domino arbitramur. Siquidem cum Nos hodie per alias nostras in simili forma Brevis expeditas litteras, regulas et constitutiones dilectorum filiorum fratrum Poenitentiarum nuncup. approbaverimus ac confirmaverimus, iidem fratres, Nobis insuper exponi fecerunt, quod cum ipsis in religiosa eorum congregatione singula, quæ veros et formales decent regulares tum respectu habitus, tum cæterorum operum, ad quæ juxta prædictas constitutiones tenentur, adimplant, eamdem congregationem in veram et formalem religionem, in qua non vota simplicia, sed expressa et solemnia, sicut in quatuor Mendicantium ordinibus ceterisque approbatæ religionibus in posterum ab omnibus perpetuo profiteantur ita ut in posterum dictæ congregationi religionis et ordinis, ipsis vero fratribus illud religiosi, et Regularis nomen respective conveniat, et religio hujusmodi quoad personas, et inservientes quoscunque a jurisdictione ordinarii sub prædictis constitutionibus, ut præfertur, auctoritate nostra Apostolica confirmatis exempta intelligatur, et esse debeat, per Nos erigi et approbari, ac confirmari; gratias et privilegia spiritualia, quæ alias fratribus ordinis Sancti Francisci per Romanos Pontifices prædecessores Nostros fuerunt concessa, ipsis per Nos communicari summopere desiderent; Nos eorumdem exponentium velis hac in re, quantum cum Domino possumus, favorabiliter annuere volentes, et eorum singulares personas a quibusvis excommunicationis, suspensionis et interdicti, aliquis ecclesiasticis sententiis, censuris et poenitis a jure, vel ab homine quavis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatæ existunt, ad effectum præsentium duntaxat consequendum, harum serie absolventes, et absolutas fore consentes, supplicationibus eorum nomine Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, prædictam congregationem fratrum de Poenitentia nuncup. in veram religionem cum votis solemnibus ex integro etiam ab iis, qui hactenus vota hujusmodi in eadem congregatione emiserunt, emittendis, ita tamen ut nova vota emittentes prius de inefficacia præcedentium votorum ad constituendum eos veros religiosos certiorentur, auctoritate Apostolica tenore præsentium perpetuo erigimus et instituimus, gratias et privilegia spiritualia alias, ut præfertur, per Romanos Pontifices prædecessores nostros fratribus ordinis S. Francisci quomodolibet concessa, etiam specifica et individua mentione digna,

et quibus memorati fratres ordinis S. Francisci de praesenti utuntur, fruuntur, potiuntur et gaudent, ac uti, frati, potiri et gaudere possunt, vel poterunt in futurum, ad praedictam congregationem, seu ordinem fratrum de Poenitentia nuncup. et singulas illorum conventus domos, loca regularia, illorumque superiores, guardianos, prelatos, ac quascunque regulares personas auctoritate Apostolica tenore præsentium extendimus, illaque eis communicamus, concedimus et indulgemus. Decernentes has presentes litteras semper firmas, validas et efficaces existere et fore, suosque plenarios et integrlos effectus sortiri et obtinere, ac illis, ad quos spectat et spectabit quomodolibet in futurum plenissime suffragari, ac ab iis respective observari; siveque in præmissis per quoscunque judices ordinarios et delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici auditores, ac S. R. E. cardinales, sublata eis et eorum cuilibet quavis alteri judicandi et interpretandi facultate, et auctoritate, judicari et definiri debere, ac irritum et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus præmissis ac Apostolicis, et in universalibus provincialibusque, et synodalibus conciliis

editis generalibus vel specialibus constitutionibus et ordinationibus, nec non congregacionis, seu ordinis praedicti etiam jureamento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis et consuetudinibus, privilegiis quoque, indultis et litteris Apostolicis in contrarium præmissorum quomodolibet concessis, confirmatis et innovatis. Quibus omnibus et singulis illorum tenores præsentibus pro plene et sufficienter expressis, ac de verbo ad verbum insertis habentes, illis alias in suo robore permanens, ad præmissorum effectum hac vice duntaxat specialiter, et expresse derogamus, cæterisque contrariais quibuscumque. Volumus autem, ut earumdem præsentium litterarum transumptis, etiam impressis, et manu alicujus notarii publici subscriptis; et sigillo personæ in ecclesiastica dignitate constitutæ, vel procuratoris generalis dicti ordinis munitis, eadem prorsus fides in judicio, et extra adhibeatur, que adhiberetur ipsis præsentibus, si forent exhibite vel ostense.

« Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die 21 Maii 1784, Pontificatus nostri anno decimo.

• J. card. de comitibus.

« Loco ☒ Sigilli. »

RELIQUIÆ.

Præstat de reliquiis sequentia adnotare.

(1. Reliquiarum detractio in elevatione corporum servorum Dei prohibetur, sub pena suspensionis, interdicti et excommunicationis, latè sententiæ Papæ reservatae. Bened. XIV, tom. I, constitut. 46, incip. *De congregatione venerabilium.*

(2. Reliquiæ sanctorum in locis, in quibus coluntur, solent præstare validum præsidium ad arcendas calamitates, et succurrendum necessitatibus; Bened. XIV, in Appendice ad tomum IV sui Bullarii, constitut. incip. *Jamdudum*, § 19, ubi adducit exempla. (3. Reliquiæ sanctorum, ut decenti loco statuantur, curæ episcoporum mandatum est a concilio Tridentino. Idem, *ibid.*, constitut. incip. *Soror Imelda*, § 1.

(4. Reliquiæ sanctorum, atcunque exiguis, et licet ignoretur nomen proprium sancti,

enjus sunt hujusmodi exuviae, cultus est exhibendus. Idem, *ibid.*, in d. constitut. *Jamdudum*, § 1 et 2. Major laumen est fidelium devotio erga integrum corpus alicujus sancti, si præsertim de ejus proprio nomine constet. Idem, *ibid.*, § 5.

(5. Reliquiæ puerorum, cum notis martyrii repertæ, cultum publicum in Ecclesia obtinuerunt. Bened. XIV, constitut. incip. *Beatus Andreas*, § 20, ubi, ad id varia adducit exempla. (6. Reliquiæ quæcumque ex Assisiensi Basilica, sub pena excommunicationis Papæ reservatae, excepto articulo mortis aliisque gravibus, poenis, extrahi sine Pontificia dispensatione prohibentur. Idein, constitut. incip. *Fidelis Dominus*, § 13.

Alia ad rem. Vide verb. CULTUS SANCTORUM.

REMEX.

In hoc articulo sequentia adnotare satis sit.

(1. Christiani captivi in triremibus Turcarum vel hereticorum ob evitandam mortem sibi alias imminentem, liceat remigant contra Catholicos, sarcinas et arma ad bellum necessaria convehant, propugnacula ædificant, ad rapinas et incendia cum dominis infidelibus cooperantur, sic probabilitercum Lessio, Sanchez, Suarez, Layman, Diana, Castropalao, Mendo, Busewbaum, et aliis, La Croix, lib. II, t. III, c. 2, art. 3, n. 250 et 278.

* Quæstionem istam proponit Daniel Concina, atque ita dirimit in *Theologiae Christianæ dogmatico-moralis compendio*, lib. III, in *Decal.*, dissert. IV, *De vitiis contr. charit.* cap 3, num. 14: « Disputant in utramque partem theologi. Affirmantem sententiam probabiliorem judico, vero in sensu explicatam. Distinguenda sunt diversa revigandi tempora. Primum cum exploratum caputvis Christianis est, in pugna committenda victores Christianos futuros adversus Turcas.

Secundum cum bellum est **injustum**, imminetque Christianis libertatis, bonorum vitaque **sactura**. Tertium cum Christianis **imminet** duxat bonorum externorum **sactura**, remigibus vero captivis vita amissio, aut membrorum mutilatio. In primo et tertio casu licet remigare captivos Christianos posse affirmant omnes. De secundo casu theologi disputant: et sententia, quæ gravis culpe reos captivos remigantes aduersus innocentes Christianos damnat, mihi probabilior est. Quoniam nullo jure permissum est suppetias ferre alteri aduersus innocentes, quos laedere crimen est. Peccant autem Turcae bello injusto Christianos occidentes; peccant ergo et Christiani auxilium Turcis præbentes in hac injusta actione. Nec video qua ratione opposita opinio non contineatur in damnatione Innocentii XI. Si nequeunt famuli heros suos cymba pergentes ad constuprandas virginis adjuvare remigando, aut ascendentes per fenestras ad fornicandum, ad occidendum scalas tenere, vel humeris eas sustinere; qua ratione possunt captivi Christiani sua remigatione Turcarum classem impellere ad Christianorum perniciem? Remigatio indifferens est absolute spectata, sicut tenere scalam, et humeris alium sustinere; at, spectatis circumstantiis, noxia est, ut in numeris patet exemplis*.

(2). Remiges coacti confugientes libere ad Ecclesiam gaudent immunitate et archiepiscopus ab illorum extractione abstineat: Sacr. congr. Immunit., in Neapolitana, 27 Augusti 1660, lib. *Decr.* Roccii, p. 281, in Aquilana, 10 Maii 1639, lib. *III Decret.* Paul., p. 99; in Oppiden., 21 Mart. 1943, lib. *v. Decr.*, pag. 247.

(3). Consequenter nec episcop. sine facultate Apostolica potest eos consignare. Sacr. congr. Immunit., in Barchinonen., 19 Jul. 1661, lib. *Decret.* Roccii, p. 347.

(4). Transmissi ad triremes pro reintegrazione violatae immunitatis debent ad locum immunem, a quo fuerunt extracti, remitti. Sacr. congreg. Immunit., in Tropien., 1 Sept. 1643, lib. *III Decret.* Paul., p. 209.

(5). Remiges, etiam triremium Sedis Apostolicæ, extracti ab Ecclesia, gaudent immunitate ecclesiastica, et sunt restituendi. Sacr. congreg. Immunit., in Viterbien., 21 Januar. 1676, lib. *I Decret.* Altov., p. 1201.

(6). Condemnati ad triremes, qui confugerunt ad Ecclesiam ligati iisdem catenis, quas ferebant, extracti a militibus, gaudent immunitate et sunt restituendi. Sacra congregatio Immunitat., in Neapolitana, 15 Maii 1685; lib. *II Decretor.* Altov., p. 446.

(7). Licet condemnati ad triremes et milites servientes in triremibus gaudent immunitate, attamen sanctissimus concedit episcopo facultatem ad annum eos extrahendi etiam cum coactione, et consignandi, prævia obligatione juratoria non puniendo eos, cum comminatione censurarum in casu contraventionis. Sacr. congreg. Immunit., in Anconitana, 6 Septembr. 1672, lib. *I Decret.* Altov., p. 728, et Januen.,

28 Junii 1658; lib. *II Decret.* Vallem., p. 159.

(8). Pariter conceditur facultas, annuento sanctissimo, ad tempus extrahendi et consignandi condemnatos ad triremes cum solitis clausulis. Sacra congr. Immunit., in Neapolitana, 9 Novembris 1660; lib. *Decretor.* Roccii, pag. 296.

(9). Sacerdos ad triremes Pontificias per decennium condemnatus, aufugiens e carceribus, in quibus adhuc detinebatur, et confugiens in Ecclesiam, gaudet immunitate ecclesiastica, quamvis a d. sententia non appellaverit. Sacr. congregat. Immunit., in Anglonen., 22 Jun. 1660; lib. *Decr.* Roccii, p. 260.

(10). Remex coactus confugitus ad Ecclesiam, ex gratia specialissima, facto verbo cum sanctissimo, conceditur remitti ad triremes, ita tamen, ut in aliquo non possit puniri ratione fugæ, et declaretur, ipsum gaudere debere immunitate ecclesiastica. Sacr. congr. Immunit., in Neapolitana, 14 Aug. 1634; lib. *II Decr.* Paul., pag. 198.

(11). Ex gratia speciali mandatur episcopo, ut sibi constituto de concludenti probatioне delicti, et facta per ipsum desuper declaratione, faciat consignare curiæ seculari reum die praecedenti a transmissione ad triremes condemnatum, præviis promissionibus et cautelis solitis, et signanter; quod finito tempore condemnationis ad triremes, restituatur eidem Ecclesiæ, a qua fuit extractus. Sacr. congr. Immunit., in Savonen., 21 Novemb. 1635; ibi, pag. 239.

(12). Datur facultas, annuento sanctissimo, extrahendi ad formam c. *Inter alia de Immun.* municipios servitio triremium, et consignandi eorum capitaneo cum solitis clausulis. Sacr. congr. Immunitat., in Miletvitana, 5 Jul. 1669, lib. *I Decret.* Altov., pag. 238, in Taurinen., 9 Septembbris 1670; ibid, pag. 470.

(13). Condemnati ad triremes extracti a laicis gaudent Immunitate, et ideo sunt restituendi Ecclesiæ, et secula restitutione, pro hac vice tantum datur facultas eos extrahendi et consignandi ministris laicis; dato juramento de non puniendo profuga. Sacr. congr. Immunit., in Taurinen., 8 Novembr. 1687; lib. *Decr.* Mart., p. 187.

(14). Remex coactus, extractus sine facultate Apostolica, restituatur, et deinde datur facultas eum extrahendi ad formam. Sacra congreg. Immunit., in Sutrina, 17 Jun. 1673, lib. *I Decret.* Altoviti, p. 912, in Januen., 28 Jan. 1698; lib. *II Decr.* Vallem., p. 159.

(15). Mandante sanctissimo, datur nuntio facultas, etiam cum potestate subdelegandi episcopos, ad effectum extrahendi remiges triremis Pontificis, qui arripuerunt fugam occasione naufragii, ac confugerunt ad loca immunia. Sacra congreg. Immunit., in Neapolitana, 9 Nov. 1696; lib. *II Decret.* Vallem., p. 55.

(16). Annuento sanctissimo, conceditur facultas episcopo extrahendi remiges spon-

taneos dictos *di buona voglia* ab ecclesiis et locis immunitibus ad formam c. *Inter alia*, De immun., dummodo pro delictis, ob quae confugerunt, et pro fuga fiat promissio non puniendi. *Sacra congregat. Immun., in Milevitana, 3 Dec. 1674; lib. i Decr. Altov., p. 1035.*

(17). Renovantur facultates pro extractione remigum a locis immunibus pro duodecim casibus. *Sacra congr. Imm., in Neapolitana, 1 Mart. 1692; lib. Decr. Grim., p. 94.*

(18). Remex coactus de mandato sanctissimi

restituatur in alia ab Ecclesia extractionis, deinde extrahitur et consignatur officialibus triremium cum solitis clausulis. *Sac. congreg. Immun., in Viterbien, 12 Jan. 1684; lib. Decret. Valleman., p. 20.*

(18). Ad triremes damnatus, licet non remigaverit, quando delictum, propter quod damnatus fuit, infamiam irrogat, expletio tempore, non est rehabilitandus ad exercitii ordinum. *Sacra cong., in Romana seu Ravellen., 6 Jul. 1726.*

REPRÆSENTATIONES, AN ET QUÆ FIERI POSSINT IN ECCLESIIS

Vide verb. ECCLESIA, art. 5, a n. 49 ad 52.

REPUDIUM.

(1). Repudium in Veteri Testamento permisum fuit Iudeis ob eorum cordis duritatem. *Benedict. XIV, tom. II, constitut. 38, incip. Apostolici ministerii.* (2). Sed in nova lege gratiae vetitum est. *Idem, ibid.* (3). Repudii libellum non licet Judæis ad fidem conversis dare uxoribus in judaismo remanentibus. *Idem, ibid.* (4). Repudii libellum,

si quis neophytus Rabbinicis superstitionibus iuveniatur dedisse uxori recusanti se convertere, in eum tanquam judaizantem animadvertisendum esse statuitur. *Idem, ibid.* (5). Si autem id fecerit coram notario et testibus Christianis, minori pena plectendus erit. *Idem, ibid.*

RESCISSION AC NULLITAS MATRIMONII.

Seu causarum matrimonialium judicia coram quibus et quo ordine, ac forma sint peragenda.

NOVUS ARTICULUS EDITORUM CASINENSIVM.

SUMMARIUM.

1. Quid Benedictus XIV statuit circa methodum in peragendis judiciis dissolutionis vinculi matrimonialis: afferetur ejus constitutio ad rem. — 2.

(1). Quia evenire poterat, ut per vetitum nefas dissolutiones fœderis conjugalis fierent, vel ex præcipiti judicio, vel ex utriusque partis collusione, alterutrius præpotentia et fraude, Benedictus XIV hisce malis obviam ire studens, saluberrimam editit constitutionem, incip. *Dei miseratione*, circa formam ejusmodi judicii, et quidquid aliud ad rem opus esset. Quippe sanitavit, ut publicus matrimoniorum defensor in omnibus et singulis causis debeat validitatem matrimonii ita semper tueri, ut judicium sine eo instructum, et quidquid in actis, eo non citato, fiat, nullius sit momenti. Et quoties in primo gradu sententia pro matrimonio feratur, nequeat unquam ipse appellare; at sententia contra matrimonium prolata, appellationem ex officio suo debeat omnino interponere, quamvis hanc pars expresse abnuat. Interea neutri parti unquam licere post unicam sententiam pro nullitate ac rescissione matrimonii latam, ad secundas nuptias convolare, etiamsi fuerit appellatio neglecta vel omissa intra decem dies vel deserta postmodum sit lapsu fatalium; alias cunctis polygamis penitus canonicas fiant contraheentes obnoxii. Item, ut in secundo gradu judec, non secus quam in primo, defensorem ad id, pariter stre-

Quinam in hujusmodi matrimonii causis sint iudices ex mente Tridentini, sess. xxiv, cap. 20. *De reformat. ad num. 6. — 7. An abbates et alii inferiores prelati potestate in predictis causis iudicandis pollicant, ad num. 8.*

nuum, audiat in singulis actis. Si primæ sententiæ secunda conformetur, atque ab hac defensor et pars, quæ succubuit, provocare non censuerint, licebit secundas inire nuptias. Secus ubi vel defensor, vel pars iterum appellaverit; tunc enim tertiam oportet conformem sententiam eum expellare, qui secundas expedit nuptias: cum appellatio executionem perinde unius, atque duarum conformium sentent. executionem jure suspendat. Præterea in rem judicatam nunquam transire sententiam de nullitate matrimonii, sed posse, novis rebus detectis, quandocunque revideri declaravit. Lubet afferre tenorem constitut. memoratæ, prout sequitur:

« BENEDICTUS, episcopus, servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

« Dei miseratione, cuius judicia incomprehensibilia sunt, et viæ ininvestigabiles, in suprema Ecclesiæ specula inumerentes constituti, ut super universum Dominicum gregem excubias sedulo agamus, ad commissum pastoralis officii munus pertinere dignoscimus, subnascentes ex infernalis hostis astutia et hominum malitia abusus, quibus et animalium saluti pernicies, et sacramentis Ecclesiæ injuria infertur, ra-

dicitus evellere, et potestatis Nobis desuper traditae operam interponere, ut et humana cohabeatur temeritas, et veneranda divinae legis servetur auctoritas.

« § 1. Siquidem matrimonii foedus a Deo institutum, quod, et quatenus naturae officium est, pro educandae prolis studio, aliisque matrimonii bonis servandis, perpetuum et indissolubile esse convenit; et quatenus est catholice Ecclesiae sacramentum, humana presumptione dissolvi non posse, Salvator ipse ore suo pronuntiavit, dicens: *Quod Deus coniunxit, homo non separat* (*Marc. x, 9*), ad aures Apostolatus nostri pervenit, in quibusdam ecclesiasticis curiis inconsulta nimis judicum facilitate infringi, et temere atque inconsiderate de eorumdem matrimoniorum nullitate latis sententiis, potestatem conjugibus fieri transeundi ad alia vota. Quos sane improvidos judices humanae naturae econditione et voce ipsa quodammodo admoneri oportebat, ne tam præcipiti audacia sanctum matrimonii nexum frangerent, quem perpetuum atque indissolubilem prius humani generis parens præmonuit, inquiens: *Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne mea; et illud additum est: Quamobrem relinquet homo patrem suum et matrem, et adhæredit uxori sue, et erunt duo in carne una.* (*Gen. ii, 23, 24*.)

« § 2. Hujusmodi autem abolendæ pravitatis notitia diversis ex partibus Nobis delata est, atque etiam indicata sunt exempla nonnullorum virorum, qui post primam, et secundam, ac tertiam, quam duxerant uxorem, ob nimiam judicum præcipitiam in nullitate matrimonii declaranda, adhuc primis illis uxoribus superstibus, ad quartas contrahendas nuptias devenerant; et similiter feminarum, quæ post primum, secundum et tertium maritum, quarto etiam, illis quoque viventibus, se junxerant, non sine pusillorum scandalo et bonorum omnium detestatione, qui sacra matrimonii vincula ita contemni et temere perfringi dolebant. Nos autem, his intellectis, gravi affectu dolore, intimo animo ingemimus et non prætermisimus Apostolicæ nostræ sollicitudinis partes in Domino adimplere. Siquidem primo Pontificatus nostri anno ad episcopos illarum partium, in quibus prædicta acciderant, plenissimis datis litteris, graviter conquesti sumus de hujusmodi pravitate, quæ in Ecclesia Dei tolerabatur, et ad eam abolendam eorum animos erigere, et pastoralem zelum accendere curavimus, quod etiam egimus cum aliis aliarum regionum episcopis, ubi hujusmodi pravum dirimendorum matrimoniorum usum irrepisse cognovimus.

« § 3. Verum Nobis responsum est, id sœpe contingere partim ex culpa illorum judicium, quibus, vel in prima instantia, cum causa coram judge ordinario ex aliqua legitima causa cognosci nequit, vel in secunda, cum in partibus nullus adest judeex, ad cuius tribunal causa in gradu appellationis devolvatur, vel si adest, justa de causa coram eo disceptari nequit, causæ matrimo-

niales hujusmodi a Sede Apostolica committuntur; qui vel ob inscitiam, vel ob malam voluntatem proclives sunt ad matrimonia dissolvenda, atque eadem matrimonia, levvel etiam nullo habito examine, irrita ac invalida declarant; partim etiam ex facto conjugum super nullitate suorum matrimoniorum litigantium; cum frequenter unus tantum eorum, qui dissolutionem matrimonii postulat, in judicio compareat, et sententia, nullo contradicente, secundum sua vota obtenta, ad alias nuptias convolat; vel ambobus conjugibus in judicium venientibus, altero, qui pro matrimonio, altero vero, qui contra agit, sententia de nullitate matrimonii prolata, nullus est, qui ad superiorum judicem appellationem interponat; vel quia litigantes in specie quidem discordes, re vera inter se concordes sunt, et invicem colludentes, contractum matrimonium dissolvi cupiunt; vel quia pars, quæ pro validitate matrimonii stabat, ejusque nullitatem, acriter contra adversarium impugnabat, lata a judge sententia contra matrimonium, mutat voluntatem, vel pecunia sibi ad sumptus litis non suppetente vel aliis deficienibus auxiliis ad litigandum necessariis, et incepit opus, sc causam post primam sententiam deserit; quo fit, ut deinde ambo conjuges, vel unus eorum ad aliud contrahendum matrimonium se conferat.

« § 4. Quod autem ad judges pertinet, quibus extra Romanam curiam pro litigantium commodo causæ matrimoniales committuntur, paterna illa vigilantia, qua de justitia unicuique integre, sapienterque administranda solliciti esse debemus, encyclicis litteris ad venerabiles fratres patriarchas, primates, archiepiscopos et episcopos scriptis vicesima sexta Augusti, anno secundo Pontificatus Nostri, providere curavimus, in quibus ea præscripsimus, quæ sacræ canonibus, et concilii Tridentini decretis consona, si diligenter, ut speramus, serventur, in posterum causæ non nisi personis congrua juris peritia, et necessario probitatis, spectaque fidei munitis præsidio committentur. Insuper ad ea, quæ in iisdem encyclicis litteris constituta sunt, id etiam in præsenti adjungimus. Quod quamvis concilii Tridentini decretum, quo causæ matrimoniales subtractæ fuerunt decani, archidiaconi, et aliorum inferiorum jndicio et episcoporum tantum examini et jurisdictioni reservatae, duntaxat procedat de archidiaconis, decanis aliquique inferioribus, qui in eadem diocesi constituti, vel privilegio aliquo, vel præscriptione, saltem in visitatione, causarum matrimonialium cognitionem sibi arrogabant; ac idcirco minime obstet commissionibus, quæ, pro iisdem causis matrimonialibus definientis, a Sede Apostolica alicui eorum in secunda instantia fierent; nihilominus præcipimus ac mandamus iis, ad quos hujusmodi commissionum seu delegationum expediendarum cura pertinet, ut in futurum causarum matrimonialium cognitionem non committant, nisi episcopis, præsertim vicinioribus;

vel si nullus sit episcopus, cui ex legitima causa commode committi possit, tum commissio et delegatio dirigatur uni ex iis, qui secundum ordinem et modum a Nobis prefatis encyclicis litteris praescriptum, pro judice idoneo ab episcopo cum consilio sui capituli nominatus fuerit.

§ 5. Quod vero ad ordinem et seriem iudiciorum in causis matrimonialibus, pro debita et congrua earum terminazione, servandam spectat, motu proprio, certa scientia ac matura deliberatione Nostris, deve Apostolicæ potestis plenitudine, hac Nostra in perpetuum valitura sanctione constituius, decernimus ac jubemus, ut ab omnibus et singulis locorum ordinariis in suis respective diocesibus persona aliqua idonea eligatur, et si fieri potest, ex ecclesiastico cœtu, juris scientia pariter et vitiæ probitate prædicta, quæ matrimoniorum defensor nominabitur, cum facultate tamen eam suspenderi vel removendi, si justa causa adfuerit, et substituendi aliam æque idoneam, et iisdem qualitatibus ornatam; quod etiam fieri poterit, quotiescumque persona ad matrimoniorum defensionem destinata, cum se occasio agendi obtulerit, erit legitime impedita.

§ 6. Ad officium autem defensoris matrimoniorum hujusmodi, ut supra electi, spectabit in judicium venire, quotiescumque contigerit matrimoniales causas super validitate vel nullitate coram legitimo judice disceptari, eumque oportebit in quolibet actu judiciali citari, adesse examini testimoniis, voce et scriptis matrimonii validitatem tueri, eaque omnia deducere, quæ ad matrimonium sustinendum necessaria censembarunt.

§ 7. Et demum defensoris hujusmodi persona, tanquam pars necessaria ad judicij validitatem et integratatem censeatur, semperque adsit in judicio, sive unus ex conjugibus, qui pro nullitate matrimonii agit, sive ambo, quorum alter pro nullitate, alter vero pro validitate, in judicium veniant. Defensor autem, cum ei munus hujusmodi committetur, juramentum præstabit fideliter officium suum obeundi, et quotiescumque contigerit, ut in judicio adesse debeat pro aliquo matrimonii validitate tuenda, rursus idem juramentum præbebit; quæcumque vero, eo non legitime citato aut intimato, in judicio peracta fuerint, nulla, irrita, cassa declaramus, ac, pro nullis, cassis ac irritis haberi volumus perinde ac si citata et intimata non esset ea pars, cuius citari intererat, et quam, juxta legum et canonum præscripta, ad legitimam judicij validitatem, citari aut intimari omnino necessarium erat.

§ 8. Cum igitur coram ordinario, ad quem causas hujusmodi cognoscere pertinet, controversia aliqua proponetur, in qua de matrimonii validitate dubitatur, et existentibus in judicio vel uno ex conjugibus, qui pro nullitate matrimonii, vel ambobus, quorum alter pro validitate, alter vero pro nullitate actionem intendat, defensor matrimonii

partes omnes officii sui diligenter adimpleat. Itaque si a judice pro matrimonii validitate judicabitur, et nullus sit, qui appetet, ipse etiam appellatione se abstineat; idque etiam servetur, si a judice secundæ instantiæ pro validitate matrimonii fuerit judicatum, postquam judex primæ instantiæ de illius nullitate sententiam pronuntiaverat; sin autem contra matrimonii validitatem sententia feratur, defensor inter legitima tempora appellabit, adhaerens parti, quæ pro validitate agebat; cum autem in judicio nemo unus sit, qui pro matrimonii validitate negotium insistat vel si adsit, lata contra eum sententia, judicium deseruerit, ipse ex officio ad superiorum judicem provocabit.

§ 9. Appellatione a prima sententia pendente, vel etiam nulla ob malitiam vel oscitantiam, vel collusionem defensoris, et partium interposita, si ambo, vel unus ex conjugibus novas nuptias celebrare ansus fuerit, volumus ac decernimus, ut non solum servetur, quæ aduersus eos, qui matrimonium contra interdictum Ecclesie contrahunt, statuta sunt, præsertim, ut invicem a cohabitatione separantur, quoadusque altera sententia super nullitate emanaverit, a qua intra decem dies non sit appellatum, vel appellatio interposita, deserta deinde fuerit; sed ulterius, ut contrahens, vel contrahentes matrimonium hujusmodi, omnibus pœnis contra polygamos a sacris canonibus et constitutionibus Apostolicis constitutis, omnino subjaceant, quas in eos, quatenus opus sit, motu, scientia ac potestate siwili rursus statuimus, decernimus ac renovamus.

§ 10. Posteaquam vero, appellationis beneficio, ad alterum judicem causa in secunda instantia delata fuerit, omnia et singula quæcumque coram judice in prima instantia servanda præfinita fuerunt, etiam coram altero in secunda exacte ac diligenter custodientur, citato in quolibet judicij actu defensore matrimonii, qui voce et scripto matrimonii validitatem strenue ac pro viribus tuebitur. Et si judex in secunda instantia fuit metropolitanus, aut Sedis Apostolicæ nuntius aut episcopus vicinior; matrimonii defensor sit, qui ab ipsis fuerit deputatus, quemadmodum ipsis deputare mandamus, ut quæ a Nobis superius constituta sunt, peragere possit; si autem judex in secunda instantia erit judex commissarius, cui a Sede Apostolica causæ cognitione demandata sit, et qui tribunal et jurisdictionem ordinariam non habeat, et propterea caret defensore matrimonii, volumus, ut illo defensore matrimonii utatur, qui constitutus fuerit ab ordinario, in cuius diocesi causam cognoscet, etiamsi idem ordinarius sit, qui primam sententiam in eadem causa pronuntiaverit.

§ 11. Instructo autem in hunc modum judicio, si secunda sententia alteri conformis fuerit, hoc est, si in secunda æque ac in prima, nullum ac irritum matrimonium judicatum fuerit, et ab ea pars, vel defensor pro sua conscientia non crediderit ap-

pellandum, vel appellationem interpositam prosequendam minime censuerit, in potestate et arbitrio conjugum sit novas nuptias contrahere; dummodo alicui eorum, ob aliquod impedimentum, vel legitimam causam id vetitum non sit. Potestas tamen post alteram sententiam conformem, ut supra, conjugibus facta, intelligatur et locum habeat, salvo semper, et firmo remanente jure seu privilegio causarum matrimonialium, quae ob cujuscunque temporis lapsum nunquam transeunt in rem judicatam; sed si nova res, quae non deducta vel ignorata fuerit, delegatur, resumi possunt, et rursus in judicialem controversiam revocari. Quod si a secunda sententia super nullitate vel altera pars appellaverit, vel hujusmodi sit, ut ei, salva conscientia, defensor matrimonii acquiescendum non putet, vel quia sibi videtur manifeste injusta, vel invalida, vel quia fuerit lata in tertia instantia, et sit revocatoria alterius praecedentis super validitate in secunda instantia emanata, volumus, ut, firma remanente utrique conjugi prohibitione ad alias transeundi nuptias, quae si contrahere ausi fuerint, poenit, ut præfertur, a Nobis constitutis subesse decernimus, causa in tertia vel quarta instantia cognoscatur, servatis diligenter omnibus, quae a Nobis in prima et secunda instantia demandata fuerunt, nempe, in qualibet judiciali actu, citato et auditio defensore matrimonii, qui a judice tertiae instantiae deputatus fuerit.

¶ § 12. Defensor autem matrimonii, quem ad munus suum gratis obeundum pro amore Dei, et proximi utilitate, et Ecclesiæ reverentia, in Domino exhortamur, si operam suam sine mercede aut salario aliqua ex causa exhibere recusaverit, ab ipsius causa judice ei constituantur, et ab ea parte, quae pro validitate matrimonii agit, si ipsi facultas sit, solvatur; sin minus, a judice primæ, vel secundæ, vel tertiae instantiæ respective subministrabitur, qui pecunias ex multis suorum tribunalium redactas vel redigendas, et in opera pia erogandas, in hujusmodi sumptus insumere poterunt. Cum vero judices causæ erunt judices commissarii, qui neque forum habent, et consequenter neque pecuniam ex multis collectam, volumus ac mandamus, ut defensori matrimonii satisfiat ex pecunia multarum illius episcopi, in cuius diœcesi judex commissarius, juxta Sedis Apostolicæ mandatum, judicium exercebit.

¶ § 13. Hactenus quidem quoad causas matrimoniales, quae extra Romanam curiam pertractantur: quoad causas vero, quae Romæ disceptandæ sunt, cum earum cogitio in prima instantia ad S. R. E. cardinalem in præfata Urbe, ejusque suburbis, et districtu vicarium nostrum in spiritualibus pro tempore spectet; mandamus ac jubemus, ut omnia et singula, quae in aliis causis extra Romanam curiam pertractandis prescripta fuerunt, nempe ut judicium per agotur, citato et auditio defensore matrimonii ab eodem cardinali vicario deputato,

aliaque, ut supra, omnino serventur. Tunc etiam in aliis causis, quæ in prima instantia, ex consensu partium, vel in secunda, per appellationem ad Sedem Apostolicam, omissio medio, interpositam, vel in tertia, Romam deferuntur; quas omnes judicari volumus, vel in congregatione S. R. E. cardinalium super interpretatione et execuzione concilii Tridentini, vel in causarum Palati nostri auditorio, dummodo Nobis et Romano Pontifici pro tempore justis ex causis non videatur particularis congregatio S. R. E. cardinalium, vel Romanæ curiæ prælatorum deputanda. Cum autem causa super matrimonii nullitate agitabitur in dicta congregatione S. R. E. cardinalium concilii Tridentini Interpretum, defensor matrimonii a cardinali præfecto ejusdem congregationis, si vero in Palati nostri auditorio, ab auditore decano præfati tribunalis, si demum in congregatione particulari, a persona ejusdem congregationis digniore deputetur. .

¶ § 14. Unica quidem resolutio pro nullitate matrimonii emanata, si causa in congregatione cardinalium concilii Tridentini interpretum, vel in congregatione particulari deputata cognoscatur, et similiter in Palati nostri auditorio, unica sententia super eadem nullitate pronuntiata minime sufficiat ad tribuendam liberam conjugibus facultatem novas nuptias contrahendi. Sed, si causa in præfata congregatione cardinalium Tridentini concilii interpretum introducta fuerit, rursus in eadem, ad defensoris matrimonii instantiam, reproporatur; si vero congregationi particulari commissa fuerit, ad petitionem ejusdem defensoris, altera etiam particularis congregatio deputabitur. Si vero in Palati nostri auditorio judicata sit, a præfato defensore appellatione interposita, ab aliis auditoribus juxta ordinem in gyrum, seu turnum definiatur; si autem causa universo tribunali commissa fuerit, ab omnibus auditoribus rursus examinabitur, nolentes omnino, ut ullo in casu matrimonii vinculum dissolutum censeatur, nisi duo judicata, vel resolutiones, aut sententiæ penitus similes, et conformes, a quibus neque pars, neque defensor matrimonii crediderit appellandum, emanaverit. Quod si secus factum fuerit, et novum initium matrimonium, nostræ voluntatis hujusmodi transgressores poenis a Nobis, ut supra, statutis submittantur.

¶ § 15. Et quoniam sæpe apud Sedem Apostolicam preces porrigi solent pro dispensatione matrimonii rati, et non consummati, quæ ut plurimum pro voto consultivo ad congregationem S. R. E. cardinalium concilii interpretum, vel nonnunquam ad aliquam congregationem particularem deputatam, a Romanis Pontificibus pro tempore remitti solent, ut hujusmodi instantiæ ordine ac rite procedant, volumus ac mandamus, ut supplex libellus Nobis, vel Romano Pontifici pro tempore exhibeat, in quo plena et accurata totius facti species continetur, causæque omnes in eo exprimantur, quæ ad oblinendam petitam dis-

pensationem conducere posse a supplicante consentur, ut Romanus Pontifex, eo lecto et mature considerato, secum deliberare possit, an petitionem rejicit, vel ejus examen alicui ex dictis congregationibus committat; a qua posteaquam suum votum consilivum editum fuerit, a secretario ejusdem congregationis totius negotii series exacte Romano Pontifici pro tempore referatur, qui pro sua prudentia judicabit, an congregationis resolutio sit approbanda, vel potius totius causæ examen alteri congregationi, vel tribunal, prout eidem Pontifici videbitur, rursus committendum.

« § 16. Denum volumus ac decernimus, easdem praesentes litteras semper firmas, validas et efficaces existere et fore, suosque plenarios et integros effectus sortiri et obtinere, ac ab illis, ad quos spectat, et pro tempore quandocunque spectabat, in omnibus et per omnia plenissime et inviolabiliter observari. Sicque et non aliter per quoscunque judices ordinarios et delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici auditores, ac ejusdem S. R. E. cardinales, etiam de latere legatos, et S. Sedis nuntios, aliosve quoslibet quacunque præminentia et potestate fungentes et functuros, sublata eis, et eorum cuilibet quavis aliter judicandi et interpretandi facultate et auctoritate, ubique judicari et definiri debere, ac irritum et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus præmissis, ac constitutionibus et ordinacionibus Apostolicis, necnon quibusvis etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia raboratis, statutis et consuetudinibus, privilegiis quoque, indultis et litteris Apostolicis sub quibusunque tenoribus verborum, et formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriis, aliisque efficiacioribus et insolitis clausulis, irritantibusque, et aliis decretis, etiam motu scientiæ et potestatis plenitudine paribus in genere, vel in specie, seu alias quomodolibet concessis, confirmatis et innovatis. Quibus omnibus et singulis, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa et individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes mentio seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma in aliis tradita observata eisdem præsentibus pro expressis et insertis habentes, illis alias in suo robore permansuris, ad præmissorum effectum, hac vice duntaxat expresse derogamus, ceterisque contrariis quibusunque

« § 17. Volumus autem ut præsentes litteræ in valvis ecclesiæ Lateranensis, et Principis apostolorum, nec non cancellariæ Apostolicæ, ac in acie Campi Floraæ de Urbe, ut moris est, publicentur et affigantur, sicutque publicatae et affixaæ, omnes et singulos, quos illæ concernunt, perinde arcent et affiant, ac si unicuique eorum nominatum et personaliter intimatae fuissent; quodque

earundem præsentium transumptis, seu exemplis, etiam impressis, manu alicujus notarii publici subscriptis, et sigillo alicujus personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis, eadem prorsus fides tam in judicio quam extra illud ubique adhibetur, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ.

« § 18. Nulli ergo omnino hominum licet hanc paginam nostri decreti, statuti, constitutionis, prohibitionis, revocationis, annulationis, declarationis, mandati ac voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire; si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

« Datum Romæ, apud Sanctam Mariam Majorem, anno Incarnationis Dominicæ 1741, 3 Nonas Novembbris, Pontificatus nostri anno XI.

« D. card. PASSIONEUS.

« X. subdaturius

« Visa de Curia

« N. Antonellius.

« Loco ✕ plumbi.

« J. B. EUGENIUS.

« Publicata die 29 ejusdem mensis et anni. »

(2. Judices vero quoad spectat in causis matrimonialibus definiendis, extra controversiam est, id muneric ex Tridentino episcopis competere, neque amplius decanos, archidiaconos, aliosque inferiores ejusmodi jus presumere posse, quovis privilegio aut consuetudine non obstante. (3. Ad hæc (verba sunt Trident.) cause matrimoniales, non decani, archidiaconi, aut aliorum inferiorum judicio, etiam visitando, sed episcopi tantum examini et jurisdictioni relinquunt... non obstantibus privilegiis, indultis, concordiis quem suos lentiū teneant auctores, et aliis consuetudinibus.) Sess. xxiv *De reformat.*, cap. 20.

(4. Quod autem decani, et ceteri hic nominati non possint cognoscere causas matrimoniales, hoc etiam procedit, elsi essent exempti. Gallemart, in cit. sess. xxiv, cap. 20 sub n. 13.

(5. Si vero de vicario generali episcopi sermo sit: « secundum probabilitatem sententiam poterit is vi sui officii, seu vicarius sibi commissi, absque speciali mandato, causas matrimoniales cognoscere et dijudicare... Est quoque ratio... (quod) neque a jure, neque a Tridentino adimitur vicario potestas cognoscendi causas matrimoniales... Monet tamen recte Pirrhing, hoc in respectandam consuetudinem cujusque diocesis. Leurenus, *Vicar. episc.*, quæst. 160, n. 3: « Contraria opinio (sic quoque Ventriglio), newpe, quod vicarius ex sola generali commissione possit cognoscere de causis matrimonialibus, judicatur verior et communis. » *Prax. for. eccles.*, part. II, adnot. 14, n. 25. Ac ita sentiunt Genuensis. Pax Jord. Azorius, aliquæ itinumeri apud Barbosam, in *Trid. cit.*, cap. 20, num. 57.]

(6. Sede vero episcopali vacante, causas

ejusmodi vicarium capituli cognoscere posse declaravit S. cong. Concilii, 30 Maii 1602. *Vide v. VICARIUS CAPITULI*, art. 2, n. 20.

(7. An autem abbates, et inferiores prælati dicta potestate polleant causas matrimoniales judicandi? Antequam de hoc responsum demus, lubet hic repetere, quæ sub v. *Abbas*, num. 48, de triplicis speciei abbatibus dicta sunt, hoc sane pacto:

Nimirum prima species est eorum qui certo præsunt generi personarum existentium intra septa alicujus Ecclesiæ, monasterii seu conventus cum passiva exemptione a jurisdictione episcopi. Ejusmodi sunt superiores regulares, et nonnulli prælati sacerdtales, qui una cum ecclesia ejusque ecclesiæ clericis, et administris, quibus præficiuntur, subsunt immediate Romano Pontifici.

Secunda species est prælatorum habentium jurisdictionem activam in clerum et populum certi loei; qui tamen locus est intra episcopi diœcесim, a qua undique circumscribitur. Et hujusmodi prælati improprie tantum, et lato quodam loquendi modo, dicuntur esse *Nullius*.

Tertia species est prælatorum, qui jurisdictionem activam habent in clerum, et populum alicujus loci seu oppidi, aut plurium locorum et oppidorum, quæ omnino avulsa et separata sunt a cuiuslibet episcopi diœcesi; quapropter dicuntur constitutæ quamdam quasi diœcесim, ubi prælatus, iis exceptis, quæ ordinis episcopalis sunt, omnia exercet, quæ ceteroquin ad episcopalem jurisdictionem pertinerent. Hujus generis prælati inter inferiores nobilissimi sunt, et dicuntur vere et proprie *Nullius*, et veris annumerantur ordinariis locorum. — Hæc in terminis apud Benedictum XIV, *De synod. diœc.*, lib. II, cap. 11, n. 1.

Hisce distinctionibus ac declaratione præmissis:

« Si agatur (sic cardinalis Petra) de prælatis tertiae speciei nullius, tunc non per viam præscriptionis, sed per viam comprehensionis in eodem jure vere nullius, dicuntur habere dictum jus cognoscendi causas matrimoniales, quia habent jurisdictionem in omnibus iuribus episcopalibus et dicuntur episcopi in iis, quæ pendent a

jurisdictione, etiam dignitatis episcopaloris, præter potestatem ordinis. Et declaravit pluries sacra congregatio Concilii cognitionem causarum matrimonialium pertinere ad hujusmodi prælatos vere nullius. » *Ad const. Apost. const. 4 Callisti III*, sect. 2, num. 37, tom. V, pag. 58.

« Abbatii nullius diœcessis (ita etiam Barbosa) habenti in suos subditos omnem jurisdictionem, compevit cognoscere de causis criminalibus et matrimonialibus suorum subditorum. » *In Trident.*, sess. XXIV, cap. 20, n. 55.

(8. Quantum vero attinet ad prælatos inferiores, sive primæ, sive secundæ speciei « declaratum fuit a sacra congregatione Concilii, et hoc jus practitatur, ut non possint dictas causas (matrim.) cognoscere... nisi dicti prælati probarent possessionem immemorabilem, ex ea ratione, quia immemorabilis supponit privilegium Apostolicum, cum præsumat meliorem titulum de mundo... non (vero) suffragari quadragenariam cum titulo colorato... (quippe) concilium sustulit quamcunque consuetudinem, et sic etiam quadragenariam cum titulo colorato; immemorabilem vero non sustulisse tenendum est, quia ista præsumit adesse quemcunque titulum meliorem de mundo, et sic privilegium Apostolicum... Unde sicuti privilegio Apostolico potest acquiri tale jus cognoscendi dictas causas, ita etiam immemorabili. » *Cardinalis Petra, loco citat.*, num. 33 et seqq.

« Hodie (sic pariter Fagnanus) consuetudo inferiorum cognoscendi de causis matrimonialibus sublata est a concilio Tridentino, nisi sit immemorabilis, ut declaravit sacr. congregatio ejusdem concilii interpres. » *Ad cap. Accidentibus, De excess. prælat.*, n. 6.

Ac demum Joan. Devoti sic habet: « Criminales et matrimoniales causas subditorum recte judicant prælati, qui quasi diœcесim separatam habent; non item reliqui prælati inferiores, licet exempti sint, nisi hoc privilegium obtinuerint vel a Summo Pontifice, vel per præscriptionem, quæ ultra hominum memoriam est. » *Jus canon. univ., De officio judicis ordin.*, § 14.

SCRIPTUM.

SUMMARIUM.

1. Rescriptum vi nominis quid importet. — 2. Rescriptum quid sit? — 3. Rescriptum dividitur in rescriptum justitiae, et rescriptum gratiae. — 4. Rescriptum justitiae quale sit? — 5. Rescriptum gratiae quale sit? — 6. In Apostolicis rescriptis justitiae apponi solet filum *cannabis*. In rescriptis vero *gratiae* apponi solet filum *sericum*. — 7. Rescripta tum *justitiae*, tum *gratiae* impetrare potest omnis ille, qui non reperitur a jure prohibitus. — 8. Dicta tamen rescripta impetrare prohibentur heretici. — 9. Item rescripta impetrare prohibentur excommunicati excommunicatione majori. — 10. Rescripta impetrata ab excommunicatis ipso jure sunt nulla, nisi in causa ipsius excommunicati.

- tionis vel appellationis sint impetrata. — 11. Rescripta justitiae, seu ad lites, sunt præsentanda inter annum postquam impetrans habuerit copiam Judic. delegantis. — 12. Rescriptis autem gratiae et ad beneficia non est certum tempus in jure præfixum, quo præsentari debant. — 13. Dummodo tamen impetrans per notabilem negligentiam, aut dolum, seu malitiam diutius uti non postposuerit, tunc enim impetrans interim aliud contrarium rescriptum esset præferendus primo in assecutione beneficii. — 14. Quando autem aliquis debeat dici negligens in præsentandis rescriptis gratiae, relinquitur arbitrio judicis dijudicandum, inspecta qualitate personæ, loci distantia ac qualitate causæ. — 15. In rescriptis justitiae attenditur tempus præ-

sensatæ. — 16. In rescriptis autem gratiæ attendi-
tur tempus *Datae.* — 17. Rescripta omnia tum ju-
stitiæ, tum gratiæ, sicuti et privilegia, quando
verba sunt clara, intelligenda sunt, et interpre-
tanda secundum propriam significationem, et com-
munem usum loquendi. — 18. Rescripta justitiæ,
seu ad lites in dubio, si de contraria voluntate re-
scribendis non constet, intelligi et interpretari
debent secundum jus commune. — 19. Præterea
rescripta justitiæ, seu ad lites sunt stricte inter-
pretanda, nec ad casum vel personam in rescripto
non expressam sunt extendenda. — 20. Rescripta
gratiæ quæ nemini præjudicant, sunt generaliter
loquendo, late interpretanda. — 21. Rescripta
autem interpretata ad beneficia ecclesiastica obti-
nenda sunt stricte interpretanda. — 22. Adducun-
tur ad rem exempla valde notanda. — 23. Qualis
autem interpretatione facienda sit in rescriptis, quæ
habent vim beneficij? *remissive.* — 24. Rescripta
gratiæ et ad beneficia, per subreptionem et obreptio-
nem obtenta, sunt ipso jure nulla. — 25. Rescripta
autem justitiæ, seu ad lites per subreptionem etiam
dolosa non vitiantur ipso jure, sed duntaxat ope
exceptionis. — 26. Assignatur ratio hujus discri-
minis inter rescripta gratiæ et justitiæ. — 27. Re-
scripta sive justitiæ, sive gratiæ generatim lo-
quendo sunt subreptitia vel obreptitia duas ob cau-
sas, quæ assignantur. — 28. Inter obreptionem et
subreptionem nonnulli ponunt differentiam, quæ
assignatur. — 29. Alii autem fere communiter vol-
lent, quod obreptio et subreptio non differant, sed
sint termini synonymi. — 30. Obreptio seu subre-
ptio dolosa vitiat rescriptum in toto. — 31. Obre-
ptio seu subreptio ex ignorantia vel simplicitate
vitiat rescriptum in toto, si Pontifex vel prin-
ceps, cognita veritate, nullo modo dedisset tale
rescriptum. — 32. Obreptio seu subreptio ex igno-
rancia vel simplicitate non vitiat substantiam re-
scripti, si Pontifex vel princeps, alias expressa
veritate vel tacita falsitate, adhuc ipsum rescrip-
tum concessisset. — 33. Et hoc etiam locum ha-
bet neendum in rescriptis justitiæ, et ad lites, sed

(1. Rescriptum vi nominis importat
omnes responsiones ad quaecunque pe-
titionem scripto datas. Unde in hoc sen-
su rescriptum idem significat, ac *Re-
sponsum scriptum*, quo nimur rescribi-
tur absentia, et sic etiam scriptæ epistolæ
responsoriarum, rescripta dici
possunt. Gregor. Tholosan., lib. 1 *De
rescript.*, n. 4; Pirrhing, lib. 1 *Decretal.*,
tit. 3, § 1; Reiffenstuel, *ibidem*, n. 2, et
alii passim. (2. In proposito autem non
de privatorum sed supremorum princi-
pium rescriptis est sermo. Et rescriptum
sic captum « est responsum a supremo
principe ad consultationem, relationem
vel supplicationem alterius in scripto
datum, » sic dictum, non quasi iterum
scribatur, sed quasi responsum scriptum.
Colligitur ex 1. *Appellandi usus* 1, § 1, ff.
De appellationibus et relationibus, ad Rubr.
De rescriptis, n. 2; Hostiens., *ibid.*; Azot-
rius, part. 1, *Institut. moral.*, lib. iv, quæst.
1; Pirrhing, *loc. cit.*, n. 1; Reiffenstuel, *loc.
cit.*, n. 2, et alii communiter.

(3. Rescriptum dividitur in rescriptum
justitiæ et in rescriptum gratiæ. *Communi-
sima.* (4. Rescriptum justitiæ est illud,
quod datur ad explicandum seu declaran-
dum jus pro justitia administranda in deci-
sione causarum inter partes. Est in re com-
munis. (5. Rescriptum gratiæ est illud,

etiam in rescriptis gratiæ et ad beneficia. — 34. Error manifestus et gravis latinitatis vitiat rescri-
pta Apostolica. — 35. Non sic autem error levis,
ut defectus unius litteræ, vel syllabæ. — 36. Er-
ror manifestus et gravis non vitiat testamento, et
alia instrumenta, modo de voluntate disponentis
constet. — 37. Error in nomine vel prononcione nou-
vitiat testamentum, aut aliam dispositionem:
dummodo constet de corpore, sive de quo senserit
testator, aut disponens. — 38. Rescripta Aposto-
lica emanata contra jus commune, de quo men-
tionem non faciunt, aut contra communem stylum
seu proxim curiæ Romanæ præsumunt falsa et
rejici debent. — 39. Rescripta et alia quæcumque
instrumenta habent rasuram in loco suscipio et
substantiali, tanquam falsa et invalida rejici pos-
sunt et nihil probant. — 40. Rescripta justitiæ
seu ad lites, re adhuc integra, expirant morte
concedentis; secus autem, quando res non est
amplius integra. — 41. Ut autem res non sit am-
plius integra, sieque perpetuetur valor rescripti
justitiæ, seu ad lites, et jurisdictione delegata, requi-
ritur et sufficit citatio partis per delegatum ante
obitum concedentis seu delegantis facta. — 42.
Rescripta gratiæ seu ad beneficia non expirant
morte concedentis, etiam si res adhuc integra ma-
neat. — 43. Intellige tamen de rescriptis gratiæ
jam factæ: secus autem de rescriptis gratiæ fa-
ciendæ. — 44. Afferetur ratio disparitatis. — 45.
Rescriptum gratiæ factæ ad beneplacitum conce-
dentis durat, donec ille illud revocaverit; aut do-
nec ipse concedens moriatur. — 46. Rescriptum
gratiæ concessæ ad beneplacitum Sedis Apostolice,
non expirant morte Papæ concedentis. — 47. Re-
scriptum gratiæ ad beneplacitum personæ et di-
ginitatis, quæ perpetua est, an expirat morte con-
cedentis? — 48. Rescriptum gratiæ concessæ cum
clausula: *Donec revocaverimus, donec aliud dux-
erimus ordinandum*, et hujusmodi, durat perpetuo,
nisi a concedente vel successore ipsius revocetur.
— 49. Alia ad rem ad num. 65. — Subnect. *Addit.*
Casinenses pluribus num. distinctæ.

quod ex mera gratia et liberalitate prin-
cipis datur ad obtainenda beneficia, et alias
consimiles gratias. Est in re communis.

(6. In Apostolicis rescriptis justitiæ ap-
poni solet filum *cannabis*, in quo plumbum
pendet; in rescriptis vero gratiæ apponi so-
let filum *sericum*. Unde in cap. *Quam gravi*
6, *De crimen falsi*, dicitur, quod, ad depre-
hensionem falsi, filum bullarum sit diligenter
inspicendum. Engel., lib. 1 *Decr.*, tit.
3, n. 17; Rebuff., in *Praxi beneficiorum*, in
tit. *Differentiae inter rescripta gratiæ et justi-
tia;* et alii passim.

(7. Rescripta tum justitiæ tum gratiæ im-
petrare potest omnis ille, qui non reperitur
expresse a jure prohibitus. *Communis*, arg.
cap. *Jam nunc* 8, caus. 28, q. 1, et cap. *Non
indiscrete* 1, *De proratorib.* in 6. (8. Di-
cta tamen rescripta impetrare prohibentur
haeretici; 1. *Nullus* 2, cod. *De summa Trini-
tate.* (9. Item rescripta impetrare prohiben-
tur excommunicati excommunicatione ma-
jori, c. *Dilectus*, *De rescriptis.* (10. Unde
rescripta impetrata ab excommunicatis ipso
jure sunt nulla, nisi in causa ipsius excom-
municationis vel appellationis sint impetrata,
textu expresso in c. *Ipsò jure* 1, *De re-
scriptis* in 6.

(11. Rescripta justitiæ seu ad lites sunt
præsentanda intra annum, postquam im-
perans habuerit copiam judicis delegati; alio-

qui valet secundum rescriptum ab adversario impetratum, etiam non facta mentione de primo. *Communis*, textu expresso in cap. *Si autem* 9, et cap. *Plerumque* 23, De rescriptis.

(12). Rescriptis autem gratiae, et ad beneficia non est tempus in jure praefixum, quo presentari debeant, cap. *Si autem* 9, De rescriptis, et ibi DD. communiter. (13). Dummodo tamen impetrans per notabilem negligentiam, aut dolum, seu malitiam diutius, seu longius uli non postposuerit, quia si interim aliquis impetraverit aliud contrarium rescriptum, tunc secundus impetrans in assecutione beneficii praferendus esset primo. *Communis* per text. in cap. *Ubi qui gratiam* 12, De rescriptis in 6, ibi : « Cum tamen dolus tibi non possit, vel notabilis negligentia imputari, » et cap. *Si clericus* 11, De praebend. in 6, ibi : « Cum facta ei gratia, per ipsius negligentiam sit extincta. »

(14). Quando autem aliquis debeat dici negligens in praesentandis rescriptis gratiae, relinquitur arbitrio judicis dijudicandum, inspecta qualitate personae, et loci distantia, ac qualitate causae; argum. cap. *Cum sit Romana* 5, De appellat. Glossa, in citat. cap. *Si clericus* 11, De praebend. in 6, in verb. *Negligenter*, per textum notabilem in l. *Continuus*, § *Cum ita*, ff. *De verbis obligationibus*; Panormitanus in cit. cap. *Si autem* 9, De rescriptis, n. 4; Alexander, lib. I, concil. 19, n. 29; Menochius, *De arbitr. judic.*, cas. 104, n. 4; Engel., lib. I *Decretal.*, tit. 3, n. 23; Reiffenstuel, ib., n. 66, et alii passim.

(15). In rescriptis justitiae attenditur et inspicitur tempus praesentationis, seu factae presentationis. *Communis*, per text. in cap. *Ut debitus* 59, de appell. In his enim rescriptis justitiae subintelligitur tacita conditio. *Si praesentetur*, arg. c. *Super eo* 12, De appell. ibi : « Si autem infra certum tempus lis de eidenda committitur, extunc terminus incipit currere, cum judices contigerit litteras receperisse. »

(16). In rescriptis autem gratiae attenditur et inspicitur tempus datæ. *Communis*, per text. in c. *Eam te* 7, De rescriptis, ibi : « Quod nullatenus fecisse deberes, si datam litterarum diligenter attendisses; » et concordat cap., constitutus 19, juncta Glossa, *ibidem*, verb. *Impetrasse*, De rescriptis, et c. *Eum cui* 7, De praebend. in 6, in cuius summario sic expresse habetur : « In impetracione beneficiorum inspicitur data, non praesentatio vel receptione; » et clare habetur decisum in cap. *Si eo tempore* 9, De rescriptis in 6, ubi Pontifex resolvit, quod virtute rescripti beneficialis non possit conferri beneficium curatum illi, qui tempore datæ ipsius rescripti nondum habebat aetatem idoneam ad illud, etiamsi postmodum fuerit effectus legitimæ etatis, redditus hac ratione : « Cum tempore datæ ipsarum adhuc non esset idoneus, et in ejus summario expresse dicitur : « In litteris ad beneficia impetratis inspicitur tempus datæ. Unde

per illas beneficium curatum obtinero non poterit, qui licet nunc sit major, illo tempore minor erat. »

(17). Rescripta omnia, tum justitiae, tum gratiae, sicuti et privilegia, quando verba sunt clara, intelligenda sunt et interpretanda secundum propriam significationem et communem usum loquendi. L. *Licet imperator*, ff. *De legis 1*, et l. *Ille aut illa*, ff. *De legis 3*, cap. *Ad audientiam* 12, ac *de cimis*, c. *Porro*, De privilegiis.

(18). Rescripta justitiae, seu ad lites, in dubio, si de contraria voluntate resribentis non constet, intelligi et interpretari debent secundum jus commune, ita ut ab illo nullimode recedatur, quamvis necessarium foret a verborum proprietate recedere, vel clausulam adjectam transponere, cap. *Cautum* 18, De rescriptis, ubi circa hoc habetur casus et decisio singularis, ut notant, ib., Abbas, n. 1; Felin., n. 9; Fagnan, n. 4; Pirrhing, lib. I *Decretal.*, tit. 3, n. 15; Reiffenstuel, *ibidem*, n. 110, et alii communiter. Et ratio est, quia rescripta justitiae, seu ad lites, dantur ad juris observantiam. Unde in dubio non censemur Papa seu princeps velle decernere aliquid juri communi contrarium, quia mens principis censemur esse talis qualis de jure esse debet. L. *Ex post facto* 33, ff. *De vulg. pupill. substitut.* Adeoque in tali casu, si ordo, aut constructio verborum aliam explicationem aut sensum non admittat, nisi qui sit contrarius juri communi, potius presumendum est, per errorem scriptoris verba esse transposita, vel aliter mutata, cujusmodi error veritati obesse non debet. L. *Errore* 7, et l. *Ambiguitates* 24, cod. *De testamentis*.

(19). Praeterea rescripta justitiae, seu ad lites sunt stricte interpretanda, nec ad causam, vel personam in rescripto non expressam sunt extendenda. Glossa communiter recepta in cap. *Nonnulli* 28, verb. *Lites restringendæ*, De rescriptis, c. *Olim* 32, et c. *P. G. De offic. et potest. judic. delegat.*, c. *Quod alicui* 74, De regul. juris in 6; Pirrhing, loc. cit., n. 17; Reiffenstuel, loc. cit., n. 121; Felinus, in cit. cap. causam 28, *De rescriptis*, n. 8; et alii passim. Et ratio est, quia per rescripta justitiae seu ad lites detrabitur jurisdictioni judicum ordinariorum, simulque per ea praebetur ansa, et materia litigandi, adeoque merito censeri debent odiosa, cum omnis recessus a jure communi censeatur odiosus. C. *Is qui* 1, et c. *Si quis* 2, De filiis presbyterorum in 6, sicque restringenda et non extendenda. C. *Odia* 15, et cap. *Quæ a jure* 28, De regul. juris in 6.

(20). Rescripta gratiae, quæ nemini praedicant, sunt, generaliter loquendo, late interpretanda. *Communis*, textu expresso in l. *Beneficium*, ff. *De constitutionibus princip.*, c. *Cum olim* 16, De verb. signific., cap. *Quia circa* 22, De privilegi., cap. *Quamvis* 4, De regul. juris in 6, ibi : « Favores couenit ampliari. »

(21). Rescripta autem impetrata ad beneficia ecclesiastica obtinenda sunt stricte in-

terpretanda et restringenda, quia sunt ambitiosa, seu per ambitionem impetrari solent. *Communis*, textu expresso in tit. cap. *Quamvis* 4, De præbend. in 6, ibi: « Quamvis plenissima sit alias in beneficiis interpretatione facienda, litteræ tamen super obtinendis beneficiis debent, cum sint ambitiosæ, restringi. »

(22). Unde ad rem habentur exempla valde notanda cap. *Cui de non sacerdotali* 27, De præbend. in 6, ibi: « Cui de non sacerdotali præbenda provideri mandatur, sibi etiam volenti sacerdotalis auctoritate mandati hujusmodi conferri nequibit. Similiter, si in Ecclesia, in qua integræ ac dimidiæ præbendæ habentur, mandatur integra conferri præbenda, quanquam ille, pro quo scriptum exstitit, dimidia velit esse contentus, ei de ipsa non poterit provideri. Idem cum injungitur provideri alicui de præbenda certi valoris, etiam illo volente, mandatum non possit adimpleri; non enim hujusmodi mandata (quorum fines diligenter servari oportet) debent ad casus alios, quam expressos extendi. »

(23). Qualis autem interpretatio facienda sit in rescriptis, quæ habent vim privilegii? *Vide* verb. *PRIVILEGIUM*, art. 2, a n. 19 ad 28.

(24). Rescripta gratiæ et ad beneficia per subreptionem vel obreptionem obtenta, sunt ipso jure nulla. *Communis*, in c. *Constitutus* 19, et cap. *Ad audienciam* 31, De rescriptis, cap. *Si is* 2, De filiis presbyteror. in 6, ibi: « Talis dispensatio... veluti per subreptionem obtenta nullius penitus est momenti, » cap. *Si metu* 23, De præbend. in 6, ibi: « Ipsam (gratianum) veluti subreptionem vires nolumus obtainere. » *Clementinus*. *Si dignitatem* 1, De præbend., ibi: « Gratia hujusmodi velut subreptionia nullius penitus est momenti. »

(25). Rescripta autem justitiæ, seu ad lites per subreptionem etiam dolosam non vitiantur ipso jure sed duntaxat ope exceptionis, id est valida sunt, donec adversarius, contra quem impetrata sunt, de subreptione ipsorum excipiat, et vere subreptitia demonstret. *Communis*, per text. in c. *Si autem* 7, et c. *Plerumque* 22, De rescriptis, ubi habetur, quod si posterius rescriptum ad alios judices impetratur, non facta mentione prioris rescripti, per exceptionem rejici potest, nisi is, qui prius rescriptum impetravit, eo per annum, dolo vel negligentia uti intermittat.

(26). Ratio autem hujus discriminis inter rescripta gratiæ et justitiæ est, quia in rescriptis gratiæ non est pars, quæ possit excipere de subreptione. Unde, cessante provisione hominis, necesse fuit, ut lex ipsa provideret, ipso jure hujusmodi rescripta subreptitia obtenta irritando et cassando, ut sic falsus prelator consuleret suæ conscientiæ per cessionem beneficii, ut notat *Glossa* in cap. *Cum pridem* 10, De renuntiatione, verb. *Sed duntaxat*. At vero in rescriptis justitiæ, seu ad lites, adest pars, cuius interest, quæ potest de eorum subre-

ptione excipere et appellare. Unde stante provisione hominis, non fuit necesse, ut lex provideret per irritationem hujusmodi rescriptorum. *Fagnan.*, in cit. cap. *Ad audienciam* 31, *De rescriptis*, n. 37; *Pirrhing*, loc. cit., n. 85; *Reiffenstuel*, loc. cit.; n. 173, et alii, qui afferunt alias rationes discriminius apud ipsos videndas.

(27). Rescripta sive justitiæ, sive gratiæ, generatim loquendo, duas ob causas fiunt subreptitia seu obreptitia. Primo ob taciturnitatem veritatis ad rem per se, seu intrinsece pertinentis, adeoque necessario exprimendæ. Secundo per expressionem falsitatis itidem per se, et intrinsece ad rem spectantis. C. *Super litteris* 28, De rescriptis, ibi: « Tacita veritate, vel suggesta falsitate. » Et infra: « Falsitatem exprimunt, vel supprimunt veritatem. » Et infra: « Si vero per hujusmodi falsitatis expressionem, vel suppressionem etiam veritatis. » Et colligitur etiam ex l. *Præscriptione* 2, cod. *Si contra ius*, l. *Quidam* 1, cod. *Si nuptiæ ex rescripto*; l. *Si quis obrepserit* 29, ff. *De lege Cornelii de falsis*.

(28). *Inter obreptionem et subreptionem* non nulli volunt adesse hanc differentiam, quod nempe *obreptio* committatur per narrationem seu expressionem falsi, et *subreptio* per taciturnitatem veri necessario exprimendi, vel quando per confusam aut perplexam, seu callidam ejus narrationem occultatur. Sic plures doctores apud Menoch. *De arbitrar. jud.*, cas. 201, num. 9; *Sanchez*, lib. viii *De matrimon.*, disp. 21, num. 2; *Bahosa*, in cit. cap. *Super litteris* 20, De rescriptis, num. 3, qui proinde addunt, quod maius est vitium *obreptionis*, quam *subreptionis*, cum gravius sit falsum exprimere, quam verum tacere; quam differentiam semper menti tenet vult abbas, in cap. *Cum dilecta* 22, De rescriptis, n. 7.

(29). Alii autem fere communiter volunt, quod *obreptio* et *subreptio* sint termini synonymi, et indifferenter, ac promiscue illos usurpant, appellando omnia rescripta male impetrata obreptitia vel subreptitia, sive falsum in iis narretur et exprimalur, sive veritas necessario explicanda taceatur. Ita abbas, in cit. cap. *Cum dilecta* 22, De rescriptis, n. 7; *Fagnan.*, in cit. cap. *Super litteris* 20, De rescriptis, n. 5, cum pluribus ibi citatis; *Jason.*, in cit. l. *Præscriptione* 2, cod. *Si contra ius*, n. 1; *Decius* in cit. cap. *Super litteris*, n. 1; *Menochius*, *De arbitrar. Jud.*, cas. 201, n. 10, ubi alios plures allegat; *Pirrhing*, loc. cit., n. 86 in fine; *Reiffenst.*, loc. cit., n. 155; *Sanchez*, lib. viii *De matrimon.*, disp. 21, n. 2, et alii. Et hoc colligitur ex pluribus juribus, tam canonice quam civilibus, in quibus *obreptio* et *subreptio* pro synonymis, et idem importantibus accipiuntur; et quidom sic accipiuntur in cap. *Quisquis metu* 79, caus. 11, quæst. 3, ibi: « Uterque reus est, et qui veritatem occultat, et qui mendacium dicit, » et idem ipsissimis verbis habetur in cap. *Falsidicus* 1, De crimine falsi, et clarius habetur in cit. cap. *Super litteris* 20, De re-

scriptis, ubi per totum parificantur faciturnitas veri cæteroquin de jure exprimendi, et narratio seu expressio falsi, uti notat Fagnan., *ibid.*, num. 25, cum aliis: et patet ex verbis textus adductis *supra* n. 27. Idein habetur, ex l. *Quidam* 1, cod. *Si nuptiæ ex rescripto*, ubi eadem rescripta modo *obrepitione precum*, modo *subreptione precum* impetrari dicuntur, item ex l. *Si quis obrepserit* 29, ff. *De lege Cornelia, de falsis*, ibi: « *Si quis obrepserit præsidi (veritate in precibus ab eo datis nou adjicendo) perinde punitur, atque si falsum fecerit. Item l. Prescriptione* 2, cod. *Si contra jus*, ibi: « *Sive in juris narratione mendacium reperitur, sive facti, sive in tacendi fraude; pro tenore veritatis, non deprecantis affirmatione datum judicem cognoscere debere.* »

(30). Obreptio seu subreptio dolosa vitiatur rescriptum in totum. *Communis* per textum expressum in cap. *Super litteris* 20, De rescriptis ibi: « *Qui priori modo (id est per fraudem vel malitiam) falsitatem exprimunt vel supprimunt veritatem, in suæ perversitatibus penam nullum ex illis litteris commodum consequantur;* » et ratio est, quia fraus et dolus nemini patrocinari debent; cap. *Sedes* 13, et cap. *Ex tenore* 16, De rescriptis; cap. *Ex litteris* 2, De dolo et contumacia; cap. *Tuae* 12, De clericis non resident.; l. *In fundo*, ff. *De rei vindic.*, l. *Cum hi, de transactionibus*, l. *Si legatarius*, cod. *De legatis*, cum similibus.

(31). Obreptio seu subreptio ex ignorantia vel simplicitate vitiatur rescriptum in totum, si Pontifex vel princeps, cognita veritate, nullo modo dedisset tale rescriptum. *Communis*, per textum expressum in cit. cap. *Super litteris* 20, De rescriptis, ibi: « *Si vero per hujusmodi falsitatis expressionem, vel suppressionem etiam veritatis (ex ignorantia, vel simplicitate) litteræ fuerint impetratae, qua tacita vel expressa, Nos nullas prouersus litteras dedissemus, a delegato non est aliquatenus procedendum.* » Unde Felinus, in *Summario* in cit. cap. *Super litteris expresse* dicit: « *Subreptio, si processit ex simplicitate vel ignorantia, eatenus vitiatur, quatenus sit causa concessionis;* » arg. leg. *Adigere* 6, § 2, ff. *De jurepatron.*, cap. *Cum cessante* 60, De ppellat., cum similibus.

(32). Obreptio seu subreptio ex ignorantia vel simplicitate non vitiatur substantiam rescripti, si Pontifex vel princeps, alias expressa veritate vel tacita falsitate, adhuc ipsius rescriptum concessisset. *Communis*, per textum expressum, in cit. cap. *Super litteris* 20, De rescriptis, ibi: « *Si talis expressa sit falsitas, vel veritas occultata, quæ quamvis fuisse tacita vel expressa, Nos nihilominus (saltem forma communis) litteras dedissemus, delegatus non sequens formam litteris ipsis appositam, secundum ordinem juris in causa procedat.* »

(33). Et hoc locum habere nedum in rescriptis justitiæ, et ad lites, sed etiam in rescriptis gratiæ, et ad beneficia, tenent abbas, in cit. cap. *Super litteris*, n. 5; Fel-

linus, *ib.*, n. 2, citans Butrium, Imolam, et alios; Fagnan., *ib.*, n. 54 et seq., citans multiplices decisiones Rolæ; Reiffenstuel, lib. I *Deer.*, tit. 3, a n. 161 ad 199, ubi solvit contraria; Engel, *ib.*, n. 12, et alii per text. in cap. *Si eo tempore* 9, De rescriptis in 6, cap. *Si pro clericis*; et cap. *Dudum* 14, § *Nos igitur*, De præbend. in 6.

(34). Error manifestus et gravis latinitatis vitiatur rescripta Apostolica. *Communis*, per expressum textum in cap. *Ad audientiam* 11, De rescriptis, ibi: « *Quibus litteris, quoniam manifestum continent in constructione peccatum, fidem te nolumus adhibere;* » cum enim rescripta Apostolica transellant per multas manus, magna matriturae consilii decoquantur sive concipiuntur; cap. *Apostolicæ* 4, caus. 35, qu. 9, et *ibi* *Gloss.*, verb. *Decoquantur*, non est verisimile, quod ex tam multis doctis, et cautis officialibus, nullus viderit manifestum et gravem errorem latinitatis, aut si viderit, ipsum reliquerit incorrectum; adeoque stat fundata præsumptio, quod rescriptum aedeo vitiosum processerit extra voluntatem Papæ, et ab alio fuerit falsificatum.

(35). Dicitur autem notanter *error manifestus et gravis*, quia error levis, verbi gratia, defectus unius litteræ vel syllabæ non vitiatur ipsa rescripta, cum de facili possit etiam plurium oculos subterfugere. *Communis*, textu expresso, in cap. *Ex part.* 11, De fide instrumentorum, ibi: « *Quia rescriptum Apostolicum pro eo, quod in hac dictione spoliarunt, haec figura O deerat, asseritur vitiosum; mandamus quatenus, hoc non obstante, in negotio ipso ratione prævia procedas;* » et concordat textus in leg. *Qui habebat* 54, ff. *De manumiss. testament.*, ubi licet testator manumissurus unicum suum servum, vocaverit eum *Cratistum*, cum appellaretur *Cratinus* respondetur *Nihil obesse, quod in syllaba errasset*, in cuius summario Bartolus expresse dicit: « *Error in syllaba non nocet.* »

(36). Error manifestus et gravis non vitiatur testamenta et alia instrumenta, v. g. contractuum, modo de voluntate disponentis constet; l. *Errore*, 7, cod. *De testamentis*, juncto summario, in quo sic expresse habetur: « *Error scribentis veritati non nocet, et ideo si appetit de voluntate testatoris, licet per errorem scribentis scripta non fuerit, habetur pro scripta.* » Et concordant l. *Qui habebat* 54, ff. *De manumiss. testam.*, et l. *Imperator* 8, ff. *De statu hominum*. Et sic tenent *Glossa final.* in cit. c. *Ad audientiam* 11, De rescriptis, et *ibi* abbas, n. 3; Felin., n. 8; Pirrhing, lib. I, tit. 3, n. 120; Reiffenstuel, *ibid.*, n. 216, et alii passim. Cum enim haec non transeant per tam multas manus sicut rescripta Apostolica, sed uni tabellioni ordinarie scribenda committantur, facilius potest irrepere falsa latinitas, aut alius error incorrectus relinqui; adeoque talis error non vitiatur testamento, seu instrumenta, si cæteroquin sufficienter constet de voluntate testantis seu disponentis.

(37.) Error in nomine vel pronomine non vitiat testamentum, aut aliam dispositionem; dummodo constet de corpore, sive de quo senserit testator aut disponens. *Communis*, textu expresso in leg. *Si in nomine*, eod. *De testament.*, ibi: « *Si in nomine, vel pronomine, seu cognomine, seu agnomine testator erraverit, nec tamen de quo senserit, incertum sit, error hujusmodi nihil officit veritati.* »

(38.) Rescripta Apostolica emanata contra jus commune, de quo mentionem non faciunt, aut contra communem stylum, seu proxim curiae Romanae, praesumuntur falsa, et rejici debent; cap. *Rescripta 15*, causa 25, q. 2, l. *Rescripta 7*, cod. *De precibus imperator. asserend.*, l. ultim. cod. *Si contra jus*. Non enim verisimile est Pontificem, cuius est jura tueri, voluisse jura tot vigiliis ex cogitata et firmata, uno verbo vel rescriptio evertere, cap. *Ecclesia 57*, *De election.*

(39.) Rescripta, et alia quæcunque instrumenta habent rasuram in loco suspecto et substantiali, tanquam falsa et invalida rejici possunt, et nihil probant. *Communis*, per text. in l. *Licet 5*, *De crimine falsi*, cap. *Inter dilectos 6*, § *Sed contra*, *De fide instrumento*, et cap. *Cum olim 14*, *De privileg.*, et praesertim in cap. *Cum venerabilis 7*, *De religiosis domibus*, ubi quoddam instrumentum, propter rasuram in loco suspecto, ad faciendam fidem reputatur invalidum, utpote de jure suspectum, ibi: « *Prædicto instrumento nullam fidem penitus adhibendum propter superlinearem scripturam et rasuram loco suspecto factam, ubi videlicet annotatione temporis recensetur*; » et infra: « *Quia vero instrumentum prædictum, per quod episcopus Ecclesiam intendebat quoad temporalia vindicare, ad faciendam super hoc fidem invalidum esse cognovimus, utpote propter prædicta de jure suspectum, vos ab impietatione ipsius quoad temporalia ejusdem Ecclesiæ duximus absolventos* »

(40.) Rescripta justitiæ, seu ad lites, re adhuc integra, exspirant morte concedentis; secus autem quando res non est amplius integra. *Communis*, ac certa, pro text. expressum, in cap. *Licet undique 30*, *De offic. delegat.*, ibi: « *Inquisitioni tuae taliter respondemus, quod si jurisdictione a suo sibi collega delegata, eo vivente, uti non cœperit, quia mandatum hujusmodi re integra morte mandatoris exspiravit, non habet solus officium judicandi; si vero ante mortem illius jurisdictione uii cœperit demandata, vices suas, et illius poterit adimplere;* » et concordat cap. *Relatum 19*; cap. *Gratum 20*, *De offic. delegat.*; cap. *Quamvis 6*, eod. in 6, et l. *Quia, ff. De jurisdict. omnium judic.*, cum similibus.

(41.) Ut autem res non sit amplius integra, sicque perpetuetur valor rescripti justitiæ, seu ad lites, et jurisdictione delegata requiritur, et sufficit citatio partis per delegatum ante obitum concedentis, seu delegantis facta. Cap. *Gratum 20*, *De offic. delegati*, juncto ejus summario, in quo expresse dici-

tur: « *Si delegatus citavit ante mortem delegantis, perpetua est ejus jurisdictione;* » cap. *Nemini 10*, *De offic. legati*, ibi: « *Newini dubium esse volumus, quin legatorum Sedi Apostolice statuta edicta in provincia sibi commissa durent tanquam perpetua, licet eamdem postmodum sint egressi; secus autem, si causas duxerint delegandas aliquibus, cum jurisdictione istorum exspiret, si ante illorum discessum horum citatio non praecessit.* » Sic tenent abbas, in citat. cap. *Relatum 5*; *Barbos.*, in cit. cap. *Gratum*, n. 3; *Bartol.*, in l. *More majorum*, num. 13, *De jurisdict. omnium jud.*; *Maranta*, in *Speculo aureo*, part. iv, dist. 5, n. 61, ubi dicit hanc esse communem opinionem.

(42.) Rescripta gratiæ, seu ad beneficia non exspirant morte concedentis, etiamsi adhuc res integra maneat. *Comm. textu expresso in c. Si super gratia 9*, *De offic. deleg.*, et cap. *Si cui 36*, *De præbend.* in 6. Vide verb. *GRATIA*, ut est gratiosum rescriptum, n. 1.

(43.) Intellige tamen de rescriptis gratiæ jam factæ; secus autem de rescriptis gratiæ faciendæ, text. expresso in cit. c. *Si cui 36*, *De præbend.* in 6, § final. Vide d. verb. *GRATIA*, n. 2.

(44.) Affertur ratio disparitatis. Vide *ibid.*, num. 3.

(45.) Rescriptum gratiæ factæ ad beneplacitum concedentis, durat, donec ille id revocaverit; aut donec ipse concedens moriratur. Vide *ib.*, num. 4 et 5.

(46.) Rescriptum gratiæ concessæ ad beneplacitum Sedi Apostolice non exspirat morte Papæ concedentis. Vide *ib.*, num. 6.

(47.) Rescriptum gratiæ ad beneplacitum personæ et dignitatis, quæ perpetua est, a exspiret morte concedentis? *ib.*, n. 7.

(48.) Rescriptum gratiæ concessæ cum clausula: « *Donec revocaverimus, donec aliud duxerimus ordinandum,* » et hujusmodi, durat perpetuo, nisi a concedente vel successore ipsius revocetur. Vide *ib.*, n. 8 usque in finem, ubi multa ad rem.

(49.) Quoad ea, quæ concernunt renuntiationem et revocationem rescriptorum. Vide verb. *PRIVILEGIUM*, art. 3 per tot.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(50.) Nil frequentius quam quod rescripta subreptilia vel obreptilia sint. At nil incertius, uter probare teneatur, vel subreptionem, vel obreptionem esse commissam; is, qui rescriptum impetravit, an ille, qui viuum hoc opponit. (51.) Doctores save hic mirum in modum variant. Vide diversas opiniones apud Strik., *Juridic. dissert.*, volum. 7, disput. 24, c. 3, num. 34 et plur. seq.

(52.) Meo autem judicio distinguendum est subreptionem inter ac obreptionem. Qui excipit de subreptione, falsas esse dicit adductas circumstantias, et ita videtur liem negative contestari, adeoque veritateum ille, qui rescriptum impetravit debet probare, maxime si agatur de rescriptis gratiæ, nisi tamen adductæ circumstantiae præsumptionem veritatis habeant. (53.) At qui obre-

mitium rescriptum contendit, non impugnat adductas circumstantias, sed non omnes, easque essentiales adductas esse, pluresque adduci debuisse, tenet, et in eo suam fundat exceptionem, quod tamen dubium est, adeoque illud docere debet. Bohemer., in *Decret.*, lib. i, tit. 3, § 13; Bruneaman., ad l. xi, n. 35, ff. *De interrog. in jur. faciend.*; Van-Esp., *De jur. Pontific.*, consil. 1, § 2 *De rescript.*

(54). At duo præterea distingui debent causas. Aut enim excipiens, indefinite de obreptione excipit, non omnes essentiales circumstantias adductas esse, sine speciali earum mentione, et hoc casu probare ipsi incumbit. (55). Aut vero exprimit circumstantias reticitas, et ita dubitatur tantum, utrum expressæ sint, an vero necessario exprimi debuerint. (56). Prius haud indiget probatione, cum vel ex precibus rescripto adjiciendis, vel ipso rescripto, in quo contenta precum repetuntur, de eo statim constare possit. (57). Posterius probandum omnino, et quidem ab allegante, qui suam in hoc fundat exceptionem. Bohemer., ubi supra.

(58). Id vero graviori involutum est difficultate, unde constare queat principem non ita rescriptsse, ubi hæc, vel illa qualitas fuisset expressa, vel non expressa. Id enim omnino ad probationem facit. (59). Si enim princeps nihilominus ita rescriptsset, tam etsi hæc, vel illa qualitas fuisset expressa, vel non suppressa, frustra ejus probatio suscipitur.

(60). Tria autem qualitatum genera hinc sunt observanda. Aliæ enim qualitates jam clare et expresse in jure sunt determinatae, pertinentque ad qualitatem personæ, et hæc exprimi omnino debent. (61). Eo vel maxime si leges harum qualitatum expressio nem dedisse videantur pro forma, quæ servari adamussim debet. (62). Aliæ qualitates ex stylo curiæ, vel consuetudine principis dependent, non expressa lege, et hæc eodem modo sunt exprimenda, cessatque hic arbitrium, quia consuetudine res jam definita est. (63). Aliæ demum qualitates nullo jure sunt determinatae, quæ si reticite sint, arbitrio judicis committendum, quantum harum reticentia obreptionem inducat. (64). Is autem, pensatis singulis circumstantiis, judicabit, an talis sit qualitas, quæ potuisset retrahere principem a concessione, si illam notam babuisset; confer Strik., *Juridic. dissert.*, volum. 7, disput. 23, cap. 3, 42 et seq.

(65). Reliquum esset, ut dissereretur de indiciis, quibus vera affalsis rescriptis distinguuntur. Sed ne nimius sim, consule, qui de iis accuratissime, et quidem accommodate ad forum agit, Bohemer., in *Decret.*

(147) Quippe in hoc casu Papa prævie per testimonium ordinarii satis est instructus de capacitate oratoris; adeoque litteræ tunc expediuntur in *forma gratiosa*, id est sineulla commissione super examine per ordinarium facienda, priusquam provisio obtineatur; sed absolute per Papam fit pro-

tal., lib. i, tit. 3, § 18 et plur. seq. Vide etiam, si cupias, qui de ipsis magis ex professo, et majori eruditione tractant, Joan. Mabillon., *De re diplomatic.*; Heineccium, *De sigill.*; Hertium, *De fide diplomat.*, et Jo. Eisenart, *De jur. diplomat.*

ADDITIONES CASINENSES.

Hæc, quæ sequuntur, de rescr. notare expedit.

(66). Ac peium, ut de forma rescriptorum quædam persequamur, illud animadvertisendum venit, nempe cum de Pontificiis rescriptis sermo sit, nomen Pontificis, annum Incarnationis et Pontificatus, diem locumque subjiciendum esse, alioquin rescriptum de falsitate suspectum reddi, diceretur evincitur ex c. *Eam 7, De rescript.*, c. *Inter 6, De fide instr.*; Schmalzgrueber, ad tit. *De rescript.*, § 2, n. 8.

(67). Quoad rescripta beneficia illud porro attendendum venit, quod aliqua dantur in *forma pauperum*, seu in *forma communis*, quibus mandatur conferri beneficium clericis pauperi; et hæc vocantur *rescripta justitiae*; quia æquum est clericis provideri de beneficio, si alias cogeretur mendicare. Aliæ vero dicuntur *Rescripta gratia*, quæ ab Apostolica Sede emanant etiam pro clericis non indigentibus; et hæc sunt iterum duplicitis generis, videlicet in *forma gratiosa*, et in *forma dignum*.

(68). Quando dantur in *forma gratiosa*, clericus supponitur dignus beneficio, de quo providetur, et tantum datur mandatum ad deputatos executores, ut provisum in possessionem inducant (147).

(69). Quando autem dantur sub forma *dignum*, etsi impetranti aliquando ad beneficium tribuatur jus, provisio tamen de illo non fit Romæ a Pontifice, sed facienda, vel saltem per tituli collationem perficienda committitur diœcesis ordinario, cum mandato, ut, præmisso examine, clericis, pro quo scribitur, si idoneus reperitur, conferat beneficium. Schmalzgrueber, *ibid.*, n. 10.

(70). Et quia, uti recte notant canonistæ, quando provisio expeditur in *forma dignum*, tunc proprie de beneficio non providet Papa, sed potius ipsi ordinario, vel executori mandat providere, non immerito hujusmodi provisio dici posset *mandatum de providendo*. In hac siquidem provisione remittit supplicantem ad ordinarium, ut supplicanti de beneficio provideat, si modo, prævio examine, eum idoneum repererit, sub hac clausula: « Mandamus, quatenus, si post diligenter examinationem dictum N. ad obtainendum beneficium N. idoneum esse reperies, super quo conscientiam tuam oneramus, eidem N. dictum beneficium au-

visio, et vigore hujus provisionis potest orator capere possessionem beneficii, sine examine prævio, vel litteris provisionis ab ipso ordinario. Quare provisio in hac *forma gratiosa* expedita, est vera et propria dicta provisio Apostolica. Espenius, part. II, sect. 7, c. 1, n. 17, 18.

ctoritate Apostolica conferas. » Apud Espe-
nium, *Jus Eccles. univer.*, part. II, sect. 3,
tit. 7, cap. 1, n. 2.

(71.) Hinc porro colligas licet, d. suppli-
cantem, ante obtentam ab ordinario colla-
tionem, nullum adhuc titulum beneficii ha-
bere. Espenius, *l. cit.*, n. 3.

Unde etiam fit, quod si quis obtinuerit
provisionem in forma *dignum*, non possit,
ante obtentam collationem ab ordinario,
suum beneficium alicui resignare. Flami-
nius Parisius, *De resignat. benef.*, lib. III, q.
1, n. 149.

(72.) Jam vero in hujusmodi rescriptis
sequentes regulæ servandæ veniunt.

I. Si rescriptum detur *in forma pauperum*
seu communi, debet fieri mentio patrimonii;
alias erit invalidum, et ratio est, quia per
eiusmodi rescripta providetur solum cleri-
cis pauperibus; at non potest dici pauper,
qui sufficiens habet patrimonium. Schmalz-
grueber, *loc. cit.*, n. 10.

II. Tam in rescriptis *justitiae*, quam *gra-
tia sub forma gratiosa*, debet exprimi illius
pro quo rescribitur defectus (si qui adsit),
ex quo absque dispensatione redditur in-
capax; alias, si talis defectus reperiatur, et
de hoc non sit facta mentio in rescripto,
repellendus est, cum Papa non præsumma-
tur relaxare jus, quando id non exprimit.
Idem, *ib.*

III. Tam in rescriptis *gratiae* quam *justi-
tiae* (beneficialibus) exprimendum est be-
neficium ante obtentum, etiam unicum.
Venit autem nomine beneficii hoc loco, etiam
beneficium tenue, imo et pensio, si in titu-
lo beneficii detur. Idem, *l. c.*

IV. Exprimenda etiam est qualitas bene-
ficii ante obtenti: v. g. an sit dignitas, an
residentiam perpetuam exigens, an patro-
natum, an electivum; quippe Pontifex non
censetur velle derogare juri electorum vel
patronorum, præsertim laicorum, si de his
circumstantiis mentionem non faciat. *Id.*, *ib.*

V. Exprimi debet, an sit beneficium Ec-
clesiae cathedralis; an sit beneficium regu-
lare, si sacerdotalis, vel sacerdotalis, si regularis
pro eo supplicet; quia regulariter bene-
ficia sacerdotalia sacerdotibus, et regularia
regularibus conferri debent. Idem, *ibid.*

VI. Exprimendus etiam valor seu quan-
titas reddituum beneficii juxta primum et
stylum Romanæ curiæ. Idem, *ibid.*

VII. Exprimendus modus, quo vacat be-
neficium, pro quo supplicatur, an morte,
resignatione, etc., inducta vacatio sit: item
persona, per cuius obitum e. g. illud vacat,
si talis illa sit, ut Papa non creditur provi-
surus de beneficio, nisi illa rescita. Idem,
l. c.

VIII. Exprimi debet, si jus ad, vel in
beneficio, quod per rescriptum impetratur,
competat alteri; quia Papa jus alteri com-
petens tollere, vel ei derogare non creditur,
nisi hoc exigit. Idem, *l. c.*

IX. Exprimendum est, et si alius sit tan-
tum in possessione colorata, imo si solus
sit detentor beneficii per aliquod tempus,
nisi operte sit injustus; quia possessione

non notorie injusta dejici nemō sine causa
cognitione assolet. Idem, *ib.*

X. Denique facienda mentio primi re-
scripti super beneficio ab alio impetrati;
proceditque hoc, etsi impetrans mandato
illi prius impetrato renuntiavit. Et ratio
est, quia si prius mandatum expressum
fuisse in supplicatione, verisimiliter Papa
postiores litteras non concessisset. Idem,
l. c.

(73.) Præstat insuper quoad formam re-
scriptorum sequentia adnotare.

(74.) Et quidem queritur: Quid importat
rescriptum *ad instantiam*, et rescriptum
Motu proprio? *Ad instantiam* concessum
censetur rescriptum, seu gratia, quando ad
eius concessionem princeps inductus est
impetrantis precibus lac petitione; præsum-
mitur autem concessa *ad instantiam*, quo-
ties litteris non est expressum, concessio-
nem factam esse *motu proprio*.

(75.) Econtra *motu proprio* tunc dicitur
concedi gratia, quando ejus concessionem
vel non præcessit impetrantis petitio, vel si
præcessit, concedens tamen ad concessio-
nem faciendam non est motus petitio-
ne, sed potius proprii animi motu et volun-
tate.

(76.) Porro clausula istius *motu proprio*,
adjecta rescripto, ea vis est, ut quamvis non
tollat obreptionem commissam per narra-
tionem falsi, tollat tamen regulariter subre-
ptionem commissam per reticentiam veri,
seu alicujus veritatis de jure, vel stylo curiæ
exprimendæ. Hinc validum est rescriptum
motu proprio concessum, quando impetrans
reticuit beneficium tenue; non vero
valet, quando beneficium, quod est cura-
tum, dicitur simplex, aut falsus ejus valor
exprimitur. Ratio disparitalis est, quia
quando tacetur veritas, Pontifex ab illa ad
concessionem non moveatur; neque sciri
potest, an bene informatus de rei veritate,
gratiam denegasset; imo cum ea gratia pro-
cedat ex mera liberalitate principis, potius
præsumi potest quod, etiam veritate cognita,
adhuc illam concessurus fuisse. Econtra-
rio, quando causa falsa exprimitur, satis
apparet quod concessio ex errore proces-
serit; et cum errantis nullus sit consen-
sus, neque clausula *motu proprio* firmabit
gratiam. Schmalzgrueber, *loc. cit.*, num.
11.

(77.) Tres autem casus excipiendi sunt,
in quibus etiam rescriptum *motu proprio*
non tollit subreptionem; nempe, 1. quando
veritas per reticentiam suppressa respicit
jus tertii, cui per rescriptum præjudicatur;
quia *motus proprius* jus quæsitum non au-
fert, nisi id exigitur. 2. Quando suppressa
est inhabilitas personæ, v. g. irregularitas;
quia *motus proprius inhabilitatem* non au-
fert, neque dispensationem inducit super
impedimento, nisi aliquid addatur, quo
rescribens indicet, se dispensare, vel impe-
dimentum velle tollere. 3. Quando tacetur
qualitas beneficio intrinseca, scilicet, quod
sit curatum, etc., cum enim pro diversis
beneficiis diversa requiratur habilitas,

præsumi non potest, quod Papa per *motum proprium* beneficium quodlibet velit cuivis conferre. *Idem, ib.*

(78). Quoad vero clausulas in rescriptis addi solitas, quatuor maxime enumerantur. Prima, et plus quam consueta est, si *preces veritate niantur*, quæ eadem est ac illa, *si ita est*, nec non alia, *veris existentibus narratis*: apud Barbosam, *De clausulis*, etc., claus. 154, n. 1. Hæc quidem clausula in omni rescripto ad instantiam partis emanato, etiamsi non apponatur, semper est subintelligenda. *lexiu clero*, c. 2, h. tit. *De rescript.*

(79). Hujus quidem clausulæ diversa vis est in rescriptis *gratiae* et *justitiae*; nam rescriptum *gratiae*, si res non ita se habeat, ut in supplicatione rescripti dicitur, est ipso jure nullum. Quippe in rescriptis ejusmodi clausula illa inseritur ad demoustrandam intentionem concedentis gratiam, illam non concessuri, si falsa sint, quæ proponuntur in supplicatione. Secus vero se res habet in rescriptis *justitiae*, in quibus talis clausula inseritur tantum ad instructionem judicis, quomodo secundum *justitiam* procedere debeat. Schmalzgrueber, l. cit., n. 12.

(80). Secunda clausula, non minus usitata est, *salvo jure alterius*, quæ in omnibus rescriptis, sive *gratiae*, sive *justitiae* subintelligi saltem debet: et ratio est, quia Papa vel princeps non censetur velle derogare juri alterius, nisi hoc exprimat. Quo sit, ut rescriptum, quod in damnum alterius cedit, nisi in eodem (rescripto) expressum illud sit, ipso jure sit nullum, saltem si sit grave; modicum enim præjudicium sostinari non solet, cap. *Ad aurem* 8, h. tit. *De rescript.*; Schmalzgrueber, *ibid.*

(81). Tertia clausula, quæ addi vel subintelligi solet in rescriptis datis ad beneficia assequenda, his verbis proponitur: *Si is, cui datur beneficium ecclesiasticum, dignus sit*, hoc est si impedimentum canonicum nullum habeat. Hæc tacite ipso jure inest collationi beneficii, non tamen facit illam conditionalem proprie; quia actu vel validam eam facit, si fiat digno, vel invalidam, si indigno. *Idem, l. c.*

(82). Quarta clausula additur rescriptis derogatoriis privilegiorum, his verbis concepta, *non obstantibus quibuscumque privilegiis sub quacunque verborum forma concessis*. Hic nota quod h. clausula privilegiis insertis juri comm. non derogatur, nisi specialis fiat derogatio. Item excipiuntur privilegia, quæ ita concessa sunt, ut per nullam constitutionem revocata censeantur, nisi ipsorum fiat expresse mentio. Excipiuntur 3 privilegia concessa per modum contractus, v. g. in compensationem meritorum, quia in hoc casu jus acquiritur privilegio; juri autem alicui quæsito derogari, non nisi ex gravi causa potest; opus igitur erit speciali mentione illorum, ut deroga-
tum illis velle supponi possit. *Idem, ibidem.*

(83). Quantum vero ad rescriptorum in-

terpretationem, sequentes regulae præ ocu-
lis habendæ sunt.

Regula 1. Interpretatio rescriptorum re-
gulariter facienda est secundum propriam,
et communum uso, præsertim curiæ, ex qua
emanant, receptam significationem verbo-
rum; nam in hoc sensu censetur locutus
fuisse princeps.

Regula 2. In dubio, quando non constat
de contraria voluntate rescriptentis, intel-
ligi et explicari debent secundum jus com-
mune. Ratio est, quia non censetur Papa,
vel princeps velle decernere aliquid, quod
sit juri communi contrarium, nisi expresse
ei derogat per clausulam *non obstante tali lege*, etc. Hinc casu, quo ordo aut con-
structio verborum in rescripto *justitiae* aliam
explicationem, et sensum non admittit, nisi
qui contrarius sit juri communi, potius
præsumendum est, errore scriptoris verba
fuisse transposita, vel aliter mutata.

Regula 3. In rescriptis *justitiae* stricta in-
terpretatio fieri debet. Ratio est, quia per
illa detrahitur jurisdictioni ordinarii. Hinc
de casu vel de persona, ad casum vel per-
sonam non sunt extendenda.

Regula 4. Rescripti verba ita interpre-
tanda sunt, ut quam minime præjudicetur
aliis eorumque juri quæsito; quia con-
cessiones principis semper sunt intelligen-
dæ, ut nemini noceant, nisi quantum ex-
pressum est. Hinc porro in rescriptis *justitiae*,
nomine *clericorum* non venit episcopus
aut religiosi; nomine *populi*, si is est in-
terdictus, non veniunt clerici.

Regula 5. Dispensationes regulariter
strictæ interpretari debent. Quippe sunt re-
laxationes quædam juris communis et con-
tra jus; adeoque strictam patiuntur inter-
pretationem.

Excipitur 1. Si dispensatio concessa sit
ex motu proprio, publicæ utilitatis intuitu.
2. Si, extensione non admissa, reddatur
inutilis talis dispensatio. 3. Si ea, ad quæ
extenditur, sit accessoria, et inseparabili-
ter connexa concessio. Schmalzgrueber, l.
cit., § 4, n. 24 et seqq.

(84). Quoad vero executionem rescripto-
rum altinet; quæri merito potest, quodnam
rescriptum præferendum, et executioni
mandandum, quando super una eademque
causa duo, vel plura rescripta sunt impe-
trata? In hoc casu distinctione res resolu-
tionem suscipit; vel enim utrumque res-
criptum est speciale, vel utrumque gene-
rale, vel unum generale, alterum speciale.
¶(85). Priori casu, si posterius mentionem
fecit prioris sibi contrarii, isti derogatum
censebitur per posterius; si mentionem
non fecerit, prævalebit prius; et secundum,
si sit rescriptum *gratiae*, ob subreptionem
erit nullum; si vero rescriptum *justitiae*, per
exceptionem repelli poterit, si intra annum
hæc opponatur; nam si post annum, con-
valescit posterius, et evanescit prius.

(86). Ad alterum casum deveniendo, vi-
dendum, an unum ex illis sit magis spe-
ciale, an neutrum. Si unum est magis spe-
ciale, illud prævalebit. Si vero neutrum sit

speciale magis quam alterum, prius imperatum prævalebit posteriori, nisi hoc munitum sit clausula, qua priori derogetur.

(87. Ad tertium, quando nempe unum est generale, alterum speciale; speciale derogat generali quantum ad ea, quæ in speciali specialiter, et contraria contentis in generali exprimuntur, vel in generali non exprimuntur, licet prioris mentionem non faciat, prout statuitur cap. *Sicut 1*, et cap. *Pastoralis 14*, h. tit. *De rescript.*; Schmalzgrueber, *ibid.*, § 6, n. 35.

(88. Tandem ut de vitiis rescriptorum nonnulla attingamus, illud pro comperto habeto, pluribus modis vitiari, et suspecta reddi posse, nempe : 1, Si emanarunt contra jus commune, non addita clausula derogatoria ejusdem, quippe non est verisimile id a rescribente fieri voluisse; adeo ut tale rescriptum sit saltem suspectum, ne dicimus suppositum; 2, si emanarunt contra consuetudinem legitime præscriptam, et stylum curiæ, et speciali clausula non sit munita; 3, si per illud lœdatur jus quæsi-

(148). Si rasura reperiatur in loco non substanciali, adeoque nec suspecto, rescriptum idcirco non redditur vitioum, v. g. si adsit rasura in narratione seu præfatione rescripti; idque patet ex cap. *Ex litteris 3*, De fid. instr. ubi, cum quedam litteræ arguerentur falsitatis, eo quod in narratione facti abrasæ fuisse, respondit Pontifex, *quod propter abrasionem illam litteræ judicari falsæ non possunt*. Insuper non vitiatur rescriptum, quando rasura est modica, seu paucarum litterarum non mutantium ordinarium sensum; vel quando ex precedentibus, ac subsequentibus verbis, aut aliis hujusmodi rescriptis satis appareat, rasuram suspectam non esse, nec aliter scribi debuisse. Cæterum quænam rasura sit modica, et quando sensus rectius percipi valeat, judicis arbitrio relinquitur. Reichenstuel, ad tit. *De rescript.*, § 9, n. 225 et seqq.

Sed ad majorem rei distinctionem hæc habe. Quando abrasio in litteris Apostolicis facta fuit a cancellario, seu alio ex officialibus curiæ et manifestum est, eam non inducere falsitatem... Nec distinguitur hoc casu, an rasura sit in loco suspecto, quia nihilominus cum appareat facta ab officiali, non reddit falsum rescriptum.

Si vero certum est, abrasionem fuisse factam ab impetrante vel utente, (tunc) modica quælibet rasura in litteris Apostolicis, etiam si unius syllabæ, unius litteræ vel puncti, reddit eas falsas, et sic radens est falsarius et excommunicatus... (Unde) hodie præceptum est, ut in litteris D. Papæ nec in magno numero, nec in modo audeat quis manum apponere, etiam litteram unicam, vel diuinam, vel punctum unicum addendo, cancellando, diminuendo, componendo, aut mutando, exceptus officialibus, quibus hoc permisum est, alioquin manum apponens, ex canone lato in curia, ipso facto sententiæ excommunicationis incurrit, quæ non potest per aliquem citra Sedem Apostolicam relaxari, et tales difficillime absolvuntur sine poena. Fagianus, ad cap. *Ex conscientia, De crimine falsi*, u. 6 et seqq.

Excipiunt Nav., man. c. 27, n. 62; Sayr., lib. III, c. 50, n. 11, et alii apud Palao, part. VII, n. 3, si hujusmodi rasura non immutatur sensus litterarum a Papa intentus; nam tunc radente, ob parvitudinem materiæ a poenâ falsiorum excusat. Nique obstat, quod in privilegiis Summo Pœnitentiario concessis, contentum erat, ut posset absolvere

tum tertio, et rescriptum de eo mentionem non faciat, quia concedens, nisi hoc exprimat, non præsumitur alterius juri per rescriptum suum derogare; 4, si per aliquod rescriptum justitiæ uni vel pluribus certis judicibus committerentur omnia negotia tam præsentia quam futura, cap. *Ad hæc*, b. tit. *De rescript.* Siquidem per ejusmodi rescriptum nimium præjudicaretur potestati judicis ordinarii, quod præjudicium Papa facere non præsumitur; 5, si in rescripto committatur aut mandetur aliquid insolitum, nimis durum, alienum a recta ratione, aut contra publicam utilitatem, cap. *Si quando 5*, h. tit. 6; si rescriptum contineat manifestum et inexcusabile peccatum, vel errorem in latinitate; cum enim ejusmodi rescripta per manus multorum officialium transeant, non est verisimile illos non corrixisse vel emendasse errorem, si illud rescriptum emanasset ex curia; 7, si contineat rasuram, literam, cancellationem in loco suspecto seu parte rescripto substantiali (148). Si careat debita forma aut

ah excommunicatione, quæ ex mutatione verborum incurrit, litteræ sensu non mutato; quia ante Clementem VIII, in hac clausula Bullæ *Cœnæ addabant Pontifices : Excommunicamus eos qui mutationem punctum aut litteram, etc.*, quæ verba postinodum omissa sunt, utpote non inducentia mutationem, quæ falsitatem constitutat. Schmalzgrueber, ad tit. *De crimine falsi*, n. 39.

Quæritur amplius hic, an poenas, ut supra, incurrat etiam is, qui litteras Apost. juxta mentem Papæ corrigit, ut si petita sit dispensatio in impedimento affinitatis, et notarii errore consanguinitatis, vel pro diœcesi Eystetrensi, Ratisbonensis expressa sit? Quamvis cavendum omnino sit, ne correctioni tali casu fiat auctoritate propria, sed potius per notarios et officiales curiæ, casu tamen, quo propria auctoritate est facta, probabiliter poenæ falsiorum a sic emendant non incurrentur, ut recte Sayr. Reginald. Bonacina, Palao, Diana, Wiestuer, Schmier tenent; quia hujusmodi immutatio non est propria falsificatio, cum falsum tollat, et litteras veras reddat; quod videtur conforme intentioni et concessionis Papæ. Ita in terminis Schmalzgrueber, ad cit. tit. *De criminis falsi*, n. 42 et 45.

Prosequendo hic inserere per Fagnanum tradita: Quando et dubium est, a quo facta fuerit abrasio, (tunc) rasura paucarum litterarum facta in loco non suspecto non reddit litteras falsas, alias sensus... quia quando rasura reperiatur in loco non suspecto, præsumitur facta per officialeum, secus vero si reperiatur in loco suspecto, quia præsumitur facta per impetrantem, seu utente, et ideo talibus litteris fides non adhibetur. » Fagn., ib. uuu. 14 et 19.

Prædicta (porro) procedunt, si litteræ Apostolicæ sint redditæ aperæ; secus vero si clause, quia tunc non nocet rasura in quocunque loco sit, et est communis conclusio, ut dicit Mar. Soc. qui tamē eam limitat et bene, dummodo character in loco rasuræ non sit ab alio multum disformis, alias sensus; præsertim si esset magna, et notabilis rasura, et esset in loco suspecto, nec fiat aliqua mentione intentus de correctione; cum eo casu præsumi posset, sigillum esse adulterinum, quod esset falso apposatum, vel quod forte aliquo ingenio litteræ essent disigilatae, et rasura conimissa, et postea sigillata; sed si intus eadem manu, et forma tincturæ fieret mentione de abrasione, secus esset dicendum. » Idem, l. c., n. 18 et seqq.

solemnitate, quæ in praxi aut stylo curiæ recepta est, v. g. est stylus curiæ Romanæ, ut Pontifex in suis rescriptis patriarchas, archiepiscopos, episcopos, *Fratres*; reges autem, principes, et alios cujuscunque ordinis, sive clericos, sive laicos, *filios* appellat; et cum uni tantum personæ rescribitur, numquam sit usus numeri pluralis; quæ si in rescripto aliquo neglecta fuerint, illud censetur falsum. Schmalzgrueber, loc. cit., § 3, n. 13, et § 2, n. 9.

(89). Errores in rescriptis quoad spectat: si irrepserint in nomine vel cognomine, modo de persona constet, rescriptum non vitiatur. Sanchez, *De matrim.*, l. viii, disp. 21, num. 37, quippe quod conceditur non propter nomen, sed propter personam supplicantis, et qualitates ipsi intrinsecas. Reiffenstuel, ad tit. *De rescript.*, § 9, num. 220.

(90). Error vero diœcesis, quando per rescriptum fit *delegatio causæ*, nempe ordinatio diœcesis, vitiatur rescriptum, ex cap. significante 14 h. tit. quippe in h. casu persona delegati attenditur. Additur vero notanter, quando per rescriptum fit *delegatio causæ*. Nam quando ad præviām supplicationem partis ipsemēt Pontifex gratiam concedit, v. g. actualiter cum aliquo dispensando, jam constat de mente concedentis, ac proinde non obest error in nomine vel prænomine diœcesis, modo constet de corpore. Reiffenstuel, loc. cit., num. 221 et seqq.

(91). Idem vitiatur rescriptum per subptionem, vel obreptionem, ut videre est apud Lucium nostrum hic supra, n. 27 et seqq.

(92). Quæres hic, an subsistat rescriptum,

in quo ex duabus causis, simul et copulatively allegatis, una sit vera, altera falsa? ¶. Probabiliter subsistere, dummodo causa, quæ vere allegata est, sufficiat de jure et stylo curiæ ad impetrandam gratiam rescripto ejusmodi concessam, et altera, quæ falso allegata est, non sit de substantia rescripti, et causa finalis unica. Porro, an aliqua causa finalis sit, an vero impulsiva tantum, si id verbis rescripti non satis constet, arbitrio judicis definiendum erit. Quod si, omnibus consideratis, remaneat dubium, benignius sentiunt, qui tali casu docent, in omnibus litteris gratiōsis, ex duabus causis, unam tacitam, vel falso expressam censendam esse potius impulsivam tantum, ex generali principio, quod in dubio præsumendum sit pro valore actus, ubi in nullius præjudicium cedat

(93). Aliud dicendum, quando unica solum causa in rescripto exprimitur, nam hæc, finalis, non impulsiva censeretur debet; consequenter, si falsa illa sit, irritum erit rescriptum, quippe concedens, non censetur velle facere gratiam sine aliqua causa vera; ut patet ex clausula apponi solita, si *preces veritate nitantur*: adeoque, non subsistente causa, rescriptum fit irritum. Schmalzgrueber, loc. cit., § 3, n. 18 (149).

(94). Quæres ultimo, an rescripta videntur per errorem adiectæ qualitatis? ¶. Cum distinctione an talis qualitas sit adiecta per modo *taxationis*, vel *restrictionis* et *determinationis*, an per modum *demonstrationis* et *indicationis* tantum. Priori modo rescriptum corruit; secus si per modum *demonstrationis*. Idem, ibid., n. 19.

Sed hæc satis sunto.

RESERVATIO CASUUM.

SUMMARIUM.

1. Reservatio casuum quid sit? — 2. Casus reservatus quid sit? — 3. Per actum reservationis principaliter, ac directe affectur solummodo persona confessari, ejus jurisdictionem arctando ac ligando, et indirecte solum persona ipsius pœnitentis. — 4. Regulares intra diœcesim episcopi approbatib; possunt absolvere pœnitentes alterius diœcesis a casibus in diœcesi dictorum pœnitentiū reservatis, si non sint reservati in diœcesi in quo confessiones audiunt. — 5. An id possint etiam alii confessari sacerdotes sacerdotes? — 6. Certum est dari in Ecclesia Dei potestatem reservandi aliqua peccata. — 7. Sola peccata mortalia graviora et atrociora, externa, certa ac opere consummata reservari solent ac debent. Unde reservatio non est facienda, sicuti excommunicatio major est ferenda pro venialibus aut mortalibus iam confessis. — 8. Potestas reservandi peccata et casus residet in Summo Pontifice respectu totius Ecclesiæ. — 9. Item in episcopis respectu suarum diœcesum, pro quibus veniunt etiam omnes prælati habentes proprium independens territorium, et jurisdictionem quasi episcopalem. — 10. Item in prælatis regula-

ribus anciortatem quasi episcopalem habentibus. — 11. Nullatenus tamen possunt casus reservare superiores locales. — 12. Neque parochi in suis parochiis. — 13. Papa ordinarie nullum peccatum mortale sibi reservat nisi propter annexam excommunicationem sibi itidem reservatam. — 14. Aliquoties tamen Papa sibi reservat peccatum aliquod absque ulla excommunicatione annexa. — 15. Quinam autem sint casus Papæ reservati? remissive. — 16. Qui sint casus ab episcopis sibi reservati? et adducuntur casus reservati in hac Alexandrina diœcesi. — 17. Quinam sint casus, qui reservari possunt a prælati regularibus pro suis respective subditis; remissive. — 18. Casus regulares a Clem. VIII limitati et recensiti sunt tantum undecim. Nec possunt generales pro tota religione sine consensu capituli generalis, nec provinciales pro suis respective provinciis sine consensu capituli provinciali aliis ab illis reservare. — 19. Nec tenentur dicti prælati regulares omnes illos undecim reservare, sed possunt vel omnes, vel aliquos solum reservare. — 20. In nostra tamen Seraphica religione sunt omnes undecim reservati, quibus capitulum generale addidit pollutionem voluntarie

debet. Alia regula est, si tacetur vel exponitur falso causa tantum impulsiva, valet dispensatio: secus vero si causa esset motiva, ita ut siue ipsa superior minime dispensasset. Ita D. de Ligurius, *Theol. mor.*, lib. i, *De legib.*, n. 185.

procuratam, si forte non contineatur sub lapsu carnis opere consummato, et inobedientiam contumacem. — 21. In casu reservati in nostro Seraphico ordine sunt novemdecim. — 22. Affertur dicti casus reservati in nostro ordine. — 23. Provinciales tamen non tenentur omnes dictos casus sibi solis reservare, sed possunt sibi reservare, aut omnes, aut eorum aliquot, prout subditorum utilitati expedire in Domino judicaverint. — 24. Regulares non exempti subjacent casibus ab episcopo reservatis. — 25. Episcops non debet sibi reservare solutionem illorum, qui non communicant in Paschate, sed eis potest penas pecuniarias, aut etiam excommunicationis injungere. — 26. Non debent episcopi sibi reservare solutionem eorum, qui non solvunt locis pii, id, quod ratione administrationis, vel alia de causa debent, quia hi remedii juris cogendi sunt. — 27. Pénitentiari cathedralium non possunt absolvere penitentes a casibus episcopo reservatis sine speciali ejus licentia et concessione. — 28. Nec possunt facultatem sibi concessam aliis delegare. — 29. Neque possunt pénitentes a censuris et casibus reservatis sibi concessis absolvere, non audita integra confessione sacramentali. — 30. A casibus reservatis, sive Summo Pontifici, sive episcopis sive prælatis regularibus, quinam, et a quibus possint absolvere, vel non? remissive. — 31. Quando et quomodo urgente necessitate celebrandi seu communicandi, possit pénitens absolvere ab inferiori confessario a peccatis reservatis habentibus etiam adnexam censuram reservatam? ad num. 34. — 35. Pénitens habens unicum peccatum reser-

1. Reservatio casuum est negatio jurisdictionis ad aliquod peccatum absolvendum. Est in re communis. (2. Hinc casus reservatus est peccatum cuius absolutio non permittitur cuivis simplici et inferiori confessario, sed ea reservatur, et manet penes superiore illius simplicis et inferioris confessarii, aut penes alterum confessarium a superiore ad id specialiter delegatum. Ita in re communis.

(3. Dicitur autem nota : *Cujus absolutio non permittitur cuivis simplici et inferiori confessario*, sed denotandum, quod per actum reservationis principaliter ac directe afficitur solummodo persona confessarii, ejus jurisdictionem arctando, ac limitando, et indirecte solum persona ipsius pénitentis, eo quod a tali confessario ob defectum jurisdictionis a casu reservato absvolvi non possit. Sic inter alios recte notat Fagn., in cap. *Omnis utriusque sexus* 12, De pénitentiis et remissionib., n. 78 et seqq.

(4. Hinc pénitentes confluentes ex alia diocesi cum peccatis in ea reservatis possunt absolvere a confessario regulari in diocesi, in qua est approbatus, si in ipsa talia peccata non sint reservata, et tales pénitentes in fraudem reservationis pro obtinenda absolutione ad eam non confluxerint. Sic expresse Clemens X, constitut. incip. *Superna*, § 6, ibi : « Decernimus et declaramus... posse regularem confessorem in ea diocesi in qua est approbatus, confluentes ex alia diocesi a peccatis in ipsa reservatis, non autem in illa ubi idem confessor est approbatus, absolvere, nisi eosdem pénitentes noverit in fraudem reservationis pro absolutione obtinenda migrasse. » Posse enim regulares intra diocesim episcopi ap-

vatum sine ullis aliis, potest absolvere directe a confessario inferiori in articulo mortis. At vero iungente necessitate celebrandi, seu communicandi, nec directe, nec indirecte; et quid in tali casu sibi consulendum, ad num. 36. — 37. Qui confitetur confessario potenti directe absolvere a reservatis, et inculpabiliter obliviscitur alicujus reservati, potest postea a quoque confessario directe absolviri ab illo reservato oblitio. — 38. Qualiter possit absolvere pénitentem, qui cum peccatis non reservatis habet caenam reservatum a se ignoratum, et bona fide confitetur confessario non habenti facultatem in reservata, nec percipienti illum casum esse reservatum. — 39. An et quando possit absolvere a confessario inferiori pénitentem habens peccatum reservatum invincibiliter ignoratum esse tale? — 40. Confessarius inferior dubitans, sive dubio juris, sive facti, sive dubio positivo, sive negativo, an peccatum a pénitente confessum sit reservatum? judicare potest in favorem pénitentis quod non sit reservatum, et ipsum absolvere. — 41. Adducitur et absolvitur objectio. — 42. An si post confessionem talis peccati dubii, pénitentia certo cognoscat suum peccatum revera fuisse reservatum, tenetur recurrere ad confessarium habentem facultatem in reservata? — 43. An et quando possit absolvere qui obtinuit facultatem, ut absolvatur a reservatis, si post obtinam talem facultatem, iterum committit alia reservata? — 44. Pueri usum rationis habentes ante annos pubertatis, incurruunt casus reservatos. — 45. Alia de casibus reservatis, cum Addit. ex al. manu, ad num. 58.

probantis absolvere etiam pénitentes alterius diocesis, jam expresse declaraverat sac. conc. Conc., apud Fagn., lib. v *Decret.*, in cap. *Omnis*, De pénitentiis et remissionib., n. 79, quia ipsi habent jurisdictionem a Papa, ex Clement. *Dudum*, § *Statusimus*, De sepulturis, ut notat *Glossa*, in cap. 2, *Ante figurationem casus*, De pénitent. et remissionib. in 6, cujus jurisdictione non restringitur ad limites alicujus territorii, cap. *Cuncta per mundum* 17, caus. 9, q. 3, sed universus orbis est sua diocesis, c. *Per principalem* 21, ead. caus., et qu. ut cum aliis observat Fagn., loc. cit.

(5. An autem possint similiter dicti pénitentes confluentes ex alia diocesi sic absolvere a confessario seculari? Negant cum aliis Fagnanus, loc. cit., n. 70; Sotus, in *Sententiar.*, dist. 18, q. 2, art. 4; Medina, lib. I, cap. 10; Graffius, lib. IV, cap. 18, n. 56, et alii. At vero affirmat jam communis doctorum sententia cum Cajetano, Henriquez, Suarez, Vasquez, Bonacina, Cabassutio, *Juris canon. theoria et prax.*, lib. II, cap. 12, ubi solidas adducit rationes, ac dicit, quod constans usus, et regula receptissima est in omni causa delicti judicandum esse reum secundum jura ipsius loci, ubi judicatur idem reus. Authentic. Qua in Provincia, cod. *Ubi de criminis agi oportet*, cap. *Placuit* 4, caus. 6, qu. 3, cum similibus. Et sic Pontas, verb. *Casus reservati*, casu 12 et 15; Felix Potestas, tom. I, part. IV, c. 3, num. 3307; Matthæus, *Commentaria confessarii*, lib. I, cap. 8, n. 5 et 6, et ulii passim, ac servat universalis praxis, et consuetudo, qua est optima legum interpres. L. Si de consuetudine 37, §. *De legib.*, c. *Cum dilectus* 8, *De consuetudin*. Et ratio

est, quis est fere impossibile, quod confessarius possit cognoscere omnes penitentes, an sint diocesani, vel non; et scire omnes et singulos casus reservatos in diocesibus eorum, qui ad se confessionis gratia confluunt, ad quod teneretur, si eos non posset absolvere. Quod tamen, ut nimium onerosum, ac fere impossibile, nullus episcopus ab iis, quos ad confessiones excipiendas admittit, solet exigere; tum quia in hoc par videtur ratio de confessario seculari ac de regulari: si ergo id potest regularis, poterit etiam confessarius secularis, quia ubi eadem est ratio, eadem est juris dispositio. L. *Ideo* 27, ff. *De legib.*; l. *Illud.* 32, ff. *ad leg.* *Aquil.*, et cap. *Inter corporalia* 2, *De translation.* episc. Cum ratio legis sit anima legis; l. *Cum ratio* 7, ff. *De bonis damnator.* Non possunt tamen tales penitentes absolvere a dictis casibus reservatis tam confessarii regulares quam secularis, si consulto, et ex industria veniant ad eos pro obtinenda absolutione in fraudem reservationis a proprio episcopo factae, ut expresse declarat Clemens X, in d. const. incip. *Superna*, per verba adducta sub n. 4. Fraus enim et dolus nulli patrocinar debent, cap. ex litteris 2, *De dolo et contumacia*, c. *Sedes* 15, et cap. *Ex tenore* 16, *De rescript.*, cap. *Tua* 12, *De clericis non resident.*, cap. *Officij* 14, *De testam.* L. *In fundo* 38, *De rei vindicat.* L. *Cum*, n. 8, ff. *De transaction.* L. *Si legatarius* 24, cod. *De legis*, cum similibus.

(6). Certum esse dari in Ecclesia Dei potestatem reservandi aliqua peccata a superioribus, a quibus inferiores confessarii absque speciali licentia et facultate extra mortis periculum absolvere non possunt, patet hoc praeter continuam proximam, et sensum universalis Ecclesiae ex verbis Christi Joann. xx, 13, ibi: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, resenta sunt*, et ex conc. Trid., sess. xiv, cap. 7, ibi: « Magnopere ad Christiani populi disciplinam pertinere sanctissimis Patribus nostris visum est, ut atrociora quaedam et graviora crimina, non a quibusvis, sed a summis duntaxat sacerdotibus absolverentur, » etc. Et infra: « Extra quem articulum mortis sacerdotes cum nihil possint in casibus reservatis, id unum penitentibus persuadere nitantur, ut ad superiores et legitimos judices pro beneficio absolutionis accedant. »

(7). Sola peccata mortalia graviora et atrociora, externa certa ac opere consummata reservari solent ac debent; unde reservatio non est facienda, sicut neque excommunicationis major non est ferenda pro venialibus aut mortaliibus jam confessis. *Communis*, cum Sporer, tom. III, part. III, c. 6, n. 730; Layman, lib. v, tract. 6, cap. 12, n. 3; Heinrich, disp. 6, *De penitent.*, n. 6 et seqq.; Mastrio, in *Theol. moral.*, disp. 31, q. 9, n. 224. Et ratio est, quia reservatio ab Ecclesia instituta est ad coercenda delicta atrociora et graviora, ut constat ex conc. Trid., sess. x, cap. 7; ibi: « Atrociora quaedam et

graviora crimina. Tum quia venialia et mortalia jam confessa sunt materia libera; unde cum non sint necessario confitenda, eorum reservatio esset inutilis.

(8). Potestas reservandi peccata et casus residet in Summo Pontifice respectu totius Ecclesiae. *Communis*, et certa. (9). Item in episcopis respectu suarum diocesum, pro quibus veniunt omnes prelati habentes proprium independens territorium et jurisdictionem quasi episcopalem. *Communis*, et certa. Sicque definitum est in conc. Trid., sess. xiv *De sacramento Pénitentia*, canon. 11, ibi: « Si quis dixerit, episcopum non habere jus reservandi sibi casus, nisi quoad externam politiam; atque ideo casuum reservationem non prohibere quominus sacerdos a reservatis vere absolvat, anathema sit. » (10). Item in prelatis regularibus auctoritatem quasi episcopalem habentibus, ut sunt generales et provinciales. *Communis*, et certa. Vide verb. *REGULARIS PRÆLATUS*, a n. 53 ad 56.

(11). Nullatenus tamen possunt casus reservare superiores locales. *Communis*, et certa. Vide dict. verb. *REGULARIS PRÆLATUS*, a n. 56 ad 59. (12). Item neque casus reservare possunt parochi in suis parochiis, quinimo neque possunt in confessarium sibi eligere sacerdotem non approbatum ab ordinario. Vide d. verb. *REGULARIS PRÆLATUS*, n. 59.

(13). Papa ordinarie nullum peccatum mortale sibi reservat, nisi propter annexam excommunicationem sibi itidem reservatam. *Communis*. (14). Dicitur autem notanter ordinarie, quia aliquoties Papa sibi reservat peccatum aliquod absque ulla excommunicatione annexa, ut fecisse Sextum V, in const. 91, contra male promotois incip. *Sanctum et salutare*, notant Lugo, disp. 20, *De penitentia*, secl. 2, n. 27; et Reiffenstuel, *Theolog. moral.*, dist. 9, q. 1, n. 5, et videri potest, in *Bullario Romano*, const. 91 dicti Pontificis.

* De hac reservatione vide Ligorium, i. vi, tract. 4, num. 580.

Nunc autem ex constitut. Benedicti XIV, quae incipit: *Sacramentum*, certo reservatus est Summo Pontifici sine censura casus, quando quis falso accusat sacerdotem innoxium de sollicitatione apud judices ecclesiasticos, sive per se ipsum, sive procurando, ut per alios calumnia inferatur.

Alium casum addit Ligorius, loc. cit., desumptum ab auctore libri, cui titulus: *Instruzione per li novelli confessori*, part. II, cap. 15, num. 306, nempe, si quis accipiat dona a regularibus utriusque sexus, nisi prius totum restituerit, si dona valeant pluris decem scutorum Romanorum, vel, si valeant minoris saltem partem, ad arbitrium penitentiarii. Sed immixto. Nam Clemens VIII, cuius constitutioni, quae incipit, *Religiosa*, innixa est haec doctrina, nihil aliud statuit, nisi ut qui contra interdictum accipiunt dona a regularibus, ad restitutionem teneantur, adeo ut restitutione ipsa realiter non facta, neque etiam in

*fbro conscientia absolvit possint. Ubi de reservatione hac seu recursu ad S. Sedem ne verbum quidem. Sed Summus Pontifex solum declarat incapacem absolutionis eum, qui cum restituere teneatur, nondum restituerit, ut videtur est apud Thesaurum, De pénis ecclesiasticis, verb. Munera, cap. 10, vers. Quod vero Clemens. Quam incapacitatem Benedictus XIV, citatus a Ligorio in suo opere, cuius titulus: Instruzione epratica per li confessori, cap. 13, num. 8, confirmat etiam relate ad card. pénitentiarium, § 26, suæ constit. quæ incipit, Pastor bonus, hanc tantum illi facultatem concedens, ut qui infra valorem decem scutorum ejusmodi munera acceperint, eis injuncta arbitrio ipsius inajorū pénitentiarii seu confessarii, per eum eligendi elemosyna, quæ in beneficium religionis seu conventus, cui de jure facienda esset restitutio, si caute fieri possit, absolvere, seu absolvit mandare possit *.*

(15). Quinam autem sint casus Papæ reservati? Vide verb. EXCOMMUNICATIO, art. 2, ubi referuntur excommunications ipsi reservatae in bulla Cœnæ, et art. 3, ubi referuntur excommunications ipsi reservatae extra bullam Cœnæ, et art. 4, ubi referuntur excommunications nemini reservatae: et verb. ABSOLUTIO, art. 1, ubi referuntur sex casus, dicti Clementini, ex quo de ejusdem mandato fuerint reservati intra Italiam et extra Urbem.

(16). Qui vero sint casus ab episcopis sibi reservati? inspiciendæ sunt tabulae casuum reservatorum pro qualibet respective diœcesi, et hic sufficiat adducere casus reservatos pro hac Alexandrina diœcesi in synodo celebrata, die 1, 2 et 3 Maii 1723, et sunt sequentes.

Primo, tentantes monialium pudicitiam, aut cum eis quoquomodo, sive factis, sive scripturis, sive verbis quocunque conceptis per se, vel per interpositas personas in honesta perpetrantes.

2. Qui infantes suffocaverint ob non adhibitam diligentiam, et detinentes in lecto infantes, qui nondum annum expleverint, non adhibita debita et necessaria cautela parvæ, ut dicitur, cunæ.

3. Qui infantes exponunt, vel exponi faciunt, præsentim locis piis, si habent, unde illos alere possunt, nisi eorum locorum damna resarciant.

4. Qui Deum hæreticaliter blasphemaverint, seu maledixerint aut opprobriosa verba in ipsum, vel sacratissimam Mariam, sanctosque omnes proferre ausi fuerint.

5. Homicidium per se vel per alios perpetrantes, sive quoquomodo auxiliantes et consulentes, et abortum procurantes, si ad hæc sequatur effectus, venenaque hominum mortifera componentes, vendentes, dantes ad malum fineu.

6. Steprantes virgines sub promissione matrimonii.

7. Qui ante contractum matrimonium in facie Ecclesiae cum sponsa copulam habuerint.

8. Qui sodomitam active vel passive commiserint, aut bestialitatis crimen perpetraverint.

9. Qui in primo vel secunde consanguinitatis gradu aut in primo affinitatis vel cognationis spiritualis incestum commiserint.

10. Qui Hebreis pecunias ad negotiationem dederint ad effectum participandi de eorum usuris.

11. Deponentes falsum, vel verum tacentes in notabile præjudicium alterius coram judice post juramentum præstitum,

12. Qui falsa instrumenta, aut fides falsas in grave damnum proximi confecerint vel subscripserint, ex quibus rei, vel famæ damnum sequatur, et nounisi refectis dannis absolvantur.

13. Differentes absque legitima causa solvere debita cujuscunque generis erga pia loca et propter quamvis piam causam, non absolvantur, nisi prævia solutione. Monemus propterea confessarios omnes, ut antequam pénitentes audiant, ab eisdem sciscientur, au sint debitores piorum locorum, et monasteriorum monialium ex aliqua causa, ad hoc, ut sciant, an sint in statu, ut illis absolutionem impetriri valent.

14. Componentes et in publico affigentes per se, vel per alios carmina satyrica, vel prosas, libellos famosos (vulgo Pasquinate, o Sonetti), quibus proximi famæ, dignitati seu existimationi detrahatur.

Tandem monemus parochos omnes et confessarium quemlibet, ademptam esse facultatem absolvendi complices in quocunque peccato mortali, et quod unusquisque tenetur habere apud se, et in confessario sive in loco, ubi confessiones audiiri solent, præsentem notam casuum reservatorum, sub pena suspensionis ab audiendis confessionibus.

(17). Quinam sint casus, qui reservari possunt a prælati regularibus, nempe generalibus et provincialibus pro suis respective subditis? Vide verb. REGULARIS PRÆLATUS, a n. 53 ad 55.

(18). Ubi observa, quod casus regulares a Clemente VIII limitati et ibi receusiti sunt tantum undecim, nec possunt generales pro tota religione, sine consensu capituli generalis, nec provinciales pro suis respective provinciis, sine consensu capituli provincialis alios ab illis reservare. (19).

Nec tenentur dicti prælati regulares omnes illos undecim reservare, sed possunt vel omnes, vel aliquos solos reservare, ut ibi a Clemente VIII statuitur. (20). In nostra tamen seraphica religione sunt omnes reservati, quibus capitulum generale addidit pollutionem voluntarie procuratam, si forte non contineatur sub lapsu carnis opere consummato, et inobedientiam contumacem, qualis esse declaratur: «Quando quis, tria monitione præmissa facta congruis intervallis, per diem naturalem inobedient perseverat.» Ita habetur in statutis generalibus Leodii impressis, et tradunt Henno,

l. iv. tract. *De penitentia*, disp. 8, q. 8, art. 2, concil. 2; Sporer, t. III, p. iii, cap. 6, sect. 2, q. 1, n. 716, et alii. (21. Imo, ut habetur in *Compilations statutorum Seminaria*, c. 7, § 2 et 3. Casus reservati in nostro seraphico ordine sunt novemdecim, et dicto § 2, sub n. 7, ut nullus ignorantiae locus sit, statuitur, quod provinciales casum reservatorum tabellam conficiendam, et in singulis conventibus publicandam current in hunc, qui sequitur modum.

Tabella casuum, qui generali et provincialibus reservantur.

(22. 1. Nomen Dei, aut Domini Nostri Iesu Christi, aut Deiparæ Virginis Mariæ blasphemantes.

2. Rebus sacris abutentes.

3. Quidquam in religionis detrimentum extra religionem palescientes.

4. Discordias patrum vel depositiones oratrorum manifestantes.

5. Calumniam in judicio cuiquam imponentes, vel ad faciendum inducentes.

6. Falso ac scienter quemquam accusantes, et accusantem revelantes.

7. Falsum testimonium deponentes, vel deponendum proeurrentes, aut alium quomodolibet infamantes.

8. Jurati veritatem negantes, et falsum affirmantes.

9. Ter debite moniti obedire renuentes.

10. Consummatum carnis peccatum quodcunque admittentes.

11. Denarios contra regulam accipientes, tenentes vel asservantes.

12. Rei sacræ vel notabilis furtum perpetrantes.

13. Religionis bona extra ordinem dono dantes.

14. Fratribus vel sacerdotibus vendentes, aut quovis modo alienantes.

15. Generalis vel provincialis, aut eorum secretariorum litteras, tum missas, tum accipiendas impedientes, frangentes, falsificantes, aut quomodolibet intercipientes.

16. Sigillum ordinis, vel cujusvis alterius prælati, aut personæ notabilis, falsificantes.

17. Libellum famosum facientes, fieri procurantes, inducentes, consulentes, projectantes vel publicantes.

18. Graviter quemquam percutientes, aut contra prælatum machinantes.

19. Carnes comedentes, quando Ecclesiæ vel Regulæ præceptio vetitum fuerit, nisi scriptam facultatem ob necessitatem a superiori ante impetraverint.

(23. Advertendum est tamen, quod provinciales non tenentur omnes dictos casus sibi soli reservare, sed possunt sibi reservare aut omnes, aut eorum aliquot, prout subditorum utilitati expedire in Domino judicaverint, ut patet ex verbis Clementis VIII, in cit. *Decreto relato*, sub verb. *Regularis prælatus*, b. 53. Unde, si non omnes,

sed solum aliquot sibi reservent, et aliorum solutionem aliis sibi subditis confessariis duxerint concedendam, expedit, ut in singulis conventibus eorum tabellam ad omnium notitiam publicari et asservari faciant.

(24. Regulares non exempli subjacent casibus ab episcopo reservatis. Silvester, part. i, verb. *Casus reservati*, cas. 2; La Croix, lib. vi, parl. ii, n. 1643, et alii.

(25. Episcopus non debet sibi reservare solutionem illorum, qui non communicant in Paschale, sed eis potest poenas pecuniarias, et etiam excommunicationis injungere, ut declaravit sacra congr. Concil. Nam propositis olim in ea dubitis :

I. « An episcopus adversus eos, qui temporibus ab Ecclesia statutis, ad confessionis et Eucharistiae sacramenta negligunt accedere, et poenas cap. *Omnis utriusque sexus*, De penitent. et remissionibus contemnunt; possit etiam ad excommunicationem procedere ?

II. « An pro satisfactione poenas pecuniarias pro loco applicandas injungere ?

III. « An expediatur talium solutionem sibi reservare ?

« Die 28 Jan. 1587 sacr. congr. ad primum censuit licere; nisi forte de proprii sacerdotis consilio ex rationabili causa communio ad tempus dilata fuerit. Ad secundum, posse injungi eleemosynas alicui pro loco applicandas pro hujusmodi excommunicatorum emendatione; ad tertium, non expedire; » lib. xviii *Decret.*, pag. 603; apud Monacell., tom. II, tit. 13, formul. 1, *Adnot. ad Decret. communionis quotidiana*, n. 17.

(26. Nec debet episcopus sibi reservare solutionem eorum, qui non solvunt locis prius id, quod ratione administrationis, vel alia causa debent, quia hi remedii juris cogendi sunt. Sic sacr. congr. *In Castren.*, 3 Febr. 1635, lib. xv *Decret.*, pag. 194; apud Monacell., loc. cit., n. 18.

(27. Pœnitentiarii cathedralium non possunt absolvere pœnitentes a casibus episcopo reservatis; nisi ipsem et episcopum talem specialem facultatem eis concesserit.

(28. Nec possunt facultatem sibi concessam aliis delegare. Neque possunt pœnitentes a censuris et casibus reservatis sibi concessis absolvere, non auditâ integra confessione sacramentali. Sic sacra congr. Concilii, in *Derthonen*, 5 Julii 1647, nam propositis in ea sequentibus dubiis :

(29. I. « An canonicus pœnitentiarius Ecclesiæ cathedralis possit absolvere a censuris et casibus, tam a jure episcopo reservatis, quam ab illis, quos episcopus sibi reservavit ?

II. « An pœnitentiarius dispensare possit tempore Quadragesimæ super esu ciborum cum infirmis et cum aliis habentibus alterationem medicorum absque speciali delegatione ab episcopo concedenda ?

III. « An pœnitentiarius facultatem, quam habet absolvendi pœnitentes a casibus sibi concessis, possit alteri confessario delegare, qui absolvat, prout idem pœnitentiarius ?

IV. « An poenitentiarius possit absolvere poenitentes & censuris et casibus reservatis sibi concessis, non auditia integra confessio sacramentali, sed tantummodo ab ipsis casibus reservatis et pro aliis poenitentes remittere ad alium confessarium?

« Sacra, etc., ad supradicta dubia respondit negative in omnibus; » lib. xviii Decret., pag. 346, apud Monacell., loc. cit., num. 19. »

(30). A casibus reservatis, sive Summo Pontifici, sive episcopis, sive praelatis regularibus quinam, et a quibus absolvere possint, vel non? *Vide verb. ABSOLVERE, ABSOLUTIO* per tot.

(31). Dictis adde, quod, urgente necessitate celebrandi seu communicandi, ad vietandum grave scandalum, et notam infamiae, non solum potest poenitens ab inferiori confessario absolviri directe a peccatis non reservatis, et indirecte a reservatis nullam habentibus adnexam censuram reservatam, juxta dicta sub verb. *JURISDICTIO*, num. 35, et verb. *Poenitentia sacramentum*, art. 2, num. 91, sed etiam id poterit in defectu superioris et confessarii habentis ad id facultatem, quamvis peccata reservata adnexam habeant occultam censuram reservatam, v. g. censuram reservatam excommunicationis ob occultam clerici percussionem, et ipse confessarius inferior neque in tali necessitate possit cum absolvere a tali reservata censura. Sic Layman, lib. v, tract. 6, cap 12, num. 10 cum Henr. Suarez, Coninch., et aliis ibi citatis, *La Croix post Busembaum* l. vi, par. 1, num. 1599; Sporer, tom. III, cap. 6, sect. 2, num. 753; Reiffenstuel, *Theolog. moral.*, tract. 14, dist. 9, qu. 2, num. 10; Diana, par. iii, tract. 4, resol. 104, par. v, tract. 13, resol. 10; Felix Potestas, tom 1, part. iv, num. 3123; card. de Lugo, *De eucharistia*, disp. 14, sect. 5, nu. 100 et 102 cum aliis ibi allegatis; Illusung., tract. 6, disp. 6, q. 7, art. 8, § 1, num. 137; Joan. de la Crux, *De excommunicat.*, art. 2, nu. 6; Matthæuc., *Cautela confessarii*, lib. i, cap. 33, num. 44, lib. ii, cap. 35, num. 24 et seq., ac cap. 36, num. 9 et 10, et plurimi alii dicentes, quod sic absolutus in tali necessitate, licet adhuc remaneat excommunicatus, possit licite celebrare aut communicare, cum sit recte dispositus. Et ratio est, quia absolutio a peccatis, et misericordia gratiae potest per accidens haberi remanente censura, cum gratia non sit incompatibilis cum ipsa censura, ut si ex inculpabili ignorantia aut inadvertentia poenitens censuram non confiteatur; vel confessarius inferior censuræ inscius aut ignorans, aut ex oblivione, seu aliter, eum solum a peccatis absolvat; ergo etiam si in tali casu urgentis necessitatis celebrandi, aut communicandi poenitens aliunde dispositus, in defectu superioris, aut confessarii potentis, scienter confiteatur confessario inferiori impotenti absolvere a censura reservata; quia pro tunc poenitens facit quantum potest, et lex ecclesiastica censuram imponens, non presumitur obligare cum tanto detimento.

(32). Quamvis enim regulariter, et per se loquendo non possit excommunicatus absolviri a peccatis nondum absolutus ab excommunicatione, per accidens tamen in supradicta et simili necessitate potest absolviri a peccatis nondum absolutus ab excommunicatione reservata occulta. Et ratio est; quia sicuti lex jejunii, et audiendi missam non obligat, cum jejunari et missa audiri non potest sine gravi damno, ita nec lex, quod absolutio excommunicationis occulta præmittatur absolutioni a peccatis, obligat, quando, vel cum gravi scando, et nota infamiae omittenda esset celebratio, seu communio, vel missa celebranda, et Eucharistia percipienda foret sine absolutione sacramentali; cum omnes istæ sint leges ecclesiasticae, quæ non obligant cum tanto detrimento. Nec ipse poenitens in tali necessitate potest prius etiam ab excommunicatione reservata occulta absolviri ab inferiori confessario, cum iste carens potestate ordinaria vel delegata, nequeat ex communione doctorum sententia absolvere nec ab excommunicatione occulta reservata etiam in casu necessitatis, nisi necessitas sit extrema propter periculum mortis, in quo quivis simplex sacerdos in defectu confessarii approbati, juxta dicta sub verb. *ABSOLUTIO*, art. 1, num. 48 et seq. potest absolvere non solum a peccatis, sed etiam a censuris quomodounque reservatis a concil. Trid., sess. xiv, *De sacr. Poenitent.*, cap. 7. Dictum autem fuit notanter ab excommunicatione occulta, quia in nostro casu, si excommunicatione sit publica, absolutio ab ipsa debet procedere absolutionem a peccatis, et non potest in necessitate celebrandi seu communicandi absolviri ab inferiori confessario; quia scandalum non esset, si poenitens publice excommunicatus non celebraret, aut non communicaret; sed potius si celebraret aut communicaret.

(33). Nec valet objicere, quod si hoc estet, excommunicatione non privaret usu et perceptione sacramentorum, contra expressam prohibitionem in c. *Cum illorum* 22, et cap. *Si quem* 59, *De sententia excommun.*, et similibus. Non valet, inquam, quia citati sacri canones, alitique similes privant utique usu et perceptione sacramentorum per se loquendo, per accidens autem, ut in supradictis casibus necessitatis urgentis, possunt illis non privare. Unde excommunicatus occultus in confessione integre, et cum dolore, ac vero proposito se accusans, in illis casibus recipere sacramentum et gratiam, sed non perciperet de indulgentiis; extra vero casus urgentis necessitatis, nec celebrare aut communicare posset, sed remanere sacram privatus sicut antea. Sic Joannes de la Crux, *loc cit.*, num. 6; Matthæuc., cit. lib. ii, c. 36, num. 10, et alii supracitati.

(34). Nec valet etiam objicere, quod si poenitens in tali urgente necessitate potest ab inferiori confessario absolviri etiam a reservatis habentibus adnexam censuram reservata, deberet etiam posse absolviri ab ipsa censura reservata, sicuti potest absolviri pos-

nitens in extrema necessitate articuli mortis. Non valet, inquam, quia magna intervenit differentia inter ultramque necessitatem; in extrema enim necessitate articuli seu periculi mortis nulla remanet reservatio, adeo ut quilibet simplex sacerdos, in defectu alterius jam approbat, possit iunctanquam cum omnimoda facultate approbatus, absolvere pœnitentem a quibusvis peccatis et censuris quomodocunque reservatis, ut expresse statuit concil. *Trid.*, sess. *xiv*, *De sacr. Pœnitent.*, cap. 7. Nec si convalescat, elapsa tali extrema necessitate, tenetur postea iterum confiteri aut comparere coram superiore pro nova absolutione impetranda, quia jam directe et plene absolutus est ab omnibus peccatis et censuris quomodocunque reservatis; et solum tenetur se sistere superiori in casu, quo fuerit irrelitus censura reservata, non ut iterum a censura absolvatur, cum jam in tali articulo fuerit pro foro interno ab ipsa directe et plene absolutus, sed duntaxat ut ipsius superioris mandatis pareat, pœnitentiam, vel remedium ab ipso accipiat, et in foro externo satisfactionem exhibeat: ex cap. *De cætero* 11, c. *Ea noscitur* 13, c. *Quo de his* 26, c. *Quamvis* 58, *De sent. excommunicat.*, et ex bulla *Cœmæ*, § *Cæterum*, juxta dicta in verb. *Absolutio*, art. 1, num. 53, 54 et 55. At vero in dicta urgente necessitate celebrandi aut communicandi, remanet adhuc reservatio, ita ut pœnitens in ipsa a confessario inferiore non absolvatur a peccatis reservatis, nisi indirecte, quatenus absolutus ratione concomitantia cum peccatis non reservatis directe absolutus ex vi absolutionis directe cadentis super ipsa peccata non reservata, cum non possit unum peccatum sine alio remitti; nam gratia sanctificans omnia expellit, ut habetur ex concil. Tridentino, sess. *xiv*, cap. 5. *De sacr. Pœnitentia*; et nullimode, nec indirecte, remaneat absolutus a censura reservata; ita ut ad differentiam absoluti in articulo mortis teneatur ipse se sistere superiori aut confessario prædicto necessaria facultate, ut ab ipso recipiat absolutionem directe a peccatis reservatis, a quibus fuit tantum indirecte a confessario inferiori absolutus, et a censuris reservatis, a quibus nullo modo fuit absolutus. Neque in tali urgente necessitate absolviri potest a simplici sacerdote nondum ad confessiones excipiendas approbat sicuti potest, absolviri pœnitens in extrema necessitate articuli seu periculi mortis, ut docent Gobat, tract. 7, num. 381; Palau, tract. 23, p. 15, § 7; Sporer, *loc. cit.*, num. 358, et alii recte dicentes, quod id non permittit usus et consuetudo Ecclesiæ; non enim in tali casu est par, nec tanta necessitas, ac in articulo mortis, cum in hoc articulo id solum permittat Ecclesia, et *Trid. conc.*, c. sess. *xiv*, *De sacram. Pœnit.*, c. 7. « Ne hac occasione aliquis peccat; » quod evenire non potest extra dictum articulum, extra quem concil. ipsum dicit, quod simplices sacerdotes nihil possint. Imo neque in ipso mortis articulo potest simplex

sacerdos absolvere, si adsit confessarius approbatus promptus ad confessionem moribundi excipiendam, ut dictum fuit sub verb. *Absolutio*, art. 1, num. 51 et 52.

(35). Pœnitens in extrema necessitate articuli seu periculi mortis, habens unicum casum reservatum, sine ulla aliis peccatis, sive mortalibus, sive venialibus, potest directe absolviri a simplici sacerdote seu confessario inferiori sine ullo onere comparendi coram superiore seu delegato, si convalescat, nisi habeat adnexam censuram reservatam, juxta superius dicta. At vero in urgente necessitate celebrandi seu communicandi, nec directe, nec indirecte potest absolviri a confessario inferiori: non directe, quia ad id facultatem non habet confessarius inferior; nec indirecte, quia nullum aliud habet, et confitetur peccatum non reservatum, ex cuius absolutionis vi per concomitantiam absolvatur; sed tunc debet sibi consulere, sicuti qui non habet, copiam confessarii, ut evadat in gratia per contritionem, sicque non praemissa confessione celebret aut communicet. Suarez, disp. 30, sect. 3; Layman, *loc. cit.*, cap. 12, num. 11; Felix Potestas, *loc. cit.*, num. 3125; Sporer, *loc. cit.*, num. 757, et, ipso teste, alii moderni passim.

(36). Consultius tamen est in tali casu ob difficultatem eliciendi actum contritionis, imo necessarium est, praesertim si velit pœnitens obtinere absolutionem indirectam ab ipso peccato reservato, putans se non esse sufficienter de ipso contritum, confiteri simul cum ipso aliquod peccatum veniale, vel mortale jam antea confessum; ut sic a d. confessario inferiori absolvatur directe ab istis et ratione concomitantia ex vi talis absolutionis, indirecte absolvatur ab ipso peccato reservato, alioquin nulla adesset materia idonea absolutioni directæ, nec consequenter indirectæ: et aliunde adimpleret preceptum de praemittenda confessione communioni, ad quod saltem per accidens esset astrictus etiam in tali casu, si putaret se non esse sufficienter contritum de ipso peccato reservato. Sic cum alii cardinalis de Lugo, *De eucharistia*, disp. 14, sect. 5, num. 98; Gobat, *loc. cit.*, num. 381; Sporer, *loc. cit.*, num. 358; Malthæuc., *Cautela confessarii*, lib. 1, cap. 8, num. 11, et alii, cum semper tamen onere comparendi coram superiore seu confessario ad id facultatem habente, ad obtinendam absolutionem directam, ut supra dictum est.

(37). Qui confitetur alicui potenti directe absolvire a reservatis, et inculpabiliter obliviscitur alicujus reservati, potest postea a quovis confessario directe absolviri ab illo reservato oblio. Sic Covarruvias, Coninch., Ledesma, Navarrus, Reginald., Arriaga, Lessius, Tambur., Lugo, Herinex, Gobat, Busemb., et alii xx, graves auctores cum Aversa, quest. 17, sect. 8, et Viva, quest. 11, art. 4 et 6, alique complures apud La Croix, lib. vi, part. ii, num. 1449 et 1693; Felix Potestas, tom. I, part. iv, n. 3309, cum Mastrio, Poncio, Diana, et com-

muniori doctorum, Matthæuc. *Cautela confessarii*, lib. 1, cap. 8, num. 13, testans de communi, sicuti, etiam tenet, et de communi testatur card. de Lugo. *De paenitentia*, disp. 20, sect. 7, num. 85 et seq. Et ratio est, quia jam ablata est reservatio ob intentionem implicitam virtualem seu interpretativam tam paenitentis quam confessarii, quia paenitens dum petit absolvit, virtualiter petit in quantum indiget, et confessarius intendit absolvere in quantum vi suæ jurisdictionis potest, et paenitens indiget, iuxta clausulam: *In quantum possum, et non indiges.* Atqui confessarius potest a peccatis reservatis absolvere, et paenitens indiget, ac absolvit vult ab omnibus peccatis, etiam reservatis, ergo tollitur omnis reservatio, etiam illius peccati inculpabiliter oblii. Limitant tamen valde probabiliter Gabriel, Angelus, Silvester, Rosella, Bonacina, cum Dicastillo, Suarez, Praeposito, et aliis in solo casu, quo absolvens intenderit eam reservationem tollere, quia ut cum aliis dicit Dicastill., *De paenitent.*, dist. 11, num. 14, non tollitur reservatio, si nulla fiat mentio reservatorum, nec adsit positiva intentio illam tollendi; cum tunc non videatur satisficeri intentioni superioris reservantis, quæ est, ut reservatum directe subjiciatur clavibus, siveque ratione reservationis explicata, medicina convenientis imponatur ab illo, qui in reservata habet potestatem.

(38). Paenitens, qui eum peccatis non reservatis habet casum reservatum a se ignoratum, et bona fide confitetur confessario non habenti facultatem in reservata, nec percipienti illum easum esse reservatum, absolvitur a non reservatis directe, et indirecte a reservato; cum onere tamen, quod, cognita reservatione talis casus, accedat ad confessarium habentem facultatem, ut ab ipso absolvatur directe. Si autem nullum aliud peccatum habeat et confiteatur solum ignoratum reservatum, tunc ab eo nec directe, nec indirecte remanet absolutus, ex defectu jurisdictionis confessarii, et materiæ paenitentis, super quam cadat absolutio directa; et bona fides excusat quidem ipsum a sacrilegio, non vero quin, cognita reservatione, teneatur illud confiteri confessario habenti facultatem in reservata, juxta dicta supra n. 33 et 34.

(39). Paenitens habens peccatum per se immediate reservatum sine adnexa censura, quamvis invincibiliter ignoraverit esse reservatum, non potest absolvit a confessario inferiori non habente facultatem in reservata: bene vero potest ab ipso absolvit, si peccatum non ratione sui, sed solum sit reservatum ratione adnexæ excommunicationis invincibiliter ignoratae. Sic communior et verior doctorum sententia. Et ratio differentia est, quia reservatio non est pena paenitentis, sed restrictio jurisdictionis confessarii ipsum immediate respiciens, ejusque manus totaliter ligans, itaque sive peccator sciat, peccatum esse reservatum, sive non, semper fit confessarii jurisdictionis restricta. Excommunicatione vero est pena

immediate respiciens paenitentem, quæ ab ignorantie inculpabiliter non incurritur, textu expresso in cap. *Si vero 4*, De sent. excommunicat., cap. *Ut animarum 2*, De constit. in 6; 1. *Si ignorans 50*, ff. *Locati*, cum similibus; adeoque quamvis committens tale peccatum reservatum ratione excommunicationis ei adnexæ, coram Deo graviter peccet, tamen apud Ecclesiam non ligatur ipsa excommunicatione invincibiliter ignorata: cum ad ipsam incurrendam requiratur contumacia, quæ non adest in invincibiliter ignorantie esse tali peccaminose actioni adnexam a lege ecclesiastica excommunicationem.

(40). Confessarius non habens facultatem in reservata, dubitans post debitum examen, an peccatum a paenitente confessum, sit reservatum, sive dubium sit juris, v. g. an sit lex reservans tale peccatum; sive dubium sit facti, v. g. cum scilicet quidem tale peccatum, puta homicidium, abortum procuratum, adulterium, et hujusmodi, esse a lege reservatum, sed dubitatur, an fuerit commissum, vel simpliciter, vel secundum circumstantias, seu conditiones, quibus est reservatum, an revera sit homo occisus, an advertenter et deliberate, an ex pharmaco prebito sit revera secutus abortus, an femina cognita, sit ligata vel soluta, sit consanguinea aut affinis, et hujusmodi: in utroque dicto dubio, sive dubium sit positivum, cum scilicet, adsunt rationes probabiles pro ultraque parte, sive dubium sit negativum, cum videlicet pro neutra parte adsunt rationes probabiles, potest prudenter judicare in favorem paenitentis, quod tale peccatum non sit reservatum, et ipsum absolvere; sic communis doctorum in casu dubii positivi, et satis communis in casu dubii negativi, teste Sporer, loc. cit., n. 733, cum Henriquez, Suarez, Sanchez, Bonacina, card. de Lugo, Diana, Tamb. aliisque ibi citatis; Felix Potesas, tom. I, part. iv, c. 5, n. 331, cum Mastrio, Leandro, Arsdokin, et aliis ibi allegatis; La Croix post Busemb., lib. vi, part. ii, n. 1599 in fine, et n. 1604, cum aliis ibi citatis; Gobart, tract. 7, num. 356, cum aliis ibi adductis. Et ratio est, quia res tam odiosa, ut reservatio, non est extendenda ad casus dubios, sed ad soles claros et perspectos, ac certe reservatos, arg. c. *Odia 15*, De regul. jur. in 6. Tum quia semper in dubiis benigniora preferenda sunt. *Semper 56*, ff. *De regul. jur.*, ac in re dubia benignorem in interpretationem sequi non minus justius quam latius est. L. *Ea qua 192*, ff. *end.* *De regul. jur.*, et in ambiguis rebus humaniorem sententiam sequi oportet; l. *Si fuerit 10*, ff. *De rebus dubiis*.

(41). Nec valet objicere, quod Clemens VIII, an. 1601, die 9 Jan., prohibuit absolutionem a casibus non scilicet clare, sed etiam dubiis contentis in bulla *Cœnæ*, aduenque, etc. Non valet, inquam, quia idem Clemens moderavit illud suum primum decretum per aliud editum die 29 Nov. 1602, in quo ea de re omisit illas particulas clare vel dubi-

contentis, quod confirmat nostram sententiam de certitudine requisita ad reservacionem, ut cum multis tradit Gobat, *loc. cit.*, n. 337; La Croix, *loc. cit.*, n. 1604; Verriell., tract. 8, q. 16, et Felix Potestas, *loc. cit.*, n. 3313, testans de communi.

(42. An autem si post confessionem ejusdem peccati dubii apud confessarium carentem potestate in reservata, paenitens certo cognoscat suum peccatum revera fuisse reservatum, teneatur tunc recurrere ad habentem facultatem? Negant absolute Gobat, *loc. cit.*, num 338, et alii apud ipsum, Mastrius, Leander et Sporer, *loc. cit.*, n. 714, et alii, quia, dicunt ipsi, absolutio non fuit data sub conditione: « Nisi postea constet peccatum esse vere reservatum, » sed absolute, atque tanquam sub eo dubio revera non reservatum, jam directe absolutum et remissum fuit; ex presumpcta enim voluntate superioris, quandiu peccatum est dubium, relinquitur jurisdictione, cum non censeatur yelle reservationem in dubio, nisi exprimat. Affirmant autem absolute alii civitati et seculi a Felice Potestate, *loc. cit.*, n. 3312, etsi tale peccatum erat reservatum ratione sui, et non ratione censuræ adnexæ, tenet recte La Croix, *loc. cit.*, n. 1693, citans etiam card. de Lugo, disp. 20, a n. 20. Ita ratio est, quia sicut in casu necessitatis, aut si quis bona fide per inadvertentiam fuisset ab inferiore absolutus, reservatio non esset sublata, sed teneretur paenitens, elapsa necessitate et cognito errore, recurrere ad superiorem; ita, et in hoc casu, sicut dictum est supra n. 33, 34 et 35, et sub verb. **POENITENTIA SACRAMENTUM**, art. 2, n. 129, de peccato confessio ut dubio, et postea cognito ut certo; quæ sententia affirmativa est in praxi tenenda, quamvis sit probabilis etiam prima opinio negativa, ut assent La Croix, *loc. cit.*, n. 1693, allegatis Sa, Hurtad., Portel., Sporer, Gobat, Dicastill. et aliis: ac satis probabilem dicit etiam cum aliis card. de Lugo, *loc. cit.*, n. 22 et seq.

(43. Qui a superiore petit et obtinet licentiam, sive per se, sive per confessarium, ut possit absolviri a reservatis, si post obtentam talem facultatem iterum committat alia peccata reservata, si petitio et confessio facultatis fuit ad certa reservata jam commissa, talis licentia non extenditur ad alia postea commissa; si vero fuit petita et obtenta facultas generalis, ut possit absolviri a reservatis, tunc facultas extenditur, etiam ad posteriores reservata post obtentam facultatem commissa. Sic Lugo, Tamburin., Stoz., Dicastill., Gobat, Sporer citati et seculi a la Croix, *loc. cit.*, num. 1692, ubi cum Sporer, *loc. cit.*, n. 763, subjungit, quod id verum est, etiam si paenitens ex confidentia illius gratiae sibi peccasset. Et universaliter docent Sanchez, Reginald., Lugo, Bonacina, Beja, Dicastill., Aversa, Navarr., Suarez, Henriquez, Filiuc., Bossius, Viva, cum ipso, *loc. cit.*, n. 1451 et 1692, si quis ideo committat reservatum, quia jam est jubileum, quia hoc peccatum specialiter non reservatur; in similibus tamen, praesertim extra

jubileum, attente consideranda sunt verba petitionis et concessionis, et judicandum est juxta presumptam mentem, et verba concedentis, et non aliter.

(44. Pueri usum rationis habentes ante annos pubertatis, nempe ante annum xiv, incurruunt casus reservatos. Card. de Lugo, *De sacrament. Penitent.*, disp. 20, n. 10, cum Homobono, Lazario et Florono ibi citatis: Tamburin., tom. II, pag. 40, *De casibus reservatis*, n. 5; Felix Potestas, tom. I, par. IV, n. 3306; La Croix, lib. VI, par. II, n. 1691; Aversa, et alii apud ipsum, contra Paludatum, Graffium, et alios. Et ratio est, quia reservatio est medicina, qua æque indigent impuberis ac puberes, ipsisque est valde utilis, ut a gravioribus peccatis deterreantur. Nullas autem dicti pueri impuberis incurruunt reservatas censuras, ut tenent ultra citatos doctores, Fagundez, Sa, et alii allegati et seculi a Felice, tom. I, pag. 5, n. 4591; contra Azorium, Vasquez, et alios volentes ipsos impuberis incurrire censuras latas a jure, licet non incurrant latas ab homine. Et ratio nostra est, quia ex c. *Pueris* 1, etc. Referente 2, *De delictis puerorum*, pueri infra annum xiv simpliciter eximuntur a poenis. Unde ubi lex non distinguit, neque nos distinguere debemus. Cap. *Quia circa 22*; *De privileg. I. Non distinguemus* 32, ff. *De receptis arbitris*, I. *Præses* 3, ff. *De officio presidis*, I. *De pretio* 8, ff. *De publiciana in rem action*. Tum quia in poenis benignior est interpretatio facienda; c. *In poenis* 40, *De regul. jur. in 6, c. Statutum* 22, *De election. in 6, l. Factum* 135, ff. *De regul. jur. I. Cum quidam* 19, ff. *De liberis et posthumis*.

(45. * Societas quædam, ex vi suorum privilegiorum, non possunt ullo modo in quibusdam anni solemnitatibus eligere sibi confessarium, a quo a casibus episcopo reservatis, sine episcopi licentia absolvantur, ut præter decisiones sacrae congregationis ferunt litteræ Benedicti XIV, incip: *Pius Christifidelium* relatæ in tract. *De synoda dioc.*, I. v, § 9, nov. edit.

(46. Denique accedentes in fraudem ad aliam diœcesim, ut absolvantur a reservatis sua diœcesis absolviri non possunt, ex Bulla Clementis X, incip: *Superna*. Ibid.

(47. Canonicus paenitentiarius vi sui munieris nullam habet facultatem absolvendi peccata episcopo reservata, ut a sacra congregatione Concilii decisum referatur, *ibid.*, § 8.

(48. Ad solum Romanum Pontificem, episcopos et prelatos inferiores habentes jurisdictionem quasi episcopalem cum territorio separato pertinet reservatio casuum ex doctrina concil. Trident. et decisionibus sac. congregationis. *Ibid.*, § 11.

(49. Quanquam reservatio fieri potest extra synodum, multa tamen suadent, ut potius in synodo fiat; ideo præsertim, quia non desunt theologi cum P. Roncaglia tenentes, leges ab episcopo latas extra synodum, eo cessante, cessare, cum ea tantummodo, quæ in synodo fiunt ab episcopo; leges plenam auctoritatem obtineant. *Ibid.*, § 3.

(50). Actus mere internos, nec Summus Pontifex, nec episcopi reservandos sibi unquam censuerunt. *Ibid.*, cap. 5, § 5.

(51). Regulares non solum reservare prohibentur alia crimina, quam quæ in decreto Clementis VIII definiuntur, sed nec possunt alia ab iis diversa crimina illigare censura reservata, ut et firmat Bened. XIV; ex decr. quodam sac. cong. Episc. et Regular. *Ibid.*, § 5.

(52). Alia, *Vide verb. APPROBATIO, verb. CONFESSARIUS, verb. JUBILEUM, verb. MONIALES, art. 3, a n. 9 et 23, et art. 5, n. 81; verb. NOVITIUS, verb. REGULARIS PRELATUS, verb. REGULARES.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(53). In hoc articulo auctor multa ex laxitoribus casuistis excerpit, quæ ad Christianæ ethices normam nullo modo sustineri posse, censores animadvertisunt, quare quæ a num. præsertim 31 usque ad 53 adducuntur, ea non sunt passim admittenda, sed ii consulentis auctores, qui rem exactius tractarunt, ut Antoine, Franzoja, etc. *Vide quæ diximus in Additione ad verb. CONFESSARIUS, art. 1.*

RESPONSIO AUCTORIS.

(54). Ast tradita ibi a me sunt suffulta elatione, et auctoritate classicorum auctorum; imo aliquorum, qui sua opera typis tradiderunt Romæ, ut inter alios Matthæus eius nosler, in *Cavatela confessarii*, editionis Romanæ, cum solitis sine ulla censura revisionibus et approbationibus, ut ibi videre est locis a me citatis, et iste certe non est laxior casuista. Et Antoine, ad quem theologus lectoris amandat, in tract. *De pœnit.* art. 2, *De casibus reservatis*, quest. 5. « An sacerdos approbatus carens potestate absolvendi a reservatis, possit aliquando directe absolvere a non reservatis, et indirecte a reservatis? ». Circa hoc duplex est sententia. Prima, quæ est communis, docet, id posse in duabus casibus. Primo, si pœnitens inculpate oblitus est aliquod reservatum, vel si bona fide illud confiteatur sacerdoti non advertenti esse reservatum.... Unde merito censetur Ecclesiam tunc dare potestatem absolvendi directe a non reservatis, et indirecte a reservatis, cum onere postea reservata confidendi sacerdoti habenti potestatem in illa. Quam sententiam sanctus Carolus ténendam proponit in sua diœcesi, in qua proinde dat hanc potestatem; volunt autem, episcopos censeri eamdem potestatem concedere hoc ipso, quod non contradicunt sententias communi id asserenti, quam ignorare nequeunt. Secundo, si sacerdos, habens reservata, nequeat omittere celebrationem sacri sine gravi scandalo, nec adsit confessarius habens potestatem in reservata; quia cum quilibet sibi peccati mortalibus conscientia teneatur confessionem præmittere communioni: credibile non est Ecclesiam sic instituisse reservationem, ut tunc a peccatis absolvi nequeat, directe quidem a non reservatis, et indirecte a reservatis, malisque euin cum incerta contri-

tione non confessum celebraro, quam confessionem communioni præmittere.... Secunda sententia negat, in ullo casu extra mortis periculum posse; quia peccata non reservata remitti nequeant sine reservato, nam unum mortale sine alio remitti non potest, etc., et pergit probare argumentis, quibus utuntur patroni secundæ sententie. Unde cum clarissimus P. Antoine asserat expresse, quod prima sententia, quæ est illa mea, communis est, et eandem tenendam in sua diœcesi mandat sanctus Carolus; binc habes, eruditio lector, quid in his sit sentendum.

Nova additiones.

(55). *Quæstiones, quas Lucius noster in articulo proponit, accurate versat Seraphinus Maria Maccarinelli ord. Praed. tunc aduersus hæreticam pravitatem in civitate ac diœcesi Cremonensi inquisitor generalis, deinde sanctæ Romanae et universalis inquisitionis commissarius generalis, in opere, cui titulus: *Exercitationes theologico-morales in censuras et casus, quorum absolutio in Brixiana Ecclesia jure peculiari episcopo reservatur, Mediolani 1734. Exercitatione I. De reservatione universim, in qua exercitatione has regulas cap. 1, et tribus proximis statuit: I. Reservatio afficit confessarios, non vero pœnitentes reservatorum casuum, aut censorum reos. II. Reservatio eos solos et omnes afficit confessarios, qui jurisdictionem habent aut exercent cum dependentia a prelato legem reservationis ferente. III. Reservatio non est vere pœna ecclesiastica, licet aliquam consequenter afficeret rationem pœnas. IV. Reservatio non est sumenda late, metaphorice et impropte, sed stricte et proprie; dummodo tamen non sumatur duntaxat nimium stricte, nimium proprie et præcipue, et in toto rigore. V. Reservatio non est irrahenda ad consequentiam. VI. Investigatio finis, sive motivi, quo legislator in lege reservante ferenda motus fuit, utilis quideam interdum esse potest ad legem ipsam rite interpretandam; sed frequenter tamen evadit inutilis, imo vero et aliquando periculosa, et nonnunquam temeraria. VII. Statutum quo episcopi in suis singuli diœcesibus reservationem erunt (ut apud nos tabula nostra reservatorum) est statutum de se perpetuum, semper duraturum, et vim obligandi habens etiam post mortem ejusdem episcopi reservantis, nisi ab eo, aut illius successore fuerit revocatum. VIII. Omnes et singulæ excommunicationes in tabula nostra latæ sunt excommunicationes majores; omnes et singulæ suspensiones, sunt suspensiones integræ et totales; ambo interdicta, sunt tantummodo personalia. Universim omnes censuræ tabulæ nostræ sunt latæ sententiæ. IX. In reservationibus statutum episcopalibus, reservata censura, intelligitur reservatus casus sive delictum, contra quod censura latæ est; nec vicissim, reservato casu, intelligitur reservata censura, si qua illi casui adnexa est; nisi legislator reservans aliter in lege reservante stâ-*

X. In reservationibus saltem episcopatibus, praesertim ubi censuræ et casus diversis sub titulis reservantur (ut sit in tabula nostra), contingere potest ut unum, idemque crimen multiplici simul reservationi episcopali subdatur, et aliquando etiam multiplici censuræ. **XI.** In reservationibus saltem episcopatibus, sublata per legitimam absolusionem censura reservata, vel ea propter aliquam causam excusantem non contracta, nulla superest reservatio; nisi aliunde etiam casus ipse, sive crimen, contra quod censura illa lata est, se solo reservatione tenetur. **XII.** Quidquid peccatum ita imminuit, ut illud reddat tantum veniale, excusat quoque a censura contra idem peccatum lata. **XIII.** Impotentia excusat a censura. **XIV.** Metus gravis excusat a contrahendis censuris. **XV.** Ignorantia aliquando quidem a contrahenda censura excusat, non tamen semper. **XVI.** Dubium pœnæ aut facti circa censuram a censura ipsa non excusat, si revera lata lex sit censuram inferens, aut factum sit ejus speciei, quæ sub censuræ pœna prohibetur. **XVII.** Conscientia erronea non inducit censuram, ubi censura lata non est. **XVIII.** Sola ætas impubertatis non excusat impuberem a contrahenda censura, (praesertim loquendo de censuris lati in tabula nostra reservatorum). **XIX.** Sola ratio sexus aut status neminem eximit a censuris contrahendis. **XX.** Existentia subditi extra diœcesim episcopi eumdem subditum ibi peccantem excusat a contrahenda censura, praesertim ex lati in tabula nostra reservatorum. **XXI.** Extranei, peregrini, vagi, aliisque similes homines peccantes intra diœcesim episcopi contrahunt censuras statuto episcopali latas. **XXII.** Peccata venialia non sunt obnoxia reservationi. **XXIII.** Peccata mere interna reservationi non subduntur. **XXIV.** Ne peccata quidem externa reservationi subduntur, quantumvis magna sit interior animi malitia, nisi etiam malitia externi actus tenta sit, ut actus ipse externus mortale peccatum præ se ferat. **XXV.** Ne exterior quidem mortaliter gravis malitia peccati peccatum ipsum reddit reservatum, nisi ea exterior gravis malitia pertineat ad eam speciem peccati, quæ in lege reservante exprimitur. **XXVI.** Nullum peccatum quantumvis mortale, externum, etc., reservationi subditum est, nisi materialiter simul et formaliter sit ejus speciei, quæ in lege reservante exprimitur. **XXVII.** Reservationi non est obnoxium peccatum, nisi completum sit, et consummatum in ea specie, quæ per legem reservantem exprimitur; dummodo tamen legislator reservationem ferens aliud non præcepit. **XXVIII.** Nullum peccatum, quantumvis mortale, externum, completum, etc., reservationi subjectum est, nisi in ipso verificantur omnia et singula, quæ in lege reservante exprimuntur. **XXIX.** Peccata redi possunt obnoxia reservationi, etiam ratione solius circumstantiæ notabiliter aggravantis, quæ propterea circumstantia in casu reservationis omnino ne-

cesse est in confessione manifestanda. **XXX.** Peccata dubia dubio facti reservatione non comprehenduntur. **XXXI.** Peccata dubia dubio iuris habenda suu pro vera reservatis. **XXXII.** Sola ætas impubertatis non excusat impuberem peccantem a reservatione. **XXXIII.** Sola ratio sexus feminei feminas non eximit a reservatione, nisi quando ab ipsa lege reservante expresse eximuntur. **XXXIV.** Metus, quantumvis gravis, non excusat a reservatione casuum, nisi quando simul excusat a peccato mortali. **XXXV.** Nulla omnino ignorantia iuris reservantis excusat a reservatione casuum, nisi quando simul excusat a peccato mortali. **XXXVI.** Ignorantia facti etiam concepit, dummodo non sit graviter culpabilis, excusat a reservatione in omnibus peccatis. **XXXVII.** Illicita est, gravissimis suo pœnis vetita, atque etiam invalida absolutio a reservatis, sive casibus, sive censuris attentata a confessario inferiori non habente facultatem in reservata. **XXXVIII.** Ne in pœnitentiam quidem, sive satisfactionem pro reservatis imponendam, aut a superiori confessario impositam, confessarius inferior potestatem ullam habet, neque eam consequenter imminuere potest aut commutare. **XXXIX.** Confessarius dubitans de sua jurisdictione in reservata, non potest licite absolutionem ab illis attentare; alique si durante dubio eam attinet, et aliunde revera jurisdictionem in reservata non habeat, absolutio evadet etiam invalida. **XL.** Nulla necessitas, nullum impedimentum (solo excepto articulo mortis, de quo postea) efficere potest, ut confessarius inferior a reservatis licite aut valide absolvere directe queat. **XLI.** In articulo mortis, deficiente confessario superiore, quilibet confessarius inferior, eoque etiam deficiente, quilibet sacerdos, etiam censura ligatus, saltem toleratus, licite et valide absolvere potest quemlibet pœnitentem a quibusvis reservatis, solo excepta reservata suspensione. **XLII.** Confessarius inferior, aut sacerdos simplex in articulo mortis absolvens a peccatis reservatis nihil a pœnitente exigere debet, nisi id, quod alias pro ipsis peccatis debitum esset; absolvens vero a censuris reservatis obligare debet pœnitentem, ut si supervivat, quam primum comode poterit, se presentet coram confessario superiore, et satisfaciat parti læsæ, si qua læsa fuit. **XLIII.** Extra mortis articulum a reservatis absolvere potest ipse prelatus reservans; vel ejus successor; vel qui ipsis in jurisdictione superior est; vel deinde alius quilibet confessarius ad id delegatus. **XLIV.** Quamvis confessarii superiores ordinarii possint alios, prout libuerit, confessarios delegare ad absolvendum a reservatis etiam ad universalitatem causarum; nullus tamen confessarius superior quamvis ratione delegatus potest alium ad universalitatem causarum subdelegare, nisi id fuerit ipsi a superiori ordinario expresse concessum. **XLV.** Confessarii superiores delegati delegatione reali ad absolvendum a

reservatis ad universalitatem causarum possunt alios quoque confessarios subdelegare; eos tamen subdelegando duntaxat in particulari, et ad nudum ministerium absolvendi a reservatis. XLVI. Nullus confessarius superior delegatus ad absolvendum a reservatis etiam ad universalitatem causarum, sed delegatione duntaxat personali potest alium quovis modo subdelegare, ne quidem in particulari, et ad nudum ministerium; idemque dicendum de delegato sola delegatione in particulari, et ad nudum ministerium, qui item nullum alium potest quovis modo subdelegare. XLVII. Nullus confessarius quovis modo delegatus ad absolvendum a reservatis censuris episcopalibus licite aut valide potest absolvere a casibus episcopalibus; aut vicissim delegatus ad absolvendum a casibus, absolvere potest a censuris reservatis episcopalibus; nec item delegatus ad absolvendum ab uno easu aut censura absolvere potest ab alio easu aut censura reservatis. XLVIII. Confessarius delegatus ad absolvendum a reservatis, sive casibus, sive censuris (saltem in tabula nostra reservatis) sub hac, aut simili verborum forma: *pro hac vice duntaxat*, absolvere potest pœnitentem, etiamsi post obtentam, nondum tamen exercitam delegationem, in eundem casum aut censuram relapsus fuerit; dummodo tamen in delegatione aut petitione facultatis certus reservatorum casum, aut censurarum numerus non fuerit expressus. XLIX. Confessarius delegatus ad absolvendum a reservatis cum præscriptione conditionis ante absolutionem implenda, non potest nec licite, nec valide absolvere nisi conditione ipsa, quantum fieri potest, prius impleta; delegatus vero cum præscriptione conditionis, quæ non præcipitur ante absolutionem impenda, valide quidem absolvit, etiamsi nunquam præscriptam illam conditionem adimpleat; ita tamen absolvendo illicite absolvit. L. Nullus confessarius superior, sive ordinarius, sive delegatus absolvere licite aut valide potest a casibus reservatis nisi in sacramentali confessione; a censuris vero reservatis tam ordinarius quam delegatus potest et licite, et valido absolvere etiam extra sacramentalem confessionem, dummodo tamen non fuerit delegato a delegante præscriptum, ut in confessione sacramentali tantum etiam a censuris absolvat, quod apud nos præscribi ut plurimum solet. LI. Confessarius superior, sive ordinarius, sive delegatus, pœnitentem obstrictum reservatis duntaxat censuris ab iis solis absolvere potest, eum remittendo ad alium etiam inferiorum confessarium, ut absolvatur a peccatis, quæ reservata non sunt; et vicissim inferior confessarius eundem pœnitentem absolvere primum potest a peccatis, quæ reservata non sunt, et subinde eum, ut absolvatur a censuris reservatis (dummodo illæ non sint excommunications) remittere ad confessarium superiorum. LII. Confessarius superior non potest pœnitentem reum simul peccatorum mortalium re-

servatorum, et non reservatorum absolvere a suis reservatis, ipsum remittendo ad inferiorem confessarium, ut absolvatur a non reservatis; nec vicissim potest inferior confessarius eum absolvere a non reservatis, ipsum remittendo ad superiorem, ut absolvatur a reservatis. LIII. Peccator censuris reservatis ligatus si earum confessio nem integrum faciat apud confessarium quolibet superiorem, ab eoque a censuris illis absolvatur, revera absolutus manet, tametsi confessio illa fuerit culpa ipsius peccatoris, puta propter defectum contritionis aut propositi, etc., invalida; idemque dicendum de censuris reservatis, quarum ille inculpate oblitus fuerit; saltem loquendo de censuris tabulis nostræ. LIV. Si peccator reservatorum peccatorum, sive casuum reus confessionem faciat quovis ex capite invalidam coram confessario quolibet superiore, dummodo reservata illa peccata integre consiteatur, et satisfactionem injunctam recipiat, non absolvetur quidem a reservatis illis, sed eorum adhuc reatu tenetur propter confessionis invaliditatem, sed sublata tamen remanebit eorum reservatio, ita ut possit ab ipsis subinde etiam per confessarium inferiorem absolviri. Contrarium tamen probabilius dico esse sentiendum de peccatore reservatorum casum reo, qui confessionem etiam validam faciat coram confessario superiore, sed reservatorum casum etiam inculpate obliviscatur. LV. Tempore jubilæi confessarius quilibet, etiam inferior, modo universum ad confessiones audiendas approbatus sit ab episcopo sive ordinario loci illius, in quo confessio audienda est, potest quoscunque pœnitentes sinceram habentes lucrandi jubilæi intentionem absolvere a quibusvis censuris, sive casibus, ab iis saltem, qui episcopis ipsis, aut locorum ordinariis reservati sunt.

(56. In explicatione autem Regulæ XI. « Nulla necessitas, nullum impedimentum (solo excepto articulo mortis, de quo postea) efficere potest, ut confessarius inferior a reservatis licite aut valide absolvere directe queat » ubi monuit Regulam hanc totidem fere verbis haberi in decreto 9. Januarii anno 1601, Clementis VIII auctoritate edito, quod integrum dedimus verb. CONFESSARIUS, in Append. ad art. 4, n. 6, eamque de absolutione directa acceptam communī consensu a theologis approbari, subdit, ex theologis aliquos dissentire si de indirecta absolutione intelligatur. « Directam porro absolutionem, inquit, vocant illam qua confessarius immediate virtute suæ, quam habet jurisdictionis, peccata aut censuras solvit et dimittit. Indirectam absolutionem vocant illam, qua peccatum dimittitur, si censura relaxatur a confessario non immediate ratione jurisdictionis, quam in ea reservata habeat (cum supponatur esse confessarius inferior, hoc est, non habens jurisdictionem in illa reservata), sed mediata, quatenus absolvendo directe ratione sub jurisdictionis a non reservatis; eaque ab-

solutionem gratiam sanctificantem infundendo, per quamdam veluti consequentiam absolvat etiam a reservatis; quia gratia sanctificans in animam pœnitentis infusa omnia peccata expellit, cum gratia sanctificans simul cum peccatis in eadem anima esse nequaquam possit, juxta theologos post S. Thomam, p. III, qu. 86, art. 3. »

(57). Hac præmissa directæ atque indirectæ absolute notione, theologos indicat, qui confessarium inferiorem in casu necessitatis gravis aut impedimenti, etiam extra articulum mortis, posse pœnitentem absolvare a reservatis, quibusdam conditionibus positis, affirmant; aut contra in nullo penitus casu cujusvis necessitatis vel impedimenti (solo duntaxat excepto articulo mortis) posse confessarium quemlibet inferiorem licite aut valide absolvere a reservatis nec directe nec indirecte contendunt; et momenta, quibus utriusque opinionis patroni nituntur, explicat.

(58). Postremo roganti, quamnam ex istis opinionibus sequendam in præxi consulat, in hæc verba respondet: « Salvo meliori judicio, enī libenter subscribam, in primo ex memoratis casibus, ejus scilicet, qui bona fide confitetur reservatum, quod reservatum esse ignorat (vel, quod idem fere est, reservati obliviscitur) apud confessarium inferiorem, ab eoque non advertente absolvitur; in primo, inquam, hoc casu, me libentius assentiri primæ theologorum opinioni, et judicare, eum absoluzione indirecta absolutum remanere etiam a reservato, cum onere tamen se presentandi coram confessario superiore, ut ab eo directe absolvatur, si forte aliquando in cognitionem veniat reservationis. Ita sentire me cogit præter alia auctoritas gravissima S. Caroli Borromœi in doctrina concilii Tridentini interpretanda peritissimi, qui hanc opinionem approbat pro eo casu, et in sua diœcesi Mediolanensi tenendam proponit in instructionibus pro confessariis. Vide dicenda ad Regulam LV. In II vero ex propositis casibus, sacerdotis videlicet urgente gravi casu celebratur, aut alterius Eucharistiam necessario sumpturi, nec habentis nisi confessarium inferiorem, cui reservata confiteatur, consulerem esse distinguendum. Aut enim reservata, quibus ille pœnitens teneretur, essent tantummodo peccata, sive proprio casu reservata, aut essent duntaxat censuræ reservatae. Si essent tantummodo peccata reservata, libentius assentirer secundæ ex descripsis theologorum opinionibus, affirmando eum non posse, ne quidem indirecte absolviri a peccatis reservatis per confessarium illum inferiorem, nec consequenter teneri eidem confessario confiteri reservata, aut non reservata; sed ei consularem, ut excitata in se, quantum fieri possit, contritione perfecta, missam celebraret sui Eucharistiam sumeret, et subinde quamprimum confiteretur omnia tam reservata quam non reservata confessario superiori, ut ab omnibus directe absolvetur. Malleum enim ipsum sine præmissa confessione et

absolutione Eucharistiam percipere, aut missam celebrare, quam absolutionem percipere a confessario inferiori adeo dubiam in eo casu jurisdictionem habente, cohærenter ad Regulam XXXIX. Si vero reservata, quibus sacerdos ille, aut pœnitens tenetur, essent tantum censuræ reservatae, crederem probabilius et tutius, ipsum teneri ad confitendum integre peccata sua confessario illi inferiori, et posse ab eo absolviri ab ipsis peccatis cum onere se presentandi quamprimum confessario superiori, ut per eum etiam a censuris reservatis absolvatur. Interim tamen ipsi permitterem, ut missam, urgente gravi necessitate, celebraret vel Eucharistiam perciperet. Urgente enim gravi necessitate magni scandali vitandi, imminentis infamiae, etc., ut in hoc casu sacerdotis vel pœnitentis illius censuræ ecclesiastice non obligant, ut ad Regulam XIV dictum fuit; ergo nec impediunt sacramentorum susceptionem aut celebrationem, sed manent veluti suspensæ, nec quidquam operantur, donec gravis illa necessitas, aut metus scandali, aut infamiae durant; ergo ea necessitate durante, potest adhuc sacerdos ille, aut pœnitens sacramentum Pœnitentiæ suscipere a confessario inferiori, siveque a peccatis, quæ non sunt reservatae, absolviri, et interim sine ullo piaculo missam celebrare, vel Eucharistiam suscipere. *Leg. Concinam*, tom. X, lib. III, dissert. 2, cap. 1, qu. 9, testantem et approbatem communio rem esse sententiam, quod, ad declinandum grave detrimentum, possit excommunicatus sacramenta suscipere. Cohærenter ad hactenus dicta ego omnino certum existimo cum gravioribus theologis, confessarium inferiorem, ne ex metu quidem quantumvis gravissimo mortis sibi committant, licite aut valide posse a reservatis absolvire nec directe neque indirecte, sed committatam sibi mortem potius constanter subire debere, quam absolutionem a reservatis attentare; contra atque Gabrinus resolut. 122 affirmavit. Namque reservatio substrahit, aut certe ligat in confessario inferiori jurisdictionem, ne ad reservata se extendere queat (ex definitione reservationis), atque adeo confessarius inferior in ordine ad reservata non habet jurisdictionem, qua absolvire queat; atqui sine jurisdictione illicita est, et plane invalida absolutione, ut multoties cum omnibus catholicis dictum fuit: eaque evadit invalida non ex sola lege ecclesiastica, sed ex lege et institutione divina, qua Christus sacramentum Pœnitentiæ auctor instituit, ut sine jurisdictione sacramentum illud non possit valide administrari; ergo quantumvis metus gravis confessario inferiori incutiatur, nunquam poterit quo vis modo licite aut valide absolutionem a reservatis attentare, sed obediens potius debebit Christo præcipienti, ne sine jurisdictione absolutionem attinet, quam hominibus mortem committantibus. »

RESIDENTIA, RESIDERE.

SUMMARIUM.

1. Residere in ecclesia vel præbenda quid sit et importet. — 2. Ad residendum non sufficit commorari personaliter, et existere in loco beneficij, sed insuper requiritur, quod beneficiarius personaliter deserviat ecclesie in divinis officiis. — 3. Beneficiarius debet per se ipsum personaliter præstare ecclesiasticum ministerium nec potest per alium. — 4. Residentia est duplex, una vera et altera ficta; et quæ sit utraque? — 5. Spectato jure communi omnia beneficia requirunt residentiam. — 6. Ex generali tamen consuetudine beneficia simplicia eam non requirunt, nisi fundator oppositum statuerit, aut statutum, vel legitima consuetudo aliquius particularis Ecclesie eam requirant. — 7. Episcopi et parochi tenentur ad residentiam.

(1. Residere in ecclesia vel præbenda nihil aliud est, et importat, quam commorari in loco beneficij et ecclesie in divinis officiis personaliter deservire. Sic in re communis, per text. in c. *Quia nonnulli* 3, De clericis non resident., ibi: « Cum igitur ecclesia vel ecclesiasticorum ministerium committi debuerit, talis ad hoc persona queratur, quæ residere in loco, et curam ejus per seipsum valeat exercere; » cap. *Relatum* 4, eod. tit., ibi: « Cum in Lateranensi concilio statutum sit, ut personæ tali ecclesia, vel beneficium ecclesiasticum conferatur, quæ residere in loco, et curam ejus per se valeat exercere; » c. *Conquerente* 6, end. tit., ibi: « Vnde quod eidem ecclesie non deserviat. »

(2. Ex quibus textibus clare patet, quod non sufficit commorari personaliter, et existere in loco beneficij, sed insuper requiritur, quod beneficiarius personaliter deserviat ecclesie in divinis officiis. Unde canonicus quamvis personaliter sit præsens in loco ecclesie cathedralis, vel collegiatae, si nunquam accedit ad chorum et capitulum, non censetur residere, text. expresso, in cap. *Consuetudinem unic.*, De clericis non resident. in 6, ibi: « Qualitercumque in civitatibus seu aliis locis, in quibus ipsæ consistunt eccl. siæ, sicut præsentes, » et ibi *Glossa communiter recepta* verb. *Præsentes*, ubi sic expresse habet: « Quid enim prodet præsentia in loco, ex quo divinis non adsunt, propter quæ sunt beneficia constituta? »

(3. Item ex dictis textibus manifeste patet, quod beneficiarius debet per se ipsum personaliter præstare ecclesiasticum ministerium in loco beneficij, et in divinis officiis ipsi Ecclesie deservire. In ecclesiasticis enim beneficiis requirentibus residentiam locum non habet regula *Juris* in 6. « Potest quis per alium, quod potest facere per seipsum, » quia hæc Regula patitur exceptionem, quoties electa est industria, et fides personæ, cui aliquid committitur, ut patet in cap. *Quoniam* 43, § *Is autem*, De officio judicis delegati, et cap. *Is cui* 12, eod. in 6. Sic autem in beneficiis ecclesiasticis censetur electa industria et fidis personæ ad per se ipsam personaliter residen-

personalem non solum de jure canonico, sed etiam de jure divino. Et episcopi nunc attendere debent novissimam constit. Benedicti XIV. — 8. Beneficia non curata obilientes tenentur ad residentiam de solo jure canonico, atque ex primæva fundatorum dispositione per sacros canones approbata. — 9. Quoad ea quæ concernunt canonicorum residentiam, et quibus penitus subjaceant non residendo. — 10. Quoad ea quæ concernunt episcoporum residentiam, et quibus penitus subjaceant non residendo? ad nu. 30. — 31. Quoad ea quæ concernunt parochorum residentiam, et quibus penitus subjaceant non residendo? ad nu. 43. — 44. Quid circa residentiam clericorum simplex duntur? beneficium habentium? Alia ad rem ad num. 56. — Subnect. Addit. ex aliena manu, a n. 57 ad 62.

dum, et Ecclesie in divinis officiis deserviendum. Cap. *Quia nonnulli* 3, c. *Relatum* 4, et c. *Conquerente* 6, De clericis non resident., et cap. *Unic.* eod. in 6, cum similibus.

(4. Residentia est duplex, una vera et altera ficta. Residentia vera est illa, qua beneficiarius vere ac realiter præsens est in loco beneficij, hujusque onera, seu officia per semetipsum personaliter exercet. Residentia ficta est illa, qua beneficiarius ex legitima causa absens habetur ex quadam juris fictione pro præsenti, saltem ad lucrandos fructus grossos, cap. *De cætero* 7, et c. *Ad audientiam* 13, De clericis non residentibus, ubi duo canonici absentes in servitio episcopi hac juris fictione habentur præseentes seu residents. Vel etiam ad lucrandas distributiones quotidianas, cap. *Consuetudinem unic.*, De clericis non resident. in 6, ubi canonici infirmitate, seu justa ac rationabili corporali necessitate, aut evidenti ecclesie utilitate impediti, licet absentes, habentur hac juris fictione præsentes seu residents, concil. Tridentin. sess. xxiv, *De reform.*, c. 8, ubi statuit, quod canonicus pœnitentiarius pro præsente in choro censeatur, dum audit confessiones in ecclesia, ibi: « Qui dum confessiones in ecclesia audiet, inter præsentes in choro censeatur. » Et sic etiam juris fictiones censentur residere in suis parochialibus parochi illi, qui ex legitima causa absentes deserunt suis parochiis per idoneos vicarios. cap. *Exstirpanda* 30, § *Qui vero*, De præbend.; Barbosa, lib. iii *Decretal.*, tit. 6, n. 9; Pirrhing, *ibid.*, num. 2; Reiffenstuel, *ibid.*, num. 2, et alii passim.

(5. Spectato jure communi, omnia beneficia requirunt residentiam. Abbas, in cit. cap. *Exstirpanda* 30, § *Qui vero*, num. 30, asserens quod beneficium quantumcumque minimum de jure communi requirat residentiam; Fagnani, in cap. *Cum omnes* 6, De constit., num. 14; Reiffenstuel, loc. cit., num. 8, et alii communiter, per text. in cap. *Ex par.* 8, et cap. *Inter quatuor* 10, De clericis non resident., c. *Ad hæc* 13, De præbend., ibi: « Cum singula officia in ecclesiasticis assiduitatem exigant personarum; » et concordant cap. *Ex gestis* 2, cap. *Clericos* 17. De clericis non resident., cap. *Super mor-*

quina 35, De præbend., cum similibus. Et quoad beneficia simplicia id ipsum desumitur ex cap. *Eleutherius* 1, cap. *Clericus* 4, et cap. *Clerici* vero 5, dist. 9t, cap. *Si quis in clero* 29, caus. 7, quæst. 1, et cap. *Conquerente* 6, De clericis non residentibus, in cuius summario sic expresse habetur: « Qui non residet in beneficio etiam modice aestimatiops, illo privatur. »

(6.) Dicitur autem notanter *Spectato jure communī*, quia, ex generali consuetudine totius Ecclesie, beneficia simplicia residentiam personalem non requirunt; unde sic beneficiari possint per alios eisdem deseruire, nisi fundatores clare et expresse oppositum statuerint. Abbas in cit. cap. *Cum omnes* 6, De constitutionibus, num. 1; Fagnan., *ibid.*, n. 4 et seq., citans Rotam apud card. Serapion., decis. 693, num. 5, et alios; *Felinus*, in cap. *Dilectus* 29, De rescriptis, num. 1; *Vallensis*, lib. III *Decretal.*, tit. 6, num. 3 et 4; Reiffenstuel, *ibid.*, num. 9; *Garcias*, *De beneficiis*, part. III, c. 2, num. 3 et 11, ac seq.; *Zerola*, part. I *Praxis episcopal.*, vers. *Beneficium*, § *Ad septimum*, vers. *Octava conclusio*, allegans declarationem sacrae congregationis in hæc verba: « *Obtinens beneficium, quod sit simplex, et sine cura animarum, et extra ecclesiam collegiatim, nec personalem residentiam ob aliam causam requirens, non tenetur in eo residere, sed ad inservendum illi per alium, qui probatus sit ab ordinario: » ubi notanda est illa clausula: *Nec personalem residentiam ob aliam causam requirens, quæ clare demonstrat, quod licet, spectato jure communī, seu potius generali consuetudine, beneficia simplicia residentiam personalem non requirant; si tamen fundatores expesse obligaverint sic beneficiatos ad residentiam personalem, vel talis obligatio legitime inducta esset ex statuto vel consuetudine aliquius particularis ecclesie, sine ullo dubio tenerentur tales beneficiati personaliter residere, et per semetipsos injuncta ecclesiastica servitia præstare, prout teste Garcia, *De beneficiis*, par. III, cap. 2, n. 11 et 12, pluries resolvit Rota, et signanter in una *Calaguritana beneficij de Navarrete*, 10 Junii 1588, coram D. *Pampilio*, et in una *Cesaraugustana Fructuum*, 4 Junii 1660, coram D. *Corduba*.**

(7.) Episcopi et parochi tenentur ad residentiam personalem, non solum de jure ec-

(150) Consulere etiam poteris t. VI *Thesauri ecclesiastici* ab Antonio Schmid editi 1777, Nellerti dissertationem *De varietate residentiarum canonica- lium*, prium Treviris an. 1759 excusam.

Nota editorum Casinensis.

Extra controversiam est, obtinentes beneficia, nempe dignitatis, canoniciatus, præbendas vel portiones in cathedralibus, vel collegiatis ecclesiis teneri in eis personaliter residere, nec in absentia fructus præbendarum suarum percipere, suosque facere posse. Cap. *Licet de præbend.*, cap. II. *De cler. non resident.*

Ampliatur primo hujusmodi conclusio, ut habeat locum, non obstante contraria consuetudine non

clesiastico, seu canonico sed etiam de jure divino et naturali; colligitur aperte ex conc. Trid., sess. XXII, *De reformat.*, cap. 1, quod tamen noluit explicite definire tanquam dogma fidei. Vide verb. *Episcopus*, art. 3, n. 1 et 2, et verb. *Parochus*, art. 2, a. p. 1 ad 4, ubi afferuntur ad id jura et doctores. Quoad residentiam vero episcoporum attenenda nunc est novissima constitutio Bened. XIV, quæ incip. *Ad universæ Christianæ Reipublicæ statum*, in qua inter alia summe providus Pontifex assignat absentia causas et tempora a concilio Trid. permissa, canonica et Pontificia statuta ad id confirmat et innovat. Item poenas in contravenientes, addita poena privationis indultorum competentium assistantibus solo Pontificio. Congregacionem super residentia, ejusque sessiones in usum reducit. Singulis absentiæ causis opportuna rescripta comparat. An, et quatenus permittendum episcopo, ut a diocesi absit causa litis? Quid ratione infirmitatis extra diocesim contractus? Quid ad convalescendum ex morbo in diocesi contracto? Quid ratione aeris insalubris? Quid pro celebrandis conciliis in assembleis et diœtis? Quid pro construendis processibus Apostolicis in causis canonizationum? assignat. Præceptum de præmissorum observantia, et de onore denuntiandi non residentes imponit. Specialem ad id commissionem nuntio Apostolico Neapoli commoranti injungit. Ac tandem etiam S. R. E. card. præmissis legibus comprehensos expresse declarat.

(8.) Beneficia non curata, ut sunt canoniciatus, et hujusmodi obtinentes, tenentur ad residentiam solo jure ecclesiastico seu canonico, atque ex primæva fundatorum dispositione per sacros canones approbata. Fagnan., in cap. *Exstirpandæ* 30, § *Qui vero, De præbend.*, n. 2; Pirrhing, lib. II *Decretal.*, tit. 4, n. 16; Reiffenstuel, *ibid.*, n. 14; *Vallensis*, *ibid.*, n. 2; Zoesius, *ibid.*, n. 2, et alii communiter; beneficia enim non curata sunt solummodo ab Ecclesia instituta propter cultum divinum, et non propter curam animarum. Unde in istis non urgat ratio, quæ urgat in beneficiis curatis.

(9.) Quo autem ad ea quæ concernunt canonicorum residentiam, et quibus poenis subjaceant, non residendo? Vide verb. *Canonicus*, art. 5 per tot (150).

(10.) Quoad ea quæ concernunt episcopo-

residenti, ant fructus in absentia percipiendi, cum tali consuetudini sit expresse a Tridentino derogatum, sess. XXIV, cap. 12, *De reformat.*, ubi statuitur, ut obtinentibus in cathedralibus, aut collegiatis ecclesiis dignitatis, canoniciatus, præbendas aut portiones, non licet vigore cuiuslibet statuti, vel consuetudinis ultra tres menses ab iisdem Ecclesiis quolibet anno abesse. Quo decreto corrigitur decretalis *cum omnes*, De constit., vi cuius valida hujusmodi consuetudo habebatur. Fagnan., ad cap. *Licet*, De præbend., etc., num. 51. Quinimmo in cathedralibus et collegiatis insignibus eo decreto conciliari sublata est consuetudo etiam immemorabilis vacandi ultra tres menses a servitio chori, ut multoies respondit S. congregat. Concil. Fagnan-

rom residentiam, et quibus poesis sub-jaceant non residendo? Vide verb. Episcopus, art. 3, a n. 1 ad num. 39.

nus, loc. cit., num. 31. De collegialis vero non insignibus vid. v. INSIGNIS, INSIGNITAS, et additiones Casinenses ibi.

(*¶ Verumtamen hæc constitutio (Tridentina) in multis Ecclesiis (præsertim Germaniaæ nostræ) non est recepta; nam alicubi tantum medio anno, ali- enbi tribus tantum mensibus canonici residere con-guntur ad lucrandos fructus grossos, teste Garcia, De benef., part. iii, c. 2, num. 330, et Layman, lib. iv, tr. 2, c. 6, num. 2, ubi addit. quod in qui- bnsdam Ecclesiis canonici, qui uno certo die v. g. S. Michaelis resident, et divinis intersunt, totius anni reditus lucentur. Ita Pirrhing ad tit. De cleric. non resident., num. 6. Quod idem tradunt Leurenus, For. benef., p. iii, cap. 2, quest. 110, num. 2; Schmalzgrueber, tit. De cler. non resid., num. 8. Cæterum vide infra excerpta ex Bened. XIV.)*

Hinc pro comperto habe, conc. Trid. cit. sess. xxiv, cap. 12 omnino præcipere residentiam in cathedralibus et collegiatis insignibus, ita ut ultra tres menses, aut aliud tempus brevius, juxta consti-tutiones Ecclesiarum, non licet canonicis ab illis abesse, fretis quavis consuetudine vel statutis. Ventriglia, Prax. for. eccles., part. i, adnot. 19, § 3, n. 10.

Porro Trident. decretum *De residentia*, uti supra, locum habet etiam in dignitatibus et canonici- cat. cathedralium Ecclesiarum, que nulos habent redditus; nam nihilominus obligant ad personalem residentiam, non obstante contraria consuetudine, ex Fagnan., loc. cit., cap. Licet, num. 40, idem dic de canoniciatibus collegiatarum insignium, ut a contraria sensu patet ex decreto. S. cong. Conc. a nobis allato in nostris additionibus sub. v. INSIGNIS, INSIGNITAS.

¶ Quinto thesaurarius Eccles. Cosentinæ, cum dignitas thesaurariatus nec fructus aliquos, nec curam haberet, licet sit major post Pontificalem in d. Ecclesia dubitavit, an teneretur residere, stante consuetudine non residendi... Sacra congregatio censuit thesaurarium, licet nulos fructus haberet, teneri ex concilio ad residentiam, quia illa consue-tudo non residendi, quæ valet de jure communii, cum nulli sint fructus, sublata est a concilio in canoniciatibus et curatis.

¶ Et similiter cum cardinalis... episcopus Auxi- manus petiisset, an due dignitates sue cathedralis, videlicet archidiaconus et archipresbyter, qui nulos redditus habent, sed solum stallum in choro, teneantur ad residentiam, et ad quod genus resi-dentias: die 18 Januarii 1814, responsum est, su-pradicatas dignitates, licet nulos habeant redditus, teneri omnino residere juxta formam a concil. præscriptam. » Fagn. ad c. Cum omnes, De const., n. 25 et seqq., v. v. CANONICUS, art. 5, n. 103.

His adde, ut nec sufficiat residentia in civitate, sed omnino requiratur interessentia divinis officiis, adeo ut contra absentes a choro ultra tres menses procedendum sit ad præscriptum concilii; residentia enim accipienda est cum effectu... ideoque cum esset quasimum, an verba posita in d. cap. 12. (Concil. Trid.) § Præterea, sess. xxiv prohibeant, ne canonici, et alii absint a choro, vel tantum ne absent a civitate, S. congreg. censuit prohibere, ne absint a choro. Et ad consultationem cardinalis S. Praxedis, tunc archiep. Mediol. respondit, pu-niendo esse, qui absunt a servitio ecclesie, licet in civitate, locove, in quibus ipsa ecclesia consi-stit, sint præsentes, quia verba concilii dicunt ab iisdem ecclesiis abesse, non a loco ecclesie. Et iterum consulta quomodo essent privandi, qui ultra

ADDITIONES CASINENSES.

(11. Episcopus residere tenetur in sua ec-clesia cathedrali, seu in civitate, in qua ec-

medietatem anni absunt a servitio ecclesie, pra-textu quod non discesserint a civitate: Respondit, primo anno privando esse dimidia parte fructuum, secundo omnibus; tertio, prout sanctum est cone. Trid., cap. 12, sess. xxiv. Ille in terminis apud Fagnanum, cit. c. Licet, num. 41.

Amplius et canonici, etsi choro intersit, nisi tam psallat, distributiones quotidianas nequaquam luceratur. S. cong. Concil., April. 1618, Apud Nicolium, in Fosc., v. CANONICUS, n. 16.

Lubet etiam quod canonicon residentiam, quæ sequuntur, adnotare.

Dignitates, et canonici, non obstante, quod velint amittere tertiam partem fructuum præben-darum pro distributionibus applicatam, adhuc ab episcopo compelli possunt ad residendum personali-ter, ut declaravit S. congr. Concil.. Decretum autem ex libr. secretarie excerptum, sic loquitur:

¶ Congregatio censuit, dignitates in cathedralibus et collegiatis posse compelli ad residendum per-sonaliter præcisus præfixis decr. cong. sess. xxiv, cap. 12, § Præterea, non obstante, quod velint amittere tertiam partem fructuum pro distribu-tionibus quotidianis applicatam. » Monacellus, Form. legal. pract., tom. I, tit. 2, form. 6, n. 24.

Porro notandum et ut nec aeris intemperies ex-cusent canonicos a residentia ultra tres menses a concilio permisso. Adeoque potentibus canonici, ut licet dimidiae eorum parti per alternas hebdo-madas inservire, eo quod cathedralis frigida et humida esset, S. congregat. abnuit, et sanctissimum itidem abnuit. Adverte tamen, quia DD... communi-ter tenent, beneficiatum excusari a residentia ob aeris intemperiem... sed videntur accipere intem-periem pro aeris corruptione.... quo casu licet ei abscedere, etiam renunci superiore, cum pericu-lum sit in mora. » Fagnan, ad cap. Licet, De prebend. et dignitat., n. 46.

Hinc et Sacra congregat., etc., die 9 Novembris 1650, in Mediolanen. censuit canonici causa pestis absentibus deberi quotidianas distributiones, si pestis grassetur, et petentes soliti sint inservire, et probetur legitima consuetudo, quod distributiones hujusmodi dentur absentibus ex juxta causa; quando autem dicatur pestis grassari, ut sit juxta causa absentia, judicio episcopi esse relinquendu-m. Apud Bened. XIV, Institut. eccles. 107, § 8, num. 50.

Rursus eadem S. congr. die 16 Maii 1654, in una Turritana censuit, deberi distributiones canonico, qui propter pestem non potuerat in civitatem in-gredi, si pestis grassetur, canonicus ipse solitus sit inservire, et assist Ecclesie consuetudo. Imo et noviter provis de canoniciatibus, possessione per legitimum procuratorem capta, si propter pestem ad residentiam prohibeantur accedere, debentur distributiones. Lucana, 28 Jul. 1657. Apud Nico- lium, in Fosc., v. Pestis, n. 2.

Sicuti etiam ob aeris intemperiem tolerari potest, quod matutinum non ab ortu solis, sed per horam integrum post solis ortum incipiat, prout pro tolerantia respondit sac. cong. Concil., in Troia, 14 Feb. et 14 Nov. 1699, favore capituli collegiatis civitatis Foggiae; Monacell., tom. I, tit. 5, form. 2, u. 33.

Illi quoque advertas licet, ubi agitor de canoniciatibus et dignitatibus in cathedrali vel collegiata, regulam generalem esse de residendi necessitate, n.s.i lex fundationis legitime statuta aliter se-deat, ex Regula sœpius insinuata in materia juris-patronatus, ut in limine fundationis de consensu ordinarii adjici valeant a fundatore conditiones

eclesiam suam cathedralem habet, ut decretum fuit conc. Carth. 5, cap. 5, de quo can. Placuit 21, caus. 7, q. 1, his verbis : « Pla-

Juri contrarie. » De Luca, in Tridentinum, disc. 4, num. 12.

Lubet quoque ad majorem rei claritatem sequentia exscribere ex Bened. XIV, in hac sane verba : « Tridentina synodus haec praecepit, cap. 12, sess. xxiv. De reformat. Praeterea obtinentibus in iisdem cathedralibus, aut collegiatis dignitates, canonici catus, praebendas aut portiones, non licet vigore et cuiuslibet statuti, aut consuetudinis, ultra tres menses ab iisdem ecclesiis quolibet anno abesse, salvis nihilominus earum ecclesiarum constitutionibus, que longius serviti tempus requirunt. » Quamvis haec verba perspicua satis videantur, tamen eo adducta fuit saera congregatio Concilii, ut falsas quorundam explicationes compesceret.

« Primo, censuerunt aliqui, fuisse impertinut a Tridentina synodo privilegium universis canonicis, ut tribus mensibus per annum a choro longe absente, et tamen muneri suo satisfacerent; nec fuisse abrogatam a concilio consuetudinem immemorabilem, si que fuerit, ut canonici plus quam tribus mensibus a choro liberentur; sed longe diversum est privilegium elargiri canonicis generali, ut in chorum per tres menses haud convenient, ac decernere, ne plus quam tres menses sibi demandant ob quocunque statutum aut consuetudinem; cum praesertim illud superadatur, quod minime abrogentur leges et consuetudines, que praebendam obtinentibus vacationem a choro breviorem tribus mensibus conceduntur: Quapropter S. congreg. Mutinensi episcopo ita respondit 1573, lib. i Decret., pag. 168: « Sacra, etc., censuit, trium mensium absentiam non concedi canonicis ex decreto concilii sess. xxiv, cap. 12, si constitutio Ecclesie servit iuniorum totius anni absque ultra intermissione requiritur. » Insuper Fagnanus haec testatur cap. Ad audiendum, a n. 8 usque ad n. 16, De clericis non residentibus, et cap. Licit, num. 48, De præbendis: « Canonici minori servitio Ecclesie, quam novem mensibus, a scriptis, postulantibus ex gratia vacationem trium mensium, sacra congregatio meo tempore semper abstinuit. » Eadem sac. congregatio anno 1581, l. iii Decret., pag. 186, in quadam Calaguritanam in hunc modum constituit: « Sacra, etc., censuit, non licere præbendatis vigore ejusunque consuetudinis, etiam immemorabilis, ab eorum ecclesiis ultra tres menses abesse. » In causa pariter Mirandensi, ubi centum dierum vacationem a choro Sedes Apostolica confirmaverat, saera congregatio anno 1585, hoc decretum edidit, lib. iv Decr., pag. 88 a tergo: « Concordiam a Sede Apostolica confirmata, non esse a concilio sublatam. »

Secundo, quereretur, utrum juxta concilii decretum, quo vacatio trium mensium a choro sollemne conceditur, absentes dici queant illi, qui dimisso choro, versantur in civitate seu loco, in quo posita est cathedralis, aut collegiata, cui asribuntur: responsum fuit, illos existimandos esse tanquam absentes, cum Tridentina synodus absentiam intelligent ab ecclesia, uti constat ex iis verbis: « Ab iisdem ecclesiis abesse. » Anno 1573, hoc decretum conditum fuit. Lib. i Decr., pag. 3. « Sacra, etc., censuit puniendos esse eos, qui absunt a servitio Ecclesie, licet in civitate, loco, in quibus est Ecclesia, sint presentes. » Insuper eodem anno, cum Mutinensis episcopus petisset, lib. i Decr., pag. 178 et seqq. an censendi forent absentes: « Qui non absunt ab ecclesia vel a civitate, sed ab ecclesia servitio tot vicibus, ut trium mensium præscripta quantitas annuo spatio supereretur? »

cuit, ut nemini sit facultas, relictæ principali cathedra, ad aliquam eccliam in diœcesi constitutam se conferre, nisi, ut ait

Sacra congregatio respondit: « Istos haberi pro absentibus. »

« Tertio, ut concilii decretum quidam eluderent, id assuerunt quod Mutinensis idem episcopus fure exposuit sacra congregati, anno 1573, lib. i Decret., pag. 178 et seq. « Qui absunt ultra tres menses, sed intermissis diebus, ut tametot annu spatio simul collecti, et in unum numerum redacti trimestre spatium supererent, vel potius trium mensium continuam absentiam adesse oporteat, quo dato verendum, ne cuivis patet aditus ad suam pro libito, et impune deserendam, et fraudandam eccliam; nam singulo trimestri spatio si per duos vel tres dies quis inserviat, nunquam labi patietur tres menses continuos, et levi negotio illudet ecclesie, et a conciliis pœniss se eximet. » Responsum fuit his verbis: « Sacra, etc., censuit non oportere, sed sati esse, quod dies absentia, quanquam interpolati, superent trimestre. » Imo cum in supputanda vacatione trium mensium, quos indulget Tridentina synodus, aut breviori vacatione, si ita decernant peculiares locorum constitutiones, horæ non vero dies numerarentur S. cong. hanc supputandi rationem improbat die 17 Junii anno 1594. « In causa Aquil., lib. viii Decret., pag. 92 a tergo: « Sacra, etc., censuit, ad constituentium servitium novem mensium non esse colligendas punctaturas, quasi ii, qui novem partes punctatarum ex duodecim, que ex servitio totius anni constantur, deserviendo tulerint, servitio novem mensium debito satisficerint, sed ipsos dies residentia, et servitii, sive continuo fuerint, sive interpolati, numerandos esse, ut numerum compleant dictorum mensium novem. »

« Proscriptis igitur falsis decreti conciliaris explicationibus, saera congregatio studium et operam contulit, ut quasdam leges faceret, que pertinent ad hanc vacationem trium mensium seu breviorem, si peculiares Ecclesie ita consueverint: itaque die 12 Julii anno 1631, ita sanctum fuit: In causa Auximen., lib. xiv Decret., pag. 467: « Sacra, etc., censuit eminentissimum episcopum facere debere decretum, in collegiatis ecclesiis sua diœcesis, que vigore concilii Tridentini gaudent vacatione trium mensium, canonicos abesse non posse ultra tertiam partem uno et eodem tempore, et hujusmodi vacationem contingere non debere tempore Quadragesima et Adventus, neque in amplioribus anni festi tabibus. »

« Insuper anno 1581 ita statuit: In causa Abul., lib. iii Decret., pag. 79. An dignitates et canonici, portionarii, cantores, aut alii officiales possint abesse a servitio ecclesie sine licentia episcopi? Sacra, etc., censuit non requiri licentiam episcopi, quando dignitates, canonici, aut portionarii abesse volunt tempore ipsis a concilio permisso: non tamen omnes simul abesse posse, ne ecclesia suo debito servitio destituantur. Quota autem pars simul possit abesse, reliqui arbitrio episcopi et capituli. »

« Idem confirmatum est die 12 Martii, anno 1594. In causa Senen., lib. viii Decr., pag. 86, et anno pariter 1599. In causa Valisolet., lib. ix Decr., pag. 74. Deinde novam consuetudinem, que paulatim a canonicis inducebatur, ut vacationis tempore a diœcesi discederent inscio episcopo, hoc decreto improbat. In causa Jaderen., die 9 Maii, anno 1626, lib. xii Decret., pag. 255. « Sacra, etc., tametsi declaraverit, nullam requiri licentiam ad hoc, ut canonici abesse possint in men-

Glossa, « causa visitandi. » Idem constat ex can. 20, cit. caus. 7, quæst. 1, his verbis : « Peruenit ad Nos, Pigmenium Amalphitanæ civitatis episcopum in ecclesia sua residere non esse contentum, sed foris per diversa loca vagari, et infra. Idecirce hac tibi auctoritate præcipimus, ut supradicto episcopo interminari non desinas, quatenus hoc de cætero facere non præsumas, sed in ecclesia sua sacerdotali more resideat. »

Hinc, Fagnano docente ; « obligatio residendi in cathedrali ecclesia surgit ex dispositione antiquorum canonum, quos Trid. synodus ibi (sess. xxiii, cap. 1) penitus non sustulit, sed tantum moderata est. » Ad c. *Canonum statuta*, n. 101.

« sibus a concilio permisis; censuit tamen, hanc declarationem non vindicare sibi locum, quoties canonici abesse volunt extra diocesin; ac proinde hoc casu episcopi licentiam esse obtinendam. Cæterum episcopum non debere illam absque rationabilis causa negare. » Idein responsum fecit die 22 Januarii, anno 1628. In causa Terracinen., lib. xiiii Decret., pag. 380. Recenter idem statuit die 4 Maii, anno 1757. In causa Castri maris, in qua disceptatio habita fuit de edicto episcopi, quo ipse caverat, ne absque sua facultate diocesum canonici relinquenter : Quamobrem sacra congregatio servari mandavit decretum editum in causa Jaderen. die 9 Maii, anno 1628. Neque omitti debet, licet quidem canonicis vacationis prescripsit tempore chorum diuittere; id tamen solus suffragari, ut fructus præbendarum accipiant, non autem quotidianas distributiones, nisi forte peculiares ipsorum constitutiones a Sede Apostolica confirmatae ante synodum Tridentinam, hoc etiam emolumendum ipsis canonicis important. In sess. xxiv, cap. 12 dicitur, « quod obtinentibus dignitatibus aut canonicatus, non licet vigore cuiuslibet statuti aut consuetudinis, ultra tres menses ab iisdem ecclesiis quolibet anno abesse. » Queritur : An licet canonicis, qui haberent constitutiones Sedis Apostolice auctoritate factas, aut confirmatas ante concilium Tridentinum, quæ concederent illis vacationem duorum mensium, et quod interim haberentur pro interessentibus, et lucrarentur distributiones, an hujusmodi constitutiones censeantur revocatae a concilio Tridentino? Sacra, etc., respondit abesse licere, sed non lucrari distributiones quotidianas. Ad secundum, Constitutiones a Sede Apostolica confirmatas non censi sublatas. Ita decrevit sacra congregatio, in causa Bononien., et in alia Pistorien., anno 1586, lib. iv Decret., pag. 168 et 212.

Hæc indicanda putavimus, ut verba concilii Tridentini funditus intelligantur : Præterea obtinentibus in eisdem cathedralibus, aut collegiatis, dignitates, canonicatus, præbendas, aut portions, non licet vigore cuiuslibet statuti, aut consuetudinis, ultra tres menses ab iisdem ecclesiis quolibet anno abesse, salvis nihilominus earum ecclesiastarum constitutionibus, quæ longius serviti tempus requirunt. Sed quoniam item concilium ita rem prosequitur : Alioquin privetur unusquisque diuinitia parte fructuum, quos ratione etiam præbenda ac residentia, fecit suos; quod si iterum eadem fuerit usus negligenter, privetur omnibus fructibus, quo eodem anno lucratus fuerit : crescente vero contumacia, contra eos, juxta sacrorum canonum constitutiones, procedatur; ideo non alienum putamus afferre, quæ sacra congregatio sancta voluit anno 1573, in causa Vercellen., lib. i Decret., pag. 490

(12) Id ipsum probatur a simili; namque abbas in suo monasterio, parochus in loco ecclesiæ parochialis, aliisque beneficiati in loco beneficii, ad obeunda rite munera sua residere tenentur. Accedit, quod episcopus sit sponsus ecclesiæ suæ, spiritualis coniugii vinculo obligatus; unde ecclesia iam potius viduatam relinqueret, nisi in ea residentiam sigeret. Reiffenstuel, ad tit. *De clericis non residentibus*, n. 29.

(13) Adeoque « in hoc regala generalis (quando ex antiqua consuetudine, vel ex aliqua iusta causa (151) eius limitatio non resultet) assistit capitulo seu civilati, ut scilicet episcopus, pro majori parte anni residere teneatur in cathedrali, ibique tribunal

et seq. « Quæritur de forma procedendi contra canonicos, qui absuerunt ab ecclesia intra tres menses, prout cap. 12, sess. xxiv concilii Tridentini : videlicet, an hujusmodi contumaces, et absentes, sint prius monendi ad residendum, antequam puniantur, sicut moneri mandat idem concilium omnes curatos non residentes, juxta cap. 1, vers. 1. Quod si per edictum, sess. xxiii? Sacra, etc., censuit, non esse citandos, aut monendos ad residendum; sed si ultra tres menses absuerint, tunc citandos ad allegandum, quare non debeant priyari secundum decretum concilii, sess. xxiv, cap. 12. » Quod si aliquis canonicatu vel beneficio, quibus onus residenti conjungitur, privari debet, absentia trium annorum prius necessaria est, quibus peractis, ter ille monendus est, et post sex alios menses exspectandus. Deinde ad privationem, licet ipse non compareat, devenerit. Hæc sapienter explicat Fagnanus, cap. *Ex tute*, num. 14 et 15, *De clericis non residentibus*. Hæc legem institutam perpetuo tenuit sacra congregatio, cum nos ipsi secretarii manus ageremus, in causa Romana canonicatus, quæ die 3 Decembbris anno 1718 proposita fuit.

Insuper episcops aliam quoque viam intrare potest ad comprimendos ejusmodi contumaciam. Quippe sacrum concilium nequaquam abrogavit ea, quæ sancta sunt in cap. *Ex tute*, *De clericis non residentibus*: Fagnanus, loc. cit., num. 35. Quapropter illo triennii spatio permititur episcopo eosdem pervicaces a dienis suspendere, quamvis viam insistere cœperit, quam Tridentina synodus indicavit. Attamen si id faciat, ad privationem contentiam ferendam dovenire nequit. Celeberrimum est decretum die 18 Novembris editum anno 1573, in causa Tarentina, lib. ii Decret., pag. 533 et 540, consulatur ecclesiis, quarum servitum detrimentum patitur propter absentiam canonicorum vel beneficiatorum, qui propter redditum latitudinem residentie leges contemnunt, queritur :

Primo, an durante triennio præscripto a sacro concilio, cap. 12, sess. xxiv *De reformatione*, pos sit adversus obtinentes in cathedralibus aut collegiatis dignitates, canonicatus, præbendas, aut portions, eosque non residentes, procedi ad suspensionem, juxta dispositionem capituli. Ex tute, *De clericis non residentibus*, et quatenus affirmative?

Secundo, an id possit etiam post incagitationem procedendi a concilio præscriptam?

Sægra, etc., ad primum respondit affirmativa. Ad secundum pariter affirmativa respondit exposita privatione.

Hæc ounia ex Bened. XIV, Institut. eccles., § 6.

(151) Exciplitur namque, quando vel causa rationabilis, vel specialis diocesium constituta esset, ut episc. residenceat extra civitatem episco-

erectum habere; cum etenim Sedes Apostolica in erectione illius cathedralis, illum locum opportunum censnerit pro residentia episcopi, et ad quem alii dioecesani accedere debeant, hinc proinde repositum esse non debet in episcopi arbitrio locum immutare, nisi aliqua justa causa accedat, puta insalubritatis aeris, vel depopulationis in toto, sive in notabili parte, adeo ut residentia episcoporum et tribunalis cum debita maiestate, vel securitate ibi sequi non valent, vel ex alia simili causa pro singulorum casuum circumstantiis.

(14. « Adhuc tamen in casibus, in quibus hujus regulæ limitatio admittenda veniat, id practicabile est in aliis anni temporibus, non autem in illis in quibus per decretum Trid., sess. xxiii, cap. 1, specialiter disponitur, ut residere debeat in cathedrali; ut sunt tempora a Dominica prima Adventus, usque ad Epiphaniam; a die Cinerum ad octavam Paschæ; ac etiam in solemnitatibus Pentecostes, Corporis Christi, et Sancti Titularis ipsius cathedralis, aliave simili magna loci solemnitate (152), in qua pro ejus moribus, scandalosum esset, quod episcopus non esset præsens, quodque a legitimo impedimento non detentus non interveniret.

(15. « Id autem justam præbebit ansam subditis recurrendi ad sacram congregacionem, ut episcopom ad hujusmodi residentiam cogat; ac etiam ex antiquorum canonicum dispositione habemus, ut præsertim consecratio olei sancti in die Cœnæ Domini in cathedrali præcise fieri debeat. Non tamen id eisdem subditis tribuere potest licentiam non parendi episcopo, qui in alia dioecesis parte resideat Regula etenim assistit episcopo, ut in quacunque dioecesis parte residendo, residendi obligationi satisfacere dicatur. » Sic cardinalis de Luca, *Adnot. ad Trid.*, disc. 4, n. 3

(16. Sed ad majorem rei illustrationem et declarationem, illud animadvertisendum, episcopum in pœnam privationis fructuum non incidere (de qua cap. 1, sess. vi *Trident.*), dummodo in dioecesi resideat, nempe in quacunque dioecesis parte, et in quoctunque anni tempore, et etiamsi temporibus Adventus, Quadragesimæ, aliisque per *Trident.* d. sess. xxiii, cap. 1, vers. *Admonet* notatis, suam residentiam in cathedrali, sed alibi, modo tamen in ambitu dioecesis, faciat. Audamus Fagnanum in haec sane verba: « Verius videtur episcopum in dioecesi, quandocumque residentem, in pœnas concilii non insidere; nam decre-

palem in loco vicino, prout archiepiscopi et electores Colonienses residere solent Bonnae, Trevirenses Hemeranstanii, vel Confluentæ, episcopi Constantiensis, Mariburgi, Augustiani Dilinge. Schmalzgrueber, ad titul. *De cleric. non resident.* § 1, n. 10.

(152). Hæc porro apud Tridentinum cit., sess. xxiii, cap. 4, ibi: « Eodem (episcopos) interim admonet, et in Domino hortatur, ne.... Dominicæ Adventus, Quadragesimæ, Nativitatis, Resurrectionis Domini, Pentecostes, item et Corporis Christi diebus, quibus reliqui maxime, et in Domino gaudere

tum cap. 1, sess. vi, ad hoc, ut episcopi incident in pœnam privationis quartæ partis fructuum, requirit ut sex mensibus continuis a suis ecclesiis extra suam dioecesim morando absuerint. Unde ad ejusmodi pœnam satis non est, ut absuerint a suis ecclesiis tantum, nisi etiam absuerint extra dioecesim, cum concilium utrumque copulative requirat sub unica verborum structura Sive igitur episcopi dictis anni temporibus (*Adventus*, etc.) teneantur in cathedrali residere, sive non; absolutum tamen videtur eos non incidere in pœnas non residentium, dummodo resideant in dioecesi. » Ad cap. Qualiter, *De cleric. non resident.*, n. 28 et seqq.

(17. Quamvis vero hæc ita se habeant, episcopos tamen ex pastoralis officii debito, teneri residere in cathedrali, temporibus ut supra a Tridentino prænotatis, ita ut secus suæ obligationi non satisfaciant, nisi munia episcopalia in sua dioecesi eos alio vocent.

(18. « Itaque sic idem Fagnanus videtur respondendum episcopos temporibus a Tridentino concilio præscriptis, teneri quidem apud suam cathedralem ecclesiam residere, ita ut aliter suæ obligationi non satisfaciant, nisi munia episcopalia in sua dioecesi eos alio vocent; cæterum non incidere in pœnas a sancta synodo episcopis non residentibus inflatas, dummodo in dioecesi resideant, et hanc sententiam probavit sacra congregatio ejusdem concilii interpres. » *Loc. cit.*, n. 39 (153).

(19. Et revera sacra congregatio Concilii, teste Pignatello, consult. *Canonic.*, t. VII, consult. 64, n. 15 et 16, ita censuit et declaravit his verbis: « Posito decreto concilii Tridentini, cap. 1, sess. vi, et cap. 1, sess. xxiii. An episcopi temporibus præscriptis in d. cap. 1, sess. xxiii, vers. *Eodem interim admonet*, in Ecclesia sua residence teneantur, an vero satis sit, ut in dioecesi resideant. Sacra congregatio, etc., articulo hujusmodi accurate discusso, censuit episcopos temporibus, ut supra præscriptis, teneri in ecclesia cathedrali residere, nec satis esse ut in dioecesi residence, ita ut aliter suæ obligationi non satisfaciant, nisi episcopalia munia in sua dioecesi eos alio vocent. Cæterum non incidere in pœnas a sancta synodo episcopis non residentibus inflatas, dummodo in dioecesi resideant. » Eademque sacra congregatio, die 3 Septembris 1622, in una Cassan., censuit episcopum, si non accedat ad cathedralem temporibus a concil. præscriptis, licet male faciat,

pastoris præsentia oves debeant, ipsi ab ecclesia sua cathedrali ullo pacto absint, nisi episcopalia munia in sua dioecesi eos alio vocent. »

(153) « Quia tamen laudata synodus ad præsentiam in his diebus episcopos solum hortatur et monet, *eodem interim admonet et hortatur* (verba sunt Trid., t. c. *); ideo ut bene advertit Palao, part. II, n. 1, non videtur peccatores mortaliter, si in sua dioecesi residentes, illis temporibus a suis ecclesiis aliquando absint. » Schmalzgrueber, ad tit. *De cleric. non resid.*, n. 18.

non tamen incidere in privationem fructuum impositam a d. concil. contra non residentes. Apud Nicolium, in *Flosc.*, v. *Epicopius*, n. 39.

(20. Et in *Urgellen*. *residentia*, disceptato ad preces capituli dubio : « An in casu, quo episcopus non resideat in cathedrali temporibus prescriptis a sacro concil. Tridentino, veniat puniendus qua pœna et a quibus in casu, etc.

« Sub die 5 Septemb. 1703 rescriptum fuit : *Dilata et ad montem*; quæ, ut inquit Scarfantonius, ad *Ceccop. clucub. canon.*, t. III, addit. 17, n. 7, ubi d. resolutionem refert, probabiliter fuit, episcopum per litteras monendum esse de sua obligatione ad formam ejusdem concilii, non vero alicui pœna esse obnoxium. Ita in terminis, in *Thesaur. Resolut. sacrae congr. Concil.*, tom. IX, part. II, pag. 8 et seq.

(21. Atque eadem sacr. congreg., in *Gagoriana*, et *Calceaten*. *residentia*, ad dubia :

« An episcopus teneatur saltem diebus prescriptis a sacr. conc. Trident., sess. XXIII, *De reformat.*, cap. 1, residere in alterutra ex cathedralibus, ibique sacras functiones explere ? et quatenus *affirmative* :

« Au, et quibus pœnis subjiciendus sit in casu non residentia : » Die 3 Septemb. 1740, censuit teneri (ad residendum) :

Quoad vero secundum dubium, nihil respondit. Cit. *Thesaur. resolut. sac. congregat.*, d. tom. IX, part. II, pag. 16.

(22. Quoad vero legitimæ absentiæ a diocesi causas, quas videre est sub v. *Epicopius*, art. 3, concilium Trident. cit., cap. 1, sess. XXIII, statuit causas hujusmodi absentias « a Romano Pontifice, aut a metropolitano, vel eo absente, suffraganeo episcopo antiquiori residente, qui idem metropolitani absentiam probare debebit, in scriptis esse approbandas. » Hinc ex Tridentino, licentia abessendi a diocesi ex justa ac legit. causa peti potest, vel a Summo Pontifice, vel a metropolitano, vel hoc absente, ab antiquiori suffraganeo. Verum cum constitutio Urbani VIII, incip. *Sancta synodus*, prohibeat ne episcopi a residencia abscedant absque licentia per breve vel litteras missivas : « Ergo (Fagnano docente) hac in parte videtur adempta facultas probandi causas absentias, quæ ex concilio competebat metropolitano vel suffraganeo antiquiori. » Ad cit. cap. *Qualiter*, *De cleric. non resident.*, num. 12, adeoque solo Romano Pontifici banc facultatem competere.

(23. Nunc vero post constitut. Benedicti XIV, incip. *Ad universæ*, iii Nonas Septemb. 1746, tom. II *sui Bullar.*, const. 18, utique tenendum licentiam ejusmodi, non nisi a Romano Pontifice peti ac impetrari debere. En verba dictæ const. § *Quoniam*, ibi : « Quoniam vero, et certæ quædam causæ adesse possunt, et hujusmodi occasiones incidere, propter quas, prævio Romani Pontificis assensu et approbatione, liceat episcopo e propria ecclesia et diocesi per aliquod determinatum tempus abesse. » Et § *Ut autem*, ibi :

« Ut autem episcopi a suis ecclesiis vel diocesisibus licite abesse possint, cum, praeter causam canonicanam, expressa quoque licentia Romani Pontificis, ut supra diximus, sit necessaria. »

(24. Liceat insuper sequentia ex Fagnano adnotare :

« In S. congregat. super residentia episcoporum habita in Quirinali, die 17 Julii 1657, cui interfuerunt eminentissimi cardinales Ginellus, Meltius et Paulucius, nec non R. P. D. Farnesius, Alterius, Gualterius, Ugulinus, de Vecchis secretarius, et ego, proposita fuerunt ex ordine sanctissimi infrascripta dubia, yidelicet.

« Cum S. concil. Trident., cap. I, sess. XXIII, *De reformat.*, permittat episcopis ut singulis annis, dummodo æqua excusa, et absque ullo gregis detimento fiat, abesse possint a sua diocesi per duos, aut ad summum, tres menses : queritur :

« Primo, « an episcopus possit jungere trimestrem absentiam unius anni cum absentia trimestri sequentis anni, adeo ut licite abesse valeat a sua Ecclesia per menses Octobris, Novembris et Decembris anni, v. g. 1657, et continuare absentiam per menses Januarii, Februarii et Martii 1658. »

« Secundo, « an episcopus in casibus in quibus rationabilem causam habet non residendi, debeat uti mensibus per sac. Concil. concessis, et non nisi ipsis consumptis, quatenus absentia causa duret, licentiam petere non residendi; an vero præmissa licentiam petere, et ad alios usus reservare bimestre aut trimestre tempus a concilio concessum : »

« Per bullam san. mem. Urbani VIII, super residentia episcoporum, incip. *Sancta synodus*, permittitur, ut episcopi, ad effectum visitandi statutis terminis Sacra B. Apostolorum limina, abesse possint a suis ecclesiis per certum tempus (ut ibi etc.), hinc : »

« Tertio, queritur, « an episcopus visitans sacra limina in fine unius termini, v. g. in fine unius triennii, possit immediate in principio sequentis triennii iterum visitare, ac proinde visitationum titulo abesse a sua Ecclesia per octo continuos menses : »

« Quarto, queritur, « an episcopo, qui antea per multum temporis, v. g. per decem continuos annos in sua Ecclesia sedet, et vel ab ipsa vacatione per S. concilium ex rationabili causa singulis annis permitta semper se abstinuit, possit aliquid concedi facultas non residendi per aliquod tempus, licet non adsit ulla causa ex approbatis ab eodem S. concil. Tridentino. »

« Ad primum, « S. congregatio respondit non posse, tum quia ejusmodi semestris absentia complectitur illius temporis spatiū Dominicī Adventus, et Quadragesimæ, quo ne a sua quidem cathedrali, ne dum a diocesi, episcopo abesse licet, ut in concil. Trid., d. cap. 1, sess. XXIII,

« vers. *Eosdem interim admonet*; tum quia in eo, qui abest sex mensibus continuis, non verificatur illud verbum aliquantis per, quo utitur concil. in d. c., dum ait: *Quoniam autem qui aliquantis per tantum absunt, ex veterum canonum sententia non videntur abesse*, cum concilium illud (spatium restrinxit ad duos, vel ad summum tres menses, et antiqui canones ad unum vel ad duos; et quatenus verificaretur illud aliquantis per, non tamen verificantur sequentia, videlicet, quia statim reversuri sunt (d. cap. 23 Trid.); nam qui abest per semestre tempus, utique non statim est reversurus, cum dictio statim regulariter significet modicum temporis intervallum . . . »

« Ad secundum, « S. congregatio consilius putavit nihil generaliter respondere, sed ubi casus particulares acciderint, maturius deliberare. »

« Ad tertium respondit « episcopum, qui Beat. Apostolorum limina visitavit, v. g. in fine unius triennii, nequaquam posse immediate in principio sequentis triennii iterum visitare, ac proinde nec visitationis titulo per octo continuos menses a sua Ecclesia abesse. »

« Ad quartum, respondit, « non posse, quam congregationis sententiam S. D. N. ad se relatau in omnibus approbabit. » Ita apud Fagnanum, ad cap. Qualiter, De cleric. nou resid. n. 40 et seqq. »

Atque has resolutiones confirmavit quoque Benedictus XIV, in sua præd. constitutione, incip. Ad universæ, § Primum.

(25) Præstat item quoad absentiam episcoporum ex datis et legitimis causis, nempe ratione alicujus litis, infirmitatis, insalubritatis aeris, etc., sequentia quam maxime notatu digna exscribere ex prælaud. Const. Bened. XIV, Ad universæ, M*o*:

« Quoniam experiendo cognovimus, quod ad obtinenda indulta cominorandi extra diocesim, infra scriptæ plerumque causæ ab episcopis afferri solent, nimirum aut necessitas assistendi personaliter alicui liti seu controversiæ, in qua ecclesiæ aut cleri sui, vel etiam propriæ familiæ res agatur, quæque in Romana Curia introducta sit, vel alia in Urbe, in qua resideant majora tribunalia, ea de re judicium esse debeat; aut corporalis ægritudo, qua correplu fuit episcopum, dum extra diocesim, conciliaribus mensibus utens, morabatur, ita ut ad eamdem diocesim reverti nequeat; aut adversa valetudo in ipsa diocesi contracta, ad quam depellendam medici potent necessarium fore, episcopum aerem et solum aliquantis per mutare, aut denique mali ginitas aeris in diocesi vigens, quam aliquibus anni mensibus devitari oporteat. Et quoniam nec ulla ex præmissis causis, absque expressa Romani Pontificis approbatione, quemquam ab opere residendi eximere potest; et nisi certis expressis circumstantiis, iisque verificatis, difficile est ad hujusmodi approbationem rite recteque proce-

dere; necessarium Nobis visum est infrascriptas regulas statuere, quas in singulis respective casibus ab iis, ad quos spectat, et pro tempore spectabit, observari mandamus atque præcipimus.

« Si quis igitur in posterum licentiam petierit abscedendi a diocesi sibi concreta, ut judiciali controversiæ, quæ alibi veritutis, per seipsum interstit, exprimere debet in precibus tum locum, sive urbem, in qua hujusmodi lis agitatur, tum etiam an ea pertineat ad ipsam oratoris ecclesiam, seu clerus, vel potius ad ipsius familiam. Et quidem, si ad familiam pertineat, absque eo quod secretarius congregationis Pontificem aut cardinalem præfectum audeat, rescribendum ab ipso erit, ut orator ad effectum, de quo in precibus, utatur mensibus a concilio indultis. Quod si eis jam usus fuerit, ulterior ipsi licentia non concedetur. Si vero de ejus ecclesiæ vel clericis agatur, exponi debebunt tum status litis, ejusdemque gravitas, tum causæ, propter quas necessaria creditur in loco judicii oratoris præsentia; tum etiam declarandum, an mensibus conciliaribus usus fuerit. Et quidem, si nondum illis usus sit, rescribendum erit, ut eos in hujusmodi causam impendat. Si vero id amplius episcopo integrum non sit (qua in re nec dolus, nec fraus intercesserit, et alioquin ipsius instantia justa videatur), tantum illi temporis, et non amplius, ad commorandum extra diocesim tribuatur, quantum judicatum fuerit necessarium esse ad causam defensores, advocationes et judices de omnibus, quæ ad rem pertinent, sufficienter instruendos. Si enim licentia abessendi a diocesi usque ad finalem exitum causæ extendi deberet, nemo non videt quam diuturna plerumque foret in hiscasibus episcoporum absentia, et quam facile evenerit posset ut plerisque dioceses complurium annorum spatio pastorum præsentia carerent.

« Qui vero licentiam abessendi petierint ratione infirmitatis extra diocesim contrata, dum vacatione a concilio indulta ute rentur, asserentes ea de causa regressum ad propriam diocesim sibi prohiberi, exponere debebunt contractæ infirmitatis qualitatem, et super ea testimonium medici juramento firmatum exhibere. Atque ubi petita licentia ipsis indulgeatur, ea semper ad certum ac definitum tempus concedi debebit, adjecta quoque clausula, si tandem infirmitas duraverit.

« Ab iis autem, qui hujusmodi licentiam postulaverint, eo quod aeris mutatione opus sibi esse dicant ad convalescendum ex morbis, quas in suis ecclesiæ residendo contraxerunt, exprimentum erit in precibus, quo morbi genera et quæam graviter laborent, ac proferendum testimonium medici, qui jurejurando testetur, utile ac necessarium oratori esse, ut in aliam regionem, atque aerem per aliquod tempus se transferat. Nec illud silentio prætereundum, an scilicet orator, antequam morbo

corriperetur, trimestri licentia a concilio permissa usus fuerit; si enim id nondum fecerit, et tempus a concilio indulatum sufficiens ipsi non reputetur, poterit eidem concedi, ut per quatuor menses, in quibus tamen conciliares menses comprehendantur, a residentia absens permaneat; at si praedictos conciliares menses, remoto omnido et fraude, jam extra diocesim transegerit, tantum temporis ipsi indulgeatur, quantum ad confirmandam ipsius valetudinem vere necessarium esse prudenter judicabitur.

« Qui tandem licentiam commorandi extra diocesim postulabit propter malignitatem aeris, quem in sua diocesi aliquo anni tempore insalubrem esse affirmet, si videat etiam, atque etiam quid agat: et quidem pro veritate exponal, quibus anni mensibus perniciosus sit regionis aer: item, an eadem cali temperies totam comprehendat diocesim, ita ut nullus intra ejus tractum locus existat, in quo suspectum illud tempus absque salutis detimento transigere valeat; postremo, an conciliaribus mensibus usus fuerit. Elenim si nondum eos sibi sumpserit, non ægre obtinebit indulatum abessendi per quatuor menses (quatenus periculum ab aere tardi durare censeatur), in quibus tamen tres illi a concilio permissi numerandi erunt. Si autem hujusmodi concilii indulgentia jam usus fuerit, frustra novum indulatum praedicta de causa ab Apostoli a Sede postulabit, sibique imputare debet quod, cum sciret certo anni tempore in sua diocesi aerem insalubrem fore, concessos vacationis menses in tempus illud non reservaverit. In omnibus autem absentie indultis, quæ ratione aeris insalubris in posterum concedentur, hanc clausulam adjici volumus: « Dummodo intra diocesim alii quis locus non adsit, in quo aer salubris sit, et in quo episcopus commorari possit. »

(29. Episcopus habitare debet in Palatio episcopal, non autem in domo consanguineorum, *Campaniæ*, 8 April. 1603, *Montis alti*, 26 Augusti 1616.

(30. Multo minus habitare cum mulieribus, *Messan.*, 15 Sept. 1618, praesertim in Palatio episcopal, 10 Novemb. eod., apud Nicolum, in *Floscul.*, verb. *Episcopus*, n. 82.

(31. Quoad ea quæ concernunt parochium residentiam, et quibus poenitentiis subjaceant non residendo? Vide verb. *PAROCHUS*, art. 2, n. 1 ad 56.

ADDITIONES CASINENSES.

(32. Quoad residentiam parochorum, ultra dicta sub verb. *Parochus*, artic. 2 per tot, hæc etiam notasse operæ premium sit.

(33. « Tolerari potest, quod parochus parochiæ tenuis paucarum animalium non

(154) Et tunc quam primum debet certiorare ordinariu[m] de discessu et necessitate occurrente, ut

resideat in parochia, quousque per unionem alicujus simplicis beneficij, vel alio modo suppleatur ejus congrua, dummodo accedat illuc ad celebrandum festis diebus, et quando vocabitur sacramentorum administratione. Sacr. congr. Episc., 10 Januar. 1379.

« Si tamen id episcopus nolit tolerare, parochus tenebitur obedire, ut patet ex sequenti decreto: « Cum episcopus Callienensis nuper edixerit, ut parochialium ecclesiastiarum rectores in suis ecclesiis residant, petit curatus parochialis Ecclesiae S. Angeli, an et ipse teneatur residere, cum redditus Ecclesiae sint tenuissimi, ejus antecessores supra hominum memoriam nunquam resederint, ecclesia ipsa circiter duobus millibus passuum duntaxat a civitate distet, et sex vel septem familias tantum habeat, neque ipsi parochiani quidquam current de residentia pastoris. » Sacra congregatio Concil. censuit « oratorem non excusari a residentia ob causas superius expressas; ideoque oportere ipsuni parere editio episcopi hac in re edito. » Ita in terminis apud Pignatellum, tom. VII *Consult. canon.*, consultat. 4, nu. 18. Quod idem tradit Schmalzgrueber, ad tit. *De cleric. non resid.*, n. 11.

(34. Quæres utrum infirmitas excusat parochum a residentia? « Duo casus sunt distinguendi. Primus est, cum parochus absens extra locum beneficij in morbum incidit, et hoc primo casu manifestum est eum non teneri redire ad residentiam, et si procederetur contra eum, non fieret illi præjudicium.

Secundus casus est, cum parochus ægrotat in loco residentiæ, seu intra limites parochiæ suæ; et tunc sacra congregat. Concil. declaravit infirmitatem non excusare parochum a residentia. Sed si infirmitas sit curabilis, et in loco parochialis non sit copia medicorum medicinarumque, posse ab ordinario dari dilationem trium aut quatuor mensium parochio ægrotolo, ut curari possit in locis viciniis et commodioribus; interim tamen per ipsum ordinarium deputato idoneo vicario ad curam dictæ parochialis, cum assignatione congruae portionis ex ipsius parochialis redditibus. Idem dicendum esset, si parochum infirimum ex medicorum consilio oporteret cœlum mutare ad breve tempus, vel ire ad balneum... Verum (nota), si abscederet sine licentia, non excusaretur. Nam, proposito dubio, an sit liber a culpa et poena amissionis fructuum, qui veluti per quatuor mensium spatium ex urgente admodum causa ad curandam valetudinem, morbo gravi instanti, a parochiali recessit, et ad hujusmodi absentiam non petrit licentiam ab episcopo, quia bona fide putavit evidentiam cause satis esse. S. cong. censuit non esse liberum, nisi periculum suisset in mora, petendi licentiam (154). » Hæc

de causa cognoscat, et dei licentiam, nisi in brevi sit reversurus. Insuper S. cong. censuit solam

Fagnanus, ad cap. *Clericos*, De cleric. non resid., n. 9 et seqq.

(35). Eademque S. congregatio declaravit nec causa senectutis excusari parochos a residentia. Fagnanus, l. c., n. 16.

(36). Jam vero e propter aeris intemperiem, parochus aliunde oriundus, de consensu ordinarii potest per quatuor menses habitare alibi, reliquo vicario idoneo. Apud Gavantum, *Manual. episc.*, v. PAROCHUS, n. 26.

(37). Quæres: An inimicitiae excusent parochum a residentia? ¶ Excusare, si inimicitiae sint capitales, ita ut ad ecclesiam redire non audeat. Et in hanc sententiam saepe respondit sac. congr. Conc., quæ in his casibus consuevit dare litteras ad episcopum, ut, si veræ sint et graves inimicitiae, quæ narrantur, et absque parochi culpa, exortæ, super quibus episcopi conscientia generatur, dilationem ei det, ut in alio tutori ac viciniori loco manere possit, durantibus duntaxat inimicitias, dum tamen non ultra sex menses durent.

(38). Inter ea vicarium idoneum in illa ecclesia constituat episcopus, assignata ei congrua portione ex redditibus Ecclesiæ, et partes etiam suas interponat, et omnem diligentiam adhibeat, ut tuto possit residere parochus. Quod si intra sex menses needum sedalæ sint inimicitiae, rescribit episcopo, ut det illi sex mensium prorogationem, repetitis omnibus, quæ in prioribus litteris continebantur, et sine spe ulterioris prorogationis, quæ rarissime conceditur; ac ubi inimicitiae sunt verisimiliter duraturæ, ut consulatur curæ animarum, inducendus est parochus ad resignandum vel permutandum. Ita in terminis Fagnanus ad cap. *Clericos*, De cleric. non resident., num. 25 et 26.

(39). Porro licentia abessendi in hoc casu, non nisi a Pontifice petenda et impetranda venit, ut ex decreto S. congreg. super negotiis Episcop. et Regul. relato a Pignatello, tom. VII, *Consult. canon.*, consult. 4, n. 16, in hæc verba: « Sacr. cong. super negot. Episc., etc., in Ariminensi, episcopo, visitatori Apostolico: I curati

distantiam loci, etiam eum necessitate discedendi, non excusare parochum, ut possit abesse a sua ecclesia sine licentia in scriptis obtenta, nisi talis necessitas repente se offerat, quæ non patiatur dilationem hujusmodi licentiam petendi, quo casu quam primum de discessu et necessitate ordinarium faciendum certiore esse, ut de causa cognoscere possit. Garcias, *De beneficis*, p. III, cap. 2, n. 34.

Porro, quoties parochi ob omissam residentiam, partem fructuum amittent, non sunt observanda ab ordinario intervallo praefinito a Tridentino, sess. vi, cap. 1, *De reformat.*, adversus episcopos non residentes (vide ibi), quippe sac. congregat. Consil. consult, quoties ordinarius in pœnâm omissæ residentiæ vult subtrahere parochis partem fructuum, quos suos non fecerunt, non teneri observare intervalla, ut supra, in execusione facienda saper illis fructibus, quos idem parochi pro rata temporis absentiæ suos non fecerunt. Apud eundem Garciam, loc. cit., n. 32.

Amplius eadem sacra cong. censuit episcopum

sotto pretesto d'inimicizia non ponno assentarsi dalla cura con licenza del vescovo, ma debbono domandarla al Pontefice, o alla congregazione, la quale suole molto bene esaminare le circostanze, e specialmente per qual causa sono contratte le inimicizie, se vi è stata colpa del curato, ed altre diligenze. E quando pure si concede, si fa per breve tempo, e tra le altre condizioni particolari, che stia più vicino, che puo (con sicurezza) alla cura die 7 Januar. 1578. »

(40). Parochi residere omnino tenentur tempore pestis, secus procedendum contra eos ad privationem beneficij curati. Vide verb. PAROCHUS, art. 2, n. 29 et n. 56. Vide insuper verb. PESTIS, n. 8.

(41). Liceat quoque sequentia afferre ex Benedicto XIV. « Illud ab omnibus indubitanter admittitur (sic ille), quod quicunque curam gerit animarum, ac residendi obligatione tenetur, non potest a designato sibi residentiæ loco recedere, ut pestis periculum effugiat; ideoque senviente licet peste, et residere debet, et residentiæ non materialis tantum, sed etiam formalis, ut inquietunt, onera adimplere; operando nimis, et laborando pro spiritualibus et corporalibus concredite sibi plebis necessitatibus. Gravissima pestis Mediolanum invasit, dum S. Carolus Borromæus illius civitatis archiepiscopus sedebat. Cum autem sanctus præsul animo forte prospiceret, non neminem fore, qui parum estimans incumbentem sibi animarum curam, facile consilium cepisset, ut alium in suos vices substitueret, seque a residentiæ loco subtraheret, dubium hoc ad congregationem Concilii definiendum detulit; num scilicet residere tenetur, qui curæ præserat animarum, quamvis urgeret periculum contrahendi pestem, et ex illa occumbendi. Responsum autem fuit *residendi obligacionem vel tum vigere*, eaque obstringi non modo parochos, sed et episcopos (155), quibus Pontificia quoque Gregorii XIII accessit approbatio. Unde post ejusmodi rescripta sive resolutiones, aditus locusque amplius relinqui non potest eorum docto-

debere applicare fructus parochorum non residentium, fabricæ ecclesiæ parochialis, aut pauperibus ipsius parochia, et si non reperiantur pauperes intra limites parochiæ; restituendi sunt præcise fabricæ ecclesiæ parochialis, etiamsi pro tunc nou indigent. Apud dict. Gare, loc. cit., n. 31.

(155) Hæc porro verba resolutionis sacr. congregat. Consilii: « Die 23 Decembris 1576, sacra congregatio censuit scribendas litteras ad cardinalem S. Praxedis (nempe S. Carolum Bhorrom.) in hanc formam: Parochi tempore pestis teneantur omnino residere in suis ecclesiis parochialibus, et si non resideant, agendum contra eos ex decreto concil. Trid., cap. 1, sess. xxii servata forma ibidein.

« Sanctissimus, die 18 Decembris 1576, dixit decretum factum in parochis multo magis debere procedere in episcopis, qui magis obligati sunt; tamen posse episcopos in locis tutoribus manere et inde providere. » Apud Fagnatum, cap. *Clericos*, De clericis non resid., n. 46, 47.

rum opinioni, qui affirmarunt et docuerunt licere ei, qui animarum curam exercet, a residentia loco abscedere, modo sacerdotem idoneum adinveniat, qui, accedente episcopi licentia, vices ejus adimpleat. » *De synod. dioces., lib. XIII, cap. 19, n. 2.*

(42). Quæres, an lis super beneficio excusat parochum a residentia. Respondeo *excusare*. Casus est in cap. *Ex parte 13*, *De cler. non resid.*, ibi: « Si te non absentando in fraudem præposituræ tuæ jura fideliter prosequeris, cum per hoc censeri debetas residens. » Fagnanus ad cap. *Clericos*, *De cleric. non resid.*, n. 31.

(43). Quæres iterum an episcopus possit concedere parocho veniam peragendi munus vicarii generalis in aliena diocesi? « Non posse episcopum dare licentiam parocho, ut possit esse vicarius generalis alijcujus episcopi, sed hoc spectare ad Summum Pontificem, ut censuit sacr. congr. Concilii apud Vulp., *In prax. jud.*, cap. 48, n. 66. » Ita Antonellus, *De regimine Eccles. episcop.*, lib. III, cap. 12, n. 17. Vide nostram 4 Appendicem sub v. PAROCHUS.

(44). Parochus non excusat a residentia, docendo in publica studiorum universitate theologiam, aut jus canonicum. Sacr. cong. Concil., lib. I *Decretor.*, pag. 46, lib. VIII, pag. 129, 140, a tergo, lib. XVI, pag. 292. Apud Giraldi, *Adnot. in Maschat.*, lib. III *Decretalium*, tit. 4, *De cleric. non resident.*, sub num. 3.

Secus vero, si in ipsa civitate, ubi adest parochia, adsit quoque universitas studiorum, quippe tunc poterit bene docere in publica universitate theologiam, etc., ita tamen ut cura animarum nihil detrimenti patiatur. Sacr. congr. apud Sellium. Vide *Additiones nostras*, v. MAGISTER, n. 4, et v. PAROCHUS, art. 2, n. 27.

(45). Obtinentes beneficia simplicia residentiam personalem requirentia, vel ex expressa fundatorum dispositione, vel ex donatione, vel ex statuto aut legitima consuetudine alicujus particularis ecclesiæ, tenentur per seipso injuncta sibi ecclesiastica servitis, et onera fideliter præstare et personaliter residere; et si contumaciter id non præstent, cum de ipsis concil. Trid. aliquid speciale non constituerit, procedendum est contra ipsis conformiter ad dispositionem juris communis in cap. *Conquerente 6*, cap. *Ex parte vestra 8*, cap. *Inter quatuor 10*, et cap. *Clericus 17*, *De clericis non residentibus*.

(46). Episcopi residere tenentur in suis diocesibus, a quibus non licet ipsiis quot-

(156) Quod tamen conscientia ipsorum episcoporum relinquitur, juxta Trident., sess. XXII, cap. 4, *De reformatione*, per hæc verba: « Quoniam autem, qui aliquantisper tantum absunt, ex veterum canonum sententia non videntur abesse, quia statim reversi sunt; sacrosancta synodus vult illud absentia spatiu singulis annis, sive continuum sive interrumpit... nullo pacto debere duos, aut ad summum, tres menses excedere; et haberi rationem, ut id aqua ex causa fiat, et absque ullo Græcis detracitu, quod, an ita sit, abscedentium conscientia

annis abesse tribus mensibus sine justa causa. Sic novissime statuit Benedictus XIV, constit. incipiente: *Ubi primum*, et constit. incip. *Gravissimum* (156).

(47). Residentia in propriis diocesibus inculeatur episcopis Hiberniæ. Idem const. 26, incip. *Grave et per molestem*. (48). Residentia, non mere materialis, sine vigilante ac pastorali sollicitudine regendi et paucandi suas oves commendatur episcopis; sed residentia vere formalis, verbum Dei voce et exemplo disseminando, a semita justitiae deflectentes revocando, periclitantibus opem et auxilium deferendo, adversus lupos rapaces, qui in vestimentis ovium sœpe intrant ovile, ut rapiant et mactent (*Matth. vii, 15*), sedulo invigilando, fortiterque se opponendo. (49). Nec sufficit prædicta aliaque munia pastoralia per vicarios et subditos præstare, ut tradit zelantissimus Pontifex, *ibid.*, recte advertens, et serio, quod unicuique episcoporum singulatim ab oraculo divino districte denuntiatur: « Attende nobis, et universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo. » (50). Ipsi igitur episcopis, non alteri paucandi oves præceptum datum est. Ipsismet spiritualis animarum salus innititur, et ipsi illam suscepereunt, de ipsis strictissimam rationem reddituri, cum aliquando sanguinem illarum de manibus suis requireat strictius judex. Hæc et multa alia scitu et observata dignissima summe vigilans zelantissimus Pontifex, *ibid.*

(51). Super dicta episcoporum residentia invigilare jubentur nuptii Apostolici et singuli episcopi. Idem, tom. II, const. 18, incip. *Ad universæ*, in qua iterum præcipit episcopis dictam residentiam; ac congregationem peculiarem super residentia episcoporum jam ab Urbano VIII in Urbe institutam, restaurat, eique certam agendi methodum ad id præscribit, et ad præcavendos abusus assignat, quid præcipiatur episcopis postulantibus licentiam abessendi a propriis Ecclesiis causa insalubritatis aeris, et quid postulantibus dictam licentiam aliis de causis, et qua forma, ac quibus cautelis concedi eis debeat, mandata quod episcopi residentes denuntiare tenentur alios episcopos non residentes. Vide hic supra *Addit. Casin.*

(52). Residere debent parochi, aliquique animarum pastores inter suas oves; sed num residentia sint obstricti jure naturali, ac divino aut ecclesiastico, adhuc controvenerunt. Benedict. XIV, *De synodo diocesana*,

tæ relinquit: « nec ulla pro hujusmodi absentia duorum aut trium mensem opus habent licentia, quemadmodum ex ipsis concil. Trident. verbis perspicuum quidecum est. Quod idem firmat Benedictus XIV, in *Constit.*, incip. *Ad universæ*; ibi: « Exceptio casu trimestris absentia a concilio permittæ, pro quo nulla peculiaris requiritur licentia, cum idem concilium episcoporum abecedentium conscientia relinquit de æquitate causæ judicium facere. » (*Editores Casinenses.*)

lib. vii, cap. 1, n. 2. (53). Quod neque a concilio Tridentino definitum est. Idem, *ibid.*, n. 3. (54). Licet post illud communior sententia sit, eos teneri jure naturali ac divino. Idem, *ibid.*, n. 6. (55). Residentiae non satisfacit, qui corpore presens, animo absens, oviun curam negligit. (56). Bene vero censemur residentiae praeceptum adimplere, qui, etsi a suis oviibus corpus aliquando subducatur, animo tamen iisdem adest, et finem obtinet illas pascendi et regendi, ad quem localis pastoralis praesentia dirigitur. Idem, *ibid.*, n. 4.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(57). Notabilis est divisio residentiae in praecisam et causativam. Illam adimpleri nequit per alium, obligatque sub pena amissionis beneficii; haec vero potest per alium adimpleri, solumque sub pena amissionis fructuum obligat. Rigant., in *Comment. ad regul. 1*, § 8, n. 12; Rot., in *Monasterien. parochialis*, 16 Februarii 1748, § 5, coram illustriss. *Migazzi*.

(58). Residentia praecisa non debet necessario esse continua, sed potest esse et discontinua. Dummodo enim non residenti pena amissionis beneficii sit imposta, residentia dicenda est praecisa, sive sit continua, sive sit discontinua. Leuren., in *For. benefic.*, part. i. sect. 3, cap. 1, quæst. 363 per tot; Garc., *De benefic.*, part. xi, c. 5, n. 90; Lott., *De re benefic.*, lib. iii, c. 27, n. 3, optime

Rot., in dict. *Monasterien. parochial.*, 16 Februar. 1749, § 5 et sequent., cor. illustrissimo *Migazzi*.

(59). Ex quibus dignosci possit, utrum beneficio imposta sit residentia praecisa, an residentia causaliva, recte tradit Rigant., in *Commentar. ad regul. cancellar.*, dict. *Reg. 1*, § 8, a. n. 16 ad plur. sequent., (60). ubi illud notabile, quod pena amissionis fructuum a fundatore expressa in dubio tantum inservit residentiam causalivam, non item si aliunde constet voluisse eum residentiae praecisae beneficium subjecere. Confer etiam Rotam, in *Vicen. benefic.*, 5 Julii 1751, et plur. sequent., cor. reverendiss. *Corrado*.

(61). Impetratio beneficii, quod sit obnoxium oneri residentiae causalivæ, valida est, vel si nihil dictum sit de residentia, vel si negatum sit habere ipsum onus residentiae. Rota, in *Fanensi benefic.*, 29 April. 1735, § 8, cor. bon. mem. *Peralta*, in *Cæsar-augustana benefic.*, 28 Junii 1745, § 7, cor. reverendiss. *Molino*, et in dict. *Vic. benefic.*, 5 Julii 1751, § 12, cor. reverendiss. *Corrado*.

(62). Insigne est discrimen, quod intercedit residentiam praecisanam a jure impositam inter, et residentiam praecisam praescriptam ab homine. In illa contra non residentes procedendum est modo ab ipso jure praescripto. In hac servandus hanc est modus ille, sed qui per aliquod tempus non resederunt, privari beneficiorum possunt. Hericourt., *Oper. posthum.*, tom. I, consult. 33 fere per tot, et signanter, § 4 *Pegard*.

RESIGNATIO, SEU RENUNTIATIO BENEFICIORUM, ET PERMUTATIO EORUM.

SUMMARIUM.

1. Resignatio seu renuntiatio beneficij quid sit? — 2. Resignatio, renuntiatio et cessio inter se confunduntur, et unum pro alio passim sumuntur. — 3. Resignatio beneficij alia est tacita et alia expressa. Resignatio tacita quæ sit? — 4. Afferuntur varia exempla tacita resignationis. — 5. Tacita resignatio adhuc magis proprie assignatur. — 6. Resignatio expressa quæ sit? — 7. Resignatio expressa est duplex: una pura seu simplex et absoluta, et alia conditionalis. — 8. Quæ sit resignatio pura? — 9. Et quæ conditionalis? — 10. Resignatio-conditionalis sicut solet quinque modis, qui assignantur. — 11. Quilibet clericus beneficiarius potest, regulariter loquendo, ex justa causa renuntiare beneficio sibi quæsito in manibus legitimi superioris. — 12. Et hoc procedit, non solum in beneficiariis privatis et clericis inferioribus, sed etiam in majoribus et maximis, ut episcopis et cardinalibus, imo et Summo Pontifice, qui libere potest renuntiare papatu. — 13. De facto ipsi papatu renuntiavit S. Cœlestinus V, et adducitur formula ejus renuntiationis. — 14. Non possunt tamen resignare beneficia clerici intrusi, et alii similes non habentes canonicum titulum. — 15. Item beneficia resignare non possunt clerici qui valide matrimonium contrixerunt. — 16. Item beneficia resignare non possunt clerici, qui religionem aliquam approbatam solemniter profesi sunt. — 17. Item clerici, qui ad secundum beneficium cum priore incompatible promoti sunt, prius resignare non possunt. — 18. Item beneficia resignare non possunt clerici criminosi, qui ob crimen commissum ipso jure privati existunt beneficiorum prehabilitis. — 19. Item resignare non possunt clerici beneficia illa, ad

quorum titulum fuerunt ad sacros ordines promoti, nisi facta mentione, quod ad illorum titulum faciunt sacris ordinibus initiati, neque talis resignatio admitti potest, nisi constituto, quod aliunde commode vivere possint, alias facta resignatio erit nulla. — 20. Item resignare non possunt beneficia clericorum infirmi intra viginti dies ante suam mortem. — 21. Et hoc procedit etiam in illis, qui, dum sani erant, resignaverunt, et postea casu quodam, vel superveniente morbo inopinante viginti dies decedebant. — 22. Beneficia jurisperatorum, sive patroni sunt laici, sive clerici, nequeunt resignari ad favorem tertii, neque permittari sine consensu patronorum. — 23. Item beneficia electiva resignari non possunt ad favorem tertii, neque permittari sine consensu illorum, qui jus habent eligendi. — 24. Talis autem resignatio, vel permutatio sine consensu patronorum, vel jus eligendi habentium facta, non est ipso jure irrita, sed irritanda solum ad ipsorum contradictionem, et instantiam; et si eorum consensus post resignationem superveniat, erit valida. — 25. Item resignari nequeunt tunc pendente beneficia litigiosa. — 26. Item beneficia unita resignari non possunt, etiam antequam unio sortitur effectum. — 27. In curia Romana non admittuntur resignations parochialium ad favorem tertii, praesertim cum reservatione pensionis ipsi resignanti, vel alteri a resignatorio præstandæ, nisi exprimatur, per quantum tempus possederit ipse resignans beneficium, et nisi illud possederit per quinque annos, vel circa, aut saltem tres. — 28. Prædicta tamen praxis procedit solum in resignationibus, que sunt, ut supra, in curia Romana in mensibus Papæ, non autem in illis, que pure, seu absque reservatione pensionis sunt in manibus ordinarii. — 29. Justæ et legitimæ causæ, ob quas

potest fieri beneficiorum resignatio, generatim ad duas reduci possunt, scilicet ad nullitatem Ecclesie, et salutem propriam; justæ tamen causa, ob quas episcopus potest resignare episcopatum, in jure assignantur sex contentæ in dñobus vulgaris versiculis. — 30. Enumerantur et explicitantur dictæ sex causa. — 31. Assignantur causa, propter quas possunt episcopi, et alii facultatem habentes simplices beneficiorum resignationes recipere et admittere. — 32. Si resignatio ab ordinariis admittatur absque ulla ex assignatis causis, ubi constitut. S. Pii V est recepta, est nulla. — 33. Facta resignatione pura et a legitimo superiori admissa, non est amplius locus poenitentiae, sed resignans potest compelli etiam invitus ad dimittendam possessionem beneficii resignati. — 34. Ante autem ejus admissionem et ratificationem potest resignans mutare voluntatem, et revocare resignationem. — 35. Qui beneficium resignavit, non obstante sua resignatione, potest redire ad idem beneficium ex novo titulo superveniente. — 36. Resignatio beneficiorum non potest fieri in manibus laici, etiamsi esset patronus, rex vel imperator, nisi ad id habeat privilegium Apostolicum. — 37. Neque resignatio beneficiorum potest fieri propria auctoritate, sed debet fieri assensu, et auctoritate, et in manibus legitimis superioris ecclesiasticis habentis potestatem instituendi et destituendi respectu talium beneficiorum. — 38. Ille resignatio ad favorem tertii, sive cum clausula, *Non aliter*, non potest fieri nisi in manibus Papæ. — 39. Unde resignatio ad favorem tertii, seu sub ea conditione facta, ut soli personæ a resignante nominatae conferatur beneficium, ita ut non habeat effectum, nisi ea conditio impletur, non potest recipi et admitti ab episcopo vel alio collatore Papa inferiori. — 40. Potest tamen episcopus, vel alius collator Papa inferior, per se loquendo, et spectato jure communi, admittere re iugationem simpliciter, et sine ulla pactione, aut conditione obligatoria faciat, licet tali resignationi addatur a resignante deprecatione seu recommendatio, ut beneficium resignatum certe personæ conferatur; nec collatio tali certa personæ facta ad preces resignantis erit Simoniacæ. — 41. Ubi autem est usu recepta constitutio 58 S. Pii V, incip. *Quanta Ecclesia*, non currit data conclusio; unde notanter dicitar *per se loquendo et spectato jure communi*. — 42. Neque ibi potest episcopus, aut alius collator Papa inferior conferre beneficia in suis manibus resignata consanguineis vel affinibus, aut familiaribus suis, aut resonantum, sive dimittentium eadem (beneficia). — 43. Prædicta constitutio S. Pii V, de non conferendis beneficiis resignatis consanguineis, affinibus vel familiaribus episcopi collatoris, vel resonantibus, seu dimittentibus non habet locum in beneficiis de jurepatronatus, cum ipsa debeant conferri præsentatis a patronis. — 44. Affertur prædicta constitutio S. Pii V. — 45. Resignatio reciproca triangularis seu quadrangularis non potest admitti ab ordinariis Papa inferioribus, sed solum ab ipso Papa. — 46. Resignatio beneficii conditionalis, quæ fit cum reservatione perpetua certæ pensionis in pecunia; vel parte frumentorum non potest admitti a collatore a Papa inferiori, sed solum ab ipso Summo Pontifice. — 47. Quando autem, quomodo et ex quibus causis possit episcopus, vel alius collator Papa inferior pensionem imponere? remissive. — 48. Resignatio beneficii cum reservatione regressus, ingressus vel accessus non potest fieri in manibus ordinarii Papa inferioris, sed solum in manibus ipsius Summi Pontificis. — 49. Beneficia reservata, quorum collatio spectat ad solum Papam, quamvis possint simpliciter diuiniti in manibus ordinarii Papa inferioris, dummodo hic aliis illa non conferat, tamen nequeunt resignari cuiquam alteri, nisi in manibus Papæ. — 50. Resignatio beneficii facta cum pacto,

ut resignatarius solvat expensas factas olim a resig-
nante in assecutione illius beneficii, est Simoniacæ: unde non potest fieri in manibus ordinarii Papa inferioris. — 51. Resignatio facta cum pacto, ut resignatarius solvat omnes expensas factas in admissione resignationis, atque expeditiones Bullarum ab utraque parte ceteroquin faciendas, est Simoniacæ, nec potest admitti ab ordinario Papa inferiori. — 52. Potest tamen fieri talis conventione, et pactio, cum facultate et approbatione Summi Pontificis. — 53. Resignatio beneficii facta cum certa confidencia, seu pacto initio, ut resignatarius postea illud suo tempore cedat certo suo consanguineo, vel affini, aut amico, est omnino illicita, nulla, ac Simoniacæ, Simonia confidentiali ex-
presse damnata a Pio IV et a S. Pio V. — 54. Resignatio beneficii, ut sit licta et valida, debet esse spontanea et libera, non vi aut gravi metu extorta; alias vel ipso jure erit nulla et invalida; vel saltu per judicis officium ad partis petitionem erit rescindenda. — 55. Resignatio beneficii, ut sit licta et valida, debet etiam esse pura et libera ab omni pecunia et omni pactione, seu conventione dandi aliquod temporale intuitu ipsius, aliter est Simoniacæ. — 56. Resignatio pura, seu simplex, et absoluta admitti potest ab episcopo sub justis et certis causis, quæ assignantur. — 57. Permutatio beneficiorum quid sit? — 58. Justa causa faciendi permutationem coram ordi-
nario, eamque admittendi, est necessitas, vel utilitas Ecclesiæ. — 59. Necesitas vel utilitas non requiritur ex parte utrinque Ecclesiæ, sed sufficit ex parte unius. — 60. Imo non solum utilitas Ecclesiæ, sed etiam utilitas ipsorum beneficiatorum est sufficiens, et justa causa faciendi permutationem coram ordinario. — 61. Permutatio beneficiorum, ut sit licta et valida, debet fieri auctoritate legitimi superioris. — 62. Hinc permutes privata sua auctoritate sine consensu legitimi superioris, perdunt sua beneficia. — 63. An sic permutes sint privati suis beneficis ipso jure vel privandis sint per sententiam? — 64. Legimus superior qui potest auctoritatē præstare permutationi beneficiorum, est solus Papa quoad beneficia majora et reservata. — 65. Item legitimus superior pro ad-
mittenda permutatione beneficiorum, est episcopus loci, in quo sunt beneficia. — 66. Item omnis ordinarius, seu prælatus habens jurisdictionem episcopalem non haeat. — 67. Item vicarius genera-
lis episcopi, vel alterius ordinarii, si ad facultatem specialem, habeat secus veros illam non haeat. — 68. Item capitulum seu vicarius capitularis, sede vacante, ubi beneficiorum collatio spectat communiter ad episcopum et capitulum, et ubi beneficia spectant ad collationem tertii: non autem, si spectant ad collationem episcopi tantum. — 69. Item visitator seu ad-
ministrator ecclesiæ vacantis a Papa constitutus. — 70. Si permutes habent beneficia in diversis diœcesis, requiritur utriusque episcopi auctoritas vel utriusque vicarii generalis ad id specialem facultatem habentis; potest tamen unus episcopus vel vicarius eorum negotium committere alteri. — 71. Ordinarii possunt permutations admittere, etiam in mensibus Apostolicis. — 72. Inferior collator, qui nec est episcopus, aut jurisdictionem episcopalem, nec quasi, habet, non potest præstare auctoritatē pro permutatione beneficiorum. — 73. An ordinarii, cessante pacto partium, in permutatione beneficiorum mandare possint, quod recipiens beneficium pinguis solvat aliquam pensionem alteri suo tempore duraturam ad co-
sequandos fructus utriusque beneficii? remissive? — 74. Quamvis beneficiorum permutatione non possit fieri propria auctoritate, possunt tamen permute intendentis inter se tractare et convenire de permutatione facienda, si accessura sit auctoritas su-
perioris, in cujus manibus ea resiguerare intendunt.

— 75. Beneficia jurispatronatus nequeunt permittari coram ordinario sine consensu patronorum. — 76. Unde, si permutatio fiat sine consensu patronorum, et ipsi reclamat, varat beneficium, potestque a patronis presentari alius post sententiam de nullitate vacationem inducente. — 77. Si autem sic facta sit permutatio ob ignoratum patronatum, potest sic permutans redire ad beneficium, etiam invito patrono. — 78. Verum si patroni requisiti pro suo consensu illum denegent sine justa causa potest episcopus auctoritatem valide praestare sine eorum consensu, si permutatio petatur in magnam Ecclesie utilitatem. — 79. Etiamsi permutatio fiat coram Summo Pontifice sine consensu patroni, adhuc esset irrita; reclamante patrono, nisi Papa derogaret jurispatronatu. — 80. Permutatio beneficii debet fieri cum altero vero beneficio, nec potest fieri coram ordinario cum pensione. — 81. Ad validitatem resignationum et permutationum beneficiorum requiritur necessario earum publicatione facta juxta formam indiciam a Gregorio XIII. — 82. Affertur ad id constitutio ipsius Gregorii XIII. — 83. Quis sit Ius bujus constitutionis? — 84. Ex dispositione dictae constitutionis publicari debent resignationes et permutationes omnium beneficiorum, sive ipsa beneficia sint simplicia sive curata, sive electiva, sive jurispatronatus, sive secularia, sive regularia, sive sint reservata, sive non. — 85. Item publicari debent resignations et permutations beneficiorum, etiam si factae sint cum reservatione fructuum, administrationis, pensionis, regressus vel accessus. — 86. Etiamsi resignationes essent nullae et invalidae, si alii beneficia eo colore obtinuerint, facienda sunt publications. — 87. Item publicari debent cessiones et retrocessiones litis beneficialis et iurium quorumcunque. — 88. Publicari tamen non debent beneficia majora consistorialia, quae in consistorio conferuntur. — 89. Alia vero minora beneficia consistorialia, quae extra consistoriorum providentur, uti sunt abbaticæ, etc., publicari debent. — 90. Ad hanc publicationem faciendam tenentur opines resignatarii, etiam exempti, quamvis sint officiales curiae Romanae et cardinales. Item illi, qui impetrant beneficia vacantia ob non factam a resignariis publicationem. Item secundus resignarius, quamvis primus publicarit. Item publicatione facienda est ab utroque permutable. — 91. Unius tamen negligenter, et omissione non nocet alteri. — 92. Obtinentes beneficium non resignatum, sed dimisum, non tenentur ad hanc publicationem. — 93. Item ad hanc publicationem non tenentur obtinentes coadjutoriam cum futura successione. — 94. Resignationes et permutationes factæ in curia Romana de beneficiis intra montes publicari debent intra sex menses, factæ de beneficiis ultra montes, intra novem menses; numerandos a die concessionis gratia, nou autem a die præstiti super ea consensus, facta autem apud ordinarios collatores, etiam cardinales, publicari debent intra tres menses numerandos a die factæ sibi provisionis. — 95. Tale tempus currit etiam contra Minorum 14 annorum, cum quo Papa dispensavit ad obtinendum beneficium, etiam data ignorantia ex parte minororis. — 96. Publicatio in quibus ecclesiis fieri de-

beat. — 97. Ipsa publicatione quando et quomodo fieri debeat? — 98. Tali publicatione nequit fieri ante expeditionem litterarum; fieri autem deberet, antequam capiatur possessio. — 99. Publicatione est facienda etiamsi resignatione vel permutatio esset aliunde notoria. — 100. Publicatione fieri potest per procuratorem, dummodo speciali mandato sit constitutus. — 101. Item fieri potest per ipsum resignantem. — 102. Ordinarii omnes, etiam cardinales ac legati de Latere, si non admittant vel rejiciant intra mensem resignationes vel permutationes in suis manibus factas, sunt privati ea vice potestate disponendi de ipsis beneficiis, et talis potestas eo ipso devolvitur ad Sedem Apostolicam. — 103. Resignatarii et permutables non facientes intra prescriptum tempus, et juxta indiciam formam publicationem resignationis vel permutacionis, amittunt eo ipso dicta beneficia, et omnia jura ad illa, et redduntur inhabiles ad illa beneficia de novo obtinenda, ita ut eis non suffragetur regula de annali et triennali: et ipsa beneficia censentur vacare in curia a die resignationis seu permutacionis factæ, suntque reservata Papæ ac possunt a quovis impetrari. — 104. Reservationes tamen pensionum, ac fructuum, et aliarum, quarumcunque rerum factæ super dictis beneficiis a resignantibus remanent validæ, dummodo resenant possessionem eorumdem beneficiorum ab initio re ipsa dimiserint. — 105. Impetrans beneficium si vacatum ob neglectam publicationem, debet ipsam publicationem facere, et omnia alia præstare, que prior resignatarius negligens præstare debebat. Et si plures tale beneficium impetraverint, is præ omnibus debet illud beneficium obtinere, qui primus publicationem suam impetracionis fecerit, et possessionem adeptus fuerit aut petierit, omniisque alia requisita adimpleverit, quamvis in data sit postremus, et possessio ab alio in publicando negligentiore apprehensa fuerit, vel petit. — 106. Impetrans beneficium vacans ob non factam publicationem a resignatario, tenetur concludenter probare neglectam esse dictam publicationem. — 107. Legitime autem impeditus non dicitur negligens. — 108. Publicatione facta probatur, legitime ex instrumento, ubi notarius refert se fecisse dictam publicationem in omnibus, et per omnia juxta formam constitutionis Gregorii XIII. — 109. Non est necessarium litteras provisionis, sive Papæ, sive ordinarii legere de verbo ad verbum, et per extensum, sed sufficit publicare summam dictarum litterarum, et illarum transumptum authenticum exhibere. — 110. Affertur sufficiens summaria formula pro tali facienda publicatione. — 111. Supra allata constitutio Gregoriana quoad resignationes et permutationes beneficiorum, coram ordinariis factas, quamvis secundum aliquos non videatur in pluribus locis usu recepta, tamen secundum alios videtur ubique recepta, et sic de facto servat praxis, et de stylo curia proceditur ad statutas in ea pœnas contra negligentes. — 112. Quoad resignationes beneficiorum attendenda omnino est novissima constitutio Benedicti, XIV, in qua varia statuantur quæ assignantur. — 113. Aliis ad rem, cum Additionibus ex aliena manu, ad u. 129.

bosa, *Juris ecclesiastic. univers.*, lib. II, cap. 13, n. 4, et alii communiter, per text. in cap. *Super hoc* 5, cap. *Quod in dubiis* 8, cap. *Nisi cum pridem* 10, § 1, *De renuntiatione*, cap. *Ex litteris* 10, *De excessib. prælat.*, c. *Susceptum* 6, *De rescriptis* in 6, et cap. 1, *De renuntiatione* in 6.

(3. Resignatio beneficii, alia est tacita et alia expressa. Communis. Resignatio tacita

(1. Resignatio seu renuntiatio beneficii, est spontanea beneficii ecclesiastici diminutio facta coram legitimo superiore eam acceptante. Est in re communis. (2. Verba RESIGNATIO, RENUNTIATIO et CESSIO inter se confunduntur, et unum pro alio passim sumuntur, ut notant Flaminius Parisius, *De resignatione benef.*, lib. I, quæst. 1, n. 70; Pirrhing, lib. I *Decretal.*, tit. 9, n. 1; Bar-

est illa, quæ absque ullo verbo, vel scriptura sit facto aliquo resignationem significante, vel ex dispositione juris eam importante; qui enim facit aliquid, quo posito, ex ipsis juris dispositione beneficium amittitur, seu retineri nequit, idem tacite, seu ipso facto renuntiare censetur, quamvis nec verbo, nec scriptura id exprimat. Sic Rebuffus, in *Praxi de beneficio*, tit. *De tacita renuntiatione*, n. 2; Parisius, *De resignatione beneficiorum*, lib. 1, quæst. 1, n. 9 et seq.; Thosan., in *Institut. rei beneficiorum*, cap. 28, n. 4; Azorius, part. II *Institut. moral.*, lib. VII, cap. 19, q. 2; Pirrhing, l. 1 *Decretal.*, tit. 9, n. 2; Reiffenstuel, *ibid.*, n. 8 et seq., et alii passim.

(4.) Hujus tacitæ resignationis varia a supercitatis doctoribus afferuntur exempla, I. Tacite renuntiare censetur priori beneficio, qui aliud recipit cum illo incompatibili. Cap. *De multa* 28, *De præbend.* et *Extravagant.* *Exsecrabilis*, eod. inter communnes. II. Tacite renuntiare censetur beneficio clericus in minoribus constitutus matrimonium contrahens, cum beneficium ecclesiasticum statim ipso jure vacet, cap. 1 et 3, *De clericis conjugato*. III. Tacite renuntiare censetur beneficio clericus religionem solemniter profitens; cap. *Beneficium* 4, *De regulari*, in 6. IV. Tacite renuntiare censetur beneficio clericus, qui sit miles vel joculator, quia talis censetur beneficium suum habere pro derelicto, juxta Glossam, in cap. *Ultimo*, verb. *Redierint*, *De clericis non residentibus*.

(5.) *Tacita autem resignatio adhuc magis proprio intervenire censetur*, quando jura non inducunt vacationem beneficii, sed solum ex facto beneficiarii apto et ordinato ad renuntiandum, presumunt hujus voluntatem illud dimittendi. Sic Barbosa, *Juris ecclesiast. univers.*, lib. III, n. 40 et seq., cum aliis ibi citatis, ubi assignat differentiationem inter hanc tacitam resignationem, et aliam supradictam, quæ potius est privatio, quam tacita resignatione; et talis tacitæ resignationis adducit duo exempla; primum quod habetur in cap. *Ex transmissa* 2, *De renuntiatione*, ubi clericus repelens bona, quæ Ecclesiæ suæ contulerat, ex tali repetitione censetur prædictam Ecclesiam voluntuisse dimittere, quam proinde repetrere non potest. Secundum exemplum in cap. *Ex ore* 3, *De his*, quæ fiunt a majori parte capituli, ubi litigans super quadam præpositura, ex eo quod colligitore suo reverentiam alias præposito debitam exhibuerit, juri suo renuntiassè dignoscitur, quia utroque casu ex parte beneficiarii intervenit factum aptum, et ordinatum ad renuntiandum, ex quo lex seu jus talen præsumptionem elicere potuit, et ideo, si non intervenisset, cessabat omnis resignationis præsumptio. Sic etiam Pirrhing, loc. cit., num. 3; Reiffenstuel, loc. cit., num. 10, et alii.

(6.) *Resignatio expressa* beneficii est illa, quæ sit expressis verbis, aut scriptis voluntatem resignandi aperte declarantibus coram

legitimo superiori eam acceptante. *Communis*.

(7.) *Resignatio expressa* est duplex, una pura, seu simplex, et absoluta, et alia conditionalis. *Communis*. (8.) *Resignatio pura* est illa, quæ sit sine ulla conditione, modo aut pacto, ut quando quis pure, absolute et simpliciter dimittit beneficium in manibus legitimi superioris, ita ut is possit illud tanquam vacans conferre, cui voluerit; cap. *Ex transmissa* 4, *De renuntiatione*, cap. *Sollicitate* 2, et cap. *Accepta* 3, *De restituzione spoliatorum*. (9.) *Resignatio conditionalis* est illa, quæ sit sub certa conditione, pacto vel modo. *Communis*.

(10.) *Resignatio conditionalis* fieri solet quinque modis. I. Cum quis resignat beneficium sub hoc conditione, ut conferatur certæ determinatae personæ, et non aliter. Et haec dicitur *resignatio in favorem tertii*. II. Cum quis resignat quidem beneficium ad alterum transferendum, sed sub conditions seu reservatione, quod fructus ex toto vel ex parte sibi quotannis solvatur; et haec dicitur *resignatio sub pensione*. III. Cum quis resignat beneficium sub conditione et reservatione regressus, ut, si resignatus præmoriatur, possit ipse resignans ad beneficium redire. Et haec dicitur *resignatio cum regressu*. IV. Cum quis resignat beneficium sub conditione et reservatione ingressus seu accessus, ut, si beneficium conferatur pueri, qui ante captiam possessionem illud cedat alteri sub pacto, ut post absoluta studia, propria auctoritate ipsum recipere possit; et haec dicitur *resignatio cum ingressu vel accessu*. V. Cum quis beneficium resignat sub conditione, ut alterius beneficium simile vel dissimile sibi conferatur; tunc enim unus beneficium suum cum alterius beneficio commutat, et uterque suo se abdicat, ut alterius beneficium acquirat. Et haec dicitur *resignatio cum permutatione*.

(11.) Quilibet clericus beneficiarius potest, regulariter loquendo, ex justa causa renuntiare beneficia sibi quæsita in manibus legitimi superioris. *Communis*, per text. in cap. *Admonet* 4, cap. *Nisi cum pridem* 10, *De renuntiatione*, cap. *Quoniam* 1, eod. in 6, cum similibus.

(12.) Et hoc procedit non solum in beneficiariis privatis et clericis inferioribus, sed etiam in majoribus et maximis, ut episcopis et cardinalibus, et Summo Pontifice, cum etiam hic possit libere Papatui renuntiare, ut expresse statutum habetur in cap. *Quoniam* 1, *De renuntiatione* in 6, ibi: « Omnia concordi consilio et assensu, auctoritate Apostolica statuit et decrevit Romanum Pontificem posse libere resignare; » ut de facto libere resignavit S. Cœlestinus Papa V, cuius renuntiationis seu resignationis formulam tradit Carillus, in suis *Annales chronolog.*, lib. IV, anno 1294, fol. 373. (13.) Et ex ipso Barbosa, lib. I *Juris ecclesiast. univers.*, cap. 2, n. 213, his verbis: « Ego Cœlestinus Papa V, motus ex legitimis causis, id est causa humilitatis, et melioris vite, et conscientie illæsæ, debi-

litate corporis, defœctu scientiæ, et mali-
guitate populi, et infirmitate personæ, et ut
præteritæ consolationis vitæ possim repa-
rare quietem, sponte ac libere cedo Papatui,
et expresse renuntio loco, et dignitati, oneri
et honori, dans plenam et liberam facultatem,
et nunc sacro cœtui cardinalium eligendi et providendi duntaxat canonice
universalis Ecclesiæ de Pastore. »

(14). Non possunt tamen resignare beneficia clerici intrusi, et alii similes non ha-
bentes canonicum titulum: isti enim cum
non habeant legitimam possessionem bene-
ficiarum, neque nullæ resignare. Nec juvat,
quod illa diu pacifice possederint, quia longa
possessio illegitima et injusta non justificat
titulum alias invalidum; cap. *Dilectio* 33,
De præbend., cap. *Possessor* 2, et cap. *Sine
possessione* 3, *De regul. juris* in 6; Pirrhing,
lib. 1 *Decretal.*, tit. 9, n. 36; Reiffenstuel,
ibid., n. 49, et alii passim.

(15). Item beneficia resignare non possunt
clericci qui valide matrimonium contraxe-
runt, quia per contractum matrimonium
beneficia ecclesiastica ipso jure vacant, c. 1
et 3. *De clericis conjugat.*

(16). Item beneficia resignare non possunt
clericci, qui religionem aliquam approbatam
solemniter professi sunt, quia per profes-
sionem religiosam beneficia statim ipso jure
vacant. C. *Beneficium* 4, *De regularibus* in 6.

(17). Item clericci, qui ad secundum bene-
ficium cum priore incompatibili promoti
sunt, prius resignare non possunt, quia per
adoptionem secundi beneficii ipso jure vac-
eat primum. Cap. *De multa* 28, *De præbend.*;
Extravagant. *Exsecrabilis*, cod. inter com-
munes; concil. Tridentin., sess. vii, *De re-
form.*, cap. 4.

(18). Item beneficia resignare non possunt
clericci criuniosi, qui ob crimen commissum
ipso jure privati existunt beneficiis præhabiti,
et sunt Simoniaci. Extravagant. *Cum
detectabile*, *De Simonia*, inter communes.
Falsificatores litterarum Apostolicarum, c.
Ad falsariorum 7, *De criuine falsi*, et hu-
jusmodi.

ADDITIONES CASINENSES.

Quæritur an criminosis beneficium suum
resignare alteri possit, quando ob crimen
non est privatus ipso jure, sed solum pri-
vandus per sententiam? Communis doctrina
est, hujusmodi beneficium ante privationis
sententiam, non tantum simpliciter, sed
etiam in favorem tertii, et ex causa permu-
tationis, renuntiari posse, siquidem, quando
sententia ista lata non est, beneficiarius jus
adhuc habet in beneficio. Proceditque hoc,
quamvis aliud beneficium illud jam impetrata-
verit in eventum privationis, et renuntians
sciverit ita impetratum esse; utitur enim
jure suo, ideoque nullam fraudem censetur
committere. Neque necessarium est eo casu,
ut fiat mentio criminis, accusationis vel
sententiæ privationis ex eo crimine immi-
nentis; quia talen mentionem faciendam
esse, neque ex stylo curiae constat, neque
ullo jure cautum reperitur. Schmalzgrueber,
ad tit. *De renuntiat.*, n. 10.

Porro, ut de personis resonantibus non-
nulla alia persequamur, illud habeto, nempe
quod beneficia resignare prohibentur furiosi
et mente capti, quippe carentes judicio et
consensu, estque resignatio ab ipsis facta
in amentia et furore, *ipso jure* nulla, ita ut
cum ad sanitatem et rationis usum perve-
nerint, beneficium sic resignatum repelere
valeant, arg. cap. *Super hoc* 5, cit. tit. *De
renunt.*; Schmalzgrueber, *loc. cit.*, n. 12.

Quod si de clericis minore xxv annis aga-
tur; si is impones sit, id est xiv annis mi-
nor, et beneficium ecclesiasticum ex dispen-
satione possideat, illud sine auctoritate tu-
toris, causæ cognitione, et decreto superio-
ris resignare nequit; quippe pupillus sine
tutore agere nihil potest. Cap. *Ex ratione* 2,
De stat. et qualit., cap. final. *De judic.* in 6.

Clericus vero, qui minor quidem est xxv
annis, major tamen xiv sine curatoris con-
sensu resignare beneficia potest, quamvis,
si per ejusmodi renuntiationem graviter læ-
sus sit, sit locus restitutioni in integrum.
Et etiamsi beneficium ab ipso dimissum, sit
alteri collatum, probabilius adhuc in hoc
casu minor poterit restitutio in integrum,
si ejusmodi renuntiatione læsus
fuerit. Quippe minoribus generaliter conce-
ditur hujusmodi beneficium restitutionis in-
integrum, ex quoconque contractu vel actu
graviter læsi sint, etiamsi res distracta, et
in alium translatæ fuerit. L. *Si ex causa* 9,
l. *Si res pupillaris* 49, ff. *De minorib.*:
Schmalzgrueber, *loc. cit.*, n. 14, et ad tit.
De in integr. restitut., n. 15, 16.

Insuper ad legitimam renuntiationem be-
neficiorum requiritur, ut sit spontanea et
libera, non vi aut gravi metu extorta; alio-
quin enim vel ipso jure nulla est et invali-
da, vel saltem per judicis officium ex titulo
quod metus causa, rescindenda est. Cap. 2,
Ad aures, cap. 3, *Ad audientiam de his qua-
vi*, etc. Renuntiatio enim a superiori admit-
tenda, seu rata habenda est, si ostensum
fuerit, non vi, non metu, nec oppressione
peractum fuisse, prout dicitur in cap. *Super
hoc* 5, tit. *De renunt.*; ergo a contrario sensu,
si ostensum fuerit, per vim, seu violentiam,
aut metum inustum, renuntiationem faciat
fuisse, irrita erit, vel saltem irritanda. Idem-
que est, si hujusmodi renuntiatio per dolum
vel fraudem facta sit, quia dolus et metus
sunt paria; et sicut contractus est rescindi-
bilis ob metum, ita etiam ob dolum seu
fraudem, cum dolus æque impedit liberum
consensum. Pirrhing, ad cit. lit. *De renunt.*,
n. 84.

« Ampliatur responsio, ut procedat in cu-
juscunque beneficij seu dignitatis, etiam
maximæ, resignatione, ubi metus interve-
niat.

« Ampliatur secundo, ut nulla sit in dicto
sensu resignatio, a quoconque metus infe-
ratur, sive a laicis, sive ecclesiasticis qui-
buscunque, puta a cardinalibus, ab episco-
pis, eorum vicariis, aliisque ordinariis præ-
latis collatoribus, sive ab extraneis, sive a
parentibus.

« Ampliatur tertio, ut procedat, etiamsi

collatio de tali beneficio ex metu resignato, facta jam sit alteri.

« Ampliatur quarto, ut jure reprobetur, infirmetur, et in dicto sensu sit nulla resignatio, etiam si juramento sit firmata, dum nimirum ex metu juravit quis renuntiare beneficium, vel in resignatione juravit se non repetitur iltud... Ne tamen huic communi conclusioni obstet textus, cap. *Ad au-*
res, de his quae vi, etc., ubi dicitur, « Renun-

tiatio facta ad terrorem laicorum (nisi forte
 « juramento, vel fide interposita sit confir-
 « mata) non impediat, quominus is, qui re-
 « nuntiavit Ecclesie, ad cuius regimen
 « prius erat electus, praeficiatur eidem; »
 ne, inquam, textus ille obstet, dicendum
 requiri et necessarium esse, ut talis a ju-
 ramento, superioris auctoritate absolvatur,
 ad effectum ut possit agere et petere, et redi-
 fre ad beneficium metu renuntiatum cum
 juramento. » Leurenus, *Forum benefic.*,
 part. iii, quæst. 702, n. 3 et seqq.

(19). Item resignare non possunt clericci
 beneficia illa, ad quorum titulum fuerint ad
 sacros ordines promoti, nisi facta mentione,
 quod ad illorum titulum fuerunt sacris or-
 dinibus initiati, neque talis resignatio ad-
 mitti potest, nisi constito, quod aliunde
 commode vivere possint; alias facta resigna-
 tio erit nulla. Concil. Tridentin., sess. xxi
De reform., cap. 2; S. Pius V, constit. 58,
 incip. *Quanta Ecclesie.*

(20). Item resignare non possunt beneficia
 clericci infirmi intra xx dies ante suam mor-
 tem. Sic regula 19 *Cancellariæ*, quæ inscri-
 bitur *Regula de viginti*, quæ ita: « Item vo-
 luit, quod si quis in infirmitate constitutus
 resignaverit, sive in Romana curia, sive ex-
 tra illam, aliquod beneficium simpliciter,
 sive ex causa permutationis, vel alias dimi-
 serit, aut illius commendæ cesserit; seu ip-
 sius beneficiorum unionis dissolutioni consen-
 serit, etiam vigore supplicationis, dum esset
 sanus, signatae; et postea infra viginti dies
 a die per ipsum resonantem praestandi con-
 sensus computandos, de ipsa infirmitate
 decesserit, et ipsum beneficium quavis au-
 toritate conferatur, per resignationem sic
 factam, collatio hujusmodi sit nulla, ipsum
 que beneficium nihilominus per obitum
 censeatur vacare. »

(21). Imo haec regula de viginti locum ha-
 bet etiam in illis, qui, dum sani erant, re-
 signaverunt, et postea casu quodam, aut
 superveniente morbo inopinato intra viginti
 dies decesserunt. Cochier, *ad regulam 19*
Cancellariæ de viginti, n. 16, vers. *Itaque*
frustra, id probans ex verbis dictæ regulæ,
 ibi: « Etiam vigore supplicationis, dum es-
 set sanus, signatae. » Parisius, lib. xii *De re-*
signat. benefic., quæst. 6, num. 7, testans de
 communis ita hodie communiter per hanc
 regulam practicari; Vivianus, *De jurepatro-*
natus, l. xiii, c. 10, n. 86; Rota, apud Bi-
 chium, decis. 164, n. 14, et alia Rota, in una
Leodiensi beneficii, 25 Maii 1640, coram Cer-
 ro, decis. 11, n. 10, asserens ita declarasse
Clementem VIII.

(22). Beneficia jurispatronatus, sive patro-

ni sint laici, sive clericci, nequeunt resignari
 ad favorem tertii, neque permulari sine
 consensu patronorum, arg. cap. *Mona-*
sterium 33, caus. 16, q. 7; Rota, par. i, recent.
 decis. 427, n. 1; Gonzal., *ad Regul. 8 Can-*
cellar.; Glossa 18, a n. 2, et Glossa 47, n. 20;
 Gratian., *Disceptat. forens.*, lib. V, cap.
 831; Barbosa, lib. iii *Juris ecclesiast. uni-*
vers., cap. 15, n. 142, cum pluribus ibi cita-
 tis; Pirrhing., *loc. cit.*, n. 13; Reiffenstuel,
loc. cit., n. 61; Parisius, lib. ii, q. 4, et l. viii,
 q. 15, n. 8, et alii passim. Ipsorum enim
 patronorum interest, ne, ipsis neglectis, ali-
 qui instituantur in beneficiis forte ipsis in-
 fensi aut inimici.

(23). Item beneficia electiva resignari non
 possunt in favorem alterius, neque permulari
 sine consensu illorum qui jus habent
 eligendi. Cardinal., in Clementin. *Unic.*, n.
 18, *De renuntiat.*; Flamin., l. viii, q. 10, n. 11;
 Vivian., in *Praxis jurispatronat.*, lib. xiii,
 c. 10, n. 28; Garcias, par. xi *De beneficiis*,
 cap. 4, n. 72; Barbosa, *loc. cit.*, n. 145;
 Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 61; Pirrhing., *loc.*
cit., n. 13, et ipso teste, alii communiter.

(24). Talis autem resignatio vel permulta-
 tio sine consensu patronorum, vel jus ei-
 gendi habentium facta, non est ipso jure
 irrita, sed irritanda solum ad ipsorum con-
 tradictionem et instantiam; et, si corum
 consensus post resignationem superveniat,
 erit valida. Arg. cap. *Quod sicut 28, De elec-*
tion., cap. *Cum nos 3, De his quæ fiunt a*
prælatis, cum similibus Lessius, lib. i De
just. et jur., cap. 34, n. 193 et 198; Azorius,
 part. i, lib. vii, cap. 25, q. 4; Reiffenstuel,
loc. cit., n. 62; Pirrhing., *loc. cit.*, n. 13, et
 communis aliorum.

(25). Item resignari nequeunt, liti pen-
 dente, beneficia litigiosa, quia talis resigna-
 tio præsumitur fieri in fraudem collitigan-
 tis. Arg. c. 1, *De alienatione judicii mutandi*
causa facta, et cap. 2, *Ut liti pendente in 6.*
 Generaliter enī loquendo alienatio rei li-
 litigiosæ, dum lis pendet, fieri prohibetur, et
 facta non tenet, ut expresse habetur ex toto
 tit., ff. et eod. *De litigiosis*; Barbosa, *loc.*
cit., num. 147; Parisius, *loc. cit.*, lib. ii, q. 3;
 n. 1; Azorius, *loc. cit.* cap. 25, q. 3; Pirrhing.,
loc. cit., n. 14; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 55,
 et alii communiter.

ADDITIONES CASINENSES.

Verum licet beneficium litigiosum, lite
 pendente, resignari non valeat alicui alteri,
 sive ex causa permutationis, sive in favo-
 rem ojus illud dimittendo, nihilominus alter
 litigantium bene potest simpliciter cedere
 illi beneficio ac juri, si quod in eo habet,
 siquidem per talē cessionem non fit de-
 terior conditio collitigantis, simulque per
 ipsam totaliter finitur lis. Idem est, si sim-
 pliciter renuntietur liti; quia tunc purgatur
 vitium litigiosi. Reiffenstuel, *ad tit. De re-*
nuntiat., n. 57.

Válida etiam est renuntiatio beneficii li-
 litigiosi, si hanc fieri contingat, facta expressa
 mentione litis, sive dein ipsa fiat coram
 Summo Pontifice, sive coram ordinario :

quoniam ordinarius in tali casu nequeat conferre beneficium, nisi lite jam finita aut extincta per obitum litigantis ius praetendentis in beneficio, vel derelicta. Idem Reiffenst., *loc. cit.*, n. 58.

(26). Item beneficia unita resignari non possunt, etiam antequam unio sortiatur effectum. Sic, si beneficium a Petro posse sum uniatur alicui ecclesiae, monasterio vel seminario, ut post illius mortem effectum sortiatur, non potest Petrus illud beneficium resignare in alicujus favorem. *Communis*; per text. in concil. Trident., sess. xi *De reform.*, cap. 5 in fine, ibi : « Quae uniones etiam non possint revocari, nec quoquo modo infringi vigore cujuscunque provisionis, etiam ex causa resignationis, aut derogationis, aut suspensionis : » et sess. xxiii, cap. 18, circa medium, ibi : « Nec per resignationem ipsorum beneficiorum uniones et applicationes suspendi, vel ullo modo impediri possint. »

(27). In curia Romana non admittuntur resignationes parochialium ad favorem tertii, praesertim cum reservatione pensionis ipsi resignanti, vel alteri a resignatario præstandæ, nisi exprimatur per quantum tempus possederit ipse resignans tale beneficium, et nisi illud possederit per quinque annos, vel circa aut saltem tres, quamvis ante requirentur septem vel sex. *Garcias, De beneficiis*, p. xi, c. 3, n. 4; *Isidorus Masconius*, in tract. *De majest. militant. Eccles.*, lib. i, part. iii, cap. 2, rub. *De benefic.*, fol. 451; *Reiffenstuel, loc. cit.*, num. 63; *Prosper de August.*, in addit. *ad Quaranta in Sum. Bul.*, § *Resignant. benefic. ult.*, vers. Pyrr. Corrad. *Prax. benefic.*, lib. v, c. 1, n. 14, ubi testatur hunc usum seu stylum *Datariae Apostolicæ* exordium habuisse a *Gregorio XIV*, qui sic servari mandavit, ex eo quod *Innocentius IX*, id antea statuerat, nempe ut accipiens beneficium curatum, vel simile non possit illud renuntiare ad favorem tertii ante triennium.»

(28). Prædicta tamen praxis procedit solum in resignationibus, quæ fiunt in curia Romana in manibus Papæ, non autem in illis, quæ pure, seu absque reservatione pensionis fiunt in manibus ordinarii; de his enim *Gregorius XIV*, nihil de novo statuit. Unde pure et libere, et absque ullo onere possunt similes resignationes fieri in manibus ordinariorum, etiam ante annum possessionis. Pyrr. Corrad., *loc. c.*, num. 20; *Reiffenstuel, loc. c.*, num. 65; *Parisius*, lib. iii, q. 2 per tot, et alii.

(29). Quamvis justæ et legitimæ causæ, ob quas potest fieri beneficiorum resignationem, generatim ad duas reduci possint, scilicet ad utilitatem Ecclesiae et salutem propriam, ut dicitur in c. *Quidem* 12, *De resignatione*, et notant *Barbosa, loc. c.*, num. 89; *Pirrhing, loc. c.*, num. 40, et alii: tamen *Innocentius III*, in cap. *Nisi cum pridem* 10, *De renuntiatione*, sex assignat, ob quas potest episcopus resignare episcopalum, quæ omnes continentur in his duobus versiculis ibidem in summario allegatis.

Debilis, ignarus, male conscientius, irregularis, Quem mala plebs odit, dans scandalo cedere possit

(30). Priua igitur causa designata per ly *Debilis*, est debilitas seu infirmitas corporis, ob quam redditur quis impotens ad execendum suum officium. Secunda designata per ly *Ignarus*, est ignorantia seu defectus scientiae necessariae ad sui officii executionem. Tertia designata per ly *Male conscientius*, est conscientia criminis, non quidem cuiuslibet, sed illius duntaxat, quod post perfectam pœnitentiam impedit executionem sui officii, ex quo irroget infamiam, ipso jure, ut crimen haeresis, Simonie, homicidii, et hujusmodi. Quarta designata per ly *Irregularis*, est irregularitas personæ. Quinta designata per ly *Quem mala plebs odit*, est malitia plebis ita moribus, et personæ ipsius prælati adversariæ, ut in ea quidquam amplius proficeret non valeat; sexta designata per ly *Dans scandala*, est grave scandalum, quod aliter sedari non potest. Sic cit. c. *Nisi cum pridem* 10, *De renuntiat.*, et ibi *Glossa*, et doctores communiter.

(31). Causæ autem, propter quas possunt episcopi, et alii facultatem habentes, simplices beneficiorum resignationes recipere et admittere, assignantur a S. Pio V, in sua constitutione 58, incip. *Quanta Ecclesiæ*, § 3, his verbis: « Posthac episcopi, et alii facultatem habentes eorum duntaxat renuntiationes recipere et admittere possint, qui aut senio confecti, aut valetudinarii, aut corpore impediti, vel viati, aut criminis obnoxii, censurisque ecclesiasticis irriti, aut nequeant, aut non debeant Ecclesiæ, vel beneficio inservire, seu qui unum aliud, vel plura beneficia obtinuerint, vel quos ad aliud contigerit promoveri. Religionem quoque ingressuri, vel matrimonium contraetur, si statim postea id re ipsa exsequantur. Denique cum quis ex aliis cosibus accidenterit, qui in constitutione felicis recordationis *Innocentii Papæ III*, de dimittendis cathedralibus Ecclesiis edita continentur, qui etiam ob capitales inimicitias nequeant, vel non audent in loco beneficii residere securi, sed neque horum ullus sacro ordini mancipatus, nisi religionem ingressurus valeat ullo modo beneficium, vel officium ecclesiasticum resignare, nisi altunde ei sit, quo in vita possit commode sustentari. »

(32). Hinc ubi dicta S. Pii V, constitutione est usu recepta, si resignationem ab ordinariis admittatur absque ulla ex assignatis causis, est nulla; quia ibi ponitur decretum irritans; *Pirrhing, loc. cit.*, n. 58 in fine; *Parisius*, lib. v, qu. 6, n. 223 et seq.; *Azorius*, part. ii, lib. vii, cap. 19, quest. 5; *Leurenus*, in *Foro beneficiali*, part. iii, qu. 413, et alii. Sed testatur *Zippeus*, in *Analysi de renuntiatione*, n. 1, non esse ubique usu receptam; et non esse in usu Hispaniæ assent *Garcias, De benefic.*, part. xi, c. 3, n. 270, et utrum in Germania, edisserit card. *de Luca, De benefic.*, disc. 63 per tot.

(33). Facta resignatione pura, et a legitimo superiore admissa, non est amplius locus pœnitentiae; sed resignans potest com-

pelli etiam invitus ad dimittendam possessionem beneficii resignati. *Comm.* textu expresso, in c. *Quidam* 12, De renuntiatione.

(34). Dicitur autem notanter, *Et a legitimo superiore admissa*, quia ante ejus admissio nem et ratificationem potest resignans mutare voluntatem et revocare resignationem; tunc enim res adhuc integra existit, et sic est locus penitentiae. Arg. c. *Lecta* 14, De renuntiatione, et cap. *In causis* 30, § *Quia vero*, De electione, l. *Si pecuniam*, § 1, ff. *De cond. caus. dat.* Unde si resignans constituisse procuratorem ad faciendum resignationem beneficii coram legitimo superiore, re adhuc integra, potest penitere, et mandatum procuratorum revocare. *Clement.* unic., *De renunt.*; *Garcias*, p. xi, *De benef.*, c. 3, n. 227, citans *Rota*, dec. 1 in fine, et dec. 3, *De renunt. in antiquis*; *Sannig*, *De renunt.*, cap. 6, num. 3; *Reiff.*, loc. c., num. 49; *Rebuff.*, in *Praxi benef.*, lit. *De resignatione condit.*, num. 31, et alii passim.

(35). Qui beneficium resignavit, non obstante sua renuntiatione, potest redire ad idem beneficium ex novo titulo superveniente, videlicet, si iterum ad illum praesentetur vel eligatur. *Communis*, textu expresso in cap. *Cum inter 2*, De renuntiatione, juncta *Glossa fin.*, *ibid.*, et *Glossa in cap. Susceptum.*, verb. *Non morte*, *De rescript.*, in 7 (157).

* Ceterum talis, qui denuo ad illud beneficium admittitur, ultimum locum tenere debet pro aliis; siquidem per prævious renuntiationem amisit omne jus in beneficio, ac proinde etiam prærogativam antiquitatis; ita *Layman*, et *Flam. Parisius* post *Rota*, in *una Paduana optionis, coram Accorambono*, 29 Novemb. 1557; *Reissenst.*, ad tit. *De renuntiat.*, n. 42.

(36). Resignatio beneficiorum non potest fieri in manibus laici, etiamsi esset patronus, rex, vel imperator, nisi habeat jus conferendi et recipiendi tales renuntiations ex privilegio Apostolico. *Communis*, textu expresso in cap. *Quod in dubiis* 8, De renuntiatione.

(37). Neque resignatio beneficiorum fieri potest propria auctoritate, sed debet fieri de auctoritate, et assensu, et in manibus legitiwi superioris ecclesiastici habentis potestatem instituendi et destituendi respectu talium beneficiorum. *Communis*, per text. in cap. *Non oportet* 18, cap. *Si vero* 23, cap. *Si quis presbyter* 24, caus. 7, q. 1; cap. *Admonet.* 4, *De renuntiat.*, et cap. *Ilo* 1, et cap. *Inter corporalia* 2, *De translation.* episcop., cum similibus, juncta *Glossa*, in *Clementin. Unic. De renuntiation.*, verb. *Manibus*.

(38). Hinc resignatio ad favorem tertii, seu

(157) Hic nota quod parochiale ecclesiam assecutus, quam postea dimisit vel resignavit, non potest eamdem assequi sive novo concursu: « Quia licet semel approbat ad eamdem ecclesiam, amplius examinari non debeat; ex eo, quod jam illius sufficientia esset nota, quia alias eandem Ecclesiam gubernavit, illiusque curam mirifice ac solerter exercuit, nihilominus propter hoc non efficitur laumunis ab hujusmodi examine per concursum;

cum clausula *Non aliter*, non potest fieri nisi in manibus Papæ; sic *Barbosa*, loc. cit., num. 58; *Pirrhing*, loc. cit., num. 77; *Reiff.*, loc. cit., num. 110; *Engel.*, lib. i *Decretal.*, lit. 9, n. 8, citans communem omnium doctrinam, et in praxi observatam, quamvis *Covarruvias*, *Solus*, et alii pauci relati a *Garcia*, par. xi, *De beneficiis*, cap. 3, n. 153, contrarium senserint. Et ratio est, quia hujusmodi resignatio, vel continet *Simoniam* juris ecclesiastici, ut docent *Glossa*, in cap. *Dilecta*, verb. *Resignavit*, *De præbend.*; *Garcias*, loc. citat., num. 152, allegans *Rota*, decis. 146, l. ii, et dec. 921, l. iii, *Diversor.*, et decis. 265, p. ii et d.c. 666, noviss.. *Ferrinn.* *Rebuff.*, in *Praxi benef.*, *De renuntiat. conditional.*, n. 1; *Navarr.*, cap. 23 *Manual.*, n. 107, § *Ad decimum*; *Parisius*, lib. xiii *De resignat.*, q. 3, num. 12, asserens ita scribere omnes fere doctores, vel saltem aliunde est in jure prohibita, uti expresse eam prohibuit *Hilarius* Papa in concilio Romano relato, ca.). *Plerique* 5, caus. 8, q. 1, et *S. Pius V*, const. 58, incip. *Quanta Ecclesie*. Atqui in *Simonia* juris ecclesiastici, et in jure canonico solus Papa de plenitudine potestatis dispensare potest, textu expresso in cap. *Proposuit* 4, *De concession.* præbend., ergo, etc.

(39). Unde resignatio ad favorem tertii, seu sub ea conditione facta, ut soli personæ a resignante nominatae conseratur beneficium, ita ut non habeat effectum, nisi conditio impletatur, non potest recipi et admitti ab episcopo, vel alio collatore Papa inferiore, *Pirrhing*, loc. cit., num. 77, ubi testatur de communi et de stylo et usu curiæ Romanae, et communi consuetudine.

ADDITIONES CASINENSES.

Quæritur an facta renuntiatione beneficii, in manibus ordinarii in favorem tertii cum clausula, *non aliter*, possit is eamdem renunt. acceptare et rejecta conditione tanquam turpi conferre beneficium cui voluerit; probabilius est, in dicto casu episcopum non posse ejusmodi conditionem rejicare, ipsamque resignationem simpliciter acceptare. Ratio est quia actus sub conditione celebratus, conditione non impleta, nullum operatur effectum, suspenditur enim ejus valor usque ad eventum conditionis l. *Is cui*, ff. *De act. et obligat.*, l. *Legata*, ff. *De condit. et demonstrat.* Ergo in proposito, si conditio rejiciatur, nulla censetur facta renuntiatio, eo præsertim, quia actus agentium non operatur, ultra eorum intentionem. Accedit, quod nullo jure probari potest, in tali casu conditionem haberi pronon adjecta; quinimo conditions de jure

cum oporteat formam concilii (*Trident.*) omnino servari; quia ex hoc non deducitur quod, censetur dignior, ex eo quod alias exercuerit curam animalium, cum hoc solum probet ejus scientiam, non autem quod in concursu veniat præferendas, ut fuit dictum in *una Beneventana parochialis*. Ita *Pirrh.* *Corradus*, *Prax. benef.*, lib. iii, cap. 4, n. 5. (*Edtores Casinenses.*)

vel facto impossibilis in aliis contractibus (excepto matrimonio), non vitiantur, nec habentur pro non adjectis, sed potius vi-tiant contractum, ut liquet ex l. *Non solum*, ff. *De action. et obligat.*; Reiffenst., ad tit. *De renunt.*, § 5. n. 120.

Item, quod resignatio in favorem non nisi in manibus Papæ fieri possit « id quoque in beneficiis juris patronatus locum habet, etiamsi ea ad regiam pertineant præsentationem aut collationem (*nempe jure extraordinario, et privilegio, si de collatione agatur, Sedis Apostolica vel expresso, vel præsumpto*). Quare Sixtus V, die 28 Julij 1587, canonicalum Ecclesiae Lucerinae de regio jure patronatus contulit Jo. Mariæ Pallavicino, in cùjus favorem Aloysius Vosquez illud renuntiaverat (dummodo ad id regius accederet consensus), annuam sibi pensionem reservans. » Gagliardus, *De benefic.*, cap. 20, n. 9, et cap. 7, n. 22.

(40) Potest tamen episcopus, vel alius collator Papa inferior per se loquendo, et spectato jure communi, admittere resignationem simpliciter, et sine ulla pactione, aut conditione obligatoria factam, licet tali resignationi addatur a resignante deprecatione seu recommendatio, ut beneficium resignatum certas personæ conferatur; nec collatio tali certas personæ facta ad preces resonantias erit Simoniaca; quia nihilominus liberum est collatori conferre beneficium cui voluerit (158), neque injuriam facit nominato, si alteri conseruat, cum ex ea nominatione, seu precum interpositione non sit jus aliquod acquisitum illi nominato. Covarruvias, l. i *Variar. resolut.*, cap. 5, num. 5; Zoesius, tit. *De Simonia*, num. 74; Tholosanus, in *Institut. rei benefic.*, cap. 8, num. 6; Navarr., in *Manual.*, c. 23, n. 107; Layman., lib. iv *Theol. moral.*, tract. 2, c. 17, n. 6; Engel., lib. i *Decret.*, tit. 9, num. 1; Pirrhing, *ibidem*, num. 76; Reiffenstuel, ib., n. 112 et seqq., et alii: et hoc colligitur ex cap. *Cum universorum* 8, *De rerum permultat.*, et cap. *Ex parte* 13, *De offic. delegat.*, ubi similes resignationes leguntur, nec tamen ex hoc capite reprobantur, quamvis ex aliis rationibus non tenuerint, ut recte observat Reiffenstuel, *Ioco citat.*

(41) Dicitur autem notanter: « Per se loquendo et spectato jure communi, » quia S. Pius V, constit. 58, incip. *Quanta Ecclesiæ* id omnino prohibuit præcisus his verbis: « Caveant autem episcopi, et alii prædicti, itemque omnes electores, præsentatores et patroni, tam ecclesiastici quam laici, qui-cunque sint, ne verbo quidem, aut nutu vel signo futuri in hujusmodi beneficiis et officiis successores, ab ipsis resignantibus, aut aliis eorum significacione vel hortatu signetur, aut de his assumendis, promissio-

(158) Et revera, post factam resignationem pure ac simpliciter, non obstante, quod preces pro aliquo offerantur, nihilominus episcopus non est astrictus, ut huic conseruat beneficium, neque injuriam faciat nominato, si alteri conseruat. Cum enim resignatio in favorem tertii sit jure prohibita, nou-

inter eos, vel etiam intentio qualiscunque intercedat. » Unde ubi haec constit. S. Pii V, est usu recepta, et viget, non currit data conclusio, quæ dicit solum *per se loquendo et spectato jure communi canonico*, cui nondum inserta est dicta constitut. quæ neque ubique recepta est, ut testantur Zepreas, in *Analyst. jur. Pontif.*, tit. *De renuntiat.*, n. 1; Layman., lib. iv *Theolog. moral.*, tract. 2, cap. 17, num. 6; Engel., tit. *De filiis presbyter.*, num. 3; Garcias, *De beneficiis*, par. xi, cap. 3, num. 270; et alii, et jam sicut observatum supra n. 31.

(42) Neque ibi potest episcopus aut alius collator Papa inferior beneficia in suis manibus resignata conferre consanguineis, vel affinibus, aut familiaribus suis, aut resignantium, sive dimittentium. Sic expresse S. Pius V, citata constitut. incip. *Quanta Ecclesiæ*, § *Ceterum*, ibi: « Ceterum præcipimus atque interdicimus, ne ipsi episcopi aut alii collatores de beneficiis et officiis resignandis prædictis, aut suis, aut dimittentium consanguineis, affinibus vel familiaribus, etiam per fallacem circuitum multiplicatarum in extraneos collationum audeant providere. » Et sic declaravit etiam Gregorius XIII, ex sententia sacrae congregationis Concilii, prout refert Pyrrhus Corrad., *Prax. benefic.*, lib. v, cap. 1. n. 51, his verbis: « Episcopus non potest admittere in parochialibus in suis manibus resignatis consanguineos, vel familiares tam suos quam resignantium ex bulla S. Pii V, an. ejus tertio, Kal. April. S. D. N. Gregor. XIII, ex sententia sacrae congregat. declaravit, et ideo admonendum episcop. ne hujusmodi consanguineos vel familiares admittat ad concursum. » Ventriglia, tom. II, adnot. 4, § 2, n. 10, ubi ex Thusco, Genuensi, Riccio, Garcia, et aliis, notat quod ordinarius non solum non potest conferre beneficia resignata suis, vel, si admissio resignationis ad alterum spectet, admittentis resignationem consanguineis, affinibus et familiaribus; sed nec etiam ipsius resignantis.

(43) Prædicta tamen constitutio S. P. V, de non conferendis beneficiis resignatis consanguineis, affinibus vel familiaribus episcopi collatoris, vel resignantis, aut dimittentis, non habet locum in beneficiis de jure patronatus, cum ipsa debeant conferri præsentatis a patronis, prout declarasse Gregor. XIII, refert Pyrr. Corrad: loc. cit., n. 54; his verbis: « Nos Hieronymus tituli S. Pancratii S. R. E. presbyter cardinalis Mattheiūs fidem facimus et attestamur, in libris sacr. congregat. Concilii, qui apud nos asservantur, adiulatum esse, quod fel. rec. Greg. XIII declaravit beneficia jurispatronatus non comprehendi in § *Ceterum* contento in constitut. san.

est illi nominato jus alignod ex ea nominatione, seu precum interpositione acquisitum, ac consequenter nulla eidem injuria irrogatur. Reiffenstuel, ad tit. *De renuntiat.*, § 5, n. 114. (Editores Casinienses.)

mēm. Pii V, relaxante prohibitionem de non admittendis resignationibus; quo § prohibentur episcopi beneficia eorum manibus resignata, eorum, aut resonantium affinibus, consanguineis vel familiaribus conferre.

« Hieronym. card. MATTHÆIUS. »

ADDITIONES CASINENSES.

Sic etiam si parochia vacaret per obitum, tunc utique ad concursum admissi possunt praefati consanguinei, affines et familiares, et alicui ex ipsis, si quidem dignior fuerit deprehensus, parochialis ecclesia confertur, ut ex decreto Sixti V, relato a Benedicto XIV, in *synod. diæces.*, lib. XIII, cap. 24, n. 6; in hæc sane verba: « Sanctitas Sua decrevit declarationem congregationis (*quam Lucius noster assert hic supra n. 42*) approbatam a felicis recordationis Gregorio XIII retinendam esse juxta terminos constitutionis pœnæ memorie Pii V, in parochialibus vacantibus per resignationem admissam per episcopum et inferiores collatores; occurrente autem vacatione parochialium per obitum, non esse arcendos a concursu familiares aut consanguineos ipsorum ordinarij, sed iisdem conditionibus et legibus censendos esse cum aliis concurrentibus ex forma concil. Tridentini, et constitutionis ejusdem Pii V, de provisionibus parochialibus, etc. Quod decretum in congregatione habita die 16 Junii 1589 fuit ab illustrissimis dominis commendatum, et juxta illud in posterum respondendum erit in casibus occurrentibus, etc. »

« Quoties igitur (prosequitur Benedictus XIV, l. c.) parœcia per resignationem vacaverit; si eamdem suo, vel resonantis consanguineo, aut familiari conferat episcopus, aperte peccat in litteram Pianæ constitutionis prohibentis, ne beneficia in episcoporum manibus resignata, personis supradictis conferantur; at si eisdem conferat parœciam, quæ per obitum vacaverit, nullatenus Pianam bullam lædit, quippe quæ non nisi de vacationibus per resignationem loquitur. »

Quod idem applica in vacatione beneficii propter sententiam privationis ex crimine, quippe cum dispositio Piana sit pœnalis, non est præter dispositum extendenda. Ex Ventriglia, *Prax. for. Eccles.*, part. II, adnot. 5, § 2, n. 13.

« Quæri (hic) potest, an episcopus possit talia beneficia conferre alicui ex familiaribus sui vicarii generalis; maximè si comedat cum familiaribus prædicti episcopi: et quidem, quod possit, non est dubitandum ex eo quod familiaritas non contrahitur ex sola coramensalitate, sed requiritur, ut adsit animus tam superioris quam famuli, (bene verum, quod), vicarius prædictus nullatenus potest beneficia prædicta conferre familiari episcopi, quia cum eo censetur eadem persona; nam episcopus fraudulenter curaret, ut fieret resignation in manibus vicarii, ut conferret familiari episcopi, licet

ipse vicarius possit conferre suo familiari; quia dicta constitutio prohibet conferri familiaribus collatorum jure proprio conferentium. » Pyrrhus Corradus, *Prax. benefic.*, lib. v, cap. 1, n. 71.

Ceterum, si ordinarii, etiam ignorantes, d. Pianam cohst. contraveniant, conferendo hujusmodi beneficia sic resignata prædictis personis prohibitis, ligantur pœnis supradictæ constitutionis, et indigent absolutione a Summo Pontifice. Idem Corrad., l. c., n. 70; vers. Ceterum.

(44. Cum autem prædicta S. Pii V constitutio sit admodum notabilis quoad resignationes facientes et admittendas, et testa Pyrrho Corrado, loc. cit., n. 59, maximo pere vigeat, juvat hic eam ad omnium commodum per extensem adducere.

« PIUS, episcopus, etc.

« Quanta Ecclesiæ Dei incommoda omni tempore attulit, et nunc quotidie magis afferat ministrorum in eam ingressio vitiosa, jam late perspiciant, et cum mœrore expendant præsules omnes, et pastores, quando hæc pernicies ceterarum omnium maxima tam multas orbis Ecclesias impie violarit.

« § 1. Quia vero hoc malum cum in ceteris frequens, tum maxime in beneficiorum ecclesiasticorum dimissione admittitur, nemini molestum esse debet, quod pridem de reprimendis quotidianis fraudibus, quæ hac in re frequentiores interno-scuntur, certam aliquam rationem tandem injuncti officii nostri partes in prohibenda omnibus interim resignationum hujusmodi receptione paulo severius interposuerimus, omnesque beneficiorum interim resignandorum dispositiones, quæ fierent, in irritum revocaverimus, ac etiam decreverimus, nullum per ea in illis jus, neque titulum, vel coloratum, tam in petitorio, quam in possessorio ipsis provisis tribuere, quin etiam eos ad illa deinceps obtinenda perpetuo inhabiles fore: collatores veto, alias in illorum dispositione, etiam tanquam devolutionis jure sese interponere non posse, sed de eis, ut vere vacantibus sive per Romanos Pontifices, sive alios collatorum eorumdem superiores, uti præventum esset, libere provideri.

« 2. Nunc autem intendentes institutum hoc nostrum, quo sanctuarium Domini cùpimus illibatum, auctore Domino, persequi, ac simul, quantum in Nobis est, cavere, ne resignationes ipsæ dehinc pro cuiusque arbitrio, nullisque, vel certe levibus causis passim et temere admittantur, prohibitionem, et alia prædicta, ac certa omnia nostris super his litteris contenta eatenus relaxamus.

« 3. Ut posthac episcopi, et aiii facultatem habentes eorum duntaxat resignationes recipere et admittere possint, qui aut senio confecti, aut corpore impediti vel ritiali, aut criminis obnoxii, censurisque ecclesiasticis irrelitti, aut nequeunt, aut non debent ecclesiæ, vel beneficio inservire, seu

qui unum aliud, vel quos aliud contigerit promoveri, religionem quoque ingressuri, vel matrimonium contracturi, si statim postea id re ipsa exsequuntur, denique cum quis ex aliis casibus acciderit, qui constitutione fel. rec. Innoc. Papæ III, de demittendis cathedralibus ecclesiis, edita continentur. Qui etiam ob capitales inimicitiias nequeunt, vel non audent in loco beneficij residere securi; sed nec eorum ullus sacro ordini mancipatus, nisi religionem ingressurus, valeat ullo modo beneficium, vel officium ecclesiasticum resignare, nisi aliunde ei sit, quo in vita possit commode sustentari; ad hæc beneficiorum et officiorum permutationes admittentes, quæ canonice sanctionibus et Apostolicis constitutis permittuntur.

« § 4. Caveant autem episcopi, et alii predicti, itemque omnes electores, presentores et patroni, tam ecclesiastici quam laici, qui euinque sint, ne verbo quicunque, aut natus vel signo, futuri hujusmodi beneficiis et officiis successores ab ipsis resignantibus, aut aliis eorum significacione vel hortatu designentur, aut de his assumendis, promissio inter eos, vel etiam intentio qualisque intercedat.

« § 5. Cæterum præcipimus atque interdicimus, ne ipsi episcopi, aut alii collatores de beneficiis et officiis resignandis, predictis, aut suis, aut admittentium (159) consanguineis, affinibus vel familiaribus, etiam per failacem circuitum multiplicatarum in extraneos collationum audeant providere; quod si secus, ac etiam quidquid præter, vel contra formam prædictorum fuerit a quocunque temere attentatum, id totum ex nunc vires, et effectum decernimus non habere.

§ 6. Qui vero contraficerint, ut in eo, quo deliquerint, punientur, a beneficiis et officiis collatione, nec non electione, præsentatione, confirmatione et institutione, prout cui competit, tandi suspensi remaneant, donec remissionem a Romano Pontifice meruerint oblinere, et qui talia beneficia, seu officia receperint, eos predictis penitus volumus subjacere. Et nihilominus in eos, qui sic suspensi conferre, eligere, præsentare, confirmare vel instituere, ausi fuerint, excommunicationis quoad personas, quo vero ad capitulo et conventus a divinis suspensionis sententias ipso facto promulgamus, quibus etiam nullus alias,

(159) « Verbum *admittentium* videtur mendosum appositum, pro *dimittentium*, et hoc modo restituendum est in codice septimi libri *Decretalium Clement. VIII.* » Ita Fagnanus, ad cap. *Non sine, De arbitr.*, num. 45. (Quid nomine septimi libri *Decretalium* hic significetur, vide v. *JUS. JUSTITIA*, n. 33.)

« Deprebenditur sane (sic pariter Benedictus XIV) manifestus typographi error, neque legendum est *dimittentium* consanguineis, sed utique *dimittentium consanguineis*. Juvat et illud animadvertere, in septimo *Decretalium* libro, qui sub Pontifice Clemente VIII in publicam lucem emittendus erat, ... insertam S. Pii V bullam, in qua verbo *admitten-*

quam ipse Romanus Pontifex, sive absolutionis, sive relaxationis gratiam (excepto mortis articulo) valeat impetrare, prohibitione et litteris nostris prædictis nihilominus in cæteris omnibus perpetuo valiturus.

« § 7. Non obstantibus quibuscumque privilegiis, indulgentiis et litteris Apostolicis generalibus, et specialibus quibuscumque, episcopis, et aliis superioribus, nec noui ecclesiis, monasteriis et capitulis, conventibus, collegiis et universitatibus, eorumque et aliis personis, etiam regia et imperiali majestate prædictis, sub quacunque verborum forma et conceptione concessis, per quæ etsi etus præsentium impediri posset quomodo cumque, vel differri, etiamsi de eis, ipsorumque totis tenoribus ad verbum, ac de propriis nominibus eorum, nec non ecclesiis, monasteriis, locis, ordinibus et dignitatibus, de quibus, nec non causis, propter quas illa concessa sunt, specialem et expressam præsentibus fieri oportet mentionem.

« § 8. Cæterum jubemus, easdem præsentes ad valvas Basilicas Principis apostolorum de Urbe, et in acie Campi Floræ publicari, et earum exempla affigi; volumusque eas sic publicatas, omnes et singulcs perinde afficere et obligare, ac si illis ipsis fuissent singulariter intimatae.

« § 9. Exemplis quoque predictis, etiam impressis, manuque notarii publici, et sigillo prælati ecclesiastici, vel ejus curia obsignatis, eamdem prorsus fidem adhiberi; quæ ipsis præsentibus, si forent exhibita, vel ostensæ.

« Datum Romæ, apud S. Petrum anno Incarnationis Dominicæ 1568, Kal. Apr. Pontificatus nostri anno tertio. »

(45). Resignatio reciproca triangularis seu quadrangularis, qua scilicet tres vel quatuor simul resignant sua beneficia ea conditione, sive pacto, ut primus resignet suum beneficium secundo, et secundus suum tertio, et tertius suum quarto, et quartus suum primo, non potest admitti ab ordinariis Papa inferioribus, sed solum ab ipso Papa. Concil. Tridentin., sess. xv, *De reformat.*, cap. 13, reprobans dictas resignationes reciprocas; Gonzal., *ad regul. 8 Cancell.*, Gloss. 14, num. 48; Navarr., *Manual*, c. 24, n. 10; et cons. 43, *De Simonia*; Antonell., *De regimine Ecclesiæ*, lib. iii, cap. 11, n. 8; Barbosa, lib. iii *Jur. Eccl. univers.*, c. 15,

tum, substitutum legitur *dimittentium*. » *Desynoadiæces.*, lib. xii, cap. 24, n. 2. Adeo ut præland. S. Pius V prohibuerit episcopis, aliisque collatoribus, in quorum manibus cuiuslibet beneficij resignatio fieret, ne hoc vel illud beneficium, cuius resignationem admisissent, auctuis, aut resignantium, sive *dimittentium* (quod idem importat) consanguineis, affinibus vel familiaribus conferrent; utrisque porro ab hujusmodi beneficiis consecutione exclusis, nempe tam consanguineis, affinibus, familiaribus ordinariorum seu collatorum, quam consanguineis, affinibus et familiaribus resignantium. Benedictus XIV, loc. et n. cit. Cætera ride hic supra sub n. 41 et seqq. (*Editores Casinenses.*)

n. 120; Pirrhing., l. i. *Decret.*, tit. 9, n. 88; Reiffenstuel, *ib.* num. 124; Samig., *ibid.*, cap. 5, num. 3, et alii passim. Et ratio est, quia talis resignatio sit in favorem tertii, seu cum clausula *Non aliter*, et simul involvit pactionem quamdam præviam, quæ circa spiritualia, vel connexa spiritualibus labem semper continet Simonie jure ecclesiastico prohibitam; cap. *Quæsum 5*, *De rerum permultat.*, cum similibus; solus autem Papa de plenitudine suæ potestatis, potest dispensare supra jus ecclesiasticum, et purgare seu tollere talem labem Simonie, cap. *Proposuit 4*, *De concess.* præbend., et faciunt dicta *supra*, n. 38.

(46). Resignatio beneficii conditionalis, quæ sit cum reservatione perpetua certæ pensionis, in pecunia vel parte fructuum, verb. gr. *tertia*, vel *dimidia*, non potest admissi ab ordinario Papa inferiore, sed solum ab ipso Summo Pontifice. Parisius, lib. vi *De resignat. benefic.*, q. 7, n. 3, et q. 2, n. 1 et 2; Azorius, part. ii, c. 1, lib. xx, quæst. 1, et cap. 21, qu. 7; Pirrhing, *loc. cit.*, n. 80, ubi testatur de communis: et ratio est, quia talis resignatio est jure communis canonico prohibita, cum beneficia regulariter dividi nequeant; cap. *Majoribus 8*, *De præbend.*, et sine diminutione sint conferenda, cap. *anic.* *Ut ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur.* Beneficium autem dividitur, vel saltem cum diminutione confertur, cum uni pensio, vel fructus ex beneficio dantur, alteri vero jus, et titulus beneficij confertur, adeoque, etc. Tum quia resignare beneficia sua sub reservatione pensionis perpetuae coram ordinario Papa inferiore est Simonia juris ecclesiastici, ut tradunt abbas, Covarr., Suarez, Valentia, Bonacina, Castropol. Diana, Barbosa, Leurenus citati et seculi a La Croix, num. 1056, quia est pactum in materia beneficiaria, per text. in cap. *Quæsum 5*, *De rerum permultat.*, cap. *Super hoc 6*, *De renuntiatione*, cap. *Mathæus de Simonia, et Extravagant. De testabile*, eod. inter communis, cum similibus: Simoniam autem juris ecclesiastici purgare et tollere potest solus Papa, cum ipse solus possit de plenitudine suæ potestatis supra omnem jus ecclesiasticum dispensare, *cit. cap. Proposuit 4*, *De concess.* præbend.

(47). Quandonam autem, quomodo et ex quibus causis possit episcopus pensionem imponere. (*Vide* verb. *Pensio*, a num. 14 ad 28).

(48). Resignatio beneficij cum reservatione regressus, ingressus vel accessus non potest fieri in manibus ordinarii Papa inferioris, sed solum in manibus ipsius Summi Pontificis. Conc. Trid., sess. xxv. *De reform.*, c. 7; S. Pius V, const. *incipit Romanus Pontificis providentia*, et tenet communis doctorum, teste Pirrhing, *loc. cit.*, n. 81. Quid autem sit regressus vel accessus. *Vide sup. num. 10.*

(49). Beneficia reservata, quorum collatio spectat ad solum Papam, quamvis possint simpliciter dimitti in manibus ordinarii Papa inferioris, dummodo hic aliis illa non

conferat, tamen nequeunt resignari cuiquam alteri, sive ex causa permutationis, sive in gratiam et favorem tertii, nisi in manibus Papa. Sic expresse statutum revocando omnes similes licentias et facultates Innoc. IV, constit. *incipit. Sicut bonus pastor*, et concordat *Regula tertia cancellariae*, et tenent doctores communiter.

(50). Resignatio beneficij facta cum pacto, ut resignatus solvat expensas factas olim a resignante in assecutione illius beneficij, est Simoniacæ, unde non potest fieri in manibus ordinarii Papa inferioris. Parisius, lib. xiv *De resignation. beneficiorum*, quæst. 5, n. 1, et ipso teste, communis aliorum; in beneficiis enim ecclesiasticis omnis pactio, omnisque conventio debet omnino cessare, cap. *Super eo 7*, *De transactionibus*, c. ult. *De pactis*; c. *Quæsum 4*, *De rerum permultat.*, cap. *Super hoc 5*, *De renuntiat.*, cap. *Mathæus 23*, *De Simonia*, cum similibus, super quibus juribus ecclesiasticis solus Papa potest dispensare, *ex cit. c. Proposuit 4*, *De concess.* præbend. *Vide* verb. *TRANSACTIONE*, n. 17.

(51). Resignatio facta cum pacto, ut resignatus solvat omnes expensas factas in admissione resignationis, atque expeditione bullarum ab ultraque parte cæteroquin scienda, est Simoniacæ, nec potest admitti ab ordinario Papa inferiore. Sic Parisius, cit., quæst. 5, n. 6; Suar., *De relig.*, tr. 3, lib. iv, cap. 34, n. 19; Garcias, part. xi *De benefic.*, c. 3, n. 148; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 78; Pirrhing, *loc. cit.*, n. 19, et ipso teste, alii communiter per rationem et jura adducta num. anteced. (52). Ipsi tamen doctores hoc limitant, nisi talis conventione et pactio Summo Pontifici declaretur, et ab ipso approbetur, quia cum talis Simonia sit solum ecclesiastica, potest eam Papa purgare, et penitus tollere, cum ipse de plenitudine suæ potestatis possit supra omnem jus ecclesiasticum dispensare, *ex cit. cap. Proposuit 4*, *De præbend.*

(53). Resignatio beneficij facta cum certa confidentia, seu pacto inito, ut resignatus postea illud suo tempore cedat certo suo consanguineo, vel affini, aut amico, est omnino illicita, nulla, ac Simoniacæ, Simonia confidentiali expresse damnata a Pio IV, constit. *incipit. Romanum Pontificem*, et a S. Pio V, const. *incipit. Intolerabilis.*

(54). Resignatio beneficij, ut sit licita et valida, debet esse spontanea et libera, non vi aut gravi metu extorta, alias vel ipso iure erit nulla et invalida, vel saltem per judicis officium ad partis petitionem erit rescindenda. Parisius, *De resignat. benefic.*, lib. xiii, quæst. 2, n. 8; Garcias, part. xi, *De benefic.*, cap. 3, n. 143; Aloysis Riccius, part. ii, *Praxis resolut.* 483, n. 3, cum Rota ibi citata, et pluribus aliis, abbas, in c. *Ad aures*, n. 8, et c. *Ad audienciam*, n. 1, *De his, quæ vi metusve causa sunt*; Azorius, part. ii, lib. vii, c. 27, q. 1 et 3; Pirrhing, *loc. cit.*, n. 84; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 3, et alii passim, per text., in c. *Abbas 1*, c. *Ad aures 3*, et c. *Ad audienciam 4*, *De his, quæ vi me-*

tusve causa fiunt. *V. Addit. Cas. sub n. 18.*
 (55. Resignatio beneficij ut sit licita et valida, debet etiam esse pura et libera ab omni pecunia, et omni pactione seu conventione dandi aliquod temporale intuitu ipsius, aliter est Simoniaca. *Commnis* per text. in c. *Super hoc 6, De renunt. c. Cum pridem 4, et c. ult. De pactis, c. Matthaeus 23, et c. Tua nos 34, De Simonia, et Extravagant. Cum detestabile, eod. inter communes, cum similibus.*

(56. Resignatio pura, seu simplex et absolute admitti potest ab episcopo sub justis et certis causis assignatis a S. Pio V, constit. 58, incip. *Quanta Ecclesiae*, et adductis supra n. 31, ex praecisis suis verbis. Vide ibi.

(57. Permutatio beneficiorum est reciproca beneficiorum resignatio facta ad invicem inter permutantes ex justa causa et auctoritate legitimi superioris, ita in re communis.

(58. Justa causa faciendi dictam permutationem coram ordinario est necessitas vel utilitas Ecclesiae. *Commnis*, per text. in cap. *Quesitum 6, De rerum permutat.*

(59. Necessitas vel utilitas non requiritur ex parte utriusque ecclesiae, sed sufficit ex parte unius. Sic communis doctorum quoad necessitatem; et quamvis quoad utilitatem velint aliqui, quod requiratur ex parte utriusque ecclesiae, tamen opinio communior tenet, sufficere ex parte unius, per text. in cit. c. *Quesitum* in fine, ibi: « Ut qui uno loco minus sunt utiles, alibi se valent utilius exercere; » *Garcias, De benefic., part. xi, c. 4, n. 46*; *Ventriglia, tom. II, idnot. 4, § 3, n. 28*; *Leurenus, par. iii, q. 369*; *La Croix, lib. iv, n. 1101*, et alii plures.

(60. Imo non solum utilitas Ecclesiae, sed etiam utilitas ipsorum beneficiorum est sufficiens, et justa causa faciendi permutationem coram ordinario. C. *Cum universorum 8, De rerum permutat.*, ubi legitur: « Permutatio beneficiorum facta eo quod utilitati utriusque permutantium imminere crederetur, ibi: « Quam utilitati utriusque imminere credebant, » et ibi *Glossa*, verb. *Utilitati*, et abbas, n. 7: *Garcias, loc. cit.*, cap. 4, n. 47; *Barbosa, loc. cit.*, n. 127; *Lambertin., De jure patronat.*, par. 1, lib. II, q. 6, n. 39; *Genouens., in Prazi*, c. 63, num. 10, vers. *Circa*; *Ventriglia, loc. cit.*, n. 19; *Reiffenstuel, loc. cit.*, n. 73, et alii plures *contra Parisium, Tuschum, Zerolam*, et alios.

(61. Permutatio beneficiorum, ut sit licita et valida, debet fieri auctoritate legitimi superioris; unde si fiat privata auctoritate permutantium, est Simoniaca. *Commnis*, per text. in cit. cap. *Quesitum 5, De rerum permutat.* (62. Hinc permutantes privata sua auctoritate sine consensu legitimi superioris perdunt sua beneficia, cap. *Cum olim 7, De rerum permutatione*, juncto ejus *summario*, in quo sic expresse habetur: « Beneficia sua perdunt, qui ea propria permutant auctoritate; » et concordat cap. *Si quis episcopus 7, quæst. 1, et cap. Quæsto 3*. *Ventriglia, episc.*

(63. An autem sint privati suis beneficia,

ipso jure, vel privandi sint per sententiam variant doctores. *Navarrus enim, Lessius, Layman, Castropal., Cochier apud Leuren., par. iv, qu. 847*; *Reiffenstuel, loc. cit.*, num 86, et alii dicunt eos, qui beneficia permutant propria auctoritate non amittere illi ipse jure, ideoque posse propria auctoritate ad illa redire saltem pro foro conscientiam, quandiu per sententiam non privantur, ut videtur innui in cit. cap. *Olim 7, De rerum permut.* *Garcias autem, par. xi, De benefic., c. 4, n. 59*; *Barbos., loc. cit.*, n. 173; *Suarez, lib. iv, cap. 57, n. 41*; *Pirrhing, lib. iii Decretal.*, tit. 19, n. 24; *Busembaum, lib. iii, part. 1, tract. 1, dub. 3, artic. 3*, eum aliis ibi citatis, et plures alii probabilius volunt, quod hodie tales permutantes sint ipso jure privati suis beneficiis, simulque excommunicati ante judicis sententiam, *juxta Extravagant. Cum detestabile, De Simonia, inter communies.*

(64. Legitimus superior, qui potest auctoritatem praestare permutationi beneficiorum, est solus Papa quoad beneficia majora et reservata. Beneficia eum reservata, quorum collatio spectat ad solum Papam, prohibentur resignari, et consequenter permutari coram ordinario Papa inferiore. *Innocent. IV, constit. incip. Sicut bonus pastor, Extravagant. Exsecrabilis, § Quæ omnia, De prebend.*, et concordat *Regula tertia Cancelleriaræ.*

(65. Item legitimus superior pro admittenda permutatione beneficiorum est episcopus loci, in quo sunt beneficii. C. *Quesitum 5, De rerum permutat.*, c. *Unic. de rerum permutat.* in 6, et communis doctorum.

(66. Item omnis ordinarius, seu prælatus habens jurisdictionem episcopalem, vel quasi, etiamsi forte dignitatem episcopalem non habeat, quia haec facultas competit superiori ratione jurisdictionis, et non ratione dignitatis. *Abbas, in cit. cap. Quesitum*, n. 4; *Garcias, cit. cap. 4, n. 70*, cum aliis ibi citatis; *Ventriglia, loc. cit.*, n. 20; *Barbosa, loc. cit.*, n. 173, cum aliis ibi adductis; *Leuren., loc. cit.*, qu. 852, et alii passim.

(67. Item vicarius generalis episcopi, vel alterius ordinarii, si ad id facultatem specialem habeat, secus vero, si illam non habeat. *Garcias loc. cit.*, cap. 4, n. 74; *Azorius, cit. cap. 29, q. 4*; *Bellamer., par. 1, qu. 3*; *Barbos., loc. cit.*, n. 177; *Leurenus, loc. cit.*, qu. 480; *Ventriglia, loc. cit.*, n. 21, ubi dicit hoc esse indubitatum apud omnes.

(68. Item capitulum, seu vicarius capitularis, sede vacante, ubi beneficiorum collatio spectat communiter ad episcopum et capitulum, et ubi beneficia spectant ad collationem tertii. Non autem si spectent ad collationem episcopi tantum. *Garcias, loc. cit.*, n. 73; *Ventriglia, loc. cit.*, n. 13; *Barbosa, loc. cit.*, n. 176; *Leuren., loc. cit.*, q. 849.

(69. Item visitator seu administrator ecclesiæ vacantis a Papa constitutus. *Leuren., loc. cit.*, q. 850; *La Croix, lib. iv, n. 1094*; *Cochier, et alii passim.*

(70. Si permutantes habeant beneficia in

diversis diœcesibus, requiritur utriusque episcopi auctoritas, vel utriusque vicarii generalis ad id specialem facultatem habens; potest tamen unus episcopus, vel vicarius totum negotium committere alteri. *Garc., loc. cit., n. 65; Novar., Sum. Bull., verb. Beneficior. resignat.. n. 20; Ventr., loc. cit., n. 22; Leuren., loc. cit., q. 829; La Croix, loc. cit., n. 1095, et alii passim.*

(71.) Ordinarii possunt permutationes admittere etiam in mensibus Apostolicis seu Papalibus, quia beneficia, quæ vacant per resignationem non reservantur per alternativam, ut excipit *Regula 8 Cancellariae*, et sic censuit sacra congreg. Episcop. sub die 14 Maii 1583; apud Barbosam, *loc. cit.*, n. 174.

(72.) Inferior collator, qui nec est episcopus, nec jurisdictionem episcopalem, nec quasi, habet, non potest præstare auctoritatem pro permutatione beneficiorum. *Garc., loc. cit., n. 68 et seq.; Barbosa, loc. cit., n. 175, cum aliis ibi citatis; Ventrigh., loc. cit., n. 25, et alii contra Silvestrum et Angelum.*

(73.) An ordinarii, cessante pacto parium, in permutatione beneficiorum mandare possint, quod recipiens beneficium pinguius solvatur aliquam pensionem alteri suo tempore duraturam ad coquendos fructus utriusque beneficii? *Vide verb. Pensio, n. 24.*

(74.) Quamvis beneficiorum permutation non possit fieri propria auctoritate, possunt tamen permulare intendentis inter se tractare et convenire de permutatione facienda, si accessura sit auctoritas superioris, in cuius manibus ea resignare intendunt; abbas, in cit. c. *Quæstitum 5, De rerum permulat. n. ult.; Rebuff., in Prax. benefic., tit. De permulat., n. 52; Reisenstuel, lib. i Decretal., tit. 9, n. 102; Pirrhing, lib. iii Decretal., tit. 19, n. 21, et alii passim.* Et ratio est clara, quia talis prævious tractatus est medium moraliter necessarium ad permutationem faciendam, ne alioquin hanc intendens cœco modo suum beneficium permulare cogatur cum beneficio alterius, ignorans, an alter ad hoc sit paratus; concessio enim sine, scilicet permutatione beneficiorum, consentur etiam concessa media, sine quibus finis commode obtineri nequit. *I. Cui jurisdictio 2, ff. De jurisdictione, ibi: « Cui jurisdictio data est, ea quoque concessa esse videntur, sine quibus jurisdictio explicari non potest; » cap. Præterea 5, De offic. judic. deleg., ibi: « Quia ex eo, quod causa sibi committitur super omnibus, quæ ad causam ipsam spectare nosecuntur, plenariam recipit potestatem; » cap. Suspicioni 39, eod., ibi: « Cui sicut jurisdictio, sic et cætera, sine quibus explicari non potest, intelligantur esse commissa. » Vide verb. Pensio, n. 27.*

(75.) Beneficia jurispatronatus nequeunt permulari coram ordinario sine consensu patronorum. *Barbosa, loc. cit., n. 182; Moueta, De commutat. ultim. volunt., cap. 10, n. 369; Stephanus Gratian., Discept. forens., cap. 335; Castropol., tract. 13, d. 6, part. iii, § 2, n. 4; Garcias, De benefic., part. xii.*

cap. 3, n. 19; Lotter., De re benefic., lib. ii, q. 14, n. 73 et seq.; Ventrigh., loc. cit., n. 27; card. de Luca, De benefic., disc. 40 et disc. 49; La Croix, loc. cit., n. 1071; Lambertin., De jurepatron., part. i, lib. ii, q. 6; Rota, in Gerunden. beneficij de Agulana, 8 Martii 1627, et 21 Feb 1628. coram D. Pirovano, quam citat Barbosa, loc. cit., et sic tenent doctores passim, arg. cap. Monasterium 23, caus. 16, q. 7. Ipsorum enim patronorum interest, ne, ipsis neglectis, aliqui instituantur in beneficiis forte ipsis infensi et inimici. Vide supra n. 22. (76. Unde si permutation fiat sine consensu patronorum, et ipsi reclamant, vacat beneficium, potestque a patronis præsentari alius post sententiam de nullitate inducente vacationem; Lotter., De re benefic., lib. ii, q. 14, n. 73 et seq., et n. 84; Ventrigh., loc. cit., n. 27; Germinian., Garcias, Selva, Lambertin., card. de Luca, et alii; quos citat et sequitur La Croix, loc. cit., n. 1091.

(77.) Si autem sic facta sit permutation ob ignorantum patronum, potest sic permulans redire ad beneficium, etiam invito patrone, quia nec contempsit, nec ingratuus fuit. *Rota, in Gerunden. Permutationis, 5. Julii 1595, coram D. Litta, quam reibit Garcias, De benefic., p. xi, cap. 3, sub n. 19; Lotter., loc. cit.; Leuren., loc. cit., quæst. 294; Ventrigh., loc. cit., n. 27; Bellamer., Gamb., Lambertin, et alii citati et secuti a La Croix, loc. cit., n. 1091.* (78.) Verum si patroni requisiti pro suo consensu illum denegent sine justa causa, potest episcopus auctoritatem valide præstare sine eorum consensu, si permutation petatur in magnam Ecclesie utilitatem, cum in tali casu non censeantur contemni patroni. *Felinus, in cap. Cum accessissent, n. 30, De const.; Ventrigh., loc. cit., n. 27; Stephan., Gerossa, Rebuff., abbas Covare., Lambert., Garc., Tondut., Cochier, qui dicunt sic declarasse sacram congregacionem, ut refert et sequitur La Croix, loc. cit., n. 1091.*

(79.) Eliamsi permutation fiat coram Summo Pontifice sine consensu patrōni, adhuc dicit Lotter., loc. cit., fore irritam reclamante patrone, nisi Papa derogaret juripatronatus, quia non aliter censemur consentire. Card. de Luca, De beneficis, discurs. 40, n. 3 et a n. 9, et discurs. 49, n. 5; La Croix, loc. cit., et 1091, et alii.

(80.) Permutation beneficij debet fieri cum altero vero beneficio, nec potest fieri coram ordinario cum pensione. *Barbosa, loc. cit., n. 178; Reisenstuel, lib. i, tit. 9, n. 100; La Croix, loc. cit., n. 184; Leuren., part. iii, qu. 821, et alii passim; in juro enim est solum permisum episcopis, ut admittere possint permutationem beneficij cum beneficio: unde non est extendenda hæc facultas ultra proprietatem verborum ad permutationem beneficij cum pensione, arg. c. Cui de non 27, De proband. in c. Cum enim versemur in materia potius odiosa, quam favorabili, utpote contra dispositionem antiquorum canonum generalliter prohibentium auemlibet actionem in-*

beneficiis, nulla est hic facienda extensio, arg. cap. *Odia* 15, De regulis juris in 6.

(81. Ad validitatem resignationum et permutationum beneficiorum requiritur necessario earum publicatio facta juxta formam indictam a Greg. XIII, const. 96, incip. *Hu-*
mano vix judicio, quae, ut ab omnibus in promptu habeatur, hic ad litteram datur.

« GREGORIUS, episcopus, etc.

« *Humano vix judicio* ita bene quidquam, et providenter sanciri potest, quin usus sepe aperiat, doceatque, id quod salubre fore credebatur, minus experiendo prodeesse, quod in illis constitutionibus, quas ad prohibendas simulatas occultasve beneficiorum ecclesiasticorum resignationes diversi Romani Pontifices multisariam ediderunt, et fel. record. Pius V, predecessor noster novissime promulgavit, cognoscimus credidisse.

« § 1. Nos hoc malum, prout occasio, necessitasque postulat, coercere volentes, statuimus, ut posthac omnes, et quaecunque resignationes, etiam causa permutationis, ac commendarum, et etiam litteris Apost. non confectis, et possessione non habita, nec non litis et jurium quoruncunque concessiones ac retrocessiones, quae deinceps de quibuscunque beneficis ecclesiasticis in nostris, seu rom. Pontif. pro tempore existentis manibus, ac etiam coram notario publico et testibus fiunt, et a nobis, vel illo, seu nostro, vel illius mandato admittentur, et super eis provisiones, et quaecunque aliae dispositiones, sive temporales, sive perpetuas, ut ad hoc mandata Apostolica sub quacunque forma, et quibuscunque etiam S. R. E. card. ac piis locis quocunque privilegio suffultis facta publicari debeant cum litteris Apostol. desuper confectis intra sex menses, si beneficium circa montes fuerit, ultra vero intra novem, a data concessionis gratiae, non autem a die praestiti super ea consensus numerandos, etiam si postea cessionio gratiae hujusmodi, et quavis causa, diversisque subsequentibus datis, ac quotiescunque, et quovis modo reformata et valida redditia fuerit, pluresque et quoquot in aliud, vel alias concessiones, ac etiam in ipsummet primum resignantem vel cedentem, retrocessiones, termino praedicto rendura elapsa intercesserint, ita ut unicus duntexat terminus omnibus his successivis cessionibus, ac retrocessionibus decurrat, ut qui postremus gratiam habuerit, publicationem hujusmodi facere, ceteraque omnia hic prescripta, intra eundem terminum praestare tenetur.

« § 2. Ista autem publicatio in cathedrali, et in beneficii ecclesia, vel ecclesiis, si in pluribus illud sit, fiat ubique, dum frequens populus ad missarum solemnia convenerit, per aliam omnibus litteras Apostolicas praedictas, carumque transumptam authenticum exhibeat, claraque, et intelligibili voce rescriptio seu cessio hujusmodi, ac beneficii qualitas et invocatio, nominaque, et cogno-

mina resonantis, seu cedentis, ac illius, in cuius favorem gratia hujusmodi facta est, pronuntientur; ita ut haec omnia possint ad notitiam omnium ibi existentium verisimiliter pervenire, scriptumque de his omnibus exemplum collatum valvis dictarum ecclesiarum affixum relinquantur. Si vero ecclesia beneficii ruralis sit, aut populo conventus careat, eo casu in parochiali, intra cujus parochiae limites beneficium ipsum consistit, et in cathedrali ecclesia, vel si locus bello, seu peste, aliisve manifestis periculis subjeceat, tunc in proxima parochiali, ac etiam in cathedrali, vel si aditus ad illas, aut utramvis minime sit securus, in alia cathedrali vel parochiali viciniori periculorum immuni publicatio hujusmodi peragatur.

« § 3. Jus quoque, in quem disponi vel mandari de beneficio etiam litigioso vel accedente non posso, sub quacunque forma contigerit possessionem beneficii intra dictum tempus vigore litterarum Apostolicarum desuper confessarum, nec alias apprehendere debeat, et si propter item aut aliud legitimum impedimentum nequiverit, saltem litteras Apostolicas cum earum publicatione, si tunc facta erit, judici seu executori illarum, vel aliis, ad quos pertinet, per se vel procuratorem suum legitimum, intra idem tempus presentare, et apud illum, vel illos pro ipsarum litterarum executione instare, et possessionem huiusmodi instanter petere teneatur.

« § 4. Ceterum modus, et forma hic tradita semper, et ubique debeat observari, nec alia, vel aequipollens ullo modo admitti in omnibus hujusmodi resignationibus, cessionibus et retrocessionibus, de quibuscunque ecclesiis, monasteriis, prioratibus, tam virorum quam mulierum, dignitatibus, officiis et beneficiis ecclesiasticis, secularibus, et quorumvis ordinum, etiam militarium, regularibus, etiam electivis, et manualibus, ac etiam de jurepatronatus laicorum illustrium, et alias quomodoconque existentibus, sive pacificis, sive in petitorio, sive in possessorio litigiosis, etiam de quibus in consistorio nostro disponi consuevit, seu debet, quae posthac ex quacunque causa fiunt, et per Nos, ac praedictos successores, extra tam dictum consistorium, administrationis, possessionis, fructuum etiam omnium, ac rerum, et jurium quoruncunque; ad praedictorum tam observationem eum, in quem juris sit cessio beneficii, quod tempore cessionis hujusmodi, et ante illam vigore litterarum Apostolicarum, ut supra, si ad id tenebantur, publicatarum realiter nos-sidebat, nolumus obligari.

« § 5. Quod si quidquam praedictorum omnium fuerit, dictis terminis, ut cauque prescripti sunt, elapsis, omnes dispositiones, et gratiae resignatorum et cessorum beneficiorum, aut jurium hujusmodi, cum omnibus inde secutis, sive de pacificis, sive de litigiosis, sint irrite, et inane, nullaque alia gratia super hujusmodi beneficio, sive iure cesso, iis, quibus concessa fuerit, suf-

fragetur, sed ipsi tales inhabiles et incapaces sint ad hujusmodi beneficia sic resignata et cessa, quandocunque obtinenda, illaque, sive jura ab ipsa statim prima resignatione seu cessione, eliamsi illae alias nullae et invalidae essent, vacavisse et vacare censeantur eo ipsis, nec resignantibus seu concedentibus, si postea in sua possessione remanent, constitutiones de annali et triennali possessore, nec presumptae, aut tacite retrocessiones, eliam propter diurnam continuitatem possessionis hujusmodi tolerantiam nec omnino aliud jus, vel beneficium ullo tempore suffragetur, sed ipsa beneficia sive jura sic a principio vacantia, a Sede Apostolica predicta duntur et impetrari valeant, ac concedi. Illarum vero imprestationes, vel etiam motu proprio concessiones quibuscunque derogationibus suffultae, nunquam sub chanculis generalibus, aut vacationum modis conditionalibus, vel implicitis comprehendantur, sed specialiter et expresse ob non servatam praesentis constitutionis formam, ac eum declaratione nominum et cognominum resignantis seu cedentis, et gratiam habentis dispositio, et non conditionaliter fieri omnino debeant, et quicunque sic impetrans, aut gratiam, etiam motu simili habens praefinitum cuique casui tempus perdiendum a data concessionis gratiae sibi facie hujusmodi, ea omnia, quae cadens a jure predicto debebat, praestare tenetur, et si pluribus gratiam hujusmodi fieri contigerit, is prae omnibus obtineat, qui primus publicationem suam imprestationis fecerit, et possessionem adeptus fuerit aut petierit, omniaque requisita predicta adimplerit, quamvis in data sit postremus, et possessione ab alio publicando negligenter prius apprehensa fuerit, vel potita. Reservationibus omnibus nominis, administracionis, fructuum etiam omnium, ac pensionum, et aliarum rerum quarumcunque, nec non facultatibus, indultis et aliis concessonibus, tam ipsis resignantibus, seu cedentibus, qui tamen possessionem ab initio re ipsa dimiserint, quam aliis hujusmodi resignationibus, cessionibus a Sede Apostolica factis nihilominus validis, plenumque effectum sortituris.

¶ § 6. Sed ne in beneficiis super possessione, vel proprietate litigiosis litis prosecutio turbari valeat, vel differri in causis hujusmodi contra cedentem ad ulteriora, etiam ad sententiam definitivam et rem judicatam, ac illius executionem quoque ille, qui gratiam ex resignatione seu cessione, aut ex omissa forma publicationis hujusmodi obtinuit, ad causam per se, vel procuratorem legitimum accesserit, litemque hujusmodi suscepere, eodem modo, et ordine procedi possit, quo potuisset legitime si cessio hujusmodi facta non fuisset; ac quidquid interim sic procedendo decretum, et expeditum fuerit sive cum cedente, sive contra eum, etiam postquam ipse, vel quisvis alius incumbet sibi secundum predicta praestiterit, non solum circa fructus, sed etiam circa possessionem, et ipsum jus, quod cessum est, va-

leat omnino, et vim obtineat, illumque presum ei gratia facta est, non mirus official, quam si, ipso legitime citato, contra eum decretum et expeditum fuisset, nec ipse adversus haec praetextu non acceptatae gratiae, vel etiam illius ignorante, aut citationis, vel intimationis executioni contra ipsum minime demandatae, aliave ratione valeat excusari. Possit tamen ipse, etiam si in lite et causa hujusmodi subrogatus non sit quandocunque ad illius prosecutionem et terminationem venire, et a judge, coram quo easam ipsam etiam ex delegatione pendere contigerit, in illis ipsis statu et terminis, in quibus tunc eam esse repererit, etiam absque rescripto speciali admitti.

¶ § 7. De beneficiis autem, quae deinceps in manibus ordinariorum collatorum, etiam cardinalium, etiam indulta et facultates ad hoc ab Apostolica Sede habentium, ac legatorum etiam de Latere, et delegatorum etiam specialium hujusmodi Sedis extra Romanam curiam residentium, etiam ex causa periodationis contigerit, ipsi intra mensem negotium universum admissionis, vel rejectionis resignationis hujusmodi, et si per eos facienda erit, provisionis resignati beneficiorum, juxta Apostolicas et alias canonicas sanctiones omnino absolvant. Et qui sic pro visus fuerit, intra tres menses, a die sibi factae provisionis illam publicet, et possessionem beneficiorum capitale modo et forma supradictis, alioquin illis elapsis, nulla sit ejus provisio; et beneficium vacare censeatur eo ipso.

¶ § 8. Ordinariisque, et alii predicti, qui haec, uti eis prescribuntur, non perfecerint, ea casu potestate disponendi de ipsis beneficiis sint ea vice privati, eorumque dispositione eo ipso ad Sedem Apostolicam devotata existat, ut aliis idoneis ab ipsa Sede duntur modo, et forma predictis concedantur; decernentes sic per quoscunque judicari debere, nec non irritum, et inane, quidquid secus super his per quoscunque scientes vel ignorantem contigerit attentari.

¶ § 9. Non obstantibus predicti Pii V, et aliis omnibus aliorum predecessorum nostrorum constitutionibus de publicandis resignationibus hujusmodi hactenus editis et reformatis, quas omnes omnino abrogamus. Ita tamen, quod in publicandis illis resignationibus, quae in manibus nostris hucusque factae, et a Nobis admissae sunt, et tempus ad eas publicandas, juxta dicti Pii predecessoris constitutionem nondum effluxit, constitutio ipsa, quoad eas duntur, integrum observetur. Nec non resignantium sive cedentium voluntibus, conditionibus, protestationibus et clausulis in ipsismet resignationibus, cessionibus seu procuratorum constitutionibus, et mandatis, ac alias etiam ad preservationem suorum iurium, et significationem, quod non aliter, nec alio modo resignant seu cedunt appositis, et quacunque verborum vi formula et multiplicatione expressis, nec non indultis, privilegiis et gratiis Apostolicis, etiam predictis cardinalibus, ac eorum, et nostris familiaribus, continuis commensalibus, nec non littera

rum Apostolicarum scriptoribus, abbreviatoribus, ceterisque Romanæ curiæ officialiis, et ex quibusvis causis quoniam docunque concessis et confirmatis, quæ omnia etiam tollimus et annullamus, ceterisque contrariis quibuscumque.

« § 10. Ut autem præsentes amplius innovescant, volumus, ut earum exemplis etiam impressis, notarii publici manu subscriptis, et sigillo personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis, eadem prorsus fides ubique, in judicio, et extra illud adhibetur, quæ adhibetur eisdem præsentibus si ferent exhibitor vel ostensæ. Mandamusque illis in librum Quæinternum appellatum Cancellariæ ad perpetuam rei memoriam de more referri.

« Datum Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis Dominicæ 1584, Nonis Jan. Pontificatus nostri anno duodecimo. »

(82). Finis autem hujus constitutionis est ut tollantur omnes fraudes et gravia inconvenientia, quæ ex occultis beneficiorum ecclesiasticorum resignationibus, cessionibus et permutationibus in dies oriebantur. (83). Primo, nempe, ut evitentur fictæ resignations. Secundo, ne resignantes aut permultantes remaneant in beneficiis, et exerceant actus invalidos iurisdictionis, præsertim in sacramentorum administratione cum maximis periculis et incommodis animarum. Tertio, ne occulterez resignantes aut permultantes post resignationem et permutationem, fructus, decimas et alia hujusmodi indebile recipiant ex beneficiis jam resignatis et permultatis. Quarto, ne ordinarii collatores beneficiorum defraudentur in suis juribus, nunquam scientes, quis sit verus et legitimus possessor, aut cuius morte vararum sit beneficium, et ne alia hujusmodi orientur non parva incommoda. Sic doctores communiter.

(84). Ex dispositione igitur dictæ constitutionis publicari debent resignationes, et permutations omnium beneficiorum, sive ipsa beneficia sint simplicia, sive curata, sive electiva, sive jurispatrona, sive secularia, sive reservata, sive non. *Comm.* Est quod facient publicatio in resignatione simplici, seu dimissione beneficii facta in manibus ordinarii. *Ventr. Prax.*, pag. 3, adnot. 5, § 2, num. 80, et dd. alii, *ibid.*

(85). Item publicari debent resignationes et permutations beneficiorum, etiamsi factæ sint cum reservatione fructuum, administrationis, pensionis, regressus vel accessus. *Parisius*, lib. x, q. n. 5, n. 1 et seq.; *Garcias*, *De benef. p. 11, c. 3, n. 273 et seq.*; *Azorius*, part. n. l. vii, c. 24, q. 7; *Pirrhing*, l. 1, *Decr.*, tit. 9, q. 106; *La Croix*, lib. iv, n. 1070, et alii.

(86). Etiamsi resignationes essent nullæ et invalidæ, si alii beneficia eo colore obtinerint, facienda sunt publicationes. *Garcias*, *loc. cit.*, num 776; *Leuren.*, part. iii, quest. 782; *La Croix*, *loc. cit.*, n. 1070, et *communis* aliorum per præcisa verba dictæ constitutionis sub § 3, ibi: « Etiam si illæ alias nullæ et invalidæ essent. »

(87). Item publicari debent cessiones et retrocessiones litis beneficialis, et jurium quorūcumque; *Communis*, per verba præcisa d. constit. sub § 2, ibi: « Nec non litis et jurium quorūcumque cessiones ac retrocessiones. »

(88). Publicari tamen non debent beneficia majora consistorialia, sive quæ in consistorio conferuntur, uti sunt episcopatus, archiepiscopatus, primatus, patriarchatus; in ipsis enim cessat ratio fraudis, cum in præsencia Papæ conferantur. *Communis*.

(89). Alia minora beneficia consistorialia, quæ extra consistorium providentur, uti sunt abbatiae, prioratus, et hujusmodi, publicari debent. *Paris.*, l. c., q. 3, n. 25; *Azorius*, *loc. cit.*, c. 24, q. 5; *Pirrhing*, *loc. cit.*, n. 102, et alii communiter exoressa verba dictæ constitutionis, § 4.

(90). Ad hanc publicationem faciendam tenentur omnes resignatarii etiam exempli, quamvis sint officiales curiæ Romanæ, et cardinales. Item illi, qui impetrant beneficia vacantia ob non faciam a resignatariis publicationem. Item secundus resignatarius quamvis primus publicari. *Paris.*, *loc. cit.*, quest. 4; *Azor.*, *loc. cit.*, qu. 6; *La Croix*, *loc. cit.*, num. 1060; *Pirrhing*, *loc. cit.*, n. 105, et alii communiter. Item publicatio facienda est ab ultroque permultante. *Leuren.*, l. c., quest. 776; *Parisius*, *Azor*, *Cochier*, quos citat, et sequitur *La Croix*, *loc. cit.*, n. 1109, contra *Navar*. *Barbosam* et *Ventrighi*, putantes satis esse fieri ab altero.

(91). Unius tamen negligentia et omissione non nocet alteri. *Gonzal.*, *Parisius*, *Tondut*, apud *Leuren.*, *loc. cit.*, q. 871, n. 4, et *La Croix*, *loc. cit.*, n. 1109, arg. 1. *Sancimus* 22, cod. *De penit.*, ibi: « Peccata igitur suos teneant auctores, nec ulterius progrederiatur metus, quam reperiatur delictum; » cap. *Quæsivit* 2, *De his quæ sunt a majori parte capituli*, ibi: « Cum peccata suos auctores tenere debuant, » etc., cap. *Cognoscentes* 2, *De constitutionibus*, ibi: « Rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit, » et cap. *Non debet* 21, *De regul. jur.* in 6, ibi: « Non debet aliquis alterius odio prægravari. »

(92). Obtinentes beneficium non resignationem, sed pure dimissum, v. g. per assecutionem incompatibilis, non tenentur ad hanc publicationem. *Leuren.*, *loc. cit.*, n. 790; *Garc.*, *Barbos.*, *Ventrighi*, citati et secuti a *La Croix*, *loc. cit.*, n. 1070, et alii passim.

(93). Item ad hanc publicationem non tenentur obtinentes coadjutoriam cum futura successione. *Leuren.*, *loc. cit.*, q. 762, 767; *La Croix*, *loc. cit.*, num. 1608, et alii communiter.

(94). Resignationes et permutations factæ in curia Romana de beneficiis intra montes publicari debent intra sex menses; de beneficiis vero factæ ultra montes, intra novem menses numerandos a data concessionis gratiæ, non autem a die præstiti super ea consensus. *Communis* per expressa verba dictæ constitutionis sub § 1. Factæ autem etiud ordinarios collatores, etiam cardinales.

publicari debent intra tres menses numerandos a die factae sibi provisionis. *Communis* per expressa verba citatae constitutionis sub § 7.

(95). Tale tempus currit etiam contra minorem **xiv** annorum, cum quo Papa dispensavit ad obtinendum beneficium, etiam data ignorantia ex parte minoris, quia decretum irritans, uti habet dicta constitutio Gregoriana, ligat etiam ignorantes, Parisius, lib. xi, q. 4, n. 62; Prosper de Augustino, in *addit. ad Quarant.*, in *Summa bullar.*, verb. *Beneficiorum resignatio et publicatio*, vers. *Tertio amplia*; La Croix, l. c., num. 1071; Ventrigl., l. c., num. 73; Barbos., l. c., n. 188, ubi dicit. id esse de communis sententia.

(96). Publicatio fieri debet in ecclesia cathedrali, et in beneficii ecclesia, seu ecclesiis, si in pluribus illud sit. Et si ecclesia sit ruralis, aut populo caret, debet fieri in cathedrali et in parochiali, intra cuius limites beneficium consistit. Et si locus bello, peste, aliisve manifestis periculis subjeceat, debet fieri in cathedrali, et in proxima parochiali; et si aditus ad illas, aut ad utramvis minime sit securus, debet fieri in alia cathedrali viciniori. *Communis*, per verba expressa dictae constitutionis, § 3.

(97). Ipsa publicatio debet fieri, dum frequens populus ad missarum solemnia convenierit, palam omnibus litteras Apostolicas, earumve transumptum authenticum exhibendo, clara et intelligibili voce pronuntiando resignationem seu cessionem hujusmodi, ac beneficii qualitatem et invocationem nominaque, et cognomina resignantis, et resignatarii, et exemplar omnium, quae in publicatione facta sunt, in valvis supradictarum ecclesiarum affixum relinquendo. *Communis* per expressa verba dictae constitutionis, § 2.

(98). Talis publicatio nequit fieri ante expeditionem litterarum, quia dicta constitutio mandat, publicationem esso faciendam cum litteris ipsis originalibus, vel cum earum transumpto. Sic Rota, in una *Vercellen. canonicalus*, 23 Jan. 1598, coram D. Corduba et in *Meditolanen. Beneficii*, 14 April. 1614, coram card. Sacrato, et doctores communiter. Fieri autem debet, antequam capiatur possessio, ut notat La Croix, loc. cit., n. 1072; Ventriglia, loc. cit., n. 71, et videtur desiderare ipsa bulla, § 3. At ipse Ventriglia testatur, id non servari in praxi.

(99). Publicatio est facienda, etiamsi resigatio vel permutation esse aliunde notoria, quia cum spectet ad formam, ut patet ex verbis bullae, § 2: « Quod si quidquam praedictorum omnium omissa fuerit, » non potest per aliquam publicationem aequipollens seu aequivalens adimpleri, nec ab ea recedere potest sub praetextu causae praexistentis. Leg. *Cum hi* 8, § 11, fl. *De transactionibus*; Lotter., *De re benefic.*, lib. iii, quæst. 21, n. 2 et seq.; Gratian., *Discept. forens.*, cap. 596, n. 8 et 9; Leuren., loc. cit., qu. 783; Ventriglia, loc. cit., n. 78, et alii ossim.

(100). Publicatio fieri potest per procuratorem, dummodo speciali mandato sit constitutus, Leurenus, loc. cit., q. 799; La Croix, loc. cit., n. 1077; Parisius, et alii passim.

(101). Item fieri potest etiam per ipsum resignantem. Leurenus, loc. cit., quæst. 800, cum Rota, Lotter., ibi citatis; La Croix, loc. cit., n. 1077, et alii.

(102). Ordinarii omnes, etiam cardinales, ac legati, etiam de Latere, si non admittant vel rejiciant intra mensem resignationes vel permutationes in suis manibus factas, sunt privati, ea vice potestate disponendi de ipsis beneficiis, et totalis potestas eo ipso devolvitur ad Sedem Apostolicam, a qua hujusmodi beneficia concedenda erunt aliis idoneis, modo et forma prædictis. Sic expresse dicta constitutio § 7 et 8, et doctores communiter.

(103). Resignatarii et permulantes non facientes intra præscriptum tempus, et juxta indiciam formam, publicationem resignationis vel permutationis, amittunt en ipso dicta beneficia, et omnia jura ad illa, et redduntur inhabiles ad illa, beneficia de novo obtinenda, ita ut eis non suffragetur Regula de annali et triennali, et ipsa beneficia cens. n'ur vacare in curia a die resignationis seu permutationis factæ, suntque reservata Papæ, ac possunt a quovis impenetrari; exprimendo modum talis vacationis, ac nomen et cognomen tam resignantis quam resignatarii. Sic expresse dict. constitutio, § 5, et communis doctorum.

(104). Reservationes tamen pensionum, ac fructuum, et aliarum rerum quarumcunque factæ super dictis beneficiis a resignantibus remanent validæ, dummodo resignantes, in quorum favorem reservationes factæ sunt, possessionem eorumdem beneficiorum ab initio re ipsa dimiserint. Sic expresse dict. constitutio § 5 in fine, et doctores communiter.

(105). Impetrans beneficium sic vacatum ob neglectam publicationem, debet ipsam publicationem facere, et omnia alia præstare, quæ prior resignarius negligens præstare debet. Et si plures tale beneficium impenetraverint, is præ omnibus debet illud obtinere, qui primus publicationem suæ impetrationis fecerit, et possessionem adeptus fuerit aut petierit, et omnia alia requisita adimpleverit, quamvis in data sit postremus et possessio ab alio in publicando negligenter prius apprehensa fuerit, vel petita; sic expresse dicta constitutio § 5 circa finem.

(106). Impetrans beneficium vacans ob non factam publicationem a resignatario tenetur conclusenter probare, neglectam esse dictam publicationem. Novar., *Summa bullar.*, tit. *De benef. resignat. public.*, n. 29; Barbosa, loc. cit., n. 199; La Croix, loc. cit., n. 180; Leuren., loc. cit., q. 810; Ventriglia, loc. cit., n. 86, ubi testatur de communis. (107).

Legitime autem impeditus non dicitur negligens, cum legitime impedito non currat tempus; impedimentum enim legitimum excusat a tali publicatione facienda, maxime si impeditus adhibuerit diligentias. Rota, dec. 282, part. II, in novist., Novar., *Summa*

bular., part. i, tit. *De benefic. resignat. public.*; *Verall.*, decis. 2, verb. *Impedimentum*; *Ventriglia, loc. cit.*, n. 88; *La Croix, loc. cit.*, n. 179, cum aliis ibi adductis; *Leuron.*, *loc. cit.*, q. 803 et 804, et alii passim.

(106). *Publicatio facta probatur legitime ex instrumento, ubi notarius refert, se fuisse dictam publicationem in omnibus, et per eam iuxta formam constitutionis Gregorii XIII. Talis enim relatio sufficit, ut tenuit Rota, in *Coloniensi canonieatus S. Ursulae*, 26 April. 1627, *coram D. Ubald.*, impressa per Vivian, post *Praxim jurispatronatus*, dec. 52, n. 1; *Parisius*, lib. ii, q. 6, n. 51 et 63; *Barbosa, loc. cit.*, n. 196, et alii.*

(109). Et sufficit quod talis publicatio fiat summarie. Non enim necessarium est litteras provisionis sive Papae, sive ordinarii, legero de verbo ad verbum, et per extensum, sed sufficit publicare summam dictarum litterarum, et illorum transumptum authenticum exhibere. *Garcias, De benefic.*, part. xi, c. 3, n. 290; *Parisius*, lib. xi, q. 6, n. 41; *Ventriglia, loc. cit.*, n. 66; *Barbosa, loc. cit.*, n. 196, ubi dat sequentem summariam formulam: (110). « Notum sit omnibus, quatenus N. resignat in manibus suis Sanetitatis beneficium simplex ecclesiae N. hujus civitatis, seu beneficium curatum loci de N. hujus diocesis, et de eo facta est gratia N. ut constat ex his bullis seu litteris Apostolicis, aut transumptio authenticus, quae in manu habeo. »

(111). Supra allata constitutio Gregoriana quibad resignationes et permutationes beneficiorum coram ordinarii factas secundum aliquos non videtur esse usu recepta in pluribus locis, in quibus nunquam fit publicatio eaurum. Sic testatur *Garcias*, part. ii, *De benefic.*, c. 3, n. 289, de suis partibus, et signanter de suo episcopatu Abulensi, et Pirrhing, *loc. cit.*, n. 109, et Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 135, id testantur de suis partibus Germanicis. *Flaminius* tamen *Parisius*, lib. ii, quæst. 9, n. 7 asserit, ipsam esse ubique receptam. Et *Ventriglia, loc. cit.*, n. 65 dicit, prædictam bullam in hac materia publicationis resignationum hodie praticari. Et de facto sic servat praxis, et de stylo curie proceditur ad statutas in ea positas contra negligentes, ut saevius diversis locis vidi.

(112). Quoad resignationes beneficiorum attendenda omnino est novissima dispositio fel. record. Summi Pontificis Benedicti XIV, in const. incip. *In sublimi*; in qua prohibet resignationem beneficiorum factam cum reservatione pensionis, et secreto pacto hanc extinguendi seu cessandi anticipata quadam summa conventione pecuniae. Imo quamvis non intervenisset contemporanea ad resignationem beneficii pactum extinctionis seu cassationis pensionis reservata, vult quod haec obtineri non possit a Sede Apostolica, nisi post elapsos sex menses computandos a die capitæ possessionis beneficii a resignatario, et aliter obtenta debeat iudicari ut subreptitia, irrita et nullius ro-

boris; et in ambobus casibus declarat, tam resonantem quam resonatarium totaliter decidisse ab omni jure dicti beneficii, et inhabiles ad quocunque aliud obtinendum. Insuper ad præcludendum aditum omni fraudi, comprehendit in eadem constitutione cessionem utilitatis fructuum pensionis et extinctionem ejusdem pensionis factam intra dictos menses resignatario, aut alteri personæ, et etiam ultra dictum tempus, si præcesserit supradictum detestabile pactum.

(113). Resignationes cum reservatione pensionum, et pacto eas cassandi damnatae et prohibite iterum declarantur ab eisdem tom. II, const. 10, incip. *Ecclesiastica*.

(114). Resignationum fraudes ad eludendam Gregorii XIII constitutionem aperiuntur, nonne eæ sunt: 1. litterarum expeditio nimium protracta præsidio prorogationum et restitutionum ad publicandum. (115). 2. Iteratio *Præsentia* super una resignatione identidem capitæ. (116). 3. Possessio et publicatio usque ad obitum resignantis dilata. (117). Item, *ibid.*, qui, ad occurrentem dictis fraudibus confirmat in primis memoratam Gregor. XIII constitutionem, incip. *Humano vix judicio*, de publicandis intra certum tempus prædictarum resignationum gratiis et de capienda ressignatorum beneficiorum possessione. Deinde inhibet notario datariæ, ne recipiat consensum super resignationibus, quoties mandata Procuræ habent datum anteriorem vii mensibus quoad Citemontanos, vel xii quoad resignantes ultra montes degentes. Item mandat signari supplicationem infra duos menses decurrentes a data rescripti. (118). Item decernit, ne primam quidem prorogationem amplius concedi, nisi docto de litteris expeditis: post primam autem, vel secundam ad summum prorogationem hujusmodi, alias ulteriores prorogationes concedi vetat; in casu impedimenti saltem litteras executoribus vult esse præsentandas, relictâ tamen facultate datario concedendi alias prorogationes justificato impedimento usque ad illius remotionem. (119). Tandem statuit penas per inobseruantiam supradictorum incurrendas, et præserit, quod ipsæ resignationum gratiæ, cum omnibus inde sequitis, nullæ, irritæ, cassæ et inanes sint, et censeantur, perinde ac si nunquam admisæ fuissent. Et injungit datario, et aliis ad quos spectat, ut præsentium observantiam diligenter curent. Idem, *ibid.*

(120). * Beneficii permutation, quæ fit coram ordinariis, interdum potest esse prohibita a constitut. S. Pii V, incip. *Officium*, in qua admittuntur quidem permutationes istæ, sed quæ sint canonici sanctionibus consonæ; ex quo fit, ut cum vetitæ sint provisiones beneficii resignati factæ in favorem affinium et familiarium episcopi, sic ut etiam resignantis, ita etiam censentur vetitæ permutationes beneficiorum, cum aliquis permute beneficium suum pingue, et est jam effeta totatis cum altero, quod est tenue, et obtinetur, sive a suis, sive ab

episcopi consanguineis, vix enim credi potest ab ista permutatione fraudem abesse adeoque non est juxta canonicas sanctiones. *De synod. dioces., lib. xiii, cap. 24, § 10, nov. edit.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(121). Magna intercedit differentia concilii Tridentino, et bullam Pianam quoad resignationem beneficij, ad cuius titulum fuit quis ordinatus, factam coram ordinario sine hac mentione. (122). Attento namque concilio Tridentino, irrita erat resignatio, et sit resignans beneficia haud amittet. (123). At spectata bulla Piana, beneficium vacat, nec potest resignans ad illud redire, sed illud conterre debet non ordinarius, sed Papa, aut alius ordinario superior. Bene vero ordinarius in pœnam tenetur resignantem alere, incurritque præterea suspensio nem a collatione beneficiorum. Confer Parisiut, *De resignat., l. ii, q. 6, n. 41 et seq.; Boss., De ordin. quoad titul. sacr., § 12, n. 56.*

(124). Quod si agatur de resignatione mox dicti beneficij ita coram Summo Pontifice facta, resignatio erit nulla, minimeque resignans amittet beneficium ad tramites concilii Tridentini; nam bulla Piana nihil innovavit de tali resignatione facta coram Summo Pontifice; Rossius, *ubi supra*.

(125). Num facta dici quoad mentio hec, si facta fuerit per dictioñem *Forsar*, vel si uilem dictioñem dubitativam? Sacra congregatio Concilii interpres negativam sen-

tentiam tenuit in Lancianen., 9 Februar. 1726. At Rota innixa stylo dalarie affirmative respondit in *Cordubén*. *Præsimonii*, 27 Novemb., 1724, § Objectum, et in *confirma toria*, 18 Martii 1726, § Ita, coram clar. mem. Corio, et in *Nuscana canonicas*, 2 Julii 1735, § *Frustra*, et sequenti, et in *confirma toria*, 14 Martii 1746, § 6, coram bon. mem. vicecomite, ubi sibi objicit mox dictam resolutionem sacrae congregationis concilii interpretis.

(126). Bulla Piana prohibens, ne episcopi conferant beneficia cor. ipsis resignata consanguineis, affinibus et familiaribus, locum sibi non vindicat quoad beneficia, quæ resignantur ex causa permutationis, quippe quia in hac resignationis specie totum operatur consensus permutteriam, et ordinarius, recognita actus validitate, suum duntaxat consensum et auctoritatem interponit. Rota, in *Leodien. S. Scholastica*, 3 Jul. 1744, § 14, cor. bon. mem. *Maltheo*, et Jul. 1749, § 11, cor. bon. mem. vic.

(127). Quoad beneficia jurispatronatos multum interest, utrum resignatio facta sit nullatenus requisito consensu patronorum, et requisito et non obtento consensu hoc.

(128). Priori enim casu non est irrita ipso jure resignatio, sed irritanda est, ut firmant doctores allegati ab auctore, num. 24.

(129). At posteriori casu irrita ipso jure est resignatio, ut respondit Rot., in *Aurien. parochialis*, 28 Jan. 1753, § 8, et in *confirma toria*, 26 Nov. ejusd. anni 1751, § 4, cor. eminentiss. *Bussio*.

RESOLUTIONES SACRARUM CONGREGATIONUM.

Lubet, quæ sequuntur, expendere.

(1). Resolutiones sacr. congregationum sive obtentæ, et non expressa facti serie, non attenduntur. Rota, part. xix, rec. dec. 102, a n. 15; Ursaya, *Miscellan. sac. et profan.* 1, litt. R, n. 94.

(2). Resolutiones sacr. congregationum non attenduntur, quando sunt in terminis diversis. Rota, dec. 1069 in fin., cor. *Emer rix Jun.*; Ursaya, *loc. cit.*, n. 96

(3). Resolutiones sac. congregationum, si non publicentur, attendi non debent. Silveira, opusc. 2, *De declar. card.*, n. 8; Ursaya, *Miscell. sacr. et profan.* 1, litt. R, n. 97.

(4). Resolutiones ultimæ sacr. congregat. prevalent prioribus. Silveira, *l. c.*, n. 11; Pignat., *t. I*, consult. 107, n. 14.

(5). Resolutiones sacr. congregationum corrunt, corrente fundamento, sub quo emanarunt. Rota, part. xvii, recent. dec. 274, n. 11; Ursaya, *l. c.*, n. 99.

(6). Resolutiones S. congr. dicuntur constituere rem judicatam. Rota, in *Tarentina Canonicas*, 11 Dec. 1716, § *Unde*, cor. *Foscar.*; Ursaya, *l. c.*, n. 100.

(7). Resolutiones sacr. congr. faciunt jus, quando non sunt certis circumstantiis restrictæ. Rota, in *Spoliana Paramentorum super Breve*, 12 Jun. 1722, § *Quoniam usus, coram Crispolto*; Ursaya, *Miscell. sacr. et profan.* 1, litt. R, n. 29.

(8). Resolutiones sacr. congr. approbatæ a Papa dicuntur constitutiones Apostolicæ. Card. de Luca, *De regalibus*, disc. 32, n. 5; Ursaya, *Miscellan. sac. et profan.* 1, litt. R, n. 98.

(9). Resolutionibus etiam particularium congregationum deferendum est pro causis similibus, rationibus adductis a Rota, part. iv, tom. II, rec. dec. 215, a n. 5, et in *Placentina cathedralit.*, 22 Jun. 1703 in fin., cor. *Molin.*; Ursaya, *loc. cit.*, n. 101.

(10). Hic advertendum superest, quod illa particula, *Et amplius*, quæ sepe adducitur in fine dictarum resolutionum, denotat quod omnes eminentissimi cardinales in illis fuerant concordes, et quod cum materia seca causa de se clare pateat, non sit amplius proponenda. Sic Benedict. XIV, volum. 3, notific. 14.

RESTITUTIO IN INTEGRUM.

SUMMARIUM.

1. Restituere in integrum generationem quid sit? —

2. Restitutio in specie quid sit? — 3. Ut restitutio in integrum concedatur, remittitur; primo, quod

actus ille, vel contractus, seu quasi contractus, ex quo gravis lesio sequitur, de jure fuerit validus. — 4. Secundo, requiritur, quod lesio illa sit gravis, seu magna et notabilis. — 5. Tertio, requiritur, quod lesio illa gravis acciderit dolo adversarii, vel inconsulta facilitate lesi, aut negligentia sui procuratoris ex actu vel contractu cum adversario gesto. — 6. Quarto, requiritur quod restitutio in integrum fiat ex justa causa. — 7. Beneficium restitutionis in integrum conceditur minoribus, si ex contractu vel alio actu notabiliter lesi aut decepti sunt. — 8. Restitutio in integrum conceditur minoribus utriusque sexus etiam si contratus, ex quo notabiliter sunt lesi celebrans sit cum concilio patris, tutoris vel curatoris. — 9. Item beneficium restitutionis in integrum conceditur ecclesiæ. — 10. Item beneficium restitutionis in integrum gaudent collegia clericorum, monasteria religiosorum, hospitalia auctoritate episcopi fundata, quin et confraternitates et congregations. — 11. Item beneficium restitutionis in integrum gaudent Republicæ. — 12. Nomine reipublicæ quæ veniant. — 13. Item beneficium restitutionis in integrum conceditur minori lesio contra minorem lalentem. — 14. Item conceditur Ecclesia lesæ contra ecclesiam lalentem. — 15. Adducitur et solvitur instantia. — 16. Item beneficium restitutionis in integrum conceditur quandoque etiam majorenibus, si in ipsis, præter gravem lesionem, interveniat alia justa causa. — 17. Item beneficium restitutionis in integrum conceditur nedum ipsis principaliter lesi, sed etiam eorum heredibus, et successoribus universalibus. — 18. Restitutio in integrum petenda est coram judice illius contra quem petitur. — 19. Restitutio in integrum petenda est intra quadriennium. — 20. Quadrienniem istud in restituzione minorum incipit currere a primo die xxvi anni inchoati, et durat usque ad annum xxix completum. — 21. In restituzione vero minorum, qui veniam statim impetrarunt, quadriennium incipit currere a die, quo venia statim obtenta et intimata fuit. — 22. In restituzione majorum xv annis quadriennium incipit currere a tempore, quo lesio contingit, simulque cessat justa causa absentiæ, vel aliud legitimum impedimentum. — 23. In restituzione Ecclesia vel reipublicæ, quadriennium incipit currere a tempore factæ lesionis. — 24. Quadriennium petenda restitutio incipit currere non a die factæ lesionis, sed a die habitiæ scientiae de lesione. — 25. Adducitur et solvitur instantia. — 26. Tempus quadriennii concessum pro petenda restituzione non currit juste impedito. — 27. Ecclesia est restituenda in

(1). Restituere in integrum generaliter loquendo idem est, ac in pristinum statum reponere, text. expresso, in l. *Cum salutatis* 1, cod. *De sententiam passis*, ibi: « Restituto te in integrum provincias tuas. Ut autem seias, quid sit in integrum restituere? honoribus et ordini tuo, et omnibus ceteris te restituo. » Et concordat l. *Quod si minor* 2*b*, § 4, ff. *De minoribus*, ibi: « Restitutio autem ita facienda est, ut unusquisque in integrum ius suum recipiat. »

(2). Restitutio autem in specie accepta, est extraordinarium juris remedium, quo graviter lesus ex naturali æquitate per officium judicis reducitur seu restituitur in pristinum statum, ac jus, in quo erat ante lesionem. Sic in re communis, l. *Utilitas* 1 cum sequentibus, ff. *De integrum restitutianibus*, et in cap. *Requisivit* 1, c. *Cum venissent* 2, c. *Auditis* 3 cum sequentibus, *De in integrum restitutio-*

integrum etiam post lapsum quadriennium a die facta, et cognite gravis lesionis computandum. dummodo tamen adhuc aliqua gravis causa, ob quam superior beneficium restitutio ei adhuc concedendum arbitretur, secus non. — 28. Assiguantur justæ cause, ob quas potest superior post lapsum quadriennium concedere restitutioem in integrum ecclesiæ et aliis locis p̄is. — 29. Restitutio in integrum potita ordinarie suspenditur excentio sententia, nisi presumptio malitia sit contra petentem. — 30. Quando autem ex conjecturis presumi potest, quod restitutio in integrum malitiosa petatur solum ad suspicendam sententia executionem, tunc non suspenditur, sed si ipsis sententia executio. — 31. Regularis, qui legitime fuit impeditus ad reclamandum contra nullitatensur professionis intra quinquennium, allegatis causis dicti sui justi impedimenti potest restitui in integrum ad reclamandum etiam post dictum quinquennium. — 32. Hæc tamen restitutio in integrum non conceditur, nisi a Summo Pontifice aut a sacra congregazione Concilii, vel Episcoporum et Regulatuum. — 33. Hinc restitutio in integrum aduersus lapsum quinquennii conceditur monial reclamanti aduersus suam professionem, quando constat de vi metuque, quibus mediantibus emissa fuit. — 34. Item restitutio in integrum aduersus lapsum quinquennii datur moniali, que ex legitima causa reclamare non potuit intra dictum quinquennium. — 35. Item restitutio in integrum locus est, quando monialis professionem per vim et metum emisit non obstante longo lapsu temporis. — 36. Item restitutio in integrum concedenda est moniali post quinquennium reclamanti, quando, ita durante reclamare non potuit. — 37. Item restitutio in integrum concedenda est religioso impedito reclamare intra quinquennium, non attenta renovatione votorum vi proprie regulae quolibet anno facta. — 38. Item restitutio in integrum danda est religioso, qui professionem emisit non completa anno xvi sue statis. — 39. Item restitutio in integrum danda est religioso profidenti cum aliquo defectu habituali in religione, cuius constitutiones mandant, ut illi religiosi, qui facient aliquem essentiali defectum ante emissionem professionis, illo defecto, statim possint ab eorum superioribus dimitti. — 40. Restitutio in integrum locus non est, quando non probatur pretensus metus et vis sibi illata ad professionemmittendam. — 41. Restitutio obtenta a S. C. C. Ceremoniales remanent actus faciendi in curiis episcopalibus. — 42. Alia ad rem ad n. 51.

(3). Ut restitutio in integrum concedatur, varia requiruntur: primo enim requiritur, quod actus ille, vel contractus, seu quasi contractus, ex quo gravis lesio sequitur, de jure fuerit validus; si enim nullus fuerit, aut invalidus ipso jure, non est locus beneficium restitutio in integrum, quia tunc lesus communis auxilio ac mero jure munitus est, ideoque non debet ei tribui extraordinarium auxilium seu remedium restitutiois in integrum, quod non nisi in subsidium seu defectum remedii ordinarii conceditur. *Communis*, text. expresso in l. *In causæ cognitione* 16, ff. *De minoribus*, ibi: « In causa cognitione etiam hoc versabitur, num forte alia actio possit competere circa in integrum restitutioem? Nam si communis auxilio et mero jure munitus sit, nou debet ei tribui extraordinarium auxilium: » Et, ibid., § 3, subjungitur: « Et generaliter probandum est, ubi contractus non valet,

pro certo praetorem se non debere interponere.

(4. Secundo requiritur, quod laesio illa sit gravis, seu magna, et notabilis juxta arbitrium boni viri seu discreti judicis: si enim modica sit laesio, non conceditur restitutio in integrum. *Communis*, texu expresso in l. *Scio 4*, ff. *De in integrum restitut.*, ibi: « Scio illud a quibusdam observatum, ne propter satis minimam rem vel summam, si majori rei, vel summae praejudicetur, audiatur is, qui in integrum restituti postulat. » Et concordant l. *Si ex causa judicati 9*, ff. *De minoribus*, et cap. *Ad nostram 11*, *De rebus eccles. non alienand.*, et ibi *Glossa communiter recepta verb. Exorme*, ubi expresse dicit, « quia pro levi damno non datur restitutio, » et in c. *Requisitiv 1*, *De in integrum restitutione*, verb. *Detrimentum magnum*, ubi sic praeceps habetur, nam pro medica causa non datur restitutio. »

(5. Tertio requiritur, quod laesio illa gravis acciderit dolo adversariorum, vel inconsulta facilitate laesi, aut negligentia sui procuratoris ex actu vel contractu cum adversario gesto, idque vel manifeste constet, vel saltem in iudicio per laesum rite probetur: si enim casu fortuito grave damnum evenerit, videlicet, si res empta incendio periit, vel animal mortuum fuit, non conceditur restitutio in integrum, per expressum lexum in l. *Verum, De dolo 11*, § cum sequentibus, ff. *De minoribus*, ubi id pluribus exemplificatur, et concordant cap. *Requisitiv 1*, cap. *Cum venissent 2*, c. *Ex litteris 4*, et cap. *Constitutus 8*, *De in integrum restitutione*, juncta *Glossa communiter recepta* in cit. cap. *Verum, De dolo 11*, § 3, ff. *De minoribus*.

(6. Quartu requiritur, quod restitutio in integrum fiat ex justa causa *Communis*, per text. in l. *Utilitas 1*, ff. *De in integrum restitutionibus*, ubi enumerantur causas generales hujus restitutionis, et dicitur, quod per eam « plurifariam praetor subvenit hominibus, vel lapsis (sui facilitate, ut explicat *Glossa ibidem*) vel circumscriptis (adversarii dolo) sive metu, sive calliditate, sive absentia incidernit in captionem. « Sive, ut subjungitur, ibid., l. *Sive 2*, ff. *udem, per status mutationem, aut justum errorem*. Et concordat l. *Hujus edicti 1*, et l. *Hoc dictum 2*, ff. c. *Ex quibus causis majores vigilii quinque annis in integrum restituantur*; » et c. *Auditio 3*, *De in integrum restitutione*, ubi Innocentius III, de ecclesiis laesis loquens ait: « Aequitate pensata, utramque restituimus: » aequitas autem importat justam causam.

(7. Beneficium restitutionis in integrum jure communi conceditur aetate minoribus (id est illis, qui videnti quinque annos nondum compleverunt), si ex contractu vel alio actu notabiliter laesi vel decepti sunt. *Communis*, per textum expressum in l. *Hoc dictum 1*, l. *Denique 3*, l. *Minoribus 6*, ff. *De minoribus xxv annis*, ibi: Minoribus videnti quinque annis subvenitur per in integrum restitutionem: » et cap. *Constitutus*

8. De in integrum restitutio, cum similibus. (8. Restitutio in integrum conceditur minoribus utriusque sexus, etiam si contraclus, ex quo notabiliter sunt laesi, celebratus sit cum consilio patris, tutoris vel erectorum. *Communis*, per text. in l. *Filiis familiis 1*, cod. *De filios familias minore, l. Denique 3*, ff. *De minoribus, l. Minoribus 2*, cod. Si tutor vel curator intervenierit, ibi: « Minoribus annis xxv etiam in his, quae presentibus tutoribus vel curatoribus iudicio, vel extra iudicium gesta fuerint, in integrum restitutio auxilium superesse, si circumventi sunt, placuit. »

(9. Item beneficium restitutio in integrum conceditur Ecclesiae. *Communis*, textu expresso in cap. *Requisitiv 1*, et cap. *Cum venisset 2*, *De in integrum restitutio*. Cum enim Ecclesia fungatur iure minoris, ut expresse dicitur in cap. *Auditio 3*, *De restitut.* in integrum, ideo instar minoris natu, debet semper illa servari, ut expresse habetur in cit. cap. *Requisitiv*, juncta *Glossa communiter recepta*, ibid., verb. *Jure minoris*.

(10. Item beneficium restitutio in integrum gaudent collegia clericorum, monasteria religiosorum, hospitalia episcopi auctoritate fundata, quin et confraternitates et congregations; ad haec enim omnia extenduntur privilegia ecclesiis concessa, textu expresso in l. *Omnia privilegia 35*, cod. *De episcopis et clericis*, et concordat cap. *Ex litteris 2*, *De consuetudine*, ubi claustra, ecclesiae, et qualibet loca religiosa quadam favorabilia equiparantur, et sic tenet communis doctorum.

(11. Item beneficium restitutio in integrum gaudent reipublicæ, quæ minorum quoque jure fruuntur. *Communis*, per textum expressum in l. *Res publica 4*, cod. « Quibus ex causis minores in integrum restituantur, ibi: « Res publica minorum jure ut solet, ideoque auxilium restitutio implorare potest; » et concordat l. *Rempub. 22*, cod. *De jure reipublicæ*, ibi: « Rempublicam ut pupillam extra ordinem juvari moris est. »

(12. Nomine autem reipublicæ veniunt non solum supremæ, quæ superiorera non recognoscunt, sed etiam inferiores communites, ut civitates, castra, villæ, pagi, si bonorum seu juriū communioni administratores habeant. Bartolus, in cit. l. *Res publica 4*, cod. *Quibus ex causis majores*: Maranta, part. vi *Speculi aurei*, § *De appellatione*, n. 87; abbas, in cit. cap. *Requierit 1*, *De restitut.* in integrum, n. 15; Melina, tract. 2, *De justit.*, disp. 57b, n. 4; Pirrhing, lib. i *Decretal.*, tit. 41, n. 15; Reiffenstuel, ibid., n. 37, et alii passim: istis enim inferioribus militat eadem ratio, quæ in supremis, cum et inferiores regantur per alios et multos habeant minores, pupilos, viduas et miserabiles personas, sicuti supremæ.

(13. Item beneficium restitutio in integrum conceditur minori laeso contra minorem laedentem: *Communis*, per text. in l.

Verum 11, § Item queritur, II. De minoribus, et concordat tex. in l. ultim., ff. Ex quibus causis.. (14. Item conceditur ecclesiae lessae contra ecclesiam laudentem. Communis, per text. in cap. Cum venissent. 2, De restitut. in integrum, et concordat text. in cap. Auditio 3, end.

(15. Nec valet objicere, quod privilegiatus non utitur privilegio contra alium privilegiatum, l. Assiduis 12, cod. Qui priores in pignore, adeoque unus minor privilegiatus non possit uti hoc privilegio contra alium privilegiatum minorem; nec ulla privilegiata ecclesia contra aliam ecclesiam privilegiatam. Non valet, inquam, quia regula procedit, si utriusque par sit causa; secus autem, si unus certet de lucro captando, et alter de damno vitando; tunc enim is, qui cupit indemnus esse, merito prævalere debet illi, qui ex re aliena lucrum querit, ut cit. l. *Verum 11, § final., ff. De minoribus*, ubi summarium sic habet: « Si sint duo privilegiati pari privilegio, præfertur ille, qui certat de damno vitando: sed si uterque certet de hoc, est potior causa rei; sed si sint privilegiati dispari privilegio, privilegium potentioris præponitur. » Tum quia beneficium restitutionis non conceditur minoribus vel ecclesiæ laudentibus, sed lessis; unde minor vel ecclesia laedens non est privilegiata, et consequenter, si res exacte expendatur, non concurrerit privilegiatus cum privilegiato. Abbas, in cit. cap. *Auditio 3, De in integrum restitut.*, n. 8; Engel, l. i. *Decretal.*, lit. 41, n. 6; Reiffenstuel, loc. c., n. 43 et seq., et alii.

(16. Item beneficium restitutionis in integrum conceditur quandoque etiam majoribus annibus, id est majoribus **xxv** annis completis, si graviter lessi sint; at vero in istis, præter graven lessionem, necesse est aliam justam causam intervenire, v. g. absentia reipublicæ causa, detentionis in vinculis, vel hostium potestate, justi erroris, seu probabilis ignorantie, vel aliam similem justam causam, ob quam lessus per judicis officium secundum aequitatem restituendus videatur. *Communis*, per textum in toto titulo, ff. *Ex quibus causis majores xxv annis in integrum restituuntur*, et text. in toto titulo cod. *Quibus ex causis majores in integrum restituuntur*, et signanter in l. *Hujus dicti 1, ff. Ex quibus causis, etc.*, ubi prætor tradit hanc generalem clausulam pro justis causis concedendi restitutionem in integrum majoribus **xxv** annis, ibi: « Item, si qua alia mihi juxta causa esse videbitur, in integrum restituam. »

(17. Item beneficium restitutionis in integrum conceditur, nedum ipsis principaliiter lessis, sed etiam eorum hereditibus et successoribus universalibus, si modo defunctus in ea conditione fuerit, ut si adhuc superstes esset, restitui deberet. *Communis*, per text. in l. *Non solum 6, ff. De integrum restitutionibus*, l. *Minor 13, § De minoribus*, ibi: « Non solum autem minoribus, verum successoribus quoque minorum datur in integrum restitutio, et si sint ipsis majores. »

(18. Restitutio in integrum petenda est coram judge illius, contra quem petitur. Nam generale est, quod actor forum rei sequatur, cap. *Si clericus 3 et cap. Cum sit generale 8, De foro competent.*, et in specie de petenda restitutione in integrum habetur ex l. *Quoniam 2, cod. Ubi et apud quem cognitio in integrum restit. agitanda, juncto ejus summario et communis doctorum.*

(19. Restitutio in integrum petenda est intra quadriennium. *Communis*, textu expresso in l. *Supervacuan 7, c. De temporibus in integrum restitutionis*, et concordat cap. *Ecclesia 1, De in integrum restitut.* in 6.

(20. Quadriennium istud in restitutione minorum (qui non solum toto tempore minoritatis possunt petere restitutionem in integrum, sed etiam post completam minoritatem per continuum quadriennium) incipit currere a primo die *vicesimi sexti anni inchoati*, et durat usque ad annum **29** completum. *Communis*, textu expresso in cit. l. *Supervacuan 7, cod. De temporibus in integrum restitutionis.*

(21. In restitutione vero minorum, qui veniam statim impetrarunt, quadriennium incipit currere a die, quo venia statim obtenta et intimata fuit. *Communis* per text. in l. *Eos qui 1, cod. De his, qui veniam statim impetrarunt*, l. *Ea que 5, cod. De temporibus in integrum restitut.*

(22. In restitutione majorum **xxv** annis quadriennium incipit currere a tempore, quo lessio contigit, quod intellige si non adsit justa causa absentie, vel aliud legitimum impedimentum, ut colligitur ex c. l. *Supervacuan*, et docet *Glossa*, in *Clementin. Unica*, verb. *A tempore, De in integrum restitution.*, et *Barbosa*, *ibid.*, n. 5 citans alios, *Pirrhing. l. cit.*, n. 49; *Reiffenstuel*, loc. cit., n. 62, et alii.

(23. In restitutione ecclesiarum (vel reipublicæ) quadriennium incipit currere a tempore factæ lessionis, id est a tempore celebrati contractus, vel quasi contractus, aut latæ sententie, ex qua ecclesia lessa est; cit. *Clementin. Unica*, et ibi *Glossa*, verb. *A tempore, De in integrum restitut.*; *Franc.*, in cap. *Ecclesia 1, De in integrum restitut.* in 6, n. 2, *notabil. 3*; *Molina*, tract. 2, *De justitia, disp. 574*, in *princip.*; *Reiffenstuel*, loc. cit., n. 62, et alii.

(24. Quadriennium petenda restitutionis incipit currere non a die factæ lessionis, sed a die habite scientie de lessione. *Alexander*, consil. 84, n. 3, vol. 1; *cardinal. Tuschus*, litter. B, conclus. 298, n. 9 et 16; *Baldus*, in l. *Falsu*, cod. *De fidè instrumentor.*; *Engel*, loc. cit., n. 11; *Reiffenstuel*, l. cit., n. 63; *Sannig.*, *De restitut. in integrum*, cap. 5, n. 3, aliquique plures.

(25. Et ratio est, quia alias non satis prospectum esset indemnitatæ ecclesiarum et minorum, si contra occultas suas lessiones nullum haberent medium; nam tempore ignorantie factæ lessionis negavit lessus se defendere, aut beneficii restitutionis petere: « quia qui nescit, is videtur experiundi potestatem non habere, et verius est ex eo anum numerari,

ex quo cognovit; ut expresse dicitur in I. Annus 6, ff. De columniaturibus. Nec obstat sit. Clementin. unica, *De in integrum restituzione*, in qua dicitur quadriennium istud die lesionis esse computandum, quod debet intelligi, quando dies lesionis et scientia eius coincidunt, ut ita pro favore ecclesiae, cum et minorum iura juribus concordentur: Arnoldus Rath., in tract. *De usucaptionibus*, cap. 5, assert. 45, ubi dicit, hanc sententiam communiter sustineri, et in praxi receptam esse: Engel, loc. citat., n. 12; Reiffenstuel, loc. citat., n. 63, et alii.

(26). Tempus quadriennii concessum pro petenda restituzione non currit juste impedimento: unde si per dolum aut vim adversarii, vel ob aliud justum impedimentum, v. g. ob absentiā reipublicae causa, non potuit peti restitutio in integrum, debet postea suppleri totuī illud tempus, quo duravit illud justum impedimentum, addito ad quadriennium quantum temporis ablatum fuerat; colligitur ex cit. I. *Supervacuum* 7, cod. *De temporibus in integrum restitutio-*nis, et tenet, ibidem, verb. *Supervacuum* Glossa communiter recepta, et Bartolus, ibidem, § *Et breviter*; Pirrhing., loc. cit., n. 50; Reiffenstuel, loc. cit., n. 59, testans de communi.

(27). Ecclesia est restituenda in integrum etiam post lapsum quadriennium a die factae et cognitae gravis lesionis computandum; dummodo tamen adsit aliqua justa causa, ob quam superior beneficium restitutio- nis ei adhuc concedendum arbitretur. Secun-
dum. *Communis*, textu expresso, in cap. *Ecclesie* 1, *De restituzione in integrum* in 6, ibi: « Ecclesia, quæ ad retractandam sententiam, vel contractum per beneficium restitutio- nis in integrum postulat se ad- mitti, si quadriennii spatium post sit lapsus, et negligenter omiserit, non est ad benefi- cium hujusmodi admittenda; nisi prævaricationis, vel fraudis manifeste probetur super hoc intervenisse commentum, aut alia rationabilis causa subsit, quæ superiore- rem mouere debeat ad idem beneficium concedendum. »

(28). Causæ autem, ob quas potest supe- rior post lapsum quadriennium concedere restitutio- nem in integrum ecclesiis et aliis locis piis, sunt sequentes. Primo, si prævaricatio, seu collusio, vel fraus intervenierit, quia scilicet collusum fuit cum prælato vel administratore bonorum Ecclesie, vel is fraude circumventus fuit, ne restitutio- nem intra quadriennium peteret. Citat cap. *Ecclesie* 1, *De restituzione in integrum* in 6, per adducta verba: « Nisi prævaricationis vel fraudis manifeste probetur super hoc intervenisse commentum. » Secundo, si laesio fuerit valde enormis; colligitur ex cap. *Ad Ecclesiam* 21, *De rebus Ecclesiæ noui alienand.*, ubi legitur ob enorme damnum ex alienatione passum, concessam fuisse talem restitutio- nem in integrum cui- dam monasterio post quadriennium, imo et deceanum, ut putat Hostiensis, ibidem, et sic tenent Glossa final. in cit. cap. *Eccle-*

sia; abbas, in cap. *Requisitio* 1, *De in integrum restitut.*, n. 2; Covarruv., lib. 1 *Variar. resol.*, e. 3, n. 11, cum pluribus aliis ibi citatis; Pirrhing., loc. cit., n. 51; Reiffenstuel, loc. cit., n. 77, et alii passim. Tertio, si proter inculpatam ignorantiam, vel ob aliud justum impedimentum restitu- tio in integrum peti non potuit intra quadriennium; colligitur ex cit. cap. *Ecclesie* 1, et cap. *Si adversus* 2, *De in integrum restitut.* in 6, ubi dicitur, quod si Ecclesia intra quadriennium restitutio- nem in integrum petere negligenter omittat, postea amplius admittenda non sit; ergo a contrario sensu, si non ex negligenter, sed propter inculpatam ignorantiam lesionis, vel aliud justum impedimentum, restitutio- nem non petierit, etiam post quadriennium restituenda erit, cum ex rationabili causæ generaliter post quadriennium Ecclesia ad be- neficium dictæ restitutio- nis admittenda sit, ut expresse caveretur in cit. cap. *Ecclesie*, ibi: « Aut alia rationabilis causa subsit, quæ superiore mouere debeat ad idem beneficium concedendum. »

(29). Restitutio in integrum petita, or- dinarie suspenditur exexecutio sententie, nisi præsumptio malitiae sit contra peten- tem. *Communis*, textu expresso in I. *Postula-*ta 1, cod. *In integrum restitutio- nis postulata*, ne quid novi fiat, ibi: « Postulata in integrum restitutio- nis, omnia in suo statu esse debere, donec res finiatur, perspicui juris est, itaque curabit is, ad cujus partes ea res pertinet. »

(30). Dicitur aulem notanter: « Nisi præsumptio malitiae sit contra petentem; » quia quando ex conjecturis præsumi potest, quod restitutio in integrum malitiose petatur solum ad suspendendam sententie ex- executio- nem, tunc non suspenditur, sed fit ipsius sententie exexecutio, cum hoc tamen, quod idonea cautio detur restitutio- nem petenti, quod si in causa prævaluerit, uni- versa cum fructibus medio tempore per- ceptis, ipsi restituentur. *Communis*, per textum expressum in cap. *Suscitata* 6, *De restitutio- nis in integrum*.

(31). Regularis, qui legitime fuerit impe- ditus ad reclamandum contra nullitatem suæ professionis intra quinquennium sibi concessum a concilio Tridentino, sess. xxv, cap. 19, *De regularibus*, allegatis causis dicti sui justi impedimenti, potest restitu- tio in integrum ad reclamandum etiam post dic- tum quinquennium. *Communis*. (32). Hæc tamen restitutio in integrum non conceditur nisi a Summo Pontifice, vel sacra congrega- tione Concilii, aut Episcoporum et Regula- rum, ut docet praxis, et stylus curiar, et recte observant Barbosa, in *Collectan.* ad d. cap. 19, concil. *Trid.*, n. 9; Fagan., in cap. *Consuluit*, n. 35, *Qui clerici vel voti- tes*; Reiffenstuel, loc. cit., n. 91, et alii passim.

(33). Hinc restitutio in integrum aduersus lapsus quinquennii conceditur moniali reclamanti aduersus suam professionem, quando constat de vi metuque, quibus me-

diantibus emissâ fuit. S. cong. C., in *Bituntina restitut. in integrum*, 9 Septemb. 1713, et in *Januens.*, 23 April. 1715, et in *Lingonen.*, 20 Septembr. ejusdem anni, apud Ursayam, tom. I, p. 1, discept. 2 et 4, in *Miscellan.* 1, *sac. et profano*, litt. R, n. 124.

(34). Item restitutio in integrum adversus apsum quinquennii datur moniali, quæ ex legitima causa reclamare non potuit intra dictum quinquennium. Sac. congreg. Concil., in *Mantuana restitutionis in integrum*, 7 Decemb. 1715, et 28 Martii 1716, apud Ursayam, tom. II, par. I, discept. 9, et in *Miscell.*, loc. c., n. 128.

(35). Item restitutio in integrum locus est, quando monialis professionem per viam et metum emisit, non obstante longo lapsu temporis. S. cong. C., in *Melevitana nullitatis professionis*, 15 Maii 1723, apud eundem in *Miscellaneo*, loc. cit., n. 130.

(36). Item restitutio in integrum concedenda est moniali post quinquennium reclamanti, quando, illo durante, reclamare non potuit. Sac. congr. Conc., in *Pacen.*, 19 Decemb. 1722, apud eundem tom. V, p. 1, discept. 17, et in *Miscellaneo*, loc. cit., n. 121. V. Addit. Casin., sub v. *Regularis professio*.

(37). Item restitutio in integrum concedenda est religioso impedito reclamare intra quinquennium, non attenta renovatione votorum et propriæ Regulæ qualibet anno facta. Sacra cong. Conc., in *Melevitana restitutionis in integrum*, 29 Aprilis 1722, apud eundem, tom. II, par. II, discept. 21, et in *Miscellaneo*, l. c., num. 125. V. Add. Cas., l. c.

(38). Item restitutio in integrum danda est religioso, qui professionem emisit non completo anno XVI suæ etatis. Sacr. cong. Conc., in *Neapolitana restitutionis in integrum*, 10 April 1723, apud eundem, in *Miscellaneo*, loc. cit., n. 127.

(39). Item restitutio in integrum danda est religioso profiliens cum aliquo defectu habituali in religione, cuius constitutiones mandant, ut illi religiosi, qui lacent aliquem essentiale defecum ante emissionem professionis, illo detecto, statim possint ab eorum superioribus dimitti. Sacr. congr. conc., in *Neapolitana restitutionis in integrum*, die 8 Augusti 1716, apud eundem, in *Miscellaneo*, loc. cit., n. 123. Et in alia *Neapolitana*, 7 Sept. 1718, apud eundem, tom. III, part. I, discept. 6, n. 77.

(40). Restitutioni in integrum locus non est, quando non probatur praetensus metus et vis sibi illata ad professionem emitendum. Sac. cong., in *Veneta seu Brixensi restitutionis in integrum*, die 7 Feb. 1721, et 8 Augus. ejusdem anni, apud eundem tom. V, part. I, discept. 12, num. 166. Et in *Neapolitana nullitatis professionis*, 9 Septembr. 1723, apud eundem in *Miscellaneo*, loco c., n. 129.

(41). Restitutione in integrum obtenta a sacra congregazione Concilii, cærimoniales remanent actus faciendi in curiis episcopaliibus. Pola, in *Januensi restitutionis in in-*

tegrum, 9 Maii 1702, § *Econverso coram Moline*. Et sac. cong. Concilii, in *Mantuana*, 21 Februar., 1717, apud eundem, tom. II, part. I, disp. 8, et in *Miscellaneo*, loc. cit., n. 131.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(42). Tametsi jus prætorium induxit restitutio in integrum ad corrigendum jus civile; sunt tamen et restitutio in integrum, quas exemplo juris prætorii proposuit deinde ipsum jus civile. (43). Habet exempla restitutio in integrum propositæ a jure civili, in l. III, c. *De rescind. vendit.*, ubi læsus ultra dimidium in tantum restituitur, ut vel causa penitus in priorem statum deducatur, vel iniqitas per supplementum justi pretii emendetur. (44). Alterum exemplum occurrit in l. 33, ff. *De re judicat.*, ubi in integrum restitutio conceditur illi, contra quem falsis instrumentis lata est sententia. (45). Reipublice demum, et civitatibus auxilium restitutio in integrum concessuni est jure civili in l. 4, c. *Ex quib. caus. major.*

(46). Interest vero, an restitutio detur ex jure prætorio, an ex jure civili. Quæ restitutio datur ex jure prætorio, ea temporaria est: quæ vero datur ex jure civili, est perpetua, et sic intra annos triginta intentari poterit; Stryk., in *Us. modern. Pandect.*, lib. IV, tit. 1, § 1, contradicente, licet perpetuam Bohemer, in *Introduct. in jus digest.*, l. IV, tit. 4, § 14.

(47). Tempus hoc triginta annorum, licet mox adductam, eamque veram rationem ignorent, admittere haud ægre solent doctores in prioribus duobus exemplis, nequam vero in tertio exemplo. (48). At si restitutio reipublicæ et civitatibus jure civili concessa est, necessario debet esse perpetua; Stryk., in *Usu modern. Pandect.*, lib. IV, tit. 4, § 17, ubi quod non « obest (sunt eius verba), quod imperatores Reipublicam minoribus comparaverint: non enim additum, quod præcise tempora minorum observare debeat. »

(49). Jure Pontificio competit etiam restitutio ecclesiis cæterisque piis corporibus jure ecclesiistarum fruentibus; c. 1 et 3, *De restit. in integr.* (50). Quin et academiis scholasticis vulgo tribuitur; Gales., ad c. 1, num. 83, *De restit. in integr.* Wiester. in *Decret.*, l. I, tit. 41, n. 25.

(51). De tempore vero, quo restitutio proponi debeat ab ecclesiis, omnes fere conveniunt illud debere esse quadriennium a die cognitæ læsonis, et profunde sentiunt illud non currere durante vita rectoris male administrantis, sed incipere tempore successoris, ut primum scivit actum Ecclesiæ damnosum: Ziegler., ad *Lancellot.*, lib. III, tit. 81, § 3; Bohemer., in *Decretal. dict.*, lib. I, tit. 41, § 9. (52). Cæterum si neque restitutio competit ecclesiis jure prætorio, sed jure Pontificio consentanea ad superius firmata, dicendum est, eam proponi posse non intra breve quatuor annorum tempus, sed intra spatum triginta annorum.

RESTITUTIO.

ARTICULUS I.

Quoniam ea, que concernunt restitutionis naturam, radices, necessitatem, & obligatos ad ipsam.

SUMMARIUM.

1. Restitutio unde sit dicta? — 2. Restitutio quid sit? — 3. Obligatio restitutionis oritur solum ex violatione iustitiae commutativa. — 4. Obligatus ex patris testamento distribuere, v. g. nille aureos pauperibus sua parochia juxta cujusque paupertatem, si aliquibus minus dederit, quam requiratenum paupertas, tenetur compensare. — 5. Praelatus conferens extra concursum beneficium digno, omissis digniori, licet peccet graviter, non tenetur tamen ad restitutionem; at vero si conferat sic in concursu, et peccat graviter, et tenetur ad restitutionem. — 6. Quo et quae sint radices restitutionis ad n. 7. — 8. Restitutio est necessaria ad salutem necessitate precepti. — 9. Non tamen necessitate mediis. — 10. Quae res necessaria sit necessitate mediis, et quae necessitate precepti. — 11. Ad restitutionem tenentur, non solum qui efficaciter per se influunt phisice in damnum alterius, sed etiam qui efficaciter influunt moraliter. — 12. Causae cooperantes, seu influentes moraliter ad injustam damnificationem proximi, communiter enumerantur novem in traditis versionibus comprehensae. — 13. Causae comprehensae sub primis sex nominibus cooperantur positive, tres vero contente sub ultimis tribus nominibus negative. — 14. Per ly Jassio venit omnis ille, qui mandatum dat alteri ad damnificationem aliquem consilii, persuaderet, allicit, instruit, et hujusmodi, et is contrahit obligationem restitutionis pro damno ex hujusmodi concilio recipiens secuto; ad num. 34. — 35. Per ly Conservae venit omnis ille, qui consentiendo efficaciter influit in alterius damnum; ad num. 43. — 44. Per ly Palpo venit omnis ille, qui laudando, adulando, plaudendo vel exagerando, ut irridendo, vituperando et exprobrando, et constitutamente faciendo, alterum efficaciter incitat et movet ad aliquod damnum inferendum tertio, quod sine tali palpatione non intulisset. — 45. Taliter palpans, si efficaciter influat in damnificationem alterius, graviter peccat, et tenetur ad restitutionem. — 46. Per ly Recursus venit omnis ille, qui surem, sicarium aut alium malefactorem hospitiu recipiendo, protegendo, instrumenta servando, furtu seu predias emendo, custodiendo, et hujusmodi prebet securitatem et commoditatem ad perpetrationem operis injusti, siue efficaciter in causa est, ut damnum injuste inferatur, aut injuste illatum non restituatur. — 47. Talem recursum præbentes, si ratione illius recursus, vel receptio eius revera damnum sequatur alias non secuturum, peccant graviter contra iustitiam, et tenetur ad restitutionem. — 48. Per ly Participans venit omnis ille, qui participat injusta damnificatione proximi, sive ratione reiaceptus, sive ratione injuste acceptiois, ad num. 50. — 51. In damnificatione duplex actio intervenire potest. Una injusta per se, et ab intrinseco mala, et qui sic participat cum injuste damnificatione in tali actione, inexcusabiliter peccat, et semper tenetur ad restitutionem. — 52. Alia per se indifferens, et non ex natura sua intrinseca, sed solum ex iniqua intentione et applicatione alterius mala; et qui participat in tali actione voluntarie et liberte, peccat et tenetur ad restitutionem; si autem

participet in tali actione evante, liber est a peccato et ab onere restitutionis. — 53. Assignantur variis, qui sic excusantur a peccato et a debito restitutionis, vel non ad n. 58. — 59. Obligati ex iustitia ad impedientem alterius damnum non excusantur a gravi culpa et obligatione restitutionis, si non impediunt propter periculum gravis damni proprii majoris vel aequalis. — 60. Obligati ad impediendum alterius damnum solum ex charitate, non tenentur ad restitutionem, etiam si non impediunt ex dole vel malitia, odio seu vindicta. — 61. Afferunt et solvit objectio, ad num. 62. — 63. Principes, magistratus, gubernatores, praetores ac duces bellorum, et hujusmodi, si non impediunt damna subiectorum, tenentur ad restitutionem omnium dampnorum sua culpa et negligentia seruorum. — 64. Item ad restitutionem tenentur tutores, curatores, administratores bonorum non impeditesdamna pupillis minorenibus, ecclesiis, etc., provenientis. — 65. Item ad restitutionem tenentur advocati et procuratores non impeditesdamna suis clientibus convenientia. — 66. Item ad restitutionem tenentur assessorum, canonici, electores, consiliarii, qui vel tacendo vel se absentando, cum possint, non impidiunt inquam constitutionem, injustam et indignam electionem, et hujusmodi. — 67. Item ad restitutionem tenentur famuli, domestici seu ancillæ, quibus cura seu custodia specialis domus, aut rei familiaris commissa est, si non impediunt ferta, aliqua que damna, qua dominis inferuntur, sive ab extraneis, sive a conservis, seu condomesticis. — 68. Alii famuli seu ancillæ, quibus ejusmodi specialis cura non est demandata, tenentur probabilius ad restitutionem, si non impediunt damna, qua dominis inferuntur ab extraneis. — 69. Non tenentur tamen dicti famuli seu ancillæ ad restitutionem, si non impediunt damna, qua dominis inferuntur a conservis seu condomesticis. — 70. Custodes conducti ad impediendum venationem, punctionem, lignationem agrorum, et vincarum damnificationem, gabellarum defraudationem, et hujusmodi, si non impiderint vel manifestaverint, tenentur ad compensationem damnorum inde directe secutorum. — 71. Non tenentur tamen dicti custodes ad restituendas poenas seu multas, quas domini accepissent a delinquentibus, si ipsi custodes eos accusarent seu denuntiassent. — 72. Si fur donet alicui partem rei furiale, ad hoc ut taceat, tenetur illam domino restituere. — 73. Si autem fur donet ipse aliquid de suo, non tenetur ulli restituere, sed potest retinere. — 74. Confessarius ex ignorantia crassa seu ex malitia, positive deobligans penitentem a restitutione, quando tenetur, vel ipsum obligans, quando non tenetur, vel positive suadens, seu decens aliquem contrarium esse iustum, quando revera est injustus et usurarius, tenetur omnino ad compensationem damni secuti tertio. — 75. Confessarius non positive deobligans penitentem a restitutione, sed solum negative, ad nullam obligatur restitutionem. — 76. Alii tamen sciant contrarium, quod et nos admittimus, si ex malitia studiose ideo taceat, ne penitentem obligationem sciat et restituat. — 77. Confessarius, qui bona fide et absque culpa deobligat penitentem a restitutione, cum ad eam tenetur vel obligat, quando ad eam non tenetur, per se loquendo non tenetur damna causata compensare: cognito tamen errore vel comperta veritate, tenetur penitentem admovere. — 78. Testis a judice vocatus et interrogatus de damno ab altero illato, si scienter falsum testimonium dicat cum damno innocentis, tenetur ad compensationem damni ipsi causati. — 79. Si autem testis a judice vocatus et interrogatus fuga, silentio vel terziversatione declinet, discessuet, ve-

ritatem celest, non obligatur ad compensationem damni ex intermissione sui testimonii parti innocentis vel læsse vel nocenti seculi. — 80. An ficti pauperes teneantur restituere elemosynas acceptas? remissive. — 81. An et quando adulteri teneantur restituere damna causata ob sua adulteria? remissive. — 82. An et quomodo stupratores teneantur ad restitutionem pro stupro? remissive. — 83. An parentes exponentes filios suos, sive legitimos, sive illegitimos in hospitali, vel alio loco ad id deputato, vel in locis, ubi aluntur expensis reipublicæ, seu communis, vel ad ostium alterius, teneantur ad restitutionem expensarum inde factarum? remissive. — 84. An inveniens infantem ante ostium suum, et illum ponens ante ostium alterius, teneatur ad restitutionem expensarum inde factarum? remissive. — 85. An et quando emptores et venditores teneantur ad restitutionem? remissive. — 86. An et quando possessor bonæ et malæ fidei teneantur ad restitutionem? remissive. — 87. An et quando defraudantes gabellæ teneantur ad restitutionem? remissive. — 88. An et quando pascentes animalia in alienis pascuis, et lignantes in alienis eis suis seu nemoribus teneantur ad restitutionem? remissive. — 89. An et quando impediens aliquem a consecutione boni teneatur ad restitutionem? remissive. — 90. An et quando sur obfuta minuta, et alia gravia teneatur ad restitutionem? remissive. — 91. An res inventæ vel derelictæ restitui debeant, et quibus? remissive. — 92. An et quando beneficiati teneantur ad restitutionem fructuum, ob non recitationem divini officii? remissive. — 93. An et quando canonici teneantur ad restitutionem fructuum ob non factam residentiam? remissive. — 94. An et quando scienda sit restitutio pro fama ablatâ? remissive. — 95. Alia ad rem, remissive.

(1. Restitutio est sic dicta quasi rei in statum pristinum *statutio*; seu quasi alicujus in sua possessione, aut dominio *iterata statutio*. Sic in re communis doctorum. (2. Unde restitutio quantum ad propositum est actus *justitiae commutativæ*, quo fit rei alienæ redditio, vel damni injuste illati reparatio. Est in re communis.

(3. Dicitur autem notanter, quod restitutio sit actus *justitiae commutativæ*, ad denotandum, quod obligatio restitutionis oritur solum ex violatione *justitiae commutativæ*, in qua servari debet equalitas rei ad rem, ita ut tantum reddatur aut reparetur, quantum fuit ablatum aut damnificatum; non autem obligatio restitutionis oritur ex violatione *justitiae distributivæ*, quia tunc alienum nec ausertur, nec laeditur, cum supponatur illos, quibus fit bonorum communium distributio, non habere jus ad illa, alias violaretur *justitia commutativa*.

(4. Si enim quis obligatus v. g. patris testamento distribuere mille aureos pauperibus suis parochiæ juxta cujusque paupertatem, aliquibus minus dederit, quam requireret eorum paupertas, hic peccaret simul, et contra *justitiam distributivam*, et contra *commutativam*, et teneretur satisfacere, non quia læsil *justitiam distributivam*, sed *commutativam*, eo quod quilibet pauper haberet jus ratione testamenti ad portionem suæ inopis proportionatam, quia cum condens tale testamentum hanc proportionem in distributione servari voluerit, perinde est ac

FERRAR. VI.

si singulis certam pecuniæ summam assignasset. Sic doctores communiter.

(5. Sic etiam prælatus conferens extra concursum beneficium digno, omisso digniori, peccat mortaliter, sed non tenetur ad restitutionem, quia non violat *justitiam commutativam*, sed solum *distributivam*; si autem conferat in concursu beneficium digno, relictio digniori, et peccat mortaliter, et tenetur ad restitutionem, quia violat *justitiam commutativam*; prælatus enim indicens concursum censetur inire quemdam innominatum contractum, *Do, ut Des*, cum clericis concurrentibus; adeoque clericus, qui in concursu prævalet suo competitori, acquirit jus strictum ad petendum, ut illi delur seu conferatur beneficium, et tale jus est objectum *justitiae commutativæ*, non autem *distributivæ*; sic etiam est dicendum in aliis similibus casibus, ut recte notant passim doctores.

(6. Radices restitutionis quamvis communiter assignentur tantum duas, scilicet *ex re accepta* et *ex injusta acceptione*, tamen majoris claritatis gratia quatuor ab aliquibus recte traduntur. Prima, scilicet *ex re accepta*. Secunda, *ex injusta acceptione seu retenzione*; tertia, *ex damno injuste illato*; quarta, *ex contractu*. Prima, videlicet *ex re accepta* seu *ex delicto materiali* habetur, cum quis rem aliam bona fide accepit vel possedit, et dicitur possessor bonæ fidei, qui statim ac cognoscit rem esse alterius, tenetur restituere, alias incipit esse possessor male fidei. Secunda *ex injusta acceptione seu ex delicto formalis* habetur, cum quis rem alterius scienter invito rationabiliter domino subripit, et dicitur possessor malæ fidei. Tertia, *ex damno injuste illato* habetur, cum quis per actionem injustam non lucrativam alteri damnum injuste infert, verb. *grat.* comburendo domum, devastando segetes, et hujusmodi. Quarta, *ex contractu* habetur, cum quis verb. *grat.* Petrus vendit Paulo equum quem putabat esse suum, erat autem Joannis; si Joannes hunc equum repetat et evincat, tenetur Petrus de evictions, et debet non solum restituere pretium equi, sed etiam compensare damnum quod emersit, et lucrum quod causavit Paulo occasione illius venditionis; pretium quidem tenetur Petrus restituere *ex re accepta*, sed quod teneatur compensare damna et lucra, non oritur *ex re accepta*, cum nihil acceperit, quod illis corresponeat, nec oritur *ex injusta acceptione*, neque *ex damno injuste illato*, nam Petrus bona fide procedit, ergo oritur *ex contractu*, quia nempe ad hoc se obligat vendens pro securitate ementis. Sic expresse La Croix, lib. III, part. II, n. 18.

(7. Qui ibidem insuper quintam radicem restitutionis ponit posse subjungit, nempe *ex lege positiva*, quæ habetur in certis casibus, in quibus jus obligat ad restitutionem, quamvis nec sit *res accepta*, nec *injusta acceptio*, nec *damnum injuste illatum*, nec *contractus*. Jus enim positivum in pluribus statuit, ut quis reparet damnum, quamvis

45

causatum sit absque omni ejus culpa. Sic institut. *Si quadrupes pauperiem fecisse datur*, et l. *Si quadrupes* 1, ff. eodem, statutum est, quod si alicujus animal pauperiem fecerit, id est intulerit damnum alteri, teneatur illius dominus dare illud animal, vel totum damnum reparare. Item institut. *De noxalibus actionibus*; l. *Noxales actiones* 1, cum aliis sequentibus, ff. eodem; l. *Si servi restri* 2, cod. eodem, sancitum est, quod si mancipium alicujus ex sua propria, et absque culpa domini intulerit damnum, teneatur dominus pro noxa tradere mancipium vel totum damnum reparare. Item l. *Prator ait* 1, et l. *Hoc edictum* 6, ff. *De his qui effuderint, vel dejecerint, caustum est*, quod si ex domo, vel navi alicujus absque culpa domini aliquid sit effusum, vel projectum, quod nocuit transeunti vel astanti, si non fuit clamatum, ut caveret sibi, teneatur dominus reparare in duplum; et idem est, si aliquid e domo suspensum fuit supra viam, quod nocuit alicui, ut ibidem l. *Si vero* 5, ff. eodem, et sic de aliis similibus, ut videre est in institut., et ff. ad l. *Aquiliam*, et seqꝫ alibi.

(8). Restitutio est necessaria ad salutem necessitate praecepti. *Communis*; et habetur clare ex variis sacrae Scripturæ locis, quibus indicitur tale præceptum; primo ex illo *Levitici* vi (160): *Qui aliquid extorserit, aut calumniam fecerit, aut aliquid quidpiam commiserit, omnia integra primum restituat*; secundo, ex illo *Tobie* ii: *Videte, ne furtivus sit, reddite illum domtnis suis, quia non licet nobis edere ex furto aliquid, aut contingere*; tertio, ex illo *Matthæi* xxii: *Reddite, quæ sunt Cœsaris, Cœsari, et quæ sunt Dei, Deo*; quarto, ex illo ad *Romanos* viii: *Reddite omnibus debitum, cui tributum, etc., nemini quidquam debeatis*; quinto, ex illo *Ezechielis* xxxiii: *Si dixeris impio, morte morieris, et egerit pœnitentiam de peccato suo, et fecerit judicium, et justitiam, et pignus restituerit, rapinamque reddiderit, et ambulaverit in mandatis vitæ, nec fecerit quidquam injustum, vita vivet, et non morietur; ubi, ut vides, ad pœnitentiam et salutem æque necessario præcipitur restitutio ac observantia aliorum præceptorum; et clare patet etiam ex septimo Decalogi præcepto. *Non furtum facies* (*Exod. x, 15*), in quo cum prohibeatur injusta ablatio rei alienæ, consequenter prohibetur etiam injusta detentio, et præcipitur restitutio, quia ejusdem rationis est furari et detinere rem alienam invito rationabiliter domino, dum reddi potest; unde in cap. *Si res aliena* 1, caus. 14, quæst. 6, ex verbis S. Augustini expresse dicitur: « *Si res aliena, propter quam peccatum est, cum reddi possit, non redditur, non agitur pœnitentia, sed fngitur. Si autem veraciter agitur, non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, sed, ut* »*

(160) Nempe *Levitici* cap. vi, vers. 2 et seqq., ubi: *Anima quæ peccaverit, et contemptio domino, negaverit proximo suo depositum, quod fidei ejus creditum fuerat, vel vi aliquid extorserit, aut calumniam*

*aixi, cum restitui potest. » Et in cap. *Sæpe contingit* 18, *De restitutione spoliatorum*, expresse habetur, « *quod non multum intersit quoad periculum animæ injuste detinere ac invadere alienum. » Hinc in cap. *Peccatum* 4, *De regul. juris* in 6, expresse concluditur: « *Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum. »***

(9). Non est tamen restitutio necessaria ad salutem necessitate medii. *Communis*. Et ratio est, quia ignorans invincibiliter se obligari ad restitutionem, aut factus impotens ad illam potest salvare sine restitutione, ut concedunt omnes ex expressa doctrina sancti Augustini in cit. cap. *Si res aliena* 1, caus. 14, quæst. 6, ibi: « *Non dimittitur peccatum nisi restituatur ablatum, sed, ut dixi, cum restitui potest; » ex quo patet, quod restitutio incapax possit absolviri, et consequenter salvare sine facta restitutio, quod nullimode posset, si restitutio esset necessaria necessitate medii. Sicuti non potest salvare, qui, post commissum peccatum mortale, impotens est ad penitentiam, vel per sacramentalem confessionem simul cum attritione, vel per contritionem perfectam simpliciter, ob supervenientem plenam dementiam, vel phrenesim, aut subitanam mortem. (10). Res enim necessaria ad salutem necessitate medii talis est, ut sine ipsa non possit obtineri salus, etiam si inculpabiliter omittatur, ut baptismus in re parvulis, pœnitentia lapsis, etc. Res vero necessaria ad salutem necessitate præcepti talis est, ut etiam sine ipsa possit obtineri salus, si sine culpa omittatur, ut sumptio Eucharistia, restitutio, etc. * *Vide S. Thomas*, 2-2., quæst. 62, art. 2. **

(11). Ad restitutio tenetur non solum illi, qui per se immediate et directe per actionem physicam influunt in damnum alterius, sive actione lucrativa, ut fit in furto et rapina, sive actione non lucrativa, ut fit in combustione, occidente, mutilatione, præcipitatione rerum in flumen, et hujusmodi, sed etiam illi qui solum moraliter, deliberate et esficaciter influunt, alios movendo ad damnum illud inferendum. *Communis*, argum. c. 1, n. 32, *Epist. ad Romanos*; ibi: *Qui talia agunt, digni sunt morte, et non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus*, cap. *Notum sit* 10, caus. 2, quæst. 1, ibi: « *Quia facientes et consentientes par pena constringit;* » cap. *Si culpa tua* 9, *De injuriis et damno*, ubi habetur, quod « *qui occasionem damnat, damnum dedisse videatur, » et l. *Qui occidit* 30, § 3, ff. *Ad legem aquiliam*, ibi: « *Qui occasionem præstat, damnum fecisse videtur. »**

(12). Causæ cooperantes seu influentes moraliter ad injustam damnificationem proximi communiter enumerantur novem in sequentibus versiculis comprehensæ:

fecerit, sive rem perditam invenerit, et inficiens insuper pejeraverit, et quodlibet aliud ex pluribus fecerit, in quibus solent peccare homines, concita delicti reddet.

Quilibet in solidum reddit prius injurato.
Jussio, consilium, consensus, palpo, recursus.
Participans, mutus, non obstante, manifestans.

(13). Causæ contentæ sub primis sex noninibus positive cooperantur ad damnum injustum proximo inferendum; tres vero contentæ sub ultimis tribus nominibus negative, id est omittendo id, quod ex officio atque justitia facere tenebantur; et qui aliquo ex predictis novem modis deliberate et efficaciter cooperantur ad damnum injustum alterius, non solum incurunt reatum peccati, sed etiam obligantur ad restitutionem in solidum, seu totum in defectum consequentis, juxta allatum primum versiculum: unde Innoc. XI, die 2 Martii 1679, merito inter alias damnavit sequentem propositionem 39, in ordine: « Qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem istius damni illati. »

(14). Per ly *jussio* venit omnis ille, qui mandatum dat alteri ad damnificandum vel laedendum; unde qui mandat vel jubet, sive explicite, sive implicite, sive potestatem habeat praecipiendi, sive non, tenetur ad restitutionem totius damni, in quod efficaciter influxit ejus mandatum; talis enim est vera et propria causa damni illati, et quidem principalis, et magis influens in damnificationem, quam ipsèmet executore seu mandatarius. Sic doctores communiter.

(15). Mandans non solum tenetur ad damnum quod de facto jussit, sed etiam ad illum quod prævidere poterat ex circumstantiis scüturum: hinc si præcepit famulo, ut combureret domum Titii contiguati aliorum domibus, et attentis circumstantiis loci, temporis, venti, incendii et hujusmodi, prævidere poterat et debebat plures domos inde comburendas, tenetur ad omnium dannorum restitutionem. *Communis.*

(16). Mandans, si sit superior, tenetur etiam ad restitutionem daturorum quæ patitur mandatarius ex sua executione, v. g. si propter crimen multetur, in exsilium mittatur, et hujusmodi. Jussio enim superioris continet quamdam vim et coactionem moralem respectu subditi, ita ut non tam sponte quam coacte censeatur operari, et talis mandatarius sub illa conditione suscipit mandatum, ut mandans subeat onus orientum ex executione sui mandati; secus autem si mandans non sit superior, sed mandet alicui vi stipendi, quia tunc mandatarius omnino volunteerie in se periculum assumit, cum ad id ex contractu sit mercede seu stipendio conductus. Sic doctores passim.

(17). Mandans occidi Petrum, licet mandatarius per errorem occidat Paulum, adhuc ipse mandans tenetur ad compensandum totum damnum ex morte Pauli secutum, quia ex ipsis imperio est efficaciter secutum. *Communis.*

(18). Si mandatarius excedat mandatum in damno inferendo, ut si jussus combureret tautum domum, et ipse volens comburat etiam vineas segetes et hujusmodi, tunc ex-

cessum illum non mandans, sed mandatarius excedens compensare tenetur, quia est secutus ex sola malitia mandatarii, et non ex mandantis mandato. *Communis.*

(19). Si mandans mandatum suum ante execuctionem verbo, scripto vel nuntio vere retractet seu revocet, et revocatio ad notitiam mandatarii perveniat, tunc liber est ab obligatione restituendi, quamvis mandatarius, non obstante tali revocatione, adhuc damnum inferat, quia tunc tale damnum non sequitur ex mandantis mandato, cum fuerit vere revocatum, sed totum sequitur ex mera malitia mandatarii. *Communis.*

(20). Si autem revocatio mandati ante execuctionem ad notitiam mandatarii non pervenerit, isque exsequatur et damnum inferat, tunc mandans tenetur ipse ad restitutionem, quia, non obstante sua revocatione, adhuc damnum secutum est ex vi sui iniqui mandati. *Communis.* (21). Item tenetur mandans ad restitutionem, quamvis revocatio mandati pervenerit ad notitiam mandatarii, si ipse mandatarius, vel non credens seriam esse revocationem, vel si credens seria, postea invincibiliter illius immemor damnum executus est; quia tunc, non obstante tali revocatione, adhuc damnum vere secutum est ex vi sui iniqui mandati. Sic doctores, etc., passim.

(22). Mandans non eximitur ab obligatione restitutionis, quamvis, si ipse non mandasset damnum inferendum, alius ab ipso tale damnum mandavisset. Quia licet, illo non jubente, adhuc damnum fuisset secutum, cum tamen in tale damnum mandans vere efficaciter influxerit, ipsi tanquam causæ efficaci est imputandum, cum ad causam efficiacem sufficiat verus influxus, nec sit necesse, quod sine ipsa damnum non fuisset causatum; per hoc enim, quod licet alius combussisset domum, si ipsam non combussisset Paulus, non tollitur, quod Paulus ipsam non combusserit, si vere eam combussit. Quamvis enim Matthæi, xviii, 7, dicatur quod *necessæ est ut veniant scandala*, tamen, non obstante tali necessitate, gravis comminatio incurrit contra inducentem scandalum, ibi: *Verumtamen ut homini illi, per quem scandalum venit!*

(23). Per ly *Consilium* venit omnis ille, qui ad damnificationem aliquem consultit, persuadet, allicit, instruit, moveat, rogit, auxilium præbet, facilitatem et modum ostendit, et hujusmodi; talis enim contrahit obligationem restitutionis pro damno ex hujusmodi consilio vel suasione reipsa seculo, cum sic efficaciter consulens tale damnum, sit vere causa illius. *Communis.*

(24). Consulens ex stipendio et ex officio suo, non solum tenetur de malo consilio ex dolo vel culpa lata, sed etiam ex levi. Inter consulentem enim, et eum qui accipit consilium intercedit contractus quidam in utilitatem utriusque, quandoquidem si consultus recipit commodum ex consilio proveniens, consulens recipit utilitatem stipendi: in contractibus autem, qui cedunt in utilitatem utriusque, oritur obligatio etiam

ex culpa levi, ut tenet communis doctorum per textum in I. Contractus 23, ff. De regulis juris.

(26. Consulens non ex stipendio, sed quia jurista, theologus, confessarius, si per culparum, negligentiam ac ignorantiam crassam, male consulendo causam praebet damni, ut si obligatum restitutioni deobliget, aut voluntem injustum contractum inire male informet, tenetur ad restitutionem damni secuti ratione sui mali consilii ex ignorantia crassa et culpa lata, non tamen ex levi: talis enim consulens culpabiliter praestitit malum consilium, quod fuit causa illius damni secuti: siquidem actiones quae ex ignorantia crassa procedunt in iis quae pertinent ad proprium statum et professionem, maxime si sint damnosae, imputantur ignorantia seu consulenti illas ob culpam, cum ex vi proprii status teneretur scire, et in consulendo seu respondendo errorem, vel negligentiam vitare; adeoque si ex ignorantia crassa, vel culpa lata consuluerit, et ex eonsilio damnum secutum fuerit, tenetur ad compensationem seu restitutionem. Communis, per textum in cap. Si culpa tua 9, De injuriis et damno dato, ibi: « Si culpa tua datum est damnum, vel injury irrogata..... aut haec imperitia tua sive negligencia evenerunt, jure super his satisfacere oportet, nec ignorantia te excusat, si scire debuisti ex facto tuo injuriam verisimiliter posse contingere, vel jacturam. »

(26. Si autem consulens non sit persona, quae ratione status vel munieris sui peritiam rei consulendae profiteatur, non obligatur ex malo consilio, nisi doloso, id est nisi scienter et fraudulenter alterum ignorantem circumveniat. Communis, textu expresso in cap. Nullus 62, De regul. juris in 6, ibi: « Nullus ex consilio, dummodo fraudulentum non fuerit, obligatur; » et I. Consilii 47, ff. De regul. juris, ibi: « Consilii non fraudulentem nulla obligatio est. » Quod omnes intelligent de consilio libere dato ab amico, v. g. non ex officio debito.

(27. Consulens dans consilium falsum et damnificativum, seu nocivum, sine expressione utilitatis inde resultantis, verb. grat. quando consilium dat solum ad sciendam veritatem, an aliquis contractus sit illicitus, an talis medicina sit salubris, et hujusmodi? si ante executionem revocet dictum falsum, malum et nocivum consilium, liberatur ab obligatione restitutionis, quamvis damnum abhuc sequatur; tunc enim consulens revocans datum falsum consilium, fatendo se esse deceptum, aufert totum motivum, totamque causam, quam dederat prodamno inferendo; unde, si non obstante tali revocatione, adhuc alter velit agere contra ipsam revocationem, non erit cur ipse consulens obligatus remaneat ex illa actione, cum tunc non consulentis auctoritate et motione, sed sua duntaxat malitia, vel privata sua opinione executor moveatur. Communis.

(28. Si autem consulens dederit consilium nocivum, seu damnificativum expressa, seu

proposita damnificationis facilitate, utilitate ac securitate, et hujusmodi, tunc licet revocet suum consilium ante executionem, si consultus a tali sibi antea proposita utilitate motus adhuc operetur, et damnum inferat, non liberatur dictus consulens ab obligatione restitutionis; tunc enim illa utilitas, facilitas et securitas, quam proposuit et docuit consulens resultare ex illo opere, prout revera resultat, adhuc pergit movere operanteum ad executionem illius operis, non obstante tali revocatione, adeoque cum consilium adhuc maneat causa efficax damni, adhuc consulens manet obligatus ad restitutionem. Sic communior doctorum sententia cum Sporer, tom. II, tract. 4, cap. 3, num. 21; Lessio, lib. II. De justit. et jur., cap. 13, dub. 3, num. 16; Carden., in 2 Crisi, dis. 23, num. 135: La Crisi, lib. III, par. II, n. 28; Rosignol., De restitut. 1, prænot. XII, sect. 2, num. 11; Henno, tom. II, tract. 1, disp. 4, q. 2, conclus. 2, et aliis pluribus contra Petrum Navarrum, Salonium, Filiucium et alios.

(29. Nec valet dicere, quod sicuti revocatio mandati, serio et sufficienter intimata liberat mandantem ab obligatione restitutionis, ita etiam revocatio consilii debet liberare a tali obligatione consultorem. Non valet, inquam, propter magnam disparitatem, quia mandatarius non agit suo, sed mandantis nomine, et consequenter ubi mandatum revocatum est, non amplius mandans influit in actionem. At vero qui consilium recipit, non agit consultoris nomine, sed suo propter motivum utilitatis, communitatis vel voluntatis a consulente in opere injusto patrando sibi propositum, verb. gr. propter sibi propositum decoram vindictam in consulto homicidio, propter evitacionem infamiae in consulto abortu, propter utilitatem in consulto facili et commodo furto, et hujusmodi, et ideo quamvis consultus milles dixerit alteri, nolo ut ularis dicto meo consilio, cum adhuc perseveret propositum motivum dictæ decoræ vindictæ, evitacionis infamiae utilitatis et communitatis furti a consultore alterius menti impressum ad hoc re ipsa, non obstante tali revocatione, consultor efficaciter influit in opus injustitia patrandum, et damnum tertio inferendum, adeoque obligatur adhuc ad restitutionem et compensationem.

(30. Consulens furi efficaciter parato auferre a Joanne c, ut ab eodem auferat solum L non tenetur ad illam restitutionem, cum directe non concurrat ad damnum inferendum, sed potius præcise ad gravius damnum impediendum, et commodium Joanni afferendum sic utiliter rem ejus gerendo. Communis.

(31. Si autem furi efficaciter parato auferre a Joanne c consulat, ut auferat L a Petro de quo non cogiteverat, tenetur resarcire damnum Petro illatum per tale suum consilium, quia licet commodium procuraverit Joanni, fecit tamen cum detrimento Petri, cui tale detrimentum non pervenisset, si ipse sic non consuluissest,

adeoque tenetur ad ejus compensationem.
Communis.

(32). Si fur efficaciter parato furari alicui indeterminato, consulat quis, ut furetur Titio, tenetur resarcire damnum Titio illatum per tale consilium, cum sit vera causa cur hic determinatus damnificetur.

(33). Si fur determinatus sit furari vel diviti vel pauperi, licetum est consulere ut furetur potius diviti quam pauperi, non determinando ullum divitem in particulari, quia sic non determinatur voluntas furis ad damnum alicujus, sed tantum avertitur a majori peccato et damno, cum, ceteris paribus, majus sit peccatum et damnum furari pauperi quam diviti. Sic *communis doctorum.*

(34). Item si fur determinatus sit furari vel alicui particulari diviti vel particulari pauperi, v. g. Titio diviti, vel Caio pauperi, et non possit nisi alterutrum impediri, licet consulere, ut furetur Titio diviti et non Caio pauperi, evitando sic majus malum peccatum et damnum; tunc enim sic consulens directe non cooperatur ad damnum inferendum Titio, sed solum furi explicat veritatem aliquam certam et utiliem, scilicet minus peccatum et damnum esse furari diutori quam euentiori. Ita etiam *communior doctorum.**

NOTA ROMANI THEOLOGI.

* Sed in praxi nullo modo hujusmodi consilia sunt danda, sed absterrendi potius perdisi homines a quocunque furto.

RESPONSO AUCTORIS.

Vere quidem sunt prius absterrena. perdisi homines a quocunque furto. Sed quid, si fur, non obstante quocunque terrore sibi incusso, remaneat adhuc obstinate determinatus ad farandum, vel diviti vel pauperi, et nequeat ab alterutro averti, ut clare supponit mea conclusio? Nonne consulens in tali casu, majus malum esse pauperi furari quam diviti, gerit utiliter rem Dei et furis, ipsum furem avertendo a majori offensa Dei? Tunc enim proprie non consulit damnum et peccatum, sed potius imminutionem peccati, et evitacionem majoris danni, ad quod furerat obstinate determinatus. Quamvis enim illicitum sit facere malum, ut eveniant bona, non est tamen illicitum obstinate determinato ad majus malum consulere minus, cum non possit alterum, seu utrumque impediri. Et hujusmodi consilia tanquam licita absque onere restitutionis admittit etiam Antoine, tract. *De justitia et iure*, cap. 4, qu. 7, § 2, resp. 3, quamvis ibi praescindendo a circumstantia divitis et pauperis recte dicat: « At tenetur ad restitutionem: si parato majus damnum inferre Paulo, consulat ut minus damnum potius inferat Petro, cui non statuerat inferre. »

* Ut percipiatur quid doceat Antoine, integra ejus verba describenda sunt. Sic igitur habet: « Qui minus malum consulit ad majus averteendum, non tenetur ad restitutionem, si consulit ut minus damnum eidem inservatur, cui inferendum erat majus.

Quia per hoc consilium nullum damnum alteri infert; imo maius impediendo, utiliter rem ejus gerit, et tunc proprie non consulit damnum, sed potius imminutionem danni, seu evitacionem majoris danni. At tenetur, si parato majus damnum inferre Paulo, consulat ut minus damnum potius inferat Petro, cui non statuerat inferre. Quia consilio suo est causa injusta damni Petro illati, et injuriam infert Petro; nam quivis innocens habet jus, ne sibi inferatur damnum, etiam ad avertendum maius alterius. Et vero Petrus tam habet jus, ut servetur illas a minori illo damno, quam Paulus ut servetur illas a majori. Excede, nisi damnum Petri sit tam leve, ut teneatur ex charitate illud pati ad impedendum maius damnum Pauli, quia tunc non est rationabiliter invitum; ex his autem non sequitur standum non esse sententiae censoris theologi aientis in praxi nullo modo hujusmodi consilia esse danda, sed absterrendos potius perditos homines a quocunque furto, quibus verbis respicit ad ea quae Lucius n. 33 et 34 tradit*.

(35). Per ly *Consensus* venit omnis ille, qui consentiendo efficaciter influit in alterius damnum, *Communis.* (36). Hinc consentiens consensu efficaci in damnum alicui inferendum, sine quo consensu alii non possent vel non vellent tale damnum inferre, tenetur una cum aliis cooperantibus ad restitutionem et compensationem talis iustiae damnificationis. *Communis.*

(37). Consentiens sententiæ iniquæ, bello injusto, electioni personæ indignæ, aut minus dignæ, si in ipsis requirantur vota seu suffragia omnium, seu plenitudo votorum, tunc omnes tenentur ad compensationem danni ex consensu et voto sue iniquo secuti; in tali enim casu omnes efficaciter causant illud damnum, et consequenter omnes etiam tenentur ad compensationem. *Communis.* (38). Si autem non requirantur omnium vota, seu suffragia, sed solum vota seu suffragia majoris partis, ut passim in similibus currit, tunc postremi consentientes per suum suffragium, postquam sufficiens numerus suffragatus est dictæ iniquæ sententiæ, bello injusto, electioni personæ indignæ, aut minus dignæ, et similibus inquis et injustis actionibus, non tenentur ad restitutionem, quamvis peccent sic suffragando. Sic *Navarras*, in *Manual.*, cap. 87, n. 21; *Lessius*, lib. II, *De justit. et iur.*, cap. 13, dub. 5, n. 23; *Cajetanus*, in *Summa*, verb. *Restitutio*, cap. 1, § *Consensus*; *Rosignolus*, *De restitutione* 1, prenot. 12, sect. 3, n. 2; *Sporer*, tom. II, tract. 4, cap. 3, n. 13; *Petrus a Navarra*, lib. III, *De restitu.*, cap. 4, n. 33 et seq. *Molina*, *Vasquez*, *Layman*, et alii passim contra *Medinam*, *Cordubam*, et paucos alios: et ratio est, quia dicti postremi consentientes non fuerunt causa danni cum jam ante suam suffragationem et votationem sufficiens, et efficax causa danni fuerit posita.

(39). Si vero dicti postremi consentientes

cognoscere non possint, sed dubitant, an suo, vel priorum suffragantium volo fuerit causata talis iniqua et injusta lesio, ex quo vota fuerint secreta, tunc probabilius tenentur una cum aliis ad compensationem damni pro rata dubiis. Petrus a Navarra, lib. VIII, *De restitut.*, cap. 4, n. 38; Rosignol., *loc. cit.*, n. 4; Sporer, *loc. cit.*, n. 36, et cum aliis congestis Molina, tract. 2, t. II, disp. 736, n. 6; Lugo, disp. 19, sect. 1, n. 21, et alii; et ratio est, quia ipsi derundunt operam injustae actioni, ex qua consecuta est illa damnificatio seu lesio, adeoque, si cognosci non possit, an ab ipsis potius quam ab aliis suffragantibus completa fuerit illa actio prout damnosa, omnibus ad ratam erit imputanda, et consequenter singuli tenebuntur pro rata parte ad compensationem, cum non sit major ratio de uno quam de alio.

(40.) Item probabilius tenentur ad compensationem seu restitutionem postremi consentientes, seu suffragantes post maiorem partem, si sperent contradicendo posse sua auctoritate vel gratia a tali iniqua sententia vel indigna, et injusta electione, seu damnosa actione alios revocare seu removere. Sporer, *loc. cit.*, n. 81; Navarr., in *Manual.*, cap. 17, n. 21, vers. *Ex his sequitur*: Lessius, *cit. lib. II, cap. 13, dub. 2, n. 24*; Rosignol., *loc. cit.*, n. 7; Layman, III, lib., tract. 2, cap. 5, n. 6; Henno, tom. II, tract. 1, disp. 4, quæst. 8, resol. 5, et alii plures. Et ratio est, quia in iis, in quibus statut majori parti suffragantibus juxta l. *Quod major 19, ff. Ad municipalem*, et cap. *Cum in cunctis 1, De bis, quæ sunt a majori parte capituli*, singuli suffragantes tenentur ex officio proprio et ex justitia nihil non moliri, ut feratur justa sententia, aut fiat electio dignioris, et damnum omne, quod praevident, impedire si possint, adeoque si id possunt, et non praestent, sed potius per suum suffragium concurrant ad illas actiones, ex quibus damnum consurgit, cum sint causæ partiales illius damni, tenentur pro rata parte ad illius compensationem.*

NOTA ROMANI THEOLOGI.

* Si damnum possint impedire, et non praestent, utique tenentur ad compensationem in solidum, non pro rata solum parte.

RESPONSIO AUCTORIS.

At mea conclusio, ut ex n. praeced. et seq. potest colligi, supponit, quod possint solum impedire pro sua parte, et non in totum; si enim singulorum concursu sublato, adhuc fieret totum damnum, singuli non tenebuntur ad totum, sed tantum ad partem, quia singuli non posuerunt nequidem moraliter vim causativam totius damni, solummodo autem singuli tenerentur in solidum ad totum, si singulis non concurrentibus damnum non poneretur, quia in tali casu, cum singuli potuissent, et debuerent impedire non dando suum concursum, re ipsa singuli essent causa moraliter adæ-

qua totius damni, adeoque tunc singuli tenerentur ad totum in solidum.

(41.) Imo aliqui volunt, quod postremi consentientes, si prævideant priores non esse suffragium retractatuos, adeoque indignum esse promovendum, et hujusmodi, non possint suffragari pro indigno, pro iniqua sententia, et hujusmodi, quia dicunt ipsi, tam postremi suffragantes, quam priores concurrunt ad electionem, seu sententiam iniquam, cum res concludatur, et executioni mandetur non tantum nomine priorum, sed omnium, qui pro illa suffragati sunt. Sic Henno, tom. II, tract. 1, disp. 4, quæst. 3, conclus. 2; Medina Jo., *De restitut.*, quæst. 7, ad quintum; Corduba, in *Summa*, quæst. 191, et alii: Plurimi tamen communius defendant contrarium. * Verum mihi priorum sententia non modo tutior, sed etiam probabilius videtur*.

(42.) Priores ferenles suffragium pro sententia aut electione iniqua, et hujusmodi, peccant graviter, et tenentur ad compensationem seu restitutionem, quamvis certos scient, alios independenter a suo suffragio talem iniquam sententiam, aut electionem, et hujusmodi esse conclusuros. Sic Sporer, *loc. cit.*, n. 31; Henno, *loc. cit.*, conclus. 1; resolut. 4; Cajetanus, in *Summa*, verb. *Restitutio*, cap. 1, § *Consensus*; Lessius, *De justit. et iur.*, lib. II, cap. 13, dub. 3, n. 23; Petrus a Navarra, lib. III, *De restitut.*, cap. 4, n. 36; Molina, tract. 2, tom. III, disput. 723, n. 3; Rosignol., *loc. cit.*, n. 6; Lugo, disput. 19, n. 19; Lacroix, lib. III, part. II, n. 33 et 49, cum aliis ibi citatis, et alii plures. Et ratio est, quia ipsi priores de facto influunt ad damnum necedum positum: et quamvis sine suffragio priorum adhuc alii subsequentes conclusissent iniquam sententiam et electionem, et causassent injustam damnificationem, tamen non tollitur, quin ipsi priores, quantum fuit ex se, causam efficacem contulerint iniquam sententiae et electionis, seu injustam damnificationis, et concurrerint positive ad eam lesionem, et licet sine ipsis id fieret, tamen sine ipsis non est factum.

(43.) Nolens suffragari in iis circumstantiis, in quibus prævidet defectu sui voti aliquem esse inuste condemnandum, aut indigne promovendum, peccat graviter, et obligatur ad restitutionem, quia cum possit in iis circumstantiis suo voto impedita dictam injustam condemnationem aut indignam promotionem, si ipse suum votum non ferat, ceperit concurrere et consentire tali injustae condemnationi aut indignae electioni, per text. in cap. *Qui facet 43, De regul. juris in 6*, ibi: «Qui facet, consentire videtur, » et concordat l. *Soluto matrimonio et faciunt dicta supra n. 40*.

(44.) Per ly *Palpo* venit omnia ille qui laudando, adulando, extollendo, plaudendo, commemorando alicujus nobilitatem, generositatem, excellentiam, vires, et hujusmodi, vel exagerando acceptam injuriam, dedecus, et contemptum et hujusmodi, aut irri-

dendo, vituperando, exprobrando alterius ignaviam, vecordiam, pusillanimitatem, et hujusmodi, et consimiliter faciendo, alterum efficaciter incitat et movet ad actionem injustam, vindictam vel quodvis damnum inferendum tertio, quod sine tali palpatione non intulisset. *Communis.*

(45). Hinc taliter palpans, si efficaciter influat in damnificationem alterius tanquam vera causa actionis injustae, graviter peccat contra justitiam, et tenetur ad compensationem seu restitutionem damni causati per suam iniquam palpationem. *Communis.*

(46). Per ly recursus, venit omnis ille, qui furem, sicarium, aut alium malefactorem hospitio recipiendo, defendendo, protegendo, instrumenta servando, furtu seu praedas emendo, custodiendo, et hujusmodi, praebet securitatem aut commoditatem ad perpetrationem operis injusti; sive efficaciter in causa est, ut damnum injuste inferatur, aut injuste illatum non restituatur. *Communis.*

(47). Hinc talē recursum præbentes, si ratione illius recursus, vel receptionis verae damnū sequatur alias non secuturum, peccant graviter contra justitiam, et tenentur ad restitutionem. Tales enim sunt verae causæ actionis injustæ, et positive efficaciter cooperantes ad damnū injuste illatum et injuste non compensatum. *Communis* per text. 1. *Quo naufragium fit 3, ff. De incendio, § 3,* ibi: « Non tantum autem qui rapuit, verum is quoque qui recepit, ex causis superscriptis tenetur, quia receptores non minus delinquunt, quam aggressores. » et concordat 1. *Qui ras 48, § 1, 2 et 3, ff. De furtis;* 1. *Eos 14, cod. De furtis, cap. Si res aliena 1, caus. 14, quæst. 6,* ubi ex verbis sancti Augustini sic expresse habetur: « Illud vero fidentissime dixerim, eum, qui pro homine ad hoc intervenit, ne mala ablatā restituat, et qui ad se confugientem, quantum honeste potest, ad restituendum non compellit, socium esse fraudis et criminis. »

(48). Per ly *participans* venit omnis ille, qui participat in injusta damnificatione proximi, sive ratione rei acceptæ, sive ratione injustæ acceptanceis. *Communis.* (49). *Participans ratione rei acceptæ* est, qui partem furti seu praedæ recipit, aut consumit, et hic si mala tide receptorum sciens rem esse furtivam, tenetur illam, si adhuc existat, vel sequivallentem, si non amplius existat, restituere, quamvis non sit inde factus dittor; si autem bona fide receptorum existimans recepisse a vero domino, tenetur rem adhuc existentem restituere, et si res amplius non existat, solum id, in quo factus est dittor: *Communis.* (50). *Participans ratione injustæ acceptanceis*, est qui quocunque auxilio præstito alteri ad damnū inferendum formiliter cooperatur, ut qui ad furtum instrumenta porrigit, scalas desert, claves adulterinas efficit, furem defensionis causa comitatur, excubias agit, portas aperit, aut effringit, praedas et furtū asportat, et hujusmodi; item notarius conficiens instrumenta usurarum ip gratiā usurarii, vel scribens sententiam

aperte iniquam, ex vi cuius facienda sit executio, vel conficiens falsa instrumenta seu testamenta in gratiam hærodum, vel aliorum contra expressam mentem disponentium seu testantium: et quilibet istorum, si per actionem injustam, et ab intrinseco malam, concurrerit, tenetur ad restitutionem juxta modum concursus. Sunt enim de facto efficaces cooperatorates ad alterius damnificationem. *Communis.*

(51). Dicitur autem notanter: « Si per actionem injustam, et ab intrinseco malam concurrerit; » quia in damnificationem duplex actio intervenire potest. Una scilicet injusta per se et ab intrinseco mala, ut juvare ad ipsam occisionem, vulnerationem, effractionem, ablationem vel asportationem rei alienae, et qui sic participat cum injuste damnificante in actione injusta per se et ab intrinseco mala, inexcusabiliter peccat et semper tenetur ad restitutionem. *Communis.*

(52). Alio per se indifferens, et non ex natura sua intrinseca, sed solum ex iniqua intentione et applicatione alterius mala, ut scalas ferre, praedam asportare, et hujusmodi, et qui participat in tali actione voluntarie et libere, peccat et tenetur ad restitutionem; si autem participet in tali actione coacte, ut ex gravi metu mortis, mutilationis, atrocis verberationis, aut similis mali, aut ob aliam gravem et justam causam, liber est a peccato et ab onere restitutionis, quia actionem de se indifferente exercere ad bonum finem per se licitum est, talis autem exercet dictam actionem ad bonum finem, scilicet ad vitam propriam conservandam, et supradicta gravia damna evitanda, adeoque, etc. *Communis.*

NOTA ROMANI THEOLOGI.

*Licit non peccet, non sequitur semper, non teneri eum ad restituendum; nam si quis auferat rem quam suam esse existimet, non peccat, sed restituere eam debet, cum alterius esse deprehendit.

RESPONSIUS AUCTORIS.

Sed hic nihil contra meum assertum,endum enim mihi, sed et lippis et tonsoribus notum est, quod si quis auferat rem quam suam esse existimet, non peccat, sed restituere debet, cum alterius eam esse deprehendit.

(53). Hinc excusantur, a peccato et a debito restitutionis rustici, qui, post injustam deprædationem, angariauntur a militibus aut prædonibus, ut currus, equos, imo ut se ipsos accommodent ad asportanda spolia, gravi enim metu et periculo excusati non inferunt dominis formalem injuriam, cum censeantur in tali casu rationabiliter inviti. Item excusantur a peccato et a debito restitutionis, qui metu mortis, aut alterius gravis mali coacti præbent furibus claves vel instrumenta ad effringendas fores, vel arcas, et hujusmodi; tales enim actiones de se sunt indifferentes, et ex sola furum malitia alium damnificant. Item excusantur a peccato, et a debito restitutionis Christiani

ex quo cognovit; » ut expresse dicitur in l. *Annus* 6, ff. *De columni toribus*. Nec obstat sit. Clementin. unica, *De in integrum restituzione*, in qua dicitur quadriennium istud die læsionis esse computandum, quod debet intelligi, quando dies læsionis et scientiæ ius coincidunt, ut ita pro favore ecclesie, cum et minorum iura juribus concordentur: Arnoldus Rath., in tract. *De usucaptionibus*, cap. 5, assert. 45, ubi dicit, hanc sententiam communiter sustineri, et in praxi receptam esse: Engel, *loc. citat.*, n. 12; Reiffenstuel, *loc. citat.*, n. 63, et alii.

(26). Tempus quadriennii concessum pro petenda restituzione non currit juste impedito: unde si per dolum aut vim adversarii, vel ob aliud justum impedimentum, v. g. ob absentiam reipublicæ causa, non potuit peti restitutio in integrum, debet postea suppleri totum illud tempus, quo duravit illud justum impedimentum, addito ad quadriennium quantum temporis ablatum fuerat; colligitur ex cit. l. *Supervacuum* 7, cod. *De temporibus in integrum restitutio-*nis, et tenet, *ibidem*, verb. *Supervacuum* glossa communiter recepta, et Bartolus, *ibidem*, § *Et breviter*; Pirrhing., *loc. cit.*, n. 80; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 59, testans de communi.

(27). Ecclesia est restituenda in integrum etiam post lapsum quadriennium a die factæ et cognitæ gravis læsionis computandum; dummodo tamen adsit aliqua justa causa, ob quam superior beneficium restitutio nisi ei adhuc concedendum arbitretur. Secus non. *Communis*, textu expresso, in cap. *Ecclesia* 1, *De restituzione in integrum* in 6, *ibi*: « Ecclesia, quæ ad retractandam sententiam, vel contractum per beneficium restitutio in integrum postulat se admissi, si quadriennii spatium post sit lapsus, et negligenter omiserit, non est ad beneficium hujusmodi admittenda; nisi prævaricationis, vel fraudis manifestæ probetur super hoc intervenisse commentum, aut alia rationabilis causa subsit, quæ superiorem movere debeat ad idem beneficium concedendum. »

(28). Causæ autem, ob quas potest superior post lapsum quadriennium concedere restitutio in integrum ecclesiæ et aliis locis piis, sunt sequentes. Primo, si prævaricatio, seu collusio, vel fraus intervenierit, quia scilicet collusum fuit cum prælato vel administratore bonorum Ecclesiæ, vel is fraude circumvenitus fuit, ne restitutio in integrum quadriennium peteret. Citat cap. *Ecclesia* 1, *De restituzione in integrum* in 6, per adducta verba: « Nisi prævaricationis vel fraudis manifestæ probetur super hoc intervenisse commentum. » Secundo, si læsio fuerit valde enormis; colligitur ex cap. *Ad Ecclesiam* 21, *De rebus Ecclesiæ non alienand.*, ubi legitur ob enorme damnum ex alienatione passum, concessam suisse talem restitutio in integrum cui-dam monasterio post quadriennium, imo et decennium, ut putat Hostiensis, *ibidem*, et sic tenent *Glossa final.* in cit. cap. *Eccle-*

sia; abbas, in cap. *Requisitivis* 1, *De in integrum restitut.*, n. 2; *Covarruv.*, lib. 1 *Variar. resol.*, c. 3, n. 11, cum pluribus aliis ibi citatis; Pirrhing., *loc. cit.*, n. 81; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 77, et alii passim. Tertio, si proter inculpatam ignorantiam vel ob aliud justum impedimentum restitutio in integrum peti non potuit intra quadriennium; colligitur ex cit. cap. *Ecclesia* 1, et cap. *Si adversus* 2, *De in integrum restitut.* in 6, ubi dicitur, quod si *Ecclesia* intra quadriennium restitutio in integrum petere negligenter omittat, postea amplius admittenda non sit; ergo a contrario sensu, si non ex negligentiâ, sed propter inculpatam ignorantiam læsionis, vel alind justum impedimentum, restitutio non petierit, etiam post quadriennium restituenda erit, cum ex rationabili causa generaliter post quadriennium *Ecclesia* ad beneficium dictæ restitutio admittenda sit, ut expresse cavetur in cit. cap. *Ecclesia*, *ibi*: « Aut alia rationabilis causa subsit, quæ superiorem movere debeat ad idem beneficium concedendum. »

(29). Restitutio in integrum petita, ordinarie suspenditur exsecutio sententia, nisi præsumptio malitiæ sit contra petentem. *Communis*, textu expresso in l. *Postulata* 1, cod. *In integrum restitutio postulata*, ne quid novi fiat, *ibi*: « Postulata in integrum restitutio, omnia in suo statu esse debere, donec res finiatur, perspicui juris est, itaque curabit is, ad cuius partes ea res pertinet. »

(30). Dicitur autem notanter: « Nisi præsumptio malitiæ sit contra petentem; » quia quando ex conjecturis præsumi potest, quod restitutio in integrum malitiæ petatur solum ad suspendendam sententia exsecutio, tunc non suspenditur, sed fit ipsius sententia exsecutio, cum hoc tamen, quod idonea cautio detur restitutio petenti, quod si in causa prævaluerit, universa cum fructibus medio tempore perceptis, ipsi restituentur. *Communis*, per textum expressum in cap. *Suscitata* 6, *De restitutio in integrum*.

(31). Regularis, qui legitime fuerit impeditus ad reclamandum contra nullitatem suæ professionis intra quinquennium sibi concessum a concilio Tridentino, sess. xxv, cap. 19, *De regularibus*, allegatis causis dicti sui justi impedimenti, potest restitutio in integrum ad reclamandum etiam post dictum quinquennium. *Communis*. (32). Hæc tamen restitutio in integrum non conceditur nisi a Summo Pontifice, vel sacra congregatiōne Concilii, aut Episcoporum et Regularium, ut docet praxis, et stylus curiar, et recte observant Barbosa, in *Collectan.* ad d. cap. 19, concil. Trid., n. 9; Fagnan., in cap. *Consuluit*, n. 35, *Qui clerici vel votantes*; Reiffenstuel, *loc. cit.* n. 91, et alii passim.

(33). Hinc restitutio in integrum adversus lapsus quinquennii conceditur moniali reclamanti adversus suam professionem, quando constat de vi metuque, quibus me-

dianibus emissis fuit. S. cong. C., in *Bituntina restitut. in integrum*, 9 Septemb. 1713, et in *Januensi.*, 23 April. 1715, et in *Lingonensi.*, 30 Septembr. ejusdem anni, apud Ursayam, tom. I, p. 1, discept. 2 et 4, in *Miscellan. 1, sac. et profano*, litt. R, n. 124.

(34). Item restitutio in integrum adversus apsum quinquennii datur moniali, quae ex legitima causa reclamare non potuit intra dictum quinquennium. Sac. congreg. Concil., in *Mantuana restitutionis in integrum*, 7 Decemb. 1715, et 28 Martii 1716, apud Ursayam, tom. II, par. 1, discept. 9, et in *Miscell.*, loc. c., n. 128.

(35). Item restitutio in integrum locus est, quando monialis professionem per vim et metum emisit, non obstante longo lapsu temporis. S. cong. C., in *Melevitana nullitatis professionis*, 15 Maii 1723, apud eundem in *Miscellaneo*, loc. cit., n. 130.

(36). Item restitutio in integrum concedenda est moniali post quinquennium reclamanti, quando, illo durante, reclamare non potuit. Sac. congr. Conc., in *Pacen.*, 19 Decemb. 1722, apud eundem tom. V, p. 1, discept. 17, et in *Miscellaneo*, loc. cit., n. 121. V. Addit. Casin., sub v. *Regularis professio*.

(37). Item restitutio in integrum concedenda est religioso impedito reclamare intra quinquennium, non attenta renovatione votorum et propriæ Regule qualibet anno facta. Sacra cong. Conc., in *Melevitana restitutionis in integrum*, 29 Aprilis 1722, apud eundem, tom. II, par. II, discept. 21, et in *Miscellaneo*, l. c., num. 125. V. Add. Cas., l. c.

(38). Item restitutio in integrum danda est religioso, qui professionem emisit non completo anno *xvi* sue aetatis. Sacr. cong. Conc., in *Neapolitana restitutionis in integrum*, 10 April 1723, apud eundem, in *Miscellaneo*, loc. cit., n. 127.

(39). Item restitutio in integrum danda est religioso profitenti cum aliquo defectu habituali in religione, cuius constitutiones mandant, ut illi religiosi, qui tacent aliquem essentiali defectum ante emissionem professionis, illo detecto, statim possint ab eorum superioribus dimitti. Sacr. congr. conc., in *Neapolitana restitutionis in integrum*, die 8 Augusti 1716, apud eundem, in *Miscellaneo*, loc. cit., n. 123. Et in *alia Neapolitana*, 7 Sept. 1718, apud eundem, tom. III, part. I, discept. 6, n. 77.

(40). Restitutio in integrum locus non est, quando non probatur pretensus metus et vis sibi illata ad professionem emitendum. Sac. cong., in *Veneta seu Brixensi restitutionis in integrum*, die 7 Feb. 1721, et 8 Augusti ejusdem anni, apud eundem tom. V, part. I, discept. 12, num. 166. Et in *Neapolitana nullitatis professionis*, 9 Septembr. 1723, apud eundem in *Miscellaneo*, loco c., n. 129.

(41). Restitutione in integrum obtenta a sacra congregatione Concilii, ceremonialiter remanent actus faciendi in curiis episcopaliis. Rota, in *Januensi restitutionis in in-*

tegrum, 9 Maii 1702, § *Econverso coram Molines*. Et sac. cong. Concilii, in *Mantuana*, 21 Februar., 1717, apud eundem, tom. II, part. I, disp. 8, et in *Miscellaneo*, loc. cit., n. 131.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(42). Tametsi jus prætorium induxerit restitutio in integrum ad corrigendum jus civile; sunt tamen et restitutio in integrum, quas exemplo juris prætorii proposuit deinde ipsum jus civile. (43). Habet exempla restitutio in integrum proposita a jure civili, in l. iii, c. *De rescind. vendit.*, ubi Iesus ultra dimidium in tantum restituitur, ut vel causa penitus in priorem statum ducatur, vel iniq[ue]itas per supplementum justi pretii emendetur. (44). Alterum exemplum occurrit in l. 33, ff. *De re judicat.*, ubi in integrum restitutio conceditur illi, contra quem falsis instrumentis lata est sententia. (45). Reipublice demum, et civitatibus auxilium restitutio in integrum concessum est jure civili in l. 4, c. *Ex quib. caus. major*.

(46). Interest vero, an restitutio detur ex jure prætorio, an ex jure civili. Quæ restitutio datur ex jure prætorio, ea temporaria est: quæ vero datur ex jure civili, est perpetua, et sic intra annos triginta intentari poterit; Stryk., in *Us. modern. Pandect.*, lib. iv, titul. 1, § 1, contradicente, licet perpetuam Bohemer, in *Introduct. in jus digest.*, l. iv, tit. 4, § 14.

(47). Tempus hoc triginta annorum, licet mox adductam, eamque veram rationem ignorent, admittere haud ægre solent doctores in prioribus duobus exemplis, nequam vero in tertio exemplo. (48). At si restitutio reipublicæ et civitatibus jure civili concessa est, necessario debet esse perpetua; Stryk., in *Usu modern. Pandect.*, lib. iv, tit. 4, § 17, ubi quod non « obest (sunt ejus verba), quod imperatores Republicam minoribus comparaverint: non enim additum, quod præcise tempora minorum observare debeat. »

(49). Jure Pontificio competit etiam restitutio ecclesiæ ceterisque piis corporibus jure ecclesiarum fruentibus; c. 1 et 3, *De restit. in integr.* (50). Quin et academiis scholasticis vulgo tribuitur; Gales., ad c. 1, num. 85, *De restit. in integr. Wiesten. in Decret.*, l. i, tit. 41, n. 25.

(51). De tempore vero, quo restitutio proponi debeat ab ecclesiis, omnes fere conveniunt illud debere esse quadriennium a die cognitis lesionis, et profunde sentiunt illud non currere durante vita rectoris male administrantis, sed incipere tempore successoris, ut primum scivit actum Ecclesiæ damnosum: Ziegler., *ad Lancellot.*, lib. iii, tit. 81, § 3; Bohemer., in *Decretal. dict.*, lib. I, tit. 41, § 9. (52). Ceterum si neque restitutio competit ecclesiis jure prætorio, sed jure Pontificio consentanea ad superius firmata, dicendum est, eam proponi posse non intra breve quatuor annorum tempus, sed intra spatum triginta annorum.

RESTITUTIO.

ARTICULUS I.

Quoniam ea, quae concernunt restitutionis naturam, radices, necessitatem, et obligatos ad ipsam.

SUMMARIUM.

1. Restitutio unde sit dicta? — 2. Restitutio quid sit? — 3. Obligatio restitutionis oritur solum ex violatione iustitiae commutativae. — 4. Obligatus ex patris testamento distribuere, v. g. mille aureos pauperibus suis parochiz juxta cuiusque paupertatem, si aliquibus minus dederit, quam requirat eorum pauperes, tenetur compensare. — 5. Prelatis conferens extra concursum beneficium digno, omisso digniori, licet peccet graviter, non tenetur tamen ad restitutionem; at vero si conferat sic in concursu, et peccat graviter, et tenetur ad restitutionem. — 6. Quot et quae sint radices restitutionis ad n. 7. — 8. Restitutio est necessaria ad salutem necessitate precepti. — 9. Non tamen necessitate medi. — 10. Quae res necessaria sit necessitate medi, et quae necessitate precepti. — 11. Ad restitutionem tenentur, non solum qui efficaciter per se influunt phisice in damnum alterius, sed etiam qui efficaciter influunt moraliter. — 12. Causa cooperatorum, seu influentes moraliter ad injustam damnificationem proximi, communiter enumerantur novem in traditis versionibus comprehensa. — 13. Causae comprehensa sub primis sex nominibus cooperantur positive, tres vero contente sub ultimis tribus nominibus negative. — 14. Per ly *Jusso* venit omnis ille, qui mandatum dat alteri ad damnificandum vel ladendum, qui sive mandet explicite, sive implicite, sive potestiam habeat praependi, sive non, tenetur ad restitutionem totius danni, in quod efficaciter influxit ejus mandatum, ad num. 22. — 23. Per ly *Consilium* venit omnis ille, qui ad damnificationem aliquem consulit, persuaderet, allicit, instruit, et hujusmodi, et is contrahit obligationem restitutionis pro domino ex hujusmodi concilio ipsa secuto; ad num. 34. — 35. Per ly *Consensus* venit omnis ille, qui consentiendo efficaciter influit in alterius damnum; ad num. 43. — 44. Per ly *Palpo* venit omnis ille, qui laudando, adulando, plaudendo vel exagerando, ut irridendo, vituperando et exprobrando, et consimiliter faciendo, alterum efficaciter incitat et movet ad aliquod damnum inferendum tertio, quod sine tali palpatione non intulisset. — 45. Taliter palpans, si efficaciter influat in damnificationem alterius, graviter peccat, et tenetur ad restitutionem. — 46. Per ly *Recursus* venit omnis ille, qui furem, sicarium aut alium malefactorem hospitio recipiendo, protegendo, instrumenta servando, furtu seu prædas emendo, custodiendo, et hujusmodi præbel securitatem et commoditatem ad perpetrationem operis injusti, sicutque efficaciter in causa est, ut damnum injuste inferatur, aut injuste illatum non restituatur. — 47. Taliter recursum præbentes, si ratione illius recursus, vel receptionis revera damnum sequatur alias non securum, peccant graviter contra iustitiam, et tenetur ad restitutionem. — 48. Per ly *Participans* venit omnis ille, qui participat injusta damnificatione proximi, sive ratione reiacepte, sive ratione injustæ acceptationis, ad num. 50. — 51. In damnificatione duplex actio intervenire potest. Una injusta per se, et ab intrinseco mala, et qui sic participat cum injuste damnificante in tali actione, inexcusabiliter peccat, et semper tenetur ad restitutionem. — 52. Alia per se indifferens, et non ex natura sua intrinseca, sed solum ex iniqua intentione et applicatione alterius mala; et qui participat in tali actione voluntarie et libere, peccat et tenetur ad restitutionem; si autem

participet in tali actione ewarie, liber est a peccato et ab onere restitutionis. — 53. Assignantur varijs, qui sic excusantur a peccato et a debito restitutionis, vel non ad n. 58. — 59. Obligati ex iustitia ad impedendum alterius damnum non excusantur a gravi culpa et obligatione restitutionis, si non impediunt proper periculum gravis damni proprii majoris vel sequalis. — 60. Obligati ad impedendum alterius damnum solum ex charitate, non tenentur ad restitutionem, etiam si non impediunt ex deo vel malitia, odio seu vindicta. — 61. Affert et solvitur objectio, ad num. 62. — 63. Principes, magistratus, gubernatores, praetores ac duces bellii, et hujusmodi, si non impediunt damna suorum dampnorum sua culpa et negligentia seruatorum. — 64. Item ad restitutionem tenentur tulores, curatores, administratores honorum non impedientes damna pupillis minorenibus, ecclesiis, etc., provenientia. — 65. Item ad restitutionem tenentur advocati et procuratores non impedientes damna suis clientibus obvenientia. — 66. Item ad restitutionem tenentur assessorum, canonici, electores, consiliarii, qui vel tacendo vel se absentando, cum possint, non impediunt iniquam constitutionem, injustum et indignam electionem, et hujusmodi. — 67. Item ad restitutionem tenentur famuli, domestici seu ancillæ, quibus cura seu custodia specialis domus, aut rei familiaris commissa est, si non impediunt ferre, alia que damna, quae dominis inferuntur, sive ab extraneis, sive a conservis, seu condomesticis. — 68. Alii famuli seu ancillæ, quibus ejusmodi specialis cura non est demandata, tenentur probabilius ad restitutionem, si non impediunt damna, quae dominis inferuntur ab extraneis. — 69. Non tenentur tamen dicti famuli seu ancillæ ad restitutionem, si non impediunt damna, quae dominis inferuntur a conservis seu condomesticis. — 70. Custodes conducti ad impedendum venationem, pescationem, lignationem agrorum, et vinearum damnificationem, gabelliarum defraudationem, et hujusmodi, si non impediunt vel manifestaverint, tenentur ad compensationem dampnorum inde directe securorum. — 71. Non tenentur tamen dicti custodes ad restituendas paenæ seu multas, quas domini accepissent a delinquentibus, si ipsi custodes ens accusantur seu denuntiantur. — 72. Si fur donet alicui partem rei futuræ, ad hoc ut taceat, tenetur illam domino restituere. — 73. Si autem fur donet ipsi aliquid de suo, non tenetur ulli restituere, sed potest retinere. — 74. Confessarius ex ignorantia crassa seu ex malitia, positive deobligans penitentem a restitutione, quando tenetur, vel ipsum obligans, quando non tenetur, vel positive suadens, seu decens aliquem contractum esse justum, quando revera est injustus et usurarius, tenetur omnino ad compensationem damni secuti tertio. — 75. Confessarius non positive deobligans penitentem a restitutione, sed solum negative, ad nullam obligatur restitutionem. — 76. Alii tamen sentent contrarium, quod et nos admittimus, si ex malitia studiose ideo taceat, ne penitens obligationem sciatis et restituant. — 77. Confessarius, qui bona fide et absque culpa deobligat penitentem a restitutione, cum ad eam tenetur vel obligat, quando ad eam non tenetur, per se loquendo non tenetur damna causata compensare: cognito tamen errore vel comperta veritate, tenetur penitentem admonere. — 78. Testis a judice vocatus et interrogatus de domino ab altero illato, si scienter falsum testimonium dicat cum damno innocentis, tenetur ad compensationem damni ipsi caugati. — 79. Si autem testis a judice vocatus et interrogatus fuga, silentio vel terziversatione declinet, dissimulet, re-

ritatem celet, non obligatur ad compensationem damni ex intermissione sui testamenti parti innocentis vel læsse vel nocenti secuti. — 80. An ficti pauperes teneantur restituere elemosynas acceptas? remissive. — 81. An et quando adulteri teneantur restituere damna causata ob sua adulteria? remissive. — 82. An et quomodo. stupratores teneantur ad restitutionem pro stupro? remissive. — 83. An parentes exponentes filios suos, sive legitimos, sive illegitimos in hospitali, vel alio loco ad id deputato, vel in locis, ubi aluntur expensis reipublicæ, seu communis, vel ad ostium alterius, teneantur ad restitutionem expensarum inde factarum? remissive. — 84. An inveniens infante ante ostium suum, et illum ponens ante ostium alterius, teneatur ad restitutionem expensarum inde factarum? remissive. — 85. An et quando emptores et venditores teneantur ad restitutionem? remissive. — 86. An et quando possessor bona et malæ fidei teneantur ad restitutionem? remissive. — 87. An et quando defraudantes gabellas teneantur ad restitutionem? remissive. — 88. An et quando pascentes animalia in alienis pascuis, et lignantes in alienis silvis seu nemoribus teneantur ad restitutionem? remissive. — 89. An et quando impediunt aliquem a consecutione boni teneantur ad restitutionem? remissive. — 90. An et quando fur obfurta minuta, et alia gravia teneantur ad restitutionem? remissive. — 91. An res inventæ vel delictæ restitui debant, et quibus? remissive. — 92. An et quando beneficiati teneantur ad restitutionem fructuum, ob non recitationem divini officii? remissive. — 93. An et quando canonici teneantur ad restitutionem fructuum ob non factam residentiam? remissive. — 94. An et quando scienda sit restitutio pro fama ablata? remissive. — 95. Alia ad rem, remissive.

(1. Restitutio est sic dicta quasi rei in statum pristinum *statutio*; seu quasi alicuius in sua possessione, aut dominio *iterata statutio*. Sic in re communis doctorum. (2. Unde restitutio quantum ad propositum est actus *justitiae commutativæ*, quo fit rei alienæ redditio, vel damni injuste illati reparatio. Est in re communis.

(3. Dicitur autem notanter, quod restitutio sit actus *justitiae commutativæ*, ad denotandum, quod obligatio restitutionis oritur solum ex violatione *justitiae commutativæ*, in qua servari debet equalitas rei ad rem, ita ut tantum reddatur aut reparetur, quantum sicut ablatum aut damnificatum; non autem obligatio restitutionis oritur ex violatione *justitiae distributivæ*, quia tunc alienum nec ausertur, nec lœditur, cum supponatur illos, quibus fit bonorum communium distributio, non habere jus ad illa, alias violaretur *justitia commutativa*.

(4. Si enim quis obligatus v. g. patris testamento distribuere mille aureos pauperibus suis parochiis juxta cujusque paupertatem, aliquibus minus dederit, quam requireret eorum paupertas, hic peccaret simul, et contra *justitiam distributivam*, et contra *commutativam*, et teneretur satisfacere, non quia læsit *justitiam distributivam*, sed *commutativam*, eo quod quilibet pauper haberet jus ratione testamenti ad portionem suæ inopie proportionatam, quia cum condens tale testamentum hanc proportionem in distributione servari voluerit, perinde est ac

si singulis certam pecuniæ summam assingnasset. Sic doctores communiter.

(5. Sic etiam prælatus conferens extra concursum beneficium digno, omissa digniori, peccat mortaliter, sed non tenetur ad restitutionem, quia non violat *justitiam commutativam*, sed solum *distributivam*; si autem conferat in concurso beneficium digno, relicto digniori, et peccat mortaliter, et tenetur ad restitutionem, quia violat *justitiam commutativam*; prælatus enim indicens concursum censemur inire quemdam in nominatum contractum, *Do, ut Des*, cum clericis concurrentibus; adeoque clericus, qui in concurso prævalet suo competitori, acquirit jus strictum ad petendum, ut illi delur seu conferatur beneficium, et tale jus est objectum *justitiae commutativæ*, non autem *distributivæ*; sic etiam est dicendum in aliis similibus casibus, ut recte notant passim doctores.

(6. Radices restitutionis quamvis communiter assignentur tantum duæ, scilicet *ex re accepta* et *ex injusta acceptione*, tamen majoris claritatis gratia quatuor ab aliquibus recte traduntur. Prima, scilicet *ex re accepta*. Secunda, *ex injusta acceptione seu retenzione*; tertia, *ex damno injuste illato*; quarta, *ex contractu*. Prima, videlicet *ex re accepta* seu *ex delicto materiali* habetur, cum quis rem alterius bona fide accepit vel possedit, et dicitur possessor bona fidei, qui statim ac cognoscit rem esse alterius, tenetur restituere, alias incipit esse possessor malæ fidei. Secunda *ex injusta acceptione seu ex delicto formalis* habetur, cum quis rem alterius scienter invito rationaliter dominio subripit, et dicitur possessor malæ fidei. Tertia, *ex damno injuste illato* habetur, cum quis per actionem injustam non lucrativam alteri damnum infert, verb. *grat.* comburendum, devastando segetes, et hujusmodi. Quarta, *ex contractu* habetur, cum quis verb. *grat.* Petrus vendit Paulo equum quem putabat esse suum, erat autem Joannis; si Joannes hunc equum repetat et evincat, tenetur Petrus de evictione, et debet non solum restituere pretium equi, sed etiam compensare damnum quod emersit, et lucrum quod causavit Paulo occasione illius venditionis; pretium quidem tenetur Petrus restituere *ex re accepta*, sed quod teneatur compensare damna et luera, non oritur *ex re accepta*, cum nihil acceperit, quod illis corresponeat, nec oritur *ex injusta acceptione*, neque *ex damno injuste illato*, nam Petrus bona fide procedit, ergo oritur *ex contractu*, quia nempe ad hoc se obligat vendens pro securitate ementis. Sic expresse La Croix, lib. III, part. II, n. 18.

(7. Qui ibidem insuper quintam radicem restitutionis ponit posse subjungit, nempe *ex lege positiva*, quæ habetur in certis casibus, in quibus jus obligat ad restitutionem, quamvis nec sit *re accepta*, nec *injusta acceptio*, nec *damnum injuste illatum*, nec *contractus*. Jus enim positivum in pluribus statuit, ut quis reparet damnum, quamvis

causatum sit absque omni ejus culpa. Sic institut. *Si quadrupes pauperiem fecisse dicitur*, et l. *Si quadrupes 1, ff. eodem, statutum est*, quod si alicujus animal pauperiem fecerit, id est intulerit damnum alteri, teneatur illius dominus dare illud animal, vel totum damnum reparare. Item institut. *De noxalibus actionibus*; l. *Noxales actiones 1*, cum aliis sequentibus, ff. eodem; l. *Si servi restri 2*, cod. eodem, sancitum est, quod si mancipium alicujus ex sua propria, et absque culpa domini intulerit damnum, teneatur dominus pro noxa tradere mancipium vel totum damnum reparare. Item l. *Prætor ait 1*, et l. *Hoc edictum 6, ff. De his qui effuderint, vel dejecerint*, cautum est, quod si ex domo, vel navi alicujus absque culpa domini aliquid sit effusum, vel projectum, quod nocuit transeunti vel astanti, si non fuit clamatum, ut caveret sibi, teneatur dominus reparare in duplum; et idem est, si aliquid ex domo suspensum fuit supra viam, quod nocuit alicui, ut ibidem l. *Si vero 5, ff. eodem*, et sic de aliis similibus, ut videre est in institut., et ff. ad l. *Aquiliam*, et seqꝫ alibi.

(8). Restitutio est necessaria ad salutem necessitate præcepti. *Communis*; et habetur clare ex variis sacrae Scripturæ locis, quibus indicitur tale præceptum; primo ex illo *Levitici vi (160)*: *Qui aliquid extorserit, aut calumniam fecerit, aut aliquid quidpiam commiserit, omnia integra primum restituat*; secundo, ex illo *Tobia 11*: *Videte, ne furtivus sit, reddite illum dominis suis, quia non licet nobis edere ex furto aliquid, aut contingere*; tertio, ex illo *Matthæi xxii*: *Reddite, quæ sunt Cœsaris, Cœsari, et quæ sunt Dei, Deo*; quarto, ex illo *ad Romanos viii*: *Reddite omnibus debitum, cui tributum, etc., nemini quidquam debeatis*; quinto, ex illo *Ezechielis xxxiii*: *Si dixeris impio, morte morieris, et egerit pœnitentiam de peccato suo, et fecerit judicium, et justitiam, et pignus restituerit, rapinamque reddiderit, et ambulaverit in mandatis vita, nec fecerit quidquam injustum, vita vivet, et non morietur; ubi, ut vides, ad pœnitentiam et salutem &que necessario præcipitur restitutio ac observantia aliorum præceptorum; et clare patet etiam ex septimo Decalogi præcepto. Non furtum facies (*Exod. xx, 15*), in quo cum prohibetur injusta ablatio rei alienæ, consequenter prohibetur etiam injusta detentio, et præcipitur restitutio, quia ejusdem rationis est furari et detinere rem alienam invito rationabiliter domino, dum reddi potest; unde in cap. *Si res aliena 1, caus. 14, quest. 6*, ex verbis S. Augustini expresse dicitur: « *Si res aliena, propter quam peccatum est, cum reddi possit, non redditur, non agitur pœnitentia, sed fngitur. Si autem veraciter agitur, non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, sed, ut**

(160) Nempe *Levitici cap. vi, vers. 2 et seqq.*, ubi: *Anima quæ peccaverit, et contemptu domino, negaverit proximo suo depositum, quod fidei ejus creditum fuerat, vel vi aliquid extorserit, aut calumniam*

aixi, cum restituiri potest. » Et in cap. *Sæpe contingit 18, De restitutione spoliatorum*, expresse habetur, « *quod non multum inter sit quod periculum animæ in iuste detinere ae invadere alienum.* » Hinc in cap. *Peccatum 4, De regul. juris in 6*, expresse concluditur: « *Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum.* »

(9). Non est tamen restitutio necessaria ad salutem necessitate medii. *Communis*. Et ratio est, quia ignorans invincibiliter se obligari ad restitutionem, aut factus impotens ad illam potest salvari sine restitutione, ut concedunt omnes ex expressa doctrina sancti Augustini in cit. cap. *Si res aliena 1, caus. 14, quest. 6*, ibi: « *Non dimittitur peccatum nisi restituatur ablatum, sed, ut dixi, cum restitui potest;* » ex quo patet, quod restitutio incapax possit absolviri, et consequenter salvari sine facta restitutione, quod nullimode posset, si restitutio esset necessaria necessitate medii. Sicuti non potest salvari, qui, post commissum peccatum mortale, impotens est ad pœnitentiam, vel per sacramentalem confessionem simul cum attritione, vel per contritionem perfectam simpliciter, ob supervenientem plenam dementiam, vel phrenesim, aut subitanam mortem. (10). Res enim necessaria ad salutem necessitate medii talis est, ut sine ipsa non possit obtineri salus, etiam si inculpabiliter omittatur, ut baptismus in re parvulis, pœnitentia lapsis, etc. Res vero necessaria ad salutem necessitate præcepti talis est, ut etiam sine ipsa possit obtineri salus, si sine culpa omittatur, ut sumptio Eucharistie, restitutio, etc. * Vnde S. Thomas, 2-2., quest. 62, art. 2. *

(11). Ad restitutio tenetur non solum illi, qui per se immediate et directe per actionem physicam influunt in damnum alterius, sive actione lucrativa, ut fit in furto et rapina, sive actione non lucrativa, ut fit in combustionis, occisione, mutilatione, præcipitatione rerum in flumen, et hujusmodi, sed etiam illi qui solum moraliter, deliberate et efficaciter influunt, alios movendo ad damnum illud inferendum. *Communis*, argum. c. 1, n. 32, *Epist. ad Romanos*; ibi: *Qui talia agunt, digni sunt morte, et non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus*, cap. *Notum sit 10, caus. 2, quest. 1*, ibi: « *Quia faciendum et consentiendum par pena constringit;* » cap. *Si culpa tua 9, De injuriis et damno, ubi habetur*, quod « *qui occasionem damni datur, damnum dedisse videatur,* » et l. *Qui occidit 30, § 3, ff. Ad legem aquilam*, ibi: *Qui occasionem præstat, damnum fecisse videtur.* »

(12). Causæ cooperantes seu influentes moraliter ad injustam damnificationem proximi communiter enumerantur novem in sequentibus versiculis comprehensæ:

fecerit, sive rem perditam invenerit, et inficians in super pejeraverit, et quodlibet aliud ex pluribus fecerit, in quibus solent peccare homines, concita delicti redet.

Quilibet in solidum reddat prius injurato.
Jussio, consilium, consensus, palpo, recursus.
Participans, mutus, non obstante, manifestans.

(13). *Causæ contentæ sub primis sex nominibus positive cooperantur ad damnum injustum proximo inferendum; tres vero contentæ sub ultimis tribus nominibus negative, id est omittendo id, quod ex officio atque justitia facere tenebantur; et qui aliquo ex predictis novem modis deliberate et efficaciter cooperantur ad damnum injustum alterius, non solum incurunt reatum peccati, sed etiam obligantur ad restitutio nem in solidum, seu totum in defectum ex sequentis, juxta allatum primum versiculum: unde Innoc. XI, die 2 Martii 1679, merito inter alias damnavit sequentem propositionem 39, in ordine: « Qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutio nem istius damni illati. »*

(14). *Per ly füssio venit omnis ille, qui mandatum dat alteri ad damnificandum vel leendum; unde qui mandat vel jubet, sive explicite, sive implicite, sive potestate habeat præcipiendi, sive non, tenetur ad restitutio nem totius damni, in quod efficaciter influxit ejus mandatum; talis enim est verâ et propria causa damni illati, et quidem principalis, et magis influens in damnificationem, quam ipse met executor seu mandatarius. Sic doctores communiter.*

(15). *Mandans non solum tenetur ad damnum quod de facto jussit, sed etiam ad illud quod prævidere poterat ex circumstan tiis securum: hinc si præcepit famulo, ut combureret domum Titii contiguam aliorum domibus, et attentis circumstantiis loci, temporis, venti, incendi ethujusmodi, præ videre poterat et debebat plures domos inde comburendas, tenetur ad omnium damnum restitutio nem. Communis.*

(16). *Mandans, si sit superior, tenetur etiam ad restitutio nem dñnorum quæ patitur mandatarius ex sua exsecutione, v. g. si propter crimen mulctetur, in exsilium mittatur, et hujusmodi. Jussio enim superioris continet quamdam vim et coactionem moralem respectu subditi, ita ut non tam sponte quam coacte censeatur operari, et talis mandatarius sub illa conditione suscipit mandatum, ut mandans subeat onus ori turum ex exsecutione sui mandati; secus autem si mandans non sit superior, sed mandet alicui vi stipendii, quia tunc mandatarius omnino voluntario in se periculum assumit, cum ad id ex contractu sit mercede seu stipendio conductus. Sic doctores passim.*

(17). *Mandans occidi Petrum, licet mandatarius per errorem occidat Paulum, adhuc ipse mandans tenetur ad compensandum totum damnum ex morte Pauli secutum, quia ex ipsis imperio est efficaciter secutum. Communis.*

(18). *Si mandatarius excedat mandatum in damno inferendo, ut si jussus comburere tantum domum, et ipse volens comburat etiam vineas segetes et hujusmodi, tunc ex-*

cessum illum non mandans, sed mandatarius excedens compensare tenetur, quia est secutus ex sola malitia mandatarii, et non ex mandantis mandato. Communis.

(19). *Si mandans mandatum suum ante exsecutionem verbo, scripto vel nuntio vere retractet seu revocet, et revocatio ad notitiam mandatarii perveniat, tunc liber est ab obligatione restituendi, quamvis mandatarius, non obstante tali revocatione, adhuc damnum inferat, quia tunc tale damnum non sequitur ex mandantis mandato, cum fuerit vere revocatum, sed totum sequitur ex mera malitia mandatarii. Communis.*

(20). *Si autem revocatio mandati ante exsecutionem ad notitiam mandatarii non per venerit, isque exsequatur et damnum inferat, tunc mandans tenetur ipse ad restitutio nem, quia, non obstante sua revocatione, adhuc damnum secutum est ex vi sui iniqui mandati. Communis. (21). Item tenetur mandans ad restitutio nem, quamvis revocatio mandati pervenerit ad notitiam mandatarii, si ipse mandatarius, vel non credens seriam esse revocationem, vel si credita seria, postea invincibiliter illius immemor damnum exsecutus est; quia tunc, non obstante tali revocatione, adhuc damnum vere secutum est ex vi sui iniqui mandati. Sic doctores, etc., passim.*

(22). *Mandans non eximitur ab obligatione restitutio nis, quamvis, si ipse non mandasset damnum inferendum, aliis ab ipso tale damnum mandavisset. Quia licet, illo non jubente, adhuc damnum suisset secutum, cum tamen in tale damnum mandans vere efficaciter influxerit, ipsi tanquam causæ efficaci est imputandum, cum ad causam efficacem sufficiat verus influxus, nec sit necesse, quod sine ipsa damnum non suisset causatum; per hoc enim, quod licet aliis combussisset domum, si ipsam non combussisset Paulus, non tollitur, quod Paulus ipsam non combusserit, si vere eam combussit. Quamvis enim Matthæi, xviii, 7, dicatur quod *necessæ est ut veniant scandala*, tamen, non obstante tali necessitate, gravis comminatio incurrit contra inducentem scandalum, ibi: *Verumtamen vœ homini illi, per quem scandalum venit!**

(23). *Per ly Consilium venit omnis ille, qui ad damnificationem aliquem consulit, persuadet, alicet, instruit, moveat, rogat, auxilium præbet, facilitatem et modum ostendit, et hujusmodi; talis enim contrahit obligationem restitutio nis pro damno ex ejusmodi consilio vel suasione re ipsa seculo, cum sic efficaciter consulens tale damnum, sit vere causa illius. Communis.*

(24). *Consulens ex stipendio et ex officio suo, non solum tenetur de malo consilio ex dolo vel culpa lata, sed etiam ex levi. Inter consulentem enim, et eum qui accipit consilium intercedit contractus quidam in utilitatem utriusque, quandoquidem si consultus recipit commodum ex consilio proveniens, consulens recipit utilitatem stipendi: in contractibus autem, qui cedunt in utilitatem utriusque, oritur obligatio etiam*

ex culpa levi, ut tenet communis doctorum per textum in l. Contractus 23, ff. De regulis juris.

(25. Consulens non ex stipendio, sed quia jurista, theologus, confessarius, si per culpmam, negligentiam ac ignorantiam crassam, male consulendo causam praebet damni, ut si obligatum restitutioni deobliget, aut voluntem injustum contractum inire male informet, tenetur ad restitutionem damni secuti ratione sui mali consilii ex ignorantia crassa et culpa lata, non tamen ex levi: talis enim consulens culpabiliter praestitit malum consilium, quod fuit causa illius damni secuti: siquidem actiones quae ex ignorantia crassa procedunt in iis quae pertinent ad proprium statum et professionem, maxime si sint damnosae, imputantur ignorantia seu consulenti illas ob culpam, cum ex vi proprii status teneretur scire, et in consulendo seu respondendo errorem, vel negligentiam vitare; adeoque si ex ignorantia crassa, vel culpa lata consuluerit, et ex eansilio damnum secutum fuerit, tenetur ad compensationem seu restitutionem. Communis, per textum in cap. Si culpa tua 9, De injuriis et damno dato, ibi: « Si culpa tua datum est damnum, vel injurya irrogata..... aut haec imperitia tua sive negligencia evenerunt, jure super bis satisfacere oportet, nec ignorantia te excusat, si scire debuisti ex facto tuo injuryam verisimiliter posse contingere, vel jacturam. »

(26. Si autem consulens non sit persona, quae ratione status vel muneris sui peritiam rei consulende profiteatur, non obligatur ex malo consilio, nisi doloso, id est nisi scienter et fraudulenter alterum ignoratorem circumveniat. Communis, textus expresso in cap. Nullus 62, De regul. juris in 6, ibi: « Nullus ex consilio, dummodo fraudulentum non fuerit, obligatur; » et l. Consilii 47, ff. De regul. juris, ibi: « Consilii non fraudulentem nullia obligatio est. » Quod omnes intelligent de consilio libere dato ab amico, v. g. non ex officio debito.

(27. Consulens dans consilium falsum et damnificativum, seu nocivum, sine expressione utilitatis inde resultantis, verb. grat. quando consilium dat solum ad sciendam veritatem, an aliquis contractus sit illicitus, an talis medicina sit salubris, et hujusmodi? si ante executionem revocet dictum falsum, malum et nocivum consilium, liberatur ab obligatione restitutionis, quamvis damnum adhuc sequatur; tunc enim consulens revocans datum falsum consilium, faciendo se esse deceptum, aufert totum motivum, totamque causam, quam dederat prodamno inferendo; unde, si non obstante tali revocatione, adhuc alter velit agere contra ipsam revocationem, non erit cur ipse consulens obligatus remaneat ex illa actione, cum tunc nou consulentis auctoritate et traditione, sed sua duntaxat malitia, vel privata sua opinione executor moveatur. Communis.

(28. Si autem consulens dederit consilium novivum, seu damnificativum expressa, seu

proposita damnificationis facilitate, utilitate ac securitate, et hujusmodi, tunc licet revocet suum consilium ante executionem, si consultus a tali sibi antea proposita utilitate motus adhuc operetur, et damnum inferat, non liberatur dictus consulens ab obligatione restitutionis; tunc enim illa utilitas, facilitas et securitas, quam proposuit et docuit consulens resultare ex illo opere, prout revera resultat, adhuc pergit movere operanteum ad executionem illius operis, non obstante tali revocatione, adeoque cum consilium adhuc maneat causa efficax damni, adhuc consulens manet obligatus ad restitutionem. Sic communior doctorum sententia cum Sporer, tom. II, tract. 4, cap. 3, num. 21; Lessio, lib. II. De justit. et jur., cap. 13, dub. 3, num. 16; Carden., in 2 Crisi, dis. 23, num. 135: La Croix, lib. III, par. II, n. 28; Rosignol., De restitut. 1, prænot. XII, sect. 2, num. 11; Henno, tom. II, tract. 1, disp. 4, q. 2, conclus. 2, et aliis pluribus contra Petrum Navarrum, Salonium, Filluciun et alios.

(29. Nec valet dicere, quod sicuti revocatio mandati, serio et sufficienter intimata liberat mandantem ab obligatione restitutionis, ita etiam revocatio consilii debet liberare a tali obligatione consultorem. Non valet, inquam, propter magnam disparitatem, quia mandatarius non agit suo, sed mandantis nomine, et consequenter ubi mandatum revocatum est, non amplius mandans influit in actionem. At vero qui consilium recipit, non agit consultoris nomine, sed suo propter motu utilitatis, commoditatis vel voluntatis a consulente in opere injusto patrando sibi propositum, verb. gr. propter sibi propositum decoram vindictam in consulto homicidio, propter evitacionem infamiae in consulto abortu, propter utilitatem in consulto facili et commodo furto, et hujusmodi, et ideo quamvis consultus milles dixerit alteri, nolo ut ularis dicto meo consilio, cum adhuc perseveret propositum motu dictæ decoræ vindictæ, evitacionis infamiae utilitatis et commoditatis furti a consultore alterius menti impressum ad hoc re ipsa, non obstante tali revocatione, consultor efficaciter influit in opus injustum patrandum, et damnum tertio inferendum, adeoque obligatur adhuc ad restitutionem et compensationem.

(30. Consulens furi efficaciter parato auferre a Joanne c, ut ab eodem auferat solum L non tenetur ad illam restitutionem, cum directe non concurrat ad damnum interendum, sed potius præcise ad gravius damnum impediendum, et commodum Joanni afferendum sic utiliter rem ejus gerendo. Communis.

(31. Si autem furi efficaciter parato auferre a Joanne c consulat, ut auferat L a Petro de quo non cogitaverat, tenetur resarcire damnum Petro illatum per tale sum consilium, quia licet commodum procuraverit Joanni, fecit tamen cum detimento Petri, cui tale detrimentum non pervenisset, si ipse sic non consuluissest,

adeoqua tenetur ad ejus compensationem.
Communis.

(32). Si fur efficaciter parato furari alicui indeterminato, consulat quis, ut furetur Titio, tenetur resarcire damnum Titio illatum per tale consilium, cum sit vera causa cur hic determinatus damnificetur.

(33). Si fur determinatus sit furari vel diviti vel pauperi, licetum est consulere ut furetur potius diviti quam pauperi, non determinando ullum divitem in particulari, quia sic non determinatur voluntas furis ad damnum alicujus, sed tantum avertitur a majori peccato et damno, cum, ceteris paribus, majus sit peccatum et damnum furari pauperi quam diviti. Sic *communis doctorum.*

(34). Item si fur determinatus sit furari vel alicui particulari diviti vel particulari pauperi, v. g. Titio diviti, vel Caio pauperi, et non possit nisi alterutrum impediri, licet consulere, ut furetur Titio diviti et non Caio pauperi, evitando sic majus malum peccatum et damnum; tunc enim sic consulens directe non cooperatur ad damnum inferendum Titio, sed solum furi explicat veritatem aliquam certam et utiliem, scilicet minus peccatum et damnum esse furari dictiori quam egentiori. Ita etiam *communior doctorum.**

NOTA ROMANI THEOLOGI.

***Sed in praxi nullo modo hujusmodi consilia sunt danda, sed absterrendi potius perdit homines a quocunque furto.**

RESPONSO AUCTORIS.

Vere quidem sunt prius absterrena. perditi homines a quocunque furto. Sed quid, si fur, non obstante quocunque terrore sibi incusso, remaneat adhuc obstinate determinatus ad furandum, vel diviti vel pauperi, et nequeat ab alterutrum averti, ut clare supponit mea conclusio? Nonne consulens in tali casu, majus malum esse pauperi furari quam diviti, gerit utiliter rem Dei et furis, ipsum furem avertendo a majori offensa Dei? Tunc enim proprie non consultit damnum et peccatum, sed potius imminutionem peccati, et evitationem majoris damni, ad quod furerat obstinata determinatus. Quamvis enim illicitum sit facere malum, ut eveniant bona, non est tamen illicitum obstinate determinato ad majus malum consulere minus, cum non possit alterum, seu utrumque impediti. Et hujusmodi consilia tanquam licita absque onere restitutionis admittit etiam Antoine, tract. *De justitia et jure*, cap. 4, qu. 7, § 2, resp. 3, quauis ibi praescindendo a circumstantia divitis et pauperis recte dicat: « At tenetur ad restitutionem: si parato majus damnum inferre Paulo, consulat ut minus damnum potius inferat Petro, cui non statuerat inferre. »

* Ut percipiatur quid doceat Antoine, integra ejus verba describenda sunt. Sic igitur habet: « Qui minus malum consultit ad majus averteundum, non tenetur ad restitutionem, si consultit ut minus damnum eidem inscratur, cui inferendum erat majus.

Quia per hoc consilium nullum damnum alteri infert; imo maius impediendo, utiliter rem ejus gerit, et tunc proprie non consultit damnum, sed potius imminutionem damni, seu evitationem majoris damni. At tenetur, si parato maius damnum inferre Paulo, consulat ut minus damnum potius inferat Petro, cui non statuerat inferre. Quia consilio suo est causa injusta damni Petro illati, et injuriam infert Petro; nam quivis innocens habet jus, ne sibi inferatur damnum, etiam ad avertendum maius alterius. Et vero Petrus tam habet jus, ut servetur illæsus a minori illo damno, quam Paulus ut servetur illæsus a majori. Exceipe, nisi damnum Petri sit tam leve, ut teneatur ex charitate illud pati ad impiendendum majus damnum Pauli, quia tunc non est rationabiliter invitus; ex his autem non sequitur standum non esse sententiæ censoris theologi aientis in praxi nullo modo hujusmodi consilia esse danda, sed absterrendos potius perditos homines a quocunque furto, quibus verbis respicit ad ea quæ Lucius n. 33 et 34 tradit*.

(35). Per ly *Consensus* venit omnis ille, qui consentiendo efficaciter influit in alterius damnum, *Communis*. (36). Hinc consentiens consensu efficaci in damnum alicui inferendum, sine quo consensu alii non possent vel non vellent tale damnum inferre, tenetur una cum aliis cooperantibus ad restitutionem et compensationem talis injusæ damnificationis. *Communis.*

(37). Consentiens sententiæ iniquæ, bello injusto, electioni personæ indignæ, aut minus dignæ, si in ipsis requirantur vota seu suffragia omnium, seu plenitudo votorum, tunc omnes tenentur ad compensationem damni ex consensu et volo suo iniquo seculi; in tali enim casu omnes efficaciter causant illud damnum, et consequenter omnes etiam tenentur ad compensationem. *Communis.* (38). Si autem non requirantur omnium vota, seu suffragia, sed solum vota seu suffragia majoris partis, ut passim in similibus currit, tunc postremi consentientes per suum suffragium, postquam sufficiens numerus suffragatus est dictæ iniquæ sententiæ, bello injusto, electioni personæ indignæ, aut minus dignæ, et similibus iniquis et injustis actionibus, non tenentur ad restitutionem, quamvis peccent sic suffragando. Sic Navarrus, in *Manual.*, cap. 87, n. 21; Lessius, lib. II, *De justit. et jur.*, cap. 13, dub. 5, n. 23; Cajetanus, in *Summa*, verb. *Restitutio*, cap. 1, § *Consensus*; Rosignolus, *De restitutione* 1, pñnot. 12, sect. 3, n. 2; Sporer, tom. II, tract. 4, cap. 3, n. 13; Petrus a Navarra, lib. III, *De restitut.*, cap. 4, n. 33 et seq. Molina, Vasquez, Layman, et alii passim contra Medinam, Cordubam, et paucos alios: et ratio est, quia dicti postremi consentientes non fuerunt causa danni cum jam ante suam suffragationem et votationem sufficiens, et efficax causa danni fuerit posita.

(39). Si vero dicti postremi consentientes

cognoscere non possint, sed dubitent, an suo, vel priorum suffragantium voto fuerit causata talis iniqua et injusta lesio, ex quo vota fuerint secreta, tunc probabilius tenentur una cum aliis ad compensationem damni pro rata dubii. Petrus a Navarra, lib. viii, *De restitut.*, cap. 4, n. 38; Rosignol, loc. cit., n. 4; Sporer, loc. cit., nu. 86, et cum aliis congestis Molina, tract. 2, t. II, disput. 726, n. 6; Lugo, disput. 19, sect. 1, n. 21, et alii; et ratio est, quia ipsi dererunt operam injustae actioni, ex qua consecuta est illa damnificatio seu lesio, adeoque, si cognosci non possit, an ab ipsis potius quam ab aliis suffragantibus completa fuerit illa actio prout damnosa, omnibus ad ratam erit imputanda, et consequenter singuli tenebuntur pro rata parte ad compensationem, cum non sit major ratio de uno quam de alio.

(40.) Item probabilius tenentur ad compensationem seu restitutionem postremi consentientes, seu suffragantes post maiorem partem, si sperent contradicendo possessa auctoritate vel gratia a tali iniqua sententia vel indigna, et injusta electione, seu damnosa actione alios revocare seu removere. Sporer, loc. cit., n. 81; Navarr., in *Manual.*, cap. 17, n. 21, vers. Ex his sequitur: Lessius, cit. lib. ii, cap. 13, dub. 2, n. 24; Rosignol., loco cit., n. 7; Layman, iii, lib., tract. 2, cap. 3, n. 6; Henno, tom. II, tract. 1, disput. 4, quæst. 8, resol. 5, et alii plures. Et ratio est, quia in iis, in quibus statut majori parti suffragantium juxta l. Quod major 19, ff. Ad municipalem, et cap. Cum in cunctis 1, De his, quæ sunt a majori parte capituli, singuli suffragantes tenentur ex officio proprio et ex justitia nihil non moliri, ut feratur justa sententia, aut fiat electio dignioris, et damnum omne, quod prævident, impedire si possint, adeoque si id possunt, et non præsent, sed potius per suum suffragium concurrant ad illas actiones, ex quibus damnum consurgit, cum sint causæ partiales illius damni, tenentur pro rata parte ad illius compensationem.*

NOTA ROMANI THEOLOGI.

* Si damnum possint impedire, et non præsent, utique tenentur ad compensationem in solidum, non pro rata solum parte.

RESPONSIO AUCTORIS.

At mea conclusio, ut ex n. præced. et seq. potest colligi, supponit, quod possint solum impedire pro sua parte, et non in totum; si enim singulorum concursu sublato, adhuc fieret totum damnum, singuli non tenebuntur ad totum, sed tantum ad partem, quia singuli non posuerunt nequidem moraliter vim causativam totius damni, solummodo autem singuli tenerentur in solidum ad totum, si singulis non concurreretur damnum non ponereetur, quia in tali casu, cum singuli potuissent, et depuissent impedire non dando suum concursum, ipsa singuli essent causa moraliter adæ-

qua totius damni, adeoque tunc singuli tenerentur ad totum in solidum.

(41.) Imo aliqui volunt, quod postremi consentientes, si prævideant priores non esse suffragium retractatuos, adenque indignum esse promovendum, et hujusmodi, non possint suffragari pro indigno, pro iniqua sententia, et hujusmodi, quia dicunt ipsi, tam postremi suffragantes, quam priores concurrunt ad electionem, seu sententiam iniquam, cum res concludatur, et executioni mandetur non tantum nomine priorum, sed omnium; qui pro illa suffragati sunt. Sic Henno, tom. II, tract. 1, disput. 4, quæst. 3, conclus. 2; Medina Jo., *De restitutione*, quæst. 7, ad quintum; Corduba, in *Summa*, quæst. 191, et alii: Plurimi tamen communius defendant contrarium. * Verum mihi priorum sententia non modo tutior, sed etiam probabilius videtur*.

(42.) Priores ferentes suffragium pro sententia aut electione iniqua, et hujusmodi, peccant graviter, et tenentur ad compensationem seu restitutionem, quamvis certo scient, alios independenter a suo suffragio talem iniquam sententiam, aut electionem, et hujusmodi esse conclusuros. Sic Sporer, loc. cit., n. 31; Henno, loc. cit., conclus. 1; resolut. 4; Cajetanus, in *Summa*, verb. *Restitutio*, cap. 1, § *Consensus*; Lessius, *De justit. et iur.*, lib. ii, cap. 13, dub. 3, n. 23; Petrus a Navarra, lib. iii, *De restitut.*, cap. 4, n. 36; Molina, tract. 2, tom. III, disput. 723, n. 3; Rosignol., loco cit., n. 6; Lugo, disput. 19, n. 19; Lacroix, lib. iii, part. ii, n. 38 et 49, cum aliis ibi citatis, et alii plures. Et ratio est, quia ipsi priores de facto influunt ad damnum neandum positum: et quamvis sine suffragio priorum adhuc alii subsequentes conclusissent iniquam sententiam et electionem, et causassent injustam damnificationem, tamen non tollitur, quin ipsi priores, quantum fuit ex se, causam efficacem contulerint iniquam sententiam et electionis, seu injustam damnificationis, et concurrerint positive ad eam lesionem, et licet sine ipsis id fieret, tamen sine ipsis non est factum.

(43.) Nolens suffragari in iis circumstantiis, in quibus prævidet defectu sui voti aliquem esse injuste condemnandum, aut indigne promovendum, peccat graviter, et obligatur ad restitutionem, quia cum possit in iis circumstantiis suo voto impedire dictam injustam condemnationem aut indignam promotionem, si ipse suum votum non ferat, censemur concurrere et consentire tali injustæ condemnationi aut indignæ electioni, per text. in cap. Qui facet 43, De regul. juris in 6, ibi: «Qui facet, consentire videtur,» et concordat l. Soluto matrimonio et faciunt dicta supra n. 40.

(44.) Per ly *Palpo* venit omnia ille qui laudando, adulando, extollendo, plaudendo, commemorando alicujus nobilitatem, generositatem, excellentiam, vires, et hujusmodi, vel exaggerando acceptam injuriam, dedecus, et contemptum et hujusmodi, aut irri-

dendo, vituperando, exprobrando alterius ignaviam, recordiam, pusillanimitatem, et hujusmodi, et consimiliter faciendo, alterum efficaciter incitat et movet ad actionem injustam, vindictam vel quodvis damnum inferendum tertio, quod sine tali palpatione non intulisset. *Communis.*

(45. Hinc taliter palpans, si efficaciter influat in damnificationem alterius tanquam vera causa actionis injustæ, graviter peccat contra justitiam, et tenetur ad compensationem seu restitutionem damni causati per suam iniquam palpationem. *Communis.*

(46. Per ly recursus, venit omnis ille, qui furem, sicarium, aut alium malefactorem hospitio recipiendo, defendendo, protegendo, instrumenta servando, furtæ seu prædas emendo, custodiendo, et hujusmodi, præbet securitatem aut commoditatem ad perpetrationem operis injusti; sicque efficaciter in causa est, ut damnum injuste inferatur, aut injuste illatum non restituatur. *Communis.*

(47. Hinc talem recursum præbentes, si ratione illius recursus, vel receptionis revera damnum sequatur alias non secuturum, peccant graviter contra justitiam, et tenetur ad restitutionem. Tales enim sunt verae causæ actionis injustæ, et positive efficaciter cooperantes ad damnum injuste illatum et injuste non compensatum. *Communis* per text. I. *Quo naufragium fit 3, ff. De incendio, § 3,* ibi : « Non tantum autem qui rapuit, verum is quoque qui recepit, ex causis super scriptis tenetur, quia receptores non minus delinquent, quam aggressores. » et concordat I. *Qui vas 48, § 1. 2 et 3, ff. De furtis;* I. *Eos 14, cod. De furtis, cap. Si res aliena 1, caus. 14, quæst. 6,* ubi ex verbis sancti Augustini sic expresse habetur : « Il-lud vero fidentissime dixerim, eum, qui pro homine ad hoc intervenit, ne mala ablata restituat, et qui ad se confugientem, quantum honeste potest, ad restituendum non compellit, socium esse fraudis et criminis. »

(48. Per ly participans venit omnis ille, qui participat in injusta damnificatione proximi, sive ratione rei acceptæ, sive ratione injustæ acceptioonis. *Communis.* (49. Participans ratione rei acceptæ est, qui partem furti seu prædæ recipit, aut consumit, et hic si mala fide receperit sciens rem esse furtivam, tenetur illam, si adhuc existat, vel æquivalentem, si non amplius existat, restituere, quamvis non sit inde factus diliior; si autem bona fide receperit existimans recipisse a vero domino, tenetur rem adhuc existentem restituere, et si res amplius non existat, solum id, in quo factus est diliior: *Communis.* (50. Participans ratione injustæ acceptioonis, est qui quocunque auxilio præstito alteri ad damnum inferendum formaliter cooperatur, ut qui ad furtum instrumenta porrigit, scalas defert, claves adulterinas efficit, furem defensionis causa comitatur, excubias agit, portas aperit, aut effringit, prædas et furtæ asportat, et hujusmodi; item notarius conficiens instrumenta usurarum in gratiam usurarii, vel scribens sententiam

aperire inquam, ex vi ejus facienda si exsecutio, vel conficiens falsa instrumenta seu testamento in gratiam hæredum, vel aliorum contra expressam mentem disponentium seu testantium: et quilibet istorum, si per actionem injustam, et ab intrinseco malam, concurrerit, tenetur ad restitutionem juxta modum concursus. Sunt enim de facto efficaces cooperatores ad alterius damnificationem. *Communis.*

(51. Dicitur autem notanter : « Si per actionem injustam, et ab intrinseco malam concurrit; » quia in damnificationem duplex actio intervenire potest. Una scilicet injusta per se et ab intrinseco mala, ut juvare ad ipsam occasionem, vulnerationem, effractionem, ablationem vel asportationem rei alienæ, et qui sic participat cum injuste damnificante in actione injusta per se et ab intrinseco mala, inexcusabiliter peccat et semper tenetur ad restitutionem. *Communis.* (52. Alia per se indifferens, et non ex natura sua intrinseca, sed solum ex iniqua intentione et applicatione alterius mala, ut scalas ferre, prædam asportare, et hujusmodi, et qui participat in tali actione voluntarie et libere, peccat et tenetur ad restitutionem; si autem participet in tali actione coacte, ut ex gravi metu mortis, mutilationis, atrocis verberationis, aut similis mali, aut ob aliam gravem et justam causam, liber est a peccato et ab onere restitutionis, quia actionem de se indifferente exercere ad bonum finem per se licitum est, talis autem exercet dictam actionem ad bonum finem, scilicet ad vitam propriam conservandam, et supradicta gravia damna evitanda, adeoque, etc. *Communis.*

NOTA ROMANI THEOLOGI.

*Licit non peccet, non sequitur semper non teneri eum ad restituendum; nam si quis auferat rem quam suam esse existimet, non peccet, sed restituere eam debet, cum alterius esse deprehendit.

RESPONSIUS AUCTORIS.

Sed hic nihil contra meum assertum,endum enim mihi, sed et lippis et tonsoribus notum est, quod si quis auferat rem quam suam esse existimet, non peccat, sed restituere debet, cum alterius eam esse deprehendit.

(53. Hinc excusantur, a peccato et a debito restitutionis rustici, qui, post injustam deprædationem, angariauntur a militibus aut prædonibus, ut currus, equos, imo ut se ipsos accommodent ad asportanda spolia, gravi enim metu et periculo excusati non inferunt dominis formalem injuriam, cum censeantur in tali casu rationabiliter inviti. Item excusantur a peccato et a debito restitutionis, qui metu mortis, aut alterius gravis mali coacti præbent furibus claves vel instrumenta ad effringendas fores, vel arcas, et hujusmodi; tales enim actiones de se sunt indifferentes, et ex sola furum malitia alium damnificant. Item excusantur a peccato, et a debito restitutionis Christiani

captivi, qui metu mortis remigare, arma et sarcinas asportare, propugnacula extruere coguntur pro Turcis contra Christianos. Tales enim actiones sunt de se indifferentes, et ex sola Turcarum malitia ad Christianorum damnificationem ordinantur. Non excusarentur tamen dicti Christiani eliam metu mortis, si bellica tormenta contra Christianos exploderent, sagittas emitterent, ipsosque occiderent, quia istae et similes actiones sunt per se, et ab intrinseco malae propter belli injustitiam, unde nullo fine possunt excusari. *Communis.*

(54). Quid dicendum de officialibus bellicis et militibus, qui injuste concurrunt et cooperantur sive mandato, consilio, consensu, convivientia; aut etiam non obstante ad injustas civitatum et oppidorum expoliationes, segetum et vinearum devastations, injustas exactiones, et hujusmodi? Vide verb. *BELLUM*, art. 3 per totum.

(55). Per ly *mutus* venit omnis ille, qui cum possit, et deberet loqui contradicendo, dissuadendo, prohibendo, clamando ante damnum factum ad illud impediendum, tamen non loquitur, non olamat, non contradicit, non scribit, non prohibet. *Communis.*

(56). Per ly *Non obsans* venit omnis ille, qui cum possit et debeat ipso facto damnum impedire, tamen non impedit, non defendit, non repellit, aut alia actione non avertit malum, cum de facto infertur. *Communis.*

(57). Per ly *Non manifestans* venit omnis ille, qui post damnum jam illatum, non denuntiat, seu non revelat damnificantem vel locum, in quo reposita est res ablata. *Communis.*

(58). Mutus non obsans non manifestans, si ex justitia, scilicet ex officio vel contractu obligati sint impidiere damnum alterius, et non impediunt, cum possunt, tenentur ad damni secuti compensationem seu restitutionem; secus autem si obligati sint solum ex charitate: *Communis.* Et ratio est clara, quia obligatio restituendi oritur solum ex violatione justitiae, et non ex violatione charitatis; ergo solum illi tenentur ad restitutionem, qui cum possunt, non impediunt alterius damnum, quod tenentur impidiere ex justitia, et non illi, qui illud impidiere tenentur tantum ex charitate.

(59). Obligati ex justitia ad impediendum alterius damnum excusantur a gravi culpa et ab obligatione restitutionis, si non impediunt propter periculum gravis damni proprii majoris, aut aequalis, uti est jactura gravis rei familiaris, famae vel honoris, et praesertim vita Scot., in 4, dist. 15, q. 4, vers. *Ilo de quarto*; Covarr., *ad reg. Peccatum* 2, part. n. 5, § 3; Adrianus, in 4 *De restit. in communi*, § *Concurrentibus*: Navarr., in *Manual.*, c. 17, num. 18 et num. 135; S. Antoninus, *secund.* part. tit. 1, c. 12, § 7; Angelus, verb. *Furtum*, § 26; Tambur., lib. viii, tract. 4, c. 2, § 6, num. 6; Molina, *loc. cit.*, disp. 795, n. 1; Sporer, *loc. cit.*, num. 5; Rosign., *loc. cit.*, n. 6; Henno, *loc. c.*, q. 5, conclus. 1, circa fin, resol., et alii passim; et ratio est, quia ordinarie non assu-

muntur haec officia, nec ineuntur haec pacta impediendi aliorum damna cum tanto onere et periculo damni proprii majoris vel aequalis; nisi quid amplius speciale pactum exposcat, ut in milite tempore belli, et parochio tempore pestis, vel subversionis suarum ovium. Unde recte docet Scotus, cit. distinct. 15, q. 2, quod ad restitutionis onus tria requiruntur. 1° quod possit quis damnum alterius impidiere sine gravi vita, et honoris, aut rei familiaris documento; 2° quod debeat impidiere; 3° quod ex justitia.

(60). Obligati ad impediendum alterius damnum solum ex charitate non tenentur ad restitutionem, eliamsi non impidiant ex dolo vel malitia, odio seu vindicta; S. Antoninus, part. ii, tit. 1, c. 35, § 13; Navarr., c. 17, num. 18 et nu. 136; Medina Jo., *De restit.*, quæst. 9, vers. *Primus modus*; Petrus a Navarra, lib. iii *De restit.*, cap. 4, n. 131; Bartholom. Medina, in sua *Institut.*, lib. i, cap. 14, § 21; Sporer, *loc. cit.*, num. 52; Rosignol., *loc. c.*, n. 6 et alii: et ratio est clara, quia odium non est causa restitutionis, sed in justitia commissa: in tali autem casu nulla est in justitia commissa, quia nulla fuit obligatio impediendi damnum ex justitia, sed solum ex charitate, ut expresse loquitur conclusio, adeoque, etc.

(61). Nec valet objicere textus canonicus, in cap. *Pasce* 21, dist. 86, ibi: « *Pasce* fame morientem, quisquis enim pascendo hominem servare poteras, si non cavisti, occidisti; » cap. *Non inferenda* 7, caus. 23, q. 3, ibi: « Qui enim non repellit a socio, si potest, tam est in vito, quam ille, qui facit, » c. *Sicut dignum* 6, § *Illi etiam*, *De homicidio*, ibi: « Qui potuit hominem liberare a morte et non liberavit, eum occidit. »

(62). Non valet, inquam, quia relati, et alii similes textus canonici intelligendi sunt quantum ad aequalitatem culpæ, non vero quoad obligationem restituendi, nisi respectu personarum, quæ ex justitia tenebantur ejusmodi mala avertere et impediare; personæ autem, quæ ad id tenentur solum ex charitate, quamvis id omittentes graviter peccent contra charitatem, non tenentur la men ad ullam restitutionem, cum non peccent contra justitiam.

* Traditam ab auctore doctrinam de illo, qui ex odio non impediatur, cum possit, nimur quod ad restitutionem non teneatur, limitat Cuuiliati tract. 9, *De vi Decal. præcepto*, cap. 5, § 14, num. 2, tom. I, pag. 398. « In casu quo qui vult damnum inferre, ex quo noverit odium tuum, confidens te non manifestaturum, impediturum, etc., liberiori inferat damnum, quod alioquin, te vidente non inferret, aut longe minus tunc nisi clamet, impediatur, sine tuo damno manifestetur, censeris cooperari, non tanquam mutus, sed ut consentiens in damnum, quod ex odio tuo alii inferunt, alioquin non illaturi: et hinc tenereris ad restitutionem. » *

(63). Principes, magistratus, gubernatores, prætores ac duces belli, si non impediunt damna subditorum, tenentur ad resti-

tutionem omnium damnorum sua culpa et negligentia secutorum. *Communis*; ipsi enim obligantur legi justitiae commutativa ad impedienda damna subditorum, cum stipendia et redditus recipient ad hunc effectum tanquam conducti a republica; unde si non impedian damna quae possunt et debent, non solum violent legem charitatis, sed elata legem rigorosam justitiae, adeoque tenentur ad restitutionem. *Vide verb. BELLUM*, art. 2 et 3.

(64. Item ad restitutionem tenentur iutores, curatores, administratores bonorum non impedientes damna pupillis, minorenibus, ecclesiis, etc., provenientia. *Communis*; ipsi enim ad id tenentur ratione sui officii, eo quod a potestate publica aut consuetudine sic communiter recepta illud unus eorum officio sit annexum.

(65. Item ad restitutionem tenentur advocati et procuratores non impedientes damna suis clientibus obvenientia. *Communis*; ipsi enim ex vi proprii muneri tenentur suorum clientum detrimenta impedire, quantum possunt, cum ad id sint conducti, et mercedem, seu stipendia recipient. *Vide verb. ADVOCATUS*.

(66. Item ad restitutionem tenentur assessori, canonici electores, consiliarii, qui vel tacendo, vel se absentando, cum possint, non impediunt iniquam constitutionem, iustam et indignam electionem, et hujusmodi. *Communis*. Ad id enim tenentur isti ratione proprii muneri. *Vide dicta supra n. 43.*

(67. Item ad restitutionem tenentur famuli, domestici seu ancillæ, quibus cura seu custodia specialis domus, aut rei familiaris commissa est, si non impedian furtæ, aliaque damna quæ dominis inferuntur, sive ab extraneis, sive a conservis vel condonesticis. *Communis*. Ipsi enim ex suo officio, adeoque ex justitia tenentur, quantum possunt, talia damna impedire, cum ad id sint conducti, adeoque si non impedian, tenentur ad restitutionem. *Vide verb. FAMULI*.

(68. Alii famuli seu ancillæ, quibus ejusmodi specialis cura non est demandata, tenentur probabilius ad restitutionem, si non impedian damna quæ dominis inferuntur ab extraneis. *Lugo*, disp. 19, sect. 2, n. 106; *Rosignol.*, loc. c., n. 17; *La Croix*, l. iii, part. iii, n. 46; cum *Navarr.* et aliis ibi citatis, *Sporer*, loc. c., n. 57, cum *Petro a Navarra*, *Lessio*, et aliis ibi citatis; *Henno*, loc. c., qu. 5, conclus. 2, resol. 4, et ali plures contra *Molinam*, *Azorium*, *Bonaciam*, *Rebel*, et alios; et ratio nostra est, quia eo ipso, quod in famulatum recipiuntur, censentur obligari ad res dominorum ab injuriis extraneorum defendendas et custodiendas, cum sint mercede conducti ad commodum et utile eorumdem dominorum, adeoque obligantur ad restitutionem, si, cum possint eorum damna impediare, culpabiliter non impedian.

(69. Non tenentur tamen dicti famuli seu ancillæ ad restitutionem, si non impedian

damna, quæ dominis inferuntur a conservis vel condonesticis. *Communis*; isti enim cum certa mercede conducuntur a dominis ad suum famulatum, non censentur se obligare ad custodiendas res dominorum contra alios conservos et domesticos, nisi haec specialis custodia sit eis demandata et convenia. Cum enim omnes in eadem domo cohabitent, nimis difficile est, quod unus servus variis aliis curis distractus possit aliorum conservorum fulta praecavere; unde a prudentibus dominis solet unus ex famulis sibi benevisus ad hoc munus custodiæ specialiter deputari, qui ex dictis supra, n. 67, tenetur ad restitutionem damnorum sua negligentia domino illatorum, sive ab extraneis, sive a conservis seu condonesticis.

(70. Custodes conducti ad impediendum venationem, piscationem, lignationem, agrorum et vinearum damnificationem, gabeliarum defraudationem, et hujusmodi, si non impedian vel manifestaverint, tenentur ad compensationem damnorum inde directe secutorum. *Communis*; isti enim sunt ad id conducti, unde si in hoc suo munere, ad quod ex justitia obligantur, deficient, tenentur ad compensationem damnorum suo culpabilis defectu dominis illatorum.

(71. Non tenentur tamen dicti custodes ad restituendas poenas seu multas, quas domini accepissent a delinquentibus, si ipsi custodes eos accusasset, seu denuntiasserent; talium enim custodum officium non est locupletare dominos ex lucro poenarum seu multarum, sed solum defendere, custodiare et servare indemnes res suæ custodiæ commissas, cum initus suus contractus non extendatur ad multas procurandas, sed solum ad custodiendas et indemnes servandas res sibi creditas. *Lessius*, lib. ii *De inst. et jure*, cap. 13, dub. 10, n. 73; *Navarrus*, cap. 25, n. 34; *Lugo*, disp. 37, n. 102; *Silvester*, verb. *Restitutio* 2, quæst. 5, dub. 7; *Tamb.*, lib. viii, tract. 4, cap. 2; § 6, n. 12; *Rosignol.*, l. c., n. 14; *Henno*, loc. c., qu. 4, conclus. 2; *La Croix*, loc. c., n. 48; *Sporer*, loc. c., n. 58, alisque citatis, *Diana*, part. iii, tract. 6, resol. 64, et alii contra *Petrum a Navarra*, *Joannem Medinam*, *Bartholomœum Medinam*, *Salonium*, et alios

(72. Si fur donet alicui partem rei furtive ad hoc, ut taceat, tenetur illam domino restituere, quia non erat furis, sed ejus, cui furatus est. *Communis*. (73. Si autem fur donet ipsi aliquid de suo, non tenetur restituere illi, cui furatus est, quia sine injustitia potuit tacere, ut supponitur, nec tenetur restituere furi, quia turpe lucrum post opus impletum potest retineri, ut recte docet S. Thomas, 2-2, q. 62, art. 5 ad 2, et communis aliorum.

NOTA ROMANI THEOLOGI.

Dummodo tamen is tacendo non sit causa influens in furtum.

RESPONSIO AUCTORIS.

At satis ego ibi demonstro quod is te-

cendo non sit causa influens in furtum, dum dico expresse: *quia sine injustitia potuit tacere*; si enim is tacendo esset causa influens in furtum, jam non posset tacere sine *injustitia*.

(74). Confessarius ex ignorantia crassa, seu ex malitia positive deobligans pœnitentem a restitutione, quando tenetur, vel ipsum obligans, quando non tenetur, positive suadens seu docens, aliquem contractum esse justum, quando reversa est *injustus et usurarius*, tenetur omnino ad compensationem damni seculi tertio. *Communis*: in tali enim casu confessarius positiva fuit causa efficax, et injusta dicti damni, adeoque tenetur ipsum compensare et reparare. *Vide dicta supra n. 25.*

(75). Confessarius non positive deobligans pœnitentem a restitutione, sed solum negative in quantum ex negligentia, sive ignorantia crassa, verecundia vel metu taceat, nec injungit pœnitenti restitucionem faciendam, ad nullam obligatur restitucionem; confessarius enim ex *justitia erga tertium* non tenetur admonere, aut positive impedire ejus damnum, sed ad sumnum ex charitate: *laesio autem solius charitatis non obligat ad restitucionem, adeoque, etc.* Ita Sporer, l. c., n. 62, cum Valentia, Lessio, Sa, Fabro, Tannero, Layman, ibi citatis, La Croix, l. vi, part. ii, n. 1681, cum Suarez, Valentia, Azor, Sanchez, Filliue, Rebell., Coninch., Mader., Bonacina, Arriaga, Avera, Busemb. Lugo, Diana ibi citatis, et alii plures apud Moyam l. III ad VII, q. 4, contra Navarrum, Angelum, Rosellam, Molinam, Gabr. Silv. Moyam, et alias volentes confessarium adhuc in tali casu teneri restituere, et consentit Lessius, l. ii, c. 13, n. 77, et Rosignol., l. a. n. 18 et seq. si confessarius sit parochus; quia, dicunt ipsi, ex officio tenetur parochus suos parochianos pœnitentes de tali obligatione admonere, et sic tacendo æquivalenter dicit non teneri restituere. (76). quod maxime valet, si ex malitia studiose ideo taceat, ne pœnitens obligationem sciat et restituat, quia in hoc casu alter habet jus, ne per talem dolum fraudetur. Quia studiosa malitia ei dolo interveniente, nec ego ab hac sententia auderem recedere, quia *fraus, et dolus, et malitia nemini debent patrocinium impertiri*, c. *Ex litteris 2, De dolo et contumac.*, c. *Sedes. 15*, et c. *Ex tenore 16, De clericis non residentibus*; l. *In fundo, ff. De rei vindic.*, l. *Cum hi, ff. De transact.*, l. *Si legatarius*, cod. *De legis*, cum similibus, quauvis Sporer, loc. o., cum aliis excusat eum ab onere restitucionis, etiam ex malitia non moneat pœnitentem de tali obligatione restituendi.

NOTA ROMANI THEOLOGI.

*Assumptio onere audiendi confessionis, videtur teneri ex officio, ac proinde, ex *justitia*.*

RESPONSIUS AUCTORIS.

Ast advertendum, quod onus assumptum audiendi confessiones a simplici confessa-

rio, est solum assumptum ex *charitate* et non ex *justitia*; debet enim discrimen intercedere onus a confessario parochio assumptum inter et onus assumptum a confessario simplici. Illud parochi obligat ex *justitia*, quia a parochianis accipit ad id tanquam ex contractu decimas, stipendia seu præbendam parochiale, ob quæ ipse parochus tenetur parochianos instruere ex *justitia*. Simplex autem confessarius, cum nullum recipiat stipendium, nec ullum inierit ad id contractum cum pœnitentibus, tenetur solum illos instruere ex *charitate*, propter quam solummodo munus confessarii libere quando voluerit a se exercendum sine ullo onere assumpsit, adeoque, cum nullimode violet in hoc casu *justitiam*, ad nullam tenetur restitucionem. Sic etiam ultra ibi a me allegatos tenet celeberrimus P. Antoine, *De pœnit.*, cap. 3, § 10, resp. 3. Videatur etiam ad rem toties laudatus Alphonsus de Ligorio, cap. 15, punct. 6, n. 123.

NOTA ROMANI THEOLOGI.

Si ex officio, tenetur etiam restituere, licet non ex malitia, quia deficeret in officio.

RESPONSIUS AUCTORIS.

*Ast recurrit præcedens responsio. Teneatur quidem ad restitucionem, si deficit in officio, ut parochus, assumptio ex *justitia*, sed non, si deficit ut simplex confessarius in officio assumptio ex mera *charitate*.*

(77). Confessarius, qui bona fide, et absque culpa deobligat pœnitentem a restitucione cum ad eam tenetur, vel obligat quando ad eam non tenetur, per se loquendo non tenetur compensare *damna causata*, quia ubi culpa non est, neque debet esse *pœna*, textu expresso in c. *Cognoscentes 2, De constitutionibus*, ibi: « *Res, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit: » cognito tamen errore et comperta veritate, tenetur ex *justitia* admonere pœnitentem. La Croix, l. iii, p. ii, n. 362, et lib. vi, part. i, n. 1780; Arragonius, Saloniibz ibi citati; et alii.*

(78). Testis a judice vocatus et interrogatus de *damno* ab altero illato, si scienter falsum testimonium dicat cum *damno innocentis*, tenetur ad compensationem *damni* ipsi causati. *Communissima*; talis enim falsum dicendo cum *damno tertii peccat contra justitiam*, adeoque onus restitucionis incurrit.

(79). Si autem testis a judice vocalus et interrogatus, fuga, silentio vel tergiversatione declinet, dissimulet, veritatem celet, non obligatur ad compensationem *damni* ex intermissione sui testimonii parti innocentis, vel *laesæ*, vel nocenti secuti. Sic ex *communi* docet Molina, *loc. cit.*, disp. 739, n. 6; Lessius, *loc. cit.*, cap. 30, dub. 8, n. 57 et seq., aliisque citatis; Layman, lib. iii *De justitia*, tract. 2, c. 5, n. 7 in fine; Rosignol., *loc. cit.*, n. 21 et seq.; Sporer, *loc. cit.*, n. 61; et alii passim; et ratio est, quia in tali casu testis dissimulans vel taceans ve-

ritatem non peccat contra justitiam commutativam, cum pars læsa vel innocens nullum habeat jus cogendi ipsum ad exprimendam veritatem, sed solum peccat contra charitatem erga innocentem, contra obedientiam, contra superiorem, vel judicem vocantem et interrogantem, et ad summum contra justitiam legalem, contra communitatem, quod nullam inducit obligationem restituendi, cum talis obligatio oriatur solum ex violatione justitiae commutativa, ut dictum est supra n. 3.

NOTA ROMANI THEOLOGI.

Quoties est legitime inductus, videtur obligari.

RESPONSIO AUCTORIS.

Nequaquam, idque propter solidam rationem ibi a me adduciam, cum talis testis in dicto casu non violet justitiam, ex cuius solius violatione oritur obligatio restitutio- nis. Ipse enim testis legitime inductus, non comparendo non constituitur injustus, sed solum inobediens vel contumax, nec citatio illa imponit obligationem justitiae ad comparendum, sed duntaxat obedientia; ex violatione autem obedientiae praeoise, quando non est aliunde obligatio justitiae, nemo tenetur ad restitutionem, cuius obligatio oritur solum ex violatione justitiae. Videatur inter alios ad rem celeberrimus Rosignolus, *De restit.*, n. 1, prænot. 12, sect. 7, n. 21 et sequentibus, ubi id efficaciter probat et solvit omnes objectiones.

(80. An facti pauperes teneantur restituere eleemosynas acceptas. *Vide* verb. ELEMO- SYNA.

(81. An et quomodo adulteri teneantur restituere damna causata ob sua adulteria? *Vide* verb. ADULTERIUM, art. 5.

(82. An et quomodo stupratores teneantur ad restitutionem pro stupro? V. v. STU- PRUM, STUPRATOR.

(83. An parentes, exponentes filios suos, sive legitimos, sive illegitimos in hospitali, vel alio loco ad id deputato, vel in locis, ubi aluntur expensis reipublicæ seu communis, vel ad ostium alterius, teneantur ad restitutionem expensarum pro factis factarum? *Vide* verb. PARENTES, a n. 23 ad 31.

(84. An inveniens infantem ante ostium suum, et illum ponens ante ostium alterius, teneantur ad restitutionem expensarum inde factarum? *Vide* d. verb. PARENTES, n. 32.

(85. An et quomodo emptores et vendito- res teneantur ad restitutionem? *Vide* verb. CONTRACTUS EMPTIONIS, VENDITIONIS per tot, et signanter art. 2, 3 et 5.

(86. An et quando possessor bona et malea fidei teneatur ad restitutionem? *Vide* verb. POSSESSOR BONÆ ET MALE FIDEI.

(87. An et quando defraudantes gabellas teneantur ad restitutionem? *Vide* verb. GA- BELLA.

(88. An et quando pascentes animalia in alienis pascuis, vel lignantes in alienis sil-

vis seu memoribus teneantur ad restitutio- nem? *Vide* verb. PASCUA.

(89. An et quando impediens aliquem a consecutione boni teneatur ad restitutio- nem? *Vide* verb. IMPEDIENS.

(90. An et quando fur ob furta minuta et alia gravia teneatur ad restitutionem? *Vide* verb. FUR.

(91. An res inventæ vel derelictæ restitui debeat et quibus? *Vide* verb. DOMINIUM, art. 3.

(92. An et quomodo beneficiali teneantur ad restitutionem fructum ob non recita- tionem divini officii? *Vide* verb. OFFICIUM DIVINUM.

(93. An et quando canonici teneantur ad restitutionem fructum ob non residen- tiam? *Vide* verb. CANONICUS, art. 5.

(94. An et quomodo facienda sit restitutio pro fama ablata? *Vide* verb. DETRACTIO.

(95. Alia ad rem. *Vide* verb. BELLUM, art. 2 et 3, verb. BONA, art. 4, verb. CULPA, verb. DAMNIFICATIO.

ARTICULUS II.

Quoad ea, quæ concernunt restitutionem pro homicidio, vel percussione, seu mutilatione.

SUMMARIUM.

1. Injunctus et voluntarius homicida, percussor vel mutilator tenetur restituere omnia damna tem- poralia inde secuta, ad num. 15, — 16. Occidens inustum invasorem, vel provocantem, seu volun- tarie consentientem in pugnam, non tenetur ad restitutionem dannorum inde secutorum; ad num. 21, — 22. Si provocans occidat provocatum, qui metu infamiae deluit comparens, provocans tenetur compensare damna inde secuta. — 23. Committens occultum homicidium, quod postea per errorem alteri imputatur præter sui intentionem, non te- netur ad compensanda damna ei inde secuta; ad num. 26, — 27. Intendens occidere solummodo feram, et adhibita cautela et diligentia, per erro- rem ac ignorantiam invincibilem occidit hominem, non tenetur ad ullam restitutionem. — 28. Qui certo sciens ibi esse hominem, et credens esse Caenum suum inimicum, occidit Titum aliquoquin non oc- cisurus, tenetur ad restitutionem. — 29. Ebrius alium occidens, si ebrietas non fuit culpabilis, et voluntaria, vel si fuit talis, homicidium tamen non prævidit, seu omnem diligentiam debitam ad- hibuit ad ipsum cavendum, non tenetur ad restitu- tionem: tenetur autem, si prævidit et non cavit. — 30. Vulnerans injuste alium vulnere non læ- thali, ad restitutionem tenetur, si occasione talis vulneris, quamvis de se non læthalis, alias mor- bus seu inflammatio suborta mortem inferat vul- nerato. — 31. Si autem vulneratus vulnere non læ- thali postea perierit, non ratione vulneris per se, sed solum per accidens ex propria negligentia et incuria, seu imperitia medici vel chirurgi, vulne- rans tenebitur solum ad restitutionem damni can- sati vivo pro vulnere, non autem ad restitutionem damni causati mortuo, seu ejus bæredibus pro homicidio. — 32. Occidens hominem, quem certo scit paulo post iusta morte occidendum, non tenetur ad restitutionem. — 33. Occidens autem hominem, quem certo scit paulo post injuste occidendum a la- trone, mandatario, et hujusmodi, tenetur ad restitutio- nem. — 34. Si Paulus initium, et causa fuit iræ cum Petro per sola verba contumeliosa, et ideo ab ipso Petro excandescente occidatur, tenetur Petrus ad restitutionem; ad num. 37. — 38. Si quis a man- datariis requisitus ostendat domum Caïi, qui inde

suit ab illis occisus; si sine coactione et sine gravi mortis timore id fecit, tenetur ad restitutionem; non tenetur autem, si id fecit coactus, et ratione gravis metus mortis sibi alias induxit. — 39. Homicida in rigore juris non liberatur ab obligatione restituendi damna temporalia ex homicidio secuta, quanvis a magistratu capite plectatur. — 40. Pratice autem loquendo excusatntur tales homicide ab ejusmodi restitutione, maxime si haeredes occisi sint nobiles et divites. — 41. Damna secuta ex homicidio sunt compensanda et restituenda solis haeredibus proximis occisi, ad num. 48.

(1. Injustus et voluntarius homicida, percussor vel mutilator tenetur restituere omnia damna temporalia inde secuta. *Communis*. Qui enim causam damni dat, damnum dedit censetur; cap. *Si culpa* 9, *De injuriis et damno*, I. *Qui occidit* 30, § 3, ff. *ad legem Aquiliam*.

(2. Hinc injustus et voluntarius homicida, percussor vel mutilator tenetur restituere omnes expensas rationabiliter factas ab occiso non statim mortuo, percusso vel mutilato pro cibis extraordinariis, pro medicis et medicinis, pro linteaminibus, et aliis in curatione necessariis, deductis tamen iis, quae ipse, si sanus esset, insumplurus fuisse in suo victu ordinario. *Communis* per textum in § 1, *Institut.* De obligationibus, quae quasi ex delicto nascentur, et in leg. *Cum liberi* 7, ff. *De his qui effuderint, vel dejecerint*; cap. *Si rixati* 1, *De injuriis et da* - no dato.

(3. Item restituere debet lurrum cessans, et damnum emergens ratione occasionis, vulnerationis aut mutilationis, ut si interfectus haberet officium proficuum, beneficium, censem vitalitatem, et huiusmodi, si vulneratus vel mutilatus esset opifex, sutor, sartor, et huiusmodi, et pendente curatione seu stante mutilatione, ver. gr. manus, aut pedis, esset inutilis ad consueta sua opera et lucra pro se et sua familia sustentanda. *Communis*, per text. in cit., § 1, *Institut.* De obligationibus, quae quasi ex delicto nascentur, et in cit. leg. *Cum liberi* 7, ff. *De his, qui effuderint vel dejecerint*, cap. *Si rixati* 1, *De injuriis et damno dato*.

(4. Item restituere debet damna omnia realia simul per accidens illata in bonis fortunae vel honoris, ut si latro hominem, vel ejus domum spoliasset, graviter diffamasset, si ejus domum effregisset, aliave damna intulisset, ad hoc ut eum occidere, vulnerare seu mutilare posset. *Communis*.

(5. Restituendae tamen non sunt expensae factae pro funere occisi, quia tales expensae aliquando facienda essent, cum aliquando deberet ille mori; excipi tamen, nisi ratione necis illatae, v. g. extra patriam in loco alieno maiores sumptus fieri oportueret, tunc enim restituendum erit pro excessu. *Communis contra Navarrum*, in *Manuali*, cap. 15, n. 22, ubi nimis rigide dicit esse restituendas expensas moderatas juxta defuncti qualitatem, quia earum etiam fuit causa occisor.

(6. An autem pro vita, membro, cicatrice sit aliqua facienda restitutio? Variant doctores. *Glossa enim*, in cap. *Si rixati* 1, *De*

injuriis et damno dato; *Lessius*, lib. II, cap. 9, dub. 23; *Vasquez*, *De restitutione*, cap. 2, § 3, dub 6; *Navarr.*, in *Manual.*, cap. 24, n. 22; *Layman*, lib. III, tract. 3, part. IV, c. 6 n. 2; *Felix Potestas*, tom. I, part. II, n. 2103; *Sporer*, *loco cit.*, n. 221; *La Croix*, lib. III, part. II, n. 299, cum 44, aliis auctoribus ibi relatibus, *Lugo*, tom I, disp. 4, sect. 1, n. 5, et ipso teste, recentiores communiter tenent de rigore justitiae commutativa nullam faciendam esse restitutionem praeceise pro vita, membro vel cicatrice relicto, cum nunquam sit obligatio restituendi in hono diversi generis. Notum est enim, quantum esse genera seu ordines bonorum. In primo genere sunt bona animae, sive spiritualia. In secundo sunt bona vitae et membrorum. In tertio sunt bona famae et honoris; et in quarto sunt bona externa et temporalia fortunarum.

(7. Unde pro hac sententia assertur inter alias haec ratio a priori, quia justitia commutativa habet pro objecto formaliter aequalitatem; respicit enim essentialiter aequalitatem inter jus et jus, inter datum et acceptum; quare ubi haec aequalitas ponit non potest, cessat tota obligatio justitiae commutativa et restitutionis. Haec autem aequalitas nequit prius inter bona diversi generis et ordinis, sive superioris, sive inferioris, cum solum bona ejusdem generis et ordinis, secundum aequalitatem inter se commensurari possint, adeoque praeceise pro vita corporali vel membro absciso nulla fieri debet de rigore justitiae commutativa restitutio, neque per bona spiritualia, cum haec sint diversi generis et altioris ordinis, quam vita corporalis; neque per bona temporalia, cuius haec sint longe inferioris ordinis, quam ipsa vita et integritas corporalis, quae nullo pretio temporali est estimabilis; textu expresso in I. *Prator.* 1, § 5, ff. *De his, qui effuderint vel dejecerint*, ibi: « In homine libero nulla corporis estimatio fieri potest, » I. *Cum liberi* 7, ff. eod., ibi: « Liberum corpus nullam recipit estimatiouem. » Et concordant I. *Ex hac lege* 3, ff. *Si quadrupes pauperiem fecisse dicatur*, I. *Qua actione* 7, et I. *Liber homo* 13, ff. *ad legem Aquiliam*, cum similibus, in quibus omnibus aperte supponitur praeceise pro vita aut membro hominis liberi non esse aliquid restituendum. Quod, et clare indicat sacra Scriptura *Exodi* xxi, 18, 19, ubi dicitur percussorem fore innocentem, id est liberum, si percussus non moriatur; dummodo operas solvat, ac expensas in medicos restituat, ibi: *Si rixati fuerint viri, et percusserit alter proximum suum lapide vel pugno, et ille mortuus non fuerit, sed jacuerit in lectulo, si surrexerit et ambulaverit foris super baculum suum, innocens erit, qui percusserit, ita tamen ut operas ejus, et expensas in medicos restituat.* Sic autem absolute non pronuntiaretur liber, si de jure et in conscientia, ad quam dirigendam potissimum est sacra Scriptura, teneretur etiam dare aliquid pro vulnera vel mutilatione; et concordat text. in cap. *Si rixati* 1, *De injuriis*

et damno dato, per eadem fere verba, ibi : Si rixati fuerint homines, et percusserit alter proximum suum lapide vel pugno, et ille mortuus non fuerit, si jaruerit in lecto, qui percusserit, operas ejus, et impensas in medicos restituat : ubi cum nulla mentio sit de restitutione pro vulnere, sed pro solidis operis, et expensis, significatur non esse talen obligationem. Et hanc sententiam ad longum inter alios defendant, solvendo etiam contraria. Lugo, loc. cit., a n. 3, et La Croix, loco cit., a n. 299, ibi vindendi.

(8). Alii autem, et signanter S. Thomas, 2-2, qu. 63, art. 2, ad 1; Scotus, in 4, dist. 15, qu. 3, n. 6; Reiffenstuel, *Theol. moral.*, tract. 9, dist. 3, qu. 4, n. 54; Cajetanus, Gabriel, Adrian., Major., Angelus, Sotus, Azorius, Beja, Molina, Aloza; Tannerus apud La Croix, loc. cit., n. 299, Silvester, Mercado, Armilla, Arragon., Corduba, Ludovicus Lopez, Covarruv. et Victoria apud card. de Lugo, loc. cit., n. 4, et alii apud ipsums, docent, etiam pro vita, membro vel cicatrice relicta aliquam esse facientiam restitutionem, quamvis in diverso genere et ordine bonorum, quam sententiam vere probabilem dicunt etiam Sporer, loco citat., n. 220; La Croix, loc. cit., n. 299, et alii plures ex citatis pro contraria opinione.

(9). Et ratio hujus sententiae inter alias est, quia cum non potest reddi æquivalens, debet reddi quod possibile est, ut recte dicit S. Thomas, 2-2, qu. 62, art. 2, ad 1 : « In quibus non potest recompensari æquivalens, sufficit, quod ibi recompensetur, quod possibile est... et ideo quando id quod est ablatum, non est restituibile per aliquid æquale, debet fieri recompensatio, qualis possibilis est, puta cum aliquis alicui abstulit membrum, debet ei recompensare, vel in pecunia, vel in aliquo honore, considerata conditione utriusque personæ secundum arbitrium boni viri. » Et idem habet in 4, dist. 15, qu. 1, art. 5, q. 2 ad 2. Juxta enim commune scitum, impossibilitas excusat a tanto, non autem a toto, nisi totum sit impossibile; unde qui debet centum, et non potest dare centum, potest autem dare quinquaginta, certe tenetur ad quinquaginta; adeoque licet imperfecto non possit pro vita sua reddi æquivalens in eodem genere et ordine, cum id possit solus Deus, qui occidit et vivere facit, debet ei reddi id quod est possibile, quamvis in diverso genere et ordine, maximo aliquid, quod ei utile vel gratum sit, ut sacrificia, preces, eleemosynæ, aliaque suffragia, et consequenter homicida obligatur eo casu ex justitia saltem ad tamē restitutionem spiritualem, in quantum in iis potest esse compensatio in commodum occisi.

(10). Tum quia occidens bovem, equum aut canem alienum, ultra peccatum commissum, tenetur ex justitia etiam ad restitutionem, ut fatentur omnes, et tamen bona fortunæ sunt longe inferioris ordinis, quam ipsa vita corporalis; ergo multo magis obligatur ad restitutionem qui occidit vel mu-

tilavit hominem, cum vita et integritas corporalis hominis sint bona altioris ordinis: alias melioris esset conditionis occidens vel mutilans hominem, quam occidens, vel mutilans bovem, vel equum seu canem, cum hic teneatur ad restitutionem, et non teneatur ille. Unde recte dicit Scotus, in 4, dist. 15, qu. 3, n. 6 : « Qui nec tantam restitutionem velit facere, non potest omnino esse immunis a restitutione, sicut quidam fatui faciunt, qui absolvunt homicidas, non eis ostendentes restitutionem necessario incumbentem, quasi facilis possit transire homicida, quam (ut dicam) canicida vel bovicida quia si quis occidisset bovem proximi sui vel canem, non absolveretur sine restitutione; tenetur ergo ad restitutionem spiritualem æquivalentem vitæ, quam abstulit, sicut potest esse æquivalenta. » Et Scotum videntur sequi S. Antonius, part. II. *Summa theol.*, tit. 2, c. 2, ibi : « Quantum ad secundum, scilicet de mutilatione, dicit Scotus, quod pro hujusmodi non est statuta pena in Ecclesiâ, nisi pecuniaria, » et S. Bernardinus Senensis, serm. 36, in seria III. post *Dominicam* IV. *Quadragesimæ*, art. 2, cap. 2, ibi : « Talis mutilans (secundum Scotum) obligatur... ad satisfactionem afflictionis illius mutilati; quæ sibi perpetua est, cum vivere sine oculis aut sine manu triste sit, et maxima pena; propterea tenetur ei ad alia superimpendenda, ex quibus onera et tristitia, quas ex tali læsione incurrit, consolabilius atque levius ferre possit. »

(11). Et ad hæc faciunt textus in sacra Scriptura, *Exodi* XXI, 22, ibi : Si rixati fuerint viri et percusserit quis mulierem prægnantem, et abortivum quidem fecerit, sed ipsa vixerit, subjacebit damno quantum maritus mulieris expeiverit, et arbitrii judicaverint : ex quibus verbis patet, quod pro vita prolis occisa debet fieri compositio pecuniæ. Item, *ibidem*, 26 : Si percusserit quispiam oculum servi sui, aut ancillæ, et luscos fecerit, dimittet eos liberos pro oculo, quem eruit; ibi enim statuitur, usum oculi eruti esse libertate compensandum. Concordat etiam textus in jure civili, I. *Prætor ait*, ff. *De his qui effuderint*, § 5, ibi : « Cum liber homo perlit, damni aestimatio non sit in duplum, quia in homine libero nulla corporis aestimatio fieri potest, sed quinquaginta aureorum condemnatio sit; » ubi, ut sonant allegata verba, homicida propter homicidium condemnatur ad dictam pecuniæ summam solvendam, I. *Prætor edixit* 7, ff. *De injuriis*, § 6, ibi : « Posse hodie de omni injurya, sed et de atroci civiliter agi, imperator rescripsit : ex quo textu patet dari actionem civilem ad compensandam pecuniis injuriam acceptam. Item *Instit.*, De obligationibus, quæ quasi ex delicto nascentur, § 1, ibi : « Oh hominem vero liberum oecusum quinquaginta aureorum pena constituitur; » ubi stat clarum, homicidam propter vitam hominem injuste ablatam condemnari ad solvendam quinquaginta aureorum pecuniariam summam. Unde plures doctores ex citatis

pro contraria opinione salentur, pro damno vita, mutilationis seu cicatricis, ac pro injuria deberi satisfactionem quamdam signis doloris, et petitione venia, et interdum adesse obligationem ad aliquam pecuniam satisfactionem, praesertim si heredes occisi sint pauperes, aut pauperes sint ipsi mutilati seu percussi.

(12. Ad citatos tamen textus tum sacrae Scripturæ, tum juris civilis respondere solent patroni contrarie sententiæ, quod illæ leges sunt pœnales, quibus juste potuit imponi occisori, mutilatori aut percussori mulcta illa in pœnam homicidii, mutilationis aut percussionis; et sic pro occidente, mœtulatione aut percussione, etiam præscindendo a domno, potest a judice per justitiam vindicativam imponi pœna dandi pecunias, quas dando satisfiet, non juri, quod ratione damni illati habebat occisus, mutilatus aut percussus, sed juri novo per sententiam judicis acquisito: certum enim est, quod per justitiam vindicativam possit a judice imponi, ut quis pro injuria circa bonum unius generis seu ordinis teneatur præstare aliquid in bonis alterius generis seu ordinis, faciendo ut læsus acquirat jus ad hoc bonum alterius generis seu ordinis: judex enim juste punit delicta per pœnam, quam censet esse convenientem. Unde hæc compensatio non oritur ex justitia commutativa, sed solum ex justitia vindicativa.

(13. Quidquid autem sit in hac tam celebri controversia variis rationibus et auctoritatibus pro ultraque opinione suffulta, fatentur tamen, et consulunt omnes utriusque sententiæ doctores quod, sicut judex in foro externo juste imponit mulctam pecuniam occisori, mutilatori aut percussori offenso, vel ejus heredibus applicandam, ita confessarius in foro interno seu foro conscientiæ debet imponere occisori, mutilatori aut percussori opera spiritualia, sacrificia, preces, eleemosynas, et hujusmodi animæ occisi seu profectui spirituali mutilati aut percussi applicanda in aliquam compensationem, sive dein ad id teneantur ex justitia, sive solum ex charitate seu naturali æquitate.

(14. Conveniunt pariter omnes quod, si ex mœtulatione, percussione aut cicatrice, sit aliquod damnum secutum, ut in puerâ, quæ ob deformitatem ex mœtulatione seu cicatrice contractam non potest nubere pari, debet illi tale damnum juxta prudentis restitutioñem compensari. *Communis*, arg. § 1, *Institut.* De obligationibus, quæ quasi ex delicto nascentur, l. *Cum liberi* 7, ff. *De his*, qui effuderint vel dejecerint, cap. *Si rizati* 1, et cap. *Si culpa* 9, De injuriis et damno dato; qui enim occasionem damni dat, damnum dedito videtur, ut expresse dicitur in cit. cap. *Si culpa*; et concordat l. *Qui occidit* 40, ff. *ad legem Aquiliam*.

(15. Item conveniunt omnes, quod si occisus vel mutilatus fuerit servus, tunc etiam pro vita et membris facienda sit restitutio, quia servi vita est pretio estimabilis, ac proinde tantum debet compensari,

quanto pluris sine illa mœtulatione seu cicatrice venderetur. *Communis*, arg. § 1, *Institut.* De obligationibus, quæ quasi ex delicto nascentur, l. *Prætor* art 1, et l. *Cum liberi* 6, De his qui effuderint.

(16. Occidens injustum invasorem, vel provocantem, seu voluntarie consentientem in pugnam non tenetur ad restitutioñem damnorum inde seculorum, quia tales consentent renuntiare juri suo, et alter jus habet faciendi, quod in se est, ad se indemnum et illæsum servandum. *Lessius*, lib. ii, c. 9, dub. 21; *Layman*, lib. iii, tract. 3, part. ii, cap. 6, num. 5; *Molina*, tract. 3, disp. 82; *Sporer*, loc. cit., num. 116; *Stephanus a Sancto Paulo*, tit. 4, d. 5, num. 30; *La Croix*, loc. cit., num. 305, et alii passim.

(17. Si vero quis contra injustum invasorem graviter excedat moderamen inculpatæ tutelæ, faciendo nempe plus quam necessæ sit ad sui defensionem, verb. gr. occidendo, cum solum vulnerando vel mutilando se defendere potuisset, probabilius tenetur ad integrum restitutioñem totius damni, quia qui damnum injuste infert culpa mortali, tenetur ad integrum restitutioñem; talis enim graviter excedendo moderamen inculpatæ tutelæ in sua defensione, occidendo, cum solum vulnerando se defendere potuisset, damnum homicidii injuste intulit culpæ mortali, adeoque obligatur ad integrum restitutioñem totius damni: ita *Navarrus*, in *Manual.*, cap. 15, num. 27; *Ludovicus Lopez* 1, par. *Instructori novi*, cap. 72; *Petrus a Navarra*, lib. iv, *De restit.*, c. 5, num. 99; *Vasquez*, *De restitut.*, cap. 2, § 3, dub. 4; *Sanch.*, lib. iii, consil. c. 4, dub. 9; *Lessius*, lib. ii, c. 9, dub. 21; *Turrian.*, disp. 78, dub. 4; *Hilnung*, t. IV, disp. 2, num. 82; *Sporer*, l. cit., num. 417; *Lugo*, tom. I, disp. 11, num. 59, ubi dicit, sic tenere alios recentiores passim, *La Croix*, lib. iv, par. ii, n. 305, ubi dicit, sic tenere alios communiter contra *Silvestrum*, *Angelum*, *Sotum*, *Ledesmam*, *Arriagam*, *Salonium*, *Cordubam*, *Rosellam*, *Molinam*, aliosque antiquiores communiter apud *Lugo*, loc. cit., num. 51, docentes non esse obligationem restituendi tunc integre totum damnum, sed solum partem damni compensandi secundum portionem excessus moderaminis inculpatæ tutelæ prudentis judicio dimittendam.

(18. Et hæc sententia est vere probabili, quia multo minus peccat, et injuriam facit, qui sic invasus occidit, quam qui sponte, et non invasus. Sic etiam *Lessius*, cit. cap. 9, dub. 21, n. 135, cum aliis ibi citatis; *Bonac.*, *De restitut.*, disp. 2, qu. ult., sect. 2, punct. 1, num. 3; *Sporer*, loc. cit., n. 217. (19. Qui insuper, ibid., cum *Tamb.*, lib. vi *Decalog.*, c. 4, § 2, num. 15, probabile judicat, ad nullam omnino teneri restitutioñem, quia licet invasus graviter excedendo moderamen inculpatæ tutelæ contra injustum invasorem graviter peccat contra charitatem, non tamen peccat contra justitiam; injustus enim invasor censetur remittere totam obligationem, quia cum

jam sciat injuste invasum omnia mala contra ipsum tentaturum, et hoc non obstante eum adhuc invadat, covincitur, omnino malis illis, seu damnis consentire; scienti enim et volenti seu consentienti non sit injuria, c. Scienti 27, De regul. juris in 6, et l. Nemo 145, ff. De divers. regul. juris, adeoque ipse sic adhuc injuste invasus, quamvis moderamen inculpatæ tutelæ graviter excedat, non tenetur ad ullam restitutionem, cum nullimode tunc peccet contra justitiam, sed solum contra charitatem: quæ sententia dicit Spor., *ibid.*, servire potest confessario, ne se et pœnitentem in difficultate determinatione hujus restitutionis multum torqueat.

* Ego vero Sporer assentiri minime possum. Etenim qui injustum invasorem occidit, moderamine inculpatæ tutelæ non servato, non modo contra charitatem, sed etiam contra justitiam peccat. Ita Daniel Concinna in Christianæ theologiae dogmatico-moralis compendio lib. IX, dissert. 2, *De restitutione*, cap. 5, n. 4, ubi: « Si provocatus, inquit, ad pugnam occidat provocantem cum inculpatæ tutelæ moderamine, nihil restituere astringitur. Si vero graviter limites moderaminis excessisset, tum pro rata restituere deberet. Si mutuo se provocaverint, nihil restituendum est, quia uteque cessit juri suo. Si unus alterum provocaverit improporando ignaviæ notam, provocatus occisor non tenetur ad restitutionem, inquit juniores plures; quia respnere sine dedecore duellum non poterat. Hæc ratio pugnare cum Evangelio mihi videtur. Quare mihi falsa est, nisi me fallant omnia, sequens opinio P. Viva, qui tom. I, p. III, q. 7, a 1, nu. 2, inquit. Quamvis aliquando non fugiendo peccet contra charitatem, si scilicet sine dispendio honoris fugere poterat, at non peccat contra justitiam. Ergo non tenetur ad restitutionem. Quid? Peccat Christianus contra charitatem, quando sine dispendio honoris mundani fugere nequit, non autem contra justitiam peccat? At hanc doctrinam quis non improbet? Fugam enim arripere tenetur, dum via patet, cum dispendio honoris, qui in opinione insanientis mundi situs est. » Concinna assentitur Cuniliati, cuius hæc sunt tractat. 9, *De VII Decal. præcepto*, cap. 8, § 1, num. 7, tom. I, pag. 442. « Qui per errorem occidit vel mutilat Petrum, volens occidere vel mutilare Paulum, similiiter patet, quod cum voluerit occidere primum hominem illum, obnoxius fiat omnibus predictis restitutionibus. Sicut etiam ille, qui, se defendendo ab injusto aggressore, excessit limites justæ defensionis, occidendo, dum poterat duntaxat illum vulnerare, quia reipso est causa injusta mortis, et dannorum illam consequentium. An autem teneatur fugere, si possit, ne invadentem vulneret, etc.? Absolute loquendo ad id tenetur, ne sit causa injusta damni invasori illati. Si autem qui invaditur sit persona equestris aut militaris, cui magnum dedecus fuga sit allatura, ei plerumque totam rationem substantiationis sit sublatura;

tunc plures dicunt, quod fugere non tenetur, sed possit se defendere cum moderamine inculpatæ tutelæ, fuse explicato tract. 9, cap. 2, § 1. Verum hæc opinio videtur non posse amplius sustineri, post damnatas a Bened. XIV, Theses, quas retulimus in tract. 4, cap. 9, § 5, *De duello*. »

(20). Injuste invasus, licet possit commode, et absque nota, seu infamia fugere injustum invasorem seu aggressorem, si fugere nolit, et ipsum injustum invasorem occidat, servando in reliquis moderamen inculpatæ tutelæ, probabilius non tenetur ad ullam restitutionem, quia in tali casu peccat solum graviter contra charitatem, et nullimode contra justitiam, cum injustus invasor nullum habeat jus, quo obliget injuste invasum ad fugam. Sic Lessius, cit. cap. 9, dub. 21, n. 126; Julius Clarus, *De homicidio*, n. mer. 32; Illung, loc. cit., n. 86; Layman, loc. cit.; Molina, disp. 81, n. 2; Tamburin, loc. cit.; Perschacher, *De restitut.*, pag. 286; Sporer, loc. cit., n. 217. (21). Ubi ex supradictatis testatur de communi. Et tamen contra Silvestrum, Vasquez, Rodriguez, Bonacinan. La Croix, et card. de Lugo, tom. I, disp. 10, sect. 8, num. 170, et disp. 11, sect. 2, n. 55, qui etiam communem dicit esse hanc suam contrariam sententiam, quæ est revera probabilis, quia tunc solum excusat occisio invasoris ab injustitia, quando necessaria est ad sui defensionem. In tali autem casu non est necessaria dicta occisio pro sui defensione, cum injuste invasus possit se commode et facile defendere fugiendo absque nota seu infamia ipsum invasorem seu aggressorem, adeoque si non fugiat, sed occidat, tenetur ad restitutionem, quia fuga in his circumstantiis est debita juri invasoris, qui licet passione turbatus se exponat ipsi periculo occisionis; adhuc tamen, si sui occisio non sit necessaria ad invasi defensionem, retinet jus, ne ab ipso privata auctoritate occidatur. * Vide Addit. ad num. superiorem *

(22). Si provocans occidat provocatum, qui metu infamiae debuit comparere, provocans tenetur compensare damna inde secuta, quia in tali casu provocatus accessit involuntarie, unde non censetur cessisse juri suo, ut adhuc servaretur indemnus, et illæsus. Sanchez, in *Consil.*, lib. I, cap. 4, dub. 10, cum aliis ibi citatis; La Croix, loc. cit., n. 305; Salonius, et alii passim.

(23). Committens occultum homicidium, quod postea per errorem alteri imputatur præter sui intentionem, non tenetur ad compensanda damna ei inde secuta. Molina, tom. IV, dist. 86; Lessius, lib. II, cap. 9, dub. 16, n. 111; Lugo, disp. 8, n. 82; La Croix, loc. cit., n. 155, et alii communiter: in eo enim casu homicida non est vere causa nec physica, nec moralis damni, quod innocentii sequitur, sed ignorantia vel malitia aliorum.

NOTA ROMANI THEOLOGI.

Tenetur quidem; quomodounque enim res accipiatur, homicida est causa „saltem

occasionalis damnum inde secutorum. Idem dico de deferente cadaver ante domum alterius, n. 26. Et de ebrio, etiam si ebrietas non fuerit culpabilis, n. 29. Occidens aliquem justa morte mox occidendum, ex justitia teneri videtur ad damna, n. 32. Vere autem tenentur rixantes, expositi n. 36.

RESPONSO AUCTORIS.

Si omnia in allegatis numeris a me traxita altente perpendantur, solida ratione et auctoritate suffulta reperientur: imo ab aliquibus in laxi tribus terminis defenduntur, ut est eruditis competunt. Nec absolute verum est, ut pretendit theologus, quod ad restitutionem teneantur rixantes, expositi sub n. 36, ut videre est n. 37 sequent, in quo patet, quid dicendum ad subiunctam notam theologi sub eodem n. 37. * Atqui mihi, bona Ferraris venia, quae ab eodem numeris indicatis tradita sunt, nec solidaria ratione, nec firma auctoritate nisi videntur, ut ab ipso proponuntur. Itaque assentior auctoribus additionum ad theol. P. Cuniliati, qui, loc. cit., pag. 443 seq. scribunt: « Observandum... 1, cum Petro Colet, tract. De just., cap. 4, De restit. in particul., art. 2, sect. 1, in resp. ad Q. 10, eum qui interficit hominem paulo post moritum ex infirmitate, vel juste a judice morti tradendum, non teneri ad restitutionem, nisi pro lucris cessantibus secundum breve illud tempus, quo supervicturus erat, cum occisor non sit tunc causa, nisi modici illius damni. Secus vero sentiendum foret, si ille ab alio injuste necandus erat. In tali casu profecto ad integrum astringeretur restitucionem faciendam. Observandum 2 eum, qui aliquem vulnerat, qui paulo post non ob vulnus, sed ob aliam causam ex vulnere nullatenus promanantem e vita excessit, sola, quae ex vulnere usque ad diem mortis emerserunt, damna resarcire debere; cum horum duntaxat causa extiterit. Quod si jam vulnerator cum vulnerato de certa summa transegisset, standum esset conventioni, ut quae in incertum peracta sit. Idem est, si vulnerator a judice ad certam summam condemnatus fuerit. Petrus vulneratus a Paulo vulnere minime lethali, negligentia chirurgi moritur, Paulus damna hereditibus compensare tenetur, non quae mortem, sed quae vulnus duntaxat consequuntur. Si tamen Petrus ex accepto vulnere moritur, quia non est inventus chirurgus, qui vulnus sanaret, Paulus vulnerator ad restituenda damna, quae ex ipsa morte hereditibus obvenerunt, astringitur. »

(24). Excipe tamen, nisi homicida aliquid peculiare fecerit moraliter, efficaciter influens in imputationem faciendam innocentem, ut si, ipso invito, vel inscio, ipsius vestibus se induisset, vel usus fuisse ejus gladio, quem adhuc sanguinolentum reposuisse in ejus vaginam, et per hoc ipse innocens fuerit habitus ut verus homicida: tunc enim supradictus committens sic malitiosa homicidium tenetur ad integrum resti-

tutionem damni causati ipsi innocentem per talen iniquam et malitiosam fraudem, quia malitia, fraus et dolus nemini debent patrocinium innescari, cap. Sedes 15, et c. Ex tenore 16, De rescriptis, cap. Ex litteris 2, De dolo et contumacia, cap. Tuae 12, De clericis non resident., l. In fundo, ff. De rei vindicat., l. Cum his, ff. De transactionib., l. Si legatarias, cod. De legis, cum similibus.

(25). Sic per eamdem rationem et eadem jura tenetur ad restitutionem, qui cadaver occisi ponit ante domum, vel sepelit in horto innocentis, ut ipsi imputetur homicidium, et ideo patiatur damnum. Per fraudem enim videtur inducere innocentem ad tale damnum, unde sicuti ex dictis sub verb. Impediens, qui per fraudem aliquem impedit a consecutione boni, tenetur ad restitucionem et compensationem, ita multo magis qui per fraudem inducit in aliquod damnum. Sanchez, lib. 1, Consil., cap. 5, dub. 5, n. 72; Sporer, loc. cit., n. 201; Molina, tom. IV, tract. 2, disp. 86; Rebell., part. 1, lib. III, cap. 11; Felix Potestas, tom. I, part. II, n. 2104, et alii passim. (26). Si tamen occisor cadaver occisi longe a domo deferat et reponat juxta domum innocentis, non ex intentione, ut homicidium imputetur innocentem, sed solum ut amoveat a se omne indicium et occasioinem inquirendi. Lugo, disput. 8, n. 84; Tamburin., lib. VI, cap. 4, § 1, n. 5; Sporer, loc. cit., et alii dicunt non teneri ad restitucionem, quia non videtur in tali casu moraliter positive influxisse in imputationem, quia illa non est prudens causa, sed occasio levis inquirendi contra talem innocentem, si alia adminicula non occurrant; potuit enim homo alibi vulneratus lethaliiter, et longius progressus casu ibi mori, ut non semel in dies accidit.

(27). Intendens occidere solummodo feram, et adhibita debita cautela, ac diligentia per errorem, ac ignorantiam invincibilem occidens hominem, quem invincibiliter credit esse feram, non tenetur ad ullam restitucionem, quia homicidium est ei simpliciter involuntarium saltem negative: secus autem esset, si occisor non adhibuisse debitam cautelam ac diligentiam. Communis, textu espresso in cap. Si culpa 9, De injuriis et damno dato.

(28). Qui certo sciens ibi esse hominem, et credens esse Caium suum inimicum occidit Titum alioquin non occisurus, tenetur ad restitucionem, quia licet talis sufficienter caverit occisionem Titii, non tamen cavit, sed omnino voluit occisionem hominis ut sic, cum certus fuerit ibi esse hominem, adeoque occisio illa fuit injusta in hominem quemcumque attigerit, et consequenter injuriosa Titio, et obnoxia restitucioni. Communis per text. in l. Eum qui nocentem 18, § 3, ibi: « Si injuria mihi fiat ab eo, cum sim ignotus, aut si quis putet me Lucium Titum esse, cum sim Caius Sejus, praevaleat quod principale est, injuriam eum mihi facere velle, nam certus ego sum, licet

Hic pulet me alium esse, quam sim, et ideo injuriarum habeo actionem.

(29). Ebrius alium occidens, si ebrietas non fuit culpabilis et voluntaria, vel si fuit talis, homicidium tamen non prævidit, seu omnem diligentiam debitam adhibuit ad ipsum caverendum, non tenetur ad restitutionem: tenetur autem, si prævidit, et non cavit. *Communis* per text. in c. Si culpa 9, De injuriis et damno dato.

(30). Vulnerans injuste alium vulnere non letali, ad restitutionem tenetur, si occasione talis vulneris, quamvis de se non lethalis, alias morbus, vel inflammatio suborta mortem inferat vulnerato, quia quod est causa causæ, est etiam causa causati, arg. cap. *Presbyterum* 7, et c. Ad audienciam 12, De homicid., l. *Manumissiones* 4, ff. *De justitia et jure*. Sic communis doctrinum.

(31). Si autem vulneratus vulnere non letali postea perierit, non ratione vulneris per se, sed solum per accidens, ex propria negligencia et incuria, seu ex imperitia medici vel chirurgi, vulnerans tenebitur solum ad restitutionem damni causati vivo pro vulnere, non autem ad restitutionem damni causati mortuo, seu ejus hereditibus pro homicidio; cum ipsum homicidium nec indirecte, et in causa voluntarium ipsi imputari possit. *Communis*, textu expresso in l. *Qui occidit* 30, § 4, ff. *ad legem Aquilam*, ibi: « Si vulneratus . . . non mortifere, negligencia autem perierit, de vulnerato actio erit, non de occiso. »

(32). Occidens hominem quem certo scit paulo post justa morte occidendum, non tenetur ad restitutionem. In tali enim casu non infert ei grave damnum in bonis fortunæ. *La Croix*, lib. iii, part. ii, n. 308, cum *Navarr.* *Vasquez*, *Bonacina* ibi citatis, et alii passim. (33). Occidens autem hominem quem certo scit paulo post injuste occidendum a latrone, mandatario et hujusmodi, tenetur ad restitutionem, quia prior occidens intulit ei injuste grave damnum. *Vide dicta*, art. 1, num. 22 et 42.

(34). Si Paulus initium et causa fuit rixæ cum Petro per sola verba contumeliosa, et ideo ab ipso Petro excandescente occidatur, tenetur Petrus ad restitutionem, quia sola verbalis contumelia non dat jus ad occidendum; unde cum talis occisio sit contra justitiam, obligat ad restitutionem. *Communis* cum *Molina* disp. 81, n. 3; *Lessio*, lib. ii, c. 6, n. 137; *Sporer*, loc. cit., n. 19^a. (35). Si autem Petrus verbis contumeliosis affectus a Paulo vellet ipsum Paulum occidere, posset Paulus licite se defendere, et cum moderamine inculpatæ tutelæ ipsum Petrum tanquam jam injustum aggressorem etiam occidere, quando non ei suppetat alius modus se defendendi. *Sporer*, loco cit.; *Tambur.*, lib. vi, c. 4, § 3, num.

Nota Romani theologi.

(161) Videtur hoc casu irregularitatem contra FERRAR. VI.

17; *La Croix*, loco cit., num. 300, et alii.

(36). Si duobus rixantibus et strictis gladiis pugnantibus, alii sui sponte accurrant, et horum unus alterum occidat, vel ab altero occidatur: tunc ipsi duo principales rixantes et pugnantes ad nullam tenentur restitutionem cum tale homicidium nullo modo intendant, nec in se, nec in sua causa; sola enim eorum pugna non est causa, nisi valde remota, ut alii accurrant, pugnant vel occidunt, cum ipsi sua sponte accurrerint. *Communis*.

(37). Si autem unus ex duobus rixantibus alios amicos, seu conjunctos in sui adjutorium vocat et excitarit, et unus ex his postea occidatur. *Suarez*, *De censuris*, disp. 44, sect. 3, n. 26; *Avila*, *De censuris*, p. 7, disp. 6, sect. 2, dub. 8, conclus. 4; *Navarr.*, *Coninch*, *Petrus Corucio*, *Sayrus*, *Villalobos* et *Diana* apud card. *de Lugo*, disp. 11, n. 57, videntur supponere esse ipsi excitanti imputandum tale homicidium; dicunt enim evadere irregularem illum, qui consilio, vel aliter induxit *Titum* ut *Caium* occidat, si ea occasione *Titius* occidatur ab ipso *Caio*, quis per ipsum consilium, seu suasionem fuit causa occisionis et damni. *Vasq.* tamen in 1, 2, disp. 100, n. 45; *Turrian.*, *De censuris*, lib. ix, disp. 63, dub. 4; *Gaspar.*, *Hurtad.*, disp. 2, *De irregularitatibus difficult.* 6, n. 2, loquentes de irregularitate tenent contrarium sententiam, quam *Lugo*, loco cit., n. 58, loquens in terminis de restitutione ob homicidium, dicit esse sibi satis probabilem, idemque docent *Tambur.*, loc. cit., n. 19; *La Croix*, loc. cit., n. 309, et alii. Et eorum ratio est quia, quamvis sic suadens et excitans peccat contra charitatem, tamen non peccat contra justitiam cum nec vi, nec fraude aut dolo coegerit ipsum occisum ad subeundum tale periculum mortis, sed sola suasione et preicatione, cui ipse occisus oratione consensit. Scienti enim et volenti, seu consentienti non fit injuria, cap. *Scienti* 27, *De regul. juris* in 6, l. *Nemo* 143, ff. *De divers. regul. juris* (161).

(38). Si quis a mandatariis requisitus ostendat domum Caii, qui inde fuit ab illis occisus, si sine coactione, et sine gravi mortis timore id fecit, tenetur ad restitutionem: non tenetur autem, si id fecit coactus, et ratione gravis metus mortis sibi alias indictæ. *Diana*, part. vi, tract. 1, resol. 63; *Tambur.*, lib. vi, c. 4, § 4, num. 3; *Felix Potestas*, loc. cit., num. 2108, et alii passim.

(39). Homicida in rigore juris non liberatur ab obligatione restituendi damna temporalia ex homicidio secuta, quamvis a magistratu rapite plectatur, seu extremo supplicio afficiatur. Sic tenent innumerii doctores, tum ex antiquis, tum ex recentioribus, quos referunt et sequuntur *Sanch.*, l. i, c. cons. 4, dub. 6; *Mol.*, disp. 84, n. 8; *Lessius*, dub. 22; *Vasquez*, *De rest.*, c. 2, § 3,

here; suasor enim delicti et executor, pari pena puniuntur. *Vid. Addit. Casinenses*, v. *IRREGULARITAS*.

dub. 5; Navarr., c. 15, num. 25; Sporer, loc. cit., num. 236, ubi dicit id tenere doctores communiter, Tamb., l. cit., n. 14; Busemb., lib. iii, p. ii, *De restitutione*, c. 2, dub. 6, art. 3, n. 10; Henno, tom. II, tract. 1, disp. 9, q. 7, concl. 2, resol. 3; Felix Potestas, loc. cit., n. 2107, et alii passim. Et ratio est quia homicida per talem capitalem mortem seu extremum supplicium satisfacit quidem justitiæ publicæ et vindicativæ, non autem commutativæ, quam læsit alterum occidendo; unde adhuc remanet facienda restitutio hæredibus proximis occisi, cum damna privata ob publicam punitionem non resarciantur. Tum quia sicuti fur non excusatur ab obligatione restituendi, quamvis capite plectatur, ita nec excusatur homicida ab obligatione restituendi danina injuste illata, cum non minus teneatur restituere homicida pro homicidio, quam fur pro furtis.

(40. Notanter autem dicitur *in rigore juris*, qui practice loquendo excusantur tales homicidæ ab ejusmodi restitutione, en quod ii, quibus restituendum erat, vel contenti sint talionis poena illata, vel non current de tali restitutione, maxime si sint nobiles et divites, et ad eorum instantiam judex ad talem mortem condemnaverit homicidam; isti enim videntur eo ipso omnes alias satisfactiones remittere; tum quia ea damna sunt necessario conjuncta cum morte occisi, suntque magna causa aggravans homicidium. Unde judex in sententia ferenda præsumitur considerasse ulrumque, scilicet mortem occisi, et damna consequentia: ideoque lata contra homicidam sententia mortis capitalis, tanquam definitiva totius causæ, nulla facta mentione compensationis vel restitutionis dannorum, censetur una cum morte omnem prorsus obligationem rei absolvisse, et sic non tantum reipublicæ, sed etiam parti læsse satisfecisse. Sic tenent Sotus, et alii apud Lessium cit. dub. 22, n. 119, qui etiam dicit hanc sententiam esse vere probabilem et consentaneam æquitati, et ita fere habere usum, ut hæredes occisi poenæ talionis censeantur acquiescere, et injuria illa videatur sic esse compensata, et sic etiam docent plures alii citati a Lugo, disp. 11, num. 49; Tamb., loc. cit., § 3, n. 15; noster Marchant., tom. II, tr. 6, tit. 1, quæst. 5, dub. 2; Sporer, loco cit., n. 236; Felix Potestas, l. c., ubi dicit hæredibus occisi divitibus non esse resarcienda damna, quia isti solent esse contenti poena capitali occisoris inficta, et id insuper docet ipse met Scotus, in 4, dist. 15, q. 3, secutus ab aliis, quia homicida sufficienter satis fecit tolerando poenam capitalem.* His subscribit Daniel Concina, licet non generatim. Sic enim habet, loc. cit., num. 3, pag. 33. « Si homicida poenam lueret talionis, nulli restitutioni obnoxii forent hæredes, quia poena mortis inficta omnia remissa censerunt: et ita communis obtinet consuetudo. Si alicubi oppositus rationabilis mos vigeat, servandus est. »

41. Damna secuta ex homicidio sunt

compensanda et restituenda solis hæredibus proximi occisi, scilicet filiis, uxori et parentibus ita damnificatis. Sic communis doctorum cum Lessio, l. cit., cap. 9, dub. 29, n. 155; Sporer., loc. cit., num. 230; La Croix, loc. c., n. 310; Molina, Layman, Marchant, Salonio, Arragonio, Lugo, Corduba, Ledesma, Soto, Angles, et alii passim contra paucos alios. Ita ratio est, quia obligatio et finis restitutionis est compensare damna injuste illata alteri in bonis propriis, vel sibi ex justitia debitibus; solis autem dictis proximis occisi hæredibus inferuntur injuste ista damna in bonis propriis, et sihi ex justitia debitibus, cum eos solos ex justitia in necessitate positos alere teneretur occisus, ex quo adeo stricte sint ipsi conjuncti, ut moraliter una semper persona censori debeant cum illo; quod non verificatur in aliis hæredibus, eo quod censemantur esse velut extranei se remote habentes, et per accidens damna illa patientes, cum occisus, non ex justitia, sed solum ex charitate irosos aleret.

(42. Sunt tamen talia damna probabilius compensanda etiam fratribus et sororibus occisi, si ipse occisus eos per sententiam judicis tenebatur alere, quia jam habebant jus ad illa alimenta, quæ ab ipso occiso viatore judicialis sententiæ de justitia accepissent. Ita Lopez r, par. *Instructor.* novi, cap. 72; Sanchez, dict. cap. 4, dub. 3, et alii plures.

(43. Item probabilius talia damna compensanda sunt etiam creditoribus occisi, quia occisus strictiori obligatione justitiæ tenebatur suis creditoribus, quem ipsiis hæredibus necessariis, cum his alimenta et hæreditas non præstentur, nisi deducto ære alieno; adeoque si homicida tenetur talia damna compensare dictis hæredibus necessariis, a fortiori tenebitur de rigore juris compensare occisi creditoribus. Sic Molina, tract. 3, disp. 83, num. 8; Layman, loc. cit., cap. 6, n. 4; Sporer, loc. cit., num. 230, et multi alii; quamvis Layman, et Sporer, l. cit., notent id in praxi non observari, unde contrarium absolute docent Lessius, loco cit., dub. 26, num. 151; Diana, par. v, tr. 3, resolut. 57, et plures alii apud ipsos.

(44. Item probabilius damna secuta ex homicidio sunt compensanda et restituenda etiam aliis remotis hæredibus et extraneis, imo et pauperibus compensandæ sunt elemosynæ, quas occisus illis elargiri solebat, si homicida, animo illis nocendi, ipsum occidit. Ita tenent Sotus, Navar., Adrian., Pernormit, Roselli, Vasquez, Turrian et alii apud Lugo, dict. disp. 11, num. 74, qui eos sequitur, ibid., num. 77; Busemb., loc. cit., num. 11, cum aliis ibi citatis; Potestas, loc. cit., num. 2106; Illsung., tom. IV, 'd. 4, num. 74, et alii. Malitia enim, fraus et dolus nemini patrocinari debent, cap. *Ex litteris* 2, De dolo et contumacia, cap. *Sedes* 15, et cap. *Ex tenore* 16, De rescriptis; cap. *Tres* 12, De clericis non residentibus, leg. *In fundo*, ff. *De rei vindicat.*, leg. *Cum hi, II.* *De transactionibus*, l. *Si legatarium*, cod. *De*

*eyatis, cum similibus. * Quae hoc, et superiori numero auctor noster ut probabilita docuit, alii ut certa docent. Vide Antoine De justitia et jure, cap. 2, quæst. 16; Cuniliati loc., num. 4 et 5, et alios.*

(45). Obligatio homicidæ ad restituendum pro damnis illatis ex tali homicidio transit ad ejus hæredes juxta vires hæreditatis, quando ipsem non fecerat. *Communis.* Est enim illud debitum et onus reale, cui hæredes succedunt, sicuti et succedunt hæreditati, rum res transeat cum suo onere. I. *Alienatio, ff. Contrah. emption., l. Pompeius, § Cum quis, ff. De acquir. possess., l. Via constit., § Quicunque, ff. De servit. urb. præd., l. 1, § fin. et l. seq., ff. Si serv. vindic., l. *Fiscus, De jure fisci, Clement. De casibus.**

(46). Si vulneratus ante mortem remittat percussori seu homicidæ omne danum reale præteritum, præsens et futurum, tunc valde probabile est quod nec ipse homicida, nec in suo defectu ejus hæredes teneantur ad ullam restitucionem faciendam hæredibus etiam necessariis ipsius occisi. Busemb., loc. cit., art. 3; Lessius, cit. c. dub. 26, n. 158; Molina, disp. 81, num. 4 et 5; Sanchez, loc. cit., dub. 12, num. 5; Salonijs, quæst. 63, art. 2, controvers. 9; Henno, loc. cit., qu. 7, conclus. 3; Petes. 1, Banques, siisque citatis; Diana, part. v, traciat. 4, resol. 58; Tamb., lib. vi, cap. 4, § 10. Et ratio est, quia sicuti moriturus poterat cedere homicidæ alia jura, ita et illa, et consequenter opus restituendi extinguere; tum quia quidquid debetur illis hæredibus, totum debetur eis dependenter a voluntate morituri, adeoque non sit eis injuria, nisi qualenus sit contra occisi voluntatem, et consequenter si moriturus totum condonavit, nulla contra ejus voluntatem remanet homicidæ, seu ejus hæredibus, obligatio justitiae de facienda aliqua restituzione.

(47). Contrariam tamen sententiam adhuc tanquam probabiliorem docent Lugo, disp. 11, sect. 3, num. 63; Sporer., loc. cit., num. 235; La Croix, loco cit., n. 310; Illsung., tom. IV, d. 3, num. 83; Fel. Pot., loc. cit., n. 2112; Tanner., qu. 6, dub. 4, et alii. Et ratio est, quia remissio a morituro facta habet quidem locum in damnis præteritis usque ad ejus mortem, at minime in damnis sequentibus; moriturus enim, licet possit remittere totum jus suum quoad compensationem sibi debitam pro damnis sibi illatis ante suam mortem, non potest tamen remittere jus alienum quoad compensationem suis necessariis hæredibus debitam pro damnis eis subsecutis post ejus mortem; hoc enim jus non pertinet ad occiduum, sed immediate ad ejus hæredes necessarios, quibus occidus de jure et justitia tenebatur necessaria ad vitæ sustentationem providere et præstare; adeoque cum ex ejus occiduione dicti hæredes damnum proprium patiantur, jus proprium acquirunt ad compensationem sibi faciendam ab homicidio, et consequenter, non obstante remissione totali et facta a morituro, tenetur homicida,

et ejus defectu, ipsius hæredes ad compensanda damna dictis hæredibus subsecuta, cum hæc, ut patet, sint damna propria ipsorum hæredum, et non damna occisi.* Hanc sententiam tanquam unice sequendam tenuerunt Cuniliati, loc. cit., n. 3, et Concilia in compendio theologiae christianæ lib. ix. *De restitut., cap. 5, num. 8, scribens:* « Si vulneratus dominus absolutus sit, et antequam decebat, remittat una cum injuryia sibi illata, etiam damna resarcenda, liber occisor est a restitutione. Cæterum licet vulneratus astringatur remittere omnem injuriam sibi illatam, et diligere suum vulneratum, non tamen obligatus est dimittere damna inde emergentia; imo si uxor, si filii, nepotes vel parentes graviter indigent, peccaret contra charitatem, si cum tanto istorum dispendio et detimento expensas et damna condonaret. » Confer Antoine, loc. cit., quæst. 15, in not. post restorationem 1.*

(48). Item tenetur homicida compensare damna hæredibus subsecuta, quamvis a supremo principe patrati homicidii plenissimam obtinuerit remissionem, quia princeps præcise intendit condonare injuriam reipublicæ factam, et non damna hæredibus necessariis subsecuta. Henno, loc. cit., Petes 3, et alii passim.

ARTICULUS III.

Quid, cui et quando sit restituendum?

SUMMARIUM.

1. Ex justitia commutativa id ei tantum est restituendum, quod et quantum ablatum vel dannatum est. — 2. Generaliter per se loquendo restituenda est eadem res in individuo, si adhuc existet. — 3. Si eadem res non amplius existet, facienda est restitutio in equivalenti. — 4. Quid restituere debeat possessor bonæ vel mala? *Idei? remissive?* — 5. Quid restituere debeat commodatarius? *remissive?* — 6. Quid restituere debeat conductor et locator? *remissive.* — 7. Quid restituere debeat mutuarius? *remissive.* — 8. Quid restituere debeat emptor et vendor? *remissive.* — 9. Quid restituere debeat emphyteuta? *remissive.* — 10. Quid restituere debeat lusor? *remissive.* — 11. Quid restituendum sit in rerum occupatione, alluvione, specificatione, accessione, confusione, commissione et fructuum perceptione? *remissive.* — 12. Alia ad rem, *remissive.* — 13. Accepta ob actionem malam, seu peccaminosam jam positam non sunt, de jure naturæ restituenda, ad num. 16. — 17. Promissio seu conventio de danda alicui certa pecunia summa, ut aliqua actio turpis ac peccaminosa perpetretur, nullam habet neque ante, neque post perpetracionem talis actionis turpis et peccaminosa, vim obligandi; unde sic promittens nihil tenetur restituere promissario. Et adiudicuntur ad id jura canonica, ad n. 23. — 24. Femina recipiens minuera ab amasio sibi liberaliter oblata ex cogita ejus libidinosa intentione, quamvis graviter peccet, et si ipsa nihil male intendat, cum sic lovet ejus impurum amorem ac desiderium, et spem copulæ aliquando obtinendæ, tamen si nullum pactum explicitum aut implicitum intercessit, non tenetur restituere, sed licet retinere potest, ad n. 25. — 26. Accipiens pecuniam a dæmonie, si sciat quod dæmon eam furatus sit alicui, ut sibi daret, tenetur restituere; si autem nesciat, spectato jure naturæ, potest ipsam retinere; de jure autem positivo ci-

vili post sententiam judicis applicatur fisco quid per artem magicam, aut legibus prohibitam acquiritur. — 27. Accepta per modum pretii pro actione debita ex justitia restituuntur. — 28. Accepta autem per modum gratitiae et omnino liberae donationis non sunt restituenda. — 29. Hinc justitiam violent cum onere restitutionis ministri principum, thesaurarii, notariorum, tabellionum, et alii similes officiales, qui pro obeundis suis officiis, vel ultra taxatum pretium, vel supra constitutum a principe seu republica stipendium, munera exigunt a particularibus, ne vexent, ne alios praefrant, ne solutionem aut expeditionem retardant, et huiusmodi. — 30. Item justitiam violent cum onere restitutionis uxores premium exigentes a maritis, ut debitum conjugale reddant, ne adulterium committant; latrones, ne hominem occident; depositarii, ut depositum restituant; rerum inventores, ut eas suis dominis restituant: debitores, ut debitum restituant; detractores, ut famam aut honorem ablatum reparant, et alii similes. — 31. Quid autem in specie de Jure circa munera recepta remissive. — 32. Accepta per modum pretii pro actione debita ex quacunque alia virtute propter justitiam, non sunt restituenda ex debito justitiae. — 33. Potest tamen esse obligatio ea restituendi ex debito alterius virtutis, et afferuntur ad id exempla. — 34. Item licet quis non teneatur ad restituendum talis recepti pretii ex debito justitiae, potest tamen obligari ex dispositione juris positivi inhabitantis ad acquirendum dominium talis pretii, et afferuntur ad id exempla. — 35. Ordinarie loquendo restitutio est facienda ei, a quo aliquid iniuste acceptum est, vel cui damnum illatum est, si adhuc vivis sit, vel eius heredi, si sit mortuus; ad n. 36. — 37. Kein furans a molitore sordinam, a suffione pannum, a zartore uestem, et huiusmodi, tenetur ipsis, et non dominis restituere: alia notanda ad num. 69. — 70. Qui pecuniam vel qualibet rem alienam ab ipso furaram, vel ab alio fure mala fide acceptam ita cum propria commisere, ut discerni amplius nequeat, tenetur resarcire totum dannum domino pecuniae, ad num. 81. — 82. Alia ad rem ad num. 102.

(1. Ex justitia commutativa id et tantum restituendum est, quod et quantum ablatum vel damnificatum est. *Communis*, nec indiget probatione cum clare de se patcat. Generaliter, et per se loquendo restituenda est eadem res in individuo, si adhuc extet. *Communis*, per text. in l. *Manifesti juris* 17, cod. *De solutionibus*; exstante enim eadem re, cuius dominium verus dominus in aliud non transtulit, semper dominus retinet jus in illam, adeoque si non sit contentus alia re ejusdem speciei et bonitatis, est rei restituenda ipsam res, adhuc existans in individuo.

(2. Si eadem res in individuo non amplius extet, facienda est restitutio in aequivalenti, adeo ut tantum restituatur, quantum sufficit ad aequalitatem debiti vel damni illati. *Communis* per text. in *Auteni. Hoc nisi*, cod. *De solutionibus*.

(3. Quid restituere debeat possessor bona vel mala fidei? Vid. verb. *Possessor bona et mala fidei* per loc. Ubi etiam de fructibus naturalibus, industrialibus, mistis et civilibus. (4. Item de expensis seu melioramenti necessariis, utilibus et volutuosis. Item de incremento et decremente rerum.

(5. Quid restituere debeat commodatarius? Vide verb. *COMMODATUM*.

(6. Quid restituere debeat conductor et locator? Vide verb. *LOCATOR*.

(7. Quid restituere debeat mutuarius? Vide verb. *MUTUUM*. V. *Addit. Casuenses ibi*.

(8. Quid restituere debeat emplor et venditor? Vide verb. *CONTRACTUS EXMISSIONIS, VENDITIONIS*.

(9. Quid restituere debeat emphyteula? Vide verb. *CONTRACTUS EMPHYTEUSIS*.

(10. Quid restituere debeat luos? Vide verb. *LUDUS*?

(11. Quid restituendum sit in rerum occupatione, alluvione, specificatione, accessione, confusione, commissione et fructuum perceptione? Vide verb. *DOMINIUM*, art. 3.

(12. Alia ad rem. Vide verb. *BELLUM*, art. 2 et 3, verb. *CULPA*, verb. *DAMNIFICATIO*, verb. *Usura*; et notata supra art. 1, a n. 80 ad 94.

(13. Accepta ob actionem malam seu peccaminosam jam positam non sunt de jure naturae restituenda; unde si mulier, etiam uxorata, pro concesso usu sui corporis, et mandatarius pro homicidio patrato pretium acceperit, potest retinere, S. Thomas, 2-2, quest. 62, art. 5 ad 2; Lessius, lib. II, cap. 14, dub. 8, a n. 52; Lugo, disp. 18, a num. 45; Dicastill., *De restitut.* d. 6, dub. 1; Borghes, *Centur.* 3, cas. 33; S. Antoninus, part. II, tit. 2, c. 6 in princip.; Cuvarruv., *ad regul. peccatum.*, part. II, § 2; Angelus, verb. *Restitut.*, § *Turpe*; Rosignolus, *De restitut.* 11, disquisit. 1, § 6, n. 9 et 10; La Croix, lib. XXX, part. II, n. 280; cum Azorio, Molin, Vasquez ibi citatis, et alii passim, per text. in l. *Idem si ob stuprum* 4, § 3, ff. *De conditione ob turpem vel injustam causam*, ubi habetur: « Meretricem turpiter facere, quod sit meretrix, non turpiter accipere, cum sit meretrix; » unde S. Thomas, 2-2, qu. 31, art. 7, in corpore ait: « Quod enim mulier meretricium exerceat, turpiter agit, et contra legem Dei; sed in eo, quod accipit, non injusto agit, nec contra legem; unde quod sic illicite acquisitum est, retineri potest. »

(14. Accepta ob actionem malam, seu peccaminosam needum positam restituiri debent, quia actio non debet puni, adeoque nec retineri potest pretium pro ea ponenda: si autem sit quid mere liberaliter donatum ad alliciendum animum, v. gr. meretricis ad copulam, sive ante, sive post actionem turpem, potest tuta conscientia retineri; paucis solis casibus exceptis; Lugo, loc. cit., n. 49; La Croix, loc. cit., n. 291; Henno., tom. II, tract. 1. *De restitut.*, quest. 7, conclus. 1, ubi citat communem doctorum per text. in leg. *Affectionis* 5, ff. *De donationibus*, ibi: « Affectionis gratia, neque honestas, neque in honestas donationes sunt prohibite; honestas, erga bene merentes amicos vel necessarios; in honestas, erga meretrices; » et concordat lex *Donationes* 24, ff.

codem. Ubi, ut vides, lex non distinguit, an ad hoc, ut sint validæ tales donationes, debeant fieri ante, vel post actionem turpem; ubi autem lex non distinguit, neque nos distinguere debemus; cap. Quia circa 22, De privil. et leg. De pretio, ff. De publiciana in rem action. Et ratio conclusionis est, quia potest quilibet rei suæ dominium in alium transferre, ubi per leges non impeditur: nulla autem est assignabilis lex irritans dictam translationem; non quidem lex naturæ, quia, licet ratio naturalis dicit donationes illas esse illicitas, tam ex parte dantis, quam ex parte accipientis, eo quod incident ad merefricium, vel inchoaudum, vel continuandum, non tamen dictat esse invalidas. Nec etiam id dictant leges positivæ, cum leges civiles potius illa confirmant, ut patet ex cit. l. Affectionis 5, et cit. l. Donationes in concubinam 31, De donationibus, et cit. l. Idem si ob stuprum 4, § 3, ff. De condictione ob turpem vel injustam causam, adeoque, etc.

(15). Dicitur autem notanter, *Paucis solis casibus exceptis*; quia donata a filiosfamilias, pupillo, minorenni et a milite retineri non possunt, quia ipsi per leges inhabilitantur ad donandum, ut patet de filiosfamilias in § Filiusfamilias 7, ff. De donationibus, De papillo § 6, Institut. De auctoritate tutorum. De Minorenni, l. Si curatorem 3, cod. De in integrum restitutione, De milite, l. Si ancillam 2, cod. De donatione. inter virum et uxorem. Pro parvis autem munusculis videtur consuetudinem contrarium induxisse.

(16). Item retineri non possunt donationes, si quæ fierent (quod Deus avertat), ab aliquo religioso suæ conditionis immemore, propter tale infandum commercium. Tales enim donationes essent omnino, nedum illicitæ, sed et invalidæ, adeoque monasterio essent restituenda, cum religiosus professus nihil possit expendere sine licentia expressa aut tacita superioris, quam in tali casu non haberet, nec posset habere, cum superior, nec totum monasterium possit illam concedere in usus turpes et peccaminosos; ned etiam ex pecunia suis personalibus ac specialibus laboribus acquisitis, cum quidquid acquirit monachus, acquirat monasterio; cap. Statutum 1, caus. 18, quæst. 1, cap. Abbates 16, caus. 18, quæst. 2, cap. Quia ingredientibus 6, caus. 19, quæst. 3, cap. In presentia 8, De probatio-nibus, cap. Monachi 2, De statu monachorum, cum similibus.

(17). Promissio seu conventio de danda aliqui certa pecunia summa, ut aliqua actio turpis et peccaminosa perpetretur, nullam habet neque ante, neque post perpetrationem talis actionis turpis et peccaminosa vim obligandi; unde sic promittens nihil tenetur restituere promissario: colligitur ex pluri-

(162) Sive Soteri Papæ tributum a Gratiano, quod vestiarios collectores non ex Sotere, sed ex Beda se describere professi sunt. Vide Berardum in Operæ cui titulus Gratiani canones, etc., part. II,

bus juribus, tum canoniciis, tum civilibus; endem jure canonico habetur in cap. Pa-tiones 8, De pactis, ubi sic expresse statui-tur: « Paetiones factæ a vobis.... nullius penitus sunt momenti, quod etiam de aliis est dicendum, quæ observatæ vergunt in animæ detrimentum; nam etiam juxta legi-timas sanctiones pactum turpe, vel rei tur-pis..... de jure vel de facto nullam obliga-tionem inducit, » c. In malis promissis 5, caus. 32, q. 5, ubi ex verbis S. Isidori sic præcise habetur: « In malis promissis rescinde fidem, in turpi voto muta decre-tum, quod incaute vovisti, ne facias; im-pia est promissio, quæ scelere adempletur; » c. Quæ contra jus 64, De regul. juris in 6, ibi: « Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberri, » cap. In malis 69, De regul. juris item in 6, ibi: « In malis promissis fidem non expedit obser-vari. »

(18). Et hoc jure canonico adeo verum est, quod licet talis promissio fuisse etiam juramento firmata, nullam importaret obli-gationem, ut expresse statuitur in c. Non est obligatorium 58, De regul. juris in 6, ibi: « Non est obligatorium contra bonos mo-res præstitum juramentum; » et concordant plures textus in quæstione 4, caus. 22, et signanter in cap. Est etiam 2, d. quæst. 5, caus. 22, ubi ex verbis S. Ambrosii impro-batur Herodes, quod ob servandum jura-mentum, S. Joannem Baptistam occidisse sisset; unde in ejus summario sic expresse habetur: « Aliquando non expedit promis-sum servare sacramentum; » c. Quod Da-vid 3, ead. caus. et quæst., ubi ex verbis S. Augustini laudatur David, quod sicut juraverat, non occiderit Nabal, ibi: « Quod David juramentum per sanguinis effusionem non implevit, major pietas fuit; » et in ejus summario sic dicitur: « Pietas fuit, quod David, Nabal, sicut juraverat, non occiderit; » c. Juravit David 4, ead. caus. et q., ubi de eodem verbis ejusdem S. Au-gustini sic repetitur: « Juravit David temere, sed non implevit jurationem majori pietate ductus. » Et econtra idem sanctus Augustinus, serm. 10, in novis sermonibus de decollatione sancti Joannis Baptistæ im-probat Herodem, quod impie adimpleat, quod temere juraverat, ibi: « Temere ju-ratur, et impie, quod juratur, impletur; » cap. Unusquisque 8, ead. caus. et quæst., in cuius summario de mente sancti Ambrosii sic habetur: « Tolerabilius est juramentum non implere, quam quod turpe est, face-re; » cap. Si aliquid 16, ead. caus. et quæst., ubi sic sumatur decretum Soteris Papæ (162): « Juramentum, quo malum incaute promittitur, non est servandum; » cap. Actions 18, ead. caus. et quæst., ubi sic sumatur decretum concilii Eliberitani (163): « Illicitum juramentum non est servandum; » et

cap. 40, pag. 92 seq.

(163) Vel concilio Eliberitano falso tribuit Aleundus Berardus, Oper. cit. part. II, cap. 2, pag. 30.

nempe in eadem causa et quæstione in aliis capitulois et sumariis consimiliter. Et hoc jure merito, cum juramentum non fuerit institutum, ut esset vinculum iniquitatis, textu expresso in cap. *Quando* 18, *De jure jurando*, ibi: « Cum juramentum, non ut esset iniquitatis vinculum, fuerit institutum, » cap. *Inter cætera* 21, caus. 22, quæst. 4, ibi: « Porro juramentum non ob hoc fuisse institutum invenitur, ut esset vinculum iniquitatis. »

(19). *Jure civili* habetur sensus nostræ conclusionis in pluribus legibus, et signanter in leg. *Generaliter* 26, ff. *De verb. obligationibus*, ibi: « Generaliter novimus turpes stipulationes nullius esse momenti; » l. *Si flagitiis* 123, ff. eod., ibi: « Si flagitiis faciendi, vel facti causa concepta sit stipulatio, ab initio non valet; » l. *Juris gentium* 7, ff. *De pactis*, ibi: « Si stipulatio sit interposita de his, pro quibus pacisci non licet, servanda non est, sed omnino rescindenda; » l. *Pacta* 6, cod. *De pactis*, ibi: « Pacta, quæ contra leges, constitutionesque, vel contra bonos mores flunt, nullam vim habere indubitate juris est; » l. *Ex eo* 4, cod. *De inutilibus stipulationibus*, ibi: « Cum omnia, quæ contra bonos mores, vel in pactum, vel in stipulationem deducuntur, nullius momenti sint. »

(20). Suprapositam conclusionem tenent Navarrus, in *Manual.*, cap. 17; Durand., in 3, distinct. 39, qu. 4; Medina, cod. *De restituut.*, quæst. 2; Comitolus, lib. iii. *Respons. moral.*, quæst 5; Joannes Valerus, in *Differentiis ultriusque fori*, verb. *Promissio*, differentia 8, citati a Diana, tom. I, par. ii, tract. 4, *Miscellaneo*, resolut. 40, ubi et ipse hanc sententiam probabilem, et practice tutam reputat; Adrianus, Neessen, Le Droux, et alii quos citat et sequitur Henno, loc. cit., quæst. 4, conclus. 1, et sic videtur sentire sanctus Augustinus relatus in cap. Qui *venaturibus* 8, dist. 86, testans non posse meretricibus pecuniam rependi absque gravissimo peccato, cum nempe in pretium perpetrati criminis tribuitur. Et sic tenet *Glossa*, *ibidem*, verb. *Meretricibus*, et mordicus defendit Pontas, in *Dictionario casuum conscientiarum*, verb. *Promissio*, cas. 8 et 9, ubi in fine casus octavi sic expresse habet: « Repudiandam penitus ergo eorum opinionem censemus, qui tueantur, licet hujusmodi promissiones non obligent ante facinus perpetratum, tisdem tamen obligandi vim adnecti, eo ipso, quod crimen executioni demandatum est; quinimo persuasum prorsus animum habemus abhorrendas penitus, atque habendas esse execrationi hujusmodi promissiones et stipulationes, et tanquam nullas esse considerandas, quemadmodum irritæ re ipsa sunt omnibus cum ecclesiasticis, tum civilibus legibus, ut modo observatum ac probatum est. » Et in fine casus noni sic concludit: « At isti laudatorum-auctorum opinioni non possumus subscribere, quando namque quosdam casus sibi fingere amant, in qui-

bis non esse illicitum supponunt, nec premittere, nec dare in pretium turpis alicuius actionis perpetrandi, falsani omnino hypothesis communisuntur, quemadmodum patet ex testimonis allegatis, quin etiam tanquam certissimum habemus ex eorum opinione fenestram prorsus patefieri ad plurimam nequitiam, quoniam ad andenda quæque et ad perficienda quæ sunt in luxuriam, inde via redditur expeditior. » Hæc ipse: tum quia datio et acceptio pro re turpi palrata est novum peccatum et approbatio peccati commissi. Qui enim dat vel accipit propter peccatum commissum, videtur de novo apprebere, atque in eo complacere, quod utique mortale est; tum etiam quia promissio illa de re turni patranda fuit nulla, nec ullo modo obligans, utpote peccaminosa, ut patet ex supra adductis juribus, ergo nec est ex obligatione servanda.

(21). Inno supracitati doctores volant insuper, quod acceptum ob turpem causam ex conventione facta obligante ad operis pravi executionem, sit restituendum. Sic expresse Henno, loc. cit., quæst. 5, conclus. 1, cum Navarr., Adriano, Medina, Neessen, Le Droux, et aliis ibi citatis argum. supra adductis juribus. Et eorum ratio est, quia conventionis illa ante operis impletionem est nulla, eo quod non possit esse vinculum iniquitatis, ut concedunt omnes; ergo etiam nulla est impleto opere, et consequenter acceptum ratione talis conventionis debet restitui; probatur consequentia ex cap. *Non firmatur* 18, *De regul. juris* in 6, ubi expresse dicitur: « Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit; » atqui ex supra allegatis juribus conventionis illa nulla est ante operis impletionem, ergo etiam nulla erit post operis impletionem; tum quia conventionis illa, ut pole contractus onerosus, debet obligare tam promissarium, quam promittentem; alias si obligarot solum promittentem, esset contractus gratuitus; atqui non obligat promissarium, cum nemo obligari possit ad peccandum; ergo nec obligat promittentem, et consequenter est nulla ex parte utriusque; adeoque acceptum ex tali conventione est restituendum; et sic videtur sensisse etiam sanctus Augustinus, epist. 163, alias 54, *ad Macedonium*, ubi sic expresse habet: « Verum tamen est, si justitia sincerius consulatur, justius dicitur advocate: Redde quod accepisti, quando contra veritatem stelsti, iniquitati adfueristi, judicem fecellisti, justam causam oppressisti, de falsitate vicisti: » et paulo post explicatam obligationem advocate in predicto casu sic ait: « Quis tamen advocatus, aut ex advocate ita vir optinus facile reperitur, qui suscepito suo dicat: Recipe quod mihi, cum tibi male adessem, dedisti, et redde adversario tuo, quod, me agente, iniuste abstulisti; et tamen quem prioris non recte vita rectissime penitet, etiam hoc facere debet, ut, si ille, qui inique litigavit, non vult admonitus corrigerem iniquitatem,

eius tamen iniquitatis nolit iste habere mercedem.

(22). *Communior tamen doctorum sententia tenet, quod licet promissio facta feminæ pro usu sui corporis sit illicita, promissum, opere completo, sit conferendum; nec femina teneatur receptum ob talē usum turpem sui corporis postea restituere. Sic Lugo, disp. 18, sect. 3, num. 59, quoad primam partem cum Vasquez, Turrian., Soto, Arragonio, Cajetan., Covarruv., Molina, Sanchez ibi citatis, dicens hanc esse communem et veram sententiam, et num. 46, quoad secundam partem cum Lessio, Molina, Cajeten., Alens., Richard., Gabriel., Silvestro, Angelo, Salonio, Silvio, Tannero, Rebel., Villalobos, dicens pariter hanc esse communem et veram sententiam; sic tenet etiam cum pluribus aliis ibi citatis, La Croix, lib. III, p. II, num. 289 et 290; Rosignolus cum aliis ibi citatis, *De restitutione* 11, dis-
put. 1, § 6, num. 2 et 9; Sporer cum multi-
tis ibi citatis, tom. II, tract. 5, *In vii et x
præcept. Decalog.*, cap. 5, sect. 5, num.
135 et 139; Molina, Sanchez, Lessius, Dia-
na, Tamburin. et plurimi alii. Et ratio pri-
mæ partis est, quia ille usus sui corporis,
quem semina impudica fornicario concessit,
est pretio estimabilis ratione utilitatis, vel
delectationis, respectu fornicarii et ratione
periculi, et laboris respectu feminæ con-
cedentis talē turpem usum sui corporis;
adeoque si fornicarius pretium promisit,
et semina impudica rem pretio estimabi-
lem et vendibilem, utpote ei commodam
vel delectabilem posuit, non est unde ab
obligatione solvendi promissum liber eva-
dat; tum quia si fornicarius negare pos-
set pretium pactum pro tali turpi usu
sibi concessso seu vendito, negare etiam
posset juvenis matrimonium promissum
puellæ sub certa promissione matrimonii
defloratæ; quondam omnes negant, et insuper
dicunt posse ad id etiam in foro externo
compelli, adeoque, etc. Ratio autem se-
cundæ partis est, quia semina recepit tale
pactum pretium concessso, seu vendito usu
sui corporis fornicario, qui unus, cum sit
commodus et delectabilis fornicario et
periculosus ipsi feminæ, dignus est pretio;
adeoque talis semina licite retinere potest
dictum conventum et receptum pretium,
nec tenetur illud restituere, cum non sit
receptum contra justitiam, sed potius se-
cundum illam.*

(23). *Imo meretrix nedum conventum et
receptum pretium pro concessso turpi usu
sui corporis licite recipit, et retinet, sed
etiam omni jure etiam civili in foro exter-
no illud exigere potest, si non ei a forni-
cario solvatur. Sanctus Thomas, 2-2,
quæst. 62, artic. 5, et plurimis congestis;
Lessius, lib. II, cap. 14, dub. 8; Molina
tom. I, tract. 2, disp. 24; Diana, part. II,
tract. 2, *Miscellan.*, resolut. 40; Spor., loc.
cit., num. 136, et ipso teste communis alio-
rum per text., in l. *Idem* 4, § 3, ff. *De con-
dict. ob turpem vel injustam causam*, ibi:
« Sed quod meretricio datur, repeti non po-*

test, ut Labao et Marcellus scribunt, sed
nova ratione, non en quod utriusque tur-
pitudo versatur, sed solius dantis; illam
enim turpiter facere quod sit meretrix; non
turpiter accipere, cum sit meretrix; » et
ratio est, quia meretrix ita cum fornicario
convenit de pretio sibi solvendo pro usu ei
concesso, seu vendito sui corporis, ex cap.
autem *Contractus* 85, *De regul. juris* n. 6.
*Contractus ex conventione legem accipere
dignoscuntur.* Nec pretium illud exigitur
et accipitur pro ipso peccato formaliter; quod,
cum nihil sit, neque licite possibile, non
est vendibile; sed exigitur et accipitur pro
actu ipso materiali, quatenus fornicario
utilis et delectabilis est, et meretrici aliquo
modo laboriosus et periculosus, qui
actus, cum sit quid naturale, et pretio aesti-
mabile, nec alteri gratis debitum, est veluti
conductus a fornicario, adeoque pretio sol-
vendus.

(24). *Femina recipiens munera sibi ab
amasio liberaliter oblata ex cognita ejus
libidinosa intentione, quamvis graviter
peccet, etsi ipsa nihil mali intenderat, cum
sic soveat impurum ejus amorem, ac desi-
derium, et spem copulæ aliquando obti-
nendæ, tamen si nullum pactum explicitum,
aut implicitum intercessit, non tenetur re-
stituere, sed licite retinere potest, quia
sunt sibi liberaliter data, et sibi imputare
debet nimis credulus amator, quod plus
speraverit, quam debuerit. Sporer, loc. cit.,
num. 141; Lugo, loc. cit., num. 49; Molina
tom. III, disp. 733, nu. 3; Rebello, *De ju-
stitia*, par. I, lib. III, qu. 7, num. 6; Joa-
annes Valerus, in *Differentiis utriusque fori*,
verb. *Restitutio*, differentia 34; Henno,
loc. cit., quæst. 6, conclus. in fine, et alii
passim.*

(25). *Si autem semina receperit ta-
lia munera ex pacto explicito, vel implicito
pro usu sui corporis concedendo, quem postea
denegat, tenetur restituere, quia pec-
cat contra justitiam retinendo pretium ab-
sque concessione usus sui corporis, pro
quo solum ab amasio datum est munus, seu
pretium. Sic citati doctores et alii passim.*

(26). *Accipiens pecuniam a dæmoni, si
sciat quod dæmon eam furatus sit alicui,
ut sibi daret, tenetur restituere. Si autem
nesciat, spectato jure naturæ, potest ipsam
retinere, cum dæmon potuerit eam accipere
ex fundo maris, aut aliunde, ubi erat de-
relicta ad nullius spectans dominium. Sic
Diana, part. x, tract. 15, resol. 48; La Croix,
lib. III, part. II, num. 292, et alii. De jure
autem positivo civili per sententiam judicis
debet applicari hisco quidquid per artem
magicam aut legibus prohibitam acquiritur.
Lugo, tom. I, disp. 6, nu. 112; La Croix,
loc. cit., et ipso teste, communis aliorum,
per text., in l. *Unica*, col. *De thesauris*.*

NOTA ROMANI THEOLOGI.

* Casus hic est metaphysicus; nec da-
emon furari a Deo permittitur, nec si per-
mittitur, id resarciri facile poterit.

RESPONSIO AUCTORIS.

Quomodo potest a theologo dici hic ca-

sus metaphysicus, cum de ipso passim trahent auctores, et de acquisitis per artem magicam disponant leges? Quod certe non fieret, si non supponeretur demonem furari quandoque a Deo ob sua justa et inservitablia judicia permitti, et hoc permittente, posse resciri.

(27). Accepta per modum pretii pro actione debita ex justitia, restituui debent. *Communissima.* Et ratio est quia tale venditum est invendibile, cum solvens jus habeat ad actionem illam independenter ab omni pretio; et recipiens aliquid per modum pretii pro illa actione vendat id quod non est suum, sed alterius; res enim, quae ex justitia debetur alicui, perinde est ac si esset illius; unde coactus dare premium pro ipsa, cogeretur emere rem suam, ut redimeret injustam vexationem; adeoque tale premium injuste acceptareatur, et consequenter esset restituendum ex debito justitiae.

(28). Dicitur autem notanter *Accepta per modum pretii*, nam accepta per modum gratuitae et omnino liberæ donationis non sunt restituenda, cum licet unicuique per leges non impedito, rei suæ dominium in aliud transferre. *Communis.*

(29). Hinc justitiam violent cum onere restitutionis ministri principum, judices, thesaurariorum, notarii, tabelliones et alii similes officiales, qui pro obeundis suis officiis, vel ultra taxatum premium, vel supra constitutum a principe vel republica stipendum, munera exigunt a particularibus, ne vexent, ne alios præferant, ne solutionem, aut expeditionem retardent, et hujusmodi. *Communis.* Dicit tamen Sporer, *loc. cit.*, num. 128, quod supradicti, si a republica conducti sint ad ea munera absque sufficienti stipendio, possint juste mercedem proportionatam exigere usque ad sufficiens stipendum secundum circumstantias personarum, locorum, etc., prudenter judicandum. * Verum haec opinio ab aliis merito rejicitur, præsertim cum bono communis sit infesta. *

(30). Item justitiam violent cum onere restitutionis uxores premium exigentes a maritis, ut debitum conjugale reddant, ne adulterium committant; latrones, ne hominem oceidant; depositarii, ut depositum restituant; rerum inventores, ut eas suis dominis restituant; debitores, ut debitum restituant; detractores, ut famam aut honorem ablatum reparant, et alii similes. *Communis.*

(31). Quid autem in specie de judice circa munera recepta? *Vide verb. JUDEX.*

(32). Accepta per modum pretii pro actione debita ex quacunque alia virtute præter justitiam, non sunt restituenda ex debito justitiae, Lugo, disp. 18, sect. 3, num. 67; Sotus, Bannes, Diana, Tamburin., Petschacher citati et secuti a La Croix, lib. III, part. II, num. 268; Sporer, tom. II, tract. 5, *In vii et x precept. Decalogi*, num. 182, ubi dicit de hoc non posse dubitari; tunc enim non peccatur contra justitiam, cum tecum dando, nec accipiendo aliqui fiat injuria,

ria, adenque id quod tunc decipitur, non est restituendum ex debito justitiae.

(33). Dicitur autem notanter *ex debito justitiae*, quia, licet non sit in tali casu restituendum ex debito justitiae, potest tamen esse obligatio restituendi ex debito alterius virtutis; si quis enim, v. g. *ex voto* debet Ecclesiae crucem centum aureorum, et nolit votum adimplere, nisi ab ipsa Ecclesia, vel ab alio accipiat viginti aureos, tunc tenetur restituere danti illos viginti aureos; non quidem ex justitia quam non violavit, sed ex virtute religionis quae illum obligat ad totum votum adimplendum, et promissum Deo integre reddendum; quod non faceret, nisi restitueret illos viginti aureos; quia illos retinendo non integrè donat, sed partim vendit respectu talis pretii accepti, ut dictam crucem Ecclesiae offerat. Similiter, quia ex virtute religionis tenentur beneficiarii dare superflua in eleemosynam, si aliquid recipiant, ad hoc ut suo debito satisfiant, tenentur restituere; quia retinendo illud acceptum non satisfaciunt præcepto dandi eleemosynam integre ex omnibus superfluis, et sic de similibus. Re却tra tamen, si quis premium accipiat, ut audiat missam, communicet, et hujusmodi, ad quae obligatur ex eadem virtute religionis, non tenetur illud receptum premium restituere; sicuti nec tenetur restituere pretium acceptum, ne se inebriet, ad quod tenetur ex virtute temperantiae; et ne fornicetur, ad quod tenetur ex virtute castitatis, et hujusmodi: in his enim, et similibus non tenetur neque ex virtute religionis, temperantiae, aut aliarum virtutum restituere premium acceptum pro earundem observantia, quia tale premium receptum non impedit, quod opus ex ipsis virtutibus debitum ponatur secundum integrum suam substantiam, et secundum omnes qualitates debitas; sicuti impedit in primis aliis allatis exemplis demittente votum donandi crucem centum aureorum Ecclesiae, et de beneficiariis astricis dare superflua in eleemosyna; sic regule tradunt Lugo, *loc. cit.*, num. 70; Sporer, *loc. cit.*, num. 132, et alii.

(34). Item licet quis non teneatur ad restitutionem talis recepti pretii ex debito justitiae, potest tamen obligari ex dispositione juris positivi inhabitantis ad acquirendum dominium talis pretii; jus enim positivum in pluribus obligat ad restitutionem, et signanter ad restitutionem pretii Simoniace accepti in materia beneficiorum ecclesiasticorum, c. *De hoc 11, De Simonia*. Item ad restitutionem pretii Simoniace accepti in materia electionum ad dignitates et officia ecclesiastica. Extravagant. *Cum detectabilis 2, De Simonia inter communies.* Item ad restitutionem pretii Simoniace accepti pro ingressu in religionem. Extravagant. *Sane 1, De Simonia inter communies.* Item ad restitutionem pretii Simoniace accepti pro administratione ordinis, aliorumque sacramentorum et saeramentalium; de jure enim divino haec sunt gratis administranda; *Mat-*

*Thesi x : Gratia accepisti, gratia date; unde si pro tali administratione aliquid accipiantur, est restituendum. Item ad restitutionem pretii accepti ab ecclesiasticis visitatoribus ratione visitationis; ipsi enim graviter peccant, et ad restitutionem tenentur ex speciali dispositione sacrorum canorum, et concilii Tridentini, sess. xxiv, cap. 3, *De reformat.*, et sic de aliis.*

(35. Ordinarie loquendo restitutio est facienda ei a quo aliquid injuste acceptum est, vel cui damnum illatum est, si adhuc vivus sit, vel ejus heredi, si sit mortuus. *Communisima*, nec indiget probatione, cum satis de se clare pateat.

(36. Dicitur notanter *ordinarie loquendo*, quia in pluribus easibus restitutio non est facienda domino, et signanter res accepta a possessore justo et bona fidei, est ipsi restituenda, et non domino. Unde si sit accepta res commoda, deposita, oppignorata, locata, et hujusmodi, restituenda est commodatario, oppignoratario, locatario, et hujusmodi, quia, cum isti juste possident rem, et eam custodiunt, vel ipsa utantur, eisdem proprio infertur injuria per ablationem ejusdem rei; cum injuste priventur sua possessione, et usa ejusdem rei; adeoque est eis restituenda, aliter si restituatur domino, et justus possessor patiatur inde aliquid damnum, est de omni interesse indemnizandus. *Communis.*

(37. Item furans a molitore ferinam; a fulione pannum, a sartore vestem, et hujusmodi, tenetur ipsis, et non dominis restituere; quia, si restitutio fieret dominis, exponerentur illi periculo emittendi premium laboris, et insuper periculum esset, ne ob praesumptam incuriam in custodientibus rebus sibi traditis eorum officina deserretur; unde si ex tali restitutione facta dominis eveniret illis aliquid nocumentum, essent ipsis indemnizandi. *Communis.*

(38. Item res ablata a tutoribus vel curatoribus, est ipsis restituenda, et non pupillis, aut minoribus, seu furiosis et amenantibus, quia, licet isti sint rei restituendae domini, secundum jura tamen non habent administrationem. *Communis*, per text. in § *Furiosus* 8, et § *Pupillus* 9, Inst. *De iniuribus stipulationibus*, I. *Obligari* 9, II. *De auctoritate et consensu tutorum et curatorum*, cum similibus.

(39. Item subripiens a religioso, uxore, filiosfamilias, et similibus res in usum ipsis legitime concessas, tenetur ipsismet restituere, non autem monasterio, marito, patri, et hujusmodi, nisi certus sit reddendas esse postea ipsis usuariis, quia usuarii injuste privantur jure, quod legitime habebant ad usum rerum illorum; si autem a religioso, uxore, filiosfamilias, et similibus auferatur aliquid, quo non est ipsis legitime concessum in usum seu administrationem, tunc non ipsis est restituendum, sed monasterio, marito, patri, et hujusmodi; aliter si supradictis restituantur, et inutiliter dissiperetur, esset obligatio restitutionis. *Communis.*

NOTA ROMANI THEOLOGI.

Quare non etiam monasterio, marito, patri, etc? id aliquibus non probatur.

RESPONSO AUCTORIS.

At ibi a me est assignata clara ratio, quare et quando debeant dictæ res restitui religioso, uxori, filiosfamilias, et hujusmodi, et quando non ipsis, sed monasterio, marito, patri, etc. Videat ibi eruditus lector, et pronuntiet.

(40. Item non est res ablata restituenda domino, quando prævidetur ipsi aut alteri in spiritualibus et temporalibus obsutura; unde non est ei restituendus gladius, si prævideatur ipse, aut alter occidendum; non est ei reddenda clavis adulterina, si prævideatur ea usurus ad furandum, et sic de similibus; sic non est restituenda pecunia domino volenti cum ea corrumpere multorem, luxuriose vivere, injuste litigare, Si non iam committere, et similia in perniciem spiritualem sui vel alterius perpetrare, sed est differenda ipsi restitutio, donec sint remotata talia pericula. *Communis.*

(41. Item non est facienda domino restitutio, quando est multum distans, adeo ut non possit res restituenda ad ipsum transmitti, nisi cum expensis excedentibus, vel adæquantibus valorem ipsius rei: tunc enim exspectanda est commodior restitutionis occasio; quæ si desperetur, est facienda restitutio suis propinquis, si habeat, vel in eorum defectu, pauperibus, nomine quorum veniunt ecclesiæ, hospitalia, monasteria indigentia, celebrationes missarum, et alia similia pia opera. *Communis.*

NOTA ROMANI THEOLOGI.

Exspectanda quidem commodior occasio; et si hoc desperetur, restitutio facienda est omnimode domino rei ablata, aut propinquis.

RESPONSO AUCTORIS.

Sed ego jam tradidi quod, si desperetur commodior occasio, restitutio facienda est suis propinquis, si habeat, et solum in eorum defectu, pauperibus vel locis piis, cum hac tamen advertentia, quod adveniente restituendi domino commodiori occasione, seu ipso comparento, et res adhuc existent in individuo, debent a pauperibus, vel loco pio restituiri; et si fuerint consumptæ, et pauper, seu locus pius inde factus sit ditior, debet restitui id in quo factus est ditior, ut in similibus trado ego ibi sub n. 53. Cum quantis autem impensis teneatur fur restituere rem furataum, cum in hoc variae sint sententiae auctorum, attendendæ sunt pro certa regula omnes circumstantiae, nempe qualitas seu valor rei furatae, paupertas et necessitas tum furis, tum domini rei, distantia seu mutatio locorum, magnitudo damni tam creditoris, quam debitoris formaliter et comparative ad subjectum: an creditor hic et nunc sit, vel non sit rationabiliter invitatus circa omissionem vel dilatationem restitutiovis, et hujusmodi.

(48. Quando non conatur de vero domino, seu legitimo rei possessore, facienda est ad ipsum inveniendum diligens inquisitio juxta honorum qualitatem, id est major, vel minor pro gravitate, vel levitate rei, quia, antequam sit facta talis inquisitio, non debet haberi dominus pro ignoto; hinc si res inventa sit magni valoris, v. g. bursa cum centum aureis, debet fieri inquisitio, non solum in loco, ubi reperta est, sed et in pagis et civitatibus vicinis; imo etiam in remolis, in quibus adest probabilitas ipsum reperiendi, faciendo quod aliquoties promulgetur e cathedra, quod affligatur scheda ad locorum compita id notificans, aut quod imprimatur in novellis publicis; si autem res inventa sit parvi valoris, ut annulus ordinarius, bursa cum paucis nummis, sufficit quod promulgetur in ecclesiis, seu scholis, aut viae loci rei inventae. Sic doctores communiter.

(48. Si pro tali inquisitione essent ab inventore rei facienda aliqua expensae, desumendas essent ex ipsis domini ignoti bonis, quia jus tum civile, tum canonicum nullum gravamen imponit bona fidei possessori; unde possessor bona fidei deducere potest expensas factas pro rei conservatione, et pro ignoti domini inquisitione, ut patet ex l. *Possessor*, ff. *De petitione hereditatis*. Secus autem dicendum est de possessori maleficio, ut si quis non ex inventione, sed ex injusta actione haberet aliena bona, tunc enim expensas pro inquisitione domini deberet facere ipsem et in justus possessor et debitor, quia justitia postulat ut nullum incurrat dominus nocumentum propter alterius injustitiam, cum peccata suos debeant tenere autores; l. *Sancimus* 22, ff. *De paenit.*, cap. *Quæsirit* 2, *De his, quæ sunt a majori parte capituli*. Nec debet aliquis alterius odio prægravari, ut expresse statuitur in cap. *Non debet* 22, *De regul. juris* in 6, et rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non conveniat, ut præcise habetur in cap. *Cognoscentes* 2, *De constitutionibus*.

(44. Si dominus reperiatur, tenetur inventor ei restituere. *Communis*, textu expresso in cap. *Si quis* 6, et c. *Multi* 8, caus. 14, n. 5. *Vide* verb. *Dominium*, art. 3, n. 17.

(45. Si post factam dictam diligentiam non reperiatur dominus, res seu pecuniae inventæ sunt in pauperes, seu ad alium pium usum applicandæ, nisi ipse inventor pauper sit, quia tunc posset sibi reservare in toto, vel in parte, considerata quantitate rei inventæ ac inopiam suam. *Vide* dict. verb. *Dominium*, a n. 18 ad n. 20. * *Consulenti* tamen sunt prudentes viri, nec nisi ex eorum sententia aut pars, aut tota bona inventa retinenda sunt, ut monet *Concina* in *Compend. Theol. Christian.* lib. ix, *dissert. 1*, cap. 5, n. 3. *Confer Cuniliati tract. 9 De vi Decalog. præcept.*, cap. 2, § 9, num. 4.

(46. Opposita tamen sententia defenditur a plurimis classicis doctoribus. *Vide*, *ibid.*, n. 20.

(47. Si res inventa doreliota fuerit, fit in-

ventoris, qui primo occupat. *Vide*, *ibid.*, n. 22,

(48. Si res inventa sit de illis quæ nunquam dominum habuerunt, fit primo occupantis. *Vide*, *ibid.*, num. 23.

(49. Mereces, aut quævis alia bona reperta in littore maris, aut fluminis post naufragium, non sunt primo capientis aut faci, sed domino restitui debent. *Vide*, *ibid.*, n. 24.

(50. Piscantes bona naufraga in mari, tenentur restituere domino, sicuti debent domino restitui ea, quæ eripiuntur ex incendio, vastatione, inundatione, etc., et etiam oves, aut alia animalia ex lupi saucibus erupta. *Vide*, *ibid.*, n. 25.

(51. Habens ex delicto bona incerta, debet restituere locis sacris vel pauperibus, uti de pretio usurario definivit Alexander III, in cap. *Cum tu* 5, *De ushris*, ibi: « Qui sive ante, sive post interdictum nostrum usuras extorserint, cogendi sunt per poenam quam statuimus in concilio, eas his a quibus extorserunt, vel eorum hereditibus restituere, vel his non superstribus, pauperibus erogare. » Si autem iniquus detentor sit ipsus et aequaliter pauper, et regens ac alii pauperes, quibus restituere deberet, aut similiter pauperes consanguineos habeat, licite sibi applicare, aut consanguineis conferre. potest etiam propria auctoritate sine prescripto episcopi vel parochi, in toto vel in parte, considerata quantitate bonorum detentorum, et sua vel consanguineorum inopia; dummodo tamen talis inopia sit evidens et certa. Sic *La Croix*, lib. II, p. II, n. 94, cum S. Thoma, *Scoto*, *Navarr.*, *Gabriel*, *Medina*, *Layman*, *Molina*, *Vasquez*, *Sanchez* ibi citatis, aliisque multi cum *Ilsung*, tom. IV, d. 2, n. 250; *Sporer*, tom. II, tract. 4, n. 106, ubi dicit, quod ex communi sic docent *Molina*, disp. 616, et *Lessius*, lib. II, c. 13, dub. 6. Et ratio est, quia inopia certa et evidens est etiam pro ipso iniquo detentore, vel suis consanguineis sufficiens causa retinendi, cum talis, vel tales non sint deterioris conditionis, quam alii pauperes; insuper *Lugo*, disp. 20, n. 8; *Ilsung*, loc. cit., n. 191, et alii, addunt iniquum detentorem posse etiam retinere et sibi applicare, si debitum ultra vires gravatus esset, quia tunc re ipsa pauper et inops esset: cavere tamen debet similis injustus debitor, ut recte monent superlati doctores, ne in propria causa cæco judicio decipiantur, et fraus absit; vix enim sibi retinere poterit, nisi sit adeo evidens ejus necessitas, ac inopia, quæ etiam eum alias a restituzione excusat: alioquin enim aperiretur via ad furanda aliena sub iniqua spe, quod domino postea non compareat dominus, nec ipse, nec alii pauperes teneri videntur aliquid restituens,

(52. Si facta debita et sufficienti inquisitione ei domino non compareto, habens bona incerta, ipsa distribuerit pauperibus, vel sibi aequaliter pauperi retinuerit, quamvis postea compareat dominus, nec ipse, nec alii pauperes teneri videntur aliquid restituens,

si bona bona fide jam consumpserint, nec ex insis ditiones sint facti. Sporer, loc. cit., n. 105, et ipso teste, Communis aliorum. (53. Si autem, comparente domino, talia bona necdum sint consumpta, sed adhuc existent in individuo, debent a paupere vel loco pio, cui fuerunt applicata, restituui; et si fuerint consumpta, et pauper, seu locus pius inde sit factus ditionis, debet restituui id in quo factus est ditionis: et ratio est, quia prior distributio videtur facta hac conditione, si dominus non comparnerit; alioquin negotium ejus esset male gestum, adeoque, si dominus compareat, sunt ei dicta bona restituenda, cum talis distributio evadat invalida, ex quo actus sub conditione celebratus, conditione non completa, nullum operatur effectum, arg. § Ex conditionali stipulatione, Instit. De verbis obligatiōne; et l. unica, § Sin autem, cod. De cedula, tollend. Tum quia nemo debet ex re alterius ditescere, cap. Locupletari 48, De regul. juris in 6, ibi: «Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria vel jactura.» Ita Lessius, l. II, cap. 14, dub. 7; Molina, disp. 748; Diana, part. XI, tract. 8, resolut. 14; Henno, l. c., q. 4, conclus. 3, resolut. 3; Felix Potestas, l. c., n. 2618; La Croix, loc. cit., n. 95, cum Layman., Castropol., Petschbacher ibi citatis, et alii contra Solum, Henrīq., Petrum Navarr., Cajetan., Bonacin., et alios cum Lugo, disp. 31, n. 32, dicentes non esse obligationem restituendi, etiam si res adhuc existaret, quia pauper vel locus pius acquisivit dominium, cum ei in elemosynam erogata fuerit, quando dominus non poterat conseri rationabiliter invitū.

(54. Si ante distributionem non praecessit debita diligentia pro inveniendo domino, et talia bona adhuc existant apud pauperem vel locum piūm, hi tenentur illa restituere, et in horum defectu, ille, qui sine dicta debita diligentia distribuit, quia tunc transferri non poterat dominium, cum dominus esset rationabiliter invitū, et qui sic distribuit, injuriam fecit vero domino, iniuste privando eum spe recuperandi bona sua; culpa enim sua dominum ignoravit, et ob culpam alterius non debet quis privari suis bonis, cap. Non debet 22, De regul. juris in 6, ibi: «Non debet aliquis alterius odio prægravari,» cap. Cognoscentes 2, De constitutionibus, ibi: «Rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenient:» peccata enim suos debent tenere autores, l. Sancimus 22, De pœnis, cap. Quæsivit 2, De his, quæ sunt a majori parte capituli. Communis. (55. Et si dicta bona fuerint in tali casu bona fide consumpta a pauperibus vel loco pio, nec ex eis factus sit ditionis, tunc pauper seu locus pius ad nihil tenetur, sed solus ille restituere tenetur, qui sine debita diligentia distribuit, cum ipse solus injuriam fecerit domino sic culpabiliter distribuendo: Communis per jura adducta.

(56. In debitis quibuscumque, sive ex delicto, sive ex contractu ex re accepta vel inventa, quando facta inquisitione sufficiens debitatur, quis ex duobus vel tribus

sit rei dominus, non est talis res danda pauperibus, sed proportionate ad dubium inter ipsos dividenda; tunc enim non potest dici simpliciter ignotus dominus, cum cognoscatur unum ex illis esse dominum. Unde si post factam debitam inquisitionem non apparent ratio sufficiens, cur sit potius hic, quam alter, sequitas postulat ut proportionale ad dubium fiat inter ipsos divisio; ipsis autem non sic consentientibus res committenda est arbitrio et auctoritatibus iudicis. Communis.

(57. Pro damnis illatis immediate aliqui civitati, oppido, communilitati, collegio, et hujusmodi, quæ faciunt unum corpus ex multis, restitutio est facienda immediate ipsi communilitati, non autem particularibus civibus aut personis, quia lossio facta fuit immediate ipsi communilitati, et non particularibus personis; et sic facta restitutio administratoribus talis communilitatis, per ipsos providebitur particularibus personis. Communis.

(58. Pro damnis illatis immediate particularibus personis, ut in minutis furtis panis, vini, olei, carnis et similiū, mensura minori vel statera dolosa, restitutio est facienda ipsis particularibus personis solitis suas frequentare officinas, vendendo deinceps viatori pretio aut meliori pondere, vel mensura, ut sic, quantum fieri potest, compensetur damnum paulatim fundendo, quod paulatim est ablatum. Sporer, loc. cit., n. 117; Henno, loc. c., quæst. 5, conclus. 2, resolut. 2; Tambur., lib. VIII, tract. 4, cap. 1, § 3, n. 19; Busemb., lib. III, part. II, c. 2, dub. 5, n. 2; Molina, et alii passim; Vasquez et Escobar cum paucis aliis exceptis, dicentibus esse probabile quod possit dari pauperibus præsertim ejusdem civitatis. (59. Si autem damna sint illata extraneis omnino ignotis nec solitis suas frequentare officinas, tunc revera restitutio est facienda pauperibus seu aliis piis locis. Heuno, loco citat., et alii communiter.

(60. An et quibus restituendi sint thesauri inventi. Vide verb. DOMINIUM, art. 3. a n. 27 ad 45.

(61. Capientes animalia in leporariis, variis, stagnis, silvis non amplis, et circumdatiis, an et quibus restituere teneantur? Vide, ibid., n. 8.

(62. Animalia domestica, seu naturaliter mansueta, sicut et ferina mansueta quādiū redire solent, non sunt primo capientis, etiamsi longe aberraverint, sed sunt domino comparenti restituenda. Vide, ibid., n. 9.

(63. Feram aut avem letaliter vulnerans, et eam insequens moraliter certo capturus acquirit ejus dominium, et si ab alio capiat, est ei restituenda. Vide, ibid., n. 10.

(64. Si vero fera aut avis sit ita leviter vulnerata, ut adhuc fugere possit, tunc si alius eam fugientem capiat, est ipsius capientis, nec tenetur restituere ei, qui eam sic leviter vulneravit. Vide, ibid., n. 11.

(65. Si autem dubium foret, an qui vulneravit, ratione letalis vulneris esset captu-

rus, nec nestisset prosequi feram vulneratum, tunc de sequitate esset dividenda inter vulnerantem et capientem. Vide, *ibid.*, n. 12.

(66). Item si quis animal vagum insequatur, et illud in retia alterius inseidat, tunc uterque habet jus illud capiendi; unde de sequitate esset inter ipsos dividendum. Vide, *ib.*, n. 18.

(67). Si piscis reperiatur ita inextricabiliter implexus in retibus alicujus pectoris, ut nullatenus possit evadere, si alter ex ejus retibus ipsum eripiat, tenetur ad restituendum; secus si piscis adhuc poterat se eripere illis retibus. Vide, *ib.*, n. 14.

(68). Quando apes ex proprio alveario ita evolant, ut illarum reversio vel apprehensio desperetur, tunc licite possunt a quolibet apprehendi sine obligatione restitutionis; etiamsi forent in fundo prioris domini. Vide, *ibid.*, n. 15.

(69). Si autem apes alterius alveare occupant, sicut ipsius, maxime si ipsum apertum retineat etiam ad hunc finem; unde si quis inde eas eriperet, tenetur ipsi restituere. Vide, *ib.*, n. 16.

(70). Qui pecuniam, vel quamlibet rem alienam ab ipso suratam, vel ab alio fura mala fide acceptam ita cum propria commiscuit, ut discerri amplius nequeat, tenetur resarcire totum damnum domino pecuniae. Vide, *ib.*, n. 82.

(71). Qui pecuniam furtivam accepit bona fide in solutionem alicujus debiti, et sic bona fide cum sua pecunia commiscuit, postea comparendo domino pecuniae, ad nihil tenetur. Vide, *ib.*, n. 83.

(72). Qui autem pecuniam furtivam accepit bona fide gratis vel lucratione, et ita commiscuit cum sua, licet non teneatur eam restituere in individuo, tenetur tamen restituere domino in aequivalente. Vide, *ibid.*, n. 84.

(73). Emens bona fide rem furtivam seu alienam, tenetur eam restituere domino statim, scilicet esse suam. V. verb. CONTRACTUS EMPTIONIS, art. 2, n. 1.

(74). Nec talis emens bona fide rem furtivam, restituendo eam domino, potest ab ipso repetero expensum pro ea. Vide d. verb. CONTRACTUS EMPTIONIS, art. 2, n. 2.

(75). Imo non tantum rem ipsam furtivam, sed et omnes ejusdem rei fructus adhuc existentes, et quos collegit et consumpsit a tempore cognitae rei furtivae, et eos, ex quibus jam antea bona fide perceptis factus est ditionis, tenetur emptor in utroque foro restituere domino. Vide, *ibid.*, n. 3.

(76). Emens bona fide rem furtivam probabilitus non potest eam reddere furi, si pre videat non esse reddendam domino, etiamsi aliter pretium suum recuperare non possit, sed debet eam restituere domino. Vide, *ib.*, n. 6.

(77). Revera tamen est etiam probabile, quod taliis emptor possit rem furtivam red dare furi ad pretium recuperandum, sequentem indemnem servandum. Vide, *ibid.*, n. 7. * Consultantur quea ad cit. loc. adnotavimus.

Mic autem illud unum addimus, ab eo, qui rem furtivam domino restituerit, monendum surem, ne perseveret in peccato, pulsans se teneri restituere, vel ne iterum restituerat cum suo damno. Ita Antoine, *De justitia et iure*, cap. 5, quest. 1. *

(78). Emens rem pecunia furtiva, licet acquirat ejus rei dominium, obligatur tamen ad resarcendum omne damnum ac lucrum cessans illi, a quo pecuniam abstulit, tum etiam venditori, casu quo pecunia ab ipso evincatur. Vide, *ibid.*, n. 8.

(79). Venditor autem non acquirit dominium talis pecuniae furtivae, sed eam debet comparendi domino restituere, si adhuc in specie extet; non tenetur vero restitutus, si eam iam consumpsit, vel cum propriis nummis ita commiscuit, ut amplius discerni nequeat. Vide, *ib.*, n. 9.

(80). Alio ad rem. Vide d. verb. CONTRACTUS EMPTIONIS, art. 2, 3 et 4, et verbo POSSESSOR BONAE ET MALLE FIDEL.

(81). Quibus facienda sit restitutio pro rebus in bello captiis et dannis causatis? Vide verb. BELLUM, art. 2 et 3.

(82). Bona vacanta, id est quia relicta sunt a defuncto, qui nec heredes habuit, nec quidem intra decimum gradum, nec de bonis illis dispositus, quamvis iure naturae sint primo occupantis, ex quo sint bona derelicta; tamen per l. Scire 1, l. Vacantia 4, et l. Si vacantia 5, c. De bonis vacantibus et de incorporatione, devolvuntur ad fiscum, et quidem ad secularium, si defunctus fuit laicus et ad ecclesiasticum, si defunctus fuit clericus; Layman, tr. 5, cap. 6, n. 6; La Croix, lib. iii, part. II, n. 104, ubi notat quod Amicus, *De justitia*, disp. 16, n. 6, non putat possessorem ante judicis sententiam teneri haec bona fisco tradere, nam in eadem lege dicitur intra certum tempus posse prescribere contra fiscum, adeoque supponitur posse retinere bona fide, cum mala fide nunquam prescribitur; ut expresse avelut in capite Possessor 2, *De regulis juris* in 6, ibi: « Possessor mala fidei ullo tempore non prescritbit. »

(83). Restitutio ordinarie facienda est statim ac quis cognoscit se esse rei alienae debitorem seu injustum detentorem. COMMUNISSIMA. (84). Ly ausem Statim quoad actum internum seu propositum restituendi sumendum est *Mathematica*, id est in eodem puncto, quo quis advertit, se esse rei alienae debitorem seu injustum detentorem, debet concipere propositum, et habere verum animum restituendi. COMMUNIS. Et ratio est quia preceptum restitutio ex natura sua simul (et quidem in sententia Scoti, in dist. 15, qu. 2, ac aliorum communiori) principalius est negativum, scilicet non retinendi rem alienam, ratione cuius reducitur ad seplimum preceptum Decalogi: *Non furaberis* (*Roma. XIII, 9*); preceptum autem negativum ita obligat semper, et pro semper, ut quocunque momento velle oppositum, peccatum sit, adeoque quocunque momento, et consequenter statim *mathematica* tenetur quis nolle retinere alienum, seu quod idem

est, velle restituere vel habere animum restituendi. (85. *Ly Statim* vero quoad actum externum exsecutionis, seu quoad realiter externam exsequendam seu faciendam restitutionem, sumendum est solum *moraliter*, id est quamprimum moraliter et commode quis restituere poterit absque aliquo notabili æquali, vel graviori incommodo proprio quam sit creditori proveniens ex dilata restitutione sui debiti. *Communis.* Et ratio est quia, licet præceptum restitutionis, quatenus negativum est, obliget semper et pro semper non detinere rem alienam, et consequenter quoad actum internum seu propositum, vel voluntatem internam restituendi obligat statim *mathematice*, quatenus tamen simul affirmativum est præcipiens actum externum realiter et effective, seu exsecutive restituendi, obligat quidem semper, sed non pro semper, id est non obligat pro quoquaque tempore indivisibili, sed solum pro tempore divisibili, quo, attenta opportunitate loci, temporis et personæ, restitutio moraliter commode fieri potest; nemo enim sanæ mentis potest dicere, quod si quis de nocte in lecto decumbens, seu de die in mensa accumbens recordetur, se tenetri ad alicujus rei restitutionem, debeat statim *mathematice*, id est in illo punto recordationis, a lecto seu mensa surgere, et ad rem illam domino restituendam pergere, quin possit ad opportunum tempus et locum restitutionem illam differre.

(86. Restitutio debitorum ex delicto formalis injustæ acceptio vel damnificationis, facienda est statim *moraliter* quamprimum absque notabili incommodo fieri potest. *Communis.* Et ratio est quia debitor ex delicto, si non restituat statim *moraliter* cum primum commode potest, est iniquus detentor toto tempore dilatae restitutionis commode factibilis, ergo ne sit iniquus detentor, tenetur restituere statim *moraliter* quam primum absque notabili incommodo restituere potest.

(87. Hinc si debitor ex delicto, habita opportunitate restituendi, seclusa omni legitima excusatione, non statim *moraliter* restituat, sed differat; et peccat mortaliter, quia est in continua *moraliter* injusta acceptione seu damnificatione, et insuper tenetur in conscientia restituere domino seu creditori omne interesse lucri cessantis, et damni emergentis ipsi ex illa culpabilis sua mora restituendi debita ex delicto. *Communis.* Et ratio est quia dominus seu creditor non solum privatus est injuste ipsa res sua principal, sed etiam passus est injuste illud interesse lucri cessantis et damni emergentis ex culpa debitoris ex delicto; ergo debitor ex delicto, si non restituat statim *moraliter* quam primum absque notabili incommodo restituere potest, ultra peccatum mortale incurrit etiam onus restituendi creditori omne interesse lucri cessantis et damni emergentis, cum nisi ei restituatur utrumque, non fiat æqualitas justitiae cum ipso.

(88. Restitutio debitorum ex re accepta

tum a possessore bona fidei, facienda est statim *moraliter*, quam primum absque notabili incommodo fieri potest, postquam ipse possessus cognovit rem esse alienam; tunc enim tenetur dictus possessus statim *moraliter*, cum primum commode potest restituere ipsam rem, si adhuc existet; vel si non amplius existet, id in quo ex ipsa factus est dicitur. *Communis.* Et ratio est quia, si ulterius rem ipsam, seu id, in quo ex ipsa factus est dicitur, voluntarie delineat, cum commode restituere possit, jam de possessore bonæ evadit possessus male fidei, enipotenter damnum inferens creditori seu dominio; ergo ne evadat culpabilis possessus male fidei, debet statim *moraliter* cum primum commode potest, restituere.

(89. Hinc si talis debitör ex re accepta, seclusa omni legitima excusatione, ad longum tempus voluntarie differat dictam restitutionem cum gravi prejudicio domini seu creditoris rationabiliter inviti de tali dilatatione, seu mora restituendi, et graviter peccat, et tenetur restituere ipsi omni interessu lucri cessantis et damni emergentis. *Communis.* Et ratio est quia sic ulterius detinens, rem ipsam, seu id, in quo ex ipsa factus est dicitur, jam extunc sit possessus male fidei, et injustus detentor; ergo ratio ne injustæ detentionis, et moræ graviter culpabilis graviter peccat, et tenetur restituere, nedum ipsam rem adhuc existantem, seu id in quo ex ipsa factus est dicitur, sed etiam omne interesse lucri cessantis et damni emergentis. Ad talem enim restitutionem tenetur injustus detentor et possessus male fidei, ut tradunt communiter doctores, et patet ex dictis sub verb. *Possessor bona et male fidei.*

(90. Quanta autem requiratur dilatio in tali debitore, ad hoc ut peccet mortaliter, et tenetur sub gravi onere ad omnem dictam restitutionem, pendet a prudentis viri judicio, attenit et bene perspensis variis circumstantiis, videlicet attenta temporis longitudine, restituendi opportunitate, ipsius domini seu creditoris renitentia, et detimento, et hujusmodi, quæ si prudenter reputentur gravia, gravem inducunt culpam et obligationem restituendi, et si levia, levem inducunt culpam et levem restituendi obligationem. Sic doctores communiter.

(91. Mora illa seu dilatio restituendi in tali debitore ex re accepta tantum, ad hoc, ut inducat culpam et obligationem restituendi domino etiam interesse lucri cessantis et damni emergentis, non est computanda a tempore, quo sicut accepta, sed solum a tempore, quo quis cognovit rem esse alienam, et adhuc ulterius eam invito domino injuste retinuit; ab isto enim sole tempore incepit esse culpabilis et injustus possessus male fidei, et non ante, cum supponatur fuisse ad ipso talem rem bona fide et sine ulla culpa acceptam. Possessor autem bona fidei pro tempore durantis sue bona fidei ad nihil tenetur, sed ex re accepta et detenta tenetur tantum ab illo tempore, quo cognovit esse alienam, restituere ipsam.

tem, si adhuc extet, seu id, in quo ex ipsa factus est ditior; si non amplius extet, et si, durante sua bona fide, eam totaliter consumpsit, nec ex ipsa factus sit ullo modo ditior, ad nihil omnino restituendum tenetur, ut docet communis doctorum.

(92. Item si possessor bona fidei etiam a tempore, quo cognovit rem esse alienam aliquanto tempore ob inopiam v. gr. vel impotentiam, non fuit in ulla culpa seu culpabili mora restituendi, et alio tempore fuit in culpa seu culpabili mora restituendi, in tali casu tenebitur solum ad restituendum interesse correspondens illi temporis, quo fuit in culpa; non tamen ad restituendum interesse correspondens illi temporis, quo non fuit in ulla culpa. *Communis*.

(93. Restitutio debitorum ex contractu, facienda est statim moraliter, postquam impletum est tempus inter contrahentes praefixum seu conventum. *Communis*; et ratio est quia, ut expresse dicitur in cap. *Contractus* 85, De regul. juris in 6: « *Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur*, » adeoque, si inter contrahentes sit tempus praefixum seu conventum, omnino servandum est, quantum sine notabili incommode fieri potest, idque etiamsi creditor non admoneat debitorem, cum dies praefixa interpellet pro homine, ut expresse habetur in cap. *Potuit* 4, De locato et conducto, ibi: « *Non obstante quod ei, ut cautionem solveret, non extet nuntiatum, cum in hoc casu dies statuta pro domino interpellet;* » et concordat l. *Magnum* 12, cod. *De contrahenda emptione*.

(94. Hinc debitor ex contractu, si tempore praefixo elapsso, sine ulla legitima causa excusante sit in mora mortaliter culpabili restituendi seu solvendi, et peccat mortaliter et tenetur restituere etiam omne interesse lucri cessantis et damni emergentis ipsi creditor ex tali culpabili mora solvendi. *Communis*. Et ratio est quia tunc debitor illa sua culpabili mora injustum damnum causat creditor; est enim causa, quod patiatur illud grave interesse lucri cessantis et damni emergentis, quia, qui causam danni dat, daminuunt dedisse videtur, cap. *Si culpa* 9, De injuriis et damno dato, l. *Qui occidit* 30, § 3, ff. *ad legem Aquilium*, adeoque si sine legitima causa excusante, ex sua mora mortaliter culpabili restituendi seu solvendi, grave damnum lucri cessantis et damni emergentis inferat creditor, et graviter peccat, et graviter tenetur ad totius dicti damni restitucionem.

(95. Quilibet debitor, sive ex delicto, sive ex re accepta, sive ex contractu potens commode solvere simul totum debitum, non satisfacit suae obligationi restituendo successive per partes. *Communis* per textum in l. *Tutor* 41, § *Lucius*, ff. *De usuris*, l. *Plane* 3, ff. *Familia erciscundas*. Et ratio est quia debitor in tali casu delinet alienum rationabiliter iuvito domino, adeoque si commode possit totum simul restituere debitum, et sine saltem rationabiliter praesumptio consensu creditoris restituat solum

successive per partes, peccat contra justitiam graviter vel leviter, prout gravis, vel levis est materia et morsa solvendi.

(96. Debitor habens animum continuatum non restituendi; cum commode potest, manet in continuo peccato mortali, si materia restituenda sit gravis. *Communis*, per text. in c. *Si res aliena* 1, caus. 14, quæst. 6, ubi ex verbis S. Augustini sic præcise habetur: « *Si res aliena, propter quam peccatum est, reddi possit, et non redditur, penitentia non admittitur, sed simulatur*. Si autem veraciter agitur, non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, si ut dixi restitui potest. » Et concordat cap. *Cum tu* 5, *De usuris*, ibi: « *Cum juxta verbum beati Augustini non remittatur peccatum, nisi restituatur ablatum,* » et cap. *Peccatum* 4, *De regul. juris* in 6, ibi: « *Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum.* »

(97. Imo in hoc voluntario animo non restituendi continuato per longum tempus, seu in hac voluntaria iusta detentione rei alienæ tot committuntur peccata numero distincta, quoties animus, seu voluntas, vel propositum non restituendi formaliter vel virtualiter interrupitur, aut reassumitur. *Communis*. Vido dicta sub verb. *Peccatum*, a num. 29 ad 34, ubi de distinctione numerica peccatorum.

(98. Debitor, qui non vult quam primum commode poterit, restitutionem facere, seu vult solum illam facere per partes, cum possit commode restituere totum simul, seclusa iusta causa excusante, non potest a confessario absolviri. *Communis*; et ratio est quia ipse non habet firmum et absolutum propositum evitandi grave peccatum, quale est, ut supra diximus, non restituere statim moraliter cum primum commode potest, aut restituere solum per partes, cum commode potest totum simul, adeoque seclusa iusta causa excusante, talis debitor non potest absolviri.

(99. Ad absolutionem tamen conferendam non prærequiritur restitutio realis, seu externa et executiva, sed sufficit restitutio mentalis seu interna, id est firmum propositum restituendi cum primum commode poterit. Aliqua enim iusta interveniente causa differendi restitutionem, potest debitor interim absolviri cum solo dicto firmo proposito illam faciendi in proximum. *Communis*.

(100. Debitor autem, qui bis, vel ter, aut plures in aliis confessionibus jussus restituere, non restitui, cum facile et commode potuisse, regulariter non est absolvendus, nisi prius re ipsa restitutionem fecerit. *Communis*; et ratio est quia talis debitor est in voluntario proximo periculo iterum culpabili omittendi debitam restitutioinem, sicutque noviter peccandi, adeoque sicut ut concubinarius, qui sepius jussus concubinam ejicere, semper promisit et nunquam ejecit, nequit, nisi vere prius ejicat, absolviri; ita debitor, qui sepius jussus restituere, semper promisit, et nonquam restituit, nequit absolviri, nisi prius vere et real-

ter restituat, si commode possit. (101. Si autem ex nova superveniente causa seu circumstantia non posset pro tunc restituere sine maximo suo incommodo, posset, accedente vero et firmo proposito restituendi cumprimum commode poterit, iterum abtolvi, quamvis prius commode potuisset et don restituisset; in tali enim casu haberet ustam causam differendi dictam restitutio- nem, quamvis prius graviter peccaverit non restituendo, quando commode potuit. *Communis.*

(102. Debitor, qui commode potest restitutio- nem facere in vita, et non vult restituere, nisi in articulo mortis, vel post mor- tem per suos hæredes, nec debet, nec po- test a confessario absolviri. *Communis.* Et ratio est quia talis debitor est simpliciter indispositus ad absolutionem, cum semper sit in actuali continuo peccato, et impoeni- tens, ut patet ex dictis supra num. 96, per jura ibi allata; semper enim est in actuali continua injusta detentione rei alienæ, cum ex dictis gravem habeat obligationem restituendi statim moraliter, cum primum commode poterit: tum quia moribundus, qui potest, salva fama, commode ipse per se restituere, et onus restitutio- nis vult suis relinquare hæredibus, ultra quam quod peccat graviter non restituendo statim mo- raliter, sicut graviter obligatur, exponit eum gravi injuria et damno creditorum di- clam restitutio- nem periculo omissionis, cum ordinarie hæredes sint ipso testatore negli- gentiores; adeoque cum gravis sit culpa non restituere statim moraliter cum pri- mum commode potest, et etiam grave pec- catum sit proprium gravem obligationem in alio transserre sine justa causa, maxime excedente gravi damno aliorum, ut in hoc casu, talis moribundus nequit tanquam indispositus absolveri, nisi ipso per se restituat, si commode, salva sua fama, id possit ante suam mortem. Si autem talis moribundus esset debitor, qui non posset ante suam mortem de per se restituere sine infamia, posset per testamentum aut codicilum tan- tum, quantum debet, suo creditori legare, aut per confessarium vel alias probas fidei personam modo secreto ad suam famam auendam, debitam facere restitutio- nem. *Communis.*

ARTICULUS IV.

UM, QUOMODO, ET QUO ORDINE FACIENDA SIT RESTITUTIO?

SUMMARIUM.

1. Restitutio ex delicto facienda est in loco domini seu creditoris, ubi scilicet is rem suam habe- ret, si injuste ablata, vel detenta non fuisset ad n. 8. — 9. Restitutio ex re accepta facienda est in loco, ubi cognoscitur esse aliena. — 10. Et si trans- ferenda sit res ad dominum rei absentem, debet transferri expensis dominii. — 11. Possessor bonae fidei, postquam intellexit rem esse alienam, debet ejusdem inquirere dominum, et eo adinvento, seu cognito, ab ipso per epistolam exquirere, quid de re sua fieri velit, et circa eam facere, prout sibi responsum fuerit; alias si id negligat, ienebitur deinceps restituere propriis expensis, ad n. 12. —

13. Debita ex contractu restitutio, aut solvi debent in loco, de quo expresse, vel tacite convenut est inter contrahentes: alia ad rem ad n. 18. — 19. Restitutio ex delicto occulto facienda est occulte, et per tertiam fidem et secretam personam, et signanter per confessarium, ad evitandam propriam infamiam: cum aliis notandis ad n. 28. — 29. In ordine restitutio- nis ceteris paribus debita certa preferenda sunt incertis. Atia de ordine restitu- tionis ad n. 73.

(1. Restitutio ex delicto seu ratione in- justæ acceptio- nis, detentionis vel damnifi- cationis facienda est in loco, in quo dominus, seu creditor rem suam haberet, si ei injuste ablata, detenta vel destruta non fuisset. *Communis;* ej ratio est quia obli- gatus ex delicto rem domino seu creditori restituere, tenetur ita restituere, ut do- minum seu creditorem servet omnino in- demnum; cum justum non sit, ut quis innocens ex alterius culpa sentiat dam- num et paenam, c. *Cognoscens* 2, De con- stitutionibus, ibi: « Rem, quæ culpa car- ret, in damnum vocari non convenit, » cap. *Non debet* 22, De regul. juris in 6, ibi: « Non debet aliquis alterius odio prægra- vari; » atqui dominus seu creditor non ser- vatur omnino indemnus, nisi debitor ex delicto faciat ei restitutio- nem in loco, in quo rem suam haberet, si injuste ablata, detenta vel destruta non fuisset, quando- quidem teneretur pali damnum translatio- nis cum expensis et incommodis ad ipsam necessariis, ergo, etc.

(2. Hinc, ut dominus seu creditor serve- tur omnino indemnus, restitutio in tali loco facienda est expensis ipsius debitoris, sive ad alium locum migraverit ipse debitor sive creditor, si rem suam secum asportasset. *Communis;* et ratio est, quia qui obligatur ad finem, obligatur etiam ad media, sicuti, concesso fine, etiam media, quibus ad eum pervenitur, concessa intelliguntur, cap. *Præterea* 5, et c. *Suspicionis* 39, De officio delegati; et l. *Cui jurisdictione* 2, ff. *De jurisdic- tione;* unde cuin debitor ex delicto te- neretur res restituere in loco, in quo credi- tor fuisset eam habiturus seu translaturus, tenetur etiam ad talem locum rem mittere propriis expensis, cum tales expensæ sint medium per se necessarium in talem finem.

(3. An autem, si dominus fuisset rem il- lam alio transportaturns, possit iniquus debitor detrahere expensis, quas dominus debuissest facere in tali rei sue transpor- tatione; et sic detrabendo tantum v. gr. refi- nere de bonis domini, quantum ad ea trans- ferenda necesse fuisset? Variant doctores. Affirmant Sporer, loc. cit., tr. 4, c. 3, sect. 4, n. 156; Henno, loc. cit., tract. 1, qu. 3, conclus. 2; Bonacina cum aliis, quos tacito nomine citat disp. 1, *De restitut.*, q. 5, n. 8, quibus favere videntur Vasquez, c. 10, *De restitut.*, dub. 1, n. 19; Dicast., *De restit.*, d. 11, n. 104, et alii, quia, dicunt ipsi, debitor iniquus solummodo tenetur servare dominum indemnem; adeoque in restitu- tuendo potest detrahere ex bonis domini expensis, quas ipse dominus facere debuis-

set in transportatione ipsorum, cum sic adhuc servaretur indemnus, ex quo adhuc tantum recipiat, quantum haberet, si injuriam passus non fuisset; non enim debet dominus ex tali restitutione lucrum reportare; Rebellus autem, *De restit.*, par. I, lib. II, qu. 13, sect. 2, n. 8, et alii negant posse iniquum debitorem tales expensas detraheret ex bonis domini seu creditoris, quia non debet iniquus debitor ex suo delicto lucrum reportare, per text. in cap. *Intelleximus* 7, *De judiciis*, ibi: « Ne videatur de sua malitia commodum reportare; » I. *Non fraudantur* 134, ff. *De regul. juris*, § 1, ibi: « Nemo ex suo delicto meliorom suam conditionem facere potest. »

(4). Circa quantas expensas facere debeat debitor ex delicto pro restituenda re aliena in loco, in quo creditor seu dominus illam haberet, si injuste ablata, detenta vel destruta non fuisset? tres sunt doctrinum sententiae. Prima rigidior sententia docet, quod debitor rem alienam restituere cum quantiscunque suis expensis, etiam valde superantibus valorem rei restituendae et transmittendae. Sic tenet Cajetanus, Navarr., Medina, Armilla, et alii apud La Croix, *loc. cit.*, num. 363, et apud Lugo, disp. 26, sect. 8, num. 184, quia, dicunt ipsi, dominus seu creditor habet jus ad rem suam, nec iustum est ut propter alterius delictum careat ipse sua re; debitor autem debet malitiæ sue imputare, quod sine tantis expensis, et excessivo damno nequeat restituere.

(5). Secunda benignior sententia defendit debitorem ex delicto non teneri ad restituendum immediate domino seu creditori, si longe maiores sint necessario facienda expensæ, quam valeat res restituenda; at in tali casu si res sit alicujus momenti, posse differre restitutionem quoque superest spes commodioris occasionis ad restituendum; ablata autem omni spe commodas occasionis restituendi domino, rem esse restituendam ejus proximis consanguineis vel heredibus, et in horum defectum pauperibus. Sic S. Thomas (164), 2-2, q. 62, art. 5 ad 3; Scotus, in 4, dist. 15, qu. 2, art. 4, *loc. cit.*, num. 162, cum aliis ibi citatis, et plurimi alii, quos congerunt et sequuntur Molina, disp. 742; Layman, lib. III, *De justitia*, tract. 2, cap. 10, *De restitut.*, num. 4; Lessius, lib. II, cap. 6, dub. 8; Bonacina, disp. 2, *De restitut.*, qu. 5; Vasquez, *De restitut.*, cap. 10, dub. 1, num. 27; Tamburin., lib. VIII, tract. 4, cap. 2, § 8, num. 4, et alii, quibus et nos subscribimus; et ratio est quia iustitia non adversatur charitati, nec rectæ rationi, cum charitas sit finis omnium virtutum.

(164) S. Thomas, *loc. cit.*, hæc tantum: « Si ille, cui debet fieri restitutio, sit omnino ignotus, debet homo restituere secundum quod potest, scilicet dando in elemosynas pro salute ipsius, sive sit mortuus, sive sit vivus: præmissa tamen diligenter inquisitor de persona ejus, cui sit restitutio facienda. Si vero sit mortuus ille, cui est restitutio

tum, et recta ratio omnem virtutem dirigat; alqui charitas, et recta ratio dicta quod dominus seu creditor non debeat, nec possit rationabiliter velle restitutionem sibi fieri cum tanto longe majori et intolerabili damno debitoris, scilicet per expensas in triplo, quadruplo, quintuplo et amplius excedentes ipsum debitum: quis enim rectæ rationis dicat justitiam ex se obligare, ut qui unum aureum furatus est, nec potest illud ad dominum mittere, nisi decem, viginti et triginta millia aureorum expendat, adhuc debeat haec oronia expendere, nisi dominus liberaliter consentiat, quod alio modo restituat, dando proximis ejus consanguineis vel heredibus, et in horum defectum pauperibus? adeoque, etc.

(6). Si tamen expensæ necessariæ pro facienda restitutione sint tantum simili majus damnum, quam summa restituenda, tunc debitor ex delicto tenetur cum talibus expensis restituere: unde qui furatus est v. g. centum florenos, tenetur ipsis restituere, quamvis pro ipsis restituendis et transmittendis ad dominum deberet expendero alios centum florenos e suis, quia sequum est ut ille potius, qui injuriam fecit, quam ut innocens patiatur damnum æquale centum florinorum. Sic Vasquez, Lugo, Illsnng cum La Croix, *loc. cit.*, n. 368; Spore, *loc. cit.*, n. 161, ubi concludit certum esse apud omnes, quod si debitor ex delicto in expensis faciendis, pro restitutione rei alienæ patiatur solum damnum æquale, vel quasi æquale, aut aliquando majus, quam patiatur dominus ex carentia rei sue, sine dubio adhuc obligatur ad restituendum.

(7). Tertia sententia media est, et gacet quod, quando, omnibus consideratis, debitoris damnum in expensis faciendis superat solum in duplo damnum creditoris, tunc adhuc tenetur debitor ex delicto restituere domino seu creditori immediate. Sic Lugo, *loc. cit.* disp. 20, sect. 8, n. 190; La Croix, *loc. cit.*, n. 368, et alii, quæ sententia, ut dicit Sporer, *loc. cit.*, n. 160, est spaciose omnino probabilis, quia, dicunt ipsi, cum debitor sit nocens et creditor innocens, duplo major est ratio, ut patiatur nocens debitor, quam innocens creditor; adeoque, ne patiatur creditor innocens, non solum debet nocens debitor pati in expensis necessariis pro restitutione facienda damnum æquale, sed etiam duplo majus, si tantum sit necessarium pro restitutione facienda immediate ipsi creditori innocentis.

(8). Pro definienda tamen quantitate damni tam creditoris innocentis quam debitoris nocentis seu injusti, non est attendendum damnum utriusque absolute materialiter et

facienda, debet restituiri heredi ejus, qui computatur quasi una persona cum ipso. Si vero ille sit milium distans, debet sibi transmitti, quod ei debetur, et præcipue si sit res magni valoris, et possit commode transmitti; alioquin debet in aliquo loco auto deponi, ut pro eo conservetur, et domino significari. »

arithmetice, computando scilicet expensas faciendas cum ipso debito, ut si aliter restitutio fieri non possit, tantum debitor tenetur expendere, quantum est debitum, v. g. mille expendere, ut restituat mille debita ex delicto, sed solum formaliter et comparative, attendendo scilicet ad damnum utrvis securorum, si restitutio fiat, vel non fiat ex circumstantiis personarum magis, vel minus divitum, aut egenorum: fieri enim potest, ut damnum mille florenorum respectu debitoris pauperis sit longe majus quam damnum mille florenorum respectu creditoris divitis, et vice versa, eo quod unus per damnum, seu jacturam florenorum mille sit conjiciendus in miseriorem statim, quam alter per damnum, seu jacturam florenorum decem millium: unde si creditor sit dives, debitor autem sit pauper, non tenetur debitor pauper restituere immidiato ipsi creditori diviti, quaravis multo minores expensas facere debeat, quam debitum valeat, cum expensae verbi. gr. centum florenorum sint majus damnum debitori pauperi quam creditori diviti damnum, seu jactura totius debiti, verbi gr. mille florenorum. Econtra autem si creditor sit pauper, debitor vero sit dives, debitor dives tenetur restituere immediate ipsi creditori pauperi, quamvis multo majores expensas facere debeat, quam debitum valeat, cum expensae v. g. mille florenorum sint minus damnum debitori diviti quam creditori pauperi jactura sui crediti solum centum florenorum. Quod est valde in similibus observandum, ut recte observant Lugo, cit. disp. 20, num. 188; Hilsung, tom. III, d. 4, num. 223; La Croix, loc. cit., num. 373; Sporer, loc. cit., num. 163, et alii.

(9). Restitutio ex re accepta debet fieri in loco, ubi cognoscitur esse aliena; et si transferenda sit res ad dominum rei absentem, debet transferri expensis ipsius domini. *Communis* quoad ultramque partem; et ratio prius partis est, quia nec ius civile, nec canonicum ullam aliam obligationem imponit possessori bona fidei, quam restitutio rei bona fide possesse, ubi cognoscit esse alienam, adeoque sua obligatio satisficit, si eam restituat in loco, ubi cognoscitur esse aliena.

(10). Ratio autem secundae partis est, quia possessor bona fidei debet restituere solum tantum, quantum ex re aliena possidet, ne sine culpa cogatur subire penam contra expressum textum in cap. *Cognoscentes* 2, De constitutionibus, ibi: « *Reum, quos culpa caret, in damnum vocari non convenit;* » congeretur autem plus restituere quam bona fide possideat, et sine culpa subire penam, si teneretur rem hactenus bona fide possesso, cum suis expensis mittere ad cognitum dominum. Tum quia possessor bona fidei deducere potest expensas, quas fecit pro rei conservatione. L. *Si quis* 2, ff. *De negotiis gestis*, l. *Si quis* 31, § 2 et 3, ff. *De hereditatis petitione*, cum similibus, ergo, et illas quas fecit pro ejusdem restitu-

(11). Possessor autem bona fidei, postquam intellexit rem esse alienam, debet ejusdem inquirere dominum, et, eo cognito, ab ipse per epistolam, vel nuntium exquirere qui de re sua fieri velit. Quod si inquirere dominum negligat, aut, eo cognito, incipiat esse in mora culpabili restituendi, tunc cum eo ipso incipiat esse possessor malae fidei, adeoque debitor ex delicto, tanquam debitor ex delicto tenebitur deinceps ram domino restituere propriis expensis. *Communis.*

(12). Si facta debita et sufficienti inquisitione pro inveniendo domino, non inveniatur, vel ita distans inveniatur, ut conveniri non possit, aut res ad ipsum transferri non possit sine aquali vel majori sumptu, quam ipsa valeat, tunc si supersit adhuc aliqua spes ipsum inveniendi et conveniendi, et res sit notabilis momenti, debet ipsa res eo usque servari in se, vel si servari non possit in se, saltem in suo pretio, donec a fulgeat spes dominum ipsam rem, seu ejus pretium aliquando obtenturum; si autem nulla talis supersit spes, aut res sit parvi momenti, debet dari ejus proximis consanguineis, et in horum defectum pauperibus, et probabiliter poterit etiam sibi retinere ipsem posse possessor bona fidei, seu dare suis consanguineis, si vere pauperes sint, cum in tali casu sit discurrendum de ipsa re, tanquam de re incerta, et ignoti domini, juxta dicta articulo antecedenti, a num. 54 ad 55.

(13). Debita ex contractu restitui aut solvi debent in loco, de quo expresse vel tacite convenit est inter contrahentes. *Communis*, per text. in cap. *Contractus* 85, *De regul. juris* in 6, ibi: « *Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur;* » et concordat l. *Contractus* 23, ff. *De regul. juris*, et l. *Alio loco* 1, et l. *Is qui certo loco* 9, ff. *De eo quod certo loco dari oportet*, cum similibus.

(14). Si de loco restitutionis vel solutionis nihil sit expressum in contractu a contrahentibus, tunc solutio seu restitutio facienda est in loco, ubi secundum primum et consuetudinem regionis solet fieri restitutio seu solutio pro aliis similibus contractibus, quia talis censetur esse lacita conventio inter partes contrahentes. *Communis*, arg. cap. *Cum tanto* 11, *De consuetudine*, l. *Præses* 1, l. *Consuetudinis* 2, cod. *Quæ sit longa consuetudo.*

(15). Debita ex contractu oneroso sive transference rei dominium, ut in emptione, mutuo, censu, et hujusmodi, in quibus non eadem res, sed pro una re accepta, altera reddi debet; sive non transference rei dominium, ut in deposito, commodato, locato, et hujusmodi, in quibus eadem res accepta reddi debet, generaliter loquendo, nisi alter inter partes sit conventum, restituenda sunt in loco, ubi res tradita et accepta est. *Communis*. Et ratio est, quia attenta contractus justitia, ac contrahentium voluntate, non potest assiguarri convenientior locus, quam locus in quo factus est contractus; si

enim alium locum contrahentes intendissent, procul dubio id in contractu apposuerint; arg. c. *Inter corporalia* 2, De transl. episcop., § Sed neque istud; c. *Ad audienciam* 12, De decimis; c. *Quia circa* 22, De privilegiis.

(16). *Debita ex contractu gratuito*, v. g. donationis, institutionis testamentariae, legati, et hujusmodi restituenda seu solvenda sunt in loco, ubi erant res, quando fuerunt donatae vel reliquæ ex testamento, et id sumptibus donatarii, legatarii, et hujusmodi; nisi aliud fuerit dispository per donatorem, legantem vel testatorem. *Communis*; et ratio est, quia qui alicui rem gratis donat vel legat, non præsumitur, nec se, nec suum hæredem velle ad quid amplius obligare, quam ad rem donatam vel legatam, adeoque nec ipsius hæres tenetur propriis expensis alio illam transmittere ad donatarium vel legatarium, sed tenetur ipse donatarius vel legatarius propriis expensis illam a loco, in quo fuit donata vel legata ad se transferre.

(17). Si pro restitutione facienda, sit res alio transportanda, id fieri debet expensis illius, in cuius gratiam, vel utilitatem potissimum initus est contractus; unde in contractu initio in gratiam et utilitatem solius accipientis, ut in commodato, mutuo gratuito, et hujusmodi, translatio rei ad dominum debet fieri expensis commodatarii, mutuarii, et hujusmodi; quia æquum non est, quod dominus subeat expensas pro præstando alteri beneficio: si enim dominus rem non commodasset, vel non mutuasset, illam secum translusisset sine, vel cum paucis expensis; adeoque sine ulla sui expensa debet sibi restituи sua res in loco, ad quem se translusit, deductis solum illis paucis expensis, si quas fecisset in ea transferenda. In contractu autem initio in gratiam vel utilitatem solius dantis, ut in deposito translatio rei ad dominum debet fieri expensis ipsius domini, quia depositarius favorem ei præstando, non debet inde gravari et dominum pati ex suo præstito beneficio. *Comm.*

(18). *Restitutio facienda est tali modo*, quo res sufficienter perveniat ad manus domini seu creditoris. *Communis*. Quocunque enim modo res perveniat ad manus domini, adimpletur finis præceptæ restitutionis, et justitiae commutativæ intendentis æqualitatem, ut scilicet dominus habeat tantum quantum habere debet; adeoque debitor satisfacit obligationi restituendi, si restituat tali modo, quo res perveniat ad manus domini seu creditoris, nihil referens au per se vel per alium restitutum; arg. *Qui facit* 72, De regul. juris in 6, ibi: «Qui facit per alium, perinde est ac si faciat per se ipsum. »

(19). *Restitutio ex delicto occulto facienda est occulte*, et per tertiam fidelem, et secretam personam et signanter per confessarium, ad evitandam propriam infamiam: *Communis*, cum S. Thom., 2-2, q. 62, art. 6, ad secundum, ubi expresse dicit, quod « homo, etsi non teneatur crimen suum

tegeret hominibus, tenetur tamen crimen suum detegere Deo in confessione, et ita per sacerdotem, cui constitetur, potest restitutionem facere rei alienæ; » et Scoto, in 4, dist. 15, qu. 2, n. 34, ubi sic habet: « Quando ablatio fuit occulta, tunc non tenetur ablator se prodere, nec per consequens per se ipsum restituere, sed per aliam personam secretam et fidelem, et expedit quod per confessarium, quia sibi est crimen detectum in confessione, et de ejus fideliitate, quod restituat, fidei suæ commissum, satis debet credi. »

(20). *Restitutio ex delicto publico seu manifesto*, verbi gr. per rapinam et violentiam publicam facienda est nedum per redditionem accepti, sed etiam cum petitione venienti de tali publica injuryia et offensa. Rosignol, *De restit. 11*, prænot. 5, num. 5; Petrus a Navarra, lib. iv, cap. 5, num. 53, ubi etiam D. Thomam, 2-2, q. 66, art. 9; Glossam, et Raymundum, in *Summa Confess.*, lib. i, tit. 5, q. 24, et Mercadium, cap. 3. Et ratio est, quia per rapinam et violentiam publicam non solum alicui insertur damnum in rebus, sed etiam iguominia quedam in persona læsa, adeoque nedum fieri debet restitutio per redditionem accepti sed etiam per submissionem et petitionem veniam, restituendo honorem per illam ignominiam læsum: imo restitutio ex delicto publico est etiam facienda publice ad emendandum scandalum, et offensam aliorum ut contingit in publicis usurariis, qui licet non ex justitia, tenentur tamen ex charitate, et a confessario urgendi sunt ad faciendam restitutionem publice ad tollendum scandalum; si tamen ab ipsis jam esset facta restitutio secreta, non tenerentur iterum ad illam faciendam publice, sed solum ad reparandum publicum scandalum, ostendendo se jam restituisse. Rosignol, *loc. cit.*, num. 5; Bartholomæus Medina, lib. 1, *Summa*, cap. 14, § 30; Sporer, *loc. cit.*, cap. 4, sect. 1, num. 3, et alii.

(21). *Quicunque debitor, sive ex delicto in justitiae acceptio, sive ex contractu transmittens debitum per personam a creditore delegatam seu designatam, liberatur ab onere ulteriori, seu iteratae restitutionis*, quamvis illa tertia persona non restituerit, seu res quomodounque perierit. *Communis*. Et ratio est, quia in tali casu res perit creditori et non debitori; eo enim ipso, quo debitor tradidit rem debitam personæ missæ et delegate a creditore, transluit totum dominium ejusdem rei in creditorem, cum perinde sit, ac si tradidisset ipsimet creditori, ex quo persona missa, seu delegata eundem creditorem representet; adeoque quomodounque post factam consignationem res illa pereat, creditori et non debitori perit, et consequenter liberatur debitor ab onere reiteratae restitutionis.

(22). Idem est dicendum in casu, quo debitor et creditor communis consensu statuerint aliquod signum ex pacto, quod per omnem personam exhibentem tale signum res debita sit nullenda; tunc enim si aliqua

persona alio tali signo falso exhibito rem sibi traditam non reddat domino, seu res quocunque modo sine culpa debitoris pereat, domino perit, quia vi pacti debitor consignando rem debitam personæ tale signum conventum exhibenti, censetur consignare ipsimet creditori, adeoque liberatur ab onere ulteriori et reiteratae restitutionis. *Communis.*

(23. Quicunque debitor transmittens inconsulto domino seu creditore rem debitam per personam non satis fideliem seu per viam non satis tutam, si res ipsa aut a nuntio detineatur, aut in itinere a latronibus auferatur, tenetur ad iteratam restitutionem. *Communis.* Et ratio est, quia in tali casu res perit debitori et non creditori; cum enim ex culpa et imprudentia militentis perierit inconsulto creditore, non debet inde creditor damnificari; arg. cap. *Cognoscentes* 1, *De constitutionibus*, ibi: « Rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit. »

(24. Debitor ex contractu, seu re accepta transmittens inconsulto creditore rem debitam per personam fideliem habitam, si debitum sit determinatum in individuo, verbi g. hec *vas* argenteum, hic equus locatus vel commodatus, hæc res deposita, et hujusmodi, et malitia illius personæ fidelis habitæ, vel quocunque casu ad dominium non perveniat aut pereat, tunc perit ipsi domino, seu creditori et non debitori. Unde debitor liberatur ab onere ulteriori et reiteratae restitutionis. *Communis.* Et ratio est, quia talis res ita in individuo debita, ut in deposito, commodato, locato et hujusmodi, spectat ad actuale dominium domini; omnis autem res, quæ perit, domino suo perit, adeoque talis debitor sic transmittens dictam rem debitam liberatur ab onere ulteriori et reiteratae restitutionis, uti de commodato imbutur expresse in l. *Argentum* 20, ff. *Commodati*, ibi: « Argentum commodatum, si tam idoneo servo meo tradidisset ad te perferendum, ut non debuerit quis ostimare futurum, ut a quibusdam malis hominibus deciperetur, tuum non meum, detrimentum, erit, si id mali homines intercepissent. »

(25. Secus autem si debitum ex contractu vel re accepta, non sit determinatum in individuo, sed solum in specie, aut aequivalenti, ut si debitori fuerit mutuata pecunia, mutuum triticum, venditum vinum, et hujusmodi; tunc enim si debitor inconsulto creditore transmittat tale debitum per personam etiam fidelissimam habitam, si ejus malitia, quocunque casu ad creditorem non perveniat aut pereat, perit debitori, et tenetur iterum restituere. *Communis.* Et ratio est, quia ubi nou idem numero, seu in individuo, sed solum idem in genere aut specie reddendum est, ut sit in mutuo, emptione, et hujusmodi, rei transmissæ dominium manet sub dominio debitoris tandem quoque perveniat secure ad manus creditoris; adeoque si antequam perveniat ad manus ipsius creditoris pereat, perit ipsi debitori,

cum omnis res, quæ perit, suo dominio pereat, et consequenter talis debitor tenetur iterum restituere.

(26. Hinc ad plene percipiendum; quare, ubi restituendum est idem numero, seu in individuo, res transmissa pereat creditori, et ubi restituendum est solum idem in genere aut specie, res transmissa pereat debitori, pone quod debitor per personam fideliem habitam transmittat creditori equum commodatum, seu *vas* argenteum apud se depositum, et simul pecuniam ex mutuo, seu ex emptione debitam, si talis persona fidelis habita cum omnibus supradictis auffigat, aut omnia in itinere perdat, tunc debitor tenetur solum ad iteratam restitutio nem pecuniae, non autem ad iteratam restitutionem equi seu vasis argentei, quia pecunia dominium erat adhuc apud ipsum debitorem, dominium autem equi, seu vasis argentei erat adhuc apud creditorem, cum in commodato, deposito, et hujusmodi restituendum sit idem numero, et ideo res commodata, deposita et hujusmodi remaneant semper sub dominio creditoris, et consequenter ipsi tanquam domino pereat, et contra in mutuo, emptione et hujusmodi restituendum sit solum idem in genere aut specie, et ideo pecunia ex mutuo, seu ex emptione debita remaneat semper, donec secure reddatur sub dominio debitoris, et consequenter ipsi tanquam domino pereat. »

(27. An autem debitor ex delicto, seu iniusta acceptance tenetur iterum restituere, si res transmissa per personam fideliem habitam, uti per proprium confessarium, quoque casu domino non reddatur aut pereat? Duae sunt contraria sententiae. Prima affirmat talis debitorem iterum obligari ad iteratam restitutionem, sive res sit debita in individuo, et eadem numero, sive solum eadem in genere, aut specie, vel aequivalenti. Sic Molina, tom. III, disp. 754, n. 2, § *Quando per confessarium*; Lugo, tom. I, *De justitia*, disp. 21, sect. 5, a n. 59; Lessius, lib. II, cap. 16, dub. 6, n. 63; cum aliis ibi citatis, Henno, t. II, tract. 1, disp. 2, quest. 3, conclus. 2; Navarr., Tolet., Rebello, Layman, Faber, Silv. citati, et secuti a Sporer, *loc. cit.*, c. 4, sect. 1, n. 15, ubi dicil esse communem contra paucos, Illsung, tom. IV, d. 3, n. 303; La Croix, lib. III, par. II, n. 364, ubi citat communem, et sic alii plures. Et ratio est, quia in tali debitore ex delicto adhuc remanet radix obligans ad restitucionem, neupne injusta acceptio, nec creditor debet damnum pati ob delictum debitoris, cum non debeat aliquis alterius odio prægravari, ut expresse statuit in cap. *Non debet* 22, *De regul. juris* in 6, et rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non conveniat, ut præcise dicitur in cap. *Cognoscentes* 2, *De constitutionibus*, et peccata suos debeant tenera auctores, l. *Sancimus* 22, ff. *De panis*, cap. *Quæsivit* 2, *De his*, quæ sunt a majori parte capituli. Tum quia, ut debitor ex delicto seu ex iniusta acceptance debite restituat, debet po-

nere aequalitatem realem inter injusitatem acceptum et redditum; sed quandiu res injuste accepta seu ablata non pervenit ad manus domini, non ponitur dicta aequalitas; ergo si antea pereat, talis debitor tenetur ad iteratam restitutionem, ut sic ponat dictam aequalitatem. Tum etiam, quia si res illa injuste accepta periret inter manus debitoris, periret ipsi debitori, ut latenter omnes; at qui ipsa persona habita fidelis, ut confessarius, gerit in tali casu personam debitoris, ergo, etc. Neque potest dici, quod creditor in tali casu tacite consentiat, quod res sua sibi transmittatur per personam fidelissimam, uti consendus est confessarius, qui licet tacite consentiat quantum ad hoc, quod polius per fidem, quam per infidem transmittatur, non tamen tacite consentit quantum ad hoc, quod si res transmissa pereat, sibi pereat, cum non censeatur tacite consentire, nisi sub conditione, quod eyn effectu vere et realiter sibi res transmissa reddatur. Et pro hac opinione c. *Significante 7, De pignoribus*, ubi Papa Innocentius III determinat, quod, qui per certum et fidem nuntium pecuniam debitam creditori remisit, si nuntius perfide erigerit, non eximatur ab onere iteratæ restitutionis, et *Glossa, ibid.*, verb. *Certum nuntium*, cum aliis iuribus ibi adductis.

(28) Secunda sententia negat talem debitorem in dicto casu amplius ad aliquid obligari. Sic, teste Rosignolo, *De restitutione 11*, prænotione 5, n. 9, sentire videntur sanctus Thomas (165), 2-2, quest. 62, art. 6, ad. 2; Scotus in 4, dist. 15, art. 4, quest. 2, § *De quarto*; Gabriel, in 4, dist. ead., q. 2, dub. 2. Imo Felix Polestas, tom. II, part. I, n. 179, dicit id Scotum expresse sentire, loc. cit., per ejus verba supra adducta n. 19, quem, ipso teste, sequuntur Diana, part. II, tr. 17, resolut. 2, et part. X, tract. 16, resolut. 97. Rodriguez, Filliuc. Cenedo, et alii apud Tambur., tom. I, lib. viii, tract. 4, § 5, n. 7, et apud Dianam, loc. cit., quam sententiam non improbabilem censet etiam Lessius, lib. II, cap. 16, dub. 6, n. 67, et Diana, loc. cit., dicit hanc sententiam esse tutam in praxi, et eam absolute docent Petrus Navarra (mutata priori sententia) Rodriguez, Reginaldus, Filliuc., et alii apud Sporer, loc. cit., n. 19, ubi cum Tamburio, loc. cit., n. 7 in fine, non audet hanc sententiam damnare, et pro ea dat efficacem probationem; et ratio est, quia cum talis debitor eximatur ab onere restitutionis per se ipsum ob periculum infamiae sibi secutæ, fideliter et prudenter gerit negotium creditoris transmittendo ipsi rem debitam per confessarium, qui non solum ratione proprii muneris sacerdotalis et judicis spiritualis, quo fungitur, habetur pro fidelissimo et maxime idoneo, sed etiam communis praxi suadente communius eligitur ad tales faciliendas occultas restitutions. Unde creditor ipse non potest esse quoad hoc ratio-

nabiliter invitus, et debet saltem implicite consentire, et consequenter sicuti sur et debitor, ad nihil amplius tenetur, cum ex consensu expresso creditoris rem restituendum tradit intermediæ personæ fidelis habite, quanvis postea quocunque casu ad manus creditoris ipsa res non perveniat, ita ad nihil amplius tenetur, si id faciat ex consensu tacito creditoris, quoniam taciti et expressi consensus eadem est virtus; I. *Cum quid 3, ff. De rebus creditis*; cap. *Ex parte 2, De rescriptis*. Tum quia talis debitor fecit quantum in se potuit et debuit; non enim tenebatur restituere cum sui infamia, ut omnes concedunt, cum semper sit bonum superioris ordinis; at qui reiteratam restitutionem non posset facere personaliter sine periculo infamie, et si ad evitandam infamiam restitueret per confessarium, recurreret idem periculum, quod res non perveniret ad manus domini, ergo dicendum est, quod talis debitor liberetur ab onere iteratæ restitutionis, cum semel eam fecerit per confessarium reputatum fidem quamvis ipsius malitia, vel quocunque casu ipsa restitutio ad manus domini non pervenerit. Ad textum autem c. *Significante 7, De pignoribus*, adductum pro prima sententia respondetur, quod ibi non est sermo de pecunia restituenda ex necessitate per interpositam personam ad evitandam infamiam, cum sit ibi conventio de eadem restituenda inter creditorem et debitorem interveniente juramento respectu istius, adeoque nihil officit, cum quoad hoc idem sit dicendum, quod de restitutione palam facienda, et non idem quod de restitutione occulte facienda ad evitandam propriam infamiam. Unde haec secunda sententia est vere probabilis, et in praxi tuta, quanvis prima sit jam communior, et inter recentiores probabilius.* At si prima est non modo communior, sed etiam probabilius; secunda sententia vero probabilis esse non potest. Ex quo illud quoque sequitur, eamdem tutam non esse. Et sane qui ratione injurie tenetur restituere, tenetur dominum prorsus indemnum servare, et culpa præcedente, *casus etiam fortuitus imputatur*, cap. ult. *De deposito*. Vide Antoine, *De justitia et jure*, cap. 5, quest. 4, resp. 1, et alios.

(29) Ordine restitutionis, ceteris paribus, debita certa præferenda sunt incertis ita ut habens plura debita prius restituere debat certa debitoribus notis in toto, et postea de reliquo residuo debita incerta, quousque se extendunt facultates. Communis, cum S. Antonino, part. III, tit. 2, cap. 3, in princip.; Cajetan., verb. *Restitutio*, cap. 8; Silvestro, verb. *Restitutio* 6, quest. 6; Lessio, lib. II, cap. 15, dub. 1; Layman, lib. III, *De justitia*, tract. 2, cap. 11, n. 1; Lugo, disp. 20, sect. 1, n. 3; Navarro, in *Manual.*, cap. 17, n. 47; Sporer, loc. cit., sect. 2, n. 24; aliquique plurimis congestis Vasquez, *Opusculum de restitu.*, cap. 11, n. 9. Et

(165) Non aliud cit. loc. S. Thomas docet, quam restitucionem fieri per confessarium posse. Vide ejus verba supra n. 19.

ratio est, quia debita certa sunt magis proprio, et specificē debita, quam sint incerta; incerta enim, cum non habeant certum dominum, ergo sunt vel in Ecclesiam vel in pauperes; atqui Ecclesia et pauperes non habent tantam actionem, et jus ad bona debitoris, quantum habent creditores certi; nam actio pauperum et Ecclesiæ est generica, adeo ut si pauperibus dentur et non Ecclesiæ, non inferatur præjudicium Ecclesiæ, nec econtra inferatur præjudicium pauperibus, si Ecclesiæ dentur, et non ipsis; actio autem creditorum certorum specifica est naturalis et civilis, adeo ut debita certa debeant eis necessario dari, et non aliis, adeoque, etc. (30. Dicitur autem notanter *Ceteris paribus*, quia si bona incerta existent in sua specie, et non sic bona certa, debent restituī prius incerta, quam certa; bona enim incerta adhuc existantia, si vero dominio restitui non possunt, potius ecclesiæ vel pauperibus tribuenda sunt, quam ut ex ipsis satisfiat aliis certis creditoribus, quia creditoribus certis debitor est solum obligatus ex bonis propriis solvere, non vero ex alienis: bona autem incerta adhuc existantia in sua specie apud iniquum possessorem, vere sunt aliena, non enim facta sunt propria ipsius, sed manserunt sui veri domini, quamvis ignoretur, adeoque, etc. *Communis*, cum supra citatis.

(31. Debita realia præferenda sunt personalibus in totum; unde cum res aliena adhuc existit in individuo apud debitorem, cuius proinde dominium apud creditorem, seu dominium adhuc manet, ut sunt res commoda, deposita, oppignorata, locata, res inventa, bona fide accepta, acquisita per furtum, et hujusmodi, talia debita certis ac propriis dominis interea restituenda sunt, priusquam reliquis debitibus personalibus satisfiat, quamvis nihil omnino superesset, quo aliis creditoribus satisfiat. *Communis*, per text. in l. *Deposni* 30, ff. *De pecul.*, l. *Procuratoris* 1, § *Sed si dedi*, ff. *De tribun. act.*, leg. *Cum fundus* 31, ff. *De rebus creditis*; et ratio clara est, quia debitor debet solvere de bonis propriis et non de alienis, cum creditores quantumvis hypothecarii non habeant aliquod jus, nisi in bona propria debitoris, et nullatenus in bona, quae sunt aliorum; supradicta autem bona, quoniamque perseverant in individuo apud debitorem, remanent sub dominio proprii domini seu creditoris, adeoque alii creditores nullum jus habent ad illa, et sic integra restituenda sunt certis ac propriis dominis, quamvis nihil omnino superesset, quo aliis creditoribus satisfiat.

(32. Venditor rei præferendus est aliis creditoribus, quando res vendita adhuc exstat apud emptorem, nec transiit in ejus dominium. *Communis*; cum enim res semper clamet ad dominum suum, stat claram, quod ubi non est translatum dominium, domino proprio sit reddenda præferenter ad alios creditores, cum alii creditores non habeant jus, nisi in bona, quorum dominium habet ipsorum debitor.

(33. An autem venditor rei præferendus sit aliis creditoribus, quando res vendita adhuc exstat apud emptorem, sed jam transiisse videtur in ejus dominium per fidei habitionem ipsius venditoris, qui emptoris fidem secutus est, vel pretium pro soluto habuit, quamvis vere et realiter pretium nondum fuerit persolutum? Duæ sunt contraria sententiae. Prima sententia affirmat, eamque docent Cajalan, Silvester, Fumus, Medina, Navarrus, archidiaconus, Bald., et alii, quos refert et sequitur Lessius, lib. II, cap. 13, dubit. 2, n. 11; Rebellus, lib. II, q. 19, n. 2; Bonacina, disp. 1, *De restitut.*, quest. 8, punct. 2, n. 8; Sporer, *loc. cit.*, n. 28, ubi dicit hanc esse communiorum, et sic plures alii. Et ratio est, quia venditor seu creditor fidem habens pretio promisso, videtur habere tacitam hypothecam in re vendita, donec ei solvatur pretium. L. *Julianus* 13, § 8, ff. *De actionibus empti*, l. *Hereditatis* 22, ff. *De hereditate et actione vendita*, l. *Quod si* 31, § 8, *De adilitio edito*, adeoque in re ipso restituenda, vel ejus pretio solvendo aliis creditoribus præferri debet, tum quia repugnat juri naturæ seu æquitati naturali, quod res a venditore tradita emptori, nondum soluto pretio, et in individuo perseverans, aliis assignetur, et creditor, seu venditor re sua et pretio ejusdem fraudetur in concursu aliorum creditorum anteriorum: tum etiam quia in tali venditione transfertur dominium solum sub tacita conditione pretii solvendi; ergo ubi pretium non solvit, res ad dominum reddit.

(34. Secunda sententia negat, eamque docent Covarruv., lib. I, *Variar. resol.*, c. 7, n. 3; Molina, tom. II, disp. 536; Petrus Navarr., l. IV, *De restit.*, cap. 3, n. 39, et alii quos refert et sequitur Vasquez, c. 11, *De restitut.*, dub. 1, n. 19; Turrian., *De restitut.*, disp. 19, dub. 1, n. 6; Layman., *loc. cit.*, cap. 11, n. 2; Rosignol., *loc. cit.*, n. 4. b; Henno, *loc. cit.*, disp. 2, quest. 1, conclus. 2; Lugo, disp. 20, sect. 2, n. 17, et alii plures. Et ratio est, quia res sic vendita est sub dominio emptoris, non aliter atque res aliae suæ; neque verum est, ut prætendent auctores primæ sententias, quod talis venditor habeat tacitam hypothecam in re vendita, donec ei solvatur pretium, nisi expresse sit de hoc convertum; sed res sic vendita transit statim in dominium emptoris sine reali onere rem sufficiente; jura enim propria sententia allata non satis clare loquantur in terminis suis conclusionis, sicut clara loquitur pro hac secunda sententia textus in § *Vendite vero res* 41, Institut. *De rerum divisione*, ubi sic expresse habetur: «Venditæ vero res, et traditæ, non aliter emptori acquiruntur, quem si is venditori pretium solverit, aut alio modo ei satisficerit, veluti ex promissione aut pignore dato, quod quanquam cavetur ex lege duodecim tabularum, tamen recte dicitur, et iure gentium, id est iure naturali id effici; sed si is, qui vendidit fidem emptoris secutus fuerit, dicendum est statim rem

emotoris fieri. » Nec valet dicere, quod ex hoc textu videatur inferri, quod in ea hypothesis, qua emotor, vel vere, vel fictione juris non satisfecerit, si non ratione hypothecæ, potiori tamen jure dominii creditor, seu venditor sit aliis quoad illam rem præferendus. Non valet, inquam, quia licet id videatur inferri ex primis verbis textus, ex ultimis tamen clare habetur, quod si venditor fidem emotoris sequitur, transferit statim dominium rei venditæ in emptorem, ibi: « Sed si is, qui vendiderit, fidem emotoris secutus est, dicendum est, statim rem emotoris fieri. » Tum quia emotor ante solutum pretium potest rem alteri vendere, sicque absolute dominium transferre, quod certe non posset, si ipsem etiam absolutum dominium non haberet, adeoque, etc. Unde hæc secunda sententia negativa est æque probabilis, ac prima sententia affirmativa, ut recte concludit Sporer, loc. cit., n. 28.

* Hanc quæstionem tractans Antoine, loc. citat., quæst. 5, resp. 1, scribit: « Res in vigore iustitiae credito vendita exstans apud debitorem non videtur reddi debere venditori præ aliis creditoribus, si is aliunde non habeat jus prælationis. Ita multi, præsertim jurisperiti, qui apud Covarruviam asserunt, hanc esse communem sententiam. Quia res vendita non est amplius venditoris, secuta traditione et habita fide de pretio ejus, nam tunc translatum est ejus dominium; neque manet illi obnoxia jure hypothecæ; nulla enim inducitur hypotheca, nisi vel ex conventione, vel jure positivo, et nulla ex hoc utroque capite reperitur inducta. Et vero si illa res ab emptore alteri revendita esset, hic haberet dominium in eam omnino liberum. Tamen res venditæ, quæ adhuc exstant apud emptorem, possunt, et debent ex quadam aequalitate reddi venditori. Ita indicarunt multæ supreme curie in Gallia, et colligitur ex I. Procuratoris, § De tributis, quod intellige nisi obstet consuetudo loci. »

(35) Debita ex delicto, v. g. ex furto, rapina, usura, contractu fraudulentio, et hujusmodi, non sunt præferenda debitibus ex contractu justo, si amplius non existent in sua specie, sed sunt aequaliter solvenda. Ita Lugo, disp. num. 36, cum Silvestro, Petro Navarra, Molina, Vasquez, Lessio, Bannes, Arragon, Azorio, Turrian., Reginald., Bonacina ibi citatis; Rosignol., loc. cit., prenot. 8, num. 6; Henno, loc. cit., quæst. 1, conclus. 3; Sporer, loc. cit., num. 40, ubi dicit hanc sententiam jam esse communem; Herinex, De iustitia, d. 6, num. 101; Illsung, titul. 4, d. 3, num. 214; La Croix, lib. iii, part. ii, num. 379, ubi, plurimis citatis, dicit sic sentire alios communiter contra paucos alios, inter quos assertur S. Thomas, opusc. 73, cap. 18; sanctus Antonius, Rebetti, et alii dicentes, debita ex delicto prius esse restituenda, quam debita ex contractu,

(166) Ita plane: consultio Cl. Jo. Franc. Bernardum Mariam de Rubeis, De gestis ac scriptis S. Thomæ, dissert. 20, cap. 5, ubi Opusculum illud post

et inter debita ex dilecto, prius quam ex graviori delicto, quam quam ex minus gravi, et sic prius quam ex rapina, quam quam ex furto, deinde prius quam ex furto, quam quam ex usurris. et sic de aliis, quamvis tamen quo ad S. Thomam Silvius, quem refert et sequitur Henno, loc. cit., conclus. 3, dicat epuscolum illud non esse ipsius S. Thomæ, cum in editione Romana habeatur litteris distinctis (166).

(36). Unde ratio nostræ conclusionis est, quia talis prælatio nec ex jure positivo, nec ex jure naturæ colligi potest: non ex jure positivo, cum ius positivum nullibi distinguit inter debita ex delicto, et debita ex contractu justo; ubi autem lex non distinguit, nec nos distinguere debemus: cap. Quia circa 22, De privileg., et l. De pretio, ff. De Publiciana in rem actione. Non etiam ex jure naturæ, nam de jure naturæ debitum unum non fortius obligat, quam aliud, ex quo utriusque generis debita aequaliter sunt ex iustitia; tum quia si debitor requisitus, et a creditore habente jus ex contractu justo, alteri solverit prius petenti, non solum iuste et liceo solvit, sed etiam hoc præstare tenetur per textum in l. Pupillus, ff. Quæ in fraudem creditorum, ubi dicitur quod diligentia posterioris creditoris facit eum potiorrem, sicuti hypotheca, vel privilegium, et hoc habetur etiam ex l. Quod autem 6, § 7, ff. eod, ibi: « Sciendum, Julianum scribere, eoque jure nos uti, ut qui debitam pecuniam recepit, antequam bona debitoris possideantur (id est explicat Lessius, lib. ii De iustit. et fure, cap. 15, dub. 5, num. 4), cum aliis communiter, antequam anerioritate judicis ab aliis occupentur) quamvis sciens prudensque solvendo non esse recipiat, non timere hoc edictum, sibi enim vigilavit; » atqui hæc non possent verificari, si ex necessitate deberent prius solvi debita ex delicto, quam debita ex contractu justo, ergo, etc.

(37). Nec obest id, quod afferunt adversarii, nempe quod creditor habens ius ex delicto debitoris sit magis invitus sibi debitum suum, seu rem injuste ablatam non reddi, quam debitor habens jus ex justo contractu, eum ipse voluntarie rem suam alienaverit. Non obest, inquam, quia licet creditor habens jus ex delicto debitoris sit forte magis invitus ex parte subjecti, obligatio tamen iustitiae non oritur ex illa majori vel minori repugnantia, quam creditor ex parte subjecti habet, sed ex illa, quæ in objecto fundatur. Iustitia enim quantum ad restituendum non respicit alterius, scilicet creditoris, animalium, magis ne an minus invitus sit, sed solum respicit alterius jus, et quantum ipsi debeatur. Utique autem creditori, scilicet et creditori ex contractu justo et creditor ex delicto debetur res sua simpliciter. Unde inter debita ex delicto et debita ex contractu justo nullus ordo prælationis ex

Echardum et Barbavarium S. Thomæ futura esse negat.

genere suo in restitutione est de necessitate servandus.

(38). Debita hypothecata, sive realia, præferenda sunt debitis non hypothecatis seu personalibus, quamvis haec fuissent anteriores. *Communis*, textu expresso in l. *Eos*, qui 9, cod. *Qui potiores in pignore*, ibi : « *Eos*, qui receperunt pignora cum in rem actionem habeant, privilegiis omnibus, quæ personalibus actionibus competunt, præferri constat; » per hypothecatum enim debitum non solum debitor, seu persona ipsa, sed etiam res ipsius est obligata, et quasi inchoative facta est creditoris: per debitum autem non hypothecatum solum ipsius debitoris persona, et non ipsius res est obligata: adeoque debita hypothecata præferenda sunt debitis non hypothecatis.

(39). Inter creditores hypothecarios illi sunt præferendi, ordinarie loquendo, qui sunt priores. *Communis*, per textus in cap. *Qui prior* 54, *De reg. juris* in 6, ibi : « Qui prior est tempore, prior est jure, » et concordat l. *Quoties* 98, ff. *De reg. juris*; et habetur expresse ex l. 2, 4, 5, 6, 7 et 8, cod. *Qui potiores in pignore*. (40). Et hoc verum est, sive hypotheca sit tacita, sive expressa, sive generalis, sive specialis: Henno, loc. cit., q. 2, conclus. 2; Vasquez, *Opusc. de pignoribus et hypothecis*, cap. 5, n. 6; Lugo, citat. disp. 2, a n. 41, ubi, pluribus citatis, dicit sic sentire doctores communiter contra paucos; ratio enim posterior non potest tollere jus alteri jam prius acquisitum. (41). Quænam autem sit hypotheca tacita, quæ expressa, quæ generalis et quæ specialis? V. verb. *HYPOTHECA*, n. 7 et 8.

(42). Dicitur autem notanter *ordinarie loquendo*, quia in jure excipiuntur certi cassus, in quibus ex privilegio hypothecæ quedam posteriores præferuntur seu anteponuntur prioribus non privilegiatis, quia ut dicitur, in c. *Privilegia* 32, ff. *De rebus suuctoritate judicis possidendis*: « Privilegia non ex tempore aestimantur, sed ex causa. »

(43). Primo igitur præferendi et solvenda sunt sumptus funeris ante alia credita habentia anteriorem hypothecam. *Communis*, per text. in l. *Scimus* 22, § 9, c. *De jure deliberandi*, l. *Et si quis* 4, et l. *Impensa funeris* 44, ff. *De religiosis et sumptibus funerum*, ibi : « Impensa funeris semper ex hæreditate deducitur, quæ etiam omne creditum solet præcedere, cum bona solvenda non sint. »

(44). Pro sumptibus autem funeris venit quidquid ratione corporis erogandum est. *Communis*, textu expresso in l. *Funeris sumptus* 36, ff. *De religiosis et sumptibus funerum*.

(45). Sumptus iuneris præferuntur etiam faciæ hypothecæ anteriori, quam habet mulier pro dote: Joannes Angelus Bossius, *De dote*, c. 18, num. 87, vers. *Communis vero sententia*; Negusantius, *De pignore* 2, membr. part. v, n. 28; Gomez, ad l. 30, *Tauri*, vers. *Item*; Angelus de Aret., *Inst. de Leg. Falcid.*, § final. in 1, not.; Amator Rodriguez, *De concurso creditor.*, v. 1, art. 3,

n. 2; Rosignol., *contract. 11 De pignore et hypotheca*, prænot. 5, sect. 5, n. 56, et alii, per text. in cit. l. *Scimus* 22, § 9, cod. *De jure deliberandi*, l. *Et si quis* 4, et l. *Impensa funeris* 45, ff. *De religiosis et sumptibus funerum*, ubi dicitur, quod impensa funeris omne creditum solet præcedere. Ly autem *Omne nihil excludit*, cap. *Solitæ* 6, § *Nobis*, de major. et *obedient.*, ibi : « Nihil excipiens qui dixit quodcunque, » et *Glossa*, *ibid.*, verb. *Quodcunque*: *Qui dicit omnia, nihil excipit*; et concordat cap. *Si Romani* 1, d. 19, l. *Præses* 3, ff. *De officio præsidis*, l. *A procuratore* 13, c. *Mandati*.

(46). Imo sumptus consueti et moderati funeris probabilitus præferendi sunt cuicunque hypothecæ anteriori expressæ, et etiam ex causa dotis; sic sentire videntur Gomez, ad l. 30. *Tauri*, Jacob., *Cancerius*, *Variar. resolut.*, tom. I, cap. 9, n. 9; Antonius Picardus, in § *Cum autem ratio*, *Instit. de leg. Falcid.*; Amator Rodriguez, *De concurso creditorum*, part. 1, art. 3, n. 4, vers. *Cæterum contraria sententiam*, et expresse Rosignolus, loc. cit., n. 4, a quibus non videtur dissentire Joannes Angelus Bossius, *De dote*, cap. 18, n. 87, et alii contra Negusantium, *loco citat.*, membr. 2, par. v, n. 28, et alios; et ratio est, quia naturalis pietas pro præstandis spiritualibus obsequiis erga defunctorum corpora, ipsa natura impellente, prævalere debet omni juri positivo, adeoque sumptus moderati et consueti funeris probabilitus præferendi sunt cuicunque hypothecæ anteriori etiam expressæ, et etiam ex causa dotis.

(47). Secundo, ante alia credita habentia anteriorem similem hypothecam solvenda sunt debita tempore ultimæ infirmitatis apud pharmacopolas, medicos et chirurgos contracta. *Communis*, per text. in l. *In restituenda* b, c. *De petitione hæreditatis*, l. *Legatum* 3, co. 1. *De religiosis et sumptibus funerum*; et ratio ex æquitate et pietate consnrgit, ne scilicet infirmi variis gravati debitis defectu medicinalium, et medicorum necessario mori debeat, ex quo pharmacopolæ, medici et chirurgi, si hanc non habent prælationem, auxilium et remedia eis denegarent prævidendo se non esse solvendos.

(48). Dicitur autem notanter *Tempore ultimæ infirmitatis*, quia debita in aliis anterioribus infirmitatibus contracta cum dictis pharmacopolis, medicis et chirurgis non gaudent privilegio ullo prælationis; ipsi enim sibi imputare debent, quod satisfactio nem sibi, inde debitam non prius exegerint. *Communis*.

(49). Tertio, ante alia credita habentia anteriorem similem hypothecam solvenda sunt expensæ factæ pro confectione inventarii, vel pro aperitione et insinuatione testamenti, vel pro aliis necessariis causis hæreditatis. *Communis*, per textum, in l. *Sancimus* 32, § 9, cod. *De jure deliberandi*. tales enim expensæ sunt ita necessariæ, ut sine ipsis nequeat adiri hæreditas, neque ab ipsis anterioribus creditoribus, adeoque

cum sint factae etiam ad communum ipsorum; debent præferri, erg. l. *Hujus 6, ff. Qui potiores in pignore.*

(50. Quarto, ante alia credita habentia anteriorem hypothecam solvenda est pecunia mutuata pro re hypothecata conservanda et reparanda; sic enim mutuans præferendus est omnibus aliis habentibus in eadem re hypothecam qualemcumque: l. *Interdum 5, ff. Qui potiores in pignore*, et l. *Creditor 25, ff. De creditis et si certum petatur*; et ratio efficax assignatur in l. *Hujus 6, ff. Qui potiores in pignore*, ibi: « *Hujus enim pecunia salvam fecit totius pignoris eau-*sam. »

(51. Quinto, ante alia credita habentia anteriorem hypothecam solvenda est pecunia mutuata pro vectura mercium et conductione secundum, in quibus conservarentur; tunc enim ipse merces manent hypothecatae mutuanti cum omnimoda prælatione ad alios creditores hypothecarios; leg. *Hujus 6, ff. Qui potiores in pignore.*

(52. Sexto, ante alia credita habentia anteriorem hypothecam solvenda est pecunia mutuata pro constructione, seu emptione domus, seu alterius rei cum pacto expresso, quod talis domus, seu alia res maneat sibi hypothecata, l. *Quamvis 17, cod. De pignoribus*, l. *Lices 7, codic. Qui potiores in pi-*gnore.

(53. Septimo, ante alia credita habentia anteriorem hypothecam solvenda est pecunia data a tutore nomine pupilli, seu impuberis ad emptionem prædicti, domus, et hujusmodi, etiamsi non paciscatur in hypothecam, et hoc ex speciali privilegio status pupillaris, l. *Idemque est 7, ff. Qui potiores in pignore*, ubi in titulo sic loquitur: « *In re empta per tutorem pecunia pupilli præfertur pupilli anterioribus creditoribus, quatenus ex ejus pecunia sit solutum.* »

(54. Octavo, ante alia credita habentia anteriorem hypothecam solvenda est pecunia data pro causa militiae, nempe pro sustentatione in castris, pro emptione armorum, equorum, et hujusmodi, reservata sibi per instrumentum a testibus subscripsum hypotheca novella 97, cap. 4.

(55. Nonno, ante alios creditores habentes speciale vel generalem hypothecam anteriorem in bonis eorum, qui cum fisco contraxerunt, et in bonis ejusdem officialium et administratorum, præferendus est fisco quoad alia bona, quæ fuerunt ab ipsis acquisita post obligationem cum eodem fisco contractam, textu expresso, in l. *Si quis 28, ff. De jure fisci*, ibi: « *Si, qui mibi obligaverat, quæ habet, habiturus esse esset, cum fisco contraxerit; sciendum est in re postea acquisita fiscum potiorem esse debere, Papinianum respondisse, quod et constitutum est; prævenit enim causam pignoris fiscus.* »

(56. Decimo, ante alios creditores habentes anteriorem tacitam hypothecam in bonis mariti solvenda est dos uxoris, bona enim mariti sunt ita obligata suæ uxori, ejusque filii descendantibus ex eodem matrimonio,

ut dicta uxoris, dictique ejus filii, ac descendentes præferantur creditoribus habentibus tacitam hypothecam. l. *Assiduis 12, cod. Qui potiores in pignore*; et concordat l. *Unic. de rei uxoria actione.*

(57. Quamvis autem uxor habeat jus, seu privilegium prælationis ante ereditores habentes anteriorem hypothecam tacitam, non tamen illud habet ante creditores habentes anteriorem hypothecam expressam; licet enim stando in severo rigore juris videretur hoc privilegium prælationis competere uxoriibus etiam quoad habentes anteriorem hypothecam expressam ex novella 91, cap. 1, novella 97, cap. 3 et 4, novella 109, cap. 1. Glossa tamen communiter recepta in cit. l. *Assiduis 12, cod. Qui potiores in pignore*, et ibi Bartolus, Alexander, consil. 18, in causa mola n. 6 vel 8; Negusantius, membr. 4, par. II, n. 98; Faber; l. 8; cod., tit. 9, des. 16; Fontanella, claus. 4, gloss. 8, part. viii, n. 69; Petrus Barbosa, par. vi, n. 4; Rosignoli, controv. 11, *De pignor. et hypothec. prænot. 5, sect. 4, n. 32*, et alii passim, tenent, absolute tale privilegium prælationis non extendi ad anteriorem hypothecam expressam. Hinc Joannes Angelus Bossius, tract. *De dote*, cap. 18, n. 45, asserit ita in praxi servari, et ab ea nec in consulendo, nec in judicando esse recedendum; durius enim esset, quod creditores anteriores matrimonii supervenientes perderent jus, quod ex conventione seu hypotheca expressa anteriore habebant in bona mariti; ubi vero talis adisset consuetudo, quod uxores gaudent privilegio prælationis etiam quoad anteriorem hypothecam expressam, esset servanda, cum videretur iniustitiae juribus.

(58. Inter fiscum autem et uxorium ratione dotis quoad prælationem regulariter servatur prioritas et posterioritas temporis, textu expresso in l. *Quamvis 2, cod. De privilegio faci*, ibi: « *Quamvis ex causa dotis vir quondam tuus tibi sit condemnatus, tamen si priusquam res ejus tibi obligarentur, cum fisco contraxit, jus fisci causam tuam prævenit. Quod si post bonorum ejus obligationem rationibus meis cessit esse obligatus*, in ejus bona cessat privilegium faci. »

(59. Undecimo, ante alios creditores habentes anteriorem hypothecam locator quoad invecta, et illata bona mobilia a conductore in domum conductam est absolute præferendus pro pensione conventa; locator enim ex speciali privilegio locationis dicitur pro pensione conventa possidere invecta et illata in domum suam a conductore; l. *Possessio 1, § 21, ff. De acquirenda possessione*, l. *Qui pignoris 46, ff. eodem*, l. *Pomponius 2, ff. In quibus causis pignus, vel hypotheca tacite contrahatur*. De jure autem melior est conditio possidentis, c. *Ad aures 6, De prescriptiōnibus*, c. *Quod autem 5, De jure patrōnali*, c. *In pari 65, De regul. juris in 6, l. Nemo 126, § 2, et l. In pari causa 128, ff. De regul. juris, adeoque, etc.*

(60. Duodecimo, creditores instrumentarii

hypothecarii, quamvis posteriores, praeferuntur aliis creditoribus hypothecariis anterioribus habentibus solum privatam scripturam sui crediti, nisi a tribus fide dignis, et ab ipsis contrahentibus sit subscripta, test. expresso in l. Scripturas 11, cod. Qui potiores in pignore habeantur, ibi : « Si autem jus pignoris vel hypothecarum ex hujusmodi instrumentis vindicare quis sibi contenterit, eum, qui instrumentis publice confessis nititur, preponi decernimus, etiam si posterior is continetur, nisi forte probata, atque integræ opinionis trium, vel amplius virorum subscriptione eisdem idoneis continetur, tunc enim quasi publice confecta accipiuntur. »

(61.) Generaliter loquendo solutio seu restitutio est facienda prius creditoribus hypothecariis, quamvis posterioribus, quam creditoribus solum chirographariis, licet anterioribus; l. *Eos qui* 6, c. *Qui potiores in pignore, l. Creditor* 18, § 1, eodem, cum similibus.

(62.) Post creditores hypothecarios, solutio seu restitutio est facienda prius creditoribus chirographariis seu personalibus privilegiatis, quam creditoribus non privilegiatis seu mere personalibus. *Communis.*

(63.) Inter creditores autem chirographarios seu personales privilegiatos numerantur sequentes. 1. *Respublica creditrix* : l. *Bonis venditis* 38, ff. *De rebus auctoritate judicis possidendis seu de privilegiis creditorum*, ibi : « *Respublica creditrix omnibus chirographariis creditoribus praesertim.* » 2. *Sponsa defuturo pro repetitione dolis tradita sponso non secuto matrimonio*; leg. *Quæsumus* 17, ff. eodem, § *Si sponsa*, ibi : « *Si sponsa dedit dotem, et nuptiis renuntiatum est, tametsi ipsa dotem condicit, tamen æquum est hanc ad privilegium admetti, licet nullum matrimonium contractum est.* » 3. *Deponens pecuniam ad nummularium publicum seu depositarium a republica constitutum, nullo inde perfecto lucro*; l. *Si ventri* 24, ff. eodem, § 2, ibi : « *In bonis mensulariis vendentis post privilegia potiorem eorum causam esse placuit, qui pecunias ad niensam fidem publicam seculi deposuerunt; sed enim qui depositis nummis usuras a mensulariis acceperunt, a caeteris creditoribus non separantur, et merito, aliud est eam credere, et aliud deponere.* » 4. *Mutuans in solutionem creditoris personalis privilegiati*; cit. l. *Si ventri*, § 3, ibi : « *Eorum ratio prior est, quorum pecunia ad creditores privilegiatos pervenit,* » etc. 5. *Pupillus contra debitorem ex amicitia gerentem ejus negotia*, leg. *Si negotium* 23, ff. eodem, ibi : « *Si negotium impuberis aliquis ex officio amicitiae gesserit, debet, bonis ejus venditis, privilegium pupillo conservari.* »

(64.) Post creditores chirographarios seu personales privilegiatos restitutio seu solutio facienda est creditoribus chirographariis, seu mere personalibus nullum privilegium præstationis habentibus. *Communis.*

(65.) Et quidem sunt prius ipsis restituenda seu solvenda in toto debita ex contractu oneroso, ut ex emptione, mutuo, locato, censu, et hujusmodi, quam debita ex contractu gratuito tantum, ut ex promissione, donatione, legato, et hujusmodi. *Communis.* Nec indiget probatione.

(66.) Tota difficultas est, an inter debita mere personalia, paria, et ejusdem generis, scilicet nec hypothecata, nec privilegiata, nec ex contractu oneroso vel gratuito diversa, solvenda, seu restituenda sint prius debita tempore priora, quam debita tempore posteriora? Plurimi enim, et gravissimi doctores partem affirmativam tinentur. Sic S. Thomas, opuscul. 83, c. 8 (167); Gabriel, in 4, dist. 15, qu. 2, art. 3, dub. 6; Joannes Medina, quest. 2, *De restitutione*, § *Quintum dictum*; Majof, in 4, dist. 15, quest. 50; Suarez, in *Opusculo de Justitia*, sect. 3, n. 7; Valentia, *De restitutione*, quest. 6, punct. 10; Toletus, lib. vi *Summae*, cap. 25; Viguerius, in *Institut.*, cap. 5, § *Primo Saloni*, quest. 62, art. 8 ad finem; Emmanuel Sa, verb. *Restitutio*, n. 61; Rebello, part. i *De oblig. justitia*, lib. ii, quest. 19, n. 11; Bartholomæus Medina, in sua *Instructione*, § 33 ad finem; Lugo, disp. 20, sect. 7, § 2, n. 149 et seq., et alii per text. in c. *Qui prior est tempore, potior est iure*, per quam Regulam dicunt a iure canonico esse in hoc correctum jus civile infra citandum aliter sentiens.

(67.) Partem autem negativam sustinent Baldus, in l. *Pro debito* 6, cod. *De bonis auctoritate judicis possidendis*; S. Antoninus, 2-2, part. II, tom. II, cap. 7, § 3; Navarr., in *Manuali*, cap. 17, n. 51; Angelus, verb. *Restitutio* 2, n. 16, versus finem, Vesquez, *De restitutione*, cap. 11, dub. 2, n. 49; Turrian., disp. 19, dub. 4, n. 4; Silvester, verb. *Restitutio* 6, quest. 5; Molina, tom. II, disp. 536, § *Quando creditores*; Lessius, l. 2, cap. 15, dub. 6, n. 44; Layman, l. tertio *De justitia*, tract. 2, cap. 11, n. 6; Azorius, Reginaldus, Bannes et Arragonius, quos refert et sequitur Bonacina, disp. 1. *De restitutione*, quest. 8, punct. 2, n. 18 et 19; Reiffenstuel., lib. ii *Decret.*, tit. 23, n. 92; Gaius, observat. 25, n. 13; Pontas, verb. *Debitum*, casu 12 et 17; Sporer, tom. II, tract. 4, cap. 4, sect. 2, n. 43, ubi dicit hanc sententiam esse communem, et eam lenore recentiores communiter fatetur Lugo, loc. cit., vocans ipsam procul dubio probabilissimam, quamvis ipse sequatur sententiam contrariam, et sic plures alii.

(68.) Et quidem pars negativa satis communis expresse supponitur, et habetur in l. *Privilegia* 32, ff. *De rebus auctoritate judicis possidendis*, ibi : « *Privilegia non ex tempore estimantur, sed ex causa, et si ejusdem tituli fuerint, concurrunt, licet diversitates temporis in his fuerint;* » l. *Sciendum* 1, § 2, ff. *De separationibus*, quam legem pro hac sententia adducit S. Antoninus, loc. o., l. *Si hominem* 7, § 3, ff. *Depositii*, ibi : « *Item quæ-*

ritur utrum ordo spectetur eorum, qui deposuerant; an vero simul omnium depositariorum ratio habentur? Et constat simul admittendos; hoc enim rescripto principali significatur: » I. Pro debito 6, eod. De bonis auctoritate judicis possidend., ibi: « Aequali portione pro rata debiti quantitate omnibus creditoribus consuli potest. »

(69). Nec haec jura civilia videntur esse correcta a jure canonico per citatam regulam 54, *Juris in 6, Qui prior est tempore, potior est jure*; quia talis regula locum habet solum inter illos, qui habent ius ad eamdem rem determinatam sibi ex pacto obligatam, ut in venditione ejusdem rei absque traditione pluribus facta, prior emptor praeserri debet posteriori, sic in locatione ejusdem domus, primus conductor praeserri debet posteriori habenti parem hypothecam; et sic de aliis similibus, quia prior creditor verbi gr. prior emptor, seu prior conductor, et hujusmodi, jus habet ad determinatam rem emptam, conductam, et hujusmodi, que cum esset ei debita, non potuit alteri vendi seu locari, quia vendor seu locator non potuit se obligare, ad id, quod sine peccato implere non poterat, adeoque merito jus prioris praeserri debet juri posterioris: non sic autem in debitibus mere personalibus, quia cum in istis prior creditor ad nullam rem determinatam jus habeat, sed solum sicuti quilibet alius posterior creditor indifferenter jus habet ad petendum suum debitum, ideo debitor potuit valide se obligare secundo creditori, quia promisit id quod sine peccato servare poterat; supponitur enim, quod tempora contractus potens fuerit utriusque satisfacere; adeoque si debitor ad inopiam vergat, nec sit amplius potens omnibus creditoribus personalibus satisfacere in totum, debet omnibus satisfacere pro parte rata secundum proportionem debitorum, et facultatem ipsius debitoris, dividendo in partes majores, et minores proportionaliter respondentes debitibus ipsis majoribus et minoribus, ita ut qualis est proportio debiti ad debitum, quoad quantitatem, talis sit proportio ejus quod quisque accipit, ad id, quod alii accipiunt, nulla habita ratione, utrum tempore priora vel posteriora sint talia debita, cum jus prioris creditoris personalis prajudicare non possit juri posterioris ad exigendum suum debitum mere personale, quia creditores debitorum mere personalium habent aequale jus in personam debitoris immedieate, et in ejus bona mediate et indeterminate tantum, adeoque debitor debet creditoribus mere personalibus aequaliter satisfacere pro rata parte secundum proportionem debitorum, et facultatem ipsius, ita ut cui plus ab ipso debetur, plus attribuatur, cum sequitas postulet ut ille majorem partem accipiat, qui majorem partem debet perdere, nulla interim habita ratione ad anterioritatem, vel posterioritatem temporis creditorum; et haec pro secunda sententia negativa, quamvis sit vere probabilis, et aequitali satis consona etiam prima sententia affirmativa; unde

dicerem, quod in similibus casibus recurrendum esset ad leges, aut consuetudines locales legitime introductas.

(70). Certum est autem apud omnes utriusque sententiæ doctores, inter creditores mere personales posse aliis praeserri illum, qui prius debitum in judicio petit, sententiâque judicis ad id obtinuit; talis enim creditor vigilando et juridice exigendo, meliorem suam conditionem fecit; jus enim civile vigilantibus scriptum est, et ideo vigilantiæ et diligentiae prius postulantis praeferenzia ascribitur per text. in t. *Quod autem 6, § 7, ss. Quo in fraudem creditorum*, ibi: « Scendum, Julianum scribere, coque jure nos uti, ut qui debitam pecuniam recipit, antequam bona creditoris possideantur (id est ut explicat Lessius, lib. *De justitia et jure*, cap. 15, dubit. 5, n. 41, cum aliis communiter, antequam auctoritate judicis ab aliis occupentur), quamvis sciens prudensque solvendo non esse recipiat, non timere hoc edictum, sibi enim vigilavit, » I. *Pupillus 24, ss. eod.*, ibi: « Vigilavi, meliorem meas conditionem feci, jus civile vigilantibus scriptum est, ideo quoque non revocatur id, quod percepit. »

(71). Iuno per dictos textus probabilius est, quod aliis debitoribus mere personalibus possit praeserri etiam ille, qui prius petit debitum suum extra judicium, quamvis sit tempore posterior; sua enim diligentia, et vigilancia facit ipsum inter creditores jure potiorem, sicut hypotheca aut privilegium, quia, ut dicit lex in cit. I. *Pupillus*, « Jus civile vigilantibus scriptum est; » ita *Navar.*, in *Manual.*, cap. 17, n. 52; *Busemb.*, lib. III, part. II, tract. 5, cap. 2, dub. 7, art. 2, vers. *Quares*, n. 2, cum *Silvestro*, *Bonac.*, ibi citalis, *Ilsung*, t. IV, n. 219; *Henni*, tom. II, tr. 1, d. 2, q. 2, concl. 3, ubi testatur de praxi communis, *Sporer*, l. c. n. 45; *Layman*, et alii, quibus adhaerere videtur *La Croix*, lib. III, part. II, n. 404. *Contra Molin*. *Vasquez*, *Castrop*. Lugo dicentes, posse talenm creditorem aliis praeserri solum, quando ad id intervenit sententia judicis.

(72). Non potest autem debitor sciens se non habere unde possit solvere omnibus, praeserri aliis creditoribus aliquem suum amicum seu familiarem non petentem. *Commun.* Et ratio est, quia cum ille suus amicus seu familiaris non sit aliis potior in jure, ita nec debet esse aliis potior in solutione, cum sola amicitia seu familiaritas non sit legitimus hujus prælationis titulus, jusque, exigat, ut si non sufficient debitoris bona ad solutionem omnium creditorum, inter illos eadem bona proportionaliter dividantur, prout fert lex vel legitima consuetudo; unde debitor contrafaciens teneretur omne damnum, quod per hoc aliis inferret, resarcire, si ad pinguiorem fortunam perveniret.

(73). An pauper creditor hoc solo titulo, quia pauper est, praeserri debeat creditori diviti, si debita personalia sint paria? Variant doctores. Sententiam affirmativam te-

nent sanctus Thomas (168), *Opusc.* 73, c. 18; Silvester, Layman, Joann. Medina, Sa. Rebellus, et alii, quorum sententiam Lessius dicit esse probabilem, et Illsung valde probabilem: et istorum ratio est, quia pauper, si non ei solvatur longe gravius patitur damnum, quam dives, cum, multo plus indigeat, adeoque cum prius recedendum sit a graviori damno, prius restituendum est pauperi quam diviti. Sententiam autem negativam sustinunt Azorius, Vasquez, Lessius, Turrianus, Lugo, Illsung, Castropol. Bonacina, et alii passim cum La Croix, *loc. cit.*, n. 406; Henno, *loco cit.*, quest. 1, conclus. 5, ubi testatur de communis contra paucos, Suarez, *loco cit.*, n. 46, et plurimi alii. Et ratio est, quia, ceteris paribus, creditor pauper hoc solo titulo, quia pauper est, nullo jure, neque naturali, neque positivo gaudet hac prælatione, et creditor dives habet æquale jus, ac habeat creditor pauper ad rem suam, adeoque in solutione sunt æquiparandi; per accidens enim est, quod ex parte creditoris pauperis sit majus damnum, seu nocumentum: fateor tamen, quod præferendus esset creditor pauper, si reperiiretur in maxima seu gravi necessitate, in quantum necessarium esset ad subveniendum dictæ ejus necessitati; at non ex justitia, sed solum ex charitate, qua tenuerunt quibuslibet in simili necessitate succurrere; et in hoc conciliari possunt doctores utriusque sententiae.

ARTICULUS V.

Quoniam ea qua concernunt causas excusantes, vel non excusantes a restitutione, ut, vel differri, vel omnino omitti possit.

SUMMARIUM.

1. Causæ excusantes a restitutione, ut quandiu durant licite differri possit, generaliter sunt tres et assignantur, ad n. 25. — 26. Causæ omnino excusantes a restitutione, ut etiam omitti possit, generaliter sunt quatuor, que enumerantur, ad n. 59. — 60. An ingressus et professio religionis libet debitorem ab obligatione restituendi debita anteia contraria? Tres sunt doctrinæ sententiae. Prima sententia absolute affirmat. — 61. Secunda sententia probabilior absolute negat. — 62. Tertia sententia nihil est. — 64. Afferetur probatio secundæ probabilioris sententiae. — 64. Afferetur adhuc alia probatio. — 65. Adducitur et solvitur prima objectio. — 66. Adducitur et solvitur secunda objectio. — 67. Adducitur et solvitur tertia objectio. — 68. Si debitor religionem fuerit ingressus et professus, et aliqua bona ad religionem attulerit, tenetur omnino religio solvere predicta debita juxta vires allatorum honorum. — 69. Si autem debitor nulla bona ad religionem attulit, religio ex hoc capite ad nihil tenetur. — 70. Si vero post ingressum, et professionem, et occasione ejus monasterium acquireret aliqua bona, tunc monasterium tenetur ex illis satisfacere pro debitis prius contractis. — 71. Item tenetur monasterium solvere dicta debita prius contracta ex iis, que religiosus monasterio acquirit docendo, concedendo, laborando, et hujusmodi, deductis talibus expensis. — 72. Hinc religiosus debitor, si salva ordinis Regula, possit artificio aliquo, vel manuum labore aliquid lucrari, tenetur sic laborare operibus suo statui et condi-

tioni presenti convenientibus, ut pretium laboris impendat ad solutionem suorum debitorum; dummodo per hoc non negligatur divinum obsequium. — 73. Religiosus debitor excusat, si superior neget ei licentiam ad id laborandi, nec tunc tenetur egredi e religione, quamvis sit spes probabilis sic satisfaciendi, v. g. per provisionem beneficij parochiae et hujusmodi. — 74. Superior autem tenetur concedere licentiam honeste laborandi religioso debitori, ut sic possit sua debita solvere, si scienter debitis gravatum admisit; securus autem si ignoratis ejus debitis, ad habitum et professionem admisit. — 75. Excommunicatio creditoris vel debitoris non excusat a restitutione facienda. — 76. An si debitor morte plectatur, excusat eis hæredes a restitutione damni causati per delictum, ob quod fuit ultimo suppicio punitus? remissive. — 77. Addit. ex alien. manu.

(1. Causæ excusantes a restitutione, ut quandiu durant, licite differri possit, generaliter sunt iste tres, scilicet ignorantia, damnum creditoris ipsi, vel tertio securum ex restitutione et impotentia ipsius debitoris. Sic in re communis.

(2. Ignorantia tunc excusat pro restitutione differenda, quando est inculpabilis, et cum bona fide conjuneta, sive sit ignorantia juris, sive sit ignorantia facti; durante enim tali ignorantia debitor excusat a restitutione facienda, cum pro tunc sit possessor bona fidei, ut expresse dicit S. Aug., *Lib. de fide et operibus*, cap 7, ibi: « Bonæ fidei possessor rectissime dicitur, quandiu se possidere ignorat alienum? »

(3. Quando autem, et quid teneatur restituere possessor bonæ fidei? *Vide* verb. **Possessor BONÆ ET MALÆ FIDEI**.

(4. Quænam vero sit ignorantia juris et ignorantia facti. *Vide* verb. **IGNORANTIA**.

(5. Damnum creditoris ipsi vel tertio securum ex restitutione excusat pro restitutione differenda, quando prævidetur ipsi creditori, vel alteri in spiritualibus aut temporalibus obfutura; unde non esset restituenda pecunia creditori, si prævideretur ipsam fore expondendam ad corrumpendam mulierem, ad luxuriose vivendum, ad Simoniias committendas, ad se ineibriandum et hujusmodi. Item nou esset creditori restituendus gladius, si prævideretur ipse, aut alter occidendum. Non esset ei reddenda clavis adulterina, si prævideretur ea usurus ad forandum, et hujusmodi; quia tunc cooperaretur ad malum, adeoque esset ipsi differenda restitutio, donec essent remota talia pericula. *Communis*.

(6. Impotentia ipsius debitoris excusat pro restitutione differenda, quando debitor habet veram impotentiam physicam pro tunc restituendi, nempe quando nihil penitus pro tunc habet, unde solvat seu restituat; quia impossibilium nulla est obligatio, et ad impossibile nemo tenetur, lexu expresso, in I. *Impossibilium* 185, II. *De reg. juris*, et cap. *Nemo potest* 6, *De reg. juris* in 6, ibi: « Nemo potest ad impossibile obligari. » Unde S. Augustinus relatus in cap. *Si res aliena* 1, caus. 14, quest. 6, sic expresse dicit: « Nou

remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, sed ut dixi, cum restitui potest. Plenrumque enim qui auferit, amittit, sive alias patiendo malos, sive ipse male vivendo, nec aliud habet, unde restituat. Huic certe non possumus dicere: Redde quod abstulisti.

(7.) Ima non solum debitor excusat pro restituzione differenda, quando habet dictam impotentiam physicam, sed etiam quando habet impotentiam moralem, nempe, quando non potest restituere, nisi cum suo notabili et majori detimento, quam patiatur creditor ex restitucionis dilatione, ut cum non potest restituere sine damno vel periculo salutis animae, corporis, famae, libertatis, sine mutatione status honesti et juste acquisiti, et sine longe majori suo damno in bonis temporalibus, quam sit damnum creditoris ex restitucionis dilatione. Sic in re communis.

(8.) Hinc potest debitor differre restitucionem, si ipsam non possit statim facere sine damno seu periculo salutis animae, ut si omnibus suis bonis traditis in restitucionem, cogatur mediis illicitis propriam, et suorum sustentationem procurare, v. gr. se et filios latrones efficiendo, uxorem, et filias prostituendo, et hujusmodi. *Communis.* Et ratio est, quia cum restitutio fieri debeat ad ponendam aequalitatem, non est facienda cum jactura boni altioris seu superioris ordinis, ut est salus animae respectu aliorum temporalium bonorum cum sic non poneretur aequalitas.

(9.) Item potest debitor differre restitucionem, si ipsam non possit statim facere sine damno vitae seu sanitatis corporalis, ut si omnibus suis bonis traditis in restitucionem, farce esset peritus, morbos gravissimos defectu comparandae medicinae toleraturus, et hujusmodi. *Communis* propter eamdem rationem; vita enim et sanitas corporalis est bonum superioris ordinis, quam sint bona fortuna creditori debita.

(10.) Item potest debitor differre restitucionem, si ipsam non possit statim facere sine jactura famae vel libertatis, ut si pro nunc restituzione facienda veniret in suspicionem gravis occulti criminis, indeque esset inevitabiliter diffundandus, aut ad comparandum premium pro restituendo deberet se vendere, sicutque propriam libertatem perdere. *Communis* propter eamdem rationem; fama enim, et libertas est bonum superioris ordinis, quam sint bona externa temporalia creditoribus restituenda.

(11.) Item potest debitor differre restitucionem si ob ipsam statim faciendam deberet notabiliter cadere a statu suo honesto et juste acquisito. *Communis;* debitor enim in tali casu reperitur in gravi necessitate, qua proinde durante, creditor non potest rationabiliter velle sibi debitum solvi cum tanta proximi jactura, cum talis notabilis mutatio status sui honesti et juste acquisiti non posset fieri sine infamia et gravi dedecore debitoris, et suae familie; unde, licet debita contraxerit, et in tali necessitate reperiatur ex propriis delictis, verbi gr.

quia luxuriose et sumptuose vixit, lusit et hujusmodi, tunc ne notabiliter cadat a suo honesto et juste acquisito statu, potest restitucionem differre, si res aliena in individuo non exstet; nam si adhuc in individuo exstaret, tenetur statim eam restituere, ut notant communiter doctores.

(12.) Quamvis tamen debitor ob restitucionem faciendam non teneatur notabiliter cadere a suo honesto et juste acquisito statu, verbi gr. non teneatur nobilis dimittere omnes quadrigas, vendere totam pretiosam suppellectilem, omnes pretiosas sue conditiones competentes vestes, et hujusmodi, nec tenetur artem mechanicam, aut actiones suo statui indecentes exercere, tenetur tamen mensae abundantiam, vestium superfluitatem, quadrigarum, equorum et famulorum multitudinem ad honestam mediocritatem reducere. Item tenetur a iudicis et conviviis, a superfluis dispendiosis itineribus aliquo superfluis expensis abstinere, et statum suum quoad pompam et splendoris apparatus moderare; unde debitores haec non facientes nequeunt a confessariis absolvi, cum sic nimis injuste alienum detineant, non curantes modo praesatio paulatim restituere; nimis enim irrationaliter, intolerabile, injustumque est, quod debitibus obstructi ex mercatorum et operariorum sudore et sanguine luxurientur, pomposae vestiantur, delicate nutritantur, et hujusmodi. Sic communiter doctores, serio quoad haec monentes et debitores et confessarios, ut sibi cavant.

NOTA ROMANI THEOLOGI.

In praxi tamen expendenda sunt serio circumstantiae, quia debitor praesertim luxuriose vivendo, non debet ex aliena re commode recipere cum illius detimento.

RESPONSIUS AUCTORIS.

Satis a me sunt, et serio expensae circumstantiae, ut patet ibi, et sub num. sequ. ubi post multa adducta contra tales debitores advertenda, ita concludo: « Sic communiter doctores, serio quoad hoc monentes et debitores et confessarios, ut sibi caueant. »

(13.) Debitor qui notabilem statum sibi comparavit injuste, verbi gr. mercator, aut alius, qui statum splendidum vel nobilem sibi acquisivit ex usuris, furtis, rapinis, et hujusmodi, non potest restitucionem differre, ne notabiliter cadat a tali statu, sed tenetur restituere etiam cum totali jactura talis status injuste de alieno acquisiti, cum hoc non sit de suo statu cadere, sed ab eo, qui non erat suus, ad suum descendere, nec minor sit iniquitas ex alienis statum conservare, quam ex alienis illum sibi comparare: hinc nihil habens, nisi injuste acquisita, tenetur totum restituere, quantum citra extremam necessitatem carere potest, etiam usque ad mendicitatem, nisi periculum infamiae excusat. *Communis* per text. in cap. Cum tu 5, De usuris; ubi Pontifex expresse mautat, quod usurarii etiam sub pena excommunicationis compellant-

tur ad restitutionem, et ob id debeant vendi etiam eorum donus ac possessiones ex usuris acquisitæ.

(14. Sicuti debitor, qui injuste sibi comparavit talen statum, ita etiam ejus hæres malæ fidei v. gr. filius usurarii vel mercatoris injusti, qui mala fide cœpit possidere bona injuste acquisita a suo patre, tenetur restituere etiam cum mutatione talis status relieti, et inique acquisiti a suo patre, cum talis possessio malæ fidei nihil ipsi suffragetur, et mala fides possessoris defuncti noceat etiam immediato hæredi vivo, arg. leg. ult. cod. *Communia, De usucaptionibus, I. Cum hæres, ff. De diversis et temporalibus præscriptionibus, et § Diutina, Institut. De usucaptionibus.* (15. Si autem talis hæres bona fide possidere cœpit, et exinde cognoscat talen statum fuisse a suo patre injuste acquisitum ex bonis alienis; tunc non tenetur notabiliter cadere a tali statu bona si le accepto ob restitutionem statum faciendam, sed poterit differre sicut supra n. 11 et 12, dictum est de debitore, qui statum suum honeste et juste acquisivit. Sic cum aliis Tamb., lib. viii, tract. 4, cap. 1, § 9, n. 5; Sporer, loc. cit., n. 68, et alii passim.

(16. Debitor potest etiam differre restituitionem, si ob ipsam statum faciendam deberet pati in propriis bonis temporalibus aliquod notabile, et maius dampnum, quam patiatur creditor ex dilatione restitutionis, v. gr. Si debitor non possit statum restituere debitum, nisi vendat domum, villam, et hujusmodi multo minoris, quam valeant, et aliunde affulget spes faciendi postea ipsam restituitionem commodiis, et sine tanto detimento. Tunc enim creditor non potest esse rationabiliter invitus pro tali sibi dilata restituitione ob dictum justum finem. *Communis.*

(17. Si debitor et creditor reperiantur in æquali necessitate gravj, ut si ex dilata restituitione æquale dampnum emergat creditori, tunc debitor temetur restituere. *Communis*, teste La Croix, lib. iii, part. ii, n. 430; et ratio est, quia in pari causa potior est conditio creditoris habentis strictum jus ad exigendum sibi debitum, quam debitoris non habentis strictum jus, sed solum licentiam charitatis ad debiti restituitionem differendam; quod verius est, ubi debitum contractum est ex delicto, cum ratio dicit potius favendum esse innocentem quam nocenti; iniquum enim est, quod debitor ex sua malitia commodum reportet contra innocentem pari necessitate gravatum; arg. esp. *Intelleximus* 7, *De judiciis*, ibi: « Ne videatur de sua malitia commodum reportare, » l. *Non fraudantur* 134, ff. *De regul. iur.*, § 1, ibi: « Nemo ex suo delicto melior rem suam conditionem facere potest. »

(18. Quando debitor et creditor reperiuntur in æquali necessitate extrema, si debitor prius in dictam extremam necessitatem inciderit, non tenetur restituere creditori postea similem extremam necessitatem incurrenti, quia debitor in puncto extremæ necessitatis prius acquisivit dominium rei

necessariæ jure poli; tum quia si debitor prins reperfretur in extrema necessitate, creditor, quamvis non esset talis, teneretur eidem subvenire; ergo a fortiori ipso debitore existente prius in extrema necessitate, non potest creditor ab eodem creditum exigere. *Communis.*

(19. Econtra si creditor prius inciderit in extremam necessitatem, tenetur debitor statim restituere ipsi creditori rem suam duplaci jure, nempe et jure dominii ad illam rem, et jure poli ob dictam extremam necessitatem; tum quia si debitor, quamvis nihil deberet creditori, teneretur eidem in extrema necessitate subvenire, quando ipse non esset in illa constitutus; ergo a fortiori tenetur eidem restituere rem suam, si prius ipse creditor inciderit in extremam necessitatem. *Communis.*

(20. Item si creditor conjectus sit in illam extremam necessitatem per subtractionem illius rei, cuius est creditor, tenetur debitor illam statim restituere, quamvis etiam ipse in tali necessitate extrema reperiatur, quia non licet in extrema necessitate rem alienam usurpare, quando dominus est in pari extrema necessitate, cum in pari causa necessitatis melior sit conditio possidentis per text. in cap. *Ad aures* 6. *De præscriptionibus*, cap. *Quod autem* 3, *De jurepatronatus*, cap. *In pari* 63, *De regul. juris* in 6, l. *Nemo* 126, § 2, et l. in pari causa 128, ff. *De regul. juris*, adeoque, etc. Ita Scotus, in 4, dist. 15, quæst. 2, art. 5; Lessius, lib. ii *De justit. et iure*, cap. 16, dub. 1, n. 13; Silvester, verb. *Restitutio* 5, et alii communiter, teste Lugo, disp. 21, n. 4.

(21. Quando debitor et creditor simili, et eodem tempore incident in parem necessitatem extrema, tunc debitor tenetur restituere, saltem si debitor habeat in specie rem creditoris, neque talis res restituenda maneat adhuc sub dominio ipsius creditoris. Ita Scotus, in 4, dist. 15, quæst. 2, art. 4; Richardus, Paludanus aliquique gravissimi doctores, præsertim antiqui, Vasquez, cap. 1, *De eleemosyna*, dub. 9; Lugo, disp. 21, n. 4; Reiffenstuel, *Theol. moral.*, tract. 9, dist. 5, quæst. 1, n. 11, et dist. 6, num. 103; Henno, tom. II, tract. 1, disp. 5, quæst. 1, conclus. 3, et alii plures contra plures alios præsertim recentiores fere communis tenentes vere probabiliter contrarium: et ratio nostræ conclusionis est, quia in tali causa creditor, seu dominus illius rei nunquam cecidit ab ejus dominio; ante necessitatem enim habuit rei dominium, et in punto necessitatis acquirit novum jus poli ad illam rem. Unde duplaci jure res illa ei debetur, primo propter rei dominium a quo nunquam cecidit, et secundo propter æqualem necessitatem extream; adeoque debitor in eocasus rem injuste detinet et restituere tenetur; tum quia, quando, quis est dominus, et alter extraneus respectu rei hic et nunc extreme sibi necessariæ, dominus præferendus est extraneo; in nostro autem casu creditor est vere dominus dictæ rei, cum nunquam ab illius dominio cedererit, et debitor

est extraneus, cum illius rei dominium nunquam habuerit, adeoque, etc. Tum etiam quia si teneret sententia adversariorum, reus reportaret commodum ex suo delicto, cum, patrato furto, esset domino preferendus, et illo secluso, postponendus: hoc autem nequit dici, quia iniquum nimis est, quod debitor nocens ex sua malitia commodum reportet contra creditorem innocentem pari extrema necessitate gravatum; arg. cap. *Intelleximus* 7, De judiciis, ibi: « Ne videatur de sua malitia commodum reportare; » l. *Non fraudantur* 134, ff. *De regul. juris*, § 1, ibi: « Nemo ex suo delicto meliorem suam conditionem facere potest. »

(22). Nec valet objicere, quod in extrema necessitate omnia sunt communia, et ideo debitor in illa constitutus possit tuta conscientia rem illam alienam sibi extreme necessariam retinere et consumere, cum ratione talis extremae necessitatis sit jam facta communis, et non sit plus alterius, quam sui. Non valet, inquam, quia licet in extrema necessitate sint omnia communia, quando cum alterius necessitate non concurredit per extrema necessitas domini; secus tamen quando concurredit: in tali casu dominus seu creditor duplex habet jus ad illam rem, nempe et jus extremae necessitatis aequalis ad illam debitoris, et jus domini illius rei, quod non habet debitor, adeoque, etc.

(23). Nec valet instare, quod melior est conditio possidentis, adeoque cum debitor possideat, preferri debet creditori non possidenti. Non valet, inquam, quia licet sit melior conditio possidentis, ubi dominus est dubius et possessor est malefidei; secus tamen, ubi possessor est malefidei, et dominus est certus, ut in nostro casu, cum jus dominii prævaleat juri possessionis etiam justæ et a fortiori injustæ.

¶ (24). Nec etiam valet urgere, quod quisque tenetur magis servare vitam propriam, quam alienam, adeoque debitor habens in extrema necessitate rem alienam, media qua una sola vita, vel sua, vel domini rei potest servari, non tenetur rem illam restituere domino ad servandam ejus vitam, si inde necessario perdat suam. Non valet, inquam, quia licet quisque teneatur magis servare vitam propriam, quam alienam mediis licitis; secus tamen mediis illicitis, uti est privare dominum re sua ipso totaliter invito; sicut enim v. g. reus juste condemnatus ad mortem non potest ad servandam propriam vitam carnificem occidere, quia carnificis mors est injusta, et rei justa, ita nec injustus debitor habens rem alienam, media qua una sola vita, vel sua, vel domini rei potest servari, non potest rem illam adhibere ad servandam propriam vitam, si exinde necessario perdatur vita domini ipsius rei, quia conservatio vite domini rei, media ipsa sua re est justa et conservatio vite talis debitoris, media dicta re non sua, est injusta: concurrente enim pari extrema necessitate domini seu creditoris, non licet alteri rem ipsius usurpare aut retinere,

quamvis reperiatur in extrema necessitate, quia in concursu paris extremae necessitatis res domini non sit communis alteri; quamvis extra talēm concursū in extrema necessitate omnia sint communia, ut dictum est *supra*, n. 22.

(25). Notanter autem *supra* n. 21, fuit dictum: « Saltē si debitor habeat adhuc in specie rem creditoris, sicque talis res restituenda maneat adhuc sub dominio ipsius creditoris; » quia si res illa fuisset jam a debitore consumpta, sicque non amplius maneret sub dominio ipsius creditoris, videtur quod preferendus esset in tali casu debitor, quia tunc non possideret alienum, sed proprium, cum solo onere restitutionis, ubi opportunitas aderit. Et forte pro illo casu intelligendi sunt plurimi auctores contrarie sententiae, ut notat Henno, loc. c., in fine, et alii.

(26). Causæ omnino excusantes a restitutione, ut etiam omitti possit, generati sunt quatuor, scilicet interius rei in specie debitis sine ulla culpa debitoris bona fidei: remissio creditoris expressa, vel tacita; compensatio facta, et auctoritas superior. Est in re communis.

(27). Prima igitur causa omnino excusans a restitutione est interitus rei in specie debitis sine ulla culpa debitoris bona fidei: Quomodounque enim pereat res in specie, seu potius philosophice loquendo, in individuo, debite sine ulla culpa debitoris bona fidei, debitor bona fidei, liberatur ab omni onere restitutionis, si ex ipsa nihilo factus sit dittor: *Communis*, per text. in cap. *Cognoscentes* 22, De constitutionibus, ibi: « Rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit. » Cum enim sine ulla culpa debitoris bona fidei contra justitiam, res illa perierit, non est caput unde oriatur aliqua obligatio restitutionis.

(28). Dicitur autem notanter: « Si ex ipsa in nihilo factus sit dittor, » quia si possessor seu debitor bona fidei advertat ex ipsa re aliena se in aliquo factum esse ditorem, debet id restituere domino. *Communis*, per text. in leg. *Item venient* 20, § 6, ff. *De hereditatis petitio*, ubi expresse dicitur: « Eos autem, qui justas causas habuissent, quare bona ad se pertinere existimasseut, usque eo duntaxat, quo locupletiores ex ea re facti essent, condemnandos, » scilicet ad restitutionem. Ubi *Glossa* ait: « Hanc esse optimam regulam, qua nulla verior injure, ut bona fidei posses or ad id tantum, quod ad se provenerit, teneatur. » Et ratio est, quia, sicuti possessor seu debitor bona fidei deberet reddere seu restituere ipsam rem, seu partem ejus, si exstaret, ita loco ipsius absumptæ restituere tenetur id, in quo ex ipsa factus est dittor, quia æquum non est aliquem divitem fieri ex alieno, textu expresso in cap. *Locupletari* 49, *De regul. juris* in 6, ibi: « Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria, vel jauctura. »

(29). Secunda causa omnino excusans a restitutione est remissio creditoris expressa

vel tacita; dummodo tamen talis remissio habeat requisitas conditiones. *Communis.* Et ratio est, quia restitutio fieri debetur, ne dominus injuriam patiatur; libere autem seu condonans non patiatur injuriam, c. *Scienti et consentienti* 27, *De regul. juris* in 6, et l. *Nemo* 145, ff. *De regu. juris*, et unusquisque potest libere juri suo renuntiare, textu espresso in cap. *Si de terra* 6, *De privilegiis*, l. *Si quis in conscribendo* 29, cod. *De pactis*, adeoque, etc.

(30). Tacita remissio fieri censemur a creditore, si instrumentum debiti laceret, aut ante solutionem voluntarie et libere ultro ipsum reddit debitori; tunc enim censemur id facere animo totaliter condonandi, nisi ex iudicis et circumstantiis aliud constet. *Communis.* (31). Item tacita remissio presumitur in creditore sufficiens ad liberandum debitorem ab onere restitutionis, si ipse debitor putet, quod si per se vel per alios manifestaret debitum suum creditor, seu ipsum rogaret, talis creditor liberaliter condonaret vel nolle obligare (169) ad restitutionem. Burghaber, centur. 3, cas. 85; La Croix, lib. m, part. II, n. 462; cum Reginald. Sa, Lessio, et aliis ibi citatis; Discatill. d. 1, n. 113; Lugo, disp. 21, sect. 4, n. 53 et 54, cum S. Antonino, Rosella, Silvestro, Angles, Tabiena, Arragonio, Sayro, et aliis ibi citatis, qui addunt non teneri restituere, qui accipit rem non petiat, quam si petiisset, dominus dedisset. Et ratio est, quia tunc adest voluntas praesumpta domini sufficiens, ut retentio non fiat illo quoad substantiam invito; si tamen debitor dubitet an creditor, seu dominus, si sciret, esset remissurus tenetur petere, ut remittat, vel restituere, quia dominus est in possessione.

(32). Fuit dictum supra n. 28: « Dummodo tamen talis remissio habeat requisitas conditiones; » quia ut remissio omnino excusat a restitutione, requiruntur tres conditiones. *Communis.* (33). Et quidem prima conditio requisita est, ut remissio debiti fiat libere, et sine vi vel fraude, seu dolo; remissio enim est species donationis, quae essentialiter debet esse liberalis et gratuita, et liberæ, et nullo modo coactæ voluntatis. Unde invalida est debiti remissio quacunque vi, aut fraude, seu dolo extorta; ut si debitor præpotens extorqueat a creditore partiale debiti remissionem ei dicendo, seu minando, quod si non remittat partem, perdet totum; si debitor dolose simulet se

(169) In edit. Rom. hæc adnotatio legitur: « Quisque posset a restitutione excusari; nam facile est sibi persuadere conniventiam creditoris: » Hinc multis sententia illorum, qui ad remissionem seu condonationem debiti satis esse virtualem domini voluntatem existimant, minime probatur. Ex his est Petrus Colet, qui in *Institutionibus Theologicis* tract. *De justitia et jure*, cap. 3, art. 5, tom III, pag. 123. « Sufficitne, inquit, ad condonationem virtualis domini voluntas? Affirmant plures modo ex conjecturis vere probabilibus de eadem voluntate constet: unde a restituendo eximunt tam filiosfamilias, qui aliquid non ita magno momento

impotentem restituere, aut singat se pauperiem, quam sit, seu alia fraudulenta vel violenta via partiale debiti remittens remissionem obtineat, alias non obtenturus, ex quo creditor, secluso illo metu perdendi totum, non fuisset partem illam remissurus, tunc talis debitor non liberatur ab onere restitutionis, quia dicta remissio non est creditoris voluntaria et juridice libera; tum quia partem sine onere debitam cogitur acceptare cum onere; scilicet non exigendi totum, quod utique creditor voluisset exigere, si similis vi, fraude vel dolo ad ipsam involuntariam partiale debiti remissionem non fuisset inductus. Hinc securi non sunt in conscientia mercatores illi seu alii debitores, qui, praetextu impotenti solvendi totum, concordias exigunt a creditoribus, qui metu avertendi totum debitum, partem remittunt, et solam partem recipiunt, cum revera debitores totum, seu plura posset solvere, et id totum, quod superest, sibi relineant ex alienis; adeoque in conscientia remanent semper obligati ad restitutionem, cum remissio illa fraude vel dolo extorta nulla sit: Lugo, cit. disp. 21, sect. 4, n. 46; Sporer, loc. cit., c. 4, sect. 4, n. 84; Dicastill., d. 10, n. 102; La Croix, loc. cit., n. 457, et alii passim.

(34). Conditio secunda requisita est, ut remissio non fiat in casibus a jure exceptis: variis enim casus excipiuntur in jure, in quibus non potest fieri debiti remissio, et si fiat, est nulla. Ac primo, nulla est remissio facta judici ecclesiastico, qui ultra id, quod sibi jure permissum est, aliud recipit, cap. *Statutum* 11, § 7 *De rescriptis* in 6. Secundo, nulla est remissio facta episcopis ratione illius, quod ultra sumptus ad sustentationem necessarios receperunt in visitatione ecclesiistarum, cap. *Exigit* 2, *De censibus* in 6. Tertio, nulla est remissio pecuniae ratione officii extortæ ab inquisitoribus hereticis pravitatis. Clementin. *Nolentis* 2, *De hereticis*. Quarto, nulla est remissio distributionum facta canonicis absentibus a residentiis. Conc. Trid., sess. xxiv, *De reform.*, cap. 12. Supradictæ enim factæ remissiones, et alio consimiles nihil suffragantur, unde, ipsis non obstantibus, tenentur supradicti adhuc ad integrum respective restitutioinem.

(35). Conditio tertia requisita est, ut remissio seu condonatio fiat a potente condonare, defectu cuius nulla est condonatio debiti facia a filiosfamilias, impubere, pu-

surantur parentibus, quibus sunt charissimi; tum ut plurimum famulos, et dominorum amicos qui poterent et esculent arripiunt, sibi concedenda, si postulare audenter. Hæc doctrina videtur nulli plena periculi, et in praxi admodum dubia; certe non idem est, *condonasse*, et *condono*: itaque vel pessima est condonatio, vel restituendum, nisi rem levius sit momenti, ut ex quodam usu condonata censeatur. Profecto praesumpta dominorum voluntas innumera quotidie farta pario: sic capitanei, qui milite: vix lx habent, ex praesumpta regis voluntate pro militibus centum stipendium accipiunt. »

pillo, religioso, et hujusmodi. Item nulla est remissio seu condonatio facta debitoribus de creditis domini, ab uxore de creditis mariti, a fratre de creditis sororis, ab exactore vectigalium, de creditis principis, et hujusmodi; omnis enim talis et similis remissio seu condonatio debiti non liberat debitorem ab onere adhuc integre restituendi, nisi sit facta ex consensu remittere potestis.

(36. Tertia causa omnino excusans a restitutione est compensatio facta; dummodo tamen interveniant conditions requisite ad legitimam compensationem. *Communis.* Compensatio enim solutionis instar censetur in jure, l. *Si debitor* b, ff. Qui potiores in pignore vel hypotheca habeantur, ibi: Dicendum est, perinde haberi debere, ac si priori creditori pecunia soluta esset; nec enim interesse solverit an pensaverit, » id est, an compensaverit? l. *Ideo compensatio* 3, ff. *De compensationibus*, ibi: « Interest nostra potius non solvere, quam solutum repeterem. » (37. Quænam autem sint conditions requisite ad legitimam et justam compensationem? *Vide* verb. COMPENSATIO.

(38. Quarta causa omnino excusans a restitutione generaliter est auctoritas superior, seu dispositio superioris potestatis, per quam debiter ab obligatione restituendi seu solvendi omnino liberatur. *Communis.*

(39. Et quidem primo debitor liberatur omnino ab onere restituendi seu solvendi per legem præscriptionis, quia publica auctoritate dominium rei alienæ ab antiquo dominio ad possessorem bonæ fidei, et legiti temporis ita plene transfertur, ut deinceps debitor, etiam cognito domino, ab obligatione restituendi renaneat penitus liber etiam in foro conscientiæ. *Communis* per jura tuic civilia, tum canonica adducta sub verb. PRÆSCRIPTIO, a n. 1 ad 9. *Vide* ibi per tot, ubi abunde de omnibus ad legitimam præscriptionem pertinentibus.

NOTA ROMANI THEOLOGI.

In utroque hoc casu consultius existimo benignam hanc opinionem abficere.

RESPONSO AUCTORIS.

At non solum non est abficenda haec opinio, ut benigna, sed omnino est tenenda, ut recta, vera et justissima. Legitima enim præscriptio est valida et licita nedum in foro externo, sed etiam in foro interno, seu conscientiæ, ut tradunt communiter juristæ, canonistæ et moralistæ per jura tum civilia, tum canonica a me adducta sub verb. PRÆSCRIPTIO, a n. 6 ad 9. *Vide* ibi per tot, ubi abunde de omnibus ad legitimam præscriptionem pertinentibus, et ubi leges civiles leguntur ad id canonizatæ per leges canonicas.

(40. Secundo, debitor liberatur omnino ab onere restituendi seu solvendi per justam sententiam judicis, et ad id afferuntur gravia exempla, ut si quis per judicis sententiam cogatur resarcire alteri damnum sine

culpa gravi theologica ei causatum, ad quod resarcendum ante sententiam in conscientia non tenebatur, tunc qui id accipit, restituere non tenetur, quia legis et sententiae juridice auctoritate id accipit; et legis et judicis auctoritate justis ob bonum commune transferri potest dominium unius in alterum. Item si judex secundum allegata et probata juste, sed re ipsa injuste aliquem privet suo beneficio, et conferat alteri, qui bona fide illud accipit, hic alter, quamvis postea cognoscat illum injuste privatum fuisse, non tenetur dimittere, vel aliquid restituere, quia illud accepit a potente legitime conferre, et propter bonum commune auferitur vere ab eo qui prius habebat, et adjudicatur alteri. Item si judex in penam injuriaæ alteri illatæ, et ex presumptione vera imponat alicui multam pecuniariam ipsi alteri injuriato solvendam, potest ille injuriatus, cui debetur multa, non solvere aliud debitum ei, a quo multam illam habere debet, et a fortiori non tenetur multam sic acceptam restituere, quia per justam sententiam judicis res sua facta est. Sic Lugo, disp. 21, num. 553; Lessius, lib. II, c. 7, dubit. 8; Sporer, loc. cit., n. 91; La Croix, loc. cit., n. 471, et alii passim.

(41. Huc spectat compositio Summi Pontificis, qua Papa debitori indulget, ut major quantitas debiti incerti, id est cujus dominus ignoratur, mutetur in minorem, statim ad pias causas restituendam, reliquum autem sibi retineat. Et talis compositio facta cum Pontifice super debitis incertis liberat debitorem ab onere restitutionis. Lessius, lib. II *De justit. et jur.*, cap. 16, num. 83; Medina, *De reb. restituen.*, quæst. 3, caus. 631, vers. Verum si alia motiva; Lugo, disp. 6, n. 150, et disp. 24. a n. 91; Rosignol., *De restitut.* 3, præmol. 9, n. 1; La Croix, loc. cit., n. 410; Sporer, loc. cit., n. 93; Molina, disp. 748. Et ratio est, quia debitis incerta ex communiori et taliore theologorum consensu sunt in pauperes, seu ad alium plium usum applicanda; cap. *Cum tu* 5, *De usuris*, et patet ex dictis sub verb. DOMINIUM, a n. 18 ad 20; adeoque cum talia debita incerta debeantur pauperibus solum de jure positivo, ut pluribus probat Lessius, lib. II *De justit. et jure*, cap. 13, dubit. 6, n. 36 et seq., et alii communius, et Pontifex sit supra quocunque jus positivum, cap. PROPOSUIT 4, *De concession.* præbeund., ibi: « Qui secundum plenitudinem potestatis de jure possumus supra jus dispensare, » poterit Pontifex facta compositione dispensare, ne illa pauperibus distribuantur, sed possint a debitoribus retineri absque onere restitutionis: tum quia Papa habet jus indirecte in res temporales, quando id necesse est ad bonum spirituale, ut fuse demonstrant Diana, tom. I, post part. XX, resolut. 5 et seq.; Moya, tom. I, tract. 6, d. 3, quæst. 3, et alii passim, et patet de bonis, quæ relicta sunt religionibus secundum se incapacibus dominii, quæ quoed dominium transeunt ad Romanum Ponti-

sicem tanquam caput universalis Ecclesiae, ut expresse de bonis relictis fratribus Minoribus definitum est in cap. *Exit 3, § Ad hoc.* De verbis, signific. in 6, adeoque, etc.

(42). Quamvis Papa non concedat de facto talem compositionem super bonis certis, ubi scilicet certus est eorum dominus, loquendo tamen de possibili, talis legitima causa intervenire posset, ut eam compositionem concederet, et consequenter debitorem liberaret ab onere restitutionis. Lessius, lib. II *De justit. et jure*, cap. 16, dub. 11, num. 83; Medina, *Cod. de reb. restit.*, quæst. 3, caus. 11; Silvester, verb. *Restitutio* 7, quæst. 2, dist. 5; Lugo, cit. disp. 21, n. 96; Rosignol., loc. cit., n. 3; Dicastill., d. 10, n. 173, et plurimi alii; et ratio est, quia sicut leges civiles propter bonum publicum media præscriptione legitima auferunt dominium a vero domino, et concedunt illud possessori bona fidei post legitimum possessionis tempus, ut patet ex dictis sub verb. **POSSESSOR BONÆ FIDELI**, et verb. **PRÆSCRIPTIO**, ita posset lex ecclesiastica propter bonum spirituale commune idem facere contra certum dominum vel creditorem, et hoc præsertim contra credidores haereticos, quorum debitoribus potest Papa dictam compensationem concedere, quia cum haereticorum bona per leges applicari debeant tisco, c. *Vergentis* 10, *De haereticis*, c. *Cum secundum* 19, *De haereticis* in 6, et authentic. *Gazaros*, cod. *De haereticis*, licet nunc ob impotentiam non applicentur, poterit Pontifex optimo jure eorum debitoribus condonare debita, imposta eis aliqua compositione ob causam piam. Ita etiam si aliqui credidores graviter et enorriter deliquerint, poterit Pontifex in poenam delicti eosdem privare iuribus suis, et postea cum debitoribus super illis bonis certis componere.

(43). Dictam compositionem concedere non possunt episcopi, neque pro debitis incertis. Sic Lugo, cit. disp. 21, n. 107; Molina, disp. 748, n. 7; Turrian., disp. 41, dub. 2, n. 12; Illung, tom. IV, d. 3, n. 297; La Croix, loc. cit., n. 413; Rodriguez, Silvester, Corduba, et alii plures, sic docente etiam communis praxi; episcopi enim nec habent jus altum in res temporales, nec potestatem in directam disponendi de rebus temporalibus subditorum, quæ soli Romano Pontifici competit; arg. Clementin. *Contingit* 2, *De religiosis dominibus*, ibi: » Cum ea, quæ ad certum usum largitione sunt destinata fiducium, ad illum debeant, non ad alium (salva Sedis Apostolicæ auctoritat) converti. » Henriquez tamem, Villalob. Trullench. et Diana apud Lago, loc. cit., n. 106, teneunt contrarium.

(44). Debitor solvens creditori sui creditoris ex rationabili causa, si debita sint ejusdem rationis, nec sit alius creditor præterendus, liberatur in conscientia ab alia restitutione facienda. Molina, tom. III, d. 741; Henno, tom. II, tract. 1, disp. 3, qu. 4, conclus. 2; Angelus, verb. *Solutio*, n. 13; Silvester, verb. *Solutio*, n. 4; Sporer, loc. cit., n. 79, et alii communiter. Et ratio est,

quia tali modo adhuc servatur equalitas, ut nimis quilibet habeat quantum habere debet; nec debitoris creditor debet vel protest esse rationabiliter invitatus, quod ex rationabili causa ipsum præveniendo solvat ejus creditori, quia ratione talis rationabilis cause censetur creditor ratam habere dictam solutionem, adeoque debitorum liberari ab alia restitutione facienda, ac si eidem creditori solvisset, per text. in I. *Invito* 12, cod. *De solutionibus*, ibi: » Quod si hoc, vel mandante vel ratum habente eo, fecerit, non minus liberationem consequitur, quam si eidem creditori solvisset. »

(45). Imo debitor solvens creditori sui creditoris ex rationabili causa, non solum liberatur ab alia restitutione facienda in conscientia seu foro interno, sed etiam in foro externo, quando debita sunt æque privilegiata, procedunt ex eadem causa, suntque ejusdem rationis; ut si conduxi domum a Joanne, qui eam conducterat a Francisco, satisfacio in utroque foro dando solutionem Francisco, I. *Utrum præsente* 27, ff. *De pecunia constituta*; et concordat I. *Si liber homo* 36, ff. *De negotiis gestis*. Sic tenent Rosignol., *De restitut.* 3, prænot. 4, n. 2; Lessius, lib. II *De justit. et jure*, cap. 16, dubit. 5, n. 60; Angelus, verb. *Restitutio*, n. 13; Medina, *Cod. de reb. restitut.*, quæst. 3, caus. 5; Silvester, verb. *Solutio*, n. 4; Lugo, disp. 21, n. 148; Molina, Henno et Sporer, locis citatis, et alii passim. (46). Quinimo Rosignolus, Silvester, Angelus, Medina, Lessius, locis citatis, et alii docent, talem debitorem liberari ab alia restitutione in foro interno et externo, etiamsi debita procedant ex diversa causa, quia dicunt, sicut debita proveniunt ex diversa causa, dummodo sint æqualia in quantitate, merito adin vicem compensantur; Bartolos tamem in I. *Solutum*, ff. *De pignoratilia actione contrarium sentit pro foro externo, quando debita sunt ex diversa causa*.

(47). Debitor autem solvens creditori creditoris absque ulla rationabili causa et in invito rationabiliter suo immediato creditore, non liberatur in foro externo ab alia restitutione facienda, textu expresso in I. *Invito* 12, cod. *De solutionibus*, ibi: » Invito vel ignorantie creditore, qui solvit alii, se non liberat obligatione. » (48). Et id juremerito statutum est pro foro externo contentioso ad evitandas lites, quæ inde nascerentur. Pro foro tamen interno conscientia, quamvis talis restitutio facta creditori creditoris absque rationabili causa, et invito rationabiliter immediato creditore sit illicita, ut de se patet, nihilominus est valida, dummodo inde nullum damnum, aut præjudicium patiatur creditor immediatus. In tali enim casu debitor nullum damnum infert creditori immediato, cum per hoc liberetur a restitutione, quia debuisset ipsem facere tali suo creditori. Unde cum debitor restituendo creditori creditoris æquivalenter censeatur restituere ipsi immediato creditori, liberatur in foro conscientia ab alia restitutione facienda. Henno, loc. cit., et alii passim.

(49). Per cessionem bonorum suorum , et jurium liberator quidem debitor in foro externo a pena carceris ; at non liberatur in foro interno conscientiae ab onere restitutio nis , nisi sit vere impotens : *Communis* , per text. in l. *Qui bonis cesserint* 1, cod. *Qui bonis cedere possint* , ibi : « Qui bonis cesserint , nisi solidum creditor receperit , non sunt liberali. In eo enim tantummodo hoc beneficium eis prodest , ne judicati de trahantur in carcерem . »

(50). Hinc si bonis cedens deveniat postea ad pinguiorem fortunam , tenebitur ad integrum restitutio nem , tam in foro interno quam in foro externo. Colligitur expresse ex c. *Odoardus* 3, De solutionibus , l. *Cum et fuiti familias* 7, cod. *Qui bonis cedere pos sunt* , l. *Is qui* 4, ff. *De cessione bonorum* ; et § *Cum eo* 40, Institut. *De actionibus* , ibi : « Cum en quoque , qui creditoribus suis bo nis cessit , si postea aliquid acquisierit , quod idoneum emolumentum habeat , ex integrō in id , quod facere potest , credito res experuntur , inhumanum enim erat spoliatum fortunis suis in solidum damnari . » Et ratio est , quia tota ratio privilegii cessionis bonorum ducta est ab potentia debitoris , per illam enim cessionem non intelligitur debitum extinctum , sed soplum adeoque cum deveniendo ad pinguiorem fortunam ccesset potentia debitoris , tenebitur ipse debitor tunc ad integrum restitutio nem cum , cessante causa , ccesset effectus : cap. *Cum cessante* 6, *De appellat.* , et cessante ratione , et causa legis , ccesset ipsa lex , l. *Adigere* 6, § 2, ff. *Dejur. patron.* Unde in vit. cap. *Odoardus* 3, De solutionibus , obli gatur sic bonis cedens ad prestandam cau tionem de integre solvendo , si devenerit ad pinguiorem fortunam .

(51). Imo sic bonis cedens tenetur in conscientia et in foro externo compelli potest quantum conditio seu status personae per mitterit ad faciendum totum id , quod facere potest , et ad laborandum et acquirendum , unde solvat integre. Sic teste Sporer , l. c. , n 96, habet communis , et solida sententia cum Sanchez , Molin. aliisque citatis , Lay man , cit. c. 12, n. 5; Lugo , tom. II, *De ju stitia* , disp. 22, sect. 3; Tambur. lib. viii, tract. 4, c. 1, § 9, n. 10, et idem tenet Hen no , loc. cit., tract. 1, disp. 5, q. 3, conclus. 1, et alii per text. in cit. l. *Is qui* 4, ff. *De cessione bonorum* , ibi : « Is , qui bonis cessit , si quid postea acquisierit , in quantum facere potest , convenitur , » et cit. § *Cum eo* 40, Institut. *De actionibus* , per verba ad ducta numero antecedenti , ibi : « Ex integrō in id quod facere potest , credito res experuntur . » Si enim debitor laborando juxta conditionem et statum suum acquirere pos sit , unde integre solvat , et ad id tenetur , cum obligatus ad finem obligetur etiam adhibere media saltem ordinaria ad illum si nem necessaria ; nisi enim hoc dicatur , ansa daretur fraudulentis cessionibus bo norum in maximūm damnum creditorū , et praejudicium totius reipublicæ .

(52). Cedens bonis si venerit in pingui-

rem fortunam , tenetur , quantum potest , ad integrum restitutio nem , etiamsi bonis ces serit in loco publico cum quibusdam actibus ignominiosis a legē statutis : ignominia enim illa non extinguit obligationem na turalem solvendi debita , cum per ipsam nullum creditoris damnum resarcatur , sed est pena propter culpam prae sumptam contrahentis debita supra suas vires , et ad terrendos alios , ne prodigalitate et neglig entia ad similem statum deveniant : sic Covarruvias 2, *Variar. resolut.* , c. 1, n. 6; Lessius , *De justitia et jure* , cap. 16, dub. 3, n. 49 ; Molina , disp. 572, § *Quare quis bonis* ; Filliarius , tom. III. tract. 32, cap. 5, n. 153; Turrian. , disp. 17, dub. 2, n. 2; Rosignol. , loc. cit., prae mot 3, n. 7; Bonacina , disp. 1, *De restit.* , qu. ultima , punct. 1, n. 38 ; Lugo , cit. disp. 22, sect. 2, n. 40, et ipso teste , alii communiter .

(53). Qui omnibus bonis cessit , si post cessionem aliquid acquisierit , non potest in foro externo de eo conveniri , nisi prius extractis pro sua , suorumque sustentatione necessariis secundum decentiam sui status et conditionis . Est enim hoc privilegium ei concessum a jure , quod si post cessionem omnium bonorum aliqua alia bona acquisierit , non possit spoliari omnibus tis bonis , sed solum conveniri in quantum com mode facere possit ; et relata ei congrua sui et suorum sustentatione secundum suum statum et conditionem . Sic l. *Is qui* 4, § *Sabinus* , et l. *Qui bonis* , 6, ff. *De cessione bonorum* ; l. *Ex contractu* 3, cod. *De bonis auctoritate judicis possidendis* ; et § *Cum eo* 4, Institut. *De actionibus* . Et hoc locum habet etiam in foro conscientiae , cum sit privilegium a jure concessum , et contractus juxta leges sint celebrati , adeoque justi etiam in foro conscientiae . *Communis* .

NOTA ROMANI THEOLOGI.

Privilegium est pro foro externo , pro interno autem quandocunque quis potest , restituere debet domino rem alienam .

RESPONSIO AUCTORIS.

Sed si attendantur et concurvant omnia tradita a me a cit. n. 53 ad 57, inclusive , facile percipiatur , ibi adducta locuta habere etiam in foro conscientiae , ratione potentiae ortæ infortuniis sine sua culpa incurris ; iura enim nedum civilia , sed et canonica benigne cōsulunt infortuniis debitorum , quos calamitates , naufragium , bellum , aliasve malus eventus sine sua culpa depresso ; cap. *Cum percussio* 2, caus. 7, q. 1, cap. *Ex parte* 5, *De cleric. ægrot.* , cum similibus . Quia tamen impotentia cessante , tenebitur ad restitutio nem , cum revera pro foro interno , quandocunque quis potest , restituere debeat domino rem alienam .

(54). Ex bonis autem acquisitis ante cessionem , de rigore juris non relinquitur debitori congrua sustentatio , sed ad evitandas fraudulentas cessiones cogitur debitor in foro externo omnibus omnino bonis cedere ,

nihilo penitus sibi retento, ut patet ex cito-
tis legibus: nec attendendus est Lessius,
qui cit. c. 16, dub. 3, n. 49, dicit, etiam ex
jure colligi quod debitor possit etiam ex
bonis ante cessionem habitis congruam su-
stentationem reservare, cum in l. *Qui bonis*
7. De cessione bonorum, dicatur expresse:
« Nec etiam fraudandus est alimentis quotidi-
aniis. » Non, inquam, attendendus est,
quia dicta verba innumerito ad hoc proposi-
tum adducta sunt, cum in dicta lege, ut clari-
ssime legenti patet, expresse sermo sit,
de eo, qui alia bona acquisivit post jam fa-
ctam cessionem, ut recte ex ipsis clarissimis
textus verbis observat Lugo, cit. disp. 21,
so. t. 2, n. 37, et alii passim. Unde merito
tenent doctores communiter, quod debitor
ex contractu, qui bonis cessit, possit qui-
dem de rigore juris sibi retinere necessaria
ad sui, suorumque sustentationem secun-
dum suum statum, et conditionem ex bo-
nis acquisitis post cessionem factam, non
autem ex bonis habitis ante cessionem:
sic clarissima citata jura loquuntur.

(35. Quamvis autem non possit debitor ex
bonis habitis ante cessionem sibi retinere
congrua sustentationem in foro externo
et de rigore juris, potest tamen id facere
in foro conscientiae; omnes enim doctores
concedunt, quod debitor ex infortunio ce-
dens bonis possit de bonis etiam antea ha-
bitis licite occultare et retinere quantum
satis est ut parce vivat secundum suum
statum juste acquisitum; quisquis euimus
babet ad propria alimenta, quibus carens
est vere in gravi necessitate constitutus,
adeoque in foro conscientiae potest retinere
ex bonis etiam ante cessionem habitis ne-
cessaria ad tenuem suam sustentationem
juxta suum statum juste acquisitum, cum
ad ipsum statum juste acquisitum conser-
vandum possit debitor differre restitutio-
nem, donec commode ipsam facere possit,
absque eo quod notabiliter cadat ab ipso, ut
ex communis fuit dictum supra n. 11 et 12.

NOTA ROMANI THEOLOGI.

Potestne quis furari, ut provideat suum
honestum in posterum sustentationi? Hæc
non nisi in gravissima necessitate pro quo-
tidiana sustentatione permittitur, tunc enim
omnia sunt communia.

RESPONSIO AUCTORIS.

Theologus noster hic, bona venia, canit
extra chorūm: Ego enim loquor non de
bonis furatis, sed de juste et licite acquisi-
tis, et quidem de ipsis solummodo tantum
occultare, et retinere quantum sat est, ut
parce vivat secundum suum statum acquisi-
tum. Et sic expresse declaro infra n. 57,
dicens: « Quæ huc usque dicta sunt de de-
bitore respectu beneficii cessionis bono-
rum, intelligenda solum sunt de debitore
ex contractu, quem licet honeste viven-
tem, aut licite negotiantem sine sua culpa,
adversa fortuna depressit; non autem de
debitore ex delicto, » etc. Vide ibi.

(56. Hinc debitore defuncto, ejusque bo-

nis non sufficientibus ad solvenda omnia
debita, ejus uxori, et filii possunt in foro
conscientiae ob adiuctam rationem tantum
occulte detrahere et retinere, quantum eis
sufficiat ad vitam suam et statum honeste
et parce conservandum. Et si in judicio
requirantur, possunt cum æquivocatione
congrua jurare se nihil occultasse seu sub-
traxisse, intelligendo: « Nihil ipsis non debi-
tum jure naturali, » et sic obeamdem rationem
non incurront excommunicationem forte
latam contra dicta bona occultantes, ut plu-
ribus citatis docent Diana, p. 5, tract. 14,
resolut. 57; Tamburin., lib. VIII, tract. 4,
cap. 1, § 9, n. 9; Sporer, loc. cit., n. 98, et alii.

NOTA ROMANI THEOLOGI.

Duo hic sunt improbanda; et detractio
bonorum in fraudem creditorum, et æquivoca-
tio, seu restrictio mentalis in judicio;
utraque enim assertio est falsa.

RESPONSIO AUCTORIS.

Sed quantum ad occultam detractiōnē
bonorum pro tanto solummodo, quantum
eis sufficiat ad vitam suam, et statum ho-
nestē, et parce conservandum, intelligendo
de debitis ex licto contractu, et non ex de-
lictio contractis, mea assertio non est falsa,
sed vera persolida fundamenta, et iura tum
civilia, tum canonica mox supra adducta.
Quantum autem ad æquivocationem seu
restrictionem mentalem, pro tali casu non
esse falsam meam assertionem, sed veram
et licitam, satis et abunde id tradidi ego in
verb. Accusatus, a n. 10 ad 43, et in verb.
JURAMENTUM, a n. 13 ad 26, ubi n. 23, as-
sero quod id etiam clare constat ex celebri
responsione ab omnibus ut licita admissa,
prout data a S. Athanasio eludente sa-
tellites Juliani eum ad necem querentes,
et a S. P. N. Francisco, qui cum a ministris
justitiae esset requisitus: « An illac transiis-
set quidam homicida? » Posit's intra mani-
cas manibus respondit: « Isthac non trans-
fuit intelligens, nou transiisse per suas
manicas, et sic plenam et veram responsio-
nem ex verbis, et illa actione extera com-
ponens. » Videatur ad rem Scotus, in b, dist.
15, quest. 4, art. 3; Mastrius, *Theolog. mora-*
l., disp. 6, quest. 2, art. 3, et disp. 11,
qu. 9, art. 2, cum pluribus aliis citatis.

Ex duabus opinionibus, pro quibus in hac
responsione auctor ceriat, secunda nec
vera est, nec licita, ut Lucius asserit, neque
ab iis, quæ affert, exemplis, ullum pro eo
argumentum duci potest, ut illa expendenti
patet, ac demonstratum est ab Orsi in ope-
ribus adversus Catanei opinionem editis,
quæ in Addit. ad verb. JURAMENTUM, art.
1, indicavimus. De prima autem consulen-
tur, ubi res postulat, theologi, qui accura-
tius questionem illam tractarunt. * V. Ad-
dit. Cas., sub v. JURAMENTUM.

(37. Quæ hucusque dicta sunt de debitore
respectu beneficii cessionis bonorum, intel-
ligenda solum sunt de debitore ex contractu,
quem licet honeste viventem, aut licite ne-
gotiantem sine sua culpa adversa fortuna
depressit: non autem de debitore ex de-

licto, qui ex aliorum bonis plura congesisset et prodegit, sciens non fore solvendo: immo nec etiam de debitore ex contractu, qui sua culpa v. g. ex crapula, prodigalitate, studiosa dissipatione, vita luxuriosa, et hujusmodi factus est impotens ad solvendum. Sic contra Lopez, Gutierrez, Covarruviam, et paucos alias docet communior doctorum cum Molina, tom. II, disp. 582, § His ita constitutis; Lugo, cit. disp. 21, sec. 3. n. 43; Layman, cit. c. 12, n. 5; Sporer, loco cit., n. 68; La Croix, lib. III, part. II, n. 439; Henno, loc. cit., tract. I, disp. 5, qu. 4, conclus. 3; Medina, cod. De reb. rest., quæst. 3, vers. Tertia causa; Rosignol, De rest. III, prænot. 2, num. 2, et alii passim, per text. in l. Si fraudatur 25 in fine, lf. Quæ in fraudem creditorum, cum similibus: Jura enim benignè consulunt infortuniis debitorum, quos calamitas, naufragium, aliasque malus eventus sine sua culpa depresso, non autem malitia injistorum debitorum, qui ex aliorum bonis plura congesserunt, et ex crapula, prodigalitate, studiosa dissipatione, vita luxuriosa, et hujusmodi, facti sunt impotentes ad solvendum, cum non sit credibile, quod jura velint beneficium cessionis concedere illis, qui potius pœnae severitatem merentur: hinc caveant tales injusti debitores, seu falliti, et banchæ ruptores, qui ut se eximant ab onere creditorum, se decoctos simulant cum maruspio, ut vulgo dicitur *Dietro le spalle*; isti enim merito possunt in carcerem conjici, donec integre persolvant, et si non sic detrundant in carcerem temporalem, detrudentur sine dubio in carcerem aeternalem.

(58). Debitor illius, qui bonis cessit, tenetur suum debitum manifestare et solvere offiциalibus justitiæ, ut inde restituatur creditoribus secundum æquitatem, non enim

(170) S. Thomas, loc cit. « Ille qui est obligatus ad aliquid certum, non potest illud prætermittere facultate existente; et ideo si aliquis sit obligatus, ut alicui rationem ponat, vel ut certum debitum reddat, non potest hoc licite prætermittere, ut religionem ingrediatur. Si tamen debeat aliquam pecuniam, et non habeat unde reddatur, tenetur facere quod potest, ut scilicet cedat bonis suis creditori. Propter pecuniam autem persona liberi hominis secundum iura civilia non obligatur, sed solum res, quia persona liberi hominis superat omnem estimationem pecuniae: unde licite potest, exhibitis rebus suis, religionem intrare; nec tenetur in saeculo remanere, ut procuret unde debitum solvat. » Jam vero, postrema haec S. Thomæ verba accutæ expendit Cl. Sylvius supra cit. art. et in quo sensu sint intelligenda, luculentexponit. Asserit in primis, apud B. Thomam constare, quod qui habet debita, non possit eorum solutionem sibi possibiliter prætermittere, ut religionem ingrediatur. Dicit enim quod « ille qui est obligatus ad aliquid certum, non potest illud prætermittere, facultate existente: » sum addit: « ideo si aliquis sit obligatus ut alicui rationem ponat, vel ut certum debitum reddat, non potest hoc licite prætermittere, ut religionem ingrediatur. » Accedit, B. Thomam non diffiteri illud Apostoli ad Rom. xiii: Reddite omnibus debita, esse juris naturæ. Quod si quisplavi, subdit, non possit omnibus suis debitis nunc satisfacere, possit autem postea, si in saeculo

tulus est in conscientia, nisi debitum solvat: Sylvius, in Resolut. cas., par. II, verb. Restitutio, cas. 3 et alii communiter.

(59). Quamvis debitor principalis bonis cesserit, adhuc ejas fidéjussor tenuetur ad integrum solutionem pro ipso; cessatio enim prodest solum debitori et non fidéjussori, qui ideo datur, ut solvat ipse, cum non est solvendo debitor principalis. Communis, textu expresso in § Exceptiones 4, instit. De replicationibus, cum similibus.

(60). An ingressus ac professio religionis liberet debitorem ab obligatione restituendi seu solvendi debita antea contracta, sive ex contractu, sive ex delicto? Tres sunt doctorum sententiae. Prima absolute affirmat, quia absolute tenet, quod debitum obstrictus, quibus nunc solvendo non est, facta cessione bonorum, quæ habet, possit statim licite religionem ingredi, licet manendo in saeculo lucrari, et creditoribus satisfacere posset. Sic S. Thomas (170), 2-2, qu. 189, art. 6, ad 3; S. Antoninus, part. II, tit. 11, cap. 2, § 1, et part. III, tit. 15, cap. 2, § 3; Paludan., in 4, dist. 36, qu. 3, art. 2, conclus. 7; Cajetonus, in 2-2, quæst. 189, art. 6; Silvester, verb. Religio 2, q. 4; Angelus, ibid., n. 6; Rosella, Tabiena, Armilla, Viguerius, Aragonius, Pedrazza, et alii apud Sanchez, in Decalog., lib. IV, cap. 19, n. 7.

(61). Secunda sententia, quam uti probabilitorem sequor, absolute negat, quia absolute tenet, quod debitum obstrictus non possit licite religionem ingredi, si possit manens in saeculo, licet per longum tempus, creditoribus satisfacere. Sic Joannes Gerson., parte II, tractatus: « An liceat gravato debitum intrare religionem? » Alphabeto 39, littera X et V, ubi referit multos doctores Parisienses ita sensisse, Gabriel in 4, q. 1,

maneat, debet manere, et creditoribus, quantum potest, satisfacere: cum aequitas non ferat, ut religionem amplectatur cum damno aliorum. Si vero tamis sit oneratus, ut illis exsolvendis, neque tunc sufficiat, neque verisimili spes apparet, quod aliquando sufficiat, vel omnia solvere, veterorum partem notabiliter maiorem, quam nunc possit, quamvis in saeculo maneret; tunc (quod attinet ad jus naturæ) liceat ei religionem ingredi, bona fide cedendo suis omnibus bonis in utilitatem creditorum; quandoquidem sive maneat in saeculo, sive non maneat, plenior solutio sit ei impossibilis; nemo autem possit ad impossibile obligari, juxta regulam 6 iuris in 6. Et secundam haec intelligendus est S. Thomas, ut verborum eius hic sit sensus: propter pecuniam persona liberi hominis secundum iura civilia non obligatur, ita nimurum, ut propter debitum pecuniarium possit aut vendi, aut in servitatem rapiri, sed solum res. Unde licite potest, exhibitis rebus suis, religionem intrare, nec tenetur in saeculo remanere, ut procuret, unde debitum reddat; quando videlicet neque habet bona, ex quibus possit integrum debitum solvere, neque verisimile est, quod haberet, quamvis in saeculo maneret, operari que daret illis conquirendis. Dixi quod attinet ad jus naturæ, quia jure positivo inhibitum est, ne gravati ære alieno recipientur in aliquam religionem. Hucusque prædictus Sylvius. Ita in Addit. ad Theolog. Moralem P. Cunigliani tract. 9, De VII Decal. præcepto, cap. 5, § 18, n. 2, tom. II, pag. 498 seqq.

art. 5, dub. 2, corollar. 2; Medina, cod. *De restitutio*, qu. 2, caus. 8; Valentia, 2-2, q. 6, punct. 6; Castropol., tract. 16, d. 1, punct. 7, § 4; Angles, et Carbon, apud Sanchez, l. c., n. 7, aliisque congestis, Molina, tom. III, disp. 785; Sporer, loc. c., n. 200, cum Layman, et alii ibi citatis; Henno, loc. cit., tract. 1, disp. 5, quæst. 5, conclus. 1, ubi dicit, hanc sententiam fuisse approbatam a Sixto V et Gregorio XIV, ut videre est apud Emmanuelem Sa.

(62). Tertia sententia media est, quia tenet, quod si debitis obstructus speret brevi tempore manendo in saeculo v. g. uno vel altero anno, posse debita in toto vel in majori parte solvere, tunc non possit licite statim ingredi religionem, sed debeat eousque differre ingressum; secus autem, si deberet ad longum tempus exspectare; tunc enim, facta cessione bonorum, posset statim ingredi: sic Lessius, lib. II, cap. 16, dubit. 8; Azorius, tom. I, lib. XII, cap. 1, qu. 5; Ludovicus Lopez, in *Instructione*, p. 1, cap. 29; Navarrus, comment 1, *De regularibus*, num. 8; Navarra, lib. *De restitut.*, cap. 4, difficult. ultima, num. 78 et 79; Lugo, disp. 21, sect. 6, num. 76; Diana, tom. II, tract. 2, *De dubiis regul.*, resolut. 41, et, aliis citatis; Sanchez, in *Decalog.*, lib. IV, cap. 29, num. 8; Dicastill., d. 10, a num. 129, et cum aliis La Croix, *loc. cit.*, n. 441.

(63). Probatur igitur primo secunda sententia, quam, ut dixi, probabiliorem censem, quia, non sunt facienda mala, ut eveniant bona; argum. cap. *Super eo 4*, *De usuris*, et cap. *Ex tuarum 2*, *De sortilegiis*, et concedunt omnes etiam adversarii: atqui prætermittens debita malum est, cum aduersetur legi naturali, ergo debitor, antequam debita solvat, nequit licite ingredi religionem, cum ingressus religionis sit solum consilii, et obligatio solvendi debita sit præcepti juris naturalis.

(64). Probatur secundo. Servus perpetuus, seu mancipium non potest religionem ingredi, domino contradicente, eo quod debeat ipsi operam suam, et prælati recipientes subjacent excommunicationi, textu expresso, in cap. *Qui vere 12*, caus. 16, qu. 1, ibi: « Neminem servorum suscipi in monasterium, ut sit cum eis monachus, nisi cum domini proprii licentia. Prætereuntem vero haec decernimus extra communionem esse, ne nomen Domini blasphemetur; » ergo nec debitor religionem ingredi potest, contradicentibus creditoribus, eo quod debeat ipsis pecuniam, aut æquivalens. Item gravati, seu obligati ratiociniis, priusquam se iis expedierint, nequeant licite ingredi religionem, nec a superioribus ad ipsam recipi, textu expresso in cap. *Legem 1*, dist. 53, ibi: « Qui militiæ, vel ratiociniis sunt publicis obligati.... Quod si etiam tales quoque monasterium petunt, suscipiendo multo modo sunt, nisi prius a ratiociniis absoluti fuerint, » et docet late S. Raymund, in *Summa*, lib. III, tit. *De curial. et obligat. ad ratiocin.*, § 4, vers. *Sequitur ut videa-*

mus; Silvester, verb. Religio 2, quæst. 6. Imo Sextus V, constit. incip. Cum de omnibus, expresse prohibuit, ne debitibus gravati, et ratiociniis obligati, antequam debita solverint, et a ratiociniis se expedierint, possint religionem ingredi, et ad ipsam a superioribus admitti sub pena nullitalis admissionis, professionis, et sub pena privationis vocis activæ et passivæ, et omnium officiorum, et dignitatum, et perpetuæ inhabilitatis ad illa, et alia quæcunque respectu superiorum illos ad habitum et professionem admittentium. Et quamvis Clemens VIII, constit. incip. In supra maxima nullitatem professionis sustulerit, tamen prohibitionem, ot penas non sustulit; et sic quamvis tales debitores valide, illicite tam ad habitum et professionem admittuntur, adeoque, e.c.

(65). Unde relictis brevitatis gratia aliis satis efficacibus rationibus et probationibus solum adducuntur et solvuntur potissimum adversariorum rationes, et objectiones. Primo igitur objiciunt, quod homo liber propter debita non obligatur quoad personam, sed tantum quoad bona, adeoque inferunt, quod cedendo bonis, persona libera maneat, ut possit amplecti quemcunque statum, et præsertim perfectissimum religionis. Sed ad id respondetur distinguendo antecedens; homo liber propter debita non obligatur quoad ipsam personam in se, ita ut propter debita solvenda deberet se ipsum vendere, vel se creditori in servitutem tradere, conceditur antecedens, quia hoc jura velant: non obligatur quoad personam in ordine ad bona sua, ita ut si de facto non habeat, unde solvat, non teneatur pro poena pecuniam acquirere, unde solvat, et non se reddere impotentem ad id acquirendum, ut in nostro casu fieret per ingressum, et professionem in religione, negatur absolute antecedens, et id, quod sequitur, quia id juri naturali repugnat, cum solutio debitorum sit juris et justitiae naturalis, ad quod jus adimplendum nequit quis se mere voluntarie reddere impotentem ingrediendo et profitendo religionem absque necessitate; cum religionis ingressus, et professio non sit præcepti, sed meri consilii et libertatis, et solutio debitorum sit præcepti et necessitatia.

(66). Secundo objiciunt, quod nemo tenet solvere debitum cum detrimento boni sui majoris seu altioris ordinis, adeoque cum bonum status religiosi sit majus, et altioris ordinis, quam bonum pecuniarum creditoribus debitarum, sequitur, quod non teneatur abstinere a statu religioso, ut debita solvat. Sed ad id respondetur distinguendo antecedens, si illius majus bonum sit necessarium ex præcepto, conceditur antecedens, si solum sit utile ex consilio, ut in casu nostro est ingressus et professio religionis, negatur antecedens, et id, quod sequitur: imo voluntaria omissionis ingressus, et professionis religionis non ita præjudicat saluti æternæ, sicuti præjudicat voluntaria omissionis solutio debitorum; quia ingressus, et professio religionis est solum ex consilio, et sine

statu religioso etiam voluntarie omissio non resunt sacerdibus viis ad salutem aeternam securae; at solutio debitorum est de precepto legis naturalis, et sine ipsa solutione voluntarie, cum possit commode fieri, omissa, non patet via ad salutem aeternam secura: quia non remittitur percatum, nisi restituatur ablatum; cap. Si res aliena 1, caus. 14, qu. 6, cap. Cum tu 5, De usnr. c. Peccatum 4, De regul. juris in 6, adeoque, etc.

(67). Tertio objiciunt quod, sicuti sponsus, imo maritus matrimonio rati tantum, non obstante obligatione sponsalium vel matrimonii rati, religionem licite et sancte ingredi potest; ita a pari etiam debitor non obstante obligatione solvendi debita: sed ad id respondetur negando consequentiam et paritatem, quia sponsi et conjugis matrimonii tantum rati obligatio ex traditione Ecclesiae est solum conditionata, id est: « Nisi voluero fieri religiosus seu religiosa, » et talis conditio in neutrius injuriam cedit, cum in ea utraque pars aequali jure gaudeat, et uterque sponsus, invito altero, religionem ingredi, et profiteri possit; obligatio autem debitoris, sive ex contractu, sive ex delicto, est omnino absoluta, cum nullo jure possit censeri inesse talem conditionem: « Debita solvam; nisi voluero fieri religiosus vel religiosa; » et dato etiam, et non concessso, quod talis conditio posset censeri inesse, quia cederet in solum praejudicium creditorum, non valet, adeoque, etc.

(68). Unde si debitor religionem fuerit ingressus et professus, cum ejus professio jam sit valida ex cit. constitut. Clementis VIII, incip. In supra, si alia bona ad religionem attulerit, tenetur omnino religio solvere praedicta debita juxta vires allatorum bonorum. Communis, per text. in cap. Si qua mulier 9, caus. 19, quæst. 3, et l. Deo nobis 36, § 1, cod. De episcop. et clericis: bonorum enim successor astringitur debitum ejus, cui successit; cap. In litteris 5, De raptoribus, quia qui sentit commodum, sentire debet et incommodum; l. Si merces 25, § 6, ff. Locati, cap. Qui sentit 55, De regul. jur. in 6, cum similibus.

(69). Si autem debitor nulla bona ad religionem attulerit, quia nihil habebat, religio ex hoc capite ad nihil tenetur, quia religio seu monasterium se habet ut heres; heres autem non tenetur ultra vires hereditatis, praesertim si hereditatem adierit enim beneficio legis et inventarii: Julius Clarus, in § fin., quæst. 35, n. 45; Donatus, Prax. rer. Regularium, tom. II, tract. 3, qu. 12; Sporer, loc. cit., n. 106, et alii communiter.

(70). Si vero post ingressum et professionem, occasione ejus monasterium acquireret aliqua bona v. gr. per successionem hereditariam, per legatum, donationem, et hujusmodi, tunc monasterium teneretur ex illis satisfacere pro debitis prius contractis; argum. cit. cap. Si qua mulier 9, caus. 19, q. 3, l. Deo nobis 56, § 1, cod. De episcop. et clericis; Donat, loc. cit., n. 14; Sporer, loc. cit., n. 105; Sanchez, lib. vii Decalog., tom. II, c. 31, n. 4; Lugo, loc. cit., n. 79, et

alii passim; bona enim religiosi, vel jura ad ea, quæ obveniunt, ita transeunt in monasterium media persona religiosi, ut transeant cum onere, quo ea habuisset religiosus; habuissent autem annexum onus restituendi, si mansisset in potestate et dispositione religiosi; adeoque monasterium tenetur ex illis satisfacere pro debitis prius ab ipso religioso contractis; cum qui sentit commodum sentire debeat et incommodum; l. Si merces 2, § 6, ff. Locati, cap. Qui sentit 55, De regul. jur. in 6. (71). Item propter eamdem rationem tenetur monasterium solvere dicta debita prius contracta ex eis, quæ religiosus monasterio acquirit docendo, concionando, laborando, et hujusmodi, deductis tamen expensis: Sanchez, loc. cit., n. 4; Lugo, loc. cit., n. 79; La Croix, loc. cit., n. 447.

(72). Hinc religiosus debitor, si salva ordinis regula, possit artificio aliquo, vel manuum labore aliquid lucrari, tenetur sic laborare operibus suo statui et conditioni praesenti convenientibus, ut pretium laboris impendat ad solutionem suorum debitorum; dummodo per hoc non negligatur divinum obsequiuim; c. Clericus, dist. 91, deductis tamen expensis, ne sit onerosus monasterio c. De lapsis 5, caus. 16, q. 6. S. Raymundus, l. iii Sum., in titul. De euriatibus et obligatis ad ratiocinio, § 5, vers. Pone aliquem; Sporer, loc. cit., n. 106; Lugo, loc. cit., n. 81; Henno, loc. cit., disp. 5, qu. 5, concl. 2, cum aliis ibi citatis; La Croix, loc. cit., n. 448, cum Navarr. Medina, et aliis ibi citatis; Layman, cit. c. 12, n. 5, et alii contra alios.

(73). Religiosus debitor excusat, si superior neget ei licentiam ad id laborandi; nec tunc tenetur egredi e religione, quamvis sit spes probabilis sic satisfaciendi, v. g. per provisionem beneficii, parochia. et hujusmodi, ut tenet probabilior et communior sententia cum La Croix, loc. cit., n. 449; Lugo, loc. cit., n. 107, et aliis contra alios.

(74). Superior autem tenetur concedere licentiam honeste laborandi religioso debitori, ut sic possit sua debita solvere, si scienter debitum gravatum ad religionem almisit, quia exlunc censemur sibi illam obligationem imposuisse; secus autem si, ignorans ejus debitum, ex quo ea occultasset vel negasset, ad habitum et professionem admisit; tunc enim non teneretur talem licentiam concedere ex justitia, quia superior nihil debet creditoribus, et potest prolibito de religioso, tanquam totaliter suo, disponere, abstractendo, an opera, quibus ipsum applicat, impediens solutionem nec ne. Imo si subditus ex laboritio occulito, sine licentia saltem præsumpta superioris, satisfacret creditoribus, sur esset, et latro, cum restitueret ex alieno, quia quidquid acquirit monachus, acquirit monasterio; cap. Statutum 1, caus. 18, qu. 1, c. Abbates 16, caus. 18, quæst. 2, cap. Quia ingredientibus 7, caus. 19, qu. 3, cap. In presentia 8, De probationibus; si autem superior possit concedere talem licentiam sine ulla inde-

centia, et incommodo religionis, videtur ad id teneri ex charitate, ne creditor careat suo debito : Henno, loc. cit., conclus. 2; La Croix, loc. cit., n. 450, cum aliis ibi citatis.

(75) Excommunicatio creditoris vel debitoris non excusat a restitutione facienda. *Communis contra paucos*; et quidem non excusat excommunicatio creditoris, quia licet negetur ei actio judicialiter petendi, cap. *Pia 1*, De exceptionibus in 6, tamen permittitur privatim petere, nec prohibetur communicare cum aliis, si id exigat necessitas, vel magna utilitas, ut patet ex c. *Quoniam multos* 103, caus. 11, q. 3, sicut et iuri potest ipse libere communicare cum domesticis suis ; cit. ē. *Quoniam multos*, c. *Inter alia* 31, et c. *Si vere* 24, De sent. excomm., ita etiam communicare potest cum suis debitoribus, et ideo in cit. cap. *Si vere*, permittitur ipsis absolvere contractus inchoatos. Nec etiam excusat a restitutione facienda excommunicatio ipsius debitoris, textu expresso in cit. c. *Si vere*. Excommu-

nicatus cogi potest comparere in judicio per procuratorem, ne videatur de sua malitia commodum reportare; c. *Intelleximus* 7, De judiciis, l. *Non fraudantur* 134, ff. *De regul. juris*, § 1, adeoque, etc.

(76) An si debitor morte plectatur, excusentur ejus heredes a restitutione damni causati per delictum, ob quod fuit ultimo suppletio, unitus? Vide supra art. 2, n. 39 et 40.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(77) Agit auctor licet causa legendus in quinque hisce articulis de *materia restitutio-nis* accommodate magis ad *forum poli*, quam ad *forum fori*, ut aiunt. At si cupias, qui de hac ipsa materia utiliter ad *forum fori* agat, consul opus. *De eo quod interest*, quod nomine *Gasparis Manzii*, et *Friderici Martini* Ingolstadii anno 1703, typis Francisci Strauss evulgavit Philippus Jacobus Krazer. Totam enim materiam hoc in libro adeo solide tractatam invenies, ut nihil fere ad ipsam spectans desiderare possis.

APPENDIX

SACRARUM CONGREGATIONUM DECRETA

PRO REBUS NOTATU DIGNIS JUXTA SERIEM VOCUM HUJUS SEXTI TOMI DIGESTA.

P

PAROCHUS DOMICILI VEL QUASI DOMICILI PRO CONTRAHENDO MATRIMONIO (171).

(171) *Domicilium* inter, et *quasi domicilium* id discriminis intercedit, quod ad acquirendum *domicilium* requiritur factum habitationis cum animo in tali loco perpetuo manendi; et acquiritur ipso primo habitationis die, l. 20, ff. *ad municipalem*.

Ad acquirendum vero *quasi domicilium*, necessarium est factum habitationis simul cum intentione eo in loco manendi per majore uel saltem diuidiam anni partem. Porro quasi *domicilium* cum supradicta intentione acquiritur jam spatio unius mensis, quod sane spatium satis est pro contrahendo ibidem matrimonio, nempe coram parochio loci, uti compertum habemus ex Benedicto XIV, constitut. incip. *Pancis abhinc*, 19 Mart. 1758, ibi: « Post hanc necessarium fore censemus non nihil adjungere, ut in propatulo sit, quidnam requiratur ad quasi *domicilium* adipiscendum. Verum bac in re non alio pacto responderi potest, nisi quod antequam matrimonium contrahatur, *spatio saltem unius mensis* ille, qui contrahit matrimonium, habitaverit in loco, ubi matrimonium celebratur. » Quod si matrimonium ante mensem fuerit contratum, decrevit S. Congr. *hoc de novo referendum esse in congregatione*.

Jam vero gubernatores judices, medici, scholares valide contrahunt in locis, ubi ad tempus habitant. An vero idem tenendum sit de educandis in aliquo monasterio degentibus, nec non de famulis et ancillis, ita ut valide contrahant matrimonium coram parocco Eccl. parochialis intra cuius limites sit monasterium, etc.? Affirmat Scavino, *Theol. Moral.*, tom. III, tr. 42, d. 3, cap. 2, art. 5, q. 2, n. 2, citans ad id decretum S. C., 19 Decemb. 1748.

At animadvertas oportet, hujusmodi decretum, in *Thesaur. Resolut. præd. S. C.* minime existare; et quod magis est, ultima sessio pro illo anno perfecta fuit 14 Decembris, nulla deinceps alio edito decreto; quinimo ultimum decretum die, ut supra, 14 Decemb. a præf. S. congreg. emissum, opinioni anchoris refragar, saepe videtur, prout videre est in anted. *Thesaur.*, tom. XVI, pag. 46, et tom. XVII, pag. 67. Quia cum ita sint, nulla ratio adest, cur a traditis (contra id quod Scavinus tenet) per Benedictum XIV, *Instit. Eccles.*, 33, nu. 16, quæque inserta sint sub v. *MATRIMONIUM*; art. 9, n. 116, et v. *MONIALIS*, artic. 1, sub n. 154 et seqq., recedere debeamus.

Porro puellæ expositæ, quæ sunt in hospitiis,

PENSIO (172).

PRÆBENDA THEOLOGALIS ET POENITENTIALIS

Canoniciæ theologalij et penitentialij provisio pœnda eo plane modo, quo paroch. ecclesie conseruntur.

SACRÆ CONGREGATIONIS CONCIL. DECRETUM.

« AVERSANA CANONICATUS THEOLOGALIS ET POENITENTIALIBUS (173). In cathedrali ecclisia Aversana alterutra ex præbendis theologali vel penitentialia, ubi vacare contingit, concursus iudicatur ad formam constitutionis san. mem. Benedicti XIII, quæ incipit *Pastoralis*; et examinatores, perpensis singularium concurrentium moribus, scientia, aliisque dotibus, referre solent episcopo quod et quo gradu probandos, quosque reprobandos ipsi judicaverint. Quoniam vero nonnulli examinatores vacantem præbendam ei omnino ab episcopo conserendam esse putant, in quem major collatus fuerit suffragiorum numerus. Ideo hodiernus episcopus Xaverius Durini, qui examinatorum sententiam sactioni juris minus consonam existimat, sibique arbitratur, jus esse eum eligendi, quem inter approbatos in formalis concursu magis idoneum ipse judicat, quin examinatores opinionem sequi teneatur, hujus sacri ordinis oraculum sibi exquirendum censuit, ut firmissima et certa sibi suisque successoriibus haec super re innotescat regula.

« Rationum momenta, quibus innituntur iidem examinatores, quos episcopus, ut mandatis hujus sacræ congregationis obsequeretur, audivit, complectitur in suo voto promotor fiscalis, inquiens : « Promotor fiscalis curiæ, Aversanæ diocesis permotus claris verbis constitutionis Benedicti XIII, quibus jubet in concursu canoniciæ theologalij et penitentialij in ecclisia siis cathedralibus et collegiatis vacantem præbendam magis idoneo in formalis cursu ab examinatoribus renuntiato conferendam esse, putat electionem personæ in specie ad ipsos examinatores pertinere et ita rescripsit S. congregatio in Salernitana canonicatus penitentiali, 1 Septembris 1753, ac traditur apud Ferrar. Bibliot. verb. CANONICATUS, art. 9; in additionibus ex aliena manu nun. 123, ibi : « Et quod majorem animadversionem meretur, electio personæ post dictam constitutionem non amplius pertinet ad episcopum, sed ad ipsos examinatores, ut resolvit S. congregatio Concilii inter-

contrahero debent matrim. coram parocho loci illius : idem ex antiqua consuetudine tenendum de pueris, quæ vivunt in Conservatoriis, a quibus aluntur atque dotantur.

Exteri carceribus detenti non possunt ibi contrahere, si custodiæ tantum causa ibi detineantur. At possunt, si ibi in poenam sit carcer ad debitum tempus assignatus. Insirmi extranei, extra casum præcisæ necessitatis, non possunt contrahere coram parocho, in cuius loco hospitale situm est. At possunt ex decr. S. C. 1622, si ibi jam domicilium vel quasi domicilium contrixerint, ille apud Seavinum. I. c. Vide v. MATRIMONIUM, art. 6, n. 90 et seqq.

« pres in Salernitana, 1 Septemb. 1753. »

« At vero contrariam prorsus sententiam esse tenendam cuilibet memoratam Benedicti XIII, constitutionem legenti facile liquet. Pontifex enim sermonem habens de præbenda theologali, nedum ait eam conserendam esse magis idoneo in formalis concursu ab examinatoribus reuniato, sed insuper confessim addidit, *eo plane modo, quo parochiales ecclesie conseruntur*. Haec eamdem legem servari jussit in collatione præbendas penitentialibus, cum § Postremo decreverit. « Quaecunque hactenus de præbenda theologali, et S. Scripturæ lectione sancivimus, extendimus etiam, ac adamus, sim observari voluntus (congrua tamen congruis referendo) quoad institutionem canonici penitentiali... ejusque concursus sum deputationem, » etc. Ex his plane intelligitur, eidem in conferenda præbenda theologati vel penitentialia inhibendum esse regulæ, quam ex juris dispositione servari oportet in conferendis paroeciis

« Jam vero examinatores, peracto examine concurrentium ad parochiales ecclias, renuntiare quidem debent quodcumque idoneos judicaverint, etate, moribus, doctrina, prudentia, et aliis rebus ad vacantem eccliam gubernandam opportunis, ut sanxit Trid. syn., sess. xxv, cap. 18, De reform., ac monet. Bened. XIV, De syn. diæces., lib. iv, cap. 8, n. 3 et seq., sed judicium de majori habilitate, seu supra cæteros approbatos praestantia, ad solum spectat episcopum, veluti luculenter demonstrant illa Tridentini verba, « ex hisque (tempore approbatis ab examinatoribus) episcopus eum eligat, quem ceteris magis idoneum judicaverit; » et declarat Benedictus XIV, in encyclica Cum illud, § 11, diei 14 Decembris 1742, ita edisserens : « Absoluto examine, ut cuicunque satis compertum est, sit tantummodo potestas examinatoribus renuntiandi quotquot regendæ Ecclesiæ idoneos judicaverint, reservata uni episcopo electione dignioris. » Quamobrem etsi episcopus eligere nequeat, quem examinatores reprobarent, altamen eum ex approbatis præferre potest, quicquid

(172) Quoties beneficium est gravatum pensione; et detur casus, ali debere etiam patronum egenum, tunc si redditus non sufficiant pro hujusmodi pensione, et alimentis præstandis, illa posthabita, patronum potius esse alendum DD. apud Pitoniūm rite opinantur : « Alimenta patres ni præferri debere pensioni, ea ratione quod alimenta sunt anteriores, tanquam ab initio fundationis beneficij seu ecclesiæ, obligatio orta. » Sic apud Pitoniūm, De controversiis patron., allegat. 44, n. 47.

(173) Lubet hic per extensem afferre decretum S. C. Conc. cuius dispositionem inseruimus in nosris additionibus, sub. v. PRÆBENDA THEOLOGALIS, ETC.

dignorem ipse in Domino existimaverit, posthabitatis illis, qui majorem suffragiorum numerum, aut etiam cuncta ab examinato-ribus retulerunt suffragia, S. congregatio in Assisen. parochialis, 27 Novembris 1773, in Perusina parochialis, 28 Julii 1781, et in Hortana parochialis, 28 Martii 1801, § *Huic, quia nemini magis, quam episcopo inno-tescere possunt mores ac merita concurren-tium.* Barbos., *De offic. et potest. episc.*, part. v, alleg. 60, n. 101; Rot. cor. Ansaldo, de-cis. 269, n. 6; S. congregatio, in Perusina, 28 Julii 1781, § *Allegat. jus.*

« Igitur si electio dignioris inter appro-batos ad parochiales ecclesias pertinet ad episcopum, non autem ad examinatores; si præbenda theologalis et pœnitentiaria eo-dem conferenda est modo quo conferuntur parochios, patet, ad examinatores quidem, absoluто examine super doctrina, moribus, ætate, aliisque dotibus necessariis ad munus canonici theologi vel pœnitentiarii rite obeundum, spectare jus renuntiandi quot et quo gradu idoneos judicaverint; sed jus eligendi dignorem inter approbatos in for-mali-concursu unius episcopi esse proprium. Ita sane docet Rigant ad regul. 1, cancell., § 10, n. 31, et monet S. congreg., in Pinnen. canonicus theologalis, 28 Februarii 1751, § *Episcopus*, et in Terracinen. seu Setina, 5 Septembris 1818, § *Post.* Quinimo tantum abest, ut electio canonici pœnitentiarii ac theologi tribui possit examinatoribus, et de-negari episcopis, ut ab hac sacra congrega-tione pluris definitum fuerit, ad episcopum spectare electionem dignioris inter plures approbatos in concursu, quavis ageretur de præbendis jurispatronatus ecclesiastici, ideo-que ex juris dispositione jus eligendi magis idoneum ipsi patrono foret reservatum. Hujus rei præstant exempla in Cremonen. erectionis præbenda theologalis, 15 Martii 1727, relata in Pinnen. canonicus theologalis, 25 Aprilis 1761, § *Nec in Majoricen. canonicus theologalis*, 15 Decembris 1753, atque in cit. Pinnen., in qua disceptato du-bio: « An electio ad canonicatum theologa-lem fieri possit a capitulo favore sibi ma-gis benevisi inter approbatos in concursu, seu potius præelectio et approbatio in

PRÆCEDENTIA (174).

De præeminentia ecclesiarum collegiat. supra parochos,

SACRAE CONGREGATIONIS RITUUM DECRETA.

Dubiis tribus per parochum S. Petri Ter-

(174) In materia præcedentia pro regula haben-dum, illos præcedere debere, qui in quasi pos-sessione præcedendi reperitentur (distingue inter pos-sessionem, et quasi possessionem; illa namque locum habet in rebus corporalibus, quæ apprehendi, et detineri possunt: quasi possessio autem spectat in corporalia, ut sunt servitutes, jus eligendi, deci-mandi, præcedendi, etc., quippe hæc, et alia hujus-modi non possideri, sed quasi possideri dicuntur; quamvis hæc distinctio non semper obseretur, et rebus incorporalibus possessio quoque attribuatur): quod si de hujusmodi quæ possessione non constet,

« codem concursu et collatio privative spe-cet ad episcopum in casu, » etc. respon-sum prodiit « præselectionem et collationem » spectare ad episcopum, præsentationem « vero spectare ad capitulum, et amplius. »

« Ex his plane elici posse videtur, juri minus consentaneam esse opinionem aucto-ris in additionibus ad Ferrar., loc. supra cit., aientis electionem personæ ad præbendam pœnitentiariam spectare ad examinatores. Præterquam enim in præfata Salernitana canonicus pœnitentiarii, 21 Julii 1753, quæstio minime vertebatur inter episcopum et examinatores, sed inter episcopum et capitulum, cuinam illorum jus esset eli-gendi pœnitentiarium; illud quoque accedit, quod cum S. congregatio responsum deder-it, electionem esse faciendam ab archi-episcopo, satis aperte innuit, ipsi liberum esse eum inter approbatos eligere, quem digniorcm existimaret, quin relationem examinatorum sequi cogeretur; secus ju-dicium ordinarii baud electionis, sed vix approbationis nouen mereretur, et injuria coram hoc sacro ordine plures certatum fuissest; an constaret de mala examinatorum relatione et de irrationali judicio episcopi, cum potius disceptari oportuissest de irra-tionali judicio examinatorum. Hujusmodi dubiorum formulæ passim occurrunt, ac præsertim in Urbanien. præbenda theologalis, 23 Junii 1764, in Pinnen. theologalis, 20 Septembris 1760, et in Terracinen. seu Se-tina præbenda theologalis, 3 Septembris 1818.

« Hinc queritur :

An episcopus pollet jure eum eligendi ad præbendam theologalem et pœnitentiariam, quem ipse inter approbatos in for-mali concursu dignorem judicaverit; seu potius illum eligere teneatur, quem magis idoneum in eodem concursu examinatores renuntiaverint in easu, etc

« Affirmative ad primam partem, negative ad secundam.

« 22 Novembris 1829.

« E. DE GREGORIO præfector.

« J. A. Sala secret. »

Ita in terminis in Thesauro resolutivum sac. con-gregationis Concil. sub die et anno notat.

ra Silvalungæ porrectis, sic respondendum censuit S. Rit. C. :

« Ad 1. Canonicos collegiatæ capitulariter convenientes in ecclesia parochiali S. Petri i occasione festivitatum, aut funeralium, ha-

præcedentiam competere illis, qui sunt antiquiores in loco controversie. Hæc quidem ex constitut. Gregori XIII, incip. *Expositi*; ibi: « Qui in quasi possessione præcedentia, ne juris præcedendi, sunt, li (quibusunque reclamationibus, protestationibus, appellationibus, et aliis subversiis prorsus remo-tis, et cessantibus, et postpositis) præcedere, de-beant... Quando vero non probatur, aut non constat de quasi possessione præcedentia hujusmodi.. qui (sunt) antiquiores in loco controversie .. præce-tere debeant. » Et quamvis d. constitutio pro-regularibus et confraternitatibus edita fuerit, atta-

here debere præcedentiam super omnes alios, præter celebrantem, solemniter aut officium facientem.

« Ad 2. Missas solemnes in parochiali spectare ad parochum seu rectorem.

« Ad 3. Officium super cadaveribus peragi debere ab ipso rectore in sua parochiali, etiam quando interveniat capitulum collegiale. Eadem S. C., 21 Junii 1637, *Pientina*. Apud *Manuale ecclesiasticum*, edit. Neapol., *De præminentia*, n. 683. »

Super eadem materia.

ALIUD PRÆD. S. C. R. DECRETUM.

Capitulo et canonicis collegiatæ ecclesiae S. Jacobi de bene, diecesis Montis Regalis potentiibus declarari; primo : « An parochus et clerus ecclesiae parochiali matrici

*men tanquam norma pro omni casu et specie in foro ecclesiastico attenditur. Audiamus clariss. Piescum in hæc verba : « Controversias de præcedentia... etiam inter secularres clericos quosvis exortas componere... pertinet ad episcopum. Quis autem modus in eis compонendis tenendum sit, declaravit Gregorius XIII, const. sua incip. *Expositi*, Prax. episcop., part. II, cap. 3, num. 48, pag. 196.*

*Sic quoque Nicolius, in *Flosc.*, v. *Præced.* : « Generaliter (inquit) qui sunt in quasi possessione præcedendi, præcedent; ubi vero non constat de quasi possessione, præcedunt ii, qui sunt antiquiores in loco controversiæ, ut ex Gregorii XIII, const. *Expositi*, et sac. congregat. Item Panimolle : « Precedere debent (sunt ejus verba)... qui in quasi possessione præcedentia, ac jure præcedendi reperiuntur, quibuscumque reclamacionibus, protestationibus, etc., prorsus remolis, et omnino postpositis, juxta expressam dispositionem const. Gregor. XIII, et manutentionem competente existenti in possessione, vel quasi. » For. eccles. decis., part. I, decis. 4, n. 1 et 2. Atque ad id allegat auctoritatem Rotæ Rom., decis. 903, coram Buralto, decis. 419, n. 1 et 2, part. IX, tom. II. Rot. recent. ibid.*

*Jam vero in quasi possessione præcedentia constitui eum, qui fecit plures actus, sciente et paciente eo, de cuius prejudicio agitur, tenet ead. Rota, decis. 242, n. 12, part. XVI. Rot. recent. V. *Præcedentia* — Imo et Actum, quamvis unicum trahere quasi possessionem manutinemibilem in materia præcedentia. Decis. 230, n. 14, part. XI, decis. 148, n. 8, part. XIV. Rot. recent., ib., modo actus ille non sit æquivocus, decis. 230, num. 32, p. XI, ibid. Atque ut rite id intelligatur, nempe quod comparandam possessionem servitutis affirmativa, cuius generis sunt jus electionis, jus decimandi, præcedentia, etc., distinctione res definita venit, quippe considerandi sunt actus, quibus hujusmodi jus, vel servitus exercetur. Nam si tales sunt, qui vix unquam alieni conceduntur, ex gratia, v. g. ut extraneus et qui non est de collegio, habeat vocem activam inter capitulares, tunc unus actus sufficit ad acquirendam quasi possessionem juris eligendi, prout desumitur ex cap. Cum de beneficio 5. De præbend. in 6, l. Ait prætor 1, § Quæsitus 21, ff. De aqua quotid., Schmalzgrueber, ad tit. *De caus. possess.*, n. 12.*

*Si vero sunt actus, qui ex amicitia, et gratia alteri concedi solet, sed raro, et non frequenter, ut ire in fundum alterius, pomum decerpere, acupium exercere, etc., et tunc non sufficit unus actus, sed plures requiriuntur, arg. I. *Prætor*, fl. *De iuri. actuq. præsai.*, ut verisimiliter constet, utiem non ratione amicitiae, sed jure suo illos actus exercuisse. Schmalzgrueber, loc. cit.*

addict. sint præferendi capitulo et canoniciis collegiatæ? » à. « Capitulum et canonicos collegiatæ parochio matricis ecclesiæ in omnibus præferendos esse... » et ita servari mandavit sac. R. cong., 5 Augusti 1657, *Montis Regalis*. Apud citat. *Manual. de præminentia*, n. 688.

Super eadem re.

APPERTUR NOVISS. DECRET. PRÆF. CONG.

SYRACUSANA! An capitulo collegiatæ ecclesiæ civitatis Augustæ aliquod jus competit in parochiali ecclesia S. Sebastiani civitatis ipsius; adeo ut parochus ipse S. Sebastiani in ecclesiasticis functionibus et parochialibus munis explendis sit aliqua ratione eidem capitulo subjectus?

2. An eidem capitulo collegialiter incidenti in generalibus processionibus præce-

Cumque actus præcedendi, limitative, et quantum ad propositum nostrum spectat, talis sit, qui vix unquam alicui ex gratia concedi videatur, optimo sane calculo definitiv Rota hic supra, unicum actum in materia præcedentia satis esse pro tribuenda possessione manutenebili.

Quoad vero attinet ad modum probandi hujusmodi possessionem præcedentia, illud utique exploratum habet, probationem in subjecta materia per testes rite fieri posse, prout ex compacto tenent doctores. « Esse in quasi possessione præcedendi probatur ex depositionibus plurimorum testimoni formiter deponentium de actu subsequendi in incessu processionali, etc. .. qui testes cum sint de eodem loco, et deponant de visu, optime probant. » Sic Panimolle, loc cit., n. 3, quæ quidem est mens Rotæ, decis. 42, n. 4, part. IV, decis. 69, n. 47, vers. *Iisque testimoniis*, decis. 231, num. 7, decis. 370, num. 7, part. VII, recent. Apud. d. Panimolle, ib.

Et ut habet Pignatellus : « Accedentibus attestacionibus hominum fide dignorum, concludenter probatur possessio antiqua præcedendi, que satis est pro obtinenda manutentione in quasi possessione præcedendi, pro qua sufficiunt (notata) leves probationes, ac semiplenæ, ut sèpius firmavit Rota. » Tom. IX, *Consult. canonici*, consultat. 183, n. 1.

Illud amplius notandum, quod talis est vis consuetudinis et observantia in materia præcedentia, ut omnino attendenda sit, etsi juri communis repugnat, uti declaravit S. cong. Rit. et sèpius firmiter Rota : « Talis est observantia (sic cardinalis de Luca), qualem attendendam esse, quamvis in aliquo adversaretur constitutioni Gregorii XIII, firmatum fuit ex S. R. congregationis decreto, de anno 1493, approbat per Clementem VIII, » *De præminentia*, disc. 25, n. 6. Audiamus etiam Riccius, *Collect. decis.*, part. IV, collect. 1069, ubi sic habet : « In præcedentia debet attendi consuetudo loci... quod adeo verum est, ut procedat, etiamsi consuetudo repugnare juri communis, ut dictum fuit in Rota, in una Meliten. præcedentia, 10 Junii 1577.

Pari modo Barbosa : « In materia præcedentia (ait) servanda est consuetudo... (et) hoc etiam procedere, quamvis consuetudo hujusmodi repugnat juri communis. » *De offic. et potest. episc.*, allegat. 78, n. 36 : « Adeo ut vigore consuetudinis, possessio, quamvis esset contra jus, sit manutenebilis; » verba sunt Panimollis, cit. *Prætor*, decis. 1, n. 2.

Porro « per decennium induci consuetudinem in hac materia, etiam contrariam juri, nec interruppi per reclamacionem, in qua quis succubuit » decrevit Rota, decis. 24, n. 1 et 3, part. IV, tom. II, et decis. 99, n. 10 et seqq., part. XIX, tom. I. — Rot. Recent., v. PRÆCEDENTIA.

dentia competit super parochum ecclesiae S. Sebastiani.

(3. Cui debeatur præcedentia in incessu per vias occasione associandi funus, an capitulo collegiatæ collegialiter intervenienti, vel parocho ipsius defuncti?

(4. An in funeribus et processionibus unica est erigenda crux capituli collegiatæ in casu, ita ut omnes associantes funus, ac etiam parochus S. Sebastiani sub hac ipsa unica cruce incedere debeant?

Et eminentiss. et reverendiss. Patres sacris ritibus præpositi, omnibus mature consideratis, riteque libratis, rescribendum

PRÆDICARE.

Benedictio a concionaturo quando omittatur.

SACRÆ CONG. RIT. DECRETUM.

Ad dubium propositum in S. R. C. pro parte illustriss. D. cardinalis Acquaviva, civitatis Neapolit. archiepiscopi; an scilicet conveniat, ut quando aliquis episcopus in eadem civitate Neapolitana, ipso illustriss. D. cardinali archiepiscopo præsente sermone vel concionem habuerit, antequam pul-

PROCESSIO.

De processionibus, quæ per confraternitates peraguntur.

SACR. CONGRAGAT. RIT. DECRETUM.

Capellanus confraternitatis non potest suo arbitrio sine expressa licentia episcopi processiones facere. Sacr. congregat. Rit., in Melit. Galatii, 4 Martii 1606. Apud Barbosam, Summa Apostolic. decis., v. Capellanus, n. 9.

Super eadem materia.

SACR. CONGREGATIONIS CONCILII DECRETUM.

In processionibus peragendis extra ambitum ecclesiarum, in expositione Eucharistiae, benedictione soleuini super populum, a iisque similibus, quoties interveniat licentia ordinariorum, parochus non potest se op-

PROTONOTARIUS.

De protonotariis participantibus et extra participantibus speciatim agitur.

PIUS Papa IX,

« Ad perpetuam rei memoriam.

« Quamvis peculiares facultates, ac privilegia nonnullis personis seu collegiis ad eorum remuneranda merita, vel dignitatem amplificandam ex Romanorum munificentia Pontificium concessa atque attributa sint, ea tamen moderanda censemus, et vero etiam abrogenda, cum minus opportuna temporibus ac bono publico minus consentanea deprehendamus. Antiquissimum porro est in hac Romana Ecclesia collegium septem notariorum a S. Clemente I, prædecessore nostro ad consignanda litteris, posterisque martyrum gesta institutorum, qui postmodum ob muneris præstantiam protonotarii dicti sunt, et pluribus, singularibusque privilegiis decorati. Ipsi quidem fel. mem. Sixtus V prædecessor noster nedium antiqua privilegia confirmavit, verum nova etiam, atque ampliora largitus est per Apo-

censuere juxta votum magistri ceremoniarum, ad 1, *Negative*; ad 2, *Affirmative* juxta alia decreta; ad 3, Capitulo collegiatæ, dummodo sit vel a parocho, vel ab hereditibus defuncti invitatum; ad 4, Unicam, ipsamque collegiatæ juxta generale decretum diei 2 Julii 1661.

Alque ita rescripserunt, et in civitate Augustæ, Syracusanæ diocesis servari mandarunt die 17 Junii 1843. — Ita in terminis in tertia appendice Decret. authent. cong. 8. Rit., edit. Romæ Typis S. congr. de propaganda fide 1849. Vide insuper v. PAROCHUS, artic. 2, sub n. 63.

PRÆDICATOR.

pitum vel ambonem ascendat, petat ab ipso archiepiscopo benedictionem, sicut cæteri concionatores non episcopi facere solent?

Eadem S. Rit. congr. respondit: ob supremum ordinem et dignitatem episcopalem non convenire, ut episcopus concionaturus ab ordinario, etiam cardinali, benedictionem petat: et ita censuit, et declaravit die 28 Aprilis 1607 Neapolitana. — Apud eit. Manual., edit. Neapol., De præminentibus, n. 612

PROCESSIO.

ponere, ne a capellaniis, et officialibus confraternitatum fiant; quia animarum cura et populi directio principaliter incumbit episcopo, qui est parochus parochorum. Sacr. congregat. Concilii, in Savonen, 12 Febr. 1689. Apud Monacell., Form. legal. pract., tom. II, titul. 13, form. 1, n. 86, pag. 29 et 30.

De processionibus, quæ sunt per parochos.

SACRÆ CONGREGATIONIS CONCILII DECRETUM.

Parochus sine licentia episcopi non potest facere processiones extraordinarias. Sacr. congregat. Concil., in Savonen, 12 Febr. 1636, in qua amplius fuit dictum, non sufficere licentiam vicarii foranei. Apud Monacell., loc. et n. cit.

PROTONOTARIUS.

De protonotariis participantibus et extra participantibus speciatim agitur.

stolicas suas sub plumbō datas litteras ix Februario anni 1586. Cum vero idem collegium protonotariorum ob præterioritas rerum vices ad paucos redactum, pene extinctum esset, palernas ad illud curas convertens recol. mem. Gregorius XVI, decessor noster, per suam constitutionem vi Idus Februer. anni 1838, editam, ipsum ad pristinum septenarium numerum, veterisque splendorē restituit. Jam vero singularia inter p. i. privilegia memoratis comprehensa litteris Sixti PP. V. aliqua Nos esse animadventos, quæ neque præsenti temporum conditioni, neque publice rei bono convenire compersum sit; idcirco alia ex iis moderanda, seu quibusdam subjicienda conditionibus, alia vero penitus abroganda existimavimus.

« Et quidem privilegium promovendi ad gradum doctoratus in utroque jure ex commemoratis Sixti V litteris collegio protonotariorum impertitum jamdiu moderatorus est, ac coarctavit fel. me. Benedict. XIV,

per Apostolicas suas sub plumbō datas litteras iv Kal. Septemb., an. 1744, quibus definitiv edixitque, licet protonotariis Apostolicis, quatuor duntaxat personis in singulos annos, eisque non absentibus, sed realiter in Urbe praesentibus doctoralem lauream in utroque jure deferre, prævio tamen diligent ac severo examine per ipsosmet protonotarios personaliter ac collegialiter instituendo, juxta Apostolicas in forma brevis litteras Urbani VIII, die 5 Septemb. an. 1629 evulgatas; quem postea personarum numerum idem Benedictus XIV, in ipsis illis supra memoratis litteris ampliavit in benevolentia et honoris testimonium erga protonotariorum collegium; ipsis quippe concessit, ut in posterum non quatuor tantum singulis annis, verum sex personas in Urbe tamen præsentes doctoris laurea in alterutro, sive utroque jure decorare possent, servata forma, ac conditionibus initib⁹ prescriptis et explicatis.

« Nos igitur commune bonum præ oculis habentes, motu proprio, certa scientia, ac matura deliberatione nostra, supra memoratis Apostolicis litteris tum Sixti V, Urbani VIII, Benedicti XIV et Gregorii XVI prædecessorum nostrorum, quatenus opus est, et in iis duntaxat, quæ constitutioni huic nostræ adversantur, derogaentes, protonotariis Apostolicis de numero participantium vulgo appellatis privilegium deferendi doctoris gradum, seu lauream in theologia, et in alterutro, vel utroque jure ratum habemus ac confirmamus, servatis tamen conditionibus infra explicandis; in philosophia vero, in medicina aliisque artibus, seu scientiis ac facultatibus omnino tollimus atque abolemus. Volumus autem atque mandamus, ut quatuor duntaxat personis in facultate theologica, ac quatuor itidem in alterutro vel utroque jure in Urbe tamen præsentibus, doctoris gradum deferre valeant, utque de hujusmodi personis doctoris gradum pelen-tibus antea ad Nos, nostrosque in Apostol. Sede successores referre debeant, secus concessio doctoralis laureæ nulla atque irrita sit.

« Præcipimus etiam, quod jam a Benedicto XIV, prædecessore Nostro præscriptum est, ut si dictus numerus personarum ad gradum doctoris promovendarum uno, anno quavis de causa non sit completus, minime absolvit compeleri possit auctoris subsequentibus. Jubemus præterea, ut ad instituendum candidatorum examen protonotarii convenienti numero saltem quinque; quod si, aliquibus eorum impeditis, hujusmodi numerum pertingere nequeant, ad illum excludendum archigymnasii Romani professores asciscant, denique ut in hujusmodi examine omnia servare debeant, quæ de periclitanda scientia promovendorum ad gradum doctoralem præscripta sunt per Leonem XII, prædecessorem nostrum in sua constitutione. *Quod divinas sapientia.* Si secus fecerint, concessio-nem doctoralis laureæ irritam declaramus.

« Volumus insuper atque mandamus, ut de laureis collatis certiorē faciant quolibet anno congregationem S. R. E. cardinalium-

studiis moderandis præpositam, utque ad normam præfatae constitutionis Benedicti XIV, nota rogitus promotionum, descriptis promotorum nominibus, et cognomibus infra mensem a die cujuslibet promotionis computandum, ad archivium urbanum per secretarium collegii ejusdem, vel per ipsos promoto haberi debeat ad quosvis juris effectus; alias doctoratus nullus sit, aliquid irritus, nec promoto ulla ratione suffragetur.

« In exercendo autem privilegio, quo iisdem protonotarii gaudent ex menorata Sixti V constitutione, unum scilicet protonotarium quotannis creandi absque tamen exemptionibus et privilegiis, hoc est mere titularem, volumus ac jubemus, ut in posterum, nisi consultis antea Nobis, Nostrisque in Apostolica Sede successoribus, neminem ad hujusmodi honorem et gradum promovere possint et valeant. Facultatem vero notarios seu tabelliones publicos creandi dictis protonotariis prorsus adimimus. Præterea omnino tollimus atque abrogamus privilegium juxta antedictam Sixti V, constitutionem protonotariis eisdem attributum, spurius scilicet, aliosque ex quovis illicito concubitu procreatos legitimandi ad successio-nem quorundamque bouorum sive ex testamento sive ab intestato, eosque idoneos declarandi, ad quosvis honores, dignitates et officia, sive publica, sive privata exercenda prout fusius hac super re in memorialis Sixti PP. V litteris continetur. Item frumentum esse volumus, planeque abrogamus alterum privilegium, ut tam protonotarii Apostolici ipsi, quam eorum consanguinei, affines et familiares, sive in Urbe, sive in tota ecclesiastica ditione, arma prohibita absque speciali permisso, et licentia deferre possint et valeant.

« Quoniam vero consueverunt Romani Pontifices, præter septem protonotarios vulgo participantes appellatos, aliis etiam ecclesiasticis viris hujusmodi honorem deferre, ita tamen, ut licet de participantium numero minime sint, ad eorum instar censeantur, idcirco ut majus inter eos discrimen extet, volumus ac mandamus, ut septem protonotarii participantes a locorum ordinariis, eorumque jurisdictione liberi atque exempti, Nobisque, et Apostolice Sedi immediate subjecti maneat, juxta Sixti PP. V concessionem; alii vero protonotarii ad instar participantium, sive ad hunc honorem jam electi, sive in posterum eligendi, locorum ordinariis juxta communis juris regulas subjecti omnino sint, ac censeantur, quemadmodum ipsos tenore præsentium ordinariorum jurisdictioni plane subjiciamus, ac proinde sine illorum assensu nunquam poterunt Pontificalia exercere. Insuper protonotarii participantibus privilegium altaris portatilis ratum habeinus ac confirmamus, ea tamen lege ac conditione, ut illud in alienæ habitationis domibus erigere nunquam possint, nisi insi occasione itineris

seu hospitii gratia in iisdem domibus diversentur; utque missa, quam super idem altare portatile decenti semper in loco erigendum diebus etiam solemnioribus vel per se celebraverint, vel per alium sacerdotem sacerularum seu regularem rite probatum celebrare fecerint, tum protonotariis ipsis, eorumque consanguineis, et affinibus cohabitibus, tum personis eorum familiarii seu comitatui addictis, nunquam vero aliis personis, in ecclesiastici praecetti implementum suffragetur.

« Protonotariis vero ad instar participantium, qui jam creati sint, vel in posterum creabuntur, idem altaris portatilis privilegium tollimus, eisque duntaxat concedimus indultum privati oratorii ab ordinario visitandi atque approbandi, in quo diebus etiam solemnioribus in consanguineorum et affinum secum cohabitantium, nec non famulorum suorum praesentia, missam vel per se celebrare, vel per quemcunque sacerdotem sacerularum, vel cuiusvis ordinis regularem rite probatum celebrare facere libere possint et valeant.

« Hæc nos statuimus, decernimus atque

REGULARES QUOD ADMISSIONEM NOVITIORUM.

S. Congregationis Episcop. et Regular. Decretum ex oraculo Sanctissimi.

Sanctissimus dominus noster Pius Papa IX, a primo sui Pontificatus exordio, impenso studio cupiens regularem ordinum religiosorum disciplinam redintegrare, specialiter congregationem deputavit nuncupatam *Super statu Regularium*, cuius munus in eositu esset, ut mala, quæ forte obrepissent, expenderet, et remedia iisdem medendis apta Sanctitati Suæ proponeret. Ad eamdem Pater sanctus nominavit eminentissimos ac reverendissimos dominos S. R. C. cardinales Lambruschini, Ostini, Castracane, Patrizi, Polidori, Bianchi, Orioli, Gizzi, cum R. P. D. Andrea canonico Bizzarri a secretis.

Porro sacra congregatio inter præcipua capita, ad quæ cogitationem, curamque suam convertit, ut finem a Sanctitate Sua propositum facilius assequeretur, in primis illud probe vidit, nihil potius, et antiquius in eo suscepio munere esse spectandum, quam exquisitissimam ac diligentissimam novitiorum admissionem, eorumdemque in scientiis, in iisque præsertim, quæ ad religionem pertinent, solerter et assiduam institutionem.

Id ipsum recognovit, approbavitque sacratissimus princeps, qui in Encyclicis litteris diei 17 Junii 1847, incip. *Ubi primum*, ad omnes supremos moderatores, abbates, provinciales, aliosque superiores regularium ordinum pro monastica disciplina restauranda conscriptis sub § *At vos*, hisce verbis dilectos filios admonebat. « Cum autem ex diligenti tironum admissione atque optima illorum institutione totius cujusque sacrae familie status, decorque plane pendeat, vos summopere hortamur, ut eorum, qui religiosæ vestreæ familiæ nomen daturi

mandamus, non obstantibus nostris, et cancellariis Apostolicis regula de jure quæsitio non tollendo, nec non superius memoratis Sixti V, Urbani VIII, Benedicti XI et Gregorii XVI, prædecessorum Nostrorum litteris, aliisque constitutionibus et ordinacionibus Apostolicis speciali licet mentione dignis, neconon præfati collegii protonotariorum etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, statutis et consuetudinibus, privilegiis quoque, indultis et litteris Apostolicis in contrarium premissorum quomodolibet concessis, confirmatis et innovatis; quibus omnibus, et singulis illorum tenores presentibus pro plene et sufficienter expressis ac de verbo ad verbum insertis habentes, illis alias in suo robore permansuris, ad præmissorum effectum hac vice duntaxat specialiter et expresse derogamus, ceterisquo contrariis quibuscunque.

« Datum Romæ, apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die ix Februarii, an. 1853, Pontificatus nostri an. vii.

« A. card. LAMBRUSCHINI. »

sunt indolem, ingenium, mores antea accurate exploretis, ac sedulo investigetis, quo consilio, quo spiritu, qua ratione ad regularem vitam ineundam ipsi ducantur. Ac postquam noveritis, illos in religiosa vita amplectenda nihil aliud spectare, nisi Dei gloriam, Ecclesiæ utilitatem, ac propriam, et aliorum salutem, in id potissimum omni diligentia, cura et industria incumbite, ut tirocinii tempore ex proprii ordinis legibus pie sancteque ab optimis magistris educentur, et ad omnem virtutem, atque ad instar regularis vita institutum quam optime informentur. Et quoniam præcipua atque illustris Regularium ordinum laus semper fuit litterarum studia excolere, fovere ac tot eruditis doctis, laboriosisque operibus humanarum divinarumque rerum scientiam illustrare idcirco vos summopere excitamus, monemus, ut juxta vestri ordinis leges maxima cum solertia rectam studiorum rationem promovere, et omnia conari velitis, ut religiosi vestri alumni in humaniores litteras ac severiores disciplinas, præsertim sacras addiscendas, constanter incumbant, quo ipsi optimis, sanisque doctrinis apprime exulti, et proprii munera partes, et sacra ministeria religiose, sapienterque obire valeant. »

Sacra congregatio, re mature discussa in conventibus, quos subiude habuit, non pauca providenda curavit, quæ in duobus decretis comprehenduntur, ut sequitur:

DECRETUM PRIMUM.

Sacrae congregationis super statu Regularium auctoritate sanctissimi domini nostri Pii Papæ IX, editum de testimonialibus, ordinariorum litteris requirendis in receptione illorum, qui ad habitum religiosum admitti postulant,

DECRETUM.

Romani Pontifices pro eorum pastorali cura, qua semper regularium familiarium bono et splendori prospicere non omiserunt, illud superioribus pro viribus commendarunt, ut antequam ad religiosum habitum postulantes reciperent, de illorum vita, moribus, ceterisque dotibus et qualitatibus sedulo inquirerent, ne indignis ad religiosas familias, non sine maximo illarum detrimento, ostium adaperirent. Verum quilibet moderator ordinum diligenter adhibeant in informationibus exquirendis, in gravi tamen ut plurimum versantur periculo, deceptionis, nisi a locorum antistitibus testimonium exquirant circa eorum qualitates, qui ad habitum religiosum admitti postulant: ordinarii enim vi pastoralis officii oves suas praeceteris agnoscere possunt, et saepè sèpius ea manifestare impeditamenta, quæ alios latent. Hæc apimadvertens Sanctissimus D. N. Pius PP. IX, auditio voto S. R. C. cardinalium hujus sacræ congregationis super statu Regularium, attentisque postulationibus nonnullorum episcoporum, præventi decreto ubique locorum perpetuis futuri temporibus servando, hæc, quæ sequuntur, Apostolica auctoritate statuit atque decernit.

I. In quounque ordine, congregatione, societate, instituto, monasterio, domo, sive in iis emittantur vota solemnia sive simplicia, et licet agatur de ordinibus, congregationibus, societatibus, institutis, monasteriis ac dominis, quæ ex peculiari privilegio, etiam in corpore juris clauso, vel alio quovis titulo in decretis generalibus non comprehenduntur, nisi de ipsis specialis, individuali et expressa mentio fiat, nemo ad habitum admittatur absque testimonialibus litteris tum ordinarii originis, tum etiam ordinarii loci, in quo postulans post explenum decimorum quintum annum ætatis suæ, ultra annum moratus fuerit.

II. Ordinarii in præfatis litteris testimonialibus postquam diligenter exquisiverint etiam per secretas informationes de postulantis qualitatibus referre debeant de ejus natalibus, ætate, moribus, vita, fama, conditione, educatione, scientia; an sit inquisitus, aliqua censura, irregularitate aut alio canonico impedimento irretitus, ære alieno gravatus, vel redditus alicujus administrationis rationi obnoxius. Et sciam' ordinarii, eorum conscientiam super veritate expositorum onerata remanere, nec ipsis unquam liberum esse hujusmodi testimoniales litteras denegare; in eisdem tamen super præmissis singulis articulis ea tantum testari debere, quæ ipsi ex conscientia affirmare posse in Domino judicaverint.

III. Omnibus et singulis superioribus regularibus, aliquaque religiosis, ad quos special, cujuscunque gradus sint et instituti, licet exempti et privilegiati, ac de necessitate exprimendi, etiam in virtute sanctæ obedientie, hujus decreti observantia districte præcipitur; et qui contra hujus

decreti tenorem aliquem ad habitum religiosum receperit, penam privationis omnium officiorum, vocisque activæ, et perpetuae inhabilitatis ad alia in posterum obtinenda eo ipso incurrat, a qua non nisi ab Apostolica Sede poterit dispensari.

IV. Vi cujuscunque privilegii, facultatis, indulti, dispensationis, approbationis regularum et constitutionum etiam in forma specifica, quam ab Apostolica Sede aliquis ordo, institutum, superior religiosus conserueretur, nunquam huic decreto derogatum esse conseatur, nisi ei expresse, et nominatim derogetur, licet in concessione derogatoriarum generales quantumvis amplæ apponantur. Quod si alicui instituto expresse et nominatim dispensatio super eodem decreto aliquando concedi contigerit, aliis minime extendi poterit vi cujuscunque privilegii et communicationis privilegiorum.

V. Quolibet anno die prima Januarii in publica mensa hoc decretum legatur, sub pena privationis officii, ac vocis activæ et passivæ a superioribus ipso facto incurrienda.

Ne autem hujus decreti observantia aliqua ratione, titulo prætextu impediatur, Sanctitas Sua quibuscumque in contrarium facientibus constitutionibus, regulis et statutis cuiusvis ordinis, congregationis, societatis, instituti, monasterii, domus, etiam in forma specifica ab Apostolica Sede approbatis, neconu cuilibet privilegio licet in corpore juris clauso, ac Apostolicis constitutionibus ac decretis confirmato, ac expressa, individua, speciali et specialissima mentione digno, aliisque contrariis quibuscumque prorsus derogat, et derogatum esse declarat.

Datum Romæ ex sacra congregatione super statu Regularium die 25 Januarii 1848.

ANDREAS, can. Bizzarri
A. secretis.

Die 6 Febr. 1848, prædictum decretum affixum et publicatum:

Joseph CHERUBINI mag. curs.

Decretum alterum sacræ congregationis super statu Regularium auctoritate sanctissimi domini nostri Pii Papæ IX editum de receptione novitiorum ad habitum et professionem.

DECRETUM.

Regulari disciplinæ instaurandæ ubi colapsa fuerit, vel servandæ ubi vigeat, nihil magis conductit, quam in admittendis novitiis ad habitum, et ad professionem maximam curam adhibere, ut ii tantum recipiantur, qui superna vocatione ducti, moraliter honestate, ceterisque dolibus prædicti religionem ingrediantur, cupientes Deo inservire, mundi pericula evitare, et spirituali proximorum saluti qua exemplo, qua opere ad præscriptum instituti, quod proficitur, consulere. Ex novitiis enim religionis bonum vel malum prorsus pendet; quandoquidem hi sunt religionum semina, hi sunt novi palmaries Dei vineam noveliantes; sed si semina, si no-

vitiæ vites infectæ sint, non nisi fructus mali colligi possunt. Quapropter Romani Pontifices, et præseritum Sixtus V (175), Clemens VIII (176), Innocentius X (177) et Innocentius XII (178) saluberrima edidere decretæ, quibus leges in admittendis novitiis servandæ constituebantur. Cum igitur sanctissimus dominus noster Pius PP. IX, ab ipsis Pontificatus sui primordiis pastoralis vigilantiæ studia convertenda esse duxerit ad religiosarum familiarium disciplinam totis viribus promovendam, prædecessorum suorum vestigia sectando certum stabilemque legem constituendam esse estimavit, quæ in admittendis novitiis ad habitum et professionem servari omnino deberet. Re igitur demandata S. R. E. cardinalibus hujus S. congregationis de statu Regularium a Sanctitate Sua institutæ, eminentissimis Patribus; universa rei ratione sedulo diligenterque perpensa, necessarium visum est, in admissione novitorum ad habitum et professionem partes concedendas esse nedum inferioribus prælatis et superioribus generalibus, verum etiam nonnullis aliis religiosis viris probatæ vitæ, regularis disciplinæ zelo ferventibus, consilio et gravitate præstantibus, ut eorum, qui religiosæ familiæ nomen daturi sunt, indolem, ingenium, mores, cæterasque necessarias doles accurate explorent et sedulo investigent, quo consilio, quo spiritu, qua ratione ad regularem vitam incundam ducantur, et eos tantum probent, quos secundum Deum idoneos esse revera constiterit. Sententia S. Congregationis sanctissimus in Christo Pater inhærens ea, quæ sequuntur pro Italia et Insulis adjacentibus hoc perpetuis futuris temporibus valituro decreto Apostolica auctoritate statuit atque decernit.

PARS PRIMA DECRETI.

De lege servanda in probandis iis, qui ad habitum religiosum admitti postulant.

Art. I. Qui duplice scrutinio juxta modum inferius exprimendum probatis non fuerit ad habitum, nullo prorsus modo admittitur in quoconque ordine, congregatione, societate, instituto, monasterio, domo, sive in iis emittantur vota solemnia, sive simplicia; et licet agatur de ordinibus, congregationibus, societatibus, institutis, monasteriis et domibus, quæ ex peculiari privilegio etiam in corpore juris clauso vel alio quovis titulo, in decretis generalibus non comprehenduntur, nisi de ipsis specialis, individua et expresse mentio fiat.

Art. II. In qualibet provincia habeantur octo examinatores, scilicet provincialis, et septem alii religiosi probatæ vitæ, prudenter, gravitate ac zelo disciplinæ regularis prædicti, a capitulo seu congregatione provinciali per secreta suffragia eligendi, ita tamen ut si in provincia sint definitores vel consultores, vel assistentes, vel alii, quo-

(175) Const. Cum omnibus anni 1587.

(176) Dec. incip. Sanctissimus in Christo Pater, diei 19 Maii 1602.

cunque appellantur nomine, consiliarii provinciales, duo ex ipsis in examinatores diligantur. Examinatores in præfato munere usque ad novum provinciale capitulum seu congregationem perdurabunt.

Art. III. Cum aliquis ad habitum recipi postulaverit, provincialis omnia exquirat documenta, et requisita ad præscriptum SS. canonum, constitutionum Apostolicarum, decretorum S. congregationum ac statutorum ordinis, et diligenter inquirat circa ihuus qualitates, utrum nempe ab omni defectu et impedimento immunis sit, et necessariis dotibus prædictus, religioso statui idoneus, ac etiam in amore perfectioris vitæ, et Deo liberius in religione serviendi, seu potius levitate aut necessitate, vel alio inordinato fine ductus admitti postulet. Deinde omnia preæata documenta et informationes tradat saltem tribus ex provincialibus examinatoribus, exclusis iis, qui postulanti sint consanguinei vel affines, ut eas absque ulla partium studio serio perpendant. Indicto examinis die, provincialis cum delectis ab ipso examinatoribus conveniet, et post quam ipse, et alii examinatores juraverint ad sancta Dei Evangelia, se quacunque humana affectione postposita, munus excuturos, postulantem examinant, eoquæ ab examinis loco dimisso, ejus documenta, qualitates et requisita, aliaque, quæ superius notata sunt, serio expendant, et deinceps per secreta suffragia judicent, an dignus sit, qui approbetur, super quibus omnibus provincialis et aliorum examinatorm conscientia graviter operata remaneat. Is autem probatus duntaxat intelligatur, qui saltem unum suffragium supra medietatem obtinuerit. Si postulans præfato scrutinio probatus fuerit, examen et scrutinium scripto fideliter exaratum provincialis, et unusquisque ex examinatorebus manu propria subscribet, declarando etiam sese omnia requisita a SS. canonibus, constitutionibus et decretis Apostolicis, et regulis, et statutis respectivi ordinis præscripta debito modo examinasse; hujusmodi vero relationem examinis et scrutinii et respectivam declarationem jurejurando confirmat. Quibus peractis, provincialis præstatam relationem, et declarationem una cum authenticis documentis ad superiorem generalem, vel ad procuratorem generalem, prout inferius in art. 11 explicabitur, transmittet. No autem hujus decreti exexecutio differatur usque ad celebrationem proximi capituli, vel congregationis generalis, interim examinatores provinciales diligantur per secreta suffragia a provinciali, una cum suis definitoriis, vel assistantibus, vel aliis consiliariis provincialibus; et si hujusmodi definitores, assistentes, consiliarii in aliquo ordine desint, electio fiat a provinciali una cum qualuor religiosis graduatis; vel gravioribus, si graduati desint, ejusdem provincie ab eo:em provinciali deputandis.

(177) Istr. Ad propagandam, diei 5 Nov. 1654.

(178) Decr. Sanctissimus in Christo Pater, diei 18 Julii 1695.

Art. IV. In ordinibus aliquo institutis, in quibus provinciales non existunt, vel provincialia capitula, seu congregations non celebrantur, examinatores pro unaquaque domo novitiatuſ eligentur juxta superiorius prescriptam methodum a capitulo, diaeta, seu congregatione generali, et superior ejusdem domus loco provincialis habeatur, cuius erit convocare examinatores, et alia peragere, que in art. III statuta sunt. Verum cum hoc in casu ob pauciorum religiosorum numerum contingere possit, ut septem examinatores eligi minime valeant, examinatores numero minores, non tamen citra quatuor, eligi poterunt. Si autem hujusmodi capitula, diaeta et congregations generales statim non convocentur, interim electio examinatorum fiat juxta modum in art. V designandum.

Art. V. Si institutum constet aliquo tantum separato monasterio, conventu vel domo, nec in congregationem erectum sit, et capitulo, diaeta, congregationem generalem minime habeat, examinatores per secreta suffragia a superiore et capitularibus ejusdem monasterii, conventus vel domus elegantur; et quoad eorum numerum serventur, que in art. IV definita sunt, ac in officio ad triennium perdurent.

Art. VI. Praeter memoratos examinatores provinciales, in quolibet ordine, congregatione, societate, instituto alijs septem examinatores generales constituantur, qui tamen ad quatuor reduci poterunt in iis ordinibus et institutis, in quibus, ob pauciorum numerum religiosorum, septem haberi nequeant. Hi ex gravioribus et prudenteribus religiosis viris probatae vitae, ac zelo regularis disciplinae praeditis per secreta suffragia in capitulo, diaeta vel congregatione generali eligentur, ita tamen ut si agatur de ordine, in quo sint definitores, assistentes, consultores, visitatores vel alii consiliarii generales, duo ex ipsis in examinatores deputentur. Examinatores generales in officio usque ad futurum capitulo diaetam vel congregationem generalem perdurabunt. Superior generalis erit praeses cum suffragio in consilio examinatorum; et procurator generalis, uti examinator natus, praeter electos habendus erit.

Art. VII. Examinateores generales in intervallo, quod intercedet a data hujus decreti usque ad celebrationem proximi capituli, diaeta vel congregationis generalis, elegantur per secreta suffragia a superiore generali una cum saltem tribus religiosis graduatis seu gravioribus ordinis ab eodem superiori generali deputandis et diligendis ex definitoribus, visitatoribus, assistentibus vel consultoribus generalibus, si adsint.

Art. VIII. Si agatur de instituto, quod constituantur ex aliquo tantum separato monasterio, conventu, domo, nec in congregationem erecto, et praeter localem, alias major superior non habeatur. Superior localis probum et idoneum deputet religiosum, ut primum scrutinium, de quo in art. III, versiculat cum examinatoribus electis justa-

art V; et ipse superior localis cum iis capitularibus ejusdem domus, qui locum in eodem primo scrutinio non habuerunt, secundum scrutinium in art. X, prescribendum exequetur.

Art. IX. Quod vero attinet ad ordines et instituta, quae licet in congregationem et societatem erecta sint, tamen in iis capitula, diaeta et congregations generales vel non celebrantur vel raro convocantur, in iisdem ordinibus et institutis auctoritas, quae capitulis, diaetis et congregationibus generalibus circa electionem examinatorum superioris attributa est, conceditur superiori generali cum definitoribus, visitatoribus, assistentibus, consultoribus, aliisque, quocunque nomine appellantur, consiliariis generalibus, ita tamen, ut si definitores, assistentes, aliquique consiliarii generales, non sint saltem quatuor, superior generalis alios graves et idoneos religiosos eis adjungat ad enuntiatum saltem numerum constituendum; quae religiosorum deputatio, potiori ratione fieri debeat, si in ordine et instituto definitores, assistentes, aliquique consiliarii generales non reperiantur. Quibus in casibus electio examinatorum fiat per secreta suffragia, quolibet triennio, nec electores teneantur duos definitores, assistentes vel alios consiliarios generales inter examinatores adnumerare.

Art. X. Cum autem superior generalis relationem examinantis et scrutinii, ac enuntiatam superioris declarationem cum authenticis documentis ad prescriptum art. III receperit, ipse omnia accurate percurral, ac per singulas partes expendat, per secretas etiam inquisitiones sedulo investigando, num tenor hujus decreti servatus fuerit, et an adversus candidatum et primum scrutinium aliqua exceptio inveniatur. Quibus peractis, superior generalis preslatam relationem, declarationem et documenta, ac requisita tradat procuratori generali, et saltem aliis duobus examinatoribus generalibus, qui cum candidato nullo consanguinitatis vel affinitatis vineculo coniuncti sint; et quotenus procurator generalis non adsit, tribus saltem examinatoribus generalibus, ut omnia perpendant juxta modum in art. III designatum. Postea vero iudicto die convenient, et praestito tam a superiore generali, quam a procuratore generali, et ceteris examinatoribus, ut supra, juramento, riteque mature perpensa, per secreta suffragia deliniant, au approbatio facta in primo scrutinio confirmata sit, vel revocanda, super quibus omnibus conscientia superioris generalis, et examinotorum graviter onerata remaneat. Tunc autem approbatio confirmata intelligatur, quando ejus favore saltem unum suffragium supra mediastem habeatur.

Art. XI. Si superior generalis Romæ non resideat, acta, de quibus, in art. III ad procuratorem generalem Romæ morante transmittenda sunt (valde enim expeditum visum est, secundum scrutinium Romæ fieri), dummodo tamen idem procurator tres saltem examinatores generales Romæ ha-

beat, vel ens ad urbem commode vocare possit. Quo in casu quod præmissa omnia vices superioris generalis gerat. Quod si examinatores generales nec Romæ degant, nec commode vocari possint, eadem acta ad superiorem generalem, etsi alibi moretur, transmittantur, ut ea peragat, quæ in art. III statuta sunt.

Art. XII. Superior generalis, sive ipse, sive procurator generalis secundo scrutinio præfuerit, poterit candidatum ex justis et rationabilibus causis rejicere, licet fuerit ab examinatoribus in utroque scrutinio probatus; nunquam vero admittere eum, qui fuerit ab examinatoribus reprobatus.

Art. XIII. Ut vero candidatus definitivè ad habitum recipiatur, præter præscriptam legem et formam, cui omnes omnino sese conformare debeant, servanda etiam erunt, quæ a constitutionibus et statutis respectivi ordinis circa receptionem ad habitum ultrius præscribuntur, in ea tamen parte duntaxat, quæ huic decreto non opponitur.

Art. XIV. Superiores quolibet semestri ad hanc sacram congregationem super statu regulärum summarie referant, de singulis novitiis ad habitum receptis, de uniuscujusque ætate, patria aliisque qualitatibus, et respectivis documentis, nec non de actis confectis pro receptione, deque observatione hujus decreti.

PARS SECUNDA DECRETI.

De lege servanda in admittendis novitiis ad professionem.

Art. I. Quicunque ex religiosis et novitiis alicujus ordinis, congregationis, societatis, instituti, monasterii, domus, de quibus part. i Dec., art. I, cognoverit novitium sui instituti aliquo impedimento, vel gravi defectu præpeditum esse ad religiosum statum rite assumendum, impedimentum ipsum, et defectum superiori conventus novitiatus, vel provinciali, vel superiori generali manifestare teneatur: superiores vero denuntiantis nomen secretum retineant.

Art. II. Prope terminum cujusque trimestris novitiatus magister novitorum provinciali de agendi ratione cujusque novitii scriptio referat.

Art. III. Duobus mensibus ante professionem, provincialis, sive per se, sive per alium idoneum religiosum sibi benevisum, novitii voluntatem diligenter exploret, an coactus, an seductus sit, quo spiritu ad statum religiosum ductus, an sciat quid agat, an obligationes status religiosi et regulæ agnoscat: secreto audiat tum magistrum novitorum, tum novitios, necnon religiosos, etiam conversos conventus, seu domus novitiatus circa novitium ad professionem admittendam. Quo facto, capitulum conventuale ~~quodammodo convenerit~~, seu domus convocet, ut capitulares per secreta suffragia declarent, an novitus ad professionem admitti possit. Deinceps omnium actorum, et resultantium relationem scriptio exarata propria manu subscribat, quin tamen eos, qui se-

creto deposuerint, ullo modo in aliquod discrimen adducat.

Art. IV. Hujusmodi relationem provincialis tribus saltem examinatores provinciales communicet, et condicto die convocet præfatos examinatores, et novitiorum magistrum, et præstito ab omnibus superiorius enuntiatio juramento, magister novitiorum referat de novitii agendi ratione in novitiatu servata, de ejus libertate, vocazione et idoneitate ad statum religiosum, et declarat utrum ipse in domino existimet, novitium ad professionem tuto admitti posse. Si vero magister novitiorum vel ratione distantia vel alia legitima causa ad locum scrutinii commode accedere nequeat, transmittat super præmissis relationem in scriptis, illamque juramento confirmet, et propria manu subscribat. Provincialis deinceps, et examinatores per secreta suffragia definitant, an novitus necessariis dotibus prædictus sit, ut ad professionem tuto admitti possit, super quo eorum conscientia graviter onerata remaneat.

Art. V. Si novitus probatus fuerit, provincialis de omnibus instructum reddat superiorem generalem, qui ulterioribus informationibus, quatenus necessarium judicaverit, requisitis, approbationem revocet vel confirmet, prout in domino judicaverit, quin tamen unquam permittere possit professionem novitii, qui ab examinatoribus provincialibus reprobatus fuerit.

Art. VII. In iis institutis, in quibus provinciales non existunt, sint illorum loco ad effectum, de quo agitur, superiores domus novitiatus.

Art. VIII. Si quid ulterius exigant constitutiones et regulæ alicujus ordinis et instituti in admittendis novitiis ad professionem, id servandum etiam erit in ea duntaxat parte, quemlibet hujus decreti minime contraria sit.

Ut autem suprascriptum decretum quoad utramque ejus partem executioni omnino demandetur, Sanctitas Sua omnibus, ad quos spectat; etiam in virtute sanctæ obedientiæ, districte præcipit plenam illius observantiam; et quemlibet superiori, cuiuscunq; gradus sit, et instituti quantumvis exempti, et privilegiati etiam de necessitate exprimendi, qui non servata hujus decreti forma, novitium ad habitum vel professionem receperit, poena ipso facto incurriende privationis omnium officiorum, vocisque activæ et passivæ, et perpetuae inhabilitatis ad alia in posterum plane subjicit, a qua nonnisi ab Apostolica Sede poterit dispensari. Mandat etiam singulis superioribus, idem decretum quolibet anno in omnibus monasteriis, conventibus, collegiis et dominibus die prima Januarii, et Dominica prima Julii in publica mensa legi, sub poena privationis officii, ac vocis activæ et passivæ ipso facto incurrienda. Decernit insuper, vi cuiuscunq; privilegii, facultatis, indulti, dispensationis, approbationis regularum et constitutionum, etiam in forma specifica, quam ab Apostolica Sede aliquis ordo, institutum, superior, religiosus con-

sequeretur, nunquam huic decreto derogatum esse censeri, nisi ei expresse et nominatim derogetur, ficeret in concessione derogatoriæ generales quantumvis ampliæ apponantur: quod si alicui instituto expresse et nominatim dispensatio super eodem decreto aliquando concedi contigerit, aliis minime extendi posse vi cujuscunque privilegii, et communicationis privilegiorum. Tandem Sanctitas Sua, ne hujus decreti observantia aliqua ratione, titulo, praetextu impediatur, quibuscumque in contrarium facientibus constitutionibus, regulis et statutis cujuscunque ordinis, congregationis, societatis, instituti, monasterii, domus etiam in forma specifica ab Apostolica Sede approbatib, ne non cui libet privilegio licet in corpore juris clauso, et Apostolicis constitutionibus, ac decretis confirmato, ac expressa, individua speciali et specialissima intentione dingo, aliisque contrariis quibuscumque, Apostolica auctoritate prorsus derogat, et derogatum esse declarat.

Datum Romæ ex sacra congregatiōne super statu regul., die 25 Januar. 1848.

Andreas can. BIZZABRI,
a secretis.

Die 6 Febr. 1848, predictum decretum affixum, et public.

Joseph CHERUBANI, mag. cursorum.

Post edita hujusmodi decreta aliquæ, ut sepiissime sit, exortæ sunt dubitationes, quæ in consultationem apud sacram congregatiōnem super statu regularium delatae, iis, quæ sequuntur, declarationibus causam dederunt.

Declarationes a sanctissimo D. N. Pio PP. IX, approbatæ ad decreta incipien. Romani Pontificis, et Regulari disciplinæ, a sacra congregatiōne super statu regularium edita die 25 Januar. 1848.

Declarationes super decreto Romani Pontificis, ubique locorum servando.

1. An sufficiant testimoniales date ab ordinariis per litteras privatas?

Resp. *Affirmative.*

2. Utrum sufficiant testimoniales, in quibus ordinarii non testantur in specie de iis omnibus, quæ in decreto Romani Pontificis prescribuntur, sed duntaxat in genere referunt de qualitatibus postulantis?

Resp. *Affirmative*, sed a superioribus regularibus serventur alia de jure servanda ad singulas qualitates postulantum cognoscendas.

3. Quid agendum, si ordinarius respondeat, se postulantæ nos agnoscere?

Resp. Posso postulantæ admitti ad habitum et novitatum, si ordinarius a superiori requisitus expresse respondeat sese circa qualitates postulantis informare non posse, quia illum non agnoscit, dummodo tamen testimoniale defectui per aliam accuratam informationem, et fide dignam relationem suppleatnr, et serventur alia de jure servanda; et postulantæ antequam ad habitum admittantur, maneat saltem per tres menses in conventu, ibique diligenter probentur.

4. Utrum superiores admittere possint ad-

habitum sui ordinis postulantem absque litteris testimonialibus ortuari, quando hic affirmat non posse eas dare, quia prohibitus ab auctoritate civili?

Resp. Sufficere testimonium ab ordinario datum etiam per privatas et secretas epistolæ; sed si ordinarius a superiori requisitus testimoniales ob expositam superioris causam quovis modo dare renuat, posse postulantem admitti, supplingo testimoniale defectui per aliam accuratam informationem, et fide dignam relationem.

6. Utrum superiores possint ad habitum ipsum admittere milites, de quibus ordinarii affirmant se non posse in Gallia informare, cum nultos delegatos in exercitu habeant, nec parochi ullam de his notitiem habere possint?

Resp. *Affirmative*, si ordinarius a superiori requisitus respondeat, se informare ob dictam rationem non posse, dummodo testimoniale defectui per aliam accuratam informationem, et fide dignam relationem suppleatur, ac serventur alia de jure servanda; et insuper postulantæ antequam admittantur ad habitum, saltem per tres menses, maneat in conventu, ibique diligenter probentur.

6. Quid agendum sit, quando ordinarius nolunt dare litteras testimoniales, non aliam ob causam, nisi quia opponuntur ingressus postulantis in religionem?

Resp. Ordinarios, prout in art. II Decreti Romani Pontificis prescribitur, non posse testimoniales litteras denegare; si tamen eas dare recusent, recurrendum erit ad S. congregationem super statu regularium.

8. Utrum in iis ordinibus, in quibus praeter conuersos laicos, habentur donati, seu oblati, testimoniales exigendæ sint ante susceptionem habitus donatorum et oblatorum, vel potius conuersorum?

Resp. Ante susceptionem habitus donatorum et oblatorum.

8. An sit nulla susceptio habitus sine litteris testimonialibus?

Resp. Susceptionem habitus esse illicitam, non tamen invalidam: testimoniales litteras omissas in receptione ad habitum quamprimum oblinendas esse, alias novitii ad professionem liceat admitti minime poterunt.

9. Utrum sit invalida professio. si fiat emissis testimonialibus litteris?

Resp. Non esse invalidam, sed illicitam.

Declarationes super decreto regulari disciplinae, in Italia et insulis adjacentibus servando.

1. Si superior generalis alicujus ordinis, in quo provinciales non habentur, sit eodem tempore superior conventus, seu domus novitiatu, quomodo se gerere debeat superior ipse in perficiendo primo scrutinio?

Resp. Superior generalis deputet ad effectum, de quo agitur, probum et idoneum religiosum, ut una cum prescriptis examinatoribus primum scrutinium perficiat.

2. Si aut per obitum, aut per renuntiationem, aut alia quacunque causa, numerus examinatorum provincialium, vel gene-

ralium in parte, vel etiam totaliter deficiat, nec tempus celebrationis capituli vel diætæ advenitur, quomodo ad eorumdem examinatorem electionem procedendum erit.

Resp. Servetur methodus in decreto *Regulare disciplinae* (art. III et IV in fin., et art. VII), praescripta pro electione examinatorem, qui eligendi erant statim post latum idem decretum, et ante celebrationem proximi futuri capituli vel diætæ; et examinatores sic electi in officio perdurent usque ad celebrationem proximi capituli vel diætæ. Quæ methodus etiam servetur quando ex S. Sedis dispensatione capitulo vel diætæ non celebrantur, et electio superiorum per decretum S. Sedis, vel per schedas fiat.

3. In aliquibus institutis capitula provincialia ordinarie celebrantur prope finem triennii, et in præparationem capituli generalis, quin in ipsis eligatur superior provincialis. Quomodo hoc in casu ad electionem examinatorem provincialium procedendum erit?

Resp. Examinatores provinciales eligendi erunt a capitulo provinciali, licet illud celebretur in fine triennii, et duntaxat in præparationem capituli generalis. Quod si aliqua vice capitulo provinciale non convocetur, electio ad consultam provincialem ad hunc effectum convocandam spectabit.

4. An ad officium examinatorem, sive generalium, sive provincialium ita duo definitores, vel assistentes, vel consultores generales, seu provinciales eligi debeant, ut alii examinatores ex reliquis definitoribus, assistentibus, consultoribus eligi nequeant?

Resp. Negative.

5. Utrum in ordinibus et congregationibus, quæ licet habeant capita provincialia, tamen religiosorum inopia laborant, eligendi sint septem examinatores, vel qualior tantum sufficiant?

Resp. Negative ad primam partem: affirmativa ad secundam. Ut vero omnis abundandi causa, quæ ex erronea decreti interpretatione originem habeat, auferatur, sciant omnes, ad quos pertinet, in ordinibus tam amplis, quam exiguis sufficere tres examinatores generales, præter superiorum provincialem, ad primum scrutinium, et tres examinatores generales, præter superiorum generalem, ad secundum scrutinium perendum; et altos examinatores ad opportunitatem et commoditatem eligendos esse.

6. In articulo III Decreti *Regulare disciplinae* prescribitur, ut postulantes accedere debeant ad locum primi scrutiniti, ut ab examinatoribus provincialibus personali examini subjiciantur. Sæpe sapientius accidit, ut hujusmodi examen personale absque notabili incommodo postulantum fieri nequeat, sive ob expensas, sive ob loci distantiam. Quapropter nonnulli superiores regulares expostularunt, quomodo in hujusmodi casibus sese gerere debeant?

Resp. Provincialis (et in institutis, in quibus provincialis non existit, is qui ejus

partes juxta decretum adimplere debet) cum tribus examinatibus, ad peragendum examen personale postulantum, quando vel ob loci distantiam, vel ob aliam rationabilem causam postulentem ab accessu personali dispensare, possint deputare religiosum sui ordinis, quem idoneum revera existimaverint, si examen fiat in loco, ubi conventus ordinis reperitur; secus aliquam personam ecclesiasticam sive ex clero sæculari, sive ex clero regulari, dummodo episcopus loci, vel ejus vicarius generalis eam idoneam judicaverit, transmissa examinatori deputato instructione circa ea, super quibus postulans examinandus erit (179). Verum religiosus vel alia persona ad examen perficiendum deputata transmittere teneatur relationem examinantis, ali ipso subscriptam, juramento firmatam, quo profiteatur sese fideliter munus suum adimpleuisse, quacunque humana affectione postposita. Quibus peractis, provincialis dictam relationem tribus examinatoribus exhibere debeat, ut scrutinium, de quo in eodem articulo III decreti, in reliquis perficiatur, et cætera omnia, quæ in decretis prescribuntur, omnino serventur.

7. Nonnulli examinatores nimis anxii sunt in præstantio juramento, quo declarare debent se omnia requisita a sacris canonicis, constitutionibus et decretis Apostolicis praescripta, debito modo examinasse, cum non omnes tuto scire possint, quemnam sint omnia hujusmodi requisita, ex postularunt propere, ut a sacra congregacione super præmissis instructio delur, qua tuto procedi possit.

Resp. Juramentum quoad requisita, et examen qualitatum referri duntaxat ad requisita, et qualitates expresse, et speciatim praescriptas in const. Sixti V, incip. Cum de kominibus, cum moderatione Greg. XIV, et in decreto Clem. VIII, cui initium Cum ad regularem disciplinam, neconon in regulis et constitutionibus respectivi ordinis seu instituti. Et juramento satisfaciens, si ea moralis diligentia adhibentur quæ a viris probis, et timorata conscientia adhiberi solet.

8. An decretum *Regulare disciplinae* viii habeat in Sabaudia.

Resp. Affirmative.

Datum Romæ ex S. congregacione super statu Regularium die 1 Maii 1851.

Andreas BIZZARRI,
Protonotarius Apostolicus a secretis.

APPENDIX.

Ut omnes expedite agnoscere valeant qualitates in recipiendis novitiis a Sexto V et a Clem. VIII expresse et speciatim praescriptas, de quibus agitur in responsione ad dub. 7. (Declar. super decret. *Regulare disciplinae*, referuntur articuli const. Sixti V, cum moderatione Greg. XIV et Clem. VIII, qui receptionem novitiorum respiciunt. Additur etiam ad commoditatem examinanda-

(179) In appendice legitur instructio ad commoditatem examinatorem.

torum instructio nunc primum concinnata, cui sese conformare poterunt in examine personali eorum, qui ad habitum admitti postulant.

Articuli const. Sixti V. incip. *Cum de omnibus ecclesiasticis ordinibus*, edit. an. 1587. Kal. Dec. ann. iii Pontificatus.

« Hac nostra in perpetuum valitura constitutione districte interdicimus, ne illegitimi procreati ex incestu, aut ex sacrilegio (quorum scilicet parentes consanguinitate vel affinitate intra tertium gradum invicem conjuncti fuerint, vel quorum alteruter parentis castitatem Deo voverat, etiam Apostolica, imperiali vel regia, aut quovis alia auctoritate legitimati, aut natalibus restituti) ad aliquam quorumcunque ordinum, etiam Mendicantium, et non Mendicantium Fratrum, monachorum, eremitarum vel canonicorum, aut clericorum regularium congregationum, aut hospitalium religionem, neque ad habitum, neque ad professionem regularem, recipi vel admitti quoquo modo possint... Sed ne iis, qui humilitatis spiritu, Deo et religioni servire, et paenitentiam agere intra monasteria, vel domos regulares cupiunt, ad sanctum hujusmodi propositum via penitus precludatur, permittimus, ut praefati illegitimi ex dictis incestu aut sacrilegio geniti ad habitum conversorum seu famulorum in monasteriis, vel domibus regularibus ad servilia ministeria, viliora obsequia, humiles functiones, atque abjecta servilia admitti possint; ea tamen conditione, ut ad habitum religiosorum vel ad professionem, quam religiosi emittere solent,mittendam, nec non ad omnes non modo sacros, sed etiam minores ordines, vel ad clericalem characterem, denique ad cuncta ecclesiastica officia et functiones, et ad ascendendum ad altiores gradus sint eis portae perpetuae clausae et obseratae.

« Quoad vero reliquos non ex incestu praefato vel sacrilegio, sed quovis alio minus legitimo ratione, spurious, vel naturales etiam, ut praesertur, vel alias legitimatos, qui, ob meliorem vitam frugem, religionem ingredi cupiunt, statuimus et ordinamus, eos ad religionem admitti non posse aut debere, nisi prius illorum vita et moribus cognitis et circumstantiis universis, quae circa idoneitatem personae attendendas erunt, consideratis, ac de religionis zelo, pietate, integritate et doctrina fide dignis testimoniis adeo commendati fuerint, adeo bonam indolem et specimen virtutis praeserferant, ac tot merita eis suffragentur, ut defectum natalium suppleant, eorumque receptio universae religionis commodo et utilitati profutura videatur. Et super hoc in generali vel provinciali capitulo matura deliberatione habita, generalis vel provincialis, superioris, ac definitorum unanimi consensu approbati... exsterint. Et tamen hi sic recepti, ad gradus, honores et dignitates sui ordinis obtinendas perpetuo inhabiles, et illorum incapaces remaneant, nisi super hoc fuerit auctoritate Apostolica cum eis specialiter dispensatum.

« Ceterum quoniam stpe se vita ingeunt, et se esse virtutes mentiuntur... auctoritate Apostolica, et tenore presentium etiam perpetuo statuimus et ordinamus, juvenes aut viros adullos, maiores sexdecim annis, non aliter in aliquam religionem recipi posse, nec debere, nisi prius de eorum parentibus, patria, deque anteacta vita et moribus diligenter inquiratur, et ex accurate informatione et fide digna relatione compertum, et exploratum sit, eos neque aliquorum criminum, qualia sunt homicidia, furga, latrocinia, vel alia similia, aut gravatoria, reos vel suspectos existere, ut propterea damnati sint, aut ne damnentur, fornicantur; neque ingenti vere alieno supra vires facultatum suarum gravatos, vel reddendis ratiociniis ita obnoxios, ut ex ejusmodi causa lis, vel molestia iis jam illata, vel timendum sit, ne inferatur. Nisi denique constet, ipsos non humana aliqua ratione, sed tantum devotionis et pietatis favore vitam religiosam sponte, et ex animo elegisse... Omnes autem, et quoscumque, ut dictum est, criminosos vel suspectos, ut etiam diximus, vel rationibus reddendis obligatos ad religionem perpetuo inhabiles declaramus. »

Constitutio Sixti V, anni 1585, xii Kal. Nov. incip. *Ad Romanum spectat Pontificem*, qua nonnulla dubia super precedenti constitutione declarantur.

DUBIUM I.

Utrum constitutio, ubi de illegitime genitibus loquitur, comprehendat etiam eos, qui postea per subsequens matrimonium fuerunt legitimati?

Resp. Negative quoad eos, qui nati sunt ex parentibus, inter quos tempore, quo geniti sunt matrimonium rite consistere poterat.

DUBIUM IV.

Quid intelligatur sub nomine dignitatum, honorum et graduum, a quibus praefati illegitimi excluduntur?

• Resp. Appellatione dignitatum, etc., debere intelligi praepositatus, abbatius, prioratus, guardianus, custodius, provincialium et generalium superiorum officia, et alia his similia cum honore et superioratu conjuncta. Ab officiis autem onerosis lectoris, confessarii, studiorum, et sacrae theologie magistri, regentis, praedicatoris, etc., ino etiam a voce activa, a sacris ordinibus suscipiendis, ipsorumque ministerio ipsos illegitimos, dummodo ex sacrilegio vel incestu geniti non sint, nequaquam arcemus.

Moderatio praefatae constitutionis facta a Gregorio XIV quoad illegitimos per const. incipien. *Circumspecta Pontificis providentia*, edit. die 15 Mart. 1591.

« Nos igitur ea, quae docuit experientia salubriter fuisse constituta, confirmare, quae vero moderatione aliqua indigere, moderari volentes, ac dictarum constitutionum, et inde secundorum quorumcunque tenores etiam veriores, praesentibus pro expressis habentes... praedictas constitutiones in ea

parte, qua cavitur, ne illegitimi ex certo inibi expresse damnato toro vel complexu ad quamcunque religionem, neque ad habitum, aut professionem regularem, sed tantum ad habitum conversorum aut famulorum in monasteriis, aliisque locis regularium servientium admittantur: et si post dictam constitutionem professionem emitterent, voluit illam nullius esse momenti, auctoritate Apostolica, tenore praesentium ad terminos iuris reducimus et moderarum. Volentes iisdem constitutionibus, eos, qui quovis modo illegitimi procreati fuerint, ad habitum et professionem regularem admitti posse, quemadmodum admitti poterant, si supra dictae constitutiones editae non fuissent (180).

Ita tamen, ut cum de recipiendis quomodounque illegitime natis ad habitum et professionem ordinum quorumcunque agatur, ii, ad quos hujusmodi receptio spectat, praeter alia, de quibus ex dictarum constitutionum precepto, circa quoscunque etiam legitimos disquirere debent, diligenter eorum vitam et mores inquirant, et ita demum recipient, si tamen bonam indolem, et virtutis specimen praeferant, ac tot eis merita suffragentur, ut natalium supplant defecum, eorumque receptio religionis commodo et utilitati profutura videatur. Et super hoc ipso ii, ad quos, ut dictum est, pertinet hujusmodi receptio, matura deliberatione habita, ita censuerint et judicaverint, dummodo tamen filius illegitimus in religione, in qua pater, sive ante, sive post nativitatem dicti filii professus fuerit, ipso patre vivente, non admittatur, quod expresse prohibemus (181). »

Instructiones super receptione et educatione novitiorum... jussu Clement. VIII, editae die 19 Martii 1603.

Cum ad regularem disciplinam, etc. (Vide Ferraris, verbo Novitius, ubi per totum referuntur instructiones predictae.) Ceterum, qui articuli in Appendice ex jussu sacrae congregationis super statu regularium additi sunt, incipiunt a principio, et ad paragraphum quintum inclusivum desinunt.

Instructio pro examine personali eorum, qui ad habitum admitti postulant, sive examen ipsum fiat ab examinatorebus provincialibus juxta art. 3 primae partis decreti Regulari disciplinae, sive ab examinatore deputato juxta declarationem ad dubium VI ejusdem decreti.

1. Examinatores provinciales, seu examinatores deputatus interrogant postulantem

REGULARES QUOD VISITATIONEM

Ordinariis locorum non competit regularium paramenta, etc., visitare.

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETUM.

Congregatio Concilii censuit episcopos aut alios locorum ordinarios, vigore cujus-

(180) *Gregorius XIV restituit privilegia religiobus olim concessa legitimandi etiam ad honores, gradus et dignitates; legi tamen scrutinii non derogavit, sed eam tantum pro aliquibus easibus declaravit.*

(181) *Clemens VIII, in const: In suprema Ecclesia, ann. 1602, die 2 Apr. prefatae Sistine constit-*

de ejus nomine, parentibus, patria et estate. Diligenter postulantis voluntatem exploreat, et praesertim, an coactus, an seductus sit, et quo spiritu, quo consilio, qua ratione ad statum religiosum ducatur, et utrum aliquam cognitionem habeat obligationis votorum, quæ deinceps emittere debet.

2. Si recipiendus uti clericus religionem ingredi postulet, inquirant examinatores vel examinatores, an eam litterarum scientiam calleat, aut illius addiscendæ spem indubam præferat ut minores, et suis temporibus maiores ordines, juxta decreta sacr. conc. Tridentini suspicere valeat. Quod si agatur de admittendis ad habitum conversorum, an saltem principia doctrinæ Christianæ capita noverint. Quoad omnes vero, et praesertim relate ad postulantes provectioris scolaris, examinatores vel examinatores sagacius, sed prudenter current odorari, si recte de catholica doctrina sentiant, prout conditione cuiusque personæ postulet.

3. Exquirant a postulante, utrum ejus parentes, vel alter eorum adhuc vivat, quam artem et professionem exerceant, vel exercuerint, et an adeo pauperes sint, ut filii subdio indigeant.

4. Exquirant etiam a postulante ejus conditionem et statum, an habeat in saeculo media sufficientis sustentationis; si sit ære alieno gravatus; an et quam artem et professionem exerceat; an alicui religioso instituto nomen dederit, vel saltem ut novitius illius habitum induerit, vel eremitarum habitum suscepit; utrum fuerit inquisitus, aliqua nota, infamia et irregularitate irrelitus, gravi morbo affectus.

5. Videant, an postulans notabiliter deformitate labore; utrum aliquod signum valde infirmæ valetudinis vel fatuitatem præferat: cetera exquirant, quæ in respectivis constitutionibus ab admittendis ad habitum in eorum personali examine exquirenda prescribuntur.

6. Verum licet ex hujusmodi personali examine, si diligenter fiat, plura agnosci possint, et in scrutinio, de quo in art. 3 primæ partis decreti Regulari discipline, de eorum personali examine ratio omnino habenda sit, tamen, praeter illud, a provinciali exquirenda sunt documenta et informationes, prout in eodem art. 3 prescribuntur, et reliqua omnia perscienda, quæ in enuntiatis decretis cum suis declarationibus decernuntur.

PARAMENTORUM ALTARIUM, ETC.

vis decreti ejusdem concilii Trident. nullam habere facultatem quovis tempore in monasteriis, domibus et ecclesiis regularium exemptorum, quibus non impunit cura anti-

tutioni derogavit quoad pœnam nullitatis professionum. Sed docrevit, firmam remittere formam scrutinii, et pœnas contra superiores latas. Vide D. Thesaurum, *De pœnis ecclesiasticis*, verbo Carnosis, et ILLEGITIMI, get integrum textum carumdem constitutionum.

marum personarum sanctuarium, visitandi sacristias, paramenta, vasa sacra, altaria, et cætera hujusmodi, aut etiam tabernaculum seu pyxidem, in qua sanctissimum Eu-

charisticæ sacramentum asservatur. — Apud Quaranta, *Summa Bullarii*, verb. *Privilegia regularium*, pag. 406.

REGULARES QUOD ELECTIONEM SUPERIORUM.

SACRA CONGREGATIONIS EPISCOP. ET REGULAR. DECRETUM.

Pater minister generalis totius ordinis Minorum S. Francisci eum animadverterit in capitula praesertim provincialia abusus aliquot, ut sibi videbanur, contra decretum sacri concilii Tridentini sess. xiv, cap. 6, *De regularibus*, et constitutiones ordinis irrepsisse, atque agnoscent, quantum intersit secundum praescriptam formam electiones celebrari, hanc sacram congregacionem negotiis et consultationibus episcoporum et regularium prepositam rogavit, ut decem quæstiones, seu dubia, quæ sequuntur, declararet, videlicet :

1. An nomine absentium, quorum suffragia in electionibus supplenda non sunt ex Tridentini concilii decreto, illi quoque intelligendi sint, qui vita functi fuerint?

2. An secula post ultimam congregacionem intermedium morte alicujus guardiani, præses a ministro provinciali conventui administrando sufficiens, habeat vocem in priuio capitulo provinciali?

3. An provincialis et definitiorum possint ante celebrationem capitulo eundem præsidem conventus, vel alium religiosum in guardianum eligere, et an post hujusmodi electionem, ejusque publicationem novus guardianus jus ferendi suffragium in capitulo provinciali consequatur?

4. Licebitne definitorio, vel immediate ante vel in actu capitulo, substituere religiosum idoneum in locum alicujus guardiani, qui vocem activam vel passivam amiserit?

5. Si quis ex definitioribus actualibus sit etiam cœnobii guardianus, poteritne duplex suffragium ferre? et si guardianatu se abdicaverit, poteritne alter substitui, ne ejus vox in capitulo desit?

6. In iis provinciis, ubi parvi conventus, vel cœnobia extant, quæ hospitia appellari solent, poteritne minister provincialis decernere, ut preses hujus, vel illius parvi cœnobii jus suffragii habeat?

7. Ubi statuta peculiaria vigent, quæ lectoribus jubilatis numerariis jus ferendi suffragii in electione ministri provincialis, et definitorum provincialium tribuant, si quis ex hujusmodi lectoribus sit etiam guardianus, poteritne lector simpliciter jubilatus ei substitui cum jure suffragii?

8. Si guardianus a civili potestate suo munere interdicatur, quo se abdicare nolit,

poteritne alter ejus vices supplere? Et si idem apud legitimæ superiores munus suum sponte dimiserit, poteritne alter in ejus locum eligi, ut suffragium ferat?

9. Quonam sensu intelligenda sunt illa decreti verba *effectum electionis facienda*, utrum nempe ad ipsum tantummodo actum electionis, an vero etiam ad electores ante capitulo celebrationem constitutos pertineant?

10. An consuetudo aut præscriptio possit efficere, ut ratiæ et validæ sint electiones, quæ contra formam decreti Tridentini factæ fuerint?

Itaque S. congregatio in plenario auditorio die 11 Martii 1836, referente eminentissimo cardinali Polidorio, respondit.

Ad 1. *Affirmative.*

Ad 2. *Negative.*

Ad 3. Ad quodlibet fraudis discrimen avertendum, non eligantur guardiani post festum S. Francisci, sed per præsides regmini conventuum, ubi opus fuerit, rite consulatur iuxta constitutiones ordinis.

Ad 4. *Negative.*

Ad 5. *Negative in omnibus ad ultramque partem.*

Ad 6. *Negative.*

Ad 7. *Negative.*

Ad 8. *Negative ad primam partem; ad secundam provisum in tertio.*

Ad 9. *Affirmative* quoad ultramque partem, quatenus verba concilii tum ad actum electionis, tum ad electiones ita referenda sint, ut nec mere titulares, nec alii, qui vicem absentium suppleant ad effectum electionis facienda constitutui possint.

Ad 10. *Negative*, et supplicandum sanctissimum pro sanatione ad cautelam prætensionum electionum, quæ contra formam decreti Tridentini factæ fuerint.

Et facta de præmissis relatione sanctissimo domino Nostro Gregorio XVI, in audience diei 25 Martii 1836, Sanctitas Suæ responsiones et declarationes sacre congregationis approbavit et confirmavit, et præsens decretum constitutionibus Minorum S. Francisci tam Observantium quam Reformatorum adjungi jussit, sanando ad cautelam elections, quæ usque adhuc aliter perfectæ fuerint, de quibus proinde nullo unquam tempore dubia, et quæstiones excitari posse districte prohibuit

I. A. card. SALA præfector.

J. Patriarcha Constan. secretarius

FINIS TOMI SEXTI.

Imprimerie MIGNE, au Petit-Montrouge.